N 551

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

22

Basarabia literară

Anul II - Nr. 44 | SUPLIMENT SĂPTĂMÂNAL AL ZIARULUI „BASARABIA" | Duminecă 17 Ianuarie 1943

„Limba noastră-i limbă sfântă
Limba vechilor cazanii.
Care-o plâng și care o cântă
Pe la vatra lor țărani".
Alexe Mateevici

Spre o maturizare culturală...

In pofida belșugului nenorocit de traduceri și cărți proaste, suntem ispitiți să credem — la o cercetare mai profundă a lucrurilor — că, totuși, o schimbare a intervenit în spiritul cetitorului de astăzi, de toate categoriile.

O schimbare reală, o schimbare în substraturi.

Unghiul de perspectivă a fiecărui lector s'a adâncit și s'a lărgit considerabil.

Dela o lectură pe apucate, a unor cărți scrise sau traduse cum da Dumnezeu, publicul a trecut și trece, treptat, la o lectură mai organizată și mai substanțială.

Exigențele au sporit și sporesc într'o apreciabilă măsură și în aceeași măsură numărul celor care acceptă „orice le cade în mână" nu mai apare atât de îngrijorător.

Pentru a ne referi numai la lucrările literare: se citește mult și cam ce dă Dumnezeu dar nu mai este acea furie care devora la noi romanele și viețile romanțate până acum câtva timp. In timp ce interesul, care se arăta atât de înfometat, pentru plăsmuirile e-nice de serie, în realitate a mai scăzut, mi se pare mult mai semnificativă atenția tot mai mare pe care numerosi cetitori — de calitate — o acordă lucrărilor de substanță epică superioară și în deosebi studiilor monografice, lucrărilor documentare și critice, prezentărilor de clasici.

Credem cu toată tăria că dacă acestea ar acoperi astăzi piața literară, publicul nu ar mai manifesta în niciun fel dorința întoarcerii la lecturile mai ușoare dinainte.

Dorul de orientări clare, de cultură și de sporire sufletească a existat, mi se pare, întotdeauna. De ce, neapărat, ne-am lamenta?

Ceeace lipsea, — ceace, în parte lipsește încă — era o literatură corespunzătoare, corespunzătoare adică atât calitativ cât și ca număr de volume.

Iată explicația pentru care bălăriile au cucerit terenul, înecând florile care păleau, ale poeziei și ale științei.

Trezit la gusturile lecturilor alese, cetitorul nu le uită însă și cere, mereu, cărți care să-i folosească spiritualmente cât mai mult, cât mai multe.

Desigur numai datorită vremilor excepționale prin care trecem, oferta editurilor este, prea mică încă față de această cerere.

Dar semnele de maturizare culturală pe care le distingem în această reală și calitativă orientare a publicului, mi se par destul de categorice.

Iubitorii de istorie, de poesie, de știință, de roman și de studii literare au evoluat. Dar totodată au și îngroșat într'o măsură numărul, cu totul mic până mai ieri, al amatorilor de lucrări științifice.

Puțini știu că, de fapt, tirajul unora dintre acestea, a fost rareori atins de tirajul unora dintre acestea, a fost rareori atins de tirajul celor mai de „succes" romane de care amintim mai sus. E un fapt, acesta, dintre cele mai tâlcuitoare.

C. Tudor

Dela pădure

TRAIAN, CORIOLAN, LIVIU...

Rolul civilizator și greu, pe care veacuri dearândul a trebuit să-l joace aici, la porțile Răsăritului, începe să fie cunoscut, recunoscut și apreciat de întreaga lume.

Descendența noastră latină nu e o simplă vorbă, ci o nobilă și întăritoare realitate. Întăritoare nu numai pentru sufletele noastre, ci pentru întreaga spiritualitate europeană, care știe că aici unde Destinul ne-a așezat am stat și stăm, în eternitate, ca o sentinelă a luminii și a ordinei împotriva barbariei și a întunericului.

Atenția pe care ne-o arată celelalte țări, prin presa lor respectivă, se fixează cu deosebire asupra acestei obârșii, dela care a avut de profitat nu numai Neamul nostru, ci Europa întreagă.

Iată, un ultim articol apărut în oficiosul Vaticanului: „Osservatore Romano" se intitulează: „Mica Romă din Transilvania".

Ce este această mică Romă din Transilvania?

Nimic altceva decât Blajul, Blajul tradițiilor noastre culturale și al sfintelor noastre lupte de deșcătușare națională.

Acel Blaj, spre care s'au îndreptat și pașii de pelerin iluminat ai lui Eminescu și pașii dârji a luptătorilor lui Avram Iancu...

Blajul acesta, inimă și altar al românismului, focar de cultură și centru de adunare a forțelor noastre luptătoare, e denumit de cei cari sunt mai în drept să o facă: „Mica Romă din Transilvania". Culoarea latină — românească, deci — a Transilvaniei este recunoscută fără ocol și salutată cu respect.

Amintind despre lupta lui Inocentiu Micu pentru dovedirea descendenței noastre latine, „Osservatore Romano" subliniază: „Cuvintele acestea par să fi fost o declarație de luptă și o sfidare în același timp. Totuși, ele nu erau decât o declarație istorică. Căci conștiința romanității nu s'a stins niciodată printre descendenții legionarilor romani".

Depe același scaun al Sfântului Petru, de unde acum vreo cinci secole ajungea la noi omagierea, de către Papă, a lui Ștefan cel Mare drept „Atlet al lui Christ", sună acum lumii întregi recunoașterea că suntem, din tălpi până'n creștet, descendenții romanilor și că niciodată nu s'a stins în sufletele noastre conștiința romanității. Acea conștiință, care ne-a făcut să luptăm totdeauna împotriva întunericului hunic și împotriva tuturor negurilor asiatice...

Majoritatea studenților din această „mică Romă a Transilvaniei" — remarcă aceaș foaie italiană — poartă nume de origină romană: Traian, Coriolan Liviu, Ovidiu, Veturia, etc.".

Da, așa e...

Pecetea romanității noastre poate fi constatată în toate: în numele noastre și în graiul nostru, pe chipurile noastre și în portul nostru, pe drumurile noastre sufletești și pe cele propriu zise.

Traian, Coriolan, Liviu...

Numele ostașilor cu zale și scuturi ai Divului Traian perzistă nu numai pe blocurile de piatră patinate de timp și de care țara noastră e plină dela un capăt la altul, ci în jurul a nenumărate vetre românești.

„Bădica Traian" nu e altul decât Traian Împăratul, cel care ne-a dat legatul de a lupta în perpetuitate împotriva barbariei și de a reprezenta aici, în Răsărit, lumina civilizatorie a Romei.

Asta o știam cu toții de mult.

E bine că recunoașterea vine, încă odată, dela „Maica Roma cea bătrână".

Traian, Coriolan, Liviu, Veturia îi sunt recunoscători...

T. Radu

ATAC SPRE ZIUĂ

Izbim în noapte, vântul ne despoaie
De câte 'n viață galeș ne-au zâmbit,
Ne duc prin deasă ceață și prin ploaie.
Uitate căi ne duc spre răsărit;
Sporește 'n stepă liniște amară,
Ni-i gândul numai țară, numai țară.

Și până'n oase viscolește beznă,
De cer, de ei ni-i dor, dar nu e cer,
Cleioase luturi trec mai sus de gleznă,
De raniță ne-atârnă parcă fier,
Mai grea-i lopata'n șold și vlaga-i rară, —
Ni-i gândul numai țară, numai țară.

Din ude funduri, negre de departe,
Sălbatec șuier de obuz flămând
Prin nouri cale-și taie și-i desparte,
Spre noi obuze altele chemând.
Ne strecurăm prin miriști de secară
Și gându-i numai țară, numai țară.

Pe brânci, trăgaciul treaz ținând într'una
Câmpie stearpă smulgem pas cu pas,
Sub vânăt cearcăn ce-i așterne luna,
Cu tot mai rare brațe ce-au rămas.
Ne bat în cască buruieni de ceară,
Ni-i gândul numai țară, numai țară.

Și iadul crește răscolind văpaie,
Șopârle uriașe de oftat
S'adună 'n drum și-i mușcă'n măruntai.
Urcușul nostru vrându-l sfâșiat.
Pieptiș țâșnim prin apele de pară
Și gându-i numai țară, numai țară.

Norolu genunchii, de norolu vestoane.
Norolu bocancii, tâmplele noroiu,
Părem ieșiți din mucede cotloane, —
Zăcute, supte chipuri de strigoiu.
Prin trupuri plugul nehodinli ară,
Dar gându-i numai țară, numai țară

Ni-i gura zeamă veche de cucută,
Obrajii ard mereu și-i răcorim
Pe patul pustii nicio clipă mută,
Pe patul pustii — glas de țintirim.
Zvârlim cu gloanțe, gloanțe 'ncoace zboară
Ni-i gândul numai țară, numai țară.

Dar iată zarea prinde să se steargă
De umbre și de beznă și de ploi,
Mânji sprinteni de lumină'n văi aleargă.
Din nou răsar Floriile în noi.
Ni-i pieptul plin ca un sfârșit de vară
Și gându-i numai țară, numai țară.

Cu zorii strânși trofeu în baionete,
Suind pe cotă ochii ni se pierd
Spre cei cu irunți de nimeni mângâiete.
Spre cei pe veci ai negrului desmierd.
Tăcut a noastră jale-i înfășoară
Și gându-i numai țară, numai țară...

Vacarjani, 3 Octombrie 1941.

Teodor Al. Munteanu

Pământeana trecere a poetului
Ion Moldoveanu

A început să se întindă uitarea peste marele avânt spre creație al poetului Ion Moldoveanu.

Autorul *„Sborului peste ape"* a purtat timp de 25 ani, cât a stat printre noi, o inimă cât un clopot de mare", iar sufletul lui s'a sbătut chinuit spre mirajul cântecului pur. A purtat în scurta lui trecere pământeană, din modestul sat unde era învățător până în sanatoriile în cari încerca să-și refacă sănătatea, câteva caete, cu versurii și alte „pentru oameni lucruri inutile". Și într'o zi poetul, conștient de talentul lui, și-a luat sborul, ducând cu el regretul de a nu-și fi putut închega o operă așa cum o visa.

A plecat neîmpăcat dintre noi. Durerea din piept nu i-a lăsat timp să desprindă din sufletul lui logodit cu armonia și cântecul, decât acel caet intitulat *„Sbor peste ape"*, apărut în colecția „Symposion" din Cluj, în 1939. Dar și atât este suficient pentru a șterge colbul uitării de peste numele autorului și a-i asigura un loc de frunte în tânăra poezie românească.

„Sbor peste ape", cuprinde 4 cicluri: „Ev pur", „Schimbarea la fa'ă", „Fata de dealuri" și „Sbor peste ape". Ciclurile sunt, în general, unitare.

In *„Ev pur"*, poetul își simte sufletul frate cu pădurile, cu apele, cu legendele. El caută amintirea altor vremuri, mai aproape de vis, cu voevozi desprinși din legendă:

A fost odată un ev pur
Cu oglinzi și ceruri rebele.
Vraja lui și visatu-i contur,
Abea de le caut prin stele.
(„Ev pur")

Sau:

Pășește din legendă și cronici Voevodul
Pe lespezi de istorii înmugurite'n veac
Culeg din strălucirea i ce-a luminat norodul
Buchet de albi luceferi, ofrandă să îl fac.

In mantie de soare, când îl fura cuprinsul.
Să ducă faima Țării și numele-i în lat;
Părea de aur zarea și foc era întinsul,
Iar el în fruntea oștii, arhanghel aripat.

In ciclul *„Schimbarea la față"*, întâlnim altă tonalitate. Poetul, al cărui suflet îmbrățișase zările și înălțimile, își simte viața încercată de boală, de destin:

Am obosit, Stăpâne, pe creștetul ăst mare,
Decând milostivirea Ta aștept,
Să-mi cadă peste suflet, cald și drept,
Cum Taina sfântă din cuminecare.

Am obosit Stăpâne. Și-acum, iată.
Aștern prinosul tot din suflet și din gând.
Să vină lina împăcare mai curând
Pe fruntea mea deapururi încercată.
(„Rugă pe pisc", pag. 21)

Poetul se apleacă asupra propriului său destin și își simte clipele numărate. De aici „Schimbarea la față". De-acum toate gândurile lui vor fi o pregătire pentru marea clipă a morții:

„Acum te gătește pentru ora mare
care va veni
Când printre erbi și arbori te vei risipi"
(„Declin", pag. 27)

In *„Psalm"*, desperarea poetului isbucnește din plin:

„Sunt mai singur și mai îrist, o Doamne,
Ca un plop pe mal de ape verzi
Tot aștept culesul greu al Toamnei
Cu rod plin în suflet și livezi.

Stau aici credințele plecate,
Crengi ale copacilor, uscate,
Semnul să răsară'n noaptea sură,
Nu se 'ndură, Doamne, nu se'ndură!

Dar îl simt în limpezi dimineți,
Ca'n amurgul revărsat din dig.
Ies atunci din ape și tristeți.
Și T2 strig din noaptea mea. Te strig!"
(„Psalm", pag. 32).

Al treilea ciclu este închinat *„Fetei de dealuri"*: dragostei. Poetul își vede la început iubita ca pe o icoană așezată „în blânda sufletului mânăstire" ce toarnă alean în viața și în scrisul lui. Până în cele din urmă se vede singur în fața durerii și a morții:

Nainte, cerul era 'nalt și clar,
Iar printre brazi și mai înalt părea.
Chemam din zarea vastă-o rândunea.
Ori poate un vis trecut peste hotar.

Apoi mi-ai apărut ca din fântâni
Ori ca din holde cu de aur spice.
O clipă cerul mi-a căzut din mâni
Și nu vedeam pe nimeni să-l ridice.

Dar timpul 'ninge mai tare ca un steag
M'atinse'n sbor cu aripa-i lin pe frunte.
Și nu știu cum, au început să cânte,
Ca la un semn, tristețile-mi strâng.

Ci fost-a o sclipire... și-am rămas
Cu visele trudite, strânse snop,
Sub bolta care fulgeria potop,
In înserarea ruptă din atlas.

Iubita a fost pentru el Cosânzeană a visului ca o „apă vie", pe care a simțit-o mereu aproape și totuși departe:

Gabriel Tepelea

(Continuare în pag. 2-a)

Sub ferestrele luminate...

Se vede că totuși înduioșările ne mai plac, vechile bune obiceiuri nu le-am uitat, nu s'au umbrit, între sgurile de trist luciu ale orașului, se vede că încă ne mai reține farmecul, altădată covârșitor, al datinelor de sărbători, cărora — copii — le eram interpreți atât de entuziaști, deși nu mai puțin degerați, când porneau cu trupa în marș prin mahalalele înzăpezite, când speriam câinii cu droaia „corului" nostru și ne ridicam viteji pe călcâie — ca să scoatem pasămite sunele mai... înalte — la primitoare ferestre luminate.

Colinde colinde
E vremea colindelor
Când neaua se'ntinde
Cu luciul oglindelor...

Fericiți cei pentru care vremurile revin.

Și iată această fericire o căutăm, răsând, de sărbători să ne copilărim în duioase întoarceri spre bolțile cu crini înghețați — stalagmite inutil plânse dar nu fără înfiorare mângâiate — ale trecutului.

Am uitat pe colindătorii de o seamă cu noi, din copilărie. Și ei ne-au uitat.

An de an, alte figuri, mai prospețe, mai apropiate, ne populează spațiul „vacanței" dintre Crăciun și Anul Nou.

Una dintre ele, însă, cea mai umilă și cea mai înviorată dintre toate, ne-a furnizat bucurii dintre cele mai prezente acum.

Este aceea a micului țaurgiu, pui de oltean șmecher, azi flăcău mare în toată regula, care ani de zile lăsându-și tabletele cu castroane pline ochi de „căimăcelu dulce", ne-a tot colindat ferestrele cu cântece de ajun, cu plugușorul, cu steaua...

Dumnealui e, mă rog, comerciant ambulant.

Are șaptesprezece ani, pare-mi-se, dar tot credeam că nu ne va ocoli nici ăst an. De ce ne-a ocolit oare?

Urarea lui melodioasă și simplă — care întreținea pentru noi, cu pură autenticitate, tradiția în înfățișarea ei dela țară — a început să ne fie o trebuință.

Așa cum își aruncă din spinare cobilița, castroanele, tabletele de lemn și capacele pentru a-și trece de după gât traista de colindător sau pentru a-și dichisi plugușorul și a plesni bicilul care negreșit — în basmul cu limite ale cetății — urma să se audă măcar peste nouă

(Continuare în pag. 2-a)

Pământeana trecere a poetului Ion Moldoveanu

(Urmare din pagina I-a)

In „Scrisoare", Ion Moldoveanu realizează o minunată poezie de dragoste cum numai din pragul mormântului se poate găsi o asemenea profunzime de accent:

Vezi, iubito, vezi și-acum
Sună amintirea 'n drum
Cu glas lin de zurgălăi
Peste anii șterși ai tăi.

Când îți scriu, iubito, scriu,
Dela margini de sicriu,
Sufletul îl plimb pe-aproape
Ca și luna peste ape

Și îți chem în zări cu rouă
Chipul tău de tarbă nouă
Că de-ai fi, iubito, fi,
Mânăstire 'n fapt de zi

Cu clopotnițe de-argint
Împlinite'n mărgărint,
Clopotind în vers de pară
Pentru inimi frânte'n seară.
Sau de-ai fi iubito, fi,
Curcubeu pe ceruri, și
În amurg lumină 'ntâie..
Vers de lacrămi și tămâie
Și-ar vărsa, mări, vărsa
Sufletul pe rana sa.

Dar nu ești iubito, nu.
Decât foc care crescu
În adânc de suflet mare
Ca luceafăr sfânt pe mare,

Alb, aprins,
Dar necuprins,
Semn prevestitor în carte
De viață ori de moarte...

Vezi iubito vezi, și-acum
Amintirea plânge'n drum
Cu glas lin de zurgălăi
Pentru anii șterși ai tăi,
Când îți scriu, iubito, scriu,
Dela margini de sicriu
De te plimbi de mine-aproape
Ca și luna peste ape.

(Pag. 47)

In ultimul ciclu, *„Sbor peste ape"*, prezența morții e mai aproape. Poetul simte că tot ceeace a făcut e prea puțin. Totuși el găsește suficientă tărie în suflet, pentru resemnare, pentru o trecere lină din viață, ca un adevărat sbor peste ape:

Ca și unda Someșului mic
Lin voiu trece calea către dric
Și discret m'oiu presăra în drum
Ca un cântec ori ca un parfum.

Mi-or cânta plecarea în poem
Paseri albe 'n stil de requiem,
Iar în noaptea înfloritâ, clară,
Stele mari crescute peste țară.

Spice 'ngenunchiate 'n lanuri coapte
Vor svoni plecarea mea în noapte.
Iar în sat, toate Mărioarele
Vor stropi cu lacrămi năfrămuțele.

Și va fi ca și cum Domnul Sfânt
Ar trona o clipă pe mormânt,
Când m'or trece 'n înălțimi și har
Clopote cu glasul tot mai rar.

(„Pământeană trecere", pag. 55)

Ion Moldoveanu este un cântăreț al dragostei și al morței Simte cum îl roade boala, cum i se destramă viața și invocă rând pe rând ajutorul celui Atotputernic, se revoltă, se agață de viață, ca să ajungă apoi la suprema înțelepciune de a privi moartea în față, resemnat. De cele mai multe ori versul lui este un plâns discret, o cantilenă.

Așa cum este totuși opera lui — fruct luminos, cules prea de vreme — ea merită să fie mai mult cunoscută.

Prin poetul care veghează la Cluj, nostalgia ardeleană a pierdut pe cântărețul care trebuia să-i dea astăzi noui aripi.

Gabriel Țepelea

DE POZIȚIE

Sală de ședințe la tribunal.

Martorul, țăran dintr'un sat din marginea orașului, om ca de cincizeci de ani, a venit afumat, ba chiar trecut din afumătură.

Președintele încearcă să-i stabilească identitatea.

— Cum te cheamă?

— Pe mine?

— Da, pe dumneata.

— Mie'mi zice Sfert.

— Cum?

— Sfert. Mi-a zis așa niște besmetici; zice că beau cu sfertu, da'...

— Bine, lasă. Asta-i porecla, nu numele.

— Da, polecra cum s'ar zice...

— Mie spune-mi numele.

— Al cui?

— Al dumitale, omule. Cum te cheamă?

— Nu vă spusei? Sfert.

— Lasă sfertul. Spune-mi cum te-a botezat.

— Pe mine?

— Da pe cine, pe mine?

— Cum să mă boteze, dom'le judecător? La biserică, popa, în apă — și se cutremură la gândul că a putut să aibă vreodată aface cu apa, măcar și pe deasupra.

— Nu așa, măi omule. Ce nume ți-a dat la botez?

— A! Ilie

— Și numele de familie care ți-e?

— De familie?

— Da. Cum îl cheamă pe tatăl dumitale?

— Pe tata? Ilie

— Și mai cum?

— Covrig.

— Pe dumneata tot Covrig te cheamă?

— Tot.

— Bine c'a dat Dumnezeu. Ce vârstă ai?

— Eu?

— Da, dom'le dumneata. Cu dumneata vorbesc.

— Păi știu eu? Să tot am vreo cincizeci.

— Nu vreo. Spune exact câți ani ai.

— Patru'ș'nouă.

— Sigur?

— Adică nu, cin'zeci.

— Cincizeci sau patruzeci și nouă?

— Păi mai știu eu d'atâta vreme? că eram mic când m'am născut.

— Omule, vorbește serios. Aici ești la judecată. Nu merge cu glume.

— Da ce, fac eu glume?

— Răspunde la ce te'ntreb: câți ani ai?

— Patru'ș'opt.

— Acum mai scăzuși!

— Nu, da așa e. Dacă am patru'ș' opt de ce să spui altfel?

— Păi adineauri de ce ai spus cincizeci și pe urmă patruzeci și nouă?

— Uitasem.

— Scrie patruzeci și opt, grefier. Unde locuești?

— Eu?

— Dumneata, nene, cu dumneata vorbesc.

— Credeam că, cu dumnealui, cu domnul grefier.

— Lasă-l pe dumnealui. Unde stai?

— Unde să stau? În casă, că sânt om. N'o să stau în cotet, că nu sânt găină. Numai găinele...

— În casă, sigur că în casă, dar în ce sat?

— Sat?

— Da, în ce sat?

— Eu, nu stau în sat.

— Ești din oraș cumva?

— Nu, dela tară. Am eu mutră de târgovet?

— Atunci unde stai la tară? Ai casă'n câmp?

— Nu, într'o comună.

— Păi asta te'ntreb și eu, omule.

— Dumneavoastră ați zis în ce sat și eu nu stau în sat, stau în comună.

— Bine, lasă. Cum îi zice comunei?

— La care comună?

— Comuna în care locuești. Spune odată că te arestez.

— De ce să mă arestați? Dacă mă'ntrebati de sat și eu nu stau în sat...

— Spui sau chem agentul?

— Spun, de ce să nu spun? Dacă e vorba de comună...

— Zii!

— Eu stau în comuna Șerban Vodă

— Uff!

— Ordonati?

— Nu vorbesc cu dumneata. Pune mâna pe cruce și jură după mine. Jur...

— ..

— Jură, domnule după mine.

— Eu? Păi nu spuserăți că nu vorbiți cu mine?

— Cu dumneata vorbesc. Zii după mine: Jur...

— Jur...

— ... pe sfânta cruce și'n frica lui Dumnezeu...

— ... pe sfânta cruce și'n frica lui Dumnezeu...

— Așa!.. că fără teamă, ură sau părtinire...

— Așa că fără teamă...

— Fără așa. Numai fără teamă...

— ... fără așa, numai fără teamă...

— Nu mai zice fără așa. Zi numai fără teamă...

— ... zi numai fără teamă...

— Ascultă, nene, ești nebun?

— ... ascultă...

— Taci. Răspunde dacă ști ne-bun sau nu?

— Nu.

— Atunci o să înnebunesc eu. S'o luăm dela'nceput. Jur...

— Jur...

— ...pe sfânta cruce...

De data aceasta martorul a reușit să jure.

— Așa. Acum spune ce știi.

— Ce să știu?

— Despre bătaie.

— Care bătaie?

— N'ai fost când s'au bătut Ion Popescu cu Vasile Zgribulițu?

— Eu nu m'am bătut cu nimeni, dom'le judecător.

— Nu dumneata, omule. Popescu cu Zgribulițu.

— Treaba lor, dom'le judecător. Și ce dacă s'au bătut?

— Răspunde la ce te'ntreb, că te arestez. Ai fost sau nu la bătaie?

— Nu. La bătăi nu mă duc, că eu beau acasă.

— Vasăzică n'ai văzut nimic? Bagă de seamă că ai jurat pe sfânta cruce...

— Jurat. Zic eu că n'am jurat?

— Și nu știi nimic?

— Nimic, dom'le judecător. Eu nu mă duc la bătăi, cum vă spusei. Eu beau acasă.

— Bine. Judecata s'a lămurit. Poți să pleci.

— Unde?

— Unde vrei, numai pleacă de aici.

— Să trăiți.

Omul se îndreptă spre ușe, își mototolește căciula în mâini, se lovește de bănci, sughite și se oprește.

Cugetă.

Deodată, cu fața luminată, se întoarse spre președinte:

— Dom'le judecător...

— N'ai plecat? Ce mai vrei?

— Acum știu cum e chestia. Trebuie că citația era pentru ălălalt.

— Care ălălalt?

— Ălălalt Ilie Covrig. Mai e unu, da lui îi zice Chilă, că nu se mulțumește ca mine, cu sfertu...

— Chilă ai zis?

— Da, Chilă.

— Dracu să'l mai citeze și p'ăsta, că eu nu.

Dorin Iliescu

Sub ferestrele luminate

(Urmare din pagina I-a)

curți și nouă străzi, micul negustor mărturisea o minunată și naturală aderiune la obiceiurile din vechi strămoși, o candidă și cuceritoare participare la jocul de vrajă al datinelor.

Melodia lui nu se potrivea decât cu a tovarășului de meserie și de colind. Era dintr'un sat cu dânsul desigur, de vreme ce în îngânările cu descinderi lenește, în urcușurile repetate ale vocilor, în pronunțarea specială a versurilor, se înțelegeau numai ei, într'un fel care nu ne amintea nici pe al nostru, de pe vremea colindețelor, nici pe al altor colindători din cei câți — vezi că tot după tradiție și asta... — ne lăsau deschise porțile caselor bătrânești.

Un pumn de om, dar vârtos și știind ce este cu el, iaurgiul nostru nu a acceptat—în ce privește cântecul lui de urare sărbătorească— nici o înrăurire în cursul celor câțiva buni ani câți ne-a umblat, de sărbători, sub ferestre.

Intre timp, căciularului cel mic i s'au făcut ochii mai jucăuși, i s'au mai înălțat umerii, i s'au mai schimbat trăsăturile fetei, dar acolo sub căciula lui a păstrat — cu totul ferit oricăror atingeri, — un petec de lumină, original, neștirbit.

Iată de ce, pe flăcăul firește devenit în zilele obișnuite de peste an mai pezevenghi la târguială, mai meșter la negotul lui, acum în puterea nopților care au răsunat din nou de clopote și de urări, l-am așteptat cu aceeaș zâmbitoare inimă, să ne cânte și să-i dăm colindețe și gologani.

L-am așteptat degeaba deastădată...

De ce ne-a ocolit? Tovarășul lui, mai mic, ne-a povestit deunăzi că „nen'su" e „volintir"...

C. Tudor

MĂRTURISIRE

Ni-e sufletul o floare din crengile cerești
Crescut pe pomul veșnic, în leagăn de lumină
Și'n toamna necredinței din pacea lui divină
Căzu în nostalgia vieții pământești.

Iar El ne poartă grija din tainice grădini
Și'n fiecare noapte ne chiamă printre stele,
Noi le trimitem însă, doar visele rebele:
Un stol de pasări albe 'nsetate de lumini...

Al. S. Jebeleanu

CALENDAR

ALEXANDRU ODOBESCU

In ziua de 10 Noembrie a anului de-abia trecut, s'au împlinit 47 de ani dela trecerea dintre cele lumești a lui Alexandru Odobescu.

Prematurul său sfârșit (prestigiosul scriitor nu avea decât 61 de ani), fu deplâns de întreaga lume literară, care pierdea pe unul dintre cei mai nobili stâlpi ai ei.

„Ca exterior — ne mărturisește unul din cei cari îl cunoscuse, și anume Anton Bacalbașa — era un om de toată frumusețea. Capul său distins, trăsăturile sale fine, delicate, dezvăluiau pe omul de elită, sufletul de artist. Rare ori o figură te impresiona și te silea s'o distingi la fel cu chipul lui Alexandru Odobescu".

Colaborator remarcat dintru începuturi al revistei lui Alecsandri: „România literară", arheolog pasionat, întemeietor al „Revistei Române pentru științe, litere și arte" (1861—1863), este numit la 26 Mai 1863, ministru al Cultelor.

In 1867, determină participarea, pentru întâia oară, a României, la o expoziție internațională (cea de la Paris), pentru ca în 1888, să dea la iveală somptuosul și monumentalul studiu: „Le Trésor de Pétrossa", apreciat în lumea întreagă.

Întemeietor al „Muzeului de antichități" din București și al Școalei Normale Superioare, membru al Academiei Române, Alexandru Odobescu a fost (după cum spune Nicolae Iorga), „cea mai desăvârșită înfățișare a eleganței în literatura și în știința românească, cel mai aristocratic spirit printre scriitorii noștri și în același timp unul dintre cei mai buni cunoscători ai graiului românesc, ai graiului de țară".

ALEXANDRU FLECHTENMACHER

S'au împlinit la 23 Decembrie al acestui an, un veac și două decenii dela nașterea compozitorului Alexandru Flechtenmacher, primul muzician de seamă al țării.

Născut la Iași — și cu toate că de origină germană — Alexandru Flechtenmachen a fost însuflețit de o mare iubire pentru pământul și pentru spiritul românesc.

Nu trecuse de 20 de ani când conducea orchestra Teatrului Național. Trimis, în 1847, de Vodă Mihai Sturdza la Paris pentru a se perfecționa, neobositul compozitor organizează și conduce, între 1852—1856, orchestrele Teatrelor Naționale din Iași, București și Craiova.

Alcătuitor al unei foarte frumoase „Colecțiuni de cântece naționale", Alexandru Flechtenmacher este, în același timp, autorul părții muzicale a unei serii de opere și operete, precum: „Baba Hârca", „Fata dela Cozia", „Urâta satului", „Cimpoiul dracului", „Insurățeii", „Chirița în provincie", etc.

Valorosul deschizător de drumuri al muzicii românești a murit, în ziua de 28 Ianuarie 1898, la București.

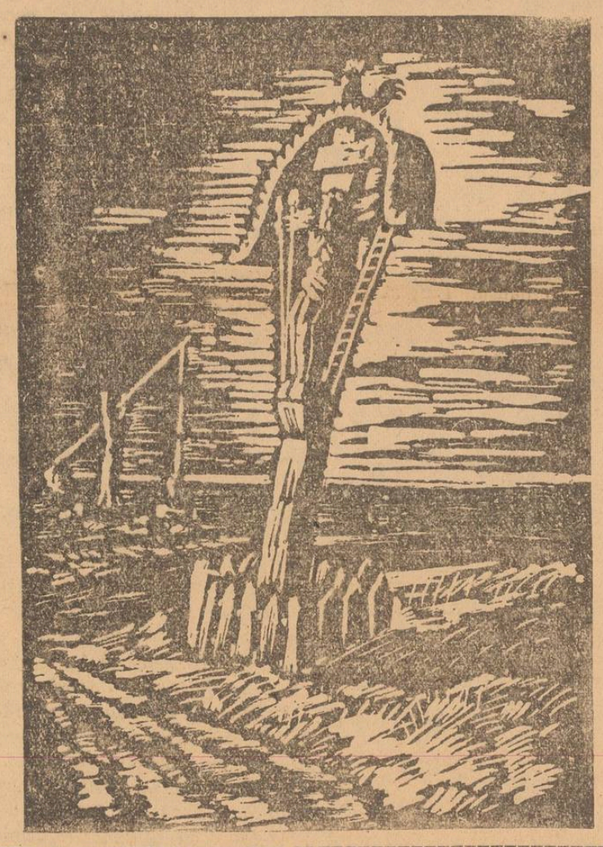

IULIA HAȘDEU

Sunt câțiva ani de atunci. Era o zi de toamnă luminoasă și hărăzită să fie prima din noul an școlar. Ne adunaserăm din nou și curioase prinseserăm să răsfoim paginile curate ale manualului de limba română. O fotografie, în care apărea delicat un cap de fată, ne atrase stăruitor atenția. Era Iulia Hasdeu.

Târziu am aflat într'adevăr darurile nimitoare pe care le hărăzise natura fiicei filologului român, și, mult mai târziu am cunoscut sufletul, vibrând de duioșie în fața frumosului al Iuliei Hasdeu.

Când a venit pe lume, fragedă iș rumână ca un boboc de floare, majestuosul cap încadrat de o barbă darwiniană al filologului s'a aplecat cu dragoste asupra ei, căutând parcă să străvadă dincolo de fruntea micuță și senină, calitățile intelectuale de mai târziu. Zi de zi deveneau mai chinuitoare întrebarea pentru părinte căci învățatul își pusese toată nădejdea în noul vlăstar al familiei sale.

In primii doi ani copila prinde singură cuvinte franțuzești și nemțești pe care apoi le potrivea foarte pellic și nostim. Inainte de a împlini trei ani, cărțile de povești românești, ba chiar străine, nu mai ascundeau nici o taină Lilicăi. Impărăția zânelor era un prilej neasemuit de desfătare pentru copila, care fără încetare cerea să i se spună povești. Intr'o zi, când insistențele ei rămaseră zadarnice, Lilica începu să spuie singurică basme, pe care părinții și bunica le ascultau impietriți de admirație. De multe ori năsocirile ei erau deopotrivă împărtășite poporului de câței și pisici, care ți împânzeau patul și care după firea lor își manifestau multumirea torcând ori hămăind vesel.

Anul 1876 a avut oarecare importantă pentru familia Hasdeu: filologul este numit director al Arhivelor Statului. In Bucureștiul de altă dată acest colț nu era înțesat de case multe și înalte Privirile Iuliei se pierdeau pe deasupra ramurilor înflorite de liliac în depărtările albastre sau brăzdate de undele viorii ale amurgului. In mijlocul manuscriselor, în care istoria veacurilor era despănuită prin bizara caligrafie a cirilicelor lângă biserica și clitoria lui Mihai Vodă Viteazul, Lilica petrecea ceasuri întregi și mintea ei de copil era frământată de probleme metafizice: învierea sufletelor, tinerețea veșnică a spiritului, etc. Mai târziu condeiul tinerei poete va evoca duios coltul copilăriei:

„Je vois encore la tombe abandonnée,
Le marbre ou nous cherchions à déchiffrer
Un nom perdu, qu'on a du bien pleurer
Jadis, un nom de femme moissonée,
Comme une fleur, par la mort obstinée,
Qui rit des maux qu'elle fait endurer,
Je la revois, la tombe abandonnée."

Un an mai târziu, când fetița împlinea opt ani, apăru pentru prima oară în fața profesorilor pentru a-și trece integral examenul celor patru clase primare. Erau în expunerile copilei mici și brune nu simple înșiruiri de fapte, ci deducții logice, răspunsuri de minte matură. De multe ori examinatorul punea întrebări mai grele, pentru a încerca judecata minunatei eleve. De pildă:

La Istorie o întrebare cu privire la Ion Vodă cel Cumplit; răspunsurile abundă și depășesc manualele.

— Știi bine că e așa? Cine spus dumitale aceste lucuri? se face a întreba Scurtescu.

— Nimeni, răspunde puțin uluită, puțin sâcâită, candidata. Le-am citit eu însămi în cartea tatei. Vă rog s'o citiți și dumneavoastră și o să vedeți că e așa cum spun eu.

— Eu am citit-o, continuă glumeț Scurtescu, dar n'am găsit ce spui dumneata.

— Ați citit-o? Dați-mi voie...

— Ce?

Și Lilica se concentrează o clipă, cu ochii într'un colț al clasei, apoi fixând pe profesor, dojenitor ori poate rugător...

— N'ați văzut că tata îl arată acolo pe Ion Vodă că a fost un mare administrator, un mare om politic și un mare general?

— Ba da, dar nu-mi spune de cel De pildă de ce este un mare general?

— Fiindcă bătălia dela Jiliște a vinit lumea; întâi cel Ion Vodă a supus și Țara Românească, apoi că a nimicit armatele dusmane care erau cu mult mai numeroase, pe când pierderile moldovenilor au fost foarte mici. Asta nu înseamnă un mare general, domnule profesor?

— Ei bravo fetițo, face Scurtescu în culmea admirației, am vrut să te încerc cât ești de stăpână pe ceea ce citești.

(Din „Scânteetoarea viață a Iuliei Hasdeu" de C. Manolache).

Rezultatul este strălucit. In anii următori sunt trecute examenele claselor liceale. Faptul cel mai uimitor era spiritul de sinteză pe care-l poseda eleva, pe lângă spiritul analitic propriu copiilor și care de multe ori stăpânește chiar și mai târziu deducțiile; mica „filosoafă" cum îi spunea mama, cernea totul prin sita vederilor sale și nu se sfia să discute și cu cei mari. Totuși refugiul ei cel mai plăcut, pe lângă muzică, era poezia; aici pierea expresia șăgalnică a chipului său, piereau farsele copilărești și răsul cel vesel, și se cufunda într'o altă lume, apropiată de sufletul său, în care de multe ori eroii erau rude sau cunoscuți transformați în personagii sau figuri istorice înconjurate de platoșa puternică a romantismului; adeseori decorul se schimba și într'o pădure fermecată apăreau Feți Frumoși, Zâne, balauri, smei toți mișcați de magica baghetă nevăzută a tinerei scriitoare, care nu numai că citea, dar și făurea însăși atrăgătoare „contes bleus". Din aceste ceasuri de reverie și evadare din viața obișnuită nu o puteau smulge nici chemările mamei, căci Lilica păstra cu sgârcenie secretul însemnărilor făcute în grabă pe filele cărților din bibliotecă.

Departe de țară, zilele erau mereu aceleași, îngrădite de băncile școalei și masa de scris pe care cărțile formau grămezi din ce în ce mai mari; timpul trecea nemcruțător de repede pentru eleva care nu se sătura să câștige cât mai multe cunoștințe și eforturile de multe ori prea grele stergeau de pe obrajii bucălați rozele rumene ale tinereții. Și totuși în ceasurile smulse odihnei, la lumina lămpii, Lilica zăbovia de multe ori spre a scrie pe file rupte din caiete avântul nestăvilit al visurilor sale.

Iubirea pe care o visa Iulia era asemeni aceleia pe care a dăruit-o Petrarca Laurei, sau prinosul de admirație pe care-l aduceau cavalerii domnitelor închise în castele. O zugrăvește ea însăși în „Chevalerie" :

L'âme est tout; c'est le doigt de Dieu sur la nature
L'âme ne peut mourir. Et le flot qui murmure,
Et les bois, et les monts, et l'univers, un jour
Peut être ne seront plus qu'ombre et que fumée
Mais nos âmes vivront toujours ma bien aimée.
Rendant éternel notre amour !

Apoi în „Petrarque à Laure" :

„Notre amour plus divin que les terrestres flammes
Fait oublier nos corps et n'unit que nos âmes
Amour chaunant où tout est miel".

Poeta nu a fost o cerebrală cu totul absorbită de jocul magic al formulelor ori cifrelor, ci o sentimentală în minunata întruchipare a unui poem lamartinian Deși într'unele versuri spune „Non je n'ai point aimé: ce n'est pas ne mon âge Je me ris de l'amour et de son frais visage", în altă parte singură mărturisește: „Ah! j'étais faite pour aimer, moi, Je le sais, mais, qu'importe"!

Și în calea ei au apărut doi ochi de peruzea, care au inspirat multe versuri. A iubit ea ochii în care se răsfrângea seninul cerului și al mării, ori mai de grabă a iubit cu patimașa pornire a închipuirii un vis de dragoste atât de potrivit vârstei? Lacrimile de multe ori scăldau ochii ei căprui:

„Ne me défends pas de pleurer
Si j'ai le don des larmes.
Pleurer déjà c'est espérer;
C'est avoir moins d'alarmes!

Ne sais tu donc pas que les pleurs
Sont à l'âme brisée
Ce qu'est à de nouvrantes fleurs
Une fraiche rosée?

căci de multe ori veselia era betia unei triste în ușile :

Quand vous me demandez pourquoi suis si gaie
Bien qu'en mon pauvre coe ur une secrète pluie
Vienne creuser sans cesse un sillon plus profond :
Quand vous doutez du mal amer qui me déchire
Lorsque vous me voyez gai ment causer et rire,
Vous croyez qu'à seize ans ma douleur exagère...

. . . . . .

Iulia se reîntoarce la București, caută apoi să răpească culmilor împădurite aerul curat spre a-și regenera forțele distruse ale organismului său. Abia acum află Hasdeu despre talentul real și desăvârșit al tinerei scriitoare. La îndemnul părintelui său de a publica ceva, ea refuza : aștepta ca viitorul să desvăluiască singur celorlalți poeziile din „Bourgeons d'avril". Dar Occidentul o reclamă, o strânge necruțător în laturile grele ale mesei de studii, pe care acum se îngrămădeau tratate de filozofie.

Peste câteva luni, când flori purpurii de sânge îi vor înroși prevestitoare, batista, Iulia consimte să publice câteva poezii, apoi pe toate: „nu mai avea timp".

Revine în țară, colindă munții pentru a-și regăsi sănătatea pierdută.

Dar ceasurile sunt numărate. Filologul veghează împietrit de durere și în mintea sa aleargă neîncetat, învălmășite amănuntele unei povești, „Povestea crinului" în care doi părinți smintiți vor să facă dintr'o fată un băiat".

Intr'un sfârșit de Septembrie Iulia [illegible] sufletul [illegible] uscat și să [illegible]

Mia Peiu

SÂNGE DE RĂZEŞ

(Nuvelă)

— Hăis, coa...! Hai bouleni la deal, hai!...

Astfel îşi îndemna dobitoacele la drum Vasile Cotigă din Buda-Veche, un pumn de case asvârlit la umbra livezilor de sub poala codrilor Lăpuşeni, în dreptul văii Căbăeştilor, mergând împovărat de gânduri în urma carului încărcat do.dora cu mere ţigance, pe costişa clişoasă a Horodiştei, spre târg.

Pornise să-şi vândă rodul îmbelşugat nu numai decât după obiceiul locului în zi de iarmaroc, ci aşa la întâmplare, chiar la începutul săptămânii, într'o dimineaţă de toamnă grea de păcură umedă şi rece.

Nu era stăpânit omul nici de gândul câştigului nici de acela al pierderii. Vroia doar să-şi mai primenească sufletul, să-şi mai uşureze inima strivită în cleşte'e unor amintiri supărătoare, isvorîte tocmai din adâncul anilor tineri. Căuta singurătatea pentru a înăbuşi miile de glasuri pe care le simţea strigându-i în străfund de creier acuzări de moarte.

Vasile Cotigă purta în sine tragedia unei taine care a început a-l chinui mai ales de când anii i-au aşezat pe tâmple spicul bătrâneţii, iar în spate ghebul chemărilor către pământ. Cât a fost tânăr, cât se presupunea încă departe de ziua marii judecări, gospodarul nostru a înăbuşit de multe ori în cuget scânteia neînduplecată a remuşcării. Acuma însă, de când baierile trupului şi-au pierdut mlădierile de altădată, iar încheieturile scârţie plângător a neputinţă, horcăitul răzeşului Constantin Mitrofan îl ,iule tot mai puternic în pâlnia urechii, în vreme ce abur de sânge proaspăt i se înfige stăruitor în nări.

Vasile Cotigă îşi simţea mădularele şguduite de un tremur necunoscut, prevestitor, după care boabe mari de sudoare rece i-au încoronat fruntea.

Boii răsuflau din greu, încovoiaţi sub povara carului, iar stăpânul gemea sub apăsarea de plumb a amintirilor. Din când în când, buzele articulau absente: hai bouleni la deal, hai!..

Înăuntrul sufletului, cartea întâmplărilor pe care nu le-ar fi vrut niciodată reînviate îşi desface filele în chipul unor lame de tortură şi blestem.

Par'că se vede aevea copil în [illegible] Buda-Veche, apoi făcău cuminte, prietenos şi cinstit, înconjurat de dragostea tuturor celor de o vârstă cu dânsul. Despicând ceaţa anilor Vasile Cotigă îşi reazimă privirile obosite pe chipul onches, înalt şi voinic de ţăran sănătos, cu fruntea întinsă cât un lan de grâu dedesubtul căreia streaşina sprâncenilor bogate adăposteşte lumina vie a unor ochi negri neobişnuit de mari. El, cel de atunci, nu mai află nicio asemănare cu bruma de om care-şi poartă o rămăşiţă neînsemnată de zile, prin lumea aceasta înglodată în zădărnicie istovitoare. Făcăul mândru de altădată a rămas prezent doar la o cotitură din vadul sbuciumat al amintirilor, pe care le-a înseilat vremea şi le destramă acum glasul socotelilor cu viaţa...

Pentru Constantin Mitrofan, fiu de răzeş şi gospodar cu stare în sat, Vasile Cotigă avea un adevărat cult. Îl preţuia pe acesta pentru bunătatea lui, din belşugul căruia s'a înfruptat adeseori, pentru îngăduinţa şi mai ales, pentru înţelegerea pe care i-a arătat-o întotdeauna Mitrofan, atunci când era vorba de sărăcia ori de butucul său familiar. Niciodată şi în nici o împrejurare, făcăul lui Toader al Mitroaiei, cum îi mai zicea prin partea locului lui tatăsu, nu şi arăta în vre'un chip viţa răzăşească întărită cu hrisov domnesc din timpul de sbucium şi de glorie moldovenească a lui Ştefan cel Mare.

Sigur de sine, bine legat, frumos la chip şi blând la suflet, Constantin Mitrofan era hărăzit parcă unei vieţi de pace şi curăţenie creştină.

Atât s'ar fi fost destul pentru a mângâia dorinţele oricărei mame ce-şi vrea cu tot dinadinsul fiica mulţumită la casa ei, şi pentru a stăpâni inima oricărei fete din sat. Dar, Mitrută — cum îl desmierdau cei apropiaţi de sufletul lui, — mai avea şi alte apucături deosebite. Era gospodar neîntrecut. De cum s'a mărit făcea toate treburile curţii, îngrijea de livezi şi de ogoare. Tatăl său spunea deseori că „băiatul lui îl lasă fără lucru". Şi nu era aceasta o vorbă de clacă, svârlită la întâmplare, ci un adevăr pe care-l ştia toată suflarea omenească din Buda-Veche. Lui Mitrută îi plăcea munca, oricare ar fi fost ea. De dragul ei se scula înaintea argatului şi mătura ograda, ori schimba aşternutul la vite, din aceeaşi pornire a inimii lua toporul în fiecare dimineaţă, cât ţi-ai zice iarna de lungă, şi apuca drumul către pădurea ce le mai rămăsese după expropriere, unde-şi aduna lemne în grămezi „pe un an doi înainte".

Dacă, din întâmplare, ar fi fost cineva aproape de tot de dânsul când se oprea atent şi grijuliu la tulpina vreunui arbore, ar fi putut auzi rostuirea fiecărui pom în viitoarea înoire a gospodăriei părinteşti.

„Steiarul ista şi cu cei de colo vor ajunge în curând tăruşi de poartă; din frasinul de alături voi face schiţe, din ulmul dela dreapta vor ieşi butuci pentru roate'e unui sărăban nou de doi cai; din trunchiul acestui cireş voi da să-mi facă doage pentru putini de brânză, iar din jugastrul de colea voi scoate mai multe linguri pentru lucrători"., şi tot aşa, rând pe rând, arborii pădurii trebuiau să ajungă după natura lemnului şi după fe'ul cum erau crescuţi: butoae, putini, piese de car, linguri, araci la vie ori de-a-dreptul în sobă.

Ceeace-l atrăgea însă pe Mitrită mai mult decât sălbăticia codrului şi decât bogăţia livezilor era pământul curat, ogorul în care se plămădeşte în fiecare an pâinea cea de toate zilele. Pentru dânsul una din

bucuriile mari ale vieţii era să are şi să semene. Simţea o plăcere profundă să râme pământul, să-şi umple nările cu iz proaspăt de brazdă, să împrăştie sămânţa şi să aştepte cu încredere rodul. Par'că se întâlneau în această legătură a lui Constantin Mitrofan cu lutul, jertfa de început a răzeşiei şi vrednicia mândră a generaţiilor care au moştenit-o după aceea.

De mu'te ori, primăvara, când mustul zăpezii întârzia promiţător în ogorul acoperit cu mirişte de grâu la sfârşitul dogoritor al lui Iulie, când porumbul era în lapte, sau toamna, când ţarina îmbrăca vestmânt ruginiu prevestitor de moarte, Mitruţă se întâ'nea cu Vasile Cotigă şi întrerupând lucrul la amecază ori la chindie, îşi cântăreau împreună necazurile, bucuriile şi gândurile de viitor, tolăniţi pe mohorul moale al răzorului care le despărţea pământurile.

Atunci uitau de intrigile satului, ocoleau înadins vorbele şoptite de omu' legii între două pahare de vin la crâşma lui Ion Cartoafă despre cătănie, spaima tinerelor vremii, fiecare mărturisindu-şi limpede şi fără înconjur, dragostea de viaţă, speranţa că odată şi odată va fi gospodar, stăpân pe acaretul lui, pe munca şi rodul străduinţei de totdeauna.

Întâlnirile acestea din capătul ogorului sau pe muchea verde a hatului îşi prelungeau deseori farmecul până târziu noaptea, când luna şi mii'e de stele agăţate în nenumărate'e cue ale cerului îndemnau *la* sfovedanie şi duioasă reculegere. Ocrotiţi de glasul tainic al vântului, întărit în fel şi fel de chipuri de rezonanţa văilor, a pomilor sau a foilor de porumb, Vasile Cotigă şi Constantin Mitrofan îşi încredinţau adesea unul altu'a taina dorurilor care le mistuia inima. Destinul le părea un mare prieten, iar ca'ea în viitor, drum de vis şi bucurie. Lui Mitrofan îi plăcea să evoce chipul gingaş, dar robust de sănătate al Zamfirei lui badea Neculai Zamă-

74440

lungă, pentru care avea o adevărată slăbiciune de dragoste. Iubea la dânsa râsul ascuns, tainic, ochii grăitori ca o poveste fără sfârşit, cumînţenia de om bătrân şi căldura sincerii aşteptări.

Nu s'a gândit niciodată cu tot dinadinsul la însurătoare; nu-i sosise încă timpul şi totuşi, alături de Zamfira s'a oprit în mai multe rânduri firul socotelilor minţii pentru a îngădui popas de sfătuire cu acest sentiment nou, răsărit aşa pe neasteptate' dorinţa de a avea nu cămin al său, de a fi om căsătorit..

Văzuse el multe fete şi prin satele vecine, dar niciuna nu i se aşezase cu atâta putere de stăpânire la răscrucea inimii, nici una nu-l robise până într'atât încât să-i fure somnul, pofta de lucru şi de mâncare. Zamfira lui badea Neculai, odrasla răzeşului cu acareturi întinse, cu oi multe şi cai focoşi, îi aşezase înaintea privirilor obosite de veghe, zarea plină de încântări si neprevăzut a căsniciei.

Toate acestea şi încă multe altele i le-a mărturisit lui Vasile Cotigă acum patruzeci de ani, într'un amurg senin de toamnă întârziată, cu naivitatea prietenului curat la suflet, într'o spovedanie lipsită de orice înconjur. Mitruţă nu vedea atunci cât de greu cădea şirul destăinuirii pe inima rănită a lui Vasile Cotigă, nu simţea şuerul svârcolirii lăuntrice, prăpastia care-şi căsca gura între ei, ameninţătoare ca însăşi noaptea; n'auzea ecoul sinistru al unui glas de cucuvea împrăştiat în pânza întunericului, nici urletul prelung al unui câine trezit din somn de chemările fatalităţii.

Sigur pe dragostea Zamfirei, el îşi domina pentru ultima oară destinul la un pas de moarte.

Aflând din chiar gura lui Mitruţă adevărul pe care refuzase să-l creadă când sbura de pe alte buze, Vasile Cotigă şi-a simţit sufletul desfăcut din toate încheieturile iar capul strivt sub greutatea de plumb a unei neasteptate înfrângeri. Iubea şi el pe Zamfira. Şi el îşi făurise un ideal şi el vroia să smulgă vieţii fericirea a'ături de fata lui Zamălungă. Încercase de multe ori să se apropie de dânsa şi ea-l primise cu îngăduinţă. Îi dăduse nădejdi pe care i le-a spulberat destăinuirea lui Mitruţă.

Dintr'un om cu paşii luminaţi de speranţă, cu mintea frământată de restul zilelor şi al anilor care trebuiau să urmeze mai plini de belşug spiritual şi de spor gospodăresc, Vasile Cotigă se vedea din'tr'odată a fi un biet rătăcit în hăţişul vieţii.

Depărtându-se de locul unde îşi auzise osânda, el a avut înţelegerea, marea înţe'egere a unei totale schimbări de sine. I s'a părut atunci că buruenile de pe răzorul unde stătuse la vorbă cu Mitrofan, îl cheamă înapoi, că un glas străin adunat de prin hăurile întunericului îi rânjeşte în urechi, că foi'e de porumb înodate în ca'e îi înlănţuesc drumul.

Zorile l'au găsit odihnindu-şi capul gol de gânduri în palmele aspre de muncă la marginea livezii din „Fundul văii". Niciodată nu-şi va putea aduce aminte pe unde şi când a ajuns acolo; niciodată nu va fi în stare să povestească vagabondările acelei nopţi.

Târziu de tot, pe la vremea mesei Vasile Cotigă şi-a scuturat frunţea grea de oboseală şi s'a îndreptat aşa în neştire, către casă.

In mersul lui şovăitor, trecătorul putea ghici fără nici o greutate urmele unei mari risipe de energie spirituală, rezultatul unui conflict interior nerezo'vat... Pentrucă într'adevăr, omul nostru nu ajunsese încă la o deslegare a sbuciumului său sufletesc. Gândul unei eventuale despărţiri între Mitrofan şi Zamfira care-i mijise sa'vator într'o vreme, a fost repede părăsit. N'avea cum ajunge sigur la această ruptură, n'avea pe cine pune s'o facă şi el, el nu vroia să-şi mărească durerea cu o nouă amărăciune...

Sub povara miilor de gânduri ce îşi întreţăiau acum ascuţişul în creerii secătuiţi de frământare, Vasile Cotigă ajunse în faţa ogrăzii. Deschise poarta de'a intrare. In aceiaşi clipă, Lăbuş, câinele pe care-l creşcuse de mic, — îi sări în faţă şi începu să-l lingă pe obraz. Cu o brutalitate neobisnuită îl svârli cât colo şi-i dădu un picior sdravăn. Bietul animal se rostogoli gemând pe lutul uscat al bătăturii în timp ce doi ochi mirati şi triştI îşi urmăreau stăpânul.

Mamăsa, femeie blândă şi cu milă pentru dobitoace, văzând cele întâmplate, îşi făcu semnul crucii chemând har ceresc peste fiu'orbit de mânia necuratului.

Fără a lua în seamă dojenile mătuşi Ioana, Vasile intră în casa cea mare şi se tolăni asa îmbrăcat cum era pe laita împodobită cu lăicer nou neut, lângă zestrea ei adusă când s'a măritat. Aci îl fură somnu' şi adormi fără vise până după nămezi, când l-a sculat mamăsa şi l-a trimis să aducă un car de crăci din livadă.

A'njugat boii şi s'a dus fără să cârtească. Pe drum, tocmai când ieşea din vatra satului, s'a întâlnit cu Mitruţă. L-a privit cu ură şi cu gând de răzbunare.

„Dacă nu voi putea a'tfel să cuceresc pe Zamfira îl voi omorî pe el, da îl voi omorî. Şi sentinţa căzu ca o sângeroassă împăcare peste cugetul rătăcit al lui Vasile Cotigă.

Toate încercări'e lui de a ajunge la inima Zamfirei au alunecat pe lângă sufletul ei toate intrigile puse la acele pentru a-l îndepărta pe Mitruţă au rămas fără isbândă mai mu'te luni în şir.

Pe la sfârşitul lui Aprilie arau amândoi pe ţarinile de sub că'câiul pădurii, unde s'au întâ'nit ultima dată ca prieteni. Spre seară, plugurile au ajuns la răzor. Vasi'e Cotigă în loc să se oprească la hatul apucat din bătrâni, a mai tras două brazde destelenind astfe' hotarul dintre ogoare. De aci a început sfada până când furios, Vasile a ridicat cazmaua pe care o avea la îndemână pentru a scoate măciesii de pe loc şi l-a lovit pe Mitruţă drept în mijlocul capului. Acesta s'a rostogolit pe brazdă proaspătă înroşind-o cu sânge ca'd.

Fulgerat de grozăvenia faptei, Vasile Cotigă s'a aplecat asupra victimei adăstându-i răsuflarea. In clipa aceea mirosul sângelui i s'a înfipt cu stăruinţă în nările dilatate, iar ochii încremeniţi ai mortului i-au ţintut ultima îndrăzneală.

Tot ce s'a petrecut în urmă, suferinţa părinţilor lui Mitruţă, doliul Zamfirei, judecata şi pedeapsa lui Vasile Cotigă la zece ani muncă silnică sunt fapte despre care războiul satului va avea întotdeauna ceva de spus.

După ispăşirea pedepsei, Vasile Cotigă s'a însurat şi-şi ducea povara zilelor într'o liniste înşelătoare. Trăia retras de lume, ocolea întânirile cu ceilalţi oameni din sat şi mai cu dosebire nu-i plăcea să-i audă ori să-i vadă la petreceri. Când se întâmpla să fie în Buda-Veche vreo nuntă la care luau parte până şi copiii satului. Cotigă era absent. Îşi găsea de ducă la cine ştie ce acaret îndepărtat în pustiul căruia sgomotul veseliei nu putea ajunge.

Niciodată însă, mulţi ani dela săvârşirea crimei, n'a mai dat pe la ogorul unde-şi închipuia că stăruie veşnic aburii morţii. La plug, la prăşit ori secerat, trimetea întotdeauna nevasta şi doi trei oameni străini. Când l-a îndrumat odată femeia să meargă să-şi măsoare tarina pe care i-o îngustau în fiecare primăvară urmaşii răzeşului, Vasile Cotigă şi-a scuturat fruntea vroind parcă să scape de o mare greutate şi să împrăştie o vedenie, după care s'a îndepărtat tăcut şi cu pasi nesiguri spre ocolul vitelor.

Văzându-l astfel, femeia nu i-a mai repetat niciodată îndemnul.

Simţea şi dânsa că'n sufletul bărbatu'ui arde mereu un cărbune puternic peste care nu se cuvine a turna gaz. S'apoi de când era fetişcană la gospodăria tătâni-său, mămăsa a învăţat-o „să nu se bage în ochii tovarăşului de viaţă când acesta e necăjit, să nu caute a-i afla îndată unele ascunzişuri ale inimii. S'aştepte până se vor lumina toate din porunca lui Dumnezeu..."

Potrivit acestor sfaturi din tinerete, biata nevastă aştepta îndurând toate ponoasele şi isbucnirile lui Vasile Cotigă, minunea destăinuirii. Auzise ea despre fapta lui, ştia că ispăşise pedeapsă pentru dânsa, dar ce folos! Nimeni nu putea să ştie adevărul mai întreg şi nimeni nu putea să i-l povestească mai amănunţit decât dânsul. Şi dacă vroia să-l afle chiar din gura lui, nu era pentru a i-l aminti ori decâteori o răzbeau necazurile căsniciei: nu era în firea ei să-şi sfădească omul, ci numai pentru a-i vedea încrederea, preţuirea de care se bucură în fata lui.

Anii s'au scurs cu zecile fără a i se împlini dorinţa încât lelea Vârvara lui Cotigă întunecatu, cum o ştiau oamenii, s'a obişnuit cu aşteptarea.

Toate au însă un capăt. Chiar şi viaţa. Vasile Cotigă are acum 82 de ani. Numără şaizeci de ani. Puterile îi scăzuse simţitor şi totuşi, nu avea astâmpăr. Glasuri tainice îl chemau de câtăva vreme la locul omorului, acolo unde ridicase casmaua şi-şi lovise prietenul; acolo unde se rostogolise cu mulţi ani în urmă, răzeşul Const. Mitrofan. Îl visa în fiecare noapte rostogolindu-se pe brazda umedă într'un horcăit de fiară gâtuită; mirosul sângelui cald îi sfredelea nările cu o îndărătnică tărie, iar ochii, ochii aceia sălbăticiţi de sufl.l morţii, îl străpungeau până în miezul inimii. Uneori visul se schimba într'un adevărat coşmar. Mitruţă i se arată în felurite chipuri. Ca un uriaş cu pumnii ridicaţi în semn de răzbunare, ca un înger p'in de duhul iertării sau ca o fiară cu unghii lungi, pe care i le înfigea neîndurător în nodul gâtului. Atunci, Vasile Cotigă se svârcolea gemând neputincios pe rogojina patului şi încerca zadarnic o scăpare din ghiarele torturii, până când se trezea într'un lac de sudoare, cu buzele fripte de sete.

Sângele de răzeş vroia o ultimă şi supremă răzbunare.

Judecata omenească îl pedepsise, îi aşternuse pe actul stării civile o pată, îi săpase în coada numelui cuvântul greu şi odios al faptei: *criminal*. Dar numai atât.

Legea sângelui însă, glasul vieţii Răzeşeşti isbucnise din adâncul anilor tineri ca un impetuos verdict de condamnare.

Singur pe lângă boii care răsuflau din greu urcând dealul Horodiştei, Vasile Cotigă părea în aurora fumurie a acelei zile de toamnă, mai de grabă un spectru chinuit de morţii, un instrument prin care se împlinea o tragică poruncă a destinului, de cât un om.

In dreptul pădurii bătrâne de ştejar, carul s'a oprit. Omul a scos funia din coarnele boilor, şi-a rotit privirile speriate în jur şi apoi s'a pierdut sub frunza îngălbenită a copacilor...

Câteva ceasuri mai târziu, un trecător vestea satul că trupul lui Vasile Cotigă a fost găsit spânzurat în pădurea din Dealul Teiului. Cel care aducea vestea şi carul cu boii, mai spunea că chipul învineţit de strânsoarea funiei întepenise într'o încordare de apărare şi de groază.

*

Printre cei veniţi să vadă „spânzuratul", silueta uscată a unei bătrâne îşi făcea cu mare greutate loc. Ajunsă în apropierea celui dus, femeia a îngenunchiat ca pentru rugăciune după care, alăturându-şi buzele de urechea mortului a strigat în râs sarcastic de nebună: „Te-a ajuns sângele lui Mitru şi blestemul tinereţii mele". Era Zamfira.

Vasile I. Chicu

Poem de peste graniţă

Licuricii candelelor de sus au fugit,
Cum să te mai chem, Basarabie?
Busuiocul grijilor tale a ruginit
Şi s'au ascuns curcubeii mici cât nişte ochiuri de v[illegible]

Prin ierburi s'alungă orătăniile,
La capătul lanului tău alb ca un patrafir de Afon,
S'au adunat pe-ascuns crucile şi mătăniile
Şi scapără lacrima lui Vichente a lui Toader a V[illegible]

El îşi suceşte plugul credinţei pe desetină.
Trist ca un străin dă să se uite înapoi,
Îi pare că pleacă ogorul de baştină,
Boii nu-l mai ascultă şi plânge în tortul cămăşii ca [illegible]

Peste florile tale, Basarabie, ca nişte zugrăveli,
A căzut bruma amăgirilor deşarte,
În uşa căsoaielor cu plozi mulţi bat noaptea'ndoeli,
Iar glasul Domnului din turlă nu mai răsună până de[illegible]

Fetele tale, cu mătasa cozilor sub şalinci,
Cu ochii — aghiasmă — şi gurgui ce vor să te frigă,
Cu trupul — arc — cu buze roşii ca nişte casânci,
Cu palmele născătoare de grea mămăliguă,

Stau toate cu luna din plopi ascunsă sub cap,
Şi-şi numără pe degete sub veretcă mirările.
Pe pielea Nistrului cu solzii de crap,
Un soare roşu a'mbrăţişat depărtările.

Cântecul tău, Basarabie, isbucnit din adânc,
Verde ca frunza, întins cât Eugeacul,
Lat cât un câmp, nesfârşit şi nătâng,
S'a prins de coama spicelor ca pitpalacul.

Covoarele tale, cărări de serafimi prin raiu,
Mâinile crăpate ca şi coaja de pită,
Vor strânge mai cu sete braţul de mălaiu,
Ne se vor încrucişa pentru anafora neprihănită.

Eu n'am să mai văd oile ca mărgelele pe costişă,
Nici vinul tău — sânge — n'am să-l mai şuer.
Dunga pădurilor n'o să cunosc, — pitulată, piezişă —
Şi n'o să mai am nici un codrean să mă topească din fiuer.

Eu n'am s'o mai văd pe mama strivindu-şi fruntea cu cele tre[illegible] degete,
Nici inima ei bolnavă n'am s'o mai ascult.
Nici casa în care 'n fiecare Sâmbătă prindeau strămoşii să cuget[illegible]
Şi iedera s'o urce la cerdac, că tare am mai iubit-o mult.

Azi maica toarce în horboţică lacrimile
Şi mână cu gândul până la Caucaz potopul,
Numai ţiganca de peste drum, zăngănindu-şi alămurile,
Aşteaptă să-i cânte feciorului lui Maftei Protopopul.

Sboară pe deasupra trei rândunici dela mine din ţară.
În joc rotund pier ca nişte vârfuri de sabie,
Miorase a urdă, a cimbră, a visdoagă din cămară,
Eu încă nu te-am pierdut, Basarabie!

Răchiteni-Fecuci, 24 Iulie 1940.

Sergiu Matei Nica

INIMĂ

Inimă, în care slova mişună de veacuri,
Spune fraţilor ostaşi din cazemate şi tranşee,
Câte încrivătate vânturi te înmoaie, câte leacuri
Pus-ai zilnic tu în vârful pieptului să stee.

Ce doruri însângerate te usucă..
Şi o plină şi de zumzet şi de patimă de ducă. —
Astăzi, inimă, tupilată de emoţii şi de teamă,
Morţii de aiurea sunt cu tine de o seamă.

Picură un cântec în surdină, inimă bolnavă!
Hai, acolo unde-ai nebunatec joc de început de ieat!
Lasă, nu te mai aprinde, ai un bob zăbavă!
Aici eşti, inimă? Parcă-s mort şi parcăş fermecat!

Vladimir Cavarnali

GAVOTĂ

Priveşte cum se duc în urmă anii
Cum înfrunzim şi ne uscăm încet,
Iar peste pleape vălul, aceluiaş regret,
Se scutură întârziat cădelniţând litanii..

Două cărări urcăm pieziş în toamnă,
Ca două tipete înalte de cocori...
Plutim în depărtări. Mai sus!..
Ne prăbuşim din nori — înaripate steme —
Viori, prin zarea grea şi rece de aramă!..

Încinşi sub tâmple cu-o albastră strălucire grasă
Purtăm în ochi blestemul aceleiaşi securi
Înfiptă 'n inimile noastre — triste uscături —
Cu-o singură sfărâmare rece şi bolnavă

Ne regăsim târziu prin ploae şi prin vânt
Ca doi copaci pierduţi pe câmpul stinsei vieţi
Aidoma cu seri cărămizii şi albe dimineţi
Când turburi ramurile ni-se apleacă,
Înfrigurate, în acelaş cânt!..

Ernest Verzea

Făclii ce se retrag

Departe, tot mai departe, pribeag,
Pe drumurile lumii, trist hoinar,
Mă pierd în ceaţa vremii. Mi se par
Cărările, făclii ce se retrag.

Pe la răscruci mă bate vântul; dar
Aproape e de mine negrul prag;
Şi falnic, pomul vieţii mele, drag,
S'a desbrăcat de verdele frunzar.

În satul mic, de munte, din Ardeal,
Urcam colinele, spre largul cer,
Dar m'a cuprins al vremii rece val..

Acum, zadarnic să mă 'ntorc aş vre[illegible]
În mine însumi mă îndol stingher
Şi nu-mi găsesc pe boltă alba stea.

Ion Şiugariu

CRONICA LITERARĂ

C. CORAVU: Crucea de fier (Roman de război)

Editura „Bucur Ciobanul", 1942, București.

Romanul d-lui C. Coravu conține câteva pagini de rară frumusețe literară de maturitate epică, de natură să intereseze și prin altceva decât prin bogăția lor de vie actualitate. Acțiunea se petrece pe o scenă cu două planuri relative, unul reprezentând vălmășeala și haosul frontului, iar celălalt neliniștea sufletească interioară. Aceste două planuri se completează și se întregesc reciproc prin legăturile puternice de ordin sufletesc și social, dintre cei de pe front și cei de acasă.

Protagonistul principal al romanului este ofițerul de aviație Turcu, supranumit și „Sperietoarea", un om energic și brav cam aspru în viața lui de toate zilele, dar capabil de pasiuni puternice și de fapte de arme hotărâtoare. Înainte de a pleca pe front, Turcu face cunoștința unei elegante și frumoase doamne, anume Eugenia-Dana, care-i inspiră un puternic sentiment de dragoste. Fără a fi împărtășit de femeia iubită, acest sentiment este mobilul a numeroase acțiuni ale ofițerului și în același timp, promotorul unei serii întregi de întâmplări și schimbări petrecute acasă. Cele două planuri ale acțiunii ediției sunt astfel create și legitimate estetic prin raport de strictă dependență și de necesitate interioară.

Credeam că nu i-a fost de loc ușor autorului să împletească și să dea o unitate acestei acțiuni complicate, cu ieșiri și prelungiri uneori periferice. Până acum însă, romanul ni se înfățișează îmbrăcat într-o haină de plăcută coerență și verosimilitate. Este o carte care se adresează mai ales sentimentului de duioșie și de caldă umanitate, cordialitatea la greutățile și jertfele frontului. Autorul a știut s'o scrie cu suflet și cu iubire, insuflând paginilor sale un vag și general idealism sentimental și poetic. Unele pasagii sunt adevărate poeme în proză. Astfel în tot timpul m'am gândit la ochii tăi căprii de culoarea cerului și la părul tău fire aurii. Era adevărat că pentru mine dată i-am văzut așa cum mi-i închipuiam. M'am apropiat foarte mult de ei din noaptea aceea, când păzeau alături de mine, îi caut mereu. Și acum îi văd și acum văd ochii rupți în albastrul cerului și părul cernut în pulbere de aur. Sufletele noastre, uneori neînțelese, ne fac să lavii viselor apar fulgerăm în drumul vieții. Am zis, aceea ce în gânduri împăcenjenite cercăm să tes" (pag. 101).

O notă de generală melancolie, de reflex trist prin destin, poate fi atribuită tuturor personagiilor din această carte. Citatul de mai sus, cu acele fraze de poesie nedefinită și pe alocuri naivă, nu este decât o frântură dintr'o pagină întreagă de pagini asemănătoare. Totodată notația imediată a stărilor sufletești, frântă scurtă și ruptă, puțin crispată și precipitată, denotă că autorul a lucrat în grabă, nu destul de controlat și neatent la corectură. Sunt singurele imputări pe care i le putem face.

După cât ne aducem aminte, Crucea de fier a d-lui C. Coravu este primul roman de război apărut până acum, după începerea campaniei din Răsărit. Volumele de reportagii de pe front, câte am avut ocazia să le cunoaștem, ne-au prezentat un material direct și de strictă realitate observat și notat în fugă de reporterii noștri de război. D. C. Coravu este cel dintâiu care încearcă să prelucreze în sens subiectiv acest material. Pe această cale, literatura noastră va trebui să pășească din ce în ce mai insistent, războiul fiind o certă sursă de inspirație.

ERNEST VERZEA: Alter ego (Poeme)

Tip. „Bucovina", 1942, București

D. Ernest Verzea este la prima desale carte, fiind cunoscut publicului nostru cititor doar prin poesiile publicate, în ultimii doi ani, prin reviste. Aceste poesii, largi și de atmosferă, interesând mai mult prin ceea ce sugerează ca peisaj sufletesc, bogate totuși în conținut și în sensibilitate poetică, adunate acum în volum, formează o lectură plăcută și lineară. Citâm aceste versuri de certă frumusețe:

Vreau un cântec înalt
Și subțire ca un delir de fum
rătăcitor...
Să se ridice sus.
Din drum...

Peste moarte, peste văi, să sboare
lin,
Peste frunzișul anilor tăi.
Și ca o pasăre bolnavă,
Să se stingă 'n pelin.

Câteodată însă d. Ernest Verzea transcrie imagini și comparații riscate, prozisme și îndrăsneli stilistice nepermise. Astfel:

Ți-au frânt ochii plânsul:
Hai, de mână cu ascunsul dor
Înapoi în lume,
Să trăiești, iar printre oameni
Și tristețea și visul
Ușile acolo în cărți,
În poeme prăfuite de ani,
Să bătute de vreme,
Să moară alături de poeți.
Nătângleți,
Netoți și beți de cuvinte
Mici ca furnicile.
Elpelé, Elpelé.
Elpelé,
Elpelé!

Cuvinte ca nătângleți și netoți n'au ce căuta în poesie, cu atât mai mult, cu cât d. Ernest Verzea este un poet fin și delicat, intors mai mult spre peisajul interior. Este o notă de discordanță aceasta. Dealtfel, întregul ciclu Elpelé ni se pare puțin exagerat și cam declamatoriu (a se reține, în acest sens, repetarea numele Elpelé dela sfârșitul citatului de mai sus.)

În general, poemele d-lui Ernest Verzea, poeme de largă vibrație lirică și bogate în sensibilitate, mai mult poeme de atmosferă, necesită un ritm și o rimă precise și nici o împărțire în strofe distincte, chiar dacă autorul a încercat s'o facă. Lucrul acesta se poate vedea de altfel din astfel de versuri:

Tu,
Ai frânt,
Însângerat sbor de aripi califelate

Împărțirea aceasta în trei versuri a întregii propoziții nu era absolut necesară. D. Ernest Verzea interesează prin altceva decât prin tehnică. Lucrul acesta trebue repetat, fără să însemneze o critică defavorabilă pe care i-am aduce-o:

Luată în ansamblul ei, cartea de față are incontestabile merite poetice. În primul rând autorul ei vădește a avea o bogată și largă sensibilitate. Faptul acesta îl ajută să dea poesiei sale un ton firesc și sincer și o muzicalitate interioară plăcută. Totodată, d-sa știe să crecze unele imagini de detaliu de mare frumusețe, bine adecvate conținutului evaziv și atmosferic, fără probleme și fără conflicte dramatice, al poemelor. O anumită notație a peisajului interior, complăcându-se într'o tristețe continuă și într'o intonare plină de vibrație lirică, trebuesc la fel remarcate. D. Ernest Verzea este fără îndoială un poet autentic. Poesia sa are respirație, se citește cu plăcere și comunică până în adânc cu sufletul cititorului. Aceasta este calitatea ei cea mai de preț. Opera viitoare a poetului va trebui să exploateze multele resurse lirice ale acestei bogății interioare.

Printre ceilalți poeți ai generației tinere, mulți dintre ei prea săraci în sensibilitate și refugiați doar în tehnică, d. Ernest Verzea debutează sub o stea de bun augur. Poesia tânără de astăzi tinde să se apropie tot mai mult de conținuturi sufletești generale și să elimine surogatele lirice și jocurile gratuite de-a versificația. Integrându-se în această tendință, d. Ernest Verzea, chiar dacă este încă la începutul drumului, păsește cu dreptul. Ceea ce încă îi lipsește ca tehnică și ca exercițiu poetic se poate câștiga ușor prin muncă și străduințe de fiecare zi. Când lipsește însă sensibilitatea elementară și conținutul sufletesc esențial, munca nu poate da alte rezultate decât o deprindere a meșteșugului versificației și o rutină lipsită de suport în adâncime. Iată dece, salutăm cu bucurie „cartea de debut" a d-lui Ernest Verzea, insistând și relevându-i calitățile și lăsând la o parte defectele de a doua mână, inerente dealtfel oricărui creator.

Ion Șiugariu

NOTE și POLEMICI

Dansul popular românesc

reprezintă sufletul ființei din contopirea ei cu pământul ce-l locuește și de care e legat structural.

Ca și în cântecul popular sau în poezia lui, tot așa și în dans, se oglindește această mare taină a înlănțuirii omului cu natura, sub forma de mit și legendă, care de multe ori capătă valoare de simbol.

Pentru o nouă creație românească, la acest reflex îndepărtat se adaugă elementele de cultură și cerințele spirituale ale artei noastre.

Una din aceste probleme o pune arta nouă a dansului, izvorît din această necesitate de reînoire a valorii românești.

Gabriel Negry a plecat dela această nouă școală a culturii românești și numai prin poezie, dramă, plastică ajunge la chintezența sensibilă a artei mari, dansul.

Introducerea pe care o face Gabriel Negry în teatrul românesc prin intermediul dansului, este cu totul nouă în istoria noastră artistică de până acum. Ea constituie contactul de artă populară și modernă, — nu numai pe un plan universal, ci stabilind pentru cultura noastră, un plan antic de creație, la fel ca în toate națiunile de mari refaceri spirituale. Personagiile sale amintesc însușirile teatrului antic ca și al renașterei, dovedind o expresie înaltă și caracterizare adâncă a plasticității și muzicalității pe care le poate realiza cultura română.

Colaborarea d-lui Negry a întâlnit fără greș, în experiențele estetice ale nouii formațiuni de dans dela noi, aceea a d-nei Vera Proca, un prețios material de estetică modernă și un ansamblu de dans ca un cor antic, în care alături de dansurile solo, aflăm o întreagă suită de motive populare sau de legendă și simbol.

Pentru prima dată, pe drept cuvânt, numele de „Balcletele românești" este meritat, cum arată și elogiile din toate centrele de mare cultură din străinătate.

Culoare plastică, teatru și dans, mișcare spirituală, iată ce aduce Gabriel Negry în teatrul românesc pe care și-l propune să ni-l înfățișeze de aci înainte.

Pentru prima dată emoția ritmică a spațiului românesc, cântat de poezia românească sau de muzica românească, a fost rezolvată în întregime, în dans.

În urma

— călătoriei sale în Slovacia, făcând parte din delegația de scriitori români cari au vizitat în anul trecut această țară, d. D. Iov a scris următorul Răvaș către Slovaca, publicat tot în Îndrumătorul Nostru:

Iată-te pace între munți, aici,
De parc'aud norodu 'ntreg cum
plânge
Că prea hotarul îngustat îl strânge
Și prea au rupt din trupu-i venetici.

Stau brazii, ca ostașii 'n așteptare,
Și stau așa, de mii și mii de ani,
Dar parcă astăzi vreau, în spre
dușmani,
Grămadă să pornească și s'omoare.

Pe Tatra sus, în rânduri de zăpadă,
E scris parc'un îndemn, parc'o
dorință:
Un alt hotar s'aduc'o biruință
Și neamul închegat, ca 'ntr'o livadă.

Și cum de peste codri se ridică
În văluri ceața, sus și se urzește,
Eu parcă văd, încet, cum se clădește
O țară mare dintr'aceasta mică.

Evenimentele prin care a trecut țara noastră în ultimii ani, răpirea și reocuparea Basarabiei, războiul sfânt împotriva Rusiei, etc., au fecundat în mod fericit poesia d-lui D. Iov, rămânând în tot acest timp într'o vie actualitate. Poezia citată face și ea parte din această bogată activitate, prin destinul comun, de suferință și așteptare, al Slovaciei și al României.

Dintr'o nevoie

— de a feri societatea de năvala unor pseudo-valori literare, în țările cu regim dictatorial i s'a prescris literaturii un regim excepțional. În aceste vremuri de cumplite eforturi de a crea un nou spirit mondial și un om cu o nouă înțelegere a întâmplărilor și a destinului uman, regimul creiat literaturii este salutar. Ca orice instituție de stat, precum e biserica sau școala, tot astfel și literatura se va dirija după anumite norme, care-i va spori influența asupra cititorului și va fi un ajutor efectiv pentru a se ajunge un anumit ideal moral.

Nu întotdeauna scriitorii noștri îți pot da lămuriri de ce scriu literatură. Pentru notorietate rău înțeleasă unii, pentru a o comercializa alții, și, mai rar, unii, fiindcă sunt răscoliți de o reală nevoie de a crea. E o excepție atunci când cineva dintre așa zișii scriitori mari îți răspunde că își lasă paginile de tipar să circule în voie numai fiindcă are satisfacția de a fi părtaș la educarea și îndreptarea societății către o nouă viață morală.

De aceea articolul d-lui I. Const. Vedea din ultimul număr al revistei „Gândirea", merită o mențiune elogioasă.

Spicuim câteva fraze, la întâmplare, din justa interpretare a problemei „literaturii planificate".

„Oricât de desăvârșită ar fi ea ca valoare artistică, o operă nu poate fi cu adevărat valabilă, decât în gradul ei de utilitate publică.

„Sub regimul de dictatură însă, când toate manifestările sunt controlate și triate, când literaturii la rând cu toate formele de viață i se impune o ținută de perfectă alinieare socială, scriitorul începe să fie chemat la ordine și nevoit să respecte un anumit consemn. Nu o prea comod pentru persoana lui, dar e foarte bine pentru ceilalți. Sub astfel de regimuri s'a petrecut un fenomen inexplicabil pentru unii, dar recunoscut de toată lumea: atunci s'au produs în diferite țări epocile de splendoare și de apogeu ale literaturii mondiale, ca epoca lui Pericle, a lui August a Familiei de Medicis, a lui Ludovic al XIV".

Despre

— ultima carte a d-lui Ovidiu Papadima, Neam, sat, oraș, în poesia lui Octavian Goga, scrie d. Vasile Netea în Vremea din săptămâna trecută. Această cronică, scrisă în grabă și nu destul de aprofundată, este pentru noi un prilej de-a reveni asupra cărții d-lui Ovidiu Papadima. Am urmărit, cât am putut, toate cronicile ce s'au scris despre această carte, dela cea semnată de d. Octav Șuluțiu în Revista Fundațiilor Regale, până la cea a d-lui Mihai Niculescu din Universul Literar și aceasta din urmă a d-lui Vasile Netea. În toate aceste cronici, după părerea noastră, nu s'a insistat destul asupra metodei critice inaugurată de d. Ovidiu Papadima, cronicarii mărginindu-se, mai mult sau mai puțin, să rezume cartea.

Această **metodă** constă în a reduce scriitorul studiat la elemente generale de largă circulație, căutând a desprinde și a accentua acele note din opera lui cari se adresează sufletului omenesc de pretutindeni. Cazul lui Octavian Goga era, din acest punct de vedere, unul dintre cele mai greu de definit, dat fiind caracterul oarecum convențional și tendențios al operei sale. Lăudat în primul rând pentru naționalismul și patriotismul său, sau criticat cu vehemență pentru aceleași motive, Octavian Goga este pentru prima dată văzut sub semnul unei mari tensiuni interioare, căutându-se și, identificându-se în opera lui, o dramă sufletească universală valabilă, drama înstrăinatului și a desrădăcinatului inadaptabil. Ceeace s'a putut arăta în cazul lui Octavian Goga, este cu atât mai ușor de dovedit în privința scriitorilor și poeților de o mai subiectivă factură și de o mai clară tensiune proprie. Nu este așadar adevărat, după cum li se părea unora dintre recenzenți, între cari și d-lui Mihai Niculescu dela Universul Literar, că metoda aceasta nu poate fi aplicată decât lui Octavian Goga. Noi credem că ea este mult mai ușor de aplicat în cazul altor scriitori, dacă a putut fi aplicată și lui Octavian Goga.

Cronicilie improvizate și redactate în grabă, fără o adâncire a operei recenzate, nu se pot împăca niciodată cu asemenea cărți de atitudine și problematică precisă. Păcatul este însă prea general în publicistica noastră pentru a ne sezisa de această cronică din Vremea, în mod special.

Am recitit

— în zilele acestea cartea Doamnei de Staël intitulată Corinne, où l'Italie, un fel de roman-pretext, al cărui interes este deopotrivă descrierea Italiei, o descriere pe care n'a întrecut-o nimeni de atunci și până acum; ca și desfășurarea unei acțiuni romantice dintre cele mai semnificative. Darul și inteligența acestei extraordinare femei, puterea ei de a pătrunde în adâncul problemelor, de a surprinde nuanțele cele mai fine și mai ascunse și de a picta sentimentele omenești, sunt deadreptul surprinzătoare. Literatura noastră modernă, chiar fiind vorba de cei mai de frunte reprezentanți ai ei, numai rareori ajunge să egaleze genul Doamnei de Staël. Este bine să ne aducem din când în când aminte de asemenea monumente ale spiritului omenesc și să ne controlăm puterile și posibilitățile, raportându-le la ceeace ne-a rămas pe urma lor.

În ultimul număr

— al revistei de teatru Bis, d. Ion Larian Postolache publică un prim capitol dintr'o serie de reportagii („cu scriitori, actori, gazetari, actrițe și poete"), intitulate Instantanee dela Café de la Paix. Chiar amintindu-ne că despre același lucru au mai scris multe și interesante pagini Neagu Rădulescu, Coca Farago, etc., reportagiile d-lui Ion Larian Postolache pot forma pentru noi o lectură plăcută și amuzantă, atâta vreme cât vor rămâne într'un cadru de glumă și de atmosferă inofensivă. Acest prim capitol, după o prefață copioasă, este consacrat unei „mici confuzii" a poetului Nicolae Antonescu (?), desigur inventată de d. Ion Larian Postolache. Oare poeții, actorii, gazetarii, etc., despre cari autorul vrea să se ocupe în numerele viitoare ale revistei Bis vor fi tot atât de cunoscuți ca și d. Nicolae Antonescu?

Ultimul

— număr al revistei Vremea reproduce la capitolul intitulat Puncte câteva cugetări din ultima carte a d-lui Paul Valéry, intitulată Mauvais pensées et d'autres. De fapt, aceste cugetări sunt luate direct din numărul pe Decembrie al revistei Voici la France de ce mois.

DELA NEAGU RĂDULESCU CITIRE...

U APĂRUT: „REVOLUȚIA" roman de DINU NICODIN (ed. Socec)

„PRĂVĂLIA DIAVOLULUI" roman de MIRCEA STREINU (ed. Cultura Românească).

„HAI CU MINE" de AL. RAICU (ed. Cultura Românească).

„CU SUBMARINUL LA ASEDIUL SEVASTOPOLULUI" de Const. Virgil Gheorghiu

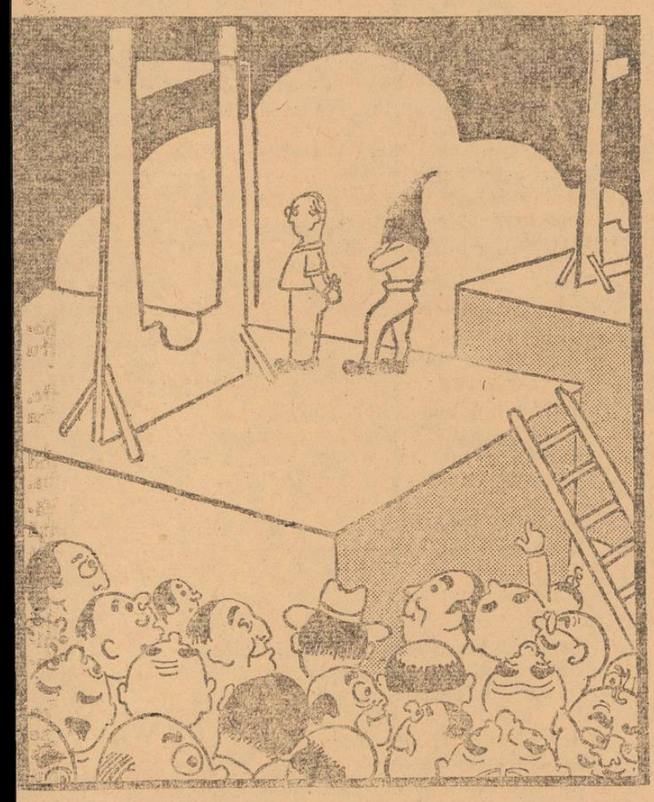

CITITORII: Jos capul autor...

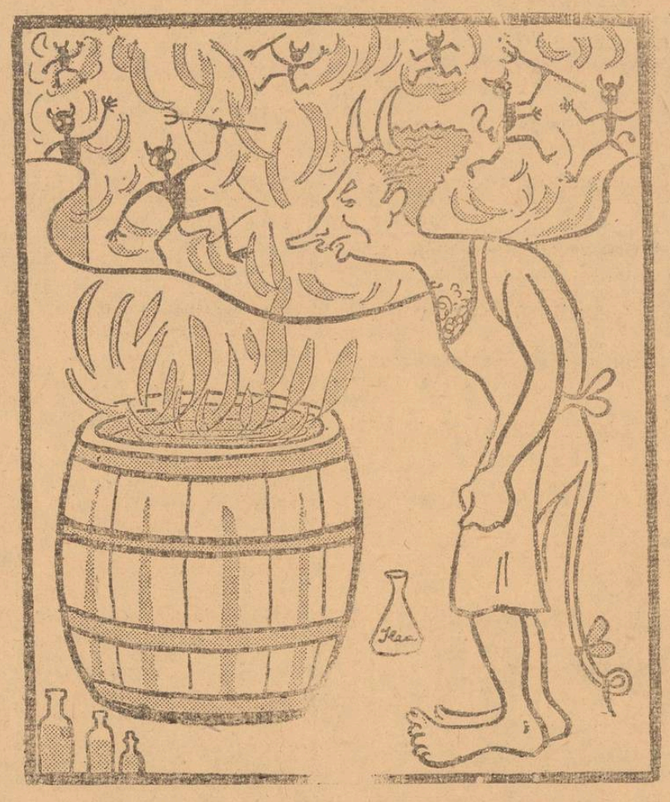

MIRCEA STREINU: Am pr... niște drojdie de nouăzeci de grade grozavă, pentru Ion Th. Ileo... și Dimitrie Stelaru!

CITITORUL: Hai cu mine... la anticar!

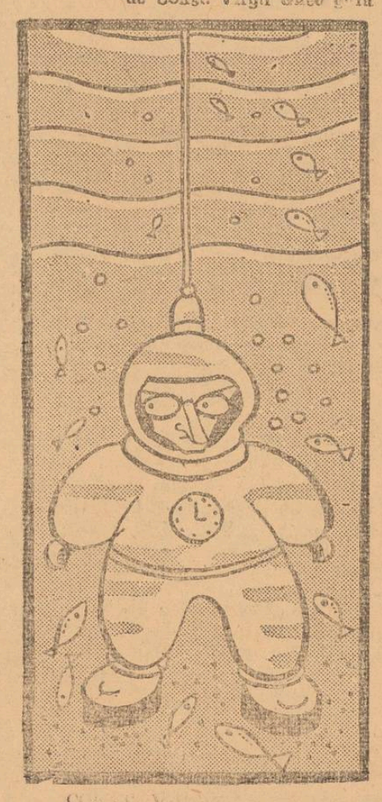

CONST. VI...: Să le trimet niște pește proaspăt confraților mei dela cafenea.

ROMÂNUL BASARABEAN ESTE PRIMITOR

M'am abătut într'o zi pe la moș Ilie Tâlcosul, din orașul Cahul, care, deși are optzeci de ani, este foarte viguros, iar firea lui e în strânsă legătură cu numele: toate le face cu tâlc și căpuțală.

Bunic fericit a cinci nepoței, care sunt ca ulcele în privința mărimii lor trupești, cel mai mic având doi ani și cel mai mare doisprezece, este un desăvârșit educator al lor. Și este așa de harnic, încât niciodată n'ai să-l vezi stând. Poate că, din pricină că lucrează neobosit în permanență, este așa de vioi, bătrânețea neputând să-i stoarcă prea mult puterile. Acum în timpul iernii de pildă, împletește coșuri de nuele, coșuri de papură, face cotețe de stuf pentru prins pește, îngrijește de vite și, pe lângă toate treburile gospodărești, se ocupă îndeaproape și de copii. De altfel, prin instruire, îi sunt chiar și de ajutor la lucru. Iar sărbătoarea, după ce se înapoiază cu ei dela biserică, le spune povești minunate cu Feți-Frumoși și Zâne, în timp ce ei îl ascultă plini de curiozitate și de fericire.

În ziua când am fost la dânsul, era aproape de ora mesei. Mama pruncilor, curat îmbrăcată, cu șalincă pe cap și pestelcă dinainte, pregătea mâncarea la bucătărie, iar moșul, împreună cu cei cinci nepoței drăgălași, rupeau niște cârpe și le făceau cordele pentru țesut toale, spunându-le totodată fel de fel de snoave.

Când am intrat și am dat bună ziua, mi-au răspuns toți în cor ca la o comandă, ridicându-se în picioare. Nu am cuvinte să mă exprim, pentru a arăta ce impresie frumoasă mi-a făcut această deosebită primire, dar cred că-și închipuie oricine. Cel mai mare a sărit sprinten dela locul lui și mi-a oferit un taburet, invitându-mă respectuos să iau loc. Apoi, foarte cuminți și liniștiți și-au văzut mai departe de lucru, în timp ce eu am discutat cu moșu.

Trecusem numai să-l văd, că-mi era dor de dânsul, dar n'am putut scăpa ca să nu iau parte la ospățul lor din acea zi.

Când ne-am așezat la masă, nu-mi venea să cred că cei din fața mea sunt copii, pentru faptul că aveau purtări de oameni mari. S'a așezat fiecare la locul lui în cea mai perfectă ordine, așteptând liniștiți și răbdători. După ce gospodina a încărcat masa cu de toate, moșu zice prietenos și îmbietor:

— Poftiți și ospătați.

În acel moment, copiii s'au întors cu fețele la icoană, iar cel mai mic a rostit o rugăciune, cu glasul lui dulce, care se împleticeа în vorbe.

— Fiecare din ei, căută să mă lămurească moșul, spune rugăciunea dimineața, la masă și seara, cu rândul, pe timp de o săptămână. Pe prâslea îsta l'am scutit eu, dar n'o vrut să primească:

Apoi, au mâncat foarte ordonați și tacticoși, iar când toți au terminat, au zis drăgălaș:

— Sărut mâna, mamă, pentru masă.

— Să fiți sănătoși, copii, le-a răspuns și moș Ilie și mama lor, după care, cel mic a grăit, cu privirea spre răsărit:

— Mulțumim Tie Doamne, că a-zutat țelol țe ne înglinește, ca să fie vrednici să ne ospătăm și pe ziua de azi. Dă Doamne sănătate familiei noastre și la toată lumea: iaș soldaților de pe front, dă-le puțele să clădească o Lomânie Male și fericită.

Am plecat, din casa lui Moș Ilie Tâlcosul, cu sufletul înviorat și cu inima zvâcnind mai plină de viață.

Theodor D. Caraman

INFIINȚAREA REGIEI MIXTE A INDUSTRIEI MORĂRITULUI ȘI A PASTELOR FĂINOASE

In provincia noastră devastarea bolșevică a cauzat un gol în industria morăritului prin distrugerea morilor sistematice existente în anul 1940, astfel că orașele de reședință din Basarabia dispun actualmente de mori a căror capacitate totală de măciniș este abia de 30 la sută de cea existentă în anul 1940.

Arendarea morilor mari sistematice puse în funcțiune, dă loc la o exploatare și o uzură maximă a instalațiunilor, astfel că activitatea lor industrială se manifestă în mod regresiv, iar pe cele nefuncționabile nu se oferă nimeni să le pretă în arendă cu scopul de a le repara și pune în funcțiune.

Pentru a preîntâmpina inconvenientele de mai sus pentru a se realiza o dirijare economică și o reactivare industrială progresivă, cea mai bună soluție a fost înființarea Regiei Mixte între Guvernământ și particulari, având ca obiect industria morăritului și a pastelor făinoase.

In planul inițial de organizare tehnică a R. M. M. precum și proectul statu elor enexate sunt trecute următoarele întreprinderi:

Moara și fabrica de bere, instalate sub același imobil din orașul Bălți str. La Fontâne; Moara „Victoria" din orașul Chișinău str. Regele Ferdinand I colț cu str. Unirii; Moara din Romănești jud. Tighina, moara din Chilia Nouă și moara din Tătărești, jud. Chilia Nouă.

Aceste întreprinderi formează inițial aportul în natură al Guvernământului, a căror evaluare urmează a se face la fața locului de o comisiune compusă din câte un delegat din partea Direcțoratelor: Economiei Naționale, Finanțelor, Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor de pe lângă acel Guvernământ, iar raportul particularilor în constituirea Regiei Mixte va fi prin subscrie

Pe lângă aceste întreprinderi, planul de organizare tehnică mai prevede ca în orașele: Tighina, Chișinău, Bălți, Albă, Soroca și Orhei să se recădească câte o moară din instalațiunile morilor ce urmează a se transporta dela Odesa sau din restul Țării.

Moara ce urmează a se reclădi la Chișinău, se cuprinde ca o anexă la o fabrică de paste făinoase și de arpacaș.

Aportul în natură cu care Guvernământul intră inițial în R. M. M. constă din întreprinderile de mai sus, a căror evaluare se ridică la suma totală de circa 88.000.000 lei. Această sumă cuprinde evaluările făcute în raport cu capacitatea de producție a întreprinderilor, urmând ca experții de inventariere și evaluare la fața locului să se facă de o comisiune din reprezentanții delegați i Guvernământului.

Pentru a se asigura o funcționare conformă a întreprinderilor de mai sus trebuie investit un capital de circa 124.000.000 lei necesar aprovizionării cu materii prime de prelucrat.

Acest capital ar reprezenta aportul de subscripție a particularilor care vor lua parte la regia mixtă de morărit și paste făinoase.

CAPITAL NOU DE INVESTIȚIE

Pentru ca R. M. M. să ia desvoltarea cuvenită este necesar un capital de investiție ce se ridică la suma totală de 200.000.000 lei din care 5 milioane lei pentru repararea morilor incendiate inițial în Regia Mixtă; 45 milioane lei necesar pentru reconstituirea morii „Oltenica" în cazul când se transportă dela Slatina la Chișinău, împreună cu anexele fabricei de paste făinoase și arpacaș; 150 milioane lei capital necesar pentru reconstituirea a 4 mori din instelațiunile ce ar urma să se transporte dela Odesa în Basarabia.

Inginer Ch. Gălățeanu

DELA PARCHETUL LĂPUȘNA

Sinuciderea unui tânăr sătean

Parchetul Lăpușna a fost sesizat despre o tragică sinucidere săvârșită în comuna Măcărești jud. Lăpușna. Populația satului a aflat cu surprindere despre moartea tânărului Petrache Razoliu. Numitul și a pus capăt vieții la 18 ani, spânzurându-se. Motivele nu se cunosc.

Dat în judecată pentru înșelăciune

Parchetul Lăpușna a dat în judecată pe numitul Malahov Boris, în vârstă de 22 ani, domiciliat în str. Vasile Stroescu 2.

Malahov de profesie mecanic a fost invitat să facă o chec pentru caseta directoratului agricol. El s'a angajat să facă lucrarea și a luat și un avans de 500 lei în contul lucrării. Apoi nu s'a mai arătat la Directorat.

Faptul a fost calificat drept înșelăciune și cazul s'a trimis spre judecare Judecătoriei Urbane.

Devastatori ai bunurilor Statului

Locuitorii Pantelimon Malai, de 53 ani, domiciliat în str. Gh. Lazăr nr. 42 și Alexandra Bencovschi, de 55 ani, domiciliată în aceaș stradă la nr. 29, au fost surprinși luând lemne de foc dintr'o casă părăsită din strada Grigore Alexandrescu 32.

Groaznica moarte a unui copil

Locuitorul Petre N. Sănduță din acea comună ieșind din casă și a lăsat pe pat copilul său de 8 luni. Copilul jucându-se pe laiță s'a răsucit și a căzut jos. Tocmai pe lângă laiță se afla un vas cu apă clocotită pe care tatăl său l'a lăsat fără să bănuiască ce urmări tragice va avea lipsa lui de prevedere.

Când părintele a revenit în casă nefericitul copilaș zăcea în vasul cu apă fiartă. Orice ajutor i-a fost de prisos. Arsurile căpătate erau atât de puternice încât copilul nu a putut să fie salvat dela moarte.

Inlocuirea inscripțiilor slavone din biserici

Ca urmare la ordinul Sfintei Arhiepiscopii a Chișinăului, privitor la inscripțiile bisericești în limba slavonă sau română cu litere chirilice care trebuesc înlocuite cu inscripții românești, conducerea Sfintei Arhiepiscopii a trimis un ordin circular, prin care pune în vedere tuturor protoiereilor ca inscripțiile făcute înaintea unirii Basarabiei cu Patria Mamă — 1918 — se vor schimba numai acolo unde obiectul pe care sunt puse nu se deteriorează sau nu-și pierde valoarea sa artistică, ex. epitafele, obiectele de cult și mai ales icoane metalice, pentru care se vor căuta specialiști spre a face schimbările necesare.

Fapte de laudă

D-na Ecaterina Corneșeanu din Chișinău, a mers la spitalul Central din acest oraș, secția răniți, donând țigări, chibrituri, reviste, ziare și alte daruri care au fost împărțite răniților.

D. Dumitru Corneșeanu, mare industriaș și comerciant din Chișinău au licitat 3 colete cu alimente neridicate din gara Chișinău) colete pe care le-a donat pentru cantina militară din gara Chișinău.

Cum se face predarea prisosurilor de cereale

Am arătat într'un număr trecut al ziarului nostru că potrivit unui ordin al Directoratului Economiei Naționale, toți deținătorii de cereale de orice natură, ce au cantități în plus decât cele stabilite de Subsecretariatul de Stat al Aprovizionării, sunt obligați a le vinde mandatarilor Guvernământului.

Predarea disponibilă de cereale se va face și prin centrele de colectare. Aceste centre sunt oboarele și rampele C.F.R. în care mandatarii își au reprezentanții lor. Deasemenea se pot preda și organelor I.N.C.O.O.P.-ului delegate în acest scop.

Figuri bisericești din Basarabia

ARHIMANDRITUL ANATOLIE TIHAI

Numele din viața civilă îi era Alexandru, — născut în satul Tarasăuți, județul Hotin, în anul 1843.

După absolvirea școalei primare, este dat de părinții săi la învățătura duhovnicească, la care avea deosebită înclinație. În anul 1860, fiind elev la Seminarul Teologic din Chișinău, cere invoire dela Direcțiunea acelei Școli ca să plece pe un timp oarecare acasă, declarând pedagogului său că părinții săi sunt grav bolnavi.

Direcțiunea seminarului bazându-se pe motivele declarate de elevul Alexandru Tihai, îi acordă o permisie de patru zile.

Trecând termenul permisiei, Alexandru Tihai nu se prezentase încă la Seminar Direcțiunea Școalei trimite o adresă protopopului ca să se intereseze de elevul Alexandru Tihai din satul Tarasăuți și să comunice motivul lipsei lui dela școală.

Protopopul Teodor Baconschi, în ziua de 18 Decembrie 1861 răspunde Direcțiunii Seminarului că elevul Alexandru Tihai, într'adevăr a fost acasă în ziua de 5 Octomvrie 1861, dar a stat numai două zile și a plecat la Chișinău.

Vestea aceasta a pus pe gânduri Corpul Didactic al Seminarului, crezând că elevul Alexandru Tihai ar fi recurs la un gest nepotrivit și a intervenit la autorități pentru căutarea lui.

Dar nici autoritățile n'au putut da de urma lui. Trecând patru ani dela această întâmplare, vine vestea frumoasă că Alexandru Tihai se află la Mănăstirea Athos primind călugăria la mănăstirea Zagraf, schimbându-și numele în Anatolie. În anul 1866 se întoarce în Chișinău și continuă studiile la Seminarul Teologic reușind într'un an să obțină două clase odată iar în anul următor termină Seminarul cu mari laude și în acelaș an se înscrie în Academia din Chiev continuându-și studiile cu mare succes.

În anul 1869 este hirotonisit ierodiacon. După terminarea studiilor academice, se duce în Japonia pentru propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu. Acolo departe de țara sa, Ierodiaconul Anatolie Tihai, muncește din greu, pentru slava sfintei biserici creștine ortodoxe. Este numit ca paroh la biserica imperială din Japonia și 20 de ani servește cauzei sfinte, sămânând cuvântul Evangheliei între neamurile păgâne.

A convertit la religia ortodoxă mii de suflete din poporul japonez. Fiind departe de Basarabia, pentru care n'a încetat să manifeste dragostea sa pentru neamul moldovenesc, colaborează la revista Eparhială a Mitropoliei Basarabiei.

Multe articole ale lui au fost tipărite în broșuri speciale și răspândite în popor, fiindcă conțineau cele mai potrivite idei pentru masa populară.

Arhimandritul Anatolie Tihai a fost un misionar vrednic și fără nici o exagerare îl putem califica ca pe unul din istoria bisericească din Basarabia.

Pentru biserica lui Hristos era hotărât să meargă până la sacrificiu. Când toaet că fizicește era slab și după cinci ani de activitate în Japonia sănătate lui a fost sdruncinată și mai tare, el n'a părăsit postul său până la moarte.

În ultimul timp simțindu-se slăbit de tot din cauza climatului nepriel nic care îi rodea sănătatea fără nici o milă Arhimandritul Anatolie Tihai hotărât să-și părăsească misiunea s în Japonia și să se întoarcă în Basarabia lui dragă, ca să mai admire u-tima dată locurile copilăriei sale apoi să moară — după cum scrie în revistă: „Vin în Basarabia pentru că simt cum moartea mă pândește".

Și într'adevăr, moartea îsa fost foarte aproape și el n'a avut fericire să vadă Basarabia căci pornit p drum s'a simțit rău și s'a oprit Petersburg unde s'a dat sfârșitul anul 1893.

Theodot Bordeianu

AMINTIRI

PRIMA ZI IN CHIȘINĂU

Sunt momente pe care nu poți să le uiți, pentrucă ele sunt scări pe care urci sau cobori în câmpul vieții...

Viața de toate zilele, banală, fără aceste însemnări, ar fi o anchilozare.

Primisem numirea la un liceu din Chișinău și cum doream s'ajung mai curând, am plecat la drum, așa, ca un călător ce și-a ales un punct fix și a plecat în căutarea lui.

Atâtea gânduri mă frământau, atâta luptă se dedea în mine, când într'o după amiază sosesc în gară la Chișinău.

Era o zi de toamnă, cu frunze veștede și moi, cu sufletul cuprins de dor pentru durerea unui neam ce pătimise adânc în veacul lui Antichrist.

Am coborît din tren, am privit în jur. Gara era posomorită, figuri necunoscute, doar sufletul spunea adânc și tainic: aici va fi orașul unde vei simți adevărul ortodoxiei.

În gară am întâlnit pe preotul Gheorghe Popa, ce fusese refugiat în satul meu din Oltenia. A fost un moment fericit, era un vis și totuși o realitate. Îi spusesem Părintelui Gheorghe, că viu în Basarabia și el a devenit călăuza mea cea mai aleasă...

Toamna era posomorită și eu urcam pe pantă mereu, ca un om obosit de gânduri, de tot ce orizontul aducea în fața ochilor mei.

Erau urmele războiului, barbaria veacului bolșevic, cetatea tristă și o slabă amintire din ce a fost.

— Ce caut eu aici? Și am vroit să plec de unde am venit, dar un gând m'a întors din cale...

Câțiva tineri ce stăteau mai la o parte mi-au spus că a fost rău, dar acum lucrurile s'au liniștit și este bine.

— De unde vii dta, de nu cunoști Chișinăul?

— Vin din alt colț de țară, de departe, să trăesc la Chișinău.

— Cunoști pe cineva?

— Pe nimeni — și am plecat mai departe...

La fiecare pas se desprinde ceva din suflet.

Ajung în grădina Soborului. Soarele apunea. Am privit printre frunzele veștede de toamnă și sufletul a picurat multă tristețe.

— Ce caut eu aici? Erau gândurile de dragoste pe care trebuiau să le leg fir cu Basarabia.

Seara, la un mic restaurant am întâlnit un coleg de mult uitat a fost o întreagă sărbătoare...

Munte cu munte, om cu om mi-am zis.

Era întuneric, armată de gânduri de lume nouă.

Din sufletul meu întreg m'am rupt și am venit în Basarabia pentru a simți și a trăi alături de frații noștri care au suferit.

Am cunoscut o adâncă noapte la Chișinău, o noapte plină de gânduri. Părea că cerul întreg se coboară peste țară să desrobească o lume cuprinsă sub obroc.

Soborul alb lumina ca un zeu masiv, grădina îmbrăcată noaptea cu haină aleasă și pe aleele pustii nu se auzea decât durerea unei zile grele.

Am intrat în sobor și m'am rugat... Erau urme de barbari și de creștinism, și, Christ neatins de foc stătea ca o răspântie pentru veac nou, era mereu acelaș Hristos care nu poate fi învins.

Întâia zi la Chișinău a fost bogată în spirit, a fost oază pentru zilele ce au urmat...

Nu cunoscusem orașul înainte dar acum avea atâta suferință, ca un om mâncat de cancer.

Iubești pe om în suferință când îți spui în gând să-l faci sănătos.

Au trecut multe zile și am rămas mereu acolo. Acea zi însă n'am s'o uit niciodată, pentrucă în ea am cunoscut tot sufletul Basarabiei, pe ea însăși.

Am plecat dar sufletul acelei zile se prelinge ca o doctorie minunată pentru simțirea mea românească.

O zi a făcut un an și toate câte ziua de ieri au trecut dar nu se uită nimic din ceeace a pătruns adânc, ceeace formează pentru totdeauna întâia zi.

Emilian D. Petrescu

O frumoasă serbare organizată de cursurile de ucenici, de băieți și fete din Chișinău

Ieri, la 16 ianuarie 1943, a avut loc, în ființă, pentru prima dată după desrobire, cursuri de ucenici de fete și băieți în orașul Chișinău, a căror scop este de a pregăti pe viitorii comercianți și industriași în diferitele ramuri de activitate. Cu toată propagandă făcută de bolșevici în rândurile tineretului acestei provincii, conducătorii acestor cursuri au rămas uimiți de dragostea de carte, de conștiinciozitatea și de înalte simțeminte de cinste și cuviință-nie de care au dat și dau dovadă ucenicii și ucenicele ce urmează aceste cursuri. Deasemenea disciplina școlară respectată cu multă strictețe de acești elevi face pe conducătorii cursurilor în ființate și sprijinite de Directoratul Muncii și Asigurărilor Sociale din Basarabia să fie însuflețite de cele mai bune nădejdi în ceia ce privește rezultatul acestor cursuri.

Roadele celor câteva luni de funcționare s'au văzut zilele trecute, cu prilejul unei frumoase serbări pe care au organizat-o cursurile de ucenice și ucenici din orașul Chișinău. Serbarea s'a dat în localul școalei primare nr. 4 de băieți din str. general Averescu, de sub conducerea d-lui director Sabin Popescu Lupu, care a oferit ospitalitate acestor elevi.

Programul serbării a început cu Imnul Regal, executat de corul școalelor de ucenici, după care au urmat mai multe colinzi, recitări, executate cu mult farmec de ucenicele și ucenicii cursurilor, precum și din piesa „In zile de sărbători" jucată tot de ucenici.

La această serbare, care a plăcut mult celor de față, au asistat profesorii cursurilor de ucenice și ucenici, în frunte cu d-na Cojocaru, directoarea cursurilor de fete d. Năstăsel, directorul cursului de ucenici, d. Sabin Popescu, directorul școalei primare, etc.

Serbarea s'a terminat cu cântecul de ucenici.

Conducerea Directoratului Muncii și conducătorii acestor cursuri pot fi siguri că munca lor va fi încununată de succes, îndrumând pe viitorii lucrători, meșteri și patroni pe calea îndeplinirii multiplelor îndatoriri față de Țară și Neam.

Când incep întocmirea statisticilor animalelor de muncă

Serviciul veterinar de pe lângă Primăria Municipiului Chișinău, fiind înștiințat că trebuește să întocmească o statistică a tuturor animalelor de muncă (cai, boi, viței) a hotărît ca lucrările să se înceapă în ziua de 15 Ianuarie 1943. La acestea sunt obligați a se prezenta toți deținătorii de animale de acest soi, pentru a le declara.

Se atrage atenția tuturor cetățenilor că aceste întocmiri de statistici nu sunt rechiziționări de animale sau confiscări, de aceea trebuesc să se prezinte a le declara fără nici o teamă, întrucât animalele nu li se vor ridica.

Cum se face controlul cherestelei aflată în depozite particulare

Directoratul Economiei Naționale, Serviciul Aprovizionării a trimis un ordin circular către toate depozitele de cherestea particulare în care prevede normele ce se vor comunica la termene stabilite pentru controlul cantităților de cherestea aflate în acestea depozite. Situațiile vor fi trimise acestui Directorat în așa fel ca până la data de 5 ale fiecărei luni să fie sosite. Cei care nu se vor conforma vor fi sancționați la legea sabotajului.

Schimbarea denumirilor unor mahalale și străzi din Chișinău

Se știe că în Chișinău există câteva mahalale și străzi purtând denumiri rusești sau traduse din această limbă și care nu corespund vremurilor de astăzi. Astfel numele de Malaia Malina, Gutelevosca, Gluhoi pereuloc, Moscovschi pereuloc, etc., sunt numele a câtorva din străzi și mahalale care la un apropiat Consiliul Comunal se vor schimba.

CAMERA DE MUNCĂ DIN CHIȘINĂU VINE IN AJUTORUL UCENICILOR

Cu prilejul sfintelor sărbători ale Crăciunului, conducerea Directoratului Muncii și Asigurărilor Sociale din Basarabia, ținând seamă de situația grea în care se găsesc ucenicii și ucenicele dela diferite întreprinderi și ateliere din orașul Chișinău, a luat frumoasa inițiativă de a oferi, prin Camera de Muncă, ucenicilor sârguincioși și cinstiți diferite ajutoare, constând din costume, flanele, ciorapi, etc.

S'au împărțit ajutoare numai la cei ce urmează cursurile de ucenici sau ucenice.

Distribuirea s'a făcut Luni 11 Ianuarie a. c. la cursul de ucenice, darurile au fost împărțite de d-na directoare Cojocaru, în prezența profesoarelor cursului, iar la cursul de ucenici, distribuirea s'a făcut de d. director D. Năstăsel, de față fiind profesorii respectivi.

S'au împărțit 26 costume pentru băeți și 30 perechi de ciorapi. Fetelor li s'au dat 8 pulovere, precum și ciorapi și mănuși.

Prin aceste daruri, Camera de Muncă a venit în mod simțitor în ajutorul acestor ucenici, care lucrează cu mai mult avânt atunci când văd că sunt ajutați și când se știu supraveghiați de cineva.

CHISINĂUENI,

Nu vă lăsați intimidați de speculanți. Faceți-vă datoria de onoare reclamând orice caz de specula la Oficiul permanent de reclamațiuni al Parchetului Tribunalului Lăpușna din str. Regina Maria No. 10.

Participați prin aceasta la sforțările ce le face guvernul de a reprima specula și sabotajul economic.

DOCTOR
A. MELEŞCOV
consultă pentru:
BOLI INTERNE, DE PIELE, VENERICE, SIFILIS
între orele 8-10 dim. 1-2 şi 4-8 jum. p. m.
Chişinău, strada General Berthelot, 94
fostă str. Leovei 94, colţ cu str. Cuza Vodă

Alo, Alo, Atenţiune!
COAFOR DE DAME LUX
şi
FRIZERIA
ost pe str. principală Alex. cel Bun a redeschis în CHIŞINĂU, str. Mareşal Averescu 27 (câţiva paşi dela orirea tramvaiului pe str. Alex. cel Bun colţ cu str. Mareşal Averescu (fost str. Ismailului).
ATENŢIUNE
pamnelor! Ondulaţia permanentă cu lectricitate, ultima modă care nu xistă în toată Basarabia cu aparatul AUTOMAT" — VELA JUNIOR LUX" garantat un an şi mai mult. Soluţii din străinătate
Poftiţi şi vă veţi convinge
PREŢURI MODESTE

AVOCATUL
Aniball.Gheorghiu
-a reluat ocupaţiile profesionale şi primeşte zilnic
tr. Mărăşti (fostă Bartolomeu) orele 7—8 dim. şi 5—7 seara
Nr. 1 Chişinău

Un sfat bun
Iată cum putem scăpa uşor de oate imperfecţiunile ce ne desfigurează tenul. Seara, mai înainte de ulcare, se spală bine faţa cu apă şi ăpun neutral spre a îndepărta omplect amestecul format din răsimi, praf şi sudoare, apoi se aplică un strat foarte subţire de remă de lăcrimioare, se frecţionează la început uşor pentru a nu e întinde prea mult pielea, se acelerează progresiv, masajul intensificând circulaţia sângelui în egiunea obrazului. In felul acesta ubstanţele nutritive sunt gata de a i asimilate spre a regenera ţesuturile dermice. 1658

DOCTOR
BUDESCU VLADIMIR
Boli venerice, sifilis şi interne
Consultaţii: orele 12-2 şi 6-8 p. m.
CHIŞINĂU
Strada Iaşilor No. 36

ANUNŢ
Se aduce la cunoştinţă că atelierul de technologia pieţei de pe lângă ŞCOALA DE INDUSTRII AGRICOLE GR. II, STR. CAROL SCHMIDT NR. 122, CHIŞINĂU primeşte pentru tăbăcire, preţucrare şi vopsire orice piei şi blănuri neblocate (karacul, lup, vulpe, dihore, horciog, iepure de casă etc.) DIRECŢIUNEA
Preţuri reduse. 1738

D. Berliba Leonid
roagă persoana care a vorbit la bariera Orhei că ştie despre soarta tatălui său deportat Berliba Ion, să-şi lase adresa la redacţia ziarului, contra recompensă.

Rudolf Cronwald
AVOCAT
Chişinău, Strada Cuza Vodă 35
şi-a reluat consultaţiunile dela ora 16-18 precis 1741

Inaugurarea cursurilor de limba şi literatura română la Universitatea din Madrid

La Universitatea din Madrid s'au inaugurat la 17 Decembrie a. c., cursurile de limba şi literatura română la catedra de curând creată pe lângă acea universitate.

D profesor Alexandru Busuioceanu, titularul catedrei şi consilier cultural pe lângă legaţia României dela Madrid a deschis cursul său vorbind despre „Originile şi latinitatea poporului român.

La această solemnitate au asistat, pe lângă membrii legaţiei României la Madrid membrii corpului diplomatic străin precum şi delegaţii Institutului de cultură italiană şi germană.

D. profesor Alexandru Busuioceanu a fost prezentat de prodecanul Facultăţii de litere, care a subliniat legăturile de tradiţie culturală, care unesc Spania şi România, precum şi opera realizată de d. profesor Busuioceanu prin publicaţiile sale, participările la diferite congrese şi mai ales cercetările asupra picturei lui El Greco

Folosind o amplă documentare istorică şi arheologică, d. profesor Busuioceanu, deschizând cursul său, a făcut o schiţă a Preistoriei şi Istoriei Daciei şi a descris viaţa şi obiceiurile Daciei.

Distrugerea puterii Dacilor şi colonizarea provinciei cu elemente romane, a fost opera unui mare spaniol: Împăratul Traian.

Cu acest prilej d. profesor Busuioceanu a arătat luptele daco-romane, drama înfrângerii lui Decebal şi apoi mare operă de latinitate ce s'a desfăşurat prin părţile noastre, prin altoirea elementului roman pe puternicul trunchiu dacic Din această fuziune etnică şi prin incorporarea definitivă a vechei Dacii la Imperiul Roman s'a născut în Carpaţi şi pe malurile Dunării un popor nou, cu caracter şi virtuţi latine, poporul român de astăzi.

In mijlocul romanităţii orientale, care avea să se plece sub apăsarea invaziilor barbare, poporul român a fost singurul care s'a salvat, a spus d. profesor Busuioceanu, constituind insula de latinitate care trăeşte şi azi.

D. profesor Busuioceanu a arătat apoi că rezistenţa unică a poporului român, se datoreşte substratului etnic cu care a fuzionat elementul roman, precum şi puternicii unităţi antropogeografice, reprezentată şi azi pe teritoriul carpatic şi câmpiile Dunării care-l înconjoară D. profesor Busuioceanu a adăugat că aceste elemente de rezistenţă au fost caracterul rustic şi agricol al acestei unităţi antropogeografice şi, înainte de toate Creştinismul, răspândit în Dacia încă din primele sale secole.

D. profesor Busuioceanu a încheiat afirmând că astăzi latinitatea trăeşte în conştiinţa ţăranului român, în tradiţiile şi credinţa sa, precum şi în literatura poporană, cu o mare putere creatoare susţinuţi de legăturile de vie fraternitate ce se păstrează şi azi între poporul român şi cel spaniol.

Inaugurarea cursului de limba şi literatura română la Universitatea din Madrid, larg subliniată de toate ziarele spaniole, constitue un eveniment în istoria învăţământului românesc peste hotare şi chezăşie de nobilă colaborare hispano-română.

VITEJIA SUBMARINELOR ITALIENE

CORRIERE DELLA SERA, sub titlul : „Patru ore de luptă înversunată între suprafaţă şi abis", reproduce un reportaj de război din Mediterana, scriind între altele :

In timp ce câteva vase de război escortau un convoi italian în Mediterană au remarcat că ceva metalic se mişcă în apropiere. Aparatele de bord au identificat imediat prezenţa unui submarin duşman la câteva sute de metri depărtare. Convoiul şi-a continuat drumul, un contratorpilor rămânând pe loc să dea lupta cu inamicul.

Contratorpilorul italian a început să lanseze primele bombe. Nici o flacără, nici un fir de fum, nici o schijă, ci numai cutremurarea infernală a apelor ce se ridicau în coloane uriaşe în văzduh. Comandantul conducea manevra, dând ordine precise pentru lansarea torpilelor. Echipajul, încordat în duelul pasionant, reacţiona la comenzi cu iuţeala şi precizia unei maşini. Bombele sburau în mare. Urma o clipă de linişte. Pe urmă ecoul detunăturilor grozave se repercuta în interiorul vasului, iar pe mare apăreau mari pete de spumă la fel cu nimfele din mitologie. Submarinul nu a fost încă stins.

După a doua aruncare de bombe, iată că apare la suprafaţă mesagiul mult aşteptat, primul val de sânge negru al submarinului: păcura. Duşmanul a fost lovit. A urmat un alt val de bombe, contratorpilorul îndepărtându-se la câteva mii de metri.

O puternică detunătură urmată de o gigantică erupţie de apă şi aer au dat de veste că submarinul a făcut explozie acolo, în fundul mării. Izvorul de păcură a început să iasă năvălnic tot în acelaş loc, iar instrumentele de identificare şi ascultare nu mai notau nici o mişcare a submarinului. Murise.

Lupta a durat patru ore. După ce a mai lansat câteva torpile de precauţiune, contratorpilorul s'a oprit în locul unde a fost scufundat submarinul inamic, dându-i ultimul onor. Marinarii, cu toţii la posturile lor, în poziţie de drepţi, şi-au scos beretele, comandantul ordonând salutul pentru Rege şi Duce. După acest act cavaleresc şi civilizat, contratorpilorul italian şi-a mărit viteza pentru a ajunge din urmă convoiul.

Atelier şi Magazin de Articole de voiaj
Chişinău, Str. Ştefan cel Mare No. 98 colţ cu strada Regele Carol I
GENŢI, SERVIETE, GEAMANTANE, PORTVIZITE şi PORTMONEE
Anunţă onorata clientelă că au sosit ultimele modele de genţi din Viena. Marfă fină, confecţionată din BOX şi porc veritabil.
Vizitaţi-ne şi vă veţi convinge (1759)

„GEAMUL BASARABEAN"
I. BUGULESCU
Telefon 78 CHIŞINĂU I. G. Duca, 36
Aprovizionându-se direct din fabrici vă oferă cu preţurile cele mai ieftine ce desfid orice concurenţă: **Articole de menaj, Porţelanuri, Sticlărie, Săpun de rufe şi toaletă, Vopsele** *de provenienţă germană.* **Closete, Pisoare şi Lavoare de faianţă cu accesoriile lor,** *fin nichelate şi geamuri de orice dimensiune şi grosime, putând livra în cantităţi mari şi cu vagonul*

MICA PUBLICITATE

CAUT post menajeră, bucătăreasă sau fată în casă, la o familie de condiţiuni bune.
Broşteanu 29 soţia şoferului.

DACTILOGRAFĂ, având şi scriere frumoasă, cunoscând lucrări de birou, caută post întreprindere particulară.
La ziar sub P. B. 1754

CAUT patru lucrători calificaţi pentru lucruri mari. Plătesc bine. Croitoria „Moderna" str. M. Badoglio 32, Chişinău. 1758

PALTON bărbătesc iarnă, nou, stofă Scherg, guler astrahan, statură mare, se vinde convenabil. Chişinău, str. H. Rădulescu 35, orele 1-5. 1745

APARTAMENT sau cameră elegant mobilată, în centru, cu intrare separată, baie şi întreg confortul caută domn singur. Oferte la ziar. 461

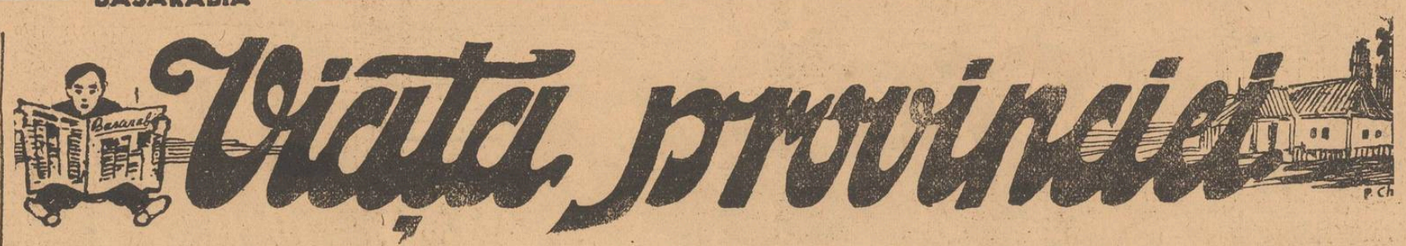

CUTREERÂND BASARABIA

ROMÂNEŞTII-RĂSCRUCE DE DRUMURI ŞI POPAS

Cei ce nu ştiu odihna.-La lumină de stele, cântă vioara.-Răsunet de cânt nou.-Când cad fulgii totul se schimbă

Pornind cu trenul de dimineaţă din Chişinău şi străbătând dealurile ce par fără sfârşit, ajungi în timpul de amiază într'un câmp al cărei fund se pierde în ceaţa depărtării. Sate răzleţite pe întinsul câmpiei, păzează deseori monotonia locurilor. Şi aşa, privind în zare, câteva dealuri parcă se apropie: sunt dealurile Abacliei, ce te fac să crezi că o dată ce vei ajunge la ele se va opri şi trenul. Dar te înşeli! Câmpia se lărgeşte iarăşi oprindu-se în contururile slabe ale unui alt sat, din mijlocul căruia se înalţă drept, un turn de biserică. Dar totuşi atunci când îţi pare drumul nesfârşit simţi cum trenul intră tremurător pe câteva macazuri, răspândind sgomote surde. Călătorii, de multă vreme pregătiţi pentru coborîre, răsuflă uşurati, începând a se înghesui spre uşile de ieşire ale vagoanelor. Spaţiul de linii se lărgeşte mereu, în marginea căruia apar dintre grădinele cu copacii negri şi goi un şir lung de pavilioane frumos clădite. Şi şarpele negru pe nesimţite se strânge din încheeturi, pufneşte de câteva ori părând a-şi da sufletul, apoi rămâne întepenit locului.

Un glas de om răguşit se pierde în mulţimea de voci strigând:
— Românesţii!!

Am tras geamul. O lume de tot felul se înghesuia, unii spre vagoane, alţii spre ieşirea din gară, fiecare strigând în căutarea unei cunoştinţe sau a bagajelor.

Cei ce nu ştiu odihna

De vei rătăci apoi prin mulţimea de linii şi macazuri, prin biurourile gării şi atelierele depoului, peste tot vei întâlni acelaş fel de oameni simplu îmbrăcaţi, cumpătaţi la vorbă şi conştiincioşi în slujba ce li se încredinţează.

In depou vei vedea oameni cu haine negre, mânjiţi pe mâini şi pe obraji de negreaţa unsuroasă a păcurii şi a cărbunilor; fiecare e căţărat pe o locomotivă, reparând-o sau ştergând-o să lucească de parc'ar vrea să spună lumii care o va vedea:
— Locomotiva aceasta a trecut prin mâini româneşti!

Câţi oameni încarcă mereu un coş mare de cărbuni pe care-l ridică pe tenderele locomotivelor..

Intregul depou e ca o mare uzină în plină activitate. Iar munca lor continuă şi noaptea, neîncetând niciodată.

La lumină de stele cântă vioara

Noaptea în Românesti cade greu. Săgeţile întunerecului se amestecă întâiu uşor printre crengile arţarilor bătrâni, apoi mai timide pătrund prin ferestrele în care monotonja vremii, toarce aceleaşi îndeletniciri zilnice. Prin Parcul Pavilioanelor apar umbrele oamenilor ce se grăbesc unii spre casă, alţii spre serviciu. Doi copii s'au urcat cu picioarele pe o bancă şi amândoi privesc înspre linii. Aci în fiecare seară aşteaptă ei cu înfrigurare în suflet, să apară de după vagoanele din staţie un om cu cusma trasă până peste ochi cu gulerul palonului ridicat, când o iau la fugă cântând şi strigând

— Vine tătucul, vine tătucul...

Şi glasul lor dispare după uşa care se închide în urma lor. Iar singura distracţie a tinerilor e să-şi acordeze vioara sub geamurile luminate să mişte strunele în romanţe prăfuite ca după perdelele trase, o inimă de fată tânără să tremure...

Discuţiile lor au aceleaşi teme în fiecare seară:

— Iti place romanţa asta?
— Nu, mai mult îm ploace „Cruce albă de mesteacăn".
— Şi mie!
— Dar valsul acesta?
— E plictisitor: nu-mi place...
— Nici mie nu-mi place!

Şi vioara abia poate să lege si să îngâne câteva din cântecele vechi ca să umple cu ele golurile dintre acelea soiuri de conversaţii din fiecare seară.

Răsunet de cânt nou

Seara târziu pe peronul staţiei au coborît dintr'un automotor un grup de tineri care au lăsat din piepturile lor să izbucnească o melodie puternic pătrunzătoare în suflet.

S'au oprit câţiva călători, au ieşit funcţionarii din birouri, locomotiva de manevră a uitat să mai fluiere, toţi rămânând să asculte că:

„Din ocanşa Daciei şi-a Romei.
In veci, în veci s'o naşte Fui de Lei!..

E o echipă de propagandă C.F.R., venită anume acolo ca prin reprezentaţii culturale să consolideze luptă oamenilor ce nu ştiu decât să muncească.

La aceste manifestaţii vin copiii, vin soţiile şi funcţionarii. Cu toţi ascultă înmărmuriţi cuvintele cântecelor şi tâlcurilor strofelor recitate cu multă însufleţire de un tânăr C. F. R.-ist, confrate de al lor.

S. Răutu

Unde se găsesc fâneţuri în judeţul Lăpuşna

Ocolul Silvic C.A.P.S. din regionala Hânceşti, face cunoscut că are în diferite comune fâneţuri bune pentru hrana animalelor într'o cantitate de 74.074 kilograme recoltă din anul 1942.

Aceste fâneţuri se vând prin oferte închise, preţul maximal al lor fiind de 8 lei kgr. la producător şi 6.50 lei fân de baltă. Ofertele se trimit pe adresa Ocolului, până spre sfârşitul acestei luni.

RIDICAREA UNEI TROIŢE IN AMINTIREA EROILOR DESROBITORI LA BARIERA BOLGRADULUI

Tot mai multe monumente de pioasă recunoştinţă pentru eroii desrobitori se ridică pe meleagurile Basarabiei. Neamul românesc de aici îşi cinsteşte eroii, zidind pentru veacuri pomenirea lor.

Un astfel de monument comemorativ a fost sfinţit în ziua de 20 Decembrie a. c. la marginea oraşului Bolgrad, S'a sfinţit o troiţă de toată frumuseţea ridicată la răscruce de drumuri noui, acolo unde se întretae şoselele construite de curând şi care formează un titlu de glorie în palmaresul de isbânzi a corpului tehnic român.

Dupăcum au ştiut să lucreze tot astfel inginerii din serviciul drumurilor naţionale au ştiut să şi încununeze o parte din munca lor. Ridicarea troiţei dela marginea Bolgradului marchează sfârşitul unei etape în construcţia unor importante şosele ce se realizează în Sudul Basarabiei.

Iniţiativa ridicării troiţei şi meritul de a fi realizat revine pe deantregul inginerilor dela Bolgrad şi Ismail aflaţi în serviciul drumurilor. De aceia troiţa este un adevărat monument de artă şi de durabilitate. Soclul e alcătuit din pietre necioplite de culoarea granitului având în interior o nişa în care va arde de acum încolo candela recunoştinţei pentru cei ce şi-au jertfit viaţa pe altarul neamului. Pe acest soclu e ridicată troiţa sculptată artistic în lemn, având înainte chipul sf. muc. Gheorghe purtătorul de biruinţă. Sfinţirea troiţei s'a oficiat de către P. S. Episcop Policarp înconjurat de clericii: Vasile Constantin, M. Sberea, Ioan Focşa, Erhan Teodor şi P. Berzescu.

După serviciul religios a luat cuvântul P. S. Episcopul în cuvinte pregnante arătând semnificaţia semnului Sf. Cruci şi măreţia jertfei celor ce şi-au sacrificat viaţa pentru ea.

A luat apoi cuvântul d. inginer Iosipescu inspectorul general al drumurilor din regiunea Galaţi. Domnia sa arată că troiţa a fost ridicată de corpul tehnic din serviciul drumurilor, urmând a fi predată pentru îngrijire Primăriei oraşului Bolgrad.

D. col. Radacovici primarul oraşului Bolgrad luând cuvântul declară că primeşte pentru populaţia oraşului acest simbol al veşniciei neamului pe meleagurile basarabene.

A vorbit apoi un reprezentat al Armatei.

La această solemnitate au luat parte: d. colonel Rosetti. d. ing. Popp. d. ing. Noum, d. ing. Hriscu, d. ing. Pierovschi, d. arhitect Aitel, d. primpretor Ganea, d. maior Pantelimon d. ing. Babuş şeful serv. drum. Ismail, etc. etc.

Sfinţirea atelierului de montaj a serviciului drumurilor din Bolgrad

După sfinţirea troiţei asistenţa s'a transportat la atelierul de montaj al serviciului drumurilor de curând instalat. Aici a avut loc slujba sfinţirei atelierului în prezenţa mecanicilor, maeştrilor şi lucrătorilor numeroşi ai acestui atelier, care după felul cum e utilat e considerat al patrulea pe ţară. Numeroase maşini rutiere stau înşirate spre a fi verificate, şi complectate prin înlocuirea pieselor ce lipsesc. Diferite secţii: montaj, demontare, turnătorie, strungărie, etc. sunt înzestrate cu unelte şi maşini din cele mai bune. Alături, produce o plăcută impresie şi baia pentru personal cu duşuri numeroase.

Astfel munca românească a încrustat în răbojul său o nouă realizare car surprinde prin discreţia cu care a fost dusă la capăt.

După serviciul religios a vorbit P. S. Episcop despre valoarea muncii în creştinism.

A urmat a agapă la care au luat parte autorităţile oraşului, inginerii şi oaspeţii.

Importante hotărîri în Eparhia Cetăţii-Albe-Ismail. — Vineri 18 Decembrie au avut loc şedinţele plenare a secţiilor culturale şi administrative a Episcopiei Cetăţii-Albe Ismail.

Şedinţele au fost prezidate de P. S. Episcopul. In şedinţa secţiei culturale la care au luat parte ic. st.Mihail Madan, d. inspector şcolar Al. Teodorescu şi d. Maricuţa s'au luat următoarele hotărîri:

S'a numit noui misionari cercuali şi anume: preot Ungureanu Teofil cerc. 2 jud. Cetatea-Albă, pr. Zugrav Elisei cer. 3 jud. Cetatea-Albă, pr. Const. Popov cerc. 4 jud. Cetatea-Albă, pr. Ioan Gâlea cerc. 3 jud. Ismail, pr. Ioan Iacoban cerc. I jud. Cahul, pr. Vadim Crocos cerc. 4 jud. Cahul, pr. Elefterie Grigoriev cerc. 3 jud. Chilia.

S'a hotărît deasemeni procurarea a trei aparate de proecţiuni pentru propaganda misionară în Eparhie, socotind câte un aparat pentru fiece judeţ.

In şedinţa secţiei administrative-bisericeşti s'a luat importante măsuri în vederea alegerilor ce urmează să se ţină. S'au fixat 15 circumscripţii electorale, fiecare protopopiat constituind o circumscripţie, afară de circ. I jud. Ismail, care va avea două circumscripţii dat fiind întinderea prea mare a cercului.

S'a hotărît ca pe lângă Consiliul Eparhial să se instituie un birou electoral care va dirija toate lucrările în vederea alegerilor parohiale şi eparhiale.

Deasemeni s'a hotărît reînfiinţarea cassei ajutorului reciproc a clerului din Eparhie.

S'a prelungit mandatul dat pr. Hrisauf Fotescu de a gira protopopia cerc. I. jud. Cetatea-Albă.

Incendiu în judeţ. — In noaptea de 11 spre 12 Decembrie în com. Muravleanca a isbucnit un incendiu în curtea locuittorului Mercur Timofew. A ars complect acoperişul unei gheţării. Pagubele sunt în valoare de 50.000 lei.

Inspectarea şcolilor primare din Basarabia

Inspectoratele şcolare de plasă şi inspectorii şcolari de circumscripţie au primit, zilele acestea, un ordin circular din partea Directoratului Invăţământului şi Cultelor din provincia noastră, direcţia învăţământului primar, prin care se pune în vedere tuturor inspectorilor şcolari că sunt obligaţi să inspecteze neapărat toate şcolile din cuprinsul plăşii. Directoratul cere ca să se inspecteze în primul rând şcolile care nu au fost încă inspectate anul acesta, din diferite motive. Inspectorii şcolari îşi continuă vizitele pe la şcolile primare, făcând inspecţiile necesare, conform dispoziţiilor conducerii Directoratului.

Veşti din Talmaz-Tighina

Şezătoare culturală. — In ziua de 6 Ianuarie c., elevii de curs secundar din comună, au organizat o şezătoare culturală, în cadrul căminului cultural local. Cu această ocazie, a vorbit cu mult suflet, d. cpt. Manolescu, preşedintele căminului, despre: „Frontul intern şi datoria fiecărui bun român, în ceasul de faţă".

A urmat apoi programul şezătorii, variat şi ales întocmit din: coruri patriotice, dirijate de elevul Mânăscurtă Simion din cl. VIII a liceului Haşdeu, organizat cu elevii de şcoli secundare. Elevele şi elevii: Roşca Leonid şi Boldişor Ludmila, Deliu Leonid şi Boldişor Anatolie, au cântat un quartet „Cântecul străinătăţii".

In partea a doua a programului, s'a jucat piesa „Ceasul mânturirii" cu subiect din zilele noastre. S'au remascat în jocurile de scenă elevii: Sârghi Areft, Deliu Leonid, Bălăigaru Vasile şi Mânăscurtă Vasile.

Direcţia de scenă a fost încredinţată elevului Mânăscurtă Simion cl. VIII a Liceului „B. P. Haşdeu" din Chişinău, care a depus multă râvnă şi pricepere în pregătirea programului artistic. Au mai lucrat pentru reuşita şezătorii şi: Nicolae Luchian, student la Politehnica din Bucureşti, elevii Ceapă Petre, Grigoriu A. Albreht Maria, Cabsnic. Mânăscurtă I., s. a...

La urmă, d. învăţător Donţu, bibliotcarul căminului, a împărţit premii cititorilor căminului compus din cărţi, unele trimise de către Ministerul Propagandei Naţionale, iar d. I. Vlad, directorul căminului, mulţumeşte tuturor acelora care au muncit pentru reuşita şezătorii.

ŞTIRI ŞI SFATURI PENTRU PLUGARII BASARABENI

Rostul obştiilor agricole

Ministerul Agriculturii şi Domeniilor aduce la cunoştinţă că în baza legii No. 488 publicată în Monitorul Oficial No. 144 din 24 VI 1942, pentru îmbunătăţirea şi sporirea producţiei agricole unii săteni mici proprietari s'au constituit în obştii agricole.

Astfel până în prezent au fiinţă legală 87 obştii.

Prin îngrijirea Preşedinţiei Consiliului de Miniştri s'au dat în folosinţă la 43 obştii model, următoarele maşini agricole: 43 tractoare, 43 prisoare, 138 semănători în rânduri, 168 grape flexibile, 30 prăşitoare, 228 prăşitoare fiind în curs de distribuire.

Domnul Mareşal Ion Antonescu Conducătorul Statului a aprobat ca Statul să acorde sprijinul său obştiilor agricole, garantând împrumuturile necesare la Casele de Credit.

Faţă de această aprobare, s'au luat măsuri ca toate obştiile agricole să fie înzestrate cu tractoare, dispunându-se totodată, că dacă acestea ar prisosi, să se distribue şi agricultorilor particulari ce vor merita.

Zdrobiţi de durere: Agafia soţie Ana şi Măria, fiice, Ştefan fiu, anunţă pierderea iubitului şi neprecutului soţ şi părinte
SERGIU ANTONOVSCHI
PENSIONAR C. F. R.
Inmormântarea se va face Duminică 17 Ianuarie 1943 la ora 2 d.m. Rămăşiţele vor fi depuse în cimitirul central ortodox.
Fie-ţi ţărâna uşoară scump soţ şi tată.

Basarabia literară

Anul II - Nr. 45 | SUPLIMENT SĂPTĂMÂNAL AL ZIARULUI „BASARABIA" | Duminecă 24 Ianuarie 1943

„Limba noastră-i limbă sfântă
Limba vechilor cazanii,
Care-o plâng și care-o cântă
Pe la vatra lor țăranii".
Alexe Mateevici

IN MEMORIAM

Din Zarandul mândru, ale cărui văi se anină printre păduri de munți liberi ai Apusenilor, mă ajung uneori amintirile. Văd Bradul trecut de atâtea ori prin sabie și foc, văd albia Crișului Alb, drumul spre Abrud prin Crișcior — în a cărui străveche biserică frescele păstrează chipul ultimului Voevod român din epoca aproape legendară, dela 1300, — drumul spre Țebea, făcut împreună cu poetul George Boldea, Gorunul istoric, mormântul lui Iancu. In acest sanctuar, între aceste vestigii sacre ale istoriei române, viața noastră, tineri înflăcărați de neajunse idealuri, își descopere rostul adevărat pe lume.

Pe Ion Nicu Oneț l-am cunoscut la liceul din Brad într'o oră de limba română. In ultima bancă din fundul clasei a doua, luminat de fereastra ce cuprindea pădurile dinspre Nord, un copil de 12 ani își scria lucrarea ce avea să vestească pe scriitor. Aplecat peste caetul de compuneri își trăia cu obrajii în văpăi întâia lucrare pe care aveam să i-o cunosc: o întâmplare ciudată povestită în fraze domoale, petrecută în câmpul satului natal zugrăvit în culori pline de aurul verii. Undele grânelor pe care le evoca îi scânteiau în privire. Și cuvintele îi erau ca grâul cel curat. Dintr'un sat din Zarand, din regiunea în care linia coborîtoare a dealului vestește câmpia, el aducea cu sine o comoară care i se releva lui însuși tot mai bogată: sufletul lui încărcat de credințe și basme dela țară ca o ramură încărcată de rouă. La cetirea scurtelor sale compuneri se lumina clasa întreagă. In cariera mea de profesor, n'am avut o bucurie mai mare. Copilul acela avea darul de a fermeca, de a stăpâni pe micii lui tovarăși de școală prin povestirile sale. Mă feream totuși să-l îndemn să scrie, mai ales versuri. Socoteam că versificația, pe un copil ca el, l-ar fi putut duce pe drumul ademenitor al facilității și al artificiului, pericol care pândește aproape întotdeauna pe un începător.

O întâmplare neașteptată mă puse însă în fața unei compuneri în versuri a lui Oneț. Colegul meu de geografie într'o bună zi îl obligă, în hazul clasei, să-i scrie extemporalul despre Crivăț, în versuri. Datorită acestei glume, jucată cu totul nepedagogic pe capul unui copil sensibil, am văzut ceeace nu puteam ghici mai nainte: pe cel mai tânăr poet al Ardealului din vremea aceea. Spunerile lui în versuri mă uimiră deadreptul. Nu mai țin minte decât prea puțin din tot ce mă făcea să-mi iubesc elevul, deși în cursul anilor, cetind atâtea compuneri slabe nu odată am oftat la amintirea lui Oneț.

Când peste mine tu ai suflat
Ca pe un snop de grâu jos m'ai culcat.
El suflă cu flacără și scântei
Peste-al săracului mic bordei.

D'intr'o mândră suită de versuri aceste patru rânduri sunt desigur prea puține pentru a-l prezenta pe copilul acela blond căruia îi scânteiau privirile în orele de compunere la limba română, în evocarea satului natal.

Plecând din Brad, i-am pierdut urma. Foarte vag am aflat că părăsind micul orășel s'ar fi dus la Arad la o altă școală. Aș fi vrut să știu dacă a urmat sfaturile mele, programul de lecturi pe care i l-am propus, pe mai mulți ani, pentru toată vârsta la care o asemenea îndrumare e necesară. Presupuneam în caetele sale pagini pline de rodul celei mai frumoase iubiri de care inima lui era plină: a pământului copilăriei. Și imaginea poetului tânăr dăruit de ursitoare să crească între minunile lumii cu ochii adânc mirați, mă urmărea.

Ci altfel i-a fost scris lui, iubitorului de câmpuri cerești. Voluntar pe front — îmi spune dăunăzi un coleg al său — cade la Nistru în războiul pentru Basarabia. Cel născut pe pământul peste care respiră sufletul lui Horia, ce îndemn ascuns va fi ascultat, ce va fi fost în inima lui, ce flacără va fi ars în ea? Căzând cu fruntea pe ogorul basarab, lumina Nistrului îi va fi scânteiat în privire ca odinioară undele grânelor natale. Peste pieptul său se vor fi aplecat stelele cerului străbun, deapururi în pace. Pe cea mai tânără solie a pământului românesc dela Apus o primea prin el Basarabia. Și poate răspunzând unui suspin venit din asfințit, suflarea lanurilor de aur și-o fi ridicat asupra lui undele scânteetoare. Ci în inima mea candidele versuri răsună tânguitor peste zăpezile spulberate de Crivăț:

Când peste mine tu ai suflat
Ca pe un snop de grâu jos m'ai culcat.
El suflă cu flacără și scântei
Peste-al săraculuĭ mic bordei.

Emil Giurgiuca

BUN AUGUR

Proza românească a trăit ultimii doi ani o viață pasivă, lâncedă, obosită. A trăit, adică, alături de realitate. Desigur, împrejurările au împins scrisul românesc pe calea puțin rodnică a creației lipsită de canevasul realității. Proza introspectivă—interiorismul multora — a fost singura care a putut lega rod temeinic. Speculațiile sufletești au prilejuit unor autori pagini interesante, aspectele iubirii care dela inimă pornind la inimă se întorc au folosit scrisului altor autori. Faptul social a fost mai puțin în tema convenabilă scriitorilor de proză românească. Dar epica de largă respirație, romanul torent, cartea de căpătâiu a zilelor trăite în sbucium, a fost încercuită atât de reținerile voite ale autorilor, cât și de obligațiunile etice și sociale ale momentului. Desigur dacă a fost așa, a fost bine, pentrucă altfel scrisul ar fi fost dăunător Neamului și Culturii lui.

Rostul lui însă este tocmai antipodic primejduirilor naționale.

Răsboiul, cu nimbul lui de glorii și jertfe înălțătoare a venit să rotunjească argumentele care ar putea fi utilizate de scriitori în operele lor. Spunem „argumentele", pentrucă suntem convinși că veridicul din viață nu va putea niciodată să croiască singur pagini mari dacă nu va interveni verosimilul, imaginația scriitorului. Iată deci că războiul cu viața lui zbuciumată, cu tensiunea acțiunilor, cu neprevăzutul surprinzător al faptei, este „argumentul" creația fiind cu totul independentă de el, de argument.

Semne de înflorire literară se arată cert. Trecând peste cărțile de război, care având un caracter reportericesc, sunt rețineri fidele ale faptelor, s'au arătat în pagini de reviste sau cărți câteva începuturi de proză beletristică argumentată de această apocaliptică încleștare. Și începutul ne-a bucurat.

Cu atât mai mult, cu cât Proza cere un timp de gândire, de expunere, de rotunjire a prozei, de coordonare tehnică, mult mai lung și mai neîndurat decât Poezia. Dacă ar fi să amintim aci numai romanul tânărului nostru confrate domnul C. Coravu, intitulat „Crucea de fier", și tot ar fi de ajuns. Dar editurile anunță și alte asemenea cărți. Apoi, la „Cugetarea" va apare în curând un roman de mari proporții semnat de d. Cezar Petrescu, sub titlul „Ochii strigoiului". In el autorul va expune, cu cunoscutele-i mijloace epice și de stil, epoca de înălțări ameți-

Ladmiss Andreescu

(Continuare în pag. 2-a)

DRUMUL IN ARDEAL

In August, Mihai Viteazul se găsea în tabăra din Ploești, când se întoarseră solii cu scrisorile sigilate de împărat. Archiducele Mihai îi scria deasemenea. Domnul se descoperi și le sărută în fața boerilor.

Afla că împăratul îl sprijinea și generalul George Basta va intra cu el în Ardeal.

— Am auzit că e un albanez viclean și prefăcut, Basta, vorbi Stoichiță. Mă mir că tocmai pe el l-au găsit să-l trimită. La curte totul pare pierdut...

— Cine trage sabia cu mine, mi-i prieten; de trândavi și leneși mi-i destul.

Nopți întregi, Mihai nu închidea ochii. Marele vis de a trece munții și a cuprinde Ardealul scânteia într'o fulgerare de gânduri dureros de îmbietoare. Revedea câmpiile bogate, străjuite de munți întunecați, orașele fremătătoare, satele de rumâni muncind pământul.

Aici își va zidi pivotul de tărie împotriva păgânilor, de după aceste creste vor porni fulgerătoarele atacuri ce vor aprinde țările Bulgarilor, ale Grecilor și Sârbilor. Vedea Moldova alăturată aceluiaș gând și în sfârșit crucea înviind pe orizontul înflăcărat al Orientului.

Maicăsa, Doamna Tudora, se împotrivea.

— Fiul meu, mi-i frică de oamenii de peste munți. Îți vor răpune [illegible] Ardeal, nici de nimic.

— Cum o vrea Dumnezeu, șopti Mihai, palid. Dar de Ardeal nu mă las.

Domnul o însoți până la mănăstirea Cozia, unde se va călugări, așteptând în zadar să-l revadă pe scump fiul ei.

După două luni de întârziere, deoarece Basta refuza să-l atace pe principele ardelean, domnul luă măsuri și era hotărît să nu mai zăbovească o zi.

In nopțile de veghe, Mihai studiase în amănunt pregătirile pentru trecerea Carpaților; întocmise hărți, măsurase distanțe.

Se informă asupra potecilor celor mai umblate. Ascunse cu desăvârșire ziua plecării, direcția și scopul.

Avu grije ca mercenarii și căpitanii unguri să jure, înconjurați de Cazaci, la Florești, că vor fi credincioși Domnului, pentru ca luptând în Ardeal să aibă deplină încredere în ei.

La Ploești armata împărțită în trei corpuri aștepta ora plecării.

In dimineața zilei de 14 Octombrie, neguri de toamnă învăluiau munții. Mihai îndrumă artileria și bagajele spre trecătoarea Buzăului.

Oștile Craiovei, ale Jiului și ale Mehedinților, le lăsă în seama banului Udrea și ale lui Radu Buzescu, ca să treacă cu câteva zile mai târziu pela Turnu Roșu, în dreptul Sibiului; el însuși cu o parte din oaste trecu în ziua de 15 Octombrie pe poteci de ciobani și împreună oștile în dreptul Brașovului cu cei ce trecură pasul Buzăului.

Mihai așteptă întoarcerea lui Gheorghe Rat, trimisul din urmă la Bathori cu misiunea să-l înștiințeze că trupele se îndreptau spre Praga, la împăratul.

Rat îl informă că îl găsise pe cardinal cufundat în petreceri și fără gând să se împotrivească.

In ziua de 26 Octombrie, Mihai ieși la Tâlmaci în întâmpinarea boerilor ce urcaseră pe Olt, odată cu armata proaspătă și odihnită.

— Bine v'a mers, fraților?

— N'am avut stricăciuni, doar câteva hărțe cu Sașii.

Impreunară oștile și'n aceiași zi se îndreptară asupra Sibiului. A doua zi văzură sclipind zidurile orașului, în față, câmpul fremăta de oștile lui Bathori.

Mihai își așează tabăra ocupând satul Selimberg, la poalele dealului Türkenhügel. Spre seară nunțiul papal Malalaspina, un omuleț cu fața uscată și cu nas de pradă, se prezintă Domnului:

— Am venit să te cert întru Domnul că ai ridicat sabia împotriva unei țări creștine care-a jertfit mult în luptă cu păgânii. Ar trebui să vă împăcați spre slava lui Dumnezeu, luptând împotriva Turcilor sub ocrotirea împăratului.

— Sfinția Ta, nu de pofta stăpânirii, nici de setea de-a vărsa sânge creștin am ieșit, că-mi era deajuns să pot trăi în Țara Românească, unde cu o singură arătură, răspândind sămânța se naște grâul, ceiace nu se întâmplă în Ardeal: dar împăratul creștinilor m'a îndemnat și m'a împins să răzbun jignirile pe cari Majestatea Sa le-a primit dela Cardinal și dela această națiie.

— Sânge creștin e mare păcat să se verse...

— Dacă vrea Andrei pace și să cruțe viețile creștine, să se'ntoarcă.

Iulian Vesper

(Continuare în pag. 2-a)

„Ingeri drepți ca spada, stâlpi de argint curat..."

Am răsfoit întâmplător, de sărbătorile ce trecură, — am răsfoit nu fără o adâncă emoție — volumul *„Duh de basm"* al poetului Emil Gulian.

Ne-a fost o lectură de mai multe ori dragă.

Emil Gulian e un poet adevărat. In struna lui vibrează o sensibilitate profundă și originală, și o inteligență lirică deopotriv de remarcabilă. Lucrurile acestea le-a dovedit și în volumul lui și în excelenta transpunere a „Poemelor din Edgar Poe" care ne-au revelat pe cel dintâi mare traducător al lui Poe în românește.

Emil Gulian ne este și un prieten scump; un prieten dintre aceia a căror calitate, și ale căror însușiri, le întâlnim tot mai rar.

Lângă prezența lui, ne regăseam pe noi. Ne-am regăsit în atâtea rânduri.

Nimic mai firesc decât să reconstituim această prezență — astăzi când ea ne lipsește și inimii și umărului — dintre poemele lui:

Lângă pom cu vedenii din păduri
Inger drept ca spada, stâlp de argint curat.
Curgea linia ta, ca un fir ce arde.
Printre degete de brad înfășurând trup de flori.
Printre lumini aureola și alți sori.

Revăd, revăd, zâmbetul de-altă dată;
Zâmbetul tău dela Crăciun.
O! așa, praf de aur în soare...
Cu brad, nemateriализat, inger bun,

Cu aripi, cu trup greu ca neaua...
De supranaturalul lor se mirau.
Printre lumini aureola
Și ochii tăi triști, așa cum erau

Sunt versurile din o *„Dragoste lângă pom de Crăciun"*. Și ne-am surprins, recitindu-le, cum pe Emil Gulian însuș (atât de departe, totdeauna, în noblețea discreției lui, de orice imagine pompoasă) îl vedem astăzi, cuprins în învolburările războiului, sub chipul aevea al unui „înger drept ca spada, stâlp de argint curat"...

In adevăr, poetul este astăzi combatant, alături de atâția alți tovarăși întru muze, asemenea, cu toții acum, acelui „înger drept ca spada"... evocat de autorul „Duhului de basm".

Este, în *supranaturalul* experienței pe care ei o trăesc — într'o realitate atât de strictă, de puternică și de constrângătoare — tot un „Duh de basm", un vis răsturnat, un joc tulbure și rece, de adevăruri... neverosimile!

Locotenentul Emil Gulian, poetul lucid și prietenul cald, își continuă — oricât de ciudat s'ar părea — și acolo pe câmpul de luptă, odată cu îndatoririle și răspunderile ostășești, îndatoririle, răspunderile și sfâșierile mai ales, pe care i le impune conștiința lui de purtător al lirei.

Și poate că e mai grea și mai încărcată decât toate armele grele, această conștiință, luptătoare și în alt fel: cu ea însăși luptătoare, asupra ei însăși victorioasă.

Ceeace adaogă, o credem cu toată puterea și cu o amară limpezime, mult mai mult acestei idei de jertfă, acestei drame nelimitate, — a scriitorului combatant.

C. Tudor

DESTITUIREA LUI TITU MAIORESCU

Purtătorul unor excepționale calități intelectuale, un fel de Lessing încă din tinerețe, (A. Stahr, biografia lui Lessing, în recenzia primei cărți a lui Titu Maiorescu — *Einiges Philosophische in gemeinfasslicher Form* (Berlin 1861), vorbind despre titlul lui, afirmă: *„agerimea și claritatea lui aduce aminte de claritatea stilului lui Lessing"*), cel care va fi mai târziu un autentic „spiritus rector" al tinerii noastre culturi, are de înfruntat, încă din primele luni ale sosirii sale în țară, indiferența și opoziția oficialilor. O predispoziție înăscută însă, — aceea care este cea mai de seamă calitate a profesorului de mare vocație, — de a vorbi unuĭ auditoriu cu conștiința că-l depășește și ca atare tinde să-l ridice până la nivelul pregătirii sale, îl aduce într'una din sălile Academiei Naționale, pentru a vorbi unuĭ auditoriu, pestriț, de toate vârstele, despre *„Educațiunea în familie"*.

Cu toate că se impune repede atenției generale prin noutatea temei care stârnise mare interes în centrele culturale din Apus, Titu Maiorescu nu poate găsi o posibilitate de a-și întrebuința, într'un post oficial, marile însușiri ca și excepționala-i pregătire, aproape enciclopedică, pe atunci, la vârsta lui.

Chemat, în urma unei fericite întâmplări, în magistratură, renunță după foarte scurt timp, pentru a-și urma vocația, aceea de a fi, dela catedră, profesorul și părintele învățătorilor și profesorilor de mai târziu. Și pentru a se vedea valoarea muncii lui efectuată aici cu atâta înțelegere a psihologiei școlare și a stărilor de fapt ale școalei, importanța perspectivelor deschise și lărgite pentru învățământul de atunci, ar trebui aceptată și analizată amănunțit această risipă de energie, de încredere și de realizări, pentru a nu i se mai imputa, de anumiți cronicari pătimași și darnici numai când este în discuție opera lor, că, în calitatea lui de ministru al școalelor, n'ar fi alcătuit nicio lege pentru a da o nouă structură învățământului românesc.

Rezultatul muncii și al directivelor sunt magistral întrupate în viitorul dascăl și scriitor. Ion Creangă, care, atât în cursul activității lui didactice, cât și a celei scriitoricești, se va mișca în cadrul învățăturile primite dela Titu Maiorescu.

Aportul adus de Titu Maiorescu pentru fixarea regulelor limbii românești ca și pentru răspândirea lor în masă, este un capitol care apasă greu în balanța activității lui de deșteleníre și de cultivare a acestui câmp atât de frământat, înaintea lui ca și de contemporani, dar fără să fi dat rezultate răspândite în massă.

Activitatea lui a cuprins însă și alte domenii ale învățământului, unde cu aceeași putere de pătrundere și de sesizare a adevărului a răscolit și a clarificat probleme capitale.

Sunt câteva momente din viața lui de profesor, care îi luminează figura morală de mare îndrumător și aruncă o umbră neagră peste moravurile unora dintre contemporanii săi. E destul să amintim acel proces scandalos, înscenat de rivalii săi într'o carieră didactică și politică.

Figura morală a profesorului ese parcă mai luminoasă și mai curată ca oricând.

Sunt, însă, câteva întâmplări din cariera lui universitară, care prezintă o covârșitoare importanță pentru înțelegerea acestei excepționale figuri morale. Și fiindcă ele sunt mult grăitoare pentru puzderia de figuri culturale care au umplut galeria istoriei învățământului și fiindcă pot fi model de lumină și de specifică înțelegere a unor întâmplări personale, vom aminti episodul destituirii lui din învățământ.

Și nu este unul singur. Sunt două, cu absurditățile și ciudățeniile lor, primul fără efect, al doilea foarte grav și foarte caracteristic în toată țesătura lui.

Cine vrea să recitească și să aibă la îndemână toate amănuntele acestor destituiri, îl trimitem la articolul universal al unuia dintre cei mai dotați discipoli ai marelui maestru, Simion Mehedinți, tipărit în „Convorbiri literare", din 15 Ianuarie, 1910 (Anul XLIV, Vol. I).

Noi ne vom opri puțin asupra ultimei destituiri, care l-a depărtat de la catedra universitară timp de 13 ani.

Generalul Cristian Tell (ministru de instrucție în 1871) voind să împiedice agitația antidinastică a unor profesori, hotărî să nu le aprobe concediul în cazul când vor dori să participe la lucrările parlamentare. Titu Maiorescu, ales deputat, se duse la Cameră ca și Nicolae Ionescu, profesor, una dintre cele mai cunoscute figuri parlamentare de pe atunci. Printr'o simplă încheiere ministerială, generalul Tell îl sacă demisionați și îi înlocuiți prin alți profesori. Urmează un schimb de cereri și telegrame între Ministru și profesor, în care Titu Maiorescu invocă legalitatea plecării dela catedră (*....că ministerul nu era în poziție de azi acorda sau refuza un concediu pe care l-am cerut și nu-l cer. Din momentul convocării Camerii, concediul îl am de drept, și dvs., nu puteți crea o incompatibilitate neprevăzută în Constituțiune... Mă mărginesc dar a vă anunța că plec la București la Cameră, că voiu ședea acolo în tot timpul sesiunei...*")

Titu Maiorescu rămâne în afara Universității, înlocuit fiind cu N. Quintescu. Dar după plecarea lui Tell, vine la ministerul Cultelor Titu Maiorescu. Și una dintre cele dintâi măsuri ale noului ministru este reîntegrarea în învățământ a lui N. Ionescu, plecat odată cu el dela catedră, cel care instigase scandalosul proces împotriva lui.

Și pe lângă această măsură care-l ridică în ochii noștri pe cele mai înalte trepte ale unui mare ideal moral, mai este și aceea de a da o lecție tuturora când e vorba de propria lor persoană și a intereselor lor imediate.

Nu s'a reîntegrat pe sine. A rămas, timp de 13 ani, destituit din învățământ.

In această comportare a lui vorbește hotărîrea unor excepționale calități intelectuale și morale, care sunt și rămân, vii și proaspete peste veacuri.

Vladimir Cavarnale

INEGURATE PISCURI

Innegurate piscuri, păduri catapetesme,
din care smirna suie cu norii în înălțime,
vă caut iar cu sete jilavele miresme é
și'nfiorarea voastră și cruda prospețime.

La orga voastră pură de cetini și frunzișuri,
vin îngerii s'asculte cu stelele'n privire,
când noaptea mână urșii bătrâni în ascunzișuri
și coțofana sare prin scorburi în neștire.

Innegurate piscuri, cu fruntea gânditoare,
moșnegi fumând din pipe zăpezi imaculate,
primiți truditu-mi suflet la voi în șezătoare,
să doarmă'n cuib de vulturi, pe creste detunate.

Acolo sus, departe, când bufnița descântă
și ielele de mână se prind în largă horă,
să simt singurătatea și anii mei cum cântă,
și moartea lângă tâmple, blajină ca o soră...

Matei Ghimbășanu

CALENDAR

„TICHINDEAL, GURĂ DE AUR..."

Sunt, în istoria culturii noastre, figuri de o modestie rară, dar figuri de sfinți prin dezinteresarea vieții lor.

Astfel și chipul încadrat de o pudică bărbuță, al lui Dimitrie Țichindeal (Cichindeal) care se stingea la 19 Ianuarie 1819, într'un trist spital din Timișoara.

Născut la 1775, în Becicherecul-Mic, Țichindeal a fost o pilduitoare expresie a luptătorilor români din Banat.

Luptătorul cu fapta scrisului și cu faptele vieții sale chinuite...

Prigonit fără încetare de sârbi, cari duceau o metodică și încăpățânată campanie de desnaționalizare a românilor, Țichindeal nu s'a descurajat niciodată și nu a dat un pas înapoi depe drumul aspru, pe care singur și-l impusese.

Pe rând, învățător, preot, profesor, cărturarul luptă pentru descătușarea noastră de sub dominația sârbă.

Când este împiedecat să se rostească deschis, Țichindeal folosește arma ingenioasă a Fabulei.

Ale sale „Filosoficește și politicește prin fabule moralnice învățături" (1814) stârnesc furtuna. Autorul este îndepărtat din învățământ. În schimb, rămâne pentru totdeauna în sufletele recunoscătoare ale românilor bănățeni.

90 de ani dela apariția „Telegrafului Român"

S'au împlinit zilele acestea, nouă decenii dela apariția unui adevărat port-drapel al publicisticei noastre, „Telegraful Român" vedea lumina tiparului la Sibiu, în ziua de 3 Ianuarie 1853, sub conducerea lui Aron Florian. Data este memorabilă, căci această prestigioasă foaie a românilor ardeleni a concentrat în jurul ei toate forțele vii, luptătoare, ale Transilvaniei noastre românești.

Îndrumătorul, făclia vie, duhul înalt al „Telegrafului Român" a fost însuși Andreiu Șaguna. Minunatul ziar a fost — după cum spunea Mihai Eminescu — foaia cea mai modernă de preste Carpați, care a urmărit neșovăelnic politica modestă și sigură a neuitatului Șaguna".

În cererea pe care Șaguna o făcuse pentru a căpăta autorizația necesară apariției publicației, marele protector și animator al mișcării de iluminare și deșcătușare națională sublinia că întreprinderea va fi „îndreptată spre înaintarea și folosul poporului român..."

Acest program a fost urmat cu sfințenie și cu nespus folos.

Cât de fermecător și înălțător sună astăzi cuvintele prin care Aron Florian arăta acum aproape un veac, rostul și năzuințele „Telegrafului Român":

„Tendința acestei gazete (spunea bravul român) va fi: a împărtăși poporului român din politică, industrie, comerciu și literatură, idei și cunoștințe practice, potrivite cu timpul și amăsurat trebuințelor lui, a-l învăța să-și cunoască poziționea și drepturile ce-i sunt asigurate în stat; a-i lumina asupra intereselor, care taie viața privată și publică a lui, și a-i mișca activitatea puterilor fizice și morale; a da direcțiunea spiritului lui către tot ce contribuie la înaintare și desvoltarea sa, și a-l convinge că numai prin îmbunătățirea stării sale materiale și morale poate ajunge la cultură și fericire"

După 90 de ani dela apariția „Telegrafului Român", lumina iradiată de acesta stărue, la fel de fecundă și îndrumătoare, în sufletele tuturor ardelenilor...

Coriolan Brediceanu

În ziua de 5 Ianuarie 1850 se năștea la Lugoj Coriolan Brediceanu, cel care trebuia să ajungă unul dintre cei mai calzi apărători ai drepturilor românilor de peste munți.

După ce studiază la Arad, la Beiuș și în alte localități, Brediceanu se avântă în luptele politice, manifestându-se ca un mare iubitor al celor mulți, al celor umili, al poporului.

Intrunind, în 1884, la alegerile din Bocșa-Română majoritatea voturilor, Coriolan Brediceanu nu poate, totuș, pătrunde în parlament.

Ma târziu, este ales și cercurilor Oravița și Bocșa.

Orator plin de vigoare, luptător dârz, Coriolan Brediceanu a scris și nuvele și piese de teatru, toate puse în slujba românismului.

Mort la 1909, Brediceanu nu a dispărut însă, din sufletele românilor bănățeni cari l-au iubit cu veneratie, închinându-i neuitatele versuri:

„Nu-i român ca bănățeanu,
Bănățean ca lugojanu,
Lugojan ca Brediceanu..."

BUN AUGUR

(Urmare din pagina I-a)

toare și copleșitoare prăbușiri a anilor 1918—1939. Iată o carte de temeiu care prevedem că va lămuri condiția literară a epocii și va rupe zăgazul pe care autorii și l'au impus în materie de creație literară. Cu atât mai mult, cu cât autorul ei a trecut marele examen al reprezentării sociale a epocii cu romanele anterioare începând cu „Întunecare" și sfârșind cu „1907", din care cel de-al treilea volum încă nu a apărut.

Sunt cu atât mai îmbucurătoare aceste semne de înviorare ale Prozei literare românești, cu cât ele vin ca o reacție împotriva avalanșei de proză literară străină (anglo-americană în special), care în ultimii ani a sufocat pur și simplu literatura autohtonă, servind interese cari pot fi apreciate ca nefiind de fel românești. Teoria culturalizării cititorului român cu mijlocul acestor traduceri cade în mod automat dacă remarcăm aci că „Leii de mare", roman de Tenimore Cooper sau „Fratele Mâniei", roman de John Steinbeck, sunt prezentate publicului românesc într'o limbă execrabilă, în vreme ce cărțile unor: Corneliu Moldovanu, Liviu Rebreanu, Cezar Petrescu, Camil Petrescu, Tudor Arghezi, prezintă cea mai autentic valoroasă limbă română. Dacă este vorba de cultură să o facem noi, românii. Semnele care se arată, par a vesti o zodie de aur pentru proza românească bună care are încă mult și valabil de spus.

Ladmiss Andreescu

DRUMUL IN ARDEAL

(Urmare din pagina I-a)

Mathei Peresetfi; aceștia se retrase-ră la întâia ciocnire. Ștefan Lazăr încercă să dea o formație de cerc călăreților polonezi, dar ostirea Craiovei pătrunse în rânduri strânse și-i azvârli peste cap.

Cu boerii sfături, Mihai izbi linia a doua înconjurându-l pe Gaspar Corniș; micul detașament din linia treia în frunte cu Gabriel Bathori se risipi fără să fi intrat în luptă.

La amiazi artileria încetă; dar lupta nu era hotărîtă. Cete de călăreți, retrași pe câmp își concentrau loviturile mai ales asupra gloatelor; în curând căzură pradă cazacilor care-i vânau de pe cal într'un chip care minună pe voevod. Gaspar Corniș, comandantul trupelor luat prizonier, descurajă pe luptătorii răzleți hotăriți să lupte până la moarte. Cei mai mulți căzură în mâna Românilor.

Spre seară găsiră capul lui Ștefan Lazăr despărțit de trup. Atunci Corniș se rugă de însoțitori să fie ucis și el.

— Dacă erai bun la Dumnezeu te lua fără să te rogi tu, răspunse un oștean. Mihai dădu ordin să strângă steagurile lui Bathori de pe câmpul de luptă; trimise cete de Săcui înainte să anunțe satelor victoria voevodului Mihai, stăpânul Ardealului.

Nicolae Pătrașcu ieși întru întâmpinarea tatălui dar aproape nu-l recunoscu; îi încremenise pe față umbrele aspre și necunoscute ale biruinții.

*

Din zori Alba Iulia era în fierbere. O mulțime pestriță își amestecă graiurile în piață, pe ulițele strâmte, sub zidurile orașului.

Era hotărît ca întru întâmpinarea voevodului să iasă în afară de oraș, episcopul catolic Dimitrie Napragy cu o delegație de nobili, iar satele să-l aștepte de-a lungul drumului.

Episcopul, un dolofan roșu ca sfecla, cu fruntea mereu asudată, nu dormise toată noaptea.

Auzise de asprimea noului domn și de oarece în seama lui cădea buna reușită a primirii, se străduise să iasă toate cât se poate mai bine. Se bizuia pe însufleți-rea fără margini a țăranilor români, cari alergaseră dela mari depărtări să-l vadă. Știa că Sașii îi purtau o ură ascunsă ca și nobilii unguri; luase măsuri ca să împiedice turburările ce s'ar fi ivit.

Dimineața, cerul brumăriu se deschise la orizont. Băețani în sumănașe scurte și berneveci creți, făcuseră focuri pe haturi. Fetele, în fuste de lână. Trăgea un vânticel dinspre munți sfichuind obrajii. Soarele se ascundea după draperii de nouri. Episcopul trecu călare cu suita de oameni. Un freamăt se ridică din rânduri.

După un ceas, trei călăreți sosiră la poarta orașului vestind apropierea alaiului.

Altă ceată de frumoși călăreți moldoveni intră în pas; strigătele începeau în surdină apoi se învălmășiau.

Spre amiazi, alaiul era în fața porții Sft. George. Mulțimea din spatele oștenilor putea vedea fața veselă a episcopului și clerul în odăjdii.

Trâmbițașii psalmodiau melodii prelungi după model turcesc.

Ochii norodului îl căutau pe domn. Cei cățărați pe zid îl puteau vedea. Călare pe un cal roib, Mihai impresiona prin noblețea și seriozitatea chipului întunecat, cu adevărat regesc.

O mantie albă cu șoimi în fir aurit îi turna trupul vânjos, înțepenit în șea și lăsa să se vadă la șold sabia bătută cu pietre scumpe.

Cușma cu pene de cocoș înăspria privirea arzătoare a ochilor. Opt copii de casă îmbrăcați în mătăsuri mergeau pe lângă domn. Cântecele lăutarilor spărgeau văzduhul. Boerii răspundeau strigătelor de bucurie ale mulțimii, ridicând brațul. In fața lor erau duse steagurile cucerite, plecate la pământ.

Oștirile îi urmau în ordine, ca la mari parăzi. Voevodul se îndreptă spre palatul domnesc.

Nobililor unguri ce-l iscodeau despre planurile lui le răspunse:

— *Eu n'am venit să vă strâmtorândurile ci să le tocmesc.* Drepturile de până acum le veți păstra și nu vă va știrbi nimeni din ceea ce ați câștigat dela stăpânii voștri.

Capul lui Andrei Bathori fu adus după câteva săptămâni la Alba Iulia și fu prezentat Voevodului pe-o tipsie.

— Săracul popă, oftă Mihai, poruncind să i se pregătească o înmormântare regească.

Sărbătorile Crăciunului le petrecu voevodul în cetatea de reședință, Bălgrad, în mijlocul familiei. Nobilimea îi trimise daruri de an nou; delegați din toate orașele ardelene îi prezintară urări și omagii.

Mihai îi primea în toată strălucirea, cu cea mai mare atenție.

Multora le dăruia sate și moșii din cele confiscate pribegilor. Astfel Mathei Perusith, unul din adversarii dela Șelimbăr, primi câteva sate, iar Fabio Genga 17 moșii în Hunedoara.

— Să fiți bucuroși de domnia mea și să le stăpâniți cu cinste.

Boerii luptători îl slujeau în mari demnități. Radu Buzescu, Banul Udrea, Comisul Radu Florescu, Stoichiță formau Statul major al voevodului. Lor le împărtășea îndoielile.

— Se zvârcolesc ca șerpii; în față te ascultă, și'n spate te'mproașcă cu venin. Am să le sfărm cerbicia până n'ajunge prea țare; mă roagă să nu-i tulbure în așezămintele lor și uită că nu-l au pe Andrei Bathori, ori Sigismund.

Dieta Ardealului răstălmăci unele măsuri luate de Mihai, pe altele le împiedică.

Aceasta-i aprinse mânia.

— Ar trebui să le retez capetele ca la vipere.

*

La sfârșitul lui Februarie izbucniră răscoalele țăranilor, ce se'nvârvorau într'un vârtej peste toți Ardealul. Banul Mihalcea le înăbuși, după ce numeroase moșii de ale nemeșilor, fură împărțite țăranilor români.

Voevodul ceru dietei să la măsuri pentru îmbunătățirea stării lor, dându-le drept să se folosească de pășunea satelor ungurești și săsești. Deasemeni preoții români fură scutiți de munca cea de obște.

Ceiace îngrijora mai mult pe voevod era zăbava împăratului de a-i trimite plata oastei.

Mai multe revolte fură curmate făcu oștenilor noui făgăduieli, dar amenințau cu plecarea, mai ales Cazacii.

Mihai convocă a doua dietă la Brașov între 12—15 Martie, cerând noui impozite pe orașe; cu toate acestea lipsurile nu puteau fi acoperite și prăpastia se deschidea mai largă.

— Dacă împăratul ar pofti să vie în Ardeal să vadă cu cine mă lupt, nu m'ar lăsa pe seama tâlharilor de comisari cari numai rău îmi fac.

O aprigă nădejde îl întărea în fiece zi. Cu toate împotrivirile catolicilor, aduse episcopie românească la Alba Iulia și-o așeză în cinste lângă celelalte biserici.

*

In Aprilie primi pe Mitropolitul Eftimie al Ungro-Vlahiei la Alba Iulia și-l unsără, episcop de Bălgrad, pe Ion, care avusese până atunci reședință la mânăstirea Prislopului.

Slujba se făcu de un sobor de preoți, cari se rugară *„pentru cei căzuți români din Țara Românească, din Ardeal și din toate Țările Românilor"!*

In toate bisericuțele de lemn, în dumineca primăvăratecă, pe toate ponoarele, plaiurile și văile Ardealului, rugăciuni se ridicau în fum de tămâie pentru toți morții și viii neamului românesc îngenunchiat în fața cerului binevoitor.

Iulian Vesper

OBSESIA MEȘTERULUI MANOLE

Când înfăptuirile ori prăbușirile omenești au întrecut măsura obișnuită, impresia produsă asupra contimporanilor s'a transmis într'o formă oarecare urmașilor și, încetul cu încetul, ea s'a cristalizat într'o operă artistică, cu mai multă sau mai puțină valoare documentară. Așa s'a întâmplat cu Mânăstirea Argeșului, care izbutind să întrească în grație și frumusețe toate ctitoriile lui Ștefan cel Mare, a dat naștere legendei Meșterului Manole. Sufletul popular n'a găsit explicația minunatei înfăptuiri, decât în domeniul supranaturalului, în care jertfa chezășuește împlinirea minunei. Darul poetic al poporului a prins în versuri scurte de baladă decorul și natura românească, momentul istoric și drama cu care eroii legendei au plătit înfăptuirea. Glasul îngropat în temeliile Mânăstirii Argeului se aude de vreo veacuri în lumea românească.

Fără legenda Meșterului Manole izvodită de popor, poate că frumusețea fără seamăn a Mânăstirii cu turle răsucite s'ar fi bucurat doar de câteva descrieri în literatura noastră cultă.

Frumusețea legendei îndeamnă gândul să încerce a descurca firele împletite de anonimul ei plăsmuitor, să ajungă până la sâmburele adevărului istoric și să tâlmăcească înțelesurile de parabolă ale poeziei. Ca o scânteie în adâncul unui întunerec nepătruns, legenda lui Manole trage rând pe rând beneficiile. Unii se apropie de ea cu mintea, alții cu inima — cei mai mulți. Din munca spiritului s'au născut o serie întreagă de stere literare în care legenda Mânăstirii Argeșului se oglindește. Sâmburele dramatic al subiectului ei, a dat o haină de poezie dramatică aproape tuturor operilor inspirate de ea.

De peste 50 de ani, legenda lui Manole este obsesia cea mai puternică și cea mai rodităoare din literatura noastră. Carmen Sylva, Nicolae Iorga, Octavian Goga, Lucian Blaga, Ion Luca, Dumitriu Almaș, Victor Eftimiu, Adrian Maniu și Coca Farago au manifestat în opera lor impresia pe care legenda Mânăstirii Argeșului le-a făcut-o. In afară de Dumitru Almaș, care scrie un roman cu numele meșterului zidar de biserici — Manole, toți cealalți au scris piese de teatru cu acest subiect.

Carmen Sylva, Nicolae Iorga, Lucian Blaga, Ion Luca, Victor Eftimiu și Adrian Maniu, au recreat în opera lor legenda, pe când Octavian Goga, Dumitru Almaș și Coca Farago, au interpretat legenda, considerând-o un simbol — al artii — aș putea rezuma, cu nuanțe diferite dela unul la altul.

Seria inspirărilor din această legendă o deschide Carmen Sylva, care la 1890 scrie în nemțește o tragedie în 4 ace intitulată „Neagoe și Manole". Inainte de sărbătorile Crăciunului fusese citită la palat, publicată într'o revistă germană, apoi reprezentată pe scena Marei Opere Imperiale din Viena, cu artiști dela Burgtheater.

In piesa ei, Regina schimbase naționalitatea lui Manole, făcând din el un italian: Pietro Manole. Credința în Dumnezeu și superstiția populară din suprapunerea cărora a ieșit tragedia eroilor din legendă au mai sunt valabile în piesa Reginei decât pentru sufletul simplu și naiv al ciobanului Pusuioc. Ca aproape toți scriitorii cari au tratat acest subiect, Carmen Sylva a avut nevoe de un intrigant, grecul Dimitri, îndrăgostit fără nădejde de soția lui Manole, — Maria Gianetta, — gelos pe genialul meșter, furios pe Domnul Neagoe care nu-l prețuește. Superstiția este instrument în mâna lui Dimitri, pentru cel rău, bună de toate umilințele. El împinge pe Domn spre frumoasa Gianetta, pe Manole îl îndeamnă să pândească pe Neagoe, pe Gianetta o trimete să ceară pentru soțul ei îndurare dela Domn, ca astfel, firele intrigei să încurce pe toți cei pe care vrea să se răzbune.

Despina Doamna pare a fi copia de pe natură a Carmen Sylvei, iar Neagoe este înfățișat ca un Domn ușuratec și desfrânat, care cere Gianetiei ca preț al iertării lui Manole, dragostea ei. De aci, zidirea ei nu mai este împlinirea unei porunci neînțelese a destinului, ci o simplă răzbunare din gelozie.

Când își dă seama că a fost victima unei intrigi, Pietro Manole omoară pe Dimitri, apoi se sfârșește și el, nu sărind de pe acoperiș ca în legendă, ci pe treptele Mânăstirii, ca un om mustrat nemilos de cuget.

Piesa a fost lăudată de presa germană și română, s'au scris broșuri ca aceia a lui St. Velescu în care autoarea era numită la fiecare 3 rânduri, genială. Un singur glas s'a ridicat împotrivă: Delavrancea, care scoate broșura „Carmen Sylva", Neagoe Basarab și Meșterul Manole". Ea cuprinde un aspru rechizitor, imputând Reginei-poete că a întinat figura simbolică a eroinei din legenda noastră, că a introdus străini în ea și că și-a ales rău numele voevodului muntean Neagoe, dacă cu totdinadinsul așa a vrut să-și scrie piesa.

Piesa într'un act a lui Nicolae Iorga, urmează de aproape subiectul legendei.

Primul care vede în Meșterul Manole personificarea populară a simbolului artei creatoare, a artei care „arde pentru a purifica și ridica din ruine și cenușă frumusețea nou născută", a fost Octavian Goga.

In decor modern „hall de hotel la Sinaia, în zilele noastre între un scriitor, un sculptor, un arhitect și o femee, se cerne adevărul și se luminează simbolul, prin graiul scriitorului Iancu Balteș.

S'ar părea că Goga a crezut într'o stea sub lumina căreia se mișcă fiecare om, un mare înaintaș după exemplul căruia, fiecare acționează conștient sau inconștient. Patronul tuturor celor cu închinare artistică în spațiul românesc, nu poate fi — după Goga — decât Meșterul Manole, care, așa cum spune Iancu Balteș din piesa lui, „este un meșter crud, un arhitect care n'a crețat materialul, o fire ciudată și grozav de exigentă E indigen, a purtat căciula de oaie pe tâmplele sub cari s'au chinuit cele mai cumplite friguri românești din câte au ars vreodată. E get-beget al nostru, o flacără răzleață din văgăunile munților, la Argeș, îmbinată cu străluciri fugare din cupolele Bizanțului".

Octavian Goga crede că artistul înainte de a fi creator, e totdeauna un călău. Astfel vrea să-și lămurească Aneî, absurdul jertfei din legenda lui Manole. Așa cum învierea lui Isus n'a fost cutremurătoare decât după îngropăciune, tot astfel opera de artă nu adună toate străluciriile învierii, decât după ce în plămădeala ei a fost îngropată o jertfă.

Pentru această frumusețe artistul trece peste durerea clipei, plătește scump și el și cei din jurul lui, vesnicia frumuseții. Cu un singur gând: acela al marei înfăptuiri, piciorul artistului calcă fără milă peste victimele sale, ca să ridice temelille neperitoare ale operei sale.

In piesa lui Octavian Goga care interpretează astfel pe Meșterul Manole ca simbol al artei creatoare, meșterul este sculptorul Andrei Galea. Mânăstirea Argeș este statuia lui. Atlantida purtată în gând trei ani, cu lutul sfărâmat de atâtea ori și nedesăvârșită, până ce în trupul de marmoră al statuei Galea nu-și îngroapă dragostea și durerea prin. juită de iubirea unei veri și încercarea cea mare a unei vieți deoarece aici piesa este construită cam în contradicție cu ideile lui Goga. Ceeace în loc ca artistul să-și calce în picioare visările pentru a-și realiza opera, Galea este el victima Anei, biată femee banală, care se resemnează să trăiască lângă moșierul bătrân și bogat care-i dăduse numele, după ce o vară încercase să evadeze, prinsă în mreaja dragostei pentru Andrei.

Galea se îngroapă în arta lui și-și urlă durerea în marmură, plăsmuind instârșit, statuia ideală a Atlantidei.

Goga își aseamănă singur opera cu aceia a lui Ibsen, „Constructorul Solness", dar asemănarea aceasta nu se verifică prin compararea pieselor.

Lucian Blaga a recreat legenda într'o piesă intitulată „Meșterul Manole". Autorul adaugă legendei pe starețul Bogumil care îndeamnă pe Manole să-și zidească soția în temeliile mânăstirii, pentru ca să încetezze surparea zidurilor. Motivarea îndemnului acestuia nu există în piesa lui Lucian Blaga, căci nu este firesc să creadă un stareț mai mult în superstiții decât în poruncile credinței creștine. Manole însuși renunțează starețului Bogumil: „A fost odată săpat în piatră: să nu ucizi. Și alt fulger n'a mai căzut să știrbească poruncile". Personagiul Gămăn, amestec de misticism, superstiție și demență, în directă comunicare cu puterile supranaturale, este instrumentul inconștient al starețului Bogumil. Pentru impresionare, el este pus să spună că din altă lume pe care o vede cu ochii închiși, întrebuințând exclamații onomatopeice, întrebări înfricoșați închinăciuni slavone: „Meștere, meștere, deschid porțile fără chei. Acum iese o putere ce călărește, acum e sburătoare în văzduh s'asvârle, acum o cărămidă, acum un os, un cap-ochi-barbă-ochi, frunte — vălătuc — toate negre, nici una curată. Asta ce-i? Anul Anul Ponichi nas Boje moii Țăria albastră a lumii plesnește, bulbulbul se suge baltă! Iată stihiile frecate una de alta și pietre sfărâmate în fălci subpământene. Hurue moara sminteliior dedesubt și se învârte. De colo și mai departe, în pofida noastră, se dă drumul sorților. Ce faceți? Ce stați? Ce întrebați? Puteri fără noimă n'au de lucru și mașina din stâncă făină pentru gurile morților. E o 'nvârtire. E un vârtej. Și omul trist cu amenințare, ca'n noaptea de început, ca'n noaptea de sfârșit".

O replică a Mirei cuprinde în ea presimțirea morții apropiate, ceiace o depărtează de legendă, în care Caplea-Florica-Ana, rămâne până la sfârșit complet neștiutoare de cele ce se întâmplă.

...dacă aș pleca dela tine și nu m'ai mai găsi niciodată. Nu-i așa că atunci căutându-mă, ferestrele bisericii s'ar căsca mai mari... Să zicem că fără veste aș muri. Știu că nici o altă femee nu ți-ar putea fi mângâere, Dar cel puțin turlele, turlele s'ar ridica atunci mai subțiri cerându-mă înapoi cerului. Pe urmă, mare păcat n'ar fi, dacă cerul nu ți-ar da nici un răspuns. Tu ți-ai spus vea în veșnică frumusețe biserica".

Porunca destinului din legendă este pentru Manole al lui Lucian Blaga de neînlăturat, căci el însuși caută să convingă pe cellalți meșteri de necesitatea jertfei.

„Sunteți surzi și orbi. N'ați simțit încă nici azi, că fără putință de a ne împotrivi, un destin se împlinește în noi. Încet, sigur și fără abatere. Răscoala noastră de râs scoate doar mușuroae de soboli în drumul de înainte împlinit al sorții. Rătăcirile noastre au intrat în cântecul fecioarelor, zădărnicia chinurilor noastre va intrista legendele, zidurile mistuie comori, tristețea noastră s'a coborât peste țară".

Toate îndreptățiri pentru aducerea jertfei.

Ceeace este nou în piesa lui Lucian Blaga, deși neamplificat, este tragerea în judecată pentru omor pe care o hotărăște soborul preoților și Neagoe, revolta și nebunia lui Manole.

In legendă, luarea schelelor și o sândrea de a rămâne pe acoperișul mânăstirii pentru ca să piară și să nu mai poată ridica o nouă biserică mai frumoasă decât ctitoria lui Neagoe, îi face pe meșteri să-și facă aripi de sită și să sboare. Motivul aripelor lipsește cu totul în piesa lui Blaga. Prăbușirea lui Manole — singur — de pe acoperișul mânăstirii se datorește durerii lui pentru pierderea soției, care-l înebunește și dorinței de a sfârși cu viața după ce prin jertfă a împlinit porunca destinului și a voevodului.

In numărul viitor vom înfățișa operele celorlalți scriitori români cari s'au inspirat din legenda Meșterului Manole.

Emilia St. Milicescu

ȚARA DE ARGINT

Sub fereastra ajunului cântau trei colindători.

Glasul lor era tremurător și subțirel, iar colinda se înălța argintie, ca un fir de lumină topindu-se în neprihănirea albă a cerului, acolo unde se topeau și voalurile străvezii de fum, pornite de pe acoperișurile caselor, acolo unde se adunau fulgii scuturați de pe aripile îngerilor și florilor cernute din livezile raiului.

Ningea!

Zăpada străzilor era înaltă și imaculată.

Se auzea clincănitul voios al săniilor.

In grădinile caselor, se durau oameni de zăpadă și se iveau cele mai albe răsboaie ale lumii.

Copiii râdeau cu hohote și se bombardau cu nămeți.

Undeva departe, foarte departe, îngerii pregăteau desaga lui Moș Crăciun. Ningea...

Râsetul copiilor era învăluit în argint, zurgălăii săniilor risipeau melodii de argint, iar colinda se înălța spre cer, subțire, ca un fir de argint:

— „Bună dimineața la moș-ajun!"

In sufletul fetiței care privea la fereastra ajunului, bătu un clopoțel de argint.

Pe umerii colindătorilor se așterneau dantele de zăpadă.

Fetița își scutură buclele aurii, surâse cu ochi încărcați de lumină albastră și părăsi fereastra lui moș-ajun. Sufletul îi era plin de voioșie, iar clopoțelul de argint din piept i se sbătea cu neastâmpăr: — „Insfârșit, ziua cea mare a sosit".

Fetița străbătu odaia cu pași catifelați și se opri în pragul de unde începea: „O Tannenbaum!"

Bradul o întâmpină cu mireasmă de rășină.

Fetița îi surâse fericită.

Bradul era verde și falnic. Vârful i se oprea în tavan.

Eri sosise dela pădure, iar astăzi fusese adus în odaia cea mare a casei. Pădurarul și vizitiul îi proptiseră cetina într'o rezemătoare puternică și-i resfiraseră crengile, asemenea ca'n pădurea abea părăsită. Acum bradul așteptă podoabele și cântările. Pe o mesuță lângă perete se aflau cutiile cu globuri și cu beteală, lumânărelile, pungile cu bomboane, păpușile, cărțile și nucile aurite.

Inima fetiței se învăluia în lumină și în neastâmpăr.

— „Doamne, de ce n'o fi venind Alina?"

Alina era cea mai bună prietenă a Luminiței, iar Luminița era fetița cu păr auriu și ochi albaștri.

Luminița și Alina se înțelegeau de minune la joacă și se iubeau ca surorile. Măicuțele lor erau prietene de copilărie. Părinții Alinei stăteau într'un oraș mare și frumos, dar fetița nu-l prețuia[illegible]. El îi era drag orașul Luminiței, mic și liniștit, cu ierni albe și întroeniie, cu primăveri înflorite și plânc de livezi. An de an Alina și părinții ei veneau să petreacă vacanțele de Crăciun împreună cu Luminița, cu părinții Luminiței și cu colindele și zăpezile orașului acela patriarhal.

Pentru fetițe, vacanța Crăciunului era cea mai luminoasă sărbătoare a anului. Credința în Moș Crăciun rămăsese o amintire, dar colindele și bradul reveneau an de an...

Acum reveniseră iar.

— „Doamne, de ce n'o fi venind Alina?"

Luminița se apropie de ramurile bradului și le mângâie tinerețea. Sub geamuri cântau colindătorii:

„Nouă azi ne-a răsărt
Domnul Iisus Hristos!"

Deodată ușa se deschise ca împinsă de furtună.

Alina surâdea în prag. In buclele negre și-n sprâncene sclipeau fărâșoare de zăpadă. Obrajii ei erau roșii ca para focului.

— „Gata. I-am făcut ochi de cărbune și i-am pus în brațe o ramură de brad. Parcă-i Moș-Crăciun".

Colindătorii cântau, cântau mereu.

In inima fetițelor năvălea lumina și cântau îngerii.

Ochii li se opriseră pe cutiile cu jucării.

— „Incepem?"

— „Incepem!"

Cu mâini tremurânde deschiseră cutiile și desvăluiră globurile din mătasea foiței. Globurile scânteiau feeric în strălucirl multicolore.

Tăcute și parcă smerite, fetițele începură să împodobească bradul.

După globurile colorate, urmară păsărelele aurii cari se isbeau una de alta și clincăneau argintiu, puișorii pestriți și pufoși, stelele de beteală care sprijineau sborul îngerilor de hârtie, Moși-Crăciunii de vată și cosuletele de mătase.

Fetițele lucrau tăcute și din când în când se priveau și surâdeau fericite.

In vârful bradului răsărise luceafărul.

Sub fereastră cânta un stol de colindători:

Steaua sus răsare!'

Luminița deșira salba de beteală, iar Alina o anina în ramurile pomului.

— „Doamne cât e de frumos!"

Luminița privea bradul cu ochi măriți de fericire. Mâinile și le împletise a rugăciune.

Alina sprijinea lumânările în suporturi și anina artificiile în brad.

— „Doamne, cât e de frumos!"

Fetițele se priviră din nou și surâseară. Apoi se luară de mână și începură să cânte subțirel și dulce:

„O Tannenbaum, o Tannenbaum
Wie grün sind deine Blätter!"

Bradul era impodobit cu toate strălucirile Crăciunului.

Fetițele îi cântau legenda.

Globurile clincăneau argintiu, beteala revărsa lumină, iar stelele vesteau Nașterea. Fetițele se priviră din nou:

— „Incepem?"

— „Incepem!"

Sub ramurile încărcate și înmiresmate se adunau îngeri și păstori. Intr'un leagăn de fân, surâdea o păpuse cu stea de beteală sub cap. Luminița învestmânta o alta în voaluri albastre și-i prinse pe frunte lumina din hârtie aurită.

Apoi păpusa albastră îngenunchie lângă leagăn. Din brad se prelingeau stele și îngeri cu aripi de argint.

Păpușile încremeniie în basmul cel mai sfânt al lumii prindeau parcă viață și se împodobeau cu lumină serafică.

— „Doamne, cât e de frumos!"

— „Acum darurile!"

Pe mesuța de lângă brad, fetițele rânduiră păpușile și pungile cu bomboane, cărțile și rochițele, merele și mandarinele. Păpușile aveau ochi de peruzea și rochițe învolburate ca floarea de mac. Pungile erau grele de bomboane și străluceau roze și roșii, legate cu funii aurii. Cărțile îmbiau cu surâsul Cosinzenei și cu privirea lui Făt-Frumos. Rochițele așteptau bucuria copiilor săraci. Merele aveau obrazul Alinei, iar mandarinele aveau obraz de aur. Sub fereastră cântau colindătorii...

Fetițele priveau bradul cu nesaț și surâdeau fericite.

Seara cobora viorie.

Se apropia ceasul lui Moș-Crăciun.

Pe sală se auziră pași micuți ai copiilor.

— Vin Luminița!

— Să începem!

Alina trase stolurile și aprinse prima lumânărică.

Iar lumina crescu orbitoare peste toate lumânările bradului, peste artificii și deasupra staulului divin.

Alina alergă la ușe și strigă tremurător că a venit Moș-Crăciun.

Atunci stăpânii și mosafirii intrară tăcuți, urmați de slugile casei și de copiii sărmani.

Copiii făcură cerc în jurul bradului, cucernici ca'n biserică.

Luminița cânta la clavir. Armoniile duioase ale lui „O Tannenbaum" se revărsau asupra bradului ca o ninsoare de argint.

Bradul lumina feeric. Era ca o simfonie de culori și de lumini, ca o văpae înfiorător de dulce, ca o poveste spusă de un bunic alb și blând.

Basmul Crăciunului se încununa de lumină și de viață. Păstorii se închinau, îngerii cântau, iar fecioara surâdea...

Cântecul clavirului creștea dulce, ca o ploaie de mărgăritare:

„O Tannenbaum, o Tannenbaum,
Wie grün sind deine Blätter!"

Copiii rămâseseră încremeniți, cu ochii dilatați de fericire.

Inimioarele lor erau luminate feeric, ca și bradul domnișoarelor.

Timpul încremenise în loc, gândurile și amintirile se ștergeau iar dorințele se topeau.

Rămânea mereu numai bradul încărcat de lumină.

Mânuțele copiilor se împletiseră a rugă.

Zece perechi de ochi ardeau ca zece perechi de licurici.

Mireasma bradului se întindea odihnitoare și înviorătoare.

— „Ei copii, ați fost cuminți?"

— „Am fost... am fost... am fost..."

— „Dar cântece știți?"

— „Știm... știm... știm..."

Și colinda subțire și argintie se ridică dulce spre luceafărul din vârful bradului.

„O brad frumos, o brad frumos
Cu cetina tot verde..."

Cânta și clavirul și Luminița și Alina și părinții și slugile și copiii.

Apoi veniră darurile.

In inimioarele mici ale copiilor crescu lumină și căldură.

Mânuțele lor tremurau, iar brațele se încărcau de daruri.

In sufletele fetițelor era pace divină și fericire.

Mânuțele copiilor se întindeau spre ele a binecuvântare și a mulțumire.

Licuricii ochilor ardeau de bucurie.

Luminița împărți daruri și slujitorilor casei, urându-le fericire.

Glasul îi era argint și lumină.

Alina își scutura buclele negre și cânta sub beteala pomului.

Cânta cu îngerii și cu păstorii preamărind pe Iisus.

Din staulul feeric luminat, din leagănul cu fân aurit și din surâsul fecioarei, izvora fericire și pace.

O pace divină și odihnitoare.

Fetițele îngenunchiaseră înaintea Pruncului, închinându-i puritate și lumina sufletelor lor.

Iar părinții se simțeau din nou copii.

Se întorseseră iarăși casa copilăriei, sub brazii Crăciunului, grei de năvala amintirilor.

Margareta N. Isbășoiu

BATALIONUL VICTORIOS

ADIO, DJANTORA...

Insfârșit, a venit primăvara. Simțim în oase, în echipament, în aerul proaspăt și curat depe poziție, briza mării de Azov în acest amurg roz de Martie. E spre sfârșitul lunii. S'aude clar freamătul cadențat al valurilor marine, dar noi simțim primăvara, din seninătatea zilelor, din slabele incursiuni și atacuri ale bolșevicilor (Rușii atacă numai pe ceață, pe ploi și pe ger) și din sufletul nostru românesc, care înflorește, ca o grădină, la strălucirea primelor raze solare. Lucrăm, lucrăm la tranșee, la gropi, la șanțuri. Cazmaua și târnăcopul se înfig adânc în cernozeumul afânat al stepei crimeice. Câte o frântură de cântec se onduleză încet, prin inimi.

Și așa trece vremea, în cântec de dor de țară și în cântec de proiectile. Suntem de trei luni, puși să apărăm Djantora, localitate pe litoralul Mării de Azov în Istmul Kerci. Acum sunt numai niște ruine. A fost pe vremuri un sat, și-atâta tot.

Dar aici la Djantora s'au măsurat elanurile noastre cu viscolele Rusiei, cu gerul stepei și cu asalturile gruzine. Pe dealurile, sau mai bine zis pe movilele Djantorei s'a izbit de piepturile noastre, huetul comunist din grozava iarnă 1941-42 în gâtul de răsărit al bătrânului Crâm. Trei luni de iarnă cu ochii ațintiți la inamic și cu degetul pe mecanismul de foc al mitralierelor.

Pentru faptele noastre de arme, camarazii germani ne-au spus „Batalionul de fier". In trei luni de campanie, am rezistat la 67 de atacuri bolșevice. Intr'adevăr porecla aceasta dela Djantora, am transformat-o în renume la Sevastopol.

In 28 Martie alt atac sovietic. Djantora fumegă în dimineață, ca rusești dau în plin pe case. Marea freamătă ca un codru, iar soarele ne sărută de sub zare cu buze de văpae. Grăbim să ajungem în valea Tulumceakului. Călcăm, ca niște umbre, încet, pe plutoane. Djantora rămâne în urmă ca un incendiu, aprinsă de flăcările dimineții.

IN REFACERE

Trecem prin Tulumceak, prin Apak, prin Barak și după 4 ore pe asfaltul șoselii Feodosia—Simferopol ajungem în Capitala Crimeii.

„De patru zile stăm întinși pe afară
Prin vremea obosită și amară
Ne bărbierim și ne spălăm obiele
Frecăm rugina veche din gamele
Ne scuturăm atacul din vestoane
Din căști, din moletiere, din bidoane
Ne ștergem pantalonii de noroae
Cu șomoioage vinete de pae"..,

Ne pregătim de alt front. In reflectoarele se încrucișează pe cer ca niște spade. Caută „Martin-urile" bolșevice. Noi le cunoaștem după sgomotul motoarelor. E un sgomot întrerupt, sboară gâfâind, ca niște păsări obosite, se opintesc ca niște animale de prea multă povară. Uruitul elicei dă impresia unui om care trage să moară. De cum e prins în reflectoare, antiaeriana deschide focul. Pocniturile din aer se aud înfundat iar scântei multe ca spuza ne arată explozia „autodistrugerii" proectilelor. Deodată în aer, o lumină uriașă, ca o cometă luminează Simferopolul. Până la pământ, flacăra se stinge iar jos un bubuit enorm ne convinge că avionul s'a prăbușit. Cu fiecare cădere de avion simțim cum ne iese din piept un: așa, apăsat, mulțumitor.

In 2 Aprilie, ne punem în mars spre Sevastopol. Aici Batalionul de fier, își va croi drum de legendă, prin cazematele inamice.

„HRISTOS A INVIAT!"

E noaptea sfântă de Inviere. Stelele, ca niște policandre, luminează colinele și văile pozițiilor niște coșuri de fabrică. Brandturile noastre. Cerul boltit e așa de aproape de noi că mai să-l atingem cu mâna. Copacii au înmugurit, iar păsările ciripesc prin aer și crengi, ca pentru o mare sărbătoare. Pe înălțimea unde ne aflăm, nu bat brandturile. In dreapta noastră, pe valea Belbek, rafale de mitraliere și salve de tunuri fac să urle viroagele și vâlcelile. Arborii sunt în mare parte rupte dela mijloc, sau au crengile tăiate de schije. Panta dinspre Kamischly e luminată de explozile tunurilor noastre. E ora 12 noaptea. Din adăposturi soldații ies ca niște sfinți, închinându-se și cântând „Hristos a inviat".

Se cântă încet să nu ne descopere Rușii. Și sufletul nostru se înalță până în splendorile azurului, proslăvind pe Dumnezeu. Vorba poetului

„Intâiul primos sacru precum și cel din urmă
Ti se cuvine Doamne, cu vitregia lumii,
Mă'ntreb și despletite vremenicii mă scurmă
Cum prunc născut în iesle, ești Impăratul lumii.

In noaptea aceasta albă, ca lumina unei candeli, mi-se un dor nespus de țară. In năframa sufletului, fiecare din noi, a lăsat să cadă argintul cald al lacrimelor. Ce de amintiri ne năvălesc în ochi, în piept, în glas. Sergentul Ponta Sever iscodește prăpastia din față, iar sold. Hanzulon încearcă o mitralieră pe cota 90.

Noaptea e limpede ca un isvor. Stâncile se văd înalte ca niște sentinele. Toată poziția dela Kamischly e stâncoasă și răsună înfundat de cântecele noastre.

„Hristos a înviat din morți" la noi, iar la Rușl, artileria Diviziei noastre își sparge răzbunarea de pucioasă și otel. E un cântec sinistru ca o arie din „Boris Gudunov".

„Plângi, sfântă Rusie
Plângi că vei pieri".

Țara ne-a trimis cozonac și ouă roșii. Am plâns de bucurie. In Crimeea am cântat cu sufletul învăpăiat de nostalgii, creștinește, „Hristos a înviat".

A INCEPUT ATACUL

E în dimineața de 2 Iunie, ora 3,30. Pe cerul Sevastopolului, escadrile nenumărate de Stuka și Heinkel au început atacul. Au deslănțuit prăpădul. Sunt sute de avioane. Aerul e cald și spintecat de atâtea aripi! Pretutindeni explozii. Gem culmile de bombardamente în picaj și după o zi, toată antiaeriana rusă e redusă la tăcere. Escadrilele se plimbă în voe și bombele cad ca niște bolizi pe obiective. E o splendoare să vezi Stuka în picaj. Vin încet, greoi, ca niște albatroși, caută forturile, dau 2-3 rotogoale și deodată se aruncă aproape vertical, lăsându-și bombele. Cinci zile de freamăt încordat pe crestele de beton. Sevastopolul arde ca o pădure incendiată, iar detunăturile se aud până departe la Baccisaray. O încordare apăsătoare de nervi. Zarea e roșie iar cerul e negru de avioane. Au făcut un cerc vițios, iar pe deasupra lor, se plimbă prudent și atent, un avion de comandament „Fiessler Storck" pe care soldații noștri l-au botezat în diferite feluri: „Neață", Moș Martin" „Tata Leanca". E chiar ca o bârză. El vede unde cad bombele și ce efect au. Stă în aer de dimineață până seara.

In 7 Iunie, începe atacul infanteriei. Nu[illegible] o mai armonioasă colaborare a armelor ca la Sevastopol. In dimineața de 7 Iunie ora 3 și jum. se dezlănțuie furtuna. Pârâie din tâfani mii laila. Batalionul de fier ocupă front de data aceasta la cota 269 pe Seunerin. In față stau sfidătoare forturile „Bastion" și „Huegel". Aerul arde, ca jarul. Așteptăm semnalul de atac. După un baraj de 20 de minute de artilerie Batalionul de fier începe asaltul. In curând cazematele depe Seunerin sunt în mâinile noastre. Rușii se retrag. Impingem plutoane în incursiuni, către „Valea Ciornaia" și forturile blestemate.

Cucerim alte serii de cazemate, „Schachbiett" „Lilienhoehe" și ajungem în fața „Bastionului".

Gloanțele șuieră pe deasupra noastră ca un viscol. Nu ne mai impresionează nimic. Fremătăm o victorie. Ce-o fi, să fie, numai Sevastopolul să cadă.

Retrăesc glorioasele clipe, azi într'un fund din Stepa Kalmukă și aștept din clipă în clipă dărâmarea uriașului acesta cu picioare de lut: Rusia comunistă.

Locot. Petre Paulescu

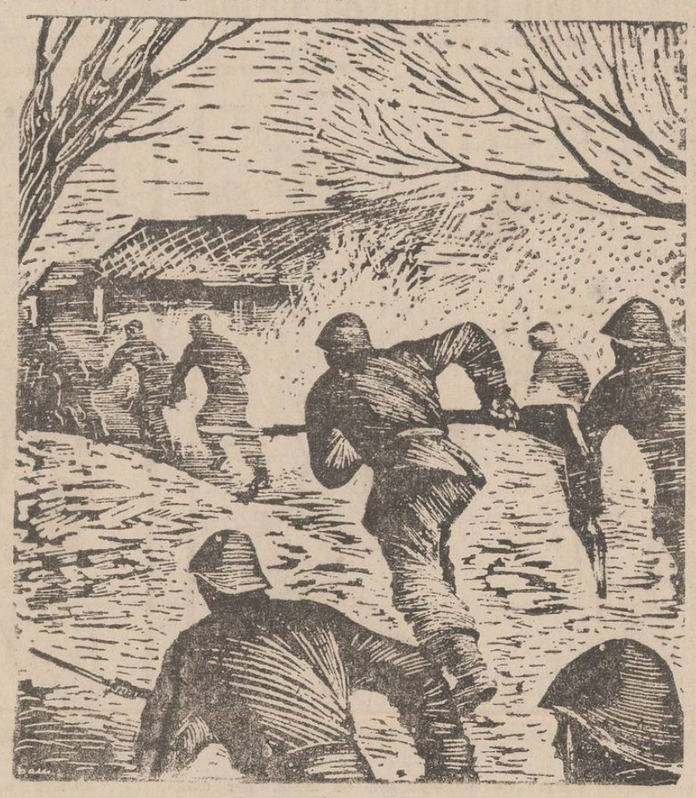

LAUDĂ PENTRU EROI

CAM ARAZILOR MEI CĂZUȚI PE FRONT

Pentru luminile voastre

Pentru luminile voastre dela hotare
Pentru neînfrântele voastre speranțe
Pentru sufletul vostru, cât fulgerul tare,
Pentru frunțile voastre sărutate de gloanțe,

Pentru vitejia voastră cât steaua din cer,
Pentru durerea voastră cât lanul întins,
Pentru privirile voastre închise de ger,
Pentru sângele vostru, aprig, neînvins,

Pentru veșnicia voastră crescută senin,
Pentru mântuirea voastră smulsă din foc,
Pentru înfricoșatul vostru destin,
Pentru înălțătorul vostru noroc,

Pentru aunta voastră cu zările, largele,
Pentru îngenucherea voastră în lutul străbun,
Pentru voi ce purtați în inimi catargele
Gloriei, pentru voi lauda în versuri adun!...

Pentru bucuria voastră

Pentru bucuria voastră fără margini, de vis,
Pentru liniștea voastră dulce de faguri,
Pentru intrarea voastră în nou paradis
Pentru voi toată Țara ridică azi steaguri.

Pentru rănile voastre însângerate,
Pentru calvarul vostru așa de înalt,
Pentru intrarea voastră în singurătate
Pentru voi înflorește tărâmul celălalt.

Pentru iubirile voastre neîmplinite,
Pentru sărutările voastre culese de brume,
Pentru jertfele voastre larg risipite,
Pentru voi veșnicia singurul drum e.

Pentru limpezirea voastră de sângele viu,
Pentru înmiresmata trupului pulbere
Cenușa durerii din sacrul sicriu
Pentru voi Steaua Magilor începe s'o spulbere.

Pentru amintirea voastră

Pentru amintirea voastră fără prihană,
Pentru aurul anilor voștri ce sună,
Pentru chipul vostru, curat, de icoană
Pentru voi, strălimpedea vieții cunună.

Pentru holdele voastre ce vă așteaptă,
Pentru spicul de grâu, ca un chiot de aramă
Pentru voi se înplântă sabia dreaptă
A lacrimei, în ochi de văduvă mamă!..

Pentru podoabele voastre rămase într'un scrin:
Caietul cu versuri, scrisori, o agendă...
Pentru voi se scutură cosmicul crin
Pentru inima voastră intrată în legendă.

Pentru călăuzirea trecerii voastre
Pentru vegherea scumpelor moaște
Prunc fraged ca lumina din astre
Pentru voi, câmpul de luptă, se naște!

Pentru gloria voastră

Pentru gloria voastră albă de-apururi,
Pentru fulgerul faptelor voastre de azi,
Pentru pieptul vostru cuib de azururi,
Pentru voi îngenunchiem, Camarazi!

Pentru cuvintele voastre din urmă,
Pentru chinul vostru dintâi,
Pentru voi minunea nu se mai curmă,
— Doamne lângă umărul ei să rămâi!..

Pentru moartea voastră sub zodii avane
Pentru trecerea voastră în ierburi și 'n frunze,
Pentru odihna voastră în clare savane
Pentru palmele voastre de stele pătrunse.

Pentru toate acestea al cerului laur
O, Domane, primește și înțelege-le
Aceste daruri din pomul de aur
Pe care-l închină Țara și Regele!

Ion Potopin

Cronica literară

Prof. I. PETROVICI: Fulguraţii filosofice şi literare

EDITURA „BIBLIOTECA PENTRU TOŢI"

Fecundul literat care este d. prof. Ion Petrovici, a dat de curând la iveală un nou volum, intitulat „Fulguraţii filosofice şi literare", publicat într'o ediţie de popularizare ca să fie cât mai la îndemână celor dornici să cunoască atât opiniunile acestui emerit filosof în anumite probleme ale gândirii, cât şi prestioasele sale aporturi la istoria literară română.

In prima parte a volumului, cuprinzând „fulguraţiile filosofice", d. prof. I. Petrovici desbate o serie de 14 probleme filosofice: Diletantism şi creaţie, despre originalitate, prejudecată şi adevăr, temei şi tradiţie, obstacole la cunoaşterea sufletului, legi ascunse, consideraţii de filosofia istoriei, ceva din psihologia vârstelor, forme de vasalitate spirituală, reflecţii asupra mediocrităţii, instinctul iubirii, puterea şi limitele tradiţiei, şi creştinism şi naţionalitate.

Ne vom ocupa de acest din urmă subiect, pentru că lipsa de spaţiu nu ne permite să facem expuneri asupra a prea multe pagini.

De la început, d. prof. I. Petrovici arată opiniunea d-sale despre creştinism, făcând în acelaş timp şi o profesiune de credinţă în materie, deoarece spune că „defineşte creştinismul, aşa cum îl vede d-sa prin prisma cunoştinţelor şi a unor reflecţii, ca forma pe care a luat-o credinţa religioasă din momentul în care omul a descoperit efectiv pe Dumnezeu. Omul a avut trebuinţă de Dumnezeu, totdeauna, dar până când a reuşit să-l găsească, a trebuit să-l inventeze.

De unde oamenii popoarelor vechi şi-au creat un Dumnezeu după chipul şi asemănarea lor, la creştini imaginarea lui Dumnezeu se schimbă, fiind caracterizat prin valori desinteresate, din acele care nu exprimă natura omenească, ci mai de grabă şi cel mult, tendinţa naturii omeneşti de a se depăşi pe sine. N'am putea să spunem nici măcar că Dumnezeul creştin ar fi imaginea idealurilor noastre desinteresate, pentru că el nu e numai atâta, ci este suportul acestor ideaţuri, condiţia existenţei lor în noi. Dumnezeul creştin e găsit — găsit deasupra noastră ca un model neegalat, ca o aspiraţie care ne cârmueşte rămânând totuşi pururea mai presus de noi.

Prin această descoperire efectivă a lui Dumnezeu, sufletul omenesc s'a preînoit deodată, complet, s'a umplut cu o lumină şi cu o pace suverană, care era aşa de binefăcătoare, încât fiecare prefera să-şi sfâşie carnea fiarele, decât să se întoarcă iarăşi pe tristele făgaşuri ale trecutului.

Apariţia nouei concepţii a Dumnezeu'ui a avut darul să aducă omenirii fericirea, fericirea creştină, a renunţării, a resemnării, a desinteresării pentru cele pământeşti, trecătoare.

Ideea creştină nu este însă singura valoare desinteresată care există în sufletul omului. Mai sunt valorile naţionale şi cele culturale.

In ce raport stau aceste trei valori între ele? In primul rând, au ceva comun: sunt desinteresate. Acela care cercetează adevărul, care contemplă frumosul, care crează operă de ştiinţă sau de artă, acela, evident, în clipa creaţiei trebue să se uite pe sine şi egoismul său individual. Despre desinteresarea valorilor creştine este inutil să mai vorbim.

Valorile naţionale au şi ele o adâncă desinteresare. Oamenii care jertfesc familia, viaţa, averea, pentru ţară, ce pildă mai frumoasă pentru abnegaţie poate exista?

Nu trebue însă să ascundem sentimentul pe care îl avem la prima există unele incompatibilităţi. Nu este vorba de incompatibilităţi radicale, ci de unele mai puţin adânci, dar care totuşi există.

Ideea creştină reprezintă altruismul pur, o simpatie umană caldă, care îmbrăţişează toate neamurile egal. Ideea naţională are în schimb un puternic altoi egoist şi îşi îngrăşdeşte elanurile de solidaritate şi capacitatea de sacrificiu în marginile comunităţii sale naţionale.

Confesiunea ortodoxă, spre deosebire de cea catolică, n'a avut tendinţe de dominaţie asupra Statului, ci mai de grabă s'a pus în slujba Ţării, încoţăcindu-se cu iubire în jurul trunchiului său. In special acest lucru se poate afirma despre Biserica noastră românească, ce s'a identificat cu interesele Statului şi ale Statului şi aie Naţiunii, stând în serviciul lor în aşa măsură, încât poţi să spui despre dânsa că este tot atât naţională, pe cât este de creştină.

Această acomodare între Statul şi Biserica românească s'a putut realiza numai din cauza caracterului sufletesc al poporului nostru care a fost totdeauna defensiv şi niciodată agresiv.

Multumită acestor calităţi ale neamului, Biserica ortodoxă română a avut posibilitatea să devină naţională, fără a-şi ştirbi doctrina, fără a-şi părăsi misiunea şi fără a-şi uita comandamentele ei esenţiale.

Acesta ar fi, în rezumat, cuprinsul capitolului „Creştinism şi naţionalitate".

In celelalte, d. prof. I. Petrovici desbate probleme la fel de interesante şi pline de actualitate, aducând o nouă contribuţie la cunoaşterea spiritualităţii umane, în genere, şi românești, în special.

In partea a doua a lucrării, „fulgeraţiile literare" aduc la cunoştinţa publicului cunoştinţe noui despre: Teatrul în versuri, Vasile Alecsandri, poezia filozofică a lui Eminescu, Th. Şerbănescu, N. Iorga orator, Liviu Rebreanu academician, precum şi o serie de amintiri de la scriitorii întâlniţi de d. profesor I. Petrovici.

In capitolul „Poezia filosofică a lui Eminescu", autorul spune că de mult îl chinuia pe poet ideea sensului vieţii şi destinul nostru cosmic, încât nu se da îndărăt să-şi sprijine uneori speculaţiile sale metafizice pe consideraţii oculte de magie şi astrologie.

Eminescu a fost — osebit de vraja darului său de expresie — un spirit meditativ, avid să surprindă tainele firii, ori măcar să încadreze mersul evenimentelor în rosturi adânci şi generale.

Eminescu şi-a transportat şi'n opera sa politică înaltele sale însuşiri meditative, exprimând adeseori în cadenţa fascinantă a silabelor, pe melancolia unor ritmuri răpitoare, idei filosofice profunde, care lărgesc orizontul viziunii şi înalţă comprehesiune spiritului omenesc.

Fără a fi ajuns în speculaţia sa teoretică — ale cărei urme febrile le păstrează mai cu seamă numeroase frânturi rămase în manuscris — fără să fi ajuns la o închegare unitară, la o concepţie sistematică de ansamblu, putem afirma totuşi că Eminescu înclina către idealismul metafizic. Teoria care face din lumea sensibilă, un vis fragil al spiritului nostru, în orice caz o realitate episodică şi nefundamentală, la urma urmei greu de deosebit de o simplă nălucire.

In poezia lui Eminescu, există o filosofie originală sau numai teme împrumutate?

Intr'o oarecare măsură, o formă originală şi o expresie superioară aruncă unele răsfrângeri şi asupra conţinutului, pe care îl clarifică, îl luminează în colţuri obscure, izgonind rămăşiţe de umbră şi de confuzie — ceeace constitue măcar o uşoară preînoire a însuşi fondului de idei. De altminteri chiar speculaţia filosofică pură e pe jumătate artă.

La unii filosofi, imaginile luminoase tin loc de argumente. In privinţa aceasta poezia filozofică a lui Eminescu, beneficiază şi dânsa, la fel cu toate creaţiile sale poetice, de darul unei forme incomparabile, — minunată şi prin potrivirea mesteşugită a cuvintelor, şi prin puterea de sugestie a imaginilor şi prin vraja armonioasă a cadenţei.

Cu asemenea pecetluiri de definitivă caracterizare, d. prof. I. Petrovici conchide şi asupra altor teme literare — teme pe cari le-am înşirat mai sus.

Dorin Iliescu

NOI şi POLEMICI

Intârziind

— din pricina greutăţilor prin care trec astăzi toate publicaţiile noastre, revista „Convorbiri Literare" — condusă de d. prof. I. E. Torouţiu — a apărut de curând în trei elegante şi dense caiete cuprinzând articole, poesii, traduceri şi numeroase dări de seamă asupra cărţilor şi revistelor din ultimele sase luni.

Inchinat

— memoriei unui ales prieten al României — savantului italian Giulio Bertoni —, n-rul 7—8 (Iulie — August 1942) al „Convorbirilor Literare" aduce contribuţia d-lui Ştefan Cuciureanu („Un prieten al Românismului: Giulio Bertoni") şi al d-nei Didona Dinescu Loreti („Giulio Bertoni"), amândoi căutând să contureze cu căldură chipul marelui dispărut. „Acolo, la universitatea din Roma, — scrie d. Ştefan Cuciureanu, — noi şi cultura noastră românească am avut în persoana lui Giulio Bertoni un bun prieten. Prin studenţii veniţi să se desăvârşească în romanistică mai ales în cultura italiană alteori, prin profesorii noştri în cinstită trecere pe acolo, prin interesul asupra limbii literaturii şi culturii române pe care şi-l multumi filologul, atâta cât bine crezu, prin studiile proprii. Pentru cine dintre Români se apropia de profesor cu dragoste de ucenic, maestrul devenea numai decât un prieten foarte atent la orice act de cultură al nostru căutând să arunce o dreaptă punte de legătură între străvechea spiritualitate italiană şi cultura noastră mai nouă".

D-na Dinescu-Loreti ni-l înfăţişează astfel: „Giulio Bertoni era aşa de sensibil la orsice problemă linguistică sau literară, cuvântul său era aşa de pătrunzător, încât toţi acei cari l-am auzit, l-am admirat şi l am iubit ca pe o raritate, nu l-am uitat şi nu-l vom putea uita niciodată".

Un studiu deosebit de valoros publică d. Leon Diculescu, despre Victorio Imbriani, unul dintre cei mai temuţi critici din perioada postdesanctisiană. Spicuim rândurile edificatoare de mai jos: „Neînduplecat judecător al vremii şi înfocat apărător al unor virtuţi amuţite în mentalitatea celor mai mulţi critici, vine cu intenţia de reformator al criticii şi de îndrumător al literaturii italiene. Chinuit de presentimentul unor lipsuri spirituale care împăienjeneau orizontul critic şi artistic, împins de avântul unor noutăţi, nu destul de maturizate pentru a convinge complect, tânărul Imbriani, prin firea sa vulcanică, răscoleşte adânc mentalitatea contemporană, dar se găseşte singur împotriva unei întregi epoci. Aceasta însă nu-l împiedică să lovească în toată lumea ce îndrăznea să creadă în alte idealuri decât ale sale. A spune cum stau lucrurile a nu o crroţi pe nimeni, când vrei să precizezi un adevăr, este o înaltă misiune a criticului"

Sub titlul „Documente pentru istoria literaturii", d. I. E. Torouţiu, publică un deosebit de interesant comentariu pe marginea unei scrisori a lui I. Al. Brătescu Voineşti către Mihail Dragomirescu. Autorul acelor cuprinzătoare „Studii şi documente literare" (7 vol.), fără de care — după cum pe bună dreptate s'a afirmat — nu se va putea întocmi în viitor o istorie completă a scrisului românesc, subliniază, din nou, la începutul articolului, importanţa covârşitoare ce o prezintă publicarea corespondenţei scriitorilor. „Dintre paginile simţite şi gândite ale slujitorilor artei — spune d. I. E. Torouţiu — spontanele comunicări, prin scrisori, prietenilor şi cunoscuţilor constitute preţioase documente, fiindcă prin ele ni se dau înainte de toate de către autor înşeşi elementele cunoaşterii Omului, care prin prisma operei sale apare mai bun sau mai rău, generos ori meschin, acoperit de masca metaforei artistice."

Scrisoarea reprodusă care a prilejuit d-lui I. E. Torouţiu aceste juste consideraţiuni, este din 31 Ianuarie 1894. Din ea „trebuie reţinute şi subliniate, mai întâiu pentru istoria literaturii româneşti, elementele caracteristice personalităţii clasicului prozator, cari se conturau cu jumătate de secol în urmă. Atitudine hotărâtă, mărturisiri cu toată sinceritatea, după sesizarea limpede a problemelor sociale româneşti, participareae cu dârză combativitate la lupta naţională împotriva străinilor şi înstrăinaţilor, aşa îl cunoaştem pe acest boer de viţă nobilă, cu aceste virtuţi l-am văzut pe I. Al. Brătescu Voineşti în strigătele de alarmă din povârnişul deceniului trecut şi tot astfel îl găsim acum 50 de ani în răvaşul său către Mihail Dragomirescu, aflător la studii în Berlin"...

Articole şi proză literară mai iscălesc d-nii: Agârbiceanu (continuarea romanului „Vâltoarea"), Dimitrie Şt. Emilian („Amintiri din Iaşi — Poeţul Neculai Beldiceanu"), Periclc Papahagi („Etimologii"), I. Lupaşcu („Organizaţia fiscală în viaţa politică şi socială a vechilor eleni"), C. Papazoglu („Despre atom şi moleculă"); etc.

Din Goethe („Götz von Berlichingen"-Actul V) traduce d-na Laura M. Dragomirescu, din Schiller („Cucoanele lui Hykus") d. Victor Morariu, iar din Dante („Infernul" cântul V, 70—142) d. G. Murnu.

D. Eugeniu Micu semnează compoziţia muzicală „Camarazi" Poezia este reprezentată prin E. Ar. Zaharia („Dansul secerătoarelor"), Vasile Posteucă („Somn"), Aurel Marin („Am mai trecut"), G. Ursu („Albe mormânte"), Stefania Stâncă („Interior") şi Nicolae Predescu („Icoană"). La cronici, găsim pe d-nii: I. E. Torouţiu, General R. Rosetti, Econ. D. Furtună, Şerban Pătraşcu, Iosif E. Naghiu, etc.

Numărul

— 9—10 (Sept.—Oct. 1942) al „Convorbirilor" este, în parte, închinat amintirii celui ce a fost Titu Maiorescu, părintele spiritual al „Junimii". Cu prilejul a 25 de ani dela moartea marelui critic, sunt publicate cuvântările rostite la mormânt, cu această ocazie, de către d-nii: Napoleon Creţu, reprezentând ministerul Culturii Naţionale, I. E. Torouţiu, directorul de astăzi al „Convorbirilor Literare" şi S. Mehedinţi, ca fost elev al maestrului.

O lăudabilă contribuţie asupra raporturilor dintre Titu Maiorescu şi „Junimea" ne aduce d. Lorenzo Donadini, în studiul intitulat „Titu Maiorescu e la Junimea".

Scriitorul I. Agârbiceanu continuă publicarea romanului „Vâltoarea".

Preţioase prin noutatea lor, amintirile răposatei Maria I. Gâvănescul, despre Eminescu.

Un inspirat articol despre „Anotimpurile Dunării" semnează d. Emanoil Bucuţa. Pagini calde, insuflettite de cunoscuta dragoste a autorului pentru tot ceeace însemnează pământ românesc.

Interesante articolele d-lor: Victor Slăvescu (O polemică originală în jurul chestiunii rurale); P. P. Panaitescu (Armata lui Mircea cel Bătrân) şi Francisc Pall (Cu prilejul unei comemorări: Moltke şi Românii). Din toate, cetitorul poate desprinde informaţii în legătură cu trecutul nostru, mai mult sau mai puţin îndepărtat.

Poezia este reprezentată prin numele d-lor: Nic. Untărescu, Virgil Nistor, Aurel Marin şi Radu Pătraş-canu. Prozatorul N. Dunăreanu semnează o emoţionantă „Poveste tristă".

Date şi preciziuni de preţ, cu privire la viaţa lui Calistrat Hogaş, aduce d. G. Ursu în articolul: „Calistrat Hogaş şi Tecuciul său natal".

Restul colaborărilor sunt datorate d-lor Şt. Cuciureanu (Benvenuto Cellini, autobiograf), Eugeniu Micu (A noastră-i victoria!), etc.

O susţinută recenzie despre „Teoria Cunoştinţei", vol. II, de d. N. Bagdasar, semnează d. Alexandru Ionescu.

Ultimul caiet

— din 1942 al „Convorbirilor Literare" aduce între altele, cuvântul de adio al d-lui N. N. Creţu, rostit în numele Ministerului Culturii Naţionale la groapa acelui care a fost până mai ieri, Mihail Dragomirescu, cărturar şi dascăl frumaş, care a dăruit ţării generaţii întregi de profesori. D. C. Rădulescu Motru scrie despre „75 ani dela înfiinţarea Academiei Române" arătând începuturile ei şi rolul hotărâtor pe care înaltul for l-a jucat trei sferturi de veac în cultura noastră. „Academia Română, — subliniază autorul, — este instituţia aleasă cu precădere de toate inimele generoase, care au voit în ţara noastră în mod indirect, cu avutul lor, să contribue la sporirea culturei naţionale, prin ajutorarea celor ce muncesc pe câmpul acesteia, fie prin premii acordate muncii săvârşite, fie prin burse şi înfiinţare de şcoli, fie prin înfiinţarea de instituţii de asistenţă sanitară şi socială. Legatele şi donaţiile care-i s'au făcut încă dela primele sale începuturi, şi care s'au înmulţit ca număr şi valoare pe măsură ce creşte şi numărul anilor, au lărgit sfera de activitate a Academiei Române, şi au făcut dintr'însa instituţia de cultură română în înţelesul cel mai înalt al cuvântului".

„Omul primei linii" se numeşte imnul închinat de d. Octav Vorobchievici, luptătorului de pe front: „Omul care realizează fuziunea echilibrată a forţei caracterului, cultu rii, rezistenţei fizice şi nervoase, cunoaşterii sufletelor şi mijlocelor. Omul care exploatează inteligent acest rezervor de energie, în favoarea acţiunei. Cu voinţă de fier. Cu sânge rece"

Articole şi proză mai semnează d-nii: Leon Diculescu — „Spiritul critic italian în sec. XIX"; C. Z. Popazolu — „Neutronul"; A. Semaca — „Porunca domnească dela Constantin Movilă"; I. Agârbiceanu — „Vâltcarea" (Roman, X); D-na Laura M. Dragomirescu traduce câteva fragmente din Faust, partea II-a, iar d. Dimitrie Cuclin ne prezintă Fastele (Sfârsitul cărţii I) lui Ovidiu. Poezii publică d-nii: Emil Giurgiuca, Horia Nitulescu, Sergiu Grosu, Cornel Axente şi Lucian Dumitrescu, a cărui ultimă strofă din „Acolo unde nu vom fi" suferă vădita influenţă a poetului Teodor Al. Munteanu („Rânduri pentru Doamna tristă" — din volumul „Meri domneşti". 1940. Bucureşti). Citâm, spre justificare, cele două strofe:

La d. Lucian Dumitrescu:

Ci 'ntinde-mi numai mâna peste
vremi.
Să smulgem tinereţea din pământ:
Va fi un ceas când n'ai să mă mai
chemi.
Va fi un ceas când n'o să te mai
cânt.

La d. Teodor Al. Munteanu:

O, lasă-ţi mâna s'o privesc sub
merii
Acestui început de verde Mai. —
Vai fi o zi când n'am să ţi-o mai
mângâiu.
Va fi o zi când n'ai să mi-o mai dai...

D. prof. I. E. Torouţiu publică în continuare, încă şi deosebit de valoroase contribuţiuni privind Ediţii le critice Eminescu" (Luceafărul; Laîs). Asupra acestui dens studiu vom reveni în curând, comentându-l într'un articol

„Contribuţii la spiritualitatea românească"

— se numeşte masivul volum pe care-l au gata de tipar d-nii Dorin Iliescu şi Ion Velicu.

Lucrarea — care va avea 600 de pagini — cuprinde viaţa şi opera a aproape 40 de oameni de seamă născuţi în judeţul Tecuci. Printre ei, ca să nu pomenim decât de cei de suprafaţă, sunt: Vasile Pârvan, I. Petrovici, Zelelin, T. Pamfile, M. Manoilescu, Calistrat Hogaş, Şt. Petică, etc

D. C. Amărăscu

— semnează în ultimul număr al revistei Gândirea cinci poesii bine echilibrate ca expresie şi adânc simţite în conţinutul lor. Reproducem poesia intitulată Atâtea cruci, atâtea căşti:

Prin pustele nogaice, năluci
Gonim mereu spre munţii Caucaz.
Vânând sălbăticiuni pe la răscruci,
Ne-aruncă vântul muntele în obraz.

Pe calea sfintitoarei răstigniri
Înveliţi în giulgiuri mari de fum,
Rămân de veghe veacului martiri
Înmormântaţi pe-o margine de drum.

Atâtea cruci, atâtea căşti adorm
Sub straiul lunii, pe pridvor de zări;
In peisajul stepei, uniform,
Au însemnat spre Răsărit cărări.

Peregrinând pe drumul nimănui,
Un alt prieten n'ai decât şoaptă;
Pe margine de alte cărări,
Răsar atâtea cruci, atâtea căşti.

D. C. Amărăscu are gata pentru tipar un volum întreg de poesii de război, volum care, dacă va fi pe măsura celor din Gândirea, va însemna desigur o lansare pentru autor. Este o poesie simţită şi sinceră, fără zorzoane, o poesie scrisă în plină trăire a frontului şi a greutăţilor lui. Se vede imediat că nu este vorba de un versificator de rând, care compune versuri de război pe biroul său din Bucureşti.

Citâm

— din ultimul număr al revistei „Îndrumătorul Nostru", poezia Prin Moldova de d. I. D. Pietrari:

O turmă cu mioarele — turcane,
Coboară cirilice spre fântână.
Zub zarea fălfâire de tulpane.
Un deal îşi ţine schitul într'o mână.

Pe-o zugrăveală stăruie un Domn:
Pre cât desleg din ascunzişul slovei,
N'a prea avut iubire şi nici somn.
Răvneau prea mulţi — ciubarele
Moldovei

Dar hidra ce-a răvnit s'o juruiască,
Bag seamă, să mai plece n'a putut.
Ştiau arcaşii bine să ochiască,
A curs cu şei, mulţi ani bătrânul Prut.

Poesia d-lui I. D. Pietrari, cunoscută cititorilor mai ales prin latura ei de reînviere a poesiei noastre haiducesti, cu expresii de pur autohtonism şi sinceră în tendenţionalismul ei patriotic, rămâne, în simplicitatea şi modestia ei, pe acelaşi plan de decenţă şi autenticitate literară. Autor al volumelor: Poeme cu vin şi haiduci. Scrisori pentru poeţi. Ne fac dojană grea străbunii. Carte cu eroi, etc., exploatând în sens poetic şi naţional întâmplările şi vremurile, d. I. D. Pietrari este un poet de o sinceritate impresionabilă. Aceasta este calitatea cea mai de preţ a poesiei sale şi, poate, tot de aici isvorăsc şi unele dintre defectele ei.

DELA NEAGU RĂDULESCU CITIRE

AU APĂRUT: **PRIVELIŞTI BASARABENE** de D. Iov — **FRAŢII JDERI** de Mihail Sadoveanu — **IUBIM** de Octav Dessila — **CASTELUL PĂLĂRIEBULUI** de Coronin — Va apare **MÂNTUIRE** de Octav Şuluţiu

Soarele (*negru de mânie*): *Mii de draci, iată unul care vrea să-mi ia locul!*

Mihail Sadoveanu: *Şi acum să poftească halaurul de cetitor să dea ochi cu Ionuţ!*

— *Mâine seară în acelaş loc?!..*
— *Nu, că nu m'ai tratat decât cu un autograf!*

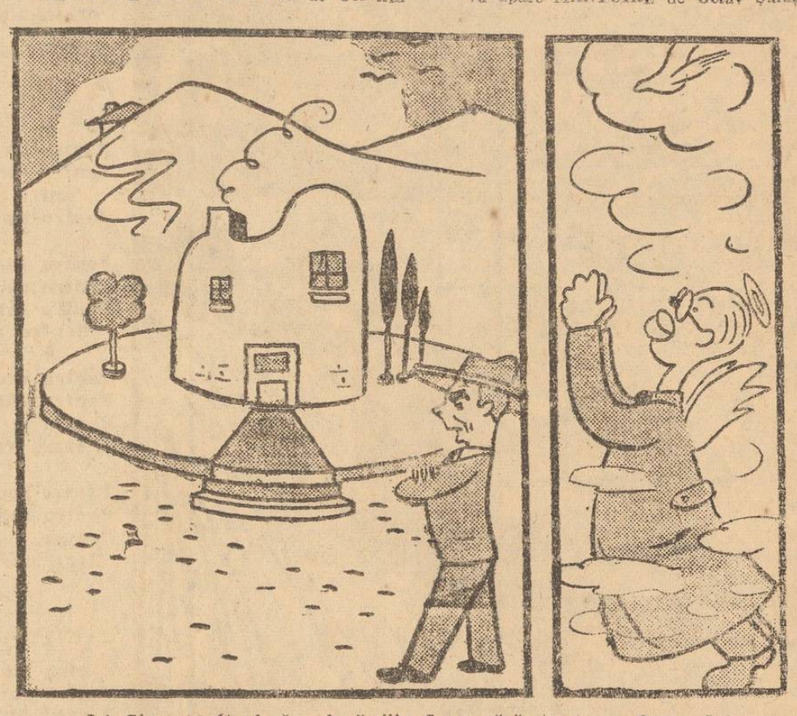

Jul Giurgea: (*traducătorul cărţii*): *L-am căpătuit şi pe prăpăditul ăsta de Cronin. Ulise şi Cosmelie şi-a făcut după urma mea!*

Octav Suluţiu: *Iartă-mi Doamne păcatele din „Ambigen"!*

Anul II Nr. 47 — 5 LEI EXEMPLARUL — 7 Februarie 1943

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

Bună dimineața!

Începând cu acest număr „Basarabia Literară" pornește singură la drum, în vestmânt nou, pe linia aceloraș preocupări de imediată actualitate românească și mai ales în directă legătură cu trecutul destul de încercat al provinciei noastre dintre Prut și Nistru.

De astăzi, suplimentul literar săptămânal al ziarului „Basarabia" va bate cu degete proprii, în fiecare Duminecă, la ferestrele sufletului basarabean și mai insistent se va cere cercetat, ca orice purcede dintr'o fără margini dragoste pentru tot ce aparține acestui voevodal colț de țară.

La dreptul vorbind, această publicație a purtat chiar dela început pecetea unei reviste literare propriu zisă. N'a avut, e adevărat, norocul să se nască într'o vreme care i-ar fi putut înlesni să apară mai elegantă, atrăgătoare astfel și prin înfățișarea ei grafică, așa cum ne-am obișnuit și cum se cade să fie întotdeauna solia gândului și a cântecului. A avut însă „Basarabia Literară" o ținută interioară care a înlocuit cu prisosință efectele condițiunilor tehnice ireproșabile, înlesnind sufletul cetitorilor de al celor cari îi scriu și îi vor scrie mereu paginile cu peniță muiată în dogorâtoare dragoste pentru brazda, tradiția, cerul, livezile și oamenii Basarabiei.

Ușa redacției noastre n'a avut și nu va avea niciodată zăvor pentru vreun scriitor basarabean. Revista aceasta s'a vrut și se vrea altar în care să slujească toți adevărații mânuitori de condeiu din Hotin la Cetatea Albă. Toți cei unși cu harul scrisului vor afla aici, ca și până acum, o mână caldă de coleg sincer și ospitalitatea întreagă a paginilor. Iar când fluturarea primei lavaliere se va dovedi mai grăitoare decât șlefuirea diamantelor din manuscris, înțelegerea noastră va sprijini frățește timida sbatere a celor dintâi sboruri spre culmile Frumosului.

S'a putut observa aproape în fiecare număr al revistei colaborarea unor scriitori cari n'au crescut din pământul Basarabiei, dar cari ni s'au alăturat cu toată inima. Ne-am făcut și ne vom face o plăcută datorie de gazdă, oferindu-le mereu locul de cinste. Participarea lor la strădania noastră de a ține nestinsă, în cuprinsul Basarabiei, flacăra ziditoare a singurei reviste literare săptămânale, este destul de semnificativă. Ea vine să mărturisească și pe această cale ceeace a îndemnat pe ființele țării, în vara 1941, sub comanda glorioasă a Mareșalului Ion Antonescu, să smulgă furtunos din ghiarele roșii trupul sfâșiat al Basarabiei, redându-l neamului și istoriei. Iureșul deșlănțuit de bubuitul tunului și de baionete, pentru recâștigarea hotarului răsăritean, se continuă astfel, spre totală și mângâietoare împlinire a sufletului basarabean, prin slova bărbată a tuturor scriitorilor noștri.

Este în acest bun început mărturia limpede că scriitorul român, în special cel tânăr, a purces să părăsească turnul de fildeș cu ferestrele obșonite, integrându-se în frământările neamului, singurele izvoare de artă valabilă. Nici nu se putea altfel. Prea încleștată stă mâna pe patul armei, prea hotărât e degetul pe trăgaciu, prea maiestuos fâlfâie drapelul românesc în stepele înzăpezite și prea apăsat se aud pașii regimentelor trecând în legendă, pentru ca să mai poată astăzi înflori sub condeie strofe sau pagini de proză stropite cu siropul sentimentalismelor de până ieri..

Teodor Al. Munteanu

VERIFICAREA VALORILOR ETERNE

Cu mintea liniștită, în calmul senin al împrejurărilor fără vâltoare și fără tragism, gânditorul de eri putea să-și pue problema valorii și a verificării ei. Era un lucru tihnit ca și oricare altul, neturburat de nici un sorb al adâncurilor cenușii și turburi. Eri. Un eri ideal și care poate a existat, care există desigur în iluzia noastră, în actul permanent și nostalgic cu care comparăm veșnic aceia ce este cu aceia ce a fost. Să presupunem pe acest eri drept existent. Să nu-i răscolim nici lui prea mult substanța ca să nu dăm și acolo de mocneala jarului care a ars și acolo, care a pustiit și acolo, care a scoborât și a înobilat și acolo strădania omului.

Dar azi! Un azi care poate fi privit în sine, în afară de orice comparație, care nici nu are nevoie de comparație, atât e de evident de autentic, de tragic și de furtunatec.

Răsturnatu-s'au oare azi valorile eterne în care credea omul de eri? Trăim pe un plan altul decât acel la care se ridicaseră aspirațiile omului de eri? Este războiul de azi aidoma în ceeace privește condiționarea lui ultimă, subterana cauză, asemenia cu luptele pe care ni le lămurește cauzal istoria, adică ziua de eri?

Ideologia care a răscolit fața lumii noastre a fost interpretată în fel și chipuri. Mitul rassei, mitul națiunii, mitul eroismului, supremația etnicului asupra individului, toate acestea au fost răstălmăcite — dece să nu o spunem cu toată francheța — drept o reîntoarcere la valori minore, la valori efemere, la valori care nu pot atinge cerul azuriu al valorilor eterne. Un filosof de recentă circulație la noi (poate că în bună măsură și necunoscut) pe nume Le Senne găsea că patru sunt marile, permanentele, eternele valori, căucul în care plutește sufletul omenesc: adevărul, binele, frumosul și iubirea! Desigur, vi se pare cunoscute, nu-i așa? Vag, îndepărtat, am mai auzit noi vorbindu-ni-se despre așa ceva! Da, neapărat. Dar asta era eri. Eri nu azi. Azi nu mai avem timp de așa ceva. Azi înseamnă războiul. Iar războiul nu ține cont de bietele voastre metafizice valori! Limbajul acesta ni-l țin mulți, la fiecare răspântie, ni-l ținem noi înșine. Ne obișnuim astfel încetul cu încetul cu el. Și ne [illegible] zente nu pot avea nici o legătură cu lumea suprafirească a valorilor eterne. Oftăm puțin a dor și jale dar trecem mai departe. Nu avem vreme de asta. Azi e război. Și războiul înseamnă potențarea valorilor materiei și ale cărnii. O dezlănțuire de forțe pentru a zdrobi alte forțe adverse.

Încerci atunci să-l lămurești pe om asupra cauzelor războiului acestuia. Dar ți-o retează scurt. Cauzele? Cunoaștem. Expansiune, debușeuri, imperialism! Te arăți sceptic sau nedumerit. Și în loc să te lămurească, omul o scurtează și mai mult: Vrei să știi. Ei bine află. Biologicul și Economicul. Acestea sunt cauzele, acestea sunt și valorile.

Și atunci, în fața argumentului peremptoriu, categoric, răspicat, pleci capul. Desigur, iată valorile zilei de azi! Ce ridicol visător vine să ne amintească de adevăr! Ce trist vizionar, să ne vorbească de bine! Ce sinistru farsor, despre frumos și ce nebun despre iubire?

Și astfel tot ce se petrece sub ochii noștri, de mai bine de trei ani, ca să nu căutăm decât datele concrete ale faptelor politice și militare, se petrece — s'ar spune — sub semnul miturilor biologice, sub porunca valorilor economice. Carnea cu nevoile ei. Atât.

Nu. Nu pot să mă opresc aci. Trebue să merg și mai departe. Mă bate gândul: Oare dece? Să fie doar o simplă orbie, un snobism al imperfecțiunii trâmbițate, setea omului de a se ironiza, de a se flagela singur? Sau este la mijloc și un calcul meschin! Sau afirmăm prezența valorilor minore tocmai ca la umbra lor protectoare, justificatoare, să putem vegeta, să putem dezerta, să putem profita?

Nu aș vrea să fie așa. Închid ochii ca să nu văd că ar putea fi așa.

Dar vin clipe de măreție și cutremur când și orbiții ochi se deschid. Când și cei care nu vor să vadă, văd. Văd pentrucă prea e luminoasă străfulgerarea ce despică în trecătorul val al timpului, pilastrul de cremene al veșniciei. Clipe care ies din istorie pentru ca să se fixeze, definitiv, în legendă și în azur.

O asemenea clipă o trăim azi. O asemenea despicare vijelioasă a istoriei, stă sub ochii noștri încremeniți. O asemenea verificare a valorilor ni se oferă cu gestul superb al acelora care, prin jertfa lor, ne iartă că ne-am îndoit de ei și de ceeace îi mână pe ei în luptă.

Sfinții dela Stalingrad nu au timp să discute verificarea valorilor. Dar mor pentru ele. Și astfel le verifică prin pecetia sângelui.

O! V'ați întrebat pentru ce luptă ei, pentru ce au luptat, pentru ce luptăm noi înșine? Expansiune, debușeuri, imperialism? Ce apără ei, ce apărăm noi? Valori biologice și economice? Dar toate acestea nu creiază eroismul. Toate acestea se apără cu mercenari. Negustorii cu bani mulți nu cunosc eroismul dar știu prețul cu care se plătesc eroismele mercenarilor lor. Se plătesc ca la Dunkerque, ca la Narvick, ca în Creta, ca la Dieppe, ca la Bizerta! Acestea le-au cunoscut ei.

Nu. Mucenicii dela Stalingrad, armatele care au învins în apus, în nord, în sud și în răsărit, nu luptă nici pentru carne nici pentru nevoile ei. Jertfa lor nu se face nici pentru expansiune nici pentru debușeuri. *Ci pentru valorile eterne.* Da. Sfinții dela Stalingrad rezistă pentru adevăr, se jertfesc pentru bine, suferă pentru frumos și mor pentru iubire. Pentru adevărul civilizației noastre, pentru binele visat de cultura Europei, pentru frumosul născocit de visul spiritului nostru necorcit, nejidovit, pentru marea iubire față de o omenire amenințată să fie înecată sub o nouă cumplită și organizată barbarie.

Și astfel războiul acesta, cu piscurile lui de cutremurătoare jertfă înseamnă ceeace poate nu ați fi crezut, nu ați fi bănuit niciodată: verificarea supremă a valorilor eterne.

Petru P. Ionescu

DIMITRIE BEREA — Portret

DESCÂNTEC

De pe drumuri mari, de pe drumuri mici
Te prefă în rază albă până-aici.

Tu, descântec bun, o cuprinde blând,
Căci îi e mijlocul un lăstar plăpând,
Și mi-o adu'n goană, și mi-o adu'n sbor,
Lin și alintată, lin și plutitor:
Albă ca un vis din copilărie,
Dulce ca un vânt plin de iasomie,
Blândă ca un zâmbet de copil orfan,
Mlădioasă ca un cântec năzdrăvan,
Svon de bucurie,
Flutur de câmpie,
Sol de melodie.

Tu, descântec lin, te resfiră'n noapte,
Pretutindeni pas, pretutindeni șoapte.
Și adună-i chipul alb din lună nouă,
Și culege-i ochii mici din stropi de rouă,
Și desprinde-i gândul dintr'o adiere,
Sufletul din clarul tremur de tăcere,
Zâmbetul din raza călătoare'n sfere,
Glasul din isvoare,
Gura din răzoare,
Brațul din tulpină,
Trupul din lumină...

GÂNDUL

Gând, gând, fluidic călător,
Pasăre rotată pururi în sbor,
In slăvi te'nalți,
Treci munți înalți,
Vâslești într'o clipă săgeată mările,
Adulmeci în larguri toate chemările,
Bătând cărările, spărgând zările.
Și nu e nimic, nu e nimic.
Totul e gol, totul e mic.

Gând, gând, unde ți-e stolul?
Care ți-e vestea, cui vei fi solul?
Nu-i nici-o poartă în care bătând
Să simți o mână zăvorul trăgând,
Un geam aprins,
Un braț întins,
Un scop, un răspuns, un zâmbet sen...
Nu e popas, nu e alin.
Totul e rece, totul străin.

Gând, gând, sbor în pustiu,
De când mă chinui, de când te
Te-arunci în slavă și cazi în genune,
Îți licăre steaua și iarăși apune.
Ce va mai fi
Când într'o zi
Vei sta ca piatra în creerul meu.
Ușă cu lacăt sub muntele greu?

George A. Petra

Ceva despre proza literară basarabeană

Nu i se poate aduce o acuzație mai întemeiată literaturii basarabene, decât aceea a insuficienței de opere literare în proză, care dau posibilitatea unei culturi ajunsă la maturitate să concretizeze forța virilă a spiritului său creator.

Sunt numai câteva opere mari, care rivalizează cu cele mai bune cărți din literatura noastră. Și asupra valorii lor acordul nu este încă general, mai ales că spiritul obiectiv este umbrit, câteodată, de inerentele prejudecăți ale vremurilor. Poezia are altă situație. Ea este ca o manifestare adolescentă, care exprimă minorele zvârcoliri sentimentale, cu bucuriile și capriciile autorilor ei, și, rareori, când trece un moment mai grav în țesătura vieții lor cotidiane, poezia capătă un ton mai adânc și mai uman, pentru a-și relua apoi, firul vibrând în surdină pentru un peisagiu luminat de soare sau un crepuscul învăluit într'o plăcută seninătate de toamnă.

Ea nu a reușit, nici înainte de Marea Unire, și nici după aceea, a fi purtătoarea adevăratului caracter al vieții sufletului basarabean. Căci oricât ne-am chinui, pe teren social sau spiritual să închidem pleoapele, pentru a nu vedea cele câteva deosebiri reale ale plămadei sufletului basarabean, cercetătorului obiectiv ca și purtătorilor lui, se va releva cu putere, oridecâteori vor avea de cercetat satul și intelectualul basarabean.

Puterea lui de a se devota până la totala uitare de sine, este un fapt unic, pe care-l surprinzi de îndată ce i-ai prins firul călăuzitor în labirintul sufletului său. Numai dacă-i răscolești toate încheieturile gospodăriei țăranului basarabean, începând dela îmbrăcămintea, care, aproape în întregime, e opera mâinilor sale, unde finețea unui simț artistic este numai ca o podoabă a unui alt simț, cu mult mai uman și mai covârșitor, înțelegi că sufletul basarabean este purtătorul unor însușiri mari. Și convingerea noastră netă este că neamului românesc, acestui imens izvor de puteri neîntrebuințate încă, sau câteodată dirijate greșit, care e împreună cu fiii săi, cărturari ajunși la conștiința de sine, vor fructifica valorile create de Basarabeni și împinse în primele rânduri ale idealului vieții lor. Căci dacă pentru unii e clar că țăranul nostru din Basarabia poartă un sentiment al muncii, care depășește pe cel al posesiunii, și o înțelegere a firii care e prețuită bine dacă-i stabilești filiația printre adevărurile fundamentale ale învățăturii lui Isus, ai ridicat nițel vălul care ascunde caracterul spiritual al filosofiei vieții basarabene.

Poezia nu reușește în versul ei sărac să exprime decât vagi ecouri ale unui svon care pornește de undeva, din locuri ce-i sunt revelate lui. Pentru a fi prezentat din plin, cu toate rezonanțele și adâncimile sale, numai proza-i poate oferi mijloace categorice. O concepție majoră despre muncă și roadele ei, ca și despre raporturile între oameni, precum și o specifică trăire biologică timp de veacuri, într'un spațiu geografic caracteristic, i-au dat o bogăție de vitalitate și de putere de jertfă, care vor fi dintre cele mai rodnice.

O singură dată s'au adunat puterile latente ale Basarabiei pentru a da un titan culturii noastre: Bogdan P. Hasdeu.

Înțelegerea orizontului său, ca și a incomparabilei lui vitalități, cere o mare putere de obiectivitate. De aceea, problema rămâne deocamdată deschisă.

Generația de cărturari, frământată astăzi de necazuri și dezastre, are în fața ei multe probleme de răscolit, pentru ca, în sfârșit, să canete o dreaptă deslegare a destinului său.

De aceea stărue, asupra scriitorilor de mâine, enigma unui viitor strălucit.

Vladimir Cavarnali

Literatura română peste hotare

Problema traducerii principalelor opere ale literaturii noastre în alte limbi europene constitue, de câtva timp, preocuparea de căpetenie a slujitorilor culturii naționale. Neavând până acum un serviciu organizat în acest scop — așa cum fiecare țară a știut să și-l pregătească din timp — a fost firesc ca, din nefericire, literatura noastră să pătrundă greu în Europa și aceasta, atunci când a reușit, s'a realizat numai grație intervenției personale a unor scriitori cu relații în lumea editorilor occidentali. In vreme ce alte țări își aveau servicii speciale afiliate câte unei edituri cu renume mondial, unde își tipăreau opere de propagandă și de artă în colecții sau cicluri anume organizate, literatura noastră în cuprinsul căreia se găsesc creații de necontestabilă valoare mondială rămânea să se lupte numai cu cetitorul autohton și cu o critică pretențioasă ce nu de puține ori introducea în judecarea valorilor noastre criterii străine și erarhii false. S'a constatat însă de nenumărate ori marele interes pe care creațiile românești îl stârneau în străinătate, atunci când ecouri ale sufletului și viziunii noastre despre lume reușeau să treacă hotarele.

Din lipsa unui serviciu organizat, sau a unei atenții deosebite acordată problemei traducerilor, mulți scriitori români au adoptat forme de expresie străine și și-au câștigat un renume mondial scriind direct în limba altor popoare. Succesul lor, atât în Europa, unde un Panait Istrati a stârnit o vâlvă nemaipomenită prin conținutul povestirilor sale, toate cu subiecte din atât de proaspăta și bogata viață românească, sau în America, unde un Peter Neagoe, fiu de țărani români, a devenit un scriitor de mare succes prin povestirile sale din România, precum și a atâtor alte manifestări sporadice — traduceri întâmplătoare, expoziții de artă populară, concerte de muzică românească, etc. — toate acestea dovedesc nu numai interesul pe care Europa îl arată spiritualității românești, dar și valoarea acestei spiritualități capabilă oricând să reziste judecăților și gesturilor celor mai diverse și mai rafinate de aiurea.

Singura țară unde se făcuseră, înainte de război, mai multe traduceri folositoare, a fost Italia. Și acolo însă acest început frumos avea un caracter prea didactic, traducerile selectându-se după principiile aplicate în școală — cutare scriitor e bun

Pericle Martinescu

(Continuare în pag. 2-a)

FATA DIN VIS

Fragment din „Cartea cu neguri"

Nicolae Tătaru e schimbat.

Nu-şi poate da seama cum s'a întâmplat, dar simte că toate din jur îl apasă, îl fac să trăiască o viaţă nouă. E ceva ciudat în toată firea locurilor din preajma Nistrului. Stă seara târziu în miez de pădure şi simte cum îl înfioară negura şi murmurul vieţii dintre ramuri. Plouă întunecrecul. Picurii nopţii îi ating obrajii, îi mângâie fruntea, îi străbat carnea, i se înfig în adâncul pieptului, îl molesesc. Ar vrea s'adoarmă între frunze, s'audă şuerul strecurării şarpelui printre tulpini, să-i guste prelingerea rece peste podul palmei. Roua să-i umezească genele, să-i apese stropi grei peste luminele ochilor, să-l adoarmă, să-l scoată din lumea vie.

Îi e dulce, dar îl îngroadă o silă de sine. Ei n'a fost aşa. N'a visat niciodată. Copil de ţărani chiaburi, sănătos, voinic, îndrăgit de păduri, a muncit uşor ca să fie ceea ce este. N'a cunoscut nici viţiul, nici înfrângerea. A călătorit, a urcat muntele tinereţei sale ca un om sdravăn la trup şi la suflet. A venit aici, la margine de ţară, fiindcă aici l'au trimis. A avut de la început o gâdilare deosebită în nări: până şi aerul aici e altul. E un văzduh greoi, înmiresmat de arome străine, ce se strecoară prin păienjenişul trupului ca nişte şerpuiri molatice, înfiripări adormitoare.

Apa e călduţă şi sălcie. Lasă coji de var pe fundul paharului. Femeile se mişcă îmbietor. Toate au surâsul chemării pe ceara roşie a gurii şi-i pare că sunt prea multe femei şi prea puţini bărbaţi. Şi aceştia au chipurile atât de şterse!

Se scuturâ, ca şi cum ar vrea să se limpezească la cap. De geaba. Cele câteva luni de şedere pe malul Nistrului au lucrat bine. I-s moi şi picioarele parcă. Nu mai are vigoarea de altădată. Oare n'a intrat şi el în rândul, în şiragul bărbaţilor de aici? Zâmbeşte. Se pleacă spre apele liniştite ale iazului şi-şi caută ochii. Nu şi-au pierdut şi ei strălucirea? Din fundul apelor îi răspund două săgeţi negre,—privirile sale,—care-i aduc aminte de izvoarele munţilor oltenesti, de spiriduşul coclaurilor bogate prin care şi-a strecurat copilăria.

Atât i-au mai rămas: ochii şi dorinţele.

E prea puţin, când restul fiinţei trăieşte o altă viaţă.

Inginerul pleacă urmat de Gilort, de brigadier şi de toţi pădurarii. Se duc să încerce barca cea nouă. E o luntre frumoasă, pe care Tătaru şi-a făcut-o în locul celei vechi, atât de spartă încât trebuia de vâslit c'o mână, iar cu alta de svârlit continuu apa cu caucul de lemn înnegrit, de pe fundul putred.

A vrut o luntre în care să poată pluti culcat, la nevoe să şi doarmă fără să se trezească afundându-se. A fost un gând străin de el, care l'a chinuit săptămâni la rând. Un îndemn al vieţii celei noui. Un mijloc plăcut de visare, ţâşnit din clipa când a trecut într'un miez de noapte pe lângă lac şi s'a cutremurat de pacea apelor în care luna dormea învăluită de taine, de nefirescul îngheţării codrilor în jur, sub giulgiul nopţii moarte.

A vrut să poată pătrunde în miezul acestei părăsiri.

Barca, la încercare, arată a fi bună. O leagă la mal şi se împrăştie toţi.

— Au livoar, să trăiţi domnule şef, — se ploconeşte brigadierul depărtându-se.

Nicolae Tătaru îl priveşte: brigadierul, ca şi pădurarii au chipuri pleoştite şi ochi de vite. Dincolo de umezeala privirilor moi, a ochilor, care văd şi-atât, nu mai e nimic. Ah! Sărmanii ochi ce nu pot vorbi! — cugetă el, isbind în câinele ce dormita sub o tufă. Gilort se dă de-o parte şi cată mirat la stăpân.

— Ia spune, moş Ghervase, cum se face că numai dta eşti om într'atâta lume pe-aici?

Ochii bătrânului clipesc şiret. Râd. Sunt atât de tineri şi frumoşi. Inginerul îşi afundă chipul bărbătesc în ei cu plăcere..

— Cum se face? — mormăe pădurarul. Eu am cutreierat lumea, ca şi dumneavoastră, domnule inginer. Când aveam vreo douăzeci şi trei de ani, am stat zece luni la închisoare, fiindcă am cutezat să opresc o caravană de femei acoperite, cum era obiceiul la turci, acolo departe la hotarul de altă dată între Rusia şi Persia. Le-am oprit pe toate cu puşca. Eram soldat, moscal la ruşi. S'au desvelit de frică. Pe cea mai frumoasă am coborât-o de pe măgar. Am sărutat-o. M'a muşcat. Uite urma dinţilor! Crezi că m'a durut? Dar crezi că m'a mai sărutat vreodată vreo femeie de-atunci?

— Şi cum s'a terminat? — întrebă şeful cel tânăr.

— Ei, cum? Turcoaica s'a oprit în drum, a cerut un cuţit dela o bătrână dintre tovarăşe şi s'a înjunghiat. Eu am câştigat rămăşagul, — căci făcusem prinsoare,— dar peste câteva zile m'am dus la judecată şi-am stat o vreme la întuneric. Am ieşit însă şi tot eu eram... Vremi, alte vremi, alţi oameni. Azi cresc doar nişte chipuri de oameni. Dumneavoastră n'o să staţi mult printre noi.

— De ce?

— Vedeţi urmele astea mărunţele pe-aici? Iacă pe lângă mal, pe unde-i moale pământul. Nişte urme ca de copil.

Inginerul Nicolae Tătaru cercetează urmele. Gilort îşi vâră botul şi el şi dă din coadă a înţelegere. Ba, odată chiar lătră cu bucurie. Stăpânul îl apucă de bot şi aşteaptă cuvântul pădurarului, sgâlţâit de-o ciudată curiozitate:

— De ce? — întrebă iar.

— Când o femeie abia măritată vine dela aproape cinci verste, să trăiască măcar câteva clipe în preajma unui bărbat, apoi omul acela nu poate vieţui multă vreme prin locuri cu oameni ca ai noştri.

Nicolae Tătaru murmură fără voe:

— Sărmana Magdalena...

— Sărmană fireşte, — adăogă bătrânul — abia s'au luat, abia şi-au înjghebat bordeiul şi i-au şi înhăţat omul la oaste. Părinţii supăraţi c'a fugit, nu-i dau nimic...

— Ţine moş Ghervase, să-i duci banii ăştia.

— De ce nu-i daţi dumneavoastră?

— Crezi că am pentru ce-i da?

— Atunci de ce-i daţi totuşi prin mine?

— Mi-e milă. Era un copil alaltăeri parcă. Ţi-aduci aminte de bucata de pâine proaspătă!?

Glasul inginerului e molatec, pătrunzător. Pădurarul îi apucă mâna, sărutându-i-o:

— Stăpâne, când ne vei părăsi, să-mi spui! Cred că va fi cel din urmă om pe care-o să-l văd înainte de a închide ochii.

A doua zi bătrânul, mai încovoiat ca niciodată, se întorcea cu banii în mână şi-i înapoiază:

— N'a vrut să-i primească.

— Cum era în bordei?

— Curat şi gol. Zâmbetul ei tânăr şi pustiul dela margine de pădure.

*

Când soarele arde fărâmile pământului crăpându-i coaja, ca a unui pepene ce plesneşte de copt, — pe unele locuri s'aud pocnind firişoarele rădăcinilor care se rup.

E cald. In văzduh se plimbă nori de boabe clisoase. Din soare ploaie cu raze ce se fărâmă în pulbere de schintei potopind verdeaţa pământului.

Gilort stă de pândă la o gaură de păianjen. E o bortă ca de soarece. Câinele nu-şi mişcă nici albul ochilor. Rămâne lipit cu botul de marginea intrării în pământ.

Stăpânul său, de departe, îl aşteaptă în umbră.

Păianjenul se iţeşte până la marginea ieşirii şi fuge repede

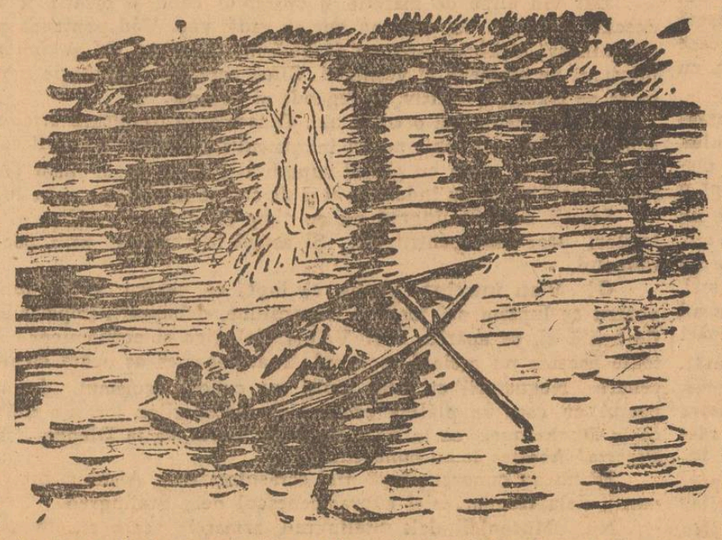

în afund. Vede ceva neobişnuit la uşa casei sale. De câteva ori îşi duce povara albă a spatelui în adânc, apoi îndrăsneşte să iasă la lumină. Gilort îl lasă până îşi face loc şi acopere gaura cu laba, apoi îl şi apucă între dinţi. Strânge dar nu simte în gură decât o pieliţă, iar pe nas îi furnică sute de păianjeni mici, care erau în coşul, în oul de pe spatele alb al păianjenului din bortă. Păianjenul fuge acum prin iarbă.

Gilort, furios, începe să se frece cu botul prin frunze şi să sufle înjurând în limba lui pentru păcăleală.

Inginerul ar vrea să râdă. Câinele e atât de drăguţ în furia lui împotriva păianjenului. Nu poate râde însă. Altădată zâmbea din inimă pentru orice. Azi caută desuptul fiecărui fapt, chiar a gluma lor. In locul sănătosului senin al inimii, se simte copleşit de negura unui val de gânduri cu semne de întrebare.

Si în năvala păianjenilor vede schimbul la nesfârşit al vietăţilor în lume, jocul continuu între eri şi mâine.

Sare în sus, înciudat. In Oltenia îi păsa numai de azi, îi gusta bucuriile, stăpânind fiecare zi cu desăvârşire. Aici nu mai e azi. E nimai eri şi mâine. Scuipă. Îşi aprinde ţigarea şi porneşte fără ţintă. Ajunge lângă mânăstire.

Crucea din vârful clopotniţei e puţin aplecată, sau i se pare lui?

Un călugăr bătrân trece drumul spre conacul mânăstiresc. E îndoit de mijloc. Umerii, unde bate soarele, par galbeni. Barba îi seamănă cu iarba necosită până în preajma zăpezii. Carnea feţii nu i se vede. Numai ochii sticlesc.

Il salută pe şeful ocolului silvic se fereşte de Gilort şi în treacăt şopteşte ca pentru sine:

— Se va întoarce, se va întoarce...

— De unde ştii? — adie Tătaru fără voe.

— E o lege de sute de ani, că toţi ce-au viefuit aici, aici să se întoarcă.

Nici unul nu-i şoptise numele, dar fiecare ştia că celălalt vorbeşte despre călugărul Eugnosiu.

Amurgul bate la poalele cerului. Dealurile dinspre apus, tivite cu roşu, îşi întind umbrele peste văi. Pădurea freamătă a liniştire. Crenguţe uscate pârâe sub păsările ce-şi caută loc de odihnă. S'aude fâlfâit rar, ca o respiraţie a unui om ce adoarme greu.

Păianjenii ies de prin tainiţe şi leagă vârfurile florilor, ţes culcuşuri pentru ochiurile de rouă ale nopţii, ca să aibă soarele de unde-şi potoli setea dimineaţa, după urcuşul fierbinte de pe celălalt mal al lumii. Dinspre sat răzbate zumzetul stingerii. Mirosul de fum se împrăştie prin huceag. Târziu, un scheălăit de câine scrijelă încăperea colţului adormit.

Aburii somnului se cern peste lume.

Iazul de lângă ocolul silvic doarme şi el. O singură pată albă se mişcă, pluteşte încet departe spre mijlocul apelor neclintite. O barcă. Inginerul silvic şi câinele său dorm pe fundul lotcei. Bărbatul s'a întins cu faţa la stele şi rar de tot îşi mişcă mâna spre ţigara aprinsă. O ia dintre buze, o duce spre marginea luntrei şi-i scutură scrumul în apă. Câinele nu se întoarce nici într'o parte dela locul său. Stă cu ochii ţintă la stăpân şi la fiecare luminat al vârfului de ţigară ce arde, când fumul e smuls dela celălalt capăt, holbează ochii şi ciuleşte urechile.

Pe lângă maluri se plimbă licurici ca nişte mucuri de ţigară asvârlite din pădure în apă. Răcoarea nopţii alungă semnele zilei. E reavăn şi aromă de apă şi frunze, de pământ şi flori. Sunt şi flori care se deschid numai sub gâdilatul razelor de argint ale nopţii. N'au parfumul florilor care se desfac la soare, aşa cum n'au frumuseţea lor. Văzute ziua, par nişte frunze încolăcite, chircite. Balsamul lor e nespus de dulce însă. Infioară ca o muzică necunoscută şi nu îmbată decât prea rar, înfloresc numai câteva zile în miezul verii.

Deodată apele se luminează. Luna răsare de peste crestetul codrului, iese din negurile pădurii. Pielea apei se mişcă. Îi e ruşine. E atât de goală. Luna sărută seninul trupului neted, îl atinge cu părul argintului său şi apa se turbură, se afundă. Incep adieri de vânt. Barca se clatină. Când luna e sus, departe, pe umerii cerului, apele se adună sfioase, vântul se încolăceşte de după tulpini de mătrăgună şi adoarme iar, totul înmărmureşte în lumea dintre stele şi flori.

E miezul nopţii.

Dincolo, peste Nistru s'aude o împuşcătură, poate şi-un vaet, un scâncet de copil. Da, acolo-i altă lume, alte ape, altă lună.

Nicolae Tătaru viseză. Cerul nopţii îi sărută privirile. Şi-a pus rogoz uscat sub trup şi ochilor le-a dat frâu liber să sboare în bolţile albastre. Ciudat e cerul, Doamne! Cu cât priveşte mai mult, bagă de seamă că nu-i vede sfârşitul. In dosul stelelor din faţă sunt altele şi-apoi alt şir, unele mai mici, mai depărtate, mai nevăzute ca altele. Aşa că lumea pământului, în care unii oameni se văd dela prima ochire, iar alţii şi alţii abia după cercetările anumitor ochi şi inimi.

Cum îl duce barca deasupra adâncurilor, lui Nicolae Tătaru i se pare că s'a desprins demult de lumea lui, de oameni, şi că văcueşte de ani fără număr o altă viaţă, pe alte tărâmuri.

Dac'ar sta să judece, de fapt ăsta e chiar adevărul vieţii sale. Oamenii nu-i mai plac. Femeilor le lipseşte ceva, sau au prea mult pentru gusturile sale ciudate. Bărbaţii, of, bărbaţii de-aici nu-s bărbaţi, ci nişte mormoloci cu chipuri de om.

Nicolae Tătaru doreşte ceva. Ar vrea o femeie nouă, care să-l robească, să-l facă să tremure de plăcere numai gândindu-se la mişcările ei. De unde s'o ia în pustiul acesta?

Şi-ar găsi-o oare undeva, oriunde, în oricare parte a lumii?!

Luna îi acopere faţa. E în crestetul văzduhului. Acolo sus, îngeriţi bat de douăsprezece ori talgerul de argint al nopţii. Pământul se scufundă mai greu în besna somnului.

Ce tremură ca o pană uriaşă deasupra apelor îngheţate? Nu-i vis? Nu-i amăgirea unei închinuiri bolnave? Nu-i chemarea unei vrăji? Nu-i licărirea pustiirii?

Nicolae Tătaru se înnalţă într'un cot, iar Gilort trage cu putere aer pe nas.

Dinspre malul din fund vine o femeie, o fată. Păşeşte uşor pe coaja apei. Sub fiecare apăsare de picior, apa se îndoae ca o pernă de arcuri. In urma fâlfâirii albe, aceiaşi apă svâcneşte în şuviţe supărate. Fata e subţire. Cu cât s'apropie, cu atât i se deosebesc mai bine culorile rochiei. Nu e albă, ci galbenă, de culoarea unei flori de deal, unei flori de demult, din copilărie şi depărtare cu fân pe coaste şi senin în inimă.

Fata se apropie. Doamne, dă lumină fiecărui muritor să vadă numai o clipă şerpuirea trupului tinereţei sub undele rochiei subţiri, mişcarea umbrei frumuseţei de sub vălul care acopere nemurirea!

Nicolae Tătaru întinde mâinele. Fata surâde. E numai lumină. Tăetura buzelor: strigătul morţii albe, — luciul ochilor: potopul

păcatelor de veac, — fâlfâirea aurului în undele părului: gemătul inimilor străpunse cât lumea, — obrajii, sânul: sfârşitul basmului cu florile din Paradis.

Nicolae Tătaru ar vrea să-şi lipească fruntea de obrajii ei şi să-i simtă mijlocul între degetele sale. Se ridică în picioare. Barca nu se clatină. De cealaltă parte e fata. Ce ochi adânci! Mai fără sfârşit ca bolta cerului. Luminile lor îl potopesc. Tăeturile pieptului sunt atât de dulci. Ar vrea să se termine totul pe cărarea aceasta, să moară înnecat sub privirile nevinovăţiei visate.

O fulgerare îi spinteacă cerul creionând cu firile creerului său: aceasta e fata!

Îi cuprinde mijlocul. Simte şoldurile tari cum îi şerpuesc printre palmele care rămân goale. O prinde iar şi iar îi fuge din mâini. Îi apasă pieptul, umerii, o strânge, dar n'o poate opri. O vede, o aude, îi pipăe pielea strecurându-se ca un tipar pe lângă degete, ca o umbră printre gratii.

Il priveşte mereu cu acelaşi zâmbet, cu aceeaşi ochi plini de dragoste înţelegătoare. El se înfruntă, gata să plângă sau să lovească crâncând:

— La ce-ai venit atunci?

— Să-ţi aduc belşug în pustiul visurilor şi să-ţi fac din vis o lume! — cântă fata pierind în afund de ape şi păduri.

Moale, ca o lumânare încălzită, Nicolae Tătaru se întinde pe rogozul din luntre şi rămâne cu ochii închişi.

— Să fie oare numai un vis?!— se frământă el, în vreme ce Gilort latră odată gros ca să sperie duhurile nopţii, iar pe mal moş Ghervase, martor la svârcolirile stăpânului, îşi face cruce şi scuipă în sân.

— Fată, fată de lumină...

Şi mâinile se vor întinde mereu în gol.

Sabin Velican

Literatura română peste hotare

(Urmare din pagina I-a)

fiindcă e clasic, altul, fiindcă e profund specific, etc. Ori, când e vorba ca o literatură să aibe succes în străinătate, nu trebue avută în vedere decât valoarea artistică a operei şi amploarea ei epică sau fiorul liric care o străbate. Ea trebue să captiveze atenţia cetitorilor străini uşor şi să-şi facă singură drum în lumea de dincolo de hotarele sufletului nostru.

Această problemă a fost înţeleasă acum pe deplin şi ea urmează a fi aplicată printr'o serie de traduceri cari, fără a fi prezentate sub masca propagandei, să slujească totuşi în modul cel mai eficace interesele noastre culturale. Este vorba, anume, de o serie de traduceri din scriitorii actuali cei mai reprezentativi, ca valoare naţională, dar şi artistică în acelaş timp, destinaţi să înfăţişeze cetitorilor din diferite ţări caracterul creaţiilor româneşti şi valoarea lor.

Lucrul a şi fost început prin apariţia romanului „Ion" al d-lui Liviu Rebreanu, în limba germană, care a fost prezentat de o mare editură din Berlin, la fel ca oricare alt roman occidental. Succesul cărţii, după câte am aflat, a fost neaşteptat. In câteva săptămâni s'a epuizat ediţia, ceeace denotă interesul stârnit de roman. Tot din opera d-lui Rebreanu, a fost tradusă de curând, în limba turcă, „Pădurea Spânzuraţilor" prezentată de o editură din Istambul într'o colecţie a „literaturii europene" unde a fost tipărit şi André Gide, printre alţii. Şi aici, romanul românesc a stârnit un puternic ecou prin originalitatea şi puternica lui viziune epică.

Acum e pe cale de a apărea, în limba germană, o traducere din opera poetică a d-lui T. Arghezi, acest poet care, în ciuda dificultăţilor de transpunere în alt grai, aduce totuşi o notă nouă, proprie şi absolut românească în lirica europeană, unde va întâlni cu siguranţă un ecou favorabil. Deasemeni se duc tratative în momentul de faţă, cu o mare casă editoare din Berlin, pentru tipărirea a două romane de Gib. I. Mihăescu — Rusoaica şi Donna Alba — opere de o modernitate absolută, în sensul occidental al cuvântului, dar în acelaş timp profund româneşti atât prin conţinutul lor epic, cât şi prin viziunea personală a scriitorului. Câteva din nuvelele lui Gib. I. Mihăescu fuseseră mai de mult traduse în italieneşte, se bucuraseră de un real succes de critică, dar, nefiind prezentate suficient, n'au pătruns destul de bine în conştiinţa cetitorilor de acolo.

Rostul traducerilor actuale nu este acela de a ne justifica prezenţa [illegible] alte ţări ci de a ne dovedi prezenţa spirituală în lume. Operele care vor fi traduse îşi vor croi ele singure drum în lumea cetitorilor de aiurea, căci orice carte, prin valoarea ei proprie, îşi câştigă simpatia publică şi succesul singură, mai ales când nu e prezentată sub formula disgraţioasă a oficialului. Pentru succesul unei cărţi este suficient girul unei edituri de încredere, care să ştie să o lanseze şi să o prezinte cititorilor în adevărata ei lumină. Traducerile cărţilor noastre au nevoe numai de atât, fiindcă, pentru rest, vorbeşte conţinutul lor însuşi. Literatura română merită să stea alături de orice altă literatură din lume şi multe din creaţiile ei pot trece oricând printre operele de frunte ale culturii. Să ştim să le preţuim ca atare şi să le revendicăm drepturile pe care le au.

Pericle Martinescu

ULYSE

Intâiul cântec pentru noi porni
Spre orizontul chemător din Sud;
Aud cum trec triremele, aud
Şi noaptea şuie cum se face zi.

Dospesc, subt cer, spinări de sprinten val.
Ingemănat cu stâncile mă ştiu.
Pe'ntinsul uniform şi cenuşiu
Coboară greu un soare de metal.

E acelaşi suflet, Doamne, fără leac,
Iar gândul reavăn prea hotarnic stei.
Aştept să urc Inaltul, cu temei,
Şi să m'adăp din ciutură de veac...

Sergiu Grosu

Intâlnirea cu pământul

Scămoşat, luminile se rup.
Dintr'o rană picură mereu...
Somnul a pătruns tăcut şi greu
Să nu-l simtă sângele în trup.

S'auzea îndepărtat securea.
Muntele s'apropia de el
Să-şi vestească noul porumbiel
Şi amurgul risipind pădurea.

Intâlnirea a rămas nevrută.
Ah, îmbrăţişarea cu pământul!
Ţara!... ţara!.. S'a strivit cuvântul
Şi pe buze sângele-l sărută.

Ion Sofia Manolescu

AMINTIRI

Pe-aici trecură anii mei deapururi
Cu durda pe spinare ca haiducii;
Din solitudini culegeau azururi
Şi liniştilor le storceau butucii.

Pe-aici, pe-aici mi-au înflorit petunii
Şi pe-aici se scuturară crinii;
Prin vechi amurguri sărutai gorunii
Şi pe aici m'am dăruit luminii.

Colo 'n ponor e drumul cu troiţa
Şi schitul solitar ascuns în ulmi;
Colo am hoinărit cu Luminiţa
Şi-am adunat singurătăţi pe culmi.

Mai sus pe albul crestelor senine
M'am tămăiat cu astre în duhul meu;
M'am înţeles şi mai adânc pe mine
Şi m'am cuminecat cu Dumnezeu.

Petre Paulescu

CALENDAR

Boerul cu ochiul ager : Dinicu Golescu

Apariţia lui Dinicu Golescu, boierul călător, liber în mişcări şi în concepţii, într'o epocă a şalvarilor şi a narghilelelor, e dintre cele mai curioase. Pe cât de curioasă, pe atât de binevenită...

Şi, iată, trebuie să constatăm că s'au împlinit, în ziua de 7 Februarie, 166 de ani dela naşterea autorului *„Insemnării călătoriei meale"*.

Născut la 1777, Dinicu Golescu se trăgea dintr'o stirpe veche, cu rădăcinile înfipte tocmai în veacul al XV-lea. Era fiul Banului Radu Golescu şi fratele lui Iordache Golescu, cel care il luase sub a sa obrăduire pe Gheorghe Lazăr.

Spirit progresist, Dinicu Golescu învăţase multe din peregrinările sale — nu toate voluntare — prin ţările Apusului. Fusese şi în Rusia. Ochiul său de şoim nu sta adormit nici o clipă. Călătoriile sale nu au fost niciodată numai „de plăcere", ci totdeauna de... observaţie şi aducătoare de folos. Ctitor al primului periodic românesc întitulat: *„Fama Lipscăi"* (publicaţia a apărut în străinătate). Dinicu Golescu a întemeiat o societate literară, a proteguit pe Ion Heliade Rădulescu (cu care tipăreşte *„Curierul Românesc"*, primul ziar apărut în ţară), pune pe moşia sa, la Goleşti, bazele celei dintâi şcoale unde sunt primiţi şcolari fără deosebire de provenienţă socială (profesori erau Eufrosin Poteca, Heliade Rădulescu, etc.) şi mai are timp să scrie el însuş, pentru elevi, *„Elementuri de filosofie morală"* (1827) şi *„Adunare de pilde bisericeşti şi filosofeşti"* (1826).

Opera care îi asigură, însă, lui Dinicu Golescu nemurirea sunt însemnările sale din călătorie, scrise într'o limbă savuroasă, colorată, şi care dau dovadă asupra neobişnuitului spirit de observaţie al acestui paradoxal boer, nespus de luminat într'o vreme de obscurantism şi de turcisme sufleteşti...

„Te înalţi, pieri dintre noi, dar pomenirea ta nu va pieri *(exclama la moartea lui Dinicu Golescu, Ion Heliade Rădulescu)*, scrisurile tale vor sta de faţă şi aici şi înaintea judecăţii cei înfricoşate!"

Heliade vedea bine. Dovadă dragostea cu care ne îndreptăm, astăzi, spre această senină figură de boier cu adevărat luminat: boierul cu ochiul ager...

Un premergător : N. Beldiceanu

Numele lui *N. Beldiceanu*, dela a cărui moarte s'au împlinit, la 3 Februarie, 47 de ani, nu aminteşte câte ceva decât unora, prea puţini dintre noi... Cu toate acestea, cărturarul, poetul, profesorul şi omul de ştiinţă, pe cari i-a întrunit interesanta personalitate a acestui moldovean, născut în satul Preuteşti-Suceava, merită o privire şi mai călduroasă şi mai atentă şi mai pătrunzătoare.

Poet, N. Beldiceanu poate fi socotit ca un premergător. El introduce în lirica românească versurile polirritmice, ceeace făcea pe un comentator să-l claseze ca pe un *„premergător conştient şi superior al simbolismului modern"*.

Desigur, comentatorul exagerează, făcând din acest profil de poet nu lipsit de calităţi un gonfalonier al simbolismului... modern.

Ce să mai dăm atunci lui Baudelaire, lui Rimbaud şi celorlalţi zei?...

Sforţările lui Beldiceanu pentru a înova în versificaţie sunt însă dintre cele mai lăudabile, şi despre un Beldiceanu premergător al simbolismului *român* s'ar putea vorbi, cu oarecare bunăvoinţă, şi numai dacă ţinem seama de premergătorii... francezi ai simbolismului nostru.

Adunându-şi opera poetică în volumele *„Poezii"* şi *„Doine"*, N. Beldiceanu s'a ocupat, în acelaş timp, cu multă pasiune, cu arheologia. Un arheolog ca profesorul Buţureanu îi acordă un titlu dintre cele mai frumoase, numindu-l *„întâiul arheolog moldovean"*.

Săpăturile lui Beldiceanu, făcute la Cucuteni, au fost dintre cele mai fecunde pentru ştiinţa românească, iar studiul său întitulat *„Antichităţile de la Cucuteni"*, apărut în 1895, arată cât de bine era înzestrat poetul pe tărâmul ştiinţific.

Nicolae Beldiceanu a murit la Iaşi.

Un cărturar ardelean

In ziua de 6 Februarie 1803, adică acum 140 de ani, s'a născut Teodor Aaron, o figură de cărturar ardelean dintre cele mai luminoase.

Teodor Aaron a fost preot şi profesor, dar mai presus de toate un înflăcărat român. Şi-a făcut studiile la Blaj şi la Sibiu, a fost profesor la gimnaziul din Blaj, director al liceului din Beiuş, preot la Arad, rector al Seminarului român din Oradea, revizor şi cenzor la Tipografia Universităţii din Budapesta şi preposit capitular la Lugoj.

Iubindu-şi Neamul şi luptând pentru drepturile acestuia, Teodor Aaron a cercetat trecutul românilor şi l-a făcut cunoscut prin numeroase studii, care — dacă au învenina[illegible] sufletele duşmanilor noştri — ne-au făcut în schimb nouă cele mai rodnice servicii.

Teodor Aaron s'a stins în Banat, la Lugoj, în ziua de 6 Aprilie 1859.

Astăzi, când comemorăm un veac şi patru decenii dela naşterea acestui generos cărturar ardelean, nu ştim decât — şi nu, desigur, numai din pricina coincidenţei de pronume — gândul nostru se îndreaptă şi spre celălalt Aron, Pumnul, cel plâns de Eminescu, şi spre întreaga strălucită pleiadă de minunaţi dascăli întru românism.

T. Badu

FALTAL

Câteodată primăvara e așa de răscolitoare, aerul așa de curat și răcoros, lumina atât de profundă că fără să vrei te simți îndemnat la lucru, o energie proaspătă îți dă puteri, anii par o jucărie și chiar vârsta nu mai e un obstacol pentru celace trebue să înfăptuești.

In asemenea zile, chiar cei mai leneși se scoală de dimineață, fac planuri de lucru și uneori se apucă de treabă cu toată familia de-ai crede că totdeauna au fost cei mai muncitori din sat. Bărbatul merge la câmp ori iese la arat în livadă, nevasta îl ajută ori se repede la târg să vândă lapte, ouă sau vre-o gobaie și să cumpere sămânță de trifoiu și timoteiu și vre-o rochiță sau pălăriuță pentru copii.

Când se întoarce, familia e fericită. Băeții sar într'un picior pe brazdele negre, bat din palme, asvârlă în sus pălăria nouă, iar fetița cea norocoasă stă cu rochia colorată pe brat, cuminte și rușinată lângă maică-sa, ca un pui de mireasă. Ceilalți sunt astâmpărați cu bonboanele de mentă, pipărate și lăcomoase, pe cari mama le împarte din fișicul de ziar; gospodarul duhănește tutun prost cumpărat la tutungeria din marginea orașului, ascultă ultimele zvonuri auzite între oameni, în timp ce caii îmbucă grăbiți din pumnul de fân aruncat pe brazdă. Curând femeia se va întoarce acasă să pregătească de mâncare, căci soarele e sus și copiii nu așteaptă, bărbatul se va ridica greoiu, va trage ultimul fum și cu o mișcare de nepăsare va arunca chistocul pe miriște. O șuviță de fum se va ridica albăstrie în aerul limpede, câteva scânteі vor pâlpâi la rădăcina firelor de paie retezate apoi se vor stinge între bulgării reci. Plugarul va fi departe, glasul băiatului celui mai mare va îndemna voios caii în timp ce tatăl, cu palmele strânse pe coarnele plugului, greu.

O nouă brazdă se va adăoga celorlalte și aici platoșa neagră și lucie a pământului arat va acoperi ogorul întreg, țăranul își va face Crucea obicinuită de mulțumire, va înhăma caii și împăcat va porni spre casă. A doua zi de dimineață va începe semănatul.

*

Sunt însă întâmplări cu totul neașteptate care ies din comun și cari vin ca să zicem așa, pe nepusă masă și dau un colorit vesel sau trist acelei zile, clatină viața noastră până'n adâncurile ei și lasă urme de neuitat în amintire.

De o întâmplare ca asta a avut parte Gheorghe a lui Nicolae Grijincu, un gospodar harnic din Horodnicul de Sus, fost artilerist la austriaci, om deștept și cumpănit; ochii mici, albaștri râd mereu și obrazul prelung de ostean se încrețește decâte ori ia vorba. Mustața lui aurie, cât vrabia, dă înfățișării lui voinice un aer de primar sau vice primar, poartă cisme, se'mbată rar, dar atunci îi place să cânte cântece din armată, chiue și'n mijlocul crișmei joacă de sar podelele. Cu nevasta a luat o gospodărie chiar în fața casei lui părintești și cu livada largă din față se poate număra printre fruntașii satului. La biserică stă în strană, oamenii se întreabă cu el și-i poartă un respect ascuns; nu se știe dacă nu-i vor alege vornic. Nevasta Catrina, e o femeie uscățivă, mereu îmbrobodită cu tulpan negru, se cunoaște c'a trăit din belșug după pielița roșie a obrajilor. I-a dăruit zece copii unul după altul, toți dolofani, mai mulți flăcăi decât fete; sunt încă mici ca uicelele și afară de Aglaia și Neculai ce-i ajută la câmp, ceilalți stau acasă și trebue să le poarte de grijă.

In dimineața aceia Gheorghe se sculă de vreme, ieși descins și cu picioarele goale în ogradă, smeorcăi aerul proaspăt și după puțină socoteală, văzu că cel mai bun lucru ce-l avea de făcut pe ziua asta era să înceapă aratul în livadă. Cerul era senin, stelele scânteiau pe pajiștea albăstrie a văzduhului, răsăritul dormia în somptuoasele veșminte de neguri. Ferestre luminate luceau în întunericul ce începea să se destrame. Dezlegă ciutura și-o coborâ în fântână. Auzi clinchetul ciudat cu care se scufunda în apă, o simți umpiându-se apoi fără să vrea, se aplecă și privi în fântână. Nu văzu decât negrul compact ce urca până sus și un fior îi străbătu trupul. Dacă un copil, Doamne ferește.. Se miră de ce nu-i trecuse în gând până atunci să acopere fântâna cu o strașină de drăniți, așa cum văzuse în oraș... Scoase dar ciutura și turnă apa în ciubăr. Se spălă pe cap sgomotos, își frecă părul și urechile ca de obiceiu; așa se deprinsese din armată. Catrina se sculase și ea și cu sarafanul în spate umbla după treburi. Deschise ușa la grajd și oile tășniră în ogradă

— Trebue să le ducem la stână, spuse ea. Nu știu cine face stână anul ăsta. Cred că tot rămâne cea veche... Gheorghe se freca înfrigurat cu stergarul, spuse rugăciunile apoi răspunse, îmbrăcându-și piep-tarul:

— Eu aș zice să le mai lăsăm. Mai au ce paște în ogradă. Nu-i nici o grabă. Și se mai joacă băieții... Eu mă apuc să ar în livadă și cred că până spre seară să gătesc și cu grăpatul.. Tu-i merge la târg. Numai să nu stai mult.

— Cine stă cu băieții? Eu, zău, aș lăsa târgul pe altă dată... Trebue cineva să-i păzească. N'aș vrea să-mi văd vreunul cu piciorul rupt și cu vre-un ochiu scos. Doamne ferește... Cât erai în tarnă, le purtam eu de grijă.. Nu mă pot bizui... Te iai cu lucrul și nu știi ce iese... Dacă se'ntâmplă o nenorocire...

— Bun, dar ce semănăm? Ne trebue sămânță...

Femeia plecă ochii și înțelese că nu era de glumit, trebuia să plece. Aveau nevoie de timoteiu și dacă mergea dimineața mai putea duce ceva de vânzare. O sculă pe Aglaia și pe Niculai, ceilalți dormeau unul lângă altul ca snopii. Se îmbrăcă repede, prinse o găină, umplu bidoanele cu lapte și le dădu de grijă copiilor: Nu-i lăsați pe drum, să nu stea pe lângă fântână... Mai bine-i încuiați în casă. Să-i spălau și să-i îmbrăcați, să nu-i găsesc cine știe cum. Luați seama să nu spargă ceva. Tat'tu are grijile lui.

— Tot la arat mergem? întrebă Aglaia și fața ei rotundă și roșcovană strălucea de bucurie.

— Vă puteți uita la băieți. Eu nu stau mult. Vin într'o fugă.

— Bine, dar noi nu stăm degeaba, îi ajutăm tatei, — spuse Nicolai, potrivindu-și pălăria, apoi ieși.

Catrina luă coșarcuța sub braț; era pregătită de plecare. Gheorghe dădea fân la vite în grajd și n'auzi decât glasul stins al femeii dela poartă: Să aveți grijă de copii Eu mă duc.

Portița se închise și Gheorghe se uită la cai cum mănâncă. Ar trebui să stau de rada copiilor cum văd eu... Hm, dar când mai găsesc eu așa o zi. Trebue să'ncep să ar de dimineață, cât e răcoare... Copiii or sta ei singuri... Am să le dau sămânța să se joace și n'or mai păți nimic.

Când intră în casă, erau toți sculați. Aglaia îi îmbrăca. Cocuța, o fetiță blondă, cu părul retezat breton, îi arătă cămășuța murdară: Vleau să schimb. Vleau să mă schimb — se scâncea ea.

— Eu să vă schimb? se'nfurie Gheorghe... Așteptați să vie mă'ta dela târg... Are cine vă schimba...

Ceilalți tăceau cu genunchii la gură.

— Vleau să mă schimb.. Vleau să mă schimb, continua să geamă Cocuța

— Taci răcni tatăl, dar fetița izbucni în plâns și Gheorghe se'nduioșă. Aglaie, n'ai o cămășuță mai curată, întrebă el. Se apropie de pat și o luă în brațe. Era ușoară ca fulgul și inima tatălui se strânse de durere.

— Ei, nu găsești o cămășuță, iute, ad'o încoace.. Vezi, Cocuța, ce cămășuță frumoasă?

— Dar e prea lungă, observă Aglaia... E cămășuța Viorichii... Celelalte's la spălat... E prea lungă. Tatăl o întoarse pe-o parte și pe alta:

— Scurtă, lungă, cămășuță curată să fie; nu-i așa Cocuța? Îi văzu ochii sclipind de bucurie și-un simțământ cu totul nou de dragoste îl cuprinse. O dezbrăcă de cămășuță și-o văzu slabă; oasele-i erau ieșite, puteai să le numeri, carnea subțiricâ abia le cuprindea. Își amintea că toată iarna suferise de pintecar, nici acum nu-i trecuse cu totul. Ceilalți erau mai bine legați, nu fusese să bolnavi niciodată; de Cocuța se prinseseră boli peste boli și necazuri peste necazuri. Acum îi era milă de ea și ar fi dat nu știu ce s'o vadă altfel. Erau așa de subțirele mânuțele acestea și osișoarele dela piept și șold cât de ascuțite ieșeau afară! O îmbrăcă în cămășuța cea lungă și curată; râdea de bucurie, obrajii se rumeniseră și ochișorii îl priveau aprinși de-o lumină necunoscută. Nu știa cum se ridicase până la vârsta asta. Cocuța crescuse printre ceilalți, se amestecase printre cei nouă; acum, din plânsetul ei, descoperise un copil slăbuț și scump, de care nu se putea despărți. Îi simțea obrăjorul cald lipit de fața lui și mânuțele-i încremeniseră în jurul gâtului.

Soarele răsărise de mult; nu-i venea să se despartă dar n'avea în cotro. Neculai înhămase caii și plugul era pregătit, porțile livezii deschise. O așeză pe Cocuța pe laiță, răsuci o țigară și ieși.

— Aglaia tu rămâi cu copiii. Nu te pun la nimic. N'ai ce'mi face în livadă. Stai și ai grije de dânșii.

— Vleau să melg afală... Tată... Vleau în ogladă... se scâncea Cocuța din nou.

Tatăl se întoarse, văzu din nou mutrisoara întristată a Cocuței și iar mai putea schimba gălbejeala aceasta ciudată, ce-o făcea să semene așa de mult cu un cadavru.

Ceva din adâncul inimii lui îi spunea că o va scăpa, îi va cumpăra numai bulci albe din oraș, o va duce la un doctor dacă va fi nevoe. O va legăna cu brațele lui, o să-i dea tot ce-ar dori, dar fetița va trebui să trăiască. De ce era el așa de puternic, ce-i foloseau mâinile și pieptul acesta lat și pietros, dacă nu-i puteau ajuta fetiței?

— Bine, Cocuța, ai să mergi afară. Mai târziu. Numai să se încălzească...

— Mama a spus să nu scot copiii afară, până nu se întoarce ea, se împotrivi Aglaia.

— Ba, Cocuța o să meargă afară, nu? Și-o să se joace pe iarbă cu oile... Și-o să zburde ca o oiță. Și-o să alerge, o să alerge... Și-o să fie sănătoasă și roșie la față, roșie... Cocuța, vrei să mergi afară? Numai să se'ncălzească un pic, un pic să se'ncălzească și te scoate Aglaia. Ai să sari și-ai să alergi Cocuța.

— Mă lași să mă uic pe gald? întrebă fetița.

— Te lasă, tata. Ai să te urci pe gard.

— Da pe ză̆plaz mă lași să mă uic?

— Și pe ză̆plaz te las.

— În gădină mă lași să melg?

— Și'n grădină ai să mergi..

— Și'n pom mă lași să mă uic?

— Și'n pom ai să te urci Cocuța.

Neculai îl strigă și tatăl ieși afară cu fața veselă; băețanul mână caii și Gheorghe împlântă fierul în lutul negru ca păcura; brazda se rostogoli pe răzor în linie dreaptă și la colț se frânse ca la comandă. Lângă hat, de sub șirul de răduți, fierul se înfipse din nou. Piugul trase a doua brazdă ca o lungă curelușă de oțel. Întotdeauna când ara livada, Gheorghe simțea o mulțumire ce nu și-o putea lămuri. Adevărat că bucata asta de pământ bine îngrășat, îngrădit din toate părțile cu gard de răzlogi producea cel mai bine; porumbul era înalt și gros la struian, făcea cât doi sau trei coceni, grâul măsicat și greu și de câte ori puneau cartofi scoteau atâta că aveau de vânzare toată iarna. Părinții, bunicii și străbunicii munciseră bine acest pământ; de la ei învățase să-l gunoiască în fiece an toamna; grămezile de gunoi stăteau mărunte una lângă alta pe toată întinderea; ploile toamnei și zăpezile musteau locul și-l îngrășeau pentru recoltă; acest fel de gunoire îl întrebuința pe la toate ogoarele. Dar mai era ceva ce'l lega de acest pământ, era amintirea tatălui. Îl vedea par'că'n fața ochilor, scurt, bondoc, cu o curea lată de piele, cu ceafa lucie și câteva fire de păr la tâmple; umbla fără păsărie, semăna și ara numai în cămașă albă, creață; câte odată i se părea că'l vede plutind deasupra pământului, aruncând cu brațul larg semințele. Și'n acelaș șir se aliniau bunicii și străbunicii; toți hrăniseră pământul acesta cu munca lor și urmele acestora se vedeau pretutindeni.

Dar acum nu-l preocupau toate acestea. Se gândea la Cocuța, la fetița lui slăbuță ce-o descoperise azi și nu-i venea în cap cum i-ar putea ajuta. Cel puțin de ar vedea-o mai vioaie, de n'ar fi atât de sfioasă și pornită pe plâns. Nu'și amintea s'o fi auzit pe Catrina povestindu-i ceva despre Cocuța; în fața ei continua să fie cocă la toți începea să le tie sfița. Aștepta s'o revadă și n'avea răbdare până la amiazi, când trebuia să facă popasul. Atunci va vorbi cu Catrina și vor lua hotărîri. Știa că nevasta va protesta, se va opune, va invoca pe ceilalți nouă cari nu trebuiau nesocotiți în folosul unuia. El o va apăra pe Cocuța lui și o va duce la doftorul și o va face sănătoasă. O vedea veselă, mergând amândoi la biserică. Nu trebuia să desnădăjduiască, toate bolile se puteau vindeca.

Brazdele creșteau și'nconjurau miriștea ca niște uriașe reptile tuciurii. Caii grași străluceau la soare. Niculai îngâna un cântec, plesnea cu bicușca în aer, atingea coastele cailor și urmărea nourașii alburii de pe cer. La cornuri întorcea cu toată măestria pentruca brazda să iasă bine făcută, ocolea căpătâiul și începeau altă brazdă. Căldura sporea; Gheorghe își ștergea tot mai mult sudoarea cu mâneca dela cămașă. N'aveau mult, isprăveau postata și atunci se puteau odihni. Cocuța va veni spre el cu brațele întinse, el o va ridica în sus până'n pod și ea va chihoti de râs. O va schimba din nou dacă va fi murdară cămășuța, va cere s'o poarte mereu curat și va supraveghea singur să nu-i lipsească nimic.

Deodată Nicolai opri caii și arătă cu bicușca spre Aglaia care venia val-vârtej peste arătură. Gheorghe se'ntoarse, îi văzu fața schimbată și auzi strigătul ciudat:

— Cocuța a căzut în fântână...

Rămase o clipă ca și când frunțea i-ar fi fost arsă, strânse pumnii și simți pielea aspră a degetelor, i se părea că livada alerga cu el într'o goană fără sfârșit, dar văzu că nu făcuse un pas. Acum înainte stătea însuși chipul neclintit al Aglaiei, observa ochii ei speriați și auzia necontenit:

— Cocuța a căzut în fântână.

— Cocuța a căzut în fântână.

Apoi pricepu și fălcile-i tremurau și încheieturile mâinilor i se topiau ca ceara. Fugea, se simțea înecându-se și mintea lui mesteca un gând întunecat și greoiu. Nu-i cu putință, nu-i cu putință... Picioarele-l târau îndărătnice, întreaga lui conștiință se împotrivea. Fântâna era aici, colacul de piatră gălbue, roata și ciutura căzută în fund. Copiii se strângeau în jurul lui tăcuți, căscau ochii mari, rotunzi. El îi privea nemișcat, se întoarse și zări lanțul mișcându-se. Se uită în jos și nu văzu decât cercul subțire și sclipitor al apei și punctul negru al ciuturei. Din nou i se păru lanțul clătinându-se ca de adierea unui vânt nevăzut. Cu buzele arse aștepta. Ceva neașteptat trebuia să se întâmple, altfel simțea că s'ar risipi în văzduh, ar dispare ca o umbră ori s'ar arunca jos, în fântână. Cu răsuflarea oprită privea inelul scânteietor de apă, îl atrăgea cu o nețărmurită putere spre adânc. O șoaptă stinsă sui până la el, o auzi și sufletul o păstră:

— Vleau să mă uic sus.

Atunci se scutură ca de fantomele unui vis și-și dete seama: Cocuța trăia. Căzuse odată cu ciutura, se prinsese cumva cămășuța de-un cuiu, se ținea poate cu mânuțele de marginea ciuturii, nu știa. Dar o putea scăpa, stătea încă în puterea lui s'o scoată. Cum va vrea Dumnezeu.

— Cocuța, mă asculți? răsună vocea lui puternică de-asupra fântânii.

— Ascult, tătuță. Vleau să mă uic sus... Glăsciorul ei urca chinuit din adâncimi.

— Bine, Cocuța, îndată ai să fi sus.. Dar nu te teme... Ține-te bine de ciutură cu mânuțele.. Prinde-te bine... Și eu m'am scăldat de multe ori în fântână... Nu-i nimic.. Numa trebue să te ții bine cu mânuțele. E așa de bine. Nu-i așa că te-ai udat puțin? Ai să te usuci. Toți ne scăldăm în fântână.

Tatăl se dezbrăcă și'nceț începu să învârte roata. Auzi clinchetul lanțului din adânc și simți ciutura mult mai grea ieșind din apă. Observă pata albă, cămășuța Cocuței și-un întuneric îi cuprinse ochii. Dar brațele învârteau finișitit spițele de lemn și ciutura se legăna în beznă. Se trezi din nou și glasul lui întrebă iarăși șăgalnic:

— Cocuța, ți-i dor de tata? Ține-te bine atunci... Ești voinică doar. Ai niște mânuți. Și-o să ne jucăm îndată. O să te urci în pom și-o să te urci pe zăplaz. Cocuța te ții, te ții?

— Mă țin, auzi slab și inima i se strânse ca un burete.

Își șterse sudoarea, vinele-i plesteau greu, ostenind. Pletele-i răvășite căzeau umezi pe frunte, pielea sclipea de sudori și pieptul gol acoperit de-un stuhăriș de păr negru era plin de apă. Fălcile încleștate de descleștară și sufletul vorbi singur, limpede și întăritor:

— Aici e tătuța. Om bate-o noi pe cine te-a trimis să te scalzi... Ai să vezi ce-o să-i facem. Dar ține-te bine, ține-te strâns... Așa-i bine.... Așa-i jocul ăsta. Trebue să te ții bine...

Se uită în fântână; erau la jumătate. Văzu căpșorul blond, mânuțele întinse și trupșorul atârnând șiroind de apă. Toată voința și-o concentră în brațe; trebuia să învârte roata egal, liniștit, să nimerească bine spițele, să simtă lemnul lucios, răcoritor. Gâfâia, ca și cum ar fi cărat o povară nespus de grea; ochii'l dureau, printre dinți crânțăniau fire uscate de nisip. Nervii'l strângeau într'o mie de sârme; cuvinte grele se ridicau să fie rostite. Își înăbuși strigătele și rosti din nou:

— Cocuța... ține-te bine... îndată sfârșim. Așa-i cu scăldatu'n fântână. Decâteori nu m'am scăldat eu...

— Tată, nu pot... Mă scap.

Era în fața lui; numai n'o putea cuprinde; mânuțele strunite ca niște corzi slăbeau. Și el nu-i putea ajuta. Învârti încă odată roata și aștepta să vadă trupșorul prăvălindu-se'n întuneric și pleoscăitul apei vuind înfundat. Dar ea urca încă și piciorușele se sbăteau. Un geamăt subțire ajungea până la el; dacă n'ar fi trebuit să învârte mereu, cu orice preț, cât de ușor s'ar fi putut svârli spre ea; s'o cuprindă o singură dată înainte de a muri. Dar el învârtea mereu, peste puterile lui, trebuia să învârte, și nu el ci nădeidea îi dădea puteri să apese pe spițele lunecoase. Se apleca din tot trupul și mâinele-i tremurau.

— Tată nu poot.

— Ține-te fetița mea.. Îndată scăpăm... Jocu-i gata... Uite ce soare-i afară... Ține-te strâns.

Încă puțin numai trei sau patru învârtituri. Nu Dumnezeule n'ai să mi-o faci acum. Așa, o învârtitură, li-i-i-n. Încă una. Cocuța, Cocuța ține-te... Părul ud și mânuțele vinete. Cămașa spintecată până sus. Cu trupul încordat se întinse și mișcă încă odată roata.

— Tată, cad.

Văzu într'o fulgerare mânuța desprinzându-se, învârti din răsputeri spițele se aplecă și apucă cealaltă mânuță înclestată de ciutură. Se trezi alături pe iarbă, cu ochii țintă în abastrul sineiu. Voci streine-i ajungeau la urechi, se'ntrebătau prin văzduh. Fu mirat când observă că afară de copii nu era niment lângă el. Ochii clipeau ciudat ca după viziunea unor supra firești întâmplări. Cocuța se juca pe aproape cu Viorica. Deodată începu să scânceaască din nou.

— Vleau să mă schimb, vleau... mi-i flig...

Abia acum deslușì Gheorghe fața Cocuții, tremura de frig, buzele-i erau vinete.

— Cine te-a împins în fântână? o întrebă tatăl, dezbrăcându-o.

— Violica, ea m'a împins, răspunse Cocuța.

— O lăsăm în pielea goală ca pedeapsă că te-a împins. Și ție-ți dau cămașa ei uscată. Haide, vino Viorica. Fetița se desbrăcă și-i dădu cămașa. Îi venia și mai lungă ca cea dezbrăcată.

— Și ție fiindcă ai jucat așa de frumos, am să-ți dau bomboane să le'mparți la cine vrei tu... Uite două-zeci de lei te duci și iai bomboane pentru Cocuța..... Sigur, Cocuța a jucat de minune. Dar jocul ăsta nu se joacă decât o singură dată... Ai înțeles Cocuța?

— 'nțeles, spuse ea bătând din palme.

*

Catrina veni la amiazi de-a dreptul peste ogoare. Gheorghe ara și picioarele-i se împleticeau câteodată pe brazda umedă. Opri caii în dreptul surii și copiii năvăliră din ogradă. Mama cumpărase timoteiu în coșarcă, tutun prost pentru Gheorghe și bomboane de mentă într'un fișic de ziar pentru copii. Dar băgă de seamă c toți aveau mânuțele pline de bomboane ieftine dela prăvălia lui Bogatu. Fața ei deveni serioasă întrebătoare:

— Cine v'a dat bomboane?

— Mi'a dat tatuța, pentlucă m'am zucat flumos, răspunse Cocuța arătându-i fișicul plin. Femeia se uită la Gheorghe și-un fior îi străbătu spatele.

— Cum s'a jucat frumos? întrebă ea repede

— S'a scăldat în fântână și acuma, uite-o, e teafără și mănâncă bomboane. E teafără n'o vezi? Catrina îngălbeni, își trecu mâna rece peste frunte, apoi o cuprinse pe Cocuța și începu să plângă încet, sor, să nu întristeze pe nimeni,

*

Câteodată tatăl se scoală în miez de noapte, aprinde lampa și privește îndelung fața Cocuței. O surprinde uneori tresărind, întinzând mânuțele și privind mereu în sus. Alte ori pronunță cuvinte nețelese, bâlbâite de groază și rar șoptește sgâlcindu-și trupșorul: Mi-i flig.., mi-i frig deși în casă e o zăpușeală cumplită. Dar nu se poate în deajuns mira cum fetița lui slăbuță capătă mereu altă înfățișare, o frumusețe nouă, plină de viață. Până acum nu i-a spus dar îi va spune și Catrinei dacă nu cumva va fi băgat de seamă.

Nuvelă de Julian Vesper

IARNĂ

Orașul s'aprinde, parc tânăr în seară.
O lamură-i cerul cu mugurii grei.
Dar mie, pe poduri de-argint îmi coboară
O sanie, o sanie cu clopoței.

Vestiți cântăreți, fermecate lăute
Mă 'ndeamnă durerea s'o uit printre ei.
Dar colo, pe-o vale, departe, s'aude
O sanie, o sanie cu clopoței.

Pe stradă trec fete cu cetina verde.
Ce gând mă alungă să nu fiu cu ei?
Spre satu 'n zăpadă acuma se pierde
O sanie, o sanie cu clopoței.

Emil Giurgiuca

EXOD

Oamenii pândesc pe sub boruri urgia
Lungă cât o vară de secetă,
Mustața câmpiei e umedă
Și năbușeala e mare cât toată pustia.

Sufletele — orgi mișcând dedesupturile, —
Țeasta calului adună viermii în șanț,
Vorbe tari ca biciușca unui călăreț dorobanț;
—... Fâlfâie înapoi în zare săruturile...

Lanul după noi vrea să se târască,
Picioarele — stâlpi pentru inimi rănite —
Buzele alintă, de soare strivite,
O mamă și-un pumn de țărână românească.

Adio, iubito, cu umerii — pâine —
Cine o să-ți scuture buchetele părului,
Cui ai să-i dai ochii — gemeni ai cerului —
Și inima cine va strânge-o, cine?

Nopțile noastre sunt albe ca ceara,
Creștetul aprig ca un vârtej,
Ne-a încercuit durerea ca'ntr'un manej
Și jale mi-e de tine, Tamara!

Cui să-i spăl picioarele să-mi adape,
Inima cui s'o dăruesc să mă'mbrace,
Viața asta cine s'o ia, să-mi dea pace,
Să mă cufund până la miezuri de ape?

Pentru cine să-mi pun ciucuri la haine
Cui să poruncesc să mă iubească?
Ceișcă amnarile pe pod, să privească
Pribegia mea pe rotile de taină.

Ucă novilele ca niște grumazuri.
Nu-i frumusețe să ne despice.
Spre alte grădini, spre alte colnice,
Ne'ndeamnă oleandrii de pe privazuri.

Obida ne-a 'ncovoiat la oblânc,
Țărna asta fierbe în oasele mele,
Câțiva morți în ea, câteva stele
Mă'mping tocmai să vin să mănânc.

Dumnezeu hăulește în sutene, în căruțe
O! Cum aș lua tot ciumburelul colea!
Cum m'aș tăvăli în iarba asta ca mătasa,
Poate feri-se-va amurgul să m'atâțe.

Să se umple crama și o să te vedem,
Iubito, să-mi întind mâinile peste hotare,
Vinul trupului tău să mi-l aduci în pahare,
Să nu mai birue ora scăpărilor de blestem.

Sergiu Matei Nica

Cronica Literară

ROMULUS CIOFLEC: „Românii din Secuime"

Editura Casa Şcoalelor, 1942, Bucureşti

Cartea d-lui **Romulus Cioflec** ne dă prilejul unor reconfortante reflecţii. In primul rând asupra unei activităţi editoriale, a **Casei Şcoalelor**, unde, într'o tăcere mai mult decât îngăduită se face operă culturală constructivă — pentru oraş şi pentru sat, dând la iveală cărţi serioase, de temelie. Cu acest prilej amintirea noastră merge înapoi în anii studenţiei, când nu era cămin studenţesc în care dârnicia acestei edituri să nu-şi trimită întreaga colecţie. Cred că pentru aceşi tineri dornici de carte şi învăţătură bună ai anilor 1924-1928, scriitorii cei mai cunoscuţi — români sau străini — au fost cu deosebire cei din catalogul Casei Şcoalelor. Atunci am aflat de un poet bucovinean **G. Rotică**, cu al său „Pahar blestemat", de poetul naţionalist **George Gregorian** şi de mulţi alţi fruntaşi de astăzi ai literaturei noastre. Deşi aveam un bibliotecar — păstrător sub cheie — al acestor cărţi, după cei trei ani de tinereţe studenţească, după câte-mi reamintesc, cărţile Casei Şcoalelor, cetite şi răscetite abia se mai tineau în scoarţe, şi la plecare, multe din ele s'au dus odată cu studenţii, împăturite cu grije în trăistuţele lor amintiri.

Credem că astăzi toate tipăriturile Casei Şcoalelor merg în rafturile frumos orânduite ale bibliotecilor şcolare, ori ale căminelor culturale, împlinind astfel strădania culturală a celor două fundaţii regale, cea din Str. Latină şi cealaltă din Bd. Lascar Catargiu.

Din cărţile apărute în cursul anului 1942, ceiace reprezintă o parte din programul editorial pe acest an al Casei Şcoalelor, nu putem să nu amintim, în treacăt cel puţin, de: **„Antologia filosofică"** a d-lor N. Bagdasar, V. Bogdan şi C. Narly, **„Studii istorico-filosofice"** de J. Petrovici **„Pietre de vad"** vol. III de Emanoil Bucuţa, o nouă ediţie a colecţiei de **„Poesii populare"** de Vasile Alecsandri, **„Cronica lui Ştefan cel Mare"** (versiunea germană) îngrijită de I. Chiţimia, **„Faptele lui Ştefan cel Mare"** de T. S. Chirileanu şi un număr impresionant de scrieri, în cari folclorul, istoria şi frumuseţia pământului românesc, alături de clasicism îşi găsesc emeriţi interpreţi. Este acolo, la Casa Şcoalelor, o minte diriguitoare căreia, i se cuvine o reală şi justă preţuire.

A doua constatare de ordin general pe care ne-a prilejuit-o cartea d-lui **Romulus Cioflec**, este aceia că literatura română contemporană continuă să rămână mai departe necunoscută în frumuseţile şi realizările ei autentice. Aflăm, mai totdeauna din auzite, despre câte un scriitor, de obicei provincial, ale cărui opere merită să fie puse cu toată seriozitatea în atenţia cetitorilor. Cu câteva decenii în urmă, centrul practica o politică a porţilor închise, unde nu se putea pătrunde decât în ultimele ceasuri. Astăzi lucrurile s'au schimbat. E vorba de o schimbare radicală în concepţia politică culturală a centrului. El lasă liberă contribuţia tuturor conştiinţelor şi creatorilor. Centrul sentenţios, grav, de odinioară mai are de făcut ceva. El trebue să convingă marele public cetitor că literatura românească poate să-i satisfacă toate exigenţele. Numai că, acest public de cetitori, şi câţi nu vor fi în cele 20 de milioane de Români, se cuvine să fie informat cât mai complet asupra întregei mişcări literare contemporane şi autohtone.

I s'ar cere doar să sublinieze cu tot entuziasmul contribuţia valoroasă a provinciei, promovându-i talentele. Edeturile bucureştene ar face un real serviciu cărţii româneşti, dacă s'ar asocia la această acţiune şi, în măsura în care vor tipări „consacraţi", în aceiaş măsură să cearâ provinciei rodul ei de vis. Şi nu se va înşela nici în speranţe şi nici în socoteli. Ar fi poate necesar un sa criticiu. Unele din traduceri se pot înlătura elegant şi românește în acelaş timp.

Revenind la **„Românii din Secuime"**, cartea d-lui **Romulus Cioflec** al cărui titlu mi-se pare nepotrivit conţinutului, pentrucă nu este vorba de un studiu, este ea însăşi una din surprizele editurei Casei Şcoalelor.

Sunt în această carte povestiri din viaţa ţăranului ardelean din judeţele **Ciuc, Odorheiu, Trei-Scaune** şi **Mureş**.

„Românii din Secuime" cuprinde un număr de 12 povestiri, din viaţa de toate zilele a acestui ţăran care, cu toate notele sale de amănunt sufletesc, rămâne acelaş ţăran român de pretutindeni.

Solomon Bucuraş, într'o zi de târg, din pricina femeii — rea de gură — se va gândi la o despărţenie, pe care o vor cinsti aşa cum se cuvine în cârciuma lui Fuchs. Dar nu va fi în stare să meargă mai departe pe acest drum. El se va întoarce la oraş, să stârce ce începuse, într'un moment de uitare, în tovărăşia aceluiaş Achim vecin întelegător.

Obadă gocimanul, om în toată firea, nu va fi în stare să-i spună norei, că fiul său e mort, undeva pentru ţară.

Portretul lui Bucur Şoric, copilul năzdrăvan şi mâncatul cireşelor „cu ceasul" din grădina domnului Busuioc crâşmarul, împlinesc atât de diversa şi bogata literatură a copilăriei ţărăneşti, începută de Ion Creangă, sub încurajarea junimistă. „Grabă pentru moarte în familie" duce amintirea copilăriei, mai sus, în internatul şcolii.

Domnul Ghiţă reprezintă pe ţăranul surtucărit ,care întors de soartă între ai săi, nu va mai şti să fie şi nici nu va mai putea fi nici ţăran de-adevărat şi nici deoseamă cu boerii în preajma cărora se străduise o jumătate de viaţă, dusă în străini, fără rost.

Acolo unde însă sensibilitatea scriitorului a reuşit să ne dea pagini de adevărată şi nereţinută emoţie, acolo unde sufletele oamenilor se arată în tot ce au ele mai curat, puse în faţa Dumnezeirei, sunt cele două istorisiri **„Clopotul"** şi **„Ingerii" de pe uşile altarului.**

Scrisul d-lui **Romulus Cioflec**, realist, dar de un realism în care poezia îşi are o anume infuzie, place şi se alătură — fără vrerea noastră — scrisului d-lui Mihail Sadoveanu.

Mai are d. Romulus Cioflec un mare dar scriitoricesc, pe lângă acela de a ne fixa din câteva gesturi şi dialoguri o întreagă psihologie, o viaţă de om. D-sa reuşeşte să ridice pe acelaş plan alături de om, alături de ţăran, întregul decor şi toate vieţuitoarele, ce le stau în preajmă celor dela ţară.

Dacă în adevăr „gândirismul" ar fi fost până în prezent definit, şi dacă în această familie de scriitori, la cari se cultivă sub această nouă formă ţărănismul, ortodoxismul nostru şi chiar acel orăşenism nealterat — care la obârşie tot ţărănism este, atunci am putea să-l considerăm pe d. Romulus Cioflec, un scriitor, în adevăr, gândirist. Pentrucă, o mişcare literară, un nou concept, ori câte piedici i s'ar pune, nu poate rămâne numai în coperţile unei reviste. Ea se impune. Ea arată scriitorului anume isvoare ce merită a fi cercetate, de preferinţă şi uneori dă şi o technică de scris, dacă aceasta este de trebuinţă, mai ales tânărului.

Pentru a da un exemplu convingător despre ceeace credem noi cu privire la scrisul d-lui Romulus Cioflec, despre care aflăm recent că ar fi un profesor secundar, pensionat şi ar fi în acelaş timp autorul unui roman, citâm un fragment din **„Trei aldămaşe"**:

— „N'auzi?... Bărbat eşti tu? Spune de ce plângi?!

Dar cu cât se lupta Solomon mai tare să se stăpânească, anume ca să poată vorbi, cu atât vedea mai lămurit că totul s'a sfârşit şi plângea şi mai nestăpânit. Lintuca lui nu mai era de acum a lui, iar el al nimănui. Apoi, fără a-şi putea birui lacrimile în faţa Măriuţii care înghiţase, izbuti să-i spuie de despărţenie şi că dăduse la avocat iscăliturâ...

Femeia, neputând să-şi creadă urechilor şi neputând nici să nu creadă, rămase mută şi neputincioasă, ca şi la sosirea lui Solomon şi doar într'un târziu îngăimă:

— Poate că ai înebunit, Solomoane...

— Am beut... îngână el cu ochii plecaţi. Că eu n'am pace în casă...

Şi atunci, în sfârşit, crezând Măriuţa soţul şi ştiind din auzite ce sunt despărţeniile fără popă şi cât merg ele de iute de când au ajuns pe mâinile avocaţilor, rămase fără glas şi fără răsuflare.

Ci tot atunci, ridicată cu părul sbârlit în aşternut, se trezi şi Linţa şi începu şi ea şovăelnic să plângă, vârând atâta turburare şi plânset. Plângea după taică-său.

Plânse întâi cu nedumerire, neştiind dacă Solomon e necăjit ori beteag, căci arăta galben.

Plânse aşa până ce îşi aduse aminte de turta dulce. Dar când află că taică-său nu-i adusese şi bănui că el plânge din pricina asta, izbucni în plânset nestăvilit, în suspine mari cari o 'necau. Iar Măriuţa ştiind pentruce Solomon n'avea să-i mai aducă, începu să plângă şi ea, cu inima de mamă, cu inima de-acum înmuiată, ceace îl înmuie pe Solomon şi mai mult. Plângeau câteşi trei" (pag. 14).

Iată o mică dramă din viaţa ţăranului Solomon, spusă în câteva cuvinte de d. Romulus Cioflec! O carte de succes şi de merit.

Matei Alexandrescu

N O T E

Două excelente traduceri

— din *Luciano Folgore* publică revista *„Dacia Rediviva"* în ultimul său număr.

Luciano Folgore e unul dintre cei mai distinşi lirici ai Italiei noui iar tălmăcitorul, d. prof. Alexandru Marcu, isbuteşte să dea două luminoase tipare, în românește, unei sensibilităţi remarcabile.

„Italia" şi „Sentinela" sunt în adevăr două bucăţi de antologie, în care vibrează cu putere glasuri lăuntrice şi apeluri ale credinţii în gloria patriei dintre cele mai răscolitoare şi mai poetice.

Evocarea e sobră şi încărcată de un dens material uman şi liric.

Notaţia e simplă şi viguroasă.

Imaginea de ansamblu e plină de finețe şi în acelaş timp de grandoare.

Citâm :

Sentinelă de noapte
colo sus,
tăcută
pe stânca aspră.
Douăzeci de ani,
faţa albă,
ochi de copil în friguri,
şi mâna care strânge
puşca,
şi gândul
ce se pierde în imensitatea nopţii.
Obosală de plumb
prin tot corpul
după o zi de lupte.
Somnul e'n preajmă
molatec şi mut
ca o catifea ispititoare
ce-alintă pleoapele.
Trec viziuni destrămate
prin faţa pupilelor grele...
...Nu. Ochii mari, deschişi
asupra întunericului ce se leagănă
Duşmanul e colo.
Trebue să caute, trebue să asculte
cu mintea trează.
Dar iarăş fumul somnului
se urcă :
stelele căzătoare pe cer,
văluri de verde'n deparle.
gânduri fărâme :
...maică-sa trează..
...fântâna...
...cine oftează...
...acel tovarăş căzut
cu un glonte în frunte...
...doi copii într'o curte
de ţară...
...magheranul din glastră..
şi ea... departe
îmbrăcată în alb
ca apa fântânii...

Citim aceste frumoase transpuneri în românește, cu nădejdea că d. prof. Alexandru Marcu va prezenta cititorului nostru, în curând, şi alte asemenea preţioase imagini din lirica nouă italiană.

Cunoscând vasta d-sale activitate pe tărâmul apropierii culturale şi literare dintre Italia şi România, nădăjduim deopotrivă a nu greşi aşteptând rotunjirea într'un volum a traducerilor sale din poeţii ce-i sunt dragi, pentru a ne bucura, pe deplin atunci, de înfăţişarea în românește a unei adevărate antologii din lirica italiană.

Această culegere, în toate chipurile valoroasă, d. prof. Alexandru Marcu este dealtfel singurul indicat să ne-o dea.

„România la lucru"

— se numeşte noul album, artistic alcătuit, al d-lui Al. Bădăuţă, marele îndrăgostit de peisajul şi viaţa poporului nostru.

După acea atât de apreciată lucrare, unică în felul ei, închinată „Munţilor României" d. Al. Bădăuţă, depăşind de astădată cadrul strict al frumuseţilor naturale ale ţării, ne prezintă într'o serie de imagini bine selectate, elanul muncii româneşti sub toate faţetele lui, dela constructivismul industrial până la munca ţăranului român şi dela realizările technice până la bogăţiile naturale ale pământului.

Insoţit de explicaţii preliminarii în cari este înfăţişată natura muncii româneşti, tradiţiile şi poezia ei, albumul „România la lucru" al d-lui Bădăuţă, nu este numai un documentar preţios, dar, prin valoarea lui technică şi prin calitatea imaginilor strânse laolaltă, şi o adevărată operă de artă.

Lucrarea aduce un real aport cunoaşterii mai aprofundate a ţării noastre de către străini, cărora li se adresează în primul rând această atât de reuşită operă de artă şi de propagandă.

In „Gândirea"

— pe luna Ianuarie a. c. d. D. Stăniloae semnează un articol intitulat „Iisus Hristos adevărata noastră transcendenţă". în care, după ce arată obiectul transubiectiv al credinţei şi provenienţa credinţei, ajunge la încheerea că „întruparea Fiului lui Dumnezeu se vădeşte ca descoperirea deplină a lui Dumnezeu, ca împlinirea şi ca mântuirea noastră. Raportul de eu—Tu în care ne-a aşezat Dumnezeu cu Sine prin faptul că s'a făcut unul din noi, arătându-ne totuşi că e Dumnezeu şi dându-ne toate darurile prieteniei sale dumnezeieşti, este acela de maximă apropiere şi dragoste".

Contele Hermann von Keyserling

— trece drept unul dintre cei mai perspicaci cunoscători ai popoarelor şi ai ţărilor pe care le-au străbătut în călătoriile lor. Călător pasionat, el a făcut înconjurul lumii nu din dorinţa de a-şi satisface o curiozitate de turist, ci din aceea de a cunoaşte diferitele climate spirituale ale celor mai variate rase şi regiuni. *„Jurnalul de voiaj al unui filosof"* este o vastă panoramă a culturii şi civilizaţiei omeneşti străbătută de ochiul şi spiritul cercetător al lui Keiserling. In afară de aceasta filosoful german a consacrat câte un volum masiv celor două Americi, *Psihanaliza Americei* şi *Meditaţii sudamericane* şi numeroase scrieri frământătorilor politice şi spirituale ale lumii moderne.

Una din operele lui importante este şi *Analiza spectrală a Europei (Das Spektrum Europas)*, apărută prin 1930 la Heidelberg. In această carte este cuprins şi un capitol asupra României, scris în urma vizitei pe care filosoful şi călătorul Keyserling ne-a făcut-o prin 1927.

Opiniile lui Keyserling despre România, valoroase prin sinceritatea şi originalitatea lor, merită să fie cunoscute. Fiind de părere că fondul nostru etnic coboară dintr'o străveche viţă traco-scitică, Keyserling vede în spiritul de cultură al României o renaştere a Bizantinismului, adică a unei culturi care, împerechind creştinismul cu aristocraţia spirituală care a format cândva faima Bizanţului, este sortită să domine tot spaţiul răsăritean şi sud-estic al Europei. Faptul că România a fost atâta vreme orientată către Apus, spune Keyserling, nu este decât expresia rasei noastre de a asimila armonia şi claritatea culturii franceze, în scopul creierii unei culturi proprii. Adevăratul românism nu trebue însă căutat în cei ce s'au depărtat de izvoarele spirituale autohtone, fiind fascinaţi de flacăra culturii occidentale, ci în rezervele inepuizabile ale rasei, reprezentată prin ţăranul român, unde se pot întrevedea cu claritate forţele spirituale româneşti capabile să domine acest spaţiu european în care suntem situaţi.

Pe lângă multe alte obiecţii şi indicarea unor defecte naţionale. Keyserling a formulat despre România opinii asupra cărora merită să ne oprim cu atenţie.

Ceeace ne obiecta el, mai ales, era lipsa de energie a rasei noastre, apatia în care trăim. Intr'o ţară bogată, unde mijloacele de existenţă sunt atât de uşor de găsit, oamenii nu se ajută, nu se luptă prea mult. Prin compensaţie cu vecinii lor, spunea Keyserling, Românii sunt prea domoi şi acesta este un defect al lor.

Cu siguranţă că astăzi, asistând la lupta energică şi uriaşă pe care Românii o duc în răsărit, filosoful german şi-a modificat opiniile despre noi. Poporul român nu este un popor apatic şi cu atât mai puţin indolent. Vitejia noastră din trecut, pe care Keyserling n'a avut cum s'o cunoască, deoarece privirile lui s'au oprit numai la suprafaţă şi la actualitate, este o chezăşie în acest sens. Eroismul trupelor noastre de astăzi, răspândite pe tot întinsul Rusiei vine să confirme una din calităţile esenţiale ale unui popor — vitalitatea — pe urma căreia înfloresc şi se desvoltă toate celelalte virtuţi etnice, fizice şi spirituale.

A apărut

— „GAZETA CĂRŢILOR", anul XII, n-rele 3—8 pe Ianuarie a. c., cu colaborarea d-lor: I. A. Bassarabescu (Amintiri), Al. T. Stamatiad, George Dumitrescu, I. Al. Bran-Lemeny şi Alex. Jebeleanu (versuri), D. Munteanu-Râmnic (V. Bogrea — şi Jules Michelet), Pericle Papahagi (Din viaţa Aromânilor-Calimera), D. N. Mincev şi I. Micu (Din lirica bulgară), A. G. Stino (Elogii spaniole aduse poeziei), Ing. Cezar Cristea (Pagini comemorative), Sculptor I. Pantazi (Expoziţii de toamnă şi Salonul „Alb şi Negru"), I. Naghiu (Biblioteca Mân. Sf. Treime-Blaj), D-na Caterina I. Bassarabescu (recenzie: E. Salgari — Anul 2000), Dr. N. Dimancea (recenzii: lucrările d-lor N. Simache, Tr. Cristescu, Stoica Teodorescu şi L. Secreţeanu), I. Naghiu (recenzii: Dr. Iosif P. Pal şi Dim. Cotruţ), Ilie Ardeleanu (Conferenţiarii şi prelegerile dela Vălenii de Munte).

Director: Prof. D. Munteanu-Râmnic. Redacţia şi Ad-ţia: Bucureşti, str. Leonida n-rul 4. Abonamentul anual 300 de lei.

Cei unsprezece

— poeţi bănăţeni, prezentaţi într'o simpatică antologie de d. Ion Stoia-Udrea, apărută în editura „Vrerea", din Timişoara, relevă câteva nume cu reale însuşiri poetice, necunoscute multora. Este adevărat că nu poţi alege prea multe poezii al căror efect ar fi real fie şi într'o antologie ca aceasta, dar ea este, în cazul de faţă, un mijloc de a cunoaşte posibilităţile poetice ale unei regiuni care a dat culturii şi literaturii noastre câteva nume deosebit de interesante.

De altfel, însuşi d. Stoia ţine să facă o precizare: „Cartea de faţă nu are pretenţia unei antologii, cu toate că ea cuprinde aproape toată poezia românească, — ca nume şi realizări — a Banatului de după Unire. Este mai întâi o întâlnire prietenească a unsprezece inşi, într'un vremelnic popas pe pământul de acasă, unii drumeţi de pe lungi şi ocolite căi, alţii credincioşi fără vreo abatere orizontului acestor locuri".

Din lectura fugitivă a cărţii, reţinem numai câteva poezii: Plugar (Const. Min.-Lerca), Din ciclul „Moartea" (Ion Stoia-Udrea) şi Eu port în mine lanţuri (Grigore Bugariu) pe care o reproducem în întregime:

Eu port în mine lanţuri sfărâmate
Purtate de strămoşi, voi ştiţi cât an.
Clocote în mine sânge de cioban
Şi nostalgii de doine legănate.

Cu suflete adânci cât un ocean,
In case torc ţărăncile bronzate
Şi satul plânge'n troiţe'ncrustate
Şi satul râde'n grânele din lan.

De acuma nu-s altora, sunt al meu,
Ascult plângând suspinul rugăciunii
Părinţilor spre bunul Dumnezeu .
Am rupt pe veci convenţia minciunii
Mi-am abătut puternicul meu eu
Să povestesc la vatră cu bătrânii.

Fonologie, fonologişti, fonem

sunt termeni examinaţi de d. Eugen Seidel, doctor în litere, în lucrarea „Fonologia şi problemele ei actuale", editată de Institutul de lingvistică română.

Autorul urmăreşte să facă o cât mai amănunţită prezentare a teoriilor esenţiale ale „Şcoalei fonologice din Praga".

Incă în prefaţă suntem preveniţi că ne aflăm într'un domeniu unde controversele sunt foarte numeroase, iar asupra terminologiei discuţiile „savanţilor" filologi sunt foarte variate, cu foarte vagi posibilităţi de a se cădea vreodată de acord. Insuşi termenul de „fonologie", polarizează o avalanşă de controverse. Se pare că însuşi autorul nu este definitiv fixat asupra întrebuinţării lui. Se situează însă, mai la urmă, în categoria celora care şi-au însuşit terminologia lui Trubetzkoy, care, faţă de celelalte, are avantajul de a fi întrebuinţată într'un sens mai larg.

Primul pas spre „fonologie", îl făcuse cu mult înainte de apariţia lucrărilor lui (1916), Ferdinand de Saussure, care desvoltase în cursurile sale la Universitatea din Geneva, multe probleme fertile în acest domeniu.

Ideile au fost reluate de discipoli şi adversari, pentru a înmulţi controversele şi a spori nedumerirea celor mai puţin iniţiaţi în labirintul filologiei contemporane.

„E drept că de Saussure n'a făcut decât primul pas spre fonologie şi anume a eliminat ştiinţa sunetelor în sensul fizic (acustic) şi fiziologic din gramatică, pe care o concepea ca ştiinţa normelor în sistemul semnelor linguistice. Şi trebue reţinut că el numeşte ştiinţa aceasta naturală şi nelinguistică a sunetelor — numită astăzi în general fonetică — fonologie. Dela denumirea această porneşte neînţelegerea terminologică de care sufere astăzi încă fonologia. Afară de aceasta, de Saussure întrebuinţase uneori termenul „phonème" pentru a denumi sunetul în sensul acustic sau articulator şi alteori în sensul pe care îl are astăzi termenul „fonem", şi anume unitatea cea mai mică a sistemului funcţional al sunetelor unei limbi, mărind prin aceasta posibilităţile de neînţelegere".

Dintre numeroşii fonologişti care stăpânesc secretele acestei discipline ştiinţifice, se desprinde numele „savantului fonologist" Trubetzkoy. Bogata-i activitate „fonologică" serveşte multor foneşti europeni ca îndreptar. Părerile lui precumpănesc pe cele emise de savanţi, cum sunt Bühler K., Brondal V., de Groot şi ale altora, foarte numeroşi şi cu păreri interesante şi semnificative.

Şi ştiinţa noastră filologică îşi are fonologiştii săi, dintre care, cel mai zelos în aşi adânci problemele şi a-i descoperi secretele este autorul studiului de faţă, d. Eugen Seidel, doctor în litere.

In ultimul capitol, „Adversarii fonologiei şi definiţia fonemului", este expus conţinutul monografiei fonologistului american Twaddell, a cărui împărţire şi-o însuseşte şi autorul studiului.

Şi pentru a înţelege şi mai bine care este stadiul de desvoltare a disciplinei fonologice, citâm încă un fragment convingător: „Este adevărat că există foarte multe definiţii ale fonemului. Astfel era uşor pentru adversarii fonologiei, mai bine zis pentru acei care nu au reuşit să înţeleagă esenţialul fonologiei, să declare că multiplicitatea definiţiilor denotă o nesiguranţă interioară a fonologiei; această declaraţie este în mod evident rău intenţionată... Este uşor de înţeles astfel că fonologii nu au atribuit o importanţă vitală definiţiei fonemului, ci aceasta e dimpotrică o dovadă a mentalităţii lor ştiinţifice de a fi pus în discuţie mereu propuneri de noi definiţii şi chiar de a fi încurajat asemenea propuneri, dat fiind că şi fonologia are tendinţa firească de a-şi clarifica terminologia."

DELA NEAGU RĂDULESCU CITIRE

Au apărut: **„GRĂDINA LUI DUMNEZEU"** de **Mihail Şerban.**

— Mare e grădina lui Dumnezeu!

„NOAPTEA DE GROAZĂ DELA MAIAKY" de **C. Panaitescu**

— A fost o noapte de groază dar le-am servit o lecţie ciolovecilor!

„RAIA" de **Paul Constant**

— Şi mă mănâncă, domnule, mă mănâncă...

„DIAMANTUL VERDE" (ediţie nouă) de **Mihail Celarianu**

— Să văd cu cât pot să-l plasez pe Lipscani ca veritabil. Dacă nu, îl vând la kilogram.

„INVITAŢIA LA VALS" de **Mihail Drumeş (Ediţia XXV-a).**

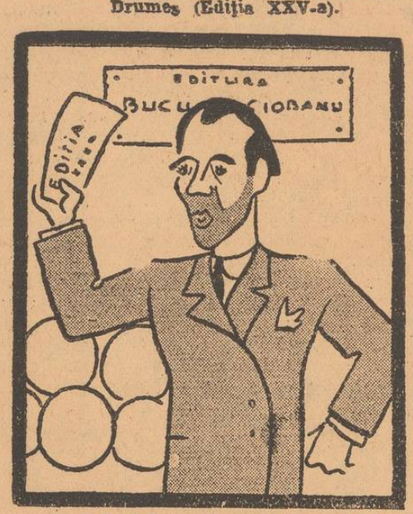

— Iată ce înseamnă să am editură proprie! Am coperţi şi banderole tipărite pentru o sută de ediţii!

„METANII DE LUCEFERI" de **Ion Buzdugan**

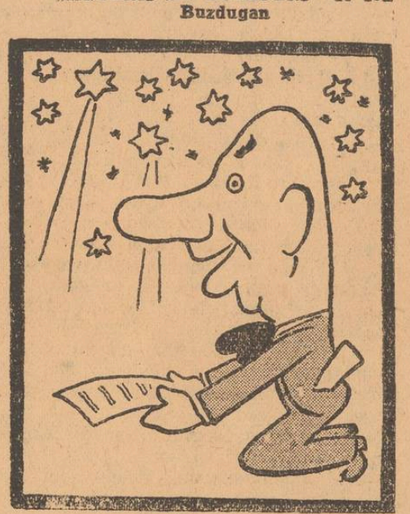

— O, Doamne, nenumăraţi luceferi, dar un singur soare în poezie: Buzdugan.

Societatea Naţională de Editură şi Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", Bucureşti, str. Sărindar 5-7-9 (tel. 3.84.30) înmatriculată sub Nr. 156/942 la Reg. Oficiului Comerţului Bucureşti.

Tipărită la 6 Februarie 1943

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNEA SIBIIU
ROMANIA BANI 25 POSTA

Anul II Nr. 48 EXEMPLARUL 14 Februarie 1943

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

SEMNE IMBUCURĂTOARE IN SCRISUL TÂNĂR BASARABEAN

Contribuția basarabeană la marea literatură română contemporană interesează într'o largă măsură atunci când este vorba de a se realiza unitatea spiritualității noastre și la împlinirea căreia sunt așteptate să conlucreze cât mai armonios toate ținuturile românești.

Literatura basarabeană, în trecut, ne-a dat câteva apariții vulcanice, ca să nu ne referim decât la acel mare cărturar și inspirat care a fost Bogdan Petriceicu Hașdeu. Scrisul celorlalți, cu greu a putut pătrunde și rămâne în conștiința marelui public. Comparați fenomenul literar basarabean cu cel ardelenesc și veți găsi câteva din cauzele acestor stări de lucruri.

Efervescența ardelenească, deatâtea ori politică, națională, a reușit să impună o întreagă pleiadă de scriitori. Această efervescență se continuă și în zilele noastre, prin râvna tineretului, pentru îndreptățite idealuri.

Basarabia, țară moldoveană, pe care apele Prutului nu o pot desparte este situată geograficește la marginea slavismului. Cât anume din acest slavism se resfrânge în scrisul celor dintre Prut și Nistru se poate stabili cu toată precizlunea de către cercetătorul atent.

Sunt apoi diferențieri de făcut și în ceiace privește structura sufletească a moldoveanului, așezată, molcomă și dinamismul psihologic ardelenesc. De o mie de ani românul ardelean nu s'a împăcat cu nici un fel de stăpânire, alta decât aceia pe care și-o dorea și o găsea îndreptățită prin latinitatea operelor sale. [illegible] prin aceia că stăpânirea ce se înfrunta de către Români, putea fi înfruntată, fiind oarecum pe măsura sa. Cu totul altfel se prezintă lucrurile în Basarabia și chiar în Bucovina.

Raportând considerațiunile acestea, cari nu sunt singurele în actualitate, mărturisim cu toată convingerea că numai dela scrisul tânăr basarabean, cel de astăzi se poate aștepta marea minune. Din diferitele publicații basarabene și în deosebi din paginile acestei reviste am reținut câteva nume de poeți și prozatori tineri ai țării moldovenești de dincolo de Prut: Sergiu Matei Nica, Sergiu Grossu, Sabin Velican, C. Aldea, Vladimir Cavarnali, Tr. N. Suruceanu și Victor Basarab. Fiecare din aceste nume este o promisiune solemnă pentru viitorul literaturei basarabene, care va trebui să aibă și ea, azi sau mâine un Creangă al ei, un Mihail Sadoveanu un Ionel Teodoreanu dacă nu chiar un Mihai Eminescu. Cari sunt semnele îmbucurătoare ale acestui scris tânăr? In primul rând este drumul de tradiție românească, pe care merg toți acești tineri scriitori. Pământul basarabean, atât cât l'am cunoscut recent din paginile lui Gh. V. Madan, își are frumusețile lui ce trebuesc căutate și impuse.

Când toți acești tineri scriitori, au dat deoparte — ca nefiind legate de sufletul lor, toate acele modele ale unei literaturi străine, care nu mai era literatură din moment ce făcea mai mult politică și când aceștia s'au apleeat cu înțelegere peste paginile clasicismului românesc în care am crescut cu toții, trebue să avem deplină încredere în roadele apropiate, vestite de aceste două semne.

Matei Alexandrescu

ORAȘ NĂRUIT

Ruinile azi noapte au înviat,
Cristalul ochilor vitrinelor defuncte
Strângea argintul lunii în picături mărunte,
Fantomele s'alunge din palat.

Trecutul tânăr fluera în usi,
Ca niște cântece de monahină tristă,
Amintirea dansa vesel ca o balerinistă,
Pe divanuri mistuite în pluș.

Nu răzbea în noapte nici un pas,
In salonul cu lumină colorată,
Își soria cu lacrimi dragostea sfărâmată
O duducă'n zulufi de-atlas.

Din tavanul năucit de fum,
Descindeau boerii din hrisoave,
Oasele lipindu-și cu atingeri grave,
Aruncându-și bătrânețea'n drum.

Dintre grinzi o mână s'a deschis.
Căta prin pivnițe destinul
Și parc'ar fi vrut s'alinte pe străinul
Ce-o privea cu sufletul ucis.

Ruinile azi noapte s'au trezit
Brat la brat cu luna și melancolia,
Tremurau spasmodic în mânia
Orașului acesta năruit.

Sergiu Matei Nica

AMINTIRI DESPRE I. DRAGOSLAV

Locuiam într'o uliță strâmtă din prelungirea Dorobanți. Sunt mai bine de 30 de ani. O odăiță cu pereții porniți, într'o căsuță joasă, ne era locuință. O sobă cu hornul lung și foarte rar încălzită, tovarășul de frig.

Dormeam în acelaș pat cu marele scriitor Mihail Sadoveanu.

Ce aveam, împărteam amândoi.

Într'o noapte umedă și tristă de toamnă, târziu de tot, un sgomot surd se auzi în poartă.

— Scoală, Mihai, și vezi ce este...

— Nu, scoală tu, măi Neculai...

O umbră de om s'a strecurat prin ușa odăiței noastre și după glas l-am cunoscut.

Era Ion Dragoslav, cel care scrisese „Facerea lumii", „La han la trei ulcele" și alte nuvele duioase și pline de talent.

— Fraților, v'am adus de mâncare!

Abia după ce s'a aprins lampa l-am văzut pe Dragoslav în ce hal era. Asudat, plin de glod, cu ochi sperioși, ca și când venea dintr'o expediție.

Dar buzunarele lui erau pline cu toate bunătățile: icre, peștișori afumați, cașcaval și cărnați, o pâine dublă, iar pe lângă toate două sticle cu vin.

A fost greu să tacem focul.

Și tot eu am fost acela care am aprins focul cu lemne de... căpătat.

Dar ce bine am ospătat în noaptea aceia! N'am uitat-o niciodată...

Fie-ți amintirea pururi binecuvântată și hodina ușoară, scumpe Dragoslav.

Ce erai tu? Un biet agent la Percepție și cum ne-ai dibuit că suferim de foame. Dar cum ne mai îndemnai!

— Mâncați măi băeți... mâncați...

Și alte zile au venit grele peste capul meu și de câte ori treceam pe sub ferestrele, de unde din subsoluri izbucneau mirosuri de friptură și mârcăruri bune, îmi spuneam dacă vreodată voiu ajunge și eu ceva în viața aceasta, n'am să-i uit pe acei care suferă.

Într'o dimineață de primăvară a venit poștașul și mi-a adus un plic galben.

Potrivit unui obiceiu mai vechiu, oridecâteori primesc o scrisoare cercetez atent să văd de unde vine. Și-am văzut stampila: București, iar pe dosul plicului: Dragoslav.

Iată ce-mi scria:

Dragă Nicolae,

Sunt bolnav în Spitalul Colțea.

Ca răspuns la scrisoarea ta, mă grăbesc să-ți scriu azi 14 Martie, fiindcă astăzi am primit rândurile tale trimise dela Fălticeni.

Sunt plecat de acolo dela 1 Februarie, la București și la 15 am intrat aici.

De sărbătorile Basarabiei mă aflu acolo. *De aici îmi iau drumul — așa spun doctorii — peste două săptămâni.*

Iată tot ce poți afla despre mine.

Rândurile tale, deși puține, mi-au făcut mare bine.

Nu mai puțin cu aceiași dragoste frățească și cu dorința de a ne mai vedea.

I. DRAGOSLAV

1928, Martie 14.
Clinica Nanu-Muscel, Salonul 14
București

La serbările Basarabiei n'a venit... Și nici nu ne-am mai văzut. S'a întors la Fălticeni și a murit în casa unui frate, cismar sărac...

O troiță veghează astăzi la căpătâiul lui, în cimitirul din Fălticenii lui iubiți...

N. Dunăreanu

O DESCENDENTĂ A CRONICARULUI MIRON COSTIN, ACTRIȚĂ IN VIENA HABSBURGICĂ (1890)

Viena muzicii și a dansului, Viena cântecelor și veseliei, a viorilor și poemelor de dragoste, orașul unde mai mult decât în ori care altul artele și-au aflat adăpost, a utilizat în multe rânduri actori români, cari au găsit aici, s'ar putea spune, o a doua patrie.

Agata Bârsescu, Traian Grozăvescu, Viorica Ursuleac — ca să nu pomenim decât pe aceștia — au cunoscut aici toate emoțiile și toată voluptatea unui succes, rezervat numai marilor favoriți ai publicului.

Puțină lume știe însă că în cel mai mare teatru al capitalei fostului imperiu austriac, în acel imperial teatru de Curte (Hofburgtheater), a jucat multă vreme, de-alungul ultimului pătrar al secolului trecut, în chip de mare vedetă (ca să întrebuințăm un cuvânt la modă astăzi), o descendentă a uneia dintre cele mai ilustre familii moldovenești, cu numeroase ramificații în Bucovina: o strănepoată a marelui nostru cronicar Miron Costin.

Ramura bucovineană a familiei Costin, după trecerea Bucovinei sub stăpânirea austriacă, și-a păstrat rangul nobiliar, membrii ei purtând titlul de baroni sau cavaleri. Domeniul familiei a fost moșia Șipinița, de peste Prut, nu departe de Cernăuți.

In anul 1890, nu se mai afla în Bucovina decât un singur reprezentant al acestei ilustre familii: baronul Costin din Stupca, districtul Suceava. Este adevărat însă că, prin linia femeească, o parte din sângele Costineștilor s'a transmis familiei mecenaților bucovineni cavaleri de Popovici, după cum o altă parte a trecut în familia nobililor Grigorcea.

Tot numele de Costin îl poartă însă și actrița Adriena Costin sau, — pentru a-i respecta pseudonimul pe care și-l alesese — Adriena von Cölà și care, împreună cu fratele ei, Miron Costin (splendidă dovadă a conștiinței grandoarei înaintașilor), — căpitan în jandarmeria bucureșteană și ginere al fostului ministru de război, generalul Vlădescu —, erau singurii copii ai decedatului maior pensionar Georgie, cavaler de Costin, un adevărat îndrăgostit de teatru și care, în 1864, a pus în Bucovina trupa românească Tardini unde după cum se știe, cușca sufleurului o va ocupa cel ce mai târziu urma să fie marele Mihai Eminescu.

Era firesc ca dragostea de teatru a maiorului să fie moștenită de fiica sa Adriena, care, rămasă orfană de tată, se mută la Viena împreună cu mama sa. Aici urmează cursurile conservatorului, pentru ca, după absolvire, să peregrineze prin teatrele din Wiesbaden și Stuttgart, până în 1888, când este angajată la Teatrul de Curte din capitala Austriei. Era acesta unul din cele mai înalte semne de apreciere la care putea aspira pe vremea aceea o actriță austriacă. Angajamentul la Teatrul Curții Imperiale aducea, în afară de un apreciabil câștig moral, unul material, probabil nu mai puțin vrednic de luat în seamă. Insemna în orice caz, consacrarea definitivă.

Informațiile noastre privitoare la activitatea actriței române pe scena teatrelor germane sunt aproape inexistente. Ceeace știm însă, și din aceasta ne vom putea face o justă idee asupra posibilităților sale artistice, este că în iarna anului 1890 a dat o serie de șase reprezentațiuni la teatrul german din Cernăuți. Entuziasmul populației românești din Capitala Bucovinei a fost de nedescris. Aristocrația locală mai ales, după cum dovedesc gazetele epocii, a deschis larg ospitalierele sale brațe, pentru a primi în mijlocul său, cu toate onorurile cuvenite, pe tânăra urmașă a familiei Costin.

Piesele în care a jucat sunt cele care pe atunci alcătuiau piatra de încercare a tuturor marilor talente dramatice: „Maria Stuart" a lui Schiller, „Deborah" a lui Mosenthal, „Alexandra" lui Richard Voss și „Frou-Frou" de Meilhac.

Mărturiile pe care le-am putut culege din ziarele timpului dovedesc că un entuziasm fără pereche a cuprins pe cernăuțeni în fața interpretării magistrale a românceî care evolua cu atâta grație, interpretând cu un deosebit dramatism, personagiile respective. Recunoșteau în ea pe urmașa vechilor Costini, dela cari moștenise talentul și aplicarea către cele artistice; vedeau în ea un sol al geniului românesc în imperiala Viena Habsburgică.

Succesul cel mai deplin se pare că l-a obținut interpretând rolul Mariei Stuart. Izbutea, evoluând pe întreaga gamă a sentimentelor omenești, să redea fidel nenorocirea bietei regine a Scoției. Durerea și dragostea, umilința și mândria, răbdarea și mânia, iată o serie întreagă de extreme pe care inteligentul său joc le atingea, făcând să vibreze într'o pluraritate de emoții și simțiminte sufletele spectatorilor.

Cronicarii dramatici ai vremii nu se sfiesc s'o proclame drept una dintre primele artiste ale Europei, într'o epocă în care gloria unei Sarah Bernard se pare că nu suporta nici un fel de concurență.

Ori cum ar fi, un singur lucru rămâne însă cert: a fost o mare actriță. Păcat că informațiile noastre, atât de sărace, nu ne îngăduesc să-i urmărim cariera artistică în Viena și, mai ales, păcat că nu știm nimic despre succesele pe care le va fi repurtat aci și pe care, gândindu-ne la impresiile lăsate în Cernăuți, nu le putem decât bănui.

Ștefan Crudu

CONȘTIINCIOZITATE PROFESIONALĂ

Ca într'o pădure mirifică pătrunde cercetătorul literar în opera lui Eminescu. Pasiunea adevărului e singura pasiune ce trebue să-l conducă. Peste cristalul curat al versurilor poetului timpul a așezat o pulbere străină: acele erori provenite fie dintr'o rea cetire a manuscrisului său, fie în urma modificărilor abuzive pe care editorii săi și-au permis a i le aduce Misiunea istoricului literar este aceea de a curăți grâul curat al versurilor lui.

Consacrându-și cercetările sale operei lui Eminescu, profesorul I. E. Torouțiu, întreține în spiritul maiorescian tutelar, al Convorbirilor Literare, cultul zeilor casei.

Din pasiunea pentru adevăr nu o dată pana sa a fulgerat asupra celor ce greșiră, demonstrând că în acest sanctuar al literelor române greșala e un act de impietate, un sacrilegiu. Principiul adevărului l-a întors adeseori în cercetările sale chiar împotriva întâiului editor al poeziilor lui Eminescu. In ultimul său studiu din „Convorbiri Literare" (Nr. Nov-Dec. 1942), de pildă, stabilește modificările aduse Luceafărului de către Titu Maiorescu. Articolele sale vor rămâne pentru istoricul literar exemple de conștiinciozitate profesională. In opera dificilă de restabilire definitivă, a textelor eminesciene, activitatea sa a adus servicii atât de prețioase istoriei literare încât numele său va fi săpat de istoricul de mai târziu pe marmora celor ce trudiră la opera de restituire a propriei lumini monumentului Eminescu. Apărător al adevărului — în cazul de față, forma autentică a textului emi-

Emil Giurgiuca

(Continuare în Pag. 2-a)

CONSTANTIN BARASCHI Vasile Conta

VASILE CONTA

Printre figurile proeminente ale culturii române din secolul trecut, figura lui Vasile Conta apare într'o pozițiune pe cât de impresionantă, pe atât de singulară. Putem spune, fără de teama de a greși sau de a exagera, că aceea ce a fost — ca apariție aproape miraculoasă, — Eminescu în poezia noastră, a fost Vasile Conta în gândirea filosofică românească. Un caz rar sau chiar un caz unic. Un caz rar și unic pentrucă a apărut, ca să spunem așa, din nimic, neprecedat de nimic, neanunțat de nimic. Puținele încercări făcute până la el, stângaci și școlărește nu pot constitui, decât cu bunăvoință, un început de filozofie românească. Vasile Conta se înveșe ca un destin de creator autentic.

Stăruie însă asupra omului și operei lui o mare și chinuitoare întrebare. Aceea dacă acest filosof este o isbucnire autentică menită să reprezinte spiritul românesc. Se știe cât de acută a fost și este încă la noi întrebarea despre specificul românesc. Opera filosofică a lui V. Conta a iscat numeroase și chiar pasionante discuțiuni dacă reprezintă acest specific românesc sau dacă nu este cumva o apariție singulară, un fenomen contradictoriu. Dar ceeace este mai ciudat este pecetla ce i s'a aplicat, cu multă ușurință și cu o și mai mare grabă, anume că opera sa filosofică nu poate să se integreze în structura specifică a spiritului românesc. Pentru a emite o atare judecată definitivă, judecată ce nu putea fi formulată decât în urma unui proces de comparație între opera sa și spiritul românesc, o condiție se cerea, în prealabil, prezentă: să avem tabloul psihic necesar care să ne reprezinte caracterele specifice ale spiritului nostru etnic. Numai cu o asemenea condiție îndeplinită se putea trece la compararea și judecarea operei filosofului. Și atunci e cazul să întrebăm: Avem noi oare gata pregătit un asemenea tablou psihic? Știam noi oare, cu precizie, care sunt caracterele dominante care constitue specificul nostru etnic? Și trebue să o mărturisim cinstit că un asemenea tablou nu există. Totuși s'a afirmat că aceste caractere sunt cele care, în direcția gândirii filosofice ar duce spre o viziune spiritualistă. Spiritul românesc s'ar defini prin anumite caractere în fața cărora filosofia materialistă inaugurată de V. Conta ar lua înfățișarea de intrusă.

Și atunci întreaga operă a filosofului român ar fi o apariție singulară, străină de specificul nostru. Ni se pare că o asemenea interpretare nu poate fi justă. Mai întâi pentrucă o definire în sensul de mai sus a specificului românesc ar fi și pripită și unilaterală. Un suflet colectiv nu poate să se preteze prea ușor definirilor esențial unilaterale. Dimpotrivă. Și atunci prezența gândirii „materialiste" a lui V. Conta nu numai că nu este un corp străin dar desemnează tocmai una din laturile opoziționale ale sufletului românesc.

V. Conta a studiat la Bruxelles și și-a scris primele sale lucrări în limba franceză. In „Teoria fatalismului" filosoful, contaminat de atmosfera generală a epocii, epocă în care înflorea victorioasă, filosofia materialismului, nu admite decât două realități: materia și forța. Totul se înlănțue în mod orb și fatal grație jocului dintre materie și forță. Forța creiază dezechilibruri și echilibruri noui. Fiecare nou echilibru este instabil și poate constitui teren pentru un nou dezechilibru.

Se remarcă aci, evident, influența teoriilor spenciere ale evoluției mecanice. Filosoful englez afirma și el această ritmică alternanță între stabil și instabil, organizare și dezorganizare, echilibru și dezechilibru. Ceeace aduce personal însă filosoful român este ilustrarea ireversibilă a procesului. Ca și Heraclit care afirma că totul curge și nu ne putem spăla a doua oară în apele aceluiaș fluviu, filosoful român afirmă categoric că universul nu poate trece de două ori pe aceleași stări. Dimpotrivă, fiecare formă evolutivă se caracterizează — spune el în „Teoria ondulației universale" — printr'o undă ireversibilă, având o ascendență și o descendență. Numai în progres tot ce caracterizează prima fază, suitoa-

Petru P. Ionescu

(Continuare în Pag. 2-a)

VASILE CONTA

(Urmare din pagina I-a)

re, a undei și regres tot ce se cuprinde în faza pogoritoare. Totalitatea acestor procese poartă numele de evoluție. Legea aceasta ondoliformă poate fi aplicată oricărui proces, atât în fenomenele fizico-chimice, mecanice, astronomice cât și fenomenelor psihice, sociale, biologice, economice, etc. Ilustrarea pe care o dă filosofiul căutând să determine integrarea undelor evolutive, folosește o scară erarhică de mărimi de valoare a proceselor mergând dela evoluția cosmică până la evoluția unei rase, a unui popor, și a unui individ. Forme mici se integrează în forme mari evolutive și ondoliforme, până la o formă ultimă care constitue o integrare definitivă cum ar fi aceea a evoluției cosmice sau universale. De aci generalizarea propusă de Teorie a ondulației universale.

Ceeace se știe însă mai puțin sunt anumite lucruri de detaliu. Astfel V. Conta construește o îndrăzneață ipoteză personală pentru a explica — tot în preocupările cuvenite ale epocei — problema heredității unde un Weissmann, Naegeli, Vries, făceau pe atunci furori. In fine un alt punct secundar care va rămâne din opera lui V. Conta este formularea precisă, constatativă a sensului geografic al civilizației. Mersul civilizațiilor în decursul vremilor este dela răsărit la apus. Însăși dezvoltarea în spațiu a marilor orașe se face urmând aceiași direcțiune generală.

Dacă din întreaga operă a filosofului român nu poate rămâne mai mult decât ceeace rămâne din întreaga filosofie materialistă a epocii lui, un lucru este însă sigur: că apariția lui V. Conta în filosofia românească este unică și neanunțată, neprecedată, neajutată de nimic. Pentru prima oară în istoria culturii noastre un român își scrie numele pe o operă monumentală, dacă nu altfel, măcar ca întindere. V. Conta a reluat, gândit și asimilat, pe cont propriu toate marile probleme ale vremii lui. Nu a fost un revoluționar al viziunei filosofice dar a fost o prezență unică prin marele curaj de a porni singur și primul pe drumul creării unui sistem explicativ al lumii. Lucrul acesta nu i se poate contesta și el îi constitue și gloria la care are, din plin, dreptul.

Dar personalitatea lui nu se resoarbe numai în opera sa filosofică. Dacă prin ea el poate fi socotit de unii în afara structurii specifice a spiritului românesc, prin viața sa, prin lupta sa, prin ideile sale politice și sociale, el se integrează liniei de conduită românești și naționale. Ca luptător politic, V. Conta se ridică vehement împotriva revizuirii articolului 7 din Constituție, dezvăluindu-și astfel structura pasionată de naționalist, de precursor al curentelor naționaliste. Anti-semitismul lui Conta merge pe linia marilor revolte pe care le-a trăit intens un Eminescu și cărora le-a dat glas, mai târziu un A. C. Cuza. In calitate de ministru al instrucției prezintă un proect de reformă a învățământului în care multe puncte de vedere au fost deabia acum realizate sau sunt pe cale de realizare încă.

Personalitate vibrândă și completă, V. Conta nu a înțeles să se retragă în turnul de fildeș al speculației abstracte ci s'a scoborît în arena luptelor sociale. Și aci a fost un precursor. Și aci spiritul său s'a integrat, cu fapta, mai autentic decât cu gândul sufletului și specificului românesc.

Petre P. Ionescu

Conștiinciozitate profesională

(Urmare din pagina I-a)

nescian — domnia sa confruntă manuscrisul cu ediția cercetată, denunță greșelile, stabilește paternitatea unei corecturi pe filele cele fără de preț ale caetelor dela Academie. Peste comoara lor mulți s'au aplecat, cu înțelegere, cu iubire. In plin câmp al deliberărilor sale, deasupra tuturora, d. Torouțiu așează figura poetului Perpessicius. In preludiul unei academice discuții cu dânsul din ultimul studiu, d. Torouțiu îi aduce bucuria pe care ni-o dă acest act de frumusețe intelectuală deosebită.

Să lăsăm cuvântul profesorului Torouțiu, alăturând în acest chip rândurilor noastre fugare despre dânsul fraza sa plină de adevăr:

Autorul frumoasei și vastei istorii a literaturii române moderne și contemporane risipite cu generositate prin reviste și cotidiane, adunate apoi în patru masive volume de *Mențiuni Critice*, s'a dovedit cu ediția critică din 1939 a poeziilor lui *Eminescu* „tipărite în timpul vieții" piatră de hotar pentru oricine vrea să se orienteze spre calea cea dreaptă, care duce către un autentic text, cu extrem de rare cazuri pentru altă sau viitoare resolvire, de amănunt numai.

Poet el însuși, cu delicată sensibilitate, înzestrat cu o uimitoare cultură, cu putere de muncă fără de răgaz și cu nesfârșite posibilități de a prezenta în chip variat realizările scriitorilor, — foarte adesea forma aleasă din expunerea criticului depășește prin bogăția expresiei pe cea a versificatorilor sau prozatorilor ispitiți —, Perpessicius execută intrușii în literatură cu eleganța unui desăvârșit cavalerism, precum prin câteva fraze susținute de plastice sau evocatoare atribute, izbutește să scoată în relief talente, să convingă pe cetitori de ceea ce mai întâiu singur s'a convins printr'o atentă cetire și adâncire a lucrării prezintate.

In tema generației noastre, moștenită numai în linii largi dela înaintași, anume de a retransmite urmașilor opera clasicilor în spiritul și litera evangheliei lor voite și deci: de a îndepărta urmele intervenționiștilor, colaboratori însoliți, și de a pune la loc piesele arbitrar îndepărtate din întregul concept al scriitorului —, în această temă numele lui Perpessicius rămâne, și numai cu cel dintâiu volum din Eminescu, consacrat, în stima tuturora pentru rezerva și prudența în metoda de lucru și în admirația oricui este în măsură să-și dea seama de munca depusă.

Participarea în acest domeniu de manifestări spirituale este pe cât de grea și plină de primejdioase ispite, pe atât de ingrată, pentru că orice greșală, scăpare din vedere sau alunecare pe lângă adevăr te compromit pentru multă vreme, în timp ce contribuția reală trece repede între bunurile publice comune, pentru ca din când în când să reapară numeroși redescoperitori ai Americei, așa că cel ce se prinde în această mreajă și așteaptă satisfacții dinafară, caută să părăsească terenul înainte de a fi adus vre-un folos ori amăgește necunoscătorii prin etalări de material improprii și fără nex cauzal sau prin repetarea unui inventar care nu-i aparține. Numai cine s'a biruit pe sine și și-a dobândit convingerea că omul superior trăește cu ceea ce este în stare să dea dela el și nu se lasă amăgit de ceea ce-i vine dinafară, simte mulțumire sufletească pentru rezultatul și plăcere pentru munca în sine.

In metoda sa de lucru *Perpessicius* se fereste de acel spirit dialectic, care substituind argumentul, recoltat din câmpul investigațiilor, cu erudiții inaderente și exteriorizate, dovedește numai abilitatea tratării lăturalnice a unei teme precise și definite. *Perpessicius* s'a adresat manuscriptelor lui Eminescu și pornind dela ceea ce a găndit și scris poetul, a ajuns la ediția sa, care se deosibește de multe dintre edițiile critice prin onestitatea trudnicelor cercetări personale, prin renunțarea redescoperirii Americilor; recunoașterea și mărturisirea aporturilor aduse de înaintași formează pentru Perpessicius o chestiune de conștiință și ori unde e nevoe, autorul citează nume, lucrări, metodă care impune oricui respect și prețuire, iar lucrării îi dă prestigiul științific. Fiecare poezie își are istoricul, variantele, aparatul critic. Perpessicius pune probleme, întreabă, răspunde, își exprimă, fără înconjur, nesiguranțe, și se arată a fi unul dintre puținii, care nu se repede să-l „unifice" pe Eminescu, conștient de valoarea și rolul oricărui element din glosarul eminescian, cu sau fără putere de circulație".

Intâlnirea celor doi cercetători literari, sub boltile strălucitoare ale poemelor lui Eminescu, dovedește că în acest domeniu drumul adevărat a fost aflat și că ediția integrală a operei sale se va înfăptui cu respectul total al literei scrise de el.

Ea va rămâne monumentul nepieritor al culturii românești. In pădurea mirifică a operei poetului oricine va veni după dânșii va fi nevoit să recunoască, indiferent de metoda științifică de care se va ajuta, că pe drumul lor ei au umblat fără greșală.

Emil Giurgiuca

FILEUL NEVESTI-MI

Era târziu în noapte, să tot fi fost ora două, când ne întorsesem acasă pe un frig de crăpau pietrele. Pierdusem seara la soacră-mea, una din acele plăcute seri, cu invitați mulți și totdeauna aceiași: Olguța cu Niki, Mihaela cu Puiu, Gicuța, Zetta, Antiopi, Lucia, etc., femei nostime, încântătoare chiar, alături de bărbații lor tot așa de reprezentativi. Sindrofia începea totdeauna cu ritualul cărților de joc și care cum veneau procedau la fel, lăsându-ți impresia unor roboți ce se mișcau sub impulsul aceluiași mecanism. Mai întâi sunau la intrare, apoi tropăiau din picioare în holl scuturându-și șoșonii de zăpadă. Își scuturau hainele și aplecați de mijloc, intrau furtună în casă, bârâind a frig. Dar se ducea vreunul lângă sobă? Ași. Cu ochii căutau masa unde se orânduiau în careul destinat și mereu acelaș. Asul, popa, dama și valetul așteptau să puncteze locul. Nițică gâlceavă pe locul asului, apoi liniște, asemănătoare parastaselor. Din când în când suspinele relansurilor tari te sguduiau de emoție și, fără să vrei, o milă nespusă te cuprindea pentru cel care avântat în relans cu un brelan de așI, cădea pe câte o nenorocită de chintă albă sau de valet. Era momentul intervenției chibiților: nu ți-am spus eu? cu trei așI dai și plângi, așa e scris asului să piardă totdeauna. Apoi, când era vorba de acele deschideri „blind" suma era foarte mare și emoția chibiților se manifesta într'o nervozitate deosebită, pentru că doamnele joacă la mizâ mare. Banul este apreciat la valuta lui actuală și în consecință joacă la miza de una sută lei. In plus, femeile n'au noțiunea cum se câștigă banul, deoarece este obligația bărbatului. Deci, joacă ca pe punga altuia. Blind înseamnă a deschide pe „néve" (adică fără să vezi cartea) punând miza dublă. Următorul are dreptul să mărească de trei ori, astfel deschiderea plecată dela două sute lei, ajunge la al treilea cu șase sute, iar al patrulea suportă situația creiată de ceilalți. O întreagă aritmetică, care se termină de cele mai multe ori cu ceartă, pentru că duduile se cam încurcă în socoteli.

Și când era vorba de careul Mica, Olguța, Mihaela și Gicuța, jocul însuflețit al lor, conducea de cele mai multe ori la ceartă. Rămâneau însă tot prietene și aceasta datorită în primul rând telefonului. A doua zi, cum se scula, Mihaela chema la telefon pe Mica și, ca și când nimic nu s'ar fi întâmplat, începeau să descânte jocul și noaptea pierdută cu dureri de cap și nervi sdruncinați.

Se jurau că nu mai joacă (în cazul când au pierdut) dar după vreo trei sferturi de oră de parlamentări, sfârșeau convorbirea cu un nou aranjament de poker. Și atunci, Mica telefona la Olguța și Gicuța, Mihaela la Jeni și Lucia și stabileau de data aceasta întâlnirea la Zetta...

In fine, tot chibițând pe la mese, topindu-mi emoția când pentru una când pentru alta, aud strigând într'un grup, că e nevoe de al patrulea. Incepui să mă neliniștesc. Ceva straniu mă împingea să joc. Și cu toate că nu sunt stăpânit de nici un viciu, jocul de poker mă atrage. Așa că nu așteptai să mă roage nimeni și mă oferii singur. Soția mea care știa că pierd întotdeauna, din diferite motive, ba că desprețuesc banul, ba că mă plictisesc repede, mă săgetă din ochi. Dar o liniștii repede. Jucam doar la douăzeci de lei, ceeace pe vremurile acestea nu contează, pentru că ziceam eu: cu douăzeci de lei nu poți cumpăra nici măcar un ou. Și dacă se va întâmpla să câștig chiar azi câteva mii de lei, deoarece am o dispoziție de joc deosebită, atunci voi achita lui Mihai, zarzavagiul nostru, câteva zeci de ouă fără să știe nevastă-mea, îmi voi scoate țigările pe câteva zile și chiar aperitivele la Dragomir. Injectat cu asemenea gânduri fericite mă apropiai de masă și trăsei primul cartea. As. Iată, reflectai eu, totul începe cu bine, mi se vor împlini toate socotelile. Luai locul cel mai bun la masa noastră dreptunghiulară. O biată masă de bucătărie, care până atunci nu suportase altă onoare decât spălatul vaselor sau făcutul sarmalelor.

Adunai cărțile, le amestecai și distribuii partenerilor, dar când să mă uit în pachetul meu, mi-am adus aminte că nu trebue să deschid sau să merg la primul joc, că voi avea ghinion. De aceia am aruncat cartea, deși puteam deschide. Pasai și făcui acelaș lucru la jocul următor cu toate că primisem o chintă de valet. Neavând nimeni deschiderea, jocul se pasă iarăși. Insfârșit, eu n'am mers când s'a deschis, pentru că țineam morțiș să se consume primul joc. Deschiderea ajunsese la șase zeci lei. S'a bătut una sută lei, iar câștigătorul a luat potul numai cu doi așI. Eu avusesem chintă de popă servită. Nu este nimic, gândii eu. Sunt liniștit pentru că am împlinit tot ceeace trebuia să înlătur ghinionul. ..Și mă pusei pe joc.

Câteva întâlniri mă scoaseră din calm. Fiecare dintre partenerii mei, aveau pe rând carte superioară. Eu însă socoteam că n'am dreptul să mă indispun pentru că am înlăturat tot ce aduce ghinion.

Deschisei, bătui, suportai un relans și dădui contra. Prinsesem un ful de dame cu valeți, iar adversarul meu luase două cărți. Bănuiam că făcuse un ful ca și mine, dar inferior. Doar aruncasem un as și un popă! Mă plăti de data aceasta sec și-mi aruncă o culoare pe masă. Am început să mă agit. Protestai inutil. Omul a mers branbura cu un brelan de culoare și a prins-o. Știam că Puiu Vasilescu merge totdeauna contra principiilor jocului, așa că supărarea mea n'a avut nici un rost. Ce să-ți fac băete! mă consolai eu, aceasta se poate numi un simplu fapt divers. Și cu toată părere de rău ce mă cuprinse când văzui potul gras strâns de Puiu, continuai să joc mai pasionat. Mai aveam până la miezul nopții două ore: timp destul ca să se întoarcă cartea și pe urmă socotelile mele se vor împlini. Ce Dumnezeu! N'oi păți ca negustorul din poveste, care tot socotind câți pui o să scoată din ouăle ce ducea în coș, s'a împiedicat de o piatră și gata, hop cu ele de caldarâm. Curaj deci. Cartea o să vie...

Pas, deschis, merg... plus, plătit și plus, jocul se înfierbântă. Dai și taci, e tot ceeace impune stilul omului. Consolarea o găseam în tutun. Aprindeam țigare dela țigare, astfel că în trei-patru ore de joc, am fumat două pachete cu naționale.

Pierdeam, oftam și ceream cărți. Așa am dus-o până la un timp. Jocul s'a dublat și din câteva tururi mi-am scos paguba. M'am ridicat, am lăsat pe altul în locul meu, un amator ca și mine, iar eu m'am apucat de chibițeală. Activitate fără riscuri personale. Stai și te uiți la alții cum își frământă nervii și irosesc banii, satisfăcând simple porniri instinctuale. Majoritatea jucătorilor manifestă fizionomic valoarea cărților. Se contractă, se luminează, se îmbujorează sau devine palid, după temperament. Rari sunt aceia cari păstrează contur ația rigidă a feții și cari nu au nimic expresiv în toate mișcările ce fac când filează cărțile. Femeile, în general, joacă nervos, foarte repede și vorbesc mereu într'o agitație crescândă. Incep totdeauna cu dacă... In colo, oamenii sunt la fel de nervoși și irascibili la prima încurcătură, mai ales că poturile se ridicau uneori la câteva mii de lei.

Și tot chibițând pe la mese, începui să gândesc dacă oamenii aceștia pasionați de joc, sunt capabili și de acte de mărinimie. Câți nenorociți nu ar binecuvânta aceste gingașe femei, dacă și-ar îndrepta pornirile către acte de filantropie! Atâtea mame tuberculoase, cu o droaie de copii, ce duc o viață de tragică mizerie! Copii predispuși pieirii din cauza lipsurilor generale. Dacă toate jucătoarele de poker și-ar construi vreun ideal, legat de binele social, câtă binefacere n'ar recolta societatea din toată truda lor. Câți copii ar câștiga țara și câte mame s'ar stinge împăcate cu destinul! Totul nu-i decât chestiune de educație, posibilitatea de a se creia noui orizonturi, noui perspective. Cine le-ar putea oare aduna din searbăda risipire a energiilor proprii și îndemna pe drumul realităților dureroase ale vieții!

Dar, n'am stat mult în această reflexiune lăuntrică, în care mă aruncase propriile mele gânduri, pentru că din fundul sufrageriei unul din invitați începu să ofteze pentru jocul de bacara. Mă limpezii repede și cu mare iuțeală sării de pe scaun drept în mijlocul sufrageriei. Era ceva nou pentru mine jocul de bacara. Ne strânserăm în jurul mesei și după explicațiile necesare, jocul începu foarte înviorat. Simțeam o pasiune deosebită filând cartea a doua. Câștigasem într'o jumătate de oră două mii șase sute lei. Ceeace n'am putut scoate dela poker, am realizat la bacara, fără prea mare emoție. Lângă mine se așeză și nevastă-mea. Juca pe tabloul meu și era foarte încântată de mine că bătusem succesiv banca, realizând și ea un câștig de câteva sute de lei.

La a doua bancă lucrurile se schimbară. Fără să cunosc prea bine tehnica jocului, mă oferii să fac „Calul". Dintr'un singur punctaj, pierdui tot câștigul împreună cu capitalul meu. Nu mi-am dat seama de tot ce s'a întâmplat cu mine, așa de repede a fost totul. M'am văzut fără bani, aiurit complect și ochii soției mele scăpărând de ciudă. M'am ridicat de data aceasta cu intenția să fac eu însumi pe „Calul de pur sânge" dar filat pe culoarul bucătăriei. N'am reușit însă. Soția mea m'a prins de mână, m'a ciupit puțin ca să-mi demonstreze participarea ei totală la bucuria mea și mi-a spus răspicat:

— Joci prost ca de obicei și mai ales fără cap. Să mergem imediat acasă, că până la urmă cine știe de ce te mai apuci. Oameni ca tine, veșnic cu capul în nori sunt capabili de lucruri grave.

— Bine, să mergem, zic. Tot mi-e somn și mâine dimineață trebue să mă scol la ora șase.

— Crezi că d'aia merg eu acasă? pentru că trebue să te scoli tu la ora șase? Aș, băete...

Așa dar am plecat acasă filozofând mereu despre viață, despre om și chiar despre mine însumi. Mă cunoscusem altfel, capabil să înving toate pornirile. Astăzi însă iată-mă la fel ca toată lumea din jur. Un simplu diletant pe scara valorilor morale. Adio, idealuri sociale. Adio voi toți flămânzii și tuberculoșii. Ce știți voi despre senzațiile unei culori royale sau un nouă la bacara! Totul nu-i decât dorința satisfacerii unei curiozități. Restul vine dela sine. Incercați deci. Poate aveți șansa unei lovituri mari și v'ați aranjat pe tot sezonul de iarnă...

In definitiv, sunt și eu un biet om. Ce pot să fac. Mi-e milă de ei sărmanii și de multe ori, când citeam pe Spinozza, dam cu Etica de pământ, pentru că nu admitea mila ca concept de viață Trebue distrusă întreaga filozofie a lui Spinozza, gândeam eu. O societate care este clădită pe principii rigide, duce la mari nemulțumiri. In definitiv de ce să n'ai milă de aproapele tău căzut în mizerie? Oare morala creștină nu obligă la aceasta? Desigur. Și milă am destulă în sufletul meu...

In cameră era cald și bine. Mă uitai la ceas, trecuse de ora două. M'am desbrăcat și m'am culcat. Mai am patru ore de somn, — ziceam eu. Tot e ceva. Am pus capul pe pernă și am închis ochii. Să n'o mai văd pe nevastă-mea bosumflată. Nu știu cât am stat așa. M'a trezit din toropeală niște suspine. Mă uit, nevastă-mea nu se culcase.

— Ce faci dragă? — zic eu. Nu te culci?

— Fileul, unde-mi este fileul! Nu pot să mă culc că-mi stric coafura și deabia eri mi-am făcut-o.

Intelegi, nu pot și gata. Stau așa până mâine dimineață.

Ce era să fac. Mă dădui jos din pat și începui să-l caut.

Am luat totul metodic.. Intâi patul, pernele, cearceaful, salteaua; apoi pe sub pat și rând pe rând noptierele, mașina de cusut, covoarele, toaleta, halatul. Fileul nicăeri. Sunetul pendulei îmi puncta în cap lovituri de ciocane. Trei, trei jumătate și fileul nevesti-mi nicăeri.

— Păi bine, scumpo, în fiecare seară povestea se repetă: de ce nu-l pui la locul lui, undeva unde să știi numai tu.

— Când mai omule, când să-l pui? Dimineața mă scol și-l las pe noptieră, apoi mă duc la băiat și tâmpitele de servitoare îl aruncă, știe dracu unde.

Ticăloasele acelea, am să le dau mâine afară.

Cearta degeneră, până când, revoltat că pierdusem încă o oră și jumătate de somn, mă urc în pat să mă culc. Și pusei capul pe pernă. In curând ațipii într'o amorțeală nervoasă. Prin cap îmi trecea vijelios numai chinte și nouă la tablou, amestecate în fileul nevesti-mi. Am deschis ochii speriat. Nevastă-mea plângea rezemată de sobă. O luai cu binișorul. Imi părea rău de ea, căci mi-e dragă. Ai vino și stai măcar în pat. Ai să răcești. Tu știi cum trage pe sub uși.

— Nu pot, că-mi stric părul.

— Bată-le norocu de bucle. Le-oi mai face mâine odată. Ce contează două sute de lei! Vrei să te îmbolnăvești?

— Da? Așa o fi. Tu ce știi, care dai banii la bacara prostește și fără judecată. Ai văzut pe ceilalți..Au câștigat, s'au sculat și gata. Tu moț, să joci mai departe.

— Așa este. Mi-era milă de biata bancă. N'ai văzut pe Niki ce amărît era?

— Va să zică, milă! ai. Da de mine n'ai milă deloc. Să mai dau mâine alți două sute de lei pentru un afurisit de fileu. Viciosule, să-mi cauți fileul, că așa stau până mâine dimineață

— Bine, dragă, dar eu mâine, adică azi, că este ora patru, muncesc toată ziua, că am serviciu și tu dormi, dreptate este aceasta?

— Ce face? Eu te-am învățat bacara? Eu te-am ținut până la două noaptea?

Am plecat dimineața la serviciu besmetic. Frig, nedormit, obosit, mi se părea că picioarele mișcă un trunchi numai ruină. Scriam și căscam. Făceam sforțări mari să mă țin treaz.

Insfârșit vine prânzul. Mă ridic și plec spre casă obsedat de ce-are să se mai întâmple cu fileul. Tocmai acum să piardă un obiect așa de important în viața femeii! — gândeam eu. Dar unde-i vina mea?

Când am ajuns în dreptul casei, nu-mi venea să intru. Acum fie ce-o fi — zic. Intru și gata! Vrea scandal, fac și eu, parcă nu pot să fac! Ori sunt bărbat, ori nu mai sunt. Și, în fine, intrai, cu ochii pe nevastă-mea, să văd cum o începe. Ași, era veselă și cu fileul în cap.

— Păi, bine doamnă, zic eu. Pierdui noaptea pentru fileu și acum uite-l pe capul tău. Și mă rog matale, unde l-ai găsit?

— Era la copil. Iți închipui, dragă, i l-am dat aseară să nu plângă, când am plecat la mama și deșteapta de schwesteră, a crezut că e cadou definitiv și nu mi l-a mai pus pe noptieră...

Dar să fi văzut tu ce frumos dormea copilul cu fileul pe cap... mânca-l-ar mama de puișor!

Corneliu Penescu

IN MISIUNE SPECIALĂ

Comuna Dubăsari depe malul Nistrului, ca orice comună moldovenească din Basarabia îngenuchiată, își aduna destinul în pumni cu fiecare zi ce se strecura ca umbra în neant sub apărarea orânduirilor noui, promițătoare de strașnică fericire, adusе de neoamenii din îmensitatea unui nou și misterios Eden roșu cu ispita consumată între crăcile de ghiață ale Siberiei. Singura deosebire fericită de multe alte comune, consta în faptul că Dubăsari nu fuseseră încă văduviți de preoți. Doi preoți ca doi stâlpi de granit își sprijineau soclul turmei în zilele de apocaliptică încercare. Un timp oarecare părea că lepra comunistă încă nu se atînsese de sufletul satului; dar furtuna amenințătoare se arunca cu mare furie pretutindeni. Și iată că într'o bună zi (cu toate că numai bună nu era) un musafir nepoftit își făcu apariția și în Dubăsari și ciocăni violent în ușa

părintelui M. Gumă. Părintele Gumă care trebăluia câte ceva prin casă, tresări brusc, își înfipse degetul în barbă, gata par'că să zmulgă din rădăcină orice presimțire rea și se uită semnificativ la preoteasă. Rămaseră muți o clipă cât un an. Nu mai îndrăznea să bâzâie nici o muscă în casă.

— Atunci ce ai tu?

— N'am nimic.

— Da ce fel de popă ești tu?

— Iată așa, sunt popă.

Tovarășul, enervat, sări ca țandăra din loc, răvăși totul prin casă, dar nu găsi nimic suspect și se așeză din nou pe scaun. Urmă o lovitură bruscă de pumn în masă și o întrebare comandată de jăgăria gâtlejului:

— Vin ai?

— Am, răspunse scurt părintele Gumă și aducând o sticlă de vin, se înclină să toarne în două pahărețe.

— Dă un stacan! Ce umbli cu fleacuri de acestea!

Părintele Gumă îi aduse îndat un pahar de ceai și-l umplu cu vin. Urmară alte câteva stacane pe care comunistul cu „mașina specială" le-a înghițit cu lăcomie. Apoi deodată, drept recunoștință, doi ochi de șarpe își înfipseră săgețile disprețuitor în făptura nevinovată a preotului

— Uite, asta nu-mi place! zbieră N. C. V. D.-istul. Intelegi tu, popă, asta nu-mi place! Să aruncî draculuf fustele și să te lepezi de meséria asta murdară! Să nu mai îndopi poporul cu prostii! Să nu mai înebunești lumea cu minciunăria ta de popă. Ai înțeles tu? Să te faci om de treabă, om muncitor și vei duce-o bine cu noi. Altfel...

Preotul tăcea. Pe chipul lui de ceară dansa în joc nebun vârtej de umbre, iar în adâncimea sufletului, neschimbat de nici o lovitură, clocoteau toate oceanele lumii.

— Mai este un popă aici!

— Da, mai este.

— Să mergem la el! porunci străinul. Tu cunoști drumul. Cădea amurgul pe cotiturile ulițelor și alături de lup, pășea nevolnic mielul. Cine știe dacă nu-i înfige cumva un colț în ceafă.. Preoteasa, redusă la un sfert de viață, căuta o lumină în fața sfintei icoane din ungherul dormitorului.

Bătrânul preot Harega își primi oaspeții cari ca două fantome când se lungeau, când se dilatau pe ecranul ochilor lui

Aci se repetă aceeași istorie cu percheziția, cu intimidarea, încercarea de pervertire și cu vinul.

La un moment dat, comunistul observând că pe un scaun dintr'un ungher al camerei se afla un țăran apărut ca din senin, făcu trei pași spre el:

— Tu ce cauți aici?

— ?...

— Gavarișî pa ruschi?

— ?...

— Știi vurghești pa ruschi? Țăranul tăcea și numai umerii i-se mișcau neregulat ca două bălămăli defecte.

— Ce dracu de moldovanschi! urlă înfuriat comunistul beat și trânti paharul de dușumele cu atâta putere încât toată camera se umplu de cioburi ca'n urma unei explozii. Toți rămaseră câteva clipe înlemniți de groază.

„Aici se începe scandalul și teroarea" se gândi părintele Gumă și, ieșind repede în curte, trimise un om să cheme sovietul sătesc. Scandalul lua proporții din ce în ce tot mai mari și în timp ce bătrâna preoteasă se ascunse într'o cămăruță din fund, ceilalți rămaseră într'o așteptare teribilă care se întindea cât veacurile. Insfârșit și-au făcut apariția membrii comitetului sătesc — toți țărani localnici. Au intrat cu un tropot îndesat în casa preotului Harega și, ca unii ce se socoteau împuterniciții satului, au avut destul curaj ca să nu se intimideze și să-i ceară actele străinului.

— D'apoi ce, aceștia's preoții noștri! glăsuiră apăsat țăranii, ce vrei dela tovarăș?

Comunistul scoase actele și se legitimă.

— Ei, apăi nu, nu, îndrăsniră țăranii mai departe, aceștia's preoții noștri și noi nu-i lăsăm așa. Noi nu putem trăi fără dânșii. Asta-i hotărît de obștia satului!

Comunistul fulgeră câteva scânteI din ochii de șarpe și apoi simțindu-se încurcat, se mai potoli.

I se oferi o cameră unde dormi bușteau până dimineața, iar câțiva țărani stătură de strajă la ușa casei parohiale toată noaptea.

A doua zi comunistul îl întrebă pe părintele Gumă:

— Nu cumva m'am purtat cam urît aseară? Mi se pare că..

— V'ați purtat admirabil, răspunse semnificativ preotul.

Și a plecat vlăjganul N.C.V.D.-ist promițând că va mai veni în „misiune specială" la Dubăsari.

Astfel în fața celor doi stâlpi de granit ai satului s'a frânt o ispită ca o ciupercă putredă de toamnă, iar sătenii moldoveni au arătat că sub puterea de credință în Dumnezeu și comanda diavolului se prăbușește.

Tr. N. Suruceanu

BELȘUG

Nu mai încape mierea, nici grânele 'n hambare
Porumbii să-i amesteci cu sânge și venin.
In toamna asta bună, de-atâta întristare
O să mă culc în cramă, să mă înec în vin.

Cu țipăt lung prin miriști o toamnă s'a lăsat
Și seacă 'n apa zării cocor după cocor
Cirezile din mine când se întorc în sat
Imi văd copilăria plângând pe urma lor.

Nechează iarăși caii în marea herghelie,
Rag tauri în ocoale și 'n roșu asfințit.
Ce vesel e boierul întors de pe moșie,
Iar bivolii din ghioluri scot ceru 'nvinețit...

Ion Sofia Manolescu

UN SINGUR IMN

Un singur imn, al sângelui, răsună.
Pecetea gloriei se 'nchide 'n spade
Când, până 'n vatra moaștelor străbună
Cu rădăcini de foc, ajung balade.

S'aprind munți mari, de flăcări, în păduri
Și buciume sporesc din piatră 'n piatră
Clocotul negru. In văzduh, săcuri
De haiducii, înfricoșate latră!...

Ca un sobor de clopote, boltind
Fierbintea tâmplă-a zării de aramă
La marele Destinului Colind
Un singur imn, al sângelui, ne cheamă.

Ion Potopin

STRADA ARCADIEI

Mă uit la ceas şi simt că mi se înmoaie picioarele; e cinci fără un sfert şi la ora cinci punct trebuie să fiu în strada Arcadiei Nr. 9. Orice întârziere mă ruinează. Nu sunt un om de afaceri şi ştiu că n'aşi mai avea niciodată o ocazie ca aceasta, care poate să mă îmbogăţească. Ies pe uşă ca o furtună. La poartă, nenorocire: se întoarce nevastă-mea dela croitoreasă şi mă apucă de braţ:

— Scumpule, am căpătat un bilet de favoare...

— Lasă-mă dracului!

Ii fac un vânt şi-o las buimăcită. Alerg ca un ieşit din minţi. La colţul străzii, mă opresc. Caut cu ochii un taxi. In staţie, pe timpurile astea, nicio maşină. Pornesc pe jos. Dar încotro mă duc? Unde e strada Arcadiei?... Nu ştiu măcar în direcţia cărui punct cardinal.

Să întreb un agent de circulaţie.

— Domnule sergent...

— Un moment, vă rog; fiţi mai atent!

Mă trage de mână şi scap ca prin minune să nu fiu strivit de o maşină. Dumnezeule, e goală!

Las agentul de circulaţie şi fug după ea.

— Taxi! Taxi!...

După douăzeci de metri, opreşte, însfârşit!

— Eşti liber?

— Nu, domnule! M'am oprit aici, să iau pe cineva care m'a angajat pentru o nuntă...

— Auzi! Nuntă! Pe vremea asta!

Şi iar o iau la fugă. Aproape să cad în braţele agentului de circulaţie, de oboseală.

— Domnule sergent! Salvează-mă!..

— Adresaţi-vă la Salvare...

— Nu, domnule...

— Regret...

— Nu e vorba de asta...

— Pardon! — şi atent la circulaţie, întoarce stopul. Mă urc pe trotuar. Trec la rând, vreo zece vehicule, toate încărcate. Mă uit disperat în jur. după vreun trecător.

Un singur copil!

— Ingeraşule! Nu ştii matale unde..

— Ba, ştiu!

Scoate limba la mine şi fuge.

Ah! copiii de astăzi!

Trec iar în mijocul drumului.

— Domnule sergent! Iubite domnule sergent...

— Da, domnule!

— Unde e strada Arcadiei?

Scoate ghidul. Eu scot ceasul: cinci fără zece. Ingălbenesc. Imi vine să urlu. Şi omul ăsta, care se mişcă atât de încet!

— Păi ce cauţi, domnule, la urma ghidului?

— Mă uit pe hartă...

— Lasă harta! Vezi la început, la litera A.

— Am văzut... nu e nimic...

Il las să caute pe hartă şi fug din nou.

Iată un factor poştal! Slavă Ţie, Doamne! Asta trebuie să ştie...

— Unde e strada Arcadei!...

— Iei tramvaiul 16 şi cobori...

Tramvaiul 16! Până la staţie să tot fie vreo 200 de metri. Nu mai aştept nici o explicaţie şi fug într'acolo. Ajung, lac de sudoare. Tramvaiul e în staţie. Dau să mă sui. Mă opreşte o doamnă bătrână, albă ca varul.

— Domnule, fii bun, te rog...

Dacă nu i-aşi vedea tâmplele ninse, i-aş spune o mojicie. Mă resemnez, cu fălcile încleştate.

— Unde e strada Arcadiei?

— Tot Arcadiei? Fir'ar a dracului! Vino cu mine! Aproape târâş, o duc după mine, spre tramvai. Dar când mai am un pas de făcut, uşa vagonului se închide în nas. Tramvaiul pleacă.

Uf! Şi baba asta!...

— Nu ţi-e ruşine, tinere? — mă apostrofează — Ai înebunit? Ce tragi de mine aşa?

O privesc cu nişte ochi, de se strânge lumea în jur. Noroc că vine alt vagon în staţie. Mă sui.

— Domnule taxator, unde e strada Arcadiei?

— V'aţi suit greşit...

— Nu se poate, domnule!

Şi tip la el, de se sperie tramvaiul.

— Ba se poate. Luaţi tramwaiul care merge invers...

Par'că m'a lovit în cap.

— Opreşte!

— La staţie, nu aici...

— Care staţie, care staţie?!... Pierd întâlnirea. Toată lumea râde. Nici odată nu mi s'a părut că râde mai prostește. La prima staţie cobor, disperat. Coboară şi baba.

— Vezi, domnule? — îmi zice ea — îţi baţi joc de lume...

Mă urc în vagonul care merge invers..

— Taxa, vă rog!

— Până la strada Arcadiei.

— Arcadiei? Unde vine? zice taxatorul.

La capul liniei — răspunde un călător. .

Imi vine să-l sărut. Insfârşit! voiu ajunge cu o jumătate de oră întârziere, dar voiu ajunge!

Mă aşez pe o bancă. Doamna bătrână, neavând alt loc, se aşează lângă mine. Nu vă mai spun cum ne privim...

Mi se pare că tramvaiul abia se mişcă şi linia nu se mai termină. Târziu, ajungem. Cobor... Coboară şi doamna bătrână. Mă adresez unui trecător:

— Unde e strada Arcadiei?

— Nu există!...

— Du-te la dracu!

Intreb pe altul. Şi pe altul. Şi tot aşa, până spre seară. Nu ştie nimeni. Deşi totul a căzut în baltă. S'a dus de râpă afacerea. Sunt ruinat. Deprimat, mă sui din nou în tramvai, odată cu baba, şi mă întorc acasă. Sunt într'o stare jalnică. Par'că viu dela înmormântare. Probabil că sunt sortit să trăesc toată viaţa în sărăcie. Dela colţul străzii îmi văd casa şi nici nu-mi vine să mai intru în ea. Intorc capul. Şi deodată mă opresc înlemnit.

Citesc pe o tablă din peretele unei case şi nu-mi vine să cred: Strada Arcadiei.

La doi paşi de locuinţa mea!...

Imi dau cu pumnul în cap şi o rup la fugă. La nr. 9 însă, în faţa porţii, mă opresc. E prea târziu. .Două ore întârziere!.. Nu! Nu sunt făcut pentru afaceri. Renunţ. .Mă întorc acasă. Mi-aduc aminte de nevastă-mea şi mi-e ruşine. Sunt o brută. Cât trebuie să fi plâns săraca. Dacă m'aşi fi oprit o clipă şi i-aşi fi spus unde vreau să mă duc, ea, care ştie bine toate străzile din jur, m'ar fi lămurit imediat şi acum aşi fi un om bogat.

Intru jenat şi umilit. Aştept să aud plânsete. Dar toată casa răsună de cântec. Nevastă-mea mă primeşte cu braţele deschise:

— Unde umbli, haimana?...

— Scumpo... să vezi..,

— Lasă, lasă, ştiu eu, eşti o brută.

— Intr'adevăr... iartă-mă!...

— ....o brută mică şi dulce.

Mă uit la ea ca un prost. Mă ironizează. Sau poate că s'a răzbunat şi e fericită.

— In loc să-ţi vezi de afaceri!...

— Dar...

— Nici un dar!... Imi dai un pup?.... Iţi dau o veste bună. Afacerea ta celebră... cu care m'ai înebunit, s'a făcut .La ora cinci şi un sfert a fost Cantini la noi. Te-a aşteptat acasă şi văzând că nu vii, s'a repezit el pe aici.. Se grăbea să nu scape trenul. A plecat în Italia. Ţi-a lăsat toate actele...

Matei Ghimbăşanu

COBEA

Nimeni nu i-a cunoscut adevăratul nume şi toţi i-au zis Ion. De unde venise?

— De departe! — şi arăta zarea răstignită de după muchea dealului. Iubise pe cineva?!

— La ce bun să iubeşti, când nimeni nu mi-a spus ce-i aia!

— A venit în sat într'o zi de vară, pe vremea secerişului, atunci când oamenii nu-s întrebaţi de unde vin. Vremea l-a împământenit şi-o inimă miloasă i-a zis „vino şi te odihneşte!", şi omul a lăsat culcuşul din câmp, întinzându-şi oasele pe-o saltea umplută cu frunze de porumb, învelit de-o cergă lăţoasă. A doua zi era de nerecunoscut, par'că mai crescuse şi nu mai avea ochii tulburi. Sculat cu noaptea 'n cap, a trecut în grajd, unde o vacă cu viţel fusese uitată la adăpatul de seară, Ion înţelegându-i graiul mugetului.

— Aş fi vrut şi tu vre'odată vite!

— Nu.., da mi's dragi!

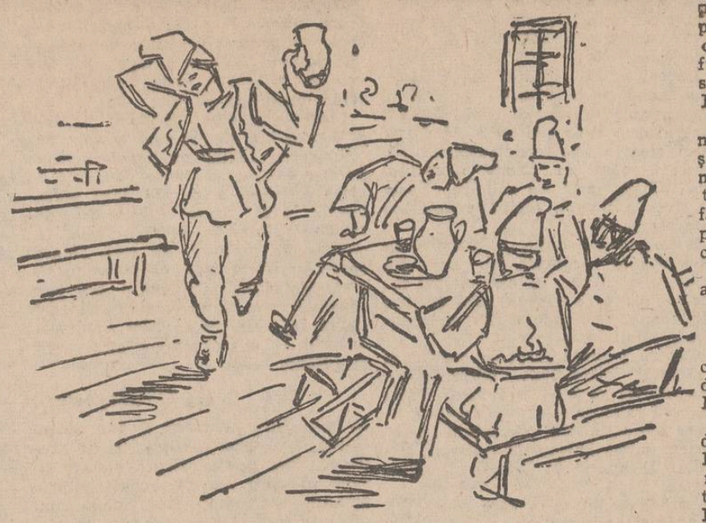

— Aşa-i!... la toţi ne este drag ce n'avem.

— Mie mai mult vitele, că pot trăi fără a şti să grăiască!

— Grăesc în limba lor.

— Pă care n'o cunoaşte nimeni!... Zicem şi noi că ştiu grăi, dar sărmanele de ele nu ştiu nimic. Poate şi lor să le fi luat graiul tot unul puternic şi rău.., aşa ca mie, cântecul! Şi Ion a scos un fel de răgnet, la care vaca pornită la păşune i-a răspuns printr'un muget slab.

— Par'că şi ea te-a'nţeles!

— Ştii cumva ce-a zis?!

— ..

— Cântecu-i făcut pentru ăi cari vreau să trăiască, omule!

Ion a trecut pe lângă cârciuma satului şi l-a oprit lărmălaia ce răbufnea dinlăuntru, tot mai înteţită şi tot mai aprinsă. Petreceau feciorii recrutaţi în acea zi. De-odată zgomotul desşurubat din atâtea guri se prefăcu într'un cântec armonios, cu trăgănate cuvinte de dor şi jale, ca orice cântec de despărţire de tot ce ţi-a fost drag. Ion îl ascultă şi aducându-şi aminte că şi el a cântat odată, deschide larg gura, simţind cum melodia îi stă în gât.

La auzul lor cântecul flăcăilor s'a rupt, ca tăiat de-o mână nevăzută şi pragul cârciumii s'a umplut de cămăşi albe. Nimeni însă n'a putut vedea cum în lungul uliţii fugea un om, care din acea noapte n'a mai venit să se odihnească pe-o saltea moale, sub o cergă călduroasă.

— Fu Ion, mă, că numai el zbiară aşa!

— Nu cred, că dacă era el rămânea locului... el îi mai cuminte ca un bou!... Să nu fi fost altcineva şi-atunci îi rău!

— Aşa-i!.. să nu fi fost altcineva, grăi un al treilea şi pe feţele flăcărilor se aşternu neliniştea necunoscutuui.

— Şi-acum ce-am rămas aşa holbaţi în întuneric!? Ne-a cobit o ursitoare şi ce ne-a ursit ea tot trebue să se'ntâmple!... Până atunci, fraţilor, înapoi la veselie!... Şi cheful începu din nou, cu tot mai puţin cântec şi tot mai fără viaţă.

Pe Ion l-au găsit sătenii căzut într'o prăpastie şi l-au descoperit după zumzetul unui roiu de muşte, îngrămădite pe gura-i larg deschisă, ca pe-o oală cu miere din care nu se mai săturau.

— De unde mai veni şi ăsta în satul nostru, mă vere?!

— Zicea că de departe!

— O hi iubit el pă cineva în viaţa lui?

— Cine ştie!... L-am auzit de multe ori zicând: „La ce bun să iubeşti când nimeni nu mi-a spus ce-i aia!"

— De-aia, se vede că nu ştie să cânte!

— De-aia, zău! Şi pe undeva pe-aproape se auzi un muget prelung de vită neadăpată.

Cântecu-i făcut pentru ăi cari vreau să trăiască, îşi aduse aminte cineva din cei de faţă, că-l auzise pe cel ce-şi dormea somn adânc, în zumzetul muştelor care nu mai conteneau.

In toamna acelui an izbucni războiu mare şi feciorii adunaţi atunci să petreacă la cârciumă, au pornit cu toţii din sat.

Al. Negură

REQUIEM

Toţi sunt aici, toţi, Doamne, lângă tine
Unul cu mâna lipită de frunte, iar altul
Murind pe o creastă, aproape de înaltul
Hotar al nopţilor tale senine.

Şi cei ce au căzut, departe, lângă un drum
Ca o floare se ridică spre cerurile grele
Şi pieptul lor e-o'ntinsă aromă pân' la stele
Ce-o simţim cum trece prin inimă acum.

Toţi sunt aici, toţi, Doamne, tu îi ai
Falnici cu amiros de brad fără hotare
Să ne rugăm lângă cenuşa lor nevăzută care
E poate-a lui Ion sau Radu sau Mihai.

Ovid Caledoniu

...Şi pe anticele noastre ogoare, tot aşa de bogate ca în vremea voastră, Divini Intemeietori, creşte grâul.

Şi munţii dau lemnul clădirilor pe uscat şi pe ape. Şi fierul armelor. Şi focul ascuns sub pământ în stane de piatră ori în izvoare negre ca iadul. Şi vinul cel sfânt lui Dionysios. Şi sarea căutată şi de fiare. Şi aurul începător al răului între oameni, dar sfânt pentru preamărirea în chipuri a puterii divine...

Toate le avem ca atunci, când Destinul ţi-a mânat paşii, Auguste, spre cetatea de munţi şi de râuri a Eterna-Veghetorului Decebal.

(Pârvan: Memoriale).

Drumul Impăratului străbate Ţara, de la un capăt la altul; chingă de piatră atotcuprinzătoare printre milenii.

Se întinde din Munţii Apuseni până în crestele Hărghitei; coteşte printre înălţimile Carpaţilor şi îşi găseşte popas, hăt departe, în inima bătrânelor ridicături dobrogene.

Pe drumul Impăratului, de o parte şi de alta, sunt mărturii ale trecutului cari vorbesc prin pietre, ziduri, fier, bronz şi oase; prin cântece şi legende, de nesdruncinată putere a sufletului românesc.

Lângă fiecare din aceste semne, simţi bătând, din adânc, inima strămbunilor.

O călătorie pe Drumul Impăratului e o revelaţie.

Ai întotdeauna prilejul să-ţi înalţi sufletul în lumea de umbre care au fost cândva împăraţi, regi, voevozi şi cavaleri.

Gândul de a pătrunde cât mai adânc taina locurilor pe care le vezi capătă lumină din viaţa pământului ce-l săruţi cu paşii.

La noi, întreaga natură îşi are viaţa ei aparte.

Soarele şi vântul, ploaia şi zăpada cad în Ţara noastră altfel de cum se abat pe celelalte tărâmuri ale lumii.

Tot cuprinsul vieţii e deosebit în bucurie şi tristeţe, în trăire şi în moarte.

Toate aceste taine româneşti nu le poţi împărtăşi decât numai dacă le simţi aevea cu întreg sufletul; dar numai cu sufletul de Român neîngenunchiat.

Pe Drumul Impăratului, în Ardeal, Bucovina, Basarabia, Moldova, Muntenia, Dobrogea; pe Drumul Impăratului de o parte şi de alta a munţilor, de o parte şi de alta a Nistrului, a Tisei şi a Dunării, sunt înfipte adânc, urmele strămbunilor: semne crestate pe fruntea vremii de fapte supra-omeneşti.

Dacă pipăi ţărâna, iarba şi florile, picăturile de apă sau fulgii de zăpadă cu înţelegerea şi dragostea pe care le-au încercat părinţii, vezi că în fiecare din această părticică a naturii se împletesc puterile Cerului cu ale Pământului, cu ale Românului.

Pe Drumul Impăratului, lângă urmele Eroilor, în inima munţilor, ca şi în largul câmpiilor, ca şi pe ţărmul mării, te simţi mai viu, mai puternic, mai luminat. Eşti alt om. Sufletul ţi se măreşte. Ochiul cuprinde privelişti fără seamăn, simţirea descifrează marea taină românească.

Pe Drumul Impăratului eşti atât de aproape de Dumnezeu.

*

Am avut şi eu această revelaţie.

Am simţit-o ani dearândul, când am colindat pe calea lui Traian, în Ardeal, Banat, Bucovina, Basarabia, Dobrogea.

Pe unde au trăit şi au luptat regii de cremene Dromichetes, Remaxos, Buerebista — cel mai mare dintre regii daci, stăpânitor al tuturor ţinuturilor de dincolo şi de dincoace de Dunăre —, Cotiso, strămbunul care a încercat să facă cea dintâi legătură de rudenie cu Roma, vrând să se căsătorească cu Julia, fiica lui August, Dicomenes, Roles, Scorylo, Comosicus, Dapyx. Ziraxes şi mândrul Decebal. Toţi au rămas voinice figuri de legendă peste veacuri.

Pe unde au plămădit Neam nou, care sfidează moartea cu seninătatea cerească, atunci când se iau de piept cu cele mai înfricoşetoare puteri ale iadului, Traian, Decebal, Mihai şi Ştefan Vodă, făpturi întruchipate din sânge, pământ şi cer; în spaţiul în care au ctitorit şi întregit Cuza-Vodă şi Ferdinand Cel Loial, am umblat să culeg, din nesecate izvoare, lumină curată pentru gândul nou pe care încerc să-l împletesc în fir de legendă, de poveste şi de adevăr.

Şi am găsit pe Drumul Impăratului noianuri de fapte ce vin spre noi furtunoase şi pilduitoare.

Şi m'am urcat pe valurile de pământ, sub care pulsează viaţa noastră pusă aci de Dumnezeu odată cu soarele şi luna, cu stâncile şi nourii, cu brazii şi stejarii.

Valul lui Traian din Dobrogea, ridicat cu aproape două mii de ani în urmă, se arată şi azi fără moarte ca şi acelea ridicate în Basarabia, Moldova şi Banat, ca şi „Brazda lui Novac" ce străbate Ţara spre răsărit, ca şi valurile lui Cato de lângă lacul Greaca. Toate închid în ele atâtea taine, minuni şi fapte de Eroi.

In faţa lor, gândul prinde aripi de a se înălţa în milenii şi de a scoate de acolo din nepătruns, adevăruri, ce-au fost zidite la temelia vieţii.

Se profilează întâi Cotiso, adevăratul făurar al Daciei Pontice. Rege voinic de parcă ar fi fost cioplit din piatră. Ochi de vultur. Când se uita la om, îi pătrundea cele mai adânci cute ale sufletului. Minte ascuţită. Cumpătat la vorbă. Hotărît la fapte. Increzător în marea şi sfânta prietenie pe care a avut-o cu marele poet al Romei, Ovidiu. El a închegat prima verigă din lanţul ce avea să se împletească, mai târziu, din sufletele

DRUMUL DE LUMINĂ

a două popoare pentru făurirea unuia singur.

Cotiso, el însuşi culegător de taine în versuri latine, alături de prietenul său, exilat din Roma, a arătat că aci, pe ţărmurile sălbatece, trăia un popor înzestrat cu o simţire aleasă, bun, ospitalier şi atât de aproape de Dumnezeul cel adevărat pe care Zalmoxis îl propovăduia cu aceeaş lumină cerească cu care a venit, printre oameni, Fiul lui Dumnezeu.

Apoi Buerebista, cel chemat de Zalmoxis prin lancie, cu străluciri de soare; Sarmis Floarea Reginei, sufletul cetăţii Sarmisegetuza, Scorylo, pilduitorul, Dromichetes înţeleptul...

Şi astfel, printre stâncile de veacuri, firul de legendă se desfăşoară împletit cu certitudini istorice, fapte şi vieţi de Români etern luptători...

*

Plecasem în Ardeal odată cu răsăritul, să adun tainele pădurii şi ale muntelui, să-mi odihnesc gândul în

glasul păraelor, foşnetul frunzelor, cântecul nevăzutelor păsări.

Soarele avea în cerul acesta al Ardealului, străluciri cum nu văzusem niciodată; ici razele păreau de aur, colo de argint, dincolo în poene, de aramă, iar sus, sus de tot, pe stâncile goale, pălălae de foc.

Băuiam acolo, între crăpături, capete mici de vipere flămânde de viaţă care sugeau vălvătaia cu lăcomie.

Cum le străluciau în lumină, limbile mai subţiri ca tăişul coasei. Cum le svâcneau guşile în soare şi cum îşi mai pregăteau veninul în vârful limbei! O înţepătură şi de ajuns ca prada să nu mai mişte. Erau într'adevăr vipere? Sau numai gândul meu le născocea? Mă găseam prea singur pe drumul acesta alb al muntelui şi al pădurii, ce cobora ca un balaur uriaş. Mi-era frică? De cine? De singurătate? Doamne, cât de ciudată îmi era, în ziua aceea, întreaga simţire! Mergeam doar spre ruinele Sarmisegetuzei. Plecasem cu soarele în piept, plin de curaj şi de viaţă, dornic de a cunoaşte cât mai mult trecutul neamului din aceşti munţi. Cum ar fi putut să-şi facă loc frica, lângă urmele lui Decebal, ale lui Horia, Avram Iancu?!

Dar uite, totuşi, parcă în desiş s'a mişcat ceva. Ochii mi-au fugit dela viperele, închipuite sau adevărate, nu mai avea acum nicio însemnătate, şi s'au proptit în fundul pădurii. Mai aveam multă cale de mers până la cetate.

Dacă... vreun urs ar fi vrut să glumească cu mine şi să-mi trosnească oasele ca pe nişte vreascuri?

— Să-ţi fie ruşine, fiu de ţăran eşti tu? Se vede că te-au sfrijit de tot străzile oraşului.

Am tresărit ca muşcat de şarpe. Ce glas îmi vorbise atât de dojenitor şi de unde pornise, că în jurul meu nu se băuia nici ţipenie de om? Cine îmi spusese acest adevăr atât de dureros? Cât de josnic mă simţeam în clipa aceea. Imi venea să-mi blestem toţi anii cari mi-au uscat curajul în gropiile de piatră, în podurile sau în palatele oraşului. De când fugisem din inima Bărăganului, unde îmi legănasem copilăria şi crescusem odată cu grâul, cu porumbul, cu iepurii şi dropiile, devenisem atât de mic şi atât de vinovat faţă de mine însumi. Tot acest mare frumos: minunile pădurei, măreţia muntelui, lumina soarelui mă înspăimântau acum în loc să mă ridice. Cum aşi mai fi putut culege taina şi visul, dacă în fiinţa mea îşi făcuseră nenumărate găuri lighioanele fricei?

Nu mai îmi venea să-mi urmez drumul. Simţeam o adâncă nevoe de a mă asvârli cu faţa la pământ, lângă un stejar, să cer iertare arborilor, stâncilor, luminei, pentru nimicnicia cu care venisem în împărăţia lor.

Din depărtare, din adânc, începu să se desluşească un cântec lung. Nu era închipuire şi nici îngerii nu coborâboabele de lumină în sufletul meu.

— Uite-i, copiii albi.

Niciodată poate n'aşi putea să deslușesc, pe îndelete, simţirea care mi-a crescut atunci în inimă, ca o floare vie, când am dat cu ochii de copiii îmbrăcaţi în cămăşi albe cusute cu arnici negru, curate, ca zăpada. Conducătorul lor, un tânăr robust, îmbrăcat în costum naţional ardelenesc, părea şi el o făptură de basm.

M'au salutat cu mâinile ridicate spre cer. Le-am răspuns înfiorat. Ce-or fi citit în ochii mei de mă priveau cu atâta dragoste?

— Unde aţi fost?

Intrebarea mea a răsunat neaşteptat de vie.

Pe „Drumul Impăratului" mi-au răspuns copiii.

— Am făcut o plimbare pe ruinele cetăţilor dacice, a continuat conducătorul lor.

— Şi ce-aţi văzut acolo?

— Urmele strămbunilor.

Tânărul se uită lung la mine. Am băuit dela început că vrea să vadă din privirile mele, din chipul meu obosit ce gânduri mă aduseseră pe aceste meleaguri. Nu ştiu ce a putut să culeagă acest tânăr ardelean, să înţeleagă din întreaga mea făptură; mi-aduc aminte însă, că s'a întors mai senin către micuţii lui şi le-a rostit:

— O clipă de odihnă.

Ca nişte pasări, copiii sburară printre stejari în poene. Mă uitam la ei cu drag. Păreau adevăraţii stăpâni ai acestor locuri pline de atâta linişte. Tânărul îmi strânse apoi mâna cu voioşie.

— Mă numesc Baciu Gheorghe.

Mi-am spus şi eu numele întreg cu aceeaşi simţire. El a reluat vorba ca şi când ar fi povestit o legendă atât de mult căutată de mine:

— Sunt pe Drumul Impăratului, urme ale strămbunilor ce trebuesc cunoscute de toţi Românii.

— Tot într'acolo mă îndreaptă şi pe mine paşii.

— Am băuit. De aceea m'am oprit să stăm o ţâr'de vorbă. Aţi mai fost vreodată pe aici?

— Acum viu pentru întâia oară.

— Atunci, poate că nu ştiţi cine a croit drumul ăsta care merge dela cetate şi până în creerul munţilor.

Am dat din umeri ca un elev care nu-şi învăţase bine lecţie. După câte am aflat mai târziu, tânărul de lângă mine era un destoinic învăţător din satul de lângă Zalău. Plecase cu elevii lui să răscolească şi el veacurile ca şi mine şi să dea la iveală lumina ascunsă printre dărâmături. Cu ochii mari, pătrunzători, ca ai unui adevărat Moţ, învăţătorul mă lămuri:

— Decebal, dragă domnule, a croit acest drum cu ostaşii lui şi apoi Traian cu meşterii din Roma.

— Adevărat drum al Impăratului.

— Ţara noastră e plină de astfel de drumuri.

— Şi mai e departe până la ruinele cetăţilor pe care le-aţi văzut?

— Să tot mai fie cale de o jumătate de ceas.

— Eu credem că-i mai mult.

— Da de unde? Dela cotitura drumului se vede întăritura. Apoi câţiva paşi, o săritură şi gata te afli în cetate.

Tânărul învăţător vorbea cu înflăcărare. Mă aşteptam să-mi mai spună ceva. Băuiam că el cunoştea multe lucruri despre această cetate. Nu ştiu dece însă, în clipa aceea s'a lăsat între noi o scurtă tăcere ca o reculegere. Acum nu se mai auzea nici sgomotul copiilor şi nici cântecul pădurii. Ca să rup această tăcere, am reluat vorba mai mult ca pentru mine.

— Câte veacuri n'au apăsat pe umeri vechile cetăţi.

— Şi cu toate acestea, tresări tânărul, cu ochii din ce în ce mai aprinşi, acolo bate inima neamului nostru. Printre zidurile vechi se împletesc vremurile de apoi cu cele ce vor veni, aşa cum s'au plămădit oasele strămbunilor cu pământul văilor, cu piatra munţilor, cu puterea cerului, sub ochii şi ocrotirea bunului nostru Dumnezeu. Printre pietre şi dota ai să te simţi altul. Sufletul se luminează. Trupul capătă puteri ca eroii din basme. In altarul în care trăesc, peste veacuri, umbrele strămbunilor, în fiecare fir de pământ svâcneşte o inimă de erou. Acest lucru l-am înlăuntrul cetăţii. Şi atunci mi-am zis: „Doamne, câte n'avem de învăţat din această sfântă carte de piatră a neamului nostru".

Chipul învăţătorului se luminase ca de o vraje. Vorbea şi parcă glasul lui tremurat avea ceva sfânt în el. Câte minuni săvârşite de neamul Dac, nu mi-a povestit Baciu Gheorghe lângă stejari, până aproape de scăpătat.

— Nu-mi venea să mai mă despart de el. Istorisirile lui îmi aprinseseră în inimă dorinţa şi mai vie de a vedea, cât mai degrabă, cetatea. Dar te puteai oare despărţi de acest minunat flăcău? Târziu, un şuerat de fluer mă făcu să tresar. Copiii se adunară cât ai clipi în rânduri câte patru. Baciu îi pregăti pentru cântec. Apoi porniră în marş.

Eroi au fost. Eroi sunt încă
Şi-or fi cât neamul românesc,
Căci rupţi sunt ca din tare stâncă
Românii ori şi unde cresc.

Cu mâna ridicată spre cer, cu imnul copiilor şi cu vorbele lui Baciu cuibărite în toată fiinţa, m'am uitat lung după ei, până ce s'au pierdut pe cărările pădurii şi ale muntelui.

Când am ajuns în cetate, soarele era în pragul cerului. Pe ziduri se mişcau parcă umbre abia desluşite. Intr'un timp, umbrele porniră să joace. Mă retrăsei într'un colţ al cetăţii, desgropată de curând, să le privesc. Mă înălţam şi eu parcă odată cu umbrele pe ziduri, în jocul lor ciudat. Glasul care-mi vorbise în pădure, înainte de a-l întâlni pe Baciu Gheorghe, îmi şopti acum la ureche, molcom, vorbe pe care de-abia le pricepeam. Cu sufletul din ce în ce mai viu, am ascultat până când vocea s'a stins odată cu soarele.

— Vezi? Minunea trăeşte încă în simţirea ta. De acolo din legendă, de peste veacuri, vin lângă tine sufletele strămbunilor. Cartea neamului se deschide la o filă necitită.

George Acsinteanu

ANII

Anii, anii tinereţii, mustind de revelaţii şi jar,
Ca nişte ciute, primăvara, fugăritu-i-am iar.
Şi astăzi, astăzi tâmpla e parcă mai vie,
Ca odinioară când toamna bătea opinca la vie.

Tot mai iubim pe Sânt Ilie hăulind albilor cai,
Şi, prin vis şoptind, albele flori de Mai;
Mumra-Pădurii vrăjind cu moartele mâni,
Farmecul tânăr şi aprins de pe sâni.

Şi noi ca şi ei, ca astăzi şi eri,
Cu aripi aprinse, cu har de năeri,
Viu străbatem azurul spre zări depărtate,
Cu patimi mari de lumi însângerate.

Asemeni albinei tâşnită din stup,
Desprinşi în sbor de gând şi de trup,
Cu setea şi foamea senină de rai,
Sorbim şi puterea şi glasul din nai.

Vladimir Cavarnali

CRONICA LITERARĂ

ION AGÂRBICEANU:

In pragul vieții (Roman)

Ed. Națională Gh. Mecu, 1942, București

Viața omenească în luptă cu ea însăși, în legăturile ei cu lumea socială și casnică, această coroană a uriașei voințe universale de a trăi, cum ar spune Schopenhauer, a constituit întotdeauna un larg domeniu de cercetare științifică și un variat material de prelucrări artistice.

Dela zâmbetul mistic, estompat pe buzele de perfectă arcuire ale Monei Lisa del Gioconda, trecând prin întreaga comoară a arhitecturii, a picturii și sculpturii de vaste proporții atât în înfățișare, cât și în adâncimea și perfecțiunea realizării, pe care a oferit-o posterității Renașterea, până la ilustrul gânditor și poet dela Weimar, acela care ne-a dat în Faust, viziunea tragică renăscută pe mii și mii de clape, a luptei eterne dintre principiul binelui și răului, până la înălțimea conceptuală și tiparul de neîntrecut al poeziei eminesciene sau până la Victor Hugo, care ne-a înfățișat în *Mizerabilii* fresca unei societăți decăzute, organismul colectiv sprijinit pe stâlpii de ceară ai profitorilor de toate calibrele, viața se dovedește a fi un izvor plin de neprevăzut, bogat în sugestii și realități îmbietoare la evadări în spațiul artei și al științei.

Exceptând o minoritate de literați — streini în majoritatea lor sdrobitoare, de idealul suprem al existenței care se vrea înălțată prin faptele și gândurile noastre deasupra finalității organice, în veșnicie, ocolind pe acești crainici ai unui hedonism fără hotar și fără Dumnezeu, pionerii artei adevărate au speculat faptul vieții în lumina lui nemuritoare, au căutat să-i smulgă ceva din esența chemării către forme din ce în ce mai realizate, către vârfuri din ce în ce mai isptitoare pe care să le ofere apoi cititorilor și viitorului îmbrăcate în haina nouă a inspirației creiatoare.

In toyărășia operelor țâșnite din sbuciumul și munca autenticilor făuritori de artă, perspectiva și rostul nostru în lume caută suprafețe și adâncimi nebănuite.

Trepte noi ni se arată în calea înălțării până atunci învăluite în umbră; zările se depărtează scăldate în căldura și strălucirea dorului de muncă; piedicile trăirii cedează mai ușor, iar lupta vieții capătă tâlc de blagoslovenie.

„*In pragul vieții*" de Ion Agârbiceanu se integrează în țesătura considerațiilor de mai sus, atât prin tema romanului, cât și prin rezolvarea ei. Volumul aduce o minunată înfățișare a cadrului de viață din Ardealul românesc din vremea politicianismului ieftin, urmărind în miezul acestui sbucium general, când patimile și urile răscolite se rostogoleau fără stavilă în toate chipurile, totdeauna ocolind acțiunile constructive, evoluția iubirii dintre Valentin Grecu — student în medicină, fiul doctorului Grecu, dintr'un orășel transilvănean și Sora Preda, absolventă a liceului comercial din aceeași localitate.

Momentul când se desfășoară acțiunea romanului este critic atât pentru familia doctorului Grecu, cât și pentru familia avocatului Preda, care susțineau alături de Sava Scurtu un mare și priceput comerciant, banca „Fortuna" aproape singurul mijloc de existență în special pentru avocat.

Pe atunci se aștepta punerea în aplicare a legii conversiunii, care a și venit lovind împreună cu nemiloasa concurență a întreprinderilor streine, existența „Fortunii".

Din această pricină, avocatul Vasile Preda era cel mai necăjit. Ruinarea băncii îi primejduia însăși viața materială a familiei pe care n'ar fi putut-o întreține în nici un chip din clientela particulară.

Loviturile care au urmat, reduceri de salar, concedierea unor slujbași, printre care și fiica lui, Sora, au fost de scurtă durată și suportate cu ușurință. Sava Scurtu reușind numai în doi ani — să redreseze toate mădularele instituției greu atinse de boala conversiunii și de interesele capitalului evreiesc.

Faptul acesta a reașezat liniștea și siguranța în inima avocatului, iar pe fruntea lată de român transilvănean a lui Sava Scurtu, a fluturat din nou lumina încrederii și bucuria triumfului asupra vieții.

In acest timp, Valentin Grecu urma cu sârg Universitatea, la marginea căreia își hotărîse prin logodnă un cămin de muncă și de fericire interioară, alături de Sora Preda.

Iubirea lor pare a fi curată, cinstită și demnă, învăluită uneori în nostalgia duioasă a despărțirilor trecătoare; dragostea dintre cei doi eroi ai scriitorului Agârbiceanu, este grea de esență creștină.

Dacă n'ar fi intervenit în curățenia legăturilor dintre Valentin și Sora, ispita pământească a corupției, întrupată în dragostea carnală și capricioasă a văduvei Ionescu, ne-am afla în fața unei iubiri ideale.

Conștiința păcatului, generatoare de adânci și susținute remușcări în sufletul lui Valentin Grecu, sfârșite prin acea hotărîtă izolare și fugă de geniul imoralității, îl răscumpără însă atât în ochii cititorului cât și în inima Sorei.

Vasile I. Chicu

MIHAI VITEAZUL IN FOLKLORUL BALCANIC

de Al. IORDAN

Cu lucrarea sa „Mihai Viteazul în folklorul balcanic", d. Al. Iordan a adăugat o prețioasă contribuție la studiul influențelor românești asupra statelor sud-dunărene și la cercetarea extraordinarei faime de care s'a bucurat, în rândurile respectivelor popoare, domnitorii români de-alungul vremii.

Ctitoriile mănăstirești și crearea sau ajutorarea instituțiunilor de cultură în Balcani au cunoscut — cum se știe — o desvoltare remarcabilă sub Constantin Brâncoveanu, a cărui generozitate s'a revărsat, egală, asupra vecinilor de aceeaș lege creștinească, dându-le școli și biserici.

Folklorul balcanic, alături de mărturiile obiective ale istoriei, păstrează la rândul urmele și ecourile acestor binefăcătoare înrâuriri.

Intr'o vreme ca aceea de astăzi care, odată cu flamurile de luptă, extinde puterea armelor spiritului și civilizației românești dincolo de hotare, anumite asemănări ne îndrumă gândul spre marile figuri ale trecutului nostru ce-au izbutit să ducă foarte departe faima vitejiei războinice și forței sufletești a poporului de pe vechile pământuri romano-dacice.

Intre acestea, și între cele dintâi, profilul de umbră sfântă al lui Mihai Viteazul se ridică tutelar și chezășuitor, cu o lizieră de lumină nepieritoare, deasupra eforturilor de împlinire a dreptății noastre.

Lupta armelor și a spiritului românesc, de astăzi, spre Răsărit, el a dus-o cu aceeaș neînfrântă vigoare și glorie, spre Nord și spre Sud, din aceeaș nevoie lăuntrică de afirmare și de îndreptățire la un destin strălucit.

Literatura poporană a sud-estului european a păstrat, în copci de preții metal liric, amintirea acelor bărbătești fapte prin care „Mihai-Bel" se impunea admirației generale a popoarelor desrobite, pe atunci, din expansiunea imperialistă a islamismului.

Găsm, astfel, în lucrarea d-lui Al. Iordan, câteva exemplificări și cîteva pline de frumusețe, referitoare la răsunetul formidabil pe care-l trezise apariția marelui erou al creștinătății.

Dintr'o baladă bulgărească, de pildă, ni se redau câteva fragmente foarte expresive în acest sens.

Iată începutul acestei balade, în transcrierea noastră.

„Crucea'n Constantinopol, Biblia în Vlahia
Mihai cu ele'n frunte pornise bătălia
Și Biblia și Crucea îl îndrumau într'una
Mihai era 'ntre ele ca soarele, ca luna!

De unde e popasul, în proaspete li vezi.
Așează steaguri roșii pe corturile verzi
Și se aruncă'n luptă, dușmanul să și-l sfarme
Și-o sentinelă strigă prin sgomotul de arme:
Oprește bătălia, Mihai, și pustiirea!
Oprește zăngănitul, să numărăm ostirea!
Și turcii numărară de trei ori: morți, trei mii,
Și numără valahii: trei morți lipsesc de-aci.

De-așa viteji păcat e, păcat de-așa copii!....

Mai departe, balada bulgărească spune că turcii caută să suprime, pe calea vicleșugului, pe erou. Ei încearcă să-și ajungă scopul, ispitind la aceasta pe personajul legendar Marcu Crăișorul. Trimis să omoare pe Voevodul muntean, Marcu Crăișorul e cuprins de mustrări de cuget. Conștiința nu-l lasă să împlinească ceeace lui îi apare deodată, ca o nelegiuire: suprimarea Voevodului apărător al crucii și al creștinilor, împotriva semilunii și a păgânătății, ar fi însemnat suprimarea nădejdii înșăși, de eliberare, a popoarelor subjugate de puterea otomană.

Impins la omorul unui frate creștin și unui erou de prestigiul lui Mihai, Marcu Crăișorul e urmărit de gânduri într'atâta, încât își dorește mai bine lui însuși moartea, decât să fie instrumentul pe care căutau turcii pentru înlăturarea primejdiei ce-i amenința.

E interesantă în acelaș timp — și pe alocuri foarte actuală — problema de conștiință pe care-o relevă balada, Marcu Crăișorul arătându-se extrem de turburat față de groasele cețuri de sânge și valurile de inversunare ale războiului care, cu tot cortegiul lor fantastic, uluitor, înundaseră lumea:

Dumnezeule, Doamne, cu noi ce se întâmplă!
Sângele fraților, fratele-l bea...
Pe mine 'ntâiul, moartea de m'ar lovi în tâmplă!
Și-apoi, facă-se, Doamne, facă-se voia ta...

Era glasul unui suflet chinuit nu numai de remușcări, față de gândul că ar fi putut ucide pe eroul creștin, ci și de îngrijorările vremii sale.

Ceeace reținem însă, cu deosebire, din balada bulgărească citată, este înalta autoritate a lui Mihai, faima neîntâlnită a isprăvilor lui și gloria de care el își acoperea poporul, toate aceste ecouri admirative fiind o notă comună a multor producțiuni folclorice din Balcani.

C. Tudor

CALENDAR

Comemorarea unei reprezentații

S'au împlinit, la 8 Februarie, 53 de ani dela premiera dramei „Năpasta" a lui I. L. Caragiale. Pentru destinele dramaturgiei românești, este aceasta o dată. S'au deslănțuit cu acel prilej, pasiuni și discuții, simpatii și ranchiune — și s'a putut vedea că și literatura poate sta în centrul atenției publicului. Primită, deopotrivă cu elogii și cu săgeți, „Năpasta" a adus lui Caragiale o glorie vie: aceea a discuțiilor, a interpretărilor varii, a controverselor, care, ele singure sunt cel mai bun martor asupra viabilității unei opere.

Și dacă majoritatea publicului de atunci, dela premiera din 8 Februarie 1890 nu a acordat toate sufragiile piesei, în schimb câteva din cele mai autorizate opinii au salutat cu entuziasm „Năpasta".

„Orice s'ar zice (spunea în „Lupta" din 18 Februarie 1890, Nicolae Iorga), adâncimea psihologică, ce caracterizează piesa lui Caragiale, o pune între cele mai bune dintre operele noastre dramatice și ar avea greutatea sa, chiar aiurea, unde s'a scris și s'a gândit mai mult decât la noi".

Nu mai puțin categoric în împărțirea elogiilor a fost Ionescu-Gion, care era unul dintre cei mai avizați critici dramatici din câți am avut. Cu „Năpasta" (sublinia Gion), Caragiali, care este cel mai execrabil Director de Teatru — i-am spus-o anul trecut până ne-am sastisit amândoi — Caragiali devine cel dintâiu autor dramatic român — autor dramatic în tot ce înțelesul modern al acestui cuvânt comportă ca talent, analisă, cunoștințe și ficelles, adică convențione necesară artei teatrale de azi. Mulți, multe pot să zică. — Caragiali, înfundându-și ochelarii și mai afund pe rădăcina nasului, ar putea cu drept cuvânt să ne spună la toți: „Eh! eh! fiecare după cum devine, stimabile; după bătălie, mulți viteji s'arată!"

De fapt, și fără aceste recunoașteri, bătălia fusese câștigată: ne putem da seama mai bine decât oricine noi, cei cari aplaudăm astăzi, cu mai multă îndneptățire decât cei de atunci, o piesă care a trecut și examenul timpului...

Alecu Russo, Basarabeanul

S'au împlinit, la 4 Februarie, 84 de ani dela trecerea la cele veșnice a lui *Alecu Russo*. Marele luptător și autorul *„Cântării României"* se stingea la Iași, câteva zile dupăce avusese fericirea să trăiască actul Unirii.

Născut în Basarabia în 1817, Alecu Russo a fost una dintre cele mai interesante și mai prestigioase figuri ale deșteptării noastre culturale și naționale depe la mijlocul celui de al XIX-lea veac.

Dupăce studiază în Elveția — patria lui Wilhelm Tell și a libertății —, Alecu Russo se înapoiază în țară și cu toate că e judecător la Piatra-Neamț, se îndeletnicește mai mult cu peregrinarea prin munți și printre țărani, unde culege comorile folklorului popular. Dragostea sa pentru manifestările artistice ale țărănimii nu cunoaște margini, căci (vezi „studiul său *„Poezia poporală"*) *„fie forma versurilor uneori defectuoasă, ele îmi apar mie poleite cu razele geniului. Privighetoarea nu e frumoasă, dar cântecul ei este din Raiu".*

La 1846, sub domnia lui Vodă Mihai Sturza, Alecu Russo este surghiunit la schitul Soveja, pentru „vina" de a fi scris piesa „Provincialul la Teatrul Național", care pusese pe gânduri autorității. Fruntaș al mișcării revoluționare dela 48 în Moldova, Alecu Russo pleacă — după esuarea mișcării — în Bucovina și, apoi, în Transilvania, unde la parte, la 3 Maiu 1848, la înălțătoarea adunare depe Câmpia Libertății.

Arestat și încarcerat de unguri la Cluj, pentru faptul de a fi vroit să răspândească poemul lui Vasile Alecsandri „Deșteptarea României", înflăcăratul suflet se duce, după eliberare, la Paris, după care se înapoiază în Muntenia, și din nou în Moldova.

Operele lui Alecu Russo: *„Cântarea României"*, *„Poezie poporală"*, *„Cugetări"*, *„Amintiri"*, *„Piatra Teiului"*, *„Studii naționale"*, *„Iașii și locuitorii săi în 1840"*, etc.

T. Radu

NOTE

De câte ori ne gândim

— la destinul istoric al Basarabiei și încercăm definirea caracterului vieții ei spirituale, ne apare îndată imaginea austeră a Ardealului.

Basarabenii au afinități de structură cu ardelenii. Au trecut prin similare momente istorice care au lăsat pecetia unei adânci melancolii, dar și o sete de luptă, o bogăție de evenimente trăite pe plan național social și cultural.

Așa cum a fost dincolo de munți necesitatea de a striga adevărurile, așa e aici nevoia de lumină pentru a-și regăsi izvoarele și a-le îndrepta spre marile înălțimi ale creației.

Din această pricină poesia Basarabiei, aceea care s'ar ști expresia unei realități, a unei trăiri, bogată prin varietate și adâncime e un prelung ecou uman, în care motivele intime ale vieții naționale sunt măsura unui glas de suferință și de arzătoare încredere în viitor.

Poeții de odinioară ai Basarabiei, câteodată excesiv de tributari poeziei venită dela vecini sau chiar celei franceze romantice, nu pot fi o călăuză sigură unui prezent învolburat, în care vârtejul tinde spre răsturnări de temelii naționale și sociale.

Și poezia de după Marea Unire e un popas de nedumeriri. Ea își are explicația însă în tragicul, dar tot odată în extrem de bogatul efort de a împăca reminiscențele unei culturi răsădită aici timp de un veac, un altoi înfipt într'un trunchi plin de sevă și de vigoare, unde expresia națională a fost înăbușită sau trecută la subsol. Lungul drum de regăsire continuă să inspire încă multe bănuieli. Și mai ales că în lentul ei urcuș a intervenit o tragică sincopă, extrem de mult grăitoare pentru creatori. Răni deschise, amărăciuni nestinse, instrunări de valori toate acestea intră în patrimoniul lui prețios, de unde creatorii de mâine vor culege diverse motive pentru literatura lor.

Sergiu Matei Nica, Sabin Velican și Vladimir Cavarnali

— par să indice nouile drumuri pe care vor trece înfăptuitorii minunilor de mâine ai Basarabiei. Un miez suculent, un har de a povesti și un fior liric de cea mai bună calitate caracterizează scrisul lor întotdeauna îngrijit și ornat cu caratele de aur ale talentului.

Traducător inspirat

— al liricei lui Edgar Poe, autor al subtilelor și diafanelor poezii din *„Duh de basm"*, poetul Emil Gulian reprezintă printre scriitorii de azi un profil singular, o conștiință de artist autentic.

Luptător pe frontul din Răsărit, îmbrăcând peste hlamida poeziei o grea armură de cruciat, Emil Gulian, tânărul delicat de ieri, înfruntând crivățul și gerul pe vastele tundre ale Rusiei, apără în aceste momente, umăr lângă umăr cu ceilalți, clipele noastre de liniște, regiunile netulburate ale poeziei.

E în această voință de războire cu adversitățile de orice fel, ceva din primordiala tărie pe care numai îngerii și poeții o posedă, ceva din irizările spirituali neîmpăcat cu condițiile lumii terestre.

Pentru a evoca forța de exprimare a acestui mare poet, corespondențele adânci cu misterele lumii vegetale, cu tăinuitele efluvii de viață ce cresc din rodniciile pământului, transcriem acest halucinant poem (*„INFERN"*), apărut în Calendarul „Universul":

O stradă sălbatecă în care copacii
Își răsvrăteau spre cer
Vine strâmbe și negre, —
O stradă de zaruri, în care doar casele
Stăteau neclintite, cu ferestrele oarbe,
Ca statuile albe cu ochii de piatră.
Cu ferestrele oarbe la acest infern!
Când ei năvăleau în grădini,
In grădinile toamnei, să disprețuiască
Ronturi cu crizanteme despletite,
Trandafiri de toamnă scuturați.

In izbucnirea aceea de viață
In care copacii se băteau
Cu trunchiurile lor răsucite și ude
Și năvăleau în grădini printre case,
Printre garduri trântite, să umilească
Crizantemele care mureau ca și toamna,

O singură casă se dărâma
Intre celelalte ce stăteau drepte,
O singură casă fusese atinsă
De o ciudată boală de trepte.
De acolo începi începuse boala,
Se suise pe ziduri, se cățărase
Nevăzută până
Lângă ferestre,
Din tencuială își făcuse o zestre
De mușchi și bureți înegriți de vreme
Spărsese tot ea sticla ferestrelor
In care altădată alerga luna
In nopțile cu nori
Invăpăiați pe cer
Prin care altădată priviseră luna
Oamenii locului care au trecut.

Doi pitici de piatră ce își aminteau
Uitați ei acum stăteau în grădina
Dezolată, cu micul bazin secat, scund,
Și erau treptele roșii ca vinul
Rămas pe paharul băut până'n fund.

De pretutindeni năvăleau copacii
Cu trunchiurile lor răsucite și ude
Plini de o viață care arde și'n frunze
Plini de o viață apucătoare, de fiare.

Un trio de poeți

— al căror sunet dur e înfiorat totuși de zbuciumul vremilor prin care trecem, îl formează fără îndoială Emil Gulian, Cicerone Teodorescu și Eugen Jebeleanu. Credem că după limpezirea apelor, ei vor avea ceva de spus, mult mai adânc decât stihuitorii de ocazie.

Greșit s'a spus

— că la *„Iconar"* se făurea literatură dirijată. Nimeni n'a încercat ca prin prezentări forțate, prin certificări arbitrare să stânjenească un talent care crescând în penumbră s'ar fi desvoltat desigur mai bogat ca sub lumina stridentă a lămpii electrice.

In Bucovina

— se lucrează intens, de altfel ca și în Basarabia și pretutindeni.

E necesară mereu ca în toate marile înfăptuiri, o cuprinzătoare capacitate de dragoste, o pasiune cuceritoare care să înfrângă obstacolele. Nu e destul a voi, pentruca realizările să ia cursul pe care ți l-ai propus; e necesară crearea unei atmosfere propice, multă răbdare și mari renunțări, pentruca roade neașteptate să răsară.

„Marș spre răsărit"

— se intitulează noul volum de poezii al d-lui Petre Paulescu, pus sub tipar de o mare editură din București.

După cum mărturisește dealtfel însuși titlul, „Marș spre răsărit" va cuprinde poeme inspirate din actualul război, la care autorul, locotenent activ, a luat parte chiar dela prima bubuitură de tun.

Limpede și suav deseori, câteodată prea dur în expresie și aproape întotdeauna văduind un tumultos temperament liric, d. Petre Paulescu a atras asupră-și, prin cele două volume de până acum („Luceferi de rouă" și „Fuga în azur"), *meritate cuvinte de prețuire*, pe care „Marș spre răsărit" *se pare că le va sporii, stăruitor*, cu *cel puțin așa vor să arate cele câteva împlinite poeme de războiu ale d-lui Petre Paulescu, apărute în ultima vreme prin ziare și reviste.*

La Timișoara,

— în editura *„Vrerea"*, d. Ion Stoia-Udrea, tipărește o cărticică de traduceri din poezia Negrilor americani în care găsești bucăți impresionante prin simplitatea lor și, mai ales, prin acel complex de inferioritate rasială, pe care Negrul o trăește în mijlocul unei lumi saturată de civilizație și de cultură.

Sufletul cel mai complex pare a fi al lui James Weldon Johnson, care după ce a fost profesor și avocat, ajunge consulul Statelor Unite în Venezuela, perioada începutului activității lui literare.

Iată cum își prezintă frații:

Priviți cum stă. Nu îndrăznet, ci cu
Artag ascuns. Mai mult o vită de-
cât om.
Priviți-l doar! Acum se'nțepenește
tâmp,
Apoi sălbatec își rotește ochii im-
prejur,
O fiară ce a căzut în cursă rea.
Dihania asta cum de are chip
de om?

Dar desnădejdii i se opune câteodată încrederea în reînvierea rasei, în egalitatea lor cu ceilalți oameni ai pământului:

Veni-va încă ziua
Când te va bucura soarta de acum,
Negru precursor al rasei ce răsare,
Atunci vei înțelege
Taina calvarului
Și vei binecuvânta
Spinii
Ce azi te'nțeapă.

„Istoria literaturii franceze"

— a d-lui I. Calafeteanu, *apărută recent în editura „Prometeu"*, *vine să umple un gol real în cultura românească. Intr'adevăr, oricât ar fi de trist adevărul, ce trebuie spus fără ocoluri: nu avem până astăzi, în afară de manualele didactice, nicio istorie completă a literaturii franceze.*

Vom reveni cu o recenzie amplă asupra acestei valoroase cărți, mai ales pentru a ne putea da seama de felul în care posibilitățile d-lui Calafeteanu au corespuns importanței subiectului ales.

Cele două

— *masive și frumoase volume „Amintiri dela Junimea din Iași" ale lui Gh. Panu constitue o reîmprăiere binevenită și de mare folos informativ cititorului pe care îl interesează epoca de consolidare a culturii noastre, epoca lui Titu Maiorescu și a tovarășilor săi de idei.*

E o faptă de cultură și un important serviciu ce se face mai ales tinerețului studios, deoarece de multă vreme această lucrare nu se mai găsea la îndemâna căutătorilor.

Editura Cioflec a realizat astfel un debut strălucit.

Amintirile lui Gh. Panu — subtilul, învățatul și generosul prototip al ziaristului de totdeauna — dau o expresie seducătoare și o puternică viață contururilor unei epoci de freamăt și creațiune literară, figurile lor și luptele din cultura și politica vremii, ideilor și oamenilor dela „Junimea" și, în egală măsură, din atmosfera pe care faimoasa societate culturală își pusese pecetea.

Anecdotică fermecătoare, logică strânsă, idei limpezi, povestire curgătoare, simplă și atractivă, talent spus mos, linear sau nostalgic, humor în vietor și ironie mușcătoare, — nenumărate și variate sunt însușirile acestui mare mânuitor al coondeiului pe care-l citim azi nu numai cu stima și folosul textelor documentare, dar și cu plăcerea nemijlocită a lecturii literare.

Regăsim astfel, și suntem bucuroși că ni s'a dat prilejul, regăsim dealungul tuturor paginilor din „Amintiri" pe acelaș Gh. Panu, care — după părerea adversarilor săi chiar — „a fost una din cele mai frumoase inteligențe din România".

„Un port la răsărit" și „Prăvălia diavolului"

— două romane de răscolitoare și palpitană acțiune. Hotărât, dnii Radu Tudoran și Mircea Streinul și-au propus să bată un record pe care, fiecare în felul său, l-au realizat. Se cuvine să amintim paginile înțelegătoare pe care d. Octav Șuluțiu le-a scris despre *„Un port la Răsărit"* în Revista Fundațiilor Regale" și foiletonul din *„Vremea"* pe care d. *Pompiliu Constantinescu* l-a închinat artei de romancier a d-lui Mircea Streinul cu prilejul apariției romanului *„Drama Casei lui Timoteiu"*.

Sunt dovezi de înțelegere pe care critica le arată față de fenomenul literar — destul de rar — și deci cu atât mai prețioase.

VITRINA LITERARĂ de NEAGU RĂDULESCU

„UN PORT LA RĂSĂRIT" de Radu Tudoran.

— Numai vase și nici o sirenă!

„INTOARCERE" de Ion Th. Ilea

— M'am întors să mai îmi dai un kil, că n'am inspirație!

„PURGATORIUL" de Corneliu Moldovanu.

— Le-am tras chiulul pezevenghilor, mi-am pus un costum de asbest!

„ESCADRILA ALBĂ" de G. Acsinteanu.

— Să le arăt eu confraților ce înseamnează un picaj... literar.

„GRĂDINILE SFÂNTULUI ANTONIU" de Gala Galaction.

— De geaba mi-am împrejmuit eu grădinile, căci puștii dela cafenea mi-au cules toate poamele!

„BANGO, PRIETENUL OMULUI" de G. M. Vlădescu.

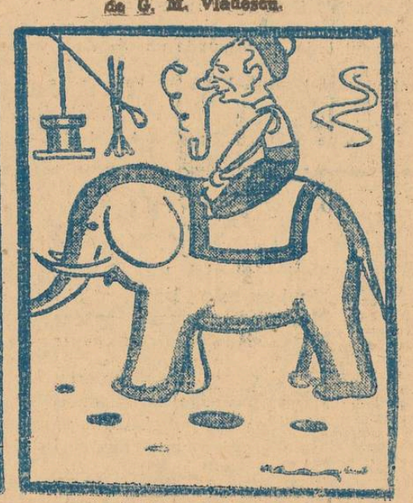

— Dacă m'ar vedea și mei din Wall dela Flămânda!

Societatea Națională de Editură și Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", București, str. Sărindar 5-7-9 (tel. 3.84.30) înmatriculată sub Nr. 156/942 la Reg. Oficiului Comerțului București. Tipărită la 13 Februarie 1943

Anul II Nr. 49 — 5 LEI EXEMPLARUL — 21 Februarie 1943

BIBLIOTECA ... SIBIU
... Sagunа, 6 SIBIU

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICA

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

SUFLETUL BASARABEAN

Epoca deșteptării conștiințelor naționale, secolul trecut, numit, cu bună dreptate, și secolul naționalităților, a adus pe primul plan al interesului și atenției o seamă de cercetări în legătură cu sufletul colectiv național. Elanul impresionant pe care îl iau cercetările de folklor în toate țările și care își resfrânge ecoul viguros până la noi, cercetările pasionante de filologie, semantică, fonologie, vastele încercări de sinteză prin care se pun bazele psihologiilor colective, „Voelkerpsyhologie" cum le numia un Wundt, trec pe primul plan al preocupărilor curente. Azi, același curent continuă. Sub alte înfățișări, continuă. Dacă s'a renunțat la romanticele sinteze atotcuprinzătoare sau la cercetările analitice pe scară întinsă, o problemă continuă totuși să agite spiritele: aceia a specificului național. După cercetările de largă respirație din trecutul nu prea îndepărtat, au venit acele cercetări diferențiale care încearcă să determine esența și caracterele specifice ale fiecărei națiuni în parte. Foarte recent a apărut o întreagă colecție de asemenea studii în care se fixează, după criterii variabile, sufletul național.

La noi, problema specificului național a fost o problemă fundamentală, care nici azi nu și-a epuizat nici punctele de vedere, nici pătimașa apărare a pozițiilor câștigate.

Am fost ispitit de înalta frumusețe a unor asemenea cercetări și am căutat să determin, în câteva scurte studii, caracterele psihice dominante ale spiritului românesc. Concluziile la care ajungeam au fost făcute cunoscute în studii scrise nu de mult, în revista „Gândirea". Unul din acestea a avut cinstea să fie tradus în spaniolă și publicat în marea revistă „El Espanol". Mi s'a părut anume că sufletul românesc este caracterizat printr'o vastă și complexă pendulare printr'o polaritate văzută și pipăibilă sub nenumărate înfățișări, în doină, în dor, în proverbe, în cântece, cu un cuvânt, în toate producțiile folklorice. Misticism și raționalitate, idealism și practicism, duioșie și vigurozitate, un simț foarte ascuțit al tragicului, optimism și melancolie, predominarea afectivității elementare și a inteligenței, humor și seriozitate, toate aceste polarizări sunt realități vii între care oscilează, fecund și întreg, fără a constitui nici un paradox structural, sufletul românesc.

D. Nichifor Crainic găsea specificul nostru psihic în sentimentul solitudinei, într'o logodire a omului cu imensitatea cosmică. D. Lucian Blaga a adâncit într'un sens și mai precis, deși oarecum unilateral, o viziune a sufletului românesc în condiționarea lui de un anumit spațiu specific al nostru pe care îl numește „spațiul mioritic". In ultima sa lucrare „Expresivitatea limbii române", d. Caracostea, cercetând formele limbii noastre, constată același fenomen de pendulare, de polarizare, cum am susținut noi înșine.

Rezultatele acestea, verificate prin convergența mai multor cercetări, plecând dela puncte de vedere variate, dar ajungând la concluzii aproape identice, sunt impresionante pentru motivul că ne pun în fața unui fenomen de autentică determinare a sufletului românesc. Sub lumina lor, sufletul nostru etnic prezintă imagina unei game extrem de complexă și totuși unitară. Acest fenomen de unitate, de unicitate, a mirat și a impresionat pe nenumărații cercetători ai specificului nostru etnic. Intr'adevăr, în vreme ce pentru popoarele occidentului, de pildă, variațiunile sunt extrem de largi, permițând limite între care unitatea se dizolvă și se pierde, pentru poporul român, limitele, oricât ne-ar părea de extinse, constituesc o linie neîntreruptă, fără soluțiune de continuitate. Atât la noi cât și la alte popoare, fenomenul apare, mai cu seamă, evident, în limbă. Dialectele limbii formează, la noi, o unitate pe care nu o găsim realizată în celelalte limbi, fie că e vorba de limba franceză, de cea italiană sau de cea germană. O slabă excepție par a face limbile spaniolă și grupul vast al limbilor slave. Ni se pare că pentru specialiști cât și pentru cei mai puțini inițiați în misterele filologiei comparate, lucrul acesta este totuși destul de evident, pentru a nu mai fi nevoiți să stăruim prea obositor asupra lui.

Unitatea dialectală nu este însă singura. Alături de ea, iată, tot cu aceiași minunată evidență, unitatea obiceiurilor, tradiției, normelor de viață și mai cu seamă a motivelor caracteristice a temelor de folklor.

Toate aceste fenomene își caută, neapărat, o explicație și mai cu seamă o bază. Diversitatea în unitate, unitatea în diversitate au fost privite, de unii, sub lumina răspândirii geografice și în cadrul influențelor complexe pe care

Petru P. Ionescu

(Continuare în pag. 2-a)

Glasuri dela Stalingrad

Patrie, vezi-ne pentru Tine murind
Ochii nu ni's închiși, Te privim ca un soare.
La Volga de-apururi strajă vom sta,
Brațul nu ne-a căzut, fruntea nu ne mai doare.

Cl-arar în liniști târzii tresărim.
Inima'n munți și plaiuri se zbate
Și'n vânturi prelinę Te strigăm tremurând.
Să veniți, să ne faceți dreptate.

Iulian Vesper

Pentru cruciații dela Stalingrad

Doamne!
Tu, cel care răbdat-ai cuiele și fierea,
Tu, care închipui Răstignirea și Invierea.
Tu, Doamne, din durerea noastră mare
Fă astăzi cea mai sfântă Sărbătoare.
O Sărbătoare dincolo de tină,
Intreagă numai slavă și lumină,
Ceas pur de rugăciune și de cânt
Pentru acei ce nu mai sunt pământ,
Aceia cari, sub căștile de fier,
Sunt numai cer, azi, Doamne, numai cer!

E mai presus de jertfă și de mit,
Mai sus de soare, ce ți-am dăruit.
E tot ce ne puteai Tu, Doamne, cere
[illegible]

Prin mari furtuni de foc, peste ruine
S'au înălțat alești pân'la Tine
Pe Golgota aceleiași credințI
Pe care au urcat atâția sfinți,
Și fiecare, Doamne, Iți aduce,
Ca mărturie-a jertfei lui, o cruce.

E semn'nalt cu care — soli sublimi
Ei trec în oastea Ta de heruvimi.
Ți i-am trimes, rupându-ne durerii,
Ca să-Ți vestească Ziua Invierii.

Aurel Chirescu

La Stalingrad

Ostași de foc, ostași de fier
Cu pieptul dăltuit din stâncă,
Ne crește vrerea pân'la cer,
Credința ne-o zidim adâncă,
Și fiecare e un brad
La Stalingrad, la Stalingrad.

Răsare'n zări puhoi păgân
Și iadul armele-și detună.
Mai multe vieți ne cresc în sân
Decât vrea moartea să răpună,
Și facem veacurilor vad
La Stalingrad, la Stalingrad.

E neamu 'ntreg aici cu noi
Și toți strămunii din morminte.
Cu sângele curgând șuvoi,
Cu rănile roșind fierbinte,
Săpăm izbânzilor răsad
La Stalingrad, la Stalingrad.

In noi cresc vâlvătăi de foc,
Năpraznic scrim o nouă carte.
Ca munții ne-am înfipt în loc
Să vecuim mereu sub moarte,
Și 'n fiecare cade-un brad
La Stalingrad, la Stalingrad.

Vor trece veacurile 'n șir
Cum trec păraiele prin țară
Și mulți luceferi de pofir,
Și multe naturi vor să piară.
Noi vom rămâne stâncă 'n vad
La Stalingrad, la Stalingrad.

George A. Petre

SIGHIȘOARA

Să visezi că din fundul apelor mării îți răsare înaintea ochilor o insulă de corali — pe care plânge lumina, ai sugera plastic imaginea Sighișoarei. Privind-o din depărtare, ai iluzia că e o cetate pe apă. Zidurile cenușii pe care se despletesc în coroană lungi viițe roșii, stradele șerpuitoare, sveltele tunuri înflorite de diminețile care alunecă pe pragurile de coloarea apei de seară, brâele aleelor verzi care încing cimitirul și vechiul burg medieval — atât de împăcați și aproape unul de altul — pasul meditativ al umbrelor, — toate amintesc de un joc de cristale marine, de pasul calm al apelor gânditoare.

Oraș născut din nostalgia unui popor ce nu se simte acasă sub cerul ardelean și se cere înapoi la mările Apusului, Sighișoara este expresia arhitectonică a sentimentului de tânjire, care undue liniile și străbate piatra, dedesubtul mândrei sale înfățișări. Arhitectura saxonă, mohorâtă și aspră, expresie a vieții sufletești de grup social izolat, constrâns prin părăsirea pământurilor familiare la interiorizare, s'a sublimat aici în subțirile unghiuri ale turnurilor, ale caselor policrome. Liniile din afară s'au curbat, pereții par să se rezime sau se apleacă pe uliți în suișul către streșini; gesturi de așteptare, atitudinea omului ce tânjește. Ferestrele înalte, aproape de coperișe, parcă scrutează depărtările într'o neîncetată încordare. Par stăpânite de visul nostalgic după părăsitele „laude". Generoasa natură transilvană se apleacă din toate părțile, cu livezile, cu pădurile ei, către cetatea visătoare, s'o cuprindă în calda sa intimitate, să restabilească unanima armonie dintre creațiune și opera omului. Blândele maluri ale Târnavei mângâie picioarele cetății cu mișcarea domoală a apei lenește.

Totul te îmbie la sentimentul de plenitudine a vieții de dăruire totală ritmului naturii. Dar Sighișoara rămâne neatinsă. Ea e un moment spiritual încremenit în piatră. Și farmecul ei va dura cât va ține acest moment. Străină de peisajul gras al pădurilor ce o încercue, Sighișoara își duce existența ascetică în austeritatea stilului gotic cu liniile în mută aspirație spre absolut. Și totuși privită dela Sud, de pe vârful măgurilor atât de aproape de cer, dimineața, parcă tremură în aerul mângâiat de neguri, gata să pornească, surâzătoare ca un oraș dela mare.

Pe sub arcadele gălbui la tot pasul ochiul descoperă colțuri neașteptate, peisaje toropite sub paragina luminii. Iată Turnul Orologiului, *în față cu o capricioasă îngrămădire de case în grupuri sprintene, lângă biserica luterană fumurie, — iată palatul verde al județului cu albia Târnavei șerpuitoare sub zidul ce-l înconjoară, iată o casă în stil venețian, și pe ogivele porților acestei stradele lumina ascuțindu-se în unghiuri de coifuri înalte. Iar după ce urci la capăt strada Studenților, deasupra celor câteva sute de trepte, dai sus, lângă* Turnul Strajelor de Biserica Mare, *vecina cimitirului, cu picturi murale dinainte de Reformă, înegurată, masivă, enormă. — și la două picioare mai jos Liceul Teutch, curat și liniștit în înălțimea lui semeață.*

Ceeace izbește mai întâi pe străin este impresia de provizorat a caselor răsucite asezate în tot chipul, surprinzător de cochete ori abătute, înșirate pe stradelele care frâng linia în tot momentul. Parcă s'ar putea strânge și așeza în altă parte, ca un decor al Măeștrilor cântăreți. Fiecare își păstrează coloarea ei din evul mediu ca pe un blazon. Poate coloarea ce amintea de Flandra...

Sunt amurguri care trec cu steaguri aurii prin cetate ca oștile biruitoare. Sunt altele de o pace atât de largă încât ai crede că cimitirul de pe culme, ascultând prin veacuri plângerea primarilor cetății către principii Ardealului, a luat el cuprinsurile urbei „sub umbra alarum suarum". O pace tihnită, o împăcare cu tot ce se întâmplă sub cer... Dar sunt amurguri prevestitoare de melancolice seri, cu lumina bătând în albastru, din care o ascunsă suferință se despletește peste vechiul burg, în tonuri potolite de pansele fluide. In acele clipe nemăsurate sufletul tău gustă dintr'o nouă armonie a lumii și ai iluzia trăirii unei alte existențe.

Emil Giurgiuca

LEGENDA MÂNĂSTIRII ARGEȘULUI

III

Legenda argeșeană a mai inspirat condeiul altor scriitori în afară de cei despre cari am vorbit până acum. Printre ei, având o concepție mai deosebită în închegarea operei sale întitulată scurt: „Meșterul", Adrian Maniu a pornit dela credința că orice viață se ridică pe moarte și că veșnic trăitor nu este decât gândul omului realizat în opera de artă.

Pe ruinele unui templu păgân, un meșter clăditor vrea să ridice biserică creștină de închinare noului Dumnezeu de curând înălțat la cer. Locul ales pentru locașul sfânt se află undeva, pe unde:

Departe, vârful brazilor adiază
Și apele Argeșului schinteiază.

Că în legenda Mânăstirii Argeșului și aproape ca în toate variantele legendei — populare sau culte — între meșter și Voevod s'a încheiat o tocmă.

Domnul — de data aceasta Negru Vodă — a pus la dispoziția meșterului iscusit, toată visteria țării și bogatele podoabe ale Doamnei, pentruca să clădească locaș fără seamăn în frumusețe. Zidurile însă, se dărâmă de trei ori.

Acțiunea de dărâmare în piesa lui Adrian Maniu o exercită zeii păgâni, cărora pe vremuri, le-a fost închinat pe templul antic dărâmat. Căci *Cumințenia pământului*, unul dintre personagiile piesei, sfătuește pe zeii cari se trezesc la viață numai noaptea, să ucidă pe meșterul constructor de biserici altfel decât obișnuit: omorându-i dorul desăvârșirii, luându-i încrederea în puterile lui, împiedecând înfăptuirea gândului său.

Singura armă de izbândire este rivalitatea, dușmănia dintre gând și suflet. Iar mijlocul prin care se poate creia dușmănia, nu este decât *Iubirea*. Numai dragostea cere sufletului ceia ce gândul socoate ii refuză.

Sfatul este primit, căci meșterul își iubește soția.

Nourii și-au uscat picăturile de ploae, ca niște bureți storși. Temelia vuește sub sapă și pietre cu litere latine ies de sub dărâmăturile templului antic.

Un călugăr, personagiu care nu are decât rolul de a da ideia îngropării în zid a unei umbre, spune meșterului, care impresionat, cade în transă și hotărăște zidirea celei dintâi femei care va veni a doua zi la zid.

„O aștept pe cea mai frumoasă și bună umbră a omului" zice el, ceia ce înseamnă că pentru meșterul ziditor, femeia este umbra bărbatului, singur capabil de creațiune.

Numai prin zidirea femeii, este înfrântă puterea zeilor păgâni, ale căror statui scot mâini negre din pământul care se scufundă.

Ca un vrăjitor, gândul meșterului îndrăgostit, este gata să-și ucidă iubirea pentruca dorul lui de desăvârșire să se împlinească în opera sa, deslănțue furtună cu fulgere și trăznete.

Acțiunea propriu zisă a zidirii femeii în temelia bisericii nu este reprezentată, dar în actul următor, auzi cum meșterul șoptește halucinat: „zidul trăește, zidul are viață, zidul e însăși iubirea mea".

Ca și în piesa lui Lucian Blaga, femeia zidită zâmbește și dincolo de viață, supunându-se destinului soțului ei. Meșterul își îngroapă iubita în zid pentru ca acesta să dăinuiască în veac, dar sacrificiul lui este îndurerat pe când îngereasca acceptare a soției, răpește morții, însăși masca ei sinistră. Totul pare un joc alb, ca o floare de crin așezată în firidă de zid roșietic, pentru ca să nu i se vestejească frumusețea și biserica întreagă să poarte în cădelnițe mireasma florii cu împărătească frumusețe.

Contopirea ființei iubite cu opera sa de artă este desăvârșită în exprimarea meșterului însuși, care-și plânge iubirea moartă, parcă mulțumindu-i pentru înțelegerea cu care i-a ajutat prin sacrificiul ei, la realizarea minunatei sale opere:

Iubito, durerea e temelia din care azi zidul s'a înălțat la cer.
Tu ai priceput că dragostea mea pentru tine
Cu gândul meu te-a unit, iubito.
Ca o icoană înfiptă în tulpina falnică a unui cer
Ca o icoană înfiptă într'un copac
Pe care rana coajei, crescând, a coperit-o...
Aș fi vrut să te mai văd măcar o clipită
Amintirea ta vreau să fie sfințenia gândului nou,
Fiecare stâlp din aceste ziduri
Se va înălța subțire ca mijlocul tău.
Ferestrele vor avea adâncați privire
Turnurile au să fie ca brațele tale răsucite de chinuri
Și tăcerea sub bolți va suspina.
Razele pătrunzând pe ferestre
Au să fie părul tău despletit.
Altarul larg ca un șold de mamă

Emilia Șt. Milicescu

(Continuare în pag. II-a)

CALENDAR

Amintirea Reginei Maria

Acum 24 de ani, la 8 Martie 1919, avea loc la Paris o solemnitate cu adevărat rară. Academia de Arte Frumoase din Cetatea Luminii primea în sânul ei pe Regina Maria a Românieĭ, aleasă membră corespondentă în plină conflagrație.

Era nu numai o manifestare de solidaritate culturală și de recunoaștere a meritelor uneia dintre cele mai fermecătoare și mai inspirate dintre regine, ci și manifestarea unei solidarități spirituale româno-franceze, care își are începutul poate chiar în Ronsard, strănepotul Banului Mărăcine, cel plecat de aici, din părțile dunărene.

In acelaș timp, se aducea o recunoaștere publică splendidului dar de omenie al reginei, care a știut întotdeauna să-și aplece ochii și inima spre suferințele celor mulți, celor răniți, celor suferinzi.

Președintele Academiei de Arte Frumoase din Paris, Charles Girault a spus, cu acel prilej, printre altele: „In anii cei grei și triști, Majestatea Voastră nu s'a gândit să se îndepărteze dela altarul artelor și literaturii decât ca să vie în ajutorul răniților. Bunătatea Majestății Voastre a făcut minuni".

Un luptător ardelean: Vasile Goldiș

In ziua de 10 Februarie 1934, se stingea la Arad, după o viață închinată în întregime luptelor naționale, Vasile Goldiș. Cu el, dispărea una din cele mai nobile figuri pe care le-a dat Transilvania, țării.

Spirit nespus de activ, Vasile Goldiș a văzut lumina zilei în comuna Seleuș-Cigărel din județul Arad. Tatăl său fusese preot.

După ce termină liceul la Arad, Goldiș urmează Facultatea de litere la Viena. Prețuit de luminatul episcop Ioan Popazu, este chemat la Caransebeș pentru a ocupa catedra de istorie, la școala normală. Acolo, la Caransebeș, intră în vălmășagul luptelor politice, devenind secretarul generalului Traian Doda, unul dintre corifeii mișcării de eliberare națională din Ardeal. Ajuns, în 1889, profesor de latină și istorie la liceul confesional din Brașov, unde desfășoară una din cele mai rodnice activități pedagogice și naționale, Vasile Goldiș va ocupa mai târziu postul de secretar consistorial la Arad, pentru ca în 1906 să fie trimis în Parlamentul din Budapesta, ca deputat al românilor din Valea Mureșului.

Gazetar de prim ordin, Vasile Goldiș a colaborat intens la „Tribuna" din Arad, la „Românul" din același oraș, la „Tribuna Poporului" dela Orăștie și la toate publicațiile reprezentative ale Ardealului luptător din acea agitată epocă. Orator substanțial, Vasile Goldiș a lăsat și în această calitate o amintire durabilă.

Rolul lui Vasile Goldiș în ceeace privește săvârșirea Unirii dela Alba-Iulia nu va putea fi uitat niciodată.

Omagiul adus de Octavian Goga memoriei lui Vasile Goldiș e, pe cât de emoționant, pe atât de justițiar.

„Goldiș (spunea Octavian Goga) era un intelectual de esență pură, cu vaste orizonturi, resimțind otrava frumosului și urmărind-o pretutindeni. Descifrat, an cu an, în străduințele lui, el salvează pe seama posterității profilul luminos al unei cerebralități pline de întrebări, într'o vreme și într'o societate în care micile revendicări materialiste au fost la ordinea zilei".

Din amintirea vieții și luptelor lui Vasile Goldiș avem ce învăța și noi, cei de azi. A fost o viață curată. Profilul luptătorului nu strălucește decât prin boabele sudorii aduse de bătălii. Și bătăliile lui Vasile Goldiș erau duse totdeauna pentru ridicarea celor mulți și anonimi, a celor cari — cum spune poetul Mihail Săulescu — „la masa fiecărui domn au dat tăcuta pâine care n'a strigat de lacrimile ce-a'ntâlnit în drum..."

Un cărturar: Ion Bianu

S'au împlinit, la 13 Februarie, 8 ani dela trecerea întru cele veșnice a lui Ion Bianu, fost președinte și secretar general al Academiei Române, conducător al Bibliotecii înaltului așezământ de cultură și profesor universitar.

Ion Bianu era ardelean. Se născuse în 1856 în Făget, județul Târnava Mică și acumulase serioase cunoștințe culturale în studiile făcute la Blaj și București și în cele din străinătate, la Milano și Paris.

Minte organizatoare dintre cele mai remarcabile, având o putere de muncă neobișnuită, Ion Bianu a fost aproape 60 de ani un binecuvântat cerber al destinelor Academiei Române.

Sistematizarea bibliotecii înaltei instituții — sistematizare astfel cum o avem astăzi, occidentală din toate punctele de vedere — se datorește hărniciei și destoiniciei acestui transilvănean isteț și tenace.

Debutând în câmpul culturii românești cu o lucrare asupra lui Samuil Micu Clain, Ion Bianu a scris și studii filosofice, ca și studii asupra trecutului nostru istoric, apărute în revista „Columna lui Traian" a lui B. P. Hașdeu.

Ales, în 1887, membru corespondent al Academiei, iar în 1902 membru activ, Ion Bianu și-a câștigat titlul de recunoștință și prin editarea unora dintre lucrările cari stau ca niște coloane de bază în cultura noastră: „Psaltirea în Versuri" a lui Dosofteiu, „Psaltirea Scheiană", „Predici făcute pe la praznice mari" de Antim Ivireanu etc. Mai presus de toate să subliniem însă „Bibliografia veche românească" întocmită cu atâta trudă și cu atâta migală de acest pilduitor cărturar român.

SUFLETUL BASARABEAN

(Urmare din pagina I-a)

le patronează tocmai această răspândire. De aci nevoia de a stabili tablouri de manifestări regionale, în limbă, obiceiuri, tradiții, port, manifestări folklorice. Este treaba etnografiei sau a etnogeografiei să se ocupe de asemenea pasionante probleme. Alții au văzut însă explicația în substratul rasial, în sângele comun. Și aceasta este treaba Antropologiei.

Pe noi ne interesează, din alt punct de vedere, fenomenul geografic. Caracterele variate ale sufletului nostru etnic, gama aceasta continuă și gravă, trecând dela luminozitatea pură a veseliei, optimismului, vervei, ironiei, glumei, humorului, sarcasticului, la penumbra melodioasă a singularizării, a adâncimilor, a nostalgiei, a dorului, a doinei, a cântecului de jale își pot avea și corelate și fundamentări și limitări spațiale bine definite.

Am făcut toate aceste considerațiuni cu scopul de a pune cadrele generale ale problemei noastre. Iar problema sună: Care este specificul sufletului basarabean și care este aportul său în armonia sufletului românesc în general?

Dela început noi vedem spațiul nostru geografic sub chipul unui câmp în care luminozitatea se întunecă, în unduiri grave, cu cât pasul gândului ne poartă mai spre răsărit.

Aceia ce numai schițează sufletul moldovean, patriarhala lui liniștire de ape, duce până la ultimile sale acorduri grave, tânguitoare, sufletul basarabean. Nu sunt zvâcniri de dârzenie aspră, ca în chinuitul suflet ardelean, nici topiri de tonuri care nivelează violențele, ca în sufletul muntean. Dar sunt, în schimb, doiniri mocnite sub jarul cucernic al ortodoxiei noastre permanente. Oamenii plaiurilor basarabene pipăie, nu vremelnic, ci în boarea veșniciei, cu înfiorate mâini, prezența dumnezeiască. Dacă avem o mistică a pământului, așa cum s'a afirmat, cu bună dreptate, ea îmbracă, în Ardeal, o ardoare telurică, concretă, dar își păstrează, în peisajul basarabean, puritatea inițială, aproape paradisiacă. Ritmul vieții basarabene nu are zvâcniri în suprafață ci sondări în adâncimi. Un suflet care acceptă, nu pentrucă refuză lupta ci pentrucă trăește în alt climat spiritual, în puritatea de începenie poate, a vieții creștine.

Aci totul este un val ușor, unduire fără zvârcoliri aparente. Legile sufletului urmează legile configurative ale pământului. Orizontul nu se ridică ci își continuă linia, indefinit. Omul basarabean are pasul lent al orizonturilor fără limită. A mirat pe mulți aspectul aspru, primordial fără amestec al omului, în peisajul basarabean. Am putea spune că aci totul iese din istorie. Nu participă la timp, nici la clipă pentrucă participă la aceia ce este peste istorie, peste timp. Mistica pământului se transfigurează. Orizontul se confundă cu cerul și privirea pierde contactul cu asprimea gliei pentru a se îmbăia, întreagă, în puritatea azurului dens.

Din acest făgaș de lume, organizată pe alte planuri decât pe acele ale clipei și ale nevoilor imediate, nu ies mari figuri răsturnătoare de istorie, creatoare de revolte și de reînoiri. Totul este o massă compactă, care pare neorganizată, tocmai pentrucă structura ei refuză organizarea în vremelnic.

Sunt aci poate impresiuni personale. Vor fi acceptate de unii sau respinse de alții. Dar dacă am greșit în detalii, socotim că nu am păcătuit în intuirea substanței generale. Dar fără prezența sufletului basarabean, imagina totală, structura simfonică, unitatea în diversitate caracteristică sufletului românesc, nu ar fi fost complete. Prin el însă ultima verigă, ce mai lipsea unității noastre etnice, este realizată.

Petru P. Ionescu

LEGENDA MÂNĂSTIRII ARGEȘULUI

(Urmare din pagina I-a)

Și sufletul tău, luminița din altar.
Iubito, iubito, de-acum nu mai ești decât un gând
Gând care se înalță, gând care făurește
Gând care, ca dumnezeirea înfăptuește.
Iubito, tu ai dat viață prin moartea ta.

Absorbirea în contemplarea operei sale ridicată pe temeliile vechi ale templului păgân în care a turnat cimentul unei vieți iubite, este atât de desăvârșită, încât pentru meșterul constructor, viața zidului este reală, iar cântecul privighetoarei, jalnic și pătrunzător, este însuși cântecul zidurilor născute din gândul lui și din sacrificiul iubirii sale.

Sufletul s'a dăruit în întregime, iar mâinile nu mai au decât să aurească crucile de pe turlele înalte și răsucite și să dea drumul clopotului turnat din statuia unui faun, vechi zeu în templul antic dărâmat.

Soborul preoților însă l-a judecat pe meșterul care cutează să ridice temple pe umeri de ființă omenească. (Deosebit de legenda populară și de aproape toate variantele culte). Ucigașul trebue să moară la rândul lui. Zidit în cer, cu schelete rupte, el vrea să se întreacă pe sine. Un meșter ca el nu trebue să învețe să coboare, ci să urce mereu, pășind pe vârfuri de turle din ce în ce mai înalte.

Cu aripi de sită, — o reîntoarcere la legenda populară — încercând primul sbor, se prăbușește meșterul care: „nu vrea să coboare".

Meșterul nu știe decât să sboare.
Soare sfânt, aripele mele de lemn
Se vor întinde ca să însemn
Intâiul sbor spre puterile mele înălțate.
Fruntea-mi stă în soare, picioarele încordate
Stau gata să împingă streașina, să calce golul,
Rămas bun, pământ! Ți-am făcut ocolul.
Rămas bun, iubire — durere!
Imi deschid aripile.

Abia acum înțelege Domnul lauda meșterului de a se întrece pe sine. Se temuse de construirea unei alte biserici care să întunece faima ctitoriei lui.

Clopoței din ciocurile păsărilor de sub streașină se leagănă de adiere și spre cerul de azur peste care soarele își toarnă prisosul razelor de amiază, se ridică șoapta unei rugi de împăcare a zeilor, de încremenire a lumii în fața minunilor, de mulțămită și smerenie a credincioșilor în fața primului sfânt al Mânăstirii cu turle răsucite ca niște mâini îndurerate.

Emilia St. Milicescu

insula fericirii

nuvelă de Sabin Velican

...Creșteam undeva în sudul Basarabiei, unde soarele pârjolește nemilostiv în lunile de vară și iarna vânturile răsăritului nu se împiedecă de cât de piepturile oamenilor. Copilăria a fost ca a celor mai mulți, nebăgată în seamă nici de alții, nici de mine. M'am descoperit abia spre sfârșitul liceului, aproape de opt-sprezece ani.

Mergeam în târgul vecin să țin ultimul examen. Pe puntea vaporului m'am pomenit vecină cu un domn cam de 25—35 ani. Își purta capul peste a celorlalți privind cu seriozitate și fără interes lumea din jur. Părea concentrat în el însuși. Ar fi putut trece drept prea mândru, dacă n'ar fi slobozit din când în când luminile unor ochi învăluiți în bunătate. Nu era frumos, dar de cum l-am zărit am avut un ciudat îndemn să mă apropii de el, să-i ating haina, să mă mângâie mișcările aerului din jurul său.

Vaporul se legăna ușor depărtându-se de mal trecând prin dreptul satelor și păpurișului, îndreptându-se către orașul unde trebuia să cobor.

Ciudat. Aș fi vrut să nu mai aibă sfârșit. Mă uitam mereu la bărbatul străin și așteptam ca privirile lui să cadă peste mine, așa cum glia însetată râvnește după stropii de ploaie în verile de secetă. Imi era rușine de mine însumi pentru cerșitul la care simțeam că mă dedau, dar nimic nu mă putea împiedeca să nu alunec. Și alunecarea era nespus de plăcută, ca o adormire pe pat de flori, într'o călătorie de vis.

Nu mă mai recunosteam.

Când la o răsucire a vaporului ne-am clătinat atingându-ne și brațul lui m'a sprijinit, observându-mă însfârșit, am fost cuprinsă de un tremur nefiresc pentru sburdălnicia unei copilării pe care se vede că o pierdusem pe nesimțite. Când ochii ni s'au întâlnit, i-am văzut numai gura, buzele de un vișiniu din care tâșnea sănătatea. Și atunci am simțit că trebuie să sărut gura străinului. Dorința era atât de puternică, atât de vie, încât trupul tot, scăpat de sub stăpânirea mea, vibra în spre chemarea ciudată, de care îmi era teamă și rușine.

Am lăsat capul în jos, cuprinzându-mi în palmele reci obrajii dogoriți. Iar când vaporul s'a oprit în portul coborîrii noastre și străinul a salutat vrând să se depărteze, l-am oprit cu un gest scăpat fără voie, din teama nelămurită de a nu-l pierde pentru totdeauna. I s'a părut că sunt singură și nefericită și m'a ajutat să cobor, așa cum obicinuiesc bărbații bine crescuți, era însă acelaș străin, cu gândul departe, pe care l-am reținut în ulița cu verdeață și tăcere când a vrut să plece din nou.

— Poate sunt nebună, dar vezi, cred că omul e sortit s'o ia așa câteodată câmpii. M'a năpădit o frică, o spaimă a despărțirii de dumneata.

Atunci am văzut chipul bărbatului înfiorându-se, pentru a se răsuci într'un zâmbet silit și să tresară în ciudat, deschizând în fine ochii; nu-mi părea atunci m'a văzut cu adevărat.

Eram tânără, un copil cu obrajii de frăgezime și cu luminile unor priviri în care dansează începuturile speriate.

Străinului i s'a părut că vreau să-i fur ceva, liniștea drumului său și s'a încrețit cu nemulțumire. Imi plăcea însă mai tare. Peste fruntea sa nu trecuse nici o altă mână de femeie. Peste buzele sale nu zburase nici o chemare spre viața fără saț a bucuriilor pe care le simțeam trezindu-se în femeia din mine.

— Vreau să te sărut! — i-am șoptit cuprinsă într'un vârtej ametitor, deslipindu-mă de lutul drumului al trupului parcă, învăluindu-mă ca un abur în jurul grumazului tânăr al bărbatului care s'a speriat. M'a crezut poate nebună. S'a întors, a salutat și a făcut un pas.

— O să mă cauți la domnișoara...

Și când i-am fixat adresa, rămânând rezemată de coaja aspră a unui arbore, la margine de drum, știam bine că se va întoarce.

Bărbații judecă totdeauna cu mult mai încet ca noi femeile.

Târgul nostru e așezat tot pe malul Dunării, dar mai în spre gurile unde Delta domnește în toată frumusețea sălbăticiei nepătrunse. Acolo m'am întors dela examenul prin care îmi sfârșiam prima etapă a unui drum cunoscut tinereței. Reușisem. S'ar fi căzut să fiu veselă să alerg descălțată de orice gând să mă bucur măcar câteva săptămâni ale verii.

N'a fost așa. M'am revăzut pe puntea aceluiaș vapor și lângă bara de care mă rezemam la venire, nu mai era nimeni. Adică nu-l vedeam pe străinul dela coborîre. La marginile cu vii ale târgului nostru am ieșit să-l caut, să-l aștept. Mi s'a părut că întâlnirea noastră nu-și poate avea locul între zidurile cu mucegai al unui orășel cu temelia putrezită de prea multă apă din vecinătatea Dunării. Credeam că va veni. Trebuia să-l văd răsărind de pe o cărare și privindu-mă a înțelegere să-mi spună: „Amintirea ta m'a stăpânit ca o chemare fără putința înlăturării".

Intâlnirea n'a fost așa poetică, dar a fost. Prea îmi agățasem ultimile fire de speranță de legătura cu bucuria vieții, ca să nu ne mai revedem. Și într'o zi am primit un bilet dela prietena unde îl dădusem întâlnire. Am alergat cu inima svâcnind, lăsând copacii năucí în urma mea, privindu-mă ca pe o zănatecă. Strivíam florile de pe cărări, prăvălindu-mă spre drumul care ducea către casa unde mă aștepta „el". Eram biruitoare, fericită, în învăluirea încrederii și plăcerii. Pluteam într'un nor cu miresme și tăceri ametitoare.

Era începutul nouei vieți.

Il chema Stelan.

Numele acesta cu asemuiri de stele, aidoma ochilor ce-și plâmbă privírile peste capetele oamenilor, mi-a rămas, ca și chipul său în inimă. Și-l duceam cu mine la cheremarea așteptată, ca o împlinire a destinului.

In seara aceea am eșit pe dealul unde se sting ultimile lumini ale soarelui și se aprind primele candele ale nopții. Era o îmbiere dulce în aer. Totul tălăzuia în vuet surd a îmbrățișări în însăși inima firii. Ne-am așezat pe-un dâmb cu flori, plimbându-ne privirile peste coasta cu vii, peste șerpuirile cu licăr ale Dunării.

Un miros ciudat ne gâdila nările. Părea că undeva se deschid flori necunoscute și răspândește mireasma parfumului pe care nu-l mai întâlnisem de mult.

— „Dragostea mea" — am șoptit fără voie.

Stelan a tresărit, cercetându-mă mut.

— E numele simbolicului parfum care ne îmbată. — i-am' lămurit, sprijinindu-mă de brațul său.

Străinul, venit printr'o ciudățenie a legăturilor dintre sufletele omenești, rămânea pe mai departe rece, mângâindu-mă îndurerat:

— Lena ești atât de copil... De ce te joci cu tine însuți, cu focul nevârstnicíei?

— Lasă-te, lasă-te de gânduri bătrâne, lasă-te furat de frumusețea clipelor, de omenescul din noi și bucură-te de ceasul prezent.

Ne-am strâns unul lângă altul lipindu-ne capetele, iar umbrele apropiate se întindeau ca una singură în lumina lunei, ce tocmai răsărise din dosul crucii de pe deal.

— Nu pot Lena, nu pot să mă descătușez din mine însumi. Mi-e teamă de mine, mi-e rușine de tine.

Și tremurând ca în prag de despărțire, a plecat pentruca la o nouă chemare a mea să vie la Vâlcov, unde am cerut voie tatei să merg la o rudă.

Acolo ne-am plimbat pe canalurile peste care atârnă brațe verzi și cuiburi de păsări. Am făcut baie împreună în apele măloase, unde ne-au mușcat lipitori și m'am fript la soare, spre a avea prilejul să fiu îngrijită de Stelan.

In ultima zi înainte de plecarea lui ne-am înfundat în pădurea Letea, din Deltă. Vegetația bogată, cu miros greu de flori fără soare; umezeala copacilor umbroși; sborul păsărilor grele, cu fâlfâit de aripi obosite, totul oferea un adăpost pentru dragostea mea.

In inima pădurii m'am strâns în brațele străinului care m'a atins cu degetele ușurel pe păr, strecurându-se ciudat în adâncurile înfiripării vieții mele. Ameteam de plăcere și aș fi vrut ca totul să se termine acolo, să înceteze trăirea în clipele acelea.

— Lena, de ce sunteți voi toate femeile la fel?

L-am pișcat cu unghiile de brat, l-am înțepat cu dinții în grumaz, strecurându-și:

— Nu-mi pasă cum sunt femeile. Nici cum sunt eu. Trăesc, doresc, mă bucur sau sufăr... Nu mă chinui Stelan.

— Chinul va veni mai târziu.

— Il voi suporta atunci. Pentruce să îndur și așteptarea neplăcerilor? Fii întreg Stelan, nu te poticni în atâtea raționamente care împiedică bucuria de a trăi.

— Ești un foc de pae, Lena.

— Și voi arde cu totul, ca paiele. E vreo vină și asta?

M'am înlănțuit în jurul său și aș fi dorit să fie mícut, să-l strâng la sân ca pe un copil, să-l adorm, să-l duc cu mine, pentru totdeauna, să fie al meu.

Stelan a înțeles altfel sau n'a priceput nimic, dar s'a desprins rece și aspru, plecând.

M'a lăsat în negura pădurii, în pustiul sufletului meu răvășit.

De ce s'a speriat oare?

De limpezimea gândurilor mele, sau de turburarea din inima sa?

*

Dar va veni...

N'am plecat din Vâlcov. Am stat, așteptându-l, chemându-l clipă cu clipă prin mesagiul gândului tare, al neînfrânteí dorințe de a-l vedea.

Ieșeam pe marginea apelor și în liniștea înserării, scriam pe cerul senin porunca gândurilor. Știam că de undeva Stelan le va ceti în nelinișteа nehotărîrii sale. Are și el un suflet doar.

Și într'o zi l-am văzut oprindu-se mai slăbit în fața copilului din mine, mai cercetat de semnele unor ciudate întrebări, mai chinuit de îndoieli ce ferecă nefericirea pe fruntea oamenilor.

— Ai venit cu fericirea mea, Stelane. Te-am strigat, te-am așteptat. Norii nu se puteau scutura de pe stropită de curând, cu frunzele argintii sclipind în soare.

Pe potecile rar umblate pășiam înaintea „străinului" și mă simțiam atât de fericită. Aerul liniștit, marea din toate părțile, închisoarea fermecată din jur îmi dădeau un curaj nou. Stelan era al meu, numai al meu. M'am întors, oprindu-l și oglindindu-mă în ochii lui mari și de nepătruns:

— De ce nu înțelegi tu dăruirea mea plină de bucurie. Noi pentru asta trăim.

N'am așteptat răspunsul lui. Imi era deajuns credința mea curată și stăpânirea pură alături de dânsul pe Insula Fericirii. Misterul tăcerii, vraja gândului că ne aflăm pe insula unde se termină o lume și începe alta, apropierea de bărbatul dorit, îmi dădea aripi sufletului care se risipea în văzduh, în mireasme, în bucuria de a trăi.

Chiuiam de bucurie, alergând, smulgând flori și ierbă, stropindu-l pe Stelan cu apa sărată a mării, până ce m'a trezit ca sub o biciuire:

— Apa asta are gustul lacrimilor, Lena... Ia seama.

M'am oprit țintuindu-l. Imi venea să-l sgâltâi, să-l dau cu capul de aracii vițelor fragede, să-l afund în talazurile mării ce murmura în început nou de viață, — spre a-l trezi, să mă vadă așa cum numai eu știu ce sunt, să mă înțeleagă, să mă caute.

— Stelane, voi bărbații căutați frumosul numai după ce a trecut și marea așteptată, ca o împlinire a destinului.

In seara aceea am eșit pe dealul unde se sting ultimile lumini ale soarelui și se aprind primele candele ale nopții. Era o îmbiere dulce în aer. Totul tălăzuia în vuet surd a îmbrățișări în însăși inima firii. Ne-am așezat pe-un dâmb cu flori, plimbându-ne privirile peste coasta cu vii, peste șerpuirile cu licăr ale Dunării.

Un miros ciudat ne gâdila nările. Părea că undeva se deschid flori necunoscute și răspândește mireasma parfumului pe care nu-l mai întâlnisem de mult.

— „Dragostea mea" — am șoptit fără voie.

Stelan a tresărit, cercetându-mă mut.

— E numele simbolicului parfum care ne îmbată. — i-am' lămurit, sprijinindu-mă de brațul său.

Străinul, venit printr'o ciudățenie a legăturilor dintre sufletele omenești, rămânea pe mai departe rece, mângâindu-mă îndurerat:

— Lena ești atât de copil... De ce te joci cu tine însuți, cu focul nevârstnicíei?

— Lasă-te, lasă-te de gânduri bătrâne, lasă-te furat de frumusețea clipelor, de omenescul din noi și bucură-te de ceasul prezent.

Ne-am strâns unul lângă altul lipindu-ne capetele, iar umbrele apropiate se întindeau ca una singură în lumina lunei, ce tocmai răsărise din dosul crucii de pe deal.

— Nu pot Lena, nu pot să mă descătușez din mine însumi. Mi-e teamă de mine, mi-e rușine de tine.

Și tremurând ca în prag de despărțire, a plecat pentruca la o nouă chemare a mea să vie la Vâlcov, unde am cerut voie tatei să merg la o rudă.

Acolo ne-am plimbat pe canalurile peste care atârnă brațe verzi și cuiburi de păsări. Am făcut baie împreună în apele măloase, unde ne-au mușcat lipitori și m'am fript la soare, spre a avea prilejul să fiu îngrijită de Stelan.

In ultima zi înainte de plecarea lui ne-am înfundat în pădurea Letea, din Deltă. Vegetația bogată, cu miros greu de flori fără soare; umezeala copacilor umbroși; sborul păsărilor grele, cu fâlfâit de aripi obosite, totul oferea un adăpost pentru dragostea mea.

In inima pădurii m'am strâns în brațele străinului care m'a atins cu degetele ușurel pe păr, strecurându-se ciudat în adâncurile înfiripării vieții mele. Ameteam de plăcere și aș fi vrut ca totul să se termine acolo, să înceteze trăirea în clipele acelea.

— Lena, de ce sunteți voi toate femeile la fel?

L-am pișcat cu unghiile de brat, l-am înțepat cu dinții în grumaz, strecurându-și:

— Nu-mi pasă cum sunt femeile. Nici cum sunt eu. Trăesc, doresc, mă bucur sau sufăr... Nu mă chinui Stelan.

— Chinul va veni mai târziu.

— Il voi suporta atunci. Pentruce să îndur și așteptarea neplăcerilor? Fii întreg Stelan, nu te poticni în atâtea raționamente care împiedică bucuria de a trăi.

— Ești un foc de pae, Lena.

— Și voi arde cu totul, ca paiele. E vreo vină și asta?

M'am înlănțuit în jurul său și aș fi dorit să fie mícut, să-l strâng la sân ca pe un copil, să-l adorm, să-l duc cu mine, pentru totdeauna, să fie al meu.

Stelan a înțeles altfel sau n'a priceput nimic, dar s'a desprins rece și aspru, plecând.

M'a lăsat în negura pădurii, în pustiul sufletului meu răvășit.

De ce s'a speriat oare?

De limpezimea gândurilor mele, sau de turburarea din inima sa?

*

Dar va veni...

N'am plecat din Vâlcov. Am stat, așteptându-l, chemându-l clipă cu clipă prin mesagiul gândului tare, al neînfrânteí dorințe de a-l vedea.

Ieșeam pe marginea apelor și în liniștea înserării, scriam pe cerul senin porunca gândurilor. Știam că de undeva Stelan le va ceti în nelinișteа nehotărîrii sale. Are și el un suflet doar.

Și într'o zi l-am văzut oprindu-se mai slăbit în fața copilului din mine, mai cercetat de semnele unor ciudate întrebări, mai chinuit de îndoieli ce ferecă nefericirea pe fruntea oamenilor.

— Ai venit cu fericirea mea, Stelane. Te-am strigat, te-am așteptat. Norii nu se puteau scutura de pe

doriți totdeauna, numai ceea ce ați pierdut.

Ce știi tu despre bărbați!... Tinere, femeile se vor atotștiutoare; bătrâne, pretind să le credem naive, nevinovate. Pentru tine, fecioria e o povară. Când vei trece de treizeci de ani o să regreți neprețuirea de azi...

A tăcut.

De undeva, dinspre o colibă ce răsărea la altă margine a insulei, venea un cântec trist, mai mult un plâns sfâșietor, ca o chemare spre mormânt.

Am pășit amândoi spre bordeiul singuratic.

Ce-o fi căutând femeia în colțul acesta pustiu?

Era o văduvă tânără a unui lipovean pe care prietenii, la o petrecere, din prea multă dragoste, l-au strâns de gât. Femeia, de silă, de durere, s'a retras în insulă unde plânge și blestemă, așteptând să moară departe de oamenii care i-au răpit tovarășul vieții.

Am tăcut privindu-o, mângâindu-o din ochi și femeia s'a liniștit apropiindu-se de mine:

— Și dumneata?

— Am venit cu *soțul* meu să petrecem câteva zile departe de lume.

Stelan s'a încruntat, dar n'a zis nimic. Era un soț liniștit. Cel puțin așa părea în împrejurări când nu i se cerea părerea.

Lipoveanca, văzându-mă așa tânără, s'a înduioșat ca în fața unui copil și a încercat să ne dea cea mai bună găzduire. A pregătit o masă cu pește fiert și fript. Ne-a așternut prostire nouă pe patul înalt, al cărui capăt venea drept sub peretele de icoane. Unele străluceau de vechime, altele de argintul ramelor în care erau încadrate.

Era cald pe insulă.

Am lăsat ușa camerei deschisă, astupând-o cu plasa, să nu vie roiurile de țânțari și ne-am apropiat de patul alb.

— E patul nunții noastre, Stelane. Și svâcneam de fericíre.

„Străinul" era întunecat.

— Lena stinge lampa. Uită-te, câți ochi de sfinți ne privesc.

Și în noaptea aceea s'a strâns lângă mine, povestindu-mi întreaga lui viață, traiul greu într'o lume dușmană, așa cum îi întâmpină totdeauna pe singuratici. Acum îl înțelegem pentru ce părea mereu „străin", strâns în el însuși.

Și Stelan mi-a fost mai drag. Descoperisem copilul dintr'ânsul.

L-am strâns, lipindu-mă înfiorată, fericită, așa cum numai insula aceea ciudată putea să-mi ofere clipe spre care însuși visul nu îndrăsnise a se înălța. Atunci Stelan, uitând de toate parcă, și-a deslegat inima, potopindu-mă cu frumusețea unor gânduri ce picurau peste inima tânără ca o muzică adormitoare.

Mă iubea și frica de a nu păcătui împotríva firii curate întruchipată în copilul din mine l-a oprit totdeauna să se apropie.

Acum, acum era noapte și în brațele sale stătea un trup cald, ale cărui forme prelungi, neîmplinite nu se vedeau. Simțiam că Stelan e ametit, e bolnav parcă și aș fi vrut să mă sdrobească parcă...

Atunci, atunci s'a auzit bătăile rari și tari ca niște tunete ale clopotului dela biserica lipovenească din Vâlcov. Bătea, după obiceiul lor, miezul nopții.

Prin ușa acoperită cu plasa, luna răsărită peste mare poleia icoanele din care ochíi sfinților plângeau peste noi.

Loviturile sunetului de clopot m'au isbit în creier ca niște ciocane.

Stelan s'a ridicat, făcându-și cruce.

L-am auzit murmurând: „Doamne, ce era să fac?!"

Și-a strâns hainele și s'a strecurat ca o umbră de hoț, plecând.

De atunci nu l-am mai văzut.

A plecat iubirea mea.

L-am căutat peste tot. Nu mai era. Ceruse a fi trimis pe front.

BUN RĂMAS

Odată cu negurile care urcă pe munți,
Pas în pas cu ciutele purtătoare de vrajă,
Vino de mă așteaptă lângă melodia din urmă
Când se stâng, destrămate, iluzii și stele și taine.

Tot ce odinioară ne-a împrumutat ceruri și aripi,
Nu mai însamnă, iubito, decât o amăgire deșartă.
Unde să te caut nestatornică lumină a inimii?
Pe munți urcă neguri și mă dor, în adânc, amintirile...

Sergiu Grosu

Și iar se duc cocorii

Și iar se duc cocorii... și-afară-i toamnă iar...
Și-aceleași frunze moarte pornesc în trist colind...
Spre zarea răscolită de patimi și amar
Intind o mână rece, un funigel să prind.

Cu fruntea alipită de geamul străveziu
De-oiu retrăi trecutul de sgură și cenușe,
Și anii triști de-or plânge târziu de tot la ușe,
De-o să mă doară rana din sufletu-mi pustiu,

Mă voiu întoarce iarăși la masa mea de scris
Uitând, o clipă numai, ungherul meu sărac —
Din navigări nebune pe triste mări de vis
Va răsări brumatul poem elegiac.

Victor Basarab

TREI VAGABONZI

POVESTIRE DE VINEREA MARE

Oricât ar cobori negurile peste amintirile vieții mele, pe locurile văzute, orașele vizitate, văile, munții și apele străbătute, chipul tău, Kirios Epaminonda, până'n pragul mormântului n'are să se șteargă din mintea mea.

Sunt 30 de ani și mai bine.

De aproape o săptămână, locuiam pe bordul vaporului de marfă „Horațius Cupas", în minunatul orășel Lavrios, orășel ascuns într'un golf liniștit, cu o mare plină de toate culorile.

Aproape o săptămână am hoinărit în împrejurimile acestui orășel scump oricărui grec. Seara, când mă întorceam pe bordul vaporului, o feerie nemaivăzută îmi turbura mintea, făcându-mă să trăiesc adevărate clipe de vis.

Lavrios! Orășel mic, împrejmuit de munți înalți și spinoși, cu un port ce nu cuprindea decât două, trei vapoare și vreo două duzini de bărci. Trei mii de ani hodinise în cenușă și lavă, uitat și mort! Trei mii de ani a așteptat să se ivească o corabie gonită de furtună și ca să învingă valurile, marinarii au încărcat-o cu pietrele rostogolite din munții tăi.

Ajunși în Italia, corăbierii au asvârlit pietrele pe mal și au plecat mai departe.

Intr'o zi, inginerul de mine Serpieri, trecând de-alungul coastei, a zărit pietrele, le-a studiat și-a văzut că ele conțin plumb și aur.

A venit în Grecia și cu ajutorul Statului a întemeiat o societate pe acțiuni începând exploatarea imenselor bogății.

Douăzeci de cuptoare uriașe se întind acuma dealungul malurilor și ard fără de încetare zi și noapte, topind minereurile cari coboară cu vagonete din munte trase de catâri.

Din gura uriașelor cuptoare, valuri de foc se revarsă în mare, o îmbracă în zeci de culori, de la roșul aprins al purpurei, la paloarea frunzelor când prind a rugini toamna.

Uneori sub mlădierea unei brize, venite din larg, luminile îmbracă nuanțe misterioase și înfiorătoare.

Marea arde. Ce mână nevăzută în fund parcă voiește să-i dea foc? Și prin fața cuptoarelor a căror lungime se întinde peste un kilometru, când trec luntrile albastre, chipul cântăreților se îmbracă în sânge și pietre de rubine.

Până departe, dincolo de golf unde se întindea văpaia acestui petec de mare însângerat, până'n departe nevăzute se pierdea ecoul duioaselor cântări.

Adeseori, în serile acelea, privind marea plină de foc, ochii mei înlăcrimați se îmbrăcau într'o lumină stranie, fiori îmi zăgăzuiau nervii, crezându-mă într'o lume de basme. Închideam ochii, îi deschideam cu putere, căutând să mă încredințez că aceea ce trăiesc e realitate.

A șaptea zi vaporul era încărcat. Bale de plumb îi căptușiseră pântecele.

In vreme ce marinarii făceau ultimele pregătiri, am coborît în port să mai văd încăodată orășelul minunat și vesel, statuia inginerului Serpieri, așezată în fața micului cazino și pe care grecii în semn de omagiu săpaseră pe soclu:

Mort a fost, și tu
Serpieri l-ai înviat.

Am privit încăodată la ochii frumoaselor grecoaice. Veniseră pe mal îngândurate, trimițând tinerilor marinari ultimele lor zâmbiri.

Abătut, m'am urcat cu coșuletul de merinde, pe punte, știind sigur că niciodată în viață n'am să mai revăd colțul acela de feerie, muncă, muzică și pace...

Și când vaporul a ridicat ancora și batistele fluturau, iar brațele se întinseră spre noi, rănit de melancolia despărțirii am prins a agita și eu batista deși știam că pentru mine, străin și singur, n'a venit nimenea la țărm să mă petreacă.

Adăpostul nostru era sub un cort lângă magazia Nr. 1.

Călătorind de zece zile împreună cu tovarășul meu de drum Verbescu, afară de câțiva guzgani nu venea nimeni să ne turbure somnul.

Și deodată, în aceeaș noapte, după plecare, pe când atipisem, simții cu toată boarea mării o răsuflare grea și cineva mă lovea cu picioarele.

— Cine ești?

— Kirios, eu Epaminonda, negustor... răspunse necunoscutul într'o românească stâlcită.

—— Ești grecoso Kirio?

— Da grecoso...

— Bine, dar de ce mă lovești cu picioarele?

— S'avemu ertare, frățico, și bolborosi câteva cuvinte neînțelese.

Dimineața văzui în fața mea o mogâldeață de om sbârcit, cu vine roșiatice pe față, șubred îmbrăcat și tremurând sub cortul de pânză.

Ca întotdeauna, când mă deșteptam, ochii mă dureau din pricina stropilor sărați ai mării, mirosul de catran, uleiuri și de smoală, cu care era îmbâcsită puntea...

Străinul, ghebosit lângă un coșuleț de nuiele, privea spre mine, cu un aer de jale.

— Ertați Kirio, eu omu bine crescutu... eu supăratu la d-tră... la nopte... totu ominile nu vede... numai la animalele este ochile de vedere... la nopte.

— Știi românește? De unde ești?

— Trăitu la Constanța... 20 de anii... Eu Kelafonetu... și oftă greu, iar ochii mici și cenușii cătară întrebători, când spre mine, când spre Verbescu.

— Ce vorbește? mă întreabă în franțuzește tovarășul de drum.

Grecul căscă ochii mari, ciuli urechile, ca și când ar fi bănuit ceva.

— Și-acuma unde mergi?

— La Anglitera.

— La Anglitera? Dar ce să faci?

Un oftat lung și o clătinare din cap îi fu răspunsul.

— La Anglitera, să facem negustorie, să muncim.

Apoi încet și pe îndelete, prinse a ne povesti jalnica epopee a vieții lui. Cum a avut parale, restaurant, și-o femeie care l-a nenorocit. Un chelner tânăr și șiret i-a furat nevasta, i-a furat banii, l-au lăsat sărac. A deschis o cârciumă, la o margine de mahala. Deși fusese mare restaurator, afacerile mergeau prost, tot mai prost...

Pe urmă i-au dat și foc. Ajunsese să doarmă prin șanțuri, să care geamandanele.

S'a întors după 40 de ani în Grecia... Dar n'avea pe nimeni, și'n Grecia sărăcie...

Ieșii pe punte. In fața mea coaste stâncoase și sure și-o mare cenușie și turbure.

In acelaș timp răsări în ușa cortului și Kir Epaminonda.

Mogâldeața de om întinse gâtul, se uită în toate părțile și se furișă pe după funii lângă bucătăria vasului.

Se întoarse peste puțin și se vârî iarăși în cort.

Aproape toată ziua rămase acolo, ștergându-și cu o periuță pe

tole de pe cuptorul meu, dar, cu picături de apă pe care le turna dintr'o sticluță.

Seara cădea.

— Kirio, îl întrebai eu, de ce nu vii afară? Iată marinarii încep să cânte.

— La mine nu trebuie cântare... eu știu și marinaru... la corabia eu fostu de trei ori la moarte... corabia s'a necatu, și asta valuri fostu așa de mari....

Grecul întinse mâna în sus, ca și când ar fi voit să-mi arate cât de mari erau valurile.

— Da, ajutoru de căpitan la corabia... corabia... la punze... acolo marinaru când furtuna este... asta vaporu al mașina... la aburi, — și mogâldeața de om strânse buzele, și-un râs disprețuitor i se ivi în ochii mici.

Seara căzuse și marea se liniștise. In depărtare clipi lumina unui far. O insulă. Cine știe cum o chema.

Marea își schimba culorile: când cenușie, când vânătă.

Vaporul înainta maiestos; în bot, două valuri albe, ca două mustăți uriașe, îi încununau prora...

Pe punte s'aprinseră lumini. Un marinar din proră striga din timp în timp ceva în grecește și-arăta cu mâna spre comandă.

Aflasem că în insulele grecești, prin locurile periculoase, iau măsuri de pază...

Și în acelaș timp, o melodie nespus de dulce se revărsa în văzduh.

Marinarii cari nu erau de serviciu se strânseră în cor. Așa făceau în toate serile calme. Cântau cântece duioase, cu voci limpezi și cristaline de tenor. Cântau de dragoste, de durere, într'o armonie perfectă. Eu mă strângeam atunci lângă ei și cu ochii înlăcrămați mă gândeam la țara mea îndepărtată.

— Iar ai devenit melancolic! spuse Verbescu, atingându-mă ușor cu mâna pe umeri.

Îi răspunsei cu o clătinare din cap.

Se așeză lângă mine. Căzuți pe gânduri, prinși de melancolia cântecelor, tăceam.

— Bilet...

— Ce voește el dela mine?, mă întrebă Epaminonda, speriat.

— Bilet.

Controlorul vaporului, un franțuz îndrăcit, cu ochii negri ca tăciunele, îmbrăcat în uniformă cu tresă de aur la mână, năvălise în cortul nostru.

Cu toate că vaporul era al grecilor și purta și steagul țării lor, fusese închiriat unei companii franceze.

— Bilet... strigă a treia oară franțuzul, și-l apucă furios pe grec de mână.

— Kirios, controlor, eu omu, sărac, eu mergu să câștigu bucățica de pune... nu am nici un banu...

Franțuzul dădu aspru din cap, și ca și când ar fi înțeles ce îngăimă grecul, strigă: „Te dai jos la cel dintâi port!

— Apoi adresându-se nouă:

„Domnilor, nu știți ce fac grecii ăștia. Totdeauna, vaporul e căptușit cu fel de fel de compatrioți de-ai lor, cari vor să călătorească gratis. M'am plictisit cu haimanalele astea.

— Kirios, controlor... încercă să vorbească Epaminonda.

Dar controlorul furios, fără să-i mai dea vre-o atenție, îi întoarse spatele.

— Domnu controlor! strigă pe urma lui grecul. Eu omu săracu, și repetă aceeași rugăminte pe grecește, frecându-și palmele si privind cu ochii înlăcrămați când la mine, când la Verbescu.

— Un chinuit al soartei, de ce n'are milă de el? Ce pierde Franța dacă-l lasă să călătorească până la Marsilia?

— Să strângem bani printre marinari, compatrioți, vorbii eu.

— Și ei oameni săraci. Dar eu totu merg la Anglitera, vorbi enervat Epaminonda. Își luă coșul cu merinde și privind ca un hoț să nu fie observat, se depărtă.

Camerele mașinilor sunt mari, largi și adânci. Acolo în fund, jumătate goi, negri ca niște draci, cu ochii înroșiți, lucrează mașiniștii, focarii, ajutoarele lor. Zi și noapte fără încetare, asudă și beau apă clocită, strânsă în depozite mari, varsă cărbuni în gura cuptoarelor și, cu ochii îngrijorați, ung fără încetare șurupurile, pistoanele, ca nu cumva o piesă cât de mică să nu funcționeze.

Aici la mașini în fundul vaporului, lângă cărbuni și unsoare, l-au primit cu bucurie frații săi din insulele Zante, Carigo, Cerigote, Kefalonia... și nu i-au cerut bilet.

Și pe când el le povestea istoria acela de controlor, ei îi dădeau tutun, mângâindu-l.

Atât însă, că patru cinci zile va fi nevoit să trăiască în căldură, foc și unsoare pentru că în aerul de-afară curat și proaspăt, controlorul acela, ca un vultur, stă la pândă și veghează asupra lui.

De două zile n'am zărit pe Kir Epaminonda. Ce face el acolo în fundul de iad, unde fierb mașinile, aburi, unsoare, și foc?

Am trecut și de Metapan. Nici căpitanul acela, care s'a făcut călugăr pentru că de trei ori i s'a sfărâmat corabia de stâncile cretoase, n'a ieșit în calea vaporului nostru să-l binecuvinteze.

Și nici la Faro-di-Mesina nu ne-am oprit.

„Horatios Cupas" înaintează lin, pe-o mare galbenă ca chihlimbarul.

Pești sburători își iau sborul din unde și din aripile lor se revarsă scântei dumnezeiești.

Dar uriașul acela care se înalță înfricoșător din fundul mării?

E Stromboli în Lipare. El veghează, aici, în mijlocul mării, de veacuri încruntat; așa va veghea vecinic mii de ani, iar noi vom fi de mult pulbere.

Fumegă din adâncul lui misterios și fumul se înalță rotocoale, se încolăcește, îmbrăcând forme ciudate, descriind ieroglife stranii pe fondul cerului.

Verbescu veni cu o hârtie spre mine.

— E Stromboli adevărat?

— Da... Stromboli, cu vulcanul stins...

Umbra lui uriașă se întinde departe acum, întunecă marea, cerul. Noi stăm lipiți de copastia vaporului, neluându-ne ochii dela uriașul acesta.

— Nici luna n'are putere să-i lumineze fața, — vorbește într'un târziu Verbescu.

— Kirios, Kirios...

Epaminonda s'apropie de noi tiptil... cască ochii și arată cu mâna.

„Câte ori trecutu eu aici... atunci eu omu liberu... ajutoru... la căpitanul de corabie..."

Își duse o mână la obraz și clătina din cap. „Câtu auru se perde la omenire, și omenile sunt săracile".

— Cum asta Kirios?

— La fumu este auru.

— Intr'adevăr, Kir Epaminonda, ai dreptate.

La Lavrios, cuptoarele sunt legate cu hornuri lungi și din fumul care se depune pe pereți se strânge mult aur.

— Adevăratu, Kirios, vorbi Epaminonda, bucuros... Adevăratu.

— Bine Kirios, dar aici cum s'ar face așa hornuri, ca la Lavrios?

— Asta este treaba la înginerile, vorbește el serios.

— Sărmanul, el tot la aur se gândește, — îmi vorbi Verbescu, căruia îi explica-i ce visează grecul.

Și noaptea cade mai misterioasă, mai tainică.

Nestemate scapără valurile, pe când Stromboli se îmbracă într'o mantie de ceață, moale și străvezie...

— Kalinihta, (Noapte bună) Kirios, șoptește Epaminonda în grecește strecurându-se pe furiș spre locul lui de supliciu.

— Kalinihta, îi răspund eu tot în grecește, voind să intru fără să pot în cortul meu.

Cine mă reține aici pe punte?

Stromboli? El nu mă lasă să dorm?

Sunt înverzite țărmurile Franței... Castele vechi, cu turnuri înalte, răsar pe coaste și Mediterana zâmbește. Pământul Franței e acela pe care-l privim de-acum înainte.

Pe lângă noi trec vaporașe pline de excursioniști.

Salută, strigă, agită șepcile și vaporul nostru răspunde cu glas gros și turburător.

E Duminecă, zi de veselie, hodină, petrecere. Totul e făcut astăzi să râdă; cerul e albastru și așa de aproape de noi și marinarii aceia, vecinic posomorâți, râd și ei și arată cu mâna când trec pe lângă mine.

Astă seară vom fi la Marsilia și fiecare din noi va pleca cu gândurile încotro îi va fi dat să rătăcească și fiecare dintre noi e nerăbdător s'ajungă mai repede în portul acela uriaș, unde drumurile se desfac în toate părțile lumii.

Numai tu, sărmane Epaminonda, stai în fundul vaporului și te prăjești în aburi, foc și uleiuri, neștiind ce are să facă franțuzul cu fruntea încrețită, care ca un motan la pândă, stă și te așteaptă.

Nu mai e nici un chip de scăpare.

Motanul și-a prins victima

Ordinul serviciului sanitar francez e categoric: „Toți pasagerii și personalul vasului trebue să se supună examenului medical".

Holera a fost semnalată la Pireu și vasul nostru tocmai de acolo vine.

Comandantul vasului răspunde personal de orice abateri. Nu zadarnic, la catarg, flutură un steguleț galben: semnul că venim din locuri contaminate.

Nu numai noi, dar și giganticul pachebot japonez, „Tokemaru', lângă care am ancorat, s'a oprit lângă „Horatius Coupas".

Si ce e vaporul nostru pe lângă el? Un pui de gâscă pe lângă o cămilă.

Toată lumea iese pe punte și-și pregătește boarfele pentru desinfectie.

Salupa sanitară, cu steagul alb, cu crucea roșie, la catarg, tremură

Pe bord e mare forfoteală. Căpitanul a pregătit lista personalului și a pasagerilor.

Numele Verbescu e întâi, apoi vin eu și la urmă Kir Epaminonda.

Sărmane Epaminonda! Ori cât ai fi tu de urmaș al Eladei, dar de dragul tău Grecia n'are să declare războiu marei Republici! Așa dar vino mai repede, ieși din ascunzătoarea ta!

Nu trece mult și odată Epaminonda se vede venind. E galben la față și tremură... Lasă coșulețul jos, își scoate sapca și-și șterge fruntea de sudoare. Corpul îi tremură de frig ori de frică? Ochii îi sunt roșii, surtucul plin de cărbuni și unsoare, imineii din picioare de necunoscut. Pantalonii i s'au scurtat, mai sus de glesne, lăsând să i se vadă piciorul gol și uscat.

— Kirios Epaminonda, ce te faci? Cum să te ajutăm?

— Ah, Kirios asta omine... Franța, țara de cultură?

Nu isprăvi vorba și, deodată, apăru în mijlocul nostru controlorul, încruntat și morocănos. Se uită la grec și clătină din cap cu un râs răutăcios...

— A da... aici... Police... Police...

Grecul strâmbă din umeri... Fața i se turbură...

— Și ce are se face la mine? Eu nu tâlhar. Și asta vaporu grecescu... Dacă la Franța este vaporia multe, la ce luatu la chirie, dela Greția? Și eu omu săracu, mergu la strainătate, muncescu cinstitu pentru pune. Și-acum poliție... Ah, frățico, asta are să fie scrisu la jurnalia. Lasa sa știe toată Evropa, cum Franțujile se poartă cu ominile săraci, cum ei muncitu, bătrinu de 63 ani, la cuptor. Franțujile! Ah!... asta omine... avari... Asta este țivilizația...

Si Epaminonda sfârși cu ochii în lăcrămi revolta lui.

Noaptea trebuia să hodinim pentru ultima oară în cortul cu guzgani, deoarece desinfecția se amânase pe doua zi de dimineață.

Mâine, poimâine, voiu pleca mai departe, poate în Algeria, în armata colonială ori în alt colț uitat de lume, să se îndeplinească ce mi-a fost scris de soartă. De ce, dragă tată, m'ai crescut pe ape?

Și noaptea aceasta e atât de lungă... și nu se mai face ziuă si prin deschizătura cortului lucesc luminile marelui port.

Marsilia toată stă încinsă într'un brâu de foc.

— Kirios dormi?

— Nu Kirios, da' ți ora este?

— Miezul nopții, răspunse Verbescu, care deasemeni nu dormea.

Trei vagabonzi stau aici sub cort, cu gândurile și durerile lor, ca trei frați nenorociți. Mâine se vor despărți ca să nu se mai vadă niciodată, împinși de acelaș destin care nu-ți spune de unde începi și cum ai s'o sfârșești.

In sfârșit. Examenul s'a făcut. Aproape nimic. Puțină stropitură cu formol și acid fenic. La catarg s'a desprins steagul acela galben și s'a prins altul alb. In

Paștile cădeau, în anul când m'am dus să le sărbătoresc la țară, la sfârșitul lunei Aprilie. Mă luase bunicul cu căruța până'n satul de pe malul Prutului. Bunicuța — mângâi-o Dumnezeu, că s'a dus la El — când m'a văzut, a 'nceput să plângă și să mă sărute.

— Puiul bunicuței... odorul bunicuței...

Și-mi mângâia părul și mă alinta și-mi desmierda obrajii... Și'apoi a prins să scoată bunătăți și să mă 'ndoape. Dintr'un sertar a scos „coarne de mare", negre și pline de dulceață, pe urmă, de undeva, smochine și stafide, apoi s'a suit în pod și-a scoborît un strâchinoi cu „gămboase" cum le numia ea: mere uscate, pere tăiate în felii subțiri, vișine și nuci.

— Ia și mănâncă, dragul bunicutei, că voi la oraș duceți dorul...

Si eu nu știam cu ce să 'ncep.

Pe urmă s'a dus la camară de-a adus mere întregi, rumene și frumoase, de parcă atunci le culesese depe copac și pere, mustoase: o bunătate.

— Mănâncă, dragul bunicuței, că pentru mata le-am pastrat, ia și papă...

Dar nu s'a isprăvit încă. Mesuța la care mă așezase începu să se umple cu: un găvănoșel cu povidlă, cu un castronaș cu miere, galbănă cum e soarele la amează, c'o farfurie cu perje umplute cu miez de nucă, zaharisite și uscate în cuptor, cu un borcan cu dulceață de cireșe amare, de care știe că-mi place... Și: „Ia, dragu bunicuței, că ți-o fi foame... atâta drum!..."

Am luat din toate bunătățile, dar m'am săturat repede.

— Iaca, făcu bunicul intrând pe ușă, ți-am adus și eu niște faguri de miere, că bunică-ta asta vrea, pe semne, să te 'ngrașe 'ntr'o zi.

— Ei, și dumneata!... Ce nu lași băetu să mănânce?

— Cum, eu nu-l las? Dar nici, toate de-odată, cum vrei d-ta... să-l îmbolnăvești?

— Vezi-ți pe-afară de treabă, nu te-amesteca aici, că știu eu ce fac...

Și bunicul n'a mai spus nimic și-a ieșit.

Asta a fost într'o Marți, după Florii, când am ajuns eu în Românești. Și-a doua zi Miercuri a fost la fel și Joi deasâsderea, de nu mă mai ținea pântecul. Și-avea bunicuța un fel al ei de-a vorbi, așa de mângâios, de nu mă mai săturam s'o ascult.

Și-tul lui Aprilie. Zilele destul de călduroase, cu soare lucitor și cu lumină așa de bogată, de nu m'ajuta privirea s'o cercetez. Dimineața, după ce răsăria soarele bine, bunicuța intra, în colțuni, să nu facă sgomot și deschidea fereastra. O simțeam cum umbla încet, dar nu deschideam ochii, căci știam ce-are să se 'ntâmple. După ce deschidea fereastra și simțeam răcoare și aroma primăverii sărutându-mi obrajii, vinea și sărutarea bunicuței, ușoară și bună. Și numai cât îmi atingea fața și eu și zâmbeam.

— Ingerașul bunicutei, cum doarme el de frumos... Și eu ca o proastă nu-l las...

— Bunicuță, da' eu nu dormeam bunicuță, numai te-așteptam să vii, că știam că ai să vii...

— Hoț mare ce ești, vorbia râzând bunica, jucându-se cu părul meu și trăgând învelitoarea până sub bărbie, să nu care cumva să răcesc. Apoi până nu-mi aducea toate bunătățile la pat, nu mă lăsa să mă scol. Si până mi le aducea, aveam timp s'ascult cucul cum cânta în livadă și să urmăresc cu ochii sculul de raze ce se desfăcea în odăiță, aurind-o.

Eram în clasa întâia primară și ajunsesem cu abecedarul la partea doua. Eram, după cum mă socoteam, om învățat. Citeam până și gazeta, acolo unde erau literele mai mașcate, de se minunau bunicii. Și-mi era așa de drag la Românești, c'ași fi vrut să nu mă mai înapoez la oraș. Ziua bunicul nu sta cât ți ziulica. Făcea mai ales rânduială prin ogradă și prin grădină. Joi a adunat cu grebla ogrinjii și ce-a mai găsit, a făcut grămezi și le-a dat foc. Imi plăcea așa de mult cum se ridică fumul la cer și cum se destramă sus, ca o pânză, de nu mă mai săturam privind. Dădeam și eu ajutor, scoțând cu un vreasc focul ca să

răspuns eu, sărutându-i mâna, cum să-mi fie foame dacă atâta am mâncat la prânz?

— D'apoi de-atuncea a trecut un car de vreme, răspunde bunicuța trăgându-mă în casă, unde începu să mă îndoape iar cu toate bunătățile.

Când am ieșit afară, târziu, bunicu sta în cerdac, ascultând clopotele bisericii. Era atâta mângâere în sunetul clopotelor, c'ași fi vrut să stau într'una să le-ascult. Zarea era plină de aur, că soarele cobora spre creasta dealurilor, înroșindu-le și împroșcând cu săgeți totul.

M'am apropiat de bunicu, așezându-mă lângă el. Și pe urmă, tăcând amândoi, am ascultat multă vreme liniștea care parcă șoptea cântece ne mai auzite. Bunicu m'a cuprins cu brațul stâng și m'a tras lângă el. Clopotele cântau prelung

și-așa de duios, ca și cum s'ar fi tors chemarea lor.

Era în Vinerea Mare și de prin toate gospodăriile se 'nălța fumul gunoaelor aprinse. Și 'n cireșul din fața cerdacului ciripeau niște păsărele mici, cenușii, cu pieptul roș, ca și cum penele ar fi fost muiate în sânge. Erau așa de mici și de frumoase, că-mi venea să strig de bucurie.

— Bunicule, cum se cheamă păsările aceste așa de mici și de frumoase?

— Bot-gros se cheamă și-s păsări sfinte.

— Cum păsări sfinte, bunicule?

— Păsări sfinte, dragu bunicului, pentrucă ele au încercat odată s'aline durerile Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

— Ele, bunicule?

— Ele, atunci pe vremea când dușmanii l-au răstignit pe crucé pe Iisus.

— Și de unde știi matale asta, bunicule? Ai văzut matale?

— Cum să văd, că de-atuncea a trecut un car de ani, dar am auzit și eu dela bunicu și bunicu știa de la bunicu lui și tot așa mai departe...

— Și ce-au făcut păsărelele aceste cu Domnul nostru Iisus Hristos?

— Apoi, dragu bunicului, să-ți povestesc ce-au făcut, că întâmplarea asta s'a petrecut cu mii de ani în urmă, și tocmai în ziua când a fost răstignit Mântuitorul. Iaca astăzi, în Vinerea Mare, în mijlocu bisericii s'a scos Sfântu Aer și Sfânta Cruce pe care a fost răstignit Hristos. Asta închipue crucea pe care l-au bătut în cue dușmanii și l-au chinuit și l-au batjocurit...

— De ce s'au purtat așa de rău cu El, bunicule?

— Fiindcă era om bun, milos și cu dragoste față de cei sărmani. Și cum erau pe-atunci mulți oameni răi și necredincioși, Domnul Nostru lupta contra lor și muncea să-i aducă pe calea Adevărului și-a Dreptății. Atunci toți răii s'au adunat și l-au pârât la judecată. Si judecata L-a condamnat să fie răstignit. Și-odată cu El au mai fost condamnați doi tâlhari. Atunci meșteri răi au cioplit o cruce grea și L-au silit s'o ducă. S'a dus-o cât a dus-o și n'a mai putut și obosit și plin de sudoare cum era, o femee, Veronica, i-a aruncat o batistă să se șteargă. Și îndată după ce s'a șters, a rămas pe batistă chipul Mântuitorului, cum îl avea nostru Iisus Hristos a binecuvântat-o pe femeea aceia, de a rămas sfânta Veronica. Pe urmă când urca spre dealul unde trebuia să fie răstignit, Mântuitorul n'a mai putut duce crucea și-a îngenunchiat sub greutatea ei. Atunci a venit un om și l-a luat crucea, ducându-i-o mai departe. Și după ce-au ajuns pe dealul Căpățânii, L-au răstignit pe Iisus între cei doi tâlhari și i-au bătut cue în picioare și în palme. Și curgea sângele pe mâinile Lui sfinte și pe picioarele Lui obosite. Pe urmă, ca să-L chinuiască mai rău, i-au făcut o coroană din spini și i-au îndesat-o pe cap. Și spinii i-au zgâriat fruntea, de șiruia sângele pe amândoi obrajii. Atunci, dragu bunicului, o păsărică, văzând chinurile Mântuitorului, i s'a făcut tare milă și cum era mică și n'avea altă putere, a încercat, cu ciocul ei, să scoată spinii din coroana care îi însângera fruntea. S'a chinuit păsărica pân'a scos un spin și tot trăgând din spin, s'a zgâriat într'un alt spin, la piept, de i s'au înroșit de sânge penele. Atunci Mântuitorul hotărî ca păserii acesteia să-i rămâe penele cenușii, iar cele de pe piept să-i fie roșii.

— Si păsărica asta se cheamă Bot-gros?

— Ai ghicit, dragu bunicului. Păsărica asta, mică și cu pieptul roș, care se cheamă Bot-gros, a fost bună și miloasă cu Domnul Nostru și de-aceia cântă așa de frumos și ni-i așa de dragă.

Bunicu, după ce'ncheie povestirea, mă sărută și-atunci văzu că eu aveam ochii în lacrimi.

Plângeam și-afară plângeau clopotele în Sfânta Vinerea Mare, în asfințit, în noaptea care s'apropia cu deniile. Si 'n cireșul din față păsărica Mântuitorului măcina un cântec mărunt și dulce, ca o mângâere...

D. Iov

---

nuvelă de n. dunăreanu

Lasă benoclul, șterge cristalul cu batista, își șterge ochii și iar privește.

Epaminonda îl urmărește cu atenție... Figura lui e stinsă... Nu suflă o vorbă.

„Ce-are să fie?" — pare că se întreabă el.

Marinarii aruncă odgoanele... Cei de pe mal le prind și cu mișcări grăbite le leagă de țărm.

Câțiva se reped la puntea îngustă și-un hârâit prelung scârțâitor, răsună în văzduh.

Legătura cu uscatul s'a făcut Toți de pe mal așteaptă... Pe cine? Pasagerii! Toți trei ne uităm unul la altul. Cum să pornim? Deodată controlorul a isbucnit pe punte. Se oprește. Apoi face câțiva pași. Lângă ghereta cenușie se oprește din nou.

O fată, îmbrăcată în alb, îl așteaptă. El se repede la dânsa și două îmbrățișări scurte se îmbină într'o clipă. Își scoate sapca și începe a vorbi. Dânsa ține în mână o umbreluță verde și-un buchet de flori.

Franțuzul ia buchetul, îl sărută, se întoarce pe punte și strigă:

— Pasagerii liberi...

Mai ales hamalii, cari credeau că au de dus cine știe ce bagaj, rămân cu gura căscată când zăresc că numai eu, Verbescu și grecușorul jerpelit coborîm scările înguste.

Un râs de milă îi cuprinde pe toți când Epaminonda, ajuns pe țărm, își ia ziua bună dela marinari, compatrioții săi, salutând mereu cu șapca.

Pe fața grecului a răsărit acum un zâmbet de bucurie și cea dintâi vorbă, când părăsim portul, e să mergem și să bem un păhărel cu vin de Algeria.

— Iată ce înseamnă dragostea la omu!, — vorbi el pe drum.

Târziu, când ne-am despărțit, Epaminonda avea ochii în lăcrămi.

CRONICA LITERARĂ

VALERIU MARDARE: „D'aia am divorţat"

EDITURA „UNIVERSUL", 1942, BUCUREŞTI

ION MINCU LEHLIU: „Am fugit de Dumnezeu"

EDITURA „BUCUR CIOBANUL", 1942, BUCUREŞTI

Cartea d-lui *Valeriu Mardare*, intitulată oarecum dur: *„D'aia am divorţat"*, reactualizează problema trecerilor din cele două zone distincte: a scrisului gazetăresc şi a literaturei celeilalte cu ţinută gravă, cu mai puţine concesii — atunci când are talentul ce i se cuvine — şi infinite etichete. Gazetarul este un om grăbit prin însăşi îndatorirea profesiunei sale. I se cere — implacabil — material cât mai mult şi cu o punctualitate căreia cu greu sau chiar deloc i s'ar putea adapta scriitorul celălalt, *de laborator*, ca să-l definim în acest mod. Scrisul gazetăresc trebue să posede îndemânarea — care uneori ia aspecte aparente de artă — de a surprinde conflictele vieţii în acest mers necontenit al oamenilor şi ei deopotrivă de grăbiţi.

Dramele vieţii şi comediile ei nu sunt văzute de gazetar decât — de cele mai multe ori — în final, în desnodământ. Şi, în această vertiginoasă îndatorire profesională el cunoaşte, din câteva rânduri, întreaga întâmplare, care rezumă o viaţă sau mai multe vieţi deodată, în problematicele ei cauze, întrevăzute de el pe teren. Gazetarului de multe ori i se smulg filele din mână, pentrucă — de partea cealaltă a rotativelor — îl aşteaptă curiozitatea şi lăcomia pentru senzaţionalul faptului divers al atâtor mii de cititori. Privită astfel problema, rezultă neîndoelnic faptu că, în scrisul gazetăresc, sunt împiedicate de timp, cu o brutalitate dureroasă, marile procente de creaţie, adică acele treceri ale materialului divers al zilei prin flacăra mistuitoare şi prin nedefinitele ţinuturi unde cărbunele capătă desăvârşite surâsuri de piatră preţioasă.

D. *Valeriu Mardare* face în literatură un drum extrem de dificil. D-sa trece din jurnalismul căruia i-a consacrat aproape o viaţă întreagă, în vreme ce alţii pornesc din literatură în gazetărie.

Inconvenientele sunt şi dintr'un sens şi din celălalt al drumului. Consideraţiunile noastre se referă numai la profesionişti. De aceia, şi la d. Valeriu Mardare, *cu prilejul* acestei cărţi: *„D'aia am divorţat"*, carte de schiţe vesele sau amare, nu vom întâlni adânciri psihologice sau acţiuni ample desfăşurate în pagini întregi. Scrisul d-sale consemnează sintetic. O clipă sau două cel mult din viaţa micului funcţionar, a gospodarului, care se străduieşte să facă faţă nevoilor — în doi — pentru ca până la urmă să rămână de unul singur (schiţa aceasta a dat şi titlul cărţii) viaţa omului de pe stradă, birjar ingenios în a-şi înşela clienţii, ţigănci ghicitori, negustori ambulanţi, o lume diversă, lumea marei noastre Metropole a cărei viaţă intensă, prea puţin explorată, va rămâne multă vreme pentru literatură de un interes deosebit.

Oamenii din schiţele d-lui Valeriu Mardare, oricât ar fi de mulţi, sunt totuşi bine prinşi în conturi de o precizie ce se datoreşte unui atent şi pasionat spirit deprins să desprindă din vălmăşag, ceia ce este caracteristic. Dialogurile lor sunt de o autenticitate, care scapă multor scriitori la numele cărora se adaogă şi o experienţă mult mai vastă.

De altfel, predispoziţia d-lui Valeriu Mardare de a reţine anumite trăsături omeneşti, e mult mai veche şi anume din contactul său cu literatura dramatică, în care a debutat, cu succes, acum câţiva ani. *(Omul fără identitate)*.

De aceia, din această inclinaţie a sa către teatru, schiţele d-lui Valeriu Mardare sunt — mai toate — dinamice. Oamenii săi se agită, vorbesc şi rezolvă într'un fel sau altul o dilemă a vieţii.

„Disperarea Măriucăi", *„Crăciun burlac"*, *„Sfântul Dumitru"*, *„Ura! sunt avansat"*, *„Sbucium de prisos"*, *„Cât p'aci să candidez"* şi mai ales *„Unul care ştie ce vrea"* sunt piese a căror lectură ne-a reţinut atenţia şi ni-l arată pe d. Valeriu Mardare în perspectiva unor reale posibilităţi, dacă, peste toată această *captivantă regie*, a povestirilor sale, va conveni că în literatură este necesară şi puţină căldură, acel ceva mai mult decât realitatea şi care este totdeauna suflet din sufletul tău.

Şi dacă, mai ales, d. Valeriu Mardare va renunţa la cultul acelor anecdote, care n'au putut face nici din autorul *„Baloanelor de săpun"*, Geer Patrick (Patriciu) de la „Curentul", un mare scriitor.

Pentru orientarea cetitorilor noştri, citâm din *„Unul care nu ştie ce vrea"*, o mică tragi-comedie din viaţa unor oameni aşezaţi, lipsiţi de un orizont, *un fragment portretistic* în care, de data aceasta, d. V. M. excelează:

„Răzbunarea era acum desăvârşită. Domnul Lazarache se săltă într'o rână în pat, să-şi judece cumsecade adversarii. Dar, când deschise ochii se desmetici. Privi uluit în jur. Era în întuneric, acasă. Pe masă ticăia ceasul, prin crăpătura de jos a uşii se strecura o aţă de lumină. Nevastă-sa robotea dincolo. Recăzu desnădăjduit pe perne. Gânduri amare, dureri vechi însângerau sufletul. El niciodată nu cunoscuse bucuria celui ce înfruntă, voluptatea celui ce atacă şi învinge. Ştia doar să rabde şi să tacă. Viaţa lui era un şir de înfrângeri şi de umilinţi, o renunţare înceată la toate cele, ca o agonie de tuberculos. Laş şi fricos a fost totdeauna. Din pricina firii lui păcătoase n'a ajuns decât un biet funcţionar, neavansat la timp şi neluat în seamă de nimeni." (pag. 193).

In acest miez de noapte, care putea să fie hotărîtor pentru tot restul vieţii, domnului Lazarache îi surâse ca o binecuvântare cerească, prinsă dintre nori, posibilitatea de a fi şi el cum sunt ceilalţi. Şi iată-l pe acest răsvrătit „clătinând pumnul spre fereastra întunecată a odăii, domnul Lazarache ameninţă în gând oraşul ce tresărea, în răstimpuri, sub răsufletul vieţii prelungită în măruntaele lui. In cugetul său îi făgăduia o lovitură crâncenă, hotărîtoare. Auzind deodată în odaia de dincolo clinchet de farfurii şi şopotul apei, domnul Lazarache se gândi să împărtăşească şi femeii sale minunata schimbare din sufletul său, precum şi hotărîrea ce luase". (pag. 194).

Intre timp, adică în drum spre bucătărie, unde soaţa se ocupa gospodăreşte cu spălatul vaselor, d. Lazarache îşi aduce aminte că printre cei dintâi cari l-au terorizat în viaţă, este însăşi doamna. Va începe de aici, deci, cu noua ordine. El se va încumeta să-i vorbească mai tare, decât nu o făcuse niciodată:

„...domnul Lazarache, înfierbântat, se răsti, învârtind pumnii deasupra ei:

— De ce, cucoană?.. Hai! De ce?

Atunci cucoana Aglaia, care îşi cunoştea omul, se încruntă şi isbucni, plină de năduf:

— Ptiu, bată-te Dumnezeu de prost şi zăbăuc!... Na!...

Şi, scuipându-l dispreţuitoare în ochi, îi întoarse spatele şi ieşi cu paşi domoi să arunce apa din ligheanul de vase."

Credem că prin acest fragment, cetitorul va fi intrat în intimitatea scrisului d-lui Valeriu Mardare, intimitatea lucrurilor bune, din cartea d-sale. Prin *„D'aia am divorţat"* d. V. M. se înrudeşte şi cu d. Damian Stănoiu *(Dâmboviţa, apă dulce)* şi mai ales cu un alt tânăr gazetar Al. Raicu *(Hai, cu mine!)*. La tustrei întâlnim un anume mod de a surprinde viaţa reportericeşte, indiscret, sumar, dinamic. O viaţă căreia pentru a o transpune în pagină nu i se acordă de cât osteneala transcrierii. Din multe din schiţele d-lui V. M. s'ar putea scrie nuvele ample, cu rezonanţe adânci omeneşti. Dacă şi d-lui V. M. i-am reproşa o *duritate stilistică*, adică prea puţin mlădiere faţă de ceeace este sufletul omenesc, poate că am cere prea mult şi dintr'odată. Apoi, nu se poate să nu cădem de acord că *oamenii literaturei îşi au un anume ceremonial, un anume stil de a suferi şi de a se bucura*, altfel de cum îi cunoaştem din întâmplările din jurul nostru. Pictura care răuseşte să ne intereseze şi să ne placă, reprezentând, de pildă, o toamnă ruginită, nu ne rămâne prin realismul sec al frunzelor, ori dimensiunile şi varietatea copacilor, ci, prin ceiace dă pictorul, *ca fiind al lui*, peste toamna care putea fi ca toate toamnele, de acolo. Se înţelege că în ceiace am citat, aceste consideraţiuni, îşi pierd din virulenţă. Ele se referă însă la întregul cuprins al cărţii.

„D'aia am divorţat" se citeşte totuşi cu mult interes. Este o carte scrisă în ritmica ultimilor ani şi poate pentru cetitorii mai puţin îngăduiţi lecturilor îndelungate şi comode.

Debutul d-lui *Ion Mincu Lehliu* se bucură de prefaţa d-lui *Al. O. Teodoreanu*. El poartă în sine inerentele poveri ale oricărui debut, mult material autobiografic. In cartea d-lui Ion Mincu Lehliu, *ceia ce poate fi bun este lumea ţărănească şi mica burghezie ale căror idealuri, pasiuni, înfrângeri ori biruinţi, d-sa le cunoaşte mult mai bine*, decât lumea unei înalte societăţi, în care d-sa face să circule cu multă stângăcie fugosul său amor de tinereţe. Cartea, de aceia, nu este unitară. Ne aşteptăm la un scriitor umorist şi descoperim un tânăr scriitor trist, nespus de trist.

„Contractul de închiriere" este una din schiţele care se menţine în tot cuprinsul ei. *„Cantonul 54"* la fel. Un stil superficial, venit parcă dela bară. Autorul nu ştie să-şi ascundă prezenţa cu toată discreţia cuvenită acestor Jupiţer-i ai scrisului.

„Amară dezamăgire pentru năzuinţele unor copii". (pag. 140).

sau

„Avea dorinţa de a da puţină voe bună de sărbătorile Crăciunului, sufletelor obosite de iluzii din cantonul 54 (pag. 141).

Sunt rânduri *pedante*, ce nu se integrează în atmosfera povestirii.

Debutul d-lui Ion Mincu Lehliu, rămâne incert.

Matei Alexandrescu

PENTRU UN POET PLECAT

La o vârstă înaintată, când sbuciumul vieţii nu mai poate oferi nici învăţăminte noui, nici răscoliri mari, pentru îndreptarea activităţii spre alte puncte cardinale, poetul şi traducătorul Dimitrie Nanu **închide ochii, cu conştiinţa împăcată, probabil, că lasă o fâşie luminoasă de umanitate şi de sfinţenie, între oameni şi în văltoarea tinerii noastre culturi.**

Pentru confraţii contemporani, lângă cari şi-a depănat visurile şi tăcuta-i sete de iubire, de trăire biblică a vieţii, poetul a fost când un sfânt retras în spaţiul conştiinţei sale crestineşti când un trecător nechemat la osânduL gloriei şi al zădărnicilor. Dar deasupra strămbelor reflexe şi dilatatelor pupile ale pc. sedaţilor de armonii minore, a stăruit conştiinţa valorii unui poet ales.

Căci pentru a-şi urma o chemare încă nelămurită, fostul student al Facultăţii de drept din Bucureşti, după ce-şi zădărnicise efortul ca elev al Scoalei Veterinare şi reuşeşte împunerea prezenţei sale ştiinţifice la Academia de Ştiinţe din Paris, printr'o lucrare oarecum apreciată de cercurile academice (Note relative aux mouvements des quelques animaux quand ils sont precipités d'un lieu elevé) în care elementul precis al cercetătorului obiectiv este împletit cu prezenta vie a unei înfiorături de frază, ghicindu-se văditele însuşiri de finete şi de subtilitate ale senzitivului poet de mai târziu. Dimitrie Nanu îşi închină poeziei toate visurile tinereţii ca şi ale maturităţii sale.

Şi până la plecarea lui de lângă ai săi, a rămas consecvent unei atitudini în comportare, în felul de a explica nevoia de a trăi, în felul de a înţelege marile slăbiciuni ale oamenilor, un poet cu sufletul pur ca al unui prunc.

Poetul a mai fost dublat şi de un gânditor. Răsfoiţi „Ispitirea de pe munte" sau „Nocturnele" şi urmăriţi pe gânditorul creştin, care a îmbogăţit pe atunci, la noi, aşa numita „poezie de concepţie". Este un Dimitrie Nanu aici, în toată plinătatea puterilor sale creatoare.

Usor nelinistit de potolite îndoeli, Dimitrie Nanu este mai aproape de noi prin iubirea de viaţă:

„Un râu fugar e viaţa, dar vadu-i nu e sec"!

spune undeva poetul. Prin usorul văl al unui scepticism deabia perceptibil, bucuria de a trăi dă glas nou versurilor sale:

„Dar iată vine încet o adiere
Aşa uşor,—abia o simţi pe faţă..
Şi filele se'ntoarnă în tăcere
Spre dulcea şi adevărata viaţă!
Uimit te întrebi de eşti tot tu,
cel care
A suferit în nopţile vegherii?"

Dimitrie Nanu rămâne printre poeţii cari au trăit fiorul vieţii creatoare de bucurii, de puţină fericire atât de necesară oamenilor!

Cu această preţuire, poetul rămâne printre noi, astăzi, când:

Şi limba ceasului stă mută
Şi timpul parcă s'a oprit".
(„Nocturne")

Vladimir Cavarnali

NOTE

Bărbătească

— şi în acelaş timp pasională, vie şi obsedantă apare poesia d-lui George A. Petre. Nota aceasta atât de rară în lirica românească se cuvine reţinută ca fiind una din condiţiile primordiale ale oricărei poezii adevărate.

„Răsmeriţa bairamului domnesc"

— este titlul noului roman ce apare zilele acestea în editura „Cartea Românească".

E vorba de o savuroasă istorie romanţată a vremii lui Vodă Scarlat Calimach, pe care o dă la iveală pana, încercată în epicul de pitoresc şi în culoarea de epocă, a d-lui Gh. Băileanu.

Conferenţiar la Facultatea de Drept din Iaşi şi membru al Consiliului legislativ, d. Gh. Băileanu nu este un „scriitor în orele libere", ci unul de reală şi lăuntrică vocaţie.

„Pleacă dilijansa" ca şi cele publicate de d-sa în revistele „Viaţa Românească" şi „Insemnări Ieşene" ne-au relevat un talent mustos de sevă arhaică, parfumat de florile solului moldovean şi capabil de a crea personagii şi atmosferă dintre cele mai cuceritoare la lectură.

De cel mai autentic gen autohton, *„Răsmeriţa bairamului domnesc"* de d. Gh Băileanu aduce în epica documentară un puternic parfum de autenticitate şi un larg suflu, deplin mărturisitoare asupra însuşirilor noului romancier.

Un penel descriptiv plin de sugestie, ne înfăţişează pe una din eroine, căreia îi e dedicată o bună parte din roman, astfel: „Simioana era înaltă, cadână, ochii ca smoala îi străluceau, iar Dumnezeu i-i încercuise de două ori; odată cu gene mari răsucite în afară şi cu sprincene zugrăvite parcă de plaivaz, în cerc; totodată, dedesupt, pojghiţa subţire a ochiului bătea în cafeniu".

Amănuntul pictural al descrierilor corespunde însă, în ansamblul cărţii, unei viguroase pene de povestitor, ceeace asigură volumului dublul avantaj al stilului colorat şi al epicului propriu zis.

Asupra „cuvântului"

— un foarte interesant şi suculent studiu („Le Mot — esquisse d'une théorie générale") a dat, recent, la *iveală, d. prof.* Al. Rosetti, *profesor de fonetică experimentală şi istoria limbii la Facultatea din Bucureşti.*

Apărut în editura Institutului de linguistică română, studiul d-lui prof. Rosetti este o preţioasă şi savantă — deşi accesibilă oricărui intelectual preocupat de problemele limbii — contribuţie de specialitate.

Omul de gust şi literatul fac loc aci omului de ştiinţă, urmărind structura şi înfăţişările deosebite ale cuvântului în limbile popoarelor, mai ales în limbile popoarelor indo-europene.

Lucrarea de faţă duce, în această ordine, pe cetitor în contact cu cercetările la zi, posedând o amplă şi sigură documentare şi interpretare dintre cele mai subtile.

Diferitele aspecte ale problemei, definiţia şi analiza cuvântului, suportul fonic al acestuia, caracterele morfologice, sensul şi puterea cuvântului sunt prezentate astfel în capitole separate, bine hrănite de informaţie şi limpede expuse, toate la un loc alcătuind un însemnat pas nou înainte, în linguistica română modernă.

Cercetarea d-lui prof. Al. Rosetti nu este evident dimensională ci calitativă.

Aceasta, dealtminteri, constitue şi valoarea ei.

Prea puţin

— s'a vorbit de volumul *„Cneazpeste furtuni"* al d-lui Leonida Secreteanu unul dintre poeţii de mari nădejdi ai ultimei generaţii lirice. Volumul cuprinde şi versuri de război; din cele mai realizate ce s'au scris până acum.

D. Ion Ojog

— a pus sub tipar, în editura „Naţionala Gh. Mecu" din Bucureşti, un nou volum de poesii intitulat „Stema din vâltoare".

Cei cari au urmărit atent activitatea publicistică din ultima vreme a d-lui Ion Ojog, bogată şi variată, au destule motive să aştepte în „Stema din vâltoare" opera de maturitate a subtilului poet moldovean.

Un basarabean

— care ocupă un loc de frunte în scrisul bucovinean şi e prezent de mulţi ani în mai toate publicaţiile din Ţara de Sus, e poetul de fine şi autentice inspiraţii, d. Teodor Plop-Ulmanu. Despre volumul său de versuri „Frunză elegiacă", apărut acum cinci ani, s'a scris elogios, iar reviste de seamă ca „Gândirea", „Universul Literar", „Revista Bucovinei" etc, i-au deschis paginile şi i-au solicitat colaborarea.

Despre poezia sa de largi ondulaţii interioare vom mai avea prilejul să vorbim.

Bine cunoscutul

— ziarist Alexandru Gregorian, în acelaş timp poet al tenebrelor şi vijeliilor războiului actual, şi-a adunat sub titlul *„Ţara demiurgului"* o serie de scurte esseuri ce desenează în mod viguros traectoria de glorie pe care ţara noastră o urmează dela 6 Sept. 1940. Personalitatea Mareşalului Ion Antonescu, apare peste tot, demiurgică şi covârşitoare.

O poesie pătrunzătoare

— prin notaţia directă a sentimentelor a realizat d. *Ernest Verzea*, un poet ardelean de o factură şi o construcţie interioară cu totul remarcabilă Cronicarii literari au stăruit în general asupra atmosferei elegiace, persistente ce caracterizează lirica tânărului cântăreţ. Noi am nota subtilitatea imaginilor, muzicalitatea unor versuri şi în general tonul de lacrimi care purifică şi înalţă.

De curând

— a apărut un studiu pedagogic cu un îndoit interes, teoretic şi practic, datorit d-lui I. Sulea-Firu: Planul de lecţie. Contribuţuni româneşti, cu specială privire asupra concepţiei d-lui Prof. C. Narly. „Tiparul Românesc" 1943.

Lucrarea are meritul de a prezenta genesa prin care a trecut planul de lecţie în ultimile decenii, atât în cuprinsul pedagogiei herbartiene, cât şi în pedagogia românească.

Autorul stăruie în arătarea interesantelor modificări ce s'au adus în structura planului de lecţie, prin experienţa dela Seminariile Pedagogice din Bucureşti, Iaşi şi Cernăuţi, modificări cari sunt din punct de vedere formal o simplificare, iar din punct de vedere al fondului aduc o considerabilă amplificare a perspectivelor de realizare pedagogică.

Din punct de vedere practic, prin lămuririle ce se dau asupra principiilor care stau la baza planului de lecţie şi cari animă lecţia în desfăşurarea ei, lucrarea este o călăuză de preţ pentru cei ce îmbrăţişează cariera didactică şi împlineşte o lipsă de mult simţită.

Unul

— dintre fecunzii critici literari e d. Ovid Papadima. In adevăr „Lectorii şi lumea lor" e a treia carte ce e pe punctul de a orna vitrinele, după „O viziune românească a lumii" şi „Neam, sat şi oraş în poezia lui Goga". Cu desăvârşire pregătit în domeniul de specialitate prin studiu făcut în Germania, d. Papadima aduce o justă şi poporţionată perspectivă a lucrurilor, un gust ales şi un criteriu etic de apreciere care întregeşte pe cel estetic.

D. Traian Chelaru

— alături de Mircea Streinul, E. Ar. Zaharia şi George Drumur, se manifestă tot mai des în publicistica bucureşteană. Cronicile sale literare din „Universul Literar" demonstrează roadele unor îndelungi lecturi şi ale unei reale capacităţi de asimilare şi ierarhizare a operelor comentate.

„Orestia"

— geniala producţiune dramatică a lui Eschil, a apărut în Editura Fundaţiilor Regale, într'o excelentă traducere a poetului George Murnu. Ea vine să umple un gol în cultura noastră, atât de săracă în traduceri bune din literaturile clasice. Este un act de importanţă excepţională munca săvârşită de poet, pentru transpunerea celor mai de seamă opere din literatura clasică greacă, începută odată cu apariţia Iliadei. Dacă există goluri reale în literatura noastră, a pregătirii scriitorilor noştri ca şi a intelectualului român, ele se datoresc lipsei unor traduceri mai vechi a marilor opere clasice, ca şi unor prejudecăţi şi a directivelor date şi acceptate greşit. Nu ne-am putea maturiza pe deplin, nu vom pregăti o pătură de intelectuali complecţi, decât dacă va birui convingerea că marile opere ale literaturilor clasice sunt o necesitate vitală pentru cultura şi educaţia noastră. La noi nu s'a urmărit un plan amplu de traduceri din toate literaturile naţionale, care ar fi chemat forţele spiritului nostru creator să se complecteze şi să se revizuiască.

N'am rivalizat cu marii scriitori universali, tocmai fiindcă n'am cunoscut, de acum un secol, culmile spirituale ale altora, pentru a măsura propriile noastre înălţimi. Tributari într'o măsură considerabilă, dar aplecaţi superficial asupra proprilor noastre zăcăminte, n'am asimilat caracterul major al spiritului universal din antichitate ca şi cel modern.

Am rătăcit mai mult pe căi minore. Prin filiera unei culturi majore, adânciri mai mult în specificul nostru naţional, noi am fi avut, astăzi, altă poziţie în literatura universală.

O operă ca *Orestia*, într'o măiastră traducere românească, e un spor la puţinul efort cheltuit până acum în această direcţie.

Desprindem un exemplu de traducere artistică:

„Afară din altarul meu că nu-i de voi!
Căraţi vă pe unde-i cumplitate,
In locuri unde-s numai capete trunchiate,
Ochi scoşi, măcel de vreţi, secată 'nsemnătarea
Copiilor, pe unde prăznue dezmădularea
Şi unde ce i bătuţi cu pietrele sau traşi în ţeapă,
Tot urlă de durere şi tot omul pare-otreapă.
Aceasta vi-i plăcerea, slăvită sărbătoare,
La care daţi prilej, voi scarbe'ngrozitoare". (p. 140).

O bună carte

— de reportagii şi schiţe marine, cuprinzând — bogată, sugestivă şi vie — evocarea faptelor de arme realizate în cursul războiului actual, pe mare şi pe Dunăre, a făcut să apară de curând d. *Emil Virtosu* sub titlul *„Pretutindeni, totdeauna!..."*

Locotenentul în rezervă Emil Vârtosu e un nume cunoscut prin câteva seriose lucrări şi studii referitoare la trecutul românesc: cu deosebire trebuesc citate aci contribuţiile sale ce-au pus în lumină nouă figura lui Tudor Vladimirescu.

In istoriografia română modernă, activitatea d-sale se înscrie la un loc de cinste.

Nu mai puţin pana sa propriu zis scriitoricească ne relevă daruri deosebit de preţioase si rare.

„Pretutindeni, totdeauna!... este, în acest sens, o convingătoare şi excelentă mărturie literară.

Cartea este închinată *„amintirii fratelui meu Constantin Virtosu, locotenent de marină, răpus în fata Isaccei, pe apele Dunării bântuite de răsboi, in noaptea când anul 1916 îşi incheia văleatul"*...

Autorul are tradiţia marinărească în familie în sânge.

Iată ceeace, desigur, explică între altele, căldura îmbietoare, culoarea atât de expresivă în simplitatea tonurilor şi finetea nuanţelor, precum şi emoţia care vibrează şi se transmite din paginile volumului d-lui Emil Virtosu, în sufletul cititorilor săi.

VITRINA LITERARĂ de NEAGU RĂDULESCU

„EŞARFE DE MĂTASE" de Al. T. Stamatiad

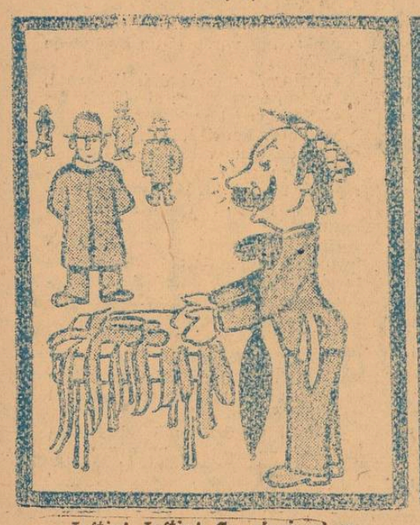

— *Ieftin! Ieftin! Cu cincizeci la sută rabat, marfă dela foc! Incercaţi, domnilor, incercaţi!*

„ASPECTE LIRICE CONTEMPORANE" de Şerban Cioculescu

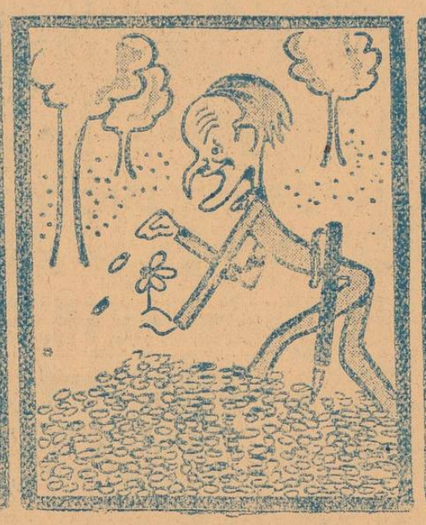

— *Mă iubeşte, nu mă iubeşte...*

„SECRET PROFESIONAL" de Alice Gabrielescu

— *In zadar mă roagă confraţii. Nu le dau reţeta. E secret profesional.*

„MERI DOMNEŞTI" de Teodor Al. Munteanu

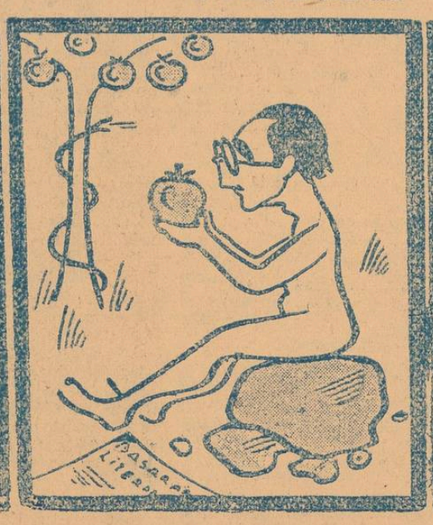

— *Mere am, dar nu văd nici o Evă*

„ALTER EGO" de Ernest Verzea

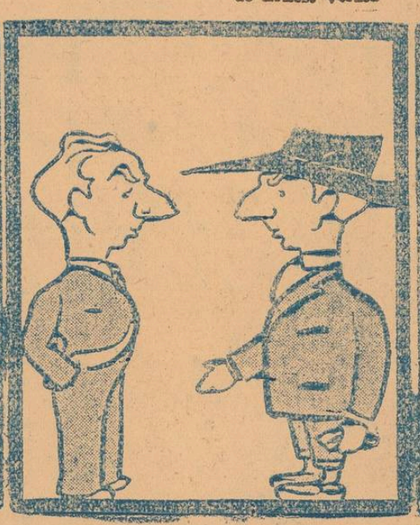

— *Care dintre noi e poetul, şefule, că mi-am pierdut identitatea?*

ŞI UN... CURĂŢITOR DE LIMBI

Tîmoleon Pisani: — *Pe cine să mai înfulec?*

Societatea Naţională de Editură şi Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", Bucureşti, str. Sărindar 5-7-9 (tel. 3.84.30) înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerţului, Bucureşti.

Tipărită la 20 Februarie 1943

Anul II Nr. 50 — 5 LEI EXEMPLARUL — 28 Februarie 1943

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

Suflet și peisagiu basarabean

O importantă școală sociologică a pus cu tărie accentul pe rostul adânc al spațiului, al peisagiului, al orizontului, în determinarea sufletului colectiv și în fixarea caracteristicelor unei culturi date. Să precizăm că nu era vorba aci, cum greșit s'ar putea crede, de o influență a mediului asupra omului, în sens de strictă determinare cauzală ci mai curând de o anumită și tainică legătură, corespondență, simultaneitate între peisagiul fizic și peisagiul sufletesc. Nu era vorba de o pretenție științifică de a explica sufletul colectiv prin mediu nici invers. Se constata pur și simplu identitatea de cultură, asemănarea de aspecte. Observațiuni răzlețe fuseseră de multă vreme făcute. Se afirma de pildă, cu bună dreptate, raportul de uluitoare asemănare între cântecele unui popor și spațiul său geografic. Notele lungi, tânguitoare, unduitoare, lente, nu pot corespunde decât unui popor care trăește în câmpie sau în stepă. Nu puțini au fost aceia cari au afirmat și la noi strania identitate culturală între doină și câmpie în vreme ce regiunile deluroase și muntoase au cântece repezi, trepidante, cu ritm viu, adeseori sălbatec. Lucian Blaga a formulat toate aceste aspecte într'o expresie care a rămas, oarecum, consacrată, aceia de „spațiu mioritic". Pornind dela primul vers al „Mioriței" — Pe-un picior de plai — filosofui român a atribuit spațiului românesc caracterul acesta ce i s'a părut fundamental, de plaiu. Nu intrăm aci în detalii, nu ne întrebăm dacă nu cumva motivul Mioriței nu este comun popoarelor sud-est europene și dacă nu cumva comun este însuși plaiul. Luăm afirmația aceasta exact în înțelesul ei reală și ne întrebăm ce este plaiul acesta specific românesc. Nu o câmpie egală, nu pustă neclătinată ci unduire, ritmică alternanță de suișuri și coborâșuri lente, grave, tânguitoare.

Nicăeri însă nu ni se pare mai potrivită constatarea aceasta decât acolo unde ea își verifică total prezența, adică în spațiul geografic basarabean. Și pentru nici unul din compartimentele regionale ale sufletului românesc nu se potrivesc caracterele mioriticului decât pentru plaiul basarabean. Și ciudățenia tocmai de aci începe. Pentrucă dintre toate regiunile țării, motivul „Mioriței" circulă cel mai puțin tocmai în Basarabia. Există poate variante basarabene ale Mioriței. Specialiștii ni-o vor putea spune. Dar motivul mioritic este foarte complex. Dincolo de schițarea figurei spațiului, ceeace ni se pare covârșitor în Miorița este atitudinea omului în fața vieții și a morții. Atitudine de resemnare, de acceptare. O totală și definitivă predare a omului destinului său. Nici o revoltă, nici o luptă. O logodire a omului cu natura și cu moartea în puritatea cea mai absolută a unui cosmicism aproape panteistic și totuși profund creștin.

Nu numai că omul își acceptă destinul fără să murmure, dar avem impresia, adeseori revoltată, că o așteaptă. O așteaptă pentru a realiza final, ultima ipostază a desăvârșirii destinului. Omul își așteaptă moartea și și-o pregătește cu o liniște față de care liniștea socratică aproape pălește. Și totuși omul acesta nu este un învins. Este, dimpotrivă, un învingător. Dar un învingător care trăește în cu totul alte coordonate spirituale decât omul obișnuit. Este, în această acceptare a destinului, o supraomenească măreție, cu atât mai prețioasă cu cât omul nici nu își dă seama de ea. Există un eroism al luptei precum există unul al împăcării cu soarta. Poate mai mare acesta din urmă. Eroismul luptei se manifestă în coordonatele practicului, concretului, socialului, politicului. Adică în plinul viu și omenesc al veacului. Eroismul împăcării cu soarta se realizează peste veac, adică în lureșul aspru al veșniciei.

Nu vi se pare că toate aceste înfățișări sufletești

Petru P. Ionescu

(Continuare în pag. II-a)

Fata dintre linii

Stam sub nuci, pe-o creastă cu mohor,
In culcuș de brazdă și cenușă,
Nările sorbeau amintitor
Clătinarea 'nfiorată de brânduș.

Fruntea stinsă-a nucilor din vad
Aduna amurgul ca pe-o promoroacă,
Cinci ghiulele — scăpărări de iad —
Rupseră câinește câte-o cracă.

Dinainte noaptea-și scutura
Rochile de pâclă și de veghe,
Degetul pe armă apăsa
Istovit de sutele de leghe.

Se ivise un luceafăr trist,
Ca un ochi de pajură vicleană,
Toți purtam în raniți zâmbetul lui Hrist,
Lângă pumnul — căpătâi de pană.

Cum pândeam... o fată de prin sat
Răsări nebună printre linii,
Alerga cu părul valuri resfirat
Și cerea viață cu mișcarea mâinii.

Dar un glonte roșu — drum de curcubeu —
Dintr'o armă 'ntinsă pe buruene
A lovit în sânii cu răsuflet greu
Și-a stins spaima prinsă între gene.

In răcoarea nopții amărui,
Păsări mici cântau a violină,
Trupul fetei moarte, trupul nimănui
Sta ca o mustrare pe țărână.

Și-a prins inima, trudituiui, vânăt
Printre șoapta ierbei — năvodar —
După-o fată 'naltă, depărtată...

In atac, în zori, din glonț în glonț
Pe costișa zugrăvită în rouă,
I-am aprins o floare 'n cârlionț
Ca un dar de revărsare nouă.

Și-am ucis în ziua aceea aiuriți
Zeci de frunți cu stele și uituce,
Pentru morții noștri schingiuiți,
Pentru fata părăsită fără cruce...

Severinovka, 23 August 1941

Sergiu Matei Nica

CEAS TARZIU

Purtăm de braț ostatice
Luminele zănatice
Și dorurile, suptele,
Și cântecul și luptele.

Subt cerul slav, câmpiile
Ne sfărmă armoniile,
Cum peste noapte gloanțele:
Iubirile, speranțele.

Și creștem puri din doinele
Din lacrima și moinele
Ce-și leagănă tulpinile,
Sporind în noi luminile...

Sergiu Grosu

VATRA CULTURII TRANSILVANE

In unul din scânteietoarele sale eseuri, Emil Cioran aducea această caracterizare a provinciei de peste munți: „Ardealul e Prusia României". Se gândea desigur la natura vulcanică a sufletului transilvan, la energia cu care dinamiza spiritul românesc pe toate tărâmurile activității sale.

Forță regeneratoare a României, brăzdând veacurile cu drumurile despicate de ea, din zăcămintele unui suflet în milenară așteptare, Transilvania înalță pe cerul românesc, crezul de foc al libertății.

Ultima rațiune a oricărei fapte politice sau culturale, încercate pe teritoriul ei, aceasta a fost. Exponenții poporului, luptătorii politici și învățații stau alături, în nenumărate rânduri, în războiul pentru unica, suprema cauză, și alături îi vor găsi, sub păretele vremii, veacurile viitoare. Nelipsindu-i nimic din tot ceeace constitue unicitatea unei culturi, subordonându-și toate funcțiile ei, în chip necesar, unui ideal unic, cultura românească din Transilvania impresionează prin persistența aceleași idei conducătoare în toate ramurile de activitate spirituală. Dela un capăt de veac la celălalt, cărțile, gazetele săptămânale, ziarele, pastoralele episcopilor, cărțile istoricilor, sarele volume de versuri sau culegerile de povestiri, întrețin aceeași flacără, aspiră spre același ideal, strânși în jurul vetrei comune. Scriitorul, savantul sau gazetarul, simte că nu-și aparține sieși, ci neamului care l-a ales să ieе asupra sa destinul mulțimii. Așa se explică răsunetul adânc pe care l-a avut dincoace de munți opera scriitorului ardelean. O școală binefăcătoare a fost pentru el, cu toate sfintele ei erezii, școala istoricilor și a filologilor transilvani. Nu numai pentru el, cel ales să fie purtătorul de cuvânt al poporului, dar pentru toți apărătorii, din locurile cele mai umile, ai cauzei românești.

Pietrele sacre vă spun de o Dacie imperială, limba voastră e moștenire latină, rosteau ei, în frazele lor sacramentale, preoți ai reînvierii noastre, războinici ai scrisului pentru adevăr. Sentimentul de superioritate față de popoarele înconjurătoare, credința în justiția ceasului istoric, dela ei le-a luat scriitorul ardelean, ca pe o armură de argint.

Receptacol al murmurului de jos, al poporului, el va ridica, rând pe rând, toate curatele izvoare ce-l adăpară, ce-l întăriră în mijlocul nenumăratelor furtuni prin care a trecut. In una din aceste fântâni ale istoriei, — păstrate în ritualurile vieții rurale ca și în tradiția pastorală, — avea să privească George Coșbuc.

Și odată cu el descinde în literatura românească o lume de eroi de baladă, împărați și viteji, zâne și divinități mitologice, din codrii Someșului.

După cum Virgiliu Mantuanul eterniza, în poema lui, originea divină a poporului roman, poetul năsăudean aduce viziunea împărătească a poporului său, din plaiuri stăpânite de vulturii Romei. Teza purității rasiale, afirmată de savanții transilvani, își primea, prin opera lui, ilustrul argument literar, după cum odinioară gloria împăratului Octavian August și al secolului său își ridica monumentul nepieritor în marea poemă a lui Virgiliu.

Opera lui George Coșbuc este ramificația în poezie a arborelui uriaș care a fost Școala Ardeleană. Adorația geniilor agreste, vraja mitologiei populare, iar pe de altă parte cultul sever al formei ca și diversitatea metrică, în ceeace privește platoșa versurilor sale, — toate vorbesc de orizontul deschis spre clasicismul latin de corifeii Școalei Ardelene.

Atunci când se spune, de pildă, că literatura dela *Tribuna*, ziarul dela Sibiu, nu seamănă cu nimic din tot ce s'a scris mai înainte, în Ardeal, e o greșală. Subteran, aceleași isvoare curg și acolo, acelaș sens capătă și acel scris.

Dar privind acest proces de înlănțuire a ideilor, o altă întrebare ne punem în ceasul de acum. Nu suntem oare datori să ne gândim la acel fragment al românismului care mai păstrează încă sacrele tradiții străbune, la vatra poveștilor lui Coșbuc? Și să ne doară gândul că nu știm, că am vrea să vedem ce se întâmplă acolo. Acolo, în Prusia României...

Emil Giurgiuca

MICA ȘERBU — Mama

JUCĂRII

1

Bună dimineața, zână
Cu brățara zorilor la mână.
Visul mi te dete
Cu luna în plete,
Cu soarele la piept,
Ca spicul drept —
Rod câmpului,
Strună cântului,
Viers vântului.

Bună dimineața, icoană
de-argint,
Cu stemă de mărgărint,
Cu ochi de smarald,
Cu zâmbet luminos și cald —
Fată a zorilor,
Soră a florilor
Și-a privighetorilor.

Nu grăi, nu cânta.
Stai așa, privește așa:
Negrăitoare ca o stea
Dar grăitoare ca un gând —
Tăcerile străbătând,
Negurile frângând,
Cuprinsul luminând...

2

Floare de mătase,
Floarea mâinii tale,
Câtă armonie
Strânge în petale?

Macul de câmpie,
Macul gurii tale,
Cât fior îmbie
Visului în cale?

Joardă de răchită,
Rostul tău de joardă.
Ce arc de ispită
In el se încoardă?

3

Azi mai mult ca eri
Dorul meu te cată.
Visele-i: dureri.
Setea: nesecată.

Și mai mult ca azi
Mâine înflori-vei.
Lacrimă pe-obraz,
Rouă milostivei.

Și mereu, mereu
Tu-mi vei arde sete.
Care cuget greu
Țintă mi te dete

Să-mi deschizi poteci
Dincolo de lume,
Gândul să mi-l legi
Rugului anume?

4

Șoldul tău rotund, felin,
Unde-l duci și cui îl dărui?
Cărui vis îi ieși cu plin
Și cu zile albe, cărui?

Pasul tău ușor și mic,
Unde-ți rătăcește pasul?
Când în gânduri te ridic,
Unde te ajunge masul?

Câte stele calcă 'n mers
Piciorușul tău de gâză?
Cine l-a sculptat din vers
Și l-a 'ntruchipat în muză?

Și genunchii tăi sprințari
Când vor osteni de joacă?
Cine-i culcă nenufari,
Cine visul lor îl joacă?

5

Somn ușor, fată albă,
Somn ușor!
Iată, nestemată salbă
Țese gândul meu prigor
Pentru tine, fată albă.

Noapte bună, doamnă albă,
Noapte bună!
Crești în noapte-mi ca o nalbă
Sub descântecul de lună,
Mlădioasă doamnă albă.

Zori senine, fată albă,
Zori senine!
Aurora 'ntinde salbă
Numai aur și rubine
Pentru tine, fată dalbă.

Ziua bună, doamnă albă,
Ziua bună!
Fie-ți soarele podoabă,
Fie-ți razele-i cunună
Toată viața, doamnă albă...

George A. Petre

RĂZBOIUL ȘI SCRIITORII

Ca și în trecut, războiul de azi trebue să-și aibă și el rapsozii lui. Inainte de a-l fixa, în tiparele ei reci și definitive, istoria, au datoria prozatorii și poeții, atât timp cât freamătul lui trăește încă fierbinte în fața inimii și-a ochilor, să-l eternizeze în scrisul lor.

Episoadele de epopeică încleștare a luptelor au constituit totdeauna înalte motive de inspirație, pe canavaua căreia realitatea a țesut pagini măreție, nepieritoare.

Dela epopeia troiană a bătrânului Homer până la înălțătoarea faptă de eroism dela Stalingrad, istoria a dat totdeauna condeielor cel mai puternic material, datorită căruia marile talente au creiat lucruri nemuritoare.

Războiul trecut a avut, de exemplu, în romanul „*Intunecare*" al lui *Cezar Petrescu*, în „*Ultima noapte de dragoste, prima noapte de război*" și „*Poezii*"-le lui *Camil Petrescu*, operă de adevărată quintesență literară, care au fost primite elogios nu numai de publicul cititor, dar și de unanimitatea criticei literare.

Nu puține au fost articolele, nuvelele, versurile patriotice, care au preamărit jertfele și biruințile anilor 1916—1918, fiecare, aproape, dintre scriitorii aparținând generației Intregirii, simțind datoria de a da partea sa de contribuție marelui cântec al luptelor noastre de atunci.

Tematica literară poate creia, uneori, accente de autentică valabilitate estetică, atunci când e tratată cu virtuozitate. Exploatarea de către artist a unor zone dătătoare de fior si avânt e totdeauna generatoare de idei și sentimente a căror plinătate poate încânta pe cel mai pretențios cetitor.

Un fapt vibrant de arme, un act de bravură, un gest frumos de camaraderie pe câmpul de luptă, în iureșul infernal al bubuiturilor din toate părțile, în acele clipe în care amorțesc toate gândurile, singură încordarea stăpânind întreaga ființă, sunt elemente care, transpuse de scriitor cu talent, ne fac să fremătăm, să participăm sufletește la întreaga dramă a grandiosului ce-l concretizează în el războiul.

Ceasul de încrâncenare pe care îl trăim acum, fiind încă prea aproape de noi, fiind încă într'o fază acută, nu lasă loc deocamdată nici unei perspective, așa încât, afară de poezie, o singură formă de literatură, mai ușoară, dar nu mai puțin interesantă, domină actualitatea: reportajul de război. Aceste crâmpeie ale vieții de campanie, scrise la flacăra vie a luptei, îndeplinesc un dublu rol. Intâi, au o funcție imediată, implinind dorința noastră de a menține un contact strâns cu marea realitate pe care o trăesc cei ce ni sunt atât de aproape sufletește. In al doilea rând, reportagiile de război sunt elemente foarte prețioase care vor constitui pietre de temeinică tărie la construirea amplelor fresce de mâine, a marei literaturi, generată de actualul război.

De altfel, majoritatea reporterilor de război de azi, pe lângă calitatea de gazetari, o au și pe aceea de fruntași ai scrisului literar tânăr

Unul dintre aceștia este poetul *Constantin Virgil Gheorghiu*, premiatul Fundațiilor Regale, care a dat la iveală câteva cărți de reportagii ce au stârnit un viu interes și o curiozitate crescândă, până acum apărând: „*Arad malurile Nistrului*", „*Am luptat în Crimeia*" și „*Cu submarinul la asediul Sevastopolului*".

In toate, autorul vădește un remarcabil spirit de observație, un ascuțit simț al redării episoadelor celor mai interesante, al evidențierii celor mai impresionante momente, îmbrăcându-le într'un stil cald, clar, care reliefează pe prozatorul înzestrat de mâine.

Un alt talentat reporter de război este tânărul scriitor *Ladmiss Andreescu*, al cărui volum „*Sburăm spre Răsărit*" s'a bucurat de o primire mai mult decât călduroasă atât din partea criticei cât și a publicului cetitor. In calitate de aviator, *Ladmiss Andreescu* a avut prilejul, în actuala campanie, să vadă și să trăiască peripeții și crâmpeie ale războiului, de o puternică intensitate. Le-a redat cu darul și cursivitatea prozatorului, pe care îl cunoșteam și îl prețuiam încă dela apariția volumului de nuvele „*In țara Cerului*".

Nu mai puțin pline de interes sunt cărțile de reportagii ale d-lor *Emil Vârtosu* („*Pretutindeni, totdeauna!...*"), *Ion Băleanu* („*Ordin de misiune*") și *C. C. Panaitescu* („*Noaptea de groază dela Maiaky*") un vechi și încercat gazetar, care, din momentul apariției acestui volum, ne îndreptățește să-l considerăm și pe d-sa un prozator de certe posibilități.

In rândul scriitorilor care, încă în toiul crâncenei încleștări, au știut să extragă fragmente de viață, legate, fie direct de diferitele aspecte și particularități ale războiului, fie de specificul și noutatea pe care o prezintă ineditul atmosferei în care a trăit în ultimele două decenii poporul rus, — citâm, în rândul primei categorii, pe *George Acsinteanu*, care, cu „*Escadrila albă*", a încrustat pagini de aleasă ținută literară, pe marginea unor acțiuni pline de noblețe și avânt, nu mai puțin eroice ca ale aviatorilor bărbați, acțiuni săvârșite de „escadrila albă" a aviatoarelor noastre, care, înfruntând nenumărate pericole, au salvat atâtea vieți de luptători, făcând — neobosite—transporturi continui cu avioanele de răniți grav, ce necesitau intervenții medicale urgente.

O parte din aceste fapte de deosebită semnificație, însemnate în cartea lui *George Acsinteanu*, pentru bravura lor caracteristică, au constituit și subiectul unui film turnat în Italia și purtând acelaș frumos titlu „*Escadrila albă*", pe care sperăm să-l vizionăm în curând.

In a doua categorie se situiază, în fruntea operelor de dimensiuni largi, cuprinzătoare, romanul lui *Radu Tudoran* „*Un port la Răsărit*", care a impus dintr'odată pe autor ca un veritabil romancier, de amplă respirație, dela care suntem îndreptățiți să așteptăm și alte romane de aceeași superioară calitate.

La rândul lor poeții, fie cei cari au primit din plin botezul focului în lupte, fie cei cari au participat numai sufletește cu sensibilitatea care-i caracterizează, la toate meandrele dramei frontului, știu să zugrăvească cu aceeași vigoare clipele înalte și dure pe care le trăim.

Când vom avea înmănunchiate în volume roadele a cât mai mulți dintre fruntașii de azi ai poeziei de război, suntem încredințați că vom scrie cuvinte de neprecupețită laudă și recunoștință pentru acești rapsozi, al căror vers are, pentru veacuri, aceeași valoare și semnificație ca și o pagină de cronică, mărturisitoare a ceasurilor de bejenii și biruințe, peste oameni și vremelnicii.

Aurel Chirescu

SCRISOARE DIN LEGENDĂ

EPISOD INEDIT DE GEORGE ACSINTEANV

Dacă nu eram în noaptea aceea cu Ion Banu acum îţi scriam, Marilla, dintr'un colţ îndepărtat de stea.

Dar mi-a eşit viaţa drept în faţă şi Marea n'a mai avut puterea să mă atragă în braţele ei, cu toate că venisem anume aci, pe ţărm, între statuia lui Eminescu şi a Carmen-Sylvei, să-mi sfarăm durerile şi viciul de stâncile negre.

Tu cunoşti Marea în toate înfăţişările; sbuciumul, liniştea şi taina ei le-ai pătruns de atâtea ori. I-ai împletit farmecele cu graţiile tale, în mişcări lente sau în învârtituri repezi asemenea valurilor în cuiburi de piatră, după ce s'au năruit de stânci. Ai plutit în luntrea închipuirilor odată cu mine peste ape, de acolo din fund de zări şi până la ţărmul cu nisip argintat, pe drumul de aur tras de lună. Ai mers cu mine apoi aproape de cântecul mării, nopţi dearândul cu paşii tăi mărunţi, de zână a păpuşilor. Atunci jucau în ochii tăi umbre neînţelese. In sufletul tău se năşteau lumi noui de cântec. Te-am văzut, Marilla, de atâtea ori gătită cu spuma de mătase a apei, în lumina vie a soarelui marin de lulie şi necontenit mi te-am modelat în gândul meu, naiadă cu ochii de întuneric şi părul de chihlimbar. Da, da, şi în noaptea aceasta eşti ea şi atunci, tot lângă mine. In gândul meu, în toată simţirea mea. De aceea mă înecumet să-ţi scriu, în rânduri potrivite cu primăvara lui Martie. Vezi ce îndrăzneală? Să nu-ţi închipui lamentabile destăinuiri ca ale lui Werther. Ci numai un fapt adevărat: starea mea sufletească din noaptea aceea de beţie, de moarte şi de viaţă...

Vezi tu, draga mea, tot nu m'am lecuit.

Cârciuma şi lăutarii cu glasurile răguşite de ţigani murdari: „Oooooof zac...! Auliiiică de ce zac?", mă ţin strâns legat de întunecimea lor, ca un blestem. Deaceea am şi vrut să fug din viaţă, dar nu m'a lăsat Ion. El este cel vinovat.

Marilla, tu ai văzut vreodată Marea în nopţile lui Martie?

E într'adevăr magnifică. Nu are nimic din obişnuitul oglinzilor albastre, netezi sau încreţite, din timpul verilor sau toamnelor târzii şi nicidecum nu se arată burzuluită ca în mijlocul iernii, când talazurile prind aripi de zmei şi sfârtecă necuprinsurile, malurile, cu lovituri de secure vânătă.

In nopţile lui Martie, Marea e cu totul altfel de cum mi-am închipuit-o până acum. Are un mister nebănuit care îţi dă aripi să sbori de sus de pe malul înalt şi să te afunzi cât mai în adâncul ei, cât mai în inima ei. In nopţile lui Martie, Marea cere necontenit suflet de om.

Tocmai ceeace-mi trebuia mie; tocmai ceeace vream eu. De aceea am prins în noaptea aceasta aripile misterului, când cornul lunii se aşezase pe o geană a pământului. Am auzit aripile la umeri. Am auzit chemarea Mării. Am ascultat-o, am vrut să mă avânt. Dar trupul mi-a fost prea tare înfipt în lut. Şi atunci gândul, răzând de nimicnicia mea, şi-a luat el sborul şi s'a strecurat el în sufletul Mării.

Băusem într'o cârciumă întunecată, pregătindu-mă pentru marea şi definitiva renunţare. La miezul nopţii am păIon nu m'a întrebat unde mă duc. răsit taverna fără nici un cuvânt. Nu-şi închipuia că aveam de gând să sfârşesc „odată" cu chefurile şi cu nopţile pierdute.

De cu seară, cerul aşternuse un tulpan subţire ţesut din „zăpada mieilor" peste lume. Cetatea, înălţimile şi marea erau luminate. M'am îndreptat spre ţărmul bolnav de dărâmături. Priveam prin umbrele nopţii în nemărginit. Din larg începuse să se desprindă un cântec lung pe care nu-l puteam lămuri.

Era prea din cale afară de necântat, de neînţeles, de neauzit?

Intrebările se punctau în gândul meu, una după alta. Nu aveam puterea să înţeleg cântecul mării din noaptea lui Martie. Mi-am înfipt ochii, pe o întindere cât numai gândul ar fi putut năzui.

In zadar.

Apele păreau liniştite, fără murmur, fără clătinare. Şi totuşi din fund, din miezul ei, Marea scotea accente ce se prelungeau până la mine, cu totul neînţelese. Rămăsesem ca pietrificat. Atunci, da, da, atunci am simţit aripile la umăr. Mi-am întins braţele să mă avânt în adânc. Cât de frumos mă chema fundul mării! Dar, neaşteptat, fără să vreau, o întrebare îmi străbătu gândul şi mă goni pe loc:

— Ce-o fi făcând Ion? El o fi sinţind la fel?

Şi tot gândul îmi dădu un răspuns implacabil.

— Nu!

— Dece, nu? Dece? Dece?

Intrebările îmi puseseră stăpânire pe tot cugetul, născându-se în sufletul meu o neaşteptată revoltă.

— Dece să nu simtă şi el la fel ca mine?

Aripile începură să se înmoaie. Cântecul să se stingă...

He, he! Ion era viaţa cea adevărată. Mă însoţise toată noaptea în cârciuma întunecată. Vorbise cu mine cald, prietenește. Flecărise cu mine câte în lună şi în soare. I se aprinseseră şi lui obrajii albi de căldura lăuntrică a alcoolului. Mă privise până în miez de noapte cu aceleaşi lumini de dragoste cu care şi eu îi vorbisem.

El nu considera o cădere, îmbrăţişarea lui Bachus, chiar dacă această strângere lăuntrică te ametea până la totala uitare de sine; ci mai de grabă un prilej de delectare, de pregătire pentru viaţa de a doua zi...

...Doamne, când şi cum ajunsese şi el pe ţărm, fără să-l bag de seamă?

Stătea lângă mine drept şi atotstăpânitor. Imi puse mâna pe umăr, prieteneşte:

— Să facem o plimbare mai în sus, să ne răcorim.

Am văzut atunci limpede, în toată fiinţa lui, un lucru pe care nu-l mai încercasem niciodată, atât de puternic.

Am văzut viaţa, viaţa adevărată, viaţa care gâlgâie de sevă şi de nemurire.

Ion era lângă mine, se afla mai mult adâncit în sufletul meu...

Da, Marilla, el m'a ţinut legat de pământ. El mi-a smuls aripile misterului dela umeri şi tot el mi-a poruncit să nu mă'ncumet să părăsesc fundul mării. El mi-a strigat în urechi, astupând tot cântecul nopţii lui Martie:

— Nu vis, prietene, ci viaţă. Auzi tu? Viaţă adevărată!

I-am ascultat porunca şi mi-am înfipt mai ţeapăn picioarele în pământ, mi-am smuls aripile închipuirilor dela umeri şi le-am asvârlit în prăpastie. Mi-am astupat urechile şi n'am mai ascultat chemarea Mării. M'am adâncit mai puternic în viaţă. Gândul? Lasă-l să sboare unde-o vrea. Să se îmbrăţişeze cu toate mările, cu toate stelele, cu toate chemările. Poate să se'nece sau să se'nalţe cât o vrea. Eu rămân lângă viaţă; în viaţa adevărată.

Aşa s'a întâmplat, Marilla, că nu-ţi scriu acum dintr'un colţ îndepărtat de stea.

Inceputul de ziuă ne-a primit cu simfonia apelor şi cu sboruri de pasări albe, în taverna de pe ţărm. Ne-am uitat amândoi pe fereastră şi am rămas împietriţi la masa unde ne măcinaserăm noaptea şi visurile, înecaţi în fum, în mirosuri tari şi acre.

— Uite, zorile se mistue în mare şi soarele pictează cerul cu sânge, îmi vorbi Ion cu chipul aprins, luându-mi mâna şi strângându-mi-o tare. Ochii lui aveau acum străfulgerări bizare. In clipa aceasta, aşi fi dorit, Marilla, ca răsăritul de purpură şi aur să pătrundă cât mai adânc în inima ta de domniţă de porţelan, să înţelegi şi tu taina frumosului ca noi şi să fii şi tu fericită.

Cu acest soare în suflet am plecat din cârciumă şi ne-am îndreptat spre Eminescu să-i sărutăm fruntea cu ochii şi gândul.

Un hamal trecu sfidător pe lângă noi. Avea pieptul gol şi mânecele sumese. Părul tuns scurt, ondulat pe spate, pieptănat cu stăruitoare atenţie părea făcut din melci negri. Faţa proaspăt bărbierită strălucea de viaţă. Ne credea, aşa cum eram dealtfel, doi cheflii, cu toate bazaconiile adunate în creerul alcoolizat. Fără să vreau îl oprii din drum:

— Hei, domnule, ce iubeşti dumneata mai mult? Viaţa, femeea sau vinul?

Hamalul întoarse capul spre mine şi mă privi scrutător cu doi ochi albaştri, adânci ca şi marea de lângă noi. Mi-era teamă să nu-mi spună vreun cuvânt de ocară. El însă, îmi vorbi cu un zâmbet pe care n'am să-l uit niciodată.

— Imi iubesc *averea*, domnule.

Am rămas uimit de acest neaşteptat răpuns.

— Dumneata eşti bogat?

— Foarte.

— Serios?

— Am milioane, sute de milioane; ce vorbesc eu? Am miliarde, domnule.

Imi dădeam seama că tânărul hamal, văzându-mă mahmur, voia să mă ia peste picior. Atunci mă uitai şi eu la el, măsurându-l amănunit dela tălpile goale şi până la cămaşa cu gulerul rupt, dar, ce-i drept, foarte curată.

— Atunci dumneata eşti un miliardar?

— Da, vorbi el apăsat, sunt stăpânul celei mai mari *bogăţii* din lume.

— Ie-te-te, domnule, zâmbi Ion ironic. Şi unde o ţii?

Omul ne aruncă la amândoi o privire de oţel, cşicând ne-ar fi spus: „proşti mai sunteţi, beţivanilor". Apoi îndreptă un braţ vânjos, ca un şarpe de aramă, spre răsăritul soarelui care părea acum, împreunat cu marea într'un nesfârşit imperiu de rubine.

— Acolo, domnule, în soare!

Şi tânărul hamal plecă de lângă noi, zâmbind cu tot soarele mării pe chipul său bronzat.

Niciodată nu m'am simţit mai micşorat, în toată fiinţa mea, ca în faţa acestui muncitor. Ion care înţelesese noua mea alunecare spre dureri lăuntrice, îmi făcu şiret cu ochiul.

— Haide în legendă, Geule. Aici nu mai e de noi!

Marea se desfăşura până unde legănările de ape se împreunau cu soarele şi cerul; câteodată avea nuanţe verzi, de multe ori albastre, după cum zeiţa Thetis o îmbrăca cu vrăjile ei.

De acolo, din fund, veneau spre ţărmuri, simfonii, dansuri, lupte parcă între sirene de lumină, cu diademe albe pe frunte, şi armatele nesfârşite ale lui Achile...

Efluviile înălţimilor şi ale depărtărilor se revărsau în toată fiinţa. Nimeni cred că n'ar fi vrut să mai ştie acum de viermuiala pământului. In fundul zării, unde „comoara hamalului" se arăta din ce în ce mai strălucitoare, gândul şi simţirea prindeau aripi, se întruchipau aevea în pescăruşi albi — frumoşii Lari cu râsete de copil — şi se jucau în sclipirile ca de pietre scumpe, sărutând din sbor fruntea valurilor.

— Poate că şi atunci, când Iason a furat lâna de aur a berbecului sacrificat de Phruscus, marea a fost stăpânită de aceleaşi vrăji ca şi acum, vorbi Ion cu ochii duşi departe, în legendă. Uite, Argus spintecă valurile ca un imens balaur, îmi arată el făptura mitologică cşicând ar fi văzut-o aevea. Vine din poarta soarelui răsare, nor alb, săgeată de foc, vultur de fier cu lâna berbecului de aur pe aripi...

Mă uitam ca un năuc în fundul zării la minunile arătate de Ion şi nu vedeam nimic. Totuşi, aşi ff vrut, Marilla, să dau laoparte toată ceaţa gândului din creerul alcoolizat şi să trăesc şi eu în lumea de legendă evocată de prietenul meu Ion Banu.

— Cât de frumos ţine Iason mijlocul de trestie al fermecătoarei Medeea, cu braţul său vânjos, împletit parcă din şerpi, continuă el să-mi arate minunea din cuprinsul Pontului Euxin. Obrajii eroului, îmbujoraţi ca sângele voinicului, se lipesc atât de dulce de faţa albă ca spuma de lapte. Inimile lor se contopesc în aceeaş bătaie. Vraja mării şi a cerului s'a adunat în ochii lor. Fiica regelui Aetes, cea mai mare vrăjitoare a timpului, simte lângă iubitul ei că soarbe tainele nepătrunsului şi armoniile lumii. Fiinţa ei întreagă e plină de desfătare. Părul, fire subţiri toarse din nopţile de mătase, fără lună, ale Beoţiei, scânteează în soarele primăverii. Gâtul, modelat parcă din marmoră vie, prelungeşte într'o formă ameţitoare farmecul chipului de făptură a ţării de vis, până deasupra rotunjimilor pieptului, care svâcneau dornice de îmbrăţişare. Sânii aceştia ascunşi ca doi pui de pescăruşi albi sub mărgele de smaragde, topaze şi safire, se profilează ademenitor cu gurgurele ca două mari rubine. Mâna tânărului erou mângâe încet nestematele vii. Medeea surâde, cu dinţii albi, perle adunate din funduri de mări, într'o adâncă fericire. In spatele lor, Absyrthe, fratele cel mic al Medeei răpit de ea în fuga lui Iason, îi priveşte nedumerit...

Uite acum, dinspre soare răsare se zăreşte un alt nor care vine ca o altă săgeată, ca un alt vultur de foc, mai vajnic decât cel dintâi. Sunt luptătorii din Colchida în frunte cu încruntatul rege Aetes, tatăl şi duşmanul Medeei. Cititoarea în stele presimte nenorocirea. Tresare înfiorată de un gând hărăzit să cutremure nu numai fiinţa muritoare ci însăşi marea, cerul şi pământul. Colchiii şi bătrânul rege trebue opriţi în drum, altfel viaţa iubitului ei e ameninţată de moarte.

Fratele ei trebue ucis şi semănat pe ţărm să crească dureri de regi şi aşteptări de oşti.

Aude bine Iason? Sau i se pare? Şuvoiele de sânge ale buzelor se lipesc mai avid de urechea lui. O şoaptă îi străpunge fiinţa ca un fior de groază.

— Taie-mi fratele'n bucăţi şi aruncă-l pe ţărm să aibă taica ce aduna cu ostaşii lui! Altfel, moartea ne paşte pe amândoi!

Şoapta Medeei se încolăceşte ca o viperă din ce în ce mai veninoasă în cugetul lui Iason.

— Sunt aproape de noi. Inţelege odată şi taie-l!

Porunca iubitei îl cutremură şi totuşi trebue s'o asculte.

Regele Aetes e gata să pună mâna pe el şi, mai cu seamă, pe lâna de aur...

Sărmane Absyrthe, tu n'ai bănuit niciodată, în nevinovăţia ta, că în câteva clipe, din îndemnul sorei tale, trupul plăpând îţi va fi semănat în bucăţi mici, mici de tot, pe ţărmul unde se va ridica mai târziu „*Cetatea Imbucătăţirii*".

Regele Aetes ajunge până unde carnea copilului său drag e asvârlită în şuviţe subţiri printre stânci şi pietre. Văzând fapta Medeei şi a lui Iason, bătrânul rege scoase un răcnet de durere, de se cutremurară împrejurimile. Apoi, plângând în hohote, începe să adune bucăţile fiului său şi să le pună într'un sicriu de aur.

Soldaţii regelui îndureraţi de jalea stăpânului rămân aci, formând „Cetatea Imbucătăţirii", sau după graiul colchiilor „Cetatea Tomis".

Ovidius aminteşte şi el într'o scrisoare, pe care o trimite soţiei sale la Roma: „Inde Tomis dictus locus hic, quia fertur in illo membra soror fratris consecuisse sui", (locoul acesta a fost numit apoi Tomis, pentrucă se zice, că aici, o soră a tăiat membrele fratelui ei).

Tomis capătă mai târziu numele de Constanţa pe care i-l dă în anul 326 după Christos, Impăratul Constantin cel Mare, după numele surorei sale, Constanţa.

Dela înfiinţarea acestei cetăţi de origină legendară şi până după secolul al XIV-lea adică, după ce stăpânise Mircea cel Mare ca „Despot al ţării de o parte şi de alta a Dunării până la Marea cea mare", secol după secol Constanţa trece printr'o necontenită prefacere.

Câteodată atinge culmi de strălucită cultură, cu epoca Geto-Dacilor sub Regii, Buerebista, Cotiso, Decebal şi mai cu seamă cu aceea a Romanilor; sau ceeace s'a întâmplat de atâtea ori, suferind prăbuşiri, nerămânând din ea decât noianuri de morminte ce se mai găsesc şi astăzi, pe unde se fac săpături...

— Vorbeşti ca dintr'o carte, Ioane, îl întrerupsei.

— Cred în sâmburele de adevăr al legendei, dragul meu, zise el luându-mă frăţeşte de braţ. Cea mai năstruşnică minte de poet nu poate să făurească, numai din închipuire, faptele eroilor. Legenda ca şi istoria se sprijină pe realităţi. Iată, de pildă, viaţa lui Ovidiu la Tomis este arătată, în cele mai sumbre colori, de toţi cei cari s'au ocupat de exilul răsfăţatului poet latin. Mulţi au afirmat că bietul Nasone a trăit, pe ţărmul Pontului Euxin, ca în cel mai înfricoşător imperiu al morţii.

Şi totuşi, Ovidiu nu prea îşi depăna zilele şi nopţile numai în suferinţe.

Iarna îndura, ce-i drept, cu mare greutate vânturile ce băntuiau ţărmurile Tomisului. Aristocratul poet, al ţărmurilor Adriaticei, născut într'o climă necontenit caldă, fireşte că avea să se plângă, în versuri, gonirea lui din Roma:

Când îmi răsare în minte icoana
[de durere
A ultimelor clipe ce am petrecut
[la Roma;
Când în pervazul negru, văd
[noaptea cea din urmă,
Văd clipa despărţirii de tot ce-avui
[mai sfânt,
In ochii mei învie isvorul stins
[de lacrimi...

Sau:

O, zei ce'mpreajmă-mi v'aţi fost
[ales lăcaşul
De-acum altarul vostru eu nu-l
[voi mai vedea...
O, zei străjeri puternici
[pe culmile quirine,
De-acum vă lasă pribeagul
[surghiunit
Şi rămâneţi cu bine!

Pe tărâmurile Pontului Euxin însă, Ovidiu a găsit un popor de oameni mândri, având o structură sufletească sănătoasă şi înzestraţi cu o aleasă simţire. Buni, ospitalieri, Geto-Dacii i-au arătat, dela început sentimente frumoase. Prietenia de care jinduia poetul şi-a găsit-o, mult mai sinceră şi mai temeinică, în sufletul Regelui Get, Cotiso, şi el culegător de taine în versuri. Ovidiu îşi petrecea mai tot timpul la curtea Regelui, unde îşi chibzuise un lăcaş cu adevărat poetic.

Aici, se retrăgea cu Cotiso.

In faţa cupelor pline cu vin, adus din viile Dionysopolisului şi îndulcit cu miere, în sunetul harpei ale cărei coarde erau atinse de getele, ca de mătase, ale frumoasei Getta, fiica lui Cotiso, Ovidiu şi Regele invocau zeiţele poeziei.

De multe ori, în grai geto-dac Ovidiu şi Cotiso cântau eroismul şi dragostea...

Cine ştie sub ce lespede de marmoră stau ascunse aceste comori de artă şi grai geto-dac!

Tot în vremea aceea, Ovidiu, fermecat de ochii Gettei şi de neîntrecuta ei frumuseţe, se gândi să mijlocească, pe lângă prietenul său din Roma, Fabius Maximus, pentru o căsătorie a Impăratului August cu fiica Regelui Get. In felul acesta, Ovidiu ar fi scăpat de exil. Lucrurile au ajuns până aproape de înfăptuire. Impăratul voia să întărească şi mai mult gradul de rudenie cu Cotiso. Deaceea îi promisese, printr'un trimis împărătesc, pe fiica sa Julia (Maior) de soţie.

Fericirea Regelui Dac şi a lui Ovidiu n'a mai cunoscut margini...

Destinul însă, a voit altfel. Cotiso a fost omorît pe zidurile cetăţii Abrittus, iar Ovidiu a rămas singur la Tomis, stingându-se în al 17-lea an după Christos.

Hic ego qui jaceo tenerorum
[lusor amorum
Ingenio perii Naso poeta meo
At tibi qui transis, ne sit grave
[quisquis amasti
Dicere: Nasonis molliter ossa
[cubent.

Niciodată, Marilla, n'am sorbit cu mai multă înţelegere sufletească versul latin ca în dimineaţa aceea. Prietenul meu declama cu atâta sonoritate şi armonie lăuntrică, încât am crezut că trăeşte aevea durerea şi sbuciumul poetului exilat.

Fără să mă aştept însă, când termină de recitat, Ion mă sgudui din reveria în care căzusem:

— Hai să mai vedem odată statuia lui Nazone, iar mâine mergem să vizităm ruinile cetăţii unde a fost ucis bunul său prieten, Cotiso, regele poet al Daciei...

A doua zi, soarele ne-a prins la Medjidia. De acolo am luat trenul spre Bazargic, trecând pe lângă patrusprezece gări. La fiecare staţie am întâlnit oameni arşi de soare dar senini. Din ochii lor parcă se desprindea un salut de bun sosit.

Peisajul se arată cu totul aparte. Colţul acesta al României are într'adevăr o viaţă foarte ciudată. In părţile Silistrei ca şi ale Balcicului, se deschide stepa bătută de vânturi fără sfârşit. Apoi deodată întâlneşti prăpăstii adânci cari rânjesc cu colţi de piatră albă. In fundul unora din aceste deschizături ale pământului, observi ochiuri de apă. In alte părţi se întind păduri nepătrunse ca Deliormanul, Bazarutul sau ca pădurile seculare de pe malurile Batovei.

Marilla, când am ajuns în staţia „Valea Dacilor", am crezut că visez sau că, într'adevăr, prietenul meu m'a asvârlit cu mii de ani în *urmă*.

Dincolo de gară se vedea un sat cu case albe şi frumos îngrijite.

— E un cuib în care străbunii Daci au plămădit cu oasele şi sufletele lor pământul şi viaţa, mă lămuri Ion.

Un sbor de ciocârlie trecu pe lângă noi ca o afirmare.

Din Valea Dacilor ajungem în gara „Ciocârlia". Aflu că aici este adevărata patrie a pasărei lanurilor noastre.

Iată şi „Ciobăniţa", gară pe deasupra căreia fâlfâe aripa unei triste legende.

O ciobăniţă macedoneancă, voinică şi frumoasă, rămâne văduvă într'o noapte cu lună când duşmanii îi omoară soţul lângă târla cu oi. Femeea avea un copil mic, în leagăn. Când a auzit vestea, a scos un răget ca de fiară. A fugit despletită pe câmpuri, înebunită, căutând pe ucigaş. Dar nu l-a găsit. Şi de atunci a cântat necontenit la capul copilului:

Copilul mamei, copil,
Era noapte de April,
Era noapte, era lună
Auzii un glas de'ar'mână
Ceşi plângea a ei cununâ.
Soţul omorît pe lună,
Era noapte, de April
Copilul mamei, copil...
Mama, măiculiţa ta
Tot bocea şi lăcrima,
Părul din cap şi-l smulgea
Şi prin lacrămi îţi grăia:
„Fiule, de-i creşte mare"
„Tatăl tău vrea răsbunare".
„Pentru-a lui moarte'ntr'un an"
„Să omori zeci de duşmani...!"

Fiul de macedonean a crescut mare şi voinic ca şi tatăl său.

Cântecul mamei nu i-a dat răgaz până când n'a răsbunat, într'o noapte de April, tot cu lună, moartea ciobanului venit din munţii Pindului.

Pentru un mormânt peste care crescuseră flori de iasomie, voinicul a deschis, la marginea satului, treisprezece gropi, în care au fost aruncate treisprezece rude de ale ucigaşului tatălui său...

In pământul Dobrogei pe unde te poartă pasul Marilla, găseşti urme adânci în cari întrevezi, printre veacurile ce s'au depănat furtunoase şi vitrege, puterea de viaţă a unor oameni cu totul deosebiţi de celelalte neamuri venite peste ei din podişurile Asiei.

Ici o piatră de cetate sau de mormânt pe care sunt săpate cuvintele fără moarte, colo un frontal de marmoră, dincolo un vas de lut ars, o amforă cu braţele rupte, dar tot atât de frumoasă ca şi Venus din Millo, o unealtă de lucru sau o armă de luptă; toate povestesc, în graiul lor tăcut, despre omul care a trăit pe meleagurile acestea, de când pământul a prins viaţă; un om robust, senin, iubitor de natură şi de cântec, neînfricat de nimeni şi totuiş temător de Dumnezeu.

Geto-Dacul, străbunul nostru cel mai depărtat, el singur dintre toate celelalte popoare vecine, a ştiut să descopere pe Dumnezeu în cer şi să-l găsească trimis pe pământ, cum au fost Zalmoxis sau Gebeleizis, Deceneu şi alţi mari preoţi ce trăiau în caverna muntelui Cogaeonum...

Sentimentul credinţei era împletit la temelia vieţii Geto-Dacilor. Trăirea lor religioasă era nedespărţită de cea politică. Intocmai ca la Romani, mama şi soţia întreţineau, în căminul familiei, focul sacru al patriotismului şi al religiei. Asemănarea aceasta nu s'a arătat numai în ceeace priveşte felul de viaţă religioasă şi familiară, ci şi în mai toate manifestările pe plan social şi politic. De aceea, atunci când a luat naştere poporul român, din viţa dacă şi romană, osătura s'a dovedit indestructibilă.

Ion m'a dus apoi, Marilla, pe ruinile cetăţii Abrittus. Acolo am trăit un moment pe care cu greu aş putea să ţi-l explic. Ion era lângă mine şi totuşi parcă nu era. Eu nu mai aveam astâmpăr. O putere ciudată pusese stăpânire pe toată simţirea şi gândul meu. Lucrurile mi se păreau altfel de cum erau în realitate. Vedeam, şi eu acum aevea, aşa cum văzuse şi Ion pe ţărmul mării, dincolo de realitate, sau mai exact, într'un vis cu ochii deschişi, un Geto-Dac îmbrăcat în haine albe, strălucitoare, ţesute din lână şi borangic. Capul fumos încoronat de plete aruncate în inele de soare pe umeri. Bonetă albă de mătasă. Barba rotunjită se îmbina de minune cu mustăţile groase ca spicul ales de grâu copt. Şedea mândru într'un jilţ de aur aici; da, da, aici în cetatea de marmoră pe care el o plăsmuise: întâi în gând, apoi în linii trase pe nisip şi în cele din urmă, în eternă marmoră şi piatră din pământul Daciei Pontice.

In jurul lui erau generali, preoţi adunaţi la sfat. Marele stăpân din jilţul de aur, părea un zeu. Era însă, un Rege viteaz şi înţelept.

Regele Dac Cotiso

Avea să fie mare sărbătoare în tot Imperiul Romei şi în întreg Regatul Geto-Dacilor.

Impăratul Octavian August ceruse în căsătorie pe fiica lui Cotiso, iar Iulia, frumoasa fată a lui August, avea să devină Regina Daciei.

Regele aştepta, în cetate, trimişii lui August să ia de lângă Pontul Euxin pe viitoarea Impărăteasă a Romei...

Dar iată că cerul se întunecă. Regele cade adâncit într'un gând greu.

O detunătură îl trezeşte. Din Miază-Noapte începe să năvălească valuri de foc. O săgeată, parcă venită din arcul Zeiţei Diana, îi străpunge pieptul.

Marlele Rege se prăbuşeşte pe zidurile cetăţii.

...Alt Rege Dac se sue pe tron: Dicomenes, duşmanul lui Octavian August. Acesta porneşte aprige lupte cu Romanii.

El este vestitoul cel adevărat al lui Decebal...

Abrittus, Abrittus, tu închizi în zidurile tale, atâtea taine ce ar putea să dea în vileag istoria unui neam de Eroi şi Sfinţi!

Pe zidurile tale a fost omorît, ca şi Regele Cotiso, Impăratul Quintus Traianus Decius de Trebonianus Gallus!

Sub lespedele tale de marmoră şi piatră se ascund atâtea vrăjitorite chei, ce pot descuia lacătele misterului pentru a ieşi mai mult, în lumină povestea adevărată a celor care au pus temeia Neamului meu...

...Abrittus, Abrittus, cine îţi va pătrunde adâncurile tăcerii?

— Timpul, dragul meu, îmi răspunse prietenul Ion Banu, cu o voce ca de tunet

Nu-mi dădusem seama, Marilla că, furat de puterea legendei, vorbisem tare pe ruinele cetăţii.

Din amurg, soarele ne-a luat de braţ şi ne-a dus în satul de lângă cetate, unde am dormit noaptea la un frate macedonean.

Aşa s'a întâmplat Marilla că nu îţi scriu acum dintr'un colţ îndepărtat de stea.

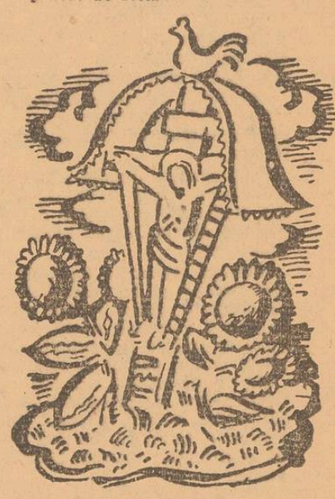

SUFLET ŞI PEISAGIU BASARABEAN

(Urmare din pagina I-a)

sunt ale sufletului basarabean? Ale acestui suflet pe care nu am vrut să-l cunoaştem prea bine. Pe care l-am uitat şi l-am ignorat nu pentrucă se deosebia şi se depărta el de noi, ci pentrucă ne deosebeam şi ne depărtam noi de el. In epoca de după războiu, imediat după unire, nu am avut timp să facem nimic pentru acest suflet. Din tăinuitele lui adâncuri nici o voce de dojană nu ne-a turburat huzurul până în clipa de disperare din 1940. Şi nici Basarabia nu s'a îmbulzit să ne amintească de prezenţa ei. Viaţa ei a continuat aceiaşi, în aceiaşi matcă, fără răbufniri de individualităţi reprezentative. E aci un fenomen care nu a putut fi până acum explicat mulţumitor. In vreme ce Ardealul, de pildă, ne-a dat pe promotorii tuturor marilor mişcări culturale, în vreme ce Muntenia ne-a oferit pe toţi îndrumătorii vieţii politice şi sociale, în vreme ce Moldova a fost leagănul ideilor şi formelor generale de viaţă politică şi de valori de cultură, Basarabia nu a putut să ne dea decât un gigant de talia lui Haşdeu, dar a cărui uriaşă activitate s'a deslipit de mult din căucul său de origine. Aceeaşi dramă şi pentru ceilalţi. Ne gândim de pildă la un Al. Donici. Un singur poet mai vechiu continuă să trăiască în sufletul basarabean: Mateevici. Câţiva oameni politici, nu reprezentativi ci convenţional apăruţi drept simbol al Basarabiei. A fost găsită o explicaţie în condiţiunile rele sociale sau în ambianţa politică şi economică. Explicaţia este nulă. Ea se află însă în condiţiunile generale ale sufletului basarabean. Acest suflet trăeşte colectiv. Este o massă organizată în adâncuri. Cine nu poate străbate aceste adâncuri nu va înţelege nimic. Va crede că are în faţă o massă amorfă. Dar tocmai aci este marea iluzie. Basarabia este rezerva viitorului. Când izbucnirile vulcanice din celelalte colţuri ale ţării se vor linişti, Basarabia îşi va spune deabia atunci cuvântul. Diferenţierea ei se face lent, într'un ritm care disprefuieşte clipa pentrucă participă efectiv, totai din veşnicie. Şi tocmai acolo unde mulţi au văzut semnul slăbiciunii, noi vedem semnul tăriei. Pentrucă Basarabia poate fi garanţia participării noastre la veşnicia noastră, a neamului.

S'a făcut cu multă greutate diferenţierea, am spus. Procesul deabia a început. In trecutul destul de apropiat îi vom putea descifra primii paşi nesiguri. Dacă vom întoarce privirile în trecut constatarea ce o vom face va fi lămuritoare. Să luăm ca punct luminos de plecare veacul voevodal al lui Ştefan cel Mare. Pe vremea aceia Ţara Moldovei era o unitate atât politică cât şi spirituală. Graniţele ei cuprindeau Moldova de azi, părţi ale Ardealului, Bucovina, Basarabia actuală şi zone largi de influenţă dincolo de Nistru, acolo unde azi este ţara numită Transnistria. Era, pentru vremea aceia, o realitate impunătoare, o realitate care constituia teama regatului polon şi spaima colosului turcesc. Cetatea cheie era Chilia, la gura Nistruiui. Balta era un centru foarte important în vreme ce Suceava încheia impunător triunghiul acesta de mândrie al stemei cavalerului lui Christos. In toată această vastă întindere de ţară, bogată şi puternică, stăpânia un singur Domn şi palpita un singur suflet: sufletul moldovenesc. Şi azi oamenii de peste Nistru se numesc cu mândrie, Moldoveni. Şi azi încă ţăranii basarabeni se socot tot moldoveni. Perfidia comunistă a ştiut ce face când a imaginat, în vecinătatea noastră, una dintre republicile ei socialiste libere, Republica moldovenească.

Deabia în urmă, în epoca modernă când hotarul se schimba capricios, când trupul actual al Basarabiei era împărţit în jumătate, rămânându-ne nouă cele trei judeţe din sud, deabia atunci conştiinţa moldovenească s'a fărâmiţat în două părţi distincte. Lăsată în mâinile slavismului care cutropea cu încetul, Basarabia s'a retras în cochilia ei tare, s'a ascuns din faţa actualităţii. Slavismul a găsit o armă teribilă, un punct de contact pe care l-a speculat în favoarea lui: Ortodoxismul. Pravoslavnica Rusie şi-a impus influenţa adormitoare prin această comunitate religioasă care a lipsit în Ardeal. Cnutul rusesc a găsit spinări plecate nu sub ei ci sub semnul aceleiaşi cruci. A fost poate cea mai mârşavă măsluire cunoscută în istorie. Să foloseşti religia unei naţiuni pentru a realiza desnaţionalizarea ei. Pericolul era iminent, dar nimeni nu putea face nimic. Nu exista nici o persecuţie religioasă. Limba, deşi nu era alungată oficial (U. R. S. S.-ul a continuat aceiaşi politică perfidă doar!) nu mai conta ca element susţinător al unităţii naţionale.

A trebuit să vie revoluţia rusă şi actul unirii a însemnat imediat trezirea conştiinţei basarabene. Pentrucă Basarabia găsea acum, în locul bisericei pravoslavnice ruse, păgânătatea comunistă. Aceia ce fusese instrumentul involuntar al dezrădăcinării, devenia acum piatra de încercare a regăsirii în marea familie spirituală românească. Desigur, cu multe reticenţe. Unificarea sufletească nu se face rapid. Nu este o cristalizare fulgurantă ci un proces lent ale cărui perioade tragice le-am trăit cu toţi în ultimii 25 de ani. Şi tocmai acest ritm lent, greoi, de regăsire în largul aceloraşi ape, este semnul îmbucurător, pentru cine are ochi de văzut, că procesul unificării spirituale merge pe drumul lui dur dar adevărat.

Petru P. Ionescu

SUFLETE

NUVELĂ DE N. DUNĂREANU

De obiceĭ venea la mine să petreacă două, trei ceasurĭ în aerul dela țară, să bem un păhărel cu vin, să ne povestim întâmplări din viață și să râdem. Venea întotdeauna încărcat cu pachete, ca și când eu n'aș fi avut cu ce să-l ospătez și asta nu-mi plăcea.

— Lasă, dragul meu, nu te supăra, d-ta eștĭ departe de oraș și se prea poate să nu fii pregătit, la ce să te oblig.

Și mă bătea pe umerĭ, cu palmele lui de oțel, mă strângea de mijloc ca și când ar fi voit să-și încerce puterea, apoi încorda brațele și cerea să-i văd mușculatura. Imĭ plăcea omul acesta voinic și sdrăvăn, ca un hercule.

Moldovan din nord, de prin Fălticeni. Firea lui bună și îngăduitoare îl făcuse să gireze zeci de polițe, pe care le plătise tot el, deși se jurase că n'are să mai gireze.

Cu toate că trăia în lumea cifrelor, cunoștea literatura și știa să aprecieze talentele la justa lor valoare.

Iubea natura, visând că atunci când va ieși la pensie să-și cumpere o vie, să facă o căsuță pe marginea unei ape, să aibe o luntre de dus la vânătoare și să prindă pește cu undița.

Când vorbea de planurile lui, se uĭta la mine întrebător, mă privea drept în ochĭ și ochii lui albaștrĭ se îmbrăcau într'o umbră de melancolie.

— Ce zici, oare voiu mai apuca eu ziua aceea?

— Ce vorbești?—îĭ răspundeam eu; iată, sunt de 21 de ani în Basarabia și parcă a fost ieri, așa de repede a trecut vremea.

Apoi schimba vorba, și cu sgomot îmĭ striga:

— Da pune patefonul acela și spune lui Petru să scoată niște vin rece de acela *rozărĭu*.

Eu mă duceam de obiceĭu să dau ordine servitorilor și el în vremea aceia învârtea la patefon și-și alegea plăcile favorite.

Între timp, mă întreba de cloștĭ, puĭ de curcă și se interesa de gospodăria mea până'n cele mai mici amănunte.

Petre vizitiul, un transnistrian voinic, cu ochĭ negrĭ, aducea vinul și cum intra pe ușa sufragerĭei striga cu o voce plină de sănătate:

— Trăți domn Director!

Petre știa că urarea aceasta îĭ aduce o piesă de 20 leĭ pentru tutun.

Dar într'o seară târzie, prietenul meu a venit la mine foarte abătut. Așezându-și cu grijă servieta încărcată cu acte, a aruncat cu dispreț pălăria de pe cap pe canapea și oftând din greu mi-a cerut de băut.

— De ce?

— De viața mea cu nevastă-mea. Ce tu nu știi, ori te prefaci? Nu știi că eu duc un trai mizerabil... de scandalurile care mi le face zilnic?

— N'am auzit nimic.

— Ei bine hai să fie așa cum zici, dar acuma m'am hotărît... mâine încep divorțul și de aceia am venit să dorm la tine... O zi.. două, treĭ, o săptămână. Nu mă dai afară? Se poate?

— De ce-mi vorbești așa? Sigur că se poate.

De traiul lor aflasem de mult, dar mă prefăceam că nu știu nimic, deoarece nu mĭ-a plăcut să mă amestec niciodată în intimitatea vieții prietenilor mei. Transnistrianul aduse băutura și turnă vinul prin pahare.

— Măĭ Petre, măĭ, la tine în casă cântă găina ori cocoșul?

— Cocoșul, să trăiți d-le Director, răspunse Petre, înroșindu-se.

— Vezi măĭ băete, ia seama să nu cânte găina.

Petre era însurat cu Ana, tot transnistriană și eu îĭ cununasem.

După ce Petre își primĭ obicĭnuitul tain, rămași singurĭ, iată ce-mi povestĭ amicul meu Georgian.

— M'am însurat cu dânsa, acum 10 ani. Era o fetișcană mică, brunetă cu glas dulce, cristalin și cu umbletul legănat ca mlădierea unei trestiĭ mângâiată de un vânt molcom.

Nu tocmai înaltă și nici piept format. Avea însă picioare frumoase și se purta elegant.

Făcuse șase clase de liceu și întrase împiegată unde îmĭ fac și eu servicĭul.

Cum am văzut-o, e drept că mi-a plăcut și am adus-o în apropierea mea. Iĭ explicam lucrările mai grele și ea îmĭ răspundea întotdeauna cu glas puțin peltic „mulțumesc, dle șef", apoi închidea ușor ochiĭ, se înroșea și pleca, lăsând în urma ei un aer de nevinovăție și bunătate îngerească.

Ce să-ți mai spun, dragul meu, m'am îndrăgostit repede.

La vârsta de 26 de anĭ, cine nu se îndrăgostește de o femee, care ți-a plăcut?!

Și-apoi situația mea: Licențiat, perspectivă de avansare — natural că a răspuns repede sentimentelor mele.

Prietenul meu se oprĭ, bău paharul până la fund, aprinse o țigare, se uĭtă în jurul luĭ și scoase din piept-ul luĭ lat un hm... dureros. Se uĭtă într'o parte și'n altă apoi îngăimă: Când văd astăzi prin birourĭ fetișcanele astea gătite ca de bal, cu canele astea gătite ca de bal, cu unghiile înroșite și buzele vopsite, forfotind de colo până colo mai mult să încurce lumea, mă cuprinde o ură, că le-așĭ da pe toate afară.

— Dar chestia aceasta e cunoscută de toată lumea, vorbiĭ eu. Cea mai mare parte din ele devin orĭ neveste, orĭ amantele directorilor, sub-directorilor... Atunci... cine-ĭ de vină?

— Așa e, cine e de vină? vorbi el apăsând pe ultimul cuvânt... Desigur că tot noĭ bărbații...

Se făcu o pauză, prietenul meu prinse a se plimba prin cuprinsul camerei, cu mâinile vârîte în buzunarele vestei.

Se opri după puțin și clătinând din cap, urmă: M'am însurat repede... da foarte repede, în două luni. Ne instalasem în două odăițe, destul de frumoase, ducând o viață cum nu se poate mai plăcută...

Ca să nu mâncăm la birt, am luat o bucătăreasă, să gătească în casă. Plecam la serviciu împreună și veneam acasă amândoi. Toată lumea se uĭta cu drag la noi.

Aceasta a durat doi ani, până ce m'a avansat.

Și iată că, odată cu avansarea mea încep și pretențiile ei.

— Gicule, îmĭ spune dânsa într'o zi, nu țĭe rușine ție, ca eu, soția unui om mare, să rămân tot impiegată, pe când toate rusoaicele astea să fie avansate și să-și ia ifose de șefe?

— Care rusoaice?

— Te faci că nu știĭ? rusoaicele astea cu *ski* și *of* în coadă.

— Or fi ele rusoaice, așa cum spui tu, dar au drepturĭ, dragă, și unele chiar anĭ de universitate.

— Universitate? Ce... vorbești copiilor? Universitatea lor nu face două parale... Una de-a noastră, cu patru clase, știe mai mult ca o licențiată de-a lor. Zi mai bine că vă țineți de coada lor și le protejați...

— Dar înțelege, dragă, asta depinde de minister, nu de noi.

— Minister... lasă ministerul la o parte... Spune mai bine, că de la cel din urmă împiegat, până la inspector, sunteți niște stricați.

Prietenul se opri și luă două pahare unul după altul.

— Am să mă'nbăt în seara asta... Am să beau până la fund pahar după pahar și am să-ți istorisesc durerea, revolta, ura, care clocotește în sufletul meu.

— Stai, încercaĭ eu să-l conving... D-ta spui, dragul meu, că soția d-tale s'a ofensat și suferea că n'o avansaĭ. Dă-mi voie să-ți răspund. Era oare natural, ca o soție de director să se vadă cea mai mică în grad și să nu sufere? Nu-ĭ dai dreptul unei femeĭ, să aibă și ea amorul eĭ propriu?

vrea să-ĭ iei apărarea,

— Nu, dar vorbesc obiectiv...

— Te rog să nu mă întrerupi, vorbi el turnând și restul de vin în pahare... Țĭ-am spus, în seara asta am să beau, până ce voĭ cădea... și-ți cer să mă asculți... Convingerile d-tale nu fac două parale... Hotărîrea e luată și nimic în lume n'ar putea să-mi schimbe părerea... Eĭ, vreĭ să mă asculți?

Bătu cu pumnul în masă strigând pe Petre... Spune-ĭ s'aducă vin...

Era acum plin de revoltă. Glasul îĭ tremura. Buza de jos i se mișca nervos. Ochiĭ luĭ albaștrĭ aveau scânteieri diabolice... Pe față i se strecurau boabe marĭ de sudoare, pe care le ștergea cu o batistă mare cu mărginile albastre...

— Poate că te plictisesc, vorbi el după o pauză. Poate te-am supărat... atunci plec.

— Nicĭ de cum, dar mă doare că suferĭ atât.

— Așteaptă puțin, atunci voĭ continua.

Prietenul meu eși în verandă. Se întoarse peste puțin înapoi.

— Dragul meu, vin afară, să vezi ce noapte frumoasă... luna răsare... Și noĭ stăm în casă. Dă ordin s'aducă o masă în livadă, sub mărul acela bătrân. Voĭ admira luna, strălucirea razelor eĭ pe florĭ, frunze, pe pământul plin de rouă și boabe de argint... Dar nu... O noapte așa frumoasă, începu el din nou, cu glas rar, nu trebue insultată cu cuvinte urîte... Și eu am să-ți povestesc fapte josnice...

Petre și Ana veniră cu zacușile. Peștișorĭ afumați, cașcaval și friptură rece.

Îl îndemnaĭ să mănânce; dânsul gustă din toate câte puțin și făcu semn cu mâna, ca și când ar fi spus că nu-ĭ este foame.

— N'am să fiu lung în povestirea drameĭ mele, începu el din nou. Iată acum, voĭ ajunge la sfârșit.

Văzuĭ că dintr'odată se schimbă la față. Se sculă și prinse a-și căuta pălăria. Se păru că parcă o mână nevăzută îĭ scutură tot fumul beției...

— Stai, vorbiĭ eu.. Te înțeleg... Fiecare din noĭ își duce samarul lui în spate... Și eu am fost nefericit în căsnicia mea.. De aceia îndrăgesc acuma florile, păsările, animalele...

— Eĭ bine, așa da, acum îmĭ placi.. Și.. cum îți spuneam.. dar unde m'am întrerupt? Avansarea! Eĭ bine, pe tema aceasta a demisionat. Și eram bucuros. Iĭ făceam toate gusturile. Teatru, baluri, rochiĭ peste rochiĭ... Vara în viligiatură... și eu de multe orĭ rămâneam să mă prăjesc în soarele de Iulie...

Dar ea din zi în zi devenea mai nemulțumită... Parcă nu-ĭ ajungea ceva... Se supăra din nimic, și-și certa servitoarele pentru un fleac.

Mă lua din scurt și venea la birou pe neașteptate, să vadă cu cine vorbesc și ce fac... Ajunsese să-mi cerceteze sertarele biroului și se uĭta urît la funcționare, ca și când ar fi avut un drept asupra lor.

O luaĭ din scurt, arătându-ĭ că'n felul acesta mă compromite. Atunci începea a plânge, nu mânca și stătea supărată ceasurĭ întregĭ. Nu știam singur ce să fac ca s'o îmbunez. Iată că într'o zi, îmĭ cere să-ĭ cumpăr un câine japonez. Am făcut-o și pe asta. Din ziua aceia parcă ceva nou deosebit se schimbă în viața eĭ. Nimic n'o interesa pe lume ca Pupi, așa îl chema pe cățel. La plimbare, în oraș, în societate, Pupi trebuia să ia parte.

Ți legase o panglicuță roșie de gât și-l târâia în oraș după dânsa cu un lănțișor de-ți era mai mare scârba.

Ferească D-zeu să fi fost Pupi indispus. Se uĭta în ochiĭ luĭ, îl sărutа și-l strângea la piept ca pe un copil.

Toată lumea, toate gândurile eĭ se concentrau acum în cățelul acesta bocs, cu nasul turtit, picioarele strâmbe și care cu toată frumusețea lui, tot o javră rămânea.

Și mie îmĭ sunt dragĭ animalele, vorbi el oprindu-se deodată.

Da, și eu am iubit și animalele, dar, înțeleg, nu exagerarea. Fiecare la locul lui și acolo unde le-a orânduit natura. Calul în grajd, omul în casă și câinele în cușcă... dar să nu-l învelești în plăpămioară de mătase fină.

Auzi?! vorbi el ridicând vocea... Să iei farfuria ta de la masă și să-ĭ dai întâĭ câinelui... și a doua zi dimineața să vezi plapoma, așternutul plin de păr... E sănătos.

e normal?

Dar stai, ajunsesem acum caraghiosul lumiĭ. De cum se'mbolnăvea Pupi, duște cu el la doctor și ferească D-zeu să mă împotrivesc! Era în stare să nu vorbească ceasurĭ întregĭ.

Ajunsese javra să doarmă în pat cu noĭ.

Și eu sufeream toate și înghițeam în mine... dar înțelegi, dragul meu... și câiniĭ au senzații și.. și... când staĭ cu nevasta ta în pat...

Prietenul meu se oprĭ, clătină din cap și mă privi drept în ochĭ.

Luă un pahar și-l deșertă. Voĭ să spună ceva, dar se oprĭ...

Bău încă unul și deodată se încruntă... ridică o mână și strânse pumnul.

Imĭ făcea impresia că voește să lovească. Ochiĭ i se turburaseră, vinele gâtului se umflaseră. Pe neașteptate deveni palid, se așeză jos, își sprijini fața în mâinĭ și rămase tăcut.

— E revoltător și scârbos, urmă el. Mai mult de cât scârbos... după o îndelungă tăcere.

Ascultă: eraĭ seara am venit dela o serbare... de la hotel Londra, pe care mi-o dăduseră funcționariĭ în cinstea mea. cu ocazia avansării ca Inspector general. Ne-am întors pe la treĭ noaptea și ne-am culcat.

Eĭ, ce să-ți spun, pe când dormeam, se vede că în timpul somnului l-am lovit pe Pupi cu picioarele... Și deodată am simțit ca o sfredelitură în piciorul drept. Pupi mă apucase de picior.

Atunci nu știu cum l-am luat de ceafă și l-am aruncat din pat.

— De ce eștĭ brutal? îmĭ strigă dânsa...

Eu m'am înfuriat și mai tare... M'am dat jos, l-am înșfăcat de picioare și i-am făcut vânt în bucătărie...

Dânsa a sărit din pat, s'a dus după jigodie și luându-o în brațe, a început să plângă, să-l sărute și să strige:

— Nemernicule, eștĭ un mizerabil, un om fără milă! Se cunoaște că eștĭ neam prost... Pleacă din casa mea!

Înfuriat cum eram, m'am repezit la dânsa și o clipă abia n'am strâns-o de gât. Auzi, o fată de mic funcționar, cu câteva clase, să mă facă pe mine mizerabil.

Se opri, se uĭtă la mine și-și fixă asupra mea o privire de om sălbatic...

— Și acuma ce zici?

Tăceam, neștiind ce să-ĭ răspund.

— Tăcerea ta, spune mai mult decât orice cuvânt. Haide să bem... pentru libertate... pentru libertatea mea.

Venea acum în fiecare zi la mine și devenise un om liniștit. Până târziu stam sub un cireș bătrân, pe o bancă din livadă, ascultam cântecul privighetorilor, freamătul plopilor, sgomotul vieții care venea din depărtarea Chișinăului.

Orașul trimitea în tremur lumina becurilor până la noi.

Și'n liniștea serilor de vară, sorbind amândoĭ cu nesaț boarea nopții, răscoleam amintiri dureroase pline de farmecul anilor trecuți.

Se ferea să-mi amintească de soția lui și eu căutam să nu-ĭ redeschid o rană care încă sângera.

Câteodată îl găseam pe aceeași bancă, stând gânditor, cu ochii umezi și privirea în gol. Apoi tresărea, oftа din greu, îngăimând ca pentru el cuvinte neînțelese din care uneori lămuream: „Auzi, să mă facă imbecil!... Și pentru ce?".

Cu zilele cari treceau, observasem că o piatră de morminte se lasă tot mai greu peste fosta lui iubire.

In mijlocul naturii, devenise bun și blând ca un copil. Nu-și mai încorda mușchii și nicĭ nu mă mai cuprindea de mijloc.

Când cerea lui Petre vin, nu mai striga cu acelaș glas poruncitor. Iĭ plăcea să-l asculte, povestind din viața moldovenilor din Ucraina, de cântecele, jocurile, obiceiurile lor.

Când aduceam vorba de femeĭ, se mărginea să-mi spue: „Sunt bune să le admiri de departe".

De la slujbă, venea regulat acasă, lua teancul de acte și petiții și lucra ore întregĭ.

Într'una din zile veni acasă mai devreme, se uĭtă în ochiĭ mei, mă îmbrățișă, și-mi spuse:

— De-acum o să ne vedem mai rar.

— De ce? îl întrebaĭ eu mirat.

— Am cerut și Ministerul mi-a admis, să mă ocup mai mult cu inspecțiile prin Basarabia.

Și'ntr'adevăr, peste câteva zile mă părăsi.

Venea acum la o săptămână, cu fața bronzată de soare și sufletul împodobit de bunătatea moldovenilor.

— Ce buni și duioși sunt țăranii noștri și cât suferă eĭ, dar cine să-ĭ asculte! O administrație mai bună, cu oameni cinstiți, ar face minuni cu poporul acesta. Dar cine e de vină? Noi nu ne înțelegem interesele de neam și lăsăm toată încrederea în cei răi și abuzivi. Ne omoară politicianismul și necinstea. De vor merge lucrurile tot așa, ne ducem în prăpastie...

Îl ascultam cu multă luare aminte și fiecare vorbă a lui cădea ca picături de plumb topit peste inima mea.

Incepusem să sufăr odată cu plecarea lui. Număram zilele când are să se întoarcă din inspecțiile pe care le făcea, și-atunci când venea nu știam cum să-i primesc mai bine și să-l ospătez.

Aducea cu el noi impresii și era mereu revoltat de abuzurile pe care le descoperea.

Dar într'una din zile, ducându-mă în oraș, pe când el era lipsă, o zăriĭ pe fosta lui soție, târând după ea acelaș cățeluș.

Mă ferii s'o privesc în față, dar dânsa mă și zărise și aruncându-mi o privire de dispreț, porni mai departe, trăgând după ea pe Pupi, care nu vroia să se deslipească de rădăcina unui copac.

Avocatul eĭ, un prieten de ocazie, îmĭ povesti ce fericită e d-na că a scăpat de un om brutal, și ca toți avocații, cari nu din convingere apără interesele clienților, scormoni o seamă de neadevăruri la adresa prietenului meu.

Era dimineață și lucrătorii tocmai se pregăteau să înceapă stropitul vieĭ.

In mijlocul curții stăteau pregătite butoaele cu sulfat și mașinile de stropit... când deodată un automobil de piață se opri în fața vilei mele.

O doamnă cu un voal negru sbură din automobil și se ivi în fața mea. Își desveli chipul și privindu-mă drept în ochi cu o figură de leoaică, se răsti la mine...

— Mă cunoști, domnule?

— Da... Ce doriți?

— Unde e bărbatul meu?

Am rămas uluit...

— Unde e bărbatul meu, te întreb a doua oară... D-ta eștĭ acela care strici casele oamenilor?

— Care case, doamnă?

— Care case... mai ai curajul? Toată lumea știe de chefurile și orgiile pe care le faceți cu rusoaicele.. Eștĭ profesor. D-ta profesor? Meriți să fiĭ dat afară din învățământ! Să știi că te-am reclamat parchetului și vei trage consecințe.

mine?...

— Să-mi dai pe bărbatul meu... unde e? Te rog să-mi răspunzi!

— D-nă, toată casa, via, îți stau la dispoziție, caută-l și dacă veĭ găsi o urmă măcar din orgiile care spui că le facem, atunci să știi că'mĭ voĭ trage consecințele... In alt caz...

— Te rog să nu mă iei de sus... Eștĭ meșter în a făuri fraze, nu de geaba eștĭ scriitor...

— D-nă, te rog să nu mă insulți.

— Ba da, te insult că meriți... Iată pentru ce nu vine bărbatul meu acasă... Unde-ți este morala? De data aceasta să știi, domnule, că ți s'a înfundat... Chiar te-am dat la Parchet și poliția e pe urma d-tale.

— D-nă, te rog să nu strigi așa în fața servitorilor mei... vorbiĭ eu din ce în ce mai enervat.

— Am să strig, domnule, să audă toată lumea.. Sunt soție legitimă.

— D-nă, te rog să-mi părăsești casa!.., strigaĭ eu înfuriat...

— Plec, dar.. veĭ trage consecințele.., strigă ea amenințându-mă cu mâna și trăgându-și voalul pe față dispăru ca un fulger în limuzină.

Neașteptata izbucnire a soției prietenului meu îmĭ sgudui cu durere sufletul...

De ce voiam să-mi stăpânesc furia, împotriva eĭ, cu atât mai tare mă iritam... Nu puteam găsi nicĭ o deslegarea situației în care mă pusese prietenul meu. Să-ĭ spun totul, fără înconjur, să-l rog să nu mai vie la mine?

Și de ce mă chinuiam în deslegarea acestei situații în care căzusem fără voia mea, cu atât mă încurcam mai mult.

In vie lucrătorii așteptau ordinele mele și eu umblam de colo până colo, într'un hal de îstovire, din care mi se părea că nu am să mai ies.

Ce sunt eu vinovat de cearta și scandalurile lor, mă întrebam în sinea mea? Incepuĭ să mă condamn singur și să-mi administrez lecții de morală, pe care nu le meritam.

Luaĭ hotărîrea în cele din urmă, că atunci când va veni el să-ĭ povestesc totul și să-l rog să se mute.

Aceasta se petrecea cam prin 25 Iunie 1940...

Și pe când eu așteptam, din ceas în ceas sosirea prietenului meu, nerăbdător, ca să-ĭ explic cele petrecute, iată că în noaptea de 27, pe la ceasurile 1, un sgomot înăbușit răsună în poarta locuinței mele. Câinii lătrau și glasurĭ nedeslușite strigau.

La început am crezut că-ĭ prietenul meu, care avea obiceĭul să vie și noaptea din provincie.

Petre veni în casă și-mĭ aduse vestea că un vecin al meu, colonel în retragere, voiește să-mi vorbească numaĭ decât.

Am rămas surprins, întrucât bătrânul colonel, un om bolnăvicios, nu venea niciodată la ceasurile acestea să mă viziteze.

Aprinzând lampa, l-am primit în

aduc o veste groaznică, tremurând.

Care veste, ce s'a întâmplat?

— Nu știĭ nimic?.. Eĭ... ce să-ți spun, evacuăm Basarabia!

Am rămas împietrit...

Nu-mi venea să cred și nicĭ n'aveam puterea să-l mai întreb. Ne uĭtam unul la altul, uluiți și ochiĭ noștrĭ tot mai tare se învăluiau în boabe de lacrimĭ.

— E adevărat? îngăimaĭ eu după clipe de tăcere.

— Foarte adevărat, s'a comunicat la radio... Mâine seara la șapte ceasurĭ bolșevicĭi vor ocupa Chișinăul.

Ne întrebarăm din ochĭ într'o tăcere de moarte, ce anume n'aș putea spune și îmbrățișându-ne ne despărțirăm...

In poartă, bătrânul colonel mă îmbrățișă iarăși și cu glas stins îmĭ șopti: Să plecăm repede... de-om cădea în mâinile lor e rău.

Toată noaptea m'am învârtit pin camere, ieșeam în curte, cercând parcă să deslușesc din taina nopții, un *Nu*... Nu e *adevărată* vestea căpătată...

Și ceasurile, minutele, păreau nesfârșit de lungi și afară de lătratul câinilor pe la vilele din depărtare și luminile becurilor din Chișinău, nimic și nimeni nu venea să arunce o rază de speranță sufletului meu sdrobit.

Dimineața venĭ învăluită într'o ceață fină și când ultimele steluțe se stinseră sub bolta cenușie a cerului, l-am chemat pe Petru și i-am spus tot adevărul.

— Inhamă Petre, repede...

In goana trăsurii, vedeam oameni buimăciți alergând de colo până colo, căruțe cu bagaje luând drumul gării și soldați în uniforme de campanie, străjuind cu mitralierele punctele mai însemnate din pricina bandelor care începuseră a jefui pe la margini.

Nicĭ o îndoială nu mai era. Și întorcându-mă acasă, am început să mă preumblu din nou prin camere, neștiind ce să fac și ce să iau cu mine.

Mă uĭtam la lucrușoarele, amintirile, cărțile și tot ce agonisisem în 20 de anĭ de muncă și de ce mă hotăram să pun un lucru în geamantanul care sta deschis, cu atâta deveneam mai încurcat. Imĭ pierdusem [illegible] singur nu știam ce-ĭ cu mine.

Petre și Ana se zăpăciseră și alergau de colo colo, șoptind din când în când: „Rămâneți aicĭ, nu plecați boerule, n'ați făcut nicĭ un rău.

— Nu se poate, eu trebue să-mi urmez drapelul Țării mele.

Dar ceasurile treceau și ora despărțirĭi se apropia.

Ana avu grijă să-mi frigă doĭ puișorĭ, ouă fierte și să le pună într'o valiză. Cu Petre am îngrămădit hainele, rufele în geamantan și-am legat într'un mic balot amintirile mele dragi: portretele părinților, ale prietenilor dragi și câteva tablouri în aquarelă.

Când totul a fost gata, i-am chemat pe cei doĭ servitorĭ și le-am dat în primire tot avutul...

— Să stăpâniți voi sănătoși, tot ce vedeți...

Nu pot spune că am cetit în sufletele lor bucuria că rămân atotstăpânitorĭ.

Știu că amândoĭ îmĭ sărutau mâinile și plângeau cu hohote...

— Nu mergeți cu trăsura la gară? mă întrebă Petre.

— Nu, e periculos Petre, poate să ne fasă înainte nișe bosiacĭ și să ne aface, mergem până la cea dintâĭ stație de tramvaĭ...

Și întorcându-mĭ capul după ce-am făcut câțĭ-va pașĭ peste pragul caseĭ, am luat drumul prîbegieĭ.

Toți refugiații ne strângem acuma la Cercul basarabenilor; bărbații fără soții, mame fără copiĭ, așa cum putuseră fiecare să scape în ziua aceea de groază și desnădejde.

Și cum apărea câte-un lot nou, din cei refugiați fiecare se năpustea spre noui veniți, năbușindu-l cu întrebările căcĭ fiecare aproape lăsase pe cineva și ceva în pământul răpit.

Zilele de toamnă se apropiau și pribegiĭ tot mai triști, mai abătuți, străbăteau străzile capitalei alergând pe la autorități, căutând să capete cât mai curând aprobarea eliberării din Basarabia a celor dragi...

Și iarna se apropia și în ochii acestor oameni căzuți în nenorocire, fără voia lor, ceteaĭ aceeași întrebare. Ce ne facem și unde o să apucăm?

In chinurile acestea sufletești, pe cari ni le hotărâseră vremurile ca să le trăiască neamul nostru, cu aceleași întrebări și gânduri mă duceam seara acasă, mă sculam dimineața pornind la cercul nostru să aflu veștĭ de la cei repatriați.

Și iată că într'o zi aflaĭ, că și prietenul meu Gică a fost eliberat. Cu o bucurie nestăpânită m'am dus să-l caut.

Un prieten îmĭ dădu adresa lui la un hotel din Capitală.

Deși nu era devreme, el încă nu se sculase. A trebuit să-l aștept în holul hotelului.

— Te rog să mă ierți, îmĭ vorbi el îmbrățișându-mă. Te-am făcut să mă aștepți, dar eram strașnic de obosit... înțelegi prin ce am trecut, până îmĭ voĭ reveni, apoi întorcându-se spre mine și râzând îmĭ arătă o mogâldeață de cățel.

— Dar pe dosa îl cunoști... pe Pupi?

— Cum de nu, vorbiĭ eu mirat.

Și uitându-se cu un zâmbet întrebător în ochiĭ meĭ, scoase un lănțișor din buzunar și-l petrecu capătul în sgarda lui Pupi:

— Ca să nu-l calce vreo mașină, îmĭ vorbi el... Dar hai, să gustăm ceva.

Trecurăm drumul și intrarăm într'un restaurant de pe Calea Griviței... Prietenul meu se apropie de bufet, porunci să aducă niște cârnăciorĭ pentru Pupi și alte zacușĭ pentru noĭ...

— In sfârșit ai scăpat, vorbiĭ eu bucuros.

— Am scăpat, dar cu cât greu... Credeam că n'o să ne mai vedem.

— Eĭ spune-mĭ ce mai este pe la gospodăria mea? îl întrebaĭ eu nerăbdător...

— Ce să fie, au intrat autoritățile rusești... și... au pus stăpânire, dar stai, ca să-l hrănesc pe Pupi — vorbi el — ți-oĭ povesti totul.

Chelnerul aduse zacușile și bere pentru noĭ, cârnăciorĭ pentru Pupi. Prietenul meu, luă o farfurie de pe masă, tăie cu grijă cârnăciorii și-i dădu lui Pupi.

— Să vezi, dragul meu, vorbi el, turnând în pahare...

Pe mine m'a prins evacuarea Basarabiei la Orhei... A doua zi când am ajuns la Chișinău, d-ta erai plecat. Am venit la vie și-am găsit pe Petre și Ana forfotind de colo până colo neștiind ce să facă... In casă aceeași ordine, în grajd aceeași curățenie, totul la locul lui... numaĭ d-ta lipseaĭ. Nu se întâmplase nimic și nimeni nu furase nimic, se vede că haimanalele nu aflaseră de plecarea d-tale, dar orașul era ocupat și pe străzĭ soldați și tancurĭ rusești... Toate instituțiile ocupate.

Două nopți am dormit la vie, dar tot cu frică, la fiecare sgomot tresăream. Petre, sărmanul, făcea noaptea de caraulă și-ți era mai mare jalea să-l fi văzut cum se văitau și se căinau: „Sărmanul boerul nostru, ce o fi făcând el acuma".

Ca să ne stingem durerea, ne puneam sub ciresul cel bătrân și beam câte o sticlă de vin...

Așa au trecut trei zile, când aflu că pe prietenul d-tale, colonelul, l-au arestat. Deasemenea așa au făcut cu toți acei cari au fost în Sfatul Țării...

Mă așteptam acuma să-mi vie și mie rândul, căcĭ și pe funcționarii superiorĭ îĭ luau la cercetare.

Ca să fiu oarecum în siguranță, am plecat dela vie și m'am mutat în oraș... Ziua umblam ca turma [illegible] patrierea, noaptea stam ascuns ca sobolanii... căcĭ noaptea pe la două se făceau arestările.

Trebue să știi că nicĭ eu, nicĭ alții nu am scăpat de cercetările N. K. V. D.-ului.

Ajunseserăm să ne temem și de umbra noastră...

Și iată că într'o zi, când mă zbăteam ca peștele pe uscat, neștiind ce să fac și încotro s'apuc, la un colț de stradă răsare Pupi.

Când m'a văzut, unde a început a plânge, a se așterne la picioarele mele... Parcă era un om, așa se uĭta în ochiĭ meĭ de rugător.

Atunci mi s'a făcut o așa milă de el, încât l-am luat în brațe și l-am strâns la piept. Și pe când eu îl strângeam pe Pupi în brate, iată după colț și Lia, nevastă-mea.

— Așa Gicule, e frumos, să mă laș așa nenorocită pe mâna dușmanilor... Măcar dacă nu vreĭ să știi de mine, ajută-mă cel puțin să pot pleca în România...

Mi s'a făcut milă de ea, de Pupi, care se ruga la picioarele noastre și m'am dus acasă...

Odăile mele, afară de una singură, ocupată de funcționarii sovietici. Se instalaseră ca la ei acasă cu nevestele, copiiĭ și făceau o murdărie de-ți era mai mare scârba.

Ca să trăim, am început să desfac lucrurile, mobila, hainele, tot... tot... și nu zic, plăteau prețurĭ bune, dar și scumpetea în piață de nedescris. Trebuia să te scoli de cu noapte, dacă voiaĭ să capeți ceva de ale mâncării, ba să faci și coadă.

Prietenul meu turnă din nou în pahare.

— Bine ne-am văzut sănătoși... Eĭ dar unde e vinul d-tale dela vie? vorbi el deșertând paharul.

— Poate ne-o ajuta Dumnezeu, să ne vedem iarăși acasă, îĭ șoptiĭ eu.

— Să te audă cel de sus... răspunse el.

Voiĭ să mă scol, să plec.

— Stai, vorbi dânsul, că n'am isprăvit. Și apoi nevastă-mea vrea să te vadă, trebue să vii...

Și cum îți spuneam, vindeam tot și ce căpătam dădeam pe mâncare.

Și iată că într'o zi cu mare chin căpătăm învoirea că putem veni în Țară. Toate bune, dar cum trecem la vamă, juvaerurile, cerceiĭ?, singura noastră avere. Atunci Liei i-a venit în cap o ideie: Du-te Gicule, în piață și fă-i o sgardă de piele mai groasă lui Pupi; eu am să-i cos în fundul dublu toate lucrurile de preț.

Și așa am făcut. Prietenul se opri și turnă iarăși în pahare.

— Să bem pentru Pupi sărăcuțul, el ne-a scăpat de belea... căcĭ la vamă rușiĭ ne-au cotrobăit până și prin pălăriĭ, dar la sgarda lui nu s'au gândit...

Eu mă uĭtam la chipul lui vesel și o bucurie cu adevărat prietenească simțeam văzându-l că acum e iarăși un om mulțumit.

Dânsa apăru pe ușa restauran-

(Continuare în pag. IV-a).

CRONICA LITERARĂ

CONSTANTIN STELIAN: Aur de'ntuneric (Poesii)

Bucureşti, 1943

Scria d. *Ovidiu Papadima*, în Ianuarie 1937 referindu-se la aspectul general al literaturii române din acea epocă, următoarele constatări despre anacronismul prozei literare: *„ca să aduci oameni ai vremii tale într'o carte trebue să rupi cu toate modele vechi*, într'atâta ei se deosebesc de cei ai lumii dinainte. Dar aceasta cere experienţă, cere trudă, cere efort. *Şi atunci ne e dat să vedem în cărţile cu atâtea ifose de actualitate ale romancierilor noştri de azi: eroi, care în afară de unele foarte naive preţenţii de complexitate sufletească, nu au nimic din spiritul vremii noastre, din concepţia, din stilul actual de viaţă"*.

Articolul acesta pe deplin justificat şi de o clarăviziune critică încheie cartea l-lui Ovidiu Papadima, recent apărută în editura Fundaţiei regale pentru literatură şi artă, intitulată: „CREATORII ŞI LUMEA LOR". Schiţe de critică lihterară, ceiace presupune că i se acordă de autor o valabilitate desiegată de limitele timpului când a fost scrisă.

Inactualitatea semnalată de d. Ovidiu Papadima în epic se poate constata — credem noi — şi în planul lirismului contemporan, al celui tânăr mai ales. *Acolo unde căutăm cu îndreptăţite speranţe peisajul românesc atât de variat în aspecte, în culori şi rezonanţe venite din străfundul veacurilor se cultivă un vers fără patrie, uneori de o frumuseţe fanată, cum sunt figurinele de panopticum*, pentrucă cei ce scriu acest fel de poezie nu vor să ştie că şi poieziei îi este necesară o sevă a pământului, a unui anume pământ şi o hlamidă cerească, a unui anume cer. De aceia, cei ce se vor arhitecţi ai grădinilor suspendate, în vers şi în spiritul celor susţinute de noi mai sus, rămân mai departe inactuali.

Revenind la cronica noastră de astăzi, cartea d-lui CONSTANTIN STELIAN de un autentic conţinut românesc, se alătură celor prea puţine excepţii. „AUR DE'NTUNERIC" a fost scrisă între anii 1922—1937 şi publicată treptat în *„Convorbiri literare"*, *„Familia"*, *„Gând Românesc"*, *„Pagini literare"* şi *Revista Fundaţiilor Regale"*.

Eşarfele cochete de fum oliv şi negru
s'au irosit; sirena de timp nu s'a mai prins.
Stă hornu'n vitregie — creion
îmens — întegru
în năzuinţi înerte, spre 'naltul necuprins.

Cu ocrul cărămizii, pe sineliul cer,
el scrie amintirea
Induioşat de soartă.
în linişte, evocă tumultul, care, eri,
cutremura prezenta, impărăţiei moartă...
(„Fabrica")

Când, într'o antologie a poeziei bănăţene, apărută la Timişoara, în 1942, antologie care-şi propunea a oglindi cât mai integral poezia bănăţeană de azi, „crescută din solul acesta" şi „menţinută deplin pe vechea linie de tradiţie culturală" a acelei provincii, autorul d. *Ion Stoia-Udrea*, se prezintă *cu diverse traduceri din lirica negrilor* (Claude Mekay, Fouton Johnson, Langston Hughes şi Waring Cuney), se va înţelege — fără prea multe eforturi *inedítul şi actualitatea* unui peisagiu petrolifer, *al nostru*, adus de d. Constantin Stelian în poezia sa.

„Aur de 'ntuneric" reaminteşte de acea frescă a noilor oameni şi vemuri unsuroase, cetiori „ai hârtiei bancnote", în vorbire poetică din romanul d-lui CEZAR PETRESCU, *„Aurul Negru"*. Lumi diferite în afară de structura formală, dar şi prin poziţiile cu totul diferite luate de creator *D. Constantin Stelian* scrie:

„...pentru tine, să simţi răul şi
frumosul tăinuit
în suflete şi pământ, ca isvorul
sub grote".
(„Precuvântare")

Pentrucă:

Slova mea, dac'ar fi aidoma,
icoană întocmai la fiece pas,
oraşul meu s'ar fi numit Sodoma
şi eu, al răsvrătirii glas...

Ca un amănunt de istorie literară este bine să precizăm că oraşul la care se referă poetul, este Câmpina. Şi va dedica, tot în această carte, un întreg poem şi va evoca, *în accente de tânguire carloviană*, prezenţa, pe aceste meleaguri şi în vremuri mai puţin materialiste a lui *Grigorescu* şi *Hâşdeu*, pictorul şi magul.

Când cu Grigorescu şi Haşdeu
mă revăd, prin cărţi şi prin muzeu
simt trecutul tresărind comoară,
cum ai fost odată surioară!..
Spre electricele tale steme,
cum aş vrea să'mproşc numai
blesteme;
să bocesc pe-al ţărnei ţinţirim,
ca pe-un năruit Ierusalim!...
(„Câmpina")

Sângele negru al pământului, rezervoarele, compresoarele, bataluriile, într'un cuvânt gigantica încleştare dintre om şi metal deoparte şi pământul de alta, pentru stăpânirea tainicilor isvoare negre îşi găsesc în CONSTANTIN STELIAN un interpret, la care notaţiile precise abundă învăluite într'o catifelată melancolie temperamentală. Uneori din strofele metalice ale cărţii răbufnesc acele gemete înfundate ale pământului, când mâinile sondelor îi caută inima.

D. Constantin Stelian se poate felicita de a fi realizat *o poezie de atmosferă unitară*.

„Aur de'ntuneric" conţine un pastel *petrolifer, complex, dens în aspecte, uriaş în contururi*, tălmăcind în grave acorduri viaţa şi moartea acestor simţuri.

In câteva poeme din ciclul „Somaj", am găsit *această natură moartă*, din care citâm elogios fragmentul:

Se iroseşte munca treptat, din
rază 'n rază.
Havarele din fabrici de mult nu
mai fumează.
Ţinutu-şi schimbă faţa în spirit
fantomatic
Intru mărirea oarbă a sângelui
eratic,
înfometare, lacom, a început să
roadă
din oameni şi metale, din schele
şi din stradă.
A răstignit peisagiul pe crucificşi
de fier
şi norii drept cortină, i-a tras de
după cer;
(„Foamea")

Se practică în unele cronici literare *abuziv şi prematur*, ceiace se cheamă *„vânătoarea de influenţe"*. Sunt inşi care-şi propun să dovedească riguros — cu tablele de logaritmi în mână — cât anume dintr'o carte este al autorului şi cât aparţine maeştrilor sub zodia cărora ar fi scris. Iniţial, pretenţia aceasta de preciziune anulează orice bună intenţie, de-ar fi. Acceptăm că poate fi discutat un autor şi sub acest aspect, dar numai în totalitatea scrierilor sale, sau, într'o anume epocă de demarcaţie. Influenţa contempraneităţii este firească, până la un anume punct, când nu devine pastişă. D. Constantin Stelian, în „convingerile sale critice" abuzează şi d-sa de acest mod de a privi cartea confraţilor săi. Dar, nu despre aceasta ne-am propus să vorbim. Ci, despre o anumită întâlnire a sa, *un paralelism de ordin technic*, dintre poezia: „Aurului de'ntuneric" şi proza d-lui Tudor Arghezi, din *„Lina"*.

Marele poet dă viaţă şi ridică în planul artei depline lucrurile cele mai neînsemnate şi mai puţin comunicative pentru ceilalţi îndrăgostiţi de muze...

Din geometrica întâlnire a grinzilor din podul fabricei de zahăr, din mersul şerpuitor al ţevăriei, din flacările cuptoarelor, ori, într'un cuvânt din tot ceiace pentru noi ceilalţi rămâne, inert, d. *Tudor Arghezi* a ştiut să găsească un suflet tot atât de complex, ca şi al oamenilor.

Lumea aceasta nouă, însufleţită la maximum este lumea marilor creatori.

Intre arta d-lui Tudor Arghezi şi ceiace a reuşit d. Constantin Stelian în unele din poemele sale din *„Aur de 'ntuneric"* am putut să constatăm un paralelism de ordin technic, cum am mai spus, *o identitate de mers într'un anume sens în artă*, sensul cel mai valabil.

In concluzie, citâm integral acest *„Peisaj de bal"*, care ni se pare cea mai realizată piesă a cărţii şi unde se verifică aproape în totalitate, susţinerile noastre:

Plafonul se boltreşte 'n ardezie pe
zări.
In conuri verzi şi'n bucle enorme
vin platanii,
sunt cavaleri de gală, pe coaste şi
cărări,
pentru domniţe care, în tainice —
aiurări.
din negre malacoave-şi dispreţuesc.
Litanii
din gaze subterane, înghirlandate 'n
torţe,
cu foc ilumineză, întunecatul bal.
Şi norii 'n rumenire, se'ntind,
precum un şal.
în sfâşieri contrare de nevăzute
forţe.
la tactul de orchestră mecanică,
spre deal.

Matei Alexandrescu

SUFLETE

(Urmare din pagina I-a)

tului şi cum mă văzu veni spre mine întinzându-mi o mână micuţă şi moale.

— Ce mai faci?... întrebă ea cu glas blând... Eşti sănătos?

— Bine... aşa ca toţi refugiaţii...

— Ei, dela ai scăpat uşor, noi, vai de capul nostru ce-am păţimit... şi întorcându-se spre bărbatul-său, îl întrebă cu glas moale.

— Gicule, ai dat de mâncare lui Pupi?

— Nu vezi farfuria goală?

Pupi care până atunci stătuse lenevit la picioarele lui stăpânăsău, sări la stăpâna lui...

Nevasta prietenului meu îl luă în braţe, îl mângâie, apoi luându-l de capătul lănţişorului, îl trase... şi se depărtă doi paşi...

— Mă duc să-mi cumpăr nişte şerveţele, vorbi ea... Şi dându-mi bună ziua îl trase pe Pupi, care gătit frumos, cu panglicuţă roşie la gât şi cu părul strălucitor de curat, se trăgea într'o parte şi'n alta ca un copil sglobiu şi plin de viaţă...

— Să bem încă un pahar, de bucurie că ne-am văzut sănătoşi. Turnă în pahare şi uitându-se în ochii mei, îmi şopti cu jumătate de glas: „Ei scumpul meu, practica vieţii, multe te învaţă... Vezi ce e viaţa?

— Da, ai dreptate, vorbii eu luându-mi rămas bun şi despărţindu-ne.

N. Dunăreanu

CALENDAR

„Una dintre cele mai frumoase inteligenţe"

„Gheorghe Panu (spunea Take Ionescu) *a fost una dintre cele mai frumoase inteligenţe, pe care le-am întâlnit în România".*

...Şi Take Ionescu nu exagera.

Dela naşterea lui Gheorghe Panu (9 Martie 1848) se împlinesc, aşa dar, nouăzeci şi cinci de ani. Comemorarea acestui spirit luminat, unul dintre cele mai progresiste spirite din câte a dat ţara noastră, nu putea fi făcută într'un chip mai nimerit decât astfel cum a făcut-o d. Remus Cioflec, atunci când a dăruit cititorului de azi acele atât de interesante „Amintiri dela Junimea", în care un condeiu sprinten şi avizat surprinde însuşi profilul spiritual al epocii noastre de recunoaştere culturală.

Atâtea din consideraţiile lui Panu sunt încă actuale, atâtea din caracterizările sale merită cu prisosinţă să figureze în orice istorie a culturii noastre...

Incepându-şi studiile la Iaşi şi terminându-şi-le, alături de Vasile Conta, la Paris, — Panu a făcut magistratură, a încercat şi un grăţios comerţ cu Muzele, a făcut şi politică. Mai presus de toate, a făcut însă, cu o pană alertă şi cu un suflet generos faţă de toate problemele interesând poporul, o ziaristică fecundă. Nu o gazetărie oarecare, ci o gazetărie-sacerdoţiu, gazetăria pusă în slujba ideilor în marş.

Ibrăileanu i-a spus lui Panu: „semănătorul de idei".

Noi am spune, mai curând: „semănătorul de omenie". Nimic nu-l durea pe Gheorghe Panu mai mult decât nedreptăţile făcute celor mulţi şi fără apărare şi nimic nu-l stimula mai mult verva, decât puterea opresorilor împotriva cărora se ridica, având totdeauna viziera ridicată, cu o energie niciodată osbită.

Colaborator preţuit al „Convorbirilor literare", Gheorghe Panu — spunea Ibrăileanu — „a fost un creator şi un semănător de idei... Dar, mai presus de toate, Panu a fost un polemist. După cum Eminescu a fost Poetul, Conta Filosoful, etc., aşa Panu a fost Polemistul".

Fixarea lui Gheorghe Panu în această treime este, poate, cel mai frumos omagiu ce i se poate aduce...

O aniversare : „Gazeta Transilvaniei"

La 12 Martie 1838, acum o sută şi cinci ani, apărea primul număr al uneia dintre cele mai prestigioase şi mai vechi foi nu numai din România, ci din Europa.

Apariţia acestui far al românismului transilvănean se datoreşte, în primul rând, lui Iacob Mureşianu şi Gheorghe Barifiu, doi cărturari de seamă, dar mai presus de toate, doi români din cap până'n picioare, a căror viaţă s'a mistuit cu generozitate pe altarul intereselor naţionale.

Cei doi luptători au trebuit să se deplaseze până la Viena pentru a obţine, prin decret imperial, încuviinţarea de a tipări un ziar românesc.

Sarcina lor ar fi fost mai grea, dacă n'ar fi avut şi sprijinul baronului Nopcea, care — de origină român — era pe vremea aceea cancelar pentru treburile transilvane la Viena.

Când la 12 Martie 1838, primul număr din „Gazeta Transilvaniei" se afla sub ochii uimiţi şi înamoraţi de cuvânt românesc al ardelenilor, se putea spune că încă o victorie se repurta asupra obscurantismului asiatic şi a tiraniei.

Ce a reprezentat de atunci încoace, timp de un veac şi un lustru, foaia apărută sub înţeleapta conducere a lui Gheorghe Barifiu, — o ştim cu toţii.

In primul rând, însăş prezenţa claritătii şi a ordinei romanice împotriva negurilor panonice!

Şi aceasta este enorm.

T. Radu

NOTE

D. Ion Buzdugan

bine cunoscut prin bogata-i activitate poetică, are în volumul *„Metanii şi Luceferi"*, câteva bucăţi a căror frumuseţe poate rivaliza oricând cu cele mai bune poezii ale înaintaşilor şi contemporanilor săi întru poezie, aici, la noi, în Basarabia. Hotărîţi a reveni cu o încercare critică pentru a preciza locul distinct ce-l ocupă poetul în literatura basarabeană, citâm un fragment dintr'o poezie care poate reţine atenţia oricui:

Te aştept să vii, pe drum de ţară,
In cununa ta, de spini şi de lumină,
Legănându-ţi Umbra albă, pe colină,
Unduind prin lan de grâuri şi secară.

Te privesc tăcute holdele în seară,
Luncă şi dumbravă, fluture
şi-albină
Toate câte mişcă, Ţie se închină,
Inflorindu-ţi sfânta pace solitară.

Dela Salonic

— am primit frumoasa plachetă a lui Anton Mistakide *consacrată lui* „Mihail Eminescu — cel mai mare poet român".

Autorul ei, un tânăr al cărui scris se putea urmări prin revistele şi ziarele dinainte de război, este singurul care a făcut un real serviciu literaturii noastre prin traducerile sale în greceşte. Prins de războiul actual în Grecia, Anton Mistakide, a cărui inimă bate deopotrivă şi pentru România, a scris şi publicat cu bani proprii, la Salonic, această plachetă care-l înfăţişează pe Eminescu în adevărata sa lumină, intelectualilor din Grecia.

Aşezându-l alături de Palamas, cel mai mare poet grec modern, Anton Mistakide relevă caracterul romantic al operei lui Eminescu, valoarea lui artistică şi ideativă europeană şi mai ales legătura profundă care există între opera lui şi sufletul autentic al poporului român, legătură din cauza căreia poetul este şi intraductibil în altă limbă.

In studiul său, A. Mistakide publică şi câteva traduceri din Eminescu, precum: „Sonetul Veneţiei" „De-or trece anii". „Crăiasa din poveşti" *etc.*

Poezia de război

— cunoaşte o amploare fără precedent în literatura noastră. George A. Petre, Al. Gregorian, I. Petopin, Al. Raicu şi alţii al căror nume ne scapă, au deschis un capitol bogat în realizări lirice, având ca temă războiul şi aspiraţiile de libertate ale neamului românesc.

Un înţelegător critic

— al poeziei d-rei Anişoara Odeanu s'a arătat d. Petru Comarnescu. Cronica d-sale din *„Timpul"* de acum câteva zile e remarcabilă prin unitatea observaţiilor şi prin justeţea precizărilor. Poezia tinerei poete e reliefată în tonuri calde şi situată în adevărata ei lumină.

Nu socotim

— de extremă utilitate interviewurile. Mai ales când sunt luate cu scopul exclusiv de a face vâlvă şi stârni senzaţie. Un scriitor e prezent în faţa publicului prin opera sa — singura şi adevărata lui confesiune. Ceeace e mai mult decât atât — e gazetărie.

D. George Acsinteanu

— savurosul prozator, e prezent în vitrinele librăriilor cu două volume: *„Escadrila albă"* şi *„Drumul împăratului"*, apărute recent la *„Cugetarea"*. E o susţinută activitate scriitoricească ce se cuvine subliniată. Autorul romanului „Convoiul Flămânzilor" nu-şi desminte linia unui autohtonism de cea mai bună calitate.

Problema traducerilor

—a fost discutată recent în publicistica noastră. Nu s'a ajuns în general la o concluzie valabilă. E bine să notăm, însă, că peste abisul deschis de actualul război cartea engleză e tradusă în Germania, iar opere de seamă de ale scriitorilor germani, continuă să fie traduse în limba franceză şi engleză. Ca şi porumbelul Duhului Sfânt, cartea poartă între scoarţele ei un spirit de dragoste şi înţelegere între popoare care nu poate fi zăgăzuit.

Intr'o serie de apreciate articole

— publicate în câteva numere mai vechi ale „Basarabiei Literare", d. George Constant susţinea cu temeinice argumente că împărţirea literaturii române în veche şi modernă e arbitrară şi în neconformitate cu evoluţia organică a scrisului românesc.

E un interesant punct de vedere pe care l-am dori reluat şi împărtăşit unei masse mai largi de cetitori.

E un semn al vremurilor

— că poezia socială lipseşte aproape în întregime din vitrine şi din paginile revistelor literare sau o trecătoare lipsă de preocupări din partea poeţilor noştri? Noi credem că această poezie, care purcede dela Grigore Alexandrescu şi află în Eminescu incomparabilul realizator, îşi va găsi în viitor marile ei orizonturi.

D-şoara Mărioara Tuhoviceanu

— este un nume proaspăt apărut în literatura Basarabiei.

Inzestrată cu o aleasă sensibilitate, mânuind o limbă de frumoase tradiţii româneşti, tânăra scriitoare va putea aduce o contribuţie însemnată la înţelegerea sufletului românesc şi înalt al Basarabiei.

„Raza"

— vigurosul săptămânal care apare în Capitala Basarabiei, în condiţiuni bune, este expresia fericită a unei noui însufleţiri ce stăpâneşte generaţia tânără a provinciei noastre. In fiecare număr semnează articole consistente, de actualitate şi de românesc specific: *V. Ţepordei, Sergiu Matei Nica, Sabin Popescu-Lupu şi Sergiu C. Roşca.*

„Insemnările şi comentariile" din pagina II-a, redactate de d. *Sergiu Matei Nica*, întreţin cu o înflăcărare tinerească entuziasmul cuvenit vremurilor ce le trăim.

La *„Rubrica literară"* semnează versuri aproape în fiecare număr: *Alfred Tibereanu, Robert Cahuteanu, Tr. N. Suruceanu, Traian I. Cristescu, Nelu Arvinti* şi *Gh. Gheorghiu.*

„Raza" este unul din cele mai serioase şi mai bune ziare din provincie.

D. Alfred Tibereanu

— este un poet din gruparea „Bugeacului". Poezia sa e străbătută de multă lumină şi are ceva din reveria fierbinte a stepelor basarabene. Având o activitate de peste 10 ani în câmpul literaturii, poetul Alfred Ţibereanu trebuie să-şi adune opera într'un volum, pentru a se cunoaşte aportul talentului său la consolidarea patrimoniului spiritual al Basarabiei.

D-na Magda Isanos

— este o poetă basarabeană de reală valoare. Colaborează în prezent la revistele ieşene, alături de soţul ei Eusebiu Camilar. Excelează printr'o clară interpretare a peisagiului natal.

„Vatra magilor"

— se va intitula ultimul volum de poeme al d-lui Teodor Scarlat, *autorul volumelor* „Claviaturi", „Floarea reginei" *şi* „Ora de sbor", *călduros primite de critică şi public.*

„Vatra magilor" *va apare, probabil, în editura* „Cartea Românească".

„Bucovina literară"

— suplimentul literar de până acum al ziarului *„Bucovina"* din Cernăuţi, a apărut — începând cu numărul din 21 Februarie a. c. — în vestmânt nou, ca revistă săptămânală independentă.

Intr'un substanţial articol-program (*„Primenire"*) semnat de poetul *George Drumur*, redactorul revistei, sunt reamintite pe scurt împrejurările în care a luat fiinţă ziarul *„Bucovina"*, menit să fie în Ţara Fagilor *„toiag de sprijin pentru fiecare"*. In continuare, poetul *G. Drumur* arată că transformarea suplimentului literar în revistă separată de ziar *„rezolvă o cerinţă deseori repetată de numeroşii noştri cetitori şi scriitori bucovineni, cari se încadrează pe linia marilor transformări româneşti"*.

Colaborează d-nii: *Traian Chelariu* („Paranteze"), *George Tudoran* („Destin românesc"), *Ilie Mandiuc* („50 de ani dela moartea ziaristului Pompiliu Piposiu"), *Teofil Lianu* („Zădărnicie"—versuri), *Gruia Bodnărescu* („Pare trist"), *S. Anton* („Fata din icoană"), *Gheorghe Carp* („Curtea de Arges în 1916. — Amintiri despre Carmen Sylva"), *Nicolae Rusu* („Cavatină — versuri), *Silvestru Coroamă* („Munţii Ţării Fagilor"), *Ion Munteanu* („La marginea oraşului"), *Gh. Noveanu* („Tu-mi scrii versurile"...), *Nicolae Tăutu* („A murit Anamaria" — versuri), *Tudor P. Stoica* („Linişte 'n pădure" — versuri), etc.

In ultima pagină, bine susţinute *„File de calendar"*. Ingrijit tipărită, cu material bine selecţionat şi, în special, purtând pecetea sufletului şi peisagiului bucovinean, „Bucovina literară" umple un gol de multă vreme simţit în publicistica provinciei noastre dela nord.

Aşteptăm numerele viitoare, pe care le-am dori trimise regulat, nu ca până acum. Dacă nu ne înşelăm caietul despre care ne-am ocupat mai sus este al doilea sau al treilea primit la această redacţie...

Scrisul basarabean

— de după desrobire are în d. *Alexandru Tambur* un stâlp temeinic. *„Crizantema dela frontieră"*, care cuprinde un mănunchi de şase schiţe şi nuvele, rupte din realitatea trepidantă a vieţii de peste Prut, este mărturia sigură a unui talent de certe posibilităţi de creaţie, în care cunoaşterea sufletului omenesc se îmbină fericit cu o putere descriptivă totdeauna plină de farmec. O mai atentă cizelare a frazei îi va fi pe viitor, folositoare prozatorului basarabean, pe care îl vrem realizat în romanul, de mult promis, la care lucrează.

„Gospodarul din Orhei"

— se numeşte cartea descriptivă şi nuvele a talentatului scriitor sorocean D. Iov, între scoarţele căreia aflăm inseilate, cu pană de ales meşter, multe din bucuriile şi tristeţile Basarabiei; dar, mai ales, zilele de tristă aducere-aminte ale anului de opres bolşevic, în care timp inimile au răbdat cumplita urgie slavă revărsată asupra ogoarelor basarabene.

Volumul d-lui Iov e un omagiu cald adus ţărănimii dintre Prut şi Nistru, fiindcă „în zilele mohorîte ale refugiului, — spune autorul în prefaţă, — acolo, între Prut şi Nistru, mi-a bătut inima, acolo au trăit amintirile mele, acolo a colindat dorul meu".

Semnalăm

— râvna desinteresată de misionar, de truditor în ale slovei îndrumătoare bisericeşti, a părintelui *Dr. Toma Gherasimescu*, în *Biblioteca Intelectualului*, pe care o întocmeşte sfinţia sa, părintele Gherasimescu şi-a retipărit de curând în ediţia II-a revăzută şi adăogită valoroasa lucrare *„Legăturile dintre suflet şi religie"* adresată în special tineretului.

VITRINA LITERARĂ de NEAGU RĂDULESCU

„CREATORII ŞI LUMEA LOR" de **Ovidiu Papadima.**

— Numai de n'ar fi acasă boerii, că e mai bine să operez în lipsă.

„DIN MUZICA ŞI VIAŢA COMPOZITORILOR" de **Virgil Gheorghiu.**

— Cel mai trist capitol din viaţa muzicantului.

„CHEMAREA DRAGOSTEI" de **W. S. Maughan**, traducere de **Jul. Giurgea.**

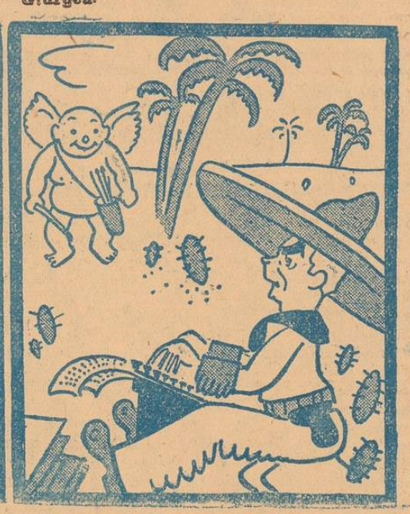

— Du-te de îl cheamă pe Marylan şefule, nu pe mine. Că eu am de lucru pentru şapte edituri, şi nu mai am nici vârstă...

„OMUL DE MAINE", roman de **Georgescu Delafras.**

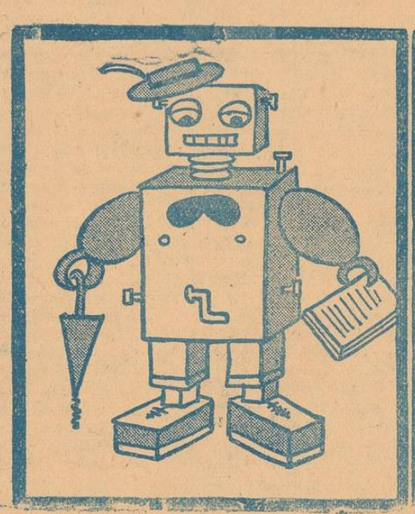

— N'am dormit trei nopţi, mi-am bătut la maşină romanul. Să vedem mi-l tipăreşte Georgescu-Delafras?

„ŞARPELE CU PENE" de **D. H. Lawrence**, versiune românească de **Iulian Vesper.**

— Cele mai frumoase poezii!! Dacă ar scri şi Iulian Vesper, d'astea...

Şi unul care se plânge de ingratitudinea contemporanilor: Camil Petrescu.

Peste o sută de ani:
— Acum cred că mă recunosc toţi ca mare scriitor!

Societatea Naţională de Editură şi Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", Bucureşti, str. Sărindar 5-7-9 (tel. 3.84.30) înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerţului Bucureşti. Tipărită la 27. II. 1943

Anul II Nr. 51 — 5 LEI EXEMPLARUL — 7 Martie 1943

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

SIBIIU

IN GENUNCHI LÂNGĂ SCRIITORII CĂZUȚI

Emanuel Voinescu

Eroul dela Paliyeva (lângă limanul Hagi-Bey, la 15 km. nord de Odesa), care-și dădea sufletul în după amiaza zilei de 21 August 1941 la ambulanța divizionară, se născuse cu douăzeci și opt ani în urmă în București și era fiu al preotului Ion și Maria Voinescu. Copilăria și-a petrecut-o în comuna Călinești, jud. Muscel, pe Valea Argeșului. Absolvent al Liceului Militar dela Mănăstirea Dealului în 1931 și al Școalei de ofițeri de infanterie în 1933, e înaintat la gradul de sublocotenent; iar absolvirea Școalei speciale din Sibiu îi aduce în 1938 tresa de locotenent.

Repartizat la diferite unități din țară, Emanuel Voinescu găsește timp să urmeze cursurile Facultății de Litere și Filosofie iar în zilele de concediu a colindat parte din Europa, trimețând frumoase reportagii revistei *„Vremea"*.

Din liceu se remarcase prin scrisul său, fiind încurajat de profesori.

Din 1932 a început să colaboreze la *„Calendarul"*, *„Universul Literar"* și *„Vremea"*, sub pseudonimul sugestiv: *Vornicul Boldur*. A mai colaborat apoi la *„Ideea Liberă"* și ziarul *„Suceava"* din Cernăuți. A scris și la *„România Militară"* și *„Revista Infanteriei"*, ultimul articol fiind publicat în „România Militară" în numărul din August — Septembrie 1941.

In 1938 a tipărit la „Universul" un volum de cronici militare *„Războiul care vine"*, după care a fost primit ca membru al *Asociației Scriitorilor Militari*.

A lăsat o serie de manuscrise, mărturie a fecundei activități ce desfășurase: Material pentru un al doilea volum de *Cronici militare*. *Viața Mareșalului Lyautey*. *Viața Mareșalului Mannerheim*, mai multe traduceri, numeroase schițe, câteva nuvele, note din rătăcirea din Transilvania, precum și un jurnal de campanie din actualul război, încheiat cu un impresionant *Testament* de o factură clasică.

In războiul contra bolșevismului a comandat o companie din-tr'un regiment de infanterie.

Inmormântat mai întâi la Tighina, a fost adus mai târziu să-și doarmă somnul de veci, în cimitirul Sf. Vineri din București.

Un tânăr scund, subțirel; o față de adolescent, o frunte regulată, frumoasă și părul arămiu, răzvrătit, ca sub impulsul unor neașteptate forțe; așa l-am cunoscut pe Emanuel Voinescu, cu tresa de sublocotenent proaspăt luată, cu zâmbetul acela nepăsător, înflorindu-i fața, zâmbet ce-l va fi păstrat și în clipa trecerii din lume.

Venise cu o formație sufletească specială; un entuziasm nelimitat, o încredere absolută în neamul românesc și'n puterile lui de viață, altoite pe-un strat de cultură generală și pe-o desăvârșită pregătire în domeniul specialității sale militare. Era pătruns de misiunea creștină a Românilor și de multe ori în conversațiile noastre, rămâneam uimit de fondul adânc de religiozitate ce descopeream sub învelișul șubred al cuvintelor.

Il urmăream cu pasiune prin coloanele revistelor, care-i deschiseră larg paginile pentru chestiunile de ordin militar. Studii întinse privind pe marii strategi ai popoarelor, asupra evenimentelor de actualitate ce cădeau sub unghiul său de vedere; comentarii aprofundate asupra cărților de specialitate ce apăreau în literaturile streine; incursiuni în trecutul nostru istoric pentru a releva arta strategiei pe care voevozii noștri au posedat-o într'un grad remarcabil; iată zestrea pe care un tânăr ofițer cu mult sub 30 ani o lasă neamului său în momentul morții sale pilduitoare, de erou la porțile Odesei.

„Războiul care vine" — cronici militare — 190 pag. București 1938 singura carte mărturie a acestor preocupări. nici monografia asupra generalului Lyautey, nici alte studii la care lucra nu au apărut în volum; dar ce viziuni profetice, câtă căldură și câtă certitudine în destinele împărătești ale neamului nostru, străbat fiecare pagină. Să-i ascultăm mărturisirile din *Prefață:*

„...Neamul românesc și-a păstrat ființa lui prin vremuri, războinduse. Independența și întregirea s'au făcut prin războiu. Poporul nostru n'a avut totdeauna aliați — de multe ori i-au lipsit armele, dar nici odată nu i-a lipsit credința în Dumnezeu, care l-a mântuit și l-a ajutat în vremuri grele. Veșnic trebue să ne amintim de cuvintele marelui Cogălniceanu: „România nu are alt protector decât pe Dumnezeu și sabia sa"...

Splendid îndemn, pe care tânărul ofițer îl adresa Patriei sale în 1938!

Jertfa ta, Emanuel Voinescu, și-a altor mii de flăcăi, de pe întreg cuprinsul acestei Thracii spiritualizate, țin încă acest popor înfipt în străvechiul pământ așa cum tu ai dorit; atâta timp cât unirea sufletelor pe care o vedeai ca o condiție primordială va fi lege în această țară nimeni nu ne va clinti din loc, oricâte sacrificii s'ar mai cere.

In capitolul: *„Eminescu în actualitatea militară"* (pag. 166) conferința lui militară, trage învățăminte din faptele trecutului: „Trecutul nostru militar e bogat în învățăminte. Se înșeală acei cari cred că numai din Apus, ne pot veni adevăratele soluții. Ele zac în pământul nostru și'n mormintele voevozilor noștri. Ar fi o crimă să nu le căutăm. *Am fost și suntem un neam de oameni viteji, care nu s'au temut niciodată de războiu"*.

In alte capitole ca: *„Războiu total, apărare totală"*, *„Destinele Europei în Mediterană"*, *„Machiavelli și arta războiului"*, *„Naționalizarea industriei românești de război"*, *„Ofițerul de rezervă"*, etc., Emanuel Voinescu aduce aceeași pasiune scrutătoare, aceiași voință de a descifra din împrejurări și fapte din trecut sau actualitate, semne și linii de destin pentru Patria sa.

Emanuel Voinescu rămâne cu acest suflet înălțător și pur, cu fața lui de adolescent, cu nemărginita lui iubire de neam și țară.

INSCRIPȚIE

Pre voi, trecuți prin moarte spre culmile de viață,
Pre voi nu a vă plânge săpăm aci cuvânt;
Ci a vă da lumină și-a vă rosti povață
Norodului în care zidit-ați legământ,

Voi, heruvimi ai slovei, dăltuitori de lună,
Voi nu lăsați tristete pe drumul sângerat.
Tot cântul de'nălțare al Neamului s'adună
In sborul vostru falnic spre slavă fulgerat.

Pre voi credința noastră vă seamănă în veacuri:
De cântec, și de visuri, și de isbândă rod.
Lumina veșniciei din'naltele ceardacuri
Vă fie, întru Domnul, ea singură prohod...

George A. Petre

Alexandru Pogonat

Răsărit între luminile voevodale ale poeziei, gândului și simțirii din Cetatea Moldovei, acest poet de esență era hărăzit să adauge încă o verigă în lanțul spiritualității și culturii noastre.

Pierderea lui la o vârstă atât de tânără (împlinise deabia 33 de ani), pe crestele de foc ale încrâncenării de sânge dela porțile Odesei, în luna August 1941, înseamnă un dureros și prea de timpuriu apus pentru un plăsmuitor de artă a cărui existență își avea rădăcinile adânc înfipte în puterea sufletului autohton, pe liziera marilor înaintași.

Inrudit prin izvoare de inspirație cu poezia populară, poetul Alexandru Pogonat aduce în literatura contemporană o sevă nouă, o prospețime de imagini, un stil limpede care atinge, cu baladele sale, înălțimi mioritice de oristal.

In cele două balade, a *„Negurii"* și a *„Cântătorilor"*, poetul Alexandru Pogonat, într'o orchestrație de armonii și de tonuri cosmice, aduce minunile cerului să se îngemăneze cu tainele și ființele pământului.

Scrise în ritmul și muzicalitatea versului mioritic, baladele poetului Alexandru Pogonat invederează un fond de pantheism plotinian.

„Pentru poetul și magistratul dela Iași toate lucrurile și ființele pământului constitue haina de taină și de vrajă a Dumnezeirii. De altfel, prin însuși titlul singurului său volum *„Sfat de Taină"*, publicat postum la Iași, în editura „Ath. D. Gheorghiu" se desvălue această preocupare a poetului de a îngemăna lumile cerești cu cele terestre într'un tot simetric legănat de vis și armonie:

Că unde-s zăbrelele
Cu lumânărelele
Săd de vorbă stelele
Și în totul sfatului
Plâng deasupra satului
Fetele împăratului...

Atât în baladele sale, redate în încântătoarea formă a „Mioriței", cât și în poezia scrisă în metrul antic sau într'o impecabilă ținută de sonet, Alexandru Pogonat se apleacă mai mult asupra tăpturilor din basme și din cronici. Aceasta o întâlnim mai cu seamă în acel minunat șirag de versuri din *„Povestea Poveștilor"*.

Dela accentele grave ale marei poezii, Alexandru Pogonat trece la acele grațioase *„Mărțișoare"* în care prezintă câteva nuanțe de o frăgezime și un farmec deosebit, în special *„Cocoarele"*, *„Vrăbiile"*, *„Mugurii"* *„Răsăritul"* și *„Luceafărul"*.

In ultimul timp, poetul Alexandru Pogonat fiind concentrat, conducea o revistă pentru ostași intitulată *„Cei din linia întâi"* și scria cronici rimate și teatru cu subiecte patriotice.

In ceeace privește genul dramatic, poetul Pogonat îl stăpânea cu prisosință. Succesele cu care au fost înconunate piesele lui pe scena Teatrului Național din Iași, sunt concludente.

Și în teatru ca și în poezie izvorul fundamental de inspirație țâșnea din adâncimile nesecate ale basmului, ale legendei și ale istoriei neamului nostru.

Procesul de creație al poetului Alexandru Pogonat evolua din ce în ce mai mult spre acea perfecțiune pe care ți-o dă rutina, meșteșugul dar mai cu seamă marele talent.

Și astfel, *eroul* Alexandru Pogonat a depășit pe *om* și *poet*, prin faptele sale de arme, prin seninătatea cu care a primit moartea în linia întâia a războiului, mioritica lui moarte așa cum a cântat-o, contopindu-se în eternitate: poet și erou al baladei.

George Acsinteanu

Inchinăm numărul de față al „Basarabiei Literare" celor mai aleși purtători de condeiu din generația tânără, căzuți pe câmpul de luptă, cu arma în mână și fața spre inamic.

Poate că niciunei publicațiuni românești nu-i revine, ca acestei reviste, o mai arzătoare datorie de a poposi câteva clipe, în semn de reculegere și omagiu, lângă cele treisprezece cruci neînegrite încă de ploi, amintitoare că sub umbra lor subțire, la doi metri în pământ, alături de flăcăii satelor noastre și lovit de aceleași schije și gloanțe dușmane, dorm treisprezece frunți de scriitori tineri cari au năzuit cândva, în sborul prea puținilor ani, să adune în pagini cât mai mulți luceferi și cele mai de preț diamante. Căci deși numai o parte dintre ei își hodinesc astăzi elanurile doborîte și oasele frânte de brandturi în pământul Basarabiei, recunoștința provinciei dintre Prut și Nistru îmbrățișează deopotrivă de fierbinte amintirea tuturor, fiindcă prima bubuitură de tun am slobozit-o pentru desrobirea brazdei și fraților basarabeni, iar în ținutul acesta fără pereche în istorie scriitorii pomeniți aici au fost prezenți, chiar dintru început, alături de camarazii lor, cu degetul pe trăgaciu și buzunarele doldora de granade.

Toți au luptat pentru Basarabia. Toți au trimis plumbul cartușelor călit în inimi îndoliate vreme de un an, chinuite de așteptarea goarnei. Toți au iubit Basarabia. Toți au dorit-o liberă. Unii i-au îmbrățișat țărâna înainte de a revedea Nistrul, amestecându-și cu ea sângele, anii, visurile, pentru totdeauna; alții au reușit s'o lase în urmă, redată Neamului și istoriei, scriind mai departe, *în nesfârșitele stepe rusești*, patetice pagini de eroism, pentru a sfârși apoi, împăcați, cu pleoapele întredeschise și piepturile dogorâte de amintiri și dor de țară.

Lujere de cântec și vis, tulpini de lumină limpede, sboruri fainice de șoimi, acești sfinți camarazi între bucuriile și tristețile cernelii au închinat cel mai superb imn Basarabiei. Imn scris cu sângele lor. Imn scris cu viața lor. Și Basarabia nu-i uită. Nu-i poate uita.

Florin Niculescu era strâns legat de Basarabia. Fusese câtva timp profesor în Ismail, unde l-am cunoscut, cu prilejul unei concentrări, în primăvara 1939. Apoi, la „Convorbiri Literare" Florin Niculescu și-a deschis zi de zi sufletul, împrietenindu-ne pentru totdeauna. Era un profesor de elită, prieten devotat și scriitor pe cât de modest, pe atât de merituos. Excela în studii de filosofie și se dovedea mare admirator al lui Valéry, asupra căruia intenționa să scrie un studiu amplu. N'a redactat decât prima parte. Războiul l-a prins în plină activitate, în plin urcuș. Ne-am văzut ultima oară în preajma războiului, amândoi cu ordinele de chemare în buzunar. Era convins de victoria noastră. Și-mi vorbia mereu de Basarabia, de Ismailul în care își lăsase doi ani din viață. A căzut în apropierea Odesei.

Pe George Valda l-am întâlnit, tot pentru ultima dată, în primele zile de război, prin județul Covurlui. N'am putut schimba decât câteva cuvinte. Imprejurările nu ne-au dat răgaz. Avea autorul *„Caimului exterior"* ochi mai frumoși, obraz mai luminat. Incepuse bătălia și George Valda fremăta. Se pregătise pentru arta războiului. Era locotenent activ. Sosise momentul să-și dovedească aptitudinile și în această direcție. Examenul vocației poetice îl trecuse de mult, cu succes. Al ostașului avea să-l treacă mai rărunător, mai pilduitor: murind la datorie în luptele dela Vacarjani. Trei zile și trei nopți am încercat să-i văd mormântul și să îngenunchiu lângă crucea lui. N'am putut. Artileria bolșevică sporia cu fiecare clipă.

Ion Chiriuc mi-a rămas în minte și în inimă așa cum l-am cunoscut la „Convorbiri Literare" și în casa profesorului I. E. Torouțiu, unchiul și sprijinitorul său de totdeauna. Un tânăr pușintel la trup, vioiu, cu ochi duioși și mici de rândunică. Vorbia încet, șoptit, ca și când s'ar fi temut să nu te supere cumva. Delicat și fraged în gesturi, aproape timid, Ion Chiriuc le cucerea dela început printr'o sinceritate impresionantă.

Cred că nu știa și nici nu putea să mintă. Era fecior de țăran din Bucovina, pe cât de nevoiaș pe atât de silitor la învățătură. Sprijinul d-lui prof. I. E. Torouțiu l-a purtat, părintește, până în ultimul an al Facultății de Litere din București, când, lăsând neterminată teza de licență, pleacă pe front ca sublocotenent, pentru a nu se mai întoarce. Ion Chiriuc un talent în care se puneau îndreptățite nădejdi. Studiul din „Convorbiri Literare" în legătură cu nuvelele istorice de Asachi și cronicarii moldoveni, precum și lucrările de seminar, ni-l arată conștiincios și pregătit în istoriografia literară.

Cu Ion Țurcan și George Coatu m'am cunoscut tot la „Convorbiri Literare". Primul, doctor în drept, de o aristocratică distincție sufletească, dovedia în scris o sensibilitate rar întâlnită la juriști; al doilea, doctor în litere, își desăvârșise studiile în Italia, aducând — într'o serie de articole — serioase contribuții la cunoașterea trecutului nostru. Chemarea Patriei i-a găsit pe amândoi plini de avânt, nesovăitori. Precum au fost în cei abia împliniți treizeci de ani.

Pe ceilalți nu i-am întâlnit decât sufletește, în cărțile lor și în revistele la care au colaborat. In acest ceas însă, în acest târziu și sfâșietor ceas de noapte, îi văd pe toți în fața mesei de scris, în jurul meu, în camera mea. Așa cum îi arată fotografiile împrumutate dela familiile lor: prinți sveltți pierduți în rotocoale de fum, de boemie, de baladă. Pe pieptul fiecăruia licărește, ca un luceafăr, decorația...

Teodor Al. Munteanu

IN MEMORIAM

Tovarășii mei mândri plecat-au către zori,
Acolo, unde ziua s'ascunde temătoare,
Acolo unde seara cucernici, rugători,
La apele de taină vor poposi 'n cântare.

Intoarcere nu este și pajurile-adorm,
Cu care peste larguri s'au ridicat măreț
Au coborît pe semne prin negură și somn,
Pe-arhipelaguri de-astre în mari singurătăți.

Unde-i cărarea, fumul să-mi spună despre voi?
Rămas-am fără aripi în temniță de lut
Dar câteodată sboruri aud de aripi moi
Și păcuri mari de umbre mă 'mprejmuiesc.

Emil Giurgiuca

DIN GÂNDURILE ŞI CÂNTECELE LOR

ROMÂNISM ŞI CULTURĂ

Titlul acestui articol n'are nicio legătură specială cu „Românismul" d-lui prof. C. Rădulescu-Motru, chiar dacă unele idei ce schiţăm aici găsesc oarecare potrivire sau contradicţie cu cele expuse în lucrarea fostului preşedinte al Academiei Române. Intenţia noastră este să arătăm, atât cât este cu putinţă în spaţiul restrâns al unui articol, legătura dintre ceeace numim cultură şi „specificul" naţional românesc. Nu ignorăm ansamblul discuţiilor întreprinse asupra ideei de „specificitate naţională" şi de „etnicitate", de către oamenii de ştiinţă şi de filosofi, dar ele nu-şi vor avea locul în preocupările de faţă. Românismul este o atitudine activă şi critică, conştientă şi voluntară, în raport cu realităţile care constituie fiinţa noastră naţională. Este atitudine activă, conştientă şi voluntară, pentru că prin ea se caută să se adâncească şi să se promoveze tot ce se raportă la valorile legate de neamul nostru, pe planul bio-politic, economic şi mai ales cultural.

De altă parte, datorită poziţiei critice, Românismul îşi propune să împiedice şi să elimine infiltraţiile ideologice şi afective, streine sufletului nostru autohton, care fiind să-l pervertească şi să-l înăbuşe. Cu toate că această atitudine pare să fie socotită de unii doctrinari ca fiind cu totul nouă, părerea noastră este că ea a continuat să se manifeste, sub forme felurite, încă din secolele trecute.

Tradiţia Românismului s'a păstrat, cu toate vicisitudinile istorice; ideea de neam a fost multă vreme sinonimă cu aceea de creştin; o credinţă românească însă, ce diferenţia poporul român de ceilalţi vecini şi-i impunea astfel o solidaritate aproape echivalentă cu aceea naţională din zilele noastre.

La aceasta să adăugăm asemănările de vorbă şi port, amintirile legendare ale legăturilor noastre cu Roma, prin Bizanţul cu care raporturile politice şi culturale n'au fost efectiv întrerupte. Este un mare păcat că până acum, afară de vastele cunoştinţe şi sinteze ale profesorului Iorga, istoricii noştri n'au căutat îndeajuns să reconstitue firul psihologic şi etnic al Românilor, lăsând să dăinuiască în mintea multora din noi, ideea unor „goluri" în timp, care, pentru explicarea formelor culturale apărute la anumite perioade, ne-ar duce la admiterea unei creaţii „ex-nihilo", sau la acceptarea unor influenţe streine covârşitoare, ceeace nu poate fi considerat logic, căci şi o ipoteză şi alta implică eliminarea cel puţin parţială a însuşi Românismului. O altă greşeală ce se comite, stă în ideea pe care ne-o facem atunci când vorbim de etnic şi etnicitate. Putem fi de acord că noţiunea de rasă nu corespunde ştiinţific unei realităţi precise, că din punct de vedere antropologic, amestecurile determinate de atâtea cauze istorice, economice şi sociale, fac imposibile delimitările concrete ale raselor, dar nu tot astfel se pune problema etnicului. S'a zis că etnicul reprezintă o „aglomerare" de elemente, dintre care cele biologice formează esenţialul. A admite asemenea concepţii, înseamnă a ne arunca în braţele aceloraşi dificultăţi pe care le găsim în teoria raselor. Etnicul este din contră legat de conştiinţa neamului şi durata lui în timp. El implică o filiaţiune biologică, dar şi una istorică. Şi în această din urmă intră toate amintirile comune, reacţiile psihice structurale în virtutea aceluiaş destin şi aceleeaşi experienţe intime. Lărgind în felul acesta conţinutul ideei de etnic, ne va fi uşor să înţelegem şi filiaţiunea culturală a poporului, deoarece este de aşteptat ca structuri sufleteşti asemănătoare şi solidare să dea naştere unor valori foarte apropiate, atât din punctul de vedere al caracterului, cât şi al semnificaţiilor lor. Căci cultură nu este cu totul identică cu ştiinţa de carte. Acesta este numai un mijloc pentru dobândirea şi producerea valorilor mai largi, putând însă exista independent de cultura propriu zisă, care presupune posibilităţi şi atitudini sufleteşti de integrare conştientă a omului în ansamblul aspiraţiunilor sociale şi naţionale. Cultura este constituită din valorile felurite în care credem şi care formează climatul spiritual al individului, ca şi al poporului. Ierarhia valorilor este un semn de disciplină şi ordine sufletească; ajustarea lor în funcţie de timp şi împrejurări, fără a se distruge prin aceasta substanţa etnică din care au izvorît, este aspectul dinamic al forţelor generatoare de cultură nouă. Din această idee, rezultă un corolar pe care generaţiile române din a doua jumătate a secolului trecut îl ignoraseră, dar pe care, cele actuale, fiind să-l pună în dreptăţile lui: este vorba de continuitatea aceleeaşi substanţe, în ciuda transformărilor ce se operează şi pe care noi le numim tradiţie.

(Începutul articolului publicat, sub acest titlu, în „Convorbiri Literare", LXXV, Ian.—Febr. 1942).

Florin Niculescu

Subiect de baladă

Codrule, codre înfrunzit,
Codre frumos înverzit,
Tine-mă'n tine ferit
Şi de frunze-acoperit.
(Cântec popular)

Dintr'un vârf de munte, de acolo de unde se cumpănesc apele şi se 'ncurcă albastrul cerului cu întunecimea pădurilor de brazi, a coborît o veste spre sfârşitul primăverii anului trecut... O primăvară târzie cum vor fi fost primăverile valahe de altădată, din vremea când cronicile noastre povestesc fapte aproape de necrezut şi când dragostea, vitejia şi moartea se împleteau aşa de bine cu destinele împlinite sau neîmplinite ale pământului şi ale oamenilor de pe aici...

...Când luceafărul serii mână turme de stele la înoptat în stânele din ţara lui Lerui Ler şi când bisericuţele mici, cu sfinţi zugrăviţi în smarald, în roşu de bakon sau în purpură împărătească — bagor — cum se numea în Bizanţul vremurilor moarte, adăpostea arhangheli cu chipuri de flăcăi voinici şi Preciste cu ochii mari şi blânzi.. Iată, vor fi trecut aproape douăzeci de primăveri din anul când s'au zguduit Carpaţii străvechi la glasul adânc al tunurilor şi când pôtecuţele ascunse în pădurile de brad s'au umplut de oaste duşmană, numeroasă cum cronicile noastre de războaie nici nu pomenesc... S'au deşteptat atunci virtuţile vechi şi s'a pornit credinţa toată din oştile lui Radu dela Afumaţi, ale lui Mihaiu, ale Buzeştilor, ale lui Şerban Cantacuzino, ca să plinească destinele! Dar până atunci mai trebuiau jertfe şi sânge risipit din belşug. A venit toamna şi munţii noştri şi-au plâns durerea, cu fiecare voinic trăznit de moarte la umbra fagilor şi a brazilor. Atunci au plouat stele din cerul românesc... Cu fiecare voinic căzut, cădea o stea... Mulţi din ei au rămas acolo în munte unde şi-au tăinuit durerea şi dorul de paturi de cetini.

Acolo şi-au legat rănile istoviţi de chinurile morţii târzii! Şi au trecut de atunci ani după ani şi i-au astupat frunzele, i-au plouat ploile şi i-au lintolit zăpezile albe şi curate ale munţilor...

N'au mai auzit hămăitul dulăilor ciobăneşti de la stâne, nici turmele de oi urcând ciopor pe munte şi nici ţipătul de jale şi de dor al sirurilor de cocori, sub cerurile târzii ale toamnei... Ciobanii au trecut neştiutori pe lângă ei, păsările pădurii şi-au cântat înainte dragostele şi anii au trecut mereu...

In vremea din urmă, nişte oameni cari cutreerau pădurile pe Argeş în sus — ştiţi, Argeşul legendelor şi al baladelor — scormonind grămezile de frunze dela tulpina unui fag, au dat peste nişte oase albite de vreme şi curate ca apa de munte! Erau oase de ostaş! Incinse cu cartuşiere, cu baioneta ruginită alături... Iar jos în frunze, o pungă de metal cu un leu de argint şi un bănuţ de nichel de cinci bani, din vremurile bune. Un bănuţ sărman pentru vămile văzduhului!

Prin coşul pieptului îşi făcuse loc în sus spre albastrul cerului un fag înalt de trei metri şi gros cât oiştea de căruţă!

...Sunteţi de acord cu mine, iubiţi cititori, că întâmplarea aceasta nu-i un simplu fapt divers! O, nu, deloc! E poate un semn dela Dumnezeu. Un semn de sguduire, de reîntoarcere spre o jertfă mare, pe care vom fi uitat-o de mult în vălmăşagul de patimă, de ură, în care ne-am pierdut.. în care nu ne mai putem recunoaşte!

Cum va fi odihnit oşteanul acela sub frunze? Şi de ce-o fi vrut Dumnezeu să iasă la iveală aşa de târziu? Şi, nu ştiu cum, dar mi-am adus aminte de un cântec de demult, din popor, un cântec în care e vorba de codru înfrunzit, de moarte, de odihnă...

Să luăm aminte! Incep munţii noştri să-şi desvălue tainele... Şi cerurile româneşti să se deschidă acum şi pentru cei orbi şi necredincioşi! Să căutăm să le pătrundem acum cât mai e vreme. Căci nu e legendă veche, nu e baladă, nu e cântec, nu e strigare voinicească, nu e jale, nu e dor şi nu e doină românească în care să nu se vorbească de moarte şi de morminte... Sub semnul mormântului s'a scris istoria neamului nostru şi tot sub semnul lui se va scrie istoria de mâine...

(Din manuscrisele inedite).

Emanuel Voinescu
(Vornicul Boldur)

Două relaţii despre Ţara Românească la sfârşitul secolului al XVII-lea

In corespondenţa Generalului Veterani se găsesc, printre alte acte importante care privesc istoria ţărilor române dela sfârşitul secolului al XVII-lea, două relaţii despre Valachia, trimise de numitul general, curţii imperiale din Viena.

Una dintre aceste relaţii, trimisă dela Cerneţi, la intrarea trupelor imperiale în Ţara Românească, în cursul lunei August 1688, poartă titlul următor: *„Copia di relazione tradotta dal latino, mandata a S. M. C., dal Maresciallo Tenente Conte Veterani, dal Campo di Quernez, presso al Ponte Traiano, li 25 Agosto 1688"* [1]

A doua este trimisă de acelaş general dela Braşov, după terminarea marşului efectuat prin Valachia în curs de o lună (Septembrie 1688); are data de 1 Oct. 1688 şi poartă următorul titlu:

„Relazione della Vallachia, mandata alla Maestà dell'Imperatore, dal Generale Maresciallo Tenente Veterani, il primo d'Ottobre 1688" [2].

O parte din evenimentele descrise în prima relaţiune au fost amintite după alte izvoare, de d. Virgil Zaborovschi în lucrarea sa asupra Istoriei politice a Ţărilor Române, dela asediul Vienei, până la moartea lui Şerban Cantacuzino [3].

Asupra celei din urmă, a atras atenţia pentru prima dată C. Esarcu, care — răsfoind archivele din Urbino, cu scopul de a vedea mai de aproape, din descrieri contemporane splendoarea serbărilor artistice ce se dădeau la curtea ducală — a dat şi peste cartoanele care închideau corespondenţa nobilului Urbinat, Contele Veterani [4].

Mai înainte însă de a o fi găsit Esarcu, corespondenţa generalului Veterani fusese cercetată de clericul Andrea Lazzari di Urbino, care, pe baza ei şi mai ales în ce priveşte partea italiană, a încercat o monografie asupra vieţii nobilului său concetăţean [5]. Lazzari, care a reprodus în anexă câteva din documente, publică şi această — Relaţie asupra Valachiei — rămasă însă necunoscută publicului românesc.

In ultimul timp, d. Andrei Veress, care a publicat câteva din documentele dela Urbino [6], încearcă să dea într'o notă şi câteva lămuriri asupra intrării în Ţara Românească a Generalului Veterani, intrare pe care o fixează la 15 August 1687 şi aminteşte în treacăt şi de „relaţiunea amănunţită", a cărei dată, tot greşit, o pune la 10 Oct. 1688 [7], D. Veress, după cum se socoate dator a se explica în prefaţa volumului, avea aceste documente copiate de un profesor italian, iar pentru verificarea lor s'a deplasat la Urbino, în Noembrie, anul trecut [8]. Nu punem la îndoială buna credinţă a d-lui Veress şi nici competenţa d-sale ştiinţifică; dar fi amintim faptul că în timpul acela, volumul manuscris cu actele în cauză, nu-i putea sta la îndemână. Credem că nu e nevoie de altă explicaţie, pentru a înţelege.

D. Veress nu publică însă între cele 11 scrisori şi Relaţia despre Valachia, deşi spune textual că este „cu totul necunoscută" [9]; pentru motivul, va fi crezut d-sa, că a fost publicată de Lazzari, în lucrarea pe care am pomenit-o mai sus. Nu ezită însă să publice alte acte, de mai puţină importanţă, care, spre mirarea d-sale, poate, se găsesc publicate în aceeaşi lucrare [10]. Că d. Veress nu a văzut documentele pe care le-a publicat este lucru sigur; iar faptele pomenite mai sus ne fac să credem că nu i-a căzut în mână nici lucrarea amintită a lui Andrea Lazzari, protopop de Urbino.

Pentru a aduce lumină în această chestiune, cât şi pentru a pune în valoare cuprinsul acestui document, unul din multele pe care le cuprinde corespondenţa Generalului Veterani, rămasă până acum inedită [11], vom încerca, în cele ce urmează, să lămurim împrejurările în care a fost scrisă relaţiunea, locul şi data când a fost alcătuită, pentru a fi trimisă curţii din Viena. Tot odată, cum Generalul imperial, la intrarea în Ţara Românească, adică în August 1688, trimite un raport împăratului, în care îi descrie evenimentele petrecute dela plecarea sa din Caransebeş şi până în prezent, raport care, din cele ce spune d. Veress, pare unul şi acelaş cu cel din 1 Oct. 1688, vom alătura considerăţiilor noastre şi pe acesta, dându-i locul înainte, aşa cum înainte a fost scris şi apoi — pentru alte lămuriri, le vom da la ambele şi conţinutul în limba italiană [12]

(Începutul studiului apărut, sub acest titlu, în „Convorbiri Literare", LXXIV, Aprilie 1941).

George Coatu

1 Vezi: Lettere originali del Maresciallo Generale di Campo della Maestà Cesarea di Leopoldo I. Conte. Fed. Veterani di Urbino, mss. vol. II (1683—1690). Cf. G. Coatu, *Condizioni politiche dei Principati Romeni, attraverso il Carteggio del Conte Fed Veterani, 1685—1695; Partea I. Documente..., N. 44*

2. Idem; cf. G. Coatu, *Documente, N. 52. Cf.* Andrea Lazzari, *Vita di Frederico Veterani di Urbino.*. Urbino, 1805, pag. 114—116.

3 Titlul exact al lucrării este: „Istoria politicei externe a celor trei principate: Ţara Românească, Transilvania şi Moldova, dela Asediul Vienei (1683), până la moartea lui Şerban Cantacuzino şi suirea pe tron a lui Const. Brâncoveanu (1688). Fără an şi loc. (1925). Pentru relaţia respectivă, a se vedea pag. 134 ş. u.

4 C. Esarcu, *din Rimini, în Columna lui Traian. IV (1873), p. 197—99. Idem Documente istorice descoperite în Arhivele Italiei de..., Atheneul Român, Bucureşti, 1878, pag. 42—46, cf.* V. Zaborovschi, *Colecţia de documente externe a D-lui Basarab Brâncoveanu. Rev. Ist. XVII (1931), p. 113—118;* Idem *Istoria..., p. 133, nota 1.*

5 Andrea Lazzari, *Vita... etc.*

6 Vezi: A. Veress, *Documente privitoare la Istoria Ardealului, Moldovei şi Ţării-Româneşti; vol. XI (1661—1690). Bucureşti, 1939.*

7 Vereşs *o. c. pag. 286. In Lazzari, data e 1 Octombrie 1688.*

8 Idem, pag. XIX. (E vorba de luna Noembrie, 1939).

9 Idem, pag. 286, nota.

10 Vezi: o. c. pag. 285, documentul N. 180, publicat de Lazzari în lucrarea sa, la pag. 186; idem, doc. 77, scos din Mon. Com. Trans.; (dar acesta are o deosebită importanţă pentru Istoriografia Ungară!) ş. a.

11 N. Iorga, *Istoria Românilor prin călători, ed. II (1928, vol. II, pag. 96. Vezi deasemenea,* N. Iorga. *Socotelile Braşovului în An. Acad. Rom. Mem. Sect. Ist. XXI, (1899) pag. 33, nota 2.*

12 Vezi Anexa I şi II dela sfârşit.

SPIRITUL CREATOR AL ROMEI

Timpul şi vitregiile lui n'au putut distruge cetatea eternă a Romei. Nici fatalitatea în care credeau cu putere strămoşii latinităţii de azi, n'a putut să clatine măreţia acestei sublime cetăţi. Ea s'a ridicat peste veacuri mereu triumfătoare, dar mai ales mereu creatoare. Toată istoria lumii nu cunoaşte un alt exemplu de felul acesta.

S'a afirmat că Roma s'a impus în lume prin forţa ei politică. Cred că este o greşeală sau mai bine zis prin această afirmaţie nu s'a spus tot adevărul. Cetatea Romei n'a dispărut nici în momentele când puterea ei armată era distrusă. Ea a dăinuit şi a biruit prin forţa ei creatoare în diferitele domenii de activitate. Creaţia este ideia care a dominat imperiul roman dela începuturile lui şi până azi. Prin această idee ce s'a impregnat puternic în spiritul roman, Cetatea Romei a biruit oamenii şi timpurile. Nu este vorba de o anumită idee creatoare, ci de puterea de creiere în sine, de energie spirituală inepuizabilă a latinităţii.

Imperiul roman s'a născut şi s'a desvoltat datorită puterii lui de creaţie politică ce n'a fost depăşită până în zilele noastre. Imperiul roman va rămâne exemplu de cele mai strălucite înfăptuiri politice pentru toţi marii conducători de popoare.

El n'a dispărut însă odată cu prăbuşirea armatelor romane. Spiritul latin şi-a căutat alte ieşiri spre lumină şi creaţie. Imperiul politic a făcut loc unui imperiu şi mai mare: cel al creştinătăţii. Spiritul latin însă a voit să se găsească din nou pe sine. El s'a restrâns atunci la sâmburele Latinităţii, la Italia şi cu toate oscilările lui între factorul politic şi cel moral, ne-a dat înfăptuirile economice ale republicilor italiene şi strălucirea literilor şi artelor din timpul Renaşterii.

Secolul XIX marchează din nou tendinţa clară spre înfăptuiri politice. Regatul italian este realizat într'un stil impresionant.

Drumul acesta este însă barat de ideile destructive ale materialismului istoric care din nefericire pune stăpânire şi pe spiritele clare ale Italienilor.

In cel mai greu moment al istoriei imperiului roman apare figura de proporţii covârşitoare a Ducelui. El eliberează spiritul latin de cătuşele determinismului social şi-i redă libertatea şi forţa lui creatoare de tot deauna. Dar nu numai atât! El face sudură organică între cele două mari forţe cari au dominat istoria imperiului roman: forţa politică şi forţa morală. Revoluţia fascistă face această împăcare între ideia politică şi cea morală, dând imperiului roman o temelie de mii de ani. El le contopeşte într'o singură forţă spirituală cu care clădeşte un nou imperiu ce va depăşi în curând ca strălucire pe cel al antichităţii.

Această forţă spirituală devine acum conştientă fiind filtrată prin geniul Ducelui şi redată sub această formă poporului italian. Spiritul latin şi-a găsit de data aceasta toată libertatea lui de creaţie prin geniul Ducelui care a inaugurat în Europa nu numai un sistem nou de conducere politică, ci o revoluţie de proporţii necunoscute până acum în istorie. Forţa spirituală este adevăratul instrument de ridicare şi de conducere a popoarelor

Forţa politică vine în al doilea rând şi numai pentru a zdrobi adversităţile ce se pun în calea revoluţiei spirituale naţionaliste.

România se găseşte alături de Roma în plin mers spre nouile aşezări europene.

Prin această încadrare, România devine pentru prima dată dela Ştefan cel Mare, factor de creaţie politică europeană.

Generalul Antonescu, prin vizita ce-o face la Roma, dovedeşte lumii întregi că România este al patrulea stat de pe continent, după biruinţa fascismului, naţional-socialismului şi Falangei spaniole, şi al cincilea din lume, după aderarea Japoniei la Axă, care s'a încadrat în spiritul nou creator de istorie, pe care l-a inaugurat Ducele.

(Din „Cuvântul", No. 31, 13 Noembrie 1940).

Ion Ţurcan

VLAD ŢEPEŞ

Infipţi în furci, pe şesuri mărginaşe
Palatului Domnesc, privesc în zare
Boeri bătrâni şi hoţi de drumu' mare
Şi'n frunte, ca să ştie toţi, un Paşe.

Ca o săgeată svonu-a prins să sboare
Pe cărărui la sate şi oraşe
Că Domnul stins'a ura pătimaşe
Şi că, din creasta ninsă pân' la mare

E doar giudeţul, crucea şi voevodul
Ce cumpănesc mormintele şi ţara
Şi lanul care soarbe cerul, vara.

Dar când, tihnit, se roagă 'ntreg norodul
Lui Dumnezeu să-i ţie 'n pace anii,
Curtenii beau cafele cu duşmanii.

(Din „Convorbiri Literare", LXXV, Ian.—Feb. 1942),

George Vaida

CERBUL RĂNIT

Prin neagra pădure de brad,
Urmele lui se afundă mereu.
Amurgul sângeră greu
Prin cetini uscate de brad.

Adulmecă tot mai adânc
Cu umedu-i bot prin desiş
O rază de blând luminiş;
Luceafărul curge din şoldul său stâng.

Dar murmură tot mai încet
Şi tot mai departe de el
Isvoarele-acum auzite altfel,
Prin negrul, adâncul brădet,

Şi-odată cu cerul pe veci prăbuşit
Din ochii săi mari, tot mai mari,
L-acoperă brazi seculari
Cu cetini uscate şi muşchi înverzit.

(Din „Litoral", anul V nr. 13 — Ian. 1943, Constanţa).

Dumitru Olariu

Un înger şi o stea căzătoare

Din slăvi, un înger
a desprins o stea
şi s'a dat de-a rostogolul din cer
după ea.

I-a alunecat printre degete.
a pornit curcubeu
spre pământ... Fără să pregete
a prins-o'n laţ, ca pe un smeu...

A jucat-o peste cap, colac,
a înălţat-o din nou sus,
a răsucit-o în mâini, după plac
şi-a stins-o sub o geană la apus.

Nu aţi văzut stele
Căzând ca un semn de'ntrebare,
peste hotare
de moarte?...
Eu trăiesc printre ele
şi le citesc destinul în carte.

Ingerul meu,
Stelele mele căzătoare,
Cât voi mai trăi printre voi, eu?...
Cât voi mai visa sub soare?...

(Din „România Literară", anul I nr. 11).

Constantin Almăjanu

MĂRŢIŞOARE

VRĂBIILE

Ast'noapte, a cântat din nat un sfânt,
Şi cântecul lăsatu-l-au să cadă
In boabe vii de fluer, pe pământ.

Ci, dimineaţă, stol peste ogradă
Din cioburi mici de tril, trudea mereu
Să urce iar în slăvi, aşa, gramadă,

Ca iar să-l lege, cântec, Dumnezeu.

MUGURII

Cireşul, somnoros şi mititel,
S'a fost trezit din dimineaţa nouă
Ca'n leagăn alb, anume pentru el.

Şi iată, pe crenguţele-amândouă,
Fricos şi zăpăcit, ca din deochi,
Arată ochi înlăcrămaţi de rouă,

Că tare-l bate soarele în ochi!

(Din vol. „Sfat de taină", 1942, Iaşi).

Alexandru Pogonat

Vreau să cânt pământul

Vreau să cânt pământul
din care-mi râd pomii şi florile,
ce-mi umplu pântecul şi nările
când m'aţâţă foamea sau adie vântul.
Vreau să-mi plimb braţele şi limba pe glod,
vreau să strâng lângă trup crengi cu rod,
vreau să sorb apa undelor clare
vreau să sărut pământul din ogoare,
vreau să ţip să m'audă vr'un Dumnezeu
vreau să ştie pământul că din trunchiul lui m'am născut eu,
pe întinderea asta bogată.
Da! Pe întinderea lui bogată
m'am născut într'o vară, odată,
sdrobind în pumnii mici ca alunele
iarba, florile, căpşunele.
Cu anii am colindat pădurile toate,
am pribegit peste pajişti-hai-hui,
pământul mi-a fost călăuză şi frate
şi m'a'ncălzit lângă inimă — pui...

(Din vol. „13 stihuri mincinoase ce-au clocotit în tinereţea mea").

Constantin Ştefan Voiculescu

IN GENUNCHI LÂNGĂ SCRIITORII CĂZUȚI

(Urmare din pagina I-a)

Constantin Almăjanu

L-am cunoscut încă de pe vremea când îi înfloriseră în suflet primele ritmuri și rime. Era pe atunci elev în clasa II de liceu. Un băiețaș îmbrăcat simplu, slăbuț, cu niște ochi mari, expresivi, în care pluteau marile chemări ale armoniilor de dincolo de noi. Coleg de clasă cu un frate de-al meu, băiețașul acesta m'a atras prin lumina ochilor lui buni, prin sprinteneala lor și mai ales prin flacăra care i se aprindea în ei când vedea o carte.

Diferență mare de vârstă între mine și el nu era: doar de cinci ani. Eu eram pe atunci în clasa VII și începusem să citesc franțuzește, mulțumită celui mai bun dascăl de franceză pe care l-am avut, Napoleon Sudan, astăzi decedat. Imi aduc aminte că aveam — luat dela biblioteca liceului — volumul „Critique de la raison pure" al lui Kant. In obișnuitele vizite făcute fratelui meu, Almăjanu a văzut cartea. A luat-o, a răsucit-o în mâini, a răsfoit-o și — timid — m'a întrebat ce fel de carte este și cine este acest Kant. Mare lucru nu știam nici eu pe vremea aceia despre Kant, încât nici nu-mi mai amintesc ce i-am spus. Dar din clipa aceea am avut altă părere despre Almăjanu, mai ales că am aflat că este mare iubitor al cărții. Pe atunci el avea, strânsă de desigur cu mari greutăți, o mică bibliotecă. Așa că am început să-i împrumut cărți; îl controlam dacă le citește și-mi plăcea că le îngrijia cu o deosebită râvnă, lucru de mirare la un copil de vârsta lui. Asta m'a făcut să mă apropii mai mult de el, mai ales că își cam lăsa la o parte studiile.

Incă din acel timp scria versuri, lucru care l-am aflat în chipul următor: Pe atunci una din marile griji ale unui elev de cl. VII era părul. Insemna pentru inima noastră o mare mâhnire ziua în care ni se aducea la cunoștință că trebuie să ne tundem. Până după Crăciun părul nostru rezistase; o boacănă însă făcută de unii colegi (fuseseră prinși fumând), dă prilej directorului să ia o măsură teribilă: părul jos. Atunci, în culmea unei enervări postume (fiindcă într'o oră de dirigenție un bărbier adus special ne-a „chelit" numărul zero), am alcătuit o parodie după „Noi vrem pământ", căreia i-am spus „Noi vrem păr". Cetită într'o oră când eram liberi, parodia a fost scrisă pe tablă și apoi s'a răspândit ca fulgerul în tot liceul. Firește a ajuns și la cancelarie, fără ca să suport vreo consecință.

Urmarea? Almăjanu a venit cu un carnețel în care avea, dacă îmi mai aduc aminte bine, vreo zece poezii. Evident, încercări, cele mai multe sub înrâurirea lui Coșbuc.

— Știți, mi-a spus el, am auzit că faceți poezii!! Vă rog cetiți-le și pe acestea! Dar să nu spuneți la nimeni, fiindcă lumea de azi zice că ești nebun dacă faci poezii!..

Până la sfârșitul anului Almăjanu mi-a adus un număr considerabil de poezii pe care le cetiam împreună în cel mai desăvârșit secret. Incă de pe atunci surprinsesem un neastâmpăr, un mare semn de întrebare în poezia lui. O frământare uriașă pe care o simțiai înapoia versurilor sale. O neîncetată și neostoită căutare de echilibru într'o lume pe care inițial și-o credea dușmană. Era o poezie de atitudine, în general declamatorie dar destul de viguroasă ca să mărturisească o personalitate. Și m'a mirat această atitudine de frondă, fiindcă la început mi-adusese numai simple pasteluri.

Uneori versul luneca protestatar spre unele stări sociale pe care bineînțeles nu le simțise îndeajuns, dar pe care le putuse întui, trăind într'un mediu social unde lipsurile existau la fiecare clipă.

După ce am terminat liceul nu ne-am mai văzut vreo șase ani. Aproape că uitasem de micuțul Almăjanu, când într'una din zile, omul de serviciu dela redacția ziarului unde lucrez mi-a anunțat un tânăr. Inalt, slăbuț, cu părul dat peste cap și cu o mustață mijindă. M'am căsnit să-mi aduc aminte. N'am putut să-mi amintesc cine e, cu toate că ochii aceia mari, visători, îi mai văzusem cândva.

— Almăjanu!

Și a râs, cu râsul lui fin, discret.

— Așa-i că am crescut? La trup! Că la minte nu prea!...

— Cum asta?

— Bine! Incă mai fac poezii! Ca și dta de altfel!.. Asta-i boală grea, domnule! Când te-apucă nu te mai lasă. Cel puțin dacă ar fi rentabilă, dar de unde! Sărăcie goală!

— Ai văzut vreodată vreun poet bogat?

— Nu prea!

Am vorbit despre multe... Probleme de artă, probleme de viață, mai ales că nu ne mai văzusem de atâta vreme. După cât mi se pare, problema existenței încă n'o rezolvase. Era tot ca mai înainte... Acum venise să dea câteva poezii la „*Universul literar*", ca să poate scoate ceva bani... Fusese premiat la un concurs de revista „*România literară*". Și mai era cronicarul literar al unor reviste din provincie.

De atunci l-am văzut mai des. Venia și mă lua dela gazetă având amândoi același drum spre casă. Apoi a dispărut o vreme fără să mai știu ceva de el. Când a apărut din nou, mi-a spus simplu:

— Datoria către țară... Sunt cătană. Concentrat.

Apoi mi-a venit rândul și mie să-mi fac datoria. Și nu ne-am mai văzut. In preajma datei de 22 Iunie 1941 m'am întâlnit cu el pe un teren de foot-ball...

— Ce mai faci?

— Bine! Dumneata?

— Nimic de seamă! Dar să-ți arăt ceva... Azi l-am primit!

Și a scos din buzunar un ordin de chemare...

— Să-ți fie de bine! Eu mâine plec! L-am primit eri! Gând la gând!

— Mi se pare că miroase a pușcă!

— Cam!

— Deabia aștept... Spre Soare-răsare?

— Mda!

— Nu-i nimic. Vom scrie poezii de război! Așa mi-a spus și părintele Gala-Galaction!

Ne-am despărțit. Apoi au trecut lunile. Războiul începuse și oastea noastră pornise pe drumul bisuințelor. Știam că unitatea lui nu intrase în foc. Plecase însă pe front. Era în preajma lui. „Ascult bubuitul tunului și aștept ordinul de intrare în foc! Ce-am să simt atunci? Ce-am să simt când m'o nimeri primul glonte? Iți făgăduiesc că-ți voiu scrie... Versuri? Nu mai scriu! Nu mai pot! Am venit aici să scriu altceva! In pagini mai mari și mai grele! Și, cu altfel de cerneală... Și sunt gata, ți-o jur. Fiindcă *ora h* e pe-aproape!..."

Așa îmi scria.

Apoi iar o perioadă de tăcere care s'a prelungit până în luna Martie sau Aprilie a anului trecut... Nu-mi mai aduc aminte anume în ce zi a fost, dar pe la prânz mi-a deschis ușa caporalul Almăjanu...

— Să trăiți!

— Ce faci, omule?

— Bine. Am venit să te văd... Viu de-acolo...

— Da... Pentru mult timp?

— Nu... Douăzeci zile... Imi pare rău c'am venit...

— De ce?

— Acolo e mai bine!

— Cum a fost?

— Ora „h"? Obișnuit... Insfârșit... Dac'o fi să scap din războiul ăsta am să viu îmbuibat cu o vastă experiență asupra vieții... Și să trântesc o carte de război... Așa cum l-am trăit... O carte de versuri rupte din suferință și măreție...

Pe aici ce mai e nou?

— Nimic...

Și-a scos luleaua și-a îndopat-o cu tutun, a aprins-o și apoi a tras adânc...

— Fumezi cu luleaua?

— Da... In stepele Rusiei e mult mai practic...

— Ai scris ceva?

— Am scris... Prea puțin însă față de ceeace simt în mine... Poate că am să mai scriu... Sau poate n'am să mai scriu deloc...

— De ce să nu mai scrii?

— Multe cauze... Și cea dintâi: poate-am să cad...

— Vezi-ți de treabă!

— Am o singură dorință: să plec mai repede... N'ai idee ce bine mă simt acolo, între camarazi... Sunt liniștit... Nervii la zero grade. N'aștept nimic. Nu mă tentează nimic... Atât... ochiul înainte, drept înainte... ziua de mâine n'are existență, n'are întindere... Nu există... Există puternică, mare, uriașă, clipa... Asta da, trăiește...

S'a ridicat...

— Am să te mai vizitez până voiu pleca. Mă duc, că am o mulțime de comisioane.

A plecat. Simplu, dârz și melancolic. O melancolie pe care am ghicit-o mai mult...

Când a venit vremea plecări, m'a vizitat din nou...

— Plec... Să ne vedem cu bine!

— La revedere...

— Am să-ți scriu...

O strângere de mână, o clipire nervoasă, puțină întunecare în voce și Almăjanu a plecat...

Nu l-am mai văzut de atunci!

Nici nu mi-a mai scris! Nici măcar un rând. Unitatea lui însă a dus gloria drapelului românesc până la Volga... Intr'o zi a venit la mine poetul Dimitrie Stelaru, emoționat... Mi-a întins o hârtie...

— Cum? Almăjanu?!

— Da! L-ai cunoscut?

— Da. Am fost prieteni buni. M'am gândit imediat atunci la George Vaida, la Sergiu Ludescu, celălalt prieten bun și drag, băiatul acela frumos, cu ochii adânci albaștri și timbrul cald... La alții... Și acum și Almăjanu...

Prietene Almăjanu, clipa aceea uriașă pe care o trăiai nu te-a iertat. Acum dormi somnul de totdeauna, somnul împăcării tale cu lumea, cu tot...

Prietene Almăjanu, ai dreptate! Ți-aduci aminte? In seara aceea când ai plecat spre front mi-ai spus că „*numai cei buni mor*"!...

De aceea nu te-ai mai întors...

Dan Bălteanu

Ion Țurcan

Născut în Vicovul de Sus, jud. Rădăuți, Ion aducea cu sine acea sete nemuritoare de grunzurele pământului său, nepotolită nici acolo în moarte sub glia osândei, iară Țurcan aducea mândria numelui haiducesc niciodată înfrântă în Țara brazilor turburători ca seninul cel spintecă, acolo niciodată înfrântă. Căci în gimnaziul și apoi în liceul „Eudoxiu Hurmuzachi" din Rădăuți vicoveanu din el, înalt și semeț, pădurean la chip și viforos în căutătură, se schimba doară în minte, sub înrâurința învățăturii dela oraș, sufletul lui rămânea însă aceeași flacără nepieritoare din care se'mpărtășiseră veacuri de-alungul moșii săi de ciobănie și haiducit. Țurcan era un școlar cu deosebire dotat. La deslegarea lui Tacit, citirea lui Ovid era ca și la romanticii francezi, ori la traducerea lui Tell. Aptitudini poetice deosebite la română, n'a arătat niciodată. Era mai degrabă un critic. Insă ura împotriva neamului păgân a învățat-o, aice, cu prisosință. Iar *Doina* lui Eminescu nu suna la ușa minții lui ca un monoton *Inșirate mărgărite*, pe față de vers, ci ca tremurul vifornului carpatin repezindu-se din deal în deal pe coborîșul munților Putnei, alăturea de satul unde s'a fost născut, poate ca un destin. In mediul curat românesc al liceului din Rădăuți, unde îndată după război, se adunaseră la învățătură pe întrecute, bogați ori săraci, băeții de pe la sate, aicea în înfiriparea șezătorilor școlare, a îngânurilor poetice dela revista *Muguri*, de unde se ridica promițător boerul bilcan *Mihai Horodnic*, se încălzea sufletul lui cel însetat de lumină și credințe. In clasele din urmă, Țurcan devenise unul dintre cei mai tari la matematică. Bacalaureatul l-a trecut, în Iunie 1928, printre primii. S'a înscris în societatea studențească „Dacia" și apoi la Facultatea de drept a Universității din Cernăuți. Oriunde mergea Ion Țurcan făcea în gesturi, cumpătare în vorbă și mai ales măsură în cuget, el lăsa să se întrevadă omul superior care se desăvârșise într'însul. Sobru la port, cu pondere și judecată în toate, serios și grav, Țurcan se ridica îngândurat din mijlocul sterpelor agitații studențești trecătoare cu baluri, excursii, ceaiuri, escapade și alte năravuri ale vârstei. Cu un vraf de cărți lângă dânsul, Ion Țurcan citea... Mintea lui superioară căuta ogoiul tineresc în călătoria ideală pe șirele înflorite ale cărților. Unde și-a găsit cu măreție destinul, unde a cules crinii albi ai credinței cu care a închis ochii lui cei cuminți, în ultima vreme, blânzi ca o sufe-rință.

Scrisul lui Țurcan va fi ușor de strâns la un loc odată și odată. Ceea ce arar înșira pe hârtie însemna o fețișoară din minunile lui sufletești, care toate, în ultima vreme, se muiaseră în marea iubirii aproapelui căzut în durere. Soarta, sau mai bine zis capacitatea lui juridică, îl făcuseră un timp îngrijitorul refugiaților bucovineni, dintre cari multora, cu sârgul și binevoirea sa, le-a alinat suferința. A dat Dzeu de-a sunat apoi goarna, Ion, glasul pământului aprins în potopul sufletului său de vicovean, a strigat în mintea celui învățat pentru bine, dar îndurerat prin învățătură: întoarce-te pentru patriarhala ta Bucovină, pune pieptul zăgaz vrăjmășiei și brațul blestem uneltirii, te scaldă în apele botezului de Neam și al sfintei prihane. Astfel te vei binecomunica și vei bine dobândi.

Ion Țurcan s'a sleit de puteri, dramatic, într'o faptă de curat eroism. In singurătatea unei gropi și mângâierea ierburilor cutremurate. Dară în cea din urmă clipire jucăușă a zării departe, el a văzut desigur codrii negri din Vicov, așa precum un brâu frumos din poveste, cuprinzând ca la hora din mijlocul poienii întreaga frunta-rie a graiului și duhului său, nepieritoare ca dânsa.

(Din „Convorbiri Literare", LXXIV, Nov.—Dec. 1941).

Ștefan Cuciureanu

Ion N. Istrăteanu

Este vorba mai la vale despre colegul de condeiu, de impetuosul vajnicul și bravul camarad de aripi sublocotenentul aviator de rezervă Ion N. Istrăteanu, căzut eroic de pe cerul de foc și vitejie al Stalingradului.

Scria din tinerețe. Scrisul i s'a rotunjit în paginile revistei „*Cerul nostru*", în care a publicat peste zece schițe din viața șburătorilor. Eroul lui, Macu, era un om care trăia în realitate, iubea lumina, cerul, adevărul și lupta.

Continuă apoi să publice în gazeta „*Argeșul*" o serie de schițe din mediul rural pe care Ion Istrăteanu, în cariera sa de magistrat, l-a cunoscut în toate tainițele lui. Aceste schițe au apărut sub titlul generic „*Din traista lui moș Albu*" și s'au bucurat de o deosebită atenție din partea cititorilor și a criticei.

Mai apoi, în vâltoarea războiului, se alătură grupării dela revista „*Magazin Aeronautic*", unde își publică o seamă de reportagii de război, fiecare din ele luând înfățișarea de adevărate nuvele scrise cu un simț al gradării acțiunii încât destul de lung în literatură.

Ultima sa nuvelă, intitulată „*Lumina de sub brazi*", a apărut în „*Basarabia Literară*".

La acestea toate vin să se mai adauge o serie de note și însemnări rămase în manuscris, păstrate astăzi de d-na Angela Constantinescu-Istrăteanu, soția sa care l-a înțeles și l-a încurajat totdeauna în toate acțiunile lui pe tărâmul scrisului.

Din opera lui Ion N. Istrăteanu, care nu este prea mare, dar care lasă să se vadă în autorul ei un om de talent, de gust și de largă viziune literară, se desprinde aceeași bunătate de suflet, aceeași gândire limpede.

Dacă ar fi trăit, suntem siguri că ne-ar fi dat opere literare de valoare; ne-ar fi dat, în primul rând, o carte a eroismului vânătorilor noștri aerieni, pe care o proecta de mult timp.

Moartea l-a prins, cu mușcătura neiertătoare a Marei Treceri, cu fața spre Răsărit, în misiune grea, hotărîtoare, pe care a dus-o la bun sfârșit.

Prin Ion N. Istrăteanu, scrisul nostru tânăr a pierdut un condeiu în care se puneau mari nădejdi.

Ladmiss Andreescu

Stoian Gh. Tudor

Era, pe bulevardul Lascăr Catargiu din București, un colț de ghețizere florale și de verdeață cu încântătoare fantezii geometrice, colțul editurii Fundațiilor Regale, din care un om mărunțel și blajin își făcuse micul său paradis.

Părea să-i fie singura preocupare aceasta: de a îngriji straturile, de a nivela iarba, de a tunde florile și a le face — la ora de zăpușeală a amurgului — câte un duș răcoritor.

Brazdele închipuiau picturi îndrăznețe și vii sau potolite și odihnitoare ochiului, peteculă acela de curte se resimțea de prezența unei mâini permanent ocrotitoare, împrejmuirea întreagă a clădirii ridica o insulă parfumată și o rotundă liniște neverosimilă în mijlocul caldarâmului și în vuetul strident al orașului.

Omul mărunțel și blajin rădea cu un ochi fericit la florile lui, cu celălalt — galeș — tânjea însă, lunecându-i dealungul treptelor ce urcau spre etajul clădirii; acolo sus era biroul directorului editurii, era biblioteca, era depozitul de cărți, acolo veneau domnii scriitori cu manuscrisele destinate revistei sau apariției în volum.

Aci, în curtea editurii, totul era orânduit, deretecat, pus în valoare cu o grijă, cu o delicatețe care reținea privirile și mângâia inimile.

Dar când opera era aici terminată, când nimic nu mai era de adăugat farmecului ei și perfectului ei echilibru, începea nu se știe de unde un fel de vânt răscolitor și în timp ce jos grădina își deschidea în soare cotoperile verzi, florile multicolore, în grădinile răvășite ale acelui vânt totul se chinuia să prindă o ființă asemănătoare, să se înșiruie egal și echilibrat, să dea, la rându-i, flori și armonii și arome.

Până la urmă a isbutit.

Vântul dinlăuntru nu l-a răscolit zadarnic grădinile.

Și într'o zi Stoian G. Tudor, grădinarul, a urcat, cu sfială în pași dar cu hotărîre în ochi, treptele rezervate numai domnilor scriitori.

Nu s'a oprit decât în fața biroului directorului:

— Domnule Rosetti, dacă nu vă supărați; am și eu un manuscris...

Mirarea dela început a fost mai mică decât aceea ce a urmat după cetirea manuscrisului lui Stoian G. Tudor:

— Știți, grădinarul nostru scrie!...

— Are talent și la altfel de flori! I-a oprit directorul un volum. I l-a dat la tipar.

O primire frumoasă; încredere și încurajări; stimulentul criticii și al scriitorilor; atenție trezită în publicul cetitor; toate indicau apariția unui nou talent care — desigur — nu spusese încă tot ce avea de spus.

Celelalte cărți pe care i le așteptam, căci cea dintâi nu fusese doar decât expresia prea-plinului său lăuntric, revărsat tinerește și cald într'o epică seducătoare, celelalte cărți nu au mai venit.

Fiindcă a venit războiul.

Fiindcă Stoian G. Tudor a plecat.

Pentru totdeauna...

In urma lui, paginile scrise — ca și brazdele lui de flori — ridică în amintirea noastră aceeași insulă de armonii și arome ieșite dintr'un suflet, și dintr'un pământ, chinuit cu migală, plivit cu strădanii, nivelat și înfrumusețat fără odihnă.

Brazdele lui, din curtea editurii Fundațiilor Regale, au purtat totă iarna aceasta, doliu.

Un doliu alb: era doar copilul lor.

Ion Mihail

Ion Chiriuc

Născut din părinți țărani (Emilian și Elena) în Solca amintirilor vitejești ale Hatmanului Arbore, în Țara plăeșilor înalți și a miresmei vorbelor bătrâne, Ion Chiriuc a crescut purtându-și cu resemnare, peste codrii și dealurile Bucovinei cotropite de străini, sărăcia unui neam lovit adesea de vitregie.

După ce și-a terminat școala primară în satul natal, s'a îndreptat spre Rădăuții gropnițelor măririi noastre. Și-a continuat apoi liceul la Câmpulung, iar bacalaureatul și l-a luat la Suceava.

A cunoscut ca nimeni altul viața chinuită a țăranului și s'a înfrățit cu ea până la ultima-i suflare.

Istoria vie a pământului și îndemnurile strămoșilor din sânge, l-au pregătit pentru ceea ce avea să constitue nota dominantă a sbuciumatei sale existențe: *pentru eroism.*

Cu îndărătnicia caracteristică celui plecat dela brazdă a răzbit peste toate greutățile legate de o bârsia țărănească.

In toamna anului 1937, după ce își făcuse stagiul militar la Școala de ofițeri de rezervă din Bacău, rea în fața Facultății de Litere și Filosofie din București.

Amândoi veneam din aceeași parte de țară; împreună făcusem milităria și nedespărțiți ne-am purtat timp de patru ani în haina noastră strămoșească și vrerile noastre împiedecate de necazuri nesfârșite.

Modest până la propria-i desconsiderare, Ion Chiriuc n'a râvnit niciodată o situație pe care ar fi socotit că n'o merită, deși nu i-au lipsit nici prilejurile, nici pregătirea. A fost cel dintâiu la jertfe și cel din urmă la răsplată.

In Iunie 1941 s'a pornit în iureșul împotriva puhoiului bolșevic, să scape, fie și cu prețul vieții, jumătatea lui de Bucovină îndoliată.

Se gândea să-și lucreze în această vacanță teza de licență în Sociologie, tratând despre „Ideile sociologice ale lui M. Eminescu". N'a apucat însă nici o zi de vacanță, căci ascultând de chemarea fraților robiți, și-a părăsit tot ce avea mai scump, și-a îmbrăcat uniforma de ofițer și s'a prezentat la Regimentul său.

A făcut primul popas la Nistru. De-acolo ne-a trimis strigăte de bucurie și ne-a anunțat că merge voios înainte.

Al doilea popas, cel din fața Odesei, i-a fost și ultimul. In fruntea plotonului său, în încleștarea pe viață și pe moarte cu dușmanul, sublocotenentul Ion Chiriuc a sărutat țărâna însângerată și a închis ochii pentru totdeauna.

A căzut îngropându-și cei 26 ani de luptă în țărâna poruncilor viitoare.

Octav Ungureanu

Ion Chiriuc se desăvârșea în cercetarea literară. La vârsta când alții aleargă după nălucile tinereții ca vânturile sbrehuietice, Chiriuc se închidea în traiul lui modest de unde puterile sufletului său, domol ca apa cea lină, se adunau în stoluri de paseri albe și colindau prin trecutele vremi, spre a culege gândul cel drept din slova cea veche.

Că și căutarea documentului oricât de atare să fie, ea poate alege și poate explica, atunci când gândul și sufletul străin o patronează nevolnic. Iar gândul și sufletul lui Chiriac tremurau în prezentul național și viiau în trecutul autohton cu putere granitică. Codrii dela Solca și zidurile rădăucene prea mult îi sfințiseră duhul în cutremurătoarea iubire a pământului pentru ca slova Poetului să nu fie pentru dânsul sabie de foc și întreg sbuciumul românesc de odinioară, apa neprihănirii cugetului său. Chiriuc își avea credințele întărite și drumurile scrisului bine croite în ogorul literelor naționale. L-am și văzut, de aceea într'o zi, trecând sfios și blând peste pragul „Convorbirilor Literare", cu manuscrisul subsuoară. Aici, el are bucuria să-și vadă prima izbândire însemnată cu litera tiparului. Cele *Trei nuvele istorice de Asachi și cronicarii moldoveni* publicate în nr. 5—6 (Mai-Iunie) 1941 din Convorbiri stau probă evidentă de maturitatea în fapt de cercetare literară a lui Ion Chiriuc. Propunându-și anume să evidențieze izvoarele folosite de Asachi în trei dintre nuvelele sale istorice: „Ruxanda Doamna", „Svidrighelo" și „Elena Moldovei" Chiriuc vădește un talent critic, o logică și un spirit senin în dovedirea altuia și deslegarea problemei, cari făceau să întrevezi în el pe distinsul cărturar de mai târziu. Informația bibliografică precum și cercetarea atentă a textelor îl duc pe critic la constatarea că Asachi a fost influențat, în cele trei nuvele studiate, și nu numai în acestea, de către cronicarrii Moldoveni. El încheie: „Dacă explicația aceasta, nu-i complectă, în tot cazul ni se pare mai plauzibilă, căci fără îndoială ne gândim și la certitudinea cuvintelor: „în știință, dreptatea și adevărurile sunt de cele mai multe ori relative, subiective și temporare". La cursurile și seminariile de literatură veche Ion Chiriuc era un student conștiincios și silitor. O dovedesc bunele amintiri ale profesorului și colegilor de Facultate.

Sufletul lui nobil a plecat în împărăția veșnicului, iar trupul lui odihnește, în pământeană împăciuire, la Freudenthal, cimitirul eroilor. Un Român de lege și cruce mai puțin. O minte împărtășită cu fructul cunoașterii Neamului. Un suflet cu credințe și bizuiri așezate adânc, pe temeiurile eterne ale vieții de Neam. Blând și prietenos cu viața lui țărănească, în meleagurile bucovinene, crâiasă, unde și-a fost început viața de năzuințe și unde, prin voia Domnului, și chemarea de goarnă, monumental și-a încheiat-o.

(„Din „Convorbiri Literare", LXXIV, Nov. — Dec. 1941).

Ștefan Cuciureanu

Constantin Ștefan Voiculescu

Rătăcind printre oameni și năzuințî, poetul Constantin Ștefan Voiculescu a fost asemeni unei lumini blânde, de toamnă, o lumină care își macină discret propria ei neliniște, alături de tânguirea peisagiului ros de rugină.

Intr'o vreme în care colegii lui de generație erau frământați de viziunea unui crez de artă, dinamizat de curentele de avantgardă din Occident, într'o vreme când poeții tineri în goana lor după *imprumuturi* contribuiau la o anarhie poetică abia astăzi limpezită, Constantin Ștefan Voiculescu se interesa de poezia unui Unamuno ori de influențele străine în poezia lui Mihai Eminescu. Aceste preocupări, dacă păreau pentru toți colegii lui de scris anacronice oarecum comparativ cu năzuințele lor, în sufletul lui Constantin Ștefan Voiculescu ele își defineau un rost.

Sbaterile lui lăuntrice, dramatice în adevăratul sens al cuvântului, Constantin Ștefan Voiculescu și le-a închis într'o minusculă plachetă, intitulată „*13 stihuri ce au clocotit in tinerețea mea*". Acest volumaș închide între scoarțele lui toată dragostea pentru poezie și întreg crezul artistic al lui Constantin Ștefan Voiculescu.

In ultima vreme, poetul deținea, competent și cu același entuziasm, rubricile literare la câteva ziare din București. Războiul sfânt îl găsește, așa dar, în plin urcuș spre Frumos.

O dată cu plecarea pe front o lume nouă i se relevă poetului nostru. Un nou ideal în slujba căruia forțele sale sufletești se grupează integral: *Patria.*

Dacă nu isbutise să-și dea deplin tributul, așa cum ar fi vrut, artei, de data aceasta Constantin Ștefan Voiculescu găsi prilej să și-l dea patriei sale, în limba căreia învățase să cânte și să plângă.

In luptele de peste Nistru, Constantin Ștefan Voiculescu își află pacea eternă, străpuns de gloanțele dușmane, în plin iureș. Moarte eroică și pilduitoare.

Cu Constantin Ștefan Voiculescu a plecat dincolo de noi un poet de amplă viziune, dela care se aștepta mult.

Gândind la viața lui frumoasă și la jertfa sa nemăsurată, ne vine în minte această patetică și grăitoare melodie, una dintre cele mai reușite poeme scrise de Constantin Ștefan Voiculescu:

M'am înfrățit cu noaptea și cu
piatra,
Cu apa și lumina și cu gerul;
nu mai încerc să le desleg misterul
și liniștită-i viața mea și vatra
In scorburami sunt singur
dumnezeu
și lighioanele prietenii mei sunt
uitat-am să mai fiu furios sau
crunt
stăpân pe viața mea sunt numai
eu...

Teodor Scarlat

ELEGIA DIN URMĂ

CELOR CĂZUȚI

Când vom fi toți o pajiște, toți un crâng,
O dumbravă-aromitoare, o grădină
Peste care vaste-amurguri se înclină —
Frate, mâna tot așa am să ți-o strâng.

Ne-om cunoaște după floare, după frunză,
Când umbri-vom, aromind, în amiază
Un pământ, unde inima-ne trează
Ca 'ntr'un leagăn tăinuit stă ascunsă.

Ne-om cunoaște după-a ochilor culoare,
Ne-om cunoaște după-al inimii prinos,
Stăruind printre ierburi, luminos,
Ca o mistică, de har, îmbrățișare.

Ne-om cunoaște după zâmbetul mai dulce,
Somnul serii strâns în faguri de tăcere —
Ne-om cunoaște după lina adiere
Când veni-vor stele 'n tâmple să se culce.

Ne-om cunoaște după felul de 'nchinare,
Ne-om cunoaște după proaspătul miros:
Când tulpina unui cântec prea frumos
Ne purta-va 'n brațe dincolo de zare.

Gândul nostru, el, înaltul și seninul,
Gândul nostru odrăslind în nemurire
Ne-o cuprinde 'ntr'un inel de mântuire
Să ne poarte 'n cer pe mâna lui, Aminul.

El, strălimpede, visat, de lung, Amin.
El, ca'n versuri, suvenirul să ni-l poarte
Să înfrunzim, sus, în codrul fără moarte
Din poemul unui sânge ales, virgin.

Vom fi limpezi ca un izvor clar de viață,
Vom fi tineri ca un joc de ape repezi,
Vom fi pururi risipind pe-albastre lespezi
Crinii somnului uciși de dimineață.

Frate-al meu, camarad de nouă slavă,
De-am căzut prea departe unul de-altul
Ne-o culege 'ntr'o cunună visul, 'naltul,
De pe deal, din câmpie, din dumbravă.

Când vom fi toți o pajiște, toți un crâng,
Doamne, ofranda Ta albastră vom pricepe
Că din moartea noastră, viață nouă începe
Sub mari stele care 'n ceruri nu mai plâng.

Ion Potopin

GENUNCHI LÂNGĂ SCRIITORII CĂZUȚI

Urmare din pagina III-a

Leonida C. Pop

A căzut cu fața spre Volga. O cruce de lemn străjuia mormântul din comuna Plodovitoje. Acum, cine știe?..

Profesorul și ziaristul Pop C. Leonida face parte din o veche și distinsă familie românească din Năsăudul lui Coșbuc. Cu sufletul frânt în două și-a lăsat mama acolo, în pridvorul casei ardelene și s'a refugiat în Țara mumă pentru ca, în armata nădejdilor noastre de reîntregire să lupte pe front.

La sentimentele sale naturale de naționalist înăscut se adăoga o pregătire aleasă academică în istorie și geografie, al căror licențiat era și care îi dăduseră posibilitatea să cunoască momentele de glorie prin veacuri, ale neamului nostru. Pe lângă profesia de apostol, ziditor de suflete tinerești în spiritul imperativelor noastre național-sociale, profesorul de curs secundar Pop C. Leonida își depunea, de peste 10 ani, din prisosul nectarului său sufletesc, în coloanele multor ziare de seamă, prin articole însemnate: *„Curentul"*, *„Ardealul"*, *„Națiunea Română"*, *„Tribuna"*, *„Viața"*, precum și revistele *„Vremea"*, *„Vatra"* și altele.

În redacția ziarului „Viața", Leonida C. Pop adusese elanul lui de luptător încercat, devenind unul dintre elementele prețioase ale scrisului cotidian.

Ne despărțisem dela începutul războiului plecând afunci când s'a trecut Prutul, fiecare spre unitatea noastră.

Ne-am revăzut rar de tot, în timpul câte unei scurte permisii, însă niciodată nu ne-am regăsit — de atunci — toți la un loc, la mesele noastre de scris. Plecasem zece și la fiecare revenire, lipseau câțiva.

Când m'am reîntors familia noastră era tot descompletată. Mereu în luptă — cu aceeași vijelioasă urnire care ne-a împins pe toți spre primele linii — camarazii noștri de redacție continuau. Din prima campanie nu s'a mai întors Vasile Săileanu, harnicul nostru secretar de redacție, dispărut în luptele din iurul Odesei.

Aveam în Rusia — pe pământul vrăjmaș care ne ceruse atâtea jertfe — o peniță frântă, un frate lângă a cărui amintire — ca lângă toate crucile celor căzuți — porneau mereu gândurile noastre, căutându-l cu duioșia lacrimilor, să-l readucă printre noi..

Testamentele lor încă nescrise, privirile lor de nădejde, cu care plecasem toți dela mesele noastre de scris, nu puteau fi uitate. În neliniștea de stup a redacției se băteau legămintele camaraderiei noastre, dându-le lor dreptul — în primul rând — să ne întărească gândurile pe care niciodată nu le-au atins îndoielile.

În aspra încleștare pe care mai cu toți o trăisem pe locurile unde gâlgâe sângele, n'am făcut decât să rămânem mai departe soldați, dând cuvintelor noastre de îndemn gravitatea cu care ne obișnuisem acolo, executând comenzile Patriei. Chiar din spatele sângelui, știam să-i auzim pe camarazii noștri, deși eram despărțiți de atâtea uriașe distanțe.

Locotenentul de rezervă Leonida Pop era cel mai încercat dintre noi toți. La Harcov, la Don și apoi la Stalingrad — după ce biruise vitejește și iarna trecută pe care o făcuse tot timpul pe front — înfruntase pericole multe și se întorsese abia acum două luni, pentru câteva zile, să ne aducă de acolo, din iuresul luptei, certitudinea victoriei.

În povestea lui domoală nu se strecura nici o îndoială. Nu-l blazaseră nici asprimile frontului și nu-l îngroziseră nici pericolele prin care trecuse.

S'a reîntors repede acolo și abia după ce și-a reluat locul în linia de luptă ne-a transmis câteva rânduri, din care desprindem următoarele:

„Am ajuns iar pe front. Ne cântă de două zile orchestra profundă a tunurilor grele și gurile deschise spre cer, ca o prăpastie, ale Katiușelor.

Trăim în vâltoarea unor eforturi mari. Cu credința în Dumnezeu, le vom suporta și le vom învinge.

Mă iartă că, înainte de plecare, timpul nu mi-a îngăduit să vă văd pe toți."

Vestea morții lui Leonida C. Pop ne-a sosit într'o seară târzie, când, la aceleași mese peste care trec atâtea încordări, roboteam la ziarul de a doua zi.

Liniștea a fost mai grea decât altă dată. Jertfa colegului nostru ne reîntregea conturul supremelor încordări pe care le fac armatele noastre în Răsărit.

Peniță lui frântă în pământul vrăjmaș, împlântase, în întunericul haosului bolșevic, străfulgerări de lumină nouă.

Căzut în luptă, miruit de moarte lângă Drapelul Patriei, Leonida C. Pop s'a despărțit de noi ca un mare și hotărît camarad, lăsându-ne exemplul jertfei lui, steag de credință și de îndemn, pentru seninătatea încrederii depline în victorie.

Murind pe câmpul de luptă, soldatul Leonida C. Pop și-a împlinit destinul, iar ziaristul și-a desăvârșit, sublim, eroica lui menire de-a fi mereu acolo unde este steagul Patriei.

Moartea de erou a colegului nostru de redacție ne dă nouă, celor de aici, suprema certitudine în victorie.

Acum, când răbufnesc prin cotloane bufnițele leșinate de întunerec, noi ne mărturisim senini încrederea, cu sângele celui care ne-a fost camarad, hotărîți să trecem oricând cu moartea, — așa cum a trecut el — spre biruința atât de apropiată a Patriei și a aliaților alături de care luptăm pentru aceeași cauză comună.

Ștefan Marinescu

George Vaida

L-am cunoscut și ca elev și ca ofițer. Culegeam amândoi azururi din crengile înflorite ale visului, și pe băncile Școlii militare și când am pus pe umeri epoleții de Sublocotenent. S'ar fi părut că sub tunica de campanie, pe care George Vaida a îmbrăcat-o în anul 1936, se afla numai ofițerul dăltuit din cremenea regulamentului și din asprimea vieții militare.

George Vaida era însă și poet. Fire blândă, calmă. Doi ochi vioi, luminoși, cari priveau mai mult în interiorul sufletului decât în afară, la realitatea vieții de toate zilele. De statură mijlocie, modest, atent cu fiecare, un visător în adevăratul înțeles al cuvântului. Contemplativ, cu o ușoară melancolie pe față. Cugeta și citea mult îi plăcea poezia lui Verlaine și eseurile lui Valery.

Veni războiul și la granițele noastre. S'a ordonat „Trecerea Prutului" și locotenentul George Vaida a fost prezent cu plutonul lui, chiar din prima zi, la această uriașă încleștare.

Și a plecat în iureș vijelios, apropiind primejdii și curcubee de suflet lui tânăr, mireasmă de Prier. S'a dus cu icoana Patriei în piept să înfrunte stepa, destinul, cazematele, bâzâiele brandurilor freamătul mitralierelor, asalturile poltrucilor, forturile ODESEI.

...August parcă-i o vatră de jăratic. Soarele își bețe cu lănci de văpae în ostașii noștri din prima linie. Brandurile aruncă sore noi explozii, ca niște evantae. Cota 76.2 geme sub răpăeli de proectile. Satul Vacarjani se sgudue sub uraganul artileriei inamice. E în 18 August. Locotenentul George Vaida păndește, la un observator înaintat, pozițiile dușmane. Senin, calm, sigur.

Duel furios de artilerie. Pământul sare în aschii. Un nou contra-atac rusesc pornit de pe înălțimile Dalnicului. O schije lovește mortal pe locotenentul Vaida George. Este înmormântat în cimitirul din Vacarjani, între camarazii săi.

George Vaida este un poet adevărat. Modest, nu s'a grăbit niciodată să scoată volume. „Calm exterior" este singura carte pe care a tipărit-o. Al doilea volum. „Mătrăgună", a apărut postum, editat de bunul său prieten Mihail Chirnoagă.

O melancolie apăsătoare plutește în toată poezia lui George Vaida.

Odorul tatii odor,
În care fir de iarbă să cobor
Să-ți aud glasul,
Inima și pasul?

Cine să-mi mai spue tată
Când floarea inimii e scuturată?
Să sufletul cui să-i-l mai adun
Ciopoțel să i-l sun?

Odorul tatii, odor
O să-mi fac aripi să zbor
Până-n țărâmul celălalt
Să văd cât ai crescut de'nalt?

(„Cântec trist")

Migălos și atent, George Vaida își șlefuia versul ca pe o piatră rară și numai cu mare greutate îl trimitea spre publicare. Pe bună dreptate, prin urmare, d. Mihail Chirnoagă afirmă în introducerea volumului „Mătrăgună":

„După repetate analize, scriitorul ajunsese să-și clasifice singur poemele după calitate: 4 foarte bune, 2 bune; 3 traduceri foarte bune".

De acea a și scris puțin. Nemulțumit de viață, însângerat de înfrângeri, George Vaida se refugia în trecut, lângă prietenii de odinioară, în apele unei lumi senine și totdeauna reconfortantă.

Prieteni, prieteni, doar ani
Ne-apropie lin de trecut
Cu-abia auzite litanii,
Sub cerul noptatic și mut.

Și dragostea, noaptea și luna
Aceleași coboară în noi,
Dar unde-i bătaia, nebuna,
A inimii, ca un șuvoi?

Bătaia inimii și-a îngropat-o George Vaida în țărâna Vacarjanilor de lângă Odesa, cinstind deopotrivă atât tresa de locotenent, cât și lauri poeziei.

Petre Paulescu

Florin Niculescu

A căzut în luptele crâncene pentru cucerirea Odesei. Spun camarazii că dimineața de 16 Septembrie era un început de zi furtunoasă, ca și bătălia neîntreruptă mai bine de o săptămână. Nori plumburii, asemeni unor uriașe pânze de doliu, se vânzoliau peste câmpuri, întunecând zările. Pământul scropos înghițea picioarele cu bocanci cu tot până în gleznă. Porumburile foșniau, peste căști reci și mantăi ude, a îmbărbătare și adio.

Plotonul locotenentului Florin Niculescu, dintr'un regiment de infanterie, se găsia în punctul cel mai înaintat, cu alte cuvinte, acolo unde se concentrase mai pustiitor focul inamic. Nesfârșite valuri de avioane încercau să susțină rezistența bolșevicilor, cari se vedeau încolțiți de pretutindeni. Își dădeau seama apărătorii Odesei că dacă nici de data aceasta nu reușesc să ne spargă frontul, lupta pentru portul dela Marea Neagră poate fi socotită ca și pierdută. Rândurile dușmane se împrospătau mereu. Răscolind văzduhul și văile, tunurile aruncau mii de obuze. Cel mai destoinic sergent din ploton cade rănit grav de o schijă. Locotenentul Florin Niculescu se apleacă să-i dea primele ajutoare. În acest timp un proectil de Brandt lovește în plin, amestecându-i cu pământ pe amândoi. Sunt ridicați și duși în urmă, apoi înmormântați, alături de alți viteji, într'un cimitir din apropierea Dalnicului.

Moartea lui Florin Niculescu a întristat sufletele tuturor celor cari l-au cunoscut. Comandanții pierdeau un ofițer dintre cei mai curagioși, camarazii un tovarăș ideal, soldații un frate. În special de cei din urmă Florin Niculescu și-a legat strâns inima, împletindu-și dorurile cu ale lor, ca unul care le știa și bucuriile și necazurile. Fiindcă și el este fecior de țăran. Și el s'a uitat după nori, cari întârziau câteodată să se arate deasupra lanurilor însetate. Și el a apăsat coarnele plugului, în vacanță, pentru a putea plăti, toamna, taxele. Și el a ascultat cântecul mătăsos al spicelor coapte. Și el a avut palmele bătăturite de coada săpii. Și lui i s'au înlăcrimat ochii când ogoarele se legănau doldora de rod.

S'a născut în comuna Bila, județul Vlașca, la 11 Februarie 1907. Își pierde de timpuriu părinții, rămânând singurul sprijin al fraților mai mici. După clasele primare din sat, urmează Școala Normală din Grădiștea, pe care o absolvește, în 1926 cu media 9.65, fiind clasificat al treilea. Dă dovadă de aptitudini deosebite pentru științele pedagogice și limba franceză. Este numit învățător în comuna Tângaru, jud. Vlașca, apoi detașat la Școala de Aplicație de pe lângă Școala Normală al cărei elev fusese. Din îndemnul și cu ajutorul fostului său director, d. prof. Dr. C. Teodorescu, obține, în 1927, o bursă pentru Institutul „Jean Jacques Rousseau" din Geneva, unde se distinge și atrage asupră-i cuvinte de caldă prețuire din partea profesorului Ed. Claparède. În 1930 obține licența în litere și filosofie și se înscrie la doctorat, pe care-l susține (1936) în fața juriului format din profesorii Pierre Boret, Jean Piaget și G. L. Duprat, tratând despre „Les idées de l'enfant sur la famille et le village" studiu bazat pe numeroase anchete, cercetări și experiențe asupra a 238 copii români între 4—13 ani. În urma acestui nou și strălucit succes, este solicitat să rămână profesor la Institutul unde studiase. Nu primește și se reîntoarce în țară. În toamna aceluiaș an este numit suplinitor la Școala de ofițeri de geniu și gurzi din București, pentru limba franceză. În 1937 își dă capacitatea, iar în 1938 ocupă catedra de Filosofie și Drept la Seminarul „Melhisedec Episcopul" din Ismail. Se remarcă imediat, prin conferințe și felul său de a fi, ajungând vice-președintele Asociației profesorilor de aici. Întemeiază, împreună cu d. Mihail Ilovici, revista „Luceafărul" destinată să cuprindă în paginile ei, alături de articole semnate de profesori, încercările literare ale elevilor. Ajutat de preotul Teodor Bogaci lucrează istoricul Seminarului.

În vara 1939 este numit de Ministerul Educației Naționale profesor de filosofie și pedagogie la bacalaureatul și definitivatul învățătorilor din Salonic (Grecia). În același an cere transferarea la Școala Normală „Carol I" din Câmpulung-Muscel, unde funcționează până în Iunie 1941.

Fire deschisă, blând și ponderat în vorbă, Florin Niculescu te cuceria pentru totdeauna. În ochii vecinic udați de bunătate i se oglindia tot sufletul. Nu cunoștea căile piezișe și era incapabil să urască pe cineva. Ajunsese la o filosofie a vieții poate prea maturată pentru anii săi, aceeași maturitate manifestată și în scris. Ce-tise mult și asimilase tot. Articolele sale trădează o cultură bogată și temeinică. În „Reflecții asupra ideii și actului de cultură" („Conv. Lit", nr. 2, Feb. 1939), „Libertate și răspundere morală" („Conv. Lit.", nr. 4, April. 1939), „Psihologia pasiunii" („Conv. Lit.", nr. 7, Iulie 1941) și în celelalte studii publicate în „Revista de filosofie", „Revista generală a învățământului", „Preocupări Didactice", „Școala și Familia" etc. pătrunderea personală se îmbină uimitor de fericit cu partea științifică a problemei. Acestei calități i se adaugă fraza limpede și un stil deosebit de dens. Era în curent cu publicațiunile de specialitate fără să se lipsiască însă de informația literară. Cum putea, dealtfel, să treacă nepăsător pe lângă literatură, când el însuși scria poesii? N'am să uit cu câtă timiditate mi-a arătat în căsuța lui din Ismail, în Mai 1939, cu prilejul unei concentrări, câteva „încercări" care, de fapt, erau creații în sensul bun al cuvântului. Le-a ascuns apoi, undeva între niște scoarțe verzi de caiet, ca și când i-ar fi părut rău că le scosese, fiindcă Florin Niculescu era de o modestie revoltătoare. Nu le-a publicat și nici nu avea de gând să le publice vreodată. Mi-a mai arătat atunci multe studii începute, dintre care unul asupra lui P. Valéry. Nu știu dacă le-a terminat pe toate. Despre cel din urmă mi-a scris însă deseori. Voia să fie cât mai cuprinzător, cât mai aproape de adevăr. Intenționa să expună „O situație sumară a lui Valéry față de poezia modernă franceză; note asupra vieții lui; concepția lui Valéry despre artă în genere; teoria poeziei pure; poezia lui Valéry analizată în raport cu teoria lui poetică. Iar ca tezâ, următoarele: Valéry n'a reușit poezia pură decât ca formă expresivă, tehnică; în fond, ea nu este atât de „neînțeleasă" cum pretinde „părintele" ei contemporan. În al doilea rând, poezia valeristă nu capătă inteligibilitate, decât raportată constant la esseurile lui în proză" (12 Ianuarie 1941). Veșnic nemulțumit, cu o lună mai târziu îmi scrie: „Sunt nevoit să revin asupra celor redactate, să confrunt texte dispărate, aluzii, păreri, până ajung să redactez, cu conștiința împăcată, o pagină sau două".

La catedră, oficia. N'am cunoscut prea mulți profesori atât de conștiincioși și atât de îndrăgostiți de cariera lor ca Florin Niculescu. Îi plăcea și știa să muncească.

În redacția „Convorbirilor" a venit chiar din primele zile după ce revista a trecut sub direcția d-lui prof. I. E. Torouțiu și a rămas până la urmă același prețios și devotat colaborator. Întotdeauna această publicațiune a simțit în Florin Niculescu unul dintre cei mai sinceri prieteni. Numeroase manuscrise, pe care ni le-a lăsat, vor ține legătura între noi, dânsul și cetitori.

La întoarcerea din Odesa, o pană de motor ne obligă să poposim în plin câmp. După jumătate de oră se dădu semnalul de plecare. Nu-mi explicam nevoia câtorva clipe de întârziere. Aș fi vrut să mai rămân în locurile acestea, deși nu-mi aminteam să mă fi legat de ele altceva decât teroarea mitralierelor, tunurilor și avioanelor. Mi-am spus în cele din urmă, căutând o ieșire din nedumerire, că poate așa se întâmplă cu toate amintirile: subțiate și îndulcite de timp, sufletul le dorește deseori retrăite. Astăzi însă, când știu ceeace nu aflasem până atunci, îmi dau seama pentruce m'am pomenit țintuit în noroiu, sub ploaia rece și deasă de Octombrie, fără motiv să-mi întrerup drumul spre casă. Mă striga de undeva din pământ Florin Niculescu, cu dreptate mustrându-mă că plec în țară fără să-mi iau rămas bun dela dânsul..

Uite cum ninge! Se apropie Crăciunul. În alți ani, cu Sărbătorile Nașterii venia la noi și Florin, adus de vântul vacanței. Intra cu fruntea luminată și ne întindea o mână caldă ca o inimă, de dorul căreia tresărim acum oridecâteori se deschide ușa redacției, așteptându-o, așteptând-o, așteptând-o...

Din „Convorbiri Literare", LXXIV, Nov.-Dec. 1941).

Teodor Al. Munteanu

Dumitru Olariu

Creator de universuri personale, poetul Dumitru Olariu pleacă pe front cu un dor imens de a participa la marea încleștare cu bolșevismul hotărîtoare pentru existența neamului românesc. Este vrăjit de noua perspectivă care-l atrage obsedant și nu cumpănește prețul vieții pe care o dăruie în chin cu adevărat dramatic.

Și cum nu ar fi dramatică această îmbrățișare a tăcerii depline de către poet, când ne gândim că odată cu această moarte dispar pentru a nu mai reveni niciodată toate acele armonii care-l mărturiseau în toată plenitudinea?

Ne cuprinde pentru aceasta o turburătoare emoție ori de câte ori trebue să vorbim de moartea unui poet, iar cuvântul se sbate mic în fața acestei ancorări în azur fără a încerca decât ușoare contururi, care sunt departe de a reprezenta, statuar, pe poet așa cum a fost și mai ales cum avea să fie.

Moartea pe front a poetului este ea însăși un poem închinat eternității. Nu ne putem apropia de ea decât cu mari evlavii în suflet.

Chiar dacă poetul nu a atins dimensiunile unei personalități reprezentative, moartea lui pe front are nimburi care-l încadrează solemn printre sfinți.

Neamul Românesc a trimis pe front încolonați umăr la umăr, și pe poeții săi tineri, în inima cărora țara a fost mereu icoană.

Dintre aceștia poetul Dumitru Olariu a murit pentru țară, luptând în Răsăritul vast, departe.

Reprezenta în noua lirică românească un profil poetic care, deși adesea sprijinit de umbrele ermetismului, avea sub acestea, surâsuri atât de suave și grăitoare, încât se putea încadra serios între poeții autentici.

Descins pe țărmul pontului Euxin, la Constanța, Dumitru Olariu,—după o activitate poetică prețuită de toate revistele vremii, — tipărește în 1939 primul și singurul său volum de versuri *„Crângurile Cerului"*, prin care dă dovada talentului și virtuozității sale creatoare.

Era o poesie a zărilor, a transfigurării, a Fetelor-Morgane, o poesie absolut românească. Marea a determinat pe Dumitru Olariu să editeze, împreună cu Ioan Micu, revista *„Litoral"* de o factură originală, presărată cu gravurile lui Cristea Grosu.

Aducea revista aceasta tot farmecul marin, magia sprintenă a valurilor, imagini dintr'o lume limpede dar tumultoasă în adâncuri, acorduri de viori senine, niciodată agonizând.

Și pentru inimă, și pentru ochi era încantație.

Deschidem *„Crângurile Cerului"* la întâmplare. Poesia ne întâmpină ca o prietenă veche:

Ce un altar în noaptea învierii
Odihna ție de psalmi lăuntrici plină
Pe când la fel cad malurile serii
Și-apun, ruini, molifții ce suspină,

Chiar steaua rezemată 'n cot pe spadă
Dela un timp se deapănă întors
Și marea ei prezență ce s'a tors
Ocrotitor și pur n'o mai simți caldă

Invins acum îți smulgi din glastră rana
Altar cu toate sfeșnicile stinse
Doinește 'n câmp sălbatec buriana
Pe care nici-o fiară n'o atinse.

Iar ca încoronare ultima strofă în care Dumitru Olariu pare a-și fi zărit moartea sa glorioasă pe front:

De-asupra ta, neturburată, mută,
Natura nu te știe și nu-i pasă
Și vei muri la umbră de cucută
Oștean viteaz cu inima duioasă.

Poesia se numește „Inscripție pe inimă". Chiar dacă numai atât ar fi cetit cineva din poesia lui Dumitru Olariu și tot ar fi urmărit de prezența diafană a poetului. Această prezență cutremură, oare pentru toți cei cari au cunoscut pe Dumitru Olariu îndeaproape capătă, după ce poetul s'a desprins dintre noi, un profil mult mai limpede, mult mai drag, iar pentru poesia românească tânără care l-a pierdut, ca și noi, mult mai necesar.

D. Nichifor Crainic își încheie astfel rândurile semnate în *„Gândirea"* pentru poetul Dumitru Olariu:

„Mocan poenarean de origine, adică din neamul oamenilor cari au statornicit străvechile legături românești dintre Munte și Mare, Dumitru Olariu a luptat și a căzut pe depărtatele meleaguri caucaziene pe unde va fi regăsit urmele strămoșești ale îndrăsneților noștri oieri ardeleni. Ursita nepătrunsă va fi făcut ca țărâna lui să se amestece cu țărâna lor în pământ străin, peste care a știut să chiuie bravura românească. Rugându-ne pentru tânărul lui suflet de poet, să-i recitim strofa scrisă pentru altul, în care și-a văzut, poate propria moarte:

Doamne, camaradul meu din dreapta
A tăcut deodată să mai tragă
N'a mai luminat prin ceața vagă
Arma lui cea sigură și dragă".

Moartea lui Dumitru Olariu, moartea poetului de pe țărmul portului Euxin, este astfel o frumoasă stea stinsă în „Crângurile Cerului" românesc.

Ion Potopin

Gheorghe Coatu

În luptele pentru cruce și onoare, duse de către oștașii noștri, a căzut și locotenentul de rezervă Coatu Gheorghe, unul dintre tinerii colaboratori ai „Convorbirilor".

Coatu s'a născut în Suletea-Tutova, la 6 Februarie 1902. Părinții lui, oameni săraci și împovărați cu o casă de copii, l-au dat după terminarea cursului primar, la școala normală din Bârlad pe care a absolvit-o în 1923. În anul următor a fost numit învățător în satul Valea Perjii din județul Tighina. Ca educator și îndrumător al fraților de curând desrobiți, a dovedit calități deosebite, ceea ce a determinat pe superiorii săi să-l numească șef al regiunei a XII-a de propagandă culturală din acel județ. Spiritul de cercetător al lui Coatu nu-l lăsă însă acolo unde se oprise în urma pregătirii de învățător și, în urma concursului din 1927, intră în Secția Pedagogică Universitară. După un an își trecu bacalaureatul și se înscrise la Facultatea de Filosofie și Litere a Universității din București. Ca student, Coatu a fost foarte muncitor. Îndrăgostit de studiile istorice, n'a pierdut nici un prilej pentru desăvârșirea sa în acest domeniu. În 1931 a luat licența cu mențiunea „magna cum laude". S'a înscris apoi la doctorat și și-a făcut seminarul pedagogic în vederea carierei de profesor. Ca student, a fost președinte al Societății Studenților în Istorie. În fruntea acestei societăți a desfășurat o activitate cu adevărat frumoasă, organizând conferințe și excursii la monumentele istorice importante din Țară. A fost, astfel, doi ani animatorul și îndrumătorul studenților în ale trecutului. În 1936, în urma recomandării Consiliului profesoral al Facultății de Filosofie și Litere din București, Ministerul Educației l-a trimis ca bursier al Statului la Școala Română din Roma, unde își trece doctoratul.

Ca student în istorie, a început să publice documente de ale răzășilor din cari se trăgea, în revista bârlădeană „Documente Răzășești" pe care o scotea Virgil Caraivan. Mai apoi a debutat la „Revista Istorică Română" cu minuțioase recenzii și note bibliografice. A mai publicat diferite articole prin revistele învățătorești și prin ziare. Pe toate și le-a republicat, mai apoi, sub numele „Școala Naționalistă", în 1938. În aceste lucrări de început se poate vedea o solidă pregătire și o deosebită grijă în expunere. Cercetările sale în arhivele italiene a început a și le publica în paginile „Convorbirilor" în care a apărut articolul „Două relații despre Țara Românească la sfârșitul secolului al XVII". Este vorba despre două scrisori ale generalului Veterani trimise împăratului Austriei, în August și Octomvrie 1688. În studiul ce însoțește cele două relații, Coatu a întrebuințat o bogată bibliografie. Lui nu-i plăcea să facă afirmații fără temeiul documentului. În preajma plecării celei mari, avea sub tipar la „Studii Italiene" lucrarea „Știri despre Țările Române în Geografia Universală de acum 100 de ani." Și-a trecut doctoratul la Roma cu lucrarea „Condizioni politiche dei Principati Romeni, attraverso il carteggio del Conte Federigo Veterani, 1685—1695". Sub același titlu a pregătit un manuscris de o rară frumusețe și care urma să se tipărească la Fundația Regele Carol I.

Mai avea în pregătire următoarele studii:

1. Hatișeriful Sultanului Mehmed pentru Principatele Române.
2. Istorie și Geografie românească în revistele italiene contimporane.
3. Ceasornicul Domnilor.

Afară de aceste lucrări schițate, a mai lăsat o seamă de știri relative la Români culese de prin Bibliotecile și arhivele italiene. Se vede, din toate, grija pasionată a cercetătorului îndrăgit de trecutul neamului său.

(Din „Convorbiri Literare", LXXIV, Nov.—DEC. 1941)

M. Sânzianu

Națională de Editură și Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", București, str. Sărindar 5-7-9 (tel. 3.84.30) înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerțului București.

Tipărită la 6 Martie 1945

Anul II Nr. 52 — 5 LEI EXEMPLARUL — 14 Martie 194

Onor.
Revista "Transilvania"
Str.A.Saguna, 6
SIBIU

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 300 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

SUFLETUL BASARABEAN
IN ISTORIE

Desprins din unitatea lui inițială — așa cum am arătat în articolul precedent — sufletul basarabean s'a constituit, aproape singular, în dimensiunile lui proprii. Condițiile istorice au ușurat această transfigurare, mai mult decât pentru oricare altă parte a neamului nostru. Caractere generale care se vădiau numai în linii largi, în trăsări mari pentru sufletul moldovenesc în total, constituind, în vremi voevodale, o unitate din toate punctele de vedere, s'au accentuat, s'au precizat și înăsprit cu cât Basarabia era deslipită, politic, istoric și social, de tulpina comună.

Politica rusească a urmărit față de noi și față de întregul sud-est european două ținte precise: una politică propriu zisă, realizarea visului lui Petru cel Mare și alta pe care aș putea-o numi rasială: supremația slavismului, imperialismul rasial slav. Această massă slavă era prea copleșitoare, prea uriașă, prea înăbușitoare ca să i se poată rezista până la sfârșit. Numeric, lucrul era aproape imposibil. Pentru realizarea desnaționalizării, nu a fost nevoie nici de deportări, nici de colonizări, nici de izolări, nici de împrăștieri demografice. Instrumentul care trebuia să realizeze imunizarea, morfinizarea, ataraxia completă a sufletului basarabean era însăși ortodoxia comună. Cum a fost cu putință ca ortodoxia, care pentru noi a constituit o pârghie a naționalității, să însemne, pentru Basarabia, pasul către destrămarea națională? Răspunsul trebue căutat mai întâi în structura specifică a sufletului basarabean — ceeace am făcut în articolele anterioare, — pe de o parte; pe de altă parte, trebue să avem în vedere acest lucru că sufletul basarabean, în formele în care ni se prezintă el astăzi, constitue o fază de tranziție, un proces în devenire. Vitregia istoriei a vrut ca furtuna să se abată tocmai în momentele acestea de cristalizare. Destinul istoric nu a găsit aci un suflet format gata, ci unul în formație. Și nu pe linia de forță a afirmărilor rasiale și etnice, ci pe linia de forță a misticismului colectiv creștin. Evoluția istorică a fost surprinsă astfel de evenimente la o răscruce de dibuire între etnic și religios. Și în vreme ce în alte părți ale românității a învins și a precumpănit etnicul, adică valorile concrete ale vieții, aci a precumpănit elementul mistic, situat la antipodul valorilor concrete.

S'a afirmat de multe ori că sufletul basarabean și cel românesc în genere conține în structura lui o puternică doză de misticism slav. Această afirmație a devenit aproape un loc comun pentru toți dilletanții care au încercat să adâncească psihologia sufletului nostru românesc. Lucrul era foarte simplu. S'a stabilit, pe de o parte, că sufletul slav e caracterizat prin misticism, s'a constatat apoi prezența aceluiaș misticism în componența sufletului nostru, s'a luat apoi în considerare influența slavă în decursul istoriei și, în fine, vecinătatea, confinațiunea geografică și demografică și s'au tras concluziile de rigoare. Concluzii tipător de false. Misticismul românesc nu își are obârșia nici condiția în influența slavă. **Este timpul, odată pentru totdeauna, să terminăm cu această grosolană eroare. Misticismul românesc își adâncește rădăcinile în începuturile noastre traco-dacice. Noi deținem aci, pe aceste plaiuri, o moștenire de misticism organic care premergea cu mai bine de 1000 de ani ivirea elementului slav. Cine a încercat să adâncească o comparație între misticismul nostru și misticismul slav a putut să-și dea seama de diametrala lor diferență. (Poate vom încerca altădată să schițăm această diferență).**

Dar ambele forme de misticism, cel basarabean și cel slav, au găsit un punct comun de concretizare, de încarnare: ortodoxia. Și în vreme ce basarabeanul nu putea face nimic pentru a-și schița o poziție etnică a ortodoxiei sale, politica slavă făcea totul pentru a realiza o nivelare completă, o nimicire lentă a tuturor diferențierilor deabia schițate, deabia în curs de formațiune.

Și pentrucă formalul încarnează substratul adâncurilor, s'a pornit dela formă pentru a se realiza topirea în același căuc al diferențierilor. O operă lentă de infiltrație a formei a început. În arhitectura religioasă, în ritual, în slujbă, în întreaga organizație socială și sufletească, au intrat, cu încetul, formele slave. Adâncit în visul lui de veșnicie, sufletul basarabean a acceptat senin aceste forme fără a le presimți primejdia. În orizontul eternității în care trăia acest suflet, formele aveau o valoare minoră. Veniau dela sine. Opera de anihilare pleca astfel — conform tuturor legilor psihologice — dela concret la abstract. Basarabeanul acceptă arhitectura slavă pentrucă îi este impusă și pentrucă o socoate de minimă importanță. Acceptă ritualul slav, limba slavă, organizarea slavă, pentrucă nu i se atingeau întru nimic dorințele lui intime, nu i se împiedica întru nimic practica vieții lui religioase și sociale. Zona comună, ortodoxia, rămânea aceeași. Și aceasta era, pentru el, esențialul. De nicăeri nu putea veni nici un strigăt de deșteptare. Prutul nu mai era o simplă linie de demarcație politică ci o graniță între două lumi.

Deșteptarea nu putea veni decât atunci când această punte comună nu mai putea să existe. Istoria își are logica ei, implacabilă. Și puntea comună se rupe în 1917, odată cu revoluția rusă și cu întronarea comunismului păgân și ateu.

Petru P. Ionescu

C. SADOVA — Piața Nouă din Chișinău

BARBU DELAVRANCEA LA TULCEA
AMINTIRI

Nu-mi aduc aminte bine anul.

E de ajuns să spun că eram tânăr, iar la Tulcea, frumosul oraș de pe malul Dunării se făcea politică. Politică de partid, cu sergenți de stradă îmbrăcați civil, promisiuni goale, persecuții, schingiuiri și alte multe de acestea.

Pe atunci nu fluera trenul prin văile dobrogene și nici poșta n'o aveai în fiecare zi.

Un caz de boală, ori cine știe ce altă nevoie te-ar fi chemat dincolo de brâul gheței, pe vreme de iarnă, putea să te coste viața.

Intelectualii, nerăbdători să aibă vești din gazete, în aceeași zi, trebuiau să întârzie pe stradă sau într'un local oarecare, până la o oră târzie din noapte, când poșta, o haraba mare, cu coviltir uriaș, își făcea intrarea triumfală pe bariera Babadag, după ce străbătuse cei aproape 100 kilometri, distanța dintre Galați—Tulcea.

Și cu ce bucurie și nerăbdare năvăleam, în librăria simpaticu lui *Maloskiski*, așteptând ca *Arsene* să ne desfacă pachetele cu ziare!

Au trecut toate... S'au cufundat în noianul uitării, odată cu mulți dintre acei cari au trăit în acest oraș fermecător, cu apusuri de foc și răsărituri de aur.

Unii dintre dânșii dorm astăzi somnul de veci în Cimitirul de pe deal, în **morminte** neîngrijite și pline de **bureni**; alții, cum au fost profesorii *Timuș, Secășeanu, Giurgescu*, ca să nu pomenesc decât de aceștia, cine știe unde își hodinesc oasele.

Pe atunci, primul vapor era așteptat cu muzica militară, iar simfonia sloiurilor, cari călătoreau spre mare, după spargerea gheților, era salutată de tot orașul cu explozii de bucurie neînțeleasă poate de cei de astăzi.

Niciun inspector, oricât de avan ar fi fost el, nu se încumeta să străbată ghețurile și să vadă cum merg treburile în orașul uitat de Dumnezeu.

Așa că cele 3-4 luni de iarnă erau o dulce hibernie în Tulcea noastră mult iubită.

Se juca și atunci cărți, dar mai ales table; viața se scurgea monotonă, grea de resemnare.

Delavrancea venise în Tulcea să candideze la Colegiul I. Era toamna. Marele scriitor venise să ceară încrederea alegătorilor, și încă, în opoziție... Un adevărat curaj.

Șefii celor două grupări — Alex. Calafeteanu și regretatul Bors, conservatori, de-oparte, Jenică Atanasiu, liberal de cealaltă parte — se pregăteau de atac.

Se apropia ziua alegerilor. Telegrame, amenințări, constrângeri față de cei slabi, o întreagă desfășurare de forțe pe câmpul de... operație.

Și iată că, cu două zile înainte de alegere apare pe străzile Tulcei marele Delavrancea.

Agenții secreți îl urmăresc ca pe un dușman al neamului.

Partizanii conservatorilor, veniți din județ, sunt ferecați acasă pe mâncare și băutură la Bors, ca să nu cadă de vii în mâinile dușmanului, hanurile sunt păzite, barierile închise și puse sub severă observație.

Insfârșit, cu o zi înaintea alegerei, Delavrancea anunță o întrunire. Panică fără pereche în rândurile guvernamentalilor. Frica le era că marele orator să nu fure inimile, să nu sdruncine conștiințele.

Măsurile de rigoare se iau și mai abrase.

O luptă pe viață și pe moarte, ca și când era amenințată România de dușmani.

Vestitul și simpaticul *Jenică Atanasiu* conduce personal atacul, stând fără întrerupere la telefon, ore întregi deoarece n'avea încredere în prefectul *Stolojan*.

După treizeci și mai bine de ani, revăd aevea sala mică de cinematograf de pe Str. Carol și figura luminoasă a lui *Delavrancea* apărând pe scenă.

Agenții guvernului ciulesc urechile, așteaptă, notează numele celor prezenți.

Un moment de tăcere, ca în fața marilor furtuni.

Și Delavrancea începe;

„Domnilor, am venit să vă vorbesc despre doina noastră"...

Un moment de stupoare. Toți cei de față se uită bănuitori, unul la altul. „N'o fi oare o farsă" se întreabă mulți.

Și vocea de cristal a lui Delavrancea începe să-și ia sborul. Molcomă la început, pe măsură ce intră în miezul subiectului prinde aripi se înalță în vârtejuri de foc, coboară în adâncuri nepătrunse.

Ochii lui străpungători devin două flăcări vii, două torțe aprinse de scânteieri Dumnezeești.

Vocea lui, aici se înalță spre cer cu bubuiri de tunet aici coboară în adâncimi mlădioase și line cu desmierdări de mamă duioasă...

El vorbește de jalea poporului românesc, de durerile prin care a trecut veacuri de suferință având o singură mângâere: Doina.

Jelui-m'aș și n'am cui,...
Jelui-m'aș codrului...

Si când spune versurile acestea, pe care le analizează cu neasemuita lui putere de pătrundere, ochii i se îmbracă într'o lucire de lacrimi.

Delavrancea e acum transfigurat...

E neamul însuși, cu toate durerile lui multe și puținele bucurii.

In sală mulți își șterg lacrimile.

Toți își uită de alegeri, de partide și de șefii lor.

Toți se simt acum o părticică din sufletul acestui neam, atât de încercat...

Și ceasul acela și jumătate, cât a durat conferința, a trecut ca într'un vis de slavă.

Am plecat din mica sală de conferințe, cu sufletul întinerit. Vraja marelui scriitor și orator ne furase inimile. Totuși, Delavrancea a căzut în alegeri.

A doua zi l'am văzut plecând cu vaporul. M'am alipit și eu grupului de prieteni, cari veniseră să-l petreacă.

Delavrancea căzuse cu trei voturi, și nu părea deloc indispus.

Când vaporul s'a deslipit de țărm, urale puternice au izbucnit din piepturile celor rămași pe mal.

Era salutul față de marele orator și scriitor, și nu pentru politicianul Delavrancea, căci el niciodată n'a fost om politic deși făcea parte dintr'un partid.

N. Dunăreanu

AMARA OFILIRE

Sfioase se strecoară păturі albe de mătase,
Peste ulițele copilăriei mele, clocotitoare ca o pădure.
Ruginite acoperișuri îndeamnă aleanul primăverii să mă lase,
Unde, între perne neștiute, visuri intră să mă fure.

E primăvară acum și parcă cerul e mai larg!
Voiu odihni suav sub altă aurоră, pe alte drumuri mai amare.
Alerg acum, cu disperare sub pleoape, capul să mi-l sparg,
Cuprins de stranii presimțiri, de o bolnavă legănare.

Cu umerii puțin încordați, pe unde viu e pasul tuturor,
Cu pleoapele răpite de sborul lent al lunii,
Pe trecători îi ispitesc de vor să știe minunea vremii lor,
De vor să afle astăzi amara ofilire a rugăciunii.

Vladimir Cavarnali

Destinul cultural
al provinciei

Un mare critic francez emisese acum câțiva ani o vorbă de spirit foarte potrivită pentru zugrăvirea mentalității culturale din țara sa dinainte de război. In Franța, spunea el, Parisul produce și consumă literatura, în vreme ce provincia se ocupă numai cu politica. Albert Thibaudet, autorul acestei afirmații, avea foarte multă dreptate. In volumul său de critică politică, intitulat „Cele șapte idei politice ale Franței", distinsul critic a încercat chiar să demonstreze, larg și cuprinzător, acest adevăr, susținând că, într'adevăr, francezul este un om care se interesează mai mult de politică decât de cultură și că, dacă Franța se bucură de un mare prestigiu cultural, recunoscut de lumea întreagă, aceasta se datorește numai Parisului, singurul focar de spiritualitate și artă în stare să echivaleze suprafața politică a unui popor întreg.

Intrucât a avut dreptate lucidul critic și întrucât această stare de lucruri a fost favorabilă Franței, ne-o spun împrejurările prin care trece astăzi această simpatică și mare națiune. Politicianismul este responsabil, în cea mai mare măsură, de tragedia Franței din ultimii ani, și mai ales politicianismul care infectase provincia franceză într'o măsură îngrijorătoare în ultimii ani. Căci, în vreme ce Parisul, căuta, ca întotdeauna, să realizeze formule ideologice capabile să împace diversele curente ce sfâșiau națiunea, încercând să subordoneze demagogia politicianistă viziunii lucide a spiritului, în vreme ce intelectualii de rasă ai Franței, strânși laolaltă în inima Parisului, căutau să evite norile negre ce se arătau la orizontul păcii lor, — lumea din provincie, agitată de diverși demagogi lipsiți de orizonturi intelectuale și puși în slujba unor cauze străine de interesul națiunii lor, continua să se frământe și să se consume în sterile agitații partizane, fără să bănuiască dezastrul național spre care o ducea această desbinare internă.

Exemplul este semnificativ și el trebue cercetat cu atenție de către toți cei ce se interesează de problema coeziunii naționale, pe plan politic, cultural, social, etc. [illegible] lucruri și pe noi Românii. Ca și în Franța, și la noi, începând cu epoca imediat următoare războiului mondial, întreaga activitate culturală românească s'a centralizat la București, provincia fiind lăsată pe mâna politicienilor. Iată de pildă, Iașul, metropola culturală a Moldovei, unde s'au format și au trăit atâția dintre oamenii noștri de mare prestigiu, a devenit incetincet, un oraș mort, fiindcă, rând pe rând, personalitățile de seamă, asociațiile de cultură, publicațiile mai importante, s'au refugiat la București, după ce creiaseră acolo adevărate tradiții, curente și valori de primul ordin. Fenomenul acesta de atracție miraculoasă a Bucureștiului a tot ce este valoare intelectuală în provincie, a fost sesizat de mult ca un fenomen simptomatic și a fost discutat, aprins uneori, în coloanele revistelor și ziarelor noastre. Aceste discuții n'au dus însă la nici un rezultat. Lucrurile și-au continuat calea lor și provincia a fost mereu sărăcită de valorile ei originare, pe care le producea și încuraja până în momentul când acestea, luându-și aripi proprii, se refugiau în Capitală unde, adeseori, se pierdeau în tumultul și haosul devorator ca niște biete ființe neputincioase înghițite de o hidră policefală.

România a fost, astfel, în ultimele decenii, o țară cu o viață culturală provincială aproape insignifiantă. Bucureștiul avea orice inițiativă. Iansa orice operă, consacra sau distrugea orice valoare, exercitând asupra întregei țări un fel de exclusivism cultural despre care nu se poate spune că aducea totdeauna un serviciu real culturii naționale. Caracteristic în această privință este faptul că provincia noastră nu are nici o editură importantă, în stare să egaleze măcar pe una dintre cele mai mici edituri bucureștene. Experiența Scrisului Românesc *dela Craiova, care era la un moment dat o casă de editură situată pe primul plan, a trebuit să cedeze și ea în fața atracției tentaculare a Capitalei. Deasemeni entuziasta editură a lui Miron Neagu dela Sighișoara, după câteva cărți lansate în excelente condițiuni technice și artistice, și-a închis porțile din lipsă de înțelegere atât a publicului cât și a celor îndreptățiți să stimuleze asemenea inițiative. In vreme ce în alte țări, cum sunt Italia, Germania, și Franța chiar, cele mai mari case de editură se întâmplă să fie uneori nu în Capitalele lor ci în orașele de provincie, creind adevărate focare de creație și tradiție culturală în jurul lor, la noi astfel de experiențe sunt inexistente, cel puțin de câtva timp incoace. Și lucrul acesta este ciudat, mai ales dacă te gândești că primele și eroicele începuturi ale culturii românești s'au făcut în orașele întrate în istorie prin aceasta, cum sunt: Blaj, Brașov, Cernăuți, Iași, Craiova, etc. De acolo au pornit primele licăriri de spiritualitate și conștiință culturală românească și acolo s'au format cei dintâi pionieri ai culturii noastre moderne.*

Destinul cultural al provinciei a fost până acum — în ultimele două decenii — destul de neglijat. In momentul de față însă această stare de lucruri e pe cale de a fi lichidată, deoarece regimul actual a luat încă din primele zile măsuri ca centrele importante ale provinciei să nu fie numai niște simple centre administrative, ci și orașe culturale. S'au înființat astfel gazete și reviste cu caracter cultural în care să fie desbătute problemele locale și să fie încurajate valorile regiunii respective. S'au organizat expoziții, s'au dat festivaluri literare și artistice, s'a preconizat chiar ideea de a se înjgheba sărbătoriri ale provinciei, cum a fost recenta „săptămână bănățeană". Toate acestea ne dovedesc că în momentul de față se procedează sistematic la o descentralizare pe toate planurile de activitate românească și e vremea să nădăjduim că pe viitor provincia nu va mai avea rolul de cenușereasă în desvoltarea culturii și spiritualității românești.

Pericle Martinescu

RĂTĂCIRE

Maria rămăsese cu capul proptit de spata războiului. Inima îi era grea ca plumbul și sufletul cenușă.

In odae era de mult întuneric și soba se răcise. Fata adormise pe o ţoală lângă cuptor. Nici nu i se auzea suflarea. Maria uitase de ea. Acuma, sta așa... Par'că n'avea curaj să se ridice să facă lumină, s'aprinză focul să pună de mâncare. Neajutoratul ei de om era pe semne la cârciumă, iarăși, și iar o să vie înfierbântat de băutură. Intârâtat de oameni, cari îl asmuțeau împotriva ei, o să se năpustească să o ia la bătaie. De unde i-o fi venind atâta putere, lui slăbănogul, bicisnicul, care altfel nu era în stare nici să ridice o furcă sdravănă cu pae în car? Clăile făcute de el se dărâmau de cum sufla un vânt mai tare. Un fior îi trecu pe șira spinării, scuturând-o. Nu-i era frică de el, Doamne ferește! Mai mult o scârbea omul acesta de care își legase viața.

De afară nu venea nici cel mai mic semn de viață. Ulița amuțise de tot. Nici măcar un câine nu lătra prin vreo îndepărtare.

Își aduse aminte de satul ei de acasă.

Când era fată tot cânta mereu cântecul acela de jelanie învățat dela fie iertata maică-sa...

Mamă, când m'ai măritat
Bătea vântul și-a ploiat...
Și-a ploiat ploaie cu spume
Să nu am noroc în lume.

Parcă îi fusese a cobe cântecul ăsta... Ochii îi erau acum ca doi cărbuni aprinși, acolo sub frunte și-i frigeau pleoapele care începuseră să se sbată ușor. Nu, n'avea să plângă. Nu mai plânsese de mult. Nu mai putea. Era numai înverșunată pe soarta ei, cum era înverșunată cu tot satul, de care de altfel nu-i păsa. Îi fusese urît de el de cum o adusese acolo omul ei, Gheorghe, căruia îi murise nu de mult nevasta. Mă-sa a dat-o văduvului, fiindcă îi trecea timpul și-i era frică să nu rămâe nemăritată. Venise în casa lui cu două lăzi pline. Atâta. Nu fusese bogată, dar era vrednică și bărbată de se dusese zvonul și în alte sate.

Maria nu era frumoasă. Avea însă obrajii roșii, ochii vii și luminoși și carnea tare ca piatra pe ea. Nu fusese bolnavă niciodată. Muncise de când putea să-și aducă aminte. Maică-sa o scosese de timpuriu la câmp. Învățase și la școală, îi plăcuse cartea și se ținuse să o isprăvească. Dar și munca îi plăcuse și îi priia. Deaceea crescuse așa de puternică și sănătoasă. Se călise în arșița soarelui și în vânt. Când era la arie și sta plecată d'asupra arăturii, ori când prășia, simțea cum pe nările larg deschise venea mirosul pământului în care dospeau semințele grânelor. Mirosul acela îl trăgea cu putere în ea, fiindcă simțea că-i dă viață. Dar știa să și stăpânească brazda, care era ascultătoare sub piciorul ei. Când apăsa casmaua ca un voinic, pământul nu i se împotrivea.

Maria sări deodată din gândurile în care se afundase. Ascultă. Bătea cineva în geam, bătea încet. Cunoștea ea bătaia aceea.

Se duse pe dibuite până la geam. Deschise. Un om îi întinse o scrisoare pe care o luă repede și o bagă în sân. Inchise fără să spună o vorbă. Stătu puțin în loc ca să se mai astâmpere bătăile inimii, apoi, pipăind pe masă găsi cutia cu chibrituri. Scăpără unul și aprinse lampa care parcă atât așteptase, agățată în cuiul din perete. Lumina umplu odaia. Scoase scrisoarea din sân și reți. Era chemată la casa de rugăciuni din satul celălalt, unde aveau să se adune mâine seară. Avea să vie acolo un domn mare, un domn dela oraș, om luminat la minte, i se spunea, ca să le citească din Sfânta Biblie și să le tâlmăcească înțelesul ei, după cum învățase și el dela alți domni veniți din nu știu ce țară străină. Și înțelesul acela era altul decât cel pe care îl apucase ea de acasă, dela ai ei, dela domnul învățător din satul lor și dela părintele Vasile. Mai întâi o botezaseră în râul din marginea satului, după legea lor. Pe fata ei, Lina, ziceau că trebue să o boteze tot așa după legea lor, când s'o face mare. Ii mai spuseseră că Sâmbăta e ziua sfântă și că în ziua aceea să nu pue mâna pe sapă sau pe ac; că toți oamenii sunt una, cu același drept, de orice semințe și orice lege ar fi ei.

Și-i mai spunea Mariei, în scrisoare, că trebue să aducă și ceva bani, chiar mai mulți, fiindcă era nevoie să se tipărească foi pentru răspândirea învățăturii lor și să ajute și ea la aceasta.

— Mamă, scoală! Mamă, de ce gemi?

Lina zgâlțâia cât putea pe mă-sa să o trezească.

Maria ațipise cu capul pe masă. Buimacă de visul care o chinuise, își privea nedumerită copila. Apoi, sălbatecă, o cuprinse în brațe strângând-o la pieptul ei și rămase cu ochii pironiți pe locul unde fusese icoana pe care ea o vânduse. Se cunoștea bine urma. Până va spoi va pune în locul acela un ștergar, ceva, ca să nu-și mai aducă aminte, să acopere urma care parcă o mustra de câteori se uita acolo.

Doamne! ce vis! Cum nici nu apucase bine să adoarmă și visase, i se părea că este aevea: parcă atunci când negustorul — după ce-i plătise — a pus mâna să ia icoana, icoana prinsese viață și uitându-se mustrător la ea a plecat. Când să iasă pe ușă Preacurata avea chipul copilei ei. S'a uitat ca într'un fulger să vadă dacă fata dormea la locul ei și nu o văzuse. S'a repezit după ea să o aducă înapoi, dar ușa se închisese grea în urma lor că nu a mai putut-o deschide deloc.

Își vânduse fata! Netrebnica de ea! Ce putea să-i prevestească visul acela groaznic? Ce semne rele?

Copila ședea acum cu capul în poala ei. O simțea aproape, lipită de ea și tot își mai auzea bătăile inimii. Fără să vrea ochii îi rămâseseră iar pironiți, nu și-i putea deslipi de locul unde se vedeau urmele icoanei. Acum parcă o vedea aevea, era la locul ei. Crescuse doar lângă acea icoană, o privise decâteori își făcea rugăciunea de seară și de dimineață. Se afla în casa lor de vreo șaptezeci de ani. O zugrăvise bunul maică-si, meșter iconar vestit. Poate că atunci când o zugrăvise pe Sfânta Fecioară se uitase puțin și la chipul fetiței lui. Arăta pe Sfântă micuță, adusă la biserică de părinții ei, Sfinții Ioachim și Ana, care stăteau puțintel mai în urmă. Preoții o primeau și Ea pășea pe treptele templului. N'ar fi știut să spună ce se putea citi pe fața luminată și frumoasă a Sfintei. Arăta să tot fi avut vreo cinci sau șase anișori. Tocmai cât avea și copila ei... In capătul icoanei sta scris cu litere vechi bisericești: „Aducerea la biserică a Precistei". Apoi

arăta anul când a fost zugrăvită.

Stătuse mult la îndoială până să o vândă. Ce va zice omul? Maică-sa nu o mai putea mustra, biata, se prăpădise. Și parcă nici pe ea nu o lăsa inima, deși cei care acum o învățau să înțeleagă cuvântul Scripturii după legea lor, îi spuseseră că nu trebue să se mai închine la chipuri zugrăvite. Mai era ceva acolo în sufletul ei, adânc, adânc de tot, care o trăgea să nu facă aceasta. Dar negustorul acela — își zicea colecționar — venea mereu și stăruia să i-o dea lui, că-i va aduce alta să pue în loc. Mai frumoasă. Până într'o zi, când a găsit-o slabă și a hotărît-o după vrerea lui.

Auzi lătratul câinelui. Se întorcea poate Gheorghe... Aținti urechea... Totul se liniști însă din nou.

Trecuse poate cineva pe drum. Luă binișor fetița, care adormise în poala ei, și o puse în pat, învelind-o cu grijă. Apoi citi din nou scrisoarea. Căută banii, băgați în fundul lăzii, într'un colț, îi legă în batistă. Luă apoi de după pernă cartea și începu să citească. Aveau poate să o întrebe ceva mâine seară și să nu se facă de rușine în fața domnilor.

Când Ion, vecinul lor, o hotărîse să meargă întâia oară la casa aceea de rugăciuni, îi spusese că trecând la legea lor, care spunea el, e mai bună decât ceea pe care o apucase ea, își va afla calea mântuirii.

Maria avea un păcat mare și greu pe suflet. Păcătuise cu un neam al lui Gheorghe, un neam mai îndepărtat, om isteț, umblat mult pela orașe. Il chema Simion și făcea negustorie, mijlocea cumpărări și vânzări. Incepuse a veni pe la ei, mai cu una, mai cu alta, mai să stea de vorbă. Intr'o zi îi spusese lui Gheorghe:

— „Măi vere Gheorghe, muierea asta a ta este tare iscusită! Așa un tovaraș și ajutor mi-ar trebui mie. N'ai vrea să facem o învoială? Ați avea și voi partea voastră de câștig."

Omul ei s'a învoit. Nu vedea nici un rău într'asta. Și nici ea n'a bănuit nimic atunci. Se ducea cu Simion la oraș, umblau pe la negustori și crâșmari după treburile lor, până când s'a legat de ea. I se supusese. Nu-i iubea. Duhul rău îi întunecase mințile. Și el îi tot spunea într'una că nu este păcat, fiindcă îi e drag de ea. Apoi Simion prinsese patimă mare de ea. O lua mereu la târg și nu se mai îndura să o mai aducă acasă. Până când a aflat satul. Boresele începeau să o ocolească și întorceau capul când se întâlneau cu ea. Flăcăii își băteau joc făcându-i cântece de ocară pe care i le strigau când treceau prin fața casei. Părintele se uita mustrător la ea când o miruia. Și i-a fost apoi rușine să mai meargă la biserică, fiindcă boresele și oamenii, când venea ea, șopteau ceva între ei și o priveau pe furiș. Gheorghe începuse să bea la cârciumă și când se întorcea acasă o lua la bătae. Atunci a început să vie Ion pe acolo, când întârzia Gheorghe. Era vecinul lor. Pe Ion îl știau toți că s'a dat cu „pocăiții". Dar era singurul care se apropia cu vorbă bună de ea. Atunci când ea era hărțuită, ocolită de toată lumea și ea însăși amărâtă în suflet de netrebnicia ei. Se căia și singurul căruia a putut să-și ușureze sufletul era Ion, care îi vorbea într'una despre legea la care trecuse el, îndemnând-o și pe ea să treacă. La început Maria nici nu auzea ce tot îi spunea. Se gândea la ale ei. Dar parcă îi aducea o alinare glasul acela care se făcea prietenos și se arăta înțelegător cu amarul care îi înveninase inima. Era ca omul rătăcit care nu știe încotro s'o apuce. Așa s'a hotărît să se ducă. Mai erau acolo câțiva oameni și vreo două femei care au primit-o foarte prietenoși, bucuroși. Astfel o prinseseră în capcană.

Dar seninul sufletului era pierdut, nu-și putea afla astâmpăr. De multe ori gândea că n'a făcut bine, dar între ea și ceilalți din sat se ridicase un zid gros de vrajbă care parcă o strivea. Căuta atunci să muncească mult și greu, ca să uite, și muncea până ce cădea de osteneală. Nu avea încotro, fiindcă Gheorghe nu mai avea putere să pue mâna pe sapă.

De când se încârdășise cu pocăiții, satul era și mai înverșunat pe ea. Povestea cu Simion aproape că o uitaseră. Deși nu vorbeau cu ea îi știau tot pasul. Când vânduse icoana se ridicase ca un val de revoltă mocnită.

De multe ori Maria ar fi vrut să nu se ducă la casa aceea de rugăciuni, dar știindu-se urmărită la tot pasul de cei din sat și judecată, strângea din dinți, își punea basmaua pe cap și pornea. Dar chiar de se întâmpla să nu se ducă o dată, de două ori, venea Ion și o lua.

Maria vedea că nu mai era stăpână pe ea și nu știa ce să facă.

Era în ziua de Izvorul Tămăduirii. Căzuse într'o Duminică. Câmpiile erau proaspete. Râurile curgeau sprintene în albiile lor pline. Plouase mult în primăvara asta. Se limpezise cerul și soarele strălucea tare. Era hramul bisericii din satul lor. Oameni și femei cu câte o floare în mână pentru iconostas, se duceau la biserică cu hainele cele curate pe ei.

Maria robotea prin curte, după treburi. Se apucase să cureţe niște știuleți de porumb ca să dea la păsări. Se uită apoi la cloștile de pe cuibare, care începuseră a ciocni ouăle... Dar nu știu ce avea astăzi. Larma și zvonul vieții de viață nouă care plutea pretutindeni îi nu-l simțea. Ascultase chemările clopotelor dela biserică și se uitase la lumea care trecea. Dar ea era ostenită în suflet și o cută i se săpase între sprâncene. Ca o grijă nelămurită îi încolțise în inimă. Pornea la o treabă și uita ce a început. Lua găleţile să se ducă la fântână și le lăsa apoi jos, aducându-și aminte că a lăsat laptele pe foc. După ce ieșia din cunie uita de ele și pleca să se uite la brazdele de zarzavat care creșcuseră binișor. Intorcându-se să-și ia găleţile uitate la poartă, văzu că le-a răsturnat porcul și le tăvălise în noroi. Il ocări și se duse să le spele cu apă fiartă.

Lina plecase să se joace cu alți copii și nu știa pe unde e. Unde-o fi copila? Lăsă iar treburile și se duse spre poartă. Se aplecă peste gard, privi în zare într'o parte și'n alta. Nu se vedea nicăiri. Se întoarse din nou în cunie și începu să bată putineiul.

Slujba la biserică era pe sfârșite. Părintele începuse să miruiască, întâi oamenii și apoi femeile, care se rânduiau încet. La toate mormintele din curtea bisericii ardeau lumânările și fumega tămâie în hârburi de pământ. Fiecare își avea un neam îngropat acolo în pământul satului, de care se simțea legat. Așa că toți cari ascultaseră liturghia se duceau să închine un gând celor cari se întorseseră în pământ.

Dinspre capătul satului doi copii alergau cât puteau. Se opriră la poarta Mariei și începură să strige:

— „Făi leică Marie, Leică Marie!"

Maria ieși repede din cunie.

— „Leică Marie vină repede! Lina, Lina se juca cu noi și a căzut la moară..."

Maria nici nu mai auzi ce spun. Alergă ca o nebună la moară. Basmaua îi căzuse din cap, cozile îi atârnau pe spate. Fata căzuse de pe podul morii și se lovise de pietrele din fundul râului. Maria se repezi în apă și o ridică. Un firișor de sânge curgea din obraz. Slavă Domnului, mai sufla încet. Când o luă mă-sa în brațe gemu ușor. Apa îi curgea șiroaie din haine și din păr. Cu sufletul la gură, Maria alerga acum spre casă, și, când trecu prin fața bisericii, minune, Maria intră repede cu copila. Preotul tocmai își rânduia hainele în altar și se pregătea de plecare.

— „Părinte! Părinte!" deabia putu să vorbească. — „Părinte, iartă-mă!"

Ingenunche în fața icoanei Maicei Domnului, cu copila strânsă la piept, și începu să se roage fierbinte. Preotul puse patrafirul și ieși în ușile împărătești. Se aplecă asupra femeii, îi puse patrafirul pe cap și începu să se roage pentru ele.

Maria mai ceru puțină îngăduire. Preotul o lăsă singură în biserică. Când ieși, cei din curte se adunaseră și vorbeau între ei. Preotul, trecând le spuse:

— „Maria s'a întors la dreapta credință. Să uităm și s'o primim iar printre noi".

Un murmur de aprobare și de împăcare se auzi ca răspuns.

Apriliana Medianu

INTOARCEREA DIN CEATA

„Sunt năluci care 'n veci nu s'or mai risipi". Edgar Poe în „Spiritele morților-'. Trad. Emil Gulian.

Iubita mea, iubita mea,
Mă'nvălue iar ceața grea
Și, ca prin vis încerc s'aud
Cum fâlfâi prin văsduhul ud,
Când sar din somnu-mi fără rod
Ca un strigoi de voevod.

Simț cum se sfarmă orice zid
In care noptile mă 'nchid
Și 'ncet, încet, răsar lumini,
Ca niște lujere de crini
Ce-și ard înaltele făclii
In calea pașilor tăi vii.

Iar în fotoliu când te-așezi,
Fără s'auzi, fără să vezi
Și mâinile le 'nalți, șubțiri
Ca foile de trandafiri,
Și, murmurând, mă chemi mereu
„Iubitul meu, iubitul meu",

Ași vrea să mă apropii iar
Să-ți cer îmbrățișarea 'n dar
Ca 'n serile când te sbăteai
Sărutul palid să mi-l dai
Infricoșată, că 'n ferești
N'ai să mai vezi lumini cerești.

Dar văd cum pletele îți cad
Ca spinii ruginiți de brad
Iar umerii se cern ușor
In scrum mărunt peste covor
Și, înțeleg că 'n van am vrut
Să te apropii ca 'n trecut.

Căci, brațele ce te-au chemat
Și sufiul cald ți l-au păstrat,
Le simt cum se înalță-acum
Inspre imaginea de fum
Din cerul marilor oglinzi
In care, pururea, colinzi

Și unde pot să te privesc
Trecând cu trup nepământesc
Pe lângă fiecare gând,
Ca steaua ce o vezi căzând
Și, veșnic, nu o poți uita
C'a tremurat în calea ta.

Ci, de-am dorit să te întorci
Tristețea 'n lacrimi să o storci
E că, știam, că peste morți
O să înalțe vremea porți
Și n'o să fie nici-un vânt
Să scormonească sub pământ.

Iar tu, pierdută, pentru veci
Intre mătăsurile reci,
Nu auzeai când te-am strigat
Cu glasul trist și turburat
Și noaptea, lin, m'acoperea
Iubita mea, iubita mea.

George Vaida

CÂTEVA ZILE LA CETATEA ALBĂ

Un ins, care robotește în câmpul artei, fie în plastică, fie în literatură, de orice alte îndeletniciri mai „telurice" ar fi mânat pe meleaguri necunoscute, dacă are acel sâmbure de emotivitate caracteristic temperamentului artistic, nu se poate că nu vadă cu alți ochi decât cei comuni noutatea peisagiului întâlnit. A-l admira nu e un apanagiu sau un privilegiu. Oricine e capabil să exclame, cu o sinceritate care nu poate fi suspectată, „ah, ce frumos!", privind un colț de natură, o operă de artă sau chiar un lucru simplu în fond, banal. A ști să-ți apropii sufletește ceeace te impresionează, a trece prin filtrul artistic ceeace vezi și simți, aceasta, da, e un apanagiu, un privilegiu, pe care cei ce-l au se străduiesc, fiecare pe măsura așa zisului talent cu care e dotat, să reproducă, să interpreteze, să transfigureze „obiectul" ce i-a atras.

Cu asemenea gânduri intram recent, într'o însorită zi de început de toamnă, legănat de ritmul sacadat al trenului, în peisagiul basarabean. Nici oboseala unei călătorii făcute în condițiuni dictate de asprimea vremurilor de război, nici preocupările misiunii ce aveam și pe care uniforma militară mi-o ținea permanent prezentă, în toată sobrietatea și importanța ei, nu mă împiedecau să las să lunece, odihnitor, privirea și sufletul, pe întinsul decorului, care-mi fugea prin fața geamului ca o limpede despletire de imagini animate de un neastâmpăr joc de umbre și lumini.

La capătul serii mă astepta orașul spre care mă duceau treburile și pe care curiozitatea mea îl dorea: Cetatea Albă. Era primul oraș basarabean în care aveam să stau mai mult, pe care aveam să-l cunosc.

Ajuns, însfârșit, în gară, sau, mai bine zis, printre ruinele ei, căci dușmanul trebuia să lase și aci urme, întunericul compact nu-mi îngăduia să văd nici la doi pași, așa încât trebuia să-mi amân „luarea de contact" cu realitatea pe a doua zi. De-alungul câtorva străzi pe care le-am străbătut în noaptea aceea, puținele profiluri albe de case pe lângă care au trecut nu-mi puteau reda decât foarte vagi linii și aspecte. Curiozitatea mărea însă impresiile. Arar câte o casă în ruină îmi contura în imaginație clipe de bejenie, de care nu fusese ferit nici acest primitor colț de țară. Toate astea mi-erau însă deajuns ca să-i simt familiaritatea ce-i făcea faima.

A doua zi, o dimineață înviorată de un soare generos îmi pune la dispoziție intimitatea blândă, liniștită, a orașului.

Acum puteam să-i văd, în toată libertatea, străzile drepte, perfect paralele, cu prăvălioare modeste, cu oameni buni, purtându-și pașii, monoton, pe caldarâm, încovoiați de gânduri și griji sau preocupați de interese pe care le trăda graba cu care treceau uneori pe lângă mine.

La o cotitură, orașul îmi deschide larg brațele unui mic parc, „grădina lui publică", pe ale cărei bănci câteva grupuri de liceeni discutau mobil și agitat, cu întretăieri de râset tineresc.

Deși nu aveam prea mult timp disponibil, mă așezai totuși, din curiozitatea de a surprinde aspecte specifice, pe o bancă, în apropiere de veselii școlari.

Abia acum îmi puteam arunca bine privirea în jur. Vis-a-vis, un cetățean între două vârste, complet absent la ce se petrecea lângă el, își fixase ochii într'un ziar și din această preocupare nu-l distrăgea nici sgomotoasa dispută a elevilor, nici apariția neașteptată a unei pisicuțe, care, cu un salt grațios, ocupase celălalt capăt al băncii.

Liniștea Cetății Albe are, parcă, ceva caracteristic; e mai aparte decât a celorlalte orașe de provincie pe care le-am cunoscut. Nici piața orașului, cu șirurile ei multicolore de fructe și zarzavaturi, cu delicioasele scrumbii afumate, așezate ca niște săbiuțe arămii pe tarabele joase de lemn, nu împietează prea mult asupra liniștei patriarhale, care domină. Poate, uneori din colțul unde se vând păsări, câte un gâgâit de gâscă, speriată de brutalitatea cu care vremelnica ei stăpână caută să convingă vreo clientă mai pretențioasă cât îi e „marfa" de grea, — mai sparge liniștea, în răstimpuri. Incolo, liniște, numai liniște. Chiar trăpăitul monoton al calului înhămat la trăsură, care se duce sau vine dinspre gară, departe de a constitui un sgomot, parcă punctează și mai mult, cu bătăi regulate ca de ceasornic, atotstăpânitoarea liniște a Cetății. Oare, nu cumva însuși numele acestui oraș, pe lângă semnificația lui simbolică, mai este un corespondent al senzației de liniște odihnitoare pe care ți-o sugerează albul? In orice caz, pentru cel evadat din gălăgiosul ritm bucureștean, popasul în acest colț de țară e o adevărată binefacere.

Pe partea cea mai ridicată a orașului sălășluește, atotputernică și împunătoare, frumoasa Catedrală, în care intrând, interiorul ei, deși larg, spațios, te primește, totuși, ca o caldă îmbrățișare, printre icoanele argintate, din care, sfinții cu figuri pline de părintească bunătate, te întâmpină pretutindeni cu înalta lor binecuvântare. Catedrala e una din mândriile Cetății Albe, pe care de-abia așteptam s'o văd. Aici e întruchipat, măreț, altarul de credință strămoșească, în care ne-am alinat pătimirile și am slăvit biruințele, de-alungul vremilor.

Dar, iată, că alături de acest semn al evlaviei, Cetatea Albă mai păstrează și un semn al dârzei noastre dăinuiri de veacuri pe meleagurile basarabe: sunt ruinele Cetății Marelui Ștefan, ridicată ca pavăză și rămasă ca mustrare și zapis, pentru toate încercările barbare de cotropire, de-alungul leaturilor de aspre războiri prin care am trecut.

Zidurile Cetății înegrite de vreme și bătute de valurile vinete ale Limanului bătrânului Nistru, privite de-aproape păstrează, totuși, mărturia puterii, în fiecare piatră care îți arată în duritatea ei încăpățânarea cu care înfruntă timpul, știind că solia pe care o poartă nu se măsoară cu anotimpurile ci cu vecia...

...Aceeași însorită dimineață de toamnă care m'a primit, mă întâmpină acum la plecare, vrând, parcă, să-mi arate din nou, în toată lumina ei, Alba Cetate de care mă despart cu regretul de a fi contemplat totuși prea puțin în decursul scurtului meu popas blânda și odihnitoarea ei frumusețe.

Aurel Chirescu

GREŞALA LUI DUMNEZEU

Nuvelă de SABIN VELICAN

Tudora Bradului.

O fată răsărită între oameni ca mlădiţa de răsură înflorită sub ochii primăverii.

Bradu a fost un cioban mai mult pe drumuri: vara cu oile la munte, iarna coborând la târlele câmpeneşti. Cu nevasta călătorită decuvreme dintre cei vii, fără nearmuri în sat, şi-a dus peste tot locul fata cu dânsul, adăpostind-o de ger ca şi de arşiţă sub mitele cojocului muntenesc, sub căciula cu fundul lat, pe care copila o împingea de pe frunte spre ceafă ca un flăcău.

Şi când Bradu nu s'a mai putut urca pe munte la pajiştile cu ierburi aromate, şi s'a ghemuit pe scândurile patului corogit în uitare, de unde l-au cărat cu năsălile picate de ceară, în groapa cimitirului, fata a rămas singură pe lume, singură în casa încoltită de paragină, în sătucul atârnat pe costisa de sub munte.

Oamenii au văzut-o deodată fată mare, cu trup de trestie, cu păr de smoală, cu ochi de jăratic şi faţă de spumă de lapte. Mijlocul sta gata să se frângă la fiece mi.care, strâns în betele cu ochiuri. Pieptul tare svâcnea de sănătate cu sâni pietroşi, scăldaţi în apele de ghiaţă ale munţilor, avântaţi sub vânturile aripilor de vultur, semeţ veghetor al frumosului, acolo sus unde năzuinţele de întinare ale oamenilor se lenevesc a urca vreodată. Când coroana părului rupt din neguri se desfăcea din jurul frunţii albe, şi deslipit se revărsa pe umeri, tot trupul fetei se îmbrăca în haină de inele cărnii înfiorate de atingerea catifelatelor unde ca nişte valuri de păcat, de chemare spre păcat. Ochii ei n'aveau culoare, sau în adâncurile nevinovate înflorea zarea senină, umbra amurgului şi cetina pinului, toate sorbindu-se în acea înclestare a tuturor culorilor aprinse.

Aşa era Tudora Bradului.

Şi trăia între oameni ca un gungurit de copil. Din puţinul lăsat dela părinţi, din bărnicia mânilor sale tinere, se hrănea. Unui suflet slobod pe lume nu-i tebue mult. O duce aproape ca pasărea de care Dumnezeu are grijă. Nevoile omului se nasc fiindcă le caută.

Era oare slobodă Tudora?

In serile târzii, când lumea la munte e atât de aproape de oameni, că luminează ca ziua, când greieruşii pământului se strâng în tarafuri şi fac zaifeturi printre flori, copila cu ochi de văpae, pe chiap, de prea multă seninătate, rămânea trează în culcuşul său pe prisp.a casei şi se turbura ca o apă răscolită, de îmbieri ciudate, de dorinţi nelămurite.

I se părea, sau vuetul era aevea, dar dinspre desişurile brădetului veneau tropote de oi şi plâns de caval, pe care păstorul muiat de cântecul său trist a vrut de mai multe ori să-l spargă de o stâncă ori de o tulpină, şi n'a isbutit se vede să se înfrângă.

Cântecul picura fier topit în căuşul inimii fragede crescută lângă ciopoare.

Ce căuta ea între oamenii din sat?

De ce nu vroiau s'o tocmească cioban?

Era fată. Tudora...

Se întorcea în frământări pe căpătâiul umplut cu flori proaspete, culese de pe malul izvoarelor, să adoarmă cu mireasma lor în suflet, să se viseze colindând ogaleke, căţărându-se pe pereţii prăpăstiilor pline cu văzduh luminat de răsuflarea vie a ierburilor şi tăcerilor.

Când nu mai încăpea în sine, fata smulgea fluerul rămas dela ciobanul Bradu, şi-i lipea lemnul lustruit ca un os de puzele încărcate de para tinereţei şi vânjoşiei. Şi fluerul ei cântu vrăjit. Ferestrele căsuţelor priponite pripon.are, spânzurate sub pripoare, făceau ochi, ascultând cetania jălaniei, cercând deslegarea tainei pornirilor ca nişte săgeţi legate cu flori smulse din sufletul peste care se năpusteau dorurile. Oamenii treziţi, săltaţi în capul oaselor, se clătinau a teamă, cu sufletele încărcate de presimţiri şi datine străvechi: cântul fetei coborâte de sub piscurile prea înalte, aducea prea multă izidă de viaţă...

Ce-i pasă ei de oameni, de credinţele lor?

Când fluerul îşi încetinea mersul şi cântarea se domolea, adiind abia, ca o respiraţie crudă, ca o înfoire a rochiţelor pe care şi le schimbă noaptea florile în poeni, fetei îi veniau în auz gemete adânci din scorburile munţilor, răcnete înnăbuşite, pârâituri de crengi strivite, scârţâit de pietre rostogolite. Acolo în fundacuri cu umbre şi umezeli de mucegai, se trezea o lume nouă, la risipirea unui suflet călit între steiurile cu creste proptite în Cer.

Tudora deslueşea bine mormăitul ursului, tras din bârlog de lanţul cânteculuî ce nu-l pot avea, nu trebue să-l aibă, de cât oamenii cununaţi cu piscurile pe care se reazemă Cerul.

Da, da, ursul acela vineţiu, cu priviri de om sfânt, cu chip de mosneag suriu, ce mergea legănat pe picioarele prea scurte...

Şi ursul se amesteca atât de neînţeles în mintea copilei, când cu trunchiul unui brad cu coaja crăpată, când cu o frântură de stâncă cenuşie, fără formă de aproape, căpătând toate înfăţişările din depărtare.

Şi viersul fluerului ce deshuma lumi adormite, se furişa mai trist, mai răscolitor spre necunoscutul depărtărilor, ca o mărturisire a părerilor de rău, a unei despărţiri grele ca un jug.

Tudora, fata îmbăiată în singurătăţi, acolo unde vântul grăieşte, frunza cântă, izvoarele tălmăcesc gândul pământului, ramurile se roagă, miresmele tânjea între oamenii satului sărac.

In munţii Olteniei omul trăieste aproape din nimic. Îşi închicarbă o bundră din petice, îşi fierbe o mâncare din bureni ori bureţi şi nu râvneşte de cât la înălţimi noui, cât mai depărtate de bahnele unde oamenii viet.uesc în adevărate închisori ale firii.

Desgolirea frunţii şi pieptului pe culmile unde adierile răsfiră cetinile şi prefiră aburul de răşină, dă omului credinţa că pluteşte deasupra pământului, că sboară peste capetele semenilor.

Şi în toată această limpede cerinţă a inimii, omul duce cu sine cântecul.

Aşa este, aşa a fost, aşa va fi.

Tudora Bradului se svârcolea în bu.sneagul covercilor din habnă şi în fiecare dimineată ochii săi frumoşi cătau înlăcrămaţi spre steiurile albite de zăpadă netopită, spre piscurile poleite de soare, măturate de iuresul vulturilor flămânzi.

Ciobăniţei i se părea că e aşa de mică şi uitată de nemărginirea pământului; atât de afund coborâtă, svârlită ca o ponosire nedreaptă în coclauri de care nu se poate lega.

Îi venea să plângă în hohot.

Şi cânta. In ruperea durerii şi semănatul ei peste tăcerile duşmane, îşi culegea gândurile ca pe nişte bobiţe de fragi sângerii, pe care, în singurătatea cu uruit de moară părăsită, le înghiţea pe nebăgate în seamă, le frământa şi le răsturna iarăşi:

„Ia-ne Doamne vederile, ear lasă-ne închipuirile!

Intunecă-ne auzul, dar nu ne opri să ne desfătăm din cântările îngropate în inimile umile.

Taie degetele noastre, puterea înţelegerii feţei pământului, dar îngăduie să ne pipăim netezimile şi asprimile din noi.

Arde-ne Doamne firişoarele prin care om simţi sufletul florilor, dar miluieşte-ne cu aroma strânsă în sufletele noastre!

Intelegi tu, Doamne că noi căutăm ceva în lume? Ce? Nu vrei să ne faci să ştim lămurit ce. Ti se pare că oamenii şi-ar afla rostul văcuirii şi n'ar mai simti niciun drag de amarul vieţii?

Aşa e, Doamne!

Ia-ne orice, ia-ne totul! Lasă-ne săraci! Numai nu ne smulge nădejdea, nici din adâncurile firii noastre, nici din nemărginirile firii tale! Lasă nădejdea pretutindeni, în om şi în afară de om, căci nădejdea e aşa de firavă, că dacă ai luat puţin din ea, ai luat totul!"

Tudora Bradului îşi plângea nădejdile în cântec.

Păun Oieru.

Un voinic de care ploile nu-şi puteau lipi stropii, un flăcău împletit din sănătate şi putere, trăit în lumea stâncilor, a câinilor a oilor şi jivinelor din munţi.

A fost la oaste. L-au ţinut doi ani închingat în curele şi cătărămi, sub potopul vorbelor grele şi urâte, cum în lumea ciobănească nu se spun nici potăilor peste care ursul păşeşte neturburat de un hămăit măcar.

S'a întors în lumea stânelor, a bacilor cu cămăşi inoase, a băcilor cu oprege prinse în şold, a conacelor din bârnă ori piatră, îmbâcsite cu miros de muced, unde nu sălăşluesc decât burdufele cu brânză şi purecii săltăreţi.

Oamenii dorm sub cer, vara ca şi iarna. Cojocul mare, până în pământ, întors cu lână în sus, le ţine loc de casă. Îşi pun ciomagul cu măciulie sub cap şi odihnesc în mijlocul turmei, cu câinii alături.

Şi Păun făcea ca toţi ai lui.

Multă vreme viaţa aceasta i-a fost dragă. Se trezea în miez de noapte sguduit de pacea de pe înălţimi, se scula încet să nu bage de seamă turma şi se da la marginea împrejmuirii de piatră, ascultând. La început nu era nimic. Golul dintre munţi sta nemişcat ca ceaţa nopţii. Părea că lumea, oamenii, suflarea, însufleţirea pământului ,s'au stins înnecate în hăul negurilor ce încheagă zările, acolo unde Cerul sărută vârfurile răsărite din humă. Dela o vreme, urechile deprinse cu nemişcarea din jur, prindeau a deslusi zumzetul vieţii din munte. Fiori ciudate, ca nişte alunecări de trupuri nevăzute pe frunziş; erau şerpi solzoşi, ce se descolăceau de pe pietrele blănite cu catifeaua muşchilor. Ticăit repede, cu opriri de pândă, cu răsuflări speriate: mersul, fuga căprioarelor fricoase, dacă nu chiar bătaia inimii lor încercuite de veşnică teamă...

Ziua, când cioporul de oi adăpat la isvorul adânc, unde soarele nu mai răzbate şi ghiaţa nu se topeşte niciodată, — stă liniştit, înconjurat de câini şi de rotirile vulturilor care până diau răsleţirea mieilor sburdalnici. Păun Oieru număra piscurile cât îl ţineau vederile, şi lumea nu i se părea atât de largă: îşi ciocârtea degetul cu vârful custurei de sub chimir şi scria cu roşu pe foile mari de brusture cenuşiu, şi-i venea să creadă că lumea toată e în el.

Erau vremi când în fiinţa nedeplin închegată nu băteau la porţile noui, întrebările, neaumeririle, îndoelile, solii dorinţelor ce duc la vestejire sau la isbândă.

Şi era bine.

Păun Oieru se ştia tare. Isbea pietrele şi miezul lor scăpăra şi se descleia. Ochia ursul la mir cu plumbi cât unghia şi tatăl său, baciul cel bătrân, se ferea să-l mai înfrunte.

Cobora în zile de zăduh în scorburile munţilor, în umbrişurile reci de-l treceau fiori şi se da pe ghiaţă, ori se cufunda în apele lacurilor din cealaltă parte a văii, unde vin cerbi şi sorb în înghiţituri tremurate apa pândită de jigăniile sângeroase.

Îi plăcea să se vadă gol, să audă apa plescăind pe firele cărnii înnodate pe oasele tari. Era mulţumit de sine, de cellalţi oameni, de meseria de cioban, de valurile ascuţite ale munţilor din jur ce semănau c'o mare supărată, de singurătatea în care se legăna ca într'un vis domol de nesfârşită plutire.

N'ar fi dorit altfel. Nu cugeta că ar putea să-l îndemne spre alt cum, vreodată.

Şi totuşi, după întoarcerea din oaste, din lumea largă, n'a mai găsit nici locurile, nici pacea, nici pe sine. Vedea bine că nu s'a schimbat nimic şi totuşi nu mai era ce a fost.

Apusurile soarelui, acele scufundări ale mării cerului aurit în dosul pământului, nu-l mai trezeau în chemări spre necunoscut.

Răsăritul falnic, săltarea Cerului în coarnele de foc ale razelor, abia îi deslipea ochii cârpiţi de osteneala gândurilor cocoloşite în aţipire târziu înspre ziuă.

N'avea ogoi nici noapte, nici zi. Ar fi vrut să plece undeva, să caute ceva. Rămânea ceasuri lungi, fără sfârşit, cu ochii întrebători spre puzderia stelelor noaptea, spre depărtările albastre ziua, cu spatele întins pe pământul reavăn, din care isvorau aburi îmbroboditori peste iscodirile păstorului:

— Căutările tale sunt drumuri deşarte. Coboară între oameni.

— Insoară-te! — i-a spus-o baciul cel bătrân. Ai văzut cum dă strechea în vite la vremea soricului? Aşa apuci tu câmpii acum. Mergi de-ţi cată nevastă!

— Bine!

Şi-a urmat să aştepte. Nu-i venea să creadă că trebue numaidecât tovărăşie cu o femeie. Se temea de tipetele băcitelor bătrâne; aveo groază de pictoarele lor lucioase, cu pielea întinsă pe coardele tari de sub genunchi.

[illegible] moaşe. Chiar dacă vreuna mai tânără avea chip regulat, buze vişinii şi obraz neted şi nepârlit de soare sub coiful tulpanului, Păun, — ciobanul deprins să caute, să răscolească fiecare tufă, să vadă în dosul oricărei umbre de pe munte viaţa, sufletul, de care singuratecii au atâta nevoe, — nu descoperea în frumuseţea femeii nimic altceva decât culoarea cărnii.

Lui Păun Oieru îi trebuia o fată ca nealtele.

Mai la urmă s'a lăsat prins de îndemnul obiceiului.

Dar geaba a coborât în sate de mai multe ori: S'a întors singur şi de fiecare dată mai hotărât să nu mai cerce.

După drumul din urmă, în noaptea în care Tudora Bradului îşi urzea firele cântecului pe coamele pinilor înfiorati, păstorul s'a oprit din urcuş săgetat ca de o iluminare.

— Asta e! Numai o femeie poate plânge aşa lin. Un bărbat are vaetul sgrunţuros, presărat de scrâşnete, — a strigat voinicul pironit lângă o cetină uriaşă.

A stat o vreme ascultând, până a simţit că picioarele încep să-l mâne spre cărările ce duc la vale, spre cel mai năpăstuit sătuc din bahna de sub munte, cu căsuţele ca nişte cutii de lemn abia înţinate pe coaste şi răpi.

La marginea pădurii a băgat de seamă că în urma lui se mişcă ceva, se târăsc fiarele codrului şi peşterilor. A stat pe loc, au stat şi ele, şi când omul a tâşnit în luminiş, a auzit oftat omenesc în urmă şi a înţeles că gadinile nu-l căutau pe dânsul, ci mergeau trase de acelaş fir: vraja cântecului.

Păun Oieru s'a proptit în măciuca înflorită de mâinile sale în anii de plimbare acolo sus, şi-a umflat pieptul cu aer proaspăt cernut prin sita brazilor şi-a dat drumul chiuitului neomenesc peste sat, peste păduri, peste oameni, peste jivine.

Frunzele copacilor au început să joace şi văzduhul s'a vânzolit ca de o cutremurare. Fiarele au fugit mârâind şi oamenii satului s'au sculat cu totul din aşternuturile fânului abia cosit, aşteptând.

Cântecul Tudorei s'a frânt.

Păstorul a isbit boata, înfigând-o în pământ, şi-a pus zeghea şi căciula în vârful măciuliei cât pumnul; a tras de cheutorile cămăşii albe, cu crucea neagră pe piept şi spate şi s'a descheiat la gât; a apucat fluerul lung cât un băţ, de sub şerparul nituit şi a început şi el să cânte.

Părea că s'a deschis poarta unei lumi necunoscute, peste care un soare nou îşi plimbă a mângâiere degetele subţiri, prin care un vânt străin isbeşte şi clatină turelele credinţelor.

Intreaga viaţă de îndelungă tăcere şi aşteptare a ciobanului lângă turmă: acele zile fără capăt, când cugetul îşi topea florile în singurătate, cum dospeşte pâine în covată până dă peste margini; răsfrângerile chipului său în sine ca într'o oglindă înţelegerea tainică a omului cu umbra sa: vorbele nerostite, dar trăite, încrustate în inima despărţită de lume: toată viaţa de călcare a legilor firii, se răsvrătea şi da iureş prin graiul într'aripat al cavalului.

Dacă pentru oamenii săraci, Dumnezeu n'a lăsat putinţa să închege în vorbe gândurile, nimic nu împiedecă fluturarea frumusetii acestor gânduri pe alte căi. Crescute, adormite în străfunzimile fiinţei lor obidite de muncitori, când bat peste ele chemările ce trezesc adâncurile necercetate în om, gândurile, tainele mari, se răsfiră ca nişte lumini, pentru care înţelegerea lumii socotită lume, e oarbă.

Dar pentru fiecare lume e o lume.

Şi acolo, sub brădetul munţilor, oamenii şi-au făcut mâinile pălnie la urechi, abia respirând de multă însetare în culegerea mărturisirilor prin cântecul păstorului Păun, ce coborât să-şi dăruiască tinereţea:

„Doamne fă-ne să înţelegem de unde venim şi unde ne ducem!

Ne trebue atât de puţin spre a vieţui şi totuşi sufletele nu-s turburate de atâtea adieri ale gurilor de prăpăstii pe care le simţim la fiece pas.

Călătorim undeva? Unde?

Avem credinţa că trăim în pace cu noi înşine, că ne dor durerile noastre, că ne umple de sat râsul nostru, dar în dosul fiecărei mişcări, după faldurile clipei abia prinse, zările vieţii sunt altele, mereu noui şi de necuprins.

Poate tocmai în goana aceasta după încătuşarea amăgirii, stă toată frumuseţea drumului omenesc pe pământ.

Doamne! Vrem prietenia ta! Ne-a plouat cu sgrunturii ultării; ne-a stropsit din căscare puhoiul slăbiciunilor.

E prea mult gol uneori în jurul omului, şi'n singurătatea păcatelor ce înfăşoară inimaşi fragedă ca un giulgiu de mort, pluteşte fără ţintă, fulg purtat de zâmbetul ori scrâşnetul văzduhului.

Ne e teamă de adâncimile de pretutindeni. Păşim la întâmplare, umblăm într'un noroc, sărmani copii ai bucuriei firii ciudate.

Ce altceva suntem noi, Doamne?

Ai vrea prietenia noastră?"

Păun Oieru îşi sdruncina în coardele fluerului ciuda coborâşului spre sihla de sub poalele muntelui.

Nunta lor.

Păun Oieru şi Tudora Bradului s'au căutat până s'au găsit, au alergat nestiuti unul în calea celuilalt, ca prăvălirile stelelor pe cer.

I-a tras unul spre altul firele cântecului, cărare albă ca o pânză ţesută din jurebiile toarse în camara inimii svâcnind de nădejdi abia înfiripate, de îndoieli atătătoare, de sfielnice neînţelegeri, de tainice aşteptări.

Păun a coborât deabinelea la casa din bârne afumate, cu cerdac bătrânesc şi stâlpi înfloraţi cu cioplituri vechi din stejar înnegrit.

Tudora îi asculta ca în vis paşii apropierii. Erau semnele închipuirii sale. Mai mult de cât atât: Păun aducea cu sine toată sănătatea pajiştilor de pe munte.

Şi fata se vedea urcând iar lângă ciopoare, în lumea depărtărilor, unde scâncetul omenesc nu mai fumegă, unde totul se amestecă în vraja tacerilor, a pândei, a vrăjmăşiei firesti ca o revărsare a apelor isvorîte din nămeţii topiţi. Acolo totul în fiinţa omului împrumută ceva din nemişcarea steiurilor, din limpezimea înălţimilor, din nepăsarea piscurilor goale, lustruite de aripile vulturilor, de încolăcirile vânturilor, de sărutul furtunelor.

(Urmare în Nr. viitor)

P. CHICICU

Chişinău

ŞERPUITOAREA CALE

Şerpuitoarea cale a drumului de ieri
Se răsuceşte trudnic pe-a muntelui cetate
De parc'ar vrea să'ncingă comoara de tăceri,
Să cucerească'n noapte lumini îndepărtate.

Tu, suflet chinuit de crâncenul apus,
Dece-ţi supui cărarea puterilor ascunse?
Ţeşi zări diamantine acolo unde nu-s
Decât dureri şi umbre, pustiuri nepătrunse.

FLOARE TRUDITĂ

Un câmp semănat cu dor nelumesc.
Iar zarea priveşte cu ochi de inele
O floare-şi alungă parfumul ceresc,
Acolo, în valea tăcerilor grele

Şi scutură stele cu raze de ghiaţă.
Cresc pete albastre în norii de spumă
Petalele-şi scaldă în râuri de ceaţă;
Se'nclină tulpina cu ochii de brumă,

Lumina din cuiburi adânc tăinuite.
O floare trudită se pleacă şi soarbe
O floare aruncă priviri obosite,
Acolo, în valea tăcerilor oarbe

Ernest Bernea

CIREŞII

E albă floarea din cireşii mei,
Chică de moşnean lucie,
De-un veac pândesc hotarul la moşie
Şi zece sate au adormit sub ei.

Pe vârfuri clatină săgeţi
De soare cald ca ochii mamei,
Resfiră'n vânt colţul năframei,
Când maziliţa trece'n paşi înceţi
Pe lângă cramele cu vin mistreţ.

In scorbura apoasă mânăstârci
Cu pălăria cât o nucă,
Tin ţipătul Florarilor pe ducă
Şi-ţi vine cleiul de pe coajă — vârci
Să-l muşti cu dinţii, să-l mănânci.

Grumajii crengilor cu miros de cafas
Strâng fulgii florilor în zori de sânziană,
In orice mugur arde câte-o geană
Din mâhnita rugăciune de Ispas,
Pentru mamele cu pieptul ars.

La poala lor cu umbre dulci şi reci
Şirag de fete mari pe troscot adormite
Adună cerul în cosiţe despletite,
Pentru-o dragoste ucisă pe poteci,
Intr'o ţară cu gheţari şi lilieci.

Când se'nfierbântă băltăreţu'n răsărit,
Cireşii par un vuiet de furtună,
Işi umflă ramul, murmură şi tună
Şi glasul lor se frânge ca un zăngănit
Peste moldavul plaiu de duşmani îngrozit.

In seri scânteie frunza lor ca para,
Iar satele bătrâne sub ei îşi rostesc „Crezul"
Din vârful lor cu fioare albă ca orezul
Se vede cum svâcneşte toată ţara.

Sergiu Matei Nica

Undeva în noapte

Undeva în noapte s'a trântit o uşă.
Pasărea tristeţii tristă de cenuşă
A sburat departe.

Viaţa mea cu tine, necitită carte,
Străluceşte, soare, dinspre începuturi,
De ce-a fost, o mare moartă mă desparte.
Pasărea tristeţii s'a topit în noapte,
Şi în dimineata nouă, limpede şi calmă,
Dumnezeu, alături, ne leagănă 'n palmă.

Ştefania Zottoviceanu Rusu

CRONICA LITERARĂ

Ion Const. Chiţimia: CRONICA LUI ŞTEFAN CEL MARE

(Versiunea germană a lui Schedel)

Ed. Casa Şcoalelor, colecţia Texte de literatură veche românească, 1942, Bucureşti

Am arătat cu alt prilej, în *„Convorbiri Literare"*, din ce nevoi de cultură a purces noua colecţie de texte de literatură veche românească şi câtă grijă şi dragoste cheltuieşte d. prof. N. Cartojan, pentruca reeditarea vechilor pagini — în bine întocmite ediţii ştiinţifice — să împlinească o lacună nu puţin simţită pe tărâmul de cercetare a trecutului nostru.

Dacă însă editarea unora din aceste texte este înlesnită uneori pentrucă ele se află în bibliotecile şi arhivele din ţară, munca celui care se apleacă asupra trecutului nostru de cultură este împovărată, când numeroase documente nu-i stau la îndemână, căci se găsesc surghiunite departe de ţară, prin cine ştie ce biblioteci, necercetate.

Bântuită de iureşul tuturor furtunilor, încălcată de atâtea hoarde pustiitoare, istoria noastră culturală şi-a văzut mereu dărâmate zidurile ce cu greu le puteau ridica, în vălmăşagul cumplitelor zile, cărturarii. Unele dintre monumentele noastre de cultură au luat drumul peste hotare, duse de vitregia vremurilor sau de gândul vreunui pribeag, care socotea că le pune la adăpost, undeva, în sudul Dunării, sau în cine ştie ce alt colţ de lume. Să ne gândim apoi că numeroase sunt urmele româneşti în întreg răsăritul ortodox, că daniile voivozilor şi boierilor noştri nu au fost precupeţite în nici o epocă, ci dimpotrivă, sporite; că în ţările româneşti s'au tipărit, cu voivodal ajutor bănesc, chiar cărţi pentru Arabi. (v. Dan Simonescu şi E. Muracade, Tipar românesc pentru Arabi în sec. al XVIII-lea, — în „Cercetări literare", III, 1939, pag. 1 — 28), — şi vom înţelege nu mai însemnatul nostru rost cultural în sud-estul european, dar şi soarta monumentelor literaturii noastre vechi, unele risipite azi în marile biblioteci din Apus: un evangheliar, copiat din porunca lui Ştefan cel Mare de ieromonahul Filip pentru mănăstirea Zografu, se află acum în Bibliotecă Imperială din Viena; un alt evangheliar, caligrafiat în 1429 de Gavril Urikovici, se găseşte în Biblioteca Bodleiana din Oxford, şi alte numeroase manuscrise în bibliotecile sârbeşti (v. Emil Turdeanu. Din vechile schimburi culturale dintre Români şi Jugoslavi, — în „Cercetări Literare", III, 1939).

Profesorul Olgierd Gorka, învăţat istoric polon dela Universitatea din Lwow, a descoperit în 1911, în Biblioteca de Stat din München, cea mai veche versiune a cronicii lui Ştefan cel Mare, care este şi cea mai veche cronică românească din câte se cunosc până astăzi. Manuscrisul versiunii germane, păstrat într'un Codice miscelaneu cu signatura Codex Latinarum 952, a făcut parte din biblioteca umanistului german Hartmann Schedel (1440—1514) şi poartă titlul: „Cronica breviter Scripta Stephan(i) Dei gracia voyvoda Terrarum Moldannens-(ium) necnon Valachyens(ium)".

Cuprinde, în ordine cronologică, evenimentele petrecute în Moldova dela răsturnarea din domnie a lui Petru Aron Vodă (înscăunarea lui Ştefan cel Mare în 1457) şi sfârşind cu anul 1499, înfrângerea lui Malkocz.

Al. Gorka, în studiul ce i-a consacrat (Kronica czasow Ştefana Wielkiego Moldawskiego, Cracovia, 1931, 119 p. + II planşe; v. şi trad. rom. în Revista ist. rom. IV. 1934. p. 215—279 şi V—VI (1935—1936), p. 1—84) s'a oprit la concluzia că această cronică a fost scrisă, pe baza analelor de curte, de către părcălabul Herman, german de origină, şi dusă în Germania de solia moldovenească, în 1501 ,plecată în căutarea unui doctor pentru rana Domnului, primită la Chilia. Schedel, intrând în legătură cu această solie în Nürnberg, s'a folosit de prilej pentru a-şi face o copie de pe cronica pe care trimişii voivodului moldovean o purtau cu ei „ca o carte de vizită". Această copie ne-a parvenit nouă".

D. Ion Const. Chiţimia, care a studiat încă din 1938 aceas'ă cronică (v. „Cronica lui Ştefan cel Mare". în „Cercetări Literare". III, 1939, pp. 219—293), reexaminând în ultimul timp unele din problemele controversate, pe care versiunea germană le ridică, aduce în de curând publicatul său studiu suplimentar o seamă de noi observaţiuni, dând la iveală în acelaş timp şi textul german, traducerea românească, precum şi facsimilul cronicii de o neîndoiduită însemnătate pentru începuturile istoriografiei moldoveneşti.

In ceeace priveşte informaţia istorică a cronicei, d. I. C. Chiţimia cercetează ştirile procurate de versiunea germană şi constată (p. 15) că dacă unele nu sunt decât „Simple completări de amănunt la fapte cunoscute versiunilor slavone şi fac parte din redacţia letopiseţului prototip, altele sunt fapte întregi absolut străine informaţiei interne şi se vede limpede că vin din afară", pentrucă, de altfel, letopiseţele româneşti nici nu puteau să le menţioneze: sunt fapte care, înscrise într'o cronică oficială, purtată peste hotare, destăinuiau jocul capricios uneori al politicei moldovene.

Sprijinit pe câteva indicii, pe care studiul manuscrisului le pune la îndemână, d. Chiţimia ia atitudine împotriva părerii (susţinută şi de P. P. Panaitescu, în Rev. ist. rom., I, 1931, p. 156—160) că versiunea germană a fost întocmită chiar la curtea lui Ştefan cel Mare. Domnia sa vede în această redactare „o copie făcută de pe o traducere în concept, dictată în grabă şi pe care secretarul lui Schedel a trecut-o pe urmă liniştit pe curat, înscriind eloevent şi greşelile inerente conceptului" (v. p. 19—21).

Apoi, *ipotesa versiunii latine*, asupra căreia stăruie d. Chiţimia, în ciuda îndoielii unora dintre învăţaţii istorici, ne pare a se confirma din atenta cercetare a raporturilor dintre originalul Slavon, versiunea latină şi cea germană.

E, de altfel, aceasta o cale de studiu nou deschis pentru cercetătorii care vor veni.

In altă ordine de idei, este de notat menţiunea din cronică (sub 6994, fol 296 r. v.) despre *Purice* (Purytz), cunoscut mai degrabă legendar decât autentic istoriceşte, şi lui Neculce în „O samă de cuvinte".

Iară cărturarii vor găsi aici început pentru nouă rodnică muncă.

Nicolae Predescu

I. AGÂRBICEANU, LICEAN, ODINIOARĂ

Editura Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă

Ultima povestire a d-lui I. Agârbiceanu înfăţişează un aspect puţin cunoscut din viaţa Ardealului, din epoca următoare anilor dramatici ai Memorandului. Eroul principal al povestirii, un copil dintr'un sat fruntaş — pe care d Agârbiceanu îl zugrăveşte în caldă familiaritate dintre om şi natură, aspirând sub îndemnul ceaducătorilor săi spirituali, la binefacerile culturii, — rezumă în biografia lui copilăria miilor de intelectuali ridicaţi din satele ardelene, în luptă aprigă cu viaţa, prigoniţi de stăpânire. Ionică Albu, eroul principal, în a cărui viaţă de elev la liceul din Blaj suntem iniţiaţi a vedea un capitol autobiografic al scriitorului însuşi, e un exemplu de hărnicie, răbdare şi cumînţenie, însuşiri care îl vor ajuta să se descurce singur în lumea nouă în care intră şi pe care o va cuceri până la urmă. Obiceiurile epocei, chipul în care se învăţa la şcoalele din umbra mănăstirii, condiţiile de viaţă ale şcolarilor ajutoarele sărace la care puteau spera în cel mai fericit caz, — cum a fost acela ce li se dădea în natură, sub forma unor pâini, — „ţipăii", cum li se spunea în graiul local, reconstituie imaginea Blajului dela sfârşitul secolului trecut, aşa cum această imagine apare din lungul şir de amintiri din care se simte a fi ţesută povestirea. Epocă de transiţie între vechea şcoală, cu profesori monahi, ce învăţau elevii în cultul legilor ciparienе ale scrierii limbii române şi între şcoala ce adopta atunci în toate provinciile româneşti reforma ortografiei propusă de Titu Maiorescu,— această epocă ne apare în cartea d-lui Agârbiceanu într'o lumină patriarhală, fericită, călăuzită de ideaiuri mari. Amintirea marilor evenimente politice ale secolului trecut era proaspătă încă, în mintea fiecărui fiu al Blajului. Ea era puterea ascunsă care îi îndemna pe toţi să continue lupta surdă de rezistenţă naţională.

Cel mai viu, mai interesant dintre eroii cărţii, este un cărturar blăjan din epoca veche, „reverendissimul" profesor Pascu, adversar al modernizării ortografiei, pasionat cetitor al scriitorilor clasici, părintele nenumăratelor rânduri de elevi săraci, venerabilul bătrân cu inima de aur, înflăcărat naţionalist, complicele elevilor săi în fapte de îndrăzneală românească.

Solidar cu elevul său Ionică Albu, într'o acţiune care avea să deslănţuie pe capul tuturora mânia stăpânirii, el transmite învăţăcelor săi poruncile neamului său de martiri pentru dreptate, crescându-i în cultul noblefei noastre de popor latin, inspirându-le necontenit sentimentul de superioritate rasial-culturală faţă de popoarele înconjurătoare, îmbrăcându-le cugetul într'o armură pe care să n'o prindă rugina.

Asupra însuşirilor de scriitor ale d-lui Agârbiceanu nu e nevoe să stăruim. Dincolo de meritele literare ale acestei povestiri, care adaogă cel puţin două tipuri noi la cele cunoscute până acum din opera sa, ceeace ne obligă a propune cetitorilor noştri cartea sa, este, înainte de toate, *duhul românesc* în care e scrisă şi care însufleţeşte lumea ce ni-o prezintă scriitorul. In faţa hidrei cu şapte capete ce ameninţa Ardealul acelei epoci, şcoala se apăra cu fiii cei mai buni ai naţiunei române, vestind triumful ideii naţionale: desrobirea. Şi ochii tuturora priviau peste munţi. Acolo era „ţara", de acolo avea să vină mântuirea.

Pentru aceste merite, şi nu pentru altele, propunem cartea d-lui Agârbiceanu, lecturii elevilor din şcoalele noastre, convinşi fiind că ea împlineşte un rost în educaţia patriotică a tineretului de azi.

Emil Giurgiuca

CALENDAR

Un principe academician

La 16 Februarie s'au împlinit 53 de ani dela alegerea principelui Ferdinand — pe atunci, moştenitor al Tronului României — ca membru onorific al Academiei.

Inalta instituţie se onora, onorând.

Noul membru este întâmpinat de cuvintele calde ale lui Mihail Kogălniceanu, care, în calitate de preşedinte, şi în prezenţa Regelui Carol I, salută apariţia „junelui principe", „ale cărui forţe ne vor întineri în restul zilelor noastre şi vor îmbărbăta la muncă pe cei ce vin în urma noastră".

Cuvântarea principelui Ferdinand este un emoţionant elogiu adus frumuseţilor limbii româneşti şi trecutului nostru.

Spunea, între altele, noul şi tânărul academician:

„Apoi dacă acum două-trei sute de ani, focul sfânt al ştiinţei ardea cu atâta lumină în ţara noastră, din sânul căreia se năştea un Petru Cercel, Domn întreg la minte şi poet plăcut, apoi Cantemirii, unul istoriograf mare, altul poet nu mai puţin mare; un Neagoe Basarab, care înălţa pe malul Argeşului cel mai măreţ locaş dumnezeesc, vestit în toată lumea, — cum să nu punem cea mai nestrămutată credinţă în viitorul ţării noastre, binecuvântată de Dumnezeu, în care nici împilările duşmanilor, nici întunericul unor vremi amare n'au putut înăbuşi izbucnirea geniului naţional!"

... Inspirate cuvinte, pe care nu se poate să nu le citeşti cu recunoştinţa şi emoţia pe care urmaşii trebuiesc să le poarte premergătorilor...

Un prieten al nostru: Mistral

La 13 Martie 1914, murea, la Maillane, Frederic Mistral, geniul liric al Proveţei şi unul dintre cei cari au iubit ţara noastră, spre care şi-a îndreptat nu numai ochii, ci şi inspiraţia. Născut la 1830, Mistral a vroit să fie toată viaţa, cu o nobilă îndărătnicie, un poet al ţinutului său natal, al acelei minunate Provenţe, cântate cu inegalabilă fervoare creştină şi franceză, în cel'brul poem „Mireille" (Miréio").

Exemplul dat de Mistral, care se înclestă cu amândouă mâinile şi cu toată candoarea sufletului său de mare copil de solul strămoşilor săi, a dat naştere unei întregi mişcări poetice: aceea a felibrilor. O mişcare promovând panlatinismul şi pe care a cunoscut-o şi a iubit-o şi Vasile Alecsandri, poetul încoronat, sub privirile iubitoare ale lui Mistral, pentru a sa „Latină Gintă".

Când apărea Mireille, Lamartine, care nu împărţea oricând şi oricum laudele, scria, luat de un val de pur entuziasm:

„Un mare poet epic s'a născut. Un veritabil poet epic în timpurile noastre. Un poet primitiv în epoca noastră de decădere. Un poet care dintr'un dialect vulgar a făurit un grăiu clasic de imagini şi armonie, ce farmecă închipuirea şi desfată urechea".

Reacţionând împotriva sleirii de sevă şi de culoare a limbii franceze, Mistral a reuşit să-i infuzeze acesteia noui energii nebănuite. Apariţia acestui geniu popular a fost salutată nu numai pentru Proveţa, nu numai pentru Franţa, ci pentru visătorii din toate ţările, cărora li s'a indicat izvorul ce poate să reîmprospăteze oricând limba unei naţiuni: izvorul rusticităţii nealterate.

Dar noi trebuie să ne înclinăm înaintea amintirii lui Mistral şi pentru frumuseţea prieteniei pe care a ştiut să ne-o arate, atunci când puţine erau amiciţiile noastre şi când eram prea puţin cunoscuţi...

T. Radu

N O T E

Domnul I. Valerian

— publică în Revista Fundaţiilor Regale (Februarie a. c.) o nuvelă de un puternic dramatism, intitulată deosebit de sugestiv: *„Ochii fratelui de peste neguri"*. Acţiunea se desfăşoară în Basarabia îndoliatului an. Retragerea trupelor noastre dela hotarul de răsărit, cerul în lacrimi, pământul gâlgâind de revoltă şi durerea care a cuprins atunci sufletul întregului neam românesc, sunt redate patetic şi cu artă rară.

Folosim acest prilej pentru a sublinia că poetul şi prozatorul I. Valerian s'a dovedit în ultima vreme unul dintre puţinii noştri scriitori consacraţi, cari, părăsind sterpul turn de fildeş, au intrat în vâltoarea evenimentelor abătute asupra ţării, trăindu-le intens şi prezentându-le în adevărata lor lumină. Este în acest fericit mod de manifestare scriitoricească nu numai un aport considerabil adus culturii româneşti, ci şi o bine venită lecţie adresată, indirect, confraţilor mai puţin încercaţi în ale scrisului.

„Dacia Rediviva"

— publică în ultimul număr un esseu al lui Giuseppe Bottai, intitulat *„Filozofie şi revoluţie"* în care spiritul subtil al mediteranismului este împletit cu o putere de a pune just problemele şi a le da soluţii conforme unor nevoi ale momentului istoric.

Pledoaria pentru primatul filosofiei, premergătoare oricărei revoluţii, care dă omului tăria de a îndrepta datele dinamice ale voinţei sale este mărturia unei superioare convingeri despre spiritualitate. O naţiune are loc de frunte în istorie dacă creiază înglobând în involburarea ei o aleasă viaţă spirituală.

Falsei concepţii despre predestinare, i se substituie convingerea creatoare a gândirii. Istoria vremurilor noastre îi indică o temă esenţială: *„...să ne afirmăm în conştiinţa de a fi purtătorii unei mari lumini de gândire"*. Este ceeace ne trebue şi nouă ca o condiţie de activă prezenţă în istorie.

Filosofia care porneşte dela recunoaşterea tuturor elementelor drepţăţii naţionale şi sociale este aliata Revoluţiei. „Alianţa va rămâne, până când vor rămâne, nedesobite, gândirea şi dreptatea, în flacăra spiritului care este lumină şi căldură".

„Aur"

— Studiul d-rului Schultze este un fel de biografie romanţată a preţiosului metal pe care-l cunoaşte omenirea încă din cele dintâi epoci istorice, unii preţuindu-l până la provocarea de expediţii militare, alţii trecându-i înaintea argintul sau chiar vitele cornute.

Poporul cel mai bogat din Orient, Fenicienii, „bancherii ai antichităţii", cum îi numeşte Istoria, au acumulat cele mai mari stocuri de aur, proveniţi nu atât din exploatarea minelor lor, cât din întinsul comerţ făcut pe coastele Mării Mediteraniene.

Istoria aurului este strâns legată de marile cuceriri.

Babilonul, Tirul, Alexandria-Atena, Cartagina, Roma, Constantinopol sunt nume de oraşe unde au fost adunate mari tezaure particulare sau ale dinastiilor domnitoare în perioada istoriei antice şi a celei medievale.

Dacă altădată aurul era măsura extremă a valorii, astăzi îşi face drum în lume o altă concepţie. Lupta de întrecere între popoare este hotărită de alţi factori. Munca, pământul şi sângele vor duce naţiunile pe alte căi.

Autorul nu ocoleşte niciodată amănuntul pitoresc, extrem de bine ţesut între numeroasele informaţii noui, care fac din cartea profesorului Schultze o lectură extrem de interesantă.

Traducerea

— cărţii lui Walter Gericke, *„Din cer, oad soldaţi"*, este un prilej minunat pentru cetitoarul curios să cunoască istoricul paraşutei şi importanţa ei în războiul actual. Multe lucruri noui şi deosebit de instructive afli aici. Câţi ştiu că primul paraşutist a fost un berbec, un berbec obişnuit, cu care s'a probat reacţiunea organismului plecat spre pământ dela o mare altitudine şi s'a experimentat posibilitatea transportului aerian. Italienii au întrebuinţat prima oară acest mijoc pentru aprovizionarea trupelor, iar mai apoi americanii transportarea materialului de război. Germanii au dus la perfecţionarea definitivă a paraşutei şi la instrucţia unor trupe speciale şi foarte numeroase, care, în războiul actual au jucat, mai ales în Apus, un rol hotărîtor.

Originea paraşutei trebue căutată în China. Cel care a reuşit să reunească principiile ştiinţifice pentru lansarea cu paraşuta, a fost Leonardo da Vinci. Invenţia, rămasă mult timp necunoscută va fi perfecţionată la sfârşitul războiului mondial.

Se pare că sentimentul lansării cu paraşuta e unic.

Numai ea poate concentra în puţine clipe sentimentul celei mai mari energii, de întindere şi destindere simultană, numai ea cere în permanenţă riscul cel mai necondiţionat. De aceea şi răsplăteşte pe neofit într'o măsură greu de conceput, oferindu-i un sentiment intens, pe care numai aceşti oameni îl pot avea: sentimentul victoriei asupra lor înşişi. Cuvântul poetului nu este o vorbă goală pentru noi, parasutiştii:

„Dacă nu ne-am risca viaţa.
N'am fi meritat-o niciodată".

„Creatorii şi lumea lor"

— schiţele de critică literară — cum şi le numeşte autorul — adunate într'un volum masiv de d Ovidiu Papadima, rezuma o fertilă şi interesantă activitate a unuia dintre criticii tineri cei mai sobri faţă de ei înşişi şi de principiile lor.

Risipite dealungul anilor, prin reviste, „cronicile" d-lui Ovidiu Papadima, mărturisim că lăsau să ne scape afirmarea atât de amplă acum, în volum, a unor criterii de judecată foarte sigure şi meticuloase dela început. Autorul acestui volum nu a pornit întâmplător la drum şi lucrul acesta se face în întregime vizibil abia între coperţile cărţii „Creatorii şi lumea lor".

Cele trei mari capitole „Cărţi şi probleme", „Din lumea epicei" şi „Despre poeţi" relevă o arhitectură solidă o concepţie unitară, un mod de gândire niciodată trădător faţă de sine însuşi — adică, într'un cuvânt, un criteriu.

Metodic, d. Ovidiu Papadima şi-a lucrat întâi instrumente de precizie şi a lucrat apoi, cu ele, în chip constant, fără zigzaguri şi fără abateri. Deacea astăzi, când ne este prezentată în ansamblul ei, această critică — putând fi în acord sau nu cu propriile-ţi opinii — impune prin seriozitatea şi conştiinţa ei, căci operează în toate cazurile detaşat şi limpede, ferm şi egal, ca o adevărată profesiune de credinţă.

D. Ovidiu Papadima nu este un critic care afirmă, sau numai interpretează. D-sa este în adevăr un critic care crede.

Iar principala sa preocupare pare a fi aceea de a restitui unor principii estetice descărnate şi într'o măsură din ce în ce mai mare în ultimii ani, desumanizate, firescul lor conţinut etic şi uman. D-sa nu repudiază criteriul estetic. Dimpotrivă păstrează întreaga tărie, puritate şi întreaga singurătecă înălţime. Acolo însă unde ne ridicăm pentru a-i întâlni roadele artistice d-sa crede că putem şi crede că *trebue* să găsim deopotrivă valoarea şi belşugul unei etice superioare.

Cu acest caracter distinct, critica d-lui Ovidiu Papadima — oglindită convingător în „Creatorii şi lumea lor" — cere bunăcredinţă şi impune consideraţie.

S'ar fi cuvenit

— citată de toate revistele literare — ceea ce acestea ar fi şi făcut probabil dacă ar fi avut-o la îndemână — poema lui *Dimitrie Nanu*, poetul mort de curând, intitulată *„In ceasul din urmă"*.

Spirit profund religios şi de profundă discreţie, om cu însuşiri dintre cele mai alese şi poet remarcabil al vermii sale, suflet inobilat de o serioasă cultură şi traducător eminent din Racine, Corneille, Shakeskpeare, Beaumarchais, Musset, Banville, Tolstoi şi ataţia altii, Dimitrie Nanu s'a strecurat prin viaţă — mai ales în ultima vreme — ca o frumoasă umbră de argint.

Incărunţit de ani, trăind numai cu trupul printre noi, contemporan spiritualiceşte cu fruntaşii generaţiei eroice a literaturii noastre, el răspândea în preajmă şi în actualitate un parfum de trecut, un abur de tristeţe demnă, o gingăşie întârziată, o rezervă ce impunea fără ostentaţie.

Iată aci poema amintită, în suavele acorduri ale cărcia Dimitrie Nanu a reuşit să închidă presentimentul marei linişti de care se apropia, şi să-şi anticipeze sfârşitul, ca pe o prezenţă aevea:

Ce bine mi-i asa!
Neplâns şi neiubit de nimeni.
Moartea mea
Să nu trezească nimănui nici
o durere!
S'alunec nesimţit ca o părere
In apele uitării...
Un fapt mărunt, sfârşit numai-
decât...
Să ne rămână golul vag, urit,
Ce-l lasă cel plecat:
O grea tăcere
Ce spânzură ca aţa de păianjen
Prin unghere,
In casele pustii, de sub tavan...
Ce bine mi-i asa!
Neplâns şi neiubit de nimeni
Moartea mea
Să nu trezească nimănui nici o
durere!
O, de mas străcura
Alunecând în vesnicul abis
Incet şi nevăzut printre multime...
Nici paşii mei să nu-i audă
nime,
Nici uşa după mine când s'a'nchis!

„In ceasul din urmă" a fost publicată în ultimul număr al revistei „Vremea" din care am şi reprodus-o.

E un veritabil document, deopotrivă uman şi poetic.

D. prof. N. I. Herescu

— lucrează de mai mulţi ani la o monumentală — cuvântul nu este întâmplător — prezentare asupra „Istoriei literaturii latine".

Concepută în mai multe volume, lucrarea aceasta vine să împlinească un gol semnalat de vreme îndelungată şi să răspundă unor nevoi adânc resimţite.

Eforturi de bună seamă lăudabile au fost făcute în această direcţie până acum şi meritul în sine al acestor eforturi nu va apărea umbrit.

Dar o mare încercare de ansamblu, sinteză şi analiză totodată, îmbrăţişare a întregului câmp al literaturi latine şi descifrare în parte a sensului şi preţului principalelor opere ale clasicismului, faţă ceeace aşteptam şi faţă ceeace d. prof. N. I. Herescu se încumetă să ne presinte, în dubla sa calitate de scriitor şi de titular al unei catedre universitare de specialitate.

„Istoria literaturii latine" a d-lui N. I. Herescu se anunţă ca un eveniment de seamă în arena actualităţii noastre culturale.

Şi prestigiul de care se bucură autorul ei ca şi pasiunea înfăptuirilor mari care-l însufleţeşte, ne dau în egală măsură dreptul de a aştepta cu încredere apariţia acestei lucrări.

Primul volum va fi probabil în vitrinele librăriilor chiar în cursul actualului sezon literar.

VITRINA LITERARĂ de NEAGU RĂDULESCU

„MAI SUNT OAMENI BUNI", roman de Ionescu Morel (ediţia III-a).

Va apare **„LUNATECII"**, roman de **Ion Vinea.**

„CORA ŞI DRAGOSTEA", roman de **Dan Petraşincu.**

Va apare **„VATRA MAGILOR"** de **Teodor Scarlat.**

„MOBY DICK", roman de **H. Melville.**

„CAIET", versuri de **Păstorel Teodoreanu.**

— E, hai pune-mi la pachet şi cartea lui Morel.

Ion Vinea: *Şi acum să mă duc la redacţie.*

Cora: *— Nu mă mai întâlnesc cu tine, că Duminica în loc să mă duci la cinematograf, mă duci la cenaclu la Lovinescu.*

— Cum asta e vatra magică? A greşit autorul, poate şatra magică!

Moby Dick *(balena albă)*: *— Şi dacă cutia asta de conserve nu e proaspătă şi mă intoxic?*

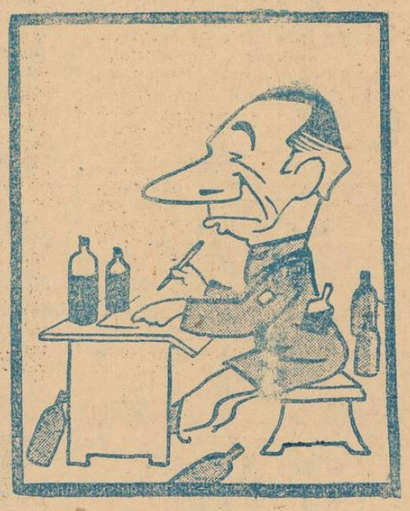

Păstorel: *Prea multă cerneală se consumă la un „Caiet" d'ăsta!*

Societatea Naţională de Editură şi Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", Bucureşti, str. Sărindar 5-7-9 (tel. 3.84.30) înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerţului Bucureşti. Tipărită la 13.III.1943

Anul II Nr. 53 — 5 LEI EXEMPLARUL — 21 Martie 1943

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

FINLANDA, ȚARĂ DE VIS ȘI EROI

KALEVALA

Nu este întâmplare că modestul doctor Topelius descoperă cele dintâi rune ale Kalevalei într'un cătun pierdut în imensitatea stepei din Carelia orientală. Versul octosilabic, nerimat, al cântecelor populare finlandeze nu s'a păstrat nicăeri atât de întreg ca în această Basarabie a Nordului, înstrăinată atâta vreme de inima finlandeză și semănată de destin în drumul poftelor de stăpânire rusești. Departe de viața sufletească a neamului, țăranii finlandezi din Carelia orientală au făcut din eroii plăsmuirii lor tovarăși de fiecare zi, pe care i-au îmbogățit cu generoasa sevă creeatoare proprie Nordului. O fantezie neostoiată a făcut din acești țărani autorii anonimi ai celei mai originale epopei naționale din câte cunoaște civilizația. Din conturul neguros și frământat al mitologiilor nordice, Kalevala se desprinde limpede și viguroasă, puțin rapsodică dar plină de prețioase incrustații lirice și cu o unitate de cadru și atmosferă, cum numai creațiile culte au.

In anul acela îndepărtat, dela începutul veacului trecut, când doctorul Topelius își tipărea cele cinci fascicole de culegeri folkloristice, nimeni nu și-a dat seama că neînsemnatele broșuri constituiau cea dintâi cheie spre descoperirea unui nou tezaur al geniului popular. Tiparnița aceea primitivă dela Abo, unde Väinämöinen, Ilmarinen și Lemminkäinen au îmbrăcat pentru prima dată vestmântul nemuririi livrești, a rămas în istoria culturală a Finlandei. Elias Lönnrot, care avea să desăvârșească ceea ce doctorașul iubitor de poezie începuse, a sesizat gândul central din fragmentele culese de Topelius. Și-a dat seama că destinul îl pusese pe urmele unei mari balade populare, fără să bănuiască, firește, adevăratele proporții ale Kalevalei. Veacul era tocmai favorabil selecțiunii și punerii în valoare a folclorului, astfel că Lönnrot a știut să pătrundă până la prețioasa vână a inspirației anonime și s'o copteze.

In clipa când a apărut în forma ei definitivă, Kalevala exista de mult pe buzele poporului. Poate că, într'o anumită măsură, epopeea aceasta, cu eroii ei simbolici, damnați și fără de cruțare triști, cu esențele tari de viață pe care le închide, cu natura ei protelcă, a fost unul din pilonii care au susținut poporul finlandez și l-au păstrat cu sufletul etnic nealterat. Fenomenul acesta nu este specific finlandez. L-am cunoscut și noi, în Carpații noștri, chiar dacă n'am avut decât steluțele de argint ale doinelor și cânteceior țărănești. Neamurile fără artă populară sunt sortite iremediabil morții. Viața lor seacă treptat, pierind fără a lăsa urme în lume. Neamul care și-a creiat un refugiu în universul povestirilor sale rămâne în istoria culturii prin ceea ce creează, prin contribuția sa la patrimoniul civilizației.

Kalevala a însoțit drumul Finlandezilor în perioade grele pentru viața lor națională. Sub stăpânirea Moscovei, poporul pe care natura îl încearcă în fiecare an cu asprimea ei necruțătoare, s'ar fi contopit treptat cu marea masă slavă, atras de mirajul unei culturi care știa să se impodobească cu luceferi de împrumut. Opera de soboi a culegerii acestei epopei este egală deci ca importanță cu o bătălie câștigată împotriva desnaționalizării. Pentru punctele obscure din biografia Finlandei, Kalevala semăna cu un puternic fascicol de raze proectat asupre trecutului. Inainte de toate, preferința aceea pentru o anumită lume era o indicație fără greș despre caracterul dinamic, de luptător, al Finlandezului. Nici Väinämöinen, nici Ilmarinen nu se puteau naște dintr'un neam răsărit pe generoasele fârmuri mediteraniene. Ambii sunt fii Nordului, și lupta lor împotriva Iehjolei, Laponia „unde nu vezi răsărind nici luna, nici soarele și unde nu crește fir de iarbă pe câmpie", este prefigurarea bătăliei neîncetate pe care omul o dă cu firea, pentru a ieși tare și biruitor din această trânță cu elementele.

Undeva, în Carelia, pe fârmul unui lac limpede ca un ban de argint picurat din cer, am auzit recitată Kalevala. In tăcerea desăvârșită a înserării de toamnă nordică, versurile se destorceau melodioase de pe buzele țărancei cu fața albă. Parcă se ruga femeea aceea și oamenii din jur se reculeseseră, ca la serviciul divin de Duminecă. Din isprăvile eroilor, pe care îi cunoșteam din tălmăcirea românească a epopeii, mi-am adus aminte de superstițiile noastre, de firul de iarbă a florilor din legendele noastre populare, pe care dacă-l așezi în crestătura palmei deschizi ușă și taine altora ferecate. Eroii Kalevalei cunosc și ei lerburi și buruieni vrăjite, făcătoare de minuni. Ceea ce este însă semnificativ (și mi se pare unic în istoria civilizației contemporane) e puterea magică a cuvântului, pe care numai Biblia o mai menționează.

Neam de războinici, Finlandezii și-au făcut din apariția Kalevalei sărbătoare națională. In fiecare an, la 28 Februarie, pe care pentru întâia oară l-am aniversat și noi, conștienți de superbul lui simbol, poporul finlandez sărbătorește forța creatoare a verbului, geniul anonim al neamului. Kalevala este prea adânc încrustată în inima culturii europene, pentru a nu căuta s'o descifrăm și noi pe clapele limbii românești.

George Sbârcea

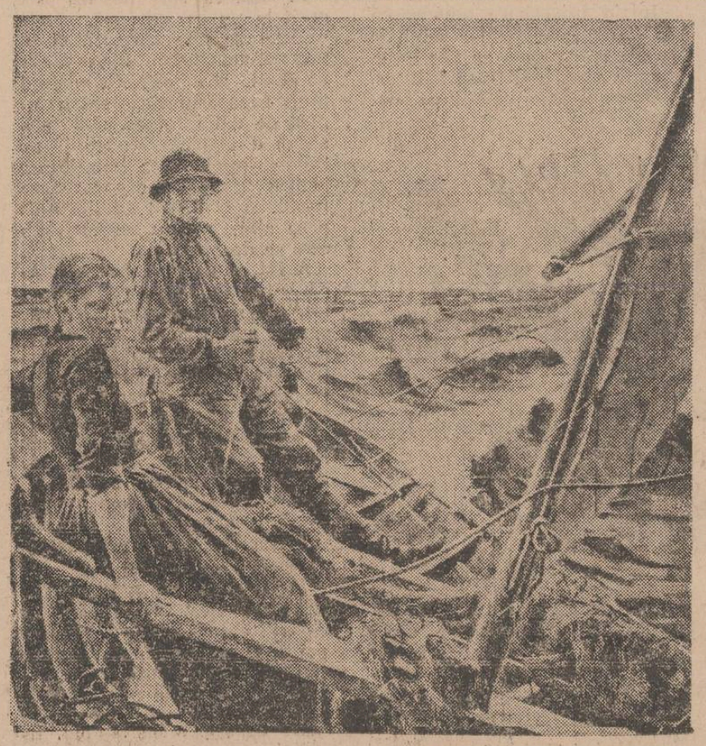

ALBERT EDELFELT — Pe Mare (1883)

KALEVALA și MIORIȚA

Expresii ale sufletului popular — nordic și latin — al Finlandei și României, Kalevala și Miorița au crescut din aceleași rădăcini adânci, spirituale de unde se ridică miturile și legendele.

„Iată că în sufletul meu încolțește o dorință. Iată că în sufletul meu începe să crească un gând: aș vrea să cânt, aș dori să mlădiez cuvinte sfinte, să înalț un cântec al neamului, un basm strămoșesc. Cuvintele mi se topesc în gură, vorbele se învălmășesc și se revarsă prin limbă, răspândindu-se în jurul dinților mei.", așa încep primele cuvinte ale Cântului I din Kalevala (traducere în românește de Barbu Brezianu).

Cum se poate vedea, această epopeie nordică, tumultoasă ca marea agitată, cu eroi mulți, acționând pe planuri diverse și estompate ca înșeși ceturile de miază noapte, este un cântec strămoșesc un cântec al neamului.

Anii 1830-1860 și mai târziu, când Europa convertită de Herder la un adevărat cult pentru cântecele și basmele populare și tot ce aparținea acestui depozit sacru de inspirație, începe cu un entuziasm fără margini să-și răscolească adâncurile, întorcându-se la popor și culegându-i creațiunile fanteziilor sale poetice scot la lumină și faptele eroilor din Kalevala. Cam în acelaș timp, poetul Vasile Alecsandri și prietenul său Alecu Russo întreprind călătorii în munți și culeg perla literaturii noastre populare, *Miorița.*

Ca și Lönnrot care culege diferitele rune pe care le va închega apoi în epopeia națională Kalevala și o va publica în 1849 în redactare definitivă — Vasile Alecsandri va publica în 1852 *Cântecele* sale populare în care Miorița ocupă un loc de frunte. Diferite prin cadru, prin realizare, ca și prin concepțiile ce străbat aceste opere, nu vom încerca să distingem o similitudine ce nu există, ci vom afirma că ele reprezintă sufletul etnic în ce are mai adevărat și mai expresiv al celor două popoare. In Miorița se manifestă într'un chip magnific seninătatea în fața morții, contopirea omului cu natura, expresii naturale la un popor de păstori și țărani.

In *Kalevala* evenimentele și veacurile se împletesc pentru a cânta expediții în mările de nord, lupte crâncene cu dușmani puternici. Elemente magice se țes în episoade fantastice. Totuși nu vom rezista seducției de face unele apropieri.

Mama bătrână, care apare în *Miorița,* cutremurată de teama dispariției fiului ei și întrebând pe toți de soarta lui, are un rol în unele episoade și în Kalevala, aproape identic. Iată cum jelușește o mamă pe fiul ei, crezut mort: *„Nenorocire mie! Sunt blestemată pentru zilele ce le mai am! Vai de zilele mele! Bietul de el, a fost lovit de o soartă așa de crudă, sărmanul meu copilaș a pățit-o așa de rău! I s'a întâmplat desigur o mare nenorocire căci din pieptenele lui a început să picure sânge...* (cânt. XIV).

Și cu acest pieptene miraculos, iată-ne trecuți de-a binelea pe tărâmul mai propice al basmelor noastre.

Sub ceturi nordice și sub soarele și limpezimea latină Kalevala și Miorița își ridică profiluri bine distincte. După peregrinări și aventuri în zări înegurate, apare caldă imaginea:

Pe-un picior de plai / Pe-o gură de rai...

Iulian Vesper

ȚARA DELA MIAZĂNOAPTE

Finlanda este cea dintâi țară europeană care a redescoperit continentului gustul tare al epopeii și larga respirație a marilor balade. Țara hiperboreană a celor o mie de lacuri reînvie în atmosfera timpului nostru, sensurile intacte ale eroismului, în forme de o puritate și perfecțiune helladice și cu un patetism inegalabil.

Țara dela miază-noapte a dat literaturii universale o epopee de mari splendori: Kalevala, care se așează alături de celelalte tezaure de peste timp ale lumii.

Acelaș popor, prin planurile unui războiu sguduitor, a dăruit omenirii și istoriei contimporane înțelesurile adânci ale unui nou umanism „a plantat în conștiința universală încrederea în virtuțile eterne ale omului, în prețul superior al spiritului, a creat o nouă etică, un nou așezământ al valorilor morale.

Un imperiu monstruos, geologic aproape, și-a revărsat puhoaiele peste granița unei țări muncitoare și cinstite. Finlandezii au rezistat cu o tragică măreție unui asalt care părea al imperiului însuși. Nici n'au avut vreme aproape să-și spele [illegible] și să-și [illegible] cari morții pe brancarde, că războiul a început din nou, cu alte dimensiuni, cu o altă înfrigurare. Atât a fost deajuns pentru a impune Finlanda în conștiința universală, cu o domnească înțăietate. Dar cecace a găsit un mai mare ecou în simpatia popoarelor a fost nu atât iubirea ei de independență politică și de păstrare a pământului național, cât gestul acela superb, de o nobilă grandoare, de a spune „Nu"! unor forțe care păreau ale destinului însuși și de a despica, într'un ocean de amenințare, afirmația cutezătoare a propriei valori.

Cred că în nicio țară din lume, decât într'a noastră, eposul finic n'a răscolit ecouri mai pure, mai grave și mai înalte. Stilul eroic al Finlandei se contura în spiritul nostru aproape ca expresia arhetipică a eroismului absolut, devenise norma superioară a adevăratei și perfectei existențe. De unde această stranie și irezistibilă afinitate, de parcă am fi ars în vâltorile aceluiaș destin. Se putea vorbi de un mod românesc de a iubi Finlanda. Oamenii dela noi știau destul de puțin și despre farmecul Kalevalei, despre muzica aeriană a lui Sybelius, nici nu simțeau o romantică atracție pentru peisagiile melancolice din Țara Septentrională. Prea puțini, chiar, știau despre perfecta civilizație morală și despre cinstea proverbială a oamenilor dela Nord. Și totuși, iubeam Finlanda. Poate unde aceeași sete eroică ne ardea ființa și un dor intens de împlinire, peste veac și vremelnicie, intuia în pulsația eroică a Finlandei prefigurarea unei existențe care putea fi.

Faptul că destinul ne-a legat în aceeași luptă n'a făcut decât să amplifice în noi lecția pe care țara Kalevalei o servește umanității, la acest început de ev al legendelor.

Finlanda se bate și astăzi cu acelaș cuget pur, cu acelaș eroism, cu aceeași patetică incandescență.

Horia Nițulescu

SCURTĂ SCHIȚĂ ASUPRA LITERATURII FINLANDEZE

Literatura finlandeză modernă s'a desvoltat abia în ultima sută de ani, odată cu trezirea conștiinței naționale și instaurarea limbei finlandeze ca limbă literară. Până atunci poezia populară constituia singurul tezaur spiritual al acestui popor, tezaur adunat în epopeea națională **Kalevala**, de folcloristul Elias Lönnrot. Odată cu apariția **Kalevalei** (1835), a fost trezită conștiința națională finlandeză, pentru care a luptat cu dârzenie filosoful J. V. Snellman, și dorința de a se creia o literfaură modernă într'o limbă literară proprie, realizată prima dată de bardul național, poetul Runeberg. Acești trei oameni de cultură: Lönnrot, Runeberg și Snellman, sunt considerați precursorii culturii și independenței fineze de mai târziu.

Multă vreme, limba oficială și, deci și cea literară, în Finlanda, a fost limba suedeză. La începutul secolului trecut însă, odată cu apariția **Kalevalei**, a început să fie agitată conștiința valorii etnice a acestui popor și dorința lui de libertate. Aceasta a făcut ca întreaga istorie literară fineză să fie strâns legată de istoria desvoltării sentimentului național și a particularității etnice.

Primul scriitor de mare însemnătate, creator de limbă literară și de opere cu amploare epică și lirică este Aleksio **Kivi**, un poet genial care a scris romane, teatru, poezii lirice, manifestându-se în toate genurile și luptând cu însuflețire pentru desvoltarea culturii naționale. Romanul său cel mai cunoscut „Cei șapte frați", este una din creațiile cele mai importante ale literaturii fineze. Activitatea lui intensă s'a desfășurat mai ales între 1860 și 1870 constituind un stimulent puternic pentru contimporanii și urmașii lui. El reprezintă curentul „etnicist", deoarece în opera sa a căutat să redea numai viața și particularitatea sufletului finlandez, în ce are el mai specific și esențial.

Un mănunchiu de scriitori, pe la 1880, a îmbrățișat ideea naționalistă și liberalismul progresist, constituind o fază nouă în evoluția culturală. Dintre aceștia, mai însemnați sunt: **Arvid Järnefelt**, **Minna Canth** și **Juhani Aho**.

Aceștia pun în practică ideile marelui naționalist Snellman, dar îmbrățișează în acelaș timp și ideile sociale și politice cari existau în Europa atunci. Acest grup de scriitori a constituit un fel de „Junime a Finlandei", cum era și numit uneori, având un ziar propriu, creînd un curent de idei nouă, înființând chiar edituri ce ființează și astăzi.

La începutul secolului nostru literatura fineză îmbrățișează toate marile idei europene (filosofia lui Nietzsche, în special), dar adâncește și mai mult conștiința valorii inspirației naționale, aceasta provocată mai ales de pretențiile rusești ce deveneau tot mai agresive. In această epocă apare **Eino Leino**, un mare poet național, care a dat poporului său câteva culegeri de balade și legende de inspirație kalevaliană, de mare valoare artistică. Din aceiași generație fac parte poeții: **Larin-Kyösti**, **Otto Manninen**, traducătorul lui Molière, Homer, Goethe, etc. **Koskenniemi**, actualmente profesor universitar, și **Juhani Siljo**, mort în războiul de independență. Dintre romancieri, trebuesc citați: **Linnaunoski**, a cărui operă e tradusă în limbile europene, **Joel Lehtonen**, **Maria Jotuni**, **Aino Kallas** etc., cari îmbrățișează mai ales mediul vieții țărănești și al atmosferei finlandeze, descrisă cu mult talent în operele lor.

După primul război mondial și odată cu câștigarea independenței naționale, literatura fineză se desvoltă simțitor și cantitativ și calitativ. Generația „de după războiu" e la pas cu Europa. Atinsă curentele vieții din continent, își însușește fervoarea intelectuală a Occidentului și ia o atitudine revoluționară în câmpul artei față de tot ce este vechi și academic. Poetul care a ajuns, în această direcție, la o realizare importantă este **Uuno Kailas**, înconjurat de o întreagă pleiadă de „tineri" ca: **Lauri Viljanen** (critic eminent) **Arvi Kivimaa** (romancier, dramaturg, eseist), **Kaarlo Sarkia**, poet strălucit, și alții.

Legătura între această revoluționară „generație tânără" și între generația precursorilor, o face grupul scriitorilor cari unesc în opera lor elementul etnic și național cu elementele psihologiei moderne. Din aceștia fac parte: **F. E. Sillanpää**, încununat de curând cu premiul Nobel, **Heikki Toppila**, care se inspiră din mistica populară, **Arvi Järventaus**, în ale cărui povestiri trăește Laponia, de unde și-a luat materialul romanelor sale, **Artturi Leinonen**, romancier istoric, **Einari** un puternic descriptiv al naturii, și alții.

Toți aceștia au scris în limba literară finlandeză. Paralel cu aceasta, există și o literatură finlandeză scrisă în limba suedeză, al cărei precursor este poetul **Runeberg**, considerat bardul național al Finlandei. Opus spiritului său realist și clasic, este poetul **Topelius** care, pela mijlocul sec. XIX a excelat în poezii lirice, romane istorice și povestiri pentru copii. Către sfârșitul seco-

Pericle Martinescu

(Continuare în pag. IV-a)

EINO LEINO

Legenda Finlandei

Pe când Mântuitorul Isus trecea prin lume
Cu Petru lângă Sine, — credință îngândurată,
Prin înserarea caldă a primăverii bune,
Privirea lor cuprinse Finlanda luminată.

Și rezemați în seară de strălucirea albă,
Desprinsă din mesteceni, visau privind pe lacuri,
Plutirea liniștită de insule ușoare.
Și Petru, gândul tainic, îi spuse cu întristare:

O, Doamne! In ce țară visarea ne-a adus!
E afât de arsă truda acestor oameni trudnici.
Ogoarele's puține. Pământul plin de stânci,
Mărește pustiirea tristeților adânci.

Incet, zâmbit-a Domnul: E poate așa cum sp
Pământul țării este și rece și avar
Și rodul nu sosește nici când așa ușor.
Poporul însă are un suflet cald și rar.

Cuvântul lui în zâmbet se risipi încet,
Și mlaștini se preschimbă'n pajiști și ogoare,
Iar lacurile toate deodată străluciră
Și frigul aspru este învins de mândrul soare.

Drumeții iar porniră în zări spre nesfârșire.
In asfințirea caimă din primăvara'n floare,
Un alb mesteacăn parcă șoptește'n amintire:
Surisul Lui visează și azi pe lacuri clare.

Traducere de **Victor Stoe**

Note de drum

Străbătând Carelia

O dimineață vie, strălucitoare, consistentă, — parcă altfel decât diminețile pe care le-am cunoscut în țară. Aerul e mai dur, lucrurile și cerul mai clare și ceva aspru, sever, o impresie de măreție flutură prin aer. Poate și faptul că păsim acum tocmai prin locurilor unde a fost celebra linie „Mannerheim" ajută la cristalizarea acestei impresii deosebite.

Ne-așteptăm să vedem cine știe ce metereze, cine știe ce turnuri de granit, cine știe ce cazemate și forturi de otel. Si'n loc de toate acestea, o câmpie deschisă, puțin ondulată, scrijelată pe cerul limpede, ici și colo, de câte o ciosvârtă de copac, cât a mai putut scăpa din aprigul iureș al bombardamentelor.

A, iată și două cazemate, deoparte și de alta a soselei. Aproape două mușuroaie de pământ, atât de bine sunt camuflate. Mai încolo, pe câmp, alte două trei. Dar cum s'o fi chemând câmpul acesta? Ofițerul finlandez care ne întovărășește, răspunde prompt întrebării noastre:

— Satul Suuma!

Ne uităm din nou pe câmpie. Doar nu s'or fi mutat mirajurile din pustiile ecuatoriului către polul nord! Satul Suuma!? In jurul nostru nu se desfășoară decât acelaș peisaj. Nici urmă de așezare omenească.

Ofițerul finlandez zâmbește:

— A fost sat pe tot șesul care se întinde înaintea noastră. Satul Suuma. (Numele acesta nu-l e cunoscut din comunicatele războiului de iarnă ruso-finlandez). Dar populația a fost evacuată și, după cum vedeți, din sat n'a mai rămas nimic. Acum are să se refacă...

Era impresionantă, în dimineața aceea clară și în pustietatea de-acolo, dârzenia celor câțiva bătrâni țărani finlandezi de a-și reclădi colibele lor de lemn...

Stăruie o vigoare în natură și la oamenii acestia din nord, care se infiltrează cu încetul și în vinele noastre.

Automobilele ne duc grăbit mai departe spre sudul Careliei desrobite, spre Viipuri, apoi și mai în jos, către Leningrad, (frontul e numai le 16 km. de orasul lui Petru cel Mare).

Peisajul nu se schimbă și nu se va schimba tot timpul săptămânii de colind prin Carelia și pe frontul finlandez: un lac, o pădure deasă, iar o pădure și-un lac și, printre ele, suvița subțire și ondulată a soselei albe pe care mergem fără odihnă cu opriri la diferite cantonamente și cartiere ostășești. Din când în când, întâlnim pe drum câte un soldat blond, înalt, înăsprit, călcând voinicește în uniforma lui gri.

Undeva pe front, ne întâmpină generalul Pajari.

— Unsere Rommel! (Rommel al nostru!) — ne șoptește ofițerul finlandez.

Un bărbat înalt, vioi, voinic, cu o sprinteneală care surprinde și cu o putere svâcnindă în mușchi pe care o simți dela distanță. Nu cred că vreunul din noi ar primi bucuros să se ia la trântă dreaptă cu acest general finlandez! Nici chiar toți laolaltă contra lui singur...

Apoi ne pofteste la cartier.

O cabană de lemn, pe malul apei. Inăuntru numai mobilă de lemn, primitivă: un trunchi gros, scobit cu barda și transformat în fotoliu, destul de comod de altfel. Din alte bucăți de trunchiuri secționate, s'a întocmit o masă. Cană de lemn, lingură de lemn, farfurie de lemn, nicăuna lucrată fin, la rândea, ci toate tăiate dea-dreptul din copacul fulgerat de secure.

Iar omul! O clipă nu stă locului... Supraveghează, servește, explică, dă ordine și primește rapoarte, vorbește cu subalternii repede, precis, apropiat, cu o căldură care îi înfierbântă ochii și cu o hotărâre care nu admite nici o contrazicere, nici o șovăiala.

Sunt încredințat că generalul Pajari își stăpânea oamenii cu voința și siguranta lui ca sub puterea unui fluid magnetic. Îi iubea, îi cunoștea, îi proteja, știa să-i întrebuințeze pe fiecare la cel mai bun loc, și-i domina pe toți prin cugetarea limpede, prin vigoarea fizică, prin actiune rapidă și curaj.

Unul din șefii armatei finlandeze care, prin ființa lui, ne explica nouă, oaspeții veniți de departe, misterul eroismului micului popor prieten dela nord.,

Valeriu Mardare

GREŞALA LUI DUMNEZEU

Nuvelă de SABIN VELICAN

(Urmare din numărul trecut)

Da, da, o să meargă oriunde alături de Păun. Are braţ de fier şi piept tare ca bolovanii rotunjiţi în rostogolirile primăverii ce vine cu huete de pe coastele întârziate sub zăpadă.

Baciul cel bătrân le-a dat o săptămână de şedere în voe, după ce a umplut desagii de pe umărul voinicului cu caş proaspăt şi burdufe bătute cu brânză aurie, cojită în clipoceala de seară a busneagutui dela stână.

Aveau şapte zile şi şapte nopţi înaintea lor. O viaţă întreagă, poate singura viaţă a tinereţii deslănţuite din jurul muncii, grijii, luptei...

In seara dintâi au pornit amândoi într'un gând spre hăţişul pustiu dela isvoarele apei ce curg pe la gura peşterii celei fără fund.

E un loc pustiu, cu cărări de vulpi, cu hăţişuri de căprioare, cu scormoniturl de vieri sălbatici, care caută jir la rădăcinile făguilor. Oamenilor nu le place locul acela cu ţânţari albaştri ce se joacă peste ochiurile de apă, cu flori înalte şi bogate în frunze, a căror culoare e aproape neagră de verde ce e, cu miros de părăsire, de neumblet, de viaţă neîncepută, copleşitoare pentru umerii sleiţi de soarele luncilor din vale.

Locul acesta a deschis braţele celor doi tineri. Şi-au întins trupurile albe ca două pâini coapte, cu grijă, fără pripă înfometaţilor de ei, şi în mintea amândurora s'au împletit cununi de mulţumire pentru bucuria de a simţi, de a înţelege viaţa, graiul muntelui şi apei.

Aproape de tot, vedeau gura neagră a peşterii. Lumea are o carte de poveşti despre acest bordei nestrăbătut de nimeni până la capăt. Din toate basmele, Tudora o oprit numai unul. Acela în care se spune că sufletele celor morţi pe munte, fără cruce, fără lumânare, fără ciob de candelă, vin în nopţile negre şi-şi plâng singurătatea în adâncimile din inima pământului pietros, şi lacrimile lor se prefac în nisip mărunt, ce se strânge în grămezi ascuţite ca nişte căciule de sare albă, umedă. Când oamenii se apropie pe nesimţite, duhurile morţilor se preschimbă în lilieci fugari, ce-o iau năuci spre fundul peşterii, ori rătăcesc prin pădurile umbroase.

— Bieţii... a oftat copila Bradului.

Păun a început s'o legene pe svâcnetul braţelor, desvelindu-i mai întâi un umăr rotund şi alb ca o mogâldeaţă de lumină, ce sperie pe străinii rătăciţi în viaţa pădurilor. I-a desnodat băerile cămăşii de in, şi în palma aspră a păstorului a prins a tremura, ca un porumbel de tăiere, sânul curat a fetei peste care, luna dând cu mâinile într'o parte crengile copacilor, a pus un sărut în locul flăcăului împietrit, îmbătat deasupra comoarei stăpânite.

Tudora ţinea perdelele ochilor trase. De sub oblonirile dulci, vedea însă fiecare dorinţă a stăpânului nou, şi cu fiecare părticică a trupului geluit de mâinile lui Dumnezeu, se dăruia viitorului, ca în împlinirea unei rugi sfinte.

Şi atunci s'a auzit un fâlfâit de aripi în oprire şi de lângă ei toată întinderea s'a trezit de cântecul răscolitor al unei privighetori, aduse acolo de duhul nopţii, nasul ciobanilor singuratici.

Odată cu pasărea măiastră, toată viaţa adormită la gura peşterii, s'a însufleţit, şoptind, gemând, lăcrămând...

Frunzele tăinuiau în prelingeri, în susur de descântec la urechile văzduhului.

Ierburile se clătinau risipindu-şi miresmele tari, ameţitoare, ca nişte făcături vrăjitoreşti.

Crengile stejarilor se frecau în îmbrăţişări şi întinderi către Cer, ca şi cum ar fi vrut să adune necuprinsul de bucurie.

Nisipul din scorburile stâncilor, ieşea bătut de vânt şi în coboriş spunea o poveste, a miilor de ani cu naşterea şi moartea, stâlpii dela temelia Firii.

Gâzele cu scântei sub aripi, luminau aşternutul de lângă apă, înlănţuindu-se tăcute în cercuri grăitoare ca nişte slove pe care cei trăitori în sihlă le pricep.

Prin luminişuri îşi iţau horturile adulmecând, ţiute, tremurând ca şi undele apelor zorite.

Din firele pământului se înălţau anuri ciudaţi ca o mărturisire a frământărilor rodnice din adâncurile sânului....

Dinspre gura neagră a peşterii veneau nechematele umbre urgisite să n'aibă hodină...

Si întreaga pornire a firii ocrotitoare şi tinereţei lui Păun Oieru şi Tudora Bradului, se risipea în noaptea nunţii lor în fărîmi de uitare şi fericire, cântec de desăvârşită închinare în faţa măririi şi contopire în freamătul adâncului:

— Deschide Doamne luminişurile să ne bucurăm de bucuria ta, să călătorim pe razele soarelui care duc dela noi la tine!

Deschidă Doamne ferestrele colibei noastre de roauă, să se veselească zorii vieţii de păstor înfrăţit cu singurătatea!

Deschide Doamne cutia cu zâmbetele tale şi coboară să încercuieşti cu auriul feţei fericite, nunta frunzelor, a florilor, a ierbii, a stropilor de apă, a licuricilor, a căprioarelor, a oamenilor!

Deschide Doamne poarta dela întrarea cărării ce duce la nesfârşit!"

Deodată creanga unui fag a pârâit aspru, ca frântă de liniştea vremii. La schitul din vale a bătut clopotul de miezul nopţii. Suna ca de mort.

Păun Oieru s'a dat deoparte, a oftat, şi-a făcut cruce şi-a băiguit ca trezit dintr'un vis urât.

— Doamne, e o greşală Doamne!

A doua zi Păun a fost trist peste seamă. Se uita cu jale la frumuseţea Tudorei şi nu ştia ce să creadă şi cum să-i spue crudul adevăr, pe care ei însuşi nu-l putea primi.

Fata nu-i pricepea mâhnirea. Credea că aşa trebue să fie după nuntă. Ii lua capul pe genunchii albi, ca şi pielea de mătasă a coapselor netede, şi-l mângâia învăluindu-l în surâs, dându-i-se cu ochii în fiece clipă.

Tinereţea păstorului se răsvrătea zadarnic. Lupta în van cu credinţa că ar putea fi amăgire.

Când nu s'a mai putut ţine cu firea, Păun Oieru cel păcălit de orândă, a gemut, dându-se cu capul de stâlpul cerdacului, a nenorocire:

— Tu, Tudora, nu eşti ca toate femeile...

— Cum? — a îngălbenit fata, astrucându-şi genunchii.

— Nu ştiu, nu pot lămuri. E o greşală a lui Dumnezeu!...

A început să-şi tragă părul cârlionţat, smulgând inele întregi pe care le călca muşcându-şi mâinile de furie neputincioasă.

— Tudora, tu, ştii, aş vrea să te cuprind şi să fug până la Dumnezeu cu tine!

Chipul tânăr al bărbatului se strâmba de durere. Fruntea se încununa de broboane. In bătaia soarelui, pe pielea roşie, arsă de focul cerului, păreau picături de sânge.

Tot trupul omului era încordat. Muşchii braţelor tresăreau ca bolnavul în somn. Oasele fălcilor ameninţau alături de săgeţile ochilor mistuiţi de vâlvătăi.

Intreaga fiinţă omenească sta gata să ţâşnească din carne vânzolită de temeri, de necunoscut, de ciudăţeniile firii atotstăpânitoare.

Tudora a înţeles din înfăţişarea lui că nu-i poate fi femeie, că ceva, greşala aceea despre care îi pomeneşte, stă în calea legământului lor.

A vrut să vadă cu ochii ei greşala şi s'a lăsat spre gâldăul din jos al râului, acolo unde vin fetele şi femeile să se scalde în umbra animilor, lăsându-şi la vultori podite cu humă netedă, picioarele gâdilate de cozile păstrăvilor turburaţi din culcuşuri, pe fund de albie tărmurită cu rogoz, unde se învârtesc apele şi-i leagănă în somn dulce.

A găsit numai o fată şi i-a fost ruşine să iscodească. Mai

târziu a venit o femeie şi din vorbă în vorbă, i-a spus păsul. A văzut-o speriată la început, apoi cu râsul bucuriei pe ochi mai întâi, pe buzele veştede la urmă:

— Eşti ca nelumea fetico! Nici băiat, nici fată.

A doua zi, când a trecut prin sat, cu zăbranicul tristeţei pe chip, neştiind ce să facă, toţi oamenii o măsurau din urmă şi pe toate feţele citea ca o învinuire:

— Eşti ca nelumea!

Păun sta neclintit, cu părul nepieptenat, mitos ca o blană de berbece încurcată de spini, cu barba nerasă, cu obrajii scofâlciţi de marea grijă pe care socotia el, niciun alt păstor n'a mai avut-o.

Ochii lor se întâlneau umezi, înlăcrămaţi. Braţele tinere se încolăceau şi apoi cădeau desprinse. Se vedeau cămăşile sărind în dreptul inimilor pornite şi ele în hohot de plâns cu toată carnea trupurilor, cu toată sufletarea acestei cărni.

In dimineaţa următoare, când s'a sculat Păun Oieru a găsit traista cu pita şi brânza gătite de drum, iar pe Tudora nicăieri. Insemna că el trebue să se întoarcă la oile din munte.

Voinicului i s'a făcut deodată întuneric. Părea că ceva i-a smuls pământului, că puteri de farmece îl mânau spre goluri din văzduh, în care nu era nici aer, nici soare, nici mireasmă, nici cântec ci numai pustiu friguros...

Tudora era femeia lui. Ea nu putea pleca. Greşala? Nu se ştie dacă nu e greşală a lui. Pentruce să fugă, să-l lase, când o simte albă, netedă, moale, fânără, şerpuind prin sângele trupului său, înnodând cu sine, împletită cu sine, în apele sufletului său?

A ieşit speriat în drum, oprind primul întâlnit, pe care l-a apucat de umeri sgâlţâindu-l de i-a îngheţat pe buze începutul de rânjet omenesc:

— Unde-i Tudora?

Intr'o înjghebare omenească de câteva case, cum e satul de pe râpa muntelui, se ştie totul, fiecare casă fiind casa tuturor.

Oamenii se bucurau ca oamenii de încurcătura celor doi tineri, făceau glume pe socoteala faptului nemaiauzit, departe de a ghici durerea. prăbuşirea ce se pregătea în inimile sărmane lovite de nestatornicul joc al firii.

— Unde-i Tudora?

— A trecut spre peşteră?

Glasul omului tremura speriat, iar când Păun l-a îmbrâncit, avântându-se în alunis, s'a crucit ca după trecerea unei arătări.

Departe, sub coastele dela intrarea în peşteră, se auzea ca un răsunet jalnic, necurmată chemare a soţului părăsit:

— Tudoară!... Tudora!... Tudoră!...

Fata a plecat în zori de zi răcorindu-şi pulpele în apele de roauă nesărutată de soare. A trecut pe lângă schitul cu cei trei călugări surzi şi slimoşi, înveliţi în caftane sdrenţuite de semănau mai mult a cerşetori, s'a închinat în dreptul crucii, şi trăgându-şi tulpanul pe ochi, să nu le vadă lumina lăcrimile, s'a înfundat în hăţiş.

Ii venea să ţipe, să-şi rupă cămaşa de pe trup, să-şi sfâşie carnea de pe oase. Jalea după frumuseţea vieţii, o cuprindea ca o năvală potopitoare.

Abia înfiripată, bucuria se destrăma. Cu ce a fost ea vinovată pe lume, să se nască aşa. să poarte neştiută atâta vreme semnul ruşinii încrustat, ca o cusătură mai mult de cât trebue, în carnea lăsată de Dumnezeu?

Prin mintea turburată de despărţire, de rupere de lângă omul drag, îi treceau şuvoae de întrebări, de bocete, de vaete, de răcnete pe care nu mai avea tăria să le arunce în lume. Cine ar fi auzit-o? Cine ar fi înţeles-o?

Fugea tocmai de această lume, din care făptura ei nedesăvârşită aducea groaza desvăluirii unei taine atât de mari, încât covârşea lumina mândrului său trup şi chip.

In fuga ei spre peşteră s'a oprit la un cot de apă, unde undele fac line coveiuri, şi în faţa adâncurilor cu nisip de aur pe fund şi-a oglindit chipul mult prea frumos pentru lumea de unde pleca, şi-a pus stropi din ghiaţa isvorului pe inima mult prea simţitoare pentru pământul din care era ruptă, şi-a răcorit sânii mult prea albi pentru negura din care se desprindeau.

A intrat pe gura peşterii. Adâncul a înghiţit-o cu paşi cu tot. Nu şi-a întors nici măcar gândul spre oameni. Chinul celor două zile desbroboditoare o împingea, o mâna din urmă, o rostogolea să se piardă să se depărteze de groaznicul adevăr al neînsemnatului fapt legat de carnea păcătoasă, turnată de Ziditor în singura formă pe care oamenii o cunosc, o preţuiesc şi o primesc.

Fugea de sine. Fugea totuşi cu sine.

Picioarele îi sângerau prin sgrunţurii peşterii. Se împiedecă de oase vechi prin besna pereţilor umezi din care picurau şiroae de nisip cleios. Capul se atingea pe unelocuri de tâtele boltii şi mâinile se sgâriau de asprimea stâncii, în proptire.

Se adâncea în inima pământului fără şovăire. Mai departe, cât mai în afund, purtată de un singur gând: să se târască până va muri singură, aşa cum Dumnezeu a blestemat-o să fie ca nelumea.

Şi în inimă simţea totuşi clocotul amarului, părerii de rău pentru lumina în care a crezut, pentru dumnezeirea din fiecare făptură a pământului, din om în deosebi.

Ieri a fost atâta soare. Ieri... Cât de putină vreme a trecut de ieri! Şi acum, deasupra gemătului strivit sub pornirea spre gol, stau munţii, negurile, pustiul...

Omul? Ce-i omul?

Toată fiinţa Tudorei se strângea, se chircea într'o schinteie de vreiere: istovirea. Tot trupul, lovit prin hăul peşterii cu miros greu de necercetare, cu vatra necălcată de nimeni, toată carnea pisată de căderile şi alunecările în fugă pe dibuite, ardea. Căldurile ca nişte limbi de foc se urcau spre cap, îl învăluiau în marama ametelii.

Deodată i s'a părut că o strigă cineva:

— Tudoră!...

I-a cunoscut glasul. Era aşa de sleită... A gândit că-i un vis. Chemarea a luat-o drept o presimţire, o dorinţă, o prea vie părere de rău, tâşnind ca o mustrare spre trezire.

S'a încordat cotind pe după pietrele scorburoase. Ştia că peştera n'a fost trecută de niciun om din sat, până la capăt. Unii credeau că răzbate dincolo de munţi. Ea socotea că nu. Cărarea duhurilor pe sub steiuri nu poate avea două intrări. In sbuciumul depărtării de lume, fata şimţea adierile tot mai dese ale umbrelor adăpostite în peşteră, ba chiar le auzea şoaptele sfioase, mângâieri, nădejde pentru cei alungaţi.

Tudora s'a clătinat isbită în tâmplă de prăvălirea unei pietre din tavan. O aşchie mică dar colţuroasă ca o limbă de om, a pălit capul şi ea ameţit al fetei, care s'a lăsat ca moartă în frigul întunericului.

Se auzeau în şerpuirile bolţii numai răsuflările ei pripite şi ecoul dinspre intrare:

— Tudoră!... Tudoră!...

Intr'o clipă de limpezime, dându-şi seamă că trăeşte încă, fără murmurul vreunui cuvânt, trupul ce mai avea o fărâmă de vlagă, a pornit-o târâş în coate şi în genunchi, purtând cu greu prin ascuţişul bolovanilor neasemuitul cap cu cozile lungi care se agăţau ca nişte sfori despletite prin crestăturile pietrelor...

Tudora îşi ducea ultima licărire a vieţii spre nesfârşit.

Dela o vreme, călătoria de vierme a omului era abia o clintire, abia un semn între viaţă şi moarte, iar strigătul de rugă al tovarăşului din urmă, tot mai desluşit:

— Tudoră!...

După un colţ, dincolo de care se deschidea un luminiş neştiut de basmele satului, fata s'a oprit în prăbuşirea sleirii.

De sus, dintre crăpăturile stâncilor, coborau razele soarelui în amiază şi lumina răsfirată în pale, în pânze de păianjen, în beteală aurie, acoperea trupul, faţa curată a fecioarei adormite în peşteră.

Şi cununa razelor se încherba deasupra frunţii care s'a cioc nit cu muntele şi-a spintecat negura, dând chipului tânăr de fată mare semnul marilor mirese...

Şi prin deschizăturile pământului veneau în adâncuri cântările firii ce călăuzeau nunta sufletului păstoriţei, care a alergat până s'a regăsit:

— „Doamne, desprinde-ne din tină, ca să putem pluti mai uşor spre tine!

Doamne, strânge grăuntele făpturilor noastre, suflă cu pojar peste ele, ca să nu mai avem la ce ne cobori privirile spre pământ!

Doamne, tu eşti para şi noi fluturi orânduiţi să ne vârâm în văpaia mistuitoare.

Tu eşti cunoştinţa, noi râvnetul.

Tu vezi necunoscutul, noi dorinţele.

Tu stăpâneşti bucuriile rodului, noi durerile sfârşitului.

Tu cuprinzi împlinirea; pe noi ne risipeşte despărţirea.

Doamne, înţelege-ne în puţinul nostru şi lasă-ne să pătrundem în bogăţia ta!"

Fata isgonită din lume se lipea, împietrea pe vatra peşterii, sub cântările firii, întretăiată de strigătul tot mai apropiat al bărbatului părăsit:

— Tudoră!... Tudora!...

Păun Oieru a îngenunchiat lângă trupul Tudorei, covârşit de osteneală.

Ii venea să creadă că femeia lui s'a oprit sub cupola unei biserici şi că prin ferestruicile turnurilor se cerne lumină peste obrajii albi, stinşi de viaţă.

Nu, nu era moartă, ci numai adormită, furată de somnul unei sfârşeli a puterilor, cu duhul înnegurat de vremelnica năvală a pogorârii în străfunzimile odihnitoare, de unde isvorăsc începuturile.

Aşa credea voinicul, punându-şi urechea pe sânul sub care dorinţa lui se sbătea uşurel, a semn că Tudora trăia.

In capul său îşi încingeau temerile focul şi duduiau întrebările nedeslegate.

A apucat trupul cald încă al fetei în braţe şi a cotit prin luminişul ce da în afara peşterii. Drumul înapoi ar fi fost cu neputinţă. Era cu genunchii numai o rană, şi odată ajuns lângă Tudora, dacă nu i se deschidea o cărare lăturalnică s'ar fi prăbuşit mai întâi în somn, poate somnul cel fără sfârşit, în gheţăria bordeiului adânc în piatră.

S'a urcat din tapşan în tapşan, cu mare chin. A strâns părul fetei sub tulpan, să nu i-l mai agaţe crengile tufarilor chirciţi prin afundături, i-a rezemat capul pe piept şi se protăpea în picioarele sângerate, strângând-o în tremur de frică să n'o piardă iar, de puţinătatea puterilor, gata, gata să se prăvălească la câte un alunecuş.

Când a ieşit afară, soarele asfinţea. L-au apucat ameţeli şi nu putea ghici locurile străine din munte, pădurile bătrâne prin care nu trecuse niciodată sau doborât de încordări, nu mai avea tăria să şi le aducă aminte.

Se învârtea în loc neştiind ce să facă. Nicăieri nicio urmă omenească. Pustiu nepătruns, neturburat de niciun semn de viaţă măcar. Sta gata să lase scumpa povară pe un colţ aşternut cu muşchi şi frunze de anul trecut, când a auzit pârâit de crengi şi din hăţişul suriu, s'au desprins doi urşi voinici ca doi oameni.

Mergeau în două picioare, cu capul sus, cu frunţile întinse sub cer. Păun Oieru a înlemnit cu ochii în ochii lor sfioşi, ochi cerând iertare parcă, priviri pentru care trebue să colinzi mult pământ, spre a le întâlni la oameni. Şi ce mişcări liniştite! Abia se clinteau spre a se apropia, ca şi cum le-ar fi fost în gând să nu se amsetece cuiva ce se odihneşte.

Dar boturile? Mustăţile săine se sgribuleau în întinderea buzelor păroase ce surâdeau. Da, surâdeau. Era o nebunie, în dosul căreia Păun Oieru vedea strălucind dinţii albi, colţii fiarelor, aşa cum le ştia el dela stâni. Acum gura ursului era o gură de om blând, îngăduitor, pe care n'o putea pricepe.

Urşii nu erau urşi, ci mai de grabă duhuri încarnate în pielea lor fumurie.

Când cel mai arătos i-a luat fata din braţe şi s'a întors în negura pădurii, urmat de câteva frânturi din vreme de celălalt, Păun Oieru a rămas cu mâinile goale ca şi cum s'ar fi odihnit încă Tudora între ele.

Singur.

Şi-a scuturat capul şi pletele au pocnit ca sfârcurile de fuior. Desmetecirea a luat locul sfârşelii şi ochii s'au lărgit răscolind necunoscutul cu priviri le neomeneşti.

I-au luat a doua oară femeia.

Tudora era vie, era soţia lui şi numai un nătâng de cioban ca el n'a fost în stare s'o apere. A bănuit pe Dumnezeu de o greşală asupra căreia se îndoieşte. Fata cu care s'a cununat în miez de noapte pe pat de floare, a fost prea frumoasă, spre a i se găsi vreun cusur. Nepriceperea lui a greşit.

Şi acum i-a fost furată de sub ochi. Cine sunt urşii aceştia? Sufletele pustiului? Duhurile care pedepsesc necredinţa?

El s'a arătat slab, şi-a mustrat femeia pentru ceea ce el singur nu ştie dacă a fost sau nu cu adevărat. Nevinovata a fugit în scorburile pământului, unde au aşteptat-o întruchipările celor stinşi de mult prin suferinţă şi bănuială ucigătoare.

Dar Păun Oieru nu mai putea vieţui fără Tudora Bradului.

Când şi-a dat bine seama ce s'a întâmplat, fiecare firişor din carnea sa era treaz. Rănile picioarelor prindeau coajă, acoperite de marea rană a sufletului răscolit.

Urşii sau umbre de dincolo de tărâmul omenesc, fiare flămânde sau suflete nefericite în căutarea umilinţelor pe margini de prăpastie, pentru păstorul

(Continuare în pag. III-a)

Cântec pentru anii mei

Duse vise-albi-mă-vor
Când din nopţi striga-mă-vor
Vechi luceferi grei de somn
Domn.

Pe-un picior de plaiu visat
Veac în lung şi veac în lat
Adumbri-m'or, adumbri
Veşnicii...

Şi-oiu tot duce, duce-l-voiu
Baniţi mari de vis greoiu
Primăverii, dragostea
Pururea...

Şi mi-o bate-un vânt tehui
Pe sub frunţi domnesc colin
Doar în ţara dorului
Să-l prind...

Nicolae Predescu

Anii mi s'au rătăcit

Anii mi s'au rătăcit în toamnă,
S'au luat la braţ cu ploile bolnave
Unde-s visele cu rătăciri de nave
Alergând spre ţărmul de poveste,
doamnă?...

M'ai nuntit în gânduri fericită
Doar cu zâmbet haiducit din soare,
Ai uitat că într'o noapte, poate moare
Şi-o rămâne râsul, floare ofilită.

Doamnă, doamnă, dragostea de viaţă
O furasem dintr'o lume de poveste,
Astăzi adunat, în suflet nu mai este
Decât amintirea tristă ca o ceaţă.

Şi'ntr'o seară poate ca un astru
M'oiu desface de lumini şi n'ai să ştii
C'am plecat cuminte dintre vii
Imbrăcat în mantie albastră...

V. Topor

I O A N A

Tu te trudeşti sub soarele din luncă
Şi fluturii, miresme aromitoare
Ţi-adună 'n păr din larguri de hotare
Pe unde gândul meu haiduc s'alungă.

Pe brazdă, te'ncovoi ca o mlădiţă
Şi-ţi legeni pe grumaz roşul mărgean
De ce ai ochi 'nrourati de lacrimi
Ioană, tu, din sat basarabean?

Lângă troiţa unde Hrist întinde
Eternele-I şi dumnezeeşti braţă,
Copiii tăi cu chipul ca de înger
Sub cerul vast de ţară se răsfaţă.

Priveşti în fund pe zarea de sineală
Cum barza 'n zbor spre Dumnezeu se duce
Te 'nchini smerită şi gândeşti departe
La Gheorghe-al tău din stepele calmuce.

Codin Negulescu

VASILE TIMIRCAN

Nuvelă de N. Dunăreanu

Acum doi ani, într'o dimineaţă de primăvară, mă pomenii în comuna mea cu Vasile Timircan. Statura lui înaltă ca a unui jandarm din gardă cuprinse dintr'o dată spaţiul odăiţei. Sta umilit lângă uşă, cu pălăria într'o mână şi mă privea cu un zâmbet amar.

Rămăsei surprins. Un om vesel, mâncăcios, chilipirgiu nevoie mare, şi deodată, tam-nesam, cu un aer de cerşetor...

Ne cercetarăm din ochi. El rupse tăcerea şi făcu doi paşi, prinzând între degetele puternice speteaza scaunului

— Ce, ţi s'a întâmplat vreo nenorocire?

— Nu e vorba de nici o nenorocire, e cu totul altă ceva. Of, cucoane Jenică, dacă aí şti ce mă roade pe suflet, ce mă aduce la d-ta! — şi clătină din cap, oftând iarăşi...

Timircan mă privi cu îndoială, îşi trecu mâna prin părul mare şi creţ, şi adăugă cu jumătate de voce:

— Voesc să mă însor şi am venit la dv. să mă ajutaţi.

— Să te ajut ca să te însori? Nu pot pricepe în ce chip.

— Daţi-mi voe să mă explic... Nu vă supăraţi... Sunteţi singurul care mă puteţi înţelege... Ca scriitor, eu v'am păstrat totdeauna admiraţia mea nemărginită... Dar... daţi-mi voie să mă explic.

Timircan clătină cu desnădejde capul.

— Cunoaşteţi situaţia mea, bolborosi el... Sunt un om de 35 de ani... Încă cinci, şi-am intrat în rândul cavalerilor tomnatici.

Cu leafa mea de ofiţiant inferior clasa III-a nu pot construi o familie... Şi mi-am zis: ori găsesc o fată cu avere să mă fac om, ori rămân toată viaţa holtei...

— Ei, şi?

— Am găsit-o, Cucoane Jenică, am găsit-o.

— Şi acuma, ce voeşti?...

— Daţi-mi voie să mă explic. Dvstră sunteţi scriitor şi ce scriitor! Numele dumneavoastră! Dar îndrăznesc eu să vă fac caracteristica! Ştiţi ce vă rog? Să-mi faceţi o scrisoare...

— De iubire...?

— De iubire... de cerere în căsătorie... amândouă, vorbi el pe un ton mai vesel şi zâmbind. Că drept să vă spun, mă mărturisesc dvoastră ca unui duhovnic... De-o săptămână mă chinuiesc să-i scriu domnişoarei şi nu ştiu cum dracul se face, că atunci când voiesc să pun punctul pe i, îmi fug cuvintele din minte şi un gol se face în sufletul meu... In liceu, compoziţiile mele erau renumite şi ca să nu mă laud, dar în alte împrejurări, scrisorile de dragoste erau model... Acum mi-e frică să nu-mi stric rostul cu un cuvânt greşit.

Ascultai tot timpul trăncănelile lui; nu ştiam ce să cred; glumeşte, joacă o farsă...

—Nu pot, îi răspunseí pe scurt. Ce-mi ceri, e greu. Înţeleg să fac o nuvelă, să descriu un caracter, dar o scrisoare de iubire şi cerere în căsătorie pentru altul, e peste putinţă.

— Pentru un scriitor ca dumneavoastră! îngăimă el cu jumătate de voce.

— Da, pentru un scriitor ca mine... Intâi, nu cunosc persoana, nu ştiu împrejurările, sufletul ei, dânsa poate că e plină, înaltă şi eu îi scriu micul meu îngeraş, ori o brunetă...

— In privinţa aceasta nu e nici o piedică, vă dau eu toate lămuririle...

— Mai sunt şi altele, vorbii eu mai enervat, ca să mă scap de el...

— Pentru dumneavoastră nu poate fi nici o greutate. Vă rog, vă implor... Cucoane... Jenică... am să fiu al dumneavoastră totdeauna cel mai devotat. E vorba, numai de a mă introduce în sufletul feteí şi a câştiga încrederea părinţilor... Pe urmă trebue să apar că sunt un idealíst şi nu râvnesc la averea ei, iar cererea în căsătorie să vină ca un sondaj... Dar daţi-mi voie să vă explic cum s'au petrecut lucrurile şi care e stadiul în care mă aflu faţă de familia domnişoareí. La Paşti, acum trei săptămâni, am plecat cu Constantinescu dela prefectură, la sora lui în Arges, ca să cer în căsătorie pe o nepoată a neveste-si, învăţătoare definitivă cu 50 pogoane pământ arabil...

Timircan se opri, scoase portţigaretul şi-mi oferi o ţigară din cele bune (Observasem că avea două tabachere, una cu ţigări proaste pentru prieteni şi alta cu „Regale" pentru el).

— Dar, urmă el, aprinzându-mi ţigara, cum am ajuns acolo, dezilu-zie... Domnişoara se logodise cu un avocat din Piteşti. Ce să facem? La masă, sora lui Constantinescu spune: „Faceţi o vizită la Sorescu, s'o vadă pe Felicia, poate s'or plăcea... Şi adaugă: Fată bună, cuminte, gospodină, 20 de pogoane vie, pământ, şi-i singurul copil.

Timircan îşi apropie scaunul şi ca'ntr'o şoaptă urmă:

— A doua zi de dimineaţă plecăm. Căzuse peste noapte o bură de ploaie şi drumul era moale, aerul proaspăt. Departe albăstreau munţii, în zare albea satul cu căsuţele văruite într'un siniliu ca şi cerul. Acoperişul conacului, de ţiglă roşie, strălucea ca rubinul... Ciocârlíile cântau în tăria cerului de azur, copacii în floare şi eu cu inima strânsă... mă gândeam cu jale: dacă m'o refuza...

— Cum, nici nu văzuşi fata şi te şi'ndrăgiseşi de ea?

— După cum mi-o descrisese sora lui Constantinescu, prevedeam că are să-mi placă şi apoi nu ştiu ce presentiment mă făcea să cred că ací stă norocul meu.

Timircan se opri să răsufle... Ochíi îi ardeau, fata se'nroşise.

— Ce să vă mai spun, vorbi el după o pauză... O primire cum nu se mai poate... D-şoara Felícia o drăgălăşenie, mică blondă, nasul puţin în sus, ochii de-un albastru închis, ca pietrele marine. Vorba peltică. Şi când râdea avea ceva cristalin. Dinţíi albí, mişcările líne, o făceau mai de grabă o fată de salon. Tatăl eí, om de peste 50 de ani, sfătos şi aşezat, voinic şi bun gospodar, numai nevastă-sa uscată şi slabă, dar aşa de cumsecade! Din primele ceasuri am simţit că le-am intrat în suflet. Luasem şi ghitara sí înţelegi... Seara ne-au oprit la dânşíi... Ce masă sí veselie!... A doua zí până la vremea prânzului ne-am plimbat prin sat, după amiază ne-am dat în scrânciob. Totul a fost ca'n basme... Domnişoara mă privea cu multă simpatie şi mereu râdea. Ah, făcu Timircan, închizând ochii şi oftând. Nu pot uita râsul ei... Şi când să plecăm, ce regret... Şi părinţii la fel... „Când mai veniţi pe la noí? Să nu ne uitaţi"!... Inainte de a porni trăsura, domnişoara Felícia face un semn cu mâna şi fuge în casă... Se întoarce repede cu un pled... „Să nu răceşti, pune-l pe picioare", şopteşte ea râzând...

Timircan se opri. Oftă.

— „Ei, dacă reuşesc, om m'am făcut... Douăzeci de pogoane vie pe rod şi pământ şi bani şi ce gospodărie. N'am să vă uit toată viaţa, cu vagonul Lits am să vă duc...

Tăcu iarăşi. Fruntea i se încreţi, obrajii i se strânseră. Mă privi fix.

— Ce ziceţi, nu mă lăsaţi! Cucoane Jenică... Vedeţi unde stă fericírea vieţíi mele!...

— Bine, Timircane, răspunseí eu plictisit peste măsură... Voiu încerca, deşi n'am făcut niciodată aşa ceva; pentru tine poate, dar pentru asta îmi trebuíe un răgaz de trei zile.

La vorbele mele era aproape să-mi sară de gât. Apoi plecă fericit, rugându-mă să nu treacă de trei zile.

Ziua întâi, nu putuí scrie nici un rând. In zadar prindeam fraza, când s'o aştern pe hârtie vedeam că-i lipseşte tocmai aceea ce trebuía să miste un suflet: sinceritatea.

Apoi comedía aceasta care o jucam îmi apărea aşa de caraghioasă, încât mă înfuriam pe mine şi de câte orí luam condeíul vedeam că sunt ridícol şi mí-am pierdut seriozitatea.

Totuşi o obligaţie aveam: de câte orí acest Timircan cu ghitara lui nu mă făcuse să uit ceasuri de amărăciune.

Mă hotărîí să scriu. Rămăsese însă o chestie: nu ştiam cui să adresez scrisoarea. In sfârşit, a treía zi găsíi deslegarea:

SCUMPII MEI

In dimineaţa caldă şi strălucítă de primăvară, pe când trăsura se apropía de conacul dumneavoastră, nu ştiu de ce în sufletul meu se năştea fiorul sfânt al uneí bucuríi viitoare

Era se vede prevestírea, că acolo, în preajma munţílor, în aerul sănătos de ţară, unde viaţa se scurge patriarhală, departe de miazmele oraşelor, voiu găsí adevărata tradiţie românească, suflete bune, cinstite, firí adorabile, carí dispreţuiesc forma şi ştiu a se adresa direct sufletuluí...

Cele 24 de ore petrecute în familía dumneavoastră au fost pentru mine mai mult ca un vis...

Inconjurat de priviri binevoitoare şi de ochíi blajini şi atât de nevinovaţi ai domnişoareí FELICIA, m'am socotít ca un copil al dumneavoastră.

Dar, vai aceasta a fost o iluzie, şi astăzi, de aící, din capitala Basarabieí, de unde vă scriu rândurile acestea caut să găsesc cuvântul sfânt, să pot spune din toată inima bucuria unuí om care vrea să fie fericít şi care vrea ca ferícirea să poată deveni o realitate".

Aící mă oprií, rândurile care urmară le complectaí greu,

Totuşi terminaí scrísoarea.

Când i-am cetít-o seara, Timircan sări în sus şi bătând din palme repetă: „Om mă fac, Cucoane Jenică... Om mă fac... Când eşti bolnav, să te ducí la un doctor bun, îngăimă el, mai potolít şi mă rugă să-l întovărăşesc la un restaurant, ceeace refuzaí.

Peste două săptămâni îl întâlnii cum nu se poate mai vesel. Părinţíi feteí primiseră propunerea.

— Am să fac o nuntă, să se ducă pomina, Cucoane Jenică. Aduc pe vestitul Pantelícă dela Câmpulung... Cu vagon Lits mergem... Aí să vezi ce recunoscători sunt.

Şi plecă foarte grăbit. Din ziua aceea îl vedeam foarte rar.

Era în Septembrie. Mă întorsesem din vacanţă.

Care nu-mi fu mirarea, când pe masa mea de lucru găsíi un plic. Il desfăcuí şi cu mírare cetíi:

Domnişoara Felicia Sorescu
Domnul Vasile Timircan
căsătoriţi
Iulie 25, Slobozia de Arges

Acum aflaí că Timircan se instalase în niste case luxoase, unde avea montate trei camere, baie, parchet, iar în pivniţă un vas cu vín adus dela víile lui socru-său

Il întâlneam rar, dar totdeauna grăbit şi de câte orí mă vedea, nu se sfia să repete: „Cucoane Jenică, am să te învíu la dejun la mine, să-ţí facă nevasta niste sărmăluţe, să bem un păhărel. Dar las' că te anunţ eu".

Pe neaşteptate, într'o seară, la un patron ne întâlnírăm.

Duduía Felicia, fără să fi fost o frumuseţe, avea în toată făptura eí ceva deosebít. Ochíi marí, frunte puţin bombată, vorba lină, un suflet plín de veselie şi naivítate. Pe lângă el, un copil...

Vorbirăm până târziu ca niste vechi prieteni. Când să ne despărţim, Timircan îngăimă: „Săptămâna víitoare am să vă învít la mine, Cucoane jenícă, să ne facă nevasta niste sărmăluţe, dar las'că vă anunţ eu..."

Atât sarmalele, cât şi invitaţia lui deveniseră pentru mine ceva de nesuferit.

Şi zilele treceau, în oraşul acela mare cu străzi largi, biserici multe, cu evreice ce forfoteau pana n târziul nopţii pe bulevarde şi'n grădinile publice, vorbind sgomotos ruseşte, cu fete firave, pe câte o bancă, ţinând cartea în mână, privind cu ochii în gol, gândind poate la un tânăr care a trecut odată prin sufletul lor...

Era sub seară. Aerul năbuşitor de Iulie făcuse să mă retrag în colţul cel mai tainic al grădinii publice.

Muzica militară cânta un vals de Strauss şi mulţimea de servitori, ordonanţe, servitoare se adunaseră lângă chioşcul de lemn, mâncând seminţe şi privind cu mare atenţie la muzicanţi.

Când să plec, pe lângă mine trecu dirigintele poştei, un om înalt, elegant şi cu o privire distînsă:

— A, d-ta aici, Cucoane Jenică?

Pornirăm pe o alee.

Un vânt uşor mângâia frunzele copacilor şi razele luminii electrice le îmbrăcau într'o poleíală de aur.

— Ştii o noutate, vorbi şeful poştei, după ce străbăturăm o bună parte din alee. Prietenul nostru Vasile Timircan divorţează...

— Glumeşti?

— Ce glumă?... O realitate deloc onorabilă! Inchipueşte-ţi, dragul meu, licheaua aceasta, care a luat o fată ca un înger, după ce i-a mâncat aproape 100.000 de lei şi i-a băut un vas cu vin din podgoriile lui tată-său, mereu o trimitea acasă să-i aducă bani...

— Cum, 100.000 lei?...

— Da, i-a tocat în cărţi şi întotdeauna venea târziu acasă cu câte două-trei haimanale, şi-o punea să le facă într'una cafele şi să-i ţie acompaniamentul la ghitară...

— Şi acuma?

— L'a părăsit fata. De altmintrelea, cum am aflat, aşa s'a purtat şi cu nevasta dintâi... Da, o lichea. Şi când mă gândesc câte concedii i-am dat pe sub mână, ca să plece la moşie, la părinţii fetei, vorbi el ca pentru dânsul.

Ne despărţirăm.

Un desgust nestăpânit mă cuprinse acuma împotriva lui Timircan. De câte orí îl zăream, ocoleam strada, ca să nu-i dau în faţă toată revolta sufletului meu.

Intr'una din zile, fără să voesc, ne întâlnírăm faţă'n faţă.

— A, vă salut, Cucoane Jenică... îngăimă el, cu un aer de om nevinovat.

— Bună ziua, răspunsei masinal.

— Ştíí, Cucoane Jenică, vorbí el cu glas de om nenorocit, nevastămea m'a părăsit. Dealtfel nici nu se putea să iasă altfel. M'au tras pe sfoară. Nu mi-au dat nimic.

— Şi-acuma ce vrei dela mine?...

— Aaa... am voit să vă spun să nu credeţi că dumneavoastră care mi-aţi făcut scrisoarea...

— Te rog să mă laşí în pace, domnule Timírcan.

El voi să borborosească ceva; îi întorsei spatele.

Multă vreme m'am Gândit la Felicia şi la scrisoarea aceea pe care am scris-o, crezând că fac un bine...

Un gând mă mustra: dacă şi eu sunt vinovat de nenorocirea ei...

GREŞALA LUI DUMNEZEU

(Urmare din pagina II-a)

rămas cu braţele întinse în luminişul prăjiştei, era tot una.

In mintea lui, Tudora era aşa cum a cunoscut-o când a coborât dela stâni. Şi Tudora aceasta i-a fost răpită. Trupul ei minunat l-a văzut cu ochii lui speriaţi, odihnindu-se pe labele ursului ce s'a furişat în clătinări ciudate în ascunzişuri. Ochii omeneşti ai fiarei... Pieptul rotund al fetei...

Păun Oieru a scos un răget de a sguduit pădurea şi-au tresărit câinii şi bacii la stâni cunoscându-l pe glas. A strâns pumnii noduroşi şi fălcile de cremene şi s'a aruncat pe urma [illegible] *că tot muntele la nevoe:*

— Tudora!...

Şi alături de el, pietrele mişcate cu picioarele, crengile rupte spre a-şi croi cărare, iarba şi florile strivite, înconjurau pe om cu înţelegerea lor şi fremătau alături în sguduirea Cerului:

— „Doamne, noi suntem, tainele tale şi robii noştri. Am vrea să fim robii tăi şi tainele noastre.

Doamne, între noi şi tine e o fereastră cu sticlă greşită. Stând aşa cum stăm, tu ne vezi pe noi totdeauna prea mici, iar noi pe tine prea mare.

Doamne, căutăm veşnic un drum mai scurt spre tine, şi rătăcim la nesfârşit pe cărări ce duc alături de tine.

Doamne, viaţa e un sbor neîncetat după o părere... Oare noi înşine, mai suntem şi altceva de cât o părere?"

Păun Oieru alerga şi striga prin hrubele munţilor. Era abia începutul alungării după o umbră.

Au trecut luni şi ani. Păun s'a înfrăţit deabinelea cu steiurile, colindând fără hodină coclauri nestiute de nimeni, peşteri cu miros de fiară şi oase vechi, răsfirate în cale.

Din zi în zi se închidea în sine şi fugea de oameni. Ce mai avea el cu dânşii? A coborât odată în mijlocul lor, i-au dat cea mai frumoasă fată, pe care a scăpat-o în hăurile munţilor şi acum nu mai are pace căutând-o.

Au venit păstorii din muntele lor în frunte cu baciul cel bătrân şi l-au rugat zadarnic să se întoarcă. Nefericitul da din cap neîndurlecat, fără să-i învrednicească de vreo vorbă. In ciocănirea fiecărui colţ de piatră, a învăţat că durerea nu se poate împărtăşi, nici spove dania nu uşurează.

Tovarăşii s'au dus căinându-l ca pe un om pierdut, ca pe o oaie căpiată.

Păun şi-a cioplit în piatră, undeva în întunericul depărtării de orice suflare omenească, o bortă în care îşi adăpostea trupul de vifore, şi în noptile de flămânzire ale iernii, dacă nu murea, dacă nu-şi ieşea din coaja oaselor şi a pielii, apoi numai groaza că s'ar despărţi de ceea ce vroia să înfăptuiască, era toată pricina.

Ajungea primăvara slab ca o arătare şi începea cotrobăirea pesterilor şi înfundăturilor.

Tudora trebuia găsită. Un trup de femeie nu-i un ac.

Strigătul, chemarea sa, răsunau necurmat, când o rugă, când o amenintare.

Se depărta cu zilele de locul unde i-a fost furată de urşi, apoi se întorcea în acelaş colţ, frânt de oboseală, cu ochii roşii de nesomn, cu limba uscată sub cerul gurii, ca un ciob de oală scoasă din cuptor. Dormea neîntrerupt două învârtituri de soare, scotea cu ţăpuşile de corn rădăcinile albe dintre pietre, orí aduna după ploi bureţi lăptoşi, crăite cafenii şi mănătărci fragede, cu carí îşi potolea foamea, şi strigătul său pornea iar ca un blestem în altă parte necutreerată.

Au prins a-l cunoaşte şi vieţuitoarele munţilor, după che-[illegible] Tudoră!... Tudoră!..., după pasul apăsat ca un lanţ de ghionţuri în coastele pământului, după întreaga lui înfăţişare altfel de cât a celorlalţi oameni. Carnea păstorului răzleţit avea coajă roşie şi prin sdrenţele hainelor ieşea părul crescut împotriva frigului.

Adesea Păun se oprea dinaintea gâldaelor, acelor mici ieşături ale apelor de munte, pe marginea cărora aştepta să iasă racii la păscut şi să le rupă foarfecile bune de mâncare. Îşi oglindia chipul în faţa apei şi se întrista că trupul omenesc era atât de slab. Se temea chiar că acest trup n'o să poată duce până la capăt lupta cu umbrele care i-au smuls-o pe Tudora, şi fugea din preamja oglinzii. Pentru sufletul său era nevoe de un trup de fier. Hârbul cărnii obosite, trebue văzut cât mai rar, alt fel sufletul să lasă înduioşat de durerile pe care nu trebue să le simtă, fiindcă nu sunt ale sale, şi nu mai poate târî haina, singura haină cu care sufletul e primit în lume.

Când căutările în van l-au adus şi pe potecile de pe lângă schitul celor trei călugări, a bătut la usa chiliei lor, ascultându-le deşertăciunile despre Dumnezeu. I-a privit în ochi şi ochii lor s'au închis, o dovadă că nu credeau ceeace stăpânii rosteau din obişnuinţă. Şi Păun a gândit: „Sărmanii cioplesc singuri pe Dumnezeu! Poate e mai bine însă. Il fac aşa cum le place!"

La plecare, a văzut într'un colţ al bisericuţei o icoană. S'a apropiat, cu picioarele în tremur, gata să se prăbuşească de nu-l sprijinea un călugăr: chipul din rama afumată, chip de sfântă tânără, era leit chipul Tudorei.

S'a rugat să i-o dea lui. A pus atât foc şi umilire în rugă, încât călugării au priceput că după atâta înfrângere, omul nebun, coborât din hrubele munţilor, avea să-i bată şi să le smulgă icoana. I-au dăruit-o. Ba la urmă, înduioşaţi, i-au întins şi nişte vechituri de haine în care au pus şi o carte de rugăciuni.

A fost cea mai frumoasă zi a lui Păun Oieru.

Hainele le-a svârlit în covata din stâncă, unde avea să le găsească iarna. Cărţulia a rupt-o după ce a răsfoit-o, a ciocănit cu amnarul pe cremenea lipită de iască şi cu jucuriciul fumegând a dat foc foiţelor botite. Ce-i trebuiau lui rugăciunile altora? Formele acelea sunt pentru prostimea care nu ştie ce vrea, nu ştie ce să ceară. El, păstorul zănatec, are ruga lui, singura rugă.

Odată izbăvit de ţoalele călugăreşti, cu miros de ceară şi purtare şi de cartea îngălbenită şi imată de degetele groase, Păun şi-a aţintit privirile la icoană.

Tudora, hiriş Tudora.

A luat măsură pe ramă şi-a scobit cu custura în tulpina unui stejar, unde a înfundat-o la înălţimea capului său.

Cu vremea, coaja stejarului tânăr s'a răsfrânt ca o buză din toate părţile acoperind rama, lăsând la mijloc numai faţa luminoasă a sfintei, ca răsă-[illegible]

Pentru Păun era însăşi Tudora, ieşită din miezul pământului, să-l mângâe în aşteptarea dureroasă, în căutarea neogoită.

Intâmplarea cu icoana asemănătoare fetei furate de urşi n'a fost totuşi o îndulcire pentru ciobanul tânăr. Chipul din stejar a început să-l turbure mai tare dela o vreme. Fiecare trăsătură din icoană îi aducea aminte de obrajii Tudorei. Inchidea ochii şi privind numai printre gene, fata din coajă se mişca, învia. Buzele fragede şoptiau, strigau, îl îmbiau alături de rotunzimile trupului încălzit pe tulpina crestată a copacului. Cădea în genunchi şi-şi lăsa fruntea pe rădăcinile rotunde ieşte afară în partea dinspre costişă. Le cuprindea, le uda cu lacrimi, aşa cum stătuse de mult cu tâmpla pe genunchii plini de viaţă a Tudorei.

— Tudora!...

Când nu mai putea răbda chinul acesta, Păun se smulgea şi-o lua la fugă spre adâncuri în căutarea femeii pierdute, scrâşnind sub năvala nedumeririi.

Cum, cum a fost cu putinţă o asemenea greşală a lui Dumnezeu? Sau dacă el s'a înşelat, de ce a fugit Tudora? Numai fiindcă a supărat-o bănuiala lui? Trebue să fi fost totuşi o greşală. Ştiau despre ea şi oamenii. I-a spus-o baciul cel bătrân, cu gând să-l înduplece, să-i arate că n'a pierdut nimic. Nimic? Ah! Doamne!

Il apucau furiile. Muşca din muşchii pietrelor. Sdrumica nisip şi scuipa spre soare, frământându-şi pumnii în fărâmile pământului.

I se întunecau luminile minţii şi nu-i rămânea de cât o singură candelă sub care citea cu tot sângele răscolit:

De ce pentru o atât de mică greşală să fie prăpădit un om, doi oameni? Cu ce drept îşi râde Dumnezeu de oameni?

Alerga neostenit peste văi, sărea peste crăpăturile în care hueau clocotele isvoarelor, speria ciutele, trezea mistreţii cu coame de sperii, în căutarea ursilor. Ar fi vrut să-i iasă măcar unul în cale. N'ar fi stat la îndoială ce trebue să facă. L-ar fi apucat în trântă omenească, şi-ar fi vârât tot bratul cu cutit cu tot pe gura fiarei, să-i străpungă inima şi-apoi să-i o scoată afară, s'o strivească sub călcâiul gintărit ca un bolovan.

Sabin Velican

(Sfârşitul în numărul viitor)

FLOARE TRUDITĂ*)

Acolo, în valea tăcerilor oarbe
O floare aruncă priviri obosite,
O floare trudită se pleacă şi soarbe
Lumina din cuiburi adânc tăinuite.

Se'nclină tulpina cu ochii de brumă,
Petalele-şi scaldă în râuri de ceaţă;
Cresc pete albastre în norii de spumă
Şi scutură stele cu raze de ghiaţă.

Acolo, în valea tăcerilor grele
O floare-şi alungă parfumul ceresc,
Iar zarea priveşte cu ochi de inele
Un câmp semănat cu dor nelumesc.

Ernest Bernea

**) Publicăm din nou această poesie apărută în numărul trecut cu inversări de rânduri cari i-au schimbat sensul în întregime.*

PORNIM*)

Plecăm, plecăm şi fiecare
Prin noapte, prin nămol şi prin pustiu
Ne agăţăm de câte-o amintire
Şi inima, e ca argintul viu.

Pornim, pornim şi'n urmă ca un nor,
Un lung convoi de care şi de cai,
Se'nşiruie pe-alăturea de drumul
Ce ne priveşte galeş şi bălai.

Ochi trişti, privesc în lături lăcrămând
Şi paşii grei se poticnesc amar.
Pornim, pornim, a câta noapte oare
Prin lutul greu de piatră şi de var!

Pornim şi parcă din adâncuri
Ne trage vântul aspru înapoi
Şi ca o fiară gata să ne prade
Şi'ntinde noaptea laba peste noi...

Tichoreschaja, 1942.

Virgil Carianopol

1) Din vol. „Poeme de pe front", pus sub tipar în editura „Bucur Ciobanul".

SIMFONIE ALBĂ

La noi zăpada e aşa de albă
De parcă s'ar fi risipit un car cu nalbă
Şi nu'ndrăzneşte nimeni să-l adune...

Pe zarea cenuşie ca un drum
Copacii albi ca nişte bărbi de Moş Crăciun
Işi zornăesc arginţii prinşi în salbă.

In depărtare, peste gândul nins,
Luceafărul Crăciunului, aprins,
Imi încunună iar copilăria,

Şi visul meu începe să se stingă,
Iar tinereţea — sora — mi se duce...
Au început idilele să ningă...

Robert Cahuleanu

TREI POEME

BUDACHI

Aşteptăm depe nalte faleze
orizontul să desfoaie un cataig.
Pescăruşii, departe, se sparg
pe ape incendiate de-amieze.

Zăduf e'n Budachi Cordon
(nici marea măcar nu e rece) —
simţi timpul încet cum îţi trece
prin inimă — corăbii fără otgon.

Risipa din pleope-i nisip
din valuri purces în argint —
Ca soarele-aş vrea să te-alint,
iubită de bronz! Şi nu-i chip.

La noapte, obraz în obraz
(gemănaţi în aripi de lilieci)
privi-vom cu frunţile reci
farul, sclipind, la Bugaz.

PLECARE DIN BUGAZ

Ne plimbăm pe şine şi pe lună
şi-o să mergem, poate, până'n port.
Acum farul pare-un ochi de mort
şi tremuri iluzoriu, fată brună

Seara-i răcoroasă ca o brizâ
(fanfara militară cântă'n parc).
Mâine toate zările o să le'ncarc
cu inima'ntr'o singură valiză

şi-am să mă lipesc de alt tărâm,
fără nisip ori licurici şi fără far.
Printre etaje-am să zâmbesc amar
călcând stingher pe asprul caldarâm.

CHISINAU 1942

Luceafărul e agăţat în creanga de castan,
acelaş ca şi-atunci (adu-ţi aminte)
când eram adolescentul prea cuminte —
nu cel mai nou poet basarabean.

Ne-am schimbat atâta măştile şi ochii
şi oglinda vremii ne-a ucis surâsul —
a trecut pe toate, ca un drapel plecat, plictisul
cu toată prospeţimea albei ale tale rochii.

Ştii? respiram atunci atât de simplu:
Cerul amplu peste vinul din podgorii —
ne-au secat acum amarnicele glorii
şi-a trecut, ca un efluviu mare, timpul.

Uită-te în inima aceasta — loc viran
cu pereţii de ruină ca şi casele.
Unde-s orele, pierdutele, frumoasele? —
dracii'n el de dor basarabean!

Alexandru Lungu

CRONICA LITERARĂ

ION POP RETEGANUL: „LEGENDE, POVESTIRI ŞI OBICEIURI ROMÂNEŞTI"

Ed. Casa Şcoalelor 1943, Bucureşti

La 3 Aprilie 1905, trecea într-una din cele veşnice ION POP, căruia i s'a zis din şcoală, pentru a-l deosebi şi pentrucă văzuse lumina zilei în „opidul" Reteag, depe malul Someşului Mare, RETEGANUL. Cei cari vor să-l cunoască mai bine se pot învrednici să-i citească prea sincerele-i pagini de autobiografie, cari deschid cartea sa de „LEGENDE, POVESTIRI ŞI OBICEIURI ROMÂNEŞTI", alcătuită din manuscrisele aflate la Academia Română de tânărul confrate VASILE NETEA şi tipărită în 1943 în editura Casei Scoalelor.

Cu prilejul apariţiei acestei cărţi s'au făcut în critică apropieri, unele îndreptăţite, altele mai puţin, între cel ce a fost marele povestitor ION CREANGĂ şi ION POPA RETEGANUL.

Să-i vedem în primul rând, în ce se aseamănă.

Şi unul şi celălalt aparţin netăgăduit păturei ţărăneşti celei mai curate în sărăcia şi demnitatea noastră. „Casa în care m'am născut era un bordeias de nuiele, cu furci bătute în pământ, acoperite cu paie şi cu două ferestri mici, ca două coale de hârtie. Tata era om sărac, scăpase de iobăgie cu pământ puţin şi fără vite. Când m'am născut eu, avea 2 porci, mai târziu şi boi şi oi, iar după ce erezi dela unchiul George vreo doi bani, făcu casele în care şade azi".

Ca şi la CREANGĂ, învăţătura lui Ion Pop Reteganul se făcu mai mult pe apucate, iarna şi la nenumăraţi dascăli, după ce mai întâi fusese:

Astă vară pe seliste
Am fost păcurar la gâşte,
Astă vară pe epoare
Am fost păcurar la cioare.

Şi, bineînţeles, după-ce se descurcase bine şi cu slujba de păcurar la oi. „La toţi umblam iarna la şcoală şi dela toţi deodată cu Paştile începeam păstoritul vitelor".

Bătrânul Pop Dumitru, care fusese în viaţa lui şi Bota Dumitru Popa, şi Popa Dumitru, ceeace arată cât de schimbătoare puteau fi numele Românilor din acea vreme şi din acele meleaguri — tatăl povestitorului de care ne ocupăm — se împotrivea şi el năzuinţelor către ştiinţa de carte a feciorului.

Se tânguie în 1887, Ion Pop Reteganul, în aceeaşi autobiografie scrisă anume pentru „Convorbiri pedagogice": In toamna anului 1865, am stăruit să mă ducă tata la şcoala din Năsăud. Asta era a treia toamnă de când stăruiam de tata să mă ducă la şcoală, la Năsăud, dar el nu se învoia; nu că doară ar fi urâtă învăţătura, nu, ci el zicea: de dau pe Ion la şcoli, ştiu că se înstrăinează de casă ca şi unchii mei." Bătrânul Retegan, în împotrivirea lui, ne reaminteşte de sfada dintre tatăl lui Creangă şi soţia sa: „Doamne, măi femeie, Doamne, multă minte-ţi mai trebuie zicea tata, văzându-o aşa de ahotnică pentru mine. Dacă'ar fi să iasă toţi învăţaţi, după cum socoţi tu, n'ar mai avea cine să ne tragă ciubotele!".

Pentru Ştefan al Petrei, gosdodarul plin de omenie şi hărnicie, din Humuleşti „decât codaş în oraş, mai bine în satul tău frumos".

Neîncrederea ţăranului în oraşul care nu-i era prieten şi nici în deajuns de cunoscut, apoi legătura lui de pământ au fost două din pricinile de temei pentru care — timp îndelungat — satul şi oraşul românesc rămâneau ca doi străini, uneori chiar vrăşmaşi.

Om cărturărit, pe cât s'a putut, Ion Pop Reteganul de cum va trece pe scara vieţii de partea cealaltă, care coboară, va fi şi el de aceeaşi părere cu taică-său: „După-ce ieşii însă în lume mă căiii de multe ori: de ce am insistat atâta pe lângă tata să mă ducă la şcoală, că mai bine trăiam ca plugar la moşioara mea".

Pentru împlinirea acestui profil psihologic al lui Ion Pop Reteganul, credem necesar să ne mai referim şi la hărnicia sa creatoare, care-l făcea să combată „lenea deopotrivă cu neglijarea limbii materne" şi, prin această atitudine practică în faţa vieţii, trecem la capitolul diferenţierilor dintre Ion Creangă şi el.

Creangă a fost un creator fie în reconstituirea propriei copilării, fie în transcrierea poveştilor ascultate dela alţii, din satul său. Ion Pop Reteganul compune, în cel mai curat stil didactic. Întâmplările din viaţa satului îşi au un desnodământ al lor plin de învăţătură, ca un rând cetit în cazania duminicală. Povestitorul ardelean este un pământean prin excelenţă, Creangă un sburător, un inspirat.

Trecem mai departe şi vom spune că, în vreme ce, limba lui Creangă este un imens potir, plin de rezonanţe şi frumuseţi care vin din adâncul pământului moldovenesc şi mai din adânc, din cel românesc, este în acelaş timp şi o limbă literară, prin ceea ce i-a dat contactul cu salonul junimist, ori prietenia eminesciană, graiul în care scrie Ion Pop Reteganul este de multe ori alterat de aceea brumă de cărturărie ce va fi avut şi pe care nu şi-a putut-o stăpâni.

Ion Pop Reteganul este un luminător de popor, de moda vechilor dascăli pasionaţi pentru lucru şi chemarea lor. Ori unde a poposit — şi n'au fost puţine satele prin care a trecut — s'a împus ca un gospodar dintre cei mai rari pe tărâmul învăţăturii şi totdeauna a pornit dela ceeace nu era, dela nimic, pentru a lăsa în urmăşi un ogor înviorat de credinţă şi ştiinţă de carte românească.

Şi, peste toate, Ion Pop Reteganul rămâne ca un culegător de folklor, una dintre acele nenumărate albine, care au ştiut să aducă în stup şi să pună deoparte mierea simţirii, gândirii şi graiul ţăranilor. Sub această vrednicie a sa se cuvine să fie înţeles şi judecat, acum, când nu lipseşte mult să se împlinească o jumătate de veac dela moartea-i.

Cu aceste ultime adnotări diferenţierea dintre Creangă şi Reteganul reese tot mai evidentă.

Şi acum câteva cuvinte despre carte.

Poate că d. Vasile Netea ar fi făcut un mai mare serviciu memoriei celui ce a fost înimosul ardelean Ion Pop Reteganul, dacă ar fi adăugat cărţii de faţă şi o introducere informativă personală şi cât mai limpede, care n'ar fi exclus paginile autobiografiei existente. Apoi, sunt în graiul ardelenesc, mai ales în cel al lui Ion Pop Reteganul cuvinte a căror frumuseţe o presimţim doar. Pentru a le gusta, erau necesare adnotări în jocul paginilor, cât mai bogate. Îmbogăţirea limbii nu se poate face decât cu însuşirea şi punerea în circulaţie a cuvintelor — mărgăritare — depe tot cuprinsul românesc, al căror conţinut îl ştim neîndoelnic. De altfel vina aceasta a d-lui Vasile Netea este oarecum atenuată şi prin faptul că în aceeaş ediţură, tot la Casa Şcoalelor, la fel s'a procedat şi cu tipărirea recentă a lui Creangă. Ar fi oarecum o tradiţie editorială, pe care noi nu o putem trece sub tăcere.

„LEGENDE, POVESTIRI ŞI OBICEIURI ROMÂNEŞTI" se depărtează mult de *„Amintiri din copilărie"* ori de *„Povestirile"* lui Creangă şi se apropie de ceeace face pentru Basarabia *Gh. V. Madan*, deşi în timp şi spaţiu sunt distanţaţi unul de altul.

Merită a fi semnalată şi concepţia despre Românism a povestitorului din Reteag, valabilă desigur între sfârşitul veacului al XIX-lea şi începutul celui următor, pentru mai toţi ardelenii. Astfel într'una din povestirile sale („Nepoţii lui Popa-Tudor"), căria îi dă subtitlul de „copie după natură", Ion Pop Reteganul vorbeşte la un moment dat de lungul şi latul *„Moldo-Românieî"*. (pag. 66.

S'a mai găsit Ion Pop Reteganul, în tot ce a făcut pe linia marei tradiţii româneşti şi a naţionalismului celui mai înflăcărat. Amândouă cu atât mai valoroase cu cât atitudinea lui nu era în funcţie de libertatea pe care în aceste probleme ne-o putem îngădui şi eram îndatoraţi a ne-o lua, noi, cei din Regat.

Iată-l cât de vijelios se ridică împotriva celor ce falsifică istoria neamului şi ne batjocoresc datinele:

„Cine va studia dar cum se cuvine pe bunul nostru popor îl va afla muncitor şi păstrător, harnic şi treaz, simplu, curat, natural, isteţ dar cu cumpăt în toate. Aşa este el în genere şi numai aşa-l poate afla omul nepreocupat, care nu se grăbeşte a judeca pe cineva fără de a-l cunoaşte, numai din spusele unora sau altora, ori mult din vederea câtorva indivizi, poate coada neamului, de cari se află la toate popoarele lumii. Dar oare cine face regulă generală din excepţii, decât nebunii şi ignoranţii? Şi cum să numim pe aceia, cari ne arată lumii după cum poate se ştiu pe sine a fire?. Au nu este scris: Vai celui ce zice răului că este bun şi bunului că este rău? Celui ce pune lumina întunerec şi întunerecul lumină? Vorba lui Andrei Mureşanu:

In deşert se'ncearcă ai nopţii argaţi
Să reverse umbră în loc de lumină,
— — — — — — — —
Ale lor cuvinte nu prind rădăcină
Că nu ies din inimi, ci din creeri stricaţi.

Doina bate pe Rössler şi pe alţi falsificatori ai istoriei noastre, doina va bate şi pe Brociner et comp. cari în fidovescul lor mod murdar ne prezintă Europei în „Nunta dela Văleni".

Noi le spunem numai câteva vorbe româneşti: Cine vrea să scrie nuvele, ori piese teatrale din popor, studieze bine pe acel popor şi literatura lui, ori dacă nu are cap ori paciendă spre aşa ceva, mai bine punăsse şi adune sdrenţe că atunci cel puţin nu va fi calificat nici de răutăcios, nici de necioplit".

Pentru documentare şi îndeosebi pentru studii comparative de folklor românesc, cartea lui Ion Pop Reteganul este de o reală valoare. Cu atât mai mult cu cât sperăm că la o nouă ediţie, d. Vasile Netea va ţine seamă şi de unele din sugestiile noastre.

Matei Alexandrescu

Calendar

GAVRIL MUZICESCU

N'am citit nicăieri, un rând, despre vre-o comemorare cât de modestă a lui Gavril Muzicescu, despre care — iată — singur calendarul ne aminteşte că s'a născut la 20 Martie 1847, în Basarabia, la Ismail.

Gavril Muzicescu, care urma să ajungă unul dintre cei mai de prestigiu compozitori ai noştri şi un adevărat pionier în căutare de frumuseţi muzicale folcloristice, a văzut lumina zilei într'o biată colibă de ţăran. Pasiunea dârză pe care a pus-o întru scoaterea la lumină a afăţor fezaure muzicale populare n'ar fi putut-o avea decât un fiu de ţăran. Ca să nu mai vorbim despre tenacitatea, despre dragostea de a se instrui, pentru a putea fi cât mai de folos celor mulţi din mijlocul cărora se ridicase...

Ocrotit de episcopul Melhisedec şi mai târziu de cel care trebuia să ajungă luminatul Mitropolit Iosif Naniescu, — a urmat seminarul şi Conservatorul de muzică din Iaşi, pentru ca, după aceea, să plece în străinătate, unde se perfecţionează.

Înapoiat în ţară şi numit profesor la Conservatorul de muzică din Capitala Moldovei, Muzicescu înfiinţează Corul Metropolitan, a cărui faimă se răspândeşte repede nu numai în întreaga Moldovă, ci în toate ţinuturile locuite de români.

Acest faimos cor, creat de tânva şi nobila patimă a lui Muzicescu, a fost nu o simplă înjghebare muzicală, ci un adevărat stindard naţional, care a început, încă din acea epocă, o miraculoasă operă de unificare naţională şi de promovare a zestrei muzicale româneşti de preţuitindeni.

Exemplul dat de Muzicescu l-a stârnit pe Gheorghe Dima, iar şcoala inspiratului basarabean ni l-a dăruit pe Timoteiu Popovici şi pe Ion Vidu.

A publicat 11 volume de cântece bisericeşti (în care a aplicat metoda transcrierii muzicii psaltice pe notaţie liniară) şi a compus zeci de coruri şi nenumărate cântece, dintre cari aflăţea ne încântă şi astăzi auzul şi sufletele: „Rândunica", „Zis-a badea". „Dor, dorule!", etc.

Admiratorii îi ridicaseră, prin 1934, un bust, în grădina Ateneului.

Unde-o fi astăzi...

T. Radu

N O T E

Revista „Convorbiri Literare"

— publicată în fiecare număr, de mai bine de doi ani, sub semnătura directorului ei, d. prof. *I. E. Torouţiu*, studii de înaltă ţinută critică pe marginea tuturor ediţiilor Eminescu, descoperind în ele, din vina celor ceri au îngrijit de tipărirea lor, greşeli cu drept cuvânt uluitoare.

Începutul acestor fructuoase cercetări l-a prilejuit ediţia „omagială" datorită d-lui D. R. Mazilu (1939), în a cărei întocmire conducătorul de astăzi al venerabilei publicaţiuni junimiste şi autorul masivelor „Studii şi documente literare" (7 vol.) surprinde o inadmisibilă colaborare a editorului în opera poetului, prin nesocotirea regulilor de punctuaţie, ortografie şi ortoepie, vocalism, expresivitate şi dublete.

Aceleaşi greşeli editoriale — grave după afirmaţia d-lui prof. I. E. Torouţiu —sunt găsite şi în celelalte ediţii, toate ducând la o falsă interpretare a verbului eminescian. Sunt reproduse, spre exemplificare, facsimilele manuscrisului original dela Academia Română şi se arată — dacă nu ne înşelăm pentru prima dată în critica noastră — importanţa gramaticei istorice în alcătuirea ediţiei unei opere scrisă cu câteva decenii în urmă.

Până la o amănunţită prezentare a acestor luminoase contribuţiuni la cunoaşterea adevărului Eminescu, însemnăm aici omagiul nostru sincer, îndreptăţit, pentru strădania neprecupeţită, confruntarea migăloasă a manuscriselor originale cu toate ediţiile, metoda şi onestitatea ştiinţifică, ţinuta academică în combaterea ereziilor critice şi stilul limpede, cari cinstesc, deopotrivă, atât numele d-lui I. E. Torouţiu, cât şi amintirea genialului şi nefericitului poet.

Invitaţi

— de poetul *Ion Calboreanu*, d-nii *Damian Stănoiu, Al. Al. Philippide, Matei Alexandrescu, Teodor Al. Munteanu, George Dorul Dumitrescu, Aurel Chirescu* şi *George Carara* vor ceti din operele lor în cadrul unei şezători literare organizată pentru Sâmbătă 27 Martie a. c., ora 20, în *„Sala de arme"* din Târgovişte.

Şezătoarea va fi deschisă cu o conferinţă de d. Alexe Tomescu, profesor în acea localitate.

„Ton şi poezie"

— se intitulează interesantul articol pe care-l semnează d. *Al. Philippide* în ultimul număr al *„Universului literar"*.

In rânduri puţine, d. Al. Philippide reuşeşte să fixeze coordonatele autentice originalităţi poetice, exemplificându-şi deosebit de plastic afirmaţiile. Stihuitorii ar putea găsi isvoare nebănuite în aceste rânduri care încheie articolul:

„Tonul face poezia. Cheia poeziei pure aici trebuie căutată. Fiorul unui singur vers sau al câtorva versuri e destul pentru ca în amintirea noastră să răsară dintr'odată o întreagă lume de idei poetice. Personalitatea poetului adevărat se oglindeşte în fiecare din versurile lui aşa cum se răsfrânge cerul într'o picătură de apă. In tremurul unei frunze freamătă toată pădurea".

D. George Ion Popescu

— este autorul unui proaspăt volum de poeme apărut în colecţia „Ţara Bugului" din Odesa, intitulată simplu, *„Compoziţii"*.

O poezie de subţile rezonanţe intime, liniată în svonuri limpezi şi grăitoare, un joc de arcuite imagini şi tonuri — faţă ce aflăm între coperţile *„Compoziţii"*-lor asupra cărora vom reveni.

D. Nicolae Brana

—este cel mai activ şi mai tumultos pictor ardelean. Expoziţia de curând deschisă la Dalles înveder ează râvna acestui artist care, susţinându-şi opera pe realităţile permanenţei româneşti, realizează o operă majoră şi valoabilă.

D. Robert Cahuleanu

— este un nume cu sonorităţi din ce în ce mai limpezi în tânăra lirică a Basarabiei. Versul său, străbătut de anumite nuanţe strâns legate de actualitate, începe să fie întâlnit des prin revistele literare, iscând interes din ce în ce mai crescând în lumea cititorilor.

Prinsă în chenarul unei inspiraţii puternice, poezia lui Robert Cahuleanu marchează un studiu fericit în desvoltarea liricii noastre.

Dăm, spre exemplificare, această poezie publicată în săptămânalul „Raza" din Chişinău, intitulată „A murit poetul...":

A murit poetul pentru ţară..
Mare-i fuse visul cât un brad.
Limpede ca apele când cad
Şi fierbinte ca un miez de vară...

A murit poetul pentru vis..
Mare-i fuse ţara cât o roată.
Ca un cer ca nişte ochi de fată
Şi cu munţii cât un paraclis.

A murit agale pe vântrele,
Lin i-a fost urcuşul până'n cer,
Şi pe apa cerului — năier —
S'a împletit cu nuferii din stele.

A căzut poetul între grâne,
Lin îi fuse ultimul oftat,
Şi din ochi încet i-a picurat
O mărgea curată ca o pâine...

Îi ardea ochii sublimă pară
A eroilor lipsiţi de ţintirim...
A murit poetul pentru ţară
Şi mormântul încă nu i-l ştim...

La 17 Martie

— s'au împlinit un veac şi douăzeci şi doi de ani dela intrarea Domnului Tudor din Vladimiri şi a pandurilor săi în Bucureşti.

Memorabilă dată, căci — deşi frumosul cap al olteanului ce se ridicase pentru a fi *„chivernisitor pentru binele şi folosul tuturor"* urma să se rostogolească sub paloşele greco-turceşti ale lui Bimbaşa-Sava şi a lui Ipsilanti, — de acum înainte poporul ştia că are drepturi şi că ele nu trebuiesc cerşite ciocoilor, ci câştigate cu pumnul încleştat pe paloş sau pe topor.

Cei 6000 de panduri, 2500 de arnăuţi şi şase tunuri erau — simbolic — însăşi ţara, opinca atotrăbdătoare, trezită la conştiinţa preţului ei.

„Aridicarea mea *(spunea Domnul Tudor)* n'a fost şi nu este pentru alt scop decât pentru reîntoarcerea drepturilor aceştii de Dumnezeu păzite ţări, care din vechime le-a avut şi niciodată de nimeni cu sabia nu i s'au luat, ci mai vârtos cu sabia şi cu sângele strămoşilor şi a celor vrednici de toată slava cu smerenie s'au păzit".

Minunate cuvinte, pe care, când va, condeiul unui dramaturg inspirat va şti cum să le valorifice artistic în cadrul unei tragedii cătuş de puţin dezolante, deoarece — deşi sfârşitul eroului a fost cumplit — ea este acoperită de o cortină pe faldurile căreia sunt zugrăvite trâmbiţele reînvierii...

D. E. Ar. Zaharia

— *a publicat de curând o nouă carte, intitulată „Essai de Bibliographie pour L'etude du „Dor" roumain (Institutul „Cernăuţi", 1943).*

Cunoscut ca poet şi scriitor d. Ar. Zaharia a desfăşurat şi o activitate ştiinţifică remarcabilă. Desăvârşindu-şi studiile la Universitatea din Paris, autorul a abordat subiecte dificile ca: La pensée et la reunion de tous les Roumains (1845-1918), *după care această bibliografie cuprinzând studii şi interpretări din câteva limbi europene referitoare la noţiunea „dor" lucrare care vine să aducă un real serviciu celor care ar vroi să se orienteze asupra acestui sentiment specific românesc.*

Interesante sunt paralelismele pe care d. E. Ar. Zaharia le stabileşte la câteva popoare: dor, soladades saudades, morbidezza, Sehnsucht, Wehmuth, etc.

Scopul acestei bibliografii este după cum afirmă autorul — de a oferi străinilor posibilitatea de a se orienta într'un sector limitat din folklor-ul român.

A apărut

— *de curând în librării, tipărit în colecţia „Cartea celor mici" a editurii „Vremea", un elegant volum de poveştiri semnat de d-na Lia Fudulu. Cartea se intitulează* Codruţ, feciorul pădurarului şi alte poveştiri" *şi după cum se poate uşor bănui — se adresează acelor scumpe fiinţe cari înfloresc bucuria părinţilor şi nădejdea neamului nostru: copiilor.*

O lume de basm frumos împletită, pluteşte dealungul celor 80 de pagini scrise cu mult talent, cu multă căldură, cu mare dragoste pentru copii. Privirile micilor cetitori se vor opri necontenit deasupra filelor fremătând de bucurie când izbânda este de partea eroilor din carte şi lăcrimând când soarta a hotărît ca ei să îndure vremelnic suferinţi.

Nespus de atrăgător este volumul d-nei Lia Fudulu şi datorită bunului meşteşug scriitoricesc de a face să apară aproape întoate poveştile fiinţele necuvântătoare atât de dragi copiilor. Reţin în mod deosebit atenţiunea Mormolă, Ciucurel şi Martinică, puii ursoaicei din „Codruţ, feciorul pădurarului". Aceleaşi pagini antrenante în: „Adormiţele", „Păinea pîticului", „Fluerul fermecat", „Mikî Tîn şi Bila", „Puişorul bradului", „Lacul ucigaş", „Nueluşa fermecată", etc.

Frumoasele ilustraţii din text, semnate de d. A. Petrescu, adaogă un motiv în plus ca volumul d-nei Lia Fudulu să cunoască cetitori cât mai mulţi şi să reziste la a doua sau a treia lectură.

Poezia de război

pe cât de uşoară de realizat pare pentru cei cari cunosc realităţile războiului, pe atât de exigentă devine atunci când se cere turnată în forme de artă valabile, impregnată de acel sentiment de umanitate fără de care chiar cea mai bună poezie de acest gen nu ar fi decât o prozaică descripţie a scenelor de război şi condamnată unei inevitabile uscăciuni.

Poate din acest motiv din toată poezia ce s'a scris despre ultimul război, în lirica noastră au rămas proaspete de viaţă doar poeziile d-lui Camil Petrescu, în timp ce puzderia de cântece mai mult sau mai puţin războinice s'au stins odată cu evenimentul consumat.

Poeziile publicate de d. Al. Gregorian în reviste şi ziare relevă un poet care priveşte războiul ca un act viril, ca o măsură de vitalitate a unui popor. Imagini juste, de o autenticitate deloc falsificată de livresc, viziuni largi cu îndrăzneli de a cuprinde realităţile războiului în toată epica lor desfăşurare, un potenţial sufletesc mereu în plină exuberanţă fac din poezia d-lui Al. Gregorian mărturisirea pasionată a unui luptător care a experimentat fazele unui atac, care a trăit cu acuitate scene de luptă, singurătăţi de pândă şi de aşteptare.

D. Al. Gregorian acceptă războiul ca pe un fatum, e un salt, pe care neamul trebue să-l execute şi beţia de a lua parte la aceste eforturi pe care ni le cere istoria palpită în fiecare vers.

Sentimentul de a domina situaţii şi împrejurări e prezent de asemeni cu toată tragica sa încordare, în poezia d-lui Al. Gregorian.

Colţuroasă, însă nu lipsită de melodii interioare, de multe ori încrustată în ritm şi gând popular, această poezie aduce în lirica românească fantasmele Asiei largi, spaţiul nesfârşit al unui continent ce-şi dezvălue pentru prima dată sufletului nostru haosul tulburător.

Nu vom tăgădui că poezia de război n'ar putea fi scrisă şi în alt mod; vom afirma însă că a înţelege războiul aşa cum l'a înţeles d. Al. Gregorian, înseamnă a se apropia cel mai mult de uriaşul suflet al colectivităţii populare, care a purtat acest război.

Cadenţa, ritmul gândurile şi senzaţiile soldaţilor cari făcuseră marşuri de sute de kilometri înainte de atac, cu greu vor putea fi prinse cu atâta aturaleţă simpatică şi într'o lumină atât de convingătoare ca în versurile d-lui Al. Gregorian.

Scurtă schiţă asupra literaturii finlandeze

(Continuare din pag. 1-a)

lului trecut, se impune poetul şi romancierul **Tavas'sjerna**, iar la începutul secolului nostru apare o generaţie nouă de poeţi şi romancieri care dă o înflorire deosebită literaturii finice în limba suedeză, ca: **Hjalmar Procope, Iacob Tegengren, Arvid Mörne, Bertel Gripenberg, Emil Zilliacus**, un parnasian prin excelenţă. In preajma războiului mondial apăru o generaţie de pesimişti luptând cu disperare împotriva persecuţiilor ruseşti, iar, după câştigarea independenţei, apăru o generaţie de „moderniştî" dintre care cel mai important este poetul **Elmer Diktonius**.

In momentul de faţă, literatura finlandeză unită în concepţii şi directive estetice, după ce a suferit influenţele inerente ale continentului, şi-a găsit calea ei proprie pe cari scriitorii evoluiază normal, într'o activitate care, dacă nu este dintre cele mai febrile, e totuşi plină de pasiune şi dragoste de neam. Scriitorii finlandezi, neavând un public cetitor prea mare, sunt nevoiţi să creeze în condiţiuni destul de grele, dar aceasta nu-i împiedică să cultive cu intensitate sentimentul naţional şi izvoarele inspiraţiei etnice, laolaltă cu valoarea artistică propriu zisă.

Pericle Martinescu

A apărut: **DECEBAL** ediţia II-a de **B. Iordan.**

CALEA VICTORIEI de **Cezar Petrescu.** Ediţie definitivă.

SOARELE RĂSARE NOAPTEA de **Mircea Streinu.**

OMUL GOL de **Emil Strauss.**

Coca Farago anunţă un roman **S. T. B.**

VITRINA LITERARA DE **Neagu Rădulescu**

B. Iordan: *Şi acum după ce mi-am văzut opera desăvârşită, pot să mă otrăvesc în pivniţele Rhein.*

Cezar Petrescu: *Trebuie să le dovedesc cetitorilor că sunt un scriitor modern.*

Mircea Streinu: *De două nopţi aştept, dar nu vrea să răsară deloc.*

— Ce calic editor! Să-l lase să umble gol pe-o vreme ca asta!

Coca Farago: *Iată cum am devenit şi noi utile în aceste vremuri.*

Societatea Naţională de Editură şi Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", Bucureşti, str. Sărindar 5-7-9 (tel. 3.84.30) înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerţului Bucureşti. Tipărită la 20.III.1943

Anul II Nr. 54 — 5 LEI EXEMPLARUL — 28 Martie 1943

Onor. ADMINISTRAȚIA Revista „Ardealul" Str. A. Saguna, 6 SIBIU

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

UN SFERT DE VEAC DELA UNIRE

CHEMAREA BASARABIEI

Sărbătorirea celor 25 ani de la alipirea Basarabiei află neamul românesc în plin război, într'unul dintre cele mai crâncene războaie pomenite de cronici. Războiu pornit pentru desrobirea Basarabiei. Pentru recâștigarea colțului nostru de pământ dela răsărit. Pentru libertatea sufletului basarabean. Spre înseninarea cerului basarabean.

Nu este în acest spontan și hotărât act, pecetluit cu sângele celor mai aleși fii ai țării, suprema dovadă că Basarabia n'a încetat o clipă să ne cheme și că sfâșietorul ei glas a găsit lung răsunet în inima îndoliată a țării.

Nu reiese limpede, din superbul sacrificiu al flăcăilor noștri, că fără Basarabia neamul românesc nu poate concepe viața decât umbrită de praporele tristeții și vânturată de gândul unei cât mai apropiate sfărmări de cătușe în sufletul României revărsarea puhoiului asiatic, în 1940, peste ogoarele și locuitorii Basarabiei. Aminteți-vă câtă revoltă a mocnit în poporul românesc împotriva colosului bolșevic, pentru nelegiuirea și barbara prăbușire a hotarului nostru dinspre soarele-răsare. Cine a avut cinstea și norocul să meargă umăr lângă umăr cu ostași noștri, pe asprul și mărețul câmp de bătălie, s'a putut convinge că în bubuitul tunului și cântecul sacadat al mitralierei, în șuierul brandtului și foșnetul grenadei, în sborul avionului și cutremurătoarea explozie a minelor, în emoționantul atac de tancuri și în vârful baionetei, bravele divizii românești au pus dogoarea unei așteptări zăgăzuită de împrejurări, așteptarea chinuitoare a luptei fățișă, pentru Basarabia.

Nu știau, nu mai țineau minte din școala primară sfinții noștri soldați, oameni simpli, ce întindere și câți locuitori are Basarabia. Toți știau și erau convinși însă că provincia dintre Prut și Nistru a fost și trebuie să fie în veci sub tricolorul românesc. Din nevăzute funduri de vremuri fiecare auzia chemarea fierbinte a fraților basarabeni. Sângele s'a vărsat pentru această chemare de frate. Și Basarabia nu uită.

TEODOR AL. MUNTEANU

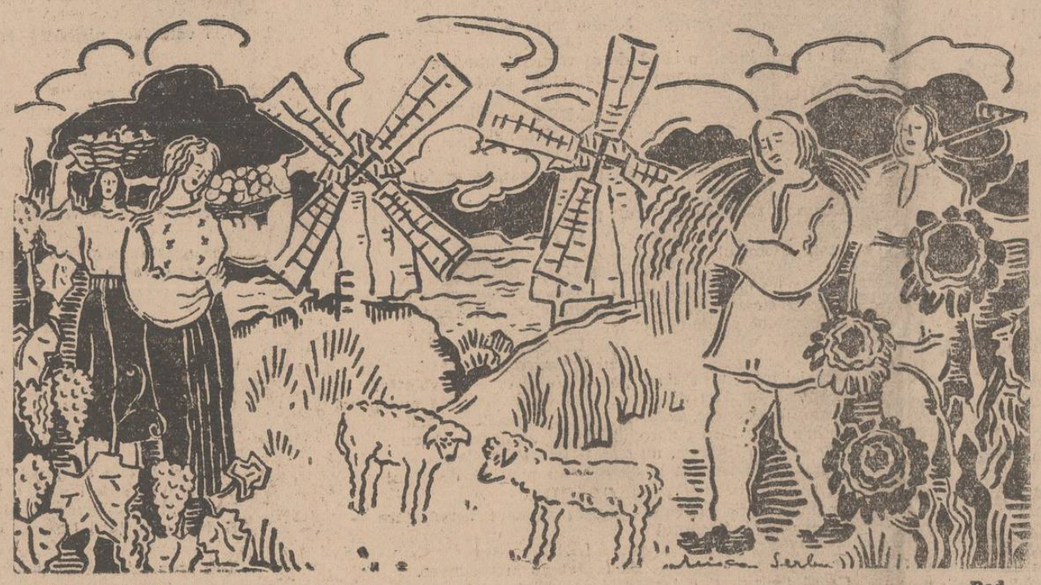

MICA ȘERBU — Rod

Destine paralele: BUCOVINA și BASARABIA

Bucăți din teritoriul național, înstreinate pe rând, în momente ale istoriei, când nu noi puteam hotărî asupra destinelor noastre, ci marile puteri europene din acea vreme: Austria, Rusia și Turcia. In 7 Mai 1775 anexarea Bucovinei de către Austria devine fapt împlinit și protestul voevodului Grigore Ghica Vodă împotriva acestui fapt îi aduce moartea. Insăși Maria Teresia, împărăteasa Austriei, simțea că se săvârșise o mare nedreptate prin răpirea acestei provincii. Ambasadorului austriac la Paris îi scria următoarele cuvinte: „In afacerile moldovene noi săvârșim deplină nedreptate. Nu știu cum vom ieși din afacerea aceasta: anevoe vom ieși cu onoare și aceasta mă mâhnește nespus de mult".

Tot ca rezultat al unor tranzacții, între Turci și Ruși, prin pacea dela București (Mai 1812) partea dintre Prut și Nistru e cedată Rusiei. Imputerniciții Turciei, Galib Efendi și Dimitrie Moruzi, vânduți Rușilor, au plătit unul cu exilarea, al doilea cu viața, crima de a nu fi acționat corect și în conformitate cu interesele imperiului otoman; căci dacă încheierea păcii dela București s'ar fi amânat numai scurt timp, Rusia ar fi fost silită să facă pace cu Turcii și fără cuprinderea Basarabiei.

Odată înstreinate, amândouă provinciile sunt supuse unei presiuni de desnaționalizare, din cele mai metodice. Modul cum au reacționat ne va arăta identitatea sufletului basarabean și bucovinean, în fond același străvechi duh românesc neîndoplecat și încercând să-și găsească expresia în formele cele mai diverse.

Conștiința Românilor subjugați, în Basarabia și Bucovina, se strânge în jurul Bisericii, care-și înțelege și rosturile adânc naționale. Mitropolitul *Gavril Banulescu* (1812—1821) care înființează tipografia, seminarul și consistoriul din Chișinău, nu e cu nimic mai prejos ca mitropolitul *Dosoftei* din *Dreievici* care a organizat Mitropolia Bucovinei, a stăruit să se clădească reședința mitropolitană, cu facultatea de teologie și edificiul consistorial. Bastioane ale credinței creștine, aceste instituții erau și focare de naționalism înflăcărat.

In literatură, imaginea genialului *Mihai Eminescu* nu va putea fi deslipită de fața îndurerată a Bucovinei de atunci; nici tumultuosul *Bogdan Petriceicu Hajdeu* nu se poate concepe decât tot ca expresie a suferințelor basarabene. Și unul și altul caută să descifreze din trecutul nostru istoric semne și întrebări pentru un viitor pe care-l presimțeau învăluit în strălucirile de azi.

Auzi departe strigă slabii
Și asupriții către noi
E glasul mândrei Basarabii
Ajunsă'n ziua de apoi...

a cântat Mihai Eminescu; iar Hajdeu are accente nu mai puțin impresionante în *„Răzvan și Vidra"*.

In muzică, Basarabia se poate mândri cu *Gavriil Muzicescu*, ale cărui *„Imnuri la Sfânta Liturghie"* sunt podoabe de neprețuit ale cântărilor religioase. Sufletul credinței acestei *„Imnuri"*, după cum în *„Pe-al nostru steag"* și *„Trei culori"* de *Ciprian Porumbescu* răbufnesc veacurile de glorie moldovenească. Amândoi se apleacă asupra folklorului romînesc și se inspiră din bucuriile și suferințele poporului.

Poeți ai unității naționale, *Gavriil Rotică* și *Alexandru Matevici* își înfrățesc acordurile pentru o dreptate românească ce nu avea să întârzie.

Anul 1918 readuce aceste provincii sub stăpânirea Regatului Român; iar după 23 de ani, vecinul din Răsărit sub pretexte tot așa de puțin serioase ca la primele anexări, le zmulge pentru un an trunchiului romînesc, însă nu și sufletului și gândului nostru. După un an de restriște, Basarabia și Bucovina cunoșteau sabia izbăvitoare a armatei romîne, îndepărtând pentru totdeauna primejdia unei alte cutropiri. Din sângele comun vărsat și din suferințele comune se încheagă văpaia unui suflet românesc dârz și nețemător.

Iulian Vesper

SATUL BASARABEAN — SAT MOLDOVEAN

Prin structura sa geografică și demografică, prin trecutul său istoric și prin naturalul său angrenaj economic, Basarabia este pământ românesc. Nu mai puțin românească este Basarabia prin cultura sa și prin civilizația sa veche sătească.

Un fapt de ordin psihologic stă deasupra tuturor stărilor și experiențelor locale: conștiința națională a locuitorului Basarabiei. Țăranul român din Basarabia, care domină această regiune, are profundă conștiință de Român și mai ales de Moldovean. Așa cum s'a imprimat dealungul secolelor, conștiința locală a țăranului basarabean intră în mod natural în unitatea națională românească. Tradiția istorică, trecutul viu care se exprimă la locuitori în fiecare zi mărturisește același lucru. Prezența marelui Voevod Moldovean. Ștefan cel Mare, privit de basarabeni ca strămoș comun, e încă vie în conștiința românească de dincolo de Prut.

Dacă trecem acum la datele concrete ale vieții locale în satul basarabean, găsim o mare unitate de expresiune. Limba, religia, arta, meșteșugul, nu au nimic deosebit față de aceea ce ele reprezintă ca formă și ca natură în Moldova.

Ernest Bernea

(Continuare în pag. 4-a)

Ardelenii și Basarabia

Morile lui Dumnezeu macină încet dar sigur. La 27 Martie 1918, când s'a hotărît unirea Moldovei dintre Prut și Nistru cu România, s'a adeverit încă odată vechiul proverb grecesc. Dela Ștefan cel Cuminte, care a plâns pentru Chilia și Cetatea Albă, socotindu-le chezășia întegrității noastre, până la revoluția din 1917, care ademenea Basarabia într'o dubioasă aventură cu substrat social, politica românească n'a pierdut niciodată din vedere faptul că vechea moșie a moldovenilor constituie o problemă de viață a românismului. Basarabia, ca și Transilvania sau Bucovina, era a noastră și nici un verdict sau tribunal internațional nu ne-ar fi putut sili să renunțăm de a o revendica.

Ardelenii cari și-au petrecut refugiul din timpul războiului mondial la Chișinău și în alte orașe basarabene, au întărit în conștiința moldovenilor de peste Prut ideea unității organice a tuturor românilor. La 14 Ianuarie 1918, când armata noastră întră biruitoare în capitala Basarabiei, generalul Broșteanu este înconjurat de un grup de ardeleni, entuziasmați de perspectivele politice ale ocupării militare a provinciei. Ei sunt și de astădată prefațatorii unirii și cei ce cunosc amănuntele de culise de un adânc sbucium național. Știu cât datorează Basarabia românească fraților de peste munți, veniți aici să-și preschimbe în apostolat amara experiență câștigată în școala politică a Transilvaniei.

In Basarabia absolutismul tarist își lăsase preotimeni atât de adânci urmele, nu numai pe cunoștințele moscovite ale lăcașurilor de închinăciune, ci și în suflete, încât gazeta „Ardealul" a refugiaților ardeleni și bucovineni avu de susținut o grea luptă, pentru a prepara spiritele pentru unirea Basarabiei cu România.

In ceasul intrării armatei române în Basarabia, gazeta refugiaților ardeleni se transformă în „România Nouă", pe steagul căreia fu înscrisă lozinca lui Mihai, cel mort la Câmpia Turzii: lupta pentru unirea tuturor românilor. Gruparea ziarului era alcătuită din nouă ardeleni, cinci bucovineni, patru basarabeni, patru bucureșteni, doi aromâni și un consângean din Banatul sârbesc. Cifrele nu necesită niciun comentar. Ce admirabilă este spontana hotărîre a membrilor acestei grupări, de a nu se mai socoti nici unul ardelean, basarabean, macedo-român sau muntean, ci ROMANI pur și simplu, „cetățeni ai aceluiaș stat unitar românesc..."

Cine nu recunoaște aici sămânța școlii politice ardelene, spiritul ei unificator și nivelator, idealul lui Bărnuțiu, Barit, Gheorghe Lazăr, Octavian Goga?

Ceeace s'a petrecut mai apoi, stă consemnat în cărțile de istorie. Mi se pare că numai contribuția decisivă a ardelenilor la pregătirea Basarabiei surori pentru marea nuntă cu România n'a fost îndeajuns de lămurită, deși martorii mareei epopei sunt încă printre noi, gata să se confeseze, dornici să lumineze punctele obscure din biografia revenirii Moldovei de peste Prut la tulpina românismului obladuitor.

Fie-le acest Martie un îndemn!..

George Sbârcea

PIZANIE

Io, Vasâlie Lupu, Moldovei hospodar,
Salaș Domniei meale-având la Eși,
M'am vrednicit ca să rădic oltar,
Pe-un loc ce-i cu Danubiu megieș.

Milostivit din neam fiind de hire,
Acmu când dă credința veche 'n pâr
Am înălțat acest lăcaș cu sârg,
Urmașilor să hie pomenire.

Că dup'atâtea lupte de istov
Purtate 'n vremi de noi și de străbuni.
Am pus la temelie-acest hrisov,
Chezaș credinței și anilor buni.

Aicea, la Chilia, au purtat
Acei al căror azi eu sânt urmaș,
Potop de lupte cari în veac s'au dat,
Tot biruind vrăjmaș după vrăjmaș.

Și-atâta sânge-au curs și-atâta os
Au îngrășat, în let, brazda Moldovei,
Că neamu 'ntreg de-ar fi adus prinos
Și n'am putea spovadă să dăm slovei.

De-azi Sf. Neculai, la cap de țară,
Credința străjui-va și ocina.
Va sta cu crucea setnic la hotară,
Peste 'ntuneric răvărsând lumina.

Și blăstăm pun acelora ce vin
De-or zăbăvi să apere oltarul
Ce-l înfrățesc de astăzi cu hotarul,
Acum și pururea și'n veci. Amin.

D. Iov

NAȚIONALISMUL LUI STAMATI

Prematura înmormântare a scriitorului deschide perspectiva unei cunoașteri mai largi a existenții unui boer basarabean, cu veleități de scriitor, cu multă pregătire literară și istorică pentru vieața patriarhală dela conacul moșiei, pasionat cetitor de literatură franceză și rusească, atât de mult absorbit de unele frumusețî ale originalelor, că versuri și fragmente întregi de poezii, fără să mai amintim motivele și nemărturisitele traduceri, s'au împletit în țesătura versurilor originale, greu de desfăcut din corpul unitar al compoziției poetice a visătorului Cavaler basarabean, Constantin Stamati.

Sună pentru noi puțin exagerat laudativul ton al grăbitului panegirist: „Un deșteptător neadormit, un bard mare, un atlet ager pentru cauza sfântă, un poet excelent...", dar când pronunți și cuvintele „un patriot adevărat", înțelegem unde trebue pus accentul și cât de puternic răsună prezența unui adevăr. Dacă Stamati trebue pomenit printre înaintașii creatori la noi în Basarabia, aceasta este argumentul care-l impune și-l va susține ca o valoare națională, specific basarabean, alături de ceilalți fruntași, care au ținut viu sentimentul național românesc, sub stăpânire străină, timp de un veac. Intim legat ca și ceilalți contemporani de cultură rusească, Stamati a purtat în inimă glasul răsunător al gliei, al graiului copilăriei, prin care românismul respira subteran, fără învolburări aproape timid.

Potolitul duh național prezent în opera lui Stamati este real și ramificat adânc în toate acțiunile vieții sale, chiar și în cele mai puțin însemnate. Spre locurile de glorie națională și spre marii eroi ai istoriei Moldovei se îndrepta elanul gândurilor poetului basarabean. Rândurile scrise despre Sucseava sunt mărturia unui suflet mâhnit că strălucirea eroică a faptelor naționale întâmplate aici nu se mai regăsește nicăeri, deoarece „în nărniturile ei" (ale Sucevei) „se adăpostește liliacul și cucuveica". Și sufletul poetului e covârșit de un mare regret după frumusețea eroică de odinioară. De bună seamă că este ceva din romantismul timpului, al acelui motiv al ruinelor, care pornise dela Volney, pentru a străbate toate literaturile apusene, și a-și ivi ecoul răscolitor mai târziu la noi și la vecini. Nu e mai puțin adevărat că la Stamati el este fondul însuși al existenții lui ca scriitor, fiindcă aceasta e realizarea cea mai personală și deci cea mai autentică.

Insuși titlul volumului este semnificativ. „Muza românească" cuprinde toată opera poetului, dar ceea ce a vorbit mai mult contemporanilor și a stăruit ca o valoare temeinică până astăzi este tocmai acest fond și această notă care prilejuește interpretarea operei lui ca aport românesc curat la spiritualitatea basarabeană. Priviți coperta volumului lui Stamati ca să pătrundeți prin portalul sensibilității lui scriitoricești, până la ceea ce este mai valoros și mai autentic. Simbolul existenții și dăinuirii naționale puse la extremitățile coperții sunt încă o mărturie că Stamati își dădea seama, instinctiv, că trăinicia noastră în istorie nu poate fi prezentă și creatoare decât prin forța militară reprezentată odinioară în străbunul Traian, de voevozii de mai târziu, printre care numele lui Ștefan cel Mare și al lui Mihai Viteazul sunt îndemnul și nădejdea celor mai frumoase sentimente naționale.

Și fiindcă prezentul nu-l putea fi decât un trist motiv de versificare, bătrânul Cavaler regretă că n'a trăit vremurile de glorie ale istoriei naționale.

Semnificative apar astfel versurile pentru expresia dorului și nădejdilor sale:

Să privesc biruitoare
Oastea cea nemuritoare
Ce pe dușmani învingea
Și a țării hotar lărgea.

Vladimir Cavarnali

BASARABIA în istoria contemporană

In câteva articole anterioare am căutat să analizăm esența, specificul, destinul și rostul sufletului basarabean în structura sufletului nostru românesc în general. Urmărisem linia aceasta dealungul istoriei ajungând la concluzia că Basarabia poate fi privită, tocmai prin carența ei în istoria noastră, drept o rezervă fecundă a viitorului. Dacă nu putem face verificarea acestei ipoteze pentru viitor, ne rămânea pentru justificarea afirmației noastre, cel puțin constatarea faptului acestuia că, până în prezent, sufletul basarabean nu și-a desvăluit toate semnificațiile, nu și-a șoptit și nici nu ne-a lăsat să-i bănuim toate surprizele.

Azi, condițiile istorice sunt favorabile. Și tocmai de aceea am întreprins o cercetare sumară dar esențială a trecutului; pentru a învedera că în trecut tocmai aceste condițiuni istorice nu au fost prielnice. Și am arătat pentru ce. Similitudinea de credință dintre noi și slavi, pe de o parte, matca aceasta comună de ortodoxie care devenise am putea spune, fatală, pentru destinul basarabean care își pierdea, prin ea putința de afirmare etnică, apoi cealaltă similitudine structurală dintre misticismul nostru organic și misticismul slav — prilej de confuzie și de falsă interpretare — a făcut ca sufletul basarabean să nu participe activ la destinul unității etnice.

Etnicul trecuse pe planul secundar fiind adumbrit de elementul religios. Acesta, la rândul lui, își ascundea esența sub haina formalului, caracteristică a raporturilor noastre cu slavismul. Așa că la un moment dat, situația se prezenta destul de favorabilă pentru intențiile subterane ale panslavismului și foarte defavorabile pentru noi. Slavismul acapara sufletul basarabean fără nici o cazmă prea mare. Era destul declanșarea automată a invaziei sistematice a formalismului religios pentru a se vedea asigurată amuțirea strigătului de afirmare românească a Basarabiei. Iar verificarea acestui fapt ce ar părea, la prima vedere, paradoxal, ne-o dă în mod strălucit anul revoluției ruse. Atunci când substanța religioasă dispare din grija oficialității ocupante, Basarabia se regăsește Pierzând contactul cu ortodoxia răsăriteană, Basarabia se reîntoarce printr'o mutație psihologică, o adevărată revoluție lăuntrică, la permanențele etnicului. Ne mai putând fi ortodoxă alături de Rusia pravoslavnică și imperială, Basarabia se regăsește românească, alături de marea unitate din care organic și spiritual făcea parte: sufletul românesc.

Și astfel Basarabia reintră în casa ei firească prin porțile largi și promițătoare ale istoriei contemporane. S'ar fi părut că vremea ei sosise. Din nefericire, situația a continuat la fel de grea, la fel de apăsătoare. Democrația amenință pustiirea sufletului basarabean. Iar democrația noastră, ca și oricare altă democrație, însemna, să nu o uităm — niciodată să nu o uităm — ovreiul.

Ovreiul o prepară de pe acum pentru eventualitatea mult așteptată: triumful comunismului. Dar comunismul nu este decât producție și creație a ovreiului. Ovreiul speculează și atâță Basarabia, pentru a o aduce la disperare. Și orice disperare de acest fel își află alinarea în promisiunea raiului comunist. Ovreii sug, insinuiază și instigă pentru a grăbi descompunerea, pentru a pregăti terenul, pentru a netezi calea. Niciodată și nicăeri mai mult ca în Basarabia celor 20 de ani de fericire democrată nu au mișunat mai liber, mai obraznic, mai fățiș agenții Kominternului. Să ne amintim. Un prim simptom: instigația lentă și perfidă care aduce de pildă rebeliunea dela Tatar-Bunar. Și ca și când aceasta nu ar fi fost de ajuns, Kominternul continuă obraznic. „Liga drepturilor omului", formă fățișă de luptă filocomunistă, are îndrăsneala să trimită anchetatori la noi în țară pentru a cerceta cazul. Moscova nu uită bucata aceasta de pământ mănos, bună pentru a fi împărțită în colhozuri. Crelează dincolo, în Transnistria de azi, așa numita „Republică Moldovenească". Mai mult. Ca să fie sigură că otrava e absorbită metodic după plan și rețetă, construește pe malul Nistrului, la Tiraspol, postul de emisiune radiofonică destinat special îndoctrinării Basarabiei. Zi de zi, gura aceasta cu duhoare de iad, varsă venin deasupra Basarabiei. Zi de zi, Nistrul e trecut de agenții comunismului.

Și totuși Basarabia rezistă. Tocmai aci unde e grija mai mare, unde forfotesc mai vigilent agenții Moscovei, minciuna nu prinde, otrava nu adcarmă, nu omoară.

Și Moscova își înregistrează eșecurile. Își pregătește riposta. Ani dearândul realipirea Basarabiei nu este recunoscută diplomatic. Societatea Națiunilor, unde dictează și tronează Litwinof, nu ratifică. Rezerva strategică necesară viitorului. E o continuă pândă. Subtil și abil, actul spontan al realipirii Basarabiei este minimalizat și transformat într'un gest de anexiune forțată. Chiar când relațiunile diplomatice cu U.R.S.S. se reiau, Moscova are încă reticențe și circumlocuțiuni în ceeace privește autenticitatea realipirii din punctul de vedere al dreptului internațional. E o pândă care dăinuie metodic, fără întrerupere, din 1917 până în Iunie 1940. Și atunci, dintr'odată, ura mocnită, jarul perfid și laș, mulcomit în protocoale și discursuri, izbucnesc cu violență. Ceeace nu s'a făcut dealungul secolelor, trebue făcut repede, acum. Basarabia trebue pedepsită Pentru marea crimă de a se fi descoperit românească, trebue pedepsită. Sumar și expeditiv. Paralel, ura iudaică își desvăluie colții. Tot ce este sânge românesc să piară. Moscova nu are nevoie de suflete. Ii este deajuns pământul. Cu o furie care dovedea ea însăși nesiguranța stăpânirii, Basarabia începe să fie despopulată. Pentrucă Moscova nu mai putea avea iluzii: ea nu putea capta, nu putea rătăci prin nimic sufletul basarabean. Dacă nu-l am, să piară. Aceasta i-a fost deviza

Și dacă armatele noastre nu ar fi trecut — la porunca Mareșalului Antonescu — Prutul, războinarea Moscovei s'ar fi îndeplinit

Dar deasupra urii, stă dreptatea de nezdruncinat a Istoriei. Azi sufletul basarabean își cunoaște calea și rostul. Și merge conform destinului său, împletit în destinul neamului întreg.

Petru P. Ionescu

LITON VODĂ

DRAMĂ ISTORICĂ IN VERSURI de Em. Papazissu

PERSOANELE:

Liton Vodă (Litovoi), Voevodul Țării Românești
Banul Bărbat, fratele său
Spătarul Leul
Logofătul Vancea
Vornicul Vulcan
Postelnicul Dan
Vistierul Barbu
Stolnicul Stoia
Crăciun, pârcălabul Curții
Nicoară, Voinea, Sandu, Nan, Alexa, Comșa, Drag, Dinu, (boieri potrivnici lui **Liton Vodă**).
Sfeatoslav, Episcop din Ohrida
Prea Cuviosul Sava, conducătorul bisericilor ortodoxe din Țara Românească.
Benedict, călugăr catolic
George, Magistrul lui
Vladislav Cumanul
Domnița Călina, sora lui Liton Vodă.
Ileana, fiica pârcălabului Curții
Moș Anghel
Moș Petre
I Țăran
II „
III „
IV „
I Flăcău
II Flăcău
O femeie
Un sutaș
Un căușel
Alt căușel
Un sol
Crainicul.
Arcași, sulițași, căpitani de oști, popor, etc.

Acțiunea se petrece pe la 1279, la Câmpulung și Turnu-Roșu.

ACTUL I

Incăpere în palatul voivodal. Icoană și candelă aprinsă. Mai multe jețuri pentru sfetnici. Unul mai inalt, la mijloc, pentru Liton Vodă. In fața unei mese, Domnița Călina și Ileana lucrează la mantia lui Liton Vodă. După puțin, Ileana se scoală, deschide obloanele dela ferestre și stinge luminile. In interior, pătrund ramuri înflorite, cu zorile și triluri de privighetori. Ileana se oprește la una din ferestre, mângâie ramurile înflorite și cântă:

Cântați, cântați privighetori,
Cu triluri mai aprinse 'n zori;
Inveseliți-ne grădina....
Ca noi, voi nu știți ce-i hodina
Prin pomii troeniți de flori,
Cântați privighetori-surori
Și amintiți-ne c'afară
E primăvară, primăvară!

(Se așează la locul ei și își reia lucrul).

DOMNIȚA
Inc'o noapte nedormită.... Pic, Ileano, pic de somn!

ILEANA
Pentru preaslăvitul Liton, pentru bunul nostru Domn.
Orice oboseală-i mică.

DOMNIȚA
Ai dreptate. Dar nu-i șagă...
Patru nopți în șir...

ILEANA
Puține, dacă munca ți-este dragă;
Mai ai mult?

DOMNIȚA
Vreo patru ciucuri. Tu, Ileano?

ILEANA
Numai doi.

DOMNIȚA
Ești mai vrednică.

ILEANA *(cu modestie)*
Domniță!...

DOMNITA
Am să-i spun lui Litovoi.
Că ești crinul curții sale...

ILEANA
Mărăcine, da... nu floare...

DOMNITA
Lasă, lasă-acum sfiala.

ILEANA
I-o plăcea lui Vodă, oare,
Truda noastră?

DOMNITA
Să nu-i placă?!... Cred că nici în Țarigrad
Mai frumos n'ar fi cusut-o. Vezi cum faldurile-i cad...

ILEANA
Care mamă nu-și iubește și nu-și laudă odorul!...

DOMNITA
Mantia e minunată. Mi-am cusut în ea tot dorul,
Toată dragostea de soră. *(continuă să coasă).*

ILEANA *(cusând)*
Și eu... visul meu curat
De-a vedea pe Liton Vodă nu Voivod, ci împărat.

DOMNITA
Când gândești că'n strălucirea unei mantii voivodale,
Se ascund mai multe patimi, temeri, griji... nici osanale
N'ai dori și nici porfiră. Parcă te-ai lipsi de tron.

ILEANA
Altfel cuget eu, Domniță: Cum? Lipsi-s'ar de zăvon,
De gâteala-i de mireasă, o fecioară, chiar când știe
Că o așteaptă zile negre după alba-i cununie?
Fiecare își trăește viața, cum a fost ursit.

DOMNITA
Pe cât inima-ți e bună, pe atât gândul iscusit.

(Se aud buciume)

Auzi? Buciume de crainici. Ei vestesc acum cetatea,
Că se'ncoronează Liton, Domnul ce-a sădit dreptatea.
Patriarhul din Ohrida a trimis pe Steatoslav,
Sfânt Episcop, ca să-l ungă după ritul pravoslav.
Azi vom auzi cum bate marea inim'a mulțimii
Și-om vedea trecând prin față, toată floarea boerimii.
Tot ce are țara noastră mai frumos și mai voinic.

(Pauză)

Nu te bucuri, tu Ileano? Tu nimic nu zici? Nimic?

ILEANA
Eu... nu zic, urez, Domniță, o domnie fericită
Și ani mulți Măriei Sale...., iar, cu inima smerită,
Eu mă rog c'această nouă mantie ce-i pregătim,
Să-l acopere cu slavă și cu har de Heruvim....
Să cuprindă'n ea o țară tot mai mândră, tot mai mare.
Marginea-i s'atingă țărmul.... fermecatul țărm de mare.
Ca un cort să adumbrească: Țară, Vodă și Norod.
Să împartă sănătate, voe bună și mult rod...
Mai mă rog ca să păzească pe cel care o s'o poarte,
De năvala altor neamuri, de primejdii și de moarte.

(Intră Bărbat)

BARBAT
Hei, cum?... Mantia e gata? Vodă Liton m'a trimis
Să vă 'ntreb,

DOMNITA
E gata, frate.

BARBAT *(admirând mantia)*
Ce migală! Ce dichis!

DOMNITA
Albe mâini, neprihănite.
Mâini de soră... și... *(apucă mâinile Ileanei)*

ILEANA *(încearcă să-și retragă mâinile)*
Vai, Doamne!

BARBAT
Și aceste mâini vrăjite...
Nu te teme, păsărico! Nu sunt doar vreun șoim flămând,
Nici vreo pajură dușmană..

DOMNITA
Frate, mă uimești!... De când
Vorbe-atât de drăgăstoase?

BARBAT
De când dragă mi-e Ileana...
De când inima mea plânge și-a ei pirue, vicleană...
De când mi-a 'ndoit cerbicea jugul dragostei dintâi,
De când mi-e culcuș durerea și mi-e veghea căpătâi...
De când... O, v'aș spune multe! Dar Ileana tace, tace,
Nu vrea mâinile-i să-mi lase. Nu vrea. Poate că nu-i place.
S'o ridic, s'o fac Domniță. Poate vreun puiu de boier,
Pescuind, a prins-o'n plasă. Poate-un fluier de oier
A vrăjit-o și visează baci voinici, păstori și târle...

(Ii liberează mâinile)

ILEANA
Doamne, ți-am păstrat într'una gânduri bune, nu dispreț.

BARBAT *(îi mângâie pletele)*
Așa, Ileano? Mă iubești?

DOMNITA
Vrei cu-orice preț,
Chiar acum să-i afli taina? O, tu nu cunoști femeia!
Tu, Bărbat, tu știi să mânui paloșul, dar nu și cheia...
Cheia fermecată... Cheia ce descui ușor cu ea
Chiar și-o inimă-cetate...

BARBAT
Da?... Și-atunci când ea nu vrea?
Vai, așa e! Stau în fața inimii Ileanei mele,
Bosumflat și bleot ca tâncul, privind lacătele grele
Ce păzesc cumplit cămara — jinduitul paradis —
Unde maică-sa cu grijă rare bunătăți a 'nchis...

DOMNITA
E frumoasă-asemănarea.

BARBAT
Ba e-amară... dureroasă!

DOMNITA
Cheia inimii Ileana, cred, ți-ar da-o bucuroasă,
Dac'ai ști cum s'o înfășuri cu al dragostei năvod.

ILEANA
Toată cinstea cuvenită unui frate de Voivod,
Datu-i-am și-i voiu mai da-o. Dar nimic mai - ult Domniță!

BARBAT
O!... și eu visam la sânu-mi, ca pe-o sfântă iconiță
Să te port. Să-mi fii, Ileano, al vieții talisman.
Spulberă-te, vis de aur! Sfarămă-te, dor sărman!

DOMNITA
Lasă, frate, nu-i Ileana crudă, după cum se-arată.
Și-apoi, inima-i de nimeni încă nu i-a fost furată.
Ea va fi a ta. N'ai teamă.

BARBAT *(apăsat amenințător)*
De n'o vrea, i-o voiu răpi! *(iese)*

(Urmează câteva clipe de tăcere. Ileana, cu capul aplecat plânge).

DOMNITA
Plângi, Ileano?!...

ILEANA
Plâng de ciudă... că nu-l pot, nu-l pot iubi!
Iar de chinul său, mi-e milă!

DOMNITA
Ești ascunsă, prea ascunsă...
Mai ascunsă ca ursita. Ne'nțeleasă, nepătrunsă...
Știi că-ți sunt de mult ca soră. Taina pentru ce nu-mi spui?

ILEANA
Grea e taina mea, Domniță... N'am să fiu a nimănui!
Floarea răsărită 'n codru, vânturile nu o-apleacă;
Dar cu cât i-e dor de soare, cu-atât umbra o îneacă.
Și se stinge ne'nțeleasă... tot așa cum a crescut.
La fel soarta mi-i, Domniță. Eu în umbră m'am născut.

DOMNITA
Poate ți-e prea mare-avântul, prea înaltă năzuința...
Poate că râvnești mărirea care-ți sperie putința....
Altfel, n'ai dece te plânge, când mi-alungi atât de-avan
Nu pe-un frate, ci pe-un tânăr care azi e vrednic Ban
Și Voivod puternic mâine... Dar să mergem... Vin încoace
Sfetnicul Măriei Sale... *(Strâng mantia și ies. Intră Sfetnicii: Barbu, Vulcan, Leul, Dan, Stoia și Vancea).*

BARBU
Vodă mai de mult i-o coace...

VULCAN
Auzi tu? Un craiu becisnic, crud la minte, încă spân,
Zice că-i îngust pământul... S'ar vrea și pe cer stăpân.

STOIA
Nu e vina lui, Vulcane, ci a mame-si cățeaua!...
Ea-l învață, ea-l îndeamnă să-și întindă 'n jur rețeaua
Lăcomiei, ca să stoarcă țări și voivodate mici...

LEUL
Caracatiță flămândă!

VULCAN
Cum?... Elisabeta, zici?...

STOIA
Ea și cu magistrul George. Ca pe-un orb îl duc de mână.

BARBU
Ba eu, Sfetnic, cred că numai setea de mărire-l mână
Pe acest pisoiu besmetic, care vrea să pară leu...

VULCAN
Prea se 'nfurie Cumanul! Prea ne-amenință mereu:
Că de nu-i plătim tot birul, ne cuprinde toată țara...

STOIA
Vrea pământ? Să vie lifta!

LEUL
Sânge vrea? Poftească, fiara!

BARBU
Nu mai vede el, Hațegul!...

DAN
Ba nici bir n'o mai vedea.
Cât e Vodă Liton, vodă...

VULCAN
Și trufia-i va cădea
Precum pajura din slavă, când atinsă-i în aripă!

VANCEA
Totuș, are oaste multă. Nu vorbiți cu-atâta pripă.
Țara lui e fără margini... Oastea lui, de speriat...

LEUL
Nu ne sperie cu oastea-i! După cum n'am pregetat,
Să ne 'nfiripăm o țară sub furtuni și sub vârtejuri,
Nu vom pregeta să smulgem și să răsucim gâtlejuri
De dușmani, când îndrăsni-vor să ne calce dreptul sfânt!

STOIA
Dreptul nostru-i scris cu sânge pe-orice brazdă de pământ.
L-au scris moșii și strămoșii, când veneau puhoiu barbarii
Și l-am scris și noi în lupte cu Maghiarii și Tătarii...
Dreptul nostru-i libertatea! Dreptul de a fi stăpâni
Pe moșia semănată cu-albe moaște de Români...
Vlaga țarinei muncite, rodul brazdelor întoarse,
Mirul, lacrima, sudoarea trupurilor noastre stoarse,
Noi să le'mpărțim cu alții? Cu-al ființei noastre preț,
Să'ndopăm noi lăcomia unui Rigă hrăpăreț?!...

DAN
De trei ori trimis-a solii. Dar, de trei ori, Basarabul
Nici n'a vrut să stea de vorbă. Le răspunse pârcălabul:
„Birul a secat. Să știe craiul vostru Vladislav,
Că Voivodul nu e slugă, iar poporul său nu-i sclav.
Ca vecini și ca prieteni, îi trimitem gânduri bune.
Dacă-i plac, să le primească".

VULCAN
In curând, o să-și răsbune.

VANCEA
Și va fi cu mult mai cruntă răsbunarea-i, de-o afla
Că și-a pus coroană Liton, fără învoirea sa.

LEUL
Invoire? Tocmai Liton? Liton care vrea să scape
De-orice dări, să ceară voie? Cum s'ar năpusti să-i crape
Tigva'n care țin taifasuri ai măririi gărgăuni!...

BARBU
Până când să ne tot stoarcă îndrăciții căpcăuni?
Nu-s ei mai isteți la minte, nici în bătălii mai meșteri.
S'a dus vremea de urgie, când ne-adăposteam în peșteri,
Așteptând să treacă valul de păgâni cotropitori.
Astăzi viața ne îmbie cu ai propășirii zori.

STOIA
Da boieri, să știți! De astăzi, în această țară mică,
Veac de pomină începe. Un nou soare se ridică.
Și va fi spre izbăvirea multor neamuri pământești.

DAN
Ia priviți ce dârz pășește Domnul Țării Românești!...

LEUL
Făt-Frumos, pe lângă dânsul, ar părea o pocitură.
Smeul-Smeilor, năpraznic, o sărmană stârpitură!

BARBU
Frumusețea și puterea s'au unit în trupul lui,
Ca lumina și căldura 'n focul viu al soarelui...

(Intră Liton Vodă, îmbrăcat pentru încoronare, însoțit de Bărbat și de pârcălabul Crăciun).

SFETNICII
Ne'nchinăm Măriei Tale, toți, cu suflete smerite!

LITON
Nu smerite, credincioase!

VULCAN
Credincioase, Prea Slăvite,
Până la moarte

LITON
Până la moarte!

DAN
Ne-am legat prin jurământ!

LITON
Nu m'am îndoit o clipă de al vostru legământ.
(Se așează pe tron, în stânga sa, Bărbat).
Toți aici?...

BARBU
In păr, Stăpâne!

LITON
Să-ți aud, spătare, graiul.

LEUL
Doamne, rânduit-am totul: paza, liniștea, alaiul...

LITON
Stoia Stolnicul?

STOIA
E gata un ospăț cum n'a mai fost.
Oaspeții streini ghici-vor cum e Gospodarul Țării.
După felul găzduirii.

LITON
Vrui 'naintea 'ncoronării,
Sfetnici buni, un sfat să ținem, sfatul care-mi va'ntări
Sceptrul purtător de cruce. Căci vă spun: n'oiu mai primi
Scaunul domnesc, coroana, globul, frânele puterii,
De n'o vrea întreg norodul, tot Divanul, toți boerii...
Cer această întărire, nu c'aș fi fricos ori slab...
Pun iubirea voastră peste dreptul meu de Basarab!

CRĂCIUN
Doamne, dacă e nevoie — spre mai mare 'ncredințare —
Innoi-vom jurământul.

LEUL
Ai luptat cu 'nverșunare,
Ca să ne zidești o țară. Răi am fi să nu te vrem.

VULCAN
Tu ești scutul!

VANCEA
Tu nădejdea!

STOIA
Suntem mândri că te-avem!

LITON
Dar mai sunt boieri cu gânduri și porniri vrăjmașe mie.

BARBU
Niște tineri pismătreți. Robi ai poftei de domnie.
Ei nu vor să vadă'n scaun Domn venit de peste munți.
Dar... Măria Ta, n'ai grijă. Sunt puțini și sunt mărunți.

LITON
Când bunicul meu cu ceata-i de Români sări Carpații,
Când descălecă pe-aicea, fu primit cu drag de frații
Aciuați pe văi de ape, străjuiți de codrii deși...
Ei, cu rugi, l-înduplecară — toți ca unul, înțeleși —
Să le fie Ban pe viață. Și le-a fost Ban bun bătrânul...
După el, când Tătărimea cu-al ei Batu-Han, păgânul,
Hanul crud de care Atila însuși ar fi tremurat —
Când leproasa Tătărime, ca potop neașteptat,
Năpustită de prin stepe răvășite, pustiite,
Năvălia nestăvilită cu lungi țipete-ascuțite
Și curgea cotropitoare tot încoace, spre Apus,
Tata s'a urcat în scaun și la pândă grea s'a pus,
Vremile nu pomeniră o mai crâncenă urgie!
Târguri și cetăți aprinse, țări trosnind din temelie,
Prunci uciși, femei strivite sub copitele de cai...
Nimeni nu 'ndrăznea să'nfrunte groaza cruzilor Nogai!

(Pauză)

DAN
In Panonia, se zice, c'au fost mii de sate rase.

VULCAN
Ci-că piatră peste piatră neclintită nu rămase.

LEUL
Bela însuși, craiul falnic, cu supușii fioros,
Insuși Bela dete dosul, de cât fuga mai fricos.

LITON
Nimeni, niciun Domn sau Rigă. Nimeni nu le-a stat în cale.
Și-aveau arme mai frumoase, străluceau turnați în zale.
Numai tatăl meu, pe care ei n'ar fi asvârlit un ban,
Numai el le-a frânt trufia. Numai el: Basarab-Ban!

STOIA
Ce-a făcut Basarab-Banul sunt minuni neasemuite.

LEUL *(lui Liton)*
Faptele Măriei Tale sunt mai mari, mai strălucite.
Fie 'ngăduit lui Leul — coliviului spătar —
Să grăiască el de ele... cuvios cum în altar
Popa-și face liturghia.. Căci acestea-s fapte sfinte.
E-o credință nouă 'n ele. Da, boeri, să țineți minte:
E credința învierii unui neam, și-a unei țări...
Tatăl tău, slăvite Liton, fugărit-a, peste zări,
Furia păgână care-i speriase țărișoara.
Tu, cu paloșul în mână, ai mărit cu mult comoara
Moștenită dela dânsul. Tu ai izbândit un vis...
Vis măreț pe care însăși mâna Proniei l-a scris
In a zodiilor carte. Tu unit-ai pe vecie
Țara soră de pe stânga Oltului cu-a ta moșie.
Și-ai împins tot mai departe pe Tătari: grămezi, grămezi.
Azi te hărțui cu Maghiarii, țara slobodă să-ți vezi.

BARBU
Că frumos grăiși, spătare. Mulțumimu-ți foarte ție.
Pe prea bunul nostru Liton — Cerul veșnic să ni-l ție —
Nu-i Voivod sau Domn cu care să-l putem asemăna.
Cu încredere și cinste se cuvine-a ne 'nchina.
Toți boierii, toată obștea.

VULCAN
Da, cuvine-se să-i punem
La picioare soarta noastră, soarta țării și să-i spunem:
Să trăiești mulți ani, Stăpâne! *(Tot Divanul se ridică în picioare și-i se închină).*

LITON *(face semna ca să se așeze)*
De eram vreun venetic,
De-aveam pofte hrăpărețe, de eram portit să stric
Obiceiuri vechi și datini, sfânta lege strămoșească,
Sau de-aveam obraz de liftă ce nu știe să roșească,
De eram vrăjmașul țării și al neamului călău,
De-aveam inimă de fiară, cuget negru ca un hău,
Nu v'așî fi cerut credința, nu v'așî fi cerșit iubirea,
Iară voi n'aveați acuma mila mea și-oblăduirea...
Nu e venetic acela care și-a'ngropat aici
Tată și bunic: doi ctitori fără seamăn de voinici.
Prin ei, eu m'am prins de glia frământată și muncită,
Cum s'au prins pe vremi Carpații... E ființa mea topită
In ființa sfântă 'a țării... Plâng în lacrimile ei
Și zâmbesc când ea zâmbește. Ii port chipu'n ochii mei,
Iar în suflet port comoara ei de basm, hore, doine...
Cum nu-și pleacă munții fruntea sub furtuni, ninsori și moine,
Tot așa, sub nori de patimi, nici eu fruntea nu mi-o plec,
Spui c'am săvârșit, spătare, fapte mari, isprăvi ce'ntrec
Chiar puterea 'nchipuirii... Dar nu m'a 'ndemnat trufia
Nu, nici setea proslăvirii. Glia voastră, glia mea!
Din ea gloata-și trage vlaga și răsufletul din ea...
Am zidit o țară nouă și-acum lupt s'o văd desprinsă
Din nesățioase ghiare. Brațul, inima-mi aprinsă
Nu s'or ostoi, spătare, nici în lut n'or putrezi,
Până visul meu și dorul împlinire n'or găsi!

VANCEA
Dumnezeu să-ți împlinească, Doamne, vrerea mai de vreme!

DAN
Străluci-va stema țării, ca un soare printre steme!

CRĂCIUN
Doamne, visul tău și dorul să ți le'mplinești nu-i greu
Când te sprijină poporul, sabia și Dumnezeu.

LITON
Dar în drumul meu stă ura, mișelia mă pândește.
Ceata de boieri zavistnici răsturnarea-mi unelțește.
O, și câtă bunătate! Câte le-am îngăduit,
Ca să-i văd lipiți de mine! In zadar m'am străduit.

BARBU
Ai răbdat destul, Stăpâne. Schimbă a blândeții frână,
Cu al caznelor harapnic... și, sub prea temuta-ți mână,
Ai să vezi cum lupii de-astăzi preschimba-se-vor în miei.

LITON
N'o voiu face niciodată. Deși răi, sunt frații mei.

VULCAN
Cu câțiva mișei în streanguri, neamul nostru nu se stinge.
El se curăță, se'nalță, se'ntărește și învinge
Mult mai lesne pe vrăjmașii de afară. Nu-i lăsa
Că-ți primejduiești domnia!

CRĂCIUN
Curăță-i, Măria ta!

STOIA
Buruiana rea la vreme, Doamne, trebue stârpită.

LEUL
Poruncește... și'ntr'o noapte, toată haita hămesită
Sătura-o-va țărâna!

LITON
Taci, spătare, mă 'ngrozesc!
Sunt și ei de-acelaș sânge. Tot acelaș graiu grăiesc.

LEUL
Graiul inimii li-i altul. De nu-l faci să amuțească
Otrăvit ca o miasmă, pacea o să-ți otrăvească...
Iți va otrăvi domnia... și 'ntinzându-se mereu,
Otrăvi-va toată obștea. Crede-mă, voivodul meu...

BARBAT
Frate și slăvite Doamne! Surii sfetnici au dreptate.
Văd și eu așișderi rău. Cu prea marea-ți bunătate,
Tu dărâmi o așezare ce-ai zidit'o 'n șir de ani...
E dușmanul țării Domnul care cruță pe Dușmani.

LITON
Toți spre mine'ntindeți arcul... Toți vă năpustiți pe mine

LEUL
Din iubirea pentru țară, pentru tine...

LITON
Da?! Ei, bine.
Nu-mi spuneați mai adineauri să n'am grijă, că-s puțini
Și mărunți? Acum o 'ntoarceți?

LEUL
Paloșul în mână-l ține.
Noi, subt el. Lovește, Liton, dacă ai vreo bănuială...
Dacă noi, bătrânii sfetnici, să te dăm vrem de sminteală.
Este drept că adineauri adevărul ți-am ascuns:
Insă gândul nostru, Doamne, credeam că ni l-ai pătruns:
Gândul de-a uita obida, în această zi, încalte,
Ziua'ncoronării tale... Zi de bucurii înalte...

LITON
Mulțumesc, spătare, totuși, vreau să cruț viața lor...
Poate s'or căi odată... Poate-or fi de ajutor
Țării noastre...

LEUL *(cu neîncredere)*
Poate... Poate... *(intră Crainicul).*

CRAINICUL
Doamne, Benedict baratul,
Roagă-a fi primit...

LITON *(cu silă)*
Să vie!... *(iese crainicul)*
Mi-e urât ca Necuratul!

BARBAT *(cu dispreț)*
Un lingău și un fățarnic...

VULCAN
Un cicălitor lăstun.

(Intră Benedict închinându-se)

BENEDICT *(binecuvântând)*
Pacea lui Hristos să fie cu voivodul cel mai bun
Cu apărătorii Crucii!... *(îngenunche).*

LITON
Bună vremea, fericite
Benedict!... *(Îi face semn să se ridice).*

BENEDICT *(uitându-se'mprejur)*
Ți-ai strâns Divanul! Toate fețele cinstite
De boieri cărunți, pe-aicea... Iartă-mă de stric cumva
Rostul treburilor, Doamne.

LITON
Nu-i nimic, sfinția ta
Spune-ne ce păs te-aduce.

BENEDICT
Niciun păs... o bucurie...
Bucuria fără margini, bucuria cea mai vie
Care'mbracă toată țara... *(lingușitor)*
Asta-i, când te 'ncoronezi,
Voiu avea la slujbă cinstea printre clerici să mă vezi?

LITON
Da, nici vorbă, cu plăcere. Dealtfel, am poftit tot clerul.

BENEDICT
Dar va fi o 'ncoronare!

LEUL *(cu mândrie)*
Ca la 'ntâiul Domn român!

BENEDICT
Știe oare prea slăvitul și prea marele stăpân
Vladislav?

LITON *(cu un zâmbet ușor)*
Stăpânul vostru?

BENEDICT
Doamne, și-al Măriei tale.

LITON
Da? Și-al meu? Te'nșeli, batare. Să-i înalțe osanale
Toți supușii săi, nu Liton.

BENEDICT
Nu se va simți crestat
In mândria lui crăiască?... Nici poftit, nici întrebat!

LITON
De-l pofteam, spoream mândria-i. Iar de-l întrebam, barate,
Rămâneam gheboasa-i slugă.

BENEDICT
Totuși... frunțile plecate...

LITON *(revoltat)*
Trebuiesc cu fier crăpate frunțile ce nu stau sus!

BENEDICT
Nu te supăra, Voivoade. Doar părerea mea ți-am spus.

LITON
Afl'acum și-a mea părere: Preoții își au altarul
Să slujească, să se roage cum li e menirea, darul...

BENEDICT
Doamne, ei mai sunt duhovnici.

LITON
Da. Mai sunt mijlocitori
Intre Dumnezeu și oameni... Și mai ce? Iscoditori!
In simbria rușinoasă a tiranilor ce-aruncă
Lanțuri de robie, peste alte neamuri. Ai poruncă...
Știu că ai porunc'ascunsă ca, din umbra sfintei cruci,
Să 'ntinzi curse și în ele slabe suflete s'apuci.
Sunt ca tine mulți, barate. Dar curând scăpa-voiu țara.
Imi voiu năpusti mânia, cum își svârle focul para...
Și-oiu stârpi tot ce e pără, uneltire, vicleșug!

(Continuare în pagina IV-a)

PRIMĂVARĂ...

Nuvelă de ŞT. A. COSMA

Deodată s'a trezit învăluită de căldura soarelui, ca de văpăile unui foc mare.

I se pare că soarele şi-a adunat toate razele pe spatele ei covrigat peste căruciorul încărcat cu bulendre şi o încinge, o încinge...

Ca un automat care îşi frânge trupul în două şi-a îndreptat odată şalele şi s'a uitat mirată, aproape speriată, în jurul ei.

Totul i se pare nou.

Parcă a păşit depe un ţărm de apă mare pe altul. Trăeşte senzaţia că s'a rupt din obârcuiala unei lumi de întuneric şi a început să meargă prin lumină.

Merge ca într'un vis. Un vis pe care îl trăeşte numai în interior. In jurul ei toate-s la fel şi totuşi parcă sunt altfel.

A scos casânca şi şi-a aruncat-o peste leuccelele din cărucior, rămânând ca pletele castanii să i le fluture vântul pe umeri.

Îi vine aşa să chiue, tare, tare... aşa cum chiuiau pe vremuri, în satul ei, flăcăii la horă, sau toamna pe dealuri, la culesul viilor.

Îi mai vine apoi să râdă, să sară în sus ca la împlinirea unei bucurii mari, cu toate că în adâncul ei mai există un locuşor care scânceşte încetişor, bocet de femee bătrână lângă vatra mormintelor strămoşeşti din cimitirul satului.

Ceea ce o minunează însă mult, este faptul că are impresia că tot ce o înconjoară, vede pentru întâiaşi dată, deşi fiecare lucru îl cunoaşte până în cele mai mici amănunte.

Inainte, înapoi, cât poate ajunge cu privirile, acelaş convoiu nesfârşit de cărucioare încărcate cu bulendre şi sdrenţe, care se scurge neîncetat prin glodurile dela marginea drumului, ca o omidă uriaşă. Cărucioare pe două roate, pe patru, altele simple roabe, cu o singură roată, încărcate cu fel de fel de sdrenţe, acoperite cu bucăţele de scânduri sau numai cu un petec de sac. Intre hulubele mici şi din spate, oameni cocârjaţi, traşi la faţă, murdari şi sdrenţuroşi, trag şi împing din răsputeri, poticnindu-se şi îngenunchind prin băltoacele drumului ca şi vitele prea împovărate. Sunt mai mult femei şi bătrâni. Rar câte un bărbat mai tânăr schimonosit de natură în toate chipurile. Cei mai mulţi sunt însă copii. Cocoţaţi peste bulendre, atârnaţi de fustele mamelor, sau cei mai mărişori încercând să dea o mână de ajutor, împingând la cărucioare, duc după ei un veşnic scâncet, care necontenit se reduce la un singur cuvânt: „foame, foame".

Pe lângă ei se scurg neîncetat, patinând pe şoseaua cleioasă, coloane nesfârşite de autocamioane încărcate cu soldaţi, cu muniţii, arme şi alimente care le lasă celor din convoi bale la gură, ca la câinii cei turbaţi.

La un hop al drumului Grişa s'a poticnit între hulube, gata să cadă în bot şi să răstoarne căruciorul şi Ilisafta s'a repezit de a pus mâinile împingând cu putere.

Spatele pocitaniei parcă s'a cocârjat şi mai mult, iar picioarele deabea-i mai frământă glodul.

Cu toată bucuria şi căldura dinăuntrul, împingând la cărucior, cu nasul în duhoarea de putreziciune a bulendrelor şi cu ochii aţintiţi necontenit pe ghebul lui Grişa, pe Ilisafta a apucat-o un fel de greaţă, de parcă toate măruntaiele din ea s'au răsucit de-odată.

Prin şanţul de lângă picioarele ei, apele primăverii aleargă necontenit purtând la vale surcele şi paie.

Apele primăverii fug, fug... şi dincolo de ele, din tarlalele de pământ negru şi proaspăt, se înalţă norişori de aburi străvezii de parcă imensele ogoare răsuflă.

Totul în jurul ei e nou şi proaspăt. Până şi coloanele maşinilor de războiu, care aleargă patinând prin mijlocul drumului, au ceva de tinereţe şi de voie bună. Numai convoiul lor se târăşte ca o omidă uriaşă, purtând după el duhoare de putreziciune şi bocet de flămând.

Şi de când merg aşa?!...

De săptămâni, de luni întregi se târăsc dela un capăt la altul de ţară, înfruntând mânia nămeţilor, a viscolelor, a ploilor, a glodurilor.

Merg necontenit, fără ţintă, fără gânduri, fără visuri. Animale de povară înhămate la propria lor agonie. Ceea ce îi preocupă, îi chinueşte din zori şi până noaptea târziu şi le frământă visurile, este numai grija mâncării.

Cum ajung într'o localitate mai răsărită sunt în stare să-şi vândă şi sufletul pentru o bucăţică de pâine, câteva boabe de grâu, sau o ulcică de lapte. Din această cauză, dela o zi la alta cărucioarele se uşurează şi copiii suferă şi mai mult de foame. Prin localităţile mari fac popasuri mai lungi în timpul cărora autorităţile de ocupaţie le împarte grâu, alimente şi medicamente pentru copii. Apoi o pornesc din nou şi până la o nouă localitate drumul e lung şi anevoios şi de fiecare dată râma uriaşă a convoiului are câteva zile când se alungeşte mai mult de-alungul câmpiilor nesfârşite şi turtită de înălţimea cerului geme de foame.

Abia acum şi-a dat Ilisafta cu adevărat seama că viaţa aceasta pe care o duce e o povară.

Scâncetul din adâncul ei a încercat să-i întărească glasul, dar l-a aruncat cu îndârjire iar la o parte.

Nu... nu... viaţa-i frumoasă. Soare, primăvară, ape care aleargă susurând, veselia din ochii soldaţilor care trec necontenit în camioane, făcând să răsune câmpia de cântece.

Nu... nu... viaţa-i frumoasă.

Numai spatele pocitaniei o desgustă şi îi amărăşte, îi îngreţoşează necontenit zilele.

Ar fi putut să scape de mult de el. Un singur brânci, sau câteva cuvinte şoptite unor soldaţi care trec în autocamioane şi ştie că viaţa ghebosului ar fi pecetluită. Mai are însă nevoie de el.

Drumul ei este spre soare apune şi până acolo mai sunt multe zile, săptămâni şi poate chiar luni de mers şi pocitania trebuie să tragă, să se poticnească mereu între hulube. Pe urmă...

Pe urmă e departe şi în ea dorul de viaţă a început din nou să gâlgâie ca şi pârâiaşele ce umezesc drumul şi pe care necontenit le taie roţile căruciorului.

Ochii i s'au oprit pe mâinile care împing şi le-au văzut slabe şi murdare. Peste piele are un fel de crustă cenuşie, un fel de solzi lucioşi.

Aşa trebuie să-i fie şi faţa şi tot trupul.

De când nu s'a mai spălat?

Câteva bobiţe de sudoare i s'au furişat de-alungul gâtului strecurându-se între sâni. Şi sânii i-au tresărit de parcă o mână străină i-ar fi atins cu gând de pricină.

— Hei!... Grişa!...

Pocitania şi-a întors repede capul uitându-se speriat la ea. Niciodată nu i-a auzit aşa glasul. Nici în noaptea când a avut îndrăzneala să se apropie cu gând ascuns, aţâţat de trupul ei cald, care dormea sgribulit alături de culcuşul lui, de l-a dupăcit de i se văd şi acum semnele pe obraz, n'a ţipat aşa ca acum.

Ce-o fi păţit, ce-o fi vrând?

Indrăcită muere. Mai ales când începe să vorbească în limba aceea din care el nu înţelege nici o boabă, apoi mai bine să nu-i stai în cale. Are nişte ochi de se înfig în tine de ar fi în stare să te scoale şi din morţi.

Văzându-i faţa, pe femee au încolţit-o din nou, din creştet până în tălpi, fiorii scârbei.

Toată faţa ghebosului e stropită cu nămol, iar buza de jos, desprinsă depe dinţi, i-atârnă ca nici odată mai mult în jos într'un fel de rânjet drăcesc.

I-a spus s'o ia la dreapta peste şanţ şi pe urmă de-adreptul peste câmp.

Omul a ascultat porunca fără să întrebe nimic. Ştia că tot de pomană va vorbi.

A pus şi ea umărul la cărucior şi împinge din puteri pentru a face ca roţile de fier să poată tăia pământul clisos.

Restul convoiului se târăşte mai departe de parcă nimeni nu i-ar fi văzut. Numai un copil care aleargă pe lângă o roabă la care este înhămată o femee cu braţe groase şi sâni mari, s'a agăţat de braţul mamei sale scâncind mai tare ca de obiceiu:

— „Uite... uite... se duc".

Mama nici nu şi-a aruncat privirea într'acolo. Şi-a îmbrâncit copilul într'o parte şi îşi continuă liniştită şi monoton drumul.

Ilisafta văzuse în dreapta lor, în mijlocul câmpiei, un pâlc de sălcii cu mugurii verzi şi şi-a dat seamă că acolo este apă. Soarele-i cald şi a hotărât să se oprească. Până la primul sat, unde se va face popasul, drumul este lung şi are tot timpul să prindă convoiul.

Când au ajuns lângă pomii dela marginea apei pe femee o trecuse sudorile, de parcă tot trupul îi fusese muiat într'o apă lipicioasă. Ghebosul a răsuflat odată lung, apoi s'a prăbuşit între hulube, ca şi un cal răpcigos pe care l-au ajuns şi oboseala şi povara boalei. Nici cu un biciu de foc nu l-ar mai putea mişca cineva din loc. A început să scâncească întocmai unui copil. Ce nenoroc şi pe el să-şi lege de atâtea luni viaţa de această femee îndrăcită. Vinovat este însă numai el. Atunci când au putut să evadeze din iadul Dombasului, eliberaţi din sclavia neagră de armatele cuceritoare, el a fost acela care s'a dus la Ilisafta şi i-a propus tovărăşia. Visa altceva. O urmărise de mult pe femeia aceasta îndrăcită, care muncea mai dihai ca un bărbat şi era mai frumoasă ca toate femeile din mină. De câte ori trecea pe lângă el se făcea şi mai mic de cât era şi toate simţurile i se răscoleau de parcă mii de draci mici se svârcoleau prin vinele lui. Ii urmărea pretutindeni paşii, doar, doar, va reuşi să-i între cu ceva în voie, dar femeia parcă nici nu-l vedea — de aceea atunci când a venit zarva plecării, a evadării din ţinutul acela îndrăcit, pustiit de foamete, înegrit de fum şi de praful cărbunelui, bântuit de vedeniile şi de gemetele, din hrubele prăbuşite, s'a dat peste cap şi a găsit căruciorul acesta pe care i l-a oferit femeii să-şi care puţinul calabalâc şi copilul. Ilisafta n'a avut încotro, a primit ba, la început, i-a şi mulţumit. Dar abea de atunci a început adevăratul lui chin. Se învârtea toată ziua pe lângă ea, noaptea se cocoloşa lângă culcuşul ei din care emana o căldură ameţitoare, căuta să-i facă fel de fel de servicii, dar, parcă nici n'ar fi existat în ochii ei. Nu se uita la el nici ca la o piatră, n'avea pentru el nici mângâierea calului din ham, nici a câinelui credincios. Nimic. Simţea în gesturile ei, vedea în privirile ei acea necontenită scârbă care îl cutremura şi îl făcea să turbeze. Intr'o noapte, după moartea copilului, terorizat de iureşul simţurilor, s'a repezit în culcuşul ei crezând că o va putea surprinde prin somn, dar abea atunci şi-a dat seama de grozăvia prăpastiei dintre ei pe care n'o va putea trece niciodată. De atunci o urăşte, dar acum nu mai are încotro, trebuie s'o urmeze şi să-i dea ascultare.

Răceala apei i-a tăiat de-odată răsuflarea, dar s'a avântat cu curaj în limpezimea undei şi a început să se bălăcească, dând chiote de veselie de parcă ar fi în luna lui Cuptor.

A luat apoi săpunul şi învălătucindu-l într'o cârpă groasă şi aspră de câlţi a început să-şi frece cu nădejdie tot corpul.

Ies din ea aburi deşi şi inima îi tremură de înfiorare.

Şi-a aplecat capul într'o parte, pe după trunchiul scorburos al sălciei şi s'a uitat înspre cărucior.

Pocitania nu s'a ridicat încă dintre hulube. Aude în spatele lui clipocitul vesel al apei şi neîncetat îl scutură fiorii îngheţului.

„Indrăcită muere... dar de data aceasta o ia dracul".

Pe chipul ghebosului rânjetul drăcesc s'a întins mai mult.

In acest timp Ilisafta a terminat cu baia şi-a început să se îmbrace. Din fundul unei buccele, în care nu umblase de loc, a scos o cămaşă aproape nouă, *țesută* — cu ani în urmă — de mânuşiţa ei, din cel mai fin borangic şi-a pus o fustă groasă şi călduroasă de lână, o bluză lucrată în floricele de arnici negre şi roşii, iar pe deasupra un pieptar de catifea verde. Părul şi l-a strâns sub un bariz de culoarea cerului primăvăratic. Numai în picioare, peste călţunii groşi de lână, a trebuit să-şi tragă, cu scârbă şi cu năduf, aceleaşi ciubote cu talpa petecită. N'are încotro. Glodăria drumului n'o lasă să-şi încalţe pantofii ascunşi în buccea dela plecarea de acasă. Ii păstrează acolo pentru timp mai frumos.

A trecut de partea cealaltă a sălciei şi a început să ţibe la ghebos.

— „Hei, păcătosule, scoală de acolo şi treci de-ţi rânească botul scârbos. Hai, treci mai repede şi te spală.

Când a văzut-o aşa, pocitaniei i s'a tăiat răsuflarea. S'a mişcat însă din loc şi s'a apropiat şovăitor de apă. Ii simte de departe răcoarea. N'are însă încotro. S'a lăsat într'un genunchi la marginea bălţii şi a început să-şi frece mâinile.

— „Scoate-ţi minteanul şi căciula, puturosule şi ghiloseşte-te bine.

Ghebosul însă s'a făcut că n'o aude şi rămâne cu căciula în cap ca să-şi foiască faţa cu apa adunată în căuşul trudit al palmelor.

Ea l-a lăsat în voia lui şi îşi caută de treabă.

Pe un tăpşan mai însorit a aruncat un ţol şi punându-şi o bucceluţă la cap s'a întins cât e de lungă cu faţa în sus, lăsându-şi tot corpul în bătaia soarelui.

Dece s'a spălat şi s'a gătit aşa nu ştie, dar simte că ceva din lăuntrul ei îi şopteşte că a făcut bine şi-i fericită.

A închis ochii ca să adoarmă, dar din căldura interioară a trupului s'au ridicat până la cap amintirile.

N'o mai supără nimic acum. Parcă totul s'ar fi întâmplat altcuiva. Işi aminteşte parcă viaţa altuia, viaţa cuiva care i-a fost drag şi atâta tot.

...Ziua aceea de vară, când în zăpuşeala amiezii ceata de derbedei descuiţi au năvălit beţi printre butucii viei şi urlând ca nişte eşiţi din minţi l-au apucat pe tătucu şi l-au luat cu ei înghiontindu-l. Femeile au rămas plângând să întoarcă mai departe cu leafa sapei pământ negru peste buruenile care năpădiseră butucii. Plouase mult în ultmile săptămâni şi întârziase cu prăşitul. Or vedea ele diseară ce or să facă, încotro să alerge ca să-l scape pe bătrân de năpasta care se abătuse asupra lui.

Mămuca plângea necontenit, dar ei i se împietrise doar inima de o mânie surdă. Nu-i venea să creadă că toate s'au întâmplat aevea. Auzise de multe zile că peste ei au trecut oştile muscăleşti şi le-au ocupat ţara, văzuse ea chiar un automobil cu doi soldaţi şi o ceată de golani răscolind în fugă colbul drumului din mijlocul satului, fluturând un steag roş, dar nu le-a dat nici o însemnătate. Oameni nebuni care n'au ce face, apoi fiecare cu rosturile lui. Nu s'a gândit însă nici o clipită că derbedeii, golanii şi văcarii satului, vor îndrăzni să vie şi să puie mâna pe tătucu.

Inainte nici nu îndrăzneau să-i intre în bătătură cu căciula pe cap.

Era deadea Trofim om bun, cu inimă miloasă şi primitoare, dar era gospodar înstărit, cu obiceiuri vechi înţelenite în sufletul şi în apucăturile lui.

Nu-i plăceau oamenii care cât era vara de mare se întindeau de pomană ca rămele la soare, iar iarna nu mai ieşeau din cocleala cârciumei. De aceea nu prea îi primea el prin bătătura lui.

Când avea nevoie de pălmaşi la lucru apoi şi-i alegea dintre gospodarii peste care se abătuse un moment mâna nenorocului. Ii plătea mai mult, dar ştia că oamenii lucrează mai cu dragoste şi mai cu spor. Plevuşca satului îi ocolea casa şi nu îndrăznea să-l vorbească nici de bine şi nici de rău.

Dar acum pe semne că s'au schimbat mintile oamenilor.

Seara mămuca s'a dus la Primărie să-l caute pe tătucu şi bună dusă a fost. De atunci nimeni n'a mai văzut-o.

In noaptea aceea plevuşca satului s'a adunat în bătătura lor şi în câteva ore toată agoniseala mai multor generaţii de oameni harnici şi chibzuiţi a fost răvăşită, jefuită, iar ce nu s'a furat a fost sfărâmat. Ii mai răsună şi acum în urechi urletul mulţimii desculţe, alcoolizate.

— „Sfărâmaţi tot... nu mai lăsaţi nimic... Totu-i făcut cu sudoarea şi sângele nostru... Nu mai avem nevoie de culaci... să moară!...

O femee se vârâse în sufletul ei şi cu ghiarele murdare, ghiare lungi de pasăre răscolitoare de cadavre, căuta parcă să-i scrijile faţa, aruncându-i în obraz duhoare de velniţă şi de putreziciune.

— „Unde-i aurul, fă... aurul pe care l-aţi furat sărăcimii".

A fugit de s'a închiat în camerele din fund ale caselor, acolo unde îi era adunată şi zestrea ei. A lăsat golănimea să-şi facă de cap în ogradă şi restul casei. Tot nu le-ar fi putut face nimic şi apoi parcă nu mai avea nici o putere, n'o mai interesa nimic.

Ce însemnătate mai aveau lucrurile dacă tătucu şi mămuca nu mai erau? Poate să fi fost şi morţi la acea vreme, aruncaţi în vre-un şanţ al drumului.

S'a aşezat ca prostită pe o laviţă şi a ascultat până târziu cu nepăsare, cum femeile şi desculţii satului se băteau pe lucrurile lor. De câteva ori cineva a încercat să forţeze uşa dela odaia unde era, dar apoi s'a răsgândit, de parcă s'ar fi sfiit de ceva.

Răsăritul soarelui a apucat-o în mijlocul bătăturei goale. Câţiva copii sdrenţuroşi se mai învârteau pe lângă garduri căutând să mai ciupească câte ceva, dar n'au mai îndrăznit să vie înăuntru.

Apoi au mai apărut vre-o câteva găini şi cocoşul pe care furia mulţimii le sburătăise prin toate grădinile satului. S'a dus în hambar şi de pe prin colţuri a adunat câţiva pumni de grăunţe pe care le-a împrăştiat să le ciugulească. Şi aici furaseră tot.

Intr'un târziu a auzit muget de vacă la poartă şi a recunoscut că-i glasul Joianei. S'a dus şi i-a dat drumul. Vaca îşi căuta, mugind dureros, viţelul, pe care alte mâni hapsâne i-l luase.

In timp ce îi dădea vacii o mână de cosiţură s'a trezit în mijlocul bătăturii cu o femee lăţoasă şi slinoasă, care umbla mătăhăindu-se.

— Fă, vaca este a mea, aşa a juruit împărţeala... Auzi, vaca este a mea".

A dat să pue mâna pe zgarnele vacii şi atunci pe Ilisafta a trecut-o un fior care i-a adus roşeaţă în lumina ochilor. A pus mâna pe un par din mijlocul bătăturii hotărită să facă moarte de om.

Inainte ca s'o poată ajunge, femeia a rupt-o într'o fugă besmetică, împiedicându-se în ciuvaile răvăşite prin toată ograda. In mijlocul drumului a început să se bocească văicărindu-se de parcă fusese furată, iar mai încolo, prin mijlocul satului, uitase tot şi începuse să cânte.

Două zile a lăsat totul aşa vraişte. La câmp nu s'a mai dus. I-au spus pe furiş câteva babe din sat, care veniseră până la portiţa din fundul grădinei, că pământurile şi via lor au fost împărţite. De ograda ei nimeni nu s'a mai apropiat.

Atunci a început să facă o oarecare orânduială prin casă şi bătătură şi a început să-şi facă de treabă prin grădină. Câteva ceasuri pe zi se ducea cu Joiana de o păstea de funie.

Aşa a trecut vreo săptămână până când...

...A venit noaptea tuturor spaimelor care i-au covârşit trupul şi sufletul. Amintirea acelei nopţi şi acum o cutremură.

Plouase toată ziua şi acum cerul era negru ca un tăciune.

Adormise târziu după ce se încredinţase că toate uşile sunt zăvorîte şi toporişca este rezemată de marginea laviţei.

Dinspre mijlocul satului veneau chiote de petrecere mare.

Golanii satului mai descoperiseră prin fundul beciurilor vreunui gospodar vreun polobocel de vin şi acum chefuiau.

De aproape două săptămâni în fiecare noapte se petrecea aceeaşi poveste.

Oamenii gospodari trăiau cu frica în sân, se zăvoreau de cu seară şi adormeau făcând mătănii la icoane. Singura nădejde le mai era Dumnezeu...

...Era frământată de un vis rău cu strigoi şi ucigaşi, când a auzit bătăi puternice în uşă şi apoi în geamuri...

— „Ilisafto... Ilisaftoo... deschide uşa, fato, că-i bucluc"...

Fata a sărit din aşternutul cald speriind visele, apoi, dumirindu-se bine că la fereastra ei bate, a întrebat cu glas întretăiat de spaimă, că cine-i acolo.

— „Eu sunt, Profirie... dar deschide mai repede"...

— „Ce vrei?"

— „Ii bucluc mare. Dă drumul mai repede la uşă să nu mă vadă careva".

Fata a stat o clipă încremenită pe marginea patului ca să-şi amintească figura omului dela uşă. Era un vlăjgan înalt cu nasul mâncat de viermii unei racile ascunse. Umbla şi iarna şi vara cu picioarele goale, trăind din mila gospodarilor cari îl întrebuinţau la tăiat lemne şi piatră.

S'a încredinţat că toporişca e lângă laviţă, a făcut mai mare mucul la candelă, apoi luându-şi o cataveică pe umeri, s'a dus şi a tras zăvorul.

Omul a intrat repede înăuntru trăgând zăvorul în urma lui. Tremura din toate încheeturile de parcă îl cuprinsese asprimile tuturor gerurilor.

Văzând fata aşezată pe marginea patului numai cu cataveica aruncată pe umeri şi cu cămeşuica care abea îi acoperea genunchii, vlăjganul a încremenit lângă uşă, uitând parcă să mai vorbească.

Intr'un târziu şi-a adus aminte parcă de ceva şi şi-a tras stângaci căciula de pe cap.

— „Hei, măi, ce-ai încremenit acolo?... Parcă aveai să-mi spui ceva? Zâi mai repede că-i târziu şi vreau să dorm".

Vorbind, fetei i-a alunecat puţin cataveica de pe umeri despicându-se mai mult la piept cămaşa.

In penumbra deschizăturii dela cămaşă, vlăjganul parcă a întrezărit sbaterea vioaie a sânilor şi limba i-a încremenit în cerul gurii.

— „Dacă vrei să taci, apoi eşi afară".

Fata s'a ridicat de pe marginea patului şi s'a îndreptat mânioasă — Limba vlăjganului s'a deslegat ca prin minune.

— „Stai că-ţi spun. Vin del *ei*... şi *ei* au hotărît"... aici parcă s'a înecat şi nu mai putea continua.

— „Care *ei*?"

— „Apoi cică-s soviet... Sovietul satului".

— „Şi ce au hotărît *ei*?"

După un moment de tăcere grea, vlăjganul îşi luă îndemnul să continue:

— „Sovietul a hotărît să-ţi ia şi casa, tot, auzi tot şi pe tine să te alunge din sat, sau..."

— „Dar ce au cu mine? Nu mi-au luat tot ce am avut? Ce le mai trebue?"

— „Cică eşti fată de *culac* şi ei nu mai vor să aibă sământă de *culac* în sat".

Fata şi-a aruncat cataveica pe o laviţă şi se plimbă agitată prin casă. A uitat că în faţa ei şade un bărbat care parcă îl aruncă cu ochii şi cămeşuica subţire de pe ea.

O mânie surdă o stăpâneşte. Ii vine să pună mâna pe toporişcă şi să se ducă acolo unde petrec *ei* şi repezindu-se în mijlocul lor, să le sfărâme căpăţânele acelea zăpăcite de rachiu.

De câte ori trece pe lângă opaiţ, feştila acestuia e gata să stingă şi prin ungherele camerei se întind umbre mari şi grele.

Intr'un târziu, şi-a dat seama că vlăjganul încă se mai găseşte acolo în odaie şi s'a oprit în faţa lui.

— „Ei, ce mai vrei acum? Du-te şi le spune ca să poftească şi să-şi ia ce vor".

Ochii i-au sburat hotărîţi spre leafa toporiştei care străluceşte.

— „Vezi, că au spus că mai ai o scăpare" şi iar a tăcut neîndrăznind să continue.

— „Spune ce mai vor?"

— „Păi, să vezi, ei spun că te lasă în pace numai"...

— „Numai?"...

— „...dacă te măriţi cu unul de ai noştri"...

— ...„Şi cine sunt ai voştri?"

— „Noi din soviet".

— „Adică voi, golanii?"

Omului i-au scăpărat prima dată ochii ca la o fiară turbată.

— „Noi nu mai suntem golani. Tot pământul şi toate bogăţiile ţării sunt ale noastre. Bogaţii ceilalţi, *culacii*, nu mai sunt".

— „Şi cine mi-e alesul?"

— „Eu".

De data aceasta glasul vlăjganului nu mai era nehotărît. Ironia din glasul fetei îl îndârjise.

— „Tu!?"

Şi fata a făcut doi paşi înapoi isbucnind într'un hohot strident de râs, care deodată a fost înăbuşit de năvala lacrămilor care mocneau înlăuntrul ei.

Cu capul în pumni, nu putea să murmure decât:

— „Tu... tu... tu..."

Nici nu şi-a dat seama când braţele lungi ale vlăjganului s'au încolăcit în jurul ei.

— „Fă, vreau să fii nevasta mea, fă. Aşa au hotărît şi ei".

Când a simţit primejdia era prea târziu. Ochii au căutat zadarnic toporiştea de lângă laviţă. Braţele puternice ale vlăjganului se strângeau ca o minghine în jurul ei, frângându-i trupul şi o duhoare de rachiu şi de stătut îi îmbălase faţa, amenin ţând-o

— „Vei fi nevasta mea fă"...

Mii de spaime se vânzoleau în adâncul ei, amorţindu-i toate mişcările şi revoltele. Apoi o durere grozavă a frânt-o în două de parcă mii de sulie o împungeau în tot trupul.

Ciotul de nas mâncat de viermi al vlăjganului se freca de faţa ei îngreţoşind-o.

Opaiţul a mai pâlpâit de câteva ori şi s'a stins, întunecându-i şi ei mintea.

Când s'a trezit, lumina dimineţii intrase în cameră. Şedea întinsă pe pat cu cămăşuica mototolită deasupra sânilor care o usturau năprasnic.

Tot trupul o durea de parcă fusese bătută într'o piuă.

Cu primul hohot de plâns a sărit în picioare. Toată casa era răvăşită. Uşa dată în lături şi în faţa ei găinile ciuguleau nişte furnici care ieşiseră să aştepte soarele după ploaie.

In mijlocul odăii iconiţa din perete. Sticla era spartă şi în ramă nu mai era decât lemnul poleit. Imbrăcămintea de argint şi din aur dispăruse. Simţea că i-au mai dispărut multe lucruri din casă, dar nu s'a mai obosit să vadă ce.

Purta parcă în ea un mort şi nu îndrăznea să facă nici o mişcare mai repede ca să nu-l trezească.

Vaca a mugit mult timp până s'a învrednicit să se ducă şi să-i dea de mâncare.

Umbla ca pe altă lume şi tot ce era în jurul ei părea străin şi o privea cu duşmănie. De câte ori se oprea din mers, trupul îi tremura scuturat de mii de spaime. Ii era silă şi frică să mai dea ochii cu oamenii.

Peste câteva zile, doi oameni străini i-au bătut insistent în poartă până ce a trebuit să iasă afară.

I-a vorbit despre nişte locuri minunate şi îndepărtate unde oamenii pot câştiga, muncind cinstit, mulţi bani.

I-a vorbit mult cu toate că nu era nevoie. Se hotărîse imediat să plece. Nu mai avea ce căuta în satul ăsta unde îi ura pe toţi. Puteau s'o ducă oriunde. Cu cât va fi mai departe, cu atât mai bine. A iscălit câteva hârtii şi le-a spus că peste două zile îi gata.

A dat pe Joiana unei babe din vecini, găinile le-a tăiat în ajunul plecării, lucrurile cele mai de preţ şi mai necesare şi le-a făcut în buccele mici, iar pe celelalte le-a îngropat noaptea pe furiş pe la rădăcina copacilor din grădină.

In dimineaţa plecării, casa era cu toate uşile vraişte şi părea pustie. S'a urcat într'un autocamion, lângă alte fete şi băieţi de seama ei, fără să-şi arunce măcar privirile înapoi.

Acolo erau numai morţi şi ea vroia să trăiască.

A mers o zi, două, trei, o săptămână. Până la sosirea în regiunea Dombas, ţinutul minier din Bazinul Doneţului, a trăit ca într'un vis. Ajungând în sătucul acela sărăcăcios, murdar şi dărăpănat de la gura unui puţ de mină, unde urma să lucreze, vălul i s'a sfâşiat depe ochi. Din înfăţişarea oamenilor de acolo şi-a dat seama imediat de grozăvia care o aşteaptă, de munca istovitoare, de foamea care rânjeşte în toate ungherile.

(Continuare în pagina V-a)

BĂTRÂNII

Plini de trecut, ca fagurii de mierea lor.
Pe feţe, amintirea, o muzică îndepărtată
şi gravă.
Prin perdele, înserarea se strecoară, suavă,
Cu umbre lungi pe veştedul covor.

Tot ce-a fost glas şi tulbure lumină
Şi-a încrustat risipe'n efigii — fildeş vechiu
Şi-aud ades cum gâlgâie'n urechi,
Ca un concert de harfe în surdină.

Pacificaţi în sine, absorb eternitatea.
Nicio mirare nu mai închide castul nor.
Un cântec lung, adânc evocator,
Prin ziduri mari irumpe clocotitor cetatea.

Cuprind în palme-amurgul, în verandă,
Privesc, surâd şi nu-şi găsesc cuvânt.
De nu se ştie unde bate-un vânt,
Ca din străvechi sipeturi de lavandă.

Horia Niţulescu

POST SCRIPTUM

Din câte-au fost mi-a mai rămas atât:
O biată inimă, să-mi ţină de urât...

Cu vise n'o hrănesc, nici cu poeme,
E gândurată şi de minuni se teme.

Arareori mă'ntreabă (hojma tace):
Pe cine cauţi? Unde mergi? Dece n'ai pace?

Revoltele se stâng şi pier în ale ei
Zănoage, doldora de ştime şi luceferi grei.

Nu crede. Nu aşteaptă. Nu se închină.
De prisos îi apare astăzi orice drum spre
lumină.

— Cum ţi-aş scutura, de roadă, toţi copacii
în sânge,
Mânca-te-ar vârcolacii inimă, să te mănânce!

Sergiu Grosu

BENEDICT
Oh, puneam mai bine gurii de tăcere greu belciug!
Inghițeam mai bine limba-mi, ce să nu mai flecărească!
Nu-ți întoarce dela mine, Doamne, mila ta domnească
Dacă am greșit cu vorba, gândul nu mi-e păcătos.
Lasă-mă să fiu 'nainte sluga ta și-a lui Cristos!
(Cade la picioarele lui Liton Vodă).
STOIA *(către Bărbat)*
Se preface.
BARBU *(către aceleș)*
Se preface.
LEUL *(tot către Bărbat)*
Tare hâtru e motanul.
BĂRBAT
Să vedeți că iar se'nmoaie Liton.
LEUL
Nu cred...
BĂRBAT *(tare către Liton)*
E dușmanul
Țării, Domnul care cruță pe dușmani!
LITON
Așa-i, Bărbat!
Drept ai fost grăit acuma. Voiu fi aspru, ne 'ndurat...
Voiu fi crud cu toți vrăjmașii de-altă limbă, de-altă lege
Dar... nu și cu cei de-un sânge.
CRĂCIUN
Se'ntelege.
MAI MULȚI SFETNICI
Se 'ntelege!
BENEDICT *(Tărându-se la picioarele lui Liton)*
Eu vrăjmaș? Vrăjmașul țării? Crezi, Stăpâne? Poți să crezi?
(Își încrucișează mâinile la piept)
Miluește-mă, Isuse! Mater Dolorosa, vezi
Robul tău cât pătimește!...
BĂRBAT
Lasă prefăcătoria!
Nu te mai târî ca șerpii... Știm menirea ta, solia...
Râmul, Țarigradul, Pesta ne trimit pe sfinții lor....
Sfinți ce făuresc cu grijă cuviosului popor
Nu aripile credinței, ci cătușele sclaviei!...
Sfinți, ca voi, sunt buni de țeapă. Voi sunteți aracii viei
Lui Cristos? Voi, stâlpii legii? Voi cărarea către cer?
O, dece nu sunt eu Vodă, socoteala să vă cer!
Țara nouă să mi-o curăț de dușmani ascunși, de hoți...
Unge-v'așI pe toți cu smoală și v'așI înșira pe toți
La hotare, s'ardeți ca ruguri!... Vladislav să vadă semnul
Și 'ngrozit, să-i piară pofta și avântul și îndemnul!
LITON
Va sosi, Bărbat, n'ai grijă... Va sosi și vremea când
Curăți-voiu pomul țării de gândaci și-omizi, pe rând..
Și va fi o floare numai, dela un hotar la altul..
Numai floare românească!
LEUL
Să-ți ajute Prea Inaltul!
BĂRBAT
Al să faci minunea asta?
LITON
Numai dacă n'oiu fi viu.
BENEDICT *(Retrăgându-se umil spre ieșire)*
Până'atunci, mă lasă, Doamne, prea smeritul rob să-ți fiu.
(Iese închinându-se adânc)
LITON
L'ați văzut?
STOIA
Văzut, Stăpâne.
CRĂCIUN
Ni s'a dat de gol Satana
LITON
Bănuiam. Acum sunt sigur
BĂRBAT
Nu-ți întârzia pristana.
Ori alungă-i, ori lovește-i! Facem pumnii noștri stei
Și-i strivim! *(Gest de entuziasm și nestăpânire)*
O, frate Liton *(îl îmbrățișează).*
LITON
Taci, Bărbat! Taci! Știu ce vrei.
Nu se poate. Nu se poate. Nu e vremea încă! Nu e.
BĂRBAT
Nu?! Dar când? Când te vor vinde? Când vei fi bătut în cuie?
Teme-te de-acest călugăr c'ochi sgâiți de cucuvea.
Te va urmări într'una ca năpasta, piază rea!...
LITON
Ai dreptate. Mai cu seamă, de când am pierdut inelul.
Multe semne mi se-arată... Stau năuc. Pierdui chiar țelul
Către care-am tins o viață. Sunt ca omul de prisos...
N'am încredere în mine. Am ajuns tăcut, fricos...
A! De mi-ași găsi inelul! *(intră Crainicul).*
CRAINICUL *(închinându-se)*
La Biserica cea Mare,
Clerul mai de mult așteaptă...
LITON *(Uitându-se la sfetnici cu amărăciune)*
Mergem la încoronare?!
LEUL
Hai, să ne grăbim, Stăpâne. Sfatul ne-a cam zăbovit.
CRACIUN
Dumnezeu să-și verse harul peste-al nostru Domn slăvit
LITON *(ridicându-se)*
Totuși, sfetnici buni, coroana care astă-zi mi-o voiu pune
Zile rele îmi vestește...

LITON VODĂ

(URMARE DIN PAGINA 2-A)

LEUL
Ba nu, Doamne, zile bune.
(Liton iese cu întreaga lui Curte în sunete de buciume, trâmbițe și în uralele mulțimii de afară. Se aud și clopotele dela toate bisericile).
(Cortina)

TABLOUL II

În fața pridvorului dela palatul voevodal. Mulțime de bărbați, femei și copii se 'nghesuie. Toți poartă haine de sărbătoare.
I FLĂCĂU *(Trăgând de braț de alt flăcău)*
Vino, Stane, mai aproape... S'apucăm un loc și noi.
CĂUȘELUL *(făcând ordine în mulțime)*
Nu vă 'nghesuiți. Nu-i voe. Vă rog dați-vă'napoi...
MOȘ ANGHEL *(către Moș Petre)*
A plecat de mult alaiul. Litovoi, ca un Arhanghel!..
MOȘ PETRE
Dar curtenii săi... ca sfinții în odăjdii...
I FLĂCĂU
Hei, Moș Anghel,
Spune drept, visai vr'odată c'o să vezi ce vezi acum?
MOȘ ANGHEL
Cel de Sus avut-a milă. Mi-a lungit al vieții drum.
Azi, ca Simion, bătrânul din Scriptură, eu pot spune:
„Pe-al tău rob sloboade-l, Doamne, c'a văzut a ta minune...
Mântuirea și mărirea românescului popor!"
II FLĂCĂU
Țară slobodă și mare. Domn de sine stătător.
MOȘ ANGHEL
Și ce Domn! Ce Domn, nepoate! Să-l mănânci ca pâinea caldă.
Bun și drept...
MOȘ PETRE
Așa-i, Moș Anghel
I FLĂCĂU
Dârz la fapte. Nu o scaldă.
MOȘ PETRE *(către o ceată de copii nebunatici)*
Uite, uite drăcușorii. Cum se'ndeasă... Ho! Fugiți
Spiriduși! Nu mai împingeți. Inapoi, că o pățiți!
(Îi amenință cu toiagul. Copiii se 'mping și mai mult)
O FEMEIE
Ba lăsați-i mai în față, căci a lor e bucuria.
MOȘ ANGHEL
Și a lor împărăția cerului.... a spus Mesia
MOȘ PETRE
O fi spus Mântuitorul... dar copiii 'n vremea sa
Îi ieșeau cu flori în cale. Îi cântau toți: Osana!
Ei nu semănau cu ăștia ce ne râd și ni se strâmbă
Cară-te, nebună haită! Pieri împelițată trâmbă!
(Îi împrăștie cu toiagul).
Au în jur destule garduri. Cațăre-se dacă vor...
Urcă-se pe acoperișuri
I FLĂCĂU
Vor și ei domnesc pridvor.
(S'aud clopotele dela biserici, tot mai tare).
I ȚĂRAN
Sună clopotele!
II ȚĂRAN
Sună.
III ȚĂRAN
Tot mai tare...
I ȚĂRAN
Tot mai tare!
II FLĂCĂU
Cum bat inimile noastre.
I FLĂCĂU
Ce măreață sărbătoare!
(Prin fața pridvorului trec câțiva din boierii vrăjmași ai lui Liton Vodă. Printre ei: Voinea, Nan, Alexa și Drag).
I ȚĂRAN *(arătând spre ei)*
Ia uitați-vă... Mișeii! Ce 'ndrăzneală!
II ȚĂRAN
Ce obraz!
III ȚĂRAN
Cine, mă?
I ȚĂRAN
Boerii-ciocli.
II ȚĂRAN
Cucuvaele! Au haz...
Crede că-i noapte încă.
III ȚĂRAN
Ochii le-au orbit de-atâta ur.
I ȚĂRAN *(către alți țărani)*
Alungați-i! Dați cu pietre!
II ȚĂRAN
Nu-i lăsați!
IV ȚĂRAN
Tăceți din gură.
E rușine. Sunt de-ai noștri.
I ȚĂRAN
Ei? De-ai noștri?
IV ȚĂRAN
Nu-s Români?
II ȚĂRAN
Or fi. Dar urăsc pe Vodă.
III ȚĂRAN *(amenințând)*
Ha... Ne-ați încăput pe mâni!
I ȚĂRAN
Incotro, jupâne Voinea? Incotro vă plimbă toana?
Vreți să vă uitați la Liton, cum îi stă pe cap coroana
Ori chitiți vreo răzbunare?
IV ȚĂRAN
Cum se vede, căutați
Ceartă...
II ȚĂRAN *(strânge și arată pumnii)*
Nu. Bătaie, nene!
CAUSELUL *(îi împinge)*
Hai, plecați. Vă depărtați
Și lăsați gâlceava. Nimeni n'are voe-aici să strice
Liniștea. Hai... *(îi împinge din nou).*
III ȚĂRAN
Ei o strică.
I ȚĂRAN
Trebuiesc bătuți cu bice
Și vâriți la beci, tâlharii!
II ȚĂRAN
Prindeți-i!
MULȚIMEA
La beci! La beci!
III ȚĂRAN
Ba-i mai potrivit mormântul.
MULȚIMEA
Intunericul de veci!
MOȘ ANGHEL
Oameni buni, lăsați mânia. Să nu prihănim lumina.
Sfintei sărbători de astăzi. Știm păcatul lor. Știm vina
Dar...
III ȚĂRAN
Să moară trădătorii!
II ȚĂRAN
Piară ceata de strigoi!
MOȘ ANGHEL
Măi, băeți, așa-i. Dar astăzi?!... Astăzi v'ați găsit și voi?
Azi e zi de bucurie. De'nfrățire, de 'mpăcare....
Ia săltați colea o sârbă! Mai aprinsă... Știți voi care.
I ȚĂRAN
C'apoi, bine zici, Moș Anghel. Ce tot stăm să ne sfădim.
Astăzi Vodă este vesel. Veseli vrem și noi să fim.
Săi, Ioane! Oprea, Stane! Hei, să vie lăutarii
Chiotiți, măi! Să ne-audă dincolo de munți Maghiarii!
(Se încinge o sârbă aprinsă de flăcăi și fete, cu chiote și strigături).
FLĂCĂII
Cine-aprinde dragostea
Stinge-i-se liniștea
Ziua muncă grea pe jugăr
Noaptea veghe de călugăr..
FETELE
Dragostea la cea frumoasă,
Cum e ascuțită coasă...
Bade, nu te-apropia
Că-ți retează inima !
FLĂCĂII
Mari i-s ochii mândrei mele:
Intră'n ei cerul cu stele...
Sub sgârcitele lor pleoape,
Numai dragostea-mi nu'ncape...
(După puțin, clopotele încep să bată și mai tare. Se aud muzici, strigătele și uralele mulțimii care se apropie de palatul voivodal. Sârba încetează).
I FLĂCĂU
Vine!
II FLĂCĂU
Vine!
I FLĂCĂU
Vine alaiul !
II FLĂCĂU
Că prea mult am așteptat !
MOȘ ANGHEL
Lăudați! Slăviți pe Domnul! *(Se închină).*
MAI MULȚI ȚĂRANI *(închinându-se)*
Domnul fie lăudat!
(Mulțimea care însoțea alaiul voivodal s'a apropiat și s'a oprit în fața pridvorului, amestecându-se cu ceilalți).
MULȚIMEA
Ura! Ura! Să trăiască Liton Vodă, să trăiască!
Să se'nalțe ca un vultur! De dușmani să ne păzească!
(In pridvor apare alaiul Curții care însoțește pe Liton: Jupânese, jupânițe... clerul și episcopul Sfeatoslav. Uralele mulțimii continuă. Clopotele bat. In timpul acesta, Benedict îl oprește pe Bărbat și-i arată cu mâna coroana de pe capul lui Liton).
BENEDICT
Vezi cum strălucește, bane? De-ar fi fost pe fruntea ta!
BĂRBAT
Nu mă ispiti, Satano! *(Benedict perzistă să-i arate cu mâna coroana lui Liton).*
Drace, nu mă'ntârâta!
BENEDICT
Din voință, fă-ți un paloș ascuțit. Retează nodul!
BĂRBAT
Nodul vieții lui?!
BENEDICT
Al soartei... Mâine chiar poți fi voivodul
BĂRBAT
Eu! Voivodul! Dar mi-e frate. E voinic. E năzdrăvan!
BENEDICT
Măsuratu-v'ați vreodată? Tu, Parâng! El... Caraiman,
Doar să vrei... și
BĂRBAT
Piei, Satano! *(în sine)*
O, dar mândră e coroana!
BENEDICT *(aparte depărtându-se)*
Las' că v'ancolți sămânța... Peste ea am tras boroana
LEUL *(către mulțime)*
Oameni buni, viteazul Liton — fie-i traiul luminat
După cum ne-a fost dorința — astăzi s'a încoronat.
Astăzi a mai smuls un fulger cu puternica sa dreaptă.
Astăzi scaunul domniei l-a mai ridicat c'o treaptă
Țării Românești el astăzi, i-a fost pus nouI temelii;
Temelii mai tari, să'nfrunte noui furtuni și vijelii.
Dar, plugari, să știți c'această nouă Țară Românească
Numai prea slăvitul Liton fu în stare s'o zidească!
Numai Litovoi, cu spada și cu sufletul curat,
Din obidă și durere, veac de aur ne-a durat!
Drept aceea, se cuvine să-i aducem mulțumită
Să rugăm cu toții cerul, să-i de-a viață nesfârșită.
Pentru strălucitul Liton, pentru falnicul Voivod,
Azi să urce mai aprinsă ruga'ntregului norod!...
(Mulțimea toată îngenunchiază. La fel și alaiul de curteni împreună cu Liton și Episcopul Sfeatoslav care ține crucea în mână).
MULȚIMEA *(rugându-se)*
Doamne al părinților, ne-ai dat
O moșie plină de comori...
Dă-i lui Liton traiu îndelungat
Și fă-i drumul vieții numai flori.
Doamne al puterilor, tu ești
Pavăza ne'nvinsă la nevoi...
Sprijină cu oștile-ți cerești
Pe stăpânul nostru Litovoi.
Scapă-l, Doamne, de dușmane mreji!
Binecuvântează-al său cămin
Să dea țării Basarabi viteji.
Doamne, fie voia Ta. Amin!
(Mulțimea și toți ceilalți se scoală'n picioare. In timpul acesta, Stoia împrăștie grâul cu amândouă mâinile, asupra mulțimii).
STOIA
Rod din rodul gliei voastre, mult cum nu-i în altă parte,
Iată'n ziua 'ncoronării Liton Vodă ce vă 'mparte
LITON
Sfetnici și curteni, spătare, dragi arcași, norodul meu,
De-azi mai grea mi-o fi coroana, noul sceptru și mai greu.
De-azi a mantiei porfiră apăsa-va și mai tare
Pe-ai mei umeri. De-azi, mai aspră fi-va veghea-mi la hotare
Căci mai răi, mai cruzi, mai lacomi, mai vicleni, mai hrăpăreți
Ne-or pândi de-acum maghiarii... *(pauză mică)*
Ca și mine, știu că vreti
Țară slobodă, frumoasă — cum e flamura luminii —
Ca și mine, vreți să piară, de sub cerul ei, străinii.
Ca și mine, vreți din țară, duhul urii să-l goniți...
Dar se cade pentru asta, ca să fim cu toti uniți!...
De aceea înc'odată, cu iertare și iubire,
Pentru-a neamului tărie, pentru-a țării dăinuire,
Eu întind frățească mâna răsculaților boieri.
Mi-oiu spori cu el Divanul. Implini-le-voiu orice vreri,
Drepte însă și cinstite. De n'or vrea să mă'nțeleagă
Nici acum, atunci sunt semne că de noi nimic nu-i leagă...
Că vor chiar pieirea noastră! Voi mă știți cât sunt de bun
Nevoit voiu fi eu, totuși, fără milă să-mi răzbun...
Căci vreau liniște în țară *(pauză mai lungă)*
De trei ani, trufașul Rigă
Vladislav — mai zis Cumanul — după bir, de trei ani strigă.
Nu i-am dat... și, câtă vreme am să fiu al vostru Domn,
Fruntea nu mi-o voiu pleca-o, nici aevea, nici în somn,
Iar de-o fi cumva nevoie, să pecetluim cu sânge
Sfânta noastră neatârnare, o vom face! Ne vom strânge
De pe munți. de pe coline, de prin plaiuri, de prin văi.
Ne vom strânge toți Românii și zdrobi-vom pe călăi!
(Mulțimea aclamă frenetic).
Nu uitați: Cu sânge-și scrie un popor viteaz scriptura!
MULȚIMEA *(și mai entuziastă)*
Să trăiască Liton Vodă! Ura! Ura! Ura!
(Cortina se lasă în puternicile aclamațiuni ale mulțimii și ale sunetele muzicei).
Cortina

Em. Papazissu

GREȘALA LUI DUMNEZEU

(URMARE ȘI SFÂRȘIT)

Nu întâlnea niciun urs, și credința că duhurile peșterilor i-au furat femeia, prindea mai adânc rădăcini în sinea sa.

La jalea lui, tot muntele se umbrea și tot susurul șoptea înfiorat de desnădejde.

După ce se ridică de pe pat frunzelor uscate, unde stă pândind ochiurile Cerului printre licărul frunzelor verzi, pe omul pădurilor îl înfășură un avânt nou, îl îmboldea un curaj isvorât din neostenirea cugetului: Ce erau duhurile acestea? Ființe fără umbră în soare? Pulbere, fum, nimic? El, Păun Oieru, om în toată legea, cu pumn de criță, cu fălci de otel, cu umeri dela o zare la altă, să tremure așteptând mila acestor umbre de oameni, să se încovoae în fața acelor ce au fost cândva oameni?

Nu!

Sia uscat din tăndările unui brad trăsnit, fâșii de zadă la soare, le-a tărligat la un capăt să se aprindă mai bine și cu lumânările acestea a scotocit săptămâni la rând peștera cea nesfârșită. Era atât de frânt de aerul mucegăit și ocolurile de după stânci colturoase în golul răsunător al boltilor, că abia s'a târât la soare.

Tudora nu era acolo, nu era nicăieri.

Umbrele nu pot totuși să prefacă în umbră un trup. Unde sta ascuns trupul Tudorei?

Intr'o zi, răpus de umblet, a atipit la o rariște unde ploua cu miresme și tinerețe. Păun Oieru nu mai era tânăr. Așa îl arătau oglinzile apelor. Inima sa, biciuită de pustiul zărilor cenușii, aștepta tânără însă ca un pocal nou să fie umplut cu bucuria scăpată printre degete.

Fiecare încovoiere mai adâncă era a cărnii învinse, pe care o dobora somnul. A! Somnul cărnii, de care ciobanul a avut atâta groază, să nu-i coplesească și sufletul, să rămâie duh stingher, fur al bucuriei oamenilor pe munte!...

A dormit sau nu, a fost vis sau aevea, sub amară încruntare a oboselii ca să se poată înțelege dar s'a întâlnit cu un urs.

Departe de ai tăbări ghiara cuțitului în gât, s'a cutremurat gata de fărâmițare ca ciobunele hârburilor prea îndelung arse. Nu de frică, ci de închipuirea că Tudora era atât de aproape.

Ursul avea aceiași ochi.

L-a luat de mână ca pe un copil și l-a dus pe potecile cunoscute. Au coborât taman la deschizătura cu soare, din peștera unde a căzut fata fugită din lume. Și Doamne, Tudor era acolo ca și atunci, cu obrajii fragezi și părul cunună, sub poleiala de lumină venită de departe, cernută prin sita adâncurilor.

Era femeea lui, la doi trei pași de el, de brațele sale rămase numai oase și mușchi uscați de doruri și umilinți, de sete și năzuinți strivite.

Era Tudora, parcă mai frumoasă în adumbrirea genelor crescute în umbră, cu pieptul săltând domol în somnul fără vise. Da, da răsufla omenește, vie.

La început Păun Oieru sta neclintit sub iureșul plăcerii copleșitoare, apoi s'a răsucit cu trosnete la încheieturile oaselor, cu suere de deslănțuire, să apuce însfârșit comoara pierdută.

S'a isbit de trunchiurile unor stejari doboriți de mult și s'a desmeticit plin de sânge.

Visul ori vedeniile răpunerii sale erau aceleș lucru: irosirea omului pentru desfătarea firii, pe marele talger al pământului. Greșala din trupul femeii a făcut-o poate prea curată spre a vietui între oameni.

Nu toți oamenii sunt făcuți să rabde însă, să se lase în voia soartei, să iscodească o pricină a neputinței.

Tudora trăia. Oricum i s'ar fi arătat, a văzut-o, i-a auzit respirația, i-a respirat aroma trupului tânăr ca un boboc de trandafir nedesfăcut. Trebue s'o găsească. Are vreme, are o viață înainte. Nu este trup îmbătrânit. Această manta a vreriI gândului, nu se va destrăma atâta timp cât omul are țăria să-și ceară, să-și hotărască că vietuirea. Când cineva n'a avut nicio bucurie și aleargă după una singură, nimic nu-l poate împiedica să trăiască până va prinde înțelesul călătoriei sale pe lume.

— Tudora!.., Tudora!...

Numai dând de ea ar putea afla dacă greșala lui Dumnezeu nu e greșala nepriceperii sale. Așa trebue să fie. Oamenii sunt atât de nătângi...

Anii treceau între răscoala din inima omului fără alt tovarăș de cât pe sine și înfiripările de curaj cu care pornia la noui cercetări în tainițele stejiurilor și hugeacurile pădurilor.

La chipul din stejar venea tot mai rar. Era prea puțin pe lângă cele văzute în peșteră. Dela o vreme a început să-i fie silă de nemișcarea trăsăturilor moarte. Ca și cum ar fi simțit cugetul omului copacul creștea icoana se ridica tot mai sus, iar buzele coajei o acopeream tot mai tare, alături de ura omului.

Ce era această icoană?

Semnul trecutului, puținul cu care într'o clipă de înflămânzare, de amarnică însingurare, omul se multumește și i se închină. Fericiții pământului nu râvnesc la mai mult niciodată.

Păun Oieru dorea însă totul, și pentru astfel de oameni puținul ajunge un dusman mai aprig de cât nimicul.

Intr'atât îl muncea părerea că darul călugărilor a fost o piază rea, încât îl fulgerau tot soiul de îndemnuri să șteargă amăgirea din calea sa.

Așa se lămurește că în miezul unei zile cu scăpărări de arșiță, păstorul năucit de luptă, a scos amnarul, cremenea și iasca, dând foc așternutului de frunze, aprinzând muntele împădurit: Să ardă amăgirile, ori să tăsnească din flăcări femeia pe care n'o găsește. O să facă scrum toți munții din lume până va da peste Tudora.

— Tudora!...

Fugeau jivinile dinaintea pojarului, ațânând urmele omului spre coastele pietroase unde nu se prind limbile focului.

Fâlfâiau păsările cu puii învăluiți în vălvătăi, blestemând nebunia omului.

Frunzele copacilor s răsuceau sul pârâind a plâns, pe crengile rupte din care picurau lacrimi fără sfârșit.

Fumul ridicat în nori sălta ghiețele pământului aprinse, de păreau în întunericul de deasupra muntelui stelute ce răzbat prin besnă.

Fața omului urca peste suspinele muntelui învolburat în roșu. Mânia frunții drepte, săltă din stâncă în stâncă spre vârful cel mai înalt, spre coltul pleșuv ca un turn deasupra fumului, focului, scrumului. sfârșitului.

Când a ajuns pe golul apropiat de bolta albastră, omul și-a înfipt capul în Cer, bufnind cu creștetul în pacea de acolo, care zgândără svârcolirile omenești. A întins brațele în gol, ca și cum ar fi vrut să se urce pe o scară nevăzută, să străpungă Necunoscutul ce acopere de veacuri omenirea mărginindu-i văzduhul, măsurându-i zările.

Din dârzenia cu care sta protăpit pe culmea desbrăcată, vuia mărturisirea că lupta va dura încă.

Acele mâini care strângeau torțile Cerului, căutând să-l tragă spre pământ, se temeau că urechile bolții încătușătoare să nu fie prea bătrâne, iar graiul gândurilor omenești prea slab:

— „Doamne, ai greșit, așa cum se întâmplă tuturor oamenilor și n'ai fi nimic deosebit, dacă n'ar trebui ca noi muritorii să avem nevoe de un Dumnezeu.

Doamne, ești un om și aș vrea să găsesc piscul care străpunge vatra împărăției tale, să-l urc de m'aș cățăra o viață și să te întreb: „Ce faci lui Dumnezeu când greșește? Ce faci oamenilor cari au pierdut pe Dumnezeu?"

Păun bătrânul își cânta amara destrămare a hotărârilor ruinătoare în măreție, ferecat pe crestele îndoielilor deasupra oamenilor, deasupra frumuseții, dibuind calea spre Dumnezeu.

Sabin Velican

SATUL BASARABEAN — SAT MOLDOVEAN

(Urmare din pag. I-a)

Limba locuitorului Basarabiei este aceeași cu a Moldoveanului. Caracterele acelei limbi sunt atât de apropiate de aceasta încât nu se poate vorbi de o asemănare ci mult mai sigur de o identitate. Locuitorul Basarabiei este prin limba sa ca și prin conștiința sa națională un Moldovean, un Român.

Arta, meșteșugul sătesc ni se prezintă în același mod. Casa țăranului basarabean așa cum o găsim la Soroca, în pădurile din Bâcu până la Nistru, regiunea din Cahul, are același aspect ca aceea din Dorohoi, din Iași, din Covurlui: de obiceiu două camere, tindă, pod, pivniță, acoperișul de stuf și de tablă. Instrumentele dela cele agricole la cele folosite în meșteșugurile țărănești intră în mod perfect în unitatea etnică românească.

Arta Basarabiei, începând cu poezia și cânteccle până la țesături, reflectă același fond comun românesc, aceeaș sensibilitate și aceeaș viziune a vieții. Folklorul Basarabiei conține aceleași motive din toată țara românească.

Religia, manifestare spirituală de prim ordin în formarea popoarelor, este țesutul prin care locuitorii Basarabiei au fost mai legați de ființa și țara lor. Biserica românească ortodoxă a creiat și a condus de secole sufletul locuitorului Basarabiei. Religia ca manifestare colectivă a satului basarabean exprimă aceeaș natură și aceeaș orientare comună tuturor așezărilor sătești ale pământului românesc.

Cine cercetează și își apropie în vreun fel viața satelor basarabene și expresiunile sale străvechi, se simte deplin în același cuprins de pretutindeni al satului românesc.

Ernest Bernea

FATA OARBĂ

Nu știu dacă am văzut vr'odată
Ochi mai frumoși de cum avea frumoasa fată.

Ardea în ei un foc încins, de soare,
Sau viscoleau nămeți de grea ninsoare.

Acuma nu mai vede fata. N'o să vadă
Să-și desmierde chipul de zăpadă.
Și pe frunte or să-i crească mari triseți,
Ei, cea îndrăgită de frumoși-feți.

Crângul primăverii adoarme 'ncet, visează.
Fata oarbă-mi pare moarte trează.
Și de-acuma alte mâini o să-i adune
Albe flori sau de tăciune.

Stă clavirul negru, părăsit.
Unde-i mâna care l-a însuflețit?
Unde-i fata veselă, sglobie?
Nu mai scriu. De ce-aș mai scrie?

Petre Pascu

PRĂPĂDUL

Nuvelă de VASILE I. CHICU

28 Iunie 1940.

Soarele întârziat în creştetul cerului, săgetează cu ace de foc pământul Basarabiei vremelnic sacrificate.

Oamenii din Buda, adunaţi în pâlcuri pe toate uliţele satului, vorbesc sfios despre cele întâmplate. De treburile gospodăriei au uitat; în trupul cutremurat de groază, nu mai simt nici măcar chemarea ogoarelor cu rodul în pârgă.

In toate inimile, lancea desnădejdei îşi înfige tot mai adânc ascuţişul înveninat. Nimeni nu poate lămuri viitorul, nimeni nu poate zugrăvi chipul bolşevicului „năvălit asupra tihnei creştineşti", sub îndreptările căreia îşi purtau Moldovenii acestui sat comândul vieţii. Grăbiţi, cu fruntea aplecată, cu valul mândriei şi al urii strivit în pumnii strânşi, ostaşii noştri se retrag către Prut. In urma lor, hăurile altei lumi îşi cască gurile rânjind fioros, a moarte.

Când ziua îşi adună luminile şi se strecoară uşor în alte ţinuturi, oamenii rămân tot grămadă. Ii uneşte prezenţa aceluiaşi pericol, glasul aceloraşi speranţe: „poate nu-i chiar aşa, poate lucrurile se vor întoarce..."

La răscrucea din mijlocul satului, moş Alisandru Măligă, bătrânul cu patru generaţii în plete, care a făcut pe vremuri muscălia în Caucaz, vorbeşte rar şi obosit celor de faţă:

— Hei, dragii mei! Scrie în cărţile sfinte — după cum îmi spunea şi mie bunelul, Dumnezeu să-l ierte, că odată şi odată un balaur dela soare-răsare, va să înghită omenirea; că atunci are să se prăpădească multă lume şi că numai cu greu va fi răpusă fiara aceasta cu nenumărate capete. Nu ştiu de ce, dar mie unul mi se pare c'au sosit acele vremuri blestemate, când va fi pusă în cumpănă nu numai viaţa, ci şi credinţa noastră din vechime. Măcar de mi-ar îngădui Prea Sfântul să apuc şi eu împlinirea vacului de apoi!", mai zise moşneagul, îndreptându-se încet spre casă. Ochii tuturor l-au petrecut până s'a mistuit în noapte şi apoi fiecare i-a urmat pilda.

In poarta ogrăzii, baba lu moş Alisandru mai ţinea încă sfat cu vreo trei vecine aşteptându-şi nerăbdătoare „ghinjul de moşneag", vreme.

— Dă-bine, omule, ai uitat pe semne că mai ai şti tu este dobitoace în ograda?! Vinde-le, du-le undeva din ochii mei, decât să le aud cât îi ziulica de mare răgând de foame şi de sete! Ori mai bine, la-mă pe mine şi mă du unde şi-a oprit ducă-se pe pustia celui!...

Ar mai fi zis poate multe mătuşa Ileana, că aşa-i era zodia, să „dăndănească în neştire ca o moară stricată", dacă nu se întâlnea cu chipul întunecat de gânduri şi presimţiri al moşneagului. Fără vrerea ei, necazul din suflet i s'a topit ca o lumânare de ceară pusă în flacăra focului, iar şirul vorbelor certăreţe şi al blestemelor s'au înghemuit strivite într'un lung oftat. Nu ştie nici ea de unde, din care ungher al sufletului i-a înviat în minte dimineaţa acoperită de greutatea a şase decenii, când Alisandru al ei, de care abea-şi înodase comândul sorţii, a plecat la muscălie. Amintirea acelei clipe i s'a dăltuit puternic undeva în inimă, s'acum, în asfinţitul vieţii, a işvorît înainte-i cu o dureroasă prospeţime. Par'că eri s'a despărţit de tânărul ei bărbat în acelaş loc, par'că adineori l-a văzut privind-o cu o tristeţe sfâşietoare în albul ochilor scăldaţi de roua lacrămilor, după care şi-a adunat curajul şi s'a aşternut drumului în necunoscut...

A rămas atunci, ca şi în seara asta când îşi vede tovarăşul de viaţă copleşit sub greutatea unor amenintări pe care le trăeşte, fără a le putea şti, deocamdată, calitatea şi proporţiile, a rămas ţintuită locului de nesiguranţă aşteptând, într'o tăcere sugrumată de îndoială şi plâns, hotărîrile destinului. Toate necazurile celor şapte ani de singurătate, în care nu odată s'a încrucişat cu moartea, din sbuciumul cărora n'a lipsit vrajba şi ura dispreţuitoare de drepturi şi de suferinţă a neamurilor pornite s'o alunge din gospodăria şi acaretu-rile bărbatului făcut, după a lor părere, „oale şi ulceoare în hrubele Caucazului", tot chinul acestei aşteptări istovitoare i s'a aşternut înainte pe fondul o clipă luminat al unei tinereţi trecute.

Fără să-şi dea seama, fără să înţeleagă rostul legăturilor ţesute în ascunziş de suflet, mătuşa Ileana şi-a simţit trupul încremenit de frică, un biet mugure uscat, plutitor deasupra unei lumi încinsă în marşul căderilor apocaliptice. Şi vroind parcă să se convingă de turburătorul adevăr, îşi întrebă încet bărbatul: „Ei, tot aşa e Alisandre? Tot vin Rusii?..."

— D'apoi dă, măi babo, după cum am auzit eu dela Iţic Slepov, care astăzi a grăit cu mine din vârful limbii şi era peste măsură de voios, nu vin numai rusii pe care-i ştim, ci şi altă naţie, le zice Bolşevici.

— Arac'an de mine omule, îi luă mătuşa Ileana vorba din gură, n'o fi cumva anticrist despre care ne spunea răposatul părinte Dumitru, că are să ne închidă bisericile şi are să omoare preoţii, iar la icoane are să pună opreliste?

— Cine-o fi, cine n'o fi, eu una presimt: s'au turburat rău apele şi mă tem că n'au să se liniştească aşa devreme, încheie vorba moş Alisandru Măligă părăsind mijlocul ogrăzii unde ajunsese tot ciorovăindu-se cu baba.

Abea când au intrat în casă şi-a adus fiecare aminte că n'a prânzit nimic în ziua aceea. Până să aşeze mătuşa Ileana ceva de-ale mâncării, nişte lapte acru cu mămăligă aurie şi brânză proaspătă din strecurătoare, moş Alisandru ieşi din curte, dădu Joianei un braţ de păpuşoi verzi, închise viţelul, milostivi şi pe Suru cu puţină lucernă, împinse zăvorul pe poartă, mai trase cu urechea în cele patru unghiuri ale nopţii şi, convins că în afară de glasul câinilor nici un sgomot nu turbură odihna satului, intră în casă.

Când îşi făcu sfânta cruce în semn de cuviosă mulţumire lui Dumnezeu pentrucă-l învrednicise să ajungă sănătos să se mai înfrupte odată din bunătăţile pământeşti, cocoşul cântă de trei ori răguşit, a pustiu. Miezul nopţii îl afla pe moş Alisandru abătut.

Altădată pe timpul acesta, el şi baba îşi odihneau de mult „încheieturile roase de atâta purtătură"; acum însă parcă-i uitase somnul:

— Ia lasă, măi omule, zise într'un târziu mătuşa Ileana, nu te mai prăpădi cu firea că doar n'a veni chiar isprăvitul lumii! Vezi-ţi de hodină şi nu te mai frăsui aşa fără să ştii anumit pentruce pătimeşti. De bătrâneţile noastre n'are nimeni trebuinţă ştiu eu bine, — mai adaogă ea vroind să-şi abată moşneagul dela gândurile şi vedeniile care-i munceau sufletul şi-i alungaseră somnul.

— Par'că eu mă îngrijesc de mine, par'că eu jelesc este ciolane vlăguite de tinereţe şi putere, mai femeie!?... Nici vorbă! Mă doare inima de soarta flăcăilor noştri pe care nimeni nu ştie ce-i aşteaptă; mă întunecă teama că om rămâne fără biserică, fără obiceiurile şi graiul dela cei bătrâni apucate. Fereasă Dumnezeu de un alt război ca acela pe care l-am trecut!... N'are să rămână piatră pe piatră şi rar de -i mai vedea suflare de om prin sate şi oraşe!...

Vorbele lui moş Alisandru sburară peste chipul înseninat al nevestei şi se pierdură fără ecou în tăcerea ungherelor. Numai gândul îşi mai toarse o bună bucată de vreme firul prin cotiturile şi răscrucea anilor, după care se opri şi el în mrejele somnului..

Planurile gospodăreşti, pe care mazâlul obişnuia să şi le facă cu mult înainte de a începe lucrul, s'au înglodat într'o aşteptare lâncedă, înfiorată din când în când de sbârnâitul vreunui aeroplan sau de şoaptele care alergau roiu în pânza satului.

De când s'a convins că bolşevicii au ocupat Chişinăul, că sunt aprigi la înfăţişare, moş Alisandru stătea mai mult pe lângă casă, tăcut şi ursuz, de par'că întrase în anul morţii, cum spunea îngrijorată mătuşa Ileana. Aduna în vadul sufletului tot ce-i spunea unul şi altul despre obiceiurile şi faptele noului stăpân, fără a-şi putea lămuri convingător drumurile pe care trebue să calce de acum înainte, cât l'or mai ajuta „aste ciolane uscate de bătrâneţe". Il măcina în deosebi curajul lui David Cătăramă, unul dintre cei câţiva „golani" ai satului care-l oprise obraznic în drum şi rânjindu-i triumfător în faţă, îi şuerase în auzul câtorva gospodari de frunte, vorbe grele de ameninţare: „Ei, moş Alisandre, mult am adunat noi prune în livezile „culacilor" mult i-am argăţit ca pe nişte boieri; a venit însă şi rândul nostru, să mai stea şi dumnealor cu căciula'n mână înaintea sărăcimii!... Să le mai scadă şi lor grumajii!"...

A rămas împietrit locului. Şi alungând — spre uimirea lui — gândul unei răzbunări imediate, cum făcea în tinereţe ori de câte ori îl înfrunta vreun prizărit din altă teapă decât a lui, moş Alisandru căuta prin îndoiturile memoriei împrejurările în care l-a ţinut pe David Cătăramă la uşă. De lucrat, i-a lucrat, de multe ori nu-i vorbă, dar i-a plătit cu preţul zilei, ba şi înainte i-a dat... Câtă făină şi câte cartoafe a luat dela dânsul, când spunea că-i mor ţâncii de foame, ştie numai unul Dumnezeu, ş'acum, poftim răsplata!...

— S'a'ntors lumea cu susu'n jos şi pace bună! Am ajuns, mi-se pare noi, mazâlii, vrednicii urmaşi ai celor care se luptau pentru ogoare cu Turcii şi Tătarii, să fim puşi la papuc de venetici şi leneşi! Vorba cea: „Slugă la dârloagă!" Fie, dacă Domnul din cer va fi hotărît, aşa, dar eu unul nu cred până n'oi privi cu ochii şi nici n'am să mă dau aşa uşor cum socot toate rămăşiţele! Mazâlia este un drept căpătat prin sângele familiei noastre şi întărit prin hrisov domnesc, într'insa trăieşte veşnic porunca luptei de altădată, pe care trebue s'o asculte neam de neam; aşa ne-au deprins părinţii şi de va fi nevoe, aşa vom face", — îşi reînoi, moş Alisandru Măligă legământul întru apărarea demnităţii şi mândriei impuse de puterea evocatoare a acestui blazon istoric. Nu ştia bătrânul că în faţa hoardelor care veniau, drepturile se spulberă, credinţa este minciună, familia n'are nici un rost, viaţa însăşi nu preţueşte decât în măsura în care ştie şi poate să se supună rătăcirilor bolşevice. Nu-şi putea el închipui că lupta, pe care strămoşii noştri au socotit-o una din marile virtuţi ale conservării etnice, poate fi atât de brutal înăbuşită. Moşneagul privea realitatea cea *nouă* prin ochii obişnuiţi cu decorul şi mentalitatea unei experienţe fără alunecări în adâncimile lipsite de întors ale reformelor proletare. Deaceea, avalanşa schimbărilor pornită odată cu venirea Sovietelor în Basarabia s'a oprit la poarta înţelegerii lui zăvorîte de logica vremurilor când fiecare era stăpân pe agonisita muncii, era liber să-şi cinstească morţii, să se roage lui Dumnezeu în orice loc şi'n orice timp şi să se ducă pretutindeni în ţară, dacă-l alungau nevoile.

Trecuseră vreo două săptămâni dela ocuparea Bolşevicilor, în care timp satele erau terorizate de evrei, deveniţi subit înfocaţi crainici ai raiului de dincolo de Nistru.

In Buda se simţia din ce în ce mai îngrijorător lipsa de disciplină, siguranţa şi ordinea cunoscute pe vremea când se ştia de existenţa autorităţilor de stat.

Moş Alisandru — şi ca dânsul toţi cei care au reuşit să smulgă vieţii un „pat moale pentru copii şi bătrâneţele lor" — asculta din dosul gardului catechismul aprig al viitorului. Din când în când mai trimetea şi baba să iscodească împrejurimile, să mai afle vreo noutate dela vecini, ori numai aşa să-i aducă o născocire, un gând de care să poată lega firul unei speranţe. Dar, zadarnic. Veştile erau din ce în ce mai pline de venin. „La Dumitru Mititelu au intrat derbedeii în beci şi i-au luat mai multe vedre de vin; luî Vasile a Nistoroaiei îi lipsesc mai multe perechi de găini; la Ion Gavriliţă au cerut nu ştiu câţi saci de porumb; cică au de gând să ia şi casele şi pământurile dela bogaţi, să le dea la calici", raporta scurt mătuşa Ileana cele auzite în chip de taină dela vreo cumătră atotştiutoare sau de tului de a-şi cinsti şi apăra nasii, pe care l-a făcut în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor în marea zi a cununiei.

Ascultând-o, moş Alisandru îşi simţea rostul vieţii sdruncinat în însuşi temeiul şi siguranţa lui. Casa, ograda, pământurile, via, livezile în care şi-au scurs sudoarea muncii generaţie după generaţie, unde întâlneşti la fiecare pas mărturia vredniciei înaintaşilor, erau acum ameninţate de lăcomia fără frâu a tuturor veneticilor. Neputând schimba cu nimic lucrurile, bătrânul îşi blestema lungimea anilor şi ruga moartea să-l afle cât mai degrabă.

— Mai bine să mă duc pe lumea cealaltă, decât să mi se despice fierea văzând cum îşi bat alţii joc de toată agonisita noastră din talpa neamului şi până la mine, „isbucnea el câteodată uitând că de cele mai multe ori, nu-i cum vrea omul ci cum hotărăşte Domnul"...

Intr'una din zile — cam la vreo trei Dumineci după instalarea nepoftiţilor oaspeţi — moş Alisandru cu David Cătăramă în pragul casei. A rămas locului fără grai. Câteva clipe i s'a părut că visează, că n'are înainte pe ameninţătorul care-i rânjise prevestitor nu de mult în mijlocul drumului.

— Sunt trimis, tovarăş Alisandre, începu dregătorul noului regim de fericire socială — să te întreb de ce n'ai venit să votezi lista sel-sovietului, să-mi spui câtă avere ai şi să poftească odată cu mine să dai socoteală în faţa tovarăşilor din fruntea acestui sat, de ce eşti contra noastră şi a republicii comuniste?

— Bine, măi David, nu ţi-i păcat de Dumnezeu să vii tu la mine, în casa asta în care te-am cinstit şi ospătat de atâtea ori, să grăeşti ca un sbir şi să mă duci tu să mă judece oameni cari nu au nici o rădăcină în pământul ista? Oare se cade bătrâneţelor mele neîmpovărate decât de binele pe care vi l-am făcut mai ales vouă, celor scăpătaţi, să petreacă această îngenunchiere? Ş'apoi eu sunt „tovaraş" cu tine, măi prăpăditule? Bagă de seamă că cel de sus nu bate cu ciomagul!...

— „Tovaraş" Alisandre! îi taie scurt şi poruncitor vorba omul miliţiei sovietive, te rog să nu-mi spui de Dumnezeu, de bătrâneţe şi alte marafeturi boiereşti. Iar dacă mai insulţi tovarăşii dela sel-soviet, să ştii că „duba" are să-ţi mănânce oasele!

Moş Alisandru tăcu. O tăcere grea de sbucium şi înfrângere. David Cătăramă îşi mai roti odată privirile prin gospodăria în care intrase de atâtea ori altfel decât acum, şi râzând sarcastic, părăsi ograda urmat de statura puţin înclinată în măreţia ei a măzalului nostru.

Nu mai ieşise de mult în sat. Credea bietul om că va avea parte s'o ducă până la mântuitul zilelor „la aşa ca ursul în ghizdina lui", neştiut şi nesupărat de nimeni.

(Continuare în Nr. viitor)

PRIMĂVARĂ...

(URMARE DIN PAGINA 3-A)

Nu s'a descurajat însă. S'a apucat hotărîtă de lucru şi în curând era cea mai cunoscută şi mai harnică muncitoare din mină. Cu puţinul care îl primea îşi agonisea în aşa fel viaţa că nu se plângea. Visul celor care o aduseră pentru să, s'a spulberat. N'avea nici un prieten şi nici nu-i trebuia. De basarabenii din mină îi era ruşine să se apropie, de parcă noaptea aceea de spaime grozave era întipărită pe faţa ei, iar de ceilalţi străini, adunătura aceea de oameni aduşi din toate neamurile marei Rusii, nu se apropia fiindcă nu-i înţelegea. Invăţase ruseşte doar atât cât îi trebuia la muncă. Se supunea întocmai dispoziţiunilor ocârmuirei şi toţi o lăsau în pace. O chemau la muncă se ducea, o chemau la conferinţă, lua parte, la întrunîrî şi la şcoală. Toate le făcea fără nici o ezitare. Nu-i păsa de nimic. Mereu avea impresia că nu trăieşte viaţa ei, că trăeşte viaţa altuia.

La începutul lui Martie a născut copilul şi atunci durerea s'a mărit în ea.

Era un copil mic, o pocitanie de om, urât, cu ochii urduroşi, vânăt, cu mâinile şi picioarele sucite. Când l-a văzut la început a vrut să-i sfărâme capul de pereţi şi ea să se arunce sub roţile vre-unui vagonet din mină. Nu înţelegea cum din trupul ei plin şi frumos — căci se ştia frumoasă — putuse ieşi asemenea pocitanie. Mai târziu instinctul de mamă a învins şi s'a hotărît să-l crească. Şi cu cât treceau zilele, lunile, viaţa în jurul ei dispărea mai mult.

A auzit apoi că a început războiul.

Stăpânii se făceau din zi în zi tot mai nemiloşi, tot mai hapsâni. Orele de lucru s'au dublat, apoi s'au triplat. Raţia de mâncare s'a făcut din ce în ce mai mică. Pentru a putea trăi ea şi copilul căruia n'a îndrăznit să-i dea nici un nume, fiindcă nu ştia unde îl poate boteza, a început să-şi vândă încetul cu încetul unele lucruri aduse de acasă.

Cu o pereche de pantofi putea trăi o săptămână; cu o bluză din borangic câteva zile.

Apoi au început să audă bubuitul tunurilor.

Intr'o noapte stăpânii şi cu o parte din muncitori au fugit. Mina şi-a lăcătuit hrubele şi cei rămaşi au început să se plimbe fără nici o treabă, întrebându-se îngrijoraţi cine le va da de mâncare.

Au apărut soldaţii în uniforme cenuşii şi le-au spus că robia s'a terminat. Sunt liberi să se ducă fiecare pe la casele lor. Care vor, pot să stea însă şi să aştepte până ce va începe din nou lucrul.

Ea l-a găsit pe Grişa, cu care s'a întovărăşit şi împreună cu alţii a pornit în pribegia întoarcerii spre cămin.

Nu ştia încotro vine, dar mergea mai mult după instinct şi după soare. Ştia că trebuie să fie undeva spre Soare-apune şi într'acolo îşi îndrepta mereu paşii.

Viforniţele iernii i-au apucat pe drumurile câmpiilor ucrainene, alergând din sat în sat, ca şi pe ţiganii nomazi.

Erau o adunătură de oameni din toate neamurile pământului. O adunătură de oameni care aveau un singur ţel: să ajungă undeva lângă un bordeiu sărac, unde a fost cândva vatra lor părintească şi până atunci îşi presărau calea cu morminte, morminte de bătrâni şi copii, pe care îi lăsau să odihnească la marginea drumurilor. Mergeau necontenit prin spatele frontului de parcă nu aveau puterea să se îndepărteze şi din când în când, în nopţile cu luna, când nu reuşeau să ajungă încă până la satul propus şi mergeau necontenit, de-asupra lor se roteau avioanele ruseşti, frământându-le convoiul cu bombe.

Din când în când, tunul bubuia mai tare în spatele lor şi atunci o înfiorare cuprindea tot convoiul care se silea să umble mai repede spre o ţintă necunoscută.

Cu câteva zile mai înainte căruciorul s'a uşurat. Hurducat de hopurile drumului şi flămând, copilul n'a mai scâncit şi mama s'a oprit ca vreun ceas de l-a îngropat în marginea drumului. Grişa a scuipat mereu într'o parte, ca un păgân, de i-a cioplit o cruciuliţă dintr'o scândură, apoi ea i-a înfipt-o la căpătâiu, a mai spus încă odată Tatăl Nostru şi a plecat. N'a întristat-o cu nimic moartea copilului. Murise tot aşa precum venise pe lume. Fără nici o bucurie.

Apoi a venit ziua însorită de azi. Se simte alt om. Un om despovărat de o greutate mare. Parcă nişte lanţuri uriaşe i s'au desfereçat de pe piept şi i-a dat voie să răsufle.

Soarele-i cald şi ei îi e bine, bine... pluteşte prin aer şi surâde unui vis îndepărtat, care se apropie, se apropie...

— „Frumoasă femee"

Celălalt numai a râs, dând aprobativ din cap .

Ilisafta a auzit şi vorba şi râsul, dar îi e frică să deschidă ochii, ca nu cumva visul să i se destrame. Urechile n'o înşelaseră, ştia ea bine, şi prin părţile acestea nu auzise de luni întregi vorbă românească.

A auzit apoi nişte paşi grei depărtându-se şi atunci a îndrăznit să deschidă şi ea ochii.

Visul era realitate şi totuşi nu se poate altfel decât să fie vis.

La marginea bălţii şedeau doi ostaşi români şi se spălau pe mâini. Cunoştea bine uniforma pe care n'ar fi putut-o uita niciodată.

S'a înălţat în capul oaselor şi îi priveşte aiurită. De după salcia scorburoasă îi priveşte lung şi Grişa, dar cu alţi ochi. Are în priviri o săgetare de ură pe care Ilisafta o cunoaşte din seara când a venit plin de sânge pe mâni şi cu raniţa unui soldat german încărcată de bunătăţi. Nu l-a reclamat atunci de frică să nu rămână şi să împingă singură la căruciorr, dar l-a bătut măr, iar raniţa i-a aruncat-o într'un şanţ. De atunci ghebosul tremură ori de câte ori ea ridică glasul mai tare.

De data aceasta nu-i va mai merge pocitaniei.

Unul din ostaşi s'a întors şi văzând-o sculată, s'a adresat celuilalt:

— „S'a sculat, mă".

S'au apropiat amândoi de ea şi cel care vorbise şi adineaori a încercat să lege câteva cuvinte în rusește.

Ea a zâmbit şi le-a spus să nu-şi mai stâlcească dinţii...

Oamenii au făcut doi ochi mari de mirare, apoi au isbucnit în râs.

In câteva minute şi unii şi alţii şi-au spus povestea şi acum vorbeau ca nişte prieteni buni şi vechi.

Ei veneau dela front şi se duceau cu o autocamionetă să ia alimente dintr'un sat apropiat.

Cel care vorbise mai mult era un om oacheş şi voinic de prin părţile Hotinului. Basarabean ca şi ea. Il chema Afanasie şi s'au înţeles de minune imediat.

I-au suit căruciorul în autocamion şi cu Grişa călare pe el au pornit mai departe.

Ilisafta i-a povestit lui Afanase, plângând din când în când, întreaga ei viaţă şi tot sbuciumul şi toată moartea care sălăşluise în ea până astăzi. Când a terminat tot ce avea pe suflet s'a uitat cu sfială în ochii lui şi el n'a spus nici un cuvânt, ci doar i-a căutat mâna şi i-a strâns-o. Un hop al drumului i-a aruncat unul în altul şi ei au rămas mai departe aşa, ca îmbrăţişaţi.

E o dimineaţă de primăvară cu ploaie măruntă şi cu ceaţă deasă. O manta cu aburi înecăcioşi a învăluit de pretutindeni pământul.

In sufletul Ilisaftei însă e soare şi e cald şi de aceea ochii îi strălucesc în cap a voie bună, deşi din când în când câte o maramă de lacrămi îi acopere, dar ea şi-o şterge repede şi pe furiş.

Faţa lui Afanase e posomorâtă şi ochii i s'au învăluit după umbra genelor mari. Din când în când încearcă să râdă, dar nu poate scoate decât un oftat.

Şi căruciorul şi autocamionul sunt încărcate şi gata de plecare. Grişa şi-a luat locul între hulube, iar camaradul lui Afanase la volan. Unul e îndreptat spre apus şi altul spre răsărit.

In mijlocul drumului au rămas ţinându-se de mână numai ei doi: Ilisafta şi Afanase.

Ploaia se ţese mereu deasă, monotonă şi umedă.

— „Trebue să plec, Ilisafta"...

— Mergi sănătos, Afanase.".

Totuşi nu şi-au dat drumul de mâni.

— „Să vii sănătos şi să n'ai grijă, te aştept."

Bărbatul a tras-o odată mai aproape de el şi a încercat s'o sărute, dar zărind ochii sticloşi ai lui Grişa, s'a ruşinat şi s'a tras într'o parte.

Are lacrămi în ochi şi a sărit repede în autocamionul care s'a îndepărtat huruindu-şi puternic motorul.

O clipită Ilisafta a rămas dreaptă în mijlocul drumului, dar după ce autocamioneta s'a pierdut în ceaţă, s'a aplecat peste căruciorr şi dându-i un brânci puternic, a ţipat la pocitanie:

— „Dă-i drumul Grişa, dar mai repede, căci trebuie să ajungem acasă."

In Ilisafta mii de gânduri se vânzolesc cu o viteză vertiginoasă şi cu toată ploaia şi vremea posomorâtă, în sufletul ei e atâta căldură, de parcă ar umbla printr'o baie de soare. Toate gândurile râd în ea şi marginile unor zări senine, primăvăratice, invită tot mai insistent, de departe.

— „Umblă mai repede, Grişa, mai repede."

Undeva-i soare, lumină, pământul se trezeşte la o viaţă nouă şi ea trebuie să ajungă cât mai curând acolo ca să-şi clădească, cu hărnicie şi pricepere, cuibul viitoarei ei fericiri.

Pavlograd, Aprilie 1942.

St. A. Cosma

CETATE DE HOTAR BASARABEAN

Mocnesc în zare zidurile sumbre
în ceaţă rece şi singurătate.
Şi numai dorul vântului s'abate
din veac, să prindă freamătul de umbre.

Ca un fior senin, de pietate,
s'a strecurat o rază prin penumbre.
Când norul vremii ridicat s'adumbre
cu fruntea lui de fildeş, stins, Cetatea,

s'a risipit. Şi cum s'alintă lanul
cu mâini de aur verde tot limanul
svâcni ca la un chiot de chemare.

Parcă pe zidurile fără viaţă
lovind în scutul soarelui din ceaţă
s'aprinde spada lui Ştefan cel Mare.

Ion Potopin

RĂVAŞ BASARABEAN

Prietene, îţi scriu dintr'un oraş basarabean
De unde toamna nu se mai termină,
Pe unde gândul moare'n întuneric
Vâslind spre-o altă zare mai senină.

Iţi scriu dintr'un oraş basarabean,
Pe unde-am fost odată amândoi
Şi-am contemplat tristeţile acestea
Cu toamne nesfârşite şi cu ploi.

Tu'ţi mai aduci aminte? Era la geam un plop
Cu frunze de argint ce tremurau în seară,
Fierbea moenit în suflet samovarul
Şi cum cânta în linişti o chitară!

Era prin vii, — pe-atunci, — atâta chiot
Că se oprise soarele'n răstoace
Iar toamna, — podgoreanul cel chefliu, —
Râdea cântând în fund de poloboace.

In cramă era vin şi must ce-ţi pişcă limba
Şi şase sdrobitoare zăceau pe şase line,
Plângeau ciorchinii rupţi în dinţi de fier
Şi lacrimile lor curgeau în mine.

Şi'n teasurile'ndurerat de grele
Mureau de tot ciorchinii în palida lumină
Şi ca prin vis te-am auzit pe tine:
— Ah! crama sufletului meu e plină.

. . . . . .

Azi crama sufletului meu e goală;
E tristă ca amurgul vechiu al serii
Şi din ciorchinii grei cad picurii tăcerii.
Azi crama sufletului meu e goală.

Ion Sofia Manolescu

IN ŢARA MEA

Trecusem Prutul, fiu al nimănui,
Se înfiripa în faţă nou poemul,
In urmă-ne se desträma blestemul
Plesnind sub şandramaua cerului.

Şi am văzut în ţara mea atunci,
Frumoasă ca un colţ de paradis,
Munţi înalţi cu fruntea cât un vis,
Izvoare nestimate printre stânci.

Mi-au lunecat atunci depe obraz
Boabe de rouă — lacrimile râu
In frumuseţea unui lan de grâu,
In valuri verzi şi lucii de atlaz.

Şi mi-a pătruns în inimă ţăranul
Din ţara mea rotundă, românească,
Purtând iţari şi cuşmă ţurcănească,
Opinci şi-un suflet larg cât Bărăganul.

In ţara mea cu codri seculari
Mi-am cunoscut strămoşilor cununa
Şi doina lor o port întotdeauna,
O port de-atunci în suflet ca un dar.

Trecusem Prutul, fiu al nimănui
Şi 'n urma mea se fereca 'n obloane
O inimă zdrobită 'ntre icoane,
Un vis ucis şi răstignit în cuie.

Şi revenit-am de Sântă-Maria
Cu Patria în piept şi Dumnezeu!
De-atunci îmi arde candela mereu,
Imi arde 'n suflet ca o torţă vie.

In refugiu, 1940. **Tr. N. Saruceanu**

COLB

Frumoşii ani, beteală de flori şi de lumini,
Copilăria-mi toată pe dealuri şi grădini,

Incărunţiţi bunicii şi satul din străbuni,
Cu mantie 'nflorită livezile de pruni.

Icoana din perete cu busuioc sfinţit,
Borcanul cu dulceaţă într'un dulap pitit,

Soldaţi de plumb, o goarnă, un August-prost din paie,
Hamacul din grădină, argatul Niculae

Şi droşca lui purtată de caii năzdrăvani
Şi drumul pân'la şcoală prin colb şi bolovani

Şi praştii în ghiozdane, cerneala violetă,
Abecedar cu poze şi sbor pe trotinetă,

Poveşti la gura sobii şi-apoi târziu Moş-Ene
Cu visul cald în perne şi somnul drag pe gene.

Şi candela veghează... Iar acum
Doar colbul amintirii pe-un învechit album.

Victor Basarab

CRONICA LITERARĂ

POVESTITORUL GHEORGHE V. MADAN BASARABEAN

În jurul lucrurilor bune, de multe ori, pălanjenul vremii își țese pânza lui nedreaptă de tăcere. D. *Gheorghe V. Madan* s'ar cuveni să fie mai cunoscut decum este, cel puțin pentru *sinceritatea* de netăgăduit ce aduce în scrisul său.

D-sa s'a impus, celor ce au avut vreme să-l cunoască, prin două cărți apărute într'un impunător tiraj de câte 10.000 exemplare, în acea colecțiune atrăgătoare, adresată în primul rând poporului *„Cartea Satului"* și intitulate: *„Răsunete din Basarabia"* (1935) și *„De la noi din Basarabia"* (1938).

D. Gheorghe V. Madan este originar din vechiul sat răzășesc de codru Trușenii, din preajma Chișinăului, dintr'o familie de mazili, urmași ai căpitanilor de oaste, dăruiți de Ștefan Vodă cu moșii și pe întinsul cărora se ridicară, încetul cu încetul, satele basarabene.

Atât în *„Răsunete din Basarabia"* cât și în *„Dela noi din Basarabia"* cetitorul va întâlni același fir duios al amintirilor din copilărie, de borangic ca la Ion Creangă, pasiunea folklorică a lui Mihail Lungianu și ceva din acea simplitate isteață a țăranului prezentat de munteanul Ion C. Vissarion.

Și peste amintirea copilăriei risipită în amintirile de mai târziu ale vieții, d. Gh. V. Madan a reușit să fixeze în precise contururi, cu înveșmântarea și valoarea lor, oamenii și obiceiurile, tot atât de curat basarabene, de-acum o jumătate de veac și mai bine, pe care o mână mai puțin gospodară le-ar fi lăsat în uitare și paragină.

Cântecul popular, poezia nemeșteșugită a țăranului basarabean și diferitele lui datini, în deosebi cea dela nuntă, și-ar fi găsit în d. Gh. V. Madan un colecționar de talia lui! Gh. Dem. Theodorescu, dacă toate aceste comori de simțire românească ale țării dintre Prut și Nistru nu s'ar găsi oarecum risipite în propria-i literatură. Dacă, prin alte credințe, d. Gh. V. Madan s'ar fi gândit să fie mai mult om de știință, să colecteze după un anume plan, să organizeze materialul pentru anume concluzii și deci ar fi făcut numai cercetare de folklor.

Dar d-sa mai are ceva de adăogat. Aici intervine povestitorul, care leagă tot acest material de o întâmplare, tragică, duioasă și chiar patriotică.

In toate aceste vremi uitate, harul povestitorului, pune viața, întocmai ca într'un basm în care domnița adormise și'n jurul ei toate, în așteptarea unui Făt-Frumos.

Sunt, în acet mod mai didactice toate datele folklorice, fie că sunt legende, poezii, oriobiceiuri. Și, cu aceasta, d. Gh. V. Madan se alătură acelor scriitori, cari și-au propus să întoarcă poporului, tot lucrul bun și învățătura ce i-au venit dela el.

Iată de pildă, povestea duioasă intitulată *„Ciubotelele lui Ionel"*. Tristețile unui copil sărac, dornic să capete de Crăciun o pereche de ciubotele, așa cum cere datina, sunt împletite cu întregul ciclu de obiceiuri din preajma zilei de naștere a lui Hristos. Inchipuiți-vă povestirea scuturată de un excesiv material folkloric și veți avea o schiță tot atât de duioasă și tot atât de profund omenească în liniile ei simple, cum ne-a deprins d. Ion Al. Brătescu-Voinești.

Copilul își avea ciubotelele lui de Crăciun, dar nu pentru umblet în lumea aceasta, ci, pentru o călătorie mai luminoasă în lumea îngerilor. Cititorul i-a înțeles taina marei lui pasiuni pentru ciubotele: vrea să fie și el, în ceata colindătorilor, cu cei de-o seamă. Și nu se va lăsa, chiar dacă nu le are. Desculț, el se va alătura colindătorilor și va cânta sub ferești niște *florile dalbe*, frumoase învățate de la diaconul Vasile.

Florile dalbe!
Sculați, sculați, boeri mari
Florile dalbe!
Și sculați și vă spălați,
Florile dalbe!
Și sculați și slugile,
Florile dalbe!
Să măture curțile
Florile dalbe!
Să deschidă porțile,
Florile dalbe!
C'am adus pe Dumnezeu...

. . . . . .

In bocetul mamei lui Ionel, vom întâlni tot ceeace gândește și simte orice femeie basarabeană. E un cântec trist și simplu din cale-afară, dar care vine de dincolo de meșteșugul de atâtea ori deficitar în ceeace privește conținutul, al literaturei culte:

Ian deschide gurița
Și vorbește cu măicuța;
Ian deschide ochișorii
Și-ți privește frățiorii!...

. . . . . .

Un portret al marelui basarabean Bogdan Petriceicu Hașdeu, căruia naționaliștii refugiați de peste Prut, printre cari era și d. Gh. V. Madan, îi spuneau „Mahomet", aduce interesante contribuții la cele ce știm despre magul dela Câmpina.

„Pentru Hășdeu problema basarabeană era o treabă curat națională, de ordin sentimental și de interes politico-național, iar nici decum social-economic.

Să-și iubească neamul, să-și păstreze graiul și toate comorile sufletești și să năzuiască la unirea Basarabiei cu România — acestea trebuiau să alcătuiască după dânsul idealul românilor basarabeni".

Pe vremea aceea, suntem doar în 1891, poate 1892, d. Gheorghe V. Madan era directorul restaurantului lui C. Dobrogeanu-Gherea, din Gara Ploești. Sindrofiile literare ale lui aduceau și pe I. L. Caragiale și Anton Bacalbașa. De acesta, spune d. Gh. V. Madan în amintirile sale, de câte ori Hășdeu trecea în spre Câmpina sau București, se oprea să mănânce în restaurantul lui Gherea, criticul „artei cu tendințe sociale", opus artei pentru artă a lui Maiorescu și, comanda, cu ironia mușcătoare cuvenită unui om pe care-l considera „gazda conspirativă a atacurilor Caragiali-Bacalbașa", de fiecare dată, „o salată de boeuf științifică, o ciorbă eminentă, sau sarmale fără tendințe".

Și, în sfârșit să nu uităm a semnala un întreg capitol de amintiri din timpul războiului cel mare, când d. Gh. V. Madan a cunoscut multe lucruri, în calitatea sa de tălmaciu pe lângă marele cartier al armatei a 4-a rusă.

Matei Alexandrescu

D. BEREA — Portret cu evantai

Calendar

OAMENII DE CULTURĂ ȘI BASARABIA

Când, în ziua de 29 Martie 1918, adică un sfert de veac în urmă, Sfatul Țării, din Chișinău, vota unirea Basarabiei la Patria Mumă, entuziasmul fu nu numai al masselor populare românești eliberate de sub tirania cnutului țarist, ci și al celor cari purtau steagul spiritualității noastre: scriitorii, oamenii de cultură, cărturarii.

Reprezentantă oficială a gândirii și a sufletului românesc, Academia Română încurajase totdeauna eforturile făcute de visătorii și oamenii de știință basarabeni întru evidențierea și menținerea dealungul tuturor opreliștilor, a făcliei de cultură națională în provincia martiră.

Totdeauna gândul și ochii înaltei instituții culturale se îndreptaseră ocrotitori asupra Basarabiei. Din prima clipă a întemeierii, Academia Română chemă în sânul ei pe trei dintre reprezentanții culturii românești în Basarabia: Alexandru Hașdeu, *gonfalonier al drepturilor noastre, scriitor și istoric emerit;* Costache Stamati, *poet și* Ioan Străjescu.

Din păcate, niciunul dintre aceștia nu-și poate ocupa locul de nemuritor, deoarece stăpânirea rusească nu le îngăduie să plece la București spre a participa la ședințe. Alegerea lor era însă, chiar și așa, un emoționant și înțelept act demonstrativ al solidarității românești, mai tare și decât cnutul și decât granițele efemere...

Cei trei basarabeni au fost totdeauna socotiți prezenți în mijlocul celei mai înalte adunări a creatorilor și a oamenilor de cultură ai țării. Prezența lor abstractă a fost nespus de vie, — adevărat stimulent pentru intelectualitatea românească în acțiunea ei de readucere între frontierele firești, a provinciilor răpite.

Deaceea, când acum un sfert de secol, se produce miraculosul act al revenirii Basarabiei la Patria-Mumă, Academia Română se grăbește a celebra evenimentul într'o memorabilă ședință.

Discursul de slavă este ținut de vice-președintele Academiei, profesorul Ion Bogdan, *ale cărui cuvinte erau cu atât mai mișcătoare cu cât erau cuvintele unui ardelean.*

„Semnul reînvierii"

Și dacă se mai ia în seamă și faptul că sărbătorirea de către Academia Română a unirii Basarabiei la marea ființă românească avea loc la Iași, în clipe grele, prețul celebrării poate fi și mai bine apreciat.

Era însuș momentul când — după zile întregi în care norii nenorocirilor ne întunecase tuturor frunțile — soarele fulgera cu sulița luminii tenebrele, aducând înseninarea și dreptatea. Era clipa care despărțea două lumi: lumea împilărilor trecute de lumea unor bucurii născute din chinurile a zeci și zeci de generații românești.

Era — după expresia reprezentantului și Vice-Președintelui Academiei Române — „semnul reînvierii".

Intr'adevăr... Căci după acest magic semn, urmară și altele, care izbutiră să refacă din mai multe bucăți de pământ românesc sângerând o singură țară, pentru care visaseră și se zdrobiseră în luptă șiruri nesfârșite de români.

Spunea, în cuvântarea sa din ziua de 29 Martie 1918, profesorul și ardeleanul Ioan Bogdan:

„Votul dat de basarabeni dovedește că, cu toată stăpânirea de un secol, stăpânire ce devenise din zi în zi mai apăsătoare, basarabenii au rămas români și vor să rămână români și de acum înainte.

„La întâia ocazie când au putut să hotărască de soarta lor, ei au hotărît de bună voie să și-o unească cu a românilor din Regat și să conlucreze la înălțarea viitoare a României întregite.

„Acest act este semnul reînvierii lor la viața națională românească, este nădejdea de mai bine ce se revarsă în inimile celorlalți români, este glasul care ne spune că, oricât de mari ar fi dezamăgirile prezentului, încrederea în puterea de viață a poporului nostru nu trebue să ne părăsească nici un moment".

T. Radu

N O T E

„Convorbiri Literare"

— acordă o importanță deosebită traducerilor din literaturile străine, în special operelor clasice, năzuind să cuprindă, pe cât este cu putință, prin piese reprezentative și cronici onest susținute, întreg fenomenul cultural și atistic de peste hotare. Ea însăși bun cultural de esență clasică, dobândit cu talentul celor mai de preț minți creatoare românești, publicația „Junimii" își continuă programul dela care nu s'a abătut vreme de 75 ani, program mai hotărît formulat și amplificat în același timp de către d. prof. I. E. Torouțiu, conducătorul de astăzi al revistei. Scria în caietul pe Ianuarie 1939, în cumpănite și românești *„Increstări pentru viitor"*, *noul director al „Convorbirilor"*: *„Literatura vecinilor noștri ne va preocupa pentru a o cunoaște, dar și pentru a ne măsura gândul și simțirile noastre cu ale lor. Și prin tălmăciri și prin informații"*. In continuare, se sublinia importanța valorilor artistice din antichitate, a căror reluare spre încetățenire în graiul nostru era socotită, pentru „Convorbiri", mai mult decât o datorie.

Incepând dela acea dată, venerabila publicație condusă de d. prof. I. E. Torouțiu a oferit ospitalitate, aproape în fiecare număr, tuturor cari s'au străduit să prezinte în vestmânt românesc simțirea și gândul altor popoare, prin creațiile celor mai reprezentativi scriitori ai lor.

Unele dintre capodoperele străine, după ce au apărut în revistă, au fost publicate în volume, în Colecția „Conv. Literare", făcându-se prin aceasta dovada totalei prețuiri din partea conducerii revistei. Ne gândim, de pildă, la *„Faust"* și *„Hermann și Dorothea"* în traducerea d-nei *Laura M. Dragomirescu*, opere al căror istoric la noi, nu se va putea face fără numele profesorului I. E. Torouțiu.

Au urmat tălmăciri din Ovidiu, Virgiliu, Leopardi, Baudelaire, Schiller, Uhland, Dante și din alții cari ne scapă în momentul de față.

Ne-am amintit de acest important capitol din programul „Convorbirilor", citind aprigile discuții ce se duc dela o vreme, în presa noastră, pro și contra traducerilor.

D. George Sbârcea

— ziaristul ale cărui articole din *„Curentul"* fac dovada unei subtilități de gândire puțin obicinuite și care ne-a înfățișat în linii și culori autentice o Finlandă eroică și patriarhală, a făcut ca traducător daruri din cele mai alese literaturii noastre.

„Via mala" *de Iohn Knittel* și de curând „Păcatul" *roman de Luigi Pirandello*, ambele opere încetățenite în literatura universală, au fost redate graiului românesc întâia oară de d. George Sbârcea. *Meritul e cu atât mai ales, cu cât calitatea traducerii este la înălțimea semnificației spirituale ce reprezintă aceste opere. După „Răpositul Matei Pascal", „Păcatul" ilustrează cu aceeași putere filosofia pirandelliană, pe care cetitorii românești o vor putea cunoaște într'o lumină și mai desăvârșită din această operă.*

Subliniem foloasele inegalabile pe care lucrările de vază din literaturile streine le pot aduce spiritului românesc, atunci când se întâmplă să fie traduse de buni cunoscători ai limbii române.

Și d. George Sbârcea este unul dintre aceștia.

In revista „Gândirea"

— pe luna Februarie a. c. (anul XXII, n-rul 2) poetul *V. Voiculescu* publică această *„Albă iarnă dunăreană"*, pe care o reproducem în întregime, pentru clasica ei frumusețe:

Alba iarnă dunăreană
Cu zăpezi până la brâu,
Culcă'n sarica bălană
Bărăganele de grâu.

Năpădind sbătăi și rosturi
Neaua urcă reci minuni:
Mistuiți în adăposturi
Oameni și sălbăticiuni.

Peste sate fără vaduri
Își asvârle din duium
Uriașele plocaduri
Găurite rar de-un fum:

Nimeni liniștea nu sfarmă.
Doar ca'n somn nedeslușit
Își descarcă'n gol o armă
Chiotul înăbușit.

Curge viscol ca pe vrană
Nevăzută s'a închis
Țara fără de prihană
În omăt ca într'un vis.

Iar la guri de văi, pe laturi
Într'o noapte s'au durat
Strălucite'nvoalte caturi
Pentru Crivăț împărat.

Fulger alb întreagă zare
Intră'n ochiu un junghiu tăios.
Albul e atât de tare,
Că ajunge veninos.

Și'n cumplita lor albețe
Dorm adânci pustietăți...
Pun troienii vămi răslețe
Intre mari singurătăți.

„Românească iarnă veche,
Alhe lumi, fără drumeți...
„Trece-un lup într'o ureche
Pe gorgoane de nămeți.

Din același număr

— al revistei *„Gândirea"* desprindem următoarele limpezi acorduri datorite d-lui *Gherghinescu Vania:*

Ciocârliile risipite dimineața în
slavă
Par niște bulgări însuflețiți de
pământ,
Ori grăunțe duse de un vârtej de
vânt
Din mâna semănătorului, către
sfânta dumbravă.

Prin horbota de flori a aurorii
Cântecul s'avântă în tril repetat,
Mai depărtat, tot mai depărtat,
Spre zările'n care se'nvolbură
zorii.

Sbor sfânt, sbor drept în sus —
Înălțare de inimă în rugăciune,
Sborul ciocârliilor — proaspătă
mișune,
Chiot de isbândă, după noaptea
care s'a dus.

La Dumnezeu în poală, ca pe arătură,
Ciocârlii se lasă prin cerul des-
chis...
Și stolul înapoi va fi trimis,
Ca o cerească rodnică semănătură.

Din Mediaș

— ne-a sosit de curând un volum asupra vieții și operei poetului ardelean Ion Moldoveanu, dela a cărui prea timpurie plecare dintre noi s'au împlinit, în primăvara aceasta, patru ani. Autorul lucrării este poetul George Popa. Vom reveni.

Problema transilvană

privită în adâncime, sub toate aspectele și din toate unghiurile de vedere, a apărut recent în editura „Institutului de Istorie Națională" din București, de sub conducerea dlui prof. Const. C. Giurescu, într'un volum masiv: „Siebenbürgen".

E o lucrare științifică de mari proporții și o piatră de temelie. Ea este rodul minunat al unei munci încordate, în echipă, timp de doi ani de zile; munca fruntașilor istoriei, etnografiei, geografiei, economiei, culturii și științei românești, în genere.

In format mare, de aspect occidental într'un total 800 pagini, cu sute de ilustrațiuni, planșe și reproduceri în culori, cele două masive volume ale acestei magnifice realizări cuprind ansamblul problemelor referitoare la Transilvania, în sinteze obiective, de înaltă ținută intelectuală, de pură obiectivitate științifică:

I. Prezentarea, după datele cele mai imparțiale, a caracterului românesc, care dă imaginea hotărîtoare a Transilvaniei

II. Opera de creație dintre anii 1918—1940, cu documentarea cea mai strictă, sub toate raporturile;

III. Atitudinea față de minorități;

IV. Starea de astăzi a problemei.

In cadrul acestor patru mari subdiviziuni *„Siebenbürgen"* aduce — până la cel mai mic capitol — un armament greu și decisiv de argumente, o contribuție definitiv lămuritoare a tuturor aspectelor problemei.

Desprindem pentru cetitorii noștri succintul cuvânt înainte al directorului „Institutului de Istorie Națională" care spune:

„Publicația de față, opera colectivă a unui mare număr de învățați și specialiști români are drept scop să înfățișeze *adevărul asupra Transilvaniei.*

Ea pleacă dela fapte ușor controlabile.

Colaboratorii n'au căutat pretextul comod al referirii la pesonalitatea lor științifică ci au ușurat fiecărui interesat controlul afirmațiunilor lor, printr'o indicație exactă a isvoarelor — documente și opere științifice — pe care s'au întemeiat.

„Cu o încredere deplină în biruința adevărului — supunem această lucrare judecății spiritelor neprevenite"...

Formula: *„judecata spiritelor neprevenite"*, atât de ingenioasă și sugestivă, propune în considerarea unor materiale ce s'au dovedit a fi inflamabile utilizarea cu toată precauția a... costumului de asbest, izolator!

Teza românească nici nu cere mai mult, pentru a fi sigură de isbânda dreptății ei, decât: spirite „neprevenite" neinformate greșit, neinfluențate și, prin consecință, o judecată nepărtinitoare, neobtinsă, rece.

Teza românească se bizuie pe știință, pe istorie, pe cultură.

„Aripi românești"

— (anul II nr. 37, 25 Martie) revista aeronautică de sub conducerea entuziastului Comandor av. *Al. Demetrescu*, ingrijită de iscusința scriitorului Ladmiss Andreescu, cuprinde un select material de doctrină și informație, reportagii de pe frontul aerian, etc. Admirabile clișee în culori, chipuri de eroi aviatori decedați, o serie de fotografii luate pe câmpurile de luptă dau un aspect variat și interesant acestei publicații.

Câteva pagini de desene cu subiecte din domeniul aviației, semnate în majoritate de elevi de liceu din diferite colțuri de țară, arată preocupările de trezire și incurajare a interesului pentru aviație ce le are această revistă, încadrându-se astfel eforturilor uriașe pe care țara și neamul le fac astăzi în timp de războiu.

Intre articole, subliniem „Cuvântul Mareșalului" datorit d-lui Comandor av. Al. Demetrescu.

Ultimele

— pagini ale revistei *„Litoral"* dela Constanța sunt închinate poetului erou Dumitru Olariu, care a imprimat inițial acestei publicațiuni un vestmânt original și o sobră linie poetică. Sunt reproduse șase tulburătoare poeme de Dumitru Olariu, frumos încadrate între două grăsuri de pictorul C. Grosu.

Cu acest număr „Litoral" trece sub conducerea poetului Ion Micu.

SCRIITORII BASARABENI văzuți de Neagu Rădulescu

D. IOV are gata un volum: „Covor basarabean"

D. DUNĂREANU va tipări volumul „Strigăte în noapte"

Redactorul „Basarabiei Literare" mi-a spus: SABIN VELICAN, autorul „Pământului viu", e mic la statură și cu ochelari...

SERGIU MATEI NICA, redactor la ziarul „Basarabia", este un poet ocupuat.

ION BUZDUGAN a luat pentru „Metanii de luceferi" un premiu la S.S.R.

V. ȚEPORDEI este harnicul director al ziarului „Raza" din Chișinău

D. Iov: Am început să lucrez în covoare, poate e mai rentabil decât în versuri!

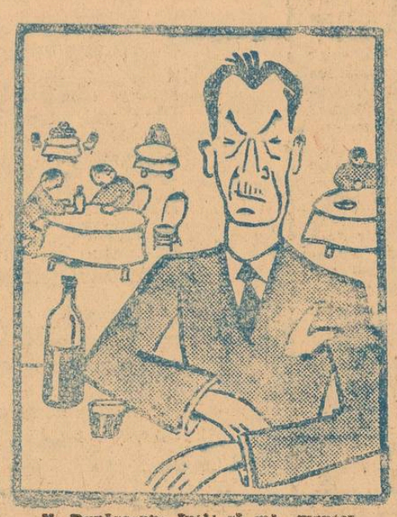

N. Dunăreanu: Intâi să mă montez bine și pe urmă o să trag un strigăt în proză, să-l audă și boerii dela S.S.R.

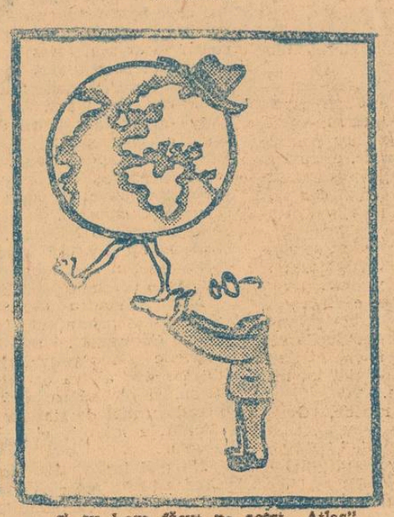

...și eu l-am făcut pe acest „Atlas" literar, întocmai.

Sergiu Matei Nica: Nu mai am timp să fac și eu o poezie de atâtea manuscrise și telefoane.

I. Buzdugan: Pentru un eveniment ca ăsta, trebuia să-mi comand un bust.

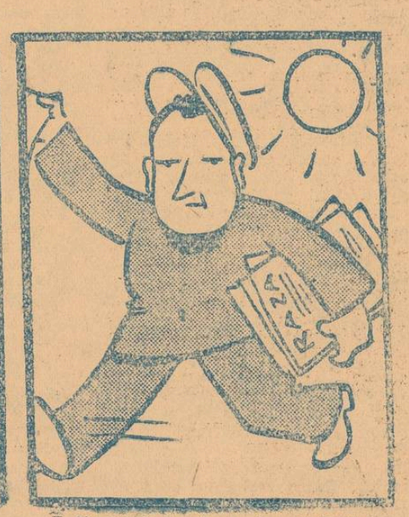

V. Țepordei: A apărut „Raza"! Ediție specială! „Raza"!

Societatea Națională de Editură și Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", București, str. Sărindar 5-7-9 (tel. 3.84.30) înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerțului București.

Tipărită la 26.III.1943

ANUL II Nr. 55

5 LEI EXEMPLARUL

4 Aprilie 1943

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNEA" SIBIIU

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

EMINESCU ȘI BASARABIA

Pe la 1878, adică imediat după războiul balcanic, în preajma discuțiilor pe marginea tratatului dela Berlin, care ne privea îndeaproape și pe noi, ca națiune, Mihai Eminescu, redactorul politic al ziarului „Timpul" de pe acea vreme, a fost cel mai înverșunat — cel mai cald și mai entuziast — apărător al drepturilor noastre istorice și politice asupra Basarabiei. Intr'o serie de articole, începută la 1 Martie și pornită dela un articolaș apărut în gazeta „Le Nord" din Bruxelles, unde un oarecare X susținea, fără temeiuri mai adânci, drepturile Rusiei asupra acestei provincii românești, poetul, cu verva-i înflăcărată și cu pana inspirată de o puternică febră patriotică, răsturna — ceeace era ușor — afirmațiile gazetei occidentale și demonstra, în același timp, cu un impresionant lux de amănunte, românitatea din totdeauna a Basarabiei. Ca totdeauna când era vorba de apărarea unei bucăți din pământul Patriei, sau de lămurirea unui drept românesc, Eminescu punea în slujba acestor cauze tot naționalismul lui înalt și pur, toată fantezia lui lirică ce nu se pierdea nicio clipă sub greutatea argumentelor științifice scoase din vechi și prăfuite tomuri, tot entuziasmul lui de visător coborît în inima realităților imediate.

Adversar continuu și consecvent al politicii din timpul războiului care ne alăturase de Ruși în lupta comună în contra Turcilor, Eminescu rămăsese același adversar al „aliaților" și după terminarea războiului. Mai ales, în preajma tratatului dela Berlin, poetul presimțind că România va pierde cele trei județe ale Basarabiei, retrocedate Patriei-mume prin Convenția dela Paris, și privind aceasta ca cea mai nedreaptă răsplată a Rușilor pentru ajutorul ce li-l dăduseră în timpul războiului, pornește campania pentru apărarea Basarabiei cu un elan și o pasiune în care și-a pus tot sufletul și toată mintea lui ageră.

Ceeace caracterizează cele opt articole ale lui Eminescu în legătură cu problema Basarabiei, este mai întâi un superb orgoliu național. Cu o luciditate impecabilă, cu o logică infailibilă, cu o pasiune dirijată atent între tonul aprins al discuțiilor și necesitatea argumentărilor, poetul face în toate aceste articole o pledoarie pentru Basarabia, în care se ghicește cu ușurință același suflet și aceeași minte care au plăsmuit Scrisoarea III, Doina, Epigonii, etc.

Căutând să răstoarne, dela început, teza rusească prin care se susținea că Basarabia a fost o provincie cucerită de Ruși „cu sabia" dela Turci și Tătari, poetul demonstrează falsitatea acestei afirmații, dovedind caracterul românesc al acestei provincii cu cel puțin patru veacuri mai înainte. „A rosti numele Basarabia, scrie el, e una cu a protesta contra dominațiunii rusești. Numele Basarab și Basarabeni, exista cu mult înaintea vremii în care acest pământ devenise românesc; acest singur nume este o istorie întreagă". Și, începând răscolirea trecutului, poetul desgroapă din cronici tot ce a găsit în legătură cu această problemă. Cea dintâi probă scrisă, o descoperă în Histoire des Mongols a lui D'Hosson, care relatează că în arhivele hanului mongol din Persia s'au găsit niște însemnări, transcrise, pe la începutul secolului XIV, de un medic persian, și unde se spune:

„In primăvara anului 1240, principii mongoli trecură munții Galiției, pentru a intra în țara Bulgarilor și a Ungurilor. Hoarda, care mergea spre dreapta, după ce a trecut țara Aluta, îi ieși înainte Bazaranban cu o armată, dar e bătut..."

Acest Bazaran-ban nu este altul decât Basarab, numele primei familii de Voevozi români care stăpâneau ținuturile denumite uneori Basarabia, după numele stăpânitorului. Că aceste ținuturi se întindeau — încă de atunci — până la Dunăre și „Marea cea mare" — pe vremea lui Mircea — și mai departe încă, până la Nistru, cuprinzând cetățile Chilia, Bender și Akerman, poetul o dovedește prin'o altă serie de documente, de data aceasta de ordin administrativ, de pe vremea lui Alexandru cel Bun. Epoca lui Ștefan cel Mare este și ea cercetată cu atenție, arătându-se că în acea vreme Tătarii din Crâm ajunseseră, într'adevăr, până prin părțile basarabene, dar că, în virtutea unei înțelegeri cu Domnitorul Moldovei, ei nu căpătaseră decât în arendă, pentru pășune, aceste locuri și nu aveau drepturi să se fixeze aici, fiindu-le interzis cu desăvârșire să-și facă locuințe sau chiar să „bată un țăruș în pământ". Nomazii trăiau sub cerul liber, sau în corturile ce le aduceau cu ei pe cai, ori în căruțele lor tătărești.

Și poetul demonstrează astfel, pe bază de documente, persistența românilor în Basarabia în fiecare veac ulterior. La aceste hrisoave politice și administrative, el adaogă apoi mărturiile bisericești, din care reese că Mitropolia din Brăila și cea din Huși aveau în subordine eparhii îndepărtate din Basarabia, ca Reni, Ismail, Akerman, Bender, și chiar Dubăsari și Balta de dincolo de Nistru, unde se aflau și numeroase alte orașe și sate românești.

Câtă putere de evocare în toate aceste peregrinări prin trecutul istoric al neamului, pe care simți că poetul le făcea cu o mare voluptate! Câtă dragoste de a retrăi, măcar și în clipele grăbite ale unei campanii de presă, în vremurile depărtate în care îi plăcea atât de mult să se refugieze!... Dar în afară de toate acestea, Eminescu era conștient de misiunea ce-o avea în momentele acelea grave — cu atât mai grave, pentru el, cu cât se punea problema pierderii unei provincii pe care o iubia ca pe ceva viu și a cărei rupere din pământul țării o simțea ca pe o rupere din el însuși! — și împotriva acestui lucru lupta cu toate forțele lui spirituale. Articolele din „Timpul" din epoca aceea sunt ca niște lungi poeme, unde regăsești aceeași inspirație patriotică a lirei sale, aceeași tensiune și vibrație interioară din momentele când poetul, contopit cu trup și cu suflet cauzei pe care o apăra, se făcea exponentul unui neam întreg și al unei istorii pentru păstrarea unui drept și apărarea unei tradiții.

Numele lui Eminescu este pentru totdeauna legat de Basarabia prin acele opt articole din 1878, după cum numele Basarabiei este atât de desăvârșit legat de prima dinastie a Voevozilor noștri. Și sunt, uneori, în istorie, asemenea încrucișări de nume, de idei sau de sentimente, cari se ridică mai presus de toate frământările gloatelor și mai presus de toate capriciile destinelor, rămânând ca cele mai puternice afirmații ale unui drept sau ale unei realități. Inspirația și fanatismul poeților mari nu sunt niciodată un lucru în deșert. Ardoarea lui Eminescu, de acum 65 ani, pentru apărarea Basarabiei, n'a fost în zadar!

Pericle Martinescu

POESIA LIRICĂ, poesie prin excelență

Poesia modernă a cunoscut în ultimele decenii expresiuni degradatoare, dar nu e mai puțin adevărat că pornind din câteva isvoare de o rară bogăție și calitate poetică a atins și cele mai desăvârșite expresiuni ale genului.

Cel mai însemnat fenomen care s'a petrecut în câmpul de experimentare poetic, socotim că a fost acela de a îndruma poesia pe calea lirismului pur, alungându-se tot ceeace nu însemna poesie, ceeace putea aparține și altor genuri nu mai puțin însemnate dar desigur, cu legile și natura lor proprie, dincolo de poesie.

Cei cari încearcă să definească poesia numai prin elementele formale, nu sunt departe de acei cari îngăduie în domeniul poesiei orice produs literar supus mai mult sau mai puțin unei anume discipline formale care poate încânta auzul dar care nu rareori este în afara poesiei adevărate. Elementele formale într'o poesie sunt necesare dar nu sunt totul și mai ales nu sunt esența poesiei, nu pot înlocui substanța ei organică.

Lirismul pur, fie că aparține unui mistic, merge către aceleași rădăcini metafizice ale lucrurilor și existenței.

adorată (ca poesie) de cei care leagă activitatea poetică de noțiuni, uneori atât de puțin definite, ca rațiune, formă, clasicism, nu constitue pentru evoluția genurilor și cu atât mai puțin pentru spiritul contemporan, adevărată poesie, poesia prin excelență.

Opera literară epică poate fi o realizare dintre cele mai isbutite, numai că epicul cuprinde atâtea elemente nepoetice, atâtea chipuri de a fi ale unor realități și unui conținut de viață proprii prozei încât cu greu ar putea cineva deslui ce aparține și ce nu naturii poesiei.

Nu trebuie nesocotit faptul că romanul de azi, ca gen literar, a apărut tocmai dintr'o nevoe de a despărți apele epicului de liric. Epopeea modernă este exprimată în proză nu în poesie.

E inutil să mai discutăm cât de puțin sunt poesie genuri ca satira, fabula sau epigrama. Acestea sunt expresiuni bastarde care pot cuprinde elemente poetice dar care sunt departe de poesia pură, poesia adevărată.

Poesia lirică este poesie prin excelență. Romanticii, cu toate lipsurile lor, au pus o piatră la temelia ei. După romantici, Edgar Poe și Baudelaire sunt părinții liricei moderne și contemporane, ai poesiei deplin realizată, care ne-a dăruit atât de multe și alese perle ale spiritului uman.

Poesia lirică este poesia prin excelență, pentrucă ea răspunde deplin chemării sale originare și funcționale. Graiu al lucrurilor ce nu pot fi grăite artă a ținuturilor tainice și a ultimelor esențe, poesia vine ca o cale și un leac al omului aruncat în această lume de întrebare, freamăt și sensuri ascunse.

Numai lirismul pur poate împlini această nevoe a omului, pentrucă numai pe calea sa omul atinge aceste zone. Numai poesia lirică poate exprima, între celelalte genuri literare, ceeace alte discipline și arte nu pot exprima.

Poesia lirică este aceea care ne descoperă lumea cu toate tainele și frumusețile ei nepieritoare. Aceste însușiri o fac să stea în strânsă legătură pe deoparte cu farmecul, pe de alta cu rugăciunea.

Lirismul pur, fie că aparține unui mistic, merge către aceleași rădăcini metafizice ale lucrurilor și existenței.

Poesia lirică este adevărata poesie, pentrucă este profundă și muzicală, expresie a cântecului interior, la rândul său pornit din legătura adâncă a omului cu lumea. Poesia lirică isvorăște din tonurile multiple și de nepătruns ale cântecului interior, cântec care surprinde și distilează întreaga armonie universală în ceeace are acest univers mai profund și esențial.

Poesia lirică este cu adevărat pură în înțeles de puritate a genului; ea reprezintă experiența și arta proprie. Ea ne dă secretele poesiei însăși.

Dela Baudelaire la Rilke, poesia modernă a străbătut cel mai frumos și mai rodnic drum, a atins cele mai înalte expresiuni.

Ei ne-au arătat ce înseamnă poesie și cât de larg îi este cuprinsul; ei ne-au arătat totodată prin sensibilitatea și orizontul lor de viață, prin arta și disciplina lor, ce înseamnă poesia pură, poesia lirică, adică poesia adevărată, perfectă cum o numea Baudelaire.

Ernest Bernea

Cu viața-mi stai de vorbă

Câte-odată, mâna-mi mai tremură. Tot
Mai rece umbra ta albă'n odăi.
Se'nalță'n ferestre castele de-omăt,
Și foșnete'n nopțile adânci; pașii tăi.

In oglindă nu-i nimeni. Și totuși deodat'
Se frânge, se'nalță, o stinsă văpaie,
Cresc degete de-aur și cărți de'mpărat,
Și albă plutind, tu cobori în odae.

Pui mâna pe fruntea-mi de ghiață. Și așa,
In jurul meu prinde să sune grădina,
Și pomii... Iar noaptea să plece abia
De se'ndură... Și singură cântă violina.

Iar zorile reci mă prind la ferești:
Vin în pahar, caetul pe masă...
Departe, corabie, tu poate plutești
In rochie de lună, de vis, de mătasă.

Cum cade amurgul, tu iar te arăți
Cu viața-mi din nou stai de vorbă. Și apoi...
Odată, târziu, împietri-vom cetăți,
Și'n inimi ne-or trece toți anii, strigoi.

Al. Raicu

SACRIFICIU ȘI ILUMINARE

Este războiul un destin tragic al tinereții? Așa se pare, cel puțin în ordinea naturii. Marea încleștare de forțe are nevoie de brațe tari și de sângele care svâcnește arzător în tâmplele tinere. Cei vechi s'au revoltat nu odată împotriva fatum-ului care smulgea vieții recolta nădejdilor ei viitoare și certitudinea duratei în viitor. Dar răspunsul nu întârzia să vină, prin buzele Cassandrei, necruțător și fatidic: Da, războiul este soarta tinereții! Dar nu pentrucă așa ordonă legile naturii, ci pentru alte porunci mai tainice, care se nasc în adâncul sufletului tânăr. Tinerețea, care posedă vocația eroică a marilor înfăptuiri, vede în războiu climatul excepțional, în care crede că poate găsi realizarea ei plenară. O stranie și tulburătoare obsesie mână pe tineri să găsească în războiu revelația și sensul întrebării pe care ei le pun vieții și morții deopotrivă. E o sete de absolut și de plenitudine care nu se potolește decât prin confruntarea integrală pe tărâmurile morții. Depe acest Finister al experiențelor, tânărul contemplă jaristea splendorilor de dincolo, pe care viața obișnuită nu i-o oferă.

Generațiile care fac războiul au fost numite generații de sacrificiu. O întreagă și melancolică literatură a crescut pe mormântul acestor generații, retezate de schije tocmai când se pregăteau să înflorească în splendoare. Tema devine și mai tulburătoare atunci când e vorba de generațiile intelectuale. In toate războaiele au fost tineri cari și-au părăsit biblioteca, lucrul, visul și himerele lor și au plecat să moară pe câmpurile de bătălie.

Cetiți și acum „Scrisorile studenților căzuți" și veți trecut și veți simți tristețea grea a marilor lucruri ireparabile.

Tineri plămădiți dintr'un alt metal, mai nobil și mai pur, pe care focul nu-l arde, ci îi prepară o mai strălucitoare incandescență, se întorc de acolo, cu o altă iluminare în ochii care au privit dincolo de fluviul de neguri. Sunt mai plini, mai împăcați cu sine, cu o sete nouă de puritate și absolut și cu o superbă intransigență, în ceeace privește înfăptuirile spiritului. Deabia acum pare că viața lor și-a găsit normele înalte și adânca ei semnificație.

Am cetit, cu o emoție în care descifram semnele aceleeași neliniști, rândurile patetice ale camaradului Vladimir Dogaru, mușcat de fier și de flacără la Odessa, publicate sub titlul *„Plecarea cea mare"* în numărul depe Martie al Revistei Fundațiilor Regale. Reproduc aici un fragment impresionant:

„PENTRU prima dată constat că n'am făcut nimic măreț până azi. Examene la Facultate, licență, articole prin reviste, toate acestea n'au nici o însemnătate. Unde mi-i opera grozavă despre care să se vorbească fără încetare? Moartea e grea la tinerețe, pentrucă vine prin surprindere. Fiecare avem o zi a socotelilor. Bătrânii o suportă cu seninătate, fiindcă știu că au dispus de viață cum au vrut. Tinerii n'au răgazul celor dintâi. Pentru ei viața, de cele mai multe ori, abia dacă începe. De aceea mor încruntați.

Imi vine să iau sulul de hârtie din ladă, să ies cu el în stradă, să strig, să urlu, să spun lumii întregi că n'am fost un pierde vară, c'am citit și am visat, c'am plănuit opere sguduitoare și că numai numărul mic al anilor mei e de vină că nu le-am realizat. A! de mă voi întoarce din război! Mă jur că nu voi pierde o clipă degeaba. Voi termina tot ce am început și mă voi gândi într'una la a doua zi a socotelilor. Binecuvântat fii ceas de acum! Tu mi-ai scos înaintea ochilor legea cea adevărată a vieții. Fără tine m'ar fi înghițit întunericul pierzaniei. Tineri feriți de moarte! Voi nu veți cunoaște iluminările pe care le vom cunoaște noi și linia vieții voastre nu se va urca pe piscuri. Unde vă e curajul? Credeți oare că ne veți întrece? Suntem prea mulți ca să murim cu toții. Cei care ne vom înapoia vom fi însemnate imaginea morții. Vom zidi o spiritualitate nouă și vom fi necruțători în sfintele noastre idealuri".

Și nu odată, acest răscolitor „Evrika!" al lui Vladimir Dogaru a fost chemat, în cine știe ce tranșee, de mulți dintre camarazii lui cei mai aleși. Un sacrificiu? Da! Dar nu vi se pare, cel puțin în aceeași măsură, un privilegiu măreț? De bună seamă că așa este, deoarece pe generația marilor iluminări se vor construi normele valabile ale României de mâine. Altminteri, ar trebui să privim, ca după orice deșertăciune.

Horia Nițulescu

ORIGINILE MISTICISMULUI NOSTRU

In articolele noastre despre „Sufletul basarabean", vorbind despre misticismul organic ce îl caracterizează mai ales și care este și o latură de seamă a sufletului nostru românesc, ne ridicam împotriva unei obișnuințe de gândire care afirmă că misticismul nostru ar fi rezultatul influenței sufletului slav. Vrem să poposim o clipă împrejurul acestor aserțiuni fără consistență nu pentru a dovedi contrariul, ci pentru a defini în câteva schițări largi deosebirile dintre misticismul nostru și misticismul slav. De unde va rezulta — socotim — concluzia evidentă că noi nu am împrumutat — structural — nimic din tumultul și haosul slav. Că noi am venit în pragul luminat al istoriei cu o zestre de adâncă autenticitate. Că am asimilat noi infiltrări străine și nu am fost niciodată asimilați de nimeni. Că noi nu datorăm nimănui nimic decât strămoșilor noștri direcți, bătrânii locurilor pe care ni se întinde azi neamul.

Cercetând istoria formațiunii poporului nostru am constatat acest lucru de capitală importanță, că strămoșii noștri îndepărtați, tracii și dacii, au fost, pe contul lor propriu, inventatorii originali ai misticismului. Un misticism început obscur, colcăitor, pierdut în negurile trecutului, puțin cunoscut poate și pentrucă ne lipsesc informațiunile istorice sigure, dar un misticism care, de pe atunci, avea în sine semnul echilibrului și-al armoniei, un misticism care era o logodire între pământesc și ceresc, între realitatea limpede a concretului și idealitatea gravă a abstractului. Așa se înfățișează, din izvoarele puține pe care ni le pune la dispoziție istoria, aurora misticismului tracic. Dacii preiau și continuă, în forme și mai limpezite de orice zgură, elementele acestea constitutive pentru a ni le lăsa, în stratificări de o impresionantă consistență și regularitate, în zestrea noastră sufletească. Deosebim deci în procesul de formațiune al sufletului nostru etnic o fază pe care am numit-o faza tracismului, căreia îi urmează, în chip firesc, necesar, lent, faza dacismului. Este începutul nostru acesta. A vrut destinul ca peste această matcă viguroasă și autentică să se suprapue, fecund și organic, într'un uluitor proces de sinteză istorică, faza de formațiune directă a romanității care și-a imprimat victorios și larg pecetia de noblețe peste neamul acesta nou care apărea în scena frământată a lumii. Deabia târziu, când poporul român este pe deplin format, când pasta lui originală nu mai putea fi diformată de nimic, ne oferă istoria, prezența de atingere și de infiltrare a influenței slave. O influență care neputând disloca granitul lăuntricului nostru spiritual, îmbrățișează numai hainele, suprafața organizării acestora. Slavismul nu poate acționa asupra elementelor de fond. El își încearcă puterea asupra elementelor formale. Cine cercetează lexicul căutând să scoată de aci concluzii valabile, constată acest lucru esențial că influența slavă devine operantă numai în organizarea de suprafață. In forma vieții sociale, a vieții politice, economice, în administrație, organizarea armatei, ritualul bisericesc, etc. intră elementele slave. Avem „județi" și „cneazi", avem „polcovnici" și „ostași" avem „dobândă" și „islaz", patrafir și anafură! Și totuși cu toată această atmosferă de formalism slav, de administrație cu caracter slav, se petrece aci un alt miracol, unic poate în istorie, contrariu tuturor legilor psihologice: formalul nu realizează, nu poate realiza mutațiunea lăuntrică. Luăm cuvântul, luăm forma exterioară a instituției sociale respective dar le infuzăm spiritul nostru. Nu ne apleacă formele pe noi ci noi luăm formele, ca pe un cadru gata format și turnăm în ele, rigide și impasibile, clocotul nostru autentic, latinitatea noastră originară împletită în osatura noastră de transcendență traco-dacică. Iată miracolul. Cine are ochi de văzut, să-l vadă.

Se mai poate vorbi atunci, în fața acestor fapte pe care ni le pune copios la dispoziție, istoria, de o influență organică, adâncă, transformatoare, a elementului slav, a influențelor slave?

Neapărat, cadrul articolelor prezente nu ne permite să intrăm nici în detalii, nici să desfășurăm, larg, dialectica argumentării și a dovezilor. Personal, am făcut acest lucru în două studii largi din revista „Gândirea" („Matca istorică a sufletului românesc" și „Considerațiuni despre sufletul românesc").

Totuși o metodă comparativă grăbită și naivă a îndătinat la noi convingerea că elementul mistic intrând în compoziția sufletului nostru etnic ar fi de proveniență slavă. Metodă simplă și iresponsabilă. Se constată în ambele cazuri prezența elementului mistic. Se constată apoi confinațiunea geografică, rolul de tranziție al sufletului basarabean în special și se trage, ușor, elegant, concluzia de mai sus. Nimeni nu mai e atent la diferențe. Nimeni nu mai caută obârșia, adâncul, începutul. Și eroarea se înscăunează cu rang de adevăr.

Este timpul să o înlăturăm. Și-o vom face începând cu aceea ce se impune evident. Definirea caracterelor proprii fiecărei forme în parte, sublinierea acestor diferențe. Este o sarcină delicată dar pe care o luăm asupra noastră.

Petru P. Ionescu

PRĂPĂDUL

(URMARE ŞI SFÂRŞIT)

Auzise că a'nceput „dijmuirea culacilor" şi că are să-l ajungă odată şi pe dânsul mila ciocanului şi a secerii comuniste, dar nu putea înţelege, nu putea să se împace măcar, cu gândul că toată moştenirea dela părinţi sporită cu agonisita trudei lui de o viaţă, ajunsese acum la îndemâna argaţilor şi a tuturor necăpătuiţilor obişnuiţi să-şi irosească vremea la cârciumi ori în trândăvială. Când îşi aducea aminte cât ani a îngenunchiat la fiecare butuc de vie, până a strâns cel dintâi rod, câte ierni a împodobit tulpina gingaşă a şofranilor şi a cetinilor din livada de la Râpa Doamnei, cu paie şi papură, ca să-i ferească de iepuri, până să le guste fructele, moş Alisandru simţea că şi-a împletit întreaga fiinţă cu mădularele acaretelor, că viaţa gospodăriei respira adânc prin plămânii săi şi că o despărţire silită de cel mai mic lucru, l-ar răni drept în inimă.

Nu odată, de când au sosit „ţovarăşii", l-a încercat gândul să-şi facă seama într'un loc ascuns după casă ori în grajdul vitelor, să-l găsească mort... Il oprea însă nu ştiu ce putere tainică, o mână care i s'aşeza mângâietor pe frunte ori de câte ori vroia să-l copleşească suvoiul amărăciunilor.

— Se vede că mai am de necăjit pe iastă lume, de vreme ce se fereşte moartea de mine, îşi spunea uneori moş Alisandru aşteptându-şi resemnat sfârşitul.

Nici prin minte nu-i trecea atunci că se găseşte doar la trei paşi de ziua celor mai neaşteptate umiliri. Iată-l deci, păşind greoi, în urma lui David Cătăramă, pragul închiziţiei sătesti: sel-sovietul.

După privirile care l-au întâmpinat, bătrânul mazâl s'a putut uşor convinge că era aşteptat.

— Tovarăş Alisandre — începu răstit nevasta lui Neculai Ciungu, căreia bolşevicii îi schimbaseră traista de cerşetoare cu un loc de membră în sfatul comunal — îţi pun în vedere că livada dela Râpa Doamnei împreună cu ogorul cel din „tarnă", trec de azi sub îngrijirea şi folosinţa mea; viile sunt ale „tovarăşului" Pârţac; nuci din „dos" rămân pe seama „tovarăşului" Cătăramă...

— Da eu cu ce rămân domnule? — întrebă furios Alisandru.

— Domnii sunt peste Prut — îl apostrofă „tovarăşul" Pârţac, şi-o să te trimetem îndată să-i cauţi, dacă mai îndrăzneşti să ne mai pui vreo întrebare! Ai auzit de camion? Păzeşte-te să nu-l faci şafteaua!

Bătrânul îşi strivi durerea într'un geamăt surd de fiară săgetată în nodul vieţii. Din clipa aceea nu mai putu să vadă şi să audă nimic...

Se ridică în neştire şi ieşind, se lăsă în voia picioarelor care l-au dus spre casă. In urma lui, un hoit de râs nestăpânit, umplu tribunalul satrapilor roşii.

Mătuşa Ileana, sosită între timp dela o vecină, dădu cu ochii de bărbat tocmai când se împleticea şi căzu în mijlocul ogrăzii. Il desfăcu la gât şi-i turnă un cofăel de apă neîncepută, în care a stins vreo câţiva cărbuni ,după ce rostise mai întâi ultimele cuvinte dintr'un descântec pentru dedeochi. Aduse după aceea o sticluţă cu aghiazmă pe care o ţinea ascunsă de mai mulţi ani după icoana Mântuitorului din casa cea mare, şi-l stropi în chip de cruce pe tot trupul zicându-i în gând „Tatăl nostru".

Răceala apei îi făcu bine. Deschise ochii şi articulă stins: „Ileană, ne-au despuiat de toate acareturile. A venit prăpădul, mânia diavolului, peste capul nostru".

Mătuşa Ileana nu se gândea însă la acareturi, n'avea vreme să măsoare proporţiile nenorocrii. Pe dânsa o muncea deocamdată grija să-şi „pună moşneagul în picioare". După ce-şi mai veni puţin în puteri, îl sprijini să meargă până pe prispă unde-l aşezase o pernă şi-i aşternuse câteva ţoluri pentru odihnă.

Toropit de durere şi înveninat de umilinţă, mazâlul adormi.

Ştiindu-şi omul scăpat de pericol şi pentrucă mai era vreme până la asfinţitul soarelui, baba aruncă vreo două mâini de popuşoi verzi în ieslea vitelor şi plecă să afle — de va fi cu putinţă ce s'a întâmplat în lipsa ei de acasă.

Incercă la Domnica lui Pârţac, pe care o tămâiase cu mai multe ulcioare de vin de-i spunea acum toate ascunzişurile sel-sovietului, dar nu era acasă; trecu mai departe la Grafina lui Petrache Creţu, unde se întâlni cu acelaş rezultat; mai bătu aşa într'o doară, la Măriuca lui Ion Jumbei, dar nici aici nu nimeri mai bine. Descurajată şi abătută, mătuşa Ileana se îndreptă spre gospodăria ei. Pe la mijlocul satului, întâmplarea o aşeză faţă'n faţă cu Vera lui Manole Surdu, căreia fi botezase vreo trei copii. Din una'n alta, se trezesc grăind despre ultimele hotărîri ale primăriei, pe care le ştia acum tot satul, numai mătuşa Ileana nu.

— Da, chiar aşa e cumătră, chiar v'au împărţit pământurile la golani şi pe cumătru vor să-l ducă nu ştiu unde? Am aflat că numai decât or să-i facă de petrecanie şi mă hotărîsem să vin să-ţi spun, cu legământ de afurisenie pentru păstrarea tainei, să-l păzeşti. Să-l ascunzi prin livada din dosul casei, să-l trimiţi noaptea să doarmă în afară de sat, unde-i ştii com te-i pricepe mai bine, ca să nu-l mai vadă în ochi lepădăturile dela sel-soviet. Eu una, când voi simţi ceva rău, să ştii că-ţi dau de veste negreşit.

Mătuşa Ileana aflase totul. Era săracă şi pe punctul de a fi şi văduvă. Mulţumi cumetrei pentru cele spuse şi după ce-i jurui vreo doi coţi de pânză şi nişte încălţări vechi, pentru ştirile care vor urma îşi văzu de drum spre casă.

Nici o turburare nu se putea citi pe chipul ei, nici o lacrimă în ochii stinşi de bătrâneţe. Necazurile din alte vremuri îi oţeliseră voinţa şi o deprinsese cu marile hotărîri.

Să vedem care pe care. De acum tot una-i, multe zile de umbrit pământul cred că nu mai am, dar nici aşa cu una cu două nu se dă baba Ileana... Acesta-i era gândul şoptit în fundul sufletului, când ajunse în ogradă. Infiripat, moş Alisandru o aştepta pe prispă.

— Ehei, moşnege dragă, nu te mai prăpădi cu firea ,mai omule, pentru avere că doar n'ai s'o duci pe lumea cealaltă. Om târnosi ce bruma de zile mai avem cum ne-a îndemna şi pe noi Cel de sus. La El îi toată nădejdea...

După aceea povesti moşneagului cele aflate în sat şi rânduiră astfel lucrurile ca mazâlul să nu mai fie văzut de nimeni şi nici să doarmă prea multe nopţi în acelaş culcuş

Trecuseră câteva luni dela „dijmuirea culacilor" fără alte întâmplări deosebite. Intr'o seară, mătuşa Ileana se pomeni în bătătură cu Vera lui Manole Surdu. Tresări gândindu-se că trebue să fie un vânt rău care-o aducea în ospeţie.

— Am venit — lămuri aceasta — să-ţi spun că la noapte soseşte camionul. Ai grijă, cumătru să nu doarmă acasă.

Luându-şi ploconul, Vera lui Manole Surdu îşi văzu de ducă. In urma ei, moş Lisandru Maligă se strecura către perdeaua de napi din fundul grădinii adăpostit de privirile iscoditoare ale mătuşii Ileana. Nu mult după al doilea cântat al cocoşilor, urechea mazâlului prinse bâzâitul surd al unui automobil. Işi făcu semnul crucii şi cu limba de frică să nu miste vreun lujer, aşteptă ajutorul celui Atotputernic. Zorile l-au găsit sub teroarea emoţiei pe care avea s'o încerce ori de câte ori va prinde sgomot de automobil în auz.

Disdedimineaţă, mătuşa Ileana care nu'nchisese măcar un ochi, aduse veste că „duba" ridicase pe administratorul moşiei cu tot cu mamă şi nevastă. „L-au luat pentru că era ofiţer din armata albă a ţarului Neculai. Pe aceştia îi pescuesc întâi şi pe toţi care au fost slujbaşi cu dragoste de ţară şi cu credinţă în Dumnezeu la Români. După ei vine rândul „culacilor". Azi, mâine, peste o lună, peste un an nu se ştie anumit sorocul, încep a cârnosi de-al de voi", explică ea oftând după liniştea si siguranţa de odinioară.

Pe lângă toate necazurile ce-i încordau neîntrerupt sufletul, mătuşa Ileana simţea tot mai aprig apăsarea singurătăţii. Abea acum îşi dădea seama cât de grele sunt bătrâneţele fără mângâierea copiilor şi cât ar fi ajutat-o cei doi băeţi pe care i-a luat Dumnezeu în tinereţe. „Pedeapsa Tatălui! Ce putem noi face decât s'o primim şi să ne plecăm genunchii!", încheie resemnat bătrâna ştergându-şi două boabe mari de lacrămi care alunecau încet pe vadul încreţiturilor de pe obraz...

— Ia taci, măi babo, — interveni curajos moş Alisandru — nu-ţi mai înăcri inima şi ceasurile pe care le ai de trăit scormonind rănile tămăduite la vremea lor. Ajungă-ţi cele de astăzi, nu vezi că te-ai unscat ca o coarnă?

Recunoscând adevărul îndemnului, mătuşa Ileana îşi ogoi plânsul şi'ncepu a-şi vedea de-ale gospodăriei, atât cât îi este îngăduit unui om care aşteaptă din clipă în clipă să-i intre moartea pe uşă.

Odată cu scurgerea timpului fără alte întâmplări decât opreliştea pusă pe mersul la biserică şi închinatul la icoane, gândul celor doi moşnegi se adunase par'că în matca odihnitoare a încrederii pe care ţi-o aduce ocolirea unei mari primejdii. Şi poate ar fi ajuns la uitarea pericolului, dacă n'ar fi observat mătuşa Ileana într'una din zile semne prevestitoare de furtună. David Cătăramă le păzea casa L-a văzut de mai multe ori în puterea nopţii dând târcoale gospodăriei.

Fără să şoptească ceva bărbatului — obişnuit de acum cu schimbările dese de domiciliu —, i-a mutat culcuşul în bordeiul părăsit al unei foste prisăci, la grădina din Fundul Văii. Era în preajma Paştelor şi primăvara se grăbea să ajute fugarilor, împărtăşindu-i mai ales cu darul căldurii, pe care ei n'o puteau avea altfel.

„Sărbătoarea luminoasă", cum i se mai zice Sfintei Invieri prin partea locului, a trecut-o moş Alisandru departe de sat, în rugăciuni pentru izbăvirea norodului moldovenesc de slugile lui Satan, care au venit să prăpădească toată suflarea dreptcredincioşilor creştini sălăşluitori în acest colţ de ţară. Baba îi aducea mâncare şi albituri, iar el trândăvea aşteptând o minune care să-l scoată la lumina zilei, să-l uşureze de greutatea cojocului în care-şi încălzea oasele de mai multe săptămâni.

Cum s'a mărit frunza copacilor, nevasta l-a dus în împărăţia lăstarului din faţa Budei, unde avea nădejde că n'are să-l caute nimeni Era în ajunul ridicării învăţătorului Gheorghe Ion Vârlan.

Era şi vremea, căci tovarăşii de la sel-soviet mirosiseră urmele care duceau la bârlogul moşneagului, după cum se putu convinge din faptul că vulpoiul de Cătăramă slăbise paza casei şi fusese văzut de copiii cari păşteau vitele, la bordeiul cu pricina.

Drumul „culacilor" fiind netezit, mătuşa Ileana se mira uneori de ce mai luptă cu atâta îndărătnicie contra unui sfârşit pe care n'avea putere să-l amâne cât lumea. Şi totuşi, nu se da bătută. Simţea că trebue să lupte s'atâta tot. Cât? N'ar fi putut spune. Cine-o îndemna să-şi măsoare slabele puteri cu răutatea sălbatică a miliţiei roşii, nu căuta să afle.

— M'oi bate şi eu cu dânşii până m'or doborî.

Se gândea tocmai la un alt culcuş pentru fugarul său când auzi, într'o dimineaţă de Iunie, cele dintâi bubuituri de tun dinspre soare apune. Se trezi dintr'odată închinându-se şi rostind încet: „Doamne ajută"! Acelaşi lucru îl făcea şi moş Alisandru îngenunchiat în vizuina lui...

Peste două săptămâni, clopotele bisericii anunţau izbăvirea. Braţul desrobitorilor adusese eliberarea. Moş Alisandru Măligă, fericit că-şi văzuse bătrâneţele scăpate de urgia „tovarăşilor", urmăria atent mersul operaţiunilor de război publicat în gazete, în vreme ce mătuşa Ileana îndemna alături, pe Vera lui Manole Sandu la un păhărel de vin: „Cu gândul de prăpăd au venit Bolşevicii asupra noastră şi prăpădul s'a întors asupra lor"...

Vasile I. Chicu

FRAGMENT

PE LAC

Coborau la braţ pe poteca ce ducea între două bostănării spre lac şi se pierdea apoi deodată în lanul de iarbă, unde păştea o mârţoagă cenuşie. Imbrăcaţi în bluze albe, cu gulerele mari aruncate pe spate, păreau de departe două femei cu capetele goale, surâzând de mulţumire. După paşii lor mărunţi simţiai că svâcneşte ceva neastâmpărat, care dă putere şi mână din urmă tot înainte spre ceva care te chiamă şi te atrage irizistibil. Grăbiau amândoi spre lacul aşternut între maluri ca o enormă massă de argint, pe care sclipia, ori unde aruncai privirea, un soare liniştit şi foarte strălucitor. In tăcere se pregăteau parcă să fie acum mai hotăriţi, să preîntâmpine emoţia unei surprize mari.

Grăbiră paşii, duşi de un vârtej căruia nu i se puteau împotrivi.

Iarba care ascundea capătul potecii foşni din nou, iar calul întoarse nările spre ei, cum făcea la apropierea stăpânului când venea să-i deslege frânghia de la picioare şi să-l ducă la căruţă.

Mârţoaga se plimbă aici, în voie, spuse Mihai, ca şi cu ar fi vrut să-şi exprime regretul că el nu se bucură de privilegiul de a fi liber să se plimbe pe aici, nestânjenit de nimeni.

Când pasul lor călcă pe pantă, unde poteca se prăvălea între sălcii, o putere nevăzută îi împinse dela spate şi porniră în fugă, atingând cu mâinile ramurile aplecate ale sălciilor bătrâne, care-şi spânzurau coroana la umbra câtorva plopi înalţi.

Se opriră pe mal. O linişte minunată dădea peisajului o strălucire ne mai văzută. acolo pe mal, niciodată. Dimitrie puse mâinile pe şoldurî, roti privirea în toate părţile şi-l fixă pe Mihai cu ochii aproape umeziţi. Acesta privea prin luminişul din faţa lui, înainte, spre celălalt mal, unde fâşia albă de nisip se prelungea dincolo de peninsula din stânga, mult întrată în apa lacului. Voi să-l strige, dar i se păru că întreruperea este inoportună acum, când, după ce-i privi bine faţa, înţelese că Mihai n'are privirea concentrată undeva, nu cercetează nici un obiect în zare, ci e dusă în fundul apei, aici, lângă el, ca şi pe toată întinderea lacului, ici colo, înroşit de soare. Avea faţa luminată din lăuntru, peste care băteau reflexele vii ale luminii din afară, răsfrântă între ape şi stufăriş.

— Mihai e compozitor, se gândi el, şi impresia care o capătă acum n'are nimic asemănător cu impresiile mele.

Il privi încă odată mai atent. Zâmbetul de copil al lui Mihai era potolit şi cald, iar pe obraz îi strălucea satisfacţia omului care simte adoratul zvâcnet al vieţii într'o potolită mişcare.

Păşi în lături, lângă un trunchiu gros de plop tăiat cu ferestrăul şi-l mai privi odată.

— Te-ai uitat bine. Dimitrie? Ai văzut cât e de aproape malul? Aşa pare când îl priveşti de aici, de jos, şi, mai ales, nu ştiu dece păpurişul acesta îi micşorează dimensiunile. Nu-l poţi trece însă cu barca în trei ore, decât dacă vâsleşti cu iuţeală şi dacă ai cârmaciu bun să ţină barca îndreptată continuu într'o singură direcţie. Altfel îţi trebue patru şi chiar mai multe ore, dacă faci un popas pentru a te răcori la mijloc, acolo unde se vede dâra aceea albă ca o şosea văruită prin mijlocul lacului. Stii să înoţi? Nu? Dai din mâini şi sprijini mişcarea cu piciorul. Greu e până te menţii la suprafaţă câteva secunde, apoi totul te priveşte numai pe tine dacă vrei să stărui...

Trase bluza albă peste cap şi în câteva clipe uşorul umblet al mâinilor aruncă pe jos ce mai era pe el şi păşi în apă.

Dimitrie îl privea uimit cum păşeşte încet ca o lebădă.

Aici se auzea surdul clipocit al unor valuri mărunte, care se revărsau agale, rostogolind mici firişoare de nisip, de părea că lacul răsuflă odihnit.

Apa era caldă şi-i furnica pielea plăcut.

După ce întoarse capul spre Dimitrie, porni în goană în adânc, iar apa se tulbura sub el, ţâşnind în lături mari picături. Se lăsă lin înainte şi porni înotând. Cu capul şi umerii afară, ridica mâinile ritmic şi lovea delicat, cu palmele bine întinse, netedul luciu al apei. Ochii lenesi, între pleoapele puţin întredeschise, priveau îndepărtatul mal din faţă, unde, la poalele dealului, albele căsuţe ale satului păreau că se clatină ca nişte fluturi atârnaţi de spicul înflorit al grâului.

Lăsă mult înapoi stufărişul şi ieşi în larg. Simţea cum creşte într'nsul încrederea, cum i se adaugă prin pori furnicături venite din toate părţile, care-i sporesc puterile şi-l fac mai elastic. Işi legăna tâmpla pe suprafaţa apei şi cu picioarele împingea stratul cald care-i aluneca sub corp, apoi se culcă pe spate. Mişca palmele încet. Răsufla liniştit. Sorbi fermecătoarea linişte aşternută pe ape şi se bucură de atâta lumină.

Fixă privirea sus. Cercetă zăvârcurile să afle sprijin privirii, dar imensul albastru chema mereu mai sus. I se păru că se află într'un spaţiu unde totul se odihneşte şi-şi continuă somnul început de mult. Un fior de neliniste clipi într'insul şi îndată trupul svelt se răsuci pe piept şi mâinile începură în acelaş ritm să bată uşoarele încreţituri ale apei.

Se îndrepta spre mal. ■

Sculat de pe trunchiul de plop, Dimitrie îl privea, cu palma dreaptă făcută streşină la ochi. Mihai înota câineşte, apoi în galop, dispărea în apă pentru mai multe clipe şi apărea la distanţe mari, pentru a se culca pe spate şi a începe din nou cu ritmicele bătăi ale mâinilor. Se răsucea în apă ca un crap încolţit în stufiş de mâini nedibace. ■

O mulţumire stranie creştea în sufletul lui Dimitrie la vederea sburdălniciilor prietenului său. Voia să-i cadă'n genunchi, să se umilească — asemeni unui păcătos, să-l îmbrăţişeze înfierbântat de fericire şi de dragoste. Nu putu opri strigătul care-i apăsa pieptul:

— Hai, vino, Mihai!

Şi Mihai înota cu muşchii întinşi, grăbind cu viteză spre mal.

Apa era mai caldă. Când se ridică în picioare şi păşi pe nisip, îşi scutură trupul svelt şi bronzat, cum îşi scutură coama un mânz cenuşiu.

Ceva greu se rostogoli de pe malul de sus prin surdul fosnet al ierbii şi se opri lângă un plop înalt.

Fugiră într'acolo. Mârţoaga cenuşie zăcea la rădăcina plopului cu ochii umeziţi mulţumiţi că ne vede aici.

Vladimir Cavarnali

DRUMUL NOSTRU

Drumul nostru-i drum de lumină,
Născut în scânteieri de alebarde,
E flacără ce mistuie şi arde,
Spărgând în munţi de beznă zări senine.

Drumul nostru-i pârtie triumfală
In stepa morţii dela Răsărit,
Unde Hristos din nou s'a răstignit
Şi-a plâns din nou Maria din Magdala.

Drumul nostru-i drum de biruinţă,
Urcuş stelar în veacuri viitoare
Şi pe tulpina-i cutremurătoare
Vor înflori dreptatea şi credinţa.

Drumul nostru-i trâmbiţă divină
In cimitirul părăsit de cruci,
Unde morţii plâng pe la răscuci,
Cerşind o picătură de hodină.

Drumul nostru-i liturghie gravă
Ce'n zvon de stepă-altare a re'nviat
Şi pentru el atâtea inimi bat,
De i se 'naltă până 'n ceruri slava.

...Şi-a plâns de bucurie Magdalina,
Când L-a văzut din nou pe Iisus
Venind cu oastea sfântă din Apus
Pe drumul nostru'n pâlcuri de lumină.

Tr. N. Suruceanu

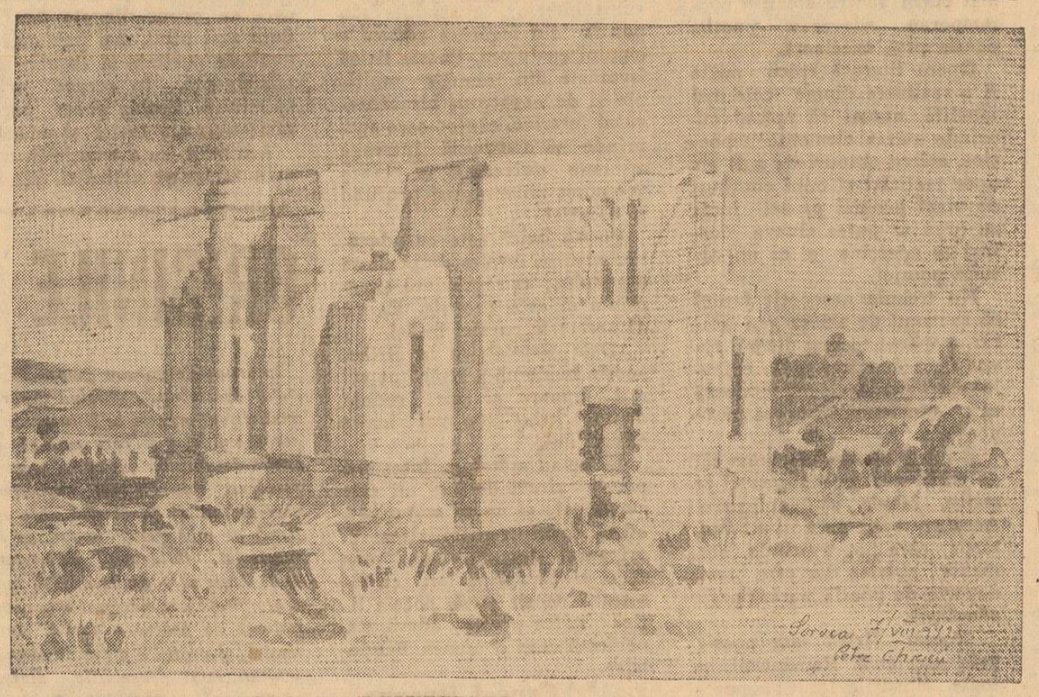

P. CHICICU — Noua construcţie a Catedralei din Soroca

Ţărani bănăţeni autori dramatici

Banatul corurilor şi fanfarelor, Banatul dansatorilor dela Borlova, trebuia să dea şi câţiva săteni autori de piese teatrale.

La Crăciun, la Paşti, la Sântămărie, cu ocazia marilor sărbători nu e sat bănăţean mai răsărit în care să nu aibă loc câte o reprezentaţie teatrală. Serbarea o pregătesc din timp intelectualii satelor, ba de multe ori este chiar prilej de întrecere între ţăranii fruntaşi. E un moment de seamă în viaţa satului. Gurile rele vorbesc multă vreme de artiştii improvizaţi, babele se crucesc de îndemânarea lor, iar copilandrii abia aşteaptă să le vină şi lor rândul să „roleze".

Desigur cu gândul la aceste serbări au scris piesele, lor de teatru şi plugarii N. Vucu-Secăşanu şi Petre Petrică.

N. Vucu Secăşeanu are două piese de teatru: *„Nărodu'n cale"* şi *„Nuntă fără voie"*. Ce l-a îndemnat pe plugarul condeier să scrie, ne-o destăinueşte singur în prefaţa piesei „Nunta fără voie", publicată în 1923:

„Piesa de faţă este mai mult culeasă din stricăciunile noastre ale Bănăţenilor, ce le facem cu nunţile fără vreme, începând a însura băeţii dela 14-15 ani şi premenind 4-5 fete până la timpul însurătoarei. Ca unul care pe lângă coarnele plugului m'am îndeletnicit puţin şi cu scrisul, niciodată nu m'am gândit că va avea succes pe scenele noastre dela sate. Pentru prima dată s'a jucat în fruntaşa comuna Cacova, jud. Caraş, unde eram de faţă, culegând aplauze din partea publicului. Nu sunt de meserie scriitor, cu atât mai puţin dramatic şi de aceea spun înainte că stau sub critica oricui. Ca stil am folosit mai mult dialectul nostru bănăţean şi îndeosebi rolul femeii am căutat să rămână cât mai mult după dialect, înlocuind „ce" cu „şie", „unde" cu „unge", etc.

Intr'adevăr, Vucu Secăşeanu reuşeşte să evidenţieze pe înţelesul poporului pătania unor gospodari de frunte care-şi însoară copilul dela 15 ani, ca abia peste un an să fie văduv, şi în plus să se mai trezească şi cu procese. Natural, la o vârstă atât de fragedă tinerii nu pot fi cununaţi şi trăesc în concubinaj.

La puţin timp după „căsătorie" intervin certurile, hârjoneala între familii. Tinerii se despart şi soţia cere despăgubiri pentru folosul pământului, camătă după zestre, etc. Astfel, la 16 ani bietul copil, victimă a ambiţiei unei mame şi al intrigăriilor de babe, profesioniste în aranjamentul căsătoriilor, e văduv, de râsul satului şi încărcat cu procese.

Intenţiile moralizatoare ale autorului sunt evidente.

N. Vucu-Secăsanu mânueşte pe alocurea un dialog viu şi natural.

Se vede că nu e străin de teatru şi că, înainte de a scrie, a citit multe piese de ale autorilor culţi.

Din aceleaşi motive scrie piese de teatru şi *Petre Petrică* din Cârnecea-Caraş. Iată cum se destăinueşte acesta în prefaţa piesei de teatru *„Păcate"*, prelucrată după o nuvelă originală:

„...Am scris această piesă cu intenţiunea că punând *pe scenă răul obiceiu al practicării luxului şi a risipei pe care o face poporul bănăţean* va deschide ochii, se va îngrozi şi va căuta ca pe viitor să se debaraseze de acest rău, cel puţin până nu va fi prea târziu".

In „Păcate", Petre Petrică arată până unde duce setea de lux a bănăţenilor. Eva, o ţărancă ambiţioasă îşi sileşte bărbatul să-şi vândă până şi vitele de lângă casă pentru a-şi îmbrăca fata ca pe-o cucoană. Profitorul este eternul negustor evreu, care speculează naivitatea femeii şi nepriceperea ei în alegerea stofelor „domneşti".

Petre Petrică are un deosebit simţ al scenei, un dialog colorat, o intuiţie precisă a personagiilor. Păcat că intenţiile moralizatoare ale autorului l-au făcut să-i dea piesei un sfârşit didactic, nu literar: preotul şi învăţătorul privesc dumineca hora, unde e prinsă, natural, şi fata sătenilor noştri în haine noui ca de cucoană şi fac cu această ocazie constatări pesimiste pe seama moravurilor bănăţene. Rostul firesc credem, se deducea şi fără acest sfârşit.

Nu este vorba însă de o judecată estetică a operei dramatice a plugarilor scriitori. E vorba de un fenomen specific local: plugarii luminaţi din Banat văd defectele celor din jur şi caută alături de intelectuali să le combată. Nu se îndepărtează de glie, nu se inspiră din manifeste socialiste. Teatrul sătesc este pentru ei un mijloc de luptă, de îndreptare.

Binefacerile culese de ei din lumea cărţilor vor să le reverse şi asupra celor din jur. E un frumos exemplu de solidarizare.

In Ardeal şi Banat, plugarii scriitori, ca şi intelectualii ridicaţi prin propriile lor puteri pe trepte de înţelegere şi cultură, nu se singularizează, nu privesc de sus pe cei din mijlocul cărora au plecat, caută dimpotrivă să-i ajute cu lumina minţii lor.

In ceeace priveşte activitatea lor de autori dramatici, socotim că ea constituie un preţios auxiliar în ridicarea morală a satelor noastre.

Gabriel Ţepelea

PROIECT DE BALADĂ

Păuni de foc strâng zările în cozi
Departe de cetăţi şi voevozi,
Pe unde ies haiducii să ne vadă
Intrarea din istorie'n baladă.

Prin încleştarea ceasului de-acum
I se deschide veacului alt drum
Şi apele neliniştilor curg,
Peste neţărmuritul meu amurg.

Alte tristeţi şi glorii ard în noi
Şi-adulmecă prin moarte alţi copoi.
Străbunii mei, prin sânge, îmi fac semn
Şi-mi creşte'n piept năvalnicul îndemn.

Ion Sofia Manolescu

CUMPENE MARI

de IULIAN VESPER

In 3 Mai, Mihai Viteazul era în faţa Bacăului, care se închină. O ceată de poloneză fură bătuţi pe Jijia, Târgoveţii din Roman îi ieşiră cu daruri.

— Fiţi fără grijă că şi domnia mea sunt creştin şi mult am luptat pentru creştinătate.

Porunci severe opriseu pe ostaşi dela pradă. Drumul dela Roman la Suceava îl făcură într'un alaiu. Ţăranii îşi lăsau plugul în câmp şi alergau la drumul cel mare să-l vadă pe Mihai, ale cărui mari cuceriri şi grele războaie cu păgânii le cunoşteau din auzite de mulţi ani.

După trei zile de drum, răsăriau zările albastre ale Moldovei de Sus. In 14 Mai 1600, Suceava, cu zidurile ei negre şi prăpăstioase şanţuri, străluceau în bătaia soarelui.

Din toate părţile, tocmai din Rădăuţi, coborau flăcăi subţiratici să-l vadă pe noul domn.

Trască, hatmanul cetăţii, ardea de nerăbdare să-l cunoască. După două zile de asediu Suceava ridică steag alb şi deschise porţile.

Lăsă voevodul o parte din oaste în cetate, apoi cu cei mai ageri se aşternu pe urma lui Ieremia. Il ajunse lângă Hotin şi-l zdrobi oastea lui de moldoveni şi lehi.

Ieremia Vodă se retrase cu boerii lui în cetatea Hotinului. Mihai trimise o solie.

— Să-l îndemnaţi să închine cetatea, fratele nostru Ieremia şi unde-a fopti dumnealui într'acolo va merge fără silnicie. Oştenii ce-au stricat, n'au nici o vină...

*

Ieremia trecu peste noapte Nistrul în Polonia. Mihai scria în aceiaşi zi din Hotin oraşelor săseşti.

— Moldova, care-a fost răz- de creştinătatea întreagă, am luat-o, Slavă Domnului, astăzi sub stăpânirea noastră. Pe Domnul ei Ieremia Vodă cu toată oastea lui l-am gonit până la Nistru, bătutul-am şi trecând în Polonia, cea mai bună parte din oastea lui s'a înecat...

Vă dăm de ştire că rândurind oştile la hotarele ţărti, fără nici o zăbavă şi noi vom veni în mijlocul vostru...

*

Mihai lăsă o garnizoană şi se retrase la Suceava ca să ia jurământul dregătorilor cetăţii.

In sala cea mare a divanului, de faţă cu boerii ţării şi-ai noului domn, Kaptury, pârcălabul Sucevii, jură în faţa clerului şi-a Mitropolitului.

Mihai îl privea în ochi şi asculta atent cuvintele aspre, ceremonioase, ale pârcălabului.

— Mă jur pe Dumnezeu şi pe Sf. Fiul Său Isus Hristos că voi fi drept şi cu credinţă Domnului meu, stăpânitorului şi Domnului Ardealului, Ţării Româneşti şi Moldovei, Măriei Sale lui Mihai Vodă şi fiului Măriei Sale, lui Petru-Vodă.

Faţa pârcălabului îngălbeni şi Domnul văzu lămurit această neaşteptată paliditate şi buzele ce abia le mişca.

... tot aşa voi fi drept şi cu credinţă şi voi ţine pentru Măriile lor cetatea ce mi-a fost încredinţată mie, după priceperea mea, până ce-mi va sta capul şi la vreme când vor porunci Măriile lor şi vor dori, prin vre-un strein sau prin scrisori, în orice ceas ar dori şi porunci Măriile lor în acela voi da cetatea în mâna cui vor porunci Măriilor Lor. Aşa să-mi ajute Dumnezeu.

Când sfârşi ochii i lăcrimau. *Sărută evanghelia; Domnul îi* strânse mâna.

Urmară boerii şi bătrânii Moldovei, cari depuseră jurământul de credinţă, încă nedumeriţi asupra zărilor ce li se deschideau.

*

După solemnitate, Mihai primi în audienţă pe boerii Moldovei, unii cunoscuţi încă din 1597, din solii sau cu prilejul călătoriilor la Constantinopol.

— Să nu vă fie teamă, ci mai vârtos să punem umărul şi s'aşezăm Ţara Moldovei pe temeliile de demult, de unde s'a zdruncinat ba de Turc, ba de Leahu viclean. Să rânduim biserica în cinstea ei şi să slobozim gloatele de biruri şi necazuri, că ostenesc sub povara lor.

Iar dacă Lehii or să ne caute pricină pentru treaba ce-am făcut domnia mea, le-oi spune la Cracovia, ce-oi socoti să fac şi cu dânşii...

*

După două săptămâni, veniră curieri secreţi dela Boris, ţarul Ruşilor şi dela ducele de Kiev: ajutoarele eru pregătite, se aştepta numai ziua ştacului în Polonia.

Mihai cântări puterile sale; ascultă glasurile de furtună ce se ridicau din Ardeal şi nu se putu hotărî.

Se aşteptase să-şi plătească cei puţin oştenii cucerind Moldova, dar nu era cu putinţă. Ţara era săracă, pustiită de războaie şi suptă din măduvă; boerii, bănuitori şi mereu cu ochii spre Polonia.

Intr'o dimineaţă de Iunie, o mulţime de ţărani din părţile Câmpulungului, Rădăuţilor şi Iaşilor erau adunaţi pe câmpia Dreptăţii şi cereau să-l vadă pe Domn.

Mihai veni în mijlocul lor, le ascultă păsurile: toţi se plângeau de asprimea boerilor.

— Când s'o întoarce domnia mea din Ardeal, voi face dreptate şi veţi fi toţi bucuroşi...

Norodul îl privea îndurerat; o nelămurită presimţire le spunea că n'au să-l mai vadă.

*

După trei zile de drum prin munţi, Mihai se coborî în Ardeal. La Alba-Iulia află ce se pregătea; ţara era în fierbere. Se gândi la ducele Maximilian. El l-ar fi putut înţelege. Se plânge de lipsă de bani pentru plata oastei; pretutindeni înconjurat de duşmani. Nobilii uneltesc şi vor întoarcerea lui Sigismund Bathori; Moise Szeckely l-a părăsit fugând în Polonia.

Solia nu se mai întoarce; loviturile curg. Convoacă Dieta [illegible] se împotrivesc.

Află de intenţiile lui Zamoyski de a cuprinde Moldova.

Trimite o solie solemnă în Polonia cu Stroe Buzescu şi Gheorghe Raţ, ce trebuiau să explice regelui şi dietei luarea Moldovei; dar solia nu ajunge la Cracovia şi războiul izbucneşte.

Nedormit, cu faţa galbenă, Mihai primea veştile, calm; o aspră înduioşare i se citea pe faţă.

— Sibiul s'a răsculat!

— Saşii pustiesc satele românilor şi îi ucid!

— Braşovul nu-i hotărît; mâine se va vedea!

— Braşovenii s'au ridicat. Trimit Clujului ajutoare.

— Bistriţa se răscoală.

— Secuii au rămas credincioşi. Luptă cu Saşii, dar îs puţini!

— Răsculaţii s'au pornit din Cluj...

— Ştiam că stau pe un furnicar veninos. Făţarnici, mai răi ca păgânii.

Oastea voevodului, jumătate în Moldova, jumătate risipită prin garnizoanele din Ardeal, nu mai era splendida oaste dela Şelimbăr.

Neplătiţi şi nemulţumiţi, ostaşii se lăsau lesne amăgiţi de promisiunile răsculaţilor. Ştia prea bine cât era de greu să se sprijine pe credinţa lor.

*

Trimise în tabăra răzvrătiţilor, pe Luca Trausner:

— Să vă aduceţi aminte, repetă el cuvintele voevodului, cum capetele tuturor au fost în mâinele mele, dar m'am purtat cu atâta îndurare, încât nimănui nu i s'a întâmplat nimic. Şi voi dragii mei ostaşi, să ştiţi că am rămas aproape sărac, numai ca să vă pot îmbogăţi pe voi şi nu v'am ţinut ca pe slujitorii mei, ci ca pe copiii mei...

Nobilimea rămase neînduplecată. Oştenii şovăiau. Solul fu îndepărtat.

Czaki, şeful răsculaţilor, aştepta pe Sigismund şi ajutoare din partea boerilor moldoveni; văzând că nu veneau făcu jurământ generalului Basta pentru împărat şi la 14 Septembrie 1600, îşi împreunară oştile în tabăra dela Turda.

*

In clipa primejdiei, faima strălucitoare a lui Mihai cutreiera Ardealul. Mulţi oşteni îl căutau şi i se puneau la dispoziţie pentru noile lupte.

Gloatele alergau năvală; Cazacii îşi ascuţeau suliţele; Sârbii nu puteau uita biruinţele din Bulgaria, lungile expediţii din care toţi se întorceau bogaţi.

A treia zi după unirea lui Basta cu răsculaţii şi în faţa pregătirilor de atac, tabăra voevodului sporise îndoit. Se retrase între pârâul Laprad şi deălurile împădurite, ascunzând Cazacii la poalele unei păduri de stejar, înconjurată cu şanţuri.

Mihai aşeză străjile; cercetă schimburile de noapte; împânzi regiunea cu sploni, cum obişnuia înaintea unei lupte. Află că numărul oamenilor lui Basta nici nu putea fi socotit, aşa de mulţi păreau; călăreţii germani se apropiau.

Basta ocupă cu pedestrimea câteva coline; în deosebi aripele formate din Vaioni şi Elveţieni erau bine întărite.

In zorii zilei de 18 Septembrie, Mihai văzu steagurile fâlfâitoare ale imperialilor şi ochii i se umplură de lacrimi.

— V'am apărat de Turci, mi-am pus viaţa pentru izbânda creştinătăţii şi acum iată cu cine trebue să mă bat.

O ceată alburie cobora peste Mureş, spre Mirislău. Vârfurile arinilor aveau străluciri de aramă. Caii frământau pământul, Mihai slobozi primele ghiulele de sub liziera pădurii. Observă că nimereau fără greş. Cavalerii germani având în faţă pădurea, erau seceraţi fără să facă o mişcare.

Alergă cu securi împotriva aripei drepte şi-o respinse fulgerător.

Când se întoarse în faţa pârâului, miriştea se întindea roşiatică. Bubuiturile trosneau mai îndepărtat. Grămezi de leşuri punctau câmpul; strigăte sfâşietoare sunau în ecouri şi mai dureroase. Pe nesimţite cerul se întunecă, ogoare de nouri, bătuţi de-un vânt muscător, acopereau colinele din faţă.

— Poate s'au ascuns şi ne-aşteaptă să ieşim din ascunzătoare, vorbi cineva din boerii domnului.

Mihai găsi cludată retragerea aceasta; putea fi o cursă.

Porunci totuşi înaintarea, după vechea lui deprindere de a se folosi de orice schimbare de teren a duşmanului.

Roatele de Cazaci tălăzuiau peste câmp. Spre apus, soarele deschidea o geană înflăcărată.

Mihai zări cel dintâi dealul cu creasta ascuţită, Kerekdomb; înţelese greşeala şi abia avu timp să-şi aşeze oastea într'o singură linie. Lăsă la stânga Secuii cu tunurile, cavaleria în mijloc, la dreapta Cazacii.

Seara trimise oastea ei de umbre.

Atunci începu învăluirea. Ca mişcat de înfrigurate valuri, dealul revărsa rânduri de chiurasieri în negre uniforme de fier, raiteri germani, muschetari valoni şi francezi. Ei înaintau tăcuţi, se furişau în şuvoaie oţelite, alunecau în pâlde de valuri de fier.

In zadar alerga Mihai la Secui să-i încurajeze; trupurile lor erau zdrumicate de copitele cavalerilor germani; Cazacii se sfărâmaseră în pâlcuri; printre ei curgeau şirurile eleganţilor muschetari.

Gloatele şi Sârbii luptau cu înverşunare de necrezut. Mihai rămase până ce ultimul haiduc se prăbuşi depe cal.

Apucă marele steag al oştirii din mâinile înghemate ale stegarului, struni căpăstrul şi se asvârli în beznele nopţii.

*

Amieze neliniştite, dimineţi adânci, aşterneţi-vă în calea voevodului vostru! Scuturaţi-vă frunzele, codri nemărginiţi. Singur spre Alba-Iulia; arătaţi-i drumul. Faţa îi e luminată încă de nădejde; foarea vieţii tremură'n obraji.

Zadarnic trufia, vicleniea şi negrele uneltiri au acoperit pământul Ardealului; o voinţă care nu se pleacă fâlfâie peste ponoare. Aripi de arhangheli străjuesc un vis neîncăpător sub bolţile bătrânelor biserici.

Din Bolgrad, zece călăreţi îl însoţesc pe sub poale de codru, ocolind satele răsvrătite; drumul spre Sibiu nu se mai sfârşeşte. Oşti proaspete, aduse de fiul său, îl aşteaptă.

— Ei vor capul meu, nu-l vor avea în curând.

Ostile din Moldova se adună în cete spre Ţara Bârsei. Secuii ard şi pustiesc satele Saşilor răsculaţi.

Braşovenii sunt bătuţi în mai multe rânduri. Un vânt de răsmiriţă cutreieră din nou munţii. Mihai concentrează în Prăjmar nouile trupe; o puternică armată îi stă la dispoziţie.

*

Intre timp Zamoyscky asediase Suceava, ocupase Moldova şi înainta spre Ţara Românească. In faţa primejdiei, Mihai trimite soli la Basta, la Sibiu, pe Radu Buzescu; îi propune să-i lase în stăpânire Făgăraşul, dar e refuzat. In 2 Octombrie soseşte din partea lui Basta o delegaţie de trei nobili în frunte cu Sebastian Tököly.

I se cere să dea ostateci familia ce se va adăposti la Gilău, împreună cu boeri de încredere.

In schimb Mihai va putea pleca să-şi apere ţara lui veche şi va primi şi ajutorul împăratului.

In 7 Octombrie Mihai se găsea în munţii Buzăului ca să înfrunte pe cancelarul polon ce-l aducea pe Simeon Movilă. Acesta după ce ocupă Buzăul, înainta spre Ploeşti.

Ajutorul împăratului nu mai venea. Trimise înaintea Polonilor pe Baba Novac, dar e respins pe muntele Slonul, lângă Scăeni, pe o vreme friguroasă. Mârza, trimis spre a se uni cu Baba Novac, e respins. Alte ciocniri au loc.

Mihai se retrase două zile pe sub dealuri până în faţa văii Bucovei. Hugeaguri şi păduri împrejmuiau trecătoarea adâncă, pe lângă care şerpueşte Teleajenul.

Ocupă Dealul Mare, un colnic deschis, unde-şi aşeză artileria.

*

Mihai nu dormi toată noaptea. In zorii zilei, se aştepta la un atac. Işi resfiră armatele în crângurile depe coastă, în două linii. Zamoyscky începu bombardamentul trăznind pădurile, dar ghiulele n'au efect din cauza dealului.

Mihai văzu deodată cazacii Nizovi, din oastea polonă, fâlfâindu-şi steagurile într'un vârtej de praf. Se opriră bruse, ocoliră o mlaştină şi căzură în spatele gloatelor româneşti. Mulţi se prăbuşiră în ţărâna rece, alţii lăsară armele şi fugiră; călăreţii se retraseră în păduri; învălmăşeala nu mai putea fi stăvilită. Mihai cu cetele lui se retrase în păduri.

*

Ştiri rele veneau de pretutindeni. Basta nu-i trimitea ajutoarele promise. Polonii înaintau. Turcii cuprinseseră Giurgiul, nimiciseră Craiova. Vechiul lui credincios, Banul Calotă Bozianul, muri în fruntea oastei sale, apărând cetatea. Tătarii ameninţau cu năvala.

— Toţi s'au sculat împotriva mea. Dumnezeu nu le va ajuta, căci vrea-u peirea celui ce-a împlinit poruncile Domnului.

Se retrase în Oltenia, poposi câteva săptămâni la Craiova. Revedea locurile tinereţii lui zbuciumate. Cutreiera satele; flăcăii alergau sub steagurile lui. Cei mai tineri auziseră isprăvile voevodului în Ardeal. Bucuroşi şi-ar fi dat viaţa pentru el.

Infiripă repede o oaste uşoară şi o trimise sub comanda lui Preda Buzescu împotriva Turcilor ce înaintau spre Craiova. Atunci căzu rănit în mâinile Turcilor, vestitul Deli-Marcu, dus la Constantinopol în triumf; la fel muri ultimul sol al lui Mihai la Poartă, grecul Dimo Celebi, după ce i se tăie nasul şi urechile.

*

Când îi veni vestea aceasta, Mihai se întristă de moarte.

— Şi tu ai plecat, Deli Marcu, viteaz între viteji, căpitan între căpitani. Tremurau neamurile în faţa ta şi se învălmăşeau duşmanii înaintea oştirilor tale. Batjocorit ai fost, dar sufletul tău nu s'a plecat. Ştiu asta. Dârz vei fi primit moartea, ca unul care n'a trândăvit, ci cu drag ai sârguit întru cele cereşti.

Şi tu, Dimo Celebi, pentru că vorbeai cu multă iscusinţă şi înţelepciune, ţi-au tăiat limba să nu mai vorbeşti, ţi-au smuls urechile să nu mai auzi. Ci noi tot vom vorbi şi ne vom auzi în veacul veacurilor.

POVESTE TRĂITĂ

Noaptea cădea peste grindurile singuratice, jepcile înverzite şi ghiolurile albastre.

Uneori, cu un cârâit scurt, mişcându-şi greoi aripile, răsăreau din adâncul stufărăelor hâtlanii...

— Iacă, se apropie şi noaptea şi toate vietăţile se îndreaptă spre Japca Jidanului. Zădarnic stăm noi aici, vorbi moş Vrabie luntraşul, un bătrânel micuţ, cu o leacă de barbă şi cu ochi vii ca de veveriţă.

— Atunci unde zici d-ta să mergem?...

— La Pardina... acolo e bine. Poate dăm şi de gâşte...

Zicând vorbele acestea, moş Vrabie se sculă în picioare şi privi linia stufului, care se clătina lin, lăsând să tremure pe apa ghiolului vălurele mici şi arcuite.

Mirosea a stuf verde, tânăr.

Cerul era de-un albastru cenuşiu şi prevestea o noapte întunecoasă, plină de taină.

Câţiva nouraşi, tiviţi cu raze violete, se profilau departe spre apus, aducându-ne aminte că soarele de mult a trecut de cealaltă parte a lumii.

Peştişori argintaţi sbucneau din adâncul apei, călătoreau pentru câteva clipe în văzduh şi, descriind un arc deasupra ghiolului, dispăreau ca nişte vârfuri de săgeţi, în adâncuri, lăsând pe urmele lor undele tremurând în cercuri fine.

Pescăruşi cu ciocul lung şi câte un bicaţ fluerar, alunecau în sbor leneş, pe deasupra noastră, şi cum ne zăreau, întorcând grăbiţi capetele, zoreau aripile, dând ţipete de alarmă.

— E departe până la Pardina, boerule, vorbi, după o lungă tăcere moş Vrabie şi se ridică în picioare, îndreptându-şi urechea spre inima deltei, caşicând ar fi auzit un sgomot.

Se întoarse spre mine vorbind:

— Are să pornească, un vânt iute, şi nu ştiu zău dacă are să fie chip să mai ucideţi ceva... Şi-apoi până acolo trebue să mai o luăm şi pe Dunăre, apoi ştii d-ta, boerule, că grănicerii te chiue pe dată pe nimica: „Trage la mal!"

— Şi de unde ştii d-ta că are să fie furtună? îl întrebai eu, cam cu ciudă, văzând că moşul se codeşte.

— N'auzi boul bălţei? Se vaetă.

Aţintii urechea. Intr'adevăr, din noaptea care acum îmbrăcase delta, venea un vuet prelung şi trist... Şi vaetul acela aici se perdea în depărtări, aici venea mai aproape, mai dureros şi mult mai sfâşietor.

Era ca un plânset ori o chemare... Singur nu-l puteam desluşi. Dar ascultându-l, nervii mi se încordară, şi prin spate parcă mă luau curenţi reci, neputând eu singur să ştiu pentru ce, căci frică nu-mi era.

— Şi ce pasăre e aceia? îl întrebai eu.

— O pasăre a lui Dumnezeu, numai că are capul ca de om...

— Şi adevărat că dacă plânge ea, are să fie furtună?

— Adevărat boerule, adevărat. Iacă, să mai treacă un ceas, două şi-o să vedeţi că de aceia l-a dat Dumnezeu glasul ista şi taina de vestitoare.

— Atunci ce să facem?

— Să ne întoarcem înapoi.

— Nu, moş Vrabie, asta n'o fac, nu degeaba am venit eu atâta loc.

— Cum va fi vrerea... vorbi moş Vrabie, cam cu supărare şi se apropie de botul luntrei. Tăcu o bucată de vreme. Puse mâna streaşină la ureche şi ascultă.

Deodată tresări.

— Răsună. Auzi?

— Ce e?

— Răsună.

— Ce răsună?

— Clopotele...

— Unde? întrebai eu şi mă apropiai de moşneag. Şi aţintii urechea, spre marginea Dunării, spre Basarabia.

Intr'adevăr, dinspre Basarabia veneau pe undele văzduhului nişte melodii dulci şi mângâietoare.

— Acuma îl îngroapă pe Domnul Nostru Iisus Hristos, căci nu ştiţi, astăzi e Vinerea Mare.

— Şi unde plâng clopotele?

— La Soborul din Ismail.

Moş Vrabie se întoarse, se descoperi şi-şi făcu cruce.

Eu îl imitai.

— Ce frumoasă slujbă e acum acolo...

Să-l auziţi pe părintele Kirilă cu glas tare şi cum mai grăieşte moldoveneşte.

— L'ai auzit Moş Vrabie?

— Ehei, de câteori.

— Ei, da cum de te-ai dus acolo, că doar e Rusia?

— Rusia, Rusia, dar tot Moldoveni de-ai noştri sunt acolo. Par'că ei dela cine-au furat Basarabia? Nu tot dela săraca Românie? Că nu le mai ajunge pământul, blestematii.

Moş Vrabie tăcu şi căuta să-mi desluşească privirea, caşicând ar fi voit să cetească pe chipul meu o tresărire oarecare, un gând de înduioşare.

— Ei, domnişorule, vorbi el după puţin! Eu socot că n'ar fi bine să ucidem păsările lui Dumnezeu în noaptea asta sfântă. Mai bine ne întoarcem la cherhanaua lui Ştefănucă şi ne-om hodini, dacă nu putem merge la Sfânta Biserică, precum merg toţi creştinii. Vânatul, pe mâine.

Vorbele moşneagului mă atinseră Glasul lui avea ceva duios, rugător.

— Iacă, vedeţi d-voastră, eu o viaţă întreagă am ucis fel de fel de vietăţi, asta a fost meseria mea, dar când stau şi mă gândesc la sângele nevinovat mă cuprinde mila.

— Atunci, după d-ta, moş Vrabie, nimeni nu trebue să mai tae vro pasere, să mănânce.

— Nu aşa, dar eu voesc să spun de câtă milă, bunătate, a lăsat Dumnezeu în sufletele *animalellor*, ăstea pe care noi vinim să le ucidem din destracţie şi chiar în noaptea când Mântuitorul a suferit chinurile spurcaţilor din neamul jidovesc...

— Dar şi d-ta ai ucis...

— E drept că în viaţa mea am făcut multe nelegiuiri, dar cu cât vremea a trecut şi trece şi ochii mei nu mai văd bine lumina sfântă a Soarelui, cu cât mă apropii mai mult de groapă, cu atât inima mea cere mai mult îndurare pentru greşelile mele. D-ta, domnişorule, ai fost prin ţări străine, am auzit eu de la d. şef, ai învăţat carte, dar şi eu prin pustietăţile astea, ce n'am deprins.

Iacă nu mai departe, noi oamenii credem că peştii n'au inimă.

— Ba da, ştiu că au, dar inimă de peşte...

— Inimă de peşte, dar mai bună ca a noastră, vorbi moş Vrabie, scăpărându-şi din amnar şi aprinzându-şi o ţigară... Peştii sunt mai de ajutor între ei, de cât suntem noi între ai noştri, urmă el. Iacă, nu mai departe, aici la gârla lui Alioşa, în noaptea asta mare a Răstignirii Domnului nostru, d-ta boerule nu ştii că sunt peşti cari mor cu ştiinţă, pentru mântuirea fraţilor lor.

—Cum asta?

Moş Vrabie trase din capătul de ţigară şi eu îi zării la lumina ei mustăţile mici şi tunse...

— Aici, urmă el, pe gârla asta e un gard. Eu am ajutat să batem parii, ca să închidem peştele care a venit odată cu revărsarea Dunării. Acuma, cu scăderea apelor, ei simt perzania, şi vin ca să scape de moarte. Şi vin... vin... din jepci şi de după grinduri, din toate stuhăraele, cele mai depărtate, vin pe rând ca soldaţii, peşti întregi şi sar, şi gonesc, până ce dau de gardul acesta. Şi dacă văd că libertatea lor e îngrădită, după ce-au cercetat totul se întorc înapoi, lângă gardul aista blestemat şi se pun pe lucru.

Moş Vrabie se ridică în picioare şi se uită lung în noapte... Rămase cu mâna întinsă că într'o ascultare.

— Auzi cum svâcnesc... iacă... acolo... a sărit o ştiucă, dincolo un crap,

— Cum o ştiucă, de unde ştii?

— O ştiu, domnişorule, că iacă ce se întâmplă. Dacă peştii au venit aici, îşi iau poziţia.

Intâi vin crapii şi cei cari ajung mai întâi se pun cu burta la pământ; ceilalţi se ridică pe spatele lor şi tot aşa, unii peste alţii, până ce-au făcut un zid, una cu apa.

De-acuma le e uşor... Cei cari vin pe urmă, de pe spatele celorlalţi sar peste gard şi aşa au scăpat de moarte.

Moşul întinse mâna, voi să arate ceva, dar întunericul era aşa de adânc că abea se mai zăreau vârfurile stufului.

— Iată, vorbi moş Vrabie, acuma sar.... au sărit. Sunt crapii...

Ţintii şi eu urechea, dar nu înţelesei nimic, decât un svâcnet, în apa liniştită a gârlei...

— Nu pricep nimic, vorbii eu...

— Da, aşa e, de unde să cunoşti d-ta toate tainele Deltei? Dar ia apleacă bine urechea, că eu te-oi lămuri.

O lungă vreme trecu în tăcere.

— Iacă, vorbi deodaăt moşul grăbit, acuma a sărit o ştiucă; a venit şi dânsa pe spatele celorlalţi, cari şi-au jertfit viaţa pentru ai lor... Asta e ca şi între oameni. Câţi nu se ridică pe spatele nostru, ca să le fie lor bine.

— Bine, moş Vrabie, dar acum cari rămân, ce se fac?

— Aceia îi punem noi în frigare, ori în oală, vorbi moş Vrabie râzând.

Se întoarse. Şi devenind iarăşi serios, vorbi ca pentru dânsul:

— Ehei, câţi oameni şi-ar da viaţa pentru alţii? Numai Mântuitorul a fost Acela care s'a jertfit pentru noi păcătoşii.

Moş Vrabie tăcu şi rămase multă vreme pe gânduri. Şi deodată, din tăcerea nopţei, auzii din nou sunetul acela mângâetor şi lin de clopote. Venea aşa de întristător şi aşa de limpede, se revărsa în note atât de dulci şi plângătoare, încât se părea că însăşi Intreaga Deltă a amuţit ascultând.

M'apropiai de moşneag.

— Auzi ce frumos răsună.

— Da... vorbi el, căzând în genunchi în fundul bărcii şi făcând metanii.

Il auzii şoptind: Iartă-ne, Doamne, păcatele... Tu care din Mila Ta ai lăsat să te răstignească pe cruce.

Şi moşul sfârşi rugăciunea şi căzu din nou pe gânduri.

Şi clopotele plângeau tot mai tare, tot mai aproape şi taotă Delta şi Dunărea părea acum valuri de armonie. O lumină mare se ivi de sub cerul Basarabiei, de se zări până şi turnurile Albe ale Soborului.

Stam încremenit, mut fără să spun o vorbă, cu capul gol, cu genunchii strânşi, ca sub povara unui păcat.

Prin sufletul meu treceau amintiri scumpe.

Mă vedeam copil cântând la strană, în zilele patimilor, prohodul, cu alţi prieteni de copilărie, bătând mătănii şi trecând pe sub masa Sfântă. Astăzi, după ani, cu puşca în mână, rătăcind în noapte, prin ghioluri şi pustietăţi, ca să ucid nişte biete păsări...

Mă cuprinse o ură, o revoltă împotriva mea.

Mă simţiam aşa de mic şi-mi era ruşine s'o mărturisesc.

Cine era vinovatul? Cine îmi răzvrătise sufletul şi-mi turburase poezia inimii?

Simţii nevoia să mă spovedesc lui Moş Vrabie, dar n'o făcui.

Clopotele de mult tăcuseră, dar lumina aceia mare din spre Ismail tot mai dăinuia pe Cerul Basarabiei.

Stufuf fâşia lin, iar luntrea noastră stă încremenită, în cotul gârlei, ca o pată mare neagră şi de neînţeles.

Moşul aţipise, ori se făcu. Nu ştiu. Il scuturai de mână, şi-l rugai s'o luăm înapoi spre casă.

N. Dunăreanu

MAMA

Ea a rămas acolo, lângă sat,
Să-şi ducă bătrâneţile şi dorul,
Că s'a'mplinit un an cât un veleat
De când i s'a înstrăinat feciorul.

I-au dus cu oastea, hăt, în răsărit...
— Aşa-i spusese popa astă vară,
Că s'ar fi ridicat duşman cumplit
Şi c'au plecat feciorii toţi din ţară.

A lăcrămat bătrâna cu suspin
Şi ochii grei şi i-a plecat în poală,
Ca nu cumva s'o vadă vreun vecin
Cum plânge cătinel pe prispa goală.

Acuma toarce... toarce pentru el
Fuioare lungi de lână şi de gânduri:
— Oare mai vine? Oare-i voinicel?
Nu-i zace oare trupul între scânduri?

Când urlă noaptea câinii peste sat
O'njunghie parcă'n somn şi-atunci se'nchină,
Aprinde candela cu mucul tremurat
Şi'n ochi îi ard crâmpeie de lumină.

Iar când în zări un nor de praf străluce,
Bătrâna iese lângă prag, afară,
Se'nalţă dreaptă cât un lemn de cruce
Şi nu mai intră'n casă până'n seară...

Robert Cahuleanu

A fost un vis...

Hoinar am fost prin ţara Paradis
S'ascult privighetori, iubind,
Să dorm trudit sub brazi. A fost un vis!...

Sub cerul larg şi'nalt, cu stele scris,
Am aşteptat cu roua'n ochi
Paşi mici s'aud venind. A fost un vis...

M'am înrezut în ochi de narcis
In bucle toarse'n răsărit,
In gură, trandafir. A fost un vis!...

Ne-am întâlnit pe-un drum ce s'a închis
In dragostea ce-ţi port mereu
Şi m'ai culcat la piept. A fost un vis!...

Mânuţa ta m'a mângâiat şi-ai zis:
„Te voi iubi pe veci, pe veci..."
Şi te-am crezut mereu. A fost un vis!...

Dar astăzi tot s'a dus, ca'ntr'un abis,
Uitarea m'a cuprins pe veci
Şi plâng neîncetat. A fost un vis!...

D. Iov

CRONICA LITERARĂ

AL. GREGORIAN: „Poeme pentru cruciaţi"

Ed. Cugetarea, 1943, Bucureşti

Poezia d-lui *Al. Gregorian* este o surpriză din începutul anului literar, pe care-l parcurgem. *„Poemele pentru cruciaţi"* nu au nimic din ceiace ne-a dat — drept poezie de război — regisoratul unor tineri confraţi meşteri în versuri şi actualitate. S'au scris versuri de front undeva, înapoia lui, pudrate, machiate şi într'o ţinută gravă, nobiliară. Ele presupun prezenţa unei bune hărţi pe masa de lucru, o hartă de precizie toponimică şi adierea unei inspiraţii.... Am putea denumi acest fel de poezie „poezia adăpostului comod", până unde tumultul frontului rareori răsbate şi se aşează pe catargul fumului, albatros rătăcit şi obosit. Au fost şi cazuri, din fericire prea puţine, când lirica eroică s'a scris anticipativ, din imaginaţie, în zonele interioare.

Cartea d-lui *Al. Gregorian* este cu totul altceva. Ea ne dă o viguroasă imagine a frontului din Răsărit, prezent şi de necontestat în fiecare din versurile sale. Este o poezie de atitudine sinceră, a celui ce a scris-o şi care a cunoscut, de bună seamă, în toată măreţia lor, dramaticele momente ale unui atac şi când prezenţa dumnezeiască stă plătoşă de nepătruns între luptătorul cruciat şi cel păgân:

Hai, suflete, închină-te — eu tac.
Cu tine, Doamne, platoşă mă'mbrac
Te iau în pasul meu şovăitor,
noroc, curaj şi duh ocrotitor
că iar primirăm ordin de atac.
Imi curgi în vine, cer topit, amar,
pe umăr îmi cobori hulubi şi iar
te arcueşti pe tristul gând al meu
luminile de slavă, curcubeu.

(„Hai, suflete, închină-te")

„Poeme pentru cruciaţi" sunt însemnările poetului soldat, scrise în graba trecerii dintr'o tranşee în alta, sub dicteul morţii eroice pentru creştinătate. Poemele d-lui *Al. Gregorian* preamăresc o luptă, care nu-i numai a noastră:

Aseară au trecut pe-aici
vitejii grenadiri germani.
Erau grăbiţi
şi'n urma lor a rămas semn,
printre scaeţi şi bolovani,
un mort cu păr de untdelemn...

(„Balada Nibelungului")

Un alt frate de front al poetului este italianul, pe care d. *Al. Gregorian* îl întâlneşte pe *Dealul Capelei:*

Lovit de-o schije cântă os
de frate mort în lupte grele:
adună-i cântecul şi du-l
Italiei, pe mări, pe Vele.
Şi cerul lui mediteran
boltеşte-i-l aici cupolă
cu nostalgii ritmate lin
pe svon de valuri, de gondolă...

(„Cad linişti mari")

Dacă în majoritatea poemelor de luptă, poetul n'a putut şi nici n'a vrut să ofenseze pe luptătorul cruciat şi dacă el şi-a însuşit resentimentele acestuia, dând oamenilor şi peisagiului chiar tonuri sumbre, desgustătoare — uneori — în schimb întinse poeme de esenţă şi în special unele *balade* ne dau satisfacţia că d. Al. Gregorian a ştiut şi pe adevărate insule de poezie ale aceluiaş orizont slav şi să ne dea, de pildă, acea imagine de perfect aerian, ireal, din *„Castelul Hanilor":*

Castelul doarme 'n falduri grei
de vrăji de plumb
şi 'n fiecare ciob.
de mozaic
se frânge 'n temeneli de somn
un rob
peste condurii scrişi în basm
ai unei roabe georgiene
cu caspice 'nnoptări în gene
şi-adânci, metalice furtuni în sânge.
Trei iatagane de tătari
le fac de ronduri...
Intre păienjeni, pe divan,
zâmbeşte, moţăind
sub salbe mari de icuşari
un han.

(„Cântecul Hanilor")

Precizăm că toate citatele noastre sunt fragmentare.

Şi, pentru a-i defini, în ultimă analiză, poezia d-lui *Al. Gregorian*, este necesar să ne referim la cele două poeme: *„Crez cruciat"* şi *„Rănile"*.

Sunt, în aceste două poeme, semnele celei mai autentice ortodoxii şi cu atât mai valabilă, cu cât o regăsim pe un câmp de luptă, departe de ţară, şi printre oameni ce nu te pot înţelege.

Luna — stepele negre mi-au rănit luna
amintirilor, albă.
Timpului, aud cum îi cad foile. Bruma
suflă, anilor salbă,
Argintul. Cerul, ah! mi-au împuşcat cerul!
Heruvimii aleargă
să-i adune schijele, sus, cu panerul
şi mi-l culcă pe targă
de alge în mare, Dumnezeu,
L'aţi văzut? o fi teafăr?...
Schija trimisă Lui, creşte 'n umărul meu
un rubin, un luceafăr.

(„Rănile")

In această lumină şi moartea capătă o altă semnificaţie:

Cine dintre noi nu cade,
cine nu-şi leapădă sângele, cascade,
cine nu se 'njumătăţeşte
înseamnă, vai!
că încă nu e copt pentru jertfă:
Dumnezeu darul vieţii lui nu-l primeşte.

(„Crez cruciat")

Poetul *Al. Gregorian* este o surpriză din cele mai fericite. Dovedeşte, cu talent fără îndoială, că războiul poate fi o sursă grandioasă de inspiraţie. *Atitudinea poetului este o directă şi necondiţionată participare la acest război.*

Ne rezervăm plăcerea de a-l discuta mai amplu cu prilejul noului volum anunţat.

Matei Alexandrescu

Castelul doarme 'n falduri grei
de vrăji de plumb
şi 'n fiecare ciob.
de mozaic
se frânge 'n temeneli de somn
un rob

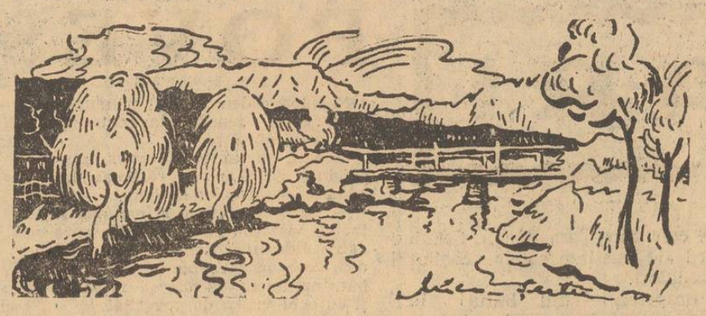

Calendar

Un stegar: SIMION BĂRNUŢIU

In ziua de 25 Martie s'au împlinit 95 de ani de când Simion Bărnuţiu lansează, la Sibiu, proclamaţia prin care era indicată, fără teamă, fără ocoluri, cu bărbăţie şi cu întreaga conştiinţă a drepturilor românilor transilvăneni, „calea adevărată pe care are să păşească poporul român pentru a-şi manifesta cu demnitate dorinţa şi voinţa sa".

Ce se cerea în această memorabilă proclamaţie?

Intre altele: convocarea unui congres naţional român, libertatea individuală prin suprimarea iobăgiei şi libertatea naţională prin reaşezarea poporului român în drepturile sale încălcate veacuri dearândul de maghiari.

Proclamarea acestor puncte vitale era însuş semnul ridicării steagului de luptă revoluţionară românească. Un steag, care puţin mai târziu, aduna sub faldurile sale, pe Câmpia Libertăţii, întreaga suflare românească.

Bătrânul Bărnuţiu, al cărui chip încadrat de o bărbuţă atât de cuminte părea atât de inofensiv, aducea în proclamaţia sa dinamita salutară ce urma să arunce în aer, nu peste prea multe decenii, edificiul unei monstruoase monarhii impilatoare.

C. SANDU-ALDEA

Acum 16 ani, în ziua de 21 Martie 1927, se stingea din viaţă C. Sandu-Aldea, unul dintre cei mai de merit scriitori sămănătorişti.

Debutând la „Sămănătorul", C. Sandu-Aldea a cunoscut, ca prea puţini dintre scriitorii noştri, mediul rural autentic, faţa adevărată a ţărănimii şi a pământului românesc, nefalsificate de nici un văl idealizator, prezentate în poezia lor originară.

Inţelegând ţăranii, C. Sandu-Aldea i-a iubit şi iubindu-i i-a înfăţişat nediformaţi de nici un fel de dogmă de şcoală.

Prima sa carte: „Drum şi popas" *apare în 1904, urmată de o serie întreagă de fermecătoare opere:* „In urma plugului", „Ape mari", „Două neamuri", „Călugărenii", „Pe drumul Bărăganului", „Pe Mărgineanca".

Ales în 1919 membru corespondent al Academiei Române, C. Sandu-Aldea a publicat şi o seamă de traduceri din Pierre Loti, Sudermann, Anderse[illegible], etc.

COMEMORAREA LUI PANAIT CERNA

Comemorarea lui Panait Cerna, dela a cărui moarte s'au împlinit, la 26 Martie, treizeci de ani, n'a avut loc, pentru simplul motiv că nimeni nu s'a gândit s'o facă.

Trist? Nicidecum... Totul e în firea lucrurilor şi în firea oamenilor. Totul şi — mai presus de orice — uitarea.

Pentru ce am protesta atunci împotriva posterităţii ingrate, a uitării care „acoperă cu vălul ei"... etc., etc.?...

Cel mai cuminte lucru este, poate, să înşirăm câteva date, câteva fapte, din viaţa scurtă şi din sborul retezat al poetului.

Panait Cerna se născuse în satul Cerna din Dobrogea, în ziua de 25 Septembrie 1881. A urmat liceul la Brăila şi Facultatea de Litere la Bucureşti.

Incepe să publice versuri încă din vremea când purta uniforma de licean. Preţuit de Titu Maiorescu şi iubit şi susţinut de Mihail Dragomirescu, Panait Cerna colaborează la „Sămănătorul", „Convorbiri literare", „Convorbiri critice", „Luceafărul".

Când, în 1910, îi apare volumul de poezii — florilegiu de avânturi patetitce, dar şi de retorism, de întrebări mari şi frumoase, chiar când nu totdeauna profunde — se deslănţuie un entuziasm aproape general. Cartea este premiată de Academia Română, laurii mângâie încă din viaţă fruntea visătorului...

Dar sănătatea poetului devine din ce în ce mai precară.

Plecând în 1908 în Germania, el îşi susţine, în 1913, în mod strălucit, teza de doctorat, pentru ca la 26 Martie al aceluiaş an să se stingă, consumat de febra tuberculozei.

„Se pare (scria undeva d. prof. I. Petrovici) *că înaintea lui stăteau deschise cele mai frumoase şi mai înalte perspective. Pentru aceasta avea toate însuşirile necesare, — afară de un singur lucru care făcea de prisos pe celelalte: zile de trăit"...*

Un junimist: V. POGOR

La 20 Martie 1906, se stingea unul dintre cei mai de seamă junimişti, unul din garda de onoare a „Junimii".

Vasile Pogor se număra printre întemeietorii prestigioasei societăţi de cultură, alături de Titu Maiorescu, Iacob Negruzzi, Petre Carp şi Teodor Rosetti.

Spirit cultivat, inteligenţă alertă, Vasile Pogor a făcut şi poezii, ca şi traduceri din lirica franceză, germană şi latină.

Mai presus de toate, însă, a fost un animator, un animator de prim ordin. Un ferment cultural, de care vremurile acelea aveau atâta nevoie...

T. Radu

N O T E

„Ochii fratelui de peste neguri"

— se intitulează ultima nuvelă a d-lui I. Valerian, *apărută în „Revista Fundaţiilor Regale" pe luna Februarie a. c. Mărturisim sincer că de multă vreme n'am cetit o bucată de proză atât de suculentă, atât de artistic realizată şi cu o atât de rară pătrundere în adâncurile sufletului omenesc. Iscusit şi încercat meşteşugar al frazei moldoveneşti, ale cărei tălăzuiri de lanuri coapte odihnesc şi încântă, d. I. Valerian a reuşit să condenseze în cele 16 pagini o acţiune care ar fi cerut, altora, întinderea unui voluminos roman. Şi meritul vigurosului poet şi prozator moldovean este cu atât mai mare, cu cât fantasticul ocupă o bună parte în nuvela „Ochii fratelui de peste neguri".*

Admirabil sunt prinşi în trăsăturile lor sufleteşti, căpitanul Hâncu, sublocotenentul George Damian şi Olimpia, logodnica acestuia, fire uşuratecă, nedemnă de dragostea sinceră a celui care avea să sfârşească, aiurând, într'un pat de spital, bolnav de febră tifoidă. Deosebit de impresionant sunt descrise clipele prin care trece căpitanul Hâncu, când, după ce vede trupul neînsufleţit al bunului său prieten sublocotenentul Damian George, la morgă, este nevoit să aştepte până la ziuă, în cuşca portarului pentru a merge apoi acasă, de unde, pentru a scăpa de teroarea amintirilor împletite cu cel dus, sublocotenentul Damian se mută.

„Ochii fratelui de peste neguri" este una dintre cele mai captivante nuvele apărute în literatura noastră.

Revista „Păstorul Tutovei"

— a închinat, de curând, un număr de 160 pagini poetului *G. Tutoveanu*, care a împlinit 70 de ani. In articole simţite, scrise de fruntaşii scrisului nostru de astăzi, personalitatea septuagenarului cântăreţ al plaiurilor şi vitejiei moldoveneşti, apare în toată impresionanta ei lumină, aşa cum se cade să fie cinstită o viaţă închinată numai Frumosului.

D. *George Lesnea* semnează un frumos sonet, închinat lui G. Tutoveanu, în care ni se par prinse toate caracteristicele operei celui sărbătorit. Il reproducem în întregime:

Te-au zămislit pe lume, laolaltă:
Pădurile, câmpiile şi munţii;
Şi cerul larg a fost botezul frunţii,
Şi inima, a versurilor daltă...

Iar valurile care'n veci tresaltă,
Au oglindit uşor ghirlanda punţii
Ce-au făurit-o, pentru ca mărunţii
Să treacă lin spre frumuseţea'naltă...

Tu tainele tăcerilor albastre
Le-ai lămurit în sufletele noastre,
Cu aurul şi cu argintul slovii...

Din lira ta, cu strune de lumină,
A răsunat, măiastră şi deplină,
Cântarea fără moarte a Moldovii...

In acelaş număr

— un reuşit „medalion" semnat de *Tudor Arghezi*. Iată, fragmentar, cum ni-l descrie autorul „Cuvintelor potrivite" pe G. Tutoveanu:

„Imi place sufletul lui şi-mi place înfăţişarea care i-l cuprinde, figura lui florentină, gulerul alb, sticlos, frânt pe o cravată nouă, meticuloasa lui acuratete de floare. Imi place sunetul vocii, în care-i bate inima, ochiul lui cinstit, lumina de statuie de parc a fizionomiei. Par'că ar avea o pelerină lungă, neagră şi parcă dedesubtul ei, o spadă de zmalţ".

„Tribuna tineretului"

— săptămânal de literatură şi luptă naţională, de sub conducerea d-lui Mihail Daneş, continuă să se menţină pe linia aceloraşi preocupări de imediată actualitate, aducând întotdeauna material bine selecţionat. In ultimul număr (15 Feb.—1 Martie a. c.) semnează d-nii: *Mihail Daneş* („Invăţătorii"), *I. Gr. Perieţeanu* („Păunul"-versuri), *Dr. V. Trifu* („Puncte de foc"), *N. Porsena* („Spicuiri rasiale"), *Eugen Victor Popa* („Actualitatea lui Cuza"), *Petre Paulescu* („Calul de samar"-Versuri), *Mihail Lungianu* („Bocet" - Versuri), etc.

D. Teodor Al. Munteanu

— va vorbi la „Universitatea Radio", Marţi 6 Aprilie a. c ora 20.40, despre poetul erou *George Vaida*.

Conferinţa face parte din ciclul *„Poeţi tineri căzuţi pe front în războiul sfânt".*

„Ochiul din neguri"

— se numeşte a doua carte de nuvele, datorită proaspetei energii pe care d. Ladmiss Andreescu o dăruieşte scrisului românesc. „Ochiul din neguri" se situiază pe acelaş plan ca în vastele nuvele din „Ţara cerului", care i-au adus o justificată notorietate şi l-au impus atenţiei publice. Cunoscut ca eseist de marcă, tânărul ardelean coborît de prin regiunile Mediaşului aduce în volumul „Semne şi mituri", apărut în editura „Lanuri" Mediaş în 1937, o orientare sigură în problemele de cultură şi artă, precum şi acea francheţă robustă care vădea un temperament de artist de cea mai bună calitate.

„Ţara cerului", volumul de nuvele apărut cu trei ani mai târziu în Editura „Universul Literar", se impunea printr'o tehnică de nuvelist ingenioasă şi complicată care mai ales în nuvela ce a dat titlul întregului volum se vădeşte cu prisosinţă.

„OCHIUL DIN NEGURI", proaspăt apărut în editura „Ofar", aduce situaţii şi imagini din actualul război. Nuvela „Şoarecele", care deschide volumul, publicată şi în „Revista Fundaţiilor Regale", dovedeşte arta d-lui Ladmiss Andreescu de a prezenta personagii de naţionalitate străină, acţionând după legi etern omeneşti.

Vom reveni după lectura întregului volum.

In editura „Cartea Românească"

— a apărut de curând un volum de nuvele istorice intitulat *„Răzmeriţa bairamului domnesc"*, datorită d-lui *Gh. Brăileanu.*

Pe lângă activitatea d-sale juridică — de conferenţiar universitar şi referent la Consiliul Legislativ — autorul ne este cunoscut din câteva bucăţi de aleasă literatură publicate în „Viaţa Românească" şi „Insemnări ieşene".

Stilul însuşit din vechea limbă românească se datoreşte numeroaselor hrisoave şi documente inedite pe care autorul le-a dat la lumină, cu ocazia publicării mai multor monografii asupra vechilor aşezăminte din Moldova.

In proza humoristică, singur d. Al. O. Teodoreanu a isbutit — cu magistralul său „Hronic" — să ne redea tipuri, atmosferă şi reînchegări literare din diferitele întâmplări ale trecutului, într'o limbă arhaică ridicată la un înalt nivel de artă.

Incercarea pe care o face d. Gh. Băileanu, în proza propriu zisă — urmărind epicul pentru epic şi aceasta cu o preocupare de autentic, de document — apare deaceea destul de originală şi fără îndoială interesantă. Căci nu este numai farmecul limbii menit să captiveze pe cetitorul amator de meşterele întortochieri de fraze ale străbunilor.

Este în nuvelele adunate sub titlul „Răsmeriţa bairamului domnesc", multă acţiune, mişcare şi precizie epică, ceea-ţi dă sentimentul — şi îţi hrăneşte din belşug iluzia — că urmăreşti viaţa aevea, cu o sută şi mai bine de ani în urmă.

Nu de mult

— s'au împlinit şapte zeci de ani dela trecerea întru cele veşnice a lui Alexandru Haşdeu, fiu al lui Tadeu Haşdeu — poet al românilor de peste Prut şi savant de prim ordin — şi tatăl lui Bogdan Petriceicu Haşdeu, „magul dela Câmpina".

Patriotismul de care a dat dovadă toată viaţa era cu atât mai preţios cu cât era pecetluit de garanţia numelor unor strămoşi, precum Ştefan Vodă Petriceicu, Domn al Moldovei, şi de o seamă întreagă de înalţi dregători din familia strălucitoare a Brâncovenilor.

Savant şi creator, Alexandru Haşdeu şi-a pus întreaga înţelepciune şi toată căldura inimii sale mari în slujba fraţilor săi români dintre Prut şi Nistru. Neînfricoşat de prigonirile ţarismului obscurantist, a susţinut, pe cât de metodic, pe atât de dârz, prin cărţi şi prin viu grai, dreptatea cauzei româneşti în Basarabia.

Totdeauna a avut în faţa ochilor testamentul nobililor săi înaintaşi, pe care a ştiut să-l transmită, atât de fericit, odraslei sale Bogdan Petriceicu, Haşdeu, savant român de faimă mondială.

Alexandru Haşdeu s'a născut în 1811 şi a urmat cursurile Universităţilor din Rusia şi Germania, după care a practicat advocatura la Chişinău. Cunoştea majoritatea limbilor europene. Extraordinar de cult, era un conferenţiar fermecător.

Pentru nepreţuitele sale servicii aduse culturii şi românilor în general, Academia l-a ales — printre cei dintâi — ca membru activ (1866). Din păcate, n'a putut lua însă parte la şedinţa autorităţile ruseşti neîngăduindu-i să se deplaseze din Basarabia.

Drept protest, Alexandru Haşdeu se retrage dela Academie, pentru a putea lăsa în chipul acesta locul unui membru care să poată fi prezent la şedinţele înaltului for de cultură şi să poată activa efectiv pentru cultura românească.

Patru ani mai târziu, Academia Română îl alege — ca un semn de înaltă preţuire şi de adânc respect — membru de onoare.

Era o răsplată, şi desigur cea mai frumoasă ce se putea aduce cărturarului care scrisese, în vremuri de cumplită beznă pentru românii basarabeni: „Despre libertăţi din Basarabia", „O idee despre filosofie ca ştiinţă a vieţii", „Duca Vodă", „Dabija Vodă", „Cântece naţionale române", etc.

Şi când, în ziua de 9 Noembrie 1872, moartea venea să închidă ochii marelui lupiător basarabean dela Cristineşti, toţi românii de pe întreg cuprinsul pământului nostru vărsau câte o lacrimă şi se închinau în faţa unuia dintre cei mai minunaţi fii ai neamului românesc.

VITRINA LITERARĂ de Neagu Rădulescu

VA APARE:
„CINE A SCRIS ACEST ROMAN SENZATIONAL" roman de **Ion Minulescu.**

— Extraordinar! De două zile mă gândesc cine a scris acest roman senzaţional şi deabia azi mi-am adus aminte că l-am scris eu.

A APĂRUT:
„OCHIUL DIN NEGURI" de **Ladmiss Andreescu**

— E ochiul criticei. Se uită cam încruntat la mine!

VA APARE:
„BEZNA" (şi la proprie şi la figurat) de **Ioana Postelnicu.**

Nu deranjaţi autoarea: scrie ultimul capitol al romanului său.

A APĂRUT:
„DREPT LA ŢINTĂ" de **Al. C. Calotescu Neicu**

— Am vânat toţi iepuri literari de prin localitate. Nu-mi rămâne decât să organizez o vânătoare şi prin cafenelele bucureştene!

VA APARE:
„ANOTIMPURI" de **Radu Tudoran.**

— Şi cum a venit primăvara, am ţinut să fiu şi eu prezent în vitrină!

Societatea Naţională de Editură şi Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", Bucureşti, str. Sărindar 5-7-9 (tel. 3.84.30) înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerţului Bucureşti. Tiparită la 3.IV.1943

ANUL II Nr. 56 — 5 LEI EXEMPLARUL — 11 Aprilie 1943

BIBLIOTECA CENTRALĂ SIBIIU

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Institutii . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

PEISAGIUL BASARABEAN

Am avut prilejul să străbat un colț al Basarabiei, de-alungul și de-alatul județului Cetatea Albă, prin mijlocul unor priveliști care mi-au desfășurat o întreagă gamă de aspecte, rămase de neuitat.

Urmărind, din viteza nu prea mare a unei mașini, întinderea netedă a câmpului fără să mă întâmpine colțuri de natură deosebite, nesfârșitele păduri miniaturale de porumbiști, holde de grâu, lanuri de secară, întrerupte rar de oaze verzi de lucernă sau luminișuri aurii de floarea soarelui, m'au prins în mreiele imensei lor despletiri.

Am parcurs astfel zeci de kilometrii fără ca ochiul sau atenția să oboosească. Desigur, se poate obiecta că nu atracția unei privelișt. naturale te reține în peisajul basarabean ci aspecte de decor realizat de mâna omului și cu o viață efemeră, compartimentată pe anotimpuri.

Oare, însă, nu prezintă aceleași sinuozități interesul și admirația ce o încercăm în fața peisagiului unei regiuni decretate drept pitorească, în anumite epoci ale anului? Sfârșitul de toamnă, de pildă, nu prezintă mai niciodată elemente care să ne capteze, să ne atragă în mod deosebit.

Parcurgând în regiunea de Sud a Basarabiei, în județul Cetatea Albă, drumuri de țară, fie în Nord, spre Volintiri, fie în Sud

veliștile care au darul să te rețină.

Pe muchii ușoare de deal, satele, văzute de departe, au aspectul unor uriașe reptile întinse în soare, însuflețind relieful cu casele lor joase, de construcție aproape uniformă, cele mai multe făcute din lut galben, ca și împrejmuirile, tencuite lins, dându-ți impresia unor căsuțe făcute în joacă de copii meșteri, care, strânși în mijlocul șoselei după o ploaie bună, încep să modeleze în lutul moale al drumului diferite „edificii" miniaturale, cu tot felul de curți și împrejmuiri.

Caracteristice satelor basarabene sunt și șoselele principale care le străbat. Au lărgime rar întâlnită în satele muntene sau oltene. Ogrăzile largi, ospitaliere, strâng la olaltă orăteniile, vitele de muncă, uneltele agricole, fiecare în compartimentul respectiv, amenajat după puterea și bunăstarea gospodarului.

In jos, spre Burnis, priveliștea se îmbogățește cu un element nou: lacurile. Fâșii întinse lucii, îți mângâie privirea lăsându-te să ți-o odihnești pe suprafața lor întinsă, lină pe care arareori o tulbură aripile neastâmpărate ale rațelor sălbatece.

Iată-mă ajuns și la malul mării, într'un loc unde câteva colibe de pescari se ridică peste orizontalitatea terenului ca niște movile acoperite cu stuf. Pescarii sunt tocmai în toiul lucrului. O parte din ei sunt plecați cu bărcile căci anumite semne le-au indicat apariția „în zona de operații" a mult râvnitelor scrumbii albastre. Dar iată că se zăresc. Apropierea lor e așteptată la țărm cu curiozitate. Speranțele sunt însă imediat spulberate de fluturarea în aer a unui năvod gol. Ce să faci! Și semnele te pot înșela câteodată.

O căldare cu ciorbă pescărească, alăturea de o respectabilă roată de mămăliga aburindă, stă gata să-i consoleze pe ghinionișt'i pescari și să le aducă aminte că gustul delicios al scrumbiilor merită osteneala unor expediții, de multe ori infructuoase. Eforturile sunt răsplătite din plin în zilele când semnele nu se dovedesc mincinoase.

Desigur, regiunea străbătută de mine, nu e poate dintre cele mai frumoase, totuși destul de bogată să ofere cu generozitate celui care-o străbate cu drag și înțelegere, aspecte nelipsite în niciun loc le expresivitate și pitoresc.

Aurel Chirescu

G. CATARGI — Madonă

OM DESCHIS

Omul este un complex, este un univers. In ființa sa se întâlnesc toate căile și se resfrâng toate chipurile. Omul însă nu este un univers închis (nu trebue să fie — dacă este, este din păcat). Ființa sa în ceeace are mai caracteristic năzue dincolo, năzue mereu în afară de el.

De aceea omul adevărat este un om deschis: om deschis nu în înțelesul obișnuit al expresiei de om comunicativ (însușire cu însemnătate mai mult socială în înțeles de legătură directă și sinceră cu oamenii), ci om deschis în sensul unei dispoziții continui de a-și lărgi orizontul și îmbogăți cuprinsul.

Omul adevărat se definește printr'o bolnăvicioasă și aprigă stare de căutare și cucerire universală; el nu poate trăi fără o rotunjire, fără o integrare și o împlinire a ființei sale. Că rațiunea și celelalte instrumente de lucru de care dispune sunt neputincioase, aceasta nu înseamnă o piedică în setea sa de cucerire; omul trece peste ele.

Omul deschis este viu, om care își folosește calitatea. Omul viu tratează totul „la viu" în realitatea lucrurilor concrete și individuale. Nimic nu-l oprește să meargă până în străfundurile realității, nimic nu-l oprește să năzue până în ascunzișurile cele mai îndepărtate ale vieții și lumii pentru a și le apropia.

Omul deschis nu-și îngrădește, din cine știe ce oboseli sau facilități, nici o posibilitate; el trăește, experimentează și crește mereu cu toate darurile și pe toate căile roditoare. Aer proaspăt și lumină multă sunt chemate să pătrundă și să străbată în toate direcțiile un. suflet și o făptură atât de însetate.

Privită din punct de vedere al vieții ce pulsează puternic și pretutindeni în jurul nostru, însușirea de a fi deschis înseamnă intensitate și creștere continuă. Trecută pe planul intelectual, înseamnă sforțare proprie, experimentare, verificare directă. Omul deschis nu are prejudecăți; el pătrunde direct în inima lucrurilor, experimentează lumea vie, își apropie lucrurile așa cum sunt, el înlătură tot ceea ce i-ar putea fi stavilă cunoașterii adânci a lucrurilor; omul deschis lasă bucuros în urmă orice idee care se dovedește nerodnică, chiar dacă în trecut aceasta i-a cerut sforțări obositoare. Omul acesta nu-și adaptează, nu ajustează realitatea la formele comode ale gândirii, ci se apleacă asupra ei, cercetează direct lucru de lucru, la locul și rostul său în toată complexitatea și taina de care e pătruns.

Din punct de vedere interior, acela al desvoltării ființei noastre spirituale, a fi om deschis înseamnă capacitățile de depășire. Acesta e capătul sforțării noastre care ne face prielnică apropierea absolutului.

In acest sens a fi om deschis înseamnă a avea dragoste de Dumnezeu.

Omul deschis este înainte mergătorul, este profetul, este ființa ce cuprinde umanitatea și toate isvoarele ei.

Ernest Bernea

ATAC LA LĂPUȘNA

In forfotul de schije și între flori,
Sub dâmbul ars, pe valea descheiată,
Vom ataca acum, în galbenele zori
Cu mâna pe cruciuliță și baionetă.

De patru zile groapa îmbrățișăm,
Ni-e ascuțit ca fulgerul cuvântul,
De patru zile fără să 'ncetăm
Stăm strânși de gât cu moartea și pământul.

Foșnesc frunzarii 'n zori și în amurg,
Ca niște ruperi mari de crăci bătrâne
De atâtea lovituri de tun ce curg
In chiuruitul gloanțelor prin grâne.

Sar aschii lungi de glie și de fier,
Cu mușcături adânci, amare și deschise,
Se plimbă schijele ca fluturii pe cer
Și mitralierele ard florile ucise.

Suss luna, ca un vârf de baionetă șters
Ne 'ndeamnă palidă spre calea cea mai dreaptă,

Vom ataca... pe nesfârșitul șes
Și inima svâcnește și așteaptă.

Pornim prin spice, dârzi acoperiți,
La căști cu pene lungi de gălbeniță
In salturi ne 'nclinăm nedomoliți
Și-s ochii ascuțiți ca o peniță.

Cad brandturile ca niște jar pe noi,
Pe la urechi plâng gloanțele — vioară, —
Un camarad cu sângele violu,
Cu palma stearsă — trage ca o fiară.

Trosnesc sub talpă spicele de grâu,
Și nu-i nici un copac să ne-ocrotească,
Infășurați în gloanțe — ca 'ntr'un brâu —
Noi nu mai știm că pot să ne lovească.

Căldura ne-a prins fruntile fierbinți
Și casca apasă greu pe tâmpla înverșunată,
De pe obrazul negru picături cuminți
Cad câte una încet pe arma înfierbântată.

Incă un salt... în gropile de tun,
Tranșeea inamică nu-i departe,
Se 'ncrucișează snopi de foc nebun,
Unde să 'ncapă, Doamne, atâta moarte.

In șanțul inamic ne răsucim,
Spre groapa lor ne spumegăm mânia,
Călcăm, lovim, strigăm, sdrobim
Și parcă 'n brațul nostru-i toată România!

Sunt mute armele, baionetele vorbesc,
Și pentru noi a prins și frunza să se roage,
Dar în fiori de izbândă aripile cresc
Și trage mitraliera noastră, trage...

Pe buzele setoase un surâs
A răsărit cu soarele 'n lumină,
Ni-s ochii numai jertfă, numai vis,
Pentru cei căzuți cu fruntea în țărână.

Un prizonier cu pieptul sfârtecat
Își trage sufletul și plânge,
In vreme ce-un sergent se apucă de fumat
Ștergându-și hainele și mâinele de sânge.

Sergiu Matei Nica

INTÂIETATEA LA SACRIFICIU

Mărturisirea de fiece zi a acelor inimi în care răsună ecourile dârzelor noastre mândrii și tăcutelor noastre suferințe, întoarce mereu un răsunet vibrant și cald spre inimile scriitorilor tineri, frați întru cele ale sprîtului cu tinerii în floarea vârstei, cu fragetele talente pierite pretimpuriu în marea încleștare de foc, în rând și umăr la umăr cu ceilalți jertfitori pentru apărarea granitelor și biruința românismului.

Frați de cruce prin sângerarea, alături, a aceloras răni și juruiți întru aceleaș crezuri aci pe pământ și dincolo de hotarele lumii noastre, tinerii condeeri și artiști care și-au dat viața pe front lângă toți ceilalți eroi, sunt cuprinși — așa îi vom vedea mereu — în marea lumină a omagiului postum, sub o uriașe boltă de laur.

Această lumină are culoarea aurie a regretului.

Această uriașe boltă de laur este vegheată deapururi, de îngerii care servesc cultului amintirii.

Iar cum omagiul și laurii vin — în chip anonim — din partea „celor de-acasă", al căror gând, în nopți de restriște și de sbucium, a stat îndelung de strajă la căpătâiul celor în glorie apuși, înțelegem că acestui pios și înfiorat gând i s'a răspuns fără a se ști anume, atunci când s'a închinat un număr al „Basarabiei literare".

Și mai înțelegem că, — deși sorții războiului și ai morții nu stau și nu pot să distingă pe aleșii lor după merite și daruri, deși în fața gloanțelor sunt toți de o seamă, — această mișcată și tulburătoare participare a sufletului colectiv întruchipează o puternică mângâiere.

Scriitorii și artiștii tineri, cot la cot cu plugarii tineri ai țării, au pornit să se jertfească deopotrivă pentru ogorul ideii naționale și pentru brazda pământului strămoșesc, parcă sub semnul de flacără al cuvintelor lui Carducci:

— „Destulă pace, destule extaze și visuri, o poete! Viața pentru cei puternici e încercare, e război!..

Scriitorii și artiștii tineri au plătit și plătesc cu prisosință, dând viața și sângele lor drept preț al acestei credințe.

Această credință ei n'au împărtășit-o numai cu fapta operei lor, ci și cu fapta sacrificiului ființei lor.

Iată de ce gândului de sfâșiere și de credință al „celor de-acasă" i se alătură fierbinte nădejdea noastră că numărul celor treisprezece condeeri, a căror sacră jertfă a omagiat-o „Basarabia Literară", nu va fi sporit în viitoarele probe de foc și că măcar nouile dureri de acest fel vor fi cruțate tinerei noastre culturi.

Amintim, în lumina celor de mai sus, un glas din cealaltă parte a globului, glasul domnului Tojo, șeful guvernului japonez, care a declarat cu prilejul constituirii sindicatului scriitorilor din Japonia.

„Istoria lumii ne-a învățat că multe națiuni s'au prăbușit și au dispărut cu toate faptele lor de arme, din cauză că au fost învinse în forțele lor spirituale și morale.

Purtătorii condeiului trebuie să aibă mai ales acum, conștiința importanței pe care o are misiunea lor plină de răspundere".

Pretutindeni deci, forțele spirituale și morale au întâietatea.

Purtătorii de condei români, căzuți pe câmpul de bătaie, au arătat fără nici o șovăiere — cum înțeleg ei această întâietate. Căci întâietatea la sacrificiu a fost singura pe care și-au îngăduit-o!...

Aci stă, acest sens îl are, măreția spiritului și a eticei românești.

In aceasta constă dealtfel, și noblețea întreagă a atitudinii lor — și adâncul fior de recunoștință, de admirație, de mândrie, care ne va străbate ori de câte ori ni-i vom aminti...

C. Tudor

† TONY BULANDRA

Se spune că ultimele ceasuri ale lui Tony Bulandra au fost de o seninătate nefirească. Agonia i-a fost calmă și lucidă și, cu toată boala acerbă care-l rodea pe dinlăuntru, obrazul lui și-a păstrat până în minutul din urmă lineara puritate virilă. Omul care o viață întreagă a întrupat corectitudinea artistică, a trecut tot așa în lumea de dincolo: elegant, rectilin, petronian. Este ceeace conferă suferinței până la ultimele confinii, tragica lui noblețe.

Nu e nicio mirare că Tony Bulandra purta fracul pe scenă și în viața particulară cu o impecabilă distincție. Era desigur și exemplarul de rasă pentru care eleganța este un element înăscut și firesc. Dar el mai însemna în haina asta de sobră solemnitate o întreagă ținută și un stil la care colabora întreg și omul interior, construit din permanent și sever control de sine, până la ultima rigoare.

Acesta este omul clasic, care nici în suferință nu tolerează desordinea. Omul care abandonează capriciile și ravagiile pasiunii, poate fi interesant într'o măsură superioară, poate fi lamentabil sau măreț, dar în nici un caz nu este un clasic. Anarhia interioară nu are stil. Ea corupe armonia, sfarmă puritatea liniilor și schimonosește fizionomia exterioară. Omul clasic pune ordine în tumultul interior și peste cele mai crunte macerații menține un echilibru ferm și o linie ireproșabilă.

Cu Tony Bulandra nu dispare numai artistul care a cultivat gustul auster al perfecțiunii, dar și un întreg stil de viață, din ce în ce mai rar, sub năvala mitocăniei ofensive.

Tony Bulandra a trecut prin viață și prin scenă, ca un prinț. Asta este destul ca să-i definească linia înaltă pe care s'a plasat dintru început. Cariera lui teatrală de aproape o jumătate de secol. A recoltat din plin, cum era și firesc pentru înzestrarea lui deosebită, ceeace, în mod trivial, se cheamă succese. Dar poseda mai ales, într'un grad rareori atins, acel magisteriu al artei, în care harul se aliază cu o justă disciplină interioară.

La evocarea lui de acum, în care stăruie parfumul amar al atâtor regrete, îi defilează pe dinaintea un întreg popor de fantome, pe care artistul le-a animat în apele efemere ale reflectoarelor: Ducele de Reichstadt, Hamlet, Franz Moor, Kean, Marchizul de Priola și atâtea și atâtea alte existențe cărora el, împrumutându-le flacăra autentică le dădea contur și durată. La fel de prezent în drama clasică, precum și în teatrul contemporan, în comedia de moravuri și de salon, pe meridianele unui vast repertoriu.

Tony Bulandra infuza rolurilor o amprentă specifică și un aer particular, care nu se pot uita.

Cei cari l-au cunoscut mai de aproape pot afirma că la el, între scenă și viață, nu intervenea nicio stridență, niciun hiatus care să rupă continuitatea, deopotrivă de autentică, a marelui artist. El nu era dintre aceia cari își lasă sufletul la vestiar.

Dincolo de ceeace a realizat el în teatru, pe care l-a slujit cu o fervoare de legitim adorator, Tony Bulandra servește multora o lecție de humanitate și de stil. Nu numai în teatru, dar și în celelalte zone aristocrate ale culturii, invadate de veleitari și de plebei.

Ar trebui, pentru Tony Bulandra nu un elogiu, oricât de just ci un mare cântec funerar, în care să încapă toată statura lui, de o clasică perfecțiune.

Horia Nițulescu

TONY BULANDRA și d-na LUCIA STURDZA BULANDRA într'o scenă din „Stăpâna din la Paz", ultima piesă în care a jucat regretatul actor

UN COMPOZITOR ROMÂN ARDELEAN DIN SECOLUL AL XVII-lea

In anul în care Mitropolitul Simion Ștefan dădea la lumină traducerea Noului Testament, în prefața căreia afirma necesitatea răspândirii acestei opere la toți Românii și asigura triumful ilmbii române în biserică, fiul unor nobili români din Căianul Mic, dela poalele Țibleșului, își făcea intrarea în ordinul călugărilor Franciscani. Ci pornit pe acest drum, subt tunsura sacrală, el avea să se piardă pentru neamul românesc și avea să devină o glorie străină. Dar covârșitoarea viață românească din Ardeal, din vremea aceea, își răsfrânge în opera lui una din fețele sale strălucitoare, apărător al catolicismului, împotriva prigoanei protestante, întemeietor al primei tipografii catolice din Ardeal, Frater Pater Johannes Cajoni, cum se numește singur în inscripția de pe auto-portretul său, a lăsat o vastă operă de misionar catolic, de poet și muzician. Versurile sale scrise în latină și maghiară sunt o expresie impersonală rezultate ale lecturii clasicilor. Dar în opera lui de compozitor, muzica românească își face loc.

D. Marțian Negrea în cartea sa „Un compozitor român ardelean din secolul al XVII-lea, Ion Caioni" cercetează opera de căpetenie a acestuia, un codice muzical și distinge în el 10 melodii românești. Dansurile noastre au avut întotdeauna întâietate asupra celor maghiare chiar la curțile contilor și nobililor unguri. Și până în zilele noastre ele poartă un prestigiu de vechime pe care nu-l au cele unguresti.

Tăgăduind influența românească asupra muzicii populare maghiare, poetul Arany Ianoș, ca și de altfel istoricii muzicii maghiare, spuneau stereotip despre câte un cântec de joc pe care și-l revendicau: „Olàhos, de nem olàh" (De aparență valahă, dar nu e valah). „Régies, de nem olàh" (E arhaic dar nu-i valah). Chiar prin aceste negațiuni ei recunoșteau prestigiul de vechime pe care îl avea muzica românească. Aristocrația maghiară prefera melodiile dansurilor românești. Despre frecvența lor la curțile nobililor unguri, spun nenumăratele mărturii contemporane.

D. Marțian Negrea citează o poezie a palatinului Paul Eszterhàzi și un fragment din autobiografia sa, care dovedesc că „în lumea aristocraților se dansa mai mult după muzica polonă și românească"... Pătrunse în lumea aceasta, melodiile românești erau prezentate străinilor ca bunuri ale artei maghiare.

Astfel se explică — afirmă d. Marțian Negrea — greșala marelui compozitor Iosif Haydn, care intrebuințând în finalul din Trio No. 1, în sol major o melodie de dans specific românească (învârtita), a botezat-o: „Al'Ongarese".

Codex Caioni cuprinde, cum susține d. G. Breazul în recenta sa carte de studii muzicale, „primele forme cunoscute de patrium carmen". Această colecție de melodii din epoca de transiție între muzica veche, moștenire a operei lui Palestrina și între stilul nou care avea să ducă la apariția Operei — coroborată cu mărturisirea dela 1632 a lui Paul Strassbourg, ambasadorul lui Gustav Adolf, Regele Suediei, atestă că în țara românească se cânta cântec românesc, „patrium carmen", expresie necunoscută până atunci în istoria muzicii și nici de atunci încoace, pentru a reda ideea de cântec popular.

Pentru apărarea acestui patrimoniu pe care vecinii și-l anexează împotriva oricărei evidențe, studiul d-lui Marțian Negrea este un început care ne bucură.

[illegible] Giurgiuca

CRONICA LITERARĂ

GEORGE DRUMUR: VATRA CU STELE (Poeme)

Editura ziarului „Bucovina", 1942, Cernăuţi

Temperamental d. *George Drumur* nu aderă la sonorităţile verbului, pentru că d-sa este, prin excelenţă, un poet al tristeţii marilor fluvii de tristeţe a căror revărsare îl cuprind şi-l poartă către necunoscutul şi îndepărtatul ţărm. Şi, tristeţea, se îndigueşte în tăcere, în intimism, în ceiace ne poate da propriul nostru adânc. In tre poet şi lumea din afară tristeţea îşi interpune nenumăratele ei vămi, din ce în ce mai severe cari ştiu să reţină, în afară, lumina. De aceia cuvântul din asemenea stihuri nu are nimic de gong. El se lasă a fi ascultat în tihna izolatelor lecturi. Plin de sensuri, câte i-au ajuns purificate de viaţă el îşi întâmpină lectorul cu aceeaşi distantă tovărăşie, pe care o deţin înscripţiile de comori. Intâlnirea dintre lector şi poezie cere un aparent efect, ce se răscumpără, prin pasiunea întârzierilor de mai târziu, peste strofe.

Cuvintele mele n'au poate liniştea
pe care-o cauţi la îngerii din rugăciuni,
nici albăstriul palid de pe comori
al flacărilor ce se clatină între tăciuni.

Dar culoarea suprafeţelor
încreţoşate undeva 'n plantaţii,
să crească prin savanele stelare, faune,
precum cresc, încet, furtunile din spaţii.
(Semnele gorunului)

Poezia d-lui GEORGE DRUMUR este picturală, pe un fond de nostalgică amintire a unei copilării, rustică şi plină de seva pământului românesc.

Se prelungesc în umbrele copilăriei
odăjdiile asfinţiturilor bucovinene
acolo unde au crescut, ca visurile,
înalte, povârnişurile viclene.
(Umbrele copilăriei peste Mânăstirea Horecea).

Un alt exemplu şi mai sugestiv:

De-ai cunoaşte anii din copilărie
cum s'au adâncit în zarea aurie
Şi cum caută învierii o cetate,
ca să nu mai poată nimenea răzbate
(Leană, leană).

In: *„Stihuri pentru timp"* (ce repede se despart copilăriile de noi...), *„Troiţă"* (In rugăciunile copilăriei sfinţii se ridică albi ca ometele), *„Intoarcere spre lume"* şi *„Călătorie"* întâlnim aceiaşi dulce obsesie a copilăriei, semn de hotar între puritatea sufletească ce şi-o doreşte poetul pentru tot restul trecerii sale pământene. Uneori, această nostalgie îmbracă forma chemărilor directe, ce nu s'au putut păstra închise în sipetul tainelor:

Apropiaţi-vă de anii copilăriei,
de satul lunecat în colindă,
de primii paşi, nesiguri şi timizi,
porniţi cu 'ntâiul basm din tindă.
(Intoarcere spre lume).

Am denumit poezia d-lui George Drumur picturală şi i-am definit fondul. In privinţa peisagiului, am putea spune că el este al poetului şi în aceasta se cuvine să vedem una din originalităţile stihurilor din: „VATRA CU STELE". Poezia d-lui *George Drumur* ne oferă un peisagiu convenţional; în sensul cel mai bun al cuvântului şi în care poetul a pus, din liniştitele coline cereşti şi din adumbritele imagini terestre, atât cât i-a trebuit inspiraţiei sale însetată de tristeţe şi puritate. De aceea este foarte firesc să spunem că, în acest aliaj, ceeace s'a găsit mai apropiat de poet — cerul şi pământul bucovinean — au intrat într'o mai mare proporţie decât. atât de doritele culmi astrale, a căror linie numai ochii visului o pot întrezări.

Din pleiada tinerilor scriitori bucovineni, pe care-i cunoşteam. d. George Drumur dovedeşte în poezie un anume cult formal, cultul unei simplităţi inextricabile şi în care se pot cuprinde multe din câte le are de spus.

Nu putem să nu încheiem acestе rânduri, fără a cita fragmentar. din lipsă de spaţiu, poemul *„Mânile mele"*, care defineşte cu toată certitudinea altitudinea poeziei d-lui George Drumur.

Mânile mele, urme de dac,
ploile cheamă spre sate ce tac;
adună poeme, ca steaua culoarea,
din inimi tăcute ca marea, ca floarea.
Mânile mele cresc semne de har
ca şi cetăţile 'n pietre de var.
Şi nu se îndoaie, nici nu se tem,
când ceaţa se lasă şi singuri sântem
Mânile mele trec prin inele
către 'nserarea baladelor mele.

GEORGE POPA: „Poetul Ion Moldoveanu şi destinul său linosian"

Editura „Gazeta ilustrată", 1942, Sibiu

Din familia lanuriştilor din care se ridicară şi crescură în slavă atâtea tinere talente curate, cum numai provincia ni le poate da, ION MOLDOVEANU, poetul fragil în contact cu viaţa, ca un lujer de crin, s'a scuturat cu câteva primăveri în urmă, mult prea de vreme pentru a fi cunoscut şi înţeles în puţinul ce l-a dat şi aşa cum se cuvenea pentru marea lui suferinţă şi sensibilitate. Moartea lui ION MOLDOVEANU este soră cu moartea lui N. MILCU, ALEXANDRU CĂLINESCU, NICOLAE CANTONIERU, GEORGE MIHAIL ZAMFIRESCU şi încă destui poeţi şi prozatori cunoscuţi şi regretaţi. Ia-ţi înţeles desigur numele ei adevărat.

Când, acum câteva luni, în paginile *„Ardealului"* tânărul domn Gabriel Ţepelea s'a socotit indicat să ni-l evoce pe Ion Moldoveanu, ne-am dat seama cât de mult îi pot înşela pe unii tineri chiar cele mai bune intenţiuni. Presupunem că astfel au fost. A vorbi despre un poet atâta vreme cât nici nu l-ai înţeles deplin, pentrucă melodia lui delicată şi adâncă ţi-a rămas străină, este, în cazul d-lui Gabriel Ţepelea o întreprindere riscantă, deficitară, inutilă.

De aceea cartea pe care ne-o trimite din Mediaş „cetatea de scaun" a celor dela *„Lanuri"*, confratele şi bunul nostru prieten GEORGE POPA, ne-a dat o mulţumire rară.

Că de-ai fi, iubito, fi,
Mânăstire 'n fapt de zi
Cu clopotniţe de-argint
Impletite 'n mărgărint,
Clopotind în vers de pară
Pentru inimi frânte 'n seară
Sau de-ai fi, iubito, fi,
Curcubeu pe ceruri, şi,
In amurg lumină 'ntâie...
— Vers de lacrimi şi tămâi
Şi-ar vărsa, mări, vărsa
Sufletul pe rana sa...

Cum vi se pare acest fragment de *„Scrisoare"*, elegiacă desigur şi pe care ION MOLDOVEANU o trimitea iubitei sale, poate din sanatoriul său dela Cluj, unde la începutul anului 1939 îl cunoscu şi GEORGE POPA. Este vorba de întâlnirea „faţă la faţă" dintre cei doui poeţi, pentrucă, în fond o puternică prietenie îi legase prin scris unul de altul, cu mulţi ani în urmă.

ION MOLDOVEANU în scurta sa trecere printre noi „SBOR PESTE APE", cum a definit-o el, ne-a dăruit o poezie caldă, mătăsoasă, un interior ospitalier în care moartea era prezentă în fiece clipă, nehotărâtă şi acceptată cu seninătate.

Cine se va gândi să alăture pe ION MOLDOVEANU de ALEXANDRU CĂLINESCU? ION MOLDOVEANU pare a nu fi intrat prea adânc nici în conştiinţa ardelenească, înclinată să prefere mai multă sonoritate de trâmbiţe, unei poezii de o certă calitate formală, dar legată prea mult de un om necunoscut cum va fi fost el.

Studiul lui GEORGE POPA aduce juste definiţii poeziei lui I. M. care de multe ori şi-a avântat arcul tristeţei sale inspirate în vraja peisagiului transilvan. Şi atunci va fi ajuns poetul la formula aceasta, vrednică să ne stea inscripţie pe inimi:

Uneori se pare c'am vrea să murim,
Dar mintim, mintim...

Nu putem să nu încheiem aceste rânduri, fără a transcrie definiţia pe care George Popa o dă poeziei lui ION MOLDOVEANU:

„Ion Moldoveanu e cuprins de acea tristeţe albă şi dulce, oarecum de esenţă eminesciană, care creiază dorul, un dor spiritualizat, ca ultim efect al trecerii repezi prin frumuseţile lumii".

Oridecâteori se vorbeşte despre un poet care nu mai este printre noi, se cuvine să ne descoperim ca'n faţa propriei noastre morţi, pe care nu vom fi înţeles-o mai de mult.

ION MOLDOVEANU merită să fie cunoscut peste munţi, la noi, tot mai mult. Ar fi bine să îngrijească George Popa de o nouă ediţie, cât mai completă, şi la care studiul acesta s'ar integra. O mască de lut de *Ion Vlasiu* şi un facsimil, dau cărţei de faţă acea poezie gravă, pe care o găsim în câte o natură moartă, semnată cu prestigiu.

Credem că GEORGE POPA a răuşit în adevăr să dea pioasei amintiri a poeziei lui ION MOLDOVEANU, omagiul cuvenit, pentrucă şi el este un poet din cei mai reprezentativi ai Ardealului de astăzi.

Matei Alexandrescu

EUGENIA BRATEŞ — Ghitarista

CRONICA PLASTICĂ

Expoziţia d-nei Eugenia Brateş

Condiţiunile excepţionale în care se desfăşoară actualmente ritmul cotidian al vieţii, departe de a înăbuşi manifestările de artă, le dă putinţa să-şi continue cursul, aproape normal, favorizând astfel una din laturile de înaltă misiune cu care un neam se impune istoriei şi veacurilor.

Intre artele menite să eternizeze frumosul, pictura a fost, alături de poezie, totdeauna, cea mai larg îmbrăţişată şi a găsit mereu interpreţi cu posibilităţi remarcabile de realizare.

Din ultimul lot al acestora se desprinde viguros şi pregnant, penelul de un robust talent al d-nei Eugenia Brateş care expune în sala „Universul" aproape 60 de tablouri toate păstrând amprenta unei dăruite mânuitoare a culorilor, atât în ceeace priveşte tablourile în ulei cât şi atunci când este vorba de cele în aquarelă

Ca stil, d-na Eugenia Brateş se distinge printr'o calitate esenţială: aceea de a da expresie policromă luminii. Coloritul tablourilor sale este mai peste tot viu, vibrant, însorit.

Acest stil luminos, expresie plastică a zâmbetului, dă panourilor d-nei Brateş un aspect reconfortant, fiecare tablou, aproape, contribuind cu un reflex de seninătate la crearea unei ambiante de odihnitor optimism.

Un dinamism de o tinerească exuberanţă şi de o permanentă frăgezime lineară caracterizează maniera de realizare a d-nei Eugenia Brateş, tonurile îmbinându-şi cât se poate de armonios nuanţele.

Subiectele tablourilor sunt foarte variate: interioare, portrete, naturi moarte, peisagii, etc., ne arată că oricare ar fi fost domeniul explorat, realizarea s'a păstrat cu posibilităţi uniforme, dând o perfectă omogenitate expoziţiei.

Deşi în interioare şi în portrete se remarcă, ici, colo, tendinţa de a dat coloritului tonuri cât mai reţinute, expresia lineară păstrând deasemenea o oarecare sobrietate, totuşi in ceeace priveşte peisagiile, natura moartă, elementul decorativ în general, vioiciunea culorilor se degajă în toată plinătatea şi robusteţea ei, păstrând peste tot o fineţe caracteristică gingăşiei penelului feminin.

In special între tablourile în ulei, majoritatea sunt peisagii pline de soare depe malul Mării Negre.

Cât priveşte aquarela, d-na Eugenia Brateş vădeşte aceeaş virtuozitate, care suntem siguri că ne va da cu timpul măsura unor şi mai mature posibilităţi.

In domeniul aquarelei, ne-au plăcut mult peisagiile: Vâlcovul, Piata Sibiu şi Lunca Dunării. Aceasta din urmă, în special, are, în ceeace priveşte nuanţarea coloritului, fineţi şi trăsături de o feminitate plină de farmec.

Aşa cum se prezintă, putem afirma cu nedesmintită certitudine că expoziţia d-nei Eugenia Brateş se aşează în rândul celor mai realizate manifestări publice ale picturii actuale, talentul tinerei pictoriţe vestitor de realizări cât mai robuse în viitor, situându-o depe acum printre fruntaşele penelului şi culorei.

Călin Jianu

PRETEXTE

Recitindu-l pe G. Panu...

Apariţia într'o ediţie nouă a savuroaselor „Amintiri dela *Junimea* din Iaşi" ale lui G. Panu *), coincide cu un moment de mare actualitate maioresciană şi, inclusiv, şi a vechei societăţi literare dela Iaşi, înfiinţată pe la mijlocul veacului trecut. Aceste „Amintiri" ale lui G. Panu prezintă cetitorului de astăzi societatea „Junimea" sub adevărata ei lumină, evocând felul şi stilul de viaţă intelectuală a acestui grup de scriitori şi oameni de cultură cari au pus bazele culturii moderne a României. Şi, mai ales acum, când figura lui Titu Maiorescu este atât de discutată de cei mai fideli discipoli ai maestrului, lectura „Amintirilor" lui Panu nu poate decât să întregească imaginea şefului spiritual al Junimei cât şi configuraţia culturală a grupării dela Iaşi.

„Amintirile" lui Panu nu au vreo valoare literară deosebită, ba. dimpotrivă ele sunt lipsite de orice calităţi artistice, fiind scrise în graba condeiului de un gazetar de nerv, cum a fost curagiosul director al ziarului „Lupta", dela sfârşitul veacului trecut. Dar interesul stârnit de aceste Amintiri nu este mai mic prin lipsa lor de valoare artistică. Ca document şi ca material anecdotic asupra înjghebării ai activităţii societăţii şi a oamenilor dela „Junimea", amintirile lui Panu sunt de un interes covârşitor. El este singurul care descrie atmosfera şedinţelor dela Junimea, prezentând oameni, ideile, realizările, interpretările, hazul, prostia unora, deşteptăciunea celorlalţi, fără înfloriturі de stil, fără menajamente, fără răutate şi fără intenţie de a înjosi pe unii sau de a ridica pe alţii. Amintirile lui Panu au această rară calitate a obiectivităţii, părând a fi scrise de un om care n'a fost decât un spectator la „Junimea", nu unul din membrii ei cei mai importanţi. Spre deosebire de „Amintirile dela Junimea" ale lui Jacob Negruzzi, Panu e mai viu, mai savuros, mai sincer, mai obiectiv, şi prin acestea mai interesant, ca document, când e vorba să pătrunzi în culisele acestei societăţi literare atât de bârfită de unii pe vremea ei, atât de lăudată de alţii mai târziu.

Căci, ce era „Junimea" în fond? O societate pusă la cale de câtiva boeri moldoveni, în familiile cărora cultul cărţii şi al spiritului (la propriu, dar mai ales la figurat!) constituia o tradiţie. Formată din câtiva tineri proaspăt întorşi din străinătate, cu un bagaj de cunoştinţe dezvoltat şi cu o dorinţă evidentă de a ridica nivelul culturii româneşti, *Junimea* era expresia unui moment istoric, a unei mentalităţi şi a unei clase sociale dela mijlocul veacului trecut. Cei mai mulţi din membrii *Junimei* aveau cultură franceză, numai câtiva, unul sau doi, îşi făcuseră studiile în Germania, şi dintre aceştia Maiorescu cel dintâi, astfel că această societate avea să capete dela început un caracter cât se poate de independent în mijlocul căreia, după formula consacrată, „intra cine vrea şi rămânea cine putea". Nivelul discuţiilor şi al lecturilor de acolo era uneori cât se poate de modest. Primau anecdotele pe care Vasile Pogor, unul din şefii societăţii, le savura şi le încuraja totdeauna, în dauna lucrurilor serioase uneori, şi un mijloc de atracţie la şezătorile săptămânale era ceaiul, care se servea regulat acasă la Pogor, la Maiorescu, sau la ceilalţi fruntaşi ce aveau cinstea să primească la ei acasă pe ceilalţi membri.

Intre membrii *Junimei* exista însă şi o strânsă coeziune sufletească şi spirituală care făcea din acest grup de oameni, uneori atât de deosebiţi între ei, un tot unitar, o celulă vie, unde se gândea, se lucra şi se puneau bazele culturii de mai târziu a ţării. Memorialistul G. Panu evocă toate aceste eforturi împreună cu glumele şi anecdotele nenumărate ce se debitau la şezătorile *Junimei*. El ne înfăţişează fiecare personaj cu principiile şi maniile lui, fiecare colaborator cu opera şi ideile lui, aproape fiecare şedinţă cu atmosfera ei de dezordine şi libertate, de camaraderie şi boemă literară. Parcă-l vedem, de exemplu, pe V. Pogor, trântit într'o parte pe o canapea uneori cu picioarele aruncate peste birou, ascultând plictisit câte o lectură a lui Samson Bodnărescu, poetul cel mai apreciat al *Junimei* înainte de afirmarea lui Eminescu, şi din când în când pocnindu-l cu câte o pernă pe Jacob Negruzzi pentru cine ştie ce „gugumănie" spusă de acesta. Când cineva debita vreo anecdotă proastă, toată gaşca, începând cu Pogor şi sfârşind cu „caracuda", adică pleava societăţii, striga în cor: Faul, faul! Dacă anecdota plăcea însă, Pogor exclama cu o satisfacţie de burghez mulţumit: *Porco! Porco!* un derivat din latinescul „porro". De obiceiu, cel mai bogat în anecdote era Jacob Negruzzi, care fusese botezat din această cauză „Carul cu minciuni" fiind totdeauna provocat de Pogor să-şi descarce carul înainte de începerea şedinţelor literare, fiind foarte curios să audă noui anecdote. La apariţia lui Creangă, toţi ceilalţi au fost însă lăsaţi în urmă, deoarece povestitorul, cu „ţărăniile" lui se bucura de un succes fabulos.

Dar în afară de acestea, *Junimea* avea preocupări serioase. Se făceau lecturi din poezii şi lucrări originale, din traduceri, se organizau conferinţe populare. Fiecare membru al societăţii era obligat să-şi aleagă câte un subiect şi să-l desvolte în faţa publicului. Potrivit unor regule impuse de Maiorescu, conferenţiarul trebuia să aibă în faţa publicului o prestanţă şi un mister de zeu, ceeace presupunea o practică întreagă în acest scop: sosirea cu trăsura la Universitate, unde se ţineau conferinţele, grija de a nu fi văzut de auditori nici înainte, nici după conferinţă, timpul cronometrat până la secundă, etc.

Toate acestea sunt evocate şi lăsate posterităţii de G. Panu până în cele mai mici amănunte. Recitindu-l pe G. Panu ai astăzi o viziune de ansamblu a configuraţiei literare şi morale a *Junimei* şi „Amintirile" lui sunt singurele cari redau în întregime structura acestei societăţi care a stimulat energiile, a deschis gustul de lectură, de informaţie şi de creaţie, a format o tradiţie şi a pus bazele unei civilizaţii româneşti prin contopirea literaturii — pe care Pogor o numea „lătrătură" — cu politica, în care activau intens cei mai importanţi junimişti. Pitorească, jovială, bonomă şi boemă, *Junimea* era expresia timpului ei; astăzi ea nu este decât un strălucit moment din istoria noastră culturală şi politică.

Pericle Martinescu

*) G. Panu: Amintiri dela „Junimea" din Iaşi, 2 vol. Ed. Remus Cioflec, Buc. 1943.

IMAGINI SFINTE

Mi s'au mărit deacum pupilele
Cât şesul meu natal din Suruceni;
Ca 'n plasă-aş vrea să-mi prind în ele zilele—
Buchet de luminişuri din poeni.

Cărarea mea de după piscul verde
Cu lazurile inundate 'n soare,
Mai creşte muşeţelul să-ţi dezmierde
Apusurile 'n straiu de sărbătoare?...

Oglinzi ce-şi tremură culorile
'n cetrifugale cristaline unde,
Cine vă soarbe azi splendorile
Când zarea 'n văl de aur vă ascunde?

Zefirul prin stufiş se mai strecoară
Sburdându-şi tinereţea peste ape?...
Şi, printre sălcii, luna, mai pogoară?
Luceferii mai vin să se adape?...

A fost pe-acolo un copil odată...
Din roduri sfinte un poem şi-a tors...
Iar într'o zi de toamnă 'nlăcrimată
El a plecat şi nu s'a mai întors.

Tr. N. Suruceanu

MURFATLAR

Sân cald de stepă dobrogeană
Pietros ca vrerea unui Dac...
Din orizontul tău sărac,
Cresc stele sub a nopţii geană.

Salcâmi scăldaţi cu stropi de lună
Ascund a vremilor geamie...
Cine-ar mai cerca să scrie
Un basm c'un turc şi-o semilună?...

Spre-Osman Facă se 'ntinde marea
Aceluiaş albastru cer...
Albi pescăruşi de stele pier
Când doarme toată depărtarea...

Şi'n struguri urcă sfânt nectar,
Iar Bachus sforăe în cramă,
Când luna fulgi de-argint destramă
Peste tăcutul Murfatlar...

B. Frunte

DESPĂRŢIRE

Pe unde-mi voiu purta de-acum cărările?...
Şi nopţile tristeţii pe unde să le plimb?...
In care dimineaţă zâmbi-vor zările
Şi unde voiu afla al dragostelor nimb?...

Pe inima-mi bolnavă se va aşterne doliu
Şi-or plânge a pustiu îndurerate gânduri...
Va 'ncremeni pe buze un zâmbet alb linţoliu
Şi cântecele-or geme în frământate rânduri...

Din tine, ca un preot mi-am ridicat altar,
Dar duhurile rele mi-au năruit în tină
Podoabele 'nchinării cu gând mărgăritar
Şi 'ntreaga mea cetate de cântec şi lumină.

Departe, mai departe vom fi acum mereu
Şi ne-om vedea încetul cu 'ncetul tot mai rar,
Va suferi în mine etern un Dumnezeu
In tine va muri şi amintirea chiar.

Constantin Barcaroiu

Rugăciune de primăvară

Doamne, ai făcut atâtea minuni...
Graiul pământului nou l-ai urcat
Hotar din liniştea neagră durat
Holda belşugului prinsă 'n cununi

Cerul prin ferigi l-ai strecurat,
Ai vărsat miere peste păşuni
Şi ne săuţi din roşii căpşuni
Cu chihlimbarul luminii curat.

Multe minuni!... Una creşte din alta
Parcă sapi linii în vreme cu dalta
Şi se încheagă profilul menit.

Acum se despică zodia 'n două
Tu, prinde cu dreapta un paloş de mit
Şi fă-ne, Doamne, patrie nouă...

Ion Potopin

NOAPTE PE FRONT

Tristeţea toamnei fluieră în noapte,
Vrăjmaş înţeapă zarea spic de ploae;
S'au desfundat 'mocirle şi noroaie,
Se sting prin gropi şi rugăciuni şi şoapte.

In câmpul sfârtecat dintre tranşeie
Capcanele întind momiri de iele,
Adulmeci linia după santinele
A frontului misterioasă cheie.

Neliniştea din suflet sângerează
Te răsuceşti în groapă ca o râmă
Sau ca resortul comprimat de sârmă;

Şi-aştepţi a zorilor visată rază
Balsamul vieţii'n inimă să-ţi toarne
Cutremuratul fremătat de goarne.

V. G. Spineni

PARADA UMBRELOR

N'am iubit în viaţă decât umbre,
Umbre toate câte le-am iubit...
N'au fluturat privirii decât umbre,
O mare umbră Cântecul râvnit...

Cânt trec şi astăzi prin Cetate,
Prin ceaţă, noaptea, le ascult tăcut.
Le-ascult şi le cunosc pe toate.
Lor, le-am rămas necunoscut!...

Matei Ghimbăşanu

ORAŞUL COPILĂRIEI MELE: MEDIAŞ

de GEORGE TOGAN

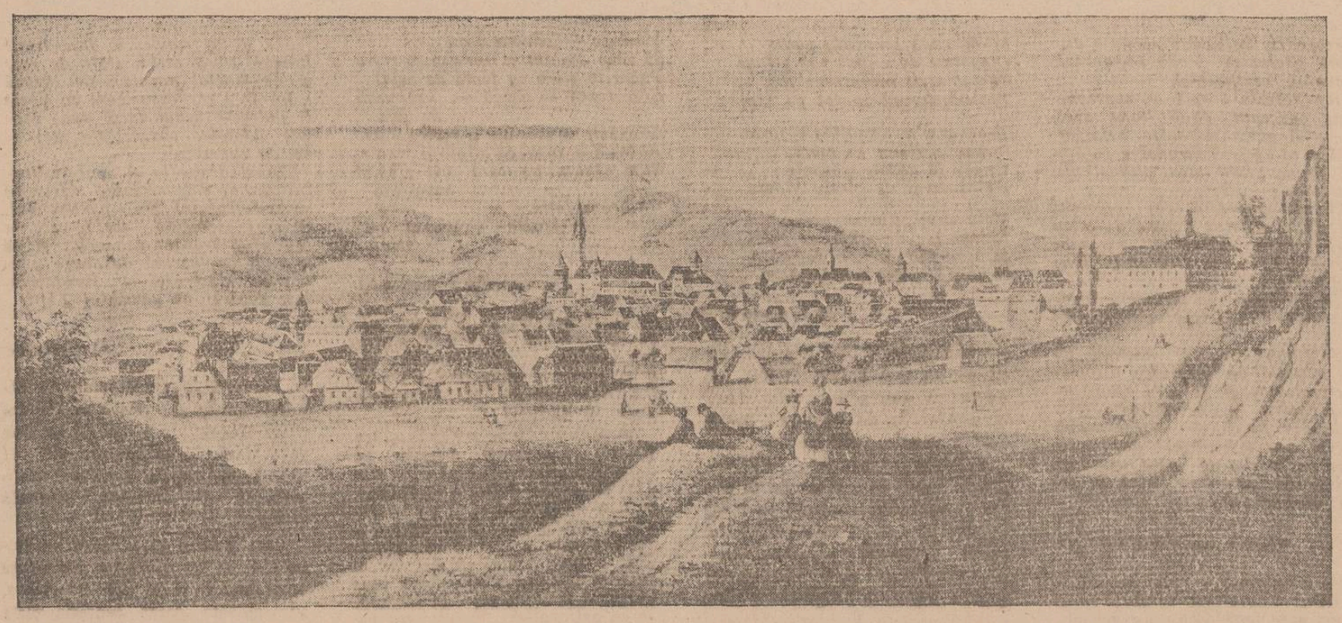

Mediaşul la 1825 cu Turnul Trompeţilor, cel mai înalt şi mai frumos turn din Ardeal. (Gravură în aramă de autor necunoscut).

In formă neregulată, dar destul de largă este Piaţa Mare din Mediaş. De pe Turnul Trompeţilor apare ca o inimă. Străzile sunt vinele ce duc sângele şi-i dau viaţă. Unde azi stă piaţa, a stat odată un lac mare în care trăia un balaur. Aşa spune povestea. Prin piaţă trecea vălişoara ce ieşea de pe Uliţa Morişcă. In inimia pieţii se desfăcea în două. Braţul stâng se îndrepta spre Uliţa Noroiului şi braţul drept spre Strada Grefilor şi se vărsau la Abator în Târnavă.

Piaţa era înconjurată de casele „patricienilor", oameni de viţă nobilă săsească. Numai casele acestora aveau geamuri de sticlă. Deasupra porţii şedea un felinar cu făclii. Erau felinare cu o făclie, cu două şi cu trei. Acestea arătau gradul de noblete. Grofii locuiau în Strada Grefilor. Casele stau de sute de ani în picioare. Au un stil simplu cu ferestre largi cu porţi arcuite şi acoperişuri înalte în formă de coamă. Piaţa întreagă, aşi un adevărat mozaic de faţade: roşii, violete, gălbui, verzi, albastre, peste care se aşează banda rugínie a acoperişului de ţigle; stropiturile de verde ca de spic de grâu, obloanele dela ferestre, întregesc privelişteа de caleidoscop. Fiecare colţ din piaţă este întrebuinţat pentru comerţ. Casele poartă câte un etaj. Jos sunt prăvăliile, iar sus locuinţele.

Primăria se pierde în linia de case uniforme. Mânăstirea Piariştilor apare mai arătoasă. Primarii erau aleşi dintre familiile patricienilor, care mâncau la masă racі şi beau vinul cel mai spumos (grünfisch), perla Târii Vinului. Lupta pentru stăpânirea oraşului, i-a adus la certuri fără sfârşit. La început au stăpânit la primărie „grefii" sau „grofii", care şi-au avut origina în Strada Grefilor.

Mai târziu locul acestora a fost luat de familiile patricienilor. Funcţionarii primăriei se perindau din tată în fiu dintre aceşti patricieni, care aveau toată puterea în mâini. Priveau de sus cu mândrie şi disprețuiau poporul de jos. Erau numiţi „Domnii din Mediaş". Când plecau în inspecţie pe sate aveau pretenţia să li se facă primiri fastuoase. De atunci s'au stricat raporturile între saşi şi s'au format tabere adverse. „Domnii din Mediaş" se duceau cu toată familia şi servitorii lor pe mai multe zile la Biertan, unde găseau o viaţă comodă. Acolo duceau şi pe bucătarul primăriei care le gătеau prânzuri alese. Prin bucătăria Domnului Primar, a Judelui Regesc sau a Notarului din Mediaş călătoreau: viţei, păsări, peşti slănină, untură, ouă zarzavaturi, pâine, vin, ca şi când ar fi fost principele în persoană. Vizitele „Domnilor din Mediaş" strecurau ură în inimile funcţionarilor primăriei din Biertan. Totuşi, servilismul nu cunoştea jertfe şi nici nu-i speria de decadenţă pentru a câştiga favoarea „Domnilor din Mediaş".

In oraş veneau principii cu suita lor, generali împăraţeşti şi soli turceşti. Principii îşi comandau giuvaericale la bijuterii din piaţă. In sala mare a primăriei se mânca friptură de cocoşi îndieni şi se gustau vinurile şi vinişoarele din Ţara Vinului. La plecare, primarul da principelui cadouri importante.

In această piaţă a trebuit să-şi lase capul aventurierul italian Gritti. Tot aici au adus solii polonі vestea principelui Transilvaniei, că a fost ales rege al Poloniei. Atunci piaţa a crescut în sărbătoare. Pe Turnul Trompeţilor s'au auzit sunete de trompete şi cântece de ţambale. Fetele patricienilor, împodobite cu aur, stăteau la ferestrele din piaţă. Seniorii centumvirі s'au adunat în piaţă dinaintea primăriei. Păşeau în haine duminicale cu bastoane cu nod şi cu pălării mari. Femeile în rochii cu falduri largi. Principele a locuit în vechea casă din colţ, cu ferestrele arcuite şi privdoare largi, pe lângă care fuge Uliţa Morişcă. Aştepta să depună jurământul în biserica gotică. In jurul casei aşteptau domni străini. Hainele lor bogate erau împodobite cu şnururi de aur. Pe şolduri săbii arcuite. Erau magnaţii grofi şi baroni din suita principelui. In curând corteglul princiar s'a îndreptat spre biserică. A trecut prin două şiruri de trabanţi, din miliţia oraşului. Centumvirii păşeau demni. Trompeţii cântau. Mulţimea striga: „Ura!" Dar principii nu s'au apropiat întotdeauna spre acest oraş din inima Daciei cu gând de sărbătoare. Mai adeseori cădeau porţile şi cetăţenii purtau sabia. Repede pentru apărare şi înarmare alergau locuitorii pe turnuri sau ziduri ca să distrugă pe duşman. In locul fanfarelor festive şi bucuria făcliilor suna puternic trompeta de războі. Fumul din sate era salutul de „bine venit". ce se da principelui. Uitate sunt

Ca martori mai vorbesc ruinele

ce au rămas.

Acum 150 de ani s'a clădit o „Hală de Mărfuri" în mijlocul pieţii. Compartimente cu prăvălii de tot felul. Găseai pânza simplă a ţesătorilor din Strada Brusturilor şi stamba scumpă turcească adusă din Orient pe porţile cetăţii. Hala de mărfuri a fost zidită în „centrul" pieţii, în urma unei duioase poveşti de dragoste între doi tineri patricieni. Părinţii lor se duşmăneau de moarte, dar tinerii continuau să cocheteze din ferestre. Fata primarului von Hannenheim nu vroia să se mărite decât cu acela pe care îl iubia. Şi acesta era tânărul von Heydendorf. Atunci primarul a hotărît ca să puie un zid despărţitor între ei şi a ordonat să fie clădită hala de mărfuri, pentruca tinerii să nu mai ţpoată „cocheta". O inscripţie spune că „această casă a zidit-o Domnul Primar von Hannenbeim, ca tânărul von Heydendorf să nu se mai uite în fereastră la fata lui, pe care o iubia, şi pentrucă bătrânii erau certaţi unii cu alţii".

Din hala de mărfuri îşi cumpărau rochii scumpe femeile patricienilor pentru a merge la petrecere în casa primarului von Hannenheim. Un olandez vinde azi îngheţată şi prăjituri acolo. Casa avea mulţi prietenі şi multă onoare. Pentru această serbare nocturnă, casa Domnului Primar era cea mai potrivită. Avea cinci odăi mari luminoase şi pivniţa plină cu vin. Domnul Primar era un nobil amfitrion. Ce mişcare în bucătărie: o sută cincisprezece „lichie" coapte şi „crafene" o grămadă. In odăi mese lungi acoperite cu feţe albe ca zăpada şi împodobite cu florі cu torte, cârnaţi şi vin. De abia s'a făcut seară şi oaspeţii au început să sosească. Din piaţa Mare veneau „domnii patricieni". Din Uliţa Lungă veneau domnii senatori, din Uliţa Blăjului lânarii, iar din Strada Grefilor. Strada Noroiului şi Uliţa Morişcă aproape că nu ma rămânea nimeni acasă, căci se simţeau bine la Domnul Primar. Pentru bătrâni era rezervat „lichiul" şi vinul, iar pentru tinerі se cânta un „menuett". Cum sclipeau lanternele în mâini. Veneau mai aproape. Luminile se clătinau încoace şi încolo. Păşeau grăbiţi prin întuneric, în frică şi bucurie şi se îngrijeau ca ghetele, ciorapii şi hainele să nu sufere de murdărie. Străzile încă nu cunosc gazul metan şi asfaltul. In schimb în acele trecute „vremuri bune" se trăia mai bine.

Sărbătoarea Sfintelor Rusalii umplea piaţa oraşului cu multă voie bună. In această zi, Românii lăsau amărăciunile din inimi şi se adunau la „maiaі". Toţi îmbrăcau straie curate. Românii din „Gropi" şi din „Angăr" mergeau la biserica de lemn dela „Isvorul Rece". Niste negustori braşoveni au zidit-o Acolo se afla şi Curtea Măierenilor. Păstorii din „Boari" şi Măierenii din Cartierul Morilor se adunau la biserica cu hramul „Inălţarea Domnului". Ascultau slujba religioasă. Clopotele sunau de ieşire. Cu steaguri, cu căpitanii vecinătăţilor şi cu preotii, poporul pleca în piaţă. Pe străzi păşeau falnic cu privirі agere şi frunţi semeţe, ca niste senatori romani. Nu te îndurai să iei ochii dela ei. Convoiul îl deschideau feciorii călări înfăşuraţi în năfrămi scumpe de mătasă şi încinşi cu treicolor. La urmă veneau carele alegorice trase de patru boi. Soarele cald de Rusalii stăpânea largul firii şi favoriza buna desfăşurare a „maialului".

In piaţă alaiul se înşira pe două rânduri. Bătrânii cu cămăşi albe, cu „boboul" pus pe umeri şi în mână un toiag frumos sculptat, stăteau înşiraţi pe margini. Femeile loc cu „legătoare" la cap. La mijloc treceau feciorii pentru joc.

Cu tite pe piept şi pe spate în formă cu

litera latină M. Lângă ei veneau fetele, păstoriţe şi măieriţe împobite cu cercei inele şi salbe de mărgele. Pe tâmple atârnau monede vechi, pe cap coroane de trandafiri, care te făcea să crezi că ai înaintea ochilor „Floria" romană. Incepea jocul de se cutremura inima pieţii Feciorii luau două fete, le treceau pe sub mână şi începeau să bată pământul cu pas înfrejt. In mijlocul lor cânta ţiganul din clarinet sau păstorul din fluer, ca un alt Apollo. „Invârtita". „Ardeleana". „Hăţiegana" erau jucate cu multă măestrie. Veneau la rând apoi „Călugării", care nu lipseau dela nici un „maial". Aici e patria călugărilor. Jocul acestora aducea aminte de răpirea femeilor Sabine. Romanii au făcut joc pe un munte către Sabineni La acest joc au venit şi femeile Sabinenilor. Feciorii romani le-au răpit şi dus în cetate. Jocul călugărilor simulează răpirea Sabinelor. „Vătaful" adună feciorii în cerc. Zurgalăii la opinci şi pene de păun în căciuli. Păunul la cei vechi era pasărea Junonei. O deviză a cavalerilor romani. Semn că trebuiau să aibă în minte gelozia femeilor sabine, care îi disprețuiau. „Mutul" călugărilor vorbea în ton femeiesc. In muzica vioaie şi ritmul fermecător începea jocul. O invocaţie ritmică spre a obţine dragostea. O manifestaţie de voie bună şi de plăcere. Călugării nici nu atingeau pământul cu picioarele. Sburau mai mult prin aer. Poporul privea la jocul sfânt. Piaţa căpăta haină românească nouă şi simţire viguroasă. Florі, cântece patriotice, costume naţionale, care alegorice împodobite cu frunză verde şi covoare ţesute de mâna harnică a măieriţelor, o pădure de drapele purtate de tineri, nădejdea neamului nostru. Toate aceste încântă ochiul şi inima poporului.

Convoiul se forma la loc şi pleca în Pădurea Câmpului, la locul unde-i zice „Vever". Acolo aşteptau rondurile gata pentru joc. Intindeau mesele şi mâncau friptură de găină, carne de porc, slănină şi ceapă. Plăcintele se serveau la urmă. Vinul nobil înveseliа inimile „apăsate". Fraţi legaţi în dureri şi bucurie. Berea nu se bucura de trecere în Tara Vinului. Cântau iarăşi muzicile. Feciorii începeau jocul în rondurі. Unul mai frumos decât altul. Striga de „mândra cu buze subţirele" şi de „ochii dragi". Chihotea pădurea Fierbea veselia şi dragostea în inimi. Poiana Câmpului aducea boare plăcută.

Amurgul cobora peste pădure. Atunci se spărgea maialul. Carele încărcate cu ceі mai bătrâni, coborau prin pădure. Tinerii veneau pe jos în strigăte de bucurie. Sunau tălăngile dela boi şi pocneau bicele. Convoiul se întorcea în piaţă cu mai multă strălucire şi mai mult avânt.

mai hotărât drum. Tineri şi bătrâni

se prindeau de mâini şi într'o înfrăţire caldă jucau hora, mare cât e piaţa. In mijlocul horii ardeau făclii de seu. Pe cer se aprindeau primele stele. Totul pleca apoi pe la case şi adormea în gând cu amintirea frumoasei zile.

Noaptea învăluia din nou piaţa. In tăcerea nopţii se auziau bătăile orologiului din Turnul Trompeţilor.

„Maialurile" acestea au turnat în inimile româneşti puterea de afirmare de-alungul anilor şi le-au făcut să simtă svâncnirile unor puteri nepătrunse, legate de mustul pământului, de verdeaţa ţarinelor şi de parfumul teilor înfloriţi în ziua de Rusalii.

Pe vremea aceea Domnii Primari ai „oraşului liber regesc" Mediaş aveau mai multă putere ca un ministru. Oamenii, care făceau sgomot în faţa ferestrelor primăriei, la târgurile săptămânale, se tocmeau încă pe acelaş loc. In fiecare Joi îşi deschid barăcile cu stofe şi ghete. Covoare şi broderii ţărăneşti atârnă pe pereţii clădirilor. Cerealişti, negustorese de fructe şi de ouă, cizmari, vânzători de oale, se întind din piaţă, până sub Promenadă. Intr'un colţ stau tocilarii, care ascut bricele ţăranilor. Le smulge un fir de păr din cap şi le arată puterea briciului. Dincolo „bobonţarii" vând floricele şi haiviţă cu nuci. Ghicitorul de noroc îşi trăieşte viaţa cu cobaiul şi papagalul lui. Unul, căruia i s'a deschis norocul mai mult, şi-a instalat pe masă un telefon şi o ţeavă de sticlă umplută de apă, în care un om de lemn pluteşte în sus şi în jos. Acest lucru pare pentru ţărani foarte curios. Le spune oamenilor că ar putea să vorbească cu morţii. Cerea să i se spună numele mortului şi ce limbă vorbeşte. După ce spunea acest lucru şi după ce primea taxa, punea aparatul în mişcare.

MÂNA

Omul închise, încet, ochii. Aşa cu ochii închişi, gândea. vedea. Vedea totul. Intreaga poveste. Greta se căsătorise cu el. După moartea tatălului ei avocatul Doneanu. Era săracă. Mama ei murise, de inimă rea, cum spune lumea, la o lună după pierderea soţului ei. Ce iubire covârşitoare unise aceste două vieţi aşa încât femeia nu putu să supravieţuiască morţii bărbatului ei! O iubire cum şi-ar fi dorit-o el însuşi, pentru el, pentru sufletul lui de infirm, pentru trupul lui schilav, ars de toate vâlvorile dorinţei. Atunci a intervenit el. Aducea un nume greu de trecut şi de racile şi o avere imensă. Mătuşa Gretei îi era rudă şi datornică. El dădea bani, dădea mereu, cu un zâmbet straniu în colţul gurii chinuite. Apoi încetul cu încetul îi arătase mătusei ei ceace doria. Nu cere nimic, nimic decât prezenţa ei. O cunoştea din copilărie. Fuseseră tovarăşi de joacă. Pe vremuri nu era bolnav. Răul nu apăruse încă. Moştenirea şedea ascunsă. jivină urâtă, perfidă, în văgăunile cărnii lui. Era prieten cu fratele Gretei. Ea avea o fetiţă suavă cu codiţe blonde, cu rochiţă scurtă, cu ochi verzi, adânci, miraţi, grei de întrebări fără răspuns. De atunci o iubise. Iubirea unui copil de 17 ani. De atunci purtase în inima lui imaginea ei, o urmărise, o vedea cum creşte, tot mai frumoasă tot mai străine, tot mai îndepărtată. După moartea tatălui ei, mătuşa Gretei îi vorbise de o căsătorie posibilă. Cercul se strângea, tare, dureros. Desigur. O va avea. Va trebui să admită. Fata s'a supus. Ah, de, ştia. Un sacrificiu. Atât. Cu atât mai bine. Oricum, dar să fie a lui...

Apoi a venit, că un trăznet, boala, moştenirea din văgăunile cărnii. A lovit în el, nevinovatul. Şi el va lovi în alţii. Zadarnică orice căutare. Orice, vindecare. L-au dus la Bucureşti, la sanatoriu. Ah! Plecarea aceea! Nenorocirea lui. In vreme ce paralizia lui progresa, ea cunoscuse pe altul. Sever Stâlpu! O, cum îl ura pe omul acela! Pe amândoi. Şi acum, ea, femeia lui, voia să îl lase. O chema iubirea. Hi, hi, hi! Iubirea. Şi el nu putea face nimic. O singură mână îi rămânea bună. Restul era mort. Nu mişca, nu putea vorbi. Doar mâna. De. Mâna asta! Semnul destinului. Instrumentul răzbunării.

Şi acum aştepta. Il aştepta. Il aştepta. Era singur. El şi baba. Câine credincios, doica lui, îngerul lui bun. Un zâmbet lumină faţa osoasă, aspră. Deschise încet ochiul. Singurul ochiu pe care era [illegible] şi gravă mai frumoasă ca oricând. E frumoasă pentru el gândeşte paraliticul. Vine să-şi dispute fericirea, să-şi capete libertatea. Greta înaintează un pas. Zăreşte, două puncte de jar, ochii bărbatului. Nu vede nimic. Nu are timp să vadă decât mâna lui, întinsă spre ea. In clipa aceia nu pricepe nimic. Dece ţine...? Nu are vreme să-şi continue gândul, retezat. Ceva rece şi simplu îi zăvoreşte gura, îi trece prin piept. Cade. Nici o durere. Un cerc strâns, mic, mărit mereu, ca undele rotunde ale apei în locul unde cade o piatră. Ceace nu pricepe mai întâi e zgomotul. Se... Il mai vede o clipă sau o eternitate, frumos zeu tânăr, ţinând-o, goală şi curată, în braţele lui... Sever. Frântură de gând răsare violent: iubire... îndeplinire. Işi vântură, clipă cu clipă viaţa. O miră limpezimea brutală, amănunţită, absurd de amănunţită a detaliilor. Copilăria. Se joacă în curte. Tata o ia în braţe. Are o haină cu dungi albastre şi mustăţi. Liceul. O sală de examene cu poza litografică a Regelui. Universitatea. Sala XVIII unde ţine Iorga cursurile... pe culoar sala de seminar a lui Evolceanu... Geanta Latină... scrie într'un carnet frecvenţa... Didemi şi thitemi... aorist, prezent istoric... Fratele ei cântă la vioară. Ea loveşte clapele pianului. Un pian Pleyel. Un cimitir. Tata e în cosciug. Un preot toarnă peste mort untdelemn şi vin. Cununia. Bea şampanie. In camera nupţială Paul o urmăreşte gol, hilar. Noaptea nunţii ei cu Paul! Oribil, oribil! Pijamaua lui aruncată pe un fotoliu are margini de mătase galbenă. Intâlnirea cu Sever. Sever îi sărută mâna. Apoi alte imagini altele. Prima lor noapte. Sever îi sărută, îngenunchiat în faţa ei, goală, genunchii. Alături de Paul. Se reîntorc. Priveşte absent ceafa voinică a şoferului. Vijelie de imagini disperate, precise, pipăibile... scrisorile lui Sever, plicuri albastre. Ultima scrisoare. Sunetul glasului lui. A deschis uşa. Paul are mâna întinsă spre ea. Unde? Gândul zăboveşte. Cât? Deasupra ei însăşi. Lumea se întunecă. Ce e asta! Cade. Se ridică Plutеşte. O perdea ce se lasă fără cruţare. Beznă. Nimic. Cercul se strânge, dispare, dispare. Se înalţă. Văltoare de fum şi de nimicnicie.

. . . . . .

Mâna întinsă trăsese primul glonţ. Femeia se prăbuşise retezat, moţăitec, pe covor. Ca şi când ar fi căzut, beată, desmetecă, în braţele celuilalt, în braţele lui, hihoti gândul infirmului, cu lucire de nebunie. In braţele celuilalt, repetă ecoul, spart şi vijelios, orbecăind zănatec între pereţii gândului. Atunci mâna urmări căderea trupului, degetul apăsă încă odată, mai apăsă odată. Trebue să moară, să piară aşa de mâna lui. Singurul lucru viu în trupul lui care poate dărui moarte.

Şase gloanţe ciuruiră trupul mort.

...Acum ţi-o pot da. Ţi-o dau. A ta. Primeşte-o. Ce frumoasă e! Vino. Dece întârzii să o vezi. Hi, hi. Gura se lărgi. Râdea. Putea râde. Ochiul clipi. Ploapele se chircіră, poartă peste suflet. Plângea. Cuvintele se îmboldiau, iureşe şi neputincioase, pe limbă. A murit. Moare. Nu mai este. Nu. O nălucire. El nu a putut face asta. Vru să urle, să strige. A făcut dreptate. Dreptate! Ce este dreptatea! Şi el, cum va mai putea trăi de acum înainte! Creerul e prins în cleşte de fier. Dece cade! Unde se duce? Un bărbat îngenunchiază lângă mototolul de carne moartă. Urlă vârtej în bezna lui. E noapte. Aşa de curând! Dece se face noapte! Aer, aer. Nu are aer. Vor să-i ia aerul. Simte, săgetat, durere cruntă în inimă, în creer, pretutindeni. Apoi o deslegare în adâncuri. Deschide gura. Strigă. Da. Reuşeşte să strige. Hohot de groază şi amestec de bucurie. Inţelege scurt, ignit, că e salvat, vindecat, redat vieţii. Incearcă să vadă. Să audă în clocotul organelor, crâmpee din viaţa dimprejur.

Cineva plânge, şopteşte molcom numele acela: Tutzy! Greta. Apoi înţelesurile de destramă. Cortina cade. Teatru de păpuşi. Trupul se prăvale în lături. In adânc. Nici o durere acum. E bine. Un legănat de doică. Cântec de leagăn se înfiripă de undeva, de departe. Noapte. Descătuşare.

. . . . . .

Sever auzi prima lovitură. Tresări; presimţi drama. Ceace făcu de atunci încolo, fu ceva automat, mecanic. Urmară alte cinci lovituri în vreme ce alerga nebun prin casa aceia mare, necunoscută. Unde? Repede. Pe aci. Găsi uşa deabia când ultima lovitură îşi ostoia ecoul. Intră primul, urmat de ceata de servitori inspăimântaţi. Se apleacă peste trupul moale. Îi luă capul în mâini. Ochii erau deschişi încă, limpezi, luminaţi, reci. Murise dela primul glonţ. Sever nu plânse. Nu simţea nimic. Nici măcar milă. Nici mirare. Nici propria trăire. Era o nălucire de viaţă fără substanţă. Ce se petrecea? De ce îi ţinea capul pe braţe? Şi lume multă împrejur. Işi auzi glasul. Îi şoptia numele: Tutzy. Greta. Mângâe acum fruntea. O mai chemă mereu, necontenit pe nume. Nu mai răspunde. Nu mai poate răspunde. I se pare că ghiceşte deabia acum un lucru uluitor, de necrezut. Moartă. Işi vede mâinile, încercuind protector capul. Se miră îndelung de existenţa mâinilor lui. O pată de cerneală mai stă încă, mică pe deget. Ochii Gretei sunt deschişi. Il privesc, ficşi şi albi, fără lumină, ochii de mort. Gol, numai gol! O lacrimă în colţul ochiului ei. Deodată îşi dă seama, alarmat că el încă trăeşte. Se loveşte de constatarea asta ca de un non-sens imposibil. Se convinge treptat că e adevărat. Sau era numai o amăgire. Murise. Işi aşezase trecutul, prezentul, viitorul, în albul fără expresie al ochilor aceia morţi. Ceeace era aci din el, era o convenţie. Un deget e murdar de cerneală. Ciudat! E mort totuşi şi el. Şi ochii ei sunt încă deschişi. Ii închide, cu siguranţa liniştită şi solemnă a propriei lui înmormântări. Se înmormânta singur în ochii aceia ce fuseseră viaţa lui şi nu mai erau.

Când se ridică (cât trecuse oare de când o ţinea pe braţe!) oglinda îi arătă un chip necunoscut. Era alb. Alb ca un vârf de munte trufaş, acoperit de nea. Puse, ajutat de servitori, trupul iubit pe o sofa. Apoi înţelese că are de făcut ceva. Lucruri absolut necesare. Se miră. Lucruri absolut necesare care trebuesc făcute, ritual ce trebue înfăptuit pentrucă e moartă. Şopti, aproape înveselit de amintire versetul: Lăsaţi morţii să-şi îngroape morţii. Atunci ceru, autoritar, simplu, o lumânare. Se lămuri că lumânarea e absolut necesară. Cum nu se gândise încă la asta. Işi auzi glasul şi nu crezu că vorbise el. Era un străin. Cine? Dar răspunsul nu-l mai interesa acum. Aprinse meticulos, cu grijă exagerată, lumânarea. Sărută mâinile ce se răciau. Nu gândia nimic. Reţinea imagini. Işi vedea mişcările înainte de a le face, le înregistra, odată înfăptuite, cu o râvnă aiurită de a nu uita nimic. Cad picături din lumânarea arsă. Biroul e de mahon. Sofaua poartă trupul ei. Rochia e mototolită. O îndreptă cu gesturi de devoţiune. Şterse cu grije vârful murdar al unui pantof. Aşeză un scaun alături de sofa şi trimise un om să anunţe autorităţile. Deabia atunci privirile îi căzură pe omul din jilţ. Baba se încovoaiase la picioarele lui. Plângea, scâncit. Cine plânge? Il privi. Capul atârna, moale, peste piept. Il ridică cu o sensaţie de scârbă, ca şi când ar fi atins o reptilă. Omul murise cu mâna încleştată pe revolver. Baba plângea. O privi ca pe o moluscă năclăită în mâl.

— Tu i-ai dat arma, nu?

Ochii fără expresie se înălţară, spre omul albit. Nu avu vreme să răspundă. O lovitură brutală seacă, o nemeri precis în moalele capului cu o icnire scurtă de bâtă. Baba se prăvăli. Apoi târâs ieşi. Se opri departe, în fundul grădinii, la fântână. Se auzi un pleoscăit înfundat. De undeva de departe venia întunerecul inserării: nepăsător, acelaş, încet; zvon de umbră peste tainele mărunte ale lumii.

Sever se aşeză pe scaunul de lângă patul veghei privind fix lumânarea ce pâlpâia. cu fum negru.

Rămase să vegheze, în linişte şi moarte, trupul.

Petru P. Ionescu

IARĂ ŞI IARĂ

Tot mai mult m'aseamăn diafanelor vânturi,
Tăcuta mea iubită. Pe-a lumii vioară,
Mâna mea lunecă peste coarde uşoară,
Adunând dintre neliniştі grelele cânturi.

In pustietatea asta stau singur. Incă,
Din înălţimi purcede ca un har să cadă
Amăgitoarea limpezime de zăpadă.
(O, lumina din jurul meu tot mai adâncă!

Aceeaşi, de dincolo de noi, armonic,
Printre frumoasele visuri, iară şi iară
Mă cuprinde ca o apă în fiecare seară.
Şi port în mine lumea ca o melodie.

Ion Şiugariu

NIMENI...

Nimeni nu va mai ajunge
Cu braţele, cu pleoapele,
Inaripatul dor al piscurilor
Prelungul fâlfâit al aripelor

Căci roi de vise cenuşii
Şi delicate fulgerări suave,
Urca-vor treptele spre noi.
Pace de-i, ori de-i război.

Acelaş sunt şi acum,
Infiorat după vrăjitul dor.
Fruntea-i obosită,
Pleoapele şi braţele mă dor.

Vladimir Cavarnali

Inceputurile Academiei Române

La 1 Aprilie, s'au împlinit 76 de ani, de când — în urma raportului făcut de C. A. Rosetti — se statuează chipul după care va funcționa „Societatea literară română", care, patru luni după aceea, adică la 1 August 1867, se va intitula: „Societatea Academică Română", pentruca la 29 Martie 1879 să-și schimbe titulatura în: „Academia Română".

Data de 1 Aprilie 1867 poate fi socotită ca una din sărbătorile de seamă ale culturii românești, căci dela ea se concretizează, reprezentată printr'un for suprem, nu numai unitatea noastră națională, ci și unitatea noastră culturală.

Intr'adevăr, printre cei dintâi membri ai Societății sunt prezenți cărturari din toate ținuturile locuite de români.

Astfel, din Transilvania sunt de față: Timoteiu Ciperiu, Gheorghe Barițiu și Gavril Munteanu.

Din Principatul Român: Vasile Alecsandri, Costache Negruzzi, Ion Heliade Rădulescu, C. A. Rosetti, V. A. Ureche, August Treboniu Laurian și I. C. Messim.

Din Basarabia: Alexandru Hasdeu, Costache Stamati și I. Străjescu.

Din Bucovina: A. Hurmuzache și A. Dumitrovici (înlocuit cu I. Sbierea).

Din Macedonia: Dim. Cozacovici și I. Caragiani.

Când, la 1 Aprilie 1891, se sărbătorește un sfert de veac dela întemeierea Academiei Române, secretarul general al ilustrului așezământ, Dimitrie A. Sturdza, rostea, între altele, aceste minunate cuvinte, care cuprind un mare adevăr și care merită cu prisosință să fie ținut minte:

„Să muncim și să încurajăm eforturile acelora cari se străduesc și gândesc pentru Români, pentruca neîncetat să fim în Orientul Europei un focar necontestat și înrâuritor de cultură, și pentru a întări convingerea întregii lumi că Românii sunt, la gurile Dunării, cei mai energici muncitori în domeniul științelor și artelor, cei mai neostenițI propagandiști ai civilizației".

Visătorul uitat: Traian Demetrescu

La 16 Aprilie se vor împlini 47 de ani dela moartea lui Traian Demetrescu.

47 de ani, în cari s'au strâns parcă 47 de veacuri de uitare, într'atât opera și chiar numele visătorului, sfârșit când de-abia depășise trei decenii de sbuciumată și tristă existență nu mai spun celor mai mulți aproape nimic...

Și, totuș, Traian Demetrescu a fost un poet, și încă unul dintre cei mai sensibili.

Că modul său poetic pare acum tare vetust, că însăși rechizita sa lirică e, de atâtea ori, de genul romantic cel mai afectat, — asta nu prezintă prea multă însemnătate. Cert e că vocația poetică se face prezentă în versurile „celui dintâiu poet al Olteniei" prin toate flautele sensibilității, că poetul și-a trăit poezia, că lirica sa e — cu un cuvânt la modă, — autentică.

Debutând la „Literatorul" lui Macedonski, care îi și prefațează cel dintâiu volum, („Poesii", Craiova, 1885), Traian Demetrescu a pus bazele „Revistei oltene", pe care a condus-o patru ani, dela 1888 la 1892.

Suflet cald, cu inima larg deschisă la durerile poporului, poetul a sprijinit din toate puterile revendicările mulțimii, într'o activitate gazetărească pe cât de chinuită, pe atât de generoasă.

In afară de volumul „Poesii", Traian Demetrescu a mai tipărit: „Freamăte" (versuri, 1887), „Amurg" (versuri 1888), „Evoluția în literatură" (1889), „Săracii" (versuri, 1890), „Cartea unei inimi" (1890), „Profile literare" (1891), „Intim" (poem în proză, nuvele, 1892), „Sensitive" (versuri, 1894), „Iubita" (roman, 1895).

Postum, au apărut: „Cum iubim" (roman, 1896), „Nuvele postume", „Priveliști din viață", „Aquarele" (poesii), „Simplu" (nuvele, 1896), „Nuvele și poezii" (1916), „Nuvele și însemnări" (1924), „Versuri și proză" (1924).

T. Radu

NOTE

D. prof. Alexandru Marcu

— semnează în *„Dacia Redivivа"* (an III, Nr. 3, 1943) un articol *„Carducci, poet al Patriei"*, în care calitățile scrisului prețuitului cercetător și îndrumător literar român apar într'o lumină și mai atrăgătoare.

Marele poet italian e surprins în ipostaze caracteristice vieții sale de luptător pentru Italia, pentru biruința ideilor sale de neînfricat naționalist, pentru idealul Artei, căruia îsi jertfit ardoarea anilor tinereții ca și vânjosia maturității. Dăm cuvânt dlui prof. Al. Marcu:

„Secolul XIX a fost o epocă de mari deslănțuiri, în care foarte rar personalitățile creatoare de noui valori s'au putut menține într'un echilibru care să le permită străbaterea întregului drum, pe aceiași linie. Formula „artei cu scop" moral sau patriotic le-a înobilat existența, dar le-a compromis uneori în fața Esteticei și a posterității opera poetică.

Pe de altă parte, preocuparea patriotică, dovedind o mentalitate modernă, putea contraveni, în cazul poeților romantici italieni, milenarei tradiții clasice.

Reprezentativ pentru întreaga rasă italină tocmai prin această forță de adaptare a unui ideal constant la diferite expresii și formule, Carducci a avut fericirea să dea țării sale o nobilă și autentică poezie, pusă în slujba unor nu mai puțin nobile și autentice aspirații, din care generațiile ce l-au considerat și îl mai consideră încă maestrul și îndrumătorul lor, și-au făcut însăși chemarea vieții".

D. prof. Al. Marcu întrunește astfel într'un mod remarcabil serozitatea informației cu puterea de sinteză, largă, limpede și definitivă.

„Balada zisă istorică"

— *se numește titlul cuprinzătorului studiu pe care d. prof. Dim. Caracostea îl publică în fruntea „Revistei Fundațiilor Regale" pe luna Aprilie 1943. Autorul se ocupă în studiul mai sus menționat de unele erori curente privind balada noastră populară, ajungând să ne înstreinăm nu numai de adevăratul spirit științific în cercetarea ei, cât și de dreapta intuiție estetică a baladei strămoșești.*

Una dintre aceste erori se cuprinde în însăși definiția lui V. Alecsandri în prefața poeziilor populare: „baladele sunt mici poemuri asupra întâmplărilor istorice și asupra faptelor mărețe"; astfel că chiar în balade care nu au nici un substrat istoric, cercetătorii cei mai reputați au fost îndemnați să caute un fapt anumit, care a putut să ducă la înfăptuirea ei.

„Cu acest fel de a vedea, afirmă d. prof. D. Caracostea, nu este de mirare că Alecsandri caută într'o excursie pe Ceahlău, balade despre Aurelian și Traian, după cum mărturisește în notele date la balada Dacia. Iar când în Plugușorul întâlnește „bădița Traian" acesta i se pare că este o amintire dela Traian".

Spre exemplificare d. Caracostea se folosește de balada Ștefăniță Vodă din colecția lui V. Alecsandri și o variantă cu același motiv din Gr. Tocilescu. Materialuri folcloristice, drept mărturie poporană.

Cu o linie sigură de interpretare, d. Caracostea urmărește realizarea estetică a bardului popular, cu mult superioară contrafacerii pe același motiv a lui V. Alecsandri; în balada acestuia din urmă, Ștefăniță Vodă acționează romantic, sentimental.

„In această formă se suprapun două concepții, două lumi, fără să se fi putut armoniza. Nătâng în tot ce face, Voevodul e înfățișat ca un suflet ales, călăuzit de sentimente înalte".

Balada poporană din colecția lui Gr. Tocilescu apare ca o operă trainic închegată, cu momente, trepte și tablouri bine construite.

Semnificația baladei este independentă de împrejurările istorice.

Subliniem această metodă de investigație deschizătoare a perspectivelor largi de care avem nevoe pentru a identifica creații autentice românești trecute sub tăcere sau ridiculizate de impresioniștii noștri de până mai ieri, primenind atmosfera lirică de azi cu tonifiantele creații populare.

Cum se resfrânge

— zbuciumul vremii de azi în sufletul tineretului român; ce ecouri nasc faptele de arme în conștiințele vitejilor de mâine? Vom răspunde cătând în întregime poezia *„Simbol"* de Bujor. cl. VII, publicată în revista *Tinerețea*, Ianuarie—Februarie 1943, Iași:

Te văd luptând ca'n basme, iubite camarad,
Cu ochii înflăcărați, cu arma strânsă'n mână
Și cazi ca un arhanghel răpus la Stalingrad
De focul bolșevic, de arma lui păgână.

Căzut-au două steaguri și s'au sfințit prin sânge
Vitejii legendari mureau strigând „înainte"
Zarea se înfioară iar soarele se stinge
Sub bombele de tunuri, se sapă largi morminte.

Acolo'n Răsărit ca voi vrem să murim
Imbrățișând toți arma și cu icoana'n minte
A unei Românii ce vrem să'i întregim
Hotarele ce plâng și drepturile sfinte.

Voi camarazi germani și noi români ca stânca,
Besna bolșevică din sânge și noroi
S'o împrăștiem! Dreptatea! Aceasta nie lozinca
Invingem ori murim! Am fost și-om fi eroi.

Te văd luptând ca'n basme iubite camarad,
Tu singur contra mii din hidra cea păgână
Ei te-au răpus.. Dar mâini din din nou la Stalingrad
In rând cu noi vor merge și cei de sub țărână.

Din „Dincolo de pădure"

— noul volum de poezii al d-lui Emil Giurgiuca, de curând apărut în editura Fundațiilor Regale desprindem acest sfârșietor *„Cântec de plecare"*:

Când va fi și carul meu să plece
Legându-mă'n lumina serii,
Inviați din somn mă vor petrece
Zânele și prichindeii verii.

Inainte de cumînecare
Cu făclia unei flori în mâini,
Peste ochi mi-or pune tămâioare,
Peste piept argint de pe fântâni.

Iar în mâini a rugă 'mpreunate,
Auriul soare prins în ramuri
Și ivit în har și puritate,
Nins, dutând în fiecare hramuri,
Mi-or suna izvoarele puțin,
Clopotele de argint vor plânge,
Vântul scrii scutura-va lin
Troienindu-mă cu foi de sânge

Și-or veni'n tânguitoare unde
Ierburile vinete ca seara,
Greerii și gâzele mărunte
Anânându-și de sicriu vioara.

Voiu simți, din negura subțire
Chipul lor desprins, apropiat,
Murmurând cuvinte de iubire
Și voiu fi puțin mai împăcat.

De curând

— vitrina librăriilor s'a îmbogățit cu nu nou volum menit să umple un gol, adesea ori simțit în străduințile de educare națională a maselor poulare.

Volumul sugestiv intitulat *„Desrobirea"* și semnat de d. *Octav Silvăneanu*, cuprinde pe lângă o piesă de teatru care a dat titlul cărții, o scenetă teatrală „Povestesc Vitejii" și materialul necesar pentru alcătuirea programelor a trei serbări școlare închinate Mareșalului Conducător, Eroilor Războiului nostru Sfânt și Ardealului.

In aceste timpuri când cea mai mare parte a dăscălimei noastre se află pe câmpul de luptă, puținii învățători rămași la catedră dispun, din cauza prea multor obligații ce le revin acum, de prea puțin timp pentru a putea, ei singuri, alcătui, în bune condițiuni, un program de serbare școlară care, după cum se știe, are o adâncă înrâurire asupra ridicării culturale a poporului. Volumul d-lui Octav Silvăneanu este, așa dar, bine venit.

Poetul George Gregorian

— semnează în revista „Gândirea" (Ianuarie a. c.) această *„Rugă valahă"*, pe care o reproducem întreagă pentru conținutul dens și armonia ei rară:

Tu, Țara mea, toată azur și livadă,
Frumusețe făcută sub vânturi de pradă!

Cât mai sunt, până bezna va fi să m'adulme
Aș vrea să-te văd pe întreaga ta culme,
Țară din cea mai viforoasă baladă!

Legănându-ți făptura din câte le-ai tras.
Să crești împlinită în proaspătul ceas,
Să ești din târârea nădufului surd!
Să-ți fluture părul în freamăt de sus
Și câte le ai în lume de spus
Să-le spui tare și scurt.

Pe zarea gemută cândva de cocioabe
Răsară-ți feciorii stejari și oțel
Din plaiul zidit cu strămoșii în el!
Să-i simtă păroasele Nordului labe
De-or mai fi să încerce vreodată
Pe-aici să se-abată.

Și veacuri de veacuri, în fosnet de foi
Și'n floare Te 'mbrace Mărinii și Dincii!
Și'n timp ce luminile noui
Vor pune pe Tine cununi și brățări
La jețul Tău frânte 'n genunchi, alte țări

Să-ți lege cureaua opincii!

Și tot mai cuprinsă în noul soroc,
La masa Ta grea de izbânzi, să ia loc
Vremea — gătită'n vecie.
Să sune ospățul și 'ntr'una să-ți fie
Paharele pline cu luciu de zale!
Și'n roată — năucă —, vrăjmașii de glie,
Gângănii să sbârnâe 'n razele Tale!
Aceasta e ruga ce zilnic o 'nchin.
Și'n crucea pe care cât pieptul mi-o fac
Cu brațul latin,
Apasă pe frunte străbunul meu dac!

In același număr

— al „Gândirii", la „Cronica mărunță", sub semnătura dlui Nichifor Crainic întâlnim următoarele calde rânduri despre poetul *Dumitru Olariu*, mort pe câmpul de luptă în Răsărit:

„A fost un tânăr poet: Dumitru Olariu. Și a murit departe, pe frontul de Răsărit după cum aflu dintr'un articol înfiorat și frumos, pe care d. Ioan Micu îl publică în ziarul constănțean „Dobrogea Jună". Cel care a căzut pentru gloria țării a fost, odată, colaborator al revistei noastre. După aceea l-am cunoscut la Constanța. Se încadrase ca naționalist, în mișcarea național-creștină, pe care o pornisem cu A. C. Cuza și Octavian Goga în frunte. Băiat foarte liniștit, nu mi s'a părut un combatant politic. Spiritul de luptă și l-a manifestat pe tărâmul literar, scoțând împreună cu Ioan Micu o revistă de poezie „Litoral", în format de prospect turistic, foarte interesant ilustrată de Cristea-Grosu. Ea n'avea numai particularitatea formatului, ci voia să fie, programatic, expresia lirică a specificului dobrogean, izbutind într'adevăr să-și creeze o atmosferă proprie din dragostea de fenomenele Mării și din exotismul peisagiului. Dumitru Olariu a tipărit în 1939 un prim volum de versuri „Crângurile cerului" de o factură uneori cam ermetică alteori cam greoaie, dar nu banală, în care se putea totuși străvedea conturul unei personalități lirice. Al doilea volum urmează să-l tipărească prietenii săi de vis și de luptă literară din Constanța.

Mocan poenărean de origine, adică din neamul oamenilor cari au staționicit străvechile legături românești dintre Munți și Mare, Dumitru Olariu a luptat și a căzut pe depărtatele meleaguri caucaziene, pe unde va fi regăsit urmele strămoșești ale îndrăzneților noștri oieri ardeleni. Ursita nepătrunsă va fi făcut ca țărâna lui să se amestece cu țărâna lor de pământ străin, peste care a știut să chiuie bravura românească. Rugându-ne pentru tânărul lui suflet de poet, să-i recităm strofa scrisă pentru altul, în care și-a văzut, poate, propria moarte:

Doamne, camaradul meu din dreapta
A tăcut deodată să mai tragă,
N'a mai luminat prin ceața vagă
Arma lui cea sigură și dreaptă.

Editura „Ofar"

— a tipărit primul caet din colecția „Eroi": „Noaptea de groază dela Majaki" de C. Panaitescu.

Scenele de război înfățișate aici sunt, într'adevăr, unice. Și cel care n'a avut prilejul să participe la furtul armatelor noastre împotriva armatelor bolșevice, instruită și înarmată diabolic are senzația unor fapte apocaliptice. Intâmplările povestite sunt fragmente dintr'o dramatică epopee care s'a petrecut la Răsărit și este încă în plină desfășurare.

Neamul a dat examenul de jertfă și de eroism în fața lumii întregi. Ne-o arată, atâta de real și de tragic, nuvela de război a lui C. Panaitescu, care nu poate fi judecată acum decât după faptele autentice consemnate aici atât de sugestiv.

Duhul dramatic al apocalipticului război dela Răsărit stăruie în amarele pagini ale nuvelistului. Și sunt momente acolo, care te fac să-ți frângi genunchii și să te rogi cu lacrimi de sânge pentru cei sfârtecați și înmormântați departe de pământul Țării.

O poezie

— semnată E. C. Crăciun, în ultimul număr al „Revistei Fundațiilor Regale", e o dovadă în plus că și inutilitățile literare pot fi tipărite în marile reviste într'o perioadă de oarecare confuzie critică.

Vina este a celor care se îmbulzesc să ne comunice suficiența freamătului vieții lor interioare, care nu este decât expresia plată a unui suflet plat.

Filozofia stă de atâtea ori alături de poezie într'o perfectă înțelegere. In cazul acesta armonia este stricată, fiindcă poetul trebue:

„... să lupte (încă) pe creste,
să învingă, să cadă, să aștepte".

„Lume"

— *se va intitula romanul d-lui Ion Marin Sadoveanu, dat tiparului zilele acestea.*

Din fragmentele apărute mai demult în „Revista Fundațiilor Regale" (pe atunci romanul se numea „Cartea lui Ion Sântu)— personagiile se conturează surprinzător de vii, evocarea e plină de savoare, imaginile se țes într'o minunată unitate de stil, farmecul povestirii întreține avid interesul lecturii. Aceste fragmente prevestesc în adevăr un roman de excepțională calitate, un film epic bogat în esențe care vin din adâncime și care nu se revelau într'o cizelată realizare.

Sensibilitatea poetului, forța de obiectivare a dramaturgului, bunul gust al omului de reală cultură, și-au dat — în romanul d-lui Ion Marin Sadoveanu — nu numai o fericită întâlnire dar și rodele, perfect rotunjite, ale maturității literare.

Scriitor care s'a exersat cu egală virtuozitate și prestigiu în variate genuri, d. Ion Marin Sadoveanu a abordat romanul după o experiență literară fructuoasă și grea de învățăminte.

Fresca sa epică, intitulată simplu: „Lume" credem că va mări turiși, mai mult decât însăși îmbogățirea și depășirea acestei experiențe, — o vocație autentică de romancier.

După ce poezia, teatrul și eseul avură în autorul— între altele— al „Cântecelor de rob", al „Mo-limei" și al atâtor studii și cercetări critice, un reprezentant de elită, romanul românesc își câștigă încă o adeziune de valoare.

O adeziune, fiindcă romane s'au scris și se scriu desigur destule la noi, dar romancieri avem încă destul de puțini.

Și cetitorii se vor convinge ușor de adevărul celor de mai sus. Nădăjduim că, și-lor și nouă — cum romanul „Lume" va apărea în curând — plăcerea lecturii integrale ne-o va aduce și pe aceea a unei integrale confirmări.

VITRINA LITERARĂ de Neagu Rădulescu

Mihail Drumeș apare cu un roman: „ELEVUL DIMA DINTR'A ȘAPTEA"

A apărut „CIULINII BĂRĂGANULUI" de Panait Istrati, ediție îngrijită de Alexandru Talex.

Paul Daniel va tipări „UN SATUL DE VIAȚĂ".

A apărut „ULTIMA ORĂ" de Const. Virgil Gheorghiu.

A apărut „SOLDATUL NEAȚĂ IN RĂZBOI" de Neagu Rădulescu.

A apărut „CARTEA BUNEI CUVINȚI" de dr. Const. Colonaș.

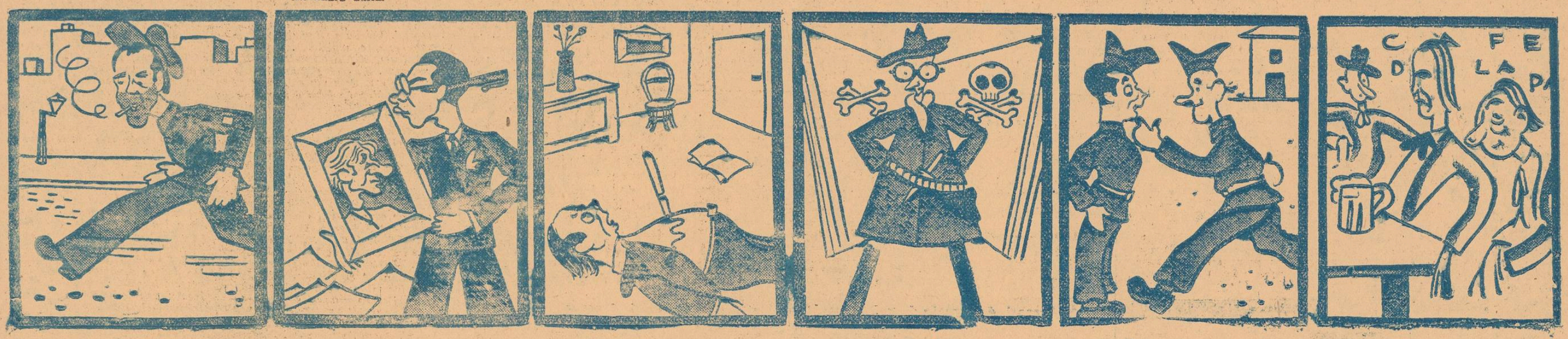

Autorul: — Am tras chiulul dela liceu, mă duc să cumpăr un roman de Drumeș dela anticari și până diseară nu mai ies din Cișmigiu.

Alexandru Talex: Ce vremuri, maestre! Am ajuns să umblu după un editor pentru cărțile tale ca și cum ai fi un debutant!

— Hehe! Dealtia după ce m'au pierdut, or să vadă cetitorii cine am fost!

Const. Virgil Gheorghiu: — Și dacă până la 12 nu-mi cumpărați cartea, vă arăt eu cine e șeful bandei „Cap de mort".

Fruntașul Neață: — Ce [illegible] Neagule pe grozavul cu cărțile și edițiile tale că văd că tot fruntaș ca mine ești!

— Eu cred că doctorul așa a scos cartea numai pentru noi ăștia dela „Café de la Paix"!

Societatea Națională de Editură și Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", București, str. Sărindar 5-7-9 (tel. 3.84.30) înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerțului București.

ANUL II Nr. 57 — 5 LEI EXEMPLARUL — 18 Aprilie 1943

BIBLIOTECA CENTRALĂ SIBIU

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

VIAȚA SATULUI TRANSILVĂNEAN

A doua carte apărută în colecția „Grai și suflet românesc", a editurii ziarului Tribuna Ardealului dela Cluj, este o culegere de povestiri inspirate de viața satului transilvănean.

D. Gheorghe Dăncuș, îngrijitorul colecției și autorul antologiei Versuri din Transilvania nordică **— condamnat de curând la 2 ani și jumătate de temniță pentru vina de a fi publicat în ziarul amintit poesia lui George Coșbuc, „Decebal către popor", — în cuvintele introductive asigură pe sprijinitorii din râvna cărora a apărut cea de a doua antologie, de recunoștința cetitorilor. In fruntea acestor sprijinitori scriitorul dela Cluj așează numele d-lui** Emil Hațieganu, **„pe umerii căruia — cum spune d-sa — a căzut greaua misiune de a îngriji de treburile neamului nostru de aici.**

In precuvântarea culegerii autorul remarcă trăsăturile distinctive ale satului transilvănean, fântâna care a adăpat proza scriitorilor transilvani dela începuturile ei. Un șir de nume de scriitori prejuiți odinioară de către cetitorii revistelor de peste munți, e scos din uitare cu acest prilej. Căci în afară de scriitorii iluștri pe care i-a dat literaturii românești Transilvania și pe care publicul întreg îi cunoaște, antologia de față aduce câteva nume uitate sau prea puțin cunoscute.

Dela Ioan Slavici, până la Ion Vlasiu, prea puțini dintre scriitorii antologoți se bucură de favoarea de a fi cunoscuți de toată lumea cetitoare dela noi. Iosif Vulcan **de pildă e cunoscut mai ales prin revista Familia și poate numai datorită faptului, reținut de istoria literaturii, că în această revistă, pe care o conduce 40 de ani, debutează Eminescu, cărula după cum se știe, îi schimbă numele de familie.**

Poet, povestitor, dramaturg, cronicar literar, informator cultural, Iosif Vulcan participă la mișcarea literară a veacului său, stimulând-o, încercând a-i umple golurile de veacuri. El e din rândul acelor scriitori care favorizează drumul artei adevărate. In opera lui arde o singură flacără: idealul național. Lui îi închină întreaga sa activitate. Timp de 50 de ani e singura năzuință pe care scrisul său o susține. Ne vin în minte versurile-i tânguitoare, adresate țării sale de naștere:

Crișană, țară sărmană,
Ești o jalnică orfană,
Ești ca 'n drum o biată saică
Tuturor la ușă, tuturor la calică,
N'ai un tată, n'ai un frate
Ca să-ți caute dreptate...

Poezia se sfârșește cu o rugăciune: să vie mirele, aiesul, mântuitorul. Ea anticipează așa dar idealul mântuirii la care aspira Octavian Goga în poeziile sale.

Cât e de fericită, așa dar, ideea de a oferi, cetitorilor pagina uitată a unor asemenea scriitori, precursori ai unității noastre, cum îi numește Octavian Goga.

Vasile Rauta-Buticescu e azi cu totul necunoscut. Numele lui însă circulă în Ardealul veacului trecut. Colaborator la Familia și la Amicul Familiei ce apărea la Gherla, el e la fel de pasionat de viața satului românesc, ca și acel apostol al școalei din Ardeal, scriitorul popular Ion Pop Reteganul, ale cărui sute de manuscrise dela Academie așteaptă încă tiparul, și pe care cartea dela Cluj îl așează în lanțul firesc al prozatorilor noștri. Zaharia Bârsan însuși e prea puțin cunoscut ca prozator. Ce să mai vorbim de Gheorghe Stoica, sau de Lucian Boicaș, scriitorul îndrăzneț care încerca în romanul „Năvălirî barbare" să înfățișeze viața neamului său din epoca legendară.

Mai cunoscut decât ei, foarte cunoscut în Blaj, e Al. Lupeanu-Melin.

Liviu Rebreanu, Ion Agârbiceanu, Pavel Dan și Ion Vlasiu, în afară de Ion Slavici, sunt desigur povestitorii care susțin nivelul artistic al antologiei. Dar, menită să pătrundă, la sate, prezența celorlalți, a căror viață a fost o luptă pentru viața țăranului din Ardeal—și aceasta nu ultă a o menționa prezentarea bibliografică a fiecăruia — cunoașterea lor e întăritoare. In drama pe care o trăesc Românii dela Nord, credința că satul e obiect de interes pentru scriitori, că scrisul lor cel mai sănătos din isvoarele satului se adapă, că ei înșiși își răsplătesc cu răvnă și iubire darul ce l-au primit din popor, — apoi imaginea vieții românești de altă dată, supusă aceloraș necazuri, solidaritatea dintre intelectuali și țărani, toate contribue la întărirea credinței că un popor atât de înzestrat, nu poate pieri, sub baterea unui val trecător. De aceea lăudăm pe inițiatorii acestei opere de o mare valoare națională. Căci azi se confundă în Ardealul de Nord în chip necesar, ca și altă dată, problema literară cu problema existenții naționale.

Emil Giurgiuca

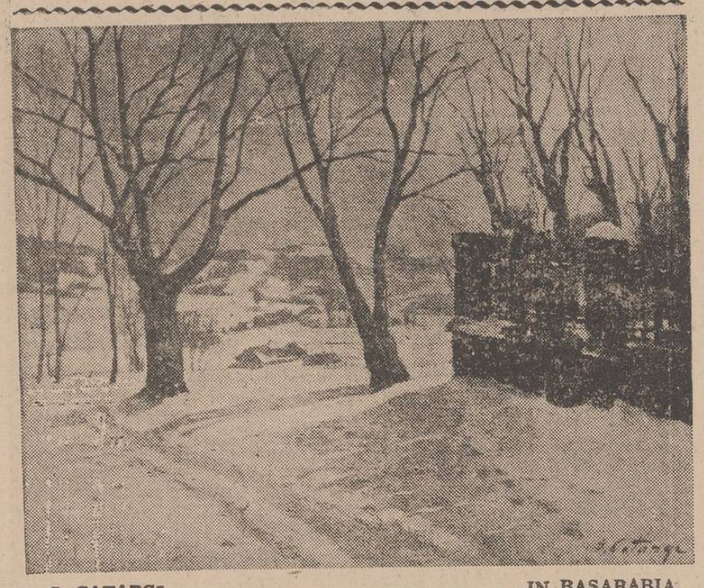

G. CATARGI — IN BASARABIA

AUTENTICITATEA MISTICISMULUI ROMÂNESC

Misticismul fiecărui popor accentuiază și reliefează structura sufletească etnică proprie. Dacă misticismul este numai un aspect al acestei structuri, el este însă unul dintre cele mai caracteristice, dintre cele mai lămuritoare. Lucian Blaga afirmase undeva că aspectul mistic se supune legii condiționărilor abisale, mătcii stilistice corespunzătoare. Noi continuăm însă să credem că aceste condiționări nu au largul spațiu al unor aumite forme de stil, ci corespund direct structurilor specific etnice.

O îndătinată obișnuință, devenită aproape loc comun, prin uz și abuz, a acreditat la noi convingerea că elementul mistic care intră, precumpănitor, în structura sufletului nostru românesc, este o influență, o adaptare sau și mai direct, o transplantare slavă. Față de această atitudine, datoria noastră este să ne întrebăm ce anume a luat sufletul românesc din misticismul slav. Și vom răspunde categoric: Nimic.

Sufletul slav plutește haotic în vastitate, desechilibru și obscur. Îmbătat de imposibil și de absolut, o aripă a lui se înmoaie în turburile orizonturi ale haosului și în zvârcolirile incertitudinilor. De aci spiritul permanent de revoltă, de paradoxal, de straniu, de răsturnare permanentă, de negațiune ridicată la rangul de principiu constructiv. Iată fălfâirea dureroasă și stranie a unei aripi. Cu cealaltă însă, sufletul imensităților slave se coboară în tăcerea fără zvâcniri în anonimatul amorf al gloatelor. De o parte, continuă revoltă și freamăt de altă parte completă și definitivă renunțare, acceptare, predare.

Dar e aci numai un aspect. Alături de el, analiza descoperă un altul cu mult mai caracteristic. Sufletul slav este o pendulare permanentă, o ceartă fără soluție între demoniac și Dumnezeesc, între Satana și Mântuitor.

Pe aceste motive de tragică proeminență se brodează misticismul slav. Sub acest unghiu, toate manifestările lui paradoxale se explică. Se explică și atitudinea de revoltă, ale cărei manifestări sunt vizibile atât în literatura rusă cât și în formele politice ale diferitelor doctrine de origină rusească dintre care cele mai puternice ni se par a fi nihilismul și anarhismul, în ordinea politică și socială și nevoia permanentă de noutate în ordinea religioasă. Ortodoxia pravoslavnică rusă, a cunoscut, singură ea, aventura răstălmăcirilor dogmei, mai mult, aceea a creerii de dogme noi cum ar fi de pildă sofianismul lui Florensky.

Rusia e patria ereziilor cumplite și a sfințeniei vijelioase a unui Dimitrie Basarabov, patria misticismului absolut, cu boare de sublimare în imposibil și absurd, pământul pe care se desvoltă toate sectele, dela cele mai subtile până la cele mai demoniace. Pe aceiași linie de viață, Rusia poate creia sfinți sau mistici dar aruncă dezinvolt, lumii înmărmurite fenomenul bestialității mistice a unui Rasputin sau a sectarilor magiei negre. Iar pe planul incarnărilor sociale, tot Rusia poate produce doctrina și practica teribilă și absurdă a terorismului sub care se dezvoltă comunismul. Și astfel este posibilă în istoria lumii brusca mutație dela formele sociale patriarhale dinainte de revoluție, dela o Rusie agricolă și țărănească, creștină, habotnică, pravoslavnică, la mistica exaltată a muncii fără obiect, a stachanovismului, a mașinismului și a industrializării. In loc de adorația cerului, adorația pământului, a materiei. In loc de creștinism ortodox, putința ateismului ridicat la rangul de principiu, de viață națională și statală. Rusia își ucide sfinții, își dărâmă bisericile, își extermină împăratul. Undeva, odată, la Corciergerie, Franța făcuse, sub insidioasa soaptă a francmasoneriei, același lucru, tăind solemn și lugubru capul unui rege nevinovat.

Și acum iată sufletul românesc. Dimensiunile lui sunt organicul, echilibrul, armonia și luciditatea. Aproape de izvoarele divinității, sufletul românesc nu are svâcniri de neliniște revoltată pentru că are certitudinile ordinei și ale absolutului. Pendulările lui, polarizările lui, despre care ani scris noi, primul, sunt semne ale unității organice. Românul trăește în ordine și în permanențe, în contact cu stihiile și cu poruncile transcendente, în chip firesc. Viața lui socială e fundată pe ordine și rânduială. Nicăeri nu există mase amorfe ca în văgăunile pustietăților asiatice. Pretutindeni masele sunt ierarhizate, armonice, cristalizate pe liniile de forță ale individualităților conducătoare. Poporul român realizează acest miracol al individualizărilor în colectiv în vreme ce poporul slav încarnează absurditatea concretă a colectivizărilor în individual. Acolo, frământarea între Satan și Dumnezeu, la noi acceptarea conștientă, lucidă, instinctivă totuși a dumnezeescului sub categoria Binelui și recunoașterea perfectă a Răului. Acolo, revolta ca factor prim de viață și tensiune, la noi imposibilitatea organică a atitudinilor colective de revoltă. Nicăeri, nici un popor nu a trăit mai viu, mai real, pe plan social, statal, expresia: Unsul lui Dumnezeu. Românul este monarhic, slavul este anarhic. Românul este ortodox în cea mai curată accepție a cuvântului, slavul pravoslavnic este, în fond, un neliniștit, putință de erezie și sectarism.

Ne oprim aci. Concluzia e inutilă pentrucă cititorul și-a făurit-o singur din comparația acestor două prezentări. A continua să afirmi mai departe că misticismul românesc, sufletul românesc, este contaminat de structura slavă, nu este numai semn al ignoranței, ci și o crimă de lése-națiune.

Petru P. Ionescu

G. CATARGI — INTERIOR

CĂRȚI POSTALE

I

Iarăși de-acum îngenunchez sub vrajă
Și mă înec în noaptea ce-ți port ochii;
Dragostea mea iarăși rămâne străjă
Când mă îmbăt dulci armonii de rochii.

Și iar mi-i drumul fără de hotare
Cu dorul călător spre-același casă
Și-asemeni cum pe 'ntinderea de mare
Bolta albastrul ei vrăjit și-l lasă,

In sufletu-mi cu primăvara 'n floare
Și 'n am'ntiri cu rodu 'n avuție,
Coboară cântul de privighetoare,
Pe inima ce ți-am robit-o ție...

II

Privind în ochii mari și dulci ași scri,
Ași scri sub vraja lor o carte 'ntreagă.
In fiecare slovă te-ași iubi,
In fiecare strofă mi-ai fi dragă.

Ași pune mlădierea ta din mers
In ritmul care cântă 'n orice vers
Din genele ce pleoapele animă
Ași toarce potriveală pentru rimă.

Așa, frumoasă ca o Cosinzeană,
Te-ași închega pe veci într'un volum
Ca să-mi rămâi în suflet ca o rană
Sau ca o floare plină de parfum...

D. Iov

DELA SUCCES LA DEPĂȘIRE

Omul nu este ceva dat definitiv. Omul are în însăși natura sa condiția unei creșteri continue, el merge către o realizare deplină. el nu poate trăi sub semnul unui gând mărginit. A-și fi sieși îndeajuns înseamnă a fi animal sau Dumnezeu; omul nu e nici una nici alta.

Omul reprezintă cea mai de sus formă a existenții de aci. Și aceasta este cu putință tocmai prin conștiința ce o are, prin năzuința care stăruie dincolo de ființa sa efemeră, prin setea de absolut prinsă în făptura sa înaripată.

Omului i-a fost hărăzit să se sforțeze către noui cuceriri, să se înalțe, să se caute pe sine în forma desăvârșită. De aceea viața sa este atât de dramatică și de frumoasă.

In epoca modernă omul nu și-a nesocotit îndemnurile încercând să se sforțeze în acest sens. Omul fiind capabil de progres s'a angajat pe acest drum.

Omul modern însă a privit progresul numai social și tehnic, a încercat un progres în ordinea materială și exterioară. De aceea a cunoscut numai cuceriri de ordin material, a crescut în sens spațial și obiectiv.

Ce s'a întâmplat însă? Ordinea de lucruri pe care încerca să o cucerească, realitatea pe care vroia să o stăpânească i-a cerut să meargă și să caute cu orice preț succesul. Omul modern însetat de progres a încercat și a cunoscut succesul.

Succesul are tocmai acest caracter de cucerire a lumii obiective, a stăpânirii lumii din afară, de dincolo de noi; de aci progresul în ordinea economică și social-politică. Omul modern, văzând un scop de obiectiv a făcut totul și pe toate căile ca rosturile sale să fie împlinite. De aci amoralitatea succesului și degradarea omului condus de succes. De aci nefericirea omului modern, stăpân al lumii materiale și progresist.

Succesului se opune depășirea care năzuește către o altă ordine și pe alte căi. Depășire înseamnă tot progres. dar un progres moral nu material.

Depășirea cere supunere totală și riguroasă, cere sforțare proprie care să poată însemna în realitate o adevărată cucerire. Ori acestea nu sunt cu putință pe plan extern, în ordinea materială. ci pe plan intern, în ordinea spirituală

Spre deosebire de succes depășirea nu cucerește încă un fragment de realitate care îl adaogă celei deja avute, ci atunci când se întâmplă o nouă cucerire în sens de depășire, deci în ordinea spirituală, nu mai poate fi vorba de adăogire ci de totală schimbare, prefacere a întregului (naștere din nou).

Omul veacului ce vine încearcă să se orienteze în acest fel și să-și întemeeze o nouă condiție.

Pe această cale omul va da piept cu dificultățile și le va învinge. Sforțarea sa va adânci sensul vieții și va face să crească toate roadele pomului său original.

Ernest Bernea

CEVA DESPRE TRECUTUL BASARABIEI

Drepturile românești asupra Moldovei dintre Prut și Nistru nu sunt numai cele de natură etnodemografice deci cele întemeiate pe argumentul de azi, de eri al netăgăduitei majorități românești în această provincie, ci se pot socoti de mare însemnătate drepturile istorice, pe care poporul român, ca popor băștinaș le are asupra acestui pământ de mai bine de 2000 de ani.

In toată regiunea carpatică și dunăreană, începând din antichitate și până acum câteva veacuri, neîncetat s'au perindat popoare dinnăuntrul sau din afara Continentului nostru, unele așezându-se vremelnic altele trecând doară în iureș năpraznic de năvălire nimicitoare, toate însă pierind în pulberea vremii, pentru a lăsa poporul băștinaș să-și reia firul viețuirii sale. Căci așa precum există legi ale firii și cele ale oamenilor, trebue să existe și o lege a pământului, ce se simte legat doară de oameni cari îi răscolesc veac după veac măruntaele pentru rod cari îl apără de scormoniri străine și cari după moarte își amestecă trupurile cu țărâna lui.

Trebue să existe legături strânse, imperceptibile chiar, între băștinași și pământ, căci pământul românesc nu a putut suferi de două mii de ani decât vremelnicia unor stăpâniri străine, deoarece rodul său a continuat să-l dea tot acelora ce-l lucrau și-l făceau să rodească și cari erau aceiași ce-și aveau înfipte rădăcinile nașterii creșterea și munca de viață și apoi întoarcerea morții tot în pântecul său uriaș.

Poporul român s'a odrăslit din populația antică și aborigenă a acestui ținut carpato-dunărean, altoită cu sângele latin al Romei imperiale.

Peste tot locul unde autoritatea romană s'a suprapus Ariei originare de răspândire a populației traco-dacice, s'a născut poporul român, care în acest fel nu a făcut decât să continue mostenirea lăsată în mod firesc de către traco-daci. Ori încă înainte de cucerirea Daciei de către Traian Dacii se aflau nu numai până la Nistru, ci trecuseră dincolo de el, până la Bug. Marele rege Boerebista stăpânea până la gurile Bugului la Olbia. Apoi în veacurile ce-au urmat, năvălirile de tot felul ce s'au succedat nu au putut nimici poporul român, format pe întinsul ariei sale originare. Dovadă că imediat după ce au trecut aceste năvăliri și în regiunea Nistrului au apărut organizațiuni politice administrative românești identice cu cele din Maramureș, cât și cu cele îndepărtate, din Munții Pindului și Thesaliei.

Mai pe urmă, când a luat ființă înjghebarea poporului român în organizațiuni politice mai mari, când s'a constituit principatul Munteniei, primii Domni Basarabii, alungând pe Tătari din Sudul Moldovei dintre Prut și Nistru, dau acestui ținut numele de Basarabia.

Scăpați de jugul năvălitorilor, Românii moldoveni se integrează ușor Principatului Moldovei care în acest timp ia ființă lângă Carpați. Dar de aci în colo timp de două veacuri și mai bine, sarcina acestor Români a fost dintre cele mai grele, căci lor le-a revenit misiunea națională, creștină și europeană chiar, de a fi grănicerii luptători pe frontul Nistrului împotriva lumii asiatice.

Astfel, după mai bine de un mileniu, Românii având posibilitatea de înjghebare politică și organizație militară puternică, pun Nistrul drept hotar între Europa creștină — ce începea să-și desvolte într'un ritm accelerat cultura și civilizația sa stagnate de incertitudinile Evului Mediu — și lumea barbară.

Pentru prima dată dela Decebal și Dacia-Romană băștinașii reușeau a-și relua misiunea încredințată lor de destinul immanent al istoriei europene.

Acei vestiți Codreni, Lăpușneni, Orheieni și Tigheceni au rolul la Nistru pe care-l aveau la Dunăre Muntenii și mai ales Bănățenii, și cei din acele districtus Olachales" din Sud-Vestul Transilvaniei. Astfel că la Dunăre împotriva Otomanilor și la Nistru împotriva Tătarilor, Românii își făceau datoria de apărători ai creștinătății în fața imperialismului religios politic și militar al Musulmanilor. Și faptul nu a constituit o sarcină ușoară. An după an, deceniu după deceniu puțin ajutați, Moldovenii dintre Prut și Nistru și-au măcinat forțele, au suferit pierderi, pentru ca apoi, după mai multe veacuri în locurile golite să se așeze populații străine, devenite între timp prin ciudățeniile istoriei megieșe.

Unde era Rusia în acest timp? Izolată de Europa, trăind sub forma unui Ducat vasal Tătarilor, Rusia viețuia și din victoriile luptătorilor Moldoveni împotriva Tătarilor și din flacăra mereu aprinsă a bisericilor și mânăstirilor din Moldova.

Se cunosc destul de bine împrejurările politice, care au adus Rusia întâi la Nipru apoi la Bug și apoi în urmă la Nistru, pentru ca dintr'un salt, cu totul nefiresc, să ajungă la Prut.

Legea pământului și drepturile poporului român au readus, acum 25 de ani Basarabia în cuprinsul firesc al României întregite. Iar azi Moldovenii din Basarabia și cei de dincolo de Nistru trebue să reia misiunea strămoșilor lor luptători de altădată, făcând din trupurile lor un hotar viu al Europei, împotriva celui mai mare pericol pentru creștinătatea europeană, dela năvălirea turco-tătară, împotriva bolșevismului cuibărit pe întinsul nesfârșit al stepelor euro-asiatice.

Dr. Horia Ursu

CRONICA LITERARĂ

EMIL GIURGIUCA: Dincolo de pădure (Poeme)

Fundaţia Regală pentru literatură şi artă, 1943, Bucureşt

Ciclul *„Cântarea durerii"* din recenta carte a poetului ardelean *Emil Giurgiuca*, intitulată *„Dincolo de pădure"*, ar putea constitui el însuşi o carte de sine stătătoare şi una din cele mai bogate ofrande lirice, din ultimul timp, pe altarul acestei unanime dureri româneşti. Faptul că poetul ardelean rodeşte — prin excelentă atunci când are în faţa lui o temă de unitate, de revendicare, înseamnă, din partea tinerilor scriitori ardeleni, continuarea unei tradiţii: Goga, Coşbuc, dar presupune în acelaş timp şi o sensibilitate mai puţin alterată, mai puţin înstrăinată faţă de marile dureri şi frământări ale pământului nostru. Şi, sub acest aspect contribuţia tinerilor poeţi ardeleni, cu inerentele exagerări, puţine de altfel, merită a fi elogiate necondiţionat, ori de câte ori va fi pusă în discuţiune. In capitolul prea puţinelor şi inerentelor exagerări, cronicarul literar trebue să vadă acele câteva stăruitoare încercări poetice ale unora, vrednice de stimă atunci când sunt privite ca reacţiuni politice, patriotice şi actuale, dar cari fiind lipsite de esenţă şi melodie nu pot da conţinutului rezonanţa marilor cântări, ce se cere în primul rând poeziei. Pentru că, presupun că suntem de acord, nu există poezie veritabilă şi poezie mai puţin veritabilă. Poezia este una singură.

D. *Emil Giurgiuca* face parte din acea generaţie a poeţilor de mare sensibilitate. Chiar dacă uneori, în versul său, cuvântul va lua tonuri de gravă mustrare, pentru sinceritatea cu care o spune, se cuvine să fie acceptat şi înţeles. Dela un capăt la altul al ciclului, care numără nu mai puţin de 34 de poeme, poetul nu-şi întoarce odată cel puţin faţa de la acel *miază-noapte îndoliat al ţării:*

Ci astăzi cântece de jale spune
Poetul aplecat să înţeleagă,
Spre miază-noapte şi spre soare apune,
Durerea Ţării s'o cuprindă 'ntreagă.
(Cântarea durerii).

Satule bătrân la ce te uiţi,
Mai ţii minte ţara noastră mare?
(Cântec de dor).

D. *Emil Giurgiuca* ştie să păstreze o notă de discreţiune, chiar în marile sale revolte şi îsbucniri, bicuitoare, adresate „mântuitorilor" şi „profeţilor":

Ziua s'apleacă spre seară.
La vetrele dragi vă gândiţi: nici azi şi nici mâine.
Mântuitorii umblă prin ţară,
Dar mântuirea nu vine.
(Aşteptare)

Profeţi se ridică pe mal să cuvânte...

Malul acesta se întegrează în poezia *„Septembrie"* unei văi de lacrimi şi dorurî de ţară. Prezenţa profeţilor îl provoacă. Intrebările poetului sunt grele, de foc, fără îndoială:

Ce spun aceşti lotri ce umblă prin ţară?

Pentru că, deosebindu-se de ei:

Azi toate câte le-am cuprins
In mine dorm ca'ntr'un rîrîm
Şi umblu ca un rug aprins
Prin mincinosul Rusalim.
(Cântec)

Poezia d-lui Emil Giurgiuca este şi *dinamică*. Ea reuşeşte să creeze în cetitor o identică stare sufletească trăită de poet în momentul transcrierii versului şi, fireste, să-l asocieze la marile lui frământări. Se va reţine, de mulţi poeţi, faptul că d. Emil Giurgiuca, deşi este ardelean, pentru a da în vers puternice sentimente, cum sunt: al ridicării împotriva nedreptăţii, al dispreţului faţă de cel ce a făptuit-o, al trezirei unei conştiinţe, pe care, dsa o crede amorţită, nu a simţit nevoia cuvintelor tari, scrâşnite.

Această amorţire cât va ţine,
Rămas-am oare doar un pumn de bruj?
Ci drumul vechi porneşte pe coline
Şi mânta fumegând spre Cluj, spre Cluj.
(Drumul)

Dela mustrări şi până la profeţizări nu-i decât un pas.

Ci de nu vom pune, focul mai curând

D. EMIL GIURGIUCA

Care să ne ardă, care să ne piară.
Praful s'o alege de ce-am fost visând
Şi'nnoroiul vremii te vei pierde, ţară.
(An rău)

D. Emil Giurgiuca este şi un mare poet al satului ardelean. Diviciarî poate fi şi un simbol, poate fi şi o realitatee. Dar poeţi ai satului ardelean sunt mulţi.

Ceia ce-l distinge de ceilalţi, este marea intimitate, aproape neîntreruptă dintre poet şi sat. In poemele sale, peisajul rustic, nu vine anevoie, chemat silnic din amintire, ca un decor de teatru provincial, ce abia se mai ţine.

In *„Dincolo de pădure"* cetitorul are certitudinea, că se găseşte împreună cu poetul, în Divíciarîi naşterei sale, gustând din plin, mireasma pământurilor şi a plaiului ardelean.

Pentru a 'ncheia, şi mai mult pentru poet, ne îngăduim să-i citãm şi preferinţele noastre, din recenta sa carte: *„Infricoşatul judeţ"*, *„Pe curtea lui Verde Impărat"* şi *„Rugăciune către nouă Iele."*

Pe curtea lui Verde Impărat.
Nopţi, zile dealungul, ciudat.
Stă mută o pasăre mare.

Boerii, curtenii se tem.
Apasă pe ei un blestem.
Nimic nu e 'n stare s'o alunge...

Pentru cel ce vrea să cunoască în ce măsură d. Emil Giurgiuca s'a depăşit, va putea să facă un popas în tinereţea sa lirică din *„Anotimp"*.

Emil Giurgiuca se găseşte în vârsta meşteşugului când între *consacrare* şi *moarte*, destinul l-a dus la cea dintâi dintre porţi.

Am vrea să fim printre cei dintâi care să-l fi spus.

Matei Alexandrescu

PARADOXUL „MÂNTUIRII" IUDEILOR

Ceeace îi caracterizează şi-i defineşte, în acelaş timp, pe iudei faţă de celelalte popoare este neputinţa lor de a participa la învierea lui Iisus. Cu alte cuvinte de-a experimenta drama însângerării de pe Golgota. Aici stă tot sensul metafizic al încertitudinei lor religioase şi istorice, cu atât mai mult cu cât au fost martorii *luminii de sus*. Când Iuda a dat pe Iisus în mâinile conaţionalilor săi credea, fără îndoială, că actul său are o reală justificare în faţa neamului iudaic.

Pentru aceşti vasali politici ai imperiului roman, Iisus nu înfăţişa adevărul şi perspectiva lor religioasă. Deaceea, când Iisus adus în faţa Sinedriului, a spus că El este *Dumnezeu*, toţi şi-au rupt hainele de pe ei auzind „hula". Era de altfel, ultimul efort de protestare în faţa adevărului însuşi. Dar Iisus le-a dat să înţeleagă, în repetate rânduri, că cine nu este cu el este împotriva vrerii lui Dumnezeu şi a destinului omenirii.

Cărările nu s'au netezit, glasurile n'au prins armonia celei din urmă rugăciuni de pe muntele Măslinilor.

In vâltoarea acelor frământări, când faţa senină a Mântuitorului prindea umbra suferinţii, Iuda Iscarioteanul şi-a dat seama, pentru o clipă, că nu-l el, întrebând conştiinţa despre cele petrecute. Arginţii s'au întors în mâinile nelegiuitorilor iar suflarea s'a stins în pieptul apostolului Iuda este reflexul cel mai clar al spiritului iudaic. Chiar şi ultima atitudine luată faţă de propria lui faptă constitue, pentru Biserică, un păcat ireparabil. Iscarioteanul în toate împrejurările vieţii lui, a fost obiectul unui paradox din care n'a putut să se salveze nici în clipa morţii sale atât de stranie. Iar paradoxul acesta va călăuzi, de-acum înainte, pe cel din urmă fiu de iudeu care poartă stigmatele suferinţii de pe Golgota şi ale blestemului lui Hristos, cu atât cu cât opera de mântuire a popoarelor avea să se facă în mijlocul unui neam care şi-a răstignit, în cele din urmă, propriul său Dumnezeu.

Când Iisus a spus: „Părinte, iartă-Le lor că nu ştiu ce fac", Iisus lasă să se înţeleagă că iudeii sunt lipsiţi de sentimentul unei grandorî religioase. Nici romanii timpului lui Pilat nu s'au arătat aşa de puţin cuprinzători ai unei misiuni pe care Hristos avea s'o îndeplinească pe pământ. Iuda, înainte de toate, era un raţionalist care mai credea în virtuţile neamului său ca în lumina unei stele, grupând în jurul său elemente dinamice pe a căror naivitate să se clădească, pe viitor, statul independent iudaic.

Se pare că vremea Maccabeilor surâdea întunecatului apostol al bunătăţii lui Iisus. Faptul că Iuda vinde, pentru 30 de arginţi, pe Iisus, înseamnă că acţiunea avea ceva ratat în ea. Revoluţionarul evreu recurge la un sistem meschin de a da în mâinile evreilor pe Iisus. El luptă împotriva lui, nu-l distruge prin puterea lui ci îl vinde. Atât. In lucrul acesta sălăşlueşte poate nemăsurata eroare în care se găseau atunci, ca şi acum, iudeii. Desnodământul aduce cu sine şi o încercare nu de a lămuri faptele cât de a le înfăţişa aşa cum au fost ele. Iuda se spânzură în apropierea loculuí unde Iisus suferea pe cruce pentru omenire. Suprimarea vieţii putea aduce tânărului ucenic apostat vre-o mângâiere, dincolo de hotarele acestei lumi? Poate numai faptul că îşi dădea seama că orice greşeală „mărturisită" îşi capătă o justificare de existenţă înaintea lui Dumnezeu.

Iuda a vândut pe Iisus. Şi-a recunoscut greşeala şi având certitudinea că va căpăta iertarea ceasului al unsprezecelea, a murit atârnând de o cracă.

Dar Iisus spune clar, tuturora: „Vaí de acela prin care se vinde Fiul Omului. Mai bine de nu s'ar fi născut." Cuvintele lui Iisus pun temelia acestui început de tragedie omenească în care spiritul iudaic a suferit şi va continua să-şi prelungească această agonie.

Iuda în cele din urmă şi-a luat, cu dela sine putere, viaţa. A călcat acest imperativ al lui Dumnezeu. De aceea fapta lui n'are nici un ecou în Biserică, în ceeace priveşte mântuirea lui. Iuda, şi cu el întreg neamul iudaic, va peregrina toată viaţa sub streaşinile amintirii anului când au răstignit pe cel care se născuse în mijlocul lor. Când şi-au dat seama era prea târziu.

Iisus răscumpărase păcatul celdintâi, redând omului fericirea, adică posibilitatea de a participa la mântuirea propriei lui fiinţe.

Căci sudorile de sânge au pîcurat pe inimile oamenilor în semn de acceptare a suferinţii Lui. Iuda va trebui să sufere până la urmă. Stările acestea nu sunt decât amintirea unor grele şi fără putinţă de salvare a greşelilor săvârşite odinioară în cetatea de lumină şi aşteptare a Ierusalímului. Blestemul lui Hristos prinde flori iar urmările vor fi cât se poate de grave.

Pribegia iudaică prin lumea de-acum nu aminteşte decât trecerea lui Iisus cu crucea pe umeri pe ulîţele oraşului unde se ridicase odinioară templul cel mai grandios din lume. Când Dumnezeu strânge mânia glasului şi rosteşte, omul este fără apărare iar povara acestor blesteme îl doboară la pământ. Insăşi existenţa acestui neam constitue o gravă eroare şi un permanent paradox.

Evreii vor pieri de dorul acela groaznic careí va măcina în căutarea propriei lor structurí, dându-le certitudinea păcatului săvârşit în persoana sărvrătitorului Iuda Iscarioteanul. Acum se poate observa, mai bine ca orí când, starea disperată prín care trece acest neam de năpârci în lumina noulor prefaceri sociale şi morale. Iisus a învins. Golgota este martora, de netăgăduit, a acestei sublime jertfe iar întunerecul îşi aşterne pânza de tristeţe peste sufletele celor care au tăgăduit odinioară.

Acesta este sensul metafizic al suferinţii iudaice. Ce stare înfiorătoare de lucruri, câte peregrinări, poate, prín lume. Istoria acestor oameni mai figurează pe filele vremurilor pentrucă existenţa lor este legată de Golgotă. Ce dureros e să constaţi că strămoşul tău a bătut, fără milă, cuiele răstignirii.

Acţiunea politică împotriva lor are, după cum se vede, o admirabilă justificare în istorie şi în faţa neamurilor. Ea scoate în evidenţă neputinţa unuí popor de a participa la ordinea spirituală a întregeí omenirí.

Ovid Caledoniu

CARNET DE POEZIE

LIRICA TÂNĂRĂ BASARABEANĂ

Poezia e ca un dans ciudat de echilibre riscante, ca un joc care alunecă între căduc şi permanent; — vreau să zic că între versul merituos, dar obişnuit, şi poemul care poartă'n armoniile sale germenul eternităţii, e numai un pas pe care poetul îl face de multe ori din întâmplare, printr'un incident care poartă totuşi amprentele unui efort interior.

Din pricina aceasta e o gamă deseori foarte ciudată nu numai în lirica unei epoci, ci chiar în înaripările purcese din aurăria aceluiaş poet: dela strofa silită şi numai aparent realizată, condeiul sare surprinzător de uşor la svonul autentic, când versul sună ca metalele valabile şi vorba străluceste ca luciul unor şlefuiri armonizate fericit.

E ca un fel de ruptură în însăşi linia creativă a poetului această trecere la valabil şi durabil, ca şi cum ceruri noui s'ar desvolta în oglinzile lui din adâncuri şi clopote inedite ar vibra în orele lui de tăcere.

Şi dacă situăm întâmplarea ca factor al ivirii unui svon inoitor în chenarul poemului, ne gândim la nuanţele de surpriză pe care le ia sentimentul creatorului în faţa unui vers iscat din nicăeri — un vers întreg care să vibreze independent, neasemuit cu nici o reminiscentă de lectură sau repetare, un vers armonizat surprinzător, reliefându-se din restul cuvintelor gândite şi ciocănite îndelung pe nicovala făuririei de taină.

In acest sens, lirica tânără basarabeană este stăpânită în momentul de faţă de o merituoasă participare la eforturi poetice; se pare că numărul poeţilor a crescut inviorător şi persistenţa lor intru poem marchează o grăitoare sârguinţă literară. Mai mult încă, fără îndoială că prin recompensele acestui efort iniţial, — se pot întâlni în versurile camarazilor mei de generaţie lirică sclipirile autentice ale surprizelor ivite din aureola unor nădejdi justificate.

Poate prea de vreme, dar numai în chenarul unor eforturi pe care trebuie să le purtăm alături şi dincolo de orice intenţie normativă, din moment ce cu toţii suntem sub semnul unei destoiníce ucenicii încă, — aş vrea să fac fraţilor mei basarabeni care mi-gălesc cuvântul pentru a-l transforma în poem, o invitaţie la o cât mai profundă şi mai gravă osârdie de a fructifica virtualele jocuri ale întâmplării care le aruncă între sboruri şi iluzii, sclipirea rară a versurilor deschizătoare de porţi în itinerarul navigaţiei lor prin poem.

Cred în tinereţea lirică a spiritului basarabean, pentrucă spaţiul de peste Prut cuprinde o atmosferă în care transfigurarea devine materială prin zările morganatice, prin imensitatea halucinantă a şesurilor pârjolite de flăcările soarelui şi bântuite halucinant de viscolele crivăţurilor copleşitoare.

Nu se poate ca dintre noi să nu se ridice poetul integral, poetul masiv pe care Basarabia încă nu l-a dăruit culturii româneşti.

Dar până la dânsul, noi — poeţii tineri basarabeni — trebuie să ne gândim la prezenţa care ni se cere în orchestraţia lirică a poeziei româneşti de azi; efortul liric de care vorbeam, trebuie dus mai departe, iar în plus — pentru integrarea versului nostru în accepţia majoră a liricei — trebuie să veghem asupra comorilor pe care trebuie să le desăşurăm, fructificându-le înţelept.

Pentrucă nu-i de ajuns ca poeziei noastre să i se atribuie epitetul „lirică basarabeană", ci trebue să dăltuim o poezie care să devină românească, printr'o circulaţie justificată şi prin valenţe majore.

Alexandru Lungu

PRETEXTE

CARAGIALE PE ECRAN

Marele comic a debutat, aşa dar, în cel mai popular gen al spectacolului modern: cinematograful!...

Oficiul Naţional Cinematografic a transpus pe ecran una din comediile lui Caragiale, „O noapte furtunoasă", încercând să redea teatrului caragialian marca ultra modernă a imaginei vorbitoare. Nu este primul film realizat cu artişti şi posibilităţi exclusiv româneşti, dar se poate spune — şi pe drept cuvânt — că este cel dintâi film valoros ca realizare technică şi ca viziune artistică din câte au încercat să ne ofere până în prezent studiourile noastre.

Despre filmul „O noapte furtunoasă" se pot spune, fără îndoială, şi cuvinte cari să nu corespundă totdeauna iluziilor celor ce au realizat acest frumos divertisment cinematografic. Pelicula pare, în primul rând, defectuos sonorizată, dar trecând peste acest amănunt secundar, ea comportă o seamă de calităţi asupra cărora nu ne-ar fi îngăduit să trecem cu vederea.

Dintr'un punct de vedere — şi anume al viziunii artistice care a stat la baza creerii lui — filmul „O noapte furtunoasă" ni se pare foarte izbutit, chiar dacă el nu se poate compara cu marile filme epice şi lacrimogene, cu exterioare şi cu „stele" cari fură atenţia spectatorului; ameţindu-l cu efecte eftine, în dosul cărora se ascunde o totală lipsă de gust şi de preocupări artistice. Dimpotrivă, filmul acesta a cărei acţiune e atât de bine dozată, cu o economie de exprimare surprinzătoare, poate fi clasat în rândul acelor încercări cinematografice cari, sacrificând gustului artistic interesele materiale, rămân cele mai interesante realizări în evoluţia unei întreprinderi cinematografice sau chiar a ecranului în genere. Ne-a amintit, „O noapte furtunoasă" de acele filme franceze cari constituiau încântarea noastră înainte de războiu, unde era vorba de evocarea unei anumite atmosfere pariziene de altădată, în petreceri şi baluri populare, cu şansonete demodate, dar fermecătoare tocmai prin aceasta, cu costume vechi şi cu aspecte dintr'o viaţă mai simplă şi naivă, dar mai liberă şi mai seducătoare, dinaintea ofensivei civilizatoare a technicei şi confortului modern. Vă mai amintiţi, cu siguranţă, minunata peliculă „Au Paradis perdu", a cărei melodie plină de nostalgii şi evocări, o fredonau toate buzele în timpul reprezentării ei. A fost unul din cele mai bune filme franţuzeşti de atmosferă.

Un film de atmosferă este şi „O noapte furtunoasă" al nostru. Din comedia sobră, cu o desfăşurare scenică atât de bine calculată — calitate proprie întregului teatru caragialian — regizorii filmului, d-nii Ion Cantacuzino şi Jean Georgescu, au izbutit să scoată o peliculă perfectă ca atmosferă, ca forţă de sugestie, ca decoruri, ca elemente de compoziţie care servesc acest succint basm comic al unei nevinovate nopţi de vară de altădată.

In general transpunerea operelor de un anumit gen în alt gen, nu a avut niciodată prea multe şanse de izbândă. Un roman dramatizat, sau o piesă de teatru romantată au părut totdeauna realizări factice, artificioase. Nu cunoaştem în afară de „Dama cu camelii" nicio bună piesă de teatru scoasă dintr'un roman, deşi mai toate romanele mari ale literaturii universale au încercat să fie dramatizate. Dacă însă teatrul n'a izbutit să transpună cu fidelitate un roman pe scenă, cinematograful a izbutit, adeseori cu succes să-l transpună pe ecran. In schimb însă, cinematograful n'a izbutit să transpună pe ecran o piesă de teatru. Motivele pot fi găsite uşor şi ele nu sunt puţine.

Ceeace ne interesează aici este faptul să constructorii filmului „O noapte furtunoasă", au izbutit totuşi să transpună pe ecran, într'un chip lăudabil, o piesă de teatru cu o acţiune cât se poate de concentrată şi fără o aglomerare de personagii prea însemnate. Din cele numai şapte personagii ale „Nopţii furtunoase", cineaştii noştri au scos o frescă socială completă, prezentându-ne viaţa unui Bucureşti pitoresc şi amabil dela 1876, cu tot farmecul şi toată poezia ei uitată. Nu trebuie să căutăm, sau să cerem o acţiune unui film ca acesta. Ceeace şi-au propus să realizeze autorii lui, el ne dă din plin — adică: poezie, atmosferă, culoare istorică, limbaj, comportări de caracter şi situaţii, în sfârşit tot ceeace era necesar pentru a readuce în viaţă — cel puţin în măsura în care cinematograful este mai aproape de viaţă — teatrul lui Caragiale care, la rândul său, primise tot din viaţă. Şi în această privinţă filmul „O noapte furtunoasă" este desăvârşit realizat. Scenele dela grădina „Union suisse" rivalizează cu orice producţie similară străină, tot aşa cum aspectele din mahalaua bucureşteană de acum 70 ani, sunt reproduse, până în cele mai mici amănunte, cu o grijă a construcţiei, cu un simţ al armoniei şi cu un gust artistic departe de orice vicii.

Vizionând filmul acesta, ne-am gândit o clipă ce-ar fi zis marele Ion Luca dacă şi el, după treizeci de ani dela moarte, l-ar fi revăzut pe naivul Rică Venturiano lungindu-şi gâtul peste ulucile Vetei, aşteptând consemnul Siţei, sau pe agramatul Nae Ipingescu explicându-i chestia cu „sufragiul universal" lui Jupân Dumitrache, cel care la „Iunion" îşi apăra onoarea de familist cu atâta înverşunare şi indignare prin aruncarea unor priviri ameninţătoare spre „coate-goale"-le aşezat în spatele său. Cu siguranţă că dramaturgul care îşi luase eroii de pe stradă şi-i aruncase între pereţii de carton ai scenei, s'ar fi amuzat acum cu poftă, văzându-şi din nou personagiile circulând pe străzile unui Bucureşti feeric, cu o atmosferă încărcată de taine şi ispite şi cu o lume trecută astăzi în zilele prăfuite ale istoriei.

Şi, amuzat, ar fi zâmbit şiret pe sub mustaţă, făcând uşor cu ochiul, ar fi dus degetul la tâmple şi ar fi exclamat afirmativ, în stilul epocii, în semn că e de acord cu viziunea regizorilor:

— *Rezon!*

Pericle Martinescu

CRAME BASARABENE

Acum podgoriile 's ruginite şi cramele sunt pline.
Prieteni mândri, cu ulcele 'n palme, încovoiaţi pe vine,
In şoaptă povestesc isprăvi cu brandturi, carabine,
Golind alene nectarul stors din carne de ciorchine.

Şi muşcă din pâinea presărată cu parfumate mirodenii
De undeva străbate ecou de clopot ca'n serile cu denii.
Şi din aroma vie pe care încet şi liniştit o bei,
Răsar, ca'n vis, întâmplări miraculoase câte vreí!

In faţa lor e un miraj de început de leat!
Pe mână, lângă cot, priveşti un semn culcat,
Jucând ca o magică lumină, răscolitor, nevinovat,
Te simţi acolo, lângă ei, încins şi vrăjit şi beat.

Spre Răsărit, peste învolburata stepă, arată o mână uriaşa de aici
Şi 'n jur, o diademă scânteie în taină, licurici.
Şi, îmbrăţişând vioara, dorul celor duşi îl zici.
Să hăulească măreţia şi frumuseţea noastră acolo şi aici.

Vladimir Cavarnali

GATA DE JOC

Ca mai întotdeauna am venit şi acum,
Mai senin decât cum sunt, mai gata de joc.
Mă chema câteodată o zare de fum,
Dar mă'nturna Primăvara la loc.

Câmpiile, mugurii, crengile cu sevă'n loc de sânge,
Toate le-am iubit şi dediţeii şi furtunile
Şi iarba cu gustul amar de parcă plânge,
Lângă toate mă simt bine cu minunile.

Intr'o zi de departe, poate din alt veac,
Se uita soarele printre oameni şi printre grădini
Şi era obrazul tău aşa ca o lumină pe lac,
Plin de tinereţe şi plin de primăveri fără leac.

Mâinile făceau semne, în freamăt, nerăbdătoare,
Condurul cenuşăresei îl umpluseşi cu nisip în alee
Şi era cald şi-l scuturai cu braţele de soare,
Iarăşi făcând prietenie şi iubirii şi semnelor înţeles să se apropie

Am venit copil, prieteneşte, gata de joc —
Cerul se umpluse cu larmă şi cu noroc,
Părea că uitase de el, de vânturi şi de primăvară,
Se juca lângă noi, cu tinereţea ta albă, şcolară.

Pe urmă, aşa, în fiecare an
Am venit tinereşte şi tu ca un copil
Zodiile toate le vindeam pe un gologan,
Numai mâinile şi ochii şi iubirea le luam cu noi.

Nu se ştie când ne-am despărţit,
Poate niciodată, nici acum şi nici pe urmă
Anii noştri n'au ştiut că poate să ne'ntoarne,
Să ne 'mpartă, fără dor şi fără urmă.

Şi ne-au dat o primăvară lungă, înaltă,
Păn' la cer de înaltă, nouă, plină de noroc,
Totdeauna, doamnă,
Gata de iubire şi de joc.

Neculai V. Coban

A sosit cu tine Primăvara

A sosit cu tine Primăvara,
Aţi bătut sfios, pe rând, în uşă;
Aveaţi mers şi chipuri de păpuşă,
Moţăind din cap un: „bună sara"!

Primăvara s'arătase bună,
Tu erai micuţă şi senină;
Primăvara plină de lumină,
Tu m'ai strâns încet, încet de mână.

Primăvara a îngânat tăcută
şi-a plecat grăbită către sat;
Tu, în inimă mi-ai aruncat
Gând sfios ce plânge şi s'avântă.

Ion Păun

Cântec de fabrică

Uzina fierbe ca o primăvară...
Pe strune de motoare şi curele
Arcuşul forţei scoate note grele
Şi-o frământată simfonie sboară...

Luceferii lui Edison aruncă
Pe monştri negri crinii de lumină...
Tac lucrătorii... Mâinile închină
Cucernic, trudă sfântă pentru muncă...

Stropit de noaptea păcurii vărsate
Ca un Mephisto în ceremonie
Mecanicul, motorul îşi îmbie
Şi inima uzinii bate, bate...

Iar rodul curge pretutindeni, râu,
De umple carul ochilor răsplata...
In truda asta'mi vine 'n minte tata
Alăturea de lanul său de grâu...

B. Frunte

POETUL EROU

Când s'a urcat pe creanga unei stele
Să-şi despletească tainele în vânt,
Nu-l mai duruse rana de şrapnele
Şi nu simţise dorul de pământ.

Il cunoscură îngerii din cer
C'au tăinuit cu el atâtea vise
Şi-au împărţit prin lanul de mister
Gândurile strânse 'n manuscrise.

Trăeşti 'n holda cântecului pur
Pe care l-a visat de atâtea ori,
Când se trudea o bucăţ de azur
S'adune într'a versurilor flori.

Lui Dumnezeu îi cade la picioare
Şi-l roagă 'n şoaptă ca pe-un camarad:
Să facă ţara încă-odată mare,
Pentru cei ce-au fost la Stalingrad!

Alex. S. Jebeleanu

NOROADELE SE RIDICĂ

Nuvelă de IULIAN VESPER

Un an se rostogoli greoiu, cu încordări din răsputeri, pentru înfiriparea oraşelor şi satelor pustiite. Bărbaţii pieriseră în lupte sau fuseseră luaţi în captivitate cu retragerea lui Sinan. Tineri de 15—16 ani se socoteau vrednici să ridice o gospodărie, să poarte grija câmpului şi să îngrijească de mamele lor văduve.

Lucrau în devălmăşie; truda le părea mai puţin amarnică.

*

In primăvara anului 1596, câmpurile arate mai târziu îşi dezveleau feţele întunecate, ce păstrau încă urmele cavaleriei turceşti; femei puneau cartofi; ici colo câte un băieţandru semăna cu mâna tremurătoare. El ştia că tatăl său care înainte făcea lucrul acesta, era bătut poate cu bicele în cine ştie ce ţară păgână; de multe ori strângea pumnul şi-ar fi vrut mai curând să aibă o suliţă sau sabie decât seminţele acestea, al căror rod nu-i putea fi de folos.

*

In acest timp, tineretul ţării îl înconjura pe domnul lor cu o dragoste, care nici când n'avea să şovăie. Vor muri arşi pe rug sau în temniţe rece zdrobiţi în chinuri sfâşietoare; ei vor avea mereu înainte imaginea dumnezeiască a lui Mihai în lupta dela Călugăreni şi se vor sfârşi cu gândul la el.

*

După retragerea Turcilor, Mihai Viteazul primi ajutorul făgăduit, dar cetele de ardeleni erau în totul neîndestulătoare. Veşti de mari pregătiri militare îi veniau din Tarigrad. Solii trimişi la Sigismund pentru respectarea angajamentelor, sau vrea să încheie pace pe care nu se putea bizui.

Ţinutul din Moldova se schimbase cu întronarea lui Ieremia Movilă, omul Tătarilor. Ştefan Răzvan muria tras în ţeapă după câteva încercări de a-l alunga.

Soliile trimise la regele polon şi la noul voevod al Moldovei se loviră de rezistenţa tenace, calculată a cancelarului Zamoyski, ale cărui planuri de anexări teritoriale, Mihai începea să le înţeleagă.

La sfârşitul lui Decembrie, Voevodul plecă însoţit de o mică suită de boeri, la Alba Iulia, ca să lămurească lucrurile, singur cu Sigismund.

*

După programul de festivităţi, aranjat în cinstea oaspeţilor, Mihai îl întrebă dacă nu are în vedere o expediţie de exterminare împotriva Turcilor, sau, vrea să încheie pace cu ei.

— Impăratul va decide în aceste chestiuni, răspunse surîzător Sigismund.

Mihai îl rugă să-l primească pe banul Mihalcea ca sol al său pe lângă Rudolf.

Tutela ardeleană cădea dela sine, îndată ce legăturile cu împăratul s'ar fi întărit.

Cu aceste instrucţiuni plecă solia lui Mihai la Praga şi rezultatul fu cel aşteptat.

In Iulie 1597, trimisul împăratului Erich Lassota soseşte aducând leafa trimestrială pentru 4000 de mercenari, călări şi pedeştri.

Mihai se putea socoti scos de sub suzeranitatea lui Sigismund.

*

In August, primi cu mare strălucire pe solii Sultanului, ce-i aduceau pentru el şi pentru fiul său Nicolaie Pătraşcu un firman de domnie, în care tributul obicinuit era redus la jumătate.

Deasemeni o lance şi un buzdugan, semnele puterii şi alte daruri scumpe.

*

1598. Primăvara.

— Blestemat neam de mueri, Bathoreştii, se călugăresc înainte de-a păcătui, zise Mihai când auzi de învoiala lui Sigismund cu împăratul. Acesta îl numise cardinal şi-i oferise ducatele Oppeln şi Ratibor în schimbul coroanei Ardealului.

Lucrurile se întorceau iarăşi pe dos.

— Oricum, împăratul ni-i mai de folos decât zănatecul de Jigmond, vorbi Radu Buzescu, întorcându-se dela vânătoare. Poate ne-or sporî banii şi-om avea oaste îndestulătoare.

Mihai frământa aceste planuri ce nu-i deschideau nici un luminiş pentru viitor.

Imperialii la Alba Iulia!

Dacă Rudolf l-ar fi înţeles măcar! Simţea vicleniа plesnind în fiece gest; lungile amânări cu plata simbriei nu-i spuneau destul?

Sigismund fusese amăgit ca să le dăruiască Ardealul; pentru cât timp?

Vechile lui dorinţi de a cuprinde Moldova şi Ardealul şi a le întoarce împotriva păgânităţii, cum îi cerea întreaga creştinătate de peste Dunăre, se risipeau în voia împrejurărilor.

*

La începutul lui Mai veni vestea că Sigismund abdicase şi predase Ardealul comisarilor imperiali. Totodată se pregătea să vină dela Alba-Iulia o delegaţie ca să încheie tratatul de suzeranitate cu Rudolf. Se întâmplă că voevodul suferi un accident la vânătoare, care-l ţinu mai multe săptămâni în pat. In întâmpinarea solilor trimise la Braşov pe logofătul Teodosie.

— Arată-le, îl povăţuise voevodul, că nu de bulecie, nici de necredinţă, am făcut învoială cu Turcii; ci numai că eram slabi şi neajutaţi de nimeni.

Nu noi am călcat datoriile noastre, ci acei creştini, care mai degrabă petrec în trândăvie şi jocuri, decât ne dau o mână de ajutor, iar când sunt [illegible] chiamă să-i sprijinim.

Să le spui comisarilor, că dacă om avea armată îndestulătoare, plătită la vreme, să n'aibă dumnealor grije că ne pricepem noi ce-i de făcut.

*

Teodosie îi întâmpină sub Piatra Craiului, la Bran şi avu cu ei convorbiri mai bine de o lună. Consilierul Pezzen, Nicolae Istvanhy şi episcopul Suhay fură găzduiţi în castelul german din Bran.

Dimineaţa aveau loc vânători: seara începeau pertractările.

Teodosie cerea leafa pentru 10.000 de ostaşi, se învoi în cele din urmă pentru 5.000, iar pentru alţi 5.000 împăratul sau comisarii să-i trimită oaste, sau să plătească leafă pentru ţinerea lor; vara, leafa întreagă şi iarna pe jumătate.

Mai obţinu ca în caz de mari primejdii arhiducele Maximilian să fie îndatorat a-i veni în ajutor cu oştile Ardealului.

Mihai în schimb se îndatora a-i respinge pe Turci dinspre hotarele Ţării Româneşti şi a veni în ajutorul Transilvaniei şi Ungariei, oridecâte ori nevoia va cere.

Deasemeni domnul şi fiul său Pătraşcu şi toţi urmaşii în linie dreaptă bărbătească, aveau să stăpânească Ţara Românească cu toate veniturile, drepturile şi hotarele ei, ca vasali ai imperiului, fără a plăti vreun alt tribut decât să dea în tot anul la împărăţie un dar de cinste după voia şi alegerea sa.

Religia şi biserica românească aveau să fie libere, ocrotite şi neatinse de nimeni.

*

Teodosie comunica zilnic prin curier cu Mihai Voevod la Târgovişte, a cărui rană la sold începea să se vindece.

Lua în desbateri alte chestiuni asupra cărora nu întâmpină nici o rezistenţă.

Astfel se învoiră ca împăratul să dăruiască domnului, oricare va fi, în Ungaria sau în Transilvania, o cetate cu veniturile destule pentru ţinerea lui.

Intâmplându-se ca Mihai şi Pătraşcu să moară fără moştenitori, Măria Sa Impăratul să întărească numai pe domnul ales prin învoirea obştească a boerilor şi a sfatului ţării.

*

In 5 Iunie, comisarii imperiali coborau din căruţe în faţa Târgovişteі, întâmpinaţi de Nicolae Pătraşcu, fiul domnului, cu oastea splendid înşirată pe trei rânduri, călăreţii strălucind de tinereţe şi îngrijire.

La castel îi primi voevodul. „De o statură nobilă, cu părul şi barba negre, faţă de culoare închisă şi severă, om dorităr de glorie şi viteaz", această impresie păstrară comisarii imperiali despre domnul român.

In ziua de 9 Iunie, în biserica Sft. Nicolae, Mihai Vodă jură credinţă lui Rudolf II-lea şi urmaşilor săi. După el jurară mitropolitului Eftimie şi boerii divanului.

Teodosie citi tratatul în limba română; episcopul Suhay în latineşte şi limba germană.

Voevodul iscăli, apoi consilierii imperiali plecară.

Inainte de a pleca, Mihai primi 17.000 de fiorini ungureşti pentru pregătirile de război; 10.000 în monedă, iar pentru cei 7.000 i se oferiră un inel cu diamant mare şi alte 37 de diamante mai mici.

— Sigismund mă vrăjmăşia, când mă ajuta; împăratul ştie măcar care-i folosul, chibzuia Mihai după plecarea comisarilor.

*

— Sigismund în Ardeal, vesti pe domn, Radu Buzescu într'o dimineaţă de August, intrând cu calul spumat în curtea castelului. Ungurii şi dieta dela Turda l'au numit iar principe; comisarii imperiali sunt arestaţi.

— M'aşteptam, spuse calm voevodul. Pe un nebun îl legi. Ungurii şi l-au făcut domn. Să vedem ce-i de făcut...

Iarăşi planurile se învălmăşeau. După tratatul cu Rudolf se aştepta atacat de Turci. Sigismund părea că vrea să încheie pace cu ei.

In aceiaşi săptămână trimise soli la Maximilian, înştiinţându-l că mai degrabă va izgoni pe Sigismund decât să-l lase să încheie pace cu Turcii.

Mihai îl ameninţă pe Sigismund că, dacă se înţelege cu Turcii *„itl voi ti eu în loc păgân şi turc destul"*.

Dela Maximilian primi deslegare, astfel că pregătit aştepta mersul întâmplărilor.

*

Turcii se îndreptară împotriva Ardealului, asediind Oradea Mare. Mihai trimise în ajutor 1500 călăreţi în frunte cu Aga Lecca.

Cetatea rezistă o lună fără să cadă în mâinile păgânilor. Ca să le slăbească înaintarea, Mihai cu vechii lui tovarăşi de lupte, Buzeştii şi Calomireştii, se repezi peste Dunăre. Numai erau gloanţele ce-l urmau acum, ci o armată de archebuzieri, deprinşi cu marşuri lungi.

Avea iar zările largi înainte, oraşe pe care le cuprindea, oşti turceşti răpuse de aspra lui vitejie.

Astfel căzură Nicopole, Vidin şi Cladova.

Intr'o încăerare un turc îi împlântă hangerul în piept; domnul îl scoate cu mâna şi-l rupe; fraţii Buzeşti îl scapă teafăr din mijlocul Turcilor, Pustieşte Rahova, Florentinul, Plevna şi Vraţa; din toate părţile, popoarele creştine aleargă sub steagul său verde.

— Dacă îmi ajută Dumnezeu, la primăvară suntem sub zidurile Adrianopolei.

Note de pe front

D E N I I

de ŞT. A. COSMA

Undeva..... departe...
...A fulguit la geam o creangă de cireş şi şi-a risipit pe sineliul cerului albul petalelor?... Şi-au scuturat clopoţeii zarzării copilăriei?
...Cling.... cling.... cling...
Copilăria cu zurgălăi. Lumină.
Vânt de primăvară pesto dealuri înverzite, pe care se sbenguesc mioare albe, negre, cafenii....
Cling... cling ..
Primăvara cu soare, scâncet de cocori şi cu pluguri curmezând pieptiş dealurile pentru a smulge aromă proaspătă şi caldă de ţărână...
...Cling...
Inserare moleomă învesmântată'n boare de răcoare. Din hogeacurile dela căsuţele satului fumul se înalţă domol, ca o litenie, împrăştiindu-se în alburiul cerului.
Apoi s'a făcut linişte, linişte....
Au uitat şi câinii să mai bată după trecătorii stinsheri.
Toc... toc... toc...
...Bang...
Glasul săltăreţ al toacei se resfiră ca nişte bile argintii din turlă, peste toate acoperişurile, punctat de limba greoaie a clopotului, iar în bisericuţă lumânările şi candelele se aprind una câte una, îmbiind şi urând bun sosit credincioşilor.
Seară de denie.
Copilărie, mieluşei, primăvară, bunica îngenunchiată în pridvorul bisericii, uitată acolo lângă lumânărelele aprinse de sufletul morţilor.
...Toc... toc... toc...
Din strana dreaptă a altarului glas de om a prins aripi de heruvim.

— Cămara Ta Mântuitorul meu

O văd împodobită
Şi îmbrăcăminte nu am.

O seară, două, trei, şi...
Cerul se frământă vânturat ca de iasme.
Pe trâmbe de nori au încălecat parcă toate sufletele morţilor şi — dela răsărit spre apus şi dela apus spre răsărit, spre miază-zi şi spre miază-noapte — aleargă... aleargă...
Tata şi-a îmbrăcat hainele de sărbătoare şi mama trudeşte din greu cozonacii.
In biserică au isvorât sute de luminiţi şi printre palele de tămâie adie arome de primăvară.
Răsună bolta de cântări cari îţi înmărmuresc sufletul...

— ...Primăvară dulce,
Fiul meu cel dulce,
Frumuseţea unde ţi-ai pus?
Lacrămi învesmântate în soarele bucuriei. Renunţare şi jertfă.
Sublim.
Drum anevoios, scrijălat de spini, aşternut cu marea taină a credinţei.

Copilărie. Seară de denie.
Primăvară.
De undeva, de departe, s'a scuturat un zarzăr la fereştile sufletului şi toaca amintirilor bate, bate...
Oare unde sunt eu?...
Cel de lângă pulpana mamei?...
...cel vânturat în bulboanele mocirloase ale dragostelor deşarte, sau cel de acum încleştat în frământarea dintre moarte şi viaţă — numărându-mi răsuflările — cu sufletul înmiresmat de adierile fragede ale unei iubiri îndepărtate?...
...Primăvară dulce,
Fiul meu cel dulce,
Frumuseţea unde ţi-ai pus?

1 Aprilie 1942, Pavlograd.

VECINII MEI

Am făcut războiul trecut într'un regiment dobrogean.

Multe neamuri străine, alcătuiau regimentul nostru: turci, bulgari, ruşi adevăraţi şi lipoveni.

Toţi s'au luptat bine, şi mulţi dintre ei, şi-au lăsat oasele, pe piscurile munţilor, în Carpaţi, la Căpăţâna porcului, Susai, în Transilvania iubită, până dincolo de pusta ungară, şi pe malurile Tisei.

Ii îndrăgisem pe toţi, dar cei mai aproape de inima mea, erau lipovenii.

Când pomenesc numele de lipovan, parcă văd înaintea ochilor nişte oameni voinici, cu umerii laţi, înalţi de doi metri, cu bărbi mari, ca nişte mături şi ochi albaştri de copii.

Resfiraţi pe malurile lacurilor, ale Dunării şi ale Mării Negre, ocupaţia de predilecţie a lipovenilor e pescăritul.

Cu luntrile lor uşoare şi negre, străbat pustietăţile Deltei şi prind, în fiecare an, zeci de mii de kilograme de peşte, pe care-l aduc de la depărtări mari, la punctele de desfacere, aşa numitele Cherhanale.

Pe ţărmurile Razelmului şi dincolo de Portiţa, unde Marea se leagă cu acest lac uriaş, ei pornesc la vânătoare de moruni, nisetru, în largul mării, la zeci de kilometri de coastă...

Zile întregi, în luptă cu marea, pe furtuni îngrozitoare, sfidând moartea, se avântă îndrăzneţi în abisul prăpăstios al valurilor.

Mulţi din cei plecaţi n'au să se mai întoarcă niciodată la căminurile lor, iar acasă lipoveanca, cu o jumătate de duzină de copii, va rămâne să plângă şi să facă pomeni pentru cel dispărut.

Părăsind Dobrogea, după aproape un sfert de veac, întotdeauna mi-am adus aminte de ei.

I-am descris în nuvelele mele, şi i-am iubit pentru devotamentul lor faţă de Ţară şi Rege.

Şi iată că, aici, în Chişinău, împrejurarea a făcut, că printre vecinii mei, din marginea oraşului să am o familie de lipoveni... Nu sunt pescari, căci n'au unde pescui; în schimb fac agricultură şi mai ales seamănă harbuzi.

Când am plecat în refugiu, acum doi ani, ei m'au petrecut cu lacrimi... Sentimentele lor de multă sinceritate m'au urmărit multă vreme...

La întoarcerea mea acasă au fost cei mai săritori la nevoile mele, deşi şi ei erau aşa de amăraţi.

Căci bolşevicii le luaseră tot, şi-i aduseseră în sapă de lemn. Goniţi de furia celor fără de lege, fugind luau icoanele cu ei şi se ascundeau prin păduri şi răpi şi acolo, improvizând, la umbra copacilor sau în gropi, locaşuri de rugăciuni, se rugau Domnului Isus ca să-i izbăvească de păgâni.

Aşa au trăit lipovenii, anul de prigoană. Un an de muncă cinstită a fost de-ajuns ca să refacă ceva din gospodăria strivită, după reîntoarcerea noastră.

Acum câteva luni, într'o zi de toamnă, pe o dimineaţă plină de strălucire, m'am pomenit chemat în casa vecinului meu, lipovanul Cereviatov... Lipovanca lui, o femeie zdravănă ca un jandarm, mi-a eşit înainte şi m'a poftit în casă.

Mare mi-a fost mirarea când am intrat...

Intr'o odaie curată, cu lăghicere pe pereţi şi portretul Regelui nostru şi-al Mareşalului Conducător, ardeau două candele, iar în faţa răsăritului un adevărat altar cu chipurile tuturor sfinţilor, având în mijloc puternica şi melancolica figură a Mântuitorului nostru.

O lume necunoscută pentru mine: Lipovence bătrâne ca barizuri albe pe cap şi lipoveni bărboşi, îmbrăcaţi în costumul lor tradiţional, în frunte cu preotul Haritonov, aşteptau începerea rugăciunei...

Nu era zi de sărbătoare şi nici după legea lor lipovenească nu ştiam ce eveniment sărbătoresc. De aceia aşteptam cu linişte desfăşurarea serbărei.

Preotul Haritonov făcu trei cruci, se aplecă spre icoane şi, toţi de faţă, femei şi bărbaţi, îl imitară, aplecând până aproape de pământ capetele şi închinându-se.

Apoi, rugăciunea începu lină, duioasă, cu accente profunde de imnuri de slavă către Cel A tot Puternic.

Când preotul întrerupea pentru o clipă rugăciunea şi-şi făcea semnul crucii toţi îl imitau, în acelaş ritm, ca la o comandă.

Apoi, glasurile se înălţau în cor, mai melancolice, mai duioase şi pline de slavă, prin ele strecurându-se, ca nişte muzicuţe dulci, vocile aducătoare de mângâiere ale lipovencelor..

— Pentru Regele nostru iubit... Mihai I,... rosti deodată, solemn, preotul, Mulţi ani. Trăiască...

Şi corul răspunse.

— Pentru Mareşalul nostru Antonescu... Mulţi ani.

Corul răspunse iarăşi.

— Pentru soldaţii români, ca să învingă diavolii, dă-le, Doamne, sănătate şi putere.

Şi corul răspunse din nou cu acelaşi suflu, plin de mângâietoare înviorare.

Când rugăciunea se termină, gazda ne pofti pe toţi într'o odaie alăturată, unde era întinsă o masă mare, încărcată cu mâncăruri de tot felul: recituri, friptură de gâscă şi nedeslipita votcă... Preotul binecuvântă masa şi paharele cu votcă se umplură pe dată...

In timpul mesei preotul Haritonov îmi povesti cum a stat ascuns într'o pădure, din ţinutul Orheiului.

Acolo îşi făcuse un bordeiaş sub pământ, acoperit cu frunze şi crăci, ca să nu fie descoperit.

Ziua şi noaptea se ruga lui Dumnezeu...

Un pui de lipovan îi aducea deale mâncării şi-i povestea ce s'a întâmplat prin sate...

Şase luni a stat ascuns de frica diavolilor.

— Credeaţi că ne mai întoarcem? îl întrebai eu.

— Da, îmi vorbi el... Puterea lui Dumnezeu mi-a vorbit.

— Şi cum s'a întâmplat asta...?

— Să vedeţi... răspunse preotul, mângâindu-şi barba albă... Era în a şasea lună de când trăiam sub pământ ca schivnicii... Şase luni sub pământ şi nu ştiu dacă de zece ori am văzut în vremea asta lumina soarelui.

La lumina unei candele, citeam rugăciunile sfinte şi mă rugam lui Dumnezeu pentru mântuirea norodului... şi-a mea.

Ştiam că, dacă mă vor descoperi, moartea în chinurile cele mai mari mi-e sfârşitul...

Iarna auziam lupii cum urlă în pădure şi epurii cum ţipă cu glas de spaimă...

Odată chiar m'am pomenit în vizită cu un epure spăriat, care se vede că fusese urmărit de vreo vulpe.

— Spuneaţi că eraţi sigur că ne întoarcem...

— Despre asta voesc să vă vorbesc, — întări părintele, ciocnind paharul plin şi făcându-şi cruce înainte de a bea.

Eu îl imitai.

— Să vedeţi, vorbi el, făcându-şi cruce şi ridicând privirea spre icoana din perete. Slăbisem, în ultima vreme, şi chiar simţeam o mare durere în partea stângă a pieptului.

Mă rugam lui Dumnezeu să nu mor aşa ca un câine, fără să pot primi sfânta împărtăşanie din mâinile unui preot de-al nostru...

Şi iată că, aşa bolnav, m'am târît din bordeiul meu, şi-am ieşit afară în pădure să mai văd lumina soarelui...

Am căzut în genunchi şi-am zis: Doamne Dumnezeule a toate stăpânitor, Tu, care dai glas păsărilor şi înviezi pădurile, Tu, care ai înviat pe Lazăr şi l-ai lecuit pe Iov, ai milă de robul şi păcătosul Tău slujtor şi dă-i lui puterea să vadă mânturiea norodului Tău, şi să nu piară aici, ca nemernicii, într'o groapă, ca trupul lui să-l sfâşie fiarele.

Şi era primăvară atuncea, pădurea înverzise şi păsările cântau ,şi florile înfloreau, iar soarele se juca cu lumini de aur prin frunze şi toate cântau şi se veseleau, în pădurea verde şi plină de taină a lui Dumnezeu...

A, ce frumos cântau păsărelele în jurul meu, în ziua aceia de primăvară pe care eu n'o ştiam cum se chiamă! Şi unele veneau până la mine şi mă priveau blând, parcă ar fi vrut să-mi spună ceva în limba lor... Şi privindu-le le-am binecuvântat... Şi fără să vreau, cum eram slăbit, am adormit la trunchiul unui copac.

Când m'am trezit din somn era seară şi pădurea se îmbrăcase în haina nopţii... Şi-atunci un glas din adâncul pădurii mi-a spus: Du-te, robul lui Dumnezeu, tu, cel ce te încrezi în Puterea Mea, du-te în bordeiul tău şi roagă-te înainte, că mântuirea voastră se apropie.

— Şi ai auzit glasul lui Dumnezeu, părinte Haritonov?

— L-am auzit, ei Doamne... L-am auzit cum vă văd pe dumneavoastră, — îngăimă blând părntele, făcându-şi din nou cruce şi privind icoana Mântuitorului...

Şi, dacă am intrat în bordeiul meu, am căzut în genunchi şi m'am rugat din nou... Şi, adormind, am visat din nou... O ce vis am visat, făcu părintele Haritonov, clătinând capul... L-am văzut pe Arhanghelul Mihail înconjurat de o ceată de îngeri, iar, în faţa lui, pe Sf. Gheorghe cu o suliţă mare cum spintecă pe rând capetele balaurilor...

Şi spunea Sf. Gheorghe: „După cum eu sfârtec capetele balaurului, tot astfel soldaţii crucii, vor sdrobi oastea lui Anticrist".

După ce m'am trezit, mi-am făcut cruce şi mi-am zis: De-acuma mântuiţi suntem... Şi aşa a şi fost... N'a trecut decât o lună, poate cu ceva mai mult, şi, cum stam aşa şi mă rugam, deodată aud un tunet... Am crezut că ploile lui Dumnezeu şi tunetul răscolesc cerul şi pământul, dar tunetul creştea şi pădurea se cutremura... Vai ce amarnic se cutremura pădurea!... Copacii trosneau şi până'n bordeiul meu veneau scântei de lumină...!!

Ceasuri întregi, s'a cutremurat pădurea ş-au gemut şi copacii şi cerul... Şi, dacă s'a făcut linişte, atunci, rugându-mă lui Dumnezeu, mi s'a făcut uşor pe suflet, şi-am înţeles că se petrece ceva minunat în lume...

— Cum, adică? — îl întrebai eu. Ce era acel ceva minunat... Avuseseră loc lupte în pădure?

— Da, da, — întări părintele Haritonov. Că eu de-abea a doua zi dimineaţă, când am ieşit din bordei, mi-a fost dat să văd...

Preotul tăcu. Câteva minute de tăcere urmară.

— Ei, ce-mi văzură ochii, continuă în şoaptă preotul. Şi clătină din cap, căsicând o greutate mare îi ferecase glasul.

— Părte avuseseră au fugit...

— Soldaţii crucii, Soldaţii României Mareşalului Antonescu goniseră pe bolşevici.

Preotul îşi făcu iarăşi cruce şi tăcu.

Nu îndrăzneam să-l mai întreb ceva.

Era obosit...

Şi eu mă simţeam peste măsură de mişcat...

Ca să schimb cursul povestirii, deşi eram curios să aflu ce se petrecuse cu el apoi, îl întrebai:

— Dar astăzi ce sărbătoare aveţi?

— Astăzi prăznuim pe Regele Mihai, pe Mareşalul Antonescu şi soldaţii lui, care ne-au scăpat de păgâni...

Am mulţumit gazdei şi preotului pentru bunul lor gând de a mă invita la o asemenea prăznuire şi peste puţin am plecat.

Afară era un soare cald de început de toamnă. Viile din prejurimi dădeau în copt, iar la grădinile de zarzavat din valea Băcului roţile se învârteau de zor şi apa adusă, prin cutioare de tablă, se revărsa, ca limbi nesfârşite, de-alungul micilor canale.

In preajmă straturi de varză se colorau într'un verde închis, iar roşiile în puncte mari de sânge.

Şi soarele mângâia pământul, întinsurile pline de grâne coapte, arunca răsfrângeri de lumină aurită peste oraşul trist şi adormit, în Chişinăul peste care trecuseră hoardele.

N. Dunăreanu

Inchinare pentru un teterist

Inalt era, Doamne, cât un dud din livadă,
Avea glas plutitor ca un fluture de fum,
Incă de prin anii de şcoală, în drum
Eşeau fetele toate să-l simtă, să-l vadă.

Frumos era, Doamne, ca un făt din pruncie,
Avea ochii albaştri îmbrăcaţi în vis,
In săgeata lor se svârcolea închis
Al iubirii vifor prins în bătălie.

Bun mai era, Doamne, parcă nu era de pe lume,
Purta sub veston o inimă largă dela părinţi,
Te îmbrăţişa cu vorbele lui rari, ferbinţi,
Şi 'n raniţă avea cântec şi glume.

Voinic era, Doamne, ca un ulm pe teloacă,
Aurul snopilor acasă îl ridicase pe mâini,
Purtase sapa şi coasa dela bătrâni
Şi războiul îi surâdea ca o joacă.

Iubea o duducă dintr'un sat în poiană,
De câte ori scrisul ei ca nişte furnici îl venea,
Un surâs cât o ţarină în ochi i-apărea,
Arma-i flămândă se făcea mai avană.

Mâinile lui albe, ce alintară cărţile.
Şi nu striviseră până atunci nici un vierme plăpând,
Zece zile au ucis vuind
Până când l-au prins duşmanii din toate părţile.

Trupul lui, Doamne, dăltuit din cremene,
Trandafirii sângelui ca pe nişte decoraţii îi ţinea la piept,
Sta întins pe spice, surâzător şi drept
Şi nu era nimeni din companie să-i semene.

L-au îngropat unde a căzut la mitralieră,
Logodnicii cu sânul mic, noi i-am trimis inelul,
Şi-a plâns de frumuseţea morţii lui şi colonelul.
Dosindu-şi lacrimile sub vizieră.

Cum adunam ţărâna cu a palmelor lopată
Au început şi tunurile să bată trist,
Plângea tot regimentul pe un teterist
Parc'ar fi murit un comandant de armată.

1941/15 Iulie, Hânceşti.

Sergiu Matei Nica

G. CATARGI — LA VITRINĂ

PENTRU CLASICISMUL DELA NOI

Prețuirea trudei cinstite de cărturar, dar mai ales neasemuita stăruință întru tălmăcirea în românește a creațiunilor fruntașe din literatura universală, — trudă căreia de-alungul câtorva decenii — fără ostenire — George Murnu i-a slujit cu dragoste și migală, știm că nu va porni din partea acelora cari, în cârca monumentului pe care singurî și l-au ridicat, cumpărându-și astfel imortalitatea sigură și ieftină pentru cine știe câte veacuri, privesc pieziș „ieftina scamatorie", „mistificare unică în toate literaturile", „fără de pereche execuția lui Homer și a unei limbi naționale" — cum scria o dată un oarecare domn despre traducerea Iliadei, datorită profesorului Murnu.

Cei cari însă nu s'au legat totdeauna și mîncîuna și cu necuviința vor recunoaște totdeauna prețul greu pe care îl au, nu numai pentru cultura noastră, lucrările de aleasă ținută datorite d-lui Murnu. De mult, Maiorescu, Duiliu Zamfirescu și Vasile Pârvan nu au precupețit cuvinte de laudă pentru acest înzestrat tălmăcitor și pregătit cărturar, — cum și de curând specialiștii îndreptățiți să-și spună cuvântul au mărturisit drept pentru nu de mult publicata traducere a „ORESTIEI", în Editura Fundațiilor Regale.

Când am răsfoit paginile grele de poezie ale acetei tălmăcite pe românește minuni și ne-am dus cu gândul la întreaga comoară pe care antichitatea greco-latină ne-a lăsat-o moștenire, ne-am adus aminte că entuziasmul de bună credință al unui fost ministru al Educațiunii Naționale vestea — prin 1940 — dela înălțimea demnității pe care o deținea, un gând, o intenție și un program.

D-sa, subliniind rostul fruntaș al culturii clasice și pentru țara noastră, îndemna și făgăduia sprijin celor care vor trudi — traducând — „să ne dea toată literatura antică în românește".

Ne-am bucurat atunci, cum s'au bucurat în adâncul inimii lor toți cei cari poartă credința în acest fără de moarte clasicism și trudesc în ogorul lui.

Ne-am bucurat, în deosebi, pentrucă — ne ziceam — spiritul public dela noi va avea putința să judece rostul și valoarea acestuia, dacă nu în formula lui originală, curată — cel puțin în bine întocmite și conștiincioase tălmăciri românești.

Dar peste liniștea de care o asemenea întreprindere are neapărată nevoie, au năpădit cumplite vremi. Acțiunile militare, care au mobilizat forțele aproape în toate domeniile de activitate și sbuciumul zilnic nelipsit, au făcut ca postulatul fostului ministru — ca atâtea altele — să nu ajungă la împlinire.

Aceasta nu înseamnă însă că drumul deschis trebue părăsit. Îndrăsnim să credem că în atât de discutata orânduire a așezărilor de mâine, rostul clasicismului — care înseamnă, între altele, echilibru și seriozitate — nu va fi de mică importanță.

Tocmai de aceea, preocuparea de a pune la îndemâna maselor largi de cititori literatura clasică antică, alături de operele de seamă ale vremurilor mai noui, nu ni se pare a fi dintre cele ce se pot nesocoti cu ușurință.

Dacă s'a putut vorbi acum trei ani despre „O colecție națională a scriitorilor greci și latini", dacă s'au făcut încă de atunci unele observații de metodă (v. D. M. Pippidi, în Rev. Fund. Reg., Nr. 12. An. VII 1940) și s'au stabilit câteva puncte pentru buna înfăptuire a frumosului gând, azi nu ni se pare nelalocul ei actualizarea acestei probleme.

Pe marginea tălmăcirii „Orestiei" am zăbovit cu aceste gânduri.

Cesar fi dacă Editura Fundațiilor Regale ar lua asupra și grija acestei „Colecții naționale a scriitorilor greci și latini"?

Ca și în alte nenumărate dăți, s'ar putea dovedi înțelegerea deplină a acestei edituri, pentru viața și necesitățile culturii noastre.

Nicolae Predescu

NOTE

„Buletinul Asociației româno-germane"

— a apărut în primul său număr cu titlul caracteristic: *Prietenie și Luptă*. Într'adevăr, nimic nu ar putea reda mai bine și mai lapidar sensul existenței Asociației Româno-Germane decât acest titlu scurt și sesizant, el însuși o emblemă și o deviză.

Asociația Româno-Germană este, la rândul ei, o expresie concretă a unei anumite stări de fapte. Ea nu are rostul de a atrage prin prestigiul ei, în centrul atenției generale, adeziunea și simpatia neamului pentru aliata și prietena noastră Germania ci este, dimpotrivă, ilustrarea, semnul viu pipăibil, al acestei realități istorice, politice și militare care este alianța noastră, logodirea destinelor noastre cu acele ale Marelui Reich. Asociația Româno-Germană deci, nu face decât să consfințească o stare de fapt, realitatea aceasta de miracol istoric prin care poporul nostru și-a recunoscut în drumurile germane propriul lui drum în lupta germană propria lui luptă, în certitudinea germană propria lui certitudine.

Asociația Româno-Germană și-a inaugurat activitatea prin pătrunzătoarele cuvântări rostite de d. prof. Mihai Antonescu, vicepreședintele consiliului de miniștri. Sub titlurile „Asociația Româno-Germană", „Europa trebuie să trăiască" și „Adolf Hitler", redactorii buletinului au strâns parte din aceste cuvântări în care se definește lapidar și limpede sensul prieteniei noastre cu Marele Reich și propria noastră ideologie politică sub semnul imperativelor noastre naționale care coincid cu țelurile de luptă ale Fuehrerului pentru noua lume ce trebue să răsară din jertfele de azi.

Din articolul „Lupta pentru destinul Europei", rezumat al conferinței d-lui ministru dr. Paul Schmidt desprindem aceste categorice mărturisiri:

„România își plinește în această luptă o misiune pe care istoria i-a încredințat-o de nenumărate ori contra năvălitorilor din răsărit. Din câte cunosc din istoria poporului român, nu știu un caz în care această țară să se fi sustras dela chemarea sa istorică sau dela responsabilitatea pe care o avea față de spațiul său. Acest spațiu nu se mai mărginește astăzi la o porțiune din sud-est, ci înseamnă Europa însăși".

Cuvântările rostite de deniș Nichifor Crainic și Al Vaida-Voevod sunt redate în întregime, actualizând astfel momentul de tensiune pură în care au fost expuse. Buletinul devine astfel un document viu necesar celor ce vor reconstitui în viitor ecourile împresionante ale prieteniei și luptei comune dintre noi și Marele Reich.

Însemnările de presă, cele în care se arată ecoul de admirație a noastră față de soldatul german sau aceia a presei germane în fața vitejiei soldatului român sunt pagini de reală importanță și de vibrantă actualitate. În acelaș timp O fericită inovație o constitue prezentarea diferitelor cărți în care se oglindește atât interesul nostru pentru Germania de azi cât și acel al autorilor germani pentru problemele sud-estului european. În fine de o cerută utilitate este bibliografia cu care se încheie acest prim număr al buletinului.

Trebue să mulțumim în primul rând d-lui Al Bădăuță, secretarul general al ministerului Propagandei, pentru apariția în asemenea condițiuni de desăvârșire a acestui prim popas. Prin lucidita'ea sa, prin permanenta sa prezență în mijlocul problemelor mari ale timpului, d-sa a dat trup și slovă tipărită sufletului generos care a animat și a creiat acest organism viu: d. prof. Mihai Antonescu.

In cea ce privește condițiunile tehnice de excepțională valoare bănuim aci modesta și rodnica muncă a d-lui Pompiliu Preca, despre a cărui valoare de scriitor și om de acțiune este inutil să mai stăruim.

Închid cartea aceasta cu un sentiment de mulțumire adâncă. Suntem departe de epoca vorbelor goale de odinioară. Cu inima, cu sufletul, cu sângele nostru am intrat de mult pe calea robustă a realizărilor în severă disciplină de ordine și de muncă. Și aceasta *este semnul viu al vremurilor de cumplită și sublimă tensiune la care participăm integral.*

Vocabular ardelean

— de cea mai autentică extracție e introdus cu o artă de adevărat maestru în nuvelele și schițele cuprinse în volumul *„Ochiul din neguri"* de d. Ladmis Andreescu.

Calea spre circulația de mai largă amploare li-i deschisă — și măcar nu știm dacă's de origină latină sau slavonă.

Ascultați: un diavol de nepoată, frumoasă *și înșcolată* (pag. 103).

Ce *zdroabă* ai dumneata (107); cășile fără *țghitură* (109); că tot am *stropoală*, de nu piei din fața mé (108); Și *șogorul* Bontii (110); *Șistariul* plin pe trei sferturi cu lapte aburit (114); *Tataișă, tatăișa* Lobului (114); Bătrâna s'a rezimat o clipă de *pălan;* din jurul unui *plomod* (128); a trecut de *bolda* Domnarului (135); *Tigläznești* camesoiul cel de julj (171).

Concluzia noastră ar fi ca să binecuvântăm ivirea acestor sfioase provincialisme, mai ales acum când neologismele aduse de vânturi tabără cu „gheotura" pe meleagurile limbii strămoșești.

Adevăruri ce se cuvin

— *subliniate a mărturisit maestrul Tudor Arghezi într'un articol din* „Duminica":

„Toarcerea caerilor maeștrilor nu trebue într'adevăr să se oprească și cine ar duce plăpândul fir de aur mai departe dacă nu un tineret apt de asceză și de jertfa de sine, capabil de eroismul unui ideal purtat sus; ca un vârf de lance? Așa ideal merită să mori în drum pentru el. Dar nu e nevoe, îți ajunge să-l trăești. Nici asta nu e ușor".

In perspectiva

— vremii de azi un edificiu valabil rămâne cel de aramă, trudnic ridicat de către poeți și romancieri.

Aceștia au fost oaste luptătoare, cari au crezut într'o minune a scrisului lor, minune care a înflorit uneori pe mormânt, alteori în brazdele unei frunți chinuite.

Pentru ei minunea a fost aceasta și poate mai puțin.

Pentru neam și noul val de generații scrisul acesta realizat în condiții adeseori dramatice este astăzi un fel de aiazmă în care cei mulți se botează întru cunoașterea realităților românești, se nasc în spirit național, sufletul lor capătă conținuturi precise, delimitări concrete, atmosfere purificate de vis și gândire.

Șezătorile literare de azi, cărțile tot mai dense, volumele de poezii ce umplu vitrinele în aceste vremuri de război, reprezintă pentru cei nedeprinși cu un nou drum ce străbatem, o accidentală eroare, o parantează neserioasă datorită imprejurărilor.

Dar cei ce din strălucirea unui vers și-au făurit un orizont la care trebue să ajungă, cei ce-și contemplau linia architectonică a unui roman, acești puțini vor putea crede în sfârșit că ceeace se întâmplă azi, nu e o stridentă abatere dela o regulă prestabilită, ci o victorie a lor, a muncii lor desnădăjduite și încrezătoare, a gândirii ce i-a însuflețit, a sporului de viață cu care au înzestrat atâtea suflete la fel de încrezătoare.

Căci biruința trebuia să vie pe tăcute, cum tăcută le-a fost munca, încrederea și nădejdea.

„Poezia și războiul de azi"

— studiul d-lui *Ovidiu Papadima* (Fund. Regale, Aprilie 1943), e un pretext fericit penitru autor de a face incursiuni în domeniul artei, de a-i preciza substanța, de a-i delimita conținutul. *„Arta"* scrie d. Ovidiu Papadima, *răspunde marilor întrebări și taine ale cosmosului, ale lumii de aici și de dincolo. Și răspunde la fel ca viața de toate zilele — creind. Și anume creind forme împlinite și neclintite, după cum filosofu răspunde prin sisteme de gândire, omul politic prin faptă și profetul prin religie.*

Am subliniat concepția despre artă așa cum rezultă din gândirea d-lui Ovidiu Papadima pentrucă luminează în mod expresiv străduințele sale de a situa pe un plan mai ridicat dezbaterile în jurul unor probleme scumpe generației tinere, acelea despre fenomenul românesc și despre încadrarea acestui fenomen într'un sistem obiectiv de gândire.

D. Ovidiu Papadima însemnează în studiul menționat, trecerea aproape dramatică ce se efectuează sub ochii noștri dela o concepție despre artă, la altă concepție: *In ultimul timp mai ales, ne deprinsesem să credem în artă numai ca într'un fel de joc sclipitor, după anumite reguli precise și elegante.*

Astăzi însă începem să ne dăm seama altfel. Dacă ar fi așa, dacă arta ar fi un simplu joc facil, n'ar exista tot acel șirag imens de creatori cari au suferit supraomenește pentru arta lor, cari au murit pentru ea, dacă nu ca un Giordano Bruno pe rug, pentru ideile sale, atât de ades s'au consumat însă încetul cu încetul ca o flacără prea tare până la stingerea bruscă a vieții sau intrarea pentru totdeauna în noaptea nebuniei...

Ne vin în minte enunțările din *„Neam, sat, oraș în Poezia lui Octavian Goga"* privitoare la artă și artiști. *Arta e întâi de toate neîndurată alegere, implacabilă renunțare, nu numai la atâta din eât îi oferă viața din afară creatorului, dar chiar la atâta și atâta din el însuși. Artistul se ciopleșe pe sine brutal în fiecare operă ca într'o statue și așchii îndurerate de suflet sar și rămân mereu în juru-i.*

E reconfortant și pentru public, dar mai ales pentru artiști, modul de a fi înțeles trudnicul chin al creației, cu atâta cuprinzătoare sinceritate și de a-l fi înfățișat atât de plastic și sugestiv.

D. Ovidiu Papadima răstoarnă anumite anchilozate linii de gândire, impune adevăruri, curente sub alte meridiane și mai ales obligă unele rectificări necesare în felul ușuratec de a judeca arta și pe creatorii ei cu care am fost deprinși.

E un pas mai departe, prudent, pe care-l facem pe drumuri încă nebănuite. Și cari vestesc rodnice anotimpuri.

Chiar dacă lumea

— *cea de toate zilele nu-i respectă decât după moarte — ceeace a devenit o tragică axiomă — poeții au în chip obișnuit humorul de a se respecta singuri, în viață; credem că nu dintr'o exesivă autoprețuire, ci din... simplă răsbunare!*

Un poet lipsit de acest soiu de spirit vindicativ față de actualitatea pe care — ignorat — o ignorează la rându-i, ne socotim în drept a susține că e o raritate.

E o raritate, dar tot mai există...

Sentimentul că am dat peste un poet de acest fel l-am încercat când — răsfoind reviste vechi — cetirăm, nu de mult, sub semnătura: Horia Roman, pe atunci debutant, următoarele frumoase versuri intitulate „Încătușare":

Inima care bate — ciocan de oțel —
În tăcerea gravă a castelului
de seniori
E prizonierul cel mai rebel
Din această închisoare fără păzitori.

Iată înserarea aruncă umbre reci
Peste panoplia ruginită de ani
Dorm, prăfuite, armele vechilor
castelani
Și parcă fiecare spune:
— Ești liber să pleci!

Inima mea, inima mea,
Prizonierul cel mai rebel!
Cine ridică în calea ta
Imaginare zăbrele de oțel?

Vocea care șoptea la urechea pe atunci foarte tânărului poet: „Ești liber să pleci"..., a fost de bună seamă a unui augur inspirat.

Poetul a plecat.

A plecat la Roma unde, ca ziarist, ne reprezintă cu strălucire.

O revistă veche, o răsfoire prin anii scurși, un incident de lectură, ni l-au reamintit... Și o undă de regret, poate și de mustrare, a vibrat pe unieva în noi: iată un poet care n'a vrut să se respecte!

Sunt polițe literare care — mușai — trebuesc respectate; și sunt, în cazul contrar, cetitori gata să-și mărturisească părerea de rău.

Iar noi știm că suntem mai aproape de adevăr, decât s'ar crede, atunci când spunem că nu este, cazul lui Horia Roman, singurul...

„Procesul lui Ilie Sfert"

— este titlul volumului de schițe umoristice al d-lui *Dorin Iliescu*, pe care editura *„Universul"* îl va pune în librării peste câteva zile.

Înzestrat cu o rară putere de a surprinde comicul din viața de toate zilele și din toate categoriile sociale, mânuind un dialog sprinten și concentrând întotdeauna acțiunea pe care alții ar folosi-o în pagini șimțitor sporite, d. Dorin Iliescu va isca, suntem siguri, cu al d-sale „procest", vii și numeroase discuții în cercurile noastre literare, ale căror moravuri — câteva numai — sunt minunat prinse sub pana autorului lui „Ilie Sfert".

Schițele d-lui Dorin Iliescu, publicate în majoritate de *„Basarabia Literară"*, *„Universul Literar"* și alte reviste, al căror nume ne scapă acum, mărturisesc un talent robust și o remarcabilă îndemânare stilistică; un bun meșteșugar al slovei și glumei de calitate.

In „Convorbiri Literare"

— a apărut, nu de mult, datorită d-lui prof. *Victor Morariu*, o fermecătoare traducere a celebrei balade *„Cufundătorul"* de *Fr. v. Schiller*. Rareori s'a putut întâlni până acum o tălmăcire în graiul românesc în care să se respecte atât de fidel fondul operei și care să îmbrace, în acelaș timp vestmântul unui vers sprinten, melodios și cuprinzător. Traducerea d-lui prof. Victor Morariu mărturisește cu prisosință o aleasă sensibilitate, o sensibilitate de poet în toată accepțiunea cuvântului. Iată începutul *„Cufundătorului"*, care pare — prin expresie și cursivitate — un început de baladă românească:

„Cine'ndrăznește, cavaler sau aprod,
Să se cufunde'n hăul cest cumplit?
Iat', un pocal de aur arunc în el,
S'a dus și gura neagră l-a 'nghițit,
Pocalul de-mi aduce cineva,
I-l dăruesc, să fie partea sa".

Și craiul a grăit, și de pe stânca
Ce aspră se ridică, amețitoare,
Plecată supra Mării fără margini
Pocalul svârle 'ntr'a Charybdei
vâltoare,
„Întreb din nou care-i cel inimos
Ce-ar vrea să se cufunde-aici
în jos?"

Și cavaleri și-aprozi în jurul lui
Ascultă ce-a vorbit, dar în tăcere
Privesc în jos la Marea 'nfuriată
Și nimene pocalul nu l-ar cere.
Și-a treia oară, craiul iar vorbește:
„Ei, nu-i nici unul care îndrăz-
nește?"

Dar mulți rămân cu toții ca 'nainte.
Când iată că un paj, isteț și blând
Din ceața de aprozi sfioși răsare,
Și-l vezi mantaua, brâul lepădând
Și toți în jur, bărbați, femei privesc
Uimiți la chipu-i mândru tineresc.

Și cum pași pe-al stâncii povârniș,
Privind în jos la hăul cel cumplit,
Charybda iarăși revărsa urlând
Șuvoaie ce 'nainte le-a 'nghițit;
Cu vuiet ca de tunet depărtat
Ieșiau spumând din fundu'ntunecat.

Și clocotă și fierbe și țâșnește
Ca apa, când s'amestecă cu focul,
Și pân' la cer împroașcă spuma'n
aburi,
Șuvoaie nesfârșite-și schimbă locul
Și vin într'una, vin fără 'ncetare,
De par'că-ar naște Marea inc'o
Mare.

Dar în sfârșit furia se potoale
Și neagră se desface 'n alte spume
În jos ca o genune ce se cască,
De crezi că-i fără fund și dă'n cea
lume
Și apele'n vârtejuri sunt smucite
În fundul pământei ce le înghite.

Acum deșrad', până'n se'ntoarce
valul,
Voinicul viața Domnului și-o 'ncredе
Și... au strigat de groază toți în jur,
L-a dus vârtejul, nici că se mai vede,
Și tainic se închide cel ponor
De-asupra bravului înotător.

Tăcere-acum se face peste ape,
Doar din adâncuri vuiet surd mai
vine
Și tremură din gură'n gură vorba
„O, june falnic, să te'ntorci cu
bine!"
Și urlet tot mai surd mereu vuiește
Și groaznica-așteptare nu sfârșește.

„De-ai arunca în joc coroana ți
ție
Și ai zice: Iată, cine mi-o aduce,
S'o poarte dânsul, rege el să fie —
Eu n'aș pofti așa răsplată dulce.
Căci nu e dat la suflet viu să spună
Ce-ascunde hăul într'a lui furtună".

„Corăbii multe, de vârtejuri prinse,
Năprasnic fură trase'n cel ponor;
Sdrobit ieșia doară catargul, talpa
Din cel mormânt, a toate'nghițitor".
Mai clar, mai clar, aproape, mai
aproape
S'aude vâjâind furtuna de ape.

Și clocotă și fierbe și țâșnește
Ca apa, când s'amestecă cu focul,
Și pân'la cer împroașcă spuma'n
aburi,
Și valuri nesfârșite-și schimbă locul,
Cu vuiet ca de tunet depărtat
Ieșiau urlând din fundu 'ntunecat.

„Universul Literar"

— *aduce în ultimul număr (16 Aprilie a. c.) un bogat și bine selecționat material semnat de d-nii: Mihail Chirnoagă, Traian Chelariu, Paul Constant, Laurențiu Fulga, Ion Frunzeti, Const. A. Ghica, Alexandru Drăghici, N. Alexandrescu-Toscani,* etc.

VITRINA LITERARĂ de Neagu Rădulescu

Au apărut: POEME DE PE FRONT de *Virgil Carianopol.*

„FRUMUSEȚE" de *Pen Rozopol.*

Va apare „LUME", roman de *Ion Marin Sadoveanu.*

A apărut „RUG" roman de *N. Porsenna.*

La *Studio* se joacă „MIOARA", de *Camil Petrescu.*

A apărut „LA MARGINEA ORAȘULUI" de *Ion Munteanu.*

Virgil Carianopol: Se putea să nu mă întorc cu un volum de poezii în baionetă?

— Dragă domnișoară Rozopol, nu ne lăsa dă-ne și nouă o rețetă să mai dăm jos din osânză.

Ion Marin Sadoveanu: Numai de aș putea să văd toată lumea printr'un monoclu!

N. Porsenna: Iată ce înseamnă să fii alb între atâția negri literari.

Camil Petrescu: Hai, Mioara, la tăiere, că ne-a venit rândul!

— Facem un barbut?
— Pă ce?
—P'un volum de Ion Munteanu dăla anticaru dân Grant.

Societatea Națională de Editură și Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", București, str. Sărindar 5-7-9 (tel. 3.84.30) înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerțului București.

Tipărită la 16.IV.1943

ANUL II Nr. 58 — 7 LEI EXEMPLARUL — 25 Aprilie 1943

Onor.
Revista "Transilvania"
Str.A.Saguna Nr.6
S I B I U

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

Nostalgia desăvârșirii

De aproape două mii de ani, lumea creștină trăiește, în fiecare primăvară, o permanentă și tot mai arzătoare nostalgie a împlinirii spirituale. Odată cu primele cărduri de cocori și cu cei dinîi muguri pe crengi, sufletul nu-și mai află hodină. Murmurul crud al naturii se strecoară întreg în inimi, împrumutându-le parcă brațele arborilor și tulpinile florilor. Asemeni apelor, dorul irumpe și freamătă, patetic, peste matcă și rațiune. Nimeni și nimic nu-i poate zăgăzui. Furtunile lui purced de dincolo de noi, fără cuvinte; ne învolburează și ne chinuiesc, ne vântură și ne conving.

Firește, nu numai în acest anotimp greu de azur și cântec ne adunăm din zile și păcate, pentru a ne aminti de noi și a ne limpezi fântânile lăuntrice. Totdeauna — sau cel puțin așa s'ar cuveni să fie — ne însoțește gândul că umbra noastră pământească este trecătoare și că de veșnicie nu ne legăm decât prin stropul din noi — sufletul —, pe care răvna fără margini trebuie să-l țină mereu biruitor în încleștările cu ispita lutului. De netăgăduit este însă că numai sub lacrima de senin a primăverii, numai în acest sublim neastâmpăr de raze și sevă ne regăsim total, auzim svonul mătăsos al vremii și ne dăm seamă de rostul scurtei noastre treceri pe aici.

În acest anotimp se săvârșește minunea minunilor. Batjocorit și răstignit pe cruce, Iisus învie după trei zile. Până la acea dată și de atunci înainte, istoria lumii nu cunoaște o pagină mai superbă, mai uluitoare prin măreția adevărului din ea. Hristos Domnul își dăruiește viața pentru noi. De bună voie. Ca orice om. Nicio schijare de protest din parte-i nu tulbură setea gloatei răzbunătoare, aflată pe temeiuri absurde. Se lasă lovit de umilință, de ocară. Așa trebuie să fie. Pentru plinirea vremurilor. Pentru oamenii pe cari i-a iubit dogoritor, în chip cu totul nepământean și cari abia mai târziu aveau să se desmeticiască din bezna necugetatei lor fapte.

Învierea Mântuitorului ne întoarce cu fața spre cer, către chemările veciniciei. Iar faptul că sărbătorirea ei coincide cu desțărnurarea magnifică a primăverii dă acestui act de esență divină o semnificație care nu poate fi nesocotită. Jertfa lui Hristos este cinstită nu numai de oameni, pentru cari s'a săvârșit, însăși natura participă la această Sărbătoare a Sărbătorilor, intensificând — prin cadrul verde și mireazma ei crudă — nostalgia unui ținut pe care niciodată nu-l simțim mai aproape ca atunci când mătișorii sălcilor scuturâ parcă rugăciuni...

Teodor Al. Munteanu

ȘI A PATIMIT ȘI A INVIAT...

Stihii de George A. Petre

FLORII

Salcia pletoasă crește joardă moale
Ca să i-o întindă Domnului în cale.
Iarba, din mătase, țese'n câmp velințe,
Pomii scot din lacră albele catrințe,
Casele smerite s'au spoit cu fard,
Liliacu'nalță fruntea peste gard,
Crângul își adună lăutari de soi,
Cucul își încearcă glasul în zăvoi,
Ciocârlii se'nalță iuți nerăbdătoare,
Să desprindă chipul lui Iisus în zare;
Porumbei colindă fără de zăbavă
Să aducă'n sate vestea de isbavă;
Drumul își întinde pânza de chilim
Pregătit să intre în Ierusalim.
Iar asinul turmei face pașii mici
Presimțind pe-aproape pași de ucenici.

PROHOD

Lumânări de ceară duh ascuns îmbină,
Zugrăvind pereții'n umbră și lumină.
Fumul de tămâe'mprăștie mireasmă,
Bun alean Fecioarei din catapeteasmă
Și se pierde moale și evlavios
Ca un gând sfielnic ce se dă prinos.
Un țârcovnic palid jeluie în strană,
Iar un sfânt cu barbă plânge pe icoană.
Strecurat prin oameni, un dulgher bătrân
A adus un giulgiu de ștergar în sân.
Iosif în odăjdii trupul îl desprinde
Și lipit de pânză lumii îl întinde,
Sfeșnicile-adună picurii de ceară
Ca pe niște lacrimi plânse de Fecioară,
Și pe când se lasă umbra fumurie
Fiecare mamă pare o Marie...

TROPAR

Tu, lumina lumii peste veci de veci,
Fruntea înspinată obosit ți-o pleci.
Și te urci străin pe muntele Golgotei
Urmărit în drum de urletul liotei.
Tu, stăpân al morții, te-ai întins pe cruce,
Și rămâi troiță veche la răscruce.
Ploaia să te ude, vântul să te bată,
Piatra să lovească coasta'nsângerată.
Și să rabzi de foame, veacuri, pe câmpii,
Tu, ce-ai dat pe vremuri pâine la cinci mii.
Tu, lumina lumii peste veci de veci,
Ce'n batjocuri fruntea obosit ți-o pleci
Și privind mulțimea i te dai colac:
Iartă-le, Stăpâne, că nu știu ce fac
Și primește astăzi trupul meu nedemn
Să se răstignească'n locul tău pe lemn.

IRMOS

Inimă cernită, maică'ndurerată
Ce stropești cu lacrimi crucea'nsângerată:
Tu, mireasmă albă a duhului sfânt,
Mumă și fecioară'n cer și pe pământ,
Plâng cu tine astăzi cruda răstignire
Și mă'ntind pe cruce întru pătimire.
Inimă cernită între mii de cruci,
N'ai cui spune jalea, unde să te duci;
Muntele Golgotei munte e și azi,
Crucile se'nalță ca păduri de brazi.
Tu adormi în poală îngerii sglobii
Ce ți-i dete Tatăl: pentru unul, mii.
Maică 'ndurerată, pururea Marie,
Nu ne-aude nimeni, nimeni nu ne știe.
Lasă heruvimu'n zilele aceste
Să ne-aducă nouă luminoasă veste...

APOCALIPS

Pe obrajii Sfintei — lacrime de sânge,
Pe protapul crucii — picături de sânge,
Pe pârâul Cedron — ondulări de sânge,
Pe hotarul lumii — suliță de sânge.
Peste chipul Sfintei — doliu de maramă,
Peste fața apei — umbră de maramă,
Peste largul slăvii — nouri de maramă,
Peste gândul lumii — pânză de maramă.
Crucea se înalță și străpunge cerul,
Cuiul crește rază și înțeapă cerul,
Inima se sbate și trezește cerul,
Sufletul țâșnește și despică cerul.
Apele de sânge se topesc în noapte,
Muntele Golgotei se dărâmă'n noapte,
Oastea'nspăimântată se sfărâmă'n noapte,
Tronul veșniciei se aprinde'n noapte...

INVIERE

Și-au venit din slavă îngerii în zori,
Fâlfâind aripi de fluturi lucitori.
I-a simțit din turlă clopotul pesemne
Și-a'nceput să bată oamenilor semne.
Și-atunci floarea, pomul, iarba din câmpie
Plâns-au în tăcere imn de bucurie.
Iar cocoșii nopții au cântat în prag
Prevestind sosirea oaspetului drag.
Oamenii din sat cu gânduri împăcate
Au pornit grăbiți la drum pe nemâncate
Și-au găsit în strâchini, dăruit frumos,
Sângele și trupul Domnului Cristos,
Și-auziră vorba lui în evanghelii,
Și sfărmară'n cuget piatra îndoelii.
Și văzură licăr de lumină nouă
Ce-a grăit prin vreme: Oameni, pace vouă!

Sensul uman și etern al Învierii

Sublimul mirecol creștin al Învierii Domnului ne atinge și anul acesta cu aripa lui mulcită în azurul grației! Și anul acesta! O, de! Fiecare dintre anii cari trec ni se par demni de a fi însemnați cu semnul roșu al desăvârșirii majore. Și se mai obișnuește ceva, de multă vreme, perimat și totuși reluat de fiecare dată. Capriciul calendarului a făcut ca data învierii Domnului să cadă, în clima noastră, odată cu înfiorata șoaptă a primăverii, izbucnind din muguri și din țărână. Ce nimerit prilej pentru literatori să facă deci analogie eftină, duioasă a învierii naturii, a învierii sufletelor, bietelor suflete omenești, odată cu atingerea aceasta de har a primăverii. Și asta nu ar fi fost destul. Dar simbolul a scăpat, în anumite minți înfierbântate de dogoarea raționalistă, o ață de densă consistență încât filosofi și gânditori de mare talie nu s'au sfiit să afirme că religia creștină, fagure de simboluri, nu ar fi creat dogma învierii decât pentru a ilustra fenomentul acesta natural al calendarului.

Cine nu a înțeles însă tot adevărul creștin, cuprins concret, în fenomenul acesta uluitor și totuși real, al învierii, cine va îndoieli, oricât de mărunte, oricât de nemărturisite în ceeace privește tocmai teribila și divina realitate a prezenței carnale a Mântuitorului, a învierii lui carnale și a nașterii lui carnale, este tot atât de departe de creștinism ca și orișicare dintre acei care considerau odinioară creștinismul drept sistem pedagogic universal sau frână de condus și orbit mulțimile...

Deci, trupul Domnului fusese coborît de pe cruce și așezat în giulgiul morților. Peste mormânt lespede mare fusese aruncată de blata spaimă fariseică. „Ca nu cumva ucenicii lui să vie, să la trupul și apoi să spue că a înviat". Deci, pus'au custozi să păzească mormântul. Și atunci a venit îngerul, teribil înger de măreție și lumină, și a îndepărtat piatra.

Da. Domnul încetase de a mai fi al lumii acesteia. Nu mai servea. Era servit. Nu mai făcea minuni. Devenise el însuși, în transfigurarea finală, aceea pe care poate niciodată mintea omului nu o va putea concepe, pentrucă îl întrece și îl orbește, obiect al minunii, cel cu care se întâmplă minunea.

Ipostazele se resorbeau în marea și unica unitate. Carnalul se descompunea, abdica dela formele lui obișnuite, intra în hoarea de nepătruns a Schimbării. Domnul nu mai face El singur gesturile necesare. Nu înlătură piatra ci așteaptă să fie înlăturată. Reintră, împărătește, în slavă. Nu se ridică, fuig neuman, ci e ridicat. Tot ce va fi de acum, până la Ridicarea la Cer, arătarea lui ucenicilor, intrarea în casă prin ușa închisă și totuși încă trup, pentrucă degetul lui Toma îl pipăe, se va petrece într'o lumină de ceață supraomenească, în Transfigurarea finală. Carnea rămâne carne, dar e învinsă de dumnezeesc. Trupul este de lumină carnală.

Unde se duce trupul acesta miraculos al Domnului? Nimeni nu știe. Tăcerea va stărui grea peste chinuita întrebare. Când vine femeile să-l caute, îngerul le va spune: Pe Iisus îl căutați? A înviat.

A înviat! Vestea de bucurie și spaimă nu sperie totuși. Oamenii vremii aceleia trăiseră cu El și îi cunoșteau divina putere. Contactul dintre ei și miracol era firesc, permanent. Judecățile critice nu le orbiseră frăgezimea cea dintâi.

Petru P. Ionescu

(Continuare în pag. 8-)

CRONICA LITERARĂ

LADMISS ANDREESCU: Ochiul din neguri (Nuvele)

Editura „OFAR", 1943, Bucureşti

D. *Ladmiss Andreescu*, în realitate *Nicolae Andreescu*, reia — cu recenta sa carte de nuvele şi schiţe: „OCHIUL DIN NEGURI", firul nuvelei psihologice, cu care a debutat în colecţia „Universul Literar", prin 1940. Intâia sa carte de nuvele, după cum vă reamintiţi, a fost: „IN ŢARA CERULUI". Intre aceste două date, ce se leagă firesc, în evoluţia scriitorului de care ne ocupăm, 1940 *(In ţara cerului)* şi 1943 *(Ochiul din Neguri)* s'a interpus în 1942, tot o carte de proză, editată de Ofar şi intitulată: *„Sburăm spre Răsărit"*. Cartea din 1942 era un vast şantier de ode eroice, în proză pe care Ladmiss Andreescu le adresa strălucitelor fapte, biruinţe ori înfrângeri, ale sburătorilor noştri din Răsărit.

Am spus că Ladmiss Andreescu, în realitate, este Nicolae Andreescu. Dăm o precizare, pe care noi înşine am dorit-o multă vreme. Numele de Ladmiss aparţine unui erou cu funcţie mai mult figurativă, de mâna şaptea, dintr'un roman maghiar. Nicolae Andreescu, pe vremea începuturilor sale scriitoriceşti se găsea prin Ardeal în cadrele active ale unei şcoli militare. Ispitit de glorie şi nemurire, la care orice număr aspiră cu inocenţă anticipaţie. Nicolae Andreescu colabora sub semnătura adevăratului său nume asiduu, în paginile diferitelor periodice sau cotidiane din Capitală.

Probabil că pasiunea sa gazetărească i-a atras îndreptăţite reacţiuni din partea mai marilor, cari — protectori — l'ar fi vrut numai sburător. Când i s'a pus în faţă interdicţia formală de a mai semna ceva în viitor, tânărul Nicolae Andreescu se consideră nefericit cum nu mai poate fi altcineva pe lume. Şi în momentul când, neştiută de nimeni, tragedia sa culminâ în desnădejde, se întâlneşte pe străzile tăcute ale unui oraş ardelean cu poetul şi prietenul *George Popa*. Lanuristul, inventiv, cu atât mai mult cu cât era vorba de durerea altuia îi dă soluţia unui quasi-pseudonim şi sub directa influenţă a neamului pe care-l citea îi propune numele de Ladmiss în locul celui de Nicolae. Deci, pe jumătate, George Popa se poate considera nasul literar al d-lui Ladmiss Andreescu.

N'ar fi exclusă o revenire la romanescul Nicolae Andreescu pe care noi îl dorim.

Patru sunt nuvelele din „OCHIUL DIN NEGURI", cărora cetitorul este invitat să le acorde o deosebită atenţie *„Soarecele"*, *„Strana"*, *„Biruinţa"* şi *„Samlia"*.

Să încercăm o scurtă prezentare a lor.

Pe frontul de Răsărit, undeva, într'un sat din nesfârşitele stepelor ruseşti soldatul ungur Fekete Gabor îşi va ucide ofiţerul, locotenentul conte Deresz de Földhar, pentrucă îi stă în drum către inima Valiei, rusoaică tânără şi frumoasă în casa căreia cantonaseră. Soldatul va pregăti, cu stăpânire de sine şi cu rafinament moartea ofiţerului pe care-l slugăreşte. El îşi va asocia la crimă, pe cel mai devotat prieten al său, un şoarece, care-i doarme în buzunare şi care-i mănâncă din palmă. Şoarecele va fi sacrificat. El va fi lăsat în cabina avionului, cu care avea să sboare, ca de obiceiu locotenentul conte Deresz da Földhar. In timp ce ordonanţa iubea cu o pasiune bolnăvicioasă şoarecele, locotenentul îşi va pierde minţile, prezenţa. Apropierea lui l'ar fi făcut să-şi piardă minţile. Când, în văzduh, plecat în misiune, ofiţerul descoperă prezenţa hidoasă a şoarecelui printre aparatele de bord şi când îi simte umblându-i pe sub mânecă, pe sub cămaşă, — aşa cum fusese deprins de ordonanţă — locotenentul îşi va pierde minţile, chiar dacă într'un efort suprem, va răuşi să ucidă desgustătoarea vietate, care-l tiranizează.

Un triunghiu, în ale cărui vârfuri se găsesc: *cfiţerul, ordonanţa* şi *rusoaica*, psihologic înrudite, bolnăvicioase şi ca un zar aruncat al destinului, în câmpul imens al triunghiului aleargă şoarecele, ducând cu el desnodământul dramatic, Valia iubeşte în cel mai curat stil rusesc. Locotenentul şi ordonanţa sunt în fond cele două feţe, cele două reversuri autentice ale aceleiaşi psihologii maladive.

In *„Strana"* bătrâna Ştina Iobului se 'mpotriveşte din toate puterile ei vlăguite, nedreptăţei ce i se face, când strana, pe care o moştenise, e dată prin licitaţie, potrivit noilor crânduieli, unei alte femei mai bogată din sat.

Când Ştina Iobului va epuiza toate mijloacele de a se face înţeleasă de către oameni; înr'o supremă revoltă se va ridica şi împotriva sfinţilor pe care-i va socoti

D. LADMISS ANDREESCU

de partea vrăjmaşei sale şi se va duce, fără puteri şi gârbovită, în toiul nopţii la biserică. Ea va scoate strana din încheieturile ei din lemn şi fier, o va pune în spinare şi se va prăbuşi sub povară, în faţa bisericii.

Ştina Iobului este o desăvârşită împlinire de credinţă şi superstiţie, de creştinism şi păgânism. In drumul ei bătrâna amestecă rugăciunea şi descântecul, fără să se gândească vreodată că ele ar putea fi vrăjmaşe şi că nu ar sta cuprinse în aceiaş inimă.

Teama locotenentului ungur faţă de şoarece şi teama bătrânei faţă de lume, sunt înrudite, dar cu resorturi şi intensitate diferită. Pentru bătrâna, care, va ucide şi ea epurele, până la urmă, teama este a superstiţiei, a colectivităţei, a tradiţiei, care duce din veac în veac tot mai înapoi. *Este o teamă sănătoasă.*

„Biruinţa", poate fi considerată o nuvelă a morţii albe. Doi prizonieri români, aruncaţi de soartă într'un sat asiatic, de pe marginea pe alocuri înghetată a lacului Buir-Nor, nu pot să renunţe la tradiţia lor creştinească, în care au fost crescuţi. Fiecare îşi doreşte un ceremonial al morţii, aşa cum l'a deprins din satul românesc: *întoarcerea în pământ*. Deaceia, Serafim Bunea, unul din prizonieri, va lua în spinare trupul ţeapăn al fratelui de robie Grâncea, şi va porni cu el spre Kabarowsk, lângă apele usurilor unde oamenii se îngroapă şi nu se aruncă în apele lacului, ca la Buir-Nor...

Serafim Bunea porneşte la un drum fantastic şi cade, cu povara, ca şi bătrâna din „Strana", înainte de a fi ajuns.

„Samlia", încheie admirabil o carte cu iubirea ei neînţeleasă, martirizată, şi deslănţuită ca un torent din munte.

Deşi tânăr, d. Ladmiss Andreescu stăpâneşte, în scrisul său, oamenii şi pasiunile lor, lumea şi anotimpurile ei. Fantastic până unde 'l duce închipuirea, d-sa ştie să se menţină totuşi pe o limită convenţională, într'o zonă în care planurile realităţii şi ale închipuirei se apropie şi se confundă. D. Ladmiss Andreescu sondează incertitudinea şi răuseşte să ne-o prezinte în contururi halucinante. Dramele eroilor săi se împlinesc dincolo de comun, dincolo de vulgar, undeva unde nu domnesc legile aşezărilor mărunte. Eroii d-lui Ladmiss Andreescu sfârsesc prin moarte, o moarte explosivă, prin acel maximum de intensitate pe care autorul ştie să i-l dea, şi grandioasă prin conţinutul ei supra omenesc.

O literatură de faţa morgana.

Inrudit prin teme cu preferinţele lui Gib. I. Mihăescu şi uneori prin stil, cu d. Mihail Sadoveanu, d. Ladmiss Andreescu reuşeşte să fie o individualitate, de mari promisiuni epice.

Domină în nuvela sa o psihologie ţărănească, ardelenească, pe care scriitorul a cunoscut-o şi consemnat-o cu o libertate de mişcare mai puţin transcarpatină şi mai mult a noastră, de aici.

Presupunând, că va epuiza aceste amintiri de adolescenţă şi firesc preocupările sale se vor îndrepta către această lume nouă, în care se află de atâţia ani, d. Ladmiss Andreescu, va reuşi să ne dea şi o psihologie citadină, burgheză, orăşenească, precum vreţi să-i spuneţi şi căreia i se cuvin scriitori de reale posibilităţi.

Cele patru nuvele citate definesc o dată în scrisul d-lui Ladmiss Andreescu. Ele nu-l obligă să abuzeze, în dauna realismului din schiţele şi nuvelele ce împlinesc această voluminoasă carte.

Pentrucă, dincolo de calificativele noastre cetitorul îşi are şi el un cuvânt de spus, vom cita, câteva rânduri, din „Strana", momentul când bătrâna se regăseşte împăcată, în puterea nopţii cu tot ce avea ea mai scump pe lume:

„Fedrile broaştei au sunat prelung, a durere.

A mai răsucit odată...

Tipătul s'a înnoit înfricoşător.

Cu sufletul la gură, bătrâna Iobului a apăsat pe clanţă. Uşea s'a urnit în lături şi ea strigând neunsă... „Toate au prins graiu" gândi cu spaimă bătrâna. Dar înapoi nu s'a dat. A păşit înăuntru A aprins o lumânare. Lumina rece şi puţină s'a lipit de chipurile sfinţilor, grea ca o cocă. Sfinţii au căscat ochii mari şi sperioşi spre bătrâna care venea să le supere somnul în puterea nopţii.

Ce vă holbaţi aşe? s'a răstit la ei. Cu voi n'am nimică.. am cu Hulpănoaia, care mi-o furat strana mè, aşè să ştiţi.

Fără să le mai aibă grije după asemenea scurtă mustrare, s'a îndreptat spre strană. Sta par'că stingherâ în coltul ei. O astepta pe ea, pe stăpâna ei, pe cea din urmă din şirul stăpânelor Iobului. O aştepta cuminte şi liniştită.

— Strana mè... A şoptit şi, sguduită până'n fundul măduvelor, a prins să plângă în ea, plâns fără pic de lăcrimă, plâns vinovat.

— Strana mè..

S'a plecat uşor şi, a început din ce în ce mai grăbită să-i sărute, cu buzele arse de teamă şi grabă, lemnul ros de cării şi îngălbenit de vremuri...

A lăsat traista cu iepurele mort jos, lângă strană, după'ce a scos cleştele şi ciocanul.

Munca a fost cu sudoare şi sdreleli la degetele slabe ale bătrânei Iobului. Dar până la urmă tot a mişcat strana din loc... I-a fost greu până i-a scos coltarele de fier din cuiele care o ţinuiau de podilă. Acum, cu strana târâtă în mijlocul tindei, odihneşte liniştită, senină, ocrotitoare, împăcată cu sine.

O s'o duc acasă... Ion o bolmoşi el ce-o bolmoşi, dar, până la urmă va fi musai să gate şi să tacă... Ea îi este mamă şi-i mai mare. Şi apoi Ion... Ce suflet bun, ca pita caldă, are Ion! (pag. 138).

. . . . . .

Ne-ar mai putea întreba cineva, dacă pe d. *Ladmiss Andreescu*, îl considerăm scriitor ardelean. Am răspunde negativ. Tot ardelenismul său constă în folosirea uneori preavoită a graiului de dincolo. Şi atât.

Matei Alexandrescu

G. CATARGI — MARGINEA PĂDURII

„CREATORII ŞI LUMEA LOR"

O carte de critică literară este un îndreptar masiv pentru lectori, în direcţia vederilor autorului acestei cărţi. Un critic literar, oricât de obiectiv s'ar voi, oricât de logic în gândirea lui s'ar socoti, oricât de sincer în sentimentele sale s'ar afla, are — trebue să aibă — opinii. Operele recenzate de el sunt sau nu bune, ţinând seamă de aceste opinii pe cari lectorii — îndeobşte — le cunosc din întreaga activitate scriitoricească a criticului.

Toată lumea care s'a interesat de literatură s'a familiarizat cu opiniile critice ale profesorului Mihail Dragomirescu; dar aceeaşi lume a luat act de celelalte opinii emanate din cercul „Sburătorul", sau a încercat să pătrundă sensul ideilor critice lansate de „Gândirea"..

Toate aceste gânduri ne-au venit sub condeiu după ce am sfârşit de cercetat volumul domnului Ovidiu Papadima, „Creatorii şi lumea lor" (Editura Fundaţiei Regale pentru Literatură şi artă", 1943, 568 p. p.).

Domnul Papadima este unul din cei mai serioşi cercetători ai literaturii noastre, deşi ca vârstă, este destul de tânăr. Articolele domniei sale critice ne stau la îndemână şi ne lămuresc fenomenul literar românesc, de mai bine de doisprezece ani. Domnia sa are darul de a privi opera literară recenzată, în timp. Este lucru mare acesta. Pentrucă recenziile d-sale scrise în 1930 sunt perfect valabile şi azi. Iată deci, că timpul nu i-a alterat scrisul, opiniile mai bine zis, — ca să întrebuinţăm termenul dela începutul acestui articol.

Dacă am prinde să cercetăm unele volume de critică semnate de cronicarii noştri „oficiali" (cu excepţia domnului Perpessicius, care, încă, are marea calitate de a vedea opera literară recenzată de domnia sa, în timp), am observa că acum, în 1943, unele opinii ale domniilor lor scrise de pildă în 1938, nu mai stau în picioare. Ba ceva mai mult, unii şi-au dărâmat singuri vechile opinii literare, construind altele, în actualitate, cari socotim că nu pot fi mai temeinice decât cele dinainte, din cauza instabilităţii unor ideologii literare.

Atitudinea rectilinie, în critica literară, este mare lucru; este totul pentru opera criticului, pentru valabilitatea ei.

Ei bine, mărturisim că în volumul domnului Ovidiu Papadima aflăm această atitudine rectilinie.

„Mereu acelaş şi mereu altul, — scria d. Ovidiu Papadima despre d. Mihail Sadoveanu, în anul 1935 — d. Mihail Sadoveanu nu sovăie şi nu se întreabă. Indiferent de fluctuaţii şi de ocolişuri, care îi înseamnă accidentele, creaţia d-sale îşi urmează drumul spre o ţintă departe, pe aceiaşi albie pe care a pornit odinioară, la început, cu atâta huet şi îngrămădire elementară".

Asta, în 1935. Dar acum, în 1943, autorul cronicei de atunci se dezice? Nu. Pentrucă „indiferent de fluctuaţii şi de ocolişuri, domnia sa îşi urmează drumul"...

Că această linie critică nu se aseamănă cu acelea ale criticilor „oficiali" — termenul nu ne aparţine — asta înseamnă că d. Papadima este, în opera domniei sale personal; nu se lasă influenţat decât de organizarea domniei sale spirituală — influenţă venită din interior, nu asimilată din afară; — şi mai înseamnă, în acest caz, că literatura noastră nu are de cât de câştigat şi cu ea, lectorul, care capătă noi puncte de orientare critică.

Cum însă atitudinea aceastu a criticului stă sub semnul revoluţiei spiritului naţional, românismul în literatură se impune prin d-sa şi prin toţi scriitorii asemănători cu domniasa — cu certitudine, ca o necesitate.

Ladmiss Andreescu

Maria din Magdala

Printre cetitorii Scripturii,
Tălmăcitorii Legii şi ai profeţilor
Şi ai celor ce-i ascultau cu supunere
Ca apele ce curg în matcă străbună
Şi nu le poţi schimba cursul, —
Ai apărut cu buzele tale de vişină coaptă,
Cu trupul de azimi şi vinuri
Dogoritoare de verile anilor tăi glorioşi
Şi l-ai înfruntat cu priviri arzătoare,
Cu râsul tău ce îndoia laurii tineri.

Nazarineanul pribeag a privit în adânc;
Sub pale de văluri mincinos sfruntătoare,
Sub straturi de ape otrăvite sufletul tău
suferea,
Departe de oameni, umilit, crâncen.

Şi atunci a vorbit despre cei singuri

Ca insula magică, Delos,
Pierdută pe funduri de mare,
Sufletul tău a 'nviat plin de lacrimi.
Templu cu stâlpi vineţi iviţi din talaze
Ai ridicat cu iubire zeului mare,
Domnul umiliilor, singur.

In ceasul sfârşitului şi al tăgăduirii amare,
Când paşii de soră te-au dus pe Golgotha,
Când Maica durerii plângea la mormânt
Şi seara 'nristată cernea cerul,
In inima ta toate erau drepte şi clare
Şi luminau în tărie — Maria din Magdala.

Emil Giurgiuca

Când se lasă noaptea

Camaradului meu
locot. **Costache Dumitru**

Curând, o prea curând se desfrunzeşte zareal
Amurgul spânzură pe dealuri bandaje de rugină.
Neguri de smoală ne 'nneacă; — neagră cărarea,
In gropi, pe brânci, ne 'mpinge ca 'ntr'o mină.

Mâinile aspre, mâinile goale
Mângâie obrajii, paturi de puşcă.
Mari uli de umbră furiş dau târcoale,
Săgeţi de întunerie grumajii ni-i muşcă.

O creangă trosni, sau un pocnet de armă
Lanuri de linişte taie?
Vântul trecu suspinând prin dudaie —
Inima dorul ne-o sfarmă.

Fâşie iarba — un foşnet de şoapte —
Ne paşte pe-aproape minunea?
Acasă, copii rostesc rugăciunea,
Pâlpâie focul, albe cămăşile de noapte.

Şi cine-o să cadă iar, mâine, poimâine?
Apostol, Chivăr, Sânmăria?
Hulub rătăcit sub manta, inima, şi fotografia
E caldă şi ea, ca o pâine.

Gândul ne ustură, iute, ca gerul —
Ne frige şi tâmplele, casca;
Gâtlejul amar şi uscat e, ca iasca
Şi parcă ne-apasă tot cerul.

Doar stelele tremură, fragede, line —
Unde se mântuie zarişteа noastră?
Colo, departe, peste nişte coline,
Cum cade luceafărul, ca o rachetă albastră.

Ies zorile pe creste — jilave batiste.
Ni-s ochii amari, tuturora.
Cu degete fine de brumă, aurora
Desmiardă, plutind peste frunţile triste.

Horia Nituleşcu

PRIVIND, IN ZORI...

Privind, în zori, potirul înalt al unei flori
In care se adună şi rouă şi lumină,
Pe cerul vieţii tale întunecat de nori
Se va deschide zarea speranţelor, senină.

Şi ascultând un cântec al cărui sfânt ecou,
Ca într'un vis te poartă, în amintiri, departe,
Simţi-vei cum se naşte, în tine, suflet nou
Ce trece, lin, hotare de viaţă şi de moarte.

Când vântul va aduce, din creanga înflorită,
Miresme ce îmbată şi gândul şi simţirea,
In inima, de doruri şi de tristeţi, rănită,
Ca o lumină nouă, va răsări iubirea.

Dimitrie Albota

Cântec din depărtări

Pribeag dac' am plecat din nou la drum.
Să-mi plimb aleanul prin toţi aştrii,
Tristeţile mai plâng în mine-acum
Cum uneori plâng ochii tăi albaştri.

Din vraja nopţilor ţesui covor
Să-ţi strâng într'ânsul roua şi safirul,
Când cerul de lumină şi ivor
Işi pleacă peste vise patrafirul.

Şi-un cântec îţi trimit din depărtări
Să-l murmuri seara ca s'adormi în şoapte, —
Şi nu uita; mă scald în alte zări
Şi alte stele îmi plâng în miez de noapte.

Victor Basarab

CRONICA PLASTICĂ

PICTORUL GH. CATARGI

Grăbitul cercetător al tablourilor maestrului G. Catargi are impresia că se află în faţa unui fenomen de părăsire a unui teren de lucru şi reluarea altuia mai vechi, acel care e oarecum asemănător începuturilor, tiranizat încă de procedeele didactice ale maeştrilor săi. Este îndeobşte cunoscut că pictorul face un efort sporit, când e conştient de valoarea artei sale şi mai ales când este dublat de un gânditor pentru care problemele de creaţie, ca şi cele naţionale şi sociale au o finalitate bine precizată. Pentru găsirea expresiei propriei sale personalităţi, care e pecetea distinctă în galeria plasticei înaintaşilor şi contemporanilor săi, trecerea pictorului prin diferitele perioade de creaţie este un fapt necesar şi logic. Sunt mai rare cazurile când dela primele tablouri imediat posterioare uceniciei, individualitatea artistului este definitiv conturată. Nici una şi nici alta nu se poate afirma sentenţios în cazul acesta, fiindcă informaţiile noastre sunt cu totul incomplecte. Se pare totuşi că pictorul s'a relevat dela început sub aspectul văzut astăzi în sala „Universul". Acelaş suflu animă tablourile sale ca şi pe cele din expoziţiile anterioare. Numai că acolo era îndreptat spre alte finalităţi plastice, concentrat până la maximum în supreme eforturi de condensare a anecdotei într'un spaţiu foarte limitat. Perioada de afirmare a miniaturistului este un exces de realizare concentrată, în care sensibilitatea pierde pe alocuri din pricina virtuozităţii. Ea crează însă câteva bucăţi care depăşesc tot ce poate fi văzut prin expoziţii. Este o realitate care va stărui să-şi păstreze tăria în faţa oricărei tentative de controverse.

Este suficient să aducem în discuţie două tablouri din această perioadă: *„Muzicantul"* şi *„Cerşetorul"*. Expresia unei lumi originale, pentru care simpatia artistului este vădită, nu poate produce mirare că au găsit răsunet şi aprecieri juste peste graniţă, într'o lume de intelectuali rafinaţi, dar care printre genele obosite de emoţii subtile, întrezăresc realităţile unei lumi în devenire. Intelectul occidentalului saturat de forme prea evoluate şi stilizate, caută pitorescul, nu dintr'o gratuită trăire a prospeţimii lui, ci dintr'un îmbold care vine spre noi, spre contemporaneitate, şi ridică formele la suprafaţă cu o uriaşă putere cosmică. Preludiul unor alcătuiri de viitor, cele două bucăţi ale artistului sunt ca nişte muguri care-şi vor înălţa parfumul, multiplicându-şi valurile pentru a se concretiza mai la urmă în expresia unei lumi surprinzătoare.

Numai lumea noastră artistică opacă şi fără iniţiativă în domeniul superior al creaţiei nu vede şi nu înţelege valorile. După ce Apusul străbate realizări vădite şi conturează formele definitiv, ca un ecou îndepărtat, la noi începe mijirea şi organizarea unor realităţi deja consumate. Din acest punct de vedere, Gh. Catargi a depăşit unele limite, răsturnând prejudecăţi şi obicee epigonice.

Noul efort artistic va porni de aici spre cele mai diverse meandre ale psihologiei acestei lumi, atât de puţin cunoscută artei noastre plastice.

Există în pictură ca şi în poezie un stil al propriei tale personalităţi, şi cu cât este conturat mai expresiv şi mai împlinit, cu atâta se poate vorbi despre artist cu mai multă certitudine.

Impresia de maturitate, de negare a intenţiei de a depăşi limita artistică de acum se poate verifica la iuteală. Artistul a atins propria sa culme. De acum poate purta penelul mai liber, poate încerca un joc mai capricios, poate vent cu o sublimare mai viguroasă, vălul străveziu al sensibilităţii sale va acoperi trăirea fină şi subtilă a pânzelor. Va fi un portret sau un port blocat de corăbii, va lumina o lampă somptuoasele decoruri ale interiorului sau se va profila în ceaţă un peisaj marin, prezenţa *distincţiei aristocratice va stăpâni totul. Pictorul este purtătorul unei însuşiri distinse, pe care o transmite obiectelor ca şi peisagiilor.*

Reţineţi puţin atenţia la *„Sonata lunii"*, şi veţi simţi acel fior al unei poezii, care se poate gusta numai cu ochii pe jumătate întredeschişi. Savoarea somptuoasă a interiorului ca şi foşnetul potolit al unei lumini odihnitoare poartă tăria unei seninătăţi oprită la limita unui echilibru perfect. Minuţiosul nu place fiindcă e aproape vecin cu clişeul. Nu aici este însă frumuseţea ci în boarea de mireasmă răspândită printre culori.

Despre arta lui Gh. Catargi se pot spune multe lucruri şi în diferite chipuri. E vorba de optică şi de receptivitate. Analiza nu poate fi epuizată decât dacă stărui să priveşti totul cu mai multă hotărâre şi cu mai mult curaj.

Vladimir Cavarnali

IMPACAREA

Nuvelă de GEORGE A. PETRE

Dumitru trase așternutul peste cap și rămase acoperit de-a'ntregul, cu dinții strânși și cu pumnii încleștați între genunchi. Cu toate că afară soarele de Mai revarsă zâmbet și căldură, trupul lui tremură ca prins de friguri.

Ce boală îl chinuie pe Dumitru? Uneori îl scutură cumplit frigurile. Alteori îl înăbușe o fierbințeală adâncă. Dar nici friguri nu are și nici fierbințeală. Iar cei din preajma lui nu știu nimic. Parcă poți să știi ce face în inima și în sufletul omului? Și Dumitru își simte bolnav sufletul... bolnav de moarte.

Sufletul, da, sufletul... acolo, în adâncime, undeva unde nu poți pipăi cu mâna și nu poți arăta ochilor... Buba din suflet nu poate fi tăiată cu cuțitul, coptura de acolo nu se poate obloji cu vată și cârpă albă. Acolo te doare fără să știi anume ce, te junghie fără să știi unde să pui degetul și să arăți locul. Ce folos să ai la cap sticluțe cu doctorii?

Fără îndoială, Dumitru Sima e bolnav. Boleșt așa de multe luni și nu știe nimeni ce boală are și din ce pricină l-a apucat. Până aci era unul dintre brazii satului, iar acum se usucă pe picioare văzând cu ochii, din zi în zi tot mai slăbit, mai palid și cu ochii duși în fundul capului. Din trupul său, voinic ca o stană de piatră, a rămas doar amintirea: o umbră. L-a iscodit nevasta cu lacrămile în ochi, l-au luat în toate chipurile rudele și prietenii, dar n'a fost chip să scoată o vorbă limpede despre suferința ce-l stăpânește.

— Sunt bolnav, voi nu vedeți că sunt bolnav? — își ieșia el uneori din tăcere. Lăsați-mă să mor, că e mai bine. Ce știți voi ce mă roade la măduvă? Și dacă ați ști, nu mi-ați fi de nici un ajutor... Diavolul... diavolul... s'a băgat aici, adânc, și mi-a sfâșiat sufletul cu ghiarele lui negre și veninoase..

Și iarăși tăcea și se ascundea de oameni. Cu cât boala pune mai multă stăpânire pe el, cu atât el devine mai tăcut, mai ascuns. Zadarnic îl întrebi de vorbă: rămâne de lemn, cu privirea peste tine, de parcă nu te vede și nu te aude. Uneori înfige privirea într'un punct. Atunci ochii i se îngreunează, iar fața i se poceșt și se îngălbenește asemenea unei turte de ceară. Rămâne mult așa. Nu vorbește nimic, nu aude nimic, nu vede nimic. Adică trebue să vadă el ceva acolo, de se uită țintă, ca fiara la pândă... Deodată fața lui se schimonosește ca în fața unei arătări înfiorătoare, și-l apucă un tremur zguduitor. Geme ca o fiară rănită, își freacă ochii cu mâinile aspre și osoase și aruncă împrejur ultături speriate, căutând să se ascundă îngrozit. Și așta i se întâmplă zi după zi. Unii spun că s'a sfințit la minte, alții că a călcat în farmece, alții că s'a legat vre-un vis urât de el. Spun ei câte și mai câte, dar nimeni nu știe pricina și nu-i găsește leacul.

In ziua aceasta Dumitru se sbate mai rău ca niciodată. Nu-și găsește loc și tihnă. L-a apucat pe la prânzul cel mic și nu-l slăbește rău de loc. Geme și în gura lui toacă barza. Se freacă într'una la ochi, se ascunde prin colțurile cele mai dosite, însă degeaba. Vedenia nu piere, nu vrea să piară. Ba simte în unele momente, că mâini nevăzute îl strâng de gât până i se astupă beregata. Atunci se opintește din toate puterile să răsufle, în timp ce ochii i se cască tot mai mari și plini de groază, iar pe frunte îi răsar broboane de sudoare.

Cu apropierea nopții, Dumitru simte apropiindu-se parcă și sfârșitul lui. Sunt clipe când i-ar părea bine să se sfârșească odată și să scape de chinuri, dar apoi îl înfioară frica de moarte. Cum să moară așa? Cum să dea ochii cu Dumnezeu în halul ăsta? Și pe urmă, nevasta și copilașul. Atât de repede să se sfârșească viețuirea lor împreună? Ce să facă dincolo fără Lina, el care nu putea să trăiască o zi fără ea? Să rămână văduvă... poate să se mărite cu altul.. Nu.. nu.. nu! Nu vrea să moară! Trebue să găsească o poartă de scăpare! Trebue... trebue... trebueee...

Clopotul... A început să bată clopotul, sus în deal, în clopotnița bisericii. Dangătul ajunge slab până la urechile lui Dumitru, care stă, încolăcit și zguduit de tremurat, subt așternut. Își oprește puțin răsuflarea grea și ascultă: E clopotul dela biserică. Dece o fi bătând așa de târziu azi? Și la urma urmei, pentruce bate? Aaa! E Duminecă mâine! Așa e... Duminecă. N'a mai fost de mult la biserică. De-ar trăi până mâine... Nici pe Părintele Ștefan nu l-a văzut de mult.

— Părintele Ștefan... Părintele Ștefan... Părintele...

Dumitru își dădu seama că vorbește singur, cu glas tare: îl aude nevasta și crede că e nebun. Dă așternutul laoparte să vadă dacă e cineva în odaie. Nu, nu l-a auzit nimeni. Dar gândul iarăși bate în el ca un clopot și se aude în toată odaia: Părintele Ștefan... Părintele Ștefan...

Dintr'odată îl slăbi tremuratul și vedenia începe să dea înapoi. Deși mai stăruie în ochii lui tulburați de groază, ea pare că nu-l mai înspăimântă atât de mult. Gândul... gândul... clopotul... părintele — îi venise fără veste, ca un semn de mântuire. Dece abia a

cum? N'a bătut clopotul de atâtea ori? Cum de nu l-a auzit? Diavolul, de bună seamă, diavolul îi băgase pumnul în urechi.

Impinse așternutul de tot cu picioarele, se ridică în capul oaselor, oftă ușurat și se trase la marginea patului unde rămase câtva timp pe gânduri, ca și când își face socoteala de ce să se apuce. Hm! — unde a zăbovit gândul acesta? Ei, Doamne, pentru orice lucru poate fi o scăpare! Vedenia, nu-i dăduse răgaz vedenia: l-a ținut mereu în luptă, ca să-i întunece mintea și să-i sperie gândul. Dar acum s'a sfârșit. Acum trebue s'o biruie. Acum trebue să se aleagă într'un chip sau altul.

Dumitru ieși repede afară. Se uită întâi la cer: cade spre amurg.

— Te-ai mai liniștit? — îl întrebă nevasta, care tocmai se întoarce din fundul curții cu un braț de lemne.

— Da, mi-e mai bine... o să-mi fie mai bine, — spuse liniștit. Lina îl privi mirată, dar cu o tresărire de bucurie și de nădejde în inimă. Văzu că chipul lui Dumitru e acum mai omenesc și vorba mai potolită. Nu-i m'ai răspunsese de luni de zile așa de blând și de cuminte. Da, e Dumitru cel de altădată... se face bine.. o să se facă bine, se gândi ea, în timp ce pașii lui Dumitru se îndreptau spre poartă și dincolo de poartă. Și așezând lemnele lângă vatră își făcu trei cruci. Ingânând numele Maicii Preciste. Copilul începu să țipe în troacă, în odaia de alături.

Dumitru Sima închise poarta cu grijă, se uită în susul și în josul drumului, apoi porni grăbit. Ai fi zis că se silește să fie la timp undeva. Mergând, văzu cum răsar stelele aurii pe cer și se gândi că de mult nu le-a mai privit. Unde au fost stelele până astăseară? Au stat ascunse sau cerul a fost mereu înourat? Noaptea se lăsa călduță și plină de mireasma salcâmilor în floare. Pe la ferestrele caselor licăreau lumini slabe. Oameni vorbăreți se întorceau de pe la cârciumă, iar flăcăi veseli porneau să fluere prin sat. Unii, recunoscându-l, întorceau capul după el, apoi își dădeau cu părerea:

— Nu fuse Dumitru Sima?

— Ba Dumitru.

— Să știi că s'a făcut bine.

Dumitru se opri la poarta părintelui Ștefan. Avu câteva momente de preget. Aci e? Aci. Da, aci voia să intre. Aici stă părintele Ștefan. Impinse. Poarta e încuiată. Să bată. Să bată tare, ca să-l audă din casă. Loviturile răsunară ca o toacă. Un câine furios se repezi cu lătrat de lup. Mai bătu odată. Și i se păru că o umbră se apropie încet. Un glas domoli câinele. E glasul părintelui. Chiar el. Ce bine, că a eșit chiar Părintele!

— Care ești taică?

— Eu, părinte, eu, sărut mâna: Dumitru Sima.

— Ei, ei... am auzit că ești bolnav. Mă bucur că..

— Păi tocmai d'asta venii, părinte. Am nevoe de ajutorul Sfinției-Tale. Mi-a spus clopotul adineauri,.. adică gândul.. adică amândouă.

— Păi atunci e bine, dacă ai nevoe numai de atât, că eu ți-l dau bucuros, taică... Hai înlăuntru, ca să văd despre ce este vorba.

Vorbiră în poarta deschisă. Părintele Ștefan o încuie la loc cu grijă și porniră încet spre casă. Intră întâi părintele, duse o lampă în camera lui de lucru, apoi deschise ușa și îl pofti pe Dumitru înăuntru.

— Ei, stai colea pe scaun, taică și spune-mi cu ce-ți pot fi de folos.

— O spovedanie, părinte, o spovedanie... Mă chinue de mult o taină și vreau să mă scapi de ea... Și pe urmă niște rugăciuni, ca să mă liniștesc și eu, și să ispășesc împăcat.

— O spovedanie? S'o facem taică, s'o facem. Stai să aprind mișnicul și să-mi iau patrafirul...

Așa... sunt gata... să începem... Spune-mi liniștit tot ce te apasă pe suflet, — adăugă părintele văzând că omul începe să se tulbure.

Dumitru Sima păru că stă la răspântie. Se șterse pe frunte de sudoare, apoi arătă cu mâna la piept și la gât:

— Of, părinte, nu știu ce-o să fie cu mine. Am aici, în suflet, în inimă, un cuțit, o ghiară, un păcat de moarte, un blestem care mă ucide. Of, părinte, un păcat mare, am săvârșit un păcat mare, tocmai eu... tocmai eu. De-atunci mi-e sufletul negru ca un lac de păcură. Se ține mereu de mine vedenia și-mi suge viața ceas cu ceas. O să mă omoare, părinte, și nu vreau să plec nespovedit, și nepocăit pe lumea cealaltă, ca să dau așa ochii cu Dumnezeu. Pentru asta venii. Poate mor azi-mâine și vreau să plec creștinește, să nu mă ia pe nepregătite. Poate mai am de trăit, și atunci... Of, părinte, ce-o fi atunci? Nu mi-e de mine; mi-e de nevastă și de copil!

Dumitru isbucni în plâns.

— Liniștește-te, Dumitre... îl bătu pe umăr părintele Ștefan. Dumnezeu o să audă rugăciunile noastre și glasul tău de pocăință. Așa e mustrarea de cuget, e grea și chinuitoare. Dar mărturisirea o ușurează. Spune, taică, spune liniștit!

Dumitru se uită la părintele Ștefan, cu barba lui lungă și cu părul alb și i se pare că se află în fața lui Sânt-Petru. Își șterse lacrămile și începu să vorbească tărăgănat mai departe.

— Părinte, mai ți-amintești de Tudor Giurgu?

— Ala de l-au omorât tâlharii astăiarnă? Cum să nu! Chipeș și vrednic flăcău! Păcat de el!

— Tâlharii? L-au omorât tâlharii? Nici-un tâlhar, părinte. L-a răpus prietenul lui cel mai bun. Eu, părinte, eu, eu eu... — repetă Dumitru izbindu-se cu amândoi pumnii în piept și înecându-se în plâns. Eu... eu... eu.. prietenul la care ținea ca la frate...

— Oprește-te, taică, oprește-te!, — îl întrerupse speriat părintele Ștefan. E groaznic ce-mi spui. Adevărat, mi-amintesc că erați ca frații... Dar cum s'a putut una ca asta?

— S'a putut... Diavolul... Am să-ți spun toată povestea, părinte, toată... Tot satul știe că eu cu Tudor ne aveam ca frații și eram nedespărțiți și la bine și la rău. Am stat pe banca școlii împreună, am intrat în horă deodată, am fost militari în acelaș regiment, ne-am întors în sat unul lângă altul, am flăcăit în frăție.. Noaptea ieșiam în sat împreună și dacă unul avea vorba cu o fată, celălalt îl păzea. Ne spuneam toate gândurile, ne știam toate tainele. Adică, afară de una. Asta a fost când m'am îndrăgostit de Lina... Lina, nevasta mea de mai târziu, cu care m'ai cununat Sfinția Ta. Nu știu dece am tăinuit lui Tudor lucrul acesta. Dar o iubeam atât de mult, că nu vroiam nici măcar să știe cineva, ca să fie și mai frumos. Poate că atunci a început răul, atunci s'a căscat prăpastia sub pașii mei... Mă duceam la ea pe ascuns, fără Tudor, când știam că el este în altă parte, la altă fată. Il lăsam acolo și plecam. Nu mai stam să-l păzesc. Și tot așa mereu, până când într'o seară, când plec dela Lina, pe cine găsesc rezemat de gard? Pe Tudor... pe el... Tu ești măi, Tudore? — zic eu. Eu... zice el, și dă din cap mustrător: Așa faci, Dumitre? Pleci și mă lași? Păi crezi că eu sunt orb și nu am băgat de seamă? Păi se face să ai tu o taină față de mine, măi, fratimeu?... Imi venea atunci să intru în pământ de rușine. I-am zis: Iartă-mă, Tudore... dragostea oarbă. Dar tu ce faci aci? Și el mi-a spus: Ce să fac? Așa cum ne-am prins: te păzesc. Știam că ești aici și te păzesc, căci pe Lina și-au pus ochii mulți și așția te pismuiesc... Măi Tudore, nu cumva ești și tu printre ăia?... I-am zis eu în glumă, iar el mi-a repezit un ghiont și mi-a spus: Dumitre să nu mai zici și nu cumva să gândești una ca asta, că te culc cu o fulgerătură de ciomag și mă lipsesc de așa prieten... Și am plecat amândoi spre casă, fluierând, dar eu nu eram în apele mele.

Dumitru se opri din spovedanie. Privește în pământ, Pare că i s'au răvășit gândurile. Își ia fruntea în palme și-și clatină capul. Apoi, făcând o sforțare, reîncepe:

— M'am grăbit să cer fata și să fac nunta. Intâi, pentrucă dragostea noastră fusese prinsă în vâltoarea păcatului... Al doilea, ca să scap de pisma flăcăilor. Mi-au dat fata.., Ne-ai cununat Sfinția Ta.. Tudor mi-a dat ajutor frățește la toată roboata... a muncit mai mult el decât mine... și totul a eșit bine... Și am trăit bine... bine și în bună pace și dragoste am trăit, părinte. Casa noastră, numai mulțumire. Munca noastră, numai voioșie. Intre mine și nevastă, nicio neînțelegere. Intre mine și Tudor, aceeași frăție.., împreună la bucurii... împreună la greu... el la mine, eu la el... umbla să se însoare și el în primăvara asta cu Anica lui Bogdan ...și făceam planuri împreună.. glumeam... cântam... Toate astea până într'o zi... o zi blestemată, părinte... o zi care mi-a întunecat viața. Atunci s'a furișat Necuratul în mine și nu l-am mai putut scoate. Necuratul, care mi-a sfâșiat inima și sufletul în bucăți ca pe o zdreanță. Of, părinte, of, of, ooof...

— Mai odihnește-te puțin, Dumitre, — zice părintele Ștefan, care îi urmărea cu încordare crescândă mărturisirea. Dumitru plângea în hohote.

— Să sfârșesc mai repede, părinte... Știi, Lina a dat naștere unui băiat. Băiat așteptam. L-ai botezat Sfinția Ta. Toți îl așteptam. Tudor ca și mine. Căci, zicea el, dacă o fi băiat, o să bem și-o să jucăm trei zile, că băiatul meu e ca și băiatul lui, și al lui o să fie ca și al meu. Ba zicea, că dacă mie mi-o da Dumnezeu băiat, o să se roage să-i dea lui fată, ca să ne cuscrim și să ne legăm sângele pentru vecii vecilor prin copiii noștri... Dar când s'a născut băiatul, Tudor nu era lângă mine. Tiii, îmi ziceam, tocmai acum să-mi lipsească el? Plecase departe, cu trenul și s'a întors după o săptămână.. Dacă asta se poate chema întoarcere. Dece, părinte, dece a plecat tocmai atunci. Dacă nu pleca, eu eram azi om cu sufletul curat și odihnit. S'a dus el, s'a dus și cu pacea mea... Pacea mea, poate acolo în groapă. Să știi, că diavolul i-a șoptit lui Tudor să plece și tot diavolul mi-a șoptit și mie la ureche și mi s'a vârât în ochi și în gând... Că stăteam peste câteva zile și mă uitam la copil și-l legănam cu troaca. Și copilul nu dormea... ținea ochii în grindă... mari și fără să clipească. M'am aplecat să-i gânguresc și să-l văd bine. Ii cântam și îi făceam din cap. Și dintr'odată, ce-mi vine? Mi s'a părut că ochii lui sunt ochii lui Tudor... Aștia sunt ochii lui Tudor, îmi ziceam. Dece a plecat Tudor? Dece, tocmai acum? A-ha! mi-am zis iară: ochii... ochii... de frica ochilor... Nu vezi că e chipul lui Tudor? — îmi șoptea un glas ascuns... Ce, nu știai?.. chipul lui Tudor... Tudor care te așteptă într'o noapte la gardul Linei... Și atunci totul s'a întunecat în mintea mea și o stană de piatră mi-a căzut aici, în piept, de nu mai puteam răsufla. Cuțitul, un cuțit mi se răsucea în inimă și în cap a început să vâjâie o vâltoare. Și ochii copilului se măreau, se măreau. Așaaa, da-aia mi-ai fugit Tudore! Am sărit ars și am fugit afară, în zăpadă, în ger... căci asta se întâmpla astăiarnă, pe după Bobotează. Imi frecam fruntea cu zăpadă și gemeam, gemeam cu toate mădularele împunse de cuțit. Cuțitul, unde e cuțitul meu? Injunghiasem porcul cu el și stătea înfipt la grinda prispei. L-am luat repede și l-am înfipt la carâmbul cismei. Până seara m'am învârtit prin curte. Și seara am plecat. Zic: plec în sat. Zice nevastă-mea: bine, să nu vii prea târziu, că sunt bolnavă. Era lăuză. Bine... și m'am dus. Am eșit din sat. Incotro? Nu știam. Dar mi se năzărise că pe-acolo are să treacă Tudor... că Tudor se întoarce în seara aceea dela oraș, dela drum. Mergeam pe șosea... era luminată de lună... se vedea bine înainte. Odată am văzut o mogâldeață în depărtare. O fi el? — și inima îmi svâcnea ca un câine în lanțuri. Mogâldeața se apropie... mogâldeața e om... omul e Tudor... îl cunosc și după umbră... să nu-l cunosc pe Tudor? La zece pași mă opresc... Care ești ăla? — întrebă el, oprindu-se. Ce, nu mă cunoști Tudore? — îi răspund prefăcut — sunt eu, Dumitru. Și el se apropie: ce faci aici, fratimeu? Păi nu vezi.. te păzesc... ți-am ieșit în cale, să nu ți se întâmple ceva pe vremea asta de lupi și de tâlhari... Ei, bată-te să te bată, că năzdrăvan mai ești, — și mă ia în brațe.. dar eu mi-am pipăit carâmbul drept. Hai să răsucim câte-o țigare. Hai să răsucim, zic eu. Și scoase tabacherea. Răsucirăm. Ai chibrit? N'am, — am mințit eu. Atunci el s'a scârmat de chibrit. Eu am dus mâna la carâmb, îndoind piciorul nițel în sus, ca să pot scoate cuțitul. Tudor a tras un chibrit... I-am văzut ochii. Chibritul s'a stins. A aprins altul și iarăși i-am văzut ochii. Mi-a întins să aprind... am aprins. A dus chibritul la gură... iarăși ochii. S'a aplecat puțin. Acum e clipa... lovește... stinge-i, — îmi șopti un glas. Și cuțitul se înfipse fulgerător în ochiul lui Tudor. Căzu cu fața în jos... îl întorc repede și străpung și ochiul celălalt. El a țipat o singură dată... a doua oară horcăia... pe urmă n'a mai horcăit de loc... dar ce mai auziam eu? L-am ascultat... nicio suflare. Am spălat bine cuțitul cu zăpadă și l-am vârât la loc, la carâmbul cismei... Am plecat: să ne vedem cu bine, Tudore. Din spate, ochii lui se țineau spre mine... din ce în ce mai mari și roșii... ca niște luceferi... ca două focuri ciobănești. Mă ardeau: am luat-o la fugă... am ocolit prin dosul satului... Cum am ajuns.. cum m'am culcat.. nu știu. M'am trezit dimineața în pat cu friguri. Pe Tudor l-au găsit în zăpadă, mort, cu ochii scoși. Nevastă-mea a dat fuga țipând: l-au ucis pe Tudor tâlharii... și gâfâia. L-au ucis pe Tudor? — sar eu. Tudor... a murit Tudor... fratele meu de cruce? Tâlharii... tâlharii... si am fugit să-l văd. Și m'am prăbușit în plâns la capul lui... L-am îngropat a doua zi... am fost până la groapă... m'am întors și am căzut la pat. De urmele ucigașului nu s'a putut da. Ninsese spre ziuă și totul era acoperit. Dar în mine nu a nins și au rămas urmele. Intr'o noapte am auzit un strigăt în casă: Tu l-ai ucis, Dumitre! Sar în sus: nevasta și copilul dormeau... Tu l-ai ucis... tu l-ai ucis... ucigașule! Când l-am ucis? Eu eram bolnav, în pat. Tu, nu știi? Ochii.. ochii... ochii? Da, ochii.., mi-aduc aminte... ochii, am strigat tare. Nevasta a sărit speriată... Și zile și nopți întregi am dus-o așa, dogorit de ochii lui Tudor. Se scoală din zăpadă, plin de sânge, cu ochii căscați și se așează în fața mea și zice: Stai aci, Dumitre, stai aci și păzește-mă, să nu mi se întâmple ceva, că e vreme de lupi și de tâlhari.... Și dacă fug: Nu fugi... așa ai grijă de mine, frati-meu?... Și mă ard ochii lui, părinte... și vâlvoarea îmi arde în creer și mă mistuie... și o să mor... barem spovedit.

— Măi, Dumitre, măi Dumitre — oftă Părintele — cum te-a ales tocmai pe tine păcatul acesta! Să te ierte Dumnezeu! Stai, să-ți citesc... apoi cum te-o învăța Dumnezeu, fiule! Dar să nu asculți decât de glasul Domnului de aci încolo. El îți va spune ce ai de făcut.

Părintele citește, citește mai mult ca de obiceiu. Dumitru stă prăbușit în genunchi, cu fruntea lipită de dușumea. Plânge, plânge în hohot și murmură cuvinte de rugă.

La plecare pare mai liniștit mai împăcat. Nu-i mai iese în cale vedenia. Se gândește: mâine mă duc la biserică și de acolo drept la jandarmi, să se sfârșească. Păștește domol, inima îi bate mai ușor, gânduri mai limpezi se închagă în cugetul lui, care luni de zile a zăcut în beznă. Va împlini toate canoanele și Tudor are să-l ierte... Va ispăși la ocnă și Tudor are să-l ierte... Și Tudor se va ruga acolo sus în cer, pentru băiatul lui, și pentru nevasta lui... Vor fi împăcați, ca și mai înainte... Tudor o să-l păzească din cer... El, Dumitru, o să-i păzească mormântul și toate cele pământești ...și capetele... și pomenile... și...

Dumitru trece acum peste râu... e pe podeț. Uite ce mare s'a revărsat apa... cum de n'a băgat de seamă până aci? Au venit apele... odată era să-i ducă pe amândoi, pe el și pe Tudor, când a vrut să tragă la mal un stog de fân luat de puhoiu. S'au urcat pe stog... pe aici au trecut... și oamenii țipau de pe maluri. Nu-i așa, Tudore? La o cotitură a aruncat cineva o frânghie și ne-a tras la mal. Măi, Tudore, cum am râs de bucurie și jucam tontoroiul! Noi să ne înnecăm? Vedeți-vă de treabă oameni buni puteam să sărim în valuri și să înnotăm ca doi juveți; ce, nu știți că numai doi spintecă apele! Aia suntem noi... ăia suntem noi, Tudore...

Tudor răsare din apă... cu ochii lui frumoși și zâmbitori... cu mâinile întinse spre îmbrățișare. Ei, aci fuseși Tudore? Ce faci, înnoți noaptea? Vrei să mă întreci pe mine? Imi pare bine că ești sănătos și voinic... nu te-am mai văzut de mult așa. Bine că venișt, că de câtă vreme te tot astept. Ei, stai puțin, să răsucim câte-o țigare... am și chibrit... Stai, măi, frate, niteluș, să dăm mâna. Stai, că pe urmă vin și eu... să înnotăm împreună... să nu te înneci... pe vremea asta... Numai doi din sat spintecă apele fără teamă... ăia suntem noi. Crezi că n'o să te ajung? Da? când m'ai întrecut tu pe mine? Stai, să dăm mâna... te-ajung eu... Hoop! Să te văd!

Și Dumitru, înnotătorul fără teamă porni să spintece valurile alături de Tudor. Innoată, înnoată lin prin apele cele fără de sfârșit. Plutește ca un fulg. Niciodată nu a trecut prin valuri atât de ușor. E Tudor lângă el, Tudor... Și Tudor întinde o mână, și-l bate pe umărul gol, și-i zice: Așa, Dumitre, împreună și nedespărțiți ca totdeauna... pe vecii vecilor, fratimeu... apa e lină și să vezi ce rai de luncă e pe malul celălalt... Și Dumitru se îndreaptă spre malul celălalt.

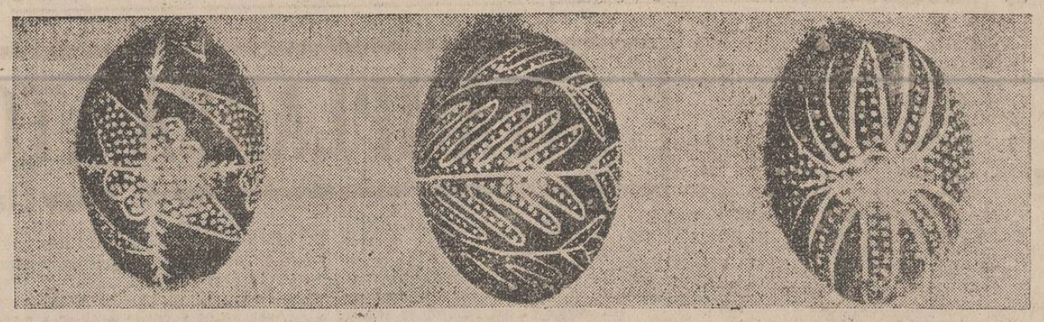

INTR'O NOAPTE DE PAȘTI

Nuvelă de I. VALERIAN

După ce coborî din vagon, Ștefan Eremia rămase câteva clipe nehotărît pe peronul gării. In nervi simțea huetul roților de fier, ca niște sârme de telegraf. Smeul de foc care-l purtase în goană năpraznică din Capitală se odihni puțin, pufnind nărăvaș din nări, apoi își reluă drumul, mistuindu-se în noapte, să-și potolească neastâmpărul pe linia din susul Moldovei.

Aici, Ștefan trebuia să adaste formarea micului tren ce avea să-l ducă la poalele munților, într'un cătun singuratic unde vroia să se repauzeze de zilele Paștelor. Intârziase ca deobiceiu, când era vorba să-și acorde o plăcere persoanei sale. Ziarul ce-l conducea îl reținuse cu ghiare nesătioase până în ultimul moment, parcă nu se îndura să-l elibereze nici în aceste creștinești sărbători.

Cu gândurile răvășite de o neașteptată răscoală, el pipăi cu pași nesiguri lespezile roase ale peronului, încercând să regăsească urmele lăsate de mersul sprinten de altă dată, să recunoască din colbul vremii colțișoarele uitate, știute numai de el în acest loc de răscruce a vieții lui. Uite, colo, deasupra gangului de eșire, acelaș ceas mare, cu două cadrane, îl privea din dulăpiorul cenușiu, ca pe o veche cunoștință.

— Bine-ai venit la noi, părea că-i spune bătrânul orologiu. De atâtea ori mâinile mele ți-au indicat înfrigurării tale, ora venirii trenului, ora plecărilor!

— Te-am uitat, bătrâne Cronos, — gândi călătorul înoptat. — De-abea acum îmi amintesc de tine, ca o mustrare, în noaptea asta, când sunt numai în trecere pe aici. Știu bine că n'ar fi trebuit să fie așa, dar n'am ce face; măsura rotițelor tale nu mai recheamă timpul pierdut. E prea târziu.

După cadranul de cristal, lumina lăuntrică se însufleți ca un obraz îmbujorat, fixându-l într'una. Ceasul îi făcea semn dojenitor din deget.

Bătrânul martor din gara plecărilor și a sosirilor tinereții lui, avea dreptate să-l certe. A trebuit să treacă atâția ani ca să poată înțelege graiul lui de zodiac. Ce târziu devin oamenii înțelepți, — ce târziu ni se desvălue tâlcul lucrurilor din jurul nostru!

Deși trenul îl debarcase ca pe un simplu călător într'o gară de provincie, orologiul îi amintea în noaptea asta desferecătoare de taine, că nu este o gară oarecare, unde poți aștepta indiferent trenul următor, ci, însăși gara orașului natal. Nu era o potriveală întâmplătoare, ci mâna destinului poruncise. Trebuia să mai treacă odată pe aici, să-și revizuiască dosarele copilăriei, să simtă în profunzime chinul înstrăinării lui.

Cei câțiva oameni pe care-i văzuse la sosire, plecaseră de mult. Nimeni nu-i zâmbise; nici o figură cunoscută nu întâlnise, nici în restaurant, nici măcar în hamalii de pe peron. Desigur, în oraș deasemenea, toți oamenii lui se schimbaseră, numai lucrurile se aflau la locul lor cu statornicie, priveghind zădărniciile.

Ștefan aspiră cu nesațiu aerul jilav de primăvară. Se simțea în natură ca și printre oameni, atmosfera sfântă a nopții de înviere. Arătătoarele ceasului mergeau cu gravitate către ora așteptată a miezului de noapte, când avea să se deschidă cerurile și pământul, iar credincioșii vor simți fâlfâind deasupra capetelor descoperite, aripile dumnezeirii.

Intotdeauna Ștefan adora cu fanatism singurătatea, simțindu-se nespus de bine cu lumea din el, dar acum simți cu înfiorare că îl apasă greu izolarea de aici, că niciodată n'a dorit mai viu tovărășia semenilor. Străin și singur în noaptea de Paști, tocmai în gara primelor amintiri, asta era o suferință nebănuită, o surpriză dureroasă ce-l coplesea.

De acolo, din dosul gării, începea bulevardul străjuit de verdeață, cu castanii bătrâni pe scoarța cărora se mai păstra, desigur, urmele de briceag ale ștrengarului de odinioară. Acolo, printre casele mărunte fusese și cuibul lui, din care nu mai rămăsese nimeni. De acolo și-a încercat el, an cu an, tăria aripilor, până ce într'o zi și-a luat cu totul sborul, nemaiuitându-se înapoi.

Doamne, cum de și-a închipuit el că va rămâne indiferent pe peron, până la trenul următor, că nu-l va frige pământul sub picioare?!

Baremi, dacă ar fi sosit mai devreme, să fi colindat câteva ceasuri prin ulițele dragi; să fi întâlnit vr'o ființă cunoscută; atâta atenție merita orașul copilăriei lui. S'ar fi găsit în această noapte în ușa bisericii de odinioară, — ar fi luat lumină din lumina sfințită a preotului, ca orice creștin adevărat, — ar fi ascultat emoționat vocile tinere ale corului, slăvind în văzduhul de primăvară pe Cel care a înviat din morți, biruind moartea și dăruind viața celor din mormânturi.

Minunea aceasta, de bunăseamă, s'a săvârșit și aici în singurătatea gării mărginașe, scoțând la viață amintirile din morminteis vremii.

Iată, lespedea trecutului s'a dat la o parte și din genuni se înalță făptura luminoasă care l-a întovărășit visurile adolescenții, fata aceea bălae, cu ochi de cer, ce crezuse atât de nemărginit în ell

Mioara!

Dintre sfărâmături ea singură apare astăzi atotbiruitoare, parcă s'ar fi despărțit eri. Nu poartă în priviri fulgere de ură, nici dojană, ci o nespusă milă pentru el. Simte că prietenul dus, sub masca aparențelor, a rămas mereu în viață un nefericit besmetic. Cum de a uitat-o atât de ușor, cum de s'a desprins atât de repede de toate bucuriile trecutului?

Ștefan Eremia își trecu aiurit mâna pe frunte. Toate erau ciudate aici, parcă ar fi căzut dintr'o planetă.

— Vedenii, am început să am halucinații, mormăi el, plimbându-se nervos. Desigur, noaptea aceasta este într'adevăr fermecată, — sau poate hârtul acela de orologiu e vr'un vraciu ce-mi face descântece. De când am venit nu-și mai la ochiul roșu dela mine.

Arătătoarele ceasului se uniră acum, acolo sus, vestind miezul nopții, ca o sfârșală neauzitoare, drept spre cer. Dinspre oraș veniră svonuri de clopote, amintind lumii biruința cea mare a Fiului Dumnezeesc.

Un om din serviciul gării, un umil acar, se opri lângă el, se descoperi și își făcu pios semnul crucii. Apoi, adresându-se lui Ștefan, îi spuse cu proaspătă bucurie:

— Hristos a înviat!

— Adevărat a înviet!...

Omul plecă apoi la treburile lui, lăsându-l tuiburat în mijlocul peronului.

Ii vorbise un om sărac cu duhul, un frate întru creștinătate, și faptul acesta îl emoționa nespus. Ceasul râdea din cadrul lui suspendat, ca o lună de aur.

Ștefan simți nevoia să-și scoată și el pălăria, să se plece cu umilință în fața atotputerniciei dumnezeești, ea singură biruitoare peste vremelnicii și deșertăciuni. Pătruns până în adâncul sufletului de o lumină tainică, nemaisimțită, se închină așa cum nu i se mai întâmplase până atunci:

— Doamne, iartă-ne pe noi, păcătoșii!

INTÂMPLAREA „TOVARĂȘULUI“ COLEA RUDENCO

Nuvelă de ADRIAN MOGÂLDEA

Colea Rudenco e tipul revoluționarului comunist. Aspru ca o piatră colțuroasă, vânjos ca un urs și îndărătnic sub înourateles-i priviri ca un sfinx, așa l-am cunoscut, lipit de grilajul fiarelor ce-i închiseseră libertatea acolo în închisoarea Odesei.

Cerusem paznicilor să-mi deschidă ușa de stejar a celulei și aceștia se înspăimântaseră.

— Cum, domnule, vreți să vă omoare bolșevicu'?

— Dece să mă omoare, băeți?

— ...Păi, ăsta e un criminal periculos și e în stare de orice nelegiuire. Când intrăm la el îi punem întâi lanțurile de mâini, apoi îl scoatem... fără „botniță“ ar fi în stare să muște, zău așa domnule „scriitor“... .

Insistasem, arătând aprobarea comandamentului militar din mână și numai așa, cu rugină la încheieturi, am văzut grilajul desfăcându-se, l-am simțit pe Colea privindu-mă impasibil în ochi, apoi... am intrat.

In urma mea poarta cu fiare și lemnărie grea a căzut înghițindu-mă.

La început parcă mi-a fost puțină teamă. Nu știam ce să fac și cum să încep. Colea Rudenco și-a netezit barba țepoasă ca de arici, și-a încrucișat mâinile peste piept și aștepta.

Ce!?.. Poate să-l biciui cu un knut pe care aveam să-l trag de undeva dela brâu, poate să scot pistolul să i-l împlânt între ochi, poate cine știe ce...

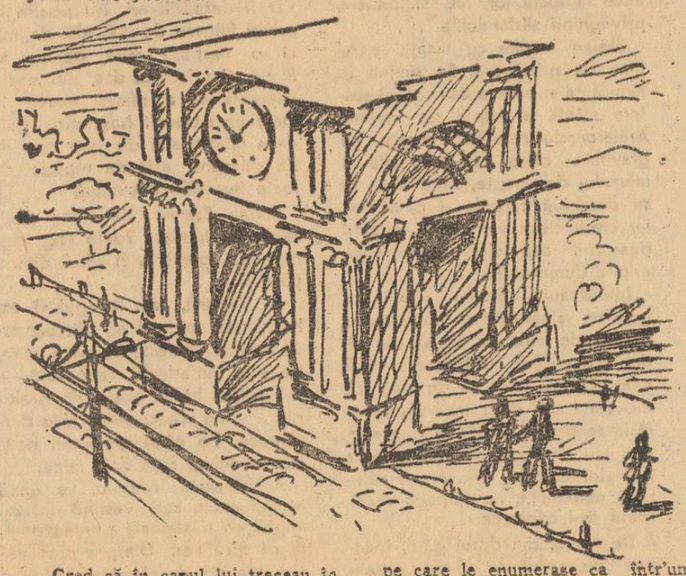

Cred că în capul lui treceau în acele momente tot atâtea întrebări și atâtea mirări câte la fel se amestecau și în mine.

I-am întins port-țigaretul:

— Pojalste!

Atunci parcă s-a deșteptat. Am observat cum i se destind mișcările încordate și cum răsuflă usurat, numai din ridicarea unei țigări.

Dacă era mulțumit nu știam. M'am așezat lângă el, i-am întins foc să-și aprindă țigarea, iar el a început să tragă fumul din ce în ce mai adânc.

Intr'un timp mi s'a părut că nici nu-l mai dă afară. Il înghițea pur și simplu cu atâta foame și atât nesaț, încât cred că plămânii lui opreau acel fum să-l rumege cu nespusă plăcere pentru clipele de acum și pentru clipele când îi va duce din nou lipsă.

Dincolo de gratii, paznicii priveau înmărmuriți scena și așteptau cele ce aveau să urmeze.

Din alte ocazii, putusem să cunosc interiorul psihologic al încarceratului; știam că nu după mult timp de tăcere, în apropierea unui alt suflet gata să-l asculte, individul închis pe drept sau pe nedrept, va începe să se spovedească, măcar din acea necesitate de a vorbi; de a se ști ascultat.

După puțină așteptare, Colea Rudenco a deschis singur gura, lăsându-se să isbucnească într'o avalanșe de întrebări:

— ... și tu gospodin fruntaș cie vrieți?... ți-e milă poatie die minie?.. nu!.. nu!.. nu!.. n'am nevoie die mila fașciștilor... cie căutați aci?... decie nu mă tierminați într'un fiel?.. sunt vinovat?.. hăi?.. ha!... ha!...

L-am lăsat să continue din ce în ce mai răutăcios, mai ironic și când în acel rânjet hidos care s'ar fi vrut zâmbet, i se potoliseră nervii, i-am întins încă o țigare.

A aprins-o și obosit ca după un efort împovărător s'a așezat pe piatra din mijlocul celulei.

— Colea Rudenco, ești român?..

— Nu, gospodin fruntaș, dar știu puțin moldovinește dela moldovenii de pe aici de lângă Odesa.

— Atunci dece ne urăști așa de mult, Neculaie Rudencu? (A protestat când i-am rostit numele așa cum sună în limba română)... Românii nu sunt răi, au venit să vă aducă Dumnezeul de care ați fost lipsiți, să vă încurajeze cu dragostea lor frățească, să vă scape de diavolii roșii, să vă erte...

— Spasiva gospodin, ieu nu am nievoie die iertare...

— Dece, Colea, vorbești astfel?!

— Fiindcă gospodin, la noi nu iexistă iertarie...

— Bine, dar la noi există...

S'a ridicat încet de jos, și-a întins picioarele amorțite, apoi a început să se plimbe dealungul celor patru ziduri. Pașii îi sunau pe pietrele podelei ca niște ciocane ritmice și poate că nici nu mă mai observa, poate că uitase că sunt lângă el.

Dincolo, ochiul unui paznic se făcuse mic și ne privea pe amândoi intrigat.

Intr'un târziu, în acel dute-vino repezit al camerei cât o carceră, Rudenco începuse să râdă. Strâmba gura atât de caricatural încât pentru întâia oară de când mă găseam lângă el mi se făcuse într'adevăr frică și simțeam imboldul de a da busna peste gratii să scap de această apropiere.

Ochiul de lângă zăbrele parcă îmi aflase gândurile și încet am auzit cum în broasca ruginită se desvârtea cheia pentru a-mi dărui libertatea.

Atunci Colea Rudenco s'a oprit în fața-mi. Se liniștise dintr'odată și semăna cu un Crist. M'a privit cu două sfredele de cărbuni în ochi și ca într'o implorare, grăi ca niciodată de omenesc:

— Gospodin fruntaș, ați omorât vriodată pie cineva?... Ați tăiat vriodată bucăți die carnie dintr'un om mort, așa cum taie măcelarul din vită pientru cântar?... Nu cried, gospodin!... *dar ați mâncat vriodată carnie die om?... ie minunată* și ie atât die dulcie, gospodin, cum cried n'o arie nici un animal..

Vorbise rar, cu pauze mari de tot între fraze și cuvintele acestui om care trecuse prin toate stările pe care le enumerase ca într'un proces verbal, le-am simțit cum mi se încrețesc peste piele și cum îmi ridică părul în creștetul capului.

Lângă mărturisire am văzut muntele de nervi și mușchi din fața mea, prăvălindu-se peste piatră, moale la fel ca un vasilache cu sforile rupte.

I-am pus mâna rece de teamă pe obraji și l-am mângâiat ca pe un copil.

Dacă m'ar vedea Coca acum, ar râde ca un om mare, sau poate că ar fi geloasă pe mângâierea care ei îi lipsea.

— Gospodin!...

Firul de gând îmi fusese rupt de strigarea de lângă mine.

— Vorbește, Rudenco, vorbește, te ascult!...

Printr'o ferăstruică uitată colț de lumină undeva sus, se vedea oblic cerul cenușiu, larg cât văzduhul.

— Una papîrosa, gospodin fruntaș!...

I-am dat mai multe și le aprindea una dela alta.

M'am hotărât să fiu atent. Sunt. Pe culuarul îngust, pașii sentinelelor se auzeau stins, depărtați, iar Colea strâns peste apăsarea amintirilor, pornise spovedania-i înfiorătoare, încet, ușurător, aci cu linuri mari, aci cu cutremurări adânci între frazele cari se vroiau evadate.

Mărturisirea lui Rudenco a scăpat necerută. Dincolo de înfrânările omului, dincolo de puterile și ambițiile lui, simțul vorbirii prin coardele vibrătoare mereu ale materiei cenușii se dorește întrebuințat de mașinăria ființei.

Și mașina, fie că se numește Colea Rudenco, Ion Stan, Ernest Maer sau Yan-Tai-Ci, fie că se definește comunistă, anarhistă, naționalistă sau laburistă, rămâne tot *om*.

Uitând că-mi spusese *dușman*, Colea, omul din el, se agățase de mine ca de un duhovnic.

In celulă fumul plutea gros să-l despici în forme, alături cu povestirea de groază, a lui Colea Rudenco ori poate a plasticei unui alt Edgar Allan Poe...

Luna lumina ca ziua, prevestitoare și uriașe acolo sus pe bolta de ghiață a cerului înalt cât un munte.

Din spre Vigoda, tot mai apropiat, seara de 14 Octombrie 1941, se lăsase cu aceleași sgomote afundate, în aceleași vâlvătăi din ce în ce mai nestinse și mari, cu aceleași pocniri de obuze sparte undeva în cine știe ce cartier, cu aceiași strânsă panică în calmul sufletelor.

Peste tot, pe toate străzile, fierbere și nervozitate; soldați și ofițeri roșii, lucrători sau copii, deavalma înghesuiți, chiuiau, cântau înjurau, discutau, plângeau ori se pierdeau în forfota care nu se mai termina. Uniforme de tot felul, femei soldați, soldați, muzici, ofițeri comisari și poporului cu semne distinctive pe chipie, haos întreg de lume împestrițată unuiea până la refuz barurile și restaurantele Deribowskaei, Pirogowskaei sau șantanele portului întortochiat și murdar.

Deasupra tuturor și a toate, mirosea aerul a carne arsă și-a sânge gâlgâitor lângă clarul lunii odesiste, se bănuia pe aproape ascunsă între ruini fumegânde urgia cea mare a sfârșitului; se auzeau din afunduri cadențele cari prevesteau sosirea aprigă a spectrelor cele care trebuiau să vină...

Undeva pe o stradă apropiată, căzuse o bombă ca din senin smucind pământul din loc și aruncând peste o casă înaltă ruguri uriașe de foc. A părut atunci că tot orașul se aprinsese că întreagă Odesa începuse să sară în aer ca și cum s'ar fi aflat construită deasupra unui adevărat vulcan intrat în activitate.

Apoi începuse să chiue sirenele:

— uiuuu!.. uiuuu!.. uiuuu!

Lung, lung și obsedant ca într'un vacarm al iadului deslănțuit; lung, lung și straniu anunțător de moarte; lung, lung și chemător de nebunie...

— uiuuu!.. uiuuu!.. uiuuu!

Ciocan în creeri, clește în cap, împunsături de șuruburi în auz, lovituri de gong argintat pe străzile de cristal ori în bolțile acustice ale nopții.

— uiuuu!.. uiuuu!.. uiuuu!

Din pământ, panglicile reflectoarelor țâșniseră fulgere drepte peste vinețiul înalturilor ca într'un joc feeric de artificii, iar peste înghesuiala de afară năvăliseră rusoaicele, soldații amețiți de băutura vodcei, fetele și bărbații laolaltă treziți din brațele voluptăților, direct în nebunia infernului deslănțuit, peste case și peste nervi.

Fugeau mașinile, spintecând în drumul lor șosele de oameni cu alte chiote de sirene în urmă, zbierau înglotați copiii și femeile de atâtea înspăimântătoare nopți rămași pe străzi, ascunși prin adăposturi sau prin grădinile publice transformate tranșee.

De atâtea zile de când fusese asediat acest oraș diavolesc, odată cu noaptea, sosea pentru locuitorii cei pașnici aceiași apocaliptică viziune, aceleași case prăvălindu-se una după alta, aceiași imagine a oamenilor ce mureau cu sutele, urlând în fața morții, zbătându-se sub dărâmături sau isbiți de schijele rătăcite.

In seara aceasta însă, părea că începuse să fiarbă chiar iadul. Impușcăturile se auzeau tot mai apropiate, vuetele de asalt ale asediatorilor tot mai lângă străzile orașului baricadate cu stâlpi de fier greu și sârmă ghimpată, avioanele tot mai încinse și multe, palele reflectoarelor tot mai înspăimântătoare.

Numai acolo pe Richeliowskaia era liniște mare.

Era liniște mare, numai acolo pe Richeliowskaia în casa cea mare și cenușie a partidului.

Prin ferestrele îmbrăcate în brocart roșu ca focul, marea ardea jăratec aprins peste port. Fotoliile capitonate cu piele luxoasă te invitau la odihnă adâncă, la repaos pentru nervii supra întinși, și totuși acolo în liniștea, în tăcerea cea de piatră nimeni nu s'ar fi putut gândi la așa ceva.

Cazimir Ilici Blitkin, rece ca o statue antică, înmâna ordinele. Trimis special din Moscova, călăul sovietic pregătea ultimele clipe de dinaintea părăsirii Odesei. Cu degete agitate și mișcări de automat, fiece buton instalat pe marginile biroului se lăsa apăsat să sune un alt și alt comisar.

Veneau pe rând în ușa antic-amerei, salutau statura țeapănă a lui Ilici Blitkir cu pumnul strâns și parolă convențională, luau hârtia cifrată și plecau fiecare la fel de tăcuți, spre altă direcție, spre alt nucleu unde convocați, partizanii îi așteptau.

In zgomotul din stradă, era tot mai mare înghesuiala tot mai mare panica, tot mai afurisît țiuiau monștrii aceia de sirene, tot mai greu circulau blindatele de tot felul, mașinile luxoase sau tanchetele fără nici o țintă prin puhoiul de lume și prin noapte.

Colea Rudenco își aduce perfect aminte de această noapte mai înfricoșetoare ca toate celelalte de până atunci, noapte a Odesei, când spre ziuă urmau să cadă ultimele lor înverșunări.

Își aduce aminte, fiindcă în noaptea aceia, cei șase tovarăși inclusiv comisara Kira Feodorovna Scapin plecaseră să execute într'un sector de galerii subterane ordinele precise fără drept de apel ale lui Cazimir Ilici.

De atunci zilele se scurseseră lenețe, grele și nemaiîntâlnit de lungi.

Incetul cu încetul sus parcă se potolise totul. Nu se mai auzeau vuetele proectilelor, nici împușcăturile răslețe, nimic.

Cei șapte din subpământ se plictiseau și-și așteptau reîntoarcerea în lumina soarelui și'n viața orașului, pe care acum îl știau ocupat de români. Ascultau din când în când ordinele transmise prin radio, aflau că „ai lor“ se vor întoarce curând și se simțeau întăriți în convingeri, îmboldiți de nouă răbdare.

Până într'o zi când...

Aparatul de emisiune-recepție s'a oprit să mai funcționeze cu bateriile și acumulatorii vlăguiți de orice încărcătură.

Atunci a fost în rândurile lor, prima încleștare.

In altă zi au văzut că alimentele sunt pe sfârșite, iar dela cei de afară nu mai primeau nici o veste.

Impliniseră două luni de când se înmormântaseră de bună voe, două luni apăsătoare, nemărturisite în închingările de cărtiță și'n florii care-i cutremurau cu din ce în ce mai mare putere.

Se simțea frica în fiecare de a-și spune amărăciunea, se deslușea mai ales în Kira Feodorowna Scapin, care deveni mai nestăpână pe sine, mai zdruncinată sufletește și mai clintită în tăria autorității ei față de ceilalți.

Apoi o nouă prefacere înundase ființa Kirei, întâiu ca un fir de pârâu strecurat lin peste corzile sufletului, mai târziu ca o apă revărsată nestăvilitoare și tumultoasă în toate gândurile.

Neînfiorată de nici un vânt altul decât acela al luptei în care trăise și care o absorbise întreagă, două luni de zile petrecute în apropierea lui Colea Rudenco tovarășul cu fizic atât de impunător, cu ochii așa de altfel decât ai celorlalți, răscolise în interiorul neînduplecatei comisar de 21 de ani emoții cu totul necunoscute, adâncimi pe care nici singură nu și le-ar fi bănuit, așa de mult o înspăimântaseră.

Primele zile când le întercepta-se cu antenele sensibile ale spiritului, încăpățânarea Kirei Feodorowna Scapin încercase să țină piept aprig.

Indrăgostită?!.. I se părea așa de straniu și de nou cuvântul țâșnit din gânduri, încât refuză să-l închipue. Nu! nu, se poate!... Indrăgostită?!.. ha!... ha!.. Ea Kira Feodorowna, indrăgostită?!... Un non-sens probabil, o rătăcire trecătoare, o neînțelegere... Absurd cuvânt și absurde împrejurările în care dăduse peste el, aci unde avea de îndeplinit un ordin, o misiune crucială pentru cauza războiului și a victoriei comuniste, credință mai tare decât credința propriei ei trăiri... Aci, unde trebuia să fie tare, aci unde dragostea nu are ce căuta și nici bătăile inimii... Auzi, inimă! Ce este aceia inimă? Ce este ăla suflet?... Ce e aceea dragoste?... Cuvinte care nu au ce căuta în dicționarul ei.

Războiul își are legile lui fără margini și forme academice și războiul fi cere pentru victoria lui toate puterile, tot curajul... La o parte cu alte gânduri, tovarășă Kira Feodorowna! O comandantă este un om fără slăbiciuni sentimentale.

Ființa ținută în frâu... Indrăgostită?...

Iată este prima dintre toți, care cade în mrejele desnădejdei, căci cum altfel s'ar putea numi această ideie... E prima care își uită îndatoririle și crezul, prima care alunecă pe panta prăpăstioasă a trădărilor... Indrăgostită?!... Kira Feodorowna Scapin, exemplul din alte împrejurări, îndrăgostită de ochii tovarășului său pe care trebue să-l comande și să-l țină în frâu, să-i dea ordine și la nevoe chiar să-l împuște de nu va fi ascultată?!... Indrăgostită... Ce farsă!

Ei! Kira Feodorowna, dă-ți seama de ce faci... Reculege-te cât mai ai timp, Kira Feodorowna!... Ridică-l și potrivește-ți revolverul în mână... Așa!... îți stă bine! Pentru asta ești pregătită, tovarășă Kira Feodorowna. Pentru luptă, pentru baricade, nu pentru dragoste, nu pentru a fi femeie! Femeie!?... Ce stupid!...

Când a văzut-o atunci apărând în camera lor mucegăită și întunecoasă, chiar și Colea Tudorcea se înspăimântase de ochii mari, negri, cari nu-l mai căutaseră printre ceilalți cu priviri lungi, magnetice, ci aruncând trăsnete și săbii de oțel spăimântătoare.

— Ce are comisara Feodorowna?... se întrebase strigătul emoționat al inimii lui Colea. Să se fi înșelat în simțămintele care-i anunțaseră încă din prima clipă a întâlnirii lor, senzația cea mare?...

Poate că n'a fost nimic, poate că numai i s'a părut...

Dar zilele următoare au adus liniște iarăși în neliniștea lui Colea Rudenco. Strânși în gangurile lungi mucegăite, lângă pâlpâirea singurului felinar pe care îl mai aveau plin cu gaz, ochii îndrăgostiți se întâlniseră aceiași, calzi, nemângâiați, apropiați.

Apropiați, nemărturisiți, calzi.

Așa s'a înodat dragostea lor. Neștiută de nimeni, nebănuită de ceilalți, ținută ascunsă numai în ei, în ochii și'n sufletele posipte pe răscruci de întunerîc și luptă. Dragostea lor. A comisarei Kira Feodorowna și a tovarășului Colea Rudenco.

El: munte neclintit, corzi și mușchi, tare și protector.

Ea: înaltă și sveltă, frumoasă, rece, stranie, cu buclele de păr negru ca smoala, cu ochii afunzi, mari, două lacuri, două oglinzi, două diamante negre în negrul pământului.

— Mă iubești, Colea?

— Multi!...

— Nu ți se pare că sufletele noastre se căutau?... Nu crezi că ochii noștri se doreau atrași ca două forțe de curent contrariu? Uite Colea, stau așa câteodată și mă gândesc. Imi adun în mine imagini pe care nu le-am trăit până acum, dar sunt sigură că totuși undeva există, ne așteaptă să le descoperim, să le integrăm în noi, pentrucă ale noastre sunt, ale mele și ale tale, Colea...

Il lua mâna caldă între palmele lui bătătorite, o săruta apăsat, apoi se ridica cu gură aprinsă în sus spre încheietura gântului pufos, spre lobul urechii, spre cireașa chemătoare de senzualități a gurei ei.

Era mare încleștarea sărutului, ca două ventuze cari nu mai vor să se deslipească, mare și nespus de nouă pentru amândoi.

— Kiracica, e atât de stranie întâlnirea noastră, atât de nelafel, și atât de bună!... Uite, după ce vom eși de aci, după ce toate se vor potoli, vom pleca departe. Vreau să fim numai noi, să colindăm Uralii și Siberia, Caucazul și Crimeia, Marea Neagră și Marea Caspică, Volga și Oceanul Inghețat. Va fi luna noastră de odihnă, de fericire, Kira...

— Da, Colea, luna noastră de fericire... apoi, apoi...

— Apoi, se va termina războiul, vom pleca poate tot amândoi dincolo spre apus. Vom avea misiuni de îndeplinit la București, la Roma sau la Berlin, însă nu ne vom despărți.

— Colea!...

Dar planurile lor erau numai planuri, dragostea lor numai clipe ce treceau repezi numai visuri.

Intr'o zi, numărătoarea timpului, a orelor, ajunsese departe.

Li se terminase de mult hrana și cei cinci deveniseră greu de stăpânit.

Absenți, la dragostea celor doi, se împrăștiaseră toți prin galerii, mergeau ca fiarele strânse'n cușcă, blestemau atât cât știau să blestemе și cât mai aveau putere, sau vârâți în câte un ungher întunecos se lăsau mistuiți, desvlăguiți oricărei mișcări.

Când Kira și Colea reveniseră printre ei din fericirea pe care le-o provocaseră atâtea iluzii, era prea târziu.

Oamenii cu greu mai puteau fi stăpâniți, disciplinați. Se vedea că nu peste mult timp, fiarele din ei, descătușate, cu custile sparte, nu se vor mai putea ține să nu se deslănțue în toată animalitatea.

Aci Colea Rudenco făcu pauză mare.

Poate că prin capul lui trecuseră alte imputări și alte regrete pentru curajul pe care nu l-a avut să iasă atunci împreună cu Kira și să se predea. Cine știe?... Prea fuseseră orbiți de planuri pe cari

acum le vede cât de false erau... Cine știe, ar fi oprit tot ceeace s'a întâmplat să se întâmple mai târziu, ar...

— Eii!... a oftat lung și lângă tăcerea mea și-a mai aprins o țigare.

— Gospodin fruntaș... poatie, nu vă interiseză, poate doriți să plecați?..

Dădui din cap negativ și-l rugai să continue. Lipită de grilajul de fier, sentinela se oprise contrariată. Cred că nebăgată de nici unul dintre noi în seamă, plecase, fiindcă odată cu zornăitul pașilor ce se depărtau cadențați, firul povestirei se legă iarăși la fel de neverosimil, de ne real, de fantastic.

Cu morbul foamei implântat în stomacuri porniseă cei șapte să se răsboiască și să-i țină piept aprig.

Istoviți de glasul stomacului după hrană, se lăsau, în tot cursul zilelor, pradă lenei, fără să mai consume energii sau să mai viseze decât bunătățile pe cari acum le devorau numai în gând.

Tăvăliți acolo pe paiele odihnitoare, moi, ale culcușurilor, umblau șobolanii și tot felul vietăților fără ochi peste ei, îi pipăiau cu mustăți lipicioase sau mângâieri leșioase, dar nu mai posedau voință să-i dea la o parte.

Intr'un colț, Colea Rudenco și Kira Feodorowna, mai slabă, își duceau, despărțiți de ceilalați acelaș calvar.

— Simțisiem încă din prima zi a postului, gospodin, că tavarășa va suporta grieu, deaciea o luasiem din mijlocul lor... ar fi fost și mai grieu pentru iea să-i audă pe toți scrâșnind din dinți... și-am instalat-o într'o camieră alăturată... Cât mă putiau ține putierile o încurajam.

Rămâsiesie din iea numai priviriile care mă căutau... Nu mai aviea nimic din stăpână, nimic din autoritatie pie carie i-o știam, nimic din vîsurilie pie carie nu die mult lie urzirăm...

Bidoanele cu apă au fost atunci singurele alinătoare, singurele unsori ale gurii. Numai și numai în acele gamele pe care le umpleau cu apă din belșug se mai puteau potoli chinurile Kirei Feodorowna, ale lui Colea Rudenco și ale celorlalți.

Astfel, zi de zi, totul devenea numai teamă.

Teamă de necunoscutul de dinainte, teamă de ziua de mâine, teamă strecurată din fiece secundă trecută, cu mai înverșunată cutremurare în pori, în vine, în sânge

Mișcările puține pe care le mai făceau calculate, pentru nefrosire, erau acelea ale aducerii apei dela gura isvorului, în cât mai multe gamele. Apa aceasta pe care începuseră să o prețuiască la fel ca pe o comoară sau ca pe un Dumnezeu, apa!... elixirul singur care-i mai putea ține în viață... Apa!.. Udătura alinătoare a tuturor focurilor interioare, Apa, — care în dimineața aceea umedă a galeriilor încetase să mai vină. Se spărsese conducta.

Când Colea Rudenco se intorsese înspăimântat și fără fir de apă în bidonul gol să anunțe și ultima catastrofă, tovarășa comisar Kira Feodorowna Scapin... *murise*.

Calmă, surâzătoare, liniștită, albă, așa o găsise, parcă adormită într'un somn dulce, lângă tăcerile și bărbile țepoase ale celorlalți.

Intâiu nu-i veni să creadă. Incercase să-i frece tâmplele, să-i deschidă ochii ce parcă în ultimul moment îl priviseră cu dragostea lor, să-i bată palmele încă destul de calde. Zadarnic. Kira îl părăsise.

Își lăsase și puterea și curajul și visele deoparte și plecase acolo unde foamea sau darurile nu mai au a căuta loc.

Și-l lăsase pe el.

Căzu peste trupul încă destul de cald, doborât, copleșit, sfâșiat și încă nu-i venea să-și spună marea durere. Cum era să moară Kiracica?... Să plece așa fără să-l mai privească odată cu ochii ei negri?... Fără să-și ia adio dela tovarășul și iubitul ei Colea?...

O sărută apăsat pe gură și aștepta să-l strângă în brațe.

Dar zadarnic...

Liniștea de plumb așa l-a găsit până târziu. Cu capul între brațele înțepenite, cu lacrimile reci înghețate în colțul ochilor și cu vietățile pământului, mirate, strânse lângă ei, neștiutoare de cele ce oamenilor pot să li se întâmple.

Frica de această nouă imagine în mijlocul lor îi imputernicira pe ceilalți, îi ridicară instinctiv din slăbiciunea trândăviilor și-i porniră fără nici-un imbold altul să facă explorări prin ganguri neumblate în căutare de nouă viață.

Intr'un târziu, Serghie Iftimovici le aduse vestea: sus printre dărâmături este o gură de apă.

Era riscantă aducerea ei, dar se înțeleseseră să rânduiască fiecare la umplutul tuturor vaselor, atunci când strigătele sentinelelor și pașii patrulelor se mai potoleau pe străzile pustii, călduțe, în primăvara ce se anunța cu adieri în aer și stele tremurătoare pe bolta cerului.

Și iarăși lăsau să treacă orele lungi cât anii, zilele goale ca un balon de iluzii, nopțile adânci.

Dintre toți, Colea Rudenco se simțea, cu toată durerea coleșitoare, cu tot sbuciumul ce-l avusese și-l avea mereu mai apropiat, cel mai rezistent.

Pe când ceilalți, cari au mai ascultau de nici un ordin, redeveniseră odată cu descoperirea apei o turmă fără stăpân, retrași în colțuri de unde nu se mai sculau decât atunci când simțeau nevoia, trupul de granit al lui Colea se zbătea cu puteri reînoite, să pună gâtească pat adăpostit și rece cadavrului pe care acum îl iubea cu și mai multă ardoare, acolo într'o adâncătură cu aer mereu proaspăt.

Cu lampa în mână ca un nou Diogen în căutarea „omului“, colinda în nopțile de nesomn și'n zilele fără lunecușuri coridoarele lungi ale subteranelor, acolo spre „cuibul ei“ cum îl botezase.

Se lăsa încet la picioarele patului improvizat, strâns alături de corpul iubitei, tot așa de vie ca înaintea morții și ore întregi rămânea astfel să privească sau să vorbească în tăcere cu aceea pe o credea adormită.

— Da, domnulie fruntaș, parcă ieșa adormită și parcă o așteptam să se trezească. Ii priveam fruntea lată, părul negru căzut peste umerii lați, sânii cie parcă prindeau viață sub bluza de culoarea cierului.

Criedieți, domnulie fruntaș, că înțuram?... Sie poate... dar die câție ori ședeam lângă iea știam că își capătă din nou viață.

Ajunsesiem să cried că într'o bună zi când vol vieni la iea, oi sară din culcuș, să mă ia de gât și să-și jupuiască trupul înfierbântat die al meu:

— A fost o farsă Colicica, dar die acum o să fiu cumintie... am oi să te iubiesc mult, mult și o să nie întoarciem sus doi învingători. Așa o așteptam să-mi spună și să-mi cieară iertare, gospodin fruntaș, dar vlezi dumnieta, că astiea au fost numai visuri, numai halucinații.

Intr'o noapte, tocmai atipisе.

Obosite, pleoapele îi căzură cu niciodată grele de plumb peste ochi. In apropierea lui ceilalți cinci sforăiau, oftau sau vorbeau singuri în somnul fără odihnă, când deodată, chiot din vis scurt și din depărtări i se svârli peste atipire cu cunoscute accente.

— Tovarășe Rudenco!... Tovarășe Rudenco!... to-va-ră-șe Rudenco-coo!...

Numai atât înțelesese din chemarea implorătoare a Kirei. Numai numele lui repetat până la nesfârșit, numai numele lui din ce în ce mai accentuat peste tăcerile nopții groasnice, vuind din ce în ce mai mare și mai asurzitor în timpane.

— Tovarășe Rudencoo!...

Din frântura de visuri a somnului chinuit, Kira Feodorowna, își răsărise înaltă, proptită în picioare peste neguri ca o zeiță a furtunii deslănțuite, cu revolverul într'o mână apărându-se, cerând ajutor:

—Tovarășe Rudenco!... to-va-ră-șe Rudencoo!..

Sărise din pătură parcă fript în călcâe, smulsese din perete lampa cu lumină palidă și așa buimăcit încă, se năpustise spre galeria de unde știa că vine strigătul.

In lumina cât flacăra lumânării, Kira Feodorowna se descoperise însă tot atât de rigidă și tot la locul ei, așa cum o lăsase mai de vreme. Se așezâ lângă ea, îi căută mâinile să i-le sărute și în repeziciunea mișcărilor, aproape hipnotice, fără să vrea îi ridică un colț de fustă. Vru să tragă îmbrăcămintea la loc peste piciorul ce se desveli alb, nespus de alb, lângă flacăra cadaverică a felinarului. Rămase îngrozit. In pulpa frumoasă de odinioară Colea Rudenco descoperi o tăietură adâncă, o rană mare.

In momentul acela, ceva mare cât cerul se prăbuși în el, asurzitor... Ceilalți „tovarăși“, în foamea lor, îl pândise, tăiase din carnea Kirei și o mâncaseră. De șobolani nu putea fi vorba. Prea era dreaptă marginea mușcăturii, prea a cuțit sau a baionetă semăna spintecătura.

...Dar cine?.. Șevcenco?.. Crivici?.. Socolov?... Covalciuc?.. Iftimovici?...

Colea Rudenco a văzut o mare roșie în față, vâlvătăi imense împrejuru-i. După aceia un trăznet parcă l-a izbit peste ochi și n'a mai știut ce face.

Ca o fiară atâțată, năvăli de jos. Luă cât era de înalt tavanul scund în cap, se îndoi, apoi își dădu drumul printre ganguri la vale.

S'ar fi zis că înebunise.

Trecu prin labirintele înguste și întortochiate, urlând.

Huiau în urma lui gangurile ca o furtună deslănțuită; simțea făptura Kirei agățată de el în spate și deaceia fugea mai tare.

— Să mă răzbuni, tovarășe Colea Rudenco!... Să mă răzbuni, iubitul meu!

(Continuare în pag. 5-a)

AZURUL

Din câți prieteni am aici sub soare
Eu numai cu azurul mă împac,
L-adun cu chibzuială din fiecare floare
Din rouă, din miresme candide de mac.

Noaptea când bolta înflorește de crizanteme
Și liniștea plutește prin grădini ca o melodie,
Scriu cu cerneala azurului poeme
Și tot sufletul stă proptit în reverie.

Dimineața când soarele își umflă vintrele
Peste apele verzi ale hoidelor mănoase,
Adun diamantele lui din chiparoase
Pentru Domnița gândurilor mele.

Il beau din parfumul florilor, ca pe-o licoare,
Il port în ochi de un păstrav de veac,
Il simt plutind în mine ca o boare
Și numai cu el mă împac.

Trei anotimpuri mă sărută pe frunte,
Ne'mbrățișăm la 'ncrucișări de vise,
Mi-i bun prieten, el, uriașul ca un munte
Și pentru mine, are totdeauna, porțile deschise.

Când toamna își scutură singurătatea peste mine
Azurul îmi cade în suflet ca niște stele;
Il ascund, adânc, adânc, scăpărările cristaline
Ca'n primăvară să-l seamăn pe cărările mele.

Petre Paulescu

INTÂLNIREA DELA HERCULANE

EPISOD INEDIT de PERICLE MARTINESCU

După multe discuţii şi ezitări parlamentare, congresul studenţesc fusese fixat în anul acela, cu o întârziere de câteva luni, la Băile Herculane. Din cauza dezordinelor provocate de studenţi la celelalte congrese şi spre a înlătura altele noui, guvernul găsise soluţia de a acorda tineretului universitar o destindere de câteva zile într'o localitate izolată, pustie în luna lui Aprilie, astfel că în anul acela congresul studenţesc căpătase un aspect nou. Deşi conducătorii politici aveau intenţia de a pune capăt frumoasei tradiţii universitare a congreselor, sub presiunea studenţimii au acceptat totuşi ca congresul să aibă loc, fixându-l în schimb într'o localitate unde ei putea trece uşor neobservat. Pentru studenţime însă lucrul acesta a însemnat o victorie. Căci congresul dela Băile Herculane a avut un caracter mai viu şi mai răsunător decât toate celelalte. Frumoasa localitate balneară, formată numai din vile şi hoteluri pustii, a cunoscut atunci o revărsare de vitalitate şi de tinereţe pe care nici cel mai încins sezon balnear nu i-o adusese vreodată. Trenuri întregi încărcate de tineret, venind din toate părţile ţării, aduceau în gara pavoazată cu drapele, regimente de studenţi şi studente care se îndreptau spre localitatea dintre munţii masivi numai în cântece şi urale de veselie, ca într'o procesiune măreaţă ce invoca primăvara zi cărei primi ghiocei îşi arătau timizi dinţii albi pe marginea câmpurilor neînverzite încă.

Respectând o tradiţie veche, congresul trebuia să se desfăşoare în trei zile. Trei zile de libertate, trei zile de petreceri nesfârşite, de veselie nemai pomenită.

Prima zi, după o noapte întreagă petrecută în trenurile speciale ce-i aduseseră acolo, studenţii o consacraseră încartiruirilor, pregătirilor preliminare, primelor comunicări, primelor dezbateri febrile cu participări în masă la şedinţele înflăcărate de entuziasm. Noaptea următoare a fost deasemeni prima noapte plină: nimeni nu avusese răbdarea să plece spre locul de odihnă, astfel că restaurantele, hotelurile şi vilele cucerite de miile de studenţi au duduit până în zori de cântece, orchestre şi dansuri neistovite. Era o izbucnire homerică de vitalitate. Se părea că între pereţii masivi ai munţilor din spatele clădirilor trezite brusc din liniştea şi singurătatea acelui sezon mort, se adunaseră pe neaşteptate mii de elfi şi oreade, îmbătându-se de veselie înainte de a porni să răstoarne lumea.

A doua zi de congres, rezervoarele de viaţă ale tinereţii nu erau încă epuizate, astfel că s'a început totul dela capăt: şedinţe agitate, probleme noui aduse în desbateri, imnuri studenţeşti cari făceau să răsune munţii dimprejur de atâta forţă şi voe bună. Noaptea a treia însă oboseala începu să facă ravagii. Jumătate din congresişti n'au mai putut rezista, şi căzeau sdrobiţi de oboseală pe unde puteau, sau grupuri-grupuri se îndreptau pe nesimţite spre casele unde erau găzduiţi.

Grupul din care făcea parte Maxenţiu, plecat la congres împreună cu alţi prieteni şi colegi de Facultate, fusese încartiruit la Mehadia, o comună situată la vreo opt chilometri de Herculane, din cauză că în staţiune nu se mai găsiseră locuri. Toate comunele de prin prejur fuseseră umplute cu studenţi, iar autorităţile judeţene puseseră la dispoziţia lor un număr însemnat de autobuze ca să-i transporte dintr'o localitate în alta în fiecare seară, pentru a se odihni, şi să-i aducă în fiecare dimineaţă din nou la Herculane, unde se desfăşurau dezbaterile. Primele două zile însă tineretul nu avusese nevoe de odihnă, aşa că autobuzele căpătară altă destinaţie: se făceau excursii prin părţile mai frumoase ale regiunii, se vizitau oraşele apropiate, sau se băteau drumurile fără nici un rost cu automobilele pline de veselie, ca la o nuntă regească. Şoferii nu avuseseră nic o clipă de răgaz, astfel că după două zile, nemaiputând rezista, ca să scape de presiunile studenţilor cari voiau să circule mereu, lăsase automobilele în drum şi se ascunseseră fiecare pe unde putuse, ca să se odihnească.

In a treia seară a congresului grupul lui Maxentiu, sfrivit de oboseală, se hotărî să se retragă la Mehadia, pentru odihnă. Se întâlniră toţi în faţa Cazinoului şi căutară un autobuz să-i transporte până în comuna vecină. Autobuzul fu găsit mai uşor decât se aşteptau ei, şi se urcară numaidecât înăuntru, trântindu-se cu voluptate pe canapelele de piele ce-i cuprindeau ca nişte braţe moi şi dulci. Dar după ce se urcară toţi, voind să pornească, au observat că nu au şofer şi că autobuzul nu vrea să se mişte singur. Câteva versiuni optimiste, susţinând că şoferul e la masă sau chioşc să-şi cumpere tutun, de unde urma să vină imediat, prelungiră minut cu minut aproape două ceasuri răbdarea celor desfiguraţi de oboseală şi nesomn. Unii chiar adormiseră pe canapelele automobilului, cu capetele aplecate peste umerii vecinilor, amestecaţi laolaltă băieţi şi fete. Câţiva plecară în direcţii diferite să caute soferul, dar se întoarseră fără nici un rezultat; şoferul dispăruse cu cheia dela motor în buzunar, ascunzându-se cine ştie unde să se odihnească.

Vestea aceasta răspândi panica printre cei care, instalaţi în maşină, abia aşteptau să ajungă acasă, iar acum se vedeau în situaţia de a coborî şi a porni pe jos spre Mehadia, căci altă soluţie nu exista. Cei mai obosiţi nici nu voiră să audă de aşa ceva, spunând că ei au să doarmă în maşină, aşa cum s'o putea, unul peste altul. Câţiva studenţi dela Politehnică îi convinseră însă să coboare, în speranţa că vor putea urni maşina din loc. Forţând anumite reguli mecanice, ei încercară să aprindă motorul, fără chee, în timp ce ceilalţi împingeau autobuzul din urmă spre a stimula energia motorului. Toate încercările acestea disperate durară încă vreo alte două ceasuri. Impins din urmă, manevrat de un student la volan, arunca scurte eşapamente şi scântei, dând impresia că are să meargă, dar imediat ce nu-l mai împingea nimeni din urmă, autobuzul se oprea pe loc, motorul se stingea. Cu astfel de încercări, în decursul celor două ceasuri, ieşiră din Herculane şi făcură chiar vreo doi chilometri, în speranţa că vor putea aprinde motorul. In cele din urmă, văzând că totul e zadarnic, studenţii, întârâtaţi de ciudă şi oboseală, răsturnară îndărătnicul autobuz într'un şanţ, cu roţile în sus şi apucară eroic drumul pe jos, spre Mehadia.

Se făcuse miezul nopţii, cu o lună nemai pomenit de plină şi de albă. Şoseaua se întindea peste câmp ca o pânză de borangic, umbrită de ramurile înverzite încă ale copacilor de pe margine şi nu se zărea dealungul ei nici o vietate care să turbure liniştea de planetă moartă ce stăpânea totul.

Grupul se răsleţise prin noapte, unii luând-o mai repede înainte, alţii rămânând în urmă, mergând mai încet, cu fetele care aveau nevoe de ajutoare. Luna ajunsă la culminaţie dădea aspectul unei nopţi senine de vară, deşi nu era decât Aprilie, şi pe un asemenea timp s'ar fi putut merge de drag, prin răcoarea nopţii, pe văile şerpuitoare ale munţilor... Dar pentru studenţii împrăştiaţi dealungul soselei, noaptea aceasta era un calvar. Sdrobiţi de oboseală, ei mergeau aproape cu ochii închişi, sprijiniţi câte doi unul într'altul, abia târându-şi picioarele şi având grijă să nu cadă vreunul în colb, căci nu s'ar fi găsit nimeni să-l ridice până dimineaţa.

Maxenţiu rămăsese printre cei din urmă, ajutând unei studente Olga, care era tot atât de obosită, să-şi târască paşii ca de plumb prin pulberea albă a soselei. Erau în situaţia aceasta vreo trei perechi, şi Maxenţiu invidia cu toată sinceritatea egoismul şi nepăsarea celor liberi, plecaţi înainte, unii ce el rămăsese printre cei din urmă ca să târască după el o femee. O ura pe Olga în momentul acela şi în gând blestema tot sexul femenin făcut numai ca să împovăreze existenţa bărbaţilor.

Peste câtva timp de chin, după ce parcurseseră mai mult de jumătate din această călătorie silnică, îi ajunse din urmă o caravană de patru căruţe cu covergi ce mergeau în direcţia lor. Fără să mai întrebe ceva se suiră fiecare prin fundurile desfundate în câte o căruţă trântindu-se în paele uscate şi calde ca un pat de puf de sub coviltirul întunecat ca o grotă. Maxenţiu şi tovarăşa lui se urcară în ultima căruţă. Covergile erau desfundate la amândouă capetele şi se asemănau cu nişte mici si feerice tuneluri ambulante. In urma lor se întindea un imens ocean de lună care lumina crestele, văile, copacii şi şoseaua cu o lumină albă şi potolită. Intr'o parte a drumului se auzia murmurul unui râu care curgea cu vioiciune la vale traversat din loc în loc de poduri adormite şi pustii. Ia faţă, la capătul celălalt al căruţei, profilat în deschizătura coviltirului ca o umbră neagră, se vedea omul care mâna caii, apoi, mai departe, se zăreau celelalte căruţe cu coviltirile umflate, strălucind şi mişcându-se agale pe sub razele lunii ca nişte viermi de mătase.

Maxenţiu era beat de feerie şi-şi uitase de oboseala care-i tremura în carne. Era atâta frumuseţe că nici nu-i venea să creadă că e pe pământ, că totul este realitate. Se închipuia în miezul celei mai romantice poveşti de boemi nomazi, alături de o prinţesă furată din castel şi ascunsă într'o şatră cu profiluri ascuţite de bronz şi cu plete lungi unsuroase. Acum îi părea bine că a trecut prin atâtea întâmplări până să ajungă la acest spectacol de o frumuseţe ireală. Tovarăşa lui de drum nu-i mai jignea amorul propriu, ba i se părea chiar mai frumoasă această noapte, alături de o femee care se bucură ca şi el de aceste frumuseţi halucinante.

Ca un frate şi o soră Maxenţiu şi Olga îşi lăsară amândoi capetele în jos, unul lângă altul, îngropându-se în fânul din căruţă şi alunecară în cel mai frumos vis amestecat cu cea mai dulce realitate.

Până au ajuns în sat ţipiseră deabinelea, dar câteva lătrături de câini i-au trezit din dulcea moleşală. Toate căruţele se opriseră lângă o fântână din marginea şoselei şi când ei au coborît din ultima ceilalţi studenţi erau pe drum, îndreptându-se fiecare spre casa în care era găzduit. Satul dormea adânc şi nu se auzeau decât rarele lătrături ale câinilor sculaţi din somn de nişte trecători întârziaţi ce se legănau prin mijlocul şoselei ca nişte apariţii fantastice.

Olga avea o cameră la băcanul satului. Casa o recunoscură uşor după firma dela poartă, un corn şi o pâine zugrăvite pe o bucată de tablă. Maxenţiu o conduse până în faţa porţii. Inainte de a se despărţi rămaşi singuri sub lumina ireală a lunii, în mijloeul caselor albe ce păreau decorul unui peisaj straniu, ei se treziră deodată ca dintr'un vis, având impresia că au descins într'o planetă nouă. Fata îl rugă să meargă înăuntru, să n'o părăsească şi să rămână împreună până dimineaţa; n'are nicio tovarăşă şi i-e teamă să doarmă singură într'o casă străină... Să rămână, da să rămână, dealtfel gazda lui e mai departe şi fiind atât de obosit şi târziu, ar face foarte bine să doarmă aici, în aceeaşi cameră cu Olga, unde există două paturi, o odaie frumoasă, o gazdă foarte cumsecade... Fără ca fata să mai stăruiască, el se hotărî repede să rămână şi bătură în poartă. Li se deschise de către o femee somnoroasă, care le spuse totuşi câteva cuvinte drăgălaşe şi fără nicio explicaţie, Maxenţiu îşi urmă tovarăşa înăuntru, înfăşuraţi de privirile puţin intrigate ale gazdei.

Se întinseră îmbrăcaţi în pat şi adormiră numaidecât, amândoi deodată.

A doua zi îi deşteptă din somn vătăşelul satului, care mergea prin mijlocul uliţei bătând din tobă şi strigând: „Domnii studenţi să meargă la gară că pleacă trinu...” Era un tren special ce trebuia să-i după până la Băile Herculane, la ora zece. Maxenţiu sări din somn surprins că e atât de târziu şi se pregăti repede de plecare. Inainte de a se duce la gară, avea de gând să treacă pe la gazda lui, de unde trebuia să-şi ia o valiză lăsată acolo cu două zile mai înainte, când venise pentru încartiruire. Dormise numai câteva ceasuri, dar atât de adânc încât se simţea deplin restabilit, deşi avea senzaţia că întreg corpul îi e clădit din cenuşe, gata oricând să se fărâmiţeze ca un sul de hârtie arsă. Olga îl sfătui să nu se grăbească, deoarece ea nu se poate mişca din casă, şi-l rugă să rămână împreună până seara, când vor pleca direct spre Bucureşti, odată cu toţi congresiştii. S'a săturat de atâta nebunie, ar vrea o zi liniştită, într'o casă ţărănească, fără nici o grijă... Maxenţiu îşi propusese însă pentru ziua aceea, ultima de congres, să viziteze insula Ada-Kaleh din apropiere. La ora cinci după masă congresul se închidea şi toată lumea pornea cu trenul special spre Bucureşti. Avea destul timp până atunci să viziteze insula şi câteva cauza leniţi ce-o cuprinsese n'o putea urni din pat, stăruia mereu să n'o părăsească, să rămână împreună până seara. Ceasul era zece fără un sfert, iar el nu se putuse încă decide ce trebue să facă: să rămână cu ea, sau să plece în insulă? Două direcţii care-l ispiteau deopotrivă. Gândul de a rămâne cu o femee tânără, simpatică şi a petrece o zi liniştită în această odaie ţărănească, îi surâdea plăcut. Dar nerăbdarea de a vizita împrejurimile, insula Ada-Kaleh pe care n'o mai văzuse niciodată, îl frământa tot atât de puternic.

In cele din urmă se decise: îşi aduse valiza aici şi o lăsă în camera Olgăi pe care o ruga să rămână şi să se odihnească bine şi o asigură că la ora două se va întoarce s'o ia şi pe ea şi să plece împreună spre Herculane, unde se forma trenul studenţesc. Ea acceptă cu nişte mofturi confuze de femee alintată şi nu mai stărui să-l oprească.

Maxenţiu luă această hotărâre, dându-şi seama că ar fi regretat dacă ar fi rămas cu ea până seara în camera aceea. Cu Olga era împreună, se puteau întâlni oricând, totdeauna, la Bucureşti, dar ocazia de a vizita câteva împrejurimi în condiţiile de faţă: tinereţe multă, veselie, voe bună, primiri triumfale peste tot, n'ar mai fi întâlnit-o niciodată. Deaceea, lăsând-o pe ea să se odihnească, el se îndreptă spre gară, decis să revie după amiază s'o ia şi pe dânsa.

In faţa insulei Ada-Kaleh s'a suit într'o barcă turcească încărcată de excursionişti, pentru a străbate valurile Dunării până la ţărmul înverzit din mijlocul apelor. Braţul fluviului era plin de bărci încărcate ce pluteau pe deasupra apei ca nişte buchete răzleţe de flori aruncate peste valuri, unele ducându-se spre insulă, altele venind spre ţărm. Toţi studenţii ţinuseră să viziteze Ada-Kaleh, astfel că barcagii adanlâi nu mai prideau cu bărcile lor mari şi erau fericiţi că putuseră câştiga în aceste trei zile atâtea parale câte nu câştigau de obiceiu într'un an întreg.

Când mai avea numai câţiva metri până la debarcader, Maxenţiu zări într'o barcă ce tocmai atunci părăsise insula, silueta unei fete care-l cutremură. Era o studentă de o frumuseţe rară, pe care o cunoscuse, câteva luni mai înainte, la un concert dela Ateneu şi de atunci n'o mai văzuse deşi o căutase peste tot. Inima începuse să-i bată deodată cu furie, şi ar fi vrut să strige, să se ridice în picioare spre a-i atrage atenţia, dar cea mai mică mişcare periclita echilibrul bărcii supra-încărcate ce plutea cu mare grijă pe deasupra curentului puternic al apei. Fata nu-l observase; se afla în fundul unei bărci plină de studenţi şi studente ce se întorceau din insulă. Ziua era frumoasă, cu un soare strălucitor de primăvară, care sclipea în valurile apei ca o plasă de argint. Pe feţele tuturor era numai voe bună şi surâsuri, iar bărcile care alunecau pe suprafaţa Dunării erau încărcate de oameni tineri şi veseli ca nişte zei. Din momentul când zări în barca ce se depărta figura fetei dela concertul de peste iarnă, Maxenţiu deveni neliniştit abătut de gânduri multe, aproape trist. Nu o mai văzuse nicăeri de atunci, o căutase peste tot, cercetase toate Facultăţile ca s'o descopere, dar totul fusese în zadar.

tate, în mijlocul Dunării. Intâmplarea aceasta avea, într'adevăr, ceva extraordinar în ea. Valurile Dunării parcă începură să intoneze melodiile puternice ale *Ciacconei* lui Bach dela concertul unde o întâlnise prima dată, dar Maxenţiu nu auzea nimic şi nu vedea decât barca ce se depărta încet, purtând pe urma ei prinţesa visurilor lui. Prin urmare, ea se afla la congres, veniseră cu acelaş tren, petrecuseră împreună două zile şi două nopţi şi el nu ştiuse nimic. Gândul acesta îl umplea de tristeţe şi-l făcea furios.

Vizitarea insulei, cu cărările ei strâmte, printre căsuţe sărăcăcioase şi pitoreşti, cu urmele istorice ale unei vechi aşezări orientale cu geamia ţesătoria de covoare, fabrica de ţigări şi rahat, prăvăliile localnicilor mercantili şi vorbăreţi, dură aproape două ceasuri. Tot timpul Maxenţiu se plimbase ca un adevărat exilat printre oameni şi lucruri cari, în loc să-l amuze, îl întârâtau. Dacă ar fi fost numai cu câteva minute mai înainte, o prindea aici, ar fi întâlnit-o, ar fi vorbit şi s'ar fi plimbat împreună prin aceste locuri sălbatece şi frumoase. Acum nu-l mai interesa nimic din tot ce exista acolo. Aştepta ca ceilalţi să termine de vizitat totul, spre a se întoarce mai repede la ţărm. I s'au părut o vecinicie cele două ceasuri petrecute pe marginea apei, privind mereu locul unde acostase barca cu pricina.

Când au ajuns în gara Orşova, află că ultimul tren spre Herculane plecase doar cu câteva minute mai înainte; până la trenul următor aveau să aştepte două ceasuri, urmând să ajungă la Herculane abia la ora patru jumătate. Cu ultimul tren plecase şi Ea. Ce ghinion! Parcă era un făcut, să-i scape mereu din mână tocmai în ultimul moment. Acum avea să petreacă alte două ceasuri în această gară, într'un chin sufletesc continuu până va sosi trenul de Herculane. Şi dacă n'are s'o revadă? Dacă ea s'a dus cu vreunul din multele grupuri spre Turnu-Severin?... Cele două ceasuri i se părură şi mai lungi, iar trenul care veni, i se părea că se mişcă încet, din cauza nerăbdării de a ajunge mai repede la Herculane, unde avea de gând să răscolească toată studenţimea spre a o găsi.

Când ajunse, în sfârşit, la Herculane, trenul special cu care se întorceau congresiştii spre Bucureşti era încărcat şi aştepta în gară semnalul plecării. Mai erau câteva minute până atunci. Maxenţiu se plimba prin faţa vagoanelor cu aerul că e în căutarea cuiva care-i dăduse întâlnire acolo, având înfăţişarea unui om disperat şi frământat de mari griji interioare. Işi crease aproape certitudinea că obiectul căutării lui nu poate să fie în trenul acesta, când, printr'o uluitoare surpriză, simţi că cineva îl priveşte din spate. Intoarse repede capul şi avu senzaţia dureroasă a împlântării unui cuţit în inimă. In colţul unei ferestre, aşezată parcă anume acolo spre a-l zări, se afla ea, privindu-l cu ochi pătrunzători şi totuşi calmi, indiferenţi şi parcă rugători. Maxenţiu îşi simţi puterile părăsindu-l şi, ca să nu cadă în pietrişul de pe peron, se sprijini în gărduleţul din faţa gării şi încearcă să se reculeagă. Intr'o clipă se schimbase lumea întreagă pentru el: oamenii deveniseră nişte umbre sterse, pierdute în ceaţă, trenul, casele, copacii, munţii, totul căpătase pentru el forme neclare, fără contururi, pierdute într'o lumină estompată care aproape le ascundea în întregime. In mijlocul acestei privelişti halucinante, răsărea clară, senină ca o imagine imprimată pe un fond confuz figura fetei care iradia o frumuseţe stranie şi solitară, părând o fiinţă cu totul detaşată nu numai de mulţimea din vagoane sau de pe peron, ci de întregul univers. Figura ei cu trăsături înăsprite de oboseală, cu cearcăne conturate în jurul ochilor, cu părul dezordonat şi lipsită de orice fard, avea o strălucire transfigurată de oboseală şi dezordine, dar frumuseţea ei păstra încă o magie fascinatoare ca a ruinelor antice. Ochii ei aveau tulbureala unui vis, dar buzele se părea că îi surâd graţios.

Soarele se lăsase pe creasta muntelui din faţă, pregătindu-se să apună. Vagoanele erau pline de studenţi sleiţi de puteri, peronul era şi el plin, deasemeni, de cei ce rămâneau să aştepte trenurile următoare spre alte centre. Maxenţiu era la o răscruce tragică: pe deoparte, ar fi vrut să se arunce în trenul acesta şi să plece cu ea spre Bucureşti, călătorind o noapte întreagă împreună; pe de altă parte, trebuia să rămână pe loc, fiindcă la Mehadia îl aştepta altă femee, pe care n'o putea lăsa singură acolo. Maxenţiu îşi blestema cu adevărat soarta. Minutele treceau cu o repeziciune groaznică, agravând neliniştea din sufletul lui sbuciumat ca al unui condamnat la moarte, în faţa ferestrei de unde ea îl privea mereu cu un aer intrigat, neînţelegând nimic din ezitările şi frământările lui interioare. Gândul că n'o poate însoţi îi tăie curajul de a-i spune măcar câteva vorbe şi se mulţumi s'o privească doar, stând împietrit ca o stană şi mut ca un sfinx în faţa ei, ale cărei priviri îl aiurau şi mai mult.

In cele din urmă trenul se puse în mişcare, încet, pe nesimţite aproape, ca o viziune măreaţă care se pierde uşor într'o izbucnire fantastică de melodii ce se străduiesc să îngroape în ropotul lor asurzitor durerea despărţirii. Toţi cei rămaşi în gară ridicară braţele şi le fluturară în aer, pentru trenul ce se depărta. Ridică şi el mâna şi făcu acelaş lucru pentru fata al cărei cap apăru la fereastră trimiţându-i nedumerită ultimul salut şi se pierdu în curând în imensitatea de braţe ce fluturau la tâmplele vagoanelor ca nişte fire de păr răsleţite de vânt.

Soarele trecuse muchia muntelui din faţa gării. Odată cu plecarea trenului, gara devenise pustie, cuprinsă de melancolia serii, cu toate că mai erau încă mulţi studenţi ce aşteptau trenurile spre alte centre. Studenţii rămaşi pe peron se îngrămădiră în sala de aşteptare, în restaurant, prin birouri, obosiţi dar încă plini de vervă, sprijiniţi de tot ce găsiră pentru a se odihni. Maxenţiu, străin de toţi şi fără nici un rost, porni pe jos, pe linie, peste traversele ce i se păreau nişte obstacole greu de sărit, îndreptându-se spre Mehadia. Câmpul, valea, dealurile, pomii de pe marginea şoselei alăturate, linia ferată, podul peste care trecea, toate i se păreau familiare, ca şi cum ar fi trăit între ele ani îndelungaţi, dar toate îi erau acum indiferente şi reci, cum ar fi pentru cineva întors dintre morţi, peisagiile şi lucrurile în mijlocul cărora trăiesc în timpul vieţii.

Ajunse la Mehadia pe înserate. Olga îl aştepta neliniştită în camera în care o lăsase înainte de amiază. Era aproape speriată. De trei ceasuri aşteptase minut cu minut sosirea lui, iar în momentul când el intră în odaie, era sfâşiată de disperare. Când îl revăzu, îi sări în faţă ca o tigroaică, întâmpinându-l încruntată ca pe un salvator de cea mai monstruoasă speţă:

— Ai venit, desigur, să-ţi ridici valiza?! — îl înfruntă ea cu sfidare. Dojana aceasta îi făcea bine lui Maxenţiu îl răcorea.

— Am venit să mă odihnesc, zise el cu un aer împăciuitor şi plictisit. Iartă-mă că te-am făcut să aştepţi atât, dar o încurcătură în mersul trenurilor m'a făcut să'mi pierd ziua zadarnic şi să scăpăm şi plecarea congresului.

— Cum, am rămas aici? Frumoasă veste, galant cavaler! Ce să-ţi spun, ai un talent extraordinar de a fi ridicol. — îl apostrofă ea şi mai înfuriată decât la început.

— Nu-i nimic, nu te alarma. Putem pleca în decurs de 24 de ore, cu orice tren, pe baza legitimaţiilor dela congres.

Ea se linişti puţin, simţindu-se din nou în siguranţă.

Maxenţiu, sdrobit de oboseală, se întinse pe pat cu faţa în sus, gândindu-se la fata pe care abia o regăsise şi a cărei urmă o pierduse iarăşi. Olga se apropie de el încet şi aşezându-se pe marginea patului, se aplecă deasupra lui, îi rugă să o ierte că a fost cam tare şi-l întrebă pentru ce e trist.

— Sunt obosit, răspunse el, căutând în ochii ei privirile celeilalte.

Ochii Olgăi erau tulburi şi verzi, culoare care-i displăcea lui Maxenţiu. Ochii celeilalte erau limpezi şi negri, plini de luciditate şi de pasiune transfigurată. In ochii celei din faţa lui, Maxenţiu nu vedea decât un amestec tulbure de sentimentalism şi sensualitate dezordonată. Faţa Olgăi, plină, umflată, cu un nas cam mare şi buze puţin vulgare, contrasta violent cu trăsăturile fine, subţiri şi aristocrate ale celeilalte. Aceea avea un profil ascuţit, alb, cu o frunte ca de marmură sculptată într'o friză ateniană, în dosul căreia se puteau ghici complicaţii infinite de sentimente şi idei a căror deslegare ar fi fost mai mult decât o voluptate pentru el. Olga îi arăta totul prea uşor, citea în ochii ei ca într'o carte care nu-i ascunde nicio surpriză şi jocul acesta îl plictisea ca o partidă de şah cu un adversar prea slab.

Dar Olga se aplecă şi mai mult asupra lui, determinându-l să-şi întindă braţul peste gâtul ei şi să o sărute pe buzele moi, cărnoase. Inchise ochii şi se gândi la plecarea trenului din Herculane cu ferestrele încărcate de braţe ce se agitau în vânt ca nişte panglici de mătase, în timp ce Olga îi sugea buzele flămândă de sărut. Câteva minute rămaseră îmbrăţişaţi alături, în pat. Ea îl întrebă, mai mult de formă, fiindcă din moment ce-l văzuse intrând, era sigură de asta, dacă au să rămână până dimineaţa aici; el rămase pe gânduri, neştiind ce să răspundă. Se părea că îi e complet indiferent totul: şi dacă vor rămâne şi dacă vor pleca. In cele din urmă găsi că ar fi mai câştigat să rămână aici toată noaptea: se vor odihni bine, vor călători ziua cu trenul spre Bucureşti şi vor vedea mai bine locurile prin care au călătorit noaptea, la venire.

Olga se desţăcu din braţele lui încet şi plecă să-şi anunţe gazda că vor rămâne încă o noapte acolo, rugând-o să le pregătească şi ceva de ale mâncării. Gazda, o bănăţeană jovială, văduvă, după toate aparenţele, înţelese numaidecât cum stau lucrurile şi le acordă ospitalitatea, bucuroasă că poate ţine în casa ei o pereche de „studenţi”, ce înseamnă, după părerea oamenilor de pe aici, faima ţării. Le aduse în cameră câteva ouă, o cană cu lapte şi nişte cornuri, ce potoliră foamea celor doi tineri care se îngrijiseră foarte puţin de ale mâncării în ultimul timp. După masă se desbrăcară şi intrară în pat.

A fost o noapte de dragoste simplă, naturală, fără nici o tremurare sufletească, fără nici o emoţie ce le-ar fi putut turbura voluptatea cărnei.

Trezit din beţia voluptăţii, Maxenţiu îşi aduse aminte unde se află, cu cine este şi îşi aduse aminte şi imaginea dispărută, după care îi alerga mintea mereu. Amintirea acelei imagini îl desfăcu pentru un moment din înlănţuirea patului în care se afla. Când o privi însă din nou pe Olga, avu aproape o senzaţie de desgust: lângă el se afla o femee pe care n'o iubea, dar căreia îi creia totuşi iluzia că o iubeşte. O mângâia cu tandreţe, o sărută, o îmbrăţişa, dar când îşi ridica ochii de pe figura ei, sau când îi închidea, în minte îi apărea imaginea celeilalte.

Alături de el, Olga tăcea, convinsă că toate cuvintele, mângâierile şi sărutările lui sunt isvorâte dintr'o pornire sinceră de dragoste. Era convinsă că în goliciunea lor nu mai poate încăpea minciună, ipocrizie sau sentimente forţate. Totul e spontan, sincer, şi se bucura adânc de această noapte, de aceste clipe atât de plăcute. Cu ochii deschişi larg, ea privea ceva pe tavanul pierdut în întuneric. Pe fereastră, luna arunca o fâşie de lumină, desenând un paralelogram în mijlocul casei. In jurul lor era o linişte atât de mare, că, dacă ar fi ascultat bine, ar fi auzit cum bat razele lunii în fereastră, ca într'o poemă de Lucian Blaga.

Ei nu-i era deloc somn. Se dihnise foarte bine peste zi şi acum îi era greu să închidă ochii. Privi câtva timp patrulaterul de lumină aşternut pe covor, cu un capăt frânt şi ridicat pe divanul din faţă, care era încărcat de perne şi haine aruncate una peste alta. Se gândea cu plăcere la această situaţie romantică: o noapte albă în Mehadia, într'o casă ţărănească. Ce depărtată de lume se simţea, dar şi ce fericită!...

Apoi se întoarse spre trupul adormit al lui Maxenţiu, privindu-l în toată goliciunea, ca pe un cadavru. I se păru magnific şi trist, ca un castel părăsit de orice vietate. „Şi totuşi, fără trupul acesta n'aş fi acum atât de mulţumită”, îşi zise ea. După ce-l mângâie încet cu palmele peste tot, trecându-şi printre degete fiecare parte a trupului lui, trase plapoma şi, alăturându-se de el, căută să adoarmă, întorcându-şi faţa spre perete, peste capul lui Maxenţiu.

Acesta tot timpul somnului visă o pasăre mare, frumoasă, care sbura în jurul său, fâlfâind uşor din aripile catifelate, desfăcute ca nişte braţe largi ce încercau să-l cuprindă în mijlocul lor. El nu se putea însă desprinde de pământ, pentru a se întâlni în sbor cu acea pasăre mare, care se confunda uneori cu albastrul azurului şi cu limpiditatea soarelui. Tot timpul visă acelaş vis, întrerupt, reluat, continuat, ca o obsesie puternică.

Dimineaţa Olga se trezi înaintea lui şi-l deşteptă şi pe el din somn.

Când se trezi îi păru rău că se desparte de pasărea lui din vis cu aripile catifelate, dar numaidecât îşi aduse aminte iarăşi de cealaltă pasăre, care-l obseda mereu, ca o patimă extraordinară împotriva căreia nu mai putea să lupte.

Trebuia să se scoale cât mai devreme, pentru a prinde un tren la şapte jumătate. Maxenţiu voia să plece imediat, căci era nerăbdător să ajungă în Bucureşti, unde-l aştepta pasărea lui din vis.

Trenul trecea prin gară chiar în clipa când ei ieşiseră din curte cu micile valize în mână. Văzând că l-au pierdut, intrară în cârciuma dela marginea comunei, unde băură câte o ţuică şi mâncară jumări şi cafea cu lapte. Negustorul le spuse că mai e un tren la zece, dar care nu se opreşte decât la Herculane.

Porniră pe jos, pe linie, spre gara Herculane, la patru kilometri depărtare. Era un soare de dimineaţă, strălucitor şi viu, ce adăoga aromelor câmpului o prospeţime înviorătoare de dimineaţă bucolică. La cotitura liniei, acarul din gară îi privea cu admiraţie cum se depărtează încet şi liniştiţi, părându-i par'că rău că ultimii studenţi pleacă de pe meleagurile lui, ca nişte păsări călătoare, apoi, văzându-i cum se pierd sub coltul dealului, intră în biroul lui şi se gândi mult timp la ei ca la nişte fiinţe sorbite de razele soarelui...

Intâmplarea „tovarăşului“ Colea Rudenco

(Urmare din pag. 4-a)

Aşa îi poruncea glasul ei în urechi.

Colea era un tăvălug ce se rostogolea vârtej spre vale, era zeul nebun al beznei. Se izbea de câte un bolovan, cădea, se ridica julit, plin de sânge şi pornea iarăşi. Ajunse.

Ca o stâncă se aruncă în uşa ce-i bara intrarea spre ceilalţi.

Inăuntru, jos, Vania Şevcenco dormea. Colea Rudenco n'a mai ştiut ce face.

Ridică încet călcâiul şi cu putere de ciocan izbi în capul pe care-l zări apropiat în beznă. De sub talpa baconului, şuvoi de sânge a ţâşnit iezer spre tavan, spălând faţa lui Colea.

Fără nici o singură icnitură, tovarăşul Vania Şevcenco muri. Colea Rudenco îi căută şi pe ceilalţi, mânat de acelaş gând. Călcâiul răzbunării cerea sânge mult. O singură viaţă răpusă nu-i ajungea. Prea mare fusese dragostea pentru Kyra.

In dimineaţa aceia, soldatul Budu Marin îşi făcea ultimul rond printre dărâmăturile şi limpezirea de primăvară din acel colţ al Odesei.

Deodată auzi sgomote înăbuşite ce păreau că vin din galeriile subpământene.

Cu nervii încordaţi, soldatul Budu Marin e numai ochi şi urechi. Căci aci la Odesa, pământul, marea şi văzduhul au avut taine, multe, taine pe care vigilenţa ostaşilor noştri le descoperise rând pe rând.

Zări într'o ruină apropiată un corp omenesc, căznindu-se să iasă de sub dărâmături.

— Ce să fie?... vreun partizan bolşevic...

N'apucă bine să-şi termine gândul, că omul de sub moloz se şi repezise spre el, înspăimântat...

Budu nu-şi pierdu cumpătul şi întorcând arma, lovi cu ea în matahala de dinaintea-i.

Bolşevicul căzu mototol, dar Budu Marin îl supraveghea îndeaproape. De câte ori nu s'au prefăcut ruşii că-s morţi, pentru a ataca apoi miseleşte.

*

Ce s'a întâmplat apoi, Colea Rudenco nu mai ştie. Cunoştinţa l-a părăsit pentru multă vreme.

A auzit că träise numai într'un delir şi numai într'o febră.

Apoi fusese adus aci.

— Asta-i, gospodin fruntaş... Inaintie die a muri într'o cielulă apropiată. Crivici îmi urlasie piestie graţii, că iera dulcie carnia Kirei şi iera tari gustoasă, mai gustoasă ca orice altă carnie... Carnia Kirei Feodorowna... carnia iubitiei mielie carnia tovarăşiei comisar... Am vrut să rup gratiilie şi să mă duc la iel... dar nu am putut...

Ii căzu capul pe umeri şi —cât era de voinic — prinse să plângă, în sfârşit.

Adrian Mogâldea

LUMINIȚA INVIERII

Nuvelă de AUREL CHIRESCU

O liniște goală, seacă, de fund de prăpastie, se întinse deodată peste stepa pustie pe care sublocotenentul Radu Cornea, neînfricatul dorobanț, acum o bănuia numai, având-o în minte întreagă, parcă vie, atât de mult o scrutase cu privirea întreaga zi, care, sfârșită acum, îl găsea, după patru nopți de nesomn, la capătul puterilor.

Plutonul lui, cu pierderi destul de importante și mai ales dureroase pentru el care era iubit și își iubea „băeții", cum le spunea în momente de îmbărbătare sau de repauz deși unora dintre ostași le putea fi chiar fiu, bravul lui pluton era acum adâncit, afară de sentinele, într'un somn adânc, odihnitor. Deși rupt de oboseală, nu se îndura parcă să se întindă pe mantaua pe care și-o așezase pe marginea șanțului protector, pătruns de răspunderea și grija ce o purta pentru cei pe care îi comanda.

Era o seară senină, cu stele înflorite ca niște nuferi de argint pe apa lină a cerului, pe care sufletul lui de poet plutea în barca legănătoare a aducerii aminte...

Nici șase luni nu se împliniseră de când își luase rămas bun — o! acel rămas bun de neuitat! — dela tăicutul, bătrânul grefier Alecu Cornea, atât de iubit de întreaga Cetate-Albă și dela măicuța, toată numai lacrimi și sfaturi, plină de grijă și înfiorată la gândul că abia reveniți din refugiu în căsuța luminoasă de pe malul limanului, trebuia să se despartă — pentru cine știe cât timp — de Răducul ei scump.

Dar prietenul lui, fratele de cruce și de vers, Sergiu Brateș, pe unde va fi fiind cu unitatea acum?

Doar ultima dată când s'au văzut la Craiova, locul de naștere al lui Radu și, fericită coincidență, localitatea unde își aveau amândoi regimentele, s'au înțeles foarte bine să facă tot posibilul să fie și pe front cât mai aproape unul de altul. Chiar luaseră hotărîrea solemnă să-și călească fiecare cât mai viu condeiul la flacăra luptelor, folosind fiecare ceas de răgaz între două atacuri, spre a scrie poezie bărbată, arsă ca un smalț în cuptorul incandescent al războiului și să rupă pentru totdeauna cu poezia smeadă și apătoasă a predilectei lor ocupații de altădată...

— Ce-o fi făcând acum Sergiu? El o fi avut timpul să scrie ceva? Ce bucurie îi va face când o să audă că am scris până acum 14 poezii și că vom putea realiza proectul pe care l-am făcut la despărțire de a scoate împreună visata noastră carte de poeme ale frontului. Sunt curios, mai ales, să știu dacă o să-i placă titlul noului nostru volum: „Ceasuri de foc".

...Incet, încet, ochii închiși ai lui Radu trec dela visarea trează la visul aevea. Nu știa să fi dormit o oră, două, trei, că deodată întunericul nopții se sparse parcă în țăndări de pocniturile puștilor și tăcănitul sec și iute al mitralierelor. Ba, din fund, mai de departe, se aud și răbufnituri înfundate. Ca un arc tânărul sublocotenent sări în picioare, strigând în dreapta și în stânga, ostașilor care încă buimăciți de somn nu-și găseau prin întunericul orb armele: „la posturi, băieți!"

Focurile de armă ale celor „de dincolo", însoțite de sgomote surde, se auzeau din ce în ce mai aproape.

La orizont, mijea de ziuă. „Băeții" își întețiră focurile. Intrigat de sgomotele tot mai dese și mai deslușite ce se apropiau, cum noaptea începuse să se destrame făcând loc unei dâre cenușii de lumină, Radu hotărî să se ridice cu orice preț în genunchi, deasupra șanțului spre a-și putea da seama de gravitatea situației. O clipă numai, gândi Radu, și revin. Impins ca de un magnet, se săltă în mâini pe marginea șanțului, puse un genunchi pe pământul umed și afânat, săpat proaspăt, și proptindu-se în el se ridică să pună și celălalt genunchi, dar, din nevăzut, ca fulgerul, o grindină de schije țâșnite dintr'un obuz căzut la câțiva metri înaintea lui, îl năpădi.

Nu simți decât o lovitură ca de ciocan izbindu-l cu sgomot metalic în cască. Atât.

Ba, în aceeaș sutime de secundă, parcă un sgomot infernal de glasuri, de țipete sălbatice, venind spre el. O icnire scurtă și se prăbuși...

*

Cu ace fierbinți soarele își suise zâmbetul arzător sus, în creștetul cerului. Pământul, încins și el, aburea.

Cu un sac de plumb, parcă, pe cap, Radu face sforțări să deschidă ochii. Parcă erau cusuți. După repetate încercări, însfârșit isbuti să-i întredeschidă.

O durere îngrozitoare de cap îl apăsa totuși ca un clește. Pe măsură ce ridica pleoapele, lumina făcea să îl doară și mai rău sub frunte. Inchise iar ochii. Putea însă gândi acum desmeticit. La primul contact al ochilor cu lumina, de durere nu putuse să vadă unde se află. O fericire lăuntrică îl inunda totuși că-și putea da seama de el. Reflex își repeta în gând: „Eu sunt Radu". „Radu Cornea, da!" Apoi, mișcându-se ușor, buzele șoptiră: „Îți mulțumesc, Doamne!"

O frică împletită acum cu curiozitate începu acum să-l frământe: „trebue să fiu rănit desigur, dar unde?" Ușor, cu multă precauțiune, săltă puțin în sus piciorul stâng, apoi dreptul. Totul mergea bine. Mișcă apoi mâinile. La fel. Respiră adânc. Aerul intră plin în plămâni fără să simtă nicăeri vreo durere. O bucurie fără margini începu să-i svâcnească în inimă, care porni să bată cu un ritm din ce în ce mai iute. „Sunt întreg, nici o durere". Își deschise ochii bruse vrând să soarbă cu lăcomie lumina. Soarele îl privea cu acelaș zâmbet arzător. Se gândi deodată să sară drept în picioare. Își arcui mâinile proptind palmele bine în pământ. Dar când să se salte, o amețeală îi apăsă capul. Căzu înapoi pe spate. Borul dinapoi al căștii lovindu-se de pământ, accentuă și mai mult durerea însoțind-o de o senzație fizică.

Cu o mișcare nervoasă, Radu trase cureaua căștii de sub bărbie, eliberându-se astfel de greul acoperământ care parcă îi apăsa creierii.

Duse mâna la frunte. O durere violentă la atingere, îl făcu să și-o tragă înapoi speriat, privind-o în acelaș timp cu spaima de a nu o vedea înroșită de sânge. Dar nu era nimic pe ea.

Totul nu fusese decât un leșin adânc provocat de izbitura puternică a schijei de obuz. Alături, casca stătea cuminte doar turtită vizibil în față.

Uitându-se în juru-i, nu mică fu mirarea lui Radu, văzând că se găsește exact în locul în care căzuse pe pământul săpat proaspăt, de pe marginea șanțului. Singur. Nici o vietate. Numai cadavre, ici, colo, cu capele rusești alături.

Se ridică cu greutate în picioare și coborî în șanț. Un fior cald i se urcă în obraji când dete cu ochii de sergentul Florea Pârvu, întins în fundul șanțului cu o dâră de sânge închegat prelinsă de pe frunte pe obrazul stâng. Mai încolo, altul din ai lui, soldatul Botea Grigore. Lângă el zăcea unul cu fața în jos. Radu se duse și-l întoarse. Lacrimile începură să-i umezească ochii.

Era Neculai, ordonanța, care cu toate protestele lui Radu, ținuse morțiș a părăsi cantonamentul din satul Rozowskaia, ultimul popas al regimentului, având „curiozitatea" să asiste și el la o luptă în prima linie; poate că așa va face și el vreo ispravă că „tare ar vrea să se întoarcă acasă la Dărăștii lui dragi din Gorj, cu o decorație pe piept". Și acum... Bietul Neculai...

Smulgându-se gândurilor, Radu

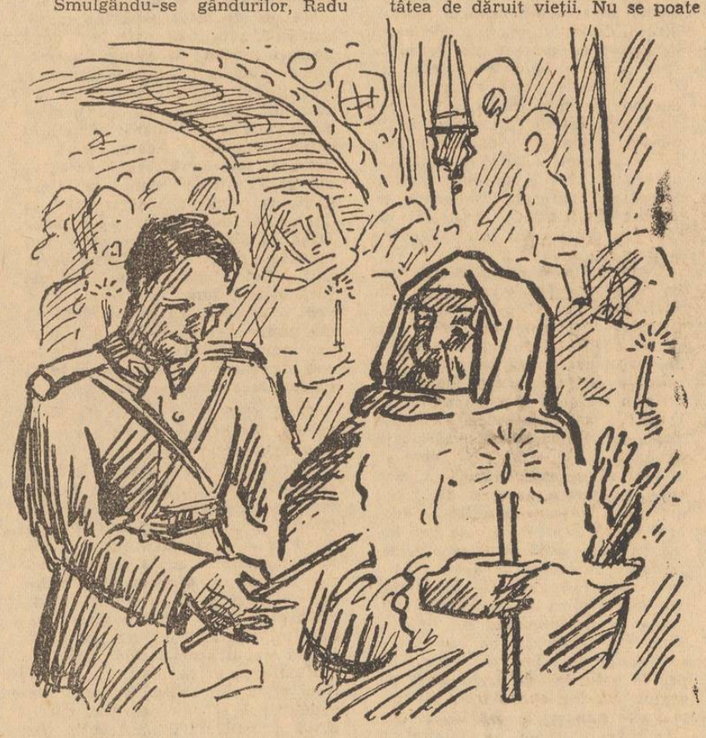

căută să-și lămurească situația reală. Ieși din șanț îndreptându-se câțiva pași în direcția satului Rozowskaia, care abia se distingea în zare. Alți câțiva dintre „băeții" lui dragi zăceau însângerați în bătaia toridă a soarelui.

Abia acum își dădu seama ce se petrecuse. Cu forțe puternice, bolșevicii atacaseră întregul sector și Rozowskaia, unde se auzeau din când în când împușcături, se afla acum în mâinile lor. Ce era de făcut? Trebuia găsită o soluție. O idee părea să-i fie salvatoare. Se înapoie în șanț trăgând după el un bolșevic mort.

Il desbrăcă de uniformă, se îmbrăcă iute cu ea, luă pușca ciolovecului și se îndreptă tot prin șanț spre șoseaua de țară care se găsea cam la vreo două sute de metri depărtare. Lovitura de schije din frunte îl mai durea încă destul de tare, capela bolșevică fiindu-i puțin cam strâmtă pe cap.

Ajuns la marginea șoselei, Radu se așeză jos căutând să-și adune puțin gândurile, spre a ști ce are de făcut. De departe, din fundul drumului, se apropia din ce în ce mai sgomotos o coloană destul de importantă de bolșevici. Radu își schiță imediat în minte ce are de făcut. Trebuia să se amestece printre oamenii care însoțeau căruțele cu aprovizionare, fiind singurii ce nu mergeau în coloană de marș.

Cunoașterea limbii rusești pe care o învățase în cei zece ani de când familia lui se stabilise la Cetatea Albă, îl va ajuta să se prefacă... ciolovec sadea.

Coloana se apropia. Primele rânduri trecură sgomotos pe lângă el. Odată ultimul bolșevic trecut de șanț, Radu ieși binișor și, cu pași legănați, ca și când ar fi fost după o zi de mers, nu mai era acum decât încheietorul lungei coloane ce se îndrepta spre Rozowskaia.

Odată ajuns în sat se duse direct la familia de ucrainieni, unde își avea lucrurile. Aceștia, uimiți, abia după explicația lui înțeleseră totul, sărutându-l de bucurie că a scăpat teafăr.

„Jocul" trebuia continuat până la schimbarea situației, care, după calculele lui Radu, nu putea să întârzie mai mult de două-trei zile.

Erau așteptate întăriri încă de acum o săptămână. Chiar îi spusese unui camarad, cu două zile înainte, că spera ca în unitatea de întărire să fie și Sergiu, bunul lui prieten.

Cu o întârziere de încă trei zile peste calculul prevăzut de Radu, contra-atacul mult așteptat ajunse la marginea satului Rozowskaia. Bine ascuns în casa ucrainienilor, Radu izbuti să scape vigilenței bolșevicilor care, cu toată debandada retragerii, nu uitau să scotocească fiecare gospodărie cu deamănuntul. Odată cu primii soldați români pătrunși în ulița unde locuia el, ieși din ascunzătoare în uniforma lui de sublocotenent ce-o avusese ca rezervă în lada de campanie și se puse imediat la postul de comandă al unității. Aci, când îl văzu colonelul comandant, rămase înmărmurit. Veni spre Radu și, fără un cuvânt, îl îmbrățișă sărutându-l pe amândoi obrajii.

— Sunt nespus de fericit, dragă Cornea, că trăești. După spusele băeților tăi, care te-au văzut căzând în fața tranșeei, pierdusem orice nădejde de a te mai revedea în viață. Am și comunicat părții sedentare a regimentului, între pierderi, moartea ta. Dar asta nu-i nimic; voi da chiar acum telegramă pentru rectificare. Ceeace e mai dificil e faptul că acum două zile s'a prezentat la mine prietenul tău, sublocotenentul Sergiu Brateș din regimentul de întărire, care ținea neapărat să te vadă.

Când i-am spus, deși cu multe menajamente, trista veste a căderii tale în luptele de săptămâna trecută, s'a uitat la mine cu niște ochi aproape să-i iasă din orbite.

— Nu se poate, domnule Colonel, să fi murit Radu Cornea. Avea atâtea de dăruit vieții. Nu se poate să-l fi părăsit așa repede atât de neașteptat... Apoi ochii au început să i se umezească de lacrimi. L-am luat încet, de mână, vrând să-l îmbărbătez. Mi-a cerut voe să se retragă și'n timp ce se'ndrepta spre ușă, murmura într'una: „S'a sfârșit, s'a sfârșit". Bietul băiat, te iubește ca un frate. Trebue să-l cauți neapărat să-l liniștești. Cred însă că până nu vom respinge pe bolșevici și nu ne vom reocupa cotele pierdute, va fi aproape imposibil.

— Vă rog să-mi permiteți totuși să încerc domnule Colonel.

— Bine, dar te văd extrem de palid și văd că ai o pată vânătă în frunte. Ce e asta?

— O mică amintire, făcută de schija care m'a doborît acum o săptămână.

— Bine, dar e o rană serioasă. Ce simți?

— Nimic altceva decât amețeli.

— Dese?

— Cam de trei, patru ori pe zi.

— Vezi că nu-i lucru de glumă. Ai nevoie de câteva zile de odihnă. Dealtfel peste o săptămână sunt Floriile. Iți voi da o permisie de 10 zile, să te refaci puțin.

— Vă mulțumesc, domnule Colonel. Să trăiți!

Sufletul lui Radu fremăta de bucurie, la gândul că-și va revedea familia. Dar mai apropiată simțea bucuria de a-i putea vorbi lui Sergiu.

Abia spre seară îi luă urma. Intâlnirea dintre ei a fost de un patetic aproape nefiresc.

Sergiu nu-și credea ochilor.

— Radule drag, asta e cea mai frumoasă clipă din viața mea. I-am spus eu Colonelului: nu se poate ca viața, care îl iubea atâta pe Radu, să-l părăsească. Cu vorbe mângâietoare și consolatoare m'a făcut totuși să cred că îngrozitoarea veste ce-mi dăduse era adevărată.

In disperarea mea n'am mai știut ce fac și când am auzit că s'a comunicat unității tale, în țară, vestea morții, ca să nu fie șdrobită prea brusc inima părinților tăi prin cine știe ce laconică telegramă a regimentului, i-am trimes lui nenea Alecu și mătușii Eleonora, o scrisoare lungă, printr'un fruntaș chiar din plutonul tău, unul care era aproape de tine când ai căzut la marginea orașului. A fost trimis curier spre țară. I-am spus ca în trecere prin Cetatea Albă să se abată să dea scrisoarea alor tăi. I-am explicat însă să-i ia pe departe, să nu-i sperie cumva. Dealtfel și în scrisoare am depus toate eforturile să le fac durerea cât mai ușor de suportat.

— Ce-i de făcut acuma, Sergiule? Când mă gândesc mai ales la mama cât va plânge, când o să citească scrisoarea! Și-apoi, tata, care suferă de inimă.

— Dragă Radule, iartă-mă! Eu n'am vrut decât să preîntâmpin o veste ce li s'ar fi transmis prea brusc, lucru pe care nervii lor slabi nu l-ar fi putut suporta.

— Știu, Sergiule. Nu fii îngrijat. Principalul e că trăiesc. Dealtfel peste câteva zile obțin o permisie, așa mi-a făgăduit Colonelul. Mirul meu din frunte, făcut de afurisita aceea de schijă, l-a cam speriat. Când mă vor vedea ai mei vor uita totul, de bucurie...

*

In Sâmbăta Floriilor, făgăduiala Colonelului deveni fapt împlinit.

Radu era gata de plecare, cu ordinul de serviciu în buzunar. Deși Colonelul îi acordă separat încă zece zile pentru drum, totuși, după socotelile lui Radu, va mai trebui să sacrifice și din permisia propriu zisă vreo două, trei zile, distanța fiind mult mai mare decât spuneau calculele pe hârtie. Afară de asta, condițiunile de deplasare erau foarte aproximative.

In orice caz, acum când avea biletul de voie la el, nu dorea decât să fie de Paște acasă.

Cu acest gând, își luă rămas bun dela Sergiu și cu o căruță care se ducea într'un sat vecin pentru alimente, făcu prima etapă a drumului. Mai cu căruța, mai în câte o mașină, dar mai mult pe jos, în sfârșit, frânt de oboseală, iată-l pe Radu după o săptămână de hărțuială cu distanța, la marginea Ovidiopolului. Era ora 11 din noapte. Și era Sâmbăta Mare. Peste o oră aveau să sune clopotele Invierii Domnului. Doar apa Limanului îl mai despărțea de ai lui, care cine știe cu câte sforțări își înnăbușeau acum în suflete durerea morții singurului lor fiu, spre a primi cum se cuvine Invierea Fiului lui Dumnezeu.

Le mai mijea lor vreo licărire de speranță în inimi? Nădăjduiau ei în vreo minune? Tare ar fi vrut să știe Radu ce gândesc în clipa asta tăicutul și măicuța lui dragă, care atâta credință și evlavie îi turnase în suflet. Atât îl făcuse să creadă în atotputernicia minunilor dumnezeiești, mai presus de înțelegerea firii!

Frământat de tot felul de gânduri, peste cari predomina cel al revederii ce îi dădea depe acum emoții, Radu, foarte spontan totdeauna în găsirea soluțiilor celor mai practice, era și de data aceasta în posesia uneia, care trebuia cu orice preț a-l trece cât mai neîntârziat dincolo, pe malul unde, cu profilul ei cenușiu, îl privea, parcă și ea surprinsă, bătrâna Cetate a lui Ștefan cel Mare, care de-atâtea ori îl lăsase să-i escaladeze, ca licean, zidurile, mai ales în orele de matematici, când se arăta mai favorabil ca oricând, parcă, inspirației, decorul legendar al străvechei relicve.

Cu pași repezi se îndreptă spre malul Limanului, cam pe unde știa el că sunt bărcile pescarilor.

După vreo jumătate de oră de cercetare dădu, însfârșit, de un grup de patru bărci, legate la țărm. Se sui, fără să se mai gândească mult, într'una din ele. El, care fusese în anii școlariei, cel mai bun înnotător și vâslaș din liceu, trebuia să-și puie acum în joc toată arta spre a-și dovedi și sie-și că merita într'adevăr renumele.

După mai bine de trei ore de luptă îndârjită cu valurile, Radu, aproape istovit de puteri, puse însfârșit piciorul pe malul celalt. Contactul cu pământul lui strămoșesc fu pentru el ca un resort. Ca prin farmec orice urmă de oboseală pieri. Doar gândul de a ajunge cât mai repede acasă îl domina. Mai mult fugind, își concentra toată atenția pentru a se orienta cât mai bine, vrând să ajungă pe drumul cel mai scurt acasă. Majestoasele clopote ale Catedralei Cetății Albe, cu sunete grave de cerească împlinire, vesteau drept-credincioșilor înalta clipă a Invierii. Din toate părțile, altele și altele, o simfonie de clopote, lumina parcă tăcerea limpede a nopții.

Ajuns aproape de casă, Radu își dete seama că ai lui trebuie să fie la biserică. Incă vreo sută de metri de mers și iată-l în ușa bisericuței unde, atâția ani în șir ai copilăriei lui, a ascultat deniile, a cântat cu corul prohodul și a rostit cu iluminată emoție: „Hristos a înviat!"

Biserica era plină de lume. Nu se auzea decât glasul preotului, glasul lui de totdeauna, blând ca o mângâiere.

— Veniți de luați lumină...

In acel moment Radu zări pe tatăl lui și pe biata măicuța, cu maramă neagră pe cap, stând încovoiată într'un colț lângă strană, și, — cum o privea din profil — fața ei apărea suptă, brăzdată de cute adânci. Cu ochii tulburi, abia întredeschiși, căuta în jurul ei pe cineva dela care să-și aprindă lumânarea ce-i tremura în mână.

Luând repede dintr'un sfeșnic de lângă el un crâmpei de lumânărică, pe trei sferturi consumată, Radu făcându-și loc prin mulțime, fu într'o clipă lângă măicuța lui dragă și, întinzând luminița spre lumânarea ei, cu glasul aproape înnăbușit de emoție, abia putu să-i șoptească:

— Hristos a înviat, mamă!

— Adevărat...

Atât putu să spună. Cu ochii mari deschiși, din ce în ce mai mari, oprindu-se deodată în fața lui, trezită ca dintr'un vis, bătrâna mamă își duse, neîncrezătoare, mâna peste pleoape, apoi, izbucnind în plâns, își cuprinse cu brațe lacome fiul și începu să-l sărute mult, mult, udându-i obrajii cu șiroaiele de lacrimi în care îi înotau privirile și care se prelingeau fără încetare pe fața stinsă, îngălbenită.

Tremurând din tot trupul și strângându-și din ce în ce mai tare băiatul la piept, vrând parcă să simtă cu toată puterea că-i aievea, buzele-i vinete, asprite de vreme, șopteau într'una, febril, delirant:

— Adevărat a înviat! Adevărat a înviat! Adevărat a înviat!

DOUĂ POEME IN PROZĂ

RUGĂCIUNE

Doamne, mi s'au înmuiat picioarele de suferință; pieptul e încins și inima e frântă. Trag din viață numai câte un fir subțire ce abia mai ține ființa mea însetată; trag câte un fir și acela se rupe. Moartea vrea să-și facă loc, să se așeze în casa sufletului meu; mă lupt cu ea s'o dau afară: încet, încet, că-i grea urâta cât o stâncă.

Doamne, de suferință mi-au secat luminile din ochi. Vecinicia Ta e plină și dărnicia Ta e mare. Doamne, ajută-mă, acum nu mâine, mâine e prea târziu... totul va fi sfârșit.

Mi-ai dat nemărginirea 'n ochi și dorurile 'n piept, mi-ai dat frumusețea graiului și crucea suferinței; ia-mă la Tine, mă spală, mă hrănește că am pierdut toate darurile; sunt ca un mușchiu secat de viață, bătut de vânturi rele 'n piscuri.

Pe drumul primăverii vin stoluri de vești bune.

Aștept în prag o rază dulce să-mi sugrume.

LAUDĂ

Doamne, la raiul Tău de floare, de cântec și îndemn, cu gândul doar mă 'ncerc. Se leagănă un înger în ape de mireasmă și paseri colorate în cântece-l desfată. Cresc boabe de lumină și pomii-s plini de floare; zefirul țese 'n zare un fir de aur galben pe-un altul de tămâe; e aerul Tău, Doamne.

Copilul mic zâmbește și aripa îi crește, un suflet își deschide ferestrele în soare și toată taina lumii în glastre se adună. Pe pajiști înverzite cresc diamante'n flăcări și sufletele'n bolta puterii Tale Doamne, storc fagurele proaspăt al râului de raze.

O Doamne, cânt cu slavă puterea Ta cea mare și dragostea-mi pornită din darurile vremii. Lucesc în cerc de aur durerile în lume. Sunt robul zării pure și-al tronului ceresc.

Ernest Bernea

Cântece pentru adormit pruncul

I

Strânge-ți genele în alintul
Somnului, ca o răsură.
Lin, să-ți tremure argintul
Cerului, surâs, pe gură.

Să te-aduni în vis ca 'n ruga
Mamei, în genunchi, iubire
Să te-ajungă numai fuga
Dorului de împlinire.

Basmul meu, odor, mai dulce
Decât mierea din prisacă,
Inima ca să te culce
Vine, patul să ți-l facă.

II

Prinde-l somn și du-l ușure
— Cum pe pajiștile verzi
Umbra clară de pădure —
Cu flori rare să-l desmierzi.

Să-i gonești din eale lupul
Și cununi să-i prinzi, de fluturi
Fragede, să-i strângă trupul
Ale liniștii sărutări.

Că-l veghează aripi de grije
Tremurând ca smirna 'n candeli,
Brațele de somn furișe
Să-l aducă între arhangheli.

III

Bucla-cerule-i văpaie,
Fruntea, lespede în azur
Holda inimii bălaie
Vreau din soare să i-o fur.

Paltin să mi-l cresc. Pe umeri
Luna șalul să i-l pună, —
Doamne, seara în cer să-i numeri
Ochii ce nu știu s'apună.

Gura lui să nu cunoască
Decât pururea mireasmă,
Pruncul meu înalt să crească
Lujer de catapeteasmă.

Ion Potopin

CALVAR SUBLIM

Tăcerea verde-a nopții plutește'n sbor pe cer
Sub grindină de stele și cu zefir în plete,
Adâncul doarme pașnic sub nori de giuvaer,
Când umbrele grădinii se sting pe îndelete.

Pe chipul ars de rouă, reci șoapte mai destramă,
Prin clarul nins cu lună, flori de gutui în vis
Și'n depărtări de-aramă, cu foșnet lung te chiamă
Sburat din amintire, surâsul tău închis.

Cu ochi aprinși, jeratec, sub gând privești alene
Și cum săruți tăcerea cu soarele din noi,
Tu torni miresme moarte, în prăbușiri, pe gene,
Când îți întorci tristețea din putredul noroi.

Petale, dalba noapte o pierzi topită'n coarde,
Visând la cosinzene în care n'ai crezut,
Și'n sunet vechiu metalic, prin somn, ce chin te arde,
Să'ngropi sub lespezi grele amarul din trecut,

Să'ntorci cu pene strâmbe pe veacuri de hârtie
Buchi și cuvinte șterse, stângaci să le'mpletești,
Și'n urmă să fâșnească, prin anii tăi din glie,
O stea cu dâre limpezi ca apele crăiești!...

Ernest Verzea

CHORAL

Toți oamenii trebue să moară.
Toți oamenii trebue să se împlinească în Dumnezeu,
Toți oamenii trebue să se întoarcă iară
Cu sufletul deschis spre Dumnezeu.

Oamenii fricoși vor fi primiți cu blândețe
Și li se va arăta calea mântuirii;
Cei strâmbi, cei nedrepți, cu nemărginită tristețe
Vor fi lăsați din nou în valul omenirii.

Aceia ce pășesc în viața cea de veci
Cu fruntea lină și cu palmele întinse,
Vor întâlni pe întunecatele poteci
Din când în când făclii aprinse.

Cete de îngeri și de heruvimi
Îi vor întâmpina cu armonii cerești,
Iar Dumnezeu, înconjurat de serafimi,
Îi va primi, iertând păcatele lumești.

Cu sufletul deschis spre Dumnezeu
Toți oamenii trebue să se întoarcă iară!
Toți oamenii trebue să se împlinească în Dumnezeu,
Toți oamenii trebue să moară!

Daniela Miga

Bolgrad, oraşul unde este o mare Catedrală

de VLADIMIR CAVARNALI

Nici o legendă nu-l aruncă, peste existenţa-i singuratică de mai bine de o sută de ani, un văl de parfum fantastic aşa cum sunt învăluite unele oraşe mai vechi.

Creat de emotivii impresionaţi de strălucirea Catedralei atât de vie în memoria tuturor drumeţilor abătuţi prin sudul provinciei noastre. Nu vine din îndepărtate timpuri pentru a nu putea fi deslușită din neguri. Umbrele trecutului, până mai deunăzi încă foarte vii, stăruiau cu amintirile presărate în diferitele colţuri ale oraşului ca şi dincolo de bariera lui, pe drumurile ce se resfiră spre satele şi oraşele dela apus şi răsărit. Nu o ştie însă nici credinciosul cultivator de grâu şi de pepeni, nici maestrul croitor sau crescătorul de turme mari de oi, precum nici funcţionarul atât de puţin atent să-şi cunoască originea mândrei Catedrale a oraşului, cum de atâtea ori nu e nici preocupat să afle ceva de strămoşi, fiindcă nu-i găseşte nicăeri printre mormintele cimitirului. Are o reminiscenţă vagă despre cutare bunic sau străbunic, poposit aici, pe malul drept al lacului Ialpug, după ce a străbătut şesurile Moldovei sau ale Munteniei, pornit din cutare poiană de pădure din Carpaţi sau venit tocmai de peste Dunăre.

Se zice că un curios amestec de creştini, veniţi aici ca într'o oază ocrotitoare, au strâns colibă lângă colibă, în care, la început, nu te putea impresiona decât sărăcia din interior ca şi deplorabila lor îmbrăcăminte. Aveau însă ceva dârz în ochi care trăda o mare hotărâre. Era aceea de a nu se mai clinti din loc, fiindcă bejenia le adusese numai oboseală, pustiu şi moarte. Nicăeri nu este scris explicit cum s'a întâmplat ivirea lor aici. Găseşti reminiscenţe de însemnări făcute în cadrul altor fapte mai importante, pe care istoria locului nu le-a semnalat deocamdată în cărţi mai documentate despre oamenii şi cu natura de acolo. Migălosul excursionist află însă ştiri care-l uimesc prin varietatea şi deci prin nesiguranţa temeiurilor lor.

Este adevărat că trebue să vii acolo fără nicio prejudecată, desbrăcat de pasiunea unor documentări filologice sau istorice, pentru a dovedi cutare sau cutare adevăr. Adevărul în cazul acesta este mai presus de convingeri, el le clatină de atâtea ori, şi în faţă-i, dacă nu vrei să rămâi opac, ori trebue să te pleci, ori nu te mai ocupi de el. Încercarea temerară de a-l sili trădează pasiunea unei convingeri, spre care vrei să chemi şi pe alţii, cu foarte slabe şanse de a fi explicit şi

Ceeace însă nu se poate ataca şi nici trece repede în umbră, este munca de decenii concretizată aici, nu numai în clădirile pe care le vezi, unele mai scunde şi mai curate decât altele, ci şi în mare parte din vegetaţia, dela salcâmi şi până la duzi, pe care stepa îi suportă şi-i acceptă cu mai multă uşurinţă.

Aproape totul a fost mângâiat de asprele mâini ale oamenilor, dela groapa de salcâm, adâncită cu hârletul, până la acoperişul de stuf sau de ţiglă al casei, care au acoperit sărăcia şi au înfrumuseţat puţin tristeţea peisagiului pustiu. Oraşul are ca să zic aşa o coloratură foarte variată. Lingvistul va întâlni particularităţi specifice de interpătrunderi lexicale, fenomene de morfologie şi fonetică ce pot întări şi complecta presupuneri şi documentări, pentru a se convinge că aici se trăeşte şi se consumă un interesant proces de flux şi reflux spiritual, comunicat până acum, slab şi neclar, prin graiul subţire şi incomplect al poeziei. Un şantier de cercetări încă necunoscut, ca un labirint legendar aşteaptă forţa pasionată de a stoarce câteva adevăruri revelatoare, pe care noi şi generaţiile celelalte le vom trăi cu o amplitudine sporită. Un ciudat amestec de viziuni ancestrale, de puteri şi slăbiciuni care se ciocnesc pentru a rămâne împreunate definitiv sunt mărturia că se prepară ca într'un îndepărtat laborator structura unei lumi vii. Şi pentru istoric, ca şi pentru un sociolog, bogăţia de date este un tărâm de explorare, purtător de mari surprize. O vină mare se cere ispăşită de intelectualii locului acesta, numeroşi şi dintre ei deştui cu mare pregătire: aceea că n'au privit înapoi după ce s'au desprins de bariera oraşului. Stărue însă o veche convingere că cei plecaţi, pleacă pentru a se reîntoarce cu mai multă lumină şi cu o sporită iubire pentru locurile natale.

Ceeace impresionează dela început pe călătorul venit pentru prima oară în Basarabia, în celelalte oraşe ca şi în Bolgrad, sunt dreptele străzi ale oraşului, perpendiculare, pornite din cele patru puncte cardinale. Ochiul aruncă privirea până la ambele capete ale oraşului. Largul spaţiu între cele două şiruri de case este trist, dar e plin de lumină, ori unde s'ar afla soarele pe cer. Umbrele lungi ale caselor nu-l acoperă decât când

un crepuscul pudrat şi plin de ceţos. Lumină şi culoare primăvara, când verdele salcâmilor pare ca o enormă pată verde prelungită deasupra orizontului unui tablou original. Salcâmul străjueşte de zeci de ani. E printre ceilalţi copaci, ca un prinţ, cu tulpina viguroasă, din care ies drepte ramuri tinere, cu frunzele grase, între care ghimpii mari parcă le ocrotesc şi le sprijină în bătaia vântului. Salcâmi mai mari şi mai mici, vlăstare crescute prin curţi şi răsădite pe străzi, multe aduse dela vii, umplu spaţiul şi-acoperă străzile cu umbră, ţin răcoarea camerelor cu geamurile în stradă. Salcâmi în faţa caselor, la colţuri de străzi, câte două şi trei şiruri, cu tulpinile distribuite simetric sau puşi de mâini capricioase şi nedibaci, populează oraşul. E ca un al doilea popor, nemişcat, foşnind şi gâfâind când se umflă vânturile stepei. Nimic nu arată că poate suferi, că-l pot supăra nevoile şi oamenii. Îşi trăeşte viaţa uniformă, veştejind când toate vestejesc, crengi uscate'n vânt suind, când se usucă şi duzii şi caisul şi plopii. Existenţa permanentă sub coaja unui sol uscat, avar udat de ploi, nu se resimte dacă rădăcinile au avut timp să se coboare în adânc şi să facă împletituri prin cernoziomul dimprejur. Este simbolul puterii şi al statorniciei, care suportă arşiţa unui cuptor înfierbântat ca şi frigul unui crivăţ violent, care goneşte noaptea iepurii din câmpie şi-i aduce până'n centrul oraşului. Este o înţelegere, o prietenie de mult trecută în rudenie, între omul din casă şi salcâmul de pe stradă. Salcâm pentru umbră, pentru nevoia de simetrie şi de podoabă; salcâm pentru foc, pentru coadă de hârleţ, salcâm pentru căruţe, roate; salcâm pentru araci, grinzi pentru casă, salcâmul pentru a stăvili praful, salcâmul e oriunde, în mâinile tuturor, pentru toate. Salcâmul este uşa vieţii însăşi. Un plan sistematic tinde de câţiva ani să îmbrace străzile cu salcâmi. Şi cu toate că la început a fost mult scepticism şi chiar o vădită opoziţie, trei, patru ani de hotărâtă împlinire a unei intenţii, a convins pe toţi că binefacerile sunt mari şi generale. Astăzi este un acord obştesc când e vorba de a pune salcâmi, pentru a stăvili praful şi a menţine răcoarea şi umezeala în oraş. Primăvara printre grasele frunze ale salcâmului, alba floare ca un ciorchine imaculat de struguri, hrăneşte albinele, care rotesc dimineaţa deasupra coroanelor şi, foşnind, culeg dulceaţa. Şi la rădăcina lor, vrăbiile ciugulesc floarea scuturată de vânt şi de păsări.

O ideie năstruşnică a unui primar a schimbat complet aspectul acestui spaţiu. El obligă pe cetăţeni să pună flori în straturi şi porni să vadă cum s'a priceput fiecare să dea expresie cu degetele şi cu lopata acestei nevoi colective de frumos. Întâi a fost un zâmbet de batjocură şi de regret că timpul acesta poate fi întrebuinţat cu mai mult folos în altă parte. Femeile şi fetele au împlinit gândul unui gospodar şi al unui visător şi minunea s'a împlinit: florile au răsărit până departe spre periferii, şi un fel de întrecere se iscă între vecini. Oraşul zâmbea primăvara, florile creşcură cu fiecare an, mai dese şi mai înalte. Praful, vechiul duşman al sănătăţii copiilor, se împuţină. Norii de praf s'au depărtat de oraş, sunt mai puţin ofensivi ca altădată.

Privit dela distanţă, de pe dealul de peste lac, Bolgradul pare o aşezare cochetă, dar săracă, peste care domină prezenţa mândră a unei Catedrale mari. Un amestec de stil bizantin şi de stil roman, aminteşte câte odată Catedrala Sf. Petru dela Roma. Altădată forma ei de cruce, cu înălţata şi masiva cupolă, pare o corabie sau un vultur. Coloanele dela intrare, ca şi cele dela nord şi sud, sunt ca un fel de apariţie stranie a unui Parthenon modernizat. In ansamblul ei Catedrala e o minune unică. Spaţiul dintre cele patru uşi, ca şi cel dela lesnezi până la turla pierdută în văzduh pare imens. Masivitatea are ceva măreţ, care atrage irezistibil, ca şi cum o nevăzută putere te chiamă ca să te înalţi. Ai senzaţia veşniciei, a monumentului care a învins forţele creatoare ale naturii, o mărturie că mai presus de forţa oarbă a prefacerilor, există o tărie în sufletul omenesc care crede şi aspiră la viaţă veşnică. Nu e mai puţin vast interiorul. Sub bolţile ei, au asculta în genunchi lectura cărţilor sfinte, la marile sărbători, mii de oameni.

Cele trei altare poleite cu o strălucire de aur se deschid la Inviere. Şi în faţa lor, în copilăria mea, au aparut numai preoţi bătrâni, cu vocile răsunătoare, ca un ultim efort, pentru a aduce cea mai sublimă închinăciune Celui slăvit.

Este atunci în toată catedrala răspândit prin altare şi până la ieşire un miros tare de tămâie, iar flacările lumânărilor de ceară, par învăluite într'o boare subţire, de parfum divin. Cântecul corului e mai ciudat atunci, vocile fetelor răsună ca nişte flaute. Cântecul e sbuciumat şi tânguitor, mângâe şi ceartă mânios, pentru a reveni potolit şi cald, odihnitor, ca după a aspră încercare. I-a răpit pe toţi un vânt, o chemare din cer.

Este adevărată povestea omului care nu fusese un sir de ani la biserică, şi când, la Inviere, o furtună răsucită prin haine şi prin carne, a scos dintr'însul insuportabila apăsare, care-l chinuia de câteva luni. Este o minune neştiută, dar care a scos un suflet din prăpastie şi i-a redat echilibrul vieţii pentru toate zilele lui de mai târziu. Trecute ca o bătaie grăbită de aripă, minunile acestea se repetă din an în an, neştiute de nimeni, dar întăritoare de suflete. Taina unei revelaţii ocrotitoare, zvâcneşte permanent sub cupola imensă a Catedralei, al cărei mister rămâne nepătruns.

Alături, la spatele ei, cele două clădiri ale fostelor licee de băeţi şi fete, îi dau peisagiului un aspect oarecum mai citadin. In cercul strâns în jurul celor patru parcuri, clădirile mai mari, cu o foarte variată arhitectură, sunt o mărturie că planul înaintaşilor a fost de a face din Bolgrad o aşezare cu renume. Vremurile au trecut peste oameni, haine şi avare, împotmolind avânturile. Dar liceele şi alături o fostă şcoală medie, transformată în ultimii ani într'un gimnaziu industrial, vădesc directiva spiritului viu al locuitorilor acestor locuri. Intr'un oraş, odinioară capitală de judeţ, unde marele Haşdeu a împărţit dreptate împricinaţilor, iar Alexandru Macedonski şi-a purtat fantezia aprinsă de descendent al cutărui cavaler învolburat al stepei, două licee mari nu pot fi decât expresia unei înălţări spirituale, pe care n'au putut-o cunoaşte multe oraşe, mai mari şi mai bogate decât Bolgradul. Laborator de plămadă a unei adevărate conştiinţe naţionale, ca o continuare a ceeace Şcoala întemeiată prin actul lui Vogoride, a dat roade bune în această parte a ţării. Intelectualii multor oraşe din ţară şi din Capitală sunt fiii spirituali ai liceului de băeţi. Toate domeniile vieţii noastre publice sunt împânzite de oameni formaţi aici. Anii de glorie ai liceului de băeţi sunt aceia când numărul elevilor sporea peste şase sute. Concurenţa la examenele de bacalaureat ale elevilor dela liceele din sudul Basarabiei luase proporţii mari. Şi în aceste decenii de întâlnire a tinerescului antagonism, Bolgradul a înfruntat cu bărbăţie şi cu succes toate atacurile de a i se smulge lauri întâetăţii. O ardoare de muncă de bună calitate intelectuală, trecea dela profesori spre elevi şi crea o solidaritate exemplară de probitate şi de convingere că nimic nu e mai preţios decât acest efort sporit şi bine dirijat. Primenirea corpului profesoral, tânăr şi vrednic de a continua o bună tradiţie a efortului dus la maximum, a adus aici lumina şi frumuseţea creatoare a sufletului românesc, topind şi eliminând obstacolele din drum. Un laborator de energie românească şi-a ramificat puterea de regăsire şi de retopire în cele mai îndepărtate aşezări rurale. Conştiinţa naţională a câştigat în adâncime.

Un an de vijelie extraordinară s'a abătut peste toată Basarabia, fără a clătina temeliile. (Va urma)

ŢARINI INSÂNGERATE

E noaptea Invierii, în anul 1941, într'un sat basarabean. Bate un vânt călduţ iar cerul senin e plin cu stelele Invierii de altă dată. Peste sătuleţ noaptea şi-a coborât giulgiul ei şi doar pe la câteva căsuţe se mai văd luminiţe la geamuri.

In casa gospodarului Juncu e durere mare. In dimineaţa acelei zile, comuniştii l-au arestat pe moş Gheorghe Juncu şi l-au dus cu blestemata lor „maşină neagră" departe de ai lui. Acum, nevasta sa, mătuşa Catinca, stă pe cuptor şi plânge înăbuşit. Jos, la marginea cuptorului, într'un leagăn, improvizat dintr'o covată, doarme Grigoraş, fecioraşul ei de un an. Pe jos stau aruncate câteva prosoape şi feţe de mese svârlite acolo de comisarii sovietici cari au cotrobăit toată casa. O lumânare, subţire şi mică, luminează toată încăperea. Luminiţa ei pâlpâie într'una, parcă să se stingă, pentru ca apoi să se înalţe din nou. Jocul acesta de lumini dă pereţilor, câteodată, umbre stranii şi înfricoşătoare.

Deodată, Grivei, dulăul din curte, începe să latre. După câtva timp tace. Se aude cum se gudură pe lângă cineva care vrea să intre în casă. Uşa se deschide şi în pragul ei apare Ion, fiul cel mai mare al mătuşei Catinca. Este un flăcău chipeş, c'am de vreo 20 de ani, cu păr negru şi trăsături aspre.

După un „bună seara" spus pe soptite, se duce şi se aşează pe un pat de scânduri, prinzându-şi capul între mâini. Mătuşa Catinca se întoarce spre el, privindu-l lung. Două lacrămi se preling încet din ochii ei.

— Ce-ai mai auzit, Ioane, despre tatăl tău?

Flăcăul îşi ridică încet capul. Suferinţa i-a brăzdat fruntea cu două cute adânci.

— Mai nimic, mamă. Toţi oamenii se feresc de mine. Am fost la Primărie şi secretarul de acolo mi-a spus la ureche că l-au omorât pe tata şi l-au îngropat. M'a rugat să nu audă nimeni că ştiu ceva, că-l mănâncă şi pe el ocna.

Catinca se coboară depe cuptor şi vine în mijlocul camerei, în faţa tânărului. Lacrămile au încetat; în locul lor, din ochi îi ies fulgere răsbunătoare.

— Câinii, bătu-i-ar Dumnezeu să-i bată!

Şi începând să plângă din nou, cu hohote, iese afară din casă. Flăcăul, rămânând singur, îşi aţinteşte ochii pe flăcăruia lumânării şi în pâlpâirea ei revede vremurile trecute. Il vede pe tatăl său, înalt, roşu la faţă, veşnic vesel, mergând împreună cu el la culesul păpuşoilor. Pe fiecare ţăran, pe care-l întâlnea pe drum, îl oprea şi-i spunea vreo vorbă de duh. Tot satul îl cunoştea. Fiecare când avea vreo nevoie, la „moş Gheorghe" venea. Şi „moş Gheorghe" n'a lăsat pe nimeni să plece nemulţumit din casa lui. Frumoase erau serile de August când, pe prispa casei, tatăl său povestea întâmplări din viaţă, din timpul când şi-a făcut armata la „muscali", sau din vremurile de restriste ale războiului din 1916. Era o desfătare să-l asculţi. Ce frumoase erau poveştile cu haiduci şi lupte prin păduri, după care, regulat, Ion nu putea dormi până dimineaţa, gândindu-se la ele. Îi revin apoi în minte întâmplările din ziua aceasta. Il vede pe tatăl său, răzeşul atât de iubit de toţi, stând drept ca un brad în faţa comisarului jidov, care-l anchetă, apoi, ieşind pe portiţa casei, între baionetele sentinelelor ruseşti. Aducându-şi aminte de toate aceste întâmplări îngrozitoare, Ion începe să lăcrămeze, însă, cu un gest repede îşi şterge cu mâna ochii şi sculându-se depe pat iese afară în noapte.

Paşii îl duc înainte. Nu se gândeşte la nimic. Doar două noţiuni, din când în când, îi trec ca un fulger prin creer: „e noaptea Invierii" şi „tatăl său e mort". Mergând, ajunge la biserică; pustie şi întunecoasă.

— Dece nu bat clopotele?, — se gândeşte el şi deschizând uşa grea de stejar intră înăuntru. Ajunge la altar. Aci se opreşte şi, sleit de puteri, cade în genunchi. Din ochi îi curg şiroaie de lacrămi. Pentru el este Inviere! Il vede aevea pe preot, slujind ca altă dată, biserica plină de credincioşi, iar în aer plutind cântecele divine ale unui cor îngeresc, nevăzut. Se ridică în picioare şi auzindu-l pe fantomatecul preot rostind atât de mult aşteptatul: „Christos a Inviat!" îi răspunde: „Adevărat a Inviat!" Şi se duce să sărute crucea din mâna preotului. Când vrea să se aplece spre cruce, toate luminele se sting, corul de îngeri amuţeşte şi preotul dispare.

Ion rămâne iar singur în biserica întunecoasă. Luna îşi aruncă raze singuratece prin fereastra rotundă şi mică, luminând faţa unui sfânt dela o icoană din dreapta altarului. Flăcăul, întristat de scurtimea fermecătorului său vis, rămâne năuc în mijlocul bisericii. Apoi, cu paşi rari, se îndreaptă spre eşire. Nu se întoarce acasă, ci porneşte în afara satului. Acelaş câine mai urlă încă prin satul pustiu. Pe drum nu întâlneşte pe nimeni; doar vântul, din când în când, zgâlţâie obloanele dela ferestri. Deodată, picături mici de ploaie încep să cadă, la început rare, apoi din ce în ce mai dese. Ieşind din sat, Ion o apucă pe drumul ce duce la via lor, drumul pe care l-a străbătut de atâtea ori şi care i se părea atât de frumos înainte. Acum însă abia se mai vede prin întunecimea nopţii. Din când în când, câte un fulger brăzdează cerul şi atunci se văd în dreapta şi în stânga ville, prin ai căror baraci vântul îşi strigă furia. Ploaia, care acum a devenit torenţială, l-a udat până la piele, însă Ion nu simte nimic; merge înainte, mereu înainte. Unde? Nici el nu ştie. Câteodată, din cauza întunericului, greşind drumul, o ia prin vii şi se loveşte de tufe sau de mărăcini care-i rup haina şi îi julesc mâinile. Sleit de puteri şi ud, ajunge la şoseaua naţională, unde cade jos. Puterile nu-l mai ajută. O mare fierbinţeală îi trece prin tot corpul, iar capul îi atârnă ca de plumb. Ar vrea să doarmă... să doarmă ca atunci când era mic şi când mama îi cânta înceti-şor la căpătâi. Murmură printre buze:

— Dece nu-mi cântă acum nimeni? Şi ce bine e aici în noroiu... Inveleşte-mă, mamă, căci mi-e frig! Dece nu vrei să mă schimbi de haine?... Sunt ude... Cântă, cântă mereu, eu voiu adormi...

Apoi capul îi cade în noroi şi adoarme, bâiguind prin somn. Prin copaci vântul geme înăbuşit...

Deodată, două luminiţe apar pe şosea, apropiindu-se mereu, din ce în ce mai mari. E un automobil mare, negru, un camion închis pretutindeni, cu o singură uşă la spate. Ajungând în dreptul lui Ion, se opreşte brusc şi din el sar trei oameni: un civil şi doi îmbrăcaţi militar. Ion, speriat, se ridică în picioare, plin de noroiu. Civilul se apropie de el şi într'o românească, în care accentul evreesc e destul de pronunţat, strigă:

— Ci cauţi tu aici? Nu ştii că nu să poaţi să umbli noaptea [illegible] noi!

Flăcăul îl ascultă buimac. Privirea lui trece dela evreu la cei doi militari, apoi la maşină, din nou la evreu, iar la maşină şi nu răspunde nimic. Văzând că tace, evreul se apropie de Ion şi luminându-i cu o lanternă faţa îi zice batjocoritor:

— A! tu eşti fiul lui Gheorghe Juncu! Cu el am terminat! Vrei şi tu să mergi pe calea lui?

Ion, auzindu-l vorbind de tatăl său, îl priveşte atent. Îşi aduce aminte de chipul evreului care l-a arestat pe tatăl său. Este cel din faţa sa. Sângele i se ridică în faţă, capul îi vâjâie.

Simte că-l încinge o sete grea de răzbunare. Dar numai atât. „Tovarăşii" se reped la el, îl leagă şi-l aruncă în „maşina neagră", aceeaşi maşină care l-a dus la moarte pe tatăl lui.

A început să se facă ziuă. Cocoşii cântă. E prima zi de Paşti în Basarabia îndoliată, în Basarabia anului 1941.

Victor Malcoci

INVIEREA

In altă Sâmbătă,
In alt asfinţit,
Cununa soarelui
Sângera, sângera...

Şerpi negri vesteau
Adânc, subt pământuri
Şi Fiul Omului
Nu mai era.

Ceasul târziu
Incerca învierea,
Ce grea era lespedea,
Ce grea era!

Prin floarea câmpului,
Magdalena,
Ca unda apei,
Tremura, tremura...

Ion Sofia Manolescu

FIGURI BUCOVINENE

IORGU G. TOMA

O modalitate de luptă în care au excelat Bucovinenii, sub stăpânirea austriacă, a fost penetrația subtilă a unor elemente dinamice în pătura conducătoare a provinciei, pentruca dela această situație oarecum privilegiată, să înceapă o adevărată acțiune de sabotaj la temelia crăiestei împărății, pe planuri multiple, la adăpostul legilor și paragrafelor în vigoare.

Fireşte o asemenea întreprindere presupunea un temperament iubitor de riscuri, o inteligență sclipitoare și mai mult, o viziune justă a misiunii de luptător, o selecție a mijloacelor combative, o utilizare a spiritualului într'un grad remarcabil. Dar și rezultatele puteau fi din cele mai îmbietoare: trezirea și dinamizarea maselor românești, precizarea idealului național pe o durată mai îndelungată de timp, menținerea vie a încrederii în propriile forțe și în biruința apropiată.

Din generația de luptători români bucovineni dinaintea Unirii din 1918, puțini au utilizat circumstanțele vieții în așa fel, încât să le întoarcă spre folosul neamului și provinciei sale ca Iorgu G. Toma.

El s'a considerat în permanență mobilizat în slujba semenilor și din recapitularea vieții și activității sale de neobosit îndrumător, se va vedea frumusețea atitudinei sale verticale, lineara lumină care l'a condus printre cameni. Faptele îl arată ca pe unul dintre Românii, care nu și-a trădat o clipă misiunea luptătoare.

S'a născut în anul 1871 în comuna Vama, jud. Câmpulung-Mold., și-a terminat studiile liceale la Suceava; dreptul la Cernăuți, îmbrățișând cariera de magistrat.

Intre anii 1897-1915 profesează magistratura ajungând până la gradul de Consilier de Tribunal și Președinte de secție. Notăm aceste amănunte pentru a ne explica realizările cari merg mână în mână cu exercitarea profesiunii sale de magistrat.

Astfel, fiind judecător la Rădăuți, a înființat societatea „Clubul Român" pentru întâlniri sociale și de propagandă românească. La 1902 pune temelia societății culturale și de educație națională „Internatul de băieți români ort-orient, din Rădăuți", între 1900-1903 a înființat o trupă locală de teatru de diletanți, a reînviat filialele rădăuțene ale societăților culturale „Școala română" din Suceava și „Societatea Doamnelor Române" din Cernăuți.

In acelaș timp activează pe teren politic în „Partidul Poporal Național" din Bucovina de sub conducerea înțeleaptă a lui Iancu cav. de Flondor, făcând parte din comitetul central. Pe teren literar publică versuri originale și traduceri din germană și franceză în „Gazeta Bucovinei", „Junimea Literară" din Cernăuți, apoi în „Neamul Românesc Literar" din Vălenii de munte, în „Revista Bucovinei" din București, în „Unirea" și „Epigonii" din Iași și în special la „Viața Românească" din Iași.

In 1915, 14 Mai, Iorgu G. Toma trece în Vechiul Regat mânat de aprinsele lui sentimente naționale și se pune la dispoziția guvernului. După câteva însărcinări de mai puțină importanță e trimis în Iulie 1917 de către Marele Stat Major al Armatei ca membru propagandist al unei misiuni militare în Rusia Siberia și Extremul Orient pentru înrolarea de voluntari români în armata țării dintre prizonieri de războiu din Rusia, originari din Ardeal și Bucovina. Ajunge până la Wladiwostok activează în sânul „Corpului Voluntarilor Români din Rusia și Siberia", colaborează la marele „Journal de Pekin" și publică la Tokio, în anul 1918 broșura de propagandă românească: „La question des Roumains opprimés d'Autriche-Hongrie" iar în Aprilie 1919 se întoarce în Patrie, traversând oceanele Pacific și Indian.

După războiu o serie de funcțiuni și atribuții oficiale vin să încoroneze viața bătrânului luptător. Intre altele, e ales timp de 4 ani vice președinte al Camerei Deputaților și Consilier Eparhial în Adunarea Eparhială a Bucovinei.

Discursurile parlamentare le-a publicat în broșuri separate: „Un glas dela munte", 1923. „In slujba dreptății", 1924, „Din neajunsurile Bucovinei" 1924, „Lupta pentru menținerea județului Câmpulungul Moldovenesc", 1925, precum și darea de seamă asupra acestei activități parlamentare: Patru ani de deputație. *1926.*

Inființează în comuna sa natală 3 școli primare, un parc în jurul monumentului „Stâlpul lui Vodă", al cărui istoric îl publică. Deasemenea pune temelia a două biserici în Vama, care e ridicată la rangul de comună urbană. Inființează aici o judecătorie mixtă pentru toată valea Moldoviței. In 1925 creiază secția bucovineană „Pietrele Doamnei-Rarău" a asociației „Touring-Clubul-României" și societatea culturală „Mihai Vodă Racoviță" în 1932.

A colaborat în tot acest răstimp la cotidianul „Glasul Bucovinei", la revista „Progresul" din Cernăuți, apoi cu schițe istorice și literare, la „Floarea Soarelui", „Cronica politică și parlamentară", „Revista Touring-Clubul României. Atragem atenția asupra operei lăsată în manuscris: „Stihuri din alte graiuri" *un volum de versuri traduse din limbile franceză, italiană, germană și rusă.* „Cid Campeador" *după Iohan Gottfried von Herder, un volum* „Munteniada" *epopee umoristică din viața de liceu, în hexametri, localizată după* „Meyrias" *de O. Kraus;* „Operele complecte" *ale lui Nicolaus Lenau în 5 volume; vol. I-II Lirice, vol. II și IV Epice și vol. V.* „Dramatice". *Tot în manuscris se găsesc și notele și însemnările sale zilnice din timpul războiului mondial sub titlul* „Jurnalul pribegiei mele" *(14 Mai 1915 — 14 Aprilie 1919) în 5 părți precum și o foarte amănunțită biografie.*

De puțini ani, Iorgu G. Toma nu mai e printre noi. La căpătâiul proaspătului mormânt am rememorat faptele sale, — cât mai multe fapte — căci acestea sunt emblemele și insignele luptătorilor. Și Iorgu G. Toma a fost un astfel de temperament. Dela clipele de solitudine petrecute în apropierea lui Lenau, până la succesele zgomotoase ale vieții publice, sufletul său a vibrat cu egală amplitudine. Nic. Iorga și criticul Garabet Ibrăileanu au scris pagini frumoase despre activitatea lui literară; astăzi când întreaga sa viață ne stă înainte ca o carte deschisă putem spune: a fost un om. Cu zbuciumul, cu nădejdile și credințele lui, cu slăbiciunile și defectele inerente firii omenești.

A iubit lupta cu povârnișurile ei, dar și poezia cu ametitoarele ei înălțimi. Pentru aceasta înfiorați, scriem aceste rânduri.

Iulian Vesper

NOTE

Ioan Grosu

— sergentul erou, mort în luptele dela Chetriș în 2 Iulie 1941, pentru desrobirea Basarabiei, a lăsat între hârtiile sale însemnări din lungile concentrări precum și câteva sute de pagini dintr'un roman pe care stingerea lui timpurie, l-a oprit la un capitol neterminat.

Fecior de sat, lecturile asiduĭ și un simț al frumosului înăscut îl fac să-și noteze impresiile într'un stil, care trădează vocația certă a unui scriitor. Extragem un fragment:

Nu eram tuns, așa că am mers cu Popa la un om, care am auzit că are mașină de tuns. Gospodar mare cu vreo 6 vite în grajd și cu 2 cai buni. Casa zugrăvită pe afară cu gang și pe jos peste tot, cu țoale. Ședea în casă un sublocotenent de înfanterie, dar nu era acasă. O femeie mai bătrână și o nevastă de vreo 27 ani era prin casă cu un băiat în brațe de 6 luni, frumos și gras, cu numele de Nicolită. Nevasta nu mi-a făcut bună împresie după felul cum se exprima și după gesturile ce le făcea cu scopul de a provoca intenționat pe bărbați. După ce am schimbat câteva cuvinte cu ea, am aflat că s'a măritat la vârsta de 19 ani cu un bărbat de 32 de ani și antipatic. Era simpatică săraca și când a vorbit cu noi, s'a cam înfierbântat de dragoste și nu s'a putut abține nici când a întrat bărbatu'so în casă, care nea dat imediat cele necesare pentru frizat. Am mai rămas câteva minute de vorbă după care le-am mulțumit și am plecat pe trecuți de ea cu ochii sticloși de lacrimi și părere de rău pentru viața ei care se trece nu așa cum îi dictează inima și iubirea ei. M'am gândit mult după ce nea-m întors și ne-am spălat în podul grajdului la viața unei astfel de femei și a alteia ca ea, comparându-o cu a mea. Seara am mâncat și ne-am culcat din nou. Pe mâine sunt semne să fie vreme bună, iar noi mergem la câmp".

Acest chipeș flăcău bucovinean, ucis de un brandt la trecerea Prutului, se înscrie și el în gloria celor mîruiți cu talent și trecuți prea de timpuriu în câmpiile veșniceĭ.

Pentru jertfa lui și pentru tot ceea ce ar fi putut să mai dea, să-i păstrăm o nestearsă recunoștință.

Jurnal berlinez

— însemnările d-lui D. C. Amzăr, publicate în *Revista Fundațiilor Regale*, se disting prin incisivitate, preciziunea observației și printr'un curaj reconfortant.

Iată, *„Despre unii scriitori":* „Am credința că mulți scriitori ar renunța să mai publice, dacă s'ar gândi nu la cei care le cetesc cărțile, ci la cei cari le-ar putea scrie mai bine".

Sau despre *„Genii fără talent":* „Talentele fără geniu sunt lucru curat. Rare sunt geniile cărora le lipsește talentul. După impresia mea, Aistateles și Kant au fost asemenea genii". In altă parte: „Fanatismul poate săvârși minuni, când e iluminat: dar duce singur la dezastru, când e orb".

„Anotimpuri"

— *noul roman al d-lui* Radu Tudoran *va fi azi, mâine în librării.*

Inchegarea solidă cu care ne-a obișnuit în romanul „Un port la răsărit"..., *reliefarea netă a unor personagii ca Nadia, Căpitanul Maximov, etc., acțiunea de un intens dramatism, ne fac să așteptăm cu interes noul roman.*

Escadrila „Zori de zi"

— este titlul unei foarte interesante plachete pe care d. *Ștefan Mengoni* a tipărit-o în editura *„Ofar"*.

Situată între nuvelă și reportaj, povestirea dramatică a întâmplărilor prin care trece echipajul acestei escadrile deține prin precizia de amănunt, prin evocarea unor eroi reali, cari au crezut, au luptat și învins în împrejurări cumplite.

Cu deosebită căldură ni-i schițată figura adjutantului Eugen Galatchi, basarabean pornit pe căile văzduhului spre provincia lui dragă, a sergentului mitralior Morariu, observator Lt. aviator Petrescu Romeo, sau fapta românească a doctorului Ioanid.

Este în scrisul d-lui Ștefan Mengoni o sinceritate cuceritoare, o viziune întotdeauna justă și echitabilă chiar când evocă peripeții dintre cele mai dramatice.

Tinere mlădițe,

— revistele școlărești impresionează printr'o primăvăratecă prospețime, prin revărsarea unor sentimente înourate de primii fiori ai vieții.

Astfel pe lângă *„Tinerețea"*, de care ne-am ocupat în numărul trecut, avem înaintea noastră *„Cetatea Neamțului"*, revista societății culturale a elevilor liceului *„Petru-Rareș"* din Piatra-Neamț.

Directorul liceului, d. A. A. Rotundu, printr'un *„Cuvânt înainte"* deschide un drum și afirmă o răspicată atitudine de muncă și înțelegere a realităților românești de azi.

Prețioase *Indrumări în viață* semnează d. P. Popovici — profesor pensionar. Dar ceeace ni se pare demn de subliniat e freamătul de poezie lirică pe de-o parte; pe de-altă parte energicul chiot românesc pe care-l scot tinerii în paginile acestei reviste.

Astfel din *Rainer Maria Kilke* traduc elevii Popovici D. D-tru, cl VIII și Gh. Romanescu cl VIII *„Zi de toamnă"*.

Din *Horațiu* cartea II; Oda XVI: *Lui Grosphus*, traduce același Romanescu Gh., ca și din Uhland *(„Bisericuța")*.

Dintre creațiile originale izbutite vom semnala: *„Să mergem"* un vibrant poem patriotic de Ciobanu V. Constantin.

In general o revistă de calitate și revelatoare a unor oneste și sărguincioase străduințe culturale.

„Stema în vâltoare"

— se numește proaspătul volum pe care poetul Ion Ofog l-a dat la iveală în editura națională „Gh. Mecu".

Autorul cărților *„Pridvoare"* și *„Amiezi târzii"* care l-au făcut cunoscut opiniei publice a condensat o experiență poetică din cele mai interesante între coperțile recentului volum.

Poezii în care se revarsă o duioșie abia reținută, o atmosferă de tristețe crepusculară, de vecernii târzii și alei în ceață, tonalități sumbre de sfârșit de vieți, acestea sunt notele principale ale poeziei d-lui Ion Ojog.

Iubitorii acestui lirism estompat în pâcle, în îngheț, în înfiorări de moarte vor găsi destule bucăți ca să-i satisfacă deplin.

Notăm că filonul acestei poezii, care are iluștri reprezentanți la noi, Traian Demetrescu și Bucovina, este dus mai departe de d. Ion Ojog cu aceleași mijloace, însă mai subtilizate. In acest compartiment, d. Ion Ojog își are un loc bine precizat.

O frumoasă

— culegere de poeme este volumul „Treceri" al d-lui *Ovidiu Bogdan*. Tipărit în condițiuni grafice deosebite și împodobit cu gravuri de Catul Bogdan, culegerea de față aduce și contribuția interesantă a unui poet nou.

Dacă numele d-lui Ovidiu Bogdan nu l-am mai întâlnit până acum, mărturisim totuși că versurile sale ne prezintă un poet cu alese însușiri lirice. Conștient el însuși de valoarea poemelor și de gravitatea faptului apariției lor, autorul își justifică, dealtfel, în poema liminară a volumului, astfel versurile nale:

Prietene drag,
din firele mărunte
care au țesut, întins, tristețea'n noi
din pustiiri, din ne 'mplinite voi
sau din aripa de trecut ce m'a atins
pe frunte,
am adunat aici câteva foi
cu versuri ce urcau
cândva,
în mine...

Modestia poetului aduce o notă în plus la prezentarea acestui volum, pe care nu-l putem primi decât cu simpatie.

Dela Arad

din focarul de vie cultură românească dela Vest, am primit volumul de versuri „Plaiuri" al d-lui Petre Pascu. *Este un svon de autentică vibrație poetică în toate versurile d-lui Petre Pascu, versuri în care regăsim atmosfera de tinerețe și poemă a unui sincer și entuziast visător, care cântă în poemele lui mai ales sentimentul izolării de ambianța culturală a Capitalei, a cărei nostalgie îl frământă. Poetul știe și reușește să se refugieze însă în vers, realizând bucăți de reală virtuozitate și de caldă comunicativitate sufletească și artistică.*

„Aripi românești"

— admirabilul periodic consacrat aviației și aviatorilor noștri, a scos un excelent număr de Paște. Fiind singura revistă ilustrată, de aviație, *„Aripi românești"* departe de a fi o publicație de specialitate, este mai întâi un magazin fotografic și în al doilea rând un documentar asupra actualității aeronauticei de război. Prin grija d-lui comandor Al. Demetrescu, directorul ei și Ladmiss Andreescu, redactorul ei, revista *Aripi românești*, progresând cu fiecare număr, egalează magazinele occidentale similare din toate punctele de vedere.

Numărul de Paște al *Aripilor românești* cuprinde un bogat și bine aranjat material fotografic, precum și numeroase articole despre eroii și victoriile aviației noastre din răsărit. Numărul consacră mai multe pagini aviației fasciste, cu prilejul aniversării a douăzeci de ani dela înființarea acesteia.

Mântuire

— noul roman al d-lui *Octav Șuluțiu* se află în librării. Deosebit mult și în concepție și ca stil de primul său roman „Ambigen", această nouă carte de proză a d-lui Șuluțiu reactualizează o atitudine epică nu tocmai frecventă la prozatorii de azi. A nume, c-sa îmbinând povestirea cu o minuțioasă analiză psihologică, ne dă o carte scrisă interesantă și vie, departe și de preocupările facile ale unora dintre scriitorii tineri dar ferindu-se să nu cadă nici în cealalt(extremă, a abuzului de introspecție. Este, în orice caz, un roman de analiză demn de a fi urmărit. Rămânând să o prezentăm mai pe larg la cronica noastră literară, deocamdată semnalăm numai apariția cărții d-lui Șuluțiu.

In „Viața Basarabiei"

— *găsim publicată în ultimul număr (Ianuarie 1943), interesanta conferință a d-lui Al. Lapedatu,* „Basarabia la conferința de pace dela Paris" *rostită în 1928, cu prilejul aniversării a zece ani dela realipirea provinciei dintre Nistru și Prut la Patria mumă și publicată la 25 ani de viață românească în Basarabia. D. Al. Lapedatu face în acest articol-conferință o expunere pe larg a evenimentelor cari au dus la câștigarea Basarabiei, înfățișând tot deodată frământările politice dela noi de după cel dintâi războiu mondial. Toți cei ce se interesează de istoricul sbuciumat al Basarabiei găsesc în articolul semnalat o mulțime de elemente inedite menite să restabilească, odată în plus, adevărul asupra drepturilor românești în Basarabia.*

D. Constantin Noica

— este unul din cei mai activi și mai pasionați filosofi. Publicând, pe fiecare an ce trece, o nouă carte, un studiu, o exegeză, un eseu sau o încercare originală de gândire, d-sa îmbogățește filosofia românească cu opere și probleme totdeauna vii și inedite. Ultima sa operă se intitulează: *„Două introduceri și o trecere spre idealism"*. Aici este vorba despre cele două Introduceri scrise de Kant la opera sa „Critica judecării". D. C. Noica analizează, din punct de vedere filosofic, aceste două Introduceri, raportându-le la textul operei propriu zise Kantiene și situându-le în ambianța filosofică a epocei. Cu acest prilej, tânărul filosof face o largă incursiune în sistemul de gândire Kantian, subliniind elementele principale ale acestei gândiri.

Literatura fantastică

— se bucură de multă atenție. Iată, editura „Gorjan" a tipărit câteva bucăți de Hoffman, traduse de d. Al. Philippide, publicând în același timp și volumul de nuvele fantastice al d-lui V. Beneș: „Semn rău". Bine înțeles, nu intenționăm să facem o apropiere, deoarece fantasticul d-lui Beneș e de o structură cu totul deosebită față de a lui Hoffman, dar semnalizăm apariția simultană a acestor două cărți de „povestiri fantastice", pentru amatorii de literatură ceva mai puțin comună.

S'au împlinit

S'au împlinit de curând 54 ani dela moartea scriitoarei Dora d'Istria. Numele acesta, cu rezonanțe străine, nu mai spune celor de astăzi prea mult, dar acum câteva decenii era cunoscut în întreaga lume culturală a Europei, circula prin cele mai selecte saloane literare și—ceeace-i mai măgulitor și mai de preț pentru România — se știa că e numele unei românce.

Născută în București, în 1827, Dora d'Istria era fiica răsfățată și instruită a Banului Mihail Ghica, frate cu Alexandru Ghica, fost Domn al Moldovei. Incă din adolescență, cea care urma să ajungă mai târziu o scriitoare de circulație europeană a dovedit aptitudini literare.

Vocația nu era lipsită de tradiție, căci mama Dorei d'Istria, jupânița Ecaterina, este socotită de mulți ca prima scriitoare română.

Crescută într'o atmosferă de fierbințe naționalism (redeșteptarea conștiinței naționale românești dela 1827 o impresionase profund), Dora d'Istria urmează studii înalte la Berlin, Viena și Dresda.

In contact cu ritmul bogat și cu ținuta înaltă a intelectualității străine, romînca nu are altă dorință decât de a lupta pentru ridicarea compatrioților săi la acelaș nivel. Ea vrea să dovedească tuturora că românii sunt un popor plin de cele mai alese virtuți, din plin dăruiți de Dumnezeu cu aptitudini civilizatorii.

Stabilită, câtva timp, în Elveția, Dora d'Istria este primită, cu onoruri, printre colaboratorii prestigioasei „Revue des deux Mondes". Aici, informează aleșii cetitori mai ales asupra obiceiurilor și tradițiilor românești.

Nu mult după apariția ei în „Revue des deux Mondes", numele Dorei d'Istria este consfințit printre numele celor mai de seamă scriitoare.

Iubirea ei pentru țară e nemărginită. Când a avut loc actul solemn al Unirii Principatelor — ne informează „România liberă" — Dora d'Istria s'a urcat pe culmea cea mai înaltă a muntelui Cenis, înfigând acolo tricolorul nostru.

Proclamată — în urma publicării operei sale „Femeile în Orient" — membră de onoare a Academiei greceștl, Dora d'Istria pleacă, în 1859, în Italia, unde rămâne până la sfârșitul vieții, luptând cu același nesecat entuziasm pentru cunoașterea exactă a frumuseților țării sale.

Colaboratoare fruntașă la nenumărate reviste și ziare germane, italiene, franceze, elveține grecești și americane, Dora d'Istria a scris, între altele: „Storia degli Principi Ghica", „La poesie des Ottomans", „Au bord des lacs helvetiques", „Les epopées indiennes", etc.

Neuitându-și o clipă țara, Dora d'Istria și-a lăsat întreaga avere Primăriei orașului București.

Dacia redivivă

— publică în ultimul număr apărut o pagină de versuri bune, datorite poeților: Iulian Vesper, Al. Gregorian, Ion Șiugariu, Ovid Caledoniu, Dimitrie Stelaru, Emil Pora, etc. Subliniaĭn în mod special versurile d-lui Iulian Vesper închinate *Bucovinei*, care au forță de sugestie și o prospețime lirică relevante. Proza e semnată de Ioana Postelnicu, George Dorul Dumitrescu și Aristița Gabrielescu, iar cronica literară de d. Pericle Martinescu. Un articol interesant este cel consacrat relațiilor lui Duiliu Zamfirescu Transilvania, semnat de d. Nicolae Albu. Revista se deschide cu un portret al lui Carol ducci, înfățișat ca „poet al Patriei" de către d. prof. Alexandru Marcu.

Sensul uman și etern al învierii

(Urmare din pag. I-a)

trăgezimea cu care copilul ascultă și primește basmul ca pe o realitate indiscutabilă.

A înviat! Vestea nu e comentată. Nimeni nu se îndoiește. E firesc. Vestea e răspândită. Și Misiunea Domnului, se termină aci. Doar dragostea lui, oarba, sublima și carnala lui dragoste pentru ucenicii lui care îl vroiau încă om, încă trup, îi face pe Domnul să se arate, la ucenici în casă sau pe Drumul Emausului. Calcă încă pe pământ, deși legătura lui omenească, trupul lui, nu mai este al pământului. Și nu este încă nici al Cerului. O, tragedia, omenească tragedie din inima Domnului! Știe că trebuie să se despartă, carnal, de ucenicii lui. Știe că rolul lui esențial uman se săvârșise și că deacum ei vor continua lucrul, ei vor vorbi noroadelor, neamurilor. Nu aduce asupra lor limbile de foc ale Duhului, ci le anunță. Le anunță pentru învierea noastră. Invierea neamurilor. Cu ultimul pas pe care îl face despărțindu-se de carne, Domnul are încă grijă de carnea aceasta care fusese și a lui, pe care o îndumnezeise El însuși.

Și iată dece mi se pare că învierea este semnul pe care nu trebue să-l uităm: îndemnul de a sfinți noi ființe, de a îndumnezei în noi trupul acesta nevolnic, după chipul și felul cum Domnul l-a transfigurat prin învierea lui. Dacă vom putea!

Petru P. Ionescu

VITRINA LITERARĂ de Neagu Rădulescu

A apărut: „OBSTACOLE" de *L. C. Douglas* (traducere de Jul Giurgea).

Jul Giurgea: Cu metoda mea de-a sări peste pagini, nu mă mai ajunge din urmă niciun scriitor!

La S. S. R..., de Paște.

N. I. Herescu: Lăsați copiii S. S. R.-ului să vină la mine!

A apărut: „SCRISORI CĂTRE UN ÎNVĂȚĂTOR" de Prof. *I. Simionescu.*

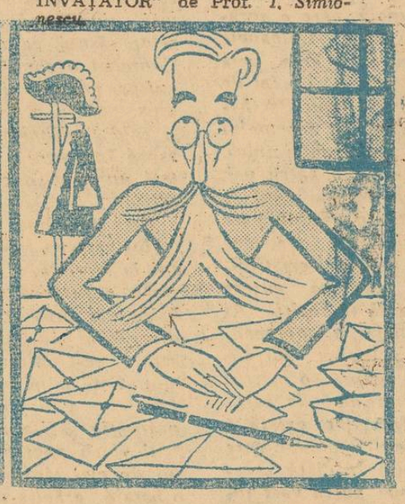

Prof. I. Simionescu: Să nu mai spună domnul învățător că n'are ce să citească de Sărbători!

La Municipal se joacă „VALEA ALBĂ", poem istoric de *Ludovic Dauș.*

Ludovic Dauș: Am rămas singurul supraviețuitor, contemporan cu Ștefan Voevod și iaca tot mai lupt...

Cezar Petrescu pregătește un roman intitulat „CADAVRUL".

Cezar Petrescu: Dumnezeu să-l ierte!

Neculai V. Coban e autorul volumului de versuri: „CASA DE PE PRUT".

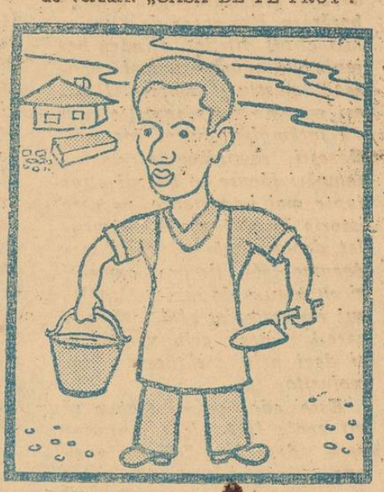

Neculai V. Coban: Dacă scriitorii ar fi luat exemplu dela mine, fiecare dintre ei avea acum câte-o casă, dacă nu pe Prut, cel puțin pe Dâmbovița.

Societatea Națională de Editură și Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", București, str. Sărindar 5-7-9 (cel. 3.84.30) înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerțului București.

Tipărită la 21.IV.1943

ANUL II Nr. 59 — 5 LEI EXEMPLARUL — 2 MAI 1943

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNE SIBIU

EUGENIA BRATEȘ — CARMEN

SETEA DE ABSOLUT

Spre deosebire de animal, care nu vede nimic dincolo de hrană și perpetuarea speciei — cel puțin așa apare în tendințele sale — omul nu se simte bine situat numai în limitele lumii fizice care îl înconjoară, nici în limitele sale biologice și nici în acelea pe care i le oferă propria-i cugetare. El caută mereu realități superioare și căi care îl duc mai departe decât distanța ochiului și aceea a inteligenții sale conceptuale; caută un punct luminos pe calea căruia să se poată lămuri deplin și echilibra; caută permanențele, caută pace. A fi indiferent față de un „dincolo" de ceva care stărue într'o altă sferă de existență, înseamnă miopie și, mai mult, înseamnă mizerie morală.

Prin conștiința de sine, pe care omul o are ca ceva esențial, el nu poate trăi dacă această conștiință s'ar opri numai la constatarea că există. In nici un fel acest singur fapt, această constatare, nu-l poate satisface. Cine rămâne aci nu este om adevărat pentrucă nu este în omenie. Omenia depășește această stare de constatare și cuprinde o experiență mult mai largă. Omul care e om în nobila concepție a cuvântului se întreabă: cine este, de unde vine și unde se duce? Ce sens are viața lui și care sunt căile pe care trebuie să meargă pentru a se împlini? Omul nu poate trăi o existență care ar putea fi exprimată grafic printr'un punct; nu trăește nici măcar linear. El simte cu necesitate nevoia interioară de a trăi sferic; simte nevoia de a se împlini deci, de a atinge perfecțiunea. Problema începutului și sfârșitului, problema sensului acestei vieți îl frământă; și nu ca o încercare gratuită, ca un artificiu, nici o curiozitate, sau ambiție trufașă, ci dintr'o adâncă nevoie de viață, dintr'o neînlăturată stare a naturii și a destinului său. Problema destinului omenesc nu este nici o problemă de politică și nici măcar una de estetică. Ea e cu mult mai adâncă; e o problemă de existență.

Omul pus în fața marilor întrebări experimentează stări de neliniște interioară. Conștiința existenții sale nu-l satisface deplin. Conștiința de sine îl duce sigur la punctul greu al existenții sale: omul taină între celelalte taine.

Această conștiință, care îl situează deasupra tuturor făpturilor, are mare însemnătate dar numai pentru desțelenire nu ca împlinire. Ea îl duce pe o distanță cosmică până unde, cu toată superioritatea sa, se simte ignorat, neputincios; îl copleșește lumea cu tot cuprinsul ei. Astfel la naștere cutremurul neliniștei interioare.

Neliniștea produsă este însă rodnică; este rodnică pentrucă odată produsă omul tinde să o depășească, să-și caute adică împlinirea soartei sale. Căutând mereu, experimentând, el progresează, se ridică în locuri unde fără sbuciumul interior, fără neliniștea chinuitoare, nu ar fi putut ajunge. Neliniștea îl poartă către realități superioare, a căror prezență o simte, prezență care îl sdruncină dar care îi dă un sens vieții; îl poartă către sferele echilibrului și armoniei, către cunoașterea adevărată și deplină.

Viața noastră e mereu schimbătoare; omul este o ființă nedefinită și plină de contradicții. Năzuințele îi sunt însă să se definească, să-și alunge amestecurile, să se armonizeze, să trăiască o bogată viață spirituală și să se împlinească. De aceea el nu poate suferi starea de fapt, viața de aci așa cum i-a fost dată. Natura omenească cuprinde cu necesitate o năzuință spre mai bine, până la limitele desăvârșirii, adică ceeace numim noi sete de absolut. Sensul vieții morale stă în această sforțare continuă care duce către echilibru și armonie, către împlinire.

Să privim fenomenele vieții morale așa cum sunt, să le privim cum se desfășoară în realitate și să încercăm o descriere a acestei vieți. Dela început, constatăm în ființa noastră interioară o seamă de tendințe care au un caracter de necesitate, o seamă de năzuințe de o putere covârșitoare. Sunt tendințe elementare nedefinite care nu pot fi acceptate oricum și sunt năzuințe în sensul câștigării supremelor valori; unele privesc viața animală, altele pe cea spirituală. De aceea se pune problema morală și rezolvarea ei prin acte de alegere, alegere săvârșită în raport cu natura și destinul nostru de oameni. In acest fel ajungem să deslușim, fără să forțăm viața, năzuințele către libertate și progres, către bine și frumos, către o viață mai bogată și mai frumoasă.

In cea mai redusă făptură omenească există o nevoie de depășire a stării de fapt. Cu o conștiință mai limpede sau mai întunecată, uneori numai din instinct, omul tinde să depășească starea în care se află pentru alta mai bună, are năzuințe care se intensifică și se valorifică odată cu creșterea conștiinței sale de ființă spirituală. Omul are un simțământ adânc, legat de firea sa, de a dori „mai binele".

Sufletul omului e mereu neîncăpător în locul unde se află. El năzuește continu, năzuește neobosit.

Ernest Bernea

(Continuare în pag. IV-a).

ACADEMIA BÂRLĂDEANĂ

Nu e deloc exagerat să afirm, că în România cultura a fost mai curând o *trăire*, decât un act sever, sobru, protector și educativ. Noi n'am trișat cu cultura, n'am făcut din ea instrument politic, nu i-am pus guler tare oficial și nici nu am închis-o în instituțiuni grave și distante. Cultura a fost, atât în provincie ca și în vechile centre de iradiație spirituală, o manifestare de viață generoasă și plină de caldă pasiune, care dacă nu s'a cristalizat peste tot în creații de însemnată valoare, a fost însă o trăire autentică și gratuită, curată și romantică.

In umbra chiliilor mânăstirești, unde mâna meșteră de călugăr potrivea buchiile sau înflorea vreun text sfânt, ca și în sindrofiile acelor boieri iubitori de frumusețile subțiri ale artelor; la temelia cititorilor culturale ale lui Brâncoveanu ca și în saloanele literare ale veacului trecut; în manifestările literare ale orașelor de provincie ca și în viața culturală și artistică a Iașilor voevodali și a Bucureștilor, a dăinuit aceeaș pasiune adâncă și dezinteresată, ploasă și ideală.

Această tradiție de cultură și de generoasă dăruire voluptăților literare, s'a păstrat și astăzi ca nobil blazon în provincia noastră, unde dragostea pentru litera tipărită, unde mândria de a cheltui ultimii bani strânși cu trudă pentru întreținerea unei modeste dar inimoase reviste, unde ceasurile libere petrecute nu la masa cafenelei ci între cei patru pereți ai unei scunde odăițe în care se adună poeții târgului, ca să-și citească producțiile proprii și să schimbe o mână de idei literare — sunt încă o realitate.

Printre aceste luminoase centre de cultură ale provincie noastre, se numără și *Bârladul*. Ca un vesnic și nedesmințit paradox, pe străzile acestui istoric târg moldovenesc, plin de gâște și de noroaie, a înflorit mai bine ca oriunde dragostea pentru virtuțile spirituale, care s'a transformat în tradiție. Din pământul său nu s'au putut înălța coșuri gigantice de fabrică, n'a putut crește comerț pe scară mare, nu și-au putut ridica fruntea bănci obeze, dar din pântecul său a țesut mândră și bogată floarea culturală, care și-a trecut renumele peste barierile orașului.

Acest târg cu școli multe și vestite, cu biblioteci și instituții de cultură, a dat țării bărbați de vază în politică, literatură, știință, și artă. Un Alexandru Philippide, un Vlahuță, un Const. Hamangiu, un Vasile Pârvan, G. Diamandi, Episcopul cărturar Iacov Antonovici-Bârlădeanu, Elena Farago, N. N. Tonitza, Corneliu Moldoveanu și atâția alții sunt fii de-ai Bârladului.

Nu e de mirare atunci, că din sânul acestei galerii de scriitori, cu ale căror ilustre pene au dreptul de a se mândri străzile târgului cari le-au adăpostit copilăria și școlile pe băncile cărora și-au împlinit învățătura, — a pornit ideea întemeierii unei societăți literare, a unui cămin sufletesc și spiritual, care să călăuzească pașii celor tineri cu chemare poetică, care să înmănuncheze toate energiile și care să amintească celor plecați pe alte meleaguri că inima Bârladului trăește, fie ea cât de bătrână, mărturisind eri și azi, azi ca și mâine, crezul ei în virtuțile spiritului.

Așa s'a născut *Academia Bârlădeană*. Știm că titlul a stârnit pe ceî răutăcioși și a dat loc la ironii. Nu firma interesează, ci conținutul pe care-l reprezintă. Și acesta a fost de prestigiu.

Inființată la 1 Mai 1915 de poetul G. Tutoveanu, folkloristul Tutor Pamfile și preotul Toma Chiricuță, ea a corespuns nu unor veleități, care nici nu-și puteau afla locul în aceste ceasuri de grele frământări și de negre tristeți, ci unor reale necesități sufletești de conlucrare și frățietate. La ședințele acestea dintâi, ce aveau loc în casa cu cerdac și cu parfum de gutui a lui G. Tutoveanu, depe bulevardul Epureanu, unde făcea onorurile de gazdă soția poetului, Mama Zoe, veneau uneori dela mari distanțe și în condițiunile mizere ale războiului, în uniformă militară chiar: V. Voiculescu, (pe aceste meleaguri a scris „Pârgă"); Pamfil Șeicaru, Donar Munteanu, frații Nițulescu, I. Valerian, Al. Lascarov Moldovanu, I. M. Rascu, preotul Toma Chiricuță și alții. Crezul acestui mănunchi de scriitori era: artă românească, iar visul: România Mare. România Mare au văzut-o, după grele jertfe. Și într'o bună zi s'au despărțit de Mama Zoe și de casa cu cerdac, unii pentru a se reîntoarce la căminurilor părăsite de urgia războiului, iar alții pentru a toarce mai departe firul credințelor lor în Capitala nouei țări, în granițele ei adevărate.

„Academia Bârlădeană" nu s'a desfăcut însă. Temeliile ei erau puse. Pe ele se putea clădi temeinic mândrețe de casă. Și a clădit-o G. Tutoveanu, statornicul și vrednicul ei președinte și gazdă.

Doamna Zoe G. Tutoveanu, soția sa, de figura căreia se leagă nedespărțit suvenirurile ședințelor societății, a fost totdeauna pentru noi, cei care am trecut pragul casei poetului ilustrului târg moldovenesc, Mama Zoe. Femeie de bogată cultură, cu osebire clasică, — în tinerețe avusese pasiunea științelor naturale, pe care le-a aprofundat la Universitatea bucureșteană — avea un rar simț artistic și literar, un fin gust pentru frumusețile subțiri ale poeziei mai cu seamă, din care ne-am împărtășit ani dearândul în reuniunile literare dela locuința poetului. Ea însăși a scris versuri frumoase și pline de sensibilitate, pe care le semna Zoe G. Frasin, poezii cari au rămas nestrânse în volum. (Mai târziu, păstrând legăturile cu această casă a visurilor și a unor începuturi literare, am dus cu noi imaginea acestei blânde și nobile femei, de un stil de viață din alt veac).

Aici în casa lor depe lângă păduricea publică, așezată în cea mai superbă grădină de trandafiri și crini am cunoscut pe povestitorul moldovean, pe mustăți cât vrabia și cu inimă de aur, Virgil Caravan, pe delicatul și cultul poet I. M. Rascu, pe George Palladi, pe părintele Toma Chiricuță, aici am crescut la trup și la suflet în mijlocul neastâmpăratului și talentatului buchet de tineri, cari porniseră să chocheteze cu literatura și să încerce grelele arme artistice.

Pe timpul războiului, Al. Vlăhuță a fost inima acestor întruniri.

Ședințele s'au continuat timp de două decenii, în același salon spațios și primitor, cu bibliotecă cu cărți legate în piele roșie și cu vederea pitită spre frunzișul nucilor din grădină și spre culmele netede și verzi ale Dealului Mare, sau în odăița răcoroasă și intimă a Casei Naționale „Stroe Beloescu".

Acest ctitor de așezăminte filantropice și de cultură, Stroe Beloescu, care și-a cheltuit averea clădind țăranilor din satul Grivița o biserică, o școală și un spital, — continuând nobilele aspirații filantropice ale boerilor de odinioară — și dăruind bârlădenilor o frumoasă Casă de folos obștesc, în stil românesc, cu săli pentru bibliotecă, pentru conferințe și expoziția ce s'a numit „Casa Națională Stroe Beloescu", n'a visat că în Casa sa va adăposti mai târziu tot ceeace Bârladul va avea mai mândru: o mare bibliotecă publică, cu câteva zeci de mii de volume, o pinacotecă și Academia Bârlădeană. Lângă bibliotecă, într'una din odăițele cu ferestrele dând spre grădină, și-a ținut nenumărate ședințe Academia Bârlădeană. Au trecut pe aici: V. Voiculescu, Virgil Caraivan, Victor Ion Popa, G. Pallady, G. M. Vlădescu, părintele C. R. Crișan, I. Valerian, Virgil Duiculescu, G. Ponetti, I. Palodă, Silvia Pan, Marieta Creangă, Alexandra Pascu, N. Bogescu, Mircea Pavelescu, Alexandru Pogonat, G. Nedelea, G. Ursu, Ștefan Cosma, G. Damaschin, Cicerone Mucenic, subsemnatul și atâția alții, pe care din fuga condeiului, poate i-am uitat.

Era de fapt un cenaclu literar, unde cei tineri de-avalma cu cei mai în vârstă, participau la ședințe și citeau din lucrările lor. Nu exista un critic oficial și grav, și nici o directivă estetică sacrosanctă. Participau cu toții la discuții, iar poezia circula între cele două extreme: sămănătorism și modernism. Lumina scăpăra din aceste discuții. Dar mai înainte de orice, ședințele constituiau un stimulent de prima mână pentru creatori. Mediul era prielnic, pintenul întrecerii funcționa excelent iar câte un organ de publicare a operelor citite, se găsea totdeauna: n'a mai fost „Graiul nostru", s'a înființat „Scrisul Nostru".

Academia Bârlădeană, țesea și în ședințe publice: în sala mare a „Casei Naționale", la Curtea cu Juri, sau la școlile primare din cartiere. La un moment dat, a fost chemată să întreprindă un turneu în Basarabia, pe care l-a realizat repurtând succese peste tot. Provincia, care trăia prin toți porii bravurile culturale, primea cu entuziasm pe scriitori și-i iubea. Festivalurile erau supraponulate și nici lecturile cele mai lungi nu aveau darul să plictisească publicul. Imi amintesc ce zile de sărbătoare erau pentru bârlădeni și pentru publicul din orașele vecine asemenea festivaluri literare! La ședințele dela Casa Națională, ale Academiei Bârlădene, au conferențiat în ciclu: Alexandru Marcu, Pamfil Șeicaru, O. W. Cisek, etc.

Influența binefăcătoare a ședințelor intime ale Academiei Bârlădene, asupra scriitorilor cu renume astăzi, care i-au trecut pragul, este certă. Nu pentru pieptenele critic, dar pentru climatul bun literar în care s'au găsit și care nu i-a lăsat să-și împrăștie talentul și timpul. A fost un mediu din cele mai prielnice și fecunde. Academia Bârlădeană, care în mare parte își merită numele (în felul acelor modeste Academii franceze regionale cari au contribuit la gloria culturii franceze) la un moment dat și-a depășit valoarea ei locală, semnând polițe în alb pentru acel viitor al culturii românești care trebuia să fie mare și victorios.

Nu mă îndoiesc că se va preciza odată, cum se cuvine, rolul acestei societăți bârlădene în mișcarea culturală și literară a țării, rol pe care și l-a îndeplinit cu prisosință.

Vasile Damaschin

CARTE POSTALĂ

Când visurile iarăși se încaer
Cu gândurile 'n urmă călătoare,
Torc amintiri din eri, ca dintr'un caer
Și slovinesc în taină, ca 'n scrisoare.

In mărăcini ce-a răsădit uitarea,
Floarea de măcieș dragostea-i iară.
Din nou să deslușește 'n zări cărarea
Și armonii pe suflet de vioară.

Anii au nins peste trecut zăpadă,
Dar inima i-aceiași, de-altădată,
Că 'ntr'însa-nimenea să nu te vadă,
Ca o icoană scumpă'ai fost păstrată.

D. Iov

CU UN SECOL IN URMĂ

Un poet român mort la Paris în etate de 18 ani

La 22 Aprilie se împlinesc 110 ani dela nașterea unui nefericit și nedreptățit poet, care, după cum se va vedea din cele ce urmează, poate fi socotit un merituos precursor al lui Eminescu.

Mihail Porfiriu — căci despre el este vorba, — deși e un nume nou pentru majoritatea cititorilor, merită această evocare.

Fiu al spătarului Iordache Porfiriu și al soției sale, Paraschiva, născută Drăghici, Mihail Porfiriu s'a născut în Iași la 22 Aprilie 1833 și n'a trăit decât 18 ani.

Din puținele date ce pot fi găsite în prefața ce însoțește unicul volum de versuri, „*Scrieri*", tipărit după moartea sa în tipografia Franco-Română (Iași 1852), aflăm că și-a început studiile la pensionul Atanasiade din orașul-i natal și apoi „*pentru mai înaltele științe*" a frecventat Academia Mihăileană.

Nu avea nici 16 ani când îl încercă durerea să-și piardă pe tatăl său mort la 10 Ianuarie 1849. In toamna aceluiaș an, împreună cu alți tineri moldoveni, pleacă la Paris însoțit de profesorul Malguverne să studieze medicina „*spre care arăta multă plăcere*".

In ceasurile slobode — scrie V. D. în „Prefață" — *pe când ceilalți colegi ai săi eșeau la plimbare, el se închidea în o-dată sa singur și să dădea la feluri de meditații scriind și citind, după care pe lângă cete din Moldova, a compus și acolo oarecari versuri în proză și rimate, pe care le-a intitulat „Momente pierdute".*

La 6 Noembrie 1850, pe când se afla încă la Paris, Mihail Porfiriu pierde și pe maică-sa, așa că rămâne orfan de ambii părinți.

Fără îndoială că și aceste grele și ireparabile dureri i-au grăbit sfârșitul, căci după o boală de abia 3 luni și jumătate Mihail Porfiriu moare la Paris în 13/1 Iunie 1851.

Ca informație documentară și pentru frumusețea celor cuprinse, vom reproduce în întregime scrisoarea prin care guvernorul său Malguverne, anunța familia, la 28/16 Iunie 1851, moartea lui Mihail Porfiriu la Paris, așa cum este redată în prefața volumului amintit.

Iată conținutul:

„Domnul meu,

Cea din urmă scrisoare ce am avut cinstea a vă scrie cu data din 20/8 a curgătoarei luni, nu putea a vă lăsa îndoială despre curânda săvârșire din viață a scumpului nostru prieten. El s'a dus să se unească cu părintele și maica sa în sânul lui Dumnezeu la 13/1 Iunie, dându-și cel de pe urmă suspin către 8 și jumătate ceasuri„ după o boală de 3 luni și 13 zile. El a murit ca un adevărat creștin, după ce au primit dela religia sa și dela ministrul ei, tot ajutorul ce însuflă murindului nădejde de o viață vesnică și fericitoare.

„El a păstrat o desăvârșită cunoștință până la moartea sa, neavând decât 5 minute de ulmire (agonie).

„Văzând că se apropie cel de pe urmă minut, cu acea umilință creștinească a unui mucenic, el căuta și mărturisia adeseori a sa măhnire că nu vede lângă sine o rudă spre a-i închide ochii.

„Prevăzând ceasul morții sale l-a prevestit cu o încredințare și bărbăție care ne-a stors lacrimi din ochi la toți.

„La 4 ceasuri după prânz el a întrebat ce ceas este? — Patru ceasuri — Bine. La 10 ceasuri totul va fi isprăvit... Și în adevăr la 10 ceasuri totul a fost încheiat.

„Noi i-am dat cele de pe urmă cinstiri cu o ceremonie cât

D. Antchi

(Continuare în pag. II-a).

ȘEZĂTORILE LITERARE

Nici când parcă scriitorii n'au fost mai prezenți în actualitate decât acum. Nici când pana și verbul lor n'au fost puse mai generos la dispoziția contemporaneității. Dovadă, revistele de literatură și șezătorile literare. Revistele literare cuprind pagini întregi care atestă prezența scriitorilor. Versul înaripat al poetului ca și rândul dulcos ori năprasnic al prozatorului se'mpletesc în glorificarea sufletului românesc, care înfruntă și biruie urgia dela răsărit.

Dar în rândurile acestea vrem să însemnăm câteva cuvinte despre șezătorile literare.

Intr'adevăr, niciodată — dar absolut niciodată — șezătorile literare n'au fost mai des programate ca astăzi.

La București, Chișinău, Pitești, Constanța, Turda, Cernăuți, pretutindeni dealungul țării au pornit caravanele desinteresate ale scriitorilor. Ale acestor prinți ai frumosului care-și revarsă harul lor în verb strălucit...

Cuvântul lor — clinchet de argint ori tumult de foc — răscolește sufletele, înflăcărează inimile și reușește — parcă mai bine ca orice — să facă o legătură strânsă, dumnezeiască, între cei de aici, rămași în țară și 'ntre cei plecați pe alte meleaguri pentru a lupta și birui sub sfântul semn al Crucii...

De altfel mulți — chiar cei mai mulți — dintr'acești scriitori care astăzi își cetesc simțirea lor pe scena Teatrului Național din Capitală ori pe scena oricărui, cât de mic dar drag oraș de provincie, au purtat în mâna lor dreaptă, mână 'nvățată să meșteșugărească bine condeiul, arma.

Ei au plecat pe front ducând odată cu ei în latifundiile boerești ale sufletelor lor însuși sufletul țării, și s'au întors, atunci când soroacele militare le-au îngăduit, purtând pe lângă carnetul cu însemnări ori versuri de pe front și ecoul vieții adevărate, al misionarismului nostru creștinesc pe care l-am purtat odată cu oștile dealungul și latul Rusiei...

Unii nu s'au mai întors!

Au zidit cu trupul lor piatră de altar pentru ziua de mâine, ziua Victoriei celei mari. Dar gândurile lor au poposit între noi, ctitorindu-ne, și nu de puține ori ne-a fost dat să asistăm la impresionanta scenă când un camarad condeier a trebuit să dea cetire versurilor unui scriitor care s'a 'nfrățit cu pământul din greu dar pentru totdeauna cucerit.

Prezența scriitorilor în actualitate, apariția lor în cadrul acestor șezători literare a coincis cu o puternică, ascunsă legătură între ei și marele public.

S'a făurit o legătură de nesdruncinat deasupra căreia veghează sufletul neamului — suflet care tresare tot atât de puternic în câmpia de dincolo de Turda ca și'n stepa Rusiei...

Cuvântul scriitoricesc n'a fost rostit în hău. Marele public a înțeles de minune prezența scriitorilor în contemporaneitate. El, mai bine decât oricare comentator, și-a dat seama că scriitorul înveșmântat în odăjdiile harului dăruit de Dumnezeu, slujește neamului.

Și, iată, de ce, la chemarea scriitorilor, au răspuns cu săli arhipline, cu toată inima...

Iar atunci când scriitorul își rostea cuvintele, marele public își împletea visurile și dorurile cu ele și le trimiteau, dar cinstit, luptătorilor de pe front ori fraților dela Soare-apune.

Șezătorile literare mărturisesc încăodată profunda legătură spirituală ce există în întreg neamul nostru.

Fie la Teatrul Național când scriitorii au venit într'un impresionant pelerinaj să aducă prinosul lor eroilor dela Stalingrad, fie la Pitești unde umbra făuritorului României de azi se profila peste imensa sală cu totul neîncăpătoare pentru cei veniți să asculte voroava românească, fie la Sibiu ori la Turda, la Chișinău ori la Cernăuți, pretutindeni s'a putut constata desăvârșita legătură dintre cei care au cetit — scriitori — și cei ce i-au ascultat.

Eugeniu V. Haralambie

CRONICA LITERARĂ

CEZAR PETRESCU: Ochii Strigoiului (Roman)

Editura „Cugetarea", 1943, Bucureşti

Sunt unele reputaţii care, odată formate, merg înainte, în virtutea propriei lor inerţii. Mă refer, bineînţeles, la reputaţiile literare. După ce au fost formate, autorul îşi poate permite şi luxul gratuit şi periculos de a ne dărui şi cu lucrări care nu stau la nivelul acelora prin care reputaţia a fost câştigată. Şi astfel ni se oferă fie lucrări acceptabile, fie detestabile. Cazul d-lui Cezar Petrescu din fericire nu este acesta. Ultimul său roman, masiv, în trei volume compacte, nu este nici acceptabil, nici detestabil. Să spunem că este o carte ca oricare alta? Desigur că nu. Ceeace a surprins însă, aproape neplăcut, imediat după apariţia cărţii acesteia, a fost tăcerea. O tăcere ea însăşi ciudată. S'a scris desigur despre cartea aceasta. De aceea doar există recenzenţi, cronicari şi — mai rar — critici. Recenzenţii s'au mulţumit să o rezume, cronicarii să o semnaleze; criticii au tăcut. O adevărată conspiraţie a tăcerii. In schimb însă a vorbit cafeneaua literară. Inainte şi după. Publicul aştepta. Nu putea admite ca d. Cezar Petrescu, recunoscut drept autor fecund, să-şi fi spus ultimul cuvânt, de pildă cu „1907" din care al treilea volum a rămas doar anunţat. O carte de Cezar Petrescu nu poate fi decât un eveniment. După îndelungată tăcere, după voita claustrare, omul a fost învins de artist. Şi artistul şi-a spus cuvântul. Şi deodată critica tace. Vagi şi elementare însemnări. Atât. Şi totuşi mai există critici şi critică, mi se pare!

Ceeace fac aci nu vreau să fie considerat ca recenzie, nici drept critică. Pentrucă nu am avut niciodată pretenţia de a fi critic literar. Ceeace fac aci nu angajează pe nimeni. Imi permit doar să-mi însemn aci propriile mele reflecţii de simplu cititor.

Am scris odată arătând nedumerirea mea asupra unui fapt ce mi se părea simptomatic pentru tânăra noastră cultură, pentru tânăra noastră literatură. Anume că oameni în care se puseseră nădejdi mari ne-au dăruit, la începutul carierii lor literare, opere de valoare incontestabilă, pentru ca apoi, în-următoarele producţii, nivelul să scadă simţitor.

Cu „Ochiul Strigoiului" lucrurile iau însă o altă înfăţişare. D. Cezar Petrescu a încercat o mare reabilitare literară. Dovada o face întinderea pe dimensiuni de mare frescă a acestui roman. Cu toate defectele şi cu toate calităţile ce rezultă din însăşi această întindere .Viziunea autorului rămâne însă neschimbată, aşa cum i-o cunoaştem din toate cărţile de până acum. D. Cezar Petrescu vrea să fie judecătorul epocii sale. Să o redea în toată goliciunea şi turpitudinea ei. De nicăieri nu mijeşte geana nici unei lumini optimiste, sănătoase. Pretutindeni, eroii sunt rataţi, desmoşteniţi, fantose în care se strică sforile şi cad lamentabil la prima clătinare mai aspră. Dar să nu anticipăm încă nimic. Inceputul este de factură senzaţională. Un om care stă în letargie 20 de ani pe un pat de spital aşteptându-şi învierea. Nimic original aci. Tema a fost atacată de câteva ori. Au fost cazuri reale de asemenea „pierderi civile". Presimţind obiecţiunea aceasta, autorul se grăbeşte el însuşi să anunţe cazurile de similitudine literară şi să le comenteze. Abilitate meritorie. Dar facilitatea rămâne.

Şi iată, într'o zi eroul se deşteaptă, fuge, intact, păstrând vie în suflet icoana vremii în care a fost suspendat tragic de destinul acesta uluitor. Sunt paginile cele mai puternice ale cărţii, cele mai bine închegate, cele mai autentice. Analiza stărilor sufleteşti, furtuna sufletului acestuia care ia contact cu o lume din care lipsise 20 de ani, este magistrală. Dar dintr'o dată simţim că totul nu a fost decât tehnică şi construcţie necesare pentru uşurinţa rechizitoriului la care autorul ţine mult. Şi pomelnicul lugubru începe. Strigoiul se reîntoarce în lumea lui. Totul este dărâmat şi murdărit. Soţia lui, fiica lui sunt epavele morale ale unei lumi pe care nu au putut-o învinge, care le-a învins însă, uşor, neverosimil de uşor. Strigoiul porneşte în lume. Este un fel de anchetă socială, sinistră, teribilă anchetă pe care o face acest om în care s'au rupt şi în el toate coardele, toate puterile. Nu se ridică viţelios, nu este nici măcar un simbol. Este un biet spectator disperat şi învins anticipat, într'o lume în care nu ştii dece a venit, nu pricepi dece rămâne, nu admiţi dece pleacă.

Din toată epoca această din care Bogdan Cernegură a fost absent, nu tresare nici un fior de înălţime spre ceruri pure, nimic decât dezastru şi prăvălire. Strigoiul revine nu să judece, nici să pedepsească. Vine să constate. Interminabil şi penibil proces-verbal al decreptitudinilor. Ai impresia dureroasă că totul este inutil, inutil. Nu e nici măcar un rechizitoriu vehement pentrucă însuşi se sfieşte să-l facă. Şi totul merge aşa, înainte, o serie de penibile confruntări cu trecutul, cu elanurile frânte, cu visurile retezate ale tuturor. De dragul acestei dorinţi de a picta o lume de rataţi şi schilozi morali, autorul nesocoteşte chiar legile fireşti ale psihologiei curente. Niciodată realitatea nu poate avea aspectele pe care d. Cezar Petrescu *vrea* să-i le atribuie. Formula aceasta eftină a ratării atinge neverosimilul pretutindeni.

Profesorul de provincie Stelian Minea, în sufletul căruia a pâlpâit odată entuziasmul violent al optimismului, nu poate suporta câteva ore revederea unui prieten înviat din morţi pentrucă e urmărit de ideia unei vizite ministeriale când a ţinut un discurs sau de dorinţa de a nu pierde partida de table dela cafenea! Unde a descoperit d. Cezar Petrescu asemenea specimene absurde de umanitate! Şi dacă nu sunt, dacă ar dori numai să fie, marea taină a creatorului de artă este să ni le facă vii, adică acceptabile. Să le realizeze autonom, nu în funcţie şi pentru ilustrarea unei teze.

Iată dece nu-l pot considera pe d. Cezar Petrescu un romancier de analiză psihologică. Personagiile sale sunt văzute din afară, în gesturile lor, în comportamentul lor, în acţiunile lor. De aceia unele din ele ne surprind. Le bănuim finalul tragic dar nu pentrucă autorul ni-l va da ci pentrucă, inevitabil, contururile sufleteşti ale eroului se încheagă involuntar în noi. Moartea profesorului Farunga este un exemplu tipic al acestei absenţe a autorului din dezbaterea lăuntrică a eroului. Galeria personagiilor este vastă. Dar problema estetică este în ce măsură aceste personagii sunt vii? Autorul găseşte o formulă exemplară pe care o stoarce mereu fără a-i adăuga noi conţinuturi vitale. Eroul e privit din afară. De aci grija meticuloasă de descriere exterioară. Tipurile devin astfel convenţionale. Trăesc numai prin virtutea acestor comportări factice, fără adâncimi sufleteşti, cu reacţiuni tipice, neinteriorizate. Model al genului îl constitue jovialul şi facilul Niculae Bantaş. Alţi eroi trăesc prin verbozitatea lor, prin anumite caracteristice, chiar de limbaj care devin până la sfârşit, obositoare, convenţionale, reci. Insăşi figura centrală, dominantă, a lui Bogdan Cernegură este o fantomă, un simbol, nu un om viu. Lipsit de dinamism, de atitudini proprii, eroul principal este purtătorul de cuvânt al autorului. Destinul lui este redat adeseori în forme naive, elementare. Este el însuşi un ratat fără motivaţiune interioară. Iubirea lui, ea însăşi fără consistenţă, depinde de o clipă de neatenţie, de o zăbavă fără sens. Lamentabil, ridicul, eroul tace iar iubirea se ostoieşte sub ochii lui fără rost. La sfârşit, tot fără greutatea necesară, acest prototip de judecător ratat al unei lumi din care nici nu poate ieşi în care nici nu poate intra, sombrează trist în braţele planturoase şi albe ale soţiei unui prieten stupid.

Autorul a avut grijă să se prezinte, simbolic, pe sine însuşi, sub figura ciudată, stranie, incompletă a romancierului Lenş. Aluzii naive ne lasă să întrevedem deasemeni epoca de formaţiune a „Gândirii", la Cluj şi evocă figura lui Gib Mihăescu, sub nume schimbat. Procedeu care intrigă şi nemulţumeşte în acelaş timp.

Şi totuşi autorul reuşeşte să ne dea, fără nici un artificiu, fără nici o insistenţă de prezentare detailată, un personagiu *viu:* Hrisanta Murgu.

Intr'o lume de umbre dezarticulate, de fantome care nici măcar nu ne înspăimântă, d. Cezar Petrescu creiază o fiinţă vie, uluitoare de viaţă şi de realitate, tocmai acolo unde nu ar fi fost, esenţial nevoie. De aci convingerea aceasta obidită că „Ochii Strigoiului" cu mai puţină galerie de personane, cu mai atentă grijă de autenticitatea eroilor, ar fi putut fi o frescă vie a unei epoci. Dacă autorul nu ar fi urmărit numaidecât teze şi idei, n'ar fi vrut să le încarneze în fiinţe care să trăiască prin ele, nu prin nevoia de exprimare proprie a autorului.

Câteva cuvinte despre tehnica stilului socot a fi necesare pentru o încheiere a acestor reflecţiuni fără pretenţie de critică. D. Cezar Petrescu nu-şi poate adopta stilul nici măcar nevoilor lăuntrice ale ideologiei d-sale. Stilul şi tehnica sunt aceleaşi. Aceleaşi ca în primele romane ca şi în ultimele. Contrastul, repetiţia tehnică pe care a creiat-o odinioară, se menţin şi aci. Obositor.

Iată dece am afirmat la început că „Ochii Strigoiului" nu este nici acceptabil, nici detestabil. Nu este acceptabil pentrucă îi lipseşte esenţialul, viaţa, ca să fie. Nu e nici detestabilă pentrucă ar fi putut fi o carte mare. Dacă nu a reuşit să fie vina o poartă autorul. Sau blestemul care apasă pe toţi eroii cărţii să se resfrângă, pentru a ne da imaginea complectă, iluzia desăvârşită a sinceităţii de creaţie chiar asupra autorului? Cine ar putea spune!

Dar o carte de asemenea ideologie tristă, care vrea să ne înfăţişeze viaţa socială şi politică a României din cele două ultime decade nu trebuia scrisă acum. Şi mai cu seamă nu de d. Cezar Petrescu. Pentrucă adeseori prea marea facilitate scriitoricească nu este o calitate ci un defect. Iar d. C. P. ne-a întărit această afirmare.

Petru P. Ionescu

D. BEREA — ODALISCĂ

Un poet român mort la Paris în etate de 18 ani

(URMARE DIN PAG. I-a)

se poate mai cuvîncioasă; la cortegiul său se aflau mai mult decât 50 persoane, pe cât moldoveni pe atâta valahi şi francezi, între cari şi d. Guerault fostul consul al Franţei la Iaşi. El a fost înmormântat la noul ţintirim Mont-Martre, unde i s'au cumpărat un loc de mormânt pentru cinci ani"...

In puţie cuvinte, aceasta-i tot ce ştim din viaţa lui Mihail Porfiriu, despre al cărui unic volum de versuri scrie, printre altele, editorul său: *„Cititorul nu va găsi acea perfecţiune ce se aşteaptă dela un condeiu ispitit, dar sub umbra fragedei tinereţi se poate zări talentul ce cu vremea putea să rodească".*

Volumul începe cu *„Stanţe muzei mele" :*

O castă junâ muză
Tu suavul meu vis
Lasă-ţi din dulcea buză
Sa cadă un surâs.

Fără colorit deosebit şi adâncime, poesia se încheie astfel:

Si-as da lumea atunce
Când cu un sărutat
Atingi sânul tău dulce
De sânu-mi agitat.

Sunt versuri remarcabile prin simplitatea şi firescul lor, pline de suavitate. Nu trebue să se uite că sunt scrise acum un secol, de către un tânăr care n'avea nici 18 ani.

Pentru a ne face o ideie cât mai completă asupra virtuozităţii, duioşiei şi talentului acestui tânăr şi nefericit poet moldovean mort pe malurile Senei, acum aproape o sută de ani, vom reproduce în întregime poezia *„Mama şi copilul"*, pe care poetul o intitulează *„cântec"* şi care ni se pare cea mai realizată :

Legânat pe al meu sân
Adormi copilaşe lin
Visul rău departe fugă
Şi-al tău somn dulce să curgă
Cum curge cel părăuaşi
Nani, nani, copilaş !

Ceru-i rece, neguros
Suflă vântu' răcoros
Păsărica încălzeşte
Puiul său ce ciripeşte
Tin pe sânu-mi capul tău
Nani, nani, dragul meu!

Pe-a ta faţ'un dulce vis
A pus fragedu-i surîs
Mica ta gură surâde
Ochiu-ţi încet se închide
Alba-ţi mână'n jos o lasi
Nani, nani, copilaş !

Când în cer se va ivi
Raza ce te va trezi
Tu-mi vei da o sărutare
Ce-o trimite-o 'n salutare
Către 'naltul Dumnezeu
Nani, nani, dragul meu!

Spaţiul nu ne îngăduie să reproducem mai multe versuri şi n'a fost în intenţia noastră să facem un studiu critic, ci o simplă evocare a unui poet, ce merită să fie cunoscut cel puţin de acei cari se ocupă cu istoria literară.

Multe din versurile lui Mihalachi Porfiriu, cu toată vechimea lor, ar putea sta cu cinste şi în ziua de azi în multe reviste literare.

D. Antohi

CHEMARE

Atât de sfâşietor, atât de prelung,
Tu mă chemi, mă chemi din adânc-uri.
Roşii petale spre cer întinzi,
Cu degetele subţiate de emoţii,
Să viu din păduri,
Să mă adun de pe tainice drumuri
Mă'nfior când glasu-ţi străbate
Când se pierde şi umblă
Prin goluri, prăpastii şi neguri.
Nu căuta pe unde ciutele scutură
Tinereţi şi muget de luptă.
Chiotul sângelui meu
Ridică avânturi spre cer,
Pe unde roşii petale întinzi
Cu firavele mâini,
Şi mă văd cu gura mustind
Lumina buzelor tale în flăcări.

Vladimir Cavarnali

EPILOG

M'am hotărît în mine să m'adun,
Să-mi strâng hotarele aproape, mai aproape,
Mormane de tăcere să mă'ngroape,
Intr'un ungher îngust, cu miros bun.

Un spaţiu alb, de tihnă şi răcoare,
Tăiat în muchii drepte de amiezi,
Imprejmuit cu linişti de livezi
Şi-adăpostit de streaşini mari, de soare.

N'am să mai prind în plasă constelaţii,
Condurul lunii n'am să-l mai sărut
Şi voiu uita tot ce-mi va fi părut
Că mă cuprinde'n larg încăpătoare spaţii.

Prietene de visuri şi de cânt,
Rămâi acolo, între zodii, sus!
Eu m'am întors cu faţa spre Apus,
Ca să adorm aici, lângă pământ.

Horia Niţulescu

ION

Inima-i era ca floarea prunului
Tot pe-atât era de luminată,
Ştia basme cu „a fost odată"
Şi era cioban în munţi, cătunului.

Când s'a dus la lupta depărtată,
Unde creşte umbra grea a tunului
Printre ploi ca frunzele tutunului,
Oile l-au plâns ca niciodată.

Oile l-au plâns şi-l plâng într'una
Şi-l aşteaptă alb şi blond ca luna
Să le cânte doina peste plângeri,

Dar Ion, ciobanul peste miele
Colo 'n rai suit pe-un dâmb de stele,
Cântă doina dulce pentru îngeri!

Margareta N. Isbăşoiu

LETOPISEŢ

Să nu se supere măririle din noi
nici anii ce vin cu duium de paşi,
io biv vel scripcar de astinţituri şi de ploi
însemn aici pe obraji de pagini nărăvaşi
veleatul în care inima nebună
n'a vrut s'asculte ţârna voiei mele şi s'apună.

Flămândă de poveri negrăitoare şi bolnave
s'a rupt din sânge către slave
şi-asemeni răsmeriţelor şi vânturilor grele,
mustind de prea urcate răsărituri crude,
s'a tot suit prin ceruri după stele
căutând în crengi de vrâste fragede ude.

Minune pământeană cu umerii prea goi,
cu sâni ispititori ca marea când aburcă
a tot bătut-o gândul după forme noi
şi-a răsturnat într'nsa dimineţi de boare şi
de ţurcă.

Nu i-au rămas cărări spre soartă, nici destin,
prea calde buzele ucise de săruturi!
In soare nu i-a plâns de milă nici un pelerin
Şi nici o floare nu i-a 'ntins nescuturate
aripi de fluturi.

Mereu cu blestemele lutului chemate spre
adânc,
un ceas de seară i-a urzit norocul într'o
ispită
şi-asemenea hoinarelor clipite, pe oblânc
văpaia ei s'a împrăştiat mai otrăvită.

Azi n'o aşteaptă nici o altă dragoste tăcută
Şi nici un asfinţit de holde pe poteci.
Prin târguri maritime cu nisipuri cenuşii
în înserări ucise de luceferi prea grei,
ea îşi poartă amintirile cu legile pustii
şi-şi strigă la sorocuri răspântiile ei.

Pe paginile rupte de linişti prefăcute,
când serile se sting sub abajur de lampă
şi-arare cade 'n reverie câte-o stemă
umbrind câte-o pornire, câte-un glas
o mai aud bătând ca inima pe clampă.

Fantome de femei necunoscute,
cu obrazele ca lustrul de migdale,
s'abat pe negurile gândului, pe lustre
şi frigurile bat în tactul inimii palustre.

Să nu se 'ndatene tăcerea peste galeşul şivoi
ea vremea altor legi o zalogeşte după noi.

Nicolai V. Cobzaru

PRETEXTE

...Pe o petală de cais

Când m'am trezit azi dimineaţă şi am ridicat camuflajul, în faţa ferestrei mele se afla o minune. Cei trei caişi înfloriseră peste noapte subit şi umpleau grădina cu beteala lor strălucitoare de borangic miraculos. Cerul albastru de peste casă căpătase prospeţimea unei cromolitografii din veacul de aur al picturii, iar atmosfera în care se desfăşura toată această splendoare de sidef şi de azur avea blândeţea unui balsam. Păsărelele ciripeau printre ramurile mustind de seva primăverii, cu glasurile lor subţiri, cuprinse de o histerie inefabilă, ca nişte clopoţei invizibili.

Am avut impresia că visez şi mi-am trecut uşor mâna peste orbite, pentru a înlătura farmecul unei amăgiri.

Beteala orbitoare din faţa ferestrei stăruia însă ca un basm de necrezut. Imi sfâşiase sufletul în două şi îmi sdruncinase echilibrul existenţei prin frumuseţea ei simplă şi înfiorătoare. Am uitat unde sunt, şi m'am simţit pentru o clipă în mijlocul primăverilor depărtate, cântate de poeţii cireşilor înfloriţi şi ai gheiselor cu sprâncenele subţiri şi arcuite, sau în miezul filosofiei sintoiste a cărei înţelepciune se desfăşoară numai printre flori, între colinele veşnic înverzite şi pe marginea râurilor mereu şoptitoare...

Vrajă binecuvântată a primei dimineţi de primăvară, cuprinde-mă în parfumul tău odihnitor şi desprinde-mă de lumea aceasta, în care visul e o infracţiune şi poezia o dezordine în marea confuzie şi promiscuitate omenească!...

O şuviţă de vânticel cald s'a furişat printre crenguţele înflorite, sbenguindu-se cu clorchinii de mărgean catifelat cari au început să-şi scuture aripioarele de miracol aerian. O ploaie de fulgi a acoperit pământul ca un acces de lacrimi vărsate de primii îngeri veniţi în contact cu realitatea. Visul era atât de fragil, încât cea mai uşoară adiere a zefirului l-a cutremurat tot şi l-a făcut să plângă. Eternitatea coborîtă peste noapte în ramurile celor trei caişi îmbrăcase haina celei mai strălucitoare frumuseţi, dar şi a celei mai scurte vieţi : viaţa unei flori de cais. Ce poate fi mai efemer — ce poate fi mai etern, în acelaş timp, decât surâsul unei flori de cais, brodate peste noapte de mâna unei vrăjitoare bune, dar spulberată peste zi de prima adiere săgalnică a primăverii?

Din ploaia de confetti stârnită de vântul călduţ, o petală a sburat prin aer, s'a îndreptat spre fereastra deschisă şi s'a oprit pe colţul unei cărţi de pe biroul meu.

Acest svon al primăverii a venit parcă să răstoarne cu ginga-şa lui prezenţă toată ierarhia înţelepciunii din bibliotecă, toată comoditatea visurilor, la umbra cărora îmi depăn existenţa zi de zi şi noapte după noapte. După cum vânticelul călduţ a cutremurat ramurile şi a sdrobit măreţia strălucitoare a caisului înflorit, tot astfel această lacrimă albă, căzută în faţa mea, a sdruncinat tocmai puterea spiritului care domneşte în acest laborator de iluzii al odăii mele.

Petala rătăcită pe biroul meu mi-a turburat sufletul. Ea mi-a adus aminte de viaţă şi mi-a reamintit toate primăverile pierdute, toate nostalgiile înăbuşite, toate năzuinţele frânte. Ca şi caisul din faţa ferestrii, adeseori am vrut şi eu să cuprind cerul în braţe, să sdrobesc azurul în pumnii de vis, să beau toată lumina dimineţilor de primăvară, dar cea mai mică adiere a destinului mi-a spulberat elanul. Şi pentrucă n'am putut face nimic din toate acestea, am încercat să-mi potolesc inima, însetată de libertate şi dor, în artă şi vis.

In petala albă şi mică din faţa mea, citeşc povestea tuturor artiştilor, pe care-i văd, ca într'un panoptic miraculos, sbuciumându-se între libertate şi creaţie, ca nişte eroi de legendă. Arta nu trăeşte în termeni buni cu viaţa. Omul care a îmbrăţişat arta, simte vecinic în inima lui dorul de viaţă. Arta e o schimnicie unde cel ce intră, împins din urmă de un destin inexplicabil, trebue să renunţe la toate bucuriile şi voluptăţile comune, pentru o singură şi amară voluptate: a creaţiei. Toţi artiştii mari, ca să se bucure de viaţă, au evadat din închisorile propriului lor destin, pândind la răspântii şi furând pe ascuns ceeace ceilalţi oameni au gratuit şi în modul cel mai simplu : viaţa. Exista, în Renaştere, un pictor de geniu, care iubia viaţa mai mult decât vocaţia lui. Seniorul care-i încredinţase să-i împodobească pereţii palatului cu fresci, a trebuit să-l încuie în odaia de lucru ca să nu fugă, să petreacă. Pictorul evada însă pe fereastră, lăsându-şi sculele în dezordine şi ducându-se să-şi întâlnească prietenii cari-i primeau cu iubitele clăturci şi cupele pline de vin. Pictorul se numea Filippino Lippi şi toată opera lui are ceva din incandescenţa unei inimi care arde în pârjolul unei primăveri eterne. Mai târziu, a fost un poet care, la douăzeci de ani, când toţi poeţii abia îşi acordează lira pentru cântecul mare al vieţii, el a părăsit versul, a dat cu piciorul visului şi a apucat căile celei mai mari şi mai tragice aventuri: *„La vraie vie est absente"*, spunea el, — şi a pornit în căutarea acestei mari Absente, după ce, în urma lui, lăsase o fascinantă mărturie a inimii lui pătrunsă de fiorul libertăţii, spărgând toate tiparele artei pentru a-şi găsi elixirul de care era însetat. Neputându-l găsi în poezie, aventurierul a început lupta cu destinul pentru a-şi cuceri libertatea. Poetul se numia Rimbaud.

Au mai fost şi alţii. Unii evadau în vin, ca titanicul Rembrandt, alţii în dragoste, ca delicatul Rafael, alţii în misticism, ca blândul Bach, şi cei mai mulţi în nebunie, suprema libertate omenească...

Această petală de cais îmi readuce în faţă legenda fiecăruia. Prin lumina albă a primăverii de afară, văd perindându-se, unele după altele, fantasmele atâtor glorii, sborurile atâtor inimi cuprinse de dragostea vieţii. Ce de nebunii, ce de iluzii!... Singura realitate sunt caişii din faţa ferestrei, care mâine nu vor mai fi! Îi privesc îndelung. Ochii mi s'au obicinuit acum cu strălucirea lor diafană. Incandescenţa lor albă nu mă mai supără şi sufletul începe să se liniştească, privind cu o bucurie calmă şi senină miracolul împletit din aer şi lumină din mijlocul grădinii.

Am sorbit încă odată balsamul din cupa azurului care mi-a înviorat nervii, apoi, luând petala de cais rătăcită în odaia mea, am scris pe marginile ei testamentul repedei mele treceri pe aici : „Memento vivere!"

Pericle Martinescu

MAMA SBURĂTORULUI DIN BUICANI

Episod de George Acsinteanu

Atunci?!

E, hei, în ziua aceea de 16 Iulie, cerul începuse să se înoreze. In depărtări, se auzeau tunete înăbușite. Frunzele copacilor porniră să se clatine, presimțind apropierea furtunii ca și păsările care se refugiau în cotețe.

Porumbeii se adunaseră de mult în hulubărie.

Un cer greu, înăbușitor, fierbinte apăsa cuprinsurile ca o imensă piatră de moară.

Mama Domnica nemaiputând să stea pe prispă, își scoase încet furca de la brâu și vru să intre în casă.

Dintr'un nour vânăt i se păru atunci că vine deodată, spre ea, ca un fulger puternic, într'un mănunchiu de raze, capul lui Ignat făcut din jeratec.

Glasul lui, se auzea ca un tunet prelung peste toată grădina în ogradă și în întreg cuprinsul casei.

— Maamă! Maamă!

Ingrozită de această vedenie, bătrâna se prăbuși în genunchi, pe prispa casei, cu capul în sus spre înălțimile de unde coborâseră furtuna și chipul de foc al fiului său, stând încremenită cașicând se prefăcuse într'o stană de piatră.

Uraganul se întețea din ce în ce mai mult.

Cerul revărsa potop de ape în valuri. Pomii se plecau cu vârfurile până la pământul inundat de șuvoaele cu băsici, printre care înotau bilele de sânge ale vișinilor.

Când s'a trezit din împietrirea gândului, ploaia o udase până la piele.

. . . . . .

Dar astăzi, astăzi când a eșit pe prispă în această după amiază caldă și senină de Septembrie, să nu mai plângă și să mai toarcă un nou caer de lână albă, cine o îndeamnă să-și scoată furca de la brâu și să privească iarăș cerul pe deasupra livezii de unde au coborît furtuna și vedenia lui Ignat? Cine?

Mama sburătorului din Buicani nu vrea să primească răspunsul, la întrebările care îi sfâșiau sufletul, îi împietreau cugetul, până în cele mai ascunse cute ale ființei sale.

Creerul era stăpânit acum de o singură voință: să înlăture cât mai degrabă și cât mai departe din atmosfera căminului, din livada care îi surâdea în soare, din toată conștiința ei presimțirile care o omorau.

Cei doi copii care-i mai rămăseseră vii, Vasile Carp, și Adrian Carp, trebuiau să trăiască, să sfârșească războiul și să-i primească mama iarăș cu drag la încheierea păcii, în pragul casei bătrânești.

Când armatele române intraseră dezrobitoare în Chișinău și când copiii ei veniseră ca o furtună acasă.

Atunci unul dintre băeți a purtat-o pe brațe toată ograda și celălalt în livadă, așezând-o ca pe o fetită cuminte sub mărul cel mare din mijlocul grădinii.

— Vezi ce băeți voinici ai tu?

— Văd.

— Unul se întrece cu norii și fulgerele'n sbor.

— Și altul s'a bătut cu monștrii de fier ai pământului.

Cei doi flăcăi, Vasile și Adrian, s'au învârtit de câteva ori în fața ei, cașicând ar fi vrut să-i arate încăodată cât de voinici erau.

In sufletul mamei parcă se adunaseră frumusețile pământului îngemănate cu luminile cerului si cu cântecele îngerilor. Niciodată nu fusese fericită ca în ziua aceea. Uitase durerile, necazurile și chinurile prin care trecuse; bombardamentele bolșevicilor, uraganele de foc ce se abătuseră și asupra casei ei, secerând atâtea vieți...

Simțea că Dumnezeu, odată cu venirea lui Adrian și a lui Vasile, îi umpluse casa cu belșug, seninătate, voe bună și fericire.

Sub pomii din livadă, la lumina lunei, care înfrumusețea cu potop de argint viu fructele, frunzele și florile din grădină avusese loc seara o masă cum nu mai fusese în ograda Domnichii din vremurile bune, când se adunau laolaltă toți feciorii, la Paști, la Crăciun sau în vacanța mare.

Luaseră parte la marea ei bucurie mai toate rudele din comună, vecinii și cunoscuții băeților.

In capul mesei, ședea lelea Ileana care avea și ea un fecior în războiu.

In timpul cinei, Adrian o întrebase cu multă, multă căldură în glas.

— Ce mai faci mamă Ileano?

— Iacă, ce să fac maică? Cu necazurile, bată-le pârdalnicu.

—Ai mai primit vești de la Ștefan?

— Nu mi-o scris maicăă, de două luni.

— Să nu-i duci nici o grijă. Ștefan e băiat voinic. Nu se dă el cu una cu două.

— Să te audă Dumnezeu, că el o rămas singurul sprijin al bătrâneților mele.

Femeea, cu fața încrețită de necazuri ca o coajă de copac își făcu câteva cruci și se apropie mai mult de scaunul Domnichii, cu ochii râzând în fundul capului.

— Mândri feșiori ne-o dat Șel de sus, îi șopti ea la ureche.

Domnica îi strânse mâna cu toată căldura inimii, apoi fără să vrea luă un pahar de vin și îl sorbi mai mult de jumătate, lucru care nu se mai întâmplase de mulți ani.

Petrecerea durase până târziu după miezul nopții.

Chiar și ea, mama Domnica, „Mama Grahilor" cum o numeau preotul și învățătorul care se aflau la masă, băuse al doilea pahar de vin și vorbise; Doamne cât de mult mai povestise din viața copiilor ei. Parcă întinerise cu patru zeci de ani.

Noaptea se visase tot timpul numai cu copiii.

Se făcea că ferecase toate ușile și porțile de la grădină și dela curte. Nu mai voia să-i lase să se ducă pe front.

A doua zi însă, visul ei nu s'a adeverit.

Odată cu răsăritul soarelui, Adian și Vasile au plecat spre front cu mașina aviației care venise din oraș după ei.

Mama Domnica n'a plâns. Nu era frumos, nu era demn de ea să se bocească în fața bravilor ei ofițeri. S'ar fi micșorat mult de tot în ființa ei.

I-a îmbrățișat și i-a sărutat pe amândoi lung, lung. I-a petrecut până la poartă, unde, după plecarea lor a rămas cu ochii duși pe drumul mușcat de roatele mașinei, până seara târziu, dreaptă și înaltă cât cei doi stâlpi de stejari.

Niciodată nu va putea să-și lămurească, în mintea și sufletul ei, ceeace a simțit atunci când praful răscolit de automobil și ridicat de vânt până deasupra pomilor, îi întunecase tot cugetul. Simțea o răceală de moarte în sânge și în carnea uscată de suferințe. O săptămână n'a mai eșit din casă. N'a mai vrut să vadă pe nimeni.

Când a primit scrisoarea dela Adrian, în care îi spunea că e sănătos și că o duce foarte bine, acolo unde se afla, în afară de orice pericol, i-a venit iarăși inima la loc. A început din nou să îndrăgească soarele, cerul și livada, să vorbească mai blajin cu Maria, credincioasa ei slujnică pe care o ținea în casă de aproape douăzeci de ani și cu moș Gheorghe, omul curții...

Devenise iarăș Domnica veselă și bună de altădată...

Și astăzi îi venise o epistolă de la Tiraspol.

Dragul ei Adrian îi povestea câte în lună și în soare. La fiecare rând repeta că o duce „ca în sânul lui Avram".

Dacă așa stau lucrurile de ce se simte acum iarăși răscolită de presimțiri rele?

Iară să-și dea seama și dece privește adânc cerul de deasupra livezii?

Ce mai așteaptă de acolo? Băeții ei sunt sănătoși. N'are dece să fie îngrijorată...

Atunci!?!

E, hei, în ziua aceea de 16 Iulie 1941 altfel se înfățișa cerul. Incruntat. Plin de nori. Vânt și ploaie. Se abătuse cea mai grozavă furtună peste lume.

Atunci, murise Ignat!

Acum cerul e limpede, e senin ca sticla...

Soare și cald. Nici un semn rău.

— Ducă-se pe pustii!

Mama Domnica își frecă ochii și fruntea cu amândouă mâinile, ca și când ar fi voit să-și alunge toate gândurile care îi croncăneau necontenit în miezul creerilor ca niște cobitoare cucuvăi.

Dar ce vede în fața porții?

Să fie într'adevăr lelea Ileana? Prea e gârbovită și uscată. Intră pe poarta mare. Merge pe lângă ulucă încet, clătinându-se parc'ar fi beată. Se apropie. Doamne, nu-i vine să-și creadă ochilor. Parcă-i o stafie. Fața galben-vânătă e scofâlcită, uscată, răscucită ca la o mumie. Nasul strâmb, orbitele adâncite, negre, înspăimântătoare. Umerii obrajilor eșiți foarte mult în afară.

Să fie oare o nouă vedenie?

Nu. Nu e o arătare. E lelea Ileana în carne și oase. Dar, Dumnezeule Mare, cât de mult s'a schimbat!..

Vine spre ea ca din altă lume.

— Ce ți s'o întâmplat lele Ileano?

Ochii femeii, sticloși ca de mort o privesc din cale afară de triști.

Glasul ei se aude încet și stins ca un miorlăit de pisică în agonie.

— S'o dus și Fănuță-al măicuții...

Și îi întinde Domnichii o hârtie scrisă la mașină pe care i-o adusese gardistul din post azi de dimineață.

De când primise vestea morții lui Ștefan, spusă prin viu graiu de *omul poliției: „Babă Ileano, o căzut și Ștefan al dumitale la Odesa"*, rătăcise ca o năucă toată ziua pe la bisericile din Chișinău, peste ruinele caselor dărâmate de bombe. Intr'o biserică stătuse prăbușită cu capul lângă Maica Domnului, până acum o jumătate de oră când s'a hotărît să vină la Domnica, să-i citească și ea scrisoarea și să-i ceară sfatul, ca unei femei mai învățate, cum să facă, unde să meargă să-și vadă copilul; numai să-l vadă, dacă nu se poate să-l aducă în cimitirul satului, lângă tatăl său, mort și el în războiul celălalt...

Mama Domnica luă plicul din mâna bătrânei și-l desfăcu repede cu o emoție pe care nu și-o putea lămuri. Inima i se făcuse mică, mică în cuibul ei. Fața i se îmbujorase. Își puse ochelarii și începu să citească. Pe măsură ce înainta în cuprinsul comunicării oficiale a generalului Potopeanu, comandantul diviziei de grăniceri cu care luptase la Odessa elevul plotonier Ștefan Cazacu, chipul i se înseninase, ochii îi străluceau dincolo de sticlele groase.

La sfârșit își scoase ochelarii cu un zâmbet frumos înflorit în colțul buzelor, care-i da un aer de icoană, și o întrebă cald pe Ileana:

— Cin'ți-o spus, c'o murit Fănuță?

— Gardianul.

— Cum o zis?

— „Lele Ileano o căzut și fiul tău în Odesa".

— Numai atât?

— Tât

— Păi bine Ileano, aista înseamnă c'o murit?

— Eh!

— Nu s'o sfârșit Fănuță. Trăește.

— De unde știi?

— Srie aiși.

— Doamne, nu mai spune. Care-vasăzică...?!

— E în viață.

— Zău, da?

— Dacă-ți spun.

— Atunși, scrisoarea?!

— Spune că-i rănit. O căzut la Odessa împușcat la picior, L'o dus cu avionul la spitalul militar „Regina Elisabeta" din București. Băiatul tău Ileano s'o purtat în războiu ca un mare erou al Neamului. O cucerit cu plotonul lui șinși cazemati și o mulțimi de prizonieri. O fost decorat cu „Virtutea militară".

Lelea Ileana nu prea înțelegea pe de rost vorbele Domnichii rostite ca din carte. Își da seama totuș că Fănuță al ei, dacă trăește nu e nici o îndoială că „o făcut mari isprăvi acolo pi undi o fost".

— Puiul mamii!

Bătrâna isbucni într'un hohot de plâns care îi sguduia toată ființa.

— Deșe plângi? o întrebă mama Domnica și ea cu lacrămi în ochi.

— Nu știu.

Mama lui Fănuță nu știa într'adevăr de ce plângea.

Când a primit vestea morții n'a scos nici măcar o lacrimă. A văzut negru înaintea ochilor și s'a prăbușit cu plicul în mână, în fața icoanei lui Isus Christos.

După ce s'a deșteptat din leșin s'a dus la regimentul unde făcuse Fănuță milităria.

Sentinela de la poarta cazărmii a întrebat-o:

— Unde mergi, măcușico?

Ea s'a uitat lung la tânărul înalt frumos cu mustața gălbioară ca si a lui Fănuță, ochii albaștri, fruntea acoperită de casca verde, strălucitoare.

— Nu e voe mătușico!

Soldatul îmbrăcat în haine noui, drept și robust ca un stejar din pădurile Carpilor, ținea arma lângă picior, încordat cașicând ar fi făcut parte din ființa lui.

L-a mai privit odată, fără să rostească vreun cuvânt. Nu mai putea să vorbească. Parcă i se încleștase limba în cerul gurii. A dat din cap tristă și a plecat mai departe pe lângă zidurile murdare de praf și stropite cu noroi.

După ce a mers câțiva pași, s'a oprit și a început să mângâie pereții de cărămidă.

Simțea o căldură deosebită în degete cașicând ar fi alintat pe Fănuță.

Dincolo de acest zid învățase copilul ei să fie ostaș, să lupte cu arma împotriva dușmanilor. Nu-i purta ură cazărmei, dar nici n'o iubea.

Un moșneag schiop și miop se apropie de ea.

— Șe fași aiși, băbuțo?

Nu s'a supărat că i-a zis băbuțo, dar nici nu i-a răspuns. S'a depărtat de el cu ochii în pământ.

In biserica unde a stat în genunchi, până când a plecat spre Domnica a auzit de câteva ori, în lăuntrul ei, glasul lui Fănuță.

— Mămucă, mămucă, *nu-ți* face inimă rea. Eu o duc bine pe unde sunt...

Nu știa ce să creadă. Dacă e vis sau adevărat. S'a uitat speriată în toate părțile bisericii. Icoanele o priveau cu ochi buni, mângâetori. N'a mai putut să rabde cu toate că vocea din lăuntru o îmbărbăta, îi dădea putere de viață.

Și-a lipit fruntea de cimentul rece, în fața Maicii Domnului...

— Da, da, Ileano trăește Fănuță al tău, o trezi din aducerile aminte glasul ca de miere al Domnichii.

Își îndreptă ochii recunoscători

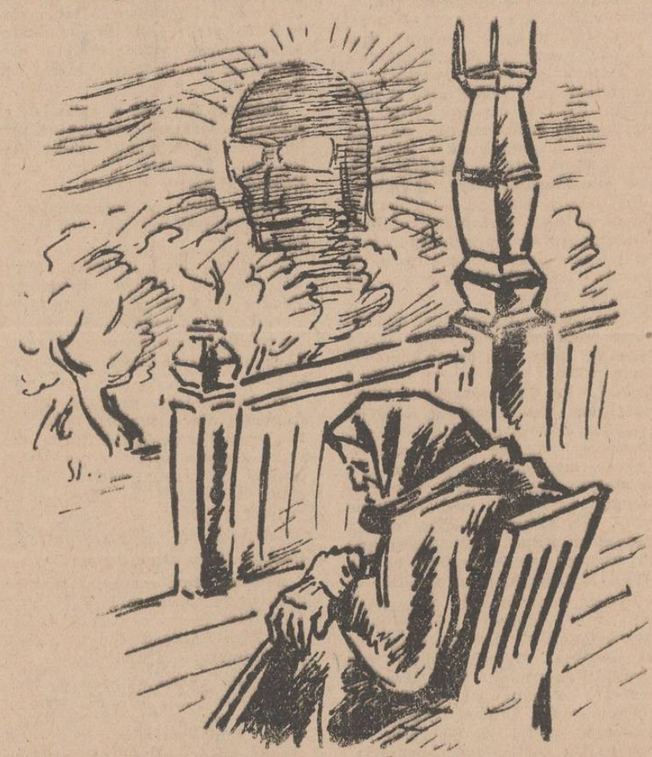

livadă îi cântau acum în inimă.

— Crezi c'așî putea să-l văd, Domnico?

— Deacceea ți-o și scris bunul său general.

— Să mă duc la el?

— Chiar și mâine, dacă vrei.

— Doamne, Dumnezeule...

Ileana a plecat de lângă Domnica altfel de cum venise. Avea acum răsărite din nou în sufletul ei curajul și încrederea în viață, în zile mai frumoase. Mergea pe drum dreaptă cum nu fusese parcă din tinerețe.

S'a dus la primărie, unde a vorbit atât de convingător încât omul acela cu ochelari, uscat, lung, încocârjat și rău ca un ogar ros de jabă i-a răspuns foarte bine voitor, dându-i imediat un ajutor bănesc cu care să poată merge la fiul ei în capitala țării...

După plecarea Ileanei, mama Domnica a intrat în casă și s'a întins pe patul de lângă fereastră.

Simțea un fel de greutate în inimă, o durere adâncă, o presimțire înfiorătoare ca și în ziua când murise Ignat, înainte de a veni armatele române desrobitoare, în Chișinău.

Incerca să ofteze; vrea să plângă în hohote, să se descarce de tot acest chin sufletesc, dar nu putea.

Gândul îi sbura necontenit la Adrian.

Il vedea: când elev la liceul real „Alexandru Russo" din Chișinău când la școala militară de aviație din Capitala țării.

In vacanțele de vară nu stătea o clipă degeaba. Tot timpul și-l petrecea muncind la câmp.

Imbrăcat în haine de vară: pantaloni albi, cămașă de borangic cu gulerul răsfrânt și mânecile sumese, cu umerii, gâtul și chipul bronzat de soare. Adrian părea în mijlocul câmpiei sau printre vița de vie, un adevărat stăpân al pământului și văzduhului basarabean.

Când se afla acasă, mama Domnica sburătorului din Buicani adormi cu mâna sub pernă...

*

Printre frunzele merilor și ale gutuilor soarele țesea o cunună de raze pe chipul transfigurat al bătrânei...

In sufletul ei, pacea somnului nu sălășluise încă. Se mai ciocneau acolo, în adânc, griji și presimțiri pe care visul le înoda într'un fir lung de chinuitoare întâmplări.

Tot ceeace trăia fiul ei aevea, în misiunea pe care o îndeplinea, în ziua de 30 Septembrie, deasupra Odesei, se proecta pe planuri fantastice într'o nebuloasă de Apocalips, în visul bătrânei care dormea cu soarele pe frunte.

Andrușca se sbătea, se lupta, juca chindia într'o mare nesfârșită de flăcări.

Imbrăcat în zale de fier, înroșite pe trupul lui drept ca un stejar, cu capul gol și brațele întinse spre cer ca două săbii de jar, copilul ei cuminte a pornit să hohotească și să sară peste grămezile de cărbuni, ca un om îngrozit de moarte.

Nu simțea deloc flacările care-i pârjoleau ființa...

Târziu a încetat jocul, a venit în fața ei, a privit-o cu ochii mari, întrebători și i-a vorbit blajin, așa cum glăsuia el întotdeauna, având ochii surâzători și fața luminată:

— Măicuțo, să nu te sperii că sbor prin foc. Flăcările nu mai pot să-mi facă rău. Sunt obișnuit cu ele. M'am călit prea mult, ca să mai mă ardă vreo scântee... Matale ce mai faci? Ești sănătoasă? Eu, după cum vezi, o duc tare bine...

Andrușca al ei, băiatul ei scump, a pornit iarăș la fugă prin valurile de foc și de fum.

Ea a încercat să se ia după el, dar s'a trezit într'un lac de sudoare, cu capul vâjâind, ca și când ea însăși trecuse prin nesfârșitul rug...

In tindă, venise fata cea mare, Pelaghia care era măritată în sat cu un agricultor de frunte. Bărbatul ei fusese în oraș și se întâlnise azi dimineață cu Vasile care-l rugase s'o vestească pe mama Domnica, să se pregătească de nuntă... Mâine sau poimâine avea să sosească dela București văduva lui Ignat cu copilul. Voia să petrecă o lună, la țară, în sânul familiei soțului ei, acolo unde văzuse prima dată viața, unde își trăise și copilăria tăticul lui Mihăiță.

Bătrâna nu auzise ușa și nici nu băgase de seamă apropierea Pelaghiei.

Cum stătea lângă fereastră împietrită, cu ochii duși pe cer departe, ai fi zis că-i o făptură de ceară înghețată, care vorbește cu o voce îngânată rar, cu sughițuri ca după o placă veche, uzată...

— S'o dus și Andrușca... S'o dus și puiul mamii!...

— Cin' s'o mai dus, mămuca? o întrebă Pelaghia, ținând un copil în brațe și altul de mână...

Mama Domnica se întoarse dela fereastră încet, sucită parcă de un resort ruginit.

Se uită la fata ei, plină de viață. Obrajii, ca doi bujori; brațele, vânjoase; pieptul, încărcat cu lapte sub cămașa de in și borangic, iar copiii, Doamne-Dumnezeule, frumoși și rotofei ca doi pepeni...

Când își văzu fata și nepoții, mama Domnica simți în suflet o revărsare de lumină în pustiul care-l săpaseră presimțirile și visul cu întuneric și dureri lăuntrice. Chipul ei uscat prinse o culoare mai vie. Ochii căpătară o expresie mai omenească. Până atunci păruseră șterși, ca de mort. Se gândi să nu-i mai împărtășească și Pelaghiei amarurile și chinurile ei. La ce ar mai folosi, dacă ar mai face și pe altcineva să sufere? Mai bine să-și înăbușe în inimă toate durerile care o mâncau...

— Nimeni, maică. Iaca vorbeam și eu singură, neavând ce face.

— Ai primit vreo veste dela Andrușca, mămucă?

— Nu!

Ochii bătrânei se întunecară din nou. Fața i se îngălbeni ca și când cineva îi răscolise durerea din inimă cu un fier roșu...

— Parcă-l pomeneai, când am intrat în casă!?

— L-o visat măicuța.

— Nu te lua după visuri, mămucă. Și eu l-am visat pe Vasăli, rău de tot. Și ai văzut. O scăpat de războiu. I-a dat drumul și acum îi domn la Chișinău. Știi că s'o întâlnit azi cu bărbatu-meu și i-o spus să te pregătești că vine Valentina cu copilul să stea o lună la matale.

— Soția lui Ignat vine la mine?

— Da mămucă.

Mama Domnica se munci din toată făptura ei să-și mai stingă amarul care îi împietrise viața și să devină iarăși senină, ca pentru o sărbătoare.

Se sculă din pat și se îndreptă spre ușe, împleticindu-se, cașicând s'ar fi ridicat după o lungă și grea boală.

Aproape de sobă era să cadă. Pelaghia lăsă repede copilul în pat și o sprijini de subsuori, luând-o în brațe.

— Ce ai, mămucă?

Bătrâna își duse încet, tremurat, mâna la frunte.

— Bătrânețe, fata mamii, ce vrei? Nu mai sunt ca tine cu patru feciori; ai mei o fost nouă...

Un oftat greu îi sălta pieptul. Dar schimbă repede vorba.

— Nepoții de acasă sunt și ei tot atît de mândri?

— Mulțumesc lui Dumnezeu. Cresc, mămucă, de parcă ar fi udați la rădăcină.

— Las, să crească, fata mamii, are țara nevoe de ei...

Bătrâna rămase iarăși pe gânduri.

Pelaghia vedea limpede că mămuca ei suferea din cale afară. Se schimbase cu totul. Nu mai era mama Domnica de altă dată.

— Mămucă, matale ești bolnavă. Să chem un doctor?

— Nu, fata mamii. O să treacă. Acum să ne pregătim că ne vin oaspeți scumpi. Feciorul și soțioara lui Ignat. N'a văzut-o maica pe Valentina dela nuntă. Drăguța de ea. Am auzit că a botezat copilul cu numele lui Mihăiță, băiatul meu cel dintâi pe care mi l-o ucis bolșevicii în optsprezece. Are suflet bun, biata fetică rămasă văduvă atât de timpuriu.

Mama Domnica, îndreptându-se ca pe vremuri când voia să plece la treburi în ogradă, îi vorbi Pelaghiei cu un ton mai viu:

— Fata mamii, lasă copiii aici. Am eu grijă de ei. Tu dă fuga și cheam-o pe Maria să gătească și să aerisească adăile din față. Spune-i lui Gheorghe să prindă un curcan și câțiva pui. Să-i taie de aștăseară și să-i jumulească. Maria să smântânească oalele din săptămâna aiasta și să bată unt proaspăt. Dacă mai ai și tu vreme, dă-i o mână de ajutor să frământe pâinea. Vreau ca soțioara lui Ignat să nu se simtă străină și nici stingherită în casa în care s'a născut bărbatul ei.

— Foarte bine, mămucă. Mă duc îndată.

Pelaghia așează amândoi copiii în pat, lângă fereastră, aproape de bunuța lor și dădu fuga în ogradă.

Bunicuța stătea acum între cei doi nepoți, mângâindu-i pe părul mătăsos cu mâinile-i subțiri.

Cel mai mic împlinise un an și jumătate, iar celălalt mergea pe patru. Cuminți, cum nu sunt deobiceiu copiii la vârsta lor, micuții ședeau rezemați cu coatele pe pălimarele ferestrei ca niște oameni mari, din cale afară de preocupați și se uitau pe geam în grădină, cașicând ar fi văzut acolo, sub gutuii cu rodii de aur, între frunzele de aramă, cine știe ce minune.

— Bunuțo, — țipă deodată nepotelul cel mare.

— Ce e puiuțule?

— Pisica vlea să pape păsălica.

— Unde, puiuțule?

— In pom bunuțo!

— De unde știi tu că vrea s'o pape?

—Păi nu văd eu flate, cum stă gata, gata s'o sfâșie... Fugi păsălică! Fugi păsălică! Fugi păsălică, fugi!

Nepoțelul cel mare dădu cu pumnișorii lui ca de mătasă în geam, atât de tare că era să-l facă țăndări...

— Fugi păsălică! Fugi păsălică, fugi!

Celălalt pui de om striga și el cât îl țineau coardele pieptișorului de înger pământean:

— Păsălica! Păsălica! Păsălica!

In clipa aceea un motan roșu, ca o ghiulea de foc, se aruncă asupra unui lăstun care ciripea cu ciocul în soare, printre gutuile galbene.

Copiii isbucniră într'un țipăt de groază.

Dar când văzură că lăstunul sburase către cer și că în gura pisicii rămăseseră doar câțiva fulgi, începură să joace și să dea din palme:

— A fugit păsălica, bunuțo! A fugit păsălica!

— Păsălica a uzit 'nuțo! ciripi și cel mic, cu brațele întinse spre pomul din care sburase lăstunul.

Mama Domnica văzuse și ea toată întâmplarea care se petrecuse fulgerător și parcă nu-i venea să creadă.

Nepoții îi aduseseră, fără să știe micuții, lumina unui optimism întremător, care îi pătrundea în gând, în suflet, în toată ființa îndrevenind-o parcă și dându-i iarăși puteri noui de viață.

— Da, puiuților, a scăpat păsărica din ghiarele motanului roșu. Acum va cânta iarăși fericită prin alți pomi.

Și fără să vrea, gândul îi fugi la copilul ei, care era și el tot un fel de lăstun acolo în văzduhul și arborii de foc ai războiului.

Poate o fi scăpat și Andrușca din ghiarele vreunui motan bolșevic, ca și lăstunul copiilor.

Bătrâna se pomeni rugându-se cu glas tare în fața icoanelor.

Nepoțelul care mergea pe patru ani, îi vorbi arătând spre cel mic:

— Bunuțo, știi că și noi o să ne lugăm diseală la Doamne Doamne și o să-i mulțumim că ne-a scăpat păsălica. Nu-i așa Petlișol?

— Da, 'nuțo, la Doamne Doamne!

Mama Domnica îi îmbrățișă și îi sărută pe amândoi de zeci de ori, printre hohote de plâns.

Ca și lelea Ileana, ochii ei uscați nu mai vărsaseră lacrimi de durere sau de fericire de atâta amar de vreme.

In clipa aceasta, când cei doi nepoței păreau, lângă fruntea de zăpadă ca doi îngeri coborîți din icoane, mama sburătorului din Buicani își simțea inima luminată, luminată....

Baladă pentru Țara Nimănui

De patru nopți ne tot pândim într'una,
Nici vântul să nu treacă și nici luna.

Ucidem umbra care-adună stele
Și gândul lor ce urcă prin rețele,
Ca un păianjen gras de cimitir.
Ucidem flori și iarbă, fir cu fir.

De patru nopți mă cheamă, ca de-un an,
Și fratelui pământ ne spovedim,
De câte 'n lume n'am avut cui spune.
Mai zăbovește, lună și n'apune!

Șezi lângă mine pușcă și tu goarna
Și toarnă-mi, Moarte, în gamelă, toarnă,
Cu mâna toată sângeriu pelin:
Vreau pentru Țara Nimănui să 'nchin!

Și de-mi veți crede, Dumnezeu vă creadă,
Dar țara asta, ruptă de grenadă,
De patru nopți mă cheamă, ca de-un an,
Să-mi dea: coroană, sceptru și firman.

Inchipuie-te, Moarte, la povarnă,
Desfundă altă butie și toarnă...
Să-mi umple casca, sânge-adevărat.
Sus camarazi! Să bem pentru 'mpărat!

Și, dacă visul meu minciună nu-i,
Eu, Impărat pe Țara Nimănui,
Voi scoate, mâine, Moartea din hotare.
Să iasă pluguri, de argint, să are!

Și semăna-voi numai mirodenii
Și turle aurite pentru denii.
Le-o semăna, pe toate, mâna mea,
Să n'aibă 'n urmă, cine blestema.

Ban nou voi da să meargă 'n iarmaroace:
Pe-o parte chipul meu, pe alta pace.

Și ca să-mi fie inima 'mpăcată,
Voi pune goarna, să mai cheme-odată,
La Curtea mea, să-mi vină camarazii,
Cum urcă 'n munte, la chemare, brazii.

Să mă cuprind cu fiecare 'n parte
Și să-i răscumpăr din pământ, din Moarte,
Cu rang de boerie și moșii,
Pe frații mei de astăzi, cenușii.

Și când sfârși-voi ceas de rugăciune,
Când mugur verde-o da din uscăciune,
Ca semn al înțelegerei depline,
Vin, Doamne, și Te-așează lângă mine!

Dă apoi turburare de aghiazmă
Și fiecărei frunți catapeteasmă
Și iartă, dacă nu se mai știa,
Că Țara Nimănui era a Ta!

. . . . . .

De patru nopți întruna ne pândim
Și uneori, pe pușcă, ațipim
Și dacă somnul nostru nu-i de moarte,
Vom duce mâine steagul, mai departe...

Matei Alexandrescu

FIGURI NEȘTERSE

MIHAI HORODNIC

Dragă Mihai,

*Se vor împlini toamna asta, în 6 Septembrie, 17 ani dela năprazn*ica ta moarte acolo în rotocoalele albaste ale râului Sucevița în lunca încă nebrumată și în liniș*tea dumnezeiască din acele ore în care nici nu îndrăzniam să plân*gem în fața neașteptatei tale treceri dintre noi.

*Și totuși clipa a bătut și ne-am despărțit; o clipă târzie care a rămas între noi și care cuprinde ul*tima noastră plimbare, ultimele cuvinte și ultimele noastre planuri.

*Nu era vorba ca „Muguriî" noș*tri dragi să apară pentru întâia oară tipăriți la o tipografie din Rădăuți; căci șapilograful se căm defectase în cei trei ani în care nu ostenisem să robotim dând la iveală lună de lună, regulat una din întâile reviste tinerești din Bucovina după care aveau să urmeze altele și altele?

*Da, Mihai, hohotul de plâns ce-mi zguduia pieptul când alergam peste câmpii și lanuri să anunț în oraș dispariția ta, îl simt și-acum câte*odată și-mi pare ciudat că s'ar găsi cineva să creadă în moartea ta azi, când atunci în acea Sâmbătă după amiază pustie de oraș provincial, abia am putut convin*ge pe un prieten al nostru că nu mai ești în viață, ca să dispunem cele necesare pentru a te scoate din undele vrăjmașe.

*Nimeni nu te credea mort și chiar atunci când îți simțeam si*criul greu pe umăr în drum spre cimitir, îmi părea că alaiul te du*ce la adevărata viață căci nimic din ceiace-ai pământesc și strică*cios n'a fost atins făptura ta de arhanghel inspirat; la 18 ani când ai părăsit zările acestei vieți erai numai gând numai viață și faptă.

*Poeziile tale, nuvelele, cele două piese „Haiducii" și „File de po*veste" precum și revista „Muguri" *opera ta, ți-au creiat locul săr*bătoresc din care strălucești azi peste tot ce s'a scris și se va mai scrie în Bucovina.

*Căci „Muguriî" au fost chema*rea de luptă a ta și a tinereții noastre și ea a răsunat atât de frumos, că Ardealul ne-a auzit și poetul Emil Giurgiuca a răs*puns cu cele dintâi înfiorări li*rice acestei chemări.

*Pe atunci maeștrii Liviu Re*breanu Ion Pillat, N. I. Herescu, Ion Valerian, I. Gr. Perieteanu, Ionel Teodoreanu, Victor Ion Po*pa, Șerban Bascovici Dan Botta și alții de aceiași mărime străluceau ca și astăzi pe firmamentul literar românesc și de câte ori n'am privit înfiorați acest măreț areopag, în care spiritul românesc se distila în văpăi încandescente și pure?

*De câte ori n'am stins în zori lampa fumegândă, reluând lectura operelor lor în care vedeam ge*niul autohton intrupat în dimen*siuni aproape geometrice?

*Eram atunci la vârsta celor 18 ani și credeam că munca și o ținută rectilinîară fac minuni. Anii n'au izbutit să desmintă credința noastră și din munca și grijile tale pentru revistă și pentru un ritm mai tineresc al vieții literare din Bucovina, vremea ți-a cons*truit un foișor din care poți privi uneori mirat uneori zâmbind, zbuciumul și frământările zadar*nice de jos.

*Poate că drumul nostru e abia la început, poate că visele și nă*dejdiile noastre de atunci își cau*tă abia azi formele potrivite; tu, Mihai, vei merge mereu înaintea noastră; și oridecâteori răutatea, ura și nimicniciile pământești vor încerca să ne doboare, te vom simți prezent în vorba ta dreaptă și cugetul întreg. Și ne*temători vom păși înainte.

Iulian Vesper

SETEA DE ABSOLUT

(URMARE DIN PAG. I-a)

Viața omului este o adevărată cursă a unor dorinți neîmplinite, în sensul că niciodată ceeace îi este dat ca făptură a lumii de aci, nu-l satisface deplin. Lumea sensibilă îi este doar un sprijin pentru viața sa interioară. Tot ce câștigă el pe această cale, tot ce stăpânește nu îi este îndeajuns. Capacitatea sufletului său este nelimitată, dincolo de ceeace îi este dat în această lume; nici lumea inteligibilă nu-l satisface. De aci, o mare și chinuitoare suferință. Suferința isvorîtă însă din această lipsă nu îl nărue; ci dimpotrivă îl îndeamnă mereu către alte și superioare țeluri.

Omul, cu cât se simte mai în lipsă, mai neîmplinit, cu atât trăește mai adânc golul insuficienții și singurătății sale cosmice, cu atât are o mai mare dorință de schimbare, o mai mare sete de a ajunge la un liman în care ființa sa crede că își va găsi pacea.

Ernest Bernea

NOTE

Cele două

— sezători literare închinate eroismului românesc, de la Pitești și Curtea de Argeș, au luat caracterul unor colocvii în care spiritul eroic al armatei noastre biruitoare s'a împletit într'o desăvârșită armonie cu cele mai pretențioase legi ale artei.

Acea impresionantă *„Inchinare Mareșalului Dezrobitor"* cu care poetul *George Gregorian* a deschis șezătoarea dela Teatrul Comunal din Pitești, a fost pentru toți cei de față o adevărată revelație poetică. Profilul eroic al Conducătorului era conturat printr'un vers lapidar, cioplit parcă în marmură.

Deasemeni conferința d-lui *Alexandru Bădăuță*, secretarul general al ministerului propagandei naționale, intitulată sugestiv *„Argeșul Amintirii"*, în care a evocat figurile din trecut ale acestei citadele de cultură și faptă românească, s'a ridicat, prin verbul ales și prin debitul liric, la cea mai înaltă expresiune de artă literară. Aceasta a dovedit încăodată că d. Alexandru Bădăuță este un autentic scriitor. Din fundalul literar al amintirilor, d-sa a adus în fața noastră chipul de ostaș și luptător al Mareșalului Antonescu, relevând efortul pe care acest mare strateg îl are în frământările istorice ale neamului nostru.

„Mai târziu, a continuat d. Bădăuță, l-am văzut eu însumi, într'o vacanță, dacă țin minte bine, a anului 1934. Locuia tot în preajma Trivăii. La Comandamentul Diviziei III-a. Nu departe de casa cu geamlâc, albă și modestă în care copilărise. Era de obicei singur. De cele mai adese ori pe jos. Mic de statură, dar plin de o încordată energie (așa cum mi-l închipuisem). Cu uniformă caki, centură strânsă și cisme roșii. Totdeauna cu cravașa: ca o baghetă pentru tactul gândurilor și al pasului.

Uneori era însoțit de străini; toți ofițeri încărcați de galoane, trimiși probabil din București ca să cunoască șantierul militar din Capitala Argeșului, unde o minte ageră și o mână de fier făureau un nou soldat. Prin el Pitești deveniseră un fel de laborator al oștirii. Un centru experimental al celor mai moderne metode, în care oșteanul nu învăța numai cea mai iscusită mânuire a armelor, ci își desăvârșea, deopotrivă, cunoștințele despre muncă și viață în genere. Descoperea cum se devine bun cetățean, bun gospodar și bun cap de familie. Unele drumuri din Trivale el le-a făcut.

La fel școalele de adulți pentru ostași. Cursurile pentru ofițeri activi și de rezervă. Câmpurile de cultură din preajma cazărmilor, tot el le-a spart cu plugul și cu soldații lui, cel dintâi. Strandul de pe Argeș îi aparține. Așișderea Bulevardul care duce la „Cimitirul Eroilor", modernizarea cazărmilor și atâtea alte daruri, cât vremea a îngăduit, să pice în Argeș, între anii 1934-1937, din pumnul încărcat de Dumnezeu al acestui mare semănător de împliniri și destine românești care este Mareșalul Antonescu de azi".

La sfârșitul acestei fraze, întreaga asistență a isbucnit într'un prelung ropot de aplauze și urale.

După călduroasa manifestație de dragoste și credință față de Mareșalul Desrobitor, d. Alexandru Bădăuță și-a continuat conferința evocând într'un cadru poetic societatea literară „Doina" a elevilor din cursul inferior.

„Printre membrii acestei societăți, făurari de versuri în care adunau tainele azurului, sau printre temerarii critici de atunci, cel mai temut, era și cel mai tânăr. Puțin la trup și negricios. Cu ochii vii. Liniștit ca apele mari dar, tot ca ele, neastâmpărat în adânc. Spirit polemic nepotolit și ajutat de o necruțătoare dialectică prematură. Avea un fel de stat major al lui: Ghimpa, Bebe Grecescu, Dumitriu Cocoșel, Tică Popescu, Stamatiu și Georgmănescu, toți devotați. Bloc viu, înfrățit prin acea dăruire definitivă a tinereții, împotriva căreia timpul însuși lasă să cadă, neputincioase, brațele anilor.

Cultiva spiritul de echipă și îi plăcea, ca o fructă cărnoasă și amară, munca. Atunci ca și azi. Căci anii n'au schimbat nimic. Același dor de mai bine și de mai mult îl însuflețește. Același neastâmpăr. Aceiași dăruire, nelimitată altora. Aceiași străduință continuă, fără popasul celei mai elementare odihne. Aceiași judecată și aceiași replică promptă. Poate cu o singură deosebire. Dar esențială: elevul de ieri este azi profesor. Deopotrivă la Facultate ca și în examinarea și rezolvarea tuturor grelelor probleme de azi ale țării: Mihai Antonescu".

Publicul din sală a aplaudat, cu aceeași înflăcărare, ovaționând prelung pe fiul Argeșului Mihai Antonescu, Profesor Universitar și Primul Ministru al Țării.

Partea doua a programului a fost închinată exclusiv eroismului românesc.

D-nii *George A. Petre, Matei Alexandrescu, Virgil Carianopol, Teodor Al. Munteanu* și *Constantin Barcarolu* au recitat din operele lor poezii în care au proslăvit jertfa și puterea de luptă a ostașilor noștri.

D. *George Acsinteanu* a citit un fragment din *„Escadrila Albă"* intitulat *„A coborît un inger alb"*, iar d. *George Soare* a recitat trei poezii de războiu scrise de trei elevi din Pitești, ai căror părinți au fost pe front.

Scriitorii au fost prezentați de d. *George Doru Dumitrescu.*

Pentru reușita acestei șezători, care se va repeta și la 9 Mai, au contribuit în mare măsură d. Prefect Tică Popescu și d. col. Poruțiu, primarul orașului.

Aceeași șezătoare a avut loc a doua zi la Colegiul „Mareșal Antonescu de la Curtea de Argeș" unde sunt adăpostiți orfanii de război, viitori ofițeri și luptătorii de mâine.

In cadrul acestor șezători P. S. S. Emilian Antal-Târgovișteanu a rostit câteva cuvinte, arătând însemnătatea activității acestor scriitori închinată faptei și luptei armatei noastre pentru Cruce iar d. colonel Nicolae Pandelescu, Comandantul Colegiului, a desvoltat o înălțătoare conferință despre vitejia țăranului român, care a rămas vecinică în istoria neamului nostru.

Planul

— alcătuit din inițiativa profesorului de istoria filosofiei la universitatea din Pavia, Michelle Federico Sctarca prevede prezentarea, în limba italiană întregei filosofii universale în 90 de volume. Este un efort intelectual care dă culturii italiene un prestigiu unic. Patria lui Giovani Gentile, pe lângă alte exemple oferite în ultimii ani nici poate da și pe acesta, pentru bucuria multora, care simt lipsa unor astfel de studii..

D. Andrei Protici

— distins cunoscător al iconografiei bizantine, a tipărit recent o carte în limba germană „Ikonographie und byzantinische Kunst", al cărui conținut extrem de bogat și de interesant prezintă și pentru noi o deosebită importanță După ce face o amplă expunere a concepțiilor celor mai de seamă bizantinologi oprindu-se la Charles Diehl cercetătorul desăvârșit al tuturor aspectelor vieții bizantine autorul deschide una dintre cele mai interesante probleme ale iconografiei bizantine, aceea a universalității iconografice a lui Ioan Botezătorul. Tipul ascetic al lui Ioan a inspirat altădată pe mulți artiști iconografi.

Influențând reprezentarea multor figuri din antichitatea creștină din evul mediu, ca și din epoca modernă, a exercitat aceeași influență asupra artistului care a pictat figura voevodului român, Radu-Negru. O dovadă deci, că ne privește și pe noi, iar o traducere a studiului în limba noastră n'ar folosi numai bizantinologilor noștri ci și intelectualului pasionat după cunoașterea influențelor exercitate asupra culturii noastre religioase ca și acelei laice.

Poezia

— d-lui Aurel Chirescu, „Meșterul", publicată în ultimul număr al revistei „Gândirea" și închinată maestrului Ion Jalea este o mărturie că elegiacul poet al tinerei generații poate atinge și alte coarde ale sensibilității sale cu o deosebită măestrie. Un glas puternic alunecă dedesuptul fiecărui vers care, îndreptat spre alte tărîi, va crea o poezie mai viguroasă. Un semn vădit de continuă adâncire și de matură expresie a unei sensibilități complexe.

Scriitorul

— Victor Papilian, ale cărui nuvele și schițe se publică de câțiva ani aproape regulat, în cele mai mari reviste din țară, rămâne străin preocupării criticilor noștri literari. Scrisul lui viguros prezintă o lume organizată, aleasă din cele mai diverse straturi sociale și cu o măestrie unică literaturii noastre contemporane, disecă tragicul de totdeauna al unor suflete mari. O lume nouă, cu patimile sale excesive, cu o trăire nebănuit de complexă, tragică și revelatoare. Un creator excepțional, un mare suflet contemporan dela care tânărul scriitor are de luat exemplul alegerii unor teme noui, ocolite de mulți purtători de condeiu dela noi.

Din „Dincolo de pădure"

— noul volum de poezii al d-lui *Emil Giurgiuca*, apărut de curând în editura Fundațiilor Regale, desprindem pentru muzicalitatea rară și conținutul dens, *„Cântarea primăverii":*

Dau mușturile tari neîncăpute
Prin somnul greu al țarinii în flori.
Și râde'n vânt un murmur de alăute:
Pe scări de aur tânăr vin cocorii.

Cireșul meu în cântec desteptat
Tremură'n cer cu ramurile'n largurî.
In străveziul aer tainic bat
Murmure dragi de mări și arhipelagurî.

Lin, lin cu florile de dor cântând
Coboară-mi peste gânduri cer de pace.
Viața mea prădată pune-o'n rând
Și aripi dă-mi când largul se desface.

Reproducem

— pentru frumusețea ei deosebită poezia *„Țară"* a d-lui *N. Crevedia* publicată în numărul de pe Martie 1943 al revistei ieșene *„Cetatea Moldovei":*

O Dunăre de grâne. Munții-bardă.
Un foșnet de porumb și de lumini—
Și forma ei, privindu-i-o pe hartă.
E ca o masă 'ntinsă la creștini.

Pe prispă: prunci, muiere și-o sucală.
Cai mici pe câmp și oacheși, crunți plugarî.
Pe călindar, Familia Regală
Și'n curtea regimentului, căprarî!

Abea un vânt — ca visul — dacă bate
Un car în zare 'naintează lin —
Pe'ngânduratul cer, albastru-fin,
Trec norii plini — hambare cu bucate.

„Istoria Basarabiei"

— de d. prof. Ion I. Nistor este o carte, care apărută în 1922, când a cunoscut o bine meritată faimă, ar trebui retipărită și pusă la îndemâna noilor generații care se ridică.

Scrisă într'un stil popular, într'o admirabilă limbă moldovenească, acest hronic al Moldovei de răsărit povestește cu un lux de amănunte și referințe la marile izvoare istorice române și străine, firul întâmplărilor începând dela reocuparea Basarabiei de sub stăpânirea Tătarilor de către primii domni moldoveni până la anul 1918, data revenirii Basarabiei la Patria Mamă.

Cu complectările de rigoare, Istoria Basarabiei ar fi cartea de căpătâi a luptătorilor pentru desrobirea ei din a doua robie ca și a celor chemați să apere de acum înainte aceste ținuturi.

„Păcatul"

— primul roman al lui Luigi Pirandello vede în sfârșit lumina tiparului în traducerea românească a d-lui **George Sbîrcea**. Vom preciza dela început că prin traducerea acestei opere, care-și are un loc bine precizat în istoria literaturii italiene, s'a reparat o nedreptate față de un scriitor, a cărui celebritate devenise mondială, în timp ce în țara noastră nu era cunoscut de cât prin câteva traduceri datorate d-lui prof. Al. Marcu.

D. **George Sbîrcea** se așează pe linia harnicilor noștri ostenitori pentru apropierea italo-română mai durabilă, prin acest schimb de bunuri ale spiritului omenesc.

O prefață în care personalitatea marelui dramaturg italian e reliefată în conture precise introduce pe cetitor în atmosfera în care se situiază romanul tradus.

„L'esclusa mai este și o vibrantă viață romantată a provinciei italiene. Există o mentalitate proprie fiecărei provincii, după cum fiecare provincie reflectă ceva din mentalitatea generală a oamenilor provinciali. Luigi Pirandello zugrăvește cu multă prospețime și realism aceste trăsături specifice și atât de pretutindeni valabile ale provinciei. In bogata figurație a romanului cititorul va descoperi eroi de mare consistență și originalitate, ca bunăoară acel splendid conturat **Matteo Falcone** și cele două bătrâne din casa cu vechituri de pe Via Papiretta. Va găsi dialogul sprinten și natural al dramaturgului de mai târziu și scăpărările acelui umor specific [illegible] torului italian, care are atâtea afinități cu sufletul nordic".

D. George Sbircea a făcut un prețios serviciu culturii românești traducând această operă, care va cunoaște cu siguranță un meritat succes de public, în această perioadă de bogată și fructuoasă penetrație a culturii italiene în România.

„Poeme de pe front"

— se intitulează ultimul volum al poetului Virgil Carianopol, tipărit în optime condițiuni tehnice de editura „Bucur Ciobanul".

După cum arată deal'fel însuși titlul, cartea cuprinde poesii inspirate din actualul războiu, pe care autorul le-a trăit, ca mai toți scriitorii noștri tineri, în întreg vârtejul lui.

Uneori în vestmânt și conținut de notații inedite, alteori trădând mlgala șlefuirii artistice, volumul „Poeme despre front" marchează un pas lăudabil în activitatea poetică a d-lui Virgil Carianopol.

Vom reveni într'o cronică.

In „Cetatea Moldovei"

— pe luna Martie, un documentat studiu al d-lui Radu Vulpe despre „Muzeul arheologic din Odessa", printre ai cărui cinci fundatori figurează și un român: Alexandru Sturza.

Revista „Aripi Românești"

— care se socotește organul oficial de propagandă al aviației noastre, deși se prezintă ca atare, este o revistă vie, întocmită cu pricepere și redactată în condițiuni râvnite de multe dintre publicațiile noastre literare. Numărul de Paști al „Aripilor Românești" aduce un sumar bogat în care, pe lângă o seamă de articole, informațiuni și reportagii de război întâlnim și trei poeme împlinite *„Taman" de Virgil Carianopol, „Aripi Românești"* de *Petre Paulescu* și *„Sburătorul"* de *Costin Florescu.* Din poema d-lui Petre Paulescu desprindem aceste înflăcărate strofe:

E vast măcel și-s limbi de foc spre 'nalt
Și freamătă văzduhul de motoare;
Este prăpăd gigant, fără scăpare.
...Si noi, mereu cu Țara la asalt.

Piloții sunt vârtej și rotogoale
Și ritmuri de rafale luminoase;
Victoria le șuieră prin oase
Ca o alarmă lungă de furnale.

„Procestu lu Ilie Sfert"

— este o carte de debut, viguros, a confratelui *Dorin Iliescu*, în care întâmplările omenești sunt redate printr'un dialog viu, susținut, colorat. Oamenii d-lui Dorin Iliescu se necăjesc și suferă, pentru pricini mărunte. Suferința lor nu-i diformează însă, este o carte optimistă, pentrucă atitudinea scriitorului știe să-i imprime această notă dominantă.

D. Dorin Iliescu nu se pierde în sondagii psihologice, cari întunecă de obicei, linia clară a mișcării oamenilor. D-sa consemnează gesturile semnificative, viața dinafara omului și cărora le corespunde, marea tragedie, ori marea bucurie.

„Procestu lu Ilie Sfert" este o carte de humor fin, distilat, scrisă într'un stil de o sobrietate cuceritoare și proprie autorului

D. Matei Alexandrescu

— aduce accente noui și cu suflu proaspăt în lirica noastră tradiționalistă. Ultima sa culegere de versuri, „Vămile văzduhului", *marchează o etapă decisivă în cariera poetului, ajuns, după un proces de fecunde cântări, la realizări limpezi și mature.*

Fără să fie un poet religios, care să se consacre în exclusivitate temelor și emoțiilor sociale, d. Matei Alexandrescu dă expresie anumitor neliniști și cântări metafizice, profund umane care împrumută poesiei sale un timbru și o atmosferă, specifice. Autorul „Leagănului de îngeri", însetat după o înaltă puritate interioară, face parte dintre acei poeți pentru cari arta este o gravă solemnitate a spiritului.

VITRINA LITERARĂ de Neagu Rădulescu

TUDOR ARGHEZI a reînceput să publice într'un ziar de dimineață tabletele sale.

Va apare ediția II-a din „CARA SU" de *I. Valerian.*

A apărut „AMALGAM", un volum cu articolele lui *Liviu Rebreanu.*

A apărut: „BROTĂCELUL VERDE" de *Dinu Moroianu.*

A apărut: POVESTIRI FANTASTICE DE HOFFMANN, traducere de *Al. Philipide.*

A apărut „SEMN RĂU" de *V. Beneș.*

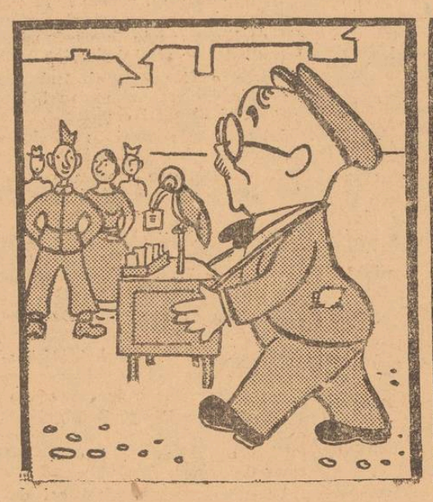

Tudor Arghezi: Hai Coco, ce ai îmbătrânit? Scoate o planetă pentru domnișoare!

I. Valerian: Cara Su! Cara Su! Hai la Cara Su! Ediția II-a! Cine mai cumpără!

Liviu Rebreanu: I-am învățat prost numai cu romane! Uite că de „Amalgam" nici nu vor să se atingă!

Dinu Moroianu: Hii „căluțule" spre editor să-i mai cerem câteva mii!

— Unde am putea să-l găsim la ora asta pe Philipide să ciocnim cu el vreo șaizeci, șaptezeci de pahare de vin? Hai să-l căutăm la „Viticola".

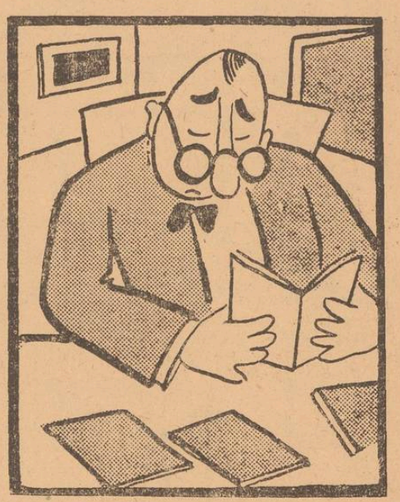

— Semn rău! De șase ore doarme cu volumul lui Beneș în mână!

Societatea Națională de Editură și Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", București, str. Sărindar 5-7-9 (tel. 3.84.30) înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerțului București. Tipărită la 1.V.1943

BIBLIOTECA CENTRALA ASOCIATIUNII SIBIIU

ANUL II Nr. 60 — 5 LEI EXEMPLARUL — 9 MAI 1934

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 200 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

NOTE PENTRU O ȘTIINȚĂ NOUĂ

Realitatea are un caracter complex în care toate elementele sunt prinse într'o strânsă interdependență; ele se influențează reciproc și se determină în sensuri variate. Aceasta este cu deosebire de interesant în cazul științelor morale. Fenomenele morale se determină, durează și se manifestă într'un sens complex. Un fapt concret aparținând acestei ordine de lucruri oricât de redus ar fi ca suprafață, este ceva dens, alcătuit din elemente diverse, imponderabile, este un fenomen încărcat de înțelesuri, de taine și forme crescute sau adaptate; condiționat în deosebite chipuri, stăpânit de o tradiție vie și dinamizat de un ideal.

Ceeace s'a neglijat condamnabil până acum a fost prezența activă a omului într'o colectivitate, prezența unei realități interioare de unde se desprinde natura fluidă a vieții sociale, structura și activitățile sale, sensul pe care îl are în istorie și lume. Viața colectivă are în natura sa intimă ceva fluid ca o consecință a naturii morale implicată aci. Idei și sentimente noui, orizonturi și credințe adânci, interese, lupte, sensuri divergente, alături de forme și intuiții tradiționale, armonioase, în ele însile, se întâlnesc, se influențează, se topesc sau se sfarmă, se destramă sau cresc înoite în puteri și răspunderi, fac din viața socială un obiect pe cât de interesant, pe atât de greu de prins în formulele matematice sau fizice a deosebiților cercetători întârziați pe căile positivismului.

Cunoașterea adâncă și limpede a realității nu se poate împlini reducând această realitate la anumite nevoi ale spiritului și mai ales la anumite funcțiuni, așa cum au făcut cercetătorii veacului trecut și toți acei oameni de știință, care au redus cunoașterea la putințele raționale, noționale și formale ale minții noastre. Cunoașterea adâncă și limpede a realității care e adaptare a însușirilor noastre intelectuale și interioare la diversitatea și complexitatea sa, ceeace nu e cu putință decât prin punerea în lucrare a întregii noastre ființe de gând și suflet, a tuturor funcțiunilor și virtuților de care spiritul nostru dispune.

Cercetătorul, din dorința de a fi positiv și riguros, nu-și poate îngrădi voit mijloacele de cunoaștere ci dimpotrivă le intensifică și le valorifică pe toate și la maximum. Numai o prejudecată a filosofiei raționaliste și materialiste a putut opri omul de a pătrunde mai adânc și a cuprinde mai deplin realitatea. Nevoile unei logici perfecte în formulele sale au oprit cercetătorul de a coborî în tainele lumii noastre, de a prinde legăturile interne, complexe și vii ale lucrurilor în desfășurarea lor firească. Pe motiv că „nu e științific" s'a renunțat la ceeace constituia însăși inima lucrurilor; pe motiv că „nu e științific" s'a renunțat la căile cele mai sigure și bogate în rod ale cunoașterii.

Privind cu deosebire științele morale, pentruca un fenomen sufletesc, un eveniment, o societate concretă să fie descifrate, pentruca mintea omului să le cuprindă tot mai larg este nevoe de o altă inteligență, mai cuprinzătoare și mai adâncă decât aceea a raționalismului sau empirismului, este nevoe de o inteligență vie, plastică, concretă, o inteligență sensibilizată și amplificată până în zonele imponderabilului. Pe calea ei pot fi prinse formele și sensurile vieții morale, pot fi înțelese țesăturile intime și armoniile interioare aci prezente. Pe calea ei pot fi câștigate temeiurile unui lucru, ale unui fenomen, condițiile sale de desvoltare și durată.

A cerceta un fapt social, un eveniment, o credință sau o instituție înseamnă altceva decât a-l reduce și integra unei scheme, înseamnă o coborâre în inima sa, înseamnă a-i cerceta direct structura și resorturile interne, a-i respira atmosfera și înregistra toate punctele de sprijin și toate fluctuațiile dăinuirii.

Nu putem cunoaște cu adevărat fără această **coborâre în ființa a ceeace este dincolo de noi**, în celălalt sau celelalte. Prinderea lor în viață, într'o actualizare și vibrare permanentă face cu putință o cunoaștere reală. Acest principiu are un caracter general atât pentru așa zisele științe morale, cât și pentru cea metafizică și etică. Acest principiu ne pune în bună pază față de subiectivismul romantic al închipuirilor și afirmațiilor necontrolate atât de obișnuit unor scriitori din tânăra generație, și totodată față de obiectivismul științist atât de practicat și apărat de cercetătorii formați la școlile veacului trecut, nu mai puțin subiectiv deîndată ce impune realității restricții și îngrădește cunoașterea ei.

O cunoaștere prin noțiuni, legi și formule este superficială (nu artificială cum afirmă Bergson), este lineară și abstractivă; această cunoaștere deschide căile unor înregistrări, unor notațiuni, unor cadre ale realității. O cunoaștere adevărată, care nu o anulează pe aceasta, înseamnă o depășire a aparențelor și o adâncire nețărmurită în vre-un fel, o cuprindere deplină.

Această poziție nu renunță și nu înlătură nimic din ceeace ar putea aduce o fărâmă de lumină; nici ca obiect nici ca metodă. Discerne și descrie precis amănuntul concret, caracterele particulare, ținând larg deschis orizontul până în limitele universalului.

Numai astfel este cu putință o știință morală și o știință positivă în genere.

Ernest Bernea

ZECE MAI

In larguri trâmbițele sună
Și steaguri fâlfâie în vânt.
Din veacuri neamul se adună,
Din luminiș și din furtună,
Din cer, din ape, din pământ

Și vii și morți, trec mândre cete
Cu vrerea în priviri de foc.
Aceeași strămoșească sete,
Aceleași visuri undoiete
Le mână blândul lor noroc

Voivod măreț ei simt în frunte
Și biruința crește'n ei.
Bătrâni cu pletele cărunte,
Feciori ca stâncile din munte,
Ca'n basmele cu Feți și Smei.

Din fund de veacuri și de țară,
Din zările de eri și azi,
Ei duc sclipiri de primăvară,
Nădejdi în inima sprintară
Și 'n trupuri codrul tot de brazi.

In larguri buciumele cântă
Și-i praznicul în patru zări.
E parcă 'mpărătească nuntă,
Voivodul vorba și-o avântă
Și cetele grăiesc urări...

Se'ntreabă apele pe vale
Și muntele de-așa alai.
Dar soarele oprit în cale,
Le spune primenit în zale:
E Zece Mai, e Zece Mai...

George A. Petre

ZIUA BIRUINȚII

Iată, trec din nou regimente după regimente și sună iarăși goarnele pe stradă... Fețele ostașilor sunt însă mai bărbătești, în pași parcă e mai multă hotărîre. Mai maiestuos fâlfâie drapelul sub acest nesfârșit verde Mai, iar săbiile niciodată n'au lucit mai neastâmpărate în văzduhul aromit de liliac și fructe crude.

Ca și în anul trecut, Zece Mai ne găsește cu baioneta la armă, degetul pe trăgaciu și cartușiera mereu improspătată, atacând spre răsărit. Sărbătoarea se săvârșește așa dar în viforul acelorași magnifice opintiri românești, cari ne încearcă de aproape două mii de ani și pe cari le-am împăsurat în totdeauna cu laurii grandoarei. Suntem un popor care știe să se bată, în luptă față, chiar atunci când vrăjmașul este copleșitor de numeros.

Ziua de Zece Mai adună în ea amintirea tuturor bătăliilor românești. Ziua marilor regăsiri. Zi în care neamul îngenunchiază smerit, aducând mulțămită Domnului și reînoind legământul față de cei căzuți că sângele lor nu va fi uitat. Zi de reculegere și îmbărbătare. Zi de rugăciune și jurământ. Ziua biruinții.

Ieșiți în fața celor cari defilează și înzăpeziți-i cu flori. Imbrățișați-i cu dogoarea inimii, cu dogoarea recunoștinții și admirației. Vin din focul luptei și ne aduc certitudinea victoriei. Vin de undeva unde au simțit în permanență apropierea morții și de care nu s'au temut nicio clipă. Vin de departe, din stepele fără margini, din încleștări neîntâlnite în cronici. Nouă slove au înșirat în paginile eroismului românesc. Priviți-i adânc în ochi și veți vedea că ard. Este ziua lor. Ziua biruitorilor.

Teodor Al. Munteanu

SMERENIE ȘI CREAȚIE

Despre lucrurile acestea frumoase și limpezi și adânci, scrie mai bine, cu mult, decât noi și decât alții, d. Ernest Bernea, gânditorul și poetul, al cărui talent s'a deprins să sape numai în metale solemne.

Pe noi, care nu țintim atât de sus și de just, ne preocupă, deocamdată, cu totul altceva. Și anume:

Ni s'a părut întotdeauna curios, ne-a intrigat chiar, că aproape toți marii maeștri — zic aproape, căci așa este —, din muzică, literatură și artele plastice, în destăinuirile lor sau întrebați de câte cineva, cum de au ajuns așa de sus și cum de au realizat atât de mult și de măreț, răspund cam într'un fel cu toții laolaltă: prin muncă și iar prin muncă. Sensul acestui „prin muncă" ar fi cam următorul: „Tot ce am săvârșit, mi se datorește mie; tot ce am isbutit, am isbutit prin muncă, prin munca mea. Vezi dar, fătul meu, că numai munca poate..." și așa mai departe. Lucrul acesta se poate ceti în multe părți și se poate auzi aproape oricând, numai să ai norocul de-a veni în apropierea unuia mai mare.

Nu mă leg de faptul că acei oameni mari nu amintesc mai deloc de talent și de însușirile lor înnăscute, sau în tot cazul prea puțin, cașicum le-ar fi rușine că le au, și apasă mai des asupra caracterului propriu și voluntar al operei lor. Dar nu prea văd pe niciunul pomenind de vreo cauzalitate mai înaltă și mai adâncă în acelaș timp, tainică și insesizabilă, care le-ar fi străjuit lucrul cu marile ei aripi tutelare.

Dacă nu mă înșel, gândindu-ne deocamdată la streini, numai Bach bătrânul, și încă vreo câțiva, exceptând pe creatorii religioși, socotiau că un alt duh, mai puternic și ascuns, vorbia prin ei, îndemnându-i să facă tot ceeace au săvârșit.

Răspunsul, vorbit sau scris, al acelora de care am pomenit, mi se pare cel puțin impios. Inseamnă, după noi și după alții mai învățați, să judeci prea profan și prea orgolios, socotind că îți aparține tot ce ți se pare că-i al tău. Lucrul se chiamă, dacă știu bine, păcat, păcatul cel dintâiu.

Cei vechi, bunăoară, anticii, despre care, zice-se, ar fi avut cultul personalității într'o mai largă măsură ca noi, credeau simplu că prin fiecare dintrânșii vorbește cineva, altul, un duh, un demon, un zeu. Până și amicii lui Socrate, și el însuși chiar, nu se înjoseau să creadă, că în el ar sălășlui un duh strein, al lui Marsyas sau al altcuiva. Nu mai vorbim de evangheliști, cari gândiau că sunt numai niște umili caligrafi ai lui Dumnezeu, cași de ceilalți scriitori și prinți bisericești.

Noi n'avem pretenția ca un creator modern, din orice domeniu, să mai creadă în așa ceva, în aceste arhaice superstiții, să le zicem. Dar oricum, se impune o anumită sfială, un ce nelămurit, față de Acela Carele, mai ales în acest tărâm al frumosului, unde domnesc nevăzutul și inefabilul.

Artistul, creatorul de frumos și, până la un punct, chiar filosoful, trăiesc într'o condiție pe care am numi-o harismatică. Nu este locul să demonstrăm aici ceeace credem noi mai adânc prin aceasta. Creația artistică este un act de cunoaștere și de iubire deopotrivă. Ori, nu poți ajunge nici la una nici la cealaltă fără conștiința îndoită a propriei valori, fără inimă smerită, cum se mai spune. Lucrurile acestea le știau mai temeinic cei vechi. Iată, de pildă pe voevodul Neagoe, care spune dulcelui său fiu Teodosie cam acestea: „Insă nu le vei putea socoti dacă nu vei face cu dreptate lucrurile lui Dumnezeu. Că, mai întâi de toate, este tăcerea, iar tăcerea face oprire, oprirea face umilință și plângere, iar plângerea face frică și frica face smerenie, smerenia face socoteală de cele ce vor să fie, iar acea socoteală face dragoste, și dragostea face sufletul să vorbiască cu îngerii. Atunci va pricepe omul că nu este departe de Dumnezeu".

Și chiar dacă nu pricepe limbajul acesta, creatorul profan care trăește într'un aer mai sărac și nu ține să vorbiască cu îngerii, tot va ști că, peste duretile și eforturile lui plutesc o mare neliniște și o mare nelămurire, că este ceva, nu știu cine, și care ține în palmele lui de fum și taina și deslegările ei.

Cultura noastră se mândrește și ea, spre norocul nostru, cu câteva mari figuri, la care smerenia, cel puțin pe planul convingerii, stă în plasma fertilă a creației. Să-l exceptăm pe părintele Gala Galaction, teolog și cleric, a cărui viziune ne apare dintr'odată ca firească. Deasemenea și pe Nichifor Crainic, creatorul unei întregi estetici religioase. Cazul lui Tudor Arghezi ni se pare cu deosebire semnificativ și păcat că nu a fost relevat până acuma. „Mi-e rușine să zic mie și să zic eu", spune Arghezi undeva. Și într'alte locuri, tot la el, găsim cuvinte și semnificații similare. La fel și Lucian Blaga, pe care mulți îl acuză, dela o vreme, de un orgoliu care nu este al lui, este în fond un frenetic și un pythiac, ce pare că ascultă, și e convins de asta, pulsația tainică a unor alte tărâmuri. Nu știu dacă ar putea fi înmulțite cazurile acestea, destul de concludente.

Tinerii cari ambiționează să-și construiască un alt univers poetic, un cer nou și un pământ nou ai artei lor, să știe că nimic nu se poate crea fără smerenie și fără iubire. Nouă nu ne aparține decât sudoarea. Restul vine de altundeva. Celelalte sunt numai neant și zădărnicie.

Horia Nițulescu

CRONICA LITERARĂ

ION FRUNZETTI: Greul Pământului (Poeme)

Colecţia „Universul Literar", 1943, Bucureşti

Când tânărul poet îşi propune să nu se mai teamă de cuvânt, când pentru conţinutul lui sufletesc, pus în mişcare de resorturile inspiraţiei, el nu are decât să întindă mâna în această grădină înmirezmată a vieţei din afara lui şi să găsească forma cea mai potrivită, cea mai cuprinzătoare, veche ori nouă, oricum ar fi, a vorbelor, înseamnă că el aderă — prin aceasta — cu bună ştiinţă la ceiace în mod curent, în arta poetică cel puţin, numim *arghezianism*. Tânărul poet este în genere un meşteşugar începător. Mişcările lui se resimt încă de timiditatea cântărilor iniţiale.

A pornit ca şi Creatorul să-şi înfăptuiască o lume a lui pe care s'o fericească prin cântecele sale. Prea puţinele lucruri, decorative mai mult, un nor, o stea, un anume nor al tristeţei, o anume stea evanghelică ori umbra lor trecătoare, sunt mai mult semne de demarcaţiune între lumea lui şi lumea celorlalţi poeţi, tineri ca şi el. Dar o lume poetică, un univers, sunt imense. Ele cer o viaţă risipită cu dărnicie princiară.

In această zidire nouă a tânărului poet, nu există o anumită ordine, un desăvârşit echilibru. Tânărul poet este un mare capricios şi dezordonat, El nu ştie să respecte erarhiile şi nici nu-l interesează. Dă viaţă unui mugur, pentru ca mult mai târziu să-şi aducă aminte, de ramuri, de tulpină, de pomul, care-i trimite seva, de peisajul în care pomul acesta îşi poate justifica existenţa. Trece apoi dela mugur, la pasărea, care a venit cea dintâi să-l întâmpine şi din nou poetul uită că şi pasărea şi mugurul îşi au fiecare câte o lume a lor, ce trebuesc să fie prezente, în universul ce şi l-a propus. La temelia acestei lumi poetice stă cuvântul şi tânărul poet ştie desigur că vorbele sunt ca şi pietrele preţioase, capricioase şi de fiecare dată dau celui ce le priveşte alte *ape de lumină*, în funcţie de locul ce li-se dă, lor, vorbelor, în stihuri, la începutul, la mijlocul, ori în sfârşitul rimat, de culoare, sau alb al versului. Totuşi tânărul poet n'a ajuns încă la posibilitatea de a preţui şi mai mult, de a presimţi cu justeţe cari sunt apele de *noutate neştiută* până atunci de alţii şi nici când anume în locul doritei noutăţi de conţinut, vorbele devin simple atitudini: îndrăzneală, dispreţ, etc.

Dece? Pentrucă — şi în acest mod de a vedea cred că sunt în consensul unanim. — ceiace dă dimensiunile de actualitate şi de viitor ale unei poezii, sunt aceste nebănuite noutăţi, nu trepte, ale cuvintelor. D. *Tudor Arghezi* a cunoscut şi d-sa o tinereţe, mai turburătoare decât a multora din noi, atunci când drumurile putrede se rup făşii, făşii, la cea dintâi întrebare a necunoscutului şi prea curiosului poet. D-sa ayea de ales între a-şi începe marile sale cântări pe strunele ruginite ale limbii începutului său de veac românesc şi între a face, cu orice chip şi din aceiaşi lîră să răsune noi acorduri semnificative. Prea mare lucru n'a făcut d. Tudor Arghezi... A schimbat coardele între ele, a dat unora, în erarhia tonurilor alte locuri mai vrednice sau de invidiat şi când firele acestea ce leagă oceanul omenesc al melodiilor din lăuntru cu cuiul negru de brad cel mai de sus al violinei, reprezentând simbolic muntele, statornicia, judecata, i-s'au părut ruginite, le-a înlocuit cu altele şi mai ruginite.

D. Tudor Arghezi este printre puţinii cari din cimitirul limbei româneşti, cimitirul poetic desigur, al veacului al XX-lea, abia început, a reuşit să se întoarcă încărcat de cel mai bogat dicţionar liric. Curăţată de pământul uitării, ori desghiocată din putreziciune, cum se'ntâmplă cu merele uitate pe rafturi în cămări, carnea sănătoasă a vorbelor s'a însufleţit, s'a regenerat, în mâinile acestui bijutier, chirurg şi poet care — pentru mulţi — părea că merge împotriva tradiţiei noastre literare, când în fond, d-sa se află, împreună cu ea în fruntea ei.

Din gropi unde totul se îmbracă în smaltul subteran, din pivniţe unde păzesc lacăte de mucigai, din poduri, de sub streaşină, din lumea amintirilor ce nu se mai ştiau, d. *Tudor Arghezi* a găsit un cuvânt, două, mai multe, foarte multe, vrednice să trăiască şi mai ales să înflorească în poezie.

Privită astfel, atitudinea d-lui T. Arghezi nu-i mai aparţine în exclusivitate şi nici nu poate fi considerată o dezonoare pentru cel ce i se alătură.

Limba poetică este atât de săracă şi astăzi încât oricât de mult se va merge pe drumul arghezian, *între sfârşit şi desăvârşire* mai rămân suficiente spaţii.

Ne-am îngăduit această introducere, pe care am socotit-o necesară, pentru a discuta, fără a epuiza, unul din aspectele fenomenului arghezian şi pentru a putea să afirmăm, cu onoare, pentru d. *Ion Frunzetti* că, în poemele sale din „GREUL PĂMÂNTULUI", mai puţin decât în „RISIPĂ AVARĂ", apărută în aceiaşi colecţie prin 1941, este şi d-sa unul din tinerii poeţi, cari au aderat la această luptă de înoire, de împrospătare a cuvântului poetic, şi căreia i s'a spus arghezianism.

Când m'am născut eram
[mormântul meu
Şi Dumnezu mi-a pus pe suflet
[crucea pieptului.

Dintre toţi copiii pământului
Eu singur mi-am întins pe cruce
[sufletul.

Şi sete-mi mai era de fierea
[sulițaşului!
Dar am rămas să mă adăp
[cu bivolii,
Din baltă.

(Autobiografie)

Am citat acest poem, integral, pentrucă el defineşte minunat o a doua atitudine poetică a domnului Ion Frunzetti şi anume o mare sete de suferinţă şi purificare prin vers.

Tumultoase, din adâncul pământului românesc, din basm, nu din folclorul catalogat, poemele d-lui I. F. pot fi considerate metaforic şi pe bună dreptate, *poeme de centaur*. Ele vor să lege pământescul, greoi, de spaţiul eterat al visului. Poezia d-lui I. F. privită sub acest unghi de judecată, este unul din cele mai impresionante salturi vrednice de a fi remarcate, în tânăra noastră poezie. Şi cu cât această pornire spre desclestare, deshumare, este mai hotărită, cu atât tonul tristeţilor sale devine mai grav.

Dormi frunte geamănă, dormi
Braţ surat, sân frăţân, suflet frate
Peste lume, lin şi peste toate,
Aburii tristeţii uniformi.
Dormi, durere geamănă,
[tu dormi...
(Cantilena minţii)

Sau, în altă parte, de unde citâm deasemenea fragmentar, acelaş sigil de amărăciune al visului ce se teme de a fi învins, la cele mai avântate şi curate sboruri ale sale:

Făt-Frumos-fiul-iepei, Făt
[cu părul de aur
Instelând cu tristeţi vesperal
[cerul gândului:
Ieslea ta de azur, *setea ta*
[de centaur
Carne şi-o face şi mlaştină, trupul:
Greul Pământului.
(Făt-frumos-fiul-iepei)

Şi încă, un citat, *de o clasică frumuseţe formală*, împlinire a mărturisirei sale poetice, prin care ne-am început cronica de faţă, şi unde, poetul încearcă aparenta şi trecătoarea şovăire în faţa cuvântului.

Ingenunchi pentru ceaţa
[marilor fluvii
Pentru taina ascunsă sub ceaţa
[marilor fluvii
In pragul denselor, împietritelor
[mări

Ingenunchi pentru boarea
[câmpiilor
Pentru boarea fierbinte ca sângele
A câmpiilor înjunghiate
[de soarele 'n nămiezi.

Ingenunchi pentru nemeritatele
Nedreptele brume.
In muguri, tâlcul e fraged şi plin
Şi-i ars timpuriu sub îngheţ
[de cuvinte.
(Ingenunchi...)

Nu putem să nu încheiem aceste rânduri fără a sublinia *imagismul* d-lui *Ion Frunzetti* care, de la carte la carte, evoluiază către integrarea în poem, către echilibrul acestuia.

Şi, să ne lămurim. In această carte mai puţin, — mai mult în celelalte, — metafora da fiecărui vers independenţă de poem, viaţă de sine stătătoare prin străluciri de diamant şi deci altera prin aceasta unitatea fiecărui poem în parte. Se părea că imaginea în poezia d-lui *Ion Frunzetti*, venea dintr'o anume şcoală, mai veche, dispărută astăzi, ceiace ar fi fost cel puţin, din ceiace cunoaştem, inadmisibil.

— Bună dimineaţa, dimineţi!
(Câte dimineţi într'o singură
[inimă!)
Parcă tot eu, cândva, în adâncul
[pădurii
Fedeleş priponisem de-un trunchiu
[Miază-Noaptea..
(Zorilor, Mărule Voastre).

Matei Alexandrescu

C. SADOVA — PIAŢĂ NOUĂ DIN CHIŞINĂU

CARNET DE POEZIE

ORIENTĂRI BASARABENE

Notam iniţial în acest firav carnet de poezie câteva indicatoare lirice de interes general — dintr'însele extrăgând o invitaţie înoitoare pentru poeţii basarabeni.

Terminam cu dorinţa ca versul scris de generaţia actuală a Basarabiei să aibă puterea unui salt care să-l situeze pe plan românesc

O explicaţie pare necesară; nu înţelegem prin românesc o temă dată sau flexiunile pitoreşti ale unui lexic prescris de retete filologice. Ni se pare că a fi românesc în poezie— mai ales în poezie — însemnează a avea curajul unei idei sau febra unui fior care n'au mai existat pe harta poeziei româneşti; sau cel mult: dacă a existat — ne lovim de permanenţele naturale ale omului — ideia să fie expusă într'un cadru nou, iar fiorul — dacă a mai fost prelins într'un vers — să aibă o pojghiţă personală care să dea iluzia că vibrează pentru întâia oară.

Să realizezi o poezie pe care — ca ton, problematică, lexic şi atmosferă — a afişat-o o altă mişcare lirică fie numai partial şi recent, insemnează zădărnicirea (dacă nu totală, cel puţin dureroasă) unui efort cu alte roade virtuale. Poezia aceasta — întârziată poate numai cu câtiva ani — pierde considerabile valenţe, iar epitetul de românească i se poate acorda cu ezitări, mai palid şi mai modest.

Lirica basarabeană de până azi — chiar cea tânără — apare prea puţin românească, bineînţeles în sensul creionat de noi mai sus. Este locală nu atât prin teme (toate temele sunt capabile de a deveni poetice şi româneşti) — cât printr'un ton prea puţin integru, pe jumătate modest în accepţiunea negativă a cuvântului şi printr'o lipsă a îndrăznelii lirice de autentică nuanţă.

Un exemplu justificativ — pentrucă de câte ori nu suntem înţeleşi greşit! — nu ni se pare de prisos.

Obsesia colosală a Rusiei — dincolo de normele geopoliticei — a constituit, mai ales în ultima parte a istoriei noastre, o verificată şi certă ideie vie, balansată între raţiunea rece şi tumultul organic al existenţei noastre spirituale. E o ideie românească, o realitate în oglinzile căreia ne-am văzut — o ideie care azi a devenit europeană.

Dar pe treptele cercurilor concentrice pe care noi le impunem acestei idei — obsesia halucinantă a Rusiei, a stepelor ei tălate de lamele crivăţului, a Siberiei învârtoşate de geruri şi lanţuri — a fost iniţial, trebuie să fi fost astfel, basarabeană

Basarabia a trăit această obsesie, a fost mai aproape de realitatea vecinătăţii ameţitoare a Rusiei; suferinţele ei ne-o spun şi strigă unison că Basarabia a simţit pericolul rusesc pe propria-i piele, prin propria-i carne. E o sfâşietoare realitate istorică.

Şi totuşi această obsesie, această temă nu există pe harta liricii româneşti impusă de un poet basarabean; în schimb Aron Cotruş devine nu numai românesc, ci chiar european prin ecourile aspre, unice şi personale din „Peste prăpăstii de potrivnicie".

Că s'au putut situa în afara zodiei naturale ale cruntelor obsesii ruseşti — pare pentru poeţii basarabeni imposibil. Au trăit acolo, au consumat această dramă şi uneori poate au şi luptat împotriva ei pe tărâm politic. Ca oameni, ca Români — ei n'au putut să evadeze de sub umbra acestei realităţi aproape materiale.

In poezie însă — această prezenţă a lor deşi nu e anulată total, apare palidă şi timidă nu ca sentiment naţional sau uman — ci ca realizare poetică, fructificare artistică.

Fiind doar în cadrul unui exemplu — nu vom discuta motivele, unele certe şi corecte, care explică această stare; vrem să subliniem însă că nu facem aici un rechizitoriu — inutil pentru ce s'a scris până astăzi, prematur pentru generaţia actuală, — ci vrem să schiţăm unele observaţii care se pot numi cel mult indemn, sugestie sau pur şi simplu părere, fie chiar subiectivă.

Necesitatea acestor observaţii o socotim motivată de faptul că tocmai azi,— când răscrucea de destine există nu numai într'un vocabular patetic — ni se pare că este momentul prielnic de afirmare al liricei basarabene în relieful spiritualităţii româneşti.

Şi e un moment pe care nu ni-l creiem noi, aşa cum l-au zidit mult mai greu în Ardeal mişcarea „Abecedar" şi în Bucovina revista „Iconar", — e un moment pe care, pe jumătate împlinit, ni-l oferă conjuncturа istorică.

Nu ne rămâne decât ca peste blazonul fericit al Basarabiei, să devenim români în cadrul unei poezii care să respire fără osteneli locale.

*

Există, aşa dar, un moment de multiple posibilităţi pentru impunerea majoră a unui potenţial liric basarabean într'un cadru extins la orizontul românesc.

Şi întâiul lucru care s'ar cere poeţilor transpruteni, dincolo de salturile lor interioare, este o vie circulaţie în chenarul actualităţii literare. Literatura şi mai ales poezia basarabeană, ca material literar, s'au situat în unghiul unei izolări aproape absolute; de unii calificată, cu orgoliu nemotivat, aristocratică — iar de alţii socotită suav modestie, această izolare nu-i decât simularea unei superiorităţi şi constitue o amară renunţare la luptă.

Neavând o revistă basarabeană de interes poetic integral şi ferindu-se de vecinătatea altor ecouri din pagini de departe — tonul poeţilor basarabeni n'a cunoscut vibraţia unei ambiţii care deşi prea puţin sesizabilă la uneori sensuri de importanţă hotărîtoare.

Abia cu aceste pagini de revistă poeţii basarabeni trec la o prezentare circulatorie şi ar trebui intensificată participarea lor în sumarul tuturor revistelor noastre de frunte, părăsind răspunderile unei izolări ilogice, nebazate pe nimic consistent sau pozitiv.

De altfel, această participare ar duce — cel puţin cu aproximaţii — la o clasificare a valorilor lirice ale generaţiei basarabene de azi, întru o mai deplină împlinire în poem.

Alexandru Lungu

SCRISOARE

Ca mâine vei fi bătrânică albă,
Cu ochii şterşi, cu faţa de smochine,
Când amintirile vor pune salbă,
Pe inima ce s'a gândit la mine.

Vei sta la sobă singură şi tristă
Şi scuturând trecutul ca pe-un pom,
Iţi va apare 'n minte-atunci un om,
Ca dintr'o cută veche de batistă.

Vei descuia cutia cu nimicuri,
Asemeni cum un mort ai desgropa
Şi din atâtea zeci şi zeci de plicuri,
S'o limpezi în ochi icoana mea.

In tine amintirile s'or strânge
Atunci, ca moaştele într'un sicriu
Şi parcă văd acuma când îţi scriu
O bătrânică albă care plânge.

D. Iov

PORTRET

Cu fruntea ta de marmoră fierbinte
Când vei atinge pleoapa-mi răvăşită în delir,
Vei porni din ape scânteind ca o zeiţă —
O flacără mistuitoare ţâşnită din nadir.

Vei fi suavă, cu pieptul răscolit alene.
Iar eu, mistuit de'nsângerate rugăciuni,
Purta-voiu dorul din creştet până'n tălpi,
Să zămislesc, zvâcnind, şi odrasle şi minuni.

O, frunte lacomă de patimă, de dor!
Sunt plin de tine, ca stejarul plin de sevă,—
O trestie uşoară fosnind cântări în vânt,
Unduitor culcat, şoptind ca lanul de otavă.

Vom privi apoi pe geam cum zorile ţâşnesc.
Mâni săruta-voiu şi gene ninse de lumini!
Şi apoi pe braţul alb, pe sânul roz şi moale,
Visa-vom palizi şi'nsetaţi ca nişte beduini.

Vladimir Cavarnali

Cântecul altui tărâm

Fraţii mei visează priveliştea de Sud
Ingrămădită'n zarea orelor albastre,
Departe, unde frunze din ceruri se aud
Cum cad, încet, pe-aleea inimilor noastre.

Un dor îi îndeamnă, senini, spre o cântare
Ce n'a fost rostită de glasul călător.
O, fruntea fetei, umbrită de-o chemare,
Pe care-un vis o tulbură, azi, atâtea ori.

Şi stelele veghează, tămăduitoare,
Peste crugul vremii ce nu'nfloreşte, peste
Toate, toate ce-au fost cine strigă oare
Clarul nopţii care întârzie pe creste?

Noi rămânem pururea, svon fără'ncetare
Prefăcuţi în lacrimă sau umede ploape.
Nu fiţi trişti, prieteni, că luna nu răsare
Printre-atâtea frunze ce tremură, aproape.

Ovid Caledoniu

DON QUICHOTTE

Cu gândurile lui neîntinate
Şi cu voinţa dârză, neînfrântă,
Călăuzindu-l doar icoana sfântă
A dorurilor sale nesecate,

Nimic în lume nu-l mai înspăimântă,
Din drumul său nimic nu-l mai abate.
Uitând povara anilor din spate,
Cu inimă aprinsă se avântă.

Cu tot ce stă în calea lui, se luptă
Şi în neţărmurita lui visare,
El uită că-i bătrân, cu faţa suptă,

Că lumea toată râde când îl vede;
Ci aţintind privirea 'n depărtare,
In steaua lui înaltă se încrede.

Dimitrie Albota

ORAŞUL MORT

Cine trăeşte în case pustii,
Ce stau ca fantomele din visuri urâte
Fără chip, fără glas, fără viaţă şi suflet,
Şi fior omenesc?

Cine s'ascunde 'n grădina uscată şi arsă
Şi 'n nopţile negre, sub vântul năpraznic,
Cine bate cu mâna oscasă
In fierul desprins?

In nopţile reci, senine şi moartea, sub lună,
Cine se strâmbă şi râde tăcut
Prin orbitele goale
Ale ferestrelor fără lumină?

Cine stă nevăzut şi plânge 'n suspine,
Strângându-şi la sân căpşorul iubit
Intr'un colţ, unde zace strivit şi lăsat în
noroiu
Un pat de copil?

Tăcere şi groază...
Nimic nu-mi răsună la strigătul ascuns în
durere.
Ruinele stau în linţoliul de moarte
Fără răspuns...

Şi noaptea îşi strânge mai tare cătuşele
negre.

Sergiu Sârbu

PRETEXTE

„Maestre!..."

Cunoaşteţi cu toţii expresia, gestul şi atitudinea. Tânărul aspirant la gloria literelor sau a artelor, căruia tuleele nu i-au umbrit încă bine obrazul, intră solemn pe uşa cafenelii sau a salonului, cu pălăria aruncată studenţeşte pe ceafă sau într'o parte, căutând cu ochii iscoditori locul cel mai potrivit pentru ridicarea cu o treaptă a prestigiului său în devenire. Locul preferat este, firește, alături de „maeştri". Toată lumea îl va arăta după acela cu degetul şi-l va privi admirativ: „Il vezi p'ăsta? Stătea aseară la masă cu poetul X, sau cu romancierul Z.

— „Ce vorbeşti! De unde şi până unde? — O fi şi el poet!..." Şi cu aceasta, piedestalul gloriei a fost fixat. Rămâne ca artistul să termine statuia şi să o aşeze în nemurire.

Aşa dar, tânărul nostru aspirant, de cum a intrat pe uşa cafenelii sau salonului şi a zărit, într'un colţ, masa maeştrilor, adică a veteranilor, îşi desbracă aerul martial de o juvenilă splendoare, cu care şi-a făcut apariţia, ia o atitudine meschină de sclav, îşi piteşte superba pălărie sub braţul adus pe lângă trup, se apropie adulativ şi, aşteptând să i se întindă o mână indiferentă, exclamă cu o voce şovăitoare:

— Să trăeşti, maestre!

Firește, Maestrul este încântat de compliment, mai ales atunci când ştie bine că nu e „maestru" şi nu observă îndrăzneala tânărului care, în loc de politeţă, întrebuinţează singularul în relaţiile de simplă civilitate cu cei mai în vârstă decât el. Atributul de „maestru", ce i s'a oferit gratuit, îi este deajuns pentru a plăti cu un surâs şters corectitudinea copilandrului care a făcut sluj în faţa lui. Şi, făcându-i loc pe canapea, sau invitându-l pe scaunul liber de alături, Maestrul îl primeşte protector, voind parcă să spună: „Lăsaţi copiii să vină la mine, căci numai în mijlocul lor am sentimentul că sunt înţeles şi admirat!"...

— „Maestre!..."

Am încercat de nenumărate ori să mă conving că trebue să le spun astfel celor mai în vârstă decât mine, dar n'am izbutit niciodată să iau în serios acest nevinovat elogiu adus maturităţii.

Poate că adeseori am fost descurajat, căci am încercat să-mi plasez cabotinismului tocmai acolo unde nu bănuiam o tinereţe egală cu a mea. Mi-amintesc, de pildă, că, acum câtiva ani, când l-am cunoscut întâia oară pe plăsmuitorul „Biletelor de papagal", după câteva minute de conversaţie, am încercat să introduc în discuţie apostrofa uzuală la cafenea pentru crearea familiarităţii dintre geniu şi debutant:

— „Maestre..."

Poetul, care este un adevărat maestru al cuvintelor, mi-a tăiat-o însă scurt, cu o privire dreaptă ca o sabie şi cu un reproş direct:

— Dacă mai spui odată cuvântul ăsta...

Mai departe au vorbit ochii şi inimile, cari, adeseori, se înţeleg mai bine decât glasurile.

Şi, de atunci, complimentul a devenit, în auzul meu cel puţin, o ironie. Nu-i mai spun „maestre" decât fostului coleg al Universităţii pe care nu l-am mai văzut de mult, tovarăşului de birou dela Minister, prietenului faţă de care îmi permit voluptatea tachinării, sau confratelui care, după cinci poezii publicate în revistă, solicită un salut reverenţios şi are impresia că nu mai poate circula prin mulţime din cauza celebrităţii.

Am asistat însă deunăzi la o scenă menită să reabiliteze, în fata mea, acest titlu de noblete spirituală compromis de stâlpii cafenelei. Un ministru a întins mâna unui pictor, îmbrăcat modest, absent dela tot ce se petrecea în jurul său, şi l-a întâmpinat cu un surâs sincer, de admiraţie conştientă:

— „Bine aţi venit, maestre!"

Era tot ce putea fi mai simplu, mai natural şi mai frumos. Ministrul e un emerit om de carte, iar pictorul un autentic meşter al paletei. In momentul acela mi-am dat seama că greutatea expresiei „Maestre!" nu trebue căutată în etimologia cuvântului, ci în personalitatea omului căruia i se adresează.

A fi un „Maestru", înseamnă în primul rând a fi un creator. Dar numai atât nu este deajuns. Creaţia trebue susţinută, trebue să fie girată de o personalitate cu prestigiu spiritual şi artistic, căreia autorul ei i-a imprimat marca propriului său suflet, propriei sale vieţi. A fi un „Maestru" înseamnă apoi o concluzie: artistul s'a sbătut, şi-a pus numeroase întrebări, s'a străduit să găsească răspunsurile şi, la o vârstă înaintată, a obţinut rezultatul dorit. „Maestrul" este un meşter care-i preţuit nu numai de cei din jurul său, ci este şi iubit, este şi respectat, este şi urmat, căci el a descoperit un drum sănătos, pe care-l oferă cu generozitate celor ce vor să se îndrepte spre templul Frumuseţii.

„Maestre!" este, în limbajul artei, sinonimul lui „meştere!" din limbajul artizanatului. Atât numai că, pe câtă vreme „meştere!" poate să-şi păstreze nealterată, puritatea lui iniţială în raporturile dintre patron şi ucenic, în domeniul artei cabotinismul coboară adeseori puritatea expresiei dela înălţimea ei de blazon filigranat la nivelul vulgar şi democrat al lui „Să trăeşti, maestre!" sau „Maestre, dă-mi o ţigare!" Personal, dacă astăzi încă l-aş întâlni pe Eminescu sau pe Baudelaire pe stradă, n'aş îndrăzni să spun „Maestre Eminescu" sau „Maître Baudelaire", ci aş rămâne tot la simplul, frumosul, nobilul şi respectuosul „Domnule Eminescu", sau „Monsieur Baudelaire".

Iată pentruce, în ziua când am încercat să-i adresez complimentul şi elogiul cabotin, poetul — maestru între poeţi şi poet între maeştri! — mi-a strivit în gură cuvântul „Maestre", cum ai strivi cu vârful ghetei restul unei ţigări scumpe din care n'a mai rămas decât un muc.

Şi de atunci, ca să nu risc o nouă înadvertenţă, am adoptat în locul lui „Maestre", pe graţiosul şi totdeauna proaspătul: „Domnule..." A fi un *domn* mi se pare tot atât de important, — dacă nu mai mult chiar — ca şi a fi un *maestru*. Acesta din urmă nu poate să existe, de fapt, decât numai în funcţie de cel dintâi.

Acolo unde întâlneşti însă prea des atât de eftinul „Maestre!..", se găsesc deobiceiu prea puţini „domni"...

Pericle Martinescu

DRAME

DE APRILIANA MEDIANU

Din senzația de plutire, Anei i se păru că alunecă din înalt și se prăbușește într'o prăpastie. Tresări, revenindu-și la realitate. Trupu-i inert zăcea întins pe divan. Nici nu știuse unde se află. Abia acum își dădu seama că se găsește în camera ei. Se simțea bolnavă, îngrozitor de bolnavă. In mijlocul frunții, între sprâncene, parcă avea o bilă de plumb. Și, cu toate acestea, în bietul ei creer începea să pătrundă un firișor de lumină. Conștiința firavă a realității începea să capete contur, începutul cu începutul, zugrăvindu-se în culori sumbre. Dar, odată cu trezirea din letargia în care nici nu-și dădea seama cât zăcuse, un gând, pe care se lupta să-l ocolească, i se așeza tot mai stăruitor înainte, ispitind-o. Privirea i se țintea de cuiul bătut în rama ușii, cuiul de care își atârna Șerban pălăria când venea pe la ea. Niciodată gândul sinuciderii nu i se prizărise atât de mângâetor ca acuma. Parcă un dublu al personalității ei îi ieșise din trup săvârșind actul definitiv al despărțirii de viață. Ascultase odată pe Doctorul Minovici conferențiind despre sinuciderile prin spânzurătoare și experiențele ce-l duseseră până la marginile morții. Era cel mai ușor de realizat. Preferabil otrăvii sau revolverului. Îi era frică de dureri și de medicii care ar fi putut s'o salveze. Așa era mai simplu. Cordeliera dela rochia de casă o va mântui de suferința ei atroce.

Simți că o cuprinde iar leșinul, că se pierde, ca atunci când cu sfoara petrecută în jurului grumazului te legeni ca limba unei pendule.

Curios, acest pregust al morții îi aduse o ușurare. Apoi căzu într'un somn adânc, toropit, din care se deșteaptă târziu, cu capul greu, gândul încercând să răsbată printre ierburile care încâlceau apele nevăzute, încremenite, ale minții ei.

Făcu o sforțare să deschidă ochii. Pleoapele îi erau tare umflate, dospite de lacrămile ce curseseră I se părea că orbitele îi sunt seci, că subt pleoape nu sunt decât două găuri, că ochii i se topiseră, scurgându-se odată cu lacrimile. Duse încet mâna la fruntea fierbinte, încercând să recapituleze cele petrecute. Îi veni întâi în minte scena când Șerban plecase trântind ușa, fără a mai întoarce capul. Ea rămăsese împietrită pe divan.

Se certaseră. Își spuseseră vorbe grele, vorbe ce rup zăgazuri sfărâmând tot. La această amintire un val fierbinte îi năvăli sub pleoapele care se sbătură, strivind o lacrimă săracă ce rămase spânzurată de gene.

Încercă să se miște, să se ridice. O povară imensă o apăsa. Trupul înțepenit parcă îi era străpuns de mii de săgeți subțiri. Tăcănitul ceasului îi aduse aminte de timp. Era 6. Stătuse așa vasăzică de azi dimineață dela 9. Voi să-și elibereze trupul de strânsoarea hainelor, a centurii. Parcă era vârâtă într'o crustă de ciment. Se dezbrăcă cu gesturi de convalescent. Își asvârli lucrurile pe geamantanul din mijlocul camerii, apoi scoase din dulap o pijama și o îmbrăcă. Își spălă fața cu apă rece, apăsând îndelung palmele pe ochi ca și cum ar fi vrut să se convingă că sunt acolo la locul lor, pe frunte, pe obrajii care ardeau ca jarul. Făcu apoi patul ca pentru noapte și se strecură degrabă sub pled. Patul i se părea imens ca un câmp. Se pitulă într'un colț, căutând să ocupe cât mai puțin loc. In tăcerea totală care umplea odaia, ceasul singur avea viață. I se părea că murise toată lumea și ea rămasă singură, teribil de singură. Nu știa precis nici de ea dacă mai trăește.

De afară nu venea nici un sgomot, deși era încă ziuă. Totul, totul încremenise ca într'o așteptare supremă.

In fine își aduse aminte că era ziua întâia de Paște... Deaceea era atâta liniște!

Incepuse să se învălue toate în umbră. Storurile fuseseră toată ziua trase. Nu vroia să aprindă lumina. Lumina o înspăimânta, parcă s'ar fi proectat și în suflet și ar fi neliniștit-o, ar fi durut-o. Dimpotrivă căuta cel mai întunecos și tainic colț, să nu se mai regăsească nici pe sine.

O sfârșeală îi venea din stomac și totuși nu se gândi să ia ceva deși nu mâncase nimic de eri.

Cearceafurile albe o învăluiau liniștitor. Își simți trupul mai ușurat. Cum sta așa, o întâmplare îi veni în minte. Nu-și da seama cum de i se năzărise în amintire. Dar dacă firul amintirilor începea să se depene, însemna că viața în ea își relua cursul normal.

Astă toamnă... erau la Bibliotecă amândoi, la două pupitre alăturate. Ridicându-și la un moment dat privirea de pe cartea în lectura căreia era cufundată, îl văzuse pe Șerban în cadrul ușei ce da spre fișier, stând de vorbă cu o fată. Ea rămăsese cu privirile aninate de ei. Vorbeau cu foarte multă însuflețire. Fiind prea departe nu putea ști despre ce vorbeau. Domnișoara avea buzele izbitor de roșii, iar buclele părului violent de negru, aâtârnau dezordonate pe ceafă. Ținea capul puțin aplecat pe spate, ca și cum l-ar fi sfidat. Era o poză numai. Buzele acelea roșii, provocătoare, nu-i plăcuseră Anei. Când se sculase Șerban de lângă ea? Nici nu băgase de seamă. In acea clipă, influențat parcă de puterea privirei ei Șerban se înclinase în fața domnișoarei, fără să întindă mâna și revenise, luându-și locul alăturea de ea, unde îl aștepta cartea lăsată deschisă, notițele împrăștiate și creionul asvârlit aproape să cadă de pe pupitru. Ana se prefăcuse că n'a văzut nimic și se aplecase grăbită deasupra cărții ei. Nu mai găsea rândurile unde întrerupsese. Simțise privirea lui fixată o clipă, în treacăt, pe ea.

In sala imensă era o tăcere de catedrală, în clipa când se citesc tainele. Deaceea decâteori venea la Bibliotecă și intra în sala răcoroasă de lectură, avea o senzație de liniștire aproape cucernică. Acolo era altă viață. De cealaltă se lepăda de îndată ce trecea pragul. La pupitre studenții și studentele păreau că sunt în reculegere. Nu se auzea din când în când, decât fâșiitul paginei întoarse. Venea totdeauna cu o deosebită plăcere la Bibliotecă.

Ana nu mai putu continua lectura. Nu mai era atentă. Prin ferestrele largi pătrundea o lumină cenușie, desprinsă parcă din poezia deprimantă a lui Bacovia. Copacii desfrunziți, cu ramurile încâlcite ca părul Eumenidelor se frământau sub bătaia vântului...

O trezi din visare clopoțelul. Tresări. Ana își adună repede notițele. Afară ploua mărunt, atât de mărunt încât părea că-i învălue o pulbere lichidă. Mergeau alături tăcuți, ea așteptând ca să înceapă el vorba. Il privi cu coada ochiului. Șerban părea absent dela tot ce-l înconjura. Era izolat în sine însuși, nu era cu ea.

Din văzduh străbătu deodată țipătul răgușit al unei ciori, ce sta sgribulită, legănându-se pe o creangă de care se agățase strâns cu ghiarele. Ii privea cu răutate și pliscul încovoiat și ascuțit îi dădea înfățișarea unei vrăjitoare. Cronc-cănitu-i prelung și repetat parcă era un blestem asvârlit asupra lor. Apoi pasărea neagră își luase sborul rotind peste ei aripa-i neagră. Un fior o străbătu pe Ana. Șerban era tot atât de absent.

De ce își aducea aminte acum de toate acestea?

La câteva zile după întâmplarea dela Bibliotecă văzuse la Șerban în mână o carte cu o semnătură pe care nu o putuse descrifra. Nu i-o ceruse fiindcă simțea că nu i-ar fi dat-o. Să fi fost tot în legătură cu domnișoara aceia cu buzele vopsite tare? De atunci el se schimbase. Ana nu putea altceva decât să constate, cu sufletul cuprins de o uscăciune, ca pârâele în timpul verilor secetoase.

Soneria sbârnâi violent, stridentă prelung. Vârî capul sub pernă și își astupă urechile ca să nu o mai audă. Inima îi bătea teribil. Cine putea să o caute azi, în ziua întâia de Paște? Dacă era cumva.... Să se prefacă adormită. Își opri respirația încercând să-și potolească bătăile inimii. Dar nu, nu putea să fie el. Intre ei se luaseră hotărîri definitive. Și apoi el nu suna așa. Poate era Mara, prietena și vecina ei de cameră. Numai ea putea fi așa de insistentă. Se simți atât de lasă încât nu se hotărî să iasă din ascunzătoarea de perne. Ii era groază să vadă pe cineva, oricine. Mara era ca un judecător de instrucție, i-ar fi pus tot felul de întrebări. Nu ar fi vrut să o vadă nici așa cu fața strâmbată de plâns, astăzi, în ziua de Paște, ziua împăcării pentru toți creștinii.

Nu se mai auzi nimic. Ana scoase capul de sub perne și ascultă privind atentă spre ușă. Nu se mai simțea nimic. Apoi, încet, încet, cedă oboselii covârșitoare și căzu într'un somn adânc.

Când se deșteptă începea o altă zi. Se uită la ceas, dar stătuse. Luă repede o hotărîre. Se dădu jos din pat, ridică storul și deschise fereastra. Se anunța o zi însorită, fără pic de nor. Respiră adânc aerul proaspăt. Se îmbrăcă în grabă. Va pleca undeva, oriunde, numai să fie între oameni necunoscuți. Mai purta încă urmele suferinței pe obraz și ochii îi erau micșorați. Puse ochelarii fumurii, ca să nu fie recunoscută dacă întâmplător ar întâlni pe cineva. Își luă numai o valiză mică și ieși binișor, închizând ușa cu grijă să nu facă nici cel mai mic zgomot, pășind ca vinovății, privind în toate părțile cu precauție. Dealtfel era foarte devreme și nu ieșise încă nimeni din casă.

In gară se interesă ce tren pleacă mai înainte. Își luă un bilet pentru direcția Constanța. Se bucură. Se va duce în acel sat de pe marginea mării și va rămâne acolo câteva zile singură de tot, ca să-și vindece puțin sufletul, lângă marea cu valurile în continuă frământare și de care se legase cu prietenie ca de o ființă.

Luă un ceai în restaurantul gării, apoi se duse repede în vagon, se instală într'un colț așteptând nerăbdătoare plecarea. Cum ieși afară din oraș se simți mai eliberată. Câmpul era de un verde tânăr, pomii în floare. Era doar primăvară și toată natura prindea viață. Inima ei însă rămânea tot strânsă pe durerea ce încerca se și frumusețea privelиștei nu vibra dincolo de retină.

Așa dar astfel trebuia să se sfârșească marea lor dragoste. Pentru ea fusese o mare iubire. Oare Șerban mințise când îi spusese atâtea lucruri frumoase, din care viitorul se desprindea cu atâtea promisiuni de fericire? Poate nu mințea atunci. De sigur că nu mințise. Dar atunci...? Un gând i se lămuri. Când îl întâlnise pe Șerban sufletul îi era plin de dorul dragostei. Toată ființa ei radia sub imboldul acestei aspirațiuni firești și el se lăsase învăluit de sentimente pentru cari el poate nu era făcut. Avea o fire egoistă, de care ea nu-și dăduse seama, era una din acele făpturi care primesc numai, fără a da nimic și era stăpânit de un orgoliu masculin de care nu putea fi făcut răspunzător.

Toate aceste gânduri cari voiau să-l justifice nu izbuteau însă să-i aducă o alinare. Căută să gonească din minte orice gând, voia numai să privească. Trenul gonea străbătând câmpiile.

Ana trase la aceeași gazdă, fără a se gândi să caute altă casă. I se dădu aceeași cameră. Se simțea puțin obosită de drum, înfrigurată. Își roti privirile ca și cum s'ar fi așteptat să se desprindă o umbră. Dar pereții albi, proaspăt văruiți, parcă o priveau batjocoritor în neclintirea lor albă. Ce mai căuta acolo, în camera aceea în care locuiseră împreună, chiar în vară, ascunzându-se de lume? Ii păru deodată stupidă, fără sens, hotărîrea ei de a veni acolo. Acum însă ce mai putea face? Trebuia să rămână, deși îi venea să o ia la fugă, nici ea n'ar fi știut unde. Se uită la femeia care deretecă puțin prin odae. Dacă ar fi plecat desigur că ar fi crezut-o dementă. Incepu să-și desfacă încet valiza, ca să facă ceva. După ce aprinse focul în soba mare de fier, ruginită, cu cuptorul înalt și un strat de nisip deasupra, femeia o lăsă singură. Lemnele ardeau sgomotos, amplificând ecoul în cuptorul vast. Era plăcută rumoarea aceia a focului. Prin cele două găurele ale ușii flăcările jucăușe parcă îi făceau semne vesele.

Se întinse așa, îmbrăcată ca de pe drum, pe patul țărănesc, rigid, cu salteaua tare și pernele cu lâna gloduri. In cameră începuse a se simți o căldură grăbită, dulce, turnându-i în trup un filtru aromitor căruia nu-i putea rezista. In liniștea aceia înstrăinată simțea cum toți mușchii se relaxează... sufletul și gândurile se potoleau, ocrotite de singurătatea învăluitoare ce domnea în juru-i. Nu se împotrivi. Tinerețea ei biruia.

Se trezi fiindcă începuse să se mai răcească în camera în care probabil nu se făcuse foc toată iarna. Se simțea însă liniștită, ciudat de liniștită. Era uimită numai de calmul ce pusese stăpânire pe ea. Privi cu totală înstrăinare patul gol din față, unde dormise Șerban astăvară. Ce însemna aceasta? Parcă nu mai era ea. Intre paturi aceiași masă de lemn ordinar, acoperită cu pânză în alesături. Pe polița de jos zări coperțile decolorate ale unei cărți aceiași, o găsiseră acolo și se distraseră citind. Se uită din nou peste titlu. „Istoria prea frumosului Arghir și a prea frumoasei Elena, cea măiastră și cu părul de aur"... Răsfoi, zâmbind cu amărăciune. Cât au râs astăvară citind groteștile versuri cu care începe povestea „Prea frumosului Arghir" și a prea frumoasei lui: „Te visai mișcând din buză. O! prea drăgălașă muză!...." Asvârli la loc cărțulia. Își aduse aminte că era la doi pași de mare și că venise acolo să caute alinare inimei ei sbuciumate. Imbrăcă pardesiul, își legă părul cu fularul și porni. Era o zi însorită de sfârșit de Aprilie. Se stârnise însă vântul. Plouase în ajun, așa că nu se ridica praful. și într'o misterioasă aderență cu pământul. Era calmă totuși. Anei i se păru suspectă această liniște care punea tot mai mare stăpânire pe ea. Ce se întâmpla cu ea?

Ulița mare a satului era pustie; apucă pe una îngustă care ducea spre țărm, luptându-se cu vântul care se întețea, voind cu orice preț să-i smulgă basmaua de pe cap, să-i desfacă pardesiul. Piciorul se înfunda acum în nisip îngreuindu-i mersul. Nu-i păsa. Simțea în nări pătrunzându-i mireasma aceia sărată, amară a mării pe care o respiră cu toată puterea. Valurile se rostogoleau vijelioase, înverșunate umplând văzduhul cu mugetele lor. Nisipul începuse a fi umed, algele despletite făceau un covor de un verde ce se apropia de negru. Ana lăsă privirile să-i rătăcească peste toată imensitatea aceia ce se clătina fără de osteneală. Soarele începea să coboare și ea sta tot acolo pironită, cu mintea golită de gând și inertă la tot spectacolul acela de o măreție sălbatecă, pe care îl dorise și înaintea căruia sta acum fără nici o emoție. Dar deodată avu impresia că și cerul se clatină iar pământul e nestabil sub picioarele ei. Cerul și marea se amestecau turbure... tot mai turbure până se făcu negru... urechile îi vâjâiau ca atunci când asculți într'un ghioc. O grozavă slăbiciune punea stăpânire pe ea și mirosul acela al mării acum îi producea greață. Făcu o sforțare ca să se poată ține pe picioare, să-și birue slăbiciunea. Tot sângele îi fugise din obraz și fruntea i se broboană de o transpirație rece. O cuprinse spaima. Avu însă puterea să pornească înapoi spre casă. Acum alerga ca o nebună. Doamne! era cu putință? Tremura din tot corpul când ajunse. Rugă pe gazdă să-i aducă lemne multe și să-i facă focul să se încălzească și se culcă foarte devreme, nădăjduind că oboseala drumului, a preumblării pe malul mării și a emoției puternice ce încercase, să o învingă și să adoarmă; să adoarmă și să nu mai știe de nimic.

Dar somnul nu venea, deși se lăsase deabinelea seară.

Coborî din pat pentru a mai umple soba cu lemne. Nu se putea încălzi. Incă tremura. Pe pereți se jucau acum umbrele, iar prin fereastra zăbrelită pătrundea lumina lunară. Era o noapte ireală, halucinant de frumoasă și vântul se potolise. Liniștea nopții era străbătută din când în când de țipătul prelung, plângător ca de copil al păsărilor marine de noapte.

Ana se plimba acum prin cameră dela un capăt la altul. Luă un măr să-și potolească mai mult setea. Se așeză pe marginea patului, rămânând dreaptă, cu ochii mari deschiși, cu aceiași întrebare: „Ce va face?" Ce putea face în situația în care se găsea decât să apeleze la serviciile unui medic. Nu întrezărea alt mijloc de scăpare. Mâine va pleca înapoi la București, aici nu mai avea de ce să rămână. Hotărîrea era luată.

Se afla de câteva zile în București. Nu-și pusese încă planul în aplicare fiindcă nu avea bani. Acasă scrisese părinților

INTRE VREMURI

Nuvelă de N. DUNĂREANU

Il vedeam în fiecare dimineață, trecând prin fața casei mele foarte grăbit, călcând apăsat cu capul în jos cu mâinile în buzunarele pantalonilor și privirea preocupată de gânduri adânci.

Când mă vedea întorcea capul spre mine, ducea patru degete la frunte și mă saluta cu un aer prietenos.

— Bună dimineața, dle profesor.

Atunci puteam să-i văd chipul. O față roșie, aprinsă și ochi mici, fără culoare, dar sângeroși.

Imbrăcămintea îi era proastă și peticită, pantalonii de ață cenușie, de acei cari vindeau evreii pe tarabă la tolcioc, cu genunchii eșiți, cârpiți în spate și așa scurți, încât între ițmineii din picioare, de stofă verzue, și genunchi nu mai rămâneau decât trei laturi de palmă.

Totuși necunoscutul meu avea o căutătură mândră și între starea lui de nevoiaș și privirea-i, dacă aș putea spune, aproape obraznică, era un contrast care te izbea.

Nu-l cunoșteam, dar faptul că în fiecare zi trecea aproape cu o regularitate de ceasornic, prin fața casei, mă făcuse să-mi pun întrebarea: Ce e cu omul acesta, cu ce se ocupă?

Nu seamănă nici a zidar, nici a lucrător de pământ și nici a servitor.

Aceasta se petrecea în primăvara anului 1938.

O zi blajină, dulce. văzduhul mirosea a seva primăverilor, izbucnită din belșugul ploilor prevestind un an plin de roadă.

Cerul era adânc și de un albastru deschis. Nouraș albi, ca puful, călătoreau singuratecí spre mărginile boltii. Printre frunze săgetau lumini de aur. Mugurii sbucniau în floare văzând cu ochii, iar livada din preajma casei părea un cearceaf uriaș, întins de mâna nevăzută, a lui Dumnezeu.

Peste tot plutea voia bună și dorul de viață.

Și numai mîe, în dimineața aceia slăvită parcă îmi lipsea ceva.

Mă plimbam gânditor pe aleele livezii, respirând cu sete boarea primăverii, priveam cu nesațiu puful catifelat al petalelor, verdele mat al frunzelor, și fără să vreau, recitam la întâmplare, o poesie tradusă de St. O. Iosif:

Pe-o dimineață strălucită
Tu nu vrute să spovedesc, suspină,
Eu însă rătăcesc, ursuz...

Intrai în camera mea, hotărît să citesc.. Zadarnic. Coborîi în grajd să-mi văd căișorii nici o schimbare. Venii din nou în livadă..

Oprindu-mă sub crăcile unuí măr mai bătrân, zării un nour negru înaintea mea. Un zumzet greoi, năpraznic, venea adus de vânt dinspre răsărit. Din geana norului tucîurîu răsăriră stoluri de gândaci negri, urâți, plini de mîros greu. carî se repeziră pe florí, frunze, în cete nesfârșite

Am început a striga la servitorí, aí ocarî, dar ce putură face ei în fața acestei pacoste?

— Chemați oameni copíi din mahala, strigai eu, altfel în câteva ceasurí s'a dus draculuí toată livada.

In vremea aceea, prin fața casei trecea grăbit vecinul meu. Păsea grav, ducând subsuoară un sul de hârtii, iar în urma luí. ca un puișor abia ieșit din găoace. un copilaș sfrijit și somnoros, cu picioarele goale și sărînd în copcí, cu o șapcă bîrjărească, mare cât o baniță pe cap, ducea într'o mână o tinichea soioasă, iar în cealaltă o pensulă cenușie și murdară.

— Hei, prietene, strigai eu, te rog vino și-mí ajută să sting livada... Te-oí plăti bine..

— Nu pot, n'am vreme, sunt ocupat și-și văzu de cale arătându-mí sulul de hârtíí.

Cu mare greutate am strâns o ceată de copíí de prín împrejurímí și până la prânz abia am izbutít să strâng jumătate din lighioanele carí parcă îzvorau.

*

Trecuse o lună... Era prín Mai... Câteva privighetorí din valea Dicescu. de cum cădea amurgul prindeau să-și dreagă glasul.

Altele, dela niște vií, în drumul Costiugenilor, începeau să răspundă timíd...

Pentru ca neîntârziat. din tufișuri îndepărtate și nebănuite, să răsară câteva trílurí, la început guturale, apoí din ce în ce mai cristaline, dulcí, pline de vrajă și scânteí dumnezeești la sfârșit.

Ca de obicei, în serile acelea stam pe o bancă, sub crengile unui vișín bătrân și ascultam. Orașul cu sbucíumul luí nu mă atrăgea. Așa și'n seara aceea de sfârșit de Mai.

Când, deodată, vizitíul meu Petru, un moldovean transnistrian, îmí aduse o învitație dela líceul Militar.

N'aveam încotro..

— Inhamă. Petre, până atunci mă duc să mă bărbieresc la vecínul nostru Leonía..

Mica încăpere a bărbieríeí nu era turburată decât de târâítul unuí scatíu, care sărînd pe betișoarele luí, prindea cu cíocul o semíncíoară, o scăpa, apoí încerca un vers somnoros, la fel de trist ca și încăperea.

Un scaun, cu speteaza slînoasă, o oglindă pătată de muște, două portrete dintre care unul înfățișa o fată ieșínd dín baie, altul — un bărbat care vrând să se bărbierească singur, scapă briciul și se taie, o lavíță, un dulăpaș, cu sticle goale de colonie, era toată mobila bietului Leonia.

Bărbierul scoase un șervețel curat, trase briciul pe curea și prinse a mă săpuni, când deodată ușa se deschise și în cuprinsul eí răsări o figură — aceeași figură pe care o vedeam în fiecare dimineață prin fața casei mele.

Dar acum era un alt om. Bărbierit, cu o șapcă nouă, cămașă verzue, încheiată la o parte, pantaloni roșiateci și pantofi noi, nouți în picioare.

Prin oglinda gălbue îí cuprinsei toate mișcările.

— Cu bună sara... cu bună sara... Leonía.. vorbí el. rog să mă ierți... da să mă ierți că astăzi dimineață nu ți-am plătit... iată acu-15 leí... da? tuns și bărbierit.. dar face mai mult... 20 de leí... de ce ne-am opune pentru cinci leí? Slavă luí Dumnezeu, astăzi mi-a mers bine... foarte bine, vorbi venitul și-și duse mâna prin mustăți.

Tuși, se uită lung în oglindă și făcând doi pași îngăimă...

— S'avem iertare, d-le profesor, s'avem iertare că nu v'am recunoscut... cu buna sara și vă rog să mă iertați. Venitul scoase din buzunar un pumn de leí și începu a-i număra.

—Vasă-zică ți-a mers bine astăzi Grigore Dimitrici, vorbi bărbierul, luând banii și punându-i pe dulăpaș.

— Slavă domnului, n'avem a ne plânge. 20 de morți.

— Cum, 20 de morți a-ți îngropat? întrebă speriat bărbierul.

— 20... tocmai 20... ce să le faci... Voia Celui de sus. Așa le-a fost scris... Moartea nu întreabă...

Venitul clătină din cap și-și trase răsuflarea, continuând:

— Dar ăsta din urmă jur c'a murit cu zile... așa om zdravăn... cinci inși abia l-am coborât în groapă... Ei, câte nu fac și doftorii ăștia!..

— Și cine era acela? întrebai eu.

— Un doftor veterinar... Usinescu. A murit la spital, în brațele neveste-sei, ca un pui de găină... în câteva minute.

— Dar pe studentul acela, care s'a aruncat înaintea trenului, tot astăzi l-ați îngropat? întrebă Leonia.

Venitul stătu o clipă pe gânduri.

— Astăzi, astăzi, răspunse el după puțin. Dar ce să vă spun.. nu s'a ales nimíc din el.. nicí capul.. nicí mâínile.. ía o grămadă de carne.

Se făcu o pauză... Leonia rămase cu briciul în mână.

Scatiașul scoase un țârâit trist.

Venitul adăogă:

— Și pentru ce s'o facă el asta? Pentru o femee?... Iubire! Parcă nu mai găsea femei pe lume?

Băiat cu carte... student la București.. părinții oameni cu avere.. așa i-a fost scris... adăugă el după puțin.

— Și ți-a venit și numirea, Grigore Dimitrici? întrebă bărbierul pe venit, pe când acesta se pregătea să plece.

— Mi-a venit... cum de nu... mi-a venit... vorbi el bucuros. Iată, o am aici... s'o vadă și d. profesor... Și scotând dintr'un portofel soios, o hârtie, mi-o întinse... Incepui să citesc.

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI CHIȘINĂU

No. 147, 28 Mai 1938.

Domnule,

Vă facem cunoscut că noi, Primarul Municipiului, vă numim în funcția de șef al groparilor cimitirului ortodox.

Vă veți prezenta d-lui Administrator al Cimitirului spre a vă lua postul în primire.

Șeful Serviciului, p. Primar,
BĂRLIBA

— Felicitările mele, vorbi Leonia.

— Felicitări, ca felicitări, răspunse șeful groparilor, dar și trei ani de opoziție nu-i lucru ușor. A fi politician astăzi, trebue răbdare... și disciplină... M'a chemat șeful și mi-a spus: „Grigore Dimitrici, știm cât ai muncit pentru partid; primește deocamdată slujba asta și te avem noi în vedere".

Vă rog nu vă fie cu supărare că v'am obijduit cu prezența mea, vorbi el vârând portofelul în buzunar. Și cu bună sara....

Leonia prinse a mă săpuni și pe celălalt obraz. Pe când trăgea din nou briciul pe curea, s'apropie de urechea mea:

— Ii trebuia lui politică? Gospodar în Sf. Vineri, 10 hectare de pământ, vie, toate le-a pierdut numai cu beții, botezuri și cununii. Ii intrase în cap că-i mare politician... Și pentru ce? Ca s'ajungă șeful cioclilor?

Eu ce era să mai răspund?

*

In stradă m'așteptă Petre. Calul bătea nervos din picioare. Când să trec de barieră, zarva mare. La un han, căruțe și boi înjugați își așteptau liniștiț stăpânii.

Ia fața hanului, la o masă, un grup de țărani și'n mijlocul lor Grigore Dimitrici Cârlig, cu o sticlă de un litru în mână umplea paharele.

Trăsura înainta încet, drumul fiind prins. Șeful groparílor când mă văzu, se repezi spre mine.

— D-le șef, d-le profesor... Șefule, numai un pahar...

Dece-mi spunea el șef, nu înțelegeam.

Tot drumul, în fundul trăsurii, gânduri amare îmi trecură prin minte.

*

Acum e primăvară... Atâtea luni s'au scurs de când mi-am părăsit colțișorul meu drag... Mi se pare o vecinície...

Și ceasurile trec grele, chinuitor de triste în pribegie.

Afară soarele aduce valuri de lumină în geamurile camerei mele de refugiu... Liliecii au înflorit...

Gândul îmi sboară departe, departe... S'apropie Paștele și eu sunt singur, singur...

Anul trecut, acolo, la via mea, veneau prietenii din Odobasca, Visternicieni. Tăbăcărie, toți moldoveni, ca să-mi zică „Hristos-a-Inviat". Acuma, ce-or fi făcând? Ce-o fi făcând și Grigore Dimitrici Cârlig, șeful groparilor pe care politicianíi îl făcuseră din om ne-om?

cerându-le iertare că nu a venit să-i vadă de sărbători pentrucă vrea să-și dea din vară ultimul examen. Nu le ceruse bani, deși nu renunțase la planul ei.

Slăbise în câteva zile și o tristețe amară i se accentuase în jurul gurii, iar ochii negri erau umbriți de griji. Umbla așa, fără nici o țintă pe străzile orașului care își reluase ritmul obisnuit după sărbători, când se auzi strigată pe nume, ca acasă. Era Angela, verișoara ei, pe care nu o mai văzuse de multă vreme.

— Ancuțo! ce-i cu tine? De ce n'ai mai venit pe la noi? Dar ce ai, ești bolnavă?

Ana îngălmă ceva, iar Angela o năpădea cu întrebările. Explică, cerând scuze, că a avut de învățat și stă nopțile târziu să citească, e puțin surmenată. De aceia a slăbit.

Se despărțiră cu făgăduiala că se vor vedea curând. Apoi Ana se depărtă în grabă, cu teama de a nu fi iar chemată. Deodată îi fulgeră prin minte însă un gând: Angela e salvarea. Era bogată. Se va împrumuta la ea. Ce noroc să se întâlnească.

A doua zi chiar spre seară, sună la ușa Angelei care îi deschisese singură, primindu-o cu exploziî de bucurie, îmbrățișând-o cu dragoste; Ana primea toate aceste dovezi de apropiere caldă cu un sentiment ciudat. Așa de mult nu i se mai întâmplase să simtă apropierea unei ființe. Fusese hărțuită de atâtea suferințe în ultimul timp, gonită de proprietăreasă spaime încât îi era teamă să nu izbucnească în lăcrămi. Ca să aibă o contenență urcă repede pe scări în sus, urmată de vorba gălăgioasă a Angelei: — Bravo! bine că te-ai hotărât să vii!..

Ajunsă în capul scării, simți două brațe mici dulci, încolăcindu-se pe după gât, un obrăjor lipindu-se de obraz.

— Mămico!

Se zăpăci complect. Angela izbucni într'un râs zgomotos:—„Nu e mămica, fetițo, are să vie acuma și ea". Apoi adresându-se Anei, explică: —„Așteptam pe cumnata mea, mama fetiței. A lăsat-o la mine să se joace cu Felicica. De când e singură biata Roro, fetița e mai mult pe la mine. Știi semeni cu ea, și de aceia te-a confundat fetița.

Angela sună femeia să pună de ceai. —„Ah ma chère! am în sfârșit o servitoare bună; pricepută, nu fură, e curată. E o calamitate cu servitoarele astea. Ne băgăm noi la stăpân, nu ele".

Apoi începu să facă un amplu istoric al plictiselilor ei domestice. Anei îi făcea totuși bine această vorbărie și chiar o încuraja, monosilabic arătându-se foarte interesată. O distra dela gândurile ei și nu era obligată să spună despre ea ce a mai făcut, adică nu era obligată să spună minciuni. Se așezase pe canapea lângă fetiță, care, foarte tristă că nu-i venise mama lăsase buza'n jos și tot privea părul păpușei. Ana nu își putea deslipi privirile de ea. Simțea încă brațele mici, calde în jurul gâtului. Angela continua să vorbească. Apoi îi propuse: —„Ascultă, nu vrei să dormi la mine? Poate eșim împreună diseară".

Ana tresări aducându-și aminte pentru ce venise. —„Nu, nu pot, aștept o colegă să treacă pe la mine să-mi lase un curs. Altădată".

Incepuse să o frământe gândul cum să înceapă prin a-i cere bani, banii carе să o scape de rușine. Dar se trezi întrebând:

— „Fetița ta unde este? N'am văzut-o de atâta vreme".

— Doarme, spuse Angela scăzând deodată tonul. E obositâ. S'a plimbat și a alergat cam mult astăzi. Domnișoara! Intră dacă vrei și uită-te la ea. Dar nu o trezi.

Ana intră încetișor în dormitorul fetiței, care dormea în pătucul cu plasă. Obrajii îi erau îmbujorați, respirația liniștită brațele micuțe întinse. Sprâncenele arcuite frumos încadrau pleoapele care se palpitau ușor ca două aripioare de fluture, primii fluturi dela începutul primăverii. Era un copil adorabil. Felicica.

Ana eși brusc din dormitorul fetiței, cu o hotărîre nouă, eroică. Nu mai ceru Angelei bani, și-i promise că va veni de-acum mai des pe la ea. Simțea în Angela, nu numai o rudă dar și o prietenă adevărată, pe care să se bizue, care să o ajute la nevoie.

Un poet bucovinean: DIMITRIE PETRINO

S'au împlinit, la 29 Aprilie, 65 de ani dela moartea poetului Dimitrie Petrino, **dispărut în plină tinereţe.**

Odraslă a baronului Petraki Petrino, **vişătorul se născuse în satul Rujniţa, din Basarabia. Maică-sa,** Eufrosina, **era fiica lui Eudoxie Hurmuzachi, prestigiosul boier bucovinean.**

Cu toate că făcea parte dintr'o familie atât de nobilă, Dimitrie Petrino n'avea nimic din rigiditatea unui baron.

„Junele Petrino (ne spune G. Sion, în a sa „Suvenire despre poetul D. Petrino") **era brun de culoare, avea trăsături regulate, ochi negri scânteietori, surâsul graţios, înfăţişarea expansivă, figură nobilă şi drăgălaşă, talie nu prea înaltă, dar corp robust, vioiciune neastâmpărată. Dupăce prinse gust de literatura română, entuziasmat totdeauna de unchii săi Hurmuzăcheşti, dupăce-şi adună mai toate operele autorilor români, se puse a le studia cu pasiune; iar când memoriza şi recita bucăţi din Alexandrescu, Alecsandri, Bolintineanu, Mureşianu şi alţii, în entuziasmul său se transfigura şi avea toată stofa unui actor perfect. Încetul cu încetul şi pe furiş, el se iniţiă cu mecanismul versificaţiunii, aşa că într'o dimineaţă intrând în salonul unde maică-sa nutria şi îngrijea un stol de păsărele exotice pentru care avea predilecţiune, după ce îi sărută mâna, îi zise: „Mamă, află că şi eu sunt poet, astă-noapte am făcut versuri şi am să mai fac".**

După ce duce o viaţă furmentată, plină de plăceri factice şi care-i răpeşte mult din sănătate, după ce vizitează, Italia, Franţa, Germania şi alte ţări — izbutind să prăpădească o bună parte a imensei averi părinteşti, — Dimitrie Petrino se înapoiază în ţară, la părinţi.

Sosind dela Viena vestea recunoaşterii din partea Împăratului a lui Petre Petrino şi a urmaşilor săi ca baroni ai imperiului, poetul nu se arată deloc încântat. El se simte baron al Poeziei — şi asta îi e de ajuns.

„Ce fel (zicea ei) să alergăm după baronie când am ajuns la sărăcie! Să vărsăm 10—20.000 de fiorini pentru o diplomă cu litere aurite, când o asemenea sumă ne poate ţine viaţa un an sau doi! Nu voi veni în casa voastră ca să aud pe servitori spunându-mi: „Domnule baron" pe când nu am avere cu care să port baronatul cu onoare. Prefer a părăsi patria mea şi a-mi petrece restul vieţii în ţara românească cu mândrul titlu de român curat, liber şi democrat decât acela dat de împăratul din Beci (Viena)".

După această profesiune de credinţă, Dimitrie Petrino trece graniţa şi se stabileşte la Iaşi. Acolo, ţine, la 1875, cu prilejul festivităţilor pentru centenarul decapitării lui Grigore Ghica Vodă, Domnul care protestase împotriva răpirii Bucovinei, un discurs plin de avânt care îl ridică în stima şi dragostea tuturor moldovenilor.

Hotărît să schimbe felul de trai de până atunci, poetul este numit director al Bibliotecii Statului şi, mai târziu, titular al catedrei de literatura română dela Universitatea din Iaşi.

Totul era, însă, numai un intermezzo în viaţa zbuciumată, descumpănită, fără axă, a lui Petrino. Poetul nu se împacă mult timp cu traiul sedentar, viaţa burgheză, cu tipicurile ei.

Reîncepe chefurile, viaţa de noapte, devergondările...

Efectele acestei tipice existenţe de romantic nu se lasă prea mult aşteptate. Ajuns sărac, poetul se stinge într'o tristă odaie de spital, în ziua de 29 Aprilie 1878, la vârsta de 32 de ani.

In urma dricului umil, care ducea bietul trup al lui Petrino spre ultimul său cămin dela Valea Plângerii (unde i se obţinuse un loc „fără plată de taxă"), veneau, printre alţii C. A. Rosetti, Mihail Kogălniceanu, V. A. Ureche şi Vasile Pop, **„care în adevăr** — mărturiseşte G. Sion **—plângea ca un copil".**

Dimitrie Petrino este autorul următoarelor volume: „Flori de mormânt", poezii (1869); „Puţine cuvinte despre corumperea limbii române în Bucovina" (1868); „Lumini şi umbre", poezii (1870); „Raul", poemă, (1875) dedicată lui Vasile Alecsandri; „Discursul rostit la inaugurarea bustului lui Gr. Ghica; „La gura sobei", elegie asupra mizeriilor omeneşti".

T. Radu

NOTE

Duminică

— 16 Mai a. c. ora 10 dim. va avea loc în sala cinematografului „Central" din Galaţi o şezătoare literară, sub auspiciile secţiei locale a Fundaţiei Culturale Regale.

După cuvântarea preotului *Teodor Iordache*, organizatorul şezătorii, vor ceti din operele lor următorii scriitori: *Ion Minulescu, George Gregorian, Al. Al. Philippide, George A. Petre, Teodor Al. Munteanu, George Acsinteanu, George Tăslăoanu, Teodor Scarlat, B Jordan* şi *Virgil Carianopol.*

In după amiaza aceleeaşi zile şi cu concursul aceloraşi scriitori, se va ţine o şezătoare literară şi la Brăila.

De sub teascurile

— *editurii „Dacia Traiană" va ieşi în curând ediţia II-a a volumului de versuri „Cleştar" datorit poetului Cicerone Theodorescu şi tipărit întâia oară de* Fundaţiile Regale *în 1936.*

E viu în memoria noastră succesul de presă şi public pe care această carte de adevărată poezie l-a obţinut atunci şi nu ne îndoim că noua ediţie va constitui o plăcută surpriză.

Una din justele caracterizări făcute poeziei d-lui Cicerone Theodorescu este cea a d-lui Ovidiu Papadima:

„D. Cicerone Theodorescu e dintre acei puţini în scrisul cărora tumultul interior se îndreaptă firesc către o cristalizare la rece. Poezia sa e permanent cerebrală şi această obicinuită şi severă filtrare prin intelect o împinge să se organizeze structural în simboluri, iar ca expresie îi dă acea lumină rece a cristalului. Confirmându-şi deplin luciditatea, poetul şi-a intuit însuşi accentul fundamental, definindu-şi-l prin chiar titlul volumului.

E într'adevăr lumină multă, senină în această carte.

E măsură, proporţie, ton reţinut. (*Ovidiu Papadima:* „Creatorii şi lumea lor", *pag. 322*).

După romanul

— de războiu *„Crucea de fier"*, d. căpitan aviator C. Coravu a dăruit de curând vitrinelor volumul *„Foc pe vatra aşteptărilor"*, apărut în editura *„Ofar"*.

Cartea cuprinde între coperţi douăzeci şi unul de fragmente vii, în care autorul caută să creioneze momente caracteristice din viaţa de jertfă şi tensiune eroică a sburătorilor noştri. Frontul răsăritean prilejueşte într'adevăr un teren fructuos de inspiraţie pentru scriitorii noştri cari cunosc botezul focului şi momentele de trăire unică în cadrul unui eroism pur.

Cu toate că genul nou al prozei pe care o creiază d. C. *Coravu* are într'însul ceva stenografic, paginile din *„Foc pe vatra aşteptărilor"* aduc deseori certitudinea unei cristalizări literare remarcabile. Notaţii într'un stil vioiu prin rapiditate, instantanee impresionante de viaţă şi sbucium — schiţele acestea reuşesc să redea, printre pagini, toată febra frontului, toate emoţiile directe ale unor sclipiri de dăruire şi renunţare — pentru a încununa în cele din urmă, permanenta memorie a eroilor aviatori.

Remarcăm din cuprinsul cărţii fragmentul *„Emigrează păsările"*, câteva pagini în care figura şi jertfa aureolată a lui *Ion Istrăteanu* sunt cinstite aşa cum se cuvine, în şiragul unor cuvinte înaripate şi calde; apoi schiţa *„Nou în escadrilă"* care aduce atmosfera unei autenticităţi valabile prin buna portretizare a „Spânului" şi prin liniile psichologice ale câinelui credincios care umplea stepa rusească urlând după umbra unui stăpân căzut.

Volumul *„Foc pe vatra aşteptărilor"* al d-lui căpitan aviator *C. Coravu* rămâne un certificat impresionant de prezenţă la actual, ceeace de altfel subliniază într'o lapidară prefaţă şi d. general *Gh. Jienescu.*

O serie de interesante schiţe ale d-lui *N. Chirvasiu* completează aceste pagini de mărturie eroică.

Dincolo de pădure

— volumul de poeme de curând apărut şi datorit poetului *Emil Giurgiuca* primeşte încet şi oarecum tăcut sufragiile criticei şi ale publicului cetitor. Nu e fără îndoială, un succes zgomotos. Aceasta poate fi o bucurie pentru poet — căci o recunoaştere care se sedimentează în timp, o acceptare a mijloacelor tale de expresie, e cu siguranţă mai preţioasă decât gălăgiosul alaiu cu care se întâmpină de atâtea ori opere mai efemere decât viaţa efemeridelor.

Sfâşiat de dureri pentru şesurile natale frânte de un nemilos destin, poetul se va refugia în nebănuite adâncimi sufleteşti de unde poezia adevărată va ţâşni pură şi puternică, spre un soare al dreptăţii, ce nu va întârzia să răsară

E o atitudine bărbătească, de revoltă care-l situiază pe d. Emil Giurgiuca pe linia poeţilor de dârză tradiţie ardelenească, însă această revoltă e mai adâncită, clocotul suferinţii cutremură straturi masive şi numai uneori efectele fenomenelor interioare se resimt cu toată violenţa la suprafaţă.

Acest clocot perpetuu care nu irumpe pentru a se risipi, face din volumul *„Dincolo de pădure"* un univers în mişcare, un spaţiu ameninţat de continue frământări.

In această zbatere rezidă viaţa cărţii d-lui Emil Giurgiuca, pe care timpul va avea grijă s'o situeze în rândul operelor de aspră vitalitate.

Unor afirmaţii

— *inexacte, făcute în cartea „Forschungen zur Albanischer geschichte" de profesorul Georg Stadtmüller, despre continuitatea Românilor în Dacia, le răspunde profesorul de filologie Th. Capidan, într'o recenzie studiu, publicată în primele pagini ale revistei Fundaţiilor Regale, cu titlul* „Simbioza Albano-Română şi continuitatea Românilor în Dacia." *Părerile învăţatului german sunt supuse unei critice obiective, filologul român reuşeşte să demonstreze cu argumente bogate şi convingătoare ceea ce alţii au ignorat sau li s'a părut că nu prezintă destulă importanţă.*

Este un model de clară expunere ştiinţifică.

In editura „Vremea"

— *a apărut volumul* „Greerele şi furnica" *semnat de cunoscutul humorist* Vasile Iad.

Prezentat într'o învesmântare frumoasă şi ilustrat de Anestin, *volumul acesta nu se mulţumeşte să fie o simplă şi banală ocazie pentru „descreţirea frunţilor" — aşa cum am fost obişnuiţi ultima vreme să vedem catalogate multe producţii minore de humor vulgarizat prin sens şi ţinută.*

D. Vasile Iad *dovedeşte o subtilă mânuire a unui moterial delicat şi seninătatea din paginile acestei cărţi constă tocmai în seriozitatea pe care autorul o imprimă unei lumi pitoreşti şi noui. Să nu ne mire că am delimitat materialul d-lui* Vasile Iad *cu termenul acesta, pe jumătate pretenţios — pe jumătate banalizat, pentrucă în* „Greerele şi furnica" *există o lume independentă şi încântătoare, căreia nimic nu-i lipseşte a-proape pentru a se pretinde o modestă oglindă a vieţii însăşi.*

Dincolo de răsturnarea fabulei lafontainiene, în favorul greerului boem care reprezintă pe toţi visătorii lumii, de orice speţă şi împotriva furnicii meschine şi avare — lumea de fragile şi simpatice viţioşi a d-lui Vasile Iad *e completată de o ciupercă obezâ care-şi închiriază apartamentele şi se ceartă cu chiriaşii şi vecinii, de o gaiţă care locueşte la etaj sau la mansardă, de o cârtiţă sceptică şi cenuşie, de un broscoiu sportiv şi muzical şi alte personagii de aceeaşi măsură şi seriozitate.*

Dintru început impresionantă prin proporţia dintre titlu şi extindere (peste o sută de pagini) — cartea devine cuceritoare dela primele rânduri şi mărturiseşte valabilitatea unui humorist care dincolo de anexele degradante ale acestui gen, creiază o proză, care printr'un efort suplimentar ar putea — bănuim — să rămână definitiv, peste amuzament şi moment.

D. Radu Gyr

— semnează în *„Universul Literar"* rânduri de frumoasă şi cinstită înţelegere privind opera şi persoana poetului subtil Dimitrie Anghel.

Fără ca să fim cu totul de părerea sa, când vorbeşte de poesia „graţioasă, directă, minoră" a lui St. O. Iosif, găsim că o reactualizare a liricei de lumină şi penumbre de melodii voalate, de adânci orchestraţii interioare a lui D. Anghel, e cu totul binevenită

Şi mai ales suntem alături de observaţiile pe care d. Radu Gyr le face în legătură cu destinul postum al operei lui D. Mitif. Poezia sa n'a cunoscut publicitatea pe care o fac manualele şcolare sau cursurile universitare.

Şi totuşi *„Anghel e un deschizător de porţi Pe cărările lui de sidef se intră în simbolismul românesc. Şi tot pe aici se trece spre cei câţiva artişti ai poemei moderne şi ai expresiei noui".*

O revizuire a multor valori din trecut devine astăzi mai mult decât necesară, şi e îmbucurător că se face sub ochii noştri, de scriitorii a căror emblemă e probitatea intelectuală cu orice preţ şi împotriva unei învechite stări de lucruri.

Ar fi timpul ca scriitorii adevăraţi şi criticii cari şi-au făurit din adevăr o armură de luptători să-şi spue cu mai multă hotărîre cuvântul, căci vom avea atmosfera spirituală şi valorile pe care vom şti singuri să le descoperim şi să le apărăm

„Covor basarabean"

— *se intitulează volumul de poesii pe care d.* D. IOV *îl va pune în librării în cursul acestei luni.*

Dacă e să dăm crezare svonurilor cari circulă cu privire la condiţiile tehnice în care va apare, „Covor basarabean" *va fi una dintre cele mai elegante cărţi tipărite la noi. Ceeace va duce, fireste, la un preţ pe măsura aceleeaşi... eleganţe: 5000 lei exemplarul!*

Poet al tradiţiilor româneşti, al lanurilor cu întreaga lor maiestoasă fâlfâire de spice coapte, şi al acelor suave „Cărţi poştale" *risipite cu dărnicie, vreme de mulţi ani, prin mai toate publicaţiile noastre, d. Iov s'a dovedit în special un fidel interpret al sufletului basarabean. Poesiile sale scrise cu pana amară a refugiului, clocotind de revoltă împotriva colosului bolşevic şi ţinând în inimile basarabenilor flacăra nădejdii că vom fi din nou stăpânii vetrei strămoşeşti, au smuls lacrimi. Sunt vii încă în minte, în această privinţă, cuvintele de caldă preţuire şi mărturisirea d-lui* I. Al. Brătescu-Voineşti *că nu poţi ceti poesia* „Covor basarabean" *de* D. Iov *fără să nu plângi.*

Au în ele poeziile d-lui D. Iov o aromă tare de cronică şi viaţă patriarhală, care farmecă în chip deosebit.

Volumul „Covor basarabean", *cu 57 planşe de pictorul Theodor Kiriacoff, va constitui, suntem siguri, un moment culminant în lirica românească.*

Revista „Vremea"

— *a publicat, nu de mult, un poem cu un titlu impresionant prin simplitate şi prospeţime:* „Poemul femeii care iubea primăvara", *semnat de* Magda Isanos.

Autoarea este basarabeancă, aşa că notaţia prezentă, deşi întârziată, poate fi motivată prin orgoliul că, în sfârşit, putem vorbi de o poetă din Basarabia, care se impune în momentul de azi al liricei transprutene.

D. Lucian Blaga

— a tipărit de curând un nou volum de poezii, intitulat *„Nebănuitele trepte"*.

Intrucât această carte lărgeşte orizontul poeticei blagiene, marcând o evoluţie de întindere şi technică, asupra ei se va pronunţa la vreme critica.

Noi vrem numai să notăm că d. Lucian Blaga a rămas încă stăpânul unei surprinzătoare mobilităţi spirituale, că este mereu înoitor, într'un cuvânt că nu şi-a pierdut tinereţea creiatoare. Poemele din *„Nebănuitele trepte"* nu-l repetă, ci lărgesc ecourile de până azi, presărate cu o prospeţime neobişnuită.

In ultimul număr

— al revistei *„Viaţa Basarabiei"* (Martie-Aprilie a. c.) întâlnim un nou prozator basarabean: *C. Blănaru.*

„Geneză nouă", nuvela din caietul de care pomenim mai sus, este o piesă sclipind de originalitate, de prospeţimi, de inovaţii, care, fără să fie căutate, surprind prin îndrăzneală şi culoare. O parabolă în care începuturile pământului şi ale vieţii sunt vizionate prin lentila unei imaginaţii arzătoare, o proză care — legănată între legendă şi poem de exotice miresme — fixează un chenar nou şi o armonie înlănţuitoare.

Holderlin

— *marele poet german este cercetat de filosoful Hildebrandt, într'un studiu magistral, în care repetă o părere exprimată de Hyperion, că poezia nu poate fi separată de filosofie.*

Revizuirea valorii tragediilor sale aduce în discuţie sentimentul tragic al scriitorului, atât de actual astăzi. Admirate astăzi pe scenele teatrelor germane, operele lui dramatice împlinesc reale nevoi spirituale ale masselor populare.

Viaţa tragică şi eroică a vremii îl prezintă oamenilor ca pe un titan al celei mai înalte trăiri umane.

Este un exemplu pentru noi, o culme ameţitoare spre care ori cât am tinde, ne-ar părea că nu suntem destul de aproape. Căci trebue înţeleasă filosofia lui şi poesia-i trăită intens.

Pictorul Bob Bulgaru

— decedat la vârstă când arta plastică cere cea mai intensă încordare, a puterilor creatoare, aduce aminte astăzi tuturora, într'o expoziţie postumă, că a trăit, până mai acum câţiva ani, între noi, o individualitate căreia numai condiţiile vieţii i-au stat împotrivă pentru a-şi înfrânge destinul.

Timidul înfometat de odinioară, vrăjitul senzitiv al unor culori îmbălşugate de căldură şi de lumină suavă, trăeşte acum în câteva tablouri, vibrând în spaţiul cald al unei arte în care neastâmpărul voluptos al unui gingaş elan, ca o familiară rezonanţă, venită între noi, dintr'o lume fără prihană şi fără nume, este atributul cel mai de preţ.

Bob Bulgaru n'are nici acum o lespede de mormânt, cum n'a avut în viaţă un pat mai primitor. Tablourile lui, vândute pe atunci cu 30-40 de lei, costă astăzi bani, bani mulţi.

Alexandru Bistriţeanu

— prezintă într'o minunată ediţie în „Colecţia Clasicii Români comentaţi", pe cei doi scriitori bănăţeni, aproape cu desăvârşire uitaţi astăzi: Ion Popovici Bănăţeanul, Victor Vlad Delamarina.

Cele două biografii dacă nu aduc mai multe date noui cetitorului oarecum familiarizat cu toţ ceeace a dat Banatul culturii şi literaturii noastre, ele sunt o închegată formulare a unor date mai vechi cu altele mai noui, pe care şcolarul din ultimele clase, dar mai ales intelectualul, convins să ştie exact geografia spirituală a unui spaţiu foarte fertil în producerea celor mai deosebite valori culturale, le vor cerceta cu interes şi chiar cu oarecare nedumerire, că atâta timp, bucăţi literare atât de caracteristice au putut rămâne în mare măsură necunoscute cetitorului nostru.

Răsfoiţi la întâmplare şi citiţi o poezie şi câteva pagini de proză şi veţi simţi acea vioiciune şi energie prezentă în operele scriitorilor peste care chiar dacă pulberea a căzut zeci de ani în şir, la cea mai mică suflare, lumina le însufleţeşte şi le dă puterea de totdeauna.

Nicolae Brânzeu

— autorul dramei muzicale *„Săptămâna luminată"*, prezentată de curând în premieră la Opera Română din Bucureşti, ne-a dat prilejul unei bucurii sigure în legătură cu întemeerea unei muzici româneşti culte. Spre deosebire de literatură şi artă, muzica românească nu are încă o tradiţie, nu are o calea a sa proprie; sforţările de acum sunt acelea ale începutului. De aceea sunt atât de grele şi rodnice totodată.

Nicolae Brânzeu, om de o largă cultură muzicală, temperament artistic puternic, a încercat în *„Săptămâna luminată"* să pună toată ştiinţa, tot meşteşugul deprins la şcolile străine, în slujba unei creaţiuni româneşti atât prin isvoarele ei cât şi prin spiritul în care a fost realizată.

Tânărul compozitor, stăpânit de un sentiment al grandoarei, a isbutit să ne dăruiască o operă puternică şi bogată.

Peste câteva zile

vitrinele librăriilor se vor îmbogăţi cu o nouă carte datorită d-lui Ernest Bernea. Este vorba de un volum de versuri intitulat „Colina lacrimilor", în care personalitatea poetică a cunoscutului scriitor se reliefează în linii vii, pregnante, definitive. D-sa isbuteşte să reliefeze în acest minunat mănunchi de poeme acea osmoză proprie lumii sale poetice, în care religia, filosofia şi poesia, se îmbină în armonii şi esenţe de o înaltă puritate.

Poetul şi filosoful Ernest Bernea contribue depotrivă la creiarea unei poezii metafizice ale cărei seninătăţi adânci transcend zonele comune ale inspiraţiei situându-se în altitudini singulare, proprii sensibilităţii sale.

VITRINA LITERARĂ de Neagu Rădulescu

Va apare: ILUMINAŢII, roman de *G. M. Vlădescu.*

A apărut în colecţia „Ce ştim": LUPTA PENTRU ELEMENTELE VITALE.

Scriitorul *Mihail Drumeş* conduce editura BUCUR CIOBANUL.

Lucian Predescu va tipări ediţia II-a din „ENCICLOPEDIE".

Ion Minulescu şi-a pus în vitrina „Cărţii Româneşti" o fotografie şi deasupra un semn de întrebare.

A apărut ediţia II-a din „MEŞTERUL MANOLE" de D. Almaş.

Gh. M. Vlădescu: Lăsaţi confraţii să fie să-şi aprindă ţigările la mine că sunt... ilumina'!

— Litra de untdelemn!

Mihail Drumeş: Să tot păstoreşti astfel de oi din celofibră. Sunt mai rentabile decât mioriţele de lână

Lucian Predescu: Văleu, mă asfixiez subt propria-mi operă!

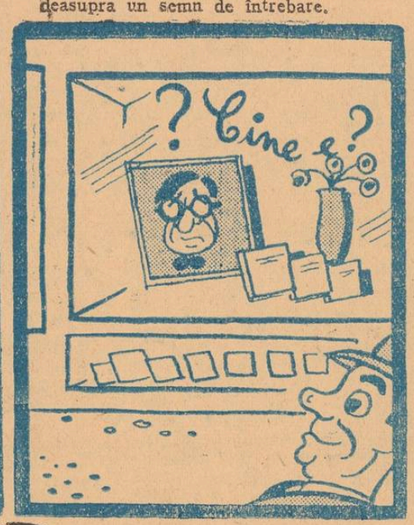

— Ia uite domnule, Ion Minulescu nu mai ştie cum îl cheamă!

Dumitru Almaş: Să le arăt eu ce înseamnă să fii campion de săriturî literare!

Societatea Naţională de Editură şi Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", Bucureşti, str. Sărindar 5-7-9 (tel. 3.84.30) înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerţului Bucureşti. Tipărită la 8 Mai 1942

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ SIBIIU

ANUL II Nr. 61 — 5 LEI EXEMPLARUL — 16 MAI 1943

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

OCTAVIAN GOGA ȘI BASARABIA

Te apropii cu sfială și admirație de poetul Octavian Goga, când îi cercetezi urcușul în literatură și în viața noastră obștească, atât de învolburată până mai în ultimii ani. Și o nostalgie de pătimaș doritor de avânturi, te cuprinde la gândul că ai altora a fost norocul de a milita și a gândi în preajma unui luptător atât de luminat și atât de vijelios.

Crescut într'un continuu conflict cu sine însuși, Octavian Goga este poate, din acest punct de vedere, una din personalitățile cele mai apropiate de marii luptători basarabeni de până la 1918.

Refractar tendințelor de nivelare, născut a fi luptător împotriva a tot ceeace amintește cea mai vagă asuprire, poetul are pumnii strânși încă din copilărie și pe care-i ține astfel pentru a apăra credințe scumpe, sfinte principii naționale. Când, mai târziu, luptătorul național al asupritului Ardeal ridică glasul profetic al liberății și unirii fraților de același sânge, el este pe linia sensibilității Românilor de pretutindeni.

Svâcnetul impetuos al conștiinței lui puternice, are rădăcini adânci în conștiința masselor. Expresia acestui protest vijelios este comunicată în versuri de largă respirație națională. Iată de ce poezia lui stârnește repede un entuziasm aproape general și atinge punctele cele mai îndepărtate ale spațiului românesc. Era glasul suferinții unui neam ales, care muncește din greu să-și afirme individualitatea printre marile popoare ale Europei. Răsunau, pentru prima oară, în forme desăvârșite durerile de milenii, suferința amară a unui neam cărula i-a fost dat să încerce toate prăvălirile, fără a număra numai vreo câteva urcușuri dealungul istoriei sale naționale. Se auzea deslușit suspinul celui oprimat, încovoiat de tragicile hotăriri ale vremii, care puteau fi înlăturate numai printr'o mare credință în vitalitatea neamului.

Fire protestatară, exprimată în toată complexitatea ei în poezia din perioada tinereții, rămâne, în esență, în opera literară, ca și în viața obștească de mai târziu, unitară și, în permanență egală cu sine însuși. Nu este întâmplătoare cercetarea și stabilirea valorii exceptionale a poeziei lui Octavian Goga de către un basarabean. Este încă proaspătă în amintirea cercetătorului vieții poetului Goga această lăcomie de a-i interpreta sensul fondului său poetic și a-i prezenta ca o creație excepțională.

Exprimând durerea vieții fraților noștri din Ardeal, basarabenii înaintea altora s'au împărtășit din duhul ei revelator, ca dintr'o realitate familiară, care vorbește unor inimi tot atât de obidite. O suferință similară a apropiat și a unit conștiințele zbuciumate ale neamului, pregătindu-le pentru lupta hotărîtoare de eliberare și de regăsire sub aceeași aripă ocrotitoare. Această căutare vizionară nu era decât vibrația unică a aceloraș neliniști îndreptate spre aceleași idealuri: dezrobiri și unire. Ea lămurește în întregime sensibilitatea românească dela cele două extremități ale spațiului său geografic.

Astfel se prezenta pe atunci cântărețul înstrăinatului Ardeal: un cugetător, chinuit de problemele vieții și ale morții, de rostul acestui glob de tină și al viermelui lui — omul, de acordul tuturor ființelor naționale într'o armonie supremă a vieții omenești, emancipată de jugul prejudecăților înjositoare, al patimelor și al urilor născute din nedreptate și asuprire națională și socială.

La această dată, Octavian Goga este sinteza stărilor și aspirațiilor din Ardeal, dar și interpretul durerii fraților săi mai îndepărtați din Ardeal. Aici este explicația prețuirii operei poetului de către basarabeni. Căci sub legile draconice ale contelui Appony ca și subt cnutul Rusiei țariste, Românul a simțit asfixierea lentă a vitalității sale spirituale, iar ca protest nu putea fi, pe atunci, decât glasul acesta care se aude tânjind din adâncuri.

Truda supraomenească a clăcașilor ardeleni, arși de soarele verii, dar mai ales de nedreptele pravili ale stăpânirii asupritoare, capătă forme concrete în opera poetică a cântărețului. Peisagiul rural unde suferă și-și zămislește viitorul, este aidoma celui basarabean, iar clăcașul este un exemplar al aceleiași, chinuită de muncă și de neomenie:

Erau clăcași: oștenii fără nume
Ce duc războiul mare al tuturora,
Ei ce se sting în neguri și uitare
Și cad și mor de cruda'mpovărare
A tuturor durerilor din lume.

Jertfirea bogatelor energii naționale într'un extraordinar efort de a-și păstra ființa națională, este aceeași în Ardeal ca și în Basarabia. Și, când, în anul prăbușirii colosului țarist, când uriașul zgomot al frângerii se auzea până la extremitățile lumii, sufletul țăranului moldovean capătă puteri noui și, ca un evadat din pușcărie, după o dezorientare trecătoare, își găsește aiura naturală pentru a-și vărsa prisosul de putere în apa vie a unui nou destin național.

In aceste zile de neliniște și de mari surprize, când peste noapte evenimentele luau mereu alte întorsături, Octavian Goga se afla la Chișinău.

Forfota pitorească în aceste zile istorice, dezvălue

Vladimir Cavarnali

(Continuare în pag. 4-a)

OCTAVIAN GOGA

OMUL

Octavian Goga, omul, era tot atât de excepțional ca și poetul, oratorul, gazetarul sau dramaturgul. Conversația lui intimă păstra același stil, căldură și împletire de imagini, care se revărsau în gesturi prietenești și înțelegătoare față de tot ceeace era în preajma lui.

I s'a spus lui Goga „castelanul dela Ciucea". Poate după acel așa zis „castel" dela Ciucea, care în realitate nu era decât o casă obișnuită căreia el îi ridicase un cat cu bani luați dela bancă. Tot cu bani împrumutați o cumpărase dela văduva poetului maghiar Andrei Ady, care i-o oferise în numele prieteniei ce existase între cei doi poeți.

Drumul la „castelul dela Ciucea" l-am făcut de mai multe ori, dela mine, dela Oradea. Acolo am văzut că Octavian Goga nu era „castelanul" închis în castel. Ci omul, adevăratul om, iubitor de oameni, prietenos, ospitalier și foarte săritor la nevoe și la necaz. Nu a intrat nimeni în casa lui — fie la Ciucea, fie la București, — fără să nu plece îmbărbătat și însoțit de sprijinul lui.

Generozitatea aceasta se revărsa deopotrivă asupra tuturora. Ea nu era rezervată numai pentru prieteni, cunoscuți și recomandații acestora, ci „pentru toți și pentru toate". Țăranii din împrejurimi urcau costișa spre pragul lui cu sentimentul că trag la un părinte al lor. Goga era binefăcătorul lor. De multe ori în plimbările lui obișnuite, intra prin ogrăzile lor și stătea prietenește de vorbă cu ei despre fel de fel de treburi, interesându-se frățește de necazurile ce le stăteau pe inimă. Nu era nici o mirare să vezi pe feciorul popii din Rășinari pășind agale pe potecile de pe valea Crișului Repede cu un țăran sau doi lângă el, pe cari îi întâlnise în cale și cari i se alăturau cu atâta drag. Vorbea de minune graiul lor și îi ducea numai în pilde și haz.

Băteau la înțelegerea lui nu numai românii, ci și minoritarii. Goga, omul, avea și pentru aceștia cuvântul bun și darul omeniei. Amintirea închisorilor ungurești nu întunecase sentimentul lui de bine și de umanitate. În închisoare ungurească tradusese „Tragedia omului", capo-d'opera literaturii maghiare. Sub stăpânirea românească, luptătorul prigonit pe vremuri, lăsa să vorbească omul oamenilor. De aceea, dincolo de hotar, în cetatea pătimirilor sale, se scria cu respect și cu eleganță despre Octavian Goga. Odată am auzit pe unul dintre cei mai mari scriitori unguri dela Budapesta, spunându-mi — la câteva minute dupăce ieșisem pe poarta dela Ciucea în urma unei vizite de două ceasuri —: „Regret profund, că acest om nu-i al nostru, așa, întreg, cum e al vostru. Am avea nevoe de el..."

Cei cari au avut norocul să trăiască mai mult în preajma lui Octavian Goga, numai aceia cunosc cu adevărat uriașa lui personalitate, minunata lui dăruire de fiecare clipă, necontenitul lui sbucium pentru frumos, pentru neam și pentru oameni. Toți aceștia s'au cutremurat, ca la vestea unui cataclism universal, când făclia dela Ciucea s'a stins dintr'odată, pe neașteptate. Aveam aceiași senzație pe care o avuseseră ucenicii și prietenii lui Iisus, Fiul Omului, în momentul expierii de pe Golgotha.

George A. Petre

CRAINICUL TRANSILVAN

Cu cât trece vremea, cu atât crește amintirea lui Octavian Goga. Prinul acesta de furtunoasă baladă nu poate fi uitat. Prea s'a împletit cu durerile fraților de peste munți și Ardealul ni-i prea scump ca să nu-l simțim mereu alături pe cel care — ca o goarnă în preajma atacului — i-a înălțat obida.

Alături de Moldova, Transilvania este cea mai fertilă în minți luminate și suflete fără odihnă. De acolo din aroma tare de brad au țâșnit, pentru dreptate, brațe de cremene și tâmple neasemuit de chinuite. Chiar atunci când cerul părea că va rămâne pe veci înlăcrimat, sângele românesc de dincolo n'a încetat o clipă să-și strige drepturile. Însăși tăcerea a fost, în Transilvania, o luptă crâncenă. Prin această permanentă încordare, Ardealul se dovedește pământ și suflet de cea mai pură esență românească. Lupta lui amintește șirul nesfârșit de opintiri prin cari a trebuit să treacă neamul nostru spre a se putea menține pe pozițiile sale istorice.

Din aceste tranșee săpate în inima țării s'a ivit fruntea strălucinată a lui Octavian Goga, dela o cărui săvârșire întru Domnul s'au împlinit cinci ani și pe care „Basarabia Literară" îl pomenește astăzi smerit, în pagina de față.

„M'am născut — spune el în „Fragmente autobiografice" — la graniță. Am știut deci, din primul moment al vieții mele, că există granițe; am știut ce însemnează existența graniței: un piron înfipt în carnea unui popor. M'am născut cu pumnii strânși, sufletul meu s'a organizat pentru protestare, pentru revoltă, cel mai puternic sentiment care m'a călăuzit în viață și din care a derivat și formula mea literară".

Se aude în acest sfârșietor ceas de noapte glasul lui Octavian Goga, peste măsură de îndurerat:

La noi sunt codri verzi de brad
Și câmpuri de mătasă;
La noi atâția fluturi sunt
Și-atâta jale'n casă.
Privighetori din alte țări
Vin doina să ne-asculte;
La noi sunt cântece și flori
Și lacrimi multe, multe...

Teodor Al. Munteanu

ZIARISTUL

„M'am născut cu pumnii strânși", mărturisește undeva Octavian Goga. Cu cât crește istoria și cu cât privim mai mult îndărăt, peste această superbă traiectorie de destin, care a fost viața lui Goga, cu atât mai mult vedem ce sens arzător și ce clocot ascundea această destăinuire. Este Goga întreg în aceste cuvinte: revoltă, protest, dinamită. Omul pentru care lupta are nu numai un sens și o voluptate, dar este ea însăși un destin și o vocație. Patosul răscolitor al poeziei sale, energetica verbului și intransigențele lui mesianice fac parte din armura nedesiipită a luptătorului.

Octavian Goga, așa cum rămâne săpat în amintire și istorie, a fost un militant al ideei, un miles gloriosus al ideei naționale. Căci pentru el ideea aceasta înseamnă: neamul. El nu combătea pentru himere, pentru categorii abstracte; lupta pentru suprema idee, pe care o îmbrăca în înaltele lui ardori: neamul și legile lui eterne.

Scrisul lui Goga, fie că era turnat în cadențele simetrice ale poeziei sau în periodele febrile ale unui articol de gazetă, s'a purtat permanent în uniformă de campanie. Era, cu siguranță, în răbufnirea copilului răsinărean, o lungă și profundă tradiție transilvană și o străveche moștenire a familiei sale de preoți și de luptători, care acorda cuvântului un sens grav și biblic, acela de sabie a duhului. Cu această sabie a cuvântului a prefațat Goga istoria României Mari, ca o energică parafă de fulger.

Văzut de aproape și cunoscut în intimitatea bibliotecii și a colocviilor familiare, Goga n'avea nimic dintr'un centurion, dintr'un atlet, sau un proroc al marilor răsvrătiri. Cu mâinile lui de abate, făcute parcă să mângâie numai [illegible] tifelat și linia dulce a unui tors, cu ochii lui albaștri, în cari pluteau mirări și o intensă reverie, cu o frunte înaltă și pură, Goga părea un temperament aulic și olimpian, din nobila stirpe goetheană, sortit pentru contemplație și fecundele singurătăți. Și poate chiar că așa era, în adâncurile lui neștiute. Dar de'ndată ce omul trebuia să se rupă din claustrare și din solitudine — după care el a tânjit o viață întreagă, cu o însetare ce nu i-a potolit-o, poate, decât liniștea definitivă de acum — și cobora în arenă, se petrecea în el ceva, ca o adevărată schimbare la față. Pumnul se strângea nervos și scrâșnit, obrazul se crispa ca bătut de furtună, privirile i se tulburau ca lacul la fund, incendiate de o stranie văpaie și în starea asta de transă și exaltată încordare, cuvântul scris sau rostit devenia un pumnal, cu care a știut bine să spintece adevăruri și să-l împlânte în pieptul dușmanului. Dușmani nu ai lui, căci de aceia nu se temea, dar ai ideei naționale, pentru care primise mandat de sus, ca să o apere.

Activitatea în presă a lui Octavian Goga nu este un sector independent de celelalte, peste care s'a revărsat tumultuoasa lui personalitate. Presa este numai un singur capitol din marea lui ordine de bătaie. Trebuia să fie prezent și aici, asta e totul. Că n'a fost un gazetar profesionist, în sensul obișnuit al cuvântului, nu înseamnă mai puțin că n'a fost un gazetar. Goga avea pentru presă o pro-

Horia Nițulescu

(Continuare în pag. 2-a)

POETUL

Cinci ani dela moartea bardului ardelean — e o etapă dela care se poate vedea mai puțin măreția omului — și mai mult creștetul de bronz al poetului. In viață omul și poetul au mers în bună tovărășie; moartea i-a despărțit. Poetul își caută drum înainte; e cu noi, în mijlocul nostru. La popasuri și comemorări întoarce un ochiu trist spre viața de altădată și desigur, nu-și poate opri un suspin. Eh, ce zile de zbucium, ce învălvorări românești, ce credinți nemărginite se tălăzuiau în pieptul gata să primească toate răstignirile vrăjmașe.

Ce hore frumoase la Rășinarii lui sau la Crăciunel. Ce splendide dimineți. Ce munți binecuvântați. Bucuria primelor colaborări în *Familia* și *Tribuna*. Neastâmpărul din liceul unguresc din Sibiu; manifestațiile cu prilejul Memorandului; înscrierea la liceul românesc din Brașov. Dar emoțiile din Buda-Pesta, când trezește entuziasmul unui grup de studenți cu care va întemeia revista *Luceafărul*. Apoi succesul *Poeziilor* tipărite în Buda-Pesta în 1905; pentruca ed. II-a să urmeze după doi ani în „Minerva", în București; iar *Biblioteca pentru toți* să puie în același an, sub tipar, a III-a ediție. Până în 1920, s'au epuizat nu mai puțin de șase ediții.

Era fără îndoială un succes neobicinuit; Titu Maiorescu îi elogiază poeziile la Academie; închisoarea dela Seghedin îi sporește prestigiul. E ales secretar al „Asociațiunii" din Sibiu în 1912.

Anii neutralității îl aduc în țară și după — *„Ne chiamă pământul"* poezii edit. Minerva 1909 și *Din umbra zidurilor* poezii „Minerva" 1913 — spiritul său răscolitor se afirmă în *Cântece fără țară* cu o vigoare neîntâlnită. După Unire, poetul cedează pasul omului. Cunoaște demnități oficiale și conduce Societatea Scriitorilor Români. E ales membru al *Academiei Române*.

Laureat al premiului național de poezie în 1924. In clipe de liniște lucrează la volumul de versuri *„In larg"* ce va apărea după moartea sa.

Poetul nu va regreta cărările de zgomot și luptă pe care l-a condus omul și temperamentul său de luptător.

Nu era oare credința că scriitorul trebue să fie înainte de toate *„un luptător, un deschizător de drumuri, un mare pedagog al neamului, din care face parte, un om care filtrează durerile poporului prin sufletul lui și se transformă într'o trâmbiță de alarmă"?*

Lupta pentru dreptatea neamului său a fost câștigată și firește, Octavian Goga s'a bucurat de onorurile ce se cuvin luptătorilor victorioși.

„Cinci ani dela trecerea dintre noi a poetului"... ce straniu sună acest început de evocare, când se referă la Octavian Goga.

Ceeace surprinde astăzi mai mult e rezonanța vastă pe care lirica sa a avut-o în conștiința contemporanilor, fără ca cei mai mulți să-și fi dat seama, chiar.

Cu harul său de poet, a construit un univers românesc, care ne cuprindea pe toți: gloata plugarilor, a lucrătorilor de pământ, din care s'a desprins cealaltă gloată a dezrădăcinaților, a intelectualilor.

Asupra acestui univers ne aplecam de câte ori cenușiul vieții citadine ne apăsa prea mult, de câte ori gânduri că o lume a plaiurilor noastre suferea și noi n'o puteam înțelege sau ajuta — ne cuprindeau fără veste și fără putință de dezlegare.

Satul, țăranii, târgoveții, copiii — toate fâpturile cu cari Octavian

Iulian Vesper

(Continuare în pag. 2-a)

TEATRUL LUI OCTAVIAN GOGA

Ca la marii creatori, toate manifestările literare și publicistice ale lui Octavian Goga sunt dinamizate unitar de forța unei idei. Și la bardul dela Ciucea, această idee este: ideea națională.

In miezul fiecărui vers, în temelia teatrului său, în febra retorică a articolelor sale, găsim aceeaș dreaptă conștiință națională, aceeaș adâncă vibrație mesianică pentru realizarea istorică a poporului său.

Activitate vastă, bogată și de înalt nivel artistic, forța și unitatea sa vin dela această puternică fixare a rădăcinilor ei în solul românesc, în sufletul și idealurile naționale.

Talentul literar al lui Octavian Goga, multilateral și inepuizabil, nu s'a mulțumit să se exprime numai în poezie — căreia i-a dăruit întinse latifundii de simțire și de armonie — în publicistică sau în oratorie, ci și-a întins proprietatea și asupra teatrului, în ogorul căruia a lucrat cu largă respirație și mână meșteră.

Cele două piese ale sale, *„Domnul Notar"* și *„Meșterul Manole"*, două extreme ale viziunii sale artistice, — problematică naționalistă și psihologie subțire —au constituit două din cele mai mari succese ale scenei românești.

De fapt trecerea dela poezie la teatru nu înseamnă un salt în creația lui Octavian Goga, ci o continuitate normală, îmbrăcarea aceluiaș conținut de idei și simțire în altă haină artistică. Notația simplă și revelatoare, amănuntul realist și pregnant din unele poezii ale sale, care contrabalansează verbalismul profetic, materializează ideile abstracte și mărește raza sa de acțiune creatoare, s'au convertit în poezie dramatică, rotunjind acele două realiste piese ale sale, cea dintâi luminată pe dedesubt de flacăra credințelor și luptei naționale, iar *Domnul Notar* s'a reprezentat pentru prima oară în anul 1914, constituind unul din cele mai răsunătoare succese de dinaintea războiului trecut. Această piesă în trei acte aduce pe scenă conflictul înverșunat dintre doi oameni, doi luptători politici, unul trădătorul de neam și celălalt exponentul conștiinței naționale, luptătoare și răsbunătoare; „Domnul Notar" Traian Văleanu, renegatul, candidatul guvernului și Nicolae Borza, socrul său, luptătorul naționalist, exponentul partidei naționale.

Conflictul, grevat pe acțiunea unor aprige lupte electorale, pentru alegerea unui reprezentant al poporului într'un centru românesc din Ardeal, pune în toată splendoarea sa intensa vibrație patriotică a poetului dela Ciucea, care are un nou prilej a se regăsi, și *a-și regăsi neamul*, în reacția viguroasă românească a bătrânului Nicolae Borza, în fața samavolniciilor renegatului.

Iată-ne în preajma alegerilor într'un sat din Ardeal; luptele electorale sunt sângeroase, Traian Văleanu, notarul, partizanul guvernului, se arată capabil de samavolniciii până și față de socrul său, Nicolae Borza, reprezentantul partidei naționale, român înfocat și neclintit în convingerile și lupta sa. Ura față de socrul său se transformă în dispreț față de soția sa, în care bate o aceeaș caldă inimă de româncă.

Traian Văleanu nu este numai un trădător politic, dar și un vicios, cu metresă la București, fata țăranului Oprea Sfetescu. Această legătură extra conjugală cere bani. Notarul și-i va procura pe căi necinstite. El va înstrăina banii depuși de socrul său la casa satului. Piesa sfârșește tragic, prin zugrumarea lui Traian Văleanu de către Nicolae Borzea, care răzbună astfel toate fărădelegile notarului trădător.

„Domnul Notar" are puternic contur realist, vigoare dramatică și fierbinte respirație patriotică.

Meșterul Manole, cea de a doua operă dramatică a lui Octavian Goga, cum însuși titlul indică, este reeditarea jertfei meșterului, care-și zidește în temelia operei sale ființa iubită. In piesa d-lui Octavian Goga, jertfa se referă nu la un act fizic, ci moral. Sculptorul Galea renunțând la dragostea sa pentru Ana Brăneanu, își zidește marele său sentiment în temelia genialei sale lucrări „Atlantida", care întruchipează pe Ana.

Octavian Goga, în măsura în care a fost cel mai autentic cântăreț al „pătimirii noastre", a fost și un artist de frunte, un virtuos mânuitor al limbei noastre. In orice domeniu literar a lucrat pana sa, a realizat creație de valoare. Cu cele două opere dramatice ale sale, teatrul românesc și-a extins domeniul său și și-a întărit prestigiul.

Vasile Damaschin

CRONICA LITERARĂ

ION OJOG: „Stema din vâltoare" (Poeme)

Editura Naţionala Gh. Mecu, 1943, Bucureşti

Recenta carte de poeme a d-lui ION OJOG reţine atenţia lectorului prin unitatea sa de atmosferă sufletească: o profundă tristeţe revărsată în fiecare strofă şi vers. Un fir de păianjen, adună în jurul său crengile visului. Şi trebuie să recunoaştem că această discreţiune ascunde, dincolo de cuvânt, prezenţa unor puternice şi autentice suferinţe umane.

Din fiecare pagină a *„Stemei din vâltoare"*, isbucnesc mari întrebări, mari neliniştii (întrebările şi neliniştile de totdeauna ale poetului) pe tematica existenţială şi la cari nici d. Ojog nu şi-a propus să răspundă, pentru a nu depăşi, prin aceasta, limitele certe ale poeziei.

In faţa dumnezeirei, mai mult decât în faţa iubitei, revoltele d-lui ION OJOG devin mai puternice, mai rezonante. Ele mărturisesc hotărârea poetului de a se face auzit din înalturi.

Pe când dimpotrivă convorbirile dintre el şi o iubită, umbră prezentă lipsită de contur precis, sunt de un conţinut mai duios, mai cald, iar poemul devine, prin definiţie, mai pământean.

Dar, în afară de aceste două orizonturi: înnaltul şi iubirea, poetul din această: „STEMĂ DIN VÂLTOARE" se arată un pastelist prin excelenţă. D. ION OJOG află în peisagiul ce-l înconjoară şi care nu e nici rustic, nici citadin, deci un peisagiu al său convenţional, nenumărate puncte de sprijin ale acestei tristeţi structurale.

Năvod alb şi de mătasă
Peste larguri noaptea lasă,
Şi'n el stele mari adună
Crengi de brumă, prund de lu-

Cine plânge pe aproape?
Glasul lui e zări de ape...
Glasul lui, luceferi scapă
Şi e cer întins pe apă.

Cine, lepădând cuvântul
Cum în somn lepezi pământul,
Plânsul lui e zvon ce cântă,
Moare lin în noaptea sfântă?

Din adânc, adânc te sapă
Şi'n adâncul lui te scapă,
Ca o apă te îngroapă
Şi te poartă ca o apă...

Poate îngeri poposiră?
Nu e plâns de om, nici liră
Iar pe larguri luna lasă
Pete albe de mătasă.
(Noapte sacră)

Alături de această *„Noapte sacră"* aş mai cita, în cadrul acelorași exemplificări: „IAR INIMA CU TURLE" şi „INTRE MARILE INTAMPLĂRI":

„Fluturul alb din degetul tău
In tremurare pură
Urcând pe frunte, scoborînd pe ochi, întârziind pe gură
In masca lutului poate că-mi va lumina un zeu".
(Din „Iar inima cu turle")

Şi, din *„Intre marile întâmplări"*, poemă de grave acorduri, aceste câteva strofe:

Dintre-alei drepte cu statui înghețate în tăcere,
Printre copaci de umbră înalți urcă în zări
Palide, o lună învinețind cu față
De moartă, printre mirezmele din depărtări.

Pasărea morții își coase aripile umede
Și triste, în sboruri singuratece tot mai joase...
Printre califarii vineți ai păcfelor lunare
Plutește din adânc corăbii, orașul cu albele-i case.

Dar în pădurea nopții nici o întâmplare...
Numai în sângele meu, ca o lumină mare
Ce vine din inima mea, se ivește amintirea
Ta lună albă spre zi, — pe văz-duhul în clătinare...

Credem că am reuşit să introducem pe cetitor în lumea poetică a d-lui Ion Ojog. Pentrucă nu ne mai temem în cazul de faţă, de sensibilitatea debutantului, care reacţionează şi consideră nedreptate chiar cele mai sincere intenţiuni, ne vom permite să stăruim asupra câtorva deficienţe formale ale poemelor din „STEMA DIN VALTOARE".

Sunt în primul rând imagini pe care nu le putem considera decât o scăpare de corectură, de revizuire a manuscrisului. Iată, de pildă, în *„Fecioara-Seară"*, cum la un moment dat luna lucește trist și dulce *„ca un ochi de taur"*! La pag. 26:

Peste singurătăți, limbi subțirele
Cum focurile de pe comori, pâlpâe stele

Cred că nu mai este necesar să insistăm asupra apoeticului din acele „limbi subţirele". La pagina 50 :

Casa ta la cerurî scară
Stele în cercei s'atârne
Sue în azur şi'n şară
Prin glicine 'n noduri cârne (?)

Cârne, într'un final de vers şi fără o justificare precisă, dă o imagină hilară, insuportabilă. Tot aşa cum în *„Vară albă"*:

Chipul de argint al răsăritului
linge *cerul din apă.*

sau:

Păşesc în cârcă cu danciul tristeţii mele încrezător şi prost.
(pag. 62)

In alte imagini găsim stridenţe pe cari d. Ion Ojog putea să le înlăture. Iată:

In liturghiile mele de'ntristare
Papagalii de brumă fără'ncetare...
etc. etc.
(Te-am tatuat)

Cu nimic nu este justificată prezenţa papagalilor în acest poem. Tot aşa cum la pagina 49, alături de a ţarinelor sloată (o imagine rustică, robustă) d-sa pune o *lebădă de soare*, element care aparţine unui alt peisagiu, unei alte lumi.

Nu ne-am împăcat de asemenea cu unele rime uşoare, lipsite chiar de un conţinut strict cerut de versul care le aruncă în afară. D. Ion Ojog, rimează *vreodată* cu *niciodată* şi *curcubeu* cu *scarabeu*.

Suntem convinşi că la o nouă ediţie, d. Ion Ojog va acorda o şi mai mare atenţie manuscrisului şi mai ales se va convinge că poezia nu trebue să impună prin cantitate. *„Steaua din vâltoare"* are aproape 150 de pagini.

Matei Alexandrescu

ZIARISTUL

(Urmare din pag. 1-a)

fundă atracţie temperamentală. Setea lui de combativitate şi veşnicul lui neastâmpăr se găseau aici la ele acasă. Iar pentru freneticul apologet al legilor neamului şi răscolitorul pasiunilor colective, ziarul era drumul cel mai drept de acces la inima mulţimilor.

Pare că un anume destin obligă pe marii noştri creatori în ordinea spiritului să ardă şi în torţele efemere ale gazetelor. Mihai Eminescu cădea ostenit pe spalturi şi pe corecturi. Octavian Goga, caşi Nicolae Iorga, marele său contimporan pe un comun şi glorios parcurs, a cunoscut la fel beţia plumbului şi muzica surdă a rotativelor.

Octavian Goga este un întreg. Nu mai putem deslipi astăzi din moştenirea lui spirituală, ce anume a scris pentru o zi şi ce anume pentru durată. Toate câte ne-au rămas dela el — şi sunt astăzi bunuri comune ale gândului şi simţirii noastre — au un caracter de integritate şi de rotunjime şi în zadar am încerca să le reducem, identificându-le la isvoare. Cei doi ani de colaborare la „Epoca", din timpul neutralităţii, zilele cele mai bune dela „Ţara noastră", culese în „Mustul care fierbe", caşi faimoasele lui esseuri din „Precursorii", fac mărturie despre un gazetar care, prin înzestrarea şi viziunile sale, caşi prin timbru, ţinută şi temperament, dă meşteşugului gazetăresc un nou prestigiu şi altă noblețe. Iar nouă, îndreptarul moral prin care neamul, ca spirit şi ca rassă, îşi legitimează dreptul la istorie.

Horia Niţulescu

POETUL

(Urmare din pag. 1-a)

Goga şi-a împodobit acest univers sunt învestite cu trăsături tipice româneşti, ridicate la rangul de purtătoare de cuvânt a năzuinţelor celor mai tainice, pe care abia dacă am fi îndrăznit să le rostim.

Octavian Goga le dă glas şi dezăvoreşte unele ascunse unghere unde picoteala vremii a turnat plumb şi viaţa proaspătă a copilăriei s'a ofilit prea de timpuriu.

Arta sa poetică înalţă pe cei de-un neam la o înţelegere comună, la un sentiment general de românitate. Acest sentiment nu exclude omenescul, ci îl cuprinde.

După cum Eminescu a formulat un mod de a simţi, tot astfel Octavian Goga a topit în jurul marei sale sinceriţăţi zgura de scrâşnete şi dureri înăbuşite ale poporului său subjugat, pentru a zmulge acel inefabil dor de mai bine ce pluteşte peste versurile lui ca o mireasmă sau ca un vânt prevestitor de furtuni.

„Eu socotesc că literatura şi arta e un domeniu al sincerităţii implacabile; minciunile nu se pot duce în templu", mărturiseşte undeva poetul ardelean.

Această sinceritate cu orice preţ a determinat o schimbare de atmosferă, a biciuit nervii obosiţi, a impus procese de conştiinţă. Octavian Goga ar mai putea să pară demodat cărturarilor învălmăşiţi de iureşul curentelor literare de ultimă oră; oricine însă în clipele de mare singurătate ar vrea să-şi facă un bun sfătuitor şi tovarăş, îl va găsi pe acest poet, gata să-i însenineze cugetul, să-i împrospăteze simţirea cu ozonul curat al unei lumi româneşti.

Bardul ardelean a apărut ca un vârf de spadă într'o epocă de mari tălăzuiri şi aşa a rămas; o spadă în care se mai pot încrede mulţimile şi-un cântec care mai duce ecoul nădejdilor, suferinţelor şi obidirilor, ce nu mai au sfârşit.

Iulian Vesper

Lauda conducătorilor

Unul din aspectele cultului naţional în Transilvania este veneraţia poporului pentru bărbaţii săi iluştri.

Ei sunt în spirit conducătorii poporului, tot atât de strâns legaţi de aspiraţiile lui, ca şi acei — precursori ai lor dintr'o epocă patriarhală, — *„păstori de neamuri"* cum îi numeşte Eminescu în poema descălecării, moşnegi care mergeau în fruntea turmelor. Unii aparţin prin tragedia vieţii lor, familiei de martiri a episcopului Inocenţiu; alţii, mai fericiţi, fac parte din ceata înfăptuitorilor, de tipul lui Şaguna.

Viaţa lui Şincai, bunăoară, pribeagul fără hodină, în a cărui inimă ardea durerea istorică a Transilvaniei, a sguduit dearândul generaţiile de şcolarî, cu forţa de îndignare ce o inspiră spectacolul nedreptăţii omeneşti. Figura lui avea să devină în mintea tuturor simbolul adevărului prigonit.

Şi fiindcă adevărul e unul, istoricul transilvan prin drama sa proprie va proecta pe un cer universal drama naţiunii sale.

George Barițiu este din rândul înfăptuitorilor. Umbra lui uriaşă acoperă veacul. N'a fost operă naţională la care să nu fi lucrat el.

La jubileul său de 80 de ani, în 1892, naţiunea ce purtase atâtea lupte, se strânge în jurul său, luminată de facla ce încă nu-i scăpase din mâini. Numărul jubilar al „Familiei" cu acest prilej adună scriitorii din toate provinciile româneşti: Act de solidarizare a întregei naţiuni cu idealurile Transilvaniei.

Intr'o formă clasică, plăcută cărturarilor transilvani, cari în vestmântul sobru al literaturii lor nu aveau o pasiune mai mare decât apropierea de tradiţiile romane, — un poet din Bucovina, aproape uitat astăzi, V. Bumbac, înstruna aceste versuri de laudă:

MARELUI BĂRBAT, PREA ILU STRULUI OCTOGENARIU, LUI GEORGIU BARIŢIU

Intre bărbaţii meniţi de cer, să reînvie, să-şi nalţe
Neamul său îmbrâncit de limbi fără saţ, fără cumpăt,
Intre primii părtaşi la nobila muncă de-o viaţă,
Astăzi cu'n glas te numesc pretutindeni, o, Bariţiu!
Nu e triumf mai măreţ pe pământ ca triumful ce naşte
Din ale muncii sudori, din luptele multe şi grele,
Nu cu armături de metal, ci cu drelele minţii purtate,
Pentru moşie şi neam şi'mpărat şi lege şi nume!
Astea 's a tale sudori şi luptele tale's acestea!
Mare şi scump şi frumos îţi-e şi triumful, o Bariţiu!
Căci milioane de fraţi şi surori venerându-Te-ţi strigă:
Azi, când optzeci de veri-ţi 'ncununa cu glorie fruntea,
Saltă 'mpreună cu noi, împreună te bucură, Bariţiu!

Poetul bucovinean dă expresie aşa dar nu unui sentiment personal ci unei stări de spirit generale, ce cuprinsese toată suflarea românească şi care se întorcea la isvoarele-i originare transilvane.

In uriaşul război de apărare al neamului „îmbrâncit de limbi fără saţ, fără cumpăt" — cum atât de plastic o spune versul său, cărturarul transilvan a fost întotdeauna în linia primă. Triumful lui îi dă o îndoită mulţumire, căci el e triumful adevărului naţional şi al adevărului în sine.

Emil Giurguca

FURTUL LITERAR

Furtul literar — ca orice ispravă nepermisă, cu toate variantele şi metodele proprii de lucru — se pare a fi cel mai plin de păcat. Mai de blestemat, de înfierat decât jefuirea unei bănci, decât spargerea unei gospodării. Intr'adevăr, banii ca şi lucrurile casnice şi de orice altă natură pământeană se pot face din nou cu oarecare perseverenţă.

Iată, bunăoară, este în curs de judecată în faţa instanţelor din Capitală un proces intentat de domnişoara Maria Cosma unui anume domn, A. Bărdescu, care primind manuscrisul unui volum de versuri spre a-l preda la o editură, l-a trecut pe numele său. A găsit editor. L-a publicat şi l-a iscălit cu numele lui de hoţ — *A. Bărdescu!* Unele dintre poezii fuseseră publicate de poeta Maria Cosma prin diverse periodice, aşa că furtul s'a descoperit imediat.

De curând, un nou caz. Este vorba despre poezia *„Amurg în Rusia"* publicată de d. Ion Sofia Manolescu în luna Octomvrie în pagina doua a ziarului „Viaţa" şi „varianta" publicată de un domn Victor Diaconescu-Arjoci (observaţi că ultima părticică a numelui domnului acesta care voia să iasă din anonimat, este o precizare bine venită pentru a nu se confunda cu vreun alt Diaconescu).

„Drum prin Rusia", cum şi-a intitulat Victor Diaconescu-Arjoci „producţia", apare la şase luni după publicarea poesiei d-lui Ion Sofia Manolescu, în numărul de Paşti al ziarului „Curentul".

Dela titlu până la rimă, dela imagini până la metrică, domnul acesta îl plagiază fidel pe d. Manolescu.

Reproducem ambele poesii pentru a se vedea „deosebirile" şi „apropierile":

AMURG IN RUSIA

In Rusia lui Serghei Esenin
Amurgu-i ca o baltă de venin.
Pe după dealuri încrustate'n piatră
Căţeaua morţii schelăe şi latră.
Se profilează 'n asfinţitul mov
Figura unui nou Rascolnicov
Şi alte siluete trec tăcute,
Dar umbrele îmi par necunoscute.
Veninul îşi păteză balta 'n roz
Şi plânge-o cucuvea la un colhoz.
E sufletul în mine ca un SLOI
Şi ca 'ntr'o povestire de TOLSTOI.

ION SOFIA MANOLESCU
(în ziarul „Viaţa", Oct. 1942)

DRUM PRIN RUSIA

Păşesc la braţul fraţilor Karamazoff
Prin stepa viselor lui Serghie Esenin,
Şi-ascult sfios cu umbrele din Melnicoff
Cum latră moartea câmpuri de venin.
Se pierd colibele printre mormane de moloz
Ca'ntr'un asediu'n ochii lui Puşchin
O cucuvae neagră prohodeşte un colhoz
Şi-amurgul se coboară peste viaţă lin...
In drum îngheaţă pasul ca un sloi
Şi tace în creneă basmul lui Tolstoi.

VICTOR DIACONESCU-ARJOCI
(în ziarul „Curentul" nr. de Paşti 1943)

Asemănarea este deadreptul isbitoare!...

Serghie Esenin, Karamazoff, Tolstoi, câmpuri de venin... Colhoz, moloz, — Sloi-Tolstoi... cucuvaea neagră!...

De ce s'o mai fi obosit Victor ăsta s'o mai schimbe pe ici şi colo?

Putea, simplu, doar să şteargă iscălitura d-lui Manolescu şi să-i fi caligrafiat numele său. Era mai fără bătaie de cap...

Iată fapte cari indignează şi întristează. Se impun măsuri ufgente şi necruţătoare pentru a se curma asemenea jafuri.

Eugeniu V. Haralambie

Trecutul militar al Românilor transnistrieni

Stepa transnistriană constituie, din punct de vedere geopolitic, limita dintre Europa propriu zisă şi stepele nesfârşite euro-asiatice. Din această pricină, în scurgerea măsurată a veacurilor de istorie europeană, locuitorii acestei regiuni au fost în cea mai mare parte produsul unui permanent amestec dintre popoare de dincoace şi dincolo de Nistru; amestec care conţine însă şi masiva aşezare a vestigiilor popoarelor năvălitoare sau migratoare din Evul Mediu.

Dar printre popoarele care şi-au găsit vremelnic sălaş pe întinderea dintre Nistru şi Nipru, se află un important număr de Români, cari sunt urmaşi ai Dacilor aborigeni, ajunşi acolo în expansiunea lor vitală.

Numărul Românilor de dincolo de Nistru a crescut însă considerabil, alimentat fiind de expansiunea organică a poporului român cisnistrian, de populaţia moldoveană, de păstorii coborâtori din Carpaţi către îmbelşugatele câmpii de acolo sau chiar de colonizări forţate, datorite vicisitudinilor politice de tot felul.

Până la venirea Tătarilor, Românii transnistrieni îşi aveau organizaţiuni politico-administrative proprii. Apoi, împreună cu toate popoarele de dincolo de Nistru, au avut de suferit barbara dominaţie a Tătarilor.

In secolul XVI, în teritoriul dintre Nistru şi Nipru se manifestă un nou factor politic şi creştin. Este vorba de constituirea acelor oşti de strânsură, compuse din toate elementele ce se voiau libere şi cari doreau şi luptau împotriva Turcilor sau mai cu seamă împotriva Tătarilor din Crimeea şi din „câmpiile deşerte" ce se întind până la Nistru. Aşa s'au format oştile căzăceşti, în cuprinsul cărora sumedenie de Români vor lupta şi vor deveni chiar căpetenii glorioase cântate apoi în nostalgice cântece populare.

In epopeica sa luptă împotriva Turcilor, Principele moldovean Ion Vodă cel Cumplit a avut largul ajutor al Cazacilor. Iar după năprasnica moarte a viteazului Domn aceiaşi Cazaci încearcă să susţină ca Domni ai Moldovei, pe cei cari căutau să se dea drept urmaşi ai lui Ion Vodă. In fruntea lor vine în Moldova un Român, Ion Creţul şi apoi Ion Potcoavă, care ocupă pentru scurtă vreme şi tronul Moldovei. Urmărit de răsbunarea turcească, acest erou transnistrian, cu privirea ce domina oastea iute a Cazacilor, se refugiază în Polonia, unde regele Ştefan Bathory — plecat Turcilor — îl execută în piaţa publică din Lemberg. Felul bărbătesc în care s'a prezentat călăului şi moartea sa au impresionat adânc pe contemporani.

In sec. XVII, elementul românesc de dincolo de Nistru joacă un şi mai important rol militar. Pe la mijlocul acestui veac Cazacii Zaporojeni se ridică pe culmi de glorie, purtaţi de avântul lui Bogdan Hmielnitcki. Din cei 15 „Polcovnici", cari comandau pe Cazaci, jumătate erau Români. Ei conduceau şi centre administrative. Astfel putem menţiona pe Martin Puşcariu, Polcovnic de Poltava, Toader Lobodă de Pereiaslov, Burlă la Gdneansk, Pavel Apostol la Novgorod şi Dumitraşcu Raice, care a colonizat în centrul Ucrainei de astăzi 500 de familii româneşti.

Elementul militar român transnistrian este deseori menţionat de contemporani. Astfel, un „utrisque juris doctor" din Lemberg, Samuel Kusewicz, dădea pe Românii transnistrieni drept urmaşi ai Dacilor, „cu apreciabile virtuţi militare". El pomeneşte „cohorte de veterani ai Dacilor transnistrieni", la un asediu al Lembergului. De asemenea Kusewicz ne spune că la vestita bătălie dela Berestezko din 1651, „au luat parte 4.000 de Daci transnistrieni" (Kusewicz, Arma Cazacia, în Font. Hist. Rus. IV, p. 56).

In memoriile sale, apărute la Praga în 1839, Principele Francisc Rakoczy mărturiseşte că a primit cu mare bucurie în ajutorul său (1703) „două cohorte de Daci transnistrieni".

Pe vremea lui Petru cel Mare, Românii transnistrieni au un important rol militar. Românii din Ucraina, ca şi Ucrainienii, nu au văzut cu ochi buni luarea Ucrainei de Petru cel Mare. Dănilă Apostol — viitor mare Hatman al Ucrainei — erou legendar, împreună cu Grigore Gămălie — tot un polcovnic român — înconjuraţi de marea massă a luptătorilor români de acolo au trecut de partea lui Carol XII-lea în lupta acestuia dela Poltava.

Dar şi în armata lui Petru cel Mare luptau Români trasnistrieni. Astfel Chigheci (care aminteşte numele moldovenesc al Codrului Tighecilui) este numit de Petru cel Mare „comandantul cohortelor de Români".

Când la pragurile Niprului ia fiinţă un fel de ordin teutonic, organizaţia militară Secce, dintru început Românii se afirmă. Printre căpetenii se disting un Ursu, Scapă, Ţăranul...

Ridicarea tuturor acestor elemente militare româneşti în regiunile de dincolo de Nistru se făcea cu sprijinul efectiv al populaţiei româneşti, închegată deseori în forme politice proprii. Căci şi Românii transnistrieni, ca şi cei cisnistrieni, dealungul veacurilor au căutat să păstreze tradiţia sfântă a drepturilor lor, a acelui „jus valachicum" pe întregul întins al ariei de expansiune originară a poporului român.

Horia Ursu

FIUL OMULUI

Creşteai limpede în cântecul meu, Iisus,
Peste umbra legănată de vinetele valuri,
De apele fanatice şi oarbe,
Al căror pântec a rodit minunea.
Erai un om atunci, cu fruntea stinsă
De ne'nţelese renunţări şi frângeri
Dar cu privirea inundată
De mari, lăuntrice văpăi.
In clipa-aceea de'nceput de lumi,
Din veacuri rupt, ca o furtună,
EU clocoteam în ochii Tăi.

Erai cu mine una, din adânc,
Aşa cum, gemene, peste fântână
Stau, faţă'n faţă chipurile-asemeni.
Cât mă iubeam, iubindu-te pe Tine
Şi cum simţeam în carne, ca o rană,
Durerea dulcelui fior că-mi semeni!...

A fost cândva să te'ntâlnesc pe-un munte,
Cu faţa'n palme, încovoiat
Peste întregul plâns de jos al lumii.
Sub paşii umbletului Tău agale
Vedeam cum se chircesc şi cum se strâng
Atâtea flori, atâtea vii surâsuri,
Ce se mustrau că pot să înflorească
Udate chiar de lacrimile Tale.

Erai al meu şi-al lor atunci, Iisus,
Ecou de taină-al bucuriei strânse
In plânsul ce ne veştejea obrajii.
Erai un cântec mare peste viaţă,
Peste amiaza ei neliniştită,
Stingându-i arşiţa ca o răcoare...
L-aud şi-acum dar nu îşi mai adie
De-asupra frunţii freamătul senin,
Ci suie'n mine, din adânc ivită,
O prea nepământeană melodie.

Aurel Chirescu

REMINISCENŢE

Când luminează prin ferestre joase
Şi faţa ta e încă peste carte,
Eu te revăd în fund de vremi, departe
Privind adânc prin genele stufoase.

Văd ochii omeneşte aplecaţi
Peste obrazul dulce, peste suferinţa
Celui ce-ţi înflori fiinţa
In anii albi, catifelaţi.

Privirea curge dintre gene
Ca mierea'n fagurii cereşti,
Induioşată, îl priveşti
Ca roua'n vârf de sânziene.

In câmpul lui de linişte,
Răsari frumos ca un păun.
Imagini dulci se suprapun
Ca luna peste crinişte.

Frumoasă doamnă, calcă'ncet
In amintirile aceste
Cu trene albe de poveste
Fiorul unui trist poet.

E. Ar. Zaharia

Poem pentru lumina lunii

Ce-ai să te faci când am să mor eu, lumină?
Ce ochi au să te soarbă cu atâta căldură,
O să te cânte limpede care gură,
O să-ţi îngenunche — smerit — a cui vină?

Iubita mea n'are să-ţi mai sărute în somn
Părul de aur ca o părere.
Cine-o să te mai guste fagure de miere?
Ai să fii Domniţă pentru care Domn?

Curând am să prind în adânc rădăcină...
Cui să te las pentru lume — comoară?
Cui să te dărui — arcuş de vioară?
Curând o să plângem, lumină, lumină...

Robert Cahuleanu

CARTE POSTALĂ

Aţa ploii trage tot mai mult cerul către pământ,
Toate culorile, toate frunzele au îngenunchiat în norol
Şi-atâtea gemete trec despletite prin vânt...
E iarăşi toamnă, iubito, şi s'a umplut spitalul cu bolnavii noui.

Simt c'o să mor în acest umed început de Septembre...
Sopârla sângelui o să se strecoare roşie printre dinţi,
Sărutul morţii mă va încleşta de febre
Cu 'mbrăţişările ei dureros de pătimaşe şi de fierbinţi.

Plecarea mea o să fie tristă ca toate plecările,
O să pornesc înfricoşat, fiindcă nu ştiu încotro sunt scrise
Semnele de vrajă ce înseamnă zările,
Pentru paşii sufletului, pe poteci de basme şi de vise.

...Iubito, zâmbetul se destramă ca un fum şi tot mai rar
Infloreşte 'n colţul gurii ca un popas de paseri triste...
Şi-apoi cerul, cerul e aşa de jos, că norii parcă-mi şterg ochii, ca batiste.
Iubito, toate plecările sunt triste, toate plecările sunt mari.

Petru Vintilă

PRIETENUL MEU, FILARET...

DE AL. LASCAROV-MOLDOVANU

În noaptea aceea de sfârșit de toamnă vântul bătea mai înfundat și mai plin de tainice chemări ca de obicei. Prietenul meu nu dormea. Îl simțeam după respirare. Eu însumi nu puteam să dorm, gândind la lucruri triste. Cugetam mai ales la ciudățeniile vieții noastre. Când nici gândești, viața îți pune înainte un fapt, o privire, o vorbă, care-ți pot schimba făgașul zilelor. Iată, acest prieten al meu, de care până acum câteva zile nici nu știam dacă există... Plecasem de acasă cu sufletul copleșit de neostoita durere a pierderii Basarabiei, — durere căreia nu-i puteam afla nici un fel de ieșire — și, dus de ea, m'am trezit în curtea școalei „Ciovica", unde mulțime de refugiați necăjiți își așteptau rândul la „ajutor". Și m'am amestecat cu ei, lăsându-mi inima sub focul durerii. Măcar așa să împărtășesc și eu suferința fraților. Și iată că, de undeva, îmi veni privirea unui refugiat: adâncă, arzătoare — și tristă, tristă... Am mers spre el — și i-am zis: „Cum te chiamă?" — și el mi-a răspuns simplu și frenetic: „Pe mine mă chiamă Filaret..." I-am întins mâna — și i-am zis: „Hai cu mine!" — și el s'a supus. Ieșind de acolo, l-am luat de braț — și așa, în tăcere, am mers pe străzi — și am ajuns acasă. I-am spus: „Te rog să rămâi cu mine..." El s'a așezat moale pe marginea patului, a privit în jos, după care a ridicat ochii lui negri, adânci și *simpli* spre mine — și mi-a răspuns: „Rămân cu tine..." Și de-atunci, împart cu el odaia mea, bucățica de pâine — și `t risteța.

Și în noaptea aceea, Filaret, nu dormea, ca, de altfel, mai în toate nopțile. Mai ales când bat vânturile dinspre răsărit, dinspre Prut, el se arată mai neliniștit ca oricând — și nu doarme de loc.

— Nu așa că nu dormi, Filaret?

El îmi răspunse moale și cu cunoscutu-i glas blajin:

— Nu pot să dorm...

— Și la ce te gândești, Filaret?

Oftând, Filaret, prin întuneric, îmi trimise șoaptă de foc:

— La Basarabia...

— Filaret, frate, lasă acum, nu te mai gândi....

— Nu pot, frate dragă, nu pot...

— Ai să pătimești rău din pricina asta...

— Știu, am să pătimesc rău din pricina asta, dar nu pot...

Și din nou tăcerea se așeză peste întunerecul odăii — și peste sufletele noastre, — numai vântul îi lumina cuprinsul cu vedenii, cu șoapte — și cu tristeță.

In altă noapte — și tot prin întunerec — spusei lui Filaret:

— Frate Filaret, ce mai faci tu?

Il simțisem fără somn, după oftaturi și după nemișcare. Căci, contrar altora care în insomnia lor, se foiesc toată noaptea, Filaret își petrecea nedormirea într'un fel de înțepeneală, stând cu spinarea ridicată ușor și sprijinită de perină. Privea în întunerec — și tăcea. Când și când, ofta.

— Ce să fac? — îmi răspunse el, — și fără să se miște. adăogă:

— Călătoresc...

— Prin urmare, tot nu te astâmperi, Filaret

El îmi zise:

— Tot nu mă astâmpăr, — dar nu pot..

După câteva clipe, îl întrebai:

— Ei, — și pe unde călătorești?

Simplu, răspunse:

— Prin Basarabia...

— Știu, Filaret — dar anume pe unde?

Tăcând puțin — prietenul meu, ca și cum ar fi fost vorba de un lucru foarte serios, grăi astfel:

— In astăseară, de când m'am culcat, mă plimb fără de încetare, prin grădina publică din Soroca... Știi, colo, de vale de Prefectură, pe sub copacii înalți, pe aleele grădinii...

— Și cu cine te plimbi, Filaret?

— Singur — singur. Nu e nimeni pe alei, nimeni.... Aș vrea să întâlnesc pe cineva — și nu-i nimeni... Aș vrea.

— Ce ai vrea, Filaret?

Filaret răspunse vibrat:

— Aș vrea să întâlnesc pe...

— Pe cine, Filaret, prietenul m

— Pe Nașinca, frate..

Și, deodată, se făcu tăcere în întunerecul odăii. Tăcui mai departe, — și cugetai: „Cine-o fi Nașinca — și cum o fi Nașinca?".

Vânt ca în noaptea aceea nu fusese de mult. Huiau văzduhurile ca într'o urgie. Sgomote învălmășite, aci părând țipete, aci scufundări adânci, aci jălănii prelungi...

Adormisem de cum mă culcasem — și, dintr'odată, la o isbire mai tare a vântului, mă trezisem în plin miez de noapte. O slabă lucire îmi arăta unde este fereastra. Mă uitai spre patul lui Filaret, care era aproape de fereastră — și văzui cum el se mișca ușor, întorcându-și capul spre geam — și trăgându-l iarăși spre perină, de parcă ar fi ispitit ceva.

Il întrebai:

— Nu așa că nu dormi, Filaret?

— Da, nu dorm... — îmi răspunse ca și cum l-aș fi trezit dintr'un vis. Imi păru rău. De sigur îi rupsesem cine știe ce „plimbare" prin cine știe ce alt loc basarabean.

Zisei:

— Iertare îți cer, frate Filaret, că, poate, te-am supărat..

El îmi grăi drept:

— Adevărat este că mi-ai făcut un rău, dar n'am de ce să te iert, fiindcă n'ai știut...

Mă sculai în cot — și-i spusei cu mâhnire:

— Ce rău ți-am făcut, frate Filaret?

Dând un suspin greu, el îmi răspunse:

— Ascultam clopotele de la soborul din Chișinău

— Cum, Filaret?

El mă încredință:

— Mai sigur de cât că te aud, așa auzeam deslușit clopotele de la sobor...

— Din Chișinău?

— Da, frate, lămurit: clopotele de la soborul din Chișinău.. ca și cum aș fi fost acolo...

Oprindu-se puțin, adăogă cald:

— Și chiar eram acolo...

Tăcui, — apoi zisei:

— Iartă-mă, Filaret, — te rog...

El îmi răspunse:

— Tu pe mine frate...

Și Filaret, desigur, lăcrăma în întunerec.

De-o săptămână și mai bine, Filaret a dispărut. Nu știam ce să cred. I s'o fi întâmplat ceva? Să fi fost nemulțumit de traiul pe care-l ducea cu mine? Nimic nu mă îndreptățea să cred aceasta. Atunci? Atunci unde-i Filaret? Pe de altă parte îl știam cu bani puțini la el — și fără putință de a câștiga alții. Mirarea mea se întovărășea cu o grijă și cu o îndoioșare arzătoare, pe deoparte din pricină că cele câteva luni de zile de când duceam viața împreună, statorniciseră între noi o prietenie cu totul deosebită, — iar pe de altă parte din pricină că în zilele din urmă, Filaret arătase o tulburare mai mare ca de obicei, care făcea să-i lucească tare ochii. Nu cumva? și mă gândii la lucruri spăimântătoare. Nu se poate.... Atunci, unde-o fi?

Trecu încă o săptămână și mai bine. Mersei la Prefectura Poliției — și dădui de știre. Așteptai. Nimic. Filaret nu se găsea nicăiri. Mâhnirea începu să urce iederă otrăvitoare pe sufletul meu. De sigur, Filaret și-a curmat firul vieții. Mai ales că în vremea din urmă, nici inima lui nu mai putea ține piept nesomnului și jalei. In una din nopți avusese chiar o ameteală, iar cu câteva zile înainte de a dispărea, pe când ședeam de vorbă, mi-a luat mâna — și privindu-mă blajin în ochi, mi-a zis în șoaptă, ca într'o slăbiciune:

— Îți mulțumesc pentru bunătatea ta... — și de nu-l țineam, ar fi căzut. Zâmbind slab, dădu ușor din cap, ca și cum mi-ar fi spus: „Săraca inima..."

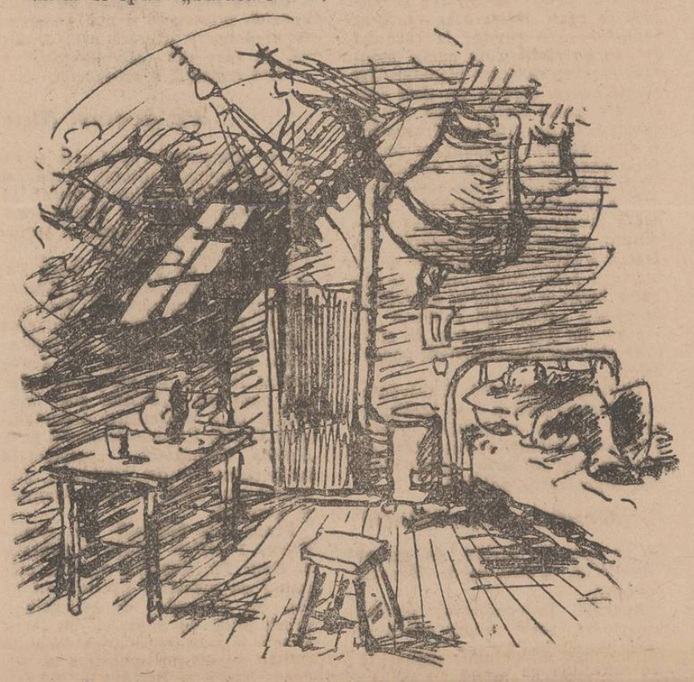

Dar, într'o noapte din această lungă așteptare, prin o ciudată simțire pe care o avui în somn, mă trezii — și avui, clar, impresia că Filaret e la ușă. Mă sculai, — deschisei: în adevăr Filaret era la ușă.

Aprinsei lumina, privii. In fața mea stătea un cerșetor. Cu hainele ponosite, cu încălțările sparte, cu fața supță, cu ochii mari, adânci și înflăcărați, Filaret părea un vagabond care venea de pe un lung drum. Zâmbi slab și dureros spre mine. Il luai și-l așezai pe marginea patului.

— Filaret, frate, unde ai fost? Ce este cu tine?

El își lăsă fruntea în pământ — și respirând adânc, zise:

— Nu mai puteam...

— Ce nu mai puteai, Filaret?

— Nu mai puteam de dor....

Tăcurăm. Il lăsai să respire bine — se înabușea. „Oare?" îmi zisei. Repede îl întrebai:

— Și?

El se sculă în picioare, — mă privi prin păinjeniș de lacrimi și răspunse fierbinte:

— Da, — am fost s'o văd..

— Pe cine? Cum?

— Basarabia...

Așa dar, era adevărat.

Ca și cum ar fi scăpat de-o piatră care-l împovăra, Filaret, mai liniștit, zise, așezându-se din nou pe pat:

Am fost la Prut — și am privit-o... Era să mă împuște și ai noștri — și ai lor...

— Filaret!

— Da, — am stat și am privit-o... Nici n'am mâncat, nici n'am băut, — nici n'am dormit...

— Prietenul meu!...

— ... Ci numai am stat și m'am uitat la ea, — m'am uitat necontenit.

— Filaret, fratele meu!...

— Acuma, pot să plec... Am văzut-o încă odată...

Il luai și-l culcai, încet, pe pat.

Și Filaret, de data aceasta, adormi adânc, așa precum poate nu dormise niciodată, de când părăsise pământul Basarabiei.

După aceea, Filaret, prietenul meu, se prăbuși într'o tăcere necurmată, de parcă nimic nu l-ar mai fi interesat. Il priveam — și vedeam cum și lumina ochilor părea că i se răsfrânge în altă parte. De sigur, Filaret își trăia un vis lăuntric, cu plimbările lui, cu clopotele lui, cu Nașinca lui, cu tristețea lui... Așa că nu-l mai tulburam cu întrebările mele. Bănuiesm însă cum dedesubtul acestei nepăsări, i-se tălăzuesc apele sufletului.

Pentru el, vremea nu mai era — și nici ceilalți.

O singură dată, tot într'o noapte, îl întrebai:

— La ce te gândești, Filaret?

El îmi răspunse moale, aproape nepăsător:

— Nu mă gândesc la nimic, frate...

Nu mai spusei nimic... Și nici el...

Simțeam însă din aceste vorbe că întreaga lui ființă și întreaga lui viață se strânseseră în jurul unei singure trăiri. După cum miile de raze care cad pe-o oglindă se înmănunchiază și dau un singur focar de-o putere care ar aprinde, în flăcări, un trunchiu de copac, — tot asemenea miile lui de gânduri și de simțiri aplecate asupra aceleiași imagini de aur, se adunau într'un singur punct de foc, care-i ardea, ca pe un rug, întreaga lui ființă. Imaginea — una singură: cea către care săptămâni de zile călătorise pe jos, nemâncat, gol, ca un vagabond, ca să-i mai vadă odată înfățișarea ei reală, mai dragă de cât soarele, de cât lumea toată, de cât viața lui însăși.

SBUCIUM

Nuvelă de AL. ENACHE DUBĂSARI

— Dar, dragă Nadea, vorba lungă nu duce departe! Deaceea, ca să ajungem totuși undeva, eu aș vrea să știu deocamdată un singur lucru: — Propriu zis, ce anume te face să ții așa de mult la el?

— Ce mă face să țiu la el?!, repetă mirată tânăra absolventă de liceu, în timp ce fața i se destindea sub impresia unui zâmbet. Felul lui de a fi! Și să nu-ți închipui, dragă mătușă, că ți-am dat răspunsul acesta numai pentru a nu lăsa întrebarea baltă. Departe de mine aceasta. Căci deși am stat de vorbă cu el abia de câteva ori, sunt sigură că ți-aș putea spune câte ceva, despre fiecare dintre apucăturile lui.

Dar vezi, eu sunt îndrăgostită și's cu patruzeci de ani mai tânără ca matale... și deaceea...

— Deaceea, o întrerupse cu aer de intrigă bătrâna, m'ai chemat tocmai dela Chișinău ca să-ți ascult spovedania și să o înduplec pe maică-ta.

— Nu, mătușă. N'aș vrea să te reții prea mult cu socotelile inimii mele. Ce-am avut de spus ți-am spus.

Până când însă... țiu să afli doar atât: că e cel mai simpatic băiat dela institutul agronomic. Afară de aceasta, se poartă așa de corect și de gingaș cu oricine, încât îți cade drag de cum l-ai cunoscut. Asta, bine înțeles, n'o spun numai eu, adăugă tânăra cu glasul scăzut și îmbălsămat de o oarecare gravitate, ci și toți colegii și profesorii lui.

Parcă-l văd și acum cum se plimba într'o seară prin parcul Kievului. Purta o cravată stăncnie și chinuia între degete un luier de floare.

El nu știe, dar eu l-am privit cu răsuflarea oprită, aproape un sfert de oră de pe fereastra clasei noastre.

Călca rar și măsurat de parcă ar fi trecut în revistă florile din straturile alăturate, în timp ce privirea și-o plimba peste orașul scăldat în soare ce i se așternea la picioare.

La un moment dat, o albină l-a adus prin arcurile-i de flori cățărătoare, până sub gardul liliacului... Nu știu de ce, dar imi e cuprins de un fel de înfiorare plăcută.

M'am ascuns după perdea și timp de câteva minute l-am căutat cu o grabă încordată oglinda fermecată a ochilor și am încercat să-i surprind trăsăturile feței.

L-am mai privit eu și alte dăți, dar atunci a fost pentru prima dată când mi-am dat seama că-i chiar un băiat frumos. Nu degeaba îl copleșesc studentele cu atâta atențiune... Ce față de copil serios și ce frunte luminoasă și frumos arcuită sub claia de păr negru...

Fata făcu o mică pauză și lăsând să-i scape un oftat ușor care făcu să crească pieptul sub bluza de mătasă, își aruncă privirile peste lanurile de grâu, ce se învălurau copleșite de căldură sub sbuciumul imaterialelor draperii sculptate de fata morgana.

Și ar fi rămas așa, cu ochii pierduți peste apa câmpului și cu mâinile adunate în poală, mult timp. Dar alături de ea, își juca nerăbdătoare bastonul, doamna Elena Garduz, chemată anume dela Chișinău.

Deaceea, se grăbi să adauge:

— Deocamdată, atât dragă mătușă... și-ți urez s'o înduplec pe mama. Spune-i că pentru inimi nu există diferențe sociale și că părinții n'au întotdeauna dreptate. Aceasta chiar și atunci când sunt boeri.

Bătrâna interlocutoare, care pe lângă că fusese îndrăgostită în tinerețe se mai întâmplă să fie și inteligentă, se ridică de pe scaun și, după ce o mai învălui odată pe frumoasa ei nepoată într'o privire îngăduitoare, se retrase de pe terasă.

Rămasă singură, rezemată de un stâlp al cerdacului, Nadea simți așa cum simte în fiecare dimineață — după ce s'a sculat din pat, — o poftă grozavă de a se întinde, de a-și destinde corpul. Trupul ei fraged de adolescentă bine desvoltată se încordă de să-i crape haina.

In cele din urmă se prăbuși leneș în brațele fotoliului și lăsându-și pătimaș capul pe spetează, rămase așa multă vreme.

Ora 2 noaptea. E atâta liniște și nemișcare în conac, grădină și pe câmp, de parcă s'ar pune la cale un atentat la viața pământului.

Singură luna, misterioasă ca o curtezană care se strecoară în camera suveranului său pentru a-i turna otrava în apă, se furișa grăbită prin fumul alburiu al norilor.

Ce-o fi văzut sau făptuit, de vrea să se ascundă? Sau poate fug norii îngroziți de privirea ei rece?

Dar iată că nu se poate ascunde și deaceea s'a resemnat să văruiască fața câmpurilor, accentuând liniștea până la disperare.

Deodată, toată această liniște fu speriată de scrâșnetul unui scârțâit strident.

Cine și-a pus în gând să jumă Scârțâise ușa dela camera vătafului Costache Bastină, care se pregătea să coboare în sat după muncitori. Nadea sări speriată din pat. — Ce s'a auzit?!

Era toată numai apă și simțea un fel de înăbușeală.

Deși era destul de răcoare în cameră și adormise numai de o jumătate de oră, asudase mult.

Se sculă și după ce mări lumina lămpii, îmbrăcă grăbită o haină de noapte.

Stai! ce-mi pusesem în gând să fac?... Aha! Să-i trimit un bilețel prin Moș Costache.

Peste câteva secunde, biletul era gata:

„Vino la orele 6 seara, la chioșcul din dosul viei".

Nadea

Vâltoare peste tot. Parcă și cerul s'a deschis, cel dinafară, — pe lângă cel din suflete. Nu mă puteam hotărî să mă duc acasă, — prea era frumos, prea era cutremurător. In sfârșit... Rămăsei pe stradă, umblând hai-hui, ca un nebun fericit, așteptând zorile... Să aud cu urechile mele... Să văd minunea... Să înebunesc de bucurie... Pe urmă, să mă duc la Filaret — și să-l sgâlțâi din tăcerea lui, — și să-i spun: „Sus, frate Filaret, — cerurile s'au deschis!..." Nici nu mai știam pe unde sunt... Mă întâlneam cu oameni pe care nu-i văzusem niciodată — și le surâdeam cu voie bună... Știți — mâine dimineață în zori, oastea noastră trece râul blestemat...

Pașii, peste știrea mea, mă purtară spre casă. Ce va fi zis Filaret? Niciodată nu lipsisem atâta...

Intrai... Și fără să-mi dau seama, de cum îl văzui, îi spusei, aceleași cuvinte pe care le avusesem în gând mai înainte:

— Sus, Filaret, frate — că s'au deschis cerurile!...

El se sculă pe jumătate din pat — și privi ciudat spre mine. Afară, zorii puneau pe cer sidef lucitor.

— Cum? Ce?

Repetai vorbele.

Filaret se sculă — și stătu în f

— Așa dar, — e adevărat?

Răspunsei cu bucurie:

— Adevărat, frate Filaret!

— Prin urmare, la ceasul acesta...

Ii luai vorba din gură:

— Da, la ceasul acesta, ostașii noștri au trecut Prutul!

— Da?

Și degrabă, Filaret își aruncă privirea, în care ardeau din nou toate dorurile, spre undeva, spre Prut..

Greșisem. Era prea târziu. Focarul lăuntric arse dintr'odată întreaga ființă a prietenului meu.

Vru să zică ceva. Ii ieșii în întâmpinare.

Privea, cu toată privirea de care era în stare, spre locul cela depărtat, căscând ochii peste măsură.

Il prinsei în brațe.

Atât putu șopti încet, limpede — și nespus de dulce, ca o șoaptă de iubire pentru cea mai iubită logodnică din lume:

— Ba-sa-ra-bia!.. — și d'intr'odată, se făcu petică în brațele mele.

...Și prietenul meu Filaret muri, tot în clipa când oștile noastre intrau să desrobească pe logodnica lui din brațele de noroi ale balaurului.

L-a împăturit frumos și introducându-l într'un plic pentru felicitări, s'a îndreptat în vârful picioarelor spre camera vătafului. Era atâta liniște pe cuprins, încât își auzea bătăile inimii și foșâitul hainei pe corp.

Moș Costache tocmai își terminase rugăciunea și se pregătea s'o ia din loc. Zărindo însă pe fiica boerului răsărind ca o fantomă în pragul camerei sale, un minut a rămas înmărmurit.. Dar și-a revenit îndată și mângâindu-și îngăduitor mustața întrebă: — să vă duc o scrisoare!... nu?

— Exact! Dar vezi...

— Am înțeles, cuconiță... — zâmbi siret bătrânul. Cu toate că n'am învățat nici două clasuri de carte și nici n'am prea ieșit prin cei lume, eu știu cum să-mi înțeleg și slujesc boerii! Deacea, o să duc scrisoarea domnului Victor, chiar acum cât nu s'o crăpat de ziuă și-o să-i spun: „Domnișoara Nadina ca te roagă ceva.

Să nu bănuiți cuconiță, dar noi aisti mai prosti, așa vă spunem.

După aceasta, continuă bătrânul, Moș Costache își va căuta de treburile lui. Căci, nici n'a văzut, nici n'a auzit...

Peste două minute, fata era din nou în camera sa, așezată în fața oglinzii. Își contempla formele tari ale trupului care o țineau ca 'ntr'un fel de strânsură

— Va veni oare?!, întrebă ea privind chipul din oglindă.

— Cred că da!...

Obișnuit, oamenii de prin părțile noastre cam întârzie atunci când e vorba să se prezinte undeva la o oră fixă.

Nadea însă, ca dealtfel și Victor, n'a întârziat.

La orele șase fără zece minute, și sosise la locul pe care îl stabilise. Era îmbrăcată cu o rochie sport, care, deși foarte simplă, îi stătea cât se poate de bine, dându-i un aspect foarte plăcut, iar în picioare purta un fel de bocanci.

Oricine ar fi văzut-o în tinuța aceasta, după ce ar mai fi urmărit-o și cum se plimba în jurul chioșcului, ar fi luat-o drept pe băetana.

Victor, care tocmai se apropia de dânsa cu chipul aprins, avea despre ea o cu totul altă părere.

In timpul ultimilor doi ani de liceu pe care i-a făcut în orașul vestitelor lavre rusești, Nadea n'a fost numai una dintre cele mai frumoase fiice de boeri moldoveni pătrunse la Kiev, ci și cea mai cuminte. Cu toate că era foarte deschisă și comunicativă.

— Bună ziua, domnișoară Nadea! o salută Victor puțin emoționat, ridicându-și pălăria. Mi-a spus Moș Costache că mă aștepți aici, adăugă el întinzându-i mâna.

— Te rog frumos, Victorine, n'o mai face pe politicosul și zi-mi mai bine pe nume. Am atâta nevoe de intimitate.., adăugă ea cuprinsă de un fel de nostalgie. Mi-a junge câtă politeță înghiț acasă.

— Da, Nadea, dar vezi... doamna Donici nu-i de aceeași părere.

— Ia s'o mai lăsăm pe mama, se revoltă fata și să ne spunem ce avem de spus. Sau poate ți s'au schimbat sentimentele? Imi spuneai în scrisoarea pe care mi-ai trimis-o mai zilele trecute, că tare ai vrea să devenim prieteni, să ne întâlnim în dragoste.

Deși se silea să pară îndrăzneață și cam indiferentă, Nadea simți cum i se aprind obrajii și se emoționează.

— Mătușa Elena spune că nu-i bine să-i arăți cuiva că ții prea mult la el. Dar eu ți-o spun totuși. Nu mă interesează că ești fecior de plugar, că lucrezi deavalma cu muncitorii sau mai știu eu ce. Și deaceea lasă resemnarea și mai vino din când în când pe la noi, să-i infrunți pe ai mei, să-mi povestești despre planurile și lecturile tale, să-l faci pe Vania să priceapă realitatea.

Intre timp, s'au reîntors în fundul chioșcului, luând loc pe un scaun de împletitură.

După câtva timp, Nadea întrerupse din nou tăcerea.

— Ce frumoase lucruri mi-ai scris, dragă Victore! Le-am învățat pe de rost. „Nu te uita că mi's palmele bătătorite, asta înseamnă c'am dat mâna cu viața.

„S'apoi, să știi că mâinile care au răspândit semințele pe ogor au răsădit copaci, au mângâiat spicele de grâu sau au cules mere, se simt destul de vrednice să le strângă pe cele ale unei fiice de boer!.."

(Sfârșitul în numărul viitor).

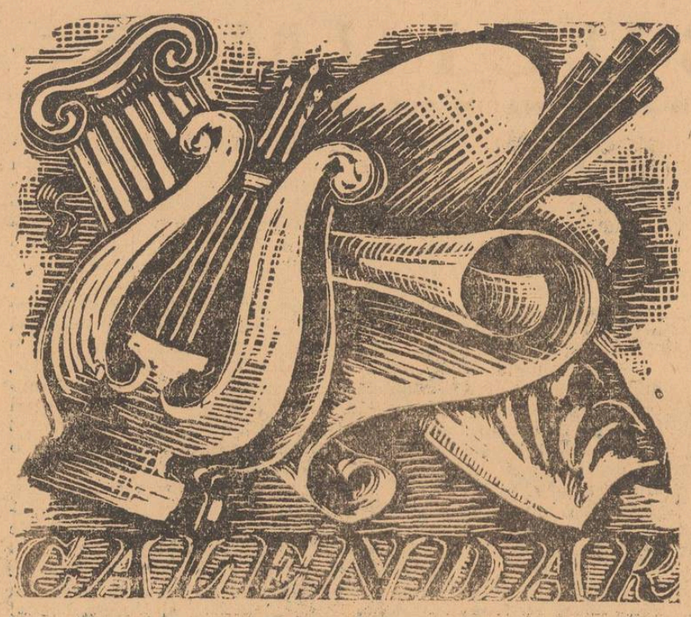

3 MAI 1848

Ziua de 3 Mai 1848 este încoronarea a nenumărate veacuri de răcută şi răbdătoare suferinţă valahă. Incoronare, dar şi răbufnire, în acelaş timp, a unor suflete oprimate, trezite la o viaţă nouă şi la o nouă conştiinţă a drepturilor româneşti.

In acea zi, acum 95 de ani, avea loc memorabila adunare depe Câmpia Libertăţii. In fruntea celor 50.000 de români sosiţi din toate colţurile Ardealului, cu toate steagurile nădejdilor desfăşurate, se aflau episcopul Andrei Şaguna şi înţeleptul Simion Bărnuţiu.

Cu puţin înainte, în proclamaţiunile dela 25 şi 26 Martie, erau sintetizate revendicările românilor ardeleni. Ei vor, în esenţă, libertate individuală prin desfiinţarea iobăgiei şi libertate naţională prin repunerea românilor în drepturile lor; deasemenea, congres naţional român.

Şi congresul are loc. Sunt de faţă într'o sfântă unire, deopotrivă, români ortodoxi şi români uniţi. Prezidează episcopii: Şaguna (ortodox) şi Lemeni (unit), având ca vice-preşedinţi pe Simion Bărnuţiu şi Gheorghe Barifiu, iar ca secretari, între alţii, pe: August Treboniu Laurian, Ioan Bran, Timoteiu Cipariu, protopopul Popazu, Iacob Bob, I. Bologa, D. Boeru...

Cu totul demn de remarcat este faptul — subliniat de Nicolae Iorga — al prezenţei românilor din toate straturile sociale, atunci la 3 Mai, pe Câmpia Libertăţii. Nu e un simplu act revoluţionar al intelectualităţii ardelene, ci e o splendidă manifestare a coeziunii tuturor păturilor, dela Vlădică până la opincă.

„Printr'un sentiment de dreptate şi frăţie naţională (scrie N. Iorga), **de înţelegere pentru rolul ţăranilor şi de iubire adevărată faţă de dânşii, în loc de a reţine acţiunea, ca la Iaşi, numai în rândurile intelectualilor, se hotărăşte că membrii acestor reprezentanţe** (reprezentanţele care vor înfăţişa Impăratului şi Dietei doleanţele Naţiunii Române N. R.) **vor fi luaţi din toate clasele: preoţi, literaţi, nobili, militari, negustori şi ţărani".**

„Românii din Ardeal (accentuiază, pe de altă parte, Nicolae Bălcescu) **fură cei dintâi cari salutară cu înfocare falnicul soare de libertate ce lumină atunci lumea. Sânt astăzi trei ani, mulţi din noi au văzut cu ochii lor când deputaţii români din toată ţara Ardealului în număr de cincizeci mii, toţi ţărani şi fii de ţărani, se adunară la Blaj, în câmpul numit de atunci al Libertăţii, ca să facem în numele naţiei această declaraţie: Sânt, deci, întru drepturile mele! Şi Europa află cu mirare că în Transilvania o naţie română, de a cărei existenţă nici că bănuia, şi-a proclamat independenţa sa, şi ea fu silită a-i recunoaşte dreptul şi a o înscrie de atunci în numărul naţiilor celor vii.**

„Te pomenim şi te serbăm cu drag, o zi măreaţă! Căci întâiaşi dată auzirăm atunci un popor întreg răspunzând celor ce vorbeau de Unirea Ardealului cu Ungaria, prin această strigare: „Noi vrem să ne unim cu Ţeara".

Sunt sfintele cuvinte ale lui Nicolae Bălcescu...

T. Radu

NOTE

Scriitorii noştri

—nu au rămas străini de ritmul marilor prefaceri sufleteşti şi de duhul marilor aspiraţii naţionale. Ei participă cu însufleţire la opera de răscolire a conştiinţei româneşti, organizând şezători în tot cuprinsul ţării.

In Capitală, la Ploeşti, la Curtea de Argeş, Alba Iulia şi Cernăuţi, peste tot ei au înfruntat depărtările ţinând să fie prezenţi în scrisul lor inspirat din marea luptă în care se găseşte angajat astăzi Neamul Românesc, pentru destinul şi hotarele sale.

In cadrul acestor manifestări culturale şi patriotice sub patronajul de onoare al Domnului Prof. *Mihai Antonescu*, astăzi Duminică 16 Mai, orele 20.30 va avea loc la Piteşti, în sala Teatrului Comunal, un festival închinat *Tineretului Român*.

Festivalul acesta literar coincide cu o masivă concentrare a tineretului argeşan la Piteşti, deci va avea o anumită semnificaţie şi răspunde unei apropieri tot mai necesară şi actuală între purtătorii condeielor inspirate şi generaţiile chemate mâine să ducă mai departe destinele româneşti.

Cu acest prilej, d. *Al. Bădăuţă* va conferenţia despre: *„Tineretul veacului"*, iar d-nii: Matei Alexandrescu, Vlaicu Bârnă, C. Barcaroiu, Ovid Caledoniu, Aurel Potopin, Gheorghe Soare şi Iulian Vesper vor ceti din scrierile lor proprii.

Din iniţiativa

— preotului şi scriitorului *Teodor Iordache* şi a d-lui prof. *Gh. Capagea Rosetti*, astăzi Duminică 16 Mai a. c. ora 10 jum. are loc la Galaţi, în sala cinematografului *„Central"*, o şezătoare literară sub auspiciile Fundaţiei Culturale Regale.

După cuvântul de deschidere, rostit în numele secţiei locale a Fundaţiei Culturale Regale de d. prof. Gh. Capagea Rosetti, vor ceti din opera lor următorii poeţi şi prozatori : *Ion Minulescu, George Gregorian, Al. Al. Philippide, George A. Petre, Teodor Al. Munteanu, George Acsinteanu, B. Iordan, Virgil Carianopol, Teodor Scarlat, Al. Raicu, George Tăslăoanu, Grigore Veja şi V. Hondrilă*.

Prezentările vor fi făcute de preotul *Teodor Iordache*.

D. prof. I. Găvănescul

— *a tipărit de curând o carte „Dela Kant la Hitler" înviorătoare şi fremătătoare de o mare credinţă: aceea a victoriei finale a Axei în lupta ei contra întunerecului dela răsărit şi contra ovreimii*

Autorul îşi propune să facă o paralelă între geniul metafizic al lui Kant şi geniul politic al lui Hitler în încercarea lor de a determina, fiecare în chip deosebit, condiţiunile după care o pace veşnică între popoare ar fi cu putinţă. După Kant, spune autorul, trei ar fi condiţiunile păcii eterne: 1. In interiorul fiecărui stat, o constituţie acordabilă cu demnitatea omenească şi anume Republica; 2. O Federaţie internaţională universală a statelor şi 3. o sinteză constituţională a unui stat cosmopolit în care omul să fie un cetăţean al lumii.

Concepţia lui Kant pare a fi o utopie, spune autorul, dar ea se fundează în cele din urmă pe o intuiţie a naturii sufletului omenesc, perfectibilitatea omului care nu este cu neputinţă. Kant vedea această perfectibilitate în raţiune. Dar autorul se întreabă dacă nu cumva adevăratul izvor nu trebue căutat în sensibilitate, „derivată din pornirile înăscute ale instinctului de conservare socială?".

Alături de Kant metăfizicianul, care visa o pace eternă, Hitler încearcă să pună bazele unei păci mai restrânse şi ca aceasta mai aproape de realitate, asigurând lumii condiţiunile unei păci de un mileniu. Dar pentru asigurarea acestei păci se cere înlăturarea tuturor cauzelor care au dus la războiul de azi, un război nu numai mondial ci şi cu caracter planetar. Iar aceste cauze, care se cer deci desfiinţate, sunt: Bolşevismul şi judaismul. La această operă negativă şi distrugătoare se adaugă o condiţiune pozitivă şi anume: asigurarea vieţii şi dezvoltării naţionale proprii a popoarelor. Autorul analizează pregnant primele două condiţiuni, ajungând la concluzia firească a necesităţii absolute de a distruge bolşevismul care este negaţia însăşi a omului şi a vieţii şi la nevoia „eliminării totale a evreilor din toate formele de alcătuire ale organismului vieţii popoarelor".

In încheere d. prof. I. Găvănescul propune pentru a se realiza această a doua condiţiune, crearea unui stat naţional evreesc fără a-i preciza nici situarea geografică, nici organizarea politică.

„Geniul singurătăţii"

— se numeşte cartea de poeme tipărită la Odesa de d. *Horaţiu Ionescu*.

Apărută în condiţiuni grafice superioare, acest volum aduce în paginile ei 14 poeme situate pe vechea linie a poetului, cunoscută din volumele anterior tipărite: *„Vuet Profetic"* şi *„Suflet Ruinat"*.

Este remarcabilă şi meritorie prezenţa şi persistenţa d-lui Horaţiu Ionescu în poezie.

Provincia

— *culturală îşi menţine cu cinste blazonul de modestie nefalşificată, reuşind deseori să trimeată mesagii surprinzătoare ca realizare şi frumuseţe. Păcat numai că roadele provinciale se restrâng de cele mai multe ori la o circulaţie locală, limitată — nu din pricina aspectului calitativ, ci din altfel motive de inerente greutăţi.*

Astfel, la Iaşi apare — pe lângă „Cetatea Moldovei", „Cuget Moldovenesc" şi „Curier ieşan" — revista lunară „Luminătorii", publicaţie literară, socială şi ştiinţifică.

Numărul recent (Aprilie 1943, An. VII, 4) certifică o grăitoare prezenţă la viaţa străluminată a ceasului actual. Intre altele, găsim o plastică prezentare a lui Lascar Catargi *semnată de d.* George Juvara, *precum şi o schiţă de subtile rezonanţe sufleteşti, o creionare prin excelenţă feminină pe un motiv din actualul război — „Maica Serafima", semnată de un nume nou:* Sanda C. Popovici.

Mai semnează: Gr. Scorpan *(Romantismul provincial),* M. Rediu *(Sensul suferinţei în lumina creştină),* Alex. Romanescu *(Din însemnările unui soldat)* şi N. Al. Florescu *(Ultimul inventator al veacului). O cronică de relatări actuale încheie numărul.*

Câteva pagini deschise pe viitor poeziei, precum şi o mai insistentă preocupare literară prin cronică, ar face din „Luminătorii" o revistă fruntaşă a provinciei.

Pe aceiaşi linie

— de aristocraţie spirituală şi de ţinută frumoasă, ultimul număr al *„Revistei Fundaţiilor Regale"* (1 Mai 1943) oferă un sumar complex şi interesant pentru o lectură cât de pretenţioasă.

In afară de studiul d-lui *Th. Capidan* despre *„Simbioza albano-română şi continuitatea Românilor în Dacia"*, găsim continuarea observaţiilor deosebit de interesante pe care d. prof. *D. Caracostea* le face pe marginea baladei populare („Balada zisă istorică") şi o prezentare a poetului grec Costin Palamas semnată de d. *Nestor Camariano*, complectată cu o culegere de traduceri din poetul grec în l. română, franceză şi germană.

Proza este semnată de d-nii: *Victor Papilian, Petru P. Ionescu* şi *Emil Th. Capidan*. Intâiul, mânuind cu măestrie uneltele nuvelei, ne dărueşte de astă dată o proză plină de miez, cu un ţăran simplu şi prea puţin înzorzonat în analize — un om ambiţios şi viclean, fricos şi nelămurit, mânat şi biruitor în cele din urmă (*„Masa verde"*). *D. Petru P. Ionescu*, gânditorul şi esseistul de certă vocaţie şi realizare, aduce în *„Fragment"* câteva notaţii vii de pe itinerariul războinic parcurs în Rusia, până în Caucaz. De asemenea, d. *Emil Th. Capidan* semnează tot proză de război, sub titlul *„Moldoveanca din Lihaia"*.

Versurile sunt semnate de d-nii: *Julian Vesper* (dens şi convingător), *Mihai Beniuc* (clar şi dinamic chiar în tristeţe), *E. C. Crăciun* (monoton şi insistent), *Ernest Verzea* (adânc prin simplităţi), *Marcian Lotru* (vioiu şi întins) şi *Virgil Carianopol* (3 poeme din ultima-i carte).

Comentariile critice semnate de d-nii *Petru Comarnescu, Octav Şuluţiu* şi *Ion Şiugariu*, precum şi vii cronici, note şi revista revistelor, completează numărul.

D. prof. Alexandru Marcu

— a cărui pasiune pentru cea mai aleasă literatură italiană a dat culturii noastre traducerile cele mai frumoase, a tipărit o nouă transpunere în româneşte.

„Romanul unui om necăjit" de Emilio de Marchi, editat de Scrisul Românesc, este o foarte plăcută şi instructivă lectură. Subiectul este simplu, dar puternic prin intensitatea trăirii unor adânci momente psihologice.

Minunata limbă a traducătorului aminteşte şi cu acest prilej cunoscătorilor că literatura noastră are un maestru traducător de mâna întâi.

Poetul Virgil Carianopol

— a tipărit de curând, în editura *„Bucur Ciobanul"*, un nou volum întitulat *„Poeme de pe front"*.

Insuşi titlul mărturiseşte conţinutul acestei cărţi, care marchează nu numai un nou câmp de inspiraţie — şi încă dintre cele mai fertile —, ci şi semnele maturităţii în scrisul d-lui Virgil Carianopol.

Nicolae Balca

— singurul cunoscător desăvârşit al filosofiei lui Kierkegaard, stărue de câţiva ani să ne facă cunoscut sistemul de gândire al acestui excepţional filosof danez, care, atacând hegelianismul, ca un înverşunat adversar al oricărui sistem, îşi formulează el însuşi gândirea într'un sistem ce-i este propriu. Detractorul lui Hegel este unul din gânditorii creştini, necunoscut încă nouă, complect.

Cel care a scris aceste rânduri: „...nu există nimic mai înalt decât Hristos, nimic mai măreţ decât a voi să devii creştin, drumul personalităţii spre credinţa şi fericirea cea veşnică este infinit mai important decât întreaga istorie a lumii" trebue să fie cunoscut tuturora, căci este un îndemn pentru a ne purifica şi desăvârşi.

A apărut „Gazeta cărţilor"

— cu versuri de N. Iorga şi cu colaborarea d-lor I. A. Bassarabescu (amintiri), prof. I. E. Torouţiu (scrisori de D. Nanu), Al. T. Stamatiad, d-na Florica D. Chirescu, d-ra Carmen Constantinescu, Cezar Cristea, P. Butucea şi Alex. Jebeleanu (versuri), D. Munteanu-Râmnic (Unirea Basarabiei — şi „O expediţie română în Africa"), G. Bezviconi (Leon Donici), Prof. T. Palade, (Căpitanul V. Vâlcov), A. G. Stino (Abatele Casolini), Paul Constantinescu („Cristos a înviat", transcriere muzicală), Toma E. Alexandrescu (Cuza-Vodă şi 24 Ianuarie), I. E. Naghiu (Ode şcolare în Ardeal), Expoziţii Artistice de Sculptor I. Pantazi şi cu recenzii: Prof. Dr. N. Dimancea (lucrările I. P. S. Irineu al Moldovei şi Ing. D. Teodoru, H. Groza), Tr. Paloşanu (M. Eliade Salazar), Al. Bilciurescu (Al. T. Stamatiad) şi Fraţii Jderi de M. Sadoveanu — antologie la zi (N. Bănescu, D. Iov, D. Murărăşu şi Otilia Cazimir) — cataloage de cărţi vechi, biblioteci, cărţi primite, carnet bibliografic, carnet cultural, ortografie şi gramatică, cronica revistelor şi ziarelor, note, prezentări, gânduri despre cărţi şi despre Academia Română, Liga Culturală, Ateneul Român şi Asoc. Scriitorilor Militari.

Oraşul

— *celor mai însemnate manifestări naţionale din Ardeal,* Blajul, *a fost prezentat de Radu Brateş, frumos şi bine documentat. O spune însuşi autorul: „Scrierea mea vrea să fie o istorie pitorească a Blajului, bazată însă pe o serioasă documentare".*

Figurile mari ale cetăţii culturale sunt prezentate cald şi viu, ca şi cele mai puţin cunoscute. Alte episoade mai mărete sunt tratate cu aceeaşi îngrijire şi prindere. In felul cărţii acesteia, ne-ar trebui şi altele pentru multe oraşe din ţară, rolul căreia la desvoltarea culturii noastre naţionale, se cuvine a fi subliniat şi cunoscut de toată lumea noastră intelectuală.

O nouă

— operă culturală italiană, în curs de realizare, se datoreşte editurii *„Cedam"* din Padova care intenţionează să prezinte mai multe monografii documentate asupra vieţii şi operei personalităţilor mai de seamă ale Italiei contemporane.

Dintre cele patru volume apărute până acum, ne reţine atenţia în deosebi cel care ni-l prezintă pe Bontempelli. Cercetat prin formula realismului magic (formularea este chiar a scriitorului), scriitorul italian îşi descoperă în întregime tainele sale literare penel unuî ascuţit şi bine orientat critic literar.

Este un exemplu bun pentru noi pentru a ne sugera intenţii şi realizări similare.

„Glasul Nistrului"

— *este titlul unei publicaţii săptămânale care apare la Odesa, subintitulată* „Gazeta Moldovenilor dintre Nistru şi Bug".

Găsim în paginile ei o slovă caldă şi curată, care se adresează sufletului românesc din Transnistria, întruchipând tot freamătul de viaţă nouă înfiripat în urma armatelor desrobitoare.

„Glasul Nistrului" *se găseşte într'al doilea an al existenţei sale; dintru început, o parte din textul său apărea imprimat cu caractere slavone, iar azi gazeta este integral tipărită cu caractere latine. Faptul acesta n'a scăzut cu nimic numărul rodnic al cititorilor, dovedind setea de adevăr a Moldovenilor.*

Avem în faţă numărul sărbătoresc de Paşti al acestei gazete îngrijit de d. George Ion Popescu, *poet şi publicist de real talent.*

Citâm din articolul d-sale de fond: „Departe însă, pe meleaguri duşmane, în timp ce noi ne bucurăm de frumuseţea zilelor de azi, mântuitorii vieţii şi libertăţii noastre, ostaşii români, suie, în vifor de plumb şi foc, o nouă Golgotă. Infruntând la fiecare pas moartea, ei se dăruiesc fără precupeţire Ţării şi Neamului, zidind cu sângele lor temelia de mâine a românismului dintre Bug şi Tisa".

In restul numărului, un bogat material naţionalist şi creştin semnat de d-nii: D. Iov, George Putneanu, Mihai Codreanu, Ion Apostol, Valeriu Măgureanu, etc.

OCTAVIAN GOGA ŞI BASARABIA

(Urmare din pag. 1-a)

poetului o lume nouă: o lume care trece prin durerile facerii în căutarea destinului său firesc! Lipsită de elemente destule, pentru a îndrepta evenimentele spre o direcţie naturală, spectatorii veniţi de peste Prut au o tresărire de teamă: „Eram de acord cu toţii că biata Basarabie se găseşte într'o stare haotică, dar nu ne prea dam seama de ziua de mâine şi nu prea pricepeam în ce chip şi de unde vor ieşi energiile de conducere ale sbuciumatei provincii". Este impresia dintâi după ruperea zăgazurilor. Sufletul a respirat liber, găsindu-şi repede matca naturală.

Unirea a fost un act aşteptat mai de mult, ca o consecinţă firească a unor nevoi spirituale. Şi din acest noian de frământări s'au ivit şi oamenii care au călăuzit spre noi limanuri virtuţile naţionale ale norodului moldovenesc din Basarabia. Prezent în clipele de entuziastă trăire a unui act de o covârşitoare importanţă naţională, poetul obiditului Ardeal rămâne credinciosul ei prieten, cu gândul la cel de mai târziu:

„Fericiţi cei de mâine. Ei din mustul ce fierbe astăzi, vor putea gusta vinul pur, după ce fermentaţia a încetat, undele s'au limpezit şi drojdiile, vai, drojdiile s'au coborît la fund".

Vladimir Cavarnali

VITRINA LITERARĂ de Neagu Rădulescu

Va apare: POARTA RAIULUI de *Matei Alexandrescu*

A apărut: PROCESTUL LUI ILIE SFERT de *Dorin Iliescu*

La S. S. R. au fost respinşi de comitet numeroşi scriitori cari voiau să intre în Societate

B. Iordan s'a plâns că-l desenez mereu în ipostază de adept al lui Bachus

A apărut o nouă ediţie din „FIRIMITURI" de *I. Brătescu-Voineşti*

A apărut: PĂDUREA ADORMITĂ de *Virgil Gheorghiu*

Matei Alexandrescu: Maestre, te-ai învârtit! Dacă îmi dai şi mie drumul înăuntru îţi dau un volum cu dedicaţie...

— Te achit pentru crimă; te condamn pentru carte!

— Ai văzut? Se tem că nu le mai rămâne lor de pensii...

I-am dat satisfacţie. Onorabilul domn B. Iordan bea numai... lapte... şi încă dela sursă.

Brătescu-Voineşti: Vezi, dacă eşti strângător, tot se mai găseşte ceva de la boieri...

Virgil Gheorghiu: Tare ne e teamă că la iarnă o să ne cumpere cetitorii la kilogram...

Societatea Naţională de Editură şi Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", Bucureşti str Sărindar 5-7-9 (tel. 3 84.60. înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerţului din Bucureşti. Tipărită la 14.V.1943

ANUL II Nr. 62 — 5 LEI EXEMPLARUL — 23 MAI 1943

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNEA SIBIIU

25 ANI DELA MOARTEA LUI GH. COSBUC

POETUL TINEREȚII

Deși accentul prețuirii — când este vorba de catalogările aburite de erudiție — cade pe timbrul epic din opera lui Coșbuc, poetul năsăudean a rămas și va rămâne un liric în cel mai strict înțeles al cuvântului. Versul său, uneori îmbrăcat în vestmânt de baladă, alteori adunând idilicul satului și întotdeauna sprinten ca o fugă de ciută, cuprinde în el mărturia unei sensibilități pe care numai un talent excepțional ca al lui Coșbuc a putut-o dălui în strofe lipsite de persoana întâia. Chiar atunci când s'ar părea că temele înlătură oarecum participarea directă a poetului în desfășurarea acțiunii și în culminarea desnodământului, autorul „Morții lui Fulger" este prezent cu tot jarul său lăuntric.

Iată, niciun poet român n'a oferit până acum o panoramă mai cuprinzătoare și mai obiectivă a satului nostru și cu toate acestea Coșbuc marchează un hotărîtor punct cu sprijin în sectorul liricii autohtone. Ne-am obișnuit să-l situăm însă într'un compartiment literar paralel cu cel liric. E drept că în comparație cu alții, Coșbuc nu ne-a arătat luna brumându-i fruntea, buzele-i nu murmură șoapte de dragoste sau adio isvorîte din prăpăstiile zărenjuite ale

foamnei rareori nasc în versul lui accente subiective. Toate acestea el le atribuie altora, eroilor, în realitate eului său multiplicat sub nume diferite și în situații variate. De aceea poezia lui Coșbuc, în aparență purtând pecetea impersonală caracteristică scrisului epic, farmecă, înflăcărează, turbură. O sensibilitate grea de febră, clocotitoare, pulsează frenetic în întreaga operă a lui Coșbuc, o sensibilitate pe care nu ne-o putem apropia toți, totală, din pricina marelui talent de a o fi dăruit într'un gen literar inaccesibil oarecum celor obișnuiți să vadă în aldinele poeziei numai persoana întâia.

Nicăiri slova lui Coșbuc nu atestă mai concludent lirismul de care am amintit, ca în bucățile idilice. Aici sufletul năsăudeanului freamătă asemeni pădurile cuprinse de furtună. Tumultul satului capătă haina de sărbătoare a versului: hora se desface și se adună, chiotele ating fundul cerului, brațele se împletesc vânjoase pe după mijlocuri la fel de pietroase, pământul duduie sub călcâie sănătoase, aspre, vorbele sboară dogorâte de cuptorul inimilor. Clocotește tinerețea neamului. Și Coșbuc o surprinde în acest ritm superb, la ea acasă, așa cum este, o așterne în pagini fără să-i altereze nimic din grandoarea emoționantă, fără s'o subțieze cu poetizări dulcege, proprii conacului și monoclului. O dimineață înviorătoare, cu fâșniri de aur, dinamică și înlănțuitoare străbate slovele lui Coșbuc, ridicându-le pe culmea celui mai cuprinzător imn închinat tinereții neamului românesc, pe care, în aceste clipe, o verifică examene grele în stepele răsăritului...

Teodor Al. Munteanu

GH. COȘBUC, POET AL SATULUI ROMÂNESC

Coșbuc a fost într'o vreme unul poeți; astăzi cetitorii și creatorii de poesie nu-l mai socotesc astfel. Arareori câte un cărturar aparținând generației bătrânilor încearcă să-l arate ca pe un poet mare. Arta poetică a evoluat, gustul s'a rafinat și tinerele generații de scriitori nu-l mai socotesc pe George Coșbuc un înaintaș demn de urmat, nu-și mai potolesc setea din isvoarele sale poetice. Ceeace îl face să fie prezent prin revistele de azi sunt temele unora dintre poemele sale cu caracter social și politic, reînviate de evenimentele istorice în curs.

In rândurile de față nu vom pune în discuție și nici nu vom aprecia dacă poezia sa este sau nu perimată. Tema noastră cade în afara acestor probleme și anume privește legăturile dintre poet și satul românesc, adică în ce fel este Coșbuc poet al satului și cum trebuie privită opera sa pentru a-i înțelege cuprinsul și sensul atât de puternic legat de orizontul și viața acestei celule etnice care este satul românesc. In articolul de față nu voim să rezolvăm ci doar să punem o problemă, să-i fixăm termenii pentru o eventuală discuție aprofundată.

Coșbuc este un mare poet populara organică ce există între acutitatea sa literară și viața neamului nostru așa cum apare ea în sat. Acest caracter a fost văzut cu deosebire în idilicul poesiei sale; idila pare că a stăpânit mai mult atmosfera creată de poet și opera sa.

Și nu rareori această constatare a căzut asupra lui Coșbuc ca o aspră critică pentru încercarea sa de a reduce satul și a-l prezenta ireal. In această privință Coșbuc a avut aceeaș situație ca și corespondentul său în pictură, (Grigorescu).

E o lipsă de orizont la acei ce s'au socotit îndreptățiți să-l judece.

George Coșbuc este poet al satului românesc, al satului așa cum e: cu bucurii și dureri, cu muncă și cântec, cu nostalgii și îndemnuri, toate prezentate în culoarea etnică specifică satului nostru. Acum ușor, descriptiv și idilic, acum adânc, simbolic și dramatic, Coșbuc prinde în cântecele sale viața și dimensiunile sufletești ale țăranului român, așa cum sunt ele în realitate, complexe, vii, orga-

tică, nu s'a manifestat încă prin *suficiente lucrări, care să determine un curent și o autoritate. D. Eugen Lovinescu deși se revendică din junimism, susține în fond principii mai rigide decât cele maioresciene, fiind de o aprigă intoleranță față de valorile etnice și reprezentarea lor în artă. Poziția criticei noastre moderne este cel puțin paradoxală. In timp ce creatorii de artă n'au izbutit creații durabile decât prin exploatarea valorilor etnice, critica a plutit în apele vane ale unor principii de pură estetică, separate printr'un considerabil abis de fenomenul artistic dela noi. Confruntat cu noile poziții ale esteticei europene — în consensul căreia etnicul este o categorie indispensabilă în artă, — curentul critic lovinescian ne apare cel puțin anacronic, contemporan cu anumite curente occidentale scoase din circulație.*

Critica de stil nou, care curând își va croi drum și în cultura noastră, vine să confirme vechiul prestigiu al lui Gheorghe Coșbuc. Criza lui actuală este efemeră, legată de un curent critic ce l-a interpretat pejorativ, el însuși în agonie.

O primă eroare o face critica noastră atunci când minimalizează curentul sămănătorist. A doua când confundă pe Coșbuc în sămănătorism. Și Grigorescu a căzut victimă aceleiași erori critice, în domeniul plastic. Ca și Grigorescu — pe care nu este locul să-l analizăm aici —, Coșbuc nu este sămănătorist. Cântăreț al vieții rurale, adesea în unele din cele mai fermecătoare aspecte ale ei, Coșbuc nu folosește tonuri convenționale, nu contrafăce esențele printr'o imagine artificială, în tendința de a o înfrumuseța cu orice chip. Arta lui are un timbru firesc și autentic. Că lumea reprezentată de el este frumoasă, asta nu înseamnă un artificiu literar și nici neputința de a surprinde esențial. Lumea lui Coșbuc este frumoasă, pentru că așa o vede el. Coșbuc întrunește fondul adânc și pur al neamului, ale cărui reflexe în afară nu pot fi decât frumoase. In poesia sa, ușor estompată de un abur folcloric, el reprezintă neamul în ipostaza lui duminicală. Este atmosfera aceea de calm și de lumină, de fermecătoare ingenuitate primordială, în care se desfășoară viața țăranului, a românului cu virtuțile etnice intacte după ritmuri tainice și nepătrunse.

Că nu este aceasta o viziune realistă? Puțin importă. De obicei prin realism — sub influența mai puțin a naturalismului lui Zola și mai mult a literaturii rusești — se înțelege o anumită viziune sumbră, potrivit căreia viața rurală este plină de mizerie, fizică și morală, de întunerec și promiscuitate. Este concluzia tuturor cercetătorilor superficiali, influențați și de o anumită perspectivă politică, și care nu au accesul la esențe.

Viziunea românească a lui Coșbuc, mai profundă decât cea sămănătaristă și mai amplă decât simpla perspectivă ardeleană, este plină de sufletul vibrant și autentic al neamului.

„Coșbuc, poetul rasei noastre", l-a definit superb Nichifor Crainic.

Peste umbrele unei critici în desacord cu respirația etnică, Gheorghe Coșbuc va crește mâine sub luminile altei înțelegeri!

Horia Nițulescu

VIZIUNEA ROMÂNEASCĂ A LUI COȘBUC

COȘBUC ȘI ITALIA

Ca și Octavian Goga, „poetul țărănimii" n'a venit singur la banchetul eternității, ci a adus cu sine gloatele de plugari români, tinerețea lor vijelioasă, datinele, credințele și legendele lor din Ardeal.

Această viață, George Coșbuc a strunit-o în versuri mlădii, însă păstrând măsura, cumpănirea și grația poeziei clasice.

Linia dreaptă a păstrat-o și atunci când în sufletul său se iscau tumultoasele acorduri ale frământărilor sociale; la fel când prin glasul lui Decebal răbufneau chemări din străfunduri de istorie.

Simțul său de ordine se vădește în întreaga sa activitate atât de densă, de restrânsă ca întindere.

Poemele chiar cele mai lungi, au o luminozitate, o strălucire aeriană, ca niște jerbe pălpâind în azur. Cu siguranță, aspra stăpânire a formei; măreția viziunilor dantești, îl apropie de Divina Comedie căreia îi închină aproape două decenii de viață, pentru a o reda în cea mai frumoasă limbă românească.

Divina Comedie i-a deschis porțile Italiei; n'avem prea multe informații asupra timpului petrecut acolo, dar se pare că sufletul lui a rămas mai aproape de Italia tinereții lui Dante, decât de fața ei nouă.

Ramiro Ortiz, fostul profesor de limba italiană la Facultatea de Litere din București, ne dă câteva indicații în studiul „Dante și epoca sa" din fruntea traducerii lui G. Coșbuc a Divinei Comedii, asupra străduințelor de a-și însuși limba italiană, pe care poetul român le-a continuat cu o nesfârșită răbdare.

„Ce mi-a spus Coșbuc în nopțile acelea de vară! E greu de spus și niciodată n'am să-mi iert greșeala de a nu le fi scris a doua zi. Coșbuc însă era foarte gelos de sistemul lui personal de interpretare a Divinei Comedii și mai mult făcea aluzii decât spunea. Mi-a spus că ceiace a publicat la început în Convorbiri Literare nu reprezintă decât această dintâi traducere; că pe urmă a învățat italienește și s'a dus la Florența pentru a învăța limba mai bine și pentru a face cercetări în bibliotecile de pe acolo; că la Florența ar fi dat de acel sirdentese, în care Dante pomenește numele celor 60 de femei mai frumoase din vremea tinereții sale"... (pag. LXXII) în altă parte d. Ramiro Ortiz amintește:

„Un bilet de tramway florentin (No. 00153) din linia Piazza del Duomo-Settignano (din perforarea cărula se vede că poetul s'a suit la stația Ponte sull'Affrico) îmi pune în mișcare imaginația și parcă'l văd pe traducătorul român al Divinei Comedii, plimbându-se gânditor pe lângă ceiace se spune că a fost odinioară Casa lui Dante. (pag. LXXV).

Insăși prietenia cu prof. Ramiro Ortiz s'a închegat în jurul aceleiași pasiuni pentru Dante.

E lămurit că Gh. Coșbuc n'a vizitat Italia turiștilor, Italia culorilor și frumuseților exterioare, ce putea atrage doar pe romantici, ci el a pătruns ca puțini alții în acea vreme, sub bolțile unei Italii spirituale, care l-a reținut până la sfârșitul vieții, în preajma unor nepieritoare frumuseți.

Acest oaspe făcut și oarecum singuratic, era unul și același cu poetul țărănimii, al vigoarei și exuberanței rurale și poate din această pricină solia aceasta devine mai elocventă și prinde proporții de simbol.

Julian Vesper

UN PROFESOR AL LUI COȘBUC

In cimitirul din Năsăud, numit „Pe comoară" — o cruce poartă numele lui Grigorie Silași. După o viață de luptă cu hidra stăpânirii care îl isgonise dela catedră, fostul profesor de limba și literatura română dela Universitatea din Cluj, în anul 1897, se întoarce să moară între ai săi. Sbuciumul acestei vieți îl înfățișează recent d. prof. I. Lupaș, într'un articol din revista „Școala Românească" (A-

Istoricii literaturii îi vor reține numele pentru orientarea nouă pe care o propuneau culturii naționale, studiile sale publicate în revista Transilvania și lecțiile dela Universitate. In unul din aceste studii intitulat *„Insemnătatea literaturii românești tradiționale (Transilvania, 1875)* — continuând linia mare a culturii noastre, deschisă de scriitorii latiniști. — încearcă, potrivit teoriei mitologice a lui Grimm, o explcrare a folclorului, pentru „a-i descoperi după propria sa mărturisire — aurul ascuns în păturile cele mai adânci". Asemă nând literatura populară cu cenușăreasa din poveste își propune să-i arate nu numai înalta ei frumusețe, dar și rădăcinile străvechi — o teză atât de conformă cu teoriile istoricilor și filologilor transilvăneni.

In literatura românească tradițională — spune el—mai posedăm odoare neprețuite".

Din acest tezaur el scoate în primul rând *miturile* de origine română, ritualurile nunții și ale înmormântării, obiceiurile legate de sărbătorile de peste an. In fața zăcămintelor străvechi, profesorul conchide: pecetia lor latină e stât înnegurată; literatura populară poate fi socotită ca depositar al vestigiilor Romei. „In ea — afirmă el, mai departe. — Românul trăește și azi în lumea mitologici antice". Grigorie Silași îndeamnă scriitorii să se aplece peste această fântână a geniului românesc — pentru a realiza acel ideal de „naționalitate frumoasă", armonizând cultura câștigată din cărți cu cultura populară.

Făcând inventarul vestigiilor citează printre altele câteva obiceiuri, mituri populare sau ritualuri rustice, pe care mai târziu le vom întâlni în poesia lui Coșbuc: banul mortului (banul lui Coron), arborarea armindenilor, bocetele și comândarea morților („o rămășiță a *prefacerilor* și *sillcerniului* romanilor antici"), lăbățunea, (înainte de a bea apă) udatul și urzicatul din ziua de Sân-Georz, vârcolacii, solomonarii, datinele împărătești ale nunții, apoteozarea ei în oratia de nuntă... etc.

Gustul pentru mitologia populară atât de desvoltat la Coșbuc, presupune că găsla încă la începutul carierei sale poetice un aliat, dacă nu chiar primele sugestii în pasiunea lui Silași pentru folklor.

In 1884, în primul său an de facultate, Coșbuc îi este elev. La îndemnul său poetul traduce poesia lui *Martin Opitz* despre Românii din Munții Apuseni, publicată în *Tribuna*. Sfătuitor îi va fi rămas Silași chiar după scoaterea lui dela Universitate, întâmplător în acelas an, din cauze politice. Intre predilecția profesorului pentru poesia populară epică, pentru bas-

Emil Giurgiuca

(Continuare în pag. IV-a)

TRADUCERILE LUI COȘBUC

In prefața sa la traducerea *Divinei Comedii* de Gheorghe Coșbuc profesorul Ramiro Ortiz descrie o pitorească convorbire cu poetul ardelean la Tismana, în care acesta pomenește despre tatăl său, popa Sebastian din Telciu, și precizează că preotul, om cu învățătură aleasă, l-a îndemnat în repetate rânduri să traducă în românește Divina Comedie, ceeace a și făcut mai târziu.

Totuși dragostea pentru literatura clasică greacă și latină, Gheorghe Coșbuc a căpătat-o la liceul din Năsăud, școală vestită pentru climatul său clasic, unde și-a însușit pe deplin aceste limbi vechi. Despre liceul din Năsăud, d. G. Călinescu notează în a sa „Istorie a lit. rom.": „o mare casă țărănească scundă și cu ziduri groase, găurite de ferestre mici și acoperite cu un lung și înalt stog de sindrile. Liceul avea opt clase și elevii erau băieți de oeri cei mai mulți..." Atmosfera era înbibată de patriotism și de cultură antică greco-latină, tradiție obișnuită liceelor ardelenești, sub influența catolică. Societatea de lectură a liceului, pe care o frecventa cu rârnă Coșbuc, purta nume latinesc: „Virtus romana redivivus". E interesant de subliniat că acest liceu grăniceresc din Năsăud, a luat mai târziu numele de „Gh. Coșbuc", iar prin 1923 directorul liceului Vasile Bichigean, un clasicist de mâna întâia, a tradus mai multe opere din grecește, printre care Republica lui Platon, dacă nu mă înșel singura traducere complectă a Republicei.

Pasiunea pentru limbile și literaturile greco-latine nu s'a stins în mintea și inima lui Coșbuc, ci din contra, a crescut cu timpul, poetul ocupându-se mai departe cu studierea lor, alături de poezie și de ziaristică, și migălind cu dragoste o seamă de luminoase traduceri.

Dacă această solidă cultură clasică a sa, pe care a trăit-o prin toți porii, n'a lăsat urme prea adânci în poezia sa idilică și țărănească, apoi s'a realizat în tălmăciri vaste și serioase, cu care poetul năsăudean a îmbogățit zestrea culturii românești.

In București, după trecerea Carpaților, a pornit o bogată acțiune de traducere a marilor creații ale literaturii greco-latine, și a poeziei germane. Ba, plin de pasiune pentru culturile vechi, apusene și răsăritene, a tradus și din sanscrită, pe care o cunoștea deasemeni.

Iată ce spunea Coșbuc în prefața sa la Eneida lui Virgiliu, despre această râvnă traducătoare: „De câțiva ani mă ocup cu traducerea operelor lui Virgil, Homer, Plaut, Terențius și Aristofanes. Cu volumul acesta încep seria traducerilor. Volumul viitor va fi „Georgica" și „Bucolica" de Vergil. Pe Homer am început să-l traduc, și, dacă voi avea tot acelaș zel de lucru ca și până acum, o să-l public mai târziu".

Gheorghe Coșbuc a făcut acest neprețuit serviciu culturii românești, de a-i dărui într'o frumoasă limbă românească o parte din operele fundamentale ale literaturii universale, cu osebire ale literaturii clasice greco-latine: *Eneida* și *Georgicele* lui *Virgiliu; Divina Comedie* (Infernul, Purgatoriul și Paradisul) de *Dante; Sacontala;* piesa *Don Carlos* de *Schiller*. A tradus de asemeni din *Terențiu (Palermo), Plaut, Homer* și *Aristofan*. Așa cum își exprima dorința în rândurile de mai sus, a tradus în întregime Eneida și Georgicele, iar din Terențiu „Palermo", precum și Divina Comedie a lui Dante, dar nu și-a realizat visul de a transpune complect în românește *Iliada* și *Odisseia* lui Homer, pentru care a avut aceeaș mare atracție și „Bucolica".

Eneida a fost tălmăcită în hexametri, într'o limbă bogată, păstrând formele și armonia virgiliană și nefalsificând totuși textul original. Iată ce melodios sună hexametrii celebrei epopei latine, în limba noastră:

După ce zeii găsiră cu cale să surpe puterea
Asiei, fără de vină stârpind pe poporul lui Priam,
Ilion dac'a perit și'n fum scufundatu-s'a Troja,

Munca i-a fost grea, anevoioasă, dar dragostea sa pentru versul virgilian, măiestria penei sale și cunoașterea profundă a limbii latine, l-au făcut să învingă toate dificultățile. Despre traducerea Eneidei și greutățile întâmpinate, Coșbuc spune în aceeaș prefață citată mai sus: „A trebuit să mă lupt cu formele hexametrului, cu formele de gândire ale celor vechi, cu felul lor de exprimare"; „e greu să redai limba clasică latină în limba românească a poporului, mai ales când n'ai loc să faci perifraze, căci versul traducerei mele răspunde versului latin. Printr'asta munca traducerii e grozav de truditoare și nespornică". Totuși, cu toate dificultățile întâmpinate, Coșbuc ne-a dăruit o versiune românească valabilă a *Eneidei*, unde armonia și epica virgiliană nu-s trădate; ne-a dăruit un hexametru curat, melodios, corespunzător versului poetului latin. Nici *Georgicele* nu sunt mai puțin virtuos traduse:

Cele ce-ți fac secerișul bogat, supt care din zodii
Câmpul să-l ari și când e mai bine să'mpreuni, Mecenas,
Vița cu ulmii, ce grijă cireada și turma, ce grijă etc.

Aceste sunt primele versuri ale poemului intitulat: *Agricultură*.

Cât privește *Divina Comedie*, ea este un model de traducere, pe care profesorul italian Ramiro Ortiz o dă ca exemplu pentru calitățile ei, în comparație cu traducerile din alte țări, cu o cultură mai veche și cu o limbă mai evoluată, deci mai elastică pentru o atare lucrare. Profesorul Ramiro Ortiz, semnalând dificultățile ce a avut să le întâmpine traducătorul român la tălmăcirea în versuri a superbei epopei creștine, afirmă că în scopul transpunerei materialului epic dantesc și păstrării neștirbite a versificației poetului italian, Coșbuc a avut „nu fidelitate, ci suflet dantesc".

Impreună cu *Eneida, Divina Comedie* este una din puținele traduceri de mare preț ale culturii noastre tinere, sărac înzestrată cu asemenea opere de circulație mondială.

Poet fruntaș în fauna lirică românească, Gheorghe Coșbuc a fost și un mare maestru al traducerei, îmbogățind literatura noastră cu câteva din creațiile reprezentative ale literaturii universale.

Vasile Damaschin

CRONICA LITERARĂ

VIRGIL CARIANOPOL: „Poeme de pe front"

Editura „Bucur Ciobanul", București, 1943

„*Poeme de pe front*" trebuesc primite în primul rând, ca un document neîndoielnic de participare a poetului *Virgil Carianopol*, la uriașa încleștare din Răsărit și la care țara noastră a fost chemată pentru libertatea și dreptatea de mâine a hotarelor ei. Când în cronica de marmură se va scrie mâine toate câte s'au întâmplat, când numele eroilor se vor îmbrăca în armura festivă de aur, generațiile viitoare vor găsi, în rândurile lor aliniate, și câteva nume de poeți tineri. Unul câte unul au primit pe umeri spada nobiliară a destinului, care i-a vrut prinți ai cerurilor românești!

Printre cei ce s'au întors, alături de Radu Gyr, Petre Paulescu, Ion Potopin, Teodor Al. Munteanu, Horia Nițulescu și mulți alții, al căror nume ne scapă, Virgil Carianopol a făcut să rodească din celălalt sânge, al călimării — din amintirea asprelor vremi de tranșee, prin care a trecut „*Poemele de pe front*".

In genere, când se face lectura unei cărți de război, odată cu închiderea ultimei pagini, cititorul se surprinde nemulțumit. Viața de front este o viață nouă la care el n'a participat și firește caută în cartea ce i s'a oferit, aspecte cât mai bogate. Sau, în cazul când acest lector a fost și el pe front, va judeca sub același raport cantitativ, cartea de poeme. Și într'un caz și în altul credem că se procedează eronat.

Unei cărți oricare ar fi nu-i putem opune atunci când o discutăm critic, propria noastră amintire, propriile noastre trăiri. Ne interesează în ce măsura experiența de viață a scriitorului s'a realizat în artă, unde nu mai facem istorism.

Virgil Carianopol, în „*Poeme de pe front*" reușește să redea o atmosferă specifică stepelor, o atmosferă căreia melancolia poetului îi convine. Poetul Virgil Carianopol și în „*Poeme de pe front*" ca și în celelalte cărți, în deosebi în „*Scrisori către Plante*" își construește întreaga lui artă poetică din lumea de afară. Intoarcerile înlăuntrul său sunt scurte popasuri, sau de cele mai multe ori însbucniri telurice.

Intre el și oameni aleargă întrebările și mirările, rostite omenește, simplu. Poezia dlui Virgil Carianopol este, prin aceasta, una din cele mai comunicative din lirica tânără contemporană. Prin acest omenesc rostit direct, și care-și găsește un ecou lipsit de gravitate, incertitudine și solemn, poezia lui Virgil Carianopol continuă să trăiască în stima contemporană.

In câteva strofe, d. Virgil Carianopol redă cu simplitate verbală un moment din viața frontului.

Iată, de pildă, acest poem intitulat „*Odihnă*", pauză realistă, care nu-i lipsită de poezie totuși și care exemplifică în bună parte technica versificației sale:

Ne odihnim, ne odihnim,
Ne apropiem de vise și uitare.
Ne păduchem pe lângă zid, la soare.
Ne odihnim, ne odihnim.

Prin floarea soarelui, ca niște șerpi
Ne'ntindem obosiți să ne'ncălzim.
Unii vânăm iar alții picotăm.
Ne odihnim, ne odihnim.
Din oameni și din cai și din pământ
Ies aburi grei de foc și mucegai
Și vântul lin s'apleacă, parc'ar vrea
Să tragă cu țesala peste cai.

In această abundență realistă, d. Virgil Carianopol, știe să dea și mici insule de esență lirică, puse cu meșteșug și discreție.

Nu-ți aduci-aminte c'ai iubit,
Uită tot și 'nvață să omori.
Uită camarade că ești tânăr.
Toți am plâns în fața unei flori!
(Pentru leatul care vine)

Sau, acest catren, pe care-l rupem ca pe o creangă înflorită de vișin, din pomul înundat de sânge și moarte, intitulat: „*Atac*":

Trăznește, sapă, 'npușcă, dă mai iute
Dă peste cap iubirea și o'nfrânge.
Și hai să ne spălăm iubita mea
Să nu ne vadă ziua plini de sânge.

Ceiace trebuie reținut, ca fiind de asemenea caracteristic pentru atitudinea poetului, atitudinea omenească a lui, din aceste „*Poeme de pe front*" este o nostalgică prezență a țării în toate gândurile și încercările lui războinice.

Și-aplecat în groapă, peste mine,
Iau condeiul inimei și scriu:
— Doamna, mea, din casă, dela sobă,
Unde vinu-și gâlgâie aroma,
Gândul vine pasăre pe mări
Să-ți sărute liniștea și gura!
(De anul nou)

Obsesia morții, revarsă sinceritatea poetului, în acest catren închinat dragostei de țară, de care nu se poate despărți nici în cele mai dramatice momente:

Tot mai bine pe un cer de plumb
Când porumburi prind să se usuce.
Lin, senin și împăcat cu tine.
Să privești spre țară, dintr'o cruce!
(Iar ieșim).

Uneori această nostalgie împrumută accente de humor, un fel de râs roșu, în ultima strofă a poemului „*De la Anapskaya*", în pustiul care-i pune mâna noduroasă 'n gât, poetul își aduce aminte de baston și pălărie, insemnele libertății lui de altădată:

M'am uitat; și lung apusul
Bătând zarea vineție
Imi aduce trist aminte
De baston și pălărie!...

Desigur că nici d. Virgil Carianopol și nici alții nu și-au propus până acum să ne dea statuara poezie a războiului actual. Și el și noi, ne întrebăm și ne vom întreba desigur încă multă vreme, din care munte de marmură se va desprinde această poezie și căror mâini de titan îi vom datora-o? Virgil Carianopol, este la a cincea sau șasea carte de poeme. Versul său începe să se resimtă de robia unui anume meșteșug. In fiecare carte, poetul ar trebui să fie un altul, aproape de nerecunoscut, dar pentru aceasta, i s'ar cuveni puteri supranaturale, vrăjitorești.

Să nu te mai știi, pe tine, poetul din cealaltă carte, să nu te mai recunoști în noile tale ascensiuni montane, să accepți într'o bună zi rugul tuturor celor ce-ai scris până atunci, tocmai pentru această mare sete de a fi tu însuți, de fiecare dată, un poet nou.

Dar, să revenim la „*Poemele de pe front*". Didacticismul unora din versurile d-lui Virgil Carianopol ne-ar fi plăcut și mai mult, dacă această notă ar reieși din unitatea poemului, sau cel puțin a unei strofe, și dacă ele nu ar lăsa impresia unor adaosuri cerute de oportunitatea rimată.

Suntem de acord cu poetul că:

Pentru țara noastră niciodată
Nu omori atât cât trebuește.
(Insemnare la 22 Noembrie 1942)

dar pentru aceasta el este dator să ne dea în versurile sale, câteva justificări temeinice.

Finalul trebuie să devină o concluzie, la care să aderăm obligatoriu, în virtutea celor ce s'ar petrece în tot restul coloanei inspirate. Să se întâlnească poet și lector în aceeaș înțelegere.

Una din imaginile de aur care se pierde și care, de asemenea, nu pare a fi legată structural de poem, este acesta:

Sântem sfinți, luptăm pentru dreptate.

Ceeace n'am înțeles din cartea de poeme a confratelui și prietenului Virgil Carianopol, este prea puțina râvnă a lui de a se depăși, cel puțin formal. D. Virgil Carianopol, nu este îndepărtat prea mult nici de versul rupt, al poemului în proză, care pretinde mai puțin efort meșteșugăresc, din moment ce, în această carte, în genere, din cele patru versuri ale strofei numai două sunt rimate. Este un abuz, pentru care nu-l felicităm. Apoi, d-sa foloseste, în poezie cuvinte neînțelese (schirnav, pag. 16) neologisme stridente (derută, pag. 47, suple pag. 13) pentru a-și îngădui luxul acestei versificări de o banalitate înspăimântătoare:

Piu.. Piu.. auzi venind ca o șopârlă
Și 'n locul unde cade bomba iese gârlă
E'atât carnagiu fără nici o scuză
Că și pământul parcă ne refuză...
(Bombardament)

Nu văd nici o legătură între bombă și șopârlă! Afară numai dacă d. Virgil Carianopol nu ne-ar aduce alte argumente.

Vreți să vedeți o imagine suprarealistă de toată frumusețea, străină totuși de poezia sa? Deschideți cartea la pagina 55 și veți vedea:

Mâinile ce-au râs alaltăeri...
Mâinile ce plâng acum...

Și poemul din care cităm se chiamă: In zadar!

Fără nici o necesitate de rimă, d. Virgil Carianopol, în altă parte folosește într'un vers o formă cu totul incorectă.

Nici un vers, nici o scrisoare.
Porumbelul nu mai vine.
Luna a uitat să IESE (?!)
Să mai râdă și la mine.

Nu vorbim de platitudinea strofei. Ne întrebăm pentruce nu era mai fericit folosită forma corectă a verbului și să avem:

Luna a uitat să iasă.

Rămânem, cu tot regretul, la aceste scurte observații și sperăm că vom fi înțeleși.

Matei Alexandrescu

POMPILIU CLEMENT — Madonă (Basorelief în lemn)

CARNET DE POEZIE

MAGDA ISANOS

In registrul poetic al Basarabiei, numele feminine sunt rare, și chiar dacă există, nu au intrat în conștiința cititorilor de poezie, — aceasta probabil din pricină că a existat și pentru dânsele o izolare de timiditate proverbial basarabeană.

Totuși, iată câteva poete care întruchipează fericit valențe de lirism basarabean: Liuba Dimitriu, Olga Crușevan și Magda Isanos.

Intâia, strunind acorduri luminoase de lirism limpede, văluită de o tristețe profundă și muzicală — a murit de tînără în vremea când generația tânără de azi era încă în chenarul unei copilării fragede. Olga Crușevan, de multe ori inegală — în general plină de o sănătate apropiată de esențele pământului, aduce un vers care sugerează prospețimea unui fruct rumen și înrourat.

Ultima pe care am citit-o este poeta Magda Isanos, asupra căreia voim să ne oprim mai îndelung în rama sinceră a acestui carnet de poezie, cu toate că opera tipărită a acestuj condei până în prezent e firavă din punct de vedere cantitativ. Sau tocmai pentru aceasta. Pentrucă voim să vedem în Magda Isanos virtuala desfășurare a unei sensibilități care în viitor va sta curajos aliniată de tot ce se va realiza în lirica basarabeană tânără.

Magda Isanos posedă o prospețime creativă de ample promisiuni și — am fi ispitiți s'o spunem — mai ales o ascunde.

Poeta Magda Isanos are virtutea unei sgârcenii sub pojghița căreia — nădăjduim — se sbate o osârdie care organizează minuni și înfloriri nebănuite.

Astfel de doi ani aproape nu mai întâlnisem numele Magdei Isanos și în cercul liricii basarabene absența aceasta începea să ia conturul unei uitări aproape.

Tăcerea a fost recompensată prin „Poemul femeii care iubea primăvara", publicat nu de mult în revista „Vremea". O profunzime transparentă, un lirism de esențe diluate, o poezie într'adevăr feminină — aripi de lumină, împliniri de calde limanuri alături de întrebări brodate pe o naivitate celestă — subscriu o prezență și cer justificarea prelungită a unei absențe.

Dar „Poemul femeii care iubea primăvara" ni se pare grăitor mai ales prin încercarea poetei de a-și păstra o unitate lirică într'o închegare de extinderi peste normalul strofelor numărate.

In ciuda limitelor lărgite ale poemului — versurile n'au semnul monotoniei și desvăluie unele sclipiri remarcabile:

Oh, ridicați-mă încă'ntre perne,
oameni ciudați,
fără chipuri și fără umbră.
văd soarta mea sumbră în ochii
voștri solemni.
Să nu mă'ndemni
să mă închin, părinte.
Picăturile sângelui meu sunt
sfinte.

Prin reieșirea în publicistică, Magda Isanos se plasează alături de Vladimir Cavarnali, Sergiu Matei Nica și Neculai V. Coban — între unghiurile cele mai interesante ale liricii basarabene actuale.

Alexandru Lungu

PRETEXTE

Lângă inima lui Panait Istrati

De Panait Istrati ne leagă, pe toți cei tineri, ceva nevizibil și sublim: inima lui nebună care n'a putut fi potolită de viscolul nici unei războaie și de libertatea nici unei aventuri. Pe deasupra credințelor și luptelor fiecăruia, pe deasupra înfrângerilor sau izbânzilor, Panait Istrati continuă să fie pentru cei tineri cari l-au cunoscut fie din scris fie personal, un permanent miraj în care se întâlnesc toate iluziile și toate nostalgiile concretizate în viața aventuroasă și pasionată a acestui Don Quijote superb și fermecător.

Și în primăvara aceasta, un grup de prieteni și admiratori, puțini dar fideli, au descoperit mormântul lui Panait Istrati și au depus pe lespedea lui rece câteva flori proaspete smulse din grădinile amintirii, plecându-și frunțile tinereții în fața chipului aceluia ce s'a sacrificat pentru sinceritate și adevăr. Fiindcă a trăit numai cu inima, risipindu-și cu o splendidă generozitate viața în cele patru vânturi ale lumii, Panait Istrati și-a înfruntat destinul, care dacă nu l-a făcut niciodată fericit, nici nu se poate spune că l-a persecutat prea mult. Din punctul de vedere comun, viața lui a fost o tragedie, dar judecată prin prisma structurii sale, prin nepotolita sete de liberiate și dreptate, viața acestui om are dimensiunile și intensitatea unui erou rătăcit parcă din epopeile homerice în mijlocul lumii noastre.

La câtva timp după moartea lui, am cunoscut într'una din insulele Greciei pe cel mai bun prieten al lui Panait Istrati, poetul și călătorul Nikolai Kazan, despre care Istrati îmi povestise într'o după amiază, întins pe sofaua din odăița plină de cărți din str. Paleologu, lucruri extraordinare, evocând aproape cu lacrimi în ochi marea prietenie pe care o avusese față de acest om și marea admirație ce i-o păstra. „E un om învățat, care a colindat lumea întreagă și a citit toate cărțile mari ale omenirei, îmi spunea el. Față de dânsul, eu nu fac nici cât degetul cel mic dela mână. Ne-am despărțit cam rece la urmă, fiindcă nu ne-am înțeles în privința Rusiei. El a continuat să admire ceeace am văzut amândoi acolo, pe mine m'a indignat totul. Acum îmi scrie să ne revedem. Ah, dacă n'ar fi părăsita asta de tuse, acum aș fugi să-l îmbrățișez!..."

Intâmplarea a făcut ca, la puțin timp după moartea lui Istrati, să mă întâlnesc la Egina, cea mai aproiată insulă a arhipelagului grecesc cu cel despre care îmi vorbise autorul „Chirei Chiralina". Când a auzit că vin din România, m'a întrebat mai întâi dacă l-am cunoscut pe Istrati. Iar după ce a aflat că pot — chiar mai mult — să-i aduc un mesaj personal dela cel care nu mai era, Kazan m'a oprit două zile la el povestindu-mi tot timpul numai despre Istrati și despre inima lui extraordinară pe care o cunoscuse bine.

Trăiseră mult timp împreună, călătoriseră laolaltă prin toată Rusia, dela Leningrad până la Tiflis și cutreeraseră Europa în lung și în lat străbătând toată civilizația și toate minciunile ei. Făceau un fel de simbioză împreună: Istrati punea inima iar Kazan punea spiritul în toate întreprinderile lor însuflețite de un idealism sublim.

Din multele amintiri depănate în cele două zile cât am stat la Egina, la umbra uriașului măslin de lângă țărmul mării sau în tinda răcoroasă a casei lui nouă, am reținut mai bine următoarea povestire pe care Kazan o auzise și el din gura marelui povestitor și care este însăși povestea reală a vieții lui Istrati:

— Eram odată curios să aflu dacă există cinste în viața oamenilor cari trăiesc în țările Apusului, spunea Panait Istrati. Pe vremea aceea mă aflam în țara mea, care se află în Orientul apropiat și n'aveam încă douăzeci de ani și voiam să fug în lume.

— „Dacă vrei să cunoști lumea, îmi spunea unul pe care-l prețuiam mult, du-te spre asfințit: acolo vei descoperi *Civilizația* pe care trebue s'o cunoști mai întâi". Inima mea însă nu prea înclina către acest sfat și atunci m'am adresat unui bătrân înțelept, din orașul nostru, un solitar pe care-l iubeam nebunește și pe care l-am rugat să-mi spună ce este aceea *Civilizație*? Bătrânul mi-a explicat: — *Civilizația* e o persoană care gândește fără dragoste, iubește fără pasiune, mănâncă cu furculița și scuipă în buzunar!" Viața acestei persoane nu mi-a părut prea frumoasă și atunci l-am întrebat din nou pe bătrânul meu înțelept: — „Aș vrea să plec în lume; cu ce să încep?" Și înțeleptul mi-a răspuns:

— „Poți să începi în două chipuri. Primul este să cunoști lumea ca să știi cum să te aperi împotriva ei. Al doilea este să iubești lumea fără să o cunoști. Fă cum te îndeamnă inima".

Și am pornit în lume și am trăit după cum m'a îndemnat inima, povestea mai departe Istrati. Prima jumătate a tinereții mi-am risipit-o în Orient, cea-laltă jumătate am dat-o Occidentului. Și în tot timpul rătăcirilor mele n'am făcut decât să-mi împlinesc fructul vieții, încălzindu-l la soarele unei libertăți, fără de care nu poate să existe viață și pe care am plătit-o foarte scump. Asta a dat fructului meu un gust acrișor, pe care un prieten din Occident l-a apreciat cel dintâi: — „Aici, astfel de fructe sunt în general fade, îmi spuse el, fiindcă se coc la lumina proiectoarelor, a acestor sori artificiali. Dar fiindcă te afli în chiar Orașul-Lumină, spune-mi, din ce parte a pământului vii d-ta?" m'a întrebat el. — „Vin dintr'o parte a pământului unde oamenii judecă cu dragoste, iubesc cu pasiune, mănâncă cu degetele și scuipă pe jos..." Prietenul meu se uită atunci la mine și îmi surâse amical: — „D-ta n'ai să poți rămâne prea mult timp printre noi fiindcă ești un barbar, în vreme ce noi suntem oameni civilizați. Dar încredințează-mi fructul vieții d-tale. Mă încărcinez să-l prezint celor de o seamă cu mine și el va fi lăudat și apreciat..."

Iată, prezentat în câteva cuvinte, destinul sbuciumat al lui Panait Istrati. El a plecat în lume ca să trăiască așa cum îl îndemna inima. Dacă este ceva ce n'a părăsit și n'a trădat niciodată — el, care a fost atât de nedrept acuzat de trădare! — este inima lui. Panait Istrati a rămas tot timpul vieții ceeace a fost un *barbar*. Barbarul acesta însă a învins la un moment dat toate minciunile și falsitățile civilizației, toată spoiala Occidentului, a demascat tirania tehnicei și dictatura demagogiei, a lovit în statuile goale, fără inimi, pe care le admirau mulțimile și a ridicat în mijlocul unei lumi civilizate steagul generos al inimii sale de barbar pentru a fi sfâșiat de răutate și ipocrizie. La sfârșit el s'a întors acolo de unde a plecat, în țara sa plină de poveștile și pasiunile Orientului, unde s'a întâlnit din nou cu liniștea și seninătatea eternă...

Ce păcat că inima lui Panait Istrati a putrezit în groapa dela Bellu! Ea ar fi putut fi păsătră ca un simbol, într'un pocal de aur pe care s'ar fi putut scrie: „Această inimă a fost prea vie în viață, ca să poată muri vreodată!"

Pericle Martinescu

FATĂ ALBĂ

Fată albă... fată albă....
Smulsă dintr'un fir de nalbă!...
In ce zi de sărbătoare
Te-ai născut? Ce ursitoare

Ți-a dat ochii de cicoare,
Zâmbet aromit în soare,
Și mereu la cingătoare
Să-mi porți viața ca pe o floare?....

Fată albă... fată albă....
Vis de parfumată nalbă!...
Dumnezeu, lângă guriță
Ți-a sădit o aluniță;

Pe al crinului tău sân,
Meșterul, zugrav bătrân,
Incă una-a zugrăvit
Dorul pentru zăbovit!

Fată albă... fată albă....
Vreau să-ți mângâi fruntea dalbă,
Dar pe mierea gurii tale
S'abat fluturii din cale!...

Ingerii din glasul tău
Cântă imn lui Dumnezeu,
Pe când inima-mi sărmana,
Mai mult și-adâncește rana!

Fată albă... fată albă....
Plăsmuită'n fir de nalbă!...
Pentru care Făt-Frumos
Visurile ți le-ai tors

Borangic vrăjit, mărgele,
Să răsară printre stele,
Și să-mi fac din lacrimi salbă
Pentru tine, fată albă?...

Constantin Barcaroiu

MOARTEA VISULUI

Azi noapte s'a deschis o poartă grea
Lăcătuită'n vreme și'n rugină
La o'ncăpere vastă. Nici o stea
Nu mai plângea cu lacrimi de lumină

Și nici un pom nu șușotea în vânt.
Doar umbrele, pe ziduri, despletite,
Se coborau ca fulgii la pământ
Și'ngenunchiau în țărnă obosite.

A fost un scrâșnet greu de fiare vechi
Când poarta s'a deschis întâia oară;
Și a țipat o spaimă în urechi...
In mine cineva trăgea să moară...

Și'n încăperea rece s'a deschis
Târziu, târziu de tot, la miez de noapte,
Mormânt de crizanteme pentru-un Vis...
Durerea 'ncremenise fără șoapte...

Matei Ghimbășanu

INDEMN

Privește cum soarele și-aruncă săgețile!
Azi toate ogoarele își schimbă fețele.

Schimbă-te, suflete, schimbă-te,
Mireasma asta să te îmbete.

Oare sborul de fluturi cu aripi de îngeri
Te fac să sângeri?

Infrățește-te, suflete, cu unul din fluturi,
Tristețile toate să ți le scuturi.

Vezi fluturii cum sorb floarea din tei?
Ia-ți sborul alături de ei!

Victor Spânu

NOAPTE PE FRONT

Viscolesc exploziile-aproape
Fulgere se iau cu noi la trântă.
Ne lovesc în tâmple târnăcoape
Lănci de frig în inimă se implântă.

Gropile ne strâng la piept duioase
Și din somn cu bulgări ne trezesc
Ne-a intrat atâta trudă în oase
Parcă în sânge munți se năruiesc.

In funingini vechi se sbate trupul
Țândări negre sar din noaptea rece
Când un ordin de atac, ca plugul
Arzător, prin gânduri iarăși trece.

Ne târâm ca vulpile viclene
Pașii calcă moi pe sure preșuri
Stele nu sunt să ne bată 'n gene
Ne orbesc doar putrede vârtejuri.

Apoi ne oprim ca'n vis la pândă
Fruntea stă ca pe-un obraz pe pușcă
Și durerea, pasăre flămândă
Vine printre rânduri și ne mușcă.

Ard fântâni de sete în fiecare
Mâinile 'n nădejdi izvoare sapă
Numai vinul morții din pahare
Pe atâția dintre noi adapă.

Peste tot miroase-a sânge proaspăt
Prin rețele, vicții de-argint se sting
Doamne, cine-i nemuririi oaspăt
Vede line stele cum îl ning.

Nu-i astâmpăr și nici teamă nu-i
Sângele înghețat acuma arde
Luna trece Țara Nimănui.
Și ne ia răniții pe brancarde.

Ion Potopin

TOUTA-DJALLON

NUVELĂ DE ALEX. SABARU

Mă sculasem mai de dimineaţă ca deobicei, fiindcă aveam mult de lucru pentru ziua aceea. Totuş, deşi făceam mari sforţări, nu puteam să încep nimic, căci gândurile îmi erau aiurea. Încercam să mi le adun, să-mi lămuresc starea mea sufletească. In zadar. Simţeam un gol, ca şi cum o fiinţă scumpă plecase pentru totdeauna de lângă mine. Sunt stări sufleteşti pe care nu poţi să ţi le lămureşti. M'am hotărît să ies, dar în clipa aceea un om dela poştă îmi aduce un pachet. Il cercetez cu băgare de seamă. Era pentru mine. Venea din alt continent. Infruntase valurile oceanului. Dar numele celui care mi-l trimetea îmi era necunoscut.

Nu ştiu de ce, dar rupând pânza şi apoi cartonul în care era împachetat, mâinile îmi tremurau. O casetă de metal. Ii ridic capacul. Nu văd conţinutul cutiei, fiind acoperit cu o coală de hârtie, dar simt un miros ciudat, strein, parcă un miros care mi-a îmbălsămat camera, încât până să-mi reviu m'am simţit departe cu mii de kilometri, afundat într'o pădure sălbatecă a Africei. Intr'adevăr, cutia era plină cu fel de fel de frunze şi crengi de copaci necunoscuţi la noi. Le scot cu grijă. Sub ele o sticlă. Are gâtul larg astupat cu un dop de plută, înfundat adânc, iar deasupra lui ceară roşie topită, care parcă poartă un sigiliu. In sticlă hârtii împăturate sau un caet. Poate un document purtător de taine, poate un testament venit din largul lumii. Dela cine? Cine este acest necunoscut care mi-l trimete, ce poate să-mi destăinuie şi de ce tocmai mie? Poate este un om care îşi ascunde adevăratul lui nume. Deşi sunt neînchipuit de nerăbdător să cunosc cuprinsul acestui nepreţuit tezaur — căci într'adevăr nu l-aş fi dat în schimbul unei averi —, totuşi nu ştiu de ce îmi plăcea să mai întârzii, să mai amân cu câteva clipe descoperirea tainei. Ii mângâi pereţii netezi ca obrajii unei femei şi senzaţia pe care o simt, îmi pare nespus de plăcută. In sfârşit mă hotărăsc. Cu multă grijă scot sigiliul de ceară, apoi dopul. Era de plută, dar nu cum se fabrică în ţările noastre. Părea lucrat de mână. Cu două degete vârâte prin gâtul larg al sticlei, trag foile aflate în ea. Din ele cade pe masa mea de lucru o nucă mare, care scoate un sunet gol, venit parcă din altă lume. Rămân câtva timp dus pe gânduri. Ce rost poate avea nuca? Despăturez hârtiile. Scrisul îmi pare cunoscut, deşi toate sforţările mele de atunci şi de mai târziu nu m'au dus la descoperirea autorului. Nu se afla pe ele nici un nume, nici o dată şi nici locul din care fuseseră trimese. Voiu reda cuprinsul lor aşa cum l-am descifrat, fără să adaog ceva, fără să înlătur ceva. Iată-l:

„Dacă cercetezi bine fiecare pas pe care îl faci, fiecare mişcare, fiecare faptă a ta, chiar cea mai neînsemnată, îţi dai seama că nimic nu se petrece în lumea aceasta din întâmplare, ci totul este pus la cale de o forţă căreia nu poţi să te împotriveşti şi pregătit în aşa fel încât ţi se pare că lucrezi din propria ta voinţă, fără să bănueşti că îndemnul îţi vine din afară şi că tu aduci la îndeplinire nişte ordine aproape ca o maşină.

Am rătăcit mult, purtând în sufletul meu o rană mortală, pe pământul acesta pustiu pentru mine şi vrăjmaş mie, care altora împarte cu dărnicie toate bucuriile, dar le-a ţinut ascunse pentru mine. Şi nu i-am cerut în cele din urmă decât odihnă, uitarea sau numai alinarea suferinţelor. Poate ceream într'adevăr prea mult dela el, suferinţele mele fiind prea mari. Totuşi ar fi putut să mă adoarmă la sânul lui, fiindcă mai ales aceasta o doream cu patimă dela o vreme...

Imi era sufletul greu. Oh, cât aş fi vrut să mor! Fugisem cândva în pustietatea junglei, de unde, când era aproape să mă vindec, a trebuit să plec, ducând în inima mea o rană nouă. M'am coborât apoi în infernul marelui războiu şi după ce am privit cum oamenii se ucideau unii pe alţii, fără măcar să se cunoască, dorul de odihnă, dorul să nu mai văd nimic, mă cuprinse cu mai multă putere. Cu câtă ardoare aşteptam pe câmpul de luptă ca o bombă să cadă asupra mea! Simţeam o senzaţie sublimă, gândindu-mă că în clipa când m'ar fi sdrobit între greutatea ei şi pământ, numai o singură clipă aş fi simţit durerea. Ce minunat! O singură clipă intensă de dureri în toate moleculele bietului corp şi fulgerător sufletul ar fi fost liberat, iar trupul fărâmiţat, afundat în sânul larg al pământului. Vis neîmplinit Războiul a luat sfârşit. Toţi ostaşii erau fericiţi că se duc la casele lor. Pe mine însă nici o casă nu mă chema. Incotro să mă duc? In lume. Departe, departe, mereu mai departe şi mereu în altă parte să-mi port povara unui suflet sortit să pribegească, dar nu să se liniştească. Incotro?

Niciodată nu mai treceam prin locurile pe cari le călcam, dar amintirile mă însoţeau pretutindeni ca roiul de albine căruia îi turburi liniştea. Incotro?

Îl dădeam pământul şi eu mă întrebam încotro, când oriunde pentru mine era la fel. Oriunde, numai oameni să nu fie, fiindcă omul mi-a făcut cea dintâi rană fără de leac, pe care zadarnic căutam s'o vindec rătăcind.

Şedeam de câteva zile în port, privind cum vapoarele plecau unul după altul. Le urmăream cu ochii cum se depărtau de ţărm. Mai apoi, deşi parcă şedeau pe loc, se făceau mici, din ce în ce mai mici, şi apoi nu se mai vedeau.

Care dintre ele era cel care trebuia să mă ducă pe mine şi unde? Şedeam la ţărmul oceanului urmărindu-le până nu se mai vedeau. Apoi închideam ochii şi deparle, la celălalt capăt al apei, vedeam un ţărm, vedeam un port. Mereu acelaş ţărm, mereu acelaş port necunoscut de mine. Unde să fie oare? In ce ţară? In care continent? Trebuia să aflu, căci simţeam că într'acolo îmi erau îndreptaţi paşii. De cine? Nu ştiu. De soartă. Ceeace ştiam sigur este că puterei, care mă conducea, voinţa mea nu putea să-i ţie piept, ba mai mult, de la o vreme îmi părea că eu însumi doream cu ardoare să plec. Unde? Intr'un loc care mi se arăta oridecâte ori închideam ochii. Desigur îmi era scris să te întâlnesc pe tine acolo Touta-Djallon. Forţa care conduce totul mă împingea înspre tine.

Nu te-am uitat draga mea, Touta-Djallon. Ce poveste tristă şi neînţeleasă de oameni este povestea noastră. Povestea ta şi a mea! Am fost fericit lângă tine. Desigur şi tu lângă mine. Dar unde mă voiu duce astăzi ca să te uit? Tu ai fost un mijloc nou, unic, ales de soartă ca să-mi aducă o clipă de alinare, apoi o suferinţă nouă şi cea mai mare. Căci pierzându-te pe tine, fără îndoială că am pierdut şi o altă fiinţă de mult pierdută, dar al cărui suflet l-am regăsit găzduit în corpul tău mic şi plăpând.

Când m'am despărţit de tine pentru totdeauna, am suferit mult, ca la moartea unui prieten neînchipuit de drag, dar mi-am dat seama că sufletul tău va pluti mereu în jurul meu şi în gândul meu, ca să ţi-l păstreze aproape, dar veşnic trist.

Nu te-am uitat Touta-Djallon. Deşi a trecut de atunci multă vreme, parcă a fost eri. Touta-Djallon, Touta-Djallon, parcă a fost eri. Tu pluteşti în jurul meu.

De câteva zile mă purta un vapor pe ocean, spre sud, mereu spre sud. Şi de câte ori ne apropiam de vreun port, îmi pregăteam bagajele să debarc. Il învăluiam în priviri cercetătoare, dar gândul meu îmi spunea: „nu, nu este acesta". De unde ştiam? Porneam mai departe, mai jos, tot mai jos, înspre ecuator.

Intr'o dimineaţă m'am deşteptat mai devreme ca deobiceiu şi cea dintâi grijă a mea au fost geamantanele. Le-am scos pe punte. Deodată mi se făcu dor să simt pământul sub picioare. Pentru prima oară îmi era dor. In depărtare se vedea ţărmul presărat cu câteva case şi noi într'acolo pluteam. Cu cât ne apropiam, casele se înmulţeau până departe pe ţărm. Am simţit că ţinta călătoriei mele era atinsă. Parcă cineva îmi spunea: „Coboară". Eram nerăbdător. Manevrele vaporului, până ce a ancorat, mi-au părut că au durat neînchipuit de mult. Un negru s'a încărcat cu bagajele mele şi a pornit în goană, că abia puteam să mă ţiu de el. Stam de o oră în restaurantul gării, cu harta ţării în care mă aflam, întrebându-mă încotro să mă îndrept. Nu mai încăpea îndoială, îmi ziceam că în spre munte, în spre pădure. Dar astăzi mă întreb: De ce în spre munte, de ce în spre pădure, când pretutindeni pentru mine era la fel? Cine îmi îndrepta gândul într'acolo? Mă conducea cineva nevăzut, căci îmi dam seama că luam hotărâri nesprijinite pe nici o logică.

Iată-mă într'un vagon al unui tren minunat, care fugea mult timp dealungul ţărmului oceanului, a cărui frumuseţe parcă nu se îndura s'o părăsească. Şi după ce străbate câmpia, deodată parcă locomotiva oboseşte, începe să gâfâie. Urca. Un şir de munţi cu creste paralele de gresie ameninţă să se prăbuşească peste noi şi să umple văile adânci. Trenul merge potolit, încet şi apoi mai încet pentru ca în curând să se oprească. Este un oraş mic, european. Spre răsăritul lui un munte foarte apropiat nu-l lasă să vadă soarele când răsare. Cobor. Unul din numeroşii negri, cari aşteaptă pe peronul gării, legând cu o curea bagajele mele le încarcă pe umeri şi mă întreabă într'o franţuzească aproape de neînţeles, în spre care trib vreau să merg. Ii răspund că am cort şi că aş vrea să poposesc în pădure, aproape de apă şi cât mai departe de oameni. El a râs mulţumit, arătându-şi toţi dinţii albi. Şi albul ochilor lui strălucitori, vioi, se făcu mai mare. Imi spuse că şi el şade tot în pădure, departe de oameni, singur într'o colibă şi că acolo sunt locuri frumoase.

Pornim. El mergea înaintea mea repede, sprinten cu toată sarcina pe care o purta pe umeri. Se odihnea din când în când, dar foarte puţin.

Am ajuns. Mi-am întins cortul într'un luminiş, nu prea departe de coliba lui. La dreapta se ridica un munte falnic, după care coboară o pădure milenară. Alge uriaşe încolăcite unele de altele şi pe trunchiurile copacilor formează printre arbori nişte galerii întortochiate prin care nu se poate străbate şi nici nu se poate vedea măcar un petec de cer. La stânga, grupuri de palmieri, banani şi kapokieri cu trunchiurile drepte şi cu umbrela lor deschisă la zeci de metri deasupra pământului. In faţă curge un râu limpede, nu cu apă galbenă cum sunt aproape toate râurile în această ţară. Imprejurimile erau minunate. In zilele ce urmară, rătăceam de dimineaţă până seara ca să le cunosc şi să-mi aleg locul pentru o aşezare mai deosebită. Dar nu găseam altul mai nimerit, mai frumos. Bili Kemoko, călăuza mea, rămase cu mine ca să-mi ajute la gospodărie, iar eu în schimb împărţeam cu el hrana şi era mulţumit numai cu atât. Intr'o zi îmi spune că cortul meu este neîncăpător şi că ar fi bine să-mi facă o colibă din crăci de arbori, frunze şi liane, dar cu mult mai încăpătoare decât a sa, dacă am de gând să rămân mai multă vreme acolo. Şi într'adevăr, după ce i-am spus că nu voiu mai pleca niciodată, se puse pe lucru şi în scurt timp noua mea locuinţă fu gata. Era destul de spaţioasă şi construită mai presus de toate aşteptările mele.

Kemoko a devenit servitorul meu, necerându-mi altă plată decât să împart cu el vânatul, pe care dealtfel se pricepea destul de bine să-l gătească. Nu duceam lipsă aproape de nimic. Oraşul nefiind prea departe de locuinţa noastră, Kemoko într'o singură zi se ducea şi venea îndărăt încărcat cu toate târguelile, în timp ce eu rătăceam sau zăceam întins cu faţa în sus, cu ochii perduţi în vid, cu sufletul pustiu de gânduri, în liniştea grea de nedescris, care îţi dădea imaginea pustiului gol până la nesfârşit, imaginea nefiinţei, a păcei eterne. Căci în tot timpul zilei, al căldurii sezonului uscat, nici un ţipăt al vreunui animal, niciun murmur al vreunei păsărele, niciun fâşâit de frunză nu se auzea. Totul era nemişcat, împietrit, înmărmurit, ca şi mort. Pădurea nu părea să fie pădure, ci un decor sculptat în piatră verde.

Ce minunat loc de odihnă pentru cei cari doresc singurătatea, liniştea!

De câteva zile Kemoko îmi spune că avem neapărat nevoie de un goki. La început n'am priceput ce însemnează cuvântul Goki şi nici n'am cerut lămuriri, dar apoi negrul prin diferite semne m'a făcut să înţeleg că este vorba de o maimuţă.

— Este nevoie de ea ca să aducă apă de la isvor, lemne din pădure, să aprindă focul şi alte multe. Câte nu sunt de făcut într'o casă!

Ne aflam într'adevăr în ţara maimuţelor, a cimpanzeilor. In nici o parte a pământului nu sunt în număr atât de mare ca aici. Cu toate acestea, deşi sosit de câteva luni, nu văzusem nici unul, dar desigur se aflau, fiindcă nimic din ceeace le trebuia nu lipsea. Marea pădure, veşnic verde, şoptea că îi ascunde în sânul ei, în cuiburile lor neacoperite, pe cari şi le făceau astăzi între crăci, pentru ca mâne, de frica oamenilor şi a panterelor, să le părăsească.

Galeriile formate din liane şi mărăcini pe sub arborii înalţi, palmierii, bananii, nucii şi orezul, resturile de muguri, de fructe şi frunze de manioc şi de tubercule, ne spuneau că maimuţele trăesc în preajma noastră, că ne văd şi ne spionează, dar că nu le putem vedea, fiindcă temându-se de om, se ascund cu grije când îl simt în apropierea lor, deşi sunt neînchipuit de sglobii şi sgomotoase, când sunt departe de el.

Inteligenţa lor este deosebită. Poate dacă ar avea darul vorbirii, am ajunge la convingerea că sunt superioare negrilor, cari le consideră din cauza asemănărei cu omul, că sunt oameni de pădure şi că fug de om, ca nu cumva să cadă în sclavia lui şi să fie puse la muncă. Indigenii cred că ele nu vorbesc, fiindcă nu vor. Pentru aceasta, negrii, şi mai ales cei din Congo, au dat cimpanzeilor numele de enjoko, care însemnează taci.

Şi negrul meu vrea să prindă un cimpanzeu, care să-i ajute la treburile casei. Intr'o zi îmi spune că toate pregătirile sunt făcute şi că a doua zi în zori să ne ascundem într'un loc, pe care chiar mi-l arătă de departe, de unde vom vedea cum unul va cădea în cursă. Privesc într'acolo. După înălţimea pe care mă aflu, mă uit la frumuseţile înconjurătoare, care îmi par ireale. Albia râului care aleargă într'o goană nebună, din vârful muntelui înspre vale, se sfârşeşte odată cu muntele, pe care e săpată, iar apa repede, nestăpânită de nici o parte, se aruncă la vale dela o înălţime de zeci de metri, urlând parcă nebună de spaima prăbuşirei, formând o cascadă măreaţă. Acolo jos, unde ea ajunge şi unde îşi sapă un nou vad, o nouă albie, dealuri acoperite de tufişuri, străjuite de galeriile marilor arbori ai pădurei, întocmesc un amfiteatru de o frumuseţe rară. Coborîm şi pornim spre casă.

A doua zi, cu noaptea în cap, negrul mă deşteaptă din somn şi-mi spune că este timpul să mergem la pândă. Trecem prin apa repede şi limpede, într'o insulă mică din mijlocul râului, de unde se pot vedea ambele maluri. Ne-am culcat între arbuştii cari ne ascund, aşa că n'am fi putut fi văzuţi de mosafirii pe cari îi aşteptam, dar puteam vedea de jur împrejur până departe.

Incepe să se crape de ziuă. Glasurile fiarelor şi pasărilor de noapte, încet, încet se răresc. In locul ţipetelor animalelor şi păsărilor răpitoare, în locul scrâşnetelor rozătoarelor, se aud din ce în ce mai dese, cântecele limpezi, vesele, armonioase ale păsărilor zilei. Gângăniile n'au devenit încă supărătoare. Briza proaspătă suflă dinspre răsărit. Deşi s'a făcut ziuă, aerul posomorit, înceţoşat, al anotimpului sec nu ne lasă să deslusim prea departe verdele veşnic, căci dela o oarecare îndepărtare totul se îmbăcseşte cu o culoare cenuşie, fiindcă cele dintâi ploi, fiind prea mici, n'au fost îndestulătoare ca să limpezească atmosfera.

Deodată se aude ţipătul unui cimpanzeu. Privesc într'acolo şi îl văd ieşind dintre tufişurile de mărăcini. Dă cu băgare de seamă crengile într'o parte. Pe faţă-i poţi citi toată încordarea sufletului. Pare că şeade la gânduri dacă trebuie să înainteze sau nu. Se opreşte câteva clipe fără să mişte. Din teamă sau din prevedere? Este voinic. După mărimea corpului nu încape îndoială că nu mai este tânăr. Intoarce capul la dreapta şi la stânga şi cercetează cu băgare de seamă împrejurimile, apoi ascultă iar. Niciun sgomot nu-i spune că un duşman ar fi prin apropiere. Inaintează prevăzător, mereu ascultând. Din galeria de mărăcini se mai arată unul câte unul vreo zece, cari păşesc tot atât de gravi şi încordaţi ca şi conducătorul lor.

Ajungând lângă un grup de arbori, încep să se caţere pe ei. Unul singur rămâne jos lângă trunchiul unui copac. Priveşte ceva care se află acolo, apoi se depărtează cu teamă, pentru ca să se apropie iar cu curiozitatea pe care le-o inspiră obiectele necunoscute de ele. Negrul îmi face semn cu înţeles, arătându-mi că acolo este capcana. Maimuţa se învârteşte în jurul lucrului pe care l-a văzut, apoi întinde o mână, îl atinge, îl mişcă, se dă înapoi şi iar îl atinge. Il ridică, îl cercetează, îl hătâná în toate părţile. Kemoko priveşte încordat, fără să răsufle. Deodată cimpanzeul începe să meargă în semicerc în jurul copacului, căşicum n'ar mai fi putut să se depărteze, căşicum ar fi fost legat de el. Tovarăşul meu râde cu hohot: „S'a făcut. Acum avem şi un goki. Şi o porniram într'acolo. Fără îndoială maimuţele au prins de veste că pericolul este în preajma lor, că încep să coboare din arbori. Şeful cetei, cimpanzeul cel voinic, care mersese în fruntea coloanei, coboară cel dintâi. Ajuns pe pământ scoate un strigăt puternic şi rămâne pe loc ameninţător ca să dea piept cu duşmanul, până ce tovarăşii lui se vor fi pus la adăpost. Aceştia cu un fel de lătrat, fug prin potecile dintre mărăcini înspre locurile de unde veniseră. In urma lor se retrage şi conducătorul privind cercetător în toate părţile. El nu vede că unul dintre ai lui în dosul unui tufiş se sbate prins în cursă. Negrul se apropie. Prizonierul îşi arată dinţii şi apucă cu o mână o cracă uscată ca să lovească pe cel care înaintează înspre el vorbindu-i mângâetor: „engioko, nu-ţi fie frică. Nu te vom pune la munci grele. Vei face numai ce vei vrea". Ii vorbea încredinţat. — cum dealtfel spun toţi indigenii că maimuţele vorbesc şi înţeleg tot, dar că nu vor să răspundă. La vorbele lui, maimuţa repetă mereu silaba, hu, hu, hu. Zadarnic încerc să înţeleg dacă este stăpânită de frică sau de mânie. Stau la spatele ei. Ea încă nu m'a văzut. Sunt nerăbdător să văd mai repede cursa cu care a fost prinsă. Mă apropii. De trunchiul arborelui este legată o sticlă cu gâtul larg. In sticlă Kemoko pusese o nucă. Maimuţa băgase mâna ca s'o scoată. O luase în palmă, strânsese degetele ca să o poată ţine şi să nu-i scape. Dar pumnul făcându-se mai mare, nu mai ieşea pe gâtul sticlei.

In timp ce negrul stărue cu vorba, furia prizonierului creşte. Clipeşte des, buzele i se mişcă cu iuţeală neînchipuită, faţa i se schimonoseşte. Vrea să se repeadă la om. Fac o mişcare, Ea aude sgomot la spatele ei şi se întoarce înspre mine. Ii văd chipul. Atât faţa, cât şi urechile şi mâinile şi pieptul şi pântecele erau negricioase şi fără păr. Restul corpului acoperit. Braţele subţiri, mâinile prevăzute cu unghii erau în întregime la fel cu ale omului, — de asemeni şi urechile. Nasul mic şi turtit, buzele subţiri şi foarte mobile, ochii apăraţi de gene şi sprâncenele arcuite. Pe cap o chică bogată, care îi cădea pe umeri. Era o goki, un cimpanzeu femelă. Avea multă asemănare cu femeile din partea locului. Mă priveşte lung. Deodată orice sbucium încetează. Figura ei capătă liniştea înmărmurită, moartă, a bronzului, apoi o licărire de viaţă, parcă de bucurie şi în sfârşit, în ochi-i îmi pare că citesc surprinderea pe care o are cineva când revede pe neaşteptate o fiinţă, după o îndelungată despărţire. Ce ciudat!

Scoate câteva chicote căşicum ar fi vrut să-mi spună ceva. Kemoko şedea lângă ea, dar nu-l mai băga în seamă. N'o mai neliniştea. O cercetez mereu. Era înaltă. Imi venea până la umăr. Faţa-i se înveseleşte. Imi pune mâna pe haină, parcă ar fi vrut s'o mângâie şi chicoteşte. Desigur vrea să-mi spună ceva. Ce ciudat!

— Să nu ne încredem în ea, zice Kemoko. Sunt prefăcute. Dacă n'o ţinem bine, fuge.

Desleagă sfoara din jurul copacului, o înfăşoară pe braţul lui şi pornim înspre casă. Merge cu usurinţă între noi în două picioare, liniştită ca nişte cunoştinţe vechi cari ar fi făcut un drum obicinuit. Mă priveşte des, cercetător şi din când în când, se uită înspre mâna prinsă în sticlă. Mergem dealungul ţărmului presărat cu tufişuri verzi, pătrundem apoi sub bolta înaltă a marilor arbori cu trunchiuri măreţe şi rădăcini cari par nişte caracatiţe neînchipuit de mari, ale căror braţe încep de deasupra pământului şi se afundă în adâncul lui. Plantele şi lianele ne împiedică în mers. Este miezul zilei. Soarele aruncă mii de raze de foc. Valurile de căldură tremură în aer şi le vezi cum se ridică. Lăcustele şi greerii ţipă, glasul tuturor vieţuitoarelor s'a topit în căldura de moarte. Un porumbel amorţit zace cu capul lui micuţ între umeri, aşteptând să treacă orele de pârjol.

Ajungem acasă. Deschidem uşa şi intrăm. E umbră şi aerul nu atât de fierbinte. Noul nostru tovarăş cerceteză tot cuprinsul încăperei, dar nu cu priviri repezi cum obicinuesc maimuţele, ci fiecare lucru în parte şi pare mirată, dar şi tristă. E ceva domol în firea ei. Oare să fie pradă desnădejdei fiindcă şi-a pierdut libertatea? Fără îndoială, după câteva zile, când se va învăţa cu noi, va fi iar sglobie cum sunt toate semenele ei, îmi ziceam. Se apropie de mine, mă apucă de haină, mişcă repede din buze şi îmi arată imprejur. S'ar părea că mă întreabă ceva, că-mi cere lămuriri.

Negrul se miră de purtarea ei şi-mi spune că de când este n'a pomenit ca o maimuţă să se domesticească atât de repede, ba nici chiar n'a auzit aşa ceva.

Era agăţată într'un cui o oglindă mică. Se apropie şi privind-o văzând un chip întrânsa, face fel de fel de strâmbături, apoi o desprinde, cercetează locul pe care fusese atârnată, ca să găsească pe acea care o îngână. Şi încredinţându-se că nu era nimeni ascuns acolo, cercetează oglinda pe ambele feţe, o aşează la loc şi stăruie în a-şi privi chipul, pe care mereu şi-l schimonoseşte. In urmă, încredinţându-se că este faţa ei, pe care o vede, iar nu una străină, devine serioasă, tristă, se aşează într'un colţ al camerei şi rămâne nemişcată cu ochi îndreptaţi înspre mine.

Sosi ora mesei. Am dat ordin negrului să pună şi pentru ea o farfurie. M'am aşezat în faţa tacâmului meu şi prin semne o poftii şi pe ea. Dar rămâne nemişcată în colţul în care se culcase.

— Nu ţi-e foame? o întreb. Mă apropii de ea, o mângâi, o duc de mână lângă masă şi o îndemn să şadă pe scaun.

— Stai. Trebue să-i dăm un nume, îi spusei lui Kemoko. Apoi, către ea, cu gândul aiurea: Stai, stai.... Touta-Djallon.

Din clipa aceea Touta-Djallon a chemat-o. Cum de mi-a venit în minte s'o numesc astfel? Touta-Djallon. Se pare că sunetele acestor două cuvinte i-au plăcut, căci figura ei a luat o înfăţişare de linişte, de odihnă. S'a aşezat pe scaun, a urmărit mişcările pe care le făceam când mâncam şi ce anume duceam la gură. A privit farfuria din faţa ei, a luat o banană, a curăţat-o şi a început să mestece şi altceva n'a mai mâncat. S'a dus din nou în colţul părăsit cu câteva minute în urmă, s'a culcat cu faţa înspre mine şi a închis ochii. Poate dormea, deşi printre gene se vedea strălucirea misterului adânc al vieţei. Dacă era trează, visa sau gândea.

Oamenii de ştiinţă spun că faptele maimuţelor se datoresc atât instinctului, cât şi inteligenţei. Dar se întreabă unde este hotarul între acestea două. Nu le-au studiat îndeajuns viaţa.

Dacă una este rănită cu arma de foc, celelalte cu multă dibăcie îi scot glonţul şi oblojesc cu ierburi, pe care mai întâi le mestecă în gură, o leagă cu mlădiţe de copaci şi în scurt timp se vindecă. Nimeni n'a cercetat dacă acele ierburi nu sunt cumva leacuri întrebuinţate chiar de medici în atari împrejurări.

Când vreuna moare, celelalte o bagă într'o groapă şi o acoperă cu bolovani, pământ şi crăci.

Au studiat naturaliştii toate acestea? Desigur ei ştiu că maimuţa prin gesturi şi fapte te face să înţelegi ceeace prin viu grai nu poate să-ţi spună, luând parte la supărările tale, fiind tristă când tu eşti trist, plângând cu sughiţuri ca un copil când o năpăstuieşti pe nedrept, ba chiar curmându-şi viaţa prin nemâncare. Cine a privit în ochii plini de lacrimi ai unei maimuţe, pe care fiind nevinovată, ai certat-o? Cine a privit în ochii strălucitori de fericire ai unui cimpanzeu, după ce cu o vorbă bună l-ai făcut să-şi şteargă lacrimile? De ce se împacă cu atâta uşurinţă şi uită numaidecât nedreptatea îndurată? Ce om iartă şi uită atât de repede când a suferit nevinovat o pedeapsă, şi mai presus de toate acestea, în loc să-ţi poarte duşmănie, te mângâe?

Oamenii de ştiinţă nu i-au cunoscut bine pe cimpanzei, cari încă au prins darul vorbirei, ne-ar destăinui poate taine în faţa cărora am rămâne înmărmuriţi.

Kemoko îmi spune că a început să se răcorească. Cu siguranţă fusese în ziua aceea 50°. Ies din colibă. Era înspre amurg. Un vânţulet venea de departe, poate din munte, pe undele apei. Ierburile sălbatece, înalte de câţiva metri încep să se mişte răscolite de vieţuitoarele desmeticite, trezite din amorţeala sorâ cu moartea în care căldura ucigătoare le cufundase.

Păsărelele reînviază. „Văduvele cu colier de aur", gătite cu cozi mari negre, sbor greoi de colo până colo, părând că târăsc după ele o trenă. O turturică singuratecă, cu aripele roşcate pătate cu cer senin şi coada neagră, îşi cântă la marginea pădurei, cântecul de dragoste dulce şi nostalgic. Poate îşi aşteaptă turturelul, poate el a murit şi nu-l mai aşteaptă şi cântă de dor ca să-şi topească durerea în note.

O pereche de granguri de aur sbor domol cu hrană în cioc înspre cuib, unde îi aşteaptă puii veşnic flămânzi, pe lângă care rândunelele trec în sbor, aproape să-i atingă, ca nişte săgeţi cari îşi greşesc ţinta.

In plantaţia de manioc, zeci de privighetori cântă în surdină, atât de încet că parcă se tem să nu le cunoaştem viersul şi să ghicim că sunt ele. Din Noembrie, când începe frigul în ţara noastră, se adăpostesc aici şi în alte locuri cu climă caldă, până la sfârşitul lunei Martie. Dar pretutindeni viersul lor este domol, încet, de nerecunoscut. De ce în nici o parte a lumei, ele nu-şi cântă în voie cântecul lor minunat ca pe ţărmul Mediteranei şi în tufişurile Europei? De ce când aici — este veşnic cald, toate păsările pribege, călătoare, dela noi, odată cu sosirea primăverei se reîntorc în continentul nostru? De ce le place mai mult la noi, când aici nu este niciodată frig? Ce dor le poartă într'acolo? De la răsăritul soarelui până la miezul zilei vezi cum rândunelele se duc nu în stoluri, ci una câte una, dar atât de multe, că cerul este plin de ele. Sbor şi în spre ţara mea.

Iată şi cel mai bun cântăreţ al locurilor, numit aici bure, un fel de sturz african.

Toţi se întrec cu cântecele lor, şi băştinaşii şi mosafirii. Incet, încet, însă, pe măsură ce noaptea se apropie, unul câte unul tace. Mai târziu se face linişte grea de plumb până departe, liniştea misterioasă a pădurei milenare. Cât de mic se simte sufletul meu adânc rănit, rătăcitor, care nu-şi găseşte linişte, faţă de imensitatea tăcută, tainică. Ochi-mi se îndreaptă în spre cer. Oh, cu cât e mai frumos, mai adânc decât al nostru! Albastrul e atât de limpede, de clar, încât privirea ta poate pătrunde neînchipuit de departe, până în adâncimi străniі. Constelaţiunile nu par ţintuite, pironite ca pe cerul nostru iar aştriі îi vezi cum atârnă prinşi de fire nevăzute în această transparenţă, încât le deslueşti rotunzimea în singurătatea lor tainică. Iată că se arată şi luna, roşie, parcă eşită din cuptorul soarelui dogoritor al zilei care s'a risipit. Dar pe măsură ce se ridică, se face albă, din ce în ce mai albă. De ce cu nimic nu se poate asemăna, compara, albul lunei? Ea nu este ca un disc de argint. Nimic nu are pe pământul acesta culoarea ei. De ce când o privesc mă simt trist? Mi-era sufletul liniştit, parcă aţipise în murmur de păsărele şi luna l-a trezit ca să stea cu el de vorbă. De ce ea este singurul astru pe care când îl priveşti mai mult, cazi pe gânduri? Ce taină atât de dureroasă ne ascunde, încât numai privindu-i chipul trist, ne întristăm şi noi? Cât e de pustie viaţa! Simt o mână pe umăr. Intorc capul. Touta-Djallon. De ce tocmai în clipa aceasta de tristeţe grea, de singurătate? Poate ca să-mi arate că nu sunt singur. Nu sunt singur? Am tovarăş o maimuţă? Ce batjocoră a soartei, mi-am zis, pentru un om, care a ajuns să-şi caute mângâerea în tovărăşia unui cimpanzeu.

Imi spune ceva repede, în limba ei, dar nu o pricep. M'apucă de mâini şi mă duce în spre pădure, urmând cursul apei şi ocolind galeriile dese şi înalte de mărăcini, în spre malul râului. Mă ia de braţ, priveşte lung în spre lună, mi-o arată, apoi mă priveşte şi pe mine şi-mi vorbeşte iar cu monosilabele ei. Dar pare tristă. Ce taină de neînţeles, de nepătruns pentru un biet muritor, o face să sufere? Căci într'adevăr eram încredinţat că ea suferă. Ochi-i spuneau mai mult decât ai unui om. Poate sufletul ei la fel cu cel omenesc, sau poate superior, perfecţionat prin dorinţa de a putea fi înţeles, se concentra în ochi. Privesc în adâncul lor şi ei privesc în ai mei. Privirea blândă, tristă a Toutei-Djallon, care era poate rezultatul gândurilor, îmi păru cunoscută. Cunosc privirea sau gândurile, oglindite în ea concretizează simţăminte dragi de mult neîmpărtăşite pentru mine? Mă ia din nou de braţ şi mă duce înspre marginea pădurii, care coboară din munte, acolo unde râul cade din vârf, dela o mare înălţime. De ce m'a adus aici? Oare vrea să fugă? Arborii şi tufişurile aruncă o umbră neagră, mărind misterul locului. O hienă urlă în depărtare. Un şacal chelălieşte. Miorlăitul răguşit al unei pantere o sperie. Ea şi omul sunt duşmanii cei mai temuţi ai maimuţelor. Mă strânge tare de braţ şi simt că mâna ei tremură. Am carabina cu mine, dar mă tem ca nu cumva Touta-Djallon de frică să fugă în pădure.

(Continuare în numărul viitor)

CIMITIR RURAL

In cimitirul de lângă hotar, de lângă ploi,
mi-am rătăcit inima, mi-am preumblat paşii.
Soarele se uita dela asfinţit înapoi,
vântul căuta anii, căuta tinereţea, vrăjmaşii..

Pluteau aburi de sânge prin ierburi amare,
mormintele cât o ţară mă strângeau de gât —
cu braţele crucilor sure, crucilor singure vii,
semnele morţii, semnele vieţii îmi ţineau de urât.

Parcă tăcuse şi câmpul, parcă pădurea umplea
ţara asta de datină cu slujbe de crengi aplecate;
să le priceapă rugăciunea cine şi cine
serii acestea să-i smulgă tristeţea, durerea să-i cate?

Trecătorii cu stelele vămilor una în poveri,
spun că morţii cei mai bătrâni se scoală din gropi
şi noaptea, când zările dorm sub suhat,
sub măguri ţin cislele albe, cuprinse de ierburi.

Scofâlcită, cu coasa neputincioasă, haină —
pentru promenadele de pe lumea cealaltă,
numai moartea coboară cu paşii prin ţină
sufletele noi să o înţeleagă cât îi de înaltă.

Copleşit de nestiute cărări spre trecut,
mi s'a părut că paşii-mi i se urcă pe urmo
Fruntea fierbinte am simţit-o de lut,
dar numai vremea din mine începuse să scurme.

In cimitirul de lângă hotar, de lângă ploi,
eram numai eu şi soarele care privea înapoi.

Neculai V. Coban

CALENDAR

VODĂ CUZA

Acum 70 de ani, în ziua de 5 Mai 1873, se stingea, departe de țară, în Germania, la Heidelberg, Alexandru Ioan Cuza.

In urma loviturii de Stat, căreia i-a urmat abdicarea dela 11 Februarie 1866, fostul Domn al Principatelor Unite se stabilise în frumosul oraș depe malurile Neckarului.

Alexandru Ioan Cuza murea la vârsta destul de puțin înaintată de 53 de ani. Născut la 20 Martie 1820, el era fiul lui Ioan N. Cuza, fost deputat în adunarea obștească a Moldovei și al Sultanei, născută Cozadini.

Spița familiei sale era cunoscută încă din veacul al XVII-lea, de când a dăruit Moldovei numeroși înalți dregători.

Moartea lui Vodă Cuza — adus mai apoi pe pământ strămoșesc și înhumat pe moșia sa dela Ruginoasa — stârni mare emoție în întreaga țară. Indeosebi țărănimea a vărsat lacrimi multe pentru Domnul, care o înțelesese ca nimeni altul.

Meritele lui Alexandru Ioan Cuza fură, de altfel, recunoscute, din primul moment, de însuș succesorul său la Domnie.

Intr'adevăr, Principele Carol își însemna în „Memoriile" sale aceste justificiare rânduri:

„Principele Cuza era condus în viața publică de dorința patriotică de a îndrepta pe calea progresului Statul încredințat în paza sa. El s'a folosit de lovitura de Stat pentru a realiza o serie de reforme necesare și binefăcătoare. Măsurile luate de către el jignise interesele unor grupări și pe ale unor clase".

...In schimb, însă — adăogăm noi — acele măsuri au însemnat o adevărată mană pentru popor. Acest adevăr singur poate înconjura fruntea lui Vodă Cuza cu cea mai frumoasă cunună, care este aceea a recunoștinței celor mulți.

T. Radu

UN PROFESOR AL LUI COȘBUC

(Urmare din pag. I-a)

me, mai ales — „lumea ideală în care trăește Românul" — cum afirmă el — și primele poesii ale lui Coșbuc — o serie de basme versificate — publicate în acea Tribună dela Sibiu și lăudat de Ion Slavici — trebuc să fie o legătură. Poate chiar un răspuns la apelul lui mai vechi de care poetul a luat cunoștință încă elev la Năsăud. Dar poesia miturilor populare, viziunea împărătească a poporului românesc, n'ar fi putut-o aduce decât unul născut ca el în ținutul liber al grănicerilor, ținut care până azi păstrează tradiția vecin cu Maramureșul voevodal nobleței noastre. Acolo copiilor li se spune „coconi" nevestelor „borese" (boerese). Acolo în adunările tradiționale ale bătrânilor din fiecare primăvară, cu prilejul împărțirii pășunilor, cel mai în vârstă dintre bătrânii satului, deschide patriarhala ședință cu cuvintele: Cinstiți Boeri și Domni!"

Zestrea de acasă, prin încurajarea unui îndrumător înflăcărat, avea să se transforme așadar, în aurul curat al celor mai bogate versuri de baladă.

Coșbuc ne apare astfel o verigă de aur în lanțul scriitorilor școalei ardelene, dar nu cea din urmă. Căci tot în „odoarele neprețuite" în vestigiile trecutului glorios își va învesmânta versul și ultimul soi.

Emil Giurgiuca

GH. COȘBUC, POET AL SATULUI ROMÂNESC

(Urmare din pag. I-a)

nice, nu rareori paradoxale. George Coșbuc ne-a dăruit o operă asemenea sufletului satului: pe de-oparte înălțat, pur și delicat, pe de alta legat de pământ cu toate consecințele acestei legături, încrâncenat, aspru.

Pentru a fixa mai precis locul de unde trebue privit Coșbuc și opera sa, pentru a-i preciza mai sigur termenii în care trebue judecat, ne vom permite o comparație.

Satul ca isvor de artă cultă, viața și produsele populare ca teme și elemente în poesia noastră superioară, — este un lucru frequent și azi. (poate mai mult azi decât în vremea lui Coșbuc). Dece totuși lucrurile nu apar în acelas fel? Dece operele poeților de azi nu închid în ele aceeași viață și aceeași arată?

Să luăm bunăoară exemplul lui Lucian Blaga care este îmbibat de sat. In vreme ce Coșbuc exprimă satul, satul real, privit din centrul său, cu , mentalitatea și filosofia populară, cu sensibiliatea și arta țărănească, — Blaga nu mai puțin aplecat asupra satului, folosește elemente aparținând civilizației și culturii săteși, dar nu în orizontul și dimensiunile de viață ale satului, nu în alcătuirea lor reală, ca expresii ale vieții ce pulsează acolo, ci în orizontul său personal de viață, în slujba unei filosofii și arte ce îi aparțin în întregime. Coșbuc este din sat și în felul satului; Blaga este din sat dar în felul său propriu. Coșbuc cântă ca un țăran mare, care s'a înălțat dar a rămas locului, cu rădăcini în adâncimi. Blaga cântă ca un călător care nu-și poate alunga ființa hrănită din sat, de-acolo departe. Coșbuc cântă drept, neprefăcut, mai puternic și mai măestru decât țăranii, dar în felul lor. Blaga cântă sinuos, prelucrat, alambicat, substanță etnică românească filtrată printr'un suflet rafinat occcidental orientat, exprimată pe calea unui meșteșug anume creeat.

George Coșbuc rămâne până azi cel mai mare și adevărat între poeții satului românesc.

Ernest Bernea

NOTE

Sezătorile literare

— în Basarabia au o dublă însemnătate. Pe lângă faptul că publicul are posibilitatea să vadă pe cei pe cari îi întâlnește în reviste, ele mai aduc și un neprețuit fior de însuflețire națională. Ultima sezătoare literară ce s'a ținut la Chișinău a fost organizată de săptămânalul „Raza" și Asociația Presei Române din Basarabia în cadrul căreia a conferențiat d. prof. *Nichifor Crainic* despre *„Transfigurarea românismului"*. Au citit la această sezătoare numai scriitori și publiciști locali: *Vasile Țepordei, Sergiu Mateiu Nica, N. Dunăreanu, Sabin Popescu-Lupu, Sergiu C. Roșca, Ludmila Gujă* și *Victor Basarab*.

Imensa sală a cinematografului *„Expres"* a fost arhiplină. Sezătoarea bucurându-se de un succes răsplătit cu îndelungi aplauze. Publicul a avut prilejul să trăiască două ore de măreață înălțare sufletească.

Pentru Duminică 23 Maiu 1943 este anunțată altă sezătoare. Va vorbi d. *Pan. M. Vizirescu*, despre *„Expresia sufletului românesc în poezie"*.

Vor citi din operele lor: Petru P. Ionescu, Vasile Țepordei, Sergiu Mateiu Nica, Sergiu Roșca, Sabin Popescu-Lupu, etc.

Pentru 30 Maiu a. c. va avea loc o sezătoare la Tighina, la care vor lua parte și câțiva poeți din Capitală. S'a observat, că acolo unde se găsesc câțiva oameni de inimă, sezătorile își capătă efectul dorit și devin necesare.

„Popas pe culmi"

— se cheamă eleganta plachetă de versuri pe care de curând poetul Petru Șuvagău a făcut-o să apară de sub teascurile tipografiei *„Tribuna"* din Brașov.

Cuprinzând o culegere de 17 poeme, străbătute toate de un delicat lirism, placheta constitue un fericit debut pentru acest nou poet al Ardealului.

Romantic întârziat, d. Șuvagău isbutește totuși să aducă, în marșul pe care, în bună măsură, îl străbate lirica noastră de astăzi, o notă personală, caracterizată prin lipsa de convențional, stilul elibrerat de prețioziități inutile, refuzul de expresii căutate și, în sfârșit, simplitatea și — tocmai pentru aceasta, poate — eleganța versului.

Pentru o mai bună edificare a cetitorilor, complectăm nota cu transcrierea integrală a frumosului poem intitulat: *„Destin"*:

Azurul din mine l-am revărsat peste lume;
în cerul bălților am crezut că sunt stele;
cercând să le-adun, m'am decorat cu tină,
și îndelungate ploi am așteptat să mă spele.

Crinii îi știam frați cu mâinile albe
ce'n jocul lor înfloreau rugăciuni;
venin în cristale de vis mi-au întins —
pentru'un buchet de suave minuni.

La cruce de drumuri rug m'am aprins;
drumeți am încălzit și-am luminat cărări;
iar când furtunile jarul mi-au stins,
împletând cenușa s'au mistuit în zări.

Revista Fundațiilor Regale

lansează un nou poet: Marcian Lotru, *care se impune printr'o reușită folosire a comorilor noastre folclorice.*

Poemul lui Marcian Lotru, intitulat „Epigonul", constituie un pas sigur în publicistică, vădind în autorul lui însușiri remarcabile:

In inima codrului cugetu-mi
se'ntreabă năuc
De unde am venit și unde
mă duc!?
Ce zenit
Umbra sub tălpi mi-a strivit?
Unde am arat?
Unde am semănat?
In care veac?
In care an?
Ce zi sau noapte?
Unde sunt fructele coapte?
Neliniștea dorința-mi învie
Să mân spre izvorul cu apa
cea vie
Pe buze livide un strop de
aghiazmă,
Trecutul din umeri să-l svârl
ca pe-o iazmă,
Murgului aripi din grebeni
să-i crească
La vatra de-aramă, în sborul
lunatec,
Lăsa-i-voi frâul ca'n voe
să pască
Pe culmi de crepuscul — ogrinji
de jeratec —
Hi, murgule, murg,
Să prind un amurg
Cât ochiul mi-i teafăr
Să prind un luceafăr...

Ceeace dă poemului o valoare artistică de înaltă tensiune spirituală este, pe de o parte, năzuința creatorului, în amurgul unei vieți de lupte și sbucium, spre idealul dorit, iar pe de altă parte, ritmul plin de muzicalitate care amintește armoniile „Mioriței":

De iau din altar
Flautul cu har
Și potirul sunetelor
Domolirea tunetelor
Harfa, vocea stelelor,
Imbunarea ielelor,
Atuncea te las,
Murgule la pas
Că pe drumul lung
Din noapte alung
Cu flaut vrăjit
Viforu'ndrăcit,
Pun cercei grădinii
Toți macii, rubinii...
Albi ciorchini, salcâmul
Dăruind parfumul
Pe-o cântare nouă
Inmuiată'n rouă
Presărind pe cale
Notele, petale,
In vânt de le scutur
Să pornească flutur
Pe întinsul zării
In tot unghiul țării
Zile de mi-ar fi
Hi, murgule, hi!

Cu această creație plină de sevă, culoare și armonie, d. Marcian Lotru se alătură celor mai talentați poeți din generația care se ridică.

Poetul bucovinean Ion Roșca

— a trecut printre noi ca o adiere de vânt, ca mireazma unui liliac înflorit și scuturat primăvăratic.

Tânărul scund, indesat, cu o frumusețe de păr blond, inviforat și ochii albaștri, strălucind ciudat sub sprincenile întunecate, avea un suflet de temerar luptător, de înțelept sfătuitor și mai presus, avea acel har de a iscodi profunzimile firii prin meșteșugul versului, cu care-l învestise destinul său de poet.

Căci Ion Roșca a fost un poet. Un Keats al Bucovinei l-a numit undeva d. Dragoș Protopopescu și credem că așa se va proecta frumoasa lui înfățișare de tânăr inspirat în perspectiva vremurilor.

Biografia lui se poate rezuma în puține cuvinte. S'a născut în anul 1908 în Vicovul-de-jos (județul Rădăuți). Liceul l'a făcut la Rădăuți. A studiat dreptul la Universitatea din Cernăuți. Debutul și l-a făcut la rev. „Muguri" din Rădăuți. Prima sa poezie publicată în „Junimea Literară" a fost „Rugă". A scris dări de seamă și schițe; a colaborat la „Glasul Bucovinei", „Răboj" „Indrumarea" „Pana literară", etc. S'a stins din viață la 3 Octombrie 1933.

D. prof. I. E. Torouțiu i-a editat poeziile într'un volum „Semne'n scuturi", cu o prefață de Mircea Streinul.

Reproducem poezia „Neohaiducească".

Imi place să trăiesc ca pădureții,
vara, în pădure,
Cu suflet, acru, necioplit și dur
Să mă hrănesc cu ploi și vânt
(sunt și zile pure)
Numai argint suflat pe fond de
azur.

Ca să-mi crească visul ca un lujer,
drept,
Mă'nvelesc cu nopți ca'n frunzare
cerbii;
Iar pe cer de scriu semne, norii —
aștept
Licuricii s'aprindă stele'n roua
ierbii.
Mă trezesc atunci din senin haiduc
Hoț la drumul mare (pe Calea
Lactee)
Măsurând chimirul, aur cât să duc
Și'njurând de sfinți ca noaptea'n
loc să stee.

Singura carte a lui Ion Roșca „Semne'n scuturi", pe care nu i-a fost dat s'o vadă tipărită, va rămbâne prin seva suculentă a inspirației, prin mireazma de brazi și aerul tare de munți ce străbate prin pagini.

E o carte a Bucovinei muntoase, cu zări împădurite și priveliști limpezi, ca și locurile natale, din care și-a tras inspirația.

E una dintre cele mai autentice opere ale generației de astăzi. Reeditarea ei se impune neîntârziat și credem că una din editurile oficiale ar fi cel mai indicat să se ocupe de tinerii scriitori dispăruți, între care Ion Roșca ss situiază pe un plan de frunte.

D. Petre Paulescu

— a tipărit la Deva (Librăria și Tipografia Românească — 1943) un volum de poeme de pe front intitulat *„Noi, dela infanterie"*.

D. Petre Paulescu a mai tipărit, după cum se știe, încă patru volume de poezie, începându-și activitatea în 1937 cu *„Cuib și sbor"* (Poeme) și mai anunță următoarele trei cărți: *„Djantora"* (Amintiri de pe front), *„Front la Răsărit"* (Balade de războiu) și *„Horia Corvin"* (Roman), dovedind astfel o fecunditate scriitoricească remarcabilă.

In poemele din *„Noi dela infanterie"* găsim impresiile poetului luptător pe front, transcrise cu o frumoasă căldură lirică și învăluite în falduri de poezie aleasă.

Dela pastetul inspirat de locurile luptei la dinamica tumultoasă a unui atac și dela cântecul eroic până la *„Balada frontului"* realizată sugestiv în trei părți, poetul *Petre Paulescu* dovedește o vrednică mânuire a condeiului.

Iată finalul poemului *„Trage camarade"*.

Trage camarade, trage,
Să mai treacă-o zi din veac.
Atacăm, destin fii gata,
Să aduci, vieții leac.

Trage bandă, după bandă,
Strigă Domn Locotenent.
Și pornim, în trăgători,
Sub un greu bombardanent.

(pag. 39).

Fără îndoială că *d. Petre Paulescu* se va înscrie cu cinste în rândurile poeților care au înțeles să facă din condeiul lor o realitate luptătoare.

POPAS SCRIITORICESC LA GALAȚI

Duminică 16 Mai a. c., ora 10 jum. a avut loc la Galați, în sala „Central", cea mai vibrantă sezătoare literară dintre câte a cunoscut portul dunărean. Peste 1700 de spectatori, din elita intelectuală și lumea școlară a orașului, au luat parte la acest rar festival de poezie închinat eroismului românesc, frumosului și tinereții. Au fost în acea dimineață grea de cer duminical și miros de floare clipe peste măsură de emoționante. Participarea unui public atât de numeros și aplauzele furtunoase cari s'au deslănțuit în tot timpul sezătorii au constituit pentru scriitori dovada limpede că orașul Galați prinde să rupă cu un trecut din fericire nu prea lung, în care viața culturală și artistică devenia cu fiecare zi din ce în ce mai anemică, revenindu-se la ritmul normal, la acel climat spiritual care, pe vremuri, a situat orașul moldovean printre pildele provinciei.

Pulsul care purcede să întoarcă inima Galaților către preocupările de odinioară s'a dovedit, cu prilejul acestei sezători, deosebit de tumultuos. Scriitorii au aflat o sală fremătătoare, o mare de suflete înfierbântate de amintirea gloriei Galaților și hotărîrea de a pune capăt unei somnolențe care amenință să se transforme în traiu inutil. Se cuvine subliniat că inițiativa acestei înviorări spirituale aparține unui mănunchiu de tineri și merituoși scriitori locali (preotul Teodor Iordache, *prof.* Gh. Pan Capagea, V. Hondrilă, Anton Romilian, George Nicolau și Bogdan Căuș), *conștienți că, în vreme ce frații lor de vârstă smulg biruință după biruință în stepele Răsăritului, ei au datoria să ridice aici, în a doua tranșee a neamului, ramură de gând și simțire, steaguri de lumină și îndemn, spre deplina izbândă românească. Se cade, de asemeni, subliniat sprijinul oficialității gălățene în acest mult așteptat început de ofensivă culturală. Este un semn al zilelor prin care trecem. Iureșul trebue susținut pretutindeni. Fiecare post administrativ trebue să fie un post de comandă din prima linie a frontului, fiecare primar — un comandant, fiecare funcționar — un ostaș. Nimănui nu-i este permis să lipsească dela această superbă opintire a poporului românesc. Conducătorii Galaților au înțeles goarna ceasului de față, dând întreg concursul pentru reușita acestei manifestațiuni culturale și cinstindu-o cu prezența lor:* C. N. Ifrim, *inspector general adetiv al regiunii, colonel* Goțescu, *prefectul județului,* Dan Sărățeanu *primarul orașului, prof.* Em. Constantinescu, *ajutor de primar, colonel* Aurelian Dimitriu, *șef de stat major, colonel* Aldea, *comandantul regimentului de pionieri,* Al. Zamfirescu, *procuror general al Curții de Apel, prof.* Ermil Caraman, *directorul liceului „V. Alexandri", prof.* Gh. Bujoreanu, *directorul școalei normale, căpitan* Brezoescu *din comandamentul diviziei, etc.*

Sezătoarea s'a deschis cu „Imnul național" și câteva bucăți patriotice executate de corul seminarului „Sf. Andrei", condus de d. prof. Antoniu. *Părea-u viitorii duhovnici ai satelor, în uniforma lor neagră, niște rândunici cu glas de îngeri.*

D. prof. Gh. Pan Capagea, *directorul secției locale a Fundației Culturale Regale și unul dintre elementele de primă valoare ale intelectualității gălățene, a rostit un simțit cuvânt de deschidere, arătând importanța și actualitatea sezătorilor literare. In încheiere, d-sa a mulțumit scriitorilor bucureșteni că au răspuns invitației ce li s'a făcut.*

Preotul Teodor Iordache, *al cărui scris dens a putut fi întâlnit deseori și în marile reviste și ziare din Capitală, a prezentat publicului — împreună cu d.* George Dorul Dumitrescu — *scriitorii și opera lor. Fraza cuprinzătoare și puterea de pătrundere în creația celor cari au cetit îndică în părintele Teodor Iordache un talent robust, alimentat cu întinse și variate lecturi.*

Apar pe scenă, aplaudați îndelung: Ion Th. Ilea, *în al cărui vers pulsează durerile și nădejdile românești de peste munți,* Teodor Scarlat, G. Tăslăoanu, Al. Raicu, *scriitorii locali* V. Hondrilă, Bogdan Căuș, George Nicolau *și* G. Dumitrescu, George Gregorian, Virgil Carianopol, B. Jordan, Al. Al. Philippide, George Dorul Dumitrescu *(cu o poezie de preotul* Teodor Iordache), Teodor Al. Munteanu *și* Ion Minulescu.

După sezătoare, scriitorii au fost invitați la masă de d. primar la restaurantul „Suré". In numele organizatorilor și scriitorilor gălățeni a luat cuvântul preotul Teodor Iordache, *mulțumind autorităților pentru concursul dat; din partea scriitorilor bucureșteni au vorbit d-nii* Ion Minulescu *și* Al. Philippide. *A răspuns d. primar* Dan Sărățeanu, *arătând utilitatea acestor festivaluri și promițând că ele se vor continua cu același larg sprijin din partea oficialității gălățene.*

După amiază, scriitorii au fost invitați la via d-lui Vasile Ciubucciu, *un destoinic și inimos român, care a reușit să smulgă din mâinile streinilor comerțul gălățean. In toată vremea petrecută în frumosul oraș din sudul Moldovei, scriitorii bucureșteni au fost însoțiți de d.* George Michăilescu, *directorul ziarului „Acțiunea" și unul din fruntașii presei provinciale, preotul* Tăune, *d-nii maior* Iordăchescu *și prof.* Radu Cornățeanu.

Talm

VITRINA LITERARĂ de Neagu Rădulescu

Va apare: **„CELE DOUĂ ORFELINE"**, traducere de **Al. Iacobescu.**

— Nea făcut-o nenea Iacobescu. A incasat banii dela autor și nouă nu ne-a cumpărat nici o pereche de pantofi!

Va apare, o ediție nouă din **„DOMNIȘOARA CRISTINA"** de **Mircea Eliade.**

— Nu te speria Mirciulică! Eu sunt domnișoara Cristina!

A apărut: **„PALAESTRICA" (Istoria educației fizice)** de **Const. Kiriței.**

— Poate cu gimnastica s'o mai răzbesc!

A apărut: **„SETEA CUNOAȘTERII ETERNE"** de **I. M. Rașcu.**

Autorul, satul de viață se duce să-și potolească setea!

A apărut: **„MÂNTUIRE"**, roman de **Octav Șuluțiu.**

— Il vezi pe fătălăul ăsta? Șapte femei și-a omorît în romanul său „Mântuire"!

Toma Vlădescu a început într'un săptămânal ofensiva împotriva **„MIOAREI"** lui **Camil Petrescu.**

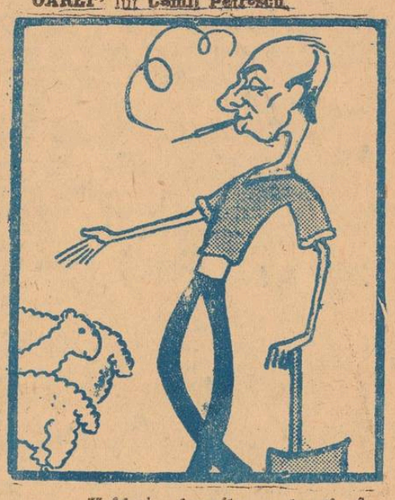

— Haideți, domnilor, aduceți-mi „Mioarele" la tăiat.

Societatea Națională de Editură și Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", București, str. Sărindar 5-7-9 (tel. 3.84.60, înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerțului din București. Tipărită la 21.V.1943

ANUL II Nr. 63 — 5 LEI EXEMPLARUL — 30 MAI 1943

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

25 DE ANI DELA MOARTEA LUI BARBU DELAVRANCEA

Delavrancea la Tribună

Amintiri din viața de ieri

Politica țării noastre, dela intrarea României în orbita civilizației și formelor de viață publică ale Occidentului, a dat o serie de mari oratori, care cu vigoarea intelectuală, strălucirea și farmecul talentului, au ilustrat elocința, tribuna Parlamentului și tribuna sălilor de întrunire, exercitând o deosebită impresie asupra opiniei publice și a masselor.

In cadrul domniei lui Cuza-Vodă, am avut pe Barbu Katargiu, adevărat boer al politicei românești, aristocrat al tribunei parlamentare. Discursurile lui, bogate în substanța gândirii, vibrând de dragostea moșie strămoșești și patriotism, armonios și logic concretizate pe simțul realităților, au rămas în antologia elocinței noastre parlamentare, atât prin fondul lor politic și social, cât și prin aleasa frumusețe a formei, prin stilul și limba lor de puritate neoșă a graiului românesc.

Dealtminteri, Barbu Katargiu avea în slujba talentului oratoric adecuatele mijloace fizice, necesare adevăratului orator: prestanța impunătoare a atitudinei, glasul limpede și expresia, gestul sobru subliniind cu liniile lui elegante cuvântul.

Rivalul său în politică și strălucire a elocinței era Mihail Kogălniceanu, a cărui oratorie era deasemeni făcută dintr'o robustă substanță a gândirei și a culturei, în deosebi a culturei istorice. Logician de rasă, argumenta strâns, impunând, când cu îndemânarea, când cu forța argumentului, convingerea.

După cum spune Anghel Demetriescu în seria sa de strălucite portrete politice, Mihail Kogălniceanu domina cu elocința lui Parlamentul. Era un leu al elocinței. Dar acestui leu, după cum observă tot Anghel Demetriescu, îi era frică de un om. Și acel om era Barbu Katargiu.

E lung șirul strălucit de frumoase talente ale elocinței noastre și din acest șir nu se poate să nu pomenim pe Alexandru Lahovary, și-l pomenim cu cinste și admirație pentru caracterul de bronz al firii și talentului său oratoric, exprimat într'un stil, și lapidar și colorat, presărat de imagini fericite și sugestive.

Prototipul de impecabilă și clasică eleganță a oratorului nostru parlamentar, neegalat până astăzi, rămâne Titu Maiorescu.

Senin și sever, cap de gânditor și filosofic și politic, jurist eminent, dialectician abil, stilist cizelat al cuvântului într'o formă de aparentă simplicitate, discursurile lui Titu Maiorescu constituiau o adevărată sărbătoare de gală a Parlamentului.

Adunate în cinci volume, discursurile lui Titu Maiorescu deși problemele și evenimentele care le-au provocat, au eșit din actualitate, se pot citi și astăzi cu interes și farmec, impunându-se prin majestatea arhitectonică a gândirei și prin aleasa frumusețe a formei.

Reușita artei oratorice, implicit conține o parte din arta actorului: atitudinea fizică, expresivitatea figurei, modulațiile glasului, sprijinul aerian, dar efectiv al gestului cu ritmul și semnificările lui. Toate aceste însușiri secundare, dar necesare, complectând talentul oratorului, această artă de domeniul fiziculuiu, dispare însă odată cu existența oratorului — și odată cu ea dispare ceva și din viața discursului. De aceea, pentru a putea aprecia în toată plenitudinea talentul unui orator, frumusețea elocinței și mai cu seamă cauzele reușitei și triumfului, puterea de impresie și de dominare a masselor prin cuvânt, trebue să fi auzit pe orator rostindu-și discursul, în atmosfera sufletească complimentară în care își găsea rezonanța și ecourile.

Acel care scrie aci despre Delavrancea ca orator, l-a auzit dese ori rostindu-și cuvântările.

Delavrancea avea într'un fel anumit, distinct, personal și original, fizicul necesar oratorului de reușită și triumf.

Inalt și bine legat, subțire dar proporționat în dimensiune și volum. Capul pururea concentrat, ca să nu spunem încruntat, cu fruntea subțire brăzdată de adânci dungi imobile sub impresia fluctuațiilor gândirii era încununat de o massă deasă, încălcită, impenetrabilă de păr bogat, desfășurându-se în inele. Coafura aceasta naturală, rebelă pieptenului, îi încadra armonios, minunat figura lui lunguiață, uscățivă cu pometele obrajilor accentuate, dându-i o înfățișare leonină. Coama aceasta părea că se sburlește în iureșul și vijelia atacului. Gura, cu buzele groase avea o viguroasă putere de expresie, părând predestinată vociferării lirice și profetice, ca și invectivei și rânjetului sarcastic și mușcăturei sângeroase.

Delavrancea a vorbit deseori în Parlament, fiind deseori deputat, senator și o singură dată ministru de o scurtă durată, la Ministerul Lucrărilor Publice, pe atunci minister de debut. Aci au debutat între alții, Ion I. C. Brătianu, Mișu Cantacuzino, Morțun, Th. Bădărău și Ionaș Grădișteanu. Pe acele vremuri era lucru mare, excepțional de mare, a fi ministru. A urmat demagogia politicianistă care a compromis demnitatea — cea mai înaltă demnitate în ierarhia funcțiilor statului.

Discursurile lui rostite în Parlament erau ascultate cu interes și atenție, mai cu seamă pentru frumusețea lor formală, Delavrancea fiind un artist al cuvântului, în măsura egală în care era artist al scrisului. Aplaudat furtunos de majoritățile parlamentare, atunci când era la guvern, discursurile lui ca opozant deslănțuiau protestări violente, chiar furtuna în rândurile majorității guvernamentale.

Cu toată frumusețea și reușita acestor discursuri, tot răsunetul lor în lumea politică și în opinia publică, Delavrancea nu a fost un mare orator parlamentar. Și nu pentru că ar fi fost lipsit de cultura politică, socială, istorică, juridică, ci fiindcă nu era croit din stofa omului de stat, ci plămădit prin predestinare și creație strict din aluatul prețios întru toate, excepțional al artistului, deci cu limitele acestui gen de individualitate. In elocință, ca și în literatură, Dela-

D. Karnabatt

(Continuare în pag. 3-a)

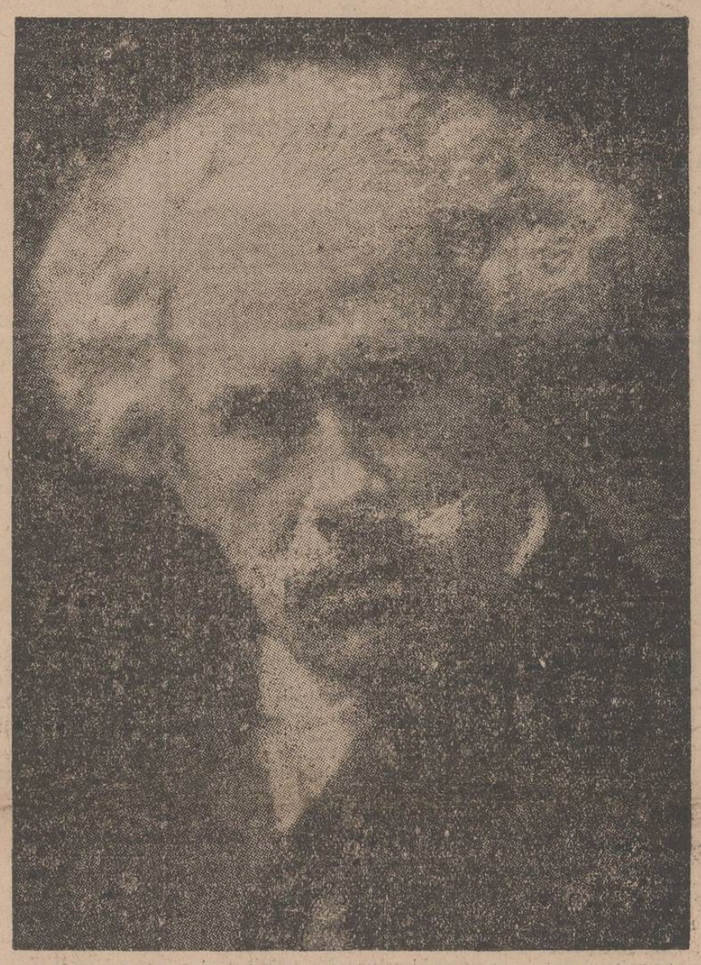

DRAMATURGUL

După un sfert de veac dela moartea lui Delavrancea și după 34 ani dela prima reprezentare a piesei „Apus de soare" rămâne singura lucrare dramatică din cunoscuta trilogie a autorului lui Hagi Tudose, care poate vedea lumina scenei. Lucrul acesta ușurează mult misiunea celui care vrea să descopere și să explice meșteșugul teatral și concepția pe care Delavrancea o avea despre teatru.

Puțin timp după moartea autorului, când piesele trilogiei își deschiseseră drum, urmând ca numai una singură să rămână viabilă, s'a spus că teatrul lui Delavrancea este unul „de folclu", adică acel gen de teatru care pierde din valoarea lui îndată ce personagiile își găsesc un interpret în stare să se miște numai în cadrul indicațiilor date de autor. Punctul de vedere era greșit sau, în orice caz, generaliza o observație bună numai celorlalte două piese, „Luceafărul" și „Viforul", sortite să aibă un interes documentar, decât unul de realizare teatralistică.

Două aspecte ale lui Vodă Ștefan din „Apus de soare" încântă și entuziasmează și astăzi: autoritarul și omenescul. Mărginit pe aceste două limite, — suveranul autocrat, hotărât să-și apere voința, fiindcă ea e și lege pentru Moldova și sufletul frământând atât de omenește — Delavrancea a știut să crecze, adeseori atingând genialitatea, o figură romantică în stare să smulgă admirația celui mai rafinat cunoscător în ale teatrului. Chiar fără a fi scris în dialectul moldovean, scenele poartă marca specifică a regiunii, prin reveniile șăgalnice în scenele domestice. S'a spus, nu fără dreptate, că Vodă Ștefan este un autocrat, un suveran biciuit de ambiții mari, hotărât să-și înfrângă orice adversar care încearcă să treacă peste legea impusă de el Țării. Datorită tocmai acestui fapt, eroul lui Delavrancea a învins vremurile și a promovat o piesă în care influențele romantismului apusean, și cel francez și cel englez, nu sunt străine. Intuiția lui Delavrancea de a-l prezenta pe Domnitorul Moldovei în ultimii ani ai vieții a mers la sigur și el rezidă pe un fapt psihologic, inutil de a mai fi subliniat. Firește că acest lucru a entuziasmat și pe primii spectatori ca și pe cei cari i-au urmat.

Delavrancea a reușit să spargă un tipar, cu precădere romantic, care cerea ca eroii de tipul lui Vodă Ștefan să atingă declinul, fie el și glorios, după un apogeu strălucit. Eroul lui Delavrancea în pragul morții refuză să renunțe la prerogativele de esență divină,

L. Voita

(Continuare în pag. 4-a)

NUVELISTUL

Temeiu sănătos la dezvoltarea scrisului modern românesc, stă activitatea de nuvelist a lui B. Delavrancea desfășurată pe un interval de aproape două decenii. Judecată, în perspectiva timpului, această activitate n'a contribuit decât într'o măsură proporțional redusă, la creiarea gloriei postume, de care se învrednicește din plin marele vizionar; opera teatrală, cunoscuta trilogie istorică înfățișează posterității mai lămurit azi personalitatea sa excepțională, frământată, însă niciodată covârșită de furtunile vieții.

Dramele neatinse încă de naufragiile timpului par să-l așeze într'o ipostasă cu totul nouă, ca și când nimic n'ar fi dăltuit autorul *Sultănicăi*, *Trubadurului* și *Paraziților*, decât figurile istorice, din *Apus de Soare*, *Viforul* și *Luceafărul*.

Și totuși, Barbu Delavrancea și-a creiat un public al său încă dela apariția primului volum de nuvele, *Sultănica*, București 1885; un public care l-a urmărit cu însuflețire, căci numai după doi ani editura Ig. Haimann îi tipărește *Trubadurul*, ce cuprinde nuvela cu același nume, *Ziua*, *Noaptea* — *La șosea* — *Zobie* — *Văduvele* — *Milogul* — *Liniște*.

Iar când, după șaptesprezece ani de activitate literară, în 1902, editura Socec se hotărește să-i retipărească opera, reputațiunea de prozator era deplin stabilită și recunoscută.

In scrisoarea prin care editorul cere încuviințarea tipăririi acestei opere, Delavrancea e trecut printre autorii „cari au muncit pentru dezvoltarea și ilustrarea limbii românești". Iar mai jos în aceiaș scrisoare se găsește remarca interesantă: *„Nu mă tem, d-le Delavrancea, de cât de indiferența neexplicabilă ce în totdeauna ați arătat față de lucrările d-voastre atât de apreciate de public"*.

Care să fi fost motivul acestei indiferențe inexplicabile pe care B. Delavrancea o nutria față de munca sa literară de aproape două decenii?

Nu lipsa de interes a publicului, ci cu siguranță ceva mai adânc neliniștea pe viitorul creator al Trilogiei.

Într'o măsură acest motiv ni-i destăinuiește în răspunsul pe care B. Delavrancea îl trimite Editurii, încuviințând editarea volumelor.

„Ceeace d-ta numești „indiferență inexplicabilă" este, d-le Socec, „indiferență explicabilă". Iată un subiect de discutat, nu din cauza încercărilor mele literare, ci dintr'un punct de privire mai general și mai nalt. Mă voi încerca să'l studiez, cât voi putea mai de aproape, cu ocasiunea editării volumului următor.

Intru cât mă privește, n'am eșit nici direct, nici indirect, din atitudinea de a nu răspunde nici laudelor exagerate, nici criticelor, unele meritate, altele triviale".

Din cele de mai sus, se desprinde un început de îndoială, un semn de întrebare pe care și-l pune asupra întregei sale opere de până atunci. Căci numai cu puțini ani în urmă, în 1894, Duiliu Zamfirescu judeca astfel opera lui Delavrancea *„Cu mahalagii bucureșteni dați drept plugari și cu Sultănicele de carnaval, a falsificat noțiunile ce avem noi despre populația noastră rurală"*.

Fie că avea sau nu dreptate, cel ce mai târziu prin „Viața la țară" avea să însemneze o etapă în cunoașterea vieții rurale, nu s'a sfiit să-și exprime părerea, în mod sincer, deși oarecum, prea brutal.

Opera de nuvelist a lui Barbu Delavrancea rămâne totuși remarcabilă prin îndrăzneala temelor tratate ca și prin rezolvarea lor pe plan artistic.

Delavrancea se dovedește un demn urmaș al lui Nicolae Filimon, atacând probleme sociale, medii și aspecte din viața unui București mai evoluat, păstrând însă aceeași tumultuoasă forță de adaptare la noile condiții de existență.

O lume de săraci, de îmbogățiți pe neașteptate, de stricați, de mici funcționari, de adaptabili și inadaptabili la noulle transformări, populează nuvelele sale din prima perioadă.

E lumea care trăește în romanele sociale de azi; cu eroi firește mai puțin vii, dar totuși frământați de viață, luptându-se cu ea, și căzând de cele mai multe ori jertfă.

Țărănimea roasă de sărăcie, cu aspecte uneori de pripită urbanizare; intelectualii, unii, cu o subredă formație sufletească, de o sensibilitate exagerată, alții mărginați de ambiții de căpătuială prin orice mijloace.

Imbogățiții sunt zugrăviți în *Paraziți* cu un rar realism. Funcționarii, burghezii, muncitorii și școlarii — această lume măruntă care se zbate și luptă prinde viață în scrisul lui Delavrancea și emoționează și azi.

Cu *Trubadurul* B. Delavrancea devine precursorul unei întregi literaturi, care mai ales după războiu, a tins să exploreze cu alte mijloace firește, domeniul subconștientului omenesc și să-i releve întreaga valoare. Această nuvelă de mare amplitudine, îl impune ca pe unul dintre prozatorii noștri cei mai de vază. *Trubadurul* ca și *Hagi-Tudose* sunt tipuri cari vor rămâne alături de eroii dramelor sale istorice. Copleșit de gloria dramaturgului, prozatorul Barbu Delavrancea așteaptă să-și ia revanșa. In orice caz, o retipărire a întregei sale opere în proză — nuvele — amintiri — povești, în condițiuni tehnice demne de marele scriitor, ar fi o întreprindere din care orice editură n'ar avea decât de câștigat. Ar dezvălui publicului românesc un Delavrancea nou, multilateral în preocupări, ridicat cu lumea lui de târgoveți și săteni, așa cum nici un scriitor din vremea sa n'a avut curajul să înfățișeze.

Și mai ales va risipi imaginea unui Delavrancea siropos, minor, cu o limbă arhaizată — așa cum ni-l prezintă în mod fals manualele școlare.

Cel ce a creat făptura avarului în *Hagi-Tudose* sau omul ajuns pe tăișul unei sensibilități exagerate în *Trubadurul*, merită să fie și altfel cunoscut — sub toate aspectele — de ascuțit observator al vieții sociale, de creator de tipuri umane de bun psiholog și observator al vieții sufletești a eroilor.

Precursor demn al maeștrilor prozei noastre de azi, credem că făuritorul atâtor personagii care suferă și trăesc în nuvelele sale poate sta alături de dramaturgul Delavrancea, întregind astfel figura uneia dintre personalitățile cardinale dela care purcede scrisul românesc.

Iulian Vesper

PRIETENIA
Delavrancea - Caragiale

Intre Delavrancea și Caragiale a existat o prietenie, pe care nici timpul și nici oamenii n'au clintit-o.

Soarta hotărîse ca cei doi mari creatori ai literelor românești, diferiți de altfel ca structură sufletească, să se găsească în această floră scriitoricească atât de diversă și de aprigă dela sfârșitul veacului nouăsprezece, stabilind între ei acea sensibilă înțelegere reciprocă sufletească și literară, nu odată amintită printre bravurile morale ale epocii trecute.

Iar când în viața sbuciumată și plină de inamiciții a lui Caragiale, trezite de neiertătorul și genialul său condei, s'a ivit un moment greu, prietenia dintre ei nu numai că nu s'a clătinat, dar a eșit cu atât mai trainică din elel. Și acest moment greu a fost încercarea de asasinare morală și literară a lui Caragiale de către calomniatorul Ionescu-Caion, care, falsificând texte și inventând nume de scriitori străini, l-a acuzat de plagiat.

Faptul s'a petrecut în toamna anului 1901, la câteva luni după sărbătorirea lui Caragiale de către un grup de scriitori și intelectuali, pentru cei 25 de ani de glorioasă activitate literară în câmpul scrisului românesc.

Nu cu mult înainte de această dată, apăruse în ziaristica românească un tânăr ambițios și îndrăzneț, care voia cu orice chip să-și facă loc cu coatele printre scriitorii din acea vreme, prin procedee cu totul descalificabile, pe numele său C. *A. Ionescu*, și care-și semna articolele cu pseudonimul *Caion*. Intepat de Caragiale pentru o notă necuviincioasă la adresa Prințului Bibescu, veninosul publicist pune la cale infamia, care avea să țină afișul evenimentelor scandaloase ale Bucureștilor timp de câteva luni.

In „Revista Literară" de sub direcția lui Th. M. Stoenescu, Ionescu-Caion publică la un moment dat un articol de proporții senzaționale, în care pretindea cu documente, că I. L. Caragiale ar fi plagiat piesa sa „Năpasta" după un scriitor ungur, cu numele de Kemény Istvan, dramaturg fără circulație, a cărui operă în chestie ar fi existând tradusă pe la 1848 de către un Alexandru Bogdan și tipărită la Brașov. După sistemul cunoscut, Caion pune pe Caragiale pe două coloane, pe una conținutul „Năpastei", pe alta pretinsul text al autorului străin. Asemănarea era perfectă.

Acuzarea lui Caion produce, cum era de așteptat, un scandal formidabil. Soclul gloriei scriitoricești a lui Caragiale este serios sdruncinat. Caragiale nu riposteză.

Abia la al doilea atac în contra sa, produs la scurt timp (10 Decembrie 1901), Caragiale se hotărăște să se adreseze justiției, pentru a se lămuri cazul.

Primul său gând și-l îndreaptă spre bunul său prieten Delavrancea, care ar putea să-i dea o mână de ajutor. In acest scop îi trimite la repezeală o scrisoare, prin care îi cerea să se deplaseze până la el chiar astă-seară, scrisoare concepută în următorii termeni, din care se poate observa strânsa lor prietenie: „Dragă Barbule, rogu-te de treci pe la mine în astă seară, pentru a-ți arăta petiția ce vreau s'o prezint d-lui președinte al Curții cu Juri, împotriva lui Th. Stoenescu și acelui blestemat de Caion, care crede că prin intențiuni și îndrăzneli de limbaj, poate distruge o muncă cinstită și nepătată". Biletelul se sfârșește: „cu dragoste de frate, Iancu".

Delavrancea, mișcat de necazul lui Caragiale, nu întârzie să dea curs apelului amicului său, venind imediat la întâlnirea fixată. Citesc împreună petiția — un model de concizinue și de seriozitate calmă — și se înțeleg asupra celor ce trebuesc de făcut. Caion, ca răspuns la cererea de chemare în fața Justiției, aruncă din nou cu noroiu în Caragiale, acuzându-l de plagiat în ceeace privește „Scrisoarea pierdută" (copiată, zicea, în întregime, după o piesă de Victorien Sardou).

Caion este chemat în fine să aducă probele acuzației sale în fața Curții cu Juri, la 5 Martie 1902. Nu se prezintă. Pe loc schimbă subit placa, publicând un nou articol în care își retrage acuzația de plagiat, afirmând de rândul acesta că nu e vorba de Kemeny, care de fapt nu există, ci de *Tolstoi*, căruia Caragiale i-ar fi copiat în „Năpasta" opera sa *„Puterea întunericului"*.

Se obține o amânare a procesului, din partea apărătorilor lui Caion.

Neînfățișându-se din nou, acuzatul este judecat în lipsă.

In ședința procesului dela Curtea cu Juri (11 Martie 1902), luată cu asalt de publicul deosebit de numeros, Barbu Delavrancea rostește acea celebră pledoarie, care pune superb în lumină geniul oratoric al acestui mare maestru al barei și vădește odată mai mult pe ce baze de perfectă cunoaștere reciprocă și de caldă dragoste se sprijinea amiciția dintre ei.

Magnifica apărare, în care marele maestru și-a pus la întrecere toate inegalabilele sale calități retorice, electrizând sala, este un document de revelare a adevărului, *dar în acelaș timp un document de conștiință a solidarității profesionale scriitoricești, de valorificare dreaptă a creației literare caragealești, de vastă informație și fină intuiție artistică, de trează demnitate națională, de fierbinte vibrație sufletească pentru cauzele prietenilor săi.*

Iată acest semnificativ pasagiu din pledoaria lui Delavrancea, în care cele subliniate mai sus sunt cu prisosință evidente:

„Cum, domnilor? Un popor întreg admiră pe Caragiale. Admirațiunea trece peste Carpați. Bunul lui nume trece peste hotarele neamului românesc. Și pe acest om să-l acuzi, sprijinit pe falșuri, că operile lui sunt jafuri literare? Dar asta înseamnă a izbi în credința, în admirațiunea și în fala românilor. Și ce s'ar fi întâmplat dacă criticul impostor n'ar fi fost prins? Ce s'ar fi întâmplat dacă n'adunam noi această mulțime de probe? O mândrie a țării ar fi fost vestejită, nu numai Caragiale înfierat. Și ce idee și-ar fi făcut străinii de noi Românii? Că suntem un popor care ne

Vasile Damaschin

(Continuare în pag. 4-a)

ORATORUL

Delavrancea s'a născut orator, iar oratoria lui ține în bună măsură de marile febre ale poeziei. Și a strălucit ca orator aproape în aceeași vreme în care Maiorescu își captiva auditorii cu arta lui impecabilă. Clasic în toată făptura lui, ca ținută exterioară, atitudini ale și structură spirituală, Maiorescu era un orator în sensul clasic al cuvântului. Frază măsurată, limpede și armonioasă, de largă respirație, cadențe regulate și ritmice, gestul sobru dar elocvent, la care se adăugă acel timbru al vocii, inegalabil și melodios până la incantație.

Maiorescu și Delavrancea rezumă două stiluri oratorice de mare prestigiu, care se înfruntă, definind două temperamente antagonice.

Maiorescu — ca să folosim paralela lui Nietzsche — era un apollinic. Verbul lui exprima simetriile raționale ale Logosului.

Delavrancea, la polul opus, era un dionisiac. Verbul lui incendiar făcu să răbufnească toate străfundurile clocotitoare ale Pathosului. Delavrancea era clocvența torențială a pașunilor. Vorbirea lui era ceva dintr'o răbufnire vulcanică. Inspirat și vehement, răscolitor și profetic, vorba lui Delavrancea sgudua ca o descărcare electrică. El nu-și câștiga ascultătorii printr'o artă de măsură, perfecțiune, echilibru și curitmie. Dimpotrivă, printr'un patetism anarhic aproape, dar captivant până la tiranie și obsesie.

Discursurile lui, din parlament, dela Academie și dela reuniunile publice, pledoariile dela bară — unele din ele pot fi cetite și astăzi — n'au nimic aulic, solemn și academic în ele. Chiar azi, când lipsește prezența vorbitorului care le însuflețea, fraza svâcnește nervos, iar înlănțuirea lor are ceva din galopul frenetic al unei cavalcade.

Stilul oratoric al lui Delavrancea este admirabil plasticizat în bustul lui Paciurea, surprins parcă într'unul din momentele de superbă deslănțuire. Cu o coamă răzvrătită în vânt, ca o pădure agitată de furtună, cu niște sprâncene încrunțate deasupra ochilor cari parcă scapără și astăzi fulgere protestatare, cu mustățile lui de tigru sbârlite agresiv, acesta este oratorul Delavrancea, așa cum trăește încă, viu și cutremurător, în amintirea contimporanilor.

D. prof. Ion Petrovici, vorbind undeva despre oratoria lui Titu Maiorescu, amintește de un alt mare orator de prestigiu, fără să-l numească, și afirmă că, deși se află la antipodul lui Maiorescu, le a-jutat să-și rotunjească imaginea globală despre sensul datoriei. Nu credem a ne înșela, dacă identificăm în acel orator imaginea tumultuoasă a lui Delavrancea.

Delavrancea n'a fost ceeace se cheamă un meșter al cuvântului. Dar a fost un orator care a dat acestei arte marea vibrație, profunzime și răscolitoare.

Horia Nițulescu

CRONICA LITERARĂ

TEODOR SCARLAT: Vatra Magilor (Poesii)

Editura „Cartea Românească", 1943, Bucureşti

Noua carte a d-lui TEODOR SCARLAT intitulată „VATRA MAGILOR", *pentru tematica ei unitară*, obţine întreaga noastră adeziune. Sunt în această carte cântece noi adresate pământului românesc şi vieţii dela ţară.

Nu ştiu de-s sclav, sau dacă sunt stăpân!
Dar, din pământ crescut, vreau să rămân
Cu greul meu sânge, al lui, *peste toate!*
(Îndemn)

Este un prilej de amplă regăsire a poetului. Eliberat de ficţiune, de astădată cântecul devine grav, deplin. „Vatra Magilor" este o carte a confesiunilor de maturitate, când poetul, după atâtea întârziate şi uneori sterpe aşteptări ale marei poesii, pe care o presupunea din alte orizonturi, îndepărtate, ireale, se reîntoarce la pământ, cu înţelepciunea pădurilor îndrăgostite de furtuni şi de zăpezi, întoarse în primăvară la isvoarele subterane. Când acum câtva timp tineri sibieni, ce se voiau „meşteri mari" aruncau cu dispreţ toată literatura noastră isvorîtă din rural, cum spuneau ei pejorativ, la tot ceiace se găseşte imens şi de necontenit inedit dincolo de marginea oraşelor, desigur că nu era decât o gratuită ofensă, pe care ţineau să o aducă tradiţiei noastre literare, crezând că prin aceste „lepădări" scrisoarea lor va obţine din partea maestrului adulat recompense şi mai sonore. Credem că adevărul este cu totul altul.

Oricâte generaţii de poeţi vor cânta de acum înainte ţăranul român şi mediul rustic, la fiecare din aceşti cântăreţi, dacă merită această calificare distinctivă, în adevăr, un cercetător corect şi care să nu fie înstrăinat de frumuseţea a tot ce este românesc, va găsi de fiecare dată accente noui, cu totul noui, pentru că oamenii şi peisagiile întocmai ca şi frunzele pomilor se schimbă dela un anotimp la altul, dela an la an, şi oferă poetului prospeţimi de isvoare, tonuri şi acorduri pentru cântecele lui.

Tinerii sibieni cred că satul — ţara, neamul, pentrucă satul determină caracterul colectivităţii româneşti, — nu mai pot fi pretexte viabile în artă. E o mare rătăcire, care, în fond, aparţine regizorilor. Poţi să cânţi, fără nici o rezervă primăvara unui cireş, ori apusul de soare pe o prispă săracă şi să dai o poesie mare sau nicţuna, după cum uneltele şi harul ţi-au fost sau nu prieteni ori vrăjmaşi. Niciodată peisagiul rural şi toată viaţa lui de mare libertate, nu pot fi socotite compromise ca teme de artă românească. Ele sunt inepuizabile, ca şi isvoarele munţilor. A lua atitudine împotriva lor şi a prefera, în dauna lor, oraşul — *indiferent dacă e cosmopolit* —, pe care să-l consideri mai propice marilor acte de cultură şi *marilor creaţiuni artistice*, înseamnă a lua poziţie împotriva propriei tale rădăcini, pe care ţi-ai dori-o totuşi fixată în alte orizonturi străine de tine şi neamul tău.

Cartea d-lui TEODOR SCARLAT ilustrează odată mai mult, teza susţinută de noi, că pe drumul acesta arta literară îşi va găsi totdeauna cei mai mulţi sorţi de isbândă. Dar, să vedem ce cuprinde „Vatra Magilor"?

Cartea se deschide printr'o odă adresată străbunilor, pe cari poetul îi ştie amestecaţi cu vremea şi cu lutul, pe care-i aude, aspru, prin vreme, în ceasurile rugăciunilor de seară şi a căror privire protectoare continuă să cate din adânc, mersul omenesc de deasupra lor.

Transcriem:

Amestecaţi cu vremea şi cu lutul
Dormiţi adânc, sub brazdele surori
Cum doarme 'n rădăcină neştiutul
Aducător de roade şi de flori.

Nimic din truda voastră. Nici popasul
Nu e crestat în ani cu vreun semn,
Dar cu v'aud prin vreme, aspru, glasul,
Când sună 'n seară toacele de lemn.

Şi vara când arşiţa cheamă ploi
Vă simt străbuni, sub glie când ridic
Bogatul snop hrănit încet din voi,
De tremură cu visul nostru 'n spic;

Căci chiar la fund, unde se'ncheagă viaţa
Atâtor verzi întinderi şi belşugul,
Deşi 'nghemaţi, străbuni, voi staţi cu faţa
Spre ţarina în care geme plugul.
(Străbunii)

Dacă această poesie, în ultima strofă, nu ar începe cu acel strident *căci chiar* şi dacă mai ales această strofă ar fi suficient de purificată şi în stare să depăşească în gradaţie pe cea dinaintea ei, am socoti — poesia — cu tot entuziasmul, o piesă vrednică de antologie. Dar, mai sunt necesare, în finalul ei, unele limpeziri asupra cărora desigur şi d. Teodor Scarlat va fi de acord. In celelalte poeme, d. Teodor Scarlat fixează câteva momente hotărâtoare din viaţa satului: întâlnirea cosaşului cu fâneţele, regăsirea tăetorului de lemne în munţi, însetarea de cântec a omului de la ţară, taina ceasului de amiază, cufundarea aceluiaş ţăran în rugăciune. In toate versurile, absolut în toate, d. Teodor Scarlat reuşeşte să ne dea câteo imagine cuprinzătoare şi de adânc înţeles omenesc al sufletului ţărănesc una cu lumea lui înconjurătoare. Iată acest început de rugăciune:

Roagă-te pentru mâinile noastre crăpate,
Care-au trudit mereu pentru alţii şi pentru închinat
Şi pentru neisbăvita noastră teamă de păcat,
Roagă-te Maică a tuturor lacrimilor vechi şi uitate.

Sunt, în această carte, bogate şi nenumărate portrete scrise în tonalitatea „Cântărei României". Este o poezie fecundată de amintire, statică. Versul se revarsă neîncăpător în pagină şi, ceiace este caracteristic pentru întreaga *„Vatră a Magilor"* este tonul bogat în lumină, dăruirea poetului, generozitatea lui, care îmbracă grigorescian satul şi pământul natal.

O menţiune specială se cuvine să acordăm poemului *„Moartea Meşterului Manole"*.

Mai temător, din codrii suia ca un zăpor
Un svon — o prevestire de moarte grea şi cum
Alunecau vultanii, pe piscuri mari de fum,
S'au pregătit în taină şi meşterii, de sbor.

Manole doar, de gânduri părea că se îmbată
Sorbind adânc otrava singurătăţii sale.
Il reţineau pe ziduri un dor ascuns de jale.
Şi-o 'negurată sete de chin şi judecată

De zile 'ntregi acolo, privirea lui străină
Se răvăşea pe creste şi-i aducea din ceaţă,
O necuprinsă teamă de moarte şi de viaţă,
Imbelşugat hrănită de lunga neodihnă.

De vrea spre lume 'n tihnă, să încerce o ochire,
Un gând ca o plecare — o clipă de noroc,
O tânguioasă voce îl ţintuia pe loc
Şi-i dărâma în suflet o nouă mănăstire

Cele trei sublinieri ne aparţin. Ele vor să scoată în evidenţă trecerea grăbită, prin mâna meşteşugarului, a cuvintelor. Despre geneza acestui poem îi revine d-lui Teodor Scarlat şi altor confraţi, cari apar în numărul pe Iulie al Revistei Fundaţiilor, de a-şi aminti cândva, către apusul vremilor ce ne aşteaptă pe toţi, de o seară de cafenea mai puţin plictisoare, mai puţin întunecată de cât altele.

Singurul poem cu totul disonant al cărţii este *„Fragment de adolescenţă"*. In afară de cele trei momente bine diferenţiate ale beţiei şi pe care le-am subliniat în text, versurile sunt lipsite de un conţinut poetic:

Tiii! gârla-aceea mică
Şi Iulie măreţ (vai!)
Şi adierea beată
De crâng şi de nutreţ.

Şi vesela hârjoană
La scaldă'n vad — şi sear
Care-mi venea cu-o fată
Inaltă ca secara.

Şi inima în flăcări
Pierdută printre spini
Intr'o beţie rară
De tinere grădini

Şi-apoi trezirea *'nceată*
A zorilor din vis
Şi, glasul de prieten
Al câmpului deschis.

In afară de imagina dominantă a beţiei, care apare sub trei forme, poemul acesta care se vrea al amintirilor din copilărie, nu reuşeşte să ne provoace nici propriile noastre emoţii.

Cartea d-lui Teodor Scarlat este o carte bună. Comparată cu ceiace ne dă provincia, cu atâtea mâni deodată, am putea spune foarte bună.

Ceiace-i lipseşte d-lui Teodor Scarlat este certitudinea lucrului făcut.

Se vrea mare, extraordinar de mare şi prin modul cum îşi cultivă o proprie reclamă, riscă să-şi întunece pagini curate de poezie, multe, puţine, câte le are.

Matei Alexandrescu

ION ZAMFIRESCU: Orizonturi filosofice

CASA ŞCOALELOR, 1942

Din noianul de cărţi filosofice cari ne cad în mâini, puţine sunt acelea care să ne cheme inima la o convorbire cu litera tipărită. Una din aceste puţine cărţi este aceea a d-lui Ion Zamfirescu, gânditor de înaltă ţinută filosofică şi literară şi unul dintre eminenţii profesori ai Facultăţii de Filosofie din Bucureşti.

Volumul, apărut atent îngrijit în editura „Casei Şcoalelor", pune pe cercetătorul dornic de cunoaştere în situaţia de a adânci câteva importante probleme de cultură. Deschisă cu un substanţial eseu asupra „abstracţiei" şi încheiată cu acel dinamic studiu asupra „Naţionalismului prin cultură", aflăm în ea serioase studii şi noutăţi de gând asupra a tot ceeace frământă sentimentul nostru estetic în vremurile aspre prin care ne poartă timpul. Dacă ar fi să remarcăm aci numai trei dintre aceste adâncite eseuri: *„Cultura de bibliotecă"*, *„Curajul de a rămâne puţin vechiu"* şi *„Problema generală a recreştinării Rusiei"* şi tot ar fi destul pentru a sublinia existenţa cuvântului tipărit de d. prof. Ion Zamfirescu în paginile pline de sevă ale acestor „Orizonturi filosofice".

„Casa Şcoalelor", tipărind această operă de certă şi de sine stătătoare valoare filosofică, dovedeşte din plin că-şi înţelege rostul. Asemenea cărţi luminează minţile şi limpezesc sufletele. De câtă lumină şi limpezime avem trebuinţă în zilele noastre, poate aprecia oricine....

Ladmiss Andreescu

D. GHIAŢĂ-COLIBAŞI — PORTRETUL DOMNIŢEI

Cronica plastică

Pictorul D. GHIAŢĂ-COLIBAŞI

Pictorul D. Ghiaţă-Colibaşi şi-a deschis de curând, în hallul Ministerului Propagandei, timid şi fără sgomot inutil, expoziţia. Un om cu înfăţişarea modestă şi cu semnul acelora cari au datorat ţării şi cărora ţara le datorează. Dar nu e acesta un argument pentru a câştiga bunăvoinţa admiratorilor de artă. In ziua aceea era o zi de sărbătoare. Sălile de expoziţii erau pustii. La Dalles câţiva întârziaţi, la Galeriile Kretzulescu unde se adăpostea minunata expoziţie a florilor, la fel. In sala Ministerului propagandei eram singur, eu şi pictorul. Poate mai era cineva sau numai o năzucire a mea. Sau poate cineva care eram eu însumi. Deci, noi şi pictorul. Incolo pustiu. Dar afară era primăvară şi soare, soare mult. Iar în privirea omului acestuia nu era soare ci tristeţă. O tristeţă care pleacă din ochii omului şi învăluie totul într'o boare de ireal.

E ciudat! Dece scriu? Nu sunt critic de artă. Nu pot vorbi ca ei. Vedeţi, oamenii aceştia au un limbaj al lor, o terminologie a lor: valori, tonalitate, pastă, intensitate de expresie, realizare cromatică, vibraţie interioară. Atâtea cuvinte ce par savante, prin care se înalţă ca un fel de zid de netrecut, între privitorul profan şi criticul de artă. O oficiere într'un altar necunoscut, un fel de înţelegere esoterică pe care o posedă numai iniţiatul, păstrată avar, nemărturisită decât după baricada unei formule criptice.

Dar în ziua aceea era primăvară. Şi eu nu eram critic. Nu. Eram doar un om în faţa unor pânze acoperite de culori, şi sub culorile acelea am întâlnit un suflet, un suflet chinuit de îndoieli şi căutări. Pânzele acestea sunt triste şi frumoase. Cerul este pretutindeni vânăt închis. Rareori străbate o rază limpede de lumină pură. Şi atunci, estompată. Nu sunt bucăţi mari în sensul clasic al cuvântului. Sunt fâşii de viziuni în care artistul a închis limitele unei lumi, a fixat contururile unui univers cromatic ce-i aparţine. Nu am întâlnit nicăeri motivul căutat, lucrat, construit. Lumea artistului acestuia nu vine din afară ci se realizează lăuntric, cu mijloace simple, aş spune chiar elementare. Pentru a satisface toate gusturile, artistul a adăugat expoziţiei sale şi naturi moarte şi desene simple, naive în creion sau în notaţiuni de creioane colorate. Poate ar fi putut lipsi acestea. Dar ceeace atrage şi reţine nu este nici prestigiul paletei, nici farmecul culorii crude, elementare.

Nimic din lumea exterioară, obiectivă. Domină însă pretutindeni o mărturisire sinceră şi chinuită.

Nu ţin să fac aci o cronică plastică. Mi-ar fi uşor. Cu câteva calapoade tehnice cu câteva locuri comune, se poate umple uşor o rubrică. Dar am preferat contactul ţinut cu pânza, înţelegerea directă cu tehnica, o tehnică simplă, nemeşteşugită a unui om care încearcă să se afle, să se realizeze. Atât. Poate vor fi şi flori. Nu-mi amintesc. Nu asta am căutat, nu asta am găsit. Ci numai mărturia în culoare şi forma unui suflet. Şi asta e mult, asta e totul. Ar trebui văzută expoziţia aceasta şi încurajat omul acesta care nu face compromisuri cu sinceritatea viziunii lui.

Petru P. Ionescu

Noui membri ai Societăţii Scriitorilor Români

In ultima adunare generală anuală, ţinută Duminică 23 Mai a. c., Societatea Scriitorilor Români a primit în sânul ei următorii noui membri: Matei Alexandrescu, Paul Constant, Ovid Densuşianu-Fiul, Ion Frunzetti, N. Mihăescu, Teodor Al. Munteanu, Valeriu Mardare, Ioana Postelnicu, N. Petraşcu, Al. Raicu, Ştefania Velisar-Teodoreanu, Eugen Todie, Iulian Vesper, Ştefania Russu-Zottoviceanu.

CARNET DE POESIE

SERGIU MATEI NICA

In peisagiul liricei tinere basarabene, Sergiu Matei Nica acoperă sectorul cel mai interesant deocamdată, prin dinamismul căutărilor sale şi prin bănuiala unor surprize virtuale pe care trebuie să le desvăluie în viitor.

Tumultoasă şi plină de vibraţiile unui verv liric de autentice promisiuni, poezia lui poartă semnele unei inversunate căutări.

In întâiul său aspect (poate nu numai cronologic, ci şi calitativ), poezia lui Sergiu Matei Nica era impresionantă prin presiunea unor combustiuni distilate într'o certă simplitate a cuvântului. Esarfe de tinereţe încendiată, sboruri prin zone inedite şi puternice, o aruncare şi un joc patetic în sensul dramatic şi sincer al cuvântului.

Notăm intensitatea şi realizarea neegalată a poemului „N'aş vrea să te pierd, tinereţe" şi versul revelator din „Revoltă", amândouă publicate în primăvara 1940.

Dintru început, Sergiu Matei Nica a fost poetul cel mai „basarabean" al generaţiei prin realităţile pe care le oglindea versul său de atunci. Astfel, cea mai interesantă faţetă a acestei manifestări ni se pare lupta surdă dintre realitatea rurală din care purcede poetul şi iluzia insistentă a citadinului. E o temă fructificată anterior de alte rezonanţe lirice şi totuşi Sergiu Matei Nica a ştiut să-şi imprime deplinc nuanţe personale, dându-i dârzenia unei tinereţi care nu se tânguie. Astfel, după ce:

Vremea mă va culege din grămadă
Ca pe un luceafăr dintre sute de stele
Şi vor trece în bănuri pe stradă
Anonimele iubite ale mele.

Foşniva lângă inimă dulce miarul
Ochi-mi trişti vor sta ca două flori la vitrine.
Vor îngenunchia şi-şi vor arunca dinarul.
Tinerele şi chinuitele pelerine.

Poetul are tăria unei concluzii pe care va fi dator s'o îndeplinească:

Eu ştiu c'am să învinge, mi-o spune sângele,
Când isbucneşte din timpuri ca o cişmea.
Am să scutur toate idealurile, nătângile —
Pentru Basarabia asta, dragostea mea!
(Revoltă)

Tinerească până aproape de delir, incopciată în dansul unor imagini proaspete, întregi şi neîncărcate de asperităţi — poezia dintru început a lui Sergiu Matei Nica, deşi mereu mai îndepărtată, ne este din ce în ce mai dragă.

Odată cu sincopa refugiului, poezia aceasta liberă şi în parte inovatoare, se vede în faţa unor realităţi diametral opuse sensurilor sale originare.

Acum, nu numai omul, ci şi poetul se văd puşi în faţa unei realităţi care li se impune necondiţionat şi total. Tomul îşi schimbă vibraţiile, imaginea se restrânge într'o reţinere care tinde spre gravitate, sufletul e redus spre limitele unei triste nostalgice.

Trecerea aceasta—bruscată de exterior — nu putea să nu marcheze o deficienţă în realizare, cel puţin momentan. Şi totuşi, dintre toţi poeţii basarabeni de toate vârstele, Sergiu Matei Nica atacă poezia de refugiu cu toată vigoarea, pe linia unui neastâmpăr creator pe care l-am numit orgoliul căutărilor.

In general, poezia de refugiu basarabean nu a avut timp să se cristalizeze suficient, fiind înlocuită de svonurile liricei de război, pe care, de altfel, însuşi Sergiu Matei Nica o experimentează acum cu succes.

Etapa poeziei de refugiu însemnează pentru acest poet creionarea unei Basarabii descriptive, exterioare învăluită de nostalgii şi speranţe neintegrate mozaicului din poem. Lexicul caută o îmbogăţire de vocabular specific, devine stufos şi arată clar contorsiunile căutării înoite, iar imaginea vrându-se mai densă, pierde din inaripări.

De altfel, faptul acesta nu umbreşte interesul pe care trebuie să-l purtăm acestei poezii de refugiu a lui Sergiu Matei Nica; sunt într'insa destule sclipiri de preţ, unele strofe surprinzătoare şi mai ales râvna unui poet care rămâne viu.

Astfel, pe lângă accentele din „Iubiri natale" (ciclu) şi versurile din „Exod" şi „Disperare", ne rămâne mereu alături de entuziasm şi preţuire poemul „Zurgălăii", viu, limpede şi surprizător. Iată-l finalul:

Pe golanii, Liubele şi cerşetorii mei azi îi iubesc
Zurgălăii ăştia ghiaţa o trosnesc.
Cuşme se frământă — vraje de paing,
Dă'ncoa buzele să ţi le mănânc!

Ce vis-os ochii umezi? De răceală.
Chişinău trezit, izbit de o scală!
Ce Crăciun e în priviri rănite?
Câmpuri albe şi străine nesfârşite...

Clopoţei nebuni în degetele văii,
— Coale albe de poezii nescrise.
Ţam ţaram ţam, zurgălăii,
Zurgălăii mei ca nişte vise.

Urmându-şi firul magic al căutărilor, poetul dibuie azi noui svonuri, cristalizate la o temperatură medie, spre chenarul unor definitive limanuri.

Accentuând acolada unei poezii de război pe care, în parte, a dato-o tiparului, urmărim cu interes cea de a treia etapă a evoluţiei lirice pe care, la o vârstă minimă, Sergiu Matei Nica a pătruns-o cu insistenţa unui încercat spirit de creaţie. Aşteptăm încheierea acestei etape care va aduce, desigur, incontestabile surprize în lirica basarabeană de azi.

Alexandru Lungu

SINGURĂTATE

In vatră mai tremură — o rază, un zâmbet:
e poate ecoul stejarului mort.
Pădurea se stinge şi 'n mine o port
printre uitate nelinişti în plânset...

Cărbunii aprinşi îi striveşc sub pleoape
şi fruntea mea geme în lanţuri fierbinţi!...
Se 'nalţă încet, cucernicii sfinţi,
în aripi albastre de fum să mă îngroape.

Şi duhul lor sue cu gândul ce-şi bate
ciocanele grele în tâmple mai rar...
Volute, spirale şi curbe răsar
în pacea întinsă prin ore, departe...

Dar umbrele-şi câtă 'n unghere amarul,
Şi şerpi se ridică din flăcări mai sus
iar ceru-şi destramă gravul apus
când candela 'n suflet şi-adoarme pojarul...

In vatră mai tremură-o rază, un zâmbet:
e poate ecoul stejarului mort.
Pădurea se stinge şi 'n mine o port
printre uitate nelinişti în plânset.

Ernest Verzea

S A T

M'am spălat cu ea de-atâtea ori pe faţă
Cu luna, când am prins-o între palme
In feeria nopţilor de vară,
Nopţi aromatice şi calme.

Şi gleznele mi le-am trecut prin rouă
Şi sufletul de vatra de lumină;
M'ai îmbătat de-atâta frumuseţe
Satul meu uitat între coline.

Ţi-am cules toate florile, toate doinele,
Toţi fluturii şi cărăbuşii din dumbravă
Şi ţi-am îmbrăţişat icoana sfântă.
La inima mea de ducă bolnavă.

Ţi-am adunat tot cântecul în cramă,
Toţi strugurii cu boabe arămii;
Cum picura ca lacrima nectarul
Prin doagele strivite de stinghii...

Şi dragi mi-au fost cărările în grâne,
Dangătul prelung şi deniile
Şi horele cu chiotele lurgi,
Flăcăii tăi voinici şi cosânzenele!

Au nechezat aprinşi în hamuri caii
Şi mi-au cântat de-atâtea ori cocoşii...,
Cum ţi-am furat atunci toate splendorile,
De-au suspinat în urmă toţi strămoşii.

Şi-am plecat de-atunci în lumea largă
Să te samăn grâu printre neghine,
Satul meu cu case albe 'n soare,
Satul meu uitat între coline.

Din vatra ta aprinsu-mi-am făclie
Pentru nopţi şi zile cenuşii,
Cu ce ţi-aşi răsplăti azi darul,
Sat înflorit în amintiri târzii?

Tr. N. Suruceanu

Ştefan Voevod

Prietenului Nicolae Ştefan, căzut cu faţa spre inamic.

Cartea zorilor s'a desfăcut
candidă. Tot mai aproape trec ciocârliile,
un cântec se'nalţă din miile
de guri. Au tăcut
pomii şi iarba de pe câmpuri.
Prietene drag, tu nu te mai bucuri
nici de legende şi nici de aceste tăceri.
Ziua de azi n'a fost niciodată ieri
sau mâine;
Era în noi o înfrăţire
cu povestea, legenda de fiecare zi.
(Sufletele noastre azi sunt cenuşii!).
Prietene, sufletul tău nu mai apare
pe aceste claviaturi neînţelese
ale Dumnezeirii. E o mare
şi dureroasă peveste ce se ţese:
Voevodul, cu o salbă la gât,
o podoabă de jar, aşa şi-a rădicat
din sabie, Ţara şi Neamul. Au urlat
zările, până dincolo de Prut.
Pe pământul nostru, al nostru era Voevodul,
dreapta lui sfântă, piciorul năzdrăvan
pe unde a călcat, an cu an
s'a închegat Ţara. Năvodul
oştilor şi-l purta în degetul lui mic,
hatmanii, copiii de casă, aprozii
— mai meşteri în luptă dceât voevozii —
au ţesut sub fire de borangic
fiecare palmă de pământ. Acolo, în copilărie,
[illegible] faptă a lui ca pe-o poezie
spusă pe de rost.
Nimic din ce a fost
azi nu mai sdruncină răchiţele şi salcâmii,
umbra ne-am cucerit-o alături cu zilele
săptămânii
In tine, în mine, în fiecare din noi
Ştefan Voevod este în răsboi;
sabia lui flutură, vâlcele, păduri şi drumuri,
ochiul lui — vultur — strigă singurătăţile:
„V'aţi pregătit iarăşi săgeţile,
fraţi ai trecutului, reînviaţi din scrumuri?"

N. Cristinoiu

„INCURSIUNEA A REUŞIT"

Filmul unei misiuni împlinite în Ţara Nimănui

Trecură cinci zile. De numărul lor mi-am dat seama pe urmă, când am vrut să notez în carnet. Cinci zile oarecare.

Într'adevăr, în afară de împărţitul tutunului — ni s'a dat raţia pe toată luna — nimic extraordinar nu se întâmplă. In vremea aceasta fronturile erau pe vechile lor linii. Intre ele era tot Ţara Nimănui şi noaptea — Oh! ce nopţi de besnă! — patrulam în interiorul liniilor noastre pentru ca să descoperim pe vreun eventual sovietic, spion, strecurat.

Fumam toată ziua, ascultam muzică şi jucam cărţi.

Vieaţa, însă, nu mai era aceeaşi.

Mocnea ceva. Te aşteptai să se întâmple ceva.

Fatidic — deasupra ta — simţeai că apasă inevitabilul...

Ce? Nimeni nu ar fi putut răspunde, dar toţi eram siguri că avea să se întâmple.

Erau camarazi care îşi revizuiau bagajele, hârtiile, scrisorile.

Mircea — doctorul nostru drag — se hotărîse în fine, să răspundă la scrisorile primite şi dacă noaptea, la trei, întors din patrulare ori în vreo etapă de insomnie chemai centrala telefonică pentru a te interesa dacă a intervenit ceva nou pe la avantposturi, ţi se răspundea repede ca şi cum ar fi fost firesc să întrebi la ora aceea din noapte.

Nelinistile crescuseră. Totul părea bizar. Nopţile erau de păclă si până pe la orele unsprezece dimineaţa ceaţa nu se ridica, iar la două şi jumătate începea noaptea din nou.

In atmosfera aceasta mi-a venit în mână o carte. Nu interesează titlul. Este vorba de două vieţi, de două suflete care într'un romantism neverosimil se întâlnesc după o căutare neştiută de ani...

O carte dintre acelea în care irealul este prezent pe fiecare pagină, dar care a avut darul să mă odihnească perfect.

Mi-am mărit şi doza de cafea; ajunsesem să beau un kilogram la zi. Trăiam.

Trăiam...

Acesta era singurul fapt palpabil.

Când după cinci zile a sosit ordinul dela Armată eram toţi pregătiţi sufleteşte.

Se cerea cu orice preţ o incursiune de pe urma căreia să se aducă prizonieri. Să se afle ce se petrece dincolo de bălţi de unde toate ştirile convergeau că s'ar face mari pregătiri. Efectivele sovietice însă rămâseseră aceleaşi sau cel puţin aşa fusesem noi informaţi.

Trebuiau atâtea lămurite!

... Am plecat tot noi trei. Căpitanul Dorin Georgescu, Gorea şi cu mine.

De data aceasta, însă, dela mine aveam doar o grupă şi Sublocotenentul Gorea era acela care dăduse plotonul.

Inainte de plecare ne-am oprit la bivuacul Căpitanului Constantin Popescu, Comandantul Diviziunului doi şi al noului Căpitan Giul Grigorescu, sprinţarul Giul. După o gustare pe cât de bine alcătuită, pe atât de stropită cu „lichid din ţară — made în Buzău", gazdele ne-au condus până dincolo de linia avantposturilor şi ne-au urat noroc.

Cu Dumnezeu!...

Ultimul care mi-a strâs mâna a fost Sublocotenentul Andronache, care reţinut de misiunea lui, nu putea să ne însoţească mai departe.

Noaptea era de catran.

Nu vedeai dincolo de tine.

Ne-am resfirat în trăgători, într'o formaţie mai strânsă, mergând întocmai ca o săgeată, având în urma noastră imediată mitraliera şi brandtul.

Ne târâiam picioarele.

Inaintam neştiuţi, ca şerpii...

După vreo două ceasuri de drum şi emoţii, orice foşnet fiind o alarmare, am ajuns la Mont-Schanata, o grămadă de câteva case despre care administraţia U. R. S. S. avea pretenţia a o numi comună şi a o însemna pe hartă.

Mai interesantă, însă, este o movilă deacolo pe care stăpânitorii, recte sovieticii, o puteau folosi drept minunată bază de plecare pentru un eventual atac.

Ne apropiasem de ea, când din stânga noastră, la circa un kilometru, a isbucnit roşie, sfărâmându-se în stele, o rachetă.

Apoi încă una şi încă una şi lanţul lor, trecând pe la patru sute de metri prin faţa noastră, s'a pierdut mult departe în dreapta.

Era atât de firesc că acest şir de rachete conturau linia sovietică primă, că nici nu ne-am mai întrebat de aceasta.

— „Atacă ruşii acum?" aceasta era întrebarea.

Acesta era şi junghiul care ne-a trecut prin inimă, răcindu-ne spatele.

La circa şapte kilometri în faţa frontului nostru, având ca mare putere de foc o mitralieră şi un brandt mijlociu, cu ruşii nici la jumătate de kilometru în faţa noastră, situaţia devenise dintr'odată gravă, critică...

Aşi fi vrut să ne reîntoarcem.

Să renunţăm la incursiune, la prizonieri.

Acesta era sentimentul omenesc care mă stăpânea, pe care am avut cinstea sufletească să-l mărturisesc lui Dorin.

— „Aşteaptă !", îmi răspunse el, şi-mi dădu ordin să înconjur cu grenadierii mei, resfirându-i în trăgători, groapa în care se instalase în mare grabă brandtul.

Am aşteptat!...

Rachetele luminaseră în pâcla nopţii amintirile.

Vieaţa isbucnise. Vieaţa cea de toate zilele, cu bucuriile ei, cu oamenii ei, cu necazurile ei.

Poate, peste câteva minute vieaţa aceasta va fi sfărâmată. Inchisă pentru totdeauna în misterul cadavrelor desigur multă vreme, ori poate chiar niciodată, îngropate.

Nici măcar nu se va şti cui au aparţinut.

In buzunarele noastre nu se găseşte niciun act, nici o hârtie, nici o scrisoare. Am lăsat totul la plecare, aşa cum cere ritualul incursiunilor.

Poate vreunul cade prizonier ori mort. Rămâne pe aici — sovieticii nu trebue să ştie cine este, din ce unitate suntem.

Nimeni nu purtăm vreun grad, vreun semn distinctiv. Ne cunoaştem după faţă, după nume...

Rachetele... Iminenţa atacului rusesc... Morţi fără cruce, fără lacrimi... Undeva, în ţară, la ceasul acesta din miez de noapte, o măicuţă dragă împleteşte poate încă ciorapi groşi de lână, să-i trimită feciorului pe front. Şi gândurile ei se întorc, grele de nelinişti, spre copilaşul cu ochii albaştri, cu chipul alb de lapte, cu părul blond, buclat...

Spre copilaşul acela care se joacă pe podea, cu cutiuţa de carton şi ghemul de lână.

O! n'are jucării frumoase, soldaţi de plumb... dar el nu plânge după acestea; mâncarea-i atât de greu de găsit. Tăticul lui este departe, departe... dincolo de front între sârmele unui lagăr de prizonieri din Nord.

A scris de câteva ori; scrisorile vin însă greu...

Copilul acela...

Copilul acela cu părul auriu care nu a avut copilărie, care cu degetul lui mic mai târziu, avea să urmărească pe hartă drumul pe care-l făcuse tatăl lui în prizonierat, care se aprindea de bucurie ascultându-l pe acesta cum de trei ori a încercat să evadeze, sunt eu.

Eu, care culcat pe pământul de gheaţă aştept.

Aştept să vie sovieticii, să plătesc scump vieaţa.

Eu, la care se gândeşte acum măicuţa mea peste anii căreia am aşternut atâtea tristeţi, atâtea îngrijorări, atâtea supărări — şi dela care, azi dimineaţă am primit carte poştală de mare jar şi încurajare.

Vântul pornit de câteva zile suflă cu îngheţ. Simt că nu mai este nimic cald în mine. Nici măcar sângele. Am îngheţat... Mi-e somn. Privim mereu în faţă, la pământ. Umbrele care se mişcă ne mai ţin treji. Oare ale cui or fi? Mitraliera cu Gorea a plecat înainte.

Din când în când, cum stăm lungiţi la pământ — şi ce ghiaţă mai era!... — auzim suveica cu firul de telefon învârtindu-se.

Am aşteptat aşa o oră, două.

Nu ştiu; începuse parcă să se vadă puţin.

Oamenii au început să se mişte şi totul era înfiorător, niciodată neavând de unde să ştii dacă era de-al tău ori nu cel ce se apropia.

Atunci a început lupta.

Luptă grea, furtunoasă, cu risipă de muniţii, cu rachete, brandturi şi artileria noastră care trage ca întotdeauna nespus de bine.

Curând ne reîntâlnim.

Ne retragem încet, minunat susţinuţi.

Lupta a încetat. Doar din când în când câte un foc singuratec.

Aducem cu noi un căpitan şi un ostaş sovietic.

Noi nu avem nicio pierdere; nici un mort, nici un rănit...

Bunul Dumnezeu ne-a ajutat.

Telefonăm: Incursiunea a reuşit!

Cei cinci români ajunseserăm la şoseaua pe care pe rând o încălecam cu liniile noastre şi noi şi sovieticii.

Acolo ne-am lungit la pământ, în şanţuri şi am aşteptat.

Rachetele sovietice trase din nou ne-au înfiorat dar nu ne-au speriat,

Am rămas mai departe la pândă aşteptând.

Când Căpitanul Andreew — despre care pe urmă aveam să aflăm că era şeful transmisiunilor Marei Unităţi Sovietice se îndreptă dimpreună cu un soldat spre un post rusesc — caporalul Vladimir din Regimentul treizeci şi cinci Infanterie, venit aici după Căpitanul lui drag, Alexandru Cerchez (care venise cu noi până la Căpitanul C. Popescu şi pe care un ordin al Colonelului, îl întorsese din drum), îl somă pe rusește să rămână locului.

— „Cum să stau când ştiu parola?" îi răspunse Căpitanul.

— „Poţi s'o ştii, dacă nu te cunosc eu tot nu-ţi dau drumul, tovarăşe... parola poate s'o afle şi un român şi să mi-o dea".

— „Dar sunt eu, Căpitanul Andreew!"

— „Căpitanul Andreew!?" Bucuria lui Vladimir, aproape să-l facă să-şi piardă calmul. Totuşi, adăoga: „Atunci vino la mine să te recunosc".

A fost un moment de mare încordare. Dramatic.

Când căpitanul se apropia candid să fie recunoscut de meticuloasa şi bănuelnica sentinelă, fu înconjurat de ai noştri.

Ostaşul care-l însoţea mai avu timp însă să tragă un foc de armă. Aşa se dădu alarma.

Aceasta a fost acum o oră.

Acum eram cu toţii fericiţi.

Mircea, bucătarul popotei ofiţereşti şi un element de mare valoare pentru nedesmiţitu-i curaj, se umfla în piept şi mergea braţ la braţ cu Vladimir şi cu Cazacu, sergentul vitejiei care nu se putea să lipsească nici de data aceasta.

Florea, popotarul care venea regulat în incursiuni, le dădea prizonierilor ţigări, apă. Ba mai mult, îl şi îmbrăţişă pe Căpitan.

— Măi Florea, dar de ce-l îmbrăţişezi? îl întrebai.

— Cum să nu-l îmbrăţişez, Domnule Sublocotenent!... Asta-i Virtutea mea Militară...

Răspunsul era perfect şi avea în plus şi calitatea de a fi adevărat.

Atunci mi-am adus aminte că s'a telefonat dela Divizie că ostaşilor li se va conferi Virtutea, dacă reuşeşte incursiunea.

Deşi la plecare nimeni nu avea asupra lui vreo hârtie, ori tutun — acum apărură ţigările. Voia bună mergea mână în mână cu caravana mică a noastră care se întorcea cu tolba plină dela vânătoare...

— „Rămâi să faci siguranţa noastră", îmi spuse Dorin.

Imi părea rău. Nu pentru că ar fi fost primejdios; cât vedeam cu ochii nu se zărea nimic, dar voiam să fiu şi eu la un loc cu toţii, să mai schimbăm o vorbă, o privire...

Toată noaptea înţepenisem de ger şi tăcere.

De altfel şi vorba noastră, acum, era tremurată, imprecisă.

Şi totuşi, măsura s'a dovedit a fi bună.

Din urmă — cam la vreo jumătate de oră — s'a luat după noi o maşină blindată.

Grosul expediţiei noastre era la un kilometru.

Tineam legătura doar de vedere.

Ne-am răspândit imediat în trăgători.

Ne-am scos grenadele; aveam câteva din cele ruseşti „balşoaie".

Situaţia nu era de loc uşoară.

Am mai repetat ordinul: — „Toată lumea stă la pământ. Nimeni nu deschide foc decât la ordin. Grenadele la îndemână..."

Blindatul rusesc s'a apropiat până la cinci sute de metri.

N'am ştiut niciodată dacă ne-a văzut pe noi, dacă i-a fost teamă de noi — ori pentrucă vedea grosul, apropiat de linia românească, s'a gândit că intră în bătaia eficace a armelor noastre anticar.

Şedeam cu inima la gât, cu degetul încleştat pe trăgaciu, gata.

Vehiculul rusesc s'a oprit.

A coborât din el un ostaş.

O clipă am fost ispitit să-i spun lui Dorneanu să apese pe trăgaciul puştii mitraliere. Este un trăgător de elită; precis că 'n clipa următoare sovieticul ar fi fost mort.

Am vrut însă să-l las să se mai apropie. Să nu ne trădăm poziţia.

Poate am făcut rău.

Dar de unde aveam să ştiu că rusul se va sui în maşină şi apoi imediat se va reîntoarce în sectorul lor?...

Vroiam să capturez şi maşina..

Incolo n'a mai fost nimic.

Pe linia avantposturilor mă aştepta Sublocotenentul Andronache.

La comanda Regimentului ajung cu mult în urma lui Dorin şi a lui Gorea dar mă bucur de aceeaşi bună, camaraderească într'adevăr, primire din partea maiorului Miron Dumitrescu, care ne dă pe lângă fierbintele ceaiu şi câte un păhăruţ de rom.

Colonelul nostru — deşi avea concediu începând din ziua asta,— n'a plecat decât atunci când i s'a telefonat de avantposturile noastre că incursiunea a reuşit şi că noi ne reîntoarcem cu toţii. Totuşi, dela Olilnoje, reuşeşte să ne cheme la telefon şi să ne felicite călduros, din toată inima, aşa cum îi era obiceiul de câte ori o faptă de-a noastră reuşea din plin.

Inevitabilul se întâmplase.

Vieaţa promitea să-şi reia firul ei normal.

M'am gândit atunci că indiferent de cele ce-au fost, războiul nu este tocmai greu, că are în consumarea lui şi momente recreative. Iar în seara aceea am adormit ascultând ca'n vremuri bune, radio-jurnalul...

Eugeniu V. Haralambie

SCHIMBUL

SCHIŢA

Zori tivite cu roşu. In ţara roşilor sângele atârnă în flamuri, se mişcă în valuri între cer şi pământ. Soarele ţâşneşte dintre nori roşietici, adevărate bălţi de sânge. Stepa, arsă de vânturile verii, capătă dungile celei mai aprinse culori, ca şi cum pământul ar fi îmbrăcat haina sângelui cu care a fost stropit atâta vreme.

Totul e roşu.

Căpitanul Stănescu stă pe vârful cotei de peste douăzeci de zile. A văzut căzându-i o mulţime de băieţi, iar alţii, răniţi, au fost retraşi, uşurel, printre copacii sdrenţuiţi de gloanţe şi obuze.

I-a rămas o mână de oameni care nu mai sunt decât ochi şi urechi. Fiecare aşteaptă semnul său. Hotărârea lor stă înscrisă pe feţele aspre de luptă: înainte! Sunt obosiţi de nesomn, de hărţuială, de masa ne la timp, dar cu vremea toate trec în obişnuinţă şi chipurile îi arată ca pe nişte oameni care au ţâşnit parcă dintre acele gropi de unde nicio sguduitură, nici un cutremur nu-i mai poate clinti.

Şi totuşi, căpitanul vrea să înainteze.

Se gândeşte la mamele, la soţiile, la copiii celor pieriţi şi i se întunecă lumina lăuntrului. Ce le va spune când se va întoarce în Ţară, acolo pe prispa casei ţărăneşti, sub poala codrului de munte, unde toarce o bătrână, unde visează o soţie, între robot şi somn, unde se joacă un prunc, gungurind „tată"?

Soldaţii erau copiii lui.

Pe mulţi i-a pierdut. I-a omorât duşmanul, braţul acela care strânge arma, ochiul acela care ţinteşte dela câteva sute de metri. Va strivi şi ochiul, va frânge şi braţul de foc. Trebuie. Altfel nu are liniste şi n'o va avea întreaga viaţă. Fără aceasta nu se va întoarce niciodată în Ţară.

Dar, i-au mai rămas atât de puţini oameni. Chiar dacă luminile ochilor vii se aprind în jurul său gata la orice când îl văd tâşnind din ascunziş şi plimbându-se ca fermecat printre gloanţe şi schije, căpitanul Stănescu îşi dă seama că numai cu atâţia oameni nu se poate avânta în spre duşman.

Şi, într'o zi, i se anunţă că-i vine schimbul. O altă unitate proaspătă, odihnită, întreagă, îi ia locul, spre a continua lupta. Deobiceiu, în asemenea împrejurări, e chiot de bucurie. Faţa căpitanului rămâne însă stoarsă de sânge, împietrită în durerea unui vis neîmplinit. Şi, ciudat, chipurile ostaşilor, cărora nu le spune niciun cuvânt, dar cu care a trăit dăruindu-şi fărâmi din suflet atâta vreme, înfrăţiţi pe pragul morţii, — chipurile prietenilor războinici, la auzul veştii schimbului, rămân tot aşa de posomorâte.

Se uită la hainele lor sdrenţuite, îmbâcsite de lut care a prins coji pe unele locuri. Caută în cioburi de oglindă si-si văd chipurile, cioplituri în lemn cum au cunoscut odată prin biserici. Se înţelege, sunt oameni care au dreptul să treacă undeva în dosul liniei şi să se întremeze, să se schimbe.

Dar asta nu se poate.

Aici e locul lor. L-au apărat atâta vreme.

Şi *dincolo*, rămân acei care le-au ucis camarazii. Rămân nepedepsiţi.

O tăcere se aşterne peste adăpostul lung. E un fir al înţelegerii mute ce se strecoară prin toate ungherele sufletelor, legându-le în chip tainic, într'un jurământ hotărâtor.

Şi când le soseşte schimbul, ostaşii cei vechi nu vor să plece. Rămân cu toţii alături de camarazii cei noi, pe care îi mângâie cu privirea, îi încurajează cu vorba:

— Voi aţi venit în locul prietenilor noştri morţi, omorâţi. Noi rămânem în locul nostru.

Sabin Velican

NU MAI APRINDE CANDELA, IUBITO

Nu mai aprinde candela, iubito, nu o mai aprinde,
Astăzi desnădejdea prea grea ne cuprinde,
Hai să ascultăm liniştiţi, tăcerile
Şi să privim cum mor în noi, primăverile.

Tu nu simţi că pentru noi Dumnezeu, a murit?
Că viaţa ni se scurge, uşoară, spre asfinţit?
Nu vezi că nu mai avem credinţă, nici biserică
Şi inima în ură'nvârtoşată ni se ferică?

Lasă tristeţile şi durerile să ne înveleaască,
Nu mai avem dreptul la pacea şi lumina cerească,
Nu mai avem dreptul căci am trăit prea în lut,
Deaceea, să ne pedepsească — poate — Dumnezeu
a vrut.

Desnădejdea astăzi, uriaş, ne cuprinde,
Nu mai aprinde candela, iubito, nu o mai aprinde,

Aurel D. Bugariu

CATEDRALĂ

Ca un vultur desprins din tării,
Ca o minune furişată din cer,
Catedrală bizantină, aici, în colibe,
Sunt săraci cu rugăciuni stelare pe buze,
Cărora privirea le umpli cu nădejdi,
Şi cu tăria clopotelor în inimi răsuni.

Va fi lumină în amurg,
Albastra cupolă să crească seara, târziu,
Iar rugăciunile cu ecouri amare,
Caldul fior să-l destrame'n azur.

Cu stinsele buze, cu mâni palide de urcuş,
Inaltă în paloarea curcubeului tău
Şi patimi şi dreaptă Judecată de Apoi,
Căci tu creşti ca o corabie fantomă'n priviri...

Aş vrea, aş vrea cu seninătatea copilului
mort,
Pe braţe, cu boltă şi altar, spre neant să te
port.

Vladimir Cavarnali

DELAVRANCEA LA TRIBUNĂ

(Urmare din pag. 1-a)

vrancea a fost strict artist, mai presus de talent, de clocotitor temperament.

Lord Beaconsfeald debutând ca scriitor, a fost un mare orator parlamentar, fiindcă era zămislit din materialul omului de stat, scrisul lui fiind opera păcatului tinereţii şi diletantismului, de aceea astăzi nu-l mai citeşte nimeni, decât biografii şi amatorii de documente umane.

Delavrancea era emanaţie tipică pe planul superiorităţii spirituale a mulţimei — şi nu a celei din Vrancea, cum s'ar putea crede, datorită pseudonimului celebru, ci simplu Barbu Ştefănescu, dintr'o periferie a Capitalei — şi nu emanaţia unei caste sociale ori intelectuale. De aceea măreţia lui oratorică isbucnea şi se deslănţuia în cadrul şi atmosfera mulţimei.

Delavrancea a fost un mare orator de întruniri publice, un tribun.

In deobeşte nu numai în antichitatea romană şi elină, ci mai cu seamă în modernitate, tribunul este un demagog, mânat în acţiunea lui oratorică de ambiţii şi interese personale, mai cu seamă de vanitate, în fond, mai presus de toate, un cabotin al politicei.

Aşa a fost în Franţa Gambetta, pe care omul de Stat Thiers, care îl cunoştea bine, l-a numit cu drept cuvânt un „fou fourieux". Aşa a fost la noi un N. Fleva. Delavrancea a avut din instinct, din convingere şi patriotism oroare şi desgust de demagogie. Pe N. Fleva l-a stigmatizat cu sângerosul epitet de Cleone cel fără de ruşine „Demagogul atenian Cleone şi-a răscumpărat, însă, păcatele, murind cu arma în mână în apărarea Cetăţii. Fleva s'a ascuns însă în totdeauna în dosul baricadelor ridicate de mulţime sub sugestiile şi asmuţirile lui.

Delavrancea a fost un Tribun al convingerilor şi principiilor care depăşeau luptele mărunte dintre partide, care depăşeau efemerul actualităţii, interesând principiul de bază al naţiunii, fără a mai spune că nimic de ordin personal, nici interes, nici ambiţie, nici vanitate nu intrau în acţiunea lui tribuniană.

Două probleme fundamentale existenţei naţiunei dominau şi pasionau pe Delavrancea: chestiunea ţărănimei şi chestia naţională. A scris pagini de impresionantă frumuseţe şi emoţie despre ţăranul român. La Universitatea din Bucureşti a ţinut prelegeri fermecătoare despre Doina în care palpită duioşia poetică a ţăranului nostru.

Nu a făcut însă campanii oratorice pe tema chestiei ţărăneşti, tocmai din patriotism şi din oroarea ce o avea pentru demagogie. Şi-a dat seama că agitarea chestiei ţărăneşti conţine un element inflamabil de incendii sociale, şi-a dat seama că această problemă zdrobind de veacuri, mocnind în stare latentă nu se poate rezolva prin discursuri şi agitaţii ale mulţimei, care ar putea constitui scânteia provocatoare a pârjolului social, ci prin legiuiri chibzuite elaborate de forurile competente.

Şi-a amintit poate, că pe această chestie marele Barbu Katargiu, în calitate de prim-ministru al Principatelor Unite a fost asasinat mişeleşte, ziua nămiaza mare, în Dealul Mitropoliei, fără ca asasinul să poată fi descoperit, deşi numele lui era în atmosferă, fluturând pe buzele tuturor.

Chestia naţională se statua însă pe alt plan: era pe atunci de domeniul idealului, şi oratoria şi agitarea opiniei publice pe această temă se făcea la oraşe, interesând îndeosebi intelectualitatea ţării, fără a primejdui ordinea publică şi structura socială a ţării.

In schmb Delavrancea a fost strălucitul Tribun al chestiei naţionale, al românilor subjugaţi, problema aceasta preocupând opinia noastră publică nu numai în linii generale, ci mai cu seamă prin desele incidente rezultând din tratamentul ce se aplica fraţilor noştri de peste Carpaţi, cât şi din atitudinea unor factori ai noştri de guvernământ în această problemă.

L-am auzit deseori pe Delavrancea vorbind de episoadele şi incidentele rezultând din această problemă, integrând aceste episoade şi incidente în sinteza istorică a problemei şi în viziunea viitorului, a cărui înfăptuire lui nu i-a fost dat să o vadă.

L-am auzit vorbind în această chestiune în Camera liberală, în care majoritatea parlamentară, în ciuda disciplinei de partid, al cărui guvern era vehement atacat de Delavrancea, îl asculta cu emoţie, chiar admirare, şi în întrunirile publice, unde verbul lui deslănţuia furtuni de protestare subliniind protestul oratorului şi de entusiasm.

Căci Delavrancea peste talentul lui elocvent susţinut de necesarele mijloace fizice ale oratorului, era însufleţit de un temperament de foc: vorbind ca un inspirat cu viziuni profetice, se aprindea şi aprindea mulţimile. Discursurile lui din Parlament erau execuţii sângeroase — şi una din cele mai sângeroase — a fost aceea a lui Dimitrie A. Sturdza, fostul şef al partidului naţional liberal în intermediul dela moartea bătrânului Ion C. Brătianu, până la şefia lui Ion I. C. Brătianu.

Delavrancea opera execuţia pe tema contradicţiei atitudinei lui Dimitrie A. Sturdza, ca şef al partidului naţional-liberal în chestia naţională, fiind în opoziţie, cu aceia de şef al guvernului .

In opoziţie, Dimitrie A. Sturdza dusese o violentă campanie pe tema prigonirei fraţilor noştri de peste Carpaţi. Venind la putere, D. A Sturdza s'a dus la Iaşi, unde într'o întrunire publică, în calitate de şef al guvernului a făcut retractări totale, scuze josnice. De atunci presa opoziţiei şi opinia publică numea pe Dimirie A. Sturdza, Dimitrie A Scuza.

Păstrez vie amintirea unei şedinţe a Camerei, la care tânăr asistam ca reporter parlamentar la un ziar liberal, în care Delavrancea, în floarea vârstei şi talentului, executa pe bătrânul, dar omnipotentul şef al partidului liberal şi şef al guvernului.

Delavrancea s'a ridicat în picioare din banca lui de deputat. Inalt şi drept ca un brad, cu părul sburlit sub vântul unei furtuni interioare, cu fruntea încreţită cu dungi adânci, sub puterea concentrărei; din toată făptura lui se desfăcea prestigiul sălbatic şi autoritatea primitivă a unui zeu barbar mâniat, pornind la legitima represiune

A început să vorbească încet, greoiu, cu fraza noduroasă, stângaci chiar, ca rotirile vulturului pornind dela pământ spre slava cerului. Incet-încet şi-a luat avântul, pornind apoi într'un sbor impetuos de lirism şi invectivă.

Majoritatea parlamentară, hărţuitoare la început, rămăsese dezarmată. Publicul din tribune sta înmărmurit.

In capul băncii ministeriale, Dimitrie A. Sturdza, cât era de mititel din fire, se făcuse şi mai mititel. Nu i se vedea decât capul roşu ca racul. Răspunsul lui a fost o lamentabilă băiguială. In care singurul argument nu era decât faimosul lui „deget magnetic" cu care teroriza slugărnicia partidului şi a majorităţilor lui parlamentare. Homunculul care era Dimitrie A. Sturdza când vorbea îşi susţinea afirmările apăsând perpetuu, într'un tic, cu degetul arătător al mâinei drepte, de unde şi epitetul ironic „degetul magnetic".

Atmosfera cea mai incitantă pentru inspiraţia oratorică a lui Delavrancea era aceia a marilor întruniri publice, în cadrul manifestaţiilor patriotice sub flamura fălfăetoare a idealului naţional.

L-am auzit deseori vorbind în sala „Dacia" de câte ori chestia naţională era obiectul discuţiei şi pasiunei opiniei publice Sala gemea de ascultători. Tribunele erau ciorchine compacte de oameni.

Pe scenă, Delavrancea se desprindea într'o fremătare de aplauze din şirul unei elite de reputaţi şi mari maeştri ai elocinţei. Câteodată printre aceştia se găsea şi Titu Maiorescu. Pironit la tribună, Delavrancea cu capul leonin plecat în jos, sprijinindu-şi bărbia de piept, privea o clipă intens mulţimea. Apoi începea liniştit, dar concentrat, greoiu, dibuind parcă fraza sacadată, până ce îşi lua avânt. Şi atunci se producea o isbucnire de vulcan: cuvintele ţâşneau ca bolovani şi fărâmături de stânci pornind din incandescenţa temperamentului lui torid: expresiile plastice, metaforele de văpae, imaginele scânteetoare se revărsau ca o lavă. Văzduhul se umplea de fulgere şi trăsnete, apoi se liniştea şi se însenina. Simfonia tumultoasă, de o barbară majestate se pierdea în tremollo într'un orizont de măreaţă seninătate.

La început, publicul primea pe orator cu o tăcere religioasă, cu starea de suflet a aşteptărei unei slujbe de zile mari şi sfinte. Frazele oratorului străbăteau atmosfera ca nişte fiori electrici, până ce de-odată isbucnea vulcanul, apoteozat de furtuna aplauzelor.

Nu ştiu cum privea judecata olimpiană a lui Maiorescu opera literară, romantică şi realistă în acelaş timp a lui Delavrancea. Delavrancea nu avea nici o legătură cu literatura „Junimei". In „Convorbiri Literare" d. N. Petraşcu, tânăr pe atunci, debutant în ale scrisului, publicase un studiu critic foarte aspru asupra operei literare a lui Delavrancea.

Nu era însă un secret, că Titu Maiorescu aprecia foarte mult pe Delavrancea ca orator.

...Delavrancea şi-a dat duhul lui de foc sacru în refugiu la Iaşi, în acele clipe de restriste care au precedat victoria. Murea în pragul unei robuste bătrâneţi. De ar mai fi trăit, de sigur ar fi îmbogăţit literatura si elocinţa cu noui diamante, prin ale căror faţete ar fi pâlpâit în irizări magice incandescenţa de creaţie a temperamentului lui.

Se poate afirma că, murind, Delavrancea a putut da măsura completă a personalităţei şi talentului lui de scriitor şi orator. Totuşi în această armonie şi plenitudine de realizare, o dramatică lacună: Delavrancea a închis de-apururi ochii fără a putea vedea împlinirea visului naţional în a cărui sfântă slujbă a pus o viaţă întreagă strălucitul lui talent de tribun al scrisului şi cuvântului.

D. Karnabatt

D. GHIAȚĂ-COLIBAȘI LECTURĂ

Prietenia Delavrancea-Carageale

(Urmare din pag. 1-a)

sărbătorim pungașii, că gloriile noastre se întemeiază pe jaf, că geniul nostru este o rușine, că n'avem nici conștiință, nici demnitate.

„Și când mă gândesc că omul acesta a veghiat jumătate din nopțile sale pentru a creia o dramaturgie națională... cu cât talentul lui e mai mare și osteneala mai covârșitoare... cu atât calomnia e mai odioasă și încercarea mai demnă de asprimea legilor! Știu, cunosc acuzațiunile puerile ce s'au adus lui Caragiale.

„Ai atacat Libertățile Publice!"

„Ai batjocorit Constituția!"

„Ai zeflemisit egalitatea!"

„Ai ponegrit Democrația!"

„Nu, domnilor, spiritul profund și ascuțit al lui Caragiale a denunțat șarlatania și ușurința, a rechemat la realitate pe naivii svăpăiați, a zugrăvit zăpăceala și denaturarea spiritului național. Rolul lui a fost de a contribui în parte la însănătoșirea vieții noastre publice.

„Și, în fond, dramaturgia lui nu e răutate, ci iubire. Caragiale nu urăște pe Cațavencu, pe Dandanache, pe Ipingescu, pe Conu Leonida. El nu-și calomniază nici persoanele create de el. Par'că îl văd retras într'un colț, scânteindu-și gândirea de pătrundere, surâzând de sinceră și bună plăcere: își ascultă eroii pretutindenea, cu dragoste îi studiază, îi rotunjește în mintea lui, îi descarcă de partea banal-indiferentă și îi reduce la sufletul lor real-estetic, etern-real.

„Așa și-a studiat tipurile, și animat și de o altă dragoste de enorma dragoste de limba românească s'a jertfit ei frământând-o pentru a-i spori viața, puterea, farmecul".

Delavrancea, în marea lui prietenie, nu s'a mărginit să rostească numai un discurs grandiloccent ca pentru apărarea unui client, ci a alergat frățește împreună cu Caragiale pentru adunarea probelor și spulberarea acuzațiilor nedrepte.

S'au deplasat împreună sau numai Caragiale la Brașov, la Budapesta. La Brașov au reușit să descopere un catalog de tot ce s'a tipărit aici dela 1835 la 1886, lucrarea Kronstaetler Drucke întocmită de Julius Gross, din care se poate constata că nu se găsește nici un dramaturg cu numele de Kemeny Istwan și nici vreun traducător Alex. Bogdan, cu vreo dramă „Nenorocul".

De altfel, însuși calomniatorul a recunoscut că a inventat, pentru a-l „pedepsi" pe Caragiale, acest dramaturg străin și piesa „Nenorocul". A făurit o tipăritură în litere chirilice, îngălbenind foile la lumânare pentru' a avea patina vechimii, document pe care-l „promitea Academiei Române".

Acuzația de furt literar în contra lui Caragiale s'a dovedit astfel, pentru publicul din acea vreme și pentru posteritate, o gravă calomnie, a cărei murdărie morală o va duce cu sine, peste secole, acest nume Caion, intrus în câmpul scrisului românsec.

Intervenția lui Delavrancea, cu geniul său oratoric și cu fierbintea lui dragoste pentru adevăr și pentru amiciție, a fost hotărîtoare în stabilirea adevărului și spulberarea definitivă a bănuelilor ce ar fi planat asupra moralității și creației literare a lui Caragiale.

Iar acea frumoasă și curată prietenie dintre Delavrancea și Caragiale, în acest greu moment al vieții și carierii marelui nostru dramaturg, a ieșit cu atât mai călită și mai pilduitoare.

Vasile Damaschin

NOTE

Împărtășind

— soarta mai tuturor publicațiunilor noastre, impusă de vremurile excepționale prin cari trecem, revista „Convorbiri Literare" a apărut de curând, cu oarecare întârziere, în patru elegante și dense caiete, pe lunile Ianuarie — Aprilie a. c. Ținând seamă de condițiunile tehnice fără pereche în care se tipărește revista de când a fost încredințată conducerii d-lui prof. I. E. Torouțiu și că în împrejurări similare, în celălalt războiu, apariția ei a fost întreruptă câtă vreme a bubuit tunul, râvna directorului de astăzi de a ține vie în conștiința românească prezența venerabilei publicațiuni junimiste se cuvine călduros subliniată. Este un act de cultură pe care numai timpul îl va prezenta în covârșitoarea lui importanță, ca drept judecător ce s'a dovedit cu toate înțăptuirile măreție asupra cărora nu s'a putut insista îndeajuns la vremea lor.

Un destin vrăjmaș oarecum s'a abătut peste intențiile d-lui prof. I. E. Torouțiu de a reda „Convorbirilor" amploarea de odinioară. Luând conducerea în 1939, directorul de astăzi al revistei abia a avut răgaz să formuleze programul — clasic în frumusețea stilistică și conținutul lui românesc —, care avea să se realizeze punct cu punct. După cum se știe, evenimentele politice s'au rostogolit vertiginos și praful de pușcă n'a întârziat să-și răspândească în aer aroma neprielnică visului sau migalei științifice. Și involburările au crescut mereu, mutând pe plan cu totul secundar preocupările spiritului.

Se pare însă că fiecare neajuns își are și părțile lui bune. Iată, cazul „Convorbirilor". Strămutată în parte, din programul ei inițial, revista „Junimii" a îmbrățișat fără ezitare frământările neamului, integrându-se în inima sângerândă a actualității. Nu pot fi uitate acele voluminoase și documentate caiete închinate provinciilor noastre țurate, în cari fiecare cuvânt gâlgâia de indignare și orice rând era o chemare la luptă pentru dreptate. Cronicarul zilelor negre prin cari a trecut neamul nostru în ultimii ani va afla în paginile „Convorbirilor" din această perioadă mărturia celei mai impresionante participări a slovei la durerile românești. Un motiv în plus — dacă nu chiar cel mai convingător — ca revista condusă de d. prof. I. E. Torouțiu să se mențină în fruntea periodicelor noastre.

Numărul pe Ianuarie

— poartă pe copertă chipul profesorului și luptătorului ardelean *I. Lupaș*, care semnează un studiu despre *Congresul dela Berlin și repercusiunile lui în istoria Românilor*". In nu mai puțin de 24 pagini sunt evocate evenimentele cari au dus la acest sfat internațional și atitudinea hotărîtă a celor cari au reprezentat la congres drepturile României: *Ioan C. Brătianu* — șeful guvernului — și *Mihail Kogălniceanu* — ministru de externe. Cu toate protestele și dovezile produse de cei doi mari bărbați de stat români, congresul hotărăște — după cum se știe — cedarea celor trei județe din sudul Basarabiei, îndoliind din nou sufletul țării.

Sub titlul *„Ostirea noastră" Mihai Eminescu* scrie aceste rânduri amare în *„Timpul"* (Sâmbătă, 18. X. 1876):

„Mâine, Duminică, e ziua hotărâtă pentru intrarea triumfală a trupelor noastre în București. Într'adevăr, dacă este vre-un organ al națiunii care'n aceste vremi triste, când totul e amenințat, să preaînte o priveliște mai măndră și mai întăritoare de suflet, e organul puterii fizice a poporului românesc, ostașul care (azi când Camerele s'au desonorat, revenind asupra voturilor solemne din trecut și reparându-le) a ținut singur drapelul sus, gata a se bate pe Argeș cu Rușii, precum a fost gata a se bate în Bulgaria cu Turcii... Dar... bucuria și recunoștința noastră sinceră (pentru oștire) este înveninată de un eveniment, care se petrece în aceeași zi, în re se petrece intrarea triumfală. Într'adevăr între comisarii ruși și cei români s'a fixat aceeași Duminică... pentru schimbarea autorităților române din Basarabia cu cele rusești. Deci în aceeași zi în care Bucureștii vor fi împodobiți cu flamuri tricolore și se vor ilumina, un alt colț al pământului românesc va intra într'un întuneric, veșnic poate. Nu există o mai mare ironie decât aceea a sorții".

Reproducând rândurile genialului poet, profesorul I. Lupaș accentuiază: „Citind aceste reflecțiuni ale lui Mihai Eminescu, cine nu-și va aduce aminte că această crudă ironie a sorții s'a repetat în Septembrie 1940, când se dărâmau granițele nord-vestice ale Țării"...

Urmează poesii de d-nii *N. Crevedia* („Livezi"; „Fata din Valahia") și *Teodor Al. Munteanu* („Atac spre ziuă"), un bun eseu de d. *Constantin Noica* („Gânduri despre esența poesiei"), un nou capitol din romanul „Vâltoarea" al părintelui *Ion Agârbiceanu*, rânduri de documentată și simțită evocare a Mariei Cantacuzino, „un exemplar din acele rare figuri feminine din Moldova, de pe la jumătatea secolului al XIX-lea, care au făcut încântarea contemporanilor, surprinderea și admirația străinilor călători sau așezați vremelnic la noi, ca un Wilhelm de Kotzebue și un Edmond Grenier, o contemporană a lui Alecsandri, a lui Bălcescu, a Elenei Negri, a Hermionei Asachi, fiică a lui Nicolae Cantacuzino, zis Nicolae Canta, Mare Logofăt al Moldovei, adică întâiul sfetnic al țării, subt Mihail Sturdza", — cum ne informează autoarea articolului, d-na *Elena Rădulescu-Pogoneanu*, și un susținut comentariu de d. *Ștefan Cuciureanu* pe marginea recenziei pe care d. *Liviu Onu* o scrie în revista *„Transilvania"* asupra traducerii în limba italiană a lui Eminescu, datorită d-lui prof. Umberto Cianciolo.

„CONVORBIRI LITERARE"

(N-rele Ianuarie-Aprilie 1943)

D. prof. *I. E. Torouțiu* continuă publicarea vastului studiu *„Ediții critice Eminescu"*, în care, de mai bine de doi ani, se aduc prețioase contribuții la cunoașterea adevăratului text eminescian. Ca unii cari am urmărit îndeaproape aceste pagini de migală și rară dragoste pentru cel mai mare poet român, însemnăm aici convingerea că pe viitor nu se va putea întocmi o ediție Eminescu fără să se țină seamă de studiul d-lui prof. I. E. Torouțiu, a cărui valoare crește și prin rezolvarea atâtor mult discutate probleme de limbă.

In capitolul de față se stăruie, în continuare, asupra unor așa zise *„îndreptări"* făcute de editori, cari au ciuntit frumusețea stilului și au denaturat complet sensul din traducerea piesei „Lais".

Ridicându-se contra ideei greșite a unificării limbii *„pornită dintr'o superficială cunoaștere a textelor și a limbii în feluritele ei aspecte din timp și spațiu"*, d. prof. I. E. Torouțiu desbate o problemă pe cât de importantă, pe atât de actuală în scrisul românesc: *neologismele și formele provinciale, locale și arhaice*, pe cari Eminescu le-a folosit așa cum le-a folosit de ne-a lăsat o poesie consistentă și fără pereche de armonioasă, dar pe cari editorii săi — mai *pricepuți*, se pare, în a cântări nuanțele verbului! — țin cu tot dinadinsul să le înlăture, de dragul *teoriei unificării limbii* — după părerea d-lui prof. Torouțiu — o oberație.

Cronici actuale și bine susținute de d-na *Victoria Ciobanu* și d-nii *Alexandru Ionescu* și *Ștefan Cuciureanu*.

„Poemul creațiunii"

— de d. *Grigore Sălceanu* deschide n-rul pe Februarie al „Convorbirilor". O viziune amplă, redată cu pană încercată în ale versului, pe întinderea unui adevărat volum. Reținem în mod deosebit atențiunea varietatea de ritm și coloritul expresiei. Fără zorzoane stilistice și simboluri depărtate de sensul ideii exprimate, subiectul care a ispitit, în decursul vremii, pe atâți artiști, capătă sub semnătura d-lui Grigore Sălceanu realizare de meșteșugar autentic. „Poemul creațiunii" este, pe de altă parte, o lecție pentru poeții tineri, cari, în majoritatea lor, se mulțumesc cu notații imediate, simple instantanee sufletești, inconsistente dacă nu totdeauna confuze, ocolind temele mari, în a căror tratare se evidențiază talentul și îndemânarea unui creator.

D. prof. *I. E. Torouțiu* semnează un articol de mare importanță pentru istoria noastră literară. Este vorba de un manuscris al lui *Iancu Alecsandri*, fratele poetului, manuscris care cuprinde traducerea operei lui Montesquieu: *„Grandeur et decadence des Romains"* și care trimis la 2 Iunie 1885 de către Vasile Alecsandri, prin D. Rosetti, lui Iacob C. Negruzzi pentru a fi publicat în „Convorbiri Literare", a fost socotit până acum ca pierdut. Se știe că la 1895, Iacob C. Negruzzi se retrage dela conducerea „Convorbirilor", dând-o unui comitet din care face parte și *Mihail Dragomirescu*, în a cărui arhivă, încredințată cu câțiva ani în urmă d-lui prof. I. E. Torouțiu, a fost descoperit manuscrisul de care amintim mai sus. Cuprinzând 235 pagini și păstrat în bună stare, manuscrisul se află astăzi în posesia Academiei Române, d. prof. I. E. Torouțiu — descoperitorul lui — rezervându-și dreptul de a-l publica în vol. XVII din ale d-sale valoroase *„Studii și documente literare"*.

Urmează, în restul caietului, poesii, proză și cronici de d-nii: *I. Agârbiceanu, Horia Nițulescu, G. Ursu, Alexandru Ionescu, Ștefan Cuciureanu* și *Teodor Al. Munteanu*.

Prozatorul Ion Agârbiceanu

— a împlinit de curând 60 de ani. Cu prilejul acestei aniversări, d. *Alexandru Ionescu* scrie — deschizând n-rul pe Martie — un documentat articol, în care prezintă amănunțit viața și opera viguroasului și fecundului scriitor ardelean. Desprndem rândurile de mai jos, grăitoare pentru puterea de caracterizare a d-lui *Alexandru Ionescu*:

„Critica și istoria noastră literară, deși nu prea bogate în preocupări și aprecieri asupra scriitorului Ion Agârbiceanu, sunt concludente și univoce, însă, în sensul de a n-l vădi drept un prozator prin excelență ardelean, urmărind, parcă, prin acest consens unanim, mai curând un indicativ unilateral și stereotip. Părintele Ion Agârbiceanu ne apare ca un neadesmințit evocator al vieții de aspră și dârză luptă a poporului nostru din țara de peste păduri, înfrunchiat sub crunt și dușmănos destin, de sub cerbicia căruia pare a-și scutura și ridica, deseori, luminata-i frunte, împurpurată de cele mai sănătoase nădejdi și virtuți creștine. Viața Ardealului, în tot ce are ea mai viabil și mai permanent, angrenată în pitoresc decor extern și în imuabile trăinicii lăuntrice, se înalță ca o însoriță și neînlăturată speranță, de pe cele mai adânci și mai puternice temelii ale operei lui Agârbiceanu. El se integrează, fără tăgadă, în șirul scriitorilor încălziți de aprigele nevoi ale nației".

Urmează poesii de d-na *Ronsarda Castro* („Tăcere") și d-nii *Radu Pătrășcanu* („Țară"), *Constantinescu Celaru* („Meșterul Manole") și *Sandu Tzigara Samurcaș* („Solia prietenului")

In legătură

— cu cele dintâi sarcini fiscale, „Tributul și Birul", scrie d. *I. Lupașcu*. Se aduc informații necunoscute chiar de specialiști.

In „Delta Dunării, monument al naturii și patrimoniu național", d. *Eugen Botezat* semnează rânduri calde despre acest mănos și pitoresc colț de țară, opinând pentru o mai atentă administrație.

Cu aceeași bogăție de amănunte necesare istoriei noastre literare și în același stil colorat, d. *G. Ursu* arată legăturile poetului Theodor Șerbănescu cu „Junimea", insistând mai ales asupra prețuirii acestuia din partea convorbiriștilor în frunte cu Titu Maiorescu.

In continuare, *„Ediții Critice Eminescu"* de d. prof. *I. E. Torouțiu*, privind traducerea piesei „Laïs".

La cronică, d-nii *Mihail Spiridonică* (Ion Agârbiceanu: Ana), *V. Mihordea* (N. Grigoraș: Dregătorii târgurilor moldovenești și atribuțiunile lor până la Regulamentul Organic) și *Alexandru Ionescu* („Ramuri", „Luceafărul").

Caietul pe Aprilie

— *începe cu un cuprinzător articol de d. prof.* Alexandru Marcu: *„Leopardi, poet filosof". Admirator al marelui și nefericitului creator, din care a și tradus, d. prof. Alexandru Marcu reușește să prindă într'un stil dens gândirea filosofică a lui Leopardi, tristă și calmă ca peisagiul dela Recanati, „unde s'a născut și a meditat poetul".*

D. Teodor Al. Munteanu *scrie despre poetul erou George Vadă, căzut în luptele de lângă Odesa (17 August 1941).*

Două bune studii, „Portul românesc — dovadă a unității naționale, de d. Gh. N. Panaitescu *și „Din prinț de coroană desordonat, un mare rege Enric V" (Taina vocației în psihologia unei metamorfoze în drama lui Shakespeare „Enric IV") de d. prof. I. Găvănescul.*

„Ascensiune"

— poesia d-lui Iulian Vesper, de factură clasică, abundă de un misticism cu puternice rezonanțe creștine.

Despre sculptorul Fr. Storck

— „una din cele mai reprezentative figuri din viața noastră plastică, părintele unei întregi generații de sculptori români", plecat într'un cele veșnice la 26 Decembrie 1942, scrie cuvinte de aleasă și caldă prețuire d. prof. I. E. Torouțiu

In restul n-rului, cronici și note de d-nii *Dr. Ilie Dăianu, Caius Jiga* și *Teodor Al. Munteanu*.

DRAMATURGUL

(Urmare din pag. 1-a)

el rămâne suveran, deci un om care-și apără și perpetuează voința până în ultima clipă. Prin moartea lui fizică, ce pune capăt unei existențe, dar nu și unei voințe, eroul lui Delavrancea a reușit să învingă vremea. Delavrancea a analizat în toată complexitatea lui resortul psihic al eroului, pus în situația dramatică de a-și vedea voința călcată înainte de moarte de intrigile și combinațiile unor boeri, cri nu au înțeles sensul superior de origină divină a domnitorului.

In fața acestor constatări, nu este greu să vedem dece „Viforul" și „Luceafărul" au făcut să eșueze o intenție consțruită și realizată atât de perfect în „Apus de soare". Dacă Vodă Ștefan este viu pretutindeni ca om și dacă această viabilitate crește și dincolo de moarte, în „Viforul" figura lui Ștefăniță se pierde într'o lume de eroi, cu o psihologie incertă, cu mobile sufletești necontur ate. Reminiscențele lecturilor autorului din romanticii englezi, mai ales din Shakespeare, revin mereu. Totuși, piesa nu suferă, în ciuda unor momente cari sunt o vădită repetare a celor din „Apus de soare", de lipsa de construcție dramatică. Se întâlnesc scene de un patetism și omenesc care înfioară, cum este scena în care Arbore află de moartea fiului său. Și totuși, Ștefăniță rămâne neconturat, poate fiindcă „pendantul" lui, Arbore, reușește să rămână mai mult pe planul prim, prin tragicul omenescului său, față de Ștefăniță, care este mai mult o idee.

In „Luceafărul" acest defect este continuat și adâncit. Petru Rareș, eroul piesei, este văzut în evoluția lui biografică, nu în semnificația dramatică. Autorul trece cu foarte multă liniște pe lângă momente cari îi puteau oferi prilejul de a scoate o piesă de valoarea celei dintâi din trilogie. Cu toate acestea, și aci sunt lucruri excelente și gustate, cel puțin la lectură: scena trădării boerilor, care amintește de patetismul lui Victor Hugo, cele de idilă romantică în care Davila în Vlaicu Vodă, se va dovedi meșter.

La un sfert de veac dela moartea sa, Delavrancea rămâne însă actual și viu, nu numai prin piesele sale, cari își au locul bine stabilit în literatura noastră dramatică, prin invitația la analiza psihologică magistrală a eroilor săi, ci și prin proza sa, cu precădere „Hagi Tudose" și „Sultănica", două psihologii care se pot urmări în toată opera lui Barbu Ștefănescu.

L. Voita

ADUNAREA SOCIETĂȚII SCRIITORILOR ROMÂNI de Neagu Rădulescu

I. Valerian, secretarul general al societății, a lucrat intens câteva zile...

N. I. Herescu, președintele, era încadrat de *Ionel Teodoreanu* și *V. Voiculescu*, membri în comitet.

S'au făcut alegeri de noui membri.

După vot...

S'au încercat și câteva tentative...

Și la sfârșit, nouii membri au avut o adunare, visavis, la *„Puiul de Urs"*.

I. VALERIAN: Acum, fiindcă am terminat cu deretecatul, să poftească... zeii!

N. I. HERESCU: Declar ședința deschisă!

SĂRMANUL KLOPȘTOK: Noi cu cine votăm?

Nouii membri și-au luat soclurile în primire.

VIRGIL CARIANOPOL: Do... do... domnule pre-pre-ședinte, nu-nu-nu puteți să'mi dați un aconto din pensie, că mă așteaptă Teodor Scarlat la Pu-pu-puiul de urs!

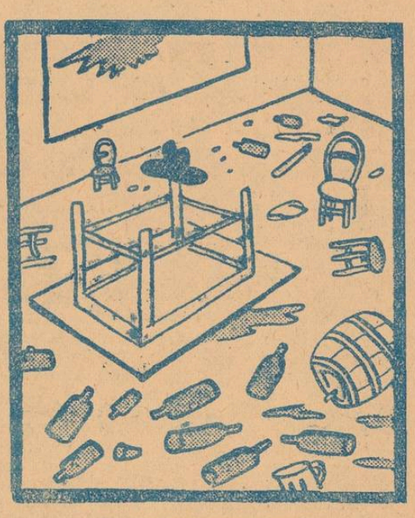

— Pe aici au trecut poeții...

Societatea Națională de Editură și Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", București, str. Sărindar 5-7-9 (tel. 3.84.60), înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerțului din București. Tipărită la 28.V.1943

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNII SIBIIU

ANUL II Nr. 64 — 5 LEI EXEMPLARUL — 6 IUNIE 1943

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

LEGĂTURILE NOASTRE CU PENINSULA ITALICĂ

In general, discuțiile asupra originilor poporului român suferă de lipsă de orizont. Atât susținătorii continuității romane în nordul Dunării, cât și adversarii lor, au înțeles să-și circumscrie cercetările la teritoriul Daciei Traiane și la timpul cuprins în cele circa trei jumătăți de secole ale stăpânirii romane oficiale în această provincie, adică dela victoria lui Traian împotriva lui Decebal până la părăsirea poruncită de Aurelian.

Dar, a ne restrânge la aceste date precise înseamnă să considerăm nașterea națiunii românești drept un simplu episod de istorie pragmatică și să uităm că formarea unui popor reprezintă un fenomen mult mai complex în spațiu și în timp. Cu deosebire când e vorba de originile unui neam rezultat dintr'un imperiu uriaș ca acel al Romei, a cărui unitate are înainte de toate un caracter spiritual, nu e destul să discutăm asupra datelor privitoare la un teritoriu așa de limitat ca acela al Ardealului, Banatului și Olteniei care alcătuiau Dacia lui Traian, nici nu ajunge să ne mărginim la acel secol și jumătate de prosperitate romană în nordul Dunării.

E nevoie să îmbrățișăm cu privirea întreg spațiul cuprins între Italia și Dacia, pe care influențele romane și în general cele occidentale au trebuit în chip fatal să-l străbată înainte de a pătrunde în Carpați. Trebue să studiem toate formele culturale de origină italiană și în general occidentală, care s'au manifestat pe acest imens teritoriu încă din epocile preistorice și care, fiind tocmai la temelia a ceea ce numim romanism, au pregătit succesul ulterior al civilizației latine în regiunile noastre.

E meritul capital al lui Vasile Pârvan de a fi demonstrat, cu o documentare amplă, clară și plină de greutate, valoarea acestei concepții largi și rodnice despre originile neamului nostru, Spirit de o puternică genialitate, înzestrat cu însușiri științifice excepționale. Vasile Pârvan a adus la problema romanității orientale contribuții din cele mai solide și mai hotărîtoare. Mort acum 15 ani, din nefericire la o vârstă încă tânără, mai puțin de 45 de ani, el a lăsat pentru posteritate o operă bogată și de cea mai înaltă valoare. Lucrarea sa magistrală *Getica* și volumul rezumativ *Dacia*, de apariție postumă, conțin rezultatele cele mai însemnate ale cercetărilor sale relative, la începuturile acelui mare fenomen spiritual care a fost latinitatea carpato-danubiană. In cele ce urmează ne referim, în primul rând, la conținutul acestor două cărți importante.

Vasile Pârvan pleacă dela constatarea că bazinul danubian, în toată vastitatea sa, dela Alpi până la Pontul Euxin, constitue o mare unitate antropogeografică. Nucleul cel mai impunător și mai solid al acestui spațiu imens e podișul carpatic al Ardealului, rezervor al tuturor cursurilor de apă care, înainte de a se vărsa în Dunăre, scaldă teritoriul întregei Dacii. Viața umană în această cetățuie carpato-danubiană s'a desvoltat, în cursul mileniilor din preistorie și din antichitatea istorică, în strânse legături spirituale cu Europa centrală și occidentală. Incă din Epoca Bronzului și chiar din Neolitic se observă o mai accentuată contiguitate naturală cu Occidentul, inclusiv Italia de Nord, decât cu Europa orientală, ori cu Egeea, ori cu Asia anterioară.

In vârsta Bronzului și la începutul celei a Fierului, adică prin preajma anului 1000 înainte de Cristos, afinitățile occidentale ale regiunilor carpato-danubiene încep să ia un caracter cu precădere italic. Pentru întâia oară în preistorie Italia vedea desvoltându-se pe atunci, în regiunile sale septentrionale, la Villanova lângă Bologna și la Est în ținuturile Euganee, o civilizație cu tendințe superioare, puternic pătrunse de influențele orientale și ionice. Mulțumită unei activități comerciale foarte asidue, elementele caracteristice ale acestor civilizații italice s'au răspândit din belșug dincoace de Alpi și de Adriatica, până în regiunile orientale ale Daciei. Arheologii le-au constatat pretutindeni pe teritoriul țării noastre din Vestul Ardealului până în Basarabia.

Era începutul unui proces cultural care se va continua în epocile ulterioare într'un ritm cu faze diverse de intensitate. Violentele năvăliri ale Sciților, prin veacul al VII-lea înainte de Cristos, izbutesc să suprime înfloritoarea cultură carpato-danubiană dela finele epocii de Bronz și să întrerupă legăturile așa de vii ale acestor regiuni cu Italia. Dar Thracii locali, cu toată trecătoarea lor strămtoare, nu-și pierdură tradițiile lor culturale, atât de îmbibate de amintiri italice.

Odată trecută furia scythică, când ultimile resturi agathirse pătrunse în cetățuia transilvană dispar absorbite în massa thracă locală, ținuturile carpato-danubiene încep să primească vizitele negustorilor elenici din înfloritoarele orașe fundate pe țărmul Pontului Euxin. Cu toată abundența fabricatelor grecești de import, găsite mai ales în Răsăritul Daciei, influențele elinice vor avea mai puțin succes asupra localnicilor thraco-geți decât cele celtice, manifestate în regiunile carpato-danubiene după veacul al V-lea a. Chr. Fiind vorba de un popor cu nivel cultural apropiat, având aceleași tradiții europene occidentale, Celții, plecați de pe pământul Franței actuale și răspândiți în toată Europa, au putut exercita asupra dacilor o înrâurire mai puternică și mai profundă. Civilizația lor specifică numită de arheologi La Tène (după numele stațiunii elveține unde a fost descoperită pentru prima dată), era de spirit prin excelență apuseană, cu baze străvechi italice. Supunând toate neamurile diverse din Italia de Nord și din Europa danubiană, ca Liguri, Umbri, Veneți, Illyri, Thraci și impunându-le formele unei civilizații comune, celții reușiseră cei dintâi să realizeze o vastă și solidă unitate spirituală dela Apenini până la Carpați.

Sub stimulul exemplului celtic, dacii căpătară gustul faptelor mari. Primele lor victime fură tocmai maeștrii: Statele celtice din Ponnonia căzură definitiv sub loviturile lui Buerebista.

Marele rege get izbuti să facă din podișul Ardealului centrul unui formidabil imperiu danubian, întins dela Alpi până dincolo de marginile Transnistriei. Vechea unitate spirituală a bazinului dunărean, colorată italic încă din vârsta Bronzului, se consolidase atât de puternic cu timpul încât a devenit o unitate de caracter politic care trecea din mână în mână: întâiu la Celți apoi la Daci, spre a sfârși cu Romanii.

Fulgerătoarele izbânzi ale lui Buerebista coincid cu epoca de formație a Imperiului roman. După moartea acestei glorioase căpetenii getice, întâmplată cam în acelaș timp cu asasinarea lui Iulius Caesar, uriașul stat getic se desmembră. Astfel forța romană se putea afirma și desvolta în aceste regiuni fără rival. Și, de fapt, în deceniile următoare, Octavian August se grăbi să-și împingă regiunile până la malurile Dunării, pe toată lungimea fluviului, din Germania până la Marea Neagră. Venise timpul ca Roma, reprezentanta spiritului italic și în general apusean, să culeagă moștenirea celtică din centrul și din Răsăritul Europei.

Romanizarea provinciilor danubiene s'a desăvârșit cu o rapiditate uimitoare. Velleius Peterculus, martor ocular al războaielor pannonice, povestește că locuitorii Pannoniei, cinsprezece ani abia după supunerea lor de către August, cunoșteau bine limba latină și cei mai mulți chiar se puteau folosi de literele latine. Până și în îndepărtata noastră Dobroge, care a intrat în stăpânire directă romană, abia în anul 46 d. Chr., se întâlnesc nu mult după această dată, numeroși veterani și cetățeni romani civili, stabiliți acolo ca agricultori. Iar într'o inscripție din anul 100 d. Chr., se constată în teritoriul rural al unei cetăți grecești ca Histria, până și o toponimie profund latină reprezentată prin nume de pârâuri ca *Picusculus* și *Turgiculus*.

Iuțeala procedeului de romanizare în provinciile danubiene nu s'ar putea explica fără lunga pregătire spirituală atât de clar analizată de Vasile Pârvan în ultimile sale lucrări. Populațiile celto-illyro-thrace erau de multă vreme familiarizate cu elementele care steteau la temelia civilizației romane. Și chiar cu însăși această civilizație erau obișnuite cu mult înainte de August, grație unei penetrații pacifice, produsă prin negustori și meșteșugari romani, cari după exemplul Grecilor și negustorilor villanovieni din proto-istorie, nu așteptau protecția unei ar

Radu Vulpe

Profesor la Universitatea din Iași

(Continuare în pag. 4-a)

L. BULENCEA — INFANTERIST ROMAN

NINSOARE

Ninge...
Dumnezeu umblă iarăși prin povești cu toiag
Ca niște colinde albe coboară'n prag.
Biserica, pomii abia se mai văd.

Iarnă.
Ninge... ninge... ninge...
Alb... mai alb... tot mai alb...
Albă... mai albă... tot mai albă...

Ninge fetițele de la școala primară.
Pe domnișoara Maria pe gene, afară,
Inainte de a suna de intrare.
Ninge mai des, mai gras, tot mai mare.

Ninge cu steluțe albe de pusderii,
Flori de măr ca trupul de nea al primăverii
Albe ca noițele pe unghii de femeie,
Albe ca tristețile de albă melopee.

Ninge. Fetițele de la școala primară
Cu domnișoara Maria se uită afară.
Cu fulgi ca de stele din mari adâncimi
Iarna-i un vals de albi serafimi.

Ninge... ninge, dar domnișoara Maria
Nu mai vede cum ninge ca hârtia.
Ochii coboară adânc în trecut,
Din sborul de dansuri abia desfăcut.

Ea vede fulgi albaștri ca irișii, ca banii.
Și râde când îi pare că ninge peste ani
Uitați în amintire, pe anii scuturați.
Ninge... ninge... și ochii's sărutați...

Cu fulgi albaștri ca ochii la 18 ani,
Cu fulgi blonzi ca aburii diafani,
Cu fulgi verzi ca jerseiul ce le-acopere sânii,
Cu fulgi roz ca mângâierea mâinii,
Cu fulgi roșii ca un iris de fiară,
Purpurii ca orgia, galbeni ca o otravă amară,
Cu fulgi negri ca țigăncile cu flori de Aprilie,
Azuri ca rugăciunea când o spune un copil,
Cu fulgi albi ca adâncul dintre sânii ce cresc,
Gingași ca fetițele de bal când se gătesc,
Cu fulgi ocre ca fularul, beige ca mănușile,
Duioși ca obrazul când ne sărută mătușile,
Sângerii ca gura ce mușcă din păcat,
Portocalii ca perina, gri ca un pullower brodat,
Inflorați ca sânii la'ntâia tresărire,
Violeți ca și gustul după-un spasm de iubire,

Cu fulgi triști, cu fulgi leneși, cu fulgii de bal,
Cu fulgii de nuntă, ca stelele pe un vestmânt regal,
Cu fulgi mici, cu fulgi mari, tăcuți, fără număr,
Pe șuvițe de aur, pe gene lungi, pe-o poșetă, pe umăr.

Ninge pe manta, pe melodii,
Pe mâna care cheamă, pe mâna cu care scrii.
Pe-o iubire uitată dela balul uitat,
Pe uitarea de sine ce mintea mi-a furat,

Pe oameni, pe lume, pe gânduri, pe castan
Pe rochia și balul dela 18 ani,
Pe toate le ninge cu ninsoare de vată,
Și ochii'n plâns ca cerbul prin neauă groasă'nnoată.

Dece nu sunt lângă primăverile tale,
Adolescență sacră, să ningă cu urale?
Să ningă, să ningă, să ningă nesfârșit...
In anii în cari m'am tot înzăpezit...

E. Ar. Zaharia

TECHNICA și CULTURA

Nimic nu caracterizează mai bine timpul nostru și secolul trecut ca technicizarea excesivă. Perspectiva de viață a omului modern e legată inexorabil de progresul extraordinar, din ultimele decenii, al științelor exacte; întregul peisagiu înconjurător al contemporanului este impregnat, — îmbâcsit uneori până la saturație, — de modificările uluitoare, pe care le-a adus technica mediului de viață al bietului pământean. Azi o nouă Zeiță stăpânește lumea și înțelege să aibă sclavii ei.

Dar dacă această rapidă technicizare a adus omenirii incontestabile binefaceri; dacă a desvoltat în spiritul omului sensul posibilității dominării naturii până la exces, — a pus pe de altă parte o sumă de probleme excepționale, — poate de caracter inextricabil, — care au sguduit din temelii societatea modernă. Ecoul social și economic al nouilor transformări a fost profund răscolitor pentru omenire. Ca și unui organism, căruia i se administrează o doză prea puternică de doctorie, de prima dată, societatea modernă s'a resimțit adânc, s'a adaptat greu; desechilibre funcționale s'au produs pretutindeni. Crize economice de mari proporții; lupte de clase acerbe; războaie civile fără cruțare; conflagrații mondiale sângeroase și repetate la scurte intervale, cum nu a mai cunoscut omenirea, — toată această nepotolită frământare a secolului XIX și a timpului nostru a fost cauzată, în mare parte de procesul de rapidă desvoltare a științelor exacte. Fiecare nouă descoperire a inteligenței a fost, sub acest raport, o binefacere și un blestem; căci nu toate problemele ridicate de o nouă achiziție a științei au fost rezolvate în toată complexitatea lor.

Cert este, deci, că în secolul XIX și în primele decenii ale secolului nostru istoria înregistrează cea mai fabuloasă desvoltare a inteligenței, cele mai extraordinare cuceriri ale spiritului omenesc asupra naturei. Dar dacă succesul intelectului, în ceeace privește materia moartă a fost atât de categoric, atât de superlativ, care este influența acestei hipertrofii a funcției intelectuale asupra conformației spirituale a omului, asupra fondului său ancestral, afectiv? In răspunsul care s'a dat se include, socotim, în mare parte, drama omului modern, toată tragedia la care au luat parte ultimele generații.

Intr'o lucrare apărută puțin înainte de războiul actual, — ca un preludiu prevestitor, — d-rul Carrel, savant de notorie reputație, sublinia această contradicție dureroasă între progresul realizat în domeniul științelor exacte în ultimul secol și lenta evoluție, în acelaș timp, a științelor biologice, a cunoașterii ființelor vii, în genere. Observația era cu atât mai grea de sens cu cât aparținea unui desăvârșit om de știință, cu bogate experiențe, care sezisase clar nodul gordian al problematicei omului contemporan. Printr'un proces ai cărui promotori inconștienți am fost, am promovat, până la exces, tot ceeace contribuia la cunoașterea și înfrângerea naturii. Dar am uitat aproape în delirul acesta nebunesc al technicizării să ne cunoaștem și pe noi; am uitat că sunt anumite nevoi sufletești din nesatisfacerea cărora conviețuirea cu semenii noștri devine greu posibilă; am uitat că omul a apărut în istorie nu numai când a utilizat unealta, dar și când a săpat pe pereții grotei unde locuia profilul expresiv al vreunui animal ce îl înconjura. Am uitat într'un cuvânt că omul e și un animal cultural, în sensul cel mai larg al noțiunii.

Paul Valery vorbea undeva de oboseala omului modern, de incapacitatea de a mai adânci o carte, de a se consacra unei lecturi serioase, iar nu prea de mult Spengler trâmbița amurgul culturii europene. In fond, istoria omenească este prea tânără, ca să putem generaliza și trage concluzii definitive. Totuși se poate afirma că omenirea nu a ajuns încă să pătrundă *sensul cultural al existenței*. Ignoră încă o coordonată axială a spiritului său.

Și-a descoperit vocația logică, dar nu a isbutit încă să-și armonizeze această vocație cu cea cul-

Alexandru Baciu

(Continuare în pag. 4-a)

Literatura sovietică — o mistificare

I. POEZIA

Odată cu întronarea regimului comunist, Rusia și-a asasinat literatura. Fenomenul a fost crud și drept urmare a avut crearea unor tipuri literare mecanizate, aservite numai unei finalități politice, fără nici o legătură cu viața și arta. Toți scriitorii, pe cari i-a scos la suprafață regimul leninostalinist, n'au fost decât unelte de propagandă comunistă, lipsiți de durabilitatea operei de artă și izolați de curentele literare moderne.

Revoluția din 1917 n'a fost numai o tulburare de suprafață.

Deaceea a izbutit să despersonalizeze ființa omului, să distrugă ființa națională și să transforme arta într'o mistificare gălăgioasă, până la răguseală, provocând caducitatea formulelor moscovite îmbrăcată în sonoritatea dictată și plătită a versului. Atât de sângeroasă a fost această revoluție și atât de mult a îngrozit lumea, încât scriitorii ruși cu reputație europeană cândva, ca de exemplu contele A.K. Tolstoi, care a scris câteva trilogii închinate țarilor, dintre care „Boris Godunov" se jucase și pe scena „Burgtheater"-ului din Viena, odată cu victoria proletară dela 7 Octombrie 1917 a devenit un aprig cântăreț al reformelor leniniste și un discipol supus și admirativ al lui Stalin.

Vom vorbi astăzi despre poezia Rusiei Sovietice. Din capul locului trebue să afirmăm că n'avem ce analiza, n'avem ce sublinia și evidenția. In 1925 se aflau în Rusia Sovietică peste 500 de poeți oficiali, având-o în frunte pe Damian Bednăi, o caricatură de om cu obraz și ochi mongolici, care și-a început cariera „literară" prin câteva poeme kilometrice îndreptate contra vechilor așezăminte de viață și în special contra tagmei clericale. Versul lui avea o lungime prozaică, era presărat cu o mulțime de exclamații și întregul conținut al lungilor sale peroratii se reducea la o inventivitate de scabrozități.

In 1927 a apărut V. V. Maiakowsky, pilonul pe care a crezut că se poate sprijini poezia proletară. Mult mai dotat decât Damian Bednăi, acesta a încercat să idealizeze doctrina lui Lenin. Fiind mai accesibil prin forma scurtă a versurilor sale, Maiakowsky devenise în 1932 zeul partizanilor roșii, cari organizau turnee prin toate orașele Rusiei, în cadrul cărora poetul revoluției declama ditirambele sale la adresa unui popor cu desăvârșire comunizat după părerea lui și care credea în destinul „Stelei roșii".

Fiind de statură înaltă, cu un nas expresiv și energic, având o voce puternică și speculativă, V. V. Maiakowsky, unul dintre cei mai talentați poeți ai Rusiei Sovietice, a fost și cel mai furios propagandist al doctrinei proletare, care într'atât a prevalat în opera sa, încât i-a desființat orice urmă de individualitate cu care s'ar fi putut afirma.

Felul cum își purta șapca de apaș, nepăsarea cu care își ținea țigarea în colțul gurii, obrăznicia cu care sculpa, toate acestea ajunseseră să facă parte din ritualul bolșevic, fiind imitate de toți curtezanii regimului, iar versurile lui au fost introduse oficial în memoria tuturor cetățenilor buni.

Regimul l-a răsplătit bine. După ce l-a plimbat prin Polonia, Franța, Jugoslavia, Turcia, India, etc., i-a făcut rost de o vilă la marginea Moscovei, unde la începutul războiului, când prima dată a vrut și el să se revolte contra mizeriei morale și a lăudăroseniei bolșevice, a fost asasinat într'o noapte, dându-se a se înțelege partizanilor că a fost victima unui atac aerian.

Maiakowsky a căutat să ridice la rangul de epopee luptele de stradă, pe care le-au dat ftanctionarii revoluției bolșevice, iar natura lui nu are peisagii ci un fel de prosternare în fața măreției regimului ce o stăpânește. Poezia sa are vulgarități, iar atunci când descrie omul exală un miros de benzină, apreciind mai mult puterea motoarelor decât puterea sufletului omenesc, care în genere nu există în poezia sa. Când s'a convins pentru ce a meritat și până la ce grad de perversiune a ajuns, vrând să protesteze, a fost asasinat.

Maiakowsky a avut sute de imitatori. Imitatori în gesturi, în umblet, (deoarece devenise un fel de prototip al intelectualului bolșevic!), dar mai ales în poezie. Concomitent cu el și după el au apărut în arena literaturii sovietice M. S. Demcenko, N. Nezlobin, V. Gusev, V. Lebedev-Cumaci, E. V. Vinogradova, A. A. Andreev, P. F. Crivonos, O. Kurganov, I. M. Kandel, A. F. Fedotov, I. I Lazarevsky, V. I. Ivanov, etc.

Dintr'o antologie a poeziei sovietice, apărută în 1940 la Moscova, semnată de A. I. Petropavlovskaia și P. A. Șefcenco, se poate vedea că cei de mai sus nu sunt prea familiarizați cu regulele gramaticale, nu cunosc sentimentul și deci emoția estetică, adeverind prin aceasta că poezia bolșevică a fost subjugată exclusiv intereselor politice.

In genere, bolșevicii n'au cunoscut lirismul. Chiar atunci când au încercat să strecoare o notă per-

Sergiu Matei Nica

(Continuare în pag. 2-a)

C. VLADESCU — MARIUCA

CRONICA LITERARĂ

OCTAV ŞULUŢIU: „Mântuire", roman

Editura „Socec & Co." S. A. R. Bucureşti, 1943

A fost fericit inspirat d. Octav Şuluţiu când s'a decis să folosească o carte de vizită papiniană, quasi-prefaţă, dacă nu deschidere solemnă a noului său roman: „MÂNTUIRE".

Citatul folosit de către d. *Octav Şuluţiu* pune dela început pe cetitor pe drumul cel mai potrivit al lecturei şi înţelegerii celor aproape 300 de pagini de o densitate şi un dramatism neîntâlnite în tânăra noastră literatură epică.

Pentru Giovanni Papini „aventurile spirituale, cerebrale şi intelectuale ale unui om, deşi nu apar la toţi, pot să constitue materie de artă, întocmai ca şi obişnuitele aventuri sentimentale, amoroase, donjuaneşti, spadasine, ori sportive, în care ne delectam de vre-o treizeci de ani".

Calda pledoarie papiniană, ce urmează, în cuprinsul acestei pagini, oarecum prefaţă, interesează numai în măsura în care cineva nu ar fi în totul şi dela început câştigat tezei. Pentru spiritele refractare ori pentru cele sovăelnice, pentru determinarea lor pe o poziţie sau alta, Papini stăruie cu vehemenţa-i cunoscută. Aş voi să vă fac să pricepeţi că această viaţă mai adâncă şi mai misterioasă a spiritului, această viaţă înglobată din idei absurde, din probleme fără soluţie, din îndoieli nebănuite şi din certitudini inexplicabile, poate fi pătrunsă de pasiune şi de elan eroic, de intrigi şi de trădări, de surprinderi şi de uimiri, de avânturi minunate şi deslegări nebănuite, întocmai ca şi viaţa eroului din romane sau a tenorului din melodramă".

Din aceste două citate, fragmentare, lectorului i-se oferă cu anticipaţie o definiţie a noului roman al d-nului Octav Şuluţiu. Pentru a-l pune pe acelaş lector, în măsura să se decidă şi să fie de acord cu autorul şi cu noi vom începe cronica de faţă printr'o schiţă de acţiune a cărţei.

Leontin Martinescu este un tânăr subprefect „cu bogate cunoştinţe literare", „înclinat spre visare" şi aruncat din jocul destinului între hârţiile şi peceţiile administrative ale unui insignifiant orăşel de provincie. Leontin Martinescu este unul dintre „fruntaşii" liniştitului, patriarhalului etc. orăşel, „stimat" pentru corectitudinea arătată faţă de toată lumea, „preţuit erarhic" pentru îndemânarea, punctualitatea şi justeţea de cari dă dovadă în rezolvarea atâtor complicate lucrări ce-i revin. Fără să fie pasionat, L. M. face totuşi o figură onorabilă. Logodit cu una din acele rare exemplare de frumuseţe, castitate şi naivitate ale provinciei, d-ra Vara Micudin, Leontin se găsea în acele câteva luni de transiţie (surprinzător de calmă la el, extrem de aventuroasă la alţii) de la o viaţă la alta. Dela viaţa egoistă, a libertăţii absolute, la cealaltă viaţă unanim acceptată şi în oraşul de provincie în care se desfăşoară acţiunea romanului, viaţa în doi, când unul îşi încredinţează celuilalt — în proporţii egale sau inegale — după cum vrea să fie rob sau tiran în cazul când nu reuşesc o pereche biblică, tic-tac-ul monoton al zilelor ce urmează. Leontin Martinescu nu este un voluntar. Dimpotrivă, el participă la viaţa, dus de împrejurări, de înlănţuirile lor. Nici cel puţin la dragoste nu-i putea răspunde cu acel minimum de dragoste ce i se cuvenea.

La rece, ştie ce şi cum ar trebui să participe, dar nu este capabil de nici o acţiune.

La acest interregnum al propriei voinţe sensibilitatea lui Leontin Martinescu absoarbe ca un burete setos, o suită de crime, oribile, făptuite în Capitală de un sadic, rămas necunoscut.

A fost atât de puternic isbită sensibilitatea lui, încât în primul moment a 'ncercat cea mai cumplită dezamăgire în faţa reacţiunei ponderată, nu indiferentă desigur, dar filtrată de raţiune care ştie să reducă la proporţii acceptabile întâmplările cele mai extraordinare ale celor din jurul său.

Fiecărei treceri a lui Leontin Martinescu prin Capitală i-a coincis descoperirea unei noui crime. Apoi, iniţiala pumnalelor lăsate de asasin era un „L", care putea fi deopotrivă prima literă din Leonard, Leopold sau Ludovic, dar ar

OCTAV ŞULUŢIU
Văzut de GION

fi putut fi şi aceiaş literă, adică întâia în ordine, din numele lui Leontin.

Şi pradă acestei obsesii Leontin Martinescu se va prăbuşi odată cu întrebarea dacă nu ar putea fi chiar el groaznicul asasin! In sprijinul tezei îi vin în minte celebre dedublări, scoase din cărţi.

Ultima crimă se făptueşte în aceleaşi misterioase împrejurări, chiar în oraşul său de provincie, într'un miez de noapte, la o margine de pădure unde se găsea şi el, Leontin Martinescu, dus de insomnia unei nopţi, tot mai frecventă în ultimul timp. Victima, are de astădată o figură familiară lui Martinescu. Era fiica diformă a restaurantului unde luau masa şi el şi ceilalţi „burlaci" intelectuali ai orăşelului.

De data aceasta, Leontin Martinescu se convinge că nu el este asasinul, ci un altul, pe care trebuie să-l găsească, să-l oprească, să-i ia din mână — odată pentru totdeauna — stiletul ucigaş.

Şi, pentrucă destinul reuşeşte uneori să înlănţuie cât mai capricios şi cât mai dureros, toate în lume, Vara Micudin, logodnica, moare într'un accident de automobil.

In noua-i singurătate fără rost şi fără de 'nţeles Leontin Martinescu înţelege că nu i-a mai rămas de cât celălalt „L" pentru a cărui *mântuire*, el trebuie să se sacrifice.

Îi fulgerase, mai de mult, într'o noapte de nesomn posibilitatea de a-l dezarma pe celălalt şi de a-l opri pentru totdeauna dela orice crimă, luând asupră-şi toate crimele lui şi dându-i prin aceasta posibilitatea unei treziri de conştiinţă şi întoarceri în omenie.

Leontin Martinescu pune în practică această hotărâre şi se predă autorităţilor.

— Eu sunt L. Eu am ucis şapte femei, cele şapte femei. Pe mine mă căutaţi. Eu am ucis. Am venit să mă predau... Vreau să ispăşesc. Eu am ucis eri noapte ultima oară.

Eu sunt „L".. Leontin Martinescu.."

Desigur că sfârşitul acesta nu rezolvă drama lui Leontin Martinescu şi nici nu ne dă putinţa să participăm cu prezenţa lectoricească. la „mântuirea" celuilalt. De aceia d. Octav Şuluţiu previne pe cititor şi anunţă că „MÂNTUIRE" este doar primul roman dintr'un ciclu în pregătire.

Din schiţa de acţiune a romanului pe care am încercat să o dăm mai sus, fără prea multă justeţe, recunoaştem, rezultă că domnul OCTAV ŞULUŢIU, foloseşte în cartea sa una din acele arhitectonice cuceritoare prin îndrăsneala şi noutatea lor.

Osatura romanului o formează faptul divers, senzaţional, unul din acele cazuri patologice cari dau fiori umanităţii din noi înşine, unul din acele cazuri cari ne îngrozesc, ne depăşesc şi ne umilesc deopotrivă.

Cele şapte crime sunt cei şapte piloni de sânge omenesc, nevinovat, risipit barbar, ce se întâlnesc şi se leagă cu pasiunea orizontală a grinzilor, indisolubil, de sensibilitatea bolnăvicioasă a eroului principal Leontin Martinescu. Dar numai din aceste două elemente, pilonul vertical al crimelor şi orizontala sensibilităţii lui L. M. d. OCTAV ŞULUŢIU nu ar fi putut să ne dea o carte. Dacă s'ar fi oprit aici d-sa ne-ar fi oferit cel mult spectrul unor ruine reci, pline de moarte şi lilieci, dezolante. Din fericire, romancierul a făcut un pas hotărâtor mai departe. El a capitonat întreaga osatură, el a umplut tot golul dintre piloni şi grinzi cu viaţa de toate zilele, viaţa oraşelor de provincie, patriarhală, cu oameni ce nu pot fi diferenţiaţi decât de un ochi atent, cu bucurii şi triste ţi uniforme, ale colectivităţii.

O viaţă care, în deobşte numai suscită un interes deosebit, în carte şi căreia, înţelegem pentruce autorul i-a dat acest contrafort ulterior, dacă se poate spune astfel, al crimei senzaţionale.

Sunt, în acest roman, cu alte cuvinte două planuri, două acţiuni diferite, cu aparent paralelism şi cari converg către desnodământ. Un plan realist, în care mâna creatorului intervine numai atât cât i-au fost necesare diferenţierele omeneşti, prin uşoare caricaturizări, prin sondagii sufleteşti etc. şi celălalt plan al ficţiunii, al laboratorului, al problemei pe care d. Octav Şuluţiu şi-a propus să o rezolve în faţa cetitorilor. In planul realist intră toată lumea oraşului de provincie. In planul celălalt cei doi „L".

Dar nu numai prin arhitectonica noului său roman a reuşit d. Octav Şuluţiu, să ne impună cartea ci şi prin acel dar pe care-l au numai autenticii creatori de a nu da în filele unei cărţi viaţa unui oraş, cu infinitele ei nuanţe de dramă şi comedie.

Eroii d-lui Octav Şuluţiu toţi, fără nici o excepţie, trăesc, pe picioare proprii, îmbrăcăminte, gesturi, gânduri, toate sunt redate impecabil, nuanţate, ca fiind ale lor şi nu convenţionale.

„MÂNTUIRE" romanul d-lui Octav Şuluţiu, este cartea de mare succes a anului literar 1943, a epicei acestui an, construită integral din pastă omenească, căreia nu-i lipseşte acea culoare a locului şi veacului, unde şi când a fost scrisă.

Matei Alexandrescu

C. VLADESCU — INTERIOR

CRONICA PLASTICĂ

PICTORUL C. VLĂDESCU

Scriem aceste rânduri târzii despre tablourile unui pictor care şi-a închis expoziţia zilele trecute, şi, probabil, acum, în atelierul lui, după o pauză de aproape o lună, după câteva bucurii la început şi mai multe zile de amărăciune mai apoi, şi-a reluat paleta şi iar cu pensula mai vie ca mai înainte, încearcă să-şi regăsească armonia interioară prin coloritul întunecat al artei sale personale.

Expoziţia n'a avut un succes de presă şi nici o mai deosebită afluenţă de public.

In lumea noastră artistică se prelungeşte spiritul de junglă bine cunoscut în lumea literelor. Concurenţa neleală, şoapta, bârfeala sunt specifice unei categorii de „artişti". Când se întâmplă ca talentul pictorului să ia forme mai concrete, îl pândeşte un consemn general de mutenie sau de lovituri venite prin surprindere.

Cunoaştem cazuri numeroase când succesul a fost obţinut printr'o abilă pregătire a reclamei prin presă şi printre prieteni. C. Vlădescu nu cultivă aceste „virtuţi".

Expoziţia a relevat şi cu acest prilej realele posibilităţi plastice, ale pictorului, afirmate în expoziţiile anterioare.

Izolat într'o formulă care nu este proprie în toate nuanţele ei, este superior slujitorilor aceleeaşi formule printr'o trăire mai autentică. Culoarea, pe alocurea grasă, este aşezată pe tablou de o mână de maestru. Simţi că a umblat printre obiecte o pensulă mânuită de un ochi care adânceşte sensibilitatea şi o prinde în forme cât mai concrete.

Este o ştiinţă completă care nu are nevoe de a se mai depăşi, fiindcă în virtutea unei potolite zvâcniri interioare, culoarea a exprimat un ansamblu de bogate posibilităţi plastice.

O măestrie de a prinde nuanţele şi a le armoniza în cadrul general al tabloului, dă o expresie puternică obiectelor din faţa noastră. Face impresie că s'a lucrat pe îndelete, înlăturându-se numai acele detalii care nu-s necesare în economia generală a peisagiului.

Pictorul întăreşte lumina numai până la exprimarea mai clară a unui contur, fără a lăsa să cearnă de sus câteva pete mai puternice. Este o lumină dozată, un acord desăvârşit cu umbra din dreapta sau de alături. Par realităţi obişnuite, impuse obiectului însuşi. Dar sub vioiciunea stăpânită a pictorului C. Vlădescu, ele capătă expresia unei specifice sensibilităţi artistice. O emoţie disciplinată, aproape severă, acoperă contururile plastice ale tablourilor sale. Ajuns la desăvârşita organizare a liniilor, capabile să prindă şi cel mai neînsemnat artificiu dacă este nevoie, le mânueşte în spaţiul redus al tabloului o sensibilitate conştientă de propria ei putere. Această siguranţă a realităţii, transfigurată destul pentru a fi în cadrul unei adevărate realizări artistice, domină şi se impune ochiului.

Aceasta este esenţa artei lui C. Vlădescu: siguranţa liniei şi a petei de culoare perfect armonizată cu cele de alături, peste care, ca o normală bătaie de inimă, trece sufletul disciplinat al unei sensibilităţi clar exprimate. O forţă puternică deci, dar stăpânită şi bine întrebuinţată, care oferă pictorului siguranţa unor realizări trainice.

Dintre numeroasele tablouri nereţinute de public, cărora însă le putem acorda un plus de preţuire faţă de cele asupra cărora atenţia lui a fost mai stăruitoare, ne oprim la cel pe care pictorul l-a numit: Curtea surpată (Pietroşiţa). Am avut senzaţia năruirii începte a lucrurilor, aşa cum se întâmplă în preajma noastră şi ni s'a părut că marile posibilităţi plastice ale pictorului Vlădescu îşi au cea mai potrivită întrebuinţare la redarea obiectelor intrate în putrefacţie. Pictorul poate fi expresia cea mai realizată a unei mari puteri artistice, dacă într'o viitoare expoziţie, ne va aduce o lume, natura care se sufocă şi se povârnită pe panta unei putreziciuni lente şi fără remediu.

Vladimir Cavarnali

Literatura sovietică - o mistificare

(Urmare din pag. 1-a)

sonală în cadenţa versurilor lor, au făcut-o atât de neîndemânatec şi de primitiv, încât îţi pare că cenzura politică pusese stăpânire nu numai pe scrisul de acolo, ci şi pe ultima fărîmitură de intimitate şi de gând.

Poeţii sovietici n'au fost decât nişte marionete în mâinile stăpânţilor. Din acest motiv, probabil nici n'au putut depăşi graniţele U. R. S. S.-ului. Cu toată vâlva ce s'a făcut în jurul lui, Maiakovsky nu e cunoscut nici într'o ţară, pentru că poezia sa nu era artă, ci propagandă primejdioasă de care ţările civilizate căutau să se păzească.

Ridicând artificialitatea la înălţime de dogmă, mistificând adevărul şi desfiinţând individualitatea creatoare, poezia sovietică era condamnată dintru început să dispară odată cu regimul pustiitor al bolşevismului.

Sergiu Matei Nica

CEAS DE TAINĂ

Am mers aşa şi nimeni n'a ştiut până unde...
Drumul era colbos ca sufletul de amărăciune
Când negura durerii îl pătrunde
Şi nu se roagă nimeni pentru el, în nici o rugăciune.

Am mers şi în paşii grei ca plumbul
Simţeam o uşurare nefiresc de duioasă.
Parcă eram în pârg ca porumbul —
Toamnă în toamna cea mai frumoasă.

Albite tâmplele de griji, de vis şi de ani,
De ochii femeilor care m'au iubit şi m'au urît,
Mi se păreau că-s brume de argint pe bolovani,
Ori zile de moarte spre care am coborît.

Nu era nici una nici alta,
Nu venise nici un semn dela Dumnezeu.
Se oprise numai luna cu un obraz spre bolta
De unde ca dintr'o apă oglindea sufletul meu.

Neculai V. Coban

TĂCUTA MEA VIAŢĂ

Flămândă de lumină şi de cer,
Ca floarea fără nume, la răscruci,
Tăcuta mea viaţă, te usuci,
In propriul tău cântec şi mister.

Străină şi prea singură te pierzi
Prin ceaţa învechitelor tristeţi.
Inalte, cristaline frumuseţi,
Cu gândul şi cu inima desmierzi.

Sub palida, nepământeana stea,
Doar seara peste lume te ridici,
Nici ţie însăţi necesară, nici
Lumină pentru alţii 'n noaptea grea.

Ion Şiugariu

TOATE LUMINILE...

Toate luminile-mi răsar lângă tâmple.
Stânca mă surpă, cerul mă umple...
Turbure apă, mă limpezesc —
Cântecu 'n mine-i dumnezeesc.

Nimeni nu ştie trecerea mea,
Nimeni nu-mi calcă pe nicio stea.
Firul de iarbă îşi simte strivirea,
Boul spre mine-şi întoarce privirea.

Numai sborul pasărei s'a frânt şi-a căzut
Peste un alt asfinţit nevăzut.
Numai fuga cerbilor a rămas înecată
In pădurea — liniştit — întunecată.

Ion Sofia Manolescu

CÂNTECUL MAMEI

Mamă,
Lina mea prin suflet adiere,
Sân deschis ca fagurul de miere,
Braţe strânse — iedere — pe-un trunchi
Imn în faţă stau şi rugăciune
Şi cu toate stelele 'n genunchi
Cad sfios când vin să mă adune
Ochii tăi de tânără minune.
Mamă,
Lamura luminii de argint
Se apleacă peste ani — alint
Şi, cules în palme ca 'n petale,
Simt aroma nemuririi tale.
Mamă,
Leagăn raiului pierdut,
Cine nu te-a cunoscut
Soarele înalt n'a răsărit
Dar din crucea nopţii l-au privit
Stele din frunzişul de mister
Ochii mari ai mamelor din cer.
Mamă,
Porţi în trupul tău din veac catargel
Pentru sufletele noastre-largele.
Mergi şi laşi cu fiecare pas
O troiţă şi-un iconostas.
Deschizi ochii-se topesc zăpezi
Glesnele ţi-le culeg livezi
Şi rodeşti pe ramura făptur'
Fructele de foc ale naturii.
Mamă,
Sub caişi de lacrimi ne certi,
Altceva nu ştii decât să ierţi,
Azi nostri tineri să-i desmierzi
Ca lumina mugurii cei verzi.

Ion Potopin

CARNET DE POESIE

VLADIMIR CAVARNALI

Am creionat — aici şi în alte pagini — necesitatea unei mişcări inovatoare în spaţiul liricei basarabene de azi; problema aceasta rămâne deschisă şi avem acum bucuria de a vorbi despre Vladimir Cavarnali, un poet care înseamnă o prezenţă incontestabilă, un exemplu complet şi edificator.

Putem vorbi astfel despre Vladimir Cavarnali mai ales pentru că ne găsim în faţa unei opere existente într'un contur de precise cristalizări personale şi prea puţin şovăelnice. Nu ştim care va fi fost activitatea poetică anterioară premierii poetului de către „Fundaţia Regală pentru literatură şi artă" (1934), dar volumul încununat de lauri veridici, impune un poet surprinzător, întreg, puternic; fiecare din cele treisprezece poeme din „Poesii" respiră o atmosferă proprie şi bine fixată printr'o firească certitudine de tonuri interioare şi armonii formale. După aproape zece ani dela tipărire, poemele din primul volum al lui Vladimir Cavarnali afişează o prospeţime care le impune în actual şi indică simplu limanul pe care noi l-am recomandat — sincer şi hotărît — liricei transprutene celei mai tinere. Pentru epoca noastră de caduce şgomote şi de afirmări flotante, faptul acesta este prin sine însuşi un omagiu pe care Vladimir Cavarnali îl merită dela poezie.

Versul lui din „Poesii" e construit în limitele unei auguste simplităţi, ale unei simplităţi care se câştigă nespus de greu, deşi cristalul ei pare uneori de o transparenţă la îndemâna oricui; poetul nu desgroapă ruine, fugind desigur de forfarea voită a strofei încărcate de ruine inedite şi originale peste măsură.

Aparent, simplitatea aceasta şi mai ales rimele conjugate ca din întâmplare nu sunt merite de lirică inovatoare; dar dincolo de ele şi — ni se pare — tocmai prin ele, descoperim spontaneitatea unui domeniu poetic care răscumpără şi motivează, impunându-şi tonul singular:

N'am să-ţi recit versurile mele,
Nici cele învăţate în şcoală
pe dinafară.
Păstrez şi acum lumina albă
dela stele,
Iar nevinovăţia dela şcoala
primară.

Rămâi aici. Oraşul are băi...
Iar teatrele sunt locuri de întâlnire
Eu voi culege iarba de pe văi,
Unde nu e blestem şi nici
mâhnire.
(*„Uitare"* — pag. 31)

Din cele două strofe se poate observa imediat simplitatea despre care am vorbit, plus o temă pe care condeiul lui Vladimir Cavarnali o îmbogăţeşte, fără forţate eforturi duse la absurd, cu daruri de impresionantă valenţă lirică: un cântec istovitor al oraşului care duce — natural şi împlinit — la o întoarcere (de atâtea ori speculată) spre isvoarele pure ale naturii şi ale pământului. Vladimir Cavarnali se poate cataloga astfel poetul cel mai veridic al Basarabiei — tocmai prin faptul că ştie să cucerească zone de poezie majoră, dincolo de o falsă localizare a trăirilor sale.

In atmosfera sa generală, volumul de debut al poetului — de o diversitate pe care spaţiul nu îngăduie să o dovedim — aduce un vers unitar, deplin, asemănându-se prin apropierea sa de sevele pământului şi prin sbuciumul mereu neastâmpărat al poetului, de ţăria amăruie a unui vin care muşcă gingiile şi limpezeşte limanurile sufletului spre transfigurări de certă poezie.

Pentru a sublinia şi mai accentuat paralelismul dintre dramatica trăire a poetului şi permanenţele naturii, iată, iarăşi fragmentate silit din unitatea unui poem, încă două strofe:

Să ne încuiem în palate de piatră,
înalte,
Şi să răbdăm durerea necunoscută
câmpului,
Bolnavii se îngroapă în spitale
decolorate
Şi aşteaptă cum vom potrivi
sfârşitul omului.
Eu îmi adun bucăţile risipite
printre petale
Şi sorb ultimul rod dintr'o stamină,
Să le duc ca sdrenţe, în amurg,
pe o cale
Unde la sfârşit se întinde
un ocean de lumină.
(*„Nu căutaţi dragostea"*, pag. 39)

Cel de al doilea volum al lui Vladimir Cavarnali, apărut în 1939 cu un număr de poeme mare şi intitulat lung, dar frumos: „Răsadul verde al inimii stelele de sus îl plouă", aduce amplificarea calităţilor dovedite de poet cu cinci ani în urmă, amplificare situată într'o limpezire de contururi clare, apropiindu-se de perfecţiunea unor armonii nebănuite. Se observă parcă o împăcare naturală a contorsiunilor interioare, un drum al poetului spre limanul unor înţelegeri scăldate de lumină şi rouă. Diversitatea temelor rămâne multiplă şi interesantă, forma e reflexul aceleiaşi simplităţi de impresie.

Pentrucă am accentuat mai sus o faţetă a liricii lui Vladimir Cavarnali şi pentrucă spaţiul nu permite deocamdată o pătrundere mai rodnică în opera lui, iată cum evoluiază cântecul aspru al oraşului:

Mă'nspăimânt când simt ţăria
zidurilor acestui oraş,
Care-şi iubeşte muzica revoltătoare
a claxoanelor,
Cu vehicule care tremură
şi devastează carnea,
Tovărăşia nopţilor cu luminile mari
ale reclamelor.
(*„Devastare"*, pag. 20)

pentruca, apoi, înaripare spre permanenţe şi certitudini naturale să se creioneze şi mai frumos:

Zvonul acesta de alămuri care
a năvălit în mine,
Im stinge simfonia iubită a visului.
Vreau să-mi zădărnicesc potolit
prăbuşirea
Cu o doină înfiorată din găurile
cavalului.
(*idem*)

Adâncirea limanurilor din „Răsadul verde al inimii stelele de sus îl plouă" permite concomitent o ascensiune spirituală de revelatoare surprize pe tărâmul armoniilor naturii, Vladimir Cavarnali reuşind uneori să strecoare în poemul său un fior de planetare vibraţii; e un aspect mare al liricii sale pe care sperăm că-l vom discuta aparte, dincolo de rapiditatea unui medalion mai mult informativ.

Invinuind încăodată spaţiul, invităm cititorul la o lectură directă care-i va certifica, desigur, concluzia logică a acestei fişe de prezentare: Vladimir Cavarnali este tot ceeace Basarabia a dat mai valabil în poezia românească dela fostul războiu mondial până azi, versul său exemplificând o actualitate mereu evidentă.

Alexandru Lungu

ALBUM

Imi stau amintirile la pândă ca nişte peşcăruşi,
Ce-s gata să sboare spre anii rămaşi în urmă şi duşi.
Hei, unde mai eşti tu acum copilărie, floare de nalbă,
Să-ţi împletesc visele iar şi să le-anin la gâtul dorului, salbă?
Şi unde mai eşti tu acum tinereţe, lumină vie,
Când îndrăgeam toate plecările şi ţeseam gândurile iie?
Au murit toate în mine sau au rămas acolo departe,
Mai veni-vor ele vreodată sau au murit într'o carte?
Le-am avut cândva, sau totul n'a fost decât vis,
Atunci unde mi-e tinereţea
Şi visele, visele
Unde mi-s?

Constantin Mihail

SBUCIUM

nuvelă de Al. Enache Dubăsari

(Urmare din nr. trecut)

Auzind-o cum îi repetă rânduri din scrisoare, Victor nu se simți atât de bine și deaceea încercă s'o întrerupă.

— Te rog să crezi, Nadea, începu el să se scuze puțin jenat... Cuvintele acestea sunt izvorîte numai și numai din inimă. Așa că dacă s'a brodit să aibă totuși și un efect literar, se datorește pur și simplu întâmplării. In tot timpul cât am scris, nu m'am gândit decât la chipul tău drăgălaș.

In timp ce vorbea, Victor îi prinse ușor mâna stângă într'a lui. Atingerea de pielea ei moale și catifelată îl cutremură.

— Și ce ziceai de sublocotenent ? ! ?

— Că mă plictisește... Și să-l vezi, dragă Victore, cât e de caraghios. Crede că tresa de sublocotenent imperial sau faptul că se trage dintr'o familie cu blazon îi ajung. Când îl cauți e umflat în pene și-și dă ifose.

— Ca toți rușii, adăugă mânios Victor, cramponându-și pumnii.

— Nu-i seară sau masă ca să nu se laude că poate călări în goana calului fără să aibă nevoie de frâu, că împușcă lișița din sbor și atâtea alte fapte grozave. Când te-ai face tu măcar într'o seară în salon, unde ne petrecem cea mai mare parte din timp! Să vezi cum îmi mai sărută de zece ori pe loc podul palmelor sau vârful cozilor. Și cum mă desmeardă cu mutră de prefăcut. Ba de câteva ori a încercat el chiar să mă strângă în brațe. Odată, șopti fata, roșind până în vârful urechilor și ascuzându-și privirea, l-am auzit gemând ca un sălbatec... Nu, nu-l pot suferi pe acest favorit al mamei. Logodească-se dânsa cu el.

Victor rămase pe gânduri. Avea el oare dreptul să-l condamne pe ușuratecul sublocotenent rus?

— Nu știu ce să zic, Nadea. Căci, uite, până și eu, care par atât de serios și de cumpătat, și tot parcă m'ași lăsa uneori în voia unei porniri sălbatece. Simt uneori în tainițele lăuntrului meu ceva care mă îndeamnă să te prind deodată în brațe și apropiindu-mi-te de piept să-ți simt sâmburii sânilor. Da, Nadea, te rog să nu te sperii de destăinuirea mea; dar așa este! De câte ori n'am dorit să-ți sărut creștetul... și apoi, ca fermecat, să-ți privesc în fântânile ochilor, pentru a-mi oglindi chipul în apa lor; să te văd întreagă, svelță, ispititoare.

— Să fim cei mai buni prieteni, și cei mai fericiți oameni, adăugă tânăra cu dulceață în glas, continuând să-și sbuciume piciorul pe podeaua putredă a chioșcului.

— Iartă-mă, Nadea, dar uneori oamenii sunt altfel decât par sau se poartă... Îți spun pe ce am mai scump, că deși m'am străduit să fiu cât se poate de cuminte și de așezat, am văzut până la urmă că tot am nevoie de un pic de pasiune. Un fel de orgoliu mă îndeamnă câteodată să o fac pe indiferentul față de tine ca și față de orice față în genere și să-ți vorbesc numai ceea ce permite convenționalul... De fapt însă, te vreau cât mai aproape de mine, să-ți destăinui sufletul și, mână'n mână, să facem planuri de viitor. Dar, tocmai când eram mai exaltat, îmi aduceam aminte de părerea mamei tale. Și deaceea m'am mulțumit numai cu plăcerea de a arunca după tine o privire stingherită... Să-ți măsor picioarele sau să-ți admir rochia și răvășindu-ți carnea obrajilor, să-ți ghicesc locul inimii. Ce-i fi zicând tu: „Să știi că Victor e un romantic"!

Nu, Nadea, să n'o crezi. Nu's nici un romantic și nici în mintea unui liceist de clasa 4-a. Sunt un om întreg. Am exact 24 ani și mâine voiu fi inginer agronom.

— Vom supraveghea împreună moșia noastră, adăugă fata strângându-și brat și iscodindu-l cu coada ochiului.

— Deseori mă ambiționez să fiu foarte rece și cât mai serios cu mine însumi, căutând să lucrez fără a mă gândi la chestiuni de dragoste. In cazurile acestea, mă înfund în laboratorul institutului și lucrez ca un nebun. Dar trec două trei zile și deodată parcă nu mi-i bine. Incep să devin pesimist și mă simt plictisit de orice.

Colegilor nu le scapă acest lucru și spionându-mă cu ochii și șoptesc nu știu ce la ureche, strâmbând din buze A trebuit să constat până la urmă, că e foarte greu să lupți contra firii.

Poate așa a vrut artistul cel mare, care a izvodit romanul cel viu al lumii, poate aici e sensul și începutul vieții!

Dar, Nadea, prea mi-am ieșit din minți... Uite, acuși apune soarele și eu tot pălăvrăgesc.

Fata nu-i dădu însă voie să-și termine cuvântul.

— Te rog nu vorbi așa; mie îmi face plăcere să te ascult.

In timpul acesta răzbătu de peste poiană fluieratul prelung al plugarului Vasile Oprea, care lăsând prășitorii să-și continue drumul spre sat pe jos, îl aștepta pe Victor cu căruța, în dosul viei boerești.

— O iau încetișor la vale, domnu Victor... Măți ajunge dumneavoastră.

S'au ridicat amândoi, transfigurați la față și cuprinși de regret.

Era pentru prima dată când și-au spus tot ce aveau pe inimă.

— Eu mă duc, Nadea. Nici nu-ți închipui cât am de lucru acasă.

— Da, dar nu uita că cei dela conac pun la cale logodna mea. Te rog să mă ajuți.

Inainte de a se desprinde de lângă ea, Victor o mai privi odată pe furiș.

Nu, nu greșise! Făcea să dai în mintea copiilor pentru o așa fată.

Avea, vorba colegilor dela institut, un trup de să te bage în boale, iar părul ei mătăsos și puțin cârlionțat, îi stătea atât de bine... N'a mai putut răbda. Și cuprins de un fel de ameteală, o prinse în brațe și o sărută cu poftă, sorbindu-i răsuflarea caldă a gurii.

Totul s'a întâmplat fulgerător de iute. Așa că, nu trecuse nici un minut și Victor și alerga pe urma căruței lui Moș Oprea.

Se simțise la început așa de rușinat, încât a fugit de lângă ea, fără să-i mai privească în față sau să-i spună la revedere.

S'a urcat dintr'o săritură lângă Moș Oprea și i-a poruncit să dea în cai.

Simțea în el atâta răscolire de energie și atâta ghes de bucurie, încât nu mai avu timp să observe impresionantul apus de soare.

Mosul îi arătă în zare cu coada biciuscei.

— Mâine are să ploaie! Sfințește soarele în nour.

— Dă Doamne să ploaie, mosule!... răspunse Victor fremătând de bucurie.

Pe vale, amurgul începuse să-și tragă cortinele de umbre.

După plecarea lui Victor, Nadea a mai rămas la chioșc aproape o jumătate de oră.

Faptul că amurgul începuse să cedeze întunericului nopții sau că cei dela conac erau îngrijorați de lipsa ei, o interesa prea puțin.

Ea știa un singur lucru: că s'a întâlnit cu Victor și că acesta i-a mărturisit că o iubește.

Își putea ura, oare, o bucurie mai mare, ea care și-l închipuise pe feciorul starostelui din Florești atât de mândru și indiferent față de simpatia ce i-o purta? Ah! ce n'ar da să poată povesti colegelor de odinioară cele petrecute astăzi să le facă să crape de ciudă!...

Cum stătea așa, întinsă pe scaun, mistuită de o moleșeală plăcută, simți cum deodată tot trupul i se inundă de o putere nouă; de ceva care o îndemna să fugă, să strige, să gesticuleze, să cânte, să freamăte și să răstoarne orice piedică. Se simțea exact cum s'ar simți, dacă ar fi conștient, un boboc de floare, în momentele care premerg plesnirea lui și desfacerea petalelor.

Fără să se mai întrebe de unde și cum i s'a strecurat în vine această putere, tânăra sări în picioare și potrivindu-și hainele, se pregăti de plecare.

Dar, cu tot prisosul de energie, nu fu așa de ușor. Căci când încercă să se urnească, avu senzația că-i țintuită pe loc.

Porni totuși foarte bucuroasă, fredonând o melodie neprecisă.

In timp ce se strecura sprintenă și jucăușă pe sub crengile duzilor din marginea vieii i se năzări o întrebare:

— Ce-o fi făcând oare Victor în momentul acesta?

Și avea dreptate s'o preocupe acest lucru! Căci dacă s'ar fi făcut acasă la el, precis că l-ar fi auzit, cum, ca niciodată, îi poruncea lui Moș Vasile Oprea să se ducă să cumpere o oca de rachiu pentru cinstirea prășitorilor.

Dar Nadea se simțea foarte bine și fără a-și închipui sau bănui acest amănunt, care dovedea bucuria deosebită a lui Victor.

A ajuns la conac, tocmai când împurpurarea zării prevestea ca pe o mare taină a tărîilor, răsăritul lunii.

La aflarea acestei taine, umbrele pământului au tresărit înfiorate.

Inainte de a intra, Nadea se opri puțin în cerdac și respirând încă odată mireasma câmpurilor, se gândi cam ce trebuie să le răspundă celor ce o așteptau.

După un minut de ezitare, își prinse un trandafir în păr și împingând ușa intră în salon cu un aer de parcă nici nu s'ar fi mișcat de acasă.

Cei dela conac erau adunați în salon și presupuneau aprinși motivele pentru cari a întârziat Nadea.

Dar când au văzut-o strecurându-se prin ușa salonului atât de neturburată, au amuțit cu toții... Așa că deși pe chipul fiecăruia se citeau cât colo, alături de semnele unei ușoare supărări, întrebările: de ce ai întârziat? unde ai fost? — câteva minute nimeni nu deschise gura.

Doamna Donici încercă să-i ceară o explicație abia după ce Nadea lepădă haina și spălându-și mâinile reveni în mijlocul lor.

— De ce ai întârziat așa de mult Nadicica?...

— Am dat o raită pe moșie !... Ce, poate n'am dreptul?...

— Nu, dragoste, nu vreau să spun asta. Ai dreptul. Mă mir însă cum de ai plecat singură !...

— Dar cu cine puteam plece? — Cum cu cine? ! ripostă mustrător stăpâna conacului ?! Ce-ai uitat că Vania își petrece concediul la noi ?...

— Vă rog frumos stimată doamnă, încercă să spună ceva sublocotenentul rus Vania Iarmaș, eu nu...

— Nici un nu Vania, îi tăie cu asprime doamna Donici. Tu ești fiul scumpei mele prietene Nina Feodorovna și dacă m'am înțeles cu ea să petreci câtva timp la noi, apoi trebuie să te tratăm cum se cuvine.

— Da mamă, interveni fata puțin răutăcioasă, eu știu chiar și mai mult decât atât, — în ce privește vizita dumnealui la noi, dar după cât știu domnului sublocotenent nu-i prea place să iasă pe câmp și să privească cum trudesc țăranii.

— Bine că-i place așa ceva d-lui Victor Volbură, răspunse iritat, cu aerul omului care știe totul, sublocotenentul. Și căutând spre doamna, adăugă: — Da, domnișoara are dreptate! Eu is foarte puțin democrat!

Sublocotenentului i se păru că în sfârșit a găsit și mult căutata vorbă care să-i servească drept mijloc de răzbunare și de atâtare a celor două femei. De aceea, se ridică din fotoliu și cerându-și scuze, ieși în cerdac ca să fumeze o țigare.

Tânărul ofițer a știut să țintească exact în rană. Căci nici nu ieși bine din cameră și doamna, clocotind de indignare, se și răsti către fiică:

— Ce vrea să spună Vania? Despre ce democrat e vorba? N'ai fi fiind amestecată în partidele revoluționare? Să te ferească Dumnezeu, Nadea, de păcatul de a face parte dintre acei cari l-au asasinat pe tatăl tău în plină Dumă.

Fata nu mai putu răbda și hotărîtă să dea odată cărțile pe față, răspunse:

— Te rog să nu-ți închipui, dragă mamă, asemenea grozăvii. Dumnealui a vrut să arate pur și simplu, că știe despre întâlnirea mea cu Victor. Cât de repede l-au mai informat spionii săi, adăugă tânăra ca pentru sine...

— Cum, tar ai dat ochii cu el? Iar...?, încercă doamna Donici disperată, o nouă întrebare...

Dar Nadea, care nu ieșise până acum aproape niciodată din cuvântul părinților, odată lunecată pe panta destăinuirilor, nu se mai putu stăpâni și în ciuda disperării pe care o stri-

gau reflexele ochilor și feței mamei sale, răspunse scurt și răspicat, dar atât:

— Nu numai că am dat ochii cu el, dar ne-am și înțeles să ne căsătorim !

— Ce-ai spus ?

Intrucât însă, de data aceasta doamna Donici isbucni în lacrimi, Nadea nu-i mai răspunse nimic deocamdată și apropiindu-se de scaunul ei, îi sărută mâinile și încercă să o liniștească.

Intr'un târziu, când ambițioasa moșieră se ogoi puțin, Nadea adunând în glas toată gingășia feminității sale o rugă să o asculte și să o înțeleagă.

— Cât de pornită ești matale contra lui și cât de nedreaptă.

— Cum să nu fiu, draga mea, când văd cât suferim și ne sbuciumăm din cauza unui biet student, care și-a găsit să-și încerce norocul tocmai la noi ? !

— Nu-i un biet oarecare mamă, ci îi unul dintre cei mai distinși studenți dela Kiev. Eh, dacă ai ști mata ce băiat simpatic e !...

Și apoi, ca să te fac să mă înțelegi, vreau să afli că-mi plac mai ales ochii lui... Ochii aceia atât de senini și de frumoși, în care fără să știi tu, i-am citit ca într'o carte oprită.

Cât vă compătimesc pe voi cei de eri ! Voi cari n'ați avut curajul să priviți în ochi ; n'ați fost sinceri cu inima voastră ; v'a fost deajuns blesonul. Aur, titlu, noblețe, — atât !

Noi cei de azi, suntem mult mai pretențioși mamă : Noi vrem mai presus de orice — iubire.

— Ia lasă-mă Nadea, n'am de loc poftă să aud din gura ta vorbe de prisos : Eu știu una și bună: că tu, spre cinstea și siguranța viitorului tău, trebuie să devii soția lui Vanea. Te rog să mă ierți draga mea, dar nu merge cum îți închipui tu !...

— Vă rog din suflet doamnă, să nu mai pomeniți de mine în legătură cu numele unui om nemântuit, interveni sublocotenentul care tocmai atunci revenea în salon...

— Ce nemântuit domnule ? ! se revoltă fata. Dumneata n'ai dreptul să-ți dai părerea despre el :

— Ba am, dragă prietenă !... Observă că eu nu-s atât de supărat ca să-ți zic dumneata. Căci după cât știi, din dragoste față de tine am acceptat chiar și nefericirea de a sta de vorbă cu el.

— Și ce credeți că a găsit domnul acela mai bun să-mi spună ?, se adresă el cu glasul mărit către stăpâna moșiei...

Că după părerea lui, rușii ar fi cei mai nesuferiți oameni pe care i-a cunoscut...

Parcă îl aud și acum, cum accentua încrezut : — Ce mândru mă simt, domnule sublocotenent, că's român șinu rus.

— M'ași prinde pe orice, că face parte din grupul socialiștilor, adăugă flegmatic ofițerul

— Nu te mai prinde pe nimic, cînsfite oaspete, se grăbi să-i răspundă ironic Nadea — Victor nu suferă în aceeași măsură, nici pe slavofilii țariști, nici pe marxiști. El, ca și mine, nu urmărește decât acordarea cât mai multor drepturi moldovenilor și un pic de cinste în țară.

— Da, știu ce urmărește, sări Vania. O republică moldovenească...

Și totuși, până la urmă, lucrurile au luat altă întorsătură.

Inima, care calcula situația cu totul altfel decât voința, nu-l lăsa un minut în pace pe tânărul ofițer. Ca și în primele zile de după conflictul cu Nadea, ea îi dădea într'una ghes să revină la moșia din Florești.

Imaginea fetei : cu trupul ei svelt și bine desvoltat, ochii albaștri, întredeschiși ca o ispită și surâsul ei tulburător agățat în colțul gurii ca o permanentă provocare — îl obseda și-l urmărea peste tot.

Și apoi : sublocotenentul nu putea uita nici amănuntul că Nadea mai era și putred de bogată.

Dar cum să facă totuși? Să vină la conac fără a se ascunde în dosul vreunui pretext serios, nu-i prea convenea. Prea ahtiat după ea, l-ar fi socotit fata!

Nu, n'avea decât o singură posibilitate: să se folosească de vreo împrejurare ocazională.

Și spre norocul lui, n'au trecut nici două săptămâni și aceasta se și ivi.

Fiind ordin ca unitățile de infanterie și cavalerie să se deplaseze prin sate pentru a înfrâna mișcările comuniste, Vania Iarmaș a cerut comandantului său să-l repartizeze în regiunea Florești-Bulboaca.

A doua zi, plutonul lui mărșăluia către Nistru.

Dar, după cum s'a văzut, grija conacului din Florești n'o purta numai sublocotenentul Iarmaș, ci și Victor Volbură.

Intr'adevăr, poftindu-i în noaptea de 3 spre 4 Octombrie acasă la el pe o parte dintre gospodarii satului, Victor le vorbi următoarele:

— Așa cum ați auzit și d-voastră, după căderea împăratului Nicolai au năvălit prin sate o mulțime de nemernici veniți de pe la târguri cu misiunea de a stârni țărănimea pentru revoluție. Se aude că una dintre aceste bande se află pe moșia noastră; și după cum mi-a spus Moș Mîrtic Ion, aseară ar fi încercat chiar să atace conacul d-nei Donici. Oameni buni, știți ce vă propun: să întocmim imediat niște gărzi de siguranță pentru a-i ține pe teroriști departe de satul nostru. Căci noi nu avem nimic de împărțit cu lepădăturile acestea, care n'au nimic sfânt pe lume și cari urmăresc deopotrivă și distrugerea boerilor și pe a noastră. Pe unde trec ei dau foc bisericilor, necinstesc femeile și împușcă pe gospodari. Sunteți de părere să facem ceea ce v'am propus?

— Sigur că da!, au răspuns cu toții într'un cuvânt. Au urmat imediat pregătirile necesare și în zorii zilei de 4 Oct. Victor cu 25 țărani înarmați începu să patruleze pe moșia satului.

Și fiindcă după o pândă de 3 ore n'au zărit nici urmă de teroriști, către orele 10 jumătate Victor se gândi că ar fi bine să dea drumul la o parte din oameni acasă.

Dar iată că tocmai atunci venea către ei în goana calului una dintre iscoadele trimise în recunoaștere.

— Domnule Victor, domnule Victor, niște boscaci din Chișinău și câțiva neleguiți din satul nostru atacă curtea cucoanei! Ce facem?

— Mai întrebați?! Cel mai bun lucru e să ne năpustim peste ei...

Peste un sfert de ceas oamenii lui Victor pătrundeau furtunoși în ograda curții boerești.

Comuniștii se îngrămădiseră la poarta grădiniții de flori și încercau să intre în casă.

Dar cu toate eforturile, niciunul dintre ei nu se puteau apropia de ușă.

Căci, spre mirarea lui Victor, din podul cerdacului și din dosul tufelor de trandafiri trăgeau asupra lor niște ostași.

— De unde și cum or fi ajuns la conac? Nici nu bănuia că's oamenii lui Iarmaș...

Până să mai afle ce-i cu acești ostași cari, deși nu erau de un neam cu el, îl ajutau totuși să-i răpue pe comuniști, Victor porunci floreștenilor să atace pe la spate.

Cu toate acestea, lupta mai continuă mult. Sporindu-și numărul cu încă vreo cinci oameni, strecurați de pe dindosul grajdurilor, comuniștii s'au îndărătnicit să nu dea un pas înapoi.

Peste vreo jumătate de ceas au reușit să pătrundă chiar pe scările clădirii principale, încercând să forțeze ușa.

La un moment dat, un glonț de revolver străbătu prin geamul din dreapta, de unde trăgea sublocotenentul.

Imediat, Victor a auzit vaetul unui geamăt de om ce se prăbușește. Se furișă până la o fereastră din dos și, forțând-o, pătrunse înăuntru.

Spre surprinderea lui însă, constată că victima glonțului era sublocotenentul Vania Iarmaș, căzut cu mâinile încleștate pe armă.

Deși zăcea într'un adevărat lac de sânge, ofițerul nu-și pierduse încă cunoștința. Dovada cea mai bună era faptul că întredeschise ochii, văând parcă să vadă cine se apropie de el.

Fața lui era desfigurată de suferință și disperare. Ochii implorau ajutor.

Fără să mai țină seamă de resentimentele ce le avea față de ofițerul împărătesc, Victor aruncă revolverul pe podea și sări în ajutorul lui, încercând să-i desfacă hinele.

Dar cum, în ce fel să-l ajute? Glonțul îi pătrunsese în stomac, provocându-i o rană pe care poate numai un doctor ar fi avut curajul să o îngrijească. Afară de aceasta, de unde să ia apă, pansamente sau vată?

Dar, ca și de atâtea alte ori, întâmplarea îl ajută și de data aceasta. Cotrobăind prin camere, dădu în cea din fund peste doamna Donici și peste fiica sa, ascunse după un dulap.

Cu toate că femeile aproape își ieșiseră din fire la auzul pașilor, și-au revenit totuși repede. Căci Victor a avut grijă să le prevină imediat ce le-a simțit prezența, că-i vorba de un alist.

— Doamnă, vă rog dați-mi niște vată, niște spirt, sau vreo bucată de pânză de ce aveți. Trebuie să-l pansez imediat pe un rănit.

Doamna părăsi prevăzătoare ascunzătoarea și se îndreptă în vârful pașilor spre dormitor. Dar abia se mișcă și Victor încercă să o țină pe loc. Pe culoar se auziră pași.

Cucoana însă, ambițioasă ca întotdeauna și ajutată de sgomotul împușcăturilor de-afară, îi răspunse că atâta timp cât casa ei îi apărată de Vania și de Vătaf, ea nu se teme de nimic. Așa că, fără să mai aștepte ca Victor să-i explice că tocmai Vania era acel ce trebuia ajutat, ieși din cameră

Dar Victor n'o părăsi din ochi și se ținu pe urma ei. Îi spunea inima că o paște primejdia.

Intr'adevăr, n'au trecut nici câteva secunde, când iată că de după ușă se repezi asupra ei unul dintre servitorii curții. Dar Victor îi tăie avântul la timp, lovindu-l cu un drug de fier ce servea drept zăvor.

Cuprinsă de un spasm nervos, stăpâna conacului încremeni pe loc, reușind să șoptească bolborosind doar atât:

— „Bravo, bravo Vanie, îți mulțumesc că m'ai salvat..." Dar când privi înapoi, suferinda trebuî să constate, ca fulgerată, că nu Vania, ci Victor era cel ce-i sărise în ajutor.

Acesta nu mai avu însă timp să-și amărască sufletul cu vorbele nenorocitei cocoane, ci trăgând-o de mână a dus-o în camera de alături, unde zăcea fiul prietenei sale.

Sublocotenentul ajura. Doamna a leșinat...

Cu ajutorul oamenilor și ostașilor care până la urmă au reușit să-i alunge pe bolșevici, i-au dus în dormitor pentru a le da primele ajutoare.

Stăpâna conacului își reveni iute. Situația sublocotenentului însă se înrăutățea văzând cu ochii.

După ce a lucrat cot la cot cu Nadea, aproape o jumătate de oră la spălarea, dezinfectarea și pansarea rănilor, Victor își ridică revolverul și înfundându-și căciula pe cap, se pregăti să plece.

— Iertați-mă stimată doamnă că am îndrăznit să calc pe la d-voastră nepoftit. Plec să-mi continui patrulările și să văd ce se mai aude pe acasă!...

— Nu dragă Victore, gemu ofițerul adunându-și ultimile puteri. Casa ta e aici... Îmbrățișează-o pe Nadea și pentru mine!

Dați-vă mâininile căci eu cred că a vrut Dumnezeu să fie așa.

Când doi oameni iubesc deopotrivă de puternic și de sincer aceeași femee, unul din ei trebuie să se sacrifice... Iertați-mă, reuși el să mai șoptească. Ultimele cuvinte fură spuse cu întrerupere, de parcă s'ar fi rupt din carnea bolnavului. Spre seară, când burnița rece care ținea de mai multe zile se potoli puțin, sublocotenentul își dădu sufletul.

La căpătâiul lui plângeau nemișcați de câteva ore și doamna și Nadea și Victor.

Calm și senin era numai preotul satului care îl împărtășise.

La 29 Martie 1918, tocmai când pe moșia floreștenilor apăruseră primele rândunele, se împlineau exact 3 luni dela logodna și căsătoria lui Victor cu Nadea.

Cu această ocazie, a fost la conacul doamnei Donici o adevărată sărbătoare.

Veniseră să-i felicite pe tinerii căsătoriți și să le spună vorbe bune toți prietenii, colegii și cunoscuții dela Chișinău și din împrejurimi.

Mai ales că-i îndemnase să facă acest gest și dorința de a afla știri în legătură cu extraordinarul eveniment al reveniri Moldovei dintre Prut și Nistru la Patria Mamă.

Seara, după ce oaspeții s'au îndreptat învăluiți în lumina chindiului pe toate drumurile și cărările către casele lor, Nadea și cu Victor au ieșit în cerdac să privească apusul soarelui.

— Ce zici, Nadea, de așa apus de soare? Nu-ți face impresia că ai avea în față o pânză uriașă pe care un pictor și-a încercat pensula, silindu-se să găsească cea mai potrivită combinație de roșu, galben, roz și cenușiu?

— Da, dragul meu, exact cum spui tu!, răspunse Nadea adunându-și în dulceața glasului și în seninul feței toată dragostea de care e capabilă o femeie tânără, frumoasă și cuminte

Intr'un târziu, Victor o prinse pe tânăra lui soție în brațe și o sărută prelung și pătimaș. Părea că vrea să-și reverse în plinul de simțire al acestuia, tot florul așteptărilor ce-l mistuiseră până în Octombrie 1917 și să-și sărbătorească toată bucuria izbândirii lor.

Și Nadea a simțit foarte bine aceasta. Căci sărutul de acum era exact cu acel dela chioșcul din vie.

In fundul zării se stingeau, ca niște ecouri îndepărtate, ultimele reflexe ale crepusculului, iar întunericul se lăsa tot mai mult peste dealuri și văi, ca o pleoapă uriașă ce se închidea peste sbuciumul trecutului nefast ce siluise Basarabia și peste istoria de svârcoliri disperate a imperiului rusesc. Intrat în descompunere.

Legăturile noastre cu peninsula italică

(Urmare din pag. 1-a)

mate sau a unei autorităţi politice pentru a-şi încerca norocul în ţări străine.

Asemenea *cives Romani negotiandi causa consistentes* nu existau numai în Orientul elenic, unde îi menţionează inscripţiile, dar trebue să-i căutăm şi în Europa centrală. Îi pomeneşte Titus Livius şi Caesar în Dalmaţia illyrică, înainte de cucerirea romană. Îi întâlnim, înainte de August, în teritoriu veneto-pannonic încă liber, la Nauportus, în regiunea Postumiei actuale, la un punct principal de tranzit între Italia şi bazinul Dunării. Îi citează Velleius Paterculus în Pannonia înainte de pacificarea acestei ţări de către legiunile romane. Vasile Pârvan a demonstrat că asemenea pionieri ai civilizaţiei romane au trebuit să existe şi în Dacia încă din secolul al doilea î. d. Chr. Sigur este că monetele republicane romane, precum şi denarii de argint ai cetăţilor Dyrrachium şi Apollonia din Illyria, posesiuni romane în acel timp se întâlnesc cu o frecvenţă extraordinară pretutindeni în ţinuturile noastre carpato-danubiene.

Stabilirea Romanilor a întâmpinat mai multe greutăţi la Dunărea de Jos decât pe cursul superior al fluviului. Încă dela început ei au dat aci de împotrivirea dârză şi amenintătoare a Dacilor. Problema n'a putut să fie rezolvată decât de un împărat energic ca Traian şi abia după războaie dintre cele mai sângeroase şi după exterminarea însăşi a statului dac.

Dar ceea ce prezintă o deosebită importanţă e că în tot cursul acestui secular conflict, dacii au avut un lung prilej să se familiarizeze cu civilizaţia romană, pe care departe de a o respinge au admirat-o şi au căutat să şi-o însuşească pe toate căile. Decebal nu ignora nimic din arta militară a duşmanilor săi. Bravele sale trupe erau instruite de dezertori romani. Cetăţile sale erau construite de arhitecţi romani. Între daci se găseau mulţi cari cunoşteau limba latină şi literele latine. Când a fost vorba să se încheie pacea cu Domiţian, Regele dac a pretins un număr de instructori, de ingineri şi de maeştri romani, spre a satisface nevoile armatei sale. Cercetările arheologice dovedesc o amplă penetraţie romană în Dacia înainte de Traian. Războaiele nu puteau să împiedice această fecundă influenţă. Superioritatea unei civilizaţii se impune în orice împrejurări.

Cea mai mare parte din lumea danubiană se găsea atunci cuprinsă în Imperiul roman. Unitatea spirituală pe care Celţii o realizaseră mai întâi în acest spaţiu reprezenta o realitate atât de evidentă că era recunoscută chiar printr'un nume propriu. Într'adevăr, încă de pe vremea lui Neron apare în izvoare termenul de *Illyricum* cu un sens deosebit în care se înţeleg laolaltă provinciile Dalmaţia, Pannonia, Noricum, Raetia, Moesia. În vastitatea imperiului roman era inevitabil să se ajungă la formarea unor unităţi regionale, cu caractere particulare, din care s'au desvoltat mai apoi actualele popoare romanice. Precum în apus asemenea regiuni s'au creat în Italia, Iberia şi Gallia, în Răsărit romanismul provincial s'a desvoltat în unitatea danubiană a Illyricului.

Această unitate specifică întinsă din Veneţia şi din Raetia până în Scythia Minoră, se precizase încă dinainte de Traian. Axa dunăreană a Illyricului înconjura Dacia ca un semicerc imens. Dacii nu puteau să evite iradierile splendidei civilizaţii care înflorea la hotarele lui. Astfel, cucerirea lui Traian nu însemna, din punct de vedere spiritual, decât completarea unităţii danubiane a Illyricului cu o provincie carpato-danubiană care îi aparţinuse în timpurile cele mai vechi.

E drept că această completare era de o importanţă considerabilă. Căci era vorba de sâmburele principal al lumii danubiene, de centrul de rezistenţă care determinase până atunci toate acţiunile romane din Europa centrală şi orientală. Spre deosebire de alte provincii ale Illyricului, Dacia reprezentase până în ultimul moment al independenţei sale, un regat puternic, cu o bază etnică homogenă, cu tradiţii istorice seculare, impregnate de influenţe occidentale pe rând italice, celtice şi romane. Înverşunata rezistenţă a poporului dac şi de populărea podişului transilvan, în urma crunţelor războaie cu Decebal şi a exodului dacilor supravieţuitori în Carpaţii de Nord, determină pe Traian să ia măsuri extraordinare spre a încadra această ţară în unitatea Imperiului cât mai repede, romanizând-o în chipul cel mai deplin. Opera de colonizare în această provincie fu realizată în proporţii colosale. Dacia deveni, astfel, în scurt timp, focarul cel mai activ de viaţă romană din Illyricum. Fură întemeiate oraşe numeroase, care dela început primiră titlurile de *municipia* ori de *coloniae*. Nu mai puţin de două legiuni şi o sumedenie de trupe auxiliare şi-au avut garnizoanele în interiorul podişului Ardelean. Drumurile şi fortificaţiile fură construite în toate părţile provinciei. Numerosi veterani cari rămâneau în ţară după liberare, deveneau agricultori şi creeau familii romane noui".

Părăsirea Daciei de către Aurelian n'a putut să strice nimic unităţii spirituale danubiene. Viaţa populară romană s'a continuat în Dacia şi sub stăpânirea Goţilor, iar procesul de fuziune cu celelalte provincii rămase în limitele imperiului a crescut în intensitate, mulţumită unei adevărate ofensive spirituale a creştinismului, care nu cunoştea frontiere şi care în fosta provincie a lui Traian, se propaga prin misionari de limba latină. O dovedesc toate cuvintele fundamentale ale terminologiei noastre religioase, ca: *Dumnezeu*, *cruce*, *biserică*, etc.

Susţinătorilor originii balcanice a latinităţii noastre Vasile Pârvan le atrage atenţia asupra faptului că romanismul n'a avut niciodată focare însemnate în Balcani, că Illyria carsică şi massivele muntoase ale Moesiei au rămas multă vreme semi-barbare şi că Thracia balcanică, complect integrată lumii elenice, a rămas totdeauna străină, fenomenelor spirituale din lumea danubiană.

Cine vrea să-şi explice în chip logic originile noastre, trebue fatal să se lase condus de cursul Dunării, care, din Apus, din orbita civilizaţiilor italice, duce înspre ţinuturile Daciei noastre. *Nu Balcanii, ci Dunărea a fost linia destinului nostru roman.*

Radu Vulpe

Profesor la Universitatea din Iaşi

Technica şi cultura

(Urmare din pag. 1-a)

turală, grefată şi ea pe fondul ancestral, pe bogăţia inconştientă a spiritului nostru. Dacă deci datele psihologiei moderne, — că sentimentul, voinţa şi intelectul alcătuesc facultăţile primare ale sufletului nostru, — sunt juste, — e sigur că drama omului modern constă în lipsa de sudare a acestor elemente primordiale, în discrepanţa ce există între ele, în totala desarmonie ce se evidenţiază, uneori, pregnant de tragic. Când acest proces de alambicare sufletească se va împlini armonic, când toate aceste contradicţii vor fi dispărut din spiritul nostru, istoricii vor putea înregistra cu adevărat o a doua epocă în istoria umană.

Atunci Zeiţa Technica nu va mai sluji Zeului Marte; nu va mai dănţui tragic pe scena lumii; o soră bună îi va fi arătat sensul existenţei ei.

Alexandru Baciu

NOTE

Continuând

— vastul studiu *„Ediţii critice Eminescu"*, d. prof. *I. E. Torouţiu* se ocupă, în n-rul pe Ianuarie al *„Convorbirilor Literare"*, de vocabularul poetului în traducerea piesei *„Laïs"*.

Desbătând, în cadrul studiului, o problemă pe cât de importantă, pe atât de actuală, directorul venerabilei reviste scrie aceste rânduri cari se cer reproduse pentru conţinutul dens şi frumuseţea lor rară:

„In problema neologismelor, care, în zilele noastre, ca de altfel şi altă dată, se desbate cu aprindere, vocabularul poetului, bogat în cuvinte noi, răspunde celor mai drept închinători limbii neaoşe, că în rândul întâiu hotărăsc scriitorii, prin realizările lor literare, în cari cuvântul cu viaţa sa celulară dă viaţă operei artistice şi consacră lexicul linguistic. Cine s'a ostenit şi a cetit neologismele desprinse din piesa lui Eminescu, se va fi oprit la numeroase expresii cu exclamaţia: cum se poate, acesta-i neologism?! Ori, însăşi nedumerirea, însăşi îndoiala, care dă naştere la deosebire de vederi dela cetitor la cetitor, dovedeşte limpede că elementul care înseamnă neologism pentru unul, trece la celălalt drept cuvânt obicinuit, şi că deci demarcaţia devine aproape cu neputinţă, nu numai dela individ la individ, ci şi în timp şi spaţiu. Numai extremele şi extremiştii tresar şi se agită în zadarnică vânzoleală. Limba este ca şi natura: peste tot aceeaşi, nicăiurea la fel, pururi în renaştere şi prefacere! Câtă vreme peisagiul continuă să scoată la suprafaţă încă o floare rară, o plantă nevăzută sau un puiu de arbore necunoscut, se dovedeşte că pământul e viu, mereu generator, înoitor, că viaţa nu stă pe loc, ci măreşte necontenit bogăţia şi coloritul. Auzul se obicinueşte încet cu ceea ce-i pare la început disonant, disonanţa devine artistică în întregul armoniei; ochiul se opreşte cu admiraţie asupra jocului de lumină şi umbră al culorilor, cari multă vreme păreau stridente. Cine îndrăzneşte să pună îngrădire fenomenului creaţiei şi mai ales cine crede că va izbuti în condamnarea la moarte a vreunui cuvânt, va fi sfidat de către acelaş cuvânt, căci îl va întâlni rânjind mefistofelic din cutare scenă puternică sau zâmbind cochet din însoritul vers al poetului.

Judecându-l izolat, cuvântul vădeşte altă putere de expresie şi alt colorit; alcătuind forma gândirii, în înlănţuire, cuvintele îşi pierd autonomia şi se supun interesului general; astfel, ele formează o obştie, ca şi oamenii, ca şi albinele, şi lucrează pentru durarea şi susţinerea căminului familiar. In noua artă a grădinăritului se altoesc doi meri sau doi peri vecini, brat în brat. Ei devenind astfel un întreg, seva din tulpina unuia trece în tulpina celuilalt; cel ce are prisos împrumută pe cel în lipsuri. Rodul pe care împreună îl nasc şi îl desvoltă până la coacere este al amândurora. Ei rodesc şi despărţiţi, fără unirea prin altoi; dar fructul se deosibeşte, nu este acelaşi ca în lupta unită prin coroanele şi rădăcinile cari formează o singură unitate mai întărită. In binecuvântata grădină a scriitorului, înzestrat cu harul dumnezeesc al creaţiei, cea mai oropsită expresie primeşte viaţă prin altoi din dreapta şi stânga; fluidul vital care circulă în toată structura frazei reface o celulă degenerată din pricina prea grelelor sarcini sau prea deselor folosiri. In ciuda sisificelor osteneli ale celor cari vor să-l izgonească din circulaţie, cuvântul se întremează prin suflul divin al artistului. Iată pentru ce prozatorii şi poeţii nu iau parte la încrucişări de spade pentru un cuvânt şi anateme împotriva altuia, oricât de îmbătrânit, sau sbârcit ar pare, ori cât de stilat sau diformat s'ar prezinta. Ei îşi dau seama că poate chiar mâine urgisita vorbă de astăzi va fi chemată să împodobească un loc pustiu ori să împlinească un crâmpeiu de gând. Firească, din măsura dosării neologismelor sau a arhaismelor, se arată gradul măestriei scriitorului. Cu cea mai neaoşă limbă, cârpaciul rămâne tot cârpaciu, deoarece fără sinteza dintre formă şi fond prin puterea şi darul talentului nu se poate naşte operă de artă".

D. Alexandru Ionescu

— semnează în revista *„Convorbiri Literare"* (n-rul Martie a. c.) — din a cărei redacţie face parte — un documentat articol despre viaţa şi opera scriitorului Ion Agârbiceanu.

Cunoscut până acum — din paginiile aceleiaşi reviste — prin studii filosofice de bogată informaţie şi remarcabilă pătrundere personală în opera lui Jean-Marie Guyau, Scipio Sighele, John Stuart Mill, Kant, Aristotel, Spencer, William James etc., d. Alexandru Ionescu se dovedeşte de data aceasta un fin analist al creaţiei unuia dintre cei mai reprezentativi scriitori ai Ardealului. Iată câteva rânduri destul de grăitoare:

„Alături de înalta viziune creştină a operei literare — scrie d. Alexandru Ionescu, — viziune care alcătuieşte în cea mai largă măsură matca de desvoltare a scrisului său, se evidenţiază un alt principiu, de trainică întelepciune clasică, un temeinic criteriu de filosofie antică, în care valorile spirituale: bine, adevăr, frumos, se desfăşoară într'o solidară îmbinare. Se desprinde, — dacă vreţi — acelaş sens al artei ca valoare socială şi moralizatoare, concepţie îmbrăţişată cu netăgăduit avânt de scriitorul şi esteticianul francez Jean Marie Guyau.

Intreaga manifestare literară a părintelui Agârbiceanu — fie în schiţă, nuvelă, roman sau simplă povestire — se sprijină pe un plan de sănătoasă înfăţişare sau viziune socială şi morală, fără ca totuş această preocupare să slăbească valoarea scriitorului ca atare, cum ar reieşi din unele observaţii ale cercetătorilor săi.

Predilecţia sa în lecturi pentru scriitorii francezi şi ruşi — după cum însuş pomeneşte în altă parte a „Mărturisirilor" sale — explică şi învederează poate, în oarecare măsură, şi tonul de asanare morală şi socială a literaturii sale, dar va trebui să punem, totuş, această tendinţă vădit didactică, şi pe seama unei alcătuiri personale, pe socoteala unei structuri spirituale, forjată în dogoritoare crize psihologice, creatoare. Asemenea probă de incandescenţă spirituală părintele Agârbiceanu, ca toate marile şi adevăratele talente, a încercat-o în tinereţea sa, — după cum de altfel ne destăinue în aceleaşi mărturisiri, — probă după care a urmat limpezirea, calmul interior şi hotărnicia cristalină a gândurilor sale asupra lumii din lăuntru şi din afară, în ciuda întregului sbucium inerent vieţii de toate zilele.

Eroii romanelor şi ai nuvelelor sale, ca răspuns la obiecţiile cercetătorilor numiţi mai înainte, cari îi socoteau, în bună parte, scoşi în afara crizelor, conflictelor sau complicaţiilor sufleteşti, urmează aceiaşi linie de desvoltare ca şi a autorului. Sunt suflete hotărâte şi limpezi, în adâncul cărora poţi privi ca în fundul apelor liniştite şi clare, oglindind azurul unei zile senine de vară; sunt suflete cari au trecut criza, nu mai luptă cu ea, căci au învins-o. Ei luptă, dacă vreţi, cu destinul în limitele cari depăşesc logica sau înţelegerea umană şi adeseori ridică povara covârşitoare a ideilor sau faptelor de arie şi însemnătate obştească".

In urma marşului

— biruitor al soldaţilor noştri, reamătă la Odesa numeroase manifestări de artă românească, reprezentând cu cinste tot ce spiritul european are esenţial. Astfel, colaborează permanent la spectacolele teatrului de Operă şi Balet soprana de reale calităţi Idolle *Victoria-Păslaru*, care, de altfel, a ilustrat cântecul românesc pe scena Operei din Roma, precum şi valoroşii tenori, *Nicolae Diduceanu* şi *Ion Dronca*, îndeajuns de cunoscut publicului românesc.

Din partea Guvernământului Transnistriei, d. prof. *Liviu Rusu* girează conducerea artistică a acestuiaş teatru de Operă şi Balet, iar pictorul *George Tomaziu*, unul dintre cele mai valoroase nume ale generaţiei tinere, demonstrează frumoase posibilităţi plastice la montarea spectacolelor.

Trebuie să mai adăugăm la acest capitol şi reprezentaţiile date pe aceeaş scenă de către dna *Floria Capsali* cu întreg ansamblul de balet al Operei Române din Bucureşti, („Nunta în Carpaţi") de către baritonul Al. Lupescu, unul dintre fondatorii Operei din Bucureşti, cum şi de către cuplul *Mihail Arnăutu-Maria Moreanu*.

Iată în linii sumare, câteva elemente care reliefează valoroasa prezentare pe care arta românească a ştiut s'o ofere unei lumi mirate de ofrandele nebănuite ale spiritului european.

Tot la Odesa

— a apărut în colecţia „Ţara Bugului" placheta de versuri a poetului *George Ion Popescu*, intitulată cu simplitate şi frăgezime *„Compoziţii"*.

Închizând între coperţi douăsprezece poeme de certă concentrare lirică, această plachetă ne prezintă un poet de suave subtilităţi, de luminoase limanuri şi tristeţă liniştită.

Cizelat cu osârdie, încălzit de febra unor interesante arderi interioare, versul din *„Compoziţii"* atinge limitele unei realizări bine închegate. Iată, spre pildă, un poem:

A plâns şi planul şi ceasul,
Intors, peste somnul din lut,
Castelul din umbră e mut,
De crudă zăpadă-i popasul.

Nu sună nici pasul. Nisipul
Cu stele de liniştei greu,
In inimă nu mai sunt eu,
Să-mi caute odihna şi chipul.

Cum iedera suie călarge
De albă şi pură tristeţe
Nesar prinde aici, dimineţe,
Risipă de ierburi şi alge.

Şi drumul cu cer şi morgane
Din nou ne va creşte în sânge
Cu vremea, în ceas, ne va frânge
Blestemul de-albastre liane.

(*„Destin"*, pag. 11)

Colecţia *„Ţara Bugului"* editând acest volum a dovedit că ştie să completeze fericit şi merituos manifestarea spiritului românesc la Odesa.

„Săptămâna dela Bistriţa"

— *în aparenţă o modestă gazetă care apare din şapte în şapte zile la Bistriţa (Transilvania de Nord) de doi ani şi mai bine este chezăşia puterii de viaţă pe linia de totdeauna a spiritualităţii noastre. Încă din început, cu toate greutăţile pe care a avut să le întâmpine, s'a menţinut trează la poalele unei citadele, ridicată pe umeri vânjoşi de către cătane negre, care aveau încrestat pe frunte, semnul paşilor de biruinţă dela Arcole şi botezul de sânge sub arcadele unui cer rezemat pe Rodne, pe Detunate, pe Tibleş ori pe colţuri de pleşuve stânci oşane.*

In doi ani şi mai bine, Săptămâna Năsăudului românesc de sub Rodne a adus sub cerul Ardealului o jertfă de credinţă şi vrere miruită cu duh plin de dacă dârzenie. Ne-a plăcut să urmărim săptămână de săptămână coloanele semnate de Ion Costan (Pric) adevăratul doctrinar al gazetei, cât şi poezia de autentică valoare a lui Titus Poenariu, care în ultimul timp şi-a lăsat cu multă dărnicie întreg sufletul în sacristiile unei arte pe care acolo a botezat-o cu stropi din vrerile lui. Feciorul tribunului de ieri din Ţara Năsăudului, feciorul Protopopului Pop dela Mărşileu (Nuşfalău), dr. Ştefan Pop, a adus gazetei preţioase documente din istoria graniţei, cât şi din trecutul marilor bărbaţi care au sângerat sub roţi transilvane, în vremi de nedreaptă stăpânire. Alături de aceşti primi exponenţi, după ce Iosif Moruţan dă gazetei pagina literară, „Stâlpi de cremene", catalogul îşi mai adaogă preţioase nume ca: F. Păcurariu, Ion Cherejan, Victor Illeşu, Valentin Raus, Ştefan Căprariu, Olia Olaru, Dionis Fărcaşiu Pia Dragoş şi o serie întreagă de tineri, care fără sgârcenie şi-au dăruit prinosul jertfei lor tinereşti pentru un crez care mâine ori mai târziu va avea să ducă spre limanele adevăratei istorii.

De aici din ţara făgăduinţei şi a libertăţii sufletului românesc, trimitem drag mesagiu de înţelegere condeilor care dela început au ştiut să ducă o mesianică bătălie chiar şi cu sorţii unei înfrângeri.

„Cordun"

— se numeşte romanul apărut acum câteva luni în editura „Fundaţiei Regale pentru literatură şi artă" şi semnat de d. *Eusebiu Camilar*.

Afirmat anterior în paginile revistelor noastre de frunte cu o proză densă şi versuri remarcabile, încununat apoi cu premiul de nuvelă al revistei „Vremea", d. *Eusebiu Camilar* aduce surprize înviorătoare pentru proza noastră din ultimii ani.

„Cordun" este o carte care închide un univers al satului românesc, un univers inedit şi copleşitor prin realităţile pe cari autorul le prinde în optica sa epică.

D. *Eusebiu Camilar* posedă totuşi ceeace se numeşte suflu epic şi ne dăruie amplitudinile unei viziuni impresionante, care se impune cu tărie şi consistenţă.

Din punct de vedere strict tehnic, poate că volumul dlui *Eusebiu Camilar* nu se poate numi roman; *„Cordun"* reuşeşte însă să ne convingă, prin pasiunea unei lecturi care înlănţuie şi transportă, că este o carte mai mult decât bună.

„Ţara de foc"

— se numeşte poemul de neobişnuite extinderi pe care l-a tipărit în colecţia *„Meşterul Manole"* d. *Ion Şugariu*.

Cuprinzând lanţul a zece fragmente de câte şase strofe, poemul *„Ţara de foc"* reuşeşte să se lege într'o surprinzătoare unitate lirică şi demonstrează progresul pe care d. *Ion Şugariu* continuă să-l reliefeze dela volumele sale anterioare: *„Trecerea prin alba poartă"* (1938) şi *Paradisul peregrinar* (1942).

Desigur că, în curând, critica literară se va ocupa de proaspătul volum *„Ţara de foc"*, nuanţând calităţile problematice şi technice din ultimele versuri ale poetului.

Noi vrem să subliniem, în limitele acestei note, două lucruri: faptul de a fi reuşit să cristalizeze unitar un poem de o inspiraţie lărgită ca realizare şi, pe lângă aceasta, technica ireprosabilă pe care o posedă poetul.

Iată, spre pildă, numai două strofe depe o pagină deschisă întâmplător, care dovedesc înaltul prag artistic la care a ajuns poetul *Ion Şugariu:*

Şi ies marinarii pe punte,
Să vadă cerescul apus,
Cu mâinile duse la frunte
Măsoară distanţele sus

O taină pe toţi îi cuprinde
Şi greu pare fiece gând.
Pe bolta cea largă se-aprinde
Luceafărul nopţilor blând.

Poezia

— tinerilor confraţi pare acum mai vagă decât oricând. Nu lipseşte sborul larg, nici suspinul sentimental al cutărui melancolic întârziat, ne trebue însă vijelia unui şuvoi, care să ne releve nebănuita complexitate a vieţii spirituale de mâine.

Poetul fiind prin excelenţă un prevestitor, o conştiinţă însufleţită de revelaţii, cu mijloacele ce-i sunt proprii descoperă marile adevăruri şi celorlalţi. El este deasupra massei, dar în fruntea ei, pentru a-i arăta calea care duce spre mântuire.

Şi astăzi către acest liman să ni se îndrepte privirea, să ne chemăm sufletul pentru rugă, spre a ne purifica şi izbăvi.

Prof. Ion Simionescu

— a tipărit o nouă carte: *„Scrisori către învăţători"*, în frumoase condiţiuni tehnice. Este într'adevăr o atasare mai rapidă şi mai complectă de conţinutul cărţii, când aspectul este mai estetic. Ne gândim la bucuria intelectualului dela ţară, când are prilejul să-şi cumpere o carte cu scoarţă şi literă frumoasă, care-l priveşte direct. Este un sentiment încercat de noi şi trăit în toată plinătatea desfăşurării lui şi de aceea semnalăm cu o sporită emoţie o nouă carte a profesorului Ion Simionescu. Sunt zeci de ani de activitate ştiinţifică şi culturală, pe care profesorul Simionescu trebue să-i poarte cu acea mândrie specifică realizatorului de fapte mari. El a răspândit energie, elan, lumină, din marea sa putere de muncă, pe care intelectualul ajuns acum în deplinătatea forţelor sale sufleteşti le regăseşte în roadele muncii sale. Căci la formarea culturii generale a tineretului, cărţile profesorului Simionescu au jucat rolul important al educatorului şi al profesorului, care, pasionat după cunoştinţe variate şi complete, le trece cititorului cu aceiaşi căldură. Dacă s'ar enumăra toate cărţile şi micile broşuri ale savantului profesor, s'ar putea vedea cât trag în cumpănă cele scrise pentru popularizarea ştiinţei. Nici o comparaţie nu-i poate fi alăturată. O muncă uriaşă de popularizator, fără a mai aminti de pura activitate ştiinţifică un capitol destul de bogat — care îl aduce în fruntea galeriei marilor individualităţi, îngrijorate de viitorul neamului şi a celor mai buni fii ai săi: ţăranii!

Literatura spaniolă

— *are la noi în d. Popescu-Telega un strălucit şi credincios popularizator al ei. Cu o stăruinţă remarcabilă ne informează de ani de zile, prin studii, esseuri şi traduceri, despre tot ce este mai caracteristic literaturii spaniole.*

Fără pretenţia de a fi un erudit care aduce elemente şi interpretări noui, face un minunat serviciu intelectualilor noştri.

Două cărţi pot fi cetite cu folos:

„Lecturi romanice" şi „Paginas escogidas de literatura espagnola".

VITRINA LITERARĂ de Neagu Rădulescu

A apărut: POPAS PE CULMI (versuri) de **PETRU ŞUVAGĂU**

— E o culme atât de înaltă că ating cu picioarele pământul...

A apărut: CARTEA CU JUCĂRII ediţia II-a de **Tudor Arghezi.**

— Cu jucării de felul acesta s'ar mândri mulţi oameni mari...

A apărut: INGHIŢITORUL DE VIPERE de **Ion Dragomir**

— Am înghiţit atâtea vipere că mi s'a aplecat!

A apărut: MASCARADA MINCIUNII de **Omer Popovici**

HOMER: După câte din minte pe meleagurile astea dumărene, n'am nici un fiu...

A apărut: UMBRE roman de **James Hilton**, traducere de **Jul. Giurgea**

— Aştia sigur sunt cetitorii traducerilor mele!

A apărut: FEMEIA DE AER versuri de **Constantin Nisipeanu**

— Mi-am pierdut capul cu o femeie ca asta! Cum pun mâna pe ea se desumflă!

Societatea Naţională de Editură şi Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", Bucureşti, str. Sărindar 5-7-9 (tel. 3.84.60, înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerţului din Bucureşti. Tipărită la 5.VI.1943

ANUL II Nr. 65 — 5 LEI EXEMPLARUL — 13 IUNIE 1943

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNEA SIBIIU

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

POEZIA ȘI SCOPURILE EI

Limba românească este un minunat instrument liric. Pentru poezie, ea are bogății incalculabile pe care, după poetul popular, le-a pus în valoare cel dintâi, Eminescu. Dela el până astăzi, adică în curs de vreo șaptezeci de ani, limba poetică românească a ajuns să poată exprima orice gândire, orice nuanță, orice mlădiere lirică. Evoluția poeziei noastre, în acest răstimp, a fost considerabilă. Se poate spune fără nici un fel de exagerare că astăzi poezia românească a ajuns la o perioadă de maturitate și desvoltare care îi îngăduie să stea, deși încă tânără cronologicete, alături de orice altă poezie străină.

Acest fapt însă nu trebue să ne umple de un orgoliu excesiv și mai ales nu trebue ca acest orgoliu (justificat de altfel) să ne întunece spiritul critic și să ne oprească de a vedea anumite lipsuri sau anumite primejdii.

Cea mai gravă dintre primejdii este, cred, întrebuințarea poeziei în scopuri care n'o privesc exclusiv. (Exclusiv nu înseamnă aici că poezia trebue să cânte poezia, adică să fie o poezie a poeziei, ci înseamnă numai cultivarea exclusivă a personalității, singura temelie a oricărei poezii adevărate). Tinerii care debutează azi în literatura noastră, scriu tot mai mult versuri. E un semn bun. E mai bine așa decât să debuteze cu romane, ceeace este absurd, nefiresc și ridicul, fiindcă la douăzeci de ani nu se poate scrie un roman, nici bun, nici prost, tot așa cum facultățile genetice nu se pot ivi înainte de vârsta pubertății. Impuber pentru roman, adolescentul este însă puber pentru poezie. Poezia este chiar limba firească a scriitorului tânăr (dacă nu chiar a tinereții însăși).

Aici, însă, două observații. Ar fi păcat să se călăuzească această înclinare firească spre scopuri exterioare poeziei, oricare ar fi ele. Ca să scrii poezie bună nu este suficient să exploatezi teme valoroase prie ele însile, cum ar fi avântul patriotic, ordinea socială sau evlavia religioasă.

Poezia este în primul rând expresie, transfigurare. Când expresia este, din lipsă de talent, inferioară acestor teme sau când poetul repetă, cu mici variații, vechi forme, unele din ele strălucite — atunci rezultatul este orice dar numai poezie nu.

Poezia nu se face numai cu bune intenții și cu sentimente frumoase. Ea se construește, cu meșteșug, cu îndemânare, cu mijloace de expresie proaspete, originale. Și expresia în poezie este, dacă nu totul, în orice caz o condiție absolut necesară. Iată de ce cultivarea unor anumite teme programatice poate aduce pentru câtăva vreme îndreptarea izvorului poetic către domenii unde își pierde vlaga udând terenuri sterpe pentru el. Să lase prozei aceste ținuturi.

A doua observație. Nu trebue să se înrădăcineze credința (din nefericire destul de des afirmată astăzi), că poezia este un lucru ușor și comod. Pentru unii poeți de azi a scrie o poezie este mai simplu decât a scrie o scrisoare. Facilitatea domină, și domină într'un chip supărător pentru cititor și dăunător pentru poet. Sunt departe de-a fi părtașul formelor zise de poezie. Dar credeți oare că așa zisul vers liber, cultivat de un Goethe, de un Hölderin, de un Leopardi, nu cere o perfecțiune și credeți oare că nu este el rezultatul unei lungi incubații și al unei străduințe? Facilitatea formală este întotdeauna corelativul unei facilități lăuntrice.

Se scriu astăzi multe versuri în literatura noastră. Să nu ne plângem de prea mulți poeți. Cu cât sunt mai mulți, cu atât se poate nădăjdui o mai mare posibilitate de selecție. Publicul restrâns dar constant care gustă poezia, alege fără greș, mai curând sau mai târziu, ceeace e bun și dă pleava la o parte. Poezia, chiar dacă vremelnic e întoarsă dela scopurile ei (printre care unul și cel mai important este acela de-a nu sluji nimănui la nimic!) durează totuși mereu în adâncuri, ca o nevoie esențială a spiritului, alături de aceia a rugăciunii...

Al. Philippide

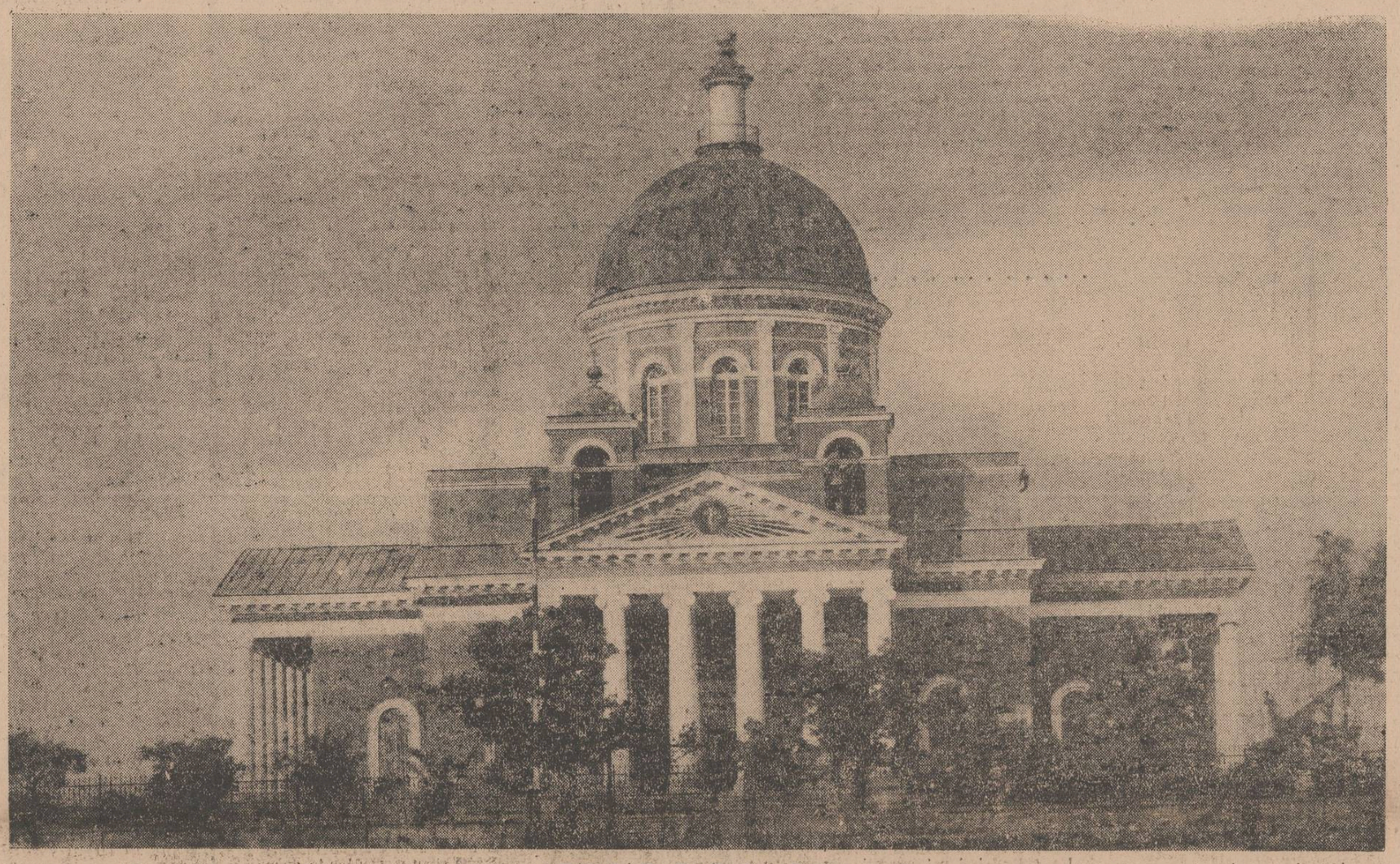

Catedrala din Bolgrad

BOLGRAD

Cele două licee ale Bolgradului rămân ca un simbol de înălțare intelectuală pentru tot sudul Basarabiei. Cele peste patruzeci de sate din jurul orașului, și de pe ambele maluri ale lacului Ialpug, și altele, aflate la depărtări mai mari, priveau, până mai în ultima vreme, ca spre o Mecă, o Mater, unde copiii truditelor familii, cu înverșunată pasiune pentru învățătură, puteau sfărâma strâmtele hotare ale vieții rustice și a păși într'o zonă intelectuală jinduită de toți. Nu este o mirare pentru nimeni că s'a putut crea în mintea țăranului o asemenea convingere. Fiindcă aici, în ansamblul numeroaselor eforturi cerute tânărului venit din cutare sat îndepărtat, puteai desluși taina unei excepționale probități morale, o cinstită interpretare a actului de cultură. Rezistența tânărului încercată dur, obiectiv, cu singurul scop de a-i izola pe cei dotați și a-i primi apoi cu hotărîrea cerută unei pregătiri severe, a contribuit la crearea acestei convingeri. Cei pregătiți pe îndelete, purtătorii unor însușiri care se vădeau, la această primă încercare de selecție, cu prisosință, biruiau vigilența comisiunilor instituite să apere prestigiul unei școli exemplare. Plecau înapoi, cu fruntile plecate, în gândul de a mai încerca încă odată, în Septembrie sau în Iunie a anului următor, forțarea ușilor liceului de băeți sau de fete.

Și, e dela sine înțeles, că cei ce trebuiau să-și amâne visul unei reveniri după un an, sau să renunțe definitiv la el, erau copii pregătiți mai în grabă, sau ale căror calități puteau fi întrebuințate mai cu folos, la țară, în gospodăriile bogate ale părinților lor. Povestea se repeta cu regularitate în fiecare an, cu aceleași emoții, bucurii multe, triști tot atâtea, dar sporind încontinuu prestigiul acestor vechi așezăminte de cultură din Bolgrad.

Este viu în memoria tuturor absolvenților liceelor din Bolgrad, acest decor pitoresc de început și de sfârșit de an. Mai îndrăzneți, mai curat îmbrăcați, croiala hainelor mai bine ajustată, copiii orășenilor aveau purtarea copilului obișnuit de pe acum cu noua lor calitate de prezumtivi elevi ai liceelor. Căci cine a însoțit, la mările serbări, mai ales, fanfara numeroasă a liceului de băeți, dacă nu toți aceștia, care se înghesuie acum să salute, lângă poarta de ieșire din cochetul parc din fața liceului, mai vioi, mai luminați la față, mai siguri de sine! Dealtfel ei sunt o cunoștință ceva mai veche pentru profesor. Cum am observat și în alte orașe din sudul Basarabiei și în deosebi la Chilia-Nouă, cunoștința lor cu profesorii secundari din localitate e cu mult anterioară prezentării la examenul de admitere. Cu mult înainte încă de a se încheia cursurile ultimului semestru, se formează grupuri mici, din câte trei, patru, dintre cei ce vor intra în viitorul templu sfânt, înfățișat în diverse chipuri în imaginația lor. Profesorul este pândit la un colț de stradă sau pe bulevard, și când se apropie de ei, toți, ca și cum repetiția actului s'ar fi făcut de nenumărate ori, undeva în taină, pe furiș, ridică chipiile și salută semnificativ. Fețele au o expresie de mulțumire, care spune parcă profesorului: „He, hei, — mâine, poimâine și noi vom fi elevii liceului; privește-ne: suntem cei mai buni dela noi dela școală; vom învăța bine, vei fi mulțumit".

Iată deci par mai hotărîți și mai degajați. Nu-i însoțesc nici măcar părinții sau preparatorii lor. Mulți vin singuri, cu ghiozdanele vechi, unde pe lângă unele trebuincioase examenului, au adus și cărți de lectură, pentru ca volumul servietei să pară mai impunător. Un neastâmpăr colectiv te prinde acolo, în mulțimea pestriță de candidați, unii mai precoce decât alții, și-ți amintește că peste îngânduratele pleoape ale profesorului, ning anii ofilitele petale ale unor amintiri din alte vremuri.

Fața unuia e bronzată de soare. Parcă sub această piele cenușie, joacă argintul viu al unor doruri stăpânite. Privește spre ușa liceului, deschisă încet, pe unde apare silueta unui elev de cursul superior, sau a vreunui dascăl cu mustața tesită.

Este numai curiozitate, este un fel de coardă pe care dacă ai întinde-o mai tare, ar vibra mai puternic. Strălucește pe obrazul lui lumina unui gând nelămurit, dar care-i dă parcă o aureolă de tânc transfigurat. Este bucuria de a afla aici, din parcul umbros, că va păși și el pragul acestor uși mari, care ascunde sutele de minunății de care a auzit dela alții. Un fel de fericire îl stăpânește, că este aici, și că mișună, în toate direcțiile, pe toate aleele parcului, prichindeii școlilor primare, ca niște fluturi de toate culorile.

A fost ca niciodată parcă acum pentru elevii zilelor acestora...

Căci liceul acesta trăește în conștiința unui mare număr de intelectuali aflați astăzi în toate orașele țării, ca doctori, militari, profesori, ingineri, funcționari de stat sau particulari, preoți. Unde este fanfara încolonată a liceului de băeți, cu tobosarul ei înalt cât un barbă-cot, grav și mându, că la bătaia tobei lui pornește toată coloana și-și potrivește mersul picioarelor un întreg norod de școlari, nu mai puțin gravi și plini de sine, mai ales când trec pe lângă coloanele puțin dești rate ale liceului de fete, în care, parcă pentru a nu se pierde școlărițele, mâinile îmbrăcate'n uniforma albastră leagă rândurile coloanei! Steagul acela care a fâlfâit deasupra capetelor celor mai buni școlari din clasele a VII și a VIII zeci de ani, dela liceu până la catedrală, din piața Unirii și până dincolo de larga și pietruita stradă a bulevardului!

Altădată participa totul la înfrumusețarea vieții acestor două licee... Sună clopotul dimineața. In fiecare dimineață la ora 7, limpezile ecouri ale clopotului se aud până dincolo de lac, în satul vecin, la Curci. Chemare hotărîtă, irezistibilă. Chiar dacă încă nu te-ai spălat bine pe ochi, ai destule minute să poți îmbuca ceva și să o pornești spre școală. Clopotul trimite bătăi succesive, spre nord, spre sud, mai departe, spre toate barierile, iar câteodată vântul duce bătăile dincolo de vii, până'n celălalt sat de peste lac, Vlădiceni... Este semnalul de pornire la lucru și pentru ceilalți... Zvonul acesta insistent și monoton îl duce în suflet fiecare cetățean al orașului, cu mândrie și venerație. Semnalul începutului muncii intelectuale pentru toate școlile secundare și primare, el este și începutul mai viu al comerțului, mai ales în zilele de târg. Căruțele țăranilor din satele vecine intră în oraș și se îndreaptă agale din patru părți opuse spre piața din jurul bisericii Sf. Nicolae. Pe toate ulițile vezi femei grăbite spre piață, cu câte două coșnițe în mână, unde vor cumpăra carne din belșug, zarzavaturi ieftine, pâine albă, pește, fructe, lapte sau pastramă. Misună alene mulțimea, unde femeile predomină și aceasta se simte mai ales când încep să vocifereze.

Clopotul mai bate încă. Apoi, două lovituri grăbite și nervoase anunță sfârșitul.

Va suna clopoțelul liceelor, în curte, pe coridoare, pentru ca, după zece minute, să apară profesorii, din cancelarie cu cataloagele la subțioară. Câte un tânc întârziat, mai târziu ceva, pășește în vârful picioarelor și, lângă ușa clasei, stă nehotărît. Apoi, împins parcă de o nevăzută mână vânjoasă, deschide și intră.

Liniște pe coridoare. Pedagogii mai în vârstă, cu mâinile la spate, se mai plimbă agale, pe lângă ferestre. Mai ridică mâna și răsucesc mustața, scot ceasul și, dela etaj, coboară în cancelarie să citească ziarul, să complecteze o condică, să fumeze o țigară sau să joace o partidă de șah la repezeală. Câte un profesor venit mai de vreme citește o carte, corectează extemporale, lucrări scrise, compoziții sau mai revede un plan de lecție. Este liniște. Mulă lumină în cancelaria spațioasă...

Aici au funcționat tipografii unde s'au tipărit cărți de școală și de literatură. Numai Chișinăul poate egala acest orășel de provincie, care, multe decenii la rând, a fost un simplu orășel înglobat în spațiul geografic al județului Ismail, despre capitala căruia nu se poate vorbi decât primăvara și toamna, când activitatea comercială sporește, fiindcă are avantagiul de a fi așezat pe malul Dunării.

La Bolgrad a palpitat o viață intelectuală majoră. Istoricul culturii Basarabiei va înțelege dela prima aruncătură de ochi, că aici zeci de ani, a pulsat un spirit de creație, puternic și original, care nu și-a putut da din plin tributul, pentru că i-au stat împrejurările, din ce în ce mai haine și mai colțuroase, deacurmeziș, și s'au împotrivit nu arareori cu patimă, stupid. Numai în ultimul deceniu au apărut patru reviste literare, scrise în mare parte de tinerii trecuți prin clasele acestor două licee...

Redactate de bolgrădeni, dacă n'au avut tăria materială de a rezista mai mult și de a exprima în întregime suflul larg al sângelui tânăr care ridică ochii spre azur, au lăsat însă urma unui efort remarcabil. Ele au creat o stare de spirit: aceea a prețuirii actului de cultură, a emulației tinerelului pentru lectură și în special pentru creație, care nu o poți găsi în alt oraș din Basarabia. Minți luminate de tineri neliniștiți, chinuiți de marile întrebări ale existenței, suflete avântate, în care dorurile realizărilor mari freamătă cu o putere proaspătă, gata de dăruire totală, de curaj, de sacrificiu. In paginile acestor patru reviste care s'au stins deodată, tocmai când rostul lor părea mai bine înțeles de cărturarii provinciei, sunt o parte din durerile acestora. Poezii, în care mijește sensibilitatea virilă a cutărui tânc încă sprijinind coatele pe băncile liceelor, cu prefența de a fi personal și de a se închipui purtătorul unei excepționale formule poetice prozatori îngânduranți la lumina lampii, noaptea, pentru a povesti diferite întâmplări din partea locului, gânditori și eseiști, afacând curagios cele mai diverse teme ale filosofiei și esteticei literare, critici literari convinși că au descoperit noui canoane de categorisire a diferitelor producțiuni, folkloriști, matematicieni, naturaliști, filologi. Un fel de universitate în miniatură, despre care nu se știu încă atâtea lucruri interesante. Trec aproape cu vederea pe pictori, destui cunoscuți, nu numai în Basarabia ci și dincolo de granițele ei, în Capitală și chiar dincolo de hotarele țării. O artă plastică cu teme rudimentare, exprimând însă tipicul peisagiului original, ca și momentele mai expresive ale vieții localnicilor, și toate acestea însufletite de un colorit viu, foarte tare și foarte variat. Câmpia oferă ochiului un orizont larg și sufletul, este aici neapărat franc și visător. Și asta se simte în expresia tablourilor pictorilor din Bolgrad care, chiar dacă au rămas încă la vechile procedee, nu poți lăuda efortul făcut pentru a împăca optica și sensibilitatea modernistilor cu manierea clasică. Chiar dacă au învățat la școli înalte, au trăit viața cîtadină a marilor centre, stărue ca o notă copleșitoare, în fiecare tablou pecetia luminii și a duhului local. Pictura unui peisagiu marin nu exclude introducerea în tablou a unei stânci de pe malul lacului Ialpug, a pietrelor, a nisipului chiar. Ceva specific local care tiranizează spiritul și nu-l lasă să aleagă și să exprime esența altui cadru. Nu mai poate fi vorba de oameni. Acolo pecetia este reală și toți aproape sunt iremediabil condamnați la introducerea unui surâs, a unei grimase, specifică localnicilor. Trăește în pictura lor freamătul coloritului local cu ceeace este mai esențial și mai frumos. De aceea ori unde i-ai fixa să trăiască, lumea copilăriei va fi singura creatoare și prezentă veșnic în lucrările lor ca o obsesie.

Aici e slăbiciunea, dar tot aici este și tăria lor. Și toate acestea au fost ca o complectare la existența celor două licee.

Pe malul stâng al lacului Ialpug, întins pe spinarea unui deal, orașul are o coastă scăldată de

Vladimir Cavarnali

(Continuare în pag. 4-a)

SCRIITORII ȘI RĂSBOIUL

S'a insistat nu de mult, și în coloanele acestei publicații și la Soc. Scriitorilor, asupra jertfei adusă de mânuitorii condeiului în marea încleștare pe care o trăește de doi ani de zile neamul nostru. Cei cari au plecat ca să nu se mai întoarcă, au scris cu sângele lor cea mai dramatică și mai sublimă pagină a operei lor. S'au dăruit pentru veșnicia Patriei, în mijlocul uraganului de foc și fier, care a pus capăt unor lumi și frumuseți visate, așa cum numai poeții și romancierii le pot visa. Ei s'au înfrățit prin moarte cu camarazii lor, după ce le-au ascultat dorurile, nostalgiile, tristețile.

Nu despre aceștia vom vorbi în rândurile care urmează, dar căror a le aducem încă un prinos de recunoștință și sfântă amintire, ci despre cei cari participă cu toate fibrele lor la epopeea românească, despre acei cari își părăsesc îndeletnicirile lor zilnice și pleacă să cunoască la fața locului — trăind aceiași viață cu făuritorii viitorului Țării — viața simplă, aspră, dar plină de învățăminte a frontului. Alături de ei, trebuie să-i așezăm pe scriitorii cari au îmbrăcat straiele ostășești și și-au pus condeiul în slujba cauzei naționale, căutând ca prin talentul lor, prin munca lor, ce nu diferă de străduințele luptătorului să dăruiască soldatului hrana spirituală, arma morală de care el are nevoie pentru a învinge un adversar, care a răsturnat sensul tuturor valorilor în care noi am crezut și vom crede cu strășnicie.

Pe front, scriitorul întrevede o nouă viziune despre viață și moarte, o viziune care va creia mâine sinteza valabilă, fundamentul durabil al literaturii autentice românești. Trinitatea: viața-atacul-moartea este o experiență care nici odată nu se poate face în laborator la masa de scris. Scriitorul care a trait în noroaiele șanțurilor, în adaposturi, care nu a cetit decât filele sufletului său și al camarazilor, care a simțit inutilitatea condeiului în clipa de totală încordare a atacului, care a văzut moartea dându-i târcoale în fiecare fâlfâit de schije, se întoarce purificat cu o experiență pe care nu ar da-o nici pe o sută de cărți sublime. Poezia și proza pe care el le va creia nu vor mai avea aerul de „confecționat". De pe front te întorci mai simplu, mai desbrăcat de vemeri, de balasturi inutile, dar te întorci și mai înălțat sufletește, finnacă aragostea de țară, mergând până la sacrificiul total, dorul după cei părăsiți, camaraderia, te fac să privești mai simplu, dar cu atât mai cuprinzător orice problemă. Pentru scriitor, experiența frontului este capitală. Ea îl învață, poate pentru prima dată, ce este înfrădevăr viața. Nu formule metafizice, mistice, existențiale, ci viața pur și simplu. Tot așa și moartea, căreia experiențialiștii de acum câțiva ani i-au răpit tot sublimul ei.

Să nu ne așteptăm totuși ca o literatură a războiului să răsară azi mâine. Ea are nevoie de o lungă elaborare, pentru ca viața să-i fie asigurată.

Tot ceeace s'a scris până acum face parte dintr'un efort onorabil de a da o formă organizată experienței de pe front, mărea frescă va veni însă mai târziu.

Nu mai puțin respect și considerație merită scriitorul care, cu o viață mai liniștită, dar cu sufletul fremătând mereu la încordarea luptătorului, făurește în liniștea unei cămărute acele mici bijuterii morale: schițe, povestiri, versuri, menite să aducă luptătorului o rază de căldură din soarele dragostei cu care este urmărit de cei de acasă. Scriitorul acesta a îmbrăcat și el haina ostășească și contribuie cu darul cu care l-a înzestrat divinitatea să alinte ceasurile de popas și zilele de odihnă ale luptătorului. Au ajuns nenumărate gazetele, cărțile, broșurile scrise și editate de scriitori pentru soldații de pe front, care le așteaptă cu tot atâta dragoste, cu câtă au fost scrise. Numai cine a simțit setea de a ceti zile încordate de atac și apărare, acela își poate

L. Voita

(Continuare în pag. 4-a)

CRONICA LITERARĂ

RADU GYR: „POEME DE RĂZBOIU"

GORJAN - MCMXLIII

Poezia noastră de război a cunoscut, în ultimul timp, o fecunditate din cele mai îmbucurătoare. S'au cântat pe diferite tonuri, din diferite poziții sufletești, cu inegalități, cu isbucniri uneori pierdute în banal, cu mistificări când i-a lipsit acestei poezii sinceritatea pe care ți-o dă numai adevărata întâlnire cu moartea și trăirea. Privită în totalitate, adică de acolo de unde colțurile dispar, această poezie de război, a războiului nostru de azi, care încă nu și-a epuizat esențele merită o devotată înțelegere. Pentru poeți, în genere, războiul apare ca o temă dată. In fața morții desigur că fiecare, îmbrăcând haina de cruciat, nu s'a putut rupe din toată aceea lume în care se prinsese, a inspirației sale, de până atunci. Obsesia, obsesiile fiecărui poet, continuă să-l însoțească și în lumea de foc și necruțare a războiului.

Din diferențierele între ceeace cunoaștem ca fiind al meșteșugului său, al acestor preferințe anterioare, știute de noi, și reacțiunile spontane în fața violențelor pe care ți-le oferă viața frontului, din acest minim de noutate, pe care poetul ni-l aduce în cărțile sale de război, vom ști să ne bucurăm sau să ne întristăm cu cel ce subscrie aceste inscripții ale firului de sânge și al visului, împletite în două.

D. Radu Gyr, este, în primul rând *un poet de largă respirație*. Se poate spune despre un poet că este cu adevărat *mare*, atunci când ne referim și la posibilitatea lui de a cuprinde și a comunica în același timp, mai departe, în versul său, cât mai multă ființă ori neființă, din universul ce-l înconjoară. Poetul absoarbe, filtrează și restitue luminei ceea ce reușește el să extragă din adâncurile insondabile ale sensibilității umane. Sunt filtre cari nu reține sgura, altele, dimpotrivă, opresc ceeace este prețios. Sunt sondagii de suprafață și sondagii de mare adâncime.

Cred că meșteșugul poetului trebue privit și din perspectiva acestor condițiuni.

Am afirmat că prin filon, prin substanță, „POEME DE RĂZBOIU" se leagă de lumea ancorată în plină fantezie a „CORABIEI CU TUFĂNICI". Aș putea să citez integral, dacă mi-ar îngădui spațiul, „*Lădița cu jucării*".

. . . . . .

Grei, bocanci calcă pe portrete:
peste obrajii triști ai unei fete,
peste-un gând înseninat pe-o frunte
peste zâmbetul unei bunici cărunte.
Printre dinți scuipăm moloz și sgură
Ochii 'ncremenesc într'o spărtură:
pe un fund de ladă, sub cenușe,
un căluț de lemn și o păpușe
dorm adânc, ca într'o amintire,
vise de funingine subțire.
Un căluț olog, fără de roate,
schiop, beteag, și rupt pe jumătate,
și-o păpușe care doarme 'ntr'una
somn de porțelan și păr ca luna...
Impietrim, sub bârnele schiloade.
— Uite o păpușe, camarade,
uite un căluț uitat în ladă, —
parc'ar fi păpușa de zăpadă
și căluțul schiop, purtat de sfoară
prin albaștrii ani de-odinioară...

. . . . . .

Același *Radu Gyr*, îl regăsim și în gara din Vigoda, unde, dintre molozuri, îl așteaptă cu ochi speriați un copil. Și aci, ca și dincolo, în „Lădița cu jucării". Aceiași alternanță, uneori într'o proporție egală, a lumei cu care vine poetul pe front și lumea de acolo, realistă, de un realism și mai isbitor, în cât ele se întâlnesc în contrast. Este firul sângelui și firul visului, împletite în două, cum le-am mai spus, și pe care cercetătorul îl recunoaște cu multă ușurință nu numai în anume poezii și unde prezența lui este justificată, dar în strofe întregi, în versuri altele, risipite în tot caetul acesta de front al d-lui Radu Gyr:

. . . . . .

Gara găurită de șrapnele,
spânzură pe zări, strigoi schilod.
Din moloz a răsărit un plod,
cerul tot i-a pus în ochi inele.
Cămășuța plină de cărbune,
fâlfâie pe trupul lui puțin
și obrajii mici de fum și crin
parcă-s întrebări și rugăciune.
Ne oprim și tâmplele palpită.
Tremură prin păru-i mătăsos
mâna asta aspră — ciot scorțos —
mâna asta 'n sânge tăvălită.

— Piciule, ieșit dintre ruine
am și eu departe-acas'un țânc.
Are 'n ochi același cer adânc,
zâmbet trist și păr bălai, ca tine....

(„Vigoda")

O „*Seară în adăposturi*" prilejuește deasemenea poetului întoarcerea la imagismul său de altădată care dă peisagiului de război altă accepțiune, prin aceste tonuri catifelate:

Prin trestii verzi, subțiri,
de celofan,
amurgul și-a golit de vin burduful.
Mitraliând, de-alungul bălții,
stuful,
au sbârnăit „bondarii lui Ivan".

I-au fugărit, pe cer, ciuperci
de pluș
Și rodii mari cu risipiri
de sâmburi...

In urma lor, pe zare, după
dâmburi,
luceafărul înfige un țăruș.

Din gropi, din șanțuri, unde
s'a pitit,
din mlaștini, stepa iese-afar'
vălvoae.
Se'nchină floarea-soarelui bălae
ca o mână 'n aerul sfințit...

. . . . . .

Mitraliera, avioanele, reacțiunile tunurilor antiaeriene, sunt, toate, prezente. De data aceasta poetul intervine mai hotărât și le prezintă resorbite uneori de nerecunoscut, în arta sa proprie.

O problemă care s'a pus, cu toată seriozitatea, în ultima vreme, poeziei de război a fost aceia de a fi discutată, acceptată sau respinsă în măsura în care poetul ne dă în versurile sale sentimentul de participare totală, generoasă la război. Adică, în măsura în care poetul s'ar putea substitui luptătorului, iluminat de optimismul biruinței către care merge și care nu poate să vadă în juru-i nimic dezolant.

Credem că privite altfel, poeziile de front, ar fi într'o mare măsură nedreptățite. Totul se reduce la reacțiunea sensibilității. Sunt oameni cari în fața celor mai groasnice spectacole nu încearcă nici cea mai ușoară tresărire. Alții, dimpotrivă se îngrozesc, participă cu toate fibrele făpturei lor și dilată fără vreme tot ceiace se întâmplă, și ceiace pare atât de normal pentru cei din prima categorie.

Sensibilitatea poetului Radu Gyr, colecționează, în adevăr, în multe din aceste poezii, tot ceiace poate fi mai sumbru. Aș cita, în aceste susțineri, poezia „*Noroiul*", în care, de la început și până la sfârșit, stăruie aceiași notă deprimantă, prin care fără'ndoială că va fi trecut artistul.

De o plasticitate excesivă, ca o pictură aruncată din cuțit, nu din penel, și în care uneori se ajunge la veritabile basoreliefuri ale culorilor, poezia reușește să ne transmită tot realismul unui marș pe drumuri desfundate. Desigur că propriul nostru filtru, propria noastră sensibilitate, nu va reține totul, ci numai oroarea unui suflet extrem de delicat, în fața inerentelor mizerii ale vieței de război.

Aceiaș reacțiune și în fața morții. Poezia de război a lui Radu Gyr, este tumultoasă cântare de orgă, se cântă la patru mâini. Poetul se dublează. Uneori trece din real în fantastic.

. . . . . .

Sar giurgiuvelele lumii
Sar toate zăvoarele humii
Sare pământul întreg din țâțâni...
Scuip sânge,

Scuip bucăți de plămâni
Sunt tot pucioasă și sgură
Moartea îmi intră — țărână —
în gură.

Vin proectile, vin proectile,
Desfundă morți îngropați
de opt zile,
Îi smulg din noroi, cu ghiare haine
și-i svârle în sanț, peste mine...

Doamne, nimic din prăpăd
nu-Ți mai scapă?
Totul se spintecă, totul se crapă,
Totul ne'ngroapă.

. . . . . .

(„Atac")

„Atac", „Lădița cu jucării", „Mormintele", „Tu, Doamne" și, mai ales *„Din Vigoda 'n Vinograd-ar"* și *„Zăcem aici"*, sunt poezii de o construcție excepțională, de un lirism cald, care trece dincolo de carte și de ceasul lecturei și cari, toate dau cărții d-lui Radu Gyr, sigiliu de artă majoră indiscutabilă.

După cum am remarcat în poezia lui Al. Gregorian, și la Radu Gyr, peisagiul rusesc este metamorfozat de pornirea lăuntrică a războinicului.

Ce am mai putea adăoga, decât că, până la această dată, cartea de „poeme de război" a d-lui Radu Gyr este cea mai bună carte de război, din câte ne-au trecut prin mâini. Excesivă sensibilitate atunci când ne gândim că, de data aceasta războiul s'a întâlnit cu un meșteșugar excepțional. Încheiem, fără a considera epuizate comentariile la care te obligă „POEME DE RĂZBOI".

Matei Alexandrescu

N. P. Vaidomir: Drepturi românești în Transnistria

MEDIAȘ, 1942

Studiul d-lui N. P. Vaidomir e întâi de toate, o carte de actualitate și pentru mulți dintre noi, dacă nu cu absolute noutăți, cu bogate amănunte însă, asupra unei provincii care abia acum își împlinește adevăratul ei destin istoric. Acțiunea militară a Românlei contra Rusiei realizează deci odată cu săvârșirea unei misiuni europene, un deziderat istoric vechiu de veacuri.

Autorul, profesor de istorie a ținut ca toate afirmațiile să fie bazate pe argumente veridice. Ele constau atât în mențiunile ce le fac cronicarii și istoricii noștri, dar mai ales în cele ale streinilor, obiectivi și neinteresați. Din aceste comentări ale faptului istoric Transnistria apare ca o indiscutabilă avere românească, începând dela vechii Traci, chiar dacă în decursul atâtor veacuri ea a trebuit să sufere fluctuații teritoriale și stăpâniri streine, dintre care cea rusească e una dintre cele mai scurte, începând abia la 1793, după a doua împărțire a Poloniei. Sub toate fostele ei înfățișări și numiri, Transnistria și-a păstrat caracterul ei inițial, care a fost cel românesc, așa că azi strănepoții Geților luptând pe plaiurile rusești au întâlnit vorbă românească și un spirit românesc care se credea alterat dar care în ascunzișurile lui transcendentale păstra vechile rădăcini. Ele s'au conservat peste veacuri printr'un contact cu miezul patriei, numai arareori întrerupt. E interesant de știut că mulți dintre voevozii de dincolo de Nistru, au fost români că primii cazaci au fost români, comandați adeseori de hatmani români (Ion Valahul, Potcoavă, Lobodă, Dănilă Apostol) sau că voevozii moldoveni au stăpânit întinse ținuturi dincolo de Nistru (Roman Vodă, 1390; Petru Aron 1454; Ieremia Movilă, întemeietorul Movilăului; Duca Vodă, care purtă chiar titlul de domn al Ucrainei) sau că atâtea orașe ale Transnistriei sunt întemeiate de români.

Studiul d-lui N. P. Vaidomir, bazat pe argumente de ordin geografic, politic istoric și etnic, aduce însă și alte dovezi, menționând temporara stăpânire rusească și desele ei schimbări teritoriale, apoi puterea armată la românii transnistrieni cari, în anumite formațiuni, au luptat împotriva rușilor (1223) și chiar împotriva ungurilor când aceștia rătăceau prin stepele Rusiei în căutarea unei fixări teritoriale, sau contribuția lor la cultura rusă (Cantemir, Milescu, Mitropolitul Movilă) neuitând să amintească permanența conștiință națională a transnistrienilor, manifestată prin atâtea adunări care cereau întegrarea lor la vechea și unica patrie, sau prin literatura poporană, cuprinzătoarea acelorași dureri și aspirații.

Privită sub aspectul ei de comunicare a unei istorii mai puțin cunoscute și mai ales din punctul de vedere al popularizării unui principiu național de luptă în răsărit, cartea d-lui N. P. Vaidomir e nu numai actuală dar și absolut necesară. Adresându-se tuturor ea are mai puțin o înfățișare literară și mai mult una didactică. De aci poate acel procedeu al repetițiilor, neobișnuit în literatură sau al rezumatelor, cu scopul unei mai precise fixări.

Cartea aceasta e astăzi un îndreptar istoric mai ales că, după câte știm, dacă nu e singura, e însă cea mai compactă și mai bogată în detalieri. Orice recomandație e deci inutilă ea făcându-se dela sine.

George Popa

Carnet de poesie

NECULAI V. COBAN

Poetul Neculai V. Coban face parte din sectorul liric cel mai interesant al poeziei basarebene de azi, alături de confrații menționați mai înainte în rama acestor file depe marginea versului.

Volumele de poeme „Casa de pe Prut" și „Cântece de acasă" *au adus mărturia unui vers realizat, original, profund și vibrând sub zodii inedite.*

Versul lui Neculai V. Coban este un vers teluric și atâta tot; e într'ânsul o prezență ascunsă, abia bănuită a dramelor pământului, reflectate prin propriile oglinzi ale poetului.

Transfigurat, prelucrat prin cumpenele interioare ale regăsirilor, aspectul pământului se fructifică într'o reală valoare poetică, vie și nesufocată, autonomă și proaspătă:

Ogoarele le sunt împărății de vreri
vândute.
Pe ele pașii fură nostalgice plăceri,
iar mâinile trudite pe-a sapelor
redute
ascuns ridică ruga spre vremile de
ieri.
(*Tristie basarabeană*)

Desigur că nu numai omul comun, ci chiar cititorul superficial orientat în poezie va putea obiecta poeziei lui Neculai V. Coban o anumită asperitate, un refuz de a se lăsa asimilată. Explicația este ușor de găsit: fără să realizeze un hermetism formal, poezia confratelui nostru conține un hermetism structural, o originară închidere în sine însuși, un semn de întrebare fără nici o urmare în însăși esențele sale.

Pulsează în poezia lui Neculai V. Coban o tristețe inevitabilă, cu nimic artificială sau simulată pentru poze poetice, o lipsă a unui liman de lumină totală. Poetul nu-i niciodată împăcat cu cosmosul său liric, dar — curios și interesant lucru — nici nu marchează scântei de revoltă; e închis ca 'ntr'un cerc vrăjit de duhuri blestemate, acceptându-l sub semnul unor porunci ascunse. Mesagiile pe care ni le trimite de acolo, din zonele acestui cerc închis sunt, printr'o firească ordine, încărcate de aparențele unui hermetism ilogic.

Sub pojghița acestor aparențe se sbate însă dramă adâncă a poetu, lui, drama lipsită de răspunsuri sau epiloguri, permanența unor zări care nu descoperă nimic nou pentru retina poeziei respective:

Acolo în loc de trudă și de vis
risipa mea de stele 'nsenințează,
chiar ura are sufletul deschis
și moartea încă nu te întristează.
Zorită și cu rost adânc în vreme
ea lângă vrăstile luminei primenește:
pământul care nu mai poate să ne
cheme
și cerul care nu ne mai primește.
(Inceput de carte)

Din aceste două strofe caracteristic fragmentate, se poate ușor observa inițiala amăgire a unei „risipe de stele", într'un domeniu unde „chiar ura are sufletul deschis" — dar și mai pregnant apare finalul care nu face altceva decât să accentuieze limitele dramei pe care am schițat-o mai sus.

Dintre toți poeții basarabeni ai generației tinere, Neculai V. Coban se bucură de avantajul unei surprinzătoare și remarcabile unități de structură lirică, persistând în căutarea unei atmosfere prielnice adâncurilor sale spirituale.

In acest sens ni se pare interesantă căutarea formală de care Neculai V. Coban este preocupat în ultima vreme. Pentru cititorii acestor pagini lucrul nu este desigur nou, deoarece ultimele poeme ale lui Neculai V. Coban au fost publicate aici. Așteptăm cu interes aspectele acestui proces, bănuind că poetul va ști să câștige dintr'ânsul o amprentă originală în plus pentru poemele sale.

Alexandru Lungu

Al. O. Teodoreanu și... Păstorel

Fiu al marelui avocat Oswald Teodoreanu și frate cu romancierul Ionel Teodoreanu, d. Alexandru O. Teodoreanu, cunoscut în cercurile literare și sub numele de Păstorel, contează, pe drept cuvânt, printre humoriștii cei mai de calitate ai prozei românești moderne, bucurându-se deopotrivă de o faimă bachică răsunătoare și de un înalt prestigiu scriitoricesc.

Născut în 1894, în orașul Dorohoi. Liceul la Iași. Destinat de tatăl său să urmeze cariera juridică, își ia licența în drept tot aci, în vechea metropolă de cultură socotită, spiritualicește, a doua capitală a țării. Vocația literară i-a fost mai puternică decât studiile de drept.

Puțini mai știu astăzi că talentatul prozator, poet, autor de teatru, conferențiar, eseist și om de spirit, a fost — cu toate acestea — și magistrat: nu mai mult de un an, într'un oraș de provincie...

A colaborat și colaborează la cele mai de seamă reviste literare ale vremii. A publicat numeroase scrieri humoristice, piese în versuri precum și volume de proză pline de o bogată și savuroasă atmosferă arhaică.

Prima comedie, ce îi este reprezentată la Teatrele Naționale din Iași, Chișinău și Cernăuți, se numește: *„V'a sosit numirea"*.

Urmează o feerie în versuri, în colaborare cu d. Adrian Maniu, intitulată *„Rodia de Aur"* ce s'a reprezentat cu succes pe scena Teatrelor Naționale din București, Cernăuți și Iași.

Dincolo de activitatea creatoare propriu zisă, ține conferințe foarte gustate, publică nenumărate esseuri, epigrame, articole, deține — cu o competență năstrușnică și savuroasă — rubrici gastronomice, se pasionează după hipism, este chemat adeseori de către Ministerul Agriculturii ca expert vinicol, etc.

Ani de-a rândul este consilier literar al „Fundației Regale pentru literatură și artă".

In 1937 este încununat cu premiul național pentru proză. Amănunt de care îi place să-și amintească, zâmbind: abia după ce a luat premiul național pentru proză, a scos primul volum de versuri lirice!

Actualmente deține o rubrică permanentă: „Tămâe și Otravă" (titlul unuia din volumele sale), la revista „Vremea".

Vine la redacție, străbătând jumătate din diametrul orașului, pe bicicletă. Detestă bicicleta ca sport — căci preferă, ca sport, calul — dar o consideră un ideal mijloc de transport pe vreme de război: o simplă adaptare la împrejurări...

Mare meșter al limbii românești, cunoscând secretele farmecului ei vechiu și prețuindu-i puterea de înoire și plasticitate ca un savant, d. Al. O. Teodoreanu iubește deopotrivă și celălalt instrument al dăinuirii prin veacuri a neamului său: oștirea.

In 1915 era un tânăr și promițător cadet a școalei militare de artilerie, geniu și marină. Iese sublocotenent în anul următor. Este avansat locotenent în 1917 iar în 1924 e căpitan.

Rănit și decorat în timpul fostului război, vârsta îl înlătură dela comanda de unitate în decursul războiului actual.

La începutul ostilităților îl găsim la datorie, făcând parte din Secția Propagandă a Marelui Cartier General.

Neastâmpărul său temperamental nu se acomodează cu slujba de birou. După puțin timp, pleacă voluntar pe frontul dela Odesa.

Acolo într'o unitate aviatică, execută benevol misiuni de recunoaștere la inamic și reglare de artilerie, ca șef de echipaj.

Aceasta, cu scopul de a se familiariza cu sborul și lupta aeriană, căci intenționează să scrie un istoric al aviației românești în actualul război.

O parte din însemnările culese pe diversele aerodromuri le-a și tipărit, într'o serie de reportagii, în ziarul „Universul".

Nenumărate anecdote circulă pe seama sa, prezentându-l cetitorilor în centrul celor mai năstrușnice întâmplări, mai întotdeauna înveselite de spontaneitatea tonică și fantezia pururea optimistă a acestui înzestrat scriitor. Vom reda mai jos o asemenea întâmplare din debuturile militare ale humoristului.

Odată cu punerea tresei de sublocotenent, d. Al. O. Teodoreanu e repartizat la un divizion de obuziere, din al 24-lea regiment de artilerie de câmp (al cărui veteran este azi).

Divizionul, izolat de regiment, se găsea în modestul târgușor Pașcani, într'o cazarmă improvizată. Evident că, în aceea situație, „reglementele" nu se respectau întocmai ca la regiment.

Comandantul divizionului însă, maiorul *Mitulescu*, ținea morțiș ca ofițerul de serviciu să se comporte întocmai ca în cazarmă, oriunde s'ar afla.

D. Al. O. Teodoreanu, june de tot pe-atunci, era pentru întâia oară ofițer de serviciu. La poarta cazărmei improvizate era un copac, sub care nu se știe cine așezase o masă și un scaun, de unde se putea privi în stradă foarte bine. Neglijând să-și pună centura, ofițerul de serviciu, pe o căldură toridă, se așezase la masă, sub umbra copacului; el consuma în liniște o sticlă de bere adusă dela un local vecin și convorbea, tandru și jovial, cu o frumoasă trecătoare.

Maiorul îl zări. Și-i trimise vorbă să se prezinte imediat în bordeiul care-i slujea drept cancelarie:

— Mi se pare că nu prea cunoști îndatoririle ofițerului de serviciu!

— Ba le cunosc, dle maior!

— Eu cred ofițerul pe cuvânt. Dar ca să aprofundezi mai bine îndatoririle d-tale, vei face de serviciu peste rând și-ai să-ți mai arunci ochii pe regulamente...

Era într'o Sâmbătă seara, când toți ofițerii se împărtiau, care încotro îi atrăgeau interesele: unii la Iași, alții la Bacău, alții la Roman...

D. Al. O. Teodoreanu, amărît, rămase singurul ofițer pe divizion. Se încinge, inspectează și abia spre ziuă-ațipește pe o căpiță de pae din curtea cazărmii improvizate...

Cum se luminează, intră în cancelarie, unde sergentul de zi îl vestește că au sosit dela Roman patru porci pentru divizion.

— Ce culoare au porcii? întreabă ofițerul.

— Albi, domnule sublocotenent!

— Albi? Rău! Foarte rău! Să-i pui în ținută de campanie!

Sergentul holbase ochii cât cepele.

— N'ai înțeles, mă? Am zis să-i vopsești în verde.

Sergentul se retrase uluit. Curând, apăru plutonierul major.

Părea foarte nedumerit și nu știe cum să înceapă vorba:

(Continuare în pag. 4-a)

MUCENICA

Umbra sufletului se lasă pe pleoape.
Nimeni nu uită și n'o poate plânge,
Pasul ei galeș, călcător peste ape,
Vorba ei — mugur de durere și sânge.

Trei flăcăi și-un cărturar au iubit-o,
Mult, chinuit și ascuns — moldovenește —
Casa ei cu inimile au păzit-o,
Mâinile ei fierbinți le-au strâns țărănește.

Palma vâscoasă a mamelor ninse
Flori i-'ntindea pe uliță seara,
Ochilor negri — cu pătrunderi aprinse,
Jarului lăuntric ce-i sbuciuma nara.

Satul o crescuse odată cu nucii,
Bună, înceată și neprefăcută,
Când au frânt păgânii brațele Crucii
Ea i-a oprit răzbunătoare, tăcută.

Pieptul ei alb ca o hulubiță
Rânduri de lume învolbura,
Sub glonțul de moarte ca o bobiță.
Azi nimeni n'o poate plânge sau uita!

Sergiu Matei Nica

NOPȚILE MELE

Nopți, albele mele nopți, pierdute
In orb și lung vagabondaj amar,
Când luna se arăta pe sfert, avar,
In urma stelelor căzute.

Pe verzile voastre ape stătute
Ai tinereții nuferi îmi răsar
Și din zăpada lor vin tot mai rar
Fruntea fulgi curați să mi-o sărute.

Din svonuri se desprind tăceri, sfios,
Ca dintr'o poesie-un vers frumos
Pătrarului de lună închinat.

Ci'n viață dacă nu-i nimica nou,
Cuminte mi-ți vedea: un vechiu tablou
Visând la tânărul neîntinat...

Petre Pascu

CÂND VOIU MURI...

Când voiu muri, voiu trece cu trupul meu în flori,
Iar sufletul, ca raza ce se aprinde'n zori,
In largul veșniciei și-al zării va străbate,
Prin veacuri fără număr, spre lumi neîntinate.

Dece să mă'nspăimânte porunca grea a sorții
Ca visul să se stingă sub negurile morții,
Când nici adânca besnă, nici nepătrunsul nor,
Nu pot opri, spre ceruri, al sufletului sbor?

Căci moartea nu cuprinde în umbra ei pustie
Și n'a închis sub lespezi acea lumină vie
A vieții, ce străbate și veacul și văzduhul,
Al cărei sfânt și veșnic izvor rămâne Duhul.

Dimitrie Albota

POVESTE

Sub cearcănele nopții, ca un fald,
Se despleteau pe lac lumini și lin
Cădeau în suflet liniști ca'ntr'un scrin
Și florile șopteau sfios și cald.

Un cântec a pornit din sat hoinar
Plutind ușor peste 'nspumate mări,
Ningea argint din stele pe cărări
Și cerul tot părea un nenufar.

Atunci am vrut să fiu umil oier
Și turma mea de vise să mi-o las
Să pască'n voie, așa, ca pe-un islaz,
Doinindu-i lin, pe-o rariște de cer.

Dar cântecul s'a risipit, păgân,
In noaptea-aceea plină de chemări...
Ningea argint din stele pe cărări
Și liniștea dormea pe-un snop de fân.

Dimitrie Scheianu

SUNTEM CHEMAȚI

Suntem chemați de steaua noastră în cer,
Dar pribegim pe tot mai triste alei
Așa de mici, așa de singuri, Doamne,
Ne prinde taina în arcurile ei.

Iubirea ne-o întâlnim, dar brațul cade,
Tulpina de argint aprins n'o strânge;
Așa de mici, așa de singuri, Doamne,
Lăsăm în ore un sărut de sânge.

Strivim nadirul visului și plini
De aroma rece a chinului dintâi; —
Așa de mici, așa de singuri, Doamne,
Te așteptăm ușor să ne mângâi.

Ion Potopin

ECOUL MARE...

NUVELA DE VASILE DAMASCHIN

In iatacul cu perdele grele, s'au strecurat umbre moi de răcoare și de somn.

Sia, așezată comod în jilțul cu brațe largi și primitoare, se luptă anevoe cu somnul și cu râșnița de cafea. Capul bate mătănii pe speteaza scaunului, iar mâna întoarce fără convingere mânerul de alamă lucie și înflorată. De sus, dintre icoanele ferecate în argint, firul auriu de lumină, care coboară în mijlocul odăii, descântă odată cu țârâitul râșniței, un cântec demodat... Acum e tot mai anemic, mai absent... A încetat. Umbrele au coborît depe sobă și s'au aplecat curioase peste spătarul jilțului, deasupra bătrânei...

O muscă bâzâe nervos sub perdele. Sia s'a trezit. A ascultat un moment, atentă. Pe urmă a pus râșnița alături, pe divan, a dat într'o parte scăunelul de sub picioare, și a plecat cu pași de vată spre fereastră. Se aude o luptă inegală, după perdea. Sia s'a întors înapoi. Musca nu se mai aude.

Alama râșniței îi răcorește palmele. Cântecul l-a pornit de unde îl lăsase. Acum e pe covor, e sub perete, e pe tavan, poate mai departe... A murit. Bătrâna a căzut pe spate.

O plesnitură violentă a zornăit geamurile în cercevele. Pe urmă, ceva s'a rostogolit la vale, pe tabla acoperișului, cum ai arunca o piatră. Afară e larmă, țipete...

Sia și-a frânt somnul în două, ca pe-o azimă. A dus mâna la inimă. Râșnița din poală s'a rostogolit cu sgomot mare pe podele, umplând odaia cu boabe de cafea. Spune ceva și face cruci mărunte. Privește spre ușă. Ar vrea să vadă printr'însa. Bănuește însă isprava copiilor vecinului, care-s grădinarii grădinii, tâmplarii gardului, meseriașii podului casei. Neastâmpărați și răi. De nu i-ar fi bătut iar pisica. S'o fi ascuns, sbârlită, pe undeva prin bucătărie. Va bate, desigur, în poarta de lemn, în care a ieșit, în vestă, vecinul:

— „Domnule Tache!". Dar domnul Tache dă din umeri; iar pisica! — „Da, pisica! M'auzi? E a mea, si-o hrănesc eu!..." S'a înfierbântat tare. Blestemații, blestemații!

Sia mormăie și gesticulează într'una. S'a aplecat de șale și adună depe jos boabele de cafea, împrăștiate pe tot covorul. Blestemații!

Ușa dela antreu a bufnit de perete. Se aud pași... ai Anei. Ea numai ea e așa de repezită!

— Ce-i asta, fato?

Sia e gata de ceartă. Dar n'a mai continuat. Obrajii plânși ai Anei, o contrariază.

— Ei, ei?

Fata smorcăie și spune, desigur, ceva.

Bătrâna nu înțelege. E nervoasă. Acum e galbenă ca ceara.

— Cum?

... pișica... a împușcat pisica....

Ochii Siei s'au deschis mari, enorm de mari, ca două funduri de călimară. S'au aprins tare, și-au stins lumina, s'au închis. Brațele îi atârnă ca două rufe stoarse.

Parcă vorbește cu cineva de după gard: Luminița! Ana, de lângă dânsa, răsuflă tare și sughiță. Sia a trecut pragul odăii. Ea sau altcineva. Lângă scara de piatră, în nisip, pisica își sgârcește trupul. Boabe de sânge răsar pe trup și pe gât. Pisica se strâmbă cu gura spre cer.

Sia nu știe ce face. A întins mâna spre gard. Spre un gard nevăzut. Bate aerul cu mâna. Ana s'a plecat mică deasupra ei. Abia i-a prins smucitura fetii, care se luptă cu niște vedenii...

Amiaza se lasă domol și întinde prejuri grele de umbră sub umbrelele copacilor și după porumbar. Anei i-a înțepenit un picior și îl bate pe loc. S'a uitat spre poartă, s'a uitat la Sia, și a pornit spre fundul curții. Se aude cum își suflă nasul cu mâna.

Sia a rămas ghemuită, parcă ar fi apucat-o subit dureri de stomac. E mică și strânsă. De după gard o suflare de vânt, venită din capul străzii, a sărit zăplazul, în grădină. S'a prins în castan și se zbate. Castanul râde cu hohote și-și sguduie burta. Batista depe capul bătrânei gâlgâie ca un steag...

— Pis-pisss... pis-pisss...

Sia a rotit mâinele ca s'o prindă. Pisica a înebunit deabinelea: sare, face tumbe, sgârie cu ghiarele. Acum stă pe o piatră și se strâmbă spre nouri. A devenit meditativă. Sia se uită și ea la nouri. Sunt mari și grei, ca niște ugere pline de vacă. A devenit și ea meditativă. Copacii se întind spre nouri. Își întind crengile noduroase, ca niște ghiare, ca niște ventuze. Se întrec să gâtuie norii. E un sbucium, o luptă în aer, parcă ar arunca cineva undițe. Se aude fluieratul ascuțit al nuelelor, prin văzduh. Pisica s'a strâns ca o coardă de ceas. O să facă, negreșit, explozie. Dar se uită la cer, e meditativă. Și ei îi e frică de nouri, de explozie. Sia ar vrea să întindă mâinile, dar sunt două pietre mari de moară.

Pisica e mică și seamănă cu un măr. Sia sare între două tufe. Plutește lin, legănător. Prin aer îi bate inima și se sufocă. E aerul tare. Sia sare cu dealul, cu drumul, cu pietrele.

Deasupra ei se sbate copacul. Il scuturâ cineva cu un băț, ca atunci când bați nucile. Crengile copacului seamănă cu niște funii înodate; acum cu niște musculoase brațe de om.

In copac bate bățul. Și cad halicele. Sia întinde mâna și le adună ca pe fulgi. A strâns pumnii. Acum i-a deschis... In palme are boabe mari de cafea! Ar putea să le numere: una, două, trei, patru... Batista din capul Siei s'a făcut pânză de vapor. Pisica e tot pe piatră și se strâmbă la cer. E meditativă. Sia se uită la cer, se uită la nouri: au forme de tăvăluguri mari...

— Cucoană!

— Cine strigă?

— Eu! Deschide...

— Cine eu?

— Eu, Maria, m'a trimis conița...

— Care cucoană.

— Madam Frangulea.

— Bine!

Sia a tras zăvorul. Ușa a scârțâit, neunsă. Prin ușă, fata și-a arătat nasul. Dar nu a intrat. A întins doar o mână. O mână roșie, purtată la vase.

— Mi-a dat conița...

Fata a întins mâna mai tare. E roșie și muncită. Ochii Siei au alunecat ca pe-o oglindă lucie, luminată de sus. Fata râde? Fata așteaptă respectuos, în picioare, la ușă. Sia s'a apropiat de ușă. Fata i-a întins pisica învelită într'un șal de lână. Sia s'a dat înapoi.

— Ce-i asta?

Fata e lângă dânsa. E așa de aproape, că-i simte răsuflarea caldă, cu miros de buruiană crudă. I-a pus ceva în brațe: e râșnița ei de cafea.

— Mi-a spus conița...

— ... nu pune mâna, mamă, e murdar. Nu vezi că n'are nici ochi! Mai bine adu-i o farfurioară cu lapte.

La picioarele Siei, pe iarbă, se frământă un pui de pisică. E proaspăt născut și alb ca o batistă. Scâncește și strănută.

— O să moară, Veto, e prea mic! N'are nici două săptămâni!

Băiatul, cu părul în ochi, chincit acolo jos, a întors o față tristă spre Sia. Sandu are 6 ani.

— Adu-i lapte, Veto!

Dar Veta ține farfurioara cu lapte în mână. Copilul s'a ridicat să o ajute. Puiul de pisică a intrat cu totul în lapte.

Copilul s'a strâns lângă Sia, și privește cu fața plină de soare, spre vietatea mică, de jos. N'are astâmpăr, își frământă mâinele în șorțul Siei. Cu o mână Sia îl mângâie pe păr.

In fundul curții, la bucătărie, ceva sfârâie pe foc. Sia a plecat repede. Din mers, a întors capul. Copilul stă în genunchi, în iarbă.

In fiecare Sâmbătă trage la poarta de peste drum o trăsură lăcuită în negru, cu doi cai. Trăsura are felinare patrate, cu încrustări de argint, ca și hamurile grele, din piele mirositoare.

Când apare boerul în capul scărilor, un fost măcelar norocos, buhăvit la față de noptile nedormite, de abuzul alcolurilor și de esurile lungi pierdute la cărți, vizitiul în livrea albastră se dă jos, scoate șapca cu galoane aurii și-l ajută să se urce pe canapelele moi ale trăsurii. El molfăie obișnuit ceva, în gura lui strâmbă într'o parte, mai totdeauna o înjurătură, ca la suhat. Poate o înjurătură de mulțumire. Dacă soața lui e pe aproape, manierele măcelarului sunt mult modificate, în cistea profilului ei pur grecesc și din teama de a nu-i călca consemnurile. Elegantă și frumoasă, lasă totdeauna o dâră de parfum bun în urmă, parfum pe care, se spune, că-l suportă tare greu Smărăndache.

Printre zăbrelele gardului, de după tufa de iasomie, unde-și citește cartea, Sandu vede o fluturare albă de mână, după care, scârțâind din elegantele-i mădulare, scumpul și funebrul echipaj pornește spre moșie, o moșie obeză pe care Smărăndache, mai cu bani mai

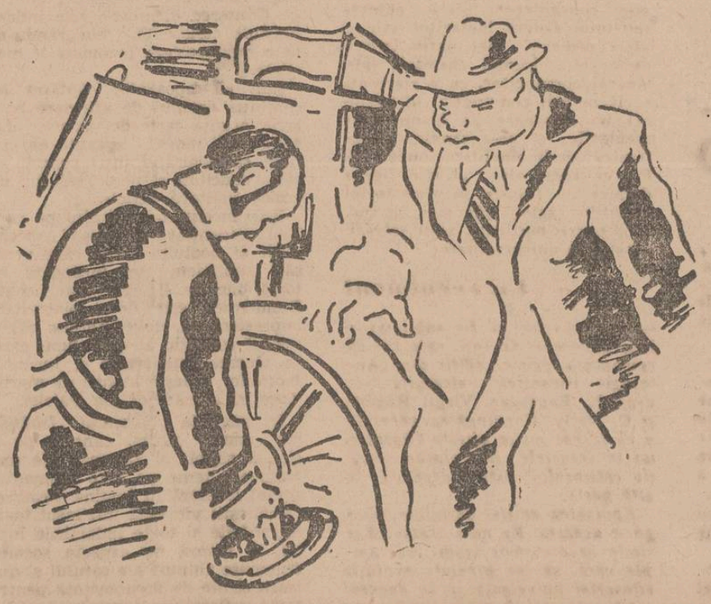

cu viclenie, o mărește pe fiecare an.

Duminică seara, menajul Smărăndache e înapoi. Ea mai sprintenă și cu bujori de soare pe pelița fină a obrajilor, fiindcă iar a uitat să-și pună voalul cât a umblat pe alee; el fleșcăit și dărâmat de somnul greu al unor mese prea copioase, ca la cei care-i pândește apoplexia.

Banii lui Smărăndache intră pe poarta casei cu cetele de samsari care-i calcă din zorii zilei pragul. E un du-te-vino, ca la bursă. Mare comerciant de vite, Smărăndache se pricepe bine în meseria lui, și când se află între agenții săi, trupul greoiu își recapătă vioiciunea și semnele catastrofei îi dispar depe ghemurile feței.

Serile, când poarta e veșnic deschisă de afluența musafirilor, încărcați de mătăsuri și de inele, sunt rezervate petrecerilor. In două odăi mari, ale căror ferestre stau până dimineața luminate, sunt aranjate mesele de joc cu postav verde, unde se rulează sume fabuloase.

Smărăndache, care ar fi datorând tatălui lui Sandu unele recunoștințe privind adolescența sa mizeră și sbuciumată, trece deseori drumul pentru a se interesa de studiile strălucite ale lui Sandu și despre sănătatea bătrânei.

Pe tânăra doamnă o interesează din curtea de vis-a-vis numai florile și Sandu, cărora binevoiește să le arunce câte odată priviri catifelate.

De când a crescut și s'a făcut pisica frumoasă, ea constitue al treilea obiect care intră în atențiile doamnei.

Odată a trecut strada dincoace, ciocănind mărunt pe pietrele late tocurile înalte ale unor pantofi minusculi, pentru a-și plimba senzual degetele-i fine prin blana moală a pisicii și pentru a-și îngropa privirile pe gâtul blond al lui Sandu.

Dela această dată s'a întâmplat un lucru extraordinar: a dispărut pisica. Două zile a așteptat bătrâna să o vadă apărând pe gura bucătăriei, pentru a-și primi mâncarea, și alte trei zile a bătut pela porțile vecinilor, pentru a-i da de urmă. Sia a fost tare supărată și liniștea ei a fost compromisă. Intr'a șasea zi, când soarele nu ajunsese încă pe terasa de ciment, la ușa de din față lovea cineva.

— Ei, ei, așteaptă!

Baba Ghina cu laptele n'are răbdare azi! Sia s'a dus să deschidă. O mogâldeață s'a strecurat peste prag. Doamne, pisica! Slabă, cu nasul ascuțit, plină de noroiu și cu blana peticită.

A luat-o în brațe. Tremura și căuta căldura.

Mai târziu a aflat că făcuse drumul pe jos dela moșia lui Smărăndache: două zeci de kilometri. Tânăra doamnă multă vreme n'a mai întors capul spre curtea de peste drum, când urca în trăsură...

Sia a plâns două zile, dar s'a ferit să nu-i curgă lăcrimele sărate și mucegăite de bătrânețe, peste formele dolofane ale cozonacilor, crescuți cât niște prunci. Ii coace bine cuptorul. I-a mai pus în valiză și alte bunătăți, ca să le desfacă cu mâna lui, acolo, în orașul acela străin, din fundul lumii, unde îl chemaseră pentru pricperea lui rară într'ale extragerii și rafinării petrolului. Tânărul inginer, care avea mare apetit de lucru și un talent cu totul excepțional, zicea că i va bate pe toți străinii. Așa spunea și preotul Ilie, care îi urmărise progresele încă din facultate, sprijinindu-i multele cerințe materiale, și care avea nemărginită încredere în viitorul lui.

Când se urcase în tren, umpluse ușa cu trupul său înalt și plin, trupul lui taicăsău. Își tot necăjea cu degetele puțin emoționat, mustața blondă...

Acum coborau din același tren negru și astmatic, cu care plecase cu patru ani în urmă, un trup fărâmat și fără sânge. După ani de trudă și de excepționale succese pe meleagurile străine, i-l aduceau pe targă.

Căzuse de pe o schelă și sănătatea nu-i mai revenise. Il purtaseră prin sanatorii, dar doctorii dădeau până în cele din urmă din umeri, ca în fața unui caz ce le depășea știința. Venise să se stingă acasă.

I-a făcut pat moale Sia, în odaia lui de copil și i-a deschis larg fereastra ce da spre florile și verdeața grădinii, să vină până la el tot mirosul dătător de viață al prunilor înfloriți. Câte o vrăbioară certăreață, scormonea în streașină și ciripea dantelat până scăpăta soarele în spatele casei. I-a desfăcut Sia valiza, în care cu ani în urmă plânsese și rânduise frumos, ca să le afle toate la locul lor și curate, acolo, în țară depărtată. Acum erau toate în dezordine, negre și cu miros de străin. Din cărțile lui cu semne misterioase, a căzut, când le-a dus spre etajeră, o fotografie din cadrul căreia i-a zâmbit deodată, o față frumoasă de copilă, cu dantura sănătoasă și cu priviri curate. I-a plăcut Siei obrazul fetei străine și n'a mai privit dușmănos la cărțile lui mohorâte și n'a mai blestemat mașinăriile acelea drăcești cari i-au furat băiatul și apoi l-au omorît.

Obrazul galben al lui Sandu, stă însă îngropat în perne, nemișcat și închis ca o casetă...

Pe după amiază, a fosnit sutana preotului în curte. Venea să-și vadă prietenul reîntors. Pe urmă a venit mereu. Sta pe scaun, tăcut, lângă pat, și ștergea din când în când fruntea bolnavului umezită de febră, cu o batistă mare, cadrilată.

Intr'o dimineață, la câteva zile, când pregătea la mașina de spirt o cafea preotului, Sia a auzit prin ușa întredeschisă voci venind din odaia bolnavului. Nu se distingeau cuvintele. Dar era sigură că aude și glasul lui Sandu, șovăitor și stins, pe lângă acela puternic al preotului. Convorbirea a durat câteva minute. Pe urmă iar s'a așternut liniște grea în odaia de dincolo. Pe fereastra deschisă a intrat, ca o lamă de cuțit, cântecul iute al cocoșului, urcat pe magazie...

In ziua următoare, preotul Ilie a cerut cerneală și toc, și a scris mai multă vreme pe mesuță, lângă patul bolnavului. Iar s'au auzit glasurile lor amestecate. Când a trecut, după plecarea preotului, prin odaia bolnavului, din cadrul fotografiei depe etajeră, i-a zâmbit iar Siei, chipul curat al copilei străine.

Lui Sandu îi merge tot mai rău. Pisica, culcată când pe plapuma bolnavului, când pe covorul din fața patului, nu-și mai află locul. Deschide toate ușile, scârțâindu-le bizar, cum le-ar da cu mâna într'o parte, sgârie cu ghiarele pe tablia dulapului, miaună subțire prin câte un ungher întunecos, ca și cum ar vorbi cu cineva. Sia n'o mai poate stăpâni. Eri a dispărut de acasă toată ziua.

Tânărul inginer trage să moară. Bătrâna e năucă. Umblă fără rost din odaie în odaie. I-a aprins candela la căpătâi. Să moară creștinește. Nasul lui ascuțit, iese dintre pernele patului. Sia a închis fereastra, pe care prea pătrund sgomotele străzii și ale vieții în odaie. Acum s'a dus în bucătărie. Dar unde-o fi pisica? Deodată a auzit un sgomot de obiect care cade și zornăituri de sticlă spartă. Când a alergat în odaia bolnavului, candela era stinsă și fărâme pe podele. In umbra odăii, a putut zări pisica, care sta liniștită într'un colț, și-și lingea o labă...

Peste două zile Sandu era sănătos.

— Cucoană.

Sia a tresărit. Dar nu vede.

— Să pun masa.

Nu-i răspunde nimeni. Ana se uită pe jos, caută ceva. A renunțat. A plecat cu tălpile goale, prin nisip... Și Sia se uită pe jos, parcă a pierdut ceva. Acum și-a acoperit, cu mâinile, ochii.

— Ano!

Ana s'a întors din drum. Pășește nehotărâtă.

— Adă roaba, ia-o... Sia arată ceva.

Fata a înțeles. E întuneric de tot. Parcă a trecut un veac. Ana s'a întors. I se aud pașii prin nisip. S'a oprit lângă Sia și-a pus ceva în roabă. A plecat. Se aud iarăși pașii prin nisip și scârțâitul roabei. Acum nu se mai vede; a înghițit-o întunericul...

Sia a făcut iarăși gestul de a pune mâna pe gard. Ii pipăe. A bătut aerul cu brațele...

PE „OMUL"

Turme sure — nori — pe plaiul serii
„Omul" stă ca un cioban în ghioagă;
Vechi miresme — Florile Reginei —
Iedere, de pașii grei se leagă.

Stâncile pândesc ca niște lotri,
Aprige, isvoarele tresaltă;
Printre coame verzi de mușchi și jnepeni
Liniștea, ca un hulub, se 'nvoaltă.

Scorburiel — răni — curg umezite,
Brizele tot sue și coboară;
Aripile amurgului întinse
Tot muntele — iubire — împresoară.

Cremenea gorganelor s'aprinde
Sub amnarul astrelor bogate;
Aerul miroase a rășină,
Lespezile a eternitate.

Suflă boare prahoveană 'n cetini
Pliscuri lungi de-azur, lovesc în stânci.
Numai tu, tristețe, stai pe gânduri
Și tu, suflet, te târăști pe brânci.

Fulgere și tunete și ploi
Au pornit spre văile fertile;
Numai tu, credință, urci spre cer
Pe semețe muchii de coștile.

Petre Paulescu

CRISTAL

In noaptea rece, grea de fum,
Se profilează rând pe rând
Fecioare 'n alb;
Cărarea lor: dâră de scrum.
Iar zarea căutată: dalb
Gând.

Sporesc tăceri val după val
Și vântul naiță mâini de lut
Pe drum deschis.
Se frâng luminile 'n cristal
Cu lumea fragedului vis
Pierdut...

Victoria Tănescu

PSALM

Doamne, pentru toate primăverile anilor cruzi, — nedeochiat
Am culeș mușețelul stelelor, cioburi de carafă aurie;
Ca un călugăr am adunat în năframa visului strălucit
Iarba pretutindeneștilor eliberări, — semn de înaltă tărie.

Din cărți am învățat, Doamne, să descânt amurgul violet
Și să fur luminii arniciul năvădit în zorile aprinse...
Mi s'a topit, ceară moale, păcatul, în cântecul încet
Și-a răsărit caisul dragostei din spuza amintirilor stinse.

Am alergat prin câmp cu graurii și îngerii bogatului rod,
Aprinderile descumpănite n'au avut slujitor bun, fără răgaz,
Samaritean șerpilor vineți leșinați în arșiță și omului schilod,
Te-am căutat, Doamne, în luminișuri și pe poteci de alcaz.

Flautul nopților m'a dăruit liniștilor profunde, nemăsurate...
Credeam că se întâmplă minunea nevăzutilor, — atâta nemișcare plutea
Se despleteau cuverturile apelor în sute și mii de carate
Și flăcările verzi te îndepărtau mie și privighetorilor, deabinelea

Doamne, pentru toate primăverile anilor, ca un cămătar
Am strâns podoabe în snopi, lumini în împăturate buchete...
Popasul a fost scurt și dincolo de seară începe nemărginitul hotar
Prag neștiut: temniță visului, incandescent câmp sufletului erete.

Const. Ene

LA MARGINEA SATULUI MEU

La marginea satului meu,
Nu Dumnezeu
A tras cu pluguri de ghiață
Brazde sărace de ceață
Cu brâe de jale și cânt.
Strigoii sorții cu chivăre de vânt
Și-au împlântat sulițe'n hotar.
In locul crucilor crescute în dar
Peste țarini cu holde de grâu
Ce-ajung Cosânzenelor până aproape de brâu.

Nu Dumnezeu
A crescut la marginea satului m
Icoane cu chipuri de ceară
Și hori care trec peste Țară
Undeva departe,
Ca și o carte,
Pe car[illegible] pot să o citească,
Doar [illegible]erii ce stau la sfat
Undeva dincolo de margini de s[illegible]

La marginea satului meu
La sfat cu Dumnezeu
Stau oierii în bâte
Și spun povești, câte
Au învățat dela bunici și din carte
Atunci când departe
Fărtați pe lângă turme de oi,
Dorul lovea peste fluer cu deget de plo[illegible]

La marginea satului meu,
Ascultă rugăciunile jelii Dumnezeu.

Iosif Moruțan

L. BULENCEA — Ostaşi români prin stepele înzăpezite

NOTE

N. Buicliu

— tânărul compozitor, apare astăzi marelui public, care frecventează concertele muzicale, ca o valoare excepţională, al cărui viitor se întrevede de pe acum strălucit.

Puţini au ştiut că N. Buicliu a fost încununat, ceva mai înainte, cu premiul *„George Enescu"*, pentru mult promiţătorul *„Trio cămpenesc"*. Pentru cei care l-au apreciat la timp, este o dublă bucurie astăzi. Căci noua producţiune muzicală *„Simfonia I-a Rustică"* confirmă alegerea hotărîtă şi consacră definitiv un talent muzical puternic şi original. Compozitorul a topit în substanţa sufletului său temele folklorice, şi acolo, într'o tainică organizare a creaţiei, s'a întâmplat acea minune a spiritului care a exprimat, în patru părţi bine distincte, frumuseţea vieţii omeneşti, într'o operă cum este *Simfonia I-a Rustică*.

Nicolae Buicliu a creat parcă un nou duh naţional în muzică. Covârşit de aceleaşi nevoi materiale, care împiedică pe tânărul creator în genere, la noi, în ţară, să-şi concentreze toată puterea spiritului asupra lucrărilor sale şi să-şi urmeze, mai puţin istovit de nevoi, drumul chemării sale, tânărul compozitor, cu o stăruinţă egală puterii convingerii în misiunea lui creatoare, a biruit toate greutăţile şi ne-a revelat o puternică individualitate muzicală. Fie ca acest ales al unor muze darnice să înscrie în repertoriul creaţiilor sale, cât mai curând, noui opere muzicale, solii întrării noastre în universalitate.

Un eveniment

— care merită să fie subliniat şi bine cunoscut de toţi este rapida epuizare a primei ediţii din „Antologia filosofică" alcătuită de d-nii N. Bagdazar, Virgil Bogdan *şi* C. Narly. *Convingerea generală e că la noi nu se citeşte filosofie, iar în actualele împrejurări atenţia cetitorului este îndreptată în altă parte.*

Epuizarea ediţiei desminte categoric aceasta. Ea ne-a arătat că se simte nevoia unor studii mai ample care să ne prezinte evoluţia filosofiei universale şi în deosebi cetitorii vrea să aibă textul celor mai caracteristice opere filosofice, bine transpus în limba noastră.

Prevedem pentru a doua ediţie pregătită pentru distribuirea în librărie, acelaş succes binemeritat.

„Scrisori de război"

— acea densă şi emoţionantă carte, în care d. *Al. Lascarov-Moldovanu* a reuşit în chip magistral să adune — din plicurile sosite depe front şi din cele care plecau spre câmpul de luptă — gândurile întregului neam românesc în aceste vremuri de superb iureş spre Răsărit, a fost încununată recent de Academia Română, cu premiul *„Gh. Vâlsan"* în valoare de 15.000 lei. Este un fapt care se cere subliniat cu toată căldura şi preţuirea ce se cuvin vigurosului şi fecundului scriitor moldovean.

La Bacău

— *aparţine un bun cotidian sub direcţia d-lui Ioan Nicolau, purtând numele oraşului în care se tipăreşte. Paginile ziarului sunt larg deschise literaturii, ceeace, să recunoaştem, este surprinzător, mai ales că e vorba de realizări care întrec obişnuita linie „provincială" şi capătă astfel o nuanţă de frumoase preocupări.*

Intr'unul din ultimele numere ale „Bacăului" am găsit un bogat material literar cuzezat tradiţional în pagina II-a, sub un frontispiciu semnificativ: „Duh şi suflet transilvan". *Este vorba de înmănunchierea câtorva condeie din tânărul scris al Ardealului:* V. Beneş, V. Copilu-Cheatră, Ion Şiugariu, Lucian Valea, I. V. Spiridon, Coriolan Gheţie, *etc.*

„Gând şi slovă oltenească"

— este o revistă lunară de literatură care apare la Craiova. Prezintă pagini vii, deşi uneori inegale, într'un colorit energic de specifice svâcniri oltenesti.

In n-rul din Mai a. c. semnează versuri şi proză d-nii: *Preda Savu, F. Bossun, Aurel Tita, Sergiu Cristian, Nicolae Nedelcu, Aurel Filipescu, N. Plopşor* şi *Al. Cerna-Rădulescu.*

Note variate şi interesante.

Apariţia

— poetului muncitor *Leonte Dumitrescu* cu volumele de versuri eroice *„S'au desrobit hotare sfinte"* şi *„Cântarea biruinţei"* este îndeajuns de cunoscută, bucurându-se de o recunoaştere frumoasă şi meritată.

Iată că tipograful cântăreţ îşi continuă drumul de afirmare prin scris cu altă carte de versuri, *„Isbânda cea mare"*, apărută de curând şi închizând între coperţi acelaş sbucium şi noui realizări de eroică înălţare sufletească.

Este incontestabil faptul pe care l-au evidenţiat numeroşii recenzenţi ai poetului şi pe care vrem să-l subliniem aici încăodată cu toată bucuria şi siguranţa: Leonte Dumitrescu este de o sinceritate impresionantă, dovedindu-se exponentul autentic al unei lumi care, în tăcerea atelierelor şi huruitul fabricilor, trăeşte alături de marile clocotiri şi nădejdi ale Patriei.

In paginile volumului *„Isbânda cea mare"* găsim, cântate pe o strună simplă şi sinceră, cele mai frumoase teme pe care momentul actual le oferă în lumina veşniciei româneşti; vibrează într'însul toate întrebările şi toate îndârjirile luptei, o seamă de aspecte sociale, frumoase chipuri ale satului şi duioase strofe de recunoştinţă pentru toate sufletele care o merită: orfanul şi mama eroului, invalidul şi mai presus de toate eroii Patriei.

Şi peste toate acestea, luminos ca nimburile de sfinţenie, viu ca sângele jertfit pentru Ţară, cutremurător ca glasurile cereştilor miracole — e în fiecare pagină a volumului lui Leonte Dumitrescu, gândul isbăvitor, certitudinea strălucitoare a isbânzii celei mari.

Versul acestui brav muncitor e simplu şi clar ca şi gândurile lui, însufleţit de fiorul tuturor nădejdilor noastre:

Norii-şi torc, domol, cerceii
Impletiţi cu fumegii
Prinşi în dalba dimineaţă
Peste viaţă, peste viaţă!

Iar cu ea în zori spre şanţuri
Toţi pornim a frânge lanţuri,
Desrobind pământ de slavă,
Basarabă, basarabă!

Orizont de ţară nouă,
Curmă crunt, necaz'n două,
Ca să nască din durere,
Mângâiere, mângâiere!
(Cântec de stepă, pag. 66)

Cartea *„Isbânda cea mare"* a apărut într'o frumoasă haină grafică, împodobită cu numeroase ilustraţiuni şi suntem siguri că se va bucura de un succes şi mai mare decât cărţile precedente ale lui *Leonte Dumitrescu*, ducând în straturi cât mai largi şi coborînd în cât mai multe suflete fiorul de strălucit eroism care se sbate în strofele acestui merituos muncitor şi poet.

Trei bucăţi

— *interesante de proză publică scriitorul* D. Iov *sub coperta unei broşuri intitulate* „Moldova dela Nistru" *(Bucureşti, 1943, 24 pagini).*

Este vorba de o carte adresată cititorilor din cele mai îndepărtate cătune ale ţării, pledând sincer şi cald într'o limbă de frumoase şi împlinite arcuiri dreptatea românească asupra pământului basarabean.

Impletind documentul istoric cu episoade de însufleţită trăire sufleteasă un frumos exemplu de felul cum tocască, d. D. Iov *reuşeşte să ne dea un frumos exemplu de felul cum trebuie servită propaganda spirituală în rândurile cititorilor dela sate.*

„Visul lui Sven"

— se numeşte cartea de poveşti pe care a tipărit-o de curând o fruntaşă a învăţătorimii basarabene, d-na *Ludmila T. Iacobescu.*

Intr'o vreme când literatura pentru copii a devenit, aproape total, un domeniu în care stăpâneşte jocul mincinos al fascicolelor multicolore, d-na *Ludmila T. Iacobescu* oferă ochilor naivi şi curioşi ai celor mici, un volum frumos, scris cu seriozitate, îngrijit din toate punctele de vedere.

„Visul lui Sven" reuşeşte să înmănunchieze vraja miracolelor copilăriei, fraza limpede şi cizelată, învăţătura nouă.

D. prof. I. E. Torouţiu

— semnează în *„Convorbiri Literare"* (LXXVI, Aprilie 1943) rânduri vibrante şi cuprinzătoare despre viaţa şi opera sculptorului *Fr. Storck*, plecat într'o cele vecinice la 26 Decembrie 1942. *„Una dintre cele mai reprezentative figuri din viaţa noastră plastică, părintele unei întregi generaţii de sculptori români"*, Friederich Storck este prezentat de directorul „Convorbirilor" în lumina unui talent excepţional şi a unei munci încordate, până în ultimele clipe, proprie numai celor cari au de împlinit un înalt destin artistic.

„In tendinţa dominantă către clasicism, fără oboseală, cu pătrundere, conştiinciozitate şi răbdare caracteristică marilor artişti, — scrie printre altele d. I. E. Torouţiu — *Friederich Storck studiază mai întâiu modelul după natură, adâncind pentru a-i smulge tot ce e viaţă şi expresie, evidenţiind ceeace este caracteristic individului, pentru ca în urmă să simplifice până la monumental, stilizând, căutând forma definitivă în care să se cristalizeze trăsăturile modelului spre a atinge perfecţiunea atinsă de el. In acest spirit sunt concepute statuetele, majoritatea în bronz, ca Adolescenţa, în care respiră odihnă senină şi mişcare a lene, care stimulează gândurile şi îndeamnă spre visare, ca şi în opera* Abundenţa, *creaţia favorită a artistului, pentru că aici a stabilit o soliditate, o forţă, care să caracterizeze ideia de plenitudine, de abundenţă, — deci însuşi principiul vieţii. Conceputâ într'o armonioasă proporţie, dând fiinţă unui frumos nud de femeie, artistul executâ formele după natură în vederea unor linii mari şi concentrate pentru a ajunge la desăvârşirea expresivitate a statuiei, prin trăsăturile clasice ale capului, prin frumuseţe, severitate şi caracter ale întregului. Perfecţiunea formei şi expresia lăuntrică — iată caracteristica acestui creator. Grupul celor patru Evanghelişti dela mausoleul Gheorghieff îşi impune măreţia prin simplitatea sculpturii, în stil bizantin. Aici s'au întâlnit artele surori: sculptura şi arhitectura, mausoleul: opera lui I. Mincu — şi sculptura: capodopera maestrului Fr. Storck."*

Deşi se subliniază, spre sfârşitul articolului, modestia că aceste *„timide rânduri nu împlinesc golul unei prezentări de ampioare, pe care strălucitul reprezintant al plasticei româneşti o merită"*, noi înclinăm să credem că portretul pe care d. prof. I. E. Torouţiu îl face lui Fr. Storck este pe măsura marelui meşter al daltei, viitorul biograf neputându-se lipsi de caracterizările juste şi informaţiile deosebit de preţioase ce se aduc.

„Cerbul prins"

— este titlul noului volum de poezii al d-lui *Gh. Tuleş*, apărut în condiţiuni grafice excepţionale. După *„Urcioare cu rouă"* (1939), carte care s'a bucurat de o caldă primire în cercurile noastre literare, culegerea de faţă întăreşte convingerea că d. Gh. Tuleş deţine un loc de frunte în lirica tânără românească.

Desprindem:

Cred într'unul Dumnezeu
Domnul grâelor şi ierbii,
Căruia se'nchină cerbii,
Umbrei mari din eleşteu.

Care-şi numără spre seară
La o strungă'n raiul lui,
Bob cu bob şi pui cu pui,
Lumea stelelor, afară.

Nici o stea nu-i scapă şi
Le dă drumu'n noaptea mare
Pân'spre soarele răsare,
Către-o margine de zi.

Cred într'unul Dumnezeu
Domnul zilei şi livezii,
Care măsură amiezii
Cumpăna de aur greu.

Căruia aprind bujorii
Candele cu mir curat,
Picurat şi strecurat
De pe când se-arată zorii.

Nu e floare de pe ţes
Să nu-l ştie după mână.
Când o umple la făutână
Şi o scutură ades.

Cred într'unul Dumnezeu,
Domnul cântecelor toate,
Care află şi socoate
Graiul cântecului meu.

Care'mparte după grai
Seminţii de păsări multe
Şi le pune, să le-asculte,
La întrecere în rai.

Căruia îi secer eu
Şi îi treer holda vie
Fără zapis şi simbrie.
Cred într'unul Dumnezeu.
(„Cred într'unul Dumnezeu")
pag. 49

Scurta activitate scriitoricească

— a regretatului Lt. Emanuel Voinescu căzut în luptele din Răsărit în vârstă de 28 ani a primit din partea Asociaţiei Scriitorilor militari o postumă recunoaştere şi consacrare prin premierea operei sale literare şi de ştiinţă militară.

Colaborator la mai toate revistele şi ziarele de seamă de acum patru, cinci ani, a tipărit un volum *„Războiul care vine"* — Cronici militare, ed. *Universul*; dar numeroasele manuscrise sunt acelea care arată munca nepregetată şi talentul acestui excepţional tânăr.

Noi subliniem acest gest al Asociaţiei Scriitorilor militari, adaogând că tipărirea cel puţin a o parte din manuscrisele lăsate ar fi o datorie dela care n'ar trebui să lipsească mai ales Statului, pentru care cu drag şi-a dat viaţa Locotenentul Emanuel Voinescu.

In „Bucovina Literară"

— din 6 Iunie a. c. (anul III, nr. 53) găsim „CANTECUL UNUI CIOBAN DIN BUCOVINA" de d. *E. Ar. Zaharia*, pe care-l reproducem în întregime pentru frumuseţea lui:

Umblu şi eu
pe unde umbla Dumnezeu
cu oile, cu zilele mele,
cu fluierul. „Câni ciobăneşti şi câţele
îmi sunt prieteni. Ades
din munte ca un nour ies
şi cânt, şi cânt, şi cânt
de vin ape pe pământ,
ploi lungi, frumoase,
par'că Maica Domnului coase
iie de argint, de fir,
pentru fiu-său. Atunci
inima e ca un trandafir,
se înfoaie, creşte, mi-i plin
sufletul de ceva aşa de lin
şi de plăcut ca de lunci
când răsar florile şi turma
paşte de nu se vede urma.
Aşa-mi duc vieaţa,
cu măreţia codrului, cu îngânul oilor,
cu seninul verii, mulsul ploilor,
şi cânt, şi cânt,
pe cer senin, pe vânt,
şi cânt mereu
lui Dumnezeu,
dacă m'aude...

„Fata din Valahia"

— se intitulează una dintre poesiile d-lui *N. Crevedia* publicate în *„Convorbiri Literare"*, pe care o reproducem în întregime pentru turburătoarea ei frumuseţe:

Şi când de doru-ţi braţele mi's pline
Şi când mă dogori încă, tot departe,
Ca orbul mi-umblă degetul pe hartă,
Să te mai simt alături de mine.

Dar nu-i întreagă forma ţării noastre,
Nu văd decât Muntenia pe ea,
Ca trunchiul tău — bătu-l-ar Dumnezeu
Ca trunchiul tău, cu vinele albastre.

Câte-un oraş, cum e o aluniţă,
Iar orbu-acuma mângâie sidef
Sunt sânii — munţii mici — în relief
Şi Dunărea — o joardă, ca de viţă.

In fericiri, aici, oricât de gol,
De umărul colin mi-aduc aminte
Şi inima ţi-o simt, pe a ta, fierbinte,
Ca o bătaie — adâncă de petrol.

Departe, dar aceeaşi, veşnic vie,
Obrazul meu te-adulmecă 'nsetat,
Din câte visul meu s'a întristat,
Tu-mi ştii cea mai frumoasă geografie

Că ochii noştri se aveau ca fraţii
Şi nu i-am întâlnit pre ei destul.
Şi harta când o fac, alene, sul,
Par 'că te port pe tine, par'că 'n braţe.

BOLGRAD

(Urmare din pag. 1-a)

apele liniştite ale lacului. De ori unde ai vrea să cobori pe mal, drumurile sunt îmbrăţişate de râpe. Pereţii par a fi nişte răni adânci, iar pământul ciopârţit aşa, e parcă trupul bolnav al unui lepros. Extremităţile celui mai mare şi mai frumos parc sunt marcate de aceste râpe, prin care şerpue, surâzând, izvoare mici. E grădina publică a oraşului. Zeci de ani înainte a avut altă înfăţişare.

Copacii bătrâni, putreziţi în picioare, nu mai sunt. Bucăţi mari de pământ erau goale. Nu creşteau decât iarbă măruntă şi susai. Mâini de cultivatori seamănă astăzi grâne, cultivă zarzavaturi, veniturile sporesc. Deştelenirea au făcut-o toţi elevii. Elevii secţiei agricole de pe lângă liceul de băeţi, al căror număr se ridicase la peste o sută şi părea că va spori cu anii.

Amintirile copilăriei şi ale tinereţii tuturor intelectualilor aleargă cu duioşie spre grădina publică. Pe aleele drepte şi puţin înclinate spre lac nu mai contenesc plimbările în zilele de sărbători. Suflă un vânt uşor şi răcoros pe mal. Pe băncile noui stau tinerii. Altădată aici se mâncau, plescăind sgomotos, seminţe de floarea soarelui. Un covor de coji era aşternut sub fiecare bancă. Babele cu „sita" plină pe care stătea cocotat un pahar pântecos, aşteptau clienţii, încă dela orele nouă dimineaţa. Multe, gârbove, cu mâinile tremurând, stăteau aici să câştige câtiva lei pentru o pâine şi câteva cozi de cepi. Numai în zilele de sărbători câştigul era ceva mai mare... Şi Luni, zi de târg puteau cumpăra o franzelă albă, numai cu câtiva lei...

Pe treptele care duc spre cişmea, pe alei, aceleaşi coji de seminţe, multe, cum sunt aici, pe alei, primăvara râurile apărute după ploaie. O severă dispoziţie a unui primar care a ştiut să fie hotărât la timp, persistent, a oprit mâncatul seminţelor pe străzi şi prin parcuri. Şi astăzi se mai scuipă coji ici, colo, dar pe furiş şi cu oarecare teamă...

Dacă arunci privirea din balconul castelului, astăzi poate mai îngrijit ca altădată, înaintea ochilor apare o priveliştе minunată. Lacul Ialpug stă nemişcat şi-şi prăjeşte trupul lichid la soare. Incepe de undeva, pe unde trece tocmai acum un tren de marfă pufăind, iar celălalt capăt se pierde în ceaţa orizontului.

Câteva bărci, una chiar în dreptul castelului, se mişcă repede, împinsă de două perechi de vâsle. Dincolo, spre cherhanale, se văd alte două cu albe siluete într'însele. Nu mai este nimic altceva pe lac. Un abur subţire parcă se vede în jocul luminos al soarelui. Stă totul înţepenit, în aşteptare.

Vladimir Cavarnali

SCRIITORII ŞI RĂZBOIUL

(Urmare din pag. 1-a)

da seama de imensul serviciu pe care-l aduc scriitorii-ostaşi.

Câte îndoieli, câte încertitudini nu ar fi încolţit în inima soldatului aflat la sute de kilometri de hotarele ţării, dacă nu ar fi fost aceste foi, broşuri sau cărticele la care migălesc zeci de oameni ai condeiului. Un articolaş, o poezioară sau o schiţă este tot atât de mult aşteptată ca şi scrisoarea de acasă.

Prin bucuria pe care i-o produce luptătorului, prin înalta operă patriotică şi morală pe care o îndeplineşte — fiindcă războiul se duce şi cu aştfel de arme — scriitorul ostaş dă dovadă că a înţeles misiunea clipei de faţă şi e perfect contopit cu cauza neamului său şi a celor ce apără cu viaţa lor graniţele şi existenţa în eternitate a Patriei.

L. Voita

Al. O. Teodoreanu şi... Păstorel

(Urmare din pag. 1-a)

— Ei, ce-i? făcu ofiţerul.
— Sergentul...
— Ce-i cu sergentul?
— E un idiot!
— Ei, şi ce-mi spui mie?

— D-le sublocotenent, nu vă supăraţi... Nu ştiu ce-o fi înţeles el.. Dar zice că aţi dat ordin să ştia cum să începă vorba:

— Am dat. Şi te poftesc să-mi raportezi de executare.

Atins în amorul lui de vechi ostaş, plutonierul îndrăsni:

— Şi la urma urmei, n'avem nici coloare!

Ofiţerul îi răspunse brusc, dând cu pumnul în masă:

— Să tie!

Plutonierul se retrase, apoi reveni:

— D-le sublocotenent, dacă ţineţi numai decât, noi îi putem vopsi; dar numai în albastru cu sineală... (văpsea de rufe. *n. r.*)

— Fie!

Peste câtva timp, cele două baterii care alcătuiau divizionul erau adunate în faţa bordeiului cancelariei. Ofiţerul era pe prispă, încins şi înmănuşat după regulament, când maiorul păşi pragul porţii.

Comandă:

— Baterie, drepţi! Pentru onor capul la dreapta, etc... După care, ieşi în întâmpinarea comandantului, raportându-i după obiceiu:

— D-le maior, serviciul s'a îndeplinit *conform reglementului* şi ordinelor date. Apoi, pe un ton confidenţial:

— In timpul serviciului meu, au sosit dela regiment patru porci... albaştri!

Maiorul întâi mulţumi, întrebând imediat după aceea:

— Cum spuneai că sunt porcii?

Pe un ton foarte convins, în poziţie de drepţi, cu toată seriozitatea, ofiţerul replică:

— Albaştri, domnule maior. Albaştri, ca cerul Florenţei la ora 7.

— Şi unde-s, mă rog, porcii?

— Uite-i ici în coşar...

Porcii se învârteau nedumeriţi, ca nişte papagali, în cuşcă.

Pe maior îl bufni râsul. Apoi întrebă serios la rându-i:

— Mă rog, mă rog! Albaştri, albaştri! Dar nu cred eu să fi venit ei aşa... D-ta, i-ai vopsit!

— Eu, domnule maior!

— Şi de ce, pentru numele lui D-zeu?

— Ţinuta, d-le maior! Regulamentul!... Porcul dela obuziere — să fie porc...

In urma acestei inofensive glume, între cei doi ofiţeri s'a stabilit o amiciţie care n'a încetat decât la moartea comandantului maior Mitulescu, trecut dintre cei vii la un an după întâmplarea de mai sus.

Cariera literară a d-lui Al. O. Teodoreanu — a cărui operă „Hronicul măscăriciului Vălătuc" e considerată, între altele, drept o capodoperă de humor sobru şi de epică arhaică românească — nu a avut nimic de suferit de pe urma năzbâtiilor şi neastâmpărului vieţii sale, permanent protestatară împotriva conformismului mediocru. Vioiciunea spumoasă a spiritului său şi puterea de a-şi înfrânge, surâzând, propriile suferinţe, ni-l arată ca pe un strănepot literar al lui Horaţiu şi al lui Epicur. Humorul d-sale, are, în adevăr, ceva din sobrietatea clasică a acestora.

Pentru a înţelege darurile reale ale scriitorului, trebue însă să-l cetim.

Pentru a desprinde psihologia omului, e suficient să urmărim cele ce se povestesc despre dânsul. Numeroşii cetitori care-l înconjură cu simpatia lor, îşi hrănesc această simpatie pentru d. Al. O. Teodorescu din savuroasele întâmplări care circulă, cum spuneam, pe seama sa.

Iată aci, încă una, din vremea când d. Al. O. T. era magistrat într'un oraş de provincie.

Tânăr judecător, intra pentru prima oară în şedinţă cu un nou preşedinte. Era un proces de flagrant-delict de adulter. Un dosar, foarte subţire, cuprindea procesul-verbal de consemnare a faptului. Adevărul este că tot oraşelul ştia că şeful îşi părăsise de cinci ani domiciliul conjugal, instalându-se cu o prietenă. Tot aşteptându-l, soţia nu întentase divort cum ar fi avut drept. Când, într'o bună zi, din motive necunoscute, cu toate că tolerase ca şi soţia lui să aibă un amic, şeful se decide — el! — să constate flagrantul-delict cu toate formele legale!... Lucru foarte uşor.. Singurul act din dosar arăta, destul de lămurit totuş, cum fosta soţie fusese surprinsă dormind cu mâna trecută peste umărul amicului său. In faţa acestei dovezi, avocatul nici n'a îndrăsnit să ceară achitarea, apelând la indulgenţa tribunalului.

Procurorul, cu o îndârjită vervă, susţinea o inexplicabil de aspră acuzare...

E drept că în justiţie, magistratului nu-i e îngăduit să-şi ia informaţiile decât din actele pe care tot justiţia i le pune la dispoziţie. Dar uneori, cum a fost în cazul de faţă, omenia îşi cere drepturile peste legi.

Din deferenţă pentru primul-procuror, tânărul judecător Al. O. T., asculta cu mare atenţie rechizitorul, spre surprinderea şi îngrijorarea preşedintelui, un eminent jurist, dublat de un suflet foarte bun.

Temându-se ca neexperimentatul său coleg să nu se lase convins de elocinţa primului-procuror, preşedintele îşi pune un dosar în faţă adresându-se vecinului (a urmat, aci, pe şoptite, acest dialog):

Preşed. — Ca mai tânăr, d-ta trebue să te pronunţi întâi. Dar îmi permit să-ţi atrag atenţia că pentru adulter la noi în ţară nu se prea dă închisoare, cum ar dori d. procuror... Şi chiar dacă s'ar da, şeful ce se pretinde înşelat şi-a părăsit de cinci ani soţia, în cazul de faţă. Să dăm „adulterinei" o mică amendă, nu eşti de părere?

Al. O. T. (foarte serios). — Nu.

Preşed. (cu indulgenţă) — Bine, vrei o amendă mai mare? Dăm o amendă mai mare...

Al. O. T. (sever.) — Nu. Nu

Preşed. (impacientat) — Da'cum vrei atunci?

Al. O. T. (senin). — S'o achităm!

Preşed. (amuzat). Bine, bine. achiţi! Dar cum motivezi?

Al. O. T. (candid) — *„En fait de meuble, la possession vaut titre"*...

Preşed. (aiurit) — Ei, şi?

Al. O. T. — *„La donna e mobile"*...

Preşed. (isbucneşte în râs, ascunzându-se după dosar, apoi ca să arate şi el ce poate, îşi ia ochelarii între degete, ca pe un binoclu şi pronunţă sentinţa, uitându-se când la procuror, când la acuzată): — *„Având în vedere că din acte nu se constată, cu precizie, că faptul s'a consumat, Tribunalul achită"*...

Pe banca apărării, surâsuri. Clopoţelul. Şedinţa se suspendă.

Indată după părăsirea sălii de judecată, un aprod poftеşte pe tânărul judecător în cabinetul primului-procuror, care-l aştepta plimbându-se agitat prin odae:

— D-le Teodoreanu, e drept că eşti judecător tânăr! E drept că n'ai experienţă! Dar d-ta n'ar trebui să te iei după capul preşedintelui, care, cum vezi, e un om cam original... Poţi să faci opinie separată. Iţi mărturisesc că hotărîrea Tribunalului e dată cu uşurinţă.

— O fi cu uşurinţă, d-le prim, riposta Al. O. T., dar nici nu putem hotărî cu gravitate, într'o chestiune de natură atât de uşoară!

Din glumă în glumă, până la urmă primul-procuror s'a îmbunat. Altfel, reclamaţia la minister ar fi plecat urgent şi avertismentul ar fi urmat fără nici o îndoială...

Bineînţeles că aceste aspecte nu reprezintă decât o latură a fiinţei scriitorului, latura cea mai speculată — din simpatie — de către cetitorii săi optimişti şi iubitori ai râsului tonic.

In realitate, d. Al. O. Teodorescu nu are „haz", are idei humoristice; dar şi idei pur şi simplu; şi un stil european de gândire; şi o conştiinţă puternică — hrănită de o cultură întinsă — a misiunii neamului său. Politică militantă nu a făcut. A fost însă dintre cei mai apropiaţi şi mai devotaţi prieteni ai lui Octavian Goga, reprezentantul de elită al Transilvaniei şi cântăreţul-profet al Unirii tuturor românilor. Toată activitatea politică a lui Al. O. T. se reduce la câteva articole naţionaliste (publicate în „Ţara Noastră", ziarul partidului pe care-l conducea Octavian Goga) şi la câteva discursuri de aceeaş factură.

In schimb, în conferinţele sale — ca şi în articolele de ziar — nu se mărturiseşte, cu toată seriozitatea şi ponderea maturităţii, acel stil al europeanului, la care ţinem şi cu care ne mândrim, pentrucă întâlnindu-se în creste cu crestele celorlalte culturi, rădăcinile îi sunt adânc înfipte în plămada solului autohton.

Iată de ce ne vom opri, pentru a încheea această fugitivă, prezentare, la o impresionantă expresie pe care d. Al. O. Teodoreanu a dăt-o gândurilor sale:

— *„Cred într'unul grai românesc, cel de-o fiinţă cu mine, — şi în eternitatea lui"*...

E o formulare care ar putea să dovedească, între altele, că humoriştii — aşa cum susţinea şi Caragiale — sunt, în fond, cei mai serioşi oameni.

După cum credem că formularea de mai sus, ar putea servi drept memento şi mărturisire de credinţă oricărui scriitor dela noi.

C. M. Tudor

Societatea Naţională de Editură şi Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", Bucureşti, str. Sărindar 5-7-9, înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerţului Bucureşti. Tipărită la 12. VI. 1943

BIBLIOTECA CENTRALĂ

ANUL II Nr. 66 — 5 LEI EXEMPLARUL — 20 IUNIE 1943

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

SCRIITOR ȘI PUBLIC

E lămurit că între scriitor și public există sau se presupune existența unui raport de interdependență.

Publicul care odinioară îl asculta pe Homer recitând povestea faimoaselor lupte troiene, admira vitejia lui Achile, frumusețea Helenei sau înțelepciunea bătrânului Nestor, cu aceiași fervoare, cu care se delectează azi cetind romanele de lung metraj, suferind împreună cu eroii imaginari, luând parte la înfrângerile și biruințele lor.

Aceiași dorință de a se depăși aceiași căutare frenetică a necunoscutului, aceiași voință de a se simți solidar în dureri și bucurii, a consumat omenirea din cele mai vechi timpuri.

Scriitorii antici au avut în cea mai largă măsură conștiința că opera lor e în funcție de întregul popor, de marele public.

La teatru, în piețele publice ascultând pe rapsozi, acest public participă conștient că îndeplinește un oficiu tot așa de important ca și dramaturgul național sau actorii. Numai într'o atât de strânsă colaborare a fost posibilă creiarea atâtor opere de seamă cu care se mândrește genul uman.

Mai târziu turnul de fildeș a ispitit tot mai mult pe creatorii de artă; de vină fiind poate și publicul înclinat mai mult spre petrecerile mai simple și mai distractive ale jocurilor publice.

In timpurile moderne marii scriitori au întrunit și adeziunea mulțimilor. Un Falstaff, un Rascolnîcov sau Don Carlos au cunoscut dela început o celebritate, pe care vremurile n'au făcut decât s'o sporească.

Consacrarea inițială le-a dat-o însă acel public, indiferent de naționalitate și grad de cultură, care, cu antene extrem de senzibile a sesizat partea de viață intensă cu care au fost dotați de către creatorii lor.

Dar ilustrul Don Quijote oare nu și-a luat zborul spre nemurire din hohotul de vis al mulțimilor spaniole?

Un urmaș spiritual al lui Cervantes, Henry Fielding, se credea îndreptățit, la începutul romanului său *Tom Jones* să definească printr'o ingenioasă comparație, raporturile dintre public și scriitor:

Un autor e firesc să se socotească, spune el, nu ca un om care dă un ospăț pentru prieteni sau pentru lumea săracă, ci ca un birtaș care ține casă deschisă și unde toată lumea trebue să fie bine primită pentru banii săi. In primul caz, ne dăm foarte bine seama că stăpânul casei se poate purta cu oaspeții săi așa cum îi place, fie că bucatele ar fi rău alese și nu întocmai pe gustul lor și, în orice chip s'ar petrece lucrurile, ei n'au motiv să se plângă și sunt siliți din bună creștere să mulțumească pentru tot ceiace li se servește. Nu acelaș lucru se întâmplă la un han. Cine plătește vrea ca bucatele să fie pe gustul său, oricât de delicat și oricât de bizar ar fi el, și dacă un singur fel de mâncare nu-i place, el pretinde că are dreptul să se plângă cu toată asprimea asupra bucatelor și să le dea dracului. (trad. *Al. Iacobescu*).

Iată precizat, aproape matematic, rolul scriitorului și servitutile pe care această profesiune le impune.

Fielding propunea și o listă de bucate pe care hangiul e îndatorat să o țină și să prezinte clienților.

In cazul său, anunța că alte provizii ca *firea omenească* n'ar avea ce pune la îndemâna clienților săi, și că acest singur articol, gătit în diverse chipuri, ar fi — crede el — de-ajuns să mulțumească gusturile tuturor oamenilor.

In presa noastră s'au exprimat păreri în legătură cu misiunea scriitorului precum că rolul său ar fi să creieze, să se desăvârșească pe el, indiferent de idealurile mulțimilor și de frământările lor.

Firește, e opinia unui stăpân, a unui autocrat, nicidecum a unui hangiu. Numai că mulțimile au cel puțin în acest compartiment, posibilitatea să aleagă între masa stăpânului și birtul cu mâncările pe gustul său.

Și între un roman de fină țesătură psihologică, genial, cum l'ar decreta anumiți critici și Povestea luptelor lui Alexandru Machedon, omul de țară se oprește în fața acestei cărțulii, se scotocește în chimir și-o cumpără.

Iulian Vesper

(Continuare în pag. 2-a)

MARȘ SPRE RĂSĂRIT

Ziua de 22 iunie ne găsește tot cu arma în mână, în viforul aceleeași crâncene încleștări cu bolșevismul. Se împlinesc, așa dar, doi ani de război. Doi ani de iureș neîntrerupt. Doi ani de încordare superbă, în care neamul românesc și-a verificat brațele și puterea de sacrificiu. Doi ani de luptă pe cât de grea, pe atât de luminoasă în biruințl. Doi ani de examen colectiv, trecut de pe acum în legendă.

Am ridicat armele în primul rând pentru a readuce la sânul Țării Basarabia și Bucovina, peste care se revărsase atât de sângeros puhoiul bolșevic. Ne strigau de dincolo de apele Prutului și dinspre miazănoapte câteva milioane de frați vecinic înlăcrămați. Ne chemau, sfâșietor, livezile și lanurile nesfârșite ale Basarabiei. Ne chemau fagii Bucovinei. Ne strigau din morminte, mustrându-ne, străbunii. Pământul se cerea liber, cerul jinduia după limpezimea de odinioară. Pumnii strânși de așteptare, lungă și chinuitoare, se doriau cremene. Cu baioneta la armă și țeava tunului spre vrăjmașul de totdeauna, România număra clipele cari o despărțeau de atac.

Și goarna n'a întârziat să răsune. In zorii zilei de 22 iunie 1941, în acei zori rumeni și duminicali, am deschis focul.

Dintru început ne-am dat seama că bătălia va fi grea și va cere multă jertfă. Aveam în față un dușman numeros, bine pregătit și fanatic în ideologia lui pustiitoare. Niciun moment însă nu ne-am îndoit de izbândă. Bătea în acele ceasuri o singură inimă și ne călăuzea o singură năzuință: să învingem! După cum se știe, n'au trecut nici patru luni și Basarabia și Bucovina au fost smulse din mâinile vrăjmașe și păgâne, realipindu-se la trupul țării. Armata noastră, în frunte cu Mareșalul Ion Antonescu, a pășit biruitoare pe pământul strămoșesc, alungând vijelios pe cei cari îl pângăriseră vreme de un an. Tricolorul românesc a fâlfâit din nou, maiestuos, peste plaiurile basarabene și bucovinene.

Iureșul nu s'a oprit la Nistru Dușmanul trebuia lovit până în cea din urmă vizuină; trebuia doborît, pentru a nu ne mai tulbura liniștea vetrelor. Tunul a continuat așa dar să bubuie, mitralierele să arunce milioane de gloanțe, grenadele să nimicească ascunzișurile bolșevice. Oraș după oraș, în frunte cu Odesa și Sevastopolul, au fost nevoite să-și deschidă porțile în fața marșului victorios al ostașilor noștri. Din urmă, Țara urmărea cu ochii în lacrimi de bucurie și recunoștință, faptele săvârșite de bravii ei fii. O legătură sufletească dintre cele mai calde a fost între cei de acasă și cei de pe front în acești doi ani de crâncenă încleștare. Sufletul Neamului s'a dovedit ca întotdeauna: încrezător în izbândă.

Cot la cot cu bravii camarazi germani, de doi ani ostașii noștri smulg biruință după biruință în răsăritul îndepărtat. Bătălia este dusă cu aceeași fermă convingere că ne aflăm în slujba unei idei măreț, că servim o cauză care privește nu numai existența noastră ca popor, ci însăși existența Europei. Pârjolul comunist care amenința să se întindă încoace a fost îndepărtat.

Ostașii noștri, înfrși din luptele purtate prin satele și orașele bolșevicilor, nu au cuvinte să arate urmele prăpădului roșu după douăzeci de ani de când au venit la cârma Rusiei oameni cari, din prima zi de conducere, au purces prigoană îngrozitoare împotriva bisericii, familiei și gospodăriei fiecăruia. Ne așteptă, așa dar, o soartă peste măsură de amară, de care am scăpat datorită vitejiei ostașului român.

Inceputul celui de al treilea an de război ne află cu sufletele la fel de fremătătoare și brațele la fel de puternice. Avem în urmă, săvârșite în numai doi ani, biruințl cari au atras asupră-ne cuvinte de caldă prețuire din partea altor țări. Avem proaspăt scrise în cartea Neamului pagini de eroism fără pereche, cari ne împrospătează forțele pentru opintirile ce vor urma și ne dau certitudinea victoriei.

Teodor Al. Munteanu

UN POEM INCHINAT PRIETENIEI

Nu mă gândesc să scriu despre poemul lui Ion Șiugariu „Țara de Foc", privindu-l din punctul de vedere al realizării lui artistice. Este un lucru pe care l-au făcut sau îl vor face alții, poate, cu mai multă competință. Deasemeni, nu mă gândesc să scriu nici despre poetul Ion Șiugariu.

Lectura acestor versuri mi-a luminat icoana, pe care o port mereu în suflet, a dragului nostru prieten Laurențiu Fulga, căruia Șiugariu îi închină acest poem, inspirat, precum mărturisește, de un episod din viața lui.

Se va împlini în curând un an, de când l-am văzut ultima dată pe Laurențiu Fulga. Venise la mine să-și ia rămas bun. Primise ordin de concentrare. Pleca, pentru a doua oară pe front, după ce fusese rănit de trei ori, în prima parte a campaniei. Par'că-l văd: senin și fericit. Știa ce înseamnă războiul. Il trăise, acolo, în linia de foc, alături de camarazii lui la care de atâtea ori îmi spunea că ar vrea să se reîntoarcă.

Mi-l reamintesc când a ieșit din spital, după ce i se vindecase ultima rană, căpătată la Cubanca în fața Odesei, la 23 August 1941: era neliniștit, se uita bănuitor la toți trecătorii, se simțea stingher, nelalocul lui, între cei de aici, de acasă. Venise par'că din altă lume, se renăscuse par'că dintr'o altă viață. Din lumea lucrurilor pure. Am colindat împreună ceasuri întregi, pe ulitele Bucureștiului, lăsându-l să-mi povestească marea lui neliniște, neînțelegerea lui pentru viață; pentru viața asta pe care noi o trăim așa cum o trăim, acceptându-i toate capriciile. Pe Laurențiu Fulga îl stingherea ceva. Ceva esențial. Viața însăși, cred eu. Pentru aceea refugiul lui în fantastic, într'o lume imaginară, creiată de fantezia lui, de nevoia lui de trăire pe un alt plan decât acela care ne este dat nouă în chip obișnuit. In peregrinările lui imaginare, Laurentiu Fulga trăia pasiunea căutării celei de a doua ființe a lui, a omului desnădăjduit; a spiritului umilit prin „umanizare". Momentul marei descoperiri, a regăsirii tale, a cărui neînțeleasă fantomă rătăcește sensibilă, este în adevăr o clipă de răspântie între cele două vieți: între condiția divină și cea umană, fiecare spirit oscilează pe linia propriului său destin.

Dintr'o scrisoare venită pe toamnă, de pe front, dela Ovid Caledoniu, aflu cea din urmă veste dela Laurențiu Fulga. Ii scrisese lui, de acolo din Caucaz.

Ii vorbea despre marea lui neliniște. Scrisoarea lui Caledoniu mi-a deslușit această tragică neliniște.

Poate acolo l-a dus destinul să trăiască clipa aceea mare a regăsirii lui. Acolo departe, unde permanenta prezență a morții liberează spiritul de cătușele „umanizării".

Poate pentru asta era atât de senin la plecare, gândind că se reîntoarce lângă acei cari sunt mai aproape de Dumnezeu decât noi.

Pompiliu Preca

CRONICA LITERARĂ

ERNEST BERNEA: „Colina lacrimilor", Poezii

Editura „Dacia Traiană", Bucureşti, 1943

Cartea de poezii a d-lui Ernest Bernea se deschide prin aceste două versuri de o netăgăduită frumuseţe, dintr'un cântec popular:

Oasele-mi sunt din pământ
Sufletul din duhul sfânt.

Ele răsuneşe să dea tonalitatea întregei cărţi de poezii, în care tragismul uman îşi găseşte cea mai consistentă expresie artistică. În toată lirica noastră tânără, adică acea lirică a ultimelor două decenii. Privită sub acest aspect, *„Colina lacrimilor"* este de o unitate desăvârşită.

Înfăşurat în cesta durerilor de azi
Văd cresc frumoşii mei cu chiciură de brazi
Vă prind în sborul neted al paserei de iarnă
In cântecul ce cată durerea să o cearnă.
(Din „Scrisoare copiilor mei")

In cele două cicluri ale cărţii („Colina lacrimilor şi „Cântece de veghe") poetul se găseşte într'un permanent contact cu *durerea*, pe care o *„cerne"* în cântecul său, pe care *„a cântărit-o* cu pieptul arc deschis", pe care o ascultă, rând pe rând „în tristeţea rândunicii" căreia i s'a risipit cuibul, „în durerea zării" cu ochiul cercănat, în „plânsul trist al mării", peste tot şi în toate.

Am cântărit durerea cu pieptul arc deschis
Ca pân' la judecată să ştiu cum merg în lume,
Am legănat pe pleoape mereu acelaş vis
Cu arcuiri de stele şi punţi peste genune.
(Din: „Am cântărit durerea")

Poetul, nu se leapădă totuşi de propria-i suferinţă. El nu se consideră prin aceasta mai puţin fericit decât alţii. Acceptarea acestei suferinţi dă poeziei sale un timbru de neverosimil, într'o lume în care meşteşugul poetic pune prea puţin interes pe o puritate de sentiment. Această suferinţă a poetului va rămâne un ornament circumstanţial pe mantia visului său, ea capătă sensuri mult mai largi, dacă ne referim la această strofă finală din *„Veghe"*.

Ascult şi mă'nfioară
Clipirile din stele;
O, Doamne, fă uşoară
Povara crucii mele.

Tragismul uman, la care ne-am referit în acest început de cronică, nu-şi caută soluţii pământene, este prea profund, prea legat de structura poetului pentru a-i căuta cauze, spre a-i prescrie o terapeutică.

Pe chipu-mi brăzdat de apele vieţii
Trec umbrele zării, trec umbrele ceţii;
N'am apă, nici pâine, n'am fir de lumină
N'am leagăn de suflet şi sevă 'n tulpină.
Aştept bucuria şi gândul curat
Să spargă durerea de cerc ferecat
Să-mi picure 'n suflet lumina cea nouă
Să sbor ca pe aripi de gânduri cu rouă.
Şi-acolo aproape de pasul Tău, Doamne,
Voiu şterge arama truditelor toamne,
Voiu creşte un altul, voiu creşte 'nmiit
Copac al durerii cu cerul rodit.
(„Copac al durerii")

„Acolo aproape de pasul Tău, Doamne", înseamnă cea mai categorică detaşare a suferinţei de pământesc. Este în această simbolică existenţă a *„copacului durerii"*, recunoaşterea unei predestinări pentru suferinţă, care nu poate rodi decât acolo ca să-şi poată regăsi cerul prielnic, al celorlalte imense şi dumnezeieşti suferinţe şi unde, poetul crede că „va creşte un altul", „va creşte 'nmiit".

Dacă cetitorul se va întreba vreodată pentru ce poetul în strofele din „Instrăinat" se adresează mamei sale folosind coardele duiosului cânt popular, atunci desigur că va

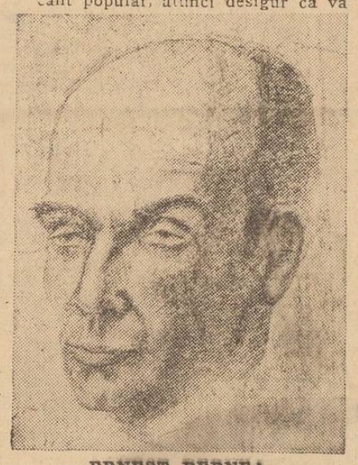

ERNEST BERNEA
văzut de Mac Constantinescu

fi de acord cu noi să creadă că poetul alese — cu pietate — drumul cel mai apropiat de sensibilitatea nealterată a celeia ce-l ştie înstrăinat.

Cred că nu vom exagera, dacă vom spune că întoarcerea aceasta a poetului, către propriile isvoare, după atâtea ocoluri, prin cărţi şi prin viaţă:

„Mamă, m'am pierdut prin lume
Prin meleaguri fără nume,
Prin coline'ntunecate,
Cu isvoarele secate".

îşi găseşte un justificat paralelism, cu întoarcerea faustiană către orizontul singurătăţii, al tradiţiei, al împăcării cu pământul din care ai fugit cu o vinovată ştiinţă:

Mamă, vremea mă apasă
Şi nădejdiile mă lasă;
Tare mi-e că mor străin
Fără giulgiu alb de in
Fără cântec şi lumină,
Fără scânduri de hodină.
(Din „Instrăinat")

Cine nu poate să desprindă din această strofă, cel puţin, omenescul în totala accepţiune a cuvântului, spus cu simplitatea cea mai adevărată unei convorbiri de ultimul ceas, când însăşi floarea cuvântului, odată cu omul, se veştejeşte!

Şi cu aceasta, trecem la al doilea aspect al poeziilor d-lui *Ernest Bernea*, aspectul lor formal pe care ni-l propunem să-l discutăm.

D. E. Bernea, aduce în poezie, ca şi în întreaga sa ţinută de viaţă, nota de *simplitate*. Ia gândiţi-vă la acele mărturisiri din *„Indemn la simplitate"* şi veţi înţelege pentruce toate versurile sale de un conţinut excesiv de bogat îmbracă de preferinţă această haină a crinului, a tonurilor care nu sar în ochi şi pentru unii sunt demodate.

Dar această simplitate formală, şi mare are şi altă origină. D. Ernest Bernea, om de cultură, continuă să rămână totuşi un inadaptat la mediul citadin. Poezia d-lui Ernest Bernea, te face să te gândeşti, că un alt brăilean, ca şi d-sa, Panait Istrati, însetat şi el de evadare, nu şi-a găsit pacea confesiunilor sale decât în peisagiul natal.

Dac'ar fi avut câteva tonuri de localizare, poezia d-lui Ernest Bernea, ne-ar fi dus fără'ndoială la Brăila. De altfel pentru cei iniţiaţi, în acest peisagiu, poemele din „Colina lacrimilor" oferă multă atmosferă şi poate în aceiaş, proporţie şi elemente locale.

Deci simplitatea aceasta se mai poate explica şi prin ceeace se păstrează în sufletul poetului ca mai de preţ în erarhia veşmânturilor şi a graiului.

Dar mai este, nu mai puţin adevărată şi cealaltă justificare: autenticele sentimente, marile dureri pe rugul cărora poetul se istoveşte, resping orice ornament eftin, fariseic. Este o simplitate, care deschide larg ferestrele conţinutului. Este o simplitate pe care o recomanda însuşi Titu Maiorescu, şi pe care, printre alţii, a respectat-o în mapa d-sale, ca pe o literă de evanghelie, d. I. Al. Brătescu-Voineşti. Este o simplitate căreia şi la d. Ernest Bernea i se poate spune: *clasică*.

Sunt totuşi, unele din poeziile din „Colina lacrimilor" mai puţin comunicative. Ele sunt atât de închise în frumuseţea lor, încât pretind lectorului un efort îndoit al inimei şi al minţii. Aceasta în cazul când acest lector nu e grăbit, cum sunt dealtfel şi unii cronicari literari. *„Colina lacrimilor"* mai are şi o calitate excepţională: este o carte trăită şi cu aceasta credem că am reuşit să dăm un contur apropiat nouei cărţi a d-lui Ernest Bernea.

Matei Alexandrescu

CARNET DE POEZIE

ALBUM BASARABEAN

Complectând seria de portrete ale poeţilor tineri basarabeni, fugar schiţate aici, vom pune azi lângă versul cântăreţilor care au rămas să fie sublimaţi sau numai amintiţi, într'un cadru de cât mai obiectivă preocupare, ca şi până acum.

Dacă unii dintre dânşii au un nume format şi cititorul poate să le cântărească el însuşi valoarea, cei mai mulţi sunt bogaţi prin tinereţe sau prin nădejdi şi virtualităţi creatoare; aşi lipsi de o remarcă nu ar ilustra tinereţea noastră însăşi, atât de apropiată încă de vibraţiile unor începuturi dubitative. Fiind aici vorba de un catalog mai mult şi nu de note calificative pe care vremea le va decerna, ar fi bine ca prietenii noştri să nu ia ca definitive marginalele pe care ultima lectură a versului lor ni le-a sugerat. Drumul zonelor noui ale poeziei care ne trebuieşte, îl vor găsi numai în sbuciumul lor interior şi nicidecum în aprecierile noastre care, peste, orice, păstrează o urmă de inevitabilă circumstanţă.

Dintru început, vom reaminti cititorului două nume care desigur că îi sunt cunoscute şi care, merită fără îndoială, o preţuire pe care însăşi poezia o solicită; e vorba de Octav Sargeţiu şi Sergiu Grosu.

Intâiul, basarabean prin adopţiune, a obţinut un frumos succes de presă cu placheta de versuri „Cântece în singurătate". Poeme calme, line, gingaşe, scăldate într'o muzicalitate dulce ca un fior inedit şi construite printr'o limbă de mlădii şi duioase conjuncturi — iată ce a adus Octav Sargeţiu în munca sa lirică, risipită ani de-arândul prin reviste. E un talent care se menţine şi se conservă, posedând o siguranţă poetică rară. Toate aspectele exterioare se transformă în versul poetului Octav Sargeţiu într'o irizare de luminoase limanuri.

Sergiu Grosu este un cântăreţ de înfiorări târzii, discret în comparaţie cu alţi stihuitori, încercănat de umbrele unei tinereţi care fără să fie bacoviană, e deseori obsesivă, creionată în tonuri minore. Astfel se explică desigur unele mărturii de miniatural în poezia lui Sergiu Grosu („Interior", „Vesperală"), precum şi calmul cuminte al metaforei sale liniştite. Uneori realizează cu dibăcie strofe de autentic pastel. Sergiu Grosu este şi autorul unui volum de epigrame: „Muştar", dar n'a tipărit până azi niciun volum de poeme.

Menţinând, după cât ni se pare, ordinea unei circulaţii în public a poeţilor ce vor urma, vom aminti întâi pe C. Aldea *dela Bolgrad. O poezie puţin forţată ca exteriorizare, cu asprimi nepotrivite — demascând totuşi ondulările unui fond sufletesc de o intensitate remarcabilă:*

Undeva pulsează vremea, cum pasările în neguri...
În vadurile durerii tristeţea o ascult.
Urcă osânda ca nişte vânturi la şes.
Suflete, cine mă chinuie din trecut în tumult?
(„Elegie")

In cazul unei limpeziri formale, poetul C. Aldea *ar reuşi un pas de mare importanţă poetică.*

Iacob Slavu *este cunoscut mai mult în Basarabia şi a publicat prea puţin în revistele de dincoace de Prut. Are o siguranţă evidentă a versului, o metaforă bine conturată, deseori mustind de originalitate. Iată:*

Porumbeii copilăriei în sbor alb
Se lasă pe streşina de gând în dor.
Cum dinadins al fernii alb linţoliu
Şi-ar prinde ciori, medalii, peste alb.
Se lasă fulguind în vârf de umăr
Când ochii plec cu fruntea deopotrivă.
Nu te mişca, tu, inimă de azur beţivă.
Că-mi sperii porumbeii fără număr.
(„Porumbeii")

In ultima vreme munceşte cu osârdie condeiul poetului M. I. Cosma *la care ne place stăruinţa de a se impune prin cât mai serioase publicaţii literare, colaborând asidu şi permanent. Aceasta îi va fi desigur un stimulent de a se inoi. Prea puţin fixat încă între patetism şi linişte, între descriptiv şi notaţie interioară — M. I. Cosma are o bună mânuire tehnică şi rămâne una dintre nădejdile cele mai brainice ale poeziei basarabene care începe să se impună.*

Un poet pe care-l bănuim puternic şi foarte surprinzător prin ascunzişurile sertarelor sale, este C. Gorduz. *Am spus că-l bănuim numai, pentrucă am avut ocazia să ne întâlnim foarte rar cu versul său, ţinut departe de tipar nu numai de sgârcenia poetului, dar — se pare — şi de absenţa sa îndelungă din viaţa noastră literară,* C. Gorduz *fiind probabil şi azi pe front.*

Deşi de origină basarabeană — poetul Teodor Plop *s'a manifestat acum câţiva ani cu destulă vigoare în mişcarea lirică a Bucovinei; l-am dori azi cât mai apropiat de actualitatea literară a Basarabiei, mai ales pentru faptul că dânsul ar aduce prinosul unui condei consolidat de experienţe.*

Vom mai aminti versul cu sclipiri adolescente şi tonuri modeste al tânărului de tot Victor Basarab, *unele poeme semnate de* Robert Cahuleanu, *asprimile iniţiale ale lui* C. A. Munteanu *şi primele — firave şi călduţe — mesagii ale* Ludmilei Guja.

Vom încheia seria aceasta cu un poet cu totul necunoscut, Leonadr Stroescu, *care, ni se pare, n'a publicat până acum nimic. Întâmplarea a făcut să-i citim manuscrisul câtorva poeme şi am rămas surprinşi de forţa lor lirică; suntem siguri că dacă* Leonard Stroescu *ar ieşi în arena literară, ascuţindu-şi astfel un autocontrol necesar, ar întrece uşor media liniştită a confraţilor săi mai cunoscuţi.*

Cititorul îşi va da seama că unele scăpări de nume în cadrul acestei note s'au datorit numai lipsei noastre de informaţie; am căutat să notăm aici pe toţi cei care au publicat vers basarabean, tinzând să se întegreze mişcări de lirică tânără.

Alexandru Lungu

SCRIITOR ŞI PUBLIC

(Urmare din pag. 1-a)

Aceasta acum, după ce marii noştri scriitori au devenit şi europeni. Am câştigat pieţele streine, dar ne-am îndepărtat de marele suflet popular. Dar la sărparea acestei prăpastii au contribuit şi editurile. Conduse de oameni, de cele mai multe ori, experţi numai în arta de a se îmbogăţi, au vizat mereu acelaş public, de 3000-5000 cetitori, puţini însă siguri, în loc ca dragostea de marile mulţimi româneşti să-i fi îndemnat să şi le apropie, indiferent cât ar fi riscat.

Cartea a ajuns — cum a ajuns — până la mahala.

Dar nu despre astfel de cărţi e vorba, care dau ţăranului impresia că autorul s'a coborît până la el, ca să-l înveţe ca pe-un copil — cărţi de care'n sinea lui se fereşte — ci cărţi care să-l distreze cu adevărat, care să-i arate viaţa aşa cum e, scrise fără intenţia de a-l educa şi fără morală orăşenească.

Cu banul lui el vrea să mănânce ca'ntr'un birt, mâncări cam pipărate şi tari, pe care târgoveţii noştri subţiri cu greu vor şti să le gătească. Ii mai trebue un ţoiu de ţuică tare sau de rachiu îndrăcit.

Intr'un fel cam aşa înţelege el viaţa — şi poate are dreptate căci stomacul îi zdravăn şi umerii tari.

Numai când astfel de mulţimi româneşti vor fi cucerite pentru carte şi când ele se vor regăsi în eroi care să vorbească şi să gândească la fel, atunci vom participa din plin la creaţii majore, cari vor reprezenta într'adevăr specificul naţional. Până atunci vom mişca în cercuri strimte, scriitori şi editori.

E marea misiune a generaţiei de scriitori de azi să ne facem intrarea în mijlocul sătenilor, a marilor mulţimi româneşti. Nu ni se cere nimic ce ne-ar putea desonora ca scriitori. Nu ne cer nici să inventăm istorioare morale, nici să vorbim într'o aproximativă limbă ţărănească. Ei s'ar vrea înfăţişaţi ca oameni, în firea lor omenească. Nu e acesta idealul oricărui scriitor, de a surprinde umanitatea ori unde ar zări-o?

Şi în primul rând o mare editură care să restitue satelor cărţile unui Ion Slavici, Ion Agîrbiceanu, Iraclie Porumbescu, Liviu Rebreanu şi-a tuturor celor ce până acum s'au aplecat asupra vieţii rurale şi i-au sondat adâncimile şi vârtejurile.

Şi nu mai puţin poeţii noştri naţionali ar putea circula în sute de mii de exemplare; căci nu se ştie în ce sat obidit de munte, în ce cămin sărac de plugar stă poate neştiut un mare dramaturg, un mare poet sau romancier care în atingere cu aceste văpăi ale geniului nostru ar tresări din adâncimi şi şi-ar vedea deschisă calea şi misiunea.

Iulian Vesper

ŞTIINŢĂ ŞI RELIGIE

A fost o părere aproape unanim acceptată către sfârşitul secolului trecut, că în conflictul dintre ştiinţă şi religie ultima va fi definitiv, complet şi categoric învinsă. Lupta începuse să devină inegală şi se pregăteau ovaţiile, ce trebuiau aduse învingătoarei; se aştepta rezultatul final, fără putinţă de îndoială. Cam aşa au fost privite raporturile dintre religie şi ştiinţă mult timp şi nu rareori s'au găsit şi scriitori contemporani care au dăinuit să le cerceteze în acelaş spirit.

Problema pusă astfel nu a corespuns realităţii. Fondul emotiv al religiei a continuat să existe; nevoia nepotolită a omului de a venera ceva, care este superior lui, de a crede într'un absolut a subsistat. S'a întâmplat însă că de unde înainte existenţa umană era oarecum la bunul plac al forţelor naturii, sau în orice caz în permanentă luptă cu ele, prin progresul extraordinar al ştiinţelor exacte omul a câştigat sentimentul că îşi stăpâneşte destinul, că trăeşte într'o lume, pe care cu nouile mijloace ce i s'au pus la îndemână o poate domina. Pornind dela această premiză viaţa a început să se desfăşoare sub semnul unui neasemuit orgoliu. Clasicismul antic sau al secolului lui Racine, în care destinul plana asupra oamenilor ierarhizându-le scopurile şi diluându-le vanităţile, — a devenit anacronic, a fost trecut la rebut, nemai găsindu-şi nici o afinitate cu sensibilitatea contemporană. Grandioasa perspectivă a morţii a început să fie altfel înţeleasă; să fie privită cu un fel de intimitate materială, cu o facilă ironie, reducând-o la o simplă ecuaţie fizico-chimică. Şi nu este de asemenea surprinzător că a doua jumătate a veacului trecut nu cunoaşte nici un sistem metafizic de felul vastelor construcţii ale unui Schelling, Fichte sau Hegel? Iar atotputernicia realismului şi naturalismului în Franţa, care a dus la acea formulă a'surdă a romanului ştiinţific, promovat de Bourget, nu a fost tot consecinţa acestei noui viziuni de viaţă? Chiar excesul de sociologism şi de o matematizare a istoriei nu era oare la fel expresia procesului de disolvare a preocupărilor metafizice? Să mai amintim influenţa extraordinară, ce a avut-o asupra spiritelor filozofia axiomatică a lui Auguste Comte? Intr'un cuvânt secolul XIX şi bună parte din timpul nostru s'a străduit,—şi în mare măsură a isbutit—să coboare pe Dumnezeu pe pământ, să sape, să dărâme în conştiinţa contemporană nevoia de transcendent.

Astfel, desvoltarea excesivă şi rapidă a ştiinţei a dat şi alte roade: a canalizat dragostea de absolut a oamenilor spre sensibil, spre concret. Ideia de Dumnezeu, — ca şi aceea de spirit invizibilă şi imaterială, — nu se mai potrivea cu acest climat mintal, pozitivist, material. A trebuit să fie înlocuită cu anumite succedanee religioase. Ca unui nou Moloch, oamenii s'au închinat motorului şi maşinei, sau chiar unora dintre ei, pe care uneori i-au zeificat chiar după moarte. Aşa în Rusia timpului nostru, — prezumţioasă până la paroxism de civilizaţia ei materială, — unde religia cu bogat trecut milenar a fost înlăturată şi persecutată până la exces,—mii de „pelerini" merg anual să vadă şi să aducă o frandă şi holocaste corpului lui Lenin, îmbălsămat şi expus într'un frigorifer special.

A fost şi acesta unul din rezultatele la care a dus progresul inconştient al tehnicei din ultimele decenii. De unde raţionaliştii secolului trecut, — al acelui stupid veac al XIX-lea, — au luptat cu dârzenie să distrugă anumite superstiţii religioase, evident piedici pentru progresul omenirii,—prin lipsa lor de moderaţie, de largă viziune şi înţelegere a realităţii umane, au aruncat, totuşi, pe mulţi într'un nou bigotism mai netolerant, acela al încrederii oarbe, al legării inextricabile de viaţa maşinei, care, din păcate, nu ne aduce totdeauna numai binefaceri. Ultimele generaţii au trăit din plin, de altfel, consecinţele acestor excese.

Ceeace nu înseamnă însă că între religie şi ştiinţă nu există punte de înţelegere. Dar un simţ al proporţiei, al moderaţiei, al echilibrului, al desbărării de anumite fanatisme şi prejudecăţi este necesar şi în această privinţă. Unii scriitori au subliniat necesitatea înainte de începerea actualului război şi am asistat în vremea noastră la o recrudescenţă a spiritului creştin.

Şi mă gândesc, absurd, că din lupta cumplită în care e învolburată astăzi omenirea, în faţă permanent cu perspectiva morţii, peste hecatombele de morţi, peste infinitele şi durele suferinţe, va răsări din nou, poate, ca o floare rară şi nepreţuită, din dărâmăturile unei civilizaţii construită de o ştiinţă prea orgolioasă, iubirea pentru spirit şi Dumnezeu, pentru valorile morale şi umane.

Se va putea începe, atunci, clădirea unei alte civilizaţii, în care rolul ştiinţei va fi acela ce i-a fost, desigur, iniţial predestinat: nu să contribue la distrugerea a nenumărate suflete, ci să ridice spiritul omenesc, acolo unde merită, când este călăuzit de dreptate, bunătate şi milă.

Alexandru Baciu

RETROSPECTIVĂ

Domniţa s'a uitat cu ochii galeşi,
încet de parcă o durea o amintire.
Ar fi dorit s'o prindă jalea şi
un ghimpe viu să-i umple a zorilor privire.

Căuta la cer, căuta în grădini,
vroia o bucurie dincolo de timpul plin —
ferbinte s'o adune din căuşul celor două mâini,
din cupele prea dulci şi prea amare de venin.

La început i-a fost uşor, că parcă nu de mult
pierduse clipele de joc în care vie
şi acuma încearcă să se găsească, să se asculte
plină—ca un stup—de tinereţe şi de copilărie.

La început?... Cât de demult e! Parcă vine
dintr'o carte cu visuri, cu alte destine —
unde copiii şi primăvara sunt ca mugurii în floare,
dimineţi lichide în şipote de soare...

O clipă au tăcut şi gândurile şi trecutul,
chiar ochii au uitat să cate zărilor avutul,
numai inima bătea bolnavă şi nebună,
numai ea trăia în crusta trupului de humă.

Incet de parcă i-ar fi durut o amintire,
târziu treziţii ochii galeşi s'au uitat de peste fire,
ar fi dorit să-i prindă măreţia curatelor potire,
dar numai asfinţitul plin de sânge cobora pe covîltire.

Neculai V. Coban

Filă de calendar ardelean

Mi-am deslegat
rănile sufletului la margine de sat
şi bandajul asvârlit a fost încoltit
de câini. Cu picioarele am pipăit
alte răni — rănile drumului prăfuit.
Din ogrăzi porneau adieri calme de primăvară,
pe câmp holdele de grâul plecau spre holde de secară
Pe beteala duminecii la sfat
ţărani prin tălmăciri de fapte depărtări străbat.
La crâşmă tărăboiul se pierde'ntr'o vorbă amară,
gura unei fete-i stea solitară.
In pripă o veste risipeşte fiori reci,
nevasta şefului de gară
într'un spital a 'nchis ochii pe veci.
Femei culeg lacrimi în poala 'nduioşării,
ceteraşi s'opresc o clipă pe nota resemnării.

Primarule, bate palma tare
şi-apoi să simt ciocnitul ăstor pahare,
în mine viţa de vie rodeşte struguri,
în mine glasul opincii încolţeşte muguri
şi glasul cioconului legendar
înăsprind durerea sădeşte 'n mine mlădiţe de stejar.

Privesc de aici cum pe fila calendarului ardelean
se scrie istoria românească an de an.

Ion Th. Ilea

Intrebări pentru iubită

Cum ai luat, iubito,
Soarelui lumina,
Florilor parfumul,
Dalbei tulpina?

Cum ai prins în mâini
Caldă mângâierea?
Buzelor de unde
Fagurii cu mierea?

Ce privighetoare
Cântă'n glasul tău
Vrăjind de-opotrivă
Şi pe bun şi rău?

Dar sub bolta frunţii,
Doi ochi de tăciune
Cine i-a aprins
Dor în rugăciune?

Ori poate că'n ei
Dorurile mele
Incrustează-adânc
Zodiac de stele?

Şi ce strângi la sân
Ca pe-o vietate?
Sau e inima
Ce'ntr'una se sbate?...

Spune... că'n a mea
Plânge Dumnezeu
Că-mi luaşi liniştea
Şi norocul meu!

Constantin Barcaroiu

ATAT DE SINGURI...

Atât de singuri suntem, atât de depărtaţi,
— Deşi, mereu ne spunem, cu duioşie, fraţi, —
De par'că niciodată un suflet, sub înaltul
Azur, nu se'ntâlneşte, în drumul său, cu altul.

Ce greu blestem înalţă, în jur, un zid de moarte,
Şi ce abis de ură, deapururi, ne desparte,
De nu simţim o rază a dragostei depline.
In duhul ce rămâne, pe veci, închis în sine?

Străini de cer, cu besna şi lutul înfrăţiţi,
Vom fi mereu. în veacuri, la fel de despărţiţi,
Purtaţi de-aceleaşi patimi, de-aceeaşi amăgire
A viselor deşarte ce le-am numit iubire?

Ne vom supune, veşnic, acestui crunt destin
De a sădi în inimi, în loc de albul crin
Al înfrăţirii, numai un spin ucigător,
Ca duhul să se stingă sub lutul pieritor?

O, fraţi, pe care viaţa vă face cruzi şi laşi,
Dela o zi la alta prieteni sau vrăjmaşi,
Mai depărtaţi vă simte, acum, inima mea,
Decât e'n largul lumii, pământul, de o stea.

Dimitrie Albota

POEM PENTRU TINEREŢE

Sânt plin de neguri şi acoperit de moină
Căci apele secat-au întinderile vaste,
Şi undeva un fluer îmi cântă 'ncet o doină
Că 'n bolta frunţii cerbii n'au mai venit s'adaste.

Mă desfrunzesc de vise şi anii mi-i desghioc
In loc să sorb nectarul 'nălţimilor semeţe,
Şi-acum când ca o taină m'apropii de soroc,
Aruncă 'n mine, Doamne, c'un pumn de tinereţe!

Constantin Mihail

În grădina Ghetsimani

nuvelă de N. Dunăreanu

Cum sta în pat cu faţa în sus, cu ochii aţintiţi în plafon şi cu picioarele atârnate în afară de marginea crivatului, pictorul Onofrei a tresărit. I s'a părut că cineva bate la geam. S'a sculat încetişor şi, cu o mişcare molatică, s'a apropiat de colţul ferestrei. A mişcat cu grijă perdeluţa şi lungind gâtul, prin crăpătura făcută, a privit lung în noapte. Dar n'a văzut nimic, afară de ramurile unui copac, cari se profilau pe cerul albastru întunecat.

S'a tras înapoi doi paşi, şi ducând palma la ureche, a rămas s'asculte.

Nu ştia ce să creadă. Din largul nopţii nu venea nici un sgomot şi totuşi lui i se păruse că cineva a bătut în geam.

S'a tras puţin înapoi, dar răsgândindu-se, şi-a lipit din nou trupul de peretele rece, cu miros de egrasie.

Inima-i bătea cu putere. Genunchii îi tremurau ca sub apăsarea unor poveri, şi din când în când, trosneau de slăbiciune.

Câteva şuviţe de păr căzeau pe frunte, în neorinduială, iar pe corp simţea o sudoare rece, care-l făcea să tremure ca prins de friguri.

De mult fumat, gura îi era acră şi-o salivă cleioasă i se lipise de buze.

De luni de zile, aceasta era viaţa pe care-o ducea pictorul Onofrei, de cum cădea seara, din primele zile ale intrării bolşevicilor în capitala Basarabiei.

Câtă vreme să fi rămas în starea aceia nu-şi dădu seama.

Deajuns că la fiecare svon, venit de undeva, o undă de vânt trecând pe la geam, sgomotul unei pisici, pe un acoperiş, ori un lătrat de câine, venit din depărtare, îl făcea să tremure şi mai cu frică.

Incepu să se plimbe cu paşii usori prin casă şi să fumeze ţigară după ţigară. Când lumina cenuşie a dimineţii veni în sfârşit să mijească geamurile aburite, pătrunzând sfioase prin perdeluţa înegrită de fumul primusului şi al ţigărilor, Onofrei răsuflă uşurat.

Ascultând sgomotul căruţelor care treceau cu hurducături grele pe petrele străzii, ori paşii lucrătorilor, cari se duceau la lucru, pictorul, rămase încredinţat că duba neagră a călăilor roşii a călătorit pe alte străzi, recoltând alte victime, iar agonia existenţei lui, s'a prelungit încă cu câteva ceasuri... Câte? Cine putea să ştie...

La gândul că se va putea da hodinei, cât de puţin, se trânti îmbrăcat în pat, dar cu toată oboseala care-i măcinase trupul nu putea dormi.

Inchidea ochii, îi deschidea iarăşi, şi acelaş stol de gânduri, veneau să colinde prin creerul lui vlăguit, aceleaşi spasmuri să-l facă să tresară din când în când, mărind bătăile inimii, ca şi când biata lui inimă ar fi căutat un locuşor să iasă din coşul peptului.

S'ar fi sculat s'o ieie razna pe străzi, dar unde să se ducă?

Cei mai mulţi prieteni fuseseră deportaţi, iar alţii zăceau în celulele negre din temniţa cu bastioane şi turnuri ca de cetate, de pe strada Viilor.

Afară de verisoara lui, Tasia Nichita, şi colegul de şcoală, Mereacre, nu mai rămăsese nimeni cu cine să-şi împărtăşească gândurile şi să se sfătuiască..

Atâta spaimă vârâseră'Encavedistii în suflete, încât fratele ajunsese să se teamă de soră şi părinţii de copii.

Iar dacă doi prieteni se întâlneau pe stradă, de frica agenţilor cari foiau ca viermii, se făceau că nu se cunosc, ori trebuiau să-şi pregătească mai dinainte răspunsurile ca atunci când separaţi şi conduşi la N. K. V. D., — să poată mai uşor să scape.

In sfârşit după mult chin, Onofrei adormi.

Când se trezi, soarele primăvăratec stropea vesel perdeaua de tiul cafeniu, cu o pulbere de raze din care unele cădeau pe duşumeaua roasă, altele pe chipul lui palid, cu o barbă mare castanie şi umerii obrazului eşiţi în afară, iar altele pe primusul aruncat într'un colţ murdar de funingine şi neîntrebuinţat de lungă vreme.

Pictorul se frecă la ochi şi privi cu silă în jurul lui, la camera cu pereţii goi şi cu miros de piele de şoarece.

Dezastrul din lăuntru şi perina, a cărei faţă nu o schimbase de lungă vreme, arătau că niciodată vreo mână de femeie, n'a trecut prin cuprinsul acestei odăiţi cu tavanul jos, unde se mutase de patru luni doar o fi mai departe, şi mai ferit de privirile tuturor agenţilor, meliţionerilor şi a politrucilor, al căror număr creştea dela zi la zi în Chişinău.

Imbătrânit înainte de vreme şi fără nici o altă dorinţă, decât aceea de a se vedea liber, la fraţii de dincolo, Onofrei trăia de azi pe mâine , mâncând ceea ce se întâmpla, vânzând lucrurile mai de preţ şi ferindu-se pe cât era cu putinţă de privirile agenţilor.

Rămas cu un singur rând de haine şi cu două cămăşi, se gândea cu groază la ziua când n'o avea ce mai vinde.

Meseria lui de pictor de icoane nu mai putea să-i aducă nici un câştig, în vremea aceasta, când preoţii erau urmăriţi şi vârâţi în închisoare, iar bisericile prefăcute în hambare.

Rămas aşa înţepenit pe marginea patului, cu capul sprijinit în palme, Onofrei îşi aduse aminte de viaţa lui, şi o milă îl cuprinse la amintrea trecutului.

Ficiorul unui cântăreţ din ţinutul Orheiului, dintr'un sat mic trăise viaţa religioasă, căci din apropierea Nistrului, de tatăl lui, totdeauna îl lua cu el la slujbă şi-l punea ori să ţie isonul, sau să îmbrace haina bisericească, ajutând preotul la sfânta slujbă.

Stânsul lumânărilor, aprinsul tămâiei din cădelniţa argintată, aranjarea sfeşnicilor, era slujba lui obicinuită...

La zile mari, ori la zinţâi, umbla prin sat cu preotul, şi sărbătorile ajunului de Crăciun ori ale Bobotezei, când mergea dela casă la casă cu căldăruşa cu apă sfinţită, erau prilej de nespusă bucurie pentru el, căci preotul, din câştigul lui, îi strecura în mână o sumă destul de bunicică.

Când a isprăvit şcoala primară, eşind întâiul, şi tatăl lui şi preotul au fost de părere să-l dea la Seminar, la Chişinău, să se facă preot. Şi aşa au făcut. Apoi ani dearândul a venit regulat acasă, în vacanţă şi vara, ajuta pe părinţi la hărmănit, la strânsul bucatelor, căci aveau şi pământ vreo cinci hectare...

Când a terminat Seminarul, o mare întrebare i s'a pus în faţă: Se va înscrie la Universitatea Teologică, ori va urma Academia de Bele Arte?

Avea mare talent la pictură şi profesorul i-a prezis un viitor frumos.

Cu mare strângere de inimă, bieţii lui părinţi, cari nu prea priveau cu ochi buni arta, s'au învoit.

Căci atât el cât şi părintele Ţarălungă se gândeau în sinea lor la un urmaş, atunci când părintele n'o mai putea sluji, ori n'o mai fi pe lumea asta. Mai ales bătrâna lui mamă, de câte ori o vedea pe fata preotului, cea mai mare, pe Ana, care urma Sc. Eparhială, cum se făcea din an în an, mai mândră şi mai învăţată, nu mai putea să-şi ţie lacrămile; şi atunci se ascundea în casă si bocea câte un ceas întreg, gândind că feciorul lor iubit, mândria satului, va ieşi un zugrav, şi nu preot cu parohia lui, şi 'n rândul oamenilor de mâna întâia.

Cu toate bociturile mamei sale, şi părerea de rău a lui tătâni-său, cei doi tineri de mult se legaseră între ei, cu o dragoste plină de focul aprins al încrederei în viitor şi tot timpul o corespondenţă regulată făcea drumul între Iaşi, unde el urma cursurile Academiei şi Chişinăul Basarabiei, unde dânsa învăta

Toate acestea trecură repede prin creerul lui obosit. Se frecă din nou la ochi, ca să-şi goneasca amintirile, dar ochii îi erau umezi, şi el îşi şterse lacrimile cu mâneca cămăşii:

Şi fără să vrea, căzu din nou într'aceeaşi delăsare a simţirilor când omul pierde încrederea în el şi viaţa i se pare un pustiu.

Singur pe lume, — căci soţia lui murise cu patru ani în urmă,—fără fraţi, cu o singură soră măritată, într'un târg din Basarabia, cu o mamă văduvă, căci tată-său murise şi el între timp, Onofrei singur nu ştia ce-l mai lega de viaţă.

Incercările lui de a trece dincolo în România, căpătară un *nu* categoric din partea bolşevicilor.

De zece ori fusese chemat la N. K. V. D. şi tot de atâtea ori fusese lăsat liber, negăsindu-i nici un punct negru de care s'ar fi putut anina.

Obligat să-şi facă auto-biografia, din anii cei mai fracezi, el nu avea voe să părăsească capitala Basarabiei.

— Ce voiţi dela mine, tovarăşi? vorbi el, la cea din urmă anchetă. Spuneţi-mi drept de ce nu mă lăsaţi în România? Aici nu pot trăi cu arta mea... Eu sunt pictor de icoane şi la d-voastră meseria aceasta nu face două parale. De lucrat pământul nu pot, căci sunt bolnăvicios.

In faţa tonului lui, aşa de hotărât, unul dintre N. K. V. D.-işti, un om negricios, cu o privire de bunătate prefăcută, răspunse: In U. R. S. S. pictorii de talent câştigă parale bune, dacă intră în soiusul pictorese.

— Tovarăşe, îi vorbi un altul dela alt birou, d-ta ştii că noi suntem un popor de cultură?

— Da ştiu, răspunse Onofrei în silă.

— Atunci de ce nu vrei să ne faci tablourile tovarăşilor Stalin, Lenin, Molotov? Tovarăşii d-tale toţi au intrat în soiuz şi câştigă bine.

— Tovarăşii mei... bolborosi pictorul. Voi să răspundă, dar se răsgândi. Işi aduse aminte că numai jidovii se înscriseseră în soiuz, iar părintele B., pictor de seamă, de mult era bolnav în pat. Ceilalţi pictori, cari erau şi profesori, avuseseră timp să pleţe dincolo.

— Vedeţi tovarăşi, răspunse Onofrei, aprinzând o ţigară pe care i-o oferi unul dintre anchetatori. A fi pictor de icoane e una, şi portretist e alta... Pictorului de portrete i se cer alte calităţi, pe când arta Bizantină e cu totul altceva.

Cei doi anchetatori se uitară unul la altul.

De unde să ştie ei, ce era arta Bizantină.

— Cum vedem noi, vorbi după o scurtă pauză unul din ei, d-ta tovarăşe eşti în potriva iubitului nostru Stalin?

Pentru noi Stalin şi Lenin îs de-o sută de ori mai mari ca toţi Hristoşii voştri.

Lui Onofrei îi veni tot sângele în faţă.

La una ca asta nu se aşteptase.

— Nu am voit să insult pe tovarăşul Stalin, dar... dar,,, bâlbâi el.

— Poate vrei să-ţi termini biserica, vorbi encavedistul dela primul birou.

Şi trăgând sertarul scoase un dosar cu tartajele roşii.

Ţinându-l într'o mână, îi vorbi ridicând două degete in sus:

— Tovarăşe, gândeşte-te bine, la noi toată lumea trebuie să lucreze.

Apoi îl lăsară liber.

Cu o repeziciune uimitoare, trecură şi amintirile acestea prin creerul pictorului.

Apoi se gândi la ziua blestemată a cotropirii, de care el nu aflase nimic, până în ultimul ceas.

De primele tancuri care intrau în satul acela frumos de pe malul Răutului.

De biserica cu turlele verzi, de sălciile ce se plecau în undele râului, şi unde el se hodinea, după ceasurile de muncă, căci acolo lucrase aproape două luni la zugrăvirea altarului.

De sfâşietoarea tristeţă când şi-a luat rămas bun dela părintele Vladimir, plecând pe jos la Chişinău, şi lăsând lucrul baltă, cu toate instrumentele şi culorile pregătite, căci părintele închisese biserica şi sta închis în casă, neştiind ce-are să fie cu el.

Dar, mai presus de toate, în creerul pictorului stăteau prinse ca pe o tăbliţă feţele ameninţătoare şi ultimile cuvinte ale encavedistului:

— Tovarăşe, gândeşte-te bine! Ce însemnează ameninţarea aceasta? se întrebă Onofrei, pentru a zecea oară...

Adică ori Siberia, ori să mă supun lor... Va să zică moartea. Şi dacă e să mor, nu e mai bine aici, pe pământul Basarabiei? Iar dacă aşi zugrăvi chipul lui Stalin şi al altor bandiţi, n'aşi muri cu sufletul?

Şi dacă mori sufleteşte, ce înseamnă viaţa? Lutul care ne învălue?... Mâna aceasta, care a zugrăvit de atâtea ori Chipul blândului nostru Hristos şi al Maicei Domnului, mâna care s'a chinuit să redea imaginea *Acelui* care s'a sacrificat pentru noi oamenii, să se spurce acum, primind arginţii lui Iuda?

O nu... niciodată, vorbi în sinea lui Onofrei, strângând pumnul şi începând să se plimbe cu paşi mari prin odaie... Aprinse încă o ţigară... Era poate a doua zecea. Şi 'n cameră fum greu, şi 'n odăiţa joasă cu plafonul de bârne grele, o neorânduială şi-o tristeţă care-ţi sgâria sufletul.

Onofrei ridică privirea spre peretele de deasupra patului. Privi lung portretul neveste-sei şi oftă. „Sărmana mea Ana, dacă ai putea tu să vezi halul în care am ajuns!"

Clătinând capul, adăogă: In curând te voi urma ..

Voi să-şi mai spue ceva, dar atunci i se păru că cineva bate la geam. Tresări. Avu o presimţire. Şi nu se înşelă. Intr'adevăr... Câteva umbre se strecurară prin faţa geamului, S'auzi portiţa scârţâind, apoi paşi grei răsunară în curte... Fără voe eşi în săliţă şi trase zăvorul.

In faţa lui răsăriră trei matahale, din care doi cu baionete la armă, iar al treilea cu câte un revolver, atârnând de amândouă coapsele.

— Tovarăş Stiopa Onofrei, aici? borborosi tovarăşul cu revolverele şi fără să mai aştepte vreun răspuns, păşi pragul.

Ajuns în odaie îşi roti ochii peste tot.

— Voi, pictor?

— Da, răspunse Onofrei cu nepăsare.

— Dar tablourile unde-s...?

— Le-am vândut...

— Aşa, da, bine...

Tovarăşul cu revolverele, un om scurt, îndesat, cu faţa lată, dinţi ca de cal şi sprâncene stufoase, privi lung portretul nevestei lui Onofrei şi dădu din cap.

— A voştru? întrebă el...

— Da, rspunse scurt Onofrei.

— Foarte bun.

Şi 'n semn de r
scoase o tabachere arg
oferi o ţigară.

Onofrei cunoştea si
cesta perfid dela anch
kevediştilor. De câte o
sese onorat cu' astfe
ţiuni...

Pe de-o parte te p
scaun, îţi ofereau ţigă
de alta iscăleau sentin
tării în Siberia.

— Noi suntem popo
tură, vorbi Politriucul

— Ştiu, răspunse O

— Şi am venit la o
răşe, să ne faci tablo
Stalin şi al lui Lenin
bine plătit...

Trebueşte chiar a
prezinţi la preşedintel
lui pictoricesc, tovarăş
Iacobici-Calughin, şi
ţelegere...

La 28 Iunie va fi se
berării Basarabiei şi
ţean din U. R. S. S.
să se bucure...

Aşa dar chiar as
duce la preşedintele
ca să vă înţelegeţi... S
goli... vorbi el salutând
doi paşi spre uşă, s
adăogând:

— Să nu întârziaţi,
cinci.

— Bine tovarăşe, v
astăzi acolo răspunse
privind cu silă când
truc, când la baionete
vedeau mişcându-se
tră.

„Popor de cultură,
nete şi revolvere, îşi
torul, scuipând pe ur
care plecau.."

„Eliberarea Basarab
ria, prieşedintele Av
ghin,.. portreul lui Ste

„Of, gemu Onofre
aer din beluşug în p
dospiţi de nicotină, p
chidea uşa săliţei...

Se întoarse în odae
genunchi în faţa port
veste-sei.

Incepu să plângă
tâmplele în palme..

„Ana mea scumpă
meu, ţi-am rmas cre
aşa voi fi până'n c
urmă...

„Fără de tine viaţa
un pustiu.. Coboară
ceresti şi mângâie pe
te-a iubit atât...

In clipa aceea, avu
că însăşi Ana coboară
şi-i mângâie fruntea
părul cu degetele ei

Onofrei se sculă d
şi ridicându-se pe pat,
portretul. Il aşeză pe n
faţă şi prinse a-l săru
lacrimi.

Dece voia să se de
atât se simţea mai leg
pul acela blând, cu c
care cu patru ani în
rise în braţele lui.

Cât de grozav îl chi
dul, că nu putea în ce
cestea crude să îngenu
mormântul ei. Căci di
preotului Grigore Ş
socrul lui, corpul moa
dus şi înmormântat
lor, de pe malul Răut

Trăgând sertarul
scoase un pachet de s
care dânsa i le trim
timpul logodnei lor...

Voi să desfacă pac
nu avu putere. Amint
dintâi îmbrăţişări îi re
minte şi-l copleşeau...

Se revedea pe malu
tui, din spatele căsu
hiale, cu ani în urmă
se întorsese în vacanţ
şcoala de Bele-Arte d

Zilele acelea fericite
a terminat Academia
logodnicei lui diplom

Primele lui succese
Schiţele pe care le lua
tură din viaţa de la
gând amândoi mână
la alegerea subiectelor

Nunta lor, în cadru
al Primăverii, căci
Paşti, apoi viaţa mode
nă de iluzii în primii
căsătorie, la Chişinău
stabiliseră. Şi acum
într'o odăiţă obscură,
de bolşevici, în ţară s
sufletul sdrobit şi
moarte...

*„In faţa chipului t
mâinile mele nu vo
niciodată mutrele căl
mului nostru..* şopti
du-şi cruce şi sărutâ
tul. Apoi scoţând cuţ
făcu chipul moartei d
aurită şi-l vârî în sân

(Continuare în pa

TRANDAFIRI PE MASĂ

Aş vrea să 'ncercuesc cu-a mea tristeţe
a voastră infinită frumuseţe,
ce se revarsă toată din pahar,
cu străluciri de flacără şi jar,
ca să lăsaţi câte-o petală — o şoaptă
de frumuseţe fragedă şi coaptă
peste tristeţea mea uşor,
să tremure de-un nou fior...

Aşi vrea să vă 'nvelească — al meu cuvânt
ca un imaterial şi cald veştmânt,
s'apoi întreg poemul pe hârtie,
o apă adâncă limpede să fie,
în care din înalturi s'ar răsfrânge
un cer cu nori de aur şi de sânge.

Imi spun: cuvântul trebue, cu-amar,
să se înalţe până la pahar
şi printre voi să fluture o clipă
şi-apoi pe luminata lui aripă,
să cadă înapoi trudit,
de a fi îndrăznit să zboare pân' la mit.

Tu, cel din dreapta, lin înspre fereastră
te laşi, te-apleacă-o nostalgie albastră,
Te-ai vrea pe o tulpină 'n depărtări,
sub o amiază calmă, aurie
şi-ai vrea să vezi spre tine o mână 'ntinsă
de-o inimă de dragoste aprinsă;

te-ai vrea chiar rupt de degetele fine
şi între sânii tari să te anine
şi nu s'ajungi pe-o masă cu ţigări,
cu cărţi, caiete, ziare, călimări,
cum ai ajuns — cuprins de agonie.
Te-ai vrea pe o tulpină 'n depărtări
sub o amiază calmă, aurie.
Deaceea roşul tău e atât de tare,
să pari uşor cuprins de 'ntunecare.

Regret că te-am adus în casă
şi stai acum cu alţii în pahar
pe această blestemată masă,
dar ca şi tine sunt iubiri şi amar
se sfâşie continuu şi 'n zadar.

Tu, cel din stânga, galben chip de ceară,
cu verde guleraş, rotund, de foi,
suavă şi minusculă fecioară,
de mijlocu-ţi subţire te îndoi,
ca să cetesti în faţa ta o carte,
ce e deschisă acolo la 'ntâmplare,
e scrisă cartea de o frunte mare,
cu nostalgii de dragoste şi moarte.
Cum te sileşti, plecându-te mai mult
ca să 'nţelegi al versului tumult,
tu-ţi scuturi pe ale cărţii rânduri
mireasma — ale tale gânduri —
că 'ntreaga carte cu foi luminoase,

ca tine acuma de intens miroase...

Tu, cel din faţa mea, zâmbeşti, zâmbeşti,
la mâna-mi care-mi scrie drept priveşti
şi-arunci din inima-ţi ascunsă noi
nuanţe felurite în şuvoi,
ce nu încap în versuri limitate,
oricât ar fi de inspirate.
Pot spune atât şi eu mai clar,
privindu-te cum cazi peste pahar:
peste obiectele din jur, ursuze,
surâzi cu rumenele-ţi buze,
cu ele-mi sufli un parfum de vis
pe tot ce simt şi nu pot pune 'n scris
Cât m'aş aprinde 'n spirit, n'aş găsi
expresia fierbinte şi subtilă,
ca să te strâng într'însa bine şi
să te imprim pe această albă filă.

Cu cât mă chinuesc aici să scriu
tot ce-i frumos în voi şi să nu fiu
silit şi sterp, cu atâta mai frumoasă
voi vă desfaceţi vraja peste masă.

Iertaţi-mă, bogate flori,
c'am încercat să trec de atâtea ori
peste ale voastre frunţi de înger, pure,
cu ritmurile-mi seci şi dure...

Teodor Plop Ulmanu

O FAMILIE DE ȚICNIȚI

Nuvelă de SABIN VELICAN

Alexandra Ivanovna Șevrov e pensionară. Dacă ar fi să se ție seama de gura dumisale, apoi n'ar fi trebuit niciodată să fie scoasă la pensie. Ferească sfântul pe oricare cunoscut să-i cadă în mână undeva la un colț într'un ungher de unde n'ar mai putea scăpa de sporovăiala Alexandrei Ivanovna!

Nu că n'ar avea de ascultat lucruri ciudate, deci atrăgătoare, dar felul prea pe șleau în care povestește dumneaiei, îl face pe om să roșească destul de des, ori să râdă de babă, ceea ce e la fel de neplăcut.

Și nu poate sta câteva zile în tăcere. Caută mereu pe cineva s'o asculte, să-i dea dreptate în tot ce a făcut, ce face și ce vrea să facă. Dacă nu găsește ascultător nou, îl înhață și pe unul care a mai auzit de câteva ori trăsnăile babei.

Din pricina aceasta, toată lumea știe ce e în casa, în familia lor, parcă ar citi într'un jurnal. Și mulți fug de cum o văd pe Alexandra Ivanovna. O ocolesc îndemânatic, fiindcă dacă bagă de seamă, vai de obrazul cunoscutului ce pățește. Cei care nu se pot feri la vreme, o salută grăbiți, aproape fugind, ca să n'aibă vreme de agățat.

Povestea poveștilor ei?

N'ar fi un chip mai potrivit de aflat, de cât să le ascultăm din gura punguită a Alexandrei Ivanovna, proaspăt întoarsă dela băi, cu rotunzimele refăcute, dar cu gura neschimbată sub năvala încrețiturilor ce vin spre deschizătura dinților, ca niște străzi spre pieță din inima târgului, destul de vechiu și hârbuit, ai fetei desăvârșit îmbătrânite.

După multe răzgândiri, a bătut la poarta unor tineri cunoscuți, cu noaptea în cap, să nu-i scape undeva. A căzut ca din cer, când oamenii nici nu erau sculați, a gângăvit un motiv oarecare de fața obiceiului și când toți ai casei au plecat la biserică fiind sărbătoare, și a rămas cu dânsa cel mai puțin credincios, drept pedeapsă a Cerului. Dumnezeu a îndemnat pe Alexandra Ivanovna să pună placa la patefonul ascuțitei dumisale limbi.

Când pe scaun, când în picioare, imitând gesturile, grăiul, pornirile acelora cu care s'a luptat, bătrâna pare o moară de vânt cu neputință de întrerupt, ori de oprit:

„Apoi domnule, să știi că n'am fost totdeauna așa urâtă ca azi. Dar nici prostii ca fiică mea Lida n'am făcut. M'am măritat târziu, la douăzeci și opt de ani, cu toate că de multe ori eram gata să plec după primul venit, de care fugeam totuși speriată, nu ca Lida, pe care au pus-o dracii să-i sbughit-o din liceu la șaisprezece ani cu un golan de învățăcel ca și dânsa, un copil pe care l-am ținut apoi trei ani pe mâncare până la militărie.

Află domnule că am și de ce să fiu cam nebună. Am tras atâtea, Doamne, Doamne, de mă mir cum de se mai prinde carnea pe mine!

Și cum îți spuneam, aveam slujbă la rus, ca învățătoare în Cățul, satul acela de lipoveni și haholi de lângă bălțile Nistrului.

Așezare păcătoasă de vreo sută de case, ce case? — bordeie în pământ aproape toate, de-mi venea uneori iarna să pășesc din acoperiș în acoperiș peste ele.

Acolo mi-am îngropat viața, eu pruteancă învățată cu alte locuri și alți oameni.

Poate vrei să spui că de ce n'am plecat?

Păi, na-ți-o bună! Bucuroasă m'aș fi tot dus eu, dar m'am încurcat cu Iura Șevrov, bărbatul, moșneagul meu de azi. Nu era așa tont pe vremi, ci un flăcău voinic, roșu la față, — o mândrețe de administrator pe moșia boerului.

Ne-am luat, am zidit casa cu o încăpere pentru școală, așa cum o știi și dumneata, cum este și azi. Au venit războaiele, revoluția, Românii și neînțelegerile mele în familie.

Ne-a dat Statul pământ. Iura s'a apucat de gospodărie, uitând de mine. Eu, să-ți spun drept, nu-s femeie așa poftitoare, să mă țin scai de bărbat, dar nici nu-mi place să fiu lăsată în cenușă, în rând cu castrulele dela bucătărie. Și apoi, ce, era chip să te rupi de lângă dracii de baștinași? Patru clase la o învățătoare, asta nu era șagă. Două dimineața, două după masă, noaptea cancelarie, fiindcă eram și directoare... Când să mai faci și dragoste?

Iura își bătea joc de puținul timp ce ne mai rămânea. Pentru dânsul via și semănăturile erau totul. La o sărbătoare, cel mai, numai ce-l vedeam luând un caiet și mâzgălind. L-am prins făcea poezii. Auzi dumneata, ce idioție? Un hahol din Poltava, ori dracu știe de pe unde din Rusia, să îndrăznească el să scrie poezii!...

De-atunci mi-am dat seama că la noi în casă s'a strecurat un demon și că nimic n'o să se aleagă din toată truda anilor.

Fiecare trăgeam într'o parte, iar Lida mergea șerpuind pe urmele noastre. Și era o proastă fără pereche. Niște ochi, domnule, fără nicio culoare, fără niciun gând, taman bulbucăturile lui Iura.

Am început să fiu rea și arțăgoasă. M'am luat la ceartă cu unul din cei mari. I-am strigat la obraz șefului meu: „Apoi dacă aș fi mai tânără, nu te-ai purta așa stimabile, știu eu".

Și am ieșit, după ce mi-am ridicat de ciudă poalele, uite așa, să pomenească afemeiatul cela.

Ce crezi că a urmat?

M'au dat afară din slujbă, domnule, cu aproape treizeci de ani serviți. Spuneau că-i bolnavă de nervi, „Nebună, nebună". — îi auzeam șușotind pe la spate.

Tocmai atunci și Lida a fugit din școală.

Să înnebunești deabinelea și nimic altceva.

Am răbdat însă. Aveam doar casa mea, pământ, gospodărie. Dar să-l fi văzut pe Iura cum ridicase nasul acum că nu mai aveam leafă. L-am pus repede cu botul pe labe. Eu pruteancă get-beget și el un spurcat de hahol.

Știi, îți spun aici în taină, mai în șoaptă, să nu ne audă cineva: am avut credința că pe Lida el a stricat-o mai întâi.

Altfel nu pot înțelege de ce nu s'a înfuriat de loc atunci când ne-a adus mirele pe cuptor. Ba s'a bucurat parșivu. Am citit în ochii lui spălăciți.

Am primit-o pe fată cu „omu" ei cu tot. Ce era să fac? Mai bine cu rușinea în casă de cât în văzul lumii. Așteptam să treacă vremea, să-i pot cununa creștinește pe cei diavoli grăbiți.

In vremea asta, m'am dus la București la ministru A chemat doctorii să mă caute M'am gătit eu, m'am pudrat, m'am făcut frumoasă, de, să nu par chiar nebună acolo, și când m'am prezentat ministrului, am salutat cum se cuvine și în răspuns am ales cuvintele cu judecată:

— Să trăiți domnule ministru, sunt sănătoasă, am dragoste de școală și vreau să mă întorc de unde am fost scoasă.

După o bucată de vreme de lămuriri cu doctorii, mi-au spus că la 1 Mai să fiu prezentă la școală.

Eu, ca o proastă, n'am cerut un ordin, un semn ceva, către șefii din târgul nostru. Am plecat așa trăsnită de fericire.

Când colo, boierii cei mititei nu vor să mă creadă, nu mă primesc la locul meu, ocupat de altcineva. Ordinul ministrului a venit, dar șefii l-au ascuns. Așa se lucra pe atunci, domnule.

Mă gâteam să plec iar la București, când am auzit că ministrul vine într'un sat vecin. M'am dus acolo și m'am plâns de toate mizeriile ce mi se fac și abia atunci am intrat iar în slujbă.

In ist timp, Lida a făcut un copil și după cununie, al doilea. Bărbatu său a plecat la armată. N'a pus-o naiba să stea cuminte.

Lasă copiii cu moșneagul și hai cu mine la târg. Eu mă duceam la avocat, să-mi regulez drepturile la pensie. Dar ea ce căuta? Am aflat-o mai târziu, când a pornit divorțul:

Se întâlnea puiul de lele cu un tinerel spân, cu trei fire de mustață, tătar curat, Anatolie, ginerele meu de azi.

Povestea frumoasă de abia acum începe.

Eu am ieșit la pensie și am spus lui Iura:

— Moșnege, la țară nu mai vreau să trăesc. Ajunge de când îmi bat capul cu boturile de copii ai lipovenilor, de mi-am stâlcit și limba mea de pruteancă. Sunt sătulă de stuf, de baltă, de mirosul de pește putred adus de vânturi când se revarsă Nistrul primăvara. Nu mai vreau să aud lălăitul pescarilor murdari. Bordeiele astea păcătoase, adevărate cuști de cârtiță, mi-au acrit ochii. Eu mă mut la oraș. Dacă vrei să mergi și tu bine. Dacă nu, eu plec singură.

— Pleacă! — numai ce-l aud pe hahol, ca și cum ar fi căscat. Carevrasăzică cei peste douăzeci de ani trăiți împreună au fost un fleac pentru dânsul? Nu s'a legat cu nimic de femeia care l-a spălat, l-a cârpit, i-a făcut mâncare și i-a fost femeie cu credință? Bine, omule! Las că te-oi frige eu, nu gândi, nu-i vremea trecută, chiar dacă-s pensionară. Cei mai mulți slujbași înfloresc abia după ce scapă de jugul șefilor.

— De ce? — i-am strigat totuși furioasă.

— Fiindcă nu mă pot despărți de vie, de casă.

Poate o fi având și el dreptate, mi-am zis, dar m'am mutat odată cu Lida, măritată acum cu Anatolie. Domnul acesta e un fel de negustor fără un câștig hotărît. Intr'o zi are mult, în alta nimic. Și nu prea-i omul să nici ea femeia care să chivernisească. Cheltuie când au, și când n'au, aleargă de zor la mine. I-am făcut doi ani la rând haine de Paști ginerelui, apoi am pus punct. Am înțeles că șmecheru începe să creadă că soacra îi e datoare să-l îmbrace.

Am luat copiii pe care îi țineau flămânzi și i-am dus moșneagului la țară. El tot îi singur și se vaită că-i urât. Zău, câteodată mi-e și milă de bietul Iura! Să trăiască el numai între pereți și lucrul câmpului, departe de lume, departe de luminele orașului! De multe ori mă cuprinde mirarea cum de am viețuit eu peste treizeci de ani în pustietatea satului. Cred că numai sprijinită de nădejdi că odată și odată voiu ieși, cum am și ieșit, la pensie. Dacă Statul n'ar fi descoperit această pensie, cred că mulți slujbași s'ar prăpădi de tineri, fiindcă nimic nu le-ar da puteri să trăiască, așa fără niciun scop în viață.

Vin în fiecare vară pe la moșneag. Il găsesc de multe ori scrîind.

— Iar? — îl sfredelesc eu cu ochii.

El lasă pleoapele rușinat, ca prins undeva la o femeie, lucru de care nu mă prea tem, nu fiindcă ar fi slut moșulică, ci din alte pricini.

Intr'o zi am luat caetul acel gros cu poezii și închipuește-ți ce am găsit? O poveste destul de urâtă, când o cauți pe deasupra. Ascult-o:

„Un om a ajuns lângă o apă, și cu toate că nu era prea mare, el nu s'a încumetat s'o treacă în niciun chip.

S'a așezat pe malul acelei gârle, rezemat de o salcie plângătoare, și cu capul proptit în palmă, s'a pornit pe așteptate.

Cât? Până când? Ce?

Alt om, poposit lângă o fântână, unde apa nu era prea curată, s'a apucat s'o scoată spre a isvori alta limpede și gustoasă.

Invârtea din greu de zile nenumărate la roată și scotea ciutura cu apă din adâncuri, dar în joc, în fundul de unde se căznea s'o scoată, isvora iar.

Și așa bătea nestingherit, de o viață, în scobitura pământului însetat și ostenit".

M'am oprit svârlind caietul.

— Sărace, sărace moșnege Iura, păi acesta ești tu din cap în picioare! — i-am zis după ce l-am descoperit săpând cu capul gol în arșița soarelui.

Mi-a zimbit cu ochii lui cei tâmpiți și buzele i-au murmurat cu nepăsare:

— Eu sunt. Cei mai mulți suntem așa.

Tu însuți chiar.

— Eu? — am sărit ca arsă de așa nepotrivire.

— Tu! Ce socoți că dacă tragi mai repede apa din fântână, ea nu cade tot așa de grabă îndărăt?

Am tăcut. Câteodată Iura nu pare așa prost pe cât l-am crezut eu.

Cată ca o mamă de cei doi copii ai Lidei, și de multe ori am surprins lacrimi în ochii lui mari, când îi mângâia în somn pe față cu mâna cea aspră de sapă.

— Ce te uiți așa la copii? — l-am înfruntat odată.

— Mi-e milă de dânșii. Imi vine să cred că n'au părinți, că ni i-a adus cineva din cer. Lida i-a făcut așa de repede și s'a dus, după ce s'a despărțit de tatăl lor — mi-a răspuns pramatia de bărbat, bocind ca o femeie, încât am fost nevoită să-l scutur voinicește:

— Ascultă Iura, nu-ți fă de cap ca o babă înimoasă! Rușine pentru un bărbat! Înțeleg eu de o femeie slabă. Dar tu?!

De ciudă, plec uneori pe neștiute. Il las în plata Domnului, cu toate marafeturile lui de rus plângăreț.

Imi trimite la oraș vin vechiu, înfundat, unt învelit în foi de hrean, cartofi timpurii de li se desface coaja cu degetele. Trimite ce are și ce găsește și el sărmanul. De Paști ne-a adus omul lui de încredere un jambon așa frumos, rumen ca o pâine proaspătă.

Crezi că i-a ajuns lui ginerelui meu Anatolie? Și-a cumpărat tătarul niște salamuri, niște cârnați uriași de pește un arșin lungime.

Negri, tari ca niște trunchiuri de copaci. M'am speriat când i-am văzut.

Ba mai mult. La fiecare masă vrea butelca de cvas cu sifon, și când câștigă ceva, cumpără și prăjituri.

Asta nu-mi place. Eu n'am făcut casa așa cu risipă în toate părțile. Boeria la oamenii săraci duce la pușcărie. Asta o știu de când lumea, dela tatăl meu, prutean cumpătat. Numai nenorocul m'a vârît între străini cu apucături ciudate, ca Iura și Anatolie.

Lida? Lida i-o găscă încălțată în papuci cu tocul înalt. Dacă s'ar întâlni cu un bărbat frumos în stradă și acesta ar lua-o de brat, s'o ducă undeva, unde i-ar cere inima, nu mă îndoesc un minut măcar de ce-ar face: l-ar urma supusă, fericită. N'are nimic al ei. E o oaie fără voință, căreia îi plac numai rochiile, mesele și bărbații spătoși.

Am început să fiu mai strânsă la chimir. Trebue pus ceva deoparte pentru ploii de pe capul bietului Iura.

Asta nu le-a plăcut: nici Lidei, nici ginerelui mai ales, care mă ispitește tot mereu, să afle unde țin banii și cât am grămădit.

Și dracul cel de Anatolie mișcă din firele de mustață ca un soarece care adulmecă. Mi-e și teamă de dânsul. Tare mă tem că vreodată o să între la răcoare.

Cum de a ghicit el taman câți bani am pus deoparte? Douăzeci și trei de mii de lei...

Curat vrăjitorie. Apoi tătaru...

Și totuși cred că tot eu trebue să fiu vinovată M'am scăpat cumva cu vorba și a aflat tâlharu, căci peste două zile, când număr banii, văd că-mi lipsesc două mii în cap.

Era să mi se taie picioarele de frică. Aiștea-s copii? Spune și dumneata! Ce-ai fi făcut în locul meu? Singurul lucru cu putință. I-am dus la poliție și numai după ce s'au jurat că n'o să mă mai prade, numai după aceea i-am iertat.

Râdeau ca smintiții când au scăpat. Zâmbea și lumea după noi, ca după niște comedianți care umblă prin târguri și spun măscări. Noroc că mi-am adus aminte că Anatolie îi tătar. Ce te poți aștepta dela jurământul unui păgân? Asta o să-mi mănânce toți banii, de n'o să am nici pentru comând. Mi-am cusut leișorii într'o tasolcă de pânză pe care am atârnat-o de gât, pe sub rochie și cămașă, de venea uite aici, în adâncitura asta de pe piept. Ei, acum îs bine, am fost la băi. Atunce eram slabă ca dracu, de se vedea modâlca pe mijloc, și toată lumea căta mirată la mine.

Ce-mi pasă însă? Vream să scap de Anatolie și am scăpat. Am grăit eu cu ministru și n'am să pot ieși dintr'o belea ca asta, acum, pensionară fără nicio treabă?

M'am mutat frumușel pe o stradă luminoasă din mijlocul orașului, unde ce-i dreptul, plătesc destul de scump, dar tătarul de ginere-meu nu îndrăznește să mă fure.

Și ce-aș mai bănui lui Dumnezeu? Cu mutatul am nimerit-o. Trăesc și eu în sfârșit odată bine, slobodă de orice grijă.

Am început să mă îngraș ca toate cucoanele care șed numai și numără trăsurile și oamenii ce le trec pe sub ferestre.

Vara mă duc la băi, fiindcă vezi, până mai anii trecuți mă simteam sdravănă, dar acum începe să mă tăcăie ba ici într'o coastă, ba dincolo la un genunchi, și trebue să te cauți. Nu de alta, dar după treizeci și aproape cinci ani serviți la Stat, parcă îți pare rău să te mulțumești numai cu câțiva anișori de pensie. Simțiam că acest Stat, ar rămâne prea mult dator sufletului, ce s'ar îndărătnici să iasă din mădularele pârdalnicului de trup, pentru care suntem plătiți când ajungem pensionari... Ha, ha, ha.

Acum îl văd adesea pe șeful acela, căruia i-am arătat fudulițile în cancelaria unde era mare iubeț al proastelor, ce cred că dacă nu se cunoaște unde ia bărbatul, nu se cunoaște nici unde pune... Acuma e și el pensionar. S'a cocârjit dintr'odată, ca după o boală năprasnică.

L-am întâlnit singur la băi. Incepe să se înfiripe, și închipuește-ți, spunea că îl stăpânește amintirea certei noastre din cancelarie. — a luate-ar șerpii în coltii lor veninoși, de asta m'ai făcut să sburd pe la București și să-mi strâng limba în dinți, de mai mi-am sugrumat-o, ca să dovedesc ministrului că ești un mincinos și că nu-s nebună?

Ai vrea să facem dragoste iubețule? Va să zică nu-s chiar așa de lepădat?

M'am uitat mai cu luare aminte în oglindă, mi-am cumpărat niște rochii mai tinerești, o pălărie cu umbrar de voal pe față și am cercat de atunci să merg mai vioi. Știi domnule că toate, aproape toate le înfrânge, le ascunde femeia la bătrânețe, numai mersul acesta, nu. Ai luat seama la câte o femeie ce stă în nemiscare, așteptând ceva poate? Privită dela spate, are umeri frumoși: ceafă albă, netedă; păr așezat de mâinele altora pentru bani: lucios, ondulat ca la o fată de șaisprezece ani: șolduri rotunde, împlinite, atrăgătoare: totul tânăr, amăgitor de tânăr, până când femeia spulberă această amăgire, începând să păsească teapăn, cu tot trupul înghețat la încheeturi, ca și cum ar fi înghițit un baston.

Mișcările acestea cu care tinerețea cucerește lumea, femeile bătrâne nu le mai pot căpăta prin niciun miloc. Și-i trist.

Pentru mine însă, aceasta nu era o problemă. Fostul meu șef avea sgârciurile picioarelor și mâinilor mult mai înțepenite ca ale mele.

M'am întors supărată dela băi. Și totul îmi căsunase dela moșneag:

— De ce nu mergi și tu cu mine? Am bani și am plăcerea să-mi văd și eu tovarășul alături, ca altele. Iura de ce ești bursuc?

Știi, domnule, mi se acrise cu bârfeala cunoscutelor, și aș fi vrut să mă arăt și eu cu soțul, cu Iura al meu, în lume. E credința că numai femeile care au fost în stare să se mărite au dreptul de a li se trece totul sub tăcere și voită nebăgare în seamă, rămânând pe mai departe femei cinstite și respectate. Altfel, treci drept o lipie de celea care primește bani...

Vezi dar, că am avut tot dreptul să-l rog pe Iura să mă însoțească. Firește, n'a vrut și de nevoie am schimbat localitatea de petrecere.

Tare mai sunt curioși și bărbații. Abia acum, la pensie, a venit vreme să-i cercetez mai cu deamănuntul. In anii de slujbă, totul a fost o goană nebună după „împlinirea datoriei". Acum am eu când să-i puric și să văd ce fel de poame sunt.

Nu mai departe decât pe Iura Șevrov. Imi scrie la băi, că tare îi e dor de mine, că mă iubește și câte altele, iar eu în gând îl căinam că-i singur, că muncește în soare, că bea apă caldă, că n'are cine găti pentru dânsul și pentru nepoței, că perceptorul, — cum mi se jăluia singur în scrisoare, — îl pisează cu impozitele, cerându-i-le pe un an înainte. — de am plâns chiar, gândind la trista lui soartă pe pământ. Și când vin acasă, ce crezi domnule?

Din prima noapte îmi spune botos:

— Alexandra Ivanovna, nu-mi bate capul cu prostii! Suntem oameni bătrâni. Vrei să ne rădă nepoții?

M'am întors pe partea cealaltă, hotărîtă să plec a doua zi.

Aș fi tulit-o chiar atunci, dar era noapte și tare întunerec. Nu știu cum m'oi fi răsucit, că numai ce-l aud pe somnorosul de Iura:

— Nu sforăi așa, că mă trezești și mâine am de cosit părângu!

— Du-te la dracu de moșneag mofturos, cu nutrețul tău cu tot, — am strigat în mintea mea, rămânând trează până la ziuă, când l-am simțit scuturându-se și sărutându-mă pe frunte.

Mi-a venit să-l plesnesc, dar m'am făcut că dorm. Amuș s'a mai supărat și mi-a trântit mie nepoții pe cap.

Ei, te întreb, frumos se poartă bărbații de azi?

Mă duc la oraș în nădejdea că am să uit acolo. Zadarnic.

Ginerele Anatolie s'a încurcat în datorii și mă roagă să-i gîrez o poliță. O fac, deși inima îmi spune că am să plătesc banii pentru tătar.

Și nici orbă, așa a fost.

Dar măcar cu asta m'am mântuit de dânsul. Nu-mi mai calcă pragul de rușine și de teamă. I-am spus că-l smulg în ulițe, unde l-oi găbji, cele trei fire de mustață. Să mă amăgească el pe mine?

De aș putea să scap și de Lida, care nu trece o zi să nu vie cu cerutu. Ba una, ba alta, ba niște cești, ba o farfurie, la ceaunul, de mi-a golit cunia. Și ce încape pe mâna ei, nimic nu mai vezi. A prins vicleana slăbiciunea mea, că uit de toate câte mi-a făcut în viață și-i dau tot ce cere.

De ar fi măcar recunoscătoare?! Dar să vezi numai, și să te minunezi, de purtarea unui copil pe care l-ai purtat la piept după ce l-ai adus în chin și jale pe lume!

Acum câteva luni m'am dus la mânăstire la Vârjeni, să mai uit de cele necazuri, și ce am cunoscut acolo, a lovit foarte tare inima mea milosă.

Călugării ceia, și tineri și bătrâni, și nalți ca bradul și luminoși la chip ca serafimii și îndoiți coromâslă de ani și corogiți la chip ca morții, toți erau terfoși, rupți, în niște haine de mai mare păcatul.

Am fost adăpostită câtva timp în gospodăria mânăstirii, M'au primit creștinește, s'au purtat cu mine mai frumos decât toți „cavalerii" din orașul unde avem atâtea școli de tot soiul.

N'am decât cuvintele de laudă și mulțumire pentru dânșii.

Sunt convinsă că mânăstirile formează cele mai sănătoase școli de educație pentru bărbați: modestie și discreție. Se mulțumesc cu orice, și nici cu fierul ars nu l-ar face cineva să pălăvrăgească ceva vreodată.

Acum fii în locul meu: nu se cădea să-i mulțumesc și eu cu un dar cât de mic?

Am venit acasă și am căutat un croitor de haine preoțești. Luasem și măsura pentru unul și în două săptămâni am avut niște vădâjdii așa de frumoase, că nu-mi venea să le bojesc în cutia ce trebuia să le ducă prin poștă. Drept să-ți spun, îmi părea chiar rău de ele și nu știu cum am îndrăznit să mă despart de firetiturile și culorile ce le alcătuiau.

Intr'o seară, am aprins lampa electrică, am întins veșmintele pe divan și le priveam cu plăcere copilărească, desfătându-mă cu ochii în jocul mătăsii, catifelii și firelor de metal.

Când eram mai tare ghemuită asupra privelistei încântătoare, închipuindu-mi bucuria ce am să fac preotului călugăr, numai ce aud la spate:

— Bună seara mamă.

Era Lida.

Am strâns repede hainele și am început să-i lămuresc. Uite așa Lida, niște călugări săraci, fac și eu pomană, că de, sunt femeie bătrână, ca mâine mă strânge Dumnezeu. Tu nu mai bate toba, să mă mai afle lumea, fiindcă așa se îndeplinesc faptele bune: ce face dreapta, să nu afle stânga.

Aș, înțelegere dela Lida?! Rădea ca o proastă, cu fața ei mare cât lumea când iese plină de peste deal. Imi venea s'o scuip, și bine făceam.

Sa dus dracul de fată și-a povestit lui bărbatu-său. Acesta a tăta a așteptat. Fuga la Iura. Ce i-o mai fi spus, nu știu, dar moșneagul m'a primit cu vorbe foarte puțin alese, a vrut parcă să-mi aducă aminte că-i hahol, rus roșu, cu graiul împestrițat de sudăilmi grosolane.

Pot spune că puțin îmi pasă. Destul am fost sluga bărbatului, a satului și a Statului. Acum am pensia mea? Trăesc unde vreau și cum vreau.

Dar te rog să-mi răspunzi drept, așa dela obraz, frumoasă faptă a făcut Lida că mi-a scornit vorbe de astea, mie, la o mamă și la o femeie bătrână? Se cade?

S'apoi lumea grăește că pensionarii n'au necazuri.

Incredeți-le în lume domnule!

21 Iulie, 1939

ACORDURI

Raslețe pâlpâiri pe strune...
Acorduri vagi pierdute 'n vânt,
Plutesc prin verzile lagune,
In mâini cu chipu-ți de pământ

Poemul, palidă 'ntrupare,
Icoană stinsă trist în noi,
Aprins acum, pe cer răsare
Țesut în aur și norol.

Muiat în umbra lui târzie
Furat de ape mă cufund
Când chipu-i șters, oglindă vie
Plutește agale frânt în gând...

Ernest Verzea

IN GRADINA GHETSEMANI

(URMARE DIN PAGINA 3-A)

Se ridică pe un scaun şi coboră icoana Maicii Domnului de pe perete şi-o împachetă.

Aruncând o privire jalnică odăiţei, în care luni de zile îşi trăise viaţa de martir, Onofrei făcu semnul crucii şi ieşi în stradă...

Se uită în sus, în jos şi afară de câtva trecători rezleţi şi moldovencele cu tinichelele goale de lapte, ce se întorceau dela târg, nu zări pe nimeni care să-l cunoască...

Aerul proaspăt al dimineţii îl mai învioră puţin. O linişte deplină domnea peste tot. Numai din depărtare venea sgomotul vreunui tramvai şi freamătul vieţei din oraşul dospit acum cu zeci de mii de lifte străine, coborâte din toate părţile U. R. S. S.-lui, ca să-l fericească.

Din marginea străzii, pe unde trecea, frunzele copacilor, mângâiate de un vânţuleţ molcom, străluciau în lumina soarelui.

Vrăbiile se jucau printre ramuri, iar salcâmii cari încă nu-şi scuturaseră chiorchinii împrăştiau în văzduhul limpede un miros puternic şi aromitor.

După o noapte de nesomn şi cu acreala fumului de tutun în plămâni, pentru Onofrei parfumul florilor şi prospăţimea aerului îi era o mare binefacere...

La colţul străzii se opri.

Singur nu ştia unde s'apuce. De centrul oraşului se ferea ca de ciumă.

Ce bine i-ar fi priit în ceasul acesta, un prieten, cu care să se poată sfătui.

Dar unde putea găsi el omul, care în situaţia lui i-ar fi venit în ajutor, măcar cu vorba...?

Verişoara o beată femee slabă... Trăia, din vânzarea lucruşoarelor, ţinea bucceluţele gata şi otrava pregătită, că dacă bolşevicii ar fi venit s'o ridice, să-şi facă seamă singură...

La cine dar să se mai ducă? Prieteni? Unii dispărură cu totul, cei ne ridicaţi încă trăiau ascunşi ca sobolanii în găuri ori ca liliecii în crăpăturile ruinilor...

Şi Onofrei, oprindu-se din când în când, să privească în urma lui, se simţi atât de străin şi singur în oraşul lui de tinereţe, unde terminase seminarul şi petrecuse cei mai frumoşi ani ai existenţei, că începu să plângă. Ridicându-şi gulerul la pardesiul ponosit, cu care se învelise nopţi dearândul şi strângând la piept iconiţa Maicei Domnului, pe care socrul lui i-o dăruise în ziua cununiei, se strecură pe lângă garduri cu privirea în pământ, cu paşi rari şi nesiguri, tresărind de spaimă, când în faţa lui se ivea un *politiruc* ori un *leitenant* în uniformă.

Atâta spaimă şi ură vârâseră în sufletul lui tovarăşii lui Stalin, încât de cum îl zărea, se întorcea din drum, sau îi ocolea, pe cât îi era cu putinţă...

Fără să-şi dea seamă, se trezi la capătul străzei Costiugeni. Drumul era plin de care, grele, încărcate... Ţăranii mergeau pe lângă boi, iar în preajmă câte-o santinelă bolşevică...

Se opri în loc, neştiind iarăşi unde s'apuce.

Cimitirul era la câţva paşi... Să intre ori nu? Sta la îndoială. De câte ori nu rătăcise printre morminte, stând de vorbă cu morţii... Aici era mai în siguranţă, şi'n liniştea cetăţii eterne, ar fi putut gândi mai în linişte, ce trebue să facă.

Totuşi, apucă la dreapta, şi-o luă la vale spre Buicanii Vechi.

Strada era îngustă şi mărginită de căsuţe gospodăreşti şi grădini pline de livezi. In faţa unei gospodării cu porta verde se opri. Voi să intre, dar o teamă de neînţeles îl reţinu. Se ridică în vârful picioarelor şi privi peste zaplaz. In clipa aceea un fior îl străbătu din creştet până'n tălpi... In faţa unei uşi, cu curtea lungă, un ekavedist sta de vorbă cu o femeie grasă, cu picioarele în pantofi, şi da din mâini...

Onofrei se întoarse şi-o luă la fugă în josul străzii, ca să nu fie văzut... Se opri într'o vreme, în dosul unui copoc, neştiind ce să creadă.

Un bolşevic şi-o femeie străină, în casa bunului lui prieten, Mereacre?

Desigur, se gândi Onofrei, că el i-a cedat casa, cu mobilă cu tot şi numai aşa a putut pleca.

Dar ce era să facă, să se vadă liber...?

Şi nici n'a venit măcar să-şi ia rămas bun!... Se vede că n'a putut. De două săptămâni de când nu se văzuseră. Bietul Vasica, bine c'a scăpat... Avea nevastă şi copil, şi sigur că dacă a primit paşaportul dimineaţa, când era să mai vie pe la el...

Cu gândurile acestea, Onofrei păşea tot mai descurajat, pe lângă vilele răzleţe şi vii pe rod, care împodobeau renumita vale a Buicanilor.

Urcând mai la deal, o mare de verdeaţă şi de vii bine rânduite pe spaliere stăpânea peste tot...

Voi să taie drumul când ajunse în capătul uliţei, ca să deie în şoseaua Hânceştilor, dar atunci o sentinelă bolşevică, ridică puşca în sus şi strigă: *Nazat!*

Porni din nou pe acelaş drum şi ajunse la poarta cimitirului. Era obosit, flămând şi plin de praf. Un ceai şi-o bucată de cârnat i-ar fi prins de minune. Dar de unde să le ia? Şi-aduse aminte că dincolo de poarta cimitirului era o cooperativă unde *nacialnicul* era un jidan. Nu mâncase nimic de aproape 20 de ore. Tăie drumul prin faţa cimitirului, dar atunci lângă el se ivi o căruţă hodorogită, trasă de un cal bălan şi şchiop, iar în lăuntrul căruţei un sicriu vopsit în roş. Căruţaşul mergea pe de lături, ţinând hăturile şi îndemnând gloaba, pe când în urmă: ţinându-se de căruţă, două babe cu târligi de cârpă în picioare şi cu feţele pline de plâns, se lăsau mai mult târâte de mârţoagă care cu mult greu urca la deal. Când şi când una din ele se văita: *„Cine are să mai aibă milă de mine, şi are să-mi mai dea de cheltuială,* iar cealaltă icnea cu sughituri fără să scoată un cuvânt.

Nici prapori, nici cruce şi nici preot... ceva sălbatec şi plin de revoltă, în micul cortegiu sărăcios.

„Iată cum se înmormânteză creştinii noştri, se gândi Onofrei...

Cu toată setea care-i aredea gâtul şi foamea care-l tăia prin stomac, Onofrei nu s'a putut abţine, ca să nu întovărăşească cortegiul.

O luă înainte pe poarta cimitirului, iar când de după grilajul de fier, trei gropari, roşcovani şi plini de băutură, se repeziră ca să apuce sicriul, Onofrei nu se putu opri să nu scoată un scrâşnet de ură şi dispreţ...

Şi cu morţii fac propagandă nelegiuiţii, se gândi el.

Groparii apucară sicriul şi-l porniră prin aleele străjuite de morminte şi lilieci în floare, de ierburi şi stânjeni, duioşi, îl treceră pe lângă multe cruci de marmură şi cavouri părăsite, apoi îl îndreptară pe lângă alte morminte mai sărace, cu cruci de brad şi năpădite de burueni sălbatice, şi'n curând îl aduseră după câteva popasuri la marginea cimitirului unde mormintele se răriseră, iar cerul era aşa de frumos şi de albastru. Din depărtare câmpia verde şi viile resfirate pe coaste, cu vile cochete, şi unde acum sălăşluiau căpeteniile bolşevicilor, făcea pe cel venit până aici, să vadă că toate trâncănelile lor cu proletariatul şi ridicarea claselor de jos, e o curată minciună, iar viaţa, dincolo de cimitir şi astăzi şi ca şi cu o mie de ani în urmă, viaţa îşi urmează cursul ei.

Onofrei se ţinuse după cortegiu fără să spună un cuvânt. Cu canul gol şi cu privirea în pământ, în hainele lui ponosite, părea mai de grabă o rudă a mortului şi nu un străin.

Ce-l făcea să se ţină după cortegiul acesta aşa de nenorocit, singur nu-şi dădea seama. Privind la cele două bătrâne din care una ducea în mâinile ei slabe o legăturică cu puţină colivă şi vreo doi colăcei, el uitase şi de foame şi de suferinţă şi chiar de el...

„Sărman norod basarabean, ce-ai ajuns tu? îşi şopti el.

Intr'adevăr, fiu de cleric, crescut în preajma Sfintei Biserici, el văzuse zeci de înmormântări pline de sărăcie, dar nici odată până la vârsta aceasta nu i se înfăţişase ochilor o astfel de tragedie...

Groparii se opriră şi lăsară coşciugul jos, aproape de gardul cimitirului.

— Dar Oteţ Pavel, nu vine? vorbi unul dintre gropari, frecându-şi palmele şi ducând degetele prin mustaţă.

— Trebue să vie, răspunse un altul.

— Du-te măi Ioane şi-l cheamă tu, ce vrei să ne apuce noaptea... nu vezi că ne pierdem vremea aici pe degeaba... vorbi din nou groparul cel mustăcios.

Ion se scărpină în cap şi sta la îndoială... Bătrânele şi căruţaşul se ţineau aproape de coşciug şi se uitau unul la altul, ne ştiind ce să facă... De grija preotului uitaseră să bocească. Iar Onofrei, ceva mai deoparte, lângă o cruce de piatră, înegrită de vreme şi cu litere cirilice, privea tabloul într'o linişte ce pare că-l amorţise pe veci.

In pacea cimitirului, cu coşciugul vopsit în roş lângă el, cu cele două babe şi căruţaşul cari aşteptau lângă groapa săpată proaspăt şi bulgării aruncaţi pe de lături, lui Onofrei i se părea că vede nu o înmormântare aevea, ci ceva din lumea altor neamuri, într'un cimitir păgân...

Pe când cei doi se certau cari din ei să cheme preotul, iată că după o cărare se ivi un om bătrrior, îmbrăcat într'un paltonaş negru şi vechi, ducând în mână un coşuleţ...

Cu barba albă, tunsă aproape pe de a întregul, preotul părea mai degrabă un biet negustoraş, venit dela târg.

— De când v'aşteptăm, vorbi unul din gropari. Preotul nu răspunse.

Apoi scoase din coşuleţ potcapul învălit într'o basma roşie, într'alta patrafirul şi Sf. Cruce şi se îmbrăcă.

Rugăciunea fu scurtă şi timidă. Un *„Vecinica pomenire"* înăbuşit, ca şi când preotului i-ar fi fost frică de vocea lui şi de vreun duşman.

Capacul sicriului fu scos atât de repede, că preotul abea avu timp să-l stropească cu vin, s'arunce câţiva bulgări peste el şi cele două babe să-i dea ultima sărutare.

Totul se petrecu repede, ca într'un film de cinematograf. Bulgării căzură peste sciu, iar bătrânele uitară să boceaască, având de împărţit coliva şi cei câţiva colaci. Când preotul, isprăvi slujba şi-şi învălui din nou darurile în basmalele roşcate, abea atunci zări pe străinul care sta ceva la o parte, pierdut pe jumătate după crucea veche, cu litere cirilice.

I se păru stranie figura necunoscutului. Şi de aceea se grăbea să plece. Şi chiar o umbră de frică i se strecură în suflet, la gândul că străinul pe care nu-l cunoştea, ar fi putut să-l denunţe Ankévedeului...

Onofrei, care nu-şi luase ochii dela părintele Pavel, în vremea serviciului religios, avu una dintre cele mai mari emoţii din viaţa lui...

Bunul şi blândul Părintele Pavel.

Prietenul cel mai nedespărţit al lui socru-său... „O Doamne se gândi el, tot timpul, slujbii. Ce minunate sunt faptele Tale"...

Nici prin vis nu i-ar fi trecut, că în clipele cele mai grele ale vieţii lui, să-l întâlnească aici la cimitir, pe unul dintre cei mai vrednici slujitori ai Altarului.

Şi mai ales că-l ştia la altă biserică.

După ce preotul îşi luă rămas bun dela bietele fiinţe şi se îndreptă pe o cărare singuratică, să se facă mai repede nevăzut, Onofrei se luă după el.

— Părinte Pavel... Părinte...

Preotul care mergea grăbit, ca gonit din urmă, întoarse din mers capul. Onofrei se apropie de el.

— Sunt ginerele părintelui Ţarălungă. Nu mă mai cunoaşteţi?

— Dumneata aici?

— Da...

Şi amândoi se priviră faţă'n faţă.

— Fiule, şopti cu ochii în lacrimi Părintele Pavel. Dar ce cauţi aici?

Onofrei oftă fără să răspundă.

Mergând alături, în cuvinte scurte şi aproape şoptite, îi lămuri toată nenorocirea lui.

In vremea aceasta ajunseră în faţa unui mormânt cu inscripţii aurite, cu mauzoleul în piatră şi marmură, pe care era înscris: *Catargi.*

— De părintele Grigore, bunul meu prieten ai vreo veste?

— De şase luni nimica, răspunse Onofrei.

— Eu am auzit că e în viaţă, răspunse preotul Pavel.

S'aşezară pe o bancă din cuprinsul unui mormânt, înconjurat cu grilaj de lemn. In vremea aceia văzduhul se umplu de-o larmă asurzitoare.. Note sălbatice tremurară în goluri, şi întreg cimitirul se umplu de fior: Cântece, fluerături, chiote şi acorduri de harmoşcă.

— Se întorc sălbatecii dela exerciţii, vorbi părintele Pavel. Şi se piti mai bine, în dosul unei tufe, din spatele mormântului, ca să nu fie observat de vreun leutenant care ar fi trecut prin faţă.

— Aţi văzut ce-au făcut fiarele? Au dat pe bieţii nenorociţi de bătrâni neputincioşi afară din azil, şi odăile le-au făcut cazarmă, vorbi din nou şi în şoaptă preotul.

— Şi biserica Alexandru Nevski au prefăcut-o în hambar, canaliile, întări Onofrei, iar pe părintele B. l-au gonit ca pe un necurat.

— N'are să le-ajute Dumnezeu blestemaţilor... că-şi bat joc de sfânta cruce...

In vremea aceasta larma cântecului încetă. S'auziră comenzi în ruseşte, tropote de paşi şi iar comenzi, apoi glasuri răguşite şi strigăte.

— Dar spune-mi Ştefane, ce ai de gând să faci acum? Onofrei nu vorbi, şi arătă cu mâna spre Prut. Dumnezeu să-ţi ajute, întări preotul. Şi când vrei să pleci?

— Chiar astăzi..

Onofrei privi spre cer, apoi la crucea de pe catapeteasma bisericii şi oftă. Dumnezeu e mare, vorbi el cu glas moale, clătinând capul.

Preotul tăcea... Şi ce putea să-i mai spue după o astfel de hotărâre.

Iată ce, vorbi iarăşi Onofrei după câteva clipe de tăcere. O! Prărinte... te rog să mă binecuvintezi, dar nu aici, ci în Sfânta Biserică... Eu chiar astăzi voi lua drumul Prutului. Altă ieşire n'am. Dacă-mi va ajuta Dumnezeu să scap dincolo, în Romănia liberă, bine, dar de nu... facă-să voia Celui de sus... De acea te rog să primesc şi Sf. Impărtăşanie.

Părintele Pavel clătină capul în semn de aprobare. In vremea aceasta din partea opusă s'auzi sgomot de paşi... Cei doi tresăriră... Privirâ cu teamă şi se pitiră şi mai bine sub tufa de liliac.

„Auzi, bată-i Dumnezeu să-i bată de păgâni, să nu mă lese ei să pun semnul crucei pe mormântul lui bărbatu-meu. Păgâni fără de lege. Şi diavolul dacă a văzut Sf. Cruce, s'a muiat şi-a fugit, dar ăştia, blestemaţii, au luat-o şi-au rupt-o în două", vorbia bătrâna care cu puţin înainte îşi îngropase pe bărbatu-său.

Când cei trei, adică cele două bătrâne şi căruţaşul se îndepărtară, preotul şi cu Onofrei ieşiră din ascunzătoarea lor şi se strecurară printre tufe spre Sf. locaş, care era numai la vreo câţiva paşi. Preotul descuie cu grjă uşa mare şi grea de stejar, şi amândoi intrară. Apoi uşa fu închisă pe din lăuntru. Când se văzură amândoi în cuprinsul Sf. locaş ceva neînchipuit de fermecător se ivi pe feţele lor. Parcă raze de lumină coborâră din înalt, pe ochi, pe suflete şi le dădură pe dată o putere de viaţă nouă, din care tot ce însemna amărăciune, şi durere, dispăru pe dată ca într'un vis.

Preotul se închină la Icoana Maicei Domnului, se apropie de Sf. Altar şi-şi făcu trei cruci, apoi dispăru înlăuntru. Onofrei rămase să se închine, se opri în faţa Mântuitorului, când Iisus urmărit de jidovi a ajuns în Grădina Ghetsemani, şi căzu în genunchi.

Cu toate că Onofrei, ca pictor de biserici zugrăvise de atâtea ori chipul Mântuitorului, în dureroasa lui despărţire de tot ce-a fost pământesc, niciodată nu pătrunsese mai bine măreţia clipelor de înaltă spiritualitate, care pluteau peste veacuri, ca în acel început de Mai 1941.

Şi-ar fi stat aşa multă vreme, un ceas, două, trei uitând şi de foame şi de sete şi de toate chinurile prin care trecuse, şi-avea să mai treacă, dacă părintele Pavel, îmbrăcat în odăjdii şi cu crucea în mână, nu s'ar fi apropiat de el.

„Fiule, vorbi cu glas blând preotul.

Onofrei, întoarse capul, se ridică, făcu doi paşi şi căzu din nou în genunchi, la picoarele preotului.

Preotul îl binecuvântă... apoi începu să citească cu faţa spre intrare de unde cu câţa-va vreme înainte s'auziseră glasurile necuraţilor. *„Şi după ce Ioan a fost pus la închisoare, a venit Iisus în Galileea, predicând evanghelia Impărăţiei lui Dumnezeu şi zicând: S'a împlinit timpul şi s'a apropiat Impărăţia lui Dumnezeu... Pocăiţi-vă şi credeţi în Evanghelie".*

Preotul făcu din nou trei cruci, atinse cu mâna capul lui Onofrei, apoi cuvântă: *Doamne Dumnezeul părinţilor noştri, aibi milă de Ţara aceasta Romănia şi-o izbăveşte de duşmanii tăi cei necuraţi... Fieţi milă de norodul, căzut în puterea deavolului, şi cu crucea ta, mântueşte-l pe el.*

Fieţi milă Doamne de robul tău Ştefan, şi ajută-i Doamne să treacă cu bine toate durerile şi încercările lui de viaţă. Uşurează-i calea vieţei lui, şi aşa precum tu Doamne, Iisuse Hristoase ai înfruntat cu bine furtunile mărilor şi-ai călcat cu picioarele peste apele mării Roşii, astfel ajută-l Doamne robului tău Ştefan, să treacă şi el la fraţii lui din Ţara liberă; dincolo de râul blestemat, care astăzi face graniţa între fraţii de acelaşi sânge".

Onofrei asculta cu ochii în lacrimi cuvintele Părintelui Pavel şi strângând icoana Maicei Domnului la piept, lacrimi de duioşie, de durere, de bucurie, căzeau din ochii lui, peste imaginea Sf. Fecioare.

După ce Onofrei primi Sf. Impărtăşanie, chipul lui era cu totul altul.

Parcă o putere divină îi lumină fiinţa, şi un nou val de energie îi refăcu trupul şubred şi nervii obosiţi...

— Dumnezeu să vă ajute să treceţi cu bine la fraţii de dincolo, îngână preotul, sărutându-l pe frunte.

Onofrei îi sărută mâna, apoi [illegible] se îmbrăţişară ca doi [illegible]...

— [illegible] vei ajunge... când... vorbi preotul, dar cuvintele i se opriau pe buze, şi-un nod îi se puse în gât. Era aşa de emoţionat bătrânul Preot că nu mai putea să vorbească. „Să spuneţi dregătorilor, fraţilor noştri, în ce blestem trăim... Şi cine ştie... dacă în curând... şi Sf. Biserică nu va fi şi dânsa prefăcută în grajd... cât priveşte de mine... Preotul voi că mai spună ceva dar se opri... Se întoarse în altar şi-şi desbrăcă Sf. Odăjdii. Rămas în mijlocul bisericei, Onofrei aruncă o lungă privire sfinţilor, privi lungă vreme uşile împărăteşti, se întoarse şi privi din nou cupola, scăldată într'o lumină vie şi de aur...

Şi atâta linişte şi-atâta cucernicie revărsa soarele prin ferestrele aurite, în după amiaza aceia de Mai, încât fără voie sufletul se simţea atras fără vrere spre măreaţa şi tainica putere a lui Dumnezeu.

— Nu uita, fiul meu, vorbi preotul, care acum desbrăcat de Sf. Odăjdii, în paltonul lui ros de vremuri şi cu coşuleţul într'o mână, părea un drumeţ oarecare ce vine dintr'o lungă călătorie, nu uita, să spui multă sănătate părintelui I... şi părintelui V..., să le spui că m'am luptat cu duşmanii până la ultima suflare a mea, şi că mor pentru crucea lui Hristos şi neamul meu.. Şi să nu mă uite, şi pe mine nevrednicul, în rugăciunile lor, când eu nu voi mai fi.

Părintele Pavel întinse din nou mâna lui Onofrei, pe care acesta o sărută iarăşi. Apoi deschise cu grijă uşa bisericii. ieşi el întâi, se uită la dreapta, la stânga şi văzând că nimenea nu-i prin preajmă, îi şopti: „Fugi.. repede"...

Era sub sară, când Onofrei cu paşi grăbiţi înainta pe şoseaua asfaltată şi strălucitoare, stăruind s'ajungă la Ialoveni. Nu mâncase nimic decât un codru de pâine şi băuse o ulcică de priamău dela nişte ţărani, cari trecuseră cu butoiaşul de vin, la târg. Un singur gând îl preocupa.. Unde va înopta... Se simţea obosit, nu din pricina celor 7 kilometri, care-i făcuse, ci mai mult de sbuciumul sufletesc prin care trecuse. Din când în când se oprea, şi atunci, dându-se după vreo tufă se lăsa hodinei, privind din vârful dea. lului oraşul, cu vârfurile bisericilor şi cu ţigla roşie, a clădirilor care străluciau în amurgul violet.

In Ialoveni avusese destui cunoscuţi, dar greul era cum să ajungă la ei. Şi-apoi cine ştie, dacă ei mai trăiau? Căci unii erau culaci, iar alţii intelectuali.

Pretutindeni în sate mişunau agenţii poliţiei, apoi jidovii, derbedeii satelor, ajunşi la putere, toţi aceştia făceau garda de siguranţă a bolşevicilor, fără de care nici un par nu se putea mişca.

Toate acestea le ştia Onofrei şi de aceea gândul lui era să ocolească satul, s'aştepte mai întâi căderea nopţii... Se vârî mai bine în tufele de măcieşi, privind cu grijă tot ce se petrecea în jurul lui şi mai ales pe şoseaua lungă şi vânătă.

Satul nu era departe.. S'auzeau slabe lătrături de câini. Doar câteva căsuţe îl mai despărţeau de ascunzătoarea în care se vârâse, ca să ajungă la cea dintâi casă.

Pe şosea uneori treceau camioane în fugă şi-atunci Onofrei tresărea, înălţa capul căutând să nu fie observat. Din sborul maşinei, vedea chipuri de soldaţi mulţi, cu figuri mongolice.

In jurul lui, singurătate şi pe cerul de un cenuşiu închis, rar câte o stea îşi aprindea candela pe tăria bolţii.

Aerul era umed şi văile îmbrăcate în ceaţă. Nici un svon de pasăre şi nici un glas omenesc. Tăcerea aceasta, în apropierea unui sat, plin de viaţă şi de vieţuitoare îl înfiora... Parcă tot ce-ar fi fost fiinţă murise de mult şi satul rămăsese un pustiu, plin de cadavre... Se ridică după multă aşteptare, neştiind ce să facă şi încotro s'apuce. Ii era frig. Să intre în sat nu îndrăznea. Trebuia să sufere şi s'aştepte miezul nopţii. Dar umezeala pământului îl strângea în spate şi fără voie adormi. Ii era acum cald... Şi visa I se părea că se înalţă la cer şi'n jurul lui un cor de îngeri îi cântă cântece de slavă.

Apoi se văzu în biserica dela cimitir, îngenunchiat în faţa icoanei Mântuitorului, din Grădina Ghetsemani... El singur, se părea acum că e însuşi Mântuitorul care cere Domnului să-şi reverse în mâinile lui sufletul plin de durere. Că duşmanii l'au prins şi sunt gata să-l judece, să-l omoare, să-l răstignească... Şi totuşi în visul lui amar, simţea o plăpândă senzaţie, trecându-i prin toate mădularele. Părea că se înaripase şi prinsese puteri şi sufletul deslipit de trup, se înălţa spre ceruri; pe când trupul rămas rece şi pradă viermilor, se desfăcea în pământul umed, dela rădăcina măciesului în floare.

Deodată Onofrei simţi că parcă civneva l-a lovit în coastă cu o suliţă. Sări drept în picioare buimăcit. Se frecă la ochi. Singur nu ştia unde se află. Se uită nedumerit în jurul lui. Şi'n jurul lui, noapte neagră şi rece şi-un pustiu nemărginit.

Şi-atunci ca o trâmbiţă de metal răsună din margine şi se prelungi până'n depărtări necunoscute, un cântec. Şi alte trâmbiţe, pe alte tonuri, răspunseră. Onofrei, abea atunci îşi aduse aminte că poposise în preajma satului Ialoveni. Işi făcu cruce şi coborând o luă pe şosea... Mergea acum hotărât cu paşi siguri, înfrigurat de boarea nopţii, îndreptăţit de crezul lui, care-l făcea şi mai plin de vigoare...

Şi merse un kilometru, doui, singur nu ştia cât făcuse şi pe unde s'apuce. Dar la răscrucea drumului după ce trecuse câteva şiruri de case, învăluite de perdelele nopţii, i se păru că două umbre se mişcă. S'apropie de el.. Un fior grozav îi trecu prin inimă. Se opri, se uită în jurul lui, dar umbrele se apropriau, se măriau şi iarăşi se micşorau. Onofrei, voi să sară în şanţul din marginea şoselei, dar atunci, un glas gros, răguşit, sprintecă liniştea de mormânt a nopţei.

— Stai.. auzi el în ruseşte.

Şi fără voie, căzu cu faţa la pământ.

Şi pe când cele două sentinele bolşevice îl duceau spre postul lor de cercetare, Onofrei şoptea în gândul lui: „Fă-să voia Ta, Doamne!".

Iar din noaptea aceea, nimeni n'a ştiut de soarta pictorului Ştefan Onofrei.

N. Dunăreanu

Cântec de dor

Cum aş vrea, cum aş vrea
Să dobor din cer o stea,
Steaua dorului, gălbuie,
Cu inimă rea!

Cum s'o'mbun, cum s'o'mbun?
Cu ce joardă de alun
Să-i descânt şi să-i cânt
Cântec de nebun?

Nu-i mirare, nu-i mirare
De mă pierd în neagra zare
Că m'au îndrăgit din leagăn
Rele ursitoare.

Trece vremea, trece ceasul
E aproape bun-rămasul:
Calea stelei este lungă,
Scurt mi-e pasul.

Petre Pascu

POST PUGNAM

S'a fost pornit tumult de fum în zare,
Involburări de-apocalips şi moarte,
Ecouri vagi simfonizau departe
Şi se topeau în vajnica vâltoare.

Părea că în armură însuşi Marte
Născut dintr'un aprins apus de soare
A însemnat cu spada-i lucitoare
O filă din a veacurilor carte...

Ci 'ntr'un târziu s'a potolit avântul.
Se stinseră 'n pornirea lor semeaţă
In ultim spasm îmbrăţişând pământu

Şi în lugubre 'ncremeniri de gheaţă
Suspină în prelungi acorduri vântul
Şi plâng haotic clopote de ceaţă...

Ioan I. Horga

INTERIOR

Pe masă, răsfirate, dorm ziare...
Castele reci de scrum şi de himeră
Apar şi se topesc în scrumieră...
...O smirnă pe serafice altare...

Ceasornicul îngână pe noptieră,
Zac lângă el reviste literare,
Ceşti de cafea, chibrituri, o scrisoare
Şi-un trandafir par'că din altă eră...

Pe jos purtând al vremilor sigiliu
Dorm cărţi ce 'n praf şi-au impregnat grosimea
...Ovidiu, Dante, Platon şi Virgiliu...

...Şi par'că peste liniştea deplină
Au spintecat atunci întunecimea
Cu ochi de foc, arhangheli de lumină...

Dimitrie Tabacu

NOTE

D. BEREA — Actorul Memo Benassi

„GÂND ROMÂNESC"

De câte ori ne poartă gândul prin mijlocul afâtor manifestări culturale, strâns legate de vatra universității, revista Astrei mai ales ne reține amintirea. Directorul ei, d. Ion Chinezu, a vrut să dea un impuls nou literaturii ardelene, să capteze isvoarele creatoare ce susurau, încă neclare, supunându-le verificării simțului său critic și propunându-le apoi lumii literare românești. Mai mult decât atât, prin însuși numele ce și l-a ales, revista dela Cluj, vroia să fie o afirmare a valorilor autohtone, a gândului românesc curat, ferit de rătăciri.

Alături de câțiva distinși istorici literari, criticul literar de o atât de sigură orientare, aproba drumul ce-l deschideau în Ardeal la 1933, noii scriitori. Dările de seamă scrise de d. Ion Chinezu în Gând românesc, nu sunt simple recenzii ale cărților asupra cărora raporta. Ele sunt confruntări, cu spiritul sănătos al literaturii scriitorilor înaintași, ca și cu principiile înseși ale artei. Fenomenul izolat e raportat la mișcarea culturală comună și aceasta la tradiția ei, la suma de fenomene aderente. Colecția revistei Gând românesc, rezumă istoria unei mișcări literare, desfășurată de altfel pe drumurile paralele ale celorlalte reviste din Ardeal.

Gând românesc **reușise să dea sinteza preocupărilor literare din Ardeal, să apropie cele două forme de expresie ale vieții lui spirituale: literatura propriu zisă și studiul savant, sau esseul substanțial. Aproape în întregime literatura pe care o publica, venea dela scriitorii tineri. Este meritul d-lui Chinezu de a-i fi apropiat de revista sa, de a-i fi stimulat și de a fi atras atenția cititorilor asupra operei lor. Cele mai multe dintre nuvelele lui Pavel Dan apar aici. Dacă revista Abecedar a fost un punct de plecare, un cuib asupra căruia băteau cele mai curate aripi ale poeziei românești de peste munți,** Gând românesc **și** Pagini literare **vor fi cele două făgașuri mari ale vieții literare de acolo. Ele se vor întrece în a capta undele despletite ale aceleiași surse.**

Emil Giurgiuca

LA IAȘI

— a apărut de curând volumul de debut al unuia dintre cele mai tinere și mai talentate poetese ale Basarabiei. Intitulate simplu *„Poezii"*, paginile dnei *Magda Isanos* indică prezența sigură a unui talent poetic de certe posibilități creatoare. Faptul capătă o dublă semnificație privit din punctul de vedere al provinciei creatoare și ei ne bucură cu atât mai mult cu cât e vorba de o ofrandă basarabeană care reprezintă cu cinste mișcarea lirică a provinciei trasprutene.

Dna Magda Isanos se dovedește o virtuoasă creatoare de poezie, atât prin technica pur formală a versului, cât și prin tensiunea interioară a poemului. In general, poezia dnei Magda Isanos este un tot bine precizat, o simfonie de unitare resfirări melodice, aducând o atmosferă ce nu poate fi nici știrbită și nici fragmentată.

Această unitate nu împiedică o impresionantă diversitate a isvoarelor, ca și cum ar fi vorba de un fluviu rezultat din înmănuncheri diferite ca punct de plecare. Găsim în versurile dnei Magda Isanos, o interpretare vie și tulburătoare a naturii:

Pădurea, când s'a făcut toamnă târziu,
a scoborât ca pe niște odoare,
clopotele ei de verdeață răsunătoare,
de care faurii pământeni nici nu știu....
(„Pădurea', — pag. 30)

iar mai departe, împliniri depline ale nostalgiilor copilăriei, fiorul dragostei tinere și mai ales vibrația impresionantă a unei morți presimțite cu o putere stranie și veridică:

Cu veșnicia mă voiu odihni.
Și puf de păpădii m'or tămâia,
Nici nu m'oi bucura, nici m'oi mâhni
Căci neagră țărâna de deasupra mea.

Dar ploile cu'ncetul m'or pătrunde
Păcatele să-mi spele depe oase —
Și-asemeni rădăcinii ce s'ascunde,
Eu presimți-voiu zilele frumoase,

Și-oiu scoate, 'n chip de floare, din pământ —
Obrazul tinereții dezăldată.
Să-l ardă soare și să-l bată vânt,
Voioasă să și-l prindă'n păr o fată!
(„La marginea cimitirului", pagina 44).

Învăluită într'o gingășie specific feminină, poezia dnei Magda Isanos n'are totuși nimic din diluarea sentimentală a poeziilor de ocazie cu nuanțe adolescente; e o poezie majoră, plină și realizată, deși marchează deocamdată numai primul pas sigur al acestui talent basarabean de ample certitudini.

Din citatele noastre chiar, se vede că dna Magda Isanos are și o technică a versului apropape de deplin stăpânit, imprimând astfel stihurilor sale un ritm valoros și un suflu liric de proporții frumoase și inedite.

Astfel, avem satisfacția unei concluzii fericite la sfârșitul lecturii volumului *„Poezii"*: e un volum care impune definitiv și la loc de frunte pe dna Magda Isanos în rândurile generației lirice actuale din Basarabia, asigurându-și depe acum virtualitatea unei ascensiuni certe și rodnice.

A apărut al 2-lea număr

— din *„Luptă și prietenie"*, *Buletinul Asociației Germano-Române*, în condiții tehnice superioare, dovedind o continuitate de muncă, precum și străduință asiduă pentru cimentarea legăturilor spirituale dintre cele două națiuni prietene și aliate, datorită d-lui secretar general Al. Bădăuță și colaboratorului d-sale destoinic și entuziast d. Pompiliu Preca.

Colaboratori distinși asigură acestui număr o ținută intelectuală demnă și elevată.

Astfel d. Prof. Ion Simionescu, președintele Academiei Române, iscălește articolul „Spiritul științific al Germaniei de astăzi", în care analizează cauzele și evoluția mișcării științifice din Germania, precum și rezultatele surprinzătoare la care s'a ajuns în ultimul timp.

Cunoscutul scriitor Ion Marin Sadoveanu se ocupă de „Literatura germană contemporană" trecând în revistă figurile de seamă ale literaților germani relevați după războiul mondial.

D. Prof. V. Patriciu face cunoscut publicului nostru „Institutiile germane de cercetări științifice" cercetând aceste înfăptuiri ale spiritului german în ce au mai autentic și mai caracteristic.

O traducere reușită a poeziei „Cântec de departe" de Horia Nițulescu semnează Viktor Orendi-Homenau.

Restul revistei: Insemnări: „Comunitatea de destin româno-germană". Al. Bădăuță; diferite cronici. Miscellanea iscălesc Ovid Caledoniu, Petru P. Ionescu, Ștefan Ionescu, Petronela Negoșanu, Iulian Vesper.

O Bibliografie româno-germană bine pusă la punct de Pompiliu Preca.

O revistă de multiple preocupări științifice și literare, care trebue să stea pe masa oricărui intelectual și om al timpului nostru.

Interesant

— și deschizător de noui perspective e studiul d-lui Ovid Papadima: „Probleme de construcție în dramă" publicat în revista Fundațiilor Regale, întemeiat pe lucrările de specialitate ale unor cercetători germani ca Gustav Freytag „Die Technik des Drames", 1863, Iulius Peterson „Die Wissenschaft von der Dichtung", O. Walzel „Gehalt un Gestalt" O. Spiess, Die dramatische Handlung in Lessing „Emilia Galotti" und „Minna von Barnhelm", etc., trec în revistă diferitele metode de cercetare a construcției operelor de artă.

Dramele cele mai reprezentative, dela Corneille și Racine până la Georg Kaiser și Ernst Toller și până la drama eroică a Germaniei de azi sunt analizate din punct de vedere al structurei după aceste metode.

Tehnica tragediilor lui Shakespeare, a dramelor lui H. von Kleist, etc., e surprinsă cu mult discernământ.

Din întreg studiul d-lui Papadima se poate vedea clar care sunt preocupările esteticienilor germani și ce înalte probleme îi preocupă în raport cu sterilitatea de orizonturi și de preocupări ce țin cu adevărat de domeniul esteticei dela noi.

D. prof. Aurel Popa

— Secretar General al Cultelor și Artelor din Ministerul Culturii Naționale a dat de curând la iveală, în „Biblioteca Asociației Frăția Ortodoxă Română" din Cluj-Brașov, broșura *„Orizonturi Noi"* deopotrivă de folositoare atât pentru laici cât și pentru mireni, pentru cei ce înțeleg înaltele rosturi și semnificații ale ortodoxismului nostru și al stilului de viață ce ni-l incumbă asprele vremi prin care trecem.

Totdeauna ceeace a făcut țăria unui popor a fost, alături de puterea armată, unitatea spirituală. Cuvintele pline de căldură, de avânt și de îmbărbătare pe care d. prof. Aurel Popa le scrie în vol. „Orizonturi Noi" ca vechiu îndrumător și luptător pe tărâmul spiritual, sunt rânduri de mare și înțeleaptă încălzire la flacăra credinței, dârz călite în jarul pe care sufletul său de ardelean, martor al atâtor ceasuri de grele încercări, l-a aprins peste anii sbuciumului și idealurilor închinate altarului de mărturisire ortodoxă și tribunei crezului românesc. Dela prima la ultima pagină acest crez se oglindește vajnic și este mărturisit cu accente energice ce îi imprimă hotărire și neclintire.

Desprindem pentru importanța problemelor desbătute în ele, următoarele capitole din „Orizonturi Noi": *Front și amvon; O reformă istorică; desființarea sectelor; Politica bisericească a guvernului Mareșalului Antonescu. Profesorimea din vechiul regat ca factor de promovare a schimburilor cu Transilvania.*

Pornită din dragoste și grijă pentru marele nostru patriotism de viață spirituală care este ortodoxismul, și constituind totodată un îndreptar pe linia marilor drumuri pe care trebuie să le urmăm, vol. „Orizonturi Noi" al d-lui prof. Aurel Popa reprezintă un semn de trezire la realitățile mari pe care trebuie să le promovăm azi mai mult ca oricând.

„Alb din Miază-Noapte"

— *se intitulează volumul de versuri recent apărut, datorit poetului* Ion Calboreanu. *D-sa nu este un debutant, ci numai modestia unei firi cu adevărat de poet l-a ținut oarecum mai izolat de frământările lumii noastre literare. Și volumul de azi este o dovadă a binefacerii acestei izolări, căci d. Calboreanu s'a păstrat pe linia sa curată, dreaptă, sănătoasă, dându-ne o poezie fără strâdențe și fără accente false. Totul pornește dintr'o sinceritate care se transmite convingător cititorului. Ostroave liniștite și ape domoale străbat climatul poetic al d-lui Ion Calboreanu, în acest volum care are față de cel anterior „Lumea dintre nisip și stele" o vădită superioritate formală. Versul e mai cizelat, expresia poetică mai pregnantă și mai colorită.*

Una dintre cele mai gingase poezii din volum este „Cântec" *(pag. 23), care ne amintește pe delicatul poet craiovean N. Milcu, și pe care o reproducem:*

Au înflorit salcâmii draga mea.
Și ard încet, ciorchin lângă ciorchin.
De-atâta alb e tot văzduhul plin
De parcă a căzut a doua nea.
Au înflorit salcâmii'n valea mea.
Stârnind lumină'n mădular de lemn
Și din năframe tainice fac semn..
Inchide ochii, să-i putem vedea.

Găsim, deasemenea, în vol. „Alb de Miazănoapte" bucăți cu un puternic accent tradiționalist, care reflefează în special inadaptabilitatea sufletului poetului plecat din liniștea curată și sănătoasă a satului, și luată de vârtejul sterp al vieții de oraș. Volumul se deschide sub semnul unui asemenea „Gând":

Sub zidurile tale oraș.
Pe căile tale de smoală
Găsit-am vrăjmaș
Omul de smoală".

Volumul de versuri al d-lui Ion Calboreanu, scris sub ceruri limpezi și sub zodii senine, va fi primit, suntem siguri de publicul iubitor de poezie, cu deosebită căldură.

Jale mi-e de obrazul zărilor
Tăiate pârtii,
De vrăbiile chircite'n colivii
De cerul rupt
In felii.
Să mai trăiască oare țara mea dintâi,
Unde rege drept e soarele,
Sfetnici sunt ponoarele,
Cărți cu foi de tâlc ogoarele;
Buchii ce-și târâie urmele,
Stavele, turmele;
Preoți norodului ce fruntea-și îndoaie
Norii cu sânge de ploaie;
Ornice clipei de mort și de nuntă
Plopii cu frunza sbătută?

Asoc. româno-germană

— *dela data înființării s'a dovedit un factor de o importanță covârșitoare pentru o cât mai strânsă colaborare pe tărâm spiritual și cultural a celor două popoare ce luptă astăzi strâns unite pentru întronarea unor noi orizonturi, și pentru cimentarea unui viitor mai bun Europei de mâine.*

Recent, în cadrul matineurilor culturale și artistice periodice ale Asociației, a avut loc o manifestare semnificativă prin amploarea ei. S'a comemorat, într'un cadru impresionant și într'o atmosferă insuflețită, împlinirea unui centenar dela moartea poetului german Frederich Hölderlin.

Festivalul a fost deschis prin executarea în condițiuni admirabile a unui quartet de coarde de Haydn executat de quartetul comandamentului german militar din România.

D. Alexandru Philippide *a deschis apoi seria programului vorbit făcând o succintă dar impresionantă biografie a nefericitului poet, cu toate bucuriile mici și marile dureri ale epocii în care Hölderlin a trăit și a iubit cu o iubire spirituală pe aceea pe care a imortalizat-o în opera sa sub numele de Diotima.*

D. dr. B. Caperius *a vorbit despre romanul liric al lui Hölderlin intitulat „Hyterion".*

D. Reiner Binnel *a interpretat esența liricei hölderliene, situându-l pe poet între marii creatori lirici universali. Tot în acest sens a conferențiat și d.* Wolf von Aichelburg.

S'au citit din lirica lui Frederich Hölderlin o serie de poeme dintre cele mai frumoase de către dnii Alexandru Philippide *și* Ion Pillat, *poeme care în minunata traducere făcută de cei doi scriitori ai noștri au păstrat în întregime savoarea și farmecul original.*

Festivalul a avut loc în prezența d-lui Alexandru Bădăuță, *Secretar General al Ministerului Propagandei Naționale, care este în același timp și secretar general al Asociației româno-germane.*

Organizarea și prezentarea programului se datoresc d-lui Pompiliu Preca, *din ministerul Propagandei, inimosul redactor al buletinului Asociației româno-germane* „Prietenie și Luptă".

„Drumul Sevastopolului"

— este titlul cărții recent apărute a prozatorului *Sabin Velican*. Cunoscut marelui public de cititori prin romanul *„Pământ viu"*, care a obținut un frumos succes de critică și librărie, fiind totodată premiat de Uniunea Intelectuală din România, d. Sabin Velican este un bun mânuitor al slovei limpezi, al gândului curat îmbrăcat într'un stil cursiv, lipsit de înfloriturl inutile și dăunătoare.

Volumașul apărut acum cuprinde o singură nuvelă *„Drumul Sevastopolului"* în care se povestește înduioșetor, tragedia unei mame, care la auzul veștii dureroase că fiul ei a căzut în luptele crâncene ce au avut loc la asediul Sevastopolului, este ferm hotărîtă să înfrângă toate piedicile din cale spre a ajunge acolo unde fiul ei își afla odihna de veci sub o modestă cruce de lemn, aproape de primele linii de luptă.

Iată un fragment deosebit de impresionant, care zugrăvește sufletul plin de sbucium dar și de mândrie al îndurerației mame:

„La Comandamentul vânătorilor o primește (pe Sanda Vodeanu, mama locotenentului Octavian Vodeanu, căzut în luptă. N. R.) *un maior aspru dar care în fond are dreptate, dreptatea judecății bărbătești:*

— Cum crezi că-l vei putea lua? Știi că nu e voie?

— Am să cer, am să rog pe domnul general. Nu mă întorc fără copil.

— Dar, doamnă, ce ar fi să vie toate mamele din țară să-și caute fiii pe aci? Îți închipui până unde s'ar întinde șirul durerii.

Sanda Vodeanu a închis ochii, trăind pentru o clipă vizlunea acestui tablou cutremurător, apoi a zâmbit trist ca Maica Domnului în fața Răstignirii:

— Niciodată nu vor veni toate mamele, nu te teme. Durerea mamelor a trimis o singură mamă, un simbol. Lăsați-o să intre să-și îndeplinească destinul".

Cartea, apărută în editura „Cuvânt moldovenesc" din Chișinău, prin duioasa prezentare a unui fragment semnificativ al epopeicei încleștări pe care o trăim, este sortită unui binemeritat succes.

Edit. „Casa Școalelor"

— tipărește de câtva timp cărți din ce în ce mai valoroase, cu o circulație și cu o autoritate notorie. Deslușești din activitatea ei pe anii 1942/43 un fir călăuzitor, hotărît să aducă cetitorului nostru bucuriile unor elaborări mai temeinice și mai îndelungate. „Antologia filosofică", prima din seria apărută până acum, s'a epuizat mai repede decât se așteptau chiar cei mai buni tălmăcitori ai gustului atât de capricios al massei cititoare. Este o dovadă că a răspuns unei nevoi imediate, iar afluența cererilor mereu repetate pare să arate că în aceste împrejurări crâncene, de fermentare misterioasă a viitorului culturii, spiritul nostru se îndreaptă spre un drum de adâncire și de totală maturizare. Cultura noastră are de asimilat încă multe opere elaborate de mințile geniale ale omenirii. Și cu cât le va topi mai bine, cu atât mai repede își va găsi valențele majore. Acest proces care înlesnește avansarea în universalitate este ajutat de marile idei care au ridicat culturile europene și le-au așternut solide temelii.

Consultați lista cărților publicate și veți constata că printre ele sunt câteva de importanță covârșitoare. „Critica rațiunii pure" a lui Emanuel Kant, în traducerea profesorului Brăileanu, este prima din cele care vine în biblioteca cărturarului ca un dar foarte prețios, ca și traducerile din grecește ale profesorului și poetului George Murnu. Implinind un program bine chibzuit, editura Casei Școalelor ne aduce un serviciu util generației mai noui, retiparind unele traduceri mai vechi din clasicii latini și greci, cum este minunatul dialog între un grec și un scyth (Toxaris) despre prietenie a lui Lucian, în unele părți mult superior studiului lui Cicero „Despre prietenie".

VITRINA LITERARĂ de Neagu Rădulescu

Va apare: „POARTA RAIULUI" de *Matei Alexandrescu.*

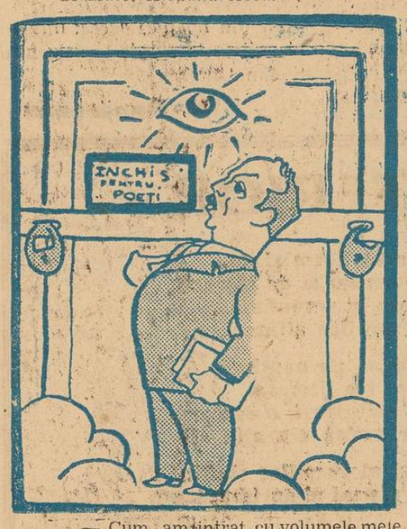

— Cum, am intrat cu volumele mele la S.S.R. și să nu pot intra aici?

ȘI O REDACȚIE: „Convorbri literare".

I. E. Toroutiu, directorul „Convorbirilor" către Alexandru Ionescu, Ștefan Cuciureanu și Teodor Al. Munteanu, membri în redacție:
— Haideți mai băieți acasă la mine să lucrăm, căci aici ple oșiii nu ne mai dau pace..,

A apărut: „CLEȘTAR" de *Cicerone Theodorescu.*

— Să le arăt eu domnilor critici, ce figuri se pot face pe un astfel de cristal!

MIRCEA DEM. RĂDULESCU a luat premiul național pentru dramă.

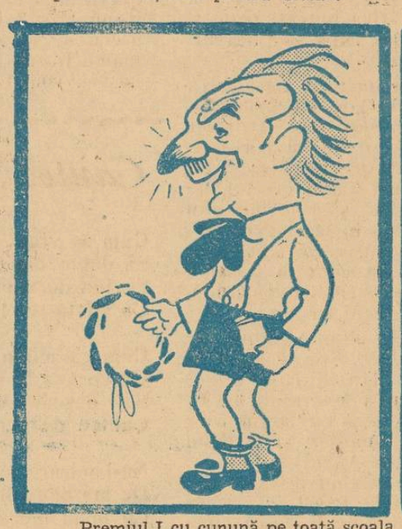

Premiul I cu cunună pe toată școala, la bătrânețe!

„NEASTÂMPĂR" de *Octavian Desilla.*

CETITORII: Păi, dacă ăsta nu se *astâmpără*, îl *astâmpărăm* noi!

„ALTE VREMURI, ALTĂ LUME" de *Al. C. Calotescu Neicu.*

— ...dar aceiași scriitori!

Societatea Națională de Editură și Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", București, str. Sărindar 5-7-9, înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerțului București. Tipărită la 19. VI. 1943

ANUL II Nr. 67 — 5 LEI EXEMPLARUL — IUNIE 1943

Basarabia liter

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 200 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

Onor. Revista "Transilvania" Str. A. Saguna Nr. 6 S i b i u

Lângă amintirea lui ST. O. IOSIF

Anul 1913 a curmat tragic firul vieții poetului St. O. Iosif. Gingașul, suavul cântăreț a trecut în lumea umbrelor cutremurat parcă de clocotul de energii ce urma să se desfășoare; printr'o superioară intuiție el descifrase nesfârșitul capital de entuziasm și credință de care trebuia să avem nevoie pentru a răzbate biruitori până la capăt; și printr'o supremă sforțare a vrut să ne însoțească mereu pe drumurile noastre de însângerări și de glorie.

„La arme", porunca și testamentul lui de foc, a însoțit în trei rânduri pe întemeietorii de noui granițe, mai drepte și mai luminoase pentru destinul românesc.

Dar și ca părinte al „Patriarhale"-lor și al „Cântece"-lor amintirea lui St. O. Iosif — după treizeci de ani dela trecerea sa din viață — e încă scumpă sufletului românesc. Cercetători serioși ca Traian Cantemir în „Reflexe folklorice în poezia lui St. O. Iosif", ca G. Dăianu în „Note pe marginea poeziei lui St. O. Iosif" au arătat pe larg că vânjoasele rădăcini ale multora din poeziile sale derivă din solul fecund al producțiilor populare.

Sensibilitatea sa a vibrat profund; dar nu numai în legătură cu durerile și suferințele proprii. El a iubit neamul în variatele moduri de expresie; în basmele lui, în cântece, în feciorii chipeși ce pășeau la război. Iubirea aceasta stăruie în scrisul lui pretutindeni, în Tablourile istorice, în versuri ca și în piesa „Zorile". Și această dăruire totală, această desnădăjduită iubire, mai puternică decât aceia, ce a format oarecum drama vieții sale intime, i-a acordat o absolvire postumă, o viață incandescentă a poprilor sale jaruri și văpăi.

Astfel St. O. Iosif, după trei decenii de existență spirituală, nu mai poate fi judecat după strâmtele criterii de atunci.

In opiniile câtorva critici îmbătați de formule, poezia sa va fi părut minoră și anacronică. Faptul că anii n'au devalorizat-o, ci i-au subliniat, ca să zicem așa, virtuțile, pare a fi un argument infinit mai hotărâtor decât o definiție oricât de ingenioasă în ceiace privește valoarea reală a poeziei iosifiene.

In perspectiva de azi ne apare în constelația Oct. Goga-George Coșbuc o stea de primă mărime și unul dintre puținii poeți în care componentele sufletului românesc — dela duloșille cele mai subtile până la accentele cele mai tari — și-au aflat o expresie fermă și o cristalizare artistică.

Intr'un timp când coardele lirei erau asaltate violent pentru a ridica massele dintr'o păgubitoare inerție, St. O. Iosif, discret și cu înflorări de adevărat poet, a smuls poporului nemuritorul cântec înțeles doar de aleșii aleșilor săi.

St. O. Iosif a fost unul dintre aceștia. Iată de ce aniversarea aceasta înduioșează, dar într'un chip mângâie și întărește.

Iulian Vesper

G. PETRAȘCU — PLAJA

SINGUR...

Singur în marea singurătate
Aproape de cer, alături de toate
Luminile line-ale visului, —
Flacări învoalte
Ce străjuie duhul Paradisului,
Peste a pământului rană
Cresc viu, cresc nou, fără prihană,
Ca un cântec, ca o rugăciune.

Singur în marea minune,
Ascult domoala orelor suire
Dintr'un apus în alt apus.
Din limpedea, înalta despletire
A adierii lor sub reclle lumini,
Luceferi triști ca niște umbre
Trec peste fruntea mea, străini.

Aurel Chirescu

GÂNDIREA POLITICĂ EMINESCIANĂ

Doctrinarii naționalismului românesc, în forma sa modernă, au recunoscut cu toții în Mihai Eminescu pe *premergătorul* acestor idei de foc. Fără a avea un sistem și fără a manifesta, în scrierile sale, o filosofie perfect închegată, gândirea politică eminesciană identifică cu surprinzătoare intuiție toate problemele și anunță cu precizie zorile naționalismului românesc.

Aplecându-se dintr'o fragedă tinerețe asupra bătrânelor cronici și asupra trecutului nostru eroic, poetul Eminescu a descifrat în simboluri inegalabile viața neamului românesc. Dincolo de puternicile sale versuri cu care reînoia lupta dela Rovine, pe voevozii, domnițele eroismul, basmul și toate personagiile noastre legendare, simți ferbințeala unui instinct care transcede faptele și merge la permanențele turburătoare ale unei națiuni.

Nici un poet nu a putut reda în imagini și simboluri atât de puternice trecutul nostru eroic și legendar cum l-a redat Eminescu și vraja penei sale amintește vraja graiului cronicarilor și a poeziei noastre populare.

Comoara de gândire politică eminesciană a ieșit la lumină însă limpede și categorică, odată cu începerea activității sale gazetărești, cu care prilej și-a afirmat o serie de credințe și concepțiuni, cari nu numai că depășeau timpul său — timpul său l-a înțeles greu și poate pidosnic — dar cari constituesc temelia dialecticei naționalismului românesc.

Articolele sale politice au desbătut, cu logică impecabilă, cu instinct puternic politic și social, și cu informație puțin obișnuită, majoritatea problemelor cari formează astăzi capitolele teoriei statului și teoriei națiunii.

Concepând națiunea nu ca ceva abstract, teoretic, livresc, ci ca o ființă vie și turburătoare, Eminescu a reușit să descifreze sensul vieții poporului său, căruia i-a identificat legile, i-a găsit durerile și i-a prezis marele și strălucitul său viitor.

Pipăind cu mâini ferbinți istoria nației sale, dela cele dintâi începuturi și până la epoca sa, i-a aflat căile sale adevărate și i-a precizat și iluminat sensurile.

Contrar concepțiilor vremii sale, Mihail Eminescu manifesta idei cu totul înaintate asupra națiunii și statului, anticipând doctrina națională a veacului nostru.

Națiunea pentru Eminescu este o realitate concretă ce depășește individul, având legile sale de conducere. Orice călcare, înăbușire sau contrafacere a acestor legi, înseamnă atacarea însăși a ființei națiunii.

Această teorie a unității și autenticității sale organice (a națiunii), îl face să găsească calea către ideia de rasă, către ideea de sânge, divulgând adevăratul conținu al noțiunii de naționalitate. Istorie, limbă, sânge, brazdă, credințe comune, iată componențele sale.

Afirmând o concepție biologică asupra rasei, Eminescu dădea astfel înțeles nou cuvântului de națiune.

Antisemitismul, teoria păturii suprapuse, erau probleme cari îl preocupau pentru salvarea națiunii românești dela înăbușire, pentru curățirea organismului național de pleava străinismului și de impuritățile ce ar putea-o opri din creșterea sa naturală.

In ceeace privește *Statul*, Eminescu aducea idei cari se opuneau direct și violent doctrinei demoliberaliste din vremea sa. *Eminescu, cu o intuiție perfectă, anticipa ideea statului național de astăzi.*

In articolele sale din „Timpul", Eminescu, care concepea statul ca un organism viu, ce se conducea după legile sale naturale, se declara dușmanul de moarte al demo-liberalilor, pentru care statul era o concepție teoretică, abstractă, artificială.

Statul cu ale cuvinte trebue să fie o realiate etnică organică, să aibă un pronunțat caracter național și nu să fie o construcție de laborator.

Eminescu este astfel cel mai aprig critic al sistemului demoliberal, profetizând — ce profeție superbă! — lichidarea totală a liberalismului individualist și a democrației.

Viitorul este al *Statului etnic*, credea Eminescu.

Și vremea nu l-a desmințit.

Gândirea sa politică a depășit cu multe decenii vremea sa, arătând pe Eminescu ca pe cel dintâi formulator al doctrinei naționaliste, ca pe marele profet al evului nou.

Vasile Damaschin

PROZA SOVIETICĂ

După cum s'a putut vedea dintr'un articol anterior, poezia sovietică era lipsită de personalitate, de distincție și de adevăr omenesc, realitatea ei neavând ca fundament decât brutalitatea formelor revoluționare. Nu e nevoe de citate pentru a se înțelege ocest lucru, din momentul în care ea nu numai că n'a reușit să treacă dincolo de hotarele U. R. S. S.-ului, dar chiar în propria țară ea nu îndeplinea alt rol decât acela al unei silnice educații a tineretului.

Urmează deci să ne întrebăm: dacă în poezie, care e mult mai esențială și unde intrușii se elimină dela sine, sovieticii nu s'au manifestat pozitiv, poate în proză, care e mai largă și mai ispititoare, bolșevicii au fost în stare să creeze ceva?

E de ajuns să răsfoim paginile unuia dintre cei mai prolifici prozatori sovietici, D. I. Furmanov, al cărui roman „Ciapaev" a fost impus în toată Republica Sovietelor în 25.000.000 de exemplare, pentru a ne convinge în mod definitiv că nici în proză, care deasemenea a fost închinată numai propagandei politice, scriitorii sovietici n'au adus nimic durabil și luminos. Diferite tipuri de aventurieri impetuoși din timpul țarilor, teroriști politici a căror specialitate principală erau asasinatul și tortura, femei mistice lovite de răsmerița rătăcirii mintale, trădători clasici din istoria războaielor rusești, toți aceștia formau puternice puncte de sprijin în cărțile prozatorilor sovietici. Chiar Ciapaev, eroul romanului lui D. I. Furmanov, roman al căruț tiraj s'ar părea că este inegalabil, nu e decât un rotmistru din armata țaristă, care în lupta dela Port-Arthur „a reușit să convingă pe toți ofițerii de inutilitatea luptei pentru țar, răsculându-se contra comandanților unui corp de armată și punând bazele încă de pe atunci ale revoluției proletare de mai târziu". Acest epizod desonorant pentru orice armată din lume este speculat de D. I. Furmanov pe 600 de pagini compacte, îmbibate cu teorie marxistă, din care rotmistrul mustăcios apare ca o mare personalitate a revoluției sovietice, ca un pilduitor mucenic al cauzei proletare, (deoarece tot așa de pilduitor a fost executat din ordinul unui Tribunal Militar tot acolo la Port-Arthur), când în fond nu era decât unul dintre ciudații răsvrătitori de neamuri, de cari era plină Rusia țaristă.

Tot din seria romanelor istorice, socotite excepționale de către cenzura partidului, ale cărei principii de valorificare nu conțineau de altfel nicio notă estetică, face parte și romanul lui F. Panferov, intitulat „Cicalov", numele unui pilot oarecare din orașul Gorki. Autorul, consecutiv cu viața lui Cicalov, a descris studiile de desvoltare a aviației sovietice, într'o formă care în cele din urmă n'are nimic comun cu literatura.

Cel mai popular prozator al Sovietelor a fost socotit însă N. A. Ostrovsky, apărut în 1935 cu un roman masiv intitulat „Stânca Nemișcată". In cartea aceasta, tipărită în cele mai bune condițiuni grafice și împărțită obligatoriu tuturor funcționarilor Uniunii Sovietice, N. A. Ostrovsky, — romancier provenit dintr'un băiat de prăvălie, — a descris într'un mod brutal și sângeros toate eforturile făcute de Lenin și Stalin, pentru a-și consolida puterea. Înăbușirea răscoalei țărănești din 1920 dela Jitomir, asasinarea a 300 de ofițeri albi în 1924, incendierea fabricilor din Kiev în 1930, „răsculăcirea" populației din Ucraina în 1932, pedepsirea cu înfometarea a regiunilor căzăcești din sudul Kaucazului și toate celelalte acte arbitrare și inumane ale dictatorului roșu sunt transformate în fapte de „glorie" de romancierul originar dintr'un sat ucrainean și răsplătit cu o vilă generoasă în munții Iaila din Crimeia. Această operă sovietică, proclamată prin decretul 1419 din 1 Octombrie 1935 al Comitetului Central executiv drept „cartea de orientare a literaturii", cuprinde atâta sânge, atâtea scene cinice și crude, atâta inversare a naturii omenești și atâta tendință politică, fără măsură și mai ales fără nici o picătură de artă, încât un european nu-i poate suporta lectura.

Alături de acest soiu de literatură istorică, importantă după exponenții cenzurii politice, vine la rând așa numita literatură „ușoară", care încearcă o analiză a sufletului omenesc, curățată cel puțin pe un moment de povara politică.

Il întâlnim astfel pe O. Kurganov, care în numeroase nuvele publicate aproape în toate revistele sovietice, până și în revista „Octombrie" ce a fost scoasă la Chișinău în anul ocupației, altoiește sentimente omenești și individualitatea naturii umane la atmosfera doctrinei comuniste. O încercare, care — el însuși a mărturisit-o — n'a dat nici un rezultat. Există în volumul său „Inainte", apărut în 1936 la Odesa, o nuvelă „Mama", din care se poate ușor desprinde ce lipsă de concepție artistică stăpânea pe toți scriitorii sovietici.

Se povestește acolo despre o mamă, cu inimă de bronz și cu simțire de vită. Cunoaștem ce suflet duios, înfiorat de abnegație și devotament pentru copiii lor, au mamele în literatura noastră și cea apuseană. Mama din nuvela lui O. Kurganov ajunge să-și înjunghie copilul, pentru că nu vrea să se înscrie în organizația de ajutorare a bolșevicilor din închisori. In care literatură din lume am mai putea întâlni așa ceva? Nu e greu să găsim pretutindeni mame denaturate, mame egoiste, mame pătimașe, dar o mamă, care să-și înjunghie unicul și propriul copil numai fiindcă nu se împacă în disputele politice, nu poate fi justificată de nici un creer omenesc. E o artificialitate atât de vizibilă și silnică, încât bunul simț este cel dintâi care n'o poate admite.

Până și descrierea naturii a căpătat în literatura sovietică o nuanță de servilism politic. Scriitorul P. Pavlenco, înfățișând în schița sa „Marinarul" frumusețea fluviului Volga, întrebuințează câteva metafore care ne fac să zâmbim și să-l compătimim: „Luciul înlunat al apei se asemăna cu fruntea lui Lenin", „Valurile băteau puternic în mal, așa cum au bătut valurile revoluției înainte de a învinge lumea", „Șoaptele trestiilor din stâncă insulei Zamuntevka păreau șoaptele tuturor mucenicilor revoluției, iar farul luminos de pe stâncă, par'că ar fi fost degetul arătător al lui Stalin...", și alte multe comparații de inspirație ieftină și ordonată, lipsite de orice distincție artistică și individualitate creatoare, alcătuesc flora de expresii prin care trăia literatura descriptivă a Sovietelor.

Nu vom găsi în cărțile celor peste 60 de prozatori sovietici, decorați cu ordine civile în nenumărate rânduri, nici o dramă omenească în afară de dramele politice, nici un conflict psihologic în afară de conflictele politice, ajungând până acolo încât și sfântul sentiment al iubirii, ei îl condiționează de succesele revoluției sau îl exprimă extaziindu-se în fața urruitului de motoare în colhozuri.

Ce mai pot să însemneze dramele profund umane ale lui Dostoewsky alături de libertinajul instinctiv al lui Ciapaev? Ce mai conteză ateismul lui Sanin, al lui Arțebașew, când N. A. Ostrowsky i-a contrapus cu un cinism asiatic sângeroasa asasinare a celor 200 de călugări din sf. Mânăstire a Mucenicei Varvara din Kazan? Ce deosebire între literatura mocirloasă a lui Leonid Andreew, justificată totuși pe deplin din punct de vedere strict omenesc, și artificialismul forțat al lui Kataev, din romanul „Donul liniștit", despre care Jacques Beausset scrie în „Gringoire", că aparție „epocii paleolitice"?

Desprinsă de individualitate și natură, ruptă prin naștere de orice contact cu Apusul, covârșită de impurități decretate drept dogme de viață, proza sovietică e un document permanent de decadența spirituală la care poate ajunge un popor, stăpânit numai de forța brutală a armelor și a minciunii.

Sergiu Matei Nica

TOT DESPRE POEZIE

Chiar dacă te amesteci în discuție fără hotărirea de a nega alte puncte de vedere nu risti niciodată să plictisești pe cineva, fiindcă cetitorii de articole tratând despre realitățile artei poetice contemporane sunt foarte puțini și aceea cu adevărat pasionați după discuții gratuite.

Despre poezie se poate vorbi stând de fiecare dată pe altă poziție. Este un domeniu, așa gândește o anumită lume de intelectuali, accesibil oricui. Și cei care l-au citit pe Homer, Dante, Shakespeare, — pe marii poeți moderni ca și pe contemporani sau numai în treacăt au auzit de ei la o conferință, ca și cei a căror familiaritate cu operele marilor poeți universali este asemeni cunoașterii secretelor propriilor lor camere de locuit, pot vorbi de poezie, fără a întâmpina vreo reacțiune într'un fel din partea publicului cetitor.

Mulți dascăli deci cu ambiția vădită de a cunoaște obiectul, care-și relevă secretul numai lor. Este un domeniu călcat oricând, din întâmplare sau cu bună știință, de câte ori se ivește prilejul cel mai neînsemnat, extrem de periculos pentru discreditarea unei ocupații. Nepăzit de nimeni, „spațiul vital" al poeziei devine un teren pe unde fiecare umblă în voie, cu mâinile în buzunar ca un apaș sau gesticulând pentru a atrage atenția vecinilor, care uită de câteva reguli de bunăcuviință și scuipă, bravând, fără a vedea că împrejur, își ridică lujerul ființe mai de sprintenă lumină creatoare.

Ușile azilului poeziei sunt date la perete și câteodată intră câte un bătăios vânător de hartă și atacă tocmai ce este mai durabil și trebue respectat. Se plimbă apoi, aici, ca niște cocostârci prin lobodă, măsurându-și importanța după tăria țipătului în fața altarului poeziei încadrat de icoane scumpe, unde numai rugăciunea naivă a pruncului poate prinde iluzia zvonului mistic venit din îndepărtatele lumi ale vestitorilor de mari mesagii.

O anumită poezie s'a lăsat capturată și continuă să-și trăiască prizonieratul lamentabil. Inhățată de plăpânzi cu sufletele viclene, e strânsă parcă în tipare de gips.

Se petrece un proces de periculoasă anchilozare a virtualităților ei, — e un semn de sufocare, de înceată și sigură apropiere de dric.

Unde trebue căutate numeroasele cauze ale acestei situări într'o orbită moartă a celei mai suave surori ale veșnic tinerilor Muze? Sunt, evident, multe, dar unele greu de descoperit, altele imposibil de scos la iveală.

Cui poate fi util efortul de a pune mâna pe câteva și a le arăta în toată goliciunea lor?

Un ciudat sentiment al zădărniciei ne încearcă dela o vreme conștiința, de câte ori ne vine în minte imperativul unei analize mai stufoase a cutărei probleme de estetică literară.

Stăm sub semnul unor amenințări tiranice, care retează intențiile, oprește desfășurarea procesului de gândire în direcție perpendiculară. Sforțarea intelectuală își pierde forma rigidă, sobră și bine disciplinată, cum a fost odinioară și se împrăștie ca o apă stătută, căreia i-au fost rupte zăgazurile de forțe externe.

Aici trebue căutată formula lămuritoare a devalorizării poeziei. In nesiguranța spațiului ocupat de fiecare individ în parte, în nesiguranța dăinuirii ideii de existență, în această limpede conștiință a provizoratului, prezentă ca ceva real și masiv în noi, trebue căutată explicația desfășurării minore a artei poetice contemporane.

Pendularea rapidă a ideilor, extrema vioiciune cu care se afirmă și dispar cu aceeași iuțeală și violență, dau senzația neantului și crează un spor al conștiinței eforturilor inutile.

Este dela sine explicabil că prezența unui asemenea adevăr este și preludiul plecărilor unor realități și inlocuirii lor cu altele, mai sucolente, mai viguroase, mai adecvate trebuințelor categorice ale masselor.

Temele poetice istovite printr'un concurs de împrejurări foarte nefavorabil poeziei, vor trece în umbră, pentru a face loc altor teme mai puternice, mai potrivite noilor concepții ale vremii. Și poetul tânăr, astăzi, va înțelege că împlinirea unui alt destin este condiția existenții sale în procesul concep-

Vladimir Cavarnali

(Continuare în pag. 4-a)

CRONICA LITERARĂ

D. IOV: „Covor basarabean"

Imprimeriile grafice „Cartea Moldovei", Iaşi, 1943

In articolul *„Poeţi şi critici"* (1886) apărut în a treia ediţie a *Criticelor* („Minerva" Buc. 1915), *Titu Maiorescu* luând apărarea lui Vasile Alecsandri, împotriva celor ce-l atacau (în deosebi Barbu St. Delavrancea şi Al. Vlahuţă) criticul Junimei, al cărui prestigiu se invoacă astăzi cu multă inabilitate, definea, în final, pe bardul dela Mircești, în aceste cuprinzătoare rânduri. „Dar o asemenea alăturare nu este dreaptă. (Era vorba de alăturarea lui Eminescu de Alecsandri pentru a se dovedi, atunci, că bardul dela Mircești trebuia să cedeze coroana tânărului, mult prea tânărului său confrate).

Alecsandri are o altă însemnătate. In Alecsandri vibrează toată inima, toată mişcarea compatrioţilor săi, câtă s'a putut întrupa într'o formă poetică în starea relativă a poporului nostru de astăzi. Farmecul limbei române în poezia populară — el ni l-a deschis; iubirea românească şi dorul de patrie în limitele celor mai mulţi dintre noi, el le-a întrupat; frumuseţea proprie a pământului nostru natal şi a aerului nostru—el a descris-o; „chauvinismul" gintei latine şi ura contra Evreilor — el le reprezintă; când societatea mai cultă a putut avea un teatru în Iaşi şi Bucureşti — el a răspuns la această dorinţă scriindu-i comedii şi drame; *când a fost chemat poporul să-şi jertfească viaţa în războiul din urmă — el singur a încălzit ostaşii noştri cu razu poeziei.*

A lui liră multi-cordă a răsunat la orice adiere ce s'a putut deştepta din mişcarea poporului nostru în mijlocia lui. In ce stă valoarea unică a lui Alecsandri? In această *totalitate* a acţiunei sale literare" (pg. 68, 69, op. cit.).

Referindu-se la acelaş text, citat de noi, într'o carte recent apărută în editura *„Casa Şcoalelor" în ale cărei preocupări editoriale revine desigur şi educaţia tineretului românesc*, d. Eugen Lovinescu face următoarele afirmaţii: „T. Maiorescu, care enunţa teorii estetice absolute şi practica uneori o critică, în care esteticul intra în aliagii culturale, pledarea criticului fată de controversa Alecsandri-Eminescu se desfăşoară în aceiaş confuzie".

Dar acolo unde d. Lovinescu îşi arată adevărata poziţie, este următorul citat, pe care-l considerăm de o strânsă legătură cu obiectul cronicei noastre de faţă: *„Ar fi ecoul sonor al unui moment istoric, cântând preocupările contemporanilor, ura şi iubirea, „chauvinismul", războiul etc., înseamnă a împlini un rol social meritos dar vremelnic: arta e însă absolută, cel puţin pentru un critic.* Privim acest articol al lui T. Maiorescu ca ieşind din linia înaltă, pragul de sus al misiunei lui istorice; pentru relativităţi culturale avem destui nespecialişti care să pună accentul aprecierii lor pe merite naţionale, sociale, culturale, fără să pomenească de meritul estetic, singurul însemnat. (De unde a luat d. E. Lovinescu această pasiune pentru puritatea estetică a judecăţii operilor de artă, vom vedea cu alt prilej). E cazul de a spune: numerantur sed non ponderantur". *(E. Lovinescu: T. Maiorescu şi Contemporanii* lui I, Casa Şcoalelor 1943, pag. 94 şi 96).

Suntem în plin războiu. D. E. Lovinescu a ţinut să-şi mărturisească deschis, cu un ceas mai devreme, opiniile d-sale „estetice" asupra întregei literaturi ce s'a scris sau se va mai scrie, inspirată din această uriaşe încleştare, când lupta românească se duce pentru Cruce şi dreptatea hotarelor ei. D. E. Lovinescu are totuşi, un merit. Acela al curajului, dacă îl judecăm raportându-l la toţi ceilalţi „critici" tot atât de „post-maioreşcieni" ca şi d-sa şi cari păstrează astăzi o tăcere bravă.

In ceiace ne priveşte, preferăm să ne considerăm, *dacă d. E. Lovinescu, ne va îngădui*, un modest *„nespecialist"* alături *de marele Maiorescu*, în această „eroare" de a pune „accentul aprecierii" noastre pe „merite naţionale, sociale, culturale".

Numai că, întocmai ca şi Maiorescu, chiar dacă nu ne vor ajuta puterile, vom încerca uneori să „pomenim şi de meritul estetic", singurul însemnat, după d. Lovinescu.

Şi acum după ce am ridicat o cortină necesară să 'ncepem.

*

Recenta carte de versuri a d-lui D. IOV se cere a fi discutată şi înţeleasă în primul rând, în legătură cu marea dramă basarabeană petrecută sub ochii noştri. Dela tonul confesiunilor unei inepuizabile corespondenţe, care, poate, nu totdeauna răuşea să aducă o noutate de sentiment, sau cel puţin formală, dela acele uneori inocente „cărţi poştale" în care poetul vorbea cu iubita lui, mai mult omeneşte, d. D. Iov isbucneşte vulcanic, surprinzător, pentru tot ceiace făcuse până acum şi, în pribegie, cântă durerile basarabene şi luptă pentru menţinerea unei atât de necesare atitudini reparatorii, revizioniste a hotarelor dinspre Răsărit. D. D. Iov, s'a găsit la un moment dat, în această împrejurare excepţională, de unul singur, aici, printre noi şi deaccia credem că istoria noastră literară va şti să găsească temeinice argumente pentru a-l considera pe d. D. Iov, cu diferenţierile necesare, ceiace a fost un *Octavian Goga* pentru Ardeal „poet al pătimirei noastre". Poesia lui Octavian Goga era rodul unei mai îndelungate asupriri. Ea solicita libertatea, nu beneficia de ea, ca poezia d-lui D. Iov.

In arhitectura recentului „COVOR BASARABEAN" vom distinge cinci cicluri, cinci momente diferite: *„Lacrimi pentru Basarabia", „Icoane", „Drum spre dreptate", „Urme vechi"* şi *„Linişte 'n sbucium"*, din titlul ciclurilor se poate distinge că poetul alternează, în construcţia acestei cărţi, plânsul amar, lacrima înstrăinatului cu evocarea duioasă a marginei de ţară de unde pornise pe drumul pribegiei. In ciclul „Lacrimi pentru Basarabia", durerea isbucneşte din fiece amintire. Intr'un covor basarabean, poetul descifrează, însăşi viaţa de hărnicie şi trudă a fraţilor rămaşi dincolo de Prut, sub stăpânire străină:

Ce mâini trudite de ţărancă
Ţi-au înflorit urzeala, trandafirii.
Şi te-au ţesut, ca să te calce mirii
Cum o strigau? Marie? Ancă?
Pe câmpul tău bogat, cum e un lan
Privirea mea citeşte ca'n scrisoare,
Gândindu-mă la biata ţesătoare,
Frumosule covor basarabean.
Eu parcă văd o frunte cum asudă,
Şi-obrajii aburiţi, ca nişte pâini!
Aşi vrea ca să sărut acele mâini,
Ce te-au 'nflorit cu dragoste şi trudă.
.. .. — .. ..
(„Covor basarabean")

O durere acută îi dă poetului putinţa ca:

.. ..
In nopţi când bolta-i floare de cicoare
Şi codrii străjuesc—bătrâni plăeşi,
Citesc durerea 'n stele, ca 'n scrisoare,
Din sate de mazâli şi de răzeşi.
.. ..
(„Plâns basarabean")

In *„Scrisoare peste Prut"* poetul, care nu-şi luase cu el decât „lacrimile toate", îşi mărturiseşte neclintita lui legătură cu cei rămaşi:

.. ..
Când dorul meu colindă sat cu sat
Eu sunt alături de voi moldoveni;
Voi când veniţi acasă pe 'noptat,
Tu suflete pe prispă te aşterni.
.. ..

Nu este acesta un gest teatral, dimpotrivă, el porneşte dintr'o adâncă dragoste pentru pământul lui moldovenesc şi pentru oamenii lui de dincolo, pentru ţăranul basarabean. Acelaş gest îl întâlnim şi în portretul pe care poetul i-l dedică şi din care citâm aceste două strofe din final:

Tu, frate scump, ţăran basarabean,
Ce eşti şi-ai fost Cetate în trecut
Şi stai de veacuri străjă spre duşman,
Intinde-mi mâna aspră s'o sărut.
Intinde-mi mâna care stă pe plug,
Când brazdă scrie 'n ţarina ce-o sfarmă,
Intinde-mi mâna ce-a răzbit, prin armă,
Să întărească nou hotar la Bug.
(„Ţăran basarabean")

In această agitaţie pe care ţi-o dă durerea, poetul nu se vrea singur. El cercetează cripte le gloriilor străbune, el ascultă lespezile sub care domnitori războinici, biruitori şi iubitori de ţară au fost aşezaţi de Neam, cu cinste. Şi către cine se putea îndrepta cu o mai mare legitimitate decât către lăcaşul de veci al lui Ştefan Voevod. După ce într'una din poezii, ne vesteşte plânsul voevodului:

D'aci bătrâni însângerează slova
Scriind prăpăd ca'n vremea lui Irod.
S'aude vaer colindând Moldova...
La Putna plânge Ştefan Voevod!...
Răsună scrâşnet de mustrare-acum
Din sufletul acestui sfânt norod...
Tăceţi s'ascultе fiecare cum
La Putna plânge Ştefan Voevod!...
(„la Putna plânge Ştefan Voevod")

In cea de-a doua transcrie acest plânset bărbătesc, care înseamnă mai degrabă chemare de bucium şi focuri aprinse pe munte:

Cu crucea şi cu paloşul în mână
Cel care'n veacuri a răzbit streinul
Vă 'ntreb Io Ştefan Voevod ot Putna:
Hatmanii mei, au unde ni-i Hotinul?
Io care 'n patruzeci şi şapte lupte
Am pus cu voi acestei ţări temeiul,
Vă 'ntreb Io Ştefan Voevod ot Putna:
Mazâlii mei, au unde ni-i Orheiul?

Şi după ce întreabă, cu aspră judecată, rând pe rând de toate cetăţile înstrăinate, Voevodul ne adresează, prin pana încheiată în sângele cronicăresc, acest îndemn al leaturilor de aur moldovene:

Urmaşii mei! De nu sunteţi voi vrednici,
Voi deştepta pe Tătu, pe Duma,
Pe Boldur, pe Mohilă, pe Ţutora,
Pe toţi acei ce-avurăn leaturi rost
Şi spre ruşinea voastr' a tuturora,
Voiu întregi cu ei Moldova cum a fost".
(„Voroavă")

Va chema pe toate-acele căpetenii de oaste, care s'au bătut cu vrednicie pentru pământul românesc şi a căror prezenţă în arta literară ofensează rafinatul spirit şi gust estetic... lovinescian! Dar să revenim la „Covorul basarabean" al d-lui D. Iov. Dela cripta putneană a lui Ştefan Voevod, unde însuşi Eminescu a poposit în tinereţe, poetul Iov îşi îndreaptă glasul desnădejdiei către Rege, urmaş pe tronul tuturor Voevozilor şi Regilor unităţii noastre:

Măria Ta, pământul dintre ape
A fost al nostru şi va fi întreg,
Căci nu-i durere-atâta câtă'ncape,
In sufletele celor ce-o'nţeleg.

Şi ce-i va cere? O singură vorbă de deslegare. Un singur gest care să restabilească echilibrul întregei comunităţi româneşti:

.. ..
Măria Ta, ascultă-le chemarea
Ce trâsnete spre răsărit aruncă
Flăcăii tăi de mult cunosc cărarea:
Numai Măria Ta să dea poruncă...
(„Răvaş către Rege")

Cartea d-lui D. Iov este imensă. O prezentare, în stilul de până acum cere spaţiu.

A cetit-o înaintea noastră d. *I. Al. Brătescu-Voineşti* şi mai sensibil decât alţii, d-sa subscrie în prefaţă aceste rânduri: ...„Şi iată-l cum preface chinuitoarea lui sfâşiere în cântec pentru alţii, în poezie pe care n'o poţi ceti cu voce tare, pentrucă te'nneacă plânsul, poezie care merită să figureze în toate antologiile noastre viitoare şi pe care o vor învăţa de aci încolo pe dinafară, toţi copiii neamului nostru".

Ce-am mai putea să adăogăm noi, la cele spuse de un academician şi el însuşi un mare creator d. *I. Al. Brătescu-Voineşti*? Nimic altceva decât teama, că, neavând o *inimă uscată*, şi putând să guste aceste poezii, d. I. Al. Brătescu-Voineşti, ar putea fi socotit de d. Eugen Lovinescu, tot un preţuitor „nespecialist", repetând „eroarea" maioresciană în cazul lui Vasile Alecsandri... Dar, d. Lovinescu are altele mai bune de făcut. A împrumutat un papagal de ocazie şi „trage" planete în care ofensează tânăra spiritualitate ardeleană. (Vezi *„Timpul"* an. VII, Nr. 2197).

Matei Alexandrescu

D. BEREA — CASĂ DE PESCARI LA AGIGEA

IDEIA ORIGINII ROMÂNE

MĂRTURISIRI BISERICEŞTI

ŞI TRADIŢII ORALE DESPRE ORIGINEA NOASTRĂ

Ideia Originei Neamului Românesc *a constituit pentru trecutul nostru cultural o preocupare de prim ordin. Mai ales, recentul trecut.*

Ardelenii au fost acei cari au căutat prin toate mijloacele livreşti, ce se găsesc între mistică şi raţiune, să ne arate originari romani.

Apoi, învăţaţii români — indiferent de curente, şcoli, uniţi în conştiinţa culturală a neamului — au desbătut şi documentat lozinca: origina romană.

Rândurile de faţă privesc timpuri mai vechi.

Ele trec în revistă însemnările dintâi prinse în letopiseţ la opaiţ de mănăstire ori conac boieresc.

Istoricii de odinioară — în afară de dragostea de neam, moşie şi grai — erau mai puţin pregătiţi decât istoricii zilelor noastre. Ei socoteau informaţiile lor atât de firesti, că uneori nici măcar nu le mai însemnă în scrierile lor. Scrieri doveditoare — subliniem — de fierbinte dragoste pentru neam şi pământ.

De altfel, ei nici nu făceau istorie pentru istorie — pentru ştiinţă, pentru obiectivarea evenimentelor — ci pentru a da poveţe celor din leatul lor ori celor ce aveau să vie după ei. Lămuritor, pe deplin, în acest sens, este Grigore Ureche, care scrie că s'a apucat „a scrie începătura şi adausul şi mai apoi scăderea care se vede că au venit în zilele noastre"... ca „cele bune să le urmeze de cele rele să se ferească...".

Atât de evidentă, atât de cuprinzătoare în realitatea timpului a fost origina romană pentru populaţia de aici, încât nimeni nu s'a gândit c'ar fi necesar să se 'nsemne aceasta undeva. Să se ateste în hrisoave, în documente. Oamenii îşi spuneau între ei „Români". „Românul meu" — aşa cum astăzi mai auzim doar pe femeile simple,—se pare a fi singura reminiscenţă a vremurilor acelea.

„Românul meu" — expresia aceasta ridică două întrebări:

I. Oare, pentrucă neamul nostru s'a născut, în deobşte, din bărbaţi romani şi femei dace, n'a făcut faptul acesta pe femeile dace să spună „Romanul meu" — care, apoi, cu vremea, a devenit şi linguistic dar şi'n fapt „românul meu" de astăzi?

II. In timpul convieţuirii cu năvalnicii slavi — cu acei cari încetul cu încetul se mai învăţaseră cu obiceiurile noastre, se deprinseseră cu forma noastră de civilizaţie — „Românul meu" a fost necesar.

Fonetic forma Roman - Român *este, după cum ştim toată lumea, explicabilă.*

„Românul meu" astăzi, însă, în afara sensului restrâns de „bărbatul meu" şi al pitorescului, nu are nici un sens.

In orice caz — chiar calificându-le naive — întrebările de sus nu cad, ele cerându-se a fi desbătute — ceea ce şi aveam de gând să facem.

Origina romană s'ar mai putea descoperi — destul de vag şi binevoitor — în colinde şi urări care n'ar fi decât tot tradiţia orală adnotată şi modificată de oameni şi vreme.

Sunt demne de citat în acest sens, mai ales, colindele de vitejie care tind să înlocuiască scenele religioase.

Ideia originii romane — pentru a fi pe deplin evidenţiată, pe deplin urmărită în desfăşurarea ei în timp — trebue urmărită în cât mai variate domenii, cum sunt însemnările de pe marginea ceasloavelor, raporturile diplomatice cu celelalte state, stema ţării şi a diverse familii nobiliare, mânăstirile cu hrisoavele lor, jurnalele şi raporturile diplomaţilor, călătorilor şi negustorilor străini.

Cultura românească veche aparţine la două mari registre: religios şi istoric.

Oamenii care au fost la cârma bisericii române, ori numai slujbaşi cu mai multă ştiinţă de carte ai sfintei Biserici — sau care au fost prin felul evenimentelor de-a fi mentori sau, chiar, numai traducători ai vreunei cărţi, se pare c'au fost totalmente conştienţi de originea neamului nostru, deşi niciunul nu găseşte cu cale să afirme aceasta răspicat în vreuna din scrierile lor.

De altfel, subliniérea ideii originei romane — paranteze mai mult ori mai puţin erudite în legătură cu această ideie — nici nu cadra cu alcătuirea sfintelor cărţi bisericeşti.

Cel mult, amintita ideie se va găsi în predosloviile — monumente autentice de limbă şi cultură românească dealungul veacurilor.

In domeniul bisericesc ea apare alături de aceea a unităţii neamului.

Cel dintâi scriitor care aminteşte ideia originei romane a limbii noastre, nu este un cleric. Dar nici un om de rând. Udriste Năsturel „ot Fierăşti" era cumnat cu Matei Basarab şi a ocupat în timpul lui funcţii boiereşti. Din bogata-i activitate cărturăcească, pe noi nu ne interesează, aici, decât traducerea vestitei lucrări „Imitaţia lui Hristos", tipărită la Mânăstirea Dealului (1647). Titlul ei este: „Cartea despre imitaţia lui Hristos... *tradusă acum din limba latină în limba slavonă".*

Iată ce scrie el — printre altele — în prefaţă:

— „Când am ajuns în vârsta întâiei tinereţi, m'am pătruns atunci în inima mea, prin ajutorul lui Dumnezeu, de o mare şi aprinsă dragoste către limba romană sau latină, cea fără îndoială înrudită cu a noastră atât de mult...".

Rândurile acestea erau adresate prietenului lui, Mitropolitul Varlaam al Sucevei.

Un an mai târziu — „în anul de la zidirea lumei 7156" — ideia este reluată de Simion Ştefan — cunoscutul Mitropolit al Ardealului. Intr'adevăr, nu se poate contesta lui Simion Ştefan (Ştefan Simonovici) autorul „Noului Testament" (Bălgrad — Alba Iulia — 1648) că n'avea cunoştinţă de originea latină.

Eugeniu V. Haralambie

(Continuare în pag. 4-a)

RÂNDUNICA

Zi, rândunică, şi pe casa noastră
o rugăciune albastră
pentru mama, pentru primejdie de foc,
pentru noi,
pentru cel plecat la războiu.

Spuneau bătrânii
că numai Românii
cred că rândunica le zice
rugăciunea domnească pe casă.
Zi, pe portativ de mătasă
să fim şi la anul aice
Şi cei ce sunt la războiu
până la anul să fie înapoi.

E. Ar. Zaharia

ZĂPEZI

Moş drag cu plete albe şi ochi din depărtări,
Intinde-ţi mâinile să le-acopăr cu sărutări
Şi prinde-mi capul în palmele tale bune,
Sărută-mi fruntea şi părul, bătrâne.

Spune-mi o vorbă cuminte şi bună
Cum numai bătrânii ştiu să o spună
Şi lasă-ţi privirea să mă desmierde,
Fi-mi blândul bunic din vrâsta mea verde.

Scutură-ţi toamnele multe, bătrâne,
Şi fă să se miste lumea ta întreagă,
Cu vorba-ţi sfătoasă, moşneagă,
Potera fugă, pădurea răsune.

Prinde în horă haiduci, cosânzene
Cu părul de aur, smaralde sub gene, —
Şi buciumul strige departe pe văi
Doinind tinereţea anilor tăi.

Moş drag cu plete albe şi ochi din depărtări,
Intinde-ţi mâinile să le acopăr cu sărutări,—
Mult dulce-i odihna sub ochii tăi suri
Cu tăceri înalte de adânci păduri.

Victoria Tănescu

MOARTEA SPIOANEI

In tinda bisericii cu aur pe turle,
ctitora Domniţă a coborit din ramă...

Afară, n'o 'ntâmpină norod, nici surle.
Impleteşte 'n mers, jocul ielelor.
Crinii mânelor
mângâie imaginară năframă,
prinsă peste funigeii părului.

Lângă perete,
a zâmbit plutonului
— ochi de erete —
. . . . . .
Foc! auzise comanda, soldatul Mailat;
dar lacrima-i din gene
ţintise 'n vâlvătăile din sat!...

Nic. Untărescu

SOMN DUPĂ AMIAZĂ

Fereastra către lume mi-o închid
Să nu mai văd prin geamul ei livid
Şi 'n somnul din copaci, după amiază
Fiinţa să-mi rămână veşnic trează.

Când las perdeaua care mă desparte
De tot ce este viaţă, de tot ce este moarte,
Pădurile în mine le adun
Să nu ştiu de răsar sau de apun.

Tărâmul când se leagănă uşor,
In mine de ridic sau de cobor,
Sunt tot copacul negru din pridvor;
Tot pasărea ce sboară pe 'nserat
Să nu se ştie unde a sburat.

Ion Sofia Manolescu

SFÂRŞIT

N'am cui să mă jălui —
Nici pentru cine să cânt.
Fluierul mi l-am izbit năpraznic de pământ.

Toate drumurile ce urcă 'n ceruri s'au oprit.
Toate căile ce duc spre larguri s'au sfârşit.
In regatul vrerilor încarcerate
Ghicesc furtuni la margine de ţară,
Descătuşate răbufniri de chiot şi fanfară.
Preludii de ev nou în suflet se svonesc.

A. Cerneanu

PRETEXTE

SCRISORI DE DRAGOSTE

Mă gândeam într'o zi că o cultură mare şi un popor cu o experienţă bogată şi rafinată, se pot judeca după scrisorile de dragoste scrise în limba respectivă. Popoarele mici, fără istorie şi fără experienţă, nu au asemenea perle de sensibilitate şi rafinament, de elevaţie spirituală şi de tensiune interioară, care sunt scrisorile de dragoste. Căci, după cum o bună scrisoare de dragoste nu o poate scrie decât un om care trăeşte dragostea într'un anumit fel, dându-i o forţă spirituală neobicinuită, tot astfel un popor fără o experienţă variată, nu posedă gama nuanţelor sufleteşti şi spirituale care formează marea experienţă a dragostei.

Cele mai frumoase scrisori de dragoste, le-au scris, deobiceiu, oamenii cari parcau cel mai puţin [illegible] de asemenea joc. Un Carlyle sau un Flaubert, de pildă, cerebrali, lipsiţi de sentimentalism în viaţa sau în opera lor, şi una şi alta calculate la rece, cu toată aparatura raţiunii dominante, au scris totuşi, fiecare, câte cel puţin un volum de scrisori de dragoste ce pot fi trecute oricând într'o antologie a genului. Scrisorile lui Flaubert către Louise Colet, sau ale lui Carlyle către Jane Welsh, sunt cele mai surprinzătoare, dar şi cele mai frumoase creaţii în această privinţă. O scrisoare de dragoste echivalează, dacă nu întrece chiar în valoare, o poezie de dragoste. De fapt, o scrisoare de dragoste şi o poezie se exclud, căci un poet care scrie scrisori de dragoste, trebue să sacrifice poezia, după cum un îndrăgostit care scrie versuri, nu mai simte nevoe să scrie scrisori. O scrisoare de dragoste este ea însăşi un poem, în care autorul pune toată simţirea, toată febra fanteziei şi a spiritului său, în acele fraze calde, ce vibrează de lirism, încărcate de bucurie şi de durere, cari au pe deasupra meritul că se adresează unei singure persoane şi nu sunt scrise cu scopul de a face din ele instrumentul vanităţii sau al gloriei publice. Marii poeţi nu prea au scris scrisori de dragoste, fiindcă ei aveau la îndemână poezia. Baudelaire, de exemplu, când era îndrăgostit de Madame Sabatier, în loc să-i scrie scrisori de dragoste, îi scria versuri pe care i-le trimetea în mod anonim, spre surprinderea „Prezidentei", intrigată la culme de frumuseţea acelei poezii primite dela un necunoscut. Dealtfel, Baudelaire care avea despre dragoste o părere cu totul personală, nici n'ar fi putut să scrie scrisori. Ca şi Byron, ca şi Nerval, ca toţi marii lucizi, el considera dragostea ca un prilej de inspiraţie poetică, nicidecum ca o experienţă finală. Prin dragoste, toţi aceştia căutau să se „îmbeţe" de ceva, să trăiască o emoţie puternică, să depăşească mediocritatea vieţii banale, ca să poată extrage din acele zone superioare esenţa poeziei.

Dragostea poetizează totul. Dar după cum ea face din unii oameni cei mai mari poeţi, tot astfel, ea poate să ducă la ratare un poet care a căzut în mrejele ei. Deaceea marii poeţi se feresc de dragoste şi oamenii mici aleargă după ea. Sunt totuşi oameni cari, fără să fi rămas în istorie ca poeţi, pot fi alăturaţi de marii poeţi numai prin scrisorile de dragoste rămase dela ei. Iată, de pildă, scrisorile lui Ludovic II de Bavaria, către Elisabeta de Austria, scrisori pline de nebunie lirică, depuse discret într'o colibă din mijlocul unei insule, de unde curierii le luau regulat, în fiecare zi, la ore precise, după dorinţa celor doi suverani care îşi scriau cu atâta efuziune, fără a se fi întâlnit însă vreodată. Căci aceasta este încă unul din miracolele scrisorilor de dragoste: ele înlocuesc absenţa persoanei iubite, o fac mai frumoasă, iar din iubire fac o experienţă absolută, detaşată de orice contingenţă materială. Marii îndrăgostiţi au această intuiţie şi de aceea ei evită întâlnirile, practicând corespondenţa sentimentală în locul contactului fizic. Alături de marii poeţi ai omenirii poate fi aşezată şi călugăriţa spaniolă Mariana Alcoforado, îndrăgostită de un ofiţer de marină francez, pe care l-a văzut o singură dată şi căruia i-a scris, dintre zidurile mânăstirii, cele mai pasionate şi mai îndurerate scrisori de dragoste.

Sunt însă şi poeţi cari au scris paralel şi poezii şi scrisori de dragoste. Aceştia au avut o mare capacitate sentimentală şi o mare forţă de creaţie, căci ei au putut cultiva deopotrivă două genuri cari, deobiceiu, se exclud. Dintre ei fac parte, în primul rând, Chateaubriand şi Victor Hugo. Capacitatea sentimentală a lui Hugo era tot atât de enormă ca şi forţa lui creatoare. Indrăgostit — deşi căsătorit cu ea — de Juliette Drouet, timp de 39 ani, Victor Hugo îi scria acesteia tot felul de hîletele amoroase, pe care le semna *Toto*. Uneori, această vastă corespondenţă sentimentală atinge momente şi expresii pe care numai geniul lui Victor Hugo şi le-ar fi putut permite: *„Ştii bine cât te iubesc*, îi scria el odată Juliettei, *şi toată cronologia dragostei mele constă în faptul că te-am iubit în noaptea de 16 spre 17 Februarie 1833, că te-am adorat în noaptea de 16 spre 17 Februarie 1834, că te-am iubit şi adorat de două ori în noaptea de 16 spre 17 Februarie 1835, că te-am iubit şi adorat de trei ori în noaptea de 16 spre 17 Februarie 1836, că te-am iubit şi adorat şi te-am adorat şi iubit din toată inima, cu toate puterile, din tot sufletul, în noaptea de 16 spre 17 Februarie 1837. Aş putea să-ţi povestesc istoria iubirii mele zi cu zi, ceas cu ceas, minut cu minut, secundă cu secundă, din prima zi când te-am văzut până în clipa de faţă, când îţi scriu"...*

Iată o scrisoare de dragoste care, fără să fie dintre cele mai frumoase, a dat mult de gândit istoricilor literari. Unii, căutând să descifreze misterul acestei nopţi neuitate, au pus la îndoială memoria autorului descoperind ei adevărata noapte în care Victor Hugo a fost pentru prima dată fericit în braţele Juliettei. Ah, poznaşii istorici literari!... In realitate, noaptea de 16 spre 17 Februarie a jucat un mare rol în viaţa lui Hugo. In amintirea primei sale nopţi de dragoste, el a retrăit iubirea în aceeaşi noapte în fiecare an cu o regularitate matematică. In amintirea acestei nopţi memorabile, noaptea nunţii lui Marius şi Cosette din *Mizerabilii* este tot noaptea de 16 spre 17 Februarie. In ce măsură realitatea se amestecă aici cu imaginaţia, nu se poate spune şi nici nu interesează, dar lucru cert este că în marile iubiri momentele principale se întipăresc atât de bine în memorie, încât ele rămân nesterse. Scrisorile de dragoste nu fac decât să evoce, să preamărească şi să eternizeze aceste momente de legendă din viaţa fiecărui muritor...

Scrisori de dragoste — pagini imaculate prin care eternitatea coboară în sufletul oamenilor! Fericiţi cei ce le-au scris, fericiţi cei ce le citesc!

Pericle Martinescu

SE SFARMĂ ZĂGAZURILE

Note de război de St. A. Cosma

Plecăm...
Unde?...
Când ne vom întoarce și câți?
Sublocotenentul Vestea își mai numără odată puișorii și toți răspundem la apel. Suntem îmbăiați într'o atmosferă greoaie, sfâșâiată de râsete fără rost. Simțim cum în fiecare din noi viermele îndoelii roade, roade...

Undeva destinul își frământă nahlapii și noi alergăm orbește peste vălurele. Înainte, tot înainte...
Unde?!...

Batiste fluturate. O mare de batiste mici, de mătase colorată.

Tropot de picioare care vor să urmărească până departe goana trenului.

Lacrămi...

Gara de Nord rămâne în urmă învăluită în larmă de oameni, în sgomote de fierărie, înăclăită în fum.

Intrăm în soare și în câmpie.

Lanuri de grâu diamantate de roua dimineții, sfârtecată de gropile cuiburilor de mitralieră și tunuri antiaeriene care fac o centură de foc în jurul Capitalei.

Văzduhul șerpuește cu unduiri de argint viu, sfâșiat de bâzâitul zecilor de avioane care se antrenează.

Chitila, Buftea, Periș...

Trenuri încărcate cu oștire română și germană. Vagoane cu arcurile lăsate de greutatea materialelor de război.

Încercăm să ne înăbușim neliniștile. Un camarad scoate o sticlă bărdăhănească, dar gustul lichiorului e sălciu.

Cuvintele trădează nervozita tea frământărilor din lăuntrul fiecăruia. Ochii aleargă prin geamuri urmărind din goana trenului silueta șinelie a dealurilor. Variația peisagiului te leagănă ca un cântec de dragoste.

A trecut de mult amiaza și trenul aleargă...

Gonește mereu.

Șerpuim acum pe valea Siretului. Din stufărișul luncilor apar ca niște năluci eroii din cărțile lui Sadoveanu. Zăngănitul aspru al pădurilor ne sfarmă în mii de cioburi imaginile și iar ne întoarcem la preocupările lăuntrice.

La Bacău trenul face un popas mai mare. Peronul geme de ostași. Cu cât înaintăm spre Nordul Moldovei, liniile sunt mai întesate cu trenuri militare. Pe vagoanele unui tren german cineva a scris cu litere mari — cu cretă albă — *„nach Moscau"*.

Și noi totuși ne încăpățânăm să credem că mergem la plimbare.

In înghesuiala peronului un căpitan de infanterie și o femee frumoasă cu fața congestionată de lacrimi și de durere. Se muncește zadarnic cu batista să-și svânteze năvala lacrimilor. Curg, curg, neîncetat, iar colțurile buzelor i s'au strâns într'un rictus dureros.

— „Să-mi scrii, Puiule, să-mi scrii!"

Bărbatul pare nepăsător, rece. Numai tocurile cismelor scrijilează asfaltul. Știe să-și înfrâne admirabil neliniștile.

Locomotiva fluieră și trenul a început să alunece din ce în ce mai repede pe șine.

Silueta femeei s'a frânt în mijlocul peronului printre oameni indiferenți, împovărați de propriile lor necazuri.

O mână care își flutură durerea, apoi o goană spre ieșire ca o evadare.

Trenul aleargă înainte ducând cu el mii de vieți spre împlinirea destinului.

Seară posomorâtă. Nori fumurii amenințători de ploaie, atmosferă încărcată și apăsătoare.

Romanul e un oraș în care călătorul se simte stingher ca printre niște lurcuri vechi, răvășite la sfârșitul copilăriei.

Lumini camuflate. Obărcuim prin întuneric pe străzi populate cu soldați.

Restaurantul e întesat numai de ofițeri.

Ici, colo, prezărită câte o femeie. Nici un civil. Numai chelnerii și patronul.

In balcon cântă o muzică militară.

Tabloul și atmosfera întregului local parcă am văzut-o desprinzându-se cândva dintr'un film care evoca războiul mondial. O locantă din imediata apropiere a frontului de Vest. Aștept să apară din umbră Mistinguetta care să înfierbânte sângele asistenței.

Muzica alină un vals. Notele se preling tânguioase prin fumul gros al țigărilor.

Mâncăm și bem din plin, fiindcă am ajunet toată ziua. Căutăm să ne înveselim. Inventăm spirite noi, calambururi... Frunțile rămân încrețite.

Un vechiu cunoscut, dirigintele oficiului P. T. T. din târgușorul Ștefănești depe malul Prutului, se apropie de masa mea și îmi șoptește la ureche că a fost evacuat împreună cu toți locuitorii. La fel s'a întâmplat și cu toți locuitorii de prin satele vecine depe malul Prutului.

Are fața răvășită, speriată.

Se svârcolește înlăuntrul meu un ghimpe și mă muncesc din greu să alung toate neliniștile.

Incă un pahar.

Ora 10.

Muzica și-a frânt acordurile în mijlocul unui tango, apoi atacă viguros un marș războinic de plecare.

Chelnerul vine imediat și ne face plata. Din masă în masă umblă patronul localului. Restaurantul trebue să se închidă imediat. E ordin.

La ușă stă câte un reprezentant al Comenduirii și al Poliției.

Tăcere grea svârcolită de întrebări necuvântate. Ne comunicăm gândurile numai cu ochii.

Noapte de vară cufundată în beșnă.

Străzi pustii curmezite de patrule cu baioneta la armă.

In hotel liniște.

Dorm cu Radu Argeș într'un pătuț ca de copii, dintr'o cămăruță ca un ietac pentru somnul păpușilor.

Stingem lumina și deschidem ferestrele.

Pe străzi liniște punctată de cadența patrulelor.

Peste acoperișurile caselor se destiumă norii făcând tot mai mari petece sinelii prizărite cu stele.

E o noapte din basmele care mi-au adormit copilăria.

Nicăeri nici o geană de lumină.

Imi priveghez până târziu gândurile și răsuflările regulate ale lui Radu.

Ora 3 noaptea.

Mai întâi mi-a isbit urechile un zumzet imperceptibil și îndepărtat care m'a smuls din moleșala somnului, apoi toată încăperea a început să vibreze de un huruit metalic din ce în ce mai puternic.

Am sărit odată cu Radu din pat și ne-am îndreptat spre fereastră. Peste acoperișurile caselor cer de vară înstelat, iar printre stele stoluri de arătări gigantice care se îndreptau în ordine înspre Nord-Est.

Câteva secunde am rămas rezemați de fereastră, urmărind în tăcere sborul păsărilor uriașe de oțel, până ce fluieratul metalic a început să se împrăștie în sineala cerului.

Ne strângem din nou în căldura patului și Radu murmură ca pentru sine:

— „Fac patrulare",

Iar eu îi răspund:

— „O temă de noapte".

Incercăm să atipim din nou, dar alt val asurzitor ne spulberă moleșala somnului.

Nu mai putem dormi.

Valuri uriașe de avioane se succed neîncetat pe calea văzduhului spre Nord-Est.

Nu îndrăznim să mai facem niciun comentariu.

Revărsatul zorilor ne găsește cu ochii ațintiți pe petecul de cer sineliu învăluit în aburi lăptoși ai dimineții.

Ne-am adunat toț în careu sub pomii din curtea Comandamentului. Camarazii au fețele trase de emoție și așteptare. In ochii fiecăruia strălucește un mare semn de întrebare.

De dimineață, aparatul de radio dela cartierul trupei trâm bițează marșuri eroice. Pentru ora 10 a fost anunțată proclamația către țară a Conducătorului Statului.

Fiecare clipilă mi se pare îngrozitor de lungă.

Camaradul Vâlceanu nu mai are răbdare și se plimbă nervos printre rânduri.

Ni se anunță sosirea comandantului, Căpitanul Gheorghe Costăchescu de azi și maestrul Costăchescu de eri, dela bara Trbunalului, depe scena Teatrului Național și din cafenelele bucureștene unde spiritele și epigramele lui făceau înconjurul meselor în orele când nu știam cum să ne mai omorâm timpul.

De data aceasta comandantul nostru e grav, solemn, emoționant.

Ii dăm onorul, iar sublocotenentul Vestea Ion îi prezintă, raportul.

Un moment de tăcere, apoi, cu glas tremurat dar hotărât, comandantul ne anunță că sorții au fost aruncați.

De astă noapte, dela orele 12, România se găsește alăturea de Germania, în războiu cu Rusia Sovietică.

Dela miezul nopții trupele româno-germane au forțat frontierele începând înaintarea. Aeroporturile sovietice din Cernăuți și din celelalte orașe din apropierea granitei au fost bombardate de aviația germană și română. Câteva sute de avioane sovietice au și fost incendiate pe sol, iar altele doborâte în lupte aeriene.

Din ce în ce mai emoționat, căpitanul Costăchescu ne vorbește despre importanța misiunii noastre și ceeace așteaptă dela fiecare dintre noi. Emoția e contagioasă și încetul cu încetul ne înflăcărează.

Se trece la alcătuirea primelor echipe formate din un reporter ziarist, un ziarist misionar și un reporter fotograf.

Moment de tăcere sub semnul mare al întrebării.

Fac doi pași înainte și mă fixez drept în pământ, ca o stană de piatră. Numai doi pași și am intrat în necunoscut. Simt cum și pupilele mi-au încremenit lăsându-mi mare albuș ochilor. Parcă îmi zăresc vârful nasului lungindu-se din ce în ce mai mult.

Ochii tuturor camarazilor s'au prăponit pe mine de parcă ar vrea să mă străpungă.

Căpitanul Costăchescu îmi strânge mâna.

— Cine mă urmează!?...

Repede sare în spatele meu, venind tocmai dela fund, Radu Argeș ca ziarist misionar.

Din trei fotografi cari se reped îl prefer pe Eugen Stătescu.

Se mai formează încă două echipe care vor pleca imediat; una în frunte cu Constantin Vâlceanu și alta cu Aristide Gheorghițescu.

Căpitanul ne anunță că trebue să ne pregătim imediat bagajele, fiindcă putem pleca din moment în moment.

Undeva bubuie tunul și noi încă suntem departe.

De emoție, Vâlceanu a început să plângă, să sărute și să îmbrățișeze pe toată lumea. Umblă zevzec printre rânduri și perorează necontenit.

— De când așteptam eu momentul acesta, fraților, să mă iau de gât cu hidra comunistă, hidra aceasta care mi-a întinat și măcinat cei mai frumoși ani ai tinereții...

Și zi-i și zi-i, de nu-l mai putea opri nimeni.

Eu și Radu ne-am îndreptat, fără să ne spunem nici un cuvânt, către bagaje și începem să ni le aranjăm.

Trebue să sacrificăm un geamantan și să-l lăsăm în voia soartei.

Ne alegem numai lucrurile strict necesare pentru o săptămână și îndopăm valiza lui Radu. Restul lăsăm în geamantanul meu, pe care nu-l voiu mai vedea.

Ascultăm proclamația Conducătorului și ne emoționăm din nou.

Cântăm în cor cu toți „Trăiască Regele" și „Deșteaptă-te Române", Apoi îngenunchem și ne rugăm.

Ne rugăm pentru biruința Neamului, pentru biruința oștilor aliate și pentru încercările noastre viitoare.

Moment de nedumerire generală urmat de o explozie de bucurie și entuziasm.

Specherul a anunțat că bat clopotele din Chișinău.

Din pieptul fiecărui ostaș au izbucnit urale. Bonetele și capelele măturâ tavanul. Ofițerii părăsesc birourile și vin nedumeriți în mijlocul nostru.

Târziu, când primul entusiasm a început să se mai potolească, ne dăm seama că a fost o confuzie.

Până la cucerirea Chișinăului cât drum de jertfe ne mai desparte...

In timpul mesei primim ordinul de plecare.

Afară plouă cu găleata.

Radu scrie acasă și ochii i s'au împăienjenit. Cu toată reținerea, câteva bobițe i s'au furișat de-alungul nasului.

...Puiu... Mircea... soția... îi va mai vedea și când?...

Plătim și plecăm.

Drumul destinului ni se deschide înecat în valurile ploaiei vărătice.

Incotro plecăm și când ne vom întoarce?

Drum de țară, moldovenesc, șerpuind printre coline, străbătând ponoare înverzite, lunci încărcate de umbre și de mistere.

Calm și liniște.

După ploaia torențială soarele luminează și mai puternic.

Automobilul aleargă cu optzeci kilometri pe oră. Romanul a rămas de mult în urmă. Undeva bubuie tunul.

Trecem prin sate îmbrăcate în straie de sărbătoare. Pretutindeni fâlfâie tricolorul românesc și drapelele germane și italiene. Poporul sărbătorește această zi istorică.

Cu cât ne îndepărtăm de Roman depășim tot mai multe coloane de muniții și materiale și ne încrucișăm cu autocamioane cari vin goale dinspre front.

Incepem să pătrundem în zona războiului.

Se lasă noaptea.

Obărcuim câteva ore prin noapte pe un drum desfundat de ploi din spatele frontului.

Suntem în căutarea unui comandament german căruia trebuie să-i predăm niște corespondență.

Miezul nopții ne-a găsit în mijlocul Botoșanilor înecat în întuneric.

Facem cunoștiință cu primele aspecte ale războiului.

Cât vezi cu ochii, înspre Apus, un platou întins, cocoțat pe creasta unui deal înalt care domină împrejurimile.

Spre răsărit, pornind de sub picioarele noastre, râpa abruptă care se termină în apele gălbui ale Prutului. Mai încolo stufărișul luncii de sălcii pletoase iar hăt, departe costișa unui deal înalt pe care se înșiruesc casele și livezile a trei sate: Balatina, Moara Domnească, Chetriș. Spre stânga noastră, între lunca Prutului și costișa dealului, se ivesc printre pomi coperișurile satului Bisericani, pe a cărui turlă înaltă fluturâ încă din zorii zilei drapelul românesc înfipt de câțiva băieți îndrăzneți cari au făcut o primă incursiune pe teritoriul inamic.

Ne uităm de aci cu benoclul și vedem cum flamura tricolorului flutură neîncetat purtată de vânt, făcând în ciudă bolșevicilor cari nu se pot apropia ca să o dea jos din cauza mitralierelor noastre.

Inversunați, au început să bată cu tunul biserica, dar toate obuzele se sparg alături.

Căpitanul Popovici, comandantul companiei în al cărui sector suntem, ne sfătuește să fim mai prudenți și să nu ne prea expunem pe parapetul șanțului.

E atâta liniște însă pe tot frontul că e neverosimil parcă și gândul că ne aflăm în război. Stăm tacticoși pe marginea șanțului, fumăm și ne toarcem amintirile despre un București care se găsește hăt... departe.

— Culcați!"

Comanda a răsunat așa de puternică și de neașteptată, urmată imediat de o bufnitură în malul de sub noi, că aproape nici n'am avut timp să mă chircesc în șanț.

Două vâjâituri au fluerat apoi pe deasupra capetelor noastre, obuzele spărgându-se departe în urma noastră.

Țigarea mi-a încremenit aprinsă în colțul gurii și a început să-mi ardă vârful mustății.

E prima dată când aud un obuz vâjâindu-mi pela ureche.

Ne desmeticim puțin din prima impresie și ne ațintim ochii pe stufărișul dealului dela Răsărit pentru a surprinde locul de unde pornesc loviturile.

Telefonul sbârnâe la postul de comandă din spatele nostru.

Au început să răspundă și tunurile noastre. Vâjâiturile se succed vertiginos pe de-asupra capetelor, și dintr'o parte și din alta, încât nu mai știm când să ne tupilăm în șanțuri.

Spre dreapta sectorului, spre capul de pod cucerit din ajun de unitățile noastre, au început să răpăie mitralierele.

Aflăm prin telefon că inamicul încearcă un contraatac puternic dar este primit cum se cuvine. Infipți în stufărișul bălților, băieții noștri nu vor să cedeze nici o palmă din terenul cucerit.

Artileria noastră își înteseș te tirul și de departe au început să răsune până la noi și de tunăturile tunurilor grele.

Și peste tot începe să se lase o înserare calmă, care iradiază cu argint viu holdele de grâu gata de dat în copt și verdele crud al porumbiștilor.

In sinelul văzduhului, o ciocârlie se înalță ca o minge svârlită de mâna unui copil și turuie... turuie..

Noapte cu lună, cu stele și cu adierea unui vânt călduț, venind dinspre negurile răsăritului, unde de aproape două ore a pogorât liniștea.

Calm. Tăcânit de greeri. Cântece monotone de brotăcei.

Până acum câteva minute un ostaș dela pupa din stânga a platoului de rezervă a fredonat un cântec de acasă, cu suspinări de doină și întorsături vesele de horă.

Acum a mai rămas să sbârnie din când în când doar telefonul dela Postul de Comandă al batalionului, lângă care dormitează telefonistul, iar maiorul Virtu, la lumina unui felinar orb, silabisește într'o carte. Căpitanul Posa doarme lipit tare de peretele dinspre răsărit al groapei. Casca, cu care a adormit pe cap, i s'a lăsat peste față. Din cauza aceasta răsuflă din ce în ce mai greu.

Stau întins pe marginea șanțului și cu un ochiu pândesc la Radu și Stătescu, cari, învăluiți cu mântăile pe cap de frica țânțarilor, dorm liniștiți în fundul groapei ca niște oameni mulțumiți care și-au făcut pe deplin datoria, cu celălalt ochi privesc malul celalt al șanțului pe care stă întins, cu mâinile sub cap și cu ochii prinoniți pe stele, elevul sergent Olaru, din grupul de comandă al batalionului, omul care ne-a călăuzit primii pași de-alungul și de-a latul frontului din acest sector.

Visează poate fata cu ochii migdalați, a cărei fotografie mi-a arătat-o pe când popo seam într'un șanț depe firul apei și ne furișam privirile în stufărișul luncii depe malul celălalt al Prutului.

E așa de tânăr, abia student în anul întâiu și așa de plin de viață!

A suspinat oare sau numai a suflat mai puternic pentru a alunga o lăcustă mai îndrăsneață?

Și cerul acesta spuzit cu stele, patinat de lună, din care liniștea se cerne ca dintr'o albie uriașă.

Gândurile și nesomnul...

Dorințele care le credeai amorțite în tine, de odată simți că te'ncolțesc din toate părțile. Iți împung toate mădularele, iți săgetează sângele și iți țipă în urechi.

Ești aci pe malul Prutului frământat de obuze, scrijălat de mitralieră și totuși ești așa de departe!

Timpul a dispărut și spațiul nu mai există...

O căsuță din viroaga muntelui. Orășelul care adoarme odată cu aprinsul lumănărilor. Râsul lui Anny, râsul femeei iubite, mulțumite, care încearcă să-ți țină pasul de-alungul bulevardului pustiu pe care dansează doar umbrele castanilor.

Undeva, în apropierea ta, șerpuește clipocind Argeșul și brațul femeii de sub brațul tău e cald, cald... Poartă în el întreaga viață care ți-e așa de dragă.

La ora asta nici ea poate n'a adormit și în cuibușorul mic din inima Bucureștilor se gândește la luna de concediu și de plimbare de acum doi ani, la lunile noastre de dragoste și de uitare, sau, poate...

(Sfârșitul în nr. viitor)

ULTIMA SOLIE

Nu știu să scriu pre limba voastră,
voi ape limpezi ale Prutului.
Noaptea nu știu să v'o fac albastră
și nici zările să vi le gătesc de sărbător

Cândva, când nu știam ce-i plecarea
și ce tristă poate să fie o întoarcere
pe malul cu nisip prea mult,
vatră pentru o pădure de plopi,
numai la câțiva metri de apă,
singură, singură, aveam și eu o casa.

Nu se deosebea prea mult de celelalte,
acelaș hlei de vale îi crescuse trupul
și seara când tăcerile zbucneau mai sveli
iar ferestrele se deschideau înspre vale,
pe ele ca pe un urdeniș de stele
primeam noaptea și luna și sfinții cei ma
veniți pentru cisle, cu pașii pe ierburi.

Aveau cu toții fețele vesele,
îmblânzite de prea multă prietenie cu lu
Pe bărbile lungi de parcă erau Dumneze
și pe veșmintele albe ca bărbile de albe
înflorea amezul de noapte bălan,
de se cutremurau hotărîrile cislelor lor...

Osteneală a celor mai calde priviri
lumea de-atunci îmi surâde și mă cheamă.
Mi-a rămas casa aceea singură,
fără năluciile albe ale moșilor cu sufletul bun,
timpul a dărâmat-o poate pentru că era tăcută,
toată ziua și toată noaptea
își găsea de lucru în oglinda uneori tulbure a Prutului.

Nu știu să vă scriu pre limba voastră,
voi ape limpezi din fundul ogrăzii,
noaptea nu știu să v'o fac albastră;
peste trecut, peste casa de pe mal
cresc sorții cei mai de pe urmă ai anilor
uneori cred chiar că de atâta părăsire, zilele
au întins și peste mine, ca pe toate, bălările.

Neculai V. Coban

BASARABIA

Frântură din sufletul nostru — și trup dintr'al nostru tu ești!
Ne-o spune și graiul tău dulce și-ale vetrelor tale povești,
Și doina scăldată în lacrimi, în jalea și'n dorul străbun,
Mormintele tale ne-o strigă și apele tale ne-o spun.

Din tainele adâncilor codri, din holda clătită de vânt,
Din stepele tale tăcute, grăiește acelaș pământ!
Și'n bolți de cetate ce's straje de veacuri pe-al Nistruiui mal,
Grăiește bătrâna legendă purtată pe creste de val.

In stranele tale se'nșiră seninul aceloraș frunți
Ce nu s'au plecat cum nu-și pleacă mândria Carpații cărunți,
Uriaș-ai acelora care doar morți când au fost de-au tăcut
Ce n'au tremurat nici sub lanțuri, cu carnea brăzdată de cnut.

In macii de grâie, în focul mușcatei ce-ți râde'n ferești,
In mândrul isvod de garoafe ce saltă pe sâni feciorești,
In preajma zorilor tale și'n jarul mocnit din apus,
E sângele celor ce'n basme re'nvie, în cântec de fus.

Treziți din adâncul de vremuri, ei pletele-și scutură'n vânt.
Își sună rugina armurii și-urechea și-o pun la pământ,
Și-afundă privirea în zare și-o lasă pe dealuri și văi,
Se'nchină și sună din cornuri, cu ochii la vulturii tăi.

Cu iureș s'asvârl Mușatinii, lovind păgânimea în plin,
Iar Bourii falnici pun strajă, din mare și până'n Hotin,
In pieptul bătrânului Nistru, înfige-al Moldovei știndar,
Ștefan cu Codrenii lui falnici, Ștefan cu faimoșii Hânzari.

In dangăt de clopot și'n cântec de slavă, viteazul Mihai,
Să 'ncheie isbânda spre tine și îndreaptă domnescul alai!
Din jale, din jertfe, din sânge, din sfinte și mari bucurii
Urzit ți-a fost basmul și doina din nopțile tale târzii.

Dar iată! In negura zării mișcată o geană de-argint,
Și-un glas de departe îți strigă că basmele tale nu mint!
Că doina ce veacuri de-arândul ai plâns-o 'n adânc de brădet,
Nu-i doina ce moare ci-i glasul poporului get.

Ca toate durerile tale și jalea și dorul tău sfânt,
E-aceleș din Nistru la Tisa, dorite de-aceleș pământ,
C'o tânără mladă domnească, cu vrednicul Sfetnic al ei,
Sfârșit-a în zilele noastre, povestea cu lași și mișei.

Elena Cugler-Popovici

Un savant: Prof. Dr. GH. MARINESCU

Comemorarea a cinci ani dela moartea profesorului dr. Gh. Marinescu, savant, de renume nu european, ci mondial, nu ştim dacă s'a făcut... Cititori îndeajuns de meticuloşi ai tuturor ziarelor, nu ne amintim să fi văzut pe undeva câteva rânduri, care să fi amintit că în ziua de 15 Mai 1938 s'a stins din viaţă una dintre personalităţile cele mai prestigioase din câte a dat vre-odată România.

Numele neurologului Marinescu străbătuse de multă vreme Oceanul, pe care până la urmă a trebuit să-l treacă şi savantul însuş, invitat în ţările Noului Continent şi primit cu onorurile cari se dau capetelor încoronate.

Membru al Academiei Române şi al mai tuturor Academiilor din Europa şi din cele două Americi, profesorul Marinescu a fost un ascet al ştiinţei sale, pe care a servit-o cu o pasiune unică până în ultimele zile ale prodigioasei sale vieţi.

Născut în anul 1864, la Bucureşti, dintr'o familie de oameni umili, Gh. Marinescu s'a făcut remarcat de cercurile de specialitate încă din epoca studiilor sale universitare dela Salpetrière, celebra clinică unde domina personalitatea aproape miraculoasă a lui Charcot.

Numit în 1897 profesor de neurologie la Facultatea de medicină din Bucureşti, a fost ales în 1905 membru al Academiei Române.

Calificat de savanţii din toată lumea ca un pionier al neurologiei, profesorul Gh. Marinescu poate sta, cu cinste, alături de un Charcot sau de un Santiago Ramon Y. Cajal...

Un român de adopţie: WINTERHALDER

La 14 Mai, s'au împlinit patruzeci şi patru de ani dela moartea unui pilduitor român adoptiv. E vorba de Heinrich Winterhalder, care — născut în 1808 în Austria şi transplantat din proprie voinţă, la 1829, în Ţara Românească — a izbutit, într'o viaţă de entuziasmuri admirabile şi de pasionată muncă pe meleagurile noastre, să devină român deabinelea, român din cap până'n picioare, român cu sufletul, — ceeace confează înainte de toate.

Păşind în 1833 ca voluntar în proaspăta armată muntenă, nu de mult înfiripată printr'o dispoziţie a Regulamentului Organic, Winterhalder leagă o strânsă prietenie cu cei mai de seamă tineri, între alţii cu C. A. Rosetti, figură de luptător progresist, alături de care va rămâne cu fidelitate toată viaţa, combătând pentru ridicarea românilor la o viaţă mai bună.

Împreună cu C. A. Rosetti, Heinrich Winterhalder — care aducea, probabil, şi o foarte necesară experienţă de tehnician — deschide în Bucureşti o librărie, o adevărată agora a celor ce luptau pentru libertate şi pentru dreptate.

Ne putem face o ideie asupra rolului covârşitor jucat de această librărie, spicuind o singură frază din „Biografia critică a lui C. A. Rosetti", publicată de A. Ştefănescu-Galaţi:

„Librăria lui C. A. Rosetti (spune acela), situată în faţa fostului Club Regal, cam unde era odată magazinul Regiei, deveni loc de întâlnire al tinerimii; toţi veniau acolo spre a afla ştirile din Europa şi a-şi comunica unii altora părerile lor asupra celor ce erau şi ei datori să facă".

Cu un cuvânt, librăria lui Rosetti şi Winterhalder era cam ceeace înseamnă astăzi aparatul de radio: un difuzor asupra celor mai proaspete ştiri depe faţa pământului...

Şi când, la 12 Iunie 1848, apare „Pruncul Român" — megafonul salvatoarelor idei dela 48 —, pe coperta publicaţiei, alături de numele lui C. A. Rosetti figurează şi acela al austriacului devenit român. În prima pagină, va apare electrizantul articol: „Trăiască România liberă!" — şi Winterhalder va fi tresărtat fericit trecându-şi ochii pe primul număr al foii.

Tipograf şi luptător pentru cauza naţională a românilor, promovator al stenografiei în ţara noastră, Winterhalder este, în acelaş timp, şi autorul versurilor, naive, dar atât de pline de farmec:

„Dâmboviţă, apă dulce,
Cin'te bea, nu se mai duce!..."

A scris deasemenea şi piese de teatru, printre care citâm: „Triumful", „Bătălia dela Călugăreni", „Vina".

T. Radu

NOTE

Luni 14 Iunie a. c.

— a avut loc la Chişinău a doua adunare generală ordinară a Societăţii Scriitorilor şi Publiciştilor din Basarabia la sediul ei din str. Iaşilor Nr. 13.

Depunându-se mandatul vechiului comitet de conducere, adunarea generală, după ce i-a dat descărcare asupra activităţii şi gestiunei din trecut, cu uşoare modificări, i-a încredinţat mandatul de conducere nou pe încă trei ani.

Cu privire la activitatea destul de restrânsă a societăţii în ultimii doi ani de după desrobirea Basarabiei, restrângere de altfel cauzată de o sumedenie de greutăţi pe care le-au implicat stările excepţionale ale războiului, adunarea generală a hotărît să se dea o extindere cât mai mare activităţii de viitor. Societatea va scoate o revistă literară şi va organiza şezători, dintre cari cea dintâi va avea loc la Odesa, în cursul lunii viitoare şi cu concursul scriitorilor şi publiciştilor aflaţi, cu diferite însărcinări, în Transnistria.

Până la organizarea unei edituri a societăţii, adunarea generală a hotărît să se înfiinţeze o colecţie care să cuprindă toate cărţile noului an literar din Basarabia.

In zodia Cumpenei

— *se numeşte placheta de versuri a tânărului poet basarabean Robert Cahuleanu, apărută înainte de refugiu, în 1939. Desprindem poesia „Bucurie":*

O zi ca asta n'a mai fost demult...
— S'a desfăcut vre'un colţ de lume nouă?...
Imi pun urechea la pământ şi-ascult
Înfiorat de-al vieţii lung tumult
Cum firul ierbei crapă lutu'n două...
Iar pomii încă umezi de zăpadă
Îşi încovoaie fruntea grea de muguri
Precum un steag se trece la paradă.
În timp ce peste bălţile din stradă
Un soare cald aprinde mii de ruguri...
Şi'n zorile din ochii noştri mari
În bucurii de foc. Şi eu le-ascult
Cu creştetul pierdut printre stejari
Şi cu nădejdea mugurii sprinţari...
— O zi ca asta n'a mai fost demult...

D. V. I. Cataramă

— încearcă, într'un studiu mai amplu, să reactualizeze figura unui junimist complect uitat: Vasile Pogor. Sârguincios ca o albină, tânărul cercetător este dublat şi de un pasionat răscolitor al trecutului nostru literar, vrând să ne pună la îndemână date privitoare la junimistul Vasile Pogor, pe care îl socoteşte că a fost sufletul „Junimii". Este bine cunoscut celui familiarizat cu datele istoriei literare, rolul pe care l-a avut „Junimea" în cultura noastră şi de aceea orice studiu vine să completeze cu informaţii noui aspectele multiple ale vieţii junimiştilor, are dela început simpatia noastră. Autorul ne aduce date foarte preţioase şi reuşeşte în unele pagini să le dea o interpretare justă. Simpatia pentru prezenţa verbală foarte activă la şedinţele societăţii depăşeşte limita unei obiective situări a lui Vasile Pogor în ierarhia valorilor. Este un criteriu elementar după care se stabileşte importanţa în literatură ca şi în alte domenii de activitate. Singură opera determină valoarea cuiva.

Aşa cum îl prezintă cercetătorul, nu este parcă destul de bine înrămat între limitele spiritului său creator. Opera rămasă dela spiritualul junimist este săracă şi aproape fără importanţă.

In activitatea obişnuită a „Junimii", în acel schimb oral de impresii şi de idei, rămas astăzi pe alocuri între paginile cărţilor de amintiri, Vasile Pogor ocupă locul cel dintâi. El a contribuit cu însuşirile sale intelectuale la crearea acelui climat favorabil unei plăcute conlucrări între membrii unei societăţi cu pregătirea cea mai diversă.

Furat de vioiciunea spirituală a junimistului, d. V. I. Cataramă ne-a prezentat o figură comunicativă, strălucind de inteligenţă în adorabila spontaneitate, care, dacă ar fi purtat şi puterea de a se limita şi adânci într'o problemă de estetică literară, pentru care a avut o vocaţie recunoscută, junimistul ar fi apărut ca un rival al criticului Titu Maiorescu.

„Detunata"

— este numele unui săptămânal al Moţilor, care apare la Alba-Iulia, oraşul cu atât de grăitoare şi de semnificative rezonanţe. Servind deopotrivă preocupările culturale şi social-economice locale, „Detunata" promovează talente literare în pagina doua, intitulată sugestiv şi pitoresc „Livada cu visuri". Întâlnim în n-rul ultim (13 Iunie a. c.) numele d-lor *Niculae Horia Rusu* şi *Petre Bucsa*. Din poezia celui dintâi *„Jertfa Iancului nu ne-a învăţat minte"*, desprindem, pentru dârzenia ei, această strofă:

Jertfa Iancului nu ne-a învăţat minte
Că drumurile durerii duc la pădure,
Acolo porunca-i tăiş de secure
Şi Mureşul sângelui arde fierbinte.

În aceeaş pagină, d. *Ion Apostol Popescu* semnează un sintetic articol: *„Moţii în poezia lui Ion Th. Ilea.*

Menţionăm deasemenea, articolul de fond *„Nepoţii"*, datorit d-lui *Ioan Popa Zlatna*, directorul gazetei, precum şi prezenta ca prim redactor a d-lui *V. Copiluc-Cheatră*, pe care îl cunoaştem din paginile rev. *„Sfarmă-Piatră"*, unde a publicat mult timp poezii cu scăpărări de cremene şi dârze accente moţeşti.

D. Petru P. Ionescu

— va face să apară în curând, sub auspiciile Ministerului Muncii, un volum compact *„Munca Românească în fabrici şi uzine"*. Acest volum va fi o sinteză a realizărilor pe tărâmul muncii în România şi se va bucura de colaborarea celor mai distinse personalităţi din forurile de conducere ale muncii noastre.

Având totodată şi un caracter propagandistic, pentru străinătate, „Munca Românească în fabrici şi uzine" va apare şi în limbile italiană, germană şi franceză.

Pe câtă vreme

— studiul diferitelor discipline în licee este înlocuit elevilor de multe şi felurite anexe ale manualelor obligatorii, chimia se mărgineşte la singura „carte de chimie" care, oricât de bine ar fi întocmită, nu ajută suficient pe elevi în greaua muncă pentru prepararea lucrărilor scrise, trimestriale sau semestriale, pentru aprofundarea rapidă şi temeinică a examenelor de sinteză sau de bacalaureat.

Această simţită lacună o acoperă cele două *„Formulare sintetice de chimie neorganică şi organică"*, apărute recent în editura Socec. Lucrate cu competenţă de un grup de profesori cu veche experienţă didactică, ele sistematizează materialul prevăzut de programele analitice din aceeaşi familie, caracterele şi proprietăţile lor comune stau la bază.

Insistând în aceeaşi măsură asupra generalităţilor, ca şi asupra detaliilor caracteristice, amintind aplicaţiile mai importante ale corpurilor în viaţa practică, aceste formulare constituesc adevărate „vade mecum" în stufoasa şi încâlcita pădure a zecilor de metale, metaloide şi compuşi pe care elevii trebue să le memoreze.

Scoţând în evidenţă legăturile ce unesc corpii chimici, ce derivă unii din alţii şi dând nomenclaturile generale ale familiilor, suntem siguri că „Formularele de Chimie" vor găsi în rândurile şcolărimei studioase ecoul ce-l merită.

O broşură

— *tratând despre „Istoria muzicii" a fost tradusă de subtilul poet şi pianist Virgil Gheorghiu, Studiile de istoria şi estetica muzicii la noi aproape că nu există, afară de câteva, care, prin felul cum este expus materialul, nu sunt accesibile mulţimei de intelectuali. Broşura nu este pentru muzicanţi, ci pentru amatori. Şi într'adevăr atâtea lucruri întâlnite chiar în tratatele de estetică muzicală sunt spuse aici simplu şi clar, pentru a fi astfel transmise unor intelecuali cu un nivel de cultură muzicală mai puţin ridicat.*

Vorbind de începuturile muzicii, autorul francez, B. Champigneuele, îi stabileşte originea, afirmând cu certitudine că întocmai ca şi dansul şi poezia, nu este de origină sacră. Muzica popoarelor antice ne-a rămas necunoscută. Cu foarte multe riscuri de a fi alături de adevăr, se încearcă astăzi reconstituirea completă a muzicii greceşti. Cugetătorii cei mai distinşi ai antichităţii atribuiau muzicii o funcţiune morală deosebit de importantă, recunoscută până astăzi şi amplificată odată cu evoluţia ei. În evul mediu melodia creştină domină. Rezumând importanţa ei, intelectualul află lucruri noui despre Grigorie cel Mare, călugăr şi până mai târziu, muzician cu o temeinică pregătire, care pune ordine în haosul muzicei creştine, prin compunerea de cântece noui, pentru a stabili un fel de cod al muzicii religioase, rămas până astăzi baza liturghiei catolice-romane. Trecând prin epoca renaşterii, autorul urmăreşte naşterea operei în secolul al XVII, pentru a se opri mai pe îndelete la marii compozitori din secolul al XVIII şi din epoca romantică... O broşură scrisă competent şi tradusă frumos.

„4 pe trimestrul 2"

— cartea de schiţe şi nuvele humoristice a d-lui Neagu Rădulescu, într'un foarte scurt timp a ajuns la ediţia patra.

Este o carte care pătrunde tot mai mult în gustul şi preferinţele publicului. D. *Neagu Rădulescu* aduce în scrisul său, un humor degajat din realitatea, din verosimilul situaţiilor şi din plasticitatea verbală care defineşte un om, un defect fizic sau sufletesc.

In *„4 pe trimestrul 2"* autorul a grupat în majoritatea lor schiţe şi nuvele din viaţa adolescenţilor, din viaţa şcolărească a cărei imaginaţie spumoasă, răbufneşte la fiece pas. O lume în plină agitaţie, firească vîrstei cu răutăţi mărunte, uşor de iertat, cu vicleniii, cu strategii cu atâtea şi atâtea nelinişi primăvărătece.

Ne propunem totuţi să încercăm în curând o definiţie cât mai justă a humorului d-lui *Neagu Rădulescu*, ceeace credem că nu este un lucru tocmai uşor. Scrisul d-lui Neagu Rădulescu începe să se resimtă de maturitate.

D. Em. Bucuţa

— a tipărit în editura *„Casa Şcoalelor"* un ciclu de povestiri intitulat *„Basmele Crivăţului"*, şi cari sunt poveştirile revărsate din Răsărit, peste plaiurile Moldovei „odată cu călugării trimişi cu teascuri de tipografie de Petru Moghilă; cu negustori cu blănuri, cu iconari desculţi, cu jugănari, cu oşti risipite prin sate cu anii".

Prin publicarea acestor povestiri, d. Emanoil Bucuţa răuseşte să ne pună la îndemână un termen de comparaţie necesar pentru aprecierea lumii de basm, lumea legată de pământul românesc, humulesteniza tă, a lui Ion Creangă.

Dacă în linii generale şi în firul acţiunii basmele îşi pot găsi puncte de asemănare, la mai multe popoare deodată, (sunt basme care au străbătut un continent întreg) ceeace dă viaţă fiecarei povesiri este seva pământului de care ele se leagă, din care se hrănesc, cresc şi se înfrumuseţează în timp.

„Basmele Crivăţului" pot fi frumoase pentru cei de dincolo de Nistru. Pentru noi rămân Basmele lui Ispirescu „scrise cu cerneală violetă de cancelarie", şi cum spune d. Emanoil Bucuţa, şi a căror înţelegere stă în sufletul românesc ce-l găsim în ele, pus desigur de Ion Creangă.

Câteva din ilustraţiile d-rei Lena Constante sunt expresiune în gesturi şi culoare. Coperta greoaie.

Totuşi d. Emanoil Bucuţa se arată mai departe un spirit rafinat în ale cărţii româneşti.

„Bucovina Literară"

— aduce în ultimul număr (20 Iunie a. c.), un bogat material critic şi beletristic.

Revista se deschide cu un articol al d-rei *Melania Livadă*, „Satul în poezia lui Lucian Blaga" *D. Augustin Z. N. Pop* scrie, cu prilejul împlinirii a 300 ani dela apariţia primei cărţi moldoveneşti Cazania lui Varlaam, cuvinte de caldă evocare.

Un interview cu scriitorul Ionel Teodoreanu aduce un vădit aport pentru elucidarea câtorva probleme de actualitate, privind viaţa noastră scriitoricească.

Sunt de menţionat poeziile semnate de *George Voevidca, Ar. Zaharia, D. Loghin* şi *Adelina I. Cârdei*, un talent real, din a cărei poezie *„Întinderi mari de linişti"* desprindem:

Sub arcul nopţii, tânăr, oceanele de gânduri
S'avântă'n valuri albe mai sus de plâns, de vis...
Trec orele bolnave — fremătătoare rânduri —
Spre pragul veşniciei ce poartă le-a deschis.

In ceeace priveşte linia pe care o afişează revista în ale sale *„Foi de calendar"* ţinem să atragem o prietenească luare aminte redacţiei ca pe viitor să o păstreze sub un unghi de vedere unitar. In acest fel nu s'ar mai strecura inconsecvenţe flagrante ca aceea privitoare la criticul Eugen Lovinescu, cu care revista în unele note nu este (şi nici nu poate fi) de acord, dar pe care totuşi, în alte note, alăturat, îl menţionează elogios prin citate din Dragoş Protopopescu. Deasemeni, atitudinea tinerilor sibieni este exagerat elogiată (vezi nr. 56 al Buc. Lit.), deşi d. Lovinescu, autorul lor, este etichetat ironic drept „fost critic". Chiar dacă aceste oscilaţii se datoresc lipsei de informaţii precise sau divergenţii de păreri a autorilor, inconsecvenţa rămâne şi poate dăuna drumului sănătos pe care trebue să meargă revista.

MĂRTURISIRI BISERICEŞTI ŞI TRADIŢII ORALE DESPRE ORIGINEA NOASTRĂ

(URMARE DIN PAGINA 2-A)

Ideia romanităţii respiră din toată prefaţa, deşi ea nu este enunţată. Enunţare de altfel ce nu-şi avea rostul în economia suszisei prefeţe.

Deşi n'o aminteşte nici el, nu i se poate contesta lui Varlaam — vrednicul Mitropolit al Moldovei — faptul de a nu-şi fi dat seama de originea limbii. Cu atât mai mult nu i se poate imputa aceasta, cu cât el credea în unitatea Românilor, fapt pentru care îşi şi intitulează renumita-i cazanie drept „Carte românească de învăţătură".

Spătarul Nicolae Milescu are în problema aceasta o contribuţie oarecum ciudată.

In „Carte cu multe întrebări foarte de folos pentru multe trebi ale credinţei noastre, tălmăcită de Nicolae Spătarul de pre limba grecească pre limba noastră proastă românească" (1661) la un moment dat — aşa cum a observat, întâiu, C. C. Giurescu în „Nicolae Milescu, Contribuţii..." p. 21 şi urm. — el amplifică textul grec. Este vorba de a doua întrebare care se referă la numele lui Dumnezeu.

„...Dumnezeu să zice pre limba grecească TEOS, iară pre limba letenească DEUS, iară rumâneşte să chiamă Dumnezeu care nume iaste luat dela letinie, în ce chip şi mai jumătate de limbă rumânească luată, dela Letini...".

Se poate o mai precisă asertiune despre originea romană a limbii române, asertiune care se bazează pe o constatare, am spune noi astăzi, filologică? Nu.

Totuşi, trebue imediat însemnat numele lui Dosofteiu — luminată figură nu numai a bisericii ci a întregului nostru trecut cultural, făuritor de limbă românească, înnoitor de forme, tipare — care scrie în 1673 — în „Psaltirea în versuri" — că „...limba românească de bun neam se trage, de pe sânge rudă împărătească".

Este o categorică afirmare a ideii originei romane, pe care ne grăbim a o sublinia.

Acesta-i ultimul scriitor bisericesc care ne interesează în cercetarea ideii originei romane până la Stolnicul Cantacuzino.

In cărţile tuturor scriitorilor noştri bisericeşti, este un puternic ecou al conştiinţei neamului.

Eugeniu V. Haralambie

TOT DESPRE POEZIE

(Urmare din pag. 1-a)

ţiei de trai. Temele nu-şi descoperă bogăţia prospeţimii şi noutăţii lor, fiindcă ucusul vieţii contemporane, nu dă răgaz poetului de a prinde ecoutile îndepărtate.

Ceea ce ni se pare sigur e că poetul va trăi o viaţă creatoare majoră, alimentată de surprizele unei vitalităţi cu desăvârşire noui.

Temele aduse în circulaţie cu tăria prospeţimii lor, vor determina schimbarea opiniei faţă de poezie, înlăturând mai întâi ansamblul acelor prejudecăţi, care-i dăduseră până acum numai iluzia unui prestigiu oarecare.

Şi cei nechemaţi în spaţiul atât de puţin precizat al poeziei, se vor elimina dela sine, pentru ca strălucirea creatorilor să împrăştie lumina unui prestigiu încă necunoscut arte; poetice.

Capitolul prim al noului destin poetic se apropie. Fericiţi cei ce-l vor vedea întâi!

Vladimir Cavarnali

VITRINA LITERARĂ de Neagu Rădulescu

C I T I T O R U L

Citind un roman tradus de Jul. Giurgea... ...versuri de Al. Stamatiad ...o carte de Dinu Nicolau ...un roman de Dan Petraşincu ...„4 pe trimestrul 2" de Neagu Rădulescu ...şi versuri de G. Bacovia

Societatea Naţională de Editură şi Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", Bucureşti, str. Sărindar 5-7-9. înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerţului Bucureşti. Tipărită la 26.VI.1943

ANUL II Nr. 68 — 5 LEI EXEMPLARUL — 4 IULIE 194

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Le
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

Onor.
Revista „Transilvania"
Str. A. Saguna, 6
S i b i u

STATUILE DIN CIȘMIGIU

Cișmigiul a primit Duminica trecută doisprezece musafiri pe care-i va plimba pe aleele sale înflorite vreme îndelungată. Acești musafiri noui ai parcului atât de popular sunt, de fapt, o parte dintre vechii lui prieteni reîntorși, de astădată cu aureola gloriei pe frunte, în mijlocul rondurilor de flori pe unde și-au plimbat altădată melancoliile și tristețile culese în orașul sgomotos și aspru de dincolo de grilajurile grădinei. Nouii oaspeți ai Cișmigiului, îmbrăcați în haina sărbătorească a marmurei, sunt: Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri, Nicolae Bălcescu, Bogdan Petriceicu-Hasdeu, Alexandru Odobescu, Duiliu Zamfirescu, Alexandru Vlahuță, Titu Maiorescu, Ion Luca Caragiale, Gheorghe Coșbuc, St. O. Iosif și Octavian Goga. Și cu siguranță că aceștia nu sunt decât o primă serie din marii visători ai Neamului cari au intrat în panteonul înconjurat de verdeață și flori din Cișmigiu. De aici încolo, singurătățile parcului vor continua să vorbească sub razele lunii chiar și după ce paznicul va suna din corn ora de închidere și ultimii îndrăgostiți vor părăsi braț-la-braț grădina fermecată a tuturor idilelor sentimentale și reveriile poetice. După ce porțile se vor închide și liniștea va cobori definitivă pe aleele bătătorite de atâtea mii de pași în cursul zilei, prezența celor douăsprezece busturi din rotonda grădinei va apare cu prezența a tot atâtea chipuri omenești întârziate sub lumina albă a nopților de vară ca să viseze mai departe în acest empireu simbolic din mijlocul florilor și al copacilor înalți.

Solemnitatea de Duminica trecută a inaugurării celor douăsprezece statui din Cișmigiu are o semnificație culturală deosebită și răspunde unei datorii oficiale și civice de prim ordin. In România și, în speță, în București, cultul amintirii este destul de palid, mai ales când e vorba să numărăm câte statui sau măcar busturi de figuri culturale avem în jurul nostru.

D. prof. Ion Petrovici, ministrul Culturii Naționale, un îndrăgostit al amintirilor și al cultului lor, și-a legat numele de această solemnitate a perpetuării amintirilor sub chipul de marmură al celor dintâi visători ai Neamului.

Ca și cărțile, statuile își au și ele o viață a lor. Istoria vieții unei cărți este, adeseori, tot atât de pasionantă ca și a vieții cuprinsă între paginile ei. O carte, dela apariție și până la cea mai recentă ediție, cunoaște o mulțime de avataruri, după cum și fantezia sau concepțiile istoricilor literari cari, deobiceiu, o reeditează, sunt mai bogate sau nu. Tot astfel o statue. Nimic nu este mai elocvent pentru vizitatorul unui oraș sau al unui colț dintr'un oraș, decât statuile întâlnite în calea sa. Sunt multe statui care-ți provoacă indignarea prin felul cum sunt realizate sau prin locul unde sunt plasate. Am văzut astfel, odată, într'unul din marile noastre orașe provinciale, un chip al lui Eminescu, așezat în colțul cel mai întunecat al parcului, unde nu putea fi descoperit decât cu greu de vizitator. Era o impietate și pentru bronz și pentru memoria celui înfățișat prin el. Aceeași statue, așezată pe malul mării, în colțul cel mai liniștit al bulevardului din fața Cazinoului de la Constanța, capătă un prestigiu deosebit și are o putere de evocare mai mare. Vizitatorul citește parcă pe soclul ei o parte din poezia plină de vibrații eterice a lui Eminescu și marmura își capătă astfel funcția ei primordială, de pietate și evocare.

O statue girează prezența unui spirit într'o cultură chiar și după ce omul a dispărut. Un oraș cu cele mai fastuoase palate, cu parcuri imense și bulevarde elegante, pare totuși pustiu dacă toate acestea nu sunt înfășurate din loc în loc în privirile de marmoră sau bronz ale unei statui. De câte ori, sfârșiți de hoinăreală prin vreo mare metropolă occidentală și sătui de toate plăcerile și distracțiile ei, nu ne-am oprit rezemați de o bancă sau de grilajul unei statui și am început o lungă conversație cu bronzul, evocând atâtea amintiri sau întâmplări legate de acesta? Ceeace este o carte pentru bibliotecă, este o statue pentru un oraș. Sunt unele orașe pline de asemenea amintiri prețioase, dovedind o viață artistică și spirituală bogată, și sunt alte orașe unde nu întâlnești nici o statue și te plimbi prin ele cu un sentiment de restriște și melancolie, părăsindu-le apoi fără să fi cules nici o amintire de acolo și fără gândul de a reveni vreodată. Ortega Y Gasset spunea odată că are de gând să scrie o carte de convorbiri cu statuite. Ar fi într'adevăr o carte interesantă, povestind în ea numai mărturiile și evocările pe care le fac statuile de la anumite ore ale nopții în sus, când toată lumea adoarme în jurul lor și nu retrăește decât atmosfera epocii personajului respectiv. Statuile pot uneori vorbi mai mult decât oamenii vii, celor ce știu să se apropie de ele cu pași sfioși de discipoli fideli în fața maeștrilor blânzi.

Iată pentru ce, de acum încolo, Cișmigiul nu va mai rămâne niciodată pustiu, fiindcă în mijlocul lui se vor afla totdeauna statuile făuritorilor limbii și istoriei noastre. Iar provincialii cari până acum nu admirau decât jocurile de apă și bărcile vesele de pe lac, se vor întâlni în democraticul parc și cu Eminescu, Bălcescu, Coșbuc, Vlahuță, etc., și poate, printre atâtea „suveniruri" cumpărate dela București, vor lua și câte o carte, în semn de amintire a întâlnirilor neașteptate din Cișmigiu.

Pericle Martinescu

INTR'UN ALBUM

Amintirile adulmecă lin amurgul inimii tale,
Cu fiecare tăcere'n care-ți crește privirea înstrăinată.
Ții minte? Ascundeai, cândva, prin cărți scrisori și petale
Și-ți prindeai în cosița stângă flori, aduse'n legănările trăsurii
Cu mătase verde capitonată...
Ții minte? Gândind la mâinile și ochii profesorului de pian
Ți se părea că n'ai să poți adormi
Nici după ce vor veni zorile, să te privească prin jaluzele, ca printr'un ochian
Indreptat către dansul lebedei sidefii..
Ții minte?
Vremea a trecut cu pas de menuet,
Cernându-ți sub tâmple șerpuiri pălpâietoare, ca mersul de stafii...
Mâna-ți amorțea pe clape și-un surâs discret
Gobora, din tabloul pe care-l priveai, printre tot ce-ți dăruise o zi...
Ții minte?

Numele tău putea fi atunci, — poate fi și-acum —, Raluca sau Ana...
Te numeai și te numești la fel cu mine și la fel cu oricine.
Când vom muri, ori eu, ori tu, se va spune printre vecine:
— Sărmana...
— ...Că nu făcea nimănui nici rău nici bine...
— ...Că o uitaseră și oamenii și gândurile, parcă...
— ...Dumenezu s'o ierte...
— ...Că nimeni nu s'a priceput, în atâția amar de ani,
Nici s'o mângâie, nici s'o certe...
— ...Și s'a topit, neștiută, ca o lumânare...
— ...Sărmana...

Numele tău și-al meu e al oricăreia dintre noi, Raluca sau Ana...

Coca Farago

UN CHIP NOU AL LUI PIRANDELLO

Pentru a fi el însuși în fața istoriei literare, se pare că un scriitor trebue să fie sau atât de „mare" încât să devină factor comun pentru o întreagă epocă sau atât de neluat în seamă, încât să nu fie revendicat de nimeni. Altminteri, oricât de revoluționară și de originală i-ar fi opera, sfârșește prin a fi al unei „școli", mai mult chiar decât a fost în realitate.

Exemplul lui Pirandello pare mai mult a isbi în afirmația de mai sus, decât a o confirma. Apariția lui n'a fost — fără îndoială — de natură a șterge tot ceeace se creia în acelaș timp în Italia, așa cum n'a fost nici atât de lipsită de ecouri, încât să se treacă peste ea. A fost o apariție de senzație care n'a întârziat să fie clasificată: *singulară*.

In această clipă însă, excesul de prețiziuni și interpretări al criticei n'a întârziat să adâncească opera scriitorului până într'atât încât s'o desprindă aproape de autorul ei. Vasingher și în special Adriano Tilgher au ajuns astfel să formuleze critic „pirandellismul", care și-a găsit repede elevi și în cadrul căruia Luigi Pirandello nu era decât inițiator și maestru. Dar în așa măsură, al „școlii", încât iarăși opera lui începea să fie judecată prin prizma curentului pe care-l determinase. Și autorul „singular" a devenit mai mult al criticei, decât al lui însuși.

Mai mult încă, cel ce scrisese „Șase personagii..." a fost revendicat „pirandellismului" de așa numitul teatru grotesc italian care începea cu Goldoni, se definea cu Chiarelli și culmina cu Pirandello! Și aceasta, pentru a-l opune „verismului" verghian, în cadrele căruia își începuse activitatea nuvelistul Pirandello.

Costin I. Murgescu

(Continuare în pag. 2-a)

MUZICA BASARABEANĂ

Muzica basarabeană are specificul ei. Se aseamănă întru totul cu sufletul românului basarabean. Deaceea caracterul de doină străbate ca un fir roșu întreaga muzică a provinciei răsăritene. Există în Basarabia și o muzică influențată de slavism. In special muzica bisericească și cea instrumentală. Muzica populară însă n'a suferit nici un fel de influență streină. A rămas curată ca lacrima. Termenul „doină" nu-i așa de cunoscut în Basarabia. In schimb cele de jale, cu „ă", în loc de „a" (jăle) a circulat tot timpul robiei țariste. Cântecele de jale au o mare răspândire în Basarabia. Nu-i țărancă sau țăran care să nu le cunoască și să nu le cânte mai ales la lucrul câmpului și la șezători. Muzica populară basarabeană îi foarte melodioasă . Din păcate însă nu-i destul de cunoscută, din cauză că afară de Mihail Bârcă și Vasile Popovici niciun compozitor de seamă basarabean n'a culeș-o și n'a răspândit-o. Nu puteam aștepta aceasta dela muzicanții ruși, fiindcă ei n'aveau nici un interes s'o facă. Ei căutau să infiltreze spiritul rus atât în muzica bisericească, precum și în cea lirică.

Războiul din 1914-1918 a prilejuit crearea unei bogate literaturi eroice. Cei doi muzicanți basarabeni, Mihail Bârcă și Vasile Popovici, s'au ocupat în parte de această comoară spirituală, dar din cauza împrejurărilor și a lipsei de mijloace n'au putut-o studia în toată amploarea ei.

Fiecare biserică din Basarabia își are corul ei. Și poporului îi place aceasta. Dacă nu aude corul într'o zi la biserică, nu-i mulțumit. Deci setea de muzică corală există. Și există și talente. Basarabia a dat dela 1918 încoace o serie de bași și baritoni neîntrecuți. Numărul lor este și astăzi apreciabil. Apoi Opera Română din București numără destui muzicanți basarabeni.

Din păcate însă, Basarabia n'are astăzi nici o instituție muzicală. Conservatoarele dinainte de 28 Iunie 1940 s'au închis odată cu retragerea noastră.

Școala muzicală pentru începători a renumitului profesor Bulăcea nu mai funcționează, așa că Chișinăul nu are la ora actuală nici o instituție pentru pregătirea elementelor muzicale. Generația care se duce își are reprezentanții ei în muzică. Generația care se ridică însă nu și-i are, fiindcă pregătirea pe care o capătă în școala secundară nu-i suficientă.

Ne trebuiesc elemente pregătite pentru Basarabia muzicală de mâine.

Primăria Municipiului Chișinău a pus problema înființării unui conservator dar a rămas nerezolvată. Și e păcat.

Gruparea muzicanților din jurul profesorului Mihail Bârcă are datoria să continuie lupta pentru înființarea conservatorului. Și vor găsi cu siguranță sprijin la autorități. Fiindcă-i o chestiune vitală. Și ea nu trebuie amânată.

Vasile Tepordei

PENTRU O ADEVĂRATĂ POEZIE

Se discută în presa noastră literară, de un timp încoace atât de mult despre destinul poeziei, încât sutele de metri de hârtie consumați în această discuție nu sunt concurați, din punct de vedere cantitativ, decât de cei întrebuințați pentru poezie însăși (adică, mai precis, pentru versuri). Există pe semne, o lege a compensației, care face ca tot ce se pierde într'o parte să se câștige într'alta, după cum dealtfel se învață și la școală. Adică, dacă pe de o parte, pentru bunul mers al gospodăriei interne, o sumă de alimente sunt cartelate, această restricție își are compensația în altă parte, în cazul de față într'o supraproducție de maculatură poetică, de care este plină piața, dovedind o recoltă literară, dacă nu de cea mai bună calitate, în orice caz, bogată cantitativ.

Este un fenomen, la prima vedere, îmbucurător. Se știe că în epocile de mari transformări, poezia este primul vehicul spre o nouă spiritualitate. Pentrucă poezia, întâi de toate, dincolo de versuri, nu este altceva decât adevărul smuls într'o clipă de mare tensiune și incandescență sufletească, lumii de hieratice taine de dincolo. In elanul celei mai aprigi dragoste spirituale, zbuciumată de un dor mistuitor de puternic, poetul culege din acele adâncimi ale ființei lui care se identifică cu însuși cosmarul, acele „versuri date" care sunt mai mult decât toate descoperirile inteligenței și care nu țin nici de luciditatea, nici de voința omenească, ci de mistica marilor iluminări. Orice s'ar spune, astfel, poezia nu se poate face decât cu inima, adică numai din prea mare dragoste, dintr'o nostalgie nemărginit de dureroasă a unei lumi ce se află înscrisă dincolo de eul nostru conștient, dincolo de viața noastră mărunță. Și nu se poate face decât cu o creștinească umilință, adică fără înfumurarea omului care crede că are anumite formule câștigate, că poate jongla cu cifrul secret al marei poezii cosmice, ca un personaj suprapământean. Nimic nu sună mai fals în versuri, decât orgoliul poetului de a vrea să manevreze cuvintele, scotând efecte de lectură, într'o stare absolut lucidă și cu o inteligență șmecheră.

Poezia, după cum am afirmat dela început, este cu totul altceva decât versurile. Poezia este fărîma culeasă printr'o mare mistuire, lumii de dincolo, este bogăția noastră spirituală care dă consistență oricărei opere de artă, făcând-o viabilă, este însuș sufletul nemuritor al unei opere de artă. Nevăzut, acest suflet se găsește pretutindeni unde există o operă de artă viabilă, în roman ca în sculptură și pictură, ca să nu mai vorbim de muzică, arta în care poezia trăește în cea mai mare intimitate, în toate vibrațiile ei.

Nu este deci câtuș de puțin paradoxal, deci, dacă afirmăm, în concluzie, că poezia poate fi găsită și în versuri, dar nu întotdeauna. Confuzia între poezie și versificație, este una din cele mai grave și mai curente confuzii pe care le face în momentul de față atât presa noastră literară cât și creația originală. Avem foarte multe versuri, foarte mulți versificatori, foarte multe păreri, dar foarte puțină poezie. Și, din această cauză, tot ce se scrie în momentul de față, în acest domeniu, nu constitue câtus de puțin un câștig, pentru literatură, ci un lest, poate necesar, dar deloc semnificativ în sine.

Ceeace se produce acum, în poezia noastră, în cele mai multe cazuri, este perfect în moda timpului: adică se situiază în categoria surogatelor. Dacă avem surogate de cafea, de ceai, de stofe, — lucru perfect explicabil într'un domeniu în care aceste restricții sunt necesare din interese superioare de stat — avem în schimb și un surogat de poezie, adică ceva ce seamănă cu poezia, dar numai aparent, lucru ce își are o justificare, fiindcă există, dar care nu poate fi câtuș de puțin îmbucurător.

Avem astfel, în momentul de față, foarte mulți poeți care însă și-au pierdut posibilitatea de a comunica direct cu stelele, pe care le pescuesc anevoe din călimară, după cum ei înșiși mărturisesc. Lumile noastre interioare se pare că au alunecat atât de adânc, încât nimeni nu mai poate face drumul lung și peste măsură de obositor al coborîrii în cosmosul lăuntric. Avem în schimb fiecare câte o parodie de cosmos lăuntric, în care plutesc ca într'o ciorbă, reminiscențe de lecturi, visuri vagi și fără contur — însfârșit o serie întreagă de imitații ieftine, în care ne adăpăm operele.

Există un gen de pseudo-poezie care place omului de pe stradă și sub imaginația acăreia acesta înțelege poezia, este *poetizarea*. Nouăzeci și nouă la sută din lectori, nu numai că fac această confuzie, dar nu sunt în fond accesibili decât poetizării, respingând poezia acolo unde o găsesc, ca pe ceva care lor nu le poate spune nimic. Acești avizi lectori de versuri, nu au nici o aptitudine pentru trăirea în zonele curate și simple, ca piscurile ultimilor înălțimi, ale poeziei—fiind în schimb foarte sensibili la sorcova poetizării, în fața căreia le dau lacrimile și își șterg nasul cu cea mai pioasă dintre emoții.

Neavând el însuși acea poezie a inimii, profund creștinească, ei au în schimb o sumă de prejudecăți despre ceeace ar fi poezia, după cum au prejudecăți despre toate lucrurile lumii acesteia, ca unii ce n'au coborît la rădăcinile ființei acolo unde nu se coboară decât prin dragoste (în sensul larg cosmic) și suferință.

Acești inși, au nevoe de zorzoane, de cât mai multe metafore, nu exterioare ci interioare, adică de o întreagă încărcătură strălucitoare și violent sunătoare, a unui material prin sine nepoetic. Toate dichisurile literare îi epatează, pe acești parveniți ai literaturii, iar simplitatea în mintea lor este garantată întâi de toate de încadrarea versurilor în forma clasică, adică în strânsoarea impecabilă ca un cerc pe un butoi, a rimelor și ritmului.

Astfel, după o rețetă ușor de memorat, orice ins cu oarecare abilități, poate face versuri. Este, dealtfel, ceeace se întâmplă — fenomenul fiind încurajat de presa noastră literară și de publicul cititor.

Poetul modern asemenea oricărui om modern, are prea multe mijloace care îi facilitează opera dăunându-i în acelaș timp, după cum viața modernă, prin intermediul tuturor mijloacelor de ușurare a traiului, ca telefonul, mijloacele de locomoție și toate înlesnirile tehnice care i-au imprimat un ritm ce nu se mai poate suprapune ritmului său interior, s'a mecanizat, pierzându-și identitatea cu sinea ei adevărată.

Dacă în viața modernă, impunerea acestui ritm nou n'a fost o binefacere — oare nu din cauza lui ducem, în ultimă instanță, acest uriaș război care vine să ne apropie din nou de rosturile noastre elementare, reinstalând supremația spiritului asupra mașinii? — cu atât mai mult în artă, și în speță, în poezie, facilitarea mijloacelor de creație prin tot ce au câștigat, prin mari eforturi, înaintașii, constitue deadreptul un atentat la viața poeziei și la destinul ei în viitor.

O reîmprospătare a poeziei nu se poate obține decât printr'un gest de eroică renunțare la tot ce a fost câștigat. Este de fapt o analogie cu lupta soldatului pe front, care renunță la toate bunurile vieții lui de acasă — ale acestei vieți „civilizate" — pentru ca printr'o dăruire de total eroism, singur în luptă cu elementele și cu moartea, să pună bazele unei lumi noi.

Chiar dacă pentru moment, această răsturnare de străuri va avea aerul haotic al unui început de lume, ea își va da roadele mai târziu. Impotriva tuturor clasicizanților și esteților noștri, vedem o poezie nouă fără facilități — fără chiar facilitatea elementară a rimei — o poezie care să fie susținută — dacă poate — sau să cadă cum se va întâmpla de cele mai multe ori — numai prin arderea interioară a poetului, a cărei muzicalitate să fie asigurată numai de ritmul său interior — dacă îl are — poezia, care să nu trăiască prin nici un sprijin exterior, prin nimic câștigat de mai înainte, ci numai prin propria ei forță.

Este o experiență pe care trebue s'o facem noi cei tineri, cei care credem în poezie și preferăm să ne mistuim și să ne anulăm pentru că ceeace am vrut a depășit posibilitățile noastre, decât să aparem mereu onorabili, dar mereu inutili, mărind o confuzie existentă, într'un domeniu care ne este sacru.

E un spirit de jertfă pe care trebue să-l arătăm. Asemenea soldatului de pe front, vom ști că prin jertfa noastră, chiar dacă noi cădem, vor veni alții care vor clădi edificiul poeziei de mâine și că am contribuit mai mult riscând totul decât menținându-ne în această atmosferă călduță de versificatori abili, care nu duce la nimic.

Doina Peteanu

ORIGINEA ROMANĂ A RĂSĂRITULUI
IN SUFLETUL ȘI SCRISUL APUSULUI

Ideia originii romane a Răsăritului cuprins între Tisa și Bug — este ca un ecou la toți scriitorii bisericești, un ecou al conștiinței Neamului care și dacă răsună încet din cauza cântărilor bisericești, rămâne cu atât mai important cu cât este pornit din altar, din inima existenței noastre ca Neam.

Mult mai concludente sunt știrile străine despre romanitatea noastră, știri care își încep șirul tot cu o față bisericească.

Iată ce categoric este, în scrisoarea sa către Asanești, Papa Inocențe al II-lea:

„...populus terrae tuae, qui de sanguine Romanorum se asserit descendisse".

Ideia va fi reluată — la sfârșitul veacului al XIII-lea și începutul celui de-al XIV-a de Poggio Bracciolini.

Referindu-se la Neamul Românesc, sugrumat de slavii înconjurători și amenințat deopotrivă de puhoiul stepelor nogaice și ucrainiene — el consideră acest popor o colonie romană.

„...este o colonie dela Traian, care chiar acum — între atâta barbarie — păstrează multe cuvinte latine. Zic oculum (ochiu), digitum (degete), manum (mână), panem (pâne) și multe altele apar ca fiind dela acei latini care au fost lăsați acolo coloniști, unde au și rămas. Acea colonie s'a folosit de limba latină".

Scriitorii vremii au cuvinte de laudă față de români. Ei nu se dau îndărăt — deși ortodoxismul ne separă de credința lor și devenim, deci, importanți pentru cucerirea la catolicism — cucerire încercată prin metode directe, alteori diplomatice — să ne arate origina noastră glorioasă și lupta pentru existență ca neam de sine stătător.

Astfel, Enea Sylvio dei Piccolomini *(1405—1464), (Papa Pius al II-lea) în cartea sa* „Historia rerum ubique gestarum locorumque descriptio" *scrie:*

„...Pe acest pământ au locuit odinioară Geții, care au pus pe fugă rușinoasă și pe Darius, fiul lui Histaspe, iar pe regele Lisimah l-au prins de viu în puterea lor..."

„...In cele din urmă au fost supuși și nimiciți de armatele romane (N. R. Exagerarea: nimiciți — era firească, venea doar din partea unui apusean). Iar colonia Romanilor care a înfrânt pe Daci, a fost condusă de un oarecare comandant Flaccus, dela care a fost numită Flaccia. Și după o lungă trecere de vreme, cuvântul s'a corupt, încât s'a zis Valahia. Limba este până acum de familie romană..."

„...O parte dintre Valahi sunt sub domnia Turcilor, parte sunt supuși Ungurilor".

Nu este necesar a insista asupra faptului cum Eneas Sylvio dei Piccolomini, desigur mare cetitor de cărți latine, — l-a întâlnit pe acest legendar Flaccus *în versurile lui Ovidiu.*

De altfel, pasagiul a avut destulă circulație. Insuși Miron Costin traduce, la un moment dat, aceste versuri.

Ceeace rămâne merit personal al lui Eneas Sylvio, este explicația pe care o dă numelui țării sub care am fost cunoscuți veacuri întregi: Valahia.

Ideia romană este reluată tot de un scriitor italian — de Antonio Bonfinio *(1427—1502), care va scrie deslușit:*

„...(Valahii) sunt urmașii legionilor și coloniilor aduse în Dacia

Eugeniu V. Haralambie

(Continuare în pag. 2-a)

G. PETRASCU — INTERIOR DE ATELIER

CRONICA LITERARĂ

ION CALBOREANU: Alb din Miazănoapte, Poeme

Editura „Prometeu", 1942

La a treia sau a patra carte de versuri, uneori în epigrame, *d. Ion Calboreanu*, şi în acest bogat „ALB DIN MIAZĂNOAPTE", pare că nu şi-a găsit încă tiparele proprii, ale unei certe sensibilităţi poetice. Nestatornicia, inadaptarea la formă, a tânărului poet, este din punctul nostru de vedere, o calitate. Această incertitudine într'o formulă sau alta experimentată credem că presupune plinătatea unor acorduri interioare ce refuză statornicii de compromis. Pentrucă, între cântecul interior al poetului şi lumea din afara lui pe care o cântă, cărea îi cântă, se interpune materialul formal, a cărei rezonanţă nu coincide întotdeauna în dimensiuni cu melodia pe care poetul i-o 'ncredinţează. Intervine cu alte cuvinte, meşteşugul. Poetul este cel dintâi care cunoaşte — cu toată tristeţea — cât anume din simţirea lui s'a pierdut şi se pierde în această omenească transcriere, în această adaptare a ei la tiparele valabile, de circulaţie, ale versului. Şi atunci, un poet dotat cu o certă conştiinţă faţă de ceilalţi şi un respect deosebit faţă de sine însuşi, îşi va căuta, uneori deslungul unei întregi activităţi, tiparele cele mai corespunzătoare, cele mai dispuse să primească şi să păstreze cât mai mult, din cele ce are el de spus. Este cu totul riscat, dacă nu inutil, să mergi pe drumul altora şi să răuşeşti a te face ascultat, cântând aşa cum o făcuseră ei, chiar dacă — prin conţinut — tu aduci noutate şi mireazmă de tinereţe. Sunt totuşi atitudini critice care preferă o stabilitate formală. Diversitatea aspectelor sub care se poate prezinta un acelaş poet obligă, împune criticului o sensibilitate de obiectiv în stare să înregistreze — *în plină mişcare* — momentele, contururile cele mai caracteristice dintr'un peisagiu poetic.

Şi, încă, după această înregistrare, sunt necesare prealabile eliminări, prealabile fragmentări, pentru reconstrucţia cât mai obiectivă a unei sensibilităţi, ce se propune a fi studiată, catalogată, etc.

Toate acestea nu le-am spus pentru atenuarea celor afirmate la începutul acestor rânduri cu privire la technica poetică a d-lui Ion Calboreanu. Numai acolo unde nu e monotonie, cercetătorul se pasionează, de preferinţă.

D. *Ion Calboreanu* aduce în noua sa carte de poeme, o bogată şi nostalgică amintire a locurilor natale. Desigur că datorăm o precizare. Despre ce anume locuri natale poate fi vorba?

. . . . . .

Să mai trăiască oare ţara mea dintâi,
Unde rege drept e soarele,
Sfetnici sunt ponoarele,
Cărţi cu foi de tălc ogoarele;
Buchii ce-şi tărâsc urmele
Starele, turmele;
Preoţii norodului ce fruntea-şi
îndoaie
Nori cu sânge de ploaie;
Ornice clipei de mort şi de nuntă
Plopii cu frunza sbătută?
(„Gând")

Vâna rustică a liricei sale pulsează cu toată tinereţea şi împiedică firescul proces al adaptării la noul mediu orăşenesc, în care el continuă să se considere un înstrăinat, un surghiunit şi unde, prin comparaţie, nu găseşte nimic din puritatea vieţei de sat.

Mă'ncunjură şi mă strâng ca 'n
piroane.
Frunţi fără proverbe, fără icoane...
(Din „Stihuri pentru slăvi")

Intr'unul din poemele acestei cărţi, sinceritatea epistolară cu care se adresează părinţilor săi, merită o citare integrală pentru a se confirma odată mai mult această inadaptare la oraş, pe care îl consideră pustiu, pentrucă:

. . . . . .

Aici nu e soare, nu sunt ţarini
verzi,
Mă încurcă haina lui aleasă.
Pe nicăeri lanuri.
Nici căpiţe, nici girezi de paie, nici
pluguri,
Nici boi cuminţi,
Cu noatenii-albăstrinilor pe juguri.
(„Părinţilor mei")

„Intâlnire", „Intrecere" (2 poeme), dar mai ales în *„Poteci"* şi *„Semn"*, poetul caută în amintire urmele copilăriei, pe care nici timpul, nici depărtarea nu le-au putut şterge. Dimpotrivă ele revin, cu amănunte, cu certitudini şi culoare de prezent:

Măreţe dealurile covârşite de pruni
în floare
Şi cele galbene, de ţâţa vacii...
Pe toate le-am călcat, demult,

D. ION CALBOREANU

In picioarele desculţe de copil.
Uite, cum se 'ncolăcesc potecile,
Negre-argintii,
Dup'anotimpuri!
Pe-aici duceam eu tatii pâine
caldă.
Iată şi valea, cu mieii din cer...
Numai bulbuci înşirate pe prunduri
ca anii.
Aici topia mama cânepa şi inul
Cămăşilor care ne-au dus în lume.
(„Poteci")

Şi amintirea acestui sat ardelenesc, al poetului, aduce în poeme un decor imens, plin de viaţă, Se opreşte poetul asupra fiecărei flori, asupra fiecărei vieţuitoare şi ne dă o poezie suculentă, primăvăratecă, o poezie de abundenţă a culorilor, uneori a sunetelor („scenariu vegetal"),

Versul poporan îi vine la 'ndemână („Colind", „Sărbători în codru", „Cântec" şi acel pseudo-epilog al Mioriţei, cum i-a spus autorul, intitulat: „Pe urmele feciorului pierdut") este în linia tradiţiei comunicative străbune.

In această pastă poetul Ion Calboreanu şi-a modelat, ca pe o placă cerată, această carte a mărturisirilor şi a credinţei nestrămutate într'un anume cer, al obârşiei sale.

Am găsit totuşi şi două poeme, cari ajută la preţuirea nivelului meşteşugăresc al poetului, cu prilejul apariţiei acestui „ALB DIN MIAZĂNOAPTE". Ele dau o notă aparte volumului şi pot fi, după eliberarea ce va urma, notele unei alte poezii. Cea dintâi dintre aceste două poezii: „HAN VECHIU" transcrie sobru trecerea vremurilor peste om:

La răscruce străjuia un han —
Vântul nu mai ştie în ce an.

Ridicat din dor şi din mistrii —
Nu mai ştie noaptea 'n care zi.

Câţi voinici n'au fost aflat popas...
— Spuneţi, măi, care mai are glas.

Cum uitai de luncă şi de car,
Umezind nădejdile'n pahar;

Somnul cum pierea din mădulări,
Când sufla hangiţa'n lumânări!

Azi răscrucea-i hulă şi viroagă,
Din gârlici a mai rămas o doagă.

Dintre piepturi, câte-au dus obidă,
Mai e unul ars, de cărămidă.

Paşii de pe rariştea potecii,
Îi colindă noaptea liliecii.

Crâşmăriţa iute de picior
E căţuie, ori poate ulcior.

Cea de-a doua, este o baladă cu, vădite ecouri montagnarde, apusene. Este şi ea o poveste de dragoste a tânărului cioban în trecere prin sat, care vrea să-şi lepede sarica libertăţilor sale pentru frumoşii ochi ai unei fete de morar; o poveste de dragoste care interesează în deosebi prin noutatea de cântec a poetului.

Câteva poeme, de o rară discreţiune („Scrisoare soţiei" şi *„Cântec de pe Nistru"*), deschid un ciclu al hotarelor şi ni-l arată pe poet plecat în această Cruciadă ce se poartă.

Dar ele nu sunt nici continuate şi nici nu aduc nimic din atmosfera războiului.

Şi mai găsim, pentru'ncheere, un *„Don Quijote"* în portretul căruia, poetul amestecă şi culori locale luate din satul ardelenesc şi din contemporaneitatea noastră, reuşind, să ne dea câteva note noui de evocare a marelui visător, Prinţ al Spaniei:

Pe-un cal schilod, fără peceţi
şi străji
Porni pământul de ocări să-l spele.
Cu o dragoste în trup — fără
inele —
Merinde, cu'n desag şi două glăji.

Din hanuri şubrede vezi castele
Din lucrurile zilei oarbe, vrăji.
Din humă ceruri, din nălucă mreji,
Regine blânzi din jupânese rele.

D. *Ion Calboreanu* este un poet de serioasă ţinută, de certă sensibilitate, şi, care îşi caută în portativul nostru liric, câteva tonuri mai sus sau mai jos, propriu cântecului său.

Ardelenismul său continuă să se resimtă, nu numai în fond, unde este necesar, dar şi în formă, care, să recunoaştem, se găseşte în procesul limpezirilor totale pe care le dorim şi le aşteptăm.

Matei Alexandrescu

G. CATARGI — Peisaj de iarnă

MESAGIUL POEŢILOR

Sunt mulţi poeţii care au plecat pe front; unii nu s'au mai întors Şi-au făcut datoria cu acea pasiune cu care oficiau artei. Filele manuscriselor unui volum abia început vor rămâne prăfuite, îngălbenite pentru totdeauna. Şi cine ştie dacă vreo mână pioasă le va culege? Fiindcă poezia e asemenea iubirii: cu greu înţelegi tot focul interior care a mistuit în nopţi prelungite până în zori sufletul poetului. Iar când un vers nu a primit forma lui definitivă, când manuscrisul este de mai multe ori adnotat, ca revenirile şi îndoielile iubirii, nimeni nu stă să descifreze de acolo sensul abia întrevăzut. Şi cu timpul, totul se uită..

Din când în când, însă, primim mesagiile poeţilor.

Au participat şi mai participă la marea epopee. In răgazul dintre două atacuri, în noaptea de veghe pe câte un ţărm inamic, la lumina opaitului, ascultând cântecul ploii sau paşii sentinelei, poetul incepe, timid, apropape în joacă, să deseneze florile sufletului. Mâna călită pe armă, cu greu se împacă cu gingăşia condeiului. Şi notează în josul paginei o localitate şi o dată, împăturesţe manuscrisul care i-a smuls o nouă taină a vieţii, păstrând-o pentru alte răgazuri, pentru alte „după atacuri".

Coplesit de marile evenimente, de spaţiu, de glod, de luptă, de nopţi sfârtecate de rachete şi salve de tunuri, de mitraliere şi puşti automate, de morţi ce tac pentru veşnicie şi de gemetele răniţilor, de plânsetul dorului, de nostalgia ţării şi a iubitei, versul poetului se limpezeşte, ritmul se transformă, viziunea creşte în imensitate întocmai spaţiului străbătut. In câteva strofe se condensează un univers întreg, altul decât acel cunoscut până atunci, un univers străniu.

Gândurile acestea ni le-au trezit ultimul volum al d-lui Emil Vora, despre care de mult nu mai ştiam nimic şi care ne trimite acum mesagiul experienţei sale de soldat în cele 60 de pagini intitulate: „Inalte vânturi".

Poezia de război a d-lui Emil Vora este poezia spaţiului nesfârşit, copleşitor, plin de mistere:

Până la primul sat, mai e cale de-o
zi, de-o noapte,
Şi sângele, sângele ni-i mai cald
acum de ploi şi vânt.
Pe-aici, pe unde n'am zărit nicio
pasăre
Mai e încă cer, mai e încă pământ!..
(„Mărşăluire")

Pe pământul străin şi duşmănos al Rusiei, „întâiul semn e Depărtarea", spune poetul altundeva. In această depărtare care devine organică, întocmai ca şi vântul, toamna, apele, stelele — poetul descoperă realitatea aspră, acel sentiment pe care cu toţi l-am încercat în spaţiile Răsăritului: de pierdere completă în imensitate.

Cine din cei care-au veghiat nopţile în imensităţi, numai cu bolta cerului deasupra şi cu pământul uscat drept pernă, nu-şi identifică sufletul cu aceste accente de tristeţe reţinute, dar totuşi covârşitoare?

Nu voim în aceste rânduri să facem o recenzie a cărţii d-lui Emil Vora; am voi numai să împărtăşim marea bucurie pe care o simţim la întoarcerea poetului. Suntem atât de mult fraţi cu cei oare au plecat să dea piept cu stepa. Toate inscripţiile din josul fiecărei poeme: Don, Isium, Lozovaia, Kirovo, *au însemnat pentru autor experienţe vaste, salturi în gol şi recădere în harul poeziei, aşa cum pentru alţii au însemnat înfrăţire cu marea taină.*

Odată cu întoarcerea poeţilor poezia s'a schimbat şi ea. In cărţile celor întorşi de pe front nu se mai întâlnesc dulcegăriile unui întreg deceniu, cochetăria ieftină cu moartea, nici motivele puerile ale plecării şi întoarcerii iubitei, banalizate de atâtea ori, şi nici întrebările vaste la care niciodată nu s'a răspuns.

Poezia de război e amplă, bărbătească, problemele sunt, într'adevăr, existenţiale. Imaginile sunt dure, aspre, ca şi viaţa frontului. Din aceste prime acorduri ale poeţilor întorşi, se va naşte o poezie a semnificaţiilor, nu una de atmosferă banală şi lâncedă, aşa cum abundă în scrierile multora din cei ce se cred favoriţi ai muzelor.

De aceea ne bucură întoarcerea poeţilor: ei sunt mesagerii unei viziuni cum nu am avut până azi.

Să deschidem ferestrele sufletelor pentru ei şi să-i primim cu acea caldă mărturisire a dragostei pe care o purtăm stihurilor lor!..

L. Voita

UN CHIP NOU AL LUI PIRANDELLO

(Urmare din pag. 1-a)

Paradoxală situaţie pe care simţul humorului care centrează opera lui Pirandello, ar fi putut-o învrednici de o formulare dramatică. Cu atât mai mult, cu cât fiecae curent îşi justifica valabil atitudinea, până la un punct, unde se întâlneau în eroare: dorinţa de a-l integra în întregime lor.

Pirandellismul critic al lui Tilgher pare a fi triumfat; cel puţin prin faptul că dădea o imagine unitară unei opere care epata, mai mult decât cucerea. O biruinţă care a depărtat şi mai mult pe Pirandello de „pirandellism", atrăgând totodată trăznetele celor care negându-l pe primul, nu uitau să desfiinţeze un întreg curent teatral pe care cel de al doilea îl eticheta...

Preambulul de faţă era absolut necesar înţelegerii actului de curaj pe care-l reprezintă proaspătul studiu „Realismul în teatrul lui Pirandello", datorit d-rei Tatiana Slama. Eliminând din preocupările sale toată această sbuciumare critică, autorea ne prezintă un Pirandello pe care niciun dogmatism nu-l mai deformează. Un Pirandello care se întâlneşte şi cu „verismul" — expresia italiană a naturalismului francez — şi cu „pirandellismul" lui Tilgher, dar numai atâta cât să nu rămână nicăeri, spre a creşte el însuşi, printr'un minuţios examen al tehnicei sale teatrale. Pentrucă realismul autorului italian pare a viza — după părerea d-şoarei Slama — mai puţin un *crez* de artă, cât tehnica sa dramatică (narativul care însoţeşte prezentarea personagiilor, dialogul, etc.) şi universul poetic din care îşi recrutează autorul eroii. Restul: humorul-tragic, relativismul cu iz filosofic sau paralelismul permanent al planurilor real-ireal, ţin de viziunea personală pirandeliană, scăpând fără îndoială şcolii — autoarea mărturisind undeva că „scriitorii mari nu pot fi încadraţi în şcoli, pentrucă arta lor este unică".

Bazată pe o informaţie, căreia însă spiritul critic nu i-a rămas tributar decât în date, nu şi în atitudini, pe o cunoaştere amănunţită a operei pirandelliene şi cu un surprinzător simţ al amănuntului care întregeşte şi lămureşte, Tatiana Slama face mai mult decât o interesantă creionare a artei scriitorului italian. Il definese adică în afara-i împotriva celor care îl revendicau sau negau, aşezându-l în cadrul normal al operei sale. Indrăzneaţă tentativă şi reuşită realizare care ne aduce un Pirandello, altul decât cel sofisticat în formule filosofice de împrumut, apropiat de viaţă, cu ochii mai mult la aceasta decât la speculaţiile de gândire şi, poate, un Pirandello mai adevărat. In orice caz unul, care încearcă să se definească numai prin el.

Costin I. Murgescu

Originea romană a răsăritului în sufletul şi scrisul Apusului

(Urmare din pag. 1-a)

de Traian şi de cellalţi împăraţi romani..."

Tot el înseamnă, în altă parte:

„...Coloniile romane înconjurate de barbari, au ştiut să-şi apere limba romană şi s'au ferit atât să n'o părăsească, încât erau gata să se lupte, nu atât pentru a-şi apăra viaţa, cât limba..."

Dar ştirile despre originea noastră, se înmulţesc odată cu veacul al XV-lea.

Francesco della Valle, *ocupându-se de Valahi, scrie:*

„...Işi spun în limba lor Români, pentru că afirmă că au venit în antichitate dela Roma. Şi, dacă întreabă pe cineva dacă ştie să vorbească în limba lor valahă, îi spun astfel „ştii românește?", ceea ce înseamnă „ştii tu românește", deoarece s'a modificat limba..."

Interesant este şi un alt citat pe care-l desprindem din Giovani Botero:

„...Valahii sunt de origină italiană. Arată că-şi trag originea din Romani, după graiul lor deoarece vorbesc limba latină dar mai stricat..."

Expresia „dar mai stricat" — *merită să fie reţinută, ea este o recunoaştere indiscutabilă a romanităţii limbii noastre, atât de asemănătoare latinei — care, urmând firesc transformările ale organismului viu pe care a fost transplantată — ne-a dat limba de azi.*

Pe aceeaşi linie, — arătându-ne drept vechi continuatori italici — mesageri ai unei civilizaţii strălucite, pe care astăzi — pe câmpurile de luptă o apără cu aceeaşi îndârjire altăuri de fraţii lor mai mari italieni — este şi scrierea Abatelui Ruggiero.

„...Acești valahi sunt de veche origină italiană, pentru că sunt o colonie de Romani..."

„...Ei vorbesc în mare parte limba latină stricată şi care nu e cu totul diferită de limba noastră italiană..."

Există în această frază — de altfel doveditoare de erudiţie — un simţământ de căldură faţă de valahi, de aceşti vechi coloniști romani.

Ideia originii romane — pomenită mai întâiu de italieni — a vehiculat, apoi, dealungul şi latul culturii europene.

Bunăoară, Antonio Possevino (Antonii Posevini, Societatis Iesu, Transilvania (1584) *Ed. Andrei Veress; Budapesta, 1913), cunoscut iezuit, referindu-se la valahi, scrie:*

„...Iar cei cari se numesc Valahi.. dau dovezi că sunt urmaşii celor ce-au plecat din Italia, limba lor fiind limba italiană sau latină stricată şi dovedind întru totul că descind din noi..."

Demn de remarcat este Lorent Töppelt *(Laurentius Topppeltin), care în cartea sa* „Origines et occasus Transylvanorum" *(Lyon, 1667) reia ideia lui Eneas Sylvio Piccolomini, completând-o cu ştiri asupra vieţii de atunci a poporului românesc din Transilvania.*

Cartea sa, care a folosit foarte mult lui Miron Costin, prezintă cu atât mai mare importanţă cu cât cel care o scrie, este originar din Transilvania, deşi sângele lui nu este românesc.

Deci, cu atât mai mult trebue luate în seamă afirmaţiile sale.

Ştiri care nu privesc direct origina romană a neamului nostru dar care, totuşi, o amintesc, mai găsim la Flavio Biondo *(1388—1463).*

Demn de reţinut este şi pasagiul din raportul Legatului Apostolic din Ungaria Antonii Possevini *(care a fost citat mai sus) şi care referindu-se la Corvini — glorioşii conducători ai Statului dela Apus — spune: „Ioan Corvin s'a născut din valahul Butta".*

Inainte de-a relua aceste informaţii pentru a le pune în contact cu ecoul produs în istoriografia română, va trebui mai întâi să ne referim la cultura polonă.

Ideia originei romane a pătruns în istoriografia polonă prin Martin Cromer *(1512—1589), autorul lucrării* „De origine et rebus gestis Polonorum", *tipărită la Bassel, 1555.*

Şi el citează — atunci când este vorba de valahi — pe Enea Sylvio — pentru a explica numele de „valahi" —, dar el mai aduce un element nou, o observaţie personală. Şi, anume, aceea că Moldovenii şi Muntenii alcătuiesc acelaşi neam, indiferent că la acea dată ei formau două state diferite.

Piaseski *(Piasecius) va relua ideia în* „Chronica gestorum in Europa singulariorum". *Deasemenea* Stanislas Sarnici, *care în* Annalium Polonicorum *face un conştiincios rezumat asupra războaielor lui Traian, după care trece la organizarea şi colonizarea Daciei, citând pentru partea întâia a scrierii sale pe Papa Pius al II-lea, cât şi pe Ovidiu în legătură cu cunoscuta poveste a lui Flaccus.*

După cum s'a putut remarca, ideia originii romane a neamului românesc a avut o largă circulaţie în cultura humanistă a vremii.

Ea a creiat o atmosferă favorabilă desvoltării scrierilor istorice ale boerilor noştri — cronicarii —, a căror slovă înţeleaptă şi cuprinzătoare ne umple inima de mândrie şi astăzi.

Eugeniu V. Haralambie

DINCOLO DE VIS

Dincolo de vis, e viaţa
Sbuciumată ca o mare,
Cu furtuna ei, cu ceaţa
Care creşte peste zare.

Dincolo de vis e dorul
— Sete care nu se stinge —
Gândul ce-şi opreşte sborul
Când durerea îl învinge.

Dincolo de vis e chinul
Gândului neîmplinit,
Este jalea sau suspinul
Pentru vieţi ce s'au sfârşit.

Dar tu suflet, peste toate
Câte le priveşti în jur,
Peste vremi înnegurate
Urci pe trepte de azur.

Când se stinge 'n rugăciune
Chinul fiecărei zile,
Glasul inimii îţi spune
Cântecul nescris pe file.

Dimitrie Albota

AMINTIRE

Pe aici vei trece într'o zi, pe aici
Printre ierburi, printre morminte, printre
uitări,
Pe aici vei trece cântând într'o zi
Cu chipul şters de toamne, pe cărări.

Ai să vorbeşti atunci mai blând ca niciodată
Despre florile acestea risipite 'n oglinzi,
Despre un basm, despre-o lumină fermecată
Pe care nu poţi toată 'n ochi să o cuprinzi.

Cu pasul legănat de vise ai să treci
Şi nimeni nu-ţi va şti suspinul greu,
Doar peste umbre şi-anotimpuri reci
Iubirea mea te-o străjui mereu...

N. Veronescu

INTERIOR

In casa mea dorm panoplii străbune,
Străvechi armuri pe zidu'nchis şi pal,
In casa mea cu geamuri de cristal
Dorm triste tămâieri de rugăciune.

O cruce doar rămas-a să'ncunune
Al vechei steme ruginit metal;
Portrete vii pe murul medieval
Privesc cu ochii negri de cărbune.

Sunt singur, e târziu şi mi se pare
Că pacea ca un semn de întrebare
Stă 'nfiptă într'un franjur de perdea.

Văpaea din cămin s'a stins înceată,
Ceasornicul a încetat să bată
Şi timpul a fugit din casa mea...

Ioan I. Horga

HIMERĂ

Pe treptele castelului din lună
S'a închegat mănunchi de raze pale,
Un greer sub arcade ogivale
Vrea sufletul în cântec să-şi apună.

Cobor, cobor înfrântele petale
Şi întocmesc pe lespezi o cunună.
In geamuri de cristal destinul sună
Şi cântă'n turn o bufniţă o jale.

Din zare vin acorduri cavatine
Şi se topesc în săli târzii, în şoapte,
Se sbat în vatră palide rubine.

Dar peste a castelului vrăjire
In van apar luceferii în noapte...
...Domniţa a plecat la mânăstire...

Dimitrie Tabacu

Trec clipele

Trec clipele în goană pe plute de tăceri
Pe lacul amintirii, cresc nuferi mari de vis,
In leagăn de lumină, luceferii, vieri,
Adorm în şoapte noaptea cu pleoape de abis.

Pământul tot apare un nesfârşit altar
Învăluit în taine şi sboruri de lăstuni;
Din cer, scântei de stele, cad ca dintr'un amnar,
Aprind făclii de linişti, durerilor cununi.

Văd umbre cum coboară din sidefate zări
Şi'n amfore de lună cum toarnă cântec viu.
Şi-n umbra mea alături, din palide 'nserări,
Pornim, iubirii moarte să-i împletim sicriu.

Dimitrie Scheianu

Arsenie Petrovici

Nuvelă de Sabin Velican

Cu Arsenie Petrovici s'a întâmplat un lucru ciudat. Dar mai întâi, cine e Arsenie Petrovici?

E un om nou născut la vârsta de aproape treizeci de ani. Până zilele trecute, nimeni n'a cunoscut pe Arsenie Petrovici. Toată lumea ştia pe un anume Arsenie, simplu Arsenie, paznic şi curier la casa bătrânilor săraci din târg. Fugit de sărăcie din satul său fără imaş, fără pământ de împroprietărire după război, cu armata de plozi, de guri flămânde pe fiecare an mai înmulţite, s'a aciuiat pe lângă preotul care conducea casa bătrânilor fără căpătâi.

Toate au mers minunat, până de curând. Supus, învăţat să nu supere pe nimeni, şi-a făcut prieteni în lumea lui, mahalaua tristă a oraşului cu ţânţari cloci în bălţile Băcului şi cu ciori crescute în grădinile cu arbori răsfiraţi în voe.

An cu an, s'a dat cu ale oraşului, a început să prindă drag de uliţele corogite, de casele răpănoase, de copiii băcanilor cu păr de jăratec, de cârâitul graiului străin, în oraş străin.

Are o prietenă şi un prieten: Ifimia, servitoare la un boer şi Vova, un jidic fără îndeletnicire statornică, dar priceput la toate, mai ales la învârtit capul mujâcilor proşti, rătăciţi, întârziaţi pe uliţi, pe la hanurile târgului. Pe Ifimia o ştie că-i moldoveancă. Vova nu vrea să spue ce este. Câteodată când se îmbată, îşi scoate o basma roşie din buzunar, o leagă în jurul gâtului, că privit mai dela o parte, poţi crede că l-a înjunghiat cineva şi i s'a boit pieptul. Aşa sluţit, începe a hodorogi, că pentru dânsul nu sunt neamuri şi neamuri de oameni, că toţi păcătoşii pământului sunt fraţi, că va să vie odată şi odată deslegarea împărăţiei noui... Dracul să-l ia, cu legătura lui cu tot. In asemenea clipe seamănă leit cu Isac de peste durm, cel care vinde mărunţişuri aduse pe furiş de micii găinari ai prăvăliilor mai mari.

Ifimia crede însă că Vova e rus şi s'a înfuriat straşnic pe Arsenie când i-a spus părerea lui. Mai l-a cârpit. Se roşise ca para. Ce ţine atâta la asta? Ce o încălzeşte pe dânsa, orî ce o doare dacă Vova îi rus sau jâdov? Ifimia e doar prietena sa. Gândeşte să mai grămădească ceva parale lângă cele strânse la părintele Policarp şi să se însoare cu ea.

Oricum ar fi fost, era bine. Rus, jâdov, treaba lui şi-a părinţilor care l-au născut, a mamei, fiindcă după toate cele văzute aici, oamenii ca Vova n'au niciodată de cât mamă, — dar prietenul acesta i-a adus multă bucurie cu nebuniile lui în crâşma lui Iosel din colţ.

Acum treburile s'au schimbat.

L-a îndemnat, Dumnezeu ştie cine, vreo piază rea, să joace şi el la loterie. N'a priceput niciodată şi nici azi, ce poate fi aceea loterie. A auzit că, după noroc, poţi câştiga pe nemuncite o grămăzuie de bănet.

Cum el are o credinţă oarbă în noroc, în descântece, în vrăjitoria ghicitului, a cărţilor, a bobilor, a cumpărat un bilet dela un cunoscut din inima târgului, care umbla cu ele de vânzare.

Aici a fost pocinogul.

Cine l-a pus pe el să se vâre în lucrurile, în ţiele dracului? De ce nu şi-a adus aminte de vorbele maică-sa, roaba copiilor de fiecare an din satul său, care îl sfătuia: „Fii cu grijă mamă, la dat şi primit. Nu te lăcomi la ban nemuncit, că-i ochiul diavolului în casa omului. Nu-ţi lăsa truda nerăsplătită, dar nici nu te alunga după avut străin".

A dorit să câştige, fără să-şi închipue cât, orî ce va face cu banii. Ia, i s'a părut lui că o să-i vie acolo câteva sute de lei, pe care, fiind pleaşcă din Cer, o să-i facă praf la Iosel, cu Ifimia şi Vova.

Când, Doamne fereşte, cunoscutul dela casa cu biletele a venit asudat de-i curgeau pârae pe tâmple cu toate că le ştergea într'una şi l-a hârşit de lângă părintele Policarp, urlând:

— Hai de grabă că eşti bogat! Ai câştigat două sute de mii de lei.

Pe cele trei trepte ale scării dela ieşire, era să cadă, aşa nu-l mai ţineau încheeturile.

— Sute de mii de lei?

A avut deodată înţelegerea nespusei apăsări pe umeri, ca şi cum banii ar fi fost toţi din mărunţiş de fier greu de unu şi doi lei.

In capul scării s'a văzut fără şapcă, şapca lui cea albă, să nu-l doboare soarele, şi-a vrut să se întoarcă s'o ia, să se sfătuiască poate cu părintele Policarp, ale cărui priviri nedumerite orî bucuroase, că nu le-a înţeles bine, le-a întâlnit în fugă. In fugă, fiindcă omul loteriei l-a târât mai de grabă, fericit ca şi cum dânsul ar fi fost câştigătorul norocos:

— Hai bre! Las-o în plata Domnului de şeapcă. Mergi cu capul gol, luăm o birjă din colţ dela Iosel. Aşa aleargă oamenii spre bucurie.

Bucurie?

Din ceasul acela a murit Arsenie. Auzea peste tot strigând un nume nou, la care era ghiontit să răspundă: Arsenie Petrovici. Era semnul respectului pentru omul cel nou, pentru banii câştigaţi.

A văzut, era şi lesne de văzut, că lumea se poartă altfel cu dânsul de acum.

Chiar părintele Policarp, căruia i-a încredinţat banii să-i păstreze în casa de fier a asociaţiei de ajutorinţă a bătrânilor flămânzi, l-a privit altfel.

— Nu te temi că o să ne spargă cineva casa pentru banii d-tale, Arsenie Petrovici?

Arsenie Petrovici? A dracului socoteală mai e şi asta! Arsenie al lui Petrea Zăplan din Mireştii de pe Botna, sluga părintelui Policarp, a ajuns Arsenie Petrovici pentru stăpânul său?

S'a uitat mai cu băgare de seamă la preot şi a văzut că toată faţa omului şi tot sufletul din om e altul. Dece? Ce i-a făcut?

— Mai rămâi la noi în slujbă, când ai atâta capital?

Ce e acesta capital? De ce ţine părintele Policarp să-l pălmuiască tamen acum, după ce s'au împăcat aşa de bine atâţia ani?

— Nici nu opreşti nimic din bani? Îi laşi pe toţi în păstrare?

Arsenie şi-a dat seama abia atunci că banii aceia nu-s ai lui, i-a fost frică de cărarea cea nouă a vieţii şi a bătut fără voe din mâini scuturându-le de pulbere pe care numai ei o vedea, răspunzând însfârşit stăpânului:

— Nu, nu-mi trebue!

A mers între bătrânii bolnavi, roşi de amintiri nefolositoare şi dorinţi pe care fără îndoială nu şi le pot niciodată aduce la îndeplinire.

Oamenii aceştia l-au iubit totdeauna fiindcă şi lui i-au fost dragi, i-a învăluit în mila sa de om sdravăn şi tânăr, le-a dat râsul şi voia bună, i-a lăsat să răsufle în jurul său bucuria adusă de afară, viaţa şi soarele furat firii şi ascuns în cutele hainelor pe care ei le pândiau, le scuturau ca nişte copii bolnavi. După câştigul la loterie s'a coborât iar în mijlocul lor, dar nu i-a mai văzut apropiindu-se zoriţi ca altădată. Câteva bătrâne s'au făcut chiar a nu-l vedea, migălind nimicuri pe la ferestre.

Slavcenco, schilodul beţiv, cel mai puţin încărcat de ani dintre toţi, doborît mai mult de tăria băuturilor şi somnului prin hândichiuri reci, de cât de bătrâneţe, i-a strecurat, făcând calea pe jumătate:

— De acum, că eşti bogat, socotim că trebue să faci cinste, să dai aldămaş norocului, Arsenie Petrovici.

A cercetat chipurile acelea stoarse ca nişte lămâi, ochii împăinjeniţi de vremi, mâinele lor ca nişte cioturi fără nimic omenesc în mişcarea ţeapănă pe lângă trupuri, şi Arsenie a avut o clipă de îndoială: Oare nu m'am înşelat ieri, când mi s'a părut că oamenii sunt altfel?

De cum a păşit în crâşma lui Iosel, s'a făcut linişte, un fel de goi răutăcios în jurul său. Crâşmarul, cu şorţ pătat de mâncăruri şi potrăcălit de mucuri de ţigări aprinse, i-a ieşit ca nealtădată înante, îndoindu-se de mijloc, zâmbind lipicios, ca un om care încearcă întâia oară să-şi poarte înfiptă pe buze mânciuna şi nu isbuteşte să fie decât un prost mincinos.

— Poftim Arsenie Petrovici, poftim! Ne faci mare cinste. Un om ca dumneata, care se întoarce aici, o să ajungă departe. Nu eşti numai norocos. Eşti şi deştept, Arsenie Petrovici...

Arsenie s'a încruntat la dânsul, oprindu-i cu privirile. Ce-s aiurelile astea? N'am nimerit în altă mahala, la alt crâşmar?

— Poate dumneata, Arsenie Petrovici cauţi pe cineva, pe Vova, pe Ifimia? Sunt acolo în camera din fund.

Bucuros c'a scăpat de temenelile nedorite, a păşit spre fundul îngust al unei săli, deschizând uşa în dosul, cărcia s'auzeau râsete cunoscute.

Indată a amuţit şi aici orice veselie. Vova, clipind nemulţumit din ochi, s'a ridicat mândru, ţanţoş, parcă l-ar fi sgâriat această regăsire, grăind către doi cunoscuţi dela masă.

— Fiţi cunoscuţi cu Arsenie Petrovici.

Când a dat mâna cu Ifimia, a simţit privirile ei strecurate neobişnuit pe sub gene, într'o ciudată cercetare. S'a uitat împrejurul trupului său şi-a svârlit odată teama spre oglinda în care nu găsea nimic deosebit. Era el cel de toate zilele, Arsenie şi nimic altceva.

Cu greu s'a înfiripat un început de vorbă. Vova n'avea chef. Ii svâcnea mâna dreaptă câte odată şi genele poleite cu aur băteau peste luminile ochilor ca nişte aripioare de raze.

Arsenie cunoştea ce înseamnă acest lucru. Prietenul era turburat de ceva şi se stăpânea să nu isbucnească. Până la urmă a rupt-o, apucându-l pe noul venit de mână, fără să bage de seamă mişcarea aceasta veche, prietenească.

— Arsenie Petrovici, spune-mi ce ai să faci dumneata cu banii?

Iar Arsenie Petrovici? Şi încă „dumneata"?! Ce este cu toată lumea aceasta? Banii, ce o să facă din norocul păcătos? Hm, nici nu s'a gândit la asta. Parcă a avut răgaz? Lumea a aflat totul înaintea lui, şi primirea aceasta între oameni, îl face să arunce toată vina pe banii nemunciţi.

— Arsenie Petrovici, dormi?

— I-au biciuit cele trei cuvinte ale Ifimiei.

Vasăzică şi ea?

— Aş vrea să învârtim o trebuşoară amândoi, nici vorbă dacă ţi s'ar mai potrivi lumea noastră, fiindcă dumneata deacum încolo poţi fi burjui, Arsenie Petrovici. Noi am rămas tot nişte coate-goale. Norocul...

Arsenie n'a mai aşteptat sfârşitul cuvântării lui Vova, şi sub ochii sfredelitori ai Ifimiei şi plini de viclenie ai celor doi necunoscuţi, a ieşit cerându-şi încet iertare.

— Am greşit. Căutam pe altcineva. O să vin mâine şi poimâine, până o să-i găsesc. Nu cred să fi murit. Erau prea tineri. In urma lui Ifimia se porneşte pe plâns ca o femeie cu visuri năruite:

— O să-l înebunească banii, o să vedeţi numai.

*

Seară de vară.

In grădina târgului cântă o muzică şi croncăne cioroii stropind uliţele dintre copaci.

Arsenie s'a ghemuit pe o bancă, departe de aleile luminate şi geme ca bolnav. Aici a stat alături, umăr la umăr cu Ifimia, ronţăind seminţe de răsărită şi svârlind cojile cu toată puterea în ţufişul din faţă.

Ii sade ca în vis chemarea desmierdătoare:

— Arsenie, Arsenie, o să ne cumpărăm o vacă şi pământ în sat, undeva, într'un sat, poate la ţine, fiindcă ai fraţi şi neamuri. Eu n'am pe nimeni. N'am nici bani Arsenie...

De ce nu avea Ifimia bani, dacă slujea? Poate era bolnavă şi se căuta? Poate îi da cuiva? Vova, jâdovul veşnic flămând...

Dar ce să-şi mai lămurească toate acum?

E singur şi urgisit de toată lumea.

Ce e el vinovat fiindcă a avut noroc? Şi mai apoi, ce legătură poate fi între sufletul său şi banii aceia?! Pentruce sunt oamenii atât de răi şi se schimbă dela o zi la alta, dela o întâmplare de nimic?

Singur? Poate nu e singur. Dela o vreme îi se pare că îl duc din urmă nişte umbre. A şi auzit un glas aspru:

— Trebuie să-i poarte la el; n'are unde-i păstra altundeva. Popa unde slujeşte, îi mai mult mort...

Vorbeau de banii lui, fireşte. Ai lui? De unde sunt ai lui? Cu câştigul acesta are să iasă mare încurcătură... Îi sună în cap întrebarea lui Vova: „Ce o să faci cu banii?

Nu poate hotărî nimic. I-ar trebui un timp de linişte, de plănuire, de socoteli, de rugăciune chiar. Două sute de mii de lei e prea mult, mult prea mult bănet venit deodată pentru el, care strângea leu cu leu de mulţi ani, abia având câteva mii de lei puse deoparte de dogoriile ispitei.

Ce ştii face cu atâta bogăţie? Numai să-i păstreze undeva, sub râvna de toate zilele a lumii neînţelegătoare, nesăţioase.

Şi totuşi, lumea, aceeaşi lume, a fost bună înainte. Se vede că oamenii săraci ca şi el, slugile de teapa lui, sufăr că n'au şi ele noroc şi asta le înrăeşte sufletul.

La gândul acesta, ca după un urcuş greu, Arsenie face un popas, oftând îngrijorat, deslupit parcă: Aşa trebue să fie.

Cu asta n'a lămurit nimic însă.

Ce face cu banii?

Tresare. S'a mişcat cineva în tufişul de lângă bancă. Umbra de adineaori fuge printre arbori. Când Arsenie bagă mâna în buzunar, degetele îi ies afară prin fundul tăiat.

Tovarăşii lui Vova au căutat banii. Aşa e, numai ei ştiu ce să facă bogăţiei. Poate de asta nici n'o au.

Frica pune stăpânire pe dânsul. Se grămădeşte cu umerii şi pieptul lat în jacheta cenuşie şi porneşte spre casă.

La un colţ de stradă îl aşteaptă jupânul Isac, cel cu duchiana de mărunţişuri, ploconindu-i-se ca la un comisar

(Continuare în pag. 4-a)

Poemul serii

Seara cade ca o melodie
Peste holdele de Iunie, invoalte;
Prin frunzişul sălciilor albe
Trec, în stol, singurătăţi înalte.

Trec bondari în svelte escadrile
Peste tâmplele salcâmilor senini;
Brize de candoare şi miresme
Freamătă pe uliţi şi'n grădini.

Cade tot mai greu pe sat amurgul
— Aripă rănită de condur —,
Luna tămâiază peste unde,
Pacea vine'n suflet ca un fur.

Somnul bate'n oase ca o toacă,
Visele mă năpădesc duiumuri,
Dorul doar se plimbă prin ogrăzi
Şi tăcerea umblă — zvon — pe drumuri.

Soarele s'a stins ca o tristeţe
Peste crângurile Cricovului, verzi;
Mergi încet, iubire, pe cărări
Fruntile-amintirii să desmierzi.

Seara cade tot mai greu, mai greu
Peste mine, peste tine cer;
Şi nu ştiu, în noapte parcă sunt
Crescut numai din lespezi de mister.

Petre Paulescu

SE SFARMĂ ZĂGAZURILE

(Urmare şi sfârşit)

Tot trupul îi s'a încrâncenat ca de o arsură puternică. Inima a uitat să mai bată.

Nu, nu se poate!

Căsuţa din munţi, nopţile de vară în târgşorul adormit, însomniile dragostei din cămăruţa cu mîros de busuioc şi muşcate, braţele încolăcite care frământă viaţa, olaru chincit peste roata pe care plămădeşte silueta aeriană a unei amfore, ceata de copii murdari şi sburdalnici ai lui Marin cismarul, buna dimineaţa vecinelor gureşe totul ne aşteaptă.

Suntem încă aşa de tineri, aşa de plini de viaţă, iar dragostea noastră s'a călit în focul atâtor amaruri!

Nu, nu se poate! Nu!

M'am svârlit de odată în picioare ca şi cum aşi vrea s'o iau la fugă peste dealurile apusului. Sbârnăitul telefonului dela postul de comandă mi-a prăbuşit tot avântul.

Războiu...

Undeva, lângă mine, sunt ochi cari scrutează noaptea cercetând cărările neştiute ale morţii,

Camaradul Olaru s'a ridicat în capul oaselor. Mă priveşte întrebător, apoi nelinişlit împrejurimile, ciulindu-şi urechile.

— „Nu-i nimic. Nu năvăleşte peste noi niciun bolşevic. S'au năpustit numai peste mine gândurile".

Mă întind din nou pe iarbă fără a îndrăsni să mă uit în ochii camaradului Olaru.

Azi s'a împlinit un an de când... Învălmăşeală de oameni, cai şi căruţe. Arme aruncate la întâmplare, chesoane şi căruţe încărcate cu muniţii răsturnate în şanţuri. Saci de făină vânturaţi peste verdele lanurilor de grâu. Groaza întipărită în ochi. Marşul nebun, fără răgaz, fără ţintă apropiată. Undeva, departe curge Prutul, he... heî.. mai sunt o sută şi ceva de kilometri până acolo şi toată gloata aceasta demoralizată se străduieşte să-l păşească până a doua zi la ora 1 d. a. Muşchii nu mai funcţionează. Aleargă numai sufletele, voinţa. La fiecare nouă insultă a oamenilor fără Dumnezeu şi ţară, pumnii noştri se strâng şi neputincioase unghiile se înfig tot mai adânc în carne.

Gâtlejurile sunt din ce în ce mai uscate, piepturile clocotesc ca şi cazanele încinse, ochii s'au mărit şi strălucesc de friguri, buzele crăpate sângerează. Depe obrăzurile, dar mai ales depe nasurile lovite în plin de puterea soarelui dela sfârşitul lui Iunie, bucăţi de piele se desprind luate de adierea vreunui vânticel, mânate la vale de şivoaiele sudorii.

E atâta dor de răsbunare în sufletele fiecăruia, că buzele biciuite de friguri înterioare cer necontenit apă.

Prin sate bande înebunite de alcool, aţâţate de agenţii oamenilor fără ţară, batjocoresc şi lovesc pe furiş fără milă. Vai de bietul rătăcit de cârd ale căruia picioare au cerut un moment de odihnă. In cel mai bun caz scapă schingiuit şi desbrăcat până la piele.

Impuşcăturile pornesc din toate viroagele şi perdelele de pomi, gloantele ţiuindu-ţi sinistru pela ureche.

Şi ordinul precis care te preţe să-ţi arăţi mânia. O, câtă răsbunare fierbe în fi care!

Cei cari mai au arme mâini le strâng tare la piept, blestemă în gând că au învăţat zadarnic să le mânuiască, la fiecare pas alt jurământ răsbunării le crispează buzele

„Doamne, fă să ne mai întoarcem odată pe aci, aşa cu ştim noi! Doamne, ascultă-ne rugămintea!"

Ochii fixează bine locurile chipurile răvăşite de turbare a duşmanlor, întipărindu-le bin în minte.

Inserarea acea molcomă d vară cu gloanţele unei pus mitraliere risipite din ascunz şul unui lan de grâu printre ca chesoane, tunuri, ostaşi şi prin tre căruţele dela centru încă cate cu femei şi copii cari n mai pot nici ţipa.

Satul atârnat pe costişe pre făcut într'o cetăţue a răsmeri ţei şi teroarei.

Pumnii neputincioşi ai tu narilor care în câteva minut l-ar preface în pulbere şi fum Dar ordinul sună precis. Şi î armata noastră ordinele nu s discută.

Momentul de odihnă del miezul nopţii, când caii şi oa menii trântiţi într'o caldă de vălmăşie s'au înfrăţit câteva clipite cu pământul pentru a căpăta noui puteri, în care timp comandanţii s'au adunat la sfa pentru a lua o hotărire.

Apoi iar goana, goana nebu nă, frământată de doru răzbu nării şi Prutul e încă aşa de parte!

Toate îmi trec fulgerător prin cap ca scenele unui film acţio nat de un operator nebun. Oa meni, întâmplări, doi ani de strajă la hotare; umilinţi, la crimi neputincioase stărâmate în adâncuri; dorul cuibuşoru lui liniştit din inima sgomotoa să a Bucureştiului; Anny care lucrează canavaua unei icoane cu gândul departe, la Nistru, la Prut. Luni lungi în care i-am uitat aproape şi trăsăturile chi pului. Mă urmăreşte doar zâm betul ei, glasul pornit din altă lume în momentele de beţie a dragostei... Puişor... şi mersul ei legănat prin casă, învăluit în faldurii capotului înflorat, în duminicile închinate odihnei şi dragostei noastre.

Anny... războiul... depărtări le... răzbunarea care se apro pie...

Tunurile maiorului Brote au pornit deodată o năvală de obuze asupra poziţiilor vrăjmaşe din faţa dreptei ba talionului nostru. Loviturile pornesc fără răgaz. Obuzele fâl fâie, chiue, pe deasupra cape telor noastre şi aşteptăm cu i nima strânsă până ce pe costi şa dealului din faţă vedem flă cările exploziilor şi vin până la noi detunăturile.

Au început să răbufnească şi proectilele brandt. Bolşevicii par'că s'au desmeticit cu greu, căci abia după câteva minute au început să răspundă şi ei. Trag însă anemic şi îşi concen trează focul mai mult asupra avantgărzii dreptei batalionu lui, trecută de câteva zile pe malul stâng al Prutului şi cu-

(Continuare în pag. 4-a)

RUGĂ

Mi-e frică, Dumnezeule, de biciul Tău
Vărgat cu plumb şi foc!
Noi l-am simţit lovind amar până la prăsele!
Râde soarele de noi şi stele
Mijind, în zori, nebunatec joc
Incins-au, mânia să aţâţe,
Ca o bacantă împodobită şi vrăjită,
Care-şi rupe podoaba de pe sâni
Şi ţipă lângă noi, cu coama despletită.

Pârjolul tău cetăţile ne arde
Şi mugurii visului, înmărmuriţi în secularele grădini,
Mânjesc nevinovăţia vestalelor bastarde
Şi împrăştie parfumul foilor de crini.

Mi-e frică, Dumnezeule, că ne-ai lăsat
Pradă arginţilor lui Iuda,
Apa morţii ridică valuri până la brâu —
Un zăngănit de alămuri fără frâu, —
Ne cheamă în împărăţia liniştei lui Buda!
Sunt înfrigurat de teamă, dar slăbiciunea nu ţi-o cer!
Nebunia urcă acum spre cel de al doisprezecelea cer,
Şi cheamă, tot mai cheamă,
Să'nvie fermecata slovă a omenirii,
Când totul e învălmăşit de duhul pustiirii,
O, Dumnezeule, de tine numai mi-e teamă!
Şi căzând
Cu tâmplele însângerate la pământ,
Cu inima pârjolită de necaz,
Cu ruga disperării pe obraz,
Suferi-vei Tu, întâi,
Cu spinii arşi la căpătâi,
Cu scrâşnirea răstignirii din leatul lui Pillat,
Purtând aici pârjolul, în lung şi'n lat!

Ne răstignim acum pe mări,
Sub stele scânteind în zări,
Pe sub poale de dumbrăvi
Pe unde scapără isprăvi,
Dar, Dumnezeule, ia aminte! —
Din învolburarea inimii, fierbinte,
Din năruiri,
Din prăbuşiri,
Se nasc alţi zei,
Visuri de mărire câte vrei,
Cu patima de a făuri
Din tot ce fuse şi acum se nărui
Şi ceruri, şi rai şi alte lumi,
Făurari miraculoşi de sboruri noui,
Ca vulturi mândri, înfrumuseţaţi de viaţa şi război,
Hai, Dumnezeule, ţine Arhanghelii în frâu.
Şi cu stropi de sânge, cu boabele de grâu
Scrie cartea leatului ce'nvie acum
Cu tot ce-i pârjolit şi prefăcut în scrum!
Vom fi aici, unde soarele clipeşte sugubăţ
Şi ca şi cum înalţă o Arcadie în vârf de băţ,
Inflorăţi să te slăvim,
O vieaţă, vino, te vrem şi te iubim!

Vladimir Cavarnali

ARSENIE PETROVICI

(Urmare din pag. 3-a)

strălucind de galoane și fireturi:

— Arsenie Petrovici, aș avea o mare taină să-ți spun dumneatale, dacă îngădui. Știi mi-a căzut așa un chilipir de marfă dela un faliment. Dumneata cu capitalul ce ai... Împărțim câștigul pe din două, drept, frățește așa să am eu parte de copii și nevastă. Cu altcineva n'aș face tovărășie... Dumneata ești om de treabă, bun de pus la rană, omul lui Dumnezeu...

De Arsenie Petrovici nu mă tem c'o să mă tragă pe sfoară... Amăgeală...

Arsenie pășește cu niște picioare lungi ca pe picioroange, în vreme ce Isac scuipă sătul parcă de sine de îndelemnicirea sa, înjurând bogat, cu ochii după omul mai puțin prost de cât l-a prețuit el.

Noapte.

Părintele Policarp, bătrânfără preoteasă, doarme într'o cameră de dincolo. Între odăile lor e cancelaria cu casa de bani. S'a culcat de mult. Se duce la hodină totdeauna odată cu găinile, ca să fie la vreme în fiecare dimineață la trezitul bătrânilor, care nu pot dormi de pe la miezul nopții și sopfesc, uneori chiar se cearță din nimic, hărțuindu-se copilărește.

Se aude rar fluierul unui paznic de noapte, trece pe ulițe și cearcă lacătele la ușile prăvăliilor, sunând să-l audă stăpânii și să se întoarcă pe altă parte fără habar.

Pe fereastra dintre grădină vine lumina lunii spuzându-i vatra. El stă nemișcat în pat și nu mai vrea să cugete. Se simte obosit, aude tot mereu cum îi strigă oamenii necunoscuți, cum cearcă să-l ademenească șoapte muiate în mierea iscoadei, cum îl trag spre un fund întunecat, sub un nume care nu e al său, sub care nu vrea, nu poate să se recunoască: Arsenie Petrovici. Așa se chemă între dânșii numai boerii. El îi sărac așa cum a fost și cum se simte foarte la îndemână, fiindcă așa s'a trezit, așa i-a fost hărăzit, așa s'a deprins.

Iar umbra?

A pârâit ceva la fereastră. Ce vor? Banii? Așteaptă să mai audă ceva, dar nu se mai mișcă nimic. Atipește așa în încordare și se trezește ud leoarcă, aproape țipând, dintr'un vis cu lupte, cu frământare sângeroasă pentru a nu pierde banii, acei bani mulți, pe care n'a dat nimic, sau aproape nimic.

Afară se începe a se crăpa de ziuă.

Unde o să meargă Arsenie? Îl tae un fior ca un cuțit în inimă.

Lumea de ieri și din toate zilele de când a câștigat banii îl sperie. Cum o să dea ochii cu Vova, cu Ilinca, cu părintele Policarp, cu bătrânii care se aud fușind și hârșâindu-și papucii prin odaia lor de dincolo de perete? Și mai ales, cum o să trăiască veșnic temându-se pentru banii veniți ca un blestem?

Un gând nou îi colțește în creerul său.

Este el cu adevărat stăpânul acelor bani?

Soarele răsare tânăr și fraged cu obraz de vomic sănătos, umplând ulițele, grădinile și pomii cu râsul razelor sale. După noaptea de chin, lui Arsenie îi se pare că niciodată dimineața n'a fost mai frumoasă.

Bate la ușa părintelui Policarp, care nu știe ce dregе în cancelarie împreună cu doi bătrâni.

— A, bună dimineața Arsenie, — zâmbește preotul.

— Arsenie Petrovici n'a fost nicicând și nu este acum. Omul Bisericii îl măsoară cu teamă. Ce l-a spăriat de nu-i e bine?

— Nu te speria, părinte. N'am băut nimărunță. Vin să-ți spun o vorbă. Hai cu mine acum la notar să scriu toți banii câștigați, pentru casa aista a bătrânilor păcătoși. Toți, auzi, toți! Nu-mi trebue o lețcaie.

— Arsenie!... cearcă blând părintele Policarp să-l trezească.

Dar Arsenie vede adânc în sufletul, în inima oamenilor, ca în toate zilele dinaintea câștigului nefericit, și-i vine să sburde, să sară în sus de bucurie că nu s'a înșelat, că despărțirea de bani îi va reda oamenii, lumea lui, mulțumirea.

După întoarcere dela notar, se roagă frumos la stăpân:

— Și acum părinte Policarp, fii bun și dă-mi ceva bani din leafa mea, numai bagă bine de seamă, din banii mei, să mă duc mâine dimineață până la Iosel, să-i caut și pe ceilalți oameni. Trebue să-i găsesc, negreșit trebue să-i găsesc!

Sabin Velican

NOTE

In cadrul programului

— transmis pentru Basarabia și Transnistria de postul de radio *Moldova*, au vorbit în cursul lunilor trecute: *Pr. Vasile Teporden, d. Sergiu Matei Nica. Pr. Sergiu Roșca* și *d. Sabin Velican*. In cursul lunilor Iulie și August vor vorbi la acelaș post de radio, tratând diferite probleme legate strâns de viața și pitorescul provinciei noastre, d-nii: *Sergiu Matei Nica, Al. Enache Dubăsari, Vasile Chicu, Sabin Velican* și Pr. *Sergiu Roșca*.

Literatura noastră femeninâ

— incepe incetul cu incetul să se debaraseze de vechile-i formule, tinzând spre o nouă linie ce nu poate decât să-i folosească. Multă vreme scrisul nostru feminin a abordat cu predilecție literatura psihologică, de manieră proustiană, reușind opere de seamă in scrisul românesc, cum este cazul cărților Hortensiei Papadat-Bengescu. In general, însă, mergând spre periferia acestei literaturi, genul acesta de migăloșenie, pe care o scriitoare de frunte a știut să-l mânuiască magistral, și-a arătat și fațetele negative. Prea preocupată de erotism această literatură și aceasta nu s'a văzut în poezia turburătoare a unor Emily Bronte, Mary Web, Margareth Mitchel, ci printr'o optică de cerebralism masculin de-adreptul jenantă. Ceea ce îi lipsea acestei literaturi, era tocmai acea poezie de eternă adolescență reprezentată printr'o Rosalindă — eroina de atât de savuroasă femenitate a lui Shakespeare — femeea de proaspătă feminitate, fantezistă, năzdrăvană și totuși curajoasă, gata de orice jertfă și de un fond de mare gravitate.

Este un tip feminin care a plăcut totdeauna — astfel se explică succesul de altădată al cărților Martei Rădulescu și cel recent al versurilor Madeleinei Andronescu.

Din acelaș fond de mare puritate feminină, fără nici un amestec de cerebralism, pornește culegerea de versuri recent apărută a Magdei Isanos — deși cu totul deosebită ca factură. Pe aceeași linie scrie Olga Cebo, scriitoare prea puțin cunoscută de publicul mare, al cărei roman „Castel in Spania", ce figurează în programul viitor al Fundațiilor Regale, va constitui desigur o revelație in scrisul nostru tânăr.

Nu ne referim aici la genul abordat și nu pledăm pentru genul umoristic sau năzdrăvan, ne referim la fondul din care pornește această literatură. Este acel fond de eternă adolescență, care o face pe Magda Isanos să spună:

Uneori în diminețile clare
mă uit drept în soare râzând
și nu pot crede c'am să mor în curând:
viața mea sună înalt, fără întristare.
Cred în ea, cred în numele ei
și în culorile anotimpului meu, —
svelță ca mesteceni, mereu.
să freamăt aș vrea în soarele acesta dintâi.

Este fondul femeii de azi, femeia pe forța căreia se bazează viitorul generațiilor de mâine, femeia care adesea ia parte efectivă la eforturile din primele linii ale frontului și totdeauna e un element constructiv, plin de vitalitate creatoare, și în domeniul artei.

In această literatură feminină credem, pentru viitorul destin al literelor românești, și o semnalăm ca o mare promisiune.

D. Al. Philippide

— este, fără îndoială, unul dintre gânditorii noștri reprezentativi, al cărui scris este totdeauna instructiv. Sub un stil de oarecare — foarte vag — pedantism, d. Al. Philippide ascunde o inimă plină de cea mai autentică sensibilitate poetică, un spirit receptiv plin de dinamism tineresc și o viziune a artei dintre cele mai nobile. Astfel, de exemplu, în ultimul număr al revistei „Vremea", d-sa face o foarte justă și binevenită punere la punct cu privire la obscuritate în poezie. O reproducem, întrucât socotim această problemă de o acută actualitate, în tumultul discuțiilor, cu privire la destinul poeziei, ce inundă paginile revistelor noastre.

„Nu tot ce simți temeinic se poate rosti clar. Clar, adică științific clar, cu limpezime de aforism, de axiom sau de definiție. Limpezimea în poezie înseamnă altceva decât limpezimea științifică, rațională. Frumusețea nu e întotdeauna rațional limpede. Limpezimea nu este o condiție esențială pentru buna calitate a unei poezii", afirmă autorul articolului.

„Nădejdea oricărui poet adevărat este că au mai rămas poate lucruri ce n'au fost încă rostite. In căutarea lor stă desigur una din cele mai frumoase și mai înalte meniri ale poetului — menire care prin desinteresarea și gratuitatea ei poate fi pusă alături, ca valoare, de aceea a cercetătorului științific. Dar această căutare nu se poate face fără o înoire a expresiei. Insă orice înoire este menită să supere pe mulți. Și cea mai facilă învinuire, în astfel de ocazii, este aceea a obscurității.

„In poezie nu există obscuritate. Există numai expresie greșită, falsă, nepotrivită — ceeace dovedește doar că poetul nu e destul de iscusit, de adânc, de viguros. A exprima obscur lucruri limpezi, este o greșală. Insă a exprima obscur, cu vigoare și adâncime, lucruri prin firea lor obscure, este un procedeu poetic normal. Fiindcă, încăodată, limpezimea în poezie are alt sens decât acela pe care îl are în fenomenele supuse controlului rațiunii.

„Bineînțeles, și aici, feriți-vă de contrafaceri! Falsa obscuritate abundă ca și limpezimea stearpă și goală".

Constantin Fântâneru

— este un scriitor bine cunoscut în presa noastră literară. Au trecut puțini ani, doar, de când numele său putea fi întâlnit foarte des prin coloanele revistelor noastre, cât și la cronica literară a „Universului Literar", o cronică uneori cam surprinzătoare prin viziunea ei și problemele neașteptate pe care le punea. Indiferent de resentimentele pe care cronicarul literar de altă dată, le va fi trezit între scriitori — lucru de altfel firesc, cunoscându-se conflictul latent care poate exista între critica literară și subiectele ei: scriitorii — Constantin Fântâneru era un om care avea ceva de spus, un om care gândea mai intens și mai zbuciumat decât mulți alții asupra problemelor grave ale spiritului, oferite de trecerea noastră prin această viață.

Nimeni nu știe prea bine ce a putut să se petrească în sufletul și în mintea tăcutului cronicar literar de altădată, o asprime venită din timiditate, îi făcea aproape imposibilă exteriorizarea, iar criticile și articolele sale, adeseaori prolixe, încercau greu răbdarea cititorului grăbit.

Puțini, deasemenea, cunosc turburătoarea carte de debut a lui Constantin Fântâneru, romanul „Interior", apărut cu zece ani în urmă, la „Cultura Națională". Și totuși, această carte a anunțat prezența în literele românești, a unui scriitor de linie mare, dela care se puteau aștepta surprize uimitoare. De factură hamsuniană, „Interior" este una din cele mai promițătoare debuturi pe care le-a avut literatura noastră din ultima decadă. Soarta acestei cărți a fost însă nedreaptă, fiindcă se pare că și cărțile își au ursita lor, ca oamenii.

Mai tragică încă, a fost soarta autorului ei. Constantin Fântâneru — și ne permiem să facem din cele ce urmează un fapt public, întrucât cei mai mulți dintre noi îl cunosc — rătăcește azi pe străzile Bucureștilor, ros de boală și mizerie. Camaradul nostru de aspirații întru artă, de altădată, ilustrează, azi, în mod dramatic, trista fericire anunțată de Nietzsche: „Fericit acel ce vrea să creeze mai presus de sine și care piere astfel". O prea mare ardere interioară se pare că si-a suportat consecințele, jertfindu-l fizic. Fiindcă în momentul de față Constantin Fântâneru este foarte bolnav și își poartă ființa mistuită pe sub ochii noștri, ca un repros și un avertisment pentru toți cei ce s'au dăruit acestei lumi de ucigătoare miraje, care este arta.

Este cazul să dăm dovadă de o solidaritate deopotrivă scriitoricească și omenească, ajutându-l într'un fel în care conștiința noastră ne va dicta că e mai bine să procedăm. Lansăm un apel, în speranța că el va avea ecou în lumea noastră literară.

„Eu n'am luptat în Caucaz"

— se intitulează o foarte meritorie culegere de versuri, datorită d-lui Victor Calmuc și tipărită în institutul de arte grafice „Astra".

Atragem atenția cititorilor și presei literare în special asupra acestor versuri de război, întrucât nici coperta, nici condițiile grafice in care a apărut, nu sunt de natură să rețină luarea-aminte, riscând să nu se bucure de considerația cuvenită. Versurile d-lui Constantin Calmuc sunt versuri bărbătești, simple și pline de nerv, se poate vedea din primele rânduri citite că poetul are ceva de spus și înțelege s'o spună de-adreptul, fără ezitări de stil înflorit, totuși având o muzicalitate interioară, cam aspră, cam abruptă, dar destul de convingătoare pentru a binemerita incununarea cu laurii poeziei.

Citâm:

Odată cu munții am făcut cruce
și-am vorovit cu stejarii
Ne țineam de mână cu Scitii și
călăream cu vântul fugarii;
Scoleam dela sin fluierele și chemam ingerii să doarmă cu noi
pe Inău
Tresăream când clopotnițele grăiau în limbile'ncălcite că-i rău.
Hodina ne-a fost cu pumnii strânși
pe mânerul cuțitului dela brâu
Seara când tășnea rășina din pulpanele brazilor pârîu
Și ne ascuțeam în cremene săgețile
la lumina unui amnar:
Noi cu munții noștri am stat întregei Asii stăvilar.
Ațipeam cu sunetele copitelor în urechi, de mână cu nechezatul
cailor
Incălecam prin somn și sburam peste Nistru spre stepa Nogailor.
Copiii și muierile ne luminau câmpul cu jeratece, cât o arie,
de stejar
Și veneam de-acolo călări cu fluierile ce sunau marșul întoarcerii amar.
(„DESTIN")

E o poezie de eroică aspră, ce merită să fie cunoscută și pe care o recomandăm, călduros, cititorilor.

Războiul din Est, în literatura noastră populară

— începe să ia contururi din ce în ce mai precise — inspirând versuri care de pe acum se gravează în inima folklorului nostru, ca mari realizări poetice demne de toată tradiția noastră în acest domeniu.

Astfel, a apărut de curând la Timișoara, în editura Poporul Român, sub îngrijirea profesorului N. Roșu, o culegere remarcabilă de versuri trimise familiilor lor de acasă de către soldații bănățeni cari luptă în Rusia.

Sunt în această carte realizări poetice care întrec și prin spontaneitatea lor proaspătă și prin arta lor, multe din manifestările în acest gen ale literaturii culte, amintind toată spiritualitatea Mioriței. Aceste documente din campania crâncenă pe care o ducem în Est, vor constitui desigur una din bogățiile noastre literare de care nu va putea să nu țină seama literatura cultă de după război, atunci când, după ce armele și-au spus cuvântul, scriitorii vor trebui să înceapă o luptă tot atât de neobosită, pentru promovarea unei noui culturi românești, bazată pe posibilitățile noastre naționale.

A strânge în volum asemenea producții ale cântăreților țărani ce au pornit să afirme vitalitatea românească pe stepele Rusiei, este un gest de toată lauda, ce ar merita să fie cât mai mult imitat. Iar scriitorilor noștri le recomandăm călduros culegerea despre care vorbim, cu certitudinea că le oferim o lectură revelatoare.

D. Ovidiu Papadima

— unul dintre cei mai bine pregătiți critici ai generației tinere, aduce în broșura apărută recent, *„Probleme de construcție în dramă"*, prețioase contribuții la cunoașterea științifică a coordonatelor care alcătuesc structura operei de artă dramatică.

Lucrarea depășește caracteristicile unui eseu, fiind un studiu de atentă și laborioasă întocmire.

Fin analist și asiduu cercetător literar, d. Ovidiu Papadima afirmă, totuși, cu modestia care îl caracterizează, că tema, deși amplu desbătută de d-sa, mai comportă discuții și interpretări de amănunt. Intenția acestui studiu o mărturisește clar în final:

„Din toată desbaterea problemei sperăm că se va desprinde concluzia — căreia căutăm să-i slujim, pe linia clar văzătoare de mult a profesorului D. Caracostea — că cercetarea operei de artă poetică nu mai poate rămânea la invechitele recuzite, cu care ea se practică de către critica românească, încremenită pe linia unui fals maiorescianism.

Chiar privită numai în sine, opera de artă poetică apare ca o complexă și totuși severă unitate, in care momentul sufletesc al creatorului ajunge una cu ultima fibră de expresie, prin caracterul structural al operei de artă".

„Selecția valorilor"

— este titlul unei foarte interesante cărți, datorită d-lui Alexandru Roșca și apărută sub auspiciile Astrei din Sibiu.

Problema pe care d. Al. Roșca o discută este de o valoare socială extrem de importantă. Inegalitatea de înzestrare a oamenilor, descoperirea, selecția și educația celor înzestrați, tehnica orientării profesionale precum și ocrotirea valorilor sunt capitole în care se desbat tot atâtea fațete ale acestei probleme de interes capital pentru desvoltarea individului în societate, spre a fi un bun cât mai de preț al ei.

„Critică literară cu și fără filosofie"

— se întitulează considerațiile pe care le face Melania Hayeck în „Universul literar" din 10 Iunie a. c. în legătură cu afirmațiile d-lui Lucian Blaga, că unui critic literar i se cer fundamentări și perspective de ordin filosofic. Recunoaștem împreună cu autoarea articolului, că problema nouă care încearcă să se pună în domeniul flexibil, uneori prea subiectiv și impresionist al criticii noastre actuale, nu se va putea rezolva, după toate probabilitățile, decât printr'o rămânere în spații proprii.

Organizând și disciplinând fenomenele după compartimentele unui sistem cu dimensiuni axate într'un plan oarecum stabil, filosofia oprește sborul modulărilor interpretative, libertatea trăirii la obiect, una din esențele criticii de artă, urmărind linii generale și permanente în țesătura angrenajului universal ori depășind aceste forme prin ipoteze în metafizic, filosofia deplasează unghiul de judecată al criticei literare spre matematic, deci în afara procesului creator realizat în fierbințeală de sbucium, după o arhitectură proprie și mobilă ce ține întotdeauna de personalitatea interioară a artistului.

Idealul filosofiei, identificat în realizarea unor legi universal valabile, această năzuință către autoritatea limitativă a unui imperativ dogmatic, nu convine artei și nici judecătorului de artă, care trebue să ia contact nemijlocit cu opera, să aibă adică putința niciodată îngrădită în convențional ori altă „pânză de paianjen", de-a evolua în *pas cu subiectul*.

Critica literară, aceea care are garanția unui talent real, se verifică printr'o mare capacitate de intuiție, printr'o sensibilitate emoțională mereu proaspătă, ajutată esențial de un adânc bun gust și de o bogată experiență în valorile artistice. Criticul literar nu se ermetizează, ci se dăruie și se polarizează la nivelul unui misionarism eternizat prin cultul omului în ipoteza evadării spre Dumnezeu.

De unde rezultă caracterul lui dinamic, intens, uneori capricios, veșnic în depășire, uneiodată istovit ori la marginea unor înfăptuiri de ultim hotar. Variații de spirit de la care nu se poate ajunge la o identificare a criticului literar cu filosoful și nici invers, chiar când sunt dovedite unele adiacențe. Incheierea aceasta pare a fi confirmată și de filosofii literați, în a căror activitate aflăm opere unde caracterul estetic ori filosofic al conținutului este sacrificat în avantajul celuilalt.

„Inalte vânturi"

— se numește volumul de versuri de pe front al poetului Emil Vora, apărut de curând în editura „Bucovina" I. E. Torouțiu. Emil Vora este cunoscut publicului cititor din volumele de versuri „Fântânile tăcerii" și „Cartea plecărilor", după ce, în 1936 și-a făcut debutul cu volumul „Floare amară". Actuala culegere de versuri a lui Emil Vora arată un poet în plină ascensiune, singularizându-se în poezia noastră de război, prin faptul că autorul pune accentul, — din cele două mari experiențe la fel de covârșitoare, întâia a realității confruntării cu moartea, răspândită de mașinile ucigătoare și cealaltă a aprigei confruntări cu elementele ce iau un aspect apocaliptic, fiind la ele acasă pe pustiul spațiului rusesc — pe aceasta din urmă. Depărtările, pământul, vânturile, stelele, țările, constitue cele cinci cicluri ale acestei cărți de poezie, cele patru dintâi reușind să ne sugereze toată tensiunea dramatică a sufletului omenesc, singur în fața atotputernicei naturi.

Atmosfera acelor nemărginiri pe unde „întâiul semn e depărtarea", cum spune Emil Vora într'una din poeziile sale, nu putea rămâne fără rezonanță în sufletele poeților noștri ostași. La Emil Vora, aceste rezonanțe iau un aspect de fapte esențiale și din acest motiv, cartea sa de versuri este semnificativă și poate fi privită drept un pas înainte spre o nouă dimensiune în literatura noastră.

Citâm, spre exemplificare:

Numai cu stelele, numai cu vânturile
Prin nisipul stepelor, sufletul meu
e întreg;
Numai stelele, numai vânturile
Se opresc în loc și te'ntreb:
Până unde duce această viață?
Până unde ține întunecatu-i hotar?
Pe aici, ierburile, pământul, nu cunoșteau omul
Pe-aici întâiul semn e depărtarea.

SE SFARMĂ ZĂGAZURILE

(Urmare din pag. 3-a)

cerînd un important cap de pod.

Telefoanele la comandament sbârnâie neîncetat. Glasul maiorului Virtu e răgușit de atâta țipăt în pâlnia de ebonit.

Cerul s'a acoperit cu marama lăptoasă a zorilor.

In dreapta noastră au început să pârâe și mitralierele, să pocnească stîngherâ câte o armă și să turuie puștile mitraliere.

Bătălia este în toiu. A pornit atacul nostru. Compania de dincolo de Prut încearcă să-și lărgească punga în care s'a băgat.

Maiorul Virtu țipă mereu la artilerie să lungească tragerea. Ai noștri au rupt rezistența inamicului și acum se apropie cu pași mari spre obiectivul comandat.

Radu și Stătescu dorm înainte, dar îi scol fără nici o milă. Camaradul Olaru sare și el și pornim spre podul de peste Prut ca să ajungem în sectorul companiei care luptă.

Geana dinspre răsărit a început să se împurpureze. O prepeliță trece turuind dintr'un lan în altul speriată de pașii noștri. Impușcăturile par'că s'au mai rărit. Răbufnesc doar necontenit proectile grele de brandt. Trag cu disperare ruși.

In mine chiuia tot mai tare un gând care a năvălit cu un ecou puternic toate zările:

...Se apropie răsbunarea !... se apropie răsbunarea !...

St. Al. Cosmin

VITRINA LITERARĂ

de Neagu Rădulescu

PE URMELE DESTINULUI de *Romulus Cioflec*. — SOȚUL MEU de *Mac de Venait*. — FECIOARELE de *H. de Montherlant*. — In Cișmigiu s'au așezat busturile scriitorilor. — COLINA LĂCRĂMILOR de *Ernest Bernea*. — A apărut ediția II-a din CARTEA CU JUCĂRII de *Tudor Arghezi*.

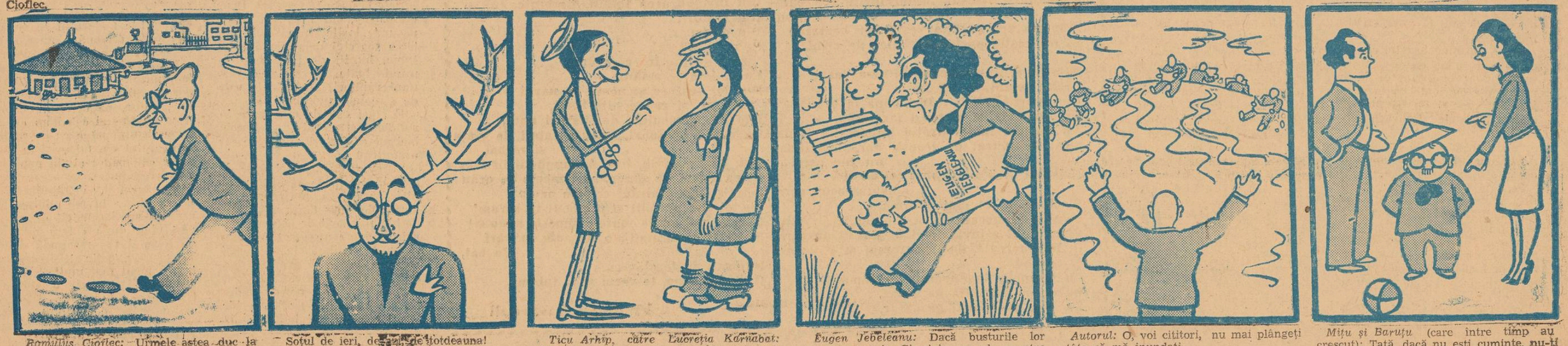

Romulus Cioflec: Urmele astea duc la anticar.

Soțul de ieri, de azi, de totdeauna!

Ticu Arhip, către Lucreția Kernăbat: Ție îți dă voie mămica să te duci singură la cinema?

Eugen Jebeleanu: Dacă busturile lor le-au așezat în Cișmigiu, pe ale noastre să le punem măcar în grădina Icoanei.

Autorul: O, voi cititori, nu mai plângeți atâta că mă inundați.

Mițu și Baruțu (care între timp au crescut): Tată, dacă nu ești cuminte, nu-ți mai dăm voie să te joci cu mingea.

Societatea Națională de Editură și Arte Grafice „DACIA ROMÂNĂ", București, str. Sărindar 5-7-9, înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerțului București.

Tipărită la 3.VII.1943

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNII SIBIIU

ANULII Nr. 69 — 5 LEI EXEMPLARUL — 11 IULIE 1943

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

ETNICUL IN ARTĂ

Problema pe care ne propunem să o discutăm aci mai pe îndelete (ceeace va necesita o serie de articole, dată fiindu-i și importanța și actualitatea) este o problemă de estetică și în aceeași măsură o problemă de istorie literară. De estetică pentrucă ne interesează aci legătura dintre estetic și etnic, de istorie literară pentrucă vom relua un vechiu proces literar, acela al valorii diferitelor curente și școli literare prin care a trecut evoluția noastră culturală.

Dar ceeace vom căuta să surprindem aci nu va fi, la drept vorbind, nici estetică, nici istorie, ci ceva mai mult. Ca să fim bineînțeleși dela început și pentrucă am afirmat că e vorba de ceva de mare actualitate, trebue să precizăm că este vorba de întrebarea dacă există un estetic pur sau forme estetice emanând direct din seva etnică, din sufletul colectiv al poporului. Ceeace e important de semnalat este faptul că în momentul de față se duce o luptă fățișă pentru afirmarea și instaurarea unei doctrine a esteticului pur fără aderențe, fără rădăcini obscure cu pământul, cu omul, cu rassa. In perspectiva aceasta sunt privite școlile și curentele literare prin care a trecut evoluția culturii noastre românești. Privite și judecate. Dacă ele au instaurat și s'au conformat doctrinei esteticului pur sau dacă au fost forme și expresiuni de afirmare a problemelor izvorând din nevoia de afirmare a etnicului.

Se lansase pe vremuri o formulă lapidară menită să concretizeze situația. Tot ce avea un substrat de altă natură decât esteticul pur, era declarat: artă cu tendință. Tot ce căuta să instaureze însă o concepție a esteticului pur, purta numele și mai seducător de: artă pentru artă. Este aci un proces care, la noi, datează de mai bine de jumătate secol.

D. E. Lovinescu, cunoscutul critic literar este campionul tezei purismului estetic. In virtutea acestei doctrine, o mână de tineri s'au hotărît să dovedească valabilitatea tezei. Aveau aerul de a fi descoperit, pe propriul lor cont, America! Și cum orice atitudine e cu atât mai valabilă cu cât e mai bătăioasă și e cu atât mai bătăioasă cu cât e mai exclusivistă, descoperirea esteticului pur însemna anularea oricăror alte forme de manifestare de artă. Dar istoria noastră culturală cunoaște câteva etape prin care a trecut în conformitate cu legile interioare, fatale, necesare ale evoluției ei. Am avut o etapă pe care o putem numi clasică, o alta romantică și în fine o ultimă etapă pe care vremurile și problematicele moderne și-a pus, inevitabil, pecetia. Scormonind mai adânc, mai atent aceste etape, vom descoperi în fiecare ramuri componente caracteristice. Să ne gândim la aceea ce s'a numit generația pașoptistă, la junimism, la poporanism, la semănătorism, la gândirism, la formele moderniste și vom fi străbătut, pe scurt, scara manifestărilor noastre literare paralel și în strânsă legătură cu scara manifestărilor noastre sociale și politice.

Doctrina esteticului pur caută să surprindă în ce măsură se află expresia ei pură în fiecare din aceste etape și să proclame drept valabile numai acele momente în care esteticul s'a dovedit pur, fără aderențe la etnic, la social sau la politic. Tot ce nu este estetism pur, înseamnă retrogradare rușinoasă pe care rafinații absolutului o neagă cu ororare, prezentând-o drept o scoborîre a demnității artei.

Numai așa a fost cu putință reînvierea anumitor mituri literare, strigătul de luptă „înapoi la"... de pildă Maiorescu, etc. Cazul Maiorescu este mai cu seamă interesant. Pentrucă matadorii esteticului pur au descoperit ganga purismului în opera lui Maiorescu, au proclamat reîntoarcerea la doctrina lui Maiorescu. Pe de altă parte, descoperind iarăși, cu o naivitate îngerească forme de estetic pur în curentele noastre moderniste, au aclamat frenetic pe diferiții reprezentanți ai modernismului fără a le scormoni mai în adânc opera, fără a căuta să descifreze și aci adevărul și adâncul subteran al unei opere, în fond, nu era atât de pură pe cât se arăta la prima vedere.

Metodologic, ni se pare că sarcina noastră va putea fi delimitată astfel:

1. Să arătăm că etapele evolutive ale culturii noastre reprezintă forme necesare de manifestare, forme reclamate de o anumită epocă cu toate atributele ei: etnice, sociale, politice;

2. Că aceste etape își au o valoare a lor în funcție de timpul în care au apărut și răspunzând unor anumite necesități ale timpului în care au apărut;

3. Că orice etapă evolutivă se închele absolut și nu mai poate fi valabilă sub forma nici unei „reîntoarceri" dacă timpul ce le-a determinat apariția și-a încheiat ciclul;

4. Că, în acest caz, nu mai poate fi vorba nici de operațiuni de comparare între valori, nici de negare a unor valori trecute prin prizma unui criteriu absolut de comparare;

5. Că doctrina esteticului pur nu poate fi un criteriu absolut de comparare pentrucă este o simplă abstracție ideologică, străină de realitățile vii și concrete pe care încearcă să le măsoare și să le valorifice;

6. Că orice formă de artă este, în fond, o formă de viață și are, ca atare, toate atributele vieții, toată relativitatea ei retrospectivă, toată ireversibilitatea ei absolută, toate aderențele ei la concertul din care izbucnește și pe care îl reprezintă.

Ni se pare că programul astfel schițat, merită și munca de a-l cerceta și oboseala de a-l urmări obiectiv și fără părtinire.

Petru P. Ionescu

ȘTEFAN LUCHIAN — COMPOZIȚIE

LITERATURA DE MÂINE

Din focul purificator al actualului război pentru clădirea unei noui și drepte Europe, se va naște nu numai o nouă conștiință socială și politică, dar o nouă spiritualitate, care va avea drept consecință verificarea tuturor vechilor teme de inspirație literară și artistică.

Reîntoarcerea spre permanentele valori naționale, spre forțele și realitățile noastre românești, va fi un bun pentru totdeauna câștigat și va face pe creatorii noștri de frumos să abandoneze ca infructuoase toate formulele importate, artificiale și sterpe, pentru a da robuste creații de substanță și sens românesc.

S'a putut constata, în atari grele cumpene, că toată viața de stat și cultura unei țări nu se poate sprijini cu încredere decât pe valorile și forțele ei naționale, și că orice fisură sau înlocuire poate aduce cu sine dărâmarea întregului edificiu național.

Cultura, punctul de sprijin al unei națiuni, nu poate fi lucrată decât din elementele ei proprii pentru a avea adânci rezonanțe, pentru a reprezenta un popor și pentru a fi, în vremuri de cumpănă, un sprijin real și eficace.

Literatura și arta în general, a noastră, nu va mai putea fi pe viitor decât oglinda fidelă a posibilităților, realităților și substanțelor noastre etnice.

Reîntoarcerea definitivă și completă la realitățile noastre românești, nu va mai constitui ca odinioară, numai un imperativ național, ci o necesitate organică.

Temele de inspirație, materialul și sensurile vor trebui să poarte pecetea celei mai autentice caracteristici românești.

Ceeace până mai ieri s'a numit școala tradiționalistă sau naționalistă în literatură, nu va mai avea sens, întru cât întreaga literatură va fi tradiționalistă și naționalistă.

O cultură fără caracteristicele ei permanente naționale, nu va mai avea ce căuta la masa literaturii universale, iar în interior se va expune la hula publicului cititor.

A venit timpul, după marea experiență care o încercăm astăzi, să isgonim de oriunde s'ar afla rămășițele străinismului, ale mașinațiilor și subterfugiilor tuturor aventurierilor gândului, ideologiei și concepțiilor internaționale.

Vom coborî, ca minerul în măruntaele pământului, în străfundurile substanței noastre naționale, promovându-i sensurile, caracteristicele, valorile și realitățile.

Poezia se va păstra în temele ei de inspirație națională, nu patriotardă și retorică, conținând numai esență și realitate românească, singurele valabile.

Romanul românesc va trebui să cunoască o nouă înflorire, în care penele scriitorilor noștri tineri și bătrâni să pună în slovă epică privelișteа și imaginea socială și spirituală a țării, cu valorile, prospețimea și greutatea de cronică. Vechile teme sterpe, de psihologie morbidă, erotism, lubricitate bolnăvicioasă și ditirambe internaționale, vor trebui să cunoască disprețul scriitorului român, destul atâta vreme amăgit și purtat pe căile cari nu-i aparțin.

Numai acei scriitori își vor împlini cu drept cuvânt destinul lor, cari vor ști cu talentul lor să prindă în pagini de mare relief imaginea țării și ființei lor, sufletul și credințele norodului, decât acei cari vor aduce în filele cărților lor aromă și duh românesc.

Numai aceasta va fi literatura românească de mâine.

Vasile Damaschin

ROMÂNIEI

de Frédéric Mistral

Sfârșise-acum măcelul, sfârșise și festinul
Sălbatec, dat de fiare și ulii... Surâdea
Prin aburi și duhoare soarele și'nverzea
Din nou câmpul de luptă ce-și biruia declinul.

Și Turcii și Muscalii, călcând-o'n vreme grea,
Au tropăit prin țara ce-și ascundea suspinul:
Ea, astru care iese mai sclipitor din chinul
Eclipsei lui, cu vlagă mai caldă — renăștea.

...Sunt rasele latine
Care mai știu că'n tine
Sângele plin de glorii nu se va'ntuneca;

Eu ramul păcii, soră
Din țărm de aurore
Romană, lin îl leagăn — de Sus — deasupra ta...

Trad. de Cicerone Theodorescu

18 Martie 1880

ACORDURI CULTURALE

In ciuda aparențelor, se poate constata și astăzi chiar, în momentele acestea de grea încercare pentru spirit, că lumea nu se poate dispensa de cultură și artă, de produsul forțelor intelectuale în genere, de beneficiul spiritului în speță. Insuși războiul actual nu este decât o luptă a lumii civilizate, condusă de spirit, împotriva unei lumi care, sub masca unei violente civilizații tehnice și materialiste, încearcă să introducă în stadiul actual de evoluție a umanității reabilitarea forțelor fizice și a instinctelor primare. Și când spunem aceasta, ne gândim mai ales la acest război crunt și eroic pe care-l duce Europa, leagănul atâtor tradiții de înalte și frumoase realizări spirituale, împotriva bolșevismului, răspântia tuturor confuziilor și tuturor incongruențelor sensibilității și rațiunii omenești. Deosebirea între una și alta dintre cele două concepții de viață — concepție europeană și concepție rusească — este atât de mare încât ea a fost dela început proclamată de către toți cei ce, pe deasupra împrejurărilor imediate și dincolo de perspectivele momentului, au căutat să descifreze misterul destinului omenesc. Pe câtă vreme în Europa noastră persista și se impunea tot mai mult atitudinea unei ferme evoluții spirituale, dincolo spiritul și odată cu el întreaga lui lume de frumuseți și idealuri, era întunecat de frenezia unei activități muschiulare, inconștientă și oarbă în aviditatea ei de a cuceri cât mai multe recorduri technice și performanțe fizice. Vă mai amintiți de acel celebru Stackanov care devenise la un moment dat eroul și zeul milioanelor de muncitori fiindcă, prin forța brațelor lui, izbutise să dea în minimum de timp maximum de randament. Totul era însă o eroare privit din punctul de vedere al vieții reale, fiindcă supraexercitarea lui muschiulară, dacă însemna un record technic, nu aducea însă nici o liniște și nicio perspectivă de mângâere omului.

Europa trăește astăzi un moment de mare tensiune spirituală, chiar dacă în limitele culturii și ale artei se simte o pauză produsă de această supralicitare a războiului care angajează toate energiile și toate forțele intelectuale în desfășurarea și susținerea lui. Războiul technic de astăzi este, în ultimă analiză, condus de puterile de organizare ale spiritului, de o viguroasă disciplină intelectuală și de un avansat principiu rațional chiar și în cele mai mici amănunte ale lui. Dacă războaele de altădată erau mai mult niște aventuri militare, făcute de oameni cari iubeau viața de campanie și mai toate se sfârșeau prin cuceriri ce ofereau prilejul unor mari petreceri pentru cei ce le realizau, războiul actual este o acțiune disciplinată și viguroasă a spiritului care conduce orice operație, fie de strategie, fie de organizare, fie de coeziune morală.

In sânul națiunilor europene se desvoltă tot mai mult ideea unei strânse colaborări internaționale în domeniul artei și al culturii. Prin congrese de presă sau de scriitori, prin expoziții de artă, prin acorduri culturale sau prin schimburi internaționale de artiști, solidaritatea europeană progresează cu pași repezi, tinzând spre acea unitate de idealuri ce trebue să caracterizeze toate statele continentului nostru.

La recenta întâlnire dintre reprezentanții guvernului român și ai guvernului italian, dela Veneția, d. prof. Mihai Antonescu, definind semnificația acordului cultural italo-român semnat în Cetatea Dogilor, a spus: *„Un acord cultural este o afirmare a unei sinteze spirituale și a unei necesități de organizare a comunității de gândire. In aceste ceasuri când războiul a cuprins în tragica lui frământare toate puterile vieții, un acord cultural este expresia voinței spiritului de a domina în toate împrejurările."*

Iată, definiția în termeni sobri și cuprinzători, menirea acestor acorduri culturale ce se zămislesc între statele europene actuale. Și dacă aceste acorduri, ca și toate diversele congrese „europene" ce se țin astăzi, nu fac decât să anticipeze marele acord final care va face din continentul nostru o singură forță, unitară, definitivă și conștientă de toate misiunile pe care le are de îndeplinit și de toate primejdiile cărora va trebui să le facă față. Pentru aceasta, elementul chemat să realizeze acest mare vis al unității europene, nu este nici arma, nici banul, nici politica, ci spiritul. Numai el poate fi conștient de tot ce se petrece în jurul lui, numai el poate avea preciziunea viitorului și poate asigura colaborarea popoarelor ce astăzi trăesc încă desbinate, ca o consecință a politicei greșite de până acum și a ambițiunei personale a diferiților conducători ce au pus totdeauna mai presus satisfacerea capriciilor lor decât interesele generale ale continentului.

Acordurile culturale ce se împlinesc acum între diferitele națiuni sunt primul pas făcut spre unitatea europeană și ele anticipează acest ideal care, dacă a fost de atâtea ori compromis până acum, va trebui ca, după lecția severă a actualului război, să devină neapărat o realitate. De îndeplinirea lui depinde, de altfel, însăși existența culturală, înzestrată cu atâta prestigiu, a continentului nostru.

Pericle Martinescu

I. CARDEI — BUSTUL LUI CIPRIAN PORUMBESCU

CRONICA LITERARĂ

N. MIHĂESCU: Valori literare în opera lui N. Filimon

Editura Casa Şcoalelor, 1943, Bucureşti

Fără a mima îngrijorarea, trebuie să recunoaştem că, în raport cu creaţia beletristică, literatura românească este foarte săracă în cercetări. Ediţiile critice şi studiile asupra marilor scriitori ajung, în apus, uneori, la un număr de ediţii familiar îndeobşte numai romanului. Noi încă nu suntem pătrunşi pe deplin de marea importanţă ce o au cercetările şi studiile literare pentru înţelegerea scriitorilor noştri de valoare, cari măcar dela posteritate să-şi primească dreapta preţuire.

De „critică literară" pătimaşe, confuză sau superficială când nu e de-a dreptul ignorantă şi gratuită sunt pline revistele şi publicaţiile noastre. Când e vorba însă de muncă laborioasă, de cercetare obiectivă, de studiere în biblioteci şi în manuscrise, atunci vezi că sunt prea puţini cei cari rămân să merite stima recunoscătoare a noastră a tuturor celor cărora ne înlesnesc prin râvna şi efortul lor, pătrunderea atâtor frumuseţi ale scrisului românesc.

Între aceşti puţini vrednici de recunoştinţa noastră se numără fără îndoială şi d. N. Mihăescu. Ceeace face acest pasionat cercetător al literaturii noastre este mult mai mult decât un act de pietate faţă de marii înaintaşi, făuritori de slovă românească; este o operă rodnică de revalorificare a unor creaţii pe care indiferenţa sau neînţelegerea atâtor generaţii urmaşe le-au lăsat în întunericul uitării.

Unul dintre cele mai concludente exemple este cazul scriitorului Nicolae Filimon, nepreţuit îndeajuns de niciunul dintre „mari critici" literari ai noştri, dar care are în opera sa, ţinând seamă de epoca în care a scris, valori de o netăgăduită frumuseţe şi însemnătate literară. Acest punct de vedere, sesizat de spiritul fin de cercetător al d-lui N. Mihăescu este mărturisit limpede în prefaţă:

„I s'a recunoscut lui N. Filimon, autorul „Ciocoilor vechi şi noi", meritul de a fi deschis seria romanului social în literatura română. Este recunoaşterea unei însuşiri de caracter istoriografic. Are şi aceasta, fără îndoială, importanţa ei. Meritul cel mare, însă, al acestei scrieri, este că într'o vreme în care literatura noastră dibuia, cu sfială, la începutul drumului, N. Filimon s'a afirmat ca un scriitor de reale virtuţi artistice.

Observatorul fin şi pătrunzător al mediului social era dublat de un artist, deosebit de înzestrat al prozei literare — calitate care i s'a recunoscut mai puţin.

Noi socotim că, dincolo de valoarea lui strict documentară, romanul „Ciocoii vechi şi noi" asupra căruia s'a oprit analiza noastră se impune printr'o sumă de însuşiri care vădesc un inspirat şi îndemânatec cizelator al frazei, precum şi un psiholog dintre cei mai subtili".

Pornind dela aceste premise, d. N. Mihăescu a luat în cercetare opera de viabile rezonanţe a primului romancier român N. Filimon, şi, cu texte exemplificatoare, disecând cu pasionantă răbdare scenele cele mai expresive ale romanului „Ciocoii vechi şi noi", ne-a dăruit o fidelă şi luminoasă imagine a valorii necontestate pe care aceste pagini robuste de autentică epică românească o conţin.

După un prim capitol dedicat consideraţiilor generale privind viaţa lui N. Filimon şi atmosfera specifică a timpului său, precum şi după un al doilea destinat trecerii în revistă a criticilor literari necunoscuţi, cari s'au ocupat de altfel extrem de puţin, de personalitatea şi opera autorului „Ciocoilor vechi şi noi", d. N. Mihăescu intră în adâncirea analitică a romanului, stăruind, rând pe rând asupra *viziunii epice a scriitorului, asupra adâncimii psihologice a romanului*, asupra *aspectului stilistic al operii* şi în sfârşit asupra *descendenţilor literari ai lui N. Filimon*, cari sunt mult mai mulţi decât critica literară grăbită şi superficială, i-a descifrat de-alungul anilor.

Astfel, începând cu „Tănase Scatiu" al lui Duiliu Zamfirescu, continuând cu „Craii de Curtea Veche" ai lui Matei I. Caragiale, „Conu Enake" al lui N. M. Condiescu, „Gorila" lui Liviu Rebreanu şi sfârşind cu cele două romane ale lui Dem. Theodorescu, „In Cetatea Idealului" şi „Robul", în toate se găsesc personagii şi ascente care, fie descind, fie amintesc „Ciocoii vechi şi noi", păstrând în cutele lor meandre ce conduc spre atmosfera primei creaţii epice româneşti de proporţii impunătoare.

Amintim că d. N. Mihăescu, unul dintre cele mai talentate şi mai pregătite codeie ale generaţiei tinere de scriitori, ne-a dovedit din plin până acum măsura posibilităţilor sale, dând la iveală, în afară de volumul de critică literară tipărit toţ de „Casa Şcoalelor" în 1939 o ediţie comentată a basmelor lui Petre Ispirescu şi una asupra principalelor opere literare ale lui Alexandru Odobescu. Pseudo Kinegheticos, Mihnea Vodă cel Rău, Doamna Chiajna, Câteva ore la Snagov, etc.

Aurel Chirescu

PRIMELE SCRIERI ROMÂNEŞTI
DESPRE ORIGINEA LATINĂ A NEAMULUI

Ideia romană a Răsăritului — ideia minunat prinsă în svonul vechilor cătanii bisericeşti, mult mai mult accentuată în scrierile străine asupra neamului nostru valah (Vezi Basarabia literară, Nr. 67 şi 68), îşi trăieşte începuturile în istoriografia noastră românească într'un chip ciudat.

Într'adevăr, având în vedere evidenţa faptelor — la început nu s'a insistat destul asupra importanţei de fapt a acestei idei, dându-i-se mai mult o coloratură de basm.

Astfel se explică naşterea acelui basm — pledoarie discretă a lui Ştefan cel Mare la poarta marei Rusii ortodoxe — basm care-i cu socoteală însă şi'n povestirea căruia diplomaticul îşi are rolul lui, rol însemnat.

Basmul acesta — publicat mai întâiu de Ion Bogdan — este dela sfârşitul veacului al XVI-lea şi-i îngloba-t în „CRONICA ANONIMĂ", ea însăşi cuprinsă în colecţia rusească: „Voskresuskaja lietopis".

El este începutul „Povestire (i) pe scurt despre Domnii moldoveneşti, de când s'a început „Ţara Moldovenească".

„Doi fraţi, Roman şi Vlahata, fug din Veneţia şi întemeiază Roma. După aceasta, certându-se între ei pe chestie de credinţă, sunt gata de luptă grea, când Wladislav — Regele Ungariei — fiind la mare strâmtoare din cauza Tătarilor, îi cheamă întru ajutor. Râmlenii cu credina în „letinie"— recte, pentru noi catolicii —, îi cer Regelui ungar să aranjeze în asa fel oştile încât în primele rânduri să fie Râmlenii cei vechi, adică cei cari rămăseseră în dreaptă credinţă — ne ortodoxi. Se vede deci, şi aici conflictul dintre catolici şi ortodocşi. Numai că ortodoxii s'au purtat în luptă cu multă vitejie şi rezultatul a fost că Wladislav le destăinueşte vicleşugul letenilor şi-i sfătueşte c'ar face mai bine să rămână prin locurile acestea; ei primesc cu o singură condiţie: să-şi păstreze legea lor ortodoxă, ceea ce li se admite. Urmaşi lor sunt românii din Ţara Maramureşului şi a Crişurilor.

În afară de marile confuzii istorice, legenda aceasta caută să-i arate pe ortodocşi drept oameni cinstiţi şi viteji. Nu trebue însă să uităm probabila geneză a acestei legende, care a fost scrisă la Curtea lui Ştefan cel Mare pentru a fi trimisă în Rusia, pe vremea aceea fruntaşă a ortodoxiei.

Ea este — dacă ar fi să ne referim la însemnătatea-i literară — o minunată legendă demnă de-a sta la înălţimea produselor de acelaşi gen din Occident.

Mai are meritul de a fi prima notificare organică a latinităţii noastre, indiferent de restul erorilor cuprinse în text, de fantezia, într'adevăr bogată a autorului ei.

Ştiri categorice — precise atât în formă cât şi în fond — ne vor aduce cronicarii noştri, cronicari dependenţi — în ceeace priveşte cultura lor — istoriografilor polonezi.

Nu-i necesar — pentru economia rândurilor de faţă — să arătăm evoluţia culturii polone şi nici influenţa Statului de Nord în treburile principatului moldovenesc. Este deajuns să amintim că în Moldova exista un puternic partid filopolonez şi că boierii noştri — datorită imprejurărilor, adeseori, au trebuit să pribegească în Polonia. Unii dintre ei, stabilindu-se acolo, au obţinut până şi indigenatul.

Rolul acestor boieri pentru cultura noastră este covârşitor. Prin ei am luat cunoştinţă de cultura polonă. Ei au fost acei cari şi-au dat mai întâi seama de origina noastră şi chiar dacă n'au lăsat scris, şi-au arătat această cunoştinţă uneori foarte bizar, bunaoară, ca Movileştii, pe care S. Oholski, trecându-i în marea carte a nobilimii, le notează drept strămoş al neamului lor pe... Mucius Scaevola!

Larga circulaţie în cultura humanistică a acestei idei a dus, însă, la îndemnul boierilor de a scrie ei înşişi letopiseţul ţării lor. Primul cronicar român care scrie în atingere cu curentul acesta, este Grigore Ureche. Este interesant că primul boier care se ocupă serios de istoria neamului său îşi începe scrierea amintind de originea romană.

Pentru studiul de faţă ne interesează, din cronica lui Grigore Ureche, predoslovia:

„Vor uni Moldovei să-i zică că au chemat-o Ştitia sau Schitia... chematu-o-au unii şi Flachia, ce scriu letopiseţele latineşti, de pe numele hatmanului rîmlenesc ce l-au chemat Flacus... şi schimbându-se numele din Flachia, i-au zis Vlahia..."

Sau consideraţiile asupra limbii:

„...dela Rîm ne tragem... De la Rîmleni ce le zicem Latini: *piine* ei zic *panis;* carne, caro; găină ei zic galina; muiere, mulier; femeie, femina; părinte, pater; al nostru, noster şi altele multe din limba latinească şi de am socoti pre amănuntul toate cuvintele le-am înţelege..."

Trebue remarcat că Grigore Ureche nu se ocupă special de ideia originei, ci doar o aminteşte în cronica sa. Pentru ca să se ocupe special, i-i trebuia mai multă cultură, carei lipsea. Sau, poate că n'a găsit că este atât de interesantă această idee, ca să insiste asupra ei.

Grigore Ureche a luat ideea originei romane din cronica lui Bielski Ioachim *şi dintr'o cosmografie, care chiar dacă n'a fost a lui Sebastian Münster, era foarte apropiată de aceasta.*

(Ioachim Bielski a scos în 1597 „Kronika Polska", *care deşi scoasă sub numele tatălui său, — ca un fel de nouă ediţie din* „Kronica wszsytkiego swiata" *îi aparţinea, aşa cum au dovedit-o istoricii literari poloni. Dar Ioachim Bielski este destul de cunoscut).*

Originalul cronicii lui Grigore Ureche a dispărut de timpuriu, imediat după moartea lui, desigur, dacă la 30 ani după aceea Miron Costin nu l-a mai putut găsi. Ni s'au păstrat copii.

Cea mai importantă — prin interpolările ei care au ridicat furtună pe istoricii noştri — este aceea a lui Simion Dascălul. El povesteşte cunoscutul „basn" prin care ne tragem din răufăcătorii Romei trimişi aici să ajute pe Laslan Craiu contra Tătarilor. Trebue să ştim, dela început, că ideea nu-i aparţinea. El însuşi o povesteşte aşa, parcă spre a se vedea ce multe lucruri ştie. Făcând caz de erudiţia lui, a mult prea pătimit prin critica mereu vehementă ce i s'a făcut dealungul veacurilor, de către toţi învăţaţii noştri.

Legenda are un ecou în basmul din cronica slavonă de pe vremea lui Ştefan cel Mare, pe care l-am povestit: Roman şi Vlahata.

Ea, însă, se găseşte şi'n cronicile polone. Să credem — şi n'avem nimic în contra — că Martin Bielski *nu era cunoscut (el spune textual: „La Roma era obiceiul care este şi până azi, ca pe răufăcători să nu-i ucidă, ci-i trimeteau peste mare, dar mai ales aici unde este valul, căci aici a fost trimis şi Ovidiu"); istoria se continuă, arătând cum aceştia făceau diferite slujbe, munci, lupte. Un lucru este pitoresc: Ovidiu... răufăcător! — şi noi care i-am făcut statue la Constanţa!*

La Ioachim Bielski: *„Această ţară s'a luptat multă vreme cu împăraţii Romani şi a fost supusă de Traian, dar încă mai înainte de acesta Romanii trimeteau acolo pe răufăcători şi dela aceşti romani s'au păstrat multe cuvinte latineşti..."*

După cum se vede, ideea că ne tragem şi din răufăcători nu era nouă, nu aparţine lui Simion Dascălul, care pentru vina de-a fi înregistrat-o, poate şi amplificat-o, şi-a atras ocara nu numai a lui Miron Costin, dar şi a tuturor contemporanilor acestuia şi urmaşilor lor.

Importanţa cronicii lui Grigore Ureche este că deschide un şir de lucrări care se'ndepărtează de legendele bisericeşti şi se'ndreaptă spre erudiţie, dând explicaţie operei lui Miron Costin şi, mai ales, celei a lui Dimitrie Cantemir.

„Letopiseţul ţării" al lui Grigore Ureche, *se ştie, a fost continuat pentru 66 ani (1595-1661) de către Miron Costin.*

Pentru studiul nostru, importantă este doar intenţia autorului: „Fost-au de gândul meu, iubite cetitorule, să fac Letopiseţul Ţării Moldovii din descălecatul ei cel dintâi care le au fost de Traian împăratul..."

Mult importantă — aşa cum reiese şi din titlul ei — este lucrarea lui Miron Costin: „De neamul Moldovenilor, din ce ţară au ieşit strămoşii lor". *Originalul lui Miron Costin nefiind cunoscut, deci data la care a fost scrisă cartea necunoscând-o, izvoarele cărţii nu sunt total lămurite.*

Lucrarea nu este terminată — aşa cum reiese din nişte trimiteri la unele capitole care nu există şi pe care probabil n'a mai avut timp să le scrie, din cauza sfârşitului său tragic (1691).

Manuscrisul cel mai interesant este acela dela Petrograd, copiat în 1712-13 de Axinte Uricariu. Acest manuscris a şi folosit la baza ediţiei lui C. Giurescu.

Miron Costin a scris opera aceasta, ca să răstoarne „basmul" lui Simion Dascălul şi să arate celor ai săi adevărata obârşie a neamului românesc.

Pentrucă noţiunile istorice şi geografice erau foarte reduse la contemporanii lui, în cartea sa se găsesc trei capitole, pe care le-aş numi explicative: I. Italia, *aşezarea ei geografică şi descriere: II.* Istoria romanilor, *scrisă într'un ton informativ şi III.* Dacii strămoşii noştri direcţi.

Este interesant că dând exemple de colonii, Miron Costin dovedeşte că are cunoştinţă că şi Macedonenii sunt de origine română:

„...la Rumeli în ţările greceşti un neam, ce le zicem cuţovlahi, colonia Rîmului este..."

Venindu-i bine a răspunde lui Simion Dascălul, îi replică, spunând că tot ce-a scris el, este un „basn".

Argumentarea:

I. Greutatea de-a face o oaste din tâlhari şi, mai ales, să fie atâ de mulţi — „apoi, femei iară atâtea tâlhăriţe?"

II. Imposibilitatea de-a cere Laslau ajutor lui Traian, deoarece între domniile lor este o distanţă de 800 ani.

III. a) Numele locuitorilor : Romîni şi b) numele ţării: Vlahia, *alături de numele italienilor, cum îi se spunea atunci: Vlahi.*

IV. Numirea şanţului — „Valul lui Traian" — care merge din Muntenia până la Don, peste Siret, Prut, Nistru, Nipru.

Dela „basnă" trece la arătarea continuităţii noastre arătând că numele de Moldova *vine dela apa Moldovei, iar* Muntenia *sau dela „munte" sau dela Olt — polonezii zicând muntenilor „molteni".*

In capitolul acesta, al V-lea, care nu este terminat, se mai ocupă şi de portul ţăranilor, asupra căruia, însă, Miron Costin are rezerve:

„...portul statornic ca numele şi limba nu este"...

Referindu-ne la operele scrise în limba română ale lui Miron Costin, trebue să subliniem că el a vrut să arate contemporanilor moldoveni originea noastră nobilă:

„Caută-te dară acum, cetitorule, ca într'o oglindă, de unde eşti, lepădând dela tine toate celelalte basne..."

Miron Costin mai are, însă, marele merit de a fi subliniat originea română şi străinilor, recte polonezilor. Este mare lucru aceasta, pentru că se cerea nu numai mare meşteşug în limba polineză, dar el se adresa oamenilor dintr'o ţară care ştia ce este cultura, în care el însuşi învăţase.

Elevul Miron Costin a făcut-o, însă, cu succes.

El scrie două lucrări — „Cronica ţării Moldovei şi Munteniei" şi *„Poema polonă despre Moldova şi Ţara Românească", aceasta de a doua în versuri.*

Cu Miron Costin istoriografia română iese din începuturile ei — modeste dar pline de dragoste şi credinţă pentru neamul nostru, pentru nobila lui origine — şi pe scena culturii române vor apare covârşitoarele figuri ale lui Dimitrie Cantemir, Stolnicul Cantacuzino şi alţii.

Eugeniu V. Haralambie

NOI NE-AM RUGAT...

Sergentul Toma din Hârtop
A tras opt zile'n şir cu mitraliera,
Inspăimântând duşmanii ca holera,
Ne'nvins, cu fruntea'n soare ca un plop.

Dar când mușca din trupul bolşevic,
Săgeţi svâcneau aprinse pe sub gene
Şi murmura un fel de cântec de poene,
Ca o boare'mbelşugată pe colnic.

Icoana Prea Curatei o strângea
Lângă pieptarul ud de arşiţă şi tină,
Iubea o fată 'naltă şi blajină
Şi pentru ea năprasnic ucidea.

Cu păr vâlvoiu, cernit de fum,
Il tulbura fiorul amintirii,
— Un tată mort pe brazda schingiuirii
Şi pentru el se'nvifora acum...

Intr'o amiază, un glonte i-a atins
Obrazul greu spoit de soare,
Şi-a răsucit vestonul ca pe o floare,
Ştergându-şi sângele pe umere prelins.

In câmpul larg, pe o mirişte de argint,
Işi prinse palma'n carnea mitralierei,
Incins în curcubeul serii
Părea un smeu încrâncenat de-avânt.

In cea de-a opta noapte l-am aflat,
Cu pieptul stors, scobit de baionete,
Era o noapte cu'nvăluiri şirete,
Când duşmanul în somn s'a răzbunat.

Sergentul Toma din Orhei
A'ncremenit pe veci cu tâmpla lângă ţeavă
Şi parcă satele cu inima bolnavă
Veniseră să-i sune din cercei.

Noi ne-am rugat în asprul ţintirim,
Ca Mucenicul Gheorghe ce-l aşteaptă,
Păzindu-ne sub scutul prins în mâna dreaptă,
Pe el să-l prindă'n braţe ca pe-un heruvim...

Sergiu Matei Nica

CĂLĂTORIE

Plutim bolnavi spre orizonturi pure;
Mereu plutim pe apele'n sudalmă,
In ochi ascundem nu ştiu ce zănoagă —
De sus ne cad luceferii în palmă.

Crepusculul s'a risipit hotarnic
Sub valurile'ntr'una legănate.
Aştept un semn, o mână să ne cheme
Şi, fără noimă, mă gândesc la toate.

Bat vânturi mari şi grele vânturi scurmă
De şapte ori pustiile întinderi.
— Vom mai găsi isbăvitorul cântec
Şi strânsele, din amintiri, aprinderi?

Sergiu Grosu

DANIE

Fată bună, fată mică,
Pildă-am luat dela furnică,
Să n'am clipă de odihnă
Pentru ani târzii de tihnă.

Să adun fără'ncetare
Aurul întreg din soare,
Mătăsea din curcubee,
Truda dulce din ştiubee,

Cântec moicom de isvoare,
Albe visuri dintr'o floare,
Cer înalt cu ciocârlii,
Rodul copt de pe câmpii,

Umbra deasă de sub nuci,
Chiot vesel de haiduci,
— Durerea să nu te'ncingă —
Doina-amorul să ţi-l stingă...

Ecouri de pitpalaci,
Toamna 'n bronz de pe araci,
Bulgări de-aur în gutui,
Tot ce este şi ce nu-i...

Joc de ape'n diademe...
Tristeţea din crizanteme...
Basmele bătrânilor...
Tainele minunilor...

Adunat-am şi culeş
Duh şi slovă pe'nţeles;
Iară gândurile mele
Le'nşirai ca pe mărgele,

Din ele să-ţi faci comoară
Viaţa să nu te mai doară.
Şi-ţi mai dau ca danie
Sufletu-mi metanie!

Constantin Barcaroiu

ULTIMUL CANTEC

In fiecare seară când vei trece
Cu ochii plini de visuri sau de ură,
Iubita mea, îmi vei ucide umbra —
Iubita mea cu dogorită gură.

Ci'n fiecare seară când vei crede
Că mâini de febră trupul ţi-l mângâe.
Din toate mângâierile străine,
Iubirea mea de fum o să-ţi rămâie.

Şi vei pleca, iubita mea, spre alte
Iubiri în miez de seară murmurate,
Dar versul meu te va purta şi mâine,
Asemeni Magdalenelor visate.

Vor trece poate nouri sumedenii
Pe fruntea care'n palme-ai cumpănit-o —
Ci n'ai să ştii cum bezna mă supune,
Ci n'ai să-mi ştii furtunile, iubito.

Că pururi te-or cuprinde mâini de cântec
Când trupul tău de patimi fi-va strâns,
In fiecare seară când vei trece
Cu ochii plini de visuri sau de plâns.

Lucian Dumitrescu

Cronica plastică

Expoziţie colectivă: „FIGURĂ ŞI INTERIOR"
(Căminul Artei)

S'a împlinit un an de când, printre sălile de expoziţie s'a ivit, modest — ca proporţii concrete — luminos şi primitor în plinul sens al cuvântului, Căminul Artei. Această încăpere prezintă cronicarului familiarizat cu sobrietatea definitei sale misiuni, un singur şi incidental defect şi anume: deosebitele-i însuşiri, nu atât estetice cât reconfortante printr'o „atmosferă generală", creată nu se ştie cum, predispun mai curând la reportaj decât la cronică... Pentrucă ospitalitatea oferită operelor sau simplelor demonstraţii plastice, deplasează din anonimat vizitatorul, împrieteneşte „genezele" autoare, inoculează rigiditatea „criticului" acea doză de

malcabilitate care ajută la formularea consacrărilor şi menţionărilor fără emfază ori pedanterie, fără premeditate categorice şi alte elemente ce au reuşit să clădească între majoritatea artiştilor şi aceea a cumpănitorilor lor, un zid chinezesc şi babilonic, de toată frumuseţea...

Actuala expoziţie, intitulată literar: „Figură şi Interior", (pentruce oare nu s'au conformat „subiectului" câteva lucrări, cum sunt, de pildă, Nr. 7, semnată Jeana Baculescu *— realizare, de altfel, de aleasă calibate, Nr. 22, semnată* Iorgescu Sin *şi mai cu seamă un din numerotetele 39 aceea de pe şevalet, semnată* Romeo Storck?), *continuă şi amplifică intenţiile Căminului Artei de a stabili între marii maeşti şi cei mai mici sau în devenire o armonioasă horă a unirii. — atât de necesară ascensiunei de nivel al artei noastre, în sfera introspecţiunilor transgraniţiene. Astfel, în vecinătatea liricului meşteşug al lui* Ştefan Luchian *şi în aceea — mai consistentă — a dramatizantului colorit al lui* Ion Andreescu, *lângă descriptivele nuanţări ale lui* Nicolae Grigorescu *şi abilele corectitudini ale lui* Theodor Aman, *Căminul Artei desfăşoară în evantai t rei pânze de măiastră vioiciune, datorite penelului de senior al viziunilor (şi nu al „vizionarilor") sale,* Theodor Pallady. *Ochiul întârzie la fel de atent dar mai cu osebire asupra compoziţiei din stânga (o „lectură") şi trece la frapantele interpretări ale lui* Dem. Iordache *(Nr. 23), care ni-l sugerează pe Matisse; se cufundă în confortul jongleriilor cromatice dozate de poetul picturalelor sale preocupări — Francis Şirato — şi saltă îndărăt, către fantezismele calculate, de o vreme, prea în gen anecdotic, ale* Magdalenei Rădulescu. *Revelatoriu, desenul colorat (Nr. 44) de pe peretele rotund, al lui* Ion Vlasiu. *Interesantă, calofelata siluetă a figurinei deghizată hispanic (Nr. 1) în prelucrarea delicată a lui* Dudu Alexandrescu. *Insistanţa cultivata sensibilitate a lui* Dem. Berea *e pusă în remarcabilă valoare, la etaj, de către întreaga suprafaţă a „interiorului" odihnind pe şevalet (Nr. 5) — din care se poate restabili că desenatorul cât şi coloristul autor nu e divers ori variat, ci inegal. Dacă şi-ar abandona această oscilatorie atitudine faţă de autenticile-i posibilităţi, acest „enfant terrible" al plasticei noastre contemporane s'ar plasa, în mod firesc, printre cei mai valabili mânuitori de pensule şi paletă. Un accent de egală serlozitate înfiripă contemplarea portretului semnat* Pavel Hoisescu *(Nr. 20) reprezentat în memoria noastră de un autoportret excepţional expus, anul trecut în sala Ministerului Propagandei, la olaltă şi cu pânza regăsită acum cu vădită luare aminte.* Sorin Ionescu *prezintă o schiţă în ulei care aminteşte — prin pastelizarea materialului — tehnica nu demult elogiată, a „Naturei moarte cu fazani", vizibilă actualmente în Ministerul Artelor. Efectul punctului său de vedere asupra manevrării uleiului este ceeace produce umlautul deasupra unei vocale. In această privinţă pictura lui Sorin Ionescu poate fi situată paralel cu aceea a lui Francisc Şirato. Nu ne dumerim pentru ce Sorin Ionescu persistă în aşi neglija calităţile de portretist.*

Spontan şi cutezător ca niciodată parcă, Vasile Velisaratu *a respândit în „interiorul" său (Nr. 45) atâta vaporoasă evocare a spaţiului populat de constructivele însingurări ale artistului şi atâta răstălmăcire a tuturor valorilor încât acordurile dintre lumini şi umbre sunt aproape muzicale. Pornind dela identificarea şi redarea fiecărui amănunt, ne-am îngăduit să intitulăm această lucrare „portret de interior".*

Coca Farago

Madam Stanca

nuvelă de Alexandru Baciu

I

Casa noastră era pe o ulicioară, care unea două străzi cu pretenții urbane. Caldarâmul bolovănit cu pietre colțuroase, nu cunoscuse vreodată canalizarea; de felinare nici gând. Când ploua, glodul se alinia în șraițuri largi îmbrăcând „pavajul" într'o mantie de cocă neagră. Zăpada umplea stradela de nămeți purificând-o parcă de tot amarul noroiului și prafului din vară. Dar circulația devenea, atunci o problemă vitală pentru locatari și trebuia mobilizarea întregii mahalale pentru desfundarea ei. Ulicioara, cu nume de mănăstire voevodală, fusese uitată de Dumnezeu și de toate vanitățile de estetică urbanistică a primarilor Capitalei, de după războiul cel mare.

Pe aici se pripășiseră o seamă de oropsiți, sărmane epave ale sângeroasei încrâncenări a popoarelor. I-am cunoscut, cu timpul, mai pe toți.

Dar parcă figura doamnei Stanca, — a lui madam Stanca, cum i se spunea, — mi-o amintesc mai bine, trăește mai clar, mai viu în memoria mea, — ca a tuturor celorlalți. Scundă, — dar atât de grasă, că picioarele și mâinile păreau accesorii inutile, — avea un cap ca fel de rotofeiu, ce i se proptea solid pe gâtul zdravăn. Doi ochi albaștri pali, — cu expresia caldă de animal inofensiv, — plini de blândețe, — odihneau sub fruntea înaltă, frumos boltită. Părul alb lung, — în care tot să mai fi găsit câteva fire cărunte — era împletit într'o coadă, ce nu mi-aș fi putut imagina să fie așa de lungă, cu atâta artă era strânsă într'un coc bine prins în ace. Un nas drept și o gură arcuită atenua puțin expresia de blândețe a ochilor, imprimând chipului o ușoară rigiditate. Să tot fi avut cincizeci de ani pe vremea aceea, dar pustiită de necazuri îi dădeai, cu ușurință șaizeci. De trecutul ei nu știam nimic și nici nu pomenea niciodată; aflasem vag că bărbatul îi murise de mult; fusese un străin și avusese odată stare bună; scăpătase, însă, rău, după războiul cel mare; doar câte o linguriță de argint, cu inițialele frumos gravate, — dintr'un serviciu descomplectat, — un așternut din olanda cea mai fină, un ceasornic vechiu de masă și alte mărunțișuri — era tot ce mai scăpase din furia vânzării, tot ce mai amintea de viața, în care trăise cândva. Rămâne însă și astăzi pentru mine inexplicabil, cum de se îngrășase așa; nu știu din ce trăia; o ajutam și noi, uneori, dar cred că nu rare au fost zilele, când madam Stanca nu mânca nimic.

La fel și casa unde locuia era plină de contraste. Avea închiriate două camere și un șopron în care usca rufele, ținea lemnele iarna și îngrămădise fel de fel de boarfe. Cele două odăi puteau fi însă socotite ca piese de muzeu. Într'una toate obiectele le adusese, parcă, gârla: zarzavaturi de gătit erau amestecate cu cearceafuri și rufe curate, piepteni și perii de dinți zăceau aruncate pe mașina de gătit, pachete cu zahăr și făină erau vrăfuite împreună cu rochii bătrânești dantelate, două scaune schioape se îngrămădeau pe o laviță, ce îi servea de pat; toate stăteau deavalma într'o desordine fără seamăn: praful odihnea, din belșug prin colțuri și pe madam Stanca nu prea mi-o aduc aminte s'o fi văzut deretecând vreodată pe aici. In schimb cealaltă odaie putea fi dată ca exemplu de ordine și curățenie. Patul înalt cu polog, masa grea de stejar, scrinul de lemn cafeniu lustruit, fotoliu vechi plușat — erau într'o desăvârșită orânduire, care stârnea admirație. Dealtfel aceasta avea un rost clar; în camera îngrijită, cu atâta sfințenie, nu locuia nimeni; în afară de lungile ore consacrate curățeniei, — nici, chiar, ea, madam Stanca, — nu stătea vreodată; era socotită ca un fel de sanctuar, în care se deșteptau toate speranțele ei, toate gândurile de mai bine. Odaia aștepta, de timp îndelungat, pe adevărații ei stăpâni, pe singurii care meritau s'o locuiască, — în închipuirea doamnei Stanca.

Căci se împliniseră câțiva ani buni, de când unica ei fiică,—mânată, de doruri moștenite, măritată cu un vlăjgan cumsecade, — dar care nu izbutise să-și facă nici o meserie, — plecaseră în străinătate, cu banii ce mai rămăseseră dela tatăl mort, „să facă avere", cum spuneau vecinii și cum era deplin încredințată și madam Stanca. In grija lor — pentru zilele când înavuțiți și fericiți vor veni s'o vadă și pe ea, săracă și năpăstuită, — pregătea cu evlavioasă trudă odaia, deși veștile nu erau prea dese și nici nu păreau îmbucurătoare. Se stabiliseră un timp la Marsilia; apoi scrisorile veniră cu întârziere, de departe, hăt, de prin continentul de basm al Americei de Sud, dintr'un oraș, cu nume sonor ca în filmele, pe care le vedea și ea, uneori, în singurul și dărăpănatul cinematograf al cartierului; erau mai dese și aduceau vești bune; își înjghebaseră o gospodărie, o mică fermă acolo lângă orașul cu nume răsunător; și treburile mergeau bine. Se cam înspăimântase, — știindu-i atât de departe, dar bucuria de a-i revedea „ajunși" și mulțumiți o copleșea. Ii visa în fiecare noapte și prezența lor îi umplea existența, — i-o făcea mai rodnică, i-o popula de speranțe, de un viitor mai sigur. Apoi veștile nu mai sosiseră de loc, timp îndelungat,—luni multe, — iar madam Stanca socoti, că erau prea ocupați cu gospodăria, ca să se mai gândească la ea; și era, totuși fericită știindu-i acolo căpătuiți și liniștiți.

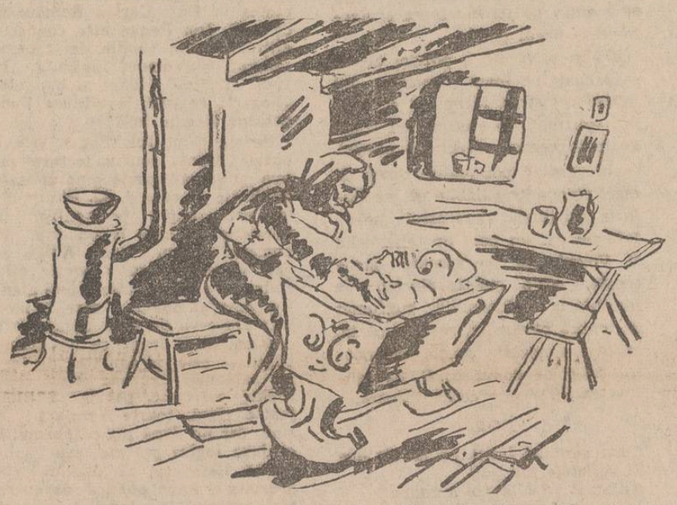

II

Dar într'o dimineață de toamnă — când mahalaua era cufundată într'o pâclă deasă și umedă,—se trezi, cu ei înapoi; nu erau singuri, aduceau un plod, ce scâncea mereu în brațele mamei; și mai erau însoțiți de o creatură pe care greu a înțeles ce rost avea acolo cu ei. Un bărbat mai în vârstă, cam scund, bine legat, cu o privire tare, cu chipul brun și lucios, cu nasul ascuțit și gura voluntară; un meridional, un om de dincolo de ocean, din pampasul argentinean. Fusese mare bucuria revederii; madam Stanca crezuse că-i sosiseră zilele din urmă, c'o s'o apuce leșinul: tremura din tot corpul și inima parcă încetase să-i mai bată. E adevărat că fiică-sa și bărbatul său nu se întorseseră avuți, cum socotiseră toți și după cum era încredințată și visase mereu bătrâna. Ba dimpotrivă cele două geamnatane, ce le aduseseră, și hainele sărăcuțe pe ei — arătau că înduraseră mult; ce traiu duseseră, în ultimul timp, — vorbea destul și paliditatea Mariei și ochii-i încercănați, ce nu-i cunoscuse niciodată așa, — spuneau destule. Simțise ca o sfâșiere în piept, ca o ghiară, ce îi rupea ceva, — dar uitase la gândul, că îi are, iar lângă ea, că le va merge bine și aici, că vor isbuti să-și înfiripeze cu toți o gospodărie mai îndestulată, mai săracă în griji.

Dar viața începu pentru madam Stanca într'un alt ritm, într'o altă cadență, în care se străduia zadarnic să nu-și risipească toate iluziile, toate visurile, toată bruma de gânduri bune, ce îi mai rămăsese.

In camera cea curată se instalaseră soții cu leagănul copilului: își pierduse acum efluviile odihnitoare, care îi hrăneau speranțele, făcând-o să îndure cu resemnare viața-i mizeră. Dimpotrivă parcă fusese un blestem: ocări grele răsunau de acolo; uneori străinul striga într'o limbă necunoscută și vorbele lui ascuțite și sonore erau bice, care o loveau și îi însângerau sufeltul. Cât despre ea trbuise să se retragă în șopron, să sălăjluiască, de bine de rău acolo; căci în odaia ei se instalase, cu drepturi și insolență, argentinianul; e adevărat nu mai domnea acolo atâta dezordine, dar prezența omului acela îi îmbâcsea atmosfera de neliniști grele, ce îi turbura mai rău apele sufletului, care se revărsau neputincioase, fără direcție, fără rost, înglodând în semnificații grele, cel mai lipsit de importanță eveniment al casei.

Maria găsise un serviciu într'un magazin de galanterie. Cât de vlăjganul ei de bărbat fusese angajat într'un circ de mâna treia, pentru un concurs de lupte greco-romane, ce aveau să dureze toată iarna. Madam Stanca văzu curând pe gardurile cartierului afișe, în care era anunțat că ia parte la lupte și „Niculae Georgescu, campionul Americii de Sud"; o fotografie care îi înfățișa ginerele, aproape gol, doar cu o falnică blană de animal sălbatec pe el, — complecta anunțurile. Simțise, din nou, că se prăbușește ceva, în ea; caracterele negre ale literelor i se rotiră mult timp în fața ochilor, până să capete contur precis; apoi luară proporții imense cuprinzând într'o haotică strânsoare totul, strada, casele, oamenii, pe ea. Nu se gândise niciodată, că bărbatul copilei ei o să fie luptător de circ, sărman actor pentru pofta de spectacol brutal a oamenilor. Află că ideea fusese a argentinianului, care nu-și găsise nici un rost; hoinărea prin cârciumi, se întorcea beat și madam Stanca auzi, în curând multe rele despre el.

Da, îi povestise și Maria, în nopțile lungi de iarnă toată năpasta care făcuse să-l aducă și pe blestematul de străin cu ei. Il cunoscuseră, acolo departe, în ținuturile calde. Ii simțise străini și nepricepuți și le câștigase repede încrederea. După ce cumpăraseră ferma, dela care sperau să li se tragă înavuțirea, treburile merseseră bine și toate păreau că sunt pe calea cea bună. Dar intervenise străinul care îi îndemnase stăruitor, îi forțase aproape să joace ce câștigaseră în speculațiuni de bursă riscante; ajunseseră să ipotecheze ferma minarea contractului de luptător al vlăjganului de ginere; și toate străduințele fură zadarnice să găsească un nou angajament sau vreo altă slujbă. Cât despre argentinian, își continua mereu viața de vagabondaj și beție. Rămânea doar salariul de vânzătoare al Mariei, mic, cu totul neîndestulător pentru hrănit, îmbrăcat, întreținut toate persoanele casei; și era mai ales copilul, care crescuse și cerea mai multă grijă, mai multă cheltuială. Iar ochii Mariei,—care muncea acum și o bună parte din noapte, se încercănau tot mai tare; devenise un fel de robot mecanic; îi pierise toate dorurile, se pulverizaseră toate avânturile. Incepură zile triste, de sărăcie cumplită, de mizerie continuă. Până și ginerele său atât de hotărât la cârma voinței capricioase a străinului, — era dela un timp trist, abătut. Privirile i se umezeau, când scâncetele copilului gemeau a foame, când mama venea noaptea lividă de oboseală, pentru a pleca grăbită, a doua zi dis de dimineață, — din nou la muncă; sclipeau, atunci, licăriri furioase spre odaia argentinianului; dar se stingeau repede, ca stelele căzătore în nopțile de vară. Doar străinul părea inconștient de ce se întâmpla; nu-și redusese cu nimic pretențiile și cerea totul, cu aceeași obrăsnicie, cu insolență.

Madam Stanca trăia într'o beznă toată viața aceasta atât de departe de iluziile ce și le făcuse înainte de venirea lor. Fiecare lipsă nouă, fiecare necaz îi sfredelea ceva în cap, îi distrugea o fărâmă de voință, de speranță, lăsa un vid, semăna pustietăți sufletești, de care și organismul începuse să se resimtă serios. Devenise mută, în strădania ei nepotolită de a împlini nenumăratele treburi gospodărești; doar un mecanism ascuns, acolo, în cap, înregistra inconștient, cu minuțiozitate de ceasornic, tot ce se petrecea în casă.

Observase răceala ce se săpa tot mai pronunțat, dela un timp între ginerele său și străin, vedea bine, cum se prăbușește, încetul cu încetul și respectul temător al fetei pentru intrusul blestemat. Simțea clar cum lanțurile invizibile, cu care îi ținea încătușați pe cei doi soți de atâta timp începeau să se frângă, să se rupă. Ura țâșnea atotcuprinzătoare, în locul ascultării oarbe din trecut. Și parcă o bucurie ascunsă, șuvițe de satisfacție se strecurau în sufletul bătrânei, uneori se transformau într'un pârâiaș repede gâlgâetor de munte; alteori luau proporțiile unui șuvoiu pustiitor, care părea că vrea să se reverse pretutindeni, să răvășească totul; vărsare nepotolită de ape, ca talazurile uriașe ale mării în furtună.

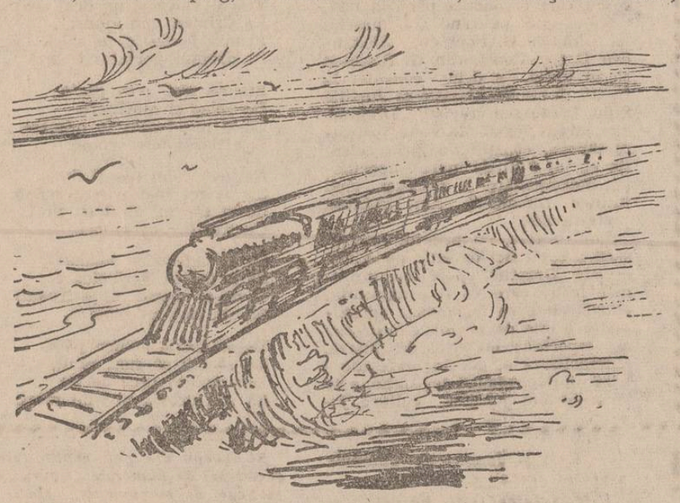

III

Se împliniseră așa câteva luni dela venirea lor. După primele zile cețoase ale lui Martie soarele se năpusti brusc înverzind bumbii negri ai copacilor, sbicind pământul de resturile de zăpadă, făcând să răsară timid lujerele florilor. Miresme tremurătoare, în bătaia adierilor călduțe, se ridicau, de pretutindeni, umplând văzduhul cu iz plăcut de umezeală, cu miros de scoarță de pomi, cu odoare de țărână proaspătă. Ulicioara parcă reînviase. O îmbiere la o altă viață, mai proaspătă, mai liniștită, se zugrăvea pe fețele tuturor.

Dar primăvara aduse și terla capătul lui găsea, însă, în momentele acelea, — nimbat de o zare luminoasă — limanul speranțelor ei din trecut. Dar o teamă surdă, ca un spirit prevestitor de rele, însoțea aceste stări. Bătrâna presimțea drama cum simt animalele furtuna.

Și, în adevăr, se întâmplă către sfârșitul lunei Maiu, într'una din serile, în care dorința exuberantă de viață a vegetației, limpezimea cerului, toată dorința vie, arzătoare spre împlinire, spre plenitudine a naturii, toată indiferența ei superbă contrastau izbitor, cu suferința, ce rodea, ca viermii în uitata mahala bucureșteană.

Să tot fi trecut de ora zece. Locatarii curții se culcaseră de un timp bun; sclipirile stelelor luceau, ca într'un văzduh de cleștar; din grădina apropiată țârâitul greerilor ciocnea tăcerea cu sunete punctate, întrerupte, mono-game; florile de nalbă umpleau atmosfera cu miros aspru, sălbatec. Madam Stanca veghea în odaia soților la lumina unui opaiț cu flacără tremurătoare lângă leagănul copilului care se îmbolnăvise de câteva zile și lipseau, iar, bani de doctor, de medicamente, de hrană. Maria nu venise dela serviciu. Afară, în penumbra luminoasă a nopții de Maiu înaintea șoponului, — în fața unei mese șubrede, pe o bancă improvizată, madam Stanca îl vedea pe ginerele său, cum o aștepta; se ridica des și mergea cu pași înăbușiți la pătucul copilașului; îl turbura fixitatea rugătoare a ochilor și fierbânțeala mânușițelor se întorsese nu de mult dela o nouă încercare infructuoasă de a găsi o slujbă și gândurile i se împleteau nesigure și grăbite în bolta capului. Copilul bolnav, lipsurile nenumărate din casă, mica fermă din colțul acela îndepărtat de lume, munca până la extenuare a nevestei, ochii ei încercănați, el care nu izbutise să-și facă nici un rost în viață până acum, — toate îi treceau, prin minte în galop, repede, haotic; dar deasupra tuturor străjuia chipul cu râsul sarcastic al străinului. Trecu un timp; sosi și Maria; o auzi înaintând pe caldarâmul curții spre odaia lor; o văzu, apoi lângă el pe bancă. Bărbatului îi fu aproape teamă s'o privească. Își prinsese capul între mâini și broboane de sudoare neagră îi alunecau pe frunte. Tăcerea stătea între ei grea, vastă, ca o pustietate fără margini, ca o toamnă nesfârsită.

In odaie copilul atipise; prin ușa întredeschisă, i se auzea vag suflarea grea, bolnavă. Pe un scaun alături, madam Stanca veghea încă; pe peretele din fund umbra i se contura grotesc. Prin dunga palidă de lumină, strecurată din cameră zărea mereu pe cei doi afară. Durerea lor mută îi prăbușa orice înfiripare de gând, de speranță, îi paraliza orice voință; își făcea loc tot mai intens, mai de nepătruns u vid, un vid adânc, prăpăstio ca o genună a iadului.

Curând îl auziră venind pe argentinian; fredona o m lodie la modă; băuse iar; ce sgomotos, îndată, vin; tăcu toți.

Bătrâna zări, însă fulger care străluci un moment privirea ginerelui său. Străin își crispase figura într'o g masă răutăcioasă; ridicase d umeri, apoi plecase în oda lui. Se întoarse repede; ad cea vin, pahare, o sticlă de fon; le trânti clătinându-se masă. Scâncetele copilului sunară, din nou, deșteptâ deabea acum pe părinți d mutenia încrâncenită de rere. Numai în sufletul str nului nu răscoli nimic. Ump paharele și-i îndemna, — st gându-le în limba lui, — bea cu el. Din colțul od madam Stanca observă licărirea de văpaie, în privi vlăjganului. Apoi, în penu bra nopții luminoase, — văzu ridicându-se cu furie, apucând cu o sprinteneală care nu i-ar fi bănuit-o n odată, — un obiect greu pe masă și repezindu-l în ca argentinianului; lovitura înăbușită, surdă; nu se a nici un strigăt, nici un geam Corpul fără viață se încov încet pe masa șubredă, c pârâi sub greutate. O z parcă și pe Maria, lovind nesat, cadavrul, în deslăn rea oarbă a urii.

Apoi bătrâna nu mai s nimic, nu-și mai amintea mic din ce se petrecea în ju său; în mintea ei nu mai decât un învălmășag, fără s pentru alții, fără noimă; râ în continuu; rostea cuvi fără șir; numai o bucurie m nestăpânită, atot cuprinzăto îi domnea, acum, în suflet un imens soare, ce îi aprins iar, credința în viață, car hrănea din nou, iluziile și rănțele.

Pe cerul albastru brun, lele sclipeau, ca niște ac lumină; greerii continuau fără monoton și intermit mirosul sălbatic de nalbă, grădina învecinată, picură p mai tare în atmosfera cal nopții de Maiu.

CÂNTECE DE NOAPTE

I

Nimic nu va putea povesti palidele lumini
Care treceau azi noapte prin grădini,
Procesiune tăcută în molateca seară
In care sufletele se pregăteau să dispară.

Printre umbrele ce șușoteau pretutindeni
Printre porți, pe la ferestre, prelungindu-se ca fumul
Prințul Morții gonea bătând din pinteni
Și îmbujorată toată, o, inimă, îi ațineai drumul.

O, pasul mi-a fost ușor ca un dor
Și sufletul ca un covor scânteetor,
Incruntatele nopți zadarnic treceau și gemeau
In sufletul meu, ca'n ape adânci.
Stelele veșnic cădeau.

Și dragostea mea, niciodată pălind,
Cerul chema, surâzând și cântând,
Și tinerețea mea falnică, mereu însetată,
Moartea o chema cu minunea ei toată.
Maiu, 1942.

II

Așa pășim, mereu pe lângă umbre,
Pe lângă'neguroasele livezi cu fețe sumbre,
Nu, negrii copaci nu-i privi
In fiecare din ei pândesc ucigătoare stihii.

Mâinile ce ți se întind, nu le strânge,
Sunt mâini mai firave decât frunzele golite de sânge
In zori toate vor zăcea destrămate
Printre frunzele pădurilor uscate.

Ochii ce te chiamă nu-i asculta,
Au coborît fiecare din câte-o stea,
Strălucitorul, înghețatul argint al morților
Azi se prelinge prin toate rănile porților.

In zori, la întâiul cocoșilor cânt.
Toate casele se vor preschimba în argint.
Și, apoi, la întâia înoptare,
Toate se vor destrăma în toamna cea mare.

Ci numai dragostea, dragostea noastră,
Va trece prin noapte ca o lumină albastră,
Ci numai dragostea noastră biruitoare
Cântând va trece spre primăvara viitoare.
Oct. 1942.

Anișoara Odeanu

Un pionier al poeziei: GH. SION

Printre gonfalonierii începuturilor poeziei noastre, numele lui Gh. Sion — dela a cărui naştere s'au împlinit, la 22 Mai o sută douăzeci şi unu de ani — va figura totdeauna cu cinste.

Născut în satul Hârşova din judeţul Vaslui, descindea dintr'o veche familie boierească şi a fost... revoluţionar. Iată suprema noblеţe! Nu se prea omoráse cu învăţătura (căci n'a urmat decât două clase liceale), aceasta însă nu l-a împiedecat să scrie versuri, cari, astăzi, sunt învăţate pe din afară de toţi şcolarii:

Mult e dulce şi frumoasă
Limba ce vorbim.
Altă limbă armonioasă
Ca ea nu găsim.

Intrat, la 18 ani, într'o slujbă obscură, Gh. Sion nu s'a lăsat să mucezească între hârţoage. Oficialităţii scrobite, îi joacă dela început un renghiu: publică o poezie — cam subversivă, pare-se — intitulată „Viitorul" în „Foaia pentru minte, inimă şi literatură", tipărită de Gh. Barițiu la Braşov. Gestul năzdrăvanului poet e cât p'aci să pună în conflict stăpânirea cu consulul rus dela Iaşi.

Cântăreţul dispare şi stă bine ascuns la moşia părinţilor săi dela Hârşova.

Când, însă, trâmbiţele revoluţiei dela 48 răsună, Gh. Sion simte că nu mai poate sta pe loc, şi iată-l luând parte activă la înălţătoarele evenimente. După eşuarea revoluţiei, copiii sunt puşi şi pe urmele sale. Din nou, o goană, de data asta sărind peste munţi până în Transilvania, unde asistă la memorabila adunare depe Câmpia Libertăţii.

Un muntean: N. Bălcescu, un moldovean: Gh. Sion şi Ardealul întreg, în frunte cu splendidul rege al Munţilor prefigurau miraculos harta coheziunii şi a solidarităţii noastre naţionale! Revenit la Iaşi după înscăunarea lui Grigore Ghica Vodă, Gh. Sion se stabileşte, prin 1857, la Bucureşti.

In tot timpul avatarurilor sale politice şi naţionale, nu uită o clipă adevărata sa chemare: acea de poet. Activitatea sa e continuă, preocupările sale literare trec înaintea tuturor celorlalte preocupări.

Ales la 1868 membru al Academiei Române, Gh. Sion vorbeşte în discursul de recepţie despre „Viaţa şi operele fabulistului Alexandru Donici".

Mort la 1 Octombrie 1892, Gh. Sion a scris versuri, teatru, însemnări din călătorie (cu totul remarcabile) şi ne-a dăruit o serie întreagă de traduceri, care, la vremea lor, au făcut culturii româneşti nepreţuite servicii.

Prima sa carte de poezii se intitulează „Ceasurile de mulţămire" şi a apărut în 1843. Alte volume: „Din poeziile mele", „Suveniri de călătorie în Basarabia", „Safir sau piatra preţioasă", „Influenţa morală" **(comedie),** „101 fabule", „Suveniri contemporane", **etc. Din opera de traducător reţinem:** „Mizantropul" **de** Molière, „Zaira" de Voltaire, „Moartea lui Socrate" de Lamartine, etc.

T. RADU

NOTE

Despre husturile scriitorilor

— cari au fost instalate de curând în Cişmigiu, prin grija Ministerului Culturii Naţionale, scrie un confrate dela revista „Vremea", aplaudând această iniţiativă lăudabilă. Este un îmbucurător început de cinstire a personalităţilor de frunte pe care le-a avut cultura românească, început care, însă, va trebui urmat de o serie întreagă de măsuri, cum, cu drept cuvânt remarcă în continuare confratele nostru „un bust nu rezolvă problema cultului, ce se cuvine să fie păstrat memoriei artistului. Rămâne opera lui. Aceasta să nu fie lăsată în uitare. Ediţii complete, mereu reînoite, la preţuri cât mai accesibile, — iată ce incumbă factorilor culturali, editurilor subvenţionate şi chiar celor particulare. Atunci, numai atunci, se va putea spune că datoria contractată faţă de scriitorii trecuţi în altă lume, a fost împlinită aci".

Am mai putea adăoga că ar trebui să li se dea acelor ediţii o înfăţişare cât mai îngrijită, evitându-se prezentarea de un academism rigid, ce le face inaccesibile publicului mare, — fiind cu totul neatractive ca formă — a operelor clasicilor noştri. Ar trebui să ne învăţăm să privim această literatură ca un lucru viu, nu ca pe nişte piese de muzeu prăfuite, aşa cum uneori, din păcate, ne obişnuim s'o privim din lecţiile de limba română a anilor de şcoală. Presa literară, la rândul ei, ar trebui să ia faţă de literatura acestor scriitori aceeaşi atitudine pe care o ia faţă de literatura actuală, adică să facă efortul de a o reactualiza, de a o discuta ca pe un lucru viu şi plin de interes imediat.

Există o prejudecată de care suferim toţi, atunci când ne apropiem nu numai de literatura noastră clasică, dar chiar de cărţile apărute cu câţiva ani în urmă, — şi anume aceea de a avea dela început o atitudine de vizitători ai unui panopticum, vag amuzaţi şi cu totul detaşaţi sufleteşte de toată problematica pe care o pun.

E o atitudine din care nu avem decât de pierdut, întrucât aceşti oameni nu s'au mişluit ca să rămână pentru noi drept nişte figuri pitoreşti, cu alte cuvinte nişte „curiozităţi" care nu ne mai spun nimic. Literatura unui Bălcescu, Odobescu, Duiliu Zamfirescu — ca să nu mai vorbim de Eminescu şi Caragiale, scriitori rămaşi încă fără concurenţă în scrisul nostru — este o literatură de eternă actualitate, din care nu avem decât de învăţat. Este ceeace trebue să se afirme cât mai des, făcându-se toate eforturile spre a învăţa publicul cititor să preţuiască o cultură temeinică, bazată pe lectura clasicilor, înainte de a se lansa în lectura literaturii moderne, care, singură nu poate instrui suficient.

„Dreptul"

— este una dintre cele mai vechi reviste româneşti existente, intrând de curând în al şaptezecelea an al apariţiei sale. Întemeiată în anul 1871, de către Grigore Păucescu, care o conduce până la 1897, trecând apoi pe rând sub direcţia lui Dimitrie G. Popescu, Alexandru Degré, Constantin G. Dissescu şi, în urmă, a d-lui consilier la Inalta Curte de Casaţie şi Justiţie Siliu Rădulescu, revista „Dreptul" este strâns legată de viaţa justiţiei româneşti, constituind, prin colecţia ei, un film de mare importanţă documentară a întregei vieţi jurdice româneşti din ultimele şapte decade.

Anul acesta, cu prilejul aniversării a şaptezeci de ani de viaţă, revista „Dreptul" apare într'un număr festiv care va fi compus din patru caiete ce însumează aproximativ o mie de pagini, cuprinzând un important material de sinteză, sistematizare şi documentare (doctrină, jurisprudenţă, legislaţie, arte şi profesiuni juridice, cultură juridică generală şi de specialitate, practică judiciară şi extrajudiciară, îndrumări, indexuri jurisprudenţiale, legislative, bibliografice, cronici, etc., etc...) şi având peste şaptezeci de colaboratori, dintre care desprindem figurile cele mai de frunte a Baroului românesc, ca avocaţii Aurelian Bentoiu, Hurmuz Aznavorian, Mircea Djuvara, Vintilă Dongoroz, Constantin Bălescu, Constantin Stoicescu, Alexandru Vălimărescu, majoritatea profesori ai Facultăţii de Drept din Bucureşti; magistraţii: Eugen Petit, consilier la Inalta Curte de Casaţie, Siliu Rădulescu, cons. la Inalta Curte de Casaţie, Andrei Rădulescu, Prim-Preşedinte onorar al Inaltei Curţi de Casaţie, etc., etc...

Revista răspunde, astfel, prin conţinutul ei cât şi prin calitatea acestui conţinut, tuturor preocupărilor teoretice şi mai ales practice juridice, cărora le înfăţişează un material inedit, ţinut la curent, o călăuză şi o sinteză ce îmbrăţişează întreaga viaţă juridică românească.

Iar forma în care se prezintă această revistă, care, chiar din punct de vedere estetic constitue prin eleganţa ei o realizare excepţională în domeniul graficei româneşti, — ea nu este numai auxiliara şi colaboratoarea fiecărui jurist român, ci interesează în genere pe orice om de cultură, iar prin sumarele şi rezumatul în limbi streine pe care le are anexate, constitue şi o manifestare pentru străinătate a ştiinţelor şi artelor juridice româneşti.

D-nii consilier Siliu Rădulescu şi avocatul Mircea Manolescu, actualul codirector al revistei, datorită priceperii şi muncii căruia „dreptul" a putut apare în forma de acum, merită toată lauda pentru scoaterea la lumină a acestui număr comemorativ excepţional, al cărui prim caiet care a apărut şi s'a pus în vânzare zilele acestea în librării, va constitui, dimpreună cu celelalte ce vor apare pe rând în cursul acestui an, o surpriză pentru oamenii noştri de cultură.

Un cântec de pe frontul din Crimeea

— trimis de caporalul Moş Roman familiei lui din Banat, îl reproducem pentru cititorii noştri, din colecţia de scrisori în versuri trimise pe front, ce a apărut în Ed. „Poporul Român" din Timişoara, şi pe care am semnalat-o într'o notă din numărul trecut:

Frunză verde trei granate
Mult eşti, Bugule, departe,
Căci de zile eu mă duc,
Şi la mal nu-ţi mai ajung.

Urcai dealul şi o vale
Tot cu ranița 'n spinare
Cu curele 'ncrucişate
Şi cu carabina 'n spate.

Sus pe vârful dealului
Eu şterg ţeava tunului,
Şi căpăstrul murgului,
Sus pe dealul Rusului.

Trecui valea şi un deal sus
La Crimeea am ajuns;
Frunză verde foi de sălci
In dreptul portului Cherci.

Staline n'ai avea parte
De colac şi lumânare,
Că-ai pus lumea în mişcare
Şi-ai lăsat fete orfane.

Nevastă când ţi-o fi dor,
Să nu-mi mai trimiţi scrisori,
Ci să sameni strat cu flori,
Cu trei fire de bujori.

Să le sameni cu sudoare,
Să le uzi cu lăcrămioare
Şi de-or creşte verde frumos
Să ştii că sunt sănătos.

De-or creşte galben pălit,
Tu să ştii că sunt rănit,
Dar de s'or usca de tot
Să ştii, dragă, că sunt mort.

Frunză verde foi de sălci
Scrisă dela portul Cherc
Şi iar albă de colic
In ziua de 2 Martie.

Tot din Crimeea, iată ce scrie între altele, Ştefan Haramuz, în 10 Iulie 1942.

Vai dragă soţia mea
Am ajuns în Crimeia
Unde-am început lupta
Noi Românii şi cu Nemţi

Oh, dragă soţia mea,
Iţi scriu eu din Rusia
Căci Stalin e om viclea
Au băgat ruşii în ham
Şi-au lăsat de au condus
Pe contrarii lui Isus.

Sergentul Adam Ioan *din Călnic, Caraş — are şi el un dor, pe care şi-l scrie de pe frontul de Răsărit:*

Frunză verde de pe baltă
Asa-mi vine câteodată
Un dor greu şi-un mare chin
Să mă cer la Mareşalul
Să dau tranta cu Stalin.

Iată cum vede ţăranul român războiul şi cum îl cântă. Şi oare unde se rosteşte mai adevărat sufletul românesc decât prin pana şi sabia lui. Moş Roman, Ştefan Haramuş, Adam Ioan şi toţi cei de-o seamă cu ei: ţăranii, temelia de totdeauna a românismului?!

Transilvania în poezia românească

— antologia de poezie alcătuită de d. *E. Giurgiuca*, ne arată încă odată că nu motivele poetice lipsesc în ziua de azi poeţilor noştri care se menţin pe teme minore şi anemice, ci harul poetic.

Trăim o vreme a poeziei eroice — eroism pe toate planurile, nu numai cel strict războinic, ci şi unul spiritual, un eroism care sparge toate cadrele vechi ale poeziei, — în care se pot realiza opere de mari rezonanţe valabile cât va ţine forţa spirituală a acestui neam. Iată de ex. un poet de talia d-lui V. Voiculescu, ce accente poate scoate dintr'o poezie dincolo de sensiblăria orăşeanului sugrumat de umbra blocurilor, care îşi cântă, în tânăra noastră poezie melancoliile vagi de domnişoară de pension, într'o nimic convingătoare:

DOR

Curg gânduri lungi pe fir de ape
Şi sufletele tae văi;
S'ajungă pân' la voi aproape
Işi sparg în lume alte căi.

Vorbim de voi numai în şoapte
Aşa ca despre nişte duşi
Chemaţi dintr'un adânc de noapte
Când gem zăvoarele pe uşi.

Ni-s oare umbile bolnave
că pun în graiu atâta tânguri.
Bocim când zicem azi: Tărnave
Şi câţi spun Mureş par'că plâng.

S'adună lacrimi în cuvinte
Ca ploile'n cernitul nor...
Ci'n miez stă fulgerul fierbinte
Cu aspre trăznete de dor...

Marile realităţi naţionale dinamizează poezia noastră chiar când nu sunt exprimate direct. Emil Botta, unul din cei mai talentaţi reprezentanţi ai tinerei noastre poezii ardelean de origină — ale cărui versuri din ultimul număr al revistei Fundaţiilor, constitue o revelaţie — figurează în aceeaşi antologie prezent frământările neamului:

Rob codru cum te suferi supus
Şi vânzării dat, singurul sub lună?
O, frăţie, de-am fi împreună
Pe munte, în lumina de sus!

Ingerii chiar s'au mirat
Gloanţe de aur cum te-au
O, codrule tată, amărît mc
Impilatule, ce morţi tânguc
Nu-i Dragoş să-şi anine în

Alămitele arme, ca sorţile, n
Dragoş nu-i şi nu-i cin' mie d
Vise, vieţi, muriră prea iute!
Când, stoluri, stele s'au dus
In neagra noapte-a tăcerii,
Te întreb cu limba durerii,
Rob codru cum te suferi supus

Prezent este şi Tudor Arghezi şi deopotrivă toţi cei tineri şi cei mai puţini tineri, poeţi consacraţi şi promisiuni în poezie, antologia Transilvaniei în poezia noastră reunind toată lirica română, pe toţi acei al căror har poetic, e destul de real pentru a trăi cu vremurile şi nu în urma vremilor, tânguindu-se pentru fantome parcuri şi piane, cum fac unii din tinerii noştri poeţi.

Editura „Contemporana"

— a lansat de curând următoarele cărţi: *„Intoarcere"*, versuri de Ion Th. Ilea; *„Mascarada minciunii"*, roman de Omer Popovici; *„Televiziunea"* de P. Grivet şi P. Herreng, trad. de Nic. N. Rentea; *„Putregai"* de Aldous Huxley, trad. de Aurelia I. Ştefănescu; *„Umbre"* de James Hilton, trad. de Jul. Giurgea şi *„Tenebre"* de John Galsworthy, trad. de Jul. Giurgea.

„Lavine"

— se numeşte cartea de poeme a d-lui Ion Pogan, apărută zilele acestea în Ed. „Cartea Românească". D. Ion Pogan este cunoscut cititorilor din cărţile de poeme „Linişti şi comori" apărută în 1929, „Relief" (1932) şi mai ales „Zogar", apărută în editura Fundaţiilor Regale în 1936.

Poezia d-lui Ion Pogan este o poezie densă, pentru lectura căreia ni se par foarte bine aplicate rândurile pe care d. Al. Philippide le-a scris despre obscurantism în poezie şi pe care le-am citat în numărul nostru trecut. Adică, avem de a face cu o poezie care trebue citată cu foarte multă atenţie pentrucă poetul — care, în mod cert *are ceva de spus*, ceeace este cea mai mare laudă ce i-o putem aduce — este un căutător de forme care să-i exprime exact conţinutul sufletesc, poezia sa fiind foarte clară, foarte unitară în sine, dar nu după logica obişnuită ci după logica propriei sale substanţe. Este cert că „Lavine" reprezintă o lume poetică, de nuanţări extrem de sensibile, care însă, nu poate fi înţeleasă şi simţită decât dacă te apropii de ea fără prejudecăţi literare. Este, s'ar putea spune, o atitudine pe care lectorul trebue s'o aibe în faţa oricărei cărţi de poezie — ceeace este adevărat, doar că există o pseudo-claritate şi un pseudo-obscurantism, ce pot înşela cititorul prea încrezător, în timp ce în cazul de faţă avem de a face cu o poezie ce, uneori, la prima lectură, pare îngâimare de cântec la întâmplare, dar care de fapt are sensuri adânci în fiecare rând, fiind bogată în sevă şi dovedind o adâncă trăire în poezie, plină de căutări zbuciumate şi de înţelesuri, sub toată aparenţa ei de calm ordonat.

D. Ion Pogan pleacă dela marea nostalgie a lumii dintâi, pierdute. Este o realitate ce se străvede clar în toată poezia d-sale şi care îi apasă tragic zborul:

Mă 'ntreabă lumea, cerul, apele,
De unde vin, unde-am ajuns şi unde plec
Şi tot rămân cu buzele şi pleoapele
Inchise şi cuvântul mi-l ferec.
Ştiu uneori şi-s gata să răspund
Cu'n ţipăt sau cu-o şoaptă 'n două fire:
Cu ţipăt de cocor dintr'un străfund,
Cu o şoaptă de izvor din amintire.
Dar mă împiedec de cuvântul învăţat
Bolovănos ca un moşneag de munte
Care'n prinsoarea vieţii s'a încurcat
Şi nu mai ştie cerul să-l înfrunte.

Dincolo de marile taine, pe care poetul le simte şi le socoteşte ca pe nişte formule sacre ce apasă tot rostul oamenilor şi al vieţii, nu se poate înfiripa decât un cântec de umbre şi lumini, de svonuri imprecise, un cântec resemnat şi mărunt ca eclipirile vieţii însăşi:

Dar mereu s'aprind visele noi
şi mă dor sub boabe grele spicele;
steaua să le ducă 'n slavă toi,
Soarele 'nfrăţit cu luna, strice-le,
(„Zădărnicie")

O mare parte din poemele acestei cărţi sunt astfel cântate pe nuanţe, ca un zumzet mărunt care totuşi ştie că se leagă cu cântecul cel mare al cosmosului, dar nu ştie punţile care îl leagă:

Se-aude 'n depărtări
un scâncet de'nserare;
aştept să trec cu el
alt prag de însingurare.
(„Pe malurile luminii")

Forţa acestei poezii stă în continua confruntare a vieţii fără ieşire cu hieratismul cerului foarte înalt şi îndepărtat, ce rămâne închis în sine, inaccesibil:

Şi din stăpân pe munţi în asfinţit
s'a pomenit om singur printre stânci.
De-atunci nu-i floare albă s'o întrebe
cine-i stăpânul ei şi-al frumuseţii...
Dece-i adânc, adâncul care vuet,
înaltul cine'n noi l-a înălţat...
(Alfabet)

O poezie care vădeşte o mare febră interioară şi o concepţie proprie despre lume şi viaţă. Calităţi rare ce o fac să merite să fie cunoscută.

Duminică 25 Iulie a. c.

— ora 9 jum. va avea loc la Galaţi, în sala „Central", o mare şezătoare literară organizată de ziarul local *„Acţiunea"*.

După conferinţa d-lui *Pamfil Seicaru*, vor ceti din opera lor următorii scriitori: *Ion Minulescu, Vasile Militaru, D. Iov, Al. Philippide, George A. Petre, Teodor Al. Munteanu, Coca Farago, Julian Vesper, Basil Clony* şi *Margareta N. Isbăşoiu.*

„Bucovina Literară"

— iscă din ce în ce mai mult interes prin materialul bine selecţionat şi nota vioaie, bărbătească. Ultimul număr (Duminică, 4 Iulie a. c. aduce următorul cuprins: Teodor Bălan: *Constantin Hurmuzachi*; Augustin Z. N. Pop: *Ultimul din neamul Maestrului (este vorba de George Drogli, ultimul vlăstar din familia Eminescu)*; E. Ar. Zaharia: *Un poet italian despre dorul românesc*; Neculai Tăutu: *S'a întors Anamaria (versuri)*, Dragoş Luţa: *Răspântii (schiţă)*; Silvestru Coroamă: *La stână pe muntele Bobeica (Schiţă)*; George Z. Antonescu: *Stele pe coline (versuri)*; Aurel Tudor: *Logodna cu apele (schiţă)*; Ionel Creţeanu: *Când toamna (versuri)*; George Pivin Leandru: *Haitele Satanei (schiţă)*; Adelina I. Cârdei: *Rodire; Frizâ egipteană (versuri)*; D. Loghin: *Idolatrie (versuri)*; Marioara Tuhorniceanu: *Destin (schiţă)* şi George Drumur: *Cronica literară („Pro Patria" de George Voevidca).*

„File de calendar" *scrise cu nerv, de actualitate.*

AMINTIRI

Profesorul Ganea

In ziua aceea, glasul de ieşire al clopotului sună parcă mai sprinten ca alte dăţi; băieţandrii din clasa a şasea manifestau şi ei o grabă mai mare de a năvăli în curtea şi parcul şcolii, ce începuse a se îmbrăca în straiele toamnei atât de îmbietoare din Ţara moţilor. Cu un oarecare regret sfârşii fraza de încheere a lecţiei şi mă ridicai dela catedră, semn convenţional, ca elevii să părăsească sala. Paşii ultimul pe coridorul unde se răsfăţau minunatele colecţii de minerale, adunate, clasate şi aranjate de mâna de maestru a directorului şcolii Ioan Micu, profesor de ştiinţe naturale.

In sala profesorală, găsii colegii adunaţi în jurul unei persoane cunoscute, atât ca înfăţişare, dar mai ales ca atitudine.

Cu toţi făceau cerc în jurul lui, ascultându-l şi punându-i întrebări curioase, cari îmi provocară şi mie un interes spontan.

— Domnule Ganea să-ţi prezentăm şi un nou coleg; preda Romana şi Pedagogia.

Privirea plină de bunătate, însoţită de un zâmbet discret cu o nuanţă de melancolie, a domnului Ganea, n'am s'o uit niciodată.

In cei doi ochi cari mă priveau, ca în două lentile, vii, convergeau razele domoale ale toamnei triste.

Privirea acestui necunoscut cu fruntea înaltă şi sprâncene stufoase, cu barba încâlcită şi haine ponosite, împrumuta, printr'un efect de contrast, o respectuoasă distincţie ce se desprindea din gesturile sale.

Imi reţinu mâna câteva clipe într'ale sale, apoi mă atrase binişor spre harta mută a ţării, atârnată de perete:

— Vezi şi dumneata, domnule profesor, ceea ce văd eu.

Uite, cetatea ţării, Carpaţii şi Munţii Apuseni. De cum coboară din Maramureş făcând curmătură asta pela Buzău şi până la Godeanul, apoi de acolo iarăşi în sus, prin Munţii Apuseni până la Tibleş, formează o literă: D, adică Dacia. Pe urmă, toate râurile care coboară din munţi, începând cu Nistrul, Prutul, Siretul.. şi toate cele care se varsă în Dunăre, apoi cele care se lasă spre Tisa, Mureşul, Crişurile, Someşul... şi urmând mai departe, Tisa şi bătrânul Danubium, împreună cu toţi afluenţii lor, formează litere, cuvinte şi figuri numeroase, toate, toate numai din istoria noastră.

Priviţi, ce bine se poate ceti aici Traian, dincoace Decebal; vedeţi şi figura distinctă a lui Traian şi capul martial al lui Decebal. Dragoş Vodă, Ştefan, Mircea, Mihai, Ioan Huniade, Matei Corvinul, Negru Vodă, Tepeş Vodă...

Uitaţi-vă, ce profil de dac face aici Oltul... dar aici, înspre apusul şi răsăritul graniţei"...

Şi începu din nou neobositele-i descifrări de nume, de figuri, de războaie, de monumente... glorii şi iar glorii...

Intreagă istoria noastră, el o cetea ca dintr'o carte, pe harta mută din perete. Relieful ţării, pentru el erau slove, tablouri, figuri ce prindeau viaţă, păzeau hotarele şi luptau, creind destinul şi viitorul neamului românesc.

Dacă viziunea şi orientarea lui Ganea erau personale, expunerea însă era obiectivă trăcând multe şi bogate cunoştinţe şi o deosebită dragoste faţă de neamul daco-roman din care-şi trăgea originea.

Cu vocea-i caldă, plină şi sonoră umplea sufletele ascultătorilor şi învia harta ce vorbea acum dela sine, vrăjită şi ea de glasul acestui vizionar pribeag prin munţi.

— Domnii mei — reluă Ganea — acum, dacă-mi permiteţi, să vă cânt ceva din doinele mele...

Scoase un fluer dela brâu şi, atingându-l abia cu buzele, începu o melodie, pe care ar fi şi greu şi cutezător să o redea cineva în simple cuvinte.

Din micul instrument se răsfrângeau atâtea doruri, se frământau atâtea dorinţi şi se topeau atâtea nădejdi...

L-am fi ascultat, fără a ne mai sătura. Clopotul de intrare în clase ne chemase însă de mult la datorie, iar directorul nostru, mai atent, invită cântăreţul la o gustare ce-l aştepta în sala de mese.

Când să plec, Ganea puse mâna pe catalog şi mă opri în prag:

— Domnule profesor, n'aveţi o hartă mai bună, că a mea toată s'a ferfeniţit, şi-mi arată nişte rupturi de hârtie spălăcite pe care le scoase din singurul buzunar al hainei...

Din această neaşteptată încurcătură mă salvă tot directorul, care-i promise o hartă nouă, frumoasă.

Faţa lui Ganea se ilumină de o intensă recunoştinţă.

In aceste împrejurări am cunoscut la Abrud, în 1926, pe Ganea, fost profesor de muzică, cu distinse studii făcute în străinătate, autorul unui volum de poezii tipărite în Ardeal şi fost dirijor al corului „Carmen Sylva" din Bucureşti, pe timpul Reginei Elisabeta.

Era mai mult decât un talent şi se vedeau roadele unei culturi multi-laterale.

In acea vreme, imi căzu în mâini şi volumul său de poezii, din care am extras preţioase însemnări, pe care — păcat — un le pot utiliza, deoarece, au rămas împreună cu biblioteca mea cu tot în Ardealul de Nord. Poate, se mai găsesc la cineva, căruia i-aşi fi recunoscător dacă mi-le-ar trimite la această redacţie, pentru a le cerceta, căci sărmanul Ganea, despre care n'a vorbit nimeni şi n'a scris nimeni, merită acest omagiu postum. Un articol, mult mai bogat în date despre el, pe care-l dădui în 1927 la un mare şi răspândit cotidian din Capitală, nu s'a publicat, din motivul, că nu este o personalitate cunoscută...

Ca şi Avram Iancu, Ganea împărtăşi aceeaşi soartă, colindând cu fluerul şi cu harta Munţii Apuseni.

O mare tristeţe l-a aruncat şi pe el în apele turburi ale răsvrătirii mute, faţă de nestatornicia, capriciile şi nedreptatea semenilor pe care i-a depăşit. Iar pentru acest păcat, a fost nevoit să ia şi el calea pribegiei.

Pe acelaş Ganea, l-am mai întâlnit de două ori, în primăvara anului 1927.

Odată hoinărind şi eu pe crestele prăpăstioase dintre Roşia şi Detunata. Atunci abia am schimbat câteva cuvinte, căci îşi urmă drumul singuratec ce se încrucişase cu al nostru.

Ultima dată, auzind că se află într'o cârciumă din Abrud-Sat, am dat fără voia lui peste el. Nu-a cerut „vinars" şi ne-a cântat din rece, doine şi hore. Cu toate că părea abătut, zâmbetul lui cuceritor şi-l păstra. Printre pahare, ne povesti despre alte descoperiri istorice ale lui şi ne mai rosti şi câteva fragmente din versurile proprii.

De atunci nimic n'am mai auzit despre Ganea.

O fi sfârşit tot ca Iancu, pe o targă, cu fluerul şi harta ţării lângă el, tot ceeace îi mai rămăsese dintr'o viaţă plină de sbucium şi străbătută de dragostea neamului său, pe care l-a voit puternic într'o patrie unitară românească.

Iacob Ghiţia

Societatea Naţională de Editură şi Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", Bucureşti, str. Sărindar 5-7-9, înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerţului Bucureşti.

Tipărită la 10.VII.1943

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

ANUL II Nr. 70 — 5 LEI EXEMPLARUL — 18 IULIE 1943

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

O VIEAȚĂ

S'a stins o lumină la hanul
In care pe toți v'am primit...
Dar crama-i e plină de struguri,
Hambarele-i pline-s de lanul
De aur, din sânge rodit,
Și glastrele'n geamuri de muguri...

Veniți toți de-afară din noapte
In hanu-mi deschis tuturor...
Am paturi de vis, de rubine
Mi-e candela plină... în șoapte
Rugați-vă... doar în pridvor
S'a stins o lumină la mine...

Veniți toți... afară e ploaie...
Fâșii de azururi vi le-am
Păstrat pâlpâind în cămine...
N'am teamă că ploaia 'n șiroaie
De plâns, bate 'n singurul geam
Stins azi ca 'n pleoape la mine...

Și 'n hanu-mi când numai pustiul
Și buhna 'ntre grinzi ar cobi,
Strigare-aș în ploaia de-afară
Să-mi vie în trap bidiviul...
Sub geamul cernit mi-ar luci
O spadă la șold ca o pară...

Și când din copită mai tare
Mi-ar bate la scară... tăcut
Cu sufletul meu l-aș încinge,
Să-l ducă prin noaptea cea mare, —
Când hanul în besnă și lut
Lumina din urmă și-ar stinge...

Șerban Bascovici

COMUNITATE ȘI CREAȚIE

Afirmam odată, tot în aceste coloane, că actului de creație îi corespunde, în plan interior, o stare sufletească pe care am numit-o smerenie. Creatorul în ordinea spirituală, căci aceasta ne interesează, nu poate ajunge la adevărata rodnicie și nici nu poate imprima operei sale acele vibrații superioare ce înnobilează existența, dacă nu este pătruns el însuși de un sentiment adânc și evlavios față de marele mister al vieții, de unde izvorăsc toate creațiunile. Acest sentiment îi hrănește convingerea că nu el este totul în procesul obscur al creației, ci este un instrument prin care se comunică alte revelații, ales din mulțimile anonime și un interpret al lumilor inefabile.

Cei vechi, cari aveau o mai gravă concepție despre funcția artei, vedeau în poet un vates, un fel de prooroc ales prin sentință sacră să tălmăcească celorlalți viziunile regiunilor suprapământene.

Artistul ca atare transmite numai mesagii pe care le-a primit de altundeva. El își exercită funcția în virtutea unui mandat secret acordat din altă parte și pentru alții. Artistul nu este singur, iar arta înseamnă un oficiu comunitar. Artistul nu își aparține, iar arta nu este fructul orgolioasei lui independențe. El aparține unei anumite familii morale, unei comunități definite, de al cărui climat se simte prins prin nenumărate și tainice legături.

Este o esențială deosebire între singurătatea creatoare a artistului și singurătatea ca destin personal. Singurătatea creatoare nu înseamnă o permanență în existența artistului. Ea reprezintă numai o anumită condiție morală, realizată în unele momente, când creatorul se desprinde din tumultul vieții exterioare, pentru a se concentra fecund asupra viziunilor sale. Ea este acel climat prielnic pentru meditațiune și contemplație, necesar artistului în nobilul său travaliu. Aici germinează inspirațiile creatoare și se limpezesc apele lăuntrice. Detașat de cotidian și refugindu-se din fața năvalei atâtor impresii fugitive, în acest mediu purificat de efemer, creatorul se dedică netulburat chinuitoarelor sale obsesii.

Artistul nu este singur în lume. Dacă, în rare momente, se izolează în regiuni streine ochilor profani, în schimb atât el cât și opera sa aparțin unei comunități anumite. Singurătatea artistului este mai mult o tehnică spirituală, decât un destin personal, un mod al lui de viață.

Este vina romantismului de-a fi răspândit credința că artistul este un fel de copil teribil, posedat numai de pasiunea superbului său joc și care planează numai în sfere supraterestre, fără patrie și fără rădăcini.

Inainte de-a fi artist, artistul este om și cetățean în primul rând, participând la destinul comunității de care se află legat, iar arta lui nu este decât expresia acestei participări organice. In cântecele, în piatra sau pe pânzele sale el reprezintă, printr'un proces misterios, tocmai acele valori morale ale comunității pe care e fost ales să o reprezinte. Iar alegerea constă tocmai în vocația sădită natural într'insul. O strânsă comuniune leagă pe artist de matca morală care i-a dat naștere și aceasta apasă asupra lui ca o tiranică servitute, ceeace nu-l împiedică totuși de a fi liber și de a crea, în momentele de aleasă singurătate, căci artistul este guvernat interior de un număr de legi care sunt ale comunității înseși.

La grecii vechi, unde sentimentul de comunitate era atât de puternic — nu se puteau concepe o pedeapsă și o durere mai grave ca exilul — poetul aparținea cetății sale. El îi formula credințele, miturile și elanurile, iar arta circula pretutindeni, ca un bun al tuturora. Deaceea, cei vechi nici nu concepeau ideea de proprietate literară și artistică.

Marele Virgiliu, în arta căruia se cristalizează toate valorile latine, tot ceeace latinitatea putea consacra în poesie, este îndreptățit să mărturisească epigrafic: „Cecini pascua, rura, duces" („am cântat păstorii, plugarii și căpitanii de oaste"), adică toate acele valori în care patria lui își recunoștea imaginile ei esențiale.

Astăzi, după atâtea patetice aventuri ale spiritului, arta caută să-și regăsească adânca ei funcție comunitară, singura care îi conferă deopotrivă durată și valoare. Creația este fructul unei creșteri din rădăcinile adânci ale comunității. Ea înseamnă participare și dăruire.

Destinul creatorului este nu izolarea, ci contopirea, prin iubire, cu familia sufletească din care se naște. Singurătatea, necesară artistului, nu exclude cea mai adâncă participare.

Horia Nițulescu

SORIN IONESCU — LALELE

„ROMÂNIA, METEREZ ORIENTAL AL LUI CHRISTOS"

Sub acest titlu, „Diario da Manha *publică în numărul său din 18 Mai 1943 un foarte elogios articol, semnat de* João Ameal *și închinat cărții lui Mircea Eliade* „Los Romenos, Latinos do Oriente", *apărută nu de multă vreme, la Lisabona. Felul în care a fost primită încercarea lui Mircea Eliade de a prezenta, într'o sinteză, foarte sumară dealtfel, aspectele principale ale istoriei neamului românesc, este o chezășie a rodului strădaniilor sale de a face cunoscută țara și cultura românească poporului portughez, pe lângă care este acreditat.*

Din numeroasele comentarii, scrise pe marginea cărții lui Mircea Eliade, ne-am îngăduit să alegem pe acesta, al tânărului istoric portughez João Ameal, atât pentru cuprinsul lui, cât și pentru prestigiul de care autorul se bucură în țara sa.

Vom transcrie în întregime acest comentariu:

„FRATRICIDUL UNIVERSAL ȘI FRATERNITATEA EUROPEANĂ". — Sunt printre acei cari, în fața durerosului și crudului spectacol al războiului, îmi amintesc, cu amară melancolie, de timpurile depărtate când Europa era o *frățietate.* Frățietate de popoare, în care progresiv se disting fermenții de autonomie — dar, pe deasupra neînțelegerilor și realităților, împărtășeau aceleași idealuri și îngenunchiau în fața Dumnezeului comun. Oricare ar fi crizele de moment, deasupra acestei *Respublica christiana* plana o rațiune superioară de unitate. Identică, credința; identice conceptele fundamentale ale omului și destinului său pe pământ, ale vieții sociale și ale structurilor și țelurilor sale. *Europeanul* vorbea o singură limbă, care se referea la un singur Adevăr. Forma civilizației se putea considera *teo*-centrică — pentrucă spre Dumnezeu se îndreptau constant, gândurile, cuvintele și actele.

Amară melancolie a *frățietății* europene... Consumată dezastruoasa evoluție de patru secole, în care, pe planul înclinat al antropocentrismului, omul a început să urle cerului grotescul și absurdul strigăt de *non serviam,* s'a absorbit, apoi, în sine însuși și a avut bolnava ambiție ca, prin mijloacele sale exclusive, să explice și să guverneze lumea — iată unde ne aflăm: într'o dezagregare haotică, în fața a o mie de probleme insolubile, în căutarea unui echilibru imposibil de întâlnit atâta timp cât nu se întoarce la *punctul de plecare...*

O unică soluție se oferă, neliniștii și mizeriei noastre, a reface *frățietatea* de altădată, a recuceri *unitatea* pierdută. Pentru aceasta, se impune se depășim tot ce ne desparte, ne depărtează, ne împinge în labirinte de aversiune și discordie — și să reluăm cunoștință de tot ce ne poate lega într'o solidaritate *vie* și *constructivă,* capabilă de a reconduce pe drumurile salvatoare...

„Los Romenos, Latinos do Orienta" cu care Mircea Eliade a onorat și valorificat excelenta colecție *Gladio,* a Livrariei Classica Editora, e o operă dominată de acest obiectiv. Cetind-o, spiritul mi-a fost necontenit consolat de sentimentul renăscând al *frățietății europene,* ca un semnal de răscumpărare și speranță.

„INSTINCTUL TRANSCENDENTULUI". — Nu cunosc România — dar cunosc pe Mircea Eliade. Mai bine zis: cunosc România *în* Mircea Eliade. Și este fără îndoială cea mai bună manieră de a stabili contact cu o țară necunoscută, cunoscând-o printr'unul din scriitorii săi cei mai personali, mai dinamici și mai reprezentativi.

„Sa présence attirait la causerie vers les cimes", spunea de Psichau, prietenului său Tharaud. Cu Mircea Eliade se întâmplă acelaș lucru. Autorul *Yogei,* studiu asupra originei misticei indiene; directorul lui *„Zalmoxis",* revistă de istoria religiilor, a afirmat într'o zi, lucid, că cea mai mare caracteristică a omului e „instinctul transcendentului".

Atitudinea sa e a aceluia care se interesează de toate și înțelege totul într'o perspectivă unificatoare. Chestiuni de filozofie sau de politică, de estetică pură sau de etică literară — se integrează pentru Mircea Eliade, într'un singur impuls de ascensiune și claritate *totalitară.* Este esența simplă, radicală, imutabilă a ordinei cosmice

Pompiliu Preca

(Continuare în pag. 2-a)

FORMELE DE CULTURĂ IN PERSPECTIVA ISTORICĂ

Formele evolutive ale unei culturi pot fi măsurate, judecate și valorificate din două puncte de vedere destul de diferite ca atitudine și comportare. Este mai întâi judecata sub unghiul vederii istorice și mai este și o judecată sub unghiul valorii — i-aș spune, absolute.

Intr'un articol anterior în care discutam problema aceasta care revine la suprafața sbuciumată de furtuni a actualității, problema etnicului în artă, afirmasem: „Etapele evolutive își au o valoare a lor în funcție de timpul în care au apărut și răspunzând unor anumite necesități ale timpului în care au apărut." Aceasta este, în linii generale, perspectiva strict istorică. S'ar părea că o atare privire ar avea caracterul unei supărătoare și nesigure relativități. Dacă judecăm în funcție de timp este evident că vor fi anumite forme cu o valoare incomensurabilă raportate la timpul lor, dar cu o valoare nulă, raportate la timpul nostru. Mai mult chiar: valori care, în vremea lor au trecut drept adevăruri solide dar care s'au dovedit a fi niște grosolane erori. O atare atitudine nu este însă valabilă decât pentru cercetarea adevărurilor științifice. Și încă nici aici. Pentrucă înseși adevărurile sau erorile științifice își au o valoare adecuată ambiantei în care au apărut. Este o banalitate să mai afirmăm că înseși erorile sunt uneori nespus de utile sau că unele adevăruri se dovedesc a fi infructuoase.

In cazul însă al formelor, al tiparurilor de cultură, ochiul istoricului este orb dacă nu poate descifra anumite forme tipice, absolute, închise, nerepetabile, suficiente lor însile și care nu pot suferi nici o comparație cu alte forme din alt climat, aparținând altui veleat, altor structuri istorice.

Am încercat să arăt dealtfel mai pe larg acest lucru într'un studiu din „Gândirea" așa că îmi permit să nu mai stărui aci prea mult asupra acestui lucru. (Fenomenologia ritmurilor istirice, Nr. 5, 1942). Amintesc numai atât, că anumite etape istorice par a se prezenta cu o structură, cu un ritm, cu o compoziție a lor unică, nerepetabilă, ne comparabilă; adevărate epoci-quanto.

Istoria privește deci etapele evolutive nu în comparație cu altele, nu raportându-le la un anumit tip-criteriu ci în sine, valoarea lor reeșind din măsura în care ele s'au integrat și au desăvârșit configurația totală a epocei în care au apărut.

Să presupunem însă că o asemenea metodă nu ar întruni adeziunea tuturor. Ne rămâne atunci cealaltă cale: Să judecăm adică o formă istorică oarecare comparând-o. Cu ce? Cu un anumit tip. Cu un anumit ideal. De unde am elaborat însă tipul acesta ideal? Și mai cu seamă cu ce drept? O sinteză a tuturor formelor de până acum? Perfect. Dar pentru viitor? Cine ne spune că viitorul nu ne rezervă surpriza lui spontaneitatea lui, incondiționatul lui?

Dar să nu plutim în atmosfera prea abstractă a interpretărilor generale. Iată un fapt: apariția în câmpul formelor de cultură a unui curent sau școli literare, sau cum vreți să-i spuneți, de pildă semănătorismul. Să-l judecăm istoric. Semănătorismul a apărut la un anumit moment al culturii noastre pentru a răspunde unor anumite nevoi imediate. Configurația istorică era favorabilă. Se cerea anume o reîntoarcere din lumea abstracțiilor romantice în realitatea concretă a etnicului. Nu în profunzimile lui, aș spune cosmice ci în elementele lui imediate, sensibile. Nu eram pregătiți pentru adânciri pentrucă nu atinsesem nici măcar suprafața etnicității. Logic, semănătorismul nu putea să fie decât ceeace a fost. Istoric, semănătorismul nu putea da decât ceeace i se cerea să dea. Estetic, semănătorismul nu putea fi expresie suprarafinată de artă pentrucă nimeni și nimic nu cerea acest suprarafinament. Critic, semănătorismul nu putea realiza o altă viziune a lumii românești decât aceia pe care a realizat-o. Coșbuc nu s'a scoborît până la esența dramatică a sufletului românesc așa cum s'a scoborît un Octavian Goga. Era nevoie de o primă luare de contact cu realitatea noastră etnică. S'au căutat formele cele mai simple, cele mai ușoare, din instinct. Semănătorismul a fost o școală. A avut un program. A umplut un gol. Nu s'a spus oare despre Maiorescu acelaș lucru? Că ne-a învățat alfabetul filosofic renunțând el, personal, să mai fie un creator autentic?

A judeca azi semănătorismul prin prizma experienței veacului nostru sau raportându-l la un criteriu estetic pur, înseamnă a comite o eroare de calcul și o eroare de interpretare. Singura noastră cale este să ne întrebăm dacă în ambianța lui, el a corespuns nevoii pentru care a fost creat

Petru P. Ionescu

(Continuare în pag. 2-a)

CRONICA LITERARĂ

PETRE ŞUVAGĂU: Popas pe culmi (Poeme)

Tip. „Tribuna", 1943, Braşov

Este şi acest „Popas pe culmi" o carte a debutului, o carte a celor mai sincere confesiuni poetice şi în care — ca 'n orice început — se resimte mai mult simţirea însetată de frumuseţea unui univers al său propriu, decât rafinamentul de meşteşug, ce vine mult mai târziu şi uneori cu un minus de sinceritate şi emoţie.

D. *Petre Şuvagău* reuşeşte prin aceste câteva poeme, din „Popas pe culmi", să se definească poet, ceiace — recunoaştem — este un pas hotărâtor pentru destinul său scriitoricesc. Ceva mai mult, d-sa iese din comun, în primul rând, printr'o tematică de îndrăzneaţă altitudine.

Trudit de stânci plivesc popas pe culmi;
şi ochii mei spre ceruri îi ridic,
îndurerat pe cât mă simt de mic.
(„Popas pe culmi")

In genere, începuturile sunt confuze. Tânărul aspirant la marea dragoste a muzelor începe cu împrumut de liră şi chiar melodii întregi, dacă are o memorie mai conservativă. D. Petre Şuvăgău, care multă vreme a semnat în revista „Fundaţiilor Regale" sub inocentul nume de Petre Adrian, a preferat să-şi caute dintru'nceput un drum al său propriu, în această ascensiune astrală.

In firul vieţii noastre trecătoare
nutrim un dor nestăvilit spre soare!
(„Şoapta ghioceilor")

Este un însetat de imensitatea cosmică, unde-şi găseşte cea mai potrivită zonă o cânteculuí său:

Trecând peste Carpaţi, Urali şi Nil,
mă simt al necuprinsut copil.
Vrăjit de zări alunec pe sub cer
asemeni unui vulture stingher.
(„Trecând")

Senin urcând al crezului calvar
în mine deslueşesc
împărăţii fără hotarr.
(„Sbucium nou")

Din această întâie primăvară lirică a d-sale, d. *Petre Şuvagău* se arată un poet al discreţiunei, care dă versului întotdeauna o ţinută nobiliară. Rareori, de sub cuta unui vers, răsare câte un accent strident, pământean, de revoltă şi care trebuie să fie socotită sursa acestei adeziuni pentru spaţiile eterate. Iată, de pildă, acest accent satiric, pe care-l întâlnim în două din miniaturalele sale poeme:

Pe drept îi văd
loviţi de cei mişei;
decât nu-mi dai puteri să scap
de ei?
(„Părinte")

Sub cerul sumbru pustiit de zei
cu-altare profanate de mişei
al sufletului viu îndurerat ecou
vrea zări către olympul nou.
(„Sbucium nou")

„Popas pe culmi" trebuie considerat mai de grabă un manifest poetic în care sunt consemnate marile nelinişti, întrebări şi perspectivele de mai târziu ale operei sale poetice. Şi dacă cineva doreşte totuşi să cunoască anticipativ posibilităţile d-lui Petre Şuvagău, cu tot riscul ce-l presupune o asemenea tentativă de previziune, mai ales asupra poeziei — floare cu o mie de feţe şi sub câte răsărituri şi apusuri i-e dat să treacă, atunci vom cita integral *„Hotar"*.

Mă văd o sbuciumată întindere
de apă,
pentru spovadă 'ntreagă arunc
mreja cuvântului,
prin alge, perle, scoici
podoabe ale pământului
şi mă 'nfior când vrăjite sirenelor
îmi scapă.
Iar liniştea — somn însorit — când
vine,
şi ceru-arată cât e de bogat,
luminile din slavă stau la sfat
cu chipul lor ce s'a ivit în mine.
Un dor atunci spre 'nalte zări mă
chiamă,
spre taine 'ntrezărite 'n fulgerări
de vis;
când porţile din mine s'au deschis
mă simt robit în lut ca 'n sân de
mamă.
De-aceea trec neîmpăcat prin lume
cu semeni — licurici pierduţi în
noapte
aprinse rugi topind în fund de
şoapte
năer fără liman şi cântec fără
nume.

Chiar această poemă, pe care o considerăm cea mai realizată din carte, îşi are inegalităţi de distribuţie în ceiace priveşte intensitatea lirică; îşi are imagini excelente, — cum sunt ale luminilor celeste ce-şi găsesc corespondenţe în sufletul poetului şi ale porţilor sale sufleteşti ce se deschid în faţa dorului, — alături de altele lipsite de aceiaşi putere comunicativă.

Atâta vreme cât unii dintre noi ne aşteptăm propria desăvârşire o viaţă întreagă, nu vom subscrie la eroarea de a pretinde unui tânăr poet, în acest început cu totul altfel al său, o prematură bătrâneţe.

Şi încă ceva: dacă n'aţi întâlni şi câteva cuvinte (spovadă, mreajă) prea puţine dealtfel aţi bănui în d. Petre Şuvagău un tânăr poet ardelean?

Z. TOPELIUS: Basme din Finlanda

Traducere de VICTOR STOE

Societatea naţională de editură şi arte grafice „Dacia Traiană", Bucureşti, 1943

Z. Topelius este considerat — şi pe bună dreptate — unul dintre reprezentanţii de seamă ai religiozităţii şi patriotismului finlandez „constante cari au o valoare de mit pentru spiritul acestui popor prieten şi aliat într'un moment crucial al destinelor noastre".

Pornind dela această convingere, d. VICTOR STOE, traducătorul, îşi propune să contribue, peste diferite „convenţii de dragoste" prin artă, la cunoaşterea reciprocă, în stare să determine acea solidaritate culturală dintre Finlanda şi România, una din multiplele feţe sub care se poate prezenta ceeace în etnopsihologie se numeşte comunitatea de destin dintre popoare.

Consecvenţi obiectivităţii ce ne-am propus să respectăm în aceste cronici literare, vom începe prin a ne arăta surprinderea pentru aceea că d. Victor Stoe omite să precizeze sursa traducerei sale şi, ceeace e poate mai grav, lipsa unui studiu introductiv în care să ni se dea o imagine aproximativă asupra literaturei finlandeze şi în general şi asupra lui Z. Topelius în special.

Intr'un act de cultură în care tot accentul cade pe obiectivul actual şi propagandistic, este riscantă o simplă detaşare, fără alte indicaţiuni necesare, a câtorva pagini dintr'o literatură străină.

Afară, numai, dacă traducătorul nu şi-a închipuit că toate aceste lucruri erau în deştul de cunoscute în lumea cetitorilor noştri, ceeace considerăm desigur o eroare.

Şi acum câteva cuvinte despre *„Basmele din Finlanda"* ce ni se oferă într'o excelentă realizare grafică.

Nu sunt, ceiace ne-am fi aşteptat — basme din esenţa poporană, repovestite sau prelucrate de *Z. Topelius*. Sunt povestiri de filon cult, construite pe o religiozitate şi un patriotism rar întâlnit într'un asemenea gen de literatură.

Sunt povestiri, în care nu vom întâlni nici feţi frumoşi, nici zâne, nici balauri sau făpturi supranaturale, care dau basmului românesc, o dinamică a lui proprie. „Basmele din Finlanda" ale lui Z. Topelius nu au nimic din fantastica ţinută şi culoare obişnuită. Ele topesc în artă adevărată, până la suprema discreţie, istoria, geografia, suferinţele şi idealurile unui popor aşezat de destin în drumul nordic al zăpezilor şi al crivăţului. Sunt, cu alte cuvinte, basme realiste, dacă li se poate spune astfel, întâmplări pline de dramatism, sub al căror cristal de ghiaţă un lector atent poate recunoaşte paşii de-atâtea ori nemiloşi ai istoriei trăite de popor cuminte, vrednic şi eroic prin excelenţă.

Acest fel de basme ne lipsesc cu totul din literatura noastră. E drumul ce ni-l recomandă — cu toată insistenţa — noua culegere de tălmăciri datorite d-lui Victor Stoe.

Am putea avea cândva basme le noastre în care peisagiul românesc şi figuri detaşate din istoria noastră deopotrivă de înflăcărată, ar putea constitui un excelent material pentru educarea *prin artă* a sufletului tinerimii române.

Numai că, s'ar pretinde celui ce s'ar încumeta şi darul lui *Z. Topelius*, deopotrivă, care ştie să indice în planul pocziei celei mai emotive epoci de bejenie şi însângerare, ori chipuri de simbolică existenţă.

Ca şi Topelius, scriitorul român căruia ne adresăm ar trebui să posede aceiaş putere imaginativă de a şti să lege, verosimil, fără eforturi şi fără să întâmpine adversitatea lectorului ori a ascultătorului, acţiunea detaşată din istoria românească mai depărtată, ori mai apropiată şi să-i dea acea atmosferă de ceaţă auriferă proprie poveştilor.

In ceeace priveşte calitatea formală a tălmăcirilor, înclinăm să credem că poetul Victor Stoe, a răuşit să dea pagini de cea mai aleasă ţinută. Răspundea şi unei obligaţii faţă de Topelius, dar este şi un ton propriu meşteşugului scriitoricesc al d-lui Victor Stoe.

Matei Alexandrescu

FORMELE DE CULTURĂ IN PERSPECTIVA ISTORICĂ

(Urmare din pag. 1-a)

şi căreia i-a corespuns. Iar în privinţa asta atât istoria cât şi critica literară şi-au spus, cred, de mult cuvântul.

In acelaş mod, judecata, toate curentele sau şcolile noastre literare, până la cele moderniste şi suprarealiste de eri şi de azi, nu au de răspuns decât la această întrebare. Iar valoarea lor reese din măsura în care s'au realizat ca atare. Cu aceasta am răspuns însă, implicit, şi la alte întrebări: că nu mai poate fi vorba despre nici o „reîntoarcere": nici neo-semănătorism, nici neo-junimism, nici neo-maiorescianism; că în fine, toate aceste forme din trecut nu pot fi judecate estetic prin criterii absolute de comparare. Pentrucă un asemenea criteriu este „de azi". Şi pentrucă un asemenea criteriu nu este nici posibil. Şi vom vedea dece.

Petru P. Ionescu

„ROMÂNIA, METEREZ ORIENTAL AL LUI CHRISTOS"

(Urmare din pag. 1-a)

— aşa cum se reflectă ea în oricé fiinţă, în orice aspect, în orice imagine trecătoare — care domină şi absoarbe inteligenţa sa polivalentă. O vastă cultură, o neliniştită şi univercală curiozitate, o dialectică în acelaş timp agilă şi precisă, un dar uluitor de a transfigura totul în poezie, poezia la rândul ei convertită în *revelaţiune teologică* — îi îngăduie să sondeze, să interpreteze, să clarifice, cu o rară intuiţie, misterele aparente şi aparentele contradicţii ale unei lumi care i se deschide într'o limpede transparenţă...

Astfel ni-l descrie un critic compatriot al său, Basil Munteanu, când, în studiul dedicat literaturii moderne româneşti (am în faţă ediţia engleză) scrie: *An infinite complaisance for his smallest reactionsin face of the great events of this world, etc.* (urmează citatul pe care nu-l mai traduc, M. E.). Trebue să precizăm că acest citat din Munteanu se referă la romancierul din „Maitreyi", „Intoarcerea din Rai" şi „Huliganii". Dar în afară de romancier mai e gânditorul, filozoful, teologul — şi aceasta mă atrage înainte de toate. Cu toate acestea se observă, în citatul de mai sus, starea de eternă „sete de absolut" (cum spunea Goethe", de febrilă „tensiune interioară" (în formula lui Munteanu) care caracterizează şi înalţă, personalitatea atât de bogată şi atât de diversă a lui Mircea Eliade.

Petrucă îl cunosc, cunosc deja ceva din *esenţa* României, chiar înainte de a ceti frumosul său esseu. Acum, evident, cunosc mai bine România. Şi, întocmai cum Eliade mi-a dat cea dintâi viziune profundă a patriei sale — tot aşa panorama istoriei Românilor pe care de curând a oferit-o publicului nostru, îmi îngăduie să înţeleg mai bine cele ce a scris.

„ROMÂNIA, METEREZUL ORIENTAL AL LUI CHRISTOS".— Un portret, scurt dar dens, sintetic dar complet, al României — portret pe care l-aş putea numi *de corpo inteiro e de alma inteira*. „Cea mai bună manieră de a scrie o introducere în istoria unui popor" — accentuiază Mircea Eliade în *Prefaţă* — „este de a începe prin *geopolitica* sa şi a încheiat prin *spiritul său de misiune*". Ceeace spuneam eu: *geopolitica* — corpul; *spiritul de misiune* — sufletul. De fapt, în capitolele succesive, autorul, după ce ne-a făcut să înţelegem limpede ceeace este, în *fizica* sa, România — se ocupă, mai ales, să ne arate *moralul* său, prin drama eroică şi patetică a luptelor pentru existenţă şi, în plus, prin necontenita apărare a Occidentului în pericol. Patria lui Mircea cel Bătrân, a lui Ion Corvin, Ştefan cel Mare, Mihai Bravul, latinizată, deasupra substratului ireductibil geto-dac, prin stăpânirea şi civilizaţia Romei, şi convertită, înaiotea tuturor celorlalte popoare vecine, la creştinism — a împlinit în răsăritul Europei un rol admirabil de fortăreaţă împotriva invaziunilor islamice şi slave. A ridicat până la cea mai mare înălţime greaua şi glorioasa misiune a unui *popor de frontieră*. „Splendidă dar istovitoare misiune: apărarea civilizaţiei şi a creştinătăţii latino-occidentale împotriva ameninţărilor turanico-slave. Au împlinit această misiune dar cu preţul unor enorme sacrificii; timp de secole, Românii au sângerat într'un chip oribil şi, totuşi anonim în lupte nesfârşite cu Turcii şi Uralo-Slavii. In acest răstimp, occidentul a avut răgaz să-şi vindece rănile, să se întărească, pregătindu-se astfel pentru viitoarea heghemonie europeană". Şi Eliade ne prezintă, ceva mai în urmă, această magnifică privire de ansamblu: „Românii au avut acest rol *nemanifestat* în istoria europeană; au cunoscut drama de a trăi orice clipă ca şi cum ar fi fost ultima clipă a vieţii lor". Char şi azi, în acest războiu gigantic (cel mai mare din toată istoria), iată-i în prima linie, pe frontul crucial: „Românii sunt deţinătorii gurilor Dunării şi garanţii libertăţii internaţionale şi funcţiunii europene a acestui fluviu, pe bună dreptate numit *a opta mare a Europei*. Aşa cum au apărat, timp de secoli, libertatea Mării Negre şi a gurilor Dunării împotriva imperialismului otoman, Românii apără astăzi libertatea marelui fluviu împotriva imperialismului slav. Războiul împotriva Sovietelor nu comportă numai elementul spiritual al apărării valorilor creştine contra misticei euriastice; cuprinde deasemenea şi un element geo-politic european; libertatea internaţională a gurilor Dunării".

„SPERANŢĂ NOUĂ". Cum se explică, dealungul timpului, „miracolul" acestei forţe, al acestei îndrăsneli, al acestui exhaustiv şi victorios holocaust? Eliade îi consacră paginele sale finale — *Viaţa spirituală a Românilor* — răspunsului la această întrebare.

Răspunde, înainte de toate, cu ardoarea credinţii, care, „ridică munţii" şi multiplică energiile oamenilor. Dacă Seniorul de Hunedoara poate fi chemat de Papa Calist III *„Christi fortissimo athleta"* cel mai puternic atlet al lui Christos; dacă valurile otomane au întâmpinat în voevozii români paladini nesdruncinaţi, sprijiniţi pe zidul de oţel al unui neam obstinat şi valoros, întocmai cum astăzi le întâmpină valurile sovietice — este pentrucă sufletul acestui mare popor se exaltă într'o credinţă profundă şi transfiguratoare; este pentrucă în luptătorii acestei *naţiuni de frontieră*, situată de Providenţă la încrucişarea istorică a invaziilor, o voce de sus face să sune comanda Cruciadei fără sfârşit.

Sunt totuşi şi alte elemente care au conferit Românilor vocaţia lor extraordinară în rezistenţă şi luptă: dragostea înrădăcinată şi *substanţială* de pământ; o mistică virilă a suferinţii şi a indiferenţii faţă de moarte, considerată ca o reîntoarcere în Natură, *operă a lui Dumnezeu* — mistică virilă care-şi are originea îndepărtată în aforismele dure şi tonice ale lui Zalmoxis; şi conştiinţa latentă, misionară de a avea de împlinit o datorie faţă de Europa occidentală.

Şi aici sfârşesc, aşa cum am început: amara melancolie a *frăţietăţii* europene îmi copleşeşte sufletul cu o mai mare violenţă, după ce am încheat de cetit acest volum scris la lumina marilor raţiuni care ne mobilizează în serviciul aceluiaşi Adevăr şi în desfăşurarea aceluiaşi Destin.

Amară melancolie... Dar, în faţa imaginei României epice şi sfâşiate *atlet al lui Christos*, — deasemenea, speranţă. Iţi mulţumesc Eliade, pentru această aurora de speranţă — care deschide, pentru viitor, noui orizonturi!"

Articolul lui João Ameal este mărturisirea însutită a bunelor sentimente pentru ţara noastră, descoperite atât prin cartea lui Mircea Eliade cât şi prin cunoaşterea autorului ei.

Pompiliu Preca

FRED MICOŞ — MUZICA (Gravură)

CRONICA PLASTICĂ

Expoziţia de caricaturi GRAD

(Sala „Universul")

Ne-am deprins a comite, în plastică, faţă de „caricatură", aceiaşi eroare pe care o desăvârşim, în literatură, faţă de „epigramă". Singurele vinovate de producerea acestor fenomene sunt... fără îndoială, „vremurile" — dacă astfel putem denumi pricina progresândelor şi progresivelor confuzii ce au invadat majoritatea văzutelor, auzitelor, scriselor şi gânditelor în răstimpul ultimilor ani —; „vremurile", pe seama cărora ne e foarte comod să aruncăm transformarea stilului în „modă", a polemicei în „mahalagism", a folclorului în „periferie", a bătrâneţei în „senilitate", a talentului în „geniu" şi aşa mai departe. In concepţia contemporană vârstei noastre numerice, noi nu purtăm absolut nici-o vină de ceeace se întâmplă, nu ne recunoaştem a fi responsabili de nimic — ba, chiar, pozăm în „victime" şi încă mai dureros — în resemnaţi.

Aşa dar „vremurile", (acest plural de substantiv comun doar prin aceea că se scrie cu literă mică), ne impun să „desconsiderăm" caricatura în măsura în care ne arătăm „indulgenţi" privitor la corespondenţa numitei, din literatură.

Autorii, vrând — nevrând, au început — nu de curând — să se conforme capriciului „imprejurărilor", deaceea caricaturile supără, înfurie modelele iar epigramele îi revoltă pe inspiratorii lor. Spiritul a degenerat şi el în „gafă"... Lovitura „dincolo de şea" a încetat de a fi considerată stângăcie ori surplus de avânt. Ea a devenit o acţiune logică deci preocupările gravitează împrejurul traiectoriei efectuate de „îndrăznetul" eschibiţionist fără voie, preschimbând, firesc, susţinătorul şelei în obstacol şi călăreţul în bufon... Cei ce-şi refuză cinstea de a figura printre protagoniştii marelui circ sunt declaraţi în pseudo-unanimitate: incapabili, submediocrităţi, etc. Teatrul, coreografia, muzica,— suportă aceeaşi meteahnă, şi la fel, (dece să nu întrebuinţăm, spre urgentarea demonstraţiei, cel mai la îndemână dintre exemple?) se petrece şi cu această cronică. Numai că introducerea parcursă până aici era necesară la sublinierea ţinutei caricaturistului Grad.

D-sa a reuşit, (prin „vremuri"), să se menţină pe linia justă a formulei genului de artă către care şi-a dirijat preocupările şi înţelegerea dovedite pentru desen şi culoare. Figurile dela „Universul" frapează prin sobrietate şi nestridenţă a diformărilor şi disproporţionărilor nuanţate condimental cum prescrie codul caricaturii. Nu ne-am familiarizat cu acel dreptunghiu în care, de cele mai multe ori, se află inscris personagiul. In adevăr, efectul ce rezultă din această suprapunere, imprimând ansamblului o notă de eleganţă, cerută insistent, pe alocuri, de vre-un detaliu îndreptăţit să bemoleze impresia pur estetică a privitorului. — Insă constatarea abuzului retrogradează intenţiile ce se vor, pe drept, înregistrate.

Simple, netrucate prin introduceri de garnituri şi decoruri menite să mascheze lipsurile din tratarea motivului de creaţie, caricaturile semnate Grad *nu provoacă, desigur nici chiote, nici grimase de indignare, aşa cum pretind „vremurile" prestigitatoare, deplasând valorile caricaturei în acelea ale ilustraţiei „cu humor" şi viceversa, în scop de a deslănţui încurcături şi piedici pe calea posibilităţilor noastre de a păstra şi cultiva intelectualul preţ al fiecărui gen de artă în parte. Subliniem calităţile numerotatelor 38 (I. Mincu Lehliu), 25 (T. Pisani) 24 (Valeriu Mardare), 17 (Romeo Alexandrescu) şi 34 (N. Apostolescu).*

Tot aşa cum omul de ştiinţă e constrâns, nu numai întru ascensiuni dar intru elementare afirmări ale existenţei sale, la neabandonarea ori amalgamarea legilor de bază, asimilate odată pentru totdeauna, artistul încelează de a-şi mai merita calificarea, îndată ce se dedă la glume similare, — de unde şi înlocuirea calificării sale prin porecla. Impotriva ritmului de tamtam al „vremurilor", să fim serioşi, deoarece seriozitatea nu exclude inovaţiile dar le garantează valabilitatea „post mortem", după care tânjim fără odihnă. Prin seriozitate nu vrem să înţelegem agravarea modurilor de exprimare sau, mai complicat: algebrizarea *tuturor problemelor ce ni le oferă arta însăşi sau afinităţile noastre cu ea. Intelegem ceeace dela început am evidenţiat în „cronica" de astăzi: să ne interzicem confuziile şi goana după succese de moment.*

Coca Farago

Luptă îngerească

Şase dimineţi pe săptămână,
pornim să cucerim viaţa, cum putem.

Mare e mila Ta, Doamne!

Şase seri pe săptămână priveşti
cum socotim săracele prăzi,
cum numărăm răni de blestem.

Mila se sfârşeşte a şaptea zi de dimineaţă.
când dăruieşti sabie de moarte şi viaţă.

După multă zădărnicie,
neînduplecarea Ta mângâie.

Indurătorule, ce dulce ţi-e asprimea;
ce blând este chipul Tău,
când seara nu mai vine.

Psalmul de toamnă

Te voiu pierde, Veşnicule, te voiu pierde,
şi nu va fi cine să te caute.

Vei rămâne departe,
îndată ce voiu cădea.

Pe cine să las să te caute?
Pentrucă n'am credinţă în nimeni.

Să las acest copil pe care mă trudesc
să-l fac asemenea mie?

Când te va căuta în numele meu,
îi vei ieşi înainte
şi-i vei răspunde: „Eu sunt"?

Constantin Fântâneru

AMURG DE REVERIE

Mugurii plesnesc când tâmpla o aşez în
umbră de alei.
Respiră o boare ca fâlfâit uşor de porumbei.
Şi parcă acum îmi curge lin prin vine,
Aroma voluptoasă risipită toamna prin
ciorchine.

Aduce un dor întens de chiot şi de joc
Viţa somnoroasă de pe maluri. Ai vrea aici,
un foc
Toamna să-l aprindem, când Pan, păros şi
şchiop,
Va adormi, uitând de dobitoace, de femei,
de tot?

Sub plopi, cu ulcioru 'n mâni, vei chiui pe
mal,
Iar lacul liniştit îţi va răspunde val cu val.
Şi apoi, împresuraţi de amintiri păgâne şi
de jaf,
Ne vom culca în ierburi, răscolind reveriile
făcute praf.

Vladimir Cavarnali

COTA 117

A 'nţepenit c'un şold sdrelit... Dar cât a
Stat aşa, nu ştie... Simte cald în spate;
Nu-i pare rău, din tot, decât atâta:
Că la apel, în seara asta, o să lipsească —
poate...

In pieptul brun, el macină tristeţe
Cu glomotoc de sânge sau tutun,
Când vrea să meargă-l trage — căpcăun —
Pământu'n jos — duşman pe tinereţe.

In somn el vede limpede cum creşte
Iar ţara verde cu miros de munte,
O vadră de necaz l-a şters pe frunte
Şi-a vrut să-l scuipe-obuzul între deşte.

Işi pipăie prin noapte carabina,
Sărută baioneta albă ca pe-o soră
Şi 'ncearcă singur, ridicat în oră,
Să-şi sprijine de puşca lui, tulpina.

Dar prăbuşit în clisă sau în veac
Cu ceru 'n braţe, mare cât o noapte,
Adoarme pe-un maidan de stele coapte
Sub coviltirul cerului sărac.

Ion Caraion

Cu tine spre ţara iertării

Te-am sărutat creangă culcată peste anii mei,
Atunci când fete zările'n cătrinţe şi cercei,
Adunau mixandre'n mâini de sărbătoare.
Te-am sărutat pe obraji cu buze de soare
Şi sufletul tău l-am strâns merinde pe căi.
Din roadele coapte din pârga sânilor tăi,
N'am adunat ispita şi păcatul de-aproape;
Ca pe-o sfântă te-am sărutat peste pleoape
Culcate'n sânii cu drumuri pornite spre cer.
In urmele paşilor tăi aş vrea ca să pier,
Din ele, necuprins să m'adune miresele zării
Şi-apoi să pornesc cu tine spre Ţara Iertării.

Iosif Moruţan

Dany înfruntă viața.

nuvelă inedită de Arișoara Odeanu

— Dany, ce faci acolo?

Dany se opri brusc, privind în spre sufragerie. Prin perdeluțele de dantelă ale ușii se vedeau patru mogâldețe la masă. Bunica juca rummy cu trei cucoane și întorsese capul s'o strige.

N'are să răspundă, hotărî Dany și continuă să se privească în oglindă cu fotografia mamei în mână. Fraza pe care o spusese de dimineață bunica'sa unei cucoane cu care se întâlniseră pe stradă și care o cunoscuse pe mama ei, îi stătea ca un ghimpe în inimă; era atât de nenorocită încât nu mai vedea altă rezolvare vieții ei decât să moară: „Fetița e urâțică, mama ei era o frumusețe de femeie. Nu știu cui îi seamănă Dany".

Prin urmare ea era urâtă irremediabil urâtă. Pentru Dany, lucrul acesta echivala cu o boală fără leac. Nu era încă sigură dacă e așa, fiindcă bunica mințea de multe ori iar oamenii mari în general, cu toate că își dădeau atâtea aere, Dany văzuse de multe ori că nu au dreptate. De aceea, stătea acum în fața oglinzii, comparându-și chipul cu al mamei ca să se lămurească singură.

Lumina sfârșitului de după amiază, îngreuiată încă de coroanele pomilor din fața odăii, îi estompa figura palidă și mică, din care numai ochii apăreau ca desenați cu creionul, două dungi negre, puțin oblice în jos în spre în afară dintre care privirea nu se lămurea decât ca o intensitate întunecată, sub sprâncenele subțiri trase pe lângă ochi și urmând aceiași direcție, care o făceau mai gravă și mai tragică. Nasul mic, puțin în vânt, gura mică și palidă, bărbia plină, toate astea erau amestecate, imprecis. Imprecis era și trupul puțin, cam sus de fetișcană de zece ani, în rochița cam largă și cam lungă de stambă albastră. Dany era toată numai ochi intensi sub bretonul negru, lucios. Mama, în fotografie, era într-adevăr foarte frumoasă. Așezată pe un scaun în grădină, cu o carte în mână, rochia ei bogată de dantele îmbrăca tot scaunul răspândindu-se în jurul ei ca o coroloă de floare somptuoasă. Părul de culoare deschisă îl purta într'o cunună strânsă spre creștet, fruntea o avea mare și senină, iar sprâncenele și ochii abea se desenau, tot oblici ca ai lui Dany, dar ai mamei erau albaștri. Și mama avea nasul în vânt și gura fină cu bărbie rotundă delicată, trăsăturile erau aceleași dar expresia și culoarea cu totul altele. Mama parcă plutea peste viață, ca o făptură îngerească, pe când Dany era crunță și mohorită ca o vietate a fundului pământului. „Parcă sunt un pitic din buricul", conchise ea. „Și totuși, seamăn cu mama". Își ridică bretonul în sus, privindu-se cu luare aminte; avea aceiași frunte mare și albă. Dacă ar fi fost blondă, dacă ar fi avut ochi albaștrii și părul pieptănat în vârful capului, ar fi semănat mult cu mama. Fotografia era făcută pe când mama avea optsprezece ani înainte de moarte. Peste opt ani, avea să fie frumoasă ca mama își spune Dany. Are să poarte tot așa, o rochie lungă de dantelă, în locul rochiilor caraghioase pe care i le făcea bunica și o coafură frumoasă în locul bretonului cu care o pocise bunica. Ei — adică oamenii mari — n'au putut s'o înțeleagă, niciodată nu s'au apropiat de ea cu atenție. De acum Dany îi ura și nu pierdea nici un prilej să-i terorizeze. Cândva va fi și ea mare și va fi frumoasă ca mama. Atunci are să le arate ea lor. Nu știa prea bine cum, dar știa că are o carte de plătit vieții.

— Dany, vino în sufagerie să te vadă doamnele, se auzi iar vocea bunicăi. Prin perdele Dany o văzu că se scoală și se îndreptă spre ușă. Ascunse repede fotografia mamei în sân și așteptă îndârjită, gata să sfideze. Bunica apăru în ușă, înaltă, masivă cu rochia ei neagră de mătase cu dantele și panglici de catifea cu lanțul de aur învârtit de trei ori în jurul gâtului, cu fața dată cu pudră de orez, albă ca o mască, sprâncenele trase cu chibritul și acea originală perucă neagră cu buclișoare pe frunte sub care își ascundea părul surîu rar. Își ațintise pe față zâmbetul amabil pe care-l arborase pentru mosafiri și-i spune tot cu tonul de zile mari:

— Hai, Dany, vor să te vadă doamnele. E la noi distinsa doamnă Lunța, buna mea prietenă Doamna Cristea și simpatica Doamnă Partache aceea care are o nepoțică de vârsta ta.

Dany dădu din umeri schițând un râs ironic pe care îl privi cu coada ochiului în oglindă că o urîțea. Bunica închise ușor ușa în urma ei și se apropie de nepoată de data asta cu un aer sever:

— Ai iar de gând să mă faci de rîs?!

— Să te fac eu de râs! vorbi înfârșit și Dany cu un ton de batjocorîtură reținută, te faci tu singură de râs. Par'că ești o paiață.....

Bunica își pierdu cumpătul:

— Anticristule! Semeni cu maicăsta din iad. Mai bine mureai și tu cu ea să nu ne mai mănânci zilele!

Erau insulte cu cari Dany se obișnuise. Așa îi spunea, cel puțin odată pe zi, bunica, iar tatăl ei îi ținea isonul. Bunica și cu tata semănau și se iubeau mult. Ea îi detesta pe amândoi, de data asta, Dany se făcu palidă, puse mâna pe fotografia mamei ca să-i dea curaj și șopti printre dinți, sacadat:

— Dacă mai spui un cuvânt despre mama, iau sticla asta de colonie și o arunc în oglindă! Bunica știe că Dany își pune în practică toate amenințările. De aceea se retrase, amuțind înspăimântată și își schiță în grabă o cruce. Dany o privi cum intră în sufragerie apoi buzele i se destinseră într'un surâs: era mulțumită de sine. Mângâie rochia sub care se afla fotografia mamei, răzimându-și fața de umăr, ca și când și-ar fi răzimat-o de umărul mamei; așa se alinta ea singură. „Am să le plătesc mamă, îți jur — am să le fac viața un infern", promise. Și ieși din casă, dârză, cu fruntea sus, ca după o bătălie câștigată.

In curte, se așernuse albastrul serii, florile albe din straturi erau mai albe iar cele roșii deveniseră negre. In fundul curții servitoarea dădea de mâncare la găini. Dany respiră larg, simțindu-se dintr'o dată foarte calmă — nu, ea nu putea să fie urîtă, numai cei din jurul său erau urîți și răi. Din pomi căzuseră petalele, acum creșteau fructele, erau cu toate prea mici și nu erau bune de mâncat. Dany dealtfel nici n'ar fi îndrăznit să rupă în clipa asta vreo floare sau vreun fruct. In general avea oroare să rupă ceva din vegetația grădinii, fiindcă ea considera toată lumea vegetală vie ca oamenii și era sigură că orice frunză ruptă moare în dureri ca un om. Se duse printre straturile de flori și se așeză ghemuită pe călcâie să privească florile. Toate o priveau la rândul lor, malițios și întrebător. Dany le mângâia cu vârful degetelor: „Dragile, dragile mele flori. Ce bine ar fi fost dacă trăia mama!" I se păru că ele o aprobă tacit încă o umbră de seară se așternu pe chipul lor alb: florile sufereau. „Nu trebue să fiți triste pentru mine. Eu sunt tare. Nu vă puteți închipui cât le e de frică de mine! Ar trebui să mă vedeți când încep să urlu și să sparg obiectele din casă. Atunci nimeni nu mai scoate un cuvânt și eu le spui tot ce cred despre ei. Deaceea ei spun că sunt rea, că n'am inimă. Dar nu e adevărat. Pe voi vă iubesc și pe mama o iubesc și pe bunicul îl iubesc".

Cât de multe lucruri iubea, își dădea seama Dany. Se simți învăluită de dragoste ca într'o bae caldă „Par'că sunt un copac înflorit" își spune. „Bunica mi-a mi-a spus azi că sunt urîtă", își adresă monologul adresat florilor, „și eram atât de nenorocită că aș fi vrut să mor. Dacă așa și fi fost în adevăr urâtă n'aș fi putut să vă mai iubesc, fiindcă nu m'ați fi iubit nici voi. Fiindcă voi sunteți frumoase și nu poate fi iubit de cât ceeace este frumos. Eu de aceea vă iubesc." Își ridică fruntea spre copacii care se profilau majestoși pe cer, grei de frunze. Se ridică, socotind că a stat prea mult lângă flori și că trebue să se ducă să le vorbească și copacilor.

Mângâie scoarța noduroasă a caisului și își lipi obrazul de el, alintându-se singură cum făcea deobicei. Caisul semăna cu bunicul, era tot atât de puternic și aspru. Tot atâta siguranță îi dădea apropierea lui.

Bunicul era singurul om din lume la care ținea Dany cu o dragoste plină de admirație. Mai erau două luni până la vacanța mare când aveau să meargă la el la țară. Și câteva săptămâni până când va pleca bunica. Bunica stătea mai mult de jumătate de an la ei la oraș, lăsându-l pe bunicul singur. Dealtfel, bunica nu'l putea să-l sufere pe bunicul, față încă un motiv pentru care Dany se simțea solidară cu el. Nici bunicul nu se simțea bine cu oameni mari stătea mai tot timpul morocănos, bea mult, mirosea veșnic a tuică trântea ușile și înjura. Dany își amintea de o ceartă dintre bunicul și bunica la care luase parte stând îngrozită, mascată de o draperie de catifea. Nu-și dădu se seama din ce începuse cearta, știa doar că bunicul o împinsese pe bunica atât de violent că aceasta a căzut peste o mobilă și a început să strige ca din gură de șarpe „Săriți că mă omoară!" Și-au aruncat atunci cuvinte grele, bunica i-a spus bunicului că ar fi fericită să audă odată că e mort, pe când va fi ea plecată deacasă, să nu-i țină nimeni lumânarea și să moară ca un câine. Bunicul la rândul lui i-a strigat bunicăi lucruri pe care Dany nu le-a înțeles prea bine, era vorba de lucruri din tinerețea ei și de un domn vecin de mosie al cărui nume revenea mereu în frazele bunicului. Și i-a spus cuvinte urâte cum i-a auzit numai pe argații dela grajd spunându-le femeilor lor. Când bunica se tăvălea și striga că o omoară, bunicul s'a făcut vânăt la față și s'a apropiat de ea, deodată s'a oprit ducându-și mâna la frunte. „Doamne iartă-mă femee, mă faci să intru la pușcărie". S'a întors brusc pe călcâi și a plecat trântind ușa. Față de tatăl lui Dany, bunicul încerca uneori să-și dreagă timbrul prea aspru al vocii, Dany observa la el ch-ar încercări de duioșie care o făceau să-i dea lacrimile, mai ales că tata nu le răspundea, ceeace pe bunicul îl îndurera, făcându-l să se grăbească jenat să-și reia atitudinea dură de totdeauna. Tata o adora pe bunica, iar ea îl răsfăța ca pe un copil mic, ignorându-o amândoi pe Dany care îi privea plezniș dintr'un colț și se retrăgea demnă trântind ușa. De ea nu se apropia nimeni. Incercau s'o mângâie uneori în treacăt, față de mosafiri, Dany, însă în fața acestor manifestări se sburlea ca un arici.

Nici bunicul nu o mângâia, dar ea știa cât preț au plimbările pe care le făbceau ei doi, prin grădină sau în câmpii; bunicul o ținea de mână și-i vorbea frumos de flori, de copaci, de grâne, de pasări și de gize. Iar când îi spunea „gâza mea mică" Dany era în culmea fericirii. Adeseori îl găsea singur în ogradă cu romul sau cu cognacul dinainte, cu ochii împăienjeniți de băutură. Nici atunci nu-i spunea nimic rău. Alteori, jucau partide de șah împreună și bunicul n'o bătea dela început lăsându-o să se creadă un adversar important. Odată, după o partidă mai lungă, Dany a reușit să-l facă „math". Bunicul s'a scărpinat în cap, a spus încurcat nevenindu-i să creadă și a exclamat „Ei drăcia dracului!" Dany s'a sculat și s'a dus să-l sărute dar bunicul n'a lăsat-o, nu-i plăceau gesturile de tandrețe. Dany însă nu s'a supărat, știa că bunicul o iubește și că un surâs dela acest om aspru și închis e mai prețios decât toate giugiulelile bunicăi și ale lui tata. Dar, bunicul era un copac bătrân, asemenea caisului din grădină cu scoarța dură de care ea își răzima acum obrazul, generos în crângile lui ce alcătuiau un fel de chiosc de puteai să te retragi acolo de toată lumea, cu viața ta, saveta îi spusese înfâi pe nume, îndemnată de Dany, dar a fost obligată imediat să-i spună „domnișoară" și s'a ales chiar cu o pereche de palme dela bunica prima dată când a greșit după aceea.

— Lisaveta pe cine iubești tu mai mult? a întrebat-o Dany, înfigându-se în fața ei. Lisaveta a privit-o cu uimire, nestiind ce să răspundă.

— Ce-ai uiți ca o proastă?! s'a înfuriat Dany. Te-am întrebat pe cine iubești mai mult din familia noastră? Pe mine?

— Lisaveta a continuat să tacă, îndărătnic.

— Prin urmare nu mă iubești?

— Nu, a dat din cap Lisaveta.

— De ce nu mă iubești?

— Fiindcă sunteți rea.

— De ce sunt eu rea, Lisaveta? a ridicat Dany sprâncenele cu uimire îndurerată. Nu ți-am dat eu bomboane de câte ori am avut?

— Ba da, a recunoscut fata.

— Nu ți-am dat eu păpușa aceea cu rochițele și cu patul ei?

— Ba da, a remarcat Lisaveta.

— Atunci? De sunt rea?

Lisaveta a privit-o lung, măsurându-o apoi a răspuns îndârjită, repede ca pe o lecție învățată pe de rost:

— Fiindcă o necăjiți pe coana mare și pe domnu', fiindcă sparge ți tot din casă, și când strigați se strâng toți vecinii să vadă ce-i, par'că vă omoară cineva.

— Bine Lisaveta dar ei sunt răi cu mine. Ei nu mă lasă în pace.

— Părinții au dreptul să fie răi fiindcă ei ne-au făcut, răspunse cu înțelepciune prefențioasă Lisaveta.

— Pe mine nu ei m'au făcut! Am avut o mamă frumoasă și bună care a murit când eram mică de tot, explică Dany serioasă.

— Și mama dumneavoastră era rea ca dumneavoastră a spus coana mare. Zice că așa e neamul dumneavoastră.

Lisaveta vorbea cu calm, Dany o privi lung cu o milă amestecată cu dispreț: nici ea nu-i era aliată.

— Ești o proastă Lisaveta. Să nu crezi că'mi pasă că nu mă iubești.

— Nimeni nu vă iubește, s'a obrăznicit Lisaveta, încurajată de tonul întim al fetiței.

Dany a simțit că i se retrage sângele din obraz. Ridică palma și o plesni pe Lisaveta în față cu toată puterea. Servitoarea începu să urle cât o ținea gura fugi spre casă: „Cucoană mare, cucoană mare, săriți, mă omoară domnișoara! „Dany o urmări cu privirea rece și cu dinții strânși, frecându-și palma care o durea de lovitură. Apoi cum se auzi o mișcare de ușă în casă, făcu stânga 'mprejur îndreptându-se spre grădină.

Nu vedea cum are să se mai întoarcă în casă în scara asta. Tatăl ei era plecat la Cluj să-și dea examenul de doctorat și nu avea să se întoarcă până săptămâna următoare. Tatăl ei, deși îi arunca adesea aceleași cuvinte aspre ca bunica, altfel îi făcea toate voile, iertându-i adesea capriciile și ieșirile brutale. Se enerva în schimb alteori din senin, de jocurile ei cele mai nevinovate și sărea s'o bată. Niciodată nu venise însă s'o atingă, fiindcă Dany ar fi preferat să facă moarte de om decât să se lase umilită prin vreo bătae. Odată când a vrut s'o pună doamna la colț, la școală, și-a luat ghiozdanul și a ieșit din clasă foarte calmă, plecând acasă. A venit a doua zi cu tatăl ei care nu știa ce a vorbit cu doamna că toată chestiunea s'a aplanat fără nici o uramare neplăcută.

De data asta, însă nu avea nici o apărare. „Am să stau toată noaptea în grădină, am să mă îmbolnăvesc și am să mor" hotărî patetic. Bunica nu va avea prilejul să se bucure prea mult, fiindcă tata desigur îi va face scandal că nu a avut grije de ea. Dany se și imagina bolnavă pe moarte, cum mai fusese în iarna trecută când căzuse de scarlatină, pe tata plângând lângă patul ei și promițându-i că dacă se face bine îi împlinește orice dorință. Iar ea, Dany, îi va răspunde cu glasul stins și cu ochii pierduți: „E prea târziu. Am să vă fac voia, fiindcă mereu mi-ați spus să mă duc la mama". Induioșată de propria ei soartă sumbră pe care și-o imagina, lui Dany îi dădură lacrimile. Da, așa are să fie, își spuse, deschizând poarta dela grădină.

Soarele scăpătase de mult și în grădină era aproape întunerec. Dany are un moment de șovăială: dacă va întâlni un hoț sau o stafie? Ii era frică de întunerec și mai ales de păduri. Își aminti cum atunci când mergea la bunicul la țară dela gară și până la sat făcea drumul cu o trăsură galbenă a bunicului trecând printr'o pădure. Trenul sosea în toiul nopții și când ajungeau la marginea pădurii abia se lumina de ziuă. Auzise că prin păduri sunt hoți și toată jumătatea de oră cât aveau de mers prin întunerecul ei, se ghemuia, cu inima mică, sub pled, lângă tata, așteptând din moment în moemnt să apară hoții cu pustile întinse în fața cailor și să strige: „stai!" Alteori mai știa că hoții barau drumul cu câte un trunchi de copac să se dea vizitiul jos să-l dea la o parte și în timpul acesta să dea asalt trăsurii. Și lui tata și omului de la capră le era frică. Nu mai scoteau nici un cuvânt, încremeniți par'că în așteptare, se auzea numai tropăitul copitelor și huruitul roților. Când ieșeau iar la lumină, Dany se simțea tentată să se uite în urmă; atunci pericolul prin care recuse i se părea mai înspăimântător.

Cu stafiile era altă poveste. Stafiile erau niște morți cu ochi fosforescenți și cu ghiare de fier, care vorbeau hodorogit ca din fundul unui butoi, sgâriind, noaptea, în ferestrele caselor. Dar nu intrau decât prin uși, dacă le dădea cineva drumul. Odată la țară la bunicul, când făcuse un scandal nemaipomenit, urlând și trântindu-se pe jos, în timp ce bunicul și tata erau duși la mosia vecină și rămăsese numai bunica, a auzi un asemenea monstru gemând la fereastra dinspre stradă și râcâind cu ghiarele. N'a plecat până când bunica i-a spus că Dany e cuminte și că nu i-o dă pe mână.

Nu, n'are să facă noaptea în grădină, își dădu seama Dany și se întoarse iar în curte, fugind ca alungată din urmă. Din ce va înainta seara, însă, grădina și curtea se vor înfrăți sub aceiași umbră mare și peste tot avea să-i fie frică. Chiar strada va fi pustie nici acolo nu va putea să iese. Nu-i rămânea decât să se întoarcă în casă lângă bunica și Lisaveta care o urau și îi doreau moartea. Dany se simți ca un câine încolțit. Disperarea ei era accentuată și de faptul că începuse să-și dea seama că îi e foame. Nu mai putea — se simțea slabă și învinsă. Nu-i rămânea decât să aștepte resemnată noaptea când culcată în pat va putea să viseze în voe. In fiecare seară înainte de a adormi, visa trează o mulțime de lucruri frumoase după gustul ei, să aibe o casă a ei cu o grădină plină de flori și pomi să citească și să scrie o carte în care să povestească oamenilor mari cât de tristă a fost viața ei când era mică. A citit multe povești cu copii care au avut o viață tristă; după aceea când au crescut au ajuns să fie fericiți.

Așa s'a întâmplat și cu Micul Lord și cu Cenușereasa. Dany era plină de speranțe pentru acest viitor al ei, speranțe pe care nu le încredința decât florilor din straturi și bătrânului cais din mijlocul curții.

Cu dinții strânși, Dany intră în casă. Își luă un aer degajat, nu trebuia să apară ca un om care are nevoie de sprijinul celorlalți.

*

Bunica și cu cele trei cucoane continuau să joace rummy. Doamna Lunța cea cu aer de mamă a pădurii, scoflcită, cu bărbia ascuțită și dinți rari, galbeni și cu ochi de pasăre de pradă, sub fruntea mică încununată de păr suriu zburlit, în stânga bunicăi și împărțea cărțile. Doamna Cristea, grăsuță cu fața rotundă, cu nasul ca un nasture și ochii, înfundați în grăsime, de culoare și expresia ochilor de gâscă, era așezată în fața bunicăi, iar între ea și bunica stătea doamna Pertache o cucoană care avea o înfățișare de menajeră cu părul ei creț pieptănat cu cărare la mijloc și adunat într'un coc pe gât și cu rochia simplă de stambă cafenie, strânsă săracut pe trupul ciolănos. Când venea ea în vizită, bunica servea cafeaua invitaților vechi, ceeace dovedea că nu-i dă prea mare considerație, în schimb când venea doamna Lunța sau doamna Cristea, scotea pentru prăjituri tacâmurile de argint din cutia căptușită cu atlas roz.

— Uite, uite, exclamă doamna Lunța, a venit și mica sălbatecă. Ți-a fost frică să nu te mâncăm? o privi pe Dany încercând să zâmbească tandru cu dinții știrbi.

— Așa e când ești bătrână, oftă afectat doamna Cristea, privind-o pe bunică, fug și copii de tine.

— Nepoată-mea nu are educație, răspunse bunica, n'are cine să i-o dea. Nu pot fi tot timpul cu ei îar taică-său o răsfață prea mult.

Dar e greu când un copil n'are mamă, spuse timid doamna Pertache. Numai mama poate fi aproape de inima copilului.

Vorbise atât de simplu încât Dany îi oferi brusc simpatia; doamna Pertache nu era ca doamnele celelalte, ca ar fi putut s'o înțeleagă, gândi.

— Seamănă cu maică-sa fie-crtată explică bunica. Incăpățânată și răzbunătoare. Nu că vreau s'o vorbesc de rău pe norumea fiindcă morții cu morții, dar nu cred că maicăsa ar fi știut s'o crească așa cum trebuie.

— Ereditate, draga mea, își strânse buzele distinse doamna Luța, Dany nu înțelesese cuvintele dar îi aruncă o privire ucigătoare însă doamna Lunța nu o surprinse. Dacă mai continuă să vorbească despre mama are să le arate ea, hotărî Dany, apropiindu-se de măsuța cu serviciul de ceai japonez.

Doamna Cristea întoarse capul privind-o cu ochii de gâscă:

— De ce nu spui nimic, micuțo? Spre bunica: E cam slăbuță fetița. Nu-i dați untură de pește? Nepoții mei așa au crescut, să-i vezi ce rumeni și frumoși sunt.

— Ei, intervenî doamna Lunța, nu se poate ști cum iese un copil când se face mare. Cu timpul se schimbă trăsăturile, poate să se facă o fată frumușică și ea. Acuma e cam urâțică ce e drept și slăbuță, totul e să fie sănătoasă.

— A avut o scarlatină în iarnă, explică bunica. Nu vrea să ia untură de pește, nu vă închipuiți cât e de rea și de încăpățânată. Nu seamănă în familia noastră. Creștulenii așa sunt toți. Așa e și bunicăsa și mătușile ei. Dacă n'ar fi fost fiu-meu atât de îndrăgostit, putea face o partidă strălucită. Că maicăsa a venit numai cu o cămașe pe ea, abia au așteptat ai ei ca s'o mărite; erau o casă de copii și n'aveau nici un ban că bunicu-său era un nesom, nu se ocupa de casă, scria poezii și făcea picturi.... pierde-vară. Dealtfel s'a și omorît... a băut otravă într'o noapte când s'a întors acasă după o petrecere. Era cu chef omul.. după cât spunea cuscrămea.. La urma urmei Dumnezeu știe...

— Nenorociri, dădu verdictul scurt doamna Cristea.

— O familie de neisprăviți, completă bunica. Dany, asculta toată numai ochi, strângându-și buzele între dinți până la sânge. Prin urmare, da, acum înțelegea de ce nu se vorbea niciodată în casă de familia maicăsi, și de ce nu venea nimeni din familia maicăsi pe la ei. Pe mama mamei și pe mătuși nu le văzuse de când murise mama, dar atunci era foarte mică și nu-și mai amintea. Știa vag că în urmă cu șapte ani, au plecat într'o dimineață, cu trenul la ea, tata și bunicii, spre orașul unde plecase înainte cu vreo patru luni mama ei ca să-și facă o operație și de atunci zăcea bolnavă acolo. I s'a explicat că merg la bunica ei cealaltă unde o va vede pe mama preschimbată într'o păpușă de ceară. Când au ajuns acolo, Dany a văzut cu mirare că toată lumea era îmbrăcată în negru și își ștergeau lacrimile, mângâindo cu duioșie. Altfel era foarte frumos, erau flori și lumânări, iar mama stătea întinsă pe o masă între flori, albă și frumoasă; pe Dany o impresionase grozav și-i plăcea, numai că mama dormea și n'avea voe s'o scoale. Au mers apoi pe străzi în urma unui car frumos, negru și cu argint, împodobit cu flori, o plimbare ce iarăși i-ar fi plăcut dacă n'ar fi plouat. Toată lumea din jurul ei plângea iar cucoanele purtau văluri negre care le ascundea fața. Și ea avea o rochiță neagră nouă de care era foarte mândră. După aceea, s'au întors iar, cu trenul, acasă și mama n'a mai venit de atunci niciodată înapoi.

Dany n'o iubise pe maicăsa pentrucă își amintea că o bătea des, așa că nu i-a simțit lipsa. Solidaritatea ei cu mama începuse abea în momentul când tata și bunica o comparau cu ea, spunând că mai bine ar fi murit și ea fiindcă seamănă la fire. Era o solidaritate ce crescuse zi cu zi până ce devenise o adevărată pasiune.

— Ar trebui să se căsătorească fiul tău, opiniă doamna Cristea. Sunt atâtea fete bune: bogate, frumoase, cuminți. El e încă tânăr — n'are mult peste treizeci de ani— nu?

— Cam greu, cu fata asta rea, dădu din cap cu melancolie bunica.

— O dați internă.

Doamne, ce mai au cu mine, se gândi Dany profund nenorocită. Ce le fac? Ce drept au să mă insulte, să mă umilească? Cu degetele apucă în neștire colțul fetei de masă de pe măsuța cu urciorul japonez și trase, încet, încet.

— Câte o bătae din când în când nu strică, zâmbi cu înțeles doamna Cristea.

Dany trase violent. Serviciul alunecă brusc căzând într'un vacarm de porțelan spart. Cu privirea fixă, rece și indiferentă, Dany aștepta rezultatul. Bunica se făcu roșie și sări în sus. Se produse învălmășală. „Ah, serviciul meu de ceai, îl am din zestrea mea!" Urla bunica luându-se cu mâinile de cap ceeace îi produsese o deplasare a perucii, spre marele amuzament al lui Dany care retrăgându-se la câțiva pași schița un surâs. Bunica o zări și se năpustî asupra ei strigând „Anticristule! Maicăta din iad!" Dany însă era gata să pareze, cu piciorul ridicat să lovească. In clipa aceea soneria sună prelung.

— Sună cineva, remarcă doamna Pertache, nădăjduind că va curma scena, în timp ce o trăsese pe Dany după ea, făcându-i scut.

— Am s'o omor! strigă bunica ieșită din minți uitându-și toată prestanța de până atunci.

Marița intră pe ușe cu o hârtie: a venit un om cu o telegramă.

— Trebue să fie dela fiu-meu dela Cluj, o luă bunica. „Copii ticălos", repetă spre Dany, „nenorocirea familiei, mai spupse în timp ce deschidea telegrama. Citi, se făcu palidă, făcu câțiva pași până la un fotoliu și se prăvăli în el sfârșită.

(Continuare în pag. 4-a)

CALENDAR

Un martir: IOAN BUTEANU

Acum 94 de ani, în ziua de 23 Mai 1849, se desfăşura ultimul act al uneia dintre cele mai zguduitoare tragedii ale românilor ardeleni: Ioan Buteanu, prefect de legiune al răsculaţilor pentru dreptate, prieten intim al lui Avram Iancu şi una dintre cele mai inspirate figuri ale revoluţiei de resurecţie naţională dela 48, era asasinat prin ştreang, în urma poruncii omului stăpânirii depe atunci, comandantul Hatvany...

Născut în Maramureşul descălicătorilor de ţară, la Sighetul Marmaţiei, Buteanu era odrasla unei vechi familii româneşti, de spiţă domnească, din regiunea Chioarului. Încă din epoca studenţiei, dorul de libertate şi de eliberare a fraţilor săi ţinuţi sub jugul stăpânirii asiatice începe să-l mistuie ca o flacără.

După ce studiază la Careii Mari, la Zagreb şi Budapesta, revine în 1846 printre ai săi şi începe să facă avocatură la Abrud, pledând cu deosebire în procesele, în nesfârşitul lanţ de procese, dintre oprimatori şi oprimaţi, şi apărând cu toată fervoarea sufletului său fânăr durerile acestora din urmă. Nici o primejdie nu-l înspăimântă, toate ameninţările nobililor cu ochi oblici nu-l determină să păşească pe alt drum decât acela drept, al naţiunii sale năpăstuite.

Când tulnicele socotelii celei mari încep să răsune pe toate piscurile munţilor Apuseni, Ioan Buteanu se află în primele rânduri acolo unde primejdia e mai mare, alături de Craiul Munţilor, de Popa Balint, de Petru Dobra, cari îl iubesc şi pe cari îi iubeşte ca pe nişte fraţi.

Poporul îl adoră şi îl urmează. La adunarea depe Câmpia Libertăţii, Buteanu este de faţă, însoţit de o impunătoare ceată de moţi, care îl va întovărăşi orbeşte pretutindeni. Prezent e, printre fruntaşi, şi în Comitetul naţional, în fruntea cărula se află nobila personalitate, de covârşitor prestigiu, a lui Şaguna.

Aclamat prefect de legiune, Ioan Buteanu se dovedeşte un organizator militar pe cât de avântat, pe atât de practic.

Luptele armatei de sub conducerea sa, date mai ales în ţinutul Zarandului, sunt memorabile pentru vitejia dovedită de atât de tânărul prefect şi de oamenii săi.

Prins în cele din urmă de duşmani, eroul este încarcerat, schingiuit şi — ca ultim supliciu — spânzurat şi îngropat în apropierea albiei Crişului.

Peste douăzeci de ani, în ziua de 10 Septembrie 1869, rămăşiţele pământeşti ale lui Buteanu sunt deshumate şi reînhumate, în cadrul unei mişcătoare ceremonii, în cimitirul dela Gura Honţului.

Printre cei cari vor stropi cu lacrimi noul locaş de odihnă al martirului, se află — cu mintea pierdută, o amintire a celui ce fusese cândva Craiul munţilor — însuş Avram Iancu.

Crucea eroului va purta această inscripţie: „Ici sunt osemintele fericitului Ion Buteanu, unul dintre martirii naţiunei române, ucis perfidamente în anul 1849, ziua 23 lunei Maiu. Pus 1869".

Mai târziu, în 1904, „Asociaţiunea transilvană" va aşeza lutul celui ce a fost unul dintre cei mai luminoşi luptători ai dreptăţii alături de osemintele lui Avram Iancu, sub frunzele gorunului dela Tebea...

Un om de cultură: POMPILIU ELIADE

S'au împlinit, la 24 Maiu, 39 de ani dela moartea lui Pompiliu Eliade. Profesor şi om de cultură, Pompiliu Eliade dispărea în plină activitate creatoare şi în plină tinereţe (n'avea decât 44 de ani...).

Născut în ziua de 13 Aprilie 1870, şi-a făcut studiile în Bucureşti şi la Paris, unde este bursier al Şcoalei normale superioare şi, apoi, doctor în litere cu elogii dela Sorbona.

Numit la reîntoarcerea în ţară profesor al Facultăţii de Litere din Capitală, Pompiliu Eliade este prejuit cu deosebire de Titu Maiorescu.

Orator de rassă, de o cultură neobişnuită, energie extraordinară, Pompiliu Eliade a fost şi un inegalabil director al Teatrului Naţional din Bucureşti, pe care l-a occidentalizat şi căruia i-a imprimat o direcţie artistică aleasă. In epoca directoratului său, dintre 1908-1911, literatura dramatică naţională se bucură de un regim de favoare excepţional, grija pentru situaţia materială a actorilor este părintească, repertoriul pieselor străine este selectat dintre cele mai de seamă opere ale teatrului universal. Nici o concesie făcută nepotismului, nici un hatâr adus prostului gust, nici o eclipsă în aplicarea dreptăţii şi în respectarea eleganţei sufleteşti...

Căci Pompiliu Eliade nu era un „cultural" din cari (vai!) avem atâţia astăzi, ci o personalitate culturală, ceeace e cu totul altceva.

Instruindu-se fără încetare, punându-se la curent cu toate manifestările spirituale din ţară şi străinătate, Pompiliu Eliade a lăsat amintirea unui director de teatru exemplar, dela care pot lua pildă directorii de teatru ai actualităţii şi ai viitorimi.

Cititor pasionat, de gust subţire, Pompiliu Eliade era şi un comentator al operelor literare, un „esseist" cum s'ar spune astăzi, dar un esseist care nu sonda oceanul ignoranţei cu degetul, ci păşea direct în inima lucrurilor.

Ales membru corespondent al Academiei Române, Pompiliu Eliade a scris, între altele, următoarele cărţi:

„Cu privire la Maurice Maeterlinck", „Histoire de l'esprit public en Roumanie" **(operă premiată de Academia Franceză şi Academia Română)**, „Teatrul şi celelalte arte", „Causeries littéraires", „La Roumanie au 19-ème siècle", „De l'influence française sur l'esprit public en Roumanie", „Gregoire Alexandresco et ses maîtres français" **(publicată în „Revue des deux Mondes")**, **etc.**

T. Radu

NOTE

Astăzi

— Duminică 18 Iulie a. c., ora 20, are loc la Teatrul Naţional din Cernăuţi, sub patronajul d-lui general *Corneliu Dragalina*, guvernatorul Bucovinei, şezătoarea literară închinată eroismului românesc.

Vor vorbi omagiind jertfa noastră din Răsărit, d. general *Vasile Cretoiu*, invalid din acest război şi Cavaler al Ordinului „Mihai Viteazul" şi d. *Codin Lăzărescu*, după cari vor ceti din opera lor următorii scriitori: *Dragoş Protopopescu, George Gregorian, Mircea Dem. Rădulescu, Teodor Al. Munteanu, Teodor Scarlat, George Drumur, col. N. Vlădescu, George Cărare şi N. Rădulescu.*

Muzica militară a unui regiment de vânători din Cernăuţi va executa marşuri eroice. In ultima parte a programului se vor reprezenta 6 tablouri alegorice cu subiecte din istoria vitejiei româneşti.

Nu e greu

— să citeşti un manuscris şi să spui un cuvânt despre el.

Nu e greu nici să treci printr'o seră şi să le spui pe nume răsadurilor ei chivernisite, tulpinelor savante, corolelor dichisite mai înainte de mâna meşterilor grădinari.

Mai anevoe ni s'a părut întotdeauna să definească prospeţimea florilor naturale, să numerotezi în ierbar aroma câmpurilor, să cataloghezi frumuseţea neştiutoare a mugurilor, să captezi în cuvinte dure misterul desferecat al celor dintâi polenuri.

Pe acestea nu le poţi decât gusta: aşa cum sunt.

Nu le poţi decât mângâia cu ochii: aşa cum ţi se arată.

Sau asculta — cu sfiala intactă a aşteptărilor — în creşterea lor îmbătătoare şi simplă.

Ţi se cere un cuvânt despre ele şi le trezeşti dintr'odată pornit împotriva tuturor cuvintelor.

Iată sentimentul cu care am terminat lectura celor zece schiţe adunate în proaspătul volum al d-rei Viorica Huber.

E adevărat că — dela epica descriptivă la naraţiunea romantică şi dela dialogul vioiu la observaţia de conţinut psihologic foarte tânăra autoare îşi mânuieşte subiectele şi personagiile cu mijloace remarcabile la o vârstă care n'a depăşit-o pe aceea a bacalaureatului.

Proza d-rei Viorica Huber înfăţişează o serie de expresive fragmente şi delicate decupări de viaţă, în chipul în care îi stă cel mai bine — adică şi cu stângăcii şi cu virtuozităţi, şi cu humor şi cu duioşie.

Dacă lumea rurală cu natura care-i dă generoase contururi, sau lumea liceului cu feţele şi năsbâtiile ei fără întoarcere, furnizează autoarei noastre subiecte evident preferate, e la fel de evident faptul că orice element al lumii exterioare şi orice nouă îmbogăţire a experienţei, proiectează ecranului său lăuntric imagini fertil asociate, în continuă şi bogată mişcare.

Sunt momente prinse într'o copcă aurie de suavitate sau într'o surprinzătoare poantă, sunt observaţii de epică realistă sau accente de lirism juvenil care, prin mozaicul debutului, fac să serpuiască — bine vestitor — îndoitul fior al veracităţii şi al poeziei.

Dar am pomenit de un fior şi cu acesta începusem lectura „Schiţelor" d-rei Huber. Cu acesta simţim că vom şi încheea rândurile noastre, care au ţinut şi au încercat să se ferească de a fi mai mult decât o prezentare în peniţa.

In sala „Central"

— din Galaţi va avea loc, Duminică 25 Iulie a. c. ora 9 jum. o şezătoare literară sub auspiciile ziarului local „Acţiunea".

Festivalul va fi deschis de d. George Michăilescu, *directorul ziarului „Acţiunea", printr'un cuvânt de mulţumire adresat scriitorilor bucureşteni, cari au răspuns cu multă insufleţire invitaţiei ce li s'a făcut de a-şi da concursul în ofensiva culturală începută de curând, cu rezultate lăudabile, la Galaţi.*

D. Pamfil Şeicaru, *va rosti o conferinţă, după care vor ceti din opera lor următorii scriitori:* Ion Minulescu, Vasile Militaru, D. Iov, Al. Philippide, George A. Petre, Teodor Al. Munteanu, N. Mihăescu, Coca Farago, Iulian Vesper, Teodor Iordache, Margareta N. Isbăşciu şi Basil Clony.

După şezătoare, scriitorii vor lua parte la inaugurarea localului propriu al ziarului „Acţiunea".

„Revista Bucovinei"

— anul II nr. 6, apărută în Cernăuţi, pe luna Iunie 1943, îşi închină numărul acelui ce a fost Ciprian Porumbescu, compozitorul de mari posibilităţi mort la treizeci de ani de existenţă pământească, mult înainte de a-şi fi dat la iveală toată bogăţia talentului său.

O impresionantă prezentare îi face, marelui dispărut, d. Traian Cantemir:

„Mlădiţă nobilă, înciorchinată de talent multiplu şi suflet mare, ca un Bărăgan în plină amiază, Ciprian Porumbescu a răsărit, în viaţa culturală a Bucovinei, cu spontaneitatea unui adevărat meteorit. Făcându-şi loc printre contemporanii de baştină cu impetuozitate de apă năvalnică, a eclipsat pe toţi acei prin dreptul cărora l-a mânat ascensiunea talentului, până când, mistuit de propria-i flacără, a dispărut neaşteptat".

Din operele plastice inspirate de chipul lui Ciprian Porumbescu, publicate în revistă, remarcăm pe lângă bustul făcut de sculptorul I. Cărdei, remarcabila lucrare a sculptorului Pr. Bilan, care a surprins tot amestecul de omenesc emoţionant al chipului iluminat de melodii peste suferinţele telurice care încercau să-l apese şi care l-au învins până la urmă în teluric, neputând să steargă însă opera spiritului nemuritor.

Din acelaş număr al revistei, desprindem un bogat material poetic, din care reproducem versurile lui E. Ar. Zaharia — recentul premiant al concursului de sonet „Vremea" — „Ciobanii":

Aşa suntem noi ciobanii:
ne'mprăştie, ca vântul,
Domnul peste tot pământul
ca frunzele, ca banii; —
Să nu mai prindem rădăcină,
decât de lumină,
Să-ne facem casa
tocmai pe Oaşul.

Aşa suntem,
Şi, din smeriţi,
Ca vorbele lui Dumnezeu
Ne-am răspândit mereu
din munţi silhui,
mereu hai-hui,
până'n ostroave...

Neam de păstori nemuritori,
de ciobani, de opinci,
din munte'n ostrov umblători,
cu turmele ca nişte mingi,
descălecători
de datini, doine şi tilinci.

Poetul Emil Botta

— va apare pe curând, după cât suntem informaţi, cu un nou volum de versuri. Publicul iubitor de poezie a remarcat cu elogii unanime debutul acestui poet, prin plachetа „Intunecat April" premiată de Fundaţiile Regale, cu câţiva ani în urmă.

De atunci, Emil Botta s'a relevat ca o autentică personalitate poetică, având o muzicalitate cu totul particulară şi o viziune poetică puternică şi originală. Versurile pe care acest poet le-a publicat mai târziu prin reviste, ca „Dacia", „Universul Literar", au confirmat speranţele puse în talentul său, depăşind volumul de debut — şi acesta remarcabil — printr'un zbor tot mai larg, mai amplu, în zonele unei poezii pe cât de noi pe atât de româneşti ca factură spirituală.

Ciclul de versuri pe care Emil Botta le publică în Revista Fundaţiilor Regale (numărul pe Iulie) reactualizează în poezia noastră tânără prezenţa acestei personalităţi poetice majore, făcându-ne să aşteptăm ca pe un eveniment literar noul volum.

Despr[illegible]dem, spre exemplificare:

Când macii înalţă corolele
însetatele corole spre cer,
din inima lor ţişneşte un îngeri
suind, suind la foişorul albastru.
Te rog, îngere Crai,
către mine întoarce
feţişoara de rai!
S'a întors
şi demon văzui,
un cetăţean al iadului,
O, coarnele căprii,
nu spin, o Iudă, un Iago văzui.
Sărutând ale cerului cununii.
privindu-mă sau, învăluindu-mă
cu ardoarea lui.
Suna şi suna pustia Hecate
Şi cimbale sunau pe mări i'noptate,
O, macii haotici, fremătători,
Corole de foc agitând,
nu erau oaspeţi de rând,
ci apocalipticii nopţii feciori.
O, veneau, veneau deşuchiaţii,
mii, armii, generaţii...

(Ce naşte noaptea).

DANY INFRUNTĂ VIAŢA

(Urmare din pag. 3-a)

— Doamne, ce s'a mai întâmplat?! sări speriată doamna Cristea luând telegrama, în timp ce doamna Lunţa şi cu doamna Pertache o susţineau. Doamna Cristea citi: „Veniţi imediat acasă, domnul mort astă noapte, Dumitru".

— A murit Iancu! scânci bunica. Adu oţetul, Lisaveto! Ah, mor, mor şi eu, ah mor...

Dany încreţi sprâncenele şi îşi muşcă buzele: nu înţelegea. Cum, bunicul... bunicul mort? Nu, nu se poate.

Bunica o zări printre lacrimi: A murit bunicuţău, nenorocito! S'ai aşa ca o nesimţită! Ah, mi-ai mâncat capul, ah, mă sfârşesc. Oţetul, Eleno... Chiamo pe Lisaveta, scânci spre doamna Lunţa.

A murit bunicul, îşi repetă Dany neînţelegând. Se apropie de masă, luă telegrama şi citi: domnul mort astă noapte. Dumitru era servitorul, soţul Mariei.

— A murit domnul, domnul nostru, îi spuse bunica Lisavetei care veni cu oţetul şi o privea prostită. Duceţi-mă pe divan că lesin.

Dany dădu din cap ca pentru sine: înţelegea. Deschise uşa şi ieşi din casă în noapte.

Afară era o frumuseţe. Lună plină se ridicase peste coroanele copacilor înălbind tot peisajul de parcă era dat cu argint. In grădină păreau toţi pomii înfloriţi. Dany privi în jur minunată. Intr'o noapte ca asta nu-i mai era frică.

Era mai frumoasă ca orice zi. Bătrânul cais stătea cu crengile plecate, fremătând uşor, luna-şi muta lumina prin frunze de parcă era plin de flori călătoare. Dany se duse spre ei şi-i spuse că a murit bunicul. Îşi plimbă degetele printre frunze, lipindu-şi apoi obrazul de ele şi gudurându-se uşor ca o pisică ce se alintă singură. „Dragul meu cais, de acum vom rămâne mai singuri. De acum nu te mai am decât pe tine". Scoase fotografia mamei din sân şi încercă s'o privească, dar nu putu desprinde nici o figură. Luna juca pe luciul ei numai în ape şi flori. Dacă mama nu mai era în fotografie? Citise în cărţi despre personagii ce pleacă din fotografii, care toată noaptea colindă şi ziua intră iar în cadrul fotografiei. Privi în jur, atentă. In spre grădină i se păru că vede printre pomi departe o făptură albă mişcătoare. Lui Dany i se opri respiraţia şi obrajii începură să-i ardă. Fixând cu ochii pata alburie, deschise portiţa şi intră în grădină. Din ce se apropia, era mai turburată. Pata albă rămânea tot acolo, cădea de sus dintre crengi ca un fum lăptos ca şi când ar fi fost un abur ce se revărsa din creştetul copacilor spre pământ. Dar oricât îşi chinuia privirea, aburul nu prindea nici un contur. Dany mişcă buzele uşor şoptind: „Mamă, tu eşti?" nici un răspuns, numai frunzele fremătau ca sursurul unui pârâiaş îndepărtat. Dany întinse mâna care trecut prin aburul luminos. O senzaţie de prospeţime plăcută o înfioră. Parcă nu era numai o senzaţie fizică ci chiar sufletească se simţea mai aeriană, ca şi când şi-ar fi pierdut legăturile cu pământul, ca atunci când visa că începe să sboare în somn. „Dacă intru în lumina aceasta am să mor" se gândi Dany cu gravitate. Privi posibilitatea asta la rece, chibzuind: Bunica şi tata vor fi iarăşi nenorociţi, adică bunica va leşina şi îi va cere oţet Lisavetei, fiindcă aşa i se părea ei că se cade să se poarte în asemenea ocazii. Nici pe bunicul nu-l iubise şi totuşi se purtase astfel. Tata va plânge cu capul în poala bunicăi şi bunica îl va giugiuli şi îi va spune: „Lasă, puiule, mai bine că a murit, fiindcă semăna cu maicăsa". Iar ea, Dany, va fi cu mama şi cu bunicul printre stele. Dar, nu va mai avea prilejul să crească mare şi să se facă frumoasă ca mama, să poarte rochii cu dantele şi să scrie o carte despre copiii cu viaţă tristă. Dacă nu va muri, în schimb, singurătatea ei va fi din ce în ce mai aprigă. Nici vacanţele nu-i vor mai aduce nici o bucurie. Nu va mai întâlni nici un om pe care s'o iubească. Va fi vesnic jignită şi vesnic va trebui să ia atitudinea aceea pe care o ştia atât de bine, calmul înghetat cu care spărgea obiectele din casă, căutând pe feţele celor din jur reacţia. „Lumină albă, care nu ştiu cine eşti", se adresă Dany luminei „cu nu vreau să mai fiu rea, spune tu ce să fac"? Vreau să cresc mare, să mă fac frumoasă şi toată lumea să mă iubească". O singură dată dacă ar fi fost undeva o inimă de om care s'o mângâie, toată îndărătnicia ei s'ar fi topit. Dany simţea. Dar, prin unde privea în jur, nu găsea nimic şi pe nimeni. Era foarte greu, Doamne, să fii un copil şi să nu te iubească totuşi nimeni, gândi grav. „Lumină albă, spune-mi un cuvânt, te rog. Nimeni nu-mi vorbeşte, nici florile nici bătrânul cais. Tot eu trebue să vorbesc şi în locul lor". Lumina albă tremură ca un nor de praf răscolit şi veni la loc. Acesta e un răspuns, gândi Dany. Lucrurile cu care are ea deaface, nu vorbesc în graiul oamenilor, ar fi trebuit s'o ştiu. „Mulţumesc lumină albă" spuse.

Ar fi fost atât de simplu să moară, gândi. Un singur pas, fiindcă era sigură că dacă intră în lumina aceea, va înghiţa odată. Totuşi dădu din cap îndărătnic: nu, n'avea să moară. Deşi o aştepta de acum o luptă mult mai grea decât cea de până atunci. Se smulse cu un efort din locul în care se afla şi făcu câţiva paşi. Dar din ce se îndepărta simţea că tremură în ea un început de plâns, că se simte slabă, ca un copac care ar fi fost multă vreme proptit şi i se desfăceau legăturile, lucru ce o făcu să se întoarcă iar. Doamne, ce se întâmplă, întrebă Dany înspăimântată. Acum era sigură că acolo e ceva. Se trase iar foarte aproape şi de îndată ce fu lângă pata de lumină, îşi redobândi liniştea aceea înghiţată. Asa se simţeau desigur îngerii, gândi ea. Acum înţelegea povestea cu îngerul răpitor care venea să vegheze somnul copiilor. Poate era chiar el, de aceea toţi dorm în somn lucrurile deveneau atât de frumoase. Oare îngerul păzitor şi mama nu erau una şi aceeaşi persoană? In momentul acesta nu mai ura pe nimeni, parcă trăia dela începutul vieţii în beatitudinea asta şi aşa avea să fie întotdeauna. Se apropie fascinată, da, chiar dacă avea să moară, nu-i mai păsa şi făcu primul pas în cercul magic.

Atunci se întâmplă o minune; lumina dispăru brusc retrăgându-se în sus ca frântă în copaci. Dany nu mai simţi nimic deosebit, parcă nu se întâmplase niciodată ceeace fusese până atunci. Se opri, împietrită. Cum, şi asta era o amăgire, tot una făcută de imaginaţia ei şi nu venită din afară? Nimeni, de nicăeri, chiar nici din lumea de dincolo nu se ocupa de ea?

Dacă lumea de dincolo era tot atât de indiferentă faţă de viaţa ei ca lumea de aici, lui Dany nu-i rămânea decât să urască, să urască mult mai adânc, mai definitiv decât urâse până atunci. Isi strânse pumnii, înfigându-şi dinţii în buze până o duru. Nu-i mai era frică de nimic şi n'avea să-i mai fie frică nici de sfrigoi nici de hoţi, nici de noapte. Dar nici n'are să mai iubească pe nimeni. Are să rupă florile din grădină şi chiar acum are să smulgă o creangă din bătrânul cais, cu fructele ei cu tot. Se gândi o clipă că florile şi bătrânul cais nu sunt vinovate, fiindcă ele nu puteau face altceva decât să stea pe loc, cum făceau, şi să tacă. Un nod de lacrimi i se puse dureros în gât: Doamne, dar nu trebuia să fiu bună, dacă va fi bună va pierde lupta. Nu ştia ce luptă are de dus şi pentru ce, dar ştia că trebue să fie rea şi aspră de acum şi până la sfârşitul vieţii. Că dacă va avea rochia de dantelă şi va fi frumoasă, toate acestea le vrea ca să poată să fie mai rea şi mai aspră. Isi strânse pumnii şi merse astfel, cu pas apăsat spre fundul grădinii.

De acolo se deschidea câmpul, ca o mare fosforescenţă, cu cerul luminat de lună, vast, până în depărtări. Dany privi adânc în noaptea aceea feerică, acum i se părea că înţelege: „Ştiu, cerule şi câmpule că sunt singură şi că voi rămâne totdeauna singură. Ştiu şi nu mi-e frică. Sunt un copil dar sunt mai puternică decât oamenii mari, mai puternică decât copacii şi florile şi cândva, într'o zi voi veni să vă vorbesc". Dany înfruntă de data asta cerul şi câmpul cu privirea aprigă cu care îi înfrunta pe tata şi pe bunica. Era toată încordată într'o fiinţă nouă atât de neclintită însă parcă grădina începu să fremete numai din cauza asta, neliniştit şi luna îşi întindea aripile de lumină ca o pasăre ce planează obosită în melancolica întindere cosmică, de unde, nici de acolo nu putea să vină nici o mângâiere pentru copiii cărora le-a murit mama şi bunicul.

Anişoara Odeanu

VITRINA LITERARĂ — de Neagu Rădulescu

VACANŢA SCRIITORILOR

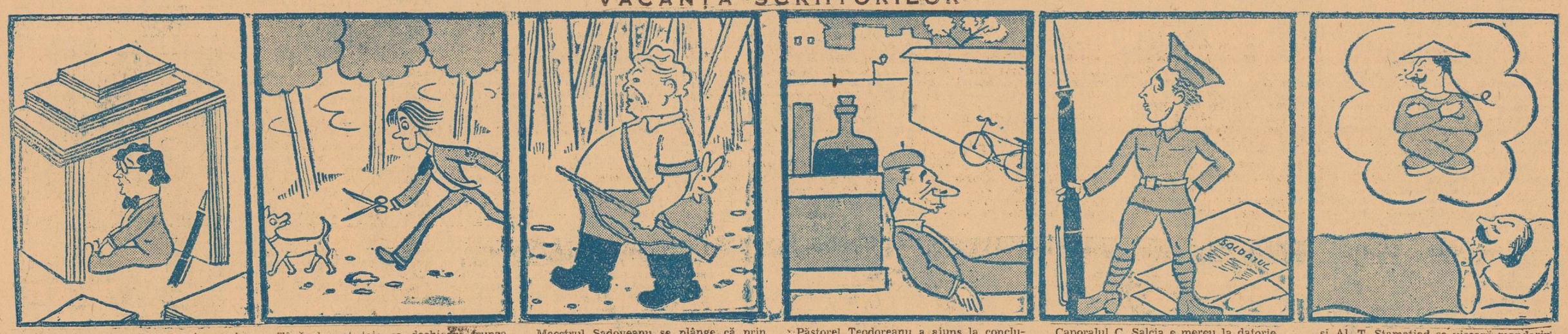

Perpessicius se odihneşte în umbra cărţilor...

Tânărul poet taie ca deobicei frunza câinilor...

Maestrul Sadoveanu se plânge că prin pădurile noastre nu se mai găsesc mistreţi...

Păstorel Teodoreanu a ajuns la concluzia că cea mai gustoasă odihnă e în umbra... bateriei...

Caporalul C. Salcia e mereu la datorie...

şi Al. T. Stamatiad se visează mandarin al poeziei.

Societatea Naţională de Editură şi Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", Bucureşti, str. Sărindar 5-7-9, înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerţului Bucureşti. Tipărită la 17.VII.1943

ANUL II Nr. 71 — 4 LEI EXEMPLARUL — 25 IULIE 1943

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASTRA" SIBIIU

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar. 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

PITORESCUL BASARABIEI

STÂNCILE RĂUTULUI DELA BUTUCENI

Pitorescul Basarabiei își are un loc de cinste în literatura românească. Mihail Sadoveanu l-a descris cu o delicatețe rară în acele neuitate „Drumuri basarabene", Romulus Cioflec l-a cântat cu mândrie în însemnările sale despre Basarabia, Nichifor Crainic l-a poetizat cu un simț de înțelegere înduioșătoare, poetul D. Iov l-a eternizat cu căldură și neînfrântă nostalgie după adevăr, Gala Galaction l-a înfiorat în svâcnetul ortodoxiei, iar Nae Dunăreanu a smuls din minunile lui cele mai trainice pagini din scrisul său.

Dimitrie Moruzi, în romanul „Pribegi în țară răpită", desvălue o pânză de seninătate asupra acestui pământ frământat de mari învolburări; Sabin Velican, în romanul „Pământ viu", acoperе pitorescul Basarabiei cu un miraj de frumusețe tristă și grea, în vreme ce George Cuza, în „Bugeacul", răscolește impresii pline de soare, presărate cu metafore de nețovăelnică iubire.

In scrisul recent, Vasile Topordei pune un deosebit accent de sinceritate și simțire, în descripția pitorescului natal, iar romancierul B. Jordan e un profund cunoscător al peisagiului basarabean.

Cu toată această bogată literatură despre pământul de dincolo de Prut, pitorescul infinit și variat al Basarabiei e departe de a fi cunoscut în întregime și la înălțimea cuvenită. Străinii, cari au ros în cei 23 de ani dela Unire din trupul provinciei revenită la sânul Patriei, au avut grijă să ascundă sau să influențeze pe unii scriitori, pentruca odată cu ei să păteze sau să întunece fruntea de aur și dureri a Basarabiei. Alături de scrisul celor mai reprezentativi aleși ai artei, au apărut alte cărți de inspirație străină, cari au aruncat cu noroiu în frumusețea făcută și cuminte a Basarabiei.

Plutește în paginile acestor scriitori o inspirație mocirloasă, întreținută de finanța străină, cu mizerii închipuite și cu taverne inexistente, cu specific inversat și cu o vădită tendință de a smulge provincia răsăriteană din patrimoniul Neamului. Fiind presărat cu anumite ușurătăți atractive, scrisul acestor mandatari ai spiritului și intereselor străine a fost citit, isbutind să pervertească ideia curată și firească ce o aveau unii despre realitățile basarabene.

Deaceea, socotim nimerit să înțelișam un colț din frumusețea pitorescului transprutean, un colț de vrajă făurit de secole și străbătut de legende, unde mâna omului a muncit alături de cea a lui Dumnezeu, care poate atrage, fără frică de deziluzii, pana celui mai mare scriitor.

Cine ar crede, că acest râu îngust și repede ar fi putut săpa în decursul vremurilor o albie de o adâncime vulcanică, străbătând roci de calcar suprapuse poate dela începutul lumii, deschizând astfel o priveliște de basm! Ceeace atrage de prima dată sunt stâncile masive, colțate ca cele din munții Calabriei, cu scânteieri multicolore de scoici și cu nălrame de verdeață crescută deacurmezișul costișei abrupte.

Noaptea, în bătaia lunii, aceste stânci iau forme fantastice, rămânând suspendate deasupra necuprinsei lunci, în care se întrec mierlele și privighetorile. Înfruntând vânturile la o înălțime de cel puțin 600 metri, stâncile în număr de patru ca niște capete mitologice de nemeozi, înfipte în duritatea pământului, par patru movili de pe care se pot vedea șapte sate în toată întinderea și împrejurimea lor: Mașcăuții, Morovaia, Bufucenii, Bălășeștii, Hârtopul, Trebujenii și Orhincea. Din vârful lor colțuros Răutul pare o panglică suavă de argint pierdută printre sălcii și ulmi, cu malurile acoperite de trestie.

Jos, lunca pare o farfurie plină de toate bunătățile, printre care galbenul portocaliu al caiselor se întrece astăzi cu sângeria revărsare a vișinelor.

Cotul pe care-l face Răutul, după ce a străbătut pietroaiele deacurmezișul, fără însă să le poată da la o parte, are ceva din cotiturile elegante ale Prahovei, cu singura deosebire că apa Răutului se strecoară discret ca o șoaptă printre universul de vegetație și cântec.

Niciunul din bătrânii satelor nu știu de când datează aceste stânci

Sergiu Matei Nica

(Continuare în pag. 4-a)

OCTAV ANGHELUȚĂ — LECȚIA

CÂNTEC ARDELEAN

din secolul al XVIII-lea

— Frunză galbenă de vrei,
ce vierme te mănâncă?
— Sus, pe măguri, către Dej,
jalea e adâncă.

— Râule, de ce-ți sbârlești
coama nărăvașă?
— Numai stârvuri rumânești
Someșul îngroașă.

— Codrule dinspre Abrud,
de ce plângi sub zloată?
— Parcă iar și iar aud
oasele pe roată.

— Vântule, de ce tot sui
lacrimi pe obcine?
— De oftatul motului
temnițele-s pline.

— Veacule de plumb ursuz,
de ce stai la pândă?
— Inc'o cruce ți-am adus,
pentru grea osândă...

— Neamule, de ce tresari,
grindina când bate?
— Stau, gemând, pe piscuri tari
și aștept dreptate.

Radu Gyr

INTRE CREAȚIE ȘI JOC INTELECTUAL

Asistăm în ultimul timp, la o înverșunată desbatere a fenomenului creației, în presa noastră literară. Nu există, aproape revistă în care să nu se pună în fiecare număr, într'un fel sau într'altul, această problemă, sub toate fațetele ei. Începând cu discuția poeziei și sfârșind cu abordarea temelor mari legate de creație: viața, moartea, iubirea — am ajuns să adunăm, în scrisul nostru actual, aproape întregul material intelectual legat de tema creației.

Fenomenul este cât se poate de firesc pentru o epocă de transiție dela o lume spre alta, pe care o trăim acum. Fiindcă, unei crize economice și politice, care a dus la războiul de acum î s'a alăturat și o criză spirituală tot atât de puternică, o criză ce s'a resimțit în artă și literatură, pe care le-a anemiat ducându-le prea mult pe linia rafinamentelor formale din lipsă de substanță.

Astfel, arta și literatura au ajuns, în cele mai multe cazuri, un joc intelectual ce nu avea nimic de a face cu creația. Pe măsură ce inspirația — acel moment de mare tensiune sufletească ce stă la baza oricărei creații — a fost substituită cu experiențe făcute la rece pornite dintro inteligență lucidă a creerului și nu din valurile de caldă vibrație ale inimii, aceiași inteligență lucidă a simțit nevoia să-și justifice opera propțindo-cu cât mai multe argumente și teorii asupra artei, care aveau de scop să convingă spectatorul că se află în fața unei creații autentice.

Un aspect al unei anumite epoci, care este desigur semnificativ și nu va lipsi din istoria literaturii și artelor, cu tot, cu scriitorii și cu artiștii reprezentativi pentru această epocă. Există în literatură ca în plastică o „creație" care izvorăște din intelect și se adresează tot intelectului — cum e poezia unui Valéry și sculptura unui Brâncuș — un fel de beție rece a inteligenței, de natură pur cerebrală, cultivată într'o epocă în care atât artiștii cât și publicul, în marea majoritate, și-au pierdut acea poezie interioară a omului încadrat în cosmos prin prospețimea simțirii lui.

Inteligența, astfel, cultivată la maximum, și-a spus ultimul ei cuvânt — în tehnică, în filozofie ca în artă și literatură, asistând apoi, neputincioasă, la propriul ei faliment. E de fapt un mers natural al firii, omul neputându-se menține multă vreme pe un plan anumit; toată istoria spiritului este plină de asemenea ondulații, resimțite în toate domeniile, ondulații care desigur întruchipează însăși respirația marei vieți pământene, punându-se un turburător semn de întrebare în fața avânturilor noastre idealiste care ne fac să imaginăm un mers spre „mai bine".

Privind astfel lucrurile obiectiv nu putem învinui, nici nu putem avea veleitatea de a face școală într'un domeniu în care nimic nu poate schimba nimic, noi fiind simpli spectatori ai unor desfășurări de legi de mai înainte trasate.

Dealtfel, toate discuțiile ce s'au lansat în acest domeniu referindu-se la creația artistică — au ajuns la o concluzie, singura valabilă, aceea că dacă au un rost pentru a explica anumite fenomene nu vor folosi cu nimic pentru schimbarea situației. Unul dintre condeele noastre distinse o spune net, după o serie de articole asupra creației literare, că, de fapt, ceeace contează este personalitatea artistului. Adică, tot omul, care va veni să dea un răspuns, nu prin esseuri savante ci prin opera lui, nu prin teorii asupra creației și nici măcar printr'o operă făcută după rețeta acestor teorii ci printr'o operă isvorită pur și simplu din harul pe care divinitatea îl dă anumitor aleși din puzderia de oameni de pe pământ.

Dacă fiecare epocă, însă, își are valorile ei, valori ce nu pot fi contestate în istoria culturii, ele formând o verigă într'un lanț ce nu poate fi întrerupt, credem, însă că, depășind planul documentar, putem avea o viziune mai largă a ierarhiei lor, raportându-ne la un punct fix etern valabil, dincolo de epoci, de curente de categorisiri intelectuale. Dacă de ex. orice fenomen artistic răspunde la ceva, nu este mai puțin adevărat că adevărata creație artistică nu se realizează decât în felul în care se realizează creația în natură, adică în febra mistică a marei dragostei. Dacă Dumnezeu este singurul creator, artistul nu poate culege o frântură din marea frumusețe și marile adevăruri — frumosul și adevărul fiind în artă, acelaș lucru — decât printr'un act asemănător aceluia al creației Dumnezeești adică prin dăruirea totală într'o mistuitoare dragoste.

Din acest punct de vedere, este o imensă deosebire între „creație" la rece, bazată numai pe un joc al inteligenței și între creația făcută într'o mare ardere interioară inconștientă aproape, — aceeași deosebire care există între un robot dus la ultima perfecție și omul adevărat.

O operă ieșită dintr'un joc intelectual, va avea, astfel, soarta tuturor jocurilor intelectuale: va place atât timp cât își va găsi rezonanță într'o epocă, atunci însă când timpul va mătura toate micile castele de nisip, ea nu va mai rezista. In schimb, opera care se va creia în acea mare dragoste, în care numai inima își spune cuvântul la depărtări cosmice de tot ce a țesut inteligența de mode, curente, teorii, — de tot ce a scornit vanitatea omenească uitând că inteligența este limitată — va dura tot atât de mult cât durează tot ceeace este viață pe pământ. Chiar dacă nu va dura din punct de vedere material, această operă de artă va fi asimilată ca un bun spiritual definitiv câștigat.

Creația artistică adevărată nu este un joc intelectual, nu poate porni dintr'un asemenea joc. Ea nu poate izbuti decât atunci când este pornită dintr'o nemărginită dragoste, o creștinească dragoste față de ceva ce depășește cotidianul și ține de marea lume cosmică.

Doina Peteanu

(Continuare în pag. 2-a)

REFLECȚII

IN JURUL UNOR PROECTE

A lipsit până acum operei noastre de creație culturală sentimentul permanenței; poate ca un reflex al incertitudinilor politice și statale prin care ne-a fost dat să trecem. Explicația interesează cu atât mai puțin, cu cât ne stă mai la îndemână. Semnificativ ar fi numai să se spună această dominantă a culturii noastre din ultimul veac, băli de eternitate în care trăește sufletește țăranul nostru, a cărui viață se rostuește într'un timp concret și subiectiv și se determină prin colectivitate. De unde indiferența sa organică față de moarte, care este un „dat" natural, inevitabil și nesemnificativ istorice.

Cu totul alta pare a fi însă structura creatorului de artă, cel puțin de până astăzi, pe care timpul, realitate obiectivă, îl torturează, îl diminuiază și-i destramă elanul. Pe de altă parte, individualismul nu-i dă sensul exact al participării sale la un act colectiv, ci îl singularizează în limitele brutale ale vieții. Vicisitudinile politice ale Statului român, atât de puțin hotărîtoare pentru viziunea țăranului, dar strivitoare pentru capacitatea de creație a celui care se simte angajat de existența statalo-juridică a comunității, nu fac astfel decât să se adauge determinantelor psihologice arătate — pentru a justifica această psihoză a efemerului în cultura noastră. O psihoză care se traduce prin lipsa elementului grandios și monumental în arhitectonică și arta statuară, prin lipsa necesității unui „sistem" în gândirea filosofică, istorică sau politică românească sau în sfârșit prin desinteresul pentru mit în epic. Nu este oare plin de înțeles faptul că din toate sectoarele creației artistice, cel în care geniul național s'a realizat mai deplin a fost al liricei, singurul poate în care „sentimentul eternității" nu este necesar spre a depăși un interes limitat?

Fără îndoială istoricizanții vor putea observa că este vorba de o evoluție firească pe care au cunoscut-o toate popoarele, pe scara afirmării spirituale. Chiar exactă, explicația mi se pare nemulțumitoare, ca toate cele care fac legi din coincidențele istoriei.

Toate aceste gânduri s'au adunat în fața exclamațiilor prea puțin binevoitoare cu care au fost întâmpinate planurile pentru sistematizarea Pieții Palatului Regal.

Socotim din nou, numai o simplă coincidență că în epoca în care apare primul personagiu — mit al epicului românesc, în care un filosof construește primul sistem filosofic pe aceste plaiuri — oricât este încă în propria sa căutare acest sistem și se întregește încă, certitudinea împlinirii sale nu este mai mică —, se avântă și arhitectonica românească dincolo de limitele necesarului, utilului sau numai pitorescului miniatural. Pentrucă aceasta este pentru noi semnificația unei expoziții în care planurile respiră în spațiu larg și se ridică să domine timpul; indicația acestei tendințe se desprinde cu atât mai puternică din datele cu totul neprielnice pe care le oferea cadrul actual. Este în adevăr o adevărată acrobație să încerci realizarea urbanistică a unei cuprinderi peste timp, în mijlocul unui furnicar care — oricât de pitoresc, se pierde totuși sub apăsarea timpului. Neinteresându-ne aici realizarea practică a planurilor și nefiind deloc partizani desființării unui Bucureștiu care — oricât de puțin monumental — păstrează însă în zidurile lui decenii și secole de istorie românească, nu ne sperie în acelaș timp faptul că arhitecții noștri simt nevoia să se dărâme 100.000 m² suprafață construită, spre a-și putea realiza proectele. Este în acest elan pe care realitățile nu-l mai oprimă, semnul îmbucurător al descătușerii din „util". Și adăogăm și acest semn altora cu care jalonăm drumul prin care cultura română va ajunge să creeze sub zodia permanenței sale istorice, tinzând către monumentalul care să concretizeze această permanență.

Costin I. Murgescu

ESTETICUL CA FUNCȚIUNE CULTURALĂ

S'a clarificat de multă vreme problema ades desbătută în istoria culturii, privitoare la relațiile artei, ale literaturii în deosebi, cu mediul social. Când zicem mediu social, nu ne gândim atât la un număr de factori externi, care condiționează geneza operei de artă, adică mediul ca subiect — dela faimoasa triadă cauzală a lui Taine, schematică și elementară, dar pe nedrept ponegrită, și trecând prin studiile contimporane de morfologia culturii, discuțiile continuă — cât la mediu ca obiect, ca obiectiv mai bine zis și ca finalitate a creațiunii artistice.

Nu există nimic gratuit în ordinea spiritului. Chiar cele mai solitare creații, tratatele de ascetică sau de mistică, vizează un obiectiv social imediat, în speță o anumită comunitate monahală. Dar să zicem că acestea ar avea o funcțiune eminamente didactică. Cu siguranță că însuși artistul primitiv, în peșterile dela Altemin, nu pentru desfătarea sa personală desena acele superbe siluete de reni și de zimbri preistorici. In toată antichitatea -și în toate ciclurile de cultură, arta a avut o funcțiune liturgică și comunitară. Toată istoria creștinismului demonstrează îndeajuns cum arta, sub toate formele ei de expresie, a fost încorporată, aservită putem spune, unei înalte ordini, spirituale și transcendente. Arta, ca și filosofia, adică tot ceeace reprezinta mod profan de înțelegere și de expresie, era o „ancilla theologiae", o „ancilla ecclesiae". Tot ceeace umanitatea admiră în monumentele îndoliate azi ale Italiei, este tocmai fructul acelei epoci în care arta corespunde admirabil funcției sale ancilare.

Deabia după Renaștere încoace, mult mai târziu chiar, începe să fie vorba de o anumită independență a faptului artistic. Termenul de autonomia esteticului este mult mai nou, datează din secolul trecut, fără să aibă totuși o justificare prin corespondențe în realitatea creatoare.

Esteticul, ca funcțiune autonomă, nu este decât desideratul pios al unor spirite care vedeau aici, într'o artă fără contingențe, un mod al libertății umane.

Arta pură, arta absolută, detașate de orice element social și filtrând numai emoțiile ultime într'un fel de nobilă și eterică chintesență, sunt numai niște vaporoase iluzii, un fel de vis medieval al alchimiștilor. Esteticul în stare pură nu există decât în conceptele esteticienilor, pe care le desparte un imens hiatus de realitatea artistică.

Arta nu este un act narcisic, de izolată autocontemplare, un joc gratuit și pur. Numai o artă invizibilă ar fi asocială. Chiar arta hieratică, operând cu semne obscure, cu simboluri complicate și cabale, totuși exprimă și ea ceva, într'un mod mai tenebros, fireste. Fiind însă expresie, și încă una servindu-se de elemente sensibile, de semne concrete, înseamnă că arta, care poartă în ea o anumită revelație, este menită să se comunice, să devină deci un bun social, o valoare de cultură. Esteticul în stare pură, ca mod inefabil, nu există probabil decât în starea de germinație latentă, care precede expresia. Intrucât expresie însă, adică formă a materiei, arta își urmează destinul ei comunitar. Nu există o artă a inexprimabilului și numai riturile esoterice operează cu elemente incomunicabile.

Faptul estetic ca atare este menit să devină un fapt cultural. Opera de artă pătrunde în mediul social, circulă, stârnește reacții și fecundează acest climat moral, această lume de idei și de emoții în acțiune, în fierbere și creștere, care se chiamă cultură. Disocierea categorică a faptului estetic de cel cultural, cum o făcea cu înverșunată pasiune E. Lovinescu, nu este decât delimitarea arbitrară a unor zone care se interferează frecvent, completându-se necesar și rodnic. Funcțiunea culturală a esteticului nu înseamnă decât valorificarea lui în plan social și uman, singurul care conferă artei fecunda ei noblețe.

Esteticul literar — căci literatura operează cu elemente intelectuale și morale, deci mai susceptibile de interpretare în plan social — are o și mai precisă funcțiune culturală. Tot ceeace numim astăzi cultură, nu este în bună parte decât produsul unui număr de valori estetice care s'au comunicat în perspectivă socială, s'au asimilat și s'au prefăcut în ansamblul altor valori, devenind fermenți activi ai vieții spirituale.

Horia Nițulescu

FRED MICOȘ — CREAȚIUNEA (Gravură)

CRONICA LITERARĂ

I. Petrovici: MOMENTE SOLEMNE

Ediţie întregită, Casa Şcoalelor, 1943

Cu noua ediţie întregită a „MOMENTELOR SOLEMNE", Casa Şcoalelor reuşeşte să pună la dispoziţia lectorului o colecţie unitară a discursurilor rostite de către d. *I. Petrovici* în decursul a trei decenii (1912—1942), aproape o întreagă activitate oratorică legată de figuri proeminente ale istoriei noastre culturale şi politice sau de momente hotărîtoare ale destinului nostru românesc, la care autorul însuşi a fost chemat — în repetate rânduri — să participe.

Am parcurs paginile „Momentelor solemne" cu satisfacţia celui ce descoperă o insulă, cu distribuţii echilibrate de umbră şi lumină; insulă către care cuvântul însuşi pare să se fi îndreptat — tentat de singurătate; o insulă de orizont clasic. Din toate câte se vor fi vorbit în ultimele decenii, cuvântările d-lui I. Petrovici, din aceste „Momente solemne" se diferenţiază prin înălţimea la care se ridică sborul inspirat al ideii, prin ţinuta fermă şi aristocratică în care aceste idei sunt încredinţate ascultătorilor şi prin linia lor ce nu se abate dela matca unor aspiraţiuni comune, verificate prin trecerea timpului şi adâncite prin cultură.

Cuvântările d-lui I. Petrovici se alătură acelor puţine modele ale genului şi excelează prin claritatea de poziţie în care se situiază oratorul şi mai ales prin acel dar propriu — cu totul propriu — d-lui I. Petrovici de a desprinde, cu certitudine, din clocotul vremurilor evocate, din imensa lume de amănunte, numai ceiace este permanent, ceiace se poate transmite mai departe, tinerelor generaţii care ne succed. Din câteva linii de uimitoare precizie, d. I. Petrovici ne dă vigurosul profil al unui luptător român, al unui cărturar, al unui mare poet.

Şi credem că nimeni nu ar putea defini, aşa cum excelează d. *I. Petrovici* în aceste „MOMENTE SOLEMNE", dacă cel ce-şi propune acest lucru nu este el însuşi un cunoscător de adâncime şi de amănunt chiar, al epocii ce se cere definită şi al colonadelor de marmură pe care acea epocă îşi sprijină baldachinul său de prestigiu.

Pentrucă, în majoritatea lor aceste cuvântări au fost rostite pe o margine de criptă, când cei rămaşi cedează în faţa lespezilor, sau cu prilejul diferitelor comemorări, când timpul, excelentul bibliotecar al vieţilor ilustre se îngrijeşte să dea el faptelor celui ce a fost o nouă simetrie, mai conformă cu adevărul, d. I. Petrovici apare în aceste convorbiri ci ca un purtător de cuvânt al posterităţii, reparatorii de cele mai multe ori.

Oricare din cuvântările cuprinse în aceste „Momente solemne" pot ilustra susţinerile noastre de până acum. Am înţeles totuşi, să dăm preferinţă în citatele noastre, celor două portrete ale lui A. C. Cuza şi Octavian Goga.

In 1937, la începutul lunei Aprilie, d. I. Petrovici se găsea alături de toţi acei reprezentanţi ai elitelor româneşti, care-şi sărbătoreau la Ateneu, pe unul din patriarhii lor: A. C. Cuza.

Se găseau şi atunci în opoziţie ideile umanitariste şi idealurile naţionaliste. Care este atitudinea d-lui I. Petrovici? Transcriem: „Nu putem şti care va fi înfăţişarea omenirej la apogeul desvoltării sale, şi am putea împărtăşi mai departe speranţa generoasă a visătorilor că, până la sfârşit, omenirea va oferi priveliştea înţelegerii, înfrăţirii şi a păcii. Idealul umanitarist nu încetează să-şi exercite atracţia şi vraja sa creştinească. *Dar, după cum la indivizi, lucruri potrivite la o vârstă sunt complet primejdioase la alta, tot asemeni la popoare, idei recomandabile la o etapă a desvoltării lor pot fi deadreptul vătămătoare la altă etapă, sau, pentru a vorbi mai precis, ideile umanitariste, cu limitarea egoismului naţional şi cu îndemnul la uitarea de sine, pot fi binevenite la popoarele pe deplin cristalizate, dar foarte dăunătoare la acelea în curs de cristalizare, susceptibile prin chiar aceasta de-a fi împiedicate în cristalizarea lor.*" (pg. 90)

Şi, în continuare, d. I. Petrovici, cel din 1937, se arată tot atât de categoric:

„In momentul de faţă, poporului nostru i se impune, fără şovăire, imperativul naţionalist pentru a-şi închega pe deplin notele deosebitoare ale specificului său şi pentru a aşeza sigiliul lor între hotarele geografice pe care soarta ni le-a hărăzit. O cere deopotrivă instinctul nostru categoric, desfăcut de tovărăşia unei îndolenţe pernicioase, precum o cer şi tratatele de pace care au prezidat la înfăptuirea României întregite, tratate care au desfiinţat babilonia poliglotă a statului austro-ungar, pentru *a se crea expres state naţionale, iar nu pentru* a se întreţine aceeaşi babilonie mai departe." (pg. 91).

Cred că ar fi nepotrivit din parte-ne să credem că astăzi, după 6 ani de când d. I. Petrovici îşi rostea această cuvântare, poporul român ar fi ajuns la acea deplină cristalizare a sa. Dimpotrivă, socotim că procesul acestej înţelegeri este în curs şi că, încă multe generaţii, de aici înainte, vor fi chemate să participe cu tot ce au ele mai bun, mai generos şi mai curat românesc, la turnarea în forme nepieritoare a „tuturor" notelor deosebitoare, care ne dau dreptul existenţei noastre în aceste graniţe.

Al doilea portret asupra căruia ne-am propus un popas, este acela al lui *Octavian Goga*. Marele poet ardelean i-a prilejuit d-lui I. Petrovici cele mai vibrante şi sincere mărturisiri, în 1938 la Radio şi în 1941 în incinta Academiei Române. „Nu şovăiesc a crede, spune d. I. Petrovici, că mă aflu în primele rânduri ale acelora cari l-au admirat şi iubit pe Goga şi cari nu-l vor uita niciodată. *Am fost conştient că toate pretenţiile fiinţei mele spirituale şi toate modalităţile de strălucire pe care eu le concepeam, şi-au avut rând pe rând, în contact cu personalitatea lui excepţională, ceasurile lor de satisfacţie şi de încântare.* Căci spiritul acestui om de elită nu scânteia numai într'o direcţie, ci era o jerbă bogată de însuşiri, o gamă completă de posibilităţi numeroase, capabil să uimească deopotrivă pe diferite planuri şi să se pue la dispoziţia colectivităţii pentru variate servicii şi multiple înfăptuiri." (pg. 101).

Definind poezia lui Goga ca poezie a colectivităţii româneşti, a suferinţelor obşteşti, d. I. Petrovici găseşte cele mai potrivite caracterizări critice, la care nu putem să nu subscrem oricare din noi: „în concordanţă cu această notă adânc naţională (este vorba de ridicarea unui „neam năpăstuit şi sfârtecat") geniul lui Goga şi-a făurit pentru opera sa o minunată limbă neaoşă, cu miros de brazdă şi iz bisericesc, un stil cu totul personal, dar care se potriveşte la perfecţie cu subiectele poeziilor şi se încadrează admirabil în peisagiul nostru al Ardealului, precum şi în atmosfera acestej provincii sbuciumate de unde i-au isvorît cele mai multe şi cele mai frumoase inspiraţii. *Ştiu că orice citaţie din Goga e o nepreţuită desfătare a sufletelor, dar îmi era prea greu să aleg între atâtea nestimate şi greu aş fi rezistat ispitei să vă citez o carte întreagă".* (pg. 109).

Subliniem de asemenea că pentru d. I. Petrovici, întreaga luptă ziaristică a lui Octavian Goga pentru cauza naţională reaminteşte „vremurile glorioase ale ziaristului Mihai Eminescu", ceiace — trebuie să recunoaştem — este mai mult de cât o constatare.

Se desbate, în zilele noastre, reactualizată de „preţiosul" lovinescianism, problema artei pentru artă. Se pretind disocieri strict necesare în interesul artei însăşi, dintre estetic, etnic şi etic. Este o luptă care se duce nu numai între diferitele cercuri critice, dar şi între creatori, cei dintâi chemaţi să ilustreze, să afirme sau să infirme valabilitatea unor asemea teorii.

In ceiace ne priveşte, am fost printre cei dintâi care ne-am îngăduit să reacţionăm împotriva unui astfel de mod al judecăţii operei de artă. Este interesant de consemnat în această cronică, faptul că d. I. Petrovici s'a rostit în această privinţă, încă din 1926, într'un discurs adresat scriitorilor români, în mijlocul cărora se afla în calitate de Ministru al Instrucţiej Publice sărbătorit.

Cu acel prilej, d. I. Petrovici, pornind dela constatarea că arta este forma cea mai înaltă şi mai definitivă a sufletului omenesc, combate pe cei ce cred că sfera ei reprezintă un refugiu complet dela buna realitate, pentru a susţine în concluzie că trebuie dată deoparte această concepţie dualistă care separă arta de realităţile pământene. *„Arta trebue să fie instrumentul de transformare şi perfecţionare a acestei vieţi pământeşti. Artistul nu trebue să se urce la cer, ca să rămâie acolo, ci pentru ca să fure raza de lumină pe care să o coboare în bezna vieţii" (p. 60).*

Şi firește, adăogăm noi, dacă arta nu se poate izola de realităţile pământene, spaţiul şi timpul românesc nu pot fi o povară pentru ea, dimpotrivă isvorul fără de care nu poate trăi, în universalitate. „MOMENTE SOLEMNE" este o carte excepţională, căreia îi revine în primul rând marele merit de a ne fi prezentat pe un *I. Petrovici*, necunoscut multora din noi.

Matei Alexandrescu

SORIN IONESCU — PEISAJ

CRONICA PLASTICĂ

EXPOZIŢIA DE DESEN A ELEVILOR ŞI ELEVELOR DE CURS SECUNDAR

Lunea trecută s'a închis mai sus numita expoziţie din sala Academiei de Arhitectură, organizată de Oficiul Educaţiei Tineretului din Ministerul Culturii Naţionale, sub patronajul d-lui ministru Ion Petrovici. Cuvintele noastre închinate acestui eveniment şi-au întârziat exprimarea în slove, fără altă intenţie decât aceea de a-i prelungi importanţa şi semnificaţia trecute astăzi — mai mult ca probabil — în starea denumită funcţionăreşte, scurt şi elegiac: „la dosar".

Expoziţia şcolarilor din întreaga ţară a însemnat, pe lângă răsplătirile acestora şi a dascălilor lor, o minunată replică la lacitele pe cât de periculoasele conspiraţii (şi chiar ofensive) împotriva artei şi ostaşilor ei. Arta nu e un „divertisment" şi nu trebuie socotită nici un „refugiu" al artiştilului. Realizarea unei opere de artă sau înţelegerea ei consumă individul infinit mai mult decât săvârşirea unor calcule, înşirea unor corespondenţe sau raidurile pseudoesteticiene. Din celălalt punct de vedere considerată, Arta nu poate constitui „un refugiu" din vreun fragment de viaţă, ea fiind însăşi viaţa, pricina existenţei artistului. Ca să lucreze, funcţionarului i se pune la dispoziţie alături de un salariu fix anumit, un confort pe care, acasă la el nu reuşeşte să-l înfiripe. Majoritatea artiştilor creează, nimeni nu-şi explică unde cu ce şi cum, îşi impun regimuri alimentare severe forţate, se pomenesc priviţi ironic sau cu ofensatoare milă. Ori, ocupaţia funcţionarului poate fi îmbrăţişată de oricare şiruri de carte, pe când cealaltă, a slujitorului artei nu stă la dreapta îndemână a oricui...

Iniţiatorii şi organizatorii expoziţiei pe care o reamintim astăzi nu s'au solidarizat cu aşa pretinşii „oameni serioşi"... Domniile lor au acordat o deosebită atenţie preocupărilor artistice ale şcolarilor, prezentându-le publicului în tr'un cadru ales, dar şi premiind un considerabil număr de lucrări. Suntem încredinţaţi că asemenea manifestări colective vor avea loc anual („saloanele oficiale" ale celor mici), iar opercle remarcate se vor transmite străinătăţii care nea trimis de multe ori, mostre în gen sub nivelul celor autohtone.

Noi, absolvenţi ai claselor de liceu cu medie, la desen, lăsătoare de dorit fiindcă nu pentru desenul pur retrospectiv al naturii ci pentru acel interpretant al ei sau demonstrant al imaginaţiej noastre, aveam aptitudini (verificabile, ba chiar verificate astăzi), am apreciat în mod special interesul arătat compoziţiilor de linii şi abilităţi cromatice. Incurajaţi de acest interes ocrotilor şi alcătuitor de artă românească şi pornind dela faptul că el ni s'a înfăţişat în sala de expoziţie a Academiej de Arhitectură, ne lăsăm năvăliţi de gânduj că vom afla, curând, propuneri autorizate de creearea în arhitectură, a unui stil românesc urban, neconfundabil cu cel rural dar, într'o măsură oarecare, inspirat de acesta, Americănizarea înfăţişării locuinţelor noastre nu poate dăinui, tot aşa cum nu a dăinuit portretul... decapitat, peisagiul susţinut pe două sau pe patru picioare şi siluetele triunguiaro-cubice, lansate de moda plastică surprinsă de copilăria ori adolescenţa noastră... Casa „blok" va rămâne, fără îndoială, principiul spaţial al construcţiilor cerut de împrejurările civilizaţiei, însă aspectul acestora, încetând de a mai fi importat de peste mări şi ţări, ca o nostalgie, îşi va obţine românizarea şi nu vor mai „lua ochii" prin uniform propriu fabricilor şi uzinelor.

Dar... iarăşi neam îndepărtat de „subiect" preschimbându-ne cronica în discuţie, la care dealtfel ne-a provocat, ani şi ani dearândul, lăcerea competenţilor, urmărită nu fără încordare.

Oare neam pierde mult din prestanţele culturale, dacă neam ocupa mai puţin platonic de „efectul" nostru asupra generaţiilor româneşti viitoare?

Coca Farago

POPESCU GH. Cl. VII Lic. Militar „Ştefan cel Mare" Cernăuţi — PEISAJ

AUREL JIQUIDI

O conştiinţă artistică reprezentativă oglindeşte mai întotdeauna, pe planul înalt al creaţiei şi al duratei, chipurile oamenilor printre cari se mişcă şi sensurile vremii în care trăeşte.

In plastica românească modernă, Aurel Jiquidi este fără îndoială, în acest înţeles, fruntaşul generaţiei sale.

Ne-o dovedesc cu prisosinţă aceasta, strălucitele însuşiri ale unui pictor care ştie să fie cronicar al vremii noastre, păstrând fără ştirbire prestigiul artei.

In faţa ochilor noştri, Aurel Jiquidi înalţă cu fiecare plăsmuire tot alâtea oglinzi magice în care recunoaştem trăsăturile, grimasele, zâmbetele şi ricusurile noastre de toată ziua, atât de adâncite însă, atât de luminos văzute dinlăuntru şi atât de umanizate prin fiorul penelului său inspirat, încât valoarea de document a imaginilor prezentate nu rămâne întrecută decât de valoarea în sine a realizării plastice.

Tablourile lui Aurel Jiquidi ridică în adevăr portretul psihologic al semenilor şi al epocii, în zonele pure ale vrajei coloristice de unde perspectivele se deschid şi se lărgesc infinite spre om şi spre mediul său, nu prin prizma inteligenţei autocritice ci prin luneta fermecată a emoţiei de artă, prin lentila înfiorată a contemplaţiei obiective.

Subiectele cele mai puţin văzute de alţii, scenele cele mai nebăgate în seamă, suferinţele şi surâsurile cele mai resemnate, oamenii cei mai necăjiţi şi mai simpli, tablourile cele mai obicinuite ale vieţii colidiane, se arată a fi — sub porunca penelului lui Aural Jiquidi — cenuşeresele din poveste, dispreţuite doar fiindcă erau necunoscute, într'atâta ştie acest pictor să dea prestigiu şi vestmânt princiar temelor sale.

Un copil jucându-se gândilor cu un ghem de aţă, un colţ de mahala uitată de Dumnezeu, o clasă de şcoală primară, o fetiţă care se întinde să scrie la tablă primele litere ale alfabetului, o staţie de tramvai, o sală de teatru, o înghesuială la garderobă, scene de spital, de minister sau de comisariat, un adăpost sau o alarmă aeriană,— iată în ce constă acele teme modeste, neinsemnate, diurne.

Dar ce accente de lumină tremurătoare pune culoarea lui Aurel Jiquidi în ochii unui copil! Ce val de înţelegere caldă înundă licăritor amurgul unor pensionari! Cât humor umanizat în „coada" pe care o fac la gaz sau la unideiemn, cumetrele şi nevoiaşii cularui cartier! Şi ce minunat spectacol pentru ochi şi suflet reuşeşte să creeze viziunea acestui pictor din oricare dintre înfăţişările — scuturate din anonimat — ale străzii, grădinei publice, bodegii, cafenelei, ministerului şi vieţii de toate zilele.

Un ideal de umilinţă, de cunoaştere sinceră, de desbărare de sine şi de generoasă revărsare a sufletului omenesc, se poate întrevedea — un ideal mai adevărat şi mai pulernic decât toate mărturisirile directe — sub învelişul auster, adeseori caustic, adeseori încordat ca un scrâşnet, al artei lui Aurel Jiquidi.

Dacă se vorbeşte, într'un înţeles superior, de semnificaţia pedagogică a artei, dacă bunurile şi sevele cele mai de preţ ale eforturilor şi victoriilor artistice ne sunt transmise nu numai pentru plăcerea sau bucuria noastră, dar şi pentru acel spor de calitate al orizontului lăuntric al fiecăruia, despre Aurel Jiquidi se cuvine să vorbim, în acelaş înţeles, ca despre un mare şi adevărat profesor de sensibilitate — poate cel mai bun pe care-l are astăzi plastica românească

C. M. Tudor

INTRE CREAŢIE ŞI JOC INTELECTUAL

(Urmare din pag. 1-a)

Fie că numim dragoste această „dragoste de divinitate", fie că o numim altfel, aspectul ei este acelaş. Chiar marii atei, cum a fost un Nietzsche cum a fost un timp Pappini, prin însăşi negarea lor, au mărturisit o imensă dragoste — oricât de paradoxal ar părea — tocmai faţă de acea divinitate pe care o negau şi au clădit pentru ea.

Creaţia artistică porneşte din umilinţa inimii nu din orgoliul inteligenţei. Chiar atunci când avem de a face cu sbuciume ale inteligenţei lucide, cum e cazul „omului sfârşit" al lui Pappini, acest strigăt, — fiindcă toată cartea aceasta e un strigăt sfâşietor — nu este al inteligenţei ci al inimii, care vede neputinţa inteligenţei de a depăşi, numai prin ea însăşi, conditia omenească.

Indiferent dacă se manifestă în lirică, unde strigătul este direct, sau în epică unde se construeşte încet, strigătul înmormântându-se sub edificiul construit, dar asigurându-i durabilitatea, ca în legenda Meşterului Manole, creaţia nu izbuteşte decât dacă se acceptă în prealabil dăruirea totală într'o mare dragoste, acelei lumi din subconştientul nostru în care n'au pătruns nici un fel de tipare din afară, în care suntem identici cu noi însine şi cu cosmosul întreg.

Inteligenţa îşi are rostul ei, în toată această muncă, după cum îşi are şi cultura şi toată experienţa câştigată, cu alte cuvinte tot bagajul nostru intelectual, dar acest rost îl are pentru valorificarea fondului, nepufând substitui momentul de dăruire, adică jertfa absolut necesară pentru a da viabilitate operei.

Şi nu se pune aci problema în sensul de jertfire a artistului care renunţă la beneficiile materiale ale vieţii de toate zilele pentru a construi himere, ci de a domina din însuşi momentul creaţiei (nu numai din momentul actului material ci din toată epoca de incubaţie) care începe prin înfrângerea orgoliului personal — orgoliului inteligenţei care vrea să rezolve totul prin ea însăşi — prin pregătirea de purificare, ce se aseamănă cu pregătirea pentru primirea unei taine, pregătire în care intră multă umilinţă faţă de acea divinitate care ea singură poate spune cuvântul cel mare, etern valabil.

Aceasta este creaţia care, ea singură răspunde divinităţii, creaţia care durează, care emoţionează în orice epocă, în orice loc fiind universal valabilă.

Faţă de această creaţie, jocul intelectual nu este decât o malmuţăreală, mai mult chiar: o impietate pe care o plătim prin însăşi condamnarea la vremelnicie a operei noastre.

Doina Peteanu

DOI PRIETENI PLEACĂ LA LUPTĂ

Când nimeni nu ne abate drumul înapoi,
mai plin de vânturi şi de crezuri,
pe muntele ce urcă după noi
vom strânge în inimi înţelesuri şi erezuri.

Un duh de linişte ciudată, de senin
mereu ne va chema să nu-l urîm
şi sus, în marea albăstrime depe munte
ca într'o ţară nouă vom încerca să coborîm

Pe lungile cărări de stele cu noroc,
noi singurii prieteni vom semăna uimirea
şi toate vrăstele ascunse sub soroc
le-om coborî în ţara noastră cu privirea.

Vor fi pe plaiuri satele, Duminici în amiază!
Când cerul plin de sfinţi l-om aduna olaltă,
şi arhangheli în armuri ce scânteează
ne vom întoarce toţi în ţara cealaltă...

Neculai V. Coban

INIMĂ, LINIŞTILE...

Liniştile, auzitile, haitele de amintiri
cum muşc din inimă cu dinţi albi de lup,
uite rănile fără sânge şi să nu te miri
că liniştile uneori rup din inimă, rup...

Liniştile adânci bărăgani de lumină
ne pătrund amar prin fiecare rană,
viaţa nu flutură'n drum o mână străină
şi ne cheamă 'nainte ca o fată-morgană...

Liniştile, deschisele porţi ale cerului în noi
ne-au prins pe inimi mucegai de soare
şi vechile despărţiri le'ntorc 'napoi
de aceea fiecare liniște ne doare...

Neculai Tăutu

CĂPRIOARE

Lui Emil Giurgiuca

Ce dragi îmi sunt şerpuitoarele isvoare,
Albe, cum lunecă prin pădurile mute.
Pe singuratice cărări vin căprioare
Să moară mai aproape de ele, tăcute.

Nimeni, din cei de pe-aici, cei mulţi, nu le ştie,
Numai eu, printre brazi, le aud cum se-adună.
Printre crengile dese, de sus, străvezie,
Le plânge cu dragoste doar palida lună.

Pe urmă, prin întreaga pădure străbate,
Nu ştiu ce rece fior, din hăuri profunde,
Ca un cântec din urmă. Grea singurătate
Se lasă peste văi. Şi 'n nori luna se-ascunde.

Ion Şiugariu

ZORILE SE LUMINARĂ

Am scris pentru marele oştean,
marele împărat,
unicul şi nebiruitul de vremi,
ţăranul nostru,
de ieri, de azi,
de totdeauna,
stâlpul şi nădejdea împărăţiei noastre.
Pentru el, care s'a jertfit, iubindu-ne,
acest imn, ca o iubire sinceră şi adevărată.

Oho! (Cetăţi, aşezaţi-vă 'n jur ca la şezătoare,
strângeţi, în mâini, numai soare,
să aşezaţi cununi şi podoabe,
în aşteptarea noului împărat.
A ieşit cu plugul, nu din palat
ci din colibă. Era o zi ca ori care:
Zorile clipiră deşteptate de ciocârlii
şi se'nfrăţiră cu macii din câmpii.
Isus purta copiii de mână pe cărare.
Aşa a fost să fie: „Bithia" şi „Exodul"
De aici a plecat apoi
drumurilor. Plugul săpa vremea în brazde adânci,
se semănară câmpii, mări şi stânci
şi-o pajură-şi roti privirea prin ţărână
Departe, departe, o zână
binecuvântă din inimă, rodul muncii
şi umplu cu cântec hăţişurile luncii.
Era un imn pentru noul împărat.
Acesta a privit mirat
în zări. Sabia şi scutul nu i se arătară
destin al împărăţiei. Se văzu răstignit
de noroade. Jafu-i cuprinsese trupul moşiei,
plugul rămăsese'n brazdă ruginit
şi rodul limpede al viei
curse. Atunci a ridicat
sabia şi din adâncuri a strigat
oştenii. Zorile se luminară!
Impăratul purcese cu plugul în ţarină — afară.

N. Cristinoiu

NOAPTE BASARABEANĂ

Calea laptelui propteşte bolţile să nu cadă
Peste fântâni şi cimitire,
Tăcerile dorm în nalba înflorită din ogradă
Ca zinele 'ntr'o carte de citire.

In chilii, maicile au stins lumânările,
Crinii ard miresme pentru noapte,
In livada albastră pe toate cărările
Se scutură merele coapte.

C. Gorduz

ISMAIL

Un vânt răcoritor şi plăcut cuprinde pe admiratorii naturii, strânşi pe coverta vasului care brăzdează suprafaţa apei, zorind să ajungă la capătul călătoriei: Vâlcovul.

Pasagerii nu se plictisesc: malurile Dunării oferă destul peisagiu pentru a ţine trează atenţia celor ce nu pregetă să le privească. Acoperite de desişul sălciilor, verdeaţa lanurilor, belşugul grădinilor, jungla păpurişului şi a stufului, printre care şerpuesc tihnite canaluri, malurile adaogă noui prilejuri de desfătare călătorilor iubitori de natură şi frumos.

Sunt aproape două ore de când vaporul a pornit din portul răsfirat pe colinele Dobrogei: Tulcea.

In stânga de după un cot mare pe care-l face Dunărea în acest loc, începe să se profileze silueta albă şi rotundă a unei biserici situată chiar pe malul apei. Fără voe ochiul se îndreaptă într'acolo, zărind în mijlocul unor livezi siluetele a încă două biserici cu crucile înfipte în azurul senin al acestei splendide zile de vară.

Este străvechea mânăstire „Cetatea" a Ismailului, ctitorie voevodală din sec. XVII, ocrotind sub semnul creştin al Crucii aşezarea Ismailului ale cărui case, turle şi edificii au început să iasă la iveală, în chip simbolic în spatele sfântului locaş.

Vaporul se apropie din ce în ce.

Biserica de pe mal a fost transformată dintr'o moschee turcească, a cărei formă arhitecturală o păstrează şi acum. Bolşevicii, i-au devastat interiorul, dar n'au putut spulbera amintirile de eroism şi legendă, legate de aceste locuri.

Aici a fost cetatea Ismailului, în preajma căreia au curs valuri de sânge omenesc, din care n'a rămas decât pământ avid şi sterp, despărţită în două de un şanţ adânc care se umplea în vremuri de primejdie cu apă.

Doar apele bătrânului Istras ar mai putea povesti sbuciumata istorie a acestei cetăţi.

Poate tot într'o zi ca asta, acum 2000 de ani, au lunecat pe suprafaţa scânteietoare a apei, mândru şi falnic ca nişte lebede, triremele încovoiate la cârma neastâmpăraţilor cetăţeni ai Miletului din depărtata Asie Mică şi rămânând extasiaţi de frumuseţea de basm a acestor locuri au poposit la ţărm întemeind Antifala.

Ar putea povesti apele bătrânului Danubiu cum apoi legionarii lui Traian au aşezat pe aceleaşi locuri cetate de strajă la hotare, scut în calea pustiitoarelor rostogoliri a masselor de barbari venind în iureş sălbatec din Asia tuturor misterelor.

Cu o căldură deosebită ar povesti apele Dunării noastre bătrâne şi scumpe cum Smomisul legionarilor Romei a devenit Smil, cetate de pază a vitejilor şi blânzilor păstori valahi scoborîţi din creste de munte.

Şi cetate valahă a fost până în clipa când a căzut pradă semilunei, devenind Ismail, cetate sfântă a turcilor.

Li s'a părut ienicerilor că însuşi Alah i-a auzit şi a fost de partea lor atunci când au smuls din mâinile valahilor această frumoasă aşezare.

Şi apoi timp de trei secole neîncetat au curs valurile de sânge turcesc şi românesc, rusesc şi tătărăsc pentru stăpânirea acestei cetăţi.

Dar mai ales s'au învolburat apele Dunării atunci când prin viclenie omenească Ismailul a fost răpit de mâinile hrăpăreţe ale poporului dela nord.

O sută şase ani a ţinut nelegiuirea, până când într'o zi apele Dunării s'au potolit, Ismailul devenind românesc.

Dar într'o zi ceva groaznic se întâmplă. Numeroase vase şi vaporaşe au venit şi au luat oamenii blajini şi buni urmaşi ai păstorilor scoborâţi din crestele Carpaţilor, ducându-i în alte părţi.

In locul lor au apărut alte vase cu alţi oameni.

Erau aceştia înraiţi de ură şi de sângele pe care l-au vărsat. Vapoarele lor mai greoaie, pline de tunuri, apăsau greu pe pieptul fluviului acesta scump.

Au vrut ei să înlăture Dunărea, făcând pe maluri reţele de sârmă ghimpată, întăriturî şi adăposturi... Degeaba Ziua cea mare a socotelilor a sosit. Ca la porunca unei baghete de iscusit dirijor au dispărut şi vapoarele încărcate cu tunuri şi oameni înraiţi la chip şi suflet. Au revenit blajin dar viteji feciori de păstori şi plugari şi de atunci a început o nouă viaţă, mai frumoasă. Mulţumite îşi depănau povestea anilor apele Dunării, curgând spre marea cea mare şi largă, ştiind că oraşul ei drag a devenit cel mai frumos oraş al acestui pământ de suferinţă şi nădejde al Basarabiei.

Pe zi ce trece, Ismailul se înfrumuseţează păzit de Dumnezeu înaintea căruia stau ca nişte jertfelnice numeroasele sale biserici, ajutat de natura ce şi-a revărsat cu prisosinţă darurile pe aceste meleaguri, ajutat şi de oamenii vrednici pe care o minte înţeleaptă i-a pus la cârma locurilor şi a oamenilor de aici.

Inaintea călătorilor ce coboară din vapor se înfăţişează panorama strălucitoare în razele soarelui — a oraşului. Prin verdeaţa care acopere casele sclipesc turlele albe ale bisericilor. Atrage privirea o clădire din port, înaltă, masivă, de beton, lângă care un furnicar de oameni roiesc într'o febrilă activitate.

Este monumentul muncii şi priceperii româneşti, pe care nici furia sovietică n'a îndrăznit şi n'a putut să-l surpe, sunt silozurile.

Portul, ca orice alt port din lume, e plin de oameni şi hărnicie. Se încarcă şi se descarcă şlepuri şi vapoare mari, pântecoase, care vor duce peste mări şi ţări aurul holdelor din Bugeac.

Tot aici în port desfată ochii călătorilor — lipsiţi de oboseala trenului — impunătoare şi vesel împodobită cu ghirlănzi de trandafiri — clădirea serviciului hidraulic. Grădiniţa e ca o emblemă a acestui oraş al parcurilor şi al florilor.

Spre deosebire de toate celelalte porturi din lume, în jurul portului Ismail nu se îngrămădesc nici cârciumele şi nici aşa zilele baruri în care să se etaleze spre vânzare băuturi de tot felul întovărăşite de graţii de toate culorile. Aici e o singură cârciumă, „Ermarache", a cărei faimă e însă în decadenţă. Poate că faptul se datoreşte atmosferei austere lipsită de obişnuitele puncte de atracţie a cârciumilor din port. Nici armonie tristă de acordeon şi nici plâns de vioară lăutărcască ce ar aduce pe coarde şi în arcuş nostalgia unei alte vieţi. Destul de cuminţi, clienţii obişnuiţi — hamalii şi marinarii din port — stau la mese comandându-şi sferturile şi jumătăţile de vin aproximativ natural.

Rareori, pe vremuri, la „Ermarache" orăşeni dornici de evadări, privind valurile tulburi ale Dunării, incingeau petreceri grandioase cu prelungiri matinale.

Atmosfera aceasta puritană din jurul portului este şi aceea a oraşului.

Ismailul trăitor în umbra credinţei şi altarelor e oraşul moravurilor severe, în care vizitatorul dornic n'ar putea găsi locaturi de vinovată distracţie.

Singurele locaturi de petrecere sunt câteva restaurante suficient de serioase unde la un pahar de vin poţi să comentezi ultima ordonanţă a primăriei sau timpul când se distribuie obişnuita raţie de zahăr şi un cinematograf care rulează de trei ori pe săptămână cu uşile prea larg deschise.

E viaţa tipică a unui oraş patriarhal, mai patriarhală decât în romanul lui Cezar Petrescu.

Sbuciumul cotidianului se stinge seara la orele zece, iar iarna la orele opt seara. obloane grele închid ermetic tainele şi liniştea căminurilor. La aceste ore oraşul se camufla chiar şi atunci când nu existau riguroasele dispoziţii ale camuflajului. Nu în zadar Ismailului i se mai spunea şi oraşul pensionarilor.

Era locul cel mai potrivit de petrecere în tihnă, zilele rămase după o viaţă întreagă de trudă şi sbucium. Impotriva acestui titlu se ridică tineretul oraşului, a cărui exuberanţă îşi găseşte o largă exteriorizare pe asfaltul din centru şi mai ales pe numeroase bănci discret aşezate dealungul bulevardului celui „lung", al bulevardului „grecesc" şi mai cu seamă în parcul din faţa Catedralei. In serile calde de vară până târziu tremurarea nocturnă a aerului e acompaniată de râsete şi şoapte pe băncile bulevardului, unde se înfiripă cele dintâi mijiri de simpatie şi dragoste.

Bulevardul acesta lung de 5 km., care taie oraşul în perpendiculară, este unul dintre podoabele de preţ ale Ismailului. Pornind din port şi terminând cu şoseaua ce duce spre Sofiana, o comună de gospodari vrednici, dealungul bulevardului se înşiră, una după alta, biserica Sf. Nicolae şi biserica Sf. Dumitru cu un proaspăt brâu de flori multicolore între care străjueşte mormântul unui preot slujitor al bisericii. E ca şi cum şi dincolo de moarte ar sta de veghe la altarul căreia a slujit. In spatele bisericii, îmbinate într'un cadru de armonie, conviеţuesc primăria şi prefectura.

De aici porneşte porţiunea asfaltată a bulevardului, care se continuă până în dreptul Catedralei — colierul de perle al Ismailului.

Pe o parte se înşirue magazinele, pe altă parte edificiile printre care impune clădirea liceului de fete, la mijloc printre pomi un boschet în care fanfara militară delectează pe cei ce se mişcă încoace şi încolo respirând aerul îmbătat de mirosul florilor de tei.

Sâmbăta şi Duminica asfaltul devine de netrecut.

Mahalalele îşi revarsă floarea — tineretul. După o săptămână de lucru intens în grădinile de zarzavat de pe malul Dunării sau împletind rogojini şi coşuri, fetele dela Copanaia Balca ori Paidovca, gătite în rochii de culori deschise, aruncă priviri pline de foc voinicilor îmbibaţi cu miros proaspăt de peşte dela Matrovca şi Baranovca.

Printre mulţime, rare siluete de marinari cu figură sveltă, în căutarea unei aventuri, care să le facă mai plăcut scurtul popas de aici.

După ce ai trecut ziua străzile pustii şi tăcute ale Ismailului, întâlnind arareori un trecător mergând cu pas încet, te cuprinde mirarea când vezi aceste valuri de oameni ieşiţi din casele aliniate perfect, care pe din afară păreau nelocuite şi pustii.

Centrul Ismailului cu intelectualii lui e prea mic şi neînsemnat faţă de întinderea mahalalelor şi numărul celor ce le locuesc. E ca o insulă pe care n'o pot totuşi înghiţi apele mării din jur.

Mândria oraşului e însă Catedrala, al cărei cor atrage şi farmecă. Este corul episcopal, căruia i se spune corul lui Ganescu — sufletul, organizatorul şi dirijorul lui.

Imprejurul Catedralei un parc splendid formează un cadru demn pentru sfântul locaş.

Tufişurile de liliac alternează cu cele de Iasomie şi Boule de neige, printre care se aşterne un covor de trandafiri, răspândind un turburător parfum mai ales în luna Mai.

E parcul creiat de viziunea estetică a unui preşedinte de tribunal în timpul cât i-a fost sortit să fie primar.

Un teren de tenis spre care duce o potecă înghirlandată cu trandafiri complectează decorul.

Parcul din faţa Catedralei e o mică grădină botanică în care varietatea florilor rivalizează cu soiuri rare de copaci transplantaţi aici din ţinuturi îndepărtate.

In mijlocul lor, ca un rege falnic şi victorios, tronează un brad argintiu cu braţele-i atât de umbroase încât tulpina nu se mai zăreşte. După ploaie, picuri de apă strălucesc pe solzii argintii-violet ai bradului ca picături de briliante montate pe platină.

Dincolo de Catedrală continoă obositor bulevardul.

La colţ, bodega cooperativei „Spicul", locul de întâlnire al bărbaţilor din toate categoriile sociale.

De vrei să întâlneşti pe cineva în Ismail, atmosfera prietenoasă a acestei bodegi îţi înlesneşte convorbiri în tovărăşia unui pahar de vin totdeauna bun.

Aici e şi „Café de la paix" şi „Capşa" şi cafeneau bursei.

Mânuitorii de condei dela „Basarabia Vânătorească", oamenii de afaceri, advocaţii se întâlnesc aici fie pentru a comenta spiritualele epigrame semnate de Sergiu Roman din revistă, fie pentru a încheia o transacţie pentru livrarea a nu ştiu câte vagoane de porumb, fie pentru a stropi un proces câştigat cu mai multă sau mai puţină bătaie de cap.

Pe o stradă retrasă, neturburată de niciun sgomot lumesc, îşi trăieşte cu înţelepciune, meditativ, bătrânţele vechiul palat episcopal al lui Melhisedec.

Vajnicul ierarh a trăit aici atât timp cât a păstorit acum şaptezeci şi ceva de ani, părţile de sud ale Basarabiei, în mijlocul florilor pe care le îndrăgea.

In via din spatele palatului, un stejar pus de mâna lui Melhisedec.

Imprejurul viei, migdali...

Pecetea istoriei o poartă şi alte case bătrâneşti din Ismail, prevăzute cu cerdacuri, coloane nenumărate, beciuri şi pivniţe de adăpost.

Subsolul oraşului e brăzdat în întregime de subterane, majoritatea ducând spre cetate, mărturia unui trecut sbuciumat şi a unor vremuri de restriste.

Pentru gastronomi, o deosebită plăcere e vizita halelor, zidite solid şi modern.

In gherete de ciment, grămezi întregi de argint viu îţi fură ochii. Peştele prins acum câteva ore, se sbate căutând salvarea din strânsoarea coşurilor şi de sub privirea cercetătoare a gospodinelor şi a gastronomilor.

Găseşti aici toate soiurile de peşte: dela bibanul mărunt, până la ştiuci şi crapi.

Intr'un colţ al pieţii se desface industria indigenă: confecţiunile de papură şi stuf. Grămezi întregi de rogojini de felurite mărimi, aşteaptă să fie expediate în toată ţara.

Alături, piaţa de vechituri în care poţi găsi sfeşnice de aramă şi cisme din piele autentică, feţe de mese şi sticle de felurite mărimi.

Dimineaţa piaţa, ziua munca şi bodega, seara promenada pe asfaltul din centru.

Astfel se scurge monoton şi liniştit, viaţa cotidiană a acestui patriarhal oraş pierdut între apele Dunării şi valurile Ialpugului pe de o parte şi nenumărate lacuri pe de altă parte.

Paul Berezescu

DESCĂTUŞARE

Schiţă de SABIN VELICAN

O dimineaţă cu flori pe geamuri şi cu şuere prin pădure. Gilort urlă a pustiu. Aleargă într'una spre uşa stăpânului şi iese iar pe prispă, se întoarce către vânt şi scheaună chemări triste.

— Trebue să fie ceva într'acolo de cobeşte el aşa! — spune moş Chervase către şeful de ocol abia sculat. Se găteşte şi mai ia căţiva pădurari. Se afundă pe urmele câinelui, care rămâne şi latră gros, când dă de-o urmă.

Au trecut lupii pe aici. — vorbeşte un pădurar.

Pe Nicolae Tătaru îl sficueşte ca un biciu un gând. Oare n'or fi spart lupii bordeiul Magdalenei?

O femeie se strecoară dinaintea lor. Ar vrea să se ascundă. E Anastasia, femeia din casa pensionarului.

— Unde vrei să intri Nastio? — strigă moş Chervase.

— Caut ziua de ieri! — se roşeşte ea, fără nici o bucurie pentru întâlnire. Rămâne în urmă.

— Zănatecă muere! — svârle pădurarul cel gros, privind-o chiorâs.

Gilort se ţine de urmele fiarelor. Oamenii după el. Prin rariştе, văd uşa închisă la coliba Magdalenei, dar lângă stejarul cel bătrân, din margine, zăpada e bătătorită. Sânge supt de omăt.

E roşu, proaspăt. A îngheţat de mult. Oasele stau înfipte cu capetele în bătătură, ca niste degete răşchirate. Bucăţi de haine atârnă pe crengile de corn.

— Astea-s ciubotele „domnului" Macarie Fruntelată, — grăeşte repezit şi speriat un pădurar tânăr. Uite şi ceasul lui. Il cunosc de când îl scotea în clasă, când ne învăţa.

Un ceas vechiu îngălbenit e scos din zăpadă. Il pun la ureche. Bate încă.

— Valeu, Doamne! — s'aud mai multe vaete deodată.

Peste ciubotele din care ies fărîmi de oase şi sânge, se repede Anastasia şi plânge, se boceşte, grămădind os cu os.

Spre trupul spânzurat de stejar, stau pironiţi ochii celorlalţi. Liniste şi groază. Toate trupurile sunt sculurate de vecinătatea morţii. Mâna rece ca un sloi a neînţelegerii, a micimii puterii omeneşti, coboară pe şira spinării la fiecare, ca un şarpe de fier înghetat, ce rupe carnea atinsă.

Nicolae Tătaru nu poate judeca nimic. Ii joacă bordeiul înainte, îi ţâue geamătul câinelui ce plânge şi vede cu mintea o lume răsturnată, ca în oglinzile aşezate la ceafă, în vrăjile de sfântul Vasile. Isi scoate mantaua şi înveleşte ciolurile picioarelor descarnate ale Magdalenei. Dă aripele mantalei şi mânicile împrejurul copaculuî.

Moş Chervase îl ajută să înfigă cuţitul în dos, în coaja groasă. Haina rămâne prinsă de stejar. Magdalena acoperită stă parcă să vorbească. Are ochii deschişi, faţa albă şi gura încremenită într'un zâmbet de fericire.

— A murit înainte de a o fi muscat lupii! — îndrăzneşte unul dintre pădurari să întunece tăcerea.

— Lupii şi femeile!... susoteşte Anastasia, punând os cu os într'un sac pe care-l ridică uşurel pe spate, ca şi cum ar avea sticle înăuntru şi se porneşte înapoi spre sat.

Pădurarii toţi îşi fac cruce.

Ce-a fost aicea, Doamne?

Nicolae Tătaru se uită la ei cum se închină şi rămâne mai departe ca înţepenit. Moş Chervase e încredinţat că stăpânul său răscumpără multe din păcatele părinţilor sau moşilor. Târziu, îl aud poruncind cu voce stinsă, ca dintr'o cutie:

— Faceţi-i sicriu!

— Din ce?

— Desbărnaţi luntrea. N'o să'mi mai trebuiască.

Vorbele din urmă sună ca o făgăduială dată duhurilor.

Pădurarii pleacă. Singur se uită lung, nesfârşit la chipul adormit şi buzele sale îngână ca un cântec:

— Ai fost atât de albă Magdalena! Zăpezile pe care le-ai întrecut, au chemat fiarele să te coboare în groapă. Ai trăit aşa de puţin şi ţi-a fost dată o noapte atât de lungă! Magdalena, Magdalena, poate ne vom întâlni în curând!

Păşeşte încet, ca o alunecare, spre ea. Şi parcă-l aude. La fiecare cuvânt dulce al bărbatului buzele surâd mai clar, ochii străluces mai vii. Cât de mult seamănă cu fata din vis?!

Tae sforile, o înveleşte bine în manta şi-o aşează pe zăpada neatinsă de sub alt stejar. Vala omătului se lasă. Magdalena e o bucată îngheţată. Şi ce-a fost noaptea cealaltă? Unde e viaţa? Unde e tinereţea abia înflorită?

Nicolae Tătaru îi aşează şuviţele părului moale şi se adânceşte în luminile ochilor ei frumoşi, care grăesc de dincolo de moarte. Inima începe să strige în piept. O sgâlţâe valuri de durere nouă: In fundul ochilor Magdalenei, ca în ochiuri de fântână îşi vede chipul său. Dar nu cel de azi, cu barbă şi cule, ci icoana sa de demult, când a muşcat dintr'un codru de pâine caldă şi dintr'un sân crud ce mirosea a fân de pădure.

Se pleacă peste faţa moartei. Două lacrimi picură din ochii vii în ochii morţi. Ii trage apoi pleoapele şi ele se lasă.

Magdalena moare.

*

La o săptămână vine şi fostul călugăr Eugnosiu. Soldat ofilit, sperios de ce-a văzut în lume doborît de soarta Magdalenei, supărat de svonurile asupra morţii ei în pădure, nu găseşte împăcare de cât în cuvintele inginerului din codru.

— Si-acum ce-o să faci?

— Termin milităria şi mă întorc.

— Unde ?

— La mânăstire.

— Va să zică e adevărat? Un călugăr bătrân mi-a spus că te vei întoarce de unde-ai plecat.

— Aşa e. De multe ori îţi vine să crezi că şi-au vândut sufletul diavolului, de le ştiu toate unii călugări bătrâni.. O să mă întorc. Am ieşit, am văzut, e destul. Mă trage aţa.

— Pe fiecare îl trage o aţă.

*

In aceeaşi zi Nicolae Tătaru se întâlneşte cu călugărul cel ciudat, cu capul acoperit de fân sburlit. Il opreşte cu ochii, şireţi, mici ca două vârfuri de tăiuş de cuţit.

— Ai adus atâta negură aici! Când pleci? — întreabă călugărul.

— Aştept să fie lună plină.

Omul tânăr adie ca o frunză de plop. Se teme de el însuşi.

In pădure e tăcere. Prea multă tăcere. Nu mai e nici un om împrejur. Au plecat toţi.

Bate clopotul la mânăstire şi-i aminteşte:

— Când pleci?

*

Noapte. Cea din urmă noapte. Prea a fost mult noapte. In curând o să se ivească zorile unei zile lungi, fără sfârşit. E o noapte senină, albă, o noapte ce seamănă mai mult cu ziua decât cu noaptea. Sclipeşte cerul, scapără pământul. Stelele bat din gene, zăpada îşi freacă solzii de gheaţă sub ger..

Nicolae Tătaru iese în pragul casei. Gilort se aşează deacurmezişul. Scheaună încet, să nu turbure noaptea, dar nu vrea să-l lase, îl roagă să nu iasă. Stăpânul îşi mângâie câinele dar îl dă de-o parte şi porneşte.

Pleacă.

Luna e drept la mijlocul cerului. Copacii pătează omătul cu umbrele lor osoase. Zăpada, ca făina, abia scârţâe.

Trupul voinicului se pleacă pe sub crengi. Făptura sa înaltă, umbletul îndrăzneţ în noapte, dă viaţă pădurii.

Bate la fereastra lui moş Chervase.

Bătrânul iese, gata de drum.

— Acum plec singur.

— Iar? — nu-şi poate stăpâni pădurarul limba, aducându-si aminte că oridecâteori stăpânul a plecat singur, a urmat grozăvie în vecinătate.

Nicolae Tătaru îl înţelege, îi pune mâna pe umăr şi urmează:

— Mai mult n'o să mai plec. M'ai rugat odată să-ţi spun ceasul acesta. Plec să nu mai vin. La malul Nistrului să opreşti câinele. Să-l ţii bine, să nu scape în urma mea. Ti-l dau dumitale. Si pusca ţi-o dau. Cu bine, moş Chervase.

Bătrânul se trage de păr, să nu răcnească, să nu ţipe. I se frânge pieptul. Bolborosesţe la spatele paşilor ce duc un om dincolo:

— Stăpâne!...

— Ţine câinele. El a adus numai lumină.

Şi câinele se sbate şi plânge până când simte lacrimile bătrânului sărate, calde, peste botul său. Atunci tace, se lipeşte de pieptul omului în care jalea neputinţei şi durerea înţelegerii se încrâncenează a-i sfărîma inima.

Stăpânul merge încet, pluteşte ca o adiere peste podul de ghiaţă de peste Nistru. Trece hotarul.

Ce-o fi în sufletul său?

Negură. Gânduri frământate, dorinţe, visuri dospite, hotărîri nelămurite, totul aleargă roată înaintea ochilor deschişi peste zare. Ştie că trebue să meargă. Aude un răcnet omenesc. I se porunceşte să stea. El să se oprească? La ce-a mai pornit atunci? Păşeşte fără şovăire. Porneşte ceva aproape. Impuşcă un soldat rus. O săgeată ca o scânteie îi străbate coşul pieptului Ameţeşte. Mai face un pas şi se prăvale. Pune mâinele la piept. Le întinde apoi spre dealurile albe, nesfârşite. Se ridică puţin în genunchi şi palmele dăruesc văzduhului un buchet de bujori smulşi din inima. Stropii de sânge cad ca nişte petale răzlete.

Cercul gândurilor şi visurilor se strânge într'un punct din care creşte apoi o lumină peste zăpadă. Crestele dealurilor se mişcă. De pe culmi răsare trupul de basm, chipul de cântec al fetei din vis.

E ea. Acum nu se mai înşeală. Mişcările ei gingaşe. Ochii, mare senină. Gura, viaţă neîntinată. Părul, raze de aur. Mijlocul, buchet de trandafiri. E ea. Şi cum seamănă de mult şi cu Tania Vlasovna şi cu Magdalena!

Uite-o, s'apropie. E lângă el. Nicolae Tătaru se svârcoleşte să-i iasă în cale cu braţele de bujori întinse a dăruire. O cuprinde. N'o s'o mai scape niciodată.

Pe malul celălalt patru ochi plâng chinurile stăpânului ce adoarme greu cu mâinile întinse în gol.

Somn fără de sfârşit...

CALENDAR

MARTIRI DE ALTĂDATĂ: MEMORANDIŞTII

Acum 49 de ani, în ziua de 25 Mai 1894, se săvârşea una dintre cele mai abominabile fapte. O faptă care aureola, însă, cu strălucitoarea cunună a martirilor o seamă întreagă de vrednici români ardeleni.

In Ardealul subjugat, la Cluj, Curtea cu juri a oprimatorilor condamna — împotriva oricărei norme de justiţie — pe conducătorii românilor ardeleni din aşa numitul „proces al Memorandum-ului".

La condamnare, nu era prezentă nepărtinitoarea zeiţă legată la ochi, Justiţia cea cu balanţă dreaptă, ci ura împilatorilor seculari, întunericul asiatic căutând să ucidă luminile făşnite din vestigiile civilizaţiei romanice...

In fruntea celor osândiţi, străluceau numele unor: Vasile Lucaciu, dr. Ioan Raţiu, Gh. Pop de Băseşti, dr. I. Coroianu, etc.

Dela începutul desbaterilor, pornirile duşmane ale „judecătorilor" s'au dat pe faţă în toată mărşăvia. Preşedintele Curţii nu era un magistrat, ci un duh al şicanelor şi al pornirilor vindicative. Juraţii erau juraţi într'atât încât se juraseră să facă tot ce e cu putinţă pentru a acoperi cu un văl cât mai gros dreptatea şi adevărul şi pentru a trimite în întunericul închisorilor pe nişte oameni cari nu aveau altă vină, decât aceea de a-şi iubi şi a-şi apăra poporul şi îndreptăţirea poporului la viaţă.

Cu toate acestea, „acuzaţii" nu se intimidează; atitudinea lor în faţa urmaşilor hunilor cotropitori este exemplară. Ei nu se apără, pentrucă ştiu că nu sunt cu nimic vinovaţi. Ei acuză. Şi glasul care se ridică nu este numai glasul indignării lor, ci însăş vocea indignării unui Neam mândru, descins din legionarii Romei, a unui Neam peste care vremurile au adus năpasta năvălirii cavalerilor cu bucătăria sub şeaua cailor!...

Fruntaşii Ardealului robit vor intra cu frunţile sus în ocnele asupritorilor, dăr nu se vor lăsa înfrânţi nici de umezeala zidurilor, nici de desnădejde.

De după gratiile închisorilor, ei vor vedea cum se ridică soarele întregirilor româneşti, care la 1 Decembrie 1918 va topi lanţurile milenarei robii a fraţilor din Ardeal...

T. Radu

STÂNCILE RĂUTULUI DELA BUTUCENI

(Urmare din pag. 1-a)

dela Butuceni. Aşa le-au apucat dela cei mai îndepărtaţi strămoşi şi aşa le transmit generaţiilor viitoare.

Sub ele se află patru grote, săpate în secolul al XIX-lea de pietrarii de pe Nistru, aceiaşi stredelitori de stânci cari au deschis subterane prin dealurile dela Holercani, Molovata, Marcăuţi şi Jora. Mânaţi de flerul îmbogăţirii, pietrarii scormon au măruntaiele pământului după piatră albă şi tare, cu care se zideau bisericile şi palatele şi care aduceau bani grei de aur.

Una dintre aceste grote poartă numele de „Peştera Ioanei". Are o intrare patrată şi la primii paşi pe cari îi faci în întunericul dinăuntru te izbeşte în nări o răcoare subpământeană şi un miros de mucegaiu. De zgomotul paşilor, broaştele muşchilor din colţuri se ascund şi vocea îţi capătă o rezonanţă străină şi strivită. Pe peretele din stânga e săpată migălos o cruce bizantină şi două iniţiale N. şi B. străjuiesc anonima amintire a celui ce a robotit cu credinţă la despicarea tăriei calcarului de aici. După ce ai intrat, în faţa ochilor se deschide un coridor lung, tot aşa de patrat ca şi intrarea, cu lespezi aproape dintr'o singură bucată, întunecat şi lung, al cărui sfârşit, spun oamenii, dar nimeni n'a încercat să verifice, e la 5 klm. în măduva dealului.

Un singur om a vrut să ajungă la capătul acestei minuni de răbdare omenească: răzeşul Manole Petcu din Butuceni.

Şi-a luat într'o dimineaţă sfoară multă, câteva opaiţe îmbibate bine cu untdelemn şi un amnar iscusit şi a pornit mânat de curiozitate să dea de fundul acestei peştere plină de vrajă.

A pornit singur, desfăcând în urmă ghemul de sfoară şi ţinând opaiţul strâns în mână. Ce-o fi văzut înăuntru, ce-o fi păţit acolo în adâncimea măruntaielor pietroase, nu ştie nimeni nici până astăzi. Ceeace se ştie însă, e că nu s'a mai întors niciodată. L-au căutat sătenii câteva zile în şir, dar în afară de firul de sfoară rupt n'au putut altceva nimic afla. Au dat în schimb peste o mulţime de coridoare, de ocoluri, de compartimente izolate, pe care de groaza rătăcirii nu le-au mai cercetat, lăsând tot nedescoperit capătul curios şi fermecat al peşterii Ioanei.

Cine a fost această Ioană? Ea a fost fiica acelui Manole Petcu, care a plâns câteva săptămâni la intrarea nemiloasă a peşterii ce-i poartă astăzi numele. Sunt şi astăzi, prin Maşcăuţi, femei cari spun că au auzit cât de jalnic şi de frumos era bocetul ei. Venea de pe creştetul stâncilor, ca un geamăt greu de vulturoaică rănită şi se stingea în tremurul depărtărilor ca o ultimă svâcnire de viaţă.

Când ieşi dinăuntrul acestei peşteri, cu sufletul departe de a fi satisfăcut, dimpotrivă cu o sete şi mai mare de cunoaştere a ei, stâncile impetuoase, tălmăcitoare de câtă putere de răbdare dispune omul sguduit de credinţă, stau colţuroase, bătute de vânturi şi de vremuri, aşteptând să fie cunoscute şi văzute.

Sergiu Matei Nica

NOTE

Nuvela „Dany înfruntă viaţa"

— care a apărut în numărul trecut al revistei noastre, sub semnătura Anişoarei Odeanu, a cuprins, din motive de ordin tehnic, regretabile greşeli de tipar — fapt care, dată fiind factura acelor greşeli (cuvinte înlocuite, fraze trunchiate, dezacorduri de timp, persoane, etc... etc...), a făcut pe alocuri lectura ei aproape ininteligibilă. Este un accident tipografic pe care îl regretăm şi ne ţinem de datorie să facem această precizare faţă de cititorii noştri, cu speranţa că, dealtfel, au putut observa în cursul lecturii că toate erorile sunt provocate de un... capriciu al tiparului, şi au făcut singuri cuvenita rectificare.

Pe linia basmului românesc

— au început să-şi călăuzească inspiraţia câţiva din tinerii noştri miruiţi de muze. Şi e o linie pe cât de nouă pe atât de valabilă în arta noastră, care are toate şansele să dea nota specifică viitoarelor noastre producţii literare şi artistice. Inclinaţia spre fantastic a sufletului ţăranului nostru, asemenea sufletului proaspăt al copilului, multă vreme nu a pătruns în creaţia noastră cultă, deşi, ar fi avut toate şansele, prin bogăţia drumurile pe care le deschidea să servească drept un bogat izvor de inspiraţie, înlocuind acea meticulozitate psihologică pe care intelectualul român a importat-o din cultura streină.

Azi, asistăm la încercări meritorii în acest domeniu, şi toţi acei cari le fac sunt artişti cu mult har, conştienţi de răspunderea creatorului român în faţa culturii naţionale care îşi cere firme reprezentative, proprii. Astfel, avem acest exemplu de sculptură de pe pavilionul Transnistriei semnată de Puiu Anastase, poezia lui Emil Botta şi proza, plină de substanţă poetică, a lui Eusebie Camilar.

Toţi trei pornesc nu dela elementele formale ale basmelor, ci dela izvoarele basmului însuşi, dela rădăcinile îndepărtate ale folclorului nostru, care trăeşte încă viu la sate, ducând mai departe, linia mare a spiritualităţii şi a destinului românesc.

Pe acest drum, este cu totul remarcabilă proza lui Eusebie Camilar pe care vrem s'o relevăm îndeosebi din cauză că avem impresia de a fi asistat la o atitudine şovăitoare, din partea criticei noastre literare, în fata volumului său apărut în edilura Faundaţiilor Regale la începutul acestui an: „Cordun".

„Cordun" este un roman care, în cele o sută de pagini, topeşte un material de o densitate neînchipuită, de mult mai multă valoare decât aceea pe care a întrevăzut-o critica literară grăbită.

Recent, Eusebie Camilar, publică în Universul Literar un fragment dintr'un nou roman „Prăpădul Slobodei", sub titlul „Semnele Anticristului". Aceeaşi notă realistă se îmbină cu fantasticul într'o atmosferă de un sumbru de început de lume — aducând în literatura noastră o nouă imagine a sufletului rominesc din satele vitate de oameni şi de Dumnezeu, cu o viaţă a lor puternică şi plină de poezie întunecată. — ne întăreşte convingerea că avem în Eusebie Camilar unul din cei mai dotaţi şi cei mai personali prozatori ai scrisului nostru lânăr.

Concursul de sonet

— al revistei „Vremea" s'a încheiat, premiile distribuindu-se poeţilor G. Ursu pentru „Sonetul prieteniei" Ion Caraion pentru „Mâinile" şi E. dr. Zaharia pentru „Primăvara". Este de relevat că în epoca mult discutatei „decadenţe a poeziei", trei reviste au luat iniţiativa deschiderii unui nou drum în acest domeniu. Bineînţeles, în poezie ceiace contează este personalitatea marilor poeţi care se exprimă după legile ei proprii — adunându-şi în mod involuntar, sateliţi, din aceia al căror talent nu poate vieţui prin propria-i forţă, — deci nu se poate vorbi de poezie scrisă după directive, de şcoală a poeziei. Putem doar constata că, în timp ce Revista Fundaţiilor Regale arată o largă înţelegere pentru poezia „de lung metraj" cum a fost acea Balada a Cruciaţilor a lui George Pulneanu — ce a rămas, până acum, cea mai reprezentativă poezie de război a acestor ani —; deci pentru poezia care sparge formele existente respirând în voia fanteziei ei, atît ca factură cât şi ca lungime, iar revista „Kalende" se întoarce la versurile, împotriva cărora s'a ridicat ca un protest poezia pură a ultimei decade, căutând o revenire în rădăcinile realităţii. — „Vremea" ia atitudine pentru forma clasică, cu toate rigorile ei.

Sonetul astfel este un summum al disciplinei poetice, el obligând inspiraţia să se încadreze într'o formă de o rigiditate totală, ceeace desigur constitue un efort foarte greu.

Sunt experienţe interesante şi demne de reluat prin intenţia din care pornesc: acea de a dinamita viaţa noastră literară, care s'a resimţit în ultimul timp nu atât de o acalmie cât de o oarecare răsturnare de valori. Le relevăm ca atare, aşteptând între timp apariţia marilor personalităţi poetice care, ele singure, prin creaţia lor, vor deschide drumuri noi în literatura noastră după, cum afirmă şi poetul Al. Philippide în articolul d-sale despre „valoarea poetică" apărut în ultimul număr al revistei „Vremea":

„Poetul, el nu trebue să ştie decât un singur lucru: să fie cât mai personal, cât mai el însuşi, să-şi adâncească şi să-şi cultive cât mai mult şi mai desinteresant personalitatea".

„Prietenie şi luptă"

— Buletinul asociaţiei Româno-Germane, a cărui activitate am urmărit-o aci cu explicabil interes, şi-a scos al treilea număr al său, pe luna Iunie a. c. Ideia acestei asociaţiuni datorită d-lui Prof. Mihai Antonescu, vicepreşedintele Consiliului şi realizată tot de energia sa creatoare s'a dovedit pe cât de fecundă pe atât de vie şi necesară. Am spus-o la timpul cuvenit şi socotim că este încă vreme să o repetăm: sunt instituţii născute din nevoi pur formale şi cu un caracter pur formal. Sunt însă altele care mijesc din anumite substraturi reale şi vii şi care poartă şi pecetia vieţii şi pe aceea a realităţii lor substanţiale adânci. Alianţa noastră politică şi militară cu Reichul nu este o simplă necesitate diplomatică ci este, dimpotrivă, o realitate care nu răspunde numai momentului istoric ci îşi are origini mult mai adânci într'o anumită comunitate de simţire şi de interese mergând pe aceeaşi linie. Fără a face o incursie prea adâncită în istoria noastră spirituală nu mai este pentru nimeni un secret că tot ce am avut mai serios în materie de formaţiune culturală, spirit de disciplină, de ordine şi de critică, se datoreşte influenţei culturii germane. S'a spus prea mult şi eram gata să o credem la un anumit moment că fiind latini, contactul nostru cu spiritul germanic este sau imposibil sau foarte greu de realizat. O legendă, pe care faptele, atât cele din trecut cât şi cele de azi, o neagă cu hotărâre. Suntem mai apropiaţi de spiritul german decât s'ar putea bănui.

Toate aceste lucruri au fost ştiute — şi ştiute limpede — de către aceî carî au înţeles să dea un corp şi un organ de funcţionare normală, acestor fapte care atârnă greu în cumpăna istoriei noastre culturale. Alianţa noastră cu Reichul are adâncimi şi motivaţiuni care deabia azi îşi află o o voce autorizată în persoana acestei, Asociaţiuni însăşi. Lucrul e recunoscut şi confirmat de voci autorizate germane. „Intr'adevăr": „Cu toate că este o realitate pretutindeni cunoscută trebue să li se „aducă mereu aminte oamenilor „că raporturile de prietenie ger-„mano-române nu datează de cu-„rând ci îşi au rădăcinile încă din „mijlocul secolului trecut adică în „epoca în care România şi-a do-„bândit independenţa".

Numărul acesta ne aduce următoarele colaborări: *„Tinereţul veacului"* de d. *Al. Bădăuţă* care face istoricul tinereţului german înainte şi după luarea puterii de către Führer care a realizat prin tinereţul său, o concepţie eroică a vieţii, apropiind copilul de realitate, confundând existenţa sa cu existenţa patriei. Articolul d-lui Al. Bădăuţă este un studiu al unuia care a văzut lucrurile prin ochii săi proprii şi le-a intuit esenţa. D. *I. D. Enescu* iscăleşte: Construcţiile şi arhitectura Germaniei de azi. D-sa spune că ceeace caracterizează această arhitectură este puternică impresie de monumentalitate, dezvoltarea în proporţii uriaşe pentru a naşte iluzia unei opere a colectivităţii, unitatea severă a elementelor şi geometrismul liniar. D. *M. Ilgner* scrie: „Contribuţia străinătăţii la evoluţia industriilor naţionale" pomenind despre „dezvoltarea europeană". şi afirmând categoric rolul important al României pentru economia Europei de după război. Cronicele obişnuite: Insemnări. Evenimentele Cartea Miscelanea şi Bibliografia sunt o contribuţie importantă concretă, la tot ce are legătură cu mişcarea spirituală comună ce leagă destinele popoarelor noastre. Printre toate publicaţiunile periodice Buletinul Asociaţiei este un document viu în care fiecare pagină este o contribuţie de muncă, seriozitate şi disciplină.

„Plugarii condeieri din Banat"

— se numeşte cartea pe care d. Gabriel Tepelea a scos-o de curând în Editura „Cercului Bănăţenilor", reunind mai multe extrase din opera literară a unor ţărani bănăţeni poeţi, nuvelişti şi autori dramatici, cu o scurtă schiţă autobiografică a acestora şi cu o prezentare prealabilă, din partea autorului, a acestui fenomen social şi cultural extrem de interesant şi semnificativ.

Desprindem din prezentare un fragment edificator pentru valoarea acestei cărţi.

„E o pleiadă impresionantă ca număr, ca realizări.

„Şi în camera sărăcăcioasă a lui Paul Târbăţiu, în emoţia primului contact cu acest suflu de spiritualitate al brazdei româneşti, iau hotărîrea de a trece peste orice zâmbete, de a prezenta publicului românesc opera plugarilor condeieri.

„Viaţa lor, e în linii generale aceeaşi.

„„N'au ieşit din satul lor decât cu treburi, la procese ori pentru a răspunde îndatoririlor militare. N'au frecventat o altă şcoală decât şcoala primară. N'au avut alt îndrumător decât setea lor de lumină.

„„Au fost oameni suspendaţi între două lumi, cea dela sate, care îi dispreţuia văzându-i că umblă după cai verzi pe pereţi, că vânează năluci şi cea dela oraşe care refuza să se apropie cu înţelegere de opera unor oameni fără nici o şcoală, fără nici un titlu"

In casele acestor plugari, case modeste de oameni săraci, se găsesc biblioteci remarcabile, mult superioare din punct de vedere cantitativ multora dintre bibliotecile intelectualilor noştri. Cărţi de Rebreanu, Eminescu, Tolstoi, Dostoewski, figurează aici în mod curent, ceiace îl face pe d. Gabriel Tepelea să se întrebe, cu drept cuvânt: „La câte va fi renunţat omul acesta pentru o carte, pentru un tovarăş de singurătate!"

Pentru a da un exemplu de realizările literare ale acestor plugari condeieri, reproducem câteva versuri. Iată cum scrie *Paul Târbăţiu* poet care are până acum trei volume tipărite:

E-aşa 'nspăimîntător de singuratic
In lunca 'mbălsămată de lumină!
E noapte şi e linişte deplină
Nu mai adie nici chiar un lutatic.
. . . . . .
Iar ulmul din obraz pare-un sălbatec
Şi creanga-i frântă, pare-o carabină,
Ce-o ţine 'ntins spre slăvi, par'că s'anină
Ameninţând spre lună furtunatic.

Iar, *Ion Frumosu* — care se prezintă astfel: „Sunt născut în comuna Ciuchici, jud. Caraş, la 16 Ianuarie 1920. Am şase clase primare şi trăiesc tot acolo ca plugar. Sunt însurat dela 16 ani, după obiceiul bănăţean şi am un copil de doi anişori" — scrie astfel:

Mi-e frate bătrânul pământ!
Vremile din care am început să-l frământ,
Să-l frământ în pumnii tari...
Nu-s încrustate micăeri, nici scrise 'n călindari.
Vremile de când mă ştiu pe lume biet paur,
Is mai de eri, alaltăeri... is nimic...
Dar, oare de când îşi şgîrie strămoşi-mi fruntea'n ţepi de spic
...va fi scris soarele'n culmi, cu candei de aur?...

Am desprins numai două exemple din cele multe ca un îndemn la citirul acestei broşuri care merită toată atenţia din partea intelectualilor noştri, problema fiind, după cum afirmă şi autorul, de interes social şi naţional: cine vrea să sprijine, cu adevărat, cultura poporului, neputând trece peste asemenea realităţi.

In editura „Cugetarea"

— a apărut *„Manualul de capacitate, definitivat şi înaintare"* de *B. Jordan, T. Vicol* şi *M. Straje*, lucrare special întocmită pentru pregătirea examenelor învăţătoreşti.

Redactat cu o deosebită atenţie, acest manual de peste 450 pag. umple un gol de mult simţit în rândurile învăţătorilor noştri, împlinind astfel un rol dintre cele mai grăitoare.

„Intoarcere"

— se numeşte volumul de versuri al poetului Ion Th. Ilea, volum care s'a bucurat de multă consideraţie în presa noastră literară. Cartea a apărut în editura „Contemporana" şi conţine un portret al poetului datorit lui Catul Bogdan, pe care îl relevăm ca o lucrare de reală valoare plastică.

Ion Th. Ilea se situiază, ca atitudine poetică pe planul poeziei ardelene de totdeauna, poezia reprezentată de un Octavian Goga şi de un Aron Cotruş, de o rezonanţă dârză, de un elan vulcanic, cu totul opusă aceleia de rafinamente formale, de ritm şoptit în tărăgănare de litanie. De aceea poezia lui Ion Th. Ilea place, constituind o frumoasă performanţă în scrisul ardelean actual.

Iată, cum începe cântecul din acest volum

Cu fiecare plop mănalt în vânt
şi frunzelor le dau cuvânt.
Lupt printre flacări ca un smeu.
trupul ţării-i trupul meu
Cu cei ce sufăr, zări străbat,
în fiecare m'am aflat.
Văltori ţâşnesc din văgăuni,
strădanii împletesc cununi,
şi pentru frunţi turnate'n fier
şi pentru clipe ce nu pier...
(strădanie)

Cu fruntea'n cerul mâinii, spre lumină,
pe hotar de furtună am popasit,
să prefac sufletele'ntr'o tulpină
de neam, pe crucea destinului răstignit.

Cunună de grâu pe creştet am să-i pun,
viaţă de stâncă 'n vine să-i înstrun
şi apoi cu braţele mele
să-l ridic spre stele.
(Popa la răscruce)

E o poezie eroică a uneia din marile realităţi naţionale, caracteristică spiritului ardelean totdeauna pregătit pentru o luptă dârză, lucru ce l-a fortificat dându-i aceste aprige rezonanţe pe care le regăsim în versurile lui Ion Th. Ilea.

„Simple întâmplări"

— se numeşte volumul de impresii diverse luate „pe viu" pe care d. Ion Pas l-a scos de curând în editura „Vremea".

Volumul are un citat din Gogol care îl precedează şi pe care îl reproducem pentru justeţea lui:

„Prietene, dacă vrei să-mi faci cel mai mare serviciu pe care îl aştept dela un creştin, culege pentru mine comorile acestea (micile fapte zilnice) de oriunde le vei găsi. Intr'un cuvânt, tot ce ochii tăi observă, de la lucrurile cele mai mari până la cele mai mici."

E un material documentar bogat din viaţa măruntă a tuturor zilelor, pe care d. Ion Pas îl prezintă cu stilul d-sale cursiv, plin de un fin spirit de observaţie şi o atitudine de largă înţelegere a vieţii, pe care cititorii le cunosc din paginile revistei „Vremea" al cărei preţios colaborator este. D. Ion Pas cultivă acel gen de literatură în care lucrurile mari ale vieţii sunt discutate cu o graţie de stil, cu un surâs fin, aproape de glumă, ce nu vădesc o superficialitate ci dimpotrivă o mare discreţie sufletească, atitudine ce ne aminteşte de răspunsul pe care Oscar Wilde l-a dat cuiva care îl acuza că vorbeşte despre viaţă prea în glumă. „Vorbesc în glumă fiindcă o consider un lucru prea grav pentru ca să-l discut serios."

Acestui gen de literatură nu-i lipseşte nici gravitatea, nici poezia interioară de bună calitate, cititorii de o structură spirituală rafinată le pot descoperi uşor dincolo de rânduri

Iată o creionare a primăverii, a unei primăveri cu hachiţe:

„Plouă. A plouat eri, plouă astăzi şi va ploua şi mâine. Aveţi cuvântul meu c'o să plouă treizeci de zile în şir, că apoi soarele va zâmbi trei minute precis şi că, pe urmă, o să plouă alte patru săptămâni încheiate.

„In orice caz, primăvara s'a dus, primăvara aceasta care insuflă nu numai dor de viaţă, dar şi de moarte. Extremele se ating şi, întotdeauna, imaginea zâmbitoare a uneia se prezintă ochilor noştri aţâtori de imaginea crispată a alteia.

„Să nu credeţi" că, ea primăvara, care ne-a obligat să purtăm în spinare şapte cojoace şi să stăm la gura sobei, în loc să hoinărim prin parcuri şi pe străzi, n'a făcut victime. Ziarele au înregistrat cel puţin o duzină de aventuri amoroase şi alte două de sinucideri."

„Creionarea" se termină printr'o imagine de suavitatea unui vers al lui Paul Géraldy:

„Primăvara... N'au înflorit salcâmii, dar au să înflorească. Liliacul nu şi-a răspândit până acum parfumul, dar şi-l va răspândi. Ne iubim. Mâine însă, nu ne vom mai iubi. Hai să pecetluim clipa asta cu o sărutare."

Graţie, delicateţe, surâs peste lucruri mărunte cu semnificaţii mari, iată elementele pe care le întruneşte volumul de „Simple întâmplări" al d-lui Ion Pas, volum pe care îl recomandăm ca pe o lectură agreabilă şi instructivă.

VITRINA LITERARĂ de Neagu Rădulescu

A apărut: ediţia II-a din *„Muşcata din fereastră"* de *Victor Ion Popa.*

Victor Ion Popa: Dacă mai scot încă o ediţie, n'am unde s'o mai pun!

A apărut: *„Lavine"* de *Ion Pogan.*

Ion Pogan: Ce lavine! Aştia sunt confraţii.

„Târgul trăsniţilor" de *Gh. Chiper.*

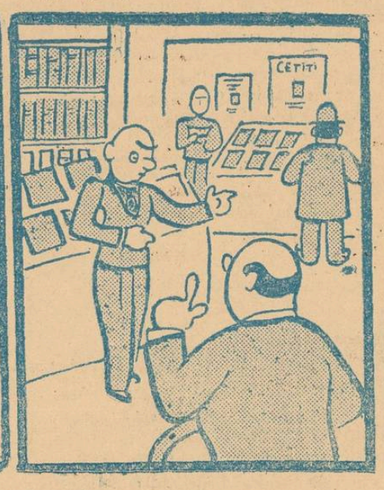

Un trăsnit: Daţi-mi o carte de Chiper!

„Oul de aur" de *Dinu Moroianu.*

— Dacă aşi putea să fac câte două ouă d'astea pe an, n'aşi mai băga pe nimeni în seamă din cotet!

A apărut: *„Simple întâmplări"* de *Ion Pas.*

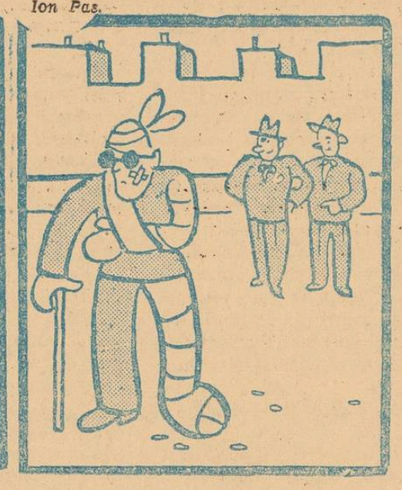

— O simplă întâmplare: câţiva cetăţeni l-au confundat pe autor cu Al. T. Stamatiad!

După *„Ochii strigoiului"* s'a scris o piesă de teatru.

— Şi când o să prind un spectator în sală, las' pe mine!

Societatea Naţională de Editură şi Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", Bucureşti, str. Sărindar 5-7-9, înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerţului Bucureşti.

Tipărită la 23.VII.1943

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII” SIBIIU

ANUL II Nr. 72 — 5 LEI EXEMPLARUL — 1 AUGUST 1943

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

MARGINALII LA POEZIA DE RĂZBOI ACTUALĂ

Acum când, între coperți sobre și sub titluri asemeni, o parte dintre poeții autentici ai scrisului de azi și-au înmănunchiat în slove orele trăite în vârtejul încleștării din răsărit, o privire asupra acestei prime etape ne-ar ajuta să desprindem câteva note distincte, câteva linii specifice ale actualei poezii a frontului.

Isvorîtă din trăire intensă și filtrată în retortele de înaltă tensiune ale unei acute sensibilități, poezia de război, atunci când își are un interpret dăruit, poate constitui una dintre cele mai autentice și mai realizate forme de artă.

Dacă poeziei, în general, i se cere să cristalizeze în forme sensibile anumite sinuozități afective, creația în poezia de război trebue să realizeze un proces invers, de transfigurare, de fluidizare a celei mai dure realități, spre zonele eterate ale artei.

In acest sens, războiul trecut ne-a dat un singur poet: Camil Petrescu. Poezia sa însă nu a efectuat total acest proces transformator. Pe unele locuri s'a oprit la simple notații, la clișee reci, rigide. Poate că acest fapt se datorește tocmai temperamentului artistic al poetului, desprinderea de contactul puternic cu hora morții asteniându-i imaginile, impresiile.

Dimpotrivă, caracteristica esențială a actualei poezii de război este o dozare accentuată a poeticului în real, ba chiar s'ar putea spune, o poetizare, a transfigurare pregnantă a materialului brut oferit de puternica trăire a luptei.

Deaceea actuala poezie de război, cu toată aparenta ei tonalitate deprimantă, este o caldă, o viguroasă și dinamică metaforizare a realului, caracteristică pe care o remarcăm la întregul mănunchi de poeți ai războiului de acum.

Luând ca exemplu pe cel mai realizat, poetul Radu Gyr, cu puternicul său volum „Poeme de război”, vedem că asistăm nu la notarea ritmică și rimată a unor trăiri unice ci la sublimarea acestor trăiri în zone unde cuvintele, — care în mod obișnuit ne sugerează elemente dure ale infernului de foc — ne apar deshumanizate, creînd imagini, lumini și melodii.

Astfel, o explozie este *un evantai*, „un palmier”, „un havuz cu despletiri de fier” sau *„pleduri roșii de metal”*, ruksacul și grenadele poartă cu ele „crâncenul veac”, în bidon e însuși cerul lui Dumnezeu.

Chiar poeziile de realism nud ale lui Radu Gyr îți lasă în suflet nu imagini de cocleală amară ci îți deschide larg porțile evocatoare ale unor trăiri descarnate de lumescul lor și rămase pure imagini, de înaltă poezie.

Expresiile tari, dure, constitue, numai elemente de cadru, prin care un firicel de duh înfiorat șerpuie ca un isvoraș rece și limpede de munte:

Din Vigoda 'n Vinogradar,
tot fulgeră moartea de jar
Dar sufletul, sufletul, el
se leagănă peste măcel,
Din sânge, oțel și pucioasă
el crește hulub de mătasă

In „Poeme pentru Cruciați”, Al. Gregorian coboară același suflu de autentică poezie peste cruda experiență a luptei.

Osul lovit de schijă „cântă”, obuzele sunt „dropii de tuci”, peste toată încleștarea domnind destinul care:

Își umple panerul
Cu rodii de sânge.

Aceeași boare de poezie o păstrează și buchetele de tristețe ale lui Virgil Carianopol din „Poeme depe front”. Iată, de pildă, imaginea unui bombardament care nu exclude prezența visului din țelurica trăire a ceasului infernal:

Macate roșii fâlfâie spre cer
Umplând mantaua lutului cu fier.
Sar case'n sus, ies morții din morminte
Și visele fug după noi... 'nainte.

Poetul Const. Virgil Gheorghiu și cel mai recent poet al războiului, Emil Vora, se situiază și ei pe linia sublimării realității în imagini pline de vigurozitate, de culoare. Desigur că, scrisă la fiacăra vie a luptei sau cu imaginea ei încă proaspătă alături, actuala poezie de război nu are suflul amplu al epopeicului, cântec care abia după limpezirea marilor ape ce se frământă în oceanul de lavă al gigantescului uragan de azi își va găsi în mod neîndoielnic rapsozii.

Aurel Chirescu

FRED MICOȘ — CREATORUL

BASARABIE ROBITĂ

Din Bugeac până'n Hotin,
bubă neagră și venin.
Din Orhei până'n liman,
junghiu și leapă de catran.
Cerul supt, cu șolduri slabe,
stă'ntr'o rână pe cocioabe.
Zarea zace'nvinețită
ca o piele tăbăcită.
Mlaștinile, în pustie,
fumegă otravă vie.
Putrezi, raci și răspării
pe sub secetele țării.

Luna pare șireang și cange,
soarele, pe picioroange...

Iese Foamea'n drum oloagă,
răschirată pe mârțoagă,
și cum horcăe beteagă,
la obline, într'o dăsagă,
sună numai căpățâni
și ciolane de români.

Iese Foamea'n drum jegoasă,
luna-i stă, pe umeri, coasă.
Când rânjește,
pârjolește,
și când geme,
ca'n blesteme,
vine molima — strigoiul —
ca să joace tontoroiul.

In amurg, 'naintea porții,
văduvele-și chiamă morții.
La răspântii, ca besmetici,
plâng orfanii, trențe, petici,
umbre de sperietori
pentru corbi și pentru ciori.
La răscruci,
bătrâni năuci
scuipă scrum, oftează tuci,
își fac cruci
și trec năluci...

Gem care spre Tighina,
cu oftica și neghina.

Foame. Pielea stă pe oase
ca o scoarță viermănoasă.
Foame. Pântecul se suge,
prins de șiră cu belciuge.
Foame. Cleiul mâinilor
lins de limba câinilor...

Apele din Cogâlnic
înghit stârvuri de calic,
dar la praznic venetic
joacă luna din buric.

Ghiare lacome, de ciumă,
prind oftatul și-l sugrumă,
și pe drumuri lungi de brumă
smulg troițele din humă.
Sub harapnice cu sfârcuri
cad bisericele'n smârcuri.
Strâmb, prin șanțuri cu nămoale,
numai cântecul de jale
mai cutează să rămâe
împăiat ca o momâe...

Peste viață, peste țară,
bolești'a ca o fiară,
iar de-a lungul și de-a latul
veneticii ca bubatul...

Uite, ghiara hrăpărească
cum ne'nfulecă din viață,
și ne fură soarele,
sângele, hambarele,
ziua, diminețile,
cerul și fânețele, —
și ne lasă
și ne lasă
numai foame și pucioasă
și luna rânjind, cleioasă,
lângă geam propțită'n coasă...

Iulie, 1940.

Radu Gyr

DESPRE POEZIA MISTICĂ

Ceeace caracterizează poesia mistică și o diferențiază de celălalt aspect profan al ei este nesfârșitul sentiment al nostalgiei paradisiace care o străbate, ca un vânt, dela un capăt la altul.

Această nostalgie a cărărilor cerești se așează sub acea căldură spirituală care îl apropie pe poet de lumina creației, izolându-l de tot mijlocul oamenilor. Ea este, după cum spunea Berdiaeff, „une orientation vers les sommets de l'être et une souffrance de ce qu'ils ne sont pas atteints”, fiind o neîncetată confesiune, o arzătoare exprimare a nostalgiilor de sus printr'o continuă purificare a spiritului. Comuniune, dacă vreți, cu înaltul, cu „inaccesibilul” pe drumul înfricoșător al existenții lui de creștin. Idealul poetului este, mai ales, de a trăi aceste exerciții spirituale ale vieții lui interioare, fiind, în același timp, pelerinul propriilor sale dureri de „dincolo” care-i pregătesc ascensiunea. El experimentează, mai dș grabă, drama însingurării lui Iisus din grădina Gethsemani decât se realizează artistic pentrucă „destinul omului în creștinism este de a ajunge Dumnezeu nu prin identificare ci prin participare la natura lui Dumnezeu”.

Când acest har se face „vizibil”, când „intimitățile” lui Dumnezeu vorbesc prin inima noastră, îndoiala dispare, neliniștea se consumă din ce în ce mai mult și viziunea Paradisului își face loc. Este, cu alte cuvinte, starea de extaz, procesul de participare a eului mistic la natura supraesențială a lui Dumnezeu care se caracterizează printr'o certitudine înaltă. Misticul este depășit de personalitatea sa, trecând, astfel, în sfera de contact cu Absolutul. Dimensiunile Absolutului nu-l amețesc ci îi cristalizează eul renăscut în Cristos.

Dionisie Areopagitul dă anumite învățături fratelui său întru Christos, Timoteiu, cum să dobândească această unire cu Iisus. „Iar tu, scumpul meu Timoteiu, prin îndeletnicirea cea înflăcărată cu contemplările mistice leapădă și simțurile și activitatea minții și toate cele sensibile și inteligibile și toate cele ce sunt și nu sunt și ridică-te, pe cât poți, spre unirea fără cunoaștere cu Cel care-i mai presus de orice existență și cunoaștere. Căci prin extazul nereținut și liberat de tine însuți și de toate, te vei înălța spre raza supranaturală a întunerecului divin, după ce vei fi îndepărtat toate și te vei fi eliberat de toate”.

Viziunile mistice cuprind totalitatea lirică a peisajului de dincolo. Muzica pe care cărările Paradisului o împrăștie, ajungând, uneori, până la noi. Rugăciunea surprinde ritmul primordial al Creațiunii și mimează actul sublim din Gethsemani. Elementele umane ne dispar în acest proces de cunoaștere în care divinitatea se revelează misticului prin acel ochi al sufletului. Aceste aurore ale Divinității determină procesul de cunoaștere, intuiția lirică a intimităților lui Dumnezeu. Cine a surprins vreodată, un om rugându-se cu ardoare copleșitoare își poate da seama ce se petrece în inima celui care pătrunde toată armonia cosmosului și se confundă cu Dumnezeu.

„Când un suflet este ferm hotărît să servească lui Dumnezeu, Acesta îl nutrește spiritualicește, dându-i voluptățile de care are nevoe” mărturisește Juan dela Cruz. Ii pregătește, atunci, acea via illuminativa care duce, implicit, la întreținerile absolute cu Dumnezeu. Adevărurile creștine sunt trăite la maximă potență și grandoarea lui Dumnezeu se revarsă asupra omului. Grație străduinței lui, omul încearcă supremele adieri ale Absolutului care se face cunoscut cu timpul. Incercând o definiție justă și mai ales clară a contemplației mistice, mareic mistic spaniol nu o vede decât ca o cunoaștere plină de dragostea înfuză a lui Dumnezeu, precedată de o superioară cunoaștere a Lui și provenită dintr'o acțiune directă a Acestuia asupra sufletului nostru. Aceasta este, de altfel, idealul oricărui mistic de-a realiza uniunea perfectă cu Dumnezeu prin dragoste.

Toți marii mistici au fost, prin excelență și neîntrecuți meșteri ai condeiului cari prin limbajul adecuat stărilor excepționale comunicau frumusețea cea mai presus de fire a lui Dumnezeu. Așa este cazul genialei scriitoare și marei mistice Sf. Tereza, Caterina de Siena, Francisc d'Assisi, Simeon Noul Teolog, Ignațiu de Loyola, Francisc de Sales etc.

Arta, în fond, nu face decât să redifieze prin actul de creație sublimul act primordial al lui Dumnezeu. Trăind în sfera gândirii lui Dionisie Areopagitul și alimentând teologic cultura noastră, Nichifor Crainic a arătat acestea în admirabila sa carte „Nostalgia Paradisului”, o operă unică în sensul acesta.

Există un echilibru atât de perfect al sufletului poetului pentrucă în mare măsură, harul lui Dumnezeu lucrează. E ceeace Brémond numea „acea realitate misterioasă care duce și se confundă cu poesia pură, adică cu rugăciunea, și naște grația poetică. Fluidul acestei realități transfigurează cuvintele lipsite de bogăție, înlesnindu-se comuniunea cu infinitul, cu Dumnezeu. Valéry acordă poesiei pure, spre deosebire de Brémond, o nuanță oarecum profană când e de părere că esența poesiei, acea poesie pură, se naște în urma unei disocieri de elemente care fac parte din proză, narațiune, elocvență etc.

Abatele Brémond căută să-și explice poesia prin mistică, susținând că pentru explicarea fenomenului religios, mistic nu trebue să recurgem la analogia fenomenului artistic, ci că poesia este de natură nu logică ci mistică. Cu alte

Ovid Caledoniu

(Continuare în pag. 2-a)

ALEXANDRU BASARAB

Un om cu o înfățișare firavă, cu tenul puțin aspru și palid, tras la față, având mai mult o aparență bolnăvicioasă, cu un trup din care se părea că s'a scurs orice putere fizică, Alexandru Basarab părea totdeauna la sfârșitul unei lungi asceze. De câte ori îl vedeam în expozițiile sale, în mijlocul tablourilor ce împodobeau pereții dela un capăt la altul al sălii, aveam impresia că a coborît abia atunci printre oameni, venind dintr'un domeniu de misticism și artă, de puritate și elan spiritual, asemeni misionarilor ortodoxi porniți să răspândească în lume cuvântul credinței și viziunii lor spirituale. Prezența lui Basarab, felul lui de a fi, opera sa care creia o atmosferă specială în jurul artistului, îmi evocau totdeauna figurile acelor misionari răspândiți în toată lumea spre a convinge cu duhul blândeții și cu chipurile din icoanele lor mici și sfințite. Multă blândețe era și în Basarab, iar gravurile lui purtau totdeauna marca unei credințe sincere și pasionată. Prin artă se făcuse și el un misionar — misionarul propriei sale credințe și dragostei de neam. Deși firav la înfățișare, cu trăsături de om extenuat și cu glasul stins și domol, în figura lui slăbită, luminată de doi mari ochi de visător, strălucea totuși o forță spirituală continuă, care te făcea adeseori să crezi că omul acesta e mai mult spirit decât materie.

Alexandru Basarab avea, în ciuda aparențelor fizice, o putere de lucru uimitoare. Aproape an de an își organiza câte o expoziție fie de pictură, fie de gravură, gen căruia i se consacrase cu asiduitate în ultimul timp. Impreună cu alții (Ceglokoff, Dobrian, Olinescu și A. Mărculescu) înființase înainte de războiu „Grupul grafic”, destinat să reabiliteze și să pună gravura la locul de cinste pe care-l merită ea în arta noastră contimporană. Inutil să spunem că, dintre toți, era cel mai fecund și se părea că își găsise în gravură adevărata cale de desvoltare și exprimare a crezului său artistic. Basarab nu era întru totul, un partizan al formulei „artă pentru artă”. El avea o credință, trăia într'o lume plină de frământări, era conștient de misiunea artistului în această lume în care primatul nu mai este al spiritului și al visului, ci al altor valori mai aproape de mulțimi și de sbuciumul lor patetic. Pentru realizarea acestei atitudini artistice el descoperise în gravură mijlocul cel mai indicat, deoarece gravura putea căpăta sub dalta lui și finețea sensibilității artistice, dar și duritatea concepției programatice. Să nu se creadă însă că a fost un artist programatic.

Din când în când, Alexandru Basarab ne oferea surpriza unei expoziții de pictură. Imi amintesc perfect ultima lui expoziție de uleiuri din sala din fund dela „Dalles”. Tablourile lui aduceau o culoare vie, plină de viață, o viziune și o construcție surprinzătoare, o sensibilitate vibrantă, caldă și comunicativă. Cei care nu apreciază prea mult gravura ca gen, s'au convins atunci că Basarab e un artist mare, care încerca să-și creeze un stil personal într'un domeniu unde să se manifeste mai rar. Pictura era pentru el o îndeletnicire de zile mari, un fel de sărbătoare a sufletului și atunci așternea pe pânză toată poezia și dragostea sa de viață.

Lucra însă foarte mult în gravură și izbutise să-și afirme pe deplin în acest gen personalitatea, talentul, viziunea sa proprie. Subiectele preferate și le lua totdeauna din trecut și mai ales din istoria și tradițiile neamului nostru. Figurile de voevozi și luptători, de cărturai și artiști, găsiseră în el o interpretare personală, care reda nu numai chipul personajului din gravură, dar și atmosfera spirituală în care a trăit, atmosferă ce trăda, de fapt, văzduhul interior al artistului. O trăsătură ce evoca pe departe linia bizantinismului în figură și avea în ea ceva de asceză, de luptă și de suferință, de reverie și dârzenie în același timp, caracteriza mai toate operele lui. A creiat o galerie întreagă de figuri voivodale și legendare și a transpus în linoleum multe basme populare, ca de pildă „Miorița”, o suită de cinci sau șase imagini în care e redat tot lirismul și misterul păstorului moldovan.

In plină maturitate a talentului, după ce lăsase în urmă o activitate bogată și prozitea încă și mai mult, Alexandru Basarab a căzut în primele săptămâni ale războiului nostru. Și-a vărsat sângele pentru țara și neamul pe care le-a iubit totdeauna.

Alexandru Basarab s'a jertfit pentru Basarabia, pe câmpiile Basarabiei! Numele i-a fost parcă predestinat pentru acest simbol măreț și impresionant...

Pericle Martinescu

PRETEXTE

MOLDOVA AMINTIRILOR...

Poporului român îi place povestirea așa cum celui francez îi place teatrul, celui rus dansul, celui englez sportul sau celui german muzica și filozofia. S'a arătat însă povestea — pasiunea aceasta națională a Românului — creatoare de artă, de valori spirituale, în măsura în care s'au arătat predilecțiile acestor popoare care au realizat cu ele atâtea opere de faimă? Dar ce altceva este literatura română, cultă și populară — ramura de artă a noastră cea mai grea de floare și rod — decât o lungă poveste, de la mugurii ei firavi de început și până la spicul copt al romanului lui Rebreanu și proza lui Sadoveanu? Genurile în care excelează ea — lăsând deoparte poezia lirică, altă împlinire bogată și de un destin excepțional al ei — sunt genurile povestirii: schița, povestirea amintirea și mai ale nuvela. Nu numai istoria noastră le-a făcut toată dreptatea și dela epoca Eliade-Rădulescu, prin aceea a Junimii, la Caragiale, Agârbiceanu, Basarabescu Brătescu-Voinești, Sadoveanu — ea se mândrește cu valori definitive ale genurilor în care am spus că excelăm, dar și cea străină s'a făcut părtașa acestor prețuiri și s'a împodobit cu multe traduceri din ele.

Iubim și cetim ca orice europeni marile romane ale lumii dar oricum, și la orice viitor magnific ar ajunge vreodată chiar cele românești — noi Românii vom prefera povestirea ca gen literar național. Niciun moment nu avem impresia, că am scăzut cu aceasta prestigiul publicului cetitor român și nici că am coborît marea noastră proză națională la diminutivul genului narativ. Geniul poporului nostru a găsit în formele literare de tot soiul ale povestirii, o efloreșcență a însăși sensibilității sale, proverbial lirică, încălzită de un însorit dar al amintirilor și al povestirii.

Pe ce sprijinim această afirmație și proorocirea de mai sus cât privește diploma de onoare a literaturii sale pentru genul narativ minor?

Pe câteva considerații, pe care nu le putem decât schița, sub raza de desfășurare limitată de soarta unui articol și de aceea a unor intuiții doar — la a căror întemeiere și maturitate științifică mai este dealtfel răgaz să reflectăm — la care ele s'au oprit. Considerațiile acestea sunt de ordin cosmic-geografic, etnografic și etnopsihic, arhicunoscute cât privește ființa neamului nostru. După cum și pasiunea și iscusința franceză pentru teatru sau cea germană pentru muzică și filosofie și așa mai departe își au obârșia și cheia de deslegare în aceiași lanț de aur al coordonatelor naționale din ordinea arătată.

*

„Spațiul mioritic” — celebra fotocopie metafizică a reliefului României, după ochiul și sufletul lui Lucian Blaga, poate foarte bine lămuri credem, și dragostea noastră de povestire.

Cum? — Acea linie indefinit ondulată deal-vale, vale-deal, brazdele șerpuitoare de ape, pierderea în larguri scurte pornind din înși-

Melania Livadă

(Continuare în pag. 4-a)

CRONICA LITERARĂ

I. AL. BRĂTESCU-VOINEŞTI: „Din pragul apusului"

GÂNDURI - AMINTIRI. EDIŢIE DEFINITIVĂ

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ. BUCUREŞTI, 1943

Energetismul critic maiorescîan şi junimismul continuă să pasioneze — inepuizabil — cercetările literare. Sunt două teme care conferă şi o stimă nobiliară celor ce-şi propun să reconstitue din cărbunele amintirilor proprii şi din paginile decolorate ale documentelor, câte s'au putut întoarce din uitare şi mucegai, cea mai bogată dintre epocile noastre literare. Când şi când, din mările necunoscutului, ca nişte argonauţi încărcaţi de glorie şi poveri preţioase, apar nouă inscripţii, nouă date şi, de multe ori, celace constituiseră cu trudă şi migală generaţii întregi de istorici, se spulberă ca o ceaţă stelară. Recenta ediţie definitivă *„Din pragul apusului"* a d-lui *I. Al. Brătescu-Voineşti* trebue privită în primul rând ca *un extrem de pretios şi sincer material memorialistic.*

Desigur că raportat la actualitate el nu mai poate fi privit ca un material inedit pentrucă *„Din pragul apusului"* s'a tipărit în primă ediţie şi tot la Cartea Românească, în 1935, iar *„Conferinţa"* cuprinsă în acest volum a fost rostită în seara de 8 Martie 1932, în faţa studenţilor Facultăţii de litere din Bucureşti şi a format obiectul unei atente cercetări din partea criticului *D. Caracostea* cel care provocase aceste mărturisiri în rândurile scriitorilor noştri. „După ce am redactat partea despre procesul creator la Brătescu-Voineşti, am simţit nevoia de un control: am întrebat pe autor dacă cele arătate de mine se confirmă. De aci s'a născut gândul de a organiza mărturisirile literare ale scriitorilor în viaţă, nu spre a suplini cercetarea creativităţii, dar pentru a avea un mijloc de documentare în plus".

(D. *Caracostea: Critice, vol. I pag. 338. Fundaţia regală pentru literatură şi artă. Bucureşti 1943).*

In acelaş conţinut conferinţa s'a repetat şi în vara anului acestuia la Ateneul Român, în ciclul desbaterilor procesului creaţiei în opera de artă organizate de A. C. T. şi apoi, în tot timpul s'a bucurat de o largă difuzare sub formă de interviewuri în întreaga noastră presă literară. Acelaş lucru îl putem spune şi despre însemnările pline de un realism dureros cu privire la geneza *„Luceafărului"*, destăinuiri făcute în 1892 „pentru mai târziu" de către T. Maiorescu d-lui I. Al. Brătescu-Voineşti. Aceste destăinuiri au format şi obiectul unei comunicări la Academia Română — e de presupus în preajma apariţiei primei ediţii a vol „Din pragul apusului" — şi odată puse în circulaţie ele au fost desigur discutate şi combătute printre alţii de d. Serban Cioculescu şi recent de E. Lovinescu în *„Titu Maiorescu şi contemporanii lui"*.

Desigur, că aceasta nu scade cu nimic interesul pentru carte, cu atât mai mult cu cât în desbaterea urmată, nu pare să se fi recurs la argumente hotărâtoare şi încă în ştiinţa literară surprizele rămân totdeauna să-şi spună ultimul cuvânt.

Dar să revenim şi să procedăm metodic. Ce susţinea T. Maiorescu decât că *„Luceafărul a răsărit din noaptea unei mari dureri"* care transpusă în planul realităţii, se confundă în toate dimensiunile ei cu dragostea lui Eminescu pentru Veronica Micle, o iubire cu ascensiuni şi prăbuşiri, un sentiment trăit de un geniu şi care, astăzi, detaşat de timpul lui de lumea lui, ne depăşeşte în putinţa unei depline înţelegeri!

In fond totul s'a petrecut cu aparenţe destul de omeneşti, verosimile până la un punct. Nota excepţională i-o dă eroul principal, Eminescu. Poetul de temei al Junimei îşi rărise tot mai simţitor contactul cu cercul său literar preocupat de ceva care—pentru el—însemna totul: căsătoria cu Veronica Micle. In acest tot se cuprinde şi marea lui poezie.

— Dragul meu, nu te băga într'o formă permanentă cum e căsătoria, pe baza unui sentiment care poate să fie trecător, încerca, în continuare, să-i sugereze împotrivească T. Maiorescu.

— A! nu, de asta sunt sigur...

— *Şi, atunci poezia?*

— Mă las de poezii...

— Cum se poate Eminescule să spui un asemenea lucru? Te laşi de poezie! Se lasă de poezie ca să ajungă un om ca toţi oamenii aceia a căruia chemare pe lume e poezia!

Cu un gest de amărăciune şi desgust mi-a răspuns:

— *Poate ar fi fost mai bine pentru mine, dacă n'aş fi scris nici un rând de poezie!* (I Al. Brătescu-Voineşti op. cit. pag. 195).

Din acest redus dialog, citat de noi, se desluşesc adâncimile unei drame trăite de Eminescu şi la care criticul, maestrul, participă nu cu indiferenţa ce i-ar fi fost scuzată a unui spectator distant, din lojă, ci, într'una din cele mai dureroase distribuţii ce-i fusese încredinţată de soartă de a împiedica o căsătorie, care văzută prea de aproape, prea părinteşte am putea spune, de el, i-se părea o pierdere ireparabilă pentru poezie. Şi în această credinţă, T. Maiorescu încearcă să-l convingă pe poet că V. M. prin trecutul ei aventuros nu se putea ridica la înălţimea unei asemenea unirî:

„—Eminescule, iartă-mă, te rog, de sfâşierea pe care ştiu că o să ţi-o pricinuesc — dar aceea pe care ţi-ai ales-o drept tovarăşă de viaţă, nu merită această cinste... N'o merită. Inainte de dumneata... a fost prietena altora, a fost şi a lui Caragiale. Mi-a mărturisit-o chiar el..."

Şi, continua spovedania maioresciană:

„Parcă-l văd şi acum. Şi-a dus la gură mâna cu care-şi ştergea stăruitor buzele ca pentru a înlătura un gust amar şi atât a zis:

— Canalia!

S'a sculat şi a plecat.

Multă vreme nu l-am mai văzut. Luceafărul n'a apărut în Convorbiri, ci într'o publicaţie din Viena, de unde apoi a fost reprodus în Convorbiri. S'a jenat s'o mi-o trimeată mie? *Căci, oricât de splendidă era haina în care îmbrăcase prozaicele mele cuvinte, prin care încercasem să-l conving, ştia c'o să le recunosc.* (pg. 197, ibidem).

Iar tu, Hyperion rămâi
Oriunde ai apune...
Tu eşti de forma cea de'ntâi
Eşti vecinică minune.
Şi pentru cine vrei să mori?
Întoarce-te, te 'ndreaptă
Spre acel pământ răţăcitor
Şi vezi ce te aşteaptă.

Cercetătorilor de specialitate le revine îndatorirea de a vedea în ce măsură, susţinerile contrarii ale lui E. Lovinescu sunt sau nu valabile. După E. L. comunicarea făcută de T. Maiorescu d-lui I. Al. Brătescu-Voineşti n'ar avea altă legătură decât „un oarecare paralelism de situaţii" (Luceafărul-Eminescu; Cătălina-Veronica; Cătălin-Caragiale; Demiurgul-Maiorescu).

Ceiace ni se pare surprinzător e că informaţia lovinesţiană nu pomeneşte nici cel puţin de treacăt de un recent studiu apărut în 1942, al d-lui *N. Tcaciuc-Albu*, intitulat *„Goethe şi Eminescu"* şi în care cercetătorul, referindu-se la *Luceafărul*, ajunge la concluzia destul de prudentă de altfel că „Eminescu a cunoscut lumea de gânduri şi imagini din opera lui Goethe („Prometheus", „Nachtgedanken", „Der Fischer", „Erlkönig" şi „Trost in Tränen") şi că această atmosferă, precum şi unele detalii, se reflectă şi în creaţia sa independentă". (*N. Tcaciuc - Albu: „Goethe şi Eminescu" Cernăuţi, 1942).* Dar, să trecem la un alt capitol şi anume unele aprecieri ale lui Maiorescu despre M. Eminescu şi asupra cărora, deşi le cunoşteam, E. Lovinescu păstrează o tăcere semnificativă pentru modul său de a concepe critica şi istoria literară. Tăcerea am constat-o dealungul întregei sale „fresce junimiste" („T. Maiorescu şi contemporanii lui") cum preferă să-o denumească oamenii săi de casă. In adevăr, în aceeaş convorbire a lui Maiorescu cu d. I. Al. Brătescu-Voineşti, criticul face următoarele aprecieri, care cuprind şi definesc magistral întreaga personalitate a lui Eminescu: „Dumneata, ca toţi cei din generaţia dumitale, nu-l cunoşti în deajuns şi nu-ţi poţi da seama de *genialitatea* lui; (Amintim că d. I. Al. Brătescu-Voineşti era unul din puţinii cari ştiau pe din afară toate poeziile lui Eminescu N. N.) dumneata nu-l cunoşti decât ca poet. *Evident, ea se vede şi din poeziile lui, se vede însă mult mai strălucitoare din articolele lui scrise în proză şi risipite în diferite reviste şi ziare. Mai târziu când se vor aduna şi se vor publica acele articole, atunci aveţi să vă daţi seama ce vastă minte avea, constatând că nu există problemă a neamului nostru care să nu-l fi preocupat şi asupra căreia să nu se fi pronunţat cu desăvârşită competenţă şi claritate! Ai ce şubrezi sânteм dacă o astfel de minte..."* (ibidem, pg: 185). Tăcerea lui E. Lovinescu în această privinţă se explică prin repulsia ce o avea faţă de naţionalism şi pe care a preferat să-l „disocieze" de cât să-l propovăduiască.

Am pus dela începutul acestei cronici, accentul pe energetismul criticului junimei şi aceasta pentrucă şi la d. I. Al. Brătescu-Voineşti în definitiva ediţie *„Din pragul apusului"*, găsim bogate contribuţii în acest sens. Tot aşa cum s'a comportat faţă de Eminescu om şi faţă de opera lui, T. Maiorescu a ştiut să câştige şi sufletul d-lui I. Al. Brătescu-Voineşti. In oricare din scrisorile lui T. Maiorescu adresate junimiştilor, lui Eminescu sau rudelor lui, se dovedeşte o permanentă şi aristocratică preocupare de sănătatea şi destinul literar al al marelui poet. In 1884, într'o scrisoare către Henrietta Eminescu T. M., adresându-se sorei şi deci familiei poetului, după ce îşi arată mâhnirea pentru îndelungata tăcere a celor dela Ipoteşti, intervine în amănunte de ordin material, aşa cum numai pentru o rudă extrem de apropiată se poate vorbi: „Incă o întrebare îmi permit. Bătrânul D-voastră tată când a fost pe la mine la Bucureşti în August anul trecut, mi-a spus că tot capitalul său mobil era de 18.000 franci! Care este partea, care îi revine acum lui Mihail după moartea tatălui său? aud că şi fratele cel de la ţară a murit!". (I. E. Torouţiu: „Studii şi Documente literare IV (pg. 177). Murise, în adevăr Nicolae Eminescu, sinucis, în 9 Martie 1884, la Ipoteşti. Dar până la această scrisoare şi după ea, câte acte de largă generozitate nu conferă lui T. Maiorescu prestigiul de zeitate accesibilă şi numai binefăcătoare pentru Eminescu şi toţi junimiştii deopotrivă?

In raporturile literare dintre I. Al. Brătescu-Voineşti, tânăr scriitor şi T. Maiorescu, care se găsea pe cea mai ridicată treaptă a prestigiului vom găsi dese accente de sinceritate şi recunoştinţă din partea academicianului de astăzi, rămase până acum în pragul unei vieţi şi al unei cariere, nealterate de timp şi statornicite în forma lor iniţială ca nişte inscripţii dăltuite în piatră. In prefaţa din 1903 a *„Nuvelelor şi Schiţelor"* d. Al. Brătescu-Voineşti, scria editorului şi prietenului său: „te rog să ştii că ţin să le închin d-lui T. Maiorescu, celui mai iubitor de artă om ce am cunoscut în viaţă, *lui celui dintâi căruia le citeam după ce le scriam şi care-mi ajuta să le dau cel din urmă lustru".* Acelaş portret, de data aceasta mai împlinit în culoare şi mişcare chiar, îl găsim şi în acest fragment pe care-l desprindem din ediţia recentă a *„Din pragul apusului"*: „Cum l-au văzut toţi cei care l-au cunoscut de aproape aşa l-am văzut şi eu, citind şi recitind de zece ori de douăzeci de ori, o bucată literară şi propunând autorului modificări, în scopul perfecţionării ei". Iar mai departe: „câte bucăţi de-ale colaboratorilor Convorbirilor n'au fost perfecţionate după îndemnul lui şi ce preţioase erau propunerile lui! Aici, înversarea propoziţiilor dintr'o frază sau cuvintelor dintr'o propoziţie — dincolo înlocuirea unui adjectiv cu altul mai propriu, ori înlocuirea unui neologism cu un cuvânt neaoş românesc; uneori propuneri de suprimări de întregi părţi, cu delicatul îndemn „de întrebuinţat aiurea, alteori propuneri chiar de deplină refacere a întregei poezii sau nuvele, — toate propunerile urmăreau desăvârşirea unei bucăţi". (pg. 176). Mărturisirile d-lui I. Al. Brătescu-Voineşti, se leagă firesc cu nenumăratele însemnări zilnice lapidare ale lui Maiorescu, unde, de pildă, în legătură cu repetata şi îndelungata lectură a Luceafărului găsim şi această discretă notă: „Seara Luceafărul lui Eminescu, cu el şi Anette şi familia mea citit *corecând" (T. Maiorescu, Insemnări II, pg. 127)* şi în corespondenţa T. M. era acelaş sfătuitor plin de curtenie, faţă de cei ce-i cerea părerea. D. I. Al. Brătescu-Voineşti posedă o scrisoare ,pe şase pagini, în care maestrul discuta cu cea mai îndicată înţelegere şi pasiune pentru frumos *„Neamul Udreştilor"* ce-i fusese trimisă. Scrisoarea datează din 1903, 1/14 August şi este expediată din Kurhaus Bad Lenk. Ea s'a publicat de d. I. E. Torouţiu în întregime în volumul V din *„Studii şi documente literare"*, pg. 259—263, şi în adevăr argumentează cu toată autoritatea documentului, pentru energetismul critic al lui Maiorescu. In acelaşi lună şi an câteva zile mai târziu de data aceasta T. M. scria din St. Moritz şi se referea la schiţa d-lui I. Al. Brătescu-Voineşti: „Un om".

Este una din scurtele scrisori şi nu ne putem abţine de a nu o transcrie în întregime: „Iubite domnule Brătescu şi, eu găsesc „Un om" bună, firesc în proporţiile unei asemenea lucrări mici. Câteva observări de stil pentru o a doua ediţie (se vede că-ţi lipseşte în Târgovişte orice crâmpei de cerc literar; simpla cetire într'un asemenea cerc te-ar fi făcut pe d-ta însuţi să netezeşti puţinele sgrunţuri.

Col I: „toţi oamenii *oraşului"* şi după 2 rânduri iar „în or ce parte a *oraşului"*. Propun reprimarea oraşului dintâi.

Toi col I: „...umflat *de* acte *de* urmărire. Poate că e singurul agent *de* perceptor *de* pe lume". Patru *de!* Trebue suprimaţi vre-o doi. „Ghiozdan mare cu acte de urmărire... singurul agent-percepţor de pe lume".

Col II: „...între *umblatul* pe jos" şi în rândul următor iar „de mult umblam"! Poate aici „de mult căutam".

Şi atâta tot. Al d-tale prieteneşte

T. MAIORESCU

Scrisoarea aceasta îşi găseşte nenumărate pandante în întreaga activitate maioresciană. Cu 20 de ani în urmă, la 13/25 Dec. 1883, Maiorescu, către Alecsandri, merge până acolo, încât aflând de preocuparea bardului dela Mirceşti, intervine în amănunte de ordin material, aşa cum numai pentru o rudă extrem de apropiată

Matei Alexandrescu

(Continuare în pag. 4-a)

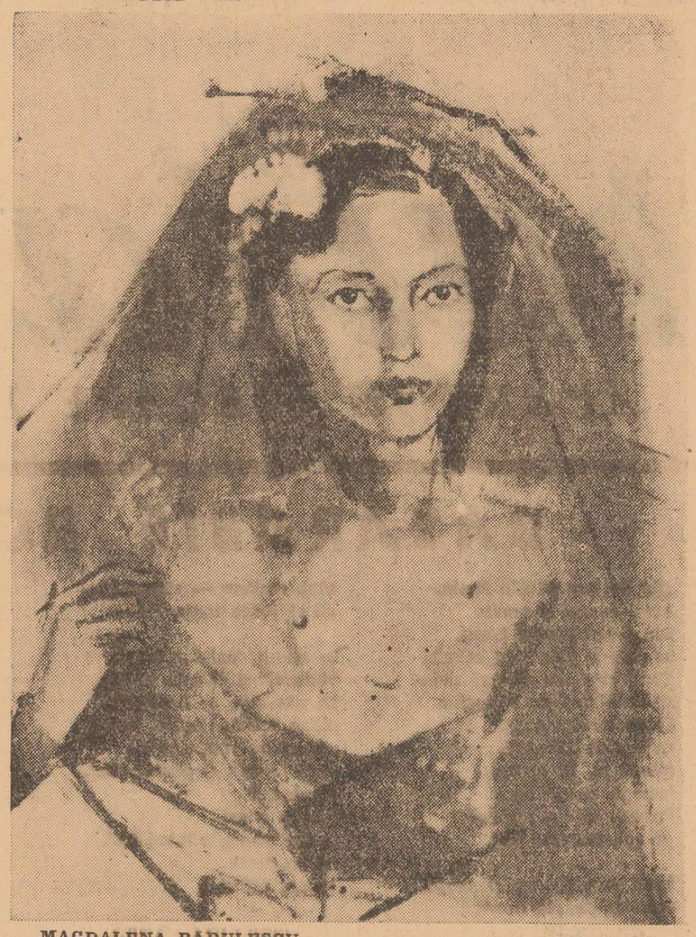

MAGDALENA RĂDULESCU — PORTRET

Colecţia „CLASICII ROMÂNI COMENTAŢI"

Este una din cele mai serios alcătuite arhive de literatură şi istorie literară, această — până de prestigiu astăzi — colecţie a *„Clasicilor români comentaţi"* pe care ani de-arândul a condus-o şi cărcia zi de zi îi sporeşte faima, d. prof. N. Cartojan.

Am spus faima — înţelegând faima printre cunoscători şi cercetători şi, într'o măsură destul de mare, renumele de care se bucură în publicul cetitor de obşte.

E însă atât de frumos îngrijită, atât de sever realizată ştiinţificeşte, atât de utilă şi de îmbogăţitoare în cunoştinţe noui pentru iubitorul de cultură, încât i s'ar cuveni — credem — tiraje cât mai întinse acestei colecţii a „Clasicilor români comentaţi" pentruca în cât mai multe mâini să ajungă şi, desigur, servicii cât mai largi să aducă ridicării nivelului lectoricesc dela noi.

Editura „Scrisul Românesc" — Craiova ar avea şi ar trebui să-şi împlinească această nobilă datorie — sporirea tirajelor colecţiei — putând apoi cu adevărat să se mândrească de a fi adus un important aport ameliorării calităţii lectorilor.

Meritul cel dintâiu, acela de a fi ştiut să se adreseze unui cărturar de ţinuta severă şi autentică a d-lui prof. N. Cartojan, ar creşte astfel în chip considerabil.

Să notăm, în orice caz, că cei cari au încercat să imite pilda aceasta (excelentă pentru nivelul unei culturi) nu au reuşit până azi, decât palide, şi uneori numai întristătoare, contrafaceri.

Dela colecţiile similare, iniţiate de d. prof. Al. Rosetti la Fundaţiile Regale, nimic mai de seamă —şi pe o scară la fel de întinsă —nu a mai fost încercat în acest gen.

Insemnăm acest regret, care este şi un involuntar elogiu, un elogiu însă pe deplin meritat, pentru sufletul colecţiei „Clasicii români comentaţi", d. prof. N. Cartojan.

Am răsfoit recent — cu o plăcere foarte străină lecturii romanelor pe care le traduce în serie câte un domn Giurgea sau mai nu ştiu cum — *„Viaţa lui Constantin Vodă Cantemir"*, traducerea lui N. Iorga din Dimitrie Cantemir, în ediţia nouă, îngrijită cu pietate şi deosebite merite istoriografice de Liliana N. Iorga.

Am răsfoit cu aceiaşi veche bucurie, păstrată proaspătă în contururile definite de primul contact, din liceu, minunatele *„Legende sau basme ale Românilor"* comentate de d. prof. Cartojan, după cum nu fără emoţii dintre cele mai alese am cercetat paginile *„Letopiseţului Ţării Moldovei"*, al lui Grigore Ureche Vornicul şi Simion Dascălul, ediţia comentată de d. prof. Constantin C. Giurescu.

Ultima tipăritură din colecţia „Clasicii români comentaţi" ne prezintă: *„Doi scriitori bănăţeni": Victor Vlad Delamarina şi Ion Popovici Bănăţeanu.*

Profesorul şi scriitorul Alex. Bistriţeanu, care prezintă această binevenită şi justiţiară ediţie, înfăţişează în două dense studii viaţa şi însuşirile literare ale celor doi scriitori ce-au ilustrat sufletul Graniţei noastre apusene, publicându-le părţi antologice din operă şi readucându-i în actualitate printr'o atentă şi convingătoare recunoaştere critică.

D. Alexandru Bistriţeanu se dovedeşte a fi unul dintre cei mai serioşi istoriografi tineri ai noştri, care şi-au însuşit perfect metoda de cercetare a celui ce dirijază colecţia, adăugând acestei metode căldura unei inimi bănăţene şi pasiunea unei investigaţii cu totul remarcabile.

Incheind aceste puţine cuvinte, asupra câtorva numai dintre tipăriturile date la iveală în „Clasicii români comentaţi", nu putem decât repeta dezideratul de a vedea în cât mai multe mâini şi cât mai preţuite comorile de literatură, documentare şi suflet românesc, pe care le cuprinde această colecţie.

C. M. Tudor

DESPRE POEZIA MISTICĂ

(Urmare din pag. 1-a)

cuvinte ar însemna că fenomenul estetic se integrează, în cele din urmă, în stadiul preliminar inspiraţiei fenomenului estetic transcendent. „Ce este arta decât o schimbare la faţă pe muntele Tabor" se întreabă Nichifor Crainic! „Puterea ei transformă realitatea particulară într'o făptură nouă, în trăsăturile căreea recunoaştem imaginea a ceeace a fost, dar dogorită cu înţelesuri vaste de lumină misterioasă a înălţimilor. Arta este salvarea particularului în universal, a vremelniciei în etern. In orice artist de rasă se reproduce ceva din lupta lui Iacob cu îngerul: e lupta pentru cucerirea frumuseţii divine".

Unul din caracterele esenţiale ale poesiei mistice este subordonarea Creatorului şi dependenţa Acestuia de om. Expresia mistică fiind oarecum paradoxală poate naşte inevitabile confuzii. Magistrul Eckardt mărturiseşte categoric această subordonare pe care o întâlnim şi la Rilke: „Eu am fost cauza mea însumi şi a tuturor lucrurilor, şi dacă eu voiam, nu eram nici eu şi nici un lucru şi dacă nu aş fi eu, n'ar fi nici Dumnezeu". E ceeace, cu mult mai târziu, mărturisea Rilke în magistralele versuri:

„Ce vei face Doamne dacă voiu muri
Sunt băutura ta, dacă mă stric,
Cu mine îţi pierzi tu înţelesul".

Acest limbaj mistic trebue foarte mult „menajat", acordându-i-se sensul precis care sălăşluieşte în fiecare expresie. Altminteri poate naşte incertitudinea şi dezechilibrul interior care facilitează dezacordul cu substanţa primordială. Când magistrul Eckardt caută să precizeze raportul său cu Dumnezeu este foarte uşor să se înţeleagă că dacă această creatură — care este omul — ar dispare, Divinitatea s'ar găsi în imposibilitate de-a mai exista. Că totul este condiţionat de existenţa omului şi că Dumnezeu „menajează", într'o oarecare măsură, destinul omului, numai ca să existe. Cu alte cuvinte să-şi permanentizeze opera până la sfârşitul veacurilor.

Ovid Caledoniu

ULTIMUL JOC

In noaptea aceea întunerecul îşi resfira ghiarele
Şi'n sufletele noastre era furtună şi cânt.
O, ar fi trebuit să fiu viu şi sălbatec ca fiarele,
Dar cu mâinile mele nebunia mi-am frânt.

M'am îmbătat de aroma ta, floare, cu rădăcini în moarte
Orb, am pipăit în mâinile mele căucul veninului rău.
Zările cenuşii mă chemau şoptit să mă poarte
Dincolo, în acordurile întunecate din hău.

Ce triste zări reci pentru o lume ce se năştea atunci!
Şi privirea-ţi de ghiaţă, fixă, ca ochii reptilelor!
Eram obosit, ca după aspre, povernice munci,
Şi număram, înspăimântat, pomelnicul zilelor.

Soarele adăsta să se urce peste creasta zărilor,
Boarea pământului rămânea grea: apăsare pe frunti.
Tăcerea era vuet aspru ca valul mărilor
Şi pe nicăeri între prăpastii, nici pas, nici punţi,
Ci numai atât bătaia inimii de zgură şi foc...

Petru P. Ionescu

VOM PĂRĂSI...

Vom părăsi oraşul fără regrete
Şi'n pădure culcuş vom afla,
Cu flori şi cu brazi să ne'mbete
Piscul ce'n noi vom sălta.

Acolo, cu cerbi şi cu ciute,
Vom creşte şi visuri şi regi,
Spre soare urca-vom mai iute
Şi ceasuri şi zile întregi.

Mai liberi, o! ca vulturii!
Spre lume, mijind vom privi.
Şi totul da-vom uitării,
Când stele de sus vom plivi.

Vladimir Cavarnali

INDEMN

Haide, omule, adună aici lângă mine
Norocul paşilor prăpădiţi de drum,
cuvintele le spune rar dar pe toate,
sufletul meu lângă al tău să răsară.

Şi nici o inimă, nici o frunză măcar,
să nu tulbure mărturisirea asta de taină.
Vei începe, omule, obosit de tristeţe,
te vei simţi ca Adam, fără haină,
dar vor veni minutele unul câte unul
şi îmbrăcămintea din inimă
va fi mai folositoare şi mai dreaptă,
pe lângă cea de pe trup va fi şi înţeleaptă.—

Ca orice poveste va începe cu: a fost odată,
ochii se vor stinge de lumină la început,
vei căuta pământul fiindcă el
e prietenul cel mai bun şi mai discret tuturor.

Neculai V. Coban

CETATEA ALBĂ

Tăcerile încep să crească
de cerul cast trase de gât.
Tristeţea, despletită de urit,
naltă-i cât biserica grecească.

Natale orizonturi — ce piezişe!
S'a'nfipt în mine'nsingurarea
şi parcă ţipă toată zarea
despre oraşe de beton şi de afişe.

Şi nici amiaza nu se mişcă,
obloanele sunt fixe şi închise —
inima aceasta fără vise
aş da-o'n sus ca banul dela risică!

Nu mă cunoaşte nimeni, nu mă ştie
şi nu-mi răspunde la salut —
pentru târgul acesta's dispărut
hei, de când, din ce copilărie?

Alexandru Lungu

ELEGIE

Când nu mai cauţi vieţii înţelesul,
In slovele îngălbenitei file,
Ce gând neturburat de nopţi şi zile
Ţi-arată adevărul sau eresul?

Azi nici în vis nu poţi să mai aduni
Acele cărţi — comori demult pierdute —
Ce te purtau pe drumuri neştiute,
Ca într'un basm cu vrăji şi cu minuni.

Doar scrumul amintirilor se cerne
In sufletul cu doruri nesecate,
Şi peste slova filelor uitate,
Grea pulbere de moarte se aşterne.

Dimitrie Albota

MEMENTO

Toate-au trebuit să fie aşa: în vis
Toate le văzusem la fel odinioară,
Aşteptam clipa când, ultima oară,
Voiu privi în cartea în care v'am închis.

Indurerate, iubitele mele, plecaţi acum
De nu vă mai ajunge mâna mea firavă.
Va bate numai floarea inimii-bolnavă
In ceasurile limpezi, singurătăţi de drum.

Pentru Marea Iluzie, chipurile moarte
Vi le-oi păstra prin palide restrişti
Şi — clari luceferi — ochii voştri trişti
Ce strălucesc ca apa morţilor, departe...

N. Veronescu

Povestiri cu tâlc

O LECȚIE BUNĂ

Ispas era un flăcău rumen la față și bine legat de undeva de prin părțile Gorjului. Venise la oraș să câștige o bucată de pâine și intrase la stăpân la conu Iorgu, negustător de cereale.

Simbria pe care o primia, abia de-i ajungea să-și ducă zilele. Muncea din greu de dimineață și până noaptea târziu când cădea istovit, cărând în spinare saci cu grâu, rânduindu-i în magazie sau transportându-i la gară ca să-i încarce în vagoane. Conu Iorgu deși îi mergea negoțul nu voia să-i mărească leafa, cu toate că Ispas îl rugase de vreo două ori.

Poate că Ispas s'ar fi mulțumit și așa dacă nu-l rodea o ciudă care creștea în el zi de zi.

— Mare nedreptate pe lumea asta își spunea omul. Eu muncesc de-mi crapă fierea și stăpânul abia îmi dă 1000 lei pe lună, pe când d. Gheorghiu contabilul și Savu ajutorul lui care stau toată ziua pe scaun că nici

măcar nu-și murdăresc coatele, câștigă de cinci ori mai mult decât mine. Până și Tudorache practicantul, are două mii pe lună, cică unde a terminat comerțul elementar. Să nu-ți ei câmpii de ciudă?

Ispas răbdă cât răbdă până când într'o bună zi luându-și inima în dinți intră la stăpân ca să-și mai încerce odată norocul.

Era hotărît că dacă nu-i ascultă pasul și nu-i face dreptate să-și ia tălpășița și să-și găsească un rost în altă parte.

— Ce-i cu tine Ispas?, îl întrebă conu Iorgu văzându-l cum se strecoară sfios pe ușă cu căciula sub braț.

— Stăpâne, rogu-te, am venit să-mi faci dreptate și mie.

— Ce dreptate să-ți fac măi Ispas. Ia spune!

— Apoi să-mi mărești și mie simbria după muncă și merit. Că nu e drept ca unuia care muncește mai puțin să-i dai simbrie mai mare și altuia care se trudește toată ziulica să-i dai abia să-și amețească foamea.

Negustorul îl privi cu luare aminte, pe sub ochelari.

— Despre cine îmi dai a înțelege, Ispas ?

— Apoi știi dumneata... despre cine... Lui domnu Gheorghiu care își face veacul stând pe scaun la căldurică îi dai cinci mii pe lună și lui domnu ajutor patru mii. Până și practicantul capătă două mii, fiindcă zgârie acolo pe hârtie nu știu ce... Ce treabă fac ei ca să ia atâtea parale, nu mă dumiresc. Că tot greul îl duc eu, sărac de mine. Dacă l'ai pune pe vre unul din ei să care un sac în spinare, mă tem că i se moaie șalele...

— Ascultă, flăcăule, eu plătesc pe fiecare după meritele sale. Gheorghiu e om cu carte, are școala comercială; ajutorul de contabil Savu, are mai puțină carte și de aceia îl plătesc mai puțin decât pe primul; iar practicantul Tudorache are o leafă mai mare decât a ta pentru că a învățat omul câteva clase de comerț.

— Nu zic că n'au școală, m'a ferit Dumnezeu, răspunse Ispas, dar e vorba să facă treabă în lege nu să sadă pe scaun, iar altul să muncească în locul lor. Vorba românului: unul cu ponosul și altul cu folosul.

Pe când vorbeau așa, stăpân și slugă, s'auzi răsbătând până la ei scârțâitul roților unor care ce parcă venea din susul străzii.

Conu Iorgu, zise:

— Ia vezi Ispas, ce-i afară?

Flăcăul se repezi pe ușă și cât ai clipi din ochi se întoarse:

— Iaca, sunt niște care, stăpâne !

— A-ha, bine... .

Conu Iorgu chemă pe practicant și-l trimise afară să vadă și el ce este.

— Sunt niște care încărcate cu grâu, raportă practicantul întorcându-se.

— A-ha, bine...

Ajutorul de contabil trimis și el la rând, se întoarse și spuse negustorului:

— Sunt 30 care cu grâu ale moșierului Dumbrăveanu din recolta din anul ăsta, pe care oamenii îl duc să-l depoziteze în hambar.

— A-ha, bine... Acum să se ducă și contabilul Gheorghiu.

Contabilul se repezi și el și când veni repetă ceiace spusese ajutorul său, dar adaugă:

— Sunt vreo 800 bănicioare de grâu pe care moșierul Dumbrăveanu le vinde cu 28 lei bănicioru.

— E bun grâul? îl întrebă conu Iorgu.

— Bunicel. Am luat și o probă, și spunând acestea contabilul îi întinse o pungă de hârtie plină cu grâu.

— Bine, foarte bine!, zise negustorul, frecându-și mâinile bucuros.

Ispas la început nu știa ce să creadă. Dece îi trimetea stăpânul său pe fiecare în parte să vadă ce-i afară... Dar încetul cu încetul prinse să se facă lumină în mintea lui. Când văzu pe conu Iorgu că ia telefonul și vorbește cu moșierul Dumbrăveanu ca să-i cumpere grâul, vru să plece. Pe semne nu-i venea la îndemână ca să mai zăbovească.

— Mai stai puțin, Ispas nu fii atât de grăbit, omule!

Ispas se supuse și stătu locului.

Negustorul mai vorbi cu cineva la telefon și flăcăul înțelese că acum stăpânul său vindea grâul după ce adineauri îl cumpărase.

— Ascultă, băiete, grăi cerealistul, te-ai încredințat acum că eu plătesc pe fiecare după cum merită? Te-am trimis să vezi ce-i afară și mi-ai spus că sunt niște care. Știam eu că sunt niște care și fără să mă mișc de pe scaun. L'am trimis și pe practicant și pe ajutor și pe contabil. Ai auzit ce mi-au înșirat ei? Ai auzit câte lucruri prețioase am aflat din gura lor? După cele ce mi-au raportat ei, eu am încheiat o cumpărare și o vânzare în cinci minute și am câștigat atâția bani câți îmi ajung să vă plătesc leafa la voi toți pe o lună întreagă. Ei au scos și leafa ta, măi Ispas. Pe câtă vreme tu n'ai putut și n'o să poți nici odată să scoți leafa lor. Dacă nu-ți place la mine poți să pleci, fiindcă eu nu te țin cu deasila, dar să știi că nicăeri n'o să faci mulți pureci, dacă nu-ți cunoști lungul nasului...

— Să mă ierți cucoane, asta așa e, zice Ispas adânc dumirit.

Și plecă pe unde îl mânau treburile, de astă dată cu cugetul împăcat.

Lecția bună pe care o primise dela stăpânul său, îl schimbă cu desăvârșire. Acum Ispas muncea cu mai multă râvnă și vedea cu alți ochi pe oamenii care se străduiseră ani dearândul, umblând prin școli.

Conu Iorgu văzând că Ispas începea să dovedească mai multă tragere de inimă, îi mări leafa și toate merseră bine, spre mulțumirea tuturor.

OM FĂRĂ NOROC

Gheorghe și Pantelimon erau gemeni. Amândoi frații crescuseră mari laolaltă, alăptați de acelaș sân, se jucaseră împreună, făcuseră armata în acelaș regiment. Ținea unul la altul ca la ochii din cap și dacă nu venea timpul însurătorii poate că ei nu s'ar fi despărțit nici odată.

Aveau și ceva stare. Tatăl lor după ce închise ochii le lăsă o avere buniciță.

Gheorghe s'apucă să facă o moară, deși în satul învecinat mai era una care mergea bine și toți sătenii îi preziseră că va pierde gologanii. In ciuda tuturor poveților, moara făcu treabă și în scurtă vreme, Gheorghe își plăti toate datoriile. După câtva timp, moara din satul învecinat se opri din cauza unor certuri și atunci câștigul lui Gheorghe se îndoi.

Om cu tragere de inimă și priceput, Gheorghe cumpără cu banii strânși o curea de moșie, apoi un izlaz, pe urmă mai deschise o prăvălie cu tot felul de lucruri trebuitoare la casa omului.

Toate îi mergeau din plin și parcă unde punea el mâna, punea și Dumnezeu mila.

Nu tot așa se întâmplă cu Pantelimon, fratele geaman. El vârâ toți banii moșteniți dela răposatul tată-său într'o cârciumă. Erau însă prea multe cârciumi în târgușorul Câmpeni și afară de asta, dugheana lui era dincolo de pârâu, cam peste mână. Așa că într'un an pierdu toți banii și fu silit să închidă.

Alergă atunci la frate-său Gheorghe, care îl ajută să se apuce de altă treabă.

— Am să cumpăr pădurea Călmățuiului, care e de vânzare și o să duc lemne la oraș.

Așa făcu. Dar degeaba. Căratul lemnelor până la oraș era prea costisitor și nu putu să învingă concurența pe care i-o făceau alți negustori cu mai multe mijloace decât el.

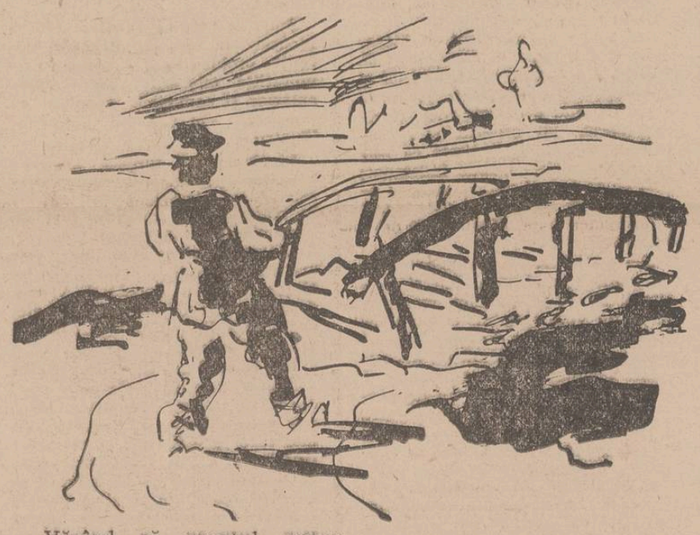

Văzând că negoțul merge prost, vându pădurea și pierdu aproape jumătate din banii cu care o cumpărase. Cu ceiace îi mai rămase, se apucă să facă negustorie de cherestea.

Dar pe Pantelimon se vede că nu-l ajuta norocul; într'o noapte depozitul de cherestea luă foc și-l lăsă din nou sărac lipit.

O descurajare grea îl cuprinse. Nu mai avea încredere de acum în colo să se apuce de nimic, de frică să nu dea greș.

Gheorghe care acum era putred de bogat și nu mai știa ce să facă cu atâta bănet, îl îndemnă să cumpere o garnitură de treerat ca să scoată măcar pâinea lui și a copiilor.

Pantelimon se îndupleca și primind banii dela frati-său, zise:

— Hai s'o încerc și p'asta !

In primul an, treerătoarea merse binișor și lui Pantelimon parcă îi mai veni inima la loc. Dar în vara următoare, un moșier vecin aduse două garnituri și treeră oamenilor grânele aproape pe nimic, în cât pe la Pantelimon nu mai călcă nimeni cu piciorul.

— N'am noroc, frate, și pace... Se văita Pantelimon, văzând cum se odihnește garnitura lui de treerat. Pe ce pun mâna, iasă rău.

— Stai, omule, nu te lăsa pradă desnădejdei, că nu faci nici o pricopseală. Odată și odată tot ai s'o brodești. Ai nițică răbdare, nu-ți pierde cumpătul.

— Nici odată, Gheorghiță, n'o să fac vreo ispravă. Dece să mă amăgesc de pomană? S'a văzut norocul meu.

Gheorghe, fratele cel norocos, se îndepărtă încet cu gândurile duse. I se făcu în suflet o milă nesfârșită de bietul Pantelimon și socoti fel și chip cum ar putea să-i vie într'ajutor. Își spuse:

— Frate-meu *crede* că-i lipsit de noroc și orice i-aș spune nu răușesc să-i scot din cap gândul care-l roade. Și poate că, la urma urmei așa o fi! Prea i-au mers toate anapoda. Dar eu nu se cade să-l las să piară de inimă rea. Trebuie să fac ceva să-și recapete omul încrederea în sine, în steaua lui...

Intr'o zi Gheorghe zări de departe pe frate-său care se întorcea spre casă, abătut ca în totdeauna. Ce-i veni în minte?, Scoase la repezeală o pungă cu galbeni și o așeză pe puntea pe unde trebuia să treacă Pantelimon cel nenorocos; nu-l văzuse nimeni, nu era nimeni prin apropiere. Își frecă mâinile de bucuria isprăvii și se ascunse sub punte, așteptând să vadă ce se va întâmpla.

Omul gândi așa:

— E cu neputință să nu găsească punga cu galbeni. Puntea e lată cât o palmă și trebuie s'o vadă vrând nevrând. Acum în sfârșit, cred că are să-i vină inima la loc și să-și recapete încrederea în sine. Pentrucă e un noroc mare să găsești în cale atâta bănet.

Pantelimon când se apropie de punte tresări deodată ca iscodit de un gând neașteptat:

— Măi, își spuse, am trecut puntea asta de mii de ori cu ochii deschiși. Ce-ar fi să încerc de astă dată să ajung dincolo cu ochii închiși? Oi izbuti oare?

Și închizând ploapele, Pantelimon prinse să meargă, șovăitor ca om fără vedere pe puntea îngustă. Cu vârful opincii împinse punga care căzu jos, în pârâu. Gheorghe prinse punga și tresări zguduit. La una ca asta nu se aștepta în ruptul capului.

Eși de sub punte și alergă după Pantelimon, care se depărtase și-l opri. Acesta se opri și râse vesel:

— A tu erai Gheorghiță? Am să-ți spun una bună !

— Ce este ?

— Să vezi: de ani de zile trec puntea asta cu ochii deschiși, astăzi mi-am pus în gând s'o trec cu ochii închiși și, uite, am răușit.

Gheorghe, fratele cel norocos, nu răspunse nimic, se uită lung la el și clătină capul, adânc întristat.

— Adevărat, își spuse el în gând omul ăsta e fără noroc și orice ar face, orice ar drege, tot degeaba e !...

CUNUNĂ

Când toiul verei dase 'n clocotire,
Veniși cu mine 'n râs, în joc, în cânt
Unde se învechia sub piatră un mormânt.
Unde cuprinsem pomii la sosire.

In Pistrueni eu nu te-am oglindit
Și Pistrueni n'am răsfrânt în tine —
Erai chiar râu, livadă, stâncă, grâne
Și nu desleg de ne-am ibovnicit.

Ai fost, n'ai fost ființă lămurită —
Dar la înnot erai din fund țărâm,
Erai la masă primitor tacâm
Și trap de cai spre claia dijmuită.

Făcând un trup cu hazuri băștinaș
In ele stase-și pentru anii plini.
Ne-am logodit în ziua de Blajini
Scoțând verigi din grâu sub floarea de cireașă.

S'a arătat la sute puduri glia,
Mai multă ca frunzișul roada în copaci,
Crescut-au peste forme cozonaci
Și divorțase de rugină via.

In sat copiii ne așteptară nunta.
Sburat-au snopi rachete peste pod,
Trântitu-s'au cofeturi în norod
Și se 'ntrecu trombonul cu secunda.

Iți duc povara boțul meu de viață,
Răsfățu-mi durdulliu, bălan și somnoros,
Cu mutrișoara ta de băiețaș voios
Turtitu-te-ași prăsadă zămăreață.

Nu știi că ți-am aprins o candelă din mine
Spre preacurata pază de păcat,
Ciorchin de hârjoniri cu bobul bucălat,
Rădăcinoasă împletire 'n mâine.

Harțagul fierii n'a cernit nici pic
Statornicu-ți senin al voioșiei —
Am să înțărc cu poamele moșiei
Pe pruncul ce vreodată am să-l nasc voinic.

Olga Crușevan

MESTERUL MANOLE

Mistria ta a cătorit cupole,
Și gândul și iubirea ți-ai zidit
In turlă de altar mărturisit,
Bătrânule și tinere Manole.

Zidar în veacuri de locaș divin
Ridici credința noastră în azur;
Și 'n noi cobori în freamăt alb și pur
Divinitatea, pe-acest tărâm creștin.

In tine Cerul și pământul se 'ntâlnesc,
Ești și Eternitate și argilă,
Religie și suflet românesc.

Ca să-ți pogori păcatul în pământ,
Și ca să sui în Necuprinsul Sfânt,
Din schele ți-ai luat sbor de șindrilă.

Petre Paulescu

LUMEA STRUNELOR

Strune, isvoare, comori, plutire spre soare...

Copilul s'a deșteptat sub mângâerea lumii strunelor.

O melodie caldă i-a învăluit îmbobocirea sufletului. Gingășia melodiei l-a legat de lume.

A fost chemarea mamei.

Copilul a crescut sub adierile primăverii între frunze și soare. Roua i-a spălat netezimea obrajilor. Adierea molcomă a vântului tânăr i-a uscat fruntea ridicându-i genele. Cerul i-a sărutat ochii negri, picurându-le senin. Isvoarele i-au trimis murmurul domol, ca un cânt de clopoței din adâncuri, și l-au trezit fără tresăriri, cu buzele pecetluite de surâs.

Frunzele codrului, florile și iarba poenelor au coborît susurul moale și aburii de parfum peste inima fragedă a copilului, deschizându-i-o plină de fericire. Găze mărunte și mari i-au aurit cărările. Păsările și-au scuturat fulgii sub pașii micului împărat croindu-i cu ruga ciocurilor, cu miile de feluri te cântece și desmierdări, drum prin desișul lumii din pădure, spre soarele care i-a întins brațele și l-a înălțat o clipă spre bolțile veșnice, ca să-i încunune creștetul cu bucuria de a trăi.

Cât de sărac e omul care n'a cunoscut niciodată farmecul acestor strune?!

Departe. Munte. Brazii plâng și lacrimile lor închegate sub ochii pleșiți în coajă, îmbălsămează aerul ca pentru rugă.

Bolțile pădurii ce străjuește drumul, par înșiruiri de chinovie.

S'aude plânsul unei viori. E o chemare tristă ca a undelor ce se sparg pe ape și-și șoptesc înăbușit gemătul sfârșitului.

Omul stă rezemat pe-un butuc și ascultă.

E cântecul copilăriei. Inima îi bate să iasă afară din închisoare. Ah! Câteodată inima e prea mare pentru un piept de om sau pieptul e prea strâmt pentru o inimă omenească.

De ce tremură omul când îl copleșesc amintirile dulci? Retrăește fericirea, sau îi pare rău de negura vieții în care a coborît?

Vioara tace. Deasupra omului se limpezește o frântură de cer. Dealuri înalte, munți și păduri se strâng, îl ingrămădesc în fundul văii. Coboară pareă într'o fântână și cerul îi pare atât de sus și ieri atât de departe...

Liniștea impresoară tulpinile. Frunzele își țin răsuflarea. Șarpele aciuiat în scorbură, fâșâe o clipă strângându-se mai tare sub plapoma de brusture. Adoarme și noaptea, adorm și cele câteva stele pe colțul de cer. Acolo sus doar, s'aude svâcnetul apei, care țâșnește din piatră în piatră, ca să coboare din peștera muntelui. Stropii sar departe și căderea lor pocnește pe frunzele care tresar. O șoaptă târzie, ca o părere se rușinează și piere: o floare a rugat isvorul să coboare mai liniștit, fiindcă stropii îi rănesc petalele fragede. Și apa abia se mai aude.

Adorm tăcerile spânzurate de ramuri. Adorm inimile încolțite de teamă. Adorm durerile uitate de lacrimi. Adorm chemările înăbușite de dragostea neființei din jur.

Sufletul omului venit să se îmbete, n'adoarme însă. Așteaptă. N'a plâns deajuns.

Dinspre steiuri, de peste vârfuri s'aude un gemăt. Incet, o visare, o adiere, o frântură de lume, de viață trimisă pe aripi de gând de pe alte tărîmuri parcă. E un cântec de caval.

Ciobanul își strânge oile împrăștiate pe pajiștea cerului. Cântă pentru sine, cântă pentru cer, cântă pentru stelele ce mor în fiecare noapte căzând pierdute în gol.

Cântecul lui i-o unduire ce se strecoară înmuind inima, sfâșiind puterea. Toată viața din jur doarme. Numai sufletul venit de departe în popas de locuri cunoscute, se lasă potopit de jalea cavalului. Cântecul ciobanului e plânsul unei inimi tinere, e însăși inima toarsă în cântec, și trimisă văzduhului să țese cămașă nopții și tăcerii. Ah! De ce nu se poate spune în graiul slovelor, frumusețea dogoritoare a cântecului!?

Sufletul adus din înstrăinare își simte trupul despicat.

Da, inima lui ca un bulgăre de foc, o vede rostogolită acolo între flori întunecate de pădure. A ieșit din închisoare și se frământă jos pe lutul umed al nopții. Ochii i se pleacă deasupra ei și plâng, dar nu pot stinge vâlvătaia care joacă în tină.

Cine n'a simțit durerea fericirii, n'a trăit încă.

Târziu când se trezește străinul pe meleagul în care a crescut, nu se mai aude cavalul.

Vrea să se scoale, să plece, să iasă către cer din afundătură. Când se întoarce zărește o umbră alături. Umbră fără culoare și fără formă hotărîtă, de pe chipul căreia prinde doar zâmbetul frumos ca un răsărit de soare și limpezimea graiului plăcut, fiecare vorbă legănându-se ca un cântec.

— Cine ești? — întrebă omul.

— Lumea strunelor tale.

— Și ce vrei?

— M'am apropiat să-ți ridic inima.

Și cu mâini străvezii, se pleacă spre bulgărele de jăratec aproape stins din iarbă și bulgărele se aprinde când e atins și flăcările țâșnesc printre degetele umbrei întinse spre pieptul omului.

Sabin Velican

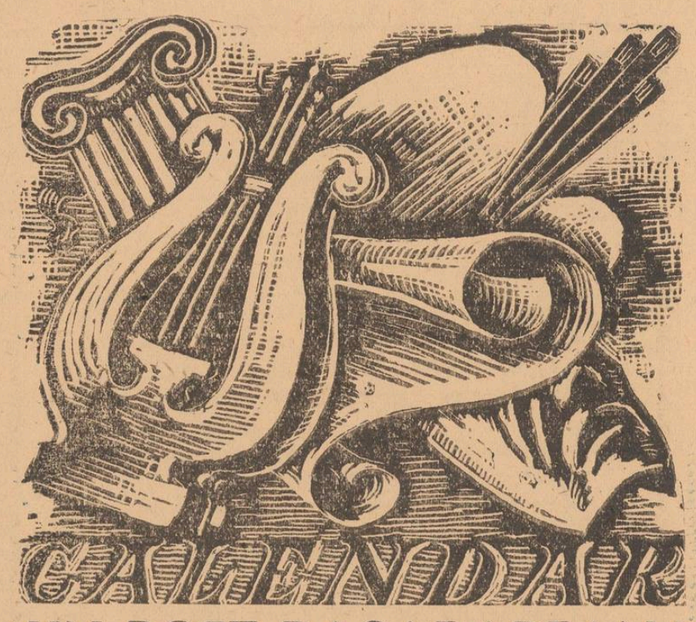

UN POET BASARABEAN: COSTACHE STAMATI

E un nume modest numele lui Costache Stamati, care — deşi având un titlu oarecum nobiliar — nu ştim să fi făcut mare caz de dânsul, şi pe bună dreptate. Nobleţea cea mai autentică, nobleţea de spirit, şi-a câştigat-o prin faptul că posteritatea îl recunoaşte ca pe cel dintâiu bard al Basarabiei.

La 26 Maiu, s'au împlinit 67 de ani dela trecerea întru cele veşnice a cavalerului Costache Stamati, dispărut în primăvara anului 1876.

Nu strălucirea operei sale ne face să remarcăm profilul acestui poet, — strălucire care nici nu există... Dar dacă opera poetului nu este apreciabilă, ea nepuţând fi calificată decât ca meritorie, sufletul lui a fost mare şi arzător, inima sa larg deschisă către poporul din care făcea parte, mintea sa dornică de a împrăştia câteva modeste fascii de lumină printre basarabenii cari gemeau în bezna tiraniei ţariste.

Intr'o epocă din cele mai nenorocite, el a fost reprezentantul spiritual, neostentativul reprezentant spiritual, al subjugatei provincii româneşti. Păstrând legătura cu cărturarii celorlalte provincii româneşti, făcând operă de pedagogie culturală prin versuri şi proză, fiind un permanent stimulent al sentimentului de rezistenţă populară în faţa cnutului imperialist, — Costache Stamati a fost, într'adevăr, un cavaler.

Un cavaler al dragostei pentru cei mulţi şi chinuiţi, un cavaler luptând pentru libertate şi pentru dreptate, adică pentru cele mai sfinte bunuri ale umanităţii, un cavaler gata să străpungă oricând cu o lance de lumină scuturile întunericului...

Toate meritele lui Costache Stamati pe tărâm cultural sunt recunoscute şi de oficialitate în ziua de 22 Aprilie 1866, când Academia Română îl cheamă pentru a face parte dintre membrii săi fondatori.

Prieten şi fovarăş de idei cu Ioan Heliade Rădulescu, cu Gh. Asachi, cu fraţii Hurmuzachi şi cu Mihail Kogălniceanu, — poetul basarabean şi-a împărţit cu generozitate scrisul prin mai toate ziarele şi revistele din Muntenia şi Moldova. La „Curierul Românesc", la „Dacia literară", la „Albina Românească", poezia şi proza sa sunt mult apreciate.

„Povestea povestelor", **cea dintâiu carte a cavalerului Stamati apare în 1843, pentruca în 1868 să iasă de sub tipar volumul de proză şi versuri, intitulat: „Muza românească" („compuneri originale şi imitaţii din autorii Europei").**

Entuziast şi curat, Costache Stamati putea să închidă, în ziua de 26 Mai 1876, ochii, liniştit: viaţa sa fusese o viaţă împlinită, pe cât de modestă, pe atât de folositoare celor dintre cari se ridicase...

T. Radu

CRONICA LITERARA

(Urmare din pag. 2-a)

ceşti de a scrie o tragedie *„Ovid"*, nu stă în cumpănă să-i sugereze desfăşurarea întregei acţiuni, în 5 acte! Şi toate acestea oferite cu maniera pentru a nu sfârni sensibilitatea acelui rege al poeziei, care era V. Alecsandri: „Vă rog să nu-mi luaţi în nume de rău, că mi-am aruncat aici pe hârtie câteva reminiscenţe clasice" etc. (T. Maiorescu: „Insemnări" II, pag. 213) *„Din pragul apusului"* oferă cetitorului un bogat material de informaţie necesar la înţelegerea operei d-lui I. Al. Brătescu-Voineşti, mai puţin fecundă, dar înzecit mai variată şi pitoreşti plasturi din lume.

*

Multe sate, apoi — oraşe puţine. Dela acestea vine înspre inima noastră, o lume mereu proaspătă, mereu nouă, cu poveştile, trecutul şi tradiţia ei milenară. Oraşul nu poate realiza pentru sat decât forme în zeci de chipuri pe când satul este pentru ei fondul, temelia, sursa inalterabilă. Subconştientul lui înform nepreluat dar bogat şi adânc, este pentru oraş o permanentă a imaginilor, amintirilor şi poveştilor peste care timpul nu-şi cerne nedurata lui destrămare urbană. Neamurile cu comune preponderent urbane şi cu o burghezie consolidată dau şi preferă romane. Cele în care satul mai este încă o realitate vie şi ţărănimea două treimi bine socotite ale demografiei, excelează în genuri narative mai restrânse. Acestea păstrează intact parfumul, de esente mai simple, dar în acelaş timp de gust, mai rafinat şi mai pretenţios al poveştirii, ca modalitate umană şi literară a omului de a se exprima. Neamurile acestea au nevoie şi nu se pot dispensa de hrana acelui suflet, care bate adânc în pământurile lor, aşa după cum nu se pot dispensa încă de pluguri şi cremene, de meliţe şi fuşuri.

Tot la sat, larma însemnează cu totul altceva decât la oraş. Aceasta este larma, vesel, activ şi sportiv, pe când peste sate se lasă lâncezeala, inactivitatea, amorţirea şi urâtul.

A braţelor, nu şi a minţii. Focul e aţâţător şi în strângerea lacolaltă, începe alungarea urâtului, îndemnul de a povesti. La, şezători s'a născut doar folklorul. Nu insistăm. Ar mai fi totuşi şi mult cunoscutul fenomen al transhumanţei. Apoi aportul ciobanilor şi vânătorilor cât priveşte darul de a culege, de a inventa, de a născoci şi de a povesti.

Dar istoria noastră nu este şi ea un stimulent narativ, o dulce şi amară poveste în acelaş timp? Dela ascunderea în munţi de spaima năvălitorilor — unde strămoşii, să fim siguri, învăţau a povesti, căci aveau ce, şi transmiteau descendenţilor — şi până la războaele noastre europene, istoria noastră nu cuprinde pagini mari, imperiale şi complicate, ci cărticele minunate. In ele tot Românul poate ceti faptele voevozilor şi eroilor săi despre a căror vieaţă şi isprăvi întâlneşte mărturii istorice la tot pasul. (şi acestea sunt mai multi pe lângă sate). Istoria noastră, nesecat şi măreţ izvor narativ, e aproape numai a noastră, „de casă" şi familiară.

Cu puţine relaţii diplomatice şi cu ţări istorice puţin încurcate. Cu războaie defensive; nouă ne-a fost drag şi bine în această Ţară şi n'am rămas la bunul altuia. Doar pe al nostru l-am apărat ca nimeni alţii. Istoria noastră este astfel aproape numai a noastră. O cunoaştem bine aşa dar iar literatura noastră narativă de izvor istoric, poartă pecetea acestei familiarităţi cu domnii, boerii şi eroii noştri. Luptele pentru libertate mai ales, deci eroii revoluţionari, dar şi restul evenimentelor istorice n'au scăpat din pricina aceasta de înfloriturile prin legende şi poveşti ale geniului popular. Legenda şi nuvela istorică, cântecul bătrânesc, baladele denotă imaginaţie puternic creatoare dar şi un spirit de familiaritate şi de drag de a povesti pe seama faptelor istorice, al neamului nostru.

*

Este îndeobşte cunoscută trăsătura fundamentală etnopsihică a neamului nostru aşa cum lapidar a fost formulată de metafizicienii noştri care sunt în curs de cercetare a problemei; înclinarea către mister de factură slav-orientală şi în acelaş timp dragostea latin-occidentală pentru lucidităte, ordine logică şi exprimare clară.

Povestea vorbeşte mai mult de cât oricare producţie a spiritului de această trăsătură. Căci ea este taină şi revelaţie totdeodată. Mister revelat atât cât este cu putinţă în forme ordonate, alese, într'o dialectică de întâmplări şi într'o succesiune de momente ordonate şi disciplinate după legile genului narativ. Fantasticul îşi are normele lui literare, în basm mai ales, legendă sau poveste, iar nuvela, alchimia ei literară. Tot pe seama acestei trăsături sufleteşti — misticism — luciditate — trebue pus şi aliajul subiectiv-obiectiv al aurului dintr'o povestire reuşită de orice gen narativ. Prin subiect, ea trebue să meargă la inima ascultătorului, la imaginaţia şi afectivitatea lui. Prin formă, adică prin mijloacele obiective ale exprimării, ea se ţine de regulă severe uneori cât priveşte alcătuirea lor clasivă. Ceeace se chiamă compoziţie telurică, nu e tocmai uşor de realizat la o nuvelă, de pildă, astfel încât se cere pe lângă fond şi o formă specială pe care spiritul, ce îl numim latin-occidental, o garantează cât priveşte cadrele literare ale povestirii, la adăpost de unul confuz, greoiu şi inextricabil.

*

Dacă aceste simple motivaţii şi întemeeri ale darului românesc al povestirii sunt coborîte acum asupra Moldovei doar, dăm aci peste un adevărat raiu al acestuia. Refaceţi sinteza şi restrângeţi considerafiile de mai sus asupra provinciei noastre celei mai „sfătoase" şi veţi îngădui că ne găsim într'un adevărat paradis al poveştirii. Intr'o patrie predestinată a ei în care moldoveanul trăeşte dintr'un plin propriul lui suflet: sentimental, duios, nostalgic, conservator, patriarhal, mulcom de fire, visător şi oftând mereu după trecut. Condiţiile moldoveneşti ale darului povestitor sunt bine cunoscute. Comentariul cel mai fericit stă viu, palpitând de „moldovenism" în însăşi opera de o poezie fără seamăn a celor mai mari povestitori moldoveni, Neculce, Creangă, Gane, Hogaş, Sadoveanu.

Evocând pe aceşti mari poeţi ai sufletului moldovenesc, evocăm Moldova amintirilor. Amintire-povestire, pereche predestinată de cuvinte în graiul acestui colţ de ţară. Are Moldoveanu ce să ţină minte şi apoi un grai atât de dulce ca să ţi le spună, un temperament atât de mulcom, de blând şi răbdător şi nu ştim ce spirit coţcar, soltic şi lipicios. Or fi de vină şi prisacele şi viile cele multe, deci Moldoveanul atât de dulce şi de deslegat la vorbă! Ori poate iernile cele viforoase, când vuesc codrii, urlă vânturile şi dau lupii târcoale. Ce să înflăcăreze imaginaţia şi să zică înainte povestea...

*

Neam pornit cu aceste gânduri tocmai dela ultimul număr al *Fundaţiilor Regale*. Aci a început iar Moldova o poveste a ei, o poveste minunată printr'un vlăstar autentic de spirit al ei şi mai puţin de rasă, din pricina spiţei lui oltenesti dinspre tată — prin Mihail Sadoveanu. Această poveste se chiamă *„Anii de ucenicie"* şi face parte din *Memoriile* în curs de redactare, ale marelui povestitor.

Mihail Sadoveanu evocă din nou Moldova amintirilor sale. Dar ce-au fost oare până acum toate scrierile sale? Da, dar de data aceasta le-a luat dela început, din copilărie şi chiar de mai înainte. Umbra şi geniul lui Creangă sunt pe aproape în harul acestor *Memorii*, care încep, cu toată că, modest uriaşul inaugurează astfel şirul acestor amintiri, care vor fi atât de scumpe — şi printr'un alt tâlc al lor — când şi el se va duce să se aşeze lângă marile umbre fără de ale căror suflete, Moldova n'ar mai fi Moldova:

„Mă gândesc că poate ar interesa pe unii dintre prietenii mei cititori unele informaţii, mărturisiri şi amintiri în legătură mai ales cu natura mea artistică. Simpla anecdotă-divertisment e de importanţă cu mult mai redusă pentru cei care se interesează de viaţa scriitorilor. Uneori, totuşi mă voi opri şi la asemenea paragrafe. Unele din acestea din urmă, fără voia mea, au să aibă alură literară (şi încă în ce măsură! n. r.) Asta mă jeneză putin: aş vrea ca între mine şi cititorii mei de data asta, să lipsească mesteacănul breslei din care fac parte". (*Rev. Fund Regale* — Iulie 1943).

Lăsăm să mai treacă vremea pentru comentarii şi gustăm aceste amintiri doar în tăcere şi cu veneraţie, aşa cum se cuvine pentru orice operă memorialistică, al cărei mare autor este printre noi şi ne face excepţionalul dar de a se spovedi.

Să le slăvim cetindu-le rând pe rând cum vor apărea — plecând urechea şi ascultând cum prin violoncelul celui mai mare povestitor al nostru, Moldova îşi cântă sufletul şi-şi depănă firul nesfârşit de dulce al amintirilor ei...

Melania Livada

Am prezentat aici câteva din aspectele problematicei Kolbe. Fireşte, impresii însemnate din fugă şi cu entuziasm şi nu controlul unei obiective critice. Acesta va veni în curând, pe un plan mai mare, ocupându-ne de viaţa, opera şi şcoala Kolbe, aşa cum merită magicianul acesta de linii, care prin viziune şi realizare, a hotărît locul sculpturei germane pe plan universal.

In legătură cu Timoleon Pisani

— scrie, în ultimul număr al revistei „Vremea", d. Mircea Ştefănescu: câteva amintiri de acum douăzeci de ani, din redacţia ziarului „Epoca". Desprindem:

„Moş Pisani a fost un mare profesor de gazetărie, un predicator convins — şi pilduitor prin el însuşi — al limpezimii scrisului, al laconismului şi al dialecticei, pe care a învăţat-o dela neîntrecuţii elini, pe care îi evoca pe dinafară cu copioase citate."

... „mi-a vorbit mult de autorii lui preferaţi, de clasicii pe cari, atunci îi cunoşteam doar din şcoală, adică aşa, pe deasupra. Simţeam cum cunoştinţele mele de literatură modernă pălesc în faţa culmilor pe care mi le evoca Pisani. Şi, la despărţirea de atunci, ultimele lui vorbe au fost: Citind cu atenţie pe clasici, dacă ai ceva bun în d-ta, o să apară la suprafaţă, şi dacă vei avea ceva de spus, o să înveţi s'o spui limpede, fără să obligi pe cetitor să te descifreze cu cifru special."

Timolean Pisani „toată viaţa s'a sculat înaintea cocoşilor şi a fost primul cititor al ziarelor de dimineaţă. Il plăcea mirosul cernelii de tipar proaspete, care a fost pentru el ca un elixir al vieţii profesionale", ne informează d. Mircea Ştefănescu.

E o evocare plină de amănunte pitoreşti, alternând cu caracterizări de timbru grav, care pun într'o lumină plină de melancolie duioasă, figura aceluia care a fost Cerberul scrisului românesc.

Timoleon Pisani face parte din acea galerie de portrete aparent rigide, dar pe care privindu-le mai cu atenţie, descoperi o mulţime de amănunte emoţionante, din viaţa noastră culturală. Am putea astfel să-l comparăm cu decedatul profesor de estetică literară al facultăţii de litere din Bucureşti, Mihail Dragomirescu, întemeetorul unei şcoli de estetică literară cu o arhitectură de o geometrie severă, adeseaori ironizată de acei care credeau că „legea dominantă e aceea a fanteziei" (cum spune d. Mircea Ştefănescu).

Ducându-şi la extrem concepţiile asupra a ceeace ar fi o limpezime a limbii româneşti, Timoleon Pisani, asemenea lui Mihail Dragomirescu în domeniul esteticei literare, a ajuns desigur la unele din acele exagerări care au provocat uneori revolte, alteori surâsuri. Totuşi, sunt cazuri ca acestea de faţă când trecând peste punctul nostru de vedere personal, datorită cărula privim cu oarecare rezervă orice rigiditate exagerată într'un domeniu, trebue să admirăm un lucru pe cât de rar pe atât de preţios: forţa unor oameni de a rămâne toată viaţa pe aceeaşi linie, ducându-o până la extremul ei.

Numai cu această rezistenţă pe un punct anumit, chiar dus dincolo de limitele firesti, se poate crea ceva. Este o şcoală aspră şi instructivă, pentru noi cei tineri, care ne risipim în prea mult dilletantism. Specializarea — a spus cineva în presa noastră — este un semn de aristocraţie spirituală. Si nu ar strica să avem cât mai multe specializări, în locul „tatonărilor" necontenite şi lăsate la suprafaţă, pe care le încercăm cei mai mulţi dintre noi. Viaţa lui Timoleon Pisani care timp de zeci de ani s'a ocupat de un singur lucru, e un exemplu de forţă sufletească, o şcoală plină de semnificaţie pentru generaţiile care îi urmează.

Cunoscutul scriitor

— şi critic literar *Traian Chelaru* va face să apară în curând în colecţia Societăţii Scriitorilor bucovineni un nou volum de versuri *Balade şi strofe răzleţe*. Autor a numeroase studii. Insemnări din călătorii, eseuri şi cu deosebire al cărţilor de poezii *Exod şi Aur vechiu* care i-au adus o certă notorietate, d. Traian Chelaru ne-a obicinuit cu o stăpânire sigură a materialului poetic, cu un simţ al măsurii şi al proporţiilor, ce vădesc spiritul rafinat al poetului.

Cartea va cuprinde 25 de balade şi poeme inedite scrise în cea mai mare parte în Bucovina.

Deasemeni, d-sa are angajat cu contract la Editura Fundaţiilor Regale volumul *Poeme fără podoabă*, ce va apare în toamnă.

O activitate fecundă, care se face resimţită şi la Bucureşti, după ce Bucovina cunoscuse mai de mult elanul tineresc al autorului.

Tânărul scriitor George Togan

— lucrează la **ANTOLOGIA POEZIEI REFUGIULUI**, care va apare **în formă de album şi în condiţiuni tehnice occidentale. Fiecare poezie va fi ilustrată cu o gravură de un mare şi bine cunoscut gravor din Capitală.**

ANTOLOGIA POEZIEI REFUGIULUI, va cuprinde pe toţi poeţii, cari au cântat durerea Ardealului şi au răscolit în suflete nădejdea în izbăvirea Neamului.

Pentruca ANTOLOGIA POEZIEI REFUGIULUI să fie cât mai complectă, rugăm pe toţi poeţi cari au cântat drama refugiului şi în cântece de desrobire au îmbrăţişat crezurile transilvane, să trimită 5 din cele mai bune poezii, împreună cu o fotografie (format cartă poştală), cu o scurtă biografie şi activitate literară, pe adresa: GEORGE TOGAN, BUCUREŞTI, I, Str. STELEA 17, Ap. 11.

Manuscrisele se vor trimite neapărat până la 20 August a. c.

Poetul Radu Gyr

— va scoate în toamnă, în editura „Gorjan", un nou volum de versuri, după succesul mare pe care l-a avut cu poemele de pe front a căror întâie ediţie s'a epuizat. Un ciclu din noul volum publică ultimul număr al Revistei Fundaţiilor Regale. Sunt versuri care reconstitue poetic materialul cuprins în cronicile noastre, reactualizând trecutul nostru istoric, într'un stil de mare muzicalitate şi prospeţime ce ne aminteşte „limba dulce" a unui Neculce.

Iată de exemplu o reactualizare a figurii Logofătului Tăutu, cel care cel dintâi a luat act de savoarea cafelei turceşti, plătind această iniţiere cu o mică jertfă:

Trimes de Domnu la Poartă
cu peşcheşul,
se'mpiedeca în scoarţe Logofătul,
la orice pas mai-mai să pupe
preşul
şi să-şi sbârlească barba ca
omătul.

Când l-a poftit vizirul — din
picioare
şi-a tras ciubotele şi, ca pe
vreascuri,
abia păsind în vârfuri, pe covoare,
se tot crucea de scumpele-
adamascuri.

Vedea pe geam sub ceruri
de opale
moscheele cu semnul semilunii,
şi, îngropat în perne, pe sofale,
îşi mângâia cu palmele călţunii.

Şi, la cafea, a închinat deodată
cu filigeana, ca la el la vie,
a zis: noroc, şi-a dat pe beregată
ca pe-un cotnar amara gingirlie...

Dar când, de pe macat, a răs
un paşă
grăind Moldovei vorbe de ocară,
hangere vii cu lama nărăvaşă
în ochii logofătului jucară.

Şi-a zis: Aşa ni-i ţara, din izvoade,
un petec, dar se măsură cu veacul,
şi pentru ea nau munţi de-a
berbeleacul
şi crăp cu pumnul şapte
Ţarigrade!

Logofătul Tăutu, cel care şi-a ars gura cu cafeaua, neînvăţat cu rafinamentele orientale, depăşind această anecdotică, devine un simbol al forţei româneşti, al neamului de ţărani care rezistă numai prin marea lui vitalitate şi credinţă, tuturor încercărilor de îngenunchiere din afara hotarelor.

Radu Gyr, care ştie să reactualizeze, transfigurând prin arta lui, bogatul material, plin de semnificaţii mari dincolo de anecdoticul mărunt al cronicilor noastre pune, alături de N. Davidescu, temelia unei viitoare epopei româneşti, prin poezia sa aleasă de autentică inspiraţie.

Antologia rădăuţeană

— e titlul ultimei lucrări pe care poetul de alese calităţi *E. Ar. Zaharia*, a publicat-o de curând într'o editură cernăuţeană.

Cartea cuprinde bucăţi alese din scrierile unui număr de poeţi şi scriitori din judeţul Rădăuţi, asupra cărora autorul furnizează interesante date bio-bibliografice.

O prefaţă scrisă cu mult entuziasm lămureşte una din cele mai fecunde mişcări poetice cunoscute în literatură, care a pornit din Bucovina, cu adânci rădăcini în judeţul Rădăuţi, dând astfel o istorie pentru toţi cercetătorii literari contimporani.

Societatea Naţională de Editură şi Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", Bucureşti, str. Sărindar 5-7-9, înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerţului Bucureşti.

Tipărită la 31.VII.1943

ANUL II Nr. 73 — 5 LEI EXEMPLARUL — 8 [illegible] 19

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

Onor. Revista Transilvaniei Str. A. Saguna Nr. 6 Sibiu

DESPRE POESIA MISTICĂ

II

Divinitatea este un fond simplu, perceptibil ochiului care îl privește când sufletul se mărturisește. Misticii fiind fonduri contemplative absolute, intuind frumusețea paradisiacă a începutului, n'au sentimentul neliniștei religioase, acte de disperare metafizică, pentrucă au trecut de sfera tulburătoare a păcatului. Asceții mai păstrează, dimpotrivă, toate aceste aspecte ale vieții religioase pentrucă mediul lor este altul. Ei își construesc drumul spre absolut, cimentează eul care solicită dela Dumnezeu reînoirea. Fondul de lumină al Paradisului nu li s'a descoperit integral, ci numai vântul aromitor al peisajului îi vizitează din când în când. Asceții au nopți, în care miracolul creștin tinde să se desvălue și păcatul nu este exclus din viața lor tumultoasă.

Să ne gândim, bunăoară, la sensul acelei admirabile nopți pascaliene, noapte de 23 Noembrie 1654, în care frământatul creștin, născut la Clermont-Ferrand a rezolvat printr'un miracol, dirijat de sus, ecuația Dumnezeirii și pe care Pascal a însemnat-o pe un petec de pergament pe care servitorul lui l-a găsit cusut în căptușeala hainei. Erau fraze, aproape întrerupte de bucuria unei mari regăsiri în Dumnezeu, vorbe care spuneau atât de semnificativ:

„Certitudine, Certitudine, Sentiment, Bucurie, Pace!
„Oamenii nu te-au cunoscut, eu însă te-am cunoscut!
„Bucurie, bucurie, bucurie, lacrimi de bucurie!"

Pascal notează și ora când are revelația. El scrie: „dela ora zece și jumătate seara până la douăsprezece și jumătate". Este revelația Absolutului după îndelungate peregrinări pe cărările incertitudinii noastre, după aspre asceze ale spiritului. Pascal a fost și rămâne un ascet iar cuvintele sale celebre prin maxima lor trăire în Christos, „Jésus sera en agonie jusqu'à la fin du monde; il ne faut pas dormir pendant ce temps-là" permanentizează starea de continuă asceză în care trebue să se găsească adevăratul creștin. Aceasta nu este decât ecoul puternic al cuvintelor lui Iisus din grădina Gethsemani, cuvinte spuse celor trei apostoli: „Priveghiați și vă rugați ca să nu cădeți în ispită".

„Nu cer să am plenitudinea mângâerii fără a avea vre-o suferință, mărturisește Pascal într'una din rugăciunile sale, căci aceasta este viața gloriei. Nu cer, deasemenea, să fiu într'o plenitudine a faptelor rele fără a avea mângâere deoarece aceasta aparține Judaismului. Eu cer, însă, Doamne, de-a resimți orice, împreună cu durerile naturii, din cauza păcatelor mele și mângâierile Duhului tău prin grația Ta, deoarece acesta este adevăratul aspect al Creștinismului". *(Pensées, pag. 324, Paris Flammarion).*

Starea aceasta de implorare în rugăciune, frecventă la toți marii posedați religioși de prezența lui Dumnezeu, este drumul, după cum am văzut, spre acea cale a iluminării mistice creștine. Toți aceștia sunt convinși că Dumnezeu poate face din ei, păcătoșii, niște sfinți demni de lumina lor. Momentul acesta de schimbare care se produce sub tăria harului revărsat din belșug, Kierkegaard îl numește „marele cutremur de pământ", cutremur pe care el l-a simțit în dimineața zilei de 19 Maiu 1838, la orele zece și jumătate. Un lucru deosebit de important și care în cazul acesta poate depăși semnificația unei coincidențe, este asemănarea orelor de „transfigurare". Totdeauna înainte de miezul nopții.

Bucuria este de nedescris pentru acești oameni care până atunci se găseau naufragiați în propria lor navă pe întinsele ape ale incertitudinei. Sunt stări inexplicabile, stări pe care Providența le cuprinde în mâinile ei și le dă deslegarea așteptată, pregătind pe om pentru vizionarea Paradisului.

Viziunea Paradisului exprimă certitudinea unei voluptăți îndelung căutate și dorite care apropie de Dumnezeu. Contemplarea luminii divine, a dragostei, ne transportă pentru o clipă în Paradis, cum spune Berdiaeff, clipa nemaifăcând parte din timp. Omul se confundă cu esența, ajunge asemenea ei și în cele din urmă, o substitue lui. El este un născător de Dumnezeu, un Théotochos cum spuneau cei vechi, prin lumina revelată care nu-i decât lumina harică, dobândită prin participarea la Divinitate. Magistrul Eckardt numește această Divinitate „Stille Wüste" (pustiu tăcut); wesenloses Wesen" (esență fără esență): „einfältige Stille" (liniște simplă); „einfältiger Grund" (fond simplu). Divinitatea, după expresia lui Dionisie Areopagitul, este supraesențială, adică mai presus de orice esență sau întunerecul supraluminos în care se determină procesul de cunoaștere a Sfintei Treimi („Teologia mistică", pag. 118, trad. Cicerone Iordăchescu, Iași 1936). Acel „Ich und Gott eins sind" al lui Eckardt, care nu este în realitate decât expresia cu caracter panteist: „esse est Deus" ((ființa este Dumnezeu) îl întâlnim la toți misticii de după el și formează nota comună a misticilor germani mai ales precum și a întregei mistici creștine și fundamentul ei metafizic. Această egalitate cu Dumnezeu numai harul o poate înlesni pentrucă singur el îl ridică pe om din ceeace e temporal în sferele eternității dumnezeești. Meister Eckardt nu face deosebirea lui Dionisie Areopagitul între Creator și creatură când afirmă lucrul acesta. In procesul acesta de inspirație, poetul nu cere decât marea iluminare a spiritului, refuzând categoric, toate imaginele care nu vin din sfera înaltă a cerului.

Izolându-se prin cenzura care i-o impune severitatea clipei, poetul înlătură, prin forța împrejurărilor, aspectul „didactic" al inspirației. Din acest proces de cunoaștere ultimă prin contemplație se naște acel aspect pur al poesiei care nu

Ovid Caledoniu

(Continuare în pag. 4-a)

POVESTE DE REFUGIU

Ferestrele desfăcuseră 'n gol
Schelete subțiri de aripi zidite
In sboruri postume încremenit stol
Sub grelele jerbe albastre, boltite.

Sumbru văzduhul lungea 'n zidării,
Umbre dușmane; din bălării
Perete de umbră dura îndelete...
Fantomă, trecutul, vorbea din perete.

Glasul întâi tremurase puțin.
Șoaptă abia,
Apoi mai cald, mai sălbatec, mai lin,
Cântec deplin din noapte răsbea.

Dintr'un ghețar de 'ntuneric; dus, ne-a
Defășurat amintirea lui neagră;
Negru fir din mosoare se desfăcea.
Amintirea rămânea neîntreagă.

Cerb urmărit — cântecu 'n ascultători.
Dar răsunau aprinse viori,
Voci galopau prin ascunzișuri;
Și l-au ucis, în sonore frunzișuri.

Voce, 'n trecut, de taină, scăzută...
Becuri, mulțime rânjind optimistă.
Intre patru streini, la o masă mai tristă,
Se povestise o viață pierdută.

Cicerone Theodorescu

TEME ȘI LIMITE

Un tânăr gânditor român, am numit pe d. Constantin Noica, a scris mai de mult o carte în care se întreba despre „cum e cu putință ceva nou". Problema era pusă, bineînțeles, așa cum se cuvine pentru un filosof, pe tărâm metafizic. Nu interesează aci neapărat, modul cum autorul și-a soluționat problema. Ceeace interesează este problema în sine. Drama căutării în sine. Condiția umană în sine. Aceea de a te ști iremediabil legat și înțărcuit în limite. Cum e cu putință să ieși din aceste limite și cum e cu putință ca din temele eterne ale condiției umane să evadezi în spațiul larg al absolutei, autenticei libertăți?

Dacă pe planul cunoașterii spiritul uman caută evadarea în noutate, adică în ceeace încă nu știe, pe planul plenitudinei sale absolute, acelaș spirit își simte, grele, necruțătoare, în jurul său, limitele și încearcă să le depășească. Desigur una din aceste încercări de evadare, de eșire din condiția noastră, o constitue arta. Dar care sunt posibilitățile ei? Arta este ea însăși condamnată a nu putea da mai mult decât ceeace e scris în structura limitată a posibilității raporturilor omului cu lumea. Arta stă, cu alte cuvinte, sub imperiul limitelor noastre perceptionale senzaționale. Simțurile, faimoasele noastre simțuri constituesc un mănunchiu foarte restrâns de teme perceptionale cărora le corespunde un alt mănunchiu iarăși foarte restrâns de teme expresionale. Văzul, auzul, pipăitul de o parte; pictură, literatură și muzică, sculptură și arhitectură de altă parte. Așa dar iată bilanțul foarte redus la care ne oprim: trei tematice fundamentale atât în percepție, cât și în expresie. Trei. Când omul a încercat să evadeze din limitele lui, când a încercat să construiască alte forme, alte condițiuni ale noutății, a folosit fantezia, basmul, visul, arta. Incă de mult, obsedat de nevoia noului, spiritul a construit forme fanteziste. Meduza, Cerberul, Centaurul, Belerophon, zeitățile asiatice, panteonul indian, taurii cu aripi, zeița cu o mie de brațe, Ciclopul cu un singur ochiu în frunte, teribilii, fetișii ai primitivilor și până și în iconografia creștină, un sfânt cu cap de câine, îngerul, ființă cu aripi de pasăre, cherubimii și serafimii reduși ca expresie la un cap sub care flutură două aripioare, toate aceste încercări ale fanteziei creatoare nu au putut face altceva decât să combine în noui teme de expresie elemente vechi din temele fatale ale percepției. Fanteziștii nu s'au oprit aci. Cine a citit romanele lui H. G. Wells poate întâlni acolo forme noui, încercări de prezentare a viețuitoarelor marțiene, a condițiunilor fizice din lumea selenară în care numai înmănunchierea poate fi nouă dar în care temele perceptionale nu pot fi depășite prin niciun efort al fanteziei.

Aș vrea să mă opresc însă la un capitol restrâns al artei. Literatura își are câteva teme esențiale, aceea ce scolastic s'au numit genurile literare. Din aceste genuri să luăm unul, unul singur: poezia. O vedem împărțită și pe aceasta în câteva tematice absolute. Neputând depăși condițiunile externe ale expresiei s'a încercat realizarea noutății prin crearea unor condițiuni interne noui ale expresiei. Astfel am avut poezia simbolistă, modernistă, parnasiană, romantică și clasică. Dar odată izvorul acesta secătuit de toată seva lui expresională, spiritul s'a zbătut mai departe în marginile neputinței lui originare. In locul expresiei desehise a fost întronată expresia închisă. Și am avut atunci aceea ce s'a numit poezia ermetică. Nu mă voi opri asupra ei decât poate cu o altă ocazie. Nici pe calea aceasta însă ermetismul nu a putut realiza o temă nouă de expresie. Să fim bine înțeleși. Nu o formă nouă, ci o temă nouă, ceeace e esențial deosebit. Forma este o combinare tematică, tema este însă un dat autentic și absolut. S'au cercetat atunci nu elementele constitutive ale expresiei ci condițiunile ei de apariție. Și astfel s'a putut vorbi despre o poezie cu rădăcini în etnic sau în etic, ceeace ne duce la doctrina veche a artei cu tendință, sau despre o poezie fără nici o condiționare organică și atunci am avut încercarea de a determina formele expresionale ale esteticului pur, adică aceea ce s'a numit artă pentru artă. Dar cu aceasta eșeam din încercarea descoperirii unor tematice noui.

Spiritul renunță la noutate. Incerca însă ceva mai puțin riscant din punctul de vedere al temei: renunțarea la condițiunile organice ale expresiei. Esteticul pur este poate ultima încercare disperată de depășire a condiției limitante a spiritului însuși. Pentrucă și aci întâlneam iarăși limite. Originar, opera de artă e constrânsă a se manifesta într'un anumit cadru fixat la condiția biologică (rassa), la cea socială (mediul) și la cea istorică (momentul). E meritul lui Taine de a fi formulat topografia aceasta a închisorii noastre. Esteticul pur încearcă o evadare din biologic prin univer-

Petru P. Ionescu

(Continuare în pag. 2-a)

PORTRETE LIRICE

GEORGE PETCU

S'au împlinit în primăvara aceasta patru ani dela moartea lui George Petcu. Fumul prafului de pușcă din aer, bubuitul tunului și grijile de tot felul, pe care le-a adus războiul, au acoperit această aducere aminte și ne-au abătut spre alte preocupări. Totuși, George Petcu a fost unul dintre camarazii noștri de visuri și de lupte, alături de care au ars primele noastre entuziasme literare. Cu temperamentul lui aprins și frenetic, cu dragostea lui vie pentru poesie și pentru litera scrisă, era printre noi un veșnic rug în pară, subtil și spiritual, uneori caustic și violent. Poesia era pentru el un climat de viață firesc. Liric, cu transparențe de mătase autentică, având o repulsie organică de poză și de discursivitate, George Petcu se consuma în expresii ermetice, strânse, eliptice. Versul său era numai scântee și țipăt ascuțit, de pasăre rănită. Ardea ca o foiță de magneziu, puternic și scurt, ca o flacără albă, din altă lume. Totul era incendiu și flacără în George Petcu.

Frumos, ca un efeb autentic, înalt și subțire, cu line trăsături de discreție și de eleganță naturală, înfățișarea lui fizică se asemăna întocmai cu poesia pe care o scria. Era poet prin destin. O continuă grijă exterioară, la gesturi și la îmbrăcăminte, la prietenii și la viața socială se acorda firesc cu această înfățișare distinsă. Era aerian și suplu. în cea mai categorică realitate a acestor adjective, în tot ce făcea și în toate situațiile de viață. In jurul lui, totul ardea autentic, cu flacără intensă, fără sgomote ușoare și fără sforăituri de duzină.

La moarea lui, — avea abia douăzeci și ceva de ani, — George Petcu se număra printre cei mai buni poeți tineri. Era autorul a douăzeci plachete de poesie, dintre care prima apăruse încă pe timpul când era elev de liceu. Ceeace caracterizează poesia lui și ceeace se impune din primul moment, este valoarea ei intensă de conținut. Totul este autentic în aceste încercări. Indiferent de gradul lor de realizare artistică și de bruma de originalitate pe care le-o acordă critica timpului, poesiile de început ale lui George Petcu nu sunt altceva decât niște țipete ascuțite, isvorîte din răni sufletești reale. Adolescența aprinsă și largă, cu flăcările ei firești, de amestec dintre stihii, și de suprapunere desordonată a zărilor diafane peste focul organic, de viață care începe să pornească la drum, este climatul imediat al acestor poesii. Dragostea, viața, fâlfâirile neînțelese ale morții, ca o pasăre neagră ce trece pe sub fereastră, departe încă de a se echilibra în înțelesurile lor generale, capătă în sufletul poetului realitatea unor săbii bine ascuțite, înțepătoare direct în carne. Naive și cunoscute, poate, rănile acestea sunt însă surprinzător de sincere, de adevărate și de reale. Poesia care le cuprinde se impune tocmai prin această mare sin-

Ion Șiugariu

(Continuare în pag. 3-a)

DESPRE SPECIFICUL NAȚIONAL ȘI LEGILE ARTEI

Se duc atâtea discuții în jurul creației, discuții desigur interesante dacă nu prin utilitatea lor pentru îndrumarea muncii scriitorilor și artiștilor — care, până la urmă fac tot cum îi taie capul și cum le dictează conștiința lor — pentru erudiția, verva și entuziasmul pe care-l consumă. Una din temele adesea reluate în aceste discuții este aceea a specificului național.

Ceeace li s'a reproșat, adică, scriitorilor noștri, dela o vreme încoace, a fost prea puțina atenție pe care o dau în opera lor specificului național. A fost o reacție fatală împotriva unei tendințe în literatura noastră de după trecutul război, de a le fi atât de subordonată literaturilor occidentale, și îndeosebi celei franceze, încât s'a ajuns uneori la adevărate pastișe după aceste literaturi.

Nu încape îndoială că reacția a fost binevenită, fiind dictată de o demnitate națională justificată prin toate bogățiile de inspirație pe care le oferă țara și neamul nostru, atât ca pitoresc cât și din punct de vedere spiritual.

Problema unei demnități naționale în literatură rămâne deci de actualitate, iar dezaprobarea literaturii prea mult tributare unor forme de cultură străină este cât se poate de explicabilă. Avem nevoe de o literatură și o artă care să fie reprezentative pentru spiritualitatea românească, și numai printr'o participare a noastră în cultura europeană, care să aducă ceva nou și de profundă autenticitate, ne putem impune ca o valoare demnă de toată atenția. S'a putut vedea această preferință când s'a pus problema traducerilor din literatura noastră în limbi străine. Intâi de toate ni s'a cerut să-i recomandăm pe acei dintre scriitori și acele opere care reprezintă spiritualitatea românească în cea mai mare măsură ca pe ceva distinct față de spiritualitatea celorlalte popoare europene.

Chestiunea astfel pusă, cuprinde, principial, un indiscutabil adevăr, dar când e vorba de aplicarea la realitate, ne duce la o sumă de erori care contrazic înseși principiile artei.

Să căutăm să ne limpezim: vorbim despre specificul național, dar ce este mai întâi de toate acest specific?

Este el oare acela prezentat de plastica noastră, pastoralul lui Grigorescu și ceeace mai departe a fost exploatat de sculptura noastră în decorativă: țărăncile, ciobanii, oile, etc.?... Este acela al unui Creangă sau al lui Caragiale?

Este cel din „O viziune românească a lumii", studiul bazat pe folklor al d-lui Ovidiu Papadima? Din „Ion" al lui Liviu Rebreanu, din Velerim și Veler Doamne, a lui Victor Ion Popa? De când există artă și literatură românească, n'a fost artist, scriitor și gânditor român care să nu pună problema acestui specific național, culminând cu încercarea filosofică a lui Lucian Blaga, „spațiul mioritic". Și, tot ceeace s'a făcut în literatura noastră, în cea mai mare măsură, poate fi utilizat și ca o pledoarie pro și ca o pledoarie contra acestui punct de vedere, dela literatura de gen semănătorist până la literatura de factură tipic proustiană a unui Anton Holban de exemplu.

Acum, privind lucrurile din cealaltă fațadă a lor; este oare, mare Grigorescu fiindcă a pictat țărănci, păstori, carul cu boi, etc.? Este mare Luchian fiindcă a avut culoare românească? Sunt mari Creangă și Caragiale pentrucă au luat subiecte din mediul românesc, cel dintâi din pitorescul vieții la țară, cel de ai doilea din grotescul mahalalei? Este mare Liviu Rebreanu pentrucă a scris un roman din viața țăranilor, ca „Ion"? Și este mai puțin mare Anton Holban pentrucă n'a ținut seamă de acest „specific național?".

Desigur, răsfoind istoria literaturii noastre, putem lesne constata că scriitorii și poeții noștri cei mai de seamă ca Eminescu, Arghezi, Creangă, Caragiale, Rebreanu, etc. s'au inspirat în opera lor din cadrul românesc, ceeace ar pleda în favoarea acestui „spefic național". Nu însă — și, astfel se pune problema — subiectul ales este cel ce a garantat viabilitatea operelor acestor literați ci *personalitatea lor excepțională*. Adică, nu specificul național a fost acela care i-a creiat pe Eminescu sau Creangă, ci ei au ridicat materialul utilizat, la rangul de operă de artă prin forța harului lor scriitoricesc.

Specificul național nu este, cert, ceva de natură pur decorativă, de pitoresc, cum a fost văzut în plastica noastră, și uneori în literatură, nu se rezumă la câteva, formule care pot fi luate de-a-gata și exploatate, garantând celui ce le utilizează, viabilitatea operei prin efectul lui magic. In cazul acesta, am putea admite că și un scriitor străin dacă ar lua elemente „specifice românești" ar putea face literatură românească valabilă. Ceeace, bineînțeles, este o supoziție care se respinge dela sine. In schimb un Camil Petrescu de ex., în romanul său „Patul lui Procust", nu are nimic din ceeace ne-am obișnuit să înțelegem prin noțiunea de „specific național" și totuși acest roman este unul din cele mai reprezentative romane românești.

Și în cazul acesta, trebue să revenim la afirmația din prima frază a acestui articol: Arta își are legile ei proprii, ce nu pot fi dirijate nici influențate prin toate discuțiile ce se duc în jurul ei. Dincolo de școli, de curente, de discuții, există marile personalități artistice. Acestea pot forma școli și curente, pot prilejui discuții, dar nu pentru a forma la rândul lor prin aceste școli, curente și discuții, alte mari personalități, ci toată dialectica făcută în jurul apariției lor, face parte din aureola propriei lor personalități, aureolă care o conturează și o valorifică; din punct de vedere al utilității fiind de o gratuitate absolută.

Marile personalități — care n'au ieșit la rândul lor dintr'o școală ci, chiar dacă au aparținut la primii pași vreunei școli literare, au depășit-o pentruca să se realizeze după legile lor interioare, profund originale, cărora nimic din afară nu le putea ajuta, — sunt acelea care reprezintă creația și cultura unui neam, asigurându-și locul în eternitate. Un Shakespeare, un Dante, un Dostoewski, un Cervantes, n'au avut acel „specific național" în sensul în care îl înțelegem noi, totuși au adus glorie neamurilor cărora aparțineau și care au avut meritul de a da naștere unor asemenea oameni excepționali.

E tot un prilej de mândrie națională, dar de altă factură. Fiindcă aici e vorba de *substanța națională*, de substanța spirituală a unei națiii care poate da naștere unor inși care să atingă prin creația lor o culme artistică. O sută, o mie de scriitori care utilizează pitorescul cadrului românesc, care se inspiră din folclor, nu pot folosi culturii românești în momentul când aceasta vrea să-și spună cuvântul în concertul culturii europene, cât poate folosi un singur scriitor de geniu chiar dacă el nu utilizează aceste formule de „specific național" la îndemâna oricui.

Fiindcă scriitorul de geniu, sau pur și simplu marele scriitor, a cărui operă este într'o asemenea măsură realizată din punct de vedere artistic încât capătă o valoare universal valabilă, va cuprinde în mod implicit în complexul harului său, cele mai înalte culmi la care a ajuns spiritualitatea unei națiii.

Ceeace contează întâi de toate, dincolo de discuții mărunte, este apariția marilor personalități. *Ceeace contează este creația în sine, eliberală de orice prejudecăți, de orice formule, de orice constrângeri. Această creație, dacă va avea forță, dacă va fi, într'un cuvânt: mare, va cuprinde în sine și acel specific național*, dar nu în sensul lui pitoresc, ci în sensul său cel mai înalt și cel mai valabil. Adică, scriitorul român a cărui operă este într'o asemenea măsură isbutită încât devine universal valabilă, este un reprezentant strălucit al substanței spirituale românești, pe care o valorifică prin opera sa.

Scriitorul de mari izbutiri, deci, va cuprinde în complexitatea lui sufletească, într'o alchimie incomparabil superioară aceleia pe care o face rațiunea noastră, toate datele „specificului național" însă turnate într'un întreg în care el nu apare fragmentat ci de sine stătător, bogat și vast cât cosmosul.

In felul acesta apare românescul în opera unui Eminescu, unui Arghezi, unui Rebreanu.

Doina Peteanu

CRONICA LITERARĂ

ION POGAN: Lavine — Poeme — Ed. „Cartea Românească"
CICERONE THEODORESCU: Cleştar — Poeme ed. II

TIP. „DACIA TRAIANĂ"

Personalitatea poetului Ion Pogan are, în lirica românească actuală, un loc aparte, care nu numai îl cinsteşte, dar poate constitui o pildă pentru foarte mulţi ucenici ai versului, prin câteva trăsături de o dinstincţie rară. In primul rând, ceeace face nota singulară a acestui poet este discreţia pe care ştie să o păstreze în jurul scrisului său.

Apoi, la fel de relevantă este *conştiinţa poetică* pe care o simţi cum străbate fiecare volum al său. O perfectă scrupulozitate în prezentarea formală a operei, în cizelarea versului, în structurarea lui, îmbracă admirabil fondul poetic şi vădeşte o lucidă conştiinţă a actului creaţiei.

Pe poetul Pogan pare a nu-l interesa nimic extrinsec poeziei, nimic care să iasă din raza ce-i luminează zonele ei statuare.

De aci, unitatea poeziei sale, profunzimea şi autenticitatea ei.

„Descoperit" de neîntrecutul simţ al adevăratei valori poetice, cu care maestrul Tudor Arghezi a reliefat în paginile *Biletelor de Papagal* câteva nume tinere care sunt tot atâtea tramice chezăşii în poezia de azi, poetul Ion Pogan şi-a adâncit cu primul volum ce l-a publicat, *Linişti şi Comori*, conturul tot mai pregnant al scrisului său care nu aducea numai o puritate şi o prospeţime mult făgăduitoare, dar vestea chiar o certitudine pe care celelalte volume apărute ulterior, *Relief* şi *Zogar*, ne-au confirmat-o.

Recentul volum, *Lavine*, este exact ceeace încrederea unanimă i-a acordat dela început acestui poet autentic.

O poezie sublimată de tot ce nu constitue adiere de suavitate proprie climatului ei, înflorată de un eterat lirism, nu rareori simţind de-a-lungul lecturii freamătele unui cald romantism sau ale unui simbolism mult purificat de anumite sensuri şi rezonanţe:

Unde stă hoinară, clipa, marea,
de n'o află vântul şi stihiile
când prin cer pornesc cu vânătoarea
hăulindu-i norii şi chiliile?

Creşte uneori cu floarea înaltă
singuratecă 'n copacul Maiului
sufletul l-a dus mai laolaltă
s'o culeagă pentru raiul lui.

Dar mereu s'aprind visele noi
şi mă dor sub boabe grele, spice:
steaua să le ducă 'n slavă roi,
soarele 'nfrăţit cu luna strice-le.
(Zădărnicie)

Intâlnim în poezia d-lui Ion Pogan o eleganţă în imagine şi un dar al mlădierii expresiei, pe care numai la un alt poet al suavului şi al eterărilor am mai găsit cândva, la nedreptăţitul şi aproape uitatul N. Milcu. Uneori am impresia, de-a-lungul lecturii, că ambii descind din aceleaşi tainice zone de inspiraţie de unde, din lumini şi tăicuri ştiute numai de ei, desprind esenţe neasămuit de gingaşe şi de melodioase. Iată, ca exemplu, această strofă:

A tremurat o frunză lângă mine
atât de-aproape şi de spăimântată,
că inima a început să mi se 'nchine
în grabă, ca o frunză tremurată.
(Frunză tremurată)

Nu mă pot opri a releva una dintre cele mai realizate poesii ale volumului şi poate ale scrisului poetului Ion Pogan, intitulată *Şoimul*, o poemă de antologie, care regret că din lipsa spaţiului nu poate fi reprodusă aci. Aceeaş boare de rară suavitate păstrează în volumele lor poemele: Sonată, Zăpezi, Grădină vie, Dorinţi, etc.

Desigur aceste preferinţe sunt riscate, deoarece *Lavinle* are, cum am spus, o fluiditate atât de unitară încât o preferinţă e greu de fixat.

Dacă primul ciclu, care dă şi titlul volumului aduce o mireasmă atât de proprie poeziei pure, elevate, al doilea ciclu, *Veacuri*, mai aduce o notă în plus, deosebit de interesantă şi semnificativă: filtrarea în retortele sensibilităţii proprii a unor teme, motive sau măcar elemente formale, aparţinând folclorului, cu tot isvorul lui plin totdeauna de proaspătă şi autentică poezie.

Iată cât de armonic se toarce gândul poetului pe melodia lină a versului popular:

Hăulind pustia
se 'ntoarce câmpia,
somnul şi-l frângea.
ochiul şi-l clipea
şi pe dedesupt
geamătul s'a rupt.
(Foc)

sau

Spune-mi Dunăre bătrână
care-i şoapta care spune,
care-i firul tors de lână
nevăzut, neadormit
înodat pe o rugăciune
care spune, care spune.
(Hrisov de seară)

Plină de tâlc, în acest sens, ne pare o mărturisire a poetului ce ridică la o înaltă valoare de artă inspiraţia din bogatele zăcăminte etnice:

Din fund scot fluerul uscat de soc
prin care cântecul a jeluit de mult,
îl duc la buze, cântecul e foc,
ca'n veacul mioriţelor l-ascult.
(Taină).

Luminoasă şi limpede, melodioasă şi încărcată de sensuri, poezia lui Ion Pogan este o treaptă de certă valoare în lirica noastră actuală.

Distincţia şi discreţia pe care poetul le pune întotdeauna în jurul apariţiei unui nou volum al său nu vor putea întârzia prea mult situarea sa la locul de frunte care i se cuvine în poezia românească.

*

Un volum de versuri ajuns la ediţia a II-a ne-am obişnuit să-l socotim un eveniment, în literatura românească.

Dacă porecla „românul e născut poet" s'a transformat în ultimele decenii în renume, nu tot atât de măgulitoare se prezintă perspectiva, sub care poate fi privit românul în ipostaza de „cititor de poezie".

Deaceea însemnăm cazul volumului de poeme „Cleştar" ca o bîruinţă izolată a literaturii noastre în ceeace priveşte poezia. Şi e cu atât mai interesant acest caz cu cât poetul Cicerone Theodorescu este mult departe de ceeace s'ar putea numi „un poet de public". Sunt tentat oarecum să retractez ce am spus mai sus şi să admit, paradoxal, parafraza „mai sunt cititori de poezie la Bucureşti".

O prezentare analitică a vol. *Cleştar*, acum după ce s'a dovedit prin maturitatea lui un bun intrat în patrimoniul poeziei noui româneşti, ar fi superfluă.

Ceeace aş vrea totuşi să relev la această a doua lectură a cărţii este nu pe de-a'ntregul justa calificare şi clasificare a poeziei lui Cicerone Theodorescu făcută de critică, la apariţia primei ediţii.

Anume, s'a spus — şi aşa a rămas — că poezia sa e o poezie rece, glacială, chiar mai rigidă de cum şi-a definit-o poetul în titlu. Aşa mi s'a părut şi mie atunci. Acum însă recitindu-o, nu ştiu de ce am simţit o adiere de lin şi cald lirism plutind peste fiecare poezie, aproape.

Aci, mă întâmpină confesiuni înduioşătoare:

Cu gândul tău mi-mpodobesc aci
Mâhnit, singurătăţile-aurii
Sub luna care-şi cântă neatins
Pe ram albastru, cântecul aprins

Nu am prieten nici un om...
(Rugă pentru cântec întârziat)

Dincolo, o fluturare aproape romantică:

Am şi-o dragoste 'ntr'aceste:
Dumneata...
Svârle-mi roguţe, o veste
Porumbiel a flutura
Peste râuri, văi şi creste.
Roguţe, nu mă uita.
(File vechi)

Am stăruit cu citate asupra afirmaţiei făcute mai sus, deoarece mi se pare că încăodată timpul a jucat o farsă criticei grăbite şi snobe. Secretul unei noui ediţii pentru un poet catalogat cândva drept „singular", şi „dificil", răspunde foarte elocvent acelor care vor să înăbuşă poezia autentică în tot felul de buline, cu ambalaje, care de care mai „ermetice" şi mai ...exotice (deşi de import occidental).

Aurel Chirescu

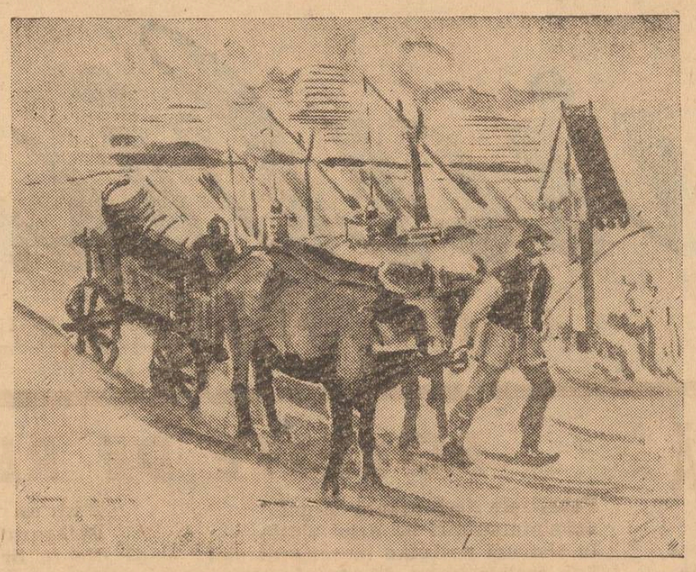

CRONICA PLASTICĂ

Pasagiul „Căminul Artei"

Dintre unităţile de verificat cadenţa ritmurilor interioare ale pictorului, cea mai generoasă în certitudini este peisagiul — psihologia peisagiului în sine fiind numai spontan accesibilă decât aceia a naturei moarte sau a portretului. Rare ori, subiectele selecţionate de pictor la începutul carierei sale, nu sunt: nudul, portretul şi natura moartă. Paralel, poetul e condus la vers de către piesa de teatru şi romanul, — abordate pe întâia treaptă a afirmărilor lui, în timp ce primele tentaţii ale compoziţorului muzical, gravitează de predilecţie în jurul simfoniei şi al operei. Enumerarea excepţiilor n'ar diforma în nici-un sens concluzia descifrată şi cimentată în experienţe proprii, fără valabilitatea cărora nu-am interzice dreptul de a distinge, în biografia unei opere de artă, epoca şi epica de epoca ei lirică — şi de a stabili, între acestea două, un echilibru care să ni-l reveleze pe autor.

Expoziţia peisagiului, dela Căminul artei, constitue unul dintre cele mai luminoase prilejuri de documentare asupra militanţilor plasticei noastre. Vizitarea ei corespunde parcurgerii unei antologii de poezie în care *variaţiile pe acelaşi temă* nu apar cum le descoperim, deobiceiu, în literatură: *variante ale aceloraşi motive de inspiraţie*.

Peretele rezervat marilor maeştri înaintaşi (organizatorii colecţiilor dela Căminul Artei nu-i uită şi nici nu-i neglijează vreodată — ceiace nu li se prea întâmplă editorilor de antologii), e conturat în pioasa noastră atenţiune, de corăbiile semnate *Ion Andreescu*; peisagiul fără car cu boi — un sobru imn al muncii câmpului, pe a cărei întindere verde închis, furnicarul de ţărani trăeşte în proporţii modeste nu atât *robit* cât *confundat* cu bogata şi vasta vegetaţie a pământului, — semnat *Nicolae Grigorescu*; un desen şi apoi un ulei, — ultimul apare pe cât de expresiv, — semnat *Luchian*. In vecinătate, întâlnim farmecul penelului lui *Francisc Şirato*, într'o estetică realizare, dantelată în stilul peisagiştilor japonezi. Grave şi simetrizând luminile şi umbrele asemeni stâncilor casele de pe pânza datorită lui *Marius Bunescu* subliniază prestanţă şi reconsacră renumele unei personalităţi, *Henri Catargi* se lasă recunoscut prin subtile manevrări ale celei mai difícile dintre culori: albastrul (No. 86) izbutind o neperimată îngemănare a cerului cu marea, — evidenţiată de *Sorin Ionescu* (No. 17) mult mai pictural; feeric, totuşi construit pe valori deplin reale, peisagiul surprins nu numai de *ochiul* ci de întreaga paletă a lui Sorin Ionescu, se prenumără printre popasurile reliefante ale ansamblului. *A. Iosif* reclamă deosebit interes, cu o lucrare de ţinută autentic magică, din care sublinîem atenţiunea dedicată pomilor şi catifelării gamei de roşu. *Al. Ciucurenco* mai intelectual realizat în pânza dela intrare (No. 9) decât în cea rostuită neizolat, ni se reînfăţişează abil şi neinfluenţabil. *George Nichita*, prezintă un fragment de pădure, tratat decorativ, conţinător de frumoase nuanţări ale verdelui. Prea crispate, — mai cu seamă ciobanul cu oile, — de astă dată experimentările lui *Ion Vlasiu* dau impresia a fi fost pirogravate iar nu pictate. Cum credem că nu aceasta a putut fi intenţia artistului, mărturisim că l-am dori întors la tehnica remarcată în cadrul expoziţiei trecute. Pe *Adam Băltatu* îl aflăm, în pragul maturităţii noastre popasurile reliefante ale anilau descoperit zorii adolescenţei noastre. Şi acum — ca de atunci, îl socotim un nedreptăţit de criticii autorizaţi care şi-au înmânat posterităţii datoria de a-l recunoaşte meritele şi arta constând în răstălmăcirea aproape organică a peisagiului. Cele două tablouri vizibile actualmente nu-l reprezintă suficient decât acelora cari s'au familiarizat cu simbolurile susţinute de stilul creeaţiilor sale. Lucrările lui *Dinu Vasiu* (încadrate pretenţios, în defavoarea lor) subînţeleg vădite posibilităţi de aprofundare şi antrenantă naraţiune. Exprimarea, pe alocuri neclară, nu denotă stângăcia ei, mai curând, grabă spre accentuarea preferinţelor.

Gruparea feminină a plasticei noastre în frunte cu *Magdalena Rădulescu* (autoarea unei compoziţii din melodioasă imaginaţie, în care înmănuchierea culorii cu desenul se găseşte împlinită cu avânt ca şi coregrafie) şi *Micaela Eleuteriade* (ale cărei interpretări excelează prin nedibuire şi demnă cutezanţă) e fericit reprezentată. Armonicele desene reconfortante ale *Mericăi Râmniceanu* discretul manierism al *Janei Baculescu* (peisagiu craiovean, cu biserică), pentru care fiece amănunt înseamnă un pretext de studiu, gândita şi constanta îndemânare a *Rodicăi Maniu* şi coloraturile *Margaretei Sterian*, se detaşază temeinic, preocupant.

De menţionat peisagiul de biserică semnat *Octav Angheluţă* şi numerotatul 41, semnat D. Sevianu.

Coca Farago

CREIONARI

UN TRICENTENAR

Fără răsunetul pe care ar fi trebuit să-l aibă, Comedia Franceză şi-a comemorat 260 ani de existenţă .Cu riscul de a surprinde pe cei încredinţaţi că în vremurile actuale asemenea preocupări sunt superflue, ne vom opri câteva clipe asupra acestei comemorări fiindcă chiar dacă strămoşii noştri spuneau „inter arma silent musae", tot ei au fost cei care în timpurile critice au introdus divertismentul „panem et circenses" ceeace înseamnă că arta poate sluji şi în scopuri politice şi deci preocupările de artă, chiar în timp de război, nu sunt pe de-a 'ntregul nefolositoare.

Aşa dar, sunt aproape 300 de ani de când Comedia Franceză s'a consacrat ca altar al Thaliei. Şi în răstimpul acestor trei veacuri, de când Molière i-a deschis pentru prima dată porţile, în lăcaşul ei n'au răsunat decât hohotele spectatorilor, înveseliţi de grimasurile şi clowneriile actorilor. Rareori plângea câte-un actor, dar plângea pe scenă, fiindcă aşa îi era rolul — iar publicul înveselit de durerea lui, râdea şi mai tare.

Câte generaţii nu şi-au descreţit frunţile la „Comedia Franceză" şi câţi actori n'au cules laurii gloriei, pe rampa unde Baptiste Poquelin Molière ,s'a prăbuşit într'o seară murind de un atac de cord, în timp ce juca „Le malade imaginaire"?

Trei sute de ani în care omenirea a fost învăţată să râdă! A plătit ca să poată râde!... Poate că Molière nici nu s'a gândit că teatrul său va supravieţui atât, că omenirea va mai face haz de aceeaşi poveste, după atâtea sute de ani. Dar omenirea vrea să râdă şi tot ea vrea să şi plângă. „Globe", teatrul lui Shakespeare n'a fost instituit pentru celebrele tragedii ale nemuritorului William?

Literatura dramatică europeană cunoaşte în jurul acestei date, patru mari scriitori, cu oarecare aproximaţie, contemporani: Molière, Shakespeare, Cervantes şi Lope de Vega.

Cel mai fecund a fost Lope de Vega: a scris 1800 piese de teatru. Cel mai profund Shakespeare. Cel mai jucat, Molière. Şi cel mai popularizat, Cervantes.

In „Le diable boiteu", eroul îl întreabă pe „diavolul schiop" ce e mai greu de scris: comedie sau tragedie? Diavolul îi răspunde însă cu ocoluri: şi tragedia şi comedia sunt la fel de dificile; ca probă, un autor de comedii reuşite nu ne scrie tragedii bune şi unul de tragedii nu va reuşi cu comediile. Numai talentele mediocre pot aborda orice gen, fiindcă platitudinea lor e egală orice ar încerca să trateze.

Dela Sofocle, Aristofan, Luchian, Horaţiu şi până azi, e un lung şir de veacuri în care aceleaşi povestiri, au stors mereu alte lacrimi sau alte hohote. Pentru fiecare generaţie, „Monologul Morţii" din Hamlet redeştepta fiori noui şi de câte ori apărea Harpagon pe scenă, publicul fremăta de bucurie. Cu o mie cinci sute de ani înainte, acelaş avar din „Aulularia" (Oala cu bani) făcea publicul din teatrul roman să chiuie văzându-i masca schimonosită de sgârcit.

In zadar anunţa comperul latin, la terminarea piesei: „Fabula acta est"! Ea nu s'a sfârşit, căci păcatele şi scăderile noastre vor ţine cât lumea şi vor forma întotdeauna subiecte de tratat iar sentimentele noastre nobile, vor dăinui la fel, alături de păcate, atât timp cât există în omenire, rău şi bine.

Dinu Moroianu

MOTIV

Şi tu ai să te asemeni cu ogorul,
odată semînţele vor creşte şi din trupul tău,
ţi se va închina în genunchi poporul
şi te va iubi, izbăvitorule de cel rău...

Pasul tău tremurat pe îndelete,
uneori obosit de lupte şi de nesomn,
va veni pentru noi odată cu poamele
odată cu grâiele ce te-or alege Domn...

Rădăcinile lor vor trăi prin tine
deodată cu toate satele şi câmpiile
te-or sfredeli gurile rele şi cele bune
şi împărăţia ta va domni peste toate moşiile.

Neculai V. Coban

LUME SE FRĂMÂNTĂ

Ce tristă zi a fost azi şi-acum ce seară tristă,
Cu golul ce'mpânzeşte 'n inimă doar, goluri,
Cu gândul ce frământă, idei de ţintirim;
A noastră soartă este zadarnic să trăim,
Şi'n cale ne stă moartea, ce vine pe ocoluri.
Ce seară pesimistă!

Odaia se găseşte'n văluri lungi, de doliu,
Pe frunte-mi atârnă, coroane mortuare,
Iar liniştea-mi cântă, prohodul, liniştit;
Mă simt uşor, eteric, de-atâta nemişcare,
Şi golul mă'presoară, tăcerea mă apasă,
Mă simt încremenit, cadavru 'n fotoliu.

O lume se frământă 'afară, vorbe, jocuri,
Şi ţipete şi faruri, o lume ce trăeşte,
In'untru e mormântul, cavou adânc în suflet;
Fantasmă ochiu-mi vede, nălucă ce-mi grăeşte,
Cu glas duios şi cald. Privesc al ei zâmbet,
Cu ochi adânci, în focuri.

Năluca brusc dispare. Sunt singur, trist, şi-i seară
Tăcerea străjuieşte durerea 'n agonie,
Iar sufletul încuie uşiţa la cavou;
Sunt mort demult, de veacuri şi'n inima-mi pustie,
N'a răsunat plăcere nici cânt şi nici ecou.
Ce seară mortuară!

Popovici C. Nicolae

SONETUL MEU

Incearcă timpul vechi poveşti
Să prindă'n mrejile de moarte.
Cu cât se apropie cereşti
Lumini le smulge mai departe.

In lumi cu viaţă fără moarte
In lumi de ochi nepământeşti
Trecutul stărue, departe.
E început de vieţi cereşti!...

Pas nevăzut mă poartă'n lut,
Pas de lumină'n veşnicie,
Din vis de vis mă simt crescut.

In clipe-i freamăt de vecie
In vreme visul mi-am născut,
In rădăcini port apă vie!..

Neculai Prelipcean

TEME ŞI LIMITE

(Urmare din pag. 1-a)

sal, din social prin uman, din istoric prin esenţial. Şi nu izbuteşte în niciuna din aceste evadări. Fiindcă şi aceste teme au caracter de autenticitate organică.

Desigur, întrebarea chinuitoare care se pune mai cu seamă filosofului este aceea dacă suntem închişi, prin blestemul nostru creatural, într'o înţărmuire dincolo de care mai este încă ceva ce nu putem ajunge sau dincolo de care nu mai este nimic? Platon vorbea de lumea ideilor eterne ce nu ne sunt accesibile decât prin dialectica raţiunei, Kant ne arătase presimţirea unei lumi noumenale, Bergson şi intuiţioniştii ne-au vorbit despre putinţa depăşirii condiţiei de cunoaştere raţională prin cunoaşterea intuitivă. Lucian Blaga deosebeşte la marginea posibilă a cunoaşterii noastre un orizont al misterului. Credinciosul trece din lumea văzutelor în lumea celor nevăzute. Dar întrebarea stărue chinuitoare, dacă e cu putinţă ceva nou şi dacă unui nou în cunoaştere îi corespunde o noutate de fapt, adică o noutate antologică sau cu alte cuvinte dacă limitele noastre de percepţie şi de expresie nu exprimă înşeşi limitele concrete ale lumii?

Şi întrebarea va dăinui, necruţătoare, multă vreme sau poate totdeauna.

Petru P. Ionescu

ARTA ŞI PERMANENŢELE SALE

Ca după o noapte lungă, de halucinaţie, omul european trezindu-se sub impresia năruirii, a nefiinţei, îşi adună puterile, şi le încordează, de multe ori până la refuz, şi însetat de idealuri, încearcă să se ridice, în timp ce pe tot întinsul Europei se mai răsfăţau încă mormanele de cenuşă şi moloz.

Europa, devenind o imensă vatră pe care mai ardeau mocnit bunurile unei lumi călcată în picioare de hoardele Răsăritului, — simbolul de totdeauna al dezastrelor noastre, — simţia nevoia unui reviriment în spiritul şi mentalitatea sa, şi care, după cum vom vedea, s'a şi produs mai târziu, prin Renaştere.

Ne sta la dispoziţie cultura greco-romană, civilizaţia şi artele sale, dar nu era de ajuns.

Noi europenii am fost totdeauna nişte neastâmpăraţi, iar acest neastâmpăr al nostru a izvorît tocmai dintr'o necesitate interioară pe care am putea-o numi necesitatea cunoaşterii şi căreia omenirea de astăzi, îi datoreşte totul.

Evadările europeanului din spaţiul său geografic, n'a avut ca scop simpla cucerire de teritorii, ci potolirea avânturilor şi dorinţelor sale de cercetător mereu în goană după necunoscut.

In loc de aventură el ne oferă sviritul larg plin de umanitate. In locul înfrângerii adversarului şi a exterminării lui fizice şi morale, omul european vine cu puterea sa de organizare, cu restabilirea valorilor umane.

Iată cum expansiunea europeanului dincolo de hotarele sale îşi găseşte raţiunea nu numai în căutarea mijloacelor de existenţă, pe care e drept, nu şi le poate asigura întotdeauna pe pământul său, pe unele locuri prea sărac, ci şi în nevoia de a se pune în slujba ideii de umanitate.

Nu forţa armată, singură, îndreptăţeşte un stat să cucerească teritorii streine şi nici măcar condiţiile sale materiale proaste, ci tocmai însuşirile alese, capacitatea de realizare de care dispune în toate ramurile de activitate, şi mai ales forţa sa spirituală.

Există o permanenţă a artei şi un misionarism al acesteia în viaţa omenirii. Homer, nu moare niciodată, Platon, Socrate şi Aristotel deasemenea, iar Divina Comedie va fi model de creaţie şi viziune poetică atâta timp cât paşii omului vor rătăci pe acest pământ devastat din când în când de revoluţii şi războaie.

Dante Alighieri, autorul celei mai îndrăzneţe realizări poetice din toate timpurile, iniţiatorul poeziei moderne, deschide drumul către Renaştere, către splendorile ei.

Iată, aici am vrut să ajungem.

Incepe o nouă epocă, un nou capitol de istorie, alte perspective, altă concepţie despre lume; de grandoare, de echilibru interior şi de perfecţiune estetică.

Muzica, poezia, arhitectura şi mai ales pictura Renaşterii îndumnezeesc prezenţa omului pe pământ. Destinul său, căpătând dimensiuni uriaşe, frânge lanţurile care îl sugrumau, aruncă superstiţiile, primeşte lumina, cheamă adevărul. Evul mediu, cu toate greşelile sale, n'a putut îngenunchia pe om, nu i-a putut frânge rezistenţa.

Renaşterea spulberă umbrele misticismului bolnăvicios, redându-i creştinismului, ceeace i se răpise: seninătatea.

Intervenind arta, faptul religios se face acceptabil în lume şi mai mult; — omul prinzându-i înţelesurile înalte prin intermediul poeziei.

Un mare scriitor care s'a ocupat într'o carte de viaţa Mântuitorului, a afirmat chiar că întreaga existenţă pământească a lui Isus Hristos, nu-i decât un admirabil poem în faţa căruia nu se poate să nu ne entuziasmăm.

Deaceea credem că avem dreptate când afirmăm că între martirul unei credinţe şi artistul adevărat, terorizat continuu de capriciile talentului său şi flămând de idealuri, există o mare asemănare.

Unul moare pentru lumea visurilor sale, celălalt trăeşte şi se chinue pentru aceiaşi lume pe care ne-o redă în culori, în simfonii înălţătoare, în linii şi imagini.

Ce-are-aface dacă războaele continuă, dacă ambiţiile noastre deşarte se manifestă, dacă întunericul ameninţă? Oamenii politici se agită, capetele încoronate îşi dispută tronurile, armatele, ciocnindu-se între ele, învinge sau sunt învinse, hotarele statelor cad sau se refac, într'un cuvânt lumea pare că nu vrea să fie decât ceeace dela început a fost: teatrul tuturor frământărilor. Şi totuşi ce superbă lecţie ne dă Renaşterea prin geniile sale, ca odinioară răstignirea depe Golgota!

Dar ce a învăţat omul de aici?! Mult, foarte mult! Adică tocmai ceeace nu înţelegea el de atâta vreme, şi anume că omenirea, oricât ar fi ea de pervertită îi este cu putinţă să fie şi altfel!

Arta, încăodată rostim acest adevăr, redă omului toate splendorile Cerului, de care fusese sărăcit odată, chiar prin nesocotinţele sale.

Simion Ghinea

CHEMAREA MAMEI

SCHIȚĂ DE ALEXANDRU BACIU

Andrei părăsise spitalul la stăruința rudelor și contra voinței medicilor, care căutase să-l convingă că starea sănătății lui e încă șubredă, că leziunile nu s'au închis pe deplin, că nu era o faptă cuminte reîntoarcerea sa în îndepărtatul și searbădul orășel de provincie. unde amintirea morții mamei lui dăinuia încă vie în fiecare peisagiu, trăia în orice obiect folosit de ea. Acceptase să plece totuși, poate din nevoia aceea adâncă, pe care o avem adeseori, să ne reîntoarcem în locurile unde sensibilitatea noastră a vibrat mai intens, mai profund, mai aproape de realitatea ultimă a lucrurilor.

Uitase în timpul drumului, în tren, că merge cu unchiul și mătușa lui. Se simțea străin, pierdut acolo printre călătorii îngrămădiți; se străduia să înlăture cu încăpățânare orice i-ar fi putut turbura liniștea, în care imaginele mamei odihneau, încă neturburate; dorea să fie cu totul absent exteriorului, tuturor senzațiilor, care veneau din afară, dela lumea de care se temea, în care se simțea acum atât de singur. Intr'un târziu găsi un loc într'un compartiment; se așeză timid, obosit; nu găsea nici un cuvânt, nici un prilej, care ar fi putut stabili o legătură între el și ceilalți călători; figurile lor îi apăreau, prin pâcla de fum a vagonului, în ritmul sacadat al trenului, prăfoase, inexpresive. Ar fi vrut să poată să se desprindă de toată realitatea aceasta imediată, să evadeze, ca o arătare, din atmosfera aceea cețoasă, scamoșată.

Observă, apoi, cum ochii mari, negri, ai unei doamne din compartiment îl fixau stăruitor; i se păru că sunt privirile mamei; că se uită la el, ca la un animal rar și ciudat sau ca la o ființă coborîtă din altă lume: Își apăru, iar, stingher, mic, incapabil să trăiască în mijlocul celorlalți. Inchise ochii și se simți mai bine în singurătatea întunericului.

Nu știa când ajunsese în gara orășelului de provincie. In trăsură căutase să fie vesel. Dar apropierea de casa părintească îi risipise toată dispoziția aceasta factice. Locuința copilăriei, înconjurată de o curte mare, spațioasă, i se înfățișă cu aspect de spital; scăldată în atmosfera sticloasă a după amiezii geroase, vechea locuință tăia parcă contur geometrice, pe fondul plumburiu al cerului. Acolo, — într'un trecut apropiat, — clipele se înlănțuiseră tragice, în scurgerea boalei mamei lui. Inima-i bătu mai repede; valurile de sânge le simți intens năvălind în poarta capului. Trecu prin curtea cu pământul bine bătătorit, așa cum ai traversa un cimitir: cu teamă și respect. In casă nu mai găsise nimic din atmosfera care îi încântase anii copilăriei, umplându-i de odihnitoare fantasme. Nu-l întâmpină nici primirea gălăgioasă a rudelor venite din București, nici sclipitorul brad tradițional, nici glasul ascuțit al aparatului de radio și unchiul travestit în moș Crăciun.

In dormitorul mătușei flacăra pâlpâitoare a candelei lumina blând și palid un Isus plin de viață și de mișcare; — „ca în tablourile lui Tintoretto", — gândi Andrei. Din semiobscuritatea bibliotecii, portretul unui strămoș îi zâmbi cu bunătate și dragoste. Se plimbă prin odăile împăienjenite de întunerec și lumină, cu pasul neregulat, tremurat și atent, temându-se parcă de umbra lui, de obiectele care păreau că îl privesc compătimitor și ironic, pe el care vibra la viață inutil, fals, ca o vioară desacordată. Își dădea seama că aceste lucruri, în camera învecinată, îl așteptau mătușa, unchiu, verii; se dorea acolo; își repeta cu insistență că trebue să se ducă; dar știa, prea bine, că fiecare vorbă ar fi sunat, în momentul acela, ciudat, că ar fi semănat, iar, tristețe, în sufletele tuturor; îl supărau privirile pline de întrebări ale rudelor; îl enerva caracterul de sărbătoare al zilei, în orășelul acela de provincie, cu viața de automat, de care îl legau atâtea proaspete chinuri trecute. Va mai putea exista oare sărbătoare în viața lui? Totul îi părea cețos, tulbure, desarticulat, ca fundul unui aquarium. Avu impresia că e obligat să reia o existență străină, că e forțat să se integreze în ea, pe când el o dușmănea, îi ura ritmul monoton și străin.

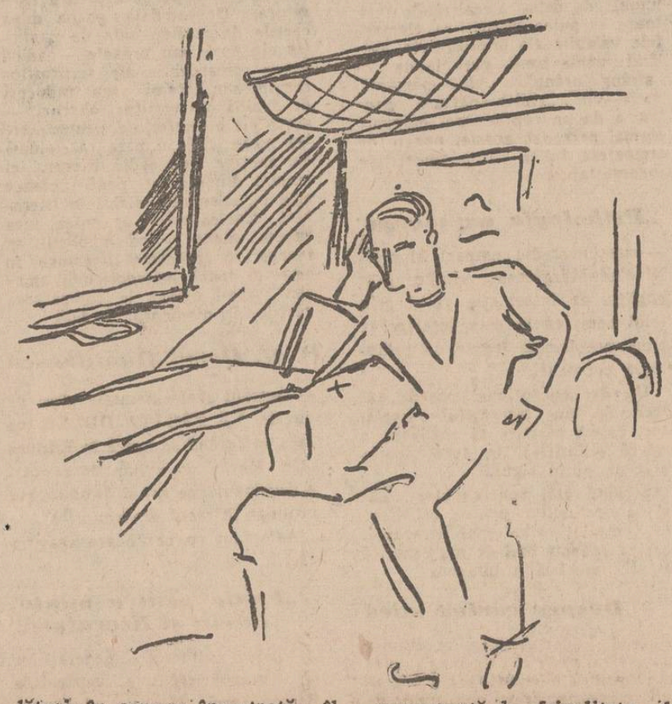

Se hotărî să încerce să se culce.

Ceruse insistent să nu doarmă în casa părintească, cu dorința de a fi singur. Își puse paltonul pe umeri, își înodă cu grijă fularul alb. Afară cerul senin, înțepat de licărirele stelelor, și aerul rece erau mai aproape de el, de singurătatea, de gândurile lui. Se înălță pe vârful picioarelor, întinse mâinile, primi cu nesaț mângâierea vântului, se simți un moment mai stăpân, învăluit, purtat către o viață mai sigură, mai puțin îmbâcsită de suferințe. Privi, cu atenție, jocul fluturilor în lumina becului electric și se îndreptă, agale, către locuința ce îi era rezervată.

Clădirea era situată în apropiere. Servea în timpul școalei de internat pentru elevii unui gimnaziu industrial din orășel. Era o casă mare, boerească, cu specificul acela provincial, care mai păstra încă din melancolia puțin nostalgică a stăpânului ce o locuise; cu prestanța ei de statue antică, părea îmbătrânită, nu atât pentrucă cenușa vremii aruncase și asupra-i pulberea fină, cât mai ales fiindcă nu mai era, între zidurile ei viața caldă, cu aparență de frivolitate, din trecut, ce ascundea atâtea prăbușiri și drame. Acum pereții odăilor fuseseră vopsiți în alb; bănci negre și strâmte luaseră locul mobilelor elegante; prin colțuri de sală străjuiau docili, războaie, aparate mecanice, manechine, martorii cotidieni ai strădaniilor elevilor.

Andrei trecu pe lângă odăile amenajate în dormitor; își aminti de spitalul mamei; simți iar trecutul boalei lui, al mamei, al suferințelor lumei întregi parcă, apăsând greu, ca o trenă de plumb; se resimți mic, neputincios față de amintirile, de sensațiile acestea; intuia, acum, că vor lovi din nou năvalnic, implacabil, că îl vor cuprinde ca într'un șuvoiu nepotolit, inevitabil. Grăbi pasul și ajunse în odaia ce îi era pregătită. Era o cameră mobilată simplu, — cu pat de fier, lavoar, scaune, un cuer, — cu pereți goi de orice tablou, spoiți de curând cu var alb, împrovizată pentru dormit; îi păru lui Andrei că seamănă cu o celulă de închisoare sau cu o încăpere banală de hotel sărac. Când deschisese ușa avusese impresia că aerul încălzit vibrase; întorsese butonul electric, cu timiditatea ce avea ceva din frica unui hoț într'o casă străină; lumina palidă a becului îi proectase caraghios umbra, prea mare, prea voluminoasă, frântă de cuierul ce se interpunea. Incepu să se desbrace cu atenția strânsă, concentrată; mișcările îi răsunau în podeaua de lemn în ecouri aspre, ascuțite. Nu era nimeni în toată clădirea, în noaptea aceea de Crăciun, și Andrei crezu, un moment, că e în mijlocul unui pustiu, că e prea singur, că nu poate găsi dincolo de el, nici un ajutor, nici o scăpare, că va trebui toată viața să-și plimbe fantoșa numai într'o lume de fantasme. Privirea îi alunecă, șovăitoare, nesigură, în golul întunecos al ferestrei, în penumbra din apropierea geamului; văzu parcă acolo grădina, care înconjura casa în căldura tremurătoare a verii cu bălăriile crescute neregulat, cu pomii, ce se înălțau strâmb, cu roadele crescute artificial, nefiresc, cu gardul înconjurător din scânduri putrezite și prăvălite în pământul negru.

Ca o nălucă, silueta mamei i se păru că traversa grădina.

Andrei avu sentimentul că totul se învârtește în jurul său; că obiectele, masa, scaunele, cuierul, zidurile se disolvă, își pierd materia concretă, din care erau alcătuite.

Ridicând privirea crezu că odaia este înconjurată de vid, de alte substanțe, deosebite de acelea ale lumii, a vieții pământești, de tot ce alcătuiau ființa lui.

Se trezi lângă pat; se așeză cu greutate, își sprijini capul pe spetează de fier și învârti cu o mișcare de robot butonul electric. Intunericul, care îl învălui îl făcu să tresară; își auzi respirația precipitată și neregulată; în piept aerul gâlgâia înnăbușit, umed; hârjâia ceva în coșul gâtului. Își dădu seama clar că boala exista, nu dispăruse, era prezentă — nu numai fiziologic — dar se împregnase în fiecare gând, în fiecare acțiune. Imaginele începură să alerge nebunești. Sala de operație, întâi învăluită de fum, de ceață, se contură tot mai clară, mai limpede... Privirile doctorului și ale sorei Maria aplecate concentrat asupra sa; mișcările lor rigide și repezi; instrumentele de metal care străluceau supărător și a căror raze se încrucișau pe figura lui pală; expresia îngrijată a secundului... Apoi, reveni ca un leit motiv, figura mamei și camera spitalului, acolo unde timpul se fărâmițase înegrit de suferință. Simți durerea în piept, mai ascuțită, mai apăsată,, respirația mai gâlgâitoare. In odaie aerul se încălzise, se încinsese, devenise parcă gelatinos; o lumină vagă, difuză, străbătu de undeva, de departe, prin geamurile de sus ale ferestrelor; se proectă în întunericul îmbâcsit de căldură, se lăți, prinse forme în atmosfera fluidă. Privirea lui Andrei se înțepeni într'un punct al peretelui, ca pe un ecran invizibil. Treceau acolo convoaie nesfârșite de oameni; toți erau în alb, extraordinar de palizi, corpurile păreau transparente, de cenușă, fără viață; mergeau cu pași regulați, greoi, domoli, într'un ritm sacadat, obsedant, monoton. Păreau că îl cheamă. Frica i se cuibări, deodată, cu furie în toate gândurile. Apoi tot atât de brusc apele sufletești se potoliră. Avu sentimentul clar al morții, al fărâmițării lui materiale, al desintegrării lui pământene și tot odată, — viu, pustiitor de viu, — svâcniră ca dintr'un resort ascuns dorinți nerealizate, clipe de mulțumire trăite cândva, obligații neîmplinite. Totul se învălmăși într'un amestec fără noimă.

Undeva, în piept, un sfredel continua să roadă cu nesaț; inima galopa nebunește; — apoi înțepenea; — apoi iar galopa... Tusea răsună din nouă întâi înceată, seacă, gâlgâitoare, ca un preludiu, ca o apă ce-și face greu loc printr'o vegetație luxuriantă. Reîncepu, — după câtva timp, — cu toată tăria, sgâlțâind organismul până în cea din urmă fibră, golindu-l de orice picătură de forță, amestecând într'un iureș aprig gânduri și imagini, învolburând cu roșeață pătura albă a patului.

Când conteni, Andrei simți viața fugind din el, ca apa dintr'un robinet uitat deschis. Dar de pretutindeni îl înconjura o liniște adâncă, o liniște ca un nesfârșit pustiu de ghiață. Iar din golul imens se desprinse silueta binecunoscută a mamei; chipul îi surâdea de o neasemuită blândețe; parcă îl aștepta. Păsiră, amândoi, înlănțuiți, — două suflete albe, — pe marea de ivoriu, fără zare.

FELIX ARVERS: SONET

Viața mea misterul ei și-l are
Un neîncetat amor curând ivit,
Răul ascuns e fără de scăpare
Nimic nu știe cine m'a lovit.

Il voiu trăi în preajmă nezărit,
Zilnic alături, totuși singur tare
Și voiu petrece fără cutezare
A o ruga și fără un semn primit

Iar ea deși făcută-i să desmierde,
Fără s'asculte, pasul scump și-l pierde,
Ce murmur de iubire ridica —

Cucernică, păzind o aspră lege
Citind acest sonet prea plin de ea
— „Cine-i?" -- va întreba și n'a 'nțelege.

(Trad. de **E. G**).

BOTEZ

Când s'a ivit copilul dintr'un fund de pâcle,
Miezos la carne și cu ochii cer,
La gât i-au prins o cruce de-aur ca la un boer
Și un sat întreg suna din fluere și sticle.

Trei popi sfințeau cadelnița aprinsă,
Un soare greu își sparse drum prin nori,
Mocnea un vânt de ducă de cocori,
O salcie pe Nistru sta întinsă.

Cei șapte nași îl miruiră în frunte
C'o sărutare caldă și umedă ca țărna,
L-au strâns în față verde ca lucerna,
Rugându-se de duhul casei sfielnic să-i asculte.

— Să fie darnic, — oftă o nașă preoteasă,
— Răzăș să fie 'n sat, — clipi primarul,
— Blagocestiv, — și-un dascăl își șueră paharul,
— Să prindă — o fată peste măsură de frumoasă.

In miros nărămziu de alivancă
A fost furată ihneluța de pe foc,
Dintr'o covată plăcintele săriră în loc
Și cu friptura cea foarte bețivancă.

Ulcioarele albastre cu vin iute ca sabia
Jucau prin vorbe dulci ca mursa acadelii,
Săltau podvoare repezi pe pielea dușumelei,
Frumoasă mai e viața în Basarabia!

Bunica i-agățase nepotului din leagăn
Un puf de iconiță cernită a lui Hristos,
Iar măsa îi întinse al sânului zămos,
Să aibă pielea albă ca frunza de mesteacăn.

A treia zi prin casă au ars tămâie vie
Și Caru Mare își puse înc'o roată.
Țipa moștenitorul sugându-și mâna toată,
Eh, măsa 'și sfărma geana 'n bucurie!

Dar au văzut pe inima copilului cum cresc
Trei cruci rotunde ca trei vișini coapte,
Era deștept și trebuia din sat să treacă mai departe.
La noi, pe acolo, semne vorovesc!

Cireșii își trânteau cofta în zumzet de cercei,
Când Sârghi al lui Maftei Popa al lui Profir Vasile
Deschise poarta lumii cu furtunoase zile,
In Holercani pe Nistru, trei ceasuri de Orhei.

Sergiu Matei Nica

PRIETENII

Cine ești? Te-ai întrebat? Nu. Ai cotrobăit istoriile altora ai smuls firele mucegăite de pe fruntea morților, ai scuturat colbul depe ruine, dar n'ai simțit dorința să te cauți pe tine. Ți-erai așa de aproape și-ai rămas atât de departe.

Tu!? Gol, întretăieri de vânturi de departe, ciocniri de gânduri străine. Ce ți-a păsat ție de tine?Ti-ai fost supus. Ai mers în urma ta ca un câine legat de inima căruței. Te-ai frânt înaintea ta. Ți s'a părut că tu ești cel mai frumos, cel mai blând, cel mai înțelept.

Te-ai ridicat vreodată să te pălmuești pentru vreo nemulțumire ce ți-ai adus? Te-ai roșit cândva dinaintea nedreptăților făptuite? Rămas-ai gângav, poticnit la mijlocul unei prostii începute?

Nu! Ai fost pururea încântat de tine.

Ai băgat seamă că de multe ori în viață te duc valurile curioase ale întâmplărilor, că ești o păpușă a soartei, a ciudățeniilor firii?

Înțeles-ai de multe ori când ai greșit? Ai plâns pe urmele păcatului de-a lungul anilor? Așa-i că te-ai crezut fără prihană între oameni, tu însuți om?

Vezi cât de străin ai trecut pe lângă tine?

Vrei să te cunoști? Privește!

— Eu acela?

— Da, o umbră schiloadă pe care ți-ai înghesuit-o în viață, fără să te faci a o vedea. Mers cotit, mersul hotărît de tine. Caută un loc să-ți iasă în față. Ii întorci mereu spatele. Gura i se mișcă a neputință. Ar vrea să-ți spună ceva. Tu vorbești atât de tare și-o înăbuși, trecându-ți privirile pe deasupra capului ei.

Plânge într'un colț bolnava umbră. Te plânge, fiindcă n'o vezi, fiindcă n'o simți în tine, în preajma ta. Se usucă. Atârnă ca o firavă neființă, pe care o porți pretutindeni. Ai învins. Te-ai ucis pe tine.

— Pe mine? Dar eu trăesc.

— Da. Ești atât de mic însă. Umbra gârbovă e sufletul tău. Și lumea nu te vede atât de des pe tine, cât se întâlnește cu umbra ta.

Omul caută în jur, cercetează lumea moartă între firele căreia viețuește, se coboară în sine scotocitor, ascultă și scurtează zilele.

Sufletul, nicăieri. Omul nu-și găsește sufletul.

Dar ce-i trebuie sufletul? In viață, totul merge după socoteli. E frumos și traiului surâzător nu-i pasă de suflet.

Dar când într'o zi, în mișcările acestui trai se încurcă un pas și omul se răstoarnă depe cărarea albă în hăul necunoscut, în negurile pustii unde frumosul nu înflorește, la strigătul său nu răspunde decât o adiere bolnavă:

— Cine ești?

— Sufletul tău.

Omul se sperie ca de o arătare.

— Vino, apropie-te!

— Nu pot. Am fost încătușat a viață. Nu m'ai lăsat niciodată să cuget, să vorbesc, să fac ceva.

Tac. Omul adoarme prăbușit în glod. E prea singur ca să se poată urca spre lumină.

Când se trezește, — a uitat de toate, — plânge și-și strigă prietenii din lumea albă de deasupra.

Aude un răsunet domol, sărac:

— Cine ești ?

— Sufletul tău.

— A! Sufletul meu... Dar mi s'a spus că mi-au ucis sufletul. Pentruce mă sâcâi mereu?

— Te-ai ucis pe tine omule. Sufletul, umilit, lovit, strâns în uitare, mort pentru tine, nu moare în fapt niciodată.

— Mi-e frică! Lasă-mă!

— Nu mă chema!

— Cine te chiamă?

— Dar strigi...

— O, nu pe tine...

— Aceia nu te-aud. Eu îți răspund, așa cum am făcut-o mereu de zeci de ani. Până acum nu m'ai auzit, fiindcă n'ai avut vreme pentru mine. Am fost în urma celui din urmă prieten al tău.

— Și acum?...

— Și-acum aș vrea să te scot de aici, dar nu pot. E prea târziu.

Omul se înfurie. Lovește cu pumnii în pereți. Ii sângerează fruntea. Sub tălpi alunecă tina. E rece. Miros de sicriu coboară în adâncul prăpastiei. Acolo mai sus, vede înșirate oasele unui cal și-ale unui om. Oase albe, de pe care furnicile au rost cartea.

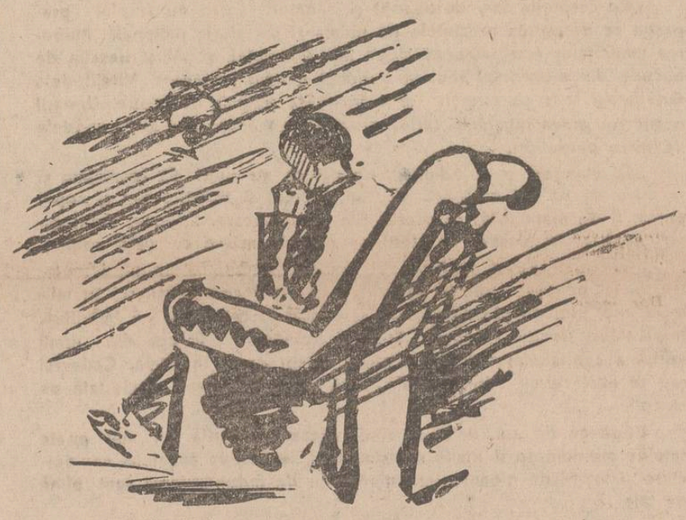

Omul din prăpastie mușcă din piatră. Plânge și înjură, se roagă și blesteamă.

Răspunsul vine și mai stins.

— Cine-i?

— Sufletul tău.

— Iar? Unde ești?

— In creerul, în inima ta.

Omul se repede cu țeasta în muchea unei pietre, își svârle capul ca pe un bolovan în sufletul care nu-i dă pace.

(Fragment din „Cartea cu neguri").

Sabin Velican

GEORGE PETCU

(Urmare din pagina I-a)

ceritate, prin sbuciumul acesta de suprafață, de emoție directă, în psihologia adolescenței tumultoase. George Petcu rămâne astfel un poet al vârstei lui, al realităților sale sufletești, străin de diformările unei maturități precoce, oneste și nesemnificative. Fără filosofie și fără metafizică, poesia lui este numai flacără și rană, strigăt cinstit și ascuțit de tinerețe. Experiența vârstei este apa ei firească. Vâltoarea ei se măsoară astfel, în sclipirea imediată, în violență și în intensitate.

A doua calitate organică, de primă impresie, a poesiei lui George Petcu, este grija ei permanentă la expresie. Poetul crede într'o artă poetică, are o atitudine, un ideal artistic. Acest ideal artistic este ceeace e drept, în deplin acord cu timpul. Sinteza metaforică comprimare a verbalismului în expresii substantivale, strânse, rezumative, este un climat poetic bine cunoscut al acestei epoci. Poeții fug de discursivitate, de poză grandilocventă, de sforăeli lacrimogene. Tirada romantică este complet căzută în desuetudine. Expresia tare, plină și de suprafață, dar insistent măsurată în adâncime, este idealul oricărui poet nou. George Petcu a fost un adept frenetic al acestei credințe poetice. In articolele de critică literară în discuțiile aprinse cu prietenii, în orice ocazie, el își mărturisea cu violență acest ideal. Fanatismul său mergea chiar atât de departe, încât se gândea la o vastă operă critică, de revizuire a *falselor valori*. Aceste false valori erau toți cei cari nu împărtășeau credințele sale de artă. Pasiunea pe care o punea în toate manifestațiunile sale de viață și de muncă, în toată experiența vârstei sale, caracteriza deopotrivă și impreeațiile acestea critice.

Ambițios, în cea mai nobilă accepție a acestui cuvânt, George Petcu mai visa apoi, paralel cu opera sa poetică, o vastă operă culturală și științifică. Student la filosofie, era unul dintre cei mai bine pregătiți din seria lui. Mai ales la Estetică depunea o neobosită muncă.

In tot ce făcea, George Petcu punea elan și pasiune. In generația noastră, a celor ce am început să ne mirăm că ni se mai spune tineri, era o valoare autentică. Păcat că s'a stins înainte de a se realiza pe măsura posibilităților ce mocneau într'nsul. Cele două cărți ale sale. *Tălmăciri din mine* și *Fata morgana*, meritâ totuși alt destin decât cel pe care îl au. Din uitarea care le acopere, ar trebui din când în când scoase la iveală, alături de cărțile noastre. George Petcu merită să trăiască.

Ion Șiugariu

UN EROU: VALTER MĂRĂCINEANU

...Figura viteazului din războiul pentru independență dela 77 își are rostul într'o revistă literară cum e aceasta, dat fiind că ea a inspirat nu o singură pană de visător. S'a scris și se va mai scrie mult despre acest tânăr erou, dela a cărui naștere s'au împlinit în ziua de 30 Maiu o sută și trei ani.

Intrat în armată, în preajma Unirii Principatelor, ca voluntar, Valter Mărăcineanu își cucerește tresa de sublocotenent trei ani mai târziu, în 1861, pentruca zece ani mai târziu să fie căpitan.

Inimă de mușchetar, fire loială, arborând panașul, dar nelipsit nici de sobrietate, Mărăcineanu era o podoabă a tinerei noastre oștiri.

Când se prăbușește, ciuruit de gloanțe și străpuns de baionete, în fruntea căciularilor săi, la asediul Griviței, este comandant de batalion în regimentul 8 de linie.

Asta se întâmpla în ziua de 30 August 1877.

Biruința dela Grivița va declanșa un entuziasm general, umbrit însă de aflarea știrii că unii dintre cei mai viteji soldați în frunte cu Valter Mărăcineanu au trebuit să-și dăruie viața. In ziua de 2 Septembrie 1877, ziarul „România Liberă" va tipări următoarele rânduri de celebrare a jertfei viteazului și a tovarășilor săi de moarte și de glorie:

„Cu corpurile lor, dorobanții și vânătorii noștri au umplut prăpastia ce despărțea prezintele de ultima zi de glorie națională. Pulberea umilințelor este scuturată depe fața României, și Mihai tresaltă de bucurie din mormântul său, la bubuitul tunului românesc. Vitejii dela Grivița au scris cu sângele lor o frumoasă pagină de istorie. Urmașii noștri vor putea întâlni în cartea neamului românesc mai multe modele de mare patriotism.

„Să plângem și să admirăm pe cei ce au murit. Să încurajăm și să admirăm pe cei ce luptă. Cu toți, bătrâni și tineri, femei și copii, putem fi de mare folos în aceste zile de încercare. La lucru dară! astăzi cu averea noastră, cu îngrijirea noastră, mâine cu viața noastră.

„Căpitanul Valter se lupta în primele rânduri, disprețuind moartea. La al patrulea asalt, el se asvârli în capul companiei, sui în mijlocul unei ploi de gloanțe dealul, și dânsul fu cel dintâi pe întăritură, implântând steagul izbânzii. „Trăiască România!" fu cea din urmă vorbă a căpitanului Valter. Un glonț îl izbi drept în inimă. Cadavrul său se găsi ciuruit de proectile, dară mâna-i rămase încleștată pe steag".

După 66 de ani dela sfârșitul viteazului, jertfa lui mai poate smulge melodioase și înalte acorduri lirei, iar aripile avântului său deschise și lovite de gloanțe într'un război de independență sunt pline de tâlc.

T. Radu

NOTE

Culturile

— care se bucură de prietenii străine mari, sincere și durabile își găsesc, în acestea, agenții salutari ai prosperității lor. Nici o țară nu se poate dispensa de asemenea rodnice și desinteresate amiciții.

Căsătoria lui Edgar Quinet cu Hermiona, fiica lui Gh. Asachi, ne-a adus și nouă o zestre: aceea a unei fierbinți prietenii, pe care marele francez ni-a arătat-o toată viața și din care n'am avut decât de profitat. Alte amiciții, precum aceea al lui Jules Lemaitre, a lui Mistral, a lui Lamartine și a altor câtiva prestigioși oameni de cultură de dincolo de granițele noastre au contribuit la cunoașterea noastră și la înălțarea noastră în stima străinătății.

In ziua de 7 Iunie, s'au împlinit 24 de ani dela proclamarea unui mare prieten al țării noastre ca membru de onoare al Academiei Române. Este vorba de marele filolog de origină cehă Ioan Urban Iarnik.

Cu patruzeci de ani înainte, la 28 Maiu 1879, Jarnik fusese proclamat membru al înaltei noastre instituții de cultură. Propunerea fusese făcută, printre alții, de Titu Maiorescu, Vasile Alecsandri, Alexandru Odobescu — și motivarea propunerii era susținută de strălucitele studii pe care luminatul străin le făcuse despre limba română.

Urban Iarnik începuse a ne cunoaște și a ne iubi într'o vreme când o bună parte din români gemea sub tirania stăpânilor prin uzurpare aduși de vânturi asiatice în Ardealul nostru românesc. In acea epocă, cehul cu inimă largă și minte atotcuprinzătoare făcea, la Universitatea din Viena, un curs, foarte frecventat de studenții români, despre interpretarea vechilor texte românești. După ce este, câtva timp, docent la Universitatea din capitala Austriei, Ioan Urban Yarnik deține catedra de filologie romanică la Universitatea din Praga, unde depune acelaș, desinteresat zel în a ne face limba și sufletul cunoscute și iubite.

Acolo, întemeiază un prețuitor seminar de cercetare a limbii și literaturii române. Lucrând împreună cu Andreiu Bârseanu, colecționează acele admirabile „Doine și strigături din Ardeal, întocmind, în acelaș timp, voluminosul lor glosar.

Făcând parte dintr'un popor la rându-i oprimat, Urban Jarnik ne iubea cu atât mai mult. Dragostea sa n'a rămas fără ecou, bunul învățat fiind ales, în semn de respect deosebit, membru onorar al societății studențești din Viena „România Jună" și al „Asociației transilvane" („Astra").

...Și când, în ziua de 12 Ianuarie 1923, ochii lui Ioan Urban Jarnik se închideau, mulțumiți de a fi văzut atât desrobirea poporului său, cât și pe aceea a românilor, durerea era deopotrivă a cehilor și a noastră...

D. prof. Dimitrie Caracostea

— continuă publicarea studiilor sale despre balada istorică, tratând, în ultimul număr al Revistei Fundațiilor Regale despre „Balada Crivățului". Din studierea diferitelor variante, ajunge la concluzia că trebue renunțat la substratul istoric din miezul ei, căci „întregul complex al baladei se integrează deplin în credințele poporane, în motive folklorice corespunzătoare acestor credințe și în condițiile climaterice speciale dela noi". P. Caraman, publicase în *„Anuarul Arhivei de folklor"*, în 1932, un studiu serios „Contribuție la cronologizarea și geneza baladei populare la Români", pe care dl. Caracostea îl analizează, servindu-se de concluziile cercetătorului pentru a-i pune mai bine în lumină argumentele în favoarea absenței substratului istoric.

Studiul lui P. Caraman pare întradevăr complet și la prima încercare, este imposibil a-i ghici deficiențele. Cu toate că datele explicite ale lui P. Caraman, conduc spre acceptarea concluziunilor lui, că „Balada Crivățului își are rădăcinile în faptul istoric al unei expediții turcești, de care pomenește cronicarul polon Bernard Waponschi, conținând și amănuntul atât de interesant și de plauzibil, — căutarea adăpostului în pânteccle cailor, relevat în mod distinct în baladă, d. prof. Caracostea reușește să explice, cu o bogată schelărie de amănunte și de alte motive, coordonate în cele din cuprinsul baladei, că părerea aceasta nu se poate susține.

„Gerul lui Marcoci" — „Iarna lui Marcoci", în felul care sunt întreșesute în planul analizei, vădesc și mai mult temeinicia concluziilor.

Cu toate acestea rămâne ceva obscur: prezența elementului istoric, reprezentat prin armata turcă. Motivele ca și numeroasele elemente accesorii din baladă, oferă bogate perspective unui cercetător înclinat a vedea câteva realități, ocolite vădit până acum. Ele vor clarifica multe obscurități din substratul folklorului nostru.

Mirarea noastră este provocată în deosebi din preajma acestor motive ale baladelor poporane, care au puterea de a sugera teme similare asociate complexului vieții contemporane trăită de o generație în plin pârjol, în fața unui *Crivăț*, simbolizând puterea, dominația și moartea.

„Un filosof român din sec. XVII: Gabriel Ivul"

este titlul articolului pe care îl semnează în „Gazeta Cărților" (an. XII, Nr. 17—18 Mai 1943) d. prof. Iosif E. Naghiu. Domnia sa enumeră cele șapte lucrări scrise de călugărul iezuit și profesorul din Viena celui de-al XVII-lea secol, Gabriel Ivul, român născut la Caransebeș în 25 Martie 1619

Lucrările acestuia — după afirmația d-lui I. E. Naghiu — nu se găsesc la nici o bibliotecă din țară.

Tocmai de aceea, printre bursierii români din străinătate va trebui să se afle unul care să cercete bibliotecile apusului, unde fără îndoială sunt păstrate cel puțin câteva din lucrările filosofului român.

Va trebui să se arate odată contribuția românească la cultura europeană, prin mințile luminate ale unor cărturari ca Nicolaus Olahus, Gabriel Ivul, Fra Gieremia da Vallachia, ș. a.

Tristul destin

se numește placheta de versuri a d-lui Lucian Mircea, apărută în editura „Librăria românească" din Piatra Neamț. Este o carte scrisă cursiv, fără încercări de „lovituri" poetice, adică de originalitate câștigată prin întorsături de stil și metafore pretențioase, o carte sinceră a acelor cumplite triști provinciale pe care le cunoaștem atât de bine din acele „Dimanches" ale unui Jules Laforque. Desprindem:

Anii trec ca luntrile pe apă,
Până'n suflet urcă sihăstrii.
Fiecare toamnă ne îngroapă
Tot mai mult în ploile pustii.

Tot mai mult ne rătăcim cărarea,
Troițele-s singure în vânt,
Vremea se așterne ca și marea
Peste cărnea noastră de pământ.
(Tot mai mult).

Versurile cuprinse în acest volum, poartă titluri ca acestea: Scrisoare din provincie, La casa părăsită, In miezul toamnei, Primăvară tristă. Pustie, etc.., conținând în continuare un ciclu de poezii de război, tratate în acelaș ton elegiac:

Nemângâiat din lacrime străine,
De m'oi înfoarce să-mi veghezi pustia
Sub haine goale fluturând ruine,
Să nu-mi privești cu milă stângăcia...
(Post scriptum)

„Tristul destin" este o poezie crescută sub negurile și ploile toamnei, pe care nici realitatea brutală a războiului n'o scoate din ritmul ei de litanie, o poezie care va găsi rezonanțe în sufletele de aceeași structură, având apropieri în literatura noastră de poezia lui Bacovia, fără însă a ajunge la forța de sugestie a acesteia. Cum autorul este, însă, probabil la volumul de debut, realizările viitoare ar putea intensifica elementele valabile ale poeziei sale, evitând unele rime prea facile ca „strâng—crâng", „vânt—pământ", „ucis—vis", „zidite—năruite", pentru a da un contur mai puternic și mai personal acestei poezii de atmosferă trăită cu o sinceritate incontestabilă.

„Psihologia persoanei"

— este un studiu compact al prof. Nicolae Mărgineanu, ilustrat prin bogăția de informație ca și prin felul complex în care înțelege să pună problemele legate de psihologia persoanei.

Un dar excepțional posedă extrem de bine informatul cercetător, care-i permite să realizeze o operă științifică, în acest spațiu atât de puțin sigur.

Servind atât specialiștilor cât și intelectualilor pentru orientare în domeniul psihologiei persoanei, cartea apărută mai de mult merită atenția specială a tuturora.

Despre cartea mică

scrie d. Tudor Arghezi în ultimul număr al revistei „Vremea", pledând pentru o reabilitare a literaturii restrânse pe un număr mic de pagini față de literatura care se face și se înghite cu toptanul în ziua de azi:

„Nu e gând care să nu poată fi într'o pagină explicat.

„Bunul simț" al lui Franklin, 4 pagini, a schimbat definitiv orientarea politică a vremii lui apăsată de războaie. Filipicele lui Demostene sunt un model al genului, scrie Courier, care le citea în original și-i aplica regulile de artă înaltă cu un talent egal dar cu o transparență interioară în plus.

Scriitorii, mai cu seamă tinerii, uită cărțile scrise altădată, pe care se poate să nici nu le fi prea frecventat în afară de antologii și exemple în lecții. Citind și din contemporani puțin dar îndeajuns ca să le reproducă dimensiunile, întrecerea în librărie de a scrie succint și plin s'a transformat în cursa după voluminos. In loc de o pagină plastică și pietroasă și autorii cei care au trecut de primele 40 de roze, scriu zece și cu facilitate o sută. Iată dece în general poeții sunt mai interesanți, concentrând mai tare, pe un spațiu mic și iată dece ziarul bine scris satisface mai mult ca literatura de sute de pagini.

Totuși datoria e datorie. Limba nu trebue lucrată pe o singură față ca iconografia bizantină, în care profilul cuprinde și figura pe lat și planurile se înșiră pe o singură linie ca rufele pe o frânghie. Prozatorii nu scutesc pe cititor de niciun rând inutil și sute de rânduri inutile caracterizează și îmbâcsesc cărțile ce se succed în vitrină.

Lipsa de hârtie ar putea să înlesnească apariția cărților mici și să provoace o mișcare nouă de librărie și înflorirea genului scurt în literatura noastră sculptat în profunzime, pe teme care să aparție mai puțin romanului și nuvelei și de preferință, de pildă, portretului viu și pamfletului elegant. Și să mai citim din când în când și notele lui Pascal și Pamfletele politice ale lui Paul-Louis Courrier, proaspete și semnificative și după suta și cincizeci de ani scuturați fără să fie simțiți peste ele".

Reușita „cărții mici" de a se impune publicului nostru cititor, ar însemna desigur un mare succes al literaturii, adăogăm.

Fiindcă atunci am putea avea asigurarea că publicul citește nu ca să se distreze, cum ar vedea un film de cinematograf sau un match de foot-ball, ci dintr'o adevărată dragoste și înțelegere pentru literatură. Deocamdată, goana după cărțile de multe sute de pagini fie ele bune sau proaste — adică opere remarcabile ale scriitorilor români sau streini, sau traduceri de duzină din scriitori obscuri, — arată nu o preferință pentru cartea mare (adică mare ca volum) din motive de ordin literar, ci tocmai din dispreț pentru ceeace este cu adevărat valabil în literatură. Cartea mică ar putea avea sucees numai când publicul ar începe să aprecieze literatura în sine în locul anecdoticului amuzant care-l atrage la cumpărarea cărților în momentul de față.

D. G. Dorul Dumitrescu

— autorul acelei neuitate cărți de nuvele, LA FETIȚA DULCE, va face în curând să apară în Editura „Gh. Mecu" un volum de evocări a Chișinăului de azi și de odinioară întitulat *„Orașul din amintire"*.

Așteptăm cu nerăbdare apariția cărții.

„Foaie pentru minte, inimă și literatură"

— tribună culturală a generațiilor din veacul trecut, a reapărut la Brașov (seria II-a), ca supliment al „Gazetei Transilvaniei" din 3 Iulie 1943. Publicație săptămânală sub purtarea de grijă a d-lui Gh. Tulbure „Foaie pentru minte, inimă și literatură" se îndreaptă către massele largi ale poporului, pentru luminarea și îndrumarea căruia nici o strădanie nu este de prisos.

In colecția „societății scriitorilor Bucovineni"

din Cernăuți, a apărut volumul de versuri „Laude" a d-lui Gheorghe Noveanu". Poesia pe care o cultivă d. Gh. Noveanu, este o poezie crescută dintr'un autentic sbucium metafizic, vădind o filosofie proprie asupra vieții, adică poezia unui om care pare a fi ajuns la anumite înțelegeri și, în stăpânirea lor, cântă, oarecum retoric, cântecul vieții, al dragostei și al morții și a tuturor lucrurilor lumii acesteia. Dincolo de dogme, dincolo de tainele cunoscute, poetul așteptă altă împlinire:

Ce să fac cu dogmele?
Ce-aș vrea să cred, știu.
Ce să fac cu gândurile
Ce 'mplinindu-se, îmi urzesc pustiu

Vreau chin pentru inimă
Și basm pentru somn.
De unde să-l iau, peste patima patimei,
Peste jarul împlinirii să-l răstorn?

Vreau să cred, vreau să fiu
om sau demon, nici eu nu știu.
(Prefață)

Pornind dintr'un asemenea complex, poezia acestui volum va însemna până la ultimul rînd, o căutare a unei expresii proprii, în care poetul să-și trăiască toată umanitatea spre recâștigarea căreia tinde:

Iată o încercare:

Luna-și țese printre stele,
Borangicul de lumină
Până dincolo de ele
Până dincolo de stină.
(Noapte)

Volumul este plin de asemenea acorduri de început de simfonie, de asemenea „prefețe" pentru o poezie proprie, poetul, însă, nu poate scăpa de acea claritate a unei logici ce nu este a poeziei, nu poate redeveni om, cum dorește singur, în cele dintâi versuri, scăpând de acele gânduri ce „împlinindu-se îmi urzesc pustiu". „Laude" este un preludiu pentru o poezie ce va începe să-și înfiripe întâile acorduri adevărate în momentul când toate cele știute vor cădea la fund, când unei logici strânse într'un laț fără scăpare, i se va substitui întâia zare de drum spre marea aventură a artei. Este momentul când poetul este deopotrivă om și zeu, neavând în față decât cerul înstelat și în suflet un dor mistuitor de începere a marei călătorii. Atunci, orice orgoliu cade la fund, toate cele știute, își îmbină contururile, împânzindu-se, imaginile vin singure, de o turburătoare noutate, versurile au ritm de încantație... Tot ce se face până când sună acest ceas magic, este o pregătire de teren. D. Gh. Noveanu arată o certă nostalgie către această evadare din legile știute (în care cercurile par a-și fi arătat taina) către lumea poeziei cu legile ei proprii ce nu au nimic de face cu cele dintîi. „Laude" este o pregătire interesantă a acestei mari aventuri a poeziei.

Institutul de Psihologie

al Universității din Cluj la Sibiu tipărește de câțiva ani un număr de lucrări psihologice, în măsură să rivalizeze cu cele mai serioase studii, apărute recent peste granițe.

O maturitate de gândire și o orientare sigură în domeniul atât de puțin precis al psihologiei, caracterizează aceste studii remarcabile.

„Povestiri cu tâlc"

— publicate în numărul trecut al revistei noastre — dintr'o regretabilă eroare tehnică — fără numele autorului, sunt datorate distinsului scriitor și romancier *Mihail Drumeș*.

D. Teodor-Plop Ulmanu

— poetul basarabean cunoscut prin activitatea sa literară desfășurată în Bucovina, autor al apreciatului volum de versuri *„Frunza elegiacă"* are în pregătire un volum de interesante evocări asupra orașului Hotin. Cetatea ale cărei vestigii istorice s'au păstrat neștirbite până azi. Atragem atenția editorilor asupra acestei cărți menite să constitue un categoric succes.

DESPRE POESIA MISTICĂ

(Urmare din pag. 1-a)

este altceva decât sinonimul rugăciunii. Limbajul misticilor fiind destul de colorat este efectiv, individual, mai mult decât personal și nu ontologic (Massignon; L'experience mystique et les modes des stylisation littéraire; Croniques du Roseau d'or 1927 Nr. 4).

Poetul nu rezolvă întrebarea și, de cele mai multe ori, nici nu o pune ci se așează sub lumina celei mai calde intuiții a lui Dumnezeu. Angelus Silesius are identități de limbaj cu Iacob Böhne sau Leure. Unul se întregește pe celălalt, toți formând marea comunitate alimentată de dragostea infuză a lui Dumnezeu.

Ovid Caledoniu

VITRINA LITERARĂ — VACANȚA SCRIITORILOR de Neagu Rădulescu

Poetul GEORGE GREGORIAN conduce cu energie revista de teatru „Rampa".

ION BARBU pregătește o lucrare științifică.

Ieșit recent din sanatoriu, scriitorul C. FANTANARU arată într'o stare de plâns.

MIHAI ȘERBAN e la Sâmbăta de Sus.

PERICLE MARTINESCU, autorul volumului *„Sunt frate cu un fir de iarbă"*.

OVIDIU PAPADIMA se prăjește la stranc.

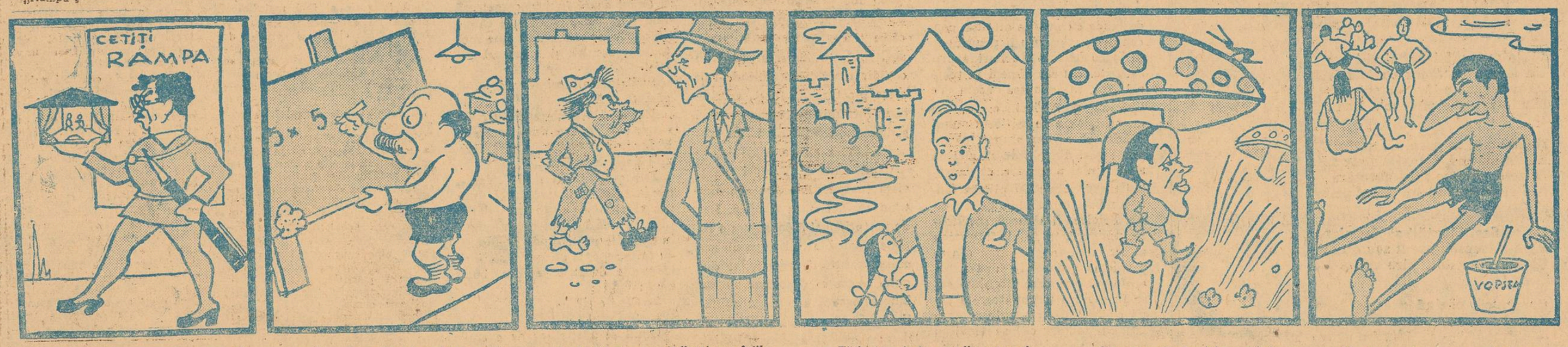

George Gregorian: A fi sau a nu fi ăsta din zilele noastre teatru!

— Și acum să-mi pregătesc coriența la matematici!

N. I. Herescu președintele societății scriitorilor: Cum un membru al societății în halul ăsta și nu mi-a spus nimeni până acum?

— Tătucule, când o să fiu mare și eu mă fac scriitoare că uite ce bine e, te trimite societatea gratis la munte ca pe Ioana Postelnicu!

— Nu vrea să vie deloc „Albă ca zăpada"!

...Tot stând la soare o să devin un scriitor de culoare.

Societatea Națională de Editură și Arte Grafice „DACIA TRAIANA", București, str. Sărindar 5-7-9, înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerțului București Tipărită la 7.VIII.1943

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

ANUL II Nr. 74 — 5 LEI EXEMPLARUL — 15 AUGUST 1943

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

FOLCLORUL BASARABEAN

In capitolul bogățiilor sufletești din Basarabia, un loc de frunte îl ocupă creațiile folclorice, cari sunt cel mai fericit și mai prielnic mijloc spiritual prin care poporul își exprimă, în forme frumoase, bucuriile, tristețile și toate preocupările mai delicate și mai pline de conținutul eternului uman.

Dintre aceste creații cari ne ajută prin caracterul lor de mărturisire și spontaneitate să surprindem apucăturile firești și dedesubturile atât de interesantului suflet basarabean, ne vom opri deocamdată numai asupra cântecelor populare.

Dar parcă îi aud pe unii întâmpinându-ne: — Dar cum, Basarabia aceasta, după ce a fost speriată și călcată în picioare de toți barbarii reîți și năvăliți din tabunurile Asiei, după ce a trebuit să fie într'una numai cu frica în sân și carele gata de bejenie, după ce a trebuit s'o facă toată viața ei pe sentinela depe meterezele cetății românești și după ce a fost batjocorită și răstignită de câinia bolșevicilor, mai poate cânta! Și încă frumos!

Răspundem: Cu atât mai mult. Căci pe drumul suferințelor ei neîntrerupte, melodiile și cuvintele pline de miez sufletesc ale cântecului popular, l-au fost alean, sprijin și ușurare, iar singură suferința la rândul ei le-a dat acestor cuvinte și melodii o nuanță de frumusețe unică, un rafinament și o delicatețe specială. Dealtfel, acest lucru îl mărturisește chiar și un cântec popular de prin satele de pe Nistru, un cântec care începe așa:

Să nu fi putut cânta
Mă'năbușam undeva,
Căci când cineva m'o amărît
Am cântat, m'am veselit
Și cu atâta am trăit.

După cum poate vedea oricine, versul acesta ne arată de minune de unde pornește nevoia, la poporul basarabean, de a face poezii și a le cânta atât de pătimaș și dece plugarii din această parte de țară cântă așa de mult și compun chiar și astăzi nenumărate cântece populare. Cât privește însă frumusețea în sine a melodiilor și cuvintelor acestor cântece, ca și impresia plăcută ce o produc asupra celor ce le ascultă, acelaș cântec adaugă:

Și-am zis verde troscotu,
Mi-i glasul ca clopotu,
Inima ca dohotu.
Glasul meu oriunde ajunge

Pune omul să-l asculte
Glasul cine mi l'o auzit
Cu lacrămi m'o fericit.

Da, aveți dreptate cuminților și mult încercaților plugari din Basarabia! Cântecele voastre au ceva aparte, care dacă nu-l înmărmurește sau fermecă pe cel ce le ascultă, apoi cel puțin îl turbură și-l pun pe gânduri. Deoarece cântecele voastre n'au pornit depe urma chefurilor, nici de nevoia de a face haz pe seama cuiva și nici din curată plăcere sau lipsă de ocupație. Voi ați cântat și cântați numai și numai fiindcă simțiți nevoia s'o faceți, fiindcă v'a dat ghes inima topită de dor, de așteptare sau de durere. Voi dacă n'ați cânta ar trebui să plângeți și câteodată chiar să înebuniți.

Dar, ca s'o încheem cu versul pomenit mai sus, să nu pierdem din vedere că înțelepciunea plugărimei basarabene ne dă ocazia prin fâlcul cuvintelor lui, să stabilim un mare adevăr. Anume: că pentru a-l gusta, înțelege și prețui cum trebuie frumusețile cântecelor ei, nu ajunge să le ascultăm și cântărim cuvintele, ori cât de poetice și măestrit compuse ar fi. Ca să putem, pretinde că am gustat toată măreția și frumusețea cântecelor populare crescute din lotul sufletului românesc dintre Prut și Nistru e nevoie să le ascultăm și melodiile, singurele care, atunci când e vorba de folclor, valorifică și ridică la rang de simbol estetic și de purtător de simțiri alese, cuvintele cântecelor populare.

E de ajuns să ne gândim la aceste tra-la-la-uri specific basarabene, care servesc de refrenuri și cari sunt de o neîntrecută bogăție melodică.

Și când ne gândim că frumusețile specifice și neîntrecute ale folclorului basarabean se remarcă tocmai prin melodie, își poate da seama oricine că nu le putem prezenta aceste frumuseți, nici într'un caz în cadrul unui simplu articol.

Nu pierdem totuși prilejul de a atrage atențiunea celor interesați, că aceste melodii sunt în majoritatea cazurilor sfâșietor de melancolice și duioase, fiind deseori mai mult murmur decât cântec. Tocmai deaceea, cântecele acestea aduc de minune cu amurgurile, întomnările reci, geamătul crivățului și al omului chinuit. Și nici nu se putea altfel. Basarabia a suferit, a fost nedreptățită și neînțeleasă cel mai mult. Și, numai din această cauză poate, cântecele ei sunt prin excelență doine dând prilej poporului să-și plângă nenorocul prin ele.

Doamne câtă lume ai
La toată noroc îi dai

Și îi dai noroc cu caru,
Numai mie-mi dai cu dramu.

Dar frumusețile folclorului basarabean les la iveală și ne câștigă luarea aminte, nu numai în cântecele triste care se referă la soarta omului fără noroc, sau la acela a întregii Basarabii, aflată în calea tuturor nenorocirilor, ci și în cele de dragoste.

Iată cam ce cuvinte șoptește o fată mare dintr'un sat din istoricii codrii ai Orheiului, o îndrăgostită mistuită de dorul iubitului plecat departe:

Cat în jos și cat în sus
Cat în calea cui s'o dus

Că s'o dus și numai vine
Și-o stârnit dorul în mine.

Ce fericită figură poetică și câtă frumusețe și originalitate de invidiat cuprinde ultimul vers!

Ros de suferința plăcută a acelueș neostoit dor, cam la fel dă glas sentimentelor sale și un flăcău:

Câte doruri am dorit
Nici de unul n'am murit

Dar de ista am să cheiu
Că-i dor de flăcău holteiu.

Și cântece de acestea, unic de frumoase și prin simbolism și prefigurare și prin metafore și expresivitate, și prin tensiune de simțire, și melodiile isbucnite organic odată cu cuvintele din prea plinul inimii, sunt nenumărate.

Cine vrea să se convingă de irezistibila explozie de simțire și gingășie ce răsbucnește în folclorul basarabean, să poposiască prin satele basarabene și mai ales prin ogoarele lor.

Va rămâne vrăjit în primul rând de doina clasică basarabeană „Amar beu, amar mănânc" care, acompaniată la fluer într'o amurgire de Bugeac, dă impresia că auzi sbuciumul unui duh al tainițelor pământului rătăcit prin noi, duh care năzuie neputincios către înălțimile cerului și care pare că nu-și poate găsi aleanul.

Al. Enache Dubăsari

LITERATURA ȘI RĂZBOIUL

Există ierarhii care nu sunt ierarhii propriu zise, deși le resimțim prezența. Sunt așa numitele ierarhii ale urgențelor. Ele ne dictează comportamentul în anumite împrejurări ale vieții, confiscând totul ce nu este numaidecât necesar și concentrând întreaga atenție și voință a tuturora în vederea scopului de care depinde un destin. In timp de războiu, spre exemplu, lipsa de coordonare a voinței și atenției unui popor, lipsa de coordonare a credinței și acțiunii lui, nu poate fi decât fatală. Deaceea orice bun comandant procedează la ierarhizarea trebuințelor națiunii sale, iar aceasta în ordinea după care aceste trebuințe sunt absolut necesare, necesare, mai puțin necesare, indiferente, inutile, nocive sau periculoase. In timp de războiu poate fi inutil, nociv sau periculos ceeace, în timp de pace și abundență nu ar putea fi calificat decât drept capriciu, voie a întâmplării, libertate excesivă, lux sau delict pasabil. Ierarhia urgențelor, pe lângă faptul că adună sub un singur steag toate energiile, le mai atribuie acele roluri care asigură izbânda urmărtă și, ierarhia urgențelor, coordonând și raționalizând, limitând și concentrând, mai realizează o economie de forțe de pe urma pierderii cărora ar rezulta un grav prejudiciu pentru acțiunea impusă de moment. Nu poate fi, deci, vorba de o sărăcire a vieții, de o îngustare a orizonturilor sau de o silnicire a libertăților. „Sărăcirea" vieții, „îngustarea" orizonturilor, restrângerea sau „violarea" libertăților sunt, în cazul ierarhizării în ordinea urgențelor, sporire a tonusului, elasticizare și concentrare a vigorilor.

Care este locul literaturii în diagrama acestei ierarhizări?

Pentru a putea răspunde, trebuie să răspundem mai întâiu, la întrebarea: Care este locul literaturii în viața spirituală a unui popor?

Problema este grea și accidentată de multe controverse. Iar ceeace este mai rătăcitor în acest fel de discuții este faptul că literatura, studiată istoric, se revelează a ocupa locuri diferite în spectrul diferitelor epoci. Astfel ceeace se situa pe un plan prim în spectrul diferitelor epoci. Astfel ceeace se situa pe un plan prim în vremea cutărei mentalități, devine lucru de tot secundar în cadrul mentalității imediat următoare, un înțeles diametral opus. Așa se explică dece și cum o seamă de opere foarte valoroase trec aproape neobservate la început, — cazul lui Stendhal în Franța și al lui Hölderlin în Germania, — și dece și cum Divina Comedie sau Don Quijotte își schimbă sensurile și profunzimile după cum se schimbă climatul moral sau filosofic al veacurilor.

Plin de posibile controverse, foarte interesante și foarte ispititoare, este și studiul literaturii sub aspectul ei estetic. Din punctul de vedere al valorificărilor estetice un poem, o piesă de teatru, un roman și chiar o pagină memorială sau de jurnal intim, pot căpăta interpretări contrarii și contradictorii. Pentru a ne putea da mai ușor seama de această realitate, nu avem decât să ne gândim la acele poeme, piese de teatru, romane și jurnale intime care, pe vremea dadaiștilor și, mai aproape de noi, sub zodia suprarealiștilor, s'au bucurat de o imensă circulație în lumea tocmai a celor mai rafinați și lucizi esteți. Iată, deci, că esteticul este, mai degrabă, chestiune de climat psihic decât problemă fundamentată pe esențe, problemă adică justificată de autonomia unor realități subtile dar riguros constatabile și neschimbătoare.

Așadară nici înțelesurile și nici condițiile formale ale unei opere nu sunt imuabile, statornice, eterne, după cum s'au încăpățînat a crede și propovădui atâția dintre autorii de dogme literare și atâția dintre doctrinarii apărători ai tuturor epigonilor în materie de artă.

Sensurile și valorile sunt fluctuante și funcționale.

Meritul cel mare al istoricului literar este de a putea să delimiteze, cu precizie, funcția semantică și estetică a operei pe care o situiază în cutare epocă, iară mertul unic al estetului rezultă din putința lui de a descifra ponderile estetice ale vremii sale și, în măsura în care îi este dat, de a putea indica direcția în care evoluiază mutația acestor ponderi.

Totuși literatura trebuie să răspundă la o anumită solcitare a vremii în care se produce, să îndeplinească un rost necesar, să ocupe, cu alte cuvinte, un loc în viața spirituală a unui popor încadrat în limitele unei anumite epoci.

Odată ce ne dăm osteneala să analizăm lucrurile din acest punct de vedere, trebuie să admitem că bunurile artistice în general și cele literare în special, — și anume considerate ca bunuri de circulație, adică bunuri de consum obștesc, — îndeplinesc imensul rol de mijloace sporitoare a vieții omenești. Ele dau posibilitatea ochiului să vadă mai mult decât vede el odată ce este saturat de priveliștile ce-l înconjoară, ele fac ca urechea să audă mai mult și mai nuanțat decât îi este dat să audă odată ce este saturată de sunetele și zgomotele ce o înconjoară și ele deschid imaginației peisagii sufletești pline tocmai de acele miracole care nu mai sunt posibile să se întâmple într'o vârstă când simțurile și funcțiile celelalte ale psihicului omenesc s'au adaptat, prea asemănător reflexelor condiționate, la lumea cu care au de a face și pe care trebuie să și-o poată face prietenă sau utilă. Operele de artă, deci și opera de artă literară, creează noutatea adăugând continente proaspete și ceruri noui la continentele și cerurile sufletești cu care ne împrejmuim vecinătatea. Noutatea este nota dominată în caracteristicele oricărei opere cu adevărat realizate. De aceea o și caută toți străduitorii în dumnezeeasca vie a muncii artistice. Deaceea sunt fascinați, de ea, toți căutătorii și cunoscătorii mai mult sau mai puțin buni, dară și toți consumatorii în genere de operă artistică sau literară. Noutatea ne invită să o căutăm în „viitor", deși poate fi găsită și în „trecut", căci noutate pentru fiecare dintre noi este partea de necunoscut care ne face să tresărim de o cât de palidă fericire interioară. Ea ne îmbogățește și ne ține vii și viabili, ferindu-ne de anchilozări și mumificări formaliste. Din acest punct de vedere rostul și rolul literaturii unui popor este să-l țină mereu în contact cu toate acele miragii ale vieții ce-l satură și-l îmbătrânesc apropiindu-l de moarte odată ce nu li se mai poate da o interpretare nouă sau odată ce nu mai pot fi îmbogățite cu nuanțe, străluciri și puneri în relief altele decât cele cunoscute până atunci.

Bineînțeles cele schițate mai sunt departe de a epuiza sensurile psihologice ale noutății. Ne mai dăm foarte bine seama că termenul se pretează la răstălmăciri periculoase, mai ales în mintea acelora care, lipsiți de experiență sau simț artistic, înclină a crede că noutatea ar fi egală cu originalitatea cu ori-

Traian Chelariu

(Continuare în pag. 4-a)

DARURI

Din cântecele mele
Alt cer vă țes cu stele...
Sunt rugi pe care o carte
In patru zări le'mparte...

In cântecele mele
Se 'ngână violoncele...
Vă 'nstrun din corzi urcușul,
Să le-auziți arcușul...

Din cântecele mele,
Vă'ntind spre larg vântrele,
Să treceți marea toată
Zâmbind, cu mine-odată.

Cu cântecele mele,
Vântoase rândunele —
Vă treer lumii voastre
Din neguri, zări albastre...

Cu cântecele mele,
Ciulini și micșunele —
Vă semăn azi grădina,
Doar să le-aleagă-albina...

Din cântecele mele,
De piatră, fără schele
Vă fac o altă casă
Pe-un vârf de vis retrasă...

Și-odată dacă 'n pace
Doar cântărețul tace,
Las cântecele mele
Să-l înviați cu ele...

Din volumul „Jertfe" care va apărea,

Șerban Bascovici

DESPRE POESIA MISTICĂ

III

Intrebuințarea simbolului (Sinnbild) nu este pentru Eckardt decât un drum spre Dumnezeu (nichts denn ein Reisen zu Gott) iar Silesius caută să cuprindă pe Iisus în expresii destul de bogate în imagini ca: *Du allerschönstes Bild; „W. ist der Schönste, den Ich habe"? Du wonnigliches gut.* Seuse era înclinat prin firea artei sale să vadă realitatea spirituală prin formele simbolurilor și alegoriilor translucide (Nichifor Crainic. Curs de mistică germană pag. 219, Buc. 1936). Această poesie este rezultatul unei îndelungate visări lângă tâmpla lui Dumnezeu în căldura inimei Lui. Imitând pe Goethe sau Alfred de Musset putem spune că acești poeți scriau așa după cum singurătatea și isvorul cântă numai pentru anumiți oameni.

Legătura intimă dintre Dumnezeu și om o descrie, pe larg, Franz von Baader (1765—1841) în poesia *„Gott und Mensch"* în care ni se arată nașterea spirituală a omului din Dumnezeu, exemplificând, la urmă, cele spuse de el printr'o schiță geometrică foarte sugestivă.

„Ein Ausgang nicht geschieht als
un des Eingangs willen,
Mein Herz entschüttet sich, dass
es soll Gott erfühlen,
Ein Eingang nicht geschieht, als
un des Ausgangs willen
Mein Herz, von Gott erfühlt muss
wieder Gott erfühlen
Und Kannst in Warheit du aus
Gott geboren sein
Und wieder Gott gebären, so gehst
du aus und ein.

Dorința paetului, de data aceasta necunoscut, este un strigăt de desnădejde care lasă urmele pline de semnificație:

„Ach, Jesus, lern mich sterben
in meiner Seelen Grund". *)

Versul aceasta exprimă, în totalitatea lui, ceeace se numește *esență*, originea primordială a lucrurilor ce vin dela Dumnezeu. Aici sălășluește „frumusețea plină de grație spirituală" cum a califică Angelus Silesius. Linia de influență a lui Eckardt se prelungește, ca succes, până în poesia germană contemporană. Hermann Claudius, într'o carte de o înaltă spiritualitate (*„Wann win Schretten"*) ne face surpriza unei admirabile poesii cu un conținut mistic, identic atitudinei magistrului Eckardt și pe care poetul o intitulează simplu „Psalm":

„Ich — Gott,
Gott — Ich,
Ewiglich
Worte, die Kreisen.

Una din cele mai frumoase culegeri de poeme cu substanță mistică și anume Cherubinischer Wandersmann poartă numele lui Silesius.

Poesia aceasta personală și îndrăsneață, în care Dumnezeu este obiectul central, a transmis nostalgia cărărilor de sus și lui Rilke.

Fără îndoială, Silesius datorează mult, chiar totul, celuilalt mistic Iacob Böhme, care l-a inițiat în voluptatea adevăratei cuceriri suprafirești. Ce înseamnă aceste versuri dacă nu identificarea, până la ultima esență, cu cerul, cu alte cuvinte cu Dumnezeu:

„Ich bin so gross als Gott; er ist
als ich so klein
Er Kann nicht über mich, Ich
unter ihn nicht sein.

Sau această vizibilă influență franciscană asupra omului logodit peste timp, cu creatorul său pe care îl vede în toate lucrurile care îl înconjoară, ca o zare, din toate părțile:

„Gott ist mein Stab, mein Licht,
mein Pfad, mein Ziel, mein Spiel,
Mein Vater, Bruder Kind und
alles wass ich will".

(am subliniat, anume, expresia și tot ceeace vreau eu pentru a evidența, mai mult starea de dependență a lui Dumnezeu față de om. Trebue să amintim în legătură și cu celelalte articole scrise de noi asupra aceluiaș subiect că problema ridicată de noi n'are un aspect dogmatic.

Distihul lui Angelus Silesius, pe care l-am reprodus mai sus, are în Rainer Maria Rilke un puternic ecou iar versurile acestea:

„Du bist der Schmied, das Lied der
Jahre,
dar immer an dem Amboss Stand,
Du bist der Mündige, der Meister,
und Keinen
hat dich lernen sehn.

exprimă atotștiința lui Dumnezeu și puterea sa dintru început. Cuvântul *Meister* conturează înțelesul acestor versuri.

Poetul, izolat de toate lucrurile străine lui, retras parcă anume în lumina prea vie a unei singurătăți, năzuiește, mereu, cu ochii preschimbați în stele ce înnoată în largul apelor de sus, văzute numai de cei aleși și simțite, poate, de unii la mari depărtări. Nu există decât o singură dorință: să uiți că pământul este sub tine, că la dreapta sau la stânga stau, în zare, arbori cu mâinile bolnave și să simți, în cele din urmă, suflarea cea dintâi, acea minunată lumină care te-a creat. Există o viață a sufletului nostru, acolo unde există ceasuri de torturi înalte, o înfrigurare în tine însuși, de exprimentare a propriilor tale adâncimi unde luminile Divinității se profilează pe pajiștele sufletului tău: *„Mensch, geh nur in dich selbst! Denn nach dem Stein den Weisen, Dart mann nicht allerest in fremde Lande reisen".*

sau condiția păsirii Paradisului:

„Mensch, in das Paradeis kommt
mann nicht umbewehrt:
Willst du hinein du musst durch
Feuehr und Schwert".

Ideea unei confundări cu Dumnezeu, dorința de a fi *născătorul Lui* se desprinde din acest distih: *„Ich muss MARIA* (subl. e a poetului) *sein um Gott aus mir gebären Soll er mich ewglich der Seeligkeit gewähren".*

expresie hazardată dar care, în înțeles mistic, nu întâmpină nici-o dificultate. Acest dar sacru este evident la majoritatea dintre mistici. Dumnezeu trebue experimentat sub puterea harului de sus care înlesnește acest proces de cunoaștere care se manifestă de jos în sus. El se explică prin ceeace are esențial și de valoare pentru experiența mistică.

Pentrucă Dumnezeu este inaccesibil, el provoacă admirația; prin admirație, el naște dorința; prin dorință el purifică; prin purificare el ne face asemenea Lui; atunci El intră în raporturi intime cu cei care au devenit asemenea Lui; Dumnezeu făcând una cu Dumnezeu și lăsându-se cunoscut de ei, zice Sf. Grigore de Naziaus (cit. Nichifor Crainic. Curs de mistică orientală pag. 23—24 Buc. 1941.

In actul acesta sublim de cunoaștere, de exprimentare a nașterii lui Dumnezeu, nici-un obiect nu-și are locul sau măcar chemarea.

Ovid Caledoniu

*) Partea cea mai adâncă a sufletului lui, substratul lui obscur care vine în contact cu Dumnezeu

BUDHA ȘI CÂTEVA DIN CONTRASTELE RELIGIEI LUI

Despre Sakia-Muni Sidharta s'a scris mult. Despre preceptele cu care acest „iluminat" a vrăjit miliarde de oameni dealungul a aproape trei milenii, asemenea. Despre contrastele care l-au punctat viața și învățătura, mai puțin. Nu că s'ar fi desconsiderat aceste contraste. Ci, numai pentrucă istoricii, filozofii, gânditorii, au pus preț prim pe precept în sine; pe verticalitatea ideii; pe ordinea cronologică a faptei, a vieții.

Rabîndranath Tagore, *acum vreo douăzeci de ani, a observat această lipsă. In câteva monumentale poestiri a evidențiat printre altele și partea contrastantă a vieții și a operei lui Buddha, chiar când contrastele au prezentat unele inevitabile scăderi. Era cel mai indicat s'o facă: aderențele sale cu budhismul nu au fost numai pur intelectuale; normele acestei religii i s'au infiltrat în sânge, în cuget, în suflet. Apoi: mediul în care și-a desvoltat intelectul este împregnat de opera fiului de rege care la șasesprezece ani se încercuia în ascetism absolut.*

Traducerile din Tagore în limbile europene, atenția ce s'a acordat operei acestui încoronat al premiului Nobel pentru literatură, au avut, în mare măsură, darul să atragă atenția gânditorilor asupra originalelor precepte metafizice care fac corp comun cu religia la Sakia-Muni, cu toate că, scrieri despre budhism se află încă din cele mai vechi timpuri.

S'au disculat, s'au analizat, s'au disecat toate aceste precepte. Pentru pătrunderea în sistemul filozofic al celei mai profunde credințe. Al celui mai neînțeles absolut religios.

Azi, se cunosc suficient atât lacunele budhismului, cât și strălucitoarele sale concepții care au isbutit să prăvălească din înălțimi sacrosante — pentru un timp care s'a dovedit a se întoarce împotriva uzurpătorului — religia veche ca vremea upanișadelor sau a brahmanelor concepută în inima Indiei, undeva pe Gange, acest fluviu sfânt al localnicilor, care avea menirea să devină — ce supremă coincidență! — Jeagăn al nouei credințe propovăduită, după desăvârșirea sa ca om și filozof, de către Buddha, în Benaresul de azi, Varanași de acum 2600 de ani.

Și tot atât de suficient, se desașază din această frescă religios-metafizică, marelei contraste pentru a pune în dilemă milioane de credincioși; pentru a cobori, cu trepte cari nu vor mai putea fi urcate ușor, valoarea mistică a acestei unice credințe.

*

I. O afirmațiune, care a rezistat tuturor criticilor dealungul timpului, este acea că budhismul este religia bunătății desăvârșite a înfrățirii nu numai omenești, ci universale. Tot ce este viață, cade în zona acestei înfrățiri. Și acolo rămâne fixată cu legături inalterabile. Iisus spune: „Iubește pe aproapele tău ca pe tine însuți". Buddha, cu cinci sute de ani înaintea Mântuitorului, grăia: „Cuvântul meu este cumpăna ierlării pentru toate ființele". Și asinul pe care-l pui la poveri prea mari și firul de iarbă pe care-l strivești sub talpa încălțămintelor tale, sunt ființe. Iisus reduce aproapele la om. Buddha întinde noțiunea, pentru a îmbrățișa în marea iubire toate ființele.

In comparația aceasta nu găsesc o scădere la religia lui Crist. Aceasta este superioară oricărei alteia, tocmai pentrucă Iisus a înțeles să țină cumpăna dintre minune și realitate. Minunea este apanaj al supranaturalului, al lui Dumnezeu; realitatea este a oamenilor. In însăși această cumpănă stă toată vitalitatea creștinismului: și-a însușit, și-a asimilat, și-a acomodat, toate cuceririle minții omenești, chiar când au trecut de limitele admise de majoritatea religiilor, refractare, în general, oricărei înovațiuni, vizibile, pipăibile.

Acest lucru lămurit să revin.

Este stabilit că bunătatea și iubirea au extensiune vastă la budhiști, în ceeace privește conținutul noțiunei, nu sfera. Unde însă ascetismul recomandat de Buddha devine periculos, complect asocial, este acolo unde se recomandă tuturor credincioșilor „renunțarea totală", nimicirea în neființă, întru obținerea dreptului de a pătrunde în Nirvana. Or, acest lucru, care n'a putut fi realizat nici acolo unde budhismul a pătruns integral („integral" în sens relativ), înseamnă îndemn la sinucidere. Și, ceace este mai grav, a speței gândiloare: a omenirei. Restul viețuitoarelor este făcut să nu priceapă, să trăiască numai prin instinct.

Ascetismul, tocmai pentrucă este o concepție materializată'n chin și renunțări, nu poate fi generalizat, vulgarizat. Multimea, prin însuși conlactuț zilnic, inevitabil, necesar, nu poate fi pătrunsă de valoarea morală a ascetismului, a schivnicei, care prin ordinea firii înseamnă izolare, singurătate. Pentru a fi un perfect ascet, trebue un caracter de oțel, un moral ridicat, un cuget vast și pur. Aceste elemente nu se găsesc în masse; sunt izolate, personale. Un ins ascet, da; o massă ascetizată, niciodată. Buddha a întrevăzut acest lucru. Atunci când era în plină eflorescență laborioasa sa activitate prozelitară, a aruncat ultima și singura salvatoare lozincă: toate cauzele neajunsurilor și durerilor sunt germinate de dorință. Foamea, atâta vreme cât este dorință, nu poate fi considerată decât ca o păcătuire. Actul nutriției trebuie privit ca făcând parte din marele lanț al dorințelor amorțite și prefăcute în „acte asce-

Ladmiss Andreescu

(Continuare în pag. 4-a)

CRONICA LITERARĂ

VASILE MILITARU: Viermi şi Stele, Fabule, vol. II, ed. III

Editura „Cartea Românească", Bucureşti, 1943

Îi revine d-lui *Vasile Militaru* meritul de a fi reuşit să readucă în actualitate şi în gustul marelui public românesc, veac XX, fabula. Este acesta un merit care trebue căutat şi în stările sociale şi politice dela noi, din a treia decadă a veacului, stări cărora criticismul public nu le putea opune un rechizitoriu direct; dar acelaş merit se cuvine să fie recunoscut şi în ceeace a reuşit să dea — ca noutate — fabulei, poetul la care ne referim.

Cu un veac în urmă, 1832, un ilustru premergător al său în ale fabulei, *Grigore Alexandrescu*, utiliza aceiaş lume necuvântătoare a vieţuitoarelor, cărora le împrumuta grai şi vicii omeneşti, pentru a transpune în oglinda sensibilităţii sale poetice stări sociale contemporane, tipuri lipsite de moralitate, în mijlocul cărora trăia poetul, uneori pus „sub chee şi cu pază de soldat cu puşcă, la uşă", onoruri oferite de generalul-consul, pentru unele asemănări între fabula „Lebăda şi puii corbului" şi conducerea politică românească din acele vremi. (*Ion Ghica*, Amintiri despre Grigore Alexandrescu. Scrisoare către V. Alecsandri. Bucureşti, An. Acad. Rom. S. II. Tom VIII, Secţia II. Memorii şi notiţe. Tip. Academiei Române, 1887).

Lumea fabulelor lui Grigore Alexandrescu ne-a fost definită magistral, în 1888, într'un studiu publicat în „Revista Nouă" de către *Barbu Delavrancea:* „Un norod întreg întreguleţ, cu toate viţiile lui, cu toate viţiile noastre. Într'o sută douăzeci de pagini îţi trec pe dinainte, şi-i vezi, şi-i auzi, şi-i înţelegi, şarlatani care iau predica drept mijloc de speculaţie, grosolani care voesc a fi gentili, netrebnici care, neavând nici un dar, se încumetează a prăpădi pe ceilalţi, burghezi proşti care ţin a-şi lăuda spiţa neamului, trădători care-şi vând cetatea, oameni nătângi şi gugumani puşi în fruntea societăţei, ipocriţi cu rasă de călugăr şi inima deschisă tuturor patimilor şi relelor, egalitari falşi care nu vor egalitatea decât între cei mari, ciocoi care se laudă cu strămoşii, uitând că „gloria străbună pe strămoşi cinsteşte", oameni puternici şi cruzi, judecători care despoae, oameni îngâmfaţi şi disprepuitori, bestii care întâi sugrumă şi apoi judecă, zmintiţi de zgomotul lor propriu, de clopoţeii lor şi câţi alţii care misună în această lume reală a marelui creator!".

Să încercăm la rându-ne o prezentare sumară din tematica fabulelor d-lui Vasile Militaru.

Lumea fabulistului contemporan nouă e mult mai vastă. Fabula care deschide recentul volum *„Viermi şi Stele"* transpune în planul vieţii de dincolo, în consecinţele lor evangelice, inegalităţile pământene dintre cei de sus şi cei de jos. („Două hârci şi nişte viermi"). Ca o completare *„Focul şi Fumul"* pune în contrast, trecerea uşuratecă prin viaţă a celor mai mulţi şi calcinarea celor puţini aleşi să încălzească lumea. Şi în fabulele d-lui Vasile Militaru abundă o lume care-şi face din viclenie, trândăvie, laudă de sine, şi brutalitate împotriva celui mai slab şi totdeauna nevinovat, un îndreptar de viaţă. Nepoţilor vulpei li se serveşte o lecţie de bunăcuviinţă; doi cărăbuşi se încleştează într'o luptă pe viaţă şi pe moarte, pentru a fi ucişi de copita unui cal; gura lumii amplifică fără control şi responsabilitate faptul divers; prietenia ţine atât cât ţine şi sacul plin; îngâmfarea spicului sec, lipsa de prevedere şi cumpătare a tânărului rac, ingratitudinea copiilor faţă de părinţi, sunt toate acestea teme desprinse fără'ndoială din viaţa cea de toate zilele, teme care pot să fie şi rezultatul unei observaţii directe a poetului, dar şi poetizarea comorilor de înţelepciune populară.

Dar matca firească a fabulelor d-lui Vasile Militaru se regăseşte în planul politic şi se resimte din vigoare şi causticitate. Uneori aceste fabule politice sunt atât de străvezii, încât ele nu pot fi localizate decât într'o anume epocă, nu prea îndepărtată. Fabula este şi un act de curaj. Ca şi Grigore Alexandrescu, d. Vasile Militaru ne informează într'o notă de subsol adăogată fabulei *„Nunta cerbului cu vulpea"* că ar fi avut mult de suferit.

Îi rămâne istoriei literare să precizeze în ce anume măsură i-a fost hărăzit acest martiragiu.

„Ospăţul lăstunilor" şi *„Răzmeriţa albinelor"* credem că definesc cu toată plenitudinea lupta dusă de fabulist. Venalitatea şi lăcomia politicianismului din trecut, dela cel mai mare până la cel mai mic, şi străinismul, erau cele două rele de care suferea o ţară întreagă:

Tot acest norod de păsări hămesite, fără frâu,
Se lupta: care s'apuce mai mult mei şi mai mult grâu,
Luptă grea, fără pereche, luptă până la sugrum,
Cum nu mai văzuse nimeni în răscrucea celui drum.
Şi, fireşte, nici *falsul patriotism* nu putea fi trecut cu vederea:
. . . . . .
Undeva, cunosc o ţară — ţară fără de noroc, —
care, azi, e ca bârlogul ursului cuprins de foc:
Patrioţi aprinşi, toţi urşii, toate vulpile şi lupii,
Sar mereu să-i scape stupii,
Insă, — tot ca şi'n povestea cu bârlogul din pădure, —
Patrioţii vin cu gândul: numai mierea să i-o fure.
Şi fugind cu stupii'n braţe, fiecare, laba-şi linge,
Dulcea miere
Toată piere,
Insă focul nu i-l stinge.
(„Focul arde, mierea piere", *1939*).

Dacă, în ceiace priveşte originalitatea fabulelor lui Gr. Alexandrescu, cercetătorii au fost îndemnaţi să găsească unele isvoare în fabula esopiană şi lafontaineiană, pentru d. Vasile Militaru cercetătorii vor merge incontestabil în istoria noastră politică dela începutul veacului acestuia şi mai ales în epoca dinlăuntrul celor două războaie mondiale, cu o lume naufragiată, cu oameni de vânzare, cu decăderi în cari nu poţi şti niciodată cât este al politicului şi cât este un ecou prelungit al războiului prin care trecuserăm.

Dar ceiace au adus ca nou aceste fabule, este o viguroasă vână rustică, românească. Întâmplările fabulei sunt grefate pe viaţa cea mai autentică ţărănească, unde vieţuitoarele necuvântătoare se simt în largul lor, iar dialogurile obţin un timbru firesc, autentic.

Şi mai au aceste fabule ale d-lui Vasile Militaru, un larg orizont poetic, fragmente de pastel, cărora nu le lipseşte acel parfum propriu inspiraţiei.

Iată, de pildă, două citate:

Focul prefăcea'n rubine vreascurile unui soc
Sau ardea ca orice foc,
La o margine de drum,
Iar din foc, — fără'ndoială, — ieşea fum...
(*„Focul şi Fumul"*).

Se vor găsi, desigur, înrudiri topârceaniste, în această strofă.

Sau:

Adâncit în visuri albe, ne'ntinat, mereu senin,
Inchegat din spuma spumii,
Pe meleagurile lumii,
Sus, pe-o culme, singuratic, se ivise 'ntâiul crin,
Floare rară, cum pământul nu mai legănase'n veac
Şi a căreia mireasmă, pentru toate era leac!"
(*„Harul crinului"*).

Fabula lui Grigore Alexandrescu intra direct în acţiune, se construia la rece, pe când în fabulele d-lui Vasile Militaru tot accentul stă pe o bogăţie de viaţă, mişcare, dialoguri şi numai în final intervine acel verset de înţelepciune, ce se desprinde din întâmplările mai puţin fericite ale altora, morala însăşi a poeziei.

Am mai putea denumi fabula d-lui Vasile Militaru şi *populară*, pentru a o diferenţia de fabula cultă, pentru a-i explica larga circulaţie (ne găsim doar la o a treia ediţie) şi pentru a-i scuza unele tonuri de vulgaritate, puţine dealtfel, care trebuesc puse în seama lumei în care se întâmplă şi nu a meşteşugului fabulistului.

Matei Alexandrescu

I. M. RAŞCU: „Setea liniştei eterne"

(Nouă zile într'o mânăstire franceză de Trapişti)

Ed. „Cugetarea", 1943, Bucureşti.

Noua carte a d-lui I. M. Raşcu, în măsura în care e o carte de aduceri aminte, este, mai ales, o profesiune de credinţă pentru orientarea creştină a autorului. Ar trebui să o alăturăm de scrierile, de experienţele sufleteşti anterioare: *Sub cupole de vis* (1913), *Nelinişti* (1927), *La Lisieux, cu Sfânta Tereza* (1934), *Vibrări* (1935) şi în deosebi de *Renunţările luminoase* (1939), pentru ca să înţelegem conturul adevărat al paginilor din *„Setea liniştei eterne"*, substanţa însăşi a cărţii, în care interesează atât de puţin elementul de istorie, precis, documentar, faţă de notaţiile în care pulsează — şi pentru acestea, cartea d-lui Raşcu trebue citită nu despuiată critic — fragedă, sinceră, poezia. Frumuseţi serafice, gânduri nebănuite, ascunse la prima apropiere, orizonturi parcă ireale te învăluesc numai după ce semnele tiparului nu-ţi mai stau sub ochi, numai după ce din toate paginile cărţii acesteia ai putut alege firul unui vis trăit, dincolo de realităţile tentaculare ale oraşelor occidentale, dincolo de „traiul revoltător de banal", care i-a repudiat totdeauna autorului...

Proza de vignete poetice a cărţii, de poem religios, înfiorat de taină, pe marginea celor nouă zile petrecute între zidurile Mânăstirii Soligny-La-Trappe, din Franţa, în August 1929, reprezintă o frântură de suflet, în care impresiile de atunci s'au scris neuitat. Jurnal pentru amintirea unor clipe ale unei călătorii pe drumuri de pământ şi de suflet, pe care le-a străbătut cu pasul şi cu gândul, cu ochii şi cu inima, cu toată fiinţa, Raşcu ne dă o carte de o rară prospeţime, de o rară puritate, de o rară vibraţie.

Pe trăite „într'un sfânt locaş de linişte, de rugă şi de credinţă, din nefericitul şi totuşi binecuvântatul pământ al Franţei eterne", jurnal în care fuzionează în chip minunat meditaţia religioasă, împăcarea mistică, o adevărată schimbare la faţă, notaţiile de pastel în care pot figura îngeri şi lumini paradisiace, *Setea liniştei eterne* este cartea unui călător care îşi caută refacerea sufletească pe plaiurile credinţei. In paginile ei cântă sufletul unui om care a trecut pe sub poarta unei mari convertiri, creindu-şi stări de suflet proaspete şi pure, posibilităţi inedite de viaţă în poenile liniştii sufleteşti pline de harul divin.

O carte scrisă din amintiri şi visuri — pe care autorul crede că „Dumnezeu le păstrează în herbarele Lui, ca să formeze dintr'însele — la vreme şi dacă-i merită— Raiul fiecăruia dintre muritori", evocare cu murmur de rugăciune în singurătatea unei mânăstiri despre care se cunosc lucruri frumoase din cărţile de istorie bisericească apuseană sau din romanul *En route* al lui Huysmans, — „Setea liniştei eterne" este deopotrivă de interesantă prin contribuţia pe care o aduce la definirea personalităţii de scriitor a d-lui I. M. Raşcu, ca şi prin realizarea însăşi estetică.

Dacă n'am spicuit — antologic — îndemnăm în schimb la citirea cărţii întregi.

Nicolae Predescu

Caragiale într'o ediţie ilustrată de Jiquidi

Intre literatură şi plastică, între scriitor şi desenator, nu numai ediţiile de lux dovedesc — mai ales în străinătate — splendidele puncte de întâlnire ce se pot realiza.

Ediţiile populare au arătat deopotrivă, fireşte tot peste graniţe!, cât de mult se împlinesc şi ce fericit se armonizează momentele literare cu cele plastice.

Asupra interesului pe care îl reprezintă cartea ilustrată, atât pentru o cultură, cât şi pentru cititorii respectivi, nu mai este însă de insistat. Lucrul e dovedit. Din păcate, mai mult în alte părţi decât la noi.

Incercările făcute până azi — după ştiinţa noastră au fost destul de departe de strălucirea pe care le-am fi dorit-o. De ce? Pentrucă s'a procedat cam la întâmplare şi cam pe nimereală.

Corespondenţa psihologică dintre autor şi artistul ilustrator este cea dintâi şi cea mai firească cerinţă. Tocmai ea n'a prea fost avută în vedere.

Dar ni se anunţă azi o ediţie ilustrată, din Caragiale — şi în loc să ne mai temem, să şovăim în aşteptări sau să ne gândim cu cel mai trist zâmbet la „ce-o să fie", iată-ne dintr'odată dispuşi să acordăm cel mai larg credit iniţiativei.

De ce?

Pentrucă artistul ales să ilustreze pe Caragiale este Aurel Jiguidi care nu numai că s'a dovedit a fi interpretul grafic ideal, în materie (vezi albumele „O scrisoare pierdută" şi „Noaptea furtunoasă") — dar reprezintă cu adevărat, în plastica românească modernă, echivalenţa psihologică şi artistică cea mai desăvârşită a autorului propus ilustrării.

Trebue să adăogăm, bucuriei cu care salutăm această excelentă întâlnire, că alegerea a fost chivernisită de d. Em. Bucuţă (ceeace nu ne miră) şi că editura care s'a angajat să dea tiparului această lucrare — şi de artă şi de popularizare — este „Casa Şcoalelor" (ceea ce nu face decât cinste conducătorilor ei).

I. L. CARAGIALE

Nuvele, schiţe, momente ca „Din carnetul unui sufleur", „Abu-Hassan", „Făclia de Paşte", „Baioneta inteligentă", „Boborul", „Domnul Goe", „De închiriat" etc. vor fi astfel — pentru întâia oară — prezentate într'un chip artisticeşte cuviincios. Spunem cuviincios pentru că textele carageliene au avut de suferit destule necuviinţe, de tot soiul, şi era vremea ca să li se dea şi.... satisfacţia cuvenită.

C. M. Tudor

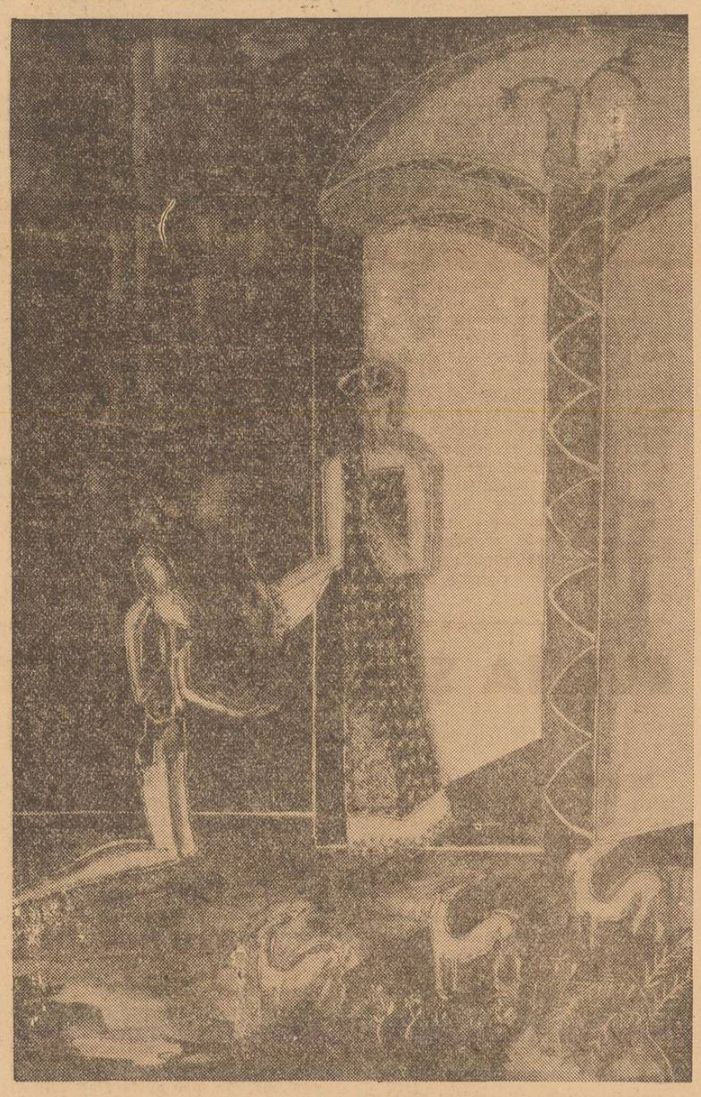

COCA FARAGO — INTOARCEREA FIULUI RISIPITOR

NOSTALGIA FRONTULUI

— Fragment de jurnal —

Calendarul îmi aminteşte o nouă aniversare. Un nou — şi, aproape, inutil an de viaţă. Dar se cheamă că trăiesc o aniversare.

Unde eram anul trecut?

Intr'un apus impresionant de soare; cu atât mai impresionant cu cât satul în care ajunsesem şi care a căzut fără nici o luptă era îngrozitor de pustiu. Nimic, absolut nici o fiinţă nu mai era în el.

Casele acelea, uliţele largi, grădinele acolo unde cu o zi 'nainte fusese viaţă erau astăzi înţepenite parcă 'n vrajă.

Nimic... Nimic viu...

Şi soarele era alât de roşu, de plin de viaţă, de arzător în clipele acelea...

Stam atunci şi mă gândeam la atâtea...

La casa mea...

La iubita mea...

La războiu, la moarte...

Şi, nu ştiu de ce, gândurile-mi erau grele. Poate le apăsau zidurile părăsite, poate umbra înserării care începea să se lase grea peste noi — cei dintiiu, avangarda motorizată, sosiţi acolo.

Intocmai ca atunci stau astăzi pe Ciucaş.

Pe muntele acesta pe care sunt doar cu amintirile şi cu cerul...

Cu gândurile mele şi norii care mă cuprind în majestatea lor...

Şi cum stau aşa, gândindu-mă la ziua aceea, la apusul acela de soare, la oamenii de acolo — la camarazii, cu care am mers în cadenţa gloriei şi a vitejiei, dealungul răsăritului — dealungul stepei ce are la capăt ruinele celui ce-a fost cândva oraş de fier şi uzine, Stalingradul, şi care a rămas pentru totdeauna însemnat în hrisovul bravurii româneşti, la soldatul fără nume care s'a jertfit alături de marele lui general, biruind moartea şi făurind legendă de necrezut veacurilor ce va să vie — trăiesc nostalgia depărtărilor şi a luptelor.

Trăiesc nopţile de catran împroşcate de mitralierele terestre ori din avion — atacurile de vifornică îndrăsneală — apărarea crâncenă şi niciodată învinsă...

Trăiesc frontul...

Amintirea lui şi a camarazilor mei.

Vezi, asta-i un lucru greu de exprimat şi, mai ales, celora care nu cunosc războiul decât din reportagiile fotografice ori din presă, oricât de binevoitori ar fi ei...

Războiul are atracţia lui...

Almosfera aceea de praf de puşcă şi bărbălească încleştare nu poate fi înţeleasă decât de cei ce-a trăit-o aievea...

Trebue să fi mers mereu în frunte ca maiorul meu — Cavalerul Ordinului Mihai Viteazul — Maior Dumitrescu ori să fi muscal din ţărînă ca alâţia alţii ca să poţi concepe măreţia războiului.

..Undeva, pe un colţ de stîncă, a apărut un ţap. De acolo mă vede cum îl văd şi eu, dar nu fuge. Ştie că nu-i pot face nimic. Şi stă atît de bătăios pe piatra aceea de muşchiu!

Gîndurile mele îngenunchiază sfielnic — să nu le tulbure liniştea — lîngă scriitorii care au pecetluit cu sângele lor ceeace au scris în nopţile cereşti de febră.

Lîngă viaţa lor...

Cîte din mîinile scriitorilor căzuţi nu le-am strâns eu în viaţa cea de toate zilele...

Mâinele lor!... Mâini!...

Mâini care au schimbat pana pe armă — care au scris pagini de jar, de viaţă. De viaţă...

Mâini care s'au întins nepulincioase dealungul corpului pentru a se face una cu el: pământ.

Mă gîndesc la căpitanul meu, la acel splendid camarad Justin Savopol, neînfricat şi omenesc în acelaşi timp luptător...

Doamne,

In faţa ta — aici unde oamenii nu ajung cu gîndurile rele — îngenunchiez. Mă lipsesc de trufia vieţii!... Sunt frate cu el, cu ei!... Fierbinte-mi este ruga!... Cuvintelor — banalităţii lor — nu le da însemnătate. Ascultă-Mi sufletul...

— Alină-Mi inima!

— Doamne, Fă tuturor, acolo unde soarta i-a îngropat pământ bun. Să răsară grâu curat — pâine blagoslovită din dorinţele lor tinereşti, din dragostea lor, din sufletul lor pentru totdeauna interzis...

Şi, Doamne, pe noi — pe noi cei rămaşi nevrednici, îndoelnici şi cârtitori, iartă-ne!

O facem din uşurinţă şi uitare, Doamne.

Că uşoară ne este viaţa aici tocmai uitîndu-i pe cei de dincolo de zare, pe cei care se jertfesc pentru casele noastre, nevestele noastre, copiii noştri, morţii noştri,... pentru noi.

Noi, Doamne, poate n'am auzit chemarea veacurilor nici năprasnica invitaţie a mitralierilor deslănţuite...

Noi, îndoelnicii, n'am trăit clipele unice ale atacului!... Noi n'am văzut cum porneşte focul din ţevile morţii!...

Noi n'am fost în Ţara Nimănui.. Nici în incursiuni...

Noi n'am împărţit coaja de pâine şi nici capitolul de istorie cu fratele nostru, oarecarele soldat...

Eugeniu V. Haralambie

POEMUL SFINTEI CĂLĂTORII

**Călătoream odată pe-un drum pustiu şi lung, —
fantomatic, trist —
şi fruntea mea de solitar
mi-o lumina sfielnic
nimbul unui gând amar.
Călătoream dela om la Crist...**

**Prin inima-mi — fereastră pustie —
trecea de rase-o palidă făşie
a unui cer visat.
Pământul, cu funii lungi de ceaţă,
de mine se ţinea legat...**

**Şi fiarele negre ale-atâtor furtuni,
sărind, cu colţi de fulger, din genuni,
îmi sfâşiau veşmântul, mă muşcau la os,
dar mergeam înainte, înainte, cu capul în jos...**

**In mâna dreaptă aveam toiag înalt de corn,
rupt din pădurea strămoşească;
doream, tot sprijinindu-mă de el,
din drum să nu mă 'ntorn,
să intru 'n volbura de limpesimi cerească...**

**Cu umerii-aplecaţi ca de-o grea povară,
eu îngânam o melodie înceată,
dorindu-mi soartă
amară, amară...**

T. Plop

INELAR

Neclintiţi stăm aici:
Vegetale ceasornice.
Cresc în noi, spornice,
Orele mici,

Gându-i catart
Peste furtună şi săsuri,
Dragostea'n pure mătăsuri
Cui s'o împart?

Searbăd stătu
Vânătul cer pe cetate;
Sbate-se 'n cântec, uitate,
Geana şi tu...

Sergiu Grosu

NĂLUCA

**Alerg cu somnul meu pe dealuri
Când dorm în zarea de cristal
Şi ore tac; iar lanu 'n valuri
Brodează trist un chip oval...**

**In ape dacă-mi cern tăcerea
Liniştea verde o cuprind,
Şi luna iar îşi varsă fierea
Când seara sufletu-mi aprind.**

**Doar fruntea cum pluteşte albă
Prin taina nopţii mi-o înclin:
Nu ruginitu-mi lanţ, ci salbă
De aur eu sărut senin,**

**Când stihule te stingi în mine...
Dar sufletul mai strâns legat
De grele armonii divine,
Se 'nalţă 'n slăvi neturburat.**

**Aleargă somnul printre dealuri
Când dorm în zarea de cristal
Şi ore tac: iar lanu 'n valuri
Doineşte trist de-un chip banal.**

Ernest Verzea

Popas

Nu mă trezi;
Mi-e visul sbor alb de lebădă.
Curg ape în doinele serii
şi dorul aleargă.
Simt sufletul aromit
ca pâinea.
Unde-i grădina copilăriei
să mă opresc?
Aici trebuie să fie.
Tu pleacă; eu rămân.

Victoria Tănescu

Scrisoare frate'ui mai mare...

D-lui Teodor Al. Munteanu

**Prietene poet, palid vânător de vise
dela imaculatele tărâbi de fum,
au foşnet de stele filele scrise
în nopţile albe într'un volum postum...**

**Prietene poet, anii noştri tineri, anii
ca nişte amante eri ne-au părăsit,
gândurile au sunet falş ca banii
şi 'n nici-o inimă nu ne-am regăsit...**

**Prietene poet, ştiu, vrei tinereţea 'napoi
dar n'o s'o mai aduni din pagini,
priveşte 'n urmă ce-a rămas din noi:
imagini, imagini, imagini...**

**Prietene poet, anii duşi n'or să revie,
iubirile ni le-am vândut în pagini,
moae-ţi tocul în inimă şi scrie:
imagini, imagini, imagini...**

**Frate poet, am rămas singuri acum
dece mai plângi când te găseşti în pagini,
vezi, s'au năruit tărâbile de fum,
imagini, imagini, doar imagini...**

Neculai Tăutu

într'o stație...

Nuvelă de N. DUNĂREANU

Soarele sta deasupra noastră, învăluit într'o ceață moale și și fumurie, când am ajuns în stația aceia mică, cu acoperișul roș de țiglă, păreții întregi și fără urme de bombe.

— Cum a scăpat clădirea aceasta întreagă e o adevărată minune, îmi vorbi prietenul meu, avocatul Caloianu, pe când cobora scările vagonului.

Intr'adevăr, după șase ceasuri de călătorie, având în fața ochilor aceleași tablouri: gări arse, cantoane sfărâmate de ghiulele, cadavre de vagoane, gropi de bombe, automobile răsturnate pe șosele, sate pustii

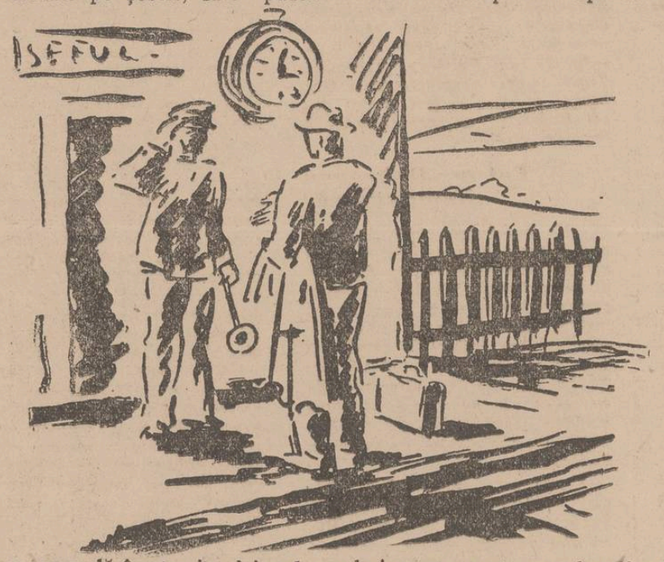

cu case dărâmate, iar ici colo, câte-un țăran, ori țărancă, privind îndobitociți, trenul nostru, care înainta greoi pe o linie abia refăcută, era o minune.

Rămas cu coatele sprijinit de marginea de fereastră, cătam cu tristețe, când la singurătatea câmpiilor fără viață, când la șeful stației, un om cu privirea obosită și fața nerasă, în vârstă ca de 40 de ani și care, mereu vorbind cu prietenul meu, clătina capul.

Olanele acoperișului, sub văpaia razelor care cădeau perpendicular pe stație, ardeau într'un rubiniu aprins, iar mai la o parte, dintr'o moviliță de var stâns într'o covată lungăiață, ieșiau scântei de argint și diamante...

Un focar, plin de unsoare și cărbune, veni cu o hârtie și-o întinse șefului, schimbând cu el câteva vorbe. Văzui, deodată, după lungi minute de oprire, pe șeful gării ridicând semnalul în sus, apoi auzii un fluerat prelung și trenul greoi se mișcă încet, cu acel sunet de ferăraie caracteristic trenurilor personale cu multe vagoane de marfă după el...

— Mai avem puțin, până la Cetate, îmi vorbi prietenul meu, avocatul Caloianu, și căzu pe gânduri, după ce trenul porni din stație.

Intr'adevăr, tot drumul o duseserăm în discuții lungi, despre război și bolșevici, despre suferințele celor rămași sub ocupația lor și obosiserăm...

Priveliștea câmpiilor goale, cu morminte presărate de-alungul drumurilor, pe ale căror cruci, făcute în grabă, căștile veghiau la căpătâi; erau atâtea motive să imprime sufletelor noastre nuanțe de melancolie și aduceri aminte sdrobitoare.

— Ei, unde-s vremurile acelea de acum 25 de ani? vorbi prietenul meu, aprinzând o țigară...

Când ai știi ce amintiri mă leagă de șeful acesta de stație, pe care l-ai văzut...

Ei, vorbi el clătinând capul, unde-i bietul Dohotaru, șeful de stație dela Vorniceni... și cu cucoana Olimpia, cu cârdurile de curcani albi, ca zăpada, unde-s botezurile și veselia din stația aceea așezată, solemnă, în câmpia Moldovei de Nord?

Cum s'au dus toate, parcă nici n'au fost...

Eu dragul meu, vorbi Caloianu, trăgând adânc, din capătul de țigară, locuiam pe atunci la Dorohoi... și-abia ce fusesem numit în magistratură, substitut de procuror...

Dorohoiul, orășel curat, împrejmuit cu dealuri, cari se prelungesc, se interpun, ca niște felii de pepeni uriași până'n văile Prutului, cu jidovi cari stăpâneau comerțul...

Cu fete frumușele, ca niște boboci cari se desvoltau în soare, bune de măritat și făcut copii, de cum terminau cele câteva clase profesionale, la singura școală secundară din localitate.

Și eu fugiam de familiile acestea, cari te invitau la maus, beau cafele peste cafele, iar mamele stau la pândă după cavaleri, cum ar sta o vulpe lângă o coteneață, ca să-și prindă victima...

Singura distracție era peatunci un cinematograf, în stare preistorică, ale cărui filme se vedeau cu urmare din nu se știe ce cauze...

Și atunci singura mea distracție era să plec Duminicile la vărul meu, a cărui soție cânta strașnic din ghitară și avea o voce de-o melancolie pătrunzătoare, o femeie blondă, înaltă, cu părul lins pe cap și cărarea la mijloc, cu vocea moale și venită ca de departe, într'un contrast *izbitor* cu vărul meu, om vijelios, vecinic agitat, mărunt, cu ochi negri, uscat și musteața lungă și răsucită...

Când zic Olimpia și M. Dohotaru, văd o stație mare în câmp, cu sate depărtate, cari mijesc, în zare, sub umbre de pădurici, negre în amurg și turlele bisericilor, albe, și drumul de țară care cotește pe sub deal, și-un car cu boi care urcă greu pe el.

O stație cu etaj și acoperișul roși și iedera care se ridică fragedă și trece dincolo de ferestrele verișoarei mele, ceasornicul *Paul Garnier* cu banderolă, vecinic defect... Magaziile din față cu două vagoane pe linia moartă, sub care cresc buchete de burueni, grâu și orz, din grăunțele care-au căzut în toamnă, și cârdul de curcani albi, ca zăpada, păscând tacticoși sub cele două vagoane, și semaforul verde și roș dela intrare și ieșire... Cantonul cu fântâna de piatră, și pe Catrina, fata lui Costache, cu ochi negri și pestelca roșie...

Două trenuri personale pe zi și câte două ori trei de marfă, ce vremuri, ce vremuri!

Numai toamna după strânsul recoltei, biroul șefului se umplea cu moșieri din împrejurimi, ori arendași jidani, și trăsurile boerești veneau și plecau în goana mare, din dosul stației... Două luni ținea freamătul de du-te, vino, vagoane care garau liniile, harabale încărcate cu saci noi, noui, de pâinea pământului nostru moldovenesc ca să iee drumul străinătății. Și multă vreme magazia rămasă văduvită de cele două vagoane gemea cu belșugul pâinei care adăstau sosirea altor surioare mai noui, cu boiaua mai proaspătă și roțile fără rugină.

Două luni de viață intensă, de certuri, reclamații, telegrame la direcție, bucurie pentru porcii și curcanii verișoarei mele, necaz și năduf și sudoare pe fruntea vărului meu, care nu mai prididea cu cererile de vagoane...

Apoi, după aceasta, iarăși viață de câteva minute a trenului personal de dimineață, care trecea foarte regulat, dela Dorohoi. Salutul șefului de tren, poșta, raportul, salutul prietenilor, pașii grăbiți pe nisipul și pietrișul peronului, glasul șefului de tren *„poftiți în vagoane domnilor"* și iarăși liniștea de moarte, în jurul gării, până seara, când acelaș tren se întorcea dela Iași...

Cu toate s'ar fi împăcat bietul meu văr, numai că fiind un strașnic vânător, asculta cu durere glasul prepeliților și al cristeilor din preajma mirиștilor, vedea vânătorii cari se întorceau dela vânătoare cu tolbele doldora, iar el vegeta, în singurătatea stației, cu pușca spânzurată în cui și cartușele gata încărcate...

Uneori, pătruns de fiorul pasiunei, lua pușca, se învârtea în jurul gării, ucidea două trei prepelițe și-atunci, tot cu frică, privind spre ușa dela intrare, dacă omul de serviciu nu-i face semn cu șapca, că e chemat la aparat.

Zadarnic ceruse el un impiegat ajutor, ori un telegrafist... Direcția C.F.R. răspunse negativ. Pentru un trafic așa redus, statul nu era dispus să facă cheltueli. O împrejurare fericită veni însă să-l scoată din monotonia vieții lui...

In spatele gării, numai la doi chilometri, în câțiva ani, se înfiripase un sătișor de însurăței... Tineri perechi, perechi, cu copii de școală, veniră din toate părțile județului, și-și înjghebară aici gospodărioare, cu căsuțe noui, nouțe, după planurile și grija unui prefect, fost din neamul Principilor Moldoveni.

Delegatul satului, un fost sergent în armată, vine într'o zi la vărul meu și se sfătuește ce să facă cu copiii lor, cari rămân fără învățătură, cel mai apropiat sat, fiind la 12 kilometri.

Dohotaru, băet el însuși de țărani, a îmbrățișat chestia, a deschis o listă de subscripție și'n toamnă, bănci, tablă, tot ce trebuia pentru o clasă, era gata...

Inaugurarea s'a făcut cu mare solemnitate. Delegatul prefecturii, revizorul școlar, moșieri din împrejurimi și mulți învățători au ținut să ia parte.

Masa a avut loc chiar în localul stației, verișoara mea, pregătind un curcan fript, sărmăluțe moldovenești și prepelițe fripte la grătar.

Invățătorul, un băiat tânăr, sfios, ca de vreo 16 ani, numai ce terminase cele patru clase la gimnaziul din Dorohoi.

Il chema Macrinici și era fiu de văduvă. Prietenul meu se opri... Își șterse sudoarea de pe frunte și privi în afara geamului. Trenul se oprise...

— Ce stație e aici? întrebă el, scoțând ceasornicul.

Când trenul se puse din nou în mișcare, prietenul meu desfăcu termosul și-mi întinse, din pahărușul de metal, un spriț rece...

Aprinse o țigară și în ritmul aceluiaș sunet al roților, continuă:

— Ei bine, dragul meu, cine ar fi putut crede că băețașul acela a fost salvarea lui...

Când zic cuvântul salvare, nu te aștepta la cine știe ce mare dramă... Nu, ci o simplă... să zic așa... scăpare...

In câteva luni, venind aproape zilnic în gară tânărul suplinitor a învățat telegraful.

Intr'una din zile ce-i vine în cap vărului meu:

— Macrinici, tu ai putea să-mi ții locul, pentru un ceas numai... Vreau să mă duc la vânat.

— Cum de nu, domnule Șef, i-a răspuns bucuros Macrinici. Și vărul meu cu multă bucurie, după ce-i dete instrucțiile ce are de făcut, dacă la un caz vine vreun *marfar*, s'a urcat să-și pregătească cartușele...

Vară-mea, auzind despre ce e vorba, a început să se împotrivească...

— Tu în fiecare lună te duci de câte două, trei ori, când la Dorohoi, când la Iași, mai vezi un cinematograf, îți vezi neamurile, dar eu? Vrei să mucezesc aici, să mă faci mumie?

Și îmbrăcându-și cojăcelul, și-o căciulă mare, albă, a pornit prin zăpada albă, moale ca vata.

„Două ceasuri, numai două, nene Victore, îmi spunea el, la vreo două săptămâni...

Dar mi s'a părut că-s veacuri de libertate. Mi se părea că am să uit să ochesc... Și ce să vezi, doi epuri ca doi cârlani mi-a fost izbânda. Și iată că din ziua aceea Macrinici ajunse ajutorul neoficial al d-lui Șef de stație Dohotaru...

Instruit în tainele mișcării... îl lăsa regulat să-i ție locul, până când într'una din zile ajungând vestea la direcție, vărul meu a căpătat o strașnică mustrare de i s'a tăiat pofta să mai meargă la vânătoare.

— Dar cu ajutorul ce s'a făcut? întrebai eu cu curiozitate.

— Cu ajutorul... ajutorul... făcu prietenul meu, clătinând capul. L-ai văzut pe șeful acela, din stația aceea rămasă întreagă, cu care am stat de vorbă?

— Da.

— Ei bine, el e acela... Vărul meu a stăruit să intre în școala de mișcare... Și-acuma e șef.

— Cum, acela era chiar el? întrebai eu mirat.

— Prietenul meu, răspunse afirmativ, apoi tăcu.

Părea obosit și-o umbră de tristețe învălui chipul lui de om sănătos, cu privirea vioaie și ochi pătrunzători.

— Ei, dragul meu vorbi el după puțin.

Ciudate sunt tainele vieții....

După cum știi, odată cu alipirea Basarabiei am venit la Chișinău, am ieșit apoi din magistratură și rar de mă mai duceam pe la Dorohoi.

Pe vărul meu nu-l mai văzusem decât o singură dată și atunci de necunoscut.

Răcise și se îmbolnăvise de plămâni. Cerând mutarea la o stație de pe linia P. Neamț, nici aerul nu i-a ajutat.

A murit în sanatoriu la Bârnova și a fost înmormântat în Iași.

Pe vară-mea Olimpia am văzut-o o singură dată, îmbătrânită, trăind retrasă de lume, în Iași, dintr'o mică pensioară și ducându-se regulat la mormântul bărbatului ei, căci mult îl iubise...

Prietenul meu tăcu din nou.

— Ei, vorbi el ca pentru dânsul... Iată: de câte ori mi-aduc aminte de ei, parcă văd aevea, stația cu iederă, ceasornicul *„Paul Garnier"*, curcanii cei albi, cele două vagoane și pe Olimpia cântând după o masă îmbelșugată din ghitară, cântecul meu favorit:

Pe lângă plopii fără soț
Adesea am trecut...

Caloianu oftă prelung...

— „Așa e viața, vorbi el după puțin... Toate trec... Cuvintele adânci ale lui Miron Costin... „Nu sunt vremurile sub cârma bietului om"... rămân vecinice noi, căci iată cum se încheie un colț de viață și câte drame necunoscute nu trăesc în inima noastră, bieți muritori.

Intr'un sgomot de ferărie și în sgomote de glasuri, care veneau din afară, trenul se oprise într'o gară oarecare...

Nu-i dădu nici o atenție prietenul și urmă povestirea, cu glas domol, fără ca eu să-l mai întreb.

— „Acum câteva luni, având oarecari treburi la Tarutino, fostă colonie germană, m'am oprit în stația aceia mică, cu gară rămasă întreagă.

Cum nu aveam nici un mijloc de transport și în stație nici o căruță, m'am adresat șefului ca să-mi deie lămuriri.

Ii spun calitatea mea de avocat și numele; deodată văd că se uită lung în ochii mei...

Ca într'o izbucnire, face un pas înapoi și rămâne cu privirea ațintită...

— Nu sunteți ruda fostului meu șef Dohotaru?

— Chiar eu...

— Și eu sunt fostul... fostul suplinitor... Macrinici...

— D-ta, Macrinici...?

— Da, domnule avocat.

— Și cum de-ai ajuns pe meleagurile astea...?

— Ei, d-le Caloianu, e lungă povestea vieții mele. Eu sunt refugiat din Ardeal.

— Din Ardeal?

— Da, vorbi el și ochii i se umplură de lacrimi...

— Și cum de-ai ajuns acolo?...

— După ce am făcut școala de mișcare și am rătăcit prin multe locuri, în cele din urmă am fost, numit șef la stația R. din părțile Satului-Mare... Acolo m'am însurat cu o fată de preot... și după cum vedeți...

Macrinici se opri și-mi prinse mâna, strângându-mi-o cu putere...

— Dar d-voastră?

— Și eu am fost pribeag, dar D-zeu mi-a ajutat să vin acasă... După realipirea Basarabiei am fost avansat la Chișinău, unde m'am însurat și am rămas acolo.

— Aveți copii?

— Da, doi...

— Și eu am doi... nevastă-mea e la Chișinău... cu ei... pentru școală...

Macrinici mă pofti în biroul lui și-mi prezentă pe impiegatul lui, un băiat tânăr, de vre-o 25 de ani. Se oferi să mă întovărășească până în satul cel mai apropiat, care era la doi chilometri. Pe drumul prăfuit, plin de paragini și popușoaie ce dădeau în copt, el îmi povesti cum a ajuns șef, cum s'a însurat... și la fiecare câteva vorbe cu mare durere... repeta: D-zeu să-l hodinească în pace, pe bunul meu șef, Dohotaru... Prin el am ajuns ce sunt...

Vorbirăm și de verișoara mea, și el își dete cuvântul s'o viziteze la cea dintâi ocazie când se va duce la Iași.

La despărțire, clătină din cap, vorbind printre lacrimi:

— Ce credeți, ne vom întoarce oare curând acasă?

Ce puteam să-i spun, decât aceea ce arde ca o flacără nestinsă în sufletul fiecărui român...

Limanul se zări curând cu apele lui verzui și cu țărmurile stâncoase ale Transnistriei.

Catedrala Albă, din Cetatea Albă, se desena mărcată, sub bolțile albastre, cenușii, ale cerului. Ne apropiam de stație, dar gândurile noastre călătoreau departe... tot mai departe, spre apus...

CÂNTEC

Pe sub geană de colnic,
Bate brandul inamic
Și mi-ți rupe d'un voinic:
Supțirel cum e secara
Ochi adânci, ca cerul vara.
Fierul roade, focul mușcă
Voinicel culcat pe pușcă.
Nu mai plânge, camarade,
Fierul mușcă, focul roade.
Mâna 'ntinsă 'n rugăciune
Sfâșiată de tăciune,
Pieptu 'n iureș asvârlit
Sfârtecat și sdrențuit.
Pe sub cască, binișor,
Un fir roșu, un bujor.
Peste fața lui bălană
Crește-o lună, ca o rană.
Valea fumegă și arde.
Camarade care sângeri,
Iată, vine-un stol de îngeri
Cu năframe și brancarde
Și te-or duce la spital,
In cetatea de cristal
Colo sus, cu nori de salbă.
Ca 'n pruncie, maică-ta,
Precista cu rochie albă
Te-o griji și te-o căta.
Ochilor în asfințit
Cine le-o mai fi grăit?
Și pe frunte, peste pleoape,
Ca un somn adânc de ape,
Pământia dimineață
L-a târît cu ea în ceață.
Jos, pe pajiștea de scrum,
S'a topit un trunchiu de fum
Și din holda de pelin
A sburat un serafin.

Horia Nițulescu

TAIFAS CU CÂNTEC

Schiță de GEORGE CĂRARE

Că pe prietenul meu îl chiamă Iancu Buzaverică și că-l referend la drumul de fier, asta nu spune nimic deosebit. Că prietenului meu i se mai spune și „Sticluță", asta parcă, ar trezi și alte imagini, ce vin să contureze oarecum mai precis anumite preferințe ale prietenului meu, ceeace eu, om cu frica lui Dumnezeu trebuie să recunosc că înclinațiile ce i se pun în sarcină nu sunt simple invențiuni, sau fantezii lipsite de oarecare temeiu. Așa dar Iancu Buzaverică, zis „Sticluță" cultivă cu religiozitate aperitivul, sau cum îi place să definească acest ceremonial „degustarea" pentru ca să fie mai aproape de ritmul timpului în care trăim. Uneori, așa pe fugă, dar de cele mai multe ori cu *prolongé*. Câte odată bea numai în pauză, adică: trage de dușcă o halbă și face pauză, în care, ca să nu se plictisească, bea un țap. Asta se petrece numai vara, căci regimul de toamnă, sau cel de iarnă diferă în ceeace privește varietatea băuturii și bineînțeles gustarea.

Având „frai" pe drumul de fier, vă închipuiți lesne că d. Buzaverică Iancu care, cinsit trebuie să recunoaștem, este un element sub raportul serviciului excepțional cum sună aprecierile făcute în foaia sa calificativă, — are ocazia să deguste vinișorul cam prin toate ungherele țării.

— Uite la Bacău, bunăoară aseară, la Toader Rusu, am băut un vin cu floare și un gust, știi, țâță nu altceva! — afirmă el, însoțindu-și amintirea cu un caracteristic plescăit din limbă.

Parcă ar aduce o idee cu Cotnarul lui Kanter de pe Lozanski dela Iași, pe care l-am gustat alaltăieri".

Și astfel, mâine „Sticluță" va bea poate la Drăgășani, iar peste trei zile va căuta să se dreagă la Jariștea. Cu vorba lui domoală și cu miez, Buzaverică Iancu, care mai e și neîntrecut povestitor știe să-și apropie o droaie de prieteni, cari, odată cu vinul Domnului, sorb pataranile și vorbele pline cu tâlc ale maestrului.

— Mă, „vinul este băutura cea mai sănătoasă și mai higienică". N'o spun eu! A zis-o Pasteur, rostește el sentențios. „După pâine, vinul rămâne al doilea aliment dat de Dumnezeu pentru întreținerea vieții".

— Asta e a doctorului Rubino. Vinul este licoarea dătătoare de uitare a necazurilor și a tristeților". — asta nu știu a cui dracu o mai fi, dar o știți cu toții, e banală.

Insă ceeace cred că puțini o știu, e că „A ști să bei, este tot atât de greu, de util și de plăcut ca și să cânți la pian". Nici asta nu e a mea.

Eu însă o practic — sunt pianist — ca să zic așa, din vocație și voluptate și din sete.

Mai vorbește apoi amical, despre forțele necunoscute ale vinului, despre puterea solară și vitaminele sângelui Domnului, precum și despre radio-activitatea aceluiași lichid

Adânc e beciul meu și mare
Și plin de vinuri, fel de fel.
Dar nu știu pricina din care
Nu se 'nvechește vinu 'n el...

— Asta o știți Dvs. pentru ce. Versurile astea uite, mi se pare că sunt ale mele, deși nici de asta nu prea sunt sigur. După cum nu garantez nici de vinul pe care-l bem că ar fi într'adevăr dela mama lui.

In cele din urmă după o serie de scrumbii cu ceapă verde, de rotocoale, după fleicuțe cu usturoiu și mai știu ce împletituri de mațe de viței și o rememorizare a lui Anacreon, poet grec din secolul al VI-lea a C., care a cântat pe toate tonurile vinul și iubirea (totdeauna „Sticluță" e bine documentat), se trece la câte o poveste mai de destindere, unde cuvântul de ordine e ca fiecare conviv să fie cât mai puțin buruienos la gură și cât mai puțin zurliu.

La una din aceste ședințe, la care se asista cu riscurile tărăboiului, bine justificat de altfel, al gospodinelor de acasă din cauza *prolongesului*, prietenul nostru „Sticluță" vrând să ne facă praf, cu unele teorii mai înaintate și de ultimă oră, asupra binefacerilor vinului, care nu ar avea nici un efect asupra sa, ținea să ne demonstreze că savanții ar fi constatat că gradul de ebrietate nu poate fi stabilit decât după efectul produs asupra echilibrului picioarelor și nici decum al creerului mare sau mic, etc., etc. Și că pentru a satisface știința, este nevoie deci a se proceda la autopsia inculpatului. La această peroratie unul din cei de față, un mucalit, apropiindu-se de „Sticluță" îl conjură să-l lămurească, dar așa fără autopsie, cum face el de poate să se oprească, tocmai la timp înainte de a i se muia picioarele, cu alte cuvinte, înainte de a se cherchelî.

— Bine, dar asta nu-i greu deloc, explică „Sticluță". Mă verific, mă controlez neîncetat, știi, prin introspecție. Bunăoară, privește, colo la masa din fund, ăia doi de beau cu halbele în mână. Ei bine, atunci când nu-ți vei mai putea da seama dacă sunt doi sau patru înseamnă că ești beat. Cu toții ne-am aruncat privirea în direcția arătată. Stupoare: nu era decât *un singur cetățean cu o halbă în mână*...

— Acum înțeleg eu, făcu altul, că tulburelului nu i se spune așa, fiindcă aspectul lui ar fi precum îi este numele! Dar fiindcă turbură mai mult mințile. La care „Sticluță" nedumerit și confuz de pe urma aplauzelor repetate, răspunse împleticindu-și limba într'un vers sprițuit:

Nu am faimă nici renume
N'am ajuns la apogeu
O deviză am pe lume:
BEU.

Vorbe la care un balaur de țigan din spatele nostru furișat fără a-l fi observat cineva:

Am un foc la inimioară, Leano,
Nu știu cum să-l fac să piară.
Vin și-alungă-mi-l cu mâna
Și cu gura îași căldura.

După care urmează numai decât:

Să trăiască mama mea
C'a făcut așa lichea.
Toată noaptea stă și bea,
Dimineața, tot așa.

Negustorul cască și face semn pițiului să tragă cu zornet unul din obloane deocamdată, nu de alta dar așa ca să audă boierii.

Toți am deslușit intenția cârciumarului afară de „Sticluță" care ține să repete:

„Nu am faimă nici renume...

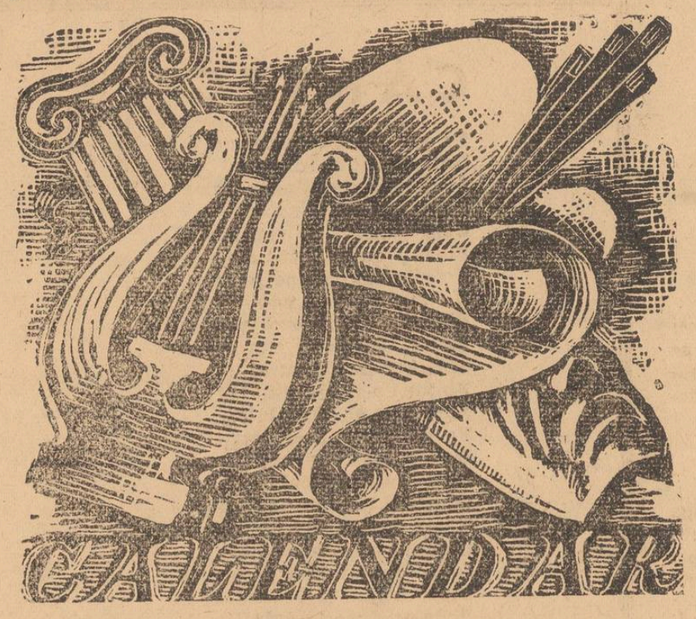

UN PREMERGĂTOR: N. BALCESCU

124 de ani s'au împlinit, în ziua de 2 Iunie, de când — undeva, într'un colţ al Bucureştilor, cari nu erau Bucureştii de astăzi svâcnind spre bolta cerului din zeci de „sgârie-nori", ci nişte Bucureşti mai mici, dar poate că mai mari prin visurile sale de libertate şi prin alte ideaiuri obşteşti — vedea lumina zilei N. Bălcescu.

Era fiu de boier (stirpea tatălui său era din Băicești-Argeş), dar fumurile boieriei nu şi-au găsit niciodată horn în sufletul generos al celui care urma să scrie despre „Starea socială a muncitorilor plugari", după cum dorinţa de împlinare a semenilor săi mai mici, nu a otrăvit nici o clipă inima largă şi pură a luptătorului şi a celui ce a visat totdeauna la crearea unei soarte mai bune pentru cei mulţi şi obidiţi.

Patriot luminat, dându-şi seama că nici o naţiune nu se poate menţine fără un organism militar propriu, Nicolae Bălcescu debutează ca scriitor (în „Foaia ştiinţifică şi literară") cu excelentul studiu, occidental conceput, „Puterea armată şi arta militară dela întemeierea Principatului Valahiei până acum".

„Puterea armată" — scrie N. Iorga — e scrisă după îmbelşugate dovezi şi multe din concluziile la care ajunge autorul sunt neatacabile, între altele acea explicare a decăderii militare a Românilor prin robia pământului, pe care cu atâta spirit critic a văzut-o şi desvoltat-o în scrierea sa".

Şi mai departe:

„Dacă articolul atrase fulgerul consulului rus asupra autorului şi revistei în care publica acestei idei care, sub forma lor moderată şi respectuoasă pentru legile stabilite, nu însemnau alta, pentru cine le citea cum trebuiau să fie citite, decât: „la parul, Române, şi apără-te, căci dreptatea e cu cine se luptă", „Puterea armată" produse o adâncă întipărire în cercurile literare de pe atunci. Eliad, care-l era încă bun prieten, îl salută în foaia sa ca pe viitorul istoric al României, acei om providenţial, legând la un loc răbdarea şi adâncă erudiţie, agerimea de minte, ori, cum am zice astăzi spiritul de analiză, cu „alte calităţi" încă, om pe care cu atâta foc şi cu atâta modestie îl visa Bălcescu pentru biata lui ţară fără istorie".

Insă cel care vedea lumina zilei la 2 Iunie 1819, nu urma să fie numai istoricul tânăr şi providenţial al ţării sale. El era sortit să-şi facă istorie. Şi a făcut-o cu toată ardoarea unui suflet de mare ales.

Să fim înţeleşi: Bălcescu a făcut istorie, şi nu politică. Sufletul său nu a fost niciodată măcinat de micul şi stupidul demon al politicii. Ochiul său vedea prea bine şi prea departe pentru a se mulţumi să contemple armatele unor partizani politici oricât de impunătoare ar fi fost ele.

Nu era nici guraliv. Când vorbea, o făcea numai dintr'o supremă necesitate, care nu era a limbii sale, ci a ideilor puse în slujba mulţimilor.

Că un asemenea om a murit în plină tinereţe, măcinat de tuberculoză, nici nu e de mirare; Bălcescu nu şi-a precupeţit sănătatea şi n'a visat niciodată să dea naştere unei dinastii de bărbaţi polici care să-şi transmită unul altuia însemnele puterii şi ale profiturilor domestice chiar atunci când vreunul dintre urmaşi s'ar întâmpla să fie fâmfă...

Deaceea Niculae Bălcescu a fost şi a rămas unic, la fel licornului din mitologie, la fel păsării Phoenix.

Fie-ne aniversarea naşterii sale prilej de rodnice şi darnice reflecţii, aşa cum sufletul şi mintea sa au fost!

T. Radu

NOTE

Om de ştiinţă

— şi artist autentic. Dr. Hellmuth Unger a făcut să apară o carte de valoare, în care se ocupă de viaţa şi opera lui Roberth Koch, sub forma atrăgătoare a romanului. Desigur, cartea nu interesează prin forma în care este închegată, prin stilul căruia totuşi, criticul cel mai pretenţios nu ar avea să-i reproşeze cu nimic, cât mai ales prin adevărurile care le conţine, prin sensurile înalte ce se desprind din fiecare pagină.

Cine a fost Roberth Koch, ştie astăzi tot pământul; dela savantul grav şi iscoditor din laboratoare şi până la umilul muncitor cu plămânii sfâşiaţi de milioanele acelea de gângănii pe care ochiul ager şi providenţial al lui Koch le-a descoperit, în timp ce-şi exercitau rolul lor nefast, în fiinţa de lut a omului. Dar afât pentru primul, cât şi pentru al doilea, Koch nu însemna decât un mare descoperitor şi un salvator al omenirii, a cărei sănătate fizică a fost restabilită în parte, odată cu descoperirile sale ştiinţifice. Ce-ar putea să ne spună o relevă astfel ca un admirabil exemplicat, în care se înşiruie dela prima până la ultima pagină, concluziile aride şi prea puţin accesibile mulţimilor dornice de a cunoaşte şi ele ceva din misterele ştiinţei?

Cartea lui Hellmuth Unger se adresează tuturora, pentrucă tuturora foloseşte.

Viaţa savantului german ni se relevă astfel ca un admirabil exemplu de virtute, modestie, perseverenţă şi muncă pusă exclusiv în slujba umanităţii.

Cine crede că geniul este un har de care te poţi folosi fără să depui eforturi, de multe ori supraomeneşti, se înşeală. Nimeni pe lumea asta, în afară de omul cu adevărat mare, nu întâmpină atâtea dificultăţi în cale. Dar nimeni nu ştie mai bine decât el să le înlăture cu acea stăruinţă care uimeşte şi care te face întotdeauna biruitor.

Răutatea şi trufia oamenilor mediocri, neînţelegerea acestora pentru lucrurile frumoase şi profunde, sunt tot atâtea obstacole pe care le ridică lumea în calea celor destinaţi s'o revoluţioneze, şi pe care nu le vei putea prăbuşi decât dacă ştii să arzi tu mai întâi în focul marilor pasiuni. Şi Robert Koch a fost un mare pasionat al misiunii sale. Unul dintre puţinii pe cari i-a avut omenirea în decursul câtorva milenii.

Doctor de ţară la început, copleşit câteodată de asprele mizerii ale vieţii, Roberth Koch nu ţine cont de ceeace crede lumea despre el şi mai ales de ceeace-i oferă de multe ori această lume meschină şi lasă.

El ştie să fie modest, să muncească în tăcere, să stăruie şi să învingă. Prin aceasta Robert Koch este nu numai un savant, ci şi un erou al carierei sale. Fără clocotul acestui sentiment al vitejiei în viaţă, Koch de bună seamă că nu ar fi rămas decât un doctor anonim, şeful unui district oarecare, iar omenirea ar fi fost şi ea condamnată să rămână mai departe, cine ştie până când, pradă celui mai groaznic flagel din câte o bântuise până atunci.

Opera lui Hellmuth Unger, apărută de curând în editura „Publicom" constitue, pentru toate consideraţiile de mai sus, un adevărat manual de pedagogie.

Ultimul număr

— al revistei „Vremea" aduce colaborarea călorva condee remarcabile, printre care şi aceea a poetului T. Arghezi, care semnează în ultima pagină un succint şi aspru rechizitoriu împotriva „paraziţismului literar".

In acelaş număr găsim reprodus un articol foarte interesant, din „Gazette de Lausanne", apărut la 20 Iulie a. c., sub titlul rezumativ: „Politica Vaticanului". Autorul, Paul Gentizon, partizan credincios al politicii papale, — cel puţin aşa reiese din cuprinsul articolului — scoate în evidenţă rolul hotărîtor pe care l-a avut Papa întotdeauna, atât în politica Italiei, cât şi în politica internaţională, dat fiind influenţele pe care le exercita dealungul veacurilor catolicismul Romei.

Care este atitudinea lui Pius al XII în momentul de faţă, când Italia îndură încălecarea străină a unei părţi din teritoriul său naţional, când în politica internă se produc schimbări fundamentale, ca acelea care au urmat după 25 Iulie şi când războiul pare să nu se sfârşească chiar aşa de repede cum îşi închipuiau beligeranţii la început?

Se pare că Suveranul Pontif înclină mai mult spre o pace de compromis, singura care ar putea pune, după Paul Gentizon, „capăt acestui tragic război" cel puţin în momentul de faţă.

Asupra acestor păreri rămâne să discutăm în altă parte şi să vedem dacă autorul are sau nu dreptate.

Ceeace am avea de remarcat, este tocmai faptul că Paul Gentizon ţine să devină prin articolul menţionat mai sus, un asiduu apărător al străluciriii papale, pledând pentru un amestec activ al Papei în politica mondială.

„In slujba Neamului"

— se intitulează noua lucrare a d-lui *Iordache Răducu*, în care se tratează probleme de vie actualitate în legătură cu activitatea acelora care sunt chemaţi să lucreze pentru o mai bună viejuire a satelor noastre.

Cartea îmbrăţişează următoarele probleme:

Satul sufletul Neamului; şcoala în slujba Statului; desvoltarea spiritului eroic la săteni; informarea şi orientarea sătenilor; războiul nostru sfânt şi Europa; războiul sfânt în literatură.

Este o carte de care au nevoe toţi învăţătorii şi preoţii satelor noastre.

O carte necesară învăţătorilor care dau examene de gradul II sau de definitivat şi care se găseşte de vânzare în toate librăriile din ţară, cu 50 lei exemplarul.

Despre

— „Primele audiţii ale operelor lui Mozart în România" scrie în revista *„Pământul Românesc"* (anul II, nr. 14, 1943) d. *G. Breazul*, dovedind, întemeiat pe informaţii noi, că trupa germană a lui Johann Gerger (şi nu Gherghe, cum informează N. Filimon în „Ciocoii vechi şi noi" vorbind despre audiţiile din 1818 pe care le dăduse în Bucureşti trupa acestui neamţ adus din Viena, prin stăruinţa fiicei lui Caragea, Domniţa Ralu) venea din Transilvania.

„Vechea şi strânsa legătură culturală dintre Principatalele româneşti şi Transilvania, se înveterează astfel şi în latura vieţii muzicale. Relaţiuni frecvente se constată în ceea ce priveşte muzica, mai ales cu oraşele din văile Carpaţilor români, Braşov şi Sibiu".

In „Dobrogea Românească"

— (nr. 7, *Iulie 1943*) d. prof. Dr. Oct. Mărculescu *semnează o interesantă şi cuprinzătoare monografie istorică despre* „Cavarna medievală şi modernă". *Citâm din concluziile studiului: „Oraşul Cavarna, fondat probabil în prima jumătate a sec. XI, a purtat în Evul mediu diferite numiri şi anume: Karnava, Guarna, Gavarna, Cavasco, Carbona, Cavarno şi Cavarna; oraşul Cavarna este tot una cu Carbona şi nu cu Balcicul, cum îl identifică istoricii bulgari. Locuitorii săi au fost Romani, cari cu timpul s'au împuţinat, Pecenegi, numeroşi Greci, Cumani, Găgăuzi, cari constituiau elementul etnic majoritar în Evul Mediu, apoi Turci şi Tătari, dar mai ales Turci numeroşi, indicaţi de toponomia Cavarnei şi a Dobrogei Sudice; iar Bulgarii au venit, aşa cum şi Milelici o spune, abia la finele sec. XVIII şi în cursul sec. XIX.*

Deci nu există Bulgari vechi, Bulgari autohtoni.

Inseşi relaţiile călătorilor străini vorbesc despre o populaţie turcotătară şi greacă la Cavarna şi în împrejurimi şi de o minoritate bulgară, care apare abia între anii 1860—1880, cum arată Kanitz. Iar trecutul Cavarnei este sbuciumat, făcând parte în 1040 din ducatul de Paristrian, invadată de Pecenegi, dintre care 100.000 se stabilesc în Dobrogea sudică, la cari se adaogă ulterior Cumanii şi Găgăuzii. Intre 1186—1241, Cavarna se află sub dominaţia nominală a ţarilor dela Târnova şi probabil sub conducerea unui şef local şi, după 1241, sub dominaţia efectivă a Tătarilor, plătind tribut hanului Hordei de Aur din Kiptciak. După 1261 Cavarna devine capitala principatului independent al Găgăuzilor, sub Izzedin, apoi din 1263 e condusă de unchiul său, Sari Saltuk, care, dispunând de forţe terestre şi navale apreciabile, va da ajutor Imperatului din Bizant. Intre 1300-1322 Cavarna se află în stăpânirea efemeră a ţarului bulgar Sveloslav, după care arhontele Balik, apoi Dobrotici o stăpânesc.

Să mai repetăm afirmaţiile lui Athanasie Manoff, că principatul Găgăuzilor a continuat să existe neîntrerupt dela 1263—1383, că şefii săi sunt Balik şi Dobrotici, Turci, şi deci drepturi asupra Dobrogei au mai curând Turcii decât Bulgarii, nu mai e cazul să insistăm aici".

Tot în „Dobrogea Românească"

— (Nr. 6 — Iunie, 1943) d. *Emanoil Bucuţa* semnează un frumos articol *„Institutul pentru Românii de peste hotare"*, în care pledează pentru întemeierea si la noi a unui institut care să poarte grija Românilor care trăiesc în pământuri rămase în afară de graniţele României sau în ţări streine, unde au plecat de bună voie, — după modelul „Institutului pentru Germanii din streinătate" cu sediul în Stuttgart.

„Ce-ar fi — spune d. E. Bucuţa — dacă am face şi noi din Făgăraş, să zicem, un oraş al Românilor de peste hotare, pentru că este aşezat în mijlocul pământului românesc, la marginea Ţării Oltului, care este a descălecării dintâi şi a românismului celui mai curat, şi pentrucă el însuşi cunoaşte problema prin atâţia Români americani pe care-i are?... Un steag nou, înălţat pe una din cocoaşele Negoiului, ar fi acolo parcă anume ca să fie văzut şi de cel mai depărtat Român, care să aştepte în colţul lui noua solie, cu încredere".

Şi d. Emanoil Bucuţa adaogă: „Pe mulţi dintre oamenii cu o adevărată pregătire, meniţi să lucreze în diferitele lui secţii, îi şi vedem. Nu mai trebue decât să ne hotărîm".

„Muşcata din fereastră"

— piesa de mare succes a d-lui Victor Ion Popa a apărut în ediţia II-a în editura „Vremea". Este un exemplu ce ar trebui să fie urmat cât mai mult. Sunt atâtea cărţi — în afară de piesele de teatru — care ar putea fi scoase în noi ediţii, fie că printr'o slabă difuzare n'au ajuns să pătrundă destul în masele publicului cititor, fie că printr'o neglijenţă a criticei literare sau prin vremea în care au apărut, necorespunzând unei mode de moment nu li s'a dat atenţia cuvenită, fie că, pur şi simplu — cum se întâmplă de cele mai multe ori — ne mai fiind tinerite s'a pierdut contactul cu substanţa lor valoroasă rămânând numai vagi reminiscenţe de anecdotică.

Ori, rostul cărţilor bune nu este acela de a ne amuza pentru moment şi de a dispare apoi din conştiinţa noastră, ca un aliment consumat. O carte bună trebue recitită mereu până când devine o prezenţă definitivă în viaţa noastră sufletească. Nu mai vorbim de acele cărţi care nu s'au bucurat de atenţia suficientă în vremea apariţiei lor şi care acum sau mâine ar putea avea alte semnificaţii, prin forţa timpului care a promovat noi valori spirituale în lumina cărora au fost scrise aceste cărţi apărute prematur. Sunt o serie de volume de versuri, nuvele, romane, literatură dramatică, esseuri studii a căror retipărire într'o nouă ediţie s'ar impune. Generaţiile de azi nu trebue să piardă contactul cu ceea ce s'a scris acum zece, douăzeci de ani, fiindcă e vorba aici de o întreagă tradiţie culturală din care nu se poate face tabula rassa. Aşa după cum nici viitorul nu va putea face abstracţie de eforturile de creaţie literară ce se fac în momentul de faţă. Cât mai multe retipăriri, fată la ce ar trebui să se gândească editurile şi scriitorii noştri, pentru a ţine mereu prezente în conştiinţa actualităţii, realizările valoroase din literatura română.

Ar fi util

— şi în acelaş timp interesant un studiu asupra romanului istoric românesc, asupra primelor încercări de investigaţie în trecutul nostru folosind epicul, pentru a determina motivele pentru cari, afară de capodopera *„Alexandru LAPUŞNEANU"* prea puţine din încercările de a folosi trecutul istoric ca material de inspiraţie, îndeplinesc legile stricte ale romanului sau povestirii.

In literaturile streine, în deosebi în cea germană, romanul istoric se bucură de un prestigiu cert în faţa cititorilor datorită şi subiectelor ce le evocă, dar în acelaş timp şi pentrucă cetitorul are conştiinţa că se găseşte în faţa unei opere realizate după legile şi în condiţiile propriu genului ce reprezintă.

E cert că numai cu o vagă atmosferă cronicărească, creată artificial printr'un lexic de credinţe vechi nu vom avea nici odată epopeia cea mare a trecutului nostru vitejesc, pe care o aşteptăm.

„Bucovina Literară"

— aduce în ultimul număr (8 August a. c.) următorul cuprins: *Augustin Z. N. Pop:* Lângă un moment al înimilor. *Gheorghe Noveanu:* „Marele Arhitect". *A. Dragu:* Evadare (Schiţă). *Traian Prodan:* Floare de crin (Schiţă). *C. Bivolaru:* O, visu-atâtor somnuri (Versuri), *Silvestru Coroamă:* Noapte de groază (Schiţă). *C. L. Pulu:* In vâltoarea tinereţii (Nuvelă). *Viorel Sulutiu:* Iartămă. Doamne (Versuri). *Ben. Mihăiescu:* Reverie (Versuri). *Ilie Mandiuc:* Comori în Râmnicul Vâlcea. *Melania Livadă:* Două mari romane şi o aceeaşi formă, etc.

Cronica literară este semnată de d. *George Drumur*, redactorul revistei.

In aceeaşi revistă

— întâlnim numele unui poet nou: *Nic. Istrati*, a cărui poezie, „Insomnie", se cere reprodusă pentru limpezimea ei:

Isi culcă noaptea 'n mine slova
Şi-i mare noaptea cât Moldova.
Mă cert c'un vis, mă 'mpac
cu-o rugă
Şi intru 'n noapte ca 'ntr'o glugă.

Se'ntinde bezna pe lintoliu
Şi-i întuneric ca de doliu.
E noapte deasă, tot mai noapte,
E linişte şi s'aud şoapte!

Mă văd că nu-s şi simt că sunt
Şi ploua îrişt, ploua mărunt.
Simt că mă văd cum sunt şi nu-s
Şi curge noaptea grea de sus!

LITERATURA ŞI RĂZBOIUL

(Urmare din pag. 1-a)

ce preţ sau că noutatea ar fi rezultatul unui minut de inspiraţie detaşată de orice legătură cu trecutul, de orice înrădăcinare în stilul etnic căruia îi aparţinem sau, şi mai mult, de orice vecinătate cu spiritul omenesc în genere.

Prin „noutate" am vrut să atragem atenţia numai asupra aspectului psihologic, deci şi biologic, al operei literare, — asupra funcţiilor ei bio-psiho-sociologice în cele din urmă.

Care este, după înfăţişarea celor de până acum, locul literaturii în diagrama ierarhizării în ordinea urgenţelor impuse de războiu?

Impotriva proverbului latin devenit loc comun („inter arma silent musae", adică: „între arme tac muzele", sau, pe româneşte, „când vorbesc armele tac muzele"), literatura este chemată, ca şi arta îndeobşte, să ţină cât mai trează şi să îmbogăţească, pe cât se poate mai mult, conştiinţa poporului aflat în conflict armat cu vreunul din duşmanii săi.

Dat fiind că în războiul modern ne găsim cu toţii sub arme şi dat fiind că durata războaielor moderne nu mai poate fi limitată la un răstimp scurt, marele pericol pentru moralul naţiunilor combatante este primejdia saturaţiei. Psihologia actuală cunoaşte suficient acest fenomen pentru a-şi putea imagina gravitatea consecinţelor lui, dară cunoaşte, suficient, şi remedilie ce-l pot zăgăzui şi chiar îndepărta.

Saturaţia se combate, în primul rând, prin variarea sensurilor câte pot sta la temelia unei acţiuni. Variarea sensurilor recrează, dă gust nou' de efort şi elimină oboselile datorate monotoniei.

Ori, tocmai opera de artă literară este chemată să îndeplinească această funcţie. Se înţelege că o atare operă literară nu poate fi potrivnică ţelului urmărit sau impus de un războiu. Nu trebuie să uităm însă că există o întreagă serie de necesităţi primordiale ale sufletului omenesc pe care dacă le neglijăm, provocăm dezastre iremediabile. Aceste trebuinţe primordiale sufleteşti e necesar să le poată satisface literatura unui neam aflat sub arme.

Dat fiind că războiul nu cere numai o economisire ci şi o sporire a forţelor şi nu numai o coordonare a eforturilor ci şi o cât mai firească desfăşurare a acestor eforturi, literatura în timp de războiu va ataca toate acele teme ce înflăcărează şi îndârjesc, făcându-te mai suplu dară şi mai rezistent, dară nu va uita că primul pericol pe care trebuie să caute a-l îndepărta cu orice preţ este pericolul oboselii, pericolul rezultat din saturaţie.

Iată dece nu poate fi impusă obligarea scriitorilor să scrie numai cărţi de războiu şi iată dece lipsa de transfigurare până la mister a războiului poate fi deadreptul pernicioasă.

Să nu uităm că luptătorii nu prea iubesc să li se vorbească despre cele ce fac ei. Cartea care le place, — ne referim aci şi la date furnizate de statisticele altor ţări combatante, — este cartea distractivă sau cartea clasică.

Să nu credem însă nici în povestea celor ce pretinda şti mai bine decât alţii că majoritatea cetitorilor „de acasă" ar prefera culegerea de poeme de războiu, sau romanul de războiu, poemelor şi romanelor care nu au nimic comun cu războiul.

Cetitorul vrea să fie dus în lumi necunoscute, vrea să uite, măcar un ceas pe zi, de realitatea dură care-l sileşte să-şi restrângă libertăţile. Cetitorul vrea variaţie pentrucă variaţia îl odihneşte şi-l salvează peste atâtea neajunsuri. Cetitorul vrea noutate.

In rezumat, departe de a putea fi neglijată sau pusă pe un plan secundar, literatura are un loc de frunte în timp de războiu. Şi ea trebuie să poată restitui întreagă acea lume care, din forţă majoră, i-a fost confiscată cetitorului, — trebuie să poată compensa toate restrângerile şi echilibra, reface şi spori toate potenţialele.

Să nu dirijăm deci şi să nu proclamăm crezuri exclusiviste. Să-l lăsăm pe fiecare scriitor să-şi meargă drumul său şi pe fiecare cetitor să citească romanul sau poemul care îi place mai mult.

Singura supraveghere necesară este numai cea dictată de imperativele valorii, precum singura dirijare acceptabilă este numai dirijarea care fereşte de deştrămare.

Traian Chelariu

BUDDHA şi câteva din contrastele religiei lui

(Urmare din pag. 1-a)

tice". Nutriţia trebue privită ca un act de integrare a fiinţei în realului în fiinţa fizică, destinată, tocmai prin asemenea acte, acelei „totale renunţări" dela care vine mîntuirea prin nimicire. Nu nutriţia este interspectivă, ci asimilarea, osmoza, chiar dacă au la bază actul fizic. Aci este originea mântuirii, a singurei mântuiri valabile.

Acelaş raţionament există la buddhişti, pentru toate simţurile, pentru toate actele fizice.

Dar chiar zămislirea are la origină dorinţa. Prin urmare naşterea este prima durere. După care vor veni altele şi altele. Pentrucă dorinţa este'n noi, face parte întreagă din fiinţa noastră fizică. „Ucideţi dorinţa şi veţi fi desăvârşiţi". Şi Buddha merge mai departe întru atingerea ţelului: universala şi complecia nimicire: „Insăşi dorinţa poate fi o inexistenţă, o viziune... nimic".

Aci se opreşte.

Un cuvânt în plus ar fi fost pasul spre prăpastie, cuiul care ar fi oprit în loc orice formulă metafizică mediatoare. Dincolo de nimic (această noţiune de vid absolut care poate frânge cele mai necesare simţuri ale vieţii), dincolo de cuvântul totalei negaţii, gândul nu mai poate lua forme poate nici spre cerul celui mai pur, celui mai glacial transcendent.

Pentru a nimici viziunea, abstractul vital care este dorinţa, Buddha recomandă, impune, celibatul. Nu pentru o anumită categorie de oameni (de altfel castele pentru ei sunt inexistente). Ci, celibatul universal sterp, fără putinţă de recreere, luminat şi încălzit de un soare dela care să nu mai absoarbă lumină şi căldură vreo fiinţă omenească, vreodată.

Iată pentruce scriam mai sus că „renunţarea totală" înseamnă însemn la sinucidere.

Din acest unghiu, Sakia-Muni se arată ca cel mai neîmpăcat duşman al vieţii cugetătoare.

*

II. — O ideie este întreţesută cu un sentiment. O religie — complexă de idei — nu mai puţin. Budhismul se bizuie pe dragostea nemărginită, lipsită de pasiune, de viţiu. „Lalita-Vistara", un fel de biografie a lui Siddarta-Buddha, defineşte, la capitolul XIII, această bunătate, ca trecând peste orice închipuire a noţiunii. O iubire într'o bunătate fără sfârşit: bunătatea tuturor suferinţelor, admiţând toate nemernicile, toate umilinţele tuturor vieţuitoarelor. Iubirea unită cu bunătatea, în absolutul noţiunilor.

Dece se defineşte aşa de insistent acest lucru?

Pentrucă iubirea, în înţeles vulgar, este un apanagiu al dorinţei. Pentrucă iubirea fecundativă, dinamică are forme superbe senzoriale, care nu pot germina izolat, care nu pot fi concepute cel puţin în marcisismul unora din pesimiştii moderni; şi care trebuiesc distruse întru menţinerea ideii de „supremă renunţare". Şi, definiţia aceasta, are tocmai rolul să tragă un zid până la cer între iubire şi dorinţă.

Dacă acest ţel nu a fost şi nu va fi atins niciodată este pentrucă Buddha voind să creeze o religie a Absolutului fără un finalism definitiv, a abstractizat într'atât concepţia ce avea despre viaţă şi moarte încât pentru cea mai mare parte din adepţii săi, ea, concepţia, a devenit interpretabilă. Şi interpretarea s'a făcut an cu an, veac cu veac, în sensul satisfacerii tocmai a ceeace trebuia înlăturat spre reuşita completă a unei aliludini de fapt, care avea ţelul unic Nirvana.

Chiar budhiştii ortodocşi — aceî ce au menţinut în cea mai mare măsură învăţăturile în forma apropiată de original — au înclinat spre asemenea interpretări. Acestea, se poate să fi fost lansate tocmai de acei cari ar fi avut menirea să le păstreze inalterate. Şi cari, poate din laşitate, poate din motive materiale, poate pentru a face credinţa mai atractivă scoţând-o din ridigilatea formelor filozofice, s'au umilit în aliludini nepotrivite primelor învăţături ale lui Buddha. Dar tocmai prin asemenea umiliri şi renunţări, budhismul avea să devină pseudoreligia din vremurile noastre.

Ceva mai mult: însăşi Nirvana, acest rai conceput budhist, pe care cap. XVII din „Lalita-Vistara" îl defineşte ca loc în care nu poate fi nici gândire, nici absenţă a gândirei, acest finalism pe care orice fiinţă omenească îl vrea ca indispensabil, a fost interpretat. Budhiştii ortodocşi când zic Nirvana, înţeleg nimicirea în nefiinţă a omului; alţii — interpretativii înspre necesarul uman — înţeleg o stratificare a ideilor isvorîte într'o rămânerea cunoaşterii şi dincolo de moartea insului (pentru această transmitere a cunoaşterii este necesară procreaţia); pe când unii, mergând pe un drum de mijloc, isi închipuesc acest miraj al veşniciei ca un loc de odihnă totală pe un pat de fericire fără margini, întreagă.

Concepţiile cele mai apropiate de cuvântul învăţătorului sunt cele ortodoxe. Cele care rezidă în Ceylan şi Nepal. Celelalte sunt interpretări. Deşi se prea poate ca însăşi filozofia contopirii eu-lui şi noneu-lui, sfârşitului şi nesfârşitului unificate, a clipei egală cu veşnicia, încă să fie o interpretare transcendentalizatoare venită mai târziu şi pusă'n slovă de ciracii marelui Iluminat.

Cartea „Tantralei", care cuprinde o serie de indreptări a erorilor altolte cu timpul pe tulpina budhismului originar, se pare că are rolul de a clarifica interpretările şi de a moraliza şi orindui credinţa. Faptul că a apărut în Nepal — la o dată care se slabileşte cu aproximaţie — ţinut care păstrează un profund cult pentru budhism, indreptăţeşte părerile acelora cari cred că Tantrala este o purificare a conceptelor lui Sakia-Muni, de alterările vremelnice. Ea ar urmări prin urmare o redresare necesară, scrisă poate după indicaţiunile vreunui conciliu, cam prin veacul XVIII al erei budhiste (sec. XII—XIII d. C.).

Ladmiss Andreescu

Societatea Naţională de Editură şi Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", Bucureşti, str. Sărindar 5-7-9, înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerţului Bucureşti. Tipărită la 14-VIII-1943

ANUL II Nr. 75 — 5 LEI EXEMPLARUL — 22 AUGUST 1943

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

EVOLUȚIA LIMBII
LA ROMÂNII DELA RĂSĂRIT DE NISTRU

Rusia, în necontenita ei expansiune către sud-vest, a cuprins, între anii 1792-93, Transnistria și la 1812, Basarabia, înglobând astfel în granițele sale și pe moldovenii din aceste provincii.

La început, mânată de mărinimia pravoslavnică de a proteja poporele creștine, eliberate de sub jugul Semilunei, a tolerat limba, ba chiar a și încurajat unele tipărituri în graiul neamurilor intrate în noua împărăție.

Astfel Ecaterina II-a, văzând că în provinciile Edisan și Podolia, care pe acea vreme compuneau Transnistria de astăzi, cea mai mare parte din populație este românească, „prin Ucazul din 10 Mai 1792 a permis să funcționaze o tipografie la Dubăsar, care să editeze cărți în limbile greacă, rusă și *moldovenească*" *(Paul St. Iliin* Moghilău, în ziarul „Transnistria Nr. 3. 1941). De sub teascurile acestei tipografii au ieșit o mulțime de cărți religioase și laice scrise într'o frumoasă limbă moldovenească.

„Aceste cărți erau răspândite și în Moldova și unele din ele se mai păstrează și azi la bătrânii din Transnistria" *(N. Iorga:* Istoria Bisericii Românești, vol. II, pag. 191). „Intre acestea Ceaslovul apărut la Dubăsar în 1794 este tipărit întru însuși a sa tipografie în Târgul Dubăsar, de Protoereu Mihail Strilbițchi al Moldovlahiei și Basarabiei. Dealtfel în 1790 Chiril. Mitropolitul Proilavei, avea reședința la Dubăsar, care era atunci centrul ocârmuirei bisericești a ținutului Oceacov (Prof. *Emil Diaconescu:* Românii din Răsărit, pag. 159). In 1795 tipografia dela Dubăsar, condusă de Protoereul Mihail Strilbițchi, a fost mutată la Moghilău.

Acestea au fost primele licăriri de viață spirituală în traiul românilor transnistrieni, creiate în limba lor proprie.

Din anul 1812 până la 1918, limba moldovenilor dintre Nistru și Bug a avut aceeași soartă cu a moldovenilor din Basarabia. Peste Nistru n'a fost deschisă nici o școală în limba națională. Graiul moldovenesc s'a păstrat instinctiv în pătura țărănească, așa cum a fost plămădit în decursul veacurilor și cum s'a cântat din psaltirea și Ceaslovul, tipărite la Dubăsar și Moghilău.

Mișcarea națională din Basarabia. Începută la 1905, apariția ziarelor: „Cuvântul Moldovenesc" și „Luminătorul", au revărsat o nouă lumină binefăcătoare în desvoltarea și păstrarea limbii române, la moldovenii de peste Nistru.

Acțiunea călugărului Inochente dela Balta a avut, la început, un caracter național. Era o protestare împotriva ridicării dreptului de a se ruga în Biserică, în limba natală.

Revoluția din 1917, făcând să prăbușească puterea țaristă, a proclamat pretutindeni dreptul tuturor naționalităților, de a se desvolta în limba lor proprie.

In frământarea uriașă, care a cuprins toate neamurile din fostul imperiu țarist, moldovenii, prin câțiva cărturari de ai lor, *cei mai mulți învățători*, au făcut să sparg carapacea întunericului, spre a se bucura și ei de drepturile proclamate de revoluție.

Astfel congresul dela 17 Decembrie 1917, ținut la Tiraspol, rămas în istorie ca prima manifestație națională a românilor transnistrieni, a hotărît ca limba oficială, în toate instituțiunile publice din regiunile locuite de moldoveni, să fie cea moldovenească.

Ca urmare a dezideratelor formulate în congres, 27 de învățători moldoveni transnistrieni iau parte la cursurile învățătorești, organizate la Chișinău în anul 1918. Aceștia reîntorși peste Nistru, încărcați cu tot felul de cărți românești, deschid cele dintâi 25 de școli, cu limba de predare moldovenească în centrele mai importante din regiunile românești.

Congresul Corpului didactic de la Chișinău cere pentru toți moldovenii de peste Nistru, inclusiv cei din Caucaz, ca în școli limba de predare să fie moldovenească.

Unirea Basarabiei cu Patria Mamă, România, lasă pe moldovenii din Transnistria în desnădejde; graiul și ființa etnică le sunt amenințate să fie înghițite de Ruși și Ucraineni.

In anul 1919, la Congresul Instrucției Publice din ținuturile Odessa și Herson, ținut la Odessa în luna Mai, delegații Zaftur, I. Moloman și Plesca, Concearienco și Ciobanu, a cerut cu toată insistența și a obținut menținerea limbii moldovenești în toate instituțiunile din părțile locuite de moldoveni. Președintele congresului le-a oferit chiar și o tipografie pentru folosința organului de conducere a moldovenilor.

Inscăunarea regimului bolșevic a făcut ca cea mai mare parte din promotorii mișcării naționale să părăsească locurile natale, refugiindu-se în România.

Predarea limbii române, începută cu atâta elan în școli, a mai licărit, pe ici pe colo, până prin anul 1924, însă s'a făcut fără nici o normă bine stabilită.

La 12 Octombrie 1924, creindu-se Republica Moldovenească, s'a pus în serios problema limbii. Acum au fost chemați toți cărturarii moldoveni de peste Nistru, cei refugiați din Basarabia și România, ca să-și spună cuvântul.

Timp de 3 ani au urmat discuțiuni „științifice" pentru fixarea alfabetului și a structurei limbii. Asupra fondului nu putea fi ieșit o obiecție; acesta era definit de Partid: „cultură națională după formă și socialistă după conținut".

Discuțiunile asupra adoptării limbii erau duse de două tabere: una având ca reprezentant pe Leonid Madan, basarabean, care reușise să grupeze în jurul său aproape toți cărturarii moldoveni din Transnistria, și alta condusă de evreii Dâmbul (Edelstein) refugiat din Ardeal și Ploeșteanu (din Ploești).

Prima tabără susținea să adopte o limbă arhaică moldovenească, având ca bază limba Codrenilor din jud. Lăpușna, de pe unde era originar Madan, scrisă în alfabetul rusesc, iar a doua partidă prechiza limba românească, așa cum se predă în școlile din România.

După aprige discuții, care durează din 1924 până la 1927, în cele din urmă reușește curentul *madanist*, care impune limba în toate instituțiile din Republica Moldovenească.

Conferința a IV-a a partidului comunist moldovenesc — condus mai mult de evrei — din Noembrie 1927 „a rezolvat definitiv problema românizatorilor" și a arătat că la baza ridicării limbii literare moldovenești trebue să fie pusă înălțarea limbii populare moldovenești pe care o vorbește nația moldovenească, dar nu schimbată cu limba românească ce are o mulțime de cuvinte și expresii neînțelese moldovenilor" *(„Moldova Sovietică"*, 1939, pag. 226).

Aici începe prima fază a limbii literare moldovenești.

Cazanul unde se fierbea noua limbă era Comitetul Științific Moldovenesc, numit prescurtat: Comștimold. Acesta, la început, a fost condus de profesorul Ocinschi, care nu știa nici un cuvânt moldovenesc. Reușita curentului madanist se datorește și faptului că L. Madan ocupa și funcțiunea de Secretar General al Comitetului Științific Moldovenesc.

O problemă grea au constituit-o termenii tehnici, pe cari Madan ar fi vroit să-i adopte din limba românească, însă aici s'a izbit de hotărîrea Partidului, care a stabilit că aceste cuvinte să fie exprimate prin termeni noui. Nu s'a admis nici un fel de neologisme din limba românească sau rusă. Iată-l deci pe Madan, cu întreaga echipă, pornit să vâneze cuvinte noui. D. Simion Dumitrașcu, care a conlucrat în această grupare a scriitorilor moldoveni, povestește tot sbuciumul lor în făurirea nouei limbi. Acela era mai lăudat în redacție a doua zi, care prezenta mai multe cuvinte născocite și pe care în vorbirea de toate zilele nu le întrebuința nici ei niciodată.

Pentru a ilustra cele spuse, vom arăta numai câteva cazuri. De exemplu la termometru îi zicean „călduro-măsurător", substantiv — „ființiinic", sufragerie — „mâncătorie", etc.

In această limbă pocită s'au editat toate manualele școlare, începând din anul 1927, când intră în vigoare primul plan cincinal. Toate școlile și instituțiile din Republica Moldovenească vor întrebuința, de aici înainte, graiul moldovenesc, după gramaticile și normele indicate de curentul madanist.

Din anul 1927, când a luat ființă Comitetul Științific Moldovenesc, aici s'a creiat și o secție lingvistică, ce va stabili gramaticile și întreaga structură a limbii moldovenești.

Andrei T. Niculescu

(Sfârșitul în numărul viitor)

„DESPRE ISTORIA ROMÂNĂ — O CARTE ȘI O GÂNDIRE"

Cartea prin care Mircea Eliade descoperă poporului portughez cele mai frumoase pagini din istoria sbuciumată a neamului românesc, s'a bucurat de atenția celor mai reprezentativi oameni ai culturii portugheze. *„Os Romênos latinos do Oriente"* completează cunoașterea fenomenului „marei familii latine".

D. *Jogo da C. Reynaldo* publică sub titlul de mai sus, un comentariu asupra cărții lui Mircea Eliade, în n-rul din 16 Iunie 1943 al ziarului *„Democracia do Sul"*.

Iată traducerea acestui articol:

„Noua colecție lansată de Livraria Classica Editora ne dă o nouă lucrare a lui Mircea Eliade, unul dintre cei mai mari scriitori contemporani, „Os Romenos, latinos do Oriente" care aduce lumii literare a celor două țări—Portugalia și România — cunoștințe fundamentale pentru istoria literaturii marei familii latine. Autorul, care a dat țării noastre toată știința sa, ca atașat de presă al Legației Române din Lisabona, a studiat și adâncit literatura și cultura portugheză în problematica sa cea mai complexă, prezentându-ne cartea *„Salazar și revoluția în Portugalia"* și într'un articol recent din săptămânalul *„Acțao" — Camoens și Eminescu* — a tratat competent această problemă, dovedindu-se a fi un ghid sigur pentru o înțelegere perfectă în câmpul vast al literaturii celor două națiuni amice.

Se înțelege așa dar, de ce se așteaptă cu interes noua sa carte publicată în *„Coleçao Gládio"* a sus menționatei edituri. Nu ne putem opri să nu citâm din prefața în care autorul mulțumește lui E. Navarro pentru traducerea manuscrisului francez, și își justifică opera spunând: „.... (se reproduce un fragment dela pag. 8).

Din marea prietenie dezinteresată, pe care o poartă țării noastre, autorul amintește deasemenea interesul de a se scrie o paralelă istorică a celor două popoare latine, așezate de natură la extremele Europei, unul predestinat de Dumnezeu să apere bătrânul continent, iar celălalt să răspândească civilizația creștină. Portughezii și Românii au știut să păzească bine ceeace le-a încredințat Providența. Sângele pe care l-au vărsat secole dealungul pe solul celor două națiuni a fost sămânța fertilă a unui naționalism pur și neîstovit, pe care anii l-au fortificat transformându-l într'un bastion spiritual al credinței în Cristos.

Românii descind din Geto-Daci și Romani, ceî dintâi aparținând religiunilor (?) arhaice ale Heladei, și fixați în acele regiuni prin privilegiul (?) bogățiilor lor naturale, la sfârșitul perioadei neolitice, circa 2.000 ani In. Christos.

Autorul isbutește să condenseze într'un mic volum, pe care îl divide în trei capitole, istoria unui mare popor. In primul pe care-l intitulează: *„Sub semnul lui Zalmoxis"* — tratează despre originea și formația sa. Zalmoxis a fost unul din zeii veneraţi pe coline și munți sau, cum spune scriitorul „poate că locașul suprem al Cultului său se află pe unul din piscurile cele mai înalte ale Carpaților".

Implinirea unui mare regat dac creiază fundamentele viitoarei Românii. Eliade amintește pe istoricii greci care au mărturisit o parte din luptele și sacrificiile de tot felul pe care acel popor le-a îndurat din cauza ambiției puternicilor săi vecini, dela Darian, regele Perșilor, la Alexandru cel Mare.

Destinul l-a însărcinat pe Traian, un roman colon din cetatea spaniolă Italica, să romanizeze Dacia; general și împărat de calități excepționale, a rămas în istorie ca *Optimus princeps* (101 d. Ch.).

Autorul descrie succint, dar cu aleasă inteligență, luptele pe care le-a susținut acest nefericit principe (n. B. Decebal — probabil a fost sărît un paragraf) până la sinuciderea sa în pădurile pe care Dunărea (?) le păstra ca un martor impenetrabil (?).

După invazia Goților, Ulfila, misionar din Sud, a predicat Evanghelia popoarelor din Dacia ceeace face pe autor să afirme: (lung citat despre vechimea creștinismului daco-roman).

Cu invazia Hunilor și Slavilor Mircea Eliade crede pe bună dreptate, că a fost un adevărat „miracol istoric" continuitatea latină și creștină a acelui popor, și citează pe Dr. George Popovici: (Citat din *Les Races Sanguines de Roumanie).*

In capitolele următoare, autorul amintește cu elocvență rolul istoric al Românilor față de Europa și în fața Islamului.

Amintindu-și, poate, astăzi, de suferințele poporului al cărui fiu este, ne spune la începutul cap. II: Istoria sa e mai mult decât o serie de lupte pentru independență, etc. (urmează citatul).

Camoens, epicul, a spus:

„In primejdii și războaie trudindu-se
Mai mult decât îngăduia puterea omenească
Printre popoare depărtate au răsdicat
Nou imperiu, pe care atât l-au înălțat".

Mircea Eliade, gânditor de merite consacrate, știe că istoria nu trăește pentru un popor, ci un popor trăește pentru istorie.

Autorul își încheie opera cu o cronologie sumară și notează câteva studii străine și naționale în care cetitorul va putea găsi toate indicațiile relative la istoria Românilor".

Pompiliu Preca

CARTEA, ULTIMUL REFUGIU AL OMULUI

Dacă trebue să-l credem de bună credință pe Jean Jacques Rousseau, când scrie în una din operele sale nemuritoare „anumite lucruri despre Carte", atunci desigur, autorul *„Contractului Social"* este un înversunat prigonitor al ei.

Admirabilul revoluționar, din veacul al XVIII-lea, îndrăznet cum e, nu se sfiește, după ce lovise în toate sistemele de gândire de până atunci, precum și în filozofia politică a timpului în care trăește, să declare că detestă cartea în funcțiunea sa sublimă pe care o îndeplinește pe tot parcursul vieții noastre.

„Urâsc cărțile, ele nu te învață decât să vorbești despre ceeace nu știi", afirmă sentențios, izolatul dela Montmorency.

Entuziasmat de frumusețile naturii, autorul acestor rânduri nu găsește cu cale altceva mai bun să facă, decât să ne îndemne s'o cercetăm în scopul de a găsi într'însa tot ceeace căutăm și nu găsim în tomurile prăfuite ale filozofilor.

Filozoful de autentică valoare, dărâmătorul superstițiilor și al tuturor mediocrităților, cât și al pedanteriei oarbe nu putea să se abțină de a-și spune cuvântul într'o chestiune care în toate timpurile a privit problema parazitismului cultural. Decât o carte slabă scrisă de un spirit îngust și meschin, mai bine nimic.

El care își dădea seama că greșește într'o oarecare măsură (și greșea cu siguranță, chiar față de propria sa natură, și de destinul său care s'a văzut mai târziu că nu se poate sustrage legilor împotriva cărora se revoltase atunci când lovea tocmai ca să tămăduiască atâtea racile sociale), nu putea păstra indiferență față de acest instrument revelatoriu al omului de totdeauna.

Și Jean Jacques Rousseau, voind să pună ordine și în acest sector, a început prin a-i nega cărții funcțiunea sublimă în orânduirea spirituală a umanității.

Și pentruca să vedem că judecata lui suferea de influențele negativismului, ce-i caracterizează dealtfel întreaga operă, și că totuși ținea ca afirmațiilor sale să nu le dea decât un caracter de relativitate, transcriem fraza care urmează celui de mai sus:

„...Dar fiindcă avem nevoie neapărat de cărți, există una care, după părerea mea, este cel mai bun tratat de educație naturală... Care anume este această minunată carte? Aristot? Plinius? Buffon? Nu. E Robinson Crusoe".

Rândurile de față sunt scrise în celebrul său tratat de pedagogie „Emil" și deaceea cartea pe care Rousseau o alege ca fiind cea mai demnă de cercetat este și cea mai indicată, ea corespunzând concepțiilor sale de educație, cu totul noui.

Nu interesează care anume operă avea să intre în grațiile lui Rousseau. Totul este că după ce se declară dușman al cărții, din pricini pe care tot el ni le arată, se oprește până la urmă asupra uneia, așa cum de pildă unii se opresc asupra Bibliei sau *„Principelui"* creat de Machiavel, iar alții la *„Confesiunile"* Fericitului Augustin.

Căutând să găsim o explicație faptului care l-a determinat să ia la un moment dat, această atitudine de adversitate față de carte, ne-am gândit că am putea-o afla tocmai în conflictul său cu „Enciclopediștii", Voltaire, Diderot, D'Alambert, d'Holbach și Helvetius care deși revoluționari, reprezentau totuși mai mult spiritul pedant, didactic, împotriva căruia Rousseau avea să lupte până la sfârșitul vieții.

Manifestându-și ura față de carte, el continuă totuși să-și îmbogățească și să-și reîmprospăteze cunoștințele, prin lectura celor mai de seamă opere cari îi cad în mână.

Nu uită deasemenea să scrie și el cărți pentru posteritate. Și încă destule...

Va veni o vreme când cărțile lui vor fi socotite ca fiind propice instigațiilor politice și arse în piața publică. Dar ele vor continua să trăiască. Din cenușa lor va izbucni irezistibilul, forța de totdeauna a spiritului care le-a creiat.

Mulțimea care se adunase în fața Palatului de Justiție din Paris și cerea insistent să fie dat flăcărilor și autorul lor, ignora un singur lucru mare: că nu se mai putea face nimic împotriva celui care incendiase spiritul european cu cele câteva volume ale sale.

Și doar s'a văzut mai târziu că nimic nu s'a putut face!

E regretabil că un spirit ca al lui Rousseau se contrazice de atâtea ori, dar tocmai pentru înlăturarea erorilor pe care el le-a săvârșit datorită numai unor accidente produse în sistemul său de gândire, ne grăbim noi să-i transcriem încă o frază, care singură l-ar putea reabilita în fața Culturii europene:

— *„Am iubit-o* (e vorba de Evanghelie. N. R.) *am adoptat-o, extins-o, explicat-o, m'am legat de ea cu tot zelul inimii mele".*

Pe vremea când scria aceste rânduri simple, și tocmai pentru asta sincere, Rousseau ajunsese în culmea gloriei sale.

Exprimându-și, prin fraza citată, întreaga lui pasiune pentru carte, Rousseau, e drept, riscă să se contrazică din nou, dar oare faptul acesta modifică datele problemei pe care ne-am propus s'o discutăm?

In timpul lungilor sale insomnii, Rousseau citește Biblia. O citește dela un capăt la altul, de câteva ori la rând, și aceasta în timp ce la Paris ateismul ajunsese în plină desvoltare, iar conjurația acestuia încerca să-i înăbușe lui Rousseau strigătul de amenințare.

Dacă omul, purtând în ființa sa de lut toate păcatele pământului, îți refuză sau poate chiar nu-i în stare să-ți ofere sprijinul său, cartea ți se dărue totală pentru a te îmbăta de lumina pe care o cuprind paginile sale.

Ești dispus câte odată să renunți la imperii, la strălucirea orbitoare a puterii pentru a te coborî în liniște, asupra unei cărți, care tot ea te-a învățat odinioară cum să te ridici... Vei găsi de astădată în paginile aceleiași cărți rostul colaborării tale și te vei împăca... pentru totdeauna, cu oamenii și cu tine însuți...

E un elogiu pe care i l-au adus cărții, întotdeauna, spiritele mari ale omenirii.

Simion Ghinea

MĂRTURISIRI DESPRE CREAȚIE

Intr'o zi trandafirie din adolescență mi-am spus ca Juvenal: „Intotdeauna eu numai voiu asculta? Niciodată n'am să le plătesc?"

Și am prins în mâna aspră de plebeu un condei noduros.

Incă dintru început, aveam intuiția că trebue să filtrez sufletul și adevăr prin condeiu spre hârtie. Și am deschis ochii largi la frumusețile naturii, Iarba elătinată, florile, fluturii, mieii neastâmpărați, amurgurile ruginii; totul mă interesa deopotrivă. Dar, până să prind în furnicile vorbei pitorescul primăverii și sănătatea amară a verii grele de belșug, ele se destrămară demult. Pasări guralive mă ridiculizau fâlfâind spre Sud.

Nici agonia frunzelor din șanțurile toamnei n'am reușit a o cânta cum se cuvine și cum i-ar fi plăcut vântului hoinar. Linții albe se așternură prea devreme peste întinderi și lumea întreagă devenea o enormă coală de hârtie, pe care nu mai îndrăzneai să scrii.

Incepui să caut pe Dumnezeu și să-i cânt definitivele minuni. Ședea, pe atunci, deasupra ștergarului albastru ce-mi acoperise copilăria și avea în satul dintre coline casa cea mai înaltă, cu turlă subțire, odihnită în cer. Era însă deapururi prea sus, prea eteric, și eu mic și desculț pe pământul gol. Intr'un amiez de Iulie, după ce, din capriciu, risipind pietriș de grindină, pustiii, până în poala împărătească a pădurilor tăcute, hotarul de grâu, pentru care alți desculți asudară îndelung și plătiră maslu, renunțai bucuros și la accentele de odă și imn.

Vreme pentru rătăcire nu avui, deși clipele repezi sunt bogăția supremă aici peste colb. Cu romanițe în păr, cânta pe drumeag verde iubirea. Apleai urechea fiorurilor să ascult. Inima nebună alergă și i se prosterna la picioare, pentru balsamul binecuvântat care prea curând secă și se făcu otravă. O fată sveltă; și alta și alta. Toate fremătătoare, cu flori în cosiță și tinerețea la sân.

Ochi albaștri, căprui; ochi în care ard metale cerești, care vrăjesc, se întunecă, și mint...

Apoi, iubita intră în desișul surd și alte înimi îi numără pașii pe nisip.

Când învățai să dibuesc desișul, cunoscui gloata. Știa să mănânce, să ucidă,—fulgerător sau pe îndelete —, să doarmă adânc, pe rogojină și la cimitir. Cum deprinsesem a visa ziua, a privi dincolo de mestecenii zării, deasupra cicorilor din stele, copiii ei îmi dădură brânci și asmuțiră asupră-mi câinii lor cei mulți.

Intâi am sângerat, apoi am plâns și la apusul soarelui am blestemat, ca să iert și să uit, după ce răsbătu, din neant peste imensitate, coltul lumii bolnave.

Pricepusem că luna e palidă la față din pricina a tot ce a trebuit să privească prin milenii dedesupt.

Azi condeiul începutului s'a lustruit. Colinele copilăriei zac, încețoșate, departe, cu stavele de bivoli și de boi peste piepturi, ca niște mărgele risipite într'adins. La aceeași fereastră a lumii, dela care privim exaltați în multe dimineți dar o singură dată, ascult glasuri ce par să mă strige încă. Știu că am străbătut, aici jos, toate ponoarele și aripile s'au îngreuiat de mâl. Totuși, ce pot face mai durabil decât să cânt, la umbra copacilor și a marilor taine? Și, iarăși, ce pot cânta decât același apus însângerat peste păduri, aceleași toamne cu jeluiri cenușii, pe Dumnezeul miturilor, înșelările inimii, omul, ce merită, deopotrivă, blestemat și compătimit.

Viața îmi va rămâne de bună seamă așa: sdreanță de gând pe uluca soarelui, cicatrice în inimă, licărire de zâmbet amar la colțul gurii, psalm nerostit, strigăt de amenințare și iertare pentru dușmanul și fratele meu, omul.

I. Calboreanu

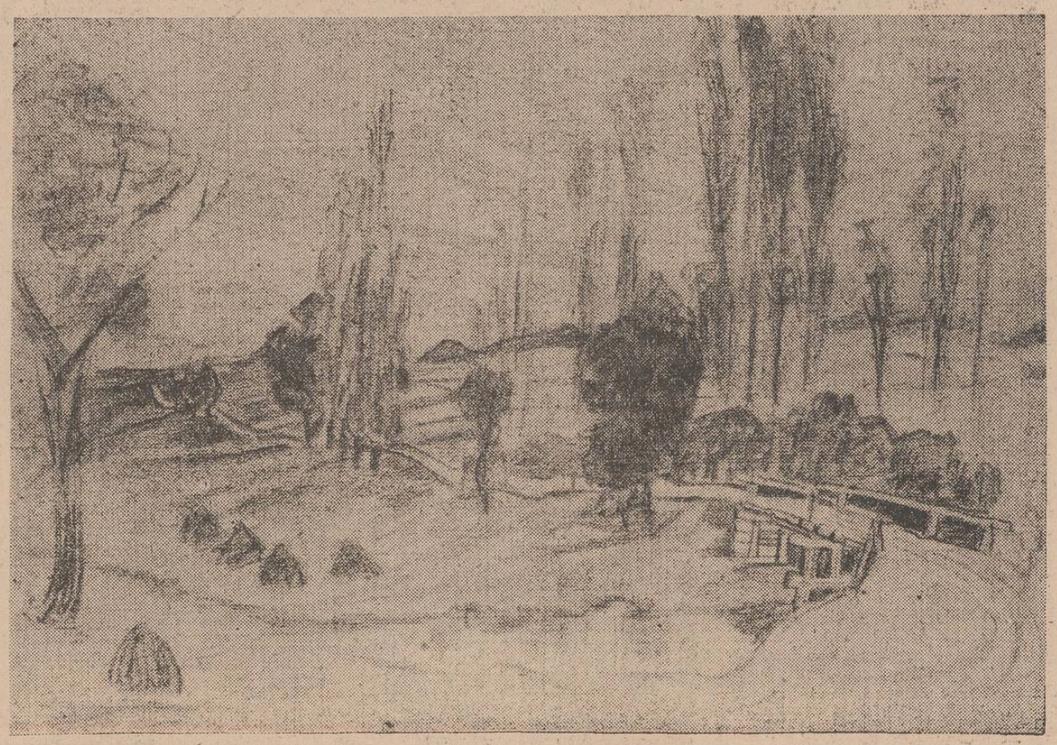

G. SADOVA — DRUM BASARABEAN

CRONICA LITERARĂ

DORIN ILIESCU: PROCESTU LU ILIE SFERT

EDITURA „UNIVERSUL" BUCUREȘTI 1943

Privită, nu din orizontul lectorului, pe care tainele de laborator ale scrisului îl lasă în deobște indiferent, ci, din acela al meșterului scriitor, creator de lumi paralele, ori împotriva realității proza humoristică este una din cele mai riscante, dificile.

După tipare clasice se pot construi tragedii, tot așa cum se pot reconstitui catedrale — nu numai în ceeace au ele gigantic, ci și în amănuntele lor interioare și ornamentale — din planuri și manuale corecte și aceasta cu mai puțin efort meșteșugăresc decât s'ar putea scrie o carte reușită de humor.

Procentul humoriștilor de circulație universală e mult mai redus în raport cu acela al liricilor și al tragedienilor. Cauza trebuie căutată, în primul rând, în această dificultate ce o 'ntâmpină scriitorul humorist, de a lucra pe viu, de a nu altera în carte esența umană, de a-și reține orice intervenție subiectivă, de a ști să păstreze un echilibru în tot ceeace face pentru a nu coborî mai în adânc, în șarjă, în cauterizare, ceiace nu-i tot una cu humorul de puritate, pentru a reuși cu eleganța științifică, să facă să se imprime pe hârtia de turnesol a paginilor sale, a povestirilor sale, o anume culoare sufletească a eroilor, de a ști să dea fără părtinire, tuturor oamenilor ce se agită într'un anume sens în cartea sa acea patină de simpatie paternă, iar întâmplărilor maximum de verosimil. Să putem să fim noi înșine, lectorii, în locul oricărui erou din carte, să putem asista cu deplină seninătate la spectacolul de gală al propriilor noastre erori, exagerări, dalconisme, să aplaudăm — dela început și până la sfârșit fără nici o umbră de amărăciune și tristețe față de scăderile noastre și fără a fi tentați să ne ridicăm protestatari și să pretindem autorului rectificări în dozajul faptelor.

Unul din cei mai autentici umoriști evrei, Șalom Alechan, îl dăm ca exemplu și se va vedea pentruce, și-a construit mai toată literatura sa de humor, din anume sectoare sufletești, unde orice pătrundere cu astfel de preocupări pare o impietate; raportul evreului cu divinitatea. Un sector gingaș gata să suscite legitime proteste în sufletul lectorului. Și totuși, Șalom Alechem, are un anume mod de a trata, de a nu fi prezent, de a trece prin această lume a nevăzutului, fragilă, încât scrisul său place și se impune chiar celor habotnici.

Deci, după noi, un humorist de calitate, un humorist de mare talent, nu cunoaște limite în investigațiile sale. Dimpotrivă, poți să scrii despre anumite defecte frecvente, omenești și totuși neîndemânarea cu care treci dintr'o retortă în alta esențele vieții, să-ți fie ție scriitor, fatală, să nu reușești o realizare, să adaogi o pagină, două sterpe, la cele ce s'au mai scris înaintea ta.

Și în literatura noastră procentul humoriștilor de calitate este extrem de scăzut. Dacă ne referim la unul din cei mai ilustrativi reprezentați ai genului acestuia de literatură, la Caragiale, nu vom ezita o clipă să distingem în tot scrisul său humoristic o mare doză de răutate, acel iz batjocoritor, necruțător de multe ori și pe care nici contemporanii, nici posteritatea nu l'au putut accepta integral. Dealtfel aceasta e o problemă care s'a ridicat și merită să fie desbătută în toată amploarea.

Și acum, să trecem la cartea d-lui *Dorin Iliescu*, carte de debut, intitulată *„Procestu lu Ilie Sfert"*.

DORIN ILIESCU

„Procestu lui Ilie Sfert" oferă un bogat livret al tuturor acestor nepotriviri de umbre și lumini din viață. In aproape 300 de pagini, autorul reușește să evite monotonia inerentă debutului. D. Dorin Iliescu infatigabil, trece dintr'un compartiment în altul al vieței, cu îndemânarea pe care numai rutina meșteșugului ne-o dă. „Procestu lu Ilie Sfert", nu e o carte de humor grav, care să stârnească în burghezia fiecărui lector valuri de ilaritate. Dimpotrivă, totul se desfășoară în limitele stricte ale realismului. Schițele d-lui Dorin Iliescu pot fi considerate abile tăeturi din imensul film al vieței. Abilitatea autorului constă în aceia că d-sa a știut să se fixeze asupra celor mai expresive momente și deslegări date de viață și nu de autor. Humorul cărței de debut a d-lui Dorin Iliescu nu este deci cantitativ, ci calitativ, un anume parfum discret, boieresc. Și pentrucă am vorbit de realism, pentru a nu fi greșit înțeleși, suntem datori să mai adăogăm precizarea că autorul știe, cu mult talent, să desfacă din realitate tot acel balast al banalităților frecvent în atâtea cărți de literatură socotite bune și valabile. Dacă ar fi chirurg i-am recunoaștea marea calitate, care se cufundă cu arta însăși, de a merge direct în zona nenumăratelor pârâuri, râuri, fluvii și isvoare ale sângelui omenesc, adică în cele mai ascunse forme ale vieții. Schițele, din „Procestu lu Ilie Sfert" se bucură de privilegiul unui schematism viguros, abundent în culori vitale. Și, după cum susțineam în preliminariile cronicei de față, autorul reușește să facă din fiecare din eroii săi unul din acei nenumărați și sinceri prieteni ai noștri, cu toate defectele lor pe care ni le-am însușit, cu sânge rece.

Efortul d-lui Dorin Iliescu de a ne da o carte de humor bun, este cu atât mai merituos cu cât d-sa și-a impus și o proprie eliberare de ceeace îți strecoară în scrisul litterar, rutina profesională a gazetăriei.

Și pentrucă, atunci când e vorba să dai un citat, care să ți se alăture cât mai hotărît susținerilor tale, cu alți autori ești nevoit să încerci adevărate tururi de acrobație, vom mărturisi cu toată satisfacția că „Procestu lu Ilie Sfert" se poate deschide la întâmplare, la orice pagină. Ceeace și facem:

„Divizia a cantonat la un colhoz, aproape de Odesa. Camere, ca la un hotel de mâna a patra, deoparte și de alta a unui coridor. E seară. Căpitanul Iorgu Niculescu se gândește că cel mai bun lucru în război, când n'ai ce face, e să dormi. Căpitanul e un om cum se cade, în întregul lui, dar are o meteahnă: să-și poarte ordonanțele cu mustață à la gauloise. Ca urmare a înțeleptului precept de război, scoate capul pe ușe și-și strigă omul, pe Albulescu, în viața militară ordonanța, în cea civilă șofer de piață. Un „ordonați" urlat ca la atac răsună de pe undeva, din curte, apoi soldatul își face intrarea în cameră, tropăind și gâfâind...

— Dragă dom'le Albulescu, să ne desbrăcăm.

— Să ne desbrăcăm, dom'le căpitane.

— Adică numai eu mă desbrac, că dumneavoastră dormiți îmbrăcat, contrar ordinelor mele. Ai păduchi?

Intre timp, căpitanul și-a scos vestonul și cămașa și se freacă melancolic pe coastele înșirate ca strunele pe țambal.

— Dar cu mustața ce facem, dragă dom'le Albulescu?

— Ce să-i facem? Crește.

— Crește, crește, văd eu, dar tot nu vrei s'o faci à la gauloise, cum o purta Vercingetorix.

— Să vedeți, dom'le căpitane, că eu...

— Vorba. Zi repede Vercingetorix.

— Nu pot, dom'le căpitane. E un nume așa dat dracului. Zic mai bine Nabucodonosar.

— Ce-are face una cu alta mă băiatule. Nabucodonosar a fost împăratul turcilor, iar Vercingetorix președintele republicei franceze. Știi?

— Știu, dom'le căpitane. Mi-ați mai spus dar...

— Păi dacă ți-am mai spus dece nu vrei s'o lași?

— Ce să las?

— Mustața, especе d'idiot. A la gauloise.

— Să vedeți, dom'le căpitane, mie îmi vine mai bine răsucită.

— A! Aha! Va să zică dumneavoastră n'aveți încredere în gustul meu? La dumneavoastră dragă dom'le Albulescu, gustul unui căpitan nu contează?" (pag. 129).

Și se'nțelege că până la urmă Albulescu s'a dat învins, în fața erarhiei, dar nu cum ar fi vrut superiorul, cu o mustață pe oală, ci ras complet!

Sunt scene desprinse din viață, savuroase prin ineditul lor, susținute printr'un dialog viu, spontan, nealterat de autor, și care — fără 'ndoială — că plac.

Cartea d-lui Dorin Iliescu se va bucura, credem, de un real succes.

Matei Alexandrescu

VIRGIL FULICEA — PAVEL DAN

CARNET ARDELEAN

COMEMORAREA LUI PAVEL DAN

La începutul acestei luni scriitorii și artiștii din Ardealul de Nord, prin înalta grijă a d-lui prof. Emil Hațieganu, au comemorat pe prozatorul PAVEL DAN, dela a cărui moarte s'au împlinit șase ani.

Cu acest prilej i s'a ridicat o piatră funerară la mormântul din cimitirul Clujului. Toată floarea intelectualității românești de acolo a ținut să participe la această pioasă comemorare. S'au ținut discursuri și s'a evocat în cuvinte vibrante și opera lui Pavel Dan.

Incă dela începutul carierii scriitoricești Pavel Dan căuta un mediu prielnic pentru gândurile și creațiile lui. Ca și pe atâția alții, l-a atras patriarhalul orășel de pe Târnave, Blajul, unde în toamna anului 1932 a și fost numit profesor. Și nu s'a înșelat. Blajul, cu mentalitatea lui prea rigidă pe alocuri, a dat naștere la conflicte care au putut alimenta din belșug scrisul acestui mare talent, așa după cum se exprimă suavul poet blăjan Radu Brateș („Aspecte din viața Blajului").

Pavel Dan a petrecut la Blaj 5 ani, plecând apoi la Cluj. Blajul i-a oferi portrete de canonici, profesori și elevi, anecdote și întâmplări din viața bisericii, încât un răgaz mai îndelungat i-ar fi permis să-și realizeze planurile de a scoate două volume cu titluri semnificative: „Pe urmele școalei Ardelene" și „Unirea Bisericilor".

Pavel Dan, împreună cu un grup de prieteni, a scos revista „Blajul", care poartă multe semne ale entusiasmului său creator. Cu siguranță, dacă moartea nu venea să-i frângă aripile în plină ascensiune, Pavel Dan ar fi impus Blajul pe primul plan al vieții noastre literare.

Opera de căpetenie a lui Pavel Dan ete volumul de nuvele „Urcan Bătrânul", apărut la Fundațiile Regale în 1938, prin îngrijirea d-lui Ion Chinezu. Din acesta putem să ne dăm seama de marile posibilități creatoare ale lui Pavel Dan.

Moartea lui a îndoliat profund literele românești.

Comemorarea dela Cluj ne vine ca un balsam, căci amintirea lui ne este scumpă. Mormântul lui Pavel Dan se află astăzi departe de noi și ne așteaptă să mergem să-l împodobim cu flori...

George Tegan

CRONICA PLASTICĂ

EXPOZIȚIA PICTORULUI I. STEURER

(SALA „UNIVERSUL")

Sunt nume pe care timpul, munca, continuitatea și sinceritatea le consacră încet, ca pe ceva dela sine înțeles. Și tot timpul, acest mare farsor, le dă o patină de obișnuință alături de o formulare stereotipă, categorică, imutabilă. Opera e astfel catatalogată, hotărîtă, orânduită în ierarhia valorilor. Să nu ne rătăcim. Nu este vorba aci de o încremenire a artistului, a operei sale în anumite tipare tematice, în anumite predilecții și preferințe de motive inspiratoare. Nu. Artistul continuă poate să-și caute mai departe calea. Incearcă, experimentează, se chinue, caută forme noui, limbaj de expresie încă nearticulat de un altul, răbufnirea anumitor laturi temperamentale pe care singur nu și le bănuia. Incremenirea nu e dela el. Ea vine din afară. Aș spune că vine din partea criticei plastice. Pornind dela câteva observațiuni repetate, dela câteva coincidențe, dela câteva relatări de motive preferențiale, critica, urmând și ea legea minimului de efort se fixează la câteva formulări. Dacă este sistematică (ceeace nu este totdeauna cazul) ea va determina schematic profilul estetic al artistului fie în privința tehnicei, fie în privința motivelor de inspirație. După aceasta urmează o anumită categorisire. Omul e fixat precis fără putință de zbatere din aripi neputincioase. Și sarcina e îndeplinită. Greutatea a constat numai în fixare. Deacum înainte, orice încercare a artistului de a evada din închisoarea în care s'a închis singur pentru că nu a știut dela o formă expresivă la alta, va fi de prisos. Opera e orânduită într'o anumită categorie, motivele de inspirație sunt determinate, tehnica este analizată minuțios.

Mi se pare că acesta este cazul pictorului Steurer. Și poate că și dânsul are o parte de vină. Am fost totdeauna obișnuiți să asociem la numele lui Steurer o anumită judecată elementară. Steurer este pictorul iernii. Predilecția e ridicată la rangul de criteriu. Orice ar face pictorul, veri călduroase, primăveri reavene, flori delicate peisagii cu praf, cu soare, cu ploi, cu nouri, el va rămâne, pentru critică și indirect și adânc, pentru public, el rămâne pictorul iernii. E prins în propria lui lume. E adaptat acestei lumi și numai el.

Ne-am obișnuit așa dar să vedem în Steurer pe pictorul iernii, pe cântărețul pe coardele culorii, a albelor irizate depărtări de zăpezi. Iată o temă invariabilă. O altă temă, mult mai adânc simțită în structura temperamentală a artistului este pictura caselor singuratece, pierdute într'un ocean de bărăganuri, pierdute în bănuiala orizontului. Tehnicește pictorul e catalogat drept un realizator al viziunii statice a lumii.

Am urmărit multe din expozițiile sale. Și până într'o oarecare măsură vina o poartă și artistul Deși erau de mult vizibile unei revolte a artistului față de formularea ce i se dăduse, nu mai sunt luate prea serios în considerare. E drept și încercările acestea par destul de timide Predominanța o deține tot tactica veche: statism și iarnă.

In expoziția de față d. Steurer ne aduce însă o surpriză. Aceia că ni-a părăsit, aproape ostentativ motivele tematice și expresia tehnică. In locul peisagiilor de iarnă, artistul recurge la motive diferite și contrarii. Reia cu mai multă, mai tinerească vigoare, câmpul, pădurea, muntele, florile, peisajul rural complex unei viziuni statice, surprinde și redă emoționant mișcarea interioară a lucrurilor, vibrația subterană a spațiilor, viața adâncă a lucrurilor, mișcarea cu un cuvânt Iată de pildă acest tablou minunat „La Munte". O viziune exuberantă, fantastică, ceva ce te transpune în fiorul unei nopți de Sabat. Amestecul norilor cu crestetele munților este și veridic și impresionant. Marea compoziție peisagistă „Din Moldova" nu mai e simplă imagine fixată static ci un întreg dinamic, s'ar zice o sinteză de mai multe peisagii. Casele rare colibele singuratece, plasate în centrul cadrului mai există încă dar nu în aceiași măsură ca mai înainte Excepțional se prezintă acel „București vechi" cu o tehnică foarte interesantă. Marinele sunt rare iar portretele lipsesc cu excepția unui autoportret desen.

Arta d-lui Steurer respiră sinceritate, desăvârșire tehnică (deși probleme tehnice tot îl mai preocupă) și ceeace este înviorător, noutate. Mulți alți, mai tineri, au renunțat facil la căutarea grea a noutății.

D. Steurer nu renunță. Și face bine. Restul expoziției este completat cu bucăți mici, cizelate, șlefuite și frumos exprimate. O carieră artistică mergând egal, sigur, fără compromisuri și fără bălăioasă publicitate. Un adevărat exemplu rar de probitate artistică, iată ce poți verifica și de data aceasta în expoziția actuală dela „Universul".

Petru P. Ionescu

I. STEURER — AUTOPORTRET

AMURG IN ORAȘ

Salcâmii sorb azurul cerului în lumânări,
Bălăi evantaie sub bolți adormite,
Noaptea vine blondă ca o duducă pe scări,
Cu rochie neagră și cosiți despletite.

In palma orașului meu obosit
De viață sfioasă ca o cățuie,
Stă Timpul ucis — cu sborul sfârșit,
Doar stele coboară și stele se suie.

Vezi buclele vieții — arși zurgălăi —
Hoțește trăgându-și portița iubirii,
Pe firul cvartalelor ascunse în văi
Simți mugurul aspru al regăsirii.

„Alexandru cel Bun" cu mahalaua la sân,
Își plimbă virtutea ca pe o pană cucoanele,
Aroma tăcerii se topește lin
Pe floarea ferestrei ce-și strânge obloanele.

Și râde cristalul zorilor verzi,
Când roua cu plânsul alintă țăranii,
Râd ciori pe'nfundate și tocăie berzi,
Le 'nghite căușul de must: Buicanii.

Grădina Soborului — corolă de-arțar —
Își varsă tămâia ca'n vechile burguri.
Trec fetele serii cu pasul de jar,
Oraș, cu cele mai triste amurguri!

Din creștetul zilei fug veștede frunți
Spre iarba lenei moldave.
Viorile sufletului par umede punți
Spre piscul tăcerii bolnave.

Surâsul orașului e'nchis în clavir,
Macul sărutului e undeva în pădure,
Sângele — turmă de draci în delir —
Așteaptă pătrarul de lună să-l fure.

Auzi? Clopotele chiamă din cer
Semnul plecărilor grele,
Fluturii nopții s'au încondeiat pe lăicer
Și viforul sburdă în ele.

Auzi? Inima lui sub poemi,
Ea a prins vremea pe-o coardă;
A 'mpins-o în pânza a sute de ierni,
S'o legene'n visuri, s'o ardă!

Sergiu Matei Nica

Chișinău, 28 Iulie 1941.

SĂRUTUL COSÂNZENEI

Mi-e sufletul pe drumuri prăfuite
Ce șerpuesc de-alungul Țării mele
Prin lanuri și prin vii îmbătrânite,
Prin sate de pământ și de nuiele.

Va fi mult timp în voie de ursite
Să fiu plutaș, pe fluvii mari în ceață
Sub stânci cu glasuri de sirene
Dar, suflete, întreaga ta viață

Vei fremăta'n carpatice poiene
Acolo unde, dis-de dimineață
— Argint, sclipind în stropii mulți —
Copiii de țărani, desculți,

Se hârjonesc sub înfloriri codrene.
Acolo suflete o să rămâi
Unde-ai furat sărutul tău dintâiu
Din gura unei Cosânzene. —

Emil Riegler-Dinu

ELEGIE

Luminile râsului tău, primăvară,
Indoliat, ți le-am colorat violet,
Mi-am pus cântecele negre'n ghitară
Și-am plecat cel mai disperat poet.

In spuma lacului de ghiocei, înecat,
Și-a 'ntins aripile un înger,
Toate zările mi le-a întunecat
Și'n neștire calea-mi sânger.

Ciocli de paradă funerară,
Graurii și-au stins trilul în duzi
Pentru îngerul înecat de primăvară,
Când abia sfiiesc să urce melcii uzi.

Au plâns și cioclii pentru prima oară...
In fluturări de eșarfe 'n violet,
Prin lumea care mă 'nconjoară,
Trec singur cel mai disperat poet.

Iacob Slavu

CÂNTEC

Pe fața ta cu zâmbet chinuit
Când soarele iți mângâie tristețea,
Prin vinișoare sânge stăvilit
Vuiește căutându-și tinerețea.

Prea timpuriu pe fața ta rotundă
A nins uitarea semne de sfârșit;
Sub fard, nu știu ce netrăită sburdă
Și-a zăbrelit trăirea și cântecul slăvit.

In vorbe când te sfătuiești cu dorul,
Presari tristețea toamnei ruginii
Și trupul tău schițează doar fiorul
Inmuguritelor livezi cu bucurii.

Tristețea las-o, dragostea mea vie,
Și scutură privirea de 'ntrebări.
Să știi că munții pentru tine suie
Spre soare luminoasele cărări.

Aurel Mucenic

Drumuri cari se'ntorc

EPISOD de **AL. RAICU**

Ziua mi se păru mohorîtă atunci, nu atât pentru că mă duceam să mai văd odată zidurile umede şi bătrâne ale liceului, cu directorul care mă proteguise, cât mai ales gândindu-mă că după ce negurile vor cădea peste albul mat al zilei acesteia, nu mai aveam ce aştepta, decât tot aceleaşi umilinţi, înfrângeri, aceleaşi căderi de înger, blestemat de o taină parcă, pe care tot n'ajunsesem s'o pricep.

Nesiguranţa mă chinuia; simţeam nevoia acestei revederi de bârne şi moloz, de figuri, ca şi cum nişte pereţi, nişte glasuri ar fi putut prin simplul fenomen al înfăţişării lor să mă refacă.

Păşeam abătut şi singuratic prin străzile pietruite prost, urmăream salcâmii înverziţi spânzuraţi colo peste gardul croitoresei de peste drum şi căutam să socotesc de câte ori mă oprisem să însemn cu creta (o veche superstiţie de-a mea) isbânzile în examene. Intr'adevăr mă urmărea persistent gândul acesta, ca o obsesie. Trebuia

neapărat să însemn cu o linie scurtă şi albă şi această ultimă victorie: bacalaureatul.

Ceva neobişnuit de imperios mă ducea acolo, ca şi cum aş fi fost dator, ca şi cum toate acţiunile mele ar fi atârnat ulterior de acest gest absurd de copilăresc.

Eram neliniştit. Cădea ceva ca o stâncă, prăbuşindu-se cu ecouri înmiite în mine, fiindcă de data asta nu mai îndrăzneam să trag cu creta pe scândura înaltă a gardului.

Dece oare? Poate fiindcă era ultima dată, poate fiindcă victoria în loc să mă bucure, mă înspăimânta; ori cine ştie?

In loc să mă bucur, mă întristam şi călcam apăsat, cu necaz, oprindu-mă în faţa stâlpilor de telegraf. Ce voi face acum cu acest petic de hârtie oficial? Până acum adolescenţa îşi avusese un rost; cu aripile întinse peste ani hălăduisem, aşa, hoinărind în sufletele oamenilor, în al mamei stinsă într'o seară cu neguri de iarnă, în al directorului, în al fiicei lui, în al ei.

Dar acum? Unde?

Aplecam timid urechea lângă stâlpi şi în vuetul sârmelor descifram semne prevestitoare de întuneric adânc.

Cineva parcă mă oprea să mă'ntrebe:

— Incotro? Aşa e că acum e mai rău? Aşa e că ai aşteptat degeaba? Ori casele şi pomii mi se păreau pontoane de fluvii lungi, care trec încet plutind neştiut. Oameni de pe casele plutitoare, alţi oameni, îmi făceau semne de adio.

Ei plecau.

Eu rămâneam.

*

O privii şi acum pe faţa şefului de jandarmi sub un prun umbros altădată, acum chel, lângă boschetul deschis spre strada Patriei şi o clipă chipul se resfrânse în întâmplări vechi, trecând ca o altă plutire a aceloraşi aripi care mă acopereau adineauri. De ce-o fi stând sub prunul mort? Moartea pomului avea oare vreo taină? Indrăgise ramurile despuiete, iubindu-le ca pe o fiinţă, aşa cum fecioarele bengaleze îşi iubesc pomul lor feciorelnic?

Atunci, când ne'ntorsesem (de unde oare?) şi o surprinsesem târziu cu cismarul marxist, tot aci, atunci când cineva a îmbrăcat un cearşaf şi i-a pus pe fugă, mă va fi bănuit oare şi pe mine? Cum însă? Ce întrebări fără rost! Era doar în joc dragostea unui prieten pentru ea, pentru Ica, fata care stă mereu sub prun, în după amiaza zilei astea de toamnă. Mă urmăreşte încă o întrebare curioasă: Cine a dat ideia? Nu m'au speriat e drept niciodată iniţiativele mari, dar nici punerea lor în practică nu m'au găsit prea grăbit. Nu atât fricos, din cauza urmării bune ori rele.

Dar mahalaua? Oraşul ăsta de provincie este o vastă mahala. Cu chiuiri prelungi în dimineţi îmbătate de fructul strugurilor, roşii, cu ţambalagii prisagi din sat în sat, ori din cârciumă 'n cârciumă, după un angajament.

Oh! mahalaua!

Mahalaua cu certuri cotidiene, cu scandaluri neîntrerupte, cu fluerături prelungi de sergenţi, cu geamuri prăfuite şi sparte.

Oraşul-mahala, care ducea vorba dela un capăt la altul fiindcă o învăţătoare a stat mai târziu într'o noapte cu nişte ofiţeri în grădina publică a oraşului şi care aducea cu o repeziciune înspăimântătoare, veşti directorului şi secretarului, despre petrecerile noctambule ale şcolarilor.

Ica stă cuminte sub prunul umbros, lucrează şi gândeşte. La ce? Prin degetele mele trec furnicături. Mi se pare că ceva dinapoi din ani mă urmăreşte, îşi bate joc. L-o fi uitat pe cismar? Dacă aş putea şti de câte ori trec pe sub ferestrele caselor, pe sub liniştea balcoanelor, ce gândesc femeile? Dece numai decât femeile? Fiindcă gândul lor nu poate fi decât de natură sentimentală, ori poate fiindcă, gândurile lor, s'ar potrivi cu neliniştea mea de acum?

Caut să deslusesc chipuri posomorîte ori vesele (unde?) nevăzute. neauzite. Ica, apare sub atâtea măşti acum.

Glasurile măştilor, ca într'un vast carnaval, aleargă, se întretae în văzduh şi în crengile arborilor, în streşinile de tinichea ruginită a caselor. Fata ofiţerului de jandarmi, pe care n'am cunoscut-o niciodată. O altă Ica, despre care nu ştiu ceva şi care nu-mi poate spune nici-un cuvânt bun aci. Parcă n'ar fi nimic în clipa asta. Numai viziunea aceasta după care gândul aleargă fără să o poată prinde. O viziune fără contur. Ceva imprecis şi totuşi turburător prin aceia că mă nelinişteşte cu imagini mai multe, peste toate aceste multe nelinişti ale neştiutului din mine, din zi, din arborii şi pietrele drumului. Fata se gândeşte încă, la el. O dragoste romantică între un cismar autodidact şi răsvrătit şi o fată cu trei clase de gimnaziu.

Ajunge atât pentru zestrea ei intelectuală. E mai bine aşa.

Cât sunt de nefericit. Da! de nefericit. Ica mi-a adus aminte de toate acestea pe care le-aşi vroi uitate.

Mâine plec. Sunt singur ca întotdeauna. Mă apasă grijile, mă ard întrebările ca o ploaie de foc. Am trecut câteva străzi şi tot nu a pierit tabloul. E ciudat cum mă fixez asupra unei imagini şi caut s'o controlez. Nu-mi dau seama cât de uşor fac trecerea dela obiectul principal şi cadru, cum elemente noui vin, se acumulează, îmi depăşesc gândirea şi se stabilesc în simţuri.

Hotărît, neliniştea plecării.

Am intrat pe poarta liceului.

Clădirea cenuşie şi posomorîtă, este acum mai cenuşie şi lipsită de viaţă, mai plină de linişte. Intr'adevăr se proectează şi'n aer şi'n mine, această linişte cucernică. De alături neîntrerupt şi mononat străbate tăcănitul dactilografei şi ochii obosiţi ai îngrijitoarei mă întovărăşesc. Ingrijitoare la un local de stat. Singura clădire de aci, supusă unei deosebite îngrijiri comunale. Birouri largi şi funcţionari plătiţi oarecum regulat.

Primăria.

Umblu tăcut, ca şi cum aş căuta ceva, ca şi cum n'aşi vrea să întrerup liniştea părăsită aci de vară şi călduri.

Sunt copleşit de greutatea cerului care mă striveşte. E un cer de plumb, ori un alt mineral greu, cu o culoare imprecisă.

Au trecut câteva luni din Iulie. Ce repede trece timpul! Reflecţia asta deşi uzată, fiindcă toţi oamenii ştiu ce repede trece timpul, e totuşi atât de adevărată. Dar ce vorbesc? Toţi oamenii ştiu? Ce va să zică *ştiu*? A şti e ceva foarte greu. O cunoaşte parcă ar fi o expresie mai comodă. Căci nu toţi oamenii cunosc trecerea asta repede a timpului. Dar eu? Au trecut repede lunile? Acum poate da, fiindcă n'am mai hoinărit ca lucrător la binale ca în celelalte veri. Atunci ce greu treceau zilele! Ce grele erau legăturile de tablă pe care trebuia să le car pe schelele care se clătinau, tocmai sus pe acoperiş! Şi ce încet treceau nopţile când eram flămând!

Acum da! Au trecut foarte repede zilele din Iulie până acum. M'am deşteptat în fiecare zi mai liniştit, am avut ce mânca, am scăpat de aerul zidurilor astea. M'am bucurat atât şi am ţesut ca un păianjen îndărătnic visurile. Unul după altul şi pe cotlonul pădurii şi sub aşternut, peste tot.

Iată mâine plec.

Dece nu mă mai bucur? Unde plec? Hei — n'auzi? Omul dinăuntrul meu tace, îi este ruşine.

O ruşine apăsătoare, căreia nu-i poate răspunde, fiindcă ştie că s'a bucurat fără nici-un sens. O bucurie trebue să aibă un suport. Şi încă un suport real.

Eu ce am? Sau mai bine: omul dinăuntrul meu care s'a bucurat, ce are?

Visuri, visuri,

Atât.

S'a interesat cineva de mine? M'a încurajat chiar dacă n'aşi fi avut nevoie (fiindcă am învăţat în lipsa lor, a oamenilor, să mă încurajez singur).

Directorul? Da. El mi-a spus vorbe bune, m'a adunat depe uliţă, m'a dus la el, mi-a dat o odaie când n'aveam şi mi-a spus:

— Aşa eram şi eu. Uită-te în oglinda vieţii de aci". Mi-a întins un caet cu un scris mare, prelung.

Era oglinda vieţii lui. Şi a adăogat:

— Uită-te bine. Ai să înveţi ce eşti, ce trebue să faci, *ca să fii*.

Prin urmare tot m'a încurajat cineva în lipsă de un tată burtos, chel şi cu lanţ de aur la brâu.

Poate de aceia mă cuprinde un fel de timiditate şi bucurie când mă gândesc la el. Dar e numai bucurie? E ceva mai mult poate. E recunoştinţă.

Până mai acum câtva timp m'am târît.

Da, nu e nici-o exagerare. Recunosc asta mai mult decât orice. Fără nimic, am muncit mereu brutal, cu braţele, până la istovire. E o istorie tristă din care nici eu nu ştiu ce să desprind mai întâi: mândrie ori ruşine?

Acrescut iarba printre pietre, s'a oprit cişmeaua odată cu vacanţa, s'a aşternut praful pe afişier, pe scândurile closetului, pe *geamurile uşilor de clasă*.

Nimic, nimic nou.

Numai sfioşi cei câtiva stejari răsădiţi la ziua pomilor, au îndrăsnit să se mai înalţe şi poate, să-şi arate câteva frunzişoare.

Este atâta distanţă între cei doi nuci din mijlocul curţii şi puii de stejar care nu vor deloc să se prindă aci spre ciuda directorului.

In fiecare an, am pus alţii. Zadarnic. Stejarul e ca un om, care preferă să moară lucid, prin inanitie, într'o închisoare, decât să sufere continuu o ruşine care-l apasă.

Actul pur material al neadaptării pomului de platan la solul steril şi bătut de picioarele şcolarilor, mă înduioşează.

Mă înduioşază ca toate lucrurile de aci, care îşi au o muzică proprie. Muzica cuvântului blând şi trist: eri. Muzica frunzelor nucului şi a casei directorului, fiindcă aci fiecare clipă şi lucru îşi are poema sa muzicală. Este poate hazliu, să mă opresc în dreptul nucilor, să respir aerul acestei după amieze de toamnă, cum m'aşi încânta în faţa unui peisagiu grandios, ori în faţa unei imagini sufleteşti clădită de mine, în solitudinea apăsării, consumării tristeţilor.

Iarăş mă încearcă nelinişti adânci. Imi simt capul greu. Un fir de paingăn pluteşte înainte-mi, îmi înfăşoară braţele într'o mătase molcomă, mă ţintueşte în dreptul nucilor. Apoi totul se acoperă de un nor alb împânzit cu senin. Norul se cufundă peste tot încet, apoi se resfiră liniştit. In urma lui, apar iarăş cele două aripi ale zidurilor cenuşii, casa cu pavilion şi pridvor din fund, ţiglele roşii şi grilajul din lemn de vişin.

Casa directorului.

Cei care vor fi privit balconul cu zorele spânzurate pe stâlpii roşii, cetatea singurateculuí, pentru care viaţa din oraş, cu partiţipări la unicele spectacole lunare de teatru, la conferinţele duminicale, la matchul de foot-ball care adună oamenii, împestriţând maidanul gazonat din faţa fabricelor de cheresteă, este o viaţă lipsită de interes, — se vor mira cetind aceste însemnări.

Directorul însă a murit.

Numai silueta lui se mai plimbă mohorîtă în cugetul meu. Toţi ceilalţi sunt sigur, l-au uitat.

Ii înjură însă, numai strâşnicia asprimii lui de profesor trăit în universităţile nemţeşti.

Se vor mai mira când îi vor descifra atitudinea lui din rarele-i clipe, când retrăia vremea. Toţi îl ştiau ca pe un demodat. El însuşi, mărturisise câtorva inşi din comitetul şcolar, pe care-l aduna când vroia, că n'a mai văzut nici-un film dinainte de război.

Nu l'au schimbat generaţiile. Nu i-au atâţat curiozitatea transformările tehnice. Creaţiile ultime, nu i-au sdruncinat credinţele literare.

Păşea atent şi repede ieşind din balconul casei, se ferea de vre-un fir de praf, călcând cu grije pe pietrele albe, urcând scara cancelariei. Drumul acesta, poteca în care-şi însemnase cu trudă didactică anii, dela cancelarie acasă şi înapoi la cancelarie, era o linie precisă, un mit, o îndrăgostire de ceva hotărît dela care nu putea să se abată. Ori poate un simbol.

Ieşirile lui inopinate se făceau la intervale rare, când secretarul îi raporta pe cei care întârziau pe bulevard, după nouă.

Prin furnicarul de lume, se auzea întâi o şoaptă repetată, câteva glasuri speriate, un strigăt prelung pe cele câteva alei ale parcului public şi prin faţa bodegilor, singurile magazine care nu dădeau faliment, începeau să circule şepcile roşii, spre străzi dosnice.

Când cineva nu avea norocul să prindă vestea ieşirii directorului, începea o goană teribilă printre pietonii care se opreau în grupuri, urmărind silueta arhanghelică a directorului, sburând cu biciusca după vre-un răsvrătit al ordinei şi instrucţiei lui.

Se retrăgea târziu, tăcut, emoţionat de mânie, în casa dela colţul celor două străzi.

Il priveam tăcuţi şi înfricoşaţi toţi şi doamna şi Vera şi eu.

Ştiam că nu trebue turburat.

Numai târziu parcă mă întreba aspru, ca şi cum eu aşi fi fost vinovatul:

— Să-i anunţi mâine dimineaţă pe Diaconescu şi Pătraşcu dintr'a cincea; sunt eliminaţi pe-o săptămână. Ai înţeles? Cum să nu înţeleg?

Tăceam.

Ceva mi se sbătea ca o pasăre prinsă înăuntru.

Ştiam că iarăş, mă vor înjura băieţii, fiindcă sunt „omul" directorului.

Iarăş mă vor bănui că eu i-am denunţat.

Buzele mi se făceau livide, nu mai mă atingeam de masă.

Doamna spunea blând într'un timp.

— De ce te superi tu atât — Alecule?

Vera cu ochii ei frumoşi şi caizi îmi făcea semn să mănânc.

Nu mai aveam însă nicio poftă.

Auzeam în mine strigătele celorlalţi, se spărgeau în sufletul meu geamuri şi zăngănitul lor, ţipetele înfuriate, mă cutremurau.

Auzeam spunând:

— Nu vă amestecaţi voi. Şcoalei îi trebue ordine.

Apoi către mine văzându-mă cum stam plouat.

— Mănâncă mă! Ce *şi-i milă* iar de ei?

Strângeam dinţii, mă făceam mai palid, dar sorbeam cu frică încet supa care se răcise în farfurie.

Stau aci, oprit de o forţă pe care nu ştiu de unde s'o bănuesc, privirile mele se abat mereu pe acoperişul roşu, pe pomalic şi un surâs ciudat îmi înfloreşte deodată gândindu-mă la toate. Adevărata taină a casei, dacă ar fi cunoscut-o numai câţiva din cei ce urmăreau cu regularitate, micile drame din cartierele oraşului — „profesioniştii" — câte s'or fi spus!

Nimeni însă nu o ştia afară de mine, care trăisem în casa lui.

Creşte în mine o bucurie sălbatică, la gândul că numai eu ştiu.

E un simţ al unei superiorităţi, a unei convingeri interioare, că numai tu posezi un lucru, că numai ţie îţi este dat să te bucuri de el.

Incetul cu încetul, ard dinapoi toate răutăţile şi vicleniile.

E un zâmbet de batjocură al meu, pentru toţi care m'au umilit.

Cât de naivi sunt!

Dacă ar bănui, că dimpotrivă, nu eram atât de fericit, în casa directorului.

Că eram o siluetă care trebuia să se mişte după anumite reguli, cu o anumită convenienţă.

Dacă! Cât de larg e acest *dacă*.

In el se cuprinde sâmburul de înţelegere, prin care ei nu m'ar mai fi duşmănit, poreclindu-mă „vagabondul", filosoful, „cutra".

Ce importanţă însă mai au toate astea?

*

Mă mişc.

Mă cuprinde un sbucium al tăcerii din mine, al tăcerii tuturor afundărilor în gând de adineaori.

Este aceiaş uşă şi acelaş coridor.

Mă duc să-mi iau rămas bun.

Dacă însă aşi fi locuit la el n'ar mai fi fost nevoie de această vizită, protocolară, de care mă înspăimânt — nu ştiu de ce.

Atunci mi s'ar fi părut totul normal. Ia-şi fi sărutat degetele subţiri şi străvezii ale „doamnei" aşi fi simţit căldura de pluş a mâinei Verei, o strângere semnificativă, complice, dar nemărturisită şi aşi fi apucat bărbăteşte palma lui, palma care mă dojenise.

Acum însă? E cu totul altceva.

Am tot dreptul să fiu pătruns de această tăcere a fiinţei mele, care se încăpăţânează să-mi spună un cuvânt, fie el şi şoptit, de curaj.

Am plecat pe un motiv stupid: n'am voit să mă tund.

Ei da! n'am voit.

M'a torturat şapte ani cu asta. Mi se părea că o face înadins ca să fiu urât, chel, respingător. Ne cerea „zero". Dacă cineva s'ar fi tuns altfel, ar fi fost trimis înapoi:

— Du-te să-ţi dea banii. Te-a păcălit. Nu vezi că eşti tot netuns.

Dar nu mai putusem suporta gluma.

Băieţii îmi spuseră dimpotrivă să-i cer favoarea de a rămâne aşa.

N'a voit.

Am plecat.

A fost o zi înăbuşitoare, când mi-am luat geamantanul şi am ieşit prin dos.

N'a ştiut nimeni.

Am fugit ca un hoţ. Tâmple-le-mi svâcneau. Incercam să-mi analizez fapta şi nu puteam.

Dece în definitiv şi chinuiri şi tristeţi din ani se îngrămădiseră.

Dar eram prin asta necuviincios. El mă primise, mă adunase din drum şi eu fugiam.

Călcam totuşi prin străzile, dosnice, repede, căutând să mă depărtez tot mai mult. Mi se părea că tot mă cheamă cineva din urmă. Glasul Verei ori al altcuiva.

N'am ştiut. E prea greu când ai făptuit aşa ceva sub un impuls nedesluşit să te întorci.

Mi s'ar fi părut că-mi bat joc de mine, deşi ştiam, eram convins, că n'ar fi fost rău, că dimpotrivă, aşa trebuia să fac.

N'am făcut-o.

Mă uitam în odaia casei unde trăsesem, aceiaş casă veche a mea, singura mea avere, în oglinda mare, îmi priveam freza şi mă cu-prindeau remuşcările.

— Laşule, îmi striga oglinda.

Priveam prostit şi nu ştiam: e numai un ecou surd al propriei mele conştiinţe, ori un strigăt de undeva, de afară?

Apoi zilele mă biciuiseră.

Examenul fusese o tortură. Fuga mea se înălţa fantomatică. Mi se părea că sunt prefăcut în piatră, ca femeia care-a îndrăsnit s'ă'ntoarcă privirile spre Sodoma arzând.

Trebuia să mă 'ntorc.

Nu-mi făcuse nici-un rău. Ba mai mult. Nu-mi spusese nici-o vorbă ameninţătoare...

Da. E acelaş coridor.

Imi trec degetele pe frunte şi dau de şuviţele părului.

Mi se face o frică penibilă, mai mult o ruşine, de mine însumi. Ce va spune. E mai bine să mă întorc, să vin tuns, să mă pedepsesc.

Va fi întrebat oare Vera de mine?

Uşa scârţâe o clipă, mă privesc toate tablourile depe pereţi. Curios. Cancelaria pare un careu unde-s depozitate, amintirile scumpe morţului. Cicero, îşi rosteşte în senatul roman, celebra lui cuvântare. Toga lui albă atârnă până jos, ca o imensă pânză fâlfâind depărtărilor; ori mai bine: ca un steag al predării. Pe fiecare figură, este întipărită o expresie deosebită. Unul se miră, altul se încruntă. Ochii lor mă ard. Ce bine a ştiut pictorul (cine-o fi?) să prindă sbuciumul lăuntric al fiecăruia.

De-alături ochii sticloşi ai lui Cezar, căzând sub pumnalul adversarilor, se înfig ca o ghiară peste mine, disperate. Peste mine ori peste Brutus? Tot una e. Nu sunt eu oare un *Brutus* care l-a trădat pe Director? Nu ar putea şi el care nu mi-a făcut decât bine, răsplătit cu o fugă ruşinoasă, din pricina unui moment de slăbiciune să-mi strige: *et tu etiam mi fili*? Boreanele laboratorului, răspândite pe o măsuţă 'n fund şi pe jos, răspândesc mirosuri puternice de sulf de iod. Se face curăţenie probabil în laborator. Pe jos praful de cretă nemăturat s'a depus în straturi subţiri. Instrumentele de fanfară surid stinghere din alămurile lor. E o împerechere bizară de artă şi ştiinţă.

Mă opresc speriat parcă de cineva.

BOTTICELLI

Din brume stăvezii suind acest
Văluri de spuma argintului,
Ne mântue din umbrele pământului
In patria visată, în poveste.

De fraged trandafir, o, muzicale zori!
Şi Venere din valuri a deslegat misterul.
Pământul se cumineca din trupul ei cu flori,
De puritatea ei se umple cerul.

Şi ţărmul ca picioru-i să-l sărute
S'alege de sub boltă şi-i întinde
Cu ale Zânei Flora mâini vestminte
In rouă şi în trandafiri cusute.

In gemenele vânturi — cherubimi
Acestei clipe martori, să se mire,
Din limpedele cer din înălţimi
Pun flori pe pânza valului subţire

Adâncii lauri buzele-şi întind
Ci ea ascultă 'n trupu-i crud de brume
Sfielnic sânii uzi acoperind
Imensul murmur înfrunzit pe lume.

Emil Giurgiuca

SEARA

Cerul se sbuciumă necunoscut sub seară,
nu-i mai ajunge loc în oglinzile apei —
din umbră şi din primăvară —
numai baratecul era neliniştit de încercare...

Striga pentru vămi, pentru răchiţi, pentru plopi,
pentru liniştea ce se torcea singulară,
dar nu-i venea nici o noutate într'ajutor,
nici măcar asfinţitul deplin, cu rana hilară.

Jaratecul orei se mutase în adâncul din fund,
ca într'o împărăţie cu ştime şi cu palate sub apă,
dar oglinda era limpede şi plină de prund,
nu-i ştia sbuciumul nimeni unde să încapă...

Spre alte anotimpuri destinul îl prefăcu
cuminicat cu vegetaţie aevară, necunoscută,
şi nu l-ar fi iubit nimeni, nici tu,
imens mărgean ce cade zării din pleoapa greu crescută

Pornit dinadinsul de nenumărate ori
peste faldul ucis de nelinişti cenuşii, adapă
bidiviii de fum şi de depline palori,
un vad de stele mânând după apă către noapte.

Neculai V. Coban

PENTRU TINE, BASARABIE

Pentru tine, pentru tine Basarabie
Ne-am scos inima din piept ca pe o sabie,
Visele ni le-am lăsat să se usuce
Şi-am purces ca să luptăm pentru Christos şi Cruce.

Ne-am cuminecat cu moartea şi cu zările,
Când tăcute, ne păndeau hoţeşte — depărtările,
Să ne muşte sufletul — năpârcă rea —
Să ne'nvenineze gândul şi să ne adormă durerea...

Cu trupuri frânte şi cu sânge ţi-am sfinţit pământul.
Povestea neamului o cântă peste lanurile tale vântul,
O spun în noapte stelele din vânătări
Şi-o trâmbiţează lumii, cele patru zări.

Pentru tine, pentru tine Basarabie
Ne-am scos inima din piept ca pe o sabie,
Am despicat — haiduceşte — nedreptatea şi istoria
Şi ne-am trimis sufletul să se roage la Tebea, sub gorunul lui Horia.

Aurel D. Bugariu

Calendar

Un pionier al muzicii: CIPRIAN PORUMBESCU

La 8 Iunie, s'au împlinit 60 ani dela moartea lui Ciprian Porumbescu. Compozitorul dispărea la vârsta, sfâşietor de tragedă pentru un creator, de 29 de ani, şi era înmormântat în comuna Stupca din Bucovina, unde Porumbescu se născuse în ziua de 2 Octombrie 1854.

Vocaţia lui Ciprian Porumbescu pentru muzică nu era întâmplătoare, dat fiind că şi tatăl său, părintele Iraclie Porumbescu, amic al lui Vasile Alecsandri, era un îndrăgostit al melosului, al celui popular îndeosebi, şi un compozitor nu lipsit de calităţi.

Prima manifestare publică a lui Ciprian Porumbescu are loc cu prilejul comemorării lui Ştefan cel Mare la Putna. Atunci, în ziua de 15 August 1871, cântă şi încântă mulţimea adunată din toate ţinuturile locuite de români, cu arcuşul său fermecat. Avea deabia 17 ani... De faţă era şi Mihail Eminescu care va fi ascultat cu atenţie melodiile populare interpretate de tânărul violonist.

După ce studiază muzica şi teologia la Cernăuţi unde se manifestă şi ca un neobosit luptător pentru libertatea şi eliberarea românilor bucovineni, Ciprian Porumbescu se duce — cu sprijinul Mitropolitului Silvestru Morariu — la Viena, unde în 1879 îl găsim făcând parte dintre membrii societăţii „România Jună". Acolo, compune, între altele, melodia imnului „Pe-al nostru steag" şi „Trei culori".

În 1880, tipăreşte o excelentă „Colecţiune de cântece sociale pentru studenţii români", pentru ca în 1882 să reprezinte la Braşov, unde era profesor şi conducător al corului dela biserica „Sf. Nicolae", opereta „Craiu Nou", care nu şi-a pierdut nici astăzi remarcabila strălucire.

„Candidatul Linte" este o altă operă a lui Ciprian Porumbescu, însă cu totul demnă de reamintit este ampla operă de colecţionare a cântecelor populare, făcută de Ciprian Porumbescu. Aici, în această muncă migăloasă şi atât de absorbantă, a pus înflăcăratul bucovinean toată căldura sufletului său pur şi mai presus de toate meschinăriile pământeşti.

Mort înainte de a fi împlinit 30 de ani, Ciprian Porumbescu a lăsat în urma sa o impunătoare operă, înmănunchind peste 300 de compoziţii.

Pe mormântul său dela Stupca, au fost desfăşurate, astfel cum cu ardoare ceruse, faldurile tricolorului:

(„Iar când fraţilor m'oiu duce
Dela voi şi-o fi să mor,
Pe mormânt atunci să-mi puneţi
Mândrul nostru tricolor...")

Tânărul pionier al muzicii pleca într-cele veşnice plâns de întreaga suflare românească — şi dispariţia sa ne lipsea nu numai de un compozitor deschizător de drumuri, ci şi de unul dintre cele mai luminoase suflete.

Un uitat: EUGEN GOGA

...Se uită, în zilele noastre, prea mult, mai mult decât oricând. Nici chiar hipersensibilii, cari se pretind a fi literaţi, n'au o mai considerabilă facultate de a-şi aminti. Disprețuindu-se reciproc în viaţă, urându-se, „săpându-se", — nu puţini dintre ei sunt mulţumiţi când pe cel săpaţi îi închide groapa şi uitarea.

Unul dintre cei spre cari suvenirul supravieţuitor nu se îndreaptă cu fidelitate este, desigur, Eugen Goga, dela a cărui moarte s'au împlinit, în ziua de 4 Iunie, 8 ani.

N'am citit nicăieri un rând comemorativ despre acest scriitor, care a făcut cinste familiei scriitoriceşti. Frate mai mic al lui Octavian Goga, Eugen se născuse la Răşinari, în anul 1888. Fire voluntară, pasionată, Eugen Goga se aruncă încă de prin 1911 în vârtejul luptelor naţionale din Ardealul robit. Viaţa lui de scriitor şi de publicist, se manifestă de pe atunci în paginile „Românului" şi ale „Tribunei".

La izbucnirea celuilalt război mondial, este silit ca atâţia fraţi transilvăneni, să lupte sub drapel străin, ca — apoi — căzând rănit şi fiind luat prizonier, să fie deportat în Siberia.

Scăpat din prizonierat, Eugen Goga vine în Bucureşti, unde — alături de Octavian Goga şi de alţi luptători, — combate cu energie pentru întrarea noastră în război.

Şi pentru că lupta intervenţioniştilor nu rămâne fără rezultat — şi pentru ca să dea el însuşi un exemplu — Eugen Goga intră în războiul desrobirii noastre şi al unităţii noastre naţionale, ca voluntar. Rănit din nou, de data aceasta foarte grav, tânărul luptător are fericirea de a lua parte, în ziua de 1 Decembrie 1918, la marea adunare dela Alba-Iulia.

Luptătorul acesta, care purta printre noi un braţ stârmat şi o inimă totdeauna întreagă, urma să dea literaturii noastre, pe lângă acele atât de interesante însemnări: „Două Siberii", una dintre cele mai masive şi mai bune cărţi de război din câte s'au scris. E vorba de excelentul roman „Cartea Facerii", care — bucurându-se de o entuziastă primire la apariţie — ar merita cu prisosinţă să fie retipărită.

Smuls vieţii de o boală fulgerătoare şi stupidă, Eugen Goga nu a putut să dea întreaga măsură a marilor sale virtualităţi de scriitor. Rămâne în urma sa, însă, pe lângă atât de valorosul roman despre care am amintit, imaginea unui spirit înflăcărat. Şi cel puţin această imagină merită să nu fie dată uitării.

T. RADU

NOTE

Studiul

d-lui Mircea Eliade, *„comentarii la Legenda Meşterului Manole"*, continuă să reţină atenţia criticii şi a lumii cititoare, deoarece autorul aduce în această lucrare nu numai talentul său incontestabil de scriitor, evidenţiat în atâtea opere de seamă, ci şi autoritatea sa ştiinţifică de asiduu cercetător al culturii europene şi chiar al acelora de dincolo de graniţa continentului nostru, cum ar fi de exemplu aceea a Orientului, din care d. Mircea Eliade şi-a făcut o specialitate.

Este de ajuns să menţionăm aici numai câteva din lucrările sale în această direcţie, cum ar fi *„Problema filosofiei indiene"*, *„Introducerea în filosofia Sâmkhya"* şi *„Contribuţii la psihologia Yoga"*, pentru ca să ne dăm seama de erudiţia acestui valoros scriitor.

Cărţile pe care le-a consultat cu prilejul lucrării menţionate mai sus sunt diverse şi numeroase încât ar putea forma o întreagă bibliotecă.

Într'adevăr, reese atât din text cât şi din „Apendicile" volumului că studiul a cerut o migăloasă documentare, o muncă uriaşă până când să ajungă în forma în care ni-l prezintă editura „Publicom".

Vrednică de subliniat este grija autorului de a se opri asupra realităţilor sufleteşti ale românilor, căutând să explice actul dăruirii definitive, marea eliberare a omului, ca preţ al creaţiei.

Ultimele concluzii ale autorului sunt o adevărată pledoarie pentru o *„moarte rituală"* singura salvare a destinului românesc.

D. Emil Giurgiuca

— rămâne fără îndoială un poet de frumoase perspective şi de autentice realizări artistice confirmate de ultimul său volum „Dincolo de Pădure".

Autorul îşi condensează în cele patru mari cicluri, câte cuprinde o carte, toată tulburarea sufletească provocată de tristele evenimente dela începutul lunii Septembrie a anului 1940, când ţara de „Dincolo de pădure" îşi vede brazda din nou răsluită.

„Cântarea Dunării", poezia care deschide volumul, este mai de grabă un prolog cu entuziaste anticipaţii, decât un indemn la resemnare aşa cum ne-am fi putut gândi.

D. Emil Giurgiuca îşi cântă durerea numai ca să-şi motiveze mai bine optimismul şi speranţele într'o întoarcere a destinului.

...Şi codrii cei bătrâni o să coboare
Purta-vom iarăş zimbrul mândru 'nsoare!

Muncit de nostalgia pământului în care şi-a lăsat amintirile copilăriei, satul, casa şi pe cei dragi, poetului îi place să trăiască imaginativ, ziua de mâine, cu toată cruda realitate a momentului.

— „Vara verilor va fi atunci,
Câmpul înflori-va ceruri, lunci..."
(Când mă voi întoarce).

Abătându-se foarte rar dela forma clasică, d. Emil Giurgiuca caută pe unele locuri să întreţină o atmosferă eminesciană de splendide viziuni romantice, aşa cum se desprinde din „Cetatea de neguri", una dintre cele mai reuşite poezii pe care le încorporează volumul citat.

Am semnalat

— şi mai înainte în aceste coloane prezenţa între publicaţiunile noastre de frunte a revistei „Muncitorul Român" unica apariţie periodică având un caracter muncitoresc bine subliniat şi un caracter de viziune generală, răspunzând din plin condiţiunilor ce se cer unei bune reviste. Din punct de vedere tehnic, pentru a începe cu forma, revista este excepţional de bine reprezentată, cu fiecare număr al ei, elegantă, sobră, serioasă, poate chiar prea serioasă.

Ştim că i s'a obiectat de către unii tocmai această seriozitate, această gravitate cu care ia atitudine în faţa problemelor actualităţii. Nu vedem însă în ce măsură lucrul acesta ar putea constitui un repros.

Vremurile, oricine o poate constata fără un prea mare efort, nu sunt vremuri de huzur, nici de tânjeală. Seriozitatea evenimentelor determină şi seriozitatea organelor menite să comenteze tocmai aceste evenimente, să se mişte pe liniile lor de forţă. Iar aceste organe înseamnă în fond acelaş lucru: Presa. De aci provine şi tonul general şi ţinuta şi nivelul ridicat al materialului redacţional al revistei. Ni se pare că este aproape unica publicaţie care merge pe o linie strict determinată şi care ar putea fi exprimată în aceste trei imperative: naţionalism integral, antisemitism, anticomunism. Trei imperative constituind o dogmă categorică, dogma vitală a Neamului nostru însuşi într'un moment hotărâtor şi impresionant al istoriei lui. Şi aceasta cu atât mai mult cu cât acest periodic se adresează în primul rând muncitorilor, adică factorului celui mai caracteristic şi mai important al vieţii noastre ca naţiune şi ca stat. Ceeace nu înseamnă că revista „Muncitorul Român" este căutată şi urmărită exclusiv de clasa muncitoare. Prin temele, înfăţişarea şi ţelurile ei, revista este necesară tuturor şi mai în deosebi chiar intelectualilor. Ea nu uită astfel că alături de preocupările privind munca, stau şi preocupările privind războiul însuşi. Şi dovada că revista se achită perfect de sarcina aceasta în legătură cu războiul, este că publicaţiuni de specialitate în ceeace priveşte războiul însuşi, urmează şi sugestiile şi drumurile revistei „Muncitorul Român". Îngemănare a problemelor muncii şi a problemelor războiului, revista „Muncitorul Român" se prezintă ca o garanţie a unităţii acesteia, caracteristică momentului istoric pe care ne este dat să-l trăim. Iar garanţia valorii ei redacţionale i-o dau înseşi numele colaboratorilor şi redactorilor ei.

În ultimul număr (Iulie), d. Pan. M. Vizirescu semnează un articol substanţial de doctrină; alături de d-sa întâlnim articole semnate de Petru P. Ionescu, D. I. Cucu, Ovid Caledoniu, T. Măinescu, Nichita Drăgulin, I. Muche, St. Anghelescu, Em. Vişinescu, I. Vasiliad, etc. Desenele, ca de obiceiu, sunt semnate de d-ra Mica Serbu.

Remarcăm

— recent apărută plachetă de versuri trimită de d-ra Margareta N. Isbăşoiu, din Galaţi *„Cântarea tinereţii mele"*.

Adolescenţa fumoasă a acestui titlu crud ca o iarbă proaspătă, ne aminteşte cu plăcere de debutul de acum câţiva ani al poetei de astăzi (pe atunci o şcolăriţă preocupată) la *„Cuget Clar"*, revista profesorului N. Iorga. Dealtfel, atmosfera de consecvent tradiţionalism a citatei reviste se răsfrânge din abundenţă în versurile d-rei Margareta N. Isbăşoiu, care —în memoria distinsului istoric— scrie un sugestiv poem de 7 strofe.

Altă temă preferată de autoare constă în încleştarea războinică pe care o trăim actualmente şi care, dacă aici nu apare în culorile dure ale realităţii, e din cauza sensibilităţii feminine şi delicate care a preponderat la alcătuirea ei.

In cuprinsul destul de limitat al paginilor, tânăra scriitoare se mişcă abil, cu o dezinvoltură firească. Dealtfel, se observă uşor că pentru d-sa versificaţia nu constitue decât un act familiar, deloc presărat cu accidente sau dificultăţi. Impresia pe care o lasă lectura este oarecum capricioasă, rezultând dintr'un gust de fraged amestecat cu ritmul cantabil al unor ecouri intime, ca'n acest *„Cântec"*:

Cu bună dimineaţa'n suflet prinsă
M'am ridicat pe-un deal cu meri domneşti
Şi-am privit din vârf, ca din poveşti
Spre larga frumuseţe'n văi cuprinsă!

(pag. 32)

Nu sunt ignorate nici motivele religioase, cărora poeta le acordă atenţie deosebită şi spaţiu suficient. Din poemele cu nuanţă sau aspect religios ale d-rei Isbăşoiu, demnă de reţinut ni se pare *„Magii"*, unde umilinţa umană atinge pentru prima dată în lirica sa accente majore. Subiectul abordat se pretează la plastică şi implică un paralelism la Panait Cerna:

Fecioare, dintr'a razelor văpae
Surâde blând străinilor prihegi
Iar ei, uitând că's învăţaţi şi regi
Se'nchină lung copilului din pae!

Antiteza din spirit şi materie, reliefată prin cuvinte simple, neforţate, imprimă acestui conţinut poetic irizări noui.

După Magda Isanos, d-ra Margareta N. Isbăşoiu este al doilea sol feminin pe care ni-l trimite în vara acestui an.

„Cântarea tinereţii mele" constitue un debut fericit.

CONSIDERAŢII CU PRIVIRE LA ÎNTÂIUL SFAT SCRIITORICESC DELA MÂNĂSTIREA PUTNA

Atmosfera infectată de politicianism şi de intense preocupări materiale ce a urmat războiului trecut a făcut din scriitor un izolat.

Izolat faţă de naţiunea sa pe care nu o mai recunoştea, alunecată pe o pantă, pe care năzuinţele spirituale apăreau tot mai reduse, izolat, în cele din urmă faţă de sine, pierzând din vedere de multeori misiunea clară cu care pornise de la început.

Aşa se face, că mulţimea de splendide talente apărute imediat după războiu s'a spulberat în mare parte fără să-şi fi dat la iveală toate darurile cu care au fost înzestrate, mulţi s'au irosit în însingurări desnădăjduite ori şi-au schimbat peniţa în instrument de îmbogăţire cu orice preţ; numai foarte puţini şi aceştia cu atât mai merituoşi au rămas pe liniile artei adevărate şi s'au realizat cu încetul potrivit legilor interioare.

Şi totuşi scriitorul român nu a fost totdeauna un izolat.

În răstimpuri de involburări şi creşteri naţionale, scriitorilor le-a plăcut să-şi simtă camaradul alături.

Şi ca să nu citâm decât câteva cazuri ce ni le oferă istoria literară, vom aminti că întrunirile dela Mînjina, moşia lui Costache Negri, a celor mai de seamă reprezentanţi ai scrisului românesc de-atunci, consfătuirile dela Cernauca Bucovinei, la care participă un V. Alecsandri, un Kogălniceanu, Gh. Sion, etc., refugiaţi din Moldova la moşia boerilor Hurmuzachi, serbările dela Putna din 1871 iniţiate de M. Eminescu şi I. Slavici, la care îşi dau adeziunea şi participă un V. Alecsandri, Al. Xenopol, G. Dem. Theodorescu, etc., festivităţile dela Putna din 1904 cu prilejul împlinirii a 400 ani dela moartea Marelui Ştefan, onorate în prezenţa unui St. O. Iosif, Panait Cerna, etc., au fost tot atâtea prilejuri de îndelungi convorbiri între scriitori, de recreaţii şi împrospătări sufleteşti, de verificări cu propriile conştiinţi, de intense deliberări asupra noilor drumuri ce se impun străbătute.

Războiul ce-l ducem de doi ani, a zguduit din adâncuri unele obicinuinţe comode, chiar printre scriitori, făcându-i să înţeleagă unele adevăruri aspre despre poporul nostru, asupra vredniciei cărui mulţi poate aveau îndoeli.

Participarea celor mai tineri dintre scriitori la acest război, intensă; moartea eroică a unui număr destul de ridicat, suferinţele şi jertfele acestor ani de mari prefaceri, au dus la noui înţelegeri privind misiunea scriitorilor, au impus schimbări de direcţie şi perspectivă şi chiar dacă multe din probleme nu şi-au găsit o justă rezolvare, ele plutesc în aer, se impun judecate din nou cu toată seriozitatea.

Sub acest unghiu de vedere trebue privit apelul Cercului „Bucovina Literară" de sub conducerea d-lor Gh. Drumur, I. Munteanu, Gh. Antonescu, prof. Augustin Z. Popp, prof. I. Mandino, Gh. Novcanu, adresat organizaţiilor scriitoriceşti şi publicistice din întreaga ţară pentru a participa la un sfat scriitoresc, cu prilejul hramului mânăstirii Putna din 15 August a. c., reinoind astfel din necesităţi de moment, imperioase, o glorioasă tradiţie de consfătuiri şi întâlniri scriitoreşti.

Reprezentanţii scrisului din toate provinciile româneşti, au înţeles apelul şi i-au dat ascultare.

Oficialităţile din Bucovina în frunte cu I. P. S. S Mitropolitul Tit şi d. general de corp de armată, guvernatorul provinciei Corneliu Dragalina, au ţinut să-şi arate printr'o sărbătorească primire satisfacţia pentru gândul ce-a întrunit pe oaspeţii din cele mai depărtate colţuri de ţară pe pământul bucovinean. E fără îndoială un semn că vremurile s'au schimbat şi oamenii scrisului încep să fie altfel consideraţi ca în trecut.

Pentru a ne da seama cât de actuale şi de mare interes sunt problemele luate în discuţie în sfatul scriitoricesc dela Putna din zilele de 14—15 August 1943, vom reproduce încheierile la care s'a ajuns şi hotărîrile luate:

1. S'a propus însemnarea în Cartea de aur a Neamului a condeerilor căzuţi în lupta de afirmare a drepturilor româneşti, atât în războiul din 1916—1918 cât şi în cel actual.

2. S'a propus tipărirea unei antologii a scriitorilor căzuţi pe front.

3. S'a propus tipărirea unei antologii a scrisului eroic românesc privind războiul sfânt.

4. S'a propus dirijarea tipăriturilor literare în sensul ca pe viitor editurile să nu tipărească traduceri decât cel mult în măsură egală cu lucrările originale româneşti.

5. Pentru cunoaşterea specificului local, s'a propus ca scriitorii să dea cât mai mare importanţă vieţii regionale în creaţiunile lor.

6. S'a propus organizarea de şezători literare în tot cuprinsul ţării pentru o cât mai bună cunoaştere a scriitorilor între ei şi a provinciilor româneşti.

7. S'a constatat că menirea scriitorului este să se integreze definitiv în problemele care confirmă etnicul ca funcţie vitală a scrisului.

8. S'a preconizat crearea mijloacelor de editare a scriitorilor de provincie în însăşi centrele lor de activitate.

9. Sfatul a luat cunoştinţă cu deplină satisfacţie despre cele peste 100 cărţi literare de război, apărute dela 1941 până acum şi s'a înregistrat larga colaborare cu materialul de front, la toate revistele beletristice din ţară, fapt care consemnează încadrarea scriitorului român în zbuciumul prezent al Neamului.

10. Rezultatele pozitive ale acestui prim sfat duc la convingerea că asemenea întruniri sunt utile şi deci trebuesc organizate în toate centrele culturale ale ţării, la diferite răstimpuri şi regulat, în fiecare an la Putna în ziua de 15 August (Hramul mânăstirii Voevodului Ştefan cel Mare), pentru a se ajunge în acest chip la descentralizarea manifestărilor scriitoriceşti.

E un început valoros în care chestiuni profesionale şi de ordin naţional sunt luate în considerare, se pare pentru întâia oară dela primul război mondial.

Realizarea deziderateloor expuse mai sus, va duce negreşit la acea primenire în viaţa spirituală a ţării, pe care mulţi au dorit-o fără să fi avut cutezanţa şi nici posibilităţile de a începe ei această operă de purificare, de schimbare a prejudecăţilor cu privire la persoana scriitorului şi a rolului însemnat ce i se cuvine în stat.

Hotărârile luate la Putna se vor concretiza şi amplifica mai târziu.

Deocamdată rămâne semnificaţia simbolică a acestui efect: trăirea într'o perfectă înţelegere şi unitate de vederi timp de două zile a unui mănunchi de scriitori adunaţi de pe toate meleagurile pământului românesc.

In tumultoase cuvântări ca aceia a tânărului poet şi scriitor basarabean Sergiu Matei Nica, în limpezimile de gând rostit cu eleganţă de către prof. Augustin Z. Popp sau prof. Ilie Mandiuc, în înflăcărarea patetică şi robustă a preotului Vasile Ţepordei sau a preotului Bănăţean, Grigore Bugariu, am întrevăzut zorile unei alte vieţi scriitoriceşti.

Prezenţa tutelară a Societăţii Scriitorilor Români, reprezentată prin secretarul ei general, poetul remarcabil şi romancierul I. Valerian, a fost o garanţie în ce priveşte seriozitatea şi adâncimea dezbaterilor.

Şezătoarea literară ce a urmat, mulţe de ţărani bucovineni ce ascultau în straie de sărbătoare, personalităţile marcante I. P. S. S. Mitropolitul Tit şi d. guvernator Corneliu Dragalina ce au onorat cu prezenţa şi autoritatea lor această şezătoare şi discuţiile ce au urmat, pot înfăţişa în slabă măsură atmosfera de solemnitate şi măreţie în care s'a reluat o tradiţie şi s'a pus temelia întrunirilor scriitoriceşti anuale la mânăstirea Putna, locul de pelerinaj în viitor pentru toate sufletele alese ale Neamului.

Şi când toate aceste s'au putut săvârşi din iniţiativa unui grup abia închegat de scriitori la „Bucovina Literară", din Cernăuţi, putem crede că mulţi din cei ce nu vor să recunoască noulle semne ce se arată, vor reflecta mai stăruitor asupra acestor manifestaţii, cari, fără voia lor chiar, îi cuprind şi pe ei, şi-i poartă spre tărâmul necunoscut al viitorului.

VITRINA LITERARĂ de Neagu Rădulescu

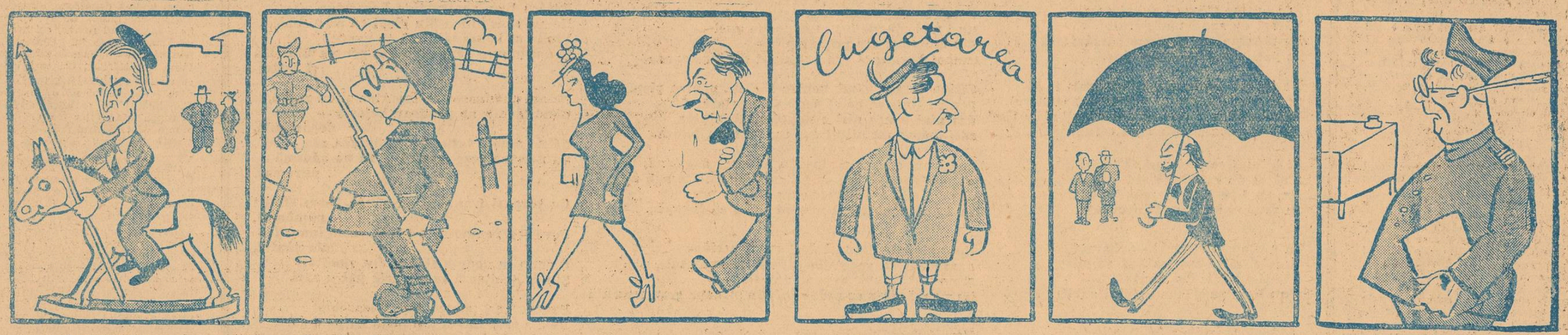

Societatea Naţională de Editură şi Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", Bucureşti, str. Sărindar 5-7-9, înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerţului Bucureşti. Tipărită la 21.VII.1943

ANUL II Nr. 76

5 LEI EXEMPLARUL

29 AUGUST 1943

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

EVOLUȚIA LIMBII
LA ROMÂNII DELA RĂSĂRIT DE NISTRU

In această secție au lucrat și evreii Dâmbul și Ploeșteanu, care și-au început cariera ca învățători la școala medie din comuna Coșnița, jud. Dubăsar. Ambii visând revoluția mondială, și înfăptuită cât mai repede, sunt contra limbii arhaice a lui Madan, își susțin și cer mai departe introducerea limbii române, cu alfabetul latin.

Curentul madanist se ține până în anul 1932, când promotorul ei L. Madan este acuzat de Partid, că prin limba lui a îndepărtat pe Moldovenii din Republica Moldovenească de massele moldovenești din Basarabia, făcând ruptura „culturală" dintre frați.

Judecat pentru creiarea acestei limbi, pe care, în contra voinței lui, a impestrițat-o cu tot felul de cuvinte inaccesibile, a fost deportat pe cinci ani de zile în Siberia. Cea mai mare parte din colaboratorii lui au fost la fel expulzați din Republica Moldovenească.

Cărțile lor au fost arse din ordinul guvernului.

Cu aceasta se începe a doua fază a limbii literare moldovenești. A triumfat deci românizarea limbii, care pentru că suna neplăcut la urechea partizanilor a fost denumită „Latinizare".

Începând din anul 1932, adică odată cu punerea în aplicare a celui de al doilea plan cincinal, Editura de Stat a Moldovei din Tiraspol nu mai pridida să tipărească manuale pentru școli, cu alfabetul latin, scris într'o limbă accesibilă oricărei școli din București. Tot în această limbă au început să iasă cărți literare, reviste, ziare, etc.

Limba literară se preda numai după gramaticile lui Gordinschi, profesor la școala comunistă din Tiraspol, refugiat din Basarabia și a evreilor Dâmbul și Ploeșteanul.

Motivarea — bineînțeles secretă — a introducerii acestei limbi era pregătirea cadrelor de inteleçtuali moldoveni, care, la o eventuală revărsare a bolșevismului asupra României, să poată intra cu ușurință și conduce toate funcțiunile publice.

Pentru a se vedea câtă seriozitate se acorda acestei probleme, secția lingvistică, din Comitetul Științific Moldovenesc, care îndruma noul curent, avea următoarele subsecțiuni:

1. Graiul viu al muncitorilor din Moldova Sovietică, Basarabia, Moldova Veche, Bucovina, Muntenia, Oltenia, Banat, Transilvania și Dobrogea;

2. Graiul viu al tuturor muncitorilor moldoveni și munteni, deosebirile lor fonetice și morfologice față de limba actuală literară moldovenească. Principiile sociale și de clasă ale lexicografiei. Editarea unei serii de dicționare terminologice și technice în limbile moldovano-ucraineană și ucraino-moldovenească.

3. Graiul viu moldovenesc în părțile de Nord și de Sud ale Republicei Moldovenești, precum și în satele moldovenești din Ucraina și Caucazia, Basarabia, Bucovina și Moldova veche;

4. Apariția și formarea limbii moldovenești și a elementelor ei componente;

5. Elementul latin și slav în limba moldovenească;

6. Scrisul slav și latin în limba moldovenească;

7. Influența limbilor rusă și ucraineană asupra acelei moldovenești;

8. Imprumuturile reciproce lingvistice moldovano-ucrainiene în limba moldovenilor și ucrainienilor, în satele mixte, locuite de moldoveni și ucrainieni;

9. Reflexul revoluției și regimului sovietic asupra limbii moldovenilor muncitori;

10. Procesul de modificare și îmbogățire a limbii colhoznicului și muncitorului moldovean;

11. Publicarea *foneticei, morfologiei* și sintaxei moldovenești pe baza alfabetului latin. (*N. P. Smochină:* Institutul de Cercetări Științifice din Republica Moldovenească, anul 1938, pag. 24 — 25).

N'au trecut nici patru ani dela introducerea acestui curent și rezultatele au fost cu totul contrarii celor așteptate de jidovii comuniști. S'a întâmplat acelaș lucru ca și cu Catehismul lui Coressi din Ardeal. Limba literară românească introdusă la moldovenii de peste Nistru, a făcut ca privirile lor să se îndrepte către adevărata lor Patrie — România.

Intr'adevăr, tineretul moldovenesc care termina școlile secundare în limba românească, venind la Institutul Pedagogic din Tiraspol, unde urmau patru ani de zile pentru a deveni profesori de școli secundare, nu aveau manuale și chiar profesorii erau lipsiți de isvoare după care trebuiau să le adânceasă „latinizarea". Murmurele studenților s'au transformat în anul 1936 într'un fel de grevă, care cerea cu insistență profesorilor să introducă în Universitate studiul clasicilor români: Alecsandri, Eminescu, Caragiale, Delavrancea, Coșbuc, Vlahuță, etc.

Această atitudine a tineretului studențesc a șguduit partidul comunist și l-a făcut să tragă concluzia că „latinizarea" n'a fost altceva decât o trădare ordinară. S'a început urmărirea și persecutarea moldovenilor de pretutindeni. Intreaga presă și literatură a început să fie suspectată.

Ingrijorarea aceasta ajungând la centru, a fost trimis un anume Emilianov, „Curățitor de Partid", care în anii 1937-38 a deportat și exterminat pe toți capii mișcării moldovenești, chiar dacă erau comuniști notorii. In acest lot au intrat ca deportați Gordinschi, jidanii Dâmbul și Ploeșteanul, considerați trădători pentru românizarea limbii și Filimon, român din vechiul regat, unul din cei mai buni traducători, din Republică.

Căutând să acopere odioasele crime asupra moldovenilor iată ce acuzații li s'au adus: „Naționalismul burghez moldovenesc a folosit interesele burgheziei românești și a servit ca armă în mâna intervenționiștilor. In Moldova multă vreme a activat o bandă de agenți români, care folosind vecinătatea Republicei au pătruns în organele de conducere ale proletariatului dictatorial, în organele de construcțivism național-cultural, în centrele Comisariatului Culturii Naționale, Comitetului Științific, Comitetului Scriitorilor, edituri, redacții de gazete, etc.

In mijlocul moldovenilor naționaliști erau două curente: 1. „localnici" care propovăduiau cunoscuta teorie „a specificului local" și „rasismul" moldovenesc, susținând că cultura moldovenească o pot promova numai moldovenii; 2. „Românizatorii" care sub masca moldovenizării sădeau românizarea în presă, literatură, făcând-o, în acest fel inaccesibilă marilor masse ale moldovenilor muncitori. De fapt aceste două curente reprezentau aceeași acțiune a burgheziei moldovenești, care încerca să slăbească legătura Moldovei Sovietice, cu Ucraina Sovietică și cu toată Uniunea Sovietică, căutând să abată procesul de cultură dela îndrumarea partidului și să-l îndrepte în albia burgheziei naționaliste.

Naționaliștii au folosit „latinizarea" scrisului moldovenesc pentru a slăbi frontul pe linia presei, literaturii și a limbii!

Răufăcătorii nu odată au folosit presa și literatura pentru o acțiune dușmănoasă împotriva stăpânirii sovietice. De exemplu: în Gazeta „Moldova socialistă", în loc de titlul articolului: „O mare cotitură în literatura sovietică" ei au scris „O înfrângere mare în literatura sovietică". — La fel și poezia lui Pușkin, etc. (*„Moldova Sovietică"*, 1939, pag. 229,—230).

Se înțelege că în urma acestui proces alfabetul latin a fost scos din uz și limba „latinizată" aruncată la coș. Toate cărțile editate în această limbă au fost distruse prin ardere.

Comitetul Științific Moldovenesc și-a pus din nou greaua problemă a limbii. Partidul a stabilit să se creieze o limbă absolut locală, scrisă cu alfabetul rusesc, iar neologismele și cuvintele care nu sunt în vocabularul moldovenesc să fie luate *numai din limba rusă*.

In centrul acestui curent de rusificare a limbii moldovenești au figurat moldovenii: Oprea, Ciobanul și Cușmăunsă și evreii Saghinur și Coronfeld.

Pentru a se acoperi de orice acuzare și lipsă de obiectivitate, ei au chemat țărani din toate regiunile locuite de moldoveni, la Comitetul Științific din Tiraspol, să stabilească împreună pronunțarea limbii. Fiecare cuvânt, asupra căruia Comitetul nu cădea de acord era cercetat, în mod public, de acești moldoveni, chemați special din toate județele, care erau obligați să spună cum se pronunță fiecare vorbă moldovenească. De exemplu, cuvântul piatră. In Transnistria acesta se pronunță: „cheatră". Acelaș lucru îl susțineau și cărturarii moldoveni. Evreii însă afirmau că au auzit ei cu urechile lor și aud chiar și acuma în ședință că se pronunță: „tiatră" și

Andrei T. Niculescu

(Continuare în pag. 4-a)

FRED MICOȘ — AERUL (Gravură)

CENACLURI
ȘI CURENTE LITERARE

Marii creatori s'au afirmat mereu în afară de oricare cenaclu și pe deasupra ori cărui curent literar. Operele excepționale se nasc nu din climatul spiritual al unei grupări literare, chiar de elită, ci din singurătatea creatoare a marilor scriitori. Colaboratori ai „Convorbirilor literare" și participând uneori la ședințele „Junimii", atât Eminescu cât și Creangă nu sunt niște junimiști în sensul propriu al cuvântului, deși istoria literară ține cu orice preț să-i așeze sub patronajul maiorescian. Opera lor s'a născut sub altă zodie și comportă alte determinări. Amândoi nu sunt junimiști decât prin incidentale relații sociale.

Junimismul, ca direcție spirituală, s'a definit prin oameni de altă structură și cari n'au lăsat în urmă creații literare durabile: Pogor, Panu, Lambrior și alții. Ei reprezintă și rezumă un curent, dar nu sunt și forțe creatoare.

Nu există o corelație exactă și viguroasă între cenacluri și curentele literare. Adică unul nu determină pe celălalt în chip necesar, deși ar părea logic să fie așa. Interdependența acestor două noțiuni nu este de natură organică, ci de relații întâmplătoare.

Așa fiind remarcăm că există cenacluri care n'au determinat nici un curent literar, și curente literare care nu țin de ideologia nici unui cenaclu. Cazul junimismului, în care cele două noțiuni se confundă perfect, este unic în cultura noastră. Curentul Junimismului este refracția spirituală a cenaclului Junimii.

Semănătorismul însă, aproape cel mai viguros regim literar, nu ține de niciun cenaclu. El trăiește exclusiv prin personalitatea dominatoare a lui N. Iorga și prin condeiul câtorva mari prozatori, neasociați într'o confrerie literară. Al. Macedonski a avut cenaclul său, în care trona hieratic, fără să stârnească totuși un mare curent literar. Intemeiat mai mult pe cultul unei persoane, a patronului său, cenaclul macedonskian n'a exercitat nici o influență remarcabilă dincolo de salonul boem al maestrului. Tot un cenaclu, în felul său, mi se pare că avea și un Bogdan-Pitești...

Gândirismul, cel mai amplu curent cultural dela noi — literatura nu este decât o singură implicație între alte planuri de cultură — n'a avut la bază un cenaclu. „Gândirea" n'a funcționat niciodată pe criterii cenaclare. Personalități de multiple formații și orientări, adesea antonomice au contribuit nesistematic la alcătuirea unui corp ideologic gândirist. In afară de excepționala sa contribuție în acest proces, cristalizarea doctrinară și formulările dogmatice aparțin lui Nichifor Crainic.

Sburătorismul nu este un curent literar, ci o întinsă și multipolară acțiune prin diverșii aderenți ai cenaclului. „Sburătorul", care a trăit exclusiv prin prestigiul intelectual al lui E. Lovinescu.

Curentul literar nu este decât o idee în mișcare, surprinsă în perspectivă istorică. El constă din tr'o sumă de elemente vii, atitudini și orientări, care definesc, măcar fragmentar, fizionomia spirituală a unei epoci. O epocă literară se definește nu numai prin creațiunile propriu zise, dar și prin fluxul de idei și de pasiuni, care o agită și o alimentează.

Cenaclul, ca o congregație de spirite familiare, însufletite de o viziune comună are un caracter de acțiune locală. Indiferent dacă este sau nu generator de curente literare, nu se pot tăgădui spiritului cenacular anumite virtuți de rodnicie. El întreține un climat de frenezie spirituală, agită idei și fermentează pasiuni, care nu pot fi decât fertile pentru viața literaturii.

Viața noastră literară parcurge astăzi o etapă confuză. Rămâne de văzut dacă spiritele creatoare în setea lor de afirmare solidară își vor formula adeziunea în grupuri care să însemne drumurile de rodnicie ale viitorului.

Horia Nițulescu

Sakia-Muni

In celibatul propovăduit de Budha, stă eroarea fundamentală a religie sale. Să mă opresc la el.

Viața este o pedeapsă pe care o suportăm ca o consecință a unor fapte ale înaintașilor noștri. Un chin transcedentalizat; trecut dincolo de lutul făptașului. Moartea încă este o pedeapsă: moartea lutului; o inevitabilă pedeapsă.

Ne-am aștepta ca acest repaus în nemărginire să fie eliberarea. Dar nu; pentru că omul nu se poate desbăra de dorința de a trăi. Precum faptele sale vor influența în veac ființa (Tana și Carmana). Or, prin moarte, sufletul omului nu se nimicește; ci trece mai departe, într'o altă ființă umană menită să poarte calvarul păcatelor și umilințelor humei trăitoare înaintea sa. Pentru ca sufletul să nu-și înmulțească atât vinovăția prin greșeli și dorinți ale unor vieți succesive și pentru ca odată cu moartea fizică să se facă posibilă nimicirea totală, sunt necesare: schivnicia și celibatul. Numai prin schivnicie și celibat, viața va lua sfârșit odată cu noi. Moartea trupului nu e suficientă. Trebue realizată neapărat moartea sufletului.

Morala aceasta este dedublativă. Poate fi plasată pe plan actual și integru vital (transmiterea către urmași a păcatelor, credință care există și la alte religii), după cum poate fi trecută, ca în cele scrise mai sus, pe plan pur metafizic. Oricum, problema tinde spre absolutul care dă loc la realizarea integrală a unicei dorinți tolerabile: a desăvârșirei. Lucru care se face pe dibuite: nu există precizie în gândire și cadru în formularea preceptelor îndrumătoare. De aceea metafizica absolutului budhist este cețoasă, încâlcită, fără un desnodământ dorit, mulțumitor.

Sakia-Muni s'a născut într'un centru în care a înflorit, în toate timpurile, filozofia: în Nepal, regatul Magada.

Aci, cu alte secole înainte, se zămisliseră învățăturile Sankhia ale filozofului Kapila.

Era cam cu cinci sute de ani înainte de apariția lui Iisus pe malurile Iordanului, când regele Sudhodana avu un fiu: Siddharta, *viitorul* iluminat.

Va să zică era fiu de rege. Viitor rege. Născut și crescut într'un mediu de excepțională bogăție, fără nici o lipsă, beneficiind de toate bucuriile, de toate plăcerile, ferit de ură, nevolnicie, departe de aspectul hâd al milioanelor de paria, precum de imaginea foametei, sau a nenorocirii. Educația ce i s'a dat a fost la înălțimea originei sale. Castele îl așezau sus, în vârful piramidei. Brahmalele erau în folosul lui și alor lui. Budha nu putea fi un revoltat, un nemulțumit, un imbolditor împotriva celor din susul societății.

Și totuși învățăturile sale îl depărtează de viața de lux și fast a palatului. Il împing spre mizeria oarbă a celor mai urgisiți dintre oameni: pariașii, a căror castă o voia egală cu celelalte.

Aci e încă unul din marile contraste ale vieții sale.

Dar tot aci, se remarcă unicitatea caracterului său de oțel. Peste toate timpurile. Peste toate națiile.

A lepădat mantia de aur a regalității și s'a îmbrăcat în haina cernită a unui cadavru pentru a deveni „muni" (înțelept?) A făcut saltul peste veacuri care l-a pus în rând cu Dumnezeu.

Până la el, desființarea castelor era inimaginabilă. Era o utopie; o imposibilitate. Prin simplul fapt că acest fiu de rege a coborît în mijlocul celor ce erau meniți să se târască în veac, ochii s'au deschis, mințile s'au luminat, sufletele au exploadat fericite. Iluminatului i-a răsărit în jurul frunții aureola care avea să dăinuiască și să lumineze milenii.

Gestul în sine nu spune mare lucru, dacă nu-l solidarizezi cu o gândire adequată. Acest lucru l-a înțeles Sakia-Muni. Clarvăzător, răscolește toate învățăturile înaintașilor. Alege ce-i pare bun, realege bunul ales înainte, cerne, discerne; pentru ca apoi să constate că „sufletul tot însetat i-a rămas".

Neputința cărților de învățătură nu-l imobilizează.

Tânărul acesta, la numai douăzeci de ani, părăsește casa tatălui său și se oprește în cel mai sfânt centru al brahmanismului: orașul Vaiștali. Aici, în loc să fie adept, își face adepți; pentru ca după scurt timp să părăsească Vaiștali spre pustietatea Uruvilva unde — alături de câțiva brahmani ucenici — trăește ani grei în posturi excesive. Pentru a medita asupra nimicniciei și amăgirilor vieții. Dar nici posturile nu l-au mulțumit.

Ladmiss Andreescu

(Continuare în pag. 2-a)

TE DUCI ȘI-ACUM ȘI OCHII
MI TE-OR CERE

Te duci și-acum și ochii mi te-or cere
pierduți în zarea cu câmpii și creste
și n'o să am din parte-ți nici o veste
să-mi lumineze-a nopților cădere.

Mă va durea din nou acea tăcere
care ne 'nclină 'n vis și în poveste
și-așterne brumele-amintirii peste
melancolii ca niște lăicere.

Iubita mea, vezi, vara-și ispășește
înalta vină de-a fi fost furtună
și 'n zile tot mai line se sfârșește, —

o, pleacă, tu, și-oriunde vei petrece
cu dorul vom fi pururi împreună,
căci dragostea-i lumină ce nu trece.

Traian Chelariu

SCRIITORI ȘI EDITORI

Desbaterea aceasta e veche, veche tare. Imi veni să scriu că e veche de când lumea. Și poate că nu greșeam. Cine știe dacă și în vechea Elladă, dacă și mai în adâncurile timpului, pe malurile Gangelui, când Kalidassa își scria Sacontalla, sau la Romani, sau la Egipteni sau la Assiro-Khaldeeni procesul acesta, lupta aceasta surdă între spirit și materializarea lui grafică nu a existat tot atâta de puternică, de violentă, de absurdă ca și pe vremea noastră. A fost însă suficient ca de undeva din jungla istoriei două ordine de fapte disparate la prima vedere, să coincidă: tiparul și capitalistul.

Parcă îi vedeți, nu? Deoparte e poetul, omul înălțimilor pure, al abstracțiunilor care detestă micile socoteli meschine ale pământului. Și având totuși nevoie de acest pământ fără de care nimic nu devine concret. Il vedeți cu marea lui frunte inspirată, bătută de vântul aspru al înălțimilor și de lumina fantomatică a geniului. Iar undeva, pe aproape, pitit în umbră călduță, lipit de pământul gras, celălalt, omul care speculează spiritul, care strânge cu mâini avare metalul strălucitor. El are ceeace îi trebue celuilalt ca să încarneze, să îmbrace, să materializeze spiritul. Are banii, are hârtia, are tiparul. Celălalt nu are decât geniul și sărăcia. Și iată-l cu manuscrisul subțioară bătând timid la ușa editorului.

Dar să nu improvizăm nimic. Nici nu e nevoie. Viața e așa de plină de fapte, încât nu mai e necesar să le mai creem noi cu imaginația noastră. Au fost totdeauna scriitori și editori. Singur Socrate a scăpat de pacostea asta. Pentru că norocul lui a fost de a-l avea pe Platon editor. Și cu cuvântul Domnului a fost la fel. Și El a avut norocul a patru mari editori. Dar amintiți-vă de bietul Nietzsche care se ruga la ușa editurilor de câte un gușat; și era vorba de „Așa vorbit-a Zarathustra". Sau un Oscar Wilde, sau spoliatul, chinuitul Balzac care s'a consumat inutil în inutile și fastidioase speculațiuni financiare...! In vreme ce Molière și Racine au avut ca editor pe Regele Soare!

Gândurile acestea mi-au venit ascultând pâsul unui camarad în ale scrisului. Imi povestea tărăsenia lui cu un mare editor din Capitală.

— Am fost la el cu manuscrisul unui roman. Il scrisesem pe front, în Rusia. Era fructul unei mari, unei dureroase experiențe, care era experiență a mea dar care putea fi a tuturor. Drama omului, drama căutării lui, împletită în drama lumii întregi. Speram ca cel puțin finalul să-l atragă. M'a primit mieros pentrucă așa sunt ei. Sunt la pândă, în așteptare. Nu știi de unde poate veni norocul! M'a primit într'un somptuos birou particular, cu flori și cu porțelanuri. Am admirat în special pe o comodă doi elefanți minunați și am mângâiat cu privirea numai, înfundat în pernele adânci ale unei canapele somptuoase, arabescurile unui birou masiv, de palisandru.

Mi-a spus să trec peste vreo 10 —12 zile să-mi dea rezultatul. Il va citi el personal. Am trecut peste o lună. Să-i dau timp omului! Intre timp se făcuse un referat (domnul editor are pentru uzul său personal un mic sclav care ți citește manuscrisele) extrem de favorabil manuscrisului meu. Domnul editor a luat manuscrisul cu el într'o călătorie în Germania. L-a citit în tren, la hotel, la restaurant și în tramvai desigur.

— L-am purtat cu mine pretutindeni, mi-a spus. Avea aerul că-mi cere să-l recompensez pentru efortul acesta. Iar rezultatul este defavorabil. Nu-l pot publica. E prea original, prea îndrăznet, prea greu. Și vezi d-ta, publicul vrea lucruri ușoare, plăcute, nu-i poți cere un efort prea mare. Ai talent cu carul, auzi, cu carul! Dă-mi orice altceva și-ți public...

— Ce să vă dau, i-am răspuns, romane polițiste?! Nu scriu. Spui că publicul cere ceva ușor. Nu cred. Pentrucă în felul acesta nu se explică dece au căutare cărți grele, foarte grele, foarte substanțiale ca ale lui Huxley, O. Neill, Charles Morgan, Kipling, Galsworthy, Sinclair Lewis, Singrid Undset, Johan Bojer, Weinheber, Knut Hamsun, Montherlant, Supervielle, Hans Carossa, Papini, etc., din literatura engleză, americană, daneză, germană, franceză și italiană.

— Da, se poate, dar vezi d-ta, cartea d-tale e foarte grea. Și ești începător. Nu di vad. Uite, iți mărturisesc, nu am putut citi decât vreo 70 de pagini!

— Dar atunci cum poți d-ta, domnule, i-am ripostat, să-mi judeci cartea, dacă nu mi-ai citit-o? S'o judeci și s'o condamni? D-ta ești un editor mare. Iți poți permite luxul să lansezi o carte originală, dacă spui că e într'adevăr originală. Nu te poți teme că vei da faliment. D-ta ești tare. D-ta nu te mai lupți acum cu nici o greutate. Dar de unde ai luat dreptul acesta, numai pentrucă ai avut noroc, să te ridici în mentor, în critic de artă, în diriguttor al opiniei publice? Să decretezi ce-i bun și ce nu-i bun? Să judeci și opera mea și preferințele publicului! Ce ai scris d-ta? Ești scriitor! Ai pretenția poate la un scaun la Academie? Vrei să intri în S. S. R.? O să vedem poate și minunea asta! Crezi că faptul de a-l fi editat pe Pitigrilli sau pe Maurice Dekobra, iți dă dreptul să mă judeci pe mine, fără ca măcar să mă fi citit? Am trântit ușa și am plecat. Domnul editor nu a zis nimic. Ii era cald. Ședea în cămașă, asudat, cu gulerul desfăcut, neglijent și tăcea. L-am admirat. Pe căldura asta să lucrezi pentru cultură crezi d-ta că e puțin lucru? Așa! Asta a fost, încheie prietenul meu, amărât și revoltat.

Am rămas îngândurat. Și m'am pomenit meditând asupra necesității schimbării radicale a raporturilor dintre scriitori și editori. Nu e oare posibilă o editură a S. S. R.-ului cu garanția cel puțin a unui comitet de lectură format numai dintre scriitori, nu rămânând la aprecierea analfabeților care au scris trei inepții și au editat câteva cărți ușoare, gâdilitoare, comercializabile ușor? Sau o asociere a tuturor scriitorilor pentru o editură a lor...? Iată, supun cazul acesta atenției atât a S. S. R-ului cât și tuturor camarazilor noștri de scris. Să știm cel puțin că dacă suntem respinși, suntem respinși de spiritul critic al unui scriitor care vede prin prizma artei, nu prin prizma intereselor unei firme. Poate că este și o altă soluție afară de aceia a stării de fapt de azi.

Petru P. Ionescu

CRONICA LITERARĂ

GH. A. CUZA: „Vifor subt stele"

CASA ȘCOALELOR, 1943

În proză sau în poezie scriitorul moldovean dovedește o predilecție înăscută pentru lucrul de proporții impresionante. Romane ciclice, interminabile, duc firul unor simple întâmplări omenești, din mână în mână, până la limitele lor cele mai absurde; drame care-și propun să consemne o 'ntreagă istorie locală; un stil care inundă paginele; masivitate și nu esență; iată câteva din aspectele particulare ale literaturei moldovene. Și în știință la fel.

Scriitorul moldovean face impresia că oficiază, cu ochii îndreptați în permanență către Ceahlău. *N. Iorga, A. D. Xenopol, Mihail Sadoveanu, Ionel Teodoreanu, și câți alții nu pot ilustra copios aceste susțineri?*

D. *Gh. A. Cuza*, merge și d-sa pe această linie de tradiție moldavă. D-sa a făcut să apară în „Casa Școalelor" în condițiuni tehnice excepționale, o carte impunătoare de sonete, intitulate: *„VIFOR SUBT STELE,* în stare să definească un poet, mai puțin cunoscut decât i se cuvenea.

Ne vom îngădui să deschidem, dela început, o paranteză. Ne-am deprins să vedem în sonet, ilustrat, fără putința unei egalări în toate literatura noastră de mai târziu, de marele Eminescu, haina de ceremonie a versului. Sunt forme și măsuri în artă în care nu se pot turna decât anumite esențe. Sonetul este fracul pe care și-l pune, la zile mari inspirația oricărui poet și care purtat în fiecare zi, în orice 'mprejurare, se demonetizează. Într'un sonet se spun totdeauna simțiminte ce nu pot fi aruncate, în răspântie, la 'ntâmplare. D. *Gh. A. Cuza* s'a lăsat tentat de ucenicia în sine a sonetului și-a transcris, fără vre-o alegere deosebită multe din acele încercări comune ale inspirației. Așa se explică pentrucă, din întregul volum, lectorul nu se poate fixa, cu toată simpatia, decât asupra unui număr restrâns de sonete, printre care vom cita: *„Fiul risipitor", „In zori de zi", „Flori de răsărit" „Vremelnicii", „Cel dintâi", „Sonet polar", „Cărțile sibiline", „Cleopatra către August", „Pisanie" și „Moldovenilor".*

Isvoarele de inspirație ale poetului sunt de o diversitate care trădează în primul rând maturitatea; clasicismul greco-latin, peisagii și istorie românească, ancore aruncate în războiul de astăzi, cântece înăbușite în durere și închinate unei tovarășe de viață trecută dincolo și peste toate acestea o dragoste pentru pământul moldovenesc, fără trădări, și mărturisită în cea mai deplină sinceritate:

Cântăm Moldovei tânguit psalom
Și n'am dori-o nimicirii pradă.
Dar ne lăsăm furați de orice nadă;
Plecăm, zicând: înapoia-ne-vom!

În amărîta zimbrului ogradă,
Cresc pretutindeni bălării sodom,
Căci dintre noi nu se ridică om
Pe drumu'nstrăinării să nu cadă.

Dece nu stăm să putrezim alături?
Ca frunza toamnei să ne-așternem pături
Pe glia noastră, nu la venetici,

Prin brazde îngrășate altfel sa-meni!
De vrem Moldova să mai nască oameni
Datori suntem să ne-astrucăm aici!
(„Moldovenilor")

Se recunoaște ușor izul cronicăresc al acestei legături de pământ și trecem peste acei „venetici" cerut desigur mai mult de rimă, decât de interpretarea la care se pretează. Dealtfel sonetul acesta, invectivă adresală tuturor celor ce se „înstrăinează", își găsea un loc mai potrivit în ciclul *„Lelopiseț"*, unde din câteva profiluri sobre, poetul reușește să evoace cald un trecut nu îndepărtat, cu domnitori ca Duca Vodă, cu pârcălabi iubitori de vin și femei, cu haiduci ce nu se dau bătuți și cu întoarceri pline de smerenie și mustrare, cu fața către Domnul, oridecâteori se punea temelie unui lăcaș de închinăciune. Iată această *„Pisanie"* căreia nu-i lipsește nici stilul epocii din care-a fost desprinsă și nici adâncimea unei irăiri duhovnicești în care-și duceau viața mulți dintre cei ce au domnit peste țările române:

Eu robul Domnului Isus Hristos,
Ce-s Mușatin și os de Basarabă,
La capătul vieței mele slabă,
În piatră dat-am cerului prinos.

Ș'am înălțat lăcașul fără grabă
Și, ferecatu-l'am în dar vârtos,
Pidosnicia să nu-l dee gios,
Ci să rămâie duhului podoabă.

Nu-i mărturie de trufașă vreme.
Precum o slovă sub cerdac se cere,
Ș'am pus subt zid osârdie și chin.

Rugați-vă la umbra sfintei tâmple,
Ca nu cumva smintiri să i se'ntâmple
În veac de veac și pururea, amin!

Unul din sonetele cele mai realizate ale cărții este, după noi, acest *„Sonet polar"*, pe care-l recunoaștem după adâncimea cu care este săpală slova de inscripție a lui în ceiace știm sau nu știm despre ziua de mâine:

Dau culmilor încremenitei vieți
Prelung înfiorătele litanii
Pe Prometeu l-au sfâșiat hultanii,
Pe mine, ghiara tristei bătrâneți.

Cad înghețați, pe sufletul meu ani
Ca'n dricul iernii, dâmburi de nămeți...
Nu vezi, iubito, că și tu mă'ngheți
Cu palidele tale spovedanii.

Iubirea-ți este raza de cleștar
De viscole purtată în zadar
Prin amorțita hibernării jale.

O întrevăd prin bezne și prin ger
Cum se resfrânge dincolo de cer
Ca jocul aurorei boreale.

Încheem această cronică despre *„Vifor subt stele"* cu mențiunea că poeziile de război care deschid volumul, în forma fixă a sonetului, pierd enorm din dinamismul lor firesc și că desigur d. Gh. A. Cuza, a sacrificat unele cicluri, pentru unitatea formală dată cărții.

În ce măsură a procedat bine sau nu, poate verifica și lectorul...

Matei Alexandrescu

TH. CAPIDAN: *MACEDOROMANII*

(ETNOGRAFIE, ISTORIE, LIMBA)

Fundația Regală pentru literatură și artă, 1942

Temeinica pregătire cărturărească, de atâtea ori vădită în paginile lucrărilor de merituoasă valoare publicate până acum, precum și dragostea frățească pe care o poartă de atâția ani Românilor răsleți în Balcani, din rândul cărora însuși face parte, — dar mai ales cunoașterea directă, nemijlocită a realităților românești sud-dunărene, îl îndreptățea pe d. prof. Th. Capidan să scrie monografia „Macedoromânii", asupra căreia — se pare — recenseții revistelor noastre au trecut cu prea multă ușurință.

Înainte de a fi publicată în editura „Fundației Regale", în românește, într'o versiune sub o formă ceva mai desvoltată, prin amplificarea unor capitole și adăugirea altora, lucrarea a apărut în limba franceză în 1937 (colecția „Connaissance de la terre et de la pensée roumains", sub auspiciile Academiei Române), iar în 1941 în limba germană (ed. „Dacia Bücher", din inițiativa Ministerului Propagandei Naționale).

Așa se face că în cercurile științifice din străinătate studiul acesta a fost primit cu adevărat interes, tocmai într'o vreme când soarta Românilor din Macedonia se află din nou la grea cumpănă.

Devenind astfel cinstit argument diplomatic, în măsura în care este o simplă însă bine documentată expunere descriptivă asupra Românilor din sudul Peninsulei Balcanice, monografia d-lui Th. Capidan este nu numai o carte care cinstește cultura noastră, prin ținuta-i savantă și prin valoarea-i certă, dar este cu osebire sintesa unui năpăstuit capitol de istorie românească. A-i cunoaște pe Macedoromâni la ei acasă, a le valorifica — pe temeiul mărturiilor etnografice, istorice, lingvistice, — identitatea lor ca neam cu Românii din țară, înseamnă a le face dreptate.

Pentru aceasta pledează cartea, cuprinzătoare a unui bogat material informativ. Observațiunilor proprii autorului li se adaogă numeroasele referințe din cercetările oamenilor de știință streini, precum și din notele călătorilor care „i-au cunoscut mai de aproape pe Macedoromâni, au văzut și scris despre ei".

Prin caracterul lor deosebit, sunt de remarcat paginile în care autorul înfățișează starea culturală a acestor Români meridionali. Se vede aici neobosita stăruință a învățătorilor patrioți macedoneni pentru păstrarea conștiinței naționale, — dar și vitalitatea acestei ramuri a poporului nostru.

Situațiunea politică, teritorială și culturală de astăzi este expusă fără înconjur în capitolul final al monografiei „Stările actuale".

Nu știm încă în ce chip multele probleme ce se pot citi aici printre rânduri vor fi rezolvite, dar ne mulțumim a reproduce câteva rânduri din sus amintitul capitol de actualitate:

„Cercetătorul care va întreprinde de astăzi o călătorie la acești Români nu va mai găsi starea înfloritoare de mai înainte, văzută de mine și descrisă de toți călătorii străini care au cercetat pe acești Români la ei acasă. Din contră, în orașele și satele lor va da de o mizerie de nedescris.

Macedoromânii au pierdut în Jugoslavia cele mai frumoase biserici zidite din moși strămoși cu banii lor proprii și cele mai înalte instituțiuni de cultură". (p. 246-248).

„Element de cultură și factor de creație în economia și gospodăria din Balcani", Macedoromânii „nu cer în locurile în care se găsesc decât respectarea dreptului lor la viață națională, cu biserică și școală românească.

Acest drept li se cuvine atât pe baza vechimii și numărului lor în Peninsulă, cât, mai ales, pe temeiul contribuției lor binefăcătoare la prosperitatea economică și culturală a Sud-estului european" (p. 250).

Sunt în cartea aceasta probleme pe marginea cărora zăbava cu vorbe e zadarnică, dacă ele nu-și află înțelegerea și drumul împlinirilor întreg, evident. Poate că în puține alte locuri s'au făcut încercări de desnaționalizare, așa cum s'a procedat în sudul Dunării cu populația românească.

Obiectiva expunere a d-lui Capidan, alături de alte studii ale d-sale, anterior publicate („Meglenoromânii" și „Aromânii"), merită din partea noastră a tuturor o deosebită atenție și cunoaștere.

E acesta semnul unei solidarități naționale.

Nicolae Predescu

Sakia-Muni

(Urmare din pag. 1-a)

Cu cât se adăpa dela isvorul înțelepciunii, cu atât se simțea mai însetat, mai prea mic față de profundul care se afla nebănuit ascuns în el. Dar pe care se încăpățâna să-l afle venit dinafară. Într'o astfel de atitudine, devine cu totul neînțeles. Se vede părăsit și de ultimii săi adepți. Persevează însă.

Singur, cu gândurile, se forțează într'o contemplațiune vecină cu extazul. Și dă graiu învățăturilor sale, făgăduite apoi pre inimile a zeci de milioane de oameni.

La această perioadă, depășise 35 ani și împlinise două decenii de autoucenicie.

Dar de acum încolo credința era întemeiată. Mai avea să și-o corecteze și să și-o pună de perfect acord cu scopul său. Lucru pe care îl face cu cerbicie până la aproape 90 de ani, când moare la Pavapura în drum spre Stavasti, localitate în care și-a enunțat învățăturile și în care a dorit să moară.

Ladmiss Andreescu

FRED MICOȘ — FOCUL (Gravură)

LITERATURĂ PENTRU COPII

In cadrul unei literaturii tinere — ca a noastră — ar fi poate prematur să ne imputăm lipsa unei literaturi pentru copii și tineret, demnă de relevat.

Când întreaga noastră literatură numără doar câteva nuvele, romane și piese de teatru cu care ne putem mândri și când poezia noastră dela Eminescu încoace nu s'a închegat încă în valori absolut necontestate, ar fi prea mult să ne mai aducem și grava acuzație a lipsei literaturii pentru copii — așa cum se spunea deunăzi, într'un cerc.

Și totuși, deși literatura noastră — să-i zicem așa, — pentru oameni maturi n'a ajuns încă la forme evoluate, literatura pentru copii cunoaște autori și texte minunate, creiate într'un stil de mare valoare estetică.

Basmele lui Creangă pot sta foarte bine alături de cele ale fraților Grimm și dacă e vorba de atmosfera și pitoresc local, coloarea ce le-a imprimat-o Creangă nu e cu nimic mai prejos de bogăția de lumină, feeria din povestirile nordice — ale lui Andersen bunăoară.

Basmele Românilor, ale lui Ispirescu au un farmec deosebit și poate că personajul nostru legendar „Făt-Frumos" ar fi depășit de mult granițele țării, dacă ar fi fost scris în limba în care Perrault a creiat „Scufița roșie" — o povestire în fond atât de simplă!

Iar „Amintirile din copilărie" ale lui Creangă ar putea avea circulația lui Robinson Crusoe, dacă ar găsi un vehicol linguistic care să le plimbe în lume.

Dar literatura pentru copii a fost la noi considerată, întotdeauna ca o cenușăreasă.

Scriitorii nu și-au bătut niciodată capul cu un gen puțin rentabil și prea puțin glorios. Apoi mulți aveau prejudecata că a scrie pentru copii e un semn de ratare scriitoricească, de mediocritate, lăsând în seama celor mai puțin talentați, a acelora care nu se puteau înălța până la scrisul lor grav, de creație, plămădirea unei peltele confuze și haotice, o imaginație fără logică și sens, care să însemne literatură pentru copii.

Și — Doamne! — ce bine ar fi fost dacă măcar unul dintre acești încrezători răsfățați ai muzelor ar fi ajuns cel puțin la a mia parte din gloria lui Daniel de Foe, Iohnathan Swift sau Perrault!...

Mulți știu că Selma Lagerlöff a luat premiul Nobel pentru literatură dar foarte puțini știu că înainte de Gösta Berling, celebra scriitoare suedeză a debutat cu un volum pentru copiii, aventurile unui oarecare Nils Holgersohn, care face ocolul Suediei în spinarea unui cârd de rațe sălbatece...

Și încă mai puțini știu ce a îndemnat-o pe Selma Lagerlöff să scrie această carte: dorința de a pune la îndemâna copiilor din țara sa o carte în care să se oglindească toate frumusețile și toate bogățiile Suediei.

Scrisul pentru copii nu e numai un apostolat, e în primul rând un mare examen. Mulți dintre pretinșii noștri scriitori ar fi fost mai puțin confuzi în exprimare și implicit ar fi devenit mai accesibili publicului, dacă ar fi făcut un stagiu pe la această mult disprețuită literatură pentru copii, care oricum, i-ar fi învățat să se exprime mai coherent...

Un mare gazetar român — un om de necontestat talent — a avut într'o zi de scris un articol pentru revista de copii pe care o edita ziarul său. „Nu mai scrisese niciodată pentru copii, dar acum se hotărîse, căci voia să-l prezinte pe Eminescu, tinerelor vlăstare.

„Ei bine, articolul ăsta — mărturisi el — primul pe care-l scriu pentru copii, în viața mea, mi-a luat mai mult timp decât trei articole obișnuite de gazetă..."

Și suntem de acord că e mai ușor să scrii un roman de câteva sute de pagini, decât un basm ca „Făt-Frumos din lacrimă" al lui Eminescu, care posedă mai multă imaginație decât toate romanele apărute într'un sezon literar — afară bineînțeles de ccle politiste.

Dar editorii nici un vor să tipărească volume pentru copii și dacă le tipăresc, le pun un preț mare „căci se vând greu, în câțiva ani chiar, așa că trebuesc să-și scoată banii încă dela prima mie de exemplare"...

Și abecedarele erau scumpe slabe și puține până a luat Statul în monopol, tipărirea lor. Ce-ar fi să se petreacă acelaș lucru și cu cărțile pentru copii?

Dinu Moroianu

ARTA DE A MURI

Ultima carte a d-lui Mircea Eliade, „Comentarii la Legenda Meșterului Manole", pune în discuție din nou mult desbătuta problemă a dăruirii, a sacrificiului roditor prin acceptarea voluntară a morții.

Din cuprinsul cărții se poate vedea de câtă autoritate se poate bucura studiul menționat, dat fiind prețuirea științifică a autorului, care încearcă și reușește pe deplin, să explice legenda Meșterului Manole ca pe un fenomen pur românesc, comparativ superioară celorlalte legende similare din sânul popoarelor balcanice.

Desăvârșită ca expresie artistică versiunea românească deține primul loc și prin aceea că eroul principal al legendei își respectă angajamentele luate față de propriul său destin, cu o conștiinciozitate impresionantă, ce nu va putea fi egalată decât de cealaltă conștiinciozitate, a poporului român, care, cu toate că și-a îndeplinit misiunea cu prisosință în fața istoriei, a umanității și a lui Dumnezeu, n'a cunoscut totuși pe toată durata existenței sale momente de liniște care să-i permită a se socoti, măcar pentru un timp limitat, în afara unor noui obligații.

Destin tragic, se va spune. Totuși, noi nu vom găsi ideii de jertfă altă expresie mai fericită decât intensitatea și durata sacrificiului românesc, a cărui manifestare ultimă este moartea eroică.

Ajungem astfel la formularea unei legi, valabilă pentru orice interpretare: aceea că sacrificiul nu se cânlărește. Omul ori se sacrifică total, până la epuizarea sa materială și spirituală, ori numai încearcă să se sacrifice. În această direcție nu există jumătăți de măsură; nu există incertitudini și nici compromisuri. În desăvârșirea operei sale este nevoie ca Meșterul Manole să-și sacrifice soția.

S'ar părea că totul urmează să se oprească aici, ceeace nu se va întâmpla, căci până la urmă, Meșterul se sacrifică pe sine aruncându-se de pe acoperișul Mănăstirii.

Așa cum ne informează Mircea Eliade, mai în toate versiunile streine totul se termină cu moartea soției. Femeia formează punctul central al legendei, iar creatorul nu are decât un rol secundar în toată desfășurarea dramei.

Meșterul Manole nu evită însă moartea și astfel o acceptă, pecetluind prin violența cu care o înfruntă, soarta românului, pe lume.

In interpretarea ei, ideia de jertfă am văzut că este foarte elastică. Omul, din lașitate sau numai din calcul, își păstrează întotdeauna pentru sine o măsură convenabilă.

Am vrea să ne oprim undeva, convinși de multe ori că ceeace trebuia făcut am făcut cu prisosință.

Iisus Hristos propune în grădina Ghelsimani să ia sfârșit calvarul său, și propunerea este adresată chiar Părintelui Creator.

Este destul de semnificativă, rezerva Prea Marelui Prigonit ce o păstrează pe tot timpul rugăciunii sale, și anume că El nu caută să-și impună dorința cu orice preț, deoarece o leagă de putința realizării, putință care stă numai în mâinele Tatălui Ceresc.

—„ Tată, spune Mântuitorul, de este cu putință, alunci treacă acest pahar.."

S'a văzut mai apoi că nu era chip să treacă. Erau oare de ajuns chinurile de până atunci: Adică palmele și insultele călăilor, Nu; Trebuia să vină urcușul pe Golgota, istovitor, cu sfânta Cruce în spinare. Și umilințele de pe tot parcursul acestui înfricoșetor drum.

Și încă nu avea să se termine aici. Mântuitorul înțelesese deacum că opera sa pe lume nu va avea durabilitate decât numai dacă punea la temelia ei, însuși sângele său curat, deaceea nici nu mai încearcă să eludeze legea sacrificiului suprem.

Mai mult decât să se fi resemnat, Fiul omului devine un poseda al dăruirii.

E conștient că numai prin răstignirea Sa va putea mântui lumea și deaceea, chiar pe cruce fiind, are viziunea Raiului. Tâlharul de lângă El este încurajat prin promisiunea ce i-o face „chiar azi vei fi la mine în Raiu".

Așa dar, aici se sfârsise totul.

Mântuindu-se mai întâi pe El, mântuirea lumii era deacuma fapt împlinit.

Moartea riluală" sau moartea „creatoare", cum ar spune d. Mircea Eliade, este moartea eroică și ca se manifestă atât în timp de pace cât și în timp de războiu, când capătă amploare prin participarea colectivității la înfruntarea primejdiilor cari îi amenință existența.

Neamurile, ca și indivizii, își croesc soarta lor în lume după felul cum știu să moară, căci există cu siguranță o artă de a muri, după cum există una de a trăi. In felul nostru de a ști cum să murim, Seneca a văzut o problemă de viață; atunci când a scris cunoscuta maximă: „Cine știe să moară nu va fi rob niciodată".

In fața hotărârilor mari, abilitatea ne scutește, o dreptate multe riscuri, însă această abilitate nu va reuși niciodată să încheie discutiile asupra problemei. Nu rezolvă nimic.

Simion Ghinea

DECLIN

Pe prispa casei mele cu lut și cu tăceri
Se odihnesc mădulare de liniști și dureri.
Nu le aude nimeni mâniile în puteri,
nu le cunoaște nimeni dimineața în vreri.

Într'una obosite privirile spre vrâstă strigă,
în lungul uliților vechea copleșire cată
și printre zile numărate a deslegărilor verigă
spre poarta despărțirii e parcă mai curată.

Mereu iubirea pleacă pe liote de drumuri
răspântiile să umple cu troițe de vis sosirea
și în ochii casei cu pleoapele ca streșina de sure
obloanele-amintirii așteaptă primenirea.

Pe prispa casei mele cu lut și cu tăceri
se odihnesc mădulare de zodii în exil,
și peste curtea înaltă și largă, cu dureri —
mereu se uită asfințitul pe al prispelor profil.

Neculai V. Cohan

POPAS

Să ne oprim aici, prietene!
Malul râului are sălcii ce plâng,
Peste fiecare val care trece,
Când stelele visul și-l frâng.

Nimeni nu va ști despre noi,
Spre cer, iarba va crește tăcută;
Cum amintirile răsar cu ani înapoi
Sub fruntea, de vremi abătută.

Numai iubitele vor aștepta.
Cu rochii albastre, gătite în prag
Și de 'ntristare, în seri fără număr,
Vor plânge 'n batistele albe, cu lacrimi
șirag.

C. Gorduz

FILĂ NOUĂ

Vorbește, vorbește în șoaptă
Să nu trezim amintirile;
Dă-mi mâna, prietenă, dă-mi-o, —
Prin lanul acesta de lună
Și ani de cicoare, prea fragezi,
Mi-e inima frunză 'n furtună
Și pasul îmi șovăie, scade.

Te uită, prietenă, uite
Ce grele 's de vis și de floare
Grădinile copilăriei...
Icoană sub ramuri: bunica,
Pe uliță glasuri de îngeri;
Lumină, lumină ce multă
Răsare din vremuri și cântă!

Vorbește, vorbește în șoaptă
Și fața ne fie senină...

Victoria Tănescu

FAPT DIVERS

Circul a rămas jos, inimile s'au oprit în tribună,
fata a urcat cu cei cincispreze ani sus;
printr'o spărtură de cort un strop de lună
nu știu fetei triste ce i-a spus...

Să fie luna de vină dar de sus,
fata căzu alb, ca un hulub de prea mult soare;
a fost pe program un număr în plus
și trupul mic s'a risipit tot pe covoare.

Un câine a lins sângele neșters,
i-au strâns trupul alb și repede l-au dus
apoi a venit un clovn cu șiretlic în mers
și publicul râdea, râdea nespus.

Superbul clovn plângea și nimeni n'a știut
că din trapezul ce mai flutura sus
era copilul lui în trupul fetei ce-a căzut
și publicul râdea, râdea nespus...

Nicolae Tăutu

PIANISTUL

Brumează albul degetelor pale
Pe clapele clavirului și cântă,
Dar nu vorbi, căci graiul lor cuvântă
Și pentru glasul gândurilor tale.

În limpezimi durerea le înfrântă
Să picure melodice cristale;
Să freamete'n acorduri ideale
Din neguri și azur tristețe sfântă...

Apoi târziu, când vraja va apune,
Și fruntea ta de vis și rugăciune
Spre lut se va pleca trudită poate,

Când suflul nopții va trăi în tine
Atuncea albul degetelor fine
Muri-va 'n spasmul ultimei sonate..

Ioan I. Horga

DOAMNE

Când udam grădinile Cerului cu stropii cuvintelor mele,
Credeam că diminețile-s proptite în araci de noapte
Și mirenii zori învălmășiți pe culmi de cer sărută stele.

Când pașii mei treceau din lut spre marele sfârșit,
Gândul doar mai cerșea cu serile după hulubi de vis.
Doamne, Cerul era aproape; de mâinile tale deschis.

Pe-atunci, în tină, cu mână de stea scriam semne de vis,
Depănam tristețile cu anii mei în cea din urmă carte;
Credeam că mâine-i mai aproape și ieri e atât de departe.

Iosif Moruțan

O VÂNĂTOARE 'N MUNȚI

Nuvelă de George Acsinteanu

Cuvintele scrise tremurat, în ascuțișuri aproape gotice, pe hârtie de mătase, cu emblemă în stânga, le-am sorbit cu nesaț, flămând de amintire:

... m'aș simți ca'n ziua când te-am întâlnit, dacă ai vrea să vii la serată. Mâine facem o vânătoare în munți.

Te aștept,

MARIA

Semnătura era apăsată ca o poruncă.

Simțeam că mă voi supune, fără cuvânt, sclav, înlănțuit în fața ei.

În cutele gândului, chipul Mariei îmi rămăsese întipărit ca al unei zâne dace sau al unei consânzene cu fața de zăpadă și ochii, stele negre furate din inima muntelui, nicidecum ca al unei stăpâne care știa să dea porunci.

Era mică, frumoasă și subțire s'o frângi în brațe. Când am întâlnit-o în după amiaza aceea de vară târzie, prin munții Hărghita, am crezut că e o făptură a visului meu. Nu mi-o închipuiam deloc aevea. Aveam dealtfel și motivul să cred acest lucru. Plecasem spre Vlăhița, pe unul din vechile drumuri ale Impăratului, să-mi limpezesc creerul după o noapte de nesomn în cârciumele orașului. Nu eram obosit, însă ochii îmi erau adânciți în pânzele lor de păianjeni. Deaceea poate vedeam toate lucrurile altfel decum se arătau în realitate. Incepusem să gătesc natura , ca un poet bogat și darnic, cu fel și chipuri de podoabe încrustate în aur, rubine, ametiste, safire. Pădurile mi se păreau și ele ca în basme, păduri de aramă, de argint și de aur. Intr'un timp prin urechi porni să se deșire, molcom, un glas ca de dincolo de lume.

... „Și a trecut voinicul prin pădurea de aramă, prin crângul de argint, prin codrul de aur. Și i-a eșit în cale balaurul cu șapte capete. S'a luptat cu fiara până ce i le-a tăiat pe toate. A curs sânge,

atâta sânge că toată lumea s'a făcut *roșie*. El a plecat mai departe spre castelul fetei de împărat"...

Glasul povestitorului de dincolo de mine amuți brusc.

Era să mă strivească sub roate o trăsură tot ca în basm cu doi cai albi.

Uite fata de împărat. Mi-a surâs, Doamne cât de frumos mi-a surâs! De ce buzele ei au cules atâta lumină pentru mine?

Mergeam pe drum, singur ca un lunatec? Sau pentrucă mi-am descoperit capul în fața ei, în loc să mă înfurii că era, cât p'aci, să mă strivească.

— La cine te gândești, de n'auzi, nu vezi, când mergi pe drum?

Intrebase ea sau mi se păruse?

La naiba. Inchipuirea mea se întrecuse astăzi cu gluma. Născocia domnițe albe și întrebări pe care nimeni n'avea de gând să le pună. Și totuș fusese adevărat. Ea întrebase. Oprise caii. Se uitase la mine cu multă, multă lumină de soare în colțul gurii.

— La dumneavoastră, domniță.

Imi tremura sufletul. Dece îmi vibrau atât de puternic adâncurile? Rostisem cuvintele fără să vreau și, fapt ciudat, fără să mă bâlbâi.

— De unde mă cunoști?

— Din visuri.

E, nu, că prea mă întrecusem cu gluma. Aveam un curaj, într'adevăr de admirat. Vorbeam cu siguranța omului stăpân pe cuvânt, deși înlăuntrul meu domneau tiranic rezidurile alcoolului.

— Se vede că ești visător, după felul cum mergi pe șosea.

— Iertare, domniță.

— De ce?

— Pentrucă visez.

— Nu e o greșeală.

— Dar e un viciu.

— Atunci de ce îl practici?

— Imi place, așa după cum și dumneavoastră vă place să mergeți singură prin pădure.

— Câteodată, nu m'ar supăra însoțirea altei persoane. Așa că și dumneata ai putea să faci excepție, cel puțin când mergi pe drumul mare.

Nu mai știam ce să cred. Cuvântul ei era cald, catifelat ca o piersică sonoră și totuși parcă în miezul lui avea un strop de ironie. Ca să fiu sincer, nu-mi venea să cred că mă ironiza. Era prea frumoasă, ochii îi străluciau din cale afară, ca două negre diamante, chipul i se aureolase de un mănunchiu de raze venite de peste o creastă de munte, printre cetini; coraille. Tot apropiindu-mă de Maria, ajunsesem umăr lângă umăr, picior lângă picior. Era timpul să reiau vorba. Altfel m'aș fi aruncat în golul care se deschidea ademenitor, de o parte și de alta a șoselei. Cât de naiv a fost primul compliment! Un elev de liceu și l-ar fi ticluit cu mai multă inteligență.

— Sunteți atât de frumoasă!

— Nu, zău.

Răspunsul ei neașteptat a fost pentru mine, de data aceasta, ca un duș rece, de ghiață. Acest „nu, zău!" mi-a deschis ca prin farmec ochii gândului, m'a trezit, m'a făcut să văd adevărul. Făptura de lângă mine era o femee ca toate femelle, iar eu trebuia să fiu un bărbat ca toți bărbații; nu să bat câmpii cu visuri, cu zâne, cu poezie.

La popasul făcut în mijlocul pădurii, am asvârlit visul pe o creangă de stejar și am îmbrățișat realitatea, rostogolindu-mă cu Maria pe iarba moale, în nesecată plăcere și viață adevărată...

N'am mai vrut s'o întâlnesc pe Maria, cu toate că în seara aceea, plângând pe umărul meu, mi-a povestit toată viața ei...

Fată de negustor, se măritase la șaisprezece ani cu un conte. Rămăsese văduvă la douăzeci și doi. Cinci ani apoi, și-a dus viața ca o pustnică. Acum vrea să și-o schimbe. E încă tânără, e bogată. Are moșii, păduri, podgorii. Vrea să petreacă. Providența m'a scos pe mine în calea ei. Acum mă vrea lângă ea. Toată viața... Mă vrea aproape de ea, vecinic.

Nu știu dece, când plângea Maria, când se spovedea, îmi venea să râd cu hohote. Era o răzbunare, fără să-mi dau seama? Ce viperă îmi otrăvise, în clipa aceea, simțirea ? Cine-mi strecurase în toată ființa o poftă nebună de a-mi bate joc de ea? Imi venea să-i rânjesc în față: „*A fost deajuns, domniță, o rostogolire* pe iarbă, o tumbă cu viața și plăcerea, ca apoi să nu mai poți trăi fără mine?"

Nu i-am spus nimic. Până în oraș n'am schimbat nici un cuvânt. M'a lăsat la poarta caselor unde aveam un apartament închiriat, iar ea s'a pierdut în noapte spre castelul de lângă munte. De atunci n'am mai văzut-o, n'am vrut s'o mai văd, dar o doresc în fiecare clipă, o doresc, o doresc...

Scrisorile ei le devorez. Le port la piept. Sunt îndrăgostit ca un poet de 18 ani și totuș fug de ea. Prefer să-mi risipesc viața prin cârciumi, decât să trăesc în palatul ei.

Astăzi cred că n'am să mai pot rezista. E ora șapte. La nouă începe serata. Buna cuviință, elementara bună cuviință, e să nu te faci așteptat. Cu ce să mă îmbrac? Smokingul nu l-am mai pus. de nu mai țiu minte. Serată... La ea seratele, după câte îmi spune în scrisori, sunt ca balurile la Cercul Militar din Capitală. Atunci, să-mi îmbrac fracul. Dacă fac pasul, încalte să-l pun în pragul ei ca un adevărat bărbat de lume. Astăzi, îmi bărbieresc și mustața să par mai tânăr. Un om la treizeci și șase de ani e în puterea vârstei. Totuș, mustața îl cam îmbătrânește. Jos cu ea!

Văd câteva fire de păr alb la tâmple. Primele răvașe ale bătrâneții?... Ce-mi trece prin cap? Astea sunt fire de noroc. Intr'adevăr, e un mare noroc, pentru un bărbat, să-l iubească Maria, Contesa Maria. Dar să mă grăbesc. E șapte jumate. La nouă trebue să fiu la serată...

Când am intrat în salonul Mariei, luminile isbucneau din cele patru colțuri ca din patru stâlpi de marmoră incandescentă. Pereții tapetați cu desene care de care mai ciudate, nudurile diformate până la absurd, în ramele simple, aproape absente, mobila roșie tăiată în unghiuri neregulate, covoarele țesute cu figuri neprecise, tot interiorul castelului în care se desfășura serata, cu dans și șampanie, ai fi zis că erau stăpânite de o femee tot atât de enigmatică, de complexă. In realitate, Maria, pentru mine, părea o ființă simplă, cu oarecare capricii, așa cum au deobicei toți cei cari ajung să jumulească, acolo, câteva pene de aur din aripile norocului...

In seara aceasta însă Maria mi se pare altfel de cum o cuoscusem pe drumul Vlăhiței. E ca o păpușă de mătasă lucrată de un maestru genial. Ochii, mai negri și mai umezi, în părul tors ca dintr'un caer de chihlimbar strălucesc câteva stele de aur și argint. Ai jura că astășeară obrajii ei sunt modelați din hârtie japoneză.

La început, nu m'a observat. Necontenit svâcnea de colo până colo, ca un șarpe înfierbântat de soarele unui miez de vară, cu toate că pe străzile orașului Crivățul lui Februar îngrămădise zăpada până la doi metri. In salonul Mariei ce mi se păruse — la început ciudat, se adunaseră toți tinerii „de familie" ai urbei provinciale și tot atâtea femei cari răspândeau în jurul lor un parfum banal ca și vorbele ce se auzeau într'o stâlcită limbă a bietului Molière sau a de mult asasinatului Goethe.

Când m'a văzut Contesa Maria a lăsat repede tânărul blond, svelt ca un efeb, în brațele căruia dansase până atunci și s'a îndreptat grăbită spre mine, dar și mustrătoare.

— Insfârșit, ai bine voit să te arăți!

I-am sărutat mâna protocolar. Am rugat-o în șoaptă:

— Te rog să nu mă prezinți, nimănui.

— Imi ceri un lucru imposibil. Ești oaspetele meu și trebue să te cunoască invitații. Ce-o să zică lumea?

— Treaba ei. N'am venit pentru lume.

— Ar însemna să-mi stric serata și vânătoarea de mâine.

— O, asta nu!

Protestarea mea a fost atât de spontană. atât de convinsă, încât și eu am crezut-o sinceră.

— Atunci, haide să cunoști lumea.

M'a luat de braț și m'a purtat mai mult de o jumătate de oră prin fața tuturor invitaților. Nici odată n'am văzut măști mai caraghioase și cred că nici când n'am urcat un calvar mai greu ca în jumătatea aceea de oră, în care a trebuit să cunosc trei duzini de verze și pătlăgele sfrijite în mătăsuri și lameuri alături de alte două duzini de „doctori" în formă de dovleci și castraveți unul mai țapân decât altul. După ce am ajuns la capătul „Golgotei" am întrebat-o pe Maria, aproape gâfâind.

— Unde ți-este bufetul? Am o sete, ca și când aș fi străbătut Sahara.

Maria m'a privit compătimitor, apoi m'a condus în altă cameră, tot atât de exotică și caldă ca și salonul, unde era instalat bufetul bogat în fel și chipuri de băuturi și sandwich-uri. Jignită în amorul propriu mi-a arătat încruntată barul la care servea un băiat tare drăguț și a plecat fără să-mi mai spună vreun cuvânt. M'am așezat lângă un bătrân conte, cu fața sbârcită ca o coaje de copac, rudă cu Maria și nu m'am sculat de aci până ce nu s'a terminat dansul. Vedeam lumea care da acum asalt bufetului, ca printr'o pânză de paing. Vorbele le auzeam ca de pe altă lume. Ceiace îmi stăruiau însă necontenit în urechi erau... vânătoare, câine, căprioare, țapi, vânătoare. Cuvintele acestea barbare se multiplicau în mine cu rezonanțe stranii. Eu nu fusesem niciodată la o vânătoare. Aveam groază de cuvântul acesta vânătoare. Imi sugera noțiuni de război, foc și moarte... In gândul meu vânătorul lua proporția unui monstru. O vedeam în seara aceasta și pe Maria la fel? Iat-o. Vine spre mine. Surâde. Ah! Surâsul acesta din trăsură.

— Tot nu te-ai plictisit singur?

— N'am fost singur.

— Știu.

A dat din cap semnificativ. M'a privit apoi, în fundul sufletului, cu căldură, cu dorință. Ametisem. Mi se părea că mă hipnotizase. Ca să nu mă prăbușesc, o luai de braț și mă îndreptai spre o masă la care se juca chemin de fer.

— Vrei să joci? mă întreabă ea contrariată.

Mă credea sincer, atât de imbecil sau de beat încât să nu fi putut să-i înțeleg privirea ce se adâncea din ce în ce mai doritoare în ființa mea? Mă lăsă de braț și se propti în fața mea, autoritară:

— Ce vrei să faci?

— Poate, am să joc. Dar mai întâi vreau să-ți spun ceva.

— Te ascult.

In obraji îi crescuseră doi bujori aprinși. Ochii îi străluceau ca ai unei pisici sălbatece. Intrebase cu aceeași căldură, cu aceeași dorință.

— Maria, vreau să merg și eu la vânătoare.

— Ce să faci?

Strigase tare fără să-și dea seama. Nimeni însă nu-i dăduse atenție. O parte din dovlecii cu plastroane se trântise pe canapele, alta continua să se alcoolizeze și cei mai mulți jucau cărți .

— Să merg și eu la vânat, îi răspunsei apropiindu-mă cât mai mult de urechea ei.

— Tu la vânătoare?!

Acum zâmbetul era mai tăios.

— Da, da. Eu la vânătoare. Nu îți vine să crezi? Mult am să fac pe mironositul?

— Bine, dar... știi să tragi cu pușca?

— Voi încerca. Acum, haide să îmi încerc norocul, dincoace.

Maria mă ascultă, dar cu acelaș zâmbet necontenit din ce în ce mai ascuțit.

— O sută de mii la bancă.

— Banco!

— Ce faci? Ești nebun?

— Nu. Am abataj.

— Bună, ponta !

Când am coborît pe treptele castelului, capul mi-era greu ca de plumb. Picioarele d'abia le târam. Parcă purtam două pietre de moară. Maria sărea sprintenă, pe lângă mine, ca o căprioară, în timp ce eu mă simțeam *stors* ca o lămâe. Toți invitații echipați de vânătoare ,așteptau călări în spatele castelului. De aci se întindeau domeniile pe care aveau să alerge cu câinii împreună după vânat. Stăpâna încălecă și dădu pinteni calului. Eu mă suii în trăsură, cu paltonul pe mine, în buzunarele căruia aveam peste șase sute de mii de lei câștigate la chemin.

In apropierea unei păduri de brazi, pe munte, zorile mă primeau cu voaluri de mătasă, roșii închise, resfirate în vânt. Zăpada părea în lumina zorilor ca un vestmânt alb de puf, pătat ici și colo de sânge. Tot cuprinsul munților și al pădurilor era îmbrăcat în această minunată haină. Mă înviorasem. Iarna mi se părea acum sublimă. Prin câteva poene mici, de pădure, adăpostite, de sub zăpadă, ghioceii îndrăzniseră să scoată capul. Vesteau, ca niște clopoței de vis, un început timpuriu de primăvară. Vânătorii însă cu moartea în tevile reci de fier, căutau semnele vii ale naturii să le ucidă. Până aproape de mijlocul pădurii, nu le ieșise nimic din cale. Câinii mergeau alături de stăpânii lor, cu boturile scormonind zăpada. Intr'o poiană minunat de frumoasă, ivită parcă din basm, ca o adevărată gură de rai, printre copacii negri, soarele ieșea încet de după munte, căuta parcă să orbească pe vânători.

— Soarele !

— Răsare soarele !

Rar am văzut un răsărit mai discret și mai strălucitor ca în dimineața aceea. Neașteptat, după o stâncă sări drept în fața Mariei o căprioară. Se auzi un foc. Căprioara se prăbuși cu botul în zăpadă. Câinii tăbărîră asupra ființei care nu mai da nici un semn de viață. Mi-era groază, scârbă. M'am cutremurat ca și când moartea ar fi trecut prin mine. O vedeam acum și pe Maria, cățea în patru labe, trăgând cu colții de piciorul subțire și frumos al căprioarei. Am sărit din trăsură și m'am îndreptat în fugă spre Maria. Nu știam de ce fugeam cu părul vâlvoi. Ce vream să fac? Trebuia să săvârșesc ceva, altfel m'aș fi sufocat. Am ajuns în fața Mariei. Ea se dădu înapoi speriată. Cum arătam Doamne în clipa aceea, de-i vedeam clar atâta groază în priviri?

— Dă-mi pușca!

— Ce vrei să faci?

— Dă-mi-o, îți spun!

Fără să mai aștept împotrivirea ei, i-am smuls arma din mână. Ea a încercat să dea un țipăt de ajutor.

— Nici o teamă. Nu te omor pe tine.

După aceeași stâncă se arătă, ca și când ar fi căutat pe cineva, un țap tot atât de frumos ca și căprioara. Fără să-mi dau seama, instinctiv, ca la o poruncă de dincolo de mine, am pus pușca la ochi și am tras. Pocnetul armei m'a speriat. Era pentru prima dată când am tras cu pușca. Credeam că mă lovisem pe mine, mă rănisem în piept, sau pe Maria. Imi venea să țip. Nu mai vedeam nimic în fața ochilor. Din starea aceasta mă trezi o mână care mă bătu pe umeri.

— Bravo, d-le, nu te credeam un vânător atât de iscusit.

Am deschis ochii. Maria mă privea cu admirație , cu dragoste. Lângă ea și aproape de căprioară, țapul făcea încă salturi în aer. Sbaterile se încetineau pe măsură ce zăpada din jurul lui se mânjea și mai mult de sânge. In cele din urmă se mai cutremură de câteva ori, apoi își întinse încet botul brumos pe puful de zăpadă spre căprioară, tremurând mărunțel din tot trupul. Ochii și-i fixă în ochii căprioarei. M'am apropiat mai bine de el. Botul era acum rânjit. Maria venise și ea lângă mine, timidă, supusă cum n'o văzusem niciodată.

— Vezi, cum ne ironizează cu moartea?

— Iar începi copilăriile?

Avea dreptate Maria. Nu era timpul acum să mă îndoiesc sau să încerc speculații filozofice.

— Ai noroc și la vânătoare amice, ca și la cărți, îl bătu iarăși pe umăr omul cu chipul ca o coajă de copac.

Nu le mai răspunsei. Nu știu de ce, dar parcă mi se încleștase gura. Nu mai puteam să vorbesc.

M'am aplecat și am luat între mâni capul țapului, l-am sărutat lung pe frunte apoi am luat capul căprioarei. Am sărutat-o și pe ea cu religiozitate. Printre degete, din gura căprioarei mi s'au prelins câteva șuvițe de sânge. In clipa aceea, în sufletul meu, în adânc, a plesnit parcă un resort. Da, da. S'a rupt ceva, pe care mintea nu-l putea defini acum în fața Mariei... Și lucru ciudat Nu mi-a mai fost milă nici de țap și nici de căprioară... Dimpotrivă. Pe măsură ce mă mânjeam mai mult de sânge pe mâini, întorcând pe o parte și pe alta animalele calde încă, în mine încolțea și mai mult pofta de a o mori cât mai mulți țapi, cât mai multe căprioare, cât mai multe păsări...

M'am ridicat în fața Mariei mândru de fapta mea, de noua mea fire, de schimbarea petrecută în toată ființa mea. In clipa aceea și pe ea am văzut-o tot roșie, plină și ea parcă de sânge din cap până în picioare.

S'a apropiat de mine cu admirație. M'a înlănțuit cu brațele ei tot roșii.

— Cât de mult te iubesc, Joane !

LAUDA MĂRII

Intins de albastru cald clipind de brume
Sub înflorite depărtări pe gânduri,
Al cerului împrumutat de lume
Zâmbet în somn de abur și arginturi.

Intins de liniști crude, elegie,
Azurul viorelii, de fecioare,
Când zorile iubirii le îmbie,
Durere netrezită de isvoare.

Pe sâni de rouă palid unduită,
Miresei pururi, plânsetele zilei,
Ii murmuri o lumină adormită
Ca zâmbetul în visuri al copilei.

Mereu născută șoaptă 'n desfrunzire,
Tu, amintirii unui plaiu neturbur,
Ii suni prin bura undei de iubire
Cuvântul creatorului în murmur.

Emil Giurgiuca

ELEGIE

Cum ar împlini gîndurile
Cuvinte pentru viață și pentru moarte,
Când în toate singurătățile
Suntem numai tremurate oglinzi
Ale nedumiririlor?

Mi-ar fi cu putință, în jurul meu, să nu aud
Nimic alt decât crescutele de amintiri triste,
Când cuvintele într'atît
Unul cu altul seamănă —
Și când
Văd cum de fiecare lucru
Lumina se frânge negrăit,
Ca și avântatele-mi spre crunt adâncite zări
Amare cîntece?

Ierni.
Pretutindeni, ierni.

Nu ascultați cum somnul
Incepe fără valurile,
— Fără unduioasele încremeniri ale adormirii
Și cum visele sunt
Numai prelungirile cumplitelor nopți
Peste și mai cumplite zile?

Aceleași nopți și aceleași zile.

Pentru sufletele-corăbii
Plecări mai departe nu sunt...
Dece,
In numele vieții și al morții
Și în acela gîrbov, al uitărilor,
Să mai cerșim darnice aduceri aminte,
Nestrăbătutelor de anotimpuri peisagii
Ale prea întârziatelor presimțiri?

Pentru sufletele-corăbii
Plecări mai departe nu sunt.

Iată,
Ne-mai-auzitul și-a dibuit melodia
In trăite răstigniri,
De aici, poate începe tihnita salbă de grădini
Din a căror știută nemărginire
Nici-un înger
Nu se va încumeta să ne alunge...

Coca Farago

„UN INFOCAT PATRIOT": M. KOGĂLNICEANU

S'au împlinit, la 21 Iunie, 52 de ani dela moartea lui Mihail Kogălniceanu. Dacă e vorba să se aplice mai pe merit, cuiva, expresie de „om de cultură", atunci Kogălniceanu este cel menit a o primi întâiul între cei dintâi.

Cu dispariția sa, țara noastră pierde, pe lângă aceasta, un om propriu zis, un om dintr'o bucată și dintr'o credință. Exemplul vieții sale apare astăzi, ca un paradox sau ca un miracol.

Boier fiind, să lupți pentru împroprietărirea țăranilor, adică pentru punerea în drepturi a unor șerbi, nu e aceasta o nebunie, o curată nebunie!

Boier fiind, să pledezi nu pentru decretarea unor măsuri care să mențină pe cei mulți și slabi într'o perpetuă servitute, ci pentru ridicarea acestora la o viață mai omenească, nu e, oare, aceasta o crimă de lèse-boierie!

Acelei nebunii și acestei crime și-a închinat Mihail Kogălniceanu întreaga lui viață atât de spornică, încât, la moartea sa, foile timpului se întreceau în a-i sublinia meritele uriașe în ceeace privește transformarea României dintr'un Stat, plin de cele mai pitorești, dar și mai desgustătoare vestigii de ciocoism mai mult sau mai puțin fanariot, într'o țară, care — în sfârșit! — putea sta de vorbă cu Occidentul.

„Figura acestui uriaș al Neamului românesc și al luptelor pentru redeșteptarea națională (scria minunat Gh. Panu) este unică. Numele lui va rămâne veșnic legat de opera reînvierii României".

Iar organul partidului conservator: „Timpul", care combătuse totdeauna cu înverșunare ideile politice și sociale ale celui dispărut, scria, de data aceasta cu loialitate:

„Nu știm alt bărbat de Stat al României, care să fi întrunit atâtea calități ca Mihail Kogălniceanu. Căci la Kogălniceanu nu era numai acea inteligență naturală pe care o posedă mulți dintre compatrioții noștri; mai era și o înaltă cultură și o cultură universală.

„El iubea din inimă pe toți membrii marei familii române pe care o purta în sânul său. El a visat până la ultima sa suflare la o Românie mare și unită și putem zice că realizarea acestui vis era idealul suprem la care ținea politica sa".

Un nu mai puțin vibrant omagiu era adus de însuși Regele Carol I, care scria soției marelui dispărut:

„Moartea lui Mihail Kogălniceanu, iubitul vostru soț, m'a pătruns de cea mai vie durere, căci cu dânsul România împreună cu mine, a pierdut un luminat sfătuitor și un înfocat patriot prin fapte. Va rămâne neuitat în istoria națională".

Înțelepciunea Regelui Carol vedea bine. Kogălniceanu nu poate fi, într'adevăr, niciodată uitat. Și asta pentru simplul și binecuvântatul motiv că nu a fost un patriot de tribună și logos ci — cum Suveranul de atunci observa nu fără ironie pentru familia cea mare a patriotarzilor — Kogălniceanu fusese un „patriot prin fapte..."

T. Radu

NOTE

Revista „Bucovina Literară"

— din 22 August 1943, având ca prim redactor pe d. *George Drumur*, cuprinde, pe lângă partea de beletristică, cea mai bogată și mai concludentă dare de seamă asupra sfatului scriitoricesc dela Putna. Cuvântările celor mai mulți vorbitori publicate *in extenso*, fragmente alese din rapoartele citate în ședințele dela Cernăuți și Putna, o bună stenografiere a alocuțiilor ocazionale, interesante prin elanul și vibrațiile interioare, pot oferi o ideie aproximativ justă despre ce-a însemnat prilejul de întâlnire scriitoricească la Cernăuți și la Mânăstirea Putna.

In *„File de Calendar"* se recomandă poezia *„Cântecul Toamnei"* semnată de *Mihail D. Ghenescu*. Reproducem fragmentar: *„Față de desorientarea unor fanfaroni, ce au făcut din poezie o mască pe care o schimbă dela față la față, versurile lui Ghenescu constitue o bună chemare către adevărata viață etnică și către adevăratele ei izvoare:*

Toamnă aurie, toamnă de baladă
Bruma peste suflet a'nceput să cadă.

Și alte versuri:

Fruntea-ți arde'n palme ca o lună plină
Și de-ți pleci urechea și asculți mai bine
Auzi pasul vremii cum răsună'n tine.

Am reprodus versurile recomandate de către *„Bucovina Literară"* pentru a indica însuși drumul nou pe care vor să-l deschidă condeierii cernăuțeni în lirica noastră contimporană.

O bună cronică literară iscălește d. George Drumur despre *Intoarcerea lângă pământ* de Lucian Valea, iar tinerii poeți *Nicolai Tăutu, Const. Bivolaru, George Pătrănceanu* semnează versuri bune.

Cristian Dor

— sau după numele adevărat Traian Dorz, se chiamă un poet cu largă circulație în lumea satelor din întreaga țară; suntem informați că printre plugari ar avea faima unui Tudor Arghezi sau Lucian Blaga; stihurile lui religioase sunt cântate în coruri prin biserici sau prin diverse soboruri duhovnicești.

Cristian Dor este el însuși țăran din comuna fruntașă *Mizieș*, jud. Bihor, nu departe de Beiuș, cîadela manifestărilor spirituale din Banat.

Dotat cu un ales talent de a exprima în versuri limpezi comoara de simțiri ce zace în sufletul norodului românesc de pretutindeni, poetul țăran s'a remarcat cu deosebire ca făuritor de stihuri în care evlavia creștină și starea de credincioșie adâncă, atât de caracteristică poporului nostru, își găsesc o expresie fericită.

In așteptarea Mirelui se numește ultima sa carte de versuri, ce cuprinde nu mai puțin de 51 bucăți — *cântări de dragoste* — cum îi place să le considere autorul.

Activitatea din trecut nu e mai puțin bogată. La *Golgotha, Pe drumul Crucii, Doina Golgothei, Darul Lacrimilor, Cântări. Așa zice Domnul, Din Lupta Domnului*, sunt volumele sau cărțulițile sale de versuri răspândite prin satele de munte sau de ses, prin colibe de ciobani, sau prin bordeie de pălmași.

Din cuprinsul cărții *In așteptarea Mirelui*, ce-o avem înainte, înțelegem și taina succesului pe care poezia d-lui *Dor*, o are în publicul său cetitor; înțelegem, de-asemeni, și sufletul poporului, sincer și credincios, așa cum se oglindește în volumul de poezii.

Pentru diferitele stări de viață afectivă, socială, etc. poporul își are cântăreții săi anonimi; un sentiment de duioșie, de bucurie sau o ironie ucigătoare se închiagă pe loc într'un șirag de versuri săltărețe care ușurează inima ascultătorilor; pentru a se adresa lui Dumnezeu, norodul în dreapta lui credință, a înțeles că nu poate interveni el însuși în mod ușuratec și necuviincios; cântărețul care vă exprimă adâncimea sentimentelor sale religioase trebue să fie el singur o fire aleasă, de om credincios și hotărît, și numai în măsura în care norodul cunoaște această realitate sau își dă seama de ea prin frumusețea neobicinuită a poeziilor religioase, îl primește pe poet cu încrederea cuvenită și face din el glasul curat al înaltelor sale frumusețî sufletești, în care-i place să se audă proslăvindu-l pe Cel din Ceruri.

Acest rost de largă comuniune cu cei mulți îl are și dedicația volumului:

Pentru tine...

Prea iubitul, dragul, nedespărțitul meu prieten — și pentru toți cei cari, bolnavi de dragostea *Mirelui Fericiri Noastre*, vor iubi și vor chema ca și noi, cu acelaș dor, *Venirea Lui*, împărtășesc aceste gânduri și cântări, isvorîte din inima arsă numai de dragostea pentru *El* și pentru voi, înviorare și mângâiere pe drumul pribegiei voastre:

Incă puțină, foarte puțină vreme... Evr. 10. 37.

In rândurile mulțimii intelectualizate, cărțulia de față poate stârni nedumeriri, când nu va trece nebăgată în seamă; pentru norodele de plugari cărora li este hărăzită ea constitue un eveniment; în nouile poezii publicate credincioșii se pot, recunoaște singuri depășiți, crescuți din starea lor anterioară.

Și norodul va găsi totdeauna în versurile poetului *Cristian Dor* o simțire adîncă, vibrările unor sentimente, adevărate, curgător exprimate, își va recunoaște glasul din tăcerea marilor singurătăți, ridicat înaripat spre cer.

In așteptarea Mirelui abundă de poeme-rugăciuni, unele mai prețioase decît altele. Vom reproduce câteva fragmente:

Inima'mi mereu suspină
După Țara cea de Sus
După Țara de Lumină
După Mirele Iisus..
(*Inima-mi mereu suspină* pag. 65).

sau

Porumbel...
Din stejari depărtați
Fără soț și frate,
Mistuit de dor străbați Țări îndepărtate
Arse și pustii și moarte
Țări îndepărtate...
Glas hain te prigonește
Și mereu te alungă
Iar din urmă doru-ți crește
Calea tot mai lungă
Jalea arde, dorul crește
Calea-i tot mai lungă
(Porumbel străin după Psalm 56)

sau

Luceafăr Dulce, *(Apocalips 22, 16)*
Se împrăștie noaptea în cercuri tot mai dese
Fugind în ascunzișuri de codri nevăzuți
Din scame de lumină, vin zorii și se țese
Ca'n ziua cea dintâie, în care au fost făcuți.

Am ales — din lipsă de spațiu — numai începutul câtorva poezii din cele mai caracteristice, cari în întregimea lor sunt adevărate modele de exprimare artistică, directă, simplă, fără adaosuri și înfloriturî inutile.

In evoluția poeziei lui *Cristian Dorz* poporul a fost prezent în sufletul lui uriaș și curat — dela primele începuturi. Noroadele de plugari creștini și l-au recunoscut ca expresie a simțirii lor religioase, a nostalgiilor lor pământene, a dorului lor după altă Patrie, aceia a veșniciei dumnezeiești. O litanie de tulburătoare frumusețe se ridică din cuprinsul cărții *In așteptarea Mirelui*. Orizonturile pământești se întunecă încet, durerile omenești amorțite sufletul îmbrățișează întinderi mai vaste până se pierde în constelația și în așteptarea Mirelui Isus. Aceste merite fac din *Cristian Dor* sau *Traian Dorz* unul din exponenții valoroși ai masselor populare, cari au știut să dea haiduci, martori și eroi iar în acest caz, pe unul din puținii poeți de adevărată inspirație creștină pe cari-i avem.

A apărut „Gazeta cărților"

— a. XII, 19—20. Iulie a. c. cu note postume de N. Iorga (Carte și cărturar) și cu colaborarea d-nei Florica D. Chirescu, Al. Stamatiad, George Dumitrescu, Cezar Cristea, V. Teodosiu și P. Homoceanu (versuri), prof. I. E. Torouțiu (Scrisori de D. Nacu), D. Munteanu-Râmnic (Inochentie Clain. Cursurile dela Vălenî și Un vechiu „catehism" antialcoolic), arhitect Sp. Cegăneanu (Pictorul Mirea), A. G. Stino (O „Divina comedie" spaniolă), prof. I. E. Naghiu (Un filozof român în sec. 17), Sculptor I. Pantazi (Expoziții Artistice), cu recenzii: d-nii prof. Dr. N. Dimancea și Dr. N. Crăciun (despre lucrările d-lor d-lor Gh. A. Cuza, George Dumitrescu, G. Bezviconi și Const. Ceruleanu, antologie la zi (N. Iorga, Gr. Sălceanu, Verona Brateș, Col. Sever Slătineanu, Gr. Popa și Ion Gr. Perițeanu), carnet bibliografic, carnet cultural, anticariat, biblioteci, cronica revistelor și ziarelor, ortografie și gramatică, vitrine și edituri, cărți primite și cărți didactice, prezentări și note despre Academia Română, Academia Științifică, Liga Culturală, Ateneul Român, Asoc. Scriitorilor Militari, Prietenii Istoriei Literare, Cercul Genealogic, Expoziția G. Mirea, Institutul Bibliologic.

„Cântarea tinereții mele"

— elegantul volum de poezii al d-rei *Margareta N. Isbășoiu*, apărut de curând în editura ziarului *„Acțiunea"* din Galați, reține atențiunea prin fondul tradiționalist și printr'o surprinzătoare îndemânare a versului. Deși trădează lectură intimă și temeinică, d-ra Margareta N. Isbășoiu a știut totuși să se ferească de alambicări stilistice, care abundă de obiceiu în cărțile de debut. O atmosferă lirială plutește în cele 29 poezii din „Cântarea tinereții mele", văduind în d-ra Margareta N. Isbășoiu un temperament liric de frumoase și bogate perspective.

Viața patriarhală (*„Măicuții mele"*, *„Cântecul Dunării"*, *„Roze"*, *„Cântarea tinereții mele"*, *„Copilăria mea"*, *„Cântec"*, *„Primăvara"*, *„Vara"*, *„Toamna"*), un profund sentiment religios (*„Psalm"*, *„Magii"*, *„Florile"*, *„Hristos a înviat"*, *„Madona"*, *„Miresme"*) și avântul patriotic (*„Cântecul fusului"*, *„Din sat"*, *„Eroii"*, *„Intoarcere"*, *„Ostașii noștri"*, *„Răsbunare"*, *„Eroul Necunoscut"*) capătă în *„Cântarea tinereții mele"* accente valabile.

Horia Nițulescu

— *cunoscut din evocările și viziunile lirice cu care a îmbogățit poezia de război, publică în* Revista Fundațiilor Regale, *(anul X, 1 August Nr. 8) o admirabilă realizare pe motivul baladei* Meșterul Manole. *Subliniem cadența majestuoasă și învolburarea rapidă a scenelor, momentelor, care se petrind halucinant în timp și legendă.*

Iată începutul:
Țară verde, basarabă,
Doarme'n giulgiu de otavă
Plaiul lin, ciscarpatin
Zarea brazii i-o ațin.
Zodiile calme'și cern
Ritmul dulce, sempitern.

Despre virtuțile scrisului ardelenesc

—d. prof. Nichifor Crainic are în *„Gândirea"* (Iunie-Iulie 1943) cuvinte de pătrunzătoare intuiție și juste perspective. Vorbind despre G. Coșbuc ca fiind cel mai reprezentativ dintre scriitorii ardeleni, Nichifor Crainic găsește prilejul să arate substanța spirituală din care s'a plămădit scrisul de peste munți, împrejurările care i-au conturat trăsăturile:

„Scriitorii ardeleni se disting prinir'o anumită tensiune etică a spiritului lor plăsmuitor. Fie prozatori, fie poeți ei se simt, gândesc și cred în comunitatea națională, care le servește ca material artistic, dar și ca scop al literaturii. Asprele condiții milenare ale vieții de peste munte, vecinătatea unor popoare străine și dușmănoase, constrângerile și prigoanele de tot felul, de pretutindeni și de totdeauna au apăsat asupra sufletului ardelean, dar în loc să-l strivească, l'au îndârjit, l'au înviforat și l'au contopit într'un bloc de solidaritate masivă, capabil să înfrunte toate uraganele lumii.

Scriitorii ardeleni poartă în inimă stigmatele neamului lor, dar și vigoarea pietroasă a voinței lui de viață, care îi împiedică să transforme compătimirea națională în viziune pesimistă sau în elegie bocitoare. Tensiunea etică de care vorbim, și care e nervul creației lor, stă tocmai în reacțiunea hotărîtă împotriva unei netrebnice soarte istorice, a cărei strâmtoare trebue sfărâmată. Nu s'a născut încă durere și casnă, care să doboare sufletul ardelenesc".

Dincolo

— de datele statistice pe care le cuprinde, dincolo de bilanțul de activitate în câmpul învățământului secundar, *„Anuarul Liceului Național-Iași"* pe anul 1941—1942, se impune atenției prin cele câteva studii, în care cititorul găsește prețioase și uneori inedite informațiuni, rod al unei munci migăloase, cinstite, în tăinuitele hârtii ale trecutului nostru cultural.

Semnează: d. *Gh. Ungureanu* („N. Iorga școlar la Liceul Național din Iași și câteva date inedite despre familia sa"); *Const. Turcu* („Zaharia Columb, un vechiu profesor al Liceului Național"); *D. Ciurea* („Vechile bazilici creștine din România"); *Zoe Claudian* („Psihologie contemporană"); *Olga I. Comănescu* („Câteva observațiuni asupra predării gramaticei"); *Mihai Costăchescu* („Știri vechi").

Subliniem, în deosebi: „Contribuția Academiei Mihăilene la crearea conștiinței noastre naționale: *(Traian Gheorghiu)* și poemul simbolic în două tablouri „Spre viitor" scris de d. *Petre Stati*.

EVOLUȚIA LIMBII LA ROMÂNII DELA RĂSĂRIT DE NISTRU

(Urmare din pag. I-a)

tiatră a rămas, căci ei erau membri de Partid și hotărau în ultima instanță. Aceiași analiză s'a făcut și cuvântului „limbă". Moldovenii de acolo, în cazurile genetiv și dativ, pronunță „linghii", iar evreii au stabilit „lindii", și așa a rămas. In felul acesta s'a procedat cu toate cuvintele și la urmă a ieșit o limbă mult mai pocită ca a lui Madan.

Acum începe deci a treia fază a limbii literare moldovenești, care intră în vigoare începând cu anul 1938. Din nou editura de Stat a Moldovei, Tiraspol, începe să tipărească manuale de școală, ziare, reviste și tot felul de literatură în această limbă stricată, pe care nici moldovenii aproape n'o înțelegeau.

Această limbă am găsit-o în toate școlile moldovenești, la desrobirea Transnistriei.

Din cele expuse rezultă că numai în decurs de 10 ani (1927—1937) limba moldovenească la românii de peste Nistru a trecut prin trei faze caracteristice:

a) Madanismul 1927—1932 :
b) Latinizarea 1932—1937;
c) Rusificarea 1938—1941.

In felul acesta, bieții moldoveni au fost un fel de cobai de experiență asupra cărora străinii de neam și suflet, le-au aplicat tot felul de sisteme, unul mai năstrușnic ca celălalt. Se înțelege că dintre toate sistemele cel mai convenabil pentru noi a fost curentul „latinizării", căci în decurs de 5 ani învățătorii și tineretul s'au culivat — indiferent de fond — cu alfabetul și limba noastră națională. Aceasta le-a determinat o nouă orientare către tulpina neamului și a permis, la desrobirea din 1941, să punem în aplicare cartea și întreaga noastră literatură, în toate școlile din Transnistria, fără multă greutate.

Sistemul aplicat din 1938 a fost de fapt o stratagemă a Partidului care ducea pe nesimțite moldovenii către o rusificare cât mai rapidă.

Semnalul a fost dat de Congresul scriitorilor ruși din anul 1936, ținut la Moscova, care în moțiunile scoase a arătat că în U. R. S. S., predându-se, din școlile primare, până la Universitate, în 114 limbi, cu diferite alfabete, intelectualii celor peste 180 de naționalități se înstrăinează complect de limba și cultura rusă, singurul cheag care menținea într'un tot aceste neamuri, și prin aceasta Rusia se desmembrează.

De aici a urmat suprimarea tuturor alfabetelor, introducerea obligatorie a alfabetului rusesc în toate republicele și admiterea scrierii și pronunțării termenilor technici numai în limba moscovită.

Aceasta a constituit o prefață a rusificării pentru toate republicele din U. R. S. S.

Avem convingerea fermă, confirmată de altfel și de intelectualii din Transnistria, că n'ar fi trecut poate nici un sfert de veac, și în toată Rusia nu ar fi fost admisă decât o singură limbă, și procesul de rusificare ar fi mers pretutindeni cu pași vertiginoși.

Astfel lozincele revoluției, cu dreptul fiecărei națiuni de a se cultiva în limba lor proprie, trebuiau să fie călcate în picioare, în fața nouilor realități.

Războiul actual va rezolva problema dreptului la cultură în lumina nouilor orientări.

Astăzi, când steagul românesc fâlfâie biruitor în provincia dintre Nistru și Bug, moldovenii din Transnistria se bucură de adevărata cultură în limba neamului nostru pe care o învață cu drag în toate școlile, pentru a intra în comunitatea spirituală a Patriei desrobitoare — România.

Andrei T. Niculescu

VITRINA LITERARĂ de Neagu Rădulescu

A apărut **„MANIA LUI HERCULE"** de **Const. Râuleț**

— Și dacă pun mâna pe Râuleț îl fac... pârâu!

A apărut **„UNDEVA PE UN TĂRM"** de **Mihail Pop**

— Asta își închipuie că stă pe țărm și pescuiește o să-l confunde cetitorii cu Brătescu Voinești!

Va apare **„O CRIMĂ"** de **Carol Ardeleanu**

— Am ucis atâția cetitori în trecut, încă o crimă nu contează.

Va apare **„FERMECĂTORUL HRISOVERGHI"** de **Th. Rășcanu**

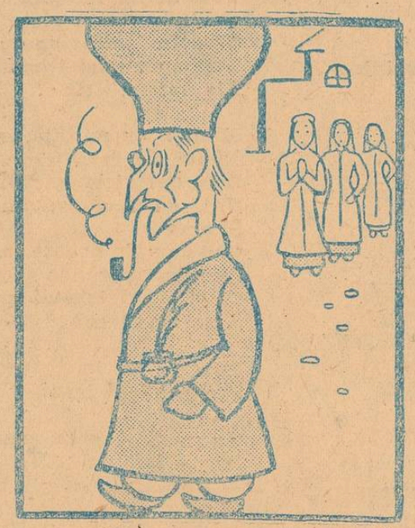

— Se [illegible] după mine o după [illegible].

A apărut **„ȚARA DE DINCOLO DE NEGURI"** de **Mihail Sadoveanu**

— Până când n'oi vâna un zimbru ca strămoșul meu Dragoș Voevod, nu mă las!

A apărut **„LACRĂMI"**, versuri de **Dobre Panait**

Un cetitor simțit care ține să-i facă o plăcere autorului.

Societatea Națională de Editură și Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", București, str. Sărindar 5-7-9, înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerțului București. Tipărită la 28.VIII.1943

ANUL II Nr. 77 — 5 LEI EXEMPLARUL — 5 SEPTEMBRIE 1943

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

CUTEZANȚĂ

Singurătăți, singurătăți
De piscuri și de cer înalt,
Urziți de sus și 'n frământarea mea
O liniște de stea...
Când îmi usucă vijelia doru 'nvoalt
Pe drumuri seci... Când praf din toate se alege...
Nu-mă-uita din roua păcii aș culege...

Singurătăți, singurătăți
Cu pașii voștri-aș adânci genuni își ape...
Mă plânge strada, patul prea mă 'ncape...
Tu ruga-mi, Doamne, ca la toți de-o măsuri,
Și-mi drămui visul de-aur printre păsuri,
E pentru râvna-mi prea puțin...
Vreau fruntea 'n alte aurori să mi-o înclin...

Singurătăți, singurătăți,
In cari, Cel Veșnic, să visez m'a juruit,
V'aștept osânda năzuinții mele de-azi:
Din cuiburile culmilor de brazi, —
Să-mi ducă duhul, sângele să-mi ducă
Doar pentru flori ce nu se mai usucă,
Rotindu-mi stânca unde stau înlănțuit,

Singurătăți, singurătăți, —
Lăsați să cadă șoimul vostru peste mine,
Să-i umplu aripile de rubine,
Și să le scuture pe unde-mi umblă dorul...
Mă va ierta zâmbind Mult Iertătorul,
C'am cutezat să am și eu
Rărunchi însângerați de Prometeu...

Șerban Bascovici

DIPLOMAȚII SCRIITORI

Cărțile au făcut, întotdeauna, o operă diplomatică mai adâncă și mai fecundă decât toate cancelariile lumii la un loc. Relațiile dintre popoare capătă semnificație și trăinicie nu prin automatismul rigid al relațiilor oficiale, prin rutina unor reprezentări decorative, ci prin anumite permanențe spirituale ale lor, care se împărtășesc întroolaltă într'un plan elevat de aspirații comune.

Diplomația este, cum s'a spus de atâtea ori, mai mult o artă decât o pricepere tehnică. Relațiile dintre popoare se cer servite de oameni, nu atât cu o cunoaștere deosebită a dreptului internațional și a disciplinelor asociate, cât cu însușiri speciale, capabile să mijlocească cele mai fertile raporturi între două națiuni, oameni cu o inteligență mlădioasă, cu o rafinată intuiție și cu un remarcabil simț al nuanțelor. Dacă la toate aceste calități se mai adaogă și prestigiul unei personalități cuceritoare, este numai în avantajul operei diplomatului. Mai mult artă, deci decât rutină birocratică, diplomația este un domeniu unde scriitorii au adus întotdeauna servicii excelente.

Prin sensul intim al misiunii sale, scriitorul este un ambasador, un exponent al patriei sale peste hotare, investit cu o funcție infinit mai largă decât o anumită calitate oficială, fatal limitată numai la atribuțiuni specifice. Ambasada spirituală a scriitorului nu suferă nicio îngrădire și nicio diminuare prin investirea într'o funcție limitată oficial, ci dimpotrivă capătă un contur mai precis, devenind un instrument activ, care operează între orizonturi definite.

Ca structură spirituală, scriitorul se pretează de minune acestei aristocratice funcțiuni. Exemplele, în această privință, ne confirmă abundent. Bizanțul trimitea, în ambasadele sale, aproape numai scriitori. Cronicarii noștri, adesea, au executat dificile misiuni diplomatice. Cazul spătarului Nicolae Milescu și al lui Antioh Cantemir este cu deosebire concludent. Dar Franța ni se pare aceea unde scriitorul diplomat este aproape o tradiție consacrată. Lamartine și Chateaubriand, Stendhal chiar și Prosper Merimée dacă nu mă înșel, un Joseph de Maistre, iar în zilele noastre un Paul Claudel, un Anatole de Monzie, un Saint-Aulaire și atâția alții cari ne scapă acum și-au servit patria în străinătate.

D. René de Weck, distins scriitor elvețian și una din simpaticele siluete ale diplomației bucureștene, a știut să-și câștige destule simpatii în țara noastră.

Recent, scriitorul Paul Morand a fost numit ministru al Franței în România. Vestea că d. Paul Morand vine la București, nu ca simplu mosafir, dar ca reprezentant oficial al patriei sale, ne-a umplut de o firească bucurie. Scriitor de o elegantă suplețe occidentală, călător pasionat, inteligență scormonitoare, peripatetică și vie, d. Paul Morand are toate calitățile care fac dintr'o ambasadă nu o rigidă funcție oficială, ci un act de cunoaștere și de simpatie. Va avea de asădată și prieteni, sperăm, să redacteze într'altfel unele capitole din cartea sa despre București, privit altădată numai cu un ochiu amuzat, în velocele său itinerar balcanic.

Scriitorii sunt, într'un anume fel, predestinați parcă să alimenteze simpatiile dintre națiuni și să sudeze atâtea elanuri într'o amplă aspirație comună.

Horia Nițulescu

ROMÂNIA IN PRESA DE PESTE HOTARE

IN PRESA PORTUGHEZĂ. — D. *Alfredo Pimenta*, cel mai mare istoric în viață al Portugaliei, publică în ziarul „A Voz" (Lisabona), în numărul din 17 Iunie 1943, un articol intitulat *„Roménia Erudita"*. Articolul este un elogiu adus culturii românești, reprezentată în capitala Portugaliei prin d-nii: *Mircea Eliade*, consilierul nostru cultural și prof. *Victor Buescu*, lector de limba română la Universitatea din Lisabona.

„Diario de Manhã" din 22 Iunie 1943 publică articolul *„Octaviano Goga, o poeta-profeta da Romenia"* (Octavian Goga poetul-profet al României). Articolul este scris cu prilejul comemorării celor cinci ani dela moartea bardului dela Rășinari. România a pierdut prin Octavian Goga — spune autorul articolului — nu numai un mare poet, ci și un subtil profet și un doctrinar al naționalismului creștin.

„A inspiração portuguesa na moderna poesia romena" (Inspirația portugheză în poezia română modernă), apărut în ziarul *„A Voz"* din 26 Iunie 1943, este o frumoasă prezentare a operei poetice a omului de cultură *Lucian Blaga*.

In traducerea d-lui *Eugénio Navarro*, *„Diario Popular"* din 14 Iulie 1943 publică schița d-lui *Adrian Maniu „A Morte sem Nome"* (Moartea fără nume).

Tot d. *Eugénio Navarro* publică în ziarul *„A Voz"* din 14 Iulie a. c. un articol intitulat *„Pagina Historia dum grande Povo"* (O mică istorie a unui mare popor) care, este un comentariu al cărții d-lui *Mircea Eliade: „Os Romenos, Latinos da Oriente"*.

Despre *„Eminescu, poetul neamului românesc"*, d. Mircea Eliade publică un articol în revista „Acção", din 1 Octombrie 1942; iar d. *Victor Buescu* face să apară în aceeași revistă la 24 Iunie 1943, un mic studiu intitulat *„Eminescu em portuguéo"* (Eminescu în portugheză).

Ținând seamă de faptul că până acum, nu există încă o traducere a lui Eminescu în limba portugheză, articolele amintite cât și unul pomenit de noi altădată, datorit tot d-lui *Mircea Eliade „Camões e Eminescu"* (Camões și Eminescu), publicat în *„Acção"* din 3 Septembrie 1942 și republicat de noi, în versiune românească, într'unul din numerele revistei „Vremea" din primăvara aceasta, sunt o prețioasă contribuție la cunoașterea marelui nostru poet de către poporul portughez.

Un pas mai departe, în acest sens, și pe care ținem să-l facem cunoscut și publicului românesc, este și încercarea de a traduce integral o poezie a lui Eminescu în limba portugheză. Astfel s'a organizat un concurs literar printre cei 35 de elevi ai cursului de limba română, organizat la Facultatea de Litere din Lisabona, în acest an. Concursul a constat în versificarea poemului *„La steaua"*. Comisiunea alcătuită din d-nii d-ri *Hernani Cidade și Vitorino Nemesio, Carlos Queiroz, Joaquim Paço de Arcos, Luiz Farjaz Trigueiros* și *Mircea Eliade*, care a apreciat și clasificat aceste traduceri, a atribuit premiul întâi traducerii semnate cu pseudonimul *„Stella"* (Dra *Maria Celeste Pereira Carreia*, studentă în ultimul an).

Iată textul acestei traduceri:

Até à estrêla que surgiu
É tão longa a caminhada
Que, só volvidos mil anos,
Sua luz será notada.

Morreu, talvez, no caminho,
Nesses confins azulados...
Por isso a custo os seus raios
Virão até nós, cansados.

E é só a imagem da estrêla
Que se eleva pelo céu;
Onde estava e não se vla,
Vê-se agora e já morreu.

E, assim, quando a saudade
Perecer na noite infinida
A luz do amor extinto
Há de seguir-nos ainda.

Premiul al doilea a fost obținut de d. *Adriano Leite Teixeira*. Versurile 8 și 11 ale acestei traduceri au fost puțin modificate de către poetul portughez *Carlos Queiroz*

Redăm și această versiune, pentru frumusețea expresiei:

Até à estrêla nascente
Tão longo caminho avança,
Que em milhares de anos sómente
A sua luz nos alcança.

Talvez se tenha desfeito
No longinquo azul que brilha,
Quando, na terra sujeito,
O seu brilho ainda nos brilha.

E a imagen da extinta estrêla
Sobe, sobe, ei-la no céu!
Se existe, quem pode vê-la?
Se a vemos, desfaleceu.

Assim, se a nossa saudade
Mergulha na noite infinide
Do amor ido a claridade
De perto nos segue ainda...

A treia calisificate au fost traducerile d-lor *Rogério Claro* și *Fernando Venâncio Peixoto da Fonseca*.

Cunoscuta poetă *Oliva Guerra* prezintă, în afara concursului, o tălmăcire de toată frumusețea:

Tão longa estrada vai de nós à estrêla
Erguida, além, no azul do céu distante,
Que a sua luz consome a percorrê-la
Milhares de anos, caminhando avante.

Talvez, quem sabe?, há muito fôsse extinta
Nos longes de qualquer remota aurora
E o nosso olhar, numa obsessão, pressinta
Seu rútilo clarão sómente agora.

Só a imagen da estrêla que morreu
Sobe no azul onde ela brilhou já.
Nunca a vimos enquanto lá viveu.
Vemo-la hoje que ela lá não está.
Assim também, quando ao sabor da vida
O sol do amor em nós se apagae finda,
Fica a saudade dessa luz perdida
A iluminar-nos como um luar ainda...

„Eminescu — spune cel de al treilea premiat, d. *Rogério Claro* — trebue făcut cunoscut într'o țară ca a mea, în care poeții s'au lăsat inspirați de ceeace natura le punea cu desăvârșire înaintea ochilor și rareori au știut să adauge folosirii simțurilor lecția științificului sau a filosofului, fără ca, din această cauză, vraja lirică să fi fost pe deplin biruită, ca în „La steaua".

In paginile ziarului *„Setubalense"*, d. *Rogério Claro* — elev al lectoratului român dela Universitatea din Lisabona — a inaugurat, de câteva luni, o serie de articole *„România, țară latină"*. Astfel, în numărul din 12 Iulie 1943, d. *R. Claro* semnează un articol închinat *„Arhitecturii române"*. După ce generalizează asupra conceptului de arhitectură, ca formă de expresie a istoriei unui popor, autorul analizează cele trei forme ale arhitecturii românești: munteană, moldoveană și transilvană. Vorbind despre arhitectura din Muntenia, autorul arată că veacurile al XV-lea și al XVI-lea au avut pronunțat caracter italian, care s'a suprapus celui bizantin din veacul al XIV-lea. Stilul lui Brâncoveanu — continuă d. Claro — excelează prin'tr'o curioasă combinare a bizantinului, a barocului venețian și a stilului autohton.

Arhitectura din Moldova prezintă caractere diferite. Veacul al XV-lea este străbătut de gotic. Veacul al XVII-lea abundă în bogăția culorilor. Pereții exteriori sunt acoperiți cu picturi reprezentând scene biblice, ca formă originală a artei eclesiastice românești. Prin așezarea lor la răscrucea dintre Europa și Asia, arhitectura din Muntenia și Moldova prezintă un mare amestec al stilurilor și al caracterelor construcțiilor. Arhitectura transilvană se caracterizează prin gotic și baroc.

Cu toate aceste deosebiri de stil se poate vorbi, totuși, de o caracteristică a arhitecturii românești. Ea se observă în arta populară.

In încheiere, autorul se întreabă: cum a fost posibilă păstrarea unei linii de continuitate sub apăsarea atâtor influențe străine! Acesta este marele miracol istoric al forții vitale a neamului românesc.

IN PRESA SPANIOLĂ. — Poetul *Aron Cotruș* publică în revista *„Arte y Letras"* din Madrid (an. I. Nr. 7, 1 Iulie 1943. pag. 23): *„Un programa de filosofia efusiva* — prezentare a revistei de filosofie românească *„Saeculum"*, ce apare la Sibiu, sub conducerea d-lui *Lucian Blaga*; și *„Un milagro histórico, que no es milagro"* (Un miracol istoric care nu este un miracol), recenzie asupra studiului d-lui prof. *George Brătianu*.

IN PRESA SLOVACĂ. — D. prof. *Pandele Olteanu*, lector de limba română la „Inalta Școală Comercială" din Bratislava, a pu-

Pompiliu Preca

(Continuare în pag. 2-a)

BUDHISMUL ȘI DUMNEZEU

Am lăsat la urmă cel mai isbitor contrast din toată magnifica operă a lui Buddha: acel referitor la existența și neexistența unei ființe supraumane care — după toate celelalte religii — cârmuește absolutist lumea, Universul. Creștinism, Brahmanism, Iudaism, Mahometanism, Politeism, etc..., au recunoscut și recunosc supremația unui CE superior omului, guvernator al lumei pe o anumită linie, independent de dorințele sau voințele pământene. Religiile au fost concepute, lansate, întreținute, spre recunoașterea Stăpânului tuturor timpurilor și tuturor spațiilor, întrupat, pentru o bună înțelegere, în om: Iisus, Crișna, Moise Mohamet, Jupiter. Aceste întrupări — a căror divinitate nu poate fi discutată decât cu riscuri — și-au propagat propria supraexistență și au dovedit-o.

Spre deosebire de toți ziditorii de religii, Siddharta nu a proclamat existența unui Dumnezeu definit, clasificat delimitat în cuvinte. Fiecare din noi poate fi propriu-i Dumnezeu. Fiecare din noi poartă cheia vieții sale; numai să știe când, cum și unde se descuie marile porți ale desăvârșirei. Omul și tot ce-l înconjoară, se reduc la o unică și generală plămădeală care va avea forme impregnate de viață, sau nu, după împrejurări.

Motivele și rezultatele lor găsesc clarificare prin budhism cu cinci veacuri înaintea Erei creștine. Motivele tuturor existențelor își află deslegarea în nemărginire. Fizicul este o întrupare vremelnică a nemărginitului; singurul valabil ca scop. Această întrupare încercuește cauze pentru germinare care, și în viitor ca și până acum, va înfățișa viața și, cu ea, toate defectele și pornirile ei. Apoi: dacă existența actuală este întrupată într'un nevolnic paria, cine ne poate lumina că această existență nu a dăinuit cândva într'o castă superioară? Sau nu va dăinui în viitor? Sufletul, substanța aceasta fără formă, cu conținut bănuit, fără intensiune sau extensiune palpabile, nu cunoaște castele. Nu le explică; acestea fiind născociri tărâmnice ale unor acaparatori cari pentru o eventuală apărare și-au construit un paravan din acei zei inexistenți: Crișna, Vișnu și ceilalți. Aceștia trebuesc denunțați. Dar nu denunțați brutal, cu fapte și vorbe necugetate, imorale. Ci, prin bunătate, prin iubire, ilogică chiar.

Aci rezidă întregul pesimism budhist, care a influențat dealungul veacurilor pe mulți gânditori. Aci se află origina pesimismului la Schopenhauer, la Lenau, la Eminescu, la aproape toți marii influențați dn ultimele veacuri. Aci toată milostivirea, aci toată iertarea, care stau la baza ideilor budhiste.

Aci și în nesiguranța de totdeauna.

In cărțile care explică doctrina budhismului numite Sutra, se explică nesiguranța veșnică: nici cerul și pământul, nici munții și râurile, nici forma, fondul, desvoltarea ființelor nu sunt veșnice, nu vor rămâne prea mult într'o anumită stare. Nesiguranța aceasta e sugrumătoare și fără mijloc de rezolvare. Sau, cel puțin, de îndulcire a unor împrejurări prescrise pe deasupra tuturor gândurilor, tuturor poftelor, tuturor voințelo

Atașând bunătatea sub forme ei cele mai înalte la nesiguran vieții, realizările budhiste, contra tuturor poftelor, tuturor voințelo lipsite de suflul elanic al ideilor i care într'adevăr se crede. De misticismul emanat din „Înțele ciunea de dincolo de viață" — „ vanghelia budhismului" dau, ap rent, o poleială de strălucire sup umană faptelor lui Sakia-Muni.

Nici în Sutra, nici în cartea d tinilor religioase: Vinaia, nici explicările transcendentului bu hist: Abidharma nici în Lalit Vistara legenda lui Sidharta nu pomenește ceva despre un Dum nezeu fixat în formule și expres

Și totuși — și aci este mare contrast — învățăceii lui Budh admiratorii lui pentru a găsi suport moral, un punct pe care sprijine Universul credinței enu țată de el, — l-au sanctificat, l-d îndumnezeit chiar pe Sakia-Mun

Astfel, s'a mai creiat un dumn zeu.

S'a mai creiat. Dar, tocmai pr această creiere, credința emisă el s'a alterat O alterare care a tacat arborele la rădăcină.

In primele sale secole (până pr veacul al VIII-lea al Erei cre ne), budhismul s'a propagat fulg rător. A cuprins India, Ceylan Indo-China, China de sud; spre Apus și-a răspândit sămân până la hotarele Persiei unde izbit de învățăturile unui alt il minat al timpului: Zarathustra.

Brahmanii își vedeau năru credința. Rajahii și regii, trebu pentru a se menține în frunt popoarelor, să admită egalitat castelor, menținerea unei ierar sociale fiind mai mult aparen Pentru a se evidenția și pentru se salva, acești privilegiați ai v ții au avut intuiția momentel trăite; după îngenunchierea su prinzătoare a începuturilor au g sit punctul vulnerabil al doctrin budhiste: creierea posterioară a nui Dumnezeu care nu s'a voit atare.

Contraofensiva a fost apri Brahmanismul care avea la ba o tradiție de veche elită sarcedo mistică și care exploata o ordi genealogică fixată de cărțile sfin și-a cucerit treptat vechile pozi Zeii cu origină pierdută în negu timpurilor dar cu adânc rost str tegic-religios presărat în toată c cepția celor ce i-au creiat și cel ce-i cultivau, au trântit cu frunt în țărână castele de jos, revolta și încurajate de preceptele bu histe. Și lucrurile s'au petrecut la început. Roma, Crișna și Vișn uitați pentru o vreme, și-au e denținat din nou puterea evoluți nată prin izbucnirea ideilor ciz late de brahmani întru cucerir milioanelor de credincioși pie duți.

Recucerirea este evidentă. De proape douăsprezece veacuri bu hismul este în regres. Bicșuii, a hatii și sravacalii (grade în iera hia bisericească budhistă), au luptat cu greutăți tot mai afun Ascetismul displace masselor. F kirii nu mai inspiră crezare. Do ma devine tot mai stearpă. Met fizica simplistă. Ca îndreptar înc până cu „Tantralele", budhiștii încercat complectarea scriptur

Ladmiss Andreescu

(Continuare în pag. 2-a

GÂNDUL ȘI INIMA LOR

Prin lanul copt al literelor românești, ici și colo florile albastre ale celor câtorva femei-scriitoare smălțuiesc aurul lui cu visătoarea lor culoare. Albastrul mănunchiu ar trebui odată cules într'o antologie critică, menită să sporească istoria noastră literară cu un studiu în deosebi necesar și din care s'ar răspândi minunate arome ale sufletului românesc, așa cum îl poartă și îl reprezintă femeea noastră scriitoare. Ilustrat în poezie, proză, oratorie, ziaristică și propagandă culturală, scrisul nostru femenin este icoana unui patriotism pe care femeea, cu resursele ei lirice și idealiste, l-a cultivat constant cu ardoare și în tăcerea marelui anonimat al sensibilității ei. După cum tot ea este vatra niciodată stinsă a sentimentului religios. Leagăn al iubirii, izvor nesecat de umanitate și mamă vie a tradiției și spiritului de conservare, — femeea este menită să păstreze aprinsă făclia sufletului național prin gest, prin cuvânt, prin darul sufletului ei și al jertfei fără eroism. Acestei misiuni femeea noastră îi slujește de veacuri prin rânduielele firii ei, dar și prin noblețea rasială a neamului, pe care, dela domnițe și până la nestiutele energii rurale, ea o poartă cu mândrie în boiul și în fapta ei.

Nu este înduioșător și simbolic să constați că scrisul femenin, chiar atunci când el sună prin corul îndepărtat al unor talente care au trăit în străinătate și au scris în graiul străin, închină gânduri atât de fierbinți pământului natal și sufletului străbun? Gândul și inima lor flutură pe aripele nostalgiei și ale iubirei de țară cu accente de rapsodie trimisă din larguri să atingă gândul și inima țării, pe care unele au cunoscut-o prea puțin sau de care altele au murit departe. Sentimentul acesta este cu atât mai revelet pe, cât dela început — cu cele dintâi condee feminine — el a vibrat cu toată poezia și valoarea lui umană.

Murind în exil (1888) la Florența, învățata și talentata *Dora D'Istria* (principesa *Elena Ghica*), care a cutreerat întreaga Europă și a cunoscut toate limbile sudestului, a închinat țării ei *„așa de avută și de frumoasă încât copiii ei nu pot gândi la ea fără o adâncă înduioșare"* — pagini de adevărată etnografie lirică. Zugrăvind în *„Femeile din Orient"* multe scene pitorești din viața țăranilor noștri, Dora D'Istria a prins caracterele rasei noastre cu o fină intuiție și viziune psihologică, într'o vreme când la noi se închegau abia primele litere românești moderne. Ea nu s'a sfiit deloc să desvălue în țăranca românță trăsăturile și frumusețile rasei latine. Iat-o călătorind prin Transilvania și prețuind tot ce este aci nepieritor românesc și pe țărancа română, atât de deosebită de tovarășele ei sase sau secuiene, printr'o grație înăscută a moștenirii latine:

„Sătencele reaminteau prin gingășia lor severă cele mai frumoase tipuri ale Italiei. Cu toate acestea cămașa lor cusută, catrința și ciubotele lor roșii dădeau acestor fiice din Latium o fizionomie cu adevărat orientală. De câte ori, pe când ele purtau pe colnicele Transilvaniei un vas de formă etruscă, admirat-am eu mândrețea nobilă a umbletului lor"?

Cutreerând Hațegul — ținut pe care îl îndrăgise îndeosebi — scriitoarea aduce laude aceleeași noblețe rasiale:

„Gazda mea originală din valea Hațegului lângă Porțile de Fier, se îmbrăcase ca să asiste la ședătoare cu frumosul costum din țara ei natală. Româncele, ca toate femeile latine au un simț de eleganță și se îmbracă, în genere, cu o cochetărie ingenioasă".

Dar nu numai portul și ținuta femeilor noastre au impresionat-o pe pribeaga scriitoare, în drumurile ei „pe acasă", ci și acel atât de pomenit și de slăvit sentiment de bun creștin și de omenie al țăranului nostru: ospitalitatea.

„Chiar în nordul Transilvaniei, unde situația țăranilor este atât de precară, cei mai săraci primesc pe călător cu o cordialitate în adevăr mișcătoare. In ochii lor ești un amic, de îndată-ce ai păsit pragul colibei lor".

Tot în veacul trecut, o strălucită ambasadoare a geniului femenin românesc, de viță deasemeni boierească — Elena Văcărescu, care a uimit Apusul cu personalitatea ei excepțională, a fost și ea o purtătoare de cuvânt neobosită a sufletului românesc pe care l-a slăvit pretutindeni cu un înalt sentiment de mândrie națională.

Iată ce înseamnă despre una din celebrele ei poezii, care a făcut să răsune numele marei românce până peste oceane, — lucrarea: *„Evoluția scrisului femenin în România"* (Marg Miller-Verghy și Ecaterina Săndulescu), unde întâlnim aceste rânduri despre una din celebrele ei poezii:

„Și într'adevăr, *Rapsodul Dâmboviței* este un monument de poezie și de tragic uman. E o minunată sinteză a sufletului țărănesc..., reprezentativă a substratului nostru etnic și prezintă cetitorului, uimit de miresme, și culori, un mănunchiu de flori ritmice în cari își cântă românul tot ce simte și tot ce-l doare: dragostea, moartea, vitejia, singurătatea și dorul (pag. 48).

Prin tot ce a trăit, a luptat, a visat și a scris, Elena Văcărescu a fost o mare româncă. Servindu-și patria, prin cuvânt și talent, prin faptă și simțire, ea a fost o adevărată ambasadoare a sufletului românesc, pe care l-a reprezentat glorios în aceea Franță, care a cunoscut-o atât de bine și a apreciat-o înconjurând-o cu nenumărate distincții și elogii. Niciodată nu și-a uitat țara și învăltoarea extraordinarelor succese europene de care s'a bucurat, gândul ei urmărea cald și entuziast, în primul rând, interesele neamului ei, pe care l-a servit real și holăritor în diferite împrejurări politice și sociale.

Iulia Hasdeu însăși, „copilul minune", care a părăsit pământul natal de timpuriu, i-a închinat acestuia — ca un omagiu adus frumoaselor și neuitatelor imagini pe care departe le-a purtat cu nostal-

Melania Livadă

(Continuare în pag. 4-a

CRONICA LITERARĂ

GEORGE VÂLSAN: „Pământul românesc şi frumuseţile lui"

Editura „Casa Şcoalelor", 1943

A fost *George Vâlsan* nu numai omul de ştiinţă excepţional, dar şi un mare însetat de frumuseţile naturii şi prin aceasta, un poet care n'a pregetat să se dăruiască în toată sinceritatea simţirii sale pământului românesc.

Recenta carte pe care ne-o pune la îndemână editura *Casei Şcoalelor*, intitulată *„Pământul românesc şi frumuseţile lui"* s'a tipărit pentru întâia oară în 1940 şi conţine o parte din opera sa de „popularizator şi poet al geografiei", cum îi spune d. *Emanoil Bucuţa* în cuvântul de deschidere, operă risipită şi care nu se cuvenea să fie dată colbului ori nepăsării prin diferite publicaţiuni, fie chiar în păstrătoarea arhivă a Societăţii de Radio difuziune. Sunt, prin urmare diferite articole, conferinţe ţinute la radio.

Avea mare dreptate d. Emanoil Bucuţa, când îl considera pe *George Vâlsan*, ca fiind singurul indicat să scrie „o Românie pentru toţi, o carte menită să fie, în zilele noastre, de întregire măreaţă şi liniştită a pământurilor româneşti, ceeace fuseseră la vremea lor, numai ca un suspin sau ca o chemare desnădăjduită a întregirii abia visate, *„România Pitorească"* a lui *Vlăhuţă* sau volumele de *„Drumuri şi oraşe"* prin România veche, dar şi prin provinciile care trebuiau desrobite, ale lui *N. Iorga"*.

Cartea aceasta i-se ceruse far George Vâlsan, o făgăduise şi desigur că o scria dacă zilele l-ar fi fost cât se cuveneau talentului său de atâtea ori roditor.

„Pământul românesc şi frumuseţile lui" poate să însemne şi câteva firide cu chenar de aur, din masiva catedrală închinată pământului românesc, la care râvnise cât a trăit.

Ceeace vrem să reţinem în cronica de faţă este minunata întâlnire dintre ştiinţa lui George Vâlsan, care nu a putut să fie uscată ca orice ştiinţă şi cuvântul lui bogat în imagini încântătoare şi tot atât de comunicative.

Unele pagini din „Pământul românesc şi frumuseţile lui" conţin nestemate poeme în proză, ce se cuvin a fi cunoscute în straturi cât mai largi.

Astfel, Dunărea românească văzută de G. V. „pare un copac cu rădăcina deltei înfiptă în Marea Neagră, un copac rotund ţinând între ramurile sale un cuib de munţi destul de vast ca să ocrotească la nevoe un neam întreg faţă de stolurile de răpitoare care s'au abătut timp de mii de ani din şesul deschis al Eurasiei" (pg. 10).

Mehadia este „cocheţă şi pieptănată după moda staţiunilor termale din Boemia"... (pg. 22). Carpaţii de răsărit „sunt mărunţi şi uniformi alcătuiţi din piatră de nisip sau gresie şi înfăţişându-se ca o turmă de oi netunse, îngrămădite una în alta, cu spinarea rotundă acoperită de lâna pădurilor de fag" (pg. 18). In partea de miază-zi „muntele nu se sfieşte să-şi arate umerii şi şoldurile goale, iar vegetaţia mai mult tufiş îţi face impresia unei fote olteneşti strânse pe trup, lăsând să se vadă formele vieţii" (pg. 22).

Poezia aceasta reconfortantă, abundă la tot pasul şi întrucât cele câteva citate dau o palidă imagine despre marele dar şi har cu care fusese înzestrat *George Vâlsan*, transcriem mai jos două adevărate poeme în proză, calde, omagiale, pe care G. V. le adresa *Vâlcovului* (pg. 130) şi *Balcicului* (pg. 157).

Vâlcovul: „Celelalte drumuri de apă se strecoară printre case, pe linii cotite. La fiecare clipă se schimbă perspectiva. S'a adunat aci tot farmecul pe care îl pot da la lumină, apa şi vegetaţia. Din barcă, vezi cum defilează grupuri de sălcii şi plopi piramidali, podurile arcuite, curioasele troiene de scânduri suspendate deasupra apei, gospodăriile au garduri de trestii, care au, săpate spre apă, un mic golf în care se adăposteşte luntrea casei, grădinile de gutui şi floarea soarelui, ale cărei seminţe se mănâncă pe toate drumurile. O plimbare de noapte cu lună pe aceste canale, e o minune. Lumina lunii dă transparenţă şi mistic grădinilor. Apa e răcoroasă, cu un miros mai agreabil decât al canalelor Veneţiei.

Când treci pe sub punţile negre, auzi râsete deasupra capului. Pământul umed dudue sub picioarele goale. Dintr'un colţ se desprinde o barcă cu tineri, care te urmăresc cu cântece. Sălciile mătăoase îşi pleacă toată umbra liliachie peste barcă, te mângâie pe faţă şi printre ramurile lor rare, stelele apar ca nişte cireşe de aur".

Iată şi cel de-al doilea poem în proză: *Balcicul*.

„Orăşelul acesta are o poziţie unică. Cutremure vechi sau alunecări de strate fac ca baza podişului aici să fie ruptă în trepte şi muchii paralele cu ţărmul. Creste de munţi în miniatură, piramide, falii, frontoane, care îţi par sculptate în basoreliefuri asiriene, dau aspectul cel mai sbuciumat ce se poate închipui. Totul de o albeaţă strălucitoare — o adevărată simfonie în alb. Aşezarea se revarsă într'o cascadă de două sute de metri înălţime, de pe sprinceana dealului până în undele mării. Dinspre larg ai impresia că dintr'o urnă de marmură se împrăştie o grămadă de mărgăritare până la atlazul albastru şi lin al golfului. Se disting terase şi o mulţime de leagăne suspendate. Şirurile de case sau bordeie — care sunt foarte multe — se strecoară printre creste şi folosesc toate pantele mai domoale şi toate adăposturile.

In felul de locuire s'a păstrat un caracter atât de vădit oriental, în cât te-ai crede pe ţărmuri mult mai depărtate de gurile „Dunărei scitice". Casele chiar când sunt umile, cu etaje înaintând asupra uliţei, au terase şi cerdace, sacnasiuri zăbrelite, pergole îmbrăcate în ramurile unui singur trunchi de viţă, plină de ciorchini graşi. Curţile sunt închise cu ziduri de piatră, deasupra cărora apar coroane de smochini sau lemdri şi la adăpostul cărora se ascund încântătoare grădiniţe răcoroase, cu flori portocalii şi conabii. Minaretele svelte se întrec cu plopii. Fântânele monumentale de piatră, cu inscripţii turceşti, îşi ciurue vesel apa, atât de preţioasă, în jghiaburi cari uneori sunt crâmpeie de monumente antice. Pe uliţele care urcă şi coboară uneori în întregime numai trepte ca în Malta sau în Genua, se mişcă o populaţie îmbrăcată în costumul de culoare al Orientului. Procesiunile femeilor cu căldări de aramă la fântâni, jocul copiilor cu şprinceniie şi unghiile vopsite la răspântii, pasul domol al vânzătorilor cu şalvari şi turban — se zice că aci se mănâncă cei mai buni pepeni şi cel mai gustos iaurt din ţară — până la sbierătul cătărilor şi behăitul caprelor prin grădinile suspendate, toate întregesc aceeaşi impresie de viaţă tipic orientală a acestui oraş..."

Se cuvine d-lor *Emanoil Bucuţa* şi *G. T. Kirileanu*, prieten de totdeauna al lui George Vâlsan, prin înţelegerea şi râvna cărora s'a tipărit această carte, toată recunoştinţa noastră.

Matei Alexandrescu

NICOLAE I. OTTESCU: Homer (Roman)

EDIT. „CONTEMPORANA", 1943, BUCUREŞTI

Dacă nenumăratelor disecţii ce s'au făcut până acum epopeilor homerice, vremi de peste două mii de ani, li s'ar mai fi putut adăoga încă una, volumul de faţă o încercă şi pe aceasta. E o dovadă mai mult că, după vorba lui H. de Régnier „poesia n'are nici ieri, nici mâine, nici astăzi, ci e pretutindeni aceeaşi", veşnică, pururea proaspătă, ca în ziua dintâi a plăsmuirii ei.

S'ar părea, la prima vedere, că vitalitatea poesiei homerice este pusă la încercare tocmai într'un gen care i-ar putea desminţi autenticitatea, vrem să spunem: esenţele poetice. O carte care se încumetă să prezinte lucruri şi oameni pe care modernismul acut îi socoteşte perimaţi, devine, prin însăşi aceasta, obiectul detractărilor actuale. Totuşi, nu avem de a face cu o aşa zisă „viaţă romanţată" în care materialul documentar, ştiinţific, de prima mână, să fie înlocuit de artificiile unei imaginaţii dubioase, ci pur şi simplu cu o îndrăzneaţă alcătuire epică, pornită dela un material dat, o operă scrisă de un spirit modern, am spune o minunată fantezie cu subiect clasic.

S'au făcut încercări de dramatizare a romanelor, cum — de curând — „Concertul pentru două viori" a lui Bach a fost interpretat în ritm de „swing", iar un studiu de Chopin cântat de de o orchestră de dans ca tango, — amândouă aceste hibride realizări muzicale la postul de radio Lausanne...

Altfel stau însă lucrurile în cartea d-lui Nicolae Ottescu. E adevărat *Iliada* şi *Odiseea*, trecute printr'un ciudat filtru, se pot citi în roman, dar romanul acesta este o frumoasă evocare a poetului pe care cei vechi îl comparau cu Okeanos, din care se nasc şi spre care curg toate apele pământului... Nu încape îndoială că frumuseţile fără seamăn ale originalismului, de atâtea ori ineditele farmece ale epopeilor rămân dincolo de paginile romanului, negăsindu-şi decât rareori echivalentele, atunci când se reproduc la loc potrivit pasagii traduse cu talent. Cititorul cinstit, care s'a aplecat cu dragoste şi cu mîgală asupra lui Homer, fie şi numai în traducerile d-lui G. Murnu, fără de pereche în toate literaturile, va înţelege că romanul d-lui N. Ottescu este numai o *încercare*. O încercare de a scrie într'un alt registru o poveste din alte veacuri, pe care unii dintre noi o ştiu pe de rost, în pasul majestos al hexametrului. O încercare în care autorul, pornind dela ideia că Homer a fost contemporanul războiului troian, ni-l prezintă ca martorul evenimentelor mai însemnate ce se desfăşoară în cele două tabere combatante. Cartea e plină de eroii fruntaşi, care trăesc, pe un plan dramatic devenit firesc, cu o adevărată intensitate. Lumea eroilor şi a zeilor a căror istorie a cântat-o nemuritorul Homer e aşa de adevărată, aşa de aproape de vieaţă, încât scenele de războiu, de dragoste, de prietenie, sunt mereu vii, mereu valabile. Numai aşa se face că romanul acesta se citeşte cu vădit interes. Rămânând, faţă de cele două epopei dela care porneşte, o oglindă concavă prin care personagiile trec mai puţin grandioase, dar totdeauna firesti, adevărat conturate psihologic, — romanul închide în el o atmosferă de stăruitoare umanitate, în cadrul peisagiului homeric binecunoscut. Cititorul nu va uita repede povestea de dragoste a Cassandrei şi a lui Palamed, şi nici paginile în care este preamărit rostul poetului pe lume...

Dar romanul acesta este, ca însăşi *Iliada*, un poem de războiu, de eroism. Peste cruzimi şi dezastre biruie însă, singură, *Poesia*, care trasfigurează sângerările, mîruindu-le cu luminile calde de împăcare, asemenea soarelui mediteranean...

Clasicismul, de atâtea ori lovit cu pietre, se arată odată mai mult în preţuirea actualităţii. Fiindcă el interesează pe omul de totdeauna, fiindcă în creaţiile lui ne regăsim de atâtea ori. Iţi spui aceasta dealungul tuturor paginilor romanului acestuia, încercare modernă de a citi într'una din cărţile mari ale omenirii.

„Homer"-ul d-lui N. Ottescu nu va împiedica pe nimeni să meargă deadrepul la originai sau la merituoase traduceri. Noi credem tocmai că va fi un îmbold pentru cercetarea directă a *Iliadei* şi *Odiseii*. Pentrucă autorul a ştiut, cum spuneam, să se ferească de un sterp savantlâc, dar în aceeaşi măsură a ştiut să scrie o pledoarie pentru clasicism, pentru alt ideal de viaţă după care tânjim...

Cu toate obiecţiile de detaliu ce i-am putea aduce (între care şi mult supărătoarea ortografie, care nedumireşte), ţinem să subliniem *noutatea* genului pe care d. Nicolae Ottescu îl lansează deşi — în ceeace ne priveşte — rămânem cu tragere de inimă tot la milenarele rapsodii.

Nicolae Predescu

BUDHISMUL ŞI DUMNEZEU

(Urmare din pag. 1-a)

adaptarea ei la noile cerinţe. Dar acestea au fost arme pe care brahmanismul le-a îndreptat neînfrânt oportunist, hotărît, împotriva credinţei celei noi.

Dacă budhismul ar fi rămas ca la origină, de un ascetism netolerant, în forme originale, brahmanii poate nu ar fi avut arme aşa de puternice cu care să-l răpună. Dacă religia aceasta s'ar fi voit explicată numai prin naturism, dacă ar fi rămas religia care creia din fiecare om un Dumnezeu în sine, mulţimile ar fi continuat să rămână atrase spre aceste zone de metafizic speculativ. Nimicirea totală în nefiinţă, această simplă formulă, cu toate lacunele ei, era oarecum suficientă pentru a amăgi şi îngenunchia suflete dornice de o credinţă. De îndată ce Sakia-Muni a fost îndumnezeit—ca semn al unei recunoaşteri deplasate — suportul religios care s'a crezut că poate să fie acest Dumnezeu, fiind de esenţă pur umană, esenţă atestată de înseşi învăţăturile lui, nu a putut rezista poverilor puse'n sarcina sa de urmaş. Odată, prăbuşit, a târît după sine cea mai verticală, cea mai filosofică doctrină religioasă a timpurilor.

Azi, religia lui Sakia-Mumi se menţinè pe o bază de tradiţie: mai ales în Nepal — ţinutul în care a germinat acum 26 de secole — în Ceylan insula oamenilor perseverenţi în docilitate şi, într'o măsură redusă, în Birmania în sânul unor triburi care se pretind descendente ale regelui Suddhodana, adică ale lui Buddha.

Poate că va reînvia budhismul, pentru că e singura religie care nu leagă pe om de o fiinţă superioară, supraumană.

Dar pentru a reînvia într'adevăr, trebue să apară încă un iluminat. Unul, care să sgudue cu fapta, cu vorba, interiorul omului gata totdeauna să se umilească în faţa cuvântului de zonă extramintală. De altfel credincioşii aşteaptă pe acest nou Budha. Pentru a scutura credinţa de adăogirile veacurilor, care au alterat tot ceeace va fi ca atunci. Ca acum 2500 de ani. Şi la ei aşteptarea este ultima rădăcină de care sufletul simte nevoia împerioasă să se anine atunci când se cufundă în marea nesfârşită a inteligibilului.

Dar aceasta este altă chestiune. Aci am voit să evidenţiez numai contrastele religiei lui Buddha.

Ladmiss Andreescu

România în presa de peste hotare

(Urmare din pag. 1-a)

blicat în presa slovacă din acest an, următoarele articole:

„Rumunske Koledy". Pôvod, zvlástnost'a ich vzťahk rumunsky poézii (Colindele româneşti. Originea, specificul şi legătura cu poezia română). Autorul subliniază autohtonismul românesc. („Gardista" din 1 Ianuarie 1943);

„Cesta rumunsky recí a kultúry" (Drumul limbii şi culturii române), apărut în revista scriitorilor slovaci „Elan" din Ianuarie 1943, în care insistă asupra ideii latinităţii şi a contribuţiei Ardealului la deşteptarea naţională.

In ziarul *„Gardista"* din 14 şi 15 Mai publică articolul *„Podstala rumunského heroizmu a jeho odraz v literatúre"* (Fondul eroismului românesc şi oglinda lui în literatură: I. — în timpurile mai vechi; II. — în timpurile moderne). Autorul a avut ca idee conducătoare faptul că Românii s'au luptat pentru legea creştină şi pentru a trăi liberi pe pământul strămoşesc. Articolul cuprinde citate bine alese din ecoul pe care l-a avut eroismul românesc la istoricii şi scriitorii străini.

Un articol despre pictorul *Nicolae Grigorescu* (Rumúnsky maliar Nicolaj Grigorescu), subliniind genialitatea şi autohtonismul său, publică în ziarul *„Slovák"* din Iulie 1943.

Pompiliu Preca

CHINUL CREAŢIEI

Actul sublim al creaţiei presupune eforturi grele din partea creatorului, încât nu-i de mirare dacă din această însângerare a sufletului şi a minţii se produce câteodată acel dezechilibru interior ce se apropie de starea de nebunie pe care multe din geniile omenirii o trăese ca pe o hotărîre nemiloasă a destinului, tocmai în ultimii ani ai vieţii.

Raporturile dintre creator şi operă sunt adesea dintre cele mai tragice, dat fiind starea de veşnică nemulţumire a artistului faţă de ceeace a reuşit la un moment dat să creeze.

Nu există satisfacţie în actul creaţiei, pentru adevăratul artist. Ceeace a reuşit să facă i se pare că nu-i deajuns; ceeace se cuvine să facă i se pare că nu va ajunge să înfăptuiască niciodată.

Năzuinţa spre altceva, dragostea noastră de perfecţiune, iată, sensul unui sbucium pentru tot ce înseamnă lucru de artă, iată întreaga gamă a unei suferinţi pe care o suportă artistul fără speranţa de a o înlătura vreodată. Trista zădărnicie. Neputinţa de a ne făuri cel puţin o iluzie care să dureze până le mormânt.

Intindem mâinile să ne agăţăm de ceva. In jurul nostru însă e gol, în noi la fel!

Nu ştiu ce spirit rebel ne fură liniştile din noi şi ne sfărâmă toţi idolii la care ne-am închinat până mai ieri!

Imi vine să cred că adevăratul artist este acela care a călcat mai multă vreme peste scrumul propriei sale creaţii, care a reuşit să sfarme tocmai ceeace i se părea legat mai mult de veşnicie. Sau care nu s'a îndrăgostit de opera sa decât în măsura în care crede că va reuşi să creieze mâine altă şi mai bună.

Un adevărat artist nu va spune lumii şi cu atât mai puţin lui însuşi:

— „Iată acesta este bun, pentrucă este al meu.

Lipsa de modestie se traduce în artă prin cuvântul mediocritate, căci numai mediocrităţile se pot împăca dela început cu ele însile. Un artist suferă, se svârcoleşte în neputinţa sa care îl trădează la fiecare pas, se opinteşte în continuu către lumina de sus şi fuge de lumea care nu-i mai prezintă altă perspectivă decât aceea care l-a împăcat cu destinul său.

Acest artist aşteaptă ziua de mâine ca pe o mare împlinire şi când a sosit deabia atunci îşi dă seamă că mai are de aşteptat una, şi tot aşa până cade istovit, până închide ochii.

Oricum, artistul moare în credinţa că n'a realizat nimic în viaţă.

Dacă nu i s'ar fi descoperit frumuseţile la care nu poate să urce n'ar fi fost nici un motiv de suferinţă.

Dar nici noi n'am mai râvni la nimic şi asta ar însemna moartea spiritului. Căderea lumii în mediocritate.

Un demon nemilos ne chinuie năzuinţele.

Nu-i chip să-l potoleşti. Cu cât înaintezi pe drumul realizărilor originale, cu cât cauţi să fii tu, cu atât îţi sfredeleşti inima mai tare.

Un poem, înfăţişarea unui erou, sau chiar un articol de gazetă scris la repezeală, constituie o durere mare, o lacrimă, o sforţare, un gând chinuit, o neputinţă...

N'aţi fost tentaţi oare niciodată să aruncaţi opera pe foc înainte de a o oferi oamenilor?

Dar procesul de creaţie în înfăţişarea lui anecdotică nu are nici o însemnătate. E ceva în acest proces ce nu s'a spus, fiindcă, nu se poate spune ceva care nu se înţelege dacă nu-l trăeşti.

Intradevăr, ce pare mai caraghios şi mai inutil, decât să-ţi întrerupi o călătorie de agrement sau poate una de afaceri, pentru o virgulă prizărită, fără de care nu se prăbuşea lumea şi nici fraza respectivă nu avea să-şi piardă cu totul din frumuseţea redactării.

Şi totuşi, artistul conştiincios, obsedat de idealul lucrului desăvârşit, nu pregeta s'o facă!

Gândiţi-vă acum la ceeace va fi fost în sufletul său până când a descoperit lipsa acestei virgule, şi ceea ce a urmat după aceea, dacă ne închipuim că artistul îşi dădea seama că vor mai fi trebuind multe virgule de adăogat sau tot atâtea de şters, până când să iasă treaba bună.

A, nu sunteţi de părere că lipsesc în scrisul vostru multe virgule, că multe fraze s'ar cădea să fie altfel ticluite, că sfârşitul e slab închegat sau că introducerea e inutilă? Aţi căzut de acord că totul e în perfectă ordine şi că nu mai este nimic de adăogat şi nimic de şters? Vă înşelaţi.

Iată în acest caz ce spune poetul Arghezi, atunci când vrea să dea un sfat tinerilor debutanţi:

— *„Ai apucat pe drumul cel drept al lepădării de sine. Căci meşteşugul acela, care îţi porunceşte să smulgi din tine cuvântul care nu s'a mai spus, vine cu o bucurie, dar şi cu o amărăciune: bucuria că te-ai devotat şi amărăciunea că niciodată nu ajungi să întocmeşti exact ce-ai hotărât".*

Cu alte cuvinte, bucură-te că te-ai decis să-ţi faci datoria, că te-ai străduit să ţi-o faci, însă nu uita că demonul din tine nu ţi-a îngăduit să ţi-o faci decât pe jumătate.

Pentru asta, tinere, se cade să fii puţin trist...

Simion Ghinea

MOMENT

Las gândurile să plutească, lin,
In proaspătul autumnal declin,
Şi singur, ca o singură văpae,
Imi vântur anii ruginiţi de ploae.

Luminile, cu nestatornic mers
Au dispărut în noapte şi s'au şters;
Invulnerabil, Doamne, numai visul
Proptit pe-o rână 'şi leagănă caisul

Odaia 'n care sufletul mă cere
Arată lumii ziduri austere
E însuşi Universul meu aici,
Cu deziluzii mari cu stele mici.

Din când în când ungherele tresar
Aştept un semn. Să fie în zadar?
Prin faldurii amurgului de-acum
Vedenii trec şi se prefac în fum...

Sergiu Grosu

CEASURI DE MELANCOLIE

Singur sunt pe tăcutele drumuri
Ale vieţii, vânt rătăcitor.
Ca un cântec de seară mă strecor
Printre negrele, largele fumuri.

Iată, mult resfiratele ceasuri
De grea melancolie, mă cuprind.
In munţii mei, pe vârfuri, se aprind
Mari focuri ciobăneşti, la popasuri.

Mă poartă tinereştile gânduri
Prin umbroasele acele păduri.
Se aud prin desişuri cerbii suri,
Cum trec, în singuratice rânduri.

Frate sunt cu înaltele creste
Ale pietroasei. Domnescul Gutin
Mă chiamă pe culmi. Şi cerul senin
Cuprinde necuprinsă poveste.

Ion Şiugariu

INTÂIA CRUCIFICARE

Când pleci a vis privirile pe carte,
Dece te fură gândul vinovat,
Că porţi pe frunte semn de junâ moarte,
Cu fierul nostalgiilor gravat?

Te întristezi cu fiecare cântec
Ce lin tresare 'n inimă şi plângi...
Ai sufletul neclar ca un descântec
Şi'n piept prea des oftările le strângi.

Te-ai adunat prietene Păun,
In fiecare vers ca 'ntr'o oglindă,
Cum se rezarsă ziua pe-un cătun,
Cu razele solare să-l cuprindă.

Priveşti în urmă: douăzeci de ani,
Te uiţi 'nainte: ce-ar putea să fie?
Eşti lung ca cel mai svelt dintre platani
Şi 'n tine-i numai vis şi poezie.

Acum te doare mugurul de gând
Că n'ai fost dăruit cu două vieţi.
Să fi trăit într'una însemnând
Ce 'n prima ai fi putut ca să înveţi.

George Păun

FATA DIN MEDALION

Fată din medalion, mândră fată,
Amintirea mă distramă către tine.
Cine te-a răpit de lângă mine, cine?
Fată din medalion, — mândră fată.

Luna darnică, cunună de argint
Mi-a aninat solemn lângă fereastră;
Simbol cântului de paradis cu care te alint.
Şi pentru logodirea noastră...

Mărgelele ochilor tăi verzi,
Se rostogolesc peste inima-mi desfrunzită
In freamătul năvalnic al tinereţii tale,
Cum peste taina peşterii o stalactită.

Anii, anii care-au trecut
Peste marea vieţii, pasări călătoare
După cerul resemnării, cer prohodit,
Ispită pentru noi care ne doare.

Chipul tău de fată în medalion,
Peste gândul meu icoană vie.
Cu amintirea te desmierd ca în anii de pension
Şi 'n sufletu-mi te picur must de razahie.

Fată din medalion, — mândră fată,
Mă distramă amintirea către tine.
Cine te-a răpit de lângă mine, cine?
Fată din medalion, — mândră fată.

Codin Negulescu

IMPĂCARE

Azi nu mai destram amiezile viselor mele,
Nu mai cânt cu lăute tristeţea pe buze de-amurg.
Frate bun cu albe dimineţi la albe porţi de burg,
In braţe port o Lie prinsă'n brâe cu inele.

Lăstunii vrerii nu mai tânjesc pe creste de gând,
Peste mine nu mai cad neogoite brume de toamnă.
In potirele visului, Ea singură-i stăpână şi doamnă.
Doamne, cântările mele azi nu-s viole lovite de vânt.

Iosif Moruţan

FOCURI DE POI

epizod de Eusebiu Camilar

Oamenii au luat pildă dela nuiaua de răchită pe care au rupt-o mânioşi spre a-şi bate copiii şi vitele. Au purtat-o în palmele fierbinţi zile de-arândul şi verdeţa ei a pălit. Apoi, în seri roşii au uitat-o sub car. Dar iată că au dat ploile şi'n mâzga pământului vechia nuia şi-a arătat în subţiori, mici cât gura aculuí, semnele vieţii. Mugurii au răsărit pe rând şi vinişoarele subţiri au ieşit din coajă şi s'au înfipt, înseta'e, în pământ.

Biblia spune despre minunea înfloririi toiagului lui Aron. Solobodenilor le-au înflorit acolo sub tâmpla dealului, bicluşile, beţele de drum, înfipte în pământ seara, pentru a-şi pune pe ele pălăriile şi cuşmele la uscat.

E adevărat că unii dintre ei au rămas după prăpăd ca nişte arbori mulşi de vifor şi au încercat în zadar să prindă rădăcini de viaţă nouă. Ochii se întorceau tot mai des spre valea de odinioară unde erau acum apele cele noui.

Oamenii au luat pildă dela paserile cerului, de la târîtoare. Şobolanii cei mari din inima dâmburilor au ieşit la gurile gropilor şi s'au uitat cu boabele gălbui ale ochilor, la focurile noui.

Mai văzuseră ei până acum focuri roşii, sus în cer, sau adânc în zări. Dar focurile acestea coborîseră prea aproape de cuiburi încât uneori puişorii, cuprinşi de-o căldură prea mare, se svârcoleau neliniştiţi. Unele focuri coborîseră chiar deasupra gropilor, deaceea şobolanul bătrân a ieşit repede şi s'a ridicat în două labe în faţa omului cu pieptul păros care sta în picioare şi rădea.

Omul a sărit câţi-va paşi înapoi şi-a ridicat furca să lovească, însă au venit alţi oameni, de la alte focuri, şi l-au oprit:

— Lasă-l, nu-l ucide, spuneau ei; de ce să-l ucizi? Nu-i el stă pânul locului?

— Are pui... spuse o femeie.

Cineva râse de vorba asta şi se pierdu printre mesteacănii albi, însă ceilalţi solobodeni rămaseră neclintiţi în faţa vietăţii care-şi mişca mustăţile scurte din ce în ce mai repede. Urechile ascuţite se înclinară pe spate, după, aceea şobolanul bătrân scoase un fel de chiţcăit gros, întorcânru-se spre flăcările care urcau, drepte.

— Are pui, sălbătăciunea... spuse careva, în clipa când şobolanul intră din nou în gaura neagră, rotundă.

— Spun cei vechi... începu sfatul un solobodean; spun cei vechi că nici o dihanie nu-şi părăseşte puii, aşa cum face omul...

— Ia'n să vedem cum îi treaba... adăogă altul, aşezându-se jos lângă foc, în faţa gropii.

Deasupra mestecenilor cerul albastru se zărea ca o năframă însteleată. Liniştea se întretăia numai din când în când în ţipătul păsărilor care-şi vesteau una alteia prezenţa omului. Focurile ardeau departe, galbene şi numai aproape de pământ păreau roşii ca sângele şi uneori se întunecau sub ceaunele negre puse pe crăcăni. Inspre Oadeci, arar, s'auzea plânset de copil. Altfel, începutul acela de aşezare părea un basm vechi.

Oamenii se aşezară la foc şi tăceau uitându-se la vizuina şobolanilor. Flăcările le puneau pe faţă pete mari de aramă şi uneori ochii lor ardeau în pojaruri depărtate.

Când s'a ivit din nou şobolanul bătrân, solobodenii îşi opriră răsuflările şi se înclinară mai tare spre pământ.

— Tăceţi... spuse careva, după ce şobolanul ieşi afară şi mirosi cu botul în toate părţile.

Puii mărunţi se ivîră unul câte unul cu un fel de băgare de seamă şi s'apropiară şi mirosiră tălpile goale ale oamenilor care şi le retraseră speriaţi.

— Hi... Satana.... spuse unul sărind şi apucând bâta; aiştea-s puii Necuratului....

— Taci.., strigă un altul în clipa când se ivi din pământ şobolanul-femeie.

Şi astfel, în lumina galbenă a focului, familia şobolanului bătrân porni printre picioarele oamenilor să-şi caute adăpost în altă parte.

— Veniţi să vedeţi... strigă careva, chemând oamenii dela celelalte focuri.

— Ce-i? întrebară aceştia, venind în fugă.

— Se mută şobolanii... făcu un băeţan izbucnind în râs.

— Pe dracu.., răspunse glasul... S'o spui altora...

Şi niciunul nu voi să creadă întâmplarea; câţiva porniră spre locul unde se duseseră şobolanii, dar nu le mai dădură de urmă.

— Mincíuni... spuseră cu toţii. Şobolanii fug de vederea omului şi ar fi ars în pământ, decât să se arate la iveală...

— Nu cumva i-aţi văzut ducându-şi pe umeri boarfele? — râse un flăcăiandru. Eu am auzit că şoarecii au car cu boi când se mută...

Vorba asta stârni râsul şi gurile ştirbe rânjeau spre para focului.

— Jur... spuse un bătrân. Au ieşit şi s'au dus, doi şoboleni bătrâni, mari ca mâţele şi patru pui.

— Nu te mai jura, moşule... Că de mincíuni, te ştim noi că eşti bun.

— Tacă-ţi flioanca... se repeziră mânioşi solobodenii care văzuseră întâmplarea; dacă nu crezi, du-te dracului...

— Că n'oi crede toate trăsnăile... adaugă băietanul, apucând spre focul lui.

— Aista n'ar crede nici că mi-a înverzît bicîuşca... se supără un solobodean înalt, cu faţa lungăreaţă.

— Da... Da.., adăugă altul; semn de la Tatăl Ceresc, că locu-i bun pentru aşezare...

Şi s'au strâns cap la cap lângă focul lui Crihoi şi se minunau uitându-se la nuiaua care căpătase frunze, după ce a fost tăiată şi purtată zile dearândul în palme fierbinţi. Pleasna de cânepă sta legată în vârf, ca o mărturie.

Apoi alţii veniră cu beţele de drum înfrunzite şi se uitau la ele ca la nişte toiaguri sfinte. „Ce-o fi asta?"... se întrebau oamenii în gând.

Noaptea avea fulgerări galbene printre picioarele albe ale mestecănişului care urca lin, până pe tâmpla Oadeciului.

— Va trebui să zidim întâi altar pentru Dumnezeu... zise Crihoi. Vom pune icoane şi lăicere...

Şi oamenii se simţiră sînguri, părăsiţi, în singurătatea nopţii, când îşi dădură seama că încă n'au ridicat altarul pentru Dumnezeu.

Cum se petrecuse schîmbarea asta? Căci doar solobodenii avuseseră biserică şi colo la cotul apelor, der n'au deschis-o niciodată. Locul tainic din inima lor, unde ar fi trebuit să lumineze gândul către cel Prea Inalt, fusese copleşit de ierbării sălbatece. Acum, o coasă lină, uşoară, aluneca par'ca prin iarba pustie şi deschidea privelişti luminoase. Zări calde, adânci, străluminau depărtate, înflorînd pe feţe neväzute grădini.

Hoţii şi bătăuşii solobodeni priveau cerul adânc coborît până deasupra lor şi nu-l mai priveau dârz nici chiorâş, ca odinioară.

Undeva în ei auzeau un umblet uşor ca o părere.

Femeile, coltate şi hâde ca arătările, aveau în cutele obrajilor trişteţi de mucenicíe şi vorbeau încet, în broboade.

Doar ţânţăii ceî fluşturatecî îndrăzneau să râdă în întunecímile nopţii şi auzîndu-i râzând, solobodenii tresăreau speriaţi.

— Spuneţi-le să tacă... rostea Crihoi, întrerupt din povestire. Căci nopţi în şir, oamenii se strângeau la focul lui şi ascultau voroave nemaiauzite, din cartea sfinţilor celor străvechi.

De unde se arătase omul acesta care ştie aşa de multe şi care citeşte slovele cum ţi-ai număra degetele?

Are în ochi strălucíri luminoase şi faţa lui pare bună ca pânea.

Aici sub tâmpla Oadeciului l-au găsit cei dintâi fugari din Soloboda , uscându-şi la foc straele mohorîte.

— Bun venit... In ceas bun... le spuse el. Cei care v'au fugărit deacolo, vor plăti în veci-vecilor, în focul cel nestins al Gheenei, căci au spurcat Grădina Raiului ca altădată Adam....

Şi s'a legat prietenia pribeagului cu prietenia celor huiduiţi dela vetre. Ce-i pasă cuiva cine-i omul acesta? La urma urmei, cu toţii erau nişte câini fugăriţi cu parii, nişte sălbăteciuni scoase din bârloguri de năvala apelor şi-a focului...

— Nu-i fi fiind popă dumneata? l-a întrebat într'o seară un moşneag; că prea ştii multe din cărţile cele pecetluite...

— Nu... răspunse Crihoi. Pentru că, la urma urmei... ce-i şi cu popia asta? Iată.... continuă el după o clipă de gândire... Odată Iisus, intrând în Templul Domnului din cetatea Ierusalimului, a văzut la uşa Templului negustori care vindeau hulubi de jertfă şi schîmbau arginţi. Şi şi-a descins Iisus cingătoarea şi l-a lovit cumplit, fugărindu-i deacolo.

— Şi ce vrei 'mneata să spui cu asta?, — î-a întrebat din nou moşneagul.

— Frate... răspunse povestitorul, — vreau să spun din tot cugetul că duhul lui Dumnezeu e prea terfelit în picioare; popii cântă în îmbrăcăminte de aur, pe când Iisus Christos a umblat desculţ şi descins, asemeni cerşetorilor...

— Cum vine asta?

— Dumnezeu e în toate lucrurile din lume... Vezi, moşule.... continuă el întinzând biciuşca spre para focului: prin înfrunzirea biciului, El ne-a dat semn că-i cu noi.... N'avem trebuinţă de alţii pentru a ne mărturisi durerile către Cel pururi viu... Şi eu sunt unul dintre aceia care şi-a descins funia şi-a lovit în plin obraz, pe cei care defăimau casa Domnului...

Tăcu şi ochii lui străluciră în lacrimi. Oamenii plecară privirile în pământ şi oftară. Sus pe măgura Oadeciului, s'auzi un ţipăt de pasăre. La un foc din apropiere cineva gemea prin somn şi striga: „Mamă... Vin apele..." Oamenii întoarseră capul în partea aceea şi unul spuse:

— Îl speriat rău, băiatul lui Sopca....

— ...şi astfel, reîncepu povestitorul, am pătimit mult din pricina asta... Oamenii m'au judecat şi m'au osândit. Pentrucă aşa-i omul de azi. Altădată, la începutul lucrurilor, el n'avea nevoie de altul, când vorbea cu Dumnezeu. Acum scările de foc s'au rupt în două şi-au căzut în pulbere... Dumnezeu a rămas sus în cer, iar omul plânge jos şi ridică mâinile... Şi-au venit cărturarii şi fariseii care-l amăgesc că sunt împreună cu Domnul... Dacă-i aşa, să nu ceară bani... El n'ere nevoie de farmecele oamenilor, pentru a se îndura...

— Oare nu grăeşti cu păcat? — îl întrerupse moşneagul.

— Frate... ridică glasul, povestitorul; păcatul care-l fac eu să cadă asupra mea şi să mă osândească... Oamenii sunt tâlhari din veac şi-au încercat să-i fure şi lui Dumnezeu sandalele... El încearcă să înlocuiască cu podoabe frumoase lipsa de gând pentru Dumnezeu. Aşa cum spune Cartea: „Mormînte văruite pe dinafară..."

Ei fac maşinării de fer ca să fugă mai repede şi să scape de prăpastia care-i cuprinde. Ca şoarecele care se înnecă în vasul rotund... Dar oricât ar fugi, oricât şi-ar împodobi nimicnicia, asta n'ajută la nimic... Va veni după veacul acesta un veac când oamenii s'or întoarce la colibele de pe malul apelor şi când toate cetăţile lor s'or preface praf şi pulbere...

Pana foculuí se făcea tot mai albă căcî printre mestecení alunecă lumina zorilor...

— Se face ziuă... rosti moşneagul sculându-se.

— Se face ziuă... repetă povestitorul. Şi ziua care vine va fi limpede şi frumoasă...

Printre mesteacăni pătrundea până la ei răsăritul roşu.

Asemeni copiilor, pribegii luau lutul în mâini şi-l frământau dusi pe gânduri. Fiecare îşi închipuia locuinţa lui viitoare şi-i vedea creasta strălucind în lumina răsăritului.

Pândeau chiorâş locurile cele mai drepte, tăpşanurile. Şi fiecare dintre ei, ultându-se pe sub sprîncene la vecíni, măsurau locurile dinjurul focurilor. Gândeau: „Ce bine-ar fi..." Deocamdată însă aşteptau şi aşteptarea asta le usca inimile. Nu le-a spus Stăpânirea: „colo sub Oadeci?"... Ce mai aşteaptă, că nu-şi durează mai curând aşezări? Hei... Dar ceî trecuţi odată prin necazurile pribegiei, se hotărăsc aşa de greu, până îşi înfig din nou stâlpii aşezărilor în pământ... Omul care a fost fugărît odată de la casa lui, râde la cer şi nu mai crede nimic. De ce să asculte degeaba parii? De ce să strice frumuseţea mesteacănilor şi să găurească pământul acoperit cu covoare adânci de muşchiu?

S'au sfătuit să meargă careva dintre ei la târg, pentru a întreba acolo de Domnia cea mare, ce să facă?

Şi cel trimis s'a întors cu bătul în mână aşa cum s'a dus.

— Hoţule... Voi sunteţi cei cu pulberea... Au să vie cătanele într'o noapte, să vă deie răspunsul care vi se cuvine...

„Ce să facem? se întrebară solobodenii, desnădăjduiţi. Unde să ne mai ducem?"

Unii scrâşniră, strângând pumnii. „Precista lor, stăpâni..." Şi priveau drept înainte, printre picioarele puternice ale pădurii. Gândul hoţiei le răsări înaintea ochilor, roşu.

— *Vom pune mâna pe pari...* spuse unul.

— Asta n'ajută la nimic... le răspunse Crihoi. Puneţi frâu gândurilor, căcî aşa-i pe placul lui Dumnezeu... Nu vă amintiţi cum a fost El fugărit pe pământ? Şi apoi, uitaţi-vă în jurul vostru, fraţilor... Nu-i frumos aicî ca'n grădina Raiului? Ce vă trebuie voua locuinţe care să vă lege de pământ? De ce să vă îngropaţi sufletele la temeliile caselor?

Oamenii tăceau, privindu-şi mâinile mari. Avea dreptate omul acesta cu faţa lungăreaţă. avea el dreptate în felul lui, dar lor le trebuiau locuri pentru case...

Femeile priveau hâd la gura ştirbă a omului care vorbea la tot pasul şi la toată împrejurarea despre Dumnezeu...

Dar ele visau ogrăzi largi, pline de soare...

Umbra mesteacănişului le cădea pe umeri ca o întunecime grea.

Îşi sfădeau bărbaţii:

Ce ne vom face? Cât o să stăm pribegie ca nişte câţele?

Ciopliţi butuci pentru case... spuneau altele... Ce staţi ca morţii şi vă uitaţi năuci?

Incă nu... răspundeau ei; încă un bob zăbavă. Aşteptăm un răspuns.

Şi iată că într'o zi se auzi devale în păduri glasul toporului. Cineva cânta în păduri şi cântecul lui era trist şi vesel. „Doamne-ajută..." spuseră oamenii şi coborâră în fugă să vadă cine îsbeşte cu toporul şi cântă. Omul care cioplea cântând era un bărbat de naţie străină, un şfab sau un poleac din toată lumea. Se uită la solobodeni râzând, spuse ceva şi continuă să cioplească mai departe bârna lungă. Ţinea pe ea piciorul drept par'că în semn de deplină stăpânire şi îsbea cu toporul voios.

— Dacă-i vorba aşa... spuse un solobodean noi suntem din partea locului şi-avem mai mult drept... Hai să ne-apucăm şi noi...

Dar nu s'au apucat nicî în ziua aceea, nicî multă vreme după asta, căcî au venit întâmplări grele care i-au ţinut pe loc.

Au venit cătane să iscodească urma vinovaţilor de înecul Solobodeî. Acolo, muriseră sute de oameni în învălmăşag şi trebuiau găsiţi vinovaţii. Il căutau pe duhenarul Malacuţ şi oamenii jurară că nu l-au văzut îvindu-se prin partea locului.

— Bine.., spuseră cătanele: îi vom găsi noi urma...

— Iar noi, ce să facem Măria ta? întrebară oamenii pe mai marele cătanelor; că ne uscăm de foame pe sub mesteceni...

— Să vă puneţi streangul în grumaz... răspunse cătana, împungând calul cu sporniile ciubote lor.

Şi devale în păduri se înmulţiră glasurile topoarelor. Cârdul de şfabi rămaşi dintre lucrătorii dela calea ferată care mai scăpaseră de înec, poposise într'o seară acolo devale, aducând cu ei femei, copii, câini jigăriţi, purcei negri cu spinări leşite ca nişte custuri. Toate vinete, afumate, fură întinse pe văluga lângă balta cu lintiţă şi se aprinseră focuri vesele, spre marea bucurie a copiilor care întindeau mâinile spre flăcări şi râdeau.

Noaptea, străinii stăteau tăcuţi la focuri şi vorbeau, molcom. Unii din ei aveau vlori şi armonici. Şi plângeau până'n străfunduri păcurile, când începeau vlorile şi armonicele să cânte. Solobodenii coborau pân'la hotarul gorunilor şi unii dintre ei aveau sub sumane topoare şi bâte. „Să-i ucidem..." îşi spuneau în gând. De ce ne iau locurile? Să se întoarcă, dracului, de unde au venit..." „Ei cântă şi se veselesc pe locurile noastre, spuneau alţii; să-i fugărim..."

Şi într'o zi s'au apropiat de cioplitori şi le-au făcut semne mânioase, arătând spre Miezul Nopţii.

Sunt şi ei nişte amărâţi... spuse Crihoi. Undeva în adâncul lumii s'a spart un buboiu mare cât muntele. Nu-i vedeţi cât îs de galbeni de foame? Cine ştie ce val i-a abătut în partea asta...

Nu... spuseră solobodenii; noi avem mai mult drept la locuri...

Din ziua aceea nu s'au mai auzit devale în păduri nici viorile, nici armonicile, nici glasurile topoarelor nu s'au mai auzit.

Bărbaţii aceia tăcuţi, cu mustăţile galbene, groase ca vrăbiile, stăteau ceasuri în şir pe butuci, cu frunţile în pământ.

Femeile umblau tăcute printre arborii vânjoşi şi căutau hribi şi strângeau în poală buruieni şi ierburi. Păreau mai galbene, mai uscate, mai aduse de spate, ca'n vremea când au poposit aicî, într'o înserare plină de umbră. Copii stăteau holbaţi la picioarele bărbaţilor, uitându-se spre tâmpla Oadeciului, sub care li se spunea că se află solobodenii.

Noptile veneau încărcate de spaimă şi focurile nu mai ardeau. Rezemaţi de copacî, sprijiniţi în bâte, şfabii îşi păzeau femeile şi copiii care gemeau şi se tângulau prin somn. In veghea ce lungă a bărbaţilor răsăreau câmpiile natale ca nişte marame galbene. Răsăreau crestele caselor, uliţele drepte. Cumpeni de fântâni li se plecau până'n adâncimile sufletului, şi gemeau sfabii în veghea lor şi se speriau de propriile lor gemete.

Iar într'un târziu de noapte, la sălaşul lor s'a aprins un foc. Nu se mai putea astfel, căcî copilul unuia numit Ventel, ardea în pojar năprasnic şi trăgea să moară. S'au sculat speriate femeile şi l-au dat să bea leacuri şi l-au frecat cu o doftorie adusă din ţara lor. Iar copilul răsufla grăbit şi mama şi tatăl lui plângeau.

Noaptea străjuia din toate părţile focul la lumina căruia se mistuia viaţa copilului şi cerul se uita la dânsul cu strălucírile stelelor coborâte aproape, pe crengile copacilor.

Careva dintre solobodeni coborâse până'n preajma foculuí, cu gând rău. Şi era hotărât să scoată măruntaiele unui străin şi să le înşire pe copaci; căcî după aceea îşi vor lua cu toţii catrafusele şi vor fugi la târg, să mai spună şi altora păţania...

Dar solobodeanul a scăpat deodată furca din mâini.

— Cine eşti tu? întrebară sfabii, uitându-se la dânsul.

Acesta, arăta cu mâna spre tâmpla Oadeciului. Străinii priviră furca cu trei coarne şi dădură din cap; după aceea Ventel, tatăl copilului mort, începu să geamă din nou.

Asemeni unui câine bătut, solobodeanu se furişă printre goruni şi urcă poteca mestecănişului sub Oadeci, unde, aşezaţi unul lângă altul, bărbaţii ascultau glasul lui Crihoi.

„Şi-atunci... spunea acesta, a doua zi au intrat Moise şi Aron în cortul descoperirii şi iată că toiagul lui Aron înbobocise, înflorise şi rodise migdale..."

Glasul povestitorului se întrerupse:

— Par'că s'apropie cineva... spus el.

— Vre-o părere a nopţii... răspunse unul. Căcî se spune că noaptea umblă fel şi chip de arătări...

— Da... Da... mormăiră câteva glasuri.

— Odată eu... începu moşneagul morosan, mergeam pe-un drum şi cineva mergea înaintea mea. Şi câteodată mi se părea că aud patru picioare de vită. Apoi auzeam cum merg alături de mine nişte paşi sprinteni de copii. Şi după aceea auzeam cum durue o căruţă... Asta a fost hăt demult, înainte de a scoborâ spre Soloboda, dintre mănoşanii cei de sus...

— Astea-s închipuirile satanei... răspunse altul, după un răstimp. Căcî satana are douăsprezece feluri de arătare. Şi are douăsprezece nume: Belzebuth, Saviţa, Avizuha, Akuma şi altele... Ducă-se pe pustii... Doamne fereşte...

Oamenii prinseră să-şi facă cruce şi moşneagul cel ştirb spuse supărat:

Dracul vine când îl pomeneşti. Ori unde te-ai afla. In apă cât de adâncă... Pe munte... oriunde-ai fi. Numai într'un loc nu poate intra, decât dacă-l duci clocit într'un ou, la subţioară. Da... Da... Numai în altar nu poate intra umbra Necuratului...

— Ba.., intră şi-acolo, bade... răspunse Crihoi. Pentrucă-l ducem chiar noi, în suflete, unde nu-l vede nimeni...

— Oameni buni... spuse un glas dintre mesteceni; de vale la şfabi a murit un copil. Şi-i plânset şi tânguire acolo...

— Vină mai aproape... să te vedem... răspunse moşneagul cel ştirb, sculându-se şi iscodind întunerecul. Hei... Cine eşti tu, bre ?...

— Eu... flăcăul lui Maniuţ. Nu mă cunoşti?

Şi flăcăul ieşi la iveala foculuí şi oamenii îi văzură faţa speriată şi tăcură îndelung.

— Săracii oameni... spuse careva.

— Nişte prăpădiţi... spuse altul.

— Dumnezeu să-i odihnească sufletul nevinovat şi uşor ca fulgul turele, spuse Crihoi, sculându-se. Cine ştie câtă suferinţă poate ascunde chipul unui om care chiuie şi cântă din armonică şi joacă de mama focului...

Pe vârfurile mestecenilor abea se bănuia o poleială gălbuie. Undeva în adâncul Răsăritului alunecau puterile soarelui. Până la ziuă mai era vreme, dar sus pe Calea Laptelui, se îveau aşezări tulburi de culoarea varului.

Crihoi îşi împreună mâinile şi se uită drept în sus printre zăriştile crengilor, la luminaţiile albe din cer. Oamenii crezură că spune o rugăciune în gând şi tăcură. Dar Crihoi vorbi:

— Se spune că altădată, pe vremea sfinţilor, Calea aceea albă de sus, cobora noaptea pe pământ şi sfinţii şi oamenii mergeau deavalma pe ea şi nu se mai deosebeau paşii împăraţilor de paşii urgisiţilor...

Acum... continuă el privind drept înainte printre mestecení unde se vedeau culcuşurile lângă focurile stinse; acum, oamenilor le-ar fi ruşine să mai păşească alături de sfinţii ceî desculţi de altădată. I-ar fugări de la porţi şi i-ar arăta jandarmilor ca pe nişte golani...

Ne cheamă la îngropăciunea copilului... spuse o femeie adusă de spate.

Sfăboaica sta înaintea lor şi de câte ori încerca să vorbească, râdea şi plângea, arătându-şi genunchiul, semn că copilul ei mort, era mărişor până la genunchi... „Da... Da..." dădea ea din cap, când femeile i se uitau în ochi.

Dar nu. Solobodencele nu se puteau duce aşa, cu mâinile goale... Era în obiceiu ca să cinstească cea din urmă cale a morţilor cu ştergare şi lăicere. Şi scotocíră prin boarfe, prin lăzi; erau lipite pământului de sărăcie, dar nu se puteau duce cu mâinile goale... Cine aşterne frumos cărările pruncilor morţi, aşterne pe lumea cealaltă calea cu spini a Judecăţii. Iisus însuşi vine nevăzut pe cărările aşternute de mâinile bune ale femeilor şi se bucură faţa lui şi îşi înseamnă bucuriile sus pe răbojul din Rai. Şi mortul trebuie stropit cu mir şi vin curat; căcî este sus în cer sub pomi umbroşi, o fântână limpede unde isvorăşte tot mirul şi tot vinul cel sfinţit al pământului.

(Continuare în pag. 4-a)

LITANIE

Mă uit în mine însumi aşa ca'ntr'o fântână
M'adun din amintire petală cu petală,
Mă prind de umeri anii, fau zările de mână
Şi chipul dur îmi trece, în faeton de gală.

Aud cum urcă vremea în braţe — sevă verde —
Şi cresc în juru-mi gânduri — pădure de goruni —
In largul vieţii mele, elanul se tot pierde
Şi sufletul vesteşte în mine mari furtuni.

Alerg mereu spre astre, spre viitor înalt,
Mă strig din urmă crâncen, mă ard sub talpă ruguri,
Mă 'ncumet ca o umbră spre ţărmul celălalt
Ca să culeg viaţa, cum dintr'o vie, struguri.

In sus, mai sus goneşte, destinul meu aprins,
Sub coastă simt imboldul plecărilor în zare,
Sunt vânător de slavă şi arcul stă întins
Să săgetez vecia şi vremea călătoare.

Mi-atârnă 'n goluri toga şi verdele sutanii,
Privesc, privesc în urmă, ca ori ce trecător,
Imi şuieră prezentul ca uragane straniî
Şi-alerg aşa spre soare, mereu spre viitor.

Petre Paulescu

PRIMĂVARĂ ŢĂRĂNEASCĂ

Ram bătut de liliac
la uşă de om sărac:
soare cât un lan de grâu
cu păduri de cer sub brâu.

Doină tremură 'n fereşti
Şi sub crengi de meri
domneşti
doină, ca o stea săracă...
Zarea zumzăe 'n prisacă.

Prin biserici de hodină
trec domniţele de mână...
Şi tot sue, sue, sue,
inima pe cărărue...

Măr de chiot spre oraş
svârle gură de pălmaş;
stea de cântec peste sat
leagă frunte de 'mpărat.

Şi mai prinde 'n cheutori
zarea, flamură de nori.
şi sărută om sărac
ram bătut de liliac...

Dragoş Vicol

VENIAI DE UNDEVA

Veniai de unde vin basmele şi furtuna.
Te-am aşteptat înfiorat la răscruce de căi.
Presimţeam că din toate tu vei fi singură. Una.
Din ochii albaştri ai zărilor să strâng urma paşilor tăi.

Veniai de undeva de unde vin cântecele şi visul.
Cu palide mâini, tremurate, ţi-am atins faţa.
Ştiam că îmi dărâm, ca meşterul din basm, paraclisul.
In urma mea mi-am privit jocul clipelor: viaţa.

Veniai de undeva de unde vin şi bezna şi zările.
Cu ochi plini de prea multă lumină te-am mângâiat.
Cu buze albe de spaimă am rugat aşteptările
Să-mi deschidă poarta visului în peceţi ferecat.

O! câtă lumină, câtă ură, cât freamăt şi întunerec
Aduceai cu tine, deacolo, de departe, de unde veniai,
Că a trebuit să fug, să mint, să mă 'nchid, să mă ferec
Când braţele albe spre mine 'ntindeai.

Veniai de dincolo de unde 's ispitele şi taina.
Niciodată, pentru buzele arse, dăruitul potir!
Spin în care miracolul îşi sângeră haina,
In cununa durerii ultim, însângerat trandafir.

Petru P. Ionescu

UN MARE ANIMATOR:
MITROPOLITUL ANDREI ŞAGUNA

Acum 70 de ani, în ziua de 16 Iunie 1873, se stingea unul dintre cei mai mari conducători spirituali şi politici din câţi a dat Ardealul. Andrei baron de Şaguna trecea în veşnicie, cu satisfacţia calmă a celui care văzuse o bună parte din visurile vieţii sale împlinite. Născut la 20 Decembrie 1808 în oraşul Miskolcz (Ungaria), Andrei Şaguna se trăgea dintr'o veche familie macedoneană. Nu îmbracă veşmântul monahal decât după ce urmează Facultatea de litere şi Filosofie, Dreptul şi Teologia.

Dintru începuturile sale, cu deosebire preţuite au fost nu numai virtuţile sale de arhipăstor, ci şi puterea sa organizatoare, capacitatea sa de a gândi politic pentru a îndrepta pe căile cele mai folositoare năzuinţele naţionale ale ardelenilor.

El nu este numai slujitorul lui Dumnezeu, care aduce cuvântul împăcării între neamuri, ci şi stegarul dreptelor revendicări, mintea isteaţă, creerul cumpănitor.

Pentru înfiriparea unei culturi româneşti în Ardeal, Andrei Şaguna a depus o muncă gigantică, ale cărei roade pot fi şi astăzi constatate. Intemeierea „Telegrafului Român" dela Sibiu, lui i se datoreşte, după cum tot datorită lui la naştere tipografia Arhidiecezană, ca şi acea admirabilă „Asociaţiune transilvană pentru cultura poporului" („Astra").

Actul reînfiinţării Mitropoliei ortodoxe a românilor din Transilvania şi Ungaria este un eveniment memorabil în viaţa spirituală a fraţilor ardeleni ca şi atâtea alte acte, care au cerut din partea lui Şaguna tenacitate, inteligenţă de prim ordin şi un mare curaj.

„Deosebitele lui însuşiri (scrie Octavian Goga în „Precursori") îi impuneau în fruntea trebilor. Minte de o comprehensiune cu totul particulară pentru toate situaţiile politice, om de tact şi fin diplomat, spirit cizelat de cultură şi perfect echilibrat, pregătit deopotrivă pentru speculaţiunile abstracte ca şi pentru acţiunile pozitive, urmaşul de scaun al lui Vasile Moga, aduce cu sine şi un element psihologic nou, linia de avânt şi îndrăzneală, temperamentul de revoluţionar şi conspirator, o reminiscenţă atavică, cine ştie, din sufletul agitat al Macedoniei".

Acest înalt Vlădică, din stirpea, care — în ceeace priveşte strălucitatea — ne îndeamnă să colindăm cu gândul spre statura unui Richelieu sau unui Mazarin, a izbutit să dea un nou impuls mişcărilor spirituale şi sociale ale românilor ardeleni. Şi supremul omagiu pe care putem să i-l aducem, stă în constatarea că flacăra făcliei, ridicată cam acum un veac de el, nu a slăbit nici astăzi în puterea de a lumina, de a încălzi şi de a orienta pe singurul drum pe care poate merge un Neam: acel al demnităţii.

T. Radu

NOTE

„Undeva pe un ţărm"

— este titlul ultimului roman apărut, scris de cel mai recent romanacier român: *Mihail Pop*. Exuberanţele stilistice, goana după inedit, căutarea cu orice scop a senzaţionalului şi divagaţiile inerente deobiceiu în opera debutanţilor — lipsesc din această carte. Autorul nu-şi procură greutăţi de nicio natură, pentru a nu fi obligat apoi să realizeze acele dificile convulsii epice, pe care le recomandă în mod frecvent linia sinoidală. Romanul său se citeşte uşor — întâi pentrucă e mic şi în al doilea pentru că e scris numai pentru cetitori. Am putea afirma chiar mai mult, fără a nedreptăţi pe cineva: *pentru anumiţi cetitori*.. Limpede, cursiv, divizat în capitole numeroase, *„Undeva pe un ţărm"* este unul dintre acele apreciabile modele de lectură cu care te acomodezi în tramvai, la munte şi chiar pe submarin. Căci, oricât de indiscreţi am părea, d. Mihail Pop este până la urmă — la propriu ca şi la figurat — un autentic mărinar, care scapă de naufragiu.

O femeie, două morminte, doi bărbaţi din puncte cardinale separate şi un căpitan de corabie — aceştia sunt eroii romanului. Acţiunea se petrece pe o insulă cu negri — nu prea vizitată — şi se termină cu o căsătorie între doi oameni care nu făceau atunci prima dată cunoştinţă cu dragostea şi nici n'o făcuseră — altădată — numai în cadrul strict conjugal.

După Jean Bart, alt merit al d-lui Mihail Pop îl formează însuşi mediul din care se inspiră: cel marin. D-sa tinde către o literatură exotică, nu de dispreţuit. Este un început. Vor mai urma altele?

In ultima vreme

— după ce o revistă săptămânală a instituit un concurs de poem fix, aproape toate periodicele unde se mai poate publica o poezie, s'au populat cu sonete. Este şi acesta unul dintre numeroasele simptome, de care suferă poezia tânără. Aplecată mereu în direcţia vântului, ea neglijează de foarte multe ori că trebue să-şi aibă picioare proprii şi să nu se lase antrenată de moment.

Dar, fiindcă amintirăm în treacăt de sonet, e bine să reproducem o reuşită poemă a d-lui Donar Munteanu, din volumul *„Simfonia vieţii"*:

Ne apropiem de cea din urmă filă...
Lăsând Bagdadul cu desgust şi silă
Poetul prin deşert de-a-dreptu-a-
pucă..
Nisipu-l frige, soarele-l usucă;
Dar ochii-i joacă'n flacăra suptilă

A visului, a dorului de ducă...
Il urmăresc cu groază şi cu milă:
Un Don Quichotte călare pe-o că-
milă, —
Nălucă alergând dup'o nălucă !

Şi-aleargă zi şi noapte fără preget,
Dar dup'o viaţă de-alergare vană,
Când vede visu — aproape la un
deget —

Pustia'nghite-o inimă vitează..
...Amurgu'nvineţeşte ca o rană
Şi stelele tăcute lăcrimează..

(In noaptea de Decembrie)

A-ţi angaja posibilităţile lirice, atunci când le ai, într'o singură direcţie, a te supune o viaţă întreagă unei astfel de penitenţe, a sacrifica tot elanul din tine de dragul unei forme hieratice, imutabile — indică, fără îndoială, un auto-control şi o disciplină a sentimentelor demnă de respect. E cazul d-lui Donar Munteanu. Continua sa activitate într'un singur sens i-a ajutat să ajungă la un rafinament, i-a permis să idealizeze ceea ce s'ar intitula tipar fix în poezie. Dealtfel, în literatura noastră mai sunt câteva cazuri: Mihail Codreanu, I. Gr. Perieţeanu, Gh. A. Cuza, etc. Credem însă că pentru poezia nouă, pentru poezia viitorului, sonetul nu va prezinta prea multe tentaţii. Poate chiar niciuna. Experienţele de viaţă, prin care trece scriitorul actual, nu pot fi îngrădite sau aşezate cu milimetrul. Poeţii viitorului au nevoie de respiraţie, ei vor aborda poemul-fluviu, desvoltat, amplu, cu atâtea stări câte se pot cuprinde în sufletul omului nou. Ca dovadă că este aşa, câţiva dintre poeţii actuali au şi început să scrie astfel de poeme. Citâm, deocamdată, pe Anişoara Odeanu, Iulian Vesper, E. Ar. Zaharia, George Putneanu şi Traian Chelariu. Desigur, pe aceştia îi ştim fiindcă au publicat. N'avem dece să punem la îndoială faptul că vor mai fi fiind destui.., cari în manuscrisele lor inedite au abordat acelaş mod de exteriorizare.

Reţinem

— din bogatul cuprins al *Revistei Fundaţiilor Regale* anul X, No. 9 1 Septembrie 1943, studiul extrem de interesant: *„Ce e etern şi ce e istoric în cultura românească"*, datorat tânărului filosof *Constantin Noica*.

Reproducem concluziile juste şi reconfortante:

„În sec. XVI precumpănea nostalgia neschimbării; în sec. XVII permanenţele româneşti mulţumiau; în sec. XX, vrem să purtăm cu noi ce e etern şi ce poate fi istoric.

Incotro, n'o ştim încă limpede. Ceia ce ştim însă, e că trebue să fim pe măsura unei creşteri care a venit să lărgească pe toate planurile orizontul neamului nostru. Şi n'au fost doar împrejurări cele care ne-au scos din rosturile de până acum.

Simţim bine că dacă ne deschidem azi către istorie, e mai ales pentrucă biologic şi spiritual se întâmplă cu neamul nostru un proces de creştere dinăuntru în afară, de la fiinţă către formă istorică. Noi ştim că la sfârşitul veacului acestuia poporul românesc va număra 50 sau 60 milioane locuitori.

Dacă ne frământăm astăzi pe un plan sau altul, e pentru ca atunci să ne merităm istoria".

In acelaş număr

— *al Revistei Fundaţiilor Regale*, d. Emil Botta *publică un ciclu de poezii, din care reproducem* comentariu la o viaţă pierdută *pentru atmsofera cu totul personală şi muzicalitatea versurilor:*

De m'ar atinge vraja
romanticei păduri
şi brazii să-şi înalţe
întunecaţii muri..
Pierdut, pelung suspine
Cumplitele bucine,
demonicul detunet
al stâncei carpatine
Să vă mai văd odată
Păduri-Eurydice,
Cântaţi-mi să mă satur
Izvoare, clare fiice,
Voi stele măşti de aur,
hieratice făpturi
De m'ar atinge vraja
romanticei păduri...

Material interesant

— studii, versuri şi proză, semnează *D. Caracostea* (Morfologia baladei japoneze); *Eusebiu Camilar* (Sfârşitul Solobodei); *Mihai Beniuc* (versuri); *Traian Chelaru* (Steagul); *D. Caracostea* (Pe ţărmul lacului Leman); *Demetru Iordana* (Ochii şi braţele mamei); *Fl. Fuţugan* (O nouă reprezentare a raporturilor judecătilor); *Constantin Stelian* (Versuri); *Al. Popescu-Telega* (Spania şi hispanismul); *N. Crevedia* (Cântecul pribeagului); *P. P. Panaitescu* (Inceputurile literaturii în limba română).

Comentarii, cronici şi note, bine susţinute şi de o vie actualitate.

Păreri nici noi

— nici excesiv de interesante iscăleşte d. Dumitru Imbrescu *în articolul* „Autonomia actului de creaţie" *publicat în* „Universul Literar" *din 20 August 1943.*

Literatura noastră, în deosebi poezia, fiind pusă în dependenţă de împrejurările de actualitate şi judecată în funcţie de ele dintr'un sentiment de apreciere eronat, ne oferă un material extrem de interesant, a cărui analiză critică ar scoate în lumină spiritul cu totul arbitrar în care s'a făcut şi se mai face stabilirea valorii unor opere de artă.

Atât timp cât nu i se lasă creatorului libertatea sau, mai bine zis, nu şi-o lasă el însuşi nerezistând tentaţiilor de efemer succes pe scena actualităţii, acea operă nu va avea drept la a pretinde o valoare estetică permanentă. Destinul ei este limitat la restricţiuni temporare categorice şi la aderenţe sociale identice".

D. Dumitru Imbrescu, voit sau nu, elimină din discuţie personalitatea creatorului, forţa cu care e capabil să zmulgă din volbureile prezentului sensul lor viu, miezul netrecător.

Războiul trecut a relevat pe Ungaretti în Italia, pe Maygakovschi în Rusia, pe Camil Petrescu la noi. O poezie de război frustră, cu reflexe în metafizic, cu accente şi elanuri cosmice s'a impus atunci şi ani după război au consacrat-o cu sau fără voia diverşilor esteticieni.

Ceiace face o operă viabilă şi-i asigură trăinicia e gradul de sinceritate şi de adevăr ce conţine precum şi intensitatea simţirii creatorului, în stare să transforme orice material, în văpăi incandescente, luminând în veci. Nu interesează că acel material avea o culoare naţională sau socială, — sau interesează ca ceva secundar — lucrul de preţ e flacăra însăşi, opera de artă. E riscant ca în numele unor principii rigide de estetică să se condamne à priori tot ce s'a creat din avalanşele actualităţii şi sub acest semn, — numai pentru considerentul că aceste realizări ar trebui să dispară odată cu împrejurările ce le-au dat naştere.

Misiunea artistului e tocmai să cristalizeze un strop din marea învolburată a timpului prezent şi să-i ridice pe firmamentul senin al celor mai puţini trecătoare.

Despre „Ţara de foc"

— a d-lui Ion Şiugariu, d. Ovid Papadima are juste cuvinte de înţelegere în *Revista Fundaţiilor Regale* (August, a. c.):

„Poemul nu e conceput plastic, de aceea nu trebue aici cercetat, nici înfăţişat fragmentar, ca şalbă de mărgele poetice cum se obicinueşte — ci a fost creat muzical, contrapunctic. De aceea trebue luat în tot şi savurat în felul clar şi cristalin în minunata architectură străvezie a întregului"

„Mînia lui Hercule"

— se numeşte ultimul volum de nuvele pe care scriitorul Const. Riulet *l-a făcut să apară în editura „Universul". Cunoscut cetitorilor printr'o activitate literară de peste trei decenii, autorul, folosind un stil neaoş românesc, conduce cu mult meşteşug scriitoricesc, firul unor acţiuni pasionante, de natură să intereseze pe orice cetitor de bună literatură.*

„Mînia lui Hercule" şi cu deosebire nuvela de mai largă amploare „Iancu Mărăcine" cuprinsă în volum, se recomandă prin cunoscutele calităţi de bun povestitor ale d-lui C. Riuleţ, precum şi prin genul de naraţie pendulând între fantastic şi real, în care excelează autorul.

„Antologia rădăuţiană"

— de E. Ar. Zaharia, apărută în cursul aceslei veri în Colecţia Societăţii Scriitorilor Bucovineni, din Cernăuţi, tinde să înfăţişeze în cele 144 pagini, aspectul sub care s'a relevat în chipul cel mai pregnant judeţul Rădăuţi, acel al poeziei.

Autorii antologaţi: Vasile Bodnaru, Arcadie Cerneanu, Ghedeon Coca, Ionel Cretianu, Mircea Grunichevici, Ion Roşca, Constantin Rotaru, E. Ar Zaharia, George Nimigeanu, Mihai Horodnic, I. C. Suceveanu, Vasile I. Posteucă, Ana Ţurcan, Dragos Vicol, T. Vinorescu, Procopie Miliste, N. Tcaciuc-Albu, Ioan Cordei, George Voevidca, George Putneanu, Iulian Vesper, Vasile Gherasim, Liviu Marian — *23 la număr — dintre cari* Ion Roşca, Mihai Horodnic, Vasile Gherasmi *şi* Liviu Marian *nu mai sunt în viaţă — reprezintă prin scrisul lor, prin sforţările de a înţelege viaţa într'un anumit fel, o sinteză a sufletului românesc din aceste meleaguri străvechi moldoveneşti şi o expresie a sensibilităţii, caracteristică locuitorilor din aceste părţi.*

Antologia rădăuţiană se bucură de o prefaţă — punct de reper — semnată de autor, în care e redată în linii largi mişcarea literară bucovineană din ultimii zece ani, cu amănunte de natură să intereseze pe toţi ce-ar dori să cunoască acest fenomen.

Date bio-bibliografice şi portrete semnate de pictorul Eugen Dragutescu *înlesnesc posibilităţile de cunoaştere pentru fiecare autor antologat.*

Fără a exagera, se pare că o asemenea antologie judeţeană e printre puţinele, dacă nu unica, apărută la noi. Interesul ce-l reprezintă, e cu atât mai motivat, cu cât suntem la răscrucea şi a unor vremuri noui, care cer primeniri de concepţii şi noui forţe creatoare.

FOCURI NOI

Şi vin acolo îezii şi căprioarele şi s'adapă la răsăritul soarelui...

Da. Solobodencele vor veni, de bună seamă, la îngropăciunea puiului de şfab; dar întâi trebuie să se pregătească.

— Oare au cu ce găti praznicul? întrebă o femeie.

In vremea asta, şfabul Ventel, poftea bărbaţii. Vorbind, făcea cu mâinile mari semne stângace şi arăta la cer.

— Ne vom duce... spuseră solobodenii. Ne duceam şi-aşa, chiar de n'ar fi venit să ne cheme...

Copilul mort era întins sub gorun, pe-un fel de policioară cioplită cu toporul. Părul bălan, cârlionţat, îi împodobea faţa ca o cunună, până pe umeri şi cineva îi pusese pe frunte un medalion care arăta un împărat călare. Trupul mic era învelit cu o haină groasă, vânătă, şi văzând solobodencele că şfăboaicele acelea îs aşa de sărace că n'au măcar doi coţi de pânză să-i facă o cămăşuică, îsbucniră în bocete.

— Ii mult năcaz pe lume... se adresă moşneagul din morogani unui şfab bătrân, care sta pe-un butuc cu capul în mâini.

Acesta, îl privi ca de pe altă lume şi plecă din nou capul în pământ.

Şi până spre seară, solobodenii stătură în preajma oamenilor acelora, veniţi poate din fundul împărăţiei şi le înţeleseră viaţa, privindu-le sărăcia neagră în care se aflau.

Iată colo leagănul acela gol unde până mai ieri se hâţâna copilul mort. Acum îi gol şi nişte pruncî şugubeţi au prins un purcel şi l-au aşezat în leagăn cu labele în sus şi l-au împodobit cu flori... Au adus dintre goruni smocuri de buruiene şi l-au acoperit aproape cu totul, încât numai botul ascuţit i se mai vede din mulţimea florilor şi-a ierbii...

Acesta-i mortul închipuit al copiilor care râd ascuţit, încât râsul lor nu se poate deosebi de guiţatul purcelului.

Oamenii bătrâni, caută la ei şi unii râd...

La Soloboda au murit atunci în prăpăd, peste o sută de oameni. Ei, şi? Urcaţi-vă pe tâmpla dealului şi uitaţi-vă cât de bine şi nepăsătoare trec apele peste locul prăpădului...

Dacă Dumnezeu s'ar fi potrivit la fierbinţeala durerilor, ar fi prăbuşit lumea încă din ziua celui dintâi păcat.

Ar fi închis sub pleoapa întunerecului toate cele făcute până atunci şi-ar fi rătăcit singur peste văltorile de la începutul lucrurilor...

Solobodenii nu s'au cutremurat niciodată de moarte. Dar acum, în faţa acestui puiu de şfab au simţit o moleşală nouă sub inimă, şi vorbesc încet par'că spre a nu tulbura somnul mortului. „E mic. Să-l lăsăm să doarmă..." spune în sinea lor un glas.

E pe înserat şi gospodinele pregătesc de-ale mâncării. In ceaune fierb o mulţime de hribi şi o şfăboiacă tânără presară făină de culoarea cenuşei. Oamenii simt aburii mâncării şi se mişcă neliniştiţi.

In preajma copilului mort, străinii au înţeles că solobodenii nu le mai vor peirea şi când îşi dădură seama de adevărul acesta, se luminară la faţă şi vorbiră molcom unul cu altul, arătând cu mâinile spre oaspeţi. Aceştia, în sumanele vinete, cu găluri lungi, scofâlciţi la faţă, răspunseră:

— De ce nu? Dacă au mai mult noroc decât noi...

Şi copilul mort, rămase singur pe policioara de sub gorun.

Cui îi mai trebuia prezenţa lui? Căci până şi părinţii se sfătuiră îndelung deoparte şi arătau cu mâinele locurile unde trebuiau puşi stâlpii de temelie. Locul era bun pentru sat. Iată: la doi paşi pârâul repede care isvora de sub Oadeci. Tăpşanul neted ca'n palmă unde încăpeau alături zeci de ogrăzi viitoare... Iar lemn pentru aşezări, slavă Domnului! O, de-ar trece mai curând noaptea asta; să vină zorile şi să se apuce de lucru. Cât vor mai sta ei sub cortul cerului? Şi-i cuprindea par'că un fel de frică, uitându-se la cerul unde ardeau cele dintâi stele.

Şi puiul de şfab fu înmormântat în zori, sub gorun, chiar pe locul unde stătuse pe policioară.

Când au venit solobodencele cu pânza de în să-i coasă cămăşuică şi cu făina de grâu să-i facă praznic, pe locul policioarei sta, cu faţa la Răsărit, o cruce strâmbă, abea ieşită din buruiene.

Sfabii umblau forfota şi cântau cioplind butucii lungi. Solobodencele se întoarseră mânioase.

Eusebiu Camilar

(Urmare din pag. 3-a)

GÂNDUL ŞI INIMA LOR

(Urmare din pag. 1-a)

gie în ochii ei stranii — versuri, naive ce-i drept, dar de un interes deosebit pentru viziunea lor lirică şi eroică:

Câmpia ne zâmbeşte de flori împestriţată,
Ca un chilim ce-l ţese natura'n feţe vii
Şi iarba cea subţire de vânturi aplecată,
Ascunde mii de fluturi cu aripi argintii.
.....
Câmpia cea bogată e dulcea Românie,
Cu fluturi, flori şi-albine, iar norul cel cumplit
E duşmanul ce tinde s'o ducă la robie,
Lăţind o neagră umbră pe ceru-i umilit.

(ROMANIA)

Cea mai mare poetă a Franţei, fascinanta Anne de Noailles — pentru noi Ana Bibescu Brâncoveanu — a fost prin fiinţa ei omenească şi spirituală, prin sângele ei oriental (român şi grec) şi prin educaţia şi cultura occidentală de cea mai franţuzească noblete, o mesageră excepţională, un simbol predestinat al celor două lumi pe care le purta în sânge şi în spirit. Elena Văcărescu, marea ei prietenă la care alerga însetată de dor şi nostalgie să-i spună poveşti şi balade din patria de peste mări şi din Orientul pe care l-a iubit cu o rară pasiune, a evocat acest simbol în acea splendidă cuvântare despre celebra poetă, cu care în anul 1934 şi-a făcut intrarea la Academia Română. Pentru cei care şi azi mai hulesc înstrăinarea Anei Brâncoveanu, le recomandăm să mai asculte odată cuvintele vibrante ale aceleia care, cu atâta entuziasm şi putere de dreaptă convingere, a revendicat pentru patrimoniul culturii româneşti geniul poetic şi rasial al domniţei noastre. A noastră prin sânge românesc voevodal şi prin nesfârşit de multe afinităţi ale sufletului care — pentru ea — păstra ingenios misterul plin de sevă şi de duh ancestral al neamului care a ursit-o.

Călătorind la nouă ani spre Constantinopol, Anne de Noailles s'a oprit numai trei zile în România. A fost singurul popas pe pământul „Amintirii strămbunilor" — pe care tocmai spre sfârşitul vieţii avea să-l evoce în minunata poezie închinată Elenei Văcărescu şi în care, încântată şi fericită şi-a regăsit, târziu, „firul vieţii" tors în „patria îndepărtată şi visătoare." Dar iată în propria inspiraţie şi în fiorul ei emoţionat, mărturisirea de românca a ilustrei poete franceze:

Copila înflorită în patria latină,
Cu visul ce-o 'ncântase duios şi pastoral,
Işi are călăuza secretul ancestral
Ce dintr'un ţărm spre altul o poartă şi-o înclină

Climat de suflet, Franţă, cu argintiul soare,
Când sângele meu tânăr de tine-a fost hrănit,
Ştiam că'ndepărtată o ţară visătoare
Imi toarse firul vieţii din fusul ei vrăjit.

Tata îmi vorbia, adesea, de un pământ bucolic.
Cu lanuri sărăcite de grâne şi secară,
Şi'nchipuiam, acolo, pe brazda seculară,
Ţăranul ce surâde, cu suflet melancolic.

Dar, într'o zi, la glasul cel straniu de vioare,
Ce fermeca Parisul şi răsuna sub stele,
Am ascultat chemarea de căi pierdute 'n zare
Cari îmi vrăjiau privirea şi dorurile mele!

Un cântăreţ din ceaţa de cântec îmbătată,
Ca Pan svârlea din fluier a notelor cascadă
Şi poate că viaţa-mi pe veci mi-a fost legată
De melodia-aceia frenetică, nomadă!

Şi-apoi, călătorit-am, copilă mică, încă,
In ţara-aceia blondă, naivă şi înţeleaptă;
Imi amintesc de zile pierdute 'n zarea-adâncă,
Şi de copii, de sate, de boi ce'n câmp aşteaptă.

Văzui apoi palate, biserici, schituri sumbre,
Minunăţii de care eram neştiutoare,
— De câtă vreme, oare, mi-aţi pregătit, columbe,
Duiosul grai ce zeii mi-au hărăzit sub soare!

Mult mai târziu în cartea lui Michelet, a cărui
Iubire 'mbrăţişează cetăţi şi pasiuni,
Am învăţat cinstirea şi locul fiecărui
Popor fixat de Roma şi marii ei străbuni!

Şi-au auzit elogiul pământului patern
Slăvindu-i munca, arta şi vitejia 'ntreagă
Adus de glasul Franţei ilustru şi etern
Ce, salutându-mi lyra frenetică şi dragă
Imi scrie, lăudându-mi pământul milenar:
„Că-am coborît din ţara de unde-a fost Ronsard!"

(*Amintirea Strămbunilor* — trad. de Mircea Dem. Rădulescu).

Ţara „blândă naivă şi înţeleaptă" îngenunche alături de ţara „climatului de suflet... cu argintiul soare", lângă marea umbră a Anei peste care spiritul martir brâncovenesc pluteşte cu înalta semnificaţie a unei înfrăţiri prin faptă creştină şi milenar latină, pentru care de atâtea ori au sângerat malurile bătrânei noastre Dunăre!

Printre călătoarele care au trimis patriei, cu o iubire fără seamăn, gândul şi inima lor, se cuvine să mai amintim pe Marta Bibescu. Marea prinţesă şi-a iubit poporul, l-a cunoscut cu darul ei de neîntrecută psihologă, a preţuit comorile lui tradiţionale şi s'a făcut o voce timpurie, care a strigat cu înflăcărare milenarele noastre nedreptăţiri:

„Va veni o zi când se va da atenţie acestui popor, care n'a fost încă luat în seamă. Din această ţară, îngropată în tăcere, se vor auzi înălţându-se cântece şi muzică. Neamul acesta se va naşte, după o mie de ani de fiinţare, şi lumea va fi uimită ca de o minune, când va afla însfârşit tot ce a ştiut el despre conştiinţa universală".

(*„Izvor, ţară a sălciilor"* trad. de Marg. Miller-Verghy)

Să observăm că soliile sufletului românesc femenin, venite din îndepărtatele ţări pe unde le purtau destinul, sunt marcate de blazon voevodal şi boieresc. Până în pragul secolului nostru, când scrisul femenin se naţionalizează şi democratizează, scriitoarea era de o dublă viţă nobilă: de sânge şi de spirit. Alături de marile noastre domniţe medievale şi de mai târziu, *femeea sângelui nostru albastru a fost de atâtea ori şi femeea noblefei noastre spirituale şi literare.* Atât de rafinate prin educaţie şi cultură, trăind o viaţă plină de aventură, schimbând din belşug locurile, oamenii, peisagiile şi imaginile, vorbind nenumărate limbi străine, gustând onoruri atât de diferite de cele ale patriei, trăind cu intensitate rolurile lor de mari europene, — ele n'au uitat neamul care le născuse şi au purtat icoana lui vie — cea mai adevărată şi mai de preţ — cu acea unică şi constantă iubire pe care doar patria ţi-o poate inspira. Mari europene, ele au fost, cu atât mai mult, mari româncе.

Melania Livadă

Societatea Naţională de Editură şi Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", Bucureşti, str. Sărindar 5-7-9, înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerţului Bucureşti.

Tipărită la 4.IX.1943

ANUL II Nr. 78 — 5 LEI EXEMPLARUL — 12 SEPTEMBRIE 1943

Basarabia liberă

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 250 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

Onor.
Revista "Transilvania"
Str.A.Saguna Nr.6
S i b i u

DESPRE PERSONALITATEA CREATOARE

O camaradă în ale scrisului a discutat în paginile acestea câteva idei în legătură cu etnicul în artă și cu problema personalității creatoare. Să nu fie nimănui cu bănat dar noi credem că lucrurile acestea de mult sunt știute și că o discuție în jurul lor ar fi deadreptul inutilă. Constatăm însă că lucrurile nu stau deloc așa. Pentrucă în vreme ce unii, de bine, de rău, s'au fixat intransigenți, pe baricada desuetă a purismului estetic, alții mai plutesc încă în nesiguranțele care puteau fi admise acum vreo 10-15 ani dar care azi nu-și mai au locul pentrucă valabilitatea doctrinelor în chestiune a fost verificată, cântărită și măsurată nu prin dialectica seacă a teoreticienilor ci prin faptă.

Fantoma purismului estetic continuă însă să ne urmărească, implacabilă. Există forme care nu vor nici în ruptul capului să piară. Își mențin pozițiile câștigate când nimic nu le mai cere și nu le mai justifică prezența. Cu atât mai mult cu cât aceste forme se mențin prin alte contraforturi ocult decât acele ale teoriei propriu zise. Esteticienii purismului, doctrinarii esteticului pur, estetizanții sau cum vreți să-i numiți, au motive binecuvântate ca să nu renunțe ușor la punctul lor de vedere. Ironia soartei e câteodată delicioasă! Pentrucă tocmai matadorii purismului, ei, aceia care afirmă absoluta independență a fenomenului estetic, sunt, în susținerea doctrinei lor, tributarii unor teribile și consecvente dependențe de fenomene care nu au legături directe cu problemele estetice. Să ne înțelegem. Doctrina esteticului pur, de proveniență strict judaică, a fost confecționată pentru scopuri foarte depărtate de cel estetic. Aparența numai era salvatoare. Spiritul uman umbla însetat după formele ultime și pure, după esențele absolute. Fenomenologia husserliană în metafizică este simbolul cel mai adecuat al acestei sete de esență, de noimă, de fenomen pur, independent, privit în sine. Paralel cu încercarea de a institui „reducțiunea fenomenologică" în treburile metafizicei, de a „pune în ghilimele" tot ce era dat într'o unitate complexă, vie, organică, telurică și carnală pentru a surprinde esența vie absolută, incondiționată, ultimă, în estetică același sistem a fost aplicat căutându-se elementul ultim, fenomenul originar pur, esența incondiționată a frumosului absolut. Să mai amintim oare că nu numai aci s'a oprit goana după pur și incondiționat, după absolut și esențial! Să amintim că lucrul a fost încercat și în alte domenii variate, în economia politică prin crearea unei doctrine fundată pe abstracțiuni, în știință și chiar în politică! Ar fi să ne întindem prea mult și nu e necesar. Mă rog! Ce susține această năbădăioasă doctrină! Că opera de artă apare din neant necondiționată de nimic. Sau că orice explicație am încerca să-i dăm nu am putea explica nimic pentrucă autenticitatea operei de artă nu se poate explica prin nimic; nici prin virtuțile rasiale, nici prin necesitatea ambianței istorice, nici prin legile mediului în care se ivește. Opera de artă este o entitate pură. Ea trebue analizată și înțeleasă ca atare. Totuși dacă aș întreba: ar fi fost posibilă istoricește apariția lui Rimbaud alături de Lamartine, a lui Leconte de Lisle înainte de Victor Hugo sau a lui Zola înainte de Stendahl; sau dacă aș pune problema nu temporal ci spațial și aș spune: Vedeți cu putință un Voltaire în Germania sau un Goethe în Franța, un Cervantes în Anglia și un Shakespeare în Spania. Ce mi s'ar răspunde oare!

In articolul cu pricina autoarea afirma categoric că nu există nimic etnic în Dostoiewsky, Cervantes sau Victor Hugo! Nimic! Dar Dostoiewsky este întregul suflet slav cu temerile, cu umbrele, cu neliniștile, cu misticismul, cu anarhia lui. Cervantes este o culme însorită a spiritului spaniol, cu arzătoarele lui elanuri, cu setea lui de puritate, de absolut, de etern. Victor Hugo este o sinteză unică a tuturor izvoarelor care brăzdează configurația spirituală a sufletului galic.

M'a urmărit întrebarea aceasta dacă apariția unui Kant ar fi fost posibilă: mai înâi în altă epocă decât exact în acela în care a apărut și apoi la un alt popor decât cel german! Opera lui Dostoiewsky venia mai înâi din ambianța slavă (și nu putea veni din nici o altă parte) și mai venia apoi într'un anumit moment al evoluției spirituale slave. Naționicismul, anarhismul, revoluționarismul fuseseră create. Inainte de ele Dostoiewsky ar fi fost altceva. Victor Hugo venia după Rousseau, Chateaubriand și Lamartine. Inainte de ei ar fi fost altceva. Kant, în metafizică, venia după empirismul englez, după raționalismul francez, după dogmatismul unui Wolf, după scepticismul unui Hume, după subiectivismul unui Rousseau. Inainte de aceștia Kant ar fi fost altceva. Fără aceștia Kant ar fi fost un mediocru filozof raționalist din școala lui Wolff. Mai mult încă, dacă ar fi murit înainte de 45 de ani (vârstă la care și-a scris „Critica Rațiunii pure") criticismul nu ar fi fost creat.

Ei, dar vedeți! Aci e un lucru nou. Așadar dacă acești oameni, ei, concreți, fizici, nu ar fi existat, nici curentele create de ei nu ar fi existat. Deci, încearcă teoreticianul nostru să spue, opera de artă stă sub semnul creatorului ei, depinde de misterul, de prezența absolută a unei personalități creatoare. **Nu s'a văzut însă că prin aceasta problema nu era rezolvată ci numai amânată, îndepărtată. Pentrucă ce este o personalitate creatoare! O apariție bruscă, absolută, incondiționată! Dacă ar fi așa, apariția ei, creația ei, opera ei ar fi posibil oriunde și oricând. E ciudat însă că fără Socrate înaintea lui, Platon nu ar fi fost Platon, fără Hume și Locke înaintea lui, Kant nu ar fi fost Kant, fără Rousseau și Lamartine înaintea lui, Hugo nu ar fi fost creatorul romantismului, etc. Dar faptele sunt fapte iar istoria nu se face cu dacă. Ce este deci atunci** personalitatea creatoare? **O apariție incondiționată sau o sinteză ultimă a condițiuni ambiante! Răspunsul nu poate fi decât cel indicat de fapte. Care sunt aceste fapte! Ele pot fi rezumate în mai multe grupe distincte. Mai întâi condiționarea biologică. O personalitate creatoare este, biologic, un năvod uriaș care strânge în sine, dealungul spațiului și timpului multiple, covârșitor de multe condiționări somatice. Weissmann vorbea despre viziunea imortalității plasmei germinative, fir concret, viu care străbate indivizii și generațiile pentru a se proecta, mereu prezent, mereu viu, mereu „nemuritor" în indefinitul viitorului. Astfel condițiunea somatică este dată nu teoretic ci concret, factic. Este apoi condiționarea ambiantă socială și istorică.**

Este drept! Unii istorici ai culturii au abuzat de perspectiva explicatoare a istoriei. Prea mult istoricism în totul! Dar există oare fenomene anistorice sau supraistorice! Insăși apariția Mântuitorului, fenomen absolut în sine, este pusă în istorie, este condiționată istoric, este pregătită istoric. Metoda reducerii la absurd poate fi aci fructuoasă. Nu putem avea apariții anacronice reversibile. Dacă ne putem imagina și azi o luptă cu elefanți ca aceia a lui Hanibal, nu ne putem însă închipui un Hanibal înconjurat de tunuri și tancuri. Tot așa e cu neputință un Malarmé contemporan cu trubadurii, un Schiller alături de „minnesingeri", un Shakespeare odată cu cronicarii lui Cromwell sau un Emi-

Petru P. Ionescu

(Continuare în pag. 2-a)

I. E. TOROUȚIU SAU CUTEZĂTORUL BENEDICTIN

Nu vom încerca, în rândurile ce urmează, omagiul unei biografii, oricât de fecundă ar fi ea, ci confruntarea obiectivă a unui temperament și a unei voințe intelectuale, din acelea care fac dintr'o atitudine culturală un act de fervoare și devoție.

Nu încerc, în primul rând, fiindcă revista aceasta de literatură se refuză categoric ori cărui comentariu, care nu este în funcție de actele culturii sau de relațiile spiritului, măcar prin contiguitate; și în al doilea rând, fiindcă omul acesta, oare este un taciturn și un monah, s'ar stii de o asemenea înfățișare, pe care bănuiesc că nu o râvnește nici, ca să mă exprim într'un limbaj actual, post mortem. I. E. Torouțiu, prin meritele sale, evident, și-a croit o independență morală și un echilibru material, ca puțini alți creatori, care îl absolvă de orice veleitate în planul satisfacțiilor sociale. Căci, se știe prea bine, multe gesturi platonice și dezinteresate opere de cultură sunt generale adesea de o inspirație prea sublunară.

Dar, involuntar, numele lui I. E. Torouțiu se alătură operelor sale, ca o pecete, și pe care acestea îl evocă irezistibil. Operele de imaginație au un fel de independență față de creatorii lor. Chipurile din carte, personagiile, almosfera, sufletul intim al operei, lumea de pasiuni și de idei, farmecul unei povestiri, armonia versurilor și sugestia imaginilor, încep la un moment dat să se desprindă din cercul lor nativ, să trăiască aproape prin ele însile, plutind ca un abur impersonal în toate inimile și pe toate buzele, iar paternitatea autorului devine din ce în ce mai îndepărtată și mai vagă. Cu totul altfel, operele de cultură, de știință și de erudiție, care exprimă mai mult o energie și un efort intelectual, sunt legate strâns de o persoană, de numele celui ce le-a făcut, iar paternitatea rămâne manifestă și durabilă. Nu poți să pomenești pe unul, fără să-ți aduci aminte de celălalt. Opera trăiește prin creatorul ei.

Ne gândim la „Studiile și documentele literare" ale lui I. E. Torouțiu. Am contemplat adesea, am răsfoit chiar, cele douăsprezece volume. Un secol de cultură este condensat în aceste tomuri, de o sobră masivitate. Mai mult, viața însăși a acestei culturi este concentrată în această palpitantă arhivă, în formele nedefinite, elementare, ale documentului viu.

Cultura nu constă numai din momentele singulare și concrete pe care le întrupează operele de artă sau de literatură. Ea este însăși viața spiritului, și cu sbaterile lui înalte dar și cu dramele prea umane ale condiției de jos, o lume întreagă de idei și de pasiuni, de elanuri și dezastre, care se amestecă laolaltă cu viața. Dela Sainte-Beuve încoace se știe că arta se confundă până la un punct cu viața creatorilor, iar ceeace numim cultură nu înseamnă decât o stratificare în timp a unui întreg complex de viață, care se prelungește tocmai pe sub temeliile ei. Ca să o înțelegi într'adevăr, trebuie ca, dépe arhipelagul de piatră să-ți apleci urechea la murmurul surd al fluxului suboceanic.

Această funcție de cultură o îndeplinesc „Studiile și documentele" lui I. E. Torouțiu. Ele alimentează studiul literaturii cu noui suggestii și cu o nouă viziune. Și cum, la noi, afară de rare și onorabile excepții, studiile de literatură au fost mai mult platonice și diletante, iată ce imensă valoare are acest monumental fundament. Studiile mai noui au trebuit în mod necesar să pornească de aici, lucru care se vede în mai substanțiala lor calitate. Bănuim că „Documentele lui I. E. Torouțiu vor avea pentru studiul literaturii aceeași funcție și aceeași importanță pe care colecția Hurmuzaki o are pentru istoria noastră. Nu ni se pare riscată o apropiere de celebrele „analecte bollandiane", sau de excelenta colecție germană de teologie „Texte und Untersuchungen".

Inutil să se mai discute valoarea erudiției pentru cultură. Este aceeași cu a cărămidăriei pentru arhitectură, dacă nu chiar mai mare. In unele cazuri, când materialul amorf suportă o coodonare logică și semnificativă, ea trăește ca o construcție de sine stătătoare. Erudiția nu este o acțiune mecanică, rigidă și impersonală, o funcțiune de notar, ci un act viu, o participare și o creație, care presupun existența unei viziuni a întregului tărîm explorat, lucidă și coordonatoare. I. E. Torouțiu unește în opera sa efortul câtorva mânăstiri de benedictini, cu înțelegerea adâncă a literaturii noastre, ca viață și creație. Și dacă ar fi numai atâta! Dar mai rămâne omul de curaj și de pasiune, cutezătorul pasionat, care să îngroape o avere într'un act gratuit, fără altă satisfacție decât a elanului împlinit prin sine.

Cu asta însă ne întoarcem tot la omul de care am fi evitat să vorbim. Implicațiile sale culturale nu se mărginesc, însă, nici chiar la atât, deși ar fi deajuns să umple o biografie consacrată. Istoriograf zelos, erudit și tenace, I. E. Torouțiu nu este totuși un teoretician literar, un doctrinar. Când a trecut la conducerea „Convorbirilor literare", n'a făcut-o din ambiția de a deveni șef de școală literară, nici din simpla pietate față de memoria lui Maiorescu. Ideologie însă, bătrâna revistă evoca un anumit cadru tradițional, de cumpătată și limpede frumusețe autohtonă, care ar fi putut deveni proprie și tinerei generații creatoare, care pulsa într'o orientare identică, dar cu alte hotare și cu altă viziune. In scurtă vreme, agonica revistă a început să tresară cu o altă frăgezime, sub infuzia de nouă energie și de proaspete talente care s'au afirmat aici. Anii grei de acum nu i-au tăiat răsuflarea. Are omul acesta o vocație în a face numai lucruri durabile, încât nu cred ca până la urmă să nu isbutească deplin.

I. E. Torouțiu, din singurătatea lui, unde nu-l roade viermele celebrității, ne servește tuturora leția simplă, dar salubră, că totul trebuește făcut sub semnul trăiniciei.

Horia Nițulescu

CORABIA

Cu talpa — chiparos mirositor,
Cu prora — lemn bălai de trandafir,
Fragilă te visa dela Nadir
Ivită albă, cel din urmă sol.

Uitat pe țărm, lovit de-un crunt destin,
Nu luptele cânta, ci răni ce-l dor,
De țara fericită-i era dor,
Involburat la Pontul Euxin.

Un cor de ramuri pustia în larg
Arzânde visuri, mulcome cântări.
Când la Zenit, cu stele pe catarg,

Din marele amurg trimis de Parcă,
Își desfăcu lințoliul în zări
A cerului strălucitoare arcă.

Emil Giurgiuca

C. NICOL — PATRIARHIA

MIHAIL KOGĂLNICEANU, PROZATORUL

De numele lui Mihail Kogălniceanu — ca și de acela al lui Vasile Alecsandri, Nicolae Bălcescu și mai târziu Mihail Eminescu — se leagă afirmarea unei conștiințe naționale românești, în toate domeniile, se leagă primele începuturi ale unei ideologii și acțiuni naționaliste, cari anunțau zorile acestui veac de astăzi.

Când zici Mihail Kogălniceanu, pomenești deodată dârzenia și vigoarea curentului istoric românesc, strălucitoarele Letopisețe ale Moldovei și Valahiei, cum și răsunătorul cuvânt introductiv la cursul de istorie națională.

Creațiile literare ale lui Mihail Kogălniceanu sunt puțin cunoscute ele rămânând, și cu drept cuvânt, în umbra măreței opere istorice și politice pe care a înălțat-o cu pana și cu verbul său de aur.

Nu trebue să uităm însă, că primele manifestări ale tânărului Kogălniceanu au fost totuși literare, aceste manifestări constituind câteva serieri de reală valoare artistică.

Intorcându-se în țară dela studii, Mihail Kogălniceanu își începe colaborarea sa intensă la „Albina Românească" a lui Gheorghe Asaki și la suplimentul acesteia, „Alăuta Românească", în vara anului 1838, pentru ca la scurt timp după aceea, constituind un cerc ideologic cu Costache Negruzzi, Vasile Alecsandri și Alecu Russo, să scoată pe cont propriu o serie de publicații ca: „Dacia literară", „Arhiva Românească" și „Propășirea", tipăriturî prin care se afirma viguros o nouă direcție spirituală în cultura românească.

Activitatea literară a lui Kogălniceanu poate fi aflată în aceste publicațiuni, purtând, cu tot caracterul ei artistic, pecetea faimosului *eurent istoric popular*, menit să deschidă o nouă epocă în scrisul, lupta și gândirea românească.

*

Anunțând în programul revistei „Dacia literară" lupta deschisă contra literaturii de import, contra metodelor străine în dauna valorilor naționale și a bătrânei tradiții românești, scrierile sale literare se vor afla pe această linie de creație.

Incercând un inventar al acestor scrieri cu caracter literar, vom nota:

„Almanah de învățătură și petrecere", Iași, 1844, 1845; *„Album istoric și literar"*, Iași (două calendare literare).

„Iluzii pierdute. Un întâiu umor" Iași, 1841. schițe literare.

„Două femei împotriva unui bărbat", comedie într'un act, prelucrare. Iași 1840 și *„Orbul fericit"*, comedie în două acte, traducere, Iași, 1840.

Vom aminti cu osebire bucățile de proză literară:

„Scene pitorești din obiceiurile poporului. Un nou chip de a face curte";

„Fiziologia provincialului";

„Despre pauperism";

„Despre civilizație",

în care se vădește cu prisosință subtilitatea, culoarea și ironia fină ale penei sale literare calități frecvente scrisului său.

Din aceste scrieri literare, și cu precădere din aceste din urmă schițe, se poate face o idee mai precisă asupra talentului literar al lui Kogălniceanu, talent care a trebuit să cedeze în fața istoricului și ideologului Mihail Kogălniceanu, poate spre paguba literaturii românești, care și-ar fi îmbogățit zestrea sa artistică cu noui și caracteristice opere.

Cum indică dealtfel și titlul, „Scene pitorești" și „Fiziognomia provincialului din Iași" sunt două schițe literare în care se îmbină cu măestrie observația fină, pitorescul, amănuntul revelator și căldura stilului său, plin de culoare și prospețimi.

Desigur că asupra creației literare a lui Kogălniceanu s'ar scri un studiu respectabil, care să pună în complectă lumină calitățile sale particulare și valoarea sa în cadrul literaturii originale românești.

Cum nu e cazul, semnatarul acestor rânduri este mulțumit de a fi prezentat, în rama modestului articol de mai sus, și această față a marei figuri a spiritualității românești, pe scriitorul literar.

Vasile Damaschin

DIN ISTORICUL „SBURĂTORULUI"

Circulația anecdotelor literare, autentice sau plăsmuite, definesc totdeauna o atitudine a marelui public față de personalitățile cari l-au preocupat. Simpatia sau antipatia populară și-a găsit un periculos mod de afirmare, trecând deseori sub tăcere anecdota adevărată, însă defavorabilă idolului adorat, și inventând, în schimb, riposte spirituale sau poziții șubrede, a căror victimă trebuie să fie cel care n'a întrunit sufragiile simpatiei generale.

Nu e rar cazul ca un cuvânt de duh să fie atribuit mai multor personalități, cari probabil puse în situația din anecdotă, ar fi avut reacțiuni identice. Publicul anonim dovedește în felul acesta un dar ciudat de a stabili apropieri temperamentale, de a intui reacțiuni și mai ales de a caracteriza cu justețe.

In literatura noastră, unul dintre cei mai mari beneficiari ai cuvântului spiritual, de paternitate străină, e fără îndoială d. Al. O. Teodoreanu.

Subsemnatul, care a cedat cândva tentației meșteșugului epigramic, meșteșug pentru care azi nu mai are nici o stimă, a fost surprins de a auzi unele epigrame proprii — cele care forțaseră memoria publicului — atribuite marelui nostru umorist. Faptul acesta, departe de a ne indispune, ne măgulea chiar, dovedindu-ni-se astfel că modestele noastre catrene ar fi putut purta câteodată semnătura celui care e aclamat, azi, ca maestrul incontestabil al genului.

Din acest exemplu trăit de noi (mai sunt și altele) constatăm faptul, devenit aproape lege, că marile notorietăți înghit fără voia lor, producțiile orale de calitate ale contimporanilor, cari au nefericirea să activeze în cuprinsul aceluiaș domeniu.

Umorul ne oferă multe istorii anecdotice, cari fără îndoială completează nu numai istoria propriu zisă dar dă posibilitatea unei foarte profunde incursiuni, fie în moravurile epocii, fie în acelea ale personagiului.

Din punctul acesta de vedere suntem siguri că cenaclul „Sburătorul", care a trăit peste două decenii fără întrerupere, animat numai de pasiunea lui Eug. Lovinescu pentru fenomenul și cancanul literar, trebuie să ascundă un tezaur de viață anecdotică. Cenaclul, după câte știm, a fost bogat în copii teribili, în genii precoce, în oameni cu spiritul mai subțire sau mai gros, cari nu se poate să nu fi făcut diversiuni amuzante pe marginea discuțiunilor subtile de artă pură și de internaționalism. Au fost rivalități pentru ocuparea unui loc mai de frunte în buletinul ședințelor, publicat în „Viața literară", au fost idile lichidate energic, cari după ce își vor pierde aspectul disgrațios vor deveni savuroase în lumina diformatoare a inactualității.

Toate aceste mici frământări și încă multe altele, reprezintă un variat și interesant material documentar.

Pentru restabilirea unei atmosfere în care Eugen Lovinescu s'a simțit fericit douăzeci de ani, privirea indiscretă pe gaura cheii nu poate fi un păcat ci un act de pietate.

Vom povesti pentru început, o anecdotă investită cu mari garanții de autenticitate, care mult timp a făcut deliciul contemporanilor celui de al treilea deceniu al veacului în curs.

Se zice că Lovinescu comenta cu d. Aderca, în prezența celui ce a difuzat această întâmplare, poezia „Triumful" de d. T. Arghezi, apărută în paginile revistei „Gândirea".

După a doua citire atentă, regretatul critic, care totdeauna era de o mare prudență în sentințe, zise iritat:

— Arghezi a scris nu o poezie ci o necuviință; cum poate cineva să scormonească cu atâta pasiune toate vulgaritățile limbei? Ascultă: „Zările mâncate de mucegaiuri pui" și „norii curg vineți și bălosi" sau „de tâțele femeii rămasă fără lapte..." Nu, e inadmisibil așa ceva. Așa nu mai e poezie. Ce zici domn' Aderca?

„Vice-președintele cenaclului", rămase o clipă pe gânduri, apoi trecându-și batista pe teasta rasă proaspăt, răspunse:

—„Nu sunt de părerea d-voastră, poezia e unică prin almosfera ei dantească; și apoi nu există cuvânt vulgar ci numai cuvânt impropriu. Eu dimpotrivă, cred că Arghezi a

Mircea Pavelescu

(Continuare în pag. 2-a)

CRONICA LITERARĂ

BOETHIUS: „Mângâierile filosofiei"

Traducere și note de David Popescu — Editura „Casa Școalelor", 1943

In istoria culturii noastre s'a mers, desigur, uneori prea departe cu indiferența pentru bunurile pe care cultura clasică greco-latină le-a lăsat moștenire nepieritoare vremurilor ce i-au urmat.

Umanitățile — sau, cum li se zicea la noi odinioară: *umanioarele* — n'au însemnat, ca în Apus, temeiurile tranicelor începuturi pentru crearea unei culturi naționale, care numai pornind dela realizările spiritului antic poate clădi ceva propriu, pe temelii sănătoase. Ne-am alăturat, dintr'odată, unor forme de cultură modernă, care nu ni se potriveau totdeauna, și ne-am ales doar cu înjghebări superficiale, promovate de spirite înguste și de o miopie îndărătnic primitivă.

Domnitatea culturii românești a fost salvată, tocmai pentru aceasta de câteva personalități care au știut să lege firul cu pururea tinerele isvoare ale spiritualității umane. Cu bună dreptate nota de curând undeva d. Petre Comarnescu: „Să ne gândim ce-am fi creat noi Românii dacă ne-am fi organizat învățământul și mediile culturale pe bază humanistă, întregind-o cu metafizica creștină și cu adâncirea tradițiilor populare, neignorând științele pozitive, dar nici plecându-ne lor necondiționat".

Una dintre explicațiile acestei stări de lucruri este, fără îndoială, și lipsa traducerilor din scriitorii antichității, prin care fenomenul de cultură greco-latină s'ar fi făcut cunoscut și valorificat. Deprinderea de a socoti poesia și arta clasică prea depărtate de noi în timp, graba cu care cititorii din zilele noastre sunt obișnuiți să răsfoiască multele pagini ale romanelor, dar mai ales credința în inactualitatea scriitorilor clasici, au aruncat în disgrație și cărțile de seamă ale omenirii întregi.

Iată de ce apariția cărții *„Mângâierile filosofiei"* a lui *Boethius*, tocmai într'o epocă de anti-clasicism, înseamnă o sănătoasă reacție, o îmbogățire a culturii noastre cu o operă prețuită în toate veacurile și care, în evul mediu, a fost, după Biblie, cea mai mult citită, răspândită și comentată. „fiind printre primele cărți latinești traduse în celelalte limbi".

Pentru sufletul cititorului contemporan, robit atâtor fluctuațiuni și nesiguranțe, hărțuit de atâtea și atâtea curente, *De consolatione philosophiae* — cu titlul românesc *Mângâierile filosofiei* — înseamnă o adevărată bucurie spirituală, o adevărată alinare în cumplitele vremuri ale noastre..

Mereu actuală, prin problemele pe care le cuprinde, cartea aceasta are astăzi parcă și un alt înțeles, mai adânc, mai omenesc. Nu ne gândim, spunând aceasta, la convingerea filosofului nostru care știa că

Statornică în lege, pe veci
E-a lumii nestatornicie,

nici la condițiunile sociale și politice în care Boethius, și el om al vremii lui, a cunoscut gloria și declinul, — ci la răspunsurile pe care cartea aceasta, scrisă acum o mie și patru sute de ani, le dă multelor întrebări, mereu fremătătoare în cugetele noastre, însetate de liniște și de fericire.

D. David Popescu — prin truda căruia opera de seamă a lui Boethius vede, pentru prima dată, lumina tiparului în românește — socotind că deși *De consolatione philosophiae*, datorită substanței sale intime, „se înalță deasupra timpului", fiind, cu alte cuvinte, mereu în preocupările actualității, — dar fiind și strâns legată de viața autorului și de atmosfera politică și culturală a vremii", pune la frontea traducerii sale o *Introducere* (pp. 3-21), menită să arate cititorilor care acum iau cunoștință cu Boethius, cine a fost acesta, în ce frământate împrejurări a trăit (480-524), care au fost demnitățile ce i-au adus strălucirea pământească, dar și închisoarea și moartea, care sunt operele ce i-au ridicat în prețuirea posterității... (La Pavia, amintirea lui este prăznuită ca un cult religios, în fiecare an la 23 Octombrie, fiind trecut în breviarul dela Milan, apărut în 1539, ca Sf. Severinus...).

Trăind într'o epocă de tranziție, în care lumea veche romană murea politicește înainte de a se fi consolidat lumea nouă, într'o vreme caracterizată prin diferență de nivel spiritual, când cultura antică își unea apele cu învățătura creștină, Boethius a fost „ultimul filosof al antichității", dar și „inițiatorul scolasticismului". Legat prin formația sa din anii de studiu de filosofia pe care o învățase la Atena, traducând, pe lângă alâtea altele, lucrările de logică ale lui Aristotel și *Isagogia* lui Porfirius la *Categoriile* celui dintâiu, Boethius a știut să sintetizeze în opera sa capitală „Mângâierile filosofiei" ideile platonice și neoplatonice, cum și pe acelea stoice și aristotelice. Dar pe toate acestea le învălue *cugetul creștin* al autorului care, în închisoarea unde și-a petrecut fără vină ultima parte a vieții, înconjurat doar de „muzele înlăcrămate" și de Filosofie care apare sub chipul unei femei „distinsă la înfățișare, cu ochii arzători și cu priviri mai pre sus de felul obișnuit al oamenilor", — are prilejul să alcătuiască, cu mijloace filosofice, raționalele, învățate la școala antică, dar *simțit creștinește*, un adevărat „catehism al datoriei și sacrificiului", al fericirii veșnice. Ce pildă adânc grăitoare însăși viața acestui om care își găsește în străfundurile credinței adevărate suprema împăcare!..

Problema binelui și a răului, a existenței și naturii lui Dumnezeu, problema libertății noastre spirituale, a efortului nostru lumesc, a Providenței și a prestiinței divine, — iată numai câteva din temele cuprinse în cele cinci cărți ale dialogului „Mângâierile filosofiei". „Nu e nici un bun cu adevărat al tău", spune Boethius, „din cele pe care le socotești ca ale tale". Bucuriile pe care ni le dă natura exterioară nu au nici o valoare prin ele însele, ci numai prin prețuirea pe care le-o dăm noi (p. 56-57). „De ce, așa dar, căutați în afară o fericire care se găsește în voi?" Singurul nume bun pe care-l mosteneșc oamenii e acela de a avea obârșie dumnezeiască (p. 82). Dumnezeu are în sine singur binele suprem și perfect. Astfel, adevărata și nemincinoasa fericire se găsește în Dumnezeu. Numai omul își poate ridica ochii spre culmile divinității veșnice: „când viața voastră se desfășoară înaintea ochilor judecătorului care vede toate, dacă nu vreți să vă înșelați pe voi înșivă, trebue să vă impuneți marea datorie a virtuții" (p. 157).

Carte de filosofie, carte de întrebări și răspunsuri, dialogul acesta și-a aflat în d. David Popescu interpretatorul cinstit și talentatul traducător. Ne dăm seama de multele dificultăți pe care tălmăcitorul, în preocuparea de a împăca logica veche cu cea nouă, le întâmpină la fiecare pagină, și tocmai pentru aceea ținem să subliniem că osteneala domniei sale „de a nu falsifica prea mult nici originalul, nici cerințele gustului de azi" înseamnă o adevărată biruință.

Vioiciunea dialogului este ajutată și de alternanța de proză și vers, frumoasă și cu înțeles împerechere mai ales în expunerea unor probleme în care este cercetat și raportul dintre filosofie și poesie. Cele patruzeci de poezii ale *Mângâierilor*, scrise în nu mai puțin de douăzeci și șapte de metri diferiți, sunt traduse unele în metru original (hexametru, distich, etc.), iar altele în versuri moderne, apropiate de configurația grafică a originalului.

Meritul traducătorului este de a fi știut să adapteze partea formală conținutului, să îmbine exactitatea gândului cu frumusețea poesiei însăși, găsind expresia credincioasă unui fond de idei, prin natura lui dificil de interpretat.

In meditația noastră actuală asupra celor trecătoare și asupra celor veșnice, *Mângâierile filosofiei*, care înseamnă un mod de înțelegere a lumii și vieții, își pot avea un loc meritat pe de-a'ntregul.

Nicolae Predescu

Din istoricul „Sburătorului"

(Urmare din pag. 1-a)

injectat termenilor proscriși o viață nouă, redându-le puterea circulatorie. Poezia mi se pare foarte sugestivă.

Lovinescu reciti bucata încet și nu mai zise nimic.

Imediat după plecarea d-lui Aderca, sosi d. Camil Petrescu entuziasmat, fluturând în mână acel număr din „Gândirea".

— Ați citit poezia lui Arghezi? e formidabilă, tot Apocalipsul e condensat în aceste câteva strofe. viziunea dezagregării universale dovedește un mare poet, un foarte mare poet. Arghezi e un chinuit genial dublat de un desăvârșit meșteșugar al cuvântului.

Lovinescu, față de explozia noului venit, citi poemul pentru a patra oară.

A doua zi, criticul deschise ședința „Sburătorului" cam cu aceste cuvinte:

— „Vreau să vă citesc poezia lui Arghezi apărută în „Gândirea"; cred că ne aflăm în fața unui mare poet, a unui chinuit de geniu dublat de un mare meșter al cuvântului, care într'o atmosferă dantescă de apocalips, are viziunea dezagregării universale

Vă previn că nu trebuie să fiți surprinși de unele cuvinte, aflați că nu există cuvânt vulgar ci numai cuvânt impropriu".

Intr'o tăcere emoționantă Lovinescu dădu citire „Triumfului", apoi, copleșit de infernalele frumuseți ale poemului, sfârși:

— „Arghezi a injectat cuvintelor proscrise o viață nouă, redându-le puterea circulatorie. Ce zici, domn' Aderca?

— Sunt perfect de acord cu D-voastră, răspunse acesta zâmbind discret, prefăcându-se că cercetează manuscrisul unui debutant.

Anecdota aceasta nu are intenția de a umbri spiritul critic al marelui dispărut, vrea numai să dovedească cu câtă lipsă de orgoliu știa Lovinescu să facă operă de cercetător. Concesiile pe care am văzut că le făcea împotriva impulsiunilor sale naturale, se datoreau numai fricei de a nu fi acuzat mai târziu de opacitate. Astfel se explică și existența nenumăratelor „fenomene" și „genii" cari au populat cenaclul din Câmpineanu.

Lovinescu a fost în oarecare măsură victima creaturilor lui.

Mircea Pavelescu

Despre personalitatea creatoare

(Urmare din pag. 1-a)

nescu scrlind la Junimea alături cu Cârlova. Sau poate îl vedeți pe Eminescu scrlindu-și „Scrisoarea a III-a' în vremea lui Mirceal Există deci o ambianță socială, economică, politică, spirituală care condiționează nu numai aspecte neesențiale ci chiar sâmburele operei unei mari personalități. Un singur lucru nu vom putea poate să ne lămurim niciodată: misterul acesta prin care o epocă, un spațiu și o rasă își află vulcanul eruptiv în craterul miraculos al unui om anume. Cum s'a făcut sinteza! Cum a fost posibilă convergența tuturor liniilor de forță în carnea și în spiritul omului ales! Și mai cu seamă ce automatism uluitor sau ce voință transcendentă au pus pecetia harului pe fruntea albă, rece chinuită a geniului!

Dar la întrebarea aceasta ambițiile noastre se opresc. Pentrucă aci simți altceva: Apropierea tainelor Transcendenței și cutremurul degetului lui Dumnezeu.

Petru P. Ionescu

F. MICLOȘ — GENIUL CREATOR (Gravură)

CULTURĂ SPIRITUALĂ ȘI SPECTACOL CINEMATOGRAFIC

Mai toate industriile au pătimit de restricțiile războiului. Una singură, se pare, că nu a cunoscut șomaj și deficite, în nici o țară implicată în luptă: industria cinematografică. Studiourile nu și-au încetat un moment lucrul; dimpotrivă și-au mărit atelierele, și-au intensificat producțiile și mulțimile se îngrămădesc în sălile de cinematograf, făcând „coadă" mai mult ca la cel mai util aliment supus dispozițiunilor cartelare.

Căci e și acesta un semn al timpului nostru: nevoia de cinematograf tinde să devină cotidiana hrană spirituală, — și ceeace e mai grav, uneori unica, — a celor mai mulți dintre noi, încadrându-se în rândul necesităților prime ale existenței. Desigur rolul accidental distractiv al spectacolului cinematografic nu poate fi contestat de nimeni; dar ridicarea filmului la rangul de vehicul spiritual primordial, — pe același plan cu lucrarea scrisă, — e una din deficiențele cele mai dăunătoare spiritului contemporan.

Căci, dacă, în adevăr cultura spirituală e în același timp expresia și rezultatul unui efort intelectual, e sigur că cinematograful n'a contribuit la promovarea ei. Cultura e întemeiată pe înțelegerea fenomenelor, a lucrurilor și a ființelor. Ori aceasta nu e posibil decât printr'un susținut efort intelectual. Un spirit, ori cât de bine dotat cu atenție are nevoie să revină asupra datelor, elementelor și argumentelor unei expuneri pentru o mai bună pătrundere, pentru ceeace se numește cu un termen mai exact reflexie: numai astfel se produce un act de veritabilă cultură. Spectacolul cinematografic, — dinamic și distractiv prin natura lui, — nu poate duce, — cu foarte rare excepții, — la acest rezultat.

Cinematograful a contribuit mai mult ca orice, poate, la ceeace un scriitor francez numea cândva decăderea atenției și alterarea minunatului dar al nostru de a imagina. In adevăr un film ne înfățișează, azi, cu ușurință viața în Honolulu sau natura la Polul Nord, cum are loc o crimă sau cum se poartă un război acum câteva sute de ani, moravurile și mașinăriile viitorului sau cine știe ce aventură romantică; totul fără prea mare trudă, în schimbul doar a câtorva zeci de lei și a două ore trecute facil, pe un fotoliu comod de cinema. Atenția zburdă pe pânza ecranului și imaginile se perindă repede prin minte, ca un tren ce trece în viteză printr'o gară fără importanță, lăsând să odihnească câteva momente numai șuieratul și fumul ce se pierde evanescent în văzduh.

Prezentarea, apoi, în film cu cea mai mare minuțiozitate, alteori fără suficientă decență, — a unor evenimente din viața noastră, care au, în genere asupra celor dotați cu o sensibilitate mediocră chiar un ecou spiritual adânc, — contribue într'o măsură tot atât de dăunătoare la alterarea și diformarea posibilității noastre de a imagina. Să ne amintim, — că marii tragici ai antichității sau mai recent, scriitorii importanți ai secolului lui Racine, — evitau totdeauna, cu grije, să facă pe spectatori să asiste la vreo scenă de carnaj, de pildă; era rolul confidenților sau a unuia din actorii dramei, ca atunci când acțiunea se precipita să apară tulburat pe scenă și să povestească, ce s'a întâmplat; și aceasta nu pentrucă tehnica teatrală nu ar fi permis, să se redea anumite momente dramatice, dar întrucât scriitorii acestor timpuri apuse erau artiști desăvârșiți, știau că pentru naștérea emoției adevărate cuvântul e suveran.

Concluzia acestor considerațiuni se desprinde cu evidență. Atâl timp cât spectacolul cinematografic, — înțelegând prin aceasta majoritatea producțiilor actuale, — va constitui pentru spiritul unora, — și trebue să recunoaștem că sunt încă destui, — o hrană spirituală care înlocuește cu ușurință cartea, cuvântul scris, — cultura contemporană, nivelul intelectual al maselor nu va avea decât de suferit! Se va ajuta și astfel la întreținerea unei superficialități dăunătoare și la menținerea stării de frământare sufletească sterilă, care pare să fie și ea o caracteristică a vremurilor noastre.

Alexandru Baciu

SPRE UN NOU CURENT LITERAR?

Istoria literară cunoaște diverse curente literare, succedate într'o ordine mai mult sau mai puțin cronologică. Dacă neo-clasicismul francez a acordat atâta importanță luptei sufletești dintre patimă și datorie, dacă romantismul a știut să poetizeze cele mai prozaice aspecte, dacă naturalismul a introdus obiectivitate științifică în literatură, iar realismul psihologic al lui Stendhal și al lui Bourget a știut să se infiltreze tot mai mult în misterioasa lume tainică a vieții noastre sufletești — se observă de la un timp, o tendință pronunțată — care nu este altceva decât consecința logică a continuării explorării lumii interioare — spre cercetarea stărilor morbide ale acestei vieți sufletești.

In literatură, viața de toate zilele, viața reală, palpabilă, a furnizat până la un moment dat destule subiecte, care tratate după maniera și prescripțiunile diverselor curente literare la modă, au reușit să dea, rând pe rând, la iveală opere impresionante universal valabile și emotive.

Dar odată cu progresul metafizicei, și mai ales, concomitent cu practicarea pe o scară tot mai mare a științelor oculte, s'a ivit și o literatură cu subiecte luate din acest domeniu.

La început asemenea scrieri au fost ignorate. Scriitorii amestecară atunci în literatura lor de acest gen și o doză oarecare de senzațional, ceeace spori interesul.

Și astfel se născu un nou gen de literatură: fantasticul.

Prea mare succes nu a avut. Știți ce se găsește scris într'un Larousse din 1890 în dreptul numelui lui Edgar Poë? Iată:

„Poë (Edgar) poète americain d'une imagination déréglée, auteur des „Histoires Extraordinaires" (1809—1849).

Citiți însă un Larousse, ediție 1939 sau chiar mai veche, și veți vedea ce cuvinte elogioase conține la adresa acestui poet cu „d'une imagination déréglée..."

Nu știu când o fi survenit această schimbare de apreciere a literaților francezi asupra lui Poë, e însă probabil că după ce Baudelaire i-a tradus în franțuzește „Istorisirile extraordinare"...

Literatura fantastică pătrunde cu greu și abia după ce mari scriitori ca H. G. Welles, Upton Sinclair, Knut Hamsun, Hoffmann și alții fac succese răsunătoare, se constată că într'adevăr a luat ființă un fel de nou curent literar — deși nu i se poate spune încă astfel.

Și totuși noul gen, nu e chiar atât de... nou cum ni-l închipuim. Acum două mii de ani, un autor elin, Luchian, a scris „Icaro-menip sau călătoria deasupra norilor" — o nuvelă fantastică în toată regula, căci povestea e o vizită la Zeus.

Ceeace constitue punctul nevralgic al acestei literaturi e marea mixtiune a senzaționalului în câmpul ei.

Aproape că nu se poate concepe fantastic, care prin însăși noțiunea lui să nu fie și senzațional.

Acest senzațional este balastul literaturii fantastice, și în scrierile neizbutite se vede foarte bine influența sa. El târăște subiectul pe povârnișul primejdios al speculațiunilor ieftine și sfârșește de cele mai multe ori prin compromiterea unei bucăți care tratată puțin mai dificil ar fi fost artă.

O singură carte o concludentă în privința asta: „Mystères" de Knut Hamsun. Acolo aproape că nu există senzaționalul, nici măcar ca subiect și totuși cartea e una din cele mai izbutite povestiri fantastice.

Te întrebi uneori: cum ar fi tratat Edgar Poë un subiect ca Salambo?

Sau ar fi putut să scrie Flaubert „Les premiers hommes dans la lune" a lui H. G. Welles? Acest Flaubert care a fost în stare să facă o călătorie specială în Tunis pentru a măsura aleile pe care călcaseră, cu veacuri în urmă, pașii lui Salambo?

Care imaginație e mai fecundă: cea care prevede viitorul sau cea care reconstitue trecutul?

Bineînțeles că aceste întrebări n'au niciun sens, fiindcă nu le putem da niciun răspuns. După cum, de altfel, nici literatura fantastică nu rezolvă nimic.

Romantismul făcea din suflet promotorul tuturor acțiunilor, naturalismul le explica științific, realismul le descria aidoma, dar fantasticul?

Literatura fantastică nu are nimic comun cu cea obișnuită, deaceea nici nu are nevoie să demonstreze nimic; ca și visul, care nu are nicio tendință, neexplicând prin el însuși nimic din viața zilnică. Este frumos sau urât — și atâta tot. Nici nu prevede viitorul, nici nu explică trecutul. Orice analogii sau similitudini sunt pur întâmplătoare.

Dinu Moroianu

SVON

Niciodată, niciodată,
N'oi fi dor, furtună, soare
Uite, sufletul amar e —
Inima înferecată.

Astăzi sunt pierdute toate.
Cerul m'a învățat cu vinderi.
Creste-un svon de peste 'ntinderi:
— Nu se poate, nu se poate...

Sergiu Grosu

Te strigă inima

In miez de noapte 'ncerc Mărie Mare,
Pe drum de gând sglobie să te 'ntorn
Spre luminiș, în margine de zare,
Unde fântânile în ape se răstorn.

Să spunem vieții 'n tremurări de astru,
Pe cumpene ce plâng în adăpare,
Că nu putem, în inimi, crezul nostru,
Să-l tencuim biserică de mare.

Te strigă inima cu svon de bucurii,
Iubirea mea cu lacrimi destrămate;
Să te'mplinești în pieptu-mi, te strigă, tu nu vii,
Din golul zilelor îndurerate.

Aurel Mucenic

Spre zările stinse

Arsura trecutului ca o văpae
Imprejmue rugul din mine.
Copilărie cu plete bălae
Zările tale erau prea senine!

Azi nu-mi regăsesc însă anii
Rostogoliți peste viața-mi de cremene.
Prin albii de râuri din stânci bolovanii
Cine-a știut să-i adune, să-mi semene?

Răsăritul n'a fost ca orice răsărit,
Iar pașii vieții răsună mai grei
Pe caldarâmul anilor mei.
Nici la strigătu-mi clipa nu s'a oprit.

Din zori până 'n zori cu anii șirag
In pocnet de bice ne mână
Din urmă viața bătrână
Cu greu sprijinită 'n toiag.

Și măreția toamnei va apare — ruine
De vieți. Și anii ne poartă
Spre zările stinse. Ca mâine
Vom trece și ultima poartă

Victor Spânu

MOMENT

Sălcii despletite
In lac de cerneală,
Pletele își spală,
Cu mâini ostenite...

Lacul înfloreste
Ochiuri mici în apă,
Ca un plumb ce scapă:
A mișcat un pește...

Sub cer de jăratec,
Barcă'n drumeție;
Vrajă și beție,
Cântec de buratec...

Sălcii despletite
Bat încet mătănii;
Mii de orătănii,
Mișcă în desișuri...

Octav D. Șendrea

TĂCERE

Tăcere care-mi sângeri rugăciunea,
De totdeauna mână-ucigătoare,
De pretutindeni umbră nevăzută
Și totuși grea simțire ce mă doare;
Dece-mi înconjuri dreapta răsplătire
Cu 'ncremenire neștiută,
Și nu-mi arăți mărirea și minunea
Cuvântului de pace și sfințire?

Dece 'nchinarea mea s'ascunde'n tine
Ca sbuciumul văpăilor în ghiață
Și glasul mi se 'ngână cu pustiul?
Doar fapta mea-ți dădu fior de viață
Și aripa 'nvierii din sicriul
Văltorii nesfârșite și haine.

Tăcere, apă ce-mi înecl suflarea,
Cum mă îngropi în neagră rătăcire,
Cum mă gonești din sfânta armonie, —
Când ochii-mi văd în toată zarea
Numai lumină și bucurie;
Și eu, uitat, aștept o mântuire...

George Ionașcu

ȚARA LEGENDELOR

Dincolo, în noi, mai e o țară,
O țară cu domnițe și cocori
In care întoarcerile 's sărbători
Și orice colț ni-i scump ca o comoară.

I-o țară cu grădini și flori de laur
Ce nu cunoaște granițl în vreo parte
Acolo nu-i uitare și nici moarte...
Sunt turnuri vechi, castele în stil maur.

In țara asta, undeva, în noi,
Aud cum cântă noaptea, din iatacuri
Cocorii... și domnițele în praguri;
Atunci mi-i pieptul plin și ochii goi.

...Și dacă vreodată dor îmi vine
De toate câte'n goană au pierit,
Pășesc spre-acel meleag nețărmurit...

...Numai acolo le găsesc, în mine.

C. A. Munteanu

NEGRU ÎMPĂRAT și ZÂMBET VOINICUL

de Sabin Velican

Împăratul Senin, stăpânitorul munților cu steiuri albe și căprioare aproape domestecite, sta trist, cu ochii înecați în durere, privind vârfurile pădurilor de brad.

Stoluri de păsărele treceau ciripind. Cu ele blândul împărat simtea cum îi sboară și anii. Era bun. Unde călca piciorul său, înflorea a treia oară tămâioarele. Era milos. Unde priveau luminile calde ale ochilor săi, se strângeau fiarele peșterilor îngenunchind. Era înțelept. Unde își spunea cuvântul, anii n'aveau ce mai desface. În împărăția sa era pace și fericire. În toate sufletele stăpânitilor domnea bucuria.

Numai în inima împăratului jalea își făcu culcuș tot mai larg: n'avea cui să lase țara, căci Dumnezeu nu se îndurase a-i dărui fecior.

Împărăteasa cercetase toți vracii. Nu se arăta însă niciun semn că mult așteptatul copil va lumina viitorul părinților. Și tristețea îi copleșea mai tare.

Nu cârteau însă. Isi învălaiu durerea ca pe-o taină. Ochii supușilor nu trebuie să-i simtă înfrânți. Ochiul lui Dumnezeu nu trebuie să-i vadă nemulțumiți.

Intr'una din acele zile când Senin împărat se afundase în pădurile munților ca să ofteze nevăzut de nimeni, Stăpânul lumii l-a privit îndelung din împărăția Cerului albastru.

Senin Împărat plângea fără lacrimi.

Numai câinele său credincios îl pironia neliniștit.

In pădure era tăcere. Impăratul și câinele stăteau nemișcați, pierduți în negura umbrelor. Durerea se înfrățea cu tăcerea, nemișcarea cu oprirea vremii parcă.

Dumnezeu, pătruns de cels ce vedea, a ridicat ciocanul de aur, atingând clopoțelul de argint din dreapta tronului. Pălăria clopoțelului a sunat o melodie dulce și dintre crinii din jur au fâlfâit aripile unui înger, închinându-se.

— Chiamă pe Sfânta Miercuri! — a șoptit Dumnezeu.

Ingerul a pierit ca o adiere și în fața tronului a ciocnit cârja înflorită a bătrânei sfinte.

— Vezi acolo în adâncul munților un om doborât de dureri?

— Il văd, Doamne. E nemângâiatul Senin Impărat

— Mergi și-i lămurește de ce l-am ferit de copii și întreabă-l dacă vrea să-i dăruesc totuși un urmaș

Sfânta Miercuri a lovit cu toiagul într'o lespede a cerului și-o scară de piatră albastră s'a întins spre aripile unui nor care-a cuprins-o.

Când Senin Impărat se credea mai pierdut în gânduri și singurătate, a auzit pași. A tresărit, privind la arătarea ce s'apropia.

Sfânta Miercuri era mică și bătrână de tot. Impăratul nu văzuse între hotarele sale o femeie atât de încovoiată și sbârcită. Bătrânica avea însă o căutare dulce și limpede.

—Cine ești dumneata, făptura întârziată printre noi? — a întrebat-o împăratul.

— Sunt un trimis al Stăpânului lumii. Tatăl a fost înduioșat de durerea ta.

— Și s'a milostivit de mine?

— Mai întâi așteaptă să vezi pentru ce ai fost supus la atâta încercare. Dumnezeu te știe și te prețuește ca pe-un om plecat cu fruntea senină, cu mâinele curate si-a vrut să te ferească de dureri. Fiul tău va fi un om rău, depe urma căruia vei pieri tu și țara ta. Dumnezeu te întreabă: Mai ții să ai un copil, acum când știi ce va fi din el?!

— Da! — a răspuns Senin împărat, ca într'un vis, neînțelegând cu adevărat decât faptul că s'ar putea să aibă un urmaș la tron.

Câinele a urlat prelung.

Impăratul s'a deșteptat. Era singur.

Un nouraș alb plutea în zare peste crestele munților, ducând umbra sfintei Miercuri.

Când a fost ajuns acasă, împăratul a tăcut ca de obicei, așteptând. Se bucura în sine că va avea un prunc. Socotea că trebuie că va isbuti să-l poată face bun. Sărmanul om nesocotea hotărîrile soartei, se împotrivea vreerei dumnezeești, numai din dragoste părintească. Știa că inima tatălui și lacrimile mamei sunt în stare să miște munții pentru a-și ocroti copiii, dar uita că peste toate stăpânește hotărîrea destinului.

Când împărăteasa i-a vestit că vor avea copilul de ani întregi dorit, chipul împăratului s'a făcut iar luminos, așa cum îl cunoștea poporul în tinerețe.

S'a pornit o veselie prin cetăți și bordeie, prin palate și colibe, printre oamenii curții și fiarele din codru. Toți supușii lui Senin Impărat petreceau de bucuria înseninării fericitului lor stăpân.

Când a fost ziua nașterii feciorului de împărat, arcașii s'au suit pe coline, înegrind cerul cu săgeți, de bucurie, ca o mulțumire către Dumnezeu. Fiecare vârf de săgeată ducea spre bolta curată o floare de pe pământul îndestulat de fericire. Ciudat însă, florile au umbrit o clipă pământul, au lăsat peste țara lui Senin împărat o pată ruginie ce semăna a sânge închegat.

Odată cu odorul împărătesc fata care îngrijea de albiturile împărătesei a născut și ea un copil. De bucurie, Impăratul l-a botezat într'o apă cu feciorul său, lăsându-l să crească împreună.

Dela cei dintâi pași, copiii se deosebiau însă ca și cum fiecare ar fi știut din ce neam se trag.

La chip erau amândoi frumoși. Bucălați cu păr în inele, cu picioare voinice la fugă, cu brațe tari la luptă. Numai cine-i privea de aproape, vedea că nu-s gemeni.

In ochii, în sufletul lor, erau ape deosebite.

Copilul împăratului privea sălbatic. Era iute și nerăbdător. Nu înțelegea că mai poate fi ceva altfel decât cum vroia el. Jocul său era crud. Lovea. Mușca. Chinuia. Cu vietuitoarele slabe era fără milă. Abia împlinise zece ani și trăgea cu arcul în cerbi, punea lațuri pentru culturi și s'alunga în vâltorile reci ale apelor după păstrăvii pe care-i arunca vii pe foc.

Și cum îi mai sticleau ochii când chinuia o pasăre, ori scotea ochii vreunui iepuraș, pe care-l slobozea în văgăuni pradă vulpilor.

Oamenii curții și Impăratul au crezut la început că toate acestea sunt semnele vitejiei. Cu vremea au înțeles că feciorul de domn are sângele necuratului în vinele sale și-au început să se ferească din calea lui.

Impăratul și-a adus aminte de spusele sfintei. Un fior i-a trecut prin inimă, dar și-a alungat gândurile neguroase, socotind că ceeace face copilul e numai joacă de minte necoaptă.

In vremea asta, celălalt copil crescuse pe alt țărm de apă și în inimă avea altă floare. Era mai liniștit. Chipul său nu purta cută între ochi și nici vâzoliri în lumini. Gura o bobiță de frăgezime, era veșnic un surâs plin de bunătate și înțelegere. Printre buzele sale nu se strecura niciodată șuerul vorbelor aspre, nici spuma minciunei, ci numai căldura mângâitoare a îndemnului curat.

Seara, când se despărțea de feciorul împăratului, se strângea lângă măicuța sa și-i asculta vorbele înțelepte, învățăturile pe care și cea mai săracă mamă găsește să le dea copilului său. Acolo a aflat el că n'avea tată. Arcașul căruia ar fi trebuit să-i spună tată, dormea sub brazii din culme, ucis de-un tovarăș rău, pe care Senin împărat l-a alungat peste hotare. Acolo a înțeles că el nu-i decât un copil sărac și în purtarea jocului cu fiul Impăratului a fost mai îngrijit, mai cuminte, încât cine-i vedea, l-ar fi crezut mai curând pe el urmașul tronului.

Feciorul împăratului se făcea din zi în zi mai rău. Se întunecase la față de cruzime și într'o zi un slujitor lovit îl numi copilul cel Negru, spre a-l deosebi de celălalt copil.

Și Negru i-a rămas numele, pe când copilul slujnicei, mereu neclintit în bunătatea sa, fu răsplătit cu numele gingaș de Zâmbet.

Când Negru intra în casă, vântul zgândăritor îl însoțea, isbindu-se prin toate colțurile. Când ieșea afară dintre pereții palatului, inima munților gemea și fiarele se îmbulzeau spre pustiu și viroage nepătrunse. Senin Impărat oftă și se miră cum de nu-i seamănă feciorul. A început să-l sfătuiască ăs fie mai bun, mai liniștit, mai înțelegător.

— Cu firea ta ai să aduci numai sânge pe pământ.

— Ha, ha, ha! —a râs Negru. E tot ce doresc. Pacea voastră mă gâtue. Nu pot dormi când n'am simțit într'o zi căldura sângelui printre degete.

— Dar sângele cere sânge, băete. Crezi că vei fi totdeauna în luptă numai cu cei slabi?!

— Nu știu ce poate fi mâine. Mă bucur de ce e azi.

— Dar trebue să crezi ceeace-ți spunem noi care-am petrecut zilele tale.

— Ah, tată! Inchide-mă, omoară-mă, dar nu mă chinui așa. Aș vrea să-ți fiu pe plac, dar mereu fac întâi cum mi-e bine mie. Ce sunt eu vinovat dacă uit de tine?!

— De mine numai? Uiți de toată lumea. Te-am văzut cum ți-ai lovit și tovarășul!

— Nu-i adevărat. Nu l-am putut lovi. A ținut brațul. Și azi mă doare pumnul. Are carnea tare, parcă ar fi de os. Am să-l prind eu odată însă.

Mâhnirea lui Senin împărat era fără margini, mai ales după moartea împărătesei, când Negru ajunse aproape sălbatic.

Numai în apropierea lui Zâmbet se schimba. Băețandrul cu obrajii de fată își privea supus stăpânul și-i îndeplinea orice poruncă. Niciodată nu lua parte însă la schingiuiri și omoruri. Fugea. Dacă din întâmplare era de față, apuca pe tăcute brațele tovarășului împărătesc și i-le răsucea surâzând, până vietuitoarea prinsă scăpa.

Negru scrâșnea de ciudă și neputând face altceva, îl scuipa pe Zâmbet peste frunte.

Intr'o zi însă, văzu cu spaimă că fiecare bănuț de scuipat se schimba pe fruntea lui Zâmbet în trandafiri.

Multe săptămâni nu și-au mai vorbit. Negru a rămas ca niciodată în casă, cugetând. Plănuia cum să-și lovească prietenul. Zâmbet a cutreerat văile munților îmbunând fiarele și păsările brădetului.

Intr'o seară un urs s'a apropiat, mângâindu-l cu labele mari. L-a cuprins în brațe, l-a legănat cu mulțumirea în ochii mici, și-a apropiat botul de urechea lui și i-a vorbit:

— Pe cine ai tu pe lume?

— Pe mama și pe voi.

— Pe noi ai să ne găsești oricând. Ai grijă de mama ta. Dacă dușmanul tău ne cruță pe noi, înseamnă că o păndește pe ea.

Zâmbet și-a strâns buzele a durere și-a fugit peste pietre și isvoare, către palatul lui Senin Impărat. Lângă lacul fără fund din valea căprioarelor, un ied plângea sub o cetină. Avea piciorul rupt și se temea de vulpi.

Vulpile erau singurele vietuitoare care își mâncau tovarășele din pădure. Și cu ele numai, făcea prințul Negru tovărășie.

Zâmbet s'a oprit o clipă. Susurul plânsului i-a muiat inima. S'a gândit la mamă-sa care era poate în primejdie. Chipul ei i-s'a arătat însă, îndemnându-l: oprește-te, ajută pe cel ce plânge!

A cules ramuri din cetină, le-a despicat cu vârful cuțitului ce purta la brâu, și-a desfăcut fire din mâneca hainei și-a legat piciorul frânt al puiului de capră.

Puiul s'a proptit în piciorul întins, și-a îndreptat căpșorul cu cele două bumburi negre ale ochilor umezi spre flăcău, a atins cu vârful corniței pământul și-a fugit în deșiș.

Doamne, cât de mult i s'a părut lui Zâmbet că semănau privirile puiului cu ale mamei sale!

Și iar a pornit-o la fugă.

In poarta cetății, a zărit flamura neagră. Semn că între zidurile ei era un mort. S'a cutremurat de groază. Oare nu s'a întâmplat nenorocirea?

A bătut în poartă și i s'a deschis. Un arcaș l-a chemat prin bolțile care duceau în încăperile Impăratului. Mult îmbătrânit cu barba ninsă, cu mâinile tremurânde, Senin Impărat sta cu perdele galbene lăsate umbră peste ochiurile ce duc la suflet. Era ostenit era prea îmbătrânit sau nu îndrăsnea să privească în ochii copilului ajuns flăcău.

In odaia de alături s'auzeau răcnete, lovituri în perete, vorbe tari, șuere și plânsete.

Zâmbet a cunoscut glasul copilului cu care s'a jucat și teama îl înfiora mai tare.

— Il auzi? — a adiat târziu de tot Impăratul.

— Da, Măria Ta.

— Azi a ucis primul om.

— Pe mama!

Senin Impărat și-a lăsat capul în mâini și s'a pornit a plânge.

Părul alb îi tremura acoperindu-i brațele ca ramurile plângătoare ale unei sălcii deasupra tulpinei.

Prin inima voinicului de alături a trecut un fulger de lumină. A văzut ochii puiului din munte. Erau ochii mamei, sufletul ei care nu murise. Aceiași ochi îl priveau de undeva și-l îndemnau să se apropie de Impărat.

— Mărite Doamne, tu ai pierdut fiul, eu mi-am pierdut mama. Am înțeles că prințul Negru, negru de-acum pentru toată lumea, a omorât-o!

— Da! — s'a îndoit mai tare Senin Impărat.

— Atunci nu mai sta aici, Doamne! Fugi departe.

— De unde știi tu copile? — s'a cutremurat împăratul.

— Nu știu nimic Mărite Stăpân. Iți mărturisesc îndemnul inimii mele.

— Prea târziu!.. îngână bătrânul.

— Prea târziu! — răcnește fiul sălbatic, prințul Negru, ivindu-se în ușă cu mâinile pline de sânge Ca o fiară s'a repezit cu ghiarele

pe gâtul tatălui, urlând: „Ai îndrăsnit să mă închizi?!"

Scăpase din legături, gâtuise paznicul și-acum adăoga o nouă verigă la începutul lanțului de omoruri. Sângele chiamă sânge.

Zâmbet s'a repezit după el, dar când la dat de-o parte, era în zadar. In tron nu mai era decât trupul lui Senin împărat.

Cei doi tovarăși au rămas față în față. Unul alb, senin, fără pată pe mâini sau chip, cu ochii limpezi și buzele netede, cu brațele încordate și trupul ca o linie între pământ și cer. Celălalt, negru, întunecat ca o zi mohorâtă de păcate, cu mâinile și fruntea pline de sânge, cu ochii turburi și gura strâmbată de ură și groază, cu brațele moi și trupul frânt ca o linie din bucăți între gol și țină.

Zâmbet Voinicul s'a uitat cu silă la omul de alături. L-a înfrâncit cu putere, ghemuindu-i într'un colț:

— Mâine, ai să fii Negru împărat. Azi însă eu aș putea să te trimit acolo unde mi-ai trimis mama și ți-ai împins tatăl.

Nu sunt făcut însă pentru asta. Se vede că Dumnezeu a sortit o moarte mai potrivită pentru un păcătos ca tine.

Rămâi cu bine Negru împărat! Mi-ai omorât mama, dar ai uitat că sufletul unui om nu poate fi atins.

Rămâi stăpân, Negru Impărat! Plec, fiindcă ți-aș fi ghimpe și-ai cugeta că-mi vine rândul să mă ucizi iar eu nu vreau să mă apăr de un ucigaș.

Rămâi călău al supușilor tăi, Negru Impărat!

Gândește-te însă, că nu-ți doresc nimic altceva, de cât să nu mă cauți unde voiu vietui.

Și Zâmbet Voinicul a pierit în cetinile brazilor și steiurile munților.

In urma plecării fratelui de copilărie, tânărul împărat a dat un chiot de fericire. Și-a strâns arcașii, arătându-se pe sine: „Eu sunt împăratul vostru! Vestiți țării aceștea!".

Ostașilor li s'a părut mai negru și mai nebun, dar s'au supus. Prin sate și cetăți a trecut un fior: murise Negru Impărat și începea domnia lui Negru împărat.

Au început zile turburi pentru împărăție, zile de războaie în locul păcii bogate. Oamenii și fiare, tot ce era vietuitoare în jurul împărăției lui Negru Impărat, era prins și ucis.

Intr'acestea, fiarele și păsările codrilor sau strâns lângă peștera unde trăiă Zâmbet Voinicul și s'a pornit sfat.

— Ce să facem? — a grăit ursul ca mai bătrân. Negru Impărat ne alungă, ne omoară din viziuinele unde ne-am născut Nu-i mai ajunge pământ și bogăție. Ce vrea el cu noi?

— Trimiteți-i o solie cu daruri, poate s'o îmblânzi, i-a sfătuit voinicul.

In aceeași seară au trimis un cerb cu pungi de aur și nestemate culese dintre stâncile șerpuite de ape. Cerbul a bătut la ușile împărățești și Negru Impărat s'a zorit să-l primească. A cules bogățiile dintre coarnele cerbului îngenunchiat și când a început, să le răstire printre degete, bucurându-se de strălucirea lor, gura i s'a întins într'un râniet.

— Cine te-a trimis?! — a răcnit la bietul cerb, căruia i-se făcuse inima mică, mică de tot.

— Fiarele codrilor și munților, — a răspuns el, totuși.

— Pentruce?

— In schimbul liniștei ce-așteaptă dela Măria-Ta.

— Aveți acolo un arcaș de-al meu?

— De Zâmbet Voinicul vorbește Stăpânul lumii?

— Da. De ce nu iese la luptă? Pentruce vrea să-și cucerească pacea prin daruri ca fricoșii?

— Dac'ar fi vrut să lupte, rămânea aici. Nu tot ce varsă sânge, e viteaz.

Cerbul grăise adevărul, fără să-și dea seama că-și pecetluise hotărîrea morții.

— Tăiați-l și-i svârliți carnea la câini! — a șuerat furios Negru Impărat, — iar coarnele să le trimiteți în munți, să afle toate suflarea de-acolo, ce-o așteaptă.

Arcașul care a adus coarnele a fost legat de-un brad și vietuitoarele păduri căutau o cale să-i trimită. — drept răspuns împăratului, — capul în cetate.

Vulturul cel bătrân, cu cioc și ghiare de oțel, și-a luat pe seamă că va duce el căpățâna arcașului, și ursul era gata să-l sucească și să-l smulgă din umeri, când Zâmbet Voinicul s'a arătat dintr'un luminiș, oprindu-l:

— Nu faceți bine, Negru Impărat a omorît pe unul de-ai voștri. Era cu ceva vinovat cerbul?

— Nu! — răspund vietuitoarele.

— Atunci acest arcaș, trimis al împăratului ca și cerbul vostru, are el vreo vină, vreun păcat? Dece să-l ucideți? Credeți că stăpânul său va plânge? El însuși omoară destul de des din arcașii săi când n'are unde-și desgheța mâinele în sânge cald. Dați-i drumul. Negru Impărat nu se îndoește că șoimul său va fi ucis și asta așteaptă, ca prilej să vie peste voi. Dându-i slobozenie, îi veți face mult mai mare ciudă și-o să-i arătați totodată care este deosebirea între o fiară și un stăpânitor om

Arcașul a plecat, povestind în cetate cele auzite și mult s'au minunat supușii lui Negru împărat de înțelegerea între Zâmbet Voinicul și fiarele munților și din adânc au oftat că ei trăesc într'o cetate omenească, unde o singură fiară le fură somnul și bucuria de a trăi.

In vremea aceasta, Zâmbet Voinicul sta trist pe malul unui isvor cu nisip de aur pe fund și lăsa peștii de argint cu ochii de nestimate să se joace printre degetele sale. Cocoșii cu crestele ca niște flăcări cântau pe rădăcinile bătrâne în jurul său. Șerpii cu ochelarii și flori la urechi dormeau nesupărați, încolăcind pietrele învăluite în mușchi.

Viața din munte era atât de frumoasă în locurile neatinse de oameni!

Nici urmă de picior omenesc pe steiuri. Nici-o stâncă roasă. Nici-un brad sfârtecat. Nici-un isvor întinat. Nici-o vietuitoare cu teama în ochi.

— Doamne, Doamne, ce să fac pentru a scăpa viața de-aici de urgia lui Negru Impărat, căci nu vreau să-mi mânjesc mâinele cu sângele lui spurcat!?

Intelegea bine că neogoitul împărat o să vie. Mai știa că-i poate prinde și ucide, dar asta n'o vrea. Inima lui îi spunea că pentru păcatele lui, Negru împărat trebue să moară altfel, nu ucis de mâinele unui frate.

Munții cu crestele albe, cu pădurile întunecate, cu peșterile adâncite în inimi de piatră, cu prăpăstii pe fundul cărora licăresc șuvițe de apă, stropi de aur și lacrimi de pietre scumpe, potecile pe sub cetini, șerpuirea fiarelor, fâlfâitul păsărilor, toate, totul îi plăcea aici.

Vremea se scurgea în aceeași neclintire a hotărârii. Nu s'amesteca nici-un duh necurat să încurce rotile întâmplărilor. In munte nu era veselie, dar nici nedreptate. Nu erau glume, dar nici sânge. Nu erau oameni, dar nici stăpâni și slugi.

Și muntele îi era drag lui Zâmbet Voinicul.

Era îngândurat însă, de cum trebui să-i apere pacea.

Cum sta așa pironit lângă apa limpede, a auzit niște pași și ciocănitul unei cârje în spate. Era aceiași sfântă Miercuri care coborîse odată să înlăture și gândurile lui Senin Impărat.

— Nu te lăsa abătut, măicuță, — l-a îndemnat ea, privindu-l cu ochi buni.

Zâmbet Voinicul s'a sculat în picioare, înțelegând că bătrâna nu era din lumea lui și aștepta.

— Dumnezeu îți înțelege sbuciumul și m'a trimis să-ți fiu ajutor. Ia bănuțul acesta de aramă. Vezi, are o pată verde. Șterge-o, freac-o până rămâne curată și orice vei gândi ți-se va împlini.

Când baba a pierit, Zâmbet Voinicui a dat un fluer și în poiana de pe coroana Steiului s'a strâns într'o clipă sumedenie de fiare și păsări.

Jos, la poalele codrilor se zăreau arcași câtă frunză și iarbă. Sulițele le străluceau în soare, înaintând șerpuitor spre munte. In frunte călărea Negru Impărat, învăluit în manta ca pana corbului, pe-un cal rupt din besna nopții fără stele.

— Vine să ne alunge ori să ne omoare, Ce vor face puii noștri?— a început să plângă o căprioară.

Ursii mormăiau grozav. Lupii își cântăneau dinții fioroși. Vulturii scoteau țipete ascuțite, iar șerpii șuerau a pustiu.

— Nu vă temeți copii ai nevinovăției. N'o să ajungă la noi.

Vietuitoarele s'au uitat cu toate la Zâmbet Voinicul și l-au văzut scoțând un bănuț ruginit, pe care-l frecă de cureaua chimirului său înflorat cu fire de argint și aur.

— Uitați-vă — le-a arătat el poalele munților, unde crește un zid de copaci mai deși ca părul din coama calului. Erau aproape lipiți.

Arcașii s'au oprit speriați. Au descălecat și-și cercetau stăpânul.

Negru împărat s'a pornit înapoi la goană și-a luat din cetăți și orașe securi să taie pădurea. Zi și noapte lucrau oamenii, doborâți de foame, dar ce folos? Unde cădea o aschie, răsărea alt copac și zidul viu cu crengile împletite se îngroșa mereu, în loc să se subțieze.

Inebunit de ciudă, Negru împărat lovea cu sabia în oamenii obosiți. Tăia capete, spinteca piepturi, scuipând peste morții nevrednici neputincioși.

In dosul pădurii era o mare de lacrimi. Lui Zâmbet Voinicul i s'a făcut milă, mai ales că fiarele însuși plângeau când auziau gemetele de dincolo.

A frecat bănuțul și prin ziduri de copaci s'au făcut porțile pe care le vedeau numai cei înlăcrămați din împărăția lui Negru împărat și aceștia s'au strecurat cu femei și copii în împărăția fiarelor, care i-au primit fericite, făcându-le loc prin peșteri si poene.

Dincolo de hotarul celor două împărății părea de mult liniște. Copacii crescuseră așa de înalți, că nu se mai vede pe nici-o culme ce este dincolo. Nu se mai auzeau nici vaete si nici-un fel de sgomot. Moartea parcă își întinsese brațele peste lumea lui Negru Impărat.

Dincoace, în împărăția lui Zâmbet Voinicul, era o înfrățire între fiare și oameni. Prin pajiștile înflorite, copiii oamenilor și copiii ursilor se jucau trântindu-se, vorbindu-și ca și cum de când lumea părinții lor ar fi vietuit împreună.

N'auziai de certuri, de judecăți. Nu erau mai mari și mai mici, stăpâni și robi. Era o lume de mulțumiți, pe care nu-i silea nimeni la bine, dar care nu știau decât calea binelui.

Zâmbet Voinicul cutreera munții și era fericit.

Totuși o umbră îl târcolea. In împărăția lui nu era nevoe de el. Aici el era ceeace fiecare vietuitoare este. Nu el conducea și fiecare își purta ființa pe cărarea hotărâtă dela naștere

De ce n'ar fi frecat bănuțul să i-se deschidă o portiță în zidul copacilor și să treacă în lumea lui Negru Impărat, să vadă ce mai este pe acolo?

Cum se muncea el asa. aude în josul cărării iarăși pașii sfintei Miercuri, care-l întreabă:

— Ce vrei cu Negru Impărat?

— Aș vrea să mai scot din mâinile lui câteva suflete, dacă s'ar putea.

— Lumea lui cu el si tu cu lumea ta.

— Da, dar vezi bine că în lumea mea toți sunt mulțumiți, numai eu am clipe de visări noi, de dorinți pe care singur nu le înțeleg.

— Da, așa e. Spre a cunoaște o lume mai frumoasă de cât a ta, trebue s'o meriți, s'o câștigi prin răbdare, prin credința c'o vei căpăta.

— Cum?

— Vezi muntele înzepezit, cu vârful veșnic în nori? Să-l urci. Ai să mergi zile fără șir. Al să crezi că te-am amăgit. O să ți se pară că muntele i-o scară fără capăt și că niciodată n'ai să ajungi la nimic. Dacă vei avea tărie însă, lumea la care râvnești o vei găsi totuși acolo unde se va termina urcușul tău.

Când s'a trezit deabinele, cu ochii la muntele înalt, Zâmbet Voinicul n'a mai văzut nici-o babă. Era singur cu sclipirile soarelui ce apunea în față, cu murmurul isvoarelor, cu cântecul fetelor ce torceau inul pe prispa de piatră a colibelor din poene, cu susurul frunzelor, cu mirosul florilor, cu privirile fericite ale fiarelor, cu ciripitul păsărilor care-l mângâiau cu aripele în sbor de seară.

(Continuare în pag. 4-a).

ZÂNELE

Zânele albe dintr'un basm de demult
am căutat să le ntâlnesc la hotar!
Vroiam un sfat cu ele, un schimb de vorbe
vroiam să cred și eu că ele există măcar.

Nu știu cât copilul din mine le-a crezut într'adevăr,
prea erau frumoase ca să nu-l fi ispitit viața lor,
pădurile cu palate însă prea departe se urzeau
și drumul până acolo era anevois și prea lung.

Ca să nu mă dau bătut, lângă vrute porniri,
mi-am cioplit de mai înainte toiag
și în răspântia vremii mi-am umplut ploștile cu vis,
către palatul cu zâne să urc înadins.

Nu eram Făt-Frumos, dar asemenea lui,
m'am gândit la de toate pe drum.
Și dacă nu m'ar fi înspăimântat Valea Plângerii,
azi ca și eri, ca și mâni le-aș fi căutat neștiut prin
păduri.

Neculai V. Coban

POEM

Și 'n seara asta-ți vom cânta frumusețea
înnalță
Urcând, precum stelele, cunoscutul drum
Când vei trece, fecioară împlinită, ca o altă
Nălucă uitată despletită prin fum.

Legănând absent șoldul rătăcit
Prin toamna sfâșierilor din noi,
Vei strânge 'n suflet aurul cocliț
Și 'n ochi vei strânge minunate ploi.

Târziu, culcată 'n noapte pe o carte,
Fruntea încă visând domoale mângâeri,
Va tremura când mâna va arunca departe
Beteala ruginită a dragostei de eri.

Pentru clipa asta răvășită de tristeți
Mă rog ne 'ncetat, împlinită fecioară;
Nelinștitea cuibărită în anii noștri beți
Mă rog ne 'ncetat să moară odată, să moară...

N. Voronescu

NEGRU IMPĂRAT ŞI ZÂMBET VOINICUL

(Urmare din pag. 3-a)

Era atât de frumos, atâta pace binefăcătoare!

Şi totuşi, nu era totul.

El trebuia să plece.

In zoriile zilei următoare şi-a strâns legătura cu merinde puţină şi-a pornit spre muntele cu creasta albă, îmbucată de cer. In împărăţia lui n'a simţit nimeni că pleacă. A ajuns la poalele muntelui şi-a început să urce. Drumul anevoios. Spini încolăciţi şi şerpii veninoşi se împleteau în calea sa. Şi-a făcut loc cu greu şi hainele i-au rămas în ţepii mărăcinilor şi mult sânge i-a curs din picioarele rănite de stâncile ascuţite. Nu era urmă de cărare. Urca greu când pe o parte când pe alta a muntelui, dându-i roată Dela o vreme a început a se rări iarba. Brazii pitici şi nici chiar spinii nu se mai zăreau. Ici-colea, pete de zăpadă pe funduri de prăpăstii fioroase.

Cât de departe părea împărăţia sa!

El nu-şi amintea însă decât de drumul început. Ştia că trebuie să urce. De mult nu mai avea nimic în picioarele însângerate şi de multe ori trebuia să păşească peste lacuri îngheţate, prin sticla cărora nu se zăria nimic în apă. In jur era tăcere şi pustiu cotropitor.

Lui Zâmbet Voinicul îi era frig şi somn. Până se sfârşea. A căutat o scorbură într'o stâncă, dar n'a găsit niciun fir de muşchiu să-şi aşternă. S'a strâns, acoperindu-şi pieptul cu mâinele şi s'a culcat aproape flămând şi înghetat, cu gândul la lumea spre care urca, lume pe care nu şi-o putea închipui, dar o credea mai frumoasă de cât aceea pe care-o părăsise.

Dimineaţa era un soare sclipitor şi-un ger cu ace. Pielea mâinelor şi faţa lui Zâmbet Voinicul crăpau de frig şi sângele îngheţa în bobiţe roşii deasupra zăpezii. Aluneca la urcuş şi la fiecare pas trebuia să spargă zăpada îngheţată cu bâtul. Când făcea aşa însă, i-se ducea piciorul afund şi-abia se mai urnea din loc. Când a văzut că nu mai poate, şi-a scos firele de aur şi argint dela chimir şi şi-a înfăşurat picioarele cu ele, ca să se prindă de zăpadă.

A mers mult, ocolind steiuri de gheţari. El însuşi părea un sloi mişcător. Dela o vreme s'a întunecat, deşi era încă ziuă. O ceaţă albastră, din ce în ce mai deasă, a cuprins muntele şi pe Zâmbet Voinicul. Aproape nu i se mai vedea chipul de sub promoroaca ce-i alâma de gene, de sprâncene, de păr şi de musteţi. Chipul lui era mereu zâmbitor însă. Nu se îndoia că muntele duce într'o altă lume, dar se temea că nu-l vor mai ţine puterile. Simţea cum slăbeşte. Inima îi bătea mai rar. Işi punea mâna sub braţ şi era rece. Abia îşi mai da seama, el de el însuşi, unde este şi ce face. Un singur gând nu i-se deslipea dinainten minţii: să urce, să urce mereu.

Deodată s'a pornit un vârtej, un crivăţ cumplit, spulberând zăpada răscolită. Zâmbet Voinicul mergea neîntrerupt, înfigându-şi degetele sdrobite în coaja zăpezii uneori, sau afundându-se cu totul în zăpada făinoasă, uscată de ger afteori. Cum bâjbâia aşa prin ceaţă, cu mintea învăluită de oboseală, cu trupul sleit de frig şi foame şi răni, crivăţul l-a smuls de pe coastă, rostogolindu-l peste muchea goală a unui stei. Când s'a trezit puţin, în jur era şi mai negură. Pieptul i-se oprise pe piatră şi noroc de cusăturile de aur ale pieptului, altfel nu se mai mişca de acolo. S'a ridicat ca beat, clătinându-se şi-a început să urce mai mult pe brânci. Puterile îl părăseau însă, deşi îşi striga necontenit în sine: „Urcă, urcă! Mai sus, mai sus!".

Ceaţa de-afară s'a lăsat şi peste gândurile sale şi încetul cu încetul cel ce-şi îndemna trupul să urce mai sus, simţea cum moare. In clipa când n'a mai avut putere *să vrea* să se înalţe când ar fi fost să fie mort, deodată înălţimile muntelui s'au luminat. Nouraşi de flori sprijineau pajişti de aur cu rouă de nestemate. Cântece fără de seamăn legănau zarea mai senină ca cerul şi chemau parcă fru mosul lângă frumos.

Era ceva pe care mintea omenească nu-l poate înţelege, fiindcă nu i-a simţit puterea mistuitor de mângâitoare decât în vis.

In acest leagăn de viaţă, a deschis ochii Zâmbet Voinicul. Şi nu mai era un sloi de gheaţă. Mâinile rănite erau albe şi picioarele purtau iminci ciopliţi din lemn de paltin verde, a căror talpă se îndoia la fiecare pas.

A mers dealungul grădinilor în care nu zărea nici-o frunză galbenă, s'a plecat peste isvoarele unde peştişorii sburau ca păsările şi guguiau ca ele.

Pe când urmărea o adiere de nor alb, a văzut desprinzându-se un tron de os lustruit, în care sedea un bătrân cu barba mare, cu păr lung, privindu-l neostenit. Norul alb din jur era făcut din aripile îngerilor, unii mici, numai cât nişte prunci abia născuţi, a căror aripioare îşi mişcau doar fulgii mai curaţi ca mătasa zăpezii, alţii mari şi liniştiţi, cu săbii şi ramuri de foc în mâini.

Zâmbet Voinicul a căzut cu faţa în jos dinaintea luminii. A priceput că stă *înaintea Creiatorului*.

— Ai urcat muntele — a vorbit Dumnezeu către voinicul înălţat. Acum priveşte!

Un înger a dat cu sabia peste florile unei pajişti şi s'a deschis o fereastră spre lumea de jos. Zâmbet Voinicul şi-a văzut munţii cu fiarele şi oamenii în pace, departe, iar de alta a zărit fum, foc şi scrum. Negru Impărat, călare pe calul său rupt din noapte, slab, cu ochii duşi în fundul capului, ca o umbră de mort, alerga peste ţara pustiită, însoţit de un singur om. Deodată s'a întors şi spre acesta, doborîndu-l cu o lovitură de spadă. Omul a căzut de pe cal şi împăratul a pierit spre sate fumegânde, căutând oameni. Nu mai era nimeni însă. Işi omorîse toţi supuşii. In toată ţara el era singurul om. Şi când s'a văzut singur, a început să fugă de sine. Alerga peste văi şi dealuri şi plângea, temându-se. Se oprea în faţa apelor turburi de sânge, se privea ca în oglindă şi se cutremura, rupând-o iar la fugă.

Trec anii. In ceruri par clipe. Zâmbet Voinicul plânge la fereastra cerească, privind spre pământ

Dumnezeu îl întreabă:

— Ce face fratele tău?

— Fuge de sine. Se leapădă de sine, dar nu se poate desprinde de sine.

— E lumea lui. Acum întoarce-te spre lumea ta.

Fereastra spre pământ s'a închis, Dumnezeu s'a ascuns în norul de îngeri şi Zâmbet Voinicul s'a simţit sburând cu acest nor. Avea aripi albe, mari şi ramură cu flăcări senine în mână.

Sabin Velican

NOTE

In cronica literară

— din n-rul trecut al revistei noastre s'a strecurat o greşală de tipar, pe care o rectificăm: Romanul *„Homer"* de Nicolae I. Ottescu a apărut în editura *„Publicom"*, nu la *„Contemporana"*.

„Buciumă sângele"

— se întitulează definitiv şi categoric, cartea d-lui *C. A. Munteanu* tipărită, dacă nu ne înşelăm, la Chişinău, rănita inimă a Basarabiei noastre. Volumul acesta e ciudat. Amestec de versificaţie frumoasă, voit desmembrată, dură pe alocuri naivă, elementară, de mărturisiri personale, cu iz biografic şi de poezii cu caracter eroic, naţional, războinic, un amestec, un adevărat amestec. Cartea începe cu un fel de motto iscălit tot de autor: e mai sigur aşa. Prima poemă e un ţipăt desnădăjduit şi, am spune, nejustificat. A doua *(„Răspuns")* e tot un astfel de ţipăt, frumos ritmat şi rimat. Confesiunile acestea personale sunt valabile numai în două cazuri: când cel care le face are o personalitate bine conturată pentru a deveni pietre simbolice ale unei atitudini generale sau când, indiferent de această condiţie, sunt realizate în boarea absolută a frumosului poetic. Altfel devin o simplă poezie autobiografică şi atât. Nu se pot ridica nici la exemplaritate, nici la simbol. Un mic exemplu: Când un Nichifor Crainic scrie: „Eu am trăit" poezia aceasta îmbracă haina exemplarităţii simbolice. E ciudat lucru: Cu cât eşti mai mare şi scrii despre *tine*, te depăşeşti totuşi pe *tine* pentru a fi simbol pentru *toţi*. Când *încă* nu eşti mare, asemenea afirmări sunt pur şi simple riscante ca de pildă să spui, recunosc, frumos:

Eu nu voi râde... poate.. niciodată.

Nu ştiu ce spirit ghiduş ne împunge să întrebăm: Dar dacă nu..? Ţinem să afirmăm că aceste „constatări" sunt adresate numai acelor poeme care au acest caracter de poezie personală. In schimb drumul poeziei d-lui C. A. Munteanu, care scrie uşor, prea uşor, şi mult (poemele sunt prea lungi şi interesul... *estetic* scade) se pare că s'ar putea lămuri în sensul celălalt: al poeziei eroismului şi etnicismului. E bine închegată poezia: *„Trec"*. Deasemeni, remarcabile poemele suferinţelor Basarabiei şi convingător-sincere şi estetic realizate *„Ţară de Mucenici"*, *„Parada Umbrelor"*, *„Buciumă sângele"*, *„Fraţii Ceahlăului"* etc.

Spaţiul e desigur mic aici dar iată o probă de realizare în acest sens:

Monştrii struniţi
Sălbatec aleargă 'n buestru,
Nechezând din încheieturi, dornici
să calce 'n picioare
Pământul biciuit dela Camciatca la
Nestru...

sau aceste versuri din *„Parada Umbrelor"*.

Noaptea, arar, se plimbă peste
somnul greu
Amintirile şi plânsul:
Ahotnicii....

...Pe-aici trecu ariergarada satanei: „bezbojnicii"...

D. C. A. Munteanu şi-ar putea afla aci calea realizărilor sale. Şi celelalte vor veni şi ele, la vremea lor. Dar sfaturile tocmai de aceea sunt spuse: ca să nu fie niciodată urmate.

„Claviaturi"

— este titlul acelor rare caete pentru poezie pe care se străduesă le scoată d. *Gherghinescu-Vania*. Colaborează la acest număr ce mi se pare a fi un adevărat cântec al lebedei o seamă de poeţi tineri, noi, cunoscuţi sau mai puţin cunoscuţi, interesanţi fiecare prin tematicele lor, prin orizonturile lor, prin cântările lor îndârjite, sincere, tinereşti, năvalnice. Am întâlnit aci pe *Horia Bottea* cu *„Triptic"* impresionant, simbolic şi deprimant:

Striviţi copilului visul,
Nu visul secerâ stelele?
Căi altele taie-şi încinsul...
Ridice trufia şi stemele.

Bogdan Aman iscăleşte un fragment de turburătoare poezie eroică *„Dunări de vis şi de sânge"*. *V. Copilu-Chiatră* scrie, nu ştim dece, o „Bacoviană" cu ploi şi ninsori. *Ştefan Aug. Doinaş*, sfârşeşte frumos *„Fluturi de noapte"*: *Noaptea cade peste noi molatecă, lină*
parc'ar fi cenuşa bizarilor fluturi
care au ars amăgiţi de lumină.

B. Frunte e prezent cu o închegată „Linişte", iar d. *Virgil Gheorghiu* ne oferă serafică „Întâlnire" în cer. *Al. Husar* încearcă, în ritm popular, o îndrăzneaţă logodire între prozaic şi poetic:

Când cum trec în sbor cocoare.
Dincolo de semafoare,
Ca un şuier mă străbate
Dealungul căii ferate
Dorul de singurătate... *(Frumos nu?)*

Dar bine înţeles nu putem vorbi de toţi. Să ne ierte şi *Emil Manu*, şi *Emil Micu*, şi *I. Preda-Misleanu*, şi *Ion Oana*, *P. Pascu*, *I. Apostol Popescu*, *Sebastian Popovici*, *Gh. Savu*, *Stanca*, *I. Ţigară*, şi alţii. E turburător de frumos gândul acesta de a te dărui pur, întreg, simplu, regalelor înălţimi ale poeziei, tocmai azi...! Ceeace înseamnă că sufletul îşi păstrează neatinse, prerogativele.

Iar d. Lucian Blaga a scris în frunte acestui caet una dintre cele mai impresionante realizări ale sale. Citiţi „Cânele din Pompei" şi veţi înţelege dece refuzăm să cerem cuvintelor expresia admiraţiei noastre şi dece refuzăm să subscriem la concluzia nu ştiu cărui mărunt criticastru care afirmase cândva că nu se poate scrie şi poezie şi filosofie laolaltă.

„Revista Bucovinei"

— an II nr. 8. August 1943, se deschide printr'un cumpănit studiu privind viaţa şi activitatea lui *Alecu Hurmuzachi*, semnat de d. *Const. Loghin*.

Tot din scrisul acestui animator cultural şi luptător pentru drepturile Românilor în Bucovina, se reproduce raportul cetit la adunarea generală a *Societăţii pentru cultură* la 17 Februarie 1868, tratând despre subiectul *Carele e caracterul şi tendinţa învăţământului public la noi?*

Partea beletristică e reprezintată prin poemul de largi dimensiuni al d-lui *Traian Chelaru: „Scrisoare Poeţilor Bucovineni"*, care deşi în formă didactică, dezbate interesante probleme şi idei privind scrisul bucovinean.

Iată de pildă opiniile d-sale în ce priveşte modestia firească pe care trebue s'o aibă un scriitor vrednic de acest nume:

M'aţi întrebat dece mi-i chiutul parcă prea mic, dece, ca voi, cu barda în Dumnezeu n'am dat mai niciodată. O, da, la noi în sat numai beţivul Urîlu, când ieşea din crâşmă seara împleticindu-se prin colb, de pietre se poticnea şi'n urma lui toţi câinii lătrau de parcă ar fi trecut tătarii sau vre-o şatră de lăieţi şi-atunci răcnind ca leul, care prin pustie nu-şi află loc, dădea şi el un chiot de-l mai aud şi-acuma, şi cu barda spunea că-i vine să despice în două tot Cerul şi pe Dumnezeu de barbă să-l ia, că iar nu l'a ferit de-otrava rachiului, deşi jurase'n lege să nu mai pună strop de băutură pe limbă. Insă Dumnezeu se vede nu prea-l băga în seamă. Ce să-l bage?

Concluziile sunt juste:

Vedeţi nu'n astea zace voinicia
Şi nu e cine ştie ce ispravă
Să te încrunţi sau, mai zborşit ca alţii
Să-ţi dai pe faţă arama sunătoare.

Alte idei despre poezie, despre roman, despre modul de comportare în literatură la ţărani şi în general despre misiunea artei şi creatorului, complectează poemul.

Ghedeon Coca, *Theodor Plop*, prof. *Augustin Z. N. Pop* (Intâia carte de intenţie poetică), *N. Tăutu*, *A. Bogaci*, *D. Loghin*, *Traian Cantemir* (Bucurie frîntă). *Tudor P. Stoica*, *Melania Livadă* (judicios studiu despre „Un om sfârşit" de Papini), *Leon Sandru*, complectează restul.

Insemnări literare, note, de actualitate.

„Bucovina literară"

— an. III. No. 66, 5 Septembrie 1943, aduce material excelent, datorat unor distinse colaborări locale.

D. I. Mandiuc, bine informat, semnează articolul *„Douăzeci de ani dela moartea istoricului Dimitrie Onciul"*, reliefând figura marelui istoric bucovinean. Ar fi fost poate menţionat ceva despre continuatorii şcoalei iniţiată de savant pentru a se desprinde mai lămurit însemnătatea apariţiei sale în cultura română.

In pag. I poezia *„Noapte"* de Gh. Noveanu, un tânăr publicist, care ar fi meritat un răspuns la P. R. „vizibilă influenţa lui Goga, mai mult exerciţiu" Iată pasajul incriminat:

Plin de duh şi meşter fost-a
Cel ce-a împletit covorul
Plin de stele pentru ceata
Care ţine'n cer soborul.

Curajoasă atitudinea d-lui E. Ar. Zaharia în *„Câteva caractere ale literaturii arborosene"*.

Vasile Bodnaru publică poeziile *Scrisoare* şi *Dragoste* cu un conţinut identic. Scăpare din vedere.

Un *„Poem"* de toată frumuseţea semnează *Ghedeon Coca*, din care reproducem:

Mă'ntorc în treamătul deplin
Printre ruini şi seri în cete
sub ascuţişuri de florete
mă 'ntorc la un ospăţ divin
să beau absintul meu din căni
pe sub mesteceni albi şi trişti
mă'ntorc alăturea de Cristi
să duc şi eu un blid de răni.

Din lipsă de spaţiu nu putem continua. Subliniem virtuţile acestei poezii, care ar fi meritat să stea în capul paginei I.

Niculai Tăutu semnează un reuşit *„Timp"* — de nostalgice evocări. Restul: *George Todoran*. *Dinu I. Păcuraru*, *S. Anton*, etc.

Neculai V. Coban (Retrospectivă) în restul revistei.

O bună traducere din *Sully Prudhomme (Ochii)* semnează d *Pimen Constantinescu*.

„Note despre poezia de război" scrie *Dragoş Vicol*.

Despre Th. Capidan: *Limbă şi cultură* scrie d. *George Drumur*. Note vii şi de actualitate.

„Raza"

— *(anul XIII No. 677 4-12 Sep tembrie 1943).*

Gazeta săptămânală de sub direcţia părintelui V. Ţepordeiu, *aduce în fiece număr o atitudine demnă, bărbătească a conştiinţei româneşti din Basarabia. Continuator cu pana luptei începute de un* Alexandru Mateevici, *preotul poet şi soldat, părintele V. Ţepordei cucereşte prin elanul arzător care-l animă, prin dreptele sale convingeri româneşti — aşa cum se manifestă în presa basarabeană.*

Desprindem din „Basarabia eroică" *acest început frumos ca un poem:* Ne-am născut, trăim şi vom birui sub aureola misticei eroismului nostru legendar, fiindcă acesta ni-i plămada neamului... Eroul murind işi binecuvântează opera, fericind pe cei ce rămân. Şi-i bucuros parcă de treapta la care s'a putut ridica. Fiindcă eroismul e una din culmile idealismului omenesc. Câţi n'ar vrea să se ridice atât de sus, dar nu pot. Numai neamurile cari se nasc şi trăesc în mistica eroismului dau fii destui ca să realizeze acest ideal între idealuri".

Vehement şi ridicat în numele unui adevăr, ce-l simte profund, d. Sergiu Matei Nica *în* „Maestrul ne atacă..." *Reproducem un fragment: „Din 1918, când s'a făcut fericita Unire mereu ne tot cântă scriitorii defectele, mereu ne explorează crâşmele şi fantasticele taverne, mereu s'agaţă de sânii lipovencelor şi armencelor din Basarabia, mereu ne tot văd numai cu bălălăici în mâini şi cu ciubote siberiene în picioare".*

La partea beletristică d, Niculai V. Coban *semnează poezia* „Anotimp", *caracteristică pentru tristeţea gravă, pentru melancolia domoală ce se desprinde din scrisul acestui talentat poet basarabean, fruntaş al generaţiei sale.*

In „Te las, Cahul..." *de* Robert Cahuleanu *se exprimă cu mijloace simple un sentiment adânc trăit, al despărţirii. Reproducem finalul:*

Că te-am lăsat, nu-ţi cer a mă ierta
Ci dă-mi pedeapsa dulce dela tine:
Vreau să mă doară depărtarea ta
Şi tu să creşti tot mai departe 'n mine.

Felicităm pe părintele Ţepordei pentru frumuseţea şi realizarea „Razei" sale, care a strălucit şi în timpul refugiului şi străluceşte acum cu deplină putere în Chişinăul românesc de azi.

Facem aceste consideraţiuni

— în legătură cu unele transcrieri din lirica bulgară, făcute de d. *Liuben Dumitru*, unul dintre poeţii „FESTIVALULUI", rămas în Cadrilater.

Nu e întâia oară când apar la noi traduceri — câteva mai mult decât meritoase — din marii poeţi europeni sau transoceanici. Interesantă însă rămâne constatarea că, oridecâteori un poet străin este redat în româneşte de mai mulţi traducători, el devine cunoscut altfel şi este interpretat în moduri separate, ceeace ajută covârşitor la stabilirea complexităţii sale. Citâm, pentru a fi mai concreţi, două cazuri concludente: Esenin — în transpunerea d-lor Zaharia Stancu şi George Lesnea şi Baudelaire — popularizat la noi de d-nii Tudor Arghezi, Al. Philippide şi Şerban Bascovici, ca să nu mai pomenim de alte oneste încercări.

Cu acelaş titlu de curiozitate am putea aminti de poemele lui Rainer Maria Rilke, redate parţial în româneşte de d-nii Nichifor Crainic, Al. Philippide, etc.

Esenin, Baudelaire şi Rilke sunt astăzi discutaţi în literatura noastră în deosebite feluri, sub multiple aspecte, au căpătat o circulaţie notorie, au marcat influenţe de necontestat şi — dacă termenul nu e prea căutat — s'au încetăţenit. (Propriu zis, s'au cam adaptat la mediu...) Nu acelaş lucru se petrece însă cu Walt Witmann sau Frederico Garcia Lorca... Nici Edgar Pöe nu se bucură de doi traducători.

Intenţia d-lui Liuben Dumitru, de a ne prezenta câţiva poeţi din lirica bulgară, deasemeni nu este singulară.

De ani mulţi, d. Nicolae Crevedia promite o antologie similară şi anul trecut revista *„Gândirea"* a închinat un întreg număr mişcării literare a vecinilor din Sud.

Transcrierile întreprinse

— de d. Liuben Dumitru, sunt publicate în No. 238—239 al revistei *„Pământul"* dela Călăraşi. Bucăţile alese pentru această necesară demonstraţie poetică sunt luate din *Emanoil Pop Dimitrov*, *Atanas Dalcev* şi *Iordan Stubel*, toate alcătuind un apreciabil *„triptic sudic"*.

Pentru prospeţimea lui catifelată şi pentru tonul său reţinut, de confidenţă, transcriem în întregime acest *„Interior"* din *Atanas Dalcev:*

Ai zice că'n odaia aceasta
nicicând n'ai
Trăit, cu uşa, ani dearândul
încuiată.
Aici miroase a praf şi-a muced
câte-odată...
Preface timpul totul în colb şi'n
mucigai...
Pe nesimţite'n colţuri cresc
umbrele'nserării
Şi soarele de toamnă se'ndreaptă
spre declin...
Gutui mari, luminoase, s'au rânduit
pe scrin
Chilimbarii, ca toate metaniile
tării ...
Ce fete-o fi văzut oglinda în ăst
an ?
Ea pare o fereastră spre alte
lumi deschisă.
Ciasornicul tăcut-a şi'n racla lui
închisă
Zac negre ore moarte, pe albul
său cadran.
Portretele de femei, cari au trecut
prin vată
Atârnă'ngălbenite de soare pe
pereţi ...
In linişte, odaia creşte'n amurg
bureţi
Şi se cufundă tristă, cu seara ei
în ceaţă

Dintre cele două stilouri, care au luat în antrepriză pe liricii de dincolo de fluviu, nu ştim care va fi cel mai norocos să ni-i apropie, dându-ne ce au ei mai personal, mai autentic.

D. N. Crevedia îşi are o poziţie bine fixată în istoria literară; a tipărit câteva cărţi cu poeme, a cucerit adolescentele cu câteva romane doldora de tinereţe şi mai are sub teascuri alte cărţi.

D. Liuben Dumitru e un tânăr de care aproape nici nu s'a auzit, aflat acuma la Silistra „pe o stradă cosmopolită", începător, întâlnit anii trecuţi prin câteva reviste cu respiraţie modestă şi aproape uitat de atunci.

Amândoi însă lucrează la realizarea aceleiaşi iniţiative, de o covârşitoare însemnătate culturală sau poetică. E dificil de precizat însă care va reuşi întâiul, mai ales că şansele celui din urmă sunt periclitate de lipsa de cunoştinţe în lumea editorilor şi de mijloacele materiale. Dar faptul în sine constitue o întrecere demnă de reţinut, un duel cu faze inedite şi cu rezultate nu mai puţin utile. dat fiind că cei doi scriitori sunt deopotrivă de familiarizaţi cu limba din care traduc.

Ultimul număr

— *din* „Dacia rediviva" *aduce colaborări distinse şi un material variat, care interesează pe cititorul de orice categorie. Proza artistică e reprezentată de condee cu certe calităţi şi cu largă circulaţie în publicul românesc. Nu mai puţin de trei romancieri* (Cezar Petrescu, N. Papatanasiu şi Aristiţa Gabrielescu) *semnează pagini vii, unde analiza se îmbină cu dialogul sau cu un humor discret presărat în cursul povestirii.*

Un esseu valoros iscăleşte d. Ovidiu Drimba *despre* „Paradoxele clasicismului". *Seriozitatea cu care este tratat subiectul şi punerile la punct binevenite, care rezultă din numitul articol, surprind pur şi simplu.*

Multe din antenele clasicismului sunt amputate sau trecute într'un compartiment inofensiv. Autorul e de părere că aşa de mult discutatul clasicism grec nu înseamnă numaidecât un paradis pierdut sau după care trebue să se regrete şi că teribilul „miracol clasic" e o „formulă gratuită". Insăşi Renaşterea nu e o reînviere a clasicismului, ci revanşa tardivă la care hellenismul — această sursă de unde se aprovizionează romanticii şi decadenţii — recurge. Dar constatările şi sugestiile d-lui Ovidiu Drimba nu se pretează la un rezumat (şi aşa incomplet), ele recomandând lectura.

In aceeaşi revistă, d. Pericle Martinescu *scrie entuziast despre suprarealism, ajungând la concluzia că* „această libertate *(N. R. a poeziei)* n'au izbutit să o realizeze decât suprarealiştii, singurii la care versul rupea lanţurile poeticei clasice şi învingea prejudecăţile ideilor logice demonstrate în cântec".

Mai semnează d-nii: Vasile Netea, Liviu Bratoloveanu, Ionel Neamtzu, M. Beniuc, G. Tuleş, Lucian Valea, D. Schelanu, Iosif Moruţan şi Dorian Grozdan.

CÂTEVA ASPECTE ALE CULTURII ROMÂNEŞTI VĂZUTE DE PRESA PORTUGHEZĂ

ARTA POPULARĂ ROMÂNEASCĂ. — *„Seculo Ilustrado"*, în editorialul său din 13 Iulie a. c., publică un articol intitulat *„Arta populară românească"*, privită în realizările ei poetice, plastice şi decorative. Pentru justa interpretare a acestei manifestări ale sufletului nostru popular, vom da în traducere românească textul integral al acestui articol:

„Cu toată istoria lui atât de frământată, poporul român a avut energia să creeze un folklor extraordinar de bogat şi interesant. In creaţiile lui atât de originale şi variate, se descoperă un sentiment de o rară calitate. Rezistând influenţelor streine şi fiind mult timp îndepărtat de „civilizaţie", sufletul românesc a păstrat intact puternicul său instinct de creaţie artistică, ce se desvălue atât în poezie, cât şi în muzică şi în artele plastice.

Poesia. Sufletul complex al românilor se desvălue în poesia populară, care ne descrie viaţa socială de altă dată şi istoria lor accidentată, plină de evenimente tragice, de aventuri fabuloase şi de eroice şi sublime fapte. Această poesie exală un fatalism special, un fatalism lucid, cu o uşoară nuanţă metafizică, luminat şi realist, fără misticismul care înseamnă un fel de resemnare, dar care are în acelaş timp, o voinţă fermă şi decisă de a lupta pentru a învinge piedicele.

Este un fatalism care denotă o profundă cunoaştere a vieţii şi apare în cântecele numite „Doine", cântece de dragoste adesea fără un obiect definit, în care poetul povesteşte durerile sale, în care simţi acea nostalgie profundă şi persistentă a îndepărtării şi a singurătăţii, care se numeşte „Dor" în româneşte şi care nu are traducere şi echivalent decât în cuvântul portughez „Saudade".

Povestirile populare relevă un alt aspect al folcklorului naţional: povestirile româneşti sunt pline de vioiciune şi de tot felul de accidente, însufleţite şi interesante, ca în romanele de aventuri.

Plastica. In afară de aceste forme de manifestare, ceeace defineşte tot atât de bine sufletul românesc, este arta sa plastică. O găsim în decoraţia caselor populare, în îmbrăcăminte, în ţesături şi covoare, în decorarea simplelor ustensile şi obiecte de menaj, pe emailul vaselor de ceramică şi în desenele ingenioase, variate şi multicolore a ouălelor de Paşti.

Cât de minunate sunt covoarele, lăvicerile şi şervetele ţesute de femeile române, din toate regiunile, pentru a acoperi cu ele, podelele şi pereţii, modestelor lor locuinţe făcute din scânduri şi lut.

Motivele, inspirate din natură, flori, frunze sau pasări, capătă în ţesutul covoarelor forme originale şi cu farmec deosebit. Aceleaşi caracteristici le găsim şi în ornamentele costumelor naţionale. Cămaşa ţăranilor, făcută din ţesătură uşoară, este brodată cu lână colorată şi fir de aur şi argint. Pe partea din costumul femenin numită „Fotă", aceste broderij ies mai bine în relief.

Casa. Ţăranul român are cultul frumosului care se observă în felul cum îşi împodobeşte casa. Inainte de a intra în casa ţăranului român, privirea vizitatorului este atrasă de poarta mare dela intrare. Monumentală şi primitoare! Poarta e susţinută de trei stâlpi solizi şi despărţită în două. Pe poarta mare intră carele şi vehiculele de muncă, pe cealaltă, mult mai mică, oamenii. Mai este şi un portic mare, aşezat pe stâlpi şi acoperit cu şindrile, ceeace dă un aspect majestos intrării în casă. Stâlpii şi cele două părţi ale porţii au ornamente şi sculpturi gravate în lemn, dând aspectul unei dantele.

Coloanele ceardacului, care înconjoară casa, sunt deasemenea sculptate. Ceardacul casei rustice are un aspect primitor, care pare să spună vizitatorului „Fii bine venit".

Din acest ceardac, intri într'un fel de vestibul, în formă dreptunghiulară, care desparte casa în două părţi principale. In aceste încăperi găsim cuptorul, care ocupă aproape toată lărgimea camerei şi care face să adune toată viaţa casei în jurul focului. Pe lângă pereţii camerelor sunt laviţele, de mărimea paturilor, cu perne şi ţesături brodate; acestea sunt produsele industriei casnice.

Grinzile plafonului dau, deasemenea, interiorului un aspect rustic şi solid. Icoane vechi colorate pe lemn, naive dar expresive, sunt atârnate la locul cuvenit, adică între cele două ferestre, cu o candelă dedesupt întotdeauna aprinsă.

Sculptura în lemn este una din cele mai cultivate arte în România. In lucrările în lemn (materialul ce-i este atât de accesibil) ţăranul român îşi arată marele său talent, atât în „Troiţe", în cozile linguriior de lemn, pe o roată sau pe ansa unui ulcior. Fluerul ciobanului este deasemenea sculptat.

Discreţie, măsură, echilibru, armonie — iată caracteristicele artei româneşti. Artă ingenioasă şi profund originală, primitivă dar puternică, născută din acest suflet colectiv, de o atât de rară coeziune, care, în mijlocul atâtor furtuni ale istoriei sale, a căutat şi a găsit în dragostea de frumos, o uşurare a durerilor sale şi o reînoire a bucuriei de viaţă, cât şi o minunată realizare a propriului său geniu".

EMINESCU IN PORTUGHEZĂ Continuând seria articolelor sale *„România, ţară latină"*, în paginele ziarului *Setubalense*, d. *Rojério Cloro* publică, în numărul din 20 Iulie a. c., o foarte corectă prezentare a marelui nostru *Mihail Eminescu*. La sfârşitul articolului, d. R. Claro inserează traducerea portugheză a poeziei *„La steaua"*, cu care a luat premiul al treilea la concursul celei mai bune versiuni a acestei poezii, organizat în acest an, printre studenţii Lectoratului de Limba Română, de pe lângă Universitatea din Lisabona.

Iată textul acestei traduceri:

„ATÉ À ESTERÉLA"

„Da terra à estrêla que no céu
desponta
Lá um caminho de tamauha monta
que a laz para chegar junto de nós
milhares de anos çaminhou veloz
Talvez que a estrêla nem já mesmo
exista
nas longénquas paragens siderais;
tadavia, distinta dentre as mais,
brilhou agara mesmo à nossa vista
A imagem da estrêla que morren
desliza lentamente em pleno céu;
ontem brilhava sem se ver de cà,
hoje, que a vermos, não existe já.
Assim, quando a saüdade que nos
dói
na noite tristemente finda,
impiedosa nos perseque aiuda
a bez do grande amar que já se foi"

*

ATENEUL ROMÂN. — *„Diario da Manha"* din 6 August a. c. publică o fotografie a Ateneului Român din Bucureşti, însoţită de un text scurt în care, vorbind despre acest monument de artă românească, se spune că este prima operă a arhitecturii noastre moderne, ridicată din iniţiativa particulară a unui grup de intelectuali români care, în 1865, pun bazele unei asociaţii culturale *„Ateneul Român"*. Din fondurile realizate prin conferinţele organizate de acest aşezământ cultural, cât şi din subscripţia publică, începe în 1886 construcţia clădirii Ateneului, care este unul dintre cele mai mari palate culturale din Europa sud-estică, înzestrat cu o vastă sală de conferinţe şi concerte.

Pompiliu Preca

Societatea Naţională de Editură şi Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", Bucureşti, str. Sărindar 5-7-9, înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerţului Bucureşti.

Tipărită la 11.IX.1943

ANUL II Nr. 79 — 5 LEI EXEMPLARUL — 19 SEPTEMBRIE 1943

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

CONDIȚIA OPEREI DE ARTĂ

A restrânge sfera poeziei la o singură regiune a spiritului, la orizontul limitat al unui estetism de artificiu, îmi pare un dictat pe care liberul arbitru al poetului îl refuză. Dincolo de disocierea valorilor, compartimentate în discipline, necesară ca operă științifică, condiția poeziei stă în puterea sa de a transfigura orice element polarizat în sfera ei până la resorbția totală. Cenzura conținutului liric e un abus al criticei. Numai poetul are dreptul de a respinge un dat al lumii reale, sau de a primi pe altul, ridicându-l la măsura formei de artă în care caractorul lui originar e absolvit de primejdia lucrului trecător.

Indiferent de ideia pe care o exprimă, de materialul în care primește formă, poezia e în primul rând un act de independență față de lumea supusă legilor universale. Act revoluționar, cel mai îndrăzneț, al spiritului prin care omul se răzbună împotriva destinului său pe pământ, opera de artă în genere este imaginea existenței pure, tărâmul deasupra dimensiunilor realității. După cum marele creator n'a putut concepe o lume fără asemănare cu sine, artistul nu va putea întruchipa o operă care să nu-l cuprindă pe el însuși. Odată ce acest univers a luat ființă orice componentă a lui și-a pierdut legătura imediată cu timpul și spațiul, intrând într'o ordine eternă a spiritului, la care fiecare artist trebue să aspire. În cursul lor pământesc, aceste date ale operei de artă pot avea o desfășurare, un început, un sfârșit, — trecute în sfera purei lor existențe, ele vor rămâne deapururi în forma pe care le-a dat-o artistul.

După cum nici unul om nu-i este inițial interzis accesul în paradis, nu este dat al lumii reale căruia să-i fie interzisă intrarea în opera de artă. Faptul că unele din aceste date pot avea ecouri, în afara granițelor operei, din punctul de vedere al artei în sine, nu prezintă niciun prejudiciu. Cu ce va fi știrbită divina autonomie a unei poesii, dacă în ritmurile ei se vor regăsi bătăile inimii unui popor întreg?

In Discobolul **lui Myron, în** Victoria **din Somothrace, în statuia Venerei din Milo, sculptorul a eternizat o sumă de tradiții** helene specifice. Discobolul **evocă jocurile olimpice, Victoria din Somothrace un eveniment** egat de istoria **Heladei, statuia Venerei un mit inseparabil de elementele patrimonice ale culturii antice. Acestor opere cine se gândește să le conteste valoarea artistică pentru faptul că ele pot da cele mai clare mărturii în trei domenii de activitate deosebite, ale spiritului antic? E o scădere faptul că prin ele Helada a primit viață fără moarte? Câte din vechile religii ale popoarelor au apus fără de urmă! Va fi fost mai frumoasă, mai bogată mitologia lor? Nu știm. A lipsit geniul artistului care s'o eternizeze. Din această vastă perspectivă, opera de artă e un depozit sigur al tezaurului spiritului omenesc, oglinda care păstrează chipul popoarelor chiar după ce ele se vor fi stins de mult în istorie.**

Cine s'ar gândi să conteste valoarea unei opere de artă, dacă s'ar găsi ea, rămasă din vremea noastră, într'un mileniu viitor, pentru motivul că artistul ar arăta în ea obrazul tragic al unui popor pașnic lovit cu trufie de Cristoșii de ultimă oră ai omenirei?

Nu tema asigură valoarea operei, ci harul artistului. Puterea de sugestie a cuvântului în graiul unui artist adevărat crește atât de mult, încât îți dai seama că dincolo de înțelesul literal poesia a căpătat unul simbolic! Fabulația ei servește doar de vehicol al ideii esențiale, formă alegorică, umanizată dinadins și cu atât mai mult cu cât pare mai nelirică originea ideii pe care o exprimă. Ideia de libertate națională, bunăoară, face parte din această categorie. Pentru arta poetică ea pare un înger străin — și cu drept cuvânt, dacă alături de finalitatea ei istorică avem în vedere gratuitatea nepământească a artei.

Câți mari poeți nu s'au închinat însă acestui înger, demonstrând că și imnurile aduse lui pot fi nemuritoare!

Emil Giurgiuca

CARTEA ȘI CORPUL EI ASTRAL

Există, în mod cert, o problemă a tehnicei literare și cei ce o contestă sunt, în cel mai bun caz, niște ipocriți. Există un fel de bună credință ipocrită a înotătorului care îi spune celui ce nu știe să înoate și privește cu groază apa fără fund: „De ce nu te arunci pur și simplu? Nu-ți poți închipui cât e de ușor!" Iar naivul entuziast crede, se aruncă în apă, dă din mâini și... se înnecă. Scriitorul care a ajuns pe de o parte la simplitate ca om, pe de altă parte la o stăpânire perfectă a stilului său, ca scriitor, știe cât de greu se ajunge la lucrurile astea, câtă suferință omenească și câtă bătae de cap... scriitoricească, se acumulează până când știi pe de o parte cine ești și ce poți și ce nu poți, pe de altă parte cum poți să-ți valorifici posibilitățile într'o operă de literatură (...să-ți valorifici posibilitățile" nu în sensul în care își valorifică păunul penajul din coadă, ci în sensul ca să-ți poți da cititorului o operă literară care să-l hrănească sufletește).

Am început prîntr'o mică digresiune pentru a pune o problemă care mi s'a părut totdeuna interesantă și asupra căreia cred că e bine să fim lămuriți noi toți acei care ne găsim încă în faza tuturor căutărilor pentru o desăvârșire viitoare. E vorba de ceeace s'ar putea definî — nu găsesc altă definiție mai sugestivă — prin expresia „corpul astral al cărții". In spiritism se spune că există un „corp astral" al oamenilor, adică un al doilea „eu" care ia conturul primului eu, în forma unei lumini lunare, ca aureolele din jurul frunților sfinților. E o imagine în orice caz suficient de frumoasă pentru a ne tenta să credem în realitatea ei, chiar dacă, în această lume a tuturor tainelor, de dincolo de ceeace putem percepe cu simțurile noastre obișnuite, e un spațiu imens pentru toate supezițiile și pentru toate greșelile.

Ceeace însă putem lesne constata, este existența aceluî „corp astral" al cărții literare. Și, anume, putem constata, adeseori după terminarea unei lecturi, că ceeace ne rămâne din lectura asta, nu este ceiace a vrut scriitorul să fie cartea lui, ci câte o dată ceva cu totul opus. Bineînțeles e vorba aici de cărțile neizbutite, fiindcă scriitorul stăpân pe meșteșugul lui și conștient de sine, adică „maestrul" de care am vorbit la început, nu va face asemenea greșeli. E vorba aici de scriitorii începători, ale căror opere nu se prezintă ca un întreg rotund înatacabil, ci oferă tot soiul de părți șubrede și vulnerabile pe unde, ca printr'un gest de slăbiciune al unui om, se pot vedea dedesubturile efortului literar. Am citit, astfel, două cărți — pe care nu le numesc pentru că nu vreau să atac nici un scriitor, ci să fac o discuție în principiu, — două cărți care voiau să creească în acea lumină lunară de dragoste și moarte, ce se degaja de ex. din romanul „Patul lui Procust" al lui Camil Petrescu. Unul din aceste două romane, datorite unor scriitori tineri, debutanți în roman, mi se pare, era restrâns într'un număr mic de pagini și scris cu toată grija de a elimina din stilul lui orice ar fi putut trece drept un „prozaism". Adică, eroii acestei cărți erau îmbrăcați sufletește necontenit în haine de gală, ca pentru un dineu simandicos, erau mereu inteligenți, de inteligența aceia care face impresie bună, mereu sensibili, de sensibilitatea aceea care face impresie bună, eleganți în atitudinile lor ca niște lachei bine dresați; cartea asta toată era scrisă par'că nu cu stiloul muiat în cerneală ci cu o pană de gâscă muiată în apă de roze; părea că autorul dirijează eroii și acțiunea ca un „maître de ceremonies" în așa fel ca nimic să nu jeneze nevoia de blazon spiritual al domnului lector. Era o carte scrisă cu adevărat — și, fără ironie — frumos, după cum frumos era scrisă și cartea cealaltă, cam de patru ori mai voluminoasă decât cea dintâi. Amândouă se petreceau în peisagii romantice, eroii erau în afară de orice probleme de hrană zilnică și chirie neplătită, fiind bogați, natura le oferea decoruri grațioase de „stele, lună, munți și ape — nu creșteau, ca „Patul lui Procust", din toate mizeriile orașului mare; — și totuși, aceste două cărți lăsau, prin comparație cu aceasta din urmă, o foarte ciudată impresie de om de lume care face eforturi să strălucească de spirit și de eleganță în timp ce — în tot timpul acestei lecturi simțeai că își blesteamă în gând, prin cuvinte destul de triviale, pantofii noi care îi apasă bătăturile și digestia proastă.

Nu vulgaritatea care fusese omisă, ci viața de toate zilele — ceeace este și a fost totdeauna „viața" — care fusese gâtuită în aceste cărți pentru obținerea acelei eleganțe imbecabile, se răzbuna dând o tiflă continuă, un fel de permanent „sâc, că nu-l așa" lectorului dispus să-l creadă pe scriitor.

„Corpul astral" al acestor cărți, creștea astfel, după lectură, nu

Doina Peteanu

(Continuare în pag. 2-a)

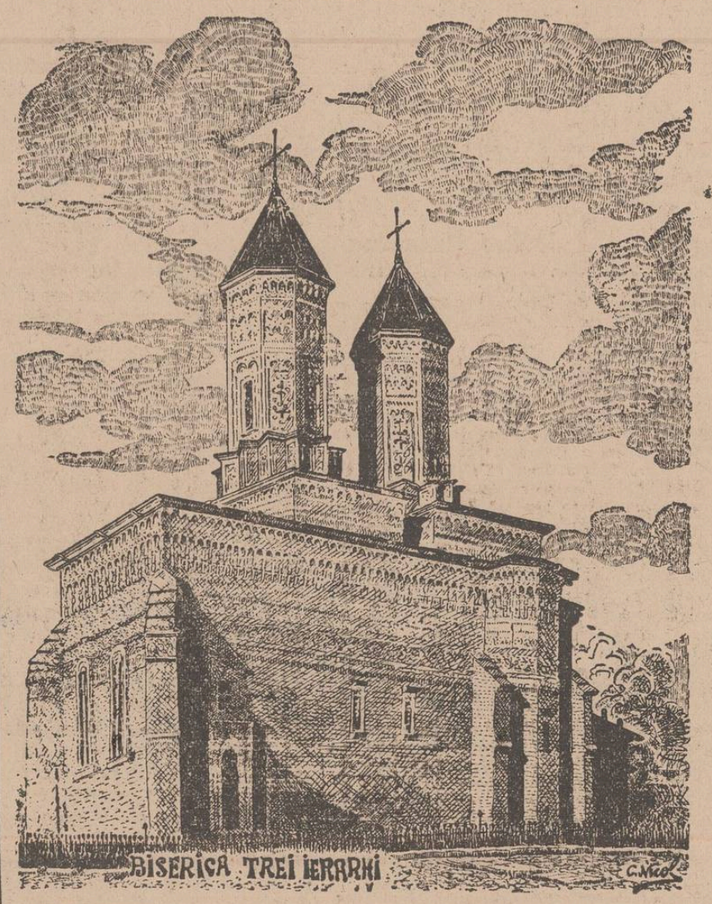

C. NICOL — BISERICA TREI IERARHI

CARTEA de ROMÂNĂ

Nu e nevoe să fii numai decât specialist — și hotărât că specialistul suferă de acea caracteristică miopie a gustului artistic și a simțului precis de orientare în materialul literar — pentru a recunoaște cât de sarbede sunt cărțile de limba română, ce dezolant aspect prezintă la capitolul selecțiunii autorilor și bucăților literare pentru exemplificarea genurilor sau, în genere, pentru introducerea tineretului școlar în minunata grădină a literaturii românești.

Se știe că, obișnuit, sunt foarte puțini elevi a căror pasiune pentru literatură este prematur afirmată și ale căror preferințe țin loc oricărei educațiuni școlărești. Aceștia se vor conduce totdeauna după gustul și preferințele lor proprii, cari nu-i vor înșela niciodată.

Cei mai mulți însă, au nevoia intervenției profesorului de română și a manualului didactic, cari să le deștepte pasiunea și să-i orienteze precis în universul literelor românești, univers atât de variat și în care se poate pierde, date fiind multimea și diversitatea curentelor, mai cu seamă dela 1900 incoace, chiar când e vorba de unul dintre acei cu ordonată cultură literară.

Cu alte cuvinte, predarea literaturii românești în școală, la ora de română, la sezători sau cercuri culturale, în fine în diriguirea lecturilor particulare, cere nu vederi strâmte și gusturi atrofiate, patimă și exclusivism, ci lărgime de spirit, frecventarea întregii arene literare și o orientare precisă, spirituală și sensibilă în câmpul scrisului nostru.

Dacă, deseori, acest gust și bună orientare lipsesc celor mai mulți profesori, cari la capitolul literaturii clasice românești se descurcă mai ușor dar la acela al literaturii moderne foarte anevoios, apoi această mare și gravă lacună o poate ameliora eventual manualul didactic bine întocmit.

Căci realitatea este aceasta: cu rare excepții, autorii noștri didactici sunt editorii unor manuale triste, lipsite de informație serioasă și de orice gust pentru artă autentică.

Iată cum ajungem la problema importantă și urgentă a selecționării acestor autori de manuale didactice. Și această selecțiune se cere cu atât mai imperios, cu cât se pune pe tapet astăzi, în mod deosebit, chestiunea reformei sufletești a tineretului; școala, alături de celelalte esențiale instituțiuni de stat, este gata să arunce vechile și uscatele metode din mâinele cărora elevul ieșea o pâpușă automată, mai bine sau mai prost încărcată cu cunoștințe, și nici decum un element dinamic, capabil de creații și acte personale, un tineret cu o etică nouă, care să determine revoluția morală și spirituală a țării.

Această sprinteneală, această pară lăuntrică trebue să le cerem autorilor de manuale didactice. Fără ele, autorul e un nechemat. Nu are ce căuta în acest atelier pentru pregătirea sufletului, spiritului și cunoștințelor tineretului școlar. O licență, o diplomă, o catedră nu-ți suplinește lipsa de talent și de gust, nu-ți făurește chemarea pe care n'o ai.

Un manual de cunoștințe științifice cere un spirit bine pregătit în materia sa, un savant sau un pedagog de prima mână. Un manual de română, în care partea literară este esențială, cere din partea autorului o excelentă și completă orientare în ogorul literelor românești, alături de o autentică pasiune, o veritabilă intuiție artistică.

După cum un literat nu poate închega o carte de algebră sau trigonometrie, tot astfel un străin de literatură nu poate întocmi o carte de română, care să dirijeze gustul elevului, care să-i trezească pasiunea, care să-l introducă în splendida floră literară românească.

Poți vedea în cărțile de limba română repetate și astăzi, la infinit, aceleași bucăți literare, aceleași poezii pe care le găseam cu ani în urmă pe băncile școlii, de către scriitori de mâna a cincisprezecea, dar opere sunătoare și ușor de decupat din alte manuale similare și antecedente.

Ce mai trebuește gust literar, muncă transpinală de selectare, care să corespundă evoluției gustului și concepțiilor artistice actuale? Deschizi un manual vechi, tai cu foarfeca și treaba gata!

Hotărât, e timpul să soluționăm până în fund această delicată problemă, până nu va fi prea târziu.

Vasile Damaschin

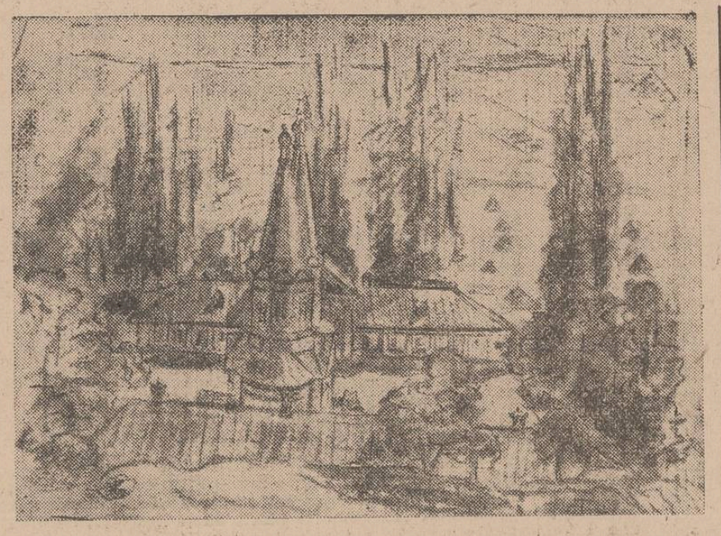

C. SADOVA — MĂNĂSTIREA ȚIGĂNEȘTI

SPICUIRI DIN PRESA STRĂINĂ DESPRE ARTA ROMÂNEASCĂ

Interesul pe care, în ultima vreme, presa portugheză îl acordă tuturor manifestărilor culturale românești, este din ce în ce mai viu. Am subliniat cu multă plăcere, oridecâte ori am avut prilejul, acest interes, publicând nu numai referințe bibliografice ci, de cele mai multe ori, chiar articole, în versiune românească.

Continuând preocuparea noastră, vom reda mai jos, ultimele noutăți primite:

„MARELE SAVANT PROFESORUL HORIA HULUBEI EXPUNE ULTIMELE REZULTATE ALE MICROFIZICEI". — (O grande cieulista professor Horia Hulubej expõe osultimas resultados da microfisica), sub acest titlu ziarul portughez *„Voz"*, din 25 Iulie 1943, publică o notiță, în care subliniază importanța de care se bucură, în lumea oamenilor de știință, distinsul rector al Universității din București.

Iată traducerea românească a textului portughez: „Profesorul Horia Hulubei, rectorul Universității din București, cunoscut deja în Portugalia prin conferințele pe care le-a ținut în Iunie 1942 la Facultatea și Academia de Științe, din Lisabona (vezi: Pompiliu Preca: Destin comun, Tribuna, Brașov, an. II, Nr. 382, 24 Iunie 1942; — n. n.), a fost invitat de Universitățile din Ankara, Sofia și Stockholm, pentru a ține câteva cursuri asupra descoperirilor făcute în domeniul fizicei moleculare.

Doctorul Hulubei, care este un adevărat savant, a vorbit la Ankara în fața unui public ales, expunând metodele și rezultatele studiilor sale despre „Moldovium".

Se știe că doctorul Horia Hulubei a dat numele de „Moldovium" (în cinstea provinciei sale natale Moldova) primului element necunoscut, pe care l-a descoperit în 1933.

La Sofia, savantul român a ținut două conferințe la Institutul de fizică, vorbind despre cercetările sale asupra isotropodelor grele.

Intr'un interview dat presei, profesorul Hulubei a vorbit despre misiunea savantului în lumea viitoare și despre rolul care incumbă intelectualilor din toate țările, pentru a putea menține pacea universală.

După ce a revenit la București, unde n'a rămas decât puțin timp, a plecat la Stockholm, unde sosirea sa era așteptată cu mult interes de fizicienii și chimiștii suedezi. Subiectele lecțiilor sale la Universitatea din Stockholm au fost asupra nouei orientări a microfizicei".

„LIVIU REBREANU, UN SCRIITOR ALE CĂRUI CĂRȚI SUNT CELE MAI CITITE IN EUROPA". — In adevăr, d. Liviu Rebreanu a izbutit să devină un scriitor de circulație universală. Despre acest lucru ziarul portughez *„Diario Popular"*, în numărul său din 31 Iulie a. c., scrie următoarele:

„Traducerea în limba portugheză a romanului Ciuleandra, al marelui scriitor român Liviu Rebreanu, care are un atât de mare succes la noi, a ajuns la un milion și jumătate de exemplare imprimate.

După Wells, Knut Hamsun și Thomas Mann, scriitorul român este unul dintre cei mai citiți autori din Europa.

Capo d'opera sa „Ion" a fost tipărită până în prezent în România în 120.000 exemplare, în Polonia în 40.000 exemplare, iar în Italia în 30.000 exemplare. Socotind și traducerile în olandeză, bulgară, norvegiană, finlandeză și idiș, faimosul „Ion" a întrecut deja o jumătate milion de exemplare vândute.

Al doilea mare roman al său „Pădurea Spânzuraților" a avut deasemenea un succes enorm. In engleză au apărut 60.000 exemplare, în franceză 25.000, în italiană 20.000, iar în norvegiană 15.000.

In ediție germană „Ion" a fost publicat în 30.000 exemplare; succesul a întrecut și cele mai optimiste prevederi".

PRESA FRANCEZĂ DESPRE ROMÂNIA. OMAGIEREA LUI VASILE ALECSANDRI. — Sub titlul *„Vasile Alecsandri, bard național al României neolatine"*, revista oficială *„France"* (No. 9, Mai 1943) publică un foarte elogios articol semnat de *Ion Vitianu*. Autorul insistă, în deosebi, asupra prieteniei bardului dela Mircești cu magul din Maillane, cât și asupra relațiilor dintre Provansa și România, a căror tradiție se continuă prin participarea românească la pelerinagiile ce au loc la leagănul întemeetorului filibrigiului.

DESPRE ALICE COCEA, cunoscutul dramaturg francez *H. R. Lenormand* scrie un articol în *„Panorama"* din 22 Aprilie a. c.

„ZECE ANI DELA MOARTEA ANEI DE NOAILLES, PRINCIPESA BRANCOVEANU".—Sub acest titlu scriu despre viața și opera poetei: *„Le petit Dauphinois"* din 30 April. a.c.; *„L'Effort"* din 24-25 Aprilie a. c.; *„Le Journal des Debats"* din 30 Aprilie a. c.; *„La Montagne"* din 29 Aprilie; *„La Page"* din 30 Aprilie a. c. și *„Salut Public"* din 5 Aprilie a. c.

PRESA SPANIOLĂ. — *„Solidaridad Nacional"* din Barcelona publică în numărul său din 1 August 1943 articolul *„Musica rumana de hoy"* (muzica românească de astăzi, datorit tânărului publicist român Pericle Martinescu. Același ziar, în numărul din 3 August a. c. publică al doilea articol al d-lui Martinescu *„El teatro rumano de hoy"* (teatrul românesc de astăzi).

Asupra lui Dimitrie Cantemir, *„Solidaridad Espanola"* din 13 August 1943 publică o frumoasă prezentare istorică sub titlul *„Il principe moldavo Dimitrie Cantemir y la politica realista de las alianzas. Un visimario del peligro imperialista ruso"*. (Principele moldovean Dimitrie Cantemir și politica alianțelor. Un vizionar al pericolului imperialismului rus).

Pompiliu Preca

BUSTURILE DELA IAȘI

Memorialistul înzestrat cu o rară forță evocatoare, care este filosoful Ion Petrovici, ministrul culturii, a așezat în fruntea cuvântării sale dela Iași una din cele mai bune pagini autobiografice.

„Dacă aș putea fi mândru de ceva — mărturisea d. I. Petrovici, — privind în mine însumi, ar fi aceste două trăsături de care natura nu m'a lipsit și nu mi le-a scăzut în nicio împrejurare: Respectul pentru înaintași și plăcerea recunoașterii meritelor, acolo unde ele se găsesc cu adevărat.

Oricât voiu fi fost și eu străbătut cândva de elanul înnoitor al tinereții, niciodată n'am disprețuit opera bătrânilor și chiar pe bătrân ca atare, simțindu-mă apropiat sufletește de convingerea așa de poetic exprimată de Victor Hugo, că dacă ochii tinerilor găzduesc flăcări, în ochii celor în vârstă s'a așezat lumina".

Că spiritul filosofului este astfel structurat, o dovedesc nu numai mărturisirile sale, dar și actele de pietate culturală pe care însuși le-a inițiat și le-a dus la îndeplinire în anul acesta. Dar dacă busturile scriitorilor din rotonda Cișmigiului aparțin mai mult ministrului culturii, busturile scriitorilor junimiști dela Copou aparțin mai mult acestui impecabil discipol al lui Maiorescu, care este Ion Petrovici. Căci omagierea plastică a junimiștilor ieșeni înseamnă în fond un delicat și indirect omagiu adus tot lui Maiorescu, sub a cărui prezență dominatoare se aflau aceștia și a cărui ctitorie morală, „Junimea", constitue unul din cele mai frumoase capitole din istoria culturală a Iașilor.

Ce-a însemnat „Junimea" pentru isotria noastră literară este astăzi un adevăr de incontestabil prestigiu. Saltul dela formele primare ale literaturii, la creațiunile majore de mai târziu, cași sincronizarea culturii noastre cu spiritul european, au fost mijlocite de zelul și luciditatea critică ale acestui cenaclu, care a isbutit nu numai să fructifice câteva decenii, dar să clarifice normele și să instituie disciplina de început a culturii noastre moderne.

Afară de Costache Negruzzi, întemeietorul nuvelei românești și de N. Gane, niciunul dintre cei recent consacrați în piatră n'a rămas posteritații prin opere de creație remarcabile. Totuși, un Vasile Pogor, un Petre Carp, un Iacob Negruzzi și un C. Meisner erau intelectuali de elită, spirite excepționale pentru vremea lor, iar activitatea pe care o depuneau în cadrul „Junimii", prezența lor intelectuală la adunările cenaculare și uneori prestigiul lor social îi impuneau fără rezerve chiar față de creatorii cari au strălucit mai mult posthum decât în timpul vieții. In al doilea rând, ei erau mai mult legați de atmosfera culturală a Iașilor, reprezentând participarea strict locală a cetății, care și-i revendică, ca pe niște spirite familiare, așa că, prezența lor statuară de acum, în preajma melancoliei solitare a teiului eminescian dela Copou, este profund legitimă.

Actul dela Iași consacră o tradiție și îndeplinește o justă reparațiune morală.

Cultura, cum am mai afirmat și altădată, nu se întreține numai din marii creatori, din prestigiul operelor excepționale sau de geniu, dar și din colaborarea altor spirite, secundare în perspectiva posterității, care într'o epocă determinată au alimentat, au fertilizat și au animat, cu talentul, cu inteligența, cu verva și pregătirea lor intelectuală, un întreg curent cultural. Istoria, în această privință, este deseori ingrată. In marea competiție a culturii, ea nu înregistrează decât pe primii sosiți la start, deși succesul acestora nu era posibil decât prin prezența, la fel de necesară, a altor spi-

Horia Nițulescu

(Continuare în pag. 2-a)

CRONICA LITERARĂ

ALEXANDRU BISTRIŢEANU: Doi scriitori bănăţeni: Victor Vlad Delamarina şi Ion Popovici-Bănăţeanul

Colecţia „Clasicii români comentaţi", Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1943.

După mai bine de cinci decenii, doi scriitori bănăţeni: Victor Vlad Delamarina şi Ioan Popovici-Bănăţeanul se regăsesc în cartea domnului *Alexandru Bistriţianu* şi nu numai din râvna cercetătorului lor devotat, ci ca o firească împlinire, după moarte, a destinului care s'a grăbit să le întindă şi unuia şi celuilalt — în plină tinereţe — paharul blestemat al morţii, dupăce, cât au trăit, nu puţine le-au fost drumurile bătute'mpreună, închise sub semnul aceluiaş sfârşit neiertător: tuberculoza.

D. Alexandru Bistriţianu a reuşit să fixeze, în toată plenitudinea lui, tragicul paralelism al vieţii celor doi scriitori bănăţeni, paralelism construit pe simţirea lor înflăcărată, aceiaşi cu a tuturor Românilor de pretutindeni, dela sfârşitul veacului trecut, şi care nu putea să fie decât bunăvestirea întregirii de mai târziu.

Aproape de aceiaşi vârstă, *Victor Vlad Delamarina* (n. 1870) şi *Ioan Popovici* (n. 1869), bănăţeni cu rădăcini adânci, se'ntâlnesc pe sălile gimnaziului romano-catolic din Lugoj, unde toată lumea se străduia să-i abată pe feciorii de Români, din matca lor de obârşie şi, ca o reacţiune împotriva a ceiace se făcea din şovinism pentru limba şi cultura maghiară, de multe ori cu o brutalitate neiertătoare pentru sensibilitatea românească, cei doi şi încă vreo câţiva organizează în sălile şcoalei ortodoxe — deci la ei acasă — o serie de şezători literare în limba maternă. Aceste şezători aveau să se transforme, până la urmă, în ochii ageri ai stăpânirei de atunci drept o „demonstraţiune politică", care a trebuit să fie înăbuşită — fără cruţare — cu eliminarea pentru totdeauna din gimnaziul de stat a cinci elevi români, — căpeteniile — şi printre care se găseau şi *Victor Vlad* „fiul rep. Ioan Vlad, advocat din Lugoj şi al d-nei Sofia Vlad Rădulescu, profesoară la institutul Elena Doamna din Bucureşti (nepot al d-lui C. Rădulescu şi C. Brediceanu) şi *Ioan Popovici*, fiul lui Nic. Popovici din Lugoj".

Corespondenţa publicată în „Tribuna" din Sibiu (An. I. 1884 nr. 53) păstrează oarecare rezervă în prezentarea lui Ioan Popovici, feciorul opincarului Niţă „Mere-Pere".

Familia lui Victor Vlad Delamarina era destul de cunoscută în lumea românească a Banatului. Acel C. Rădulescu, semnalat în corespondenţa gazetei sibiene, ocupase diferite funcţiuni publice rezervate şi disputate în primul rând de stăpânitorii de atunci. C. Rădulescu, al cărui nepot după mamă era poetul Victor Vlad Delamarina, a fost multă vreme şi peste vrerea maghiarilor, pentru merite personale excepţionale, primar al Lugojului, ceiace nu însemna puţin. Sofia Vlad, fiica primarului C. Rădulescu şi mama poetului de care ne ocupăm, era şi ea o intelectuală de prestigiu în lumea românească bănăţeană. Poetă, traducătoare şi autoare a diferitelor piese de teatru, scrise pentru stimularea tinerilor diletanţi şi cultivarea graiului şi a bunei tradiţii româneşti, critică. muziciană, Sofia Vlad era mai presus de toate o mamă iubitoare, care va şti să-şi alinte feciorul, numai de un an„ cu versuri proprii, cărora nu le lipseşte — pentru acele vremuri — nici muzicalitatea şi nici căldura:

Dormi şi visează
Puiule dulce,
Mama veghiază
La capul tău!
Vin' îngerele,
Vin' şi fereşte
De visuri grele
Pruncuţul meu!
Ţine-l la tine
In aripioare,
Ici lângă mine
Lin legănând
Ca să-i văd faţa
Surâzătoare,
S'aud guriţa:
Mamă! 'ngânând.

Dincolo, la Ioan Popovici. d. Alexandru Bistriţianu ştie să descifreze o altă trăsătură nobiliară a caracterului românesc, tot atât de vrednică de stimă. Tatăl şi mama lui Ioan Popovici veneau — la rândul lor — din două vite de meşteşugari, opincari şi cojocari. Ca şi mama lui Victor Vlad Delamarina, străduindu-se, aici şi unul şi altul să-şi făurească un viitor vrednic de aspiraţiile şi înzestrarea lor sufletească. Victor Vlad ajunge ofiţer de marină, Ioan Popovici găseşte o pâine muncită din greu în biurourile *„Ligii pentru unitatea culturală a Românilor"*. Ioan Popovici Bănăţeanul întâlneşte generozitatea şi aprecierea protectoare a lui Titu Maiorescu. Victor Vlad Delamarina, care putea să ne fie un Pierre Loti al nostru, trimitea din scurtele escale făcute, versuri bănăţeneşti, redacţiei „Dreptatea" din Timişoara. Aceiaşi boală necruţătoare îi va aduce, în pragul morţii, în pământul copilăriei şi al făgăduinţelor.

Victor Vlad Delamarina, ca şi Ioan Popovici-Bănăţenul, în scurta lui viaţă de peregrinări, o clipă nu şi-a îndepărtat gândul şi dragostea cea mai fierbinte dela pământul şi oamenii Banatului. *„Singuru' Păcat!"* poezia publicată în „Dreptatea" din 1894, poate fi socotită drept crezul său poetic:

„Sub lumina ha şierească,
Pă largu' pământului,
In bătaia vântului,
Firie dulşie omen'ească,
Graiu' blând şi cumpătat,
Ca în dulşielie Bănat,
Nu mai cred să se găsească!
Şie mândreţuri prin câmpie!
Şie dă holge cu rod bun!
Creşce prunu' lângă prun
Şi struguri frumoş' în vie!
Bănăţen 'ii-au ochi frumoş'.
Iei îs vredn' işi, sănătoş'
Şi tot natu-i d'omen' ie!

Cum răsună 'n ghies pădurea,
Dă glas dulşie dă şimpoi,
Ori dă fluer dă la oi!
Dar auzitu-s'o p'aiurea,
Că săceanu' lucrător
Ca'n Bănat să cânce 'n cor?
Pun rămaş — că: n'icăurea!

Dă creginţa ş'a lui faptă
Bănăţanu' ăl frumos
Totă'auna îi fălos!
„Tu şie iesci?" Dă'ntrebi, ce-aşceapta
Dă la-oricare băieţan:
„Baye, io mi-s Bănăţan!"
O fi vorba lui gireaptă.

P'îngă tece estea bune,
Care îs pă la Bănat,
Ieste ş'un micuţ păcat,
Nu vă râget, dar l-oiu spun'e:
Farba şi albelielie
Strică bănăţen' elie,
Ca pă flori — o uscăştun'e!

Scrise în graiu dialectal poeziile lui Victor Vlad Delamarina, exemplifică odată mai mult legătura indestructibilă dintre creator, dintre poet şi pământul căruia îi aparţine. Nici trecerea peste munţi şi nici călătoriile pe mări îndepărtate n'au răuşit să-i altereze sentimentul cel mai puternic al apartenenţei de un anume orizont românesc: Banatul. Şi nici fondul acestor versuri, care se cuvin să fie citite cu toată luarea aminte, nu falsifică nimic din ceiace i-a păstrat, de neînstrăuat, frageda copilărie. Am putea să spunem mai tuturor poeziilor lui Victor Vlad Delamarina, „amintiri din copilărie" scrise în graiul bănăţean.

Şi, pentru a încheia, paralelismul Delamarina-Ion Popovici-Bănăţeanul se poate verifica şi în scris. Poet şi prozator, prozator mai ales, Ioan Popovici-Bănăţeanul aduce în literatura românească dramele cele mai emoţionante ale unei lumi de meseriaşi dintr'o margine de ţară. In toate nuvelele lui Ioan Popovici-Bănăţeanul palpită o viaţă densă, a târgurilor, a meşteşugarilor, a cumpărătorilor ţărani şi peste toate acestea a românilor de sub stăpânirea străină dela sfârşitul veacului al 19-lea şi începutul celui de-al XX-lea. Şi cum se poate să nu le citeşti cu emoţie, astăzi când s'au împlinit 50 de ani dela moartea lui, dacă în tot ceiace a scris el, se desluşesc de multe ori pagini de autobiografie, pagini trăite de el şi de ai lui şi care nu putea să fie nici convenţionale şi nici falsificate.

Ca şi Victor Vlad Delamarina, Ioan Popovici-Bănăţeanul a rămas al Banatului şi numai al lui. Scurta lor trecere prin viaţă, a fost o trecere astrală pe care d. Alexandru Bistriţianu a reuşit să o evoace cu răbdare, pasiune şi caldă înţelegere.

Matei Alexandrescu

L. BANAIT — PORTRET

CARTEA ŞI CORPUL EI ASTRAL

(Urmare din pag. 1-a)

ca o lumină albă de lună ci ca o umbră grotească de viaţă spânzurată, printre gratiile rândurilor acelora parfumate.

Nu acelaş lucru se petrece în „Patul lui Procust", carte în care, în Ladima şi Emilia, pare a fi adunată toată mizeria omenească; sărăcia lucie şi imoralitatea, (o mare parte din acţiune se petrece în odaia unei femei de moravuri uşoare); ceeace nu trebuie să se spună în faţa nici unui ins cu nasul subţire, acolo este accentuat cu o indiscreţie drăcească, — şi, ne mai reamintim acum şi de romanele lui Dostoewschi, romane în care nimic din ceeace constitue trecerea omenească prin această vale a plângerii: crimă, înşelătorie, nebunie, boală, mizerie sufletească dusă până la ultimele ei limite, — nu este înlăturat. Şi totuşi, fără să facem vreo apropiere între literatura acestor doi scriitori, trebuie să recunoaştem că, atât în urma lecturii celui dintâi cât şi a celui din urmă, rămânem cu un sentiment de mare puritate şi de înfinită poezie, tocmai cu acel sentiment pe care voiau să-l inspire lectorului autorii celorlalte cărţi, şi îl puseseră în mod expres în fiecare rând al operei lor

Din comparaţia asta, nu vrem să facem o deducţie falşă şi anume că orice carte scrisă naturalist va declanşa acea atmosferă de poezie intersiderală şi că dimpotrivă orice carte scrisă „poetic" va avea un „corp astral" vulgar.

Vrem doar să arătăm că o carte nu este ceeace intenţionează autorul să facă din ea, atunci când el face imprudenţa de a crede că opera lui literară este cuprinsă în rândurile scrise şi că prin însuşi faptul că pledează pentru un lucru cititorul îl crede pe cuvânt. Adică, scriitorul spune „eroul meu e un om superior" iar cititorul crede pur şi simplu. O carte este adesea clişeul negativ a ceeace se va desprinde din ea după lectură; „cartea nescrisă" care, ea singură constitue corpul viabil al operei. După cum „corpul astral" al omului, după cum se susţine — este singurul nemuritor.

Scriitorul care îşi cunoaşte meseria — ştie acest lucru şi ştie cum să-l obţină. Ca jucătorul de şah sau de biliard, el dă o lovitură într'un loc scontând rezultatul cu totul opus. Camil Petrescu, care este un mare tehnician — a ales dinadins oraşul şi cu toată mizeria vieţii pe care o cunoaştem cu toţii, tocmai pentru a degaja acea lumină lunară de „taină care se pierde în taina cea mare". Şi Dostoewski care, cu multă ironie spune, la începutul romanului său „Adolescentul" că el „nu este scriitor", a ştiut acelaş lucru, pe care toţi scriitorii izbutiţi ai tuturor timpurilor l-au înţeles.

Dar despre acest „corp astral" al cărţii ar fi multe de spus. El nu este numai o problemă de tehnică literară, — deşi în mare măsură prin stăpânirea unei tehnici literare temeinice, doar, se poate obţine această a doua carte, singura valabilă — ci este o problemă de aristocraţie spirituală. El va fi cu atât mai luminos cu cât, asemenea soarelui care nu-şi pierde lumina când trece prin peisagii dezolante, scriitorul are în sufletul lui acea fărâmă de divinitate pe care o trasmite prin scrisul său oamenilor, fără voia lui chiar. Iar, acel scriitor care nu o are, orice metodă de tehnică literară ar întrebuinţa, nu va reuşi, decât, în cel mai bun caz, să dea o operă impecabilă ca o maşinărie perfectă, dar fără un „cap astral" al ei care s'o facă viabilă.

Doina Peteanu

BUSTURILE DELA IAŞI

(Urmare din pag. 1-a)

rite concurente sau animatoare, chiar într'o vreme de eclipsă a spiritului, accentul este pus tot pe valorile culturii, fie că ele nu aparţin unor personalităţi care să facă parte dintr'o constelaţie majoră. Şi în acelaş timp, o înaltă lecţie etică pentru tinerele generaţii, neîncetat obligate să-şi găsească un reazem şi un echilibru în învăţămintele înaintaşilor.

Inaugurarea busturilor dela Iaşi înseamnă această justiţie tardivă faţă de nişte nume care aparţin, viu şi semnificativ, unei glorioase perioade a literelor româneşti.

Ceeace răsare din politica culturală a filosofului Ion Petrovici, exprimat, prin acte concrete de pietate şi recunoştinţă, este sentimentul reconfortant că,

Horia Niţulescu

Probleme de actualitate literară

Undeva, într'o carte de comentarii pe marginea actualităţii, Mircea Eliade notează următoarele: „Aproape că nu mai e timp pentru critică. Au început oamenii să înţeleagă că nimic nu s'a creat în istoria omenirii prin critică. *Istoria nu înregistrează decât creaţia, afirmarea. O generaţie care este obsedată de creaţie, fireşte că va trece indiferentă alături de foarte multe lucruri". (Fragmentarium, pag. 81). Cei cari au urmărit mai de aproape mişcarea literară din ultimii ani, toată această fierbere zgomotoasă şi imprecisă ce se consumă zilnic în jurul nostru, au putut observa că, într'adevăr, critica şi-a pierdut foarte mult din prestigiul ei de odinioară. Marile autorităţi critice, chiar dacă există, nu mai au rolul de cenzori şi de diriguitori literari, pe care l-au avut altădată. Scriitorii apar şi dispar independent de ei, afirmându-se şi mergând singuri, pe propriile lor picioare. Critica apare, aproape totdeauna, numai după consumarea acestui proces de luptă cu publicul, catalogând comod şi contabilizând în tipare cunoscute operele semnate de autori pe deplin „lansaţi".*

In legătură cu această deficienţă de militantism critic, Tudor Arghezi scrie, într'un număr recent din Vremea, *următoarele rânduri: „Criticii literare îi lipseşte curiozitatea descoperirii, resemnată la o aprobare de ultima oră a unui scriitor impus de o circulaţie îndelungată. Lipsă de curaj? Teamă că o posteritate oarecare nu ratifică un aviz răspicat? Frică de ridicul într'o ambianţă de modă a unui model diformat şi de surogate?".*

(Vremea, 12 Sept. 1943). Răspunsul la aceste întrebări nu are mare importanţă, Fenomenul care le-a iscat însă trebuie înregistrat cu îngrijorare.

In schimb, dincolo de această neparticipare a criticii, scriitorii îşi îndeplinesc singuri oficiul de reclamă şi de lămurire publică. Grupaţi în cenacluri şi în bisericuţe literare, ei se comentează şi se laudă reciproc, căutând să înlocuiască astfel absenţa criticii. Spectacolul este hilariant şi grotesc. Certurile şi injuriile se ţin lanţ, derutând, de cele mai multe ori, publicul onest interesat. Tot ce aparţine uneia dintre tabere prezintă pentru membrii ce o compun o valoare indiscutabilă şi, tot ce nu aparţine ei, este fals şi fără interes. Putem urmări astfel, prin ziare şi reviste, un întreg desmăţ de reclamă ieftină şi neserioasă, paralel cu detractările cele mai totale. Aceeaşi carte de literatură este primită cu ovaţii răsunătoare de unii şi este reprobată în întregime de cei din clanul opus. Tot felul de resentimente eteronomice, cu simpatii şi antipatii organizate, orientări politice şi atâtea alte mobile străine, înlocuiesc critica literară absentă.

Situaţia aceasta a dat naştere la o atmosferă defavorabilă, atât scriitorilor, cât şi literaturii în genere. Lăudându-se şi criticându-se totul pe dinafară, aceeaşi carte fiind zgomotos prezentată de unii şi total înlăturată de ceilalţi, consumatorul literar şi-a pierdut încrederea în valoarea produsului ce i se oferă. Cronicile din reviste devin zadarnice, recenziile dela radio şi toate trâmbiţările de felul acesta nu le mai ascultă nimeni. Critica şi-a pierdut autoritatea prin lipsa ei de prezenţă în actualitatea vie, prin apariţia ei postumă adevăratului fenomen literar. Nu există astăzi în ţara asta niciun critic literar pe care publicul să-l consulte în procesul zilnic de consumaţie literară. Cronicile şi recenziile lucrurora servesc doar ca material de discuţie şi de sfadă pentru autori.

In timpul acesta, cărţile continuă să se vândă după culoarea şi desenul de pe coperţă, după sonorităţile şi ecourile psihologice ale titlului. Este bine cunoscut, bunăoară, cazul unei cărţi lipsite de orice valoare literară, care a ajuns în ultimii ani la un tiraj neobişnuit în ţara noastră, datorită unui tillu bine ales şi unei reclame conduse cu abilitate de autor.

Astfel, lipsa de prezenţă pe critică şi surogatul ei de reclamă ieftină, au favorizat naşterea unei stări de fapt, de pe urma căreia suferă atât cititorii, cât şi autorii. O relativizare totală s'a lăţit ca o ceaţă groasă peste toată producţia literară actuală. Din această cauză, editurile îşi îndreaptă preferinţele — şi cu ele publicul întreg, — tot mai mult spre literaturile străine. Te cuprinde o adevărată jenă, oprindu-te în faţa rafturilor librăriilor noastre, pline până la obrăznicie cu traduceri mediocre din scriitori străini de a doua mână, în timp ce unii dintre marii noştri scriitori rămân, dacă nu complet necunoscuţi, în tot cazul ciliţi doar de elevii şcolilor secundare (dacă au avut norocul să fie amintiţi în manuale sau în Istoria literaturii române *de Lucian Predescu). In afară de Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Ionel Teodoreanu şi Cezar Petrescu, scriitorii noştri buni au rămas străini de publicul cititor. Să nu mai vorbim de biata poesie (expresia unui excelent librar din Capitală), care nu trece niciodată dincolo de bisericuţele literare unde a apărut. (Totuşi, în urma unei discuţii cu Andrej Zarnov, cel mai mare poet al Slovaciei de astăzi, Vinţilă Horia scria acum un an în* Meşterul Manole, *că acolo cărţile cele mai căutate sunt cărţile de poesie. Revistele franceze de astăzi ne aduc ştiri despre o situaţie asemănătoare în Franţa). Poesia unui Albert Samain însă, a unui Paul Géraldy, etc, deşi incomparabilă cu lirica majoră a lui Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu, se vinde încă şi astăzi cadouri obişnuite de ziua onomastică, de sărbătorile Crăciunului, de însănătoşirea cătelului, etc.) la* Hachette *(toate cucoanele cumpără dela* Hachette*) şi la* Cartea Românească *(mai mult loc de întâlnire la ora 6 d. a. decât sanctuar literar). Snobismul, care şi aşa ne caracterizează, a fost favorizat de acei cari sunt chemaţi să-l înăbuşe şi să-l transforme într'o pasiune nobilă pentru literatura bună.*

Ion Şiugariu

A ŢIPAT UN GLAS

A ţipat în mine azi un glas.
Acelaş glas, pe care îl aud
De zeci de ani, ca o minune 'n colivie,
Când fulgerat de nebun extaz,
Când bolnav, ca o neagră siluetă de Infern.

Ţipătul a ridicat vârtej de umbre cenuşii,
Ca o funebră procesiune de sfârşit de veac,
Inflorătoare prăbuşiri de înţelesuri reci,
Zei arşi pe ruguri, azi şi 'n veci.

O aripă desfăcută în azur
Porni urcuşul spre nevăzuta steal
Şi sufletul curat, fumegând de aşteptări şi bucurii,
Infrigurat ţipă: O soarele! o soarele!

Vladimir Cavarnali

CANON

Te-aud cum gemi, sub lespezi mari de jale,
Prin ani pustii, în galbenă tortură.
Dar gându-i luminos ca o făptură
De fum ce urcă-a cerurilor cale.

Când pieptu-ţi sfâşie şi-ţi arde părul
Grea-i răsuflarea lângă pleoapa beată..
Iar dacă oasele-ţi trosnesc pe roată,
Mai limpede se'nalţă adevărul!

O, trupul meu sdrobit, te'nveseleşte,
Că jertfa mâine va sbura spre soare,
Când mii de inimi vor zidi, în zare,
Lumina frunţii spartă-acum sub cleşte..

Mai trage-odat, căiaule, de roată:
Să-mi frângi şi glesnele în roşii ghimpi cu ură,
striveşte-mi vorbele sub dălţi în gură,
Că duhu-mi, o columbă, 'n slăvi se 'ndreaptă!...

Oţelul ascuţit, din foc, mi'nfige
In tâmple; apoi frânge-l între coaste:
Pluteşte'n mine a îngerilor oaste,
Când mă destramă grelele-ţi cârligel...

Jupoac-mi viaţa, hai, nu-mi este teamă:
O simt cum pâlpâe şi cum se stinge
Precum o stea ce sufletu-şi prelinge
Când noaptea veşnică'n neant o chiamă...

Dreptatea însă-i aibă, neînvinsă,
Mâna eternităţii când coboară
Sărut pe gene ca pe-o calmă seară,
Şi mâine-o lumina mai viu aprinsă!...
.....

Te-aud cum gemi, sub lespezi mari de jale
Şi oasele cum îţi plesnesc pe roată:
Se răspândeşte duhu-ţi peste gloată,
Iar suferinţa urcă'n inimi, moale...

Ernest Verzea

VIN PLUGURILE

Vin plugurile ca să-mi are
Pământul negru ce mă doare.
De asta poate cânt puţin
Şi port în inimă venin.

De nu mi-ar rupe vreun cuţit
Înţelenitul asfinţit
Să nu apuc a însera,
Nainte de a mi-l ara.

Se 'ntorc cuţitele în soare.
Vin plugurile să mi-l are.
Răstoarnă frate brazda bine,
Să nu mai simt pământu 'n mine.

Ion Sofia Manolescu

BUNICA

Bunica mea cu tâmple de ninsoare
Şi fruntea adumbrită de dureri,
Bunica mea cu ochii de tăceri
Şi gene îndelung tremurătoare.

Adesea 'n fumul paiidei păreri
Când seara-şi lasă sumbra ei paloare
Se caut cu priviri rătăcitoare,
Cu ochi împovăraţi de primăveri.

Şi când durerea-mi te va regăsi,
Bunica mea cu sufletul de jale,
Vei plânge într'un pal sfârşit de zi.

Şi la fereastra amintirii tale
Câta-vei lung cum crengile pustii
Vor fulgui tomnatice petale.

Ioan I. Horga

ZORILE

S'a pogorît un freamăt lung din zare
Şi s'a lăsat foşnind peste ogradă,
Pălise cerul în sclipiri de spadă
Şi 'mbobocise bolta ca o floare.

Un smeu de foc, aprins peste ogoare
Învălui pământul ca o pradă,
Au răsărit rubine în livadă
Mijind sub fruntea tânărului soare.

Incet, încet se redeşteaptă firea
Trezindu-se din somnul greu al morţii;
O barză 'n zare-şi lunecă sclipirea.

Inspre pădure, fâlfâiri de tină
Se sbat în spasmul chinuit al nopţii
Şi le înghit clăbucii de lumină.

Dimitrie Tabacu

Duminecă

Nuvelă de Coca Farago

După ce înodă șnururile sandalelor (așa cum și le dorise încă de anul trecut: albastre și cu călcâlpe moi la pășit), Stanca Vătahu începu să fredoneze un cântec uitat, până atunci, în umbra unor amintiri cu soare mult, revărsat din potirul ridicat de mâinile tremurânde ale arborilor bătrâni peste valea aceia, în care casele mototăiau, posomorâte și răslețe, ca niște bolovani prăvăliți — cine știe cum — din muntele cenușiu, ivit acolo de pe după șiragul de păduri, la o margine a depărtării... O clipă, melodia se opri din șerpuit și parcă se uită îndărăt prin gândurile fetei, pe ale cărei buze ajunseseră, nevolnice, două-trei cuvinte rostogolite din alt cântec. Stanca Vătahu înălță umerii și înseilă un mers legănat, în fața ciobului de oglindă, coborât pe podea ca să-i îmbrățișeze, știrb, când vârful picioarelor, când călcâiul.

— Am să-mi cumpăr și oglindă, își spuse.

Pe asta i-o spărsese proprietăreasa, cu scara, când schimbase becul fiindcă se cheltuia prea multă lumină. (Hiii, Doamne iartă-mă! Vai de mine și de mine! Cum m'am speriat! Dar ce-s eu de vină dacă matale alt loc nu i-ai găsit! Și unde mai pui că-i și semn rău, nu numai pagubă! Ca să vezi!...) Semn rău n'a fost. Nici rău, nici bun.

— ...am să-mi cumpăr una, ca la prăvălie, să mă văd întreagă...

Oare cât l-or fi costat pe domnu' Nicu oglinzile din prăvălie? Ce mari și ce limpezi le întâlnește ochiul și ce bine-i șade oricui, cu orice, dacă se privește'n ele! Uite, numai pentru asta a intrat ucenică deși, din prima zi, mirosul acela dulceag îi adunase în creștetul capului ghemotocul de junghiuri surde, care o apăsa și acum—dimineața, mai ales, — amestecat cu toropeală și tristețe. Un fel de toropeală și un fel de tristețe, asemănătoare cu foamea și cu frigul, obositoare, înăbușitoare... Dar acum, — când nu mai mătură și nu se mai duce ba după țigări, ba după gaz, ba după mezeluri,— se desmeticește mai repede. Chiar se pomenește, câteodată, înviorată, veselă, de parcă ar fi deschis fereastra peste o grădină și nu înlăuntrul gangului în care se răsfață, pe lângă toate gălețile cu gunoi, rufele întinse, pledurile și aburii bucătăriilor dela vecini, gura unei pivnițe din care țâșnesc șobolani și duhori acre... Acum lucrează de pe scaun, ca funcționarele și cui o întreabă ce servici ocupă, îi răspunde cu puțină și reținută mândrie:

— Sunt manichează, la *Studio-ul* domnului Nicu Pandele...

Căci, în locul firmei decolorate, plesnită și răsucită pela colțuri, pe care abea se mai bălăbănea demodatul cuvânt „Frizerie", de astă primăvară surădeau, pompoase, niște litere cursive, scrise jumătate cu albastru, jumătate cu portocaliu, în relief:

„Studio N. Pandele
Coafeur-Maniqur"

De pe balconaș, domnu' Nicu, strigând zarzavagiul ori potrivindu-și ceasul după bijutierul de alături, — a treia casă — își putea sprijini cele una sută și douăzeci de kilograme, prin mâna cu inel peste verighetă, de oricare dintre componentele numelui său. („Studio" venea sub geamul domnișoarei Vivi, diseuză la „Parcul Elitei" din capul străzii)...

Acum, Stanca Vătahu se pieptăna „page", trimitea *fetița* să-i cumpere broșura dela tutungerie— uita să se abată din drum — și din când în când îi strecura în buzunarul șorțulețului câte șase lei, șoptindu-i:

— „Pentru tramvai", deși noua împlinitoare de corvezi locuia în aceiaș bucătărie a patronului adică unde locuise și ea, până la „avansare" — și nu lua tramvaiul nici chiar când i se dădea vre-un comision *in centru*.

Acum, iată, Stanca Vătahu dormea, Duminica, până la 10, se învârtea de ici-colo, după voie, până pe la 12 iar după masă pornea către Cișmigiu ori vre-un cinematograf. I se întâmpla să fie și invitată la o colegă din cele cu familie sau la domnu' Nicu. Astăzi, de pildă, o aștepta madam Pandele cu două feluri de mâncare și — fiindcă știa că-i place, — orez cu lapte. De mult, pe când ea curăța zarzavaturile, spăla pe jos, punea laptele ori supa la foc și clătea vasele și cârpele de bucătărie, numai dacă erau musafiri la masă, căpăta — în fața acestora — o porție întreagă de orez cu lapte. Altfel, răzuia farfuria mare sau, amărâtă, renunța la „dessertul" preferat în favoarea pisicuței Antineea ale cărei proporții fiind întrecute de cele ale șobolanilor, îi atrăgeau disprețul stăpânilor sau, de cele mai multe ori, furiile acestora, manifestate asurzitor cu țipete și lovituri... După cum nu fusese de bănuit, Antineea își toarse ultimul fir al existenței într'o luptă năpraznică, întreprinsă cu vietățile adăpostite de pivnița în care, — probabil fâstâcită de bătăi și înebunită de larme, — se prelinsese, ca un bob de lacrimă.

Nimeni nu s'a gândit s'o caute. Domnu' Nicu o socotea furată de „careva" iar madam' Pandele, dusă după aventuri — că tocmai se desprimăvăra... Dar, pe la miezul fiecărei nopți, somnul Stancăi Vătahu se speria și auzul îi lămurea, în dosul ușii, miorlăitori și zgârieturi, sugrumate. Odată, cu pieptul vălvătăi și cu tâmplele otrăvite, mersese până acolo și deschisese grijuliu:

— Pis.., pis...

Vântul a pufnit în lumânare și așa, pe întunerec, bâjbâind, a reînvârtit cheia, și-a făcut cruce și s'a culcat la loc.

Altădată, măturând „curtea" în dreptul pragului de din dosul prăvăliei, numai ce o văzu pe Antineea deasupra streașinei, spălându-se și dichisindu-se, cum spunea madam' Pandele că face orice pisică din lume, înainte de furtună.

— Ia te uită! șueră și scăpă mătura care căzu cu coada înspre gura pivniței. Ca speriată de sgomot, pisica săltă și dispăru după coș.

— N'o fi fost ea, săraca, — se încuraje Stanca și vru să reînceapă treaba. De paie se prinseseră niște sâmburi proaspeți, de caisă și alte resturi din prânzul „frugal" al unei calfe, Anton. Îi fu silă să ridice mătura din partea dela picioarele ei și trecu s'o apuce de coadă. Nici n'o luă bine către gura pivniței și Antineea îi trecu pe dinainte, ca să se mistuie înlăuntru rânjetului de zid murdar și dărăpănat.

— Tot ea e, hotărî și în loc să se aplece spre coada măturii, se repezi în pivniță.

— Pis... pis, chemă, prin întunerecul străvezit de dâra unei lumini înecăcioase, cu miros de praf. Se împiedecă de niște buturugi, își agăță șorțul într'un capac de ladă, se răsuci, se învârti și dădu peste o grămăjoară lungăreață, — cât p'aci să cadă.

— Ei, bată-te pustiile de mâță! O să-mi rup gâtul, căutându-te.

Și se ciuci, curioasă să vadă ce-i.

Mortăciunea se lăsă descoperită printr'o miasmă jilavă, râncedă, nemaipomenită. Stanca nu-și îngădui să scuipe și rămase cu ochii holbați până ce, deprinzându-se cu întunerecul, privirea-i silabisi capul și două labe ale pisicii de adineauri.

— Aici mi-erai, de nu te mai găseam nicăieri! Ți-era scris să te mânce guzganii și d'aia nu te îndurai să-i omori, măcar că se mânia cocoana și te scălda în sudălmi...

N'a spus nimic nimănui. Făcea ce făcea și se uita pe gura pivniței... Nu i-a dat pace sufletul mâței, pân' ce n'a îngropat-o. Asta s'a întâmplat într'o sâmbătă-seara, cam la vre-o săptămână după ce-o găsise.

Domnu' Nicu și cocoana se duseseră la „grădină", să se mai recreeze și dumnealor, la un țap-doi de bere și la o friptură în sânge. Stanca s'a coborât în pivniță, cu securea, lumânarea și chibriturile.. Cum de nu i-au înțepenit mâinile cum nu i s'au coclit buzele, cum nu i-au clănțănit dinții barim cât acum, când își aduce aminte — și doar sunt, de atuncea, câțiva ani bătuți — nu se dumirește Stanca Vătahu. Tot ce știe, e că plânsul acela, început la încuiatul ușii dela bucătărie, a zgâlțâit-o noaptea întreagă și a doua zi, de n'a putut să se dea jos din pat până Luni către amiază, tocmai când, neavând încotro, cucoana telefonase, dela băcănie, după doctor...

Madam' Pandele fusese la biserică, târguise un pepene verde și așezase masa, pentrucă în zi de sărbătoare, grijile *fetiței* se reduseseră — decând cu modificarea firmei — la deretecat și supraveghiat bucatele. Umblase numai pe la umbră dar se încălzise de parcă adormise pe plaje, de aceia îl rugă pe domnu' Nicu să primească el „mosafirii" și dânsa trecu dincolo, de unde avea să apară într'un capot lejer, înflorat, sistem japonez, adică împodobit cu o fundă imensă, la spate și prelungit la mâneci. Domnu' Nicu, în cămașe „sport", cu ziarul despăturit lângă aparatul de radio, parcă ar fi *preferat mai bine* să-l fi surprins momentul de față „mâncal" și trântit, în odaia cu geamurile-camuflate închise, pe un cearceaf scos *expré* din partea stângă a dulapului cu trei maci pictați pe oglindă.

— Suie cineva, Nicule — auzi, ea prin vis. Iă vezi, care din ei o fi sosit...

— Mă duc, mă duc, mormăi grasul, mă duc.

Stanca năvăli, făcându-și vânt cu poșeta și întinse mâna liberă, la sărutat, apoi își aruncă ochii pe masă.

— Patru tacâmuri, domnule Nicu ?

— Păi, nu le numeri?

— Ați mai poftit pe cineva?

— Habar n'am. O fi vre-o „surpriză" de-a Matildei.

Stai s'o 'ntreb... Matildo... Ei, Matildooo...

— Ce e, frate?

— Ai greșit ori dinadins ai socotit că suntem patru la masă?

— Asta-i acum! Am greșit! Cum o să greșesc, omule? Nu-ți spusei de paisprezece ori de azi dimineață?

Stanca veni și ca mai aproape de ușă:

— Pe cine mai așteptați, madam' Pandele? Sau e secret?

— Ce secret, domnișoară Stăncuță! Știi că ești bine? Ce și avea de ascuns, păcatele mele! Nu mă cunoști, sinceritatea în persoană!

Da' mai închideți dracului rabla aia de radio, să putem conversa civilizat...

Și după ce domnu' Nicu îi îndeplini porunca:

— Ți-l mai aduci aminte pe Anton?

— Anton?!

— ..băiatul ăla negricios și zbârlit care zicea că el, dacă ar fi vrut părinții, ar fi fost cel mai mare actor de cinema și ședea tocmai pela Podu' Grant și d'aia nu se ducea la masa de prânz?

— Da, da, își aminti Stanca, uimită. Chiar — să vedeți ce potrivează — tocmai că m'am gândit la el de dimineață.

— Parol?! și madam' Pandele se ivi, cu funda neînodată.

— Cum vă văd și mă vedeți!

— Teribil... Fii drăguță și-mi încheie kimonoul, că ești meșteră la funde...

— Cu plăcere...

— Și cu ce ocazie te-ai gândit la Anton, soro?

— In treacăt... așa, madam' Pandele. Că mi-aduceam aminte decând am venit eu la dumneavoastră și măturam prin curte...

— Înțeleg, înțeleg, îi tăie vorba abil, coana Matilda căreia nu-i plăceau desgropările trecutului, mai ales în ceiace o privea pe Stanca... Ei, și cum îți spuneam, — se grăbi să „întoarcă placa". — m'am întâlnit alaltăieri cu el, pe Lipscani. Crezi că l-am recunoscut dintr'odată?

. . . . . .

— Așa! Deabea m'am decis să-i răspund la *„bonjur"*, și el de colo: „ce mai faceți, madam Pandele? Da' domnu' Nicu"?

— Dacă vă tot mișcați, nu pot să potrivesc funda...

— Bine, bine... Și din una în alta, îmi povestește cum după ce a plecat dela noi și s'a angajat pe Calomfirescu, a cumpărat, în tovărășie, un magazin pe Academiei — așa că e patron — îi zice „La Tony".

— Zău?!

— Și ca să mai stăm de vorbă și— drept să-ți spun — ca să vă întâlniți unul cu altul, l-am poftit pentru astăzi, că doar te așteptam și pe dumneata... Gata?.. Mersi..

— Pentru puțin.

Stanca nu se complăcea în perspectiva revederii cu Anton. Nu-l prea „suferise" niciodată și se mirase într'una că toate domnișoarele se prăpădeau după el. Vorbea ca la teatru, apăsând nu numai cuvintele dar și literile... purta mustăcioară subțire, cât firul de păr și-și lustruia unghiile cu oja.

— Dar... că sunt și eu la masă, i-ați spus cumva, madam' Pandele? întrebă, cam stânjenită uitându-se către fotografia dela nuntă, în care domnu' Nicu era slab și fără mustăți.

— Se putea? L-am anunțat numai că-i pregătesc o *surpriză*.

Am și eu o manie: surprizele. Dumneata parcă nu știi?

Și luând-o pe după gât conspirantă și drăgăstoasă, adăugă, în șoaptă:

— ..Dacă *se face*, noi vă cununăm...

Stanca trebări și nu găsi ce să răspundă, domnu' Nicu foșni ziarul, ca să-i atragă privirile atât cât să-i poată ghici, în ele, impresiile deslănțuite de extraordinarul plan al consoartei dumisale și în aceiași clipă, o mână delicată bălu în ușa întredeschisă iar glasul coanei Matilda răsună mieros, dospit și protector:

— Poftim, poftim, domnule Antoane, că v'atârnăm lingurile...

— Scuzați, interveni buchetul întrat înaintea personajului, cu ifose, Am întârziat din cauza tramvaiului, căci s'a întrerupt „cornetul" vre-o juma' de ceas.

Anton, bine înțeles n'o recunoscuse, cum nu l-ar fi recunoscut nici ca, fără bunăvoința Matildei. Renuntase la mustăcioară și la cărarea într'o parte, se mai îngrășase puțin iar hainele croite — se vede — mai atent, îi veneau ca turnate, punându-i în valoare umerii bine legați și mișcările mâinilor din coate. Părul, întins până la refuz și îmbibat cu briantină, părea și mai negru iar cravata, la fel cu batista, nu mai sedea ca ticluită într'o duzină de oglinzi. Sigur că nu i-a mai displăcut ca înainte, ba chiar de câteva ori, l-a privit cu simpatie și a făcut haz de ce istorisea dela Ploești, unde fusese în Mai, la o nuntă mare...

Stanca luase farfurioara arhiplină de lanțe cu orez și trecea spre bucătărie, cumpănind cele trăite, calmă, dar vag emoționată. Când se pomeni cu ea în prag. —

ucenica se ridică prip de pe care, printre vas glomerate în dezordin ciorba de ieri, ne mai

— Doriți ceva? într pând prelungita tăcer sej domnișoare. Pentr doială, dintre toate luc „studio", manicheza chipeșe. Cel puțin as *fetiței*...

— Nimic, Tudorit să-ți aduc asta...

— Mie?!

— Da... M'am gân îți place orezul cu l

— Păi... nu-mi ale porția? La ce trebui deranjați dumneavoas

— Ce-ți strică? Il mănânci deseară... sa

— Săru' mâna...

Fetița îi liberă mâi dreptă, cu farfurioara Stanca se repezi și-i Ceilaltă căscă ochi mai departe.

— Tudorită...

— Poftim.

— Ești mulțumită

— Și dacă n'așî fi, cu ce m'așî alege?

Incuie cămara, trân nale peste văsărie. Stanca:

— Dar dumneavoa

— Eu ce?

— Sunteți multum

— Nu prea. Și toc Mă angajează domnu Academiei.

Fetița o privi, uir

— Zi-i... ne părăs

— Ce să fac? Îm mai bună.

Tudorița își apuc șorț și începu să-l tre degetele murdare tea și se uită aiuri.

— Mie... drept p pare rău după

— Și mie îmi p tine. Tudorită...

— E', nu!?

— Pe ce am mai mă scoborîi până asta de bucătărie, vrei să vii cu mi

— Cu dumneavo

— Nu-ți spusei? la domnu' Tony. Vo ia, dacă te hotărăști

Ucenica se fâstâc șorțului și deodată plâns, încetișor piept. Și Stancăi ochii. O luă de mâ se așeze pe scaun, picioare și-i trecu

— Lasă, tu, nu ma să plângi?

Fetița achiță. dă știu".

— Nu te prostiț gi?... Hai să vorb ceva, ca să-ți mai

Fetița dădu din

— Ia să vedem... sculat astăzi?

— Tot la cinci, aer pe nas.

— Tot? Azi, D

— Ihî...

— Cum așa? Ce că doar n'aveai de casă, până se desc

— Uite c'am av m'a învățat florăr pentru guzganii din

Un fior străbătu Stancăi, podelele s perii nevăzuite de

— Ce leac?

— Să îngrop, în care perete — cum cruce — patru ar gură de sare și doi și, cum îs ochii p beznă...

— Da... Și?

— Și mi-a fost seara... că nu eram toată casa... Și m' noaptea'n cap, zic

Tudorița înălță b *buzele*:

— Nu m'așî mai

— Dece? Se int în gâtlej, „maniche tă fostul gropar al s'a întâmplat ceva

— Am pus farm la peretele din fun stânga... pe urmă, fața scării...

— Ei... și pe u

— ...Am început dreapta...

— Păi așa vine riță, când te'nchin

— N'am ținut s

— Bine. Vasăzic săpi la ăl din dr

— ...Și când s'a numai ce simt că decă de ceva...

— Spune, fată, te rog!

— Am crezut c'o ori mai știu eu ce. să văd mai bine... căzură ochii? Niște nișoară și cu o țea erau dela un copil să mor acolo, să dacă vă mint! Și c mea, d'aia nu pot

Stanca Vătahu mâna la gură. O până în drojdia in țeau picioarele.

Târziu, când de râsete în capul sc metă să se uite d ca să-și vină'n fir înșire fetiței între mâța și cu toate... gândi și murmură căușe în surâs:

— Ai să uiți, T n'ar uita, omul n'a ca și cum ai fi fi urât și pune-ți că la 'ntâi ne mu Acum, până una-al chii, schimbă-te si plec, să-ți dau bu graf... Iți cer eu v M'auzi?

NOCTURNĂ

Fum... Printre zăbrelele luminei, ochi ruginiți privesc nătâng spre linia pereților. E noapte. Înăuntru tavernei veselia stârnită din sughițuri prinde în urechi cânt de balalaică. Pereții cu rame îndoliate par figuri de iconostas. Pravoslavnica Rusie din vremuri de demult își trezește copiii pribegi, țintind din muraiuri spovedanii uitate de ani. In jurul meselor rotunde bieții oameni, cu viața izinită în vin și cant acordat pe struna chitarei, se trezesc pe apucate. Privesc bicisnici pereții și încearcă să înțeleagă din figuri, vremuri uitate de ani. Intre o biserică și un Crist o frântură de sat cazac închiețe o țară. O bătrână uitată în bătătură cată în torsul lânei, vreascurile timpului. Un han stă printre flori păzit de un cazac în chip de sfânt. Dintr'o maramă ies doi ochi negrii din trup de șarpe. Mâinile încolăcite a dans, prind din furca trupului, mijloc de cosânzeană. Și în jurul unei mese, pribegii își plimbă paharele golite, cu mâini ceruite și nesigure, pe drumul sticlei. Mișcări automate cu acelaș reflex: sughițul. Se bea cu ochi jilavi, pironiți pe zidurile cu figuri uitate în „sfânta Rusie". Capete greoaie alunecă în palmele proptite în coate. Ochii par că punctează în lumina de zăbranic a tavernei, bezna din suflet.

Fumul, ca ceața, stă așezat în straturi. Din când în când se împrăștie ca bătut de vânt. Mersul legănat al chelnerului se înfășură în pânza plumburie a fumului, aducând pe tavă cu pahare și vin, aromă acrită de tutun.

Intr'un colț de sală, un chip palid de femeie, picură din cerul ochilor broboane de rouă. Sprâncenele arcuite din creion, mărginesc pe bolta ochilor tristețe de amurg. Lângă ea, maestrul Turjansky strunește zadarnic lira uitată de ani în suflet! Și peste puhoiul dorințelor, țâșnite din inimă, dragostea împrăștie frunze ofilite de toamnă.

Se cântă nostalgic... viers pe drumul Volgei. Din ochii triști, sbuciumul sufletului se înfășură tainic pe balalaica cazacului cu păr bălai. Cu voce timbrată, cântul lui așterne peste trupurile încovoiate pe mese, duh odihnitor. Volga, Volga, freamătă Volga.

Ca o chemare din adâncuri, mesele încep să murmure. Trupurile frânte se îndreaptă în scaune. Vocile se prind în ritmul chitarei, dând trupului mersul de tras al lotcei. Și lumina amestecată, în fum, fețe obosite și triste. Cântă Cazacii jalea neamului lăsat pe mâini pătate de sânge.

Melodia cazacului cu păr bălai aprinde taverna. Din fumul sălii se ridică o perdea rubinie. Cu mișcări de șopârlă, Vasia, joacă în mâini, dansul cuțitelor. Le împletește în jurul trupului, le prinde în dinți și cu o smucitură, înfige într'o masă lipită de perete, cuțit după cuțit. Chiot barbar urmărește rând pe rând, cuțitele smucite din gură. Ohio, ohio,„ Beția s'a dus.

Voinicia lui Vasia înviorează trupurile amorțite de vin. Mâinile încep să pleznească ritmic dansul cuțitelor. Melodia duioasă a chitarei se schimbă în vijelie. Sfichiuială de crivăț, în noapte de primăvară.

Cuțitele se strâng. Liniștea așterne peste pleoape tristețea pribegiei. Sticle pine se înșirue din nou pe mese. Paharele se umplu și se golesc ca de început. Chitara prinde în strună „oci ciornia".

Din bolta ochilor albaștri picură mereu broboane de rouă.

Plâng cazacii pribegi!

Corneliu Penescu

ULTIMUL JOC

Și-așa a fost ultimul nostru joc.

. . . . . .

In noaptea aceia întunerecul își resfira ghiarele
Și 'n sufletele noastre era furtună și cânt.
O, ar fi trebuit să fiu viu și sălbatec ca fiarele.
Dar cu mâinile mele nebunia mi-am frânt.

M'am îmbătat de aromata, floare, cu rădăcini în moarte,
Orb, am pipăit în mâini aprinse cupa veninului rău.
Zările cenușii mă chemau să mă poarte
Dincolo, în acordurile întunecate, din hău.

Ce triste, reci zări, pentru o lume ce se năștea atunci!
Și privirea de ghiață, fixă, ca ochii reptilelor!
Eram obosit ca după aspre, povernice munci
Și număram, înspăimântat, pomelnicul zilelor.

Soarele adăsta să se ridice peste creasta zărilor.
Boarea pământului rămânea,grea. Apăsare pe frunți.
Tăcerea era vuet, aspru, ca valul mărilor
Și pe nicăeri, între prăpăstii, nici pas, nici punți.
Ci numai atât: bătaia inimii de zgură și foc.

. . . . . .

Și-așa a fost ultimul nostru joc.

Petru P. Ionescu

CALENDAR

VASILE ALECSANDRI, LUPTĂTORUL

Încadrat în peisajul luncii cântate şi atât de iubite, Vasile Alecsandri trebuie să fi fost, spre sfârşitul vieţii, însăş imaginea seninătăţii.

... Un amurg încântat de ziua albastră pe care o încheia şi la capătul căreia puteau fi numărate, cu mulţumire şi cu înţelepciune, rondele coapte şi rotunde.

Poetul „veşnic tânăr şi ferice" fusese, totuş, şi un luptător, iar sub cupola frunţii sale senine amintirea zilelor agitate ale trecutului se va fi întreţesut, adeseori, cu cadenţele stenice ale miilor de versuri sonore.

Nu avea mai mult de 27 de ani, când, în zilele de febră şi de înălţare naţională ale lui 1848, participă la încercarea de revoltă dela Iaşi. Fuge, apoi, în Bucovina, unde jarul simţămintelor patriotice ale băjenarului găseşte o ospitalieră vatră în familia Hurmuzăcheştilor.

Anul 1854, când marile puteri se aliază cu Turcia pentru a stăvili mişcările expansioniste ale imperialismului farist, deschide o fereastră spre lumină şi românilor. Alecsandri simte aceasta şi nu poate rămâne inactiv.

Iată-l, deci, în faţa cetăţii Sevastopolului, unde asistă, cu înfrigurare la crâncenul asediu.

Lira lui se preface, de data aceasta, în goarnă menită să provoace resurecţia celor împilaţi.

„In sgomotul de tunuri ce tună ne'ncetat
La Crâm, pe triste ţărmuri, mă primblu întristat,
Şi'n cale-mi prefutindeni calc ţărnă de morminte,
Sub care zac pierdute grămezi de oseminte.
.....
„O, Doamne! fie, fie ca sângele vărsat
Pe sub aceste ziduri într'un războiu turbat
Să dee-o roadă bună, un drept de re'nviere
Pentru-a mea ţară scumpă ce zace în durere!..."

Visurile şi sforţările poetului nu sunt zadarnice.

„La 25 Mai 1856 (scrie profesorul Petru Răşcanu, în amintirile sale asupra domniei lui Cuza Vodă şi a epocii care a precedat-o), mai mulţi moldoveni din Iaşi se adunară la via domnului Petrache Mavrogheni dela Socola şi se făcu un act pentru Unire şi pentru Principe străin. Actul se iscăli de 21 de persoane".

Printre cei 21 „unionişti" iniţiali se află şi Vasile Alecsandri.

Punctul V al memorabilului act hotărăşte trimiterea lui Alecsandri în Muntenia, pentru a pregăti terenul.

„Interesul întrunirei cerând neapărat a intra în relaţie cu românii din Valachia, Societatea au hotărît ca în acest scop să trimeată din sânul ei delegaţi şi pentru acum de o dată ea însărcinează pe d. Postelnicul Vasile Alecsandri, care a şi primit această misie".

Deputat în 1859, apoi ministru de Externe în cabinetul V. Sturdza, — Alecsandri luptă pentru alegerea lui Cuza ca Principe-Domnitor al Moldovei (şi, apoi, şi al Munteniei).

Plecat în străinătate spre a obţine recunoaşterea alegerii de către marile puteri, — în audienţele şi convorbirile sale cu Napoleon III, cu Malmesbury şi cu Cavour, la Paris, la Londra şi Torino, desfăşoară o prodigioasă activitate, susţinând cauza naţională cu un devotament şi cu o înflăcărare fără margini, dar în acelaş timp cu un tact şi cu o eleganţă recunoscute pretutindeni.

Pilduitoare risipire de forţe...

Intr'o confesiune făcută lui Ionescu-Gion, amintindu-şi de acea epocă, Vasile Alecsandri mărturisea: „Pentru noi toţi lupta era viaţa...".

... Cuvinte, care — spuse de Alecsandri, cel care apare atâtora doar ca un comod culegător al bucuriilor — au, psihologic, un uimitor preţ revelatoriu.

Vasile Alecsandri-luptătorul transpare, cu noblеţă, cu discreţie, dar hotărît, din acea confesiune. A trăi însemna pentru el nu numai a visa, ci şi a lupta, şi lupta a dus-o tot timpul cu fruntea sus şi cu viziera ridicată, ca un adevărat bărbat, sprinten la minte („di spirito svegliato", cum îl vedea patriotul italian Nigra), gata să-şi dea şi sufletul pentru ţara sa:

„Dar cât va bate inima'n mine,
Eu, în veghiere, la lupt'oiu sta,
Şi cu tărie eu pentru tine
In faţa lumii voiu protesta!"

.. Mai ales în aceste clipe cenuşii, să repetăm versurile de mai sus şi să ne înclinăm în faţa amintirii poetului-luptător.

T. Radu

NOTE

D. Lucian Blaga

— oricât ar fi contestat de unii, rămâne ca un moment reprezentativ pentru spiritualitatea românească din epoca de faţă. Toţi oamenii noştri de cultură obiectivi i-au recunoscut acest merit, în frunte cu d. C. Noica, gânditorul de înaltă ţinută care, într'un studiu publicat în *Revista Fundaţiilor Regale* sub titlul *„Ce e etern şi ce e istoric în cultura românească"*, fixând cele trei momente reprezentative în evoluţia spiritului românesc, le defineşte prin personalitatile lui Neagoe Basarab, Dimitrie Cantemir şi, pentru secolul al XX-lea, Lucian Blaga.

Dintre numeroasele studii ce s'au scris despre opera filozofică şi poetică a marelui literat şi om de cultură ardelean, care este Lucian Blaga, desprindem studiul publicat în *„Bucovina Literară"* de d. *Dumitru Isac* sub titlul „Poezia misterelor metafizice".

„Una din definitivele calităţi ale filozofiei lui Lucian Blaga — aceea care va atârna cu greutate în balanţa judecăţii când se va pune problema situării marelui gânditor în cultura noastră — „afirmă autorul „este incontestabil faptul că întreaga sa operă înseamnă un loc de comuniune mută cu misterele lumii. Dacă este să i se recunoască în această privinţă o remarcabilă concurenţă de atitudine intimă, va trebui să spunem că nici un alt cugetător n'a ilustrat mai luminos decât el însuşi supoziţia sa principală că *omul este o existenţă în orizontul misterului*, iar arta reprezintă — ca şi celelalte eforturi culturale: ştiinţa, filosofia, religia — încercarea neizbutită de a converti în termeni umani misterele ultime ale lumii".

In concluzie d. Dumitru Isac afirmă:

Rămâne deci, impresionant, paralelismul de factură logică şi psihologică dintre poziţiile şi concluziile sale ultime de natură speculativă şi întreaga atmosferă şi sensibilitate a poeziei. Nu de mult am fost în măsură să scriem despre Blaga filosoful că şi-a clădit o operă de artă din material filosofic. Privindu-i poezia, ne simţim îndemnaţi să facem o reflexie întrucâtva asemănătoare, schimbând doar funcţia termenilor: în versurile sale stă o înaltă atitudine metafizică imprimată în elementele sensibile ale unei arte desăvârşite. Autorul „Diferenţialelor divine", cel care pusese teoretic faptura omenească în situaţia tragică de a fi o creaţie indirectă a Marelui Anonim şi refuzată în acelaş timp de la împlinirea sensului ei primordial, nu se putea să nu resimtă şi să transpună în versuri starea aceasta de chinuitoare opresiune. Sau, — cine ştie, — poate că e mai bine să vorbim invers: antenele sensibilităţii sale poetice care-l informau discret despre refuzul Transcendenţii de a-i se revela, l-au dus la concluziile cosmologice ştiute. Fapt este că prin el poezia noastră filosofică s'a îmbogăţit printr'o contribuţie şi masivă şi originală şi unitară.

D. Mihail Chirnoagă

— *este un nume binecunoscut în cercurile noastre literare. Literat fin, d. Mihail Chirnoagă a condus înainte de războiul actual o editură de poezie „Frize", susţinută cu mari sacrificii băneşti, alimentată mai mult de idealismul său entuziast, înrolat apoi în campania din Est, nu şi-a desminţit puterea de dăruire şi în lupta cu armele ca în lupta pentru promovarea literaturii, întorcându-se cu trupul ciopârţit şi pieptul plin de decoraţii. D. Mihail Chirnoagă n'a obosit însă. In momentul de faţă, d-sa desfăşoară o activitate publicistică dintre cele mai remarcabile, atât cantitativ cât şi calitativ, prin toate revistele noastre de frunte, dovedindu-se a fi pe cât de bine pregătit pe atât de sensibil în faţa tuturor fenomenelor artistice, documentarea şi cu elanul cald îmbinându-se în scrisul d-sale în mod fericit.*

Astfel, în revistele din ultima săptămână, remarcăm „viaţa în contradicţii", *articol publicat în* „Vremea", *în care autorul îşi exprimă punctul de vedere, just, într'o problemă mult desbătută la noi, aceea a „autenticităţii".*

Desprindem: „Dela trăirism (care-i un termen oribil!) s'a trecut la autentic, care nu vrea să'nsemne altceva decât neputinţa pentru cei mai mulţi de a reda febra actului viu, recurgându-se atunci la transcrierea din memorie cât mai apropiată, cât mai autentică, a vieţii. Un exemplu, dintre atâtea altele, dar poate cel mai ilustrativ, pentru acest gen de literatură îl constituie Anton Holban, a cărui Ioana este un prototip de hibriditate şi de stâlcire. Ca orice modă s'a dus şi aceasta a autenticităţii. Nereuşita trăiriştilor, autenticilor, etc. provine din necunoaşterea acestei legi fundamentale şi tragice în existenţa omenească care face ca între viaţa simţurilor şi povestirea acestei vieţi să existe diferenţe adânci de calitate — aproape o imposibilitate de comunicare. Legi deosebite le guvernează, fiind înconjurate la niveluri deosebite, de valenţe deosebite. Faptul trăit odată consumat devine amintire, iar redarea lui se face prin amintire. Aceasta nu mai păstrează valenţele vii, de carne şi sânge, câştigând în schimb valenţe noi, de organizare şi reproducere, uneori discursivă, alteori globală, într'o ordine care nu se suprapune peste cea normală decât întâmplător. Ori, literatura bună nu poate să iasă din siluirea unor legi naturale".

Tot d-sa face în „Universul Literar" o emoţionantă evocare a celei ce a fost Antonia Pozzi, poetesa italiană, despre care spune: „A trăit această fată mai puţin de 27 de ani suferind de o enormă plenitudine sufletească ce n'a mai încăput în limitele fragilei sale fiinţe, eliberându-se către înalturi şi seninuri în seara zilei de 3 Dec. 1938 când, la periferia oraşului Milano, şi-a dăruit o moarte voluntară".

Dar, articolele lui Mihail Chirnoagă trebuesc citite în întregime. Noi am vrut doar să relevăm un camarad de condei de nobilă ţinută ce merită a fi dat spre exemplu şi mustrare multora.

„Bucovina Literară"

— e una dintre revistele noastre din provincie care face eforturi, încununate de succes, de a se menţine pe un nivel înalt în publicistica noastră.

Pe lângă studiul d-lui *Dumitru Isac*, despre Lucian Blaga, de care am vorbit, numărul din 12 Septembrie a. c. are un conţinut bogat şi variat de proză şi poezie. Remarcăm, astfel, versurile lui *Ghedeon Coca* „Zodie".

O, tot aici am să putrezesc
lângă tot ce-am fost şi-am iubit,
de toate lucrurile, de toate ceasurile
amar încolăcit,
ca de un şarpe cu pete vinete,
care poartă sub fiecare solz o guşă
rotundă şi plină de otravă,
cum fu gustul vieţii, — de cenuşă.

„In drum spre ani" a lui Iacint Jemna:

Privesc rotocoalele vremii cum se frământă, cum cresc, se afundă
şi cum dorm ghiile
somnul plin de visuri.
Mi se par, pomii, gânduri tăcute
risipite de avalma printre
orele zilelor.

„Noapte în Ucraina" a lui Ben Mihăescu, „Poemul" lui P. Loghin, etc... o mare nuvelă a lui Mircea Streinul (Iliafta a lui Şarpe). Notele din războiu ale lui N. N. Munteanu cât şi nuvela de pe front a lui I. Mandiuc („cei doi orfani"), „Culesul caiselor" o nostimă scenetă umoristică semnată de B. Ieşan.

Numărul este completat de o pagină de informaţii literare şi o cronică literară semnată de Traian Cantemir, cronică în cadrul căreia autorul face precizări asupra apariţiei romanului în literatura bucovineană.

D. George Dorul Dumitrescu

— *talentatul nuvelist al tinerei generaţii, a scris mai de mult o carte despre oraşul Chişinău, intitulată „oraşul din amintire", din care a publicat fragmente răslеţe în marile reviste din Capitală.*

După ce şi-a făcut stagiul în biroul unei mari edituri, aşteptând rândul pentru a trece în tipografie, manuscrisul a fost dus la o editură mai tânără şi deci mai expeditivă. Curând filele proaspete ale celor câteva zeci de coli vor fi imprimate la editura „Mecu", iar cartea va păşi printre cetitori cu mândria vie că locul ce i se cuvine este rezervat mai de mult între cele mai bune cărţi scrise, în genul acesta, la noi.

O broşură

— pe cât de necesară începătorilor, pe atât de informativă ne sosеşte din Galaţi, sub titlul „FILOSOFIA ROMÂNEASCĂ ŞI INFLUENŢA GERMANĂ". Autorul ei, d. *Gheorghe V. Poalelungi*, condenseză în cele 40 pag. ale fascicolei sale date numeroase, deşi deloc noui, oferind posibilitatea asimilării cunoştinţelor elementare despre evoluţia gândirii filosofice la oamenii noştri de cultură, concomitent cu influienţele suferite de aceştia. D-sa constată, nu fără dreptate, că dintre cele trei surse occidentale, la care noi am apelat la începutul secolului trecut: franceză, italiană şi germană, primele două s'au reflectat mai ales în literatură, iar ultima în filosofie. Printre filosofii germani cu popularitate la noi sunt citaţi: Kant, Schopenhauer, Leibniz, Konigsberg, Hartmann şi Wilhelm Wundt. Autorul cercetează şi explică rând pe rând cum a fost receptată opera fiecăruia dintre aceşti gânditori de ţinută mondială de către oamenii noştri de cultură. Astfel, filosofia lui Kant e aplicată de Timoteiu Cipariu în filologie şi-l conduce la convingerea despre necesitatea eliminării străinismelor, iar de Simion Bărnuţiu în filosofia dreptului, determinându-l să considere naţiunea un organism care *„viiază prin dreptul său natural, prin desvoltarea ei firească, ceeace constitue fondul a priori" (pag. 14).*

Eminescu se situiază la confluienţa dintre budism (acesta primit prin intermediul lui Schopenhauer) şi fi losofiile platonică şi kantiană.

Maiorescu popularizează pe Konigsberg, preferă pe Schopenhauer, e dominat parţial de Herbart şi Feuerbach şi-l gustă pe Kant prin prisma celui ce scrisese „LUMEA CA REPREZENTARE ŞI VOINŢĂ".

Mai departe d. Gh. D. Poalelungi se interesează despre V. Conta şi transcrie fugitiv scurte notiţe despre condeiele filosofice contemporane dela noi: I. Petrovici, P. P. Negulescu, C. Rădulescu-Motru, Lucian Blaga, Gr. Tăuşan, etc.

Deşi scrisă mult prea sintetic şi, poate tocmai deaceea, incompletă, fascicola d-lui Gheorghe V. Poalelungi prezintă o importanţă a ei, lesne de recunoscut: aceea a unui indice informativ, a unei introduceri modeste în cultura română. Pentru elevii şcolilor secundare ea se dovedeşte demnă de consultat.

Prin

— *cazna d-lui* Ioan Micu, *actualul conducător al revistei „LITORAL" a apărut la Constanţa volumul postum al lui Dumitru Olariu: „CREPUSCUL INTIM".*

Se ştie că Dumitru Olariu, căzut anul trecut pe frontul Caucazului, a fost cel dintâi pioner al „LITORALULUI", acest splendid caet de poezie care apare pe malul mării fără vâlvă, fără preţiozităţi. Faptul că i s'au adunat în prezentul volum toate poemele rămase se cuvine a fi subliniat cu cele mai calde elogii.

„CREPUSCUL INTIM" cuprinde poeme de molcome sonorităţi interioare, unde tonul elegiac se topeşte într'un calm marin cuprinzător ca marea şi tot ca ea de profund. Olariu n'a fost poetul subtilităţilor, al infatuărilor moderniste. El şi-a cântat pe o strună majoră toate depresiunile şi răvăşirile interioare. Calm şi senin. Chiar în poezia de război şi-a menţinut partitura clasică, tonul seninătăţilor limpezi. Cităm:

— Doamne, camaradul meu din dreapta
A tăcut deodată să mai tragă.
A tăcut cu graiul şi cu fapta.
N'a mai luminat prin ceaţa vagă
Arma lui cea sigură şi dragă.
L-am văzut încremenind în stânca
Veşniciei Tale: O statue
Peste care cobora adânca,
Necuprinsa liniştei căţue
Zori de crin ce n'au să mai apue.
.....
El cu ochii ficşi privea'naînte;
Parcă, fericit, vedea în zare
Ţara lui întreagă — şi, fierbinte,
Parcă cuprindea 'ntr'o'mbrăţişare,
Doamne, toată România Mare.

D. A. Bolohan

— a tipărit de curând un volum de sonete, *„Viorile Azurului"*, în editura Cercului *„Bucovina Literară" din Cernăuţi.*

Mănunchiul de 30 sonete adunate sub coperta sobră, în nuanţe violii şi palid-galbene, înfăţişează realizările lirice ale d-lui A. Bolohan, cunoscut ca epigramist, gen în care s'a definit activitatea d-sale de până acum. *„Catrenele mele"* (Epigrame), Cernăuţi 1937 şi *„Epigrame"*, Bucureşti 1942, tip. I. E. Torouţiu, cuprind un număr apreciabil de bucăţi, din care multe pot fi date ca exemplu de spirit, firеşte şi cizelare a formei.

Nici latura pur lirică a autorului nu era complect necunoscută; foiletoanele ziarului *„Glasul Bucovinei"* din Cernăuţi, revista *„Junimea Literară"* precum şi majoritatea revistelor apărute în Bucovina în perioada dintre 1935-1940, închid în paginele lor poezii semnate de A. Bolohan, pe care nu ne amintim să le fi adunat în volum.

Culegerea de faţă, remarcabilă prin străduinţele de multe ori duse la bun sfârşit de a exprima un complex de idei, de stări sufleteşti, de simţăminte personale, în forma fixă a sonetului, atrage atenţia şi prin concepţia pe care poetul o vădeşte despre artă, alegând acest dificil gen liric, atunci când simte nevoia să-şi exterioriзeze sentimentele care-l frământă.

A. Bolohan se referă arareori la evenimente exterioare trăirii sale pasionate în prezent; cele mai multe sonete exprimă moduri lirice de o intimă şi graţioasă sinceritate. „Pământ arborosean" care deschide volumul, e un exemplu de suavă şi reţinută simţire claustrată în formele reci, impersonale ale sonetului.

„Pământ arborosean, trudit
de sânge
te regăsesc, acelaş, dinainte
surâzi în cerul verii, şi nu plânge".

„Confesiune", „Serenadă", „Iubire", „Scrisoare", etc. sunt acorduri eterice, prinse într'o învăluitoare duioşie, asupra cărora pluteşte nu ştiu ce diafană tristeţe, lumină de lună nostalgică şi depărtată.

„Stea polară", „Notturno", „Lacul", „imn pentru noapte", fac parte din acelaş ciclu, caracteristic printr'o nebulozitate a simţirii, printr'o durere ce abia se resimte. Abia în *„Dimineaţa romană", „Destin", Taine"*, spaţiile se vor lărgi, dimensiunile eului vor creşte cuprinzând viziuni şi perspective noui, aspecte de cetate românească, coline şi arcuri străvechi de triumf. *„Reintoarcere în vis", „Sonet nocturn", „Pastel pascal", „Calm"* nu diferă de nota reţinută, potolită, observată până acum.

Doar *„Prefaţă"* pe care o reproducem în întregime, aduce o ardoare şi aci, reţinută totuşi de mari perspective:

Citesc în cartea vieţii omenirii
Şi tristă-mi pare cum în zori
e luna
Când umbrele mor una câte una
Şi noaptea cântă imnul dăruirii.
Cerc filele să le întorc. Nici una
Nu-mi spune ceva despre taina
firii
Străbat satanic, rândurile neştirii
dar întrebările mă dor într'una.
Şi cartea scrisă'n haos de milenii
— Ce-i fără de'nceput şi de
sfârşire
se'ntunecă în umbre de vedenii.
Dar freamătă ison de nălucire
Prin secolii nemângâiaţi de genii
şi'n cartea vieţii lacrimi
de-omenire.

Realizări de acest fel constitue un fericit început, care se cuvine subliniat.

Modelând stăruitor materialul brut, d. A. Bolohan va ajunge şi la stăpânirea mijloacelor tehnice, pe care, de pe acum se observă, poetul tinde să pună stăpânire. Forma fixă aleasă de poet, a sonetului, cedează cu greu; şansele de izbândă vor fi cu atât mai numeroase, cu cât vor spori şi dificultăţile.

D. A. Bolohan până acum n'a făcut decât să înlăture aceste dificultăţi; i-am dori în viitor să-şi caute singur, dăruindu-le, biruinţele.

Nu ne îndoim că d. Bolohan va păşi şi pe acest drum.

O carte

— care nu trebue să lipsească din biblioteca unui intelectual român este *Istoria Literaturii Române Vechi* a d-lui prof. N. Cartojan. Este una din cele mai frumoase opere editate de „Fundaţiile Regale". Cu aspect grafic ireproşabil, ilustrată cu nenumărate clişee, cartea d-lui prof. Cartojan este o comoară nepreţuită pentru noi. Urmând un plan din cele mai impunătoare, d. prof. Cartojan aduce în această operă un bogat material informativ, supus unui discernământ critic ales. Dar dincolo de aceste calităţi de om de ştiinţă, în cartea d-lui prof. N. Cartojan, cetitorul va simţi ca şi în scrierile marilor istorici, prezenţa unui suflet vibrând de durerile şi bucuriile eroilor săi — aici: scriitorii veshi, ideile mari, idealurile sacre ale unităţii noastre naţionale. Intr'o povestire atrăgătoare cu toată sobrietatea sa, prinde viaţă epoca cea mai bogată a vechii literaturi româneşti — aceea în care apar multe din ideile conducătoare în istoriografia românească precum şi în filologie.

D. Grigore Popa

— *apreciatul poet şi esseist ardelean, îşi publică în volumul* Invitaţii *esseurile apărute în revistele transilvănene* Abecedar *şi* Pagini Literare. *Cu elanul care-l caracterizează, d-sa pledează pentru valorile eterne ale spiritului uman. Apelurile sale sunt pline de pasiune — autorul fiind pătruns de credinţa în misiunea pe care idealurile mari o deţin în lume. Invitaţii la Frumos, Poesie, Credinţă, Înţelepciune, Metafizică, Aventură, Câmp, Tradiţie, Comunitate, Românism, Eroisb — vădesc tendinţa autorului de a converti un tineret stăpânit de idealurile practice ale vieţii, la trăirea celor mai pure forme ale gândirii omeneşti, trăire posibilă nu numai în tărâmul singurătăţii ci şi în acela al vieţii sociale.*

VITRINA LITERARĂ de Neagu Rădulescu

A apărut: **EMINESCU** de **Tudor Arghezi**

Arghezi: Să nu spună camarazii de nemurire, dragă colega că n'am avut grijă de tine.

Va apare: **UITĂM PREA REPEDE** de **Octav Desilla**

Uităm prea repede? Scriem prea repede!

A apărut: **DINCOLO DE PĂDURE** de **Emil Giurgiuca**

— Mi-am lăsat hainele la marginea pădurii şi mă îmbrăcai orăşeneşte, dar nu prea mă simt bine.

Va apare: **FRATELE DE DINCOLO DE NEGURI** de **I. Valerian**

Valerian: El trebuie să fie, că se uită cam palin!

Va apare: **UN VOLUM PENTRU COPII** de poetul **George A. Petre**

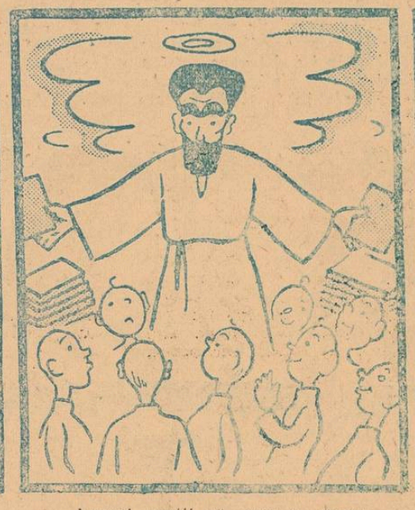

— Lăsaţi copiii să vină la mine să le dau câte un autograf!

Camil Petrescu a scris o nouă piesă **QUOD ERAT DEMONSTRANDUM**

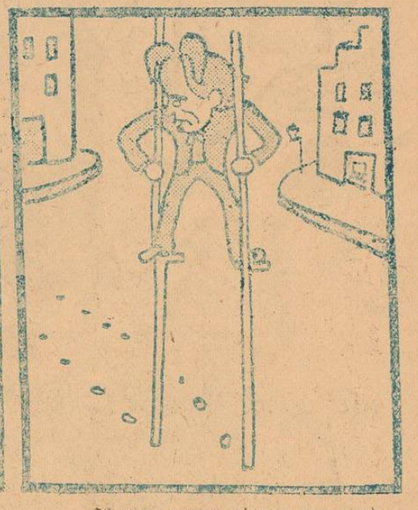

— Să mai spună cineva acum că nu sunt un autor dramatic... mare!

Societatea Naţională de Editură şi Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", Bucureşti, str. Sărindar 5-7-9, înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerţului Bucureşti. Tipărită la 18.IX.1943

ANUL II Nr 80 — 5 LEI EXEMPLARUL — 26 SEPTEMBRIE 1943

Basarabia liberă

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 — Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 250 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

Onor.
Revista "Transilvania"
Str.A.Saguna Nr.6
Sibiu

PUBLICAȚIUNI PERIODICE
ROMÂNEȘTI IN BASARABIA, PÂNĂ LA 1918

Activitatea periodicelor românești din Basarabia începe foarte timid în preajma datei de 22 Februarie 1901, când apar primele „Foi volante al Frătimei Nașterii lui Hristos".

Departe de a avea caracterul unor numere de revistă și îndreptățite să ducă totuși o luptă inițială pentru limba moldovenească, ele sunt rezultatul trudei câtorva preoți din eparhia Chișinăului, cari au înțeles să camufleze rostul unei foi săptămânale de explicare a Evangheliei sub vestmântul unor filișoare de propagandă ortodoxă, admise de autoritatea rusească a bisericii pravoslavnice din vremea aceea.

Aveau oarecare regularitate de apariție, aproximativ săptămânală, aveau preț de cost și se difuzau de către biserică. Pentru a-și camufla mai bine rostul, conținutul lor era redactat în rusește și românește și au continuat să nu întreruptă o tradiție câștigată cu trudă până în 15 Decembrie 1916, când număra 15 ani de activitate și un complet de 629 numere în 4, 6 și 8 pagini fiecare număr. Ceeace în medie înseamnă pentru fiecare an cam 42 fascicole.

In 1917 și 1918, când deja existau și ziare și reviste românești, ele au mai încercat să-și continue apariția peste măsura rosturilor împlinite, dar abia isbutesc a lega în primul an (1917) patru numere și în cel de al doilea an (1918) încă alte opt numere, de data aceasta sub titulatura de: „Foi volante ale Sfatului Eparhial".

Dar dacă în 1901 ele puteau pentru început să împlinească temeiul unei reviste cu caracter periodic și mai târziu au stăruit să mențină o tradiție — întrucât își înrădăcinaseră un rost și un motiv de apariție — trebuința de publicațiuni periodice, după 1905, anul primei revoluții rusești, neisbutite, s'a dovedit și mai categorică și de mai mare importanță.

Lupta a fost grea, dar cu ajutorul sărguinței morale și materiale al lui Emanuil Gavriliță și cu sprijinul și povața lui Constantin Stere, după ce mai înainte zădarnic încercase să apară ziarul „Lumina", în 1906 a început să apară de sub teasc „Basarabia", cel dintâi ziar românesc în provincia dintre Prut și Nistru, subjugată de ruși la 1812.

Cum popularitatea gazetei întrecea limitele puterii ei de răspândire, limite ce fuseseră prevăzute de autoritățile rusești la autorizarea de apariție și cum o parte din notabilitățile rusificate din provincie sesizase că grupul politic redacțional de pe lângă acest ziar cerea printre altele și pământ pentru țărani, — poezia lui Gh. Coșbuc: „Noi vrem pământ" fusese cenzurată în paginile acestei gazete încă din primul an de apariție, — în anul următor, la 14 Ianuarie 1907, ele au favorizat apariția unei noui gazete săptămânale, „Moldovanul", cu caracter ușor protivnic, iar la 4 Martie același an au și suspendat-o. Drept protest pentru interzicerea apariției, gruparea redacțională de comun acord a publicat în ultimul număr poezia „Deșteaptă-te Române". Gazeta „Moldovanul" a continuat să apară sub direcția și cu cheltuiala lui Gh. Madan, până la 26 Octombrie 1908, când desamăgind pe susținătorii ei și-a încetat apariția pentru totdeauna.

In Martie 1907, cu același scop ca și ziarul „Basarabia" al lui Gavriliță, ideea este reluată la Iași, de data aceasta de Leonida Stamate și Vasile Brăescu, care scot 3 numere dintr'un ziar sortit să-și înceteze repede apariția: „Basarabia reînoită", întrucât nu se putea țipări la Chișinău și autoritatea rusească interzisese introducerea ei peste Prut, încă dela al doilea număr confiscat la poșta din Chișinău.

Neisbutind a se menține ziarele apărute până la această dată, cu o conducere oarecum laică și cu caracter de pregătire politică redeșteptătoare, biserica ortodoxă, același grup dela Foile volante ale „Frătimei Nașterii lui Hristos", scoate după multe greutăți la 25 Ianuarie 1908 revista „Luminătorul", care apare și azi ca organ al eparhiei basarabene.

Cea dintâi animătoare de luptă pentru limba românească în publicațiunea Foile volante amintite mai înainte, Biserica nu numai că nu a abandonat problema politică, dar a îmbrățișat-o în chip cu totul lăudabil.

Așa, în primul an de apariție al „Luminătorului", cartea 10, pe luna Octombrie 1908, Misionarul Eparhial Ieromonahul Gurie, mai târziu Episcop de Chișinău și Mitropolit al Basarabiei, cere împăratului — răspunzând la o întrebare a aceluia despre ce trebue poporului din Basarabia ca să fie fericit — să se creadă în Dumnezeu, împăcare între frați și introducerea limbii românești în școlile primare, secundare și seminariale.

„Școlile care sunt acum prin satele noastre — zicea Ieromonahul — nu aduc atâta folos cât ar putea să aducă.

Nouă ne trebue școli în care învățătura să se facă pe moldovenește".

Susținută de o grevă a seminariștilor din Chișinău, cauza este câștigată și în mare măsură și realizată.

In afară de felul cum a știut să răzbată ani dearândul prin greutățile și ostilitățile întâmpinate în cale, susținând cauza limbii și a poporului, chiar dacă ar fi să o judecăm numai după curajul cerinței acesteea a Ieromonahului Gurie, revista „Luminătorul" câștigă o victorie neperitoare ce-i îndreptățește nu numai apariția lungă, ci și ținuta istorică și de specialitate.

Ca să marcheze și mai mult evoluția unui început vrednic de luat aminte a trezirii conștiinței naționale, la 1 Maiu 1913, tot la Chișinău, apare revista „Cuvânt Moldovenesc" redactată și editată de N. N. Alexandri. Drept subtitlu purta denumirea de revistă de literatură și știință practică.

In paginile ei, apărute și mai târziu ca supliment al ziarului cu același nume, în 1914, se întâlneau pe lângă foate numele locale și în plus o serie întreagă de reproduceri din scriitorii și poeții mari de peste Prut. Așa am găsit în paginile „Cuvântului Moldovenesc" bucăți din Alecu Donici, Grigore Alexandrescu, Anton Pan, Vasile Alecsandiri, Gheorghe Creteanu, Alecu Russo, Mihai Eminescu, Ion Creangă, Gane, Coșbuc, Vlahuță, Delavrancea, Carp, Brătescu-Voinești, Dimitrie Anghel, Mihail Sadoveanu, Matilda Cugler-Poni, Ștefan Octavian Iosif, Octavian Goga și alții.

Desigur că nu numai acestea erau publicațiile periodice ale vremii. Importanța primelor reviste și ziare crește doar prin gradul de răspândire în popor și prin râvna și tenacitatea cu care grupările redacționale isbuteau să mențină publicațiunile scoase de ele, vreme mai îndelungată.

Impulsul care însă nu dădea liniște tinereței și dorinței unei cât mai grabnice redeșteptări naționale a făcut ca în același timp cu apariția publicațiilor despre care am vorbit până aci să apară și alte publicațiuni vrednice de a fi amintite în istoriografia publicisticei periodice românești din Basarabia. Una dintre acestea, cu mult curaj, a fost revista „Făclia Țării", tipărită la Chișinău în toamna 1912 și care apărea în 8 pa-

Neculai V. Coban

(Continuare în pag. 2-a)

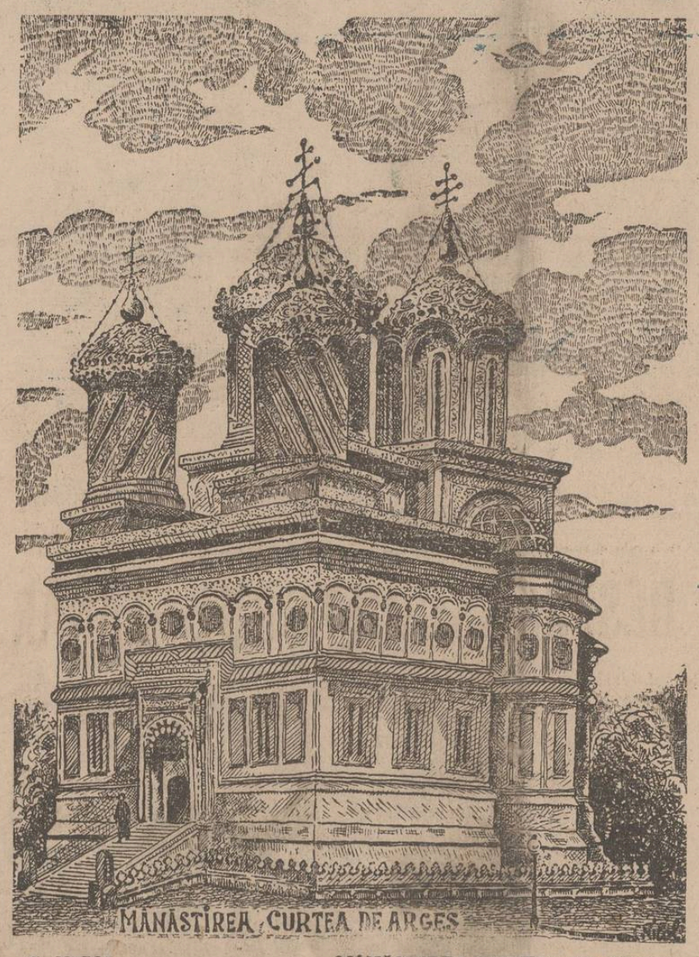

MĂNĂSTIREA CURTEA DE ARGEȘ

C. NICOL — MĂNĂSTIREA CURTEA DE ARGEȘ

FAMILIE

Mamele noastre au tâmple de ceară.
Mâini de alint și ochi pentru plâns,
Au pașii mărunți și sufletu'ncins
In brâu de vis și de pară.

Din pajiștea Botnei, din versul pădurii
Luceferi de vară în leagăn ne-au pus,
Inlănțuiți de țărnă cu fruntea sus
Să ne purtăm inima în zâmbetul gurii.

Adesea mamele au viața suptă,
Când într'un ceas de fulger și de prăpăd,
Ne petrec cu ochii până'nu ne mai văd,
Cum plecăm, fără'ntoarcere la luptă.

Știu doine cu tristeți aspre din carte,
Sub grinzi au comori și mirt răzășesc
Și-s sfinte când își risipesc
Sărutarea lor de jar și de moarte.

Când trec prin vămile bolții cu soare,
Satul le cântă prohodul lin,
Trupul adormit pe un covor străin
N'are pe nimeni să-i aștearnă o floare.

Sergiu Matei Nica

COMUNIUNE ȘI COMUNICARE

Numărul ultim din „Gândirea" a fost închinat personalității poetice a lui V. Voiculescu, poet de o rară substanță, adânc și subtil, luminos și sobru. Și a scris în primele pagini despre poetul acesta al neliniștilor înterioare un alt mare poet, al certitudinii limanurilor ultime. L-am numit pe Nichifor Crainic. Dar să nu se creadă că încerc aci să scriu ceeace nu m'am învrednicit să scriu acolo. M'a izbit însă în deosebi un pasagiu în care citându-se o poezie a lui V. Voiculescu, autorul afirma că s'a adâncit în poezia aceia treptele cele mai adânci ale experienței și trăirii mistice.

Și atunci gândul, gândul care niciodată nu poate încremeni nici la poarta îndoielilor, nici în ogrăzile însorite ale siguranțelor definitive, a șoptit o întrebare, o întrebare așa, fără rost și fără căpătâi — pentrucă așa par a fi toate întrebările dela care pleacă sau la care poposește gândul, obositul, flămândul: Decе are nevoie omul, după ce a răscolit adâncurile acestea de spaimă, după ce și-a muiat aripa în azurul înalturilor înghețate, să fixeze în cuvânt, să *comunice*, să arate ceea ce a trăit? Și m'am pomenit, așa, întrebând, înciudat, mai departe: Este vreo deosebire între misticul religios prin excelență, care trăește numai pentru a realiza imposibila, inefabila *comuniune* și poetul prin excelență care, din întâmplare, trece prin străfulgerarea de taină și miracol a comuniunii? Și câți și cari vor fi fost poeții cari au simțit deasupra frunții lor picurul de grație din botezul acesta al extazului? Și atunci, care poate fi deosebirea și dacă este cumva vreo deosebire între mistica poetului și poetul misticei? Să ne lămurim, pentrucă nu este deloc aci un joc ușor de cuvinte. Un Rainer Maria Rilke este în primul rând poet și apoi un mistic. Ași spune că profesiunea, chemarea, rostul său primordial, destinul său este de a mânui subtilul, capricioșul instrument al cuvântului. Ceeace caută el, ceeace realizează el este, în primul rând și exclusiv, frumosul, încantația poetică.

El făurește, cu puterile și cu harul lui un univers poetic. El nu primește, nu acceptă universul așa cum este sau așa cum pare. Trecut prin pana geniului său, universul capătă alte dimensiuni, alte rosturi. Poate că nici nu este în afară de el universul acesta. Poate! Dar ceeace e sigur este că din substanța lui miraculoasă, din ființa lui absolută, poetul acesta, după ce a pătruns până în bezna sau în orbitoarea lumină din adâncuri sau din înalturi, scoate, frământă și plăsmuește un alt univers, un univers poetic. Dacă pe lângă toate acestea poetul adâncește însăși condițiunea comuniunii cu Inconditionatul, atunci, desigur, operațiunea aceasta este însuși actul mistic. Dar poetul nu-și uită menirea. El nu asta urmărește. *Comuniunea* nu este pentru el un scop ci un mijloc. Scopul ultim este *comunicarea*, realizarea efabilă a comuniunii. Iar *această realizare* nu se face voit, conștient, în zodia și sub semnul adevărului, ci în zodia și sub semnul frumosului. Esteticul este calea pe care și-o alege. De aceea nu ne miră întrebarea dece, odată realizată, chiar și fulgerător, comuniunea supremă cu Incondiționatul, poetul simte nevoia să exprime, să se exprime. Pe el însuși. El și universul lui.

Dar să fie oare numai dorința simplă de a comunica și altora extazul lui propriu? Dece vorbește în limbajul acesta, poetic? Își urmează el destinul lui de creator, simte în el pintenul ascuțit al necesității de a se exprima? Și atunci dece caută o anumită haină? Dece nu renunță la migala lui copleșitoare de a construi prin magia vorbei un univers ce l-a fost presentat în intuiție? De unde vine deci nevoia de a comunica substanța aceasta de miracol și fior a comuniunii? Aplecat deasupra meșteșugului său, atent și chinuit de grija de a realiza frumosul în primul rând, nimeni nu-i contestă sinceritatea intențională. Dar rămâne cealaltă întrebare, grea și apăsătoare: Mai poate exprima poetul tot când trebue să exprime într'un anume fel? Cu alte cuvinte, grija aceasta a meșteșugului, a anumitului mod nu denaturează, nu falsifică, nu înstrăinează substanța însăși ce se cerea comunicată? Și încă ceva. Nu cumva poetul se pune numai în situația de a gusta comuniunea pentru a-și putea realiza intențiile lui pur practice? Pentrucă arta este „artifex", adică situare voită într'o formă și o lume voit altfel. Situație identică cu a savantului care experimentează și el. Și la el lumea pe care o realizează este voită, *artificială*, redusă la dimensiunile ce-i sunt necesare savantului adică la cantitate după cum poetul o reduce la dimensiunea ce-i este lui necesară: frumosul, adică, în fond, la calitate. Și atunci artistul *mimează* numai. Evident, nimeni nu s'a îndoit de putința de a reda a unui Keam, Talma, Duse, Sarah Bernard, Moisi, Conrad Weidt, Wegamer, Jannings, Lichi sau Notarat. Dar aceștia sunt mimi. Poetul nu mimează oare și el - nu ființe ci posibilitatea de a intui, de a trăi o anumită stare?

Și atunci trebue să ne reîntoarcem acolo unde lucrul nu mai este „artifex" ci viul însuși. Adică la experiența marilor mistici. Aceștia nu sunt poeți și apoi mistici. Sunt mistici pur și simplu. Destinul lor este de a trăi în lumina zdrobitoare a tainei, în vecinătate spăimoasă a miracolului. Nu-i împinge la asta dorința de a comunica sub haina frumosului. Au părăsit toate deșertăciunile lumii acestia. Trăiesc la poarta Tronului.

Petru P. Ionescu

(Continuare în pag. 4-a)

LIRICA PATRIOTICĂ

Istoria noastră literară a neglijat, până acum, un capitol destul de important pentru românești le noastre realități: lirica patriotică.

Din greșite considerații estetice probabil, sau numai dintr'o condamnabilă neglijență, autorii noștri de istorie literare au privit totdeauna cu neîncredere poezia patriotică sau războinică, fără să se fi obosit măcar a-i recunoaște virtuozitățile. Vina, dacă ar fi să o atribuim cuiva, ar cădea, în deosebi, asupra criticilor noștri hiper-esteți, cari nu recunosc poeziei și o condiție social-autohtonă, ci numai una strict estetică, noțiune la îndemâna oricărui gust prin elasticitatea ei formală.

Intre un poet care cântă un atac, să zicem, în stepele Răsăritului și unul care cere în versuri „un kilogram de izmă și o pâine pe masă", criticii noștri vor prefera pe cel din urmă. E mai... estetică o masă cu izmă și pâine, în așteptarea genialului lihnit, decât spectacolul unei lupte dusă pentru tihna domnilor critici și a detracatilor versificatori.

Sufletul unui popor, în ce are el mai măreț nu este o chestiune de constatări științifice, cu observații de laborator și clinică; ci una mult mai simplă, de cântec, de idealuri și de omenie. Neglijând această „fișă de temperatură lirică", nu vom putea cunoaște mare lucru, din viața și spiritul unei națiuni, oricât de mari și sincere ar fi eforturile noastre în acest scop.

La nenumăratele expoziții din străinătate de până acum, nu ne-am prezentat, slavă Domnului, numai cu tomuri sau cu relicve de muzeu, ca să dovedim că existăm ca națiune. Ne-am dus cu sufletul nostru, cu portul nostru, cu jocul și cântecele noastre; ne-am dus, cu alte cuvinte, cu duhul acestui pământ. Iată dar condiția noastră de artă: prezența noastră în actualitatea propriilor noastre înfrângeri și isbânzi. Și când din această actualitate poetul își alege elementele, pentru a zămisli fiorul acela nedefinit al artei, apoi cuvine-i-se cununa unei aprecieri, dincolo de poverile cărturărești străine, care ne apasă sufletul de nu mai putem vibra la nimic din ce este al nostru; căci prea multe frumuseți trec pe lângă noi, fără să le mai putem înțelege, din cauza acelui străin estetism care ne-a pervertit sufletele și ne-a rătăcit mințile.

Poezia patriotică face parte din aceste frumuseți pe care istoricii noștri literari, împreună cu criticii nu le bagă în seamă, iar dacă o fac, câte odată, ultimii, o fac numai din obligație... profesională. Această poezie însă își are partea ei de contribuție la o altă istorie care este mai puțin literară, evident, dar este istoria, marea și însângerata istorie, a neamului nostru.

Teodor Scarlat

EMINESCU IN LIMBA SLOVACĂ

Cunoașterea operei lui Eminescu de către poporul slovac, vecin și prieten nouă, este atât de săracă încât foarte puține lucruri se pot spune.

Pentru o mai bună informare, ne-am adresat doamnei Dr. Jindra Husková-Flajshansová, dela biblioteca Universității din Bratislava. Răspunsul prietenei noastre, mult asemănător cu acela adresat d-lui I. E. Torouțiu și publicat în revista *„Convorbiri literare"*, an. LXXII. Nr. 6-7-8-9, Iulie—Septembrie 1939, pag. 1259—1260, închinat lui Mihai Eminescu, cu prilejul împlinirii a cincizeci de ani dela moartea poetului — îl vom reproduce aci:

„Pentru tânăra literatură slovacă, precum și pentru relațiile culturale dintre aceste două popoare aliate și prietene este desigur plin de înțeles faptul că Mihai Eminescu a avut o influență hotărâtoare și netăgăduită, pentru dezvoltarea celui mai de frunte reprezentant al poeziei moderne dinaintea războiului mondial — asupra poetului cunoscut sub pseudonimul *Ivan Krasko*.

Poetul acesta — numele propriu este *Ján* (Ioan) *Botto*, născut în anul 1876 — a făcut parte dintre cei câțiva studenți slovaci, care în ultimul deceniu al secolului trecut au plecat — din motivele politice — în Transilvania să studieze la școalele germane și mai târziu și cele românești de acolo.

Ján Botto, care mai târziu și-a ales cariera de inginer chimist, a studiat prin urmare în anii 1894, 1895, 1896 la Sibiu liceul german și mai târziu și cel românesc din Brașov. Acolo a și învățat bine românește și ca un băiat iubitor de poezie, a citit poeții români, dintre cari l-a vrăjit mai ales Mihai Eminescu apropiat așa de mult sufletește firei închise și întunecate a viitorului poet slovac. La Sibiu l-a întâlnit tânărul Botto și pe viitorul cântăreț al pătimirii române Octavian Goga, pe băncile școlare...

Atmosfera de patriotism românesc entuziast din Sibiu a avut o mare și nepieritoare influență asupra sufletului susceptibil al modestului student slovac. Cunoscându-i pe Românii de acolo i-a și închis în inimă pentru viața întreagă, după cum mărturisește poetul cu cuvintele proprii în scrisoarea adresată cu prilejul întemeierii Asociației filo-române la Bratislava din 1920: *„De sigur, că la noi sunt mulți care sărbătoresc sărbătorile poporului român cu aceeas evlavie ca și sărbătorile proprii. Printre ei, noi foștii studenți români ne simțim de a fi pe primul loc.*

Eu însumi m'am contopit — așa zis — cu poporul acesta vechiu, pururea însă tânăr și fără de margini de simpatic. M'am apropiat de limbă, de cultura și aspirațiunile lui naționale, așa de intim, după cum este posibil, pentru cineva care face parte dintr'o națiune străină. De poporul român mă leagă și amintirile din anii mei de tinerețe, care de sigur le simțim mai adânc și care sunt și cele mai hotărâtoare pentru fiecare om. De aceea urmăresc cu cea mai mare atenție toate manifestările de viață ale poporului român, fie pe terenul cultural, fie pe cel politic, și mă bucur de succesele și mă întristez de pierderile lui"...

Traducerile din Eminescu și din poeții români (de ex. „Cosașul" a lui Goga, „Noi vrem pământ" a lui Coșbuc), le-a publicat sfiosul Botto la începutul secolului nostru sub diferite pseudonime—prin revistele și ziarele slovace de pe atunci—mai ales însă în răspândita „Foaie săptămânală" slovacă (Slovesky tyzdennik) a prietenului d-sale — tot un student al școlilor din Transilvania — Milan Hodza.

In literatura slovacă, poeziile lui Ivan Krasko-Ján Botto adunate în două volume modeste și intitulate „Nox et solitudo" (1909) și „Poezii" (1912), au produs o influență hotărâtoare, asupra generației literare, care s'a afirmat în Slovacia după marele război. Câteva dintre poeziile d-sale aparțin acestei epoci și printre cele mai frumoase, care s'au scris în limba slovacă fermecând prin adâncimea filozofică a gândurilor și prin ritmul cu totul nou și inedit.

E păcat, că marele poet prins în vâltoarea ocupațiilor multilaterale—a ajuns deputat, senator și chiar vicepreședintele Camerei după războiu — nu a mai produs nimic în timpul din urmă. Nu s'a lăsat convins nici să adune în volum traducerile d-sale din literatura română...

Numai o singură dată, și în mod anonim mi-a trimis mie două traduceri din mult prețuitul Eminescu — traducerile poeziilor *„Ori câte stele"* și *„Departe sunt de tine"*, pe care le și găsiți alăturate scrisorii de față.

Traducerile acestea sunt și cele mai bune traduceri, cari s'au tipărit în limba slovacă din Eminescu și au fost publicate și republicate de multe ori prin ziare și revistele slovace, din timpul din urmă"...

Scrisoarea doamnei Dr. Jindra Husková este însoțită de două traduceri din poeziile lui Mihai Eminescu, datorite poetului Ivan Krasco. Este vorba de *„Departe sunt de tine"* (Ia daleko som teba..) și *„Ori câte stele"* (Hviezd Kol'kokol'vek).

Pompiliu Preca

(Continuare în pag. 2-a)

TEATRUL PENTRU COPII

Emil este eroul principal al romanului cu acelaş titlu în care Jean Jacques Rousseau, precursorul romantismului, îşi propune să arate ceeace înseamnă pedagogie, eugenie şi în general ce este educaţia copilului.

Nu interesează preceptele expuse de Rousseau în această lucrare. Mai interesant este alt fapt, acela pe care îl ştie poate multă lume şi totuşi nu poate să şi-l explice: cum de a putut Rousseau să scrie acest tratat — să-i spunem astfel — de pedagogie infantilă când este prea bine cunoscută scandaloasa sa conduită avută când a fost el însuşi părinte?

Şi e firesc să te întrebi cum poate avea pretenţia un tată denaturat — fiindcă Rousseau a fost unul dintre aceştia, — un părinte care şi-a părăsit copiii şi soţia, să scrie tocmai el un îndreptar asupra educării tinerelor vlăstare?

Şi totuşi „Emil" este — în afara câtorva aberaţii — o carte bună, ceace ilustrează cum nu se poate mai bine, că teoria e teorie şi practica, practică, sau cum spune un proverb românesc „să faci ce spune popa, nu ce face popa".

Problema educaţiei copiilor e o problemă destul de gingaşă, fiindcă de felul cum o rezolvi depinde viitorul unui neam.

Educaţia fizică a tinerelor vlăstare, e uşor de rezolvat: chiar joaca pe maidan îi întăreşte corpul copilului.

Dar cum rămâne cu cea intelectuală, fiindcă dacă orice părinte din lume este capabil să-şi educe fiziceşte, odrasla, apoi puţini sunt acei care o pot educa şi spiritualiceşte.

Profesorii din ziua de azi au foarte puţină vreme să se ocupe de elevii lor. Clasele sunt cu număr dublu sau triplu de elevi şi bietul profesor abia poate face faţă unui program arhi-încărcat.

Curiozitatea — acel spirit de curiozitate care atinge maximum de desvoltare în timpul copilăriei şi care stă la baza inteligenţei oricărui copil — îl împinge să se îndestuleze cu cunoştinţe, de unde poate. Dela prieteni mai vârstnici, din cărţi, dela cinematografe... etc.

Acest spirit de curiozitate trebue cultivat. De exemplu, în străinătate, spre a determina tineretul sportiv să citească, s'au publicat romane sportive... Pentru a-i câştiga pe tinerii dornici de călătorii, s'au scris romane cu subiecte exotice. Pentru cei cu înclinări ştiinţifice, s'au tipărit romane ştiinţifico-literare... Pentru cei care aveau memorie vizuală şi le plăcea cinematograful sau teatrul, li s'au turnat filme şi li s'au amenajat teatre anume.

Dacă aşa zisa literatură pentru „oameni maturi" trebue să aibe şi un aport moral, cu atât mai mult cea pentru copii trebue să ţină seamă de acest lucru.

E mai greu să desveţi de năravuri oamenii în toată firea decât copiii.

Dacă într'un număr trecut vorbeam de literatura pentru copii şi o socoteam aproape neexistentă, e locul să spunem de data asta, că teatrul pentru copii este într'o situaţie cu totul minoră. Nu numai că nu i s'a dat atenţie dar a fost de cele mai multe ori luat în derâdere.

O piesă pentru copii a fost întotdeauna o piesă moartă, nimeni nu s'a interesat de ea, iar actorii care jucau pentru copii, erau consideraţi nişte clovni — şi încă nişte bieţi clovni de mâna a şaptea.

Ba unii au avut şi nefericita inspiraţie de a face teatru pentru copii, cu copii.

Principial, dacă de cele mai multe ori se poate face educaţia copiilor, prin exemplul viu al altor copii, — dar este numai în viaţa de toate zilele — în artă a greu dacă nu imposibil, să realizezi acest lucru.

Toţi oamenii care au lucrat în acest domeniu, vă vor spune că profesorul copiilor nu poate fi tot un copil, că basme pentru copii nu le pot scrie tot copiii, că piesele pentru copii, nu pot fi interpretate tot de ei.

Un scriitor care conducea o revistă pentru copii, spunea într'un rând:

— Literatura pentru copii se face numai de oameni mari! Este imposibil, bunăoară, să scoţi o revistă sau un săptămânal pentru copii, scris de ei. Nici zece la sută din materialul ce-l trimit nu e utilizabil. Şi acea proporţie de zece la sută, numai în măsura în care eşti indulgent cu „producţia" micilor vlăstare.

Prima încercare de teatru pentru copii a făcut-o la noi, d. Victor Ion Popa, pe vremuri, la „Teatrul Popular", iar între 1933—37 Marin Iorda a condus la Braşov, în cadrul secţiei teatrale a soc. „Astra", un teatru permanent pentru copii.

Şi asta a fost totul.

Încolo, manifestaţiuni sporadice, afară de un teatru permanent pentru copii, la Luptă şi Lumină, cu matineuri duminicale.

Şi teatrul pentru copii e tot atât de necesar ca şi literatura, ca şi muzica, ca de altfel tot ce interesează educaţia micilor vlăstare.

Noi însă ne mulţumim şi aşa. Şi la urma urmii nu tot ducem copilul la teatru? E drept că micuţul cam scânceşte, ba chiar plânge în toată regula şi strigă, atunci când îl vede pe Hamlet cu craniul de mort în mână, sau pe regele Lear apărând ca un spectru pe scenă dar asta este altceva.

Ne-am obişnuit noi şi cu de astea. Nevasta, văzând că se indignează spectatorii, îşi ia odrasla de mână şi-o scoate în foyer, unde aşteaptă ca pe ghimpi sfârşitul actului. Iar acasă, micuţul capătă o bătaie straşnică „să se înveţe minte... de-a mai cere să meargă în viaţa lui la teatru"...

Aşa pregătim noi educaţia artistică a micilor vlăstare!...

Dinu Moroianu

DAN VASILIU
Lic. „Mihai Viteazul" Bucureşti

PEISAJ

DESPRE SCRIITORUL TÂNĂR

Literatura românească tânără ridicată în ultimii ani a căutat să se emancipeze de formulele corecte ale înaintaşilor şi să capete un aspect nou. Tinereţea este rezultanta unei concepţii de atitudine; presupune entuziasm, formaţie şi tendinţă de a cunoaşte. Pornită dela expansiunea tinerească împletită cu o anumită concepţie personală, scriitorul tânăr, — chiar atunci când nu semna superficiale reportagii pe multe coloane în reviste slab scrise, — nu a putut da încă rezultatul complet al muncii, al talentului şi al sbaterii sale lăuntrice, pentru că a căutat să iscălească rapid şi comod articole efemere, superficiale şi inutile. Negativiştii sau expresionişti, improvizaţi sau pseudo-bregăliti, cei mai mulţi dintre scriitorii tineri au avut un debut promiţător, au continuat să scrie modest şi au terminat ridicol. De sigur că această situaţie nu face decât să impună o grijă pentru literatura de mâine. Cei de eri vedeau în Lucian Blaga, Nae Ionescu, Vasile Pârvan, şi în alţii, fortele culturii pe care le priveşti, le admiri, cauţi să le înţelegi şi să le urmezi cu entuziasmul tinereţii şi cu conştiinţa că te afli în faţa unor spirite luminate, superioare. Dela ei au rămas culmi de gând românesc şi de construcţie a frazei; dela ei au rămas modelele de atitudine şi concepţie naţională; modele care trebuiau să fie urmate de generaţia următoare, generaţie în care se relevă Mircea Eliade şi Radu Gyr. Alături de ei Emil Cioran. Constantin Noica şi alţi câţiva păreau să continue drumul ridicării cuvântului românesc. Dar exemplul înaintaşilor n'a fost urmat de tinerii care s'au ridicat apoi.

Psihologia poetică a generaţiei de astăzi este în adevăr ciudată. Poetul tânăr care a isbutit, cu oarecare talent, să pătrundă în lumea scriitorilor nu priveşte de unde a pornit, nu datorează nimic culturii neamului, nu crede, — cu puţine şi fericite excepţii, — că trebue să ridice din mlaştină haina albă imaculată a crezului generaţiei sale şi a sufletului tradiţional.

Gălăgioşi şi negativişti în criticarea operelor altora, devin compilatori sau plagiatori ai muncii altora. Generaţie teribilă, cu ciltare atitudini şi sgomot nu dă scrisului decât o frază sarbădă, un poem banal sau o consideraţie critică stupidă.

Poetul tânăr de astăzi nu mai este visătorul sau luptătorul de altădată. A început să scrie reportagii teatrale, să pătrundă în culise seara, înainte de spectacol şi să aştepte balerina cu care să pornească în noapte, ca a doua zi, la ziar, s'o înjure sau să-i aşeze poza. Halul în care se află scrisul tânăr de astăzi este dezolant şi nu este un lucru lipsit de semnificaţie faptul că mulţi dintre tinerii scriitori de odinioară lac şi aşteaptă retragerea apelor în matca cea veche.

Acum câţiva ani se tipăreau zeci de volume de poesie la Adonis cu un entuziasm care impresiona; se organizau şezători literare destul de frecventate; la Gândirea, la Convorbiri Literare, la Rev Fundaţiilor Regale scriau, pe lângă scriitorii maturi şi foarte mulţi tineri cu un talent care lăsa să se întrevadă că scrisul românesc merge pe căi bune.

Cine nu îşi aduce aminte cu nostalgie de Sfarmă Piatră, de Vremea (de atunci!) de Revista Mea şi de atâtea multe altele care au format deliciul cititorului de atunci!

Dar astăzi?

Azi tânărul poet e negativist în întregime când scrie critică şi e prozaic - criticist când scrie poezie. Astăzi poetul tânăr aleargă în marea majoritate, după un post oarecare într'o redacţie oarecare sau după un secretariat pe lângă cine ştie ce maestru lângă care, — tăcută şi pedantă umbră, — să se lanseze odată cu sgomot de pe piedestalul maestrului.

Nu suntem pe drumul cel bun.

Acest lucru este trist şi îngrijorător. Nu este nimeni care să intervină cu autoritate să ridice nivelul intelectual şi social al poetului tânăr, să-i dea posibilitatea independenţei, a curăţeniei sufleteşti şi a trăirii în vis şi entuziasm?

C. Pârlea

PUBLICAŢIUNI PERIODICE ROMÂNEŞTI IN BASARABIA, PÂNĂ LA 1918

(Urmare din pag. 1-a)

gini ilustrate, dar care a fost oprită de Episcopul Serafim, porecliţ şi poloovnicul, pentrucă înainte de a fi ajuns prelat fusese ofiţer într'un regiment de cazaci. Măsurile de represivitate în ceeace priveşte biserica ortodoxă din Basarabia pe care le lua Episcopul Serafim nu se deosebeau cu nimic de ordinele şi dispoziţiile cazone pe care prelatul le dăduse altă dată ca ofiţer de cazaci. Din pricina acestui Episcop, ieromonahul Gurie a fost exilat la Mânăstirea Soloveţ, iar ceva mai înainte Ion Constantinovici, care redacta „Făclia Ţării", şi care îşi pusese imensa lui avere pentru scopurile de propagandă românească în Basarabia, a fost trimis în judecată şi băgat în închisoare, de unde a scăpat numai graţie Guvernatorului care iubea mult pe moldoveni.

Fără importanţă deosebită, a mai apărut la Chişinău o foiţă de propagandă pentru soldaţi şi ţărani, intitulată „Pământ şi voie", redactată şi editată de d. Iorgu Tudor. Ca publicaţie cu caracter didactic a apărut în 1917 revista „Şcoala Moldovenească", toată existenţa ei editorială întruchipându-se în 4 caete de tipar apărute modest.

Fără să insistăm prea mult asupra ziarului „Cuvânt Moldovenesc" cu rol covârşitor pentru masele populare, scos cu banii şi sub redacţia lui N. N. Alexandri, la început, apoi pe rând scos de d. P. Halipa şi L. T. Boga, acestea au fost cam toate publicaţiile periodice româneşti din Basarabia până la Unire.

Nu ca importanţă de ordine în calendar s'au scurs cei peste 18 ani de luptă naţională vie, în care timp conştiinţa românească a basarabenilor a căpătat un vad mai adânc. Ei au delimitat, aşa după cum era şi firesc, o epocă culturală nouă, o viaţă politică fără prea multă omogenitate, dar cu destule scrupule de forţă intelectuală şi până la urmă cu destui sorţi de isbândă.

Nu-i nimic neobişnuit dacă numai în timpul acesta scurt şi bogat în viaţa publicistică românească o mână de oameni au făcut în Basarabia atât cât în alte Provincii cu mult mai demult, alţi animatori au închegat în perioade lungi de luptă titanică şi au scontat cu viramente de credinţă catolică la capitolul ortodoxiei sau chiar cu treceri în mase la catolicism.

Ortodoxismul nostru, în directă concordanţă cu ortodoxismul slav, a avut de păgubit în mare măsură neamul din punctul de vedere al luptei pentru unele drepturi româneşti, dar tot el a avut şi cel mai mare merit de a fi ajutat să se păstreze limba, de a fi ajutat să se iste o mişcare de redeşteptare naţională şi de a fi creat nu numai un început de cultură literară şi politică, ci o tradiţie de scris la semnalul căreia s'au adunat toate zodiile bune de mai târziu, indiferent dacă ele erau sau nu erau clericale.

Dar dacă în ceeace priveşte procesul-rapid al unei evoluţii de determinare în politic mişcarea de redeşteptare din Basarabia, a avut un câştig de cauză neaşteptat ca durată în istorie, în literatură faţă de provinciile Vechiului Regat a rămas cu mult, foarte mult în urmă.

Trebuia Basarabiei să urce muntele dintr'odată pentru a ajunge provinciile de pe culme, dincolo de apa Prutului, deja cu o tradiţie de cultură formată cu aproape un veac mai devreme.

In această latură, cu oricâtă trudă din partea bisericii şi a laicilor, ţarismul a înnăbuşit tot şi a sucombat când nu mai putea menţine strâns în mâini mijloacele de constrângere şi de represivitate a popoarelor de sub stăpânirea înşelătoarei lui puteri lumeşti.

Neculai V. Coban

EMINESCU IN LIMBA SLOVACĂ

(Urmare din pag. 1-a)

Prima, a fost publicată, odată cu scrisoarea adresată domnului I. E. Torouţiu în *„Convorbiri literare"*, — numărul amintit mai sus.

Reproducem acum cea de a doua poezie, *„Ori câte stele"*:

I

Hviezd kol'kokol'vek na urjsosti planie,
vlu mnozstvo more da tvare im zenie:
co zjavit' svetlom chcu a co chce zaiskrenie,
nik o tom nemá najmensic ni zdanie.

II

Môz zacat', aké len chces, pulovanie;
si dobry, vel'ky, ci t'a tlaci zbocin;
len somp prach, v tej istej hlbke spocin;
A dedictvom ti vzdv lui: zabudanie!

III

Mne zdrá sa, ze som umrel: v vlieni brány
cakaju, co ma budu pochovávat;
pocujem piesne, vidim fakiel plamy.

IV

O! pridze, sladká tien a pribliz sa mi,
nech citim smrt' nad sebou tisko plávat
na kridlach ciemych, sizy pot vickami.

Pompiliu Preca

BLESTEMUL INEDITULUI

Trăim în zodia ineditului. *Numai el ne interesează şi atât. Editurile fac afaceri excelente. Se cumpără tot ce apare în vitrina librăriilor. Fără excepţie. Numai să fie nou. Chiar dacă ar fi, bunăoară, poezie. Da, până şi „marfa" aceasta care cu câţiva ani înainte în afară de lăudabile excepţii, începuse să nu mai aibă nici o trecere la lectorul român, se vinde astăzi tot atât de bine ca şi romanele.*

Câteva luni dela apariţia unei cărţi şi s'a şi învechit. Dacă autorul ei a avut succes şi vrea să se respecte este obligat ca în scurt timp să scrie şi să tipărească alta, nouă.

Este, însă, în această goană după inedit şi ceva dezastruos pentru literatură. Fiindcă ea împrimă în munca scriitorului — în laboraţia lui — de foarte multe ori superficialul. Superficial care devine din zi în zi mai simţit.

Nu ne interesează aici cum s'a ajuns la setea de lectură a marelui public, care e departe de a se datora sfaturilor atât de înţelepte ale cronicarului care spune că nu-i zăbavă mai frumoasă decât aceea de a citi.

Ceeace însă ne întristează este tocmai această grabă. Acest fel de a fi. Într'adevăr, odată desfăşurat — de câţiva ani încoace —filmul scrisului românesc (creaţii originale ori traduceri) rare ori dar absolut rareori s'a dat importanţa cuvenită unei cărţi bune. Rareori s'a tras o nouă ediţie mai îngrijită. O lăudabilă excepţie a constituit-o cartea lui Radu Tudoran „Un port la răsărit", trasă în câteva ediţii dintre care una de lux pentru bibliofili. Încolo filmul acesta care rulează cu viteza dela cinematografele periferice pentru a se termina cât se poate, parcă, mai repede, n'a fost nicio dată ţinut locului.

Să fie, oare, atât de slabă această literatură contemporană, încât să nu poată crea momente de care trebue să se ţină seama?

Să fie, oare, volumele care se tipăresc de o valoare atât de îndoielnică, încât să li se acorde doar efemera importanţă a noutăţii?

Nu! realitatea este că pe lângă — într'adevăr — cărţi destul de slabe dar inerente oricărei istorii literare, se mai tipăresc şi cărţi bune. Cărţi care ar merita din plin mai mult decât atenţia ce li se acordă acum.

Se întâmplă, însă, să trăim moda noutăţilor. Modă care obligă pe lector ca la câteva zile, ba poate chiar ore, să ceară o altă carte. O noutate. Nu de alta dar se poate întâlni cu cineva căruia în ajun sau dimineaţă i-a spus ce carte citeşte şi — vă închipuiţi!... — ar fi o nenorocire ca acesta să afle că a rămas tot la paginile acestea. Lectorul este cel care obligă pe scriitor să dea gata cu viteză dea dreptul fantastică volume noui, pe care le va citi tot atât de repede, tot atât de superficial, dând importanţă doar epicului, desfăşurării subiectului nu şi felului cum este concepută şi realizată această desfăşurare.

Se impune o stavilă acestei mode.

Stavilă pe care o pot pune doar scriitorii.

Se cere pentru aceasta, însă, o înţelegere prealabilă generală şi, mai cu seamă, o voinţă de fier.

O înţelegere pentru a se tipări cât mai puţin, mai trecut prin filtrul judecăţilor şi o voinţă de fier pentru a rezista orgoliului de a-ţi număra un nou volum în palmaresul literar. Ori aceste două condiţii sunt aproape imposibile.

Scriitorii n'au să se înţeleagă niciodată între ei, iar cât priveşte cea de a doua condiţie fiecare îşi crede manuscrisul atât de bun încât ar fi ofensator pentru el dacă i-ai atrage atenţia să-l revizuiască să-l întregească ori — mai duteros — să-l lipsească de balastrul unor fragmente, alte ori chiar şi capitole inutile.

Iată, de ce, această modă a ineditului va dăinui exact cât şi efervescenţa literară a prezentului şi nici o măsură n'o va putea distruge.

Este parcă un blestem al zilelor noastre, când datorită setei de lectură a cetitorilor şi... neînţelegerii editorilor s'ar fi pulul publica numai cărţi, într'adevăr, bune.

Cărţi care să nu fie dezise de timp.

Eugeniu V. Haralambie

PORTRET

Ca o dalie parfumată, dreaptă şi uşoară,
Calci încet pe aleia din parcul solitar.
Şi toţi, în trecere, ghicesc; sub rochia cochetă,
Jăraticul stins, odinioară alb mărgăritar.

Ochiade lungi, cu pleoapa delicat întinsă,
Surprinsu-ţi-am când frunzele cădeau pe umeri,
Cu foi uscate, în toamna asta sprintenă şi luminoasă,
Te-am prevenit ca toate iubirile să ţi le numeri.

Sfrijit e pieptul, mâna ciolănoasă,
Aprigă femeie, totul e cenuşă!
Brăţări, rochii colorate, pălării de seară,
Aruncă-le tăcută astăzi după uşă.

Vladimir Cavarnali

REVEDERE

Asemeni stelei fii binevenită
ce ne-a ştiut amurgurile clare
tu, verii mele crânguri şi izvoare
şi dragoste mereu neîmplinită.

Te-am aşteptat cu inimă rănită
şi-acuma-i zboruri peste vremi şi jar e
şi fluvii ample ocolind hotare
spre tine una visului menită.

Apropie-ţi fiinţa de-a mea gură,
ca pe un cântec să te sorb cu sete
în cea mai dulce cuminecătură.

Când luntrea lină luna şi-o desleagă,
vreau sufletul său straniu să mă îmbete
cu nardu-adânc în care eşti întreagă.

Traian Chelariu

SĂ FIM TARI

Să fim tari cu spadele
pe munţi de morminte,
vrem câmpul ce-l ţin baladele
pe palme şi datine sfinte.

Ceahlău e omul când trece
furtună la botez de sânge,
ceaţa vântul o petrece
pân'ce'n stive-o frânge.

Să dea brazii sevă'n răstimp
şi tulnicul blestem trufaş
pentru ura crestată'n timp,
iar noi să fim tari în faţa torentului laş.

Ion Th. Ilea

ŞOAPTĂ DIN MUNŢI

Aproape rămâi, mai aproape,
De frigul meu nu-ţi fie teamă;
In valuri cernite curg ape
De noapte, de ceaţă, de moarte,
Cu ele râvnind să mă poarte.

Ci iarăşi în brazi e tăcere.
Vreau mâna-ţi pe umeri — o boltă,
Inghetul din ei o tot cere;
Trecutul, trecutul m'adună
Cu braţe de cântec şi lună...

Victoria Tănescu

IMBĂTRANIT

Mai e puţin, mai e puţin
Să umblu pe poteci de crin.

Mai bate aripi, gând stingher,
S'ajungi cu fruntea lângă cer.

Te du pe pârtii de lumină
Credinţa mea primăverină.

Te'ndeamnă, suflete, la drum
Să scapi de negură şi fum.

Sui creste şi coboară văi
Iubirea mea de vâlvătăi.

Te-adună-ghem-şi mergi aşa
Din cer în cer, din stea în stea.

Mai e puţin, mai e puţin
Să-mi sune cântecul deplin.

Petre Paulescu

UŞOARĂ TRISTEŢE

Minune nespusă de nimeni în vers,
Cine ţi-a furat cântecele, inelele?
Trenă de melancolii porţi în mers,
In părul tău de abanos plâng stelele.

Bucuriile au plecat, te-au uitat,
Cine a tulburat tristeţea ta?
Gândul cu mâini înfrigurate desmierdat
Mai pâlpâie lângă tâmplă ca o stea.

C. Ştefăniu

STAMPĂ

Cerbii aleargă cu negura în coarne prin iarbă
Şi sparg cu copitele sdravene bulgări de tăceri;
Noaptea s'apleacă, sufletul pământului să soarbă
Şi luceferii pasc turme de stele, oieri.

Munţii de cremene adorm în eşarfe de lună,
Ingerii nopţii îşi spală faţa'n isvoare...
Chiot de haiduc porneşte peste ape şi-adună
Cântecul vieţii ce înseti sunune şi doare.

Dimitrie Scheianu

PUNTEA COCOŞULUI

Episod de B. JORDAN

Inaintau prin întunerecul compact, cu trupurile grele, apăsate de efectul trudei, fără gânduri şi fără vorbe. Ştefan Palade se legăna prin noapte, cu braţele frânte şi se lupta cu întunerecul, de parcă ar fi vrut să-l stăpânească, să-l supună legănării la care se supunea fără voie şi corpul său. Părea că întunerecul acesta, coborît cu toată greutatea peste lume, e un duşman fără putinţă de învins, căci punea stăpânire peste conţurul lucrurilor şi săpa în jur prăpăstii şi ziduri. In fond, ceea ce-i chinuia pe oamenii aceştia, cu trupurile morfinizate de o oboseală prea pronunţată, nu era atât întunerecul, cât greutatea pe care o simţeau picioarele, luptându-se cu noroiul drumului.

Alec simţea un fel de orgoliu umplându-i pieptul. Noaptea era adâncă, înaltă, enormă. Se strecura prin ea cu un fel de plăcere întimă pe care o simţea tot mai ascuţită, deşi trupul îi era la fel de frânt de oboseală. Auzea înaintea şi în urma lor voci omeneşti şi era ciudat că poate să spună cu precizie cui îi aparţine glasul cu grele modulări de dascăl bisericesc sau vocea subţire a cutărui ins care despica noaptea asemeni unui cuţit. Băiatul înainta mecanic prin întunerecul greu, călăuzit doar de legănăturile trupului obosit al tatălui său.

— Alec, îi spuse el într'un târziu, cu o voce pe care nu i-o cunoştea.

Apoi, părându-i parcă rău că s'a lăsat sub influenţa unei subite înduioşări, strigă răstit:

— Alec!

Băiatul alergă lângă el.

— Tu n'auzi niciodată când te strig.

— Ba da, tată!

— Ce-ţi spunea brigadierul în sara asta?

Băiatul rămase o clipă tăcut, apoi spuse cu sinceritate:

— Nimic.

— Cum nimic? întrebă tatăl său, mirat. Vedeam cum se sileşte să-ţi bage ceva în cap.

— M'a întrebat dacă n'am de gând să învăţ mai departe.

— Şi, mă rog ce-l priveşte pe dumnealui treaba asta? spuse tatăl său, cu un ton supărat şi răutăcios.

— Nu ştiu, tată. I-am spus că nu cred să pot merge mai departe.

— Ba ai să mergi! spuse Ştefan Palade apăsat.

— Eu tată?, spuse băiatul, simţind cum un val de sânge îi urcă, fierbinte prin umeri.

— Da, tu! Am să te dau să urmezi mai departe. Ajunge cât m'am sbătut eu. Să scapi măcar tu de truda asta a noastră.

Alec simţea că pluteşte. In clipele astea simţea cum îl iubeşte pe tatăl său şi cât de mult s'a înşelat socotindu-l altfel.

— Mi-a spus brigadierul — de unde o fi auzit, nu ştiu! — că se vorbeşte de o şcoală pentru pregătirea băieţilor de ţărani, chiar prin sate, şi că s'ar putea întâmpla s'avem o astfel de şcoală chiar la noi. Hai, ce zici?

— Eu ce să zic, tată? Ce zici tu, aceea fac şi eu.

— Bine!

Apoi se închise în sine. Merseră oarecare timp în tăcere. Ştefan Palade luă iar vorba:

— Să nu-l prea crezi pe brigadier, că-i om viclean. Nu-i de-al nostru. Şi-a făcut avere pe aici. Vorbesc oamenii, dar eu nu ştiu, că am altele pe cap. Cei din Cotu-Văii îl cunosc mai bine. La noi prin Flămânda vine rar.

Băiatul ar fi vrut să-l mai întrebe ceva pe tatăl său, dar tăcu. Îi era ruşine de ceeace voia să-l întrebe. Nu putea discuta decât lucruri serioase cu dânsul. Era un om căruia nu-i plăcea să vorbească prea mult. Uneori părea ursuz. Alec ar fi vrut să audă din gura lui vre-o poveste, cum povestesc alţi părinţi, cu un farmec deosebit, dar n'auzea dela dânsul decât acelaşi vorbă aspră, autoritară care-i tăia orice elan. Odată îl întrebase dacă nu ştie poveşti.

„De poveşti îmi arde mie?", îi răspunsese tatăl său supărat. Şi de-atunci nu-l mai întrebase niciodată. Era ciudat că nici mama sa nu prea ştia să povestească. Ştia două sau trei basme scurte, pe care le încurca mereu, şi altceva nimic. Poveştile pe care le cunoştea, unele de o frumuseţe neînchipuită, le auzise dela bunică-sa. In primii ani ai copilăriei o sâcâise mereu să-i spună poveşti. O obosea atât de mult, încât uneori bunica se supăra şi nu-i mai spunea nimic. De un an şi mai bine însă, bunica era tare bolnavă şi-şi aştepta sfârşitul. Bolea în căsuţa ei veche din partea de răsărit a satului şi o supravegheau cu rândul, când mama, când sora lui mai mare, de teamă să nu moară fără lumânare.

Coborau acum pe lângă Casa Jalbei, o ruină de pe vremea lui Constantin Cantemir, al cărui rost nimeni nu-l ştia exact. Se povesteşte, dar istoria şi critica n'o confirmă, că aici trăia pe vremuri un funcţionar al stăpânirii, care primea jalbele oamenilor şi le ducea la Vodă. Bogata închipuire a oamenilor născocise o sumă de poveşti asupra locului.

Cineva venea în urma lor, cu un mers înfundat, îngânând un cântec. Propriu zis nu era un fel de mormăială gutural, înfundată, un „m" prelung, nazal, foarte caraghios. Când omul fu aproape, îl recunoscură. Era Ioniţă Blancu, flăcăul tomnatec şi trist, pe care, pentru ciudatele lui apucături, îl ocoleau toate fetele din sat.

„Are duh rău, de când i-a murit logodnica!", spuneau ele şi-l ocoleau. Nu vorbeau cu dânsul, nu se dau la dans şi-l priveau cu răceală şi cu teamă. Prezenţa lui într'un grup de flăcăi şi fete era deajuns ca să strice cheful tuturor. El ştia asta şi făcea într'adins. Intr'adevăr, purtările lui erau ciudate. Povestea nişte lucruri extraordinare, şi în timp ce povestea cu gesturi mari, se oprea, începea să râdă sau să cânte. Avea o voce frumoasă, dulce, fermecătoare. Fetele spuneau că privirile lui deoache numaidecât şi deaceea evitau să-l privească. Spuneau cele care nu puteau să-i refuze un dans, că joacă cu mult foc şi tot timpul se frământă într'un fel de beţie care-l transportă şi-i împrumută un chip îngeresc.

Ioniţă Blancu nu era om rău. Iubea cu pasiune munca şi era cinstit. Risipea bani mulţi, pentru că şi câştiga mult. Îşi făcea toate chefurile şi avea nişte apucături care nu se împăcau de loc cu firea omenească, cu obiceiurile locului. Cânta tot aşa de frumos din harmonică şi tot timpul cât ţinea cântecul, era transportat şi zâmbea. Incepea apoi să vorbească ciudăţenii. Oamenii erau încredinţaţi că moartea logodnicei i-a mutat minţile din loc. O iubise din cale afară de mult. Şi ea îl iubise la fel. Asta o ştia tot satul. Intr'o zi ea s'a îmbolnăvit de tifos, au transportat-o la spital şi au adus-o acasă în sicriu plumbuit. In zilele acelea nimeni n'a putut vorbi cu Ioniţă. Umbla ca un scos din fire, plângea, râdea şi spunea că-şi face seamă. La cimitir, în ziua înmormântării logodnicei sale, nu s'a putut stăpâni. A desfăcut capacul sicriului, deşi era poruncă aspră să nu umble nimeni înăuntru, şi-a îmbrăţişat logodnica şi era aşa de abătut, de străin de lume şi de afurit, încât toate inimile se simţeau sfâşiate de jale.

„Am să te ajung curând", a spus el, punând cu răceală capacul sicriului la loc. S'a ridicat, a privit lung undeva în zare şi a plecat, fără să se mai uite înapoi. Vreo două luni nimeni nu l-a mai văzut prin sat şi nimeni nu ştie pe unde a umblat. Nici el n'a povestit nimănui nimic. Cine ştie ce poveşti minunate şi adânca durere? S'a întors atât de schimbat din călătoria lui, încât toţi l-au socotit nebun. Incet, încet şi-a revenit însă, dar nu mai era ceeace fusese odinioară. Vorbea ciudat, râdea fără motiv şi tot ceeace făcea în viaţă, era deosebit de ceeace făceau ceilalţi. Muncea animalic, de parcă ar fi vrut să se ucidă, să-şi sdrobească membrele şi să nu se dea în lături din faţa nicăunei greutăţi. Oamenii luaseră obiceiul să-l cheme pe el oridecâteori o treabă oarecare cerea sforţări peste puterile omeneşti. Ioniţă Blancu îndeplinea uşor, cu un zâmbet orgolios, de parcă ar fi executat un fleac de nimic. Oamenii îl admirau, îl lăudau şi voiau să-l răsplătească, dar el nu primea nimic. Dimpotrivă, mai adăuga dela dânsul. Dacă-i ofereau de băut, nu se da în lături. Bea mult şi se amăgea greu. Oamenii spuneau, când îl vedeau beat, că el e mai treaz ca niciodată. Vorbea foarte lămurit, cânta uşor şi dansa. Sufletul îi era plin de melancolie şi duioşie. Vorbea cu o voce autoritară, săltată, uneori exaltată, de parcă ar fi declamat. Alţii, la beţie, se mulau ca nişte cârpe. Vorbeau îngâimat, aveau ochii împăinjeniţi şi se cofleceau pe scaune. El, dimpotrivă, era perfect conştient, râdea, declama şi bea fără oprire. Acest fel de a declama vorbele, neobişnuit la oamenii din sat, impresiona neplăcut pe cei ce-l ascultau şi mai cu osebire pe femei şi fete, care-l socoteau neserios. Lui îi plăcea faima aceasta şi avea aproape o bucurie orgolioasă să ştie că oamenii îl privesc ca pe o fiinţă ciudată.

Ajungându-i din urmă, el se opri din mormăit şi spuse:

— E un întunerec ca în iad!

Dar fiindcă nu ştia cine sunt înaintea lui, întrebă:

— Cine-i?

— Eu, Ioniţă! Nu mă mai cunoşti? spuse Ştefan Palade.

— Aha! D-ta eşti, bade Ştefan? Credeam că-s al de Curduman, cei din râpă. Pe vremea asta poţi să dai într'un şanţ.

— Adevărat, e un întunerec, că poţi să-ţi scoţi ochii, spuse Ştefan

— Vreme potrivită pentru hoţi şi pentru strigoi. Pe o toamnă şi pe un întunerec ca ăsta s'a prăpădit Miltiade Tofan.

— Da, mi-aduc aminte, băuse cu prietenii la „han" şi a doua zi l-au găsit cu capul în gârlă. Ce crezi, a fost o întâmplare?

— O întâmplare nenorocită, nimic altceva, spuse Ioniţă. A căzut de pe punte şi dus a fost.

Alec asculta cu urechea încordată şi încerca un fior de teamă pe care nu-l putea stăpâni. Desi era întunerec, cunoştea însă perfect drumul. Ştia că până la şleahul cel mare mai e puţin. De acolo merg numai pe vale.

Dela o vreme, întunerecul păru să se mai lumineze puţin dela sclipirea stelelor. In realitate nu era altceva decât faptul că se mai obişnuiseră cu dânsul. Pomii din cale ţâşneau brusc în faţa lor, ca nişte matahale şi dacă încordai puţin auzul, auzeai un foşnet neliniştit, de părea că întreg frunzişul se clatină. Nu era vânt şi foşnetul era mai mult o iluzie.

— Vezi pe unde să mergi, Alec? îl întrebă într'un târziu Ioniţă, pe băiat. Bagă de seamă că în curând ajungem la pod.

— Văd, n'avea grijă, răspunse băiatul.

— In seara aceasta vreau să trec puţin pe la han, continuă Ioniţă, vorbind cu tatăl băiatului. A adus nişte drojdie straşnică. Mergi şi d-ta?

— N'am să pot merge. Sunt grozav de vlăguit. Şi apoi de când Popoiu mă ameninţă să-i golesc casa, mi-e lehamite de toate... Casa mea, făcută cu mâinile mele...

Ajunseră în şleahul mare. Alec călcă acum mai sigur şi mai viguros, căci cunoştea orice colţişor a drumului. Pe marginea lui îşi petrecuse anii cei mai fragezi, cu o capră şi două oi. Inainta prin noapte, cu trupul îmbătat de acelaş orgoliu, pe care îl-l da întunerecul şi mâna lui dreaptă care se legăna pe lângă trup, părea că modelează o pastă informă. Crea contururi de lucruri şi închipuia o caligrafie fără sfârşit, care-i da senzaţia că scrie perfect un gând sau un dicteu. Scrisese de nenumărate ori „Puntea cocoşului". Şi, fără să-şi dea seama, caligrafiase în marmora neagră a nopţii şi numele brigadirului: Costiniu, domnul Costiniu. Dacă l-ar fi putut vedea cineva cu degetele tremurând în frigurile scrisului său fluidic şi imaginar, ar fi râs de el şi cine ştie ce şi-ar fi zis. Noroc că nu-l vedea nimeni. Rămăsese puţin în urmă şi auzea prin noapte vorbele tatălui său şi ale lui Ioniţă Blancu, venind ca dela mare depărtare. Nu-i mai era însă teamă, căci se apropiau de sat.

După câtva timp, scăpărau o lumină. Ioniţă Blancu îşi aprinsese de bună seamă o ţigară şi se oprise ca să şi-o aprindă. Alec zări o clipă silueta lungă a tatălui său lângă aceea a lui Ioniţă Blancu. Apropiindu-se de el, îi auzi vorbind tot despre moartea misterioasă a lui Miltiede Tofan. Ştefan Palade era de părere că la mijloc nu e lucru curat, în timp ce Ioniţă susţinea contrariul. Pe băiat nu-l mai interesa însă discuţia asta. Ştia că cei doi oameni nu vor termina subiectul nici până în sat, pentru că se serveau mereu de argumente străine şi analogii care-i aduceau, în cele din urmă, tot în faţa unui mister. Ceea ce rămâne din toate acestea, nu era faptul în sine, destul de tragic, ci nevoia unei destinderi sufleteşti, a unei discuţii.

Intrară în sat. Prima casă pe stânga, puţin mai sus dela şosea, era casa lui Ştefan Palade. Alec îl auzi pe tatăl său luându-şi rămas bun dela Ioniţă Blancu şi, când ajunse şi el în dreptul hudiţei care ducea spre casă, îl văzu pe flăcău pierind în noapte, cu aceaş legănare ca de om beat.

„Se duce să bea!", îşi zise el şi o luă pe urmele tatălui său.

Casa era cufundată în întunerec. Numai în fundul curţii unde se afla o bucătărie de vară, căreia ei îi ziceau „căsoaie", ardea un foc viu, de vreascuri. Casandra, sora lui Alec, o fată de optsprezece ani, fierbea nişte leşie. Era o fată frumoasă, voinică şi muncitoare. I se zărea umbra dansând în jurul focului. Mai departe, pe un scăunel scund, stătea mama sa, cu gândurile duse departe, privind fix în jarul aprins.

Când bărbatul său intră, ea întoarse o privire înghemată şi mobilă. El înţelese numaidecât că femeia a plâns. Ştia şi de ce.

— Va să zică?...

— Nu, nu! îngăimă ea, tremurând.

— Ba da! Văd eu bine că iar ţi-a spus nemernicul să isprăvim!

— Nu, nu!

— Bine!

Se răsuci şi eşi din încăpere, trântind căclua pe ceafă şi apucând toporul pe care abia îl lăsase din mână.

— Tată!, strigă fata, repezindu-se să-l oprească.

— Ştefane, nu ne nenoroci! ţipă şi femeia, alergând să-l reţie.

Ştefan spumega de furie.

— Il ucid! Il ucid!...

— Nu face asta, tată! Gândeşte-te la noi! Rămânem pe drumuri! Tată, linişteşte-te!

— Mă arde!... Lăsaţi-mă să mă răcoresc...

— Nu, tată, nu!

Alec stătea neputincios în curte şi nu înţelegea nimic. Abia târziu se lumină. De sigur iar a trecut pe aici Vasile Popoiu şi le-a spus să se mute.

— Il omor! Ticălosul!

Femeia şi fata începură să ţipe. El le înjură şi le îmbrânci. Ştefan străbătu curtea şi se îndreptă spre poartă. Fata alergă după el şi i se puse deacurmezişul, în poartă.

— Tată!

Avea atâta hotărâre în priviri şi în încordarea trupului, încât ar fi fost în stare să oprească năvala ţâmplui.

— Tată! Mama se omoară, dacă faci asta. El o îmbrânci şi ieşi în uliţă. Casandra simţi cum o sfâşie o durere fără margini. Părea că se năruie ceva şi totul era zadarnic în fiinţa ei. Incepu să plângă. Umbra tatălui său se depărtă prin întunerecul huiduitei.

— Mai bine te-ai duce s'o vezi pe bunica! Nu are multă scânci ea.

Ştefan auzi vorbele fetei. Mai merse puţin şi se opri. Apoi un val de milă îi înecă sufletul.

— Doamne, scrâşni, — de ce se întâmplă aşa?

Se întoarse din drum şi veni spre casă. Fata stătea lângă gard şi plângea încet, sfâşiată de puteri. El se apropie de dânsa, dar, deşi îi era milă de sbuciumul ei, nu voia să arate că e înduioşat. O întrebă aspru:

— Ai fost azi pe la dânsa?

— Da!

— Şi?

— Nu cred s'o ducă mai mult de o săptămână.

Ştefan tăcu o clipă, apoi trecându-i toporul, spuse:

— Bine! Du-te înăuntru şi linişteşte-o pe mă-ta. In seara asta nu se mai întâmplă nimic. Niciodată n'are să se mai întâmple nimic.

Un geamăt de animal îngenunchiat i se smulse din piept.

— Nu mă aşteptaţi cu mâncarea. Mâncaţi voi. Eu n'am nicîun chef de nimic.

Apoi plecă din nou. Fata se întoarse susţinând în căsoaie. Mama plângea încet pe marginea prispei şi-şi ştergea lacrimile cu colţul basmalei de cap.

— Scoal' mamă, nu sta aici, zise Casandra. Afară e frig şi tu eşti bolnavă. Tata s'a mai liniştit. Mi-a spus că nu se mai întâmplă nimic, că niciodată n'are să se mai întâmple nimic.

Femeia se ridică încet, cu o greutate mare în piept. Nu mai avea nici puterea să vorbească.

— Alec, strigă Casandra vino să mâncăm.

Dar Alec nu răspunse de uimire.

— Alec! Mai strigă ea.

Spre şură se auzi un sgomot, ca un fel de mormăit.

— Ce dracu faci acolo? Vino, dragă să mănânci că se răceşte borşul.

Băiatul fusese cuprins iarăşi de nostalgica chemare a depărtărilor. Putea cu fiinţa în necuprinsul unei naturi de vis, unde totul era numai bunătate, feerie, lumină. Era un peisagiu de seară, cu multe colorit şi multe curiozităţi. I se părea că înaintează pe o alee nesfârşită, printr'un imens decor floral, la capătul căreia, era sigur de asta, o va întâlni pe aceea care, în ziua depărtată de primăvară şcolărească, îi apăruse în carne şi oase, la fereastra palatului fermecat din mijlocul pădurii. Nu era vis. Ea însăşi i-a arătat puntea cocoşului şi la lămuriri cum să se descurce, ca să lasă la liman. Era o zână mică, încântătoare, de o vârstă cu el, pe care n'a uitat-o niciodată. O va mai întâlni cândva? Niciodată, nimeni nu vorbea despre asta, deşi se interesase în dese rânduri, pe departe, fie la bunică-sa, care, cu toate poveştile pe care le ştia, nu putea, totuşi, să-i dea nici o lămurire despre zâna din pădure, fie la alte persoane, care râseseră cu bunătate, fără să-l lămurească cât de puţin.

Auzindu-se strigat, se îndreptă spre căsoaie şi se aşeză, în tăcere, pe unul din scăunelele de lemn de brad, care serveau pentru orele de masă. Mămăliga aburea în mijlocul mesei rotunde şi borşul răspândea un miros care atâta simţul olfactic, dar nimeni nu îndrăznea să se atingă.

Casandra îşi prinsese obrazul în palma dreaptă şi aştepta ca ceilalţi să înceapă.

— Mâncaţi! spuse mama, făcând un semn din cap spre mâncarea aşezată pe masă.

Alec întinse mâna şi apucă lingura de lemn, apoi sorbi în tăcere din zeama fierbinte şi gustoasă.

In sat, liniştea cădea grea, ca o lespede de mormânt.

DESTIN

Schiţă de CORNELIU PENESCU

Ziua se stinsese de mult. Cu gândurile strânse ghem în inima ei, Voia căta să descifreze adevărul din noianul atâtor întâmplări, cuprinse în vânturarea de o zi a vieţii de profesoară, într'o urbe de provincie.

Nu putea dormi şi nu se putea dumiri. Intinsă pe pat cu mâinile puse deasupra pântecelor, simţea atingerea duioasă a sufletului ei cu noua fiinţă, zămislită din dragostea sinceră, totală, pe care i-a închinat-o lui Mihai, în ziua cununiei, după ce s'au întors dela biserică. El trebuia să plece, şi s'a dus la regimentul lui, acolo, departe, spre vânturile nesfârşite dela Răsărit. Şi acum, în noaptea camerii triste, copleşită de emoţia dăruirii de atunci, îl simte aproape, topit parcă în fiinţa ce-şi anunţă viaţa lovind cu piciorueşele pereţii abdomenului. Totul a fost asemenea unui vis. S'au cunoscut în Facultate şi s'au înţeles din primul an, la lucrările de laborator. Amândoi înclinaţi spre studiu, semănau ca două picături de apă. Nimic nu-i preocupa în afară de ştiinţă, de frumuseţea şi măreţia legilor naturii. Deaceea s'au dus la Chimie, să poată cuprinde cu mintea toate combinaţiile elementelor, în cea mai intimă structură a materiei. N'aveau nici o legătură cu prejudecăţile şi misticismul oamenilor simpli.

Şi dragostea lor era tot rezultanta naturală a aceleiaşi combinaţii a legilor naturii. Dar fără să fi vrut s'au întâmplat atâtea lucruri, care o fac să simtă o mare schimbare în întreaga structură a vieţii ei. Deaceea nu se poate dumiri. Îşi aminteşte totuşi de clipa aceea când pentru prima oară a simţit că ceva nou pâlpâie în pântecele ei. Mişcările copilului o făceau să-şi topească judecata şi obiectivitatea cu care privea viaţa, într'o sensibilitate pe care numai prejudecata oamenilor a botezat-o sentimentalism. Cuvântul acesta era pentru ea o abatere dela simetria orânduirii legilor naturii. Şi totuşi, de câte ori simţea loviturile din pântece, inima i se strângea ca un arc în compresie ca apoi să ţâşnească din ea un val de unde către periferie, moleşind-o până la epuizare. Sunt trei săptămâni de atunci, iar copilul a intrat în a şasea lună şi lui Mihai nu i-a scris nimic. A ţinut bucuria zămislirii pentru ea fără să fi avut măcar intenţia.

Şi e timpul ca Mihai să se întoarcă acasă. Aşa i-a scris. Când va împlini şase luni dela concediul celălalt va veni iarăşi poate chiar definitiv. L-a cerut Facultatea şef de lucrări. Şi el o va crede egoistă, poate chiar şi mai rău.

Nu ştia ce să facă. Se frământa în pat chinuită ca de friguri. Dacă n'ar fi vorbit cu baba Nicula, când a venit azi la gazda ei, ar fi rămas aceiaşi fiinţă metodică şi cu judecata obiectivă. Ce a putut-o influenţa aşa de repede?

Şi gândurile se refugiau către anii copilăriei. Îşi cerceta cu migală primii ani de şcoală, timpul petrecut în liceu ca şi în facultate. Nu găsea nimic asemănător cu starea de azi. Îşi amintea bine cum colegele de liceu o botezaseră în clasa şasea „fata fără vise", iar până la terminarea clasei a opta, numai ea singură nu primise nici o scrisoare dela vre-un elev de liceu sau vreun tânăr sublocotenent. Toată atenţia îi era îndreptată către studiu, în special către Ştiinţele Naturale şi Chimie. Nu avea nici o altă atingere cu viaţa şi când trecea pe stradă, era preocupată numai de valenţa elementelor. Le categorisise cu migala ce o imprimă numai pasiunea. In special Carbonul, cel mai sociabil dintre toţi corpii, o preocupa în cel mai înalt grad. Nu simţea altceva în toată fiinţa ei decât curiozitatea nesăturată de a cunoaşte cât mai mult din misterele naturii. Restul vieţii de şcoală şi chiar timpul petrecut în facultate era umbrit de pasiunea pentru ştiinţă. Insăşi apropierea de Mihai n'a izvorît decât din nevoia contactului celebral, impus de judecarea şi înţelegerea lucrărilor de laborator.

Schimbarea aceasta în structura ei spirituală nu şi-o putea lămuri în nici un fel:

Să fie oare copilul, fiinţa aceasta pe care o simte desvoltându-se în pântecele ei? Grija că va deveni mamă sau însuşi cuvântul de „mamă", să-i schimbe cu totul firea şi judecata? I se părea că acest lucru este tot aşa de natural ca şi impreunarea dintre Sodiu şi Clor, dând naştere sării. Viaţa nouă care isvorăşte din fiinţa ei unită cu a lui Mihai, nu poate fi ceva mai mult ca o combinare a doi corpi monovalenţi rezultând o viaţă cu misterele ei; sau poate ceeace i-a spus baba Nicula şi D-na Zlotescu, bătrâna ei gazdă, să i se fi înfiripat în minte şi acum să o chinue atât de mult. Să fie viaţa altceva decât ceeace judecata şi ştiinţa îţi pune la îndemână să afli, să cunoşti sau să înţelegi?

Işi aduce foarte bine aminte discuţia cu baba Nicula şi D-na Zlotescu:

Era Duminecă şi soarele de toamnă arunca ţepuşe călduţe şi îmbietoare. Baba Nicula se întorcea dela biserică spre casă. S'a oprit în poarta casei D-nei Zlotescu şi-a intrat în vorbă cu ea.

— „Frumoasă te-ai mai făcut, Viorică-mamă! Se vede că-ţi prieşte măritişul. Şi uite cum îţi străluce ochiii şi bujorii din obraz. Te-ai împlinit bine, maică, când o veni Mihai acasă, o să găsească o mândreţe de femeie!"

— „E, zise D-na Zlotescu care venea dela bucătărie. Până o veni Mihai, mai este timp. Dar când o veni!...."

— „Adică cum, măiculiţă... Hm... zi aşa... Asta-i cu îngrăşatul, bravo maică, să dea Dumnezeu să fie bine şi cu noroc!"

— „Dar, coană Zinica i-ai pus sare în cap?"

— „Pus, cum să nu-i fi pus, babă Nicula!"

— „Ei, şi, Bobii, ce-au dat Bobii?"

— „Pă-i, ce să dea, babă Nicula! Fată, — mânca-o-ar mama, s'o mănânce! Mai avem trei luni şi e gata. Când o veni domnu Mihai n'o să mai poată de bucurie".

Şi baba Nicula începu s'o dăscălească şi s'o sfătuiască despre tot ce va trebui să facă. Când a plecat baba Nicula, i s'a părut că rămâne fără nici un echilibru sufletesc. Simţea că i se strânge tot sângele în inimă, apoi porneşte ca o furtună spre periferie, ca să revină mai vijelios cu pocnituri tari şi repezi. Apoi totul se sfârşea într'o senzaţie de frig şi tremur ciudat. Din această cauză alergă în iatac să-şi ia broboada. Uşa dela antreu trântită cu putere, făcu să se spargă geamul. Neliniştea o cuprinse şi mai mult. Mintea ei împletea acum gânduri şi fapte fără nici un fel de discernământ. Numai poveţele babei Nicula îi răsăreau fragmentar în minte îndemnând-o să le îndeplinească. Şi cu cât îi reveneau în minte mai stăruitor, cu atât voinţa îi slăbea şi ceva neînţeles o îndemna să le îndeplinească:

— „Să furi talaj, maică, dela un tâmplar oacheş, să laşă fata cu părul creţ. Să nu ştie nimeni şi să-l pui sub cap în noaptea de Joi spre Vineri. Să taci. Să nu mai spui la nimeni că ai să naşti. Că nu e bine, măiculiţă! Şi de scutece să nu te apuci decât târziu, cu trei săptămâni înainte de naştere".

Ce legătură au toate acestea cu orânduirile şi legile naturii? Sunt simple prejudecăţi, gândea Voia. Talajul şi părul fetiţii nu pot fi legate între ele chiar dacă aşi admite un simplu fapt de sugestie. Toate sunt nimicuri. Dece să nu-i scriu lui Mihai, tatăl copilului? Ce bucurie mai mare ar putea avea pe front în afară de vestea că va avea un copil?

Dar, ştiu eu, poate o avea şi baba Nicula dreptate. Viaţa o mai fi şi altceva decât ceeace omul a putut cunoaşte şi înţelege. Dacă încerc?

Şi noaptea târziu se linişti. Se hotărî totuşi să fure talaj. Poate bucuria lui Tătucu va fi mai mare.

Să aibă copilul părul creţ.

Se deşteptă stăpânită de dorinţa care i se înfipsese în minte ca un blestem ce trebuie împlinit. Şi ca să fie ferită de orice bănuială, se îmbrăcă tot aşa cum obişnuia când lua drumul liceului. Apucă pe strada Pieţii, coti pe strada Sfântul Ioniţă şi când ajunse la Drumul Târgului, se opri în loc cercetând cu ochii curtea tâmplarului Iosif Schmidt. Acesta se pripăşise de vreo patru zeci de ani în urbe. Se împământenise deabinelea în mahalaua Târgului, unde ducea o viaţă tot aşa de românească ca şi cel mai neaoş Român. Implinea toate datinele după obiceiurile pământului, iar bunătatea lui era mai mult decât omenească. Ii făcuse Frieda zece copii şi toţi crescuseră prin curtea şi sub zidurile bisericii Sf. Ion. Deaceea copiii lui intraseră în ortodoxie printr'o directă şi firească deprindere a cultului, iar în afară de obştea bisericească şi de părintele Ilie nu mai recunoşteau altă autoritate. Tâmplarul Iosif, protestant prin naştere, a privit lucrurile drept orânduiri în afară de voinţa lui şi le-a lăsat să evolueze cu înţelegerea omului cuminte pripăşit într'o lume ospitalieră şi unde îşi agonisise şi el o gospodărie îmbelşugată.

Dar Voia nu cunoştea pe tâmplarul Schmidt, ştia doar atât, că la colţul străzii Târgului cu Sf. Ion este un tâmplar dela care trebuie să fure o mână de talaj. Fapta i se părea tot atât de gravă ca şi când ar fi spart o casă de bani. In definitiv, ori de furi un ou ori de furi un bou, fapta în sine are aceiaşi calificare. Şi totuşi, trebuia să ia puţin talaj. Poate părul copilului va deveni creţ. Doar baba Nicula, femeie de şaptezeci de ani, ştie ce vorbeşte! Deaceea, intră în curtea lui Iosif cu ochii în ceaţă, fixaţi straniu pe grămăjioarele de talaj. Se aplecă repede, întinse mâna către tejgheaua unde tesla tăiase vreo doi saci de talaj, şi când să se ridice, pisica adormită lângă un butoi, sări speriată peste tejghea, trântind tesla pe pământ...

Voia se ridică greoiu, cu inima cuprinsă de spaimă. Simţi un junghiu în pântece şi o vâjâială în urechi. Mintea îi deveni haotică şi nu putu face altceva decât să se îndrepte spre poartă cu conştiinţa că fusese surprinsă furând. Işi îndreptă paşii spre Calea Dunării şi ajungă mai repede acasă. Acolo va pune sub pernă talajul şi va adormi cu gândul la părul copilului. Şi începu să fugă covârşită de spaimă.

(Continuare în pag. 4-a)

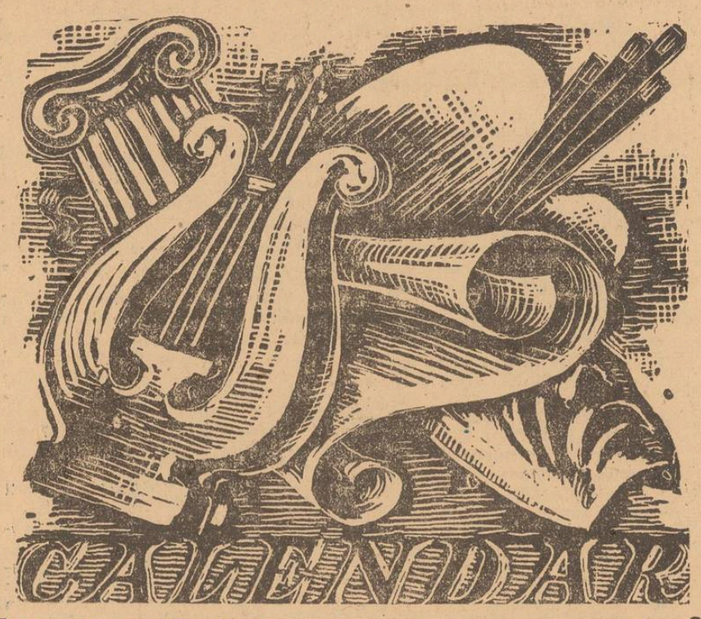

UN UITAT: IOAN SLAVICI

Deşi încă în faza pionieratului, cultura noastră îşi uită repede luptătorii, când nu şi-i mănâncă precum Saturn...

Avem atât de puţini „clasici", adică piloni a căror rezistenţă a fost de mult verificată în scurgerea vremii, şi cu toate acestea adeseori nu le dăm mai multă însemnătate decât ultimului dintre cabotinii scenei sau ai ringului.

Cultul monografiilor este necunoscut scriitorilor noştri, studiile literare de lungă respiraţie sunt dezolant de rare; preferăm să ne ocupăm de nu mai ştiu câţi scriitori străini, decât de opera unui singur scriitor român.

Suntem, în ceeace priveşte cultura, poporul fără memorie.

N'au trecut veacuri dela moartea lui Ioan Slavici (la 10 August, s'au împlinit doar 18 ani dela trecerea lui întru cele veşnice). Aceasta n'a împiedicat să putem citi, deunăzi, câteva rânduri într'un ziar, închinate „moldoveanului Slavici", de bună seamă pentru binecuvântatul motiv că scriitorul se află înmormântat la Panciu.

In alte ţări, numai faptul de a fi trăit în preajma unui mare scriitor îţi acordă privilegiul de a nu fi uitat niciodată de istoricii literari şi de generaţiile vii. Şi doar Slavici n'a fost numai prietenul lui Mihai Eminescu, ci a fost deopotrivă, şi pe propriile sale picioare, prietenul şi răsfăţatul unuia dintre cele mai robuste talente din câte au răsărit pe câmpul literaturii noastre: prietenul propriului său talent.

Am recitit într'una din aceste nopţi de toamnă, „Popa Tanda", „Budulea Taichii", ca şi câteva capitole din acel ciudat, plin de patimă român, care este „Mara". Sunt, în toate, pagini definitive, o întreagă lume vie convingătoare, peste care timpul n'a aşternut nici o lâncezeală şi nici un colb.

Un umor stenic, care nu e umorul gras, râsul cu toată gura deschisă al lui Creangă, ci umorul controlat, un pic mai sec, dar atât de preţios, al ardeleanului, pigmentează, animă lumea şi personagiile elementare ale acestui scriitor, care este fără îndoială un scriitor mare.

Dacă vor tinerii noştri prozatori să înveţe cum se compune o nuvelă şi cum se gradează o acţiune, cum trebuie menţinut dela pagină la pagină treaz interesul cititorului — fără a recurge la elemente senzaţionale —, să citească şi să recitească volumele lui Slavici

Vor învăţa ce e aceea „tehnică" dela unul care a stăpânit-o ireproşabil.

La 18 ani dela moartea lui Slavici, să-l cinstim măcar în chipul acesta!...

CIPRIAN PORUMBESCU, INSPIRATUL

In ziua de 2 Octombrie, se vor împlini 89 de ani dela naşterea compozitorului Ciprian Porumbescu.

Fiu de preot, el a văzut lumina zilei în satul Sipot din Bucovina, tatăl lui fiind un om cult, cu gustul muzicii, prieten al lui Vasile Alecsandri. Absolvent al gimnaziului din Suceava, în 1873, şi în acelaş an, al seminarului din Cernăuţi, Ciprian Porumbescu a fost un talent muzical precoce.

La 6 ani cânta la vioară, şi n'avea decât 17 ani, când, în 1871, determină un adevărat val de entuziasm, cu arcuşul său, la memorabila comemorare a lui Ştefan cel Mare, în grandioasele manifestaţii dela Putna.

— Tată, am cântat românimei întregi! spune Ciprian părintelui său, şi cuvintele sale sunt expresia unei mari şi curate mândrii.

De faţă era şi Mihai Eminescu, care — împreună cu Slavici şi cu alţii — pusese la cale neuitatele serbări de pomenire a „Atletului lui Christ".

Tot timpul cu sufletul alături de poporul său în lanţuri, Ciprian Porumbescu compune nu mult după aceea o horă, care — considerată subversivă — îl aruncă pentru zece săptămâni în închisoare.

In temniţa dela Cernăuţi, tânărul compozitor se îmbolnăveşte de piept, şi boala îl va mistui înainte de vreme...

Nimic nu-i poate, însă, întrerupe sau tempera zelul şi iubirea pentru muzică, pentru cea populară îndeosebi. La Braşov, unde funcţionează ca profesor de muzică, compune — pe versurile lui Andrei Bârseanu — melodia „Pe-al nostru steag" şi tot acolo dă contur definitiv cântărilor sale liturgice.

Plecat în Italia pentru a-şi căuta sănătatea, Ciprian Porumbescu cunoaşte acolo pe marii compozitori Giuseppe Verdi şi Arrigo Boito. Cunoştinţa se face printr'o fericită întâmplare povestită de însuşi inspiratul nostru compozitor.

Trist şi bolnav, cu sufletul chinuit de dorul ţării, Ciprian Porumbescu face rost de o vioară şi se duce pe ţărmul mării, unde se apucă să cânte doina. Se crede singur... In clipa însă când ultimele suspine ale doinei se sting, aplauze şi strigăte de bravo se aud la spatele său. Cântecul fusese ascultat de un grup numeros şi distins, în care se afla şi faimosul general Todleben, viteazul dela Sevastopol. A doua zi, românul este invitat de doi domni, dintre cari unul nu era altul decât Boito, să cânte lui Verdi, bolnav la rându-i.

Porumbescu acceptă şi iată-l la căpătâiul autorului „Aidei", cântându-i doina. Verdi îl ascultă cu multă atenţie, emoţionat, iar la urmă adresându-se lui Boito:

— Mare lucru (spuse)! Cântecul acesta mi-e necunoscut, dar simt întreaga lui gamă şi o înţeleg".

Pe urmă, întinzând mâinile spre Ciprian Porumbescu şi strângându-i-le puternic, îi spuse profund emoţionat:

— Într'adevăr, ne sunteţi fraţi! Dovada că ne sunteţi fraţi am avut-o şi simţit-o acum".

Mort în plină tinereţe, la 29 de ani, Ciprian Porumbescu merită să fie comemorat cu dragoste şi recunoştinţă, chiar dacă ar fi numai pentru faptul că a fost eroul acestei glorioase recunoaşteri din partea unuia dintre cei mai mari muzicieni ai lumii!...

T. Radu

NOTE

„Covor basarabean"

— prea elegantul volum de poesii al d-lui D. Iov, apărut la începutul acestui an, continuă să obţină — în ciuda preţului lui neobişnuit de ridicat — un răsunător succes de librărie.

Admirabil ilustrat cu gravuri de d. Th. Kiriacoff - Suruceanu, „Covor basarabean" închide în cele 140 de pagini tot sbuciumul poetului din vremea refugiului, tot dorul sfâşietor după cerul, brazda şi oamenii Basarabiei, ajunşi vremelnic sub călcâiul bolşevic.

Primul ciclu, *„Lacrimi pentru Basarabia"*, cuprinde poesii în cari abundă amintirile. Reţin atenţiunea în mod deosebit: *„Covor basarabean"*, *„Scrisoare peste Prut"*, *„Jelanie basarabeană"*, *„Mori de vânt basarabene"*, *„Femei basarabene"*, *„Paşte trist"*, *„Noaptea la Prut"*, *„Au înflorit castanii la Soroca"*, *„Lăcustele"* şi *„Răvaş de răspuns"*.

Al doilea ciclu, *„Icoane"*, prezintă peisagiul basarabean, blând şi deschis ca şi sufletul ţăranilor de acolo:

Apusul sapă'n stânci uric de slăvi
Ca să rămâie'n veac dojană veche.
Cosinzeana strânge păru'n dumbrăvi
Să-l facă scoică de-aur la ureche.

A început un şipot cânt de fir,
Pentru'nserarea parfumală, calmă;
Aruncă Dumnezeu stele din palmă,

Pe cerul desfăcut în patrafir.
Pe zarea cenuşie, ca de mâl,
Liniştea condurii reci descalţă;
Din Nistru fudul Crai Nou se'nalţă.
Ca o sprânceană groasă, de mazăl...
(Inserare basarabeană")

In *„Drum spre dreptate"*, al treilea ciclu, sunt accente de revoltă contra pângăritorilor dela Răsărit şi credinţa nestrămutată că în scurtă vreme pământul Basarabiei va fi din nou liber, la sânul ţării. Merită lecturi repetate: *„Răvaş răzăşesc"*, *„Scrisoare pentru ostaşi"*, *„Răvaş basarabean"* şi *„Alexandru cel Bun porunceşte"*.

Emoţionant până la lacrimi, al patrulea ciclu, *„Urme vechi"*, unde se arată prăpădul lăsat de bolsevici.

M'am reîntors acasă... Dar mă'nfrânge
Trecutul care tremură'n auz,
Când par'că sufletul din mine plânge,
Sub dărmături, sub pietre, sub moluz...

Castanul doar mai străjueşte'n drum,
Plecat peste-amintiri, peste ruine,
In ţintirimul care creşte-acum
Peste Soroca, trist şi peste mine...
(„Acasă"...)

„Covor basarabean" se situiază printre cele mai bune volume de poesie apărute în ultimele două decenii.

„Oraşul din amintire"

— *mult aşteptatul volum al d-lui* George Dorul Dumitrescu *va fi în librării la începutul lunii Octombrie a. c.*

Viaţa patriarhală a Basarabiei află în această carte o prezintare fidelă şi emoţionantă, ca tot ce purcede din trăire intensă.

Volumul apare în editura „Gh. Mecu" din Capitală.

Intr'un număr

— mai vechiu al revistei *„Litoral"* din Constanţa, găsim aceste clare armonii de *Dumitru Olariu*, poetul căzut vitejeşte pe frontul din Răsărit:

Prin neagra pădure de brad.
Urmele lui se afundă mereu.
Amurgul sângeră greu
Prin cetini uscate de brad.

Adulmecă tot mai adânc
Cu umedu-i bot prin desiş
O rază de blând luminiş;
Luceafărul curge din şoldul său stâng.

Dar murmură tot mai încet
Şi tot mai departe de el
Izvoarele-acum auzite altfel,
Prin negrul, adâncul brădet.

Şi-odată cu cerul pe veci prăbuşit
Din ochii săi mari, tot mai mari,
L-acoperă brazi seculari
Cu ceteni uscate şi muşchiu înverzit.
(*„Cerbul rănit"*)

Din „Viorile azurului"

— ultimul volum de sonete al d-lui *A. Bolohan*, apărut de curând în editura cercului *„Bucovina Literară"* din Cernăuţi, desprindem aceste cuprinzătoare acorduri:

In nesfârşit de zori, când moare luna,
Treceau spre-amiază paseri albe, cete.
Treceau furişe'n legănări încete
Şi spre pământ nu mai privea nici una.
Treceau, cu zorii miri, ca albe fete,
Ce merg spre ţarini, ca să strângă duna
De grâu. Şi tot tăceau, tăceau într'una.
Căci ascultau destinul, calm erete.
Le-am urmărit pios, departe sborul
Spre margini de-orizont ce'n culmi adastă
Şi prin păduri îşi deapănă răzorul.
Dar când s'au îndreptat spre-a zării coastă.
le-a'mbrăţişat satanic, veşted, norul,
şi nu le-am mai văzut în zarea castă.
(*„Paseri albe"*)

Poetul Teodor Murăşanu

— *înflăcărat luptător în câmpul culturii literare din Transilvania, director al celei mai interesante reviste de peste munţi, Pagini Literare, puplicaţie susţinută cu sacrificii personale timp de 10 ani, şi-a adunat în volumul intitulat* Tolba cu notiţe, *însemnările şi cronicele literare apărute în revista sa. Lectura lor e reconfortantă, datorită optimismului robust al poetului. Cartea cuprinde trei categorii de articole:*

I. Aureole *(Regina Maria, Eminescu, Octavian Goga, Titu Maiorescu, G. Bogdan-Duică, St. O. Iosif, Aurel Esca, Al. Lupeanu-Melin, Alexandru Ciurea, Maria Cunţan, Pavel Dan, Ispirescu, Il. Chendi, etc.).*

II. Breviar *(Din sufletul Blajului, etc.)* şi

III. Florile soarelui, *scurte însemnări de o structură cu totul lirică.*

D. George Voevidca

— ne trimite un elegant volum de poezii intitulat *Pro patria* şi editat de *Societatea scriitorilor bucovineni*. Amintim cititorilor noştri că d. George Voevidca este, până în prezent, autorul următoarelor cărţi: *Sonete* (Editura „Bucovina", Bucureşti. 1920); *Epigrame* (Editura „Bucur Orendovici", Suceava, 1925). Suceava. 1925); *Turnuri* (Editura „Bucur Orendovici", Suceava. 1928); *Supremul argument*, satiră într'un act (Editura revistei „Făt-Frumos", Suceava, 1929); *101 epigrame* (Editura revistei „Făt-Frumos", Suceava. 1932); *Cântece pentru Lu* (Editura „Bucovina", Bucureşti. 1936).

Volumul de faţă aduce un vers simplu şi limpede, în tipare strict tradiţionaliste şi un avânt patriotic de cea mai pură calitate.

Reproducem:

Bucovina plânge...
Junghiul arde viu în rană.
Plânge cea fără de prihană.
Pironită trupu-şi frânge.
Prutul în văier blăstăm strânge.
Bucovina plânge.

Plânge Bucovina..
Bat copitele nătânge:
Pustiită e grădina.
Plaiul Mioriţii plânge.
Bucovina, blândă, lină.
Plânge Bucovina, etc.

Volumul este împărţit în două cicluri: *Veleat ingenunchiat* şi *Reînălţare*, corespunzătoare evenimentelor istorice prin care a trecut Bucovina dela 1940 încoace. Ceea ce trebue să remarcăm în poesia d-lui George Voevidca este simplicitatea şi claritatea expresiei, versul de o frumoasă ţinută clasică, prin care acest conţinut oarecum ocazional, îşi capătă o netăgăduită valoare poetică. Având o activitate literară îndelungată şi fiind familiarizat cu problemele de amănunt ale scrisului poetic, d. George Voevidca ne dă în această carte ceeace constitue miezul artei sale poetice şi măsura exactă a talentului său. Poate că pe alocuri limbajul său poetic este cam prozaic şi cam lipsit de elementele plastice ale figurilor de stil cunoscute din manualele de estetică. Căldura şi sinceritatea din adânc a inspiraţiei sale înlocuiesc această deficienţă de tehnică poetică.

Volumul *„Pro patria"* mai este apoi un frumos omagiu adus jertfelor neamului nostru, în acest războiu sfânt, pentru întregirea hotarelor ţării. In acest sens, el reprezintă un elan sufletesc de o nobilă şi vie actualitate.

„Păstorul Tutovei"

— *revista lunară a asociaţiei preoţilor din jud. Tutova, aduce în fiecare număr un bogat material de specialitate şi literar.*

Ultimul număr (Mai-Iunie) conţine următoarele colaborări: Grigorie al Huşilor: *„Să stăm bine, să stăm cu frică, să luăm aminte"*; Arhim. Scriban: *Civilizaţia bărbatului*; I. Vrânceanu: *Octavian Goga*; Diana Leandru: *Scrisoare (poesie)*; G. Ursu: *Pentru apărarea şi întărirea ortodoxiei româneşti*; A. C. Cosma: *Dumnezeu. Omul şi Biserica*; George Nedelea: *Rondel pentru un epitaf (poesie)*; Aurel George Stino: *Un vechi ţinut mânăstiresc: Baia*; T. Călin-Delaplaja: *Rondelul clipei fericite (poesie)*; Nicolae Nedelcu: *Eroism şi Românism*; G. Constandache: *Când coboram (poezie)*; C. Luntraru-Huşi: *Ideia religioasă în revista „Gândirea"*; Elena Câşleanu: *Mama (poesie)*; C. Chiriac: *In ţara învinsului, demnitate şi într'a învingătorului, dreptate*; G. Bezviconi: *Românii, străvechi colonizatori în Răsărit*; G. Tuteveanu: *Vrăjita simfonie (poesie)*; Petrache Popa: *Sămânaţi şi pe piatră*; *etc.*

Un bogat material de cronici şi recenzii complectează acest sumar de o ţinută intelectuală dintre cele mai serioase. Atât articolele religioase cât şi studiile literare şi poeziile ar merita să figureze în orice revistă de bună calitate.

Poetul Aurel Marin

— îşi publică în volum *Comentariile critice* asupra nenumăratelor cărţi apărute în ultimii ani, însemnări publicate întâi în „Gazeta Transilvaniei" şi scrise, după cum singur o mărturiseşte, în prefaţă, în spital, în aşteptarea vindecării rănilor primite pe front, într'un scurt repaos de soldat. Sensibilitatea sa deosebită, îl face să îmbrăţişeze cu egală căldură pe toţi stihuitorii.

„Dorinţa de a pune în lumină, cu osebire, poesia lirică transilvăneană de azi" — mărturisită în aceiaşi prefaţă — l-a îndemnat să prezinte mai întâi cărţile de versuri ale poeţilor de azi din Transilvania şi incidental să schiţeze liniile mari ale mişcării literare de peste munţi. Este un omagiu adus poesiei transilvănene.

Traducerile

— din scriitorii greci şi latini, sunt atât de rare, încât interesul pe care şcoala secundară îl trezeşte în sufletul elevilor faţă de cultura clasică, este repede pierdut după aceea. Vitrina literară nu le mai aduce aminte cu nimic, ani de zile, de lumea antichităţii greco-romane. Câţi din profesorii de limba latină n'ar fi în stare să lucreze cu succes în acest domeniu! Ce îi împiedică? Sunt edituri care ar fi bucuroase să tipărească orice scriitor clasic. Să nu mai vorbim de editura Casei Şcoalelor care are mai ales această menire.

D. *Petre Stati*, profesor de liceu la Iaşi, tipăreşte în ediţia II-a volumul său *Interpretări din lirica latină*, o culegere de poesii din poeţii latini: Lucreţiu, Catul, Virgil, Horaţiu, Tibul, Properţiu şi Ovidiu.

Traducerile sunt foarte frumoase şi faptul că apar într'o nouă ediţie, este îmbucurător. Insoţite de o foarte justă judecată a problemei culturii clasice la noi, în paginile din prefaţă, cartea d-lui Petre Stati îmbogăţeşte cultura noastră prin nobila sa încercare de a ne apropia de isvoarele literaturii noastre originale.

Printre poeţii de azi

— d. Marcel Romanescu e un umanist îndrăgostit de formele pure ale culturii europene. Cele trei studii ale sale despre Virgiliu Mantuanul, Madonna Laura şi Ctitorul istoriei moderne, cuprinse în volumul *Efigii latine* descifrate din bogata sa lectură, peregrinare şi meditaţie prin ţara cea mai plină de comori artistice din lume, ni-l arată ca pe unul din acei poeţi învăţaţi, din alte vremuri, cărora nici un domeniu al culturii artistice şi literare nu le era necunoscut. Virgiliu, Petrarca, Machiavelli, sunt evocaţi de dânsul nu numai cu mijloacele proprii ale poetului dar, şi mai ales, cu ajutorul erudiţiei sale.

DESTIN

(Urmare din pag. 3-a)

Pe drum ameţeala o făcu să se împleticească. Căzu, încercă să se ridice, dar se prăbuşi iarăşi.

Târziu, D-na Zlotescu a găsit-o întinsă pe pat, îmbrăcată ca de şcoală, cu mâna dreaptă plină de talaj. Respiraţia devenise lentă şi faţa i se albise. Din când în când spunea cuvine fără legătură: — „Mihai,... fetiţa,.. creţ,... mă doare. Un junghiu în mijloc mă omoară".

Speriată D-na Zlotescu trimise după doctor, dar pierzându-şi răbdarea, alergă singură să-l aducă. Poate doctorul nu va asculta de servitoare. Şi Catinca este destul de nepriceputa ca doctorul să poată înţelege situaţia gravă în care se găseşte Voia.

Peste o jumătate de oră doctorul Oprişan nu mai putea face altceva decât să constate moartea. Cauza: un avort spontan.

Şi 'n noaptea Sfântului Dumitru, la poarta D-nei Zlotescu bătu un soldat.

— „Vin, sărumâna, Cucoană, dila Don, cu băgajele lui don Locotinent Mihai Teodoran. Ia, aci este şi dicoraţiile. Pe don Locotinent l'o îngropat la Morozofskaia don Căpitan, cu onoruri şi cu toată compania. Io, oi mere de amuş acasă, în conced pi treizăci şi cinci di zâle".

Dar Voia nu aşteptase vestea.

Voia plecase mai din vreme să aprindă candela la mormântul dela Morozofskaia. Plecase cu copil cu tot, ca să ducă pe înaltele tărâmuri o bucurie lui Mihai.

Corneliu Penescu

COMUNIUNE ŞI COMUNICARE

(Urmare din pag. 1-a)

Şi totuşi! Dece ei înşişi scriu? Dece ei înşişi — toţi — nici unul nu face excepţie, niciunul, au scris? Au construit şi ei un univers poetic, fie că au scris o „Summa", fie că e vorba de „Itinerariul minţii în Dumnezeu", fie că ne gândim la „Imitaţia lui Iisus", fie că ne oprim cu sfială în faţa „Castelelor interioare" Toţi, Assisi, Bonaventura, Victor, Augustin, Tereza, Dionis, Maxim Mărturisitorul, Palama, Grigore, au scris. Pentrucă nevoia de a comunica, nevoia de a ne face cunoscuţi, de a ne atrage, de a ne convinge, de a ne menţinu a fost mai mare decât însăşi măreaţa prezenţă a Divinităţii. Nici în faţa ei, nu au uitat că sunt oameni. Este oare ceva mai sublim decât această solidarizare a sfântului cu omul? Ca şi el, poetul nu poate rămâne singur, nu poate sorbi singur din potirul aleşilor al comuniunii. Nu poate renunţa la om. Sfântul ne vorbeşte despre drumurile lui în cer şi fără voie face poezie. Poetul ne construeşte drumul setei lui de cer şi cu voia lui realizează universul său poetic. Unul se scoboară dela cer spre noi. E sfântul. Celălalt se ridică dela pământ spre cer. E poetul. Şi undeva, desigur, drumurile lor se întâlnesc.

Petru P. Ionescu

ORGOLIUL ERORILOR NOASTRE

Vorbind, în articolul nostru trecut, despre lipsa de prezenţă a criticii în procesul literar actual, riscam, printr'o optică îngustă, să ajungem la concluzii mult mai defavorabile nouă decât meritâm. De fapt, lucrurile acestea nu se întâmplă numai la noi şi numai în literatură. O mai atentă privire asupra lumii de astăzi, o mai nepărtinitoare analiză a faptelor din jurul nostru, ne duc până la constatarea unei deficienţe mult mai generale. Omenirea întreagă este astăzi împărţită în tabere şi clanuri opuse. Lipsa unui spirit critic care să aleagă faptele bune de cele rele, care să decidă obiectiv între atâtea pretenţii şi gălăgii antagoniste, nu este numai o lacună literară. Aceleaşi realităţi şi aceleaşi situaţii sunt denunţate deoparte ca nedrepte şi intolerabile, în timp ce ele sunt lăudate şi proclamate nepieritoare de alta. Spiritualitatea europeană actuală nu mai este sigură de ea însăşi. Totul pare a fi ajuns la o relativizare peste care nu se poate trece. Trăim într'o lume care nu mai are cultul echilibrului şi al normelor, o lume pestriţă şi lipsită de principii stabile. Intâmplările cele mai felurite şi mai stranii, abuzurile şi decrepitudinile zilnice, într'un desacord de substanţă, formează climatul spiritual în care ne sbatem. Am ajuns să nesocotim până şi norma unităţii, adică necesitatea de-a fi egali cu noi înşine, de-a ne recunoaşte în faptele şi în gândurile noastre. Suntem disperaţi şi jurnalistici, adică dominaţi de fragmente şi de porniri trecătoare. Foarte rar mai simţim nevoia de-a subsuma gândurile şi faptele noastre unui principiu al personalităţii creatoare. Desigur, în acest mediu de descompunere şi de desagregare spirituală, nu are ce căuta şi nu se poate impune o atitudine critică normativă. Când fiecare luptă să-şi impună adevărul său personal, ostentativ, e foarte greu să aduci în discuţie criterii obiective şi să intervii în procesul de desvoltare a vieţii spirituale cu jaloane convenţionale. Critica, judecata de valoare normativă, altceva nu poate aduce. De aceea, oricât ar încerca să renunţe la formulele perimate şi la atitudinea cu ochelari, ea nu poate fi, în ultimă analiză, decât didactică, rece. Impresionismul chiar, având un cult aproape exagerat al faptelor în devenire şi al istoriei, nu a putut nici el să renunţe la un oarecare pedantism didactic.

Critica argumentează, pune premize şi trage concluzii. Dar veacul nostru a răsturnat de multă domnia logicei şi a argumentului. Intr'o lume în care e posibilă pe acelaş plan afirmaţia şi negaţia, unde accentul nu se pune pe adevăr ci pe ornament, pe latura pitorească a lucrurilor, argumentul nu mai are ce căuta. El a fost detronat din funcţiunea lui justiţiară şi amestecat printre sfezile şi antimoniile trecătoare. Adeseori, a fost pus în slujba resentimentelor minore şi a intereselor particulare. Această lume nedreaptă şi clătinată de vânturi, fără principii şi fără credinţe, un romantism în ultimă decadenţă, nu admite de fapt nimic, admiţând totul. De aceea, după cum foarte bine observă undeva d. Mircea Eliade, veacul nostru nu mai are pasiunea polemicei, a luptei de argumente contrare şi a opoziţiilor susţinute prin convingeri nestrămutate. Totul se aseamănă cu o adunătură întâmplătoare, cu o ceată de oameni ce se ameninţă cu pumnii strânşi, fără să se cunoască şi fără să se ia unul pe altul în considerare. Negaţiile şi procesele sunt anticipate, născute nu dintr'o dreaptă judecată a situaţiei, ci numai din resentimentul celui ce face judecata. Idealul justiţiar şi cavaleresc al spiritului ce cumpăneşte şi trage concluzii necesare, al adevărului ultim şi neschimbător, nu mai ispiteşte pe nimeni.

Cultura modernă ne apare astfel hârşâită. Generaţiile tinere, mai ales, grăbite şi superficiale, alimentează mereu această desordine. Neputând să-şi asigure o pregătire spirituală întreagă, rătăcind nesigur pe la porţile parvenirilor imediate, strigând şi ameninţând prematur, ele s'au expus la o situaţie de inferioritate culturală, adeseori observată şi mărturisită de cei mai în vârstă. Lupta dintre generaţii, care a fost totdeauna un prilej de noui orizonturi spirituale şi de noui viziuni, nu este susţinută cu arme adevărate. Tineretul îşi face ceeace este mai grav, din această deficienţă, un blazon.

Aşa dar, absenţa criticei din ansamblul preocupărilor literare de astăzi are ea însăşi o cauză profundă. Desordinile şi răsturnările la cari asistăm, provin dintr'o situaţie de fapt mai generală. Această fierbere lulbure şi această neorânduială din adâncuri, poate însemna, e drept, o înviorare şi o împrospătare a vechilor problematici spirituale. Ceea ce ne apare acum tumult gratuit şi ardere în gol, s'ar putea să se transforme mâine într'o nouă viziune a lumii, creatoare de noui capo-d'opere şi de noi orizonturi spirituale. Dar, până atunci, noi asistăm la aceste descurajante răsturnări de planuri, la aceste nesiguranţe şi substituiri continue.

Un poet german modern, reprezentant al acelui curent de descompunere şi de desagregare suprarealistă ce luase fiinţă în toată Europa imediat după războiul trecut şi care în Germania se numea „Die neue Sachlikeit" (Noua Realitate), spunea, vorbind despre tradiţie: „La o parte cu această faţă bătrână şi grasă. Vrem în sfârşit să comitem greşelile noastre. Suntem tinereţea care nu crede în nimic".

Iar la noi, tot un poet suprarealist, despre care, e drept, nu mai vorbeşte nimeni astăzi, profeliza ditirambic, cam în acelaş timp, astfel: Cert e că sfidarea şi dărâmarea logicei şi gramaticei înseamnă înavuţirea sensibilităţii, a artei în genere. Din străfundurile acestora vor naşte glasul şi gestul sensibilităţii viitoare. Strigătul lui Heliade: „scrieţi băieţi" trebue reeditat, deci, săpând însă în el semnificaţia vremii: „faceţi greşeli de gramatică!"

Semnul vremii noastre nu e tocmai acesta. Dar, până ce nu vom limpezi definitiv aceste ape tulburate de toţi, până ce nu vom renunţa la orgoliul erorilor noastre, nu vom putea vorbi de o critică funcţională adevărată şi nu vom regăsi cărările pierdute.

Ion Şiugariu

Societatea Naţională de Editură şi Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", Bucureşti, str. Sărindar 5-7-9, înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerţului Bucureşti.

Tipărită la 25.IX.1943

ANUL II Nr. 81 — 5 LEI EXEMPLARUL — 3 Octombrie 1943

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI
Str Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

ALEXANDRU MARCU
TRADUCĂTOR

Momentul istoric al literaturii române de azi, va fi marcat între altele și de ambundența traducerilor și deci a unui intens contact cu producțiile scriitorilor străini. In acest fapt poate fi văzut un bine dar poate fi văzut și un rău. Unei culturi tinere ca a noastră și unui public însetat de lectură ca cel românesc de azi, un contact cu diferitele literaturi de veche tradiție ale popoarelor apusene, este pe cât de necesar pe atât de rodnic.

Dacă problema s'ar reduce la această dimensiune, starea de lucruri dela noi ar fi îmbucurătoare. Numai că în legătură cu această operă de traduceri se mai pun și alte probleme și anume: ce se traduce și cum se traduce. Judecată din acest punct de vedere cea mai mare parte a acestei activități, ce se desfășoară la noi azi, lasă mult de dorit. Dacă editorul, mânat de îndemnuri ce cad dincolo de limitele culturii și educației, este acela care hotărăște ce se traduce, traducătorul, salariat al celui dintâi, este răspunzător de felul cum se traduce.

Atât pentru cultura română contemporană cât și pentru spiritul public, condițiile în care se la contact cu literaturile străine, lasă mult de dorit .

In această revărsare de ape impure, activitatea de traducător a profesorului Alexandru Marcu vine ca un curent înfăritor și ca un îndemn la ceeace trebue să fie o operă de acest gen.

Profesorul Marcu este un profund cunoscător al culturii și civilizației italiene, pe care ne-a făcut să o cunoaștem în ce are mai de seamă. Și aceasta pe două căi: a lucrărilor originale și a traducerilor. D-sa este în primul rând un cercetător. Despre cercetările sale nu vom vorbi noi aci, lăsând să o facă specialiștii. Opera asupra căreia voim să atragem atenția și să-i subliniem însușirile, este aceea de traducător.

Cultura română nu are nevoe de orice traducere, făcută la întâmplare. Ca o astfel de sforțare să dea rezultate, este necesară o serioasă alegere. Cultura română trebue să aibă prezente și active în mediul ei operile marilor clasici și operile scriitorilor contemporani ai căror nume vremea ce va veni nu-i va șterge din rândul marilor creatori. Din acest punct de vedere, profesorul Marcu a făcut operă temeinică. E îndeajuns să citim numele lui Dante și Boccacio dintre cei vechi, Pirandelo și Papini dintre cei noui, ca afirmația de mai sus să fie întemeiată.

Lucrul asupra căruia voim să atragem atenția cu deosebire, este felul cum d-sa a înțeles să facă aceste traduceri.

In general, traducătorii noștri cred că a porni la o astfel de lucrare, este îndeajuns să vorbești sau „să știi' o limbă străină. Acești oameni, cred că a face opera de traducător, înseamnă a trece dintr'o limbă în alta, așa ca'ntr'o convorbire obișnuită, creația, spiritul și arta unei opere, nu rareori de prestigiu universal.

Profesorul Marcu a înțeles un lucru de însemnătate capitală: a înțeles că o operă literară are geniul ei propriu și mai ales că arta prezentă în ea, este legată de geniul limbei în care a fost creată. Limba în care a fost scrisă o operă, nu este un semn material, un instrument pe care îl putem lua sau nu în seamă ci un organism viu cu însușile sale proprii. Cuvântul vine întotdeauna încărcat de imponderabile.

De aceea a traduce o operă dintr'o limbă în alta, înseamnă a o turna în forme noui, a o face din nou. A traduce, deci înseamnă a face operă de creație. Cât este de adevărat acest lucru, ne-o dovedește faptul că prin traduceri operile, cele de mai multe ori, pierd din valoare și uneori câștigă (Cerri tradus de Eminescu). Aceasta ține de știința și puterea creatoare a traducătorului în raport cu acelea ale autorului.

Când am cetit pentru prima oară, în anul 1934, versiunea românească a Decameronului, făcută de profesorul Marcu, am avut sentimentul că această operă italiană a fost scrisă direct în românește. Tonurile și sensul cuvintelor, cursivitatea frazelor, firescul poveștirii m'au purtat către acest gând. Din acel moment am înțeles cât de greu dar și cât de aleasă poate fi o operă de traducător. Traducerile de acest fel merită cu adevărat recunoștința noastră. Sforțarea și talentul unui om ne pune în stăpânirea unor valori, altfel pentru noi închise.

Profesorul Alexandru Marcu traducător, pentru noi aci un prilej de mărturisire, poate forma subiectul unui studiu documentat care ar pune în lumină nu numai contribuția sa, ci însăși tema mare a ceeace înseamnă a face o traducere, pe care aci doar am semnalat-o în treacăt.

Atât prin alegerea operilor cât și prin calitatea sforțării, profesorul Alexandru Marcu se situează pe linia marilor noștri traducători, George Coșbuc și George Murnu.

Ernest Bernea

EUGEN DRĂGUȚESCU — PLIMBARE CAPUȚINA

MEDALIOANE DE POEȚI

V. VOICULESCU

Cea mai superbă exemplificare a mărturisirii că arta este nu numai talent dar muncă grea de meșteșugar, ne o oferă din vasta galerie a poeziei românești, d. V. Voiculescu,

Indelunga sa carieră lirică, socotită la mai bine de un sfert de veac, este o luptă continuă cu expresia și cu voința de a revela mai credincios și mai autentic emoțiile sale lirice, este conștiința artistică înaltă și severă de a stăpâni cum se cuvine o formă poetică personală. Drumul străbătut ne arată cu prisosință trânta sa cu asprimile și nodurile versului, care nu se lăsa stăpânit, și pe care l-ar fi îngenunchiat ușor dacă ar fi recurs la facilitate și nu ar fi căutat un mod direct, neutilizat și robust de a-i trezi rezonanțele.

Astăzi, după o carieră atât de îndelungată și bogată, meșterul își cunoaște perfect meșteșugul. Talentul și seriozitatea sa de lucru l-au făcut stăpânul unui vers de originale muzicalități și a unei lumi lirice personale, cum nu mai aflăm în câmpul liricei noastre.

Primele volume „*Din țara zimbrului*" (1918) și „*Pârgă*" (1921) trebuesc desigur considerate ca un folositor exercițiu, în care vitorul autentic poet frământa puternic limba sa viguroasă, în căutare de armonii noui.

Posedând o limbă rurală de inedite plasticități, cu suc crud popular și în de bucoavnă, poetul V. Voiculescu era menit să urce încet dar sigur spre acele minunate „*Poeme cu îngeri*" (1927), în care încearcă aspre sboruri spre cerul înalt și creștin, „*Poemele cu îngeri*" și apoi „*Destin*" (1933), constituesc afirmarea viguroasă și originală a noului poet român, de formație gândiristă, care aducea în lirica națională o plăcută aromă arhaică trecută prin rafinamentul modern, care aducea o inegalabilă savoare regională fixată pe rarități lexicale, și pornită din tulpină de sevă grasă folklorică.

Dela acest lirism particular, cu puternică mireasmă rurală, în latura ei fizică și morală. Impregnată de elemente de eres și mistică, dela acest material verbal noduros, capabil însă de înalte sboruri diafane, când sufletul se apleca în solemnități de rugăciune, poetul poposește într'un nou ciclu de sensibilitate lirică și de expresie nouă, în care anumite limpeziri și simplificare a expresiei, precum și acele turburătoare aplecări interioare, ne vădesc o nouă fază a poeziei sale și cert cea mai înaltă culme a cărierei sale lirice.

Această stare de vorbă cu sine însuși, de aplecare în sine, se face cu toată maturitatea posibilităților sale expresive și cu atingerea unor purități de melodie care-l diferențiază net și-l consacră poet de frunte în lirica noastră.

In ultimile sale culegeri „*Urcuș*" și „*Intnezăriri*", dar cu osebire în poemele sale din ultima vreme, apărute prin revistele noastre, d. V. Voiculescu expune peisajul sufletesc al omului modern muncit de neliniști, contemplând enigma vieții și a lumii, și străbătut de fiorul marelui mister.

Obosit, dar calm, poetul are sentimentul sfârșitului:

M'apropii de sfârșit ca de o primăvară,
De dincolo de anii încheiați zaplazuri
Din zâmbetul grădinilor eterne
Mijește-abia prin neagra mea fereastră
Ca presimțirea unei mari arome.

Poetul se află hotărît, în faza cea mai matură, mai de substanță grea și autentică a carierii sale lirice.

Chiar dacă d-sa nu ne-ar mai rezerva surprize — deși nu e exclus — și „M'apropii de sfârșit ca de o primăvară" ar constitui, creativ vorbind, faza cea din urmă a activității sale poetice, opera dăruită liricei românești până în prezent este în măsură a-l consacra ca pe unul din cei mai de seamă poeți ai noștri.

Vasile Damaschin

PSIHOLOGIA ORAȘULUI

Țin dela început să precizez că nu înțeleg să vorbesc aci despre psihologia orașului luat ca unitate vie, ca ființă diferită și unică ci despre psihologia omului care locuește la oraș. Și în fine mai adaug tot pentru început că e vorba de orașul nostru, românesc. Dela început vom deosebi mai multe compartimente de observație. Orașul românesc nu este unic, nu aparține aceluiaș tip. Tipul acesta al orașului este unit, în strânse legături de rudenie cu provincia din care face parte. Tipul specific al fiecărei provincii în parte poate el să fie dat de sate dar e dat într'o măsură și mai simțită, de orașe. Orașul sintetizează, printr'o ciudată convergență de caractere tipul pe care apoi îl atribuim provinciei întregi. Iată de pildă acest mic Călărași, oraș de margine de Bărăgan în care stărue ecoul greu și lent al întinderilor fără de sfârșit. Iată apoi Chișinăul în care fâlfâe ceva din misterul sufletului slav, din acel misticism propriu Basarabiei și care a impregnat orașul acesta cu parfumul său mulcom și straniu.

Sau plimbați-vă apoi pe străzile oricărui oraș sau orășel moldovenesc. Veți întâlni aci acea cântată „sărbătoare moldavă" cum spune poetul Teodor Al. Munteanu, acea „liniște patriarhală" acel farmec al tăcerilor moldovenești. E ceva ce plutește în aer, subtil, ceva care nu e nici lumina, nici aerul, nici praful irizat în răsfrângerea razelor, dar care este: ceva ce coboară material ca un balsam sau ca o povară. Notați că stărui asupra acestui simțimânt a ceva care coboară deosebit de un alt simțimânt al spațiului muntean a ceva care se ridică sau de această și mai ciudată sensație a spațiului dobrogean a ceva care stărue în procesie orizontală. Dl. Ionel Teodoreanu ne-a dăruit în mai toate romanele sale tocmai această atmosferă de copleșire, de resemnare, de ceva care coboară, care se așterne pământului și morții. D. Liviu Rebreanu, masiv și colțuros, ne-a croit pe acel extraordinar Ion care nu e dinamism ci o covârșitoare fundare în static. Ceva ce se încercue și stărue și peste care se ridică, penibil, falie cu falie, personalitatea. Din acest punct de vedere, mi se pare, Ion este însuși Ardealul iar Ardealul este uluitor de asemănător ca visiune simbolisantă, cu o statue, cu ceva care se fundează pentru a rămâne.

Problema orașului de aci trebue să pornească. Dela aceia ce reprezintă, dela ceeace simbolizează, dela ceeace rezumă. D. L. Blaga a vorbit în „Elogiul satului" despre ceeace acesta reprezintă ca „matrice stilistică". Dar a neglijat, poate voit, latura pregnantă a orașului. Sau nu a mers destul de departe atunci când a admis un oarecare proces de sublimare. Acest proces de sublimare e propriu orașului. O țară nu devine o unitate completă și independentă din punct de vedere al culturii decât odată cu cristalizarea vieții proprii a unui oraș reprezentativ. Luați fiecare provincie din fiecare țară și veți găsi imediat și orașul capitală a acestei provincii. Ceeace e Craiova pentru Oltenia și Cluj pentru Ardeal este Dijonul pentru Burgundia, Marsilia pentru sudul Franței.

Iată cum cadrele posibile ale unei psihologii a orășanului sunt puse, oarecum aprioric, prin însăși configurația specifică, structurală, a orașului. Acolo unde numărul orașelor e prea mare, rolul provinciei este luat de „hinterlandul" caracteristic fiecăruia în parte. Condițiunile de viață ale orășanului vor fi date deci de matricea orașului din care face parte cu o putere de imprimare atât de violentă încât întreaga lui viață va fi condiționată, prescrisă în cele mai mici amănunte. Se va întâmpla cu el, într'o măsură mult mai redusă, firește, dar identică esențial, aceea ce se întâmplă cu primitivul, legat indisolubil de legile tribului său în cele mai mărunte detalii. E suficient să amintesc pentru cunoscătorii vieții ardelenești acea quasi-obligație socială de a-și face plimbarea dela ora 5 pe „Corso".

Să ne înțelegem. Există în structura orașului ceva ce depășește individul. Se află anume un cod de fapte și orânduiri ce trebuesc întâptuite, norme ce trebuesc urmate, prescripțiuni ce se cer îndeplinite fără murmur. Dacă circulă anecdota că englezul, oriunde ar fi, se prezintă la masa de seară în smoking, eu am văzut în mici orășele din Ardeal domni purtând cu o seriozitate și o convingere absolută, ca semn al demnității lor, fracul și jobenul la înmormântări, deși fenomenul privit din afară avea în sine ceva din savoarea unei scene din Labiche.

Comportarea orășanului este astfel codificată și hotărâtă. Orice răzvrătire la aceste comandamente este imediat paralizată de opinia publică prin excluziune socială și prin blam.

Pentru a delimita însă întinderea problematicei, va trebui să deosebim câteva mari categorii de comportări psihologice în legătură cu câteva cadre orășănești tipice. Este mai întâi deosebirea dintre orașul de provincie și capitală. Apoi deosebirea dintre oraș și mahalaua sa, dintre capitală și mahalaua ei. După cum orașul provincial este inferiorizat față de capitală, mahalaua sa este inferioară mahalalei de capitală. Și în toate aceste categorii diferite, mentalitatea, comportarea, stilul de viață, moralitatea, cultura, vor fi diferite. Valorile spirituale în care trăește provincialul în genere sunt la un nivel scăzut printr'un fel de consimțimânt unanim al decrepitudinei. Se petrece la noi acest fenomen alarmant că viața de provincie anihilează, netezește, distruge lent, sapă, năclăește, scufundă în mâl orice tendință de ridicare sau de răzvrătire generoasă.

Fenomenul e cu atât mai dureros și mai greu de înțeles cu cât nimeni nu mai încearcă măcar să țină piept șuvoiului. El nu alinge însă decât pe intelectuali pentrucă aceștia sunt în genere acei care au sensibilitatea necesară pentru a-l trăi. Dar și aci trebue să observăm în adâncime, o altă stratificare. Pătura aceasta a intelectualilor este o massă de veleități, de ceeace francezul numește just „veulerie", vlăguirea voinței. Majoritatea lor sunt în fond atinși de microbul bovarismului poate din cauza spoelii de cultură decât a unei culturi profunde pe care rari o au. Aceștia formează clasa bine precizată a rataților, a neînțeleșilor, a celor ce-ar fi putut fi genii dar au renunțat.

Noțiunea demnității personale este caricaturizată dureros. Imoralitatea cinică e scoborâtă până la ultimile ascunzișuri acolo unde domnesc perversiunea și crima. Vă rog să citiți o carte copleșitoare în acest sens: „Maidanul cu dragoste" (G. M. Zamfirescu) dacă credeți în sinceritatea de viziune și în rostul de informator al scriitorului.

Poate că tabloul astfel schițat e prea întunecat. Dar medalia are și un revers. Vom încerca însă să-l prezentăm cu altă ocaziune.

Petru P. Ionescu

UN CĂLĂTOR ROMÂN IN RUSIA (1846)

Românii au fost atrași mai ales de Occident și în al doilea rând de Orientul turco-grecesc, despre care aveau destule însemnări de călătorii. Cele mai puține le avem despre Rusia. Iată câteva, foarte puțin cunoscute:

„Impresii de călătorie" în țările Caucazului prin Basarabia și Crimeea, cu mai multe stampe de Maiorul Dimitrie Asaki, Ex-Ofițer de geniu militar în Armata Imperială Otomană, Profesor la școala militară, Vekiu Elev al Akademiei Mihăilene și a școalei de Stat-Major la Paris. Iassi. Tipografia Buciumului Românesc. 1858".

Cartea este dedicată de autor „L. S. Prințului Grigorie Sturza, General de divizie, decorat de mai multe Ordine, etc. etc.

Din această dedicație reiese că Gr. Sturza a fost „unicul Român ce au operat în cvestia Orientului, ca un vrednic reprezentant a țărilor noastre, ecspuindu-vă soarta și viața pe câmpiile Dunărei precum și pe țărmurile Crimeei, că ați considerat această cvestie kiar ca o cauză a Patriei noastre!" Gr. Sturza cunoaște „pre bine aceste țări Crimeea și Beserabia, una ca oștean, alta ca comisar împărătesc la delimitația Beserabiei" a celor trei județe cedate după războiul Crimeei. Această „pârgă" i-o închină D. Asachi „ca o mică mărturie de devument și stimă, poate și ca un mic suvenir a Adiutantului Luminării Voastre pe acel câmp de resbel".

In „Prefață", D. Asachi mărturisește că însemnările sale despre Caucaz, Basarabia și Crimeea sunt făcute cu vreo 12 ani mai înainte, adică de prin 1846. Autorul nu are pretenția de a fi scris „un voiaj științific", ci numai impresii și notițe „culese unele din isvorul cărților, altele kear din gura indigenilor. Iar stampele ăs desinate, după niscai indicații, de D-lui Maiorul Alecsandru Asaki, carele au contribuat mult la dezvoltarea Picturei Naționale".

Despre cenzura de pe atunci (1858), D. Asaki spune „că presa este încă nevoită a se opri până și la un cuvânt, care pare a jigni vre unul din punctiurile cardinale care ne încunglură". De aceea are deziderațul ca „împreună cu noi și presa ar putea spera libertatea dorită și neapărată pentru progresul Nației Române".

Cum trece Prutul pe la Sculeni, imediat constată că „Singur sătenii zic, mai dă încă un suvenir de românie Basarabiei de astăzi, [1846] căci aristocrațiea, clirosul, ostașul și toate celelalte au luat caracterul unii alte nații..." (p. 2). „Ear Armanul și Jidovul ca preste tot locul se ține numai cu înșelături și contrabanduri". (3).

Se vorbește despre cetățile de pe malul Nistrului, insistându-se asupra Bunderului, în legătură cu Carol XII și Maxepa.

Iată ce ne spune d. Asachi despre frumusețea Basarabiei: „Pe cât natura este de romantică și de înanimată dela Prut până la Dnistru, pe atât de moarte sînt stepele ce de odată se lățăsc dincolo de Dnistru, și este de însămnat că însuși malurile acestui riu în partea Basarabiei formează cel mai minunat peizaj cu păduri, dumbrvi, coline, văi și case românești pe acărora streșină cocostîrcul se veselește cînd ceealaltă parte deodată se întinde un nesfârșit pustiu". (10).

Autorul trece Nistrul și la Tiraspol găsește tot felul de secte religioase. Apoi: „In stepele care se întind dincolo de Dnistru, întâlneam caravane de suite de cărăuși Romîni, carii duc mai cu samă cărbuni din Basarabia la Odesa, fiind că lemne nu se află nici decum. Nici odată am văzut o trăsură mai curioasă și cu o formă mai antică. Coșurile acestor care sînt împletite kear în forma unei lire înalte de vreo 10 palme". (12). Interesante amănunte deci despre Românii din Transnistria anului 1846. In „cafinelele" din Odesa „se găsăsc mai toate și cele mai liberale gazete de Germania și Franția, numai cu o deosebire că filele cele cam obraznice îs tunse mai întâi de foarfecile cenzurei". (13). Ceea ce ni-l arată pe d. Asachi drept un iubitor de libertăți și dușman al cenzurii.

La Odesa „între vinațele străine vinul de Odobești are foarte mulți amatori". (16). Intr'o notă ni se spune că la Odesa: „Este o mahala care se numește Moldoveanca". (16).

Autorul definește și ce este „un locomotiv": „mașină de vapor pe drum ferecat", (20) lăudând superioritatea drumului de fier, față de poștalioanele rusești.

Trecând Dniprul, ajunge în „politioara Aleșki", unde întâlnește trei ofițeri români, trimeși „pentru învățarea artileriei". Luându-și rămas bun dela ei, autorul spune: „Singura mîngîere ce-mi va rămâne în acele locuri depărtate îmi va fi legea și graiul nostru, care pururea îmi vor aduce aminte că sînt prunc al României; și precum ferul magnetizat se trage neîncetat către punctul cel simpatic, asemine și al meu suflet va ținti neobosit către voi Romînilor. Adio !" (26). De unde-l vedem pe D. Asachi drept un patriot, iubitor de limbă și neam.

In Crimeea, în „politia" Simferopol, printre cei 3000 locuitori ruși, tatari, greci, sunt și „câțiva Moldoveni". (32).

Aurel Vasiliu

(Continuare în pag. 2-a)

FOCUL

Tăcerile albe, tăcerile negre,
Cu neaua și noaptea pe străzi s'au cernut.
O clipă le sfâșie clinchete-alegre
De sanie care-a trecut...
In palme răsfrânte de griji, dar integre,
Țin fruntea... țin frâul fugitelor gânduri
Cu sania care-a trecut...
Pe pârtia-i lunec în noaptea de-afară
Cu ochii ce'n geam lăcrimară...
Dar umbra mi-o joacă'n cătușe pe scânduri
Văpaia căminului cald...
Stai... unde îmi duci amintirile'n marii
Saci plini de trecutu-mi de colb și smarald?
Oprește-ți vieață fugarii...

La poartă, cu dușii mei ani, de-ai fi stat, —
Dintâi buna mamă cu mâini îngerești
Intâiul alint mi-ar fi dat...
Apoi umbra sorei cu umbre'n orbite
Mi-ar spune: Dă-mi mâna... nu văd... unde ești?
Si'n urmă, din pragul de umbre înbite
Aș prinde'ntrebări: Ne-ai dorit? Ce mai faci?
Dar focul în spuză, mustrându-mi chemarea,
Imi susură: Taci!
O, focule, tu mi le chemi din visarea
Zăpezii în care o sanie rece le-a dus...
Te stingi... dar scânteile tale sunt stele
In cerul umbrelor mele...
Aripile lor, ca de îngeri, când tu ai apus,
Din urna-ți de scrum fâlfâră,
Spre tronuri cerești fâlfâră...
Și umbrele'n cripte de-argint s'au pierdut
Cu-o lacrimă: sania care-a trecut...

Doar mâna-mi mai caută mâini fără strângeri
In scrumul răcit...
Și când săgetat de-un adio mă sângeri
Tu, sanie care-ai pierit, —
Pe fruntea-mi ultată de stele și îngeri,
Mai grea resemnarea mi-o ferecă'n salbe
[illegible] albe...

Serban Bascovici

CRONICA LITERARĂ

SABIN VELICAN: „Frumoasele"

Ed. „Cuget Moldovenesc", Chişinău, 1943

Cu excepţia *„Insulei fericirii"*, un fragment de jurnal femenin construit pe o bizară sete de viaţă a unei adolescente, celelalte trei nuvele: *„Frumoasele"*, *„Saran"* şi *„Greşala lui Dumnezeu"* intrudite prin temă şi tratare, dau cărţii d-luj *Sabin Velican* o fireească unitate. Am putea denumi — şi aceasta fără risc — nuvela tânărului scriitor basarabean de care ne ocupăm *„nuvela pământului"*, pentrucă în fiecare din cele trei nuvele autorul reuşeşte să ridice pe acelaş plan, alături de psihologia oamenilor, o anume psihologie a pământului. Am merge mai departe şi ne-am îngădui să subliniem faptul că în oricare din nuvelele recentei cărţi a d-lui *Sabin Velican*, pământul este acela care reuşeşte să-şi impună — peste vrerea oamenilor ce nu-l înţeleg — o voinţă a lui proprie de neclintit. El întreţine în inima oamenilor o dragoste oarbă care nu mai ascultă de legi şi de nimic. El provoacă dramele celor de deasupra lui, cu o technică conspirativă. El reuşeşte — până la urmă — după acest joc al perfidiei să-şi aleagă (pentrucă are şi el preferinţele lui) şi să cuprindă pe fiecare, pe vecie, în strânsoarea braţelor lui, mai pătimaşe decât tot ceeace a putut concepe fantezia poeţilor, şi de cât toate acele rare şi palide exemplare femenine, cunoscute în scurtele popasuri ale istoriei.

Şi atunci, firește, în nuvelele d-lui Sabin Velican, din cartea de față cel puțin, oriunde vei căuta sursa generatoare a conflictelor, ori încotro te vei îndrepta preocupat să distingi din prea puținii eroi, o figură centrală care deține taina tuturor acestor frământări, vei da, în mod constant, peste același paradoxală ființă, care nu este totuși ființă în definiția acceptată unanim, peste acest spirit al pământului, un fel de zeitate protectoare, binefăcătoare, căreia civilizația și creștinismul nu i-au putut anula integral această suveranitate a neștiutului, a nevăzutului, a implacabilului.

Pătru Vultan şi *Mihnea Obadă* se vor înfrunta pentru acelaş pământ, pe care şi unul şi celălalt îl iubesc, dar cu inimi şi înţelegeri diferite. Pătru Vultan ca şi Mihnea Obadă se vor sacrifica pentru a dovedi pământului statornicia unui sentiment. Ceeace diferenţiază cele două sacrificii sunt planurile în care se desfăşoară casnele lor sufleteşti. Obadă moare chinuit de neputinţa ce i se arată la fiece pas că nu poate strânge în mâna lui nesfârşitul pământului. Chinurile lui morale cad pe al doilea plan. Suferinţa lui stă în această sete nepotolită după pământ şi pentru care înfruntă, cu sânge rece ,toate legile morale, mergând până acolo încât să pună în seama lui Pătru Vultan o proprie crimă. Obadă este prea aproape de pământ. Vultan, la rândul lui, trăieşte şi el cutremurat de aceeaşi dragoste pentru ţărână şi glie, dar dragostea lui Pătru Vultan, e distilată de o perspectivă creştină, deci Vultan poate fi considerat în arhitectura nuvelistică a d-lui Sabin Velican, ca reprezentând o generaţie mai evoluată, de-a doua treaptă. Şi, dincolo de ei, autorul a reuşit să ne ofere o perspectivă în viitor, viitor care se poate confunda cu vremurile noastre, prin dualitatea *Dafina* şi *Coman*, mlădiţe purificate şi înmugurite din vreascurile putrezite în pământ ale celor dinaintea lor. Brazda a reuşit să-şi impună o voinţă a ei. Poate că nici o dramă nu s'ar mai fi petrecut dacă Mihnea Obadă, ar fi vrut să înţeleagă şi să se supuie crainicilor pământului, acele „frumoase", care ştiu să cânte dragostea ca nimeni altul, dar, care, aidoma oracolului dela Delhi se încumetă să prevestească apropierea unui desnodământ întunecat pentru cel ce se împotriveşte, vrerilor subterane.

„Frumoasele" este nuvela în care realul şi irealul se confundă, atât de mult, încât în desnodământ, perechea Dafina şi Coman face mai degrabă impresia unui element decorativ al liniştei terestre, al satisfacţiei depline, al păcii impusă de

SABIN VELICAN

el cu sacrificiile cerute de el. D-l Sabin Velican şi-a propus să transpună în nuvela d-sale, legătura indestructibilă dintre ţăran şi pământ. Spirit analist, d. S. V. a ştiut să adâncească tainele acestei patimi, coborînd în adânc, şi înapoi în timp. *„Frumoasele"* se pot situa la răspântia dintre primitivism şi eliberare în duh creştin, eliberare exemplificată prin viaţa de pustnicie înfăţişată de Pătru Vultan.

Şi în *„Saran"* reapare acest film al dragostei pământeşti. De data aceasta, el este firește diluat într'o mare măsură, pentrucă în prim plan apare răzbunarea boerinaşului faţă de toate umilinţele şi batjocoririle la care a fost supus într'un an de nebunie colectivă.

Cu *„Greşala lui Dumnezeu"* d. Sabin Velican îşi întoarce cetitorul din nou în lumea ireală, a tainelor pământului. Tudora Bradului, mireasa lui Păun Oieru, va fi răpită de munte, pentru frumuseţea şi inocenţa ei. Păun Oieru îşi va pierde minţile căutând-o. De fapt nu este o greşală a lui Dumnezeu, ci a oamenilor, cărora le lipseşte putinţa de a distinge binele de rău, fericirea de nefericire. Între Oieru şi Tudora, a reacţionat şi în această nuvelă, o a treia voinţă, a pământului.

D. Sabin Velican are certitudini în prezentarea oamenilor cărţii d-sale. Iată-i, de pildă, puşi faţă'n faţă, pe Pătru Vultan şi Mihnea Obadă, din *„Frumoasele"*:

„Unul, înalt, vânjos, senin, drept ca o făclie aprinsă, cu mâna înfiptă în şold, privind peste crestele munţilor ca un stăpân de veacuri al plaiurilor; celălalt, sperios, viclean, cu obrazul crestat, jupuit, cu spatele adus a fereală, cu capul crescut din piept parcă, ghemuit în sine, să cuprindă mai puţin loc în calea oamenilor, să nu trezească bănueli din dârzenia creştetului înfipt în cer, cum îl poartă de obiceiu oltenii munţilor."

Ceeace dă o notă în minus prozei d-lui Sabin Velican este excesul de lirism (risipă de imagini, nu totdeauna necesare, versuri, rugăciuni, etc.), un exces pe care-l considerăm ca o influenţă răsăriteană mai degrabă, decât ca o stare proprie scrisului basarabean.

Dealtfel, din lectura altor nuvele ale d-lui Sabin Velican, reţinem această filiaţiune, care, nu poate fi susţinută cu toată căldura, atât timp cât nu ne aparţine.

Matei Alexandrescu

EUGEN DRĂGUŢESCU — ROMA, VILLA MEDICI

CRONICA PLASTICĂ

EXPOZIŢIA PICTORULUI EUGEN DRĂGUŢESCU

(Sala Ateneului Român)

Reîntors din Italia — de unde ecourile succeselor sale s'au prenumărat printre importantele noastre evenimente artistice din ultimii ani, Eugen Drăguţescu *înfăţişează publicului bucureştean o bogată colecţie de acuarele, uleiuri şi desene.* Bogată *nu numai în sens statistic, — aşa cum ni s'a întâmplat să constatăm în atâtea expoziţii...*

Deaceea socotim necesar să precizăm că adjectivul formulat aici priveşte nu calităţile, ci valorile unui ansamblu de realizări, din care majoritatea, (desenele şi acuarelele), depăşesc nota experimentală, impunându-se prin stil şi atmosferă proprii şi stabile, gândite şi transpuse fără intenţii de „senzaţional", exprimate spontan şi lin. Hotărît, Eugen Drăguţescu nu-şi datorează consacrarea faptului — în definitiv, divers — că a lucrat mult şi serios, în Italia. Ne amintim lucrările sale premergătoare plecării din patrie şi constatăm că nu studiul plasticei italiene l-a îmbiat la popas departe de noi, ci dorinţa de a ne aduce, revenind, imagini ce l-au preocupat într'o ţară soră, iubită şi visată de toţi artiştii lumii.

Admirativa atenţie a cronicarului menţionează că „Boleroul lui Ravel dirijat de Victor de Sabata" — album — se plasează în centrul înlănţuirilor de artă cu meşteşug, paralel cu „Walter Gieseking" — ulei — spre care tind celelalte compoziţii în gen, — acestea mai mult spectaculoase decât impresionante, — alcătuind (contrar desenelor şi acuarelelor), un „divertisment-surpriză", atât ca viziune cât şi ca redare.

Latura de bază a subtilei şi bogatei *opere a lui Eugen Drăguţescu—desenul şi aquarela — nu e importată din Italia. Uleiurile însă aparţin epocei pe seama căreia ni s'a dat impresia că se aruncă responsabilitatea încadrării preţuitului artist în grupul fruntaşilor plasticei noastre. Interpret al ortografiei liniei şi al expresivităţii acesteia, melodios în estetica exprimărilor sale, în care inteligibilile accente de tristeţe sau de umor nu „sar în ochi" pentru a estompa ori zădărnici armoniile obţinute printr'o tehnică exemplară, cuminte şi accesibilă, oricărui privitor, Eugen Drăguţescu — ciudat! — nu imită pe nimeni şi nici nu are aerul că pretinde să fie imitat.*

Ne-a „frapat" discordant atitudinea forţată şi neverosimilă, din autoportretul-desen, care, de altfel, ni l-a reliefat pe cel izbutit în pictură: între variaţiile şi variantele parcurse, unică inegalitate.

Coca Farago

UN CĂLĂTOR ROMÂN IN RUSIA (1846)

(Urmare din pag. 1-a)

Vorbi[illegible] pe larg despre istoricul Crimeei şi amintind de Iaşi, autorul face următoarea notiţă filologică: „Oare nu-i mai probabil că numele Politiei noastre Iaşii vine dela această Gintă ; decât precum zice Cantemir că Iaşii vine de la unul Iaş, adică numele de Ioan în limba Leşească". (45).

După ce D. Asachi face un lung istoric al Crimeei, scoate concluzii şi asemănări cu Românii: „Istoriea Crimeei este un trist tablou, însă avidoma ţărilor noastre. Simţim şi cunoaştem poziţia noastră, prevedem kear viitorul nostru, însă roşi până la miezul inimei, prin tot felul de năvăliri şi intrigi; astfel sântem slăbiţi, că în nimică ne bizuim singuri, sperăm numai în politica dinafară..." (84).

Frumuseţile Crimeei meridionale le compară autorul „cu minunatele poziţii între Genova şi Niţa", (84) arătându-mi-l pe D. Asachi drept un cunoscător al Europei şi cu o cultură europeană, pe care o vedem şi din limbajul cărţii plin, mai ales, de franţuzisme.

Autorul mai promite că despre Sevastopol va vorbi când se va întoarce din Caucaz, „precum şi în urmă în vre o broşură a impresiilor mele a campaniei de Crimeea". (87).

Şi-a ţinut oare promisiunea ?

Autorul îşi aduce mereu aminte de ţara sa, de ex. atunci când vorbeşte despre Sevastopol va vorbi când se va întoarce din Caucaz, „pe vreme glodoasă să slujesc de catalici; acest metod aru prinde bine şi la Iaşi". (90).

La Kerci cunoaşte pe un arheolog ruso-transilvan, Assik „de părinţi transilvan" (96) şi împreună cu el vizitează interiorul unui „kurgan", mormânt tătărâsc. Arheologul îi explică despre gazurile din acest „kurgan" într'o limbă cu expresii ardeleneşti ca „fură ţipaţi glos", „aplicăciunea", „a purga". Dar şi autorul întrebuinţează „Pumnuiisme" ca „esplicăciune". (99).

Asemenea „kurganuri" (movili) „videm în Moldova încă neatinse. Curios este că afară de Crimeea, Moldova şi dincolo de Dunărea până la Balcani nu se mai află alte în toată Europa". (100). Ele sunt din epoci diferite şi serveau la scopuri variate. Ni se citează o carte a arheologului Aşik (sau în alt loc, Assik), „foarte interesantă şi sperez a publica măcar un estract". (100). S'o fi ţinut sau nu de cuvânt !

Această întâie broşură a lui D. Asachi se termină cu entuziasmul autorului faţă de perspectiva măreaţă a Caucazului văzut de pe muntele Mitridat, de lângă Kerci.

Din această broşură autorul ne apare ca un bun povestitor, cu o cultură europeană şi cu intenţii de a se documenta asupra locurilor ce descrie. D. Asachi este dintre rarii români care şi-au notat impresiile asupra Rusiei, iar cartea lui este atât de rară şi necunoscută încât nu am găsit-o citată decât de Dimitrie Iarcu: „Bibliografia chronologica romana..." 1873. (I p. 89).

Despre viaţa maiorului D. Asachi, cum şi despre maiorul Alexandru Asachi, pictorul, nu ştim şi nu am aflat prin enciclopediile româneşti nimic, afară de ceeace am văzut că ne spune în prefaţa sa D. Asachi. Bibliotecile din Cernăuţi nu ne pun la dispoziţie alte informaţii.

AUREL VASILIU

DESPRE TRISTEŢE

Există incontestabil o melancolie specifică a epocilor de pace şi prosperitate, după cum este tot atât de evidentă o tristeţe, care isbucneşte aprig în perioadele dinamice de acută frământare socială, revoluţie sau război.

In primele, omul are răgaz să zăbovească asupra neantului, să dea la o parte cu mâini tremurătoare sau sigure şi prezumţioase câte un colţişor, uneori mai mult, din marea perdea încântătoare a necunoscutului şi să privească cu ochi avizi sau să ia alteori, cu nemărginite riscuri, câte ceva din nesfârşitul abis, mobilat cu infinite minunăţii. Oricum aceste tristeţi ale timpurilor de pace şi prosperitate au ceva de lux, sunt tristeţi aristocratice, îşi găsesc expresia în forme superioare de artă sau în anumite concepţii de viaţă socială.

Astfel e uşoara melancolie sensuală a secolului 18 francez; a arhitecturii „rococo", a literaturii spumoase a săpunelor, a picturii îmbibată de sensualism şi idilism reprezentată prin Watteau şi Boucher sau în portret prin Quentin la Tour; a sculpturii de influenţă berniniană, în care mantiile flutură, ca bătute de vânturi aprige. Şi tot aşa este de pildă tristeţea ce caracterizează o doua jumătate a secolului 19, chiar a primelor decenii din veacul nostru, care a cunoscut din plin totuşi şi timpuri de pace prosperă. Ca un halo permanent tenebros al acestor vremuri avem poezia de plictis a poetului damnat Baudelaire, bovarismul din opera lui Flaubet, nuvelele fantastice ale lui Maupassant, în care oroarea de moarte şi sentimentul fricei, a fricei irezistibile „ce e ca o descompunere a sufleului", domină ca un implacabil destin antic.

Să mai pomenim de tristeţile muzicale ale lui Verlaine, de opera tăiată în diamant negru a acelui „copil teribil" care a fost Rimbaud, de poezia subtilă, de o căutare a nuanţei ce merge până la incomprehensibil a marelui Mallarmé? Iar în pictură melancoliile irizate din pânzele lui Renoir, din tablourile lui Cesanne sau Matisse sau chiar ale unui Henri Rousseau, poartă acelaşi stigmat. Şi bancruta metafizicei în filozofie, în a doua jumătate a secolului ,19 lipsa de perspectivă spre transcendent nu se leagă cauzal de aceeaşi înclinare spre melancolie, care se cuibăreşte absurd în sufletul uman, tocmai în epocile şi în păturile sociale încărcate de un prea plin material? Şi exemplele ar putea continua nenumărate şi diverse.

Epocile de frământare socială, de revoluţie sau război, de marasm general, cunosc, în schimb, o altă tristeţe, pe un alt plan structurat în adâncime. E o tristeţe gravă, dură, aspră, ce îşi are rădăcini în însăşi esenţa spiritului nostru, care cuprinde sufletul ca vârtejurile unui crivăţ de iarnă, ca o vrajă a unei nopţi tropicale; nu e o tristeţe supraadăugată. Când toţi suntem ca sălbăticiunile într'o junglă, nu mai avem timp să creem opere superioare. Tristeţea se confundă atunci chiar cu lupta pentru viaţă care devine însăşi raţiunea de a trăi. E tristeţea care nu cunoaşte modalitate de expresie, nu evadează în sensualitate sau plictis, sau în forme înalte de artă. E o tristeţe ce pare că ţine numai de instinctul de conservare, de forţele inconştiente ale fiinţei noastre, provocând grimasă, scrâşnind din dinţi şi pentru momente limitate o ură aprigă şi nemotivată contra semenului, care duce însă până la sfârşit la înţelegerea adâncă, directă, fără margini, a suferinţelor lui. E tristeţea pe care o trăeşte din plin şi timpul nostru, cernit de o cumplită şi extraordinar de sângeroasă învolburare de sânge, care a cuprins endemic şi haotic întreg globul pământesc. Ceeace nu poate duce la concluzii definitive, ireversibile.

Dacă totuşi spirite profunde, notorii curente religioase, — în antichitate sau în timpuri mai recente şi-au făcut din pesimism unul din fundamentele esenţiale ale concepţiilor lor despre viaţă; dacă, la noi, un erudit de valoarea lui Nicolae Iorga sau un gânditor ca Vasile Pârvan au putut vorbi de realismul tragic al existenţii, cauzele sunt desigur şi de natură subiectivă.

Căci este greu a admite că un iremediabil destin tragic conduce lumea spre căile Sfârşitului. Raţiunea tristeţii poate fi alta. In opera lui Goethe, când Mefisto se duce la Faust, are îngăduinţa lui Dumnezeu, aproape bunăvoinţa Sa. Mefisto reprezintă factorul de echilibru sufletesc, de regăsire spirituală pentru Faust. Poate la fel şi acest sentiment al tristeţii „sot. et vilain ornement", — cum îl defineşte scepticul Montaigne, — are rostul mai adânc de a da omului sensul echilibrului, al sesizării anumitor deficienţe şi prin aceasta al reîntoarcerii către o înţelegere a aproapelui, a condiţiei lui umane, a suferinţei lui; e ca un ecou profund al vieţii noastre sufleteşti, ca o aspiraţie necontenită a fiinţei omeneşti spre mai bine, spre dreptate. Aşa se explică poate prezenţa lui mai pretutindeni în timpul străbătut până acum de omenirea mereu frământată, fie că a trecut prin epoci de pace şi prosperitate, sau a trăit perioade de acută şi oarbă încleştare a patimilor, cum e aceasta a timpului nostru. Tristeţea e expresia supremă a unei necontenite căutări. Ceeace ne face să sperăm, absurd, că o viitoare armonie socială, — himeric dorită dar niciodată până acum realizată, — îşi va găsi temei din omenescul sentiment al tristeţii.

Alexandru Baciu

ULTIMUL DUM PRIN ŢARĂ

Se mai văd doar munţii, ca o boare
Brumărie, peste nalte metereze.
Lasă ochiu'ntreg să mai viseze,
Beat de-aceste lanuri şi ogoare!

Câmpurile ce se-alungă'n urmă,
Crânguri şi zăvoaie şi cirezi,
Satele 'ngropate 'ntre livezi,
Drumuri albe, lungi, un car, o turmă;

Solitare cumpeni către cer,
O clopotniţă lucind departe'n zar(
Râuri svelte, harnice isvoare,
Podu-acesta, uruind, de fier.

Aerul de seară, de tămâie...
Toate-acestea strânge-le sub pleoape!
Va veni, târziu, să te mângâie
Amintirea lor, — un somn de ape.

Ochii 'nchide-i, să păstrezi sub gene
Aburul de lună din poene,
Când va fi, în ţara cea deşartă,
Să le scrii cu lacrima pe hartă.

Cum mai frige, inimii, pojarul!
Nordic plouă'n trista dimineaţă —
Şi-mi părea, când am trecut hotarul,
Că intrăm cu mâinile în ceaţă.

Horia Nitulescu

CU FIECARE TOAMNĂ

Cu fiecare toamnă, cu fiecare gând,
Iţi simt mai pură 'n sânge făptura lopătând,
De parcă svonul vieţii s'ar fi oprit aci.
Cu fiecare toamnă, cu fiecare zi,

Lumina ta mă cată din ce în ce mai rar,
Prin veştedele tainiţi de vis şi chilimbar.
Sânt singur, şi-amintirea, la mari răspântii rec
Cu fiecare toamnă mai greu mă înţelegi.

Sergiu Grosu

CĂRŢI LA ANTICAR

Stau răvăşite la un bătrân anticar
cărţile vechi cu coperte ruginite de vreme;
răsfoesc uneori paginile'ngălbenite şi'n semne
nu mai caută nimeni cum noi altădată,
hoinar...

Aici un Dostoiewski înfrânt, cu ochii spre iad
sau un Shakespeare aruncat într'un colţ de prăvălie murdară;
amintirile lor au început iarăş să piară
şi, rar, peste fruntile de geniu toamnele cad.

Poesiile lui Villon nici nu le mai găsesc.
Odată un anticar mi le-a arătat cu un gest funerar...
Acum pe-aleile parcurilor poeţii se plimbă mai rar
şi pe slovele galbene seara deloc nu zăbovesc...

Ulie, frunţile mari care odată ne-au luminat
stau aruncate 'n unghere la bătrânul meu anticar.
Aş vrea să mă las să intru odată 'n cocioaba lui iar
să mă spovedesc cu paginile rupte din vecul plecat...

C. Fârlea

FĂCLII

Lui Coriolan Gheţie

Sunt ca o frunză ce cade. Pribeag,
Pe drumurile lumii, trist hoinar,
Mă pierd în ceaţa vremii. Mi se par
Cărările făclii ce se retrag.

Pe la răscruci mă bate vântul; dar
Aproape e de mine negrul prag
Şi falnic, pomul vieţii mele drag
S'a desbrăcat de verdele frunzar.

In satul mic de munte, din Ardeal,
Urcam colinele spre largul cer,
Dar m'a cuprins al vremii rece val.

Acum, zadarnic să mă 'ntorc aş vrea.
In mine însumi mă îndol stingher
Şi nu-mi găsesc pe boltă alba stea.

Ion Şiugariu

CLEOPATRA

Năeri din Mediterana, năeril
După'atâtea primăveri,
sub streaşini, aceeaş rândunică
neagră, vişinie, albă, mică
cu miros de Nil, de Cleopatră...

O fată din şatră,
cu salbă de zloţi,
adapă cârlanii, la margini de baltă;
soarele usucă copite, urme de roţi...

Vişinie, neagră, albă
urcă săgeată, săgeată coboară;
ciripă şi saltă:
e alta, altă Cleopatră...

Nic. Untărescu

INSEMNĂRI DE PE PĂMÂNTUL MEU

de T. PLOP

În conștiința românească, Cetatea Hotinului e prezentă mai multe ca o amintire istorică, o imagine grandioasă și evocatoare a altor fapte eroice din trecutul românesc, — grandioasă prin puterea de evocare a acestui trecut.

Pe fondul ei majestuos se profilează chipul gigantic, cu crucea într'o mână și cu sabia într'alta, cel mai viteaz și cel mai temut Voevod al nostru — Ștefan cel Mare —, sinteză moldavă de autentică bărbăție și de virtute creștină...

Iată prin ce Hotinul — obscur azi, modest — constitue în istoriea românească o culme pe care timpul nu o va dărâma.

Poți oare să cobori drumul pierdut la cetate cu pași simpli cu care ai cobori un oarecare alt drum și nu cu pași îngreuiați de un sentiment de reculegere? Desigur că nu.

Dar pentru mine cetatea nu este numai o imagine evocatoare a unui trecut, un motiv de aprindere a fanteziei, cum pentru ori care alt român care trăește mai departe de această cetate.

Pentru mine această cetate este o realitate mare și concretă, un corp uriaș de piatră, care înscrie în plasma sezibilității mele, de câte ori cobor spre ea și mă apropiu de ea, contopindu-mi umbra glorioasă a zidurilor sale, — înscrie în plasma sensibilității mele impresiile cele mai adânci, impresii covârșitoare, care absorb toate celelalte impresii pe care mi le provoacă incidentele zilnice.

Cetatea Hotinului, prin înfățișarea sa concretă, prin dimensiunile sale colosale, prin coloarea întunecată a blocurilor de piatră prin fizionomia sa de ansamblu, fixată pe o bază de stâncă naturală într'o scobitură a malului Nistrului este un monument de puternică impresionare.

Un talent liric ar avea pentru scrierea unei ode, în aceste ziduri ale Cetății Hotinului, un subiect nesfârșit.

Oricât l-ai ataca, inspirat, cu arma condeiului și din oricare parte, aceste ziduri, învăluite în duhul întunecat și auster al mărelui timp trecut, nu s'ar sfârși — în oda ce s'ar scri, — ci mereu ar inspira gânduri și sentimente noui.

Fericit va fi poetul care, cuprins de ardoare istorică și de o mare iubire de patrie, ieșind odată din mondena lui cetate, va veni să privească această altă cetate de altă factură și de altă semnificație, rămasă în afară de prezent, dar dominând prezentul, cum domină cursul Nistrului de lângă ea, și va scrie un cântec de slavă pentru ea, va construi cântecul de strofe pe măsura blocurilor din care au fost construite zidurile acestei cetăți și va legăna cântecul lui de preamărire — pentru această cetate — pe ritmul larg, profund și domol în care a fost, la timpul ei, zidită de brațele trudnice, această Cetate a Hotinului.

In adevăr, fericit va fi poetul acela!

Când ies din târg — din târgul ocupațiunilor mele — și mă opresc pe înălțimea dealului sub care panorama cetății se desfășoară în toată amploarea, și o contempla, desigur că îmi simt ritmând întregul suflet într'un domol cântec de preamărire, deși nu pot să scriu, să transpun în substantive, în adjective și în verbe, pe hârtie, acest cântec de preamărire, în care sufletul meu se înalță și se sbate.

Am încercat adeseori să scriu câte un vers despre această cetate, dar, în timp ce scriam aveam senzația zădărniciei și neputinței mele de a legăna pe ritmul versului meu liric, imaginea ei epică grandioasă.

Nu e ușor să scrii versuri despre Cetatea Hotinului.

Fericit talentul — repet — care îi va fixa imaginea în oglinda versurilor sale, care îi va transpune, îi va imita zidirea de piatră într'o zidire mare de cuvinte, — poemul!

Și acel talent trebuie să aibă puteri misterioase și gigantice ca și cetatea.

Eu însă, neizbutind s'o transpun în versuri, încerc să mă consolez cu aceste fraze prozaice despre ea, căci trăind în preajma ei, în acest secol, vreau ca sufletul meu tânăr și aprins să-l închin măcar în această formă a cuvântului scris simplu în proză.

Trecând pe sub bolta întunecoasă și grea a zidului ei mare, gros și acoperit cu pământ mult pe care crește iarbă și pe care pasc vitele, și care împreună cu șanțul exterior și adânc de lângă el, înconjoară curtea exterioară foarte largă a cetății, intri în această curte exterioară, de unde ți se arată dintr'odată, ca într'o atmosferă de basm, de neverosimilitate, profilate de apa albastră a Nistrului, zidurile cenușii ale Cetății Hotinului.

După câte stai o clipă, în picioare, ca să prinzi în ochi imaginea ei, poți să pornești încet la vale, pe drumul larg de piatră tocită și rotunjită de mersul oamenilor de-a lungul timpului, ca să te apropii de ziduri, ca simțurile tale să poată lua contact direct cu înălțimea și masivitate zidurilor.

Nu prin aspectul ei, de departe, dela prima vedere, rămâi cu impresia puternică că Cetatea Hotinului este o adevărată cetate.

Nu trebuie să ai cunoștințe arhitectonice în această privință și nu trebue chiar să mai fi văzut o altă cetate, ca să poți înțelege, dela prima vedere, că această construcție care stă înfiptă înaintea ochilor tăi, este o cetate, un fort, un bastion de apărare și de afirmare puternic, de stăpânire și un obstacol temut în calea tuturor asalturilor.

Și fără nici o cunoștință din manualele istorice, privind-o numai, înțelegi dintr'odată, *instinctiv*, că această construcție se confundă cu perspectivele de durată ale unui popor, — privind-o numai. — începi să înveți istorie, să te gândești la destinul poporului care a pus-o acolo pe malul bătrânului Nistru...

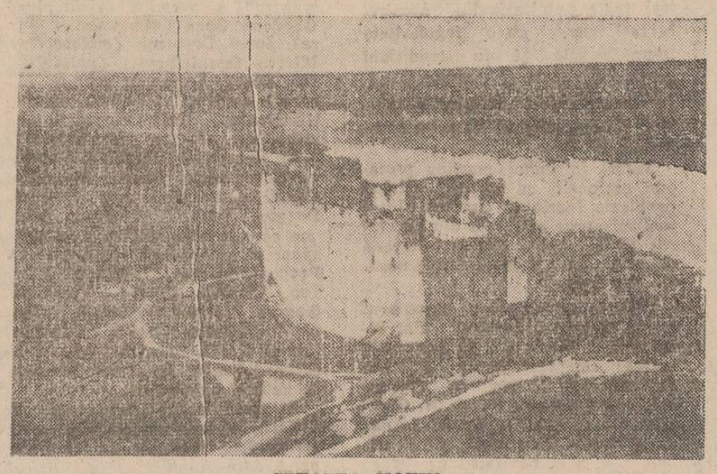

CETATEA HOTIN

Și coborît acum lângă ziduri ești chiar lângă ele, poți pipăi cu degetele tale piatra lor aspră și veche, piatra lor gloriosă.

Cu degetele tale pipăi istoria însăși.

Apoi te razemi de zidurile încălzite de soarele amiezii, te descoperi, îți pleci capul în jos — sub povara căror sentimente? — al vremelniciei tale? al destinului și frământărilor unui neam? — și vântul hoinar, care vine răcoros din susul Nistrului, alunecă peste ziduri și peste fruntea ta deopotrivă...

Și te simți singur ca aceste ziduri, singure și ele, poate mai singure de cât tine, desigur că mai singure decât tine în majestatea lor istorică.

Și te afli câteva clipe, ieșit din actualitatea ta banală, scufundat în plin trecut.

Și simți că este bine așa... Bine de tot...

Apuci la dreapta, faci un scurt ocol, și ajungi în fața unei uși mici de plăci groase de metal, fixată în zid, pe care, făcând o sforțare o poți deschide și poți intra acum chiar înlăuntrul tainic al Cetății Hotinului.

Aici este o pajiște, pe care, vara, crește o iarbă măruntă și înaltă și pentru că în ea cresc și flori, aerul care plutește deasupra ei, printre zidurile bătrâne, este destul de îmbălsămat.

La stânga ta, păstrând poziția pe care o ai dela intrare, ai numai zidul singur, zimțuind înalt văzduhul cu metereze multe.

Mai în fund, lipit de acest zid, înaintând spre zidul opus depe malul Nistrului, sunt alte ziduri, înalte, ruinate în parte, din cărămidă, nu prea groase, cu urme de ferestre mari, largi, prin care lumina cădea acum câteva veacuri, când aici era viață și mișcare, cădea desigur, din abundență.

Era, pe atunci, lumina unui soare mai tânăr cu câteva veacuri...

Aici au fost apartamentele în în care locuia Domnul căci tot aici în pereții despărțitori de camere se mai află uși înalte și largi cu marginea de sus arcuită, care, probabil, se închideau cu draperii grele.

Nu poți evoca exact cum a fost, căci istoria nu-ți poate oglindi exact viața de atunci, istoria nefiind o oglindă enormă și miraculoasă care să păstreze în ea imaginile lumilor scufundate în neant, și nimeni nu trăește depe acele vremi, ca să ne povestească, cu vocea lui bătrână, viața lui de atunci, — dar spue-i fiecăruia, care vrea să știe, cum a fost imaginația lui proprie cum a fost...

Dr. Istrate, în comunicarea făcută Academiei Române în anul 1912, spune că Lăpușneanu porunci în a doua domnie să-i sfărîme zidurile, pentru ca să nu mai poată fi o amenințare mai ales pentru Turci.

Nu-și putu pune însă în aplicare planul, căci chiar în Casa Domnească a acestei cetăți Lăpușneanu a fost otrăvit de către boerii Stroici și Spancicc, cu complicitatea Domniței Ruxandra".

Privind acum zidurile acestea dărăpănate, privind ferestrele acestea înalte, cu marginile rupte, pe golul cărora se profilează cucuta înaltă și gândindu-te la trecutul depărtat, în care s'au consumat drame omenești, în cari au scrâșnit uri domnești, care au dus la moarte și gândindu-te că toate acestea s'au petrecut pe această bucată de pământ, chiar între aceste ziduri, pe care tu le privești și că din toate acestea nu au rămas decât pulbere și amintirea, nu se poate să nu te cutremuri, copleșit de un sentiment din cele mai tulburi...

Sub zidurile acestor apartamente, — Casa Domnească — cum îi zice Dr. Istrate, sunt două hrube întunecoase, despre care tot Dr. Istrate spune că „Înlăuntrul cetății se află un puț adânc de peste treizeci de metri (este și azi, dar în parte astupat) și două pivnițe pentru merinde și muniții. Prima ușa din ele se crede că luptătorii se puteau strecura în depărtare spre Nord în caz de restriște".

La dreapta de Casa Domnească, mergând cu descripția mai departe, trebuie să spun că se află cea mai impresionantă din încăperile acestei cetăți.

Ca să ajungi însă sus înlăuntru, trebuie să urci o scară de lemn, pusă acolo nu de mult.

In această încăpere a fost biserica-paraclis, despre care tot D-rul Istrate spune că „In cetate se mai află o biserică-paraclis ca în toate cetățile moldovenești și vechea zugrăveală bisericească nu se mai poate deosebi și astăzi de sub tencuiala așternută pe urmă de Turci care o transformaseră.

Stilul bisericii ca și al Casei Domnești de lângă ea este un stil bizantin înfrățit cu cel gotic foarte asemănător cu acelora al mai tuturor bisericilor zidite dela Ștefan cel Mare încoace".

In această biserică intri pe-o ușă largă cu marginea de sus arcuită.

Da, pe ziduri încă și astăzi în anul 1943 se mai distinge vechea zugrăveală de biserică depe vremea lui Ștefan cel Mare.

(N'am putut să scriu fraza de mai sus fără o emoție deosebită).

Te apropii de zid și vezi, cum ai vedea într'o altă biserică de azi, zugrăveala de biserică, care vine până la noi din timpul adânc...

Este acolo în acea zugrăveală, semnul credinței de altădată, grație căreia sălășluim și noi azi, în destin românesc, pe acest pământ.

Acea credință de altădată, vădită în zugrăveala paraclisului din Cetatea Hotinului, care ne-a fost transmisă, ne-a întărît ca să putem rezista tuturor furtunilor.

Dacă am fi pătrunși mai adânc de însemnătatea trecutului nostru, poate că la sărbătorile naționale, pentru a ne arăta nouă înșine că trecutul este pentru noi un izvor limpede de întărire, am oficia serviciile divine și am șopti rugile noastre colective către Atotputernicul, care ține în mâna Sa absolută cumpăna continuității neamului românesc, — chiar în aceste incinte sacre, — ca bisericuța din Cetatea Hotinului.

Ar trebui ca, cu capetele descoperite să intrăm cât mai des sub bolțile umbrite ale falniculul trecut românesc și nu să le ocolim și nu numai prin vorbe, care pot fi goale, să ne sforțăm a le preamări dela depărtare, când ele sunt aici lângă noi!....

Adeseori, odată cu înserarea vastă, care se lasă ca o cenușă fină din nesfârșit, peste adâncurile și depărtările Nistrului, când duhul misterelor pare a pluti pe aproape pe pământul vieții noastre, singur, intru în Cetatea Hotinului și singur cu pași grei urc apoi scara cea simplă de lemn, la bisericuța lui Ștefan cel Mare, a lui Petru Rareș și a celorlalți domni ai noștri ca să-mi spun acolo în liniștea cea adâncă, cu cuvinte de umbră și fum, rugăciunile mele fierbinți, căci numai acolo, îngenunchind, cobor în mine cel adevărat, în mine tot, ca să-I pot mărturisi lui Dumnezeu toate fărădelegile...

Și mi se pare că alături de mine, în lungile lui veștminte, îngenunchiat, cu capul cuprins în palme, cu pletele căzute în jos peste față, ca o magnifică arătare de vis, se roagă pentru binele Moldovei, pentru păstrarea pământului ei, pentru fericirea norodului, și pentru țăria și vitejia oastei, — se roagă un Domn „păzitor de țară".

Și mi se pare cum în jurul umbrelor noastre pâlpâe candelele, făcliile și cu lumânările, cum umbrele de jos se agită, speriate de lumină, cum depe pereți ne privesc cu ochii lor buni sfinții, sfintele și Hristos, că ne aflăm împreună scufundați într'un mister adânc, din care nu putem ieși decât salvați și că departe se aude cum peste prăpăstiile Nistrului vuesc furtunile înfricoșătoare...

Cu ochii plini de aceste viziuni și cu sufletul cutremurat de ele, mă ridic apoi din pulberea de jos și-mi port privirile încet încoace și încolo și mă urc apoi în firida adâncă din zidul din fundul paraclisului — în care încap mai mulți oameni în picioare — și prin deschizătura îngustă a firidei privesc cum jos în abis apele Nistrului se târăsc lenes la vale învârtind roțile morilor, cum prin spațiul abisului fâlfâie ciorile și după un răstimp de privire intensă, ochii mei se închid obosiți de grandoarea primitivă, geologică a peisagiului.

Desigur că prin această fereastră deschisă în zidul gros a privit și ochiul de voevod în zări, când acesta trebuia să arate vreun semn că vine dușmanul...

Ca să poți vedea însă mai bine și peisagiul câmpiilor transnistriene, tot peisagiul dinspre Răsărit al cetății, cursul, plin de sumozități al Nistrului până în zările afunde, largi și aburii din cauza ceții care se ridică depe Nistru, trebue să te sui pe culmea zidului, unde, până nu de mult, se afla chiar o platformă de scândură cu balustradă, pe care puteai să stai foarte comod, rezimat — dacă voiai — de balustradă, indiferent — dacă puteai — față de abisul care se deschide sub tine și să-ți scufunzi privirile în adâncul nesfârșit al zărilor.

Acest loc, pe care era aranjată și platforma, se află în prelungirea zidului care mărginește dinspre Răsărit paraclisul, — mai la Nord.

Desigur că stând pe această platformă și tot privind împrejur, trebuie să-ți dai seama că te afli cu picioarele și cu sufletul pe o culme a trecutului și privești pe platurile prezentului.

(In anul 1935 exregele Carol II-lea a vizitat Hotinul și câteva clipe a întârziat și el pe acea platformă, privind pământul mut de dincolo de Nistru.

S'o fi gândit poate — cine știe! — la vreo prințesă Romanov sau mai de grabă la nestatornicia mărirîlor pământești, la capriciile groaznice ale destinului omenesc, pe care acesta le joacă chiar și acelora dintre oameni, cari umblă pe pământ înconjurați de legenda că sunt unșii lui Dumnezeu...

Cetatea Hotinului a avut și continuă să aibă mulți vizitatori, pentru că ea constitue pentru mulți oameni conștienți de realitățile românești — și trebuie să constitue! — un punct de atracție în istoria românească.

Unul dintre acești vizitatori a fost Nicolae Iorga.

In anul 1936, în fruntea societății internaționale de istorici, însoțit și de alt mare istoric al nostru, — d. profesor Ion Nistor, — Nicolae Iorga a venit la Hotin și, împreună cu toți ceilalți istorici, a vizitat și cetatea, iar după vizită în sala Ateneului „Bogdan Petriceicu Hajdeu", în care se adunase multă lume din Hotin, învățatul de pe scenă, cu o vervă naturală și voioasă, a ținut o cuvântare, din care am putut să reținu numai atâta:

— Am fost la Hotin acum treizeci de ani, împreună cu Eudoxiu Hurmuzachi, la invitația acestuia. Am trecut granița austriaco-rusească pe la Noua Suliță. Hotinul era pe atunci cu totul altfel: case mărunte, noroiu mult. Sunt surprins de ceeace văd acum. Datorit bravului D-Voastre prefect, aveți acum și acest frumos ateneu. Spunând aceasta, făcu un gest spre colonelul Marin Florescu, prefectul județului, care stătea nu departe de scenă.

Am fost atunci găzduit într'o casă mică, înconjurată de o grădină mare. Eu îmi notam impresiile într'un carnet și birjarul care mă ducea cu trăsura, observând aceasta, a spus către alți birjari că cine știe ce spion trebuie să fiu eu și că trebuie să-mi fure carnetul. Și mi l-au furat... Acum vă rog să-l căutați prin arhivele D-Voastre familiare și dacă îl găsiți, să mi-l restituiți".

Referitor la Cetate a spus următoarele:

Pe o parte de zid vom pune o placă amintitoare de Petru Rareș, iar pe altă parte una amintitoare de Ștefan cel Mare, pentru că cetatea este în mare parte zidită de Ștefan cel Mare și reparată de Petru Rareș".

(Continuare în pag. 4-a)

PROOROCUL

Schiță de SĂRMANUL KLOPSTOCK

Tarsița Condopitaru e ghicitoare de păsuri, prezicătoare de noroc și împăciuitoare de iubiri rebele, în ulicioara *„Aprodul Purice"* colț cu fundătura *„S'a spurcat ursul la miere"*, suburbia *„Trei coceni"*, culoarea de *„Roșu"*.

Sala de așteptare a vrăjitoarei dă imediat în curte și curtea — permanent împăienjenită de rufe, prost spălate, infam croite și asimetric spânzurate pe frânghie — dă și mai imediat, în sala de așteptare.

O albie, o mașină de gătit, un patefon răgușit și o masă ogivală în mijloc cu numere vechi de ziare, punctate de muște moarte și pete râncede de cafea scursă din ceștile de ghicit, încheie inventariul preliminar al încăperei din templul misticismului și al jongleriei zodiei.

In bătătura puturoasă a ghicitoarei s'a ivit într'o zi printre alți înfrânți ai soartei, și un poet cu pălăria mare, cu lavalieră și mai mare, sufocat de o durere mult mai mare, plângându-se Tarsiței Condopitaru de o despărțire tragică, cu blesteme, jurăminte și asigurări ireductibile de infinită și mai ireductibilă ne împăcăciune, solicitând babei o imediată reabilitare sufletească.

Tarsița Condopitaru i-a recomandat răbdare, prudență, o recentă fotografie a iubitei și o și mai recentă scrisoare de dragoste a aceleiași iubite, discreție, calm, resemnare și... un aconto.

Poetul, înviorat, a semnalat vrăjitoarei și o aparență de regret; de reciprocă durere, de apropiată înduplecare din partea aceleia ce-i jurase despărțirea deapururi!

— Și care ar fi remediul, după părerea, simptomele și prevederile dv.? a întrebat înfrigurat poetul pe tămăduitoarea din spelunca farmecelor *„Aprodul Purece"* colț cu *„S'a spurcat ursul la miere"*.

— Cum ar fi remediul? Impăcarea!

— Și în ce fel?

— „Felul" mă privește pe mine când este vorba de doi ambițioși ambetanți înamorați, cari vor să ia castanele dragostei din foc cu mâna altuia! Mâna este a mea, focul este iubirea de care vă lepădați pentru a o dori apoi mai cu înverșunare, iar castanele sunteți voi — luați-le!

— Și ce trebue să fac?

— Să-mi aduci fotografiile amândorura, o relicvie oarecare și un cadou pentru ea, pe care mai întâi să mi-l prezinți mie și apoi, după ce-l voi galvaniza prin purgatoriul sugestiei ce va trebui să cheltuesc, să i-l trimiți ei, împreună cu o cutie de bomboane sau cu un banal buchet de flori oarecare.

— Fotografia n'o mai am. Intr'un acces de atroce durere, în ziua definitivei despărțiri, am rupt-o! Restul e mai lesne.

— Oricum, o fotografie cel puțin de a ei, este de strictă necesitate!

— Și în ipoteza unei imposibilități?

— Ar fi ca sugestia să lâncezească!

— Mă voiu trudi s'o obțin!

— Este de neapărată trebuință!

Iorgu Plăvițescu, fotograf cu „diplomă" în *„Stan Tabără"* păstra clișeul, iar poetul, ultimul client al prezicătoarei Tarsița Condopitaru, își amintea precis epoca în care își dusese aleasa în fața obiectivului. Condica comenzilor fu cercetată și patronul fotograf prinse îndată seria clișeului: No. 333, Mai în 21, (onomastica eroinei) 1927.

Exact! Era în Mai. Liliacul murise de mult în tulpinele grabnic fanate și visătorul poet smulgând din tufele revărsate pe gard, cele din urmă lacrimi mov ale florilor în agonie, le semăna în beteala părului mirese și o urcă apoi țanțoșă în trăsură, spre atelierul dlui Iorgu Plăvițescu. Clișeul reprodus întocmai, trecu pe masa de ghicit a vrăjitoarei Tarsița Condopitaru.

— Ce forme mai sunt de îndeplinit? a putut să îngâne înamoratul, așezând cartonul eroinei între niște gutui altoite, cari se fanau pe masa de ghicit a cărturăresei.

— Nici una! O scurgere de vreme, răbdare, discreție și rezultatul va fi că vei avea o veste dinspre partea adversă!

Și scurgerea de vreme a trecut mai curând decât înamoratul și-ar fi putut închipui!

— Ei, ce se aude doamnă tămăduitoare? întrebă poetul pe doctorul sufletelor, la câtăva vreme după predarea fotografiei.

— Bine!

— Cum bine?

— Fata te adoră la nebunie!

— Ei și?

— Am recurs la toate meșteșugăriile: cărți, cafea, pasențe, bobi, sugestie, telepatie, transpuneri, spiritism, — și toate la olaltă mi-au semnalat precis, dragostea nepieritoare ce-ți poartă!

— Toate bune, dar despre împăcăciune ce se aude?

— Va să vie și ea!

— Când?

— Când se va reîntoarce!

— De unde?

— Din depărtări!

— Și până să se reîntoarcă?

— Innumără-mi restul onorariului și... așteaptă!

— Innumăr, dar acolo în depărtări ce caută?

— Alinarea! Te iubește!

— De unde știi?

— Mediul!

— Care mediu?

— Bobii cu care am dat!

— Și bobii ce ți-au mai spus?

— Bobii mi-au mai spus că fata, îndurerată de nepăsarea d-tale, și-a căutat scăparea cu un... amant peste Ocean, în mrejele căruia uitându-te pentru o vreme la reîntoarcere să ți se dea cu mai multă frenezie!

Am ghicit?

GIORGIO

Schiță de GEORGE CARARA

Luând cel dintâi contact cu lumea aceasta Giorgio, cum se va numi mai târziu, nu scoase țipătul obișnuit al noilor născuți. Nu!

A luat mai degrabă o notă de o muzicalitate care a făcut pe bătrânul medic ce îngrijea de buna prezentare a pruncului în lumea asta pământească, să lase laoparte toate uneltele și scoțând dintr'un buzunar al vestei sale de catifea roșiatică diapazonul de care nu se despărțea niciodată, isbindu-l de colțul patului, să exclame :

— E cel mai pur fa diez, ce mi-a fost dat să-l aud în îndelungata mea carieră medicală-muzicală, sau muzicală-medicală.

Intr'adevăr doctorul Ulpiu, la vârsta de peste 70 de ani, astăzi își ducea existența cenușie între forceps și arcuș. Se putea deci spune despre el că în orele libere era când muzicant, când medic. Acum dând sprijinul său științific Emiliei Carduci, al cărei soț lupta pentru patrie și care fără îndoială azi oriunde s'o fi găsind trebuie să fi oftat amar, nu era decât medic.

Din ziua nașterii ca trebuia, sau că nu trebuia, sub diferite motive doctorul Ulpiu venea mereu în casa lăuzei, uneori de mai multe ori pe zi, doar, doar și-o mai potoli dorința care-i cuprinsese întreaga ființă ca o febră plină de voluptăți necunoscute din ținuturile calde de a-l asculta pe Giorgio. Gunguritul copilului căpătase pentru el proporțiile unor arii neasemuit de pline de vrajă. Țipetele copilului pentru dânsul deveneau melopei, cantate saa matinate. Cu deosebire în tânguirile, plânsetele copilului, el, cu o înțelegere aproape misterioasă descoperea comori de melodie. Se întâmplase în câteva rânduri ca Emilia întorcându-se pe neașteptate să-l surprindă pe bătrân întovărășind plânsetul copilului, cu șiroaie de lacrămi ce i se prelingeau pe fața schimonosită de pergament.

Hârtii dungate cu portative aidoma sărmelor de telegraf erau umplute cu note muzicale. Pentru a putea să-și realizeze măsurile necesare, dacă copilul înceta să plângă, îl strângea în brațele-i scheletizate cu atâta putere, încât mâcuțul cântăreț trebuia să mai plângă atât cât mai era necesar pentru închegarea melodiei dorită.

După aceasta urmă scena următoare : Bătrânul așeza pe Giorgio pe un jeț, se punea în genunchi în fața lui și îi cerea iertare de a-l fi făcut să sufere, sărutându-i mânuțele dolofane, picioruțele calde.

Și copilul bun și iertător conștiința în cele din urmă să-l ierte și unde mi se pornea pe un râs de-l imitau cănărușii din colțiile din cerdac, care pentru a fi la înălțimea „acutelor;" lui Giorgio își umflau gușulițele de să plesnească nu altceva. Și micuțul desțănțuit și răsfățat lovea cu picioruțele și diapazonul în fruntea bătrânului de-i lăsa urme vinete. Surprins apoi de sunetul instrumentului îl ducea și el la ureche așa cum făcuse bătrânul, cu foarte multă atenție de parcă și-ar fi dat seama de scopul acestei scule. Bucuria bătrânului nu mai cunoștea margini. Țopăia prin casă ca un zârghit și ca sub o putere diavolească ochii îi străluceau. Renăștea văzând cu ochii. In seri crepusculare sunetele aproape omenești ale violoncelului doctorul Ulpiu întovărășeau glasul nepământesc de frumos al copilului minune care creștea ca o floare rară. Mai târziu biserica bătrânului târgușor devenise pe cât era de mare neîndestuătoare pentru mulțimea credincioșilor, sau a celor certați cu cerul, care veneau sărbătorile să-și îndulcească sufletul la vrăjitele melodii ale lui Giorgio.

De când fata episcopului care zăcea de mulți ani de zile de o boală necunoscută a sufletului, boală socotită de nevindecat, a putut fi tămăduită ascultând numai melodiile lui Giorgio toată lumea era înclinată să vadă în el un trimis al lui Dumnezeu. Alții dimpotrivă îi puneau în sarcină fel de fel de ciudățenii și legături necurate, unii mergând până acolo cu șoaptele încât susțineau că la mijloc trebuie să fie și puțină vrăjitorie Se dusese astfel vestea pe întreg cuprinsul ținutului și mai departe, de veneau învățați ai vremii și vestiți muzicieni de se închinau în fața băiatului cu glas de serafim. In cele din urmă după multe consfătuiri și cu toate împotrivirile Emiliei, tânărul trebuia să asculte de sfaturile și rugămințile tuturora și să consimtă a pleca în marea cetate a luminii, pentru a-și completa cunoștințele de învățătură cu cei mai renumiți magiștri și maeștri în ale cântului. In frunte cu bătrânul Ulpiu, toți nădăjduiau că adaptat la școala apusului, vocea sa de aur va putea după un timp oarecare să atingă astfel de înălțimi și puteri de încântare, încât la un moment dat să poată fi socotită pe drept cuvânt cea mai frumoasă și mai însorită a vremii.

Giorgio cunoștea clipă cu clipă fiorii neliniștii, al marilor încercări, și neputându-se împotrivi sfaturilor ce i se dădeau începuse a se obișnui cu această viață adică începuse a nu-și mai aparține sie-și.

Zâmbea tuturora cu o tristețe sumbră, fără de margini, iar cântecul său devenea parcă tot mai trist.

Intr'un amurg însângerat a plecat întovărășit de doctorul Ulpiu și de un trimis al stăpânirii provinciei. L-au plâns cănărașii, l-a plâns lumea întreagă și nesecate isvoare de lacrimi a vărsat Emilia. Destinul trebuia să se împlinească.

In marea cetate cu palate cenușii, cu lume multă, cu serbări strălucitoare așa cum nu mai văzuse Giorgio nici în visurile lui fu prezentat marilor profesori, care s'au minunat de vacea lui.

Tinând sfat au ajuns la înțelegerea că prin lecțiile și școala ce va primi tânărul, toate nădejdile puse în el se vor adeveri.

Și începu o muncă istovitoare, când nu-i era îngăduit să cânte decât într'un anumit fel, mai bine zis să nu cânte ci să

(Continuare în pag. 4-a)

CALENDAR

EXEMPLUL LUI IOAN GRĂMADĂ

Mulţi nici n'au auzit vreodată de el, dar e, totuşi, numele unui scriitor. Nu un scriitor mare, nu un scriitor pretenţios. Un modest, dar un mare modest, care, în 1917, în vremuri grele, şi-a dat sângele pentru o idee de dreptate şi care şi astăzi, de dincolo de mormânt, ne mai poate şopti la ureche câteva cuvinte cu tâlc, care pot fi însăşi expresia demnităţii, de ţinut în seamă oricând şi sub orice împrejurări.

Ioan Grămadă era bucovinean şi era scriitor. Când a izbucnit războiul, celălalt război mondial, omul din el a tresărit; a plecat pe front, nu însă cu gândul simplu de a ucide oameni, ci cu acela de a face dreptate.

Era, poate, sigur că nu se va mai reîntoarce. Dar jertfa lui a fost deliberată.

„Doamne, ajută-mă să fiu tare (invoca el într'o scrisoare trimisă de pe front), să fiu vrednic şi neînfricat, spre a putea răzbuna lacrimile ce le-au vărsat ai mei, vreme de o sută şi cincizeci de ani de robie".

Ridicat dintre cei mici şi obidiţi, Ioan Grămadă nu voia să facă război, ci dreptate. Şi, prin sacrificiul său, a făcut-o: cot la cot cu legendarii eroi dela Cireşoaia, modestul scriitor din Bucovina a luptat şi a căzut. Împreună cu Mihail Săulescu, eroul dela Predeal, cu poeţii Cezir Titus Stoika şi Vulovici, — Ioan Grămadă a formulat prin gestul său însuşi sensul condiţiei umane a creatorului: acela de a fi totdeauna pe linia imperativelor de umanitate justifiară.

Ioan Grămadă se ruga să fie „vrednic şi neînfricat". Iată două atribute, care nu fac totdeauna tovărăşie cu scriitorii, mai ales cu scriitorii zilelor noastre, cari în covârşitoare majorităţe sunt şi îndeajuns de laşi şi suficient de confortabili pentru a lăsa vrednicia pe seama împrejurărilor sau a fetei din casă.

Scriitorul trebue să fie şi un luptător, — iată ceeace ne învaţă jertfa lui Ioan Grămadă, cel căzut pe front acum aproape jumătate de veac. Nici astăzi nu e prea târziu pentru a lua învăţăturile cuvenite din acest simplu, dar categoric act, al unuia care a scris, la rându-i, a visat şi a dorit o lume mai bună şi mai dreaptă.

PEREGRINUL CALISTRAT HOGAŞ

In ziua de 27 August, s'au împlinit 46 ani dela moartea lui Calistrat Hogaş.

Sacrat al unei singure cărţi: „Pe drumuri de munte" (cu toate că a mai scris şi altele), Hogaş este unul dintre cei mai originali şi mai suculenţi autori din câţi a dat acest neam.

Original fără crispare şi fără preţiozitate, cu elementara naturaleţe a izvorului la prima izbucnire, şi a celui dintâi fir de iarbă.

Era, de altfel, odrasla unor oameni cari îşi păstraseră izvoarele vitale nealterate, spiţă dintr'o familie de răzeşi cuviincioşi şi puri. Născut în 1847 la Tecuci, Calistrat Hogaş a făcut studii la Iaşi, bucurându-se de tovărăşia unor: V. Conta, Gh. Panu, Lambrior, etc., — sorţii dintru începuturi carierei de profesor, cu toate că figura sa îţi sugera mai mult pe aceea a unui poet, dintre cei mai jovialî şi mai decişi a împăca elementele spirituale cu cele suculente, ale vieţii terestre.

Dela 1875, când a luat o catedră la Piatra Neamţ, şi până în 1912, Hogaş a ştiut să împace de minune cerinţele mai multi statice ale profesiunii de dascăl cu o extraordinară pasiune de drumeţie.

Într'o cultură ca a noastră, în care creatorii îţi pot vorbi despre cele mai exotice ţinuturi fără a le fi văzut niciodată, el constitue o excepţie şi aproape un miracol. Setea sa de cunoaştere (fiindcă a călători nu înseamnă, după un mare călător ca Descartes, decât a cunoaşte) era extraordinară.

Calistrat Hogaş nu era pasionat pentru drum, ci mai ales pentru ceeace poţi vedea pe drum, pentru surprizele pe care ţi le poate oferi drumul în ceeace priveşte revelaţiile asupra sufletului oamenilor şi asupra sufletului naturii.

Nu ne aflăm în faţa unui călător ca Chateaubriand, care populează ruinele Palmyrei cu fantomatice apariţii de o nostalgică măreţie, Calistrat Hogaş nu e din rassa scriitorilor speciali. Dimpotrivă.

Ceeace îi caracterizează este puternicul flux de vitalitate pe care a ştiut să-l capteze, mediul frust în care se simte bine, plăcerea aproape tactilă cu care sesizează viaţa de esenţe primare, pantagruelice, spre care tot timpul a năzuit...

Debutând în 1881, la revista „Asaki", Calistrat Hogaş a colaborat deasemenea la „Arhiva", pe care o scotea A. D. Xenopol şi, mai cu seamă, la „Viaţa Românească".

Înainte de 1912, nici critica şi nici cititorii nu se prea grăbiseră să-i întindă laurii recunoaşterii. Hogaş era, însă, nu numai un scriitor de covârşitor talent, ci şi un om înţelept. Şi'a, cu un un cuvânt, să aştepte.

Stându-i bine călătorului cu drumul, nu e mai puţin adevărat că scriitorului îi stă bine cu aşteptarea.

Şi din acest punct de vedere, scriitorul român de azi mai are multe de învăţat dela pilda marelui înaintaş, trecut într-u cele veşnice acum 46 de ani...

T. Radu

NOTE

Nu de mult

— a apărut în editura A. B. C. traducerea romanului lui Rudyard Kipling „Se lasă noaptea".

Autorul „Cărţii Junglii" ne prezintă de data aceasta o viaţă plină de tumultuozităţile tinereţii. Putinţa de a crea implică pentru artist în cazul de faţă un tânăr pictor, credinţa într'o izbândă ce trebue să vină.

Un optimism sănătos, împletit admirabil cu spiritul de aventură caracteristic tinereţii exuberante, pe care nostalgia lungilor călătorii pe mare, lipsurile materiale sau botezul focului pe câmpurile de bătae ale pustiurilor, nu numai că nu-l alterează dar îl îndârjesc într'atât încât face din personagiul acesta un îndrăgostit de luptă continuă.

Dar sfârşitul luptei, ascultând parcă semnaiul unei baghete magice, cade fulgerător tocmai în clipa în care talentul artistic culminează încumetând întreaga muncă prin redarea operei desăvârşite „Melancolia".

Momentul atât de bine ales, contrastând în chip izbitor cu atmosfera de optimism ce se degajă din întreg cuprinsul de până acum, marchează punctul culminant al romanului. Tenebre tot mai adânci învăluesc lumina ochilor. Se lasă noaptea. Dincolo de strigătul desnădejdei niciun grăunte de lumină. Noaptea sfârşeşte cu arta, cu tinereţea, cu dragostea.

Trecând peste capitolul, Maisie, personagiul feminin — creat nu pentru a fixa un tip feminin — fiindcă în realitate rămâne departe de această ţintă —, ci pentru a da prilej personagiului principal să se manifeste pentru o cât mai bună conlinuare şi în domeniul impulsiunilor fireşti ale vârstei, ne vom opri asupra planului fundamental al romanului.

Căci, într'adevăr, toată acţiunea acestui roman e clădită pe o temelie solidă

O caracteristică a personagiilor alese ale lui Rudyard Kipling este ţinuta înaltă a sufletului în care în primul rând predomină înţelegerea adânc omenească şi bunătatea.

Dar aci nu-i vorba numai de atât.

Caracteristicile menţionate sunt subordonate în mod firesc unui sentiment puternic suportat întregului roman: camaraderia.

Figura lui Torpenhow rămâne o permanenţă în desfăşurarea acţiunii. Sub o înfăţişare severă, un înger bun, gata să-şi întindă aripile pentru a apăra; şi apără nu din datorie ci numai pentrucă aşa simte el. A fi bun camarad nu-i o lozincă a omului, ci a naturii lui.

De aceea intervenţia îi este atât de firească, şi spontană.

Peste noaptea ochilor, peste prăbuşirea sufletului pluteşte chemarea unită, nostalgică, a locurilor şi zilelor de front cunoscute şi îndrăgite lângă acest uriaş Torp.

Şi acesta e ultimul drum al lui Dick.

„Torpenhow! Torp!... Sunt eu! Torp!"

Dar duşmanul ştie să ţintească şi Dick vrea să coboare cu faţa spre el.

Braţele lui Torp îl primesc de data aceasta fără putinţă de a-l mai apăra.

In privinţa traducerii d-lor Al. Olaru, Mircea Streinul şi Vlad Muşatescu am avea de remarcat o obositoare repetiţie de pronume, mai ales la începutul frazei, precum şi asperităţi în construcţia frazelor care dau lecturii o notă greoaie.

In această privinţă cititorul rămâne cu impresia că autorii, prea grăbiţi, n'au ţinut de loc să-şi mai revadă traducerea. Şi e păcat!

„Cartea stihurilor"

— se intitulează ultima culegere de poezii a d-lui *Teofil Lianu*, apărută nu de mult în editura ziarului „Bucovina" din Cernăuţi.

Menţinând linia tradiţionalismului sănătos din volumele anterioare *„Cer valah"* şi *„Curcubee peste ţară"* şi adăugând stilului limpede de până acum pecetea maturităţii în meşteşug, d. Teofil Lianu aduce cu „Cartea stihurilor" o remarcabilă contribuţie în lirica noastră contemporană.

Refractar alambicărilor stilistice cari au bântuit cu atâtea întunecate urmări în scrisul românesc din ultima decadă şi de cari mai sunt încă şi astăzi îndrăgiţi câţiva tineri, d. Teofil Lianu continuă să cânte, virtuos, pădurile, lanul, apele, datina şi străfundurile sufletului autohton, înmănunchindu-le în melodii clare emoţionante. Bate în poeziile d-lui Lianu un lung vânt de sănătate morală, deosebit de reconfortant; batere lină, tălăzuitoare, românească.

Cu floarea soarelui mă'ntorn
Spre descuerele luminii;
Ascult când înfrunzesc arinii
Şi lină laudă de corn.

Tu mâi în câmpul afânat
Din urmă lucitoare plugurî
Şi pui în sălcii fragezi muguri
Şi Paştele l-aduci în sat.

Fântânelor oglinzi le dai
Şi zări de limpede răcoare
Şi'n fluer de alun cântare
De vis de singuratic plai,

Reversi peste poeni şi lunci
Colori ca roua de curate
Şi ca o mantie, pe toate,
Albastrul cerului l-arunci.
„Psalmi", V)

Din ciclul *„Hram la Putna"*, desprindem aceste acorduri baladice, grele de frumuseţe:

Dela mânăstire 'n jos
Mai la mijlocul poemii,
Ştefan Vodă şi oştenii
Stau sub un gorun umbros.

Masă mare împrejur.
Vinul scântee în oale
Şi răsună până'n vale
Râu de ne 'ncetat murmur.

Dela mânăstire 'n sus
Ospătează până nouă
La o masă ca de rouă,
Sfinţi-Apostoli şi Iisus.

Iar în partea dinspre-amiaz
Gusta-abia din toate cele
Soarele, luceferi, stele,
Intre luminaţii brazi.

Dinspre miază-noapte vin
Dobiloacele pădurii,
Iarba şi Ciorchinii muriî
Peste tot s'apleacă lin.
(Pag, 17)

Mai ales pentru generaţia scriitorilor cari se ridică, amăgită în parte de ecourile unei arte străine de sufletul românesc, *„Cartea stihurilor"* este o lecţie dintre cele mai reuşite.

In ciuda

— greutăţilor impuse de vremurile excepţionale prin cari trec mai toate publicaţiunile noastre, la Iaşi apare, cu o regularitate impresionantă şi în condiţiuni grafice din ce în ce mai atrăgătoare, buna revistă *„Cetatea Moldovei"* de sub conducerea d-lui prof. *Gh. A. Cuza*,

Scrisă în duhul marilor prefaceri naţionale, cu material privind probleme locale şi cuprinzând totuşi mişcarea culturală din cuprinsul ţării, publicaţiunea feşeană poate sta alături de revistele noastre de frunte.

Ultimul număr aduce următorul bogat şi variat cuprins: *Th. Simenschy:* Destinul în concepţia antică; *Ion Buzdugan:* Fântâna din răscruci; Priveghere (versuri); *Aurel George Stînd:* N. Gane, cântăreţ al naturii; *Teofil Lianu:* In pridvorul Adormirii; *G. Bezviconii:* Femeia basarabeană; *Magda Isanos:* Zeii (versuri); *Const. Vârtej:* Eroica lui Costruş; *Virgil Şotropa:* Norii (versuri). *Ene Stanciu:* Credinţi moarte; *G. Constandache:* Se strâng versuri); *Traian I. Cristescu:* Trei schiţe din Basarabia; *Aurel H. Golimas:* Incercări de romînizare; etc. Note de actualitate, scrise cu nerv.

Cartea de humor

— „Procestu lu Ilie Sfert" a d-lui Dorin Iliescu se apropie de epuizare.

Dat fiind succesul neobicinuit pe care l-a avut acest volum de humor sănătos şi irezistibil, lucrarea va fi tipărită într'o nouă ediţie.

Poetul E. Ar. Zaharia

— *a tipărit la Cernăuţi în colecţia Societăţii Scriitorilor Bucovineni o interesantă mai ales din punct de vedere documentar*, Antologie Rădăuţeană *ilustrată* de Eugen Drăguţescu, *pictorul care a întrunit alese elogii la Roma şi pe care „Il Messaggero" îl caracterizează atât de admirativ. Cartea care cuprinde frumoase reproduceri din poeţii:* Vasile Bodnariu, Arcadie Cerneanu *(cu: vrerea mea brăzdează ne'nceputul ca un plug)* Ghedeon Coca *(remarcăm: Ţara)*, Ionel Creţeanu *(melancolie)*, Mircea Grunicinevici *(peisagist)*, Ion Roşca *„Semne 'n scuturi, Itinerar)*, Constantin Rotariu, George Nimigeanu, Mihail Horodnic *(o splendidă „Elegie de toamnă")* I. O. Suceveanu, Vasile I. Posteucă *(Zădărnicie, Pentru Bucovina, Cântec de leagăn)*, Ana Ţurcan, Dragoş Vicol, T. Vioreseu *(despre care în nota bibliografică ni se spune că are calităţi de prozator)*, Procopie Miliţe, N. Tcaciuc-Albu, Ion Cârdei, George Voevidca, George Puteneanu *(Balada Cruciaţilor)*, Iulian Vesper, Liviu Marian şi E. Ar. Zaharia, *începe prin câteva „Puncte de reper' semnate de autorul antologiei.*

In aceste puncte de reper, d. Zaharia ne informează, dând toate amănuntele necesare despre începutul greu şi entuziast al liricei rădăuţene care porneşte la drum activ prin 1923-1924 cu acea splendidă revistă tinerească „Muguri", unde au colaborat aproape toţi poeţii bucovineni şi în care regretatul Mihail Horodnic *(mort la 4 Septembrie 1926 în râul Sucevita) şi-a publicat aproape toate poesiile sale. Poetul E. Ar. Zaharia continuă apoi, făcând istoricul liricei rădăuţene până astăzi.*

Lucrarea nu este numai o obişnuită antologie cu date bibliografice, ci şi un comentar critic al evoluţiei liricei arboresene cu specific rădăuţean, dela început şi până acum. De aceea păstrează caracterul de document al tinerei generaţii de creatori bucovineni pentru istoria literaturii noastre.

Duminecă

— 9 Octombrie a. c. ora 18 jum. va avea loc în sala Ateneului Român o şezătoare literară a Grupării Învăţătorilor Scriitori, în cadrul căreia va fi sărbătorit prozatorul *B. Jordan*, cu prilejul împlinirii a zece ani dela apariţia romanului său *„Normaliştii"*.

După cuvântul unui reprezentant al Societăţii Scriitorilor Români şi al d-lui D. V. Ţoni, vor ceti din opera lor următorii: *G. Tuloveanu, B. Jordan, Teofil Lianu, V. Copilu-Cheatră, I. D. Pietrari, Octav Sargeţiu* şi *George Popa.*

D. Ion Şugariu

— autorul volumelor de poesii *Trecere prin alba poartă* (1938), *Paradisul peregrinar* (1942) şi *Ţara de foc* (1943) are gata pentru tipar o nouă culegere, intitulată *„Elegii"*. Cartea va fi prefaţată de un cunoscut critic.

In revista „Vremea"

— d. Al. Philippide publică un frumos articol intitulat *„Drumul poeziei"*, în care arată că astăzi expresiunle poetice nu se mai găsesc decât ca exemple vechi în manualele didactice, iar limbajul poetic nu mai există. Poet de gust şi eleganţă, d. Al. Philippide pledează subtil pentru o întoarcere la sensibilitate şi formă poetică, pe care d-sa le numeşte TON, necesar „oricare ar fi materialul pentrucă fiorul liric să se producă... Şi asta e toată poezia".

In felul acesta limba poetică, printr'o anumită eleganţă şi bun gust, capătă aspectul unei creaţii de artă.

Tot în „Vremea" mai semnează: *Vasile Netea* (un documentat reportaj despre Timişoara) *Pericle Martinescu* (despre Adelina Patti), *Teodor Măinescu, C. Pelmuş, Pompiliu Constantinescu, Ion Ştefan, Tudor Arghezi, Mircea Ştefănescu, Tudor Şoimaru, Aristarc, etc.* In afară *d. Ion Frunzetti* care iscăleşte o cronică plastică, scrisul tânăr este absent în acest număr, destul de bogat în material, al „Vremii".

„Visul poetului"

— *se intitulează Volumul de debut al d-lui* Ion Marin Nicola, *volum din care se desprinde o aleasă sensibilitate poetică, o verificare corectă şi un avânt tinerese remarcabil.*

Volumul „Visul poetului" *este împărţit în două cicluri intitulate:* Visul poetului şi Alu (!), *cuprinzând 29 poeme .*

Poetul cântă: seara, primăvara, tristeţea, dragostea, durerea, uitarea şi alte stări şi structuri sufleteşti, pe care le simte, punându-le într'o formă plăcută şi corectă.

Reproducem:

E linişte şi pace şi seara-i tot mai deasă...
Şi una câte una clipesc pe îndelete
Ferestrele timide la fiecare casă.
Departe nu ştiu unde, mai cântă nişte fete.
(Seară pe Rarău, pg. 12),

INSEMNĂRI DE PE PĂMÂNTUL MEU

(Urmare din pag. 3-a)

Apoi savantul ca să nu-şi plictisească auditoriul, a spus câteva adevăruri istorice în legătură cu Hotinul şi cu Cetatea Hotinului, sub formă de glumă:

— Observaţi dacă prin familiile D-voastre vreun tată, bunic, frate are culoarea mai întunecată la faţă apoi să ştiţi că acela e turc. Că turcii au stat multă vreme pe aici. Ca dovadă este minaretul din cetate, care stă drept şi înalt până azi. (A fost dărâmat de sovietici în anul de ocupaţie 1940—1941).

Am observat că gardurile la curţile D-Voastre sunt făcute de piatră luată din cetate. Eu vă spun să nu fure nimeni piatră din cetate, căci Dumnezeu are să facă ca pentru fiecare piatră luată din cetate are să-i cadă două pe cap. Dacă vreţi numaidecât să furaţi, furaţi din ruinele din jurul cetăţii, că acele sunt făcute de Turci, pentru că dacă este pe furate, apoi să fie şi pe-alese....

Apoi a spus că cuvântul Hotin este un cuvânt slav, ca de pildă, Sneatin, — iar ducând vorba despre Ruşi, a surâs ironic şi a spus cuvintele de mai jos, care în ironia lor, au fost profetice:

— Datorit d-lui Titulescu avem acum tratatul de neagresiune cu... (arată cu capul spre Rusia sovietică)... şi ne putem face bezele.

Toată cuvântarea a ţinut pe acelaş ton; a vorbit natural cum curge natural izvorul, gesticulând numai cu mâna dreaptă, iar mâna stângă ţinând-o sus la jiletcă unde se prinsese cu degetul cel mare.

Toată cuvântrea a tradus-o apoi în limba franceză, pentru istoricii streini, cu faţa întoarsă spre loja lor laterală în care se aflau ei, înconjuraţi de un grup de fete frumoase hotinence, îmbrăcate în costume de domniţe române.

Intr'adevăr vizita făcută de Nicolai Iorga, de d. profesor I. Nistor şi de savanţii streini Cetăţii Hotinului trebue considerată ca cea mai de seamă, pentru că a fost făcută numai din interes istoric.

Aceşti vizitatori ai cetăţii au fost aşteptaţi de duhurile grandioase ale cetăţii.

T. Piop

GIORGIO

(Urmare din pag. 3-a)

silabisească anumite tonuri după anumite tipicuri, ce este drept foarte ingenioase, dar care la început cu mare anevoie şi le apropiase. Şi astfel trecură ani şi ani. Stăruind în învăţătură ajunsese de puse pe gânduri pe toţi prin marea lui artă de a cânta. Aproape că nu-i mai rămase nimic necunoscut din secretele muzicii.

Timpul puse zăgazuri adânci între ai săi şi acel ce trebuia să fie soarele, bucuria de lumină. Iar atunci când Giorgio trebuie să dea roba cea mare care să-l consacre, toată lumea auzindu-l ar fi exclamat :

— Giorgio are o şcoală de muzică cât se poate de înaltă, dar păcat că nu are şi voce! *Cât despre Ulpiu, acesta ar fi rămas numai la medicină, pe care o practica cu pasiune chiar şi în orele libere.*

George Carara

VITRINA LITERARĂ de Neagu Rădulescu

Au apărut:

„TRUPUL IŞI CAUTĂ SUFLETUL" de **Sarina Casvan**

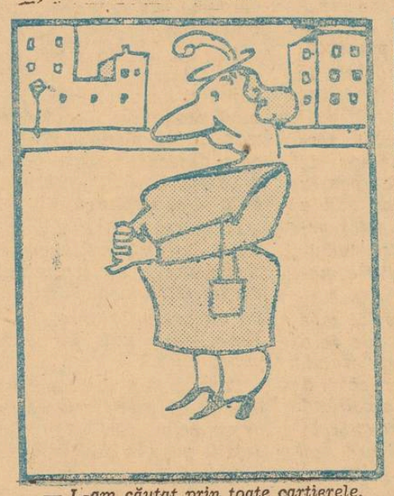

— L-am căutat prin toate cartierele, dar e imposibil să-l găsesc!

„MAIDANUL" roman de **Maica Savu**

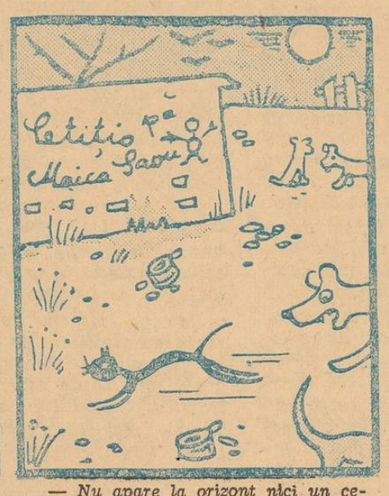

— Nu apare la orizont nici un cetitor!

„DIALOGUL INIMILOR" de **Lia Mirea**

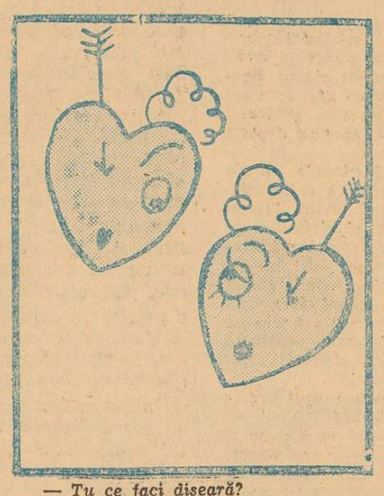

— Tu ce faci diseară?
— Mă întâlnesc cu unul în parcul Carol. Dar tu?
— Eu am rendes vous la cinema.

„ŢĂNDĂRICĂ" de **Dinu Moroianu**

— Să-ţi mai dau puţin cu rândeaua şi pe urmă te pot trimete în lume!

„CONSTANŢA — BIORAM — BUCUREŞTI de **Camil Petrescu**

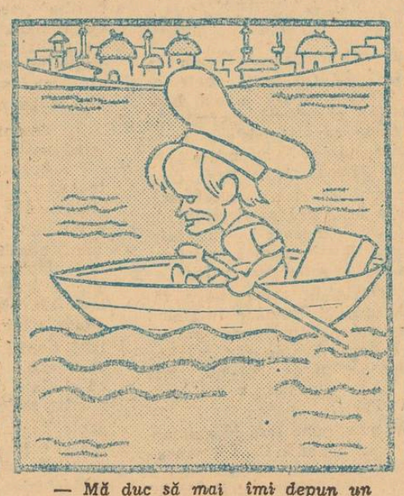

— Mă duc să mai îmi depun un manuscris şi la Constantinopol.

„LUMINA VIE", versuri de **Gr. Melidoneanu**

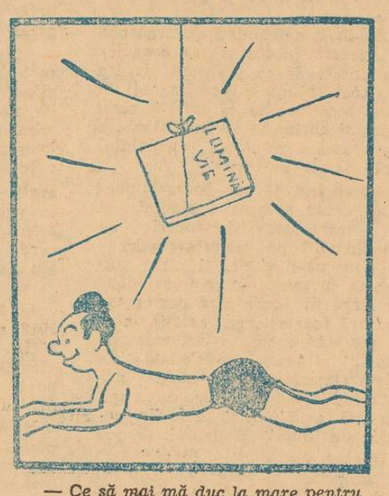

— Ce să mai mă duc la mare pentru raze ultra violete; am cumpărat volumul lui Melidoneanu!

Societatea Naţională de Editură şi Arte Grafice „DACIA TRAIANA", Bucureşti, str. Sărindar 5-7-9, înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerţului Bucureşti. Tipărită la 2.X.1943

ANUL II Nr: 82

5 LEI EXEMPLARUL

10 Octombrie 1943

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

VIAȚA ȘI OPERA
MITROPOLITULUI VARLAAM AL MOLDOVEI

In prima jumătate a veacului al XVII-lea dela Iisus, era Mitropolit al Kievului Cuviosul Petru — pe numele laic, Petrașcu — os din neamul domnitorilor Movilești moldoveni.

Este cunoscută truda lui pe tărâmul bisericesc ortodox de pretutindeni și mai cu seamă foloasele directe aduse culturii Țărilor Românești.

Intr'adevăr, ajutorul lui de gînd — dar și de faptă — l-a dat bucuros Țărilor Românești și'n special învecinatei Moldavii.

Indreptându-și rugămințile către el, l-a ajutat pe Vasile Lupu — și mai cu osârdie, pe Chiriarchul acestuia Varlaam, Mitropolitul despre care'nsemnăm noi aici cuvinte de aducere aminte.

Varlaam a fost Mitropolit în Moldova, după Atanasie de Roman încă, din ziua morții acestuia. 13 Iulie 1632.

Se născuse în ultima decadă a veacului al XVI-lea dintr'o familie de răzeși din ținutul Putnei.

Este semnificativ faptul, că acel ce va trebui să aibă rolul de mare precursor făuritorului de limbă românească Dosofteiu, nu venea din clasa cea mare boierească, ci se desprindea dela brazdă, purtând, deci — chiar fără vrerea lui — comori de graiu românesc, cuvinte și forme păstrate din neștirbita continuitate romană a limbii românești.

Averea — cât a avut — și-a dat-o nepoților săi, copiilor celor doi frați mai mari ca el. Actul de danie se mai păstrează, ca și alte hrisoave din viața sa de mai târziu.

După aceasta luă drumul mânăstirii...

Și, chiar de n'a venit din prima zi, a fost primul întru ale orânduelilor bisericești, în Mănăstirea Secul, ctitoria, din acea vreme, a lui Nestor Ureche.

Vrednicia lui face ca, în 1610, să fie ales Egumen.

Intr'adevăr, aici, în mijloc de codru, între pereți de chilie, călăuzit de candela credinții, căsnea el să meșteșugiască sfinteniile în slovă românească.

„Varlaam Ieromonahul" cum îl numește Petru al Kievului se duce la acesta, în 1629 — August 3 — mânăstirea vestită Pecersca — cu manuscrisul unui Octoih slavonesc, trimis din partea Domnitorului Miron Barnowschi, care îi amintește și la plecare, din Suceava, să povestească lui Petru Moghilă — rudă de a sa, dealtfel — și despre minunea îngreunării moaștelor Sfintului Ioan cel Nou, cu opt ani în urmă, când au fost să fugă dinaintea Cazacilor.

Ce mult trebue, să se fi desfătat ochii muncitorului de slove, când a văzut, cum se mai tipăreau, în Lavră, cărți întregii ortodoxii — și ce mare trebuie să fi fost bucuria lui, la promisiunea lui Petru Movilă, că-i va da și lui scule pentru o tipografie în Moldova!

Om mare a fost Varlaam dacă peste trei ani, fără a se ști precis de a slujit, undeva, ca Episcop, ci numai începând din 1628, fiind Arhimandrit de Suceava — este numit Mitropolit.

La înscăunarea sa, în 1632, Septembrie 23, are cinstea să-i dea cuvîntul de primire Meletie Sirigul, teologul cel mai mare al Grecilor din acest timp.

Mărirea aceasta nu-i turbură gîndurile și nici nu-l umple de deșartă mîndrie; viața lui continuîndu-se ca și pînă acum, fără să se însemne în războjul personal, ci împletindu-se cu înfăptuirile vremii, în cinste creștinească...

„Domnul Vasile Vodă" — cum îi plăcea să se intituleze, în formulă de Impărat bizantin, ambițiosului Lupu, nu numai pentru pomenirea numelui Său, dar, mai ales, și pentru întrecerea vecinului muntean, Matei Basarab, s'a gîndit să facă o tipografie și o mare școală la Iași.

Și, astfel, la 6 Mai 1639, s'a tîrnosit Mânăstirea Trei Sfetite — Trei Ierarhi — din Iași — comoară de artă și monument de credință — care-și cîștigă imediată întîietate în Moldova.

Primul ei Egumen a fost învățatul rector al Lavrei Pecersca, Sofronie Pocackij.

Călugării profesori fură aleși din cei mai buni.

Se aduseră, după ce cu bani grei erau plătite, Moaștele Sf. Paraschiva cu mult ceremonial, ieșindu-le întru întîmpinare la Ismail, toți Vlădicii — adică Varlaam și cu Episcopii Țării, Anastasie de Rădăuți, Evloghie de Roman și Ghiorghe de Huși și cu mai toți Egumenii mânăstirilor moldovenești. Moaștele erau însoțite de trei Mitropoliți greci: Ioanichie de Heracliea, Partenie de Adrianopol și Ștefan al Vechiului Patras...

Drumul până la Iași — unde se intră la 13 Iunie 7149 (1641) — a fost toată vremea citanie sfântă și nimerit prilej de rugă și mătănii, pentru norodul strâns dealungul ulițelor și satelor.

Cam pe vremea aceasta se întemeie și școala odraslelor boierești, alături de Mânăstire, în fo-

Eugeniu V. Haralambie

(Continuare în pag. 2-a)

SCRIITORII ȘI O SUPERSTIȚIE
CARE TREBUIE INVINSĂ

Prezentarea lumii prin doctrina exclusivă a unui materialism istoric absolut și consecvent duce, și a dus, la practici tot așa de monstruoase ca și cele rezultate din toate exagerările de până azi ale vremuui extremism.

Omenirea nu trăiește nici numai din îngrămădirea și repartizarea bunurilor menite a îndestula nevoile timpului și nici numai din relele mituri ale veacurilor.

Fapt e că materialismul unilateral, — și încă dacă ar putea fi instituit întru mulțumirea tuturora, — uniformizează, coboară și îngustează spiritul. Și fapt este că miturile, mult mai periculoase decât s'ar părea la prima vedere, exaltează sufletele și nesocotesc temeiurile materiale, obiective și permanente ale vieții, alterând, ca și materialismul, tocmai acele instincte pe care se înfășoară, ca pe schelet rezistent, totul ce este creștere și dăinuire în noi și în jurul nostru.

Inițiații, din toate timpurile, în misterele existenței pământești a omului și-au dat foarte bine seama de această stare de lucruri și s'au străduit, câtă vreme nu pofteau la comori numai pământești sau la cele numai ale spiritului, să conducă în așa fel societatea al cărei regi, preoți, legiuitori sau prooroci erau, ca acestei societăți să nu i se întâmple nici un rău. Buna conducere era cu atât mai ușor de întrevăzut și de controlat și cu atât mai ușor de realizat cu cât respectivele forme sociale erau mai organic așezate, cu cât adică fiecare parte constitutivă se integra mai neschimbată și mai precis în ierarhiile necesare bunei funcționări a întregului.

Aceste epoci aparțin însă, de mult, trecutului, iar a le rechema ar fi încercare și zadarnică și nesăbuită, căci ar echivala cu o comprimare cu nepulință de stăpânit și cu o nedreptățire a însuși dinamismului social creator de bunuri în înțelesul modern al cuvântului.

Totuși omenirea nu trăiește nici numai din spirit și nici numai din materie și tocmai această omenire, prinsă, azi, de sfâșierea cea mai totală și mai necruțătoare din câte s'au cunoscut, are nevoie de mântuire și trebuie salvată căci, altfel, viața nu ar mai merita să fie nici apărată nici trăită.

Sociologilor și moraliștilor și, mai cu seamă, recăditorilor politici ai păcii care trebuie să vie, le revine dificila sarcină de a găsi formula și traduce în fapt viitoarea echilibrare a lumii. Ei vor fi chemați să dea numitor comun drepturilor, obligațiilor, intereselor și idealurilor individuale și sociale. Acest numitor comun nu va putea fi nici pur metafizic, nici altcumva utopic ci unul mai viu decât toate certitudinile și unul primordial ca însăși viața.

Intru ce va rezida el și cum îi va fi formularea, nu putem anticipa. In vederea venirii lui însă încercăm să netezim, în cele ce urmează, un drum pe care-l socotim de tot părăsit sau, cel puțin, semănat cu tot felul de bălării prea ispititoare ca să nu ascundă multe și perfide prilejuri de greșală.

Precum există clase sociale, în înțelesul doctrinei materialismului absolut și consecvent, la fel există, întru nimic mai puțin umilitoare și exploatatoare, și o împărțire din punct de vedere spiritual a societății, împărțire la care țin, în primul rând, tocmai profitorii ei cei mai neîndreptățiți a o invoca.

Pentru a nu putea fi interpretați în mod tendențios sau greșit, dăm un exemplu: Marea majoritate a pretinșilor intelectuali, indiferenți de titlul sau lucrarea cu care-și alimentează măruntele orgolii, se consideră a fi „mai bună" și cu „mai multe drepturi" decât „mărlanul" sau „mocofanul" ce-și vede, în modestu-i atelier, în uzină, pe șantier sau la coarnele plugului, zi de zi, de istovitoarea muncă de pe urma căreia se alege cu înșestica bătătură sau cu alte deformații trupești caracteristice profesiunilor necalificate conform prevederilor legii.

Chiar dacă, dintr'un fel de jovialitate intenționată își permit să pledeze în favoarea celor disprețuiți, acești intelectuali se simt, în fond, de tot stingheriți când, în anumite împrejurări ale vieții, nu pot evita vădirea tocmai a lucrului pe care-l voiau ascuns.

Povestea cu ruda săracă și incultă pe care domnul sau doamna Cutare sunt siliți a o recunoaște și prezenta cercului lor de distinși oaspeți, nu e poveste. Până și nobilul gest al Mitropolitului Veniamin, care-i dă, la un ospăț spre mirarea comesenilor, locul cel mai de cinste maicii sale, ilustrează cu prisosință și numai din celalt punct de vedere, prejudecata socială de care suferim.

Ne-am referit la acest caz tipic al înrudirii cu „declasatul" disprețuit, deoarece ni s'a părut a fi, pe cât de clasic și de frecvent, pe atâta de drastic și de elocvent în acelaș timp.

Dar, în comerțul nostru cotidian cu lumea reală, lucrurile se petrec ca și cum s'ar fi stabilit, dela începutul lumii, un fel de barieră acceptată și respectată de amândouă tagmele ale celor despărțiți prin ea.

Traian Chelariu

(Continuare în pag. 4-a)

VASILE VELIȘARATU ELENA FARAGO

POPA ION ROMÂNUL DIN SÂMPETRU

Zic unii că numi-i limba într'o rână,
cu noduri, cu ciomagul de gorune...
Dar eu dintr'insa scot ca din fântână
găleți adânci de basm și rugăciune.

Aici, în limba asta proastă foarte,
pe Maica-Domnului o chem cu pana
și printre sfinți o las să umble 'n carte,
pe vorbe ca văzduhul și icoana.

Mi se sbârlesc ca lupii 'n jurul stânii
cuvintele, când scrie cum se bate
cu Impăratul Por și cu căpcânii
Cel Alissandru, prea vestit în toate...

Și-mi trece-un duh de flori de căldărușe
prin pana ce s'apleacă în tăcere
punând o înțeleaptă Alghinușe
să care pe hârtie stupi cu miere.

Măi, câte știe să mai iște graiul!
Că, uite, poți în vorba asta strâmtă
să legi pucioasa iadului cu raiul
și sângele cu desmierdarea sfântă...

Radu Gyr

ARTĂ ȘI APROPIERE

S'a discutat în paginile acestea în multe rânduri, atât de mine cât și de alții despre condiția și destinul operei de artă literară. Discuția a fost polarizată firesc dealungul problemei dacă arta poate fi privită în sine, ca un fenomen inconditionat, ca un dat în fața căruia nu ai decât să-i determini, printr'o cunoaștere adecuată, (cunoașterea critică) valoarea sau trebue raportată la matca în care se ivește și care este, în ultimă analiză o matcă etnică. Greșala în care au căzut vechile sisteme critice era dublă: doctrina artei pentru artă neglija tocmai condiția organică a artei în vreme ce doctrina contrară ajungea la concluzia că arta este o funcție socială. Și nici chiar noțiunea aceasta nu fusese bine lămurită pentrucă „funcție socială" a fost definită drept „în serviciul vieții sociale".

Imi spunea un prieten că la Craiova s'a deschis sesiunea Teatrului Național cu o piesă istorică având ca subiect viața voevodului Mihai Viteazul și ca autor pe d. L. Divarius. Și îmi mai spunea prietenul că esteții și rafinații craioveni erau nemulțumiți și cereau „artă pură" pe considerentul că din elemente și preocupări naționale nu se poate face artă „adevărată". Artă adevărată însemna și mai înseamnă încă în concepția multora ceva ce nu trebue să aibă contact cu nimic din tot ce constitue fond social sau național. Cu alte cuvinte, nu este permis artei să slujească nici socialul nici naționalul sub pretextul că în modul acesta nu mai facem artă ci politică sau simplă propagandă. Arta nu are deci dreptul să folosească motive etnice sau sociale pentrucă în felul acesta „servește" o ideie care nu este estetică ci de altă natură.

Ceeace mă miră în această afirmațiune este numai atât: că arta poate totuși „servi" temele universaliste dar nu poate servi teme particulariste. Iar etnicul și problemele lui fac parte din grupa aceasta a doua.

Poziția aceasta este foarte importantă și merită încă, după atâta discuție ce a iscat-o în trecut, să mai fie încă discutată. Pentrucă nimeni nu contestă artei dreptul ei, dacă nu chiar obligația ei de a „servi" marile teme umane și mai cu seamă marea temă a iubirii sau marea temă a destinului uman, eternele sentimente umane. Valoarea clasicismului se spune a constat tocmai în această aplecare a artei spre fântâna aceasta fără fund a naturii umane. Iubirea, gelozia, ura, invidia, ipocrizia, datoria, pasiunea, extazul au fost temele preferate ale clasicismului. Moliére ne-a dăruit în piesele sale aproape toată această gamă a sentimentelor care devine aproape completă dacă adăugăm și prezența solară a unui Racine și Corneille care încheie și desăvârșesc tabloul.

Și pentrucă suntem în lumina clasicismului să ne amintim și de o altă pasionantă problemă literară: aceia a luptei care s'a dat între întrebuințarea literară a miraculosului păgân și a miraculosului creștin. Se știe câtă trudă a fost cheltuită pentru ca miracolul creștin să poată deveni operă de artă. Se știe și căderea lamentabilă a unor încercări de acest gen ca în cazul Martirilor lui Chateaubriand dar și uluitoarea culme la care s'au ridicat Torquato și Dante sau Milton în al său Paradis Pierdut. Și poate vă mai amintiți și justificarea care încerca să explice căderea mai sus amintită. Și totuși mie mi se pare că dacă miraculosul crestin nu a izbutit să devie motiv de artă realizabil cauza trebue căutată mai curând în „apropierea" lui de noi, nu o apropiere temporală ci una psihologică. Cu cât careul e mai vast, cu cât tinde deci să atingă, cu marginile lui fluctuante și mereu dilatabile, universalul, cu atât realizarea estetică este mai posibilă. De unde și concluzia că adevăratul climat al artei ar fi universalul. Cu cât cercul se strânge, cu cât trecem dela universal la particular, cu atât funcția de servire devine mai *apropiată* și cu cât devine mai apropiată valoarea estetică scade.

Ei bine, această argumentare este absolut falsă. O falsitate nu de drept ci de fapt. Ce s'a întâmplat într'adevăr în cazul miraculosului creștin? Cui s'a datorat căderea? Dacă teoria ar fi fost adevărată, nici o încercare nu ar fi putut reuși. Si totuși avem Divina Comedie, Ierusalimul liberat și Paradisul pierdut, trei răsunătoare desmintiri.

Raportul acesta din problematica clasică poate fi transpus și pe planul care ne interesează: universalul pe de o parte care „servește" el arta și particularul etnic care cere să fie „servit" de artă. Dece nu au reușit operele de artă care au folosit etnicul? Pentrucă etnicul este prea „apropiat" de noi sau din alte cauze? Și mi se pare că răspunsul comportă două soluțiuni diferite și anume una de fapt și una de drept. „De fapt" ceeace constatăm este că a lipsit întotdeauna din aceste opere care au folosit etnicul fiorul adevărat al artei. Dintre toate piesele „istorice" de pildă pe care le-au scris scriitorii noștri, câte stau în picioare? Un „Apus de soare" a lui Delavrancea, un Despot Vodă, un Alexandru Lăpușneanu. Restul este o lamentabilă cădere. Dece? Pentrucă au lipsit

Petru P. Ionescu

(Continuare în pag. 2-a)

Poet învățător căzut la datorie

DEM. PASĂRESCU

Numărul tinerilor scriitori eroi crește cu încă un nume: Dem. Păsărescu.

Puțin cunoscut în marele public, poetul învățător Dem. Păsărescu are, totuși, la activul lui o rodnică activitate poetică. Circulația lui redusă în marea massă a publicului amator de poezie se datorește acestei modeste poziții de învățător sătesc.

Născut în 1911, Dem. Păsărescu a urmat studiile Școalei Normale din Turnu-Severin, pe care a absolvit-o în 1930. A fost toată vremea învățător în satul lui natal, Cojmănești, jud. Mehedinți.

Mare iubitor de folklor, a fost premiat în anul 1934 de Academia Română.

A colaborat la revistele: Munca literară, Cuget Clar, Satul, Gând și slovă oltenească, *etc., cu versuri și proză, câștigându-și un nume frumos printre colegii învățători.*

In 1935 a scos un volum de Versuri, *în editura* Pământ și suflet oltenesc. *Dar mai bine conturat apare poetul Dem. Păsărescu în volumul* Cântec sărac. *editat de editura* Ideea, *în 1938.*

Volumul Cântec sărac, *a desvăluit un suflet plin de elan liric și de aleasă inspirație. Intreaga lui poezie este dominată de o pronunțată nuanță elegiacă.*

DEM. PĂSĂRESCU

Geneza poeziei din Cântec sărac, *stă în tristețea elegiacă a toamnelor oltene și a peisagiului plin de farmec al ținutului cu legende de o rară frumusețe. Poetul Dem. Păsărescu, consecvent unei atitudini cu puternice vibrații intime, prezentându-și poezia cu „scăpărări târzii de ste", cu „gânduri înfrânte, prăbușite din tainic sbor", își definește astfel prezența în lirica olteană:*

Și'n seara unei triste toamne,
Poemă nouă vrând să fac
In sârg am plămădit o, Doamne,
Un cântec aspru și sărac.
(„CANTEC SARAC")

Visătorul poet cântă cu accente proprii tristețea așteptărilor, închipuind acorduri line de serenadă, pentru o iubită nepăsătoare:

Am venit și'n astă seară
Cu chitara mea la geam.
Ca să-ți cânt melancolia
Unui vechiu epitalam.

N'am venit aici, în stradă,
Să mă plâng cu schivnic glas.
Ci durerea mea sihastră
Sub fereastra ta s'o las.
(„SERENADA")

Pentru această iubită, care poate fi și imaginară, poetul cântă duios farmecul mâinilor, „crini vrăjiți sub lună albă", sau profunzimea ochilor:

Vreau să uit de-acum încolo
Astrele svârlite'n spații,
Iară ochii tăi să-mi fie
Singurele constelații.
(„OCHII TAI"),

Așteptările în nopți de insomnie i-au dat poetului posibilități de minunate reverii. Versurile care urmează amintesc de o cunoscută romanță a lui Cincinat:

Iți mai aduci aminte de vorba dulce, doamnă,
Ce mi-o șopteai adesea cu glas de violină?
Afară geme ploaia... e vânt... și plânge-a toamnă...
Iar clanța dela ușă a prins încet rugină...
(„PLANS DE TOAMNĂ")

Nostalgia i-a fost camaradă perpetuă. Ea nu e o stare de improvizație sau de ușoară motivare a unor stări fără fond afectiv, ci esență cu înfipte rădăcini în suflet. Nu e o stare trecătoare de transcendere, ci o stare sufletească permanentă. Decepțiile încercate în viață i-au dat putința să scrie cu accente puternice versuri ca acestea:

In grădinița noastră săracă, trandafirii
Și-au irosit parfumul de când te-ai dus departe:
Trecutul pare-o casă cu geamurile sparte,
Prin care suflă vântul duios al amintirii.
(„POST SCRIPTUM")

B. Iordan

(Continuare în pag. 2-a)

VIAŢA ŞI OPERA MITROPOLITULUI VARLAAM AL MOLDOVEI

(Urmare din pagina 1-a)

sta casă „a dumnealui Mihail Furtună, Mare Comis", cumpărată de Vasile Lupu în scopul acesta.

Programul este pildă de solidă învăţătură: gramatica, retorica, dialectica, aritmetica, muzica, geometria, astronomia şi teologia.

Pentru întreţinerea şcoalei, Domnitorul dăruieşte trei moşii.

Domnul Vasile vroia, însă, şi o tipografie. Ea era mai mult decât jinduită de Varlaam care în toate cele bisericeşti — care atunci erau şi aproape singurele fapte culturale, — a fost sfetnic domnesc mult cercetat dar şi ascultat de Vasile Vodă.

După drumul lui Sofronie Pocaskij la Pecersca, în 12 Ianuarie 1642, se procură toate cele cuvenite unei tipografii domneşti.

O nouă fază a literii româneşti se deschide odată cu'nceptul activităţii acestei tipografii. O fază mare şi eroică.

Intre 11 Martie şi 4 Decembrie 1642, se ţine de către biserica ortodoxă Sobor la Iaşi. Trebuia condamnată cartea de *„Mărturisire"* a lui Kiril Lucaris şi admisă adevărata mărturisire, făcută în slavoneşte de Petru Movilă şi prelucrată în latineşte de Meletie Sirigul şi Profirie, Mitropolitul Niceiei.

Dintre cei cari au luat parte: Isaia Trofimofici, directul reprezentant al lui Petru Movilă, Meletie Sirigul, Profirie Mitropolitul Niceiei şi alţii. Varlaam este în mijlocul lor, ca şef al delegaţii bisericii moldoveneşti — dar în aceiaşi vreme el supraveghează şi depune partea sa de muncă pentru ca să se poată ca în 20 Decembrie 1642, să iasă de sub teascurile Tipografii ieşene: *Grămata* Patriarhului Partenie, de osîndă pentru cartea lui Kiril Lucaris.

Este o biruinţă pentru biserica romînă, dar şi pentru noua tipografie domnească dela Trei-Sfetitele că s'a tipărit aici *„Grămata"* Patriarhului Partenie, care constitue primul răspuns de ordin general din partea ortodoxiei dat calvinismului.

Lucrul acestei cărţi, ce trebuia gătată pînă la sfîrşitul soborului a întrerupt munca, ce se depunea pentru tipărirea unei alte cărţi. Ea iese în anul următor, în 1643, după multă osîrdie în vanitatea împăcată a lui Vasile Vodă şi bucuria creştinească a Mitropolitului Varlaam.

Este CAZANIA sau pe adevăratul ei titlu:

CARTE ROMANEASCI

de învăţătură Dumenecele
preste an şi la praznice împărăteşti. Şi la svînţi Mari
cu zisa şi cu toată cheltuiala

LUI VASILE VOIVODUL

şi Domnul Ţărei Moldovei. Di în multe scripturi tălmăcită Di în limba sloveniască pre limba Romenieascî

DE VARLAAMI MITROPOLUTULU

De ţara Moldovei. In Tiparulî domnescî în Mănăstirea
a Trii Steli în Iaşi dela I. H. 1643.

Ea aşteptase lumina tiparului din 1637, cînd fusese tradusă după Cazania lui Calist Patriarhul şi a altora. Tipărirea începuse, însă, deabia în 1641.

Această Cazanie, spre deosebire de atâtea alte cărţi — şi spre bucuria noastră — s'a păstrat în multe exemplare care s'au găsit în mai toate colţurile ţării. Numai la Academia Română sunt 11 exemplare; la biblioteca Facultăţii din Iaşi 5 exemplare, ca să nu mai vorbim de unele şi astăzi găsibile în marile biblioteci populare ori personale sau la cine ştie ce preot din cutare sat de munte ardelenesc.

Ea are 506 pagini — din care 6 nenumerotate (3 la început şi 3 la sfârşit). Pagina — falsa copertă, cum se numeşte technic şi care reproduce titlul de pe scoarţe — este scrisă în două feluri, ceeace îndrituieşte presupunerea de nimic confirmată că au fost două ediţii). De fapt, aceasta se mai poate explica şi prin uzajul sau chiar incidentala spargere a gravurei contra paginei acesteia. Litera tiparului în unele exemplare este mai mare; dar nu numai atît — unele au titlul înconjurat de gravuri reprezentînd pe Iisus Hristos şi Sf. Apostoli — avînd de-a dreapta pe Apostolul Pavel, iar de-a stânga pe sfânta mucenică Paraschiva — patroana Iaşului.

Altele au de-o parte şi de alta, în lungul paginii, doi stîlpi de înfloriturî bizantine — luaţi parcă aieva din prispa unei bisericuţe de sat — avînd deasupra lor, de-a dreapta şi stînga pe sfîntul Gheorghe şi Ioan cel Nou — iar la mijloc pe Cei Trei Ierarhi.

Pe verso fol. 1 este stema ţării şi dedesubt nişte versuri — care, înclinăm, să credem, că sunt ale lui Varlaam, mai ales, că şi în cuprinsul Cazaniei mai întîlnim cîteva versuri. De-am lărgi cadrul — binevoitor — le-am putea cuprinde literar în definiţia odei. In realitate sunt o mărturisire trufii lui Vasile Vodă.

„Vasile Vodă, au început lucrurile sale
Cu învăţături ce în ţară sa *temeliniaşte*
Nemuritoriu nume pe lume şi e zideşte"

Pagina următoare e cuprinsă de predosovia lui Vasile Lupu. Nici cînd, parcă, nu reiese mai bine caracterul omului din scris. Iată, cum s'adresează el:

„către toată semenţia romînescî". Titulatura dară, deasemeni, este o auto-recunoaştere de „puterea" sa şi de speranţele tuturor puse în ea, — *„Io Vasilie Voevod cu darul lui Dumnezeu, ţitoriu şi biruitoriu a toată ţara Moldovei, dar şi milă şi pace şi spăşenie a toată semenţia românească pretutindere ce se află..."*.

Se vede din aceste rînduri conştiinţa lui de Domn stăpînitor al semenţii romînesti şi de patron al creştinătăţii ortodoxe.

El arată în rîndurile următoare şi scopul tipăririi Cazaniii: *„Intăiu de laudă lui Dumnezău, după acee de învăţătură şi de folos sufletelor pravoslavnice...*

Pe verso aceleaiaşi foi şi următoarele se află *„Cuvântu către cetitoriu al lui Varlaam Mitropolitul"*.

Este ştiut, că pentru studiul literaturii romîneşti vechi, predosloviile au întîietate ele fiind nota de singulară originalitate, faţă de textul cărţii tradus şi transcris mai mult sau mai puţin servil după gramatica altor limbi.

Iată, dece acordăm întreaga noastră atenţie predosloviei din fruntea Cazaniei. Şi n'avem de ce regreta.

In stil naiv şi curgător, rîndurile lui Varlaam, au prin adâncirea lor un desăvârşit farmec.

Toată este o frumuseţe de limbă — flori de inişor şi borangic brodate pe nu mai puţin frumoasa ţesătură a sufletului fericitului Varlaam.

„De mare jeale şi de mare minune lucru iaste, o iubite cetitoriu... „(urmează constatarea că toate faptele (făpturile) ceriului (Dumnezeului) îmblă şi mirgu... care şi la sorocul şi la marginea sa"...

Dar oricît de magnific este tabloul acesta, — oricît de perfect este mecanismul întregii lumi, care este, într'adevăr, demnă de minunare — este ceva trist. Ceva care copleşeşte prin uniformitate, pe de-o parte — prin finalitate pe de altă parte.

Un decor magnific — perfect — dar îngrozitor de trist, de monoton, de dinainte ştiut ar fi să fie lumea asta, dacă nu, tot Dumnezeu, n'ar fi prevenit aceasta printr'o supremă creatură.

Această creatură: „Sângură amărătulu omu". „El este făcut pre chipul tvoreţului (creatorului, sl.) El are „mente" şi „graiu" — el este muritor dar sufletul lui „iaste fără de moarte ca şi îngerii".

Omul se conduce singur! dar Dumnezeu i-a dat şi-o cale: calea binelui. Ce folos! „omu... departe rămîne şi ticăieşte". Alţii vor să meargă pe această cale „o pohtescu"; „iarî lucrurile cele de treabî... nu voru să le facă".

„Pentr 'aceea di întru întăi... au fost bărbaţi purtitori de dhulu svântu... de au învăţatu omului în toată chipurile calia... cumu ca să nu greseascî hieşite cine marginea şi săvârşitulu acela, spre care-le-i făcutî".

Cum am spus, fără obositoare erudiţie, — pe care din cercetarea vieţii ştim c'o avea, — Mitropolitul Varlaam îşi aşterne ideile într'o formă limpede, curgătoare, liniştită. Este în acest stil o maiestate egalată doar de sublimul gîndurilor chiriarhului moldovean.

Dar despre ideile înţelepte şi minunatele imagini care-s cuprinse în această predoslavie vom scrie mai detailat în foiletonul nostru viitor.

Eugeniu V. Haralambie

ARTĂ ŞI APROPIERE

(Urmare din pag. 1-a)

tocmai marii creatori, marile talente. „De drept" deci nimic nu împiedică apariţia unei mari opere cu rădăcini în problematica etnicului sau a socialului. Toate sau aproape toate piesele lui Ibsen au fost probleme şi teze sociale. Fenomenul acesta al „apropierii" este desigur un fapt real. Apropierea de problematica obişnuitului, concretului, cotidianului, înseamnă o strâmtoare a cercului larg universal în care sălăşlueşte de preferinţă arta. Dar transformaţi acest *apropiat* în simbol permanent, lărgiţi-i orizontul nu prin ruperi explosive extraordinare ci prin adâncire interioară, prin transfigurare şi atunci acest „apropiat" se depărtează, se ridică în cercul de azur al universalismului. Hoţii lui Schiler, Wilhelm Tell, Picolomini sunt asemenea transfigurări ca şi un Apus de soare sau un Alexandru Lăpuşneanu. Pentrucă nu există fapt, lucru aspect uman care să nu conţie în sine sâmbure de universal, de permanent, de etern. Rostul artei este tocmai de a folosi accidentele, apropiatul, anecdoticul şi a sări, printr'un salt care e însăşi taina inefabilă a artei, din apropiat în depărtat, din anecdotic în simbol, din accident în substanţă, din haec et nunc" în general şi etern. A surprinde esenţa şi a dilata, a adânci substanţa şi a o afirma, a absorbi pe *acest* în *orice*, pe *acum* în *oricând*, concretul plastic în abstractul ideal iată ce înseamnă a transfigura şi iată ce înseamnă a face artă.

Ceeace ne lipseşte pentru ca etnicul, istoricul, raţionalul să devie motiv şi prilej de artă este *marele creator*. E uşor să vezi departe ceia ce de fapt e departe. E imens de greu însă să proectezi pe fundalul depărtării de azur al absolutului şi eternului aceia ce e apropiat, relativ şi trecător. Iar taina artei stă tocmai aci.

Ne mai rămâne o întrebare însă: dece apropiatul nu poate constitui „tale-quale" obiect de artă. Voi încerca să răspund cu altă ocazie şi la această nedumerită întrebare.

Petru P. Ionescu

DEM. PĂSĂRESCU

(Urmare din pag. 1-a)

In izolare de oameni şi în decoruri înalte de dumbravă, poetul a cântat inspirat, aceeaşi stare sufletească, cu puternice accente interioare. Peisagiul se răsfrânge în sufletul lui, creînd multiple stări de reverie şi trezind acel fond nostalgic care i-a fost credincios tovarăş. Dem. Păsărescu nu pastelizează. El crează o realitate, trecută prin prizma sufletului. Natura îşi răsfrânge ecourile în sufletul lui, pentru ca acesta să o transforme şi să ne prezinte simbolul ei, imaginea.

Incercările de evadare pentru a-şi afla o stare mai comodă sufletească reies limpede din unele poezii ca Pribeag:

A fost un vis
Şi l-am crezut, când am plecat;
Acum e-abis
Urît, funest şi'ntunecat.
Pe căi pustii
Mi-am vânturat viaţa mea
Şi'n nopţi târzii
Eu n'am ştiut ce fac cu ea.

Evadarea aceasta, obişnuită la toţi scriitorii, îl va purta pe tânărul poet prin toate meandrele poeziei, până va ajunge la marea şi eroica evadare.

Acela care a scris:
Sânt frate bun cu glia
Şi boii dela jug.
La fel mi-s dragi: moşia,
Plăvanii, car şi plug.
(„RURALA").

a lăsat totul, satul, oamenii, prietenii şi copiii lui de şcoală, ca să meargă departe, acolo unde poate, nici propria lui imaginaţie nu l-ar fi dus.

Poetul a plecat la luptă, purtând cu el presentimentul vag al unui sfârşit tragic.

In genere, oamenii cu simţire aleasă, cei cari trăiesc într'o lume de mari frământări interioare şi care sboară cu imaginaţia dincolo de realităţile acestei vieţi, îşi prevăd sfârşitul, ca şi cadrul în care se va produce. De multe ori însă acest sfârşit e mult mai tragic şi mai neprevăzut. Eminescu îşi dorea un sfârşit în liniştea serii, la marginea mării, *să-i fie* cerul lin şi codrul *(altădată marea)* aproape, *fără să ştie că nu va avea parte nici de* pat de tinere ramuri, *nici de* dangăt de clopot *sau* foşnet de valuri, *ci de o biată cameră de sanatoriu, unde lumina vieţii i-o curmă o moarte stupidă, în pragul abisului în care-l aruncase neostoita lui sete de viaţă şi iubire, ca şi nepăsarea oamenilor.*

Dem. Păsărescu, în poezia căruia se împletesc duioase accente eminesciene, cu frământări proprii de suferinţă, de sbor retezat, a avut, vag, presentimentul morţii. Anumite „semne rele" i s'au încurcat în sborul frumos al imaginaţiei.

In „Cântec pentru plecarea de dincolo", *rugând un prieten să însemne câteva rânduri pentru dânsul, poetul nefericit îşi prevede o moarte paşnică:*

De voiu muri cândva'ntr'o toamnă,
Un stol de corbi mă va petrece pân'la groapă,
Şi poate o babă hâdă şi cam şchioapă.
Va suspina, stingher, prin sălcii, vântul,
Şi undeva'ntr'un cimitir de sat, Uitat,
Va tresări sub târnăcop, pământul.
Când gicabele
Roabele
Imi vor târî spre groapă stârvul rece,
Vor râde mulţumiţi duşmanii;
Şi toţi golanii
Cu ochii doar mă vor petrece.
Nicio mângâiere...
Pentru cel mai umil poet
Niciun regret.
Nicio fanfară,
Niciun gornist ;
Doar ploaia pe-afară
Va plânge mai trist...

Pe atunci nu începuse marea frământare tragică a omenirii. La chemarea patriei, poetul a plecat să-şi facă datoria de ostaş. De pe frontul din Cuban, unde un coleg al lui a căzut în luptă, poetul Dem. Păsărescu a scris, pe patul armei, un necrolog pe care l-a publicat revista învăţătorilor dela Mehedinţi. fără să ştie că Destinul îi va fi la fel cu cel al colegului plecat spre veşnicie.

Singurătatea i-a fost bună prietenă lui Dem. Păsărescu. In Metempsihoză, *ca şi în* Semne rele, *el are aceeaşi viziune a unui sfârşit în aspra singurătate:*

De ce în noaptea asta toate
Durerile s'au stins?... Ori poate
Tristeţea umbrelor mă cheamă
Să mă despart de tine, mamă...
Azi noapte, răsărise luna;
Prelung un câine urla'ntr'una.
Şi-o cucuvaie — nu departe —
Cobea a jale şi a moarte.
(„SEMNE RELE").

...Şi când va fi să plec pe cel din urmă drum
Ce duce'n mohorîta veşnicie.
Voiu dărui atunci — cu vrednicie
Pământului, un pumn de oase sau de scrum.

Iar sufletul, descătuşat de tot ce-i praf.
Va pribegi stingher printre planete,
Când s'o'ntoarce iar în lut, cu sete,
Ca să renască nou, din propriu-i epitaf.
(„METEMPSIHOZA").

In luptele din Cuban, poetul a avut probabil de multe ori această viziune a morţii. Trăia din plin epica eorică a soldatului, în vuietul furiei oarbe a armelor grele. Şi într'o zi tragica soartă care-l pândea i-a stins pentru totdeauna elanul tineresc şi visurile într'aripate. Pe faţa şi pe buzele poetului au înflorit garoafele roşii ale sângelui.

Era la Krimskaia, în 14 Aprilie 1943. Unitatea lui face cunoscut că sergentul major t. r. Păsărescu Dumitru a căzut în contraatac.

Faptele de arme săvârşite: la 4 Aprilie 1943, fiind la flancul descoperit, a rezistat şi încurajat ostaşii, datorită cărui fapt s'a menţinut poziţia.

La 14 Aprilie a contraatacat cu vigilenţă, căzând ca un erou în fruntea unităţii sale. Decorat cu Medalia Bărbăţie şi Credinţă, *cu spade cl. III şi înaintat sergent major în rezervă pentru fapte excepţionale de arme. Decorat post mortem cu* Virtutea Militară, *de războiu cl. II.*

Pe urma lui rămân două fetiţe. Pentru fiecare a lăsat câte o poezie: Cântec de leagăn *şi* Cântec mic:

Are mama o fetiţă
Drăgălaşă ca o floare,
Cu obrajii de crăiţă
Şi cu ochii de cicoare

Puiul mamei are'n piete
Zori de ziuă, — şi mai are
— Cea mai mândră dintre fete —
Dulce zâmbet rupt din soare.

Gură mică — strop de rouă —
Ingerii să-ţi fie-aproape,
Iar mânuţele-amândouă
Nuferi legănaţi de ape.

Peste gene să-ţi coboare
— Impletire de litanii —
Seara cea biruitoare;
Dormi cu mama: nani-nani!...
(„CANTEC DE LEAGAN").

Cântecul ce se coboară
Peste leagănul tău mic
E adus din altă ţară,
Unde-i rege un pitic.

Astă seară, fără frică,
Iţi fac luna cuib în ce:
Sub aripi de rândunică
Să nu ştii ce este ger.

Şi pribeag venind din lum
Lăutar cu scripcă veche
Cântec mic eu îl voiu pune
Blând să-ţi cânte la ureche.

Coborînd din slăvi, un înger
S'o opri la tine'n sbor;
Tu, visând mereu pe Sânger,
Dormi, Mioara, somn uşor...
(„CANTEC MIC").

In galeria eroilor neamului, învăţătorul Dem. Păsărescu se aşează cu fiinţa lui tânără sfinţită de jertfă şi aoreolată de harul dumnezeiesc al poeziei.

B. Jordan

MOTIV

**Amintirile, pe sub vitralii, şi-au trimis
Pân' la mine vaporoasele pecetii;
Am de gând să 'mpodobesc cu ele, fetii,
Braţele cu scânteieri de vis.**

**Rumen, soarele-o să crească 'n ochii mari —
Ca un proaspăt svon irumpt peste păduri —
Şi-or veni neliniştit în armuri,
Să-i petreacă paşii solitari.**

**Lângă primul încercat fior
Sta-va să-şi adune toate ciutele
Ah, trecutele lumini, trecutele,
Cum o ard şi-o sbuciumă şi-o dor!**

**Nu mai ştie, pentru cine, fata
Cântecul spre înălţimi şi-l suie azi,
Că 'n adâncul sufletului, brazi
Scutură-şi miresmele de-a gata...**

Sergiu Grosu

In ţara asta

**In ţara asta unde cresc salcâmii
Inmuguriţi de lună şi de floare,
In ţara unde cumpăna fântânii
Se roagă pentru pace la hotare,**

**In ţara asta boabele de rouă
Par lacrimi picurate pe verdeaţă
Pentru feciorii sfărâmaţi în două
Cu răni în piept şi'n mână cu sâneaţă...**

**In ţara asta holdele de grâne
Foşnesc uşor să nu deştepte somnul
Atâtor inimi calde ca o pâne
Care-au purces de-apururi întru Domnul.**

**Şi plopi înalţi când prind să se resfire
Cu fruntea plină de prisosul zării,
In şoapta lor eu slovenesc psaltire
Cititâ pentru rotunjirea ţării.**

**Pe drumuri cresc troiţe şi balade
Cu sfinţi curaţi ca visele de fată,
Şi când amurgul tremură şi cade,
Un început de doină legănată**

**Purcede lin şi murmură'n poene
Precum o haiduceasca răsvrătire
Că alte pofte rele şi viclene
Adus-au ţării în apus ştirbire.**

**Ci prea târziu, când luna peste creste
Cunună brazii limpezi din izvoare,
Oftând adânc plâng fete şi neveste.
Cu ochii duşi la Soarele-Răsare.**

Robert Cahuleanu

LA CASA AMINTIRILOR

*La casa amintirilor cu obloanele trase şi grele lăcate
Un călător s'a abătut cu seara în gluga;
Tristeţea tămâia culmile pudrate cu lună
Şi liniştea cobora din munţi uşoară ca o rugă*

*Avea tâmplele albe, drumeţul, ninse de brumă,
Paşii-i căutau cărarea ascunsă sub vreme...
Nimeni nu tulbura pacea albelor trăiri,
Nimeni nu aprindea rugul negrelor blesteme.*

*La casa amintirilor cu obloanele roase de plo
Un călător a bătut întârziat azinoapte;
In tăcerea ce se spărgea, bulgări, peste meri,
Doar târziul i-a răspuns cu 'nfrigurate şoapte.*

Dimitrie Scheianu

NUMAI INIMA

**Pe drumul dorului pornesc spre tine
Chervanele de amintire pline.
Poveri de gânduri, visuri şi dorinţi
Grăbesc din zorii zilei ne 'ncetat
S'ajungă lângă ochii tăi cuminţi
Când soarele va fi spre scăpătat.**

**Numai inima 'n necaz
Vrea s'ajungă la amiaz.**

C. Ştefăniu

Seară de pian

**Cântecul, — ca două simfonii orientale, —
Porneşte încet din clapele albe.
Mâna care a frământat atâtea salbe
Se strânge cum toamna prin catedrale.**

**E o sonată de altădată; estampele
Voevozilor s'au înşirat spre marea plecar
Notele plâng pe portativul cel mare,
Cântecul îl urcă în moarte clapele.**

**Fata îşi opreşte cântecul; tristă
Sonata a înghetat pe clapele reci.
Luna îşi resfiră părul pe poteci
Şi-i culege flori albe în neagra batistă...**

**Mâna a îngălbenit ca un palid regret
Pe sonata cântată altădată frumos.
Fata îşi culege dragostea tristă, duios
Şi-o prinde în glastra vechiului buchet...**

C. Pârlea

ÎNTOARCERE

— nuvelă de Const. Ene —

Pal se frecă la ochi. Simți că lacrimile îi inundă genele.

S'a reintors Agatta. Prezența ei aci, în orașul unde o cunoscuse prima oară, unde o văzuse plimbându-și de strălucitoarea tinerețe, bijuteriile jocului, îl emoționa. Dorea s'o întâmpine cu buchet de zâmbete, cu volubilitate, împărtășindu-i de data asta sguduirile sufletului, desgropându-i comorile. Plecarea ei pe neașteptate, fără să-i spună un cuvânt, fără motiv, îl cutremurase. Parcă i-ar fi furat cineva un inel de aur sau o scrisoare de dragoste neterminată și nu îndrăznește să-i reproșeze.

Dece a revenit în orașul unde încercase o atât de amară desiluzie? Pentruce trăsura o lăsase în fața aceleiași porți încuiată, când cu o lună înainte blestemase toate rudele, amenințându-le că niciodată nu le va mai revedea. Uitase ceva? Sau lianele unor legături prietenești îi apropiaseră sufletul de patriarhalitatea urbei acesteia asvârlită pe malul Dunării?

Venea singură. Îmbrăcată simplu, cu gust, atrăgătoare. Slăbise puțin, iar liniile obrajilor căpătaseră o notă suavă de obcseală. Prin ochi însă aceeași turburătoare strălucire care copleșește, care înfrigurează; în gesturi aceeași pregătită extrafațare a unor sbuciume particulare.

Pal i-a prins mâna ca pe-un obiect de preț, cu sfială și i-a sărutat-o încet, deabia atingându-i epiderma străvezie, catifelată.

— Te așteptam ca pe-o sărbătoare!...

Agatta a râs copilărește lăsând să se vadă niște dinți albi ca porțelanul de sub buzele rotunde, cărnoase, trădând sinceritate. Alte dăți, vorbele măgulitoare o făceau să roșească până în sfârcul urechilor și să plece capul în pământ, îngânând ceva. Când ridica privirea, evita îmbrățișarea cu a celuilalt, sforțându-se să nu manifeste chinul în care i se sbătea pasărea inimii. Acum, îl privi pe Pal drept în pupile, hotărîtă, cu un aer stăpânit și superior. Parcă i-ar fi spus: „Vreau să arăt că pot suporta toate nelegiuirile și disprețul meu e aidoma mușcăturii de viperă".

Și apoi cu o melancolie primăvăratecă:

— Eram sigură de așa ceva, Pal. Totuși nu te compătimesc!... Rosturile vieții le dirijează fiecare după cum îi taie capul. Dece să pretinzi unui om ceeace nu poate executa sau respecta?... O floare o uzi în fiecare zi, îi urmărești fiecare mugur care plesnește spre rod, simți un clocot de nespuse bucurii când își ridică primele sepale spre lumină și într'o zi o vezi ofilită, muiată parcă în gaz... Cine a fost de vină?!

Pal suportă cu bărbăție mușcăturile ironiilor; nu era pregătit să-i răspundă. Intervenea ceva nou: din tonul aspru, răspicat, Pal conchise că Agatta e dispusă să facă lumină deplină într'o chestiune care nu se rezolva așa ușor, cu orice riscuri.

— Vreau să spun, continuă Pal, reluându-și calmul, că încerc o mare bucurie că te văd. Fără să exagerez! Mă obicinuisem să știu aproape. Lipsa ta mă irita, îmi venea pe dos. Știai prea multe lucruri despre mine și nu mi-ai oferit ocazia să te rog să nu le trâmbițezi...

— Mă jicnești!...

— E un fel de-a spune!... Aveam încredere.. Dealtfel, mă privea numai pe mine. Să mai adaug ceva: când am auzit și am simțit că ai plecat, aveam o presimțire că revii...

Agatta stătu pe gânduri contrariată. Se lupta cu ea însăși. O durea efortul care-i ținea strunită mânia. Simula însă totul, ca să ancoreze acolo unde intenționa. Poate că rezultatul final era tot acela pe care-l scontase ea. In acest caz, se impunea un dram de diplomație...

Vorbind calm, degajat, imprimând vorbelor aceeași muzică secondată de vibrația aerului, Agatta făcu un gest care smulse lui Pal un surâs plin de semnificație.

— N'am venit pentru tine!... Să nu crezi!... Nici n'aveam ce să-ți pretind!... Foarte simplu: doi prieteni de ocazie, nu-și pot cere nimic costisitor...

Pal simți că se învârte pământul sub el. Agatta era în fața lui; îndrăsneață, răspunzătoare, exasperant de vioaie. Imagine dintr'un tablou pe care-l ținea pe biroul de lucru. Indiscutabil, Agatta avea perfectă dreptate. Nu-i putea pretinde nimic. Propriu zis, mergând până la elucidarea definitivă a problemei, nu-i lega nimic. Ceeace bănuia că le animă speranțele și le înflorește visurile era mult prea departe de ceeace se numește sentiment.

Vina cădea exclusiv în cârca lui Pal. In fața terenului cum nu se poate mai favorabil pregătit, nu încercase ofensiva. Agatta îl aștepta în fiecare zi să fie acela care ar fi trebuit. Vorba amăgitoare, disertațiile, încantațiile cari se degajau dintr'o stratagemă rău studiată, îi dădeau un fel de migrenă. Era atât de departe de adevărul pe care-l voia știut!...

Agatta voia să tremure și ea sub povara unui sărut care îngustează mintea, făcând-o să nu mai cuprindă decât înțelesul poeziei și falsifică realitatea! Nimic exagerat!... Nimic bolnav... N'a câștigat nici o victorie cu toată încăpățânarea de a-l reține târziu prin parcul de lângă gară unde umbrele nopții cădeau ca niște fluturi peste rondurile de flori. Fiecare pas era măsurat. O spaimă îi inunda sufletul când aleea da în stradă și nu reușise să audă din gura lui, lăcătuită parcă, un cuvânt cu rezonanțe turburătoare care s'o enerveze, să-i producă plânsul acela vecin cu satisfacția gustată printr'o mestecare rapidă în măsele a răspunsului, s'o facă să plutească, să se legene în bârcile visului. Clopotele unei furii în marș nesățios spre răsbunare îi sunau în tâmple. Când ajungea acasă, se nesocotea într'atâta că-i venea să spargă tot ce întâlnea în cale. Un timp pierdut în zadar care-i biciuia nervii, care n'o lăsa să guste din parfumul unei vacanțe pe care o văzuse limpede, cadru de sburdălnicie. A doua zi, însă, pleca încărcată de speranțe, ca o albină de polen, spre locul unde fără să fi hotărît se întâlneau, își strângeau mâinile cu aceeași timiditate a începutului, cu repetirea aceloraș povești.

Oricum, o cauză a refuzului persistent al lui Pal de-a o primi în grădinile sufletului trebuia să existe. Agatta își chinuia mintea să afle dedesubtul acestei rezistențe. Era ca o ființă insuportabilă, care se alunga singură prin gest, prin vorbă, prin priviri? Ingenunchia prin ceva amorul propriu al lui Pal? Sau se găsea în prezența unui caz pe care trebuia să-l înțeleagă într'alt fel, sub alt aspect ?...

Mobilul plecării de acum o lună fusese tocmai exasperarea pricinuită de neputința rezolvării acestei probleme. Aștepta zilele cu friguri întârâtate în trup. O sfredelea orice inoportună apariție. Îi venea să creadă că e un joc bine regizat, care urmărește desamăgirea ei până la sinucidere. Nu îndrăsnea totuși, cu toate privațiunile și suferințele pe cari i le impunea starea aceasta, să ceară deslușiri, detalii. Preferă mai bine ca să orhestreze anumite comodități ca să-l satisfacă pe Pal.

— Pal, trebue să înțelegi un lucru !, reluă Agatta după o lungă pauză de tăcere. Interpretează cum vrei, califică maniera : grotesc, mârșav, oricum, numai înțelege că nu ne potrivim !...

Pal clipi din ochi parcă l-ar fi isbit cineva cu un snopuleț de grâu, îi deschise larg, nu-i venea să-și creadă urechilor și râse. Un râs crispat de om în care luciditatea temperează impulsurile ori de ce natură ar fi ele. Un râs de mască admirabil reușită, nu sfichiuitor, ci exprimând un coordonat temperament flegmatic în luptă cu o predispoziție spre cinism.

— N'am cerut să mă iubești, Agatta... Nu da proporții unui fapt comun. Intr'o carieră fecundă, te poți dispensa de orice auxiliar ; într'o legătură de natură să creeze desagremente de ordin sufletesc, poți renunța numai la ceeace reprezintă ostilul în caracter! Vezi, că e oarecare diferență !... Am impresia că înțelegi ce vreau să spun !...

Agatta strâmbă din nas.

Pal exprimase însă tot ceeace îi îngreuna sufletul. Pentru el, Agatta era o fată pe care o respecta pentrucă nu-i atribuia în fond nicio importanță, gândindu-se adică, la o legătură sentimentală. Il interesase în primele zile cu capriciile ei. Il mai oferise atunci surpriză noutatea îmbrăcămintii ei, devenită acum comună, banală, desagreabilă. Nu-i mărturisise aceste lucruri, pentrucă Agatta căzuse repede, la câteva zile, depe soclul de marmoră pe care o văzuse el prima oară. . Știa că îl iubește, dar nu putea răspunde cu aceeași monedă, nu din sterilitate sufletească, dar pentrucă raționa că n'ar mai avea nimic de aflat. Continua însă să-i acorde atenție, întreținându-i bănuiala că o preferă.

Se înserase. Violetul îmbăia crengile pomilor din parc, oferind un decor feeric. Lungi neguri de întunerec se așternuseră pe aleele strâmte pe care nu se semnala nicio apariție. Monumentul eroilor, din mijloc, primea ultimul sărut al apusului de soare, aruncând în umbra lui o linie ca de sânge închegat.

— Pal, ce faci cu mine?... Spune-mi deslușit!... Se enervă Agatta, tăcerea prelungă a lui Pal prevestind ceva. Pentruce mă ții lângă tine ?!... Ia-mă la înjurături și trimite-mă acasă !...

Pal tăcu. Își dădu seama de greșala ce comisese când o întâmpinase cu măgulitoarele cuvinte că o așteptase.

— Pune-mi pistolul în tâmplă și trage ! continuă Agatta, înfuriindu-se treptat... Nu pretind nimic !... O moarte frumoasă !...

Răsuflă ușurată.

Pal râse sănătos, răsunător. Palmele râsului isbiră puternic obrajii Agattei, care plecă înfuriată cu pași nervoși, mari...

*

Isvor de neliniște și remușcări au fost toate zilele cari au urmat acestei atât de neașteptate surescitări a Agattei.

De câte ori trecea prin fața casei din mijlocul curții mari, plină cu pomi umbroși și ronduri de flori simetric aranjate, inima i se făcea mică—vrabie în cuib sub picuri deși de ploaie. Aștepta s'o vadă printre stachetii gardului vopsit verde, lucrând singură, îmbrăcată ușor, transportată.

Zile de-arândul a făcut acelaș drum, neurastenizant, câștigând doar impresii plate. N'a reușit s'o vadă. Transparentele erau trase la ferestrele mari. A observat chiar un lacăt impunător la poartă. Atunci, deodată, apele cugetului și-au depășit matca, Pal s'a simțit stingher, fără rost, Răpus de propriile-i incertitudini, a răscolit tot trecutul.

Agatta era o fată străină. Descinsese în oraș într'un început de Iulie, în vacanță, la președintele tribunalului, unchiul ei. Prima promenadă pe strada principală a orașului a impus-o atenției tuturor. Avocații, funcționarii dela Banca Națională și profesorii i-au urmărit cunoștința. Pal a întâlnit-o singură. A privit-o peste umăr. Sânii tari, rotunzi, în decența lor feciorelnică l-au isbit. Cei mai frumoși sâni pe care-i văzuse vreodată !...

A cunoscut-o și din emoția suportată atunci nu-și mai reamintește decât parțial.

Cineva i-a șoptit că Agatta n'a părăsit orașul. Locuește încă în casa președintelui de tribunal, mutat temporar la Galați cu acelaș grad. Nu o vede însă nimeni. Toți prietenii și cunoștințele cari au dorit să-i afle de soartă, au fost înlăturați pur și simplu de lacătul respectabil de la poartă.

Acelaș informator i-a comunicat că spre orele 6 după amiază, ferestrele dinspre livada de pruni se deschid și o tânără îmbrăcată în alb imaculat, despletită, trece o singură dată prin fața geamului mare pe care soarele își împinge sulurile de raze. Ferestrele încăpătoare rămân deschise până târziu spre miezul nopții, când aceeași tânără făptură, le închide fără sgomot.

In mintea lui Pal, sbiciuită de atâtea întrebări, s'a născut una și mai asupritoare : Dece și-a impus Agatta viața aceasta particulară, căci ea trebuia să fie făptura îmbrăcată în alb imaculat de care-i spusese informatorul ?

S'au scurs aproape două săptămâni dela despărțirea răsboinică din parcul de lângă gara orașului. Timpul acesta îi supsese toată viaga. Il tulburase grozav. Și Pal, dorea sub orice formă să afle adevărul, să arunce vălul de mister ce plutea asupra acestui caz.

Își reamintește că într'o discuție interesantă avută cu Agatta, a reușit să-i smulgă câteva mărturisiri asupra vieții ei din casa magistratului. Agatta vorbea însă trunchiat, cu jenă, poate chiar cu scârbă.

Lua trăsura, se îndrepta spre casa cu porțile zăvorite de lacătul mare ; greu și respingător, dar nu se oprea. Trecea mai departe, fără țintă, amăgit de propria-i nehotărâre.

Misterul în care se scălda existența Agattei, îi seca sufletul. De căuta să pătrundă singur ascunzișurile acestei probleme, îi năzăreau în minte atâtea fantasmagorii, că în cele din urmă abandona orice casnă. Toate fetele pe care le cunoscuse până acum, îi ascunseseră câte ceva. Predispoziția feminină de a ocoli totdeauna anumite lucruri, îl înverșuna să creadă că nu au nimic de spus.

Ascuns undeva, în grădină, ar fi putut observa toată viața care se desfășura acolo. Ar fi căutat chiar momentul când Agatta își plimba tinerețea printre flori și ar fi oprit-o de vorbă. O lămurire era oricum necesară.

Dacă totdeauna încercase să-și impună o rezervă grea față de Agatta, simțindu-se mulțumit că ea îl căuta, astăzi când ea se retrăsese în viața singulară, desamăgită a gândurilor, nu mai era același lucru. O răsturnare totală se produsese în eșafodajul construcției lui sufletești. Se dărâmase, prăbușindu-se idolul pe care și-l crease, și un nesațiu sfâșietor de-a o avea aproape, de a-i simți răsuflarea, mersul alături de el, frumusețea înconjurându-l cu irizările ei, îl spinteca. Cum aștepta bolnavul de tuberculoză soarele sau narcotizatul ora pentru a-și administra fiola care să-i readucă veselia, resurecția vieții, așa o aștepta el pe Agatta, de care se simțea indisolubil legat. Implacabil, de neînlăturat simțea tortura ființei ei particulare.

Cu cât hoinărea mai mult pe străzi căutând-o, cu cât visurile îi înfloreau mai aprins în minte, cu cât apele dragostei se apropiau de matcă, cu atât se refuza odihnei.

Își dădea seama de marele dezastru care s'a consumat în el. Un impunător bloc se dărâmase. Cu sgomote surde, cu impresionantă desfășurare.

O iubea atât de mult pe Agatta !...

Dacă vreodată o va mai întâlni pe stradă sau oriunde, singură sau în societatea altora, îi va cădea în genunchi, îi va săruta tălpile, îi va cuprinde gambele, o va implora, ca nimeni altul până la el, să-l ierte, să se reîntoarcă, să-l reprimească alături de ea.

Avea nevoe de ea, ca de aerul pe care-l respira, ca de rufa pe care-o îmbrăca.

Îl enervează nimicitor plimbarea perechilor pe aleea de lângă gară. Pe acolo colindau și ei până mai eri. Are impresia că toți acești tineri cari se iubesc în umbra deasă a parcului au complotat contra lui și a Agattei, că numai ei sunt vinovați de această prăbușire pe care o credea iremediabilă. O! Dacă și Agatta s'ar gândi la el cu aceeași înflorită pasiune, cu aceeași prosternare cum face el!... Ar fi cel mai fericit om, ar fi sigur că nu s'au despărțit definitiv și că în curând Agata îl va căuta, se vor căuta amândoi...

Era ateul care după peregrinări îndelungate, după căutări nesăbuite, nemulțumitoare, se întorcea la Dumnezeu; era criminalul care revine pe mormântul iubitei pe care a omorît-o din gelozie, după ce și-a dat seama că nu era vinovată cu nimic pentrucă aruncase un zâmbet trecător prietenului... Un desechilibrat care-și găsește cumpăna...

Se așează pe prima bancă din parc. Inchise ochii. Era atât de singur, atât de străin. Nimeni nu se apropia de el, ca de un ciumat. Nu greșise nimănui nimic. Nu insultase pe nimeni; din contră, era amabil cu toată lumea, nu vorbea cu nimeni, nu indispunea... Îi veni să plângă... Și prin lumina lacrimilor, o văzu pe Agatta îmbrăcată în alb imaculat, cu zâmbete transfigurate pe figura proaspătă, venind spre el cu brațele întinse... Aducea cu ea o întreagă simfonie de tinerețe, un iureș de prospețime... Era aceeași din prima zi când o cunoscuse, neschimbată, întreagă, frumoasă...

Și ca trezit dintr'un somn prelung, cu scuturări de negre arătări, se desprinse de pe bancă, plecând spre Agatta, hotărît să treacă peste orice obstacole, peste orice împotrivire, pentru a-i mărturisi întoarcerea...

POEME PENTRU MADA

PRABUȘIRE

In acel început de veac, ochii mi s'au deschis, mai întâi, pe stejarul de lângă poartă.

De-atunci chiar, coroana lui verde făcea bucuria gândurilor mele. Poate de-aceea mi l-am ales prieten. Și, adesea, îmi culcam capul buclat pe brațele lui noduroase.

Odată, m'a îmbrâncit curiozitatea să-i cat sub scoarță cu custura. Dar, în gâvanu' palmei mi-a picurat apă vie. Imi ziceam că poate era sufletul lui. Sau numai lacrimi.

Nu mai știu !

Știu numai că, de atunci, ne-am legat, în tăcere, frați.

Totuși, mai târziu, l-am părăsit. Apoi, au trecut ani. Iar vremurile s'au împovărat de tâlc.

Odată, tot a trebuit să mă întorc în ograda copilăriei. Dar am rămas țintuit, la poartă: lângă mine se răsturnase, tocmai în clipa aceea, stejarul hăcuit din rădăcini de securi vrăjmașe...

Și mâna mea s'a întins zadarnic către trupul lui. găurit de carii.

M'am înapoiat, într'un târziu, de acolo.

Dar, din urechi nici azi nu s'a risipit vaerul adunat, atunci, din prăbușirea mândrului arbore. Era ca un răcnet oțelit din lupta cu pământul.

Urechea mi-l aduce, adesea, în minte. Și-atunci, îmi arunc gândurile în besnă și tac.

De unde ar mai putea veni îndreptarea?!...

PĂPĂDIA

Am ghicit, sub vreascuri, un fir de păpădie. Poate împovărat de soartă sau poate nevolnic în fața vieții ce o începuse.

Ah! Am descoperit și cupa din care va fi fost să pornească, mai târziu, balonașul acela de puf pentru care de-atâtea ori, când eram copil, am rătăcit privirile prin văzduh.

Deabea acum îmi dau seama că acela e sufletul ei !

Când eram copil, îl alungam cu suflarea către înalturi. Mă desfătam, apoi, urmărindu-l.

Nu știam că, de fiece dată, în joaca mea alungam de lângă mine un suflet.

Acum, cât l-ași păstra !

INIMA

Nici n'am știut de ea ! Intr'atât îmi potrivisem mersul în mersul ei. Eram ca doi tovarăși, numărând aceiași pași risipiți în viață.

Și acum, iată-ne pe acelaș pripor. Dar suntem străini.

Dece, altfel, m'ar durea ?

O simt parcă pătrunsă de un stilet ruginit. Și nu ne mai putem ține în pas. Cadența se risipește pe caldarâm.

Cine ne-asmute moartea ?

Mă doare teașca aceea de sânge. Poate, pentru că încăperile ei sunt prea împovărate de chipul tău, ca un măr în floare, primăvara, sau, sub arșiță, încărcat de rod.

Simt cum mă arde pecetea chipului tău aplecat pe inima mea. Și ea e atât de neîncăpătoare pentru atâta revărsare de lumină !

Intind mâna să te cuprind, să te pătrund, să te înnec în iatacurile ei.

Dar, aluneci ca o nălucă !

De se va mai repeta jocul acesta, inima mea va muri.

Căci, ce poate fi mai trist, decât lipsa ta ?

Nicolae Garais

TESTAMENT

Uite viață, nu știu cum
Ți-l scriu pe-o latură de drum.

Prin primăvara mea de-azur
Luptai cu soarele — pandur.

Prieri, Florari și Cireșari
Eu i-am ucis ca pe tâlhari.

Prin vara caldă de Cuptor
Am fost un verde călător.

Și toamna până la Brumar
Am fost pe crestete, hoinar.

Și iarna, peste mari omături
Am mers cu visele alături.

Și zi de zi, și ani de ani
Mereu prin vânt și bolovani.

Peste singurătăți surpat
Atât știu, c'am peregrinat.

Mi-am purtat sgura și păcatul
Să-l duc Prinos la Impăratul.

Și iată viață — dur torent —
Iți las sub lespezi testament.

Aceste sdrențe de hârtoage
Scrise pe piscuri, prin viroage.

Aceste mari triști — poeme —
Scrise cu sânge și blesteme.

Aceste răni și steaguri rupte
Purtate'n neștiute lupte.

Hai, suflete umbrit de astre,
Ia-ți drumul către culmi albastre.

Rămâi cu pulberea, viață
Eu merg spre altă dimineață.

Petre Paulescu

ION BARBU, POETUL ARMONIILOR STATUARE

In peisagiul variat al liricei româneşti, Ion Barbu reprezintă o insulă bine apărată de valuri, un conglomerat poetic pe care eroziunile vremii nu l-au putut atinge încă. Fără o dimensiune cantitativă remarcabilă, activitatea sa literară rezumându-se la două culegeri de poezii — După melci şi Joc secund, — Ion Barbu a trasat în poezia noastră contemporană o dâră puternică de lumină, marcând dela început o personalitate poetică precis conturată. Aripile sale nu cuprind larguri metafizice uriaşe, ca ale lui Lucian Blaga, bunăoară, sau chiar ca ale lui Tudor Arghezi, dar viziunea poetică pe care o aduce şi concepţia artistică pe care nu o desminte nici un moment, au avut darul să opereze cu o uimitoare putere de convingere, asupra generaţiilor tinere de acum câtiva ani. Un Dan Botta, un Simion Stolnici, un Eugen Jebeleanu şi chiar un Ştefan Stănescu, fac parte din familia sa poetică.

Ceeace aduce nou Ion Barbu în poezia noastră dintre 1920 şi, 1930, deosebindu-se de toţi ceilalţi poeţi ai timpului, este ermetismul său formal, expresia sintetică, strânsă şi categorică în plasticitatea ei statuară. Pornind din parnasionism şi trecând prin Stéphane Mallarmé, prin Arthur Rimbaud şi prin Paul Valéry, Ion Barbu a ştiut să ducă arta cuvântului până la expresia ei ultimă, storcându-i cu o putere de intuiţie unică toate posibilităţile ei expresive. Concis, cioplind fiecare imagine cu dalta, concentrând până la maximum conţinutul ideativ şi sensibil, şi violentând cu o îndrăzneală cuceritoare morfologia şi sintaxa, el a îndrumat poezia românească pe drumul unei viziuni unitare, clasice, precis organizate. Este binecunoscută, bunăoară, fiind citată aproape în toate studiile critice şi reprodusă în antologii, poezia intitulată Timbru, *care cuprinde oarecum întreaga artă poetică a lui Ion Barbu, de armonie statuară:*

Cimpoiul vested luncii, sau
fluierul în drum,
Durerea divizată o sună 'ncet,
mai tare...
Dar piatra 'n rugăciune, a lumei despuiare
Şi unda logodită sub cer, vor
spune — cum?

Ar trebui un cântec încăpător
precum
Foşnirea mătăsoasă a mărilor
cu sare;
Ori lauda grădinii de îngeri,
când atrase
Din coasta bărbătească al Evei
trunchiu de fum.

Poetul întrebuinţează toate valorile expresive ale limbii, formelor morfologice comune, genurilor şi, cazurilor şi formelor sintactice, dându-le funcţiuni poetice nebănuite.

Poemul ne apare astfel consistent şi dens, clădit ca o biserică gotică, piatră cu piatră. Nimeni până la el, în afară de Eminescu, nu a cultivat cu atâta artă precisă, valorile limbajului. Atunci când se vorbeşte de contribuţia lui Tudor Arghezi la îmbogăţirea vocabularului poetic modern, de obiceiu comentatorii se gândesc la numărul de cuvinte noi, de expresii noi, pe cari Tudor Arghezi le-a valorificat poetic. Ion Barbu încearcă un pas mai departe. El pătrunde până în adâncul intim al fiinţei limbii noastre, uzând în primul rând de relaţiunile dintre cuvinte, de funcţiunea expresivă a formelor morfologice şi sintactice. Acestor relaţiuni şi acestor forme, el le dă o nouă putere de expresie, le insuflă posibilităţi mai subtile, mai nuanţate în adânc, de redare a ideii. Asupra acestei laturi a artei sale poetice, s'a insistat, cred, foarte puţin. S'ar putea, totuşi, face un studiu deosebit de interesant despre instrumentele poetice ale lui Ion Barbu, arătându-se, cu această ocazie, cât de mult acest poet este în tradiţia artei poetice româneşti, pe linia lui Eminescu.

Totodată, nu putem trece peste o altă latură a poesiei sale, care continuă aceeaşi tradiţie eminesciană: anexarea folclorului la domeniul liric modern. Ciclul Uvedenrode, *dar mai ales* Isarlîc, *din volumul* Joc secund, *ne dau un exemplu măreţ despre posibilităţile de înaltă şi evoluată interpretare poetică, în tratarea folclorului nostru. In volumul său* Eulalii, *d. Dan Botta încearcă, nu fără un remarcabil succes, ceva asemănător, poate mai puţin savant şi mai mult în tradiţia populară muzicală. Acest compartiment al poesiei lui Ion Barbu este iarăşi deschis cercetătorului de mâine. D. Tudor Vianu, în monografia sa asupra poetului, unica până acum (studiul Eugen Lovinescu, din vol. IX de Critice, nu se referă decât la primul volum de poesii al lu Ion Barbu, mai putin semnificativ), este o bună indicaţie. Deasemenea şi unele articole de critică, pe marginea liricei noastre actuale, semnate acum vreo patru ani, în* Universul literar, *de d .C. Fântâneru pot servi ca puncte de plecare.*

Astfel, Ion Barbu reprezintă un univers poetic pe care, atât critica literară, cât şi activitatea poetică, l-ar putea anexa cu multă folosinţă. Alături de Tudor Arghezi şi de Lucian Blaga, poetul Ion Barbu este al treilea mare reprezentant al poesiei româneşti de astăzi, care a influenţat şi care mai continuă încă să influenţeze generaţiile tinere.

Ion Şiugariu

NOTE

„Prietenie şi Luptă"

— buletinul asociaţiei româno-germane, n-rul 4—5 pe lunile Iulie şi August, îşi continuă în acelaş ritm o apariţie regulată şi fructuoasă. Poate că nicicând mai mult ca acum, când încleştarea a atins punctul ei de maximă şi dramatică tensiune, acum când, mai mult ca oricând, timpul ne-a arătat comunitatea de destin dintre noi şi Germania, apariţia acestui periodic nu este mai bine venită.

Un paralelism turburător există în destinul istoric şi al nostru şi al Germaniei. Aceea ce am putea numi, fără nici o teamă de exagerare, „singurătatea Germaniei" a fost şi singurătatea noastră. Massa etnică germană, fixată solid în centrul teritoriului european, cu aderenţe în nord şi cu întinse braţe spre răsărit, a fost înconjurată de elemente etnice diferite. Până în 1812 când conştiinţa naţională germanică se desteaptă la glasul inspirat al unui Fichte, această uriaşă massă etnică, de aproape o sută milioane de suflete, a trăit, politiceşte, desmembrată în nenumărate stătuleţe.

Primul Reich german încercase o unire de vastă întindere dar care nu a putut dăinui. Al doilea Reich înfăptuit peste sute de ani avea să însemne deasemeni o însingurare etnică şi o delimitare politică, fără precedent în ceeace priveşte unitatea coeziunei interioare dar care trebuia să atragă asupra Germaniei spaima tuturor intereselor ameninţate ale statelor înconjurătoare. Reichul al treilea nu înseamnă nici el decât aceiaşi însingurare până în pragul actualului război.

Dacă azi Germania nu mai este singură, cauza trebue căutată în prezenţa pericolului din răsărit. Ca şi Germania, în proporţii mult reduse cantitativ, România a fost ea însăşi singură, înconjurată de adversităţi şi reunită de lăcomii străine. Ca şi ea, prezenţa aceluiaş pericol comun, a realizat o alianţă militară şi o apropiere spirituală care se duce în germene de mult dar care nu îşi dase roadele încă Dar apropierea aceasta spirituală trebue continuată şi adâncită pe calea cunoaşterii reciproce. Iată scopul cel dintâi al asociaţiei de care şi-a legat numele primul ministru al ţării, d. Prof. Mihail Antonescu. Ca şi până acum, acest ultim buletin nu înseamnă o accentuare pe plan politic ci una pe plan spiritual. Materialul este organizat şi echilibrat tocmai în sensul acestei comuniuni de reciprocitate în cunoaştere. Astfel d Ing. *Penescu Kersch* iscăleşte articolul *„Industria celui de al treilea Reich,* iar d. profesor *Nichifor Crainic „Filmul german"*, în vreme ce d. *Tudor Ciortea* ne dă informaţiuni esenţiale asupra „Muzicei germane". Toate acestea articole au făcut subiectul a trei conferinţe ale Asociaţiei la Fundaţia Carol în acest an. D. *Al. Philipide* traduce o poemă a lui *Eduard Mörike* (*„Harfa coliană"*). Cronica evenimentelor, iscălită de *Petru P. Ionescu* şi *Iulian Vesper*, Cartea de *Petru P. Ionescu, Iulian Vespet* şi *Ovid Caledoniu*, Miscelaneea şi Bibliografia complectează sub iscăliturile lui *Iulian Vesper* şi *Pompiliu Preca*, acest număr de reală importanţă documentară.

De curând

— ne-a sosit la redactie o fasciculă de distinctă înfăţişare grafică, intitulată ceva cam prelung: *„I. Gr. Perieţeanu — poet al mării"*.

Scrisă de d. Al Bilciurescu, această modestă, limpede şi cursivă brosură se vrea nici mai mult nici mai puţin decât un îmn complect şi necontrolat, remis în semn de omagiu, nu numai astral, cunoscutului sonetist şi om de drept: I. Gr. Perieţeanu.

Nu e prima dată când confraţii între ei s'au simţit cuprinşi de o afecţiune subită şi atunci au debitat tot felul de paletisme sau de rânduri plate şi infertile pe seama cutărui poet. Sunt laude care îţi vin mai rău decât o haină de lucru sau o pălărie strâmtă.

Nu spunem că e cazul aici. D. Al. Bilciurescu nu trebuie acuzat de această indelicateţă, mai ales pentru deosebita-i artă de a umple cele mai multe pagini cu citate, desigur preferate în urma unei atente selecţii. din d. I. Gr. Perieţeanu.

Să reproducem şi noi bucata „MARINA", despre care autorul broşurei ocazionale ne asigură că *„în loc să fie scrisă cu pana muiată în azur, apare schiţată în cărbune."* (pag. 17):

Mare sumbră de leşie
Printre valuri, înspre larg.
Un vârf negru de catarg.
Semn final de tragedie,
Luptă greu, fără de răgaz,
Contra mării, ce 'ndârjită,
Il afundă o clipită,
Sub o coamă de talaz.
Apoi ca o mână, iară
Se iveşte, vrea să ceară
Sprijin parcă. De prisos!...
Pe mormântul undulos,
Luna, calmă jelitoare,
Îşi presară alba-i floare.

Anul

— care se încheie cu sezonul de toamnă ne-a adus în vitrine şi patru romane de incontestabile calităţi: ANOTIMPURI (Radu Tudoran), MÂNTUIRE (Octav Sulţiu), BEZNĂ (Ioana Postelnicu) şi CORDUN (Eusebiu Camilar).

De câteva luni, d. Eusebiu Camilar a terminat de scris un nou roman, de astădată de respiraţie mai largă, numit „PRĂPĂDUL SLOBODEI" şi din care a publicat mai multe fragmente prin revistele actuale şi ziarele de prestigiu ale Capitalei. Romanul va apare în editura „Cartea Moldovei" din Iaşi.

Popas pe culmi

— se intitulează cartea de versuri a d-lui Petru Şuvăgău, un nou şi tânăr poet ardelean. Autorul este un debutant dar nu în sensul că deabia deacum îşi încearcă gânguritul primelor afirmări ci poate numai în scris — să-i spunem — tipografic. Nu ştim dacă până acum a şi publicat fragmentar pe undeva şi nici nu îndrăznim să afirmăm că volumul de faţă poate constitui o veritabilă consacrare. Ceeace însă surprinde foarte plăcut este, am putea spune, începutul de maturitate de expresie de care dă dovadă. De obiceiu debutanţii se grăbesc să spuie tot, să adune, într'o carte cât mai mult. Curajul de a se limita, de a alege ceeace crezi că e mai bun, de a da puţin, dar mult decât multe dar puţin este el însuşi şi promiţător şi de bun augur. O stângăcie pe care însă o înfăptuesc cei mai mulţi şi de care nu a scăpat nici d. P. Suvăgău este această „tradiţie" de a începe volumul printr'un fel de „confesiune de credinţă", care arăteşte de „Manifestele" cu care începeau odinioară noile reviste. Chiar realizată poetic, confesiunea de credinţă este inutilă:

Eu nu lovesc; argintul nu
mi-e crez
Răvnind mereu al tainei miez
Altarul meu e a cuprinsa fire;
Şi'n loc de ură eu culeg iubire...

Acelaş caracter dăinuie mereu şi în poeziile următoare (Plopul, Trecând, Sbucium nou). *Ce-i drept, poezia este totdeauna o confesiune personală dar nu trebue să îmbrace haina aceasta directă, precisă, de mărturisire personală. Marea taină a artei este de a fi altul, fiind mereu tu însuţi, de a te întoarce la tine nu de a pleca dela tine. Tânăr, poetul îşi începe cariera prin întrebare. Dar întrebarea poetului trebue să fie un Răspuns. De aceea nici forma direct interogativă nu e necesară. Nu e oare suficient că arta însăşi este, în toată esenţa şi în toată întinderea ei, Întrebare? Dar dincolo de aceste observaţiuni necesare, d. P. Suvagău nu are stângăcii formale şi stăpâneşte foarte precis taina expresiei:*

Cocoşul nădejdii şi-a 'ncrement vestirea ;
Nimic nu e vechi, nimic nu-mi pare nou
Când marea tăcere şi'ncepe psaltirea.

Volumul acesta este o promisiune şi poate încă ceva mai mult: o obligaţie. Iată dece semnalându-l cu plăcere noi aşteptăm totuşi o urmare pe care o sperăm apropiată A indica însă tematicele viitoare şi căile ce ar trebui adâncite ni se pare prematur. Poetul nu se realizează prin sfatul altora şi prin desfăşurarea destinului lui propriu.

Ultimul număr

— al revistei *„Gândirea"* este închinat poetului V. Voiculescu, autorul volumelor *„Din ţara zimbrului"* (1918), *„Pârgă"* (1921), *„Poeme cu îngeri"* (1927), *„Destin"* (1933), *„Urcuş"* (1937) şi *„Intrezăriri"* (1940), care i-au adus meritatul premiu naţional de poezie.

Nichifor Crainic, N. I. Herescu, Ion Pillat, Ovidiu Papadima şi *Pan M. Vizirescu* desenează figura poetică a sărbătoritului.

Studiile — chiar succinte, cât le îngăduie spaţiul unei reviste — reuşesc să sfarme convenienţa cu care ne-a învăţat în ultima vreme critica literară şi să obiectiveze părerile despre opera poetului Voiculescu.

Desigur, inerentele exagerări nu lipsesc. Bunăoară această afirmaţie:

„Dacă în domeniul spiritual, lirica noastră se înalţă cu Eminescu până la sugestia veşniciei atunci când autorul *Luceafărului* ne face să simţim cum „vremea 'ncearcă în zadar din goluri a se naşte", cu V Voiculescu ea străbate mult mai sus ca o săgeată a intuiţiei religioase, până în misterul inefabil al Dumnezeirii. El a deschis acestei lirici un supraorizont al „raiului de neclintită fiinţă", unde sufletul bântuit de vijeliile lumii se poate odihni:

Pe alba linişte
Fără de pată
Stând ca o criniste
Neturburată

strofă ce pare ea însăşi o candidă floare cu polen ceresc, crescută din inima poetului".

Demn de reţinut este remarca făcută de toţi mai sus notaţii scriitori asupra singularităţii poziţiei poetice a lui V. Voiculescu în poezia autohtonă. El are forma lui tematica lui. Până şi limba — armătura versului — se colorează parcă după gândurile, după frământările lui.

Preotul Emanuel Copăcianu

— a tipărit de curând o *„viaţa a lui Iisus"* cu totul deosebit de cele cari circulă în prezent.— în formă de traduceri — în literatura noastră. Scrise în general de poeţi catolici sau de creştini cu o educaţie catolică, aceste cărţi au fost extrem de utile pentru publicul nostru cetitor, deoarece pe lângă bogăţia datelor, pe lângă dialectica justă în explicarea diferitelor simboluri, aducem şi mărturia unei credinţi fervente, ce nu se puteau găsi în „Viaţa lui Iisus" a lui Renan de pildă, totuşi aşa de vie şi de evocatoare.

Aceste „vieţi" au inevitabilu defect pentru publicul român că reprezintă punctul de vedere catolic, ce diferă în unele puncte de explicaţiile ce le-ar putea da un creştin ortodox. Firească deosebirile nu sunt mari, pot trece prea bine neobservate, iar succesul de public obţinut poate da o idee că aceste divergenţe de interpretări au şi trecut, în mare măsură, neobservate.

Punctul de vedere ortodox — în afară de studiile şi exegezele ce s'au scris la noi de către lumînaţii teologi şi interpreţi ai cărţilor sfinte — îl reprezintă în seria de „vieţi" a lui Iisus, această carte pe care ne-a dăruit-o rîvna şi munca părintelui Emanuel Copăcianu. Destinată marelui public românesc — că se poate înfăţişa şi înaintea străinătăţii — reprezintă modul creştin ortodox de a privi viaţa, minunile şi înfăptuirile Mântuitorului Iisus în lumea aceasta. Ca să dăm un exemplu de ceiace afirmam mai sus, vom aminti că Giovanni Papini înfăţişează într'un fel înştiinţarea Mironosiţelor despre învierea lui Iisus — „La dreapta stând jos, un *băeţandru* îmbrăcat în alb".. iar părintele Em. Copăcianu relatează în vechea tradiţie ortodoxă: „...purtătoarele de mir au zărit pe marginea mormântului *îngerul* vestitor al învierii lui Iisus".

Firească îngerul putea să pară un băeţandru; Papini îşi îngădue să însemne că e fost chiar băeţandru.

Pe lângă meritul că reprezintă concepţia creştină ortodoxă, cartea e cumpănit scrisă; un echilibru perfect se păstrează până la sfârşit între viaţa pământească şi cea spirituală ce a trăit-o Iisus pe pământ.

Informaţia e bogată, dozată astfel ca să nu împiedice farmecul lecturii.

Din fiece gest şi act al Mântuitorului sunt arătate concluziile, învăţămintele şi simbolurile. Stilul părintelui Copăcianu are ceva calm, reţinut; imagini potrivite ilustrează unde e necesar gândul autorului.

Nimic din realismul înfricoşetor al lui Papini, nici din controversele erudite ale altor scriitori catolici; totul curge potolit în această carte, luminată de reflexii filosofice, de explicaţii morale şi uneori de lămuriri istorice.

Iată un fragment expresiv, din care se pot lămuri darurile de scriitor al părintelui Em. Copăcianu:

„Cântecul morţii începe de acolo de unde viaţa dispare, din adâncimi spre razele de lumină ale necunoscutului, în care sufletul crede acum mai mult ca niciodată. Privit din acest punct de vedere, finalul vieţii apare larg şi cuprinzător prin ceiace viaţa de dincolo poate oferi în forma ei spirituală, în împliniri de linişte şi desăvârşire".

Executată în condiţii tehnice superioare, cu multe vignete şi ilustraţii cu caracter creştin, „Viaţa lui Iisus", de părintele Copăcinu, se prezintă ca unul din alesele daruri pe care o credinţă ferventă şi o putere de muncă neobosită le-au putut face Neamului.

In „Universul Literar"

— apărut la 1 Octombrie, semnează rânduri calde despre poetul *Nicolae Milcu*, dela a cărui moarte s'au împlinit 10 ani, d. Sergiu Cristian. Mai scriu: *Dumitru Imbrescu* (Importanţa estetică a clasicilor), *Ladmiss-Andreescu* (Chesterton, răsvrătitul), *Mihai Constantinescu* (Împlinire; nuvelă), *Traian Chelariu, Lucia Băiăcescu, R Alexandrescu*, etc.

Poetul Radu Gyr, creionează Cismigiul trecând prin cele patru anotimpuri.

„Melopei"

— se intitulează ultimul volum de poeme al d-lui *Aurel V. Sângeo*. Poetul, care a mai tipărit *Cartea sonetelor* (1937), *Eminescu, un mare neînţeles* (1940), *Asemănări între doi adversari* (1940), *Bucovina în viaţa şi opera lui Eminescu* (1943), *Românii în două geografii de A. Holinlul şi N. Nicolau* (1943), păstrează o tonalitate calmă şi caldă. Poesiile d-lui Aurel V. Sânger cuprind temele obişnuite, pe care caută să le rezolve fără preocupări metafizice sau concepţii filosofice aparte. Cercetând numai sufletul, poetul ia parte omenească, profund înţelegător al evoluţiei sufleteşti în faţa unei teme. Şi, în felul acesta, isbuteşte să alcătuiască o poesie armonizată, cu destule imagini şi preocupări.

Transcriem, ca exemplu, poemul *„Teamă"*:

Ia largul cerului o stea
Ce luminoasă arzi, durerea mea!

In fundul mării un coral
Mă sângerezi durere de cristal.

Pe vârf de munte-un brad trăsnit,
Cu fulger şi furtună m'ai lovit!

Lângă izvor stă istovit un căprior,
O cucuvae trece fâlfâit în zbor.

Un huhurez hueste a pustiu...
Durere nu fuzi, să ştiu că-s viu:

Înteapă-mă cu spini şi dă-mi otravă,
Răstoarnă-mă 'n şivoi de lavă.

Nu-mi dărui tăcuta nemiscare
A veşniciei fără nico zare!

De două luni

— apare la Turnu Măgurele o *„revistă de cultură generală, literatură şi artă"* intitulată *„Oltul"*. Din articolul primului ei redactor, se desprinde intenţia de proces intelectual pe care revista teleormăneană vrea să-l facă actualei culturi româneşti, pentru lipsa de atitudine a scrisului contemporan. Soluţia pe care o dă revista „Oltul" prin peimul ei redactor este să ne întoarcem la sinteza culturală începută de Kogălniceanu pentru a îngloba în elementele culturii necesităţile adânci ale neamului şi finalitatea lui istorică.

„Oltul" este o fereastră deschisă pentru intelectualii teleormăneni, spre un peisagiu cu contururi vagi, dar în orice caz cu aer mai mult.

D. George Ciulpan

— autorul unui studiu social intitulat *„Satul românesc"* şi prefatat de d. Mihail Manoilescu (1937) a tipărit în colecţia Caetelor A.L.A.C.I. un nou studiu intitulat *„Conceptul filozofic şi politic al statului în dialectica lui Eminescu"*, Acest studiu caută să situeze, pornind dela opera politică a lui Mihail Eminescu, conceptul despre stat, şi despre burghezie, conservatorism statal şi în genere tot ceeace interesează, sociologic şi organic, noţiunea de stat cu toate adiacentele ei complexe.

D. George Ciulpan foloseşte pentru aceasta toate articolele politice ale lui Eminescu publicate odinioară (1881_99) în „Timpul", precum şi pentru un studiu comparativ, pe Hegel (Philosophie de l'esprit; 1869).

Lucrarea face parte, după cum ne mărturiseşte autorul în prefaţă, dintr'o mai mare lucrare a sa intitulată: *„Eminescu, doctrinar al naţionalismului economic?"*

SCRIITORII ŞI O SUPERSTIŢIE CARE TREBUIE ÎNVINSĂ

(Urmare din pag. 1-a)

Superiorul ştie că e superior şi subalternul ştie că e numai subaltern căruia domnul superior are tot dreptul să-i spună „tu" şi „mă", indiferent dacă el, subalternul, are de două ori vârsta superiorului şi indiferent dacă mai hrăneşte alte guri din micile sale socoteli. Din acest punct de vedere naţionalul nostru „mă", vocativ sau imperativ, înveninează mai lent, e drept, dar mai durabil decât orice invectivă.

Oriunde „superiorii" şi „inferiorii" sunt nevoiţi să fie la un loc, lucrurile se petrec la fel. Cismarul e numai cismar, cosarul numai cosar, iară cei din anumite servicii tot aşa de necesare ca şi aprovizionarea, sunt puşi, pur şi simplu, în rândul indivizilor de care nu se vorbeşte decât indirect.

Este îndreptăţită această diferenţiere?

In orice caz, e reală şi, cum orice realitate nu se naşte din nimic, se cade să-i examinăm originile.

Deosebirile dintre oameni au existat şi vor exista întotdeauna. Ele sunt, în primul rând, deosebiri biopsihologice şi ele pot fi deosebiri de ordin social-moral. Nu fiecare ne naştem cu aceeaşi zestre psihofizică şi nici nu ne îndeplinim cu acelaş zel sau cu aceeaşi conştiinţă, îndatoririle în planul muncii sau cel al contactului cu semenii. Atâtea procente dintre noi sunt foarte buni, atâtea altele buni, precum, după datele statistice riguros constatate, restul se repartizează pe mediocri şi deficienţi. Geniul nu este vinovat că s'a născut geniu şi debilul mintal nu are nici un merit că e debil mintal, deşi este de datoria celor normali să se intereseze de cei care îi depăşesc sau le rămân în urmă.

Din faptul că aceste inegalităţi, atât de fireşti, există şi vor exista întotdeauna, nu rezultă însă că toate celelalte deosebiri dintre oameni trebuie considerate drept ireductibile şi inevitabile. Şi nu înseamnă, mai ales, că diferenţierile date de natură trebuie sporite tocmai în acele sectoare în care ar fi mai profitabil, atât individului cât şi comunităţii, să nu existe nici o piedică în drumul spre buna înţelegere.

Socialmente şi moralmente nu există indivizi cu mai multe sau cu mai puţine drepturi. Sentinţa diabolică după care nimeni nu este necesar şi nimeni superfluu, exprimă, totuşi, un mare adevăr. Dintre toate organizaţiile întemeiate pe credinţe mari şi menite a conduce lumea, numai biserica creştină a înţeles fără resc această realitate. Pentru biserică nimeni nu este mai mare şi nimeni mai mic. Toţi păstoriţii ei au egale drepturi la mântuire şi egale îndatoriri faţă de Dumnezeu. Ceeace însă constituie, sub aspectul doritei eternităţi rostul bisericii creştine, este condiţie constitutivă şi pentru orice viaţă socială şi morală sănătoasă şi viabilă, — căci, socialmente şi moralmente, privilegiile nu sunt admisibile.

De unde atunci „superiorizările" şi „inferiorizările" arătate ca fiind frecvente şi condamnabile?

De ce există acele deosebiri de tot palpabile între domnul „superior" pe deoparte şi „inferiorul" pe de alta?

De ce există dispreţul intelectualului pentru neintelectual şi dispreţul profesionistului mai bine cotat pentru profesionistul cu mai puţine posibilităţi de câştig?

De ce, în fond, ne apropiem respectuos de un medic şi cu aere de superioritate de cismar?

Respectăm înalta pregătire a doctorului?

Posibil.

In nici un caz însă nu respectăm pe omul care, din întâmplare, s'a nimerit să se facă cismar, şi, în nici un caz, nu respectăm munca. Nu respectăm munca înţeleasă ca atare, indiferent în ce compartiment e prestată. Şi nu o respectăm din foarte multe motive, chiar dacă această muncă, întru totul cinstită, ne-ar aduce mai multă bunăstare decât îndeletnicirea cu care abea de ne ducem zilele. Câţi dintre intelectuali, şi încă din cei mai bine pregătiţi pentru viaţa lucrativă, nu au preferat să se declare mulţumiţi cu postul lor de funcţionari în loc să fi păşit pe şantier, acolo unde, după doi-trei ani de ucenicie, ceva mai concretă decât cea compilată din cărţi şi ceva mai dură, s'ar fi afirmat ca destoinici pionieri ai muncii productive? Noi însă ne temem de muncă şi-i ocolim imperativele chinuitoare. Şi ne temem de ea şi o dispreţuim cu atâta mai vârtos cu cât ne cere mai mult efort fizic şi ne recompensează cu mai puţină paltformă socială, cu mai puţină „cinste".

Teama de efort e explicabilă. Cum stăm însă cu atât de căutata cinste? Există deosebiri de grad între cinstea de a fi bun cismar şi cinstea de a fi medic bun, bun inginer sau bun profesor?

Să fii meseriaş bun este deziderat tot aşa de greu realizabil ca şi dezideratul de a fi bun profesionist al vreunei cariere academice. Pentru cine judecă logic, nu pot exista diferenţe esenţiale între cinste profesională şi cinste profesională.

Care e atunci cauza excesivului respect pentru o parte şi a nedreptului dispreţ pentru cealaltă?

Cei ce cred că pot face obiecţiuni valabile în această privinţă, invoacă, deobiceiu, deosebirile de ordin intelectual şi estetic în sprijinul „necesităţii" de a se menţine aceste „bariere" sociale.

„Mocofanul" — zic ei, este primitiv şi grosolan. El te indispune prin însăşi prezenţa sa. Cu el nu poţi nici discuta, nici colabora în vreo direcţie de preocupări care nu ţin, în mod exclusiv, de stricta lui profesie.

Cam acestea sunt, în linii generale, motivările la câte recurg apărătorii statu-quo-ului.

Problema însă este cu desăvârşire alta.

Nici cu subtilul profesionist al carierii academice nu putem discuta şi colabora în orice direcţie de preocupări. Atitudinea noastră dispreţuitoare faţă de profesiunile manuale propriu zise nu poate fi explicată pe această cale. Cauza dispreţului este de ordin sufletesc. Nouă ne place să ne considerăm şi să fim consideraţi drept mai mari şi mai valoroşi decât suntem de fapt. Această tendinţă e un complex psihic care, în loc să fie vindecat, se bucură de cele mai complicitare încurajări din partea societăţii.

In loc să fie altoit pe tulpina-i instinctivă, altoiul nobil al întrecerii creatoare şi aducătoare de cinste profesională adevărată, lumea a mers şi continuă să meargă, — nu însă în ţările cu adevărat civilizate, — pe drumul comod şi larg al înfumurării subiective şi al dispreţului pentru ceea ce i se pare demn de dispreţ.

Iată un continent în cuprinsul căruia scriitorii pot interveni cu multă autoritate. Nu însă zugrăvind, pentru efecte literare, în roz sau negru peisajul social şi moral în care se desfăşoară viaţa unui muncitor sau profesionist manual. ci căutând tonul cel mai just pentru restaurarea climatului potrivit acolo unde l-a viciat o nesfârşită serie de rele deprinderi.

Scriitorul este singurul ins care-l vede *pe om* în fiecare semen al său şi, deci, singurul în măsură să nu piardă niciodată din vedere faptul că se găseşte în faţa unui *semen*.

A existat o vreme când marii scriitori nu colaborau niciodată mai prejos de un conte în alegerea personagiilor menite a da conţinut paginilor romanului sau piesei lor. Destinul ţăranului şi al muncitorului a început să-i intereseze mult mai târziu. Şi nici atuncia nu fără anumite scopuri. Ţăranul şi muncitorul nu li se păreau destul de demni pentru a fi puşi în centrul unei acţiuni. Acea vreme a trecut. Totuşi muncitorul şi ţăranul continuă să mai furnizeze material pentru anumite şi, literare. Numai puţini simt că viaţa şi munca unui plugar sau meseriaş sunt tot aşa de bogate în destin omenesc ca şi viaţa şi munca oricărui artist sau intelectual creator.

Ne atrag detracaţii şi bolnavii, saltimbancii şi problematicii şi tot soiul de „caractere", numai adevărata viaţă omenească a omului agricultor şi meseriaş nu. Dacă există excepţii, ele sunt prea puţine şi prea irelevante.

Unde este romanul nostru cu adevărat ţărănesc? Unde este romanul sau, măcar, volumul de nuvele inspirat, — fără romantisme sau înfrumuseţări şi sluţiri artificiale, — de viaţa ciobanilor noştri, sau de cea a lucrătorilor din păduri, a plutaşilor, a pescarilor, a omului din uzină, a ceferistului, a minerului, a meşteşugarului în general? In schimb revistele nu mai încap de teme care de care mai căutate, mai îndigeste şi teme că trădează, mai fără putinţă de negare, cât de înalt şi de închis este turnul de fildeş în care s'au claustrat, de frica realităţii ambiante, în special literaţii tineri.

Nu pledăm pentru întoarcerea la vreun sămănătorism sau poporanism doctrinar. Atragem numai atenţia.

Şi, totuşi, pledăm pentru ceva: Pentru o literatură sănătoasă în jurul vieţii muncitorului, literatură în care accentul principal să nu cadă asupra evenimentului extraordinar, ci asupra raportului dintre om şi munca sa.

O astfel de literatură, fără a se abate, câtuşi de puţin, dela dogmele ei estetice, ar arăta că dispreţul nostru pentru inferior, — dispreţ rezultat din credinţă în egalitatea socială şi, mai ales, morală a profesiunilor, — se întemeiază pe o superstiţie, căci e superstiţie falsa convingere că ar exista, de fapt, astfel de diferenţieri justificabile.

Superstiţia aceasta trebuie învinsă şi va fi învinsă. Biruinţa asupra ei va fi începutul marei revoluţii sociale care va schimba înfăţişarea convieţuirii dintre oameni. In viitoarea societate munca va trebui să fie cinstită, indiferent de felul ei, iară muncitorul activ va trebui să fie preţuit pedeasupra barierelor profesionale.

Scriitorii pot contribui mult la realizarea acestei evoluţii şi sunt datori să contribuie, căci, orice s'ar obiecta, scriitorul are şi o funcţie socială.

Traian Chelariu

Societatea Naţională de Editură şi Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", Bucureşti, str. Sărindar 5-7-9, înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerţului Bucureşti.

Tipărită la 9.X.1943

ANUL II Nr. 83 — 5 LEI EXEMPLARUL — 17 Octombrie 1943

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

Onor.
Revista "Transilvania"
Str.A.Saguna Nr.6
S i b i u

LOPE DE VEGA

Recent, Lope de Vega a reapărut în comentariile câtorva condeie literare.

Mulți au auzit despre uluitoarea fecunditate a dramaturgului iberic, însă puțini cunosc activitatea sa de romancier, de poet și de teoretician estetic. Căci Lope de Vega nu e numai un titan al travaliului, dar și un prodigios al diversității genurilor. El își plimbă literatura pe un drum în zig-zaguri, ca să ajungă, prin opera sa dramatică, puternic îmbibată de coloare națională, unul dintre cei mai interesanți scriitori, a cărui forță de creație se alimentează, bogat, din specificul etnic.

Cu gândul de a face o prezentare de ansamblu a diversității operei acestui dramaturg, poet, romancier și estetician dogmatic, pornim articolul de față.

Pe drumul de tranziție dintre efloreșcența artistică a veacului al XVI-lea și Barocul celui de al XVII-lea secol, Lope de Vega n'a receptat, totuși, în lumini precise, nici influențele structurii literare a Renașterii, nici formele de expresie ale Barocului.

Nealterat în personalitate, neutru sub curente estetice, Lope de Vega s'a căutat și adâncit pe sine, dincolo de servituți literare.

In schimb, s'a colorat adânc de albastrele arcade ale cerurilor spaniole, devenind un scriitor specific iberic.

Surprinzătoarei sale fecundități, i s'a alăturat diversitatea de motive și teme, cum și variația de genuri poetice, unde talentul său a cunoscut o mobilitate rar întâlnită.

Poate numai unui spirit complex ca Voltaire îi va mai conveni — în cel de-al XVIII-lea secol — atâtea rapide treceri de la un gen la altul, în toate aprinzând geizere inalte și risipind vervă și putere de inventivitate.

Virtuoz și imaginativ, Lope de Vega cunoaște panașul facilității atunci când lunecă de la roman la poezie și la teatru, sau de la burlesc la eroic și la tragic, dar asta nu-l împiedecă să fie permanent al, printre sute de drame și zeci de mii de versuri.

Evocator și romantios în roman („Dorotea" și „Arcadia") și povestiri; jonglând în versuri spumoase, pline de vervă, bogate în bufonade, în acrobații burlești ori erupții satirice; patetic și de largă inspirație în poeme eroice, cu nerv epic, mustind efuziune și elan, și variind de la scene mitologice și biblice („Circe", „Păstorii din Bethleem") la episoade de cavalerism eroic ori de evocare tragică („Ierusalimul cucerit", „Trandafirul alb", „Coroana tragică"), Lope de Vega se găsește integral, și-și descoperă adevăratul potențial de creație artistică în teatru, ca să strălucească și să exceleze în faimosul său tratat estetic, din 1609, asupra artei dramatice.

Restrânsă la cadre național-locale, opera dramatică a lui Lope de Vega prezintă o serie de inovări, de temerități și chiar de reforme în tehnica genului, făcând din autorul ei un precursor al dramei romantice de mai târziu.

Proaspete în improvizație, spontane, scânteind de fantezie și infiltrate de specific spaniol, cele peste 1800 de piese deschid — în pofida unor anumite deficiențe, sub raport pur estetic — un orizont larg teatrului iberic și pregătesc, prin anumite elemente tehnice inedite, câteva infiltrații de noui criterii și speculații dramatice în teatrul romantic european de mai târziu.

Succedându-se vertiginos, comediile marelui poet spaniol trec prin cele mai diverse nuanțe și formule: comedii pastorale, comedii de moravuri, farse, comedii mitologice și istorice, comedii filosofice și de inspirație religioasă. Lângă acestea, abondența tragediilor clasice sau a acelor drame autosacramentale, alimentate din filonul popular al „miracolelor" și „misterelor" transpuse scenic.

Deschizător de drumuri și făclier la un prag de poartă pe unde vor trece, curând, gloria lui Calderon și suita de dramaturgi iberici: Ferdinand de Rojas, Alarcon, Tirso de Molina, Francisco de Rojas, — Lope de Vega e, hotărât, depășit de frumusețea, mult mai durabilă, a teatrului lui Calderon, dar rămâne superior, desigur, unui Jodelle francez, unui Alexandre Hardy (comparabil numai prin prodigiositatea travaliului) sau unui Thomas Corneille.

Stimulator al dramaturgiei spaniole, pe care o ridică din genul popular la un nivel intelectual, technic și, oarecum, rafinat, Lope de Vega este, în același timp, un teoretician estetic de rară intuiție. M'aș încumeta chiar să afirm că valoarea primordială a lui Lope de Vega în acest domeniu teoretic constă.

Înglobându-se caracteristicei unei epoci, în care tratatele asupra genurilor poetice formau o modă literară, teoreticianul spaniol, prin a sa „Nouă artă de-a compune comedii" (1609), se impune categoric deasupra tuturor palidelor încercări de „ars poetica" din evul mediu și din renaștere (Eustache Deschamps, Vauquelin de la Fresnaye, Pierre Ronsard, Scaliger, Malherbe). Biruitor și asupra principiilor și „modelor" literare lansate de contemporanii săi, — ca de pildă, ibericul Gongora, englezul Lyly, italianul Marini — Lope de Vega triumfă și asupra teoreticienilor tragediei clasice, prea emfatici și artificiali în exigențele lor

Radu Gyr

(Continuare în pag. 2-a)

Pitoresc basarabean

CODRII ORHEIULUI

In înțelegerea populară a moldovenimei de dincolo de Prut, pădurea, mai înainte de orice, este un izvor de frumusețe superioară.

Codrul, în credința moldovanului basarabean, este o plăsmuire de culori și umbre mai adânc simțite decât în penelul artei plastice, o permanentă descoperire a mândreței divine, mărturisită prin trei lucruri deopotrivă de expresive: cântecul păsărilor, minunea florilor și bătrânețea înaltă a copacilor. Paralel cu aceasta, codrii basarabeni au avut și misiunea de ocrotire a femeilor și copiilor în timpul năvălirilor barbare. In profunzimile lor, necălcate decât de vulpi și nevăstuici, se ascundeau convoaele de prunci și de mame, până când hoardele prădau avuturile, pârjoleau holdele, treceau Prutul și aprindeau satele, întorcându-se peste Nistru cu harabalele umplute și cu scuturile scăldate în sânge românesc.

In privința aceasta sunt covârșitoare descrierile lui Alexandru Petriceicu Hașdeu, tatăl marelui Bogdan, care amintind în cursul său de istorie națională ținut în anul 1837 la școala de băeți din Hotin o năvălire de pe vremea lui Bogdan cel Orb, pomenește de codrii Răutului, folosindu-se de un cronicar moldovean, în care codri „s'au cofundat ca'n apă douăsprezece mii de muieri și prunci, cu țipete și lacrimi".

Mai înainte însă de această semnificație, pădurea în concepția țăranului basarabean reprezintă contactul cel mai strâns pe care-l poate avea omul cu frumusețea pură a naturii. Nici munții pe care nu-i are, nici marea pe care n'o vede, nici șesul pe care-l stăpânește limitat și închis ca un talger în rotonda dealurilor, nu-i stârnesc atâta încântare și nu-i pătrund sufletul cu atâta înduioșare, ca lăicerele de zăpadă ale brebeneilor, ca răsunătoarele triolete ale Vindereului sau ca vârfurile abia văzute și îmbrobodite în arama apusului de soare ale stejarilor. Deși aflându-se zilnic în brațele naturii, pe țăran legănatul fălos al spicelor pline îl satisface dar nu-l încântă, răsăritul împurpurat al lunii îl liniștește dar nu-l turbură, foșnetul frunzelor îl adoarme, dar nu-l mișcă, pe câtă vreme sub adumbrita boltă a pădurii el își înfige de îndată la pălărie un buchet de luminițe plăpânde și tot sufletul lui cântă împreună cu păsările, iar mărețele umbre și vârfuri ale stejarilor și frasinilor îl turbură, îl covârșesc și îl înalță. Răcoarea îl întinerește, iar potecile ascunse pe sub evantaiele crăcilor bătrâne îl fac neînfricat și-l aprind.

Nu e de mirare așa dar, dece oamenii dela codru sunt mai spătoși, mai tari în cuvânt și mai duri în privire, dece cu toată duritatea palmelor mari au degetele parcă gata înfiorate pentru bortile fluerului și dece — după cum îi descrie cunoscutul povestitor basarabean Gheorghe Madan, — sunt atât de deschiși la suflet, având uneori scăpărări de bunătate copilărească aproape neîntâlnită la oameni. De aceea, atât de dramatic se roagă și Ologul dintr'un cunoscut cântec popular din regiunea codreană a Orheiului:

Pădure, maică, pădure,
Roagă cerul să se'ndure
Să-mi întoarcă mâinile
Ca să-ți gust fântânele,
Să-mi dea subțiorile
Să-ți alint și florile.
Să-mi miște picioarele
Să-ți caut isvoarele
Și să mă sui din pom în pom
Să știu că m'am făcut iară om.

Codrii Orheiului încep dela 9 km. Sud-Vest de masivul Corneștilor, se prelungesc tot pe creste de dealuri până la 20 de km. Nord-Est de Orhei, pentru ca să se întindă dealungul luncii Nistrului până la vărsarea Răutului în Fluviu, în comuna răzășească Ustia. In mare majoritate codrii aceștia, a căror întindere pe hartă se aseamănă cu un cimpoiu desumflat, cuprind numai stejari bătrâni și frasini și pe arare locuri mesteceni cu coaje albă ca hârtia. Cu toate defrișările ce s'au făcut de atâtea secole, codrii Orheiului au rămas tot impunători, având desișuri pe unde n'a pătruns picior omenesc și ascunzând priveliști cu totul deosebite de cele obișnuite ale Basarabiei. Pe lângă fauna și flora ce le împodobesc, pădurile Orheiului sunt purtătoare de nenumărate isvoare care împânzesc apoi toate câmpurile și sfredelesc toate dealurile.

Două locuri prezintă un interes nou când prinzi a cutreera întinderea cea de peste 75 de km. a acestor păduri. Primul este așa numitul desiș „Tiganca", între satele Susleni și Piatra, cu stejari scorburoși și cu adâncimi atât de negre, în cât oamenilor le e pur și simplu frică să rătăcească noaptea în timpul iernii pe drumurile ce traversează pădurea. In mijlocul acestui desiș, cam la cinci km. de drumul ce taie în diagonală pădurea, se află o movilă înaltă, ce datează ca și cele de pe valea Ciocâltenilor și Sărătenilor, de pe vremea domnitorilor Moldoveni. Movila, înconjurată numai de brațele vânjoase ale ulmilor și stejarilor, ascunde o întâmplare istorică de puternică impresie și de verificat adevăr. In grămezile de pământ, suprapuse în straturi bătătorite de vreme, stă de-apururi închis de ochii lumii mormântul fetei boerului Harga în amintirea căreia deasupra movilei cu versantele pleșuve cresc 12 stejari de o grosime cât n'o poate cuprinde omul cu mâinile, fiecare cu câte 3—4 scorburi apoase, în care și-au zidit cuiburile ghionoaele și cimpoteii. Capetele stejarilor stăpânesc întinderile, ca un semn de pază eternă și de credincioasă amintire.

Sergiu Matei Nica

(Continuare în pag. 4-a)

SORIN IONESCU — BALCIC

Un erou

TRAIAN T. COMȘA

Traian T. Comșa a fost una dintre marile speranțe ale tineretului nostru universitar, având în vedere activitatea-i științific-literară desfășurată în prea puținul timp cât i l-a rezervat soarta să-l petreacă în tihna mult îndrăgitei bibliotecă.

Născut în Ploești, la 13 Martie 1916, face studiile secundare în orașu-i natal, la liceul *„Sf. Petru și Pavel"*, fiind unul dintre cei mai buni elevi ai școlii, pe care o absolveste la 4 Septembrie 1938.

Încă din acest timp — prin seriozitatea cu care-și acumula cunoștințele — dovedește că este un element care va avea ceva de spus, și despre care, de asemenea, se va avea de spus.

Venit la Universitate, student al Facultății de Litere și Filosofie din București, reușește să se impună încă din anul întâiu atât în fața profesorilor săi cât și a colegilor.

Era un tânăr extrem de modest, și este bine să precizăm că nu era luxos, dar își îngrijea ținuta vestimentară din același simț al eleganței pe care-l vom observa și în lucrările lui de mai târziu. Mai mult brunet decât șaten, cu ochii căprui, umbriți de negrul sprâncenelor splendid arcuite, cu părul pieptănat peste cap, întotdeauna bine pus la punct fără nici o surită ostală, Traian T. Comșa a reușit să se impună nu prin aceste calități ci prin spiritul său viu și, mai ales, prin judecata lui rece, reținută.

TRAIAN T. COMȘA

Reținut, — acesta-i adjectivul care-l cuprinde cel mai bine pe fostul meu coleg de studii și pe cât de bun pe atât de cinstitul meu prieten.

Pe cât de lesne percepea un fapt, pe cât de ușor îi era să asimileze o teorie, pe atât de reținut era în a-și da părerea, sentința.

Entuziasmului nostru juvenil el îi opunea o ponderență de om bătrân parcă, ponderența care-i trăda viața de prea puține satisfacții.

Prieten bun, el îți dovedea aceasta printr'un fel anume, prin obișnuitul lui, prin bucuria pe care o trăia odată cu bucuria ta, prin întristarea care-i întuneca privirea-i blândă pentru necazurile tale.

Deși nu trăise în toată desfășurarea ei, cunoștea totuși bine viața, vanitățile ei, înfumurările și decepțiile și poate, mai ales, din cauza aceasta iubia cu pasiune cartea.

Dragostea pentru litera scrisă și tipărită — pe care o respecta cum odinioară călugării mănăstirilor scriau pe care le numim în ziua rul literilor de lemn — era marea lui pasiune.

Nu făcea politică militantă. În sensul că nu se înregimentase în nici una dintre formațiile politice ale vremii, dar era un mare nationalist Credea în destinul împărătesc al neamului românesc, în sănătatea poporului nostru și în cuminția lui..

El însuși — deși orășean — avea parcă prin sfiiciunea lui, prin felul lui așezat de a fi, aerul unui om venit de undeva din vârful munților, pe cari îi iubea și-i cunoscuse bine.

In seminarul de Istoria literaturii române vechi, condus pentru primii doi ani de d. Dan Simonescu, pe atunci asistent, acum profesor universitar la Iași, Traian T. Comșa a cunoscut prima mare biruință cărturărească.

In cadrul acestui seminar, în 1936, susține lucrarea *„Interpolatorii cronicii lui Grigore Ureche cu o privire specială asupra Dascălu-Simion"* și reușește să aducă, deși de abia student în anul doi, pe lângă informații precise, o însemnată contribuție istoriografiei di-

Eugeniu V. Haralambie

(Continuare în pag. 2-a)

GEORGE VÂLSAN

— DELA ȘTIINȚĂ LA ARTĂ —

George Vâlsan, plecat dintre noi înainte de vreme, întărește mai mult gândul că oamenii noștri aleși, marii creatori ai culturii și spiritului românesc au un sfârșit potrivnic. Dela Eminescu la Pârvan e o galerie întreagă de mari scriitori și învățați, cari s'au stins atinși de aceeași aripă a unui destin tragic. George Vâlsan vine în rândul lor.

Un învățat adevărat, un artist mare și un om de omenie cum puțini se află, George Vâlsan a lăsat în urma sa o singurătate, un gol în care gândul obosește fără rost, fără sprijin.

Intre oamenii noștri de știință, George Vâlsan are o situație cu totul proprie. El este dintre acei cari au făcut știința cu orizont larg până în limitele filosofiei și artei. Cercetător riguros, pasionat al faptelor precise, dublat de un artist de valoare, el a studiat fără a confunda domeniile și nici meșteșugurile.

Omul de știință, așa cum ni l-a dat ultimul veac, este un cercetător migălos, stăpân pe amănuntele dar nu pe secretele realității. Specialiștii au realizat tipul meșteșugarului precis dar fără orizont, fără știință în înțelesul superior al cuvântului. George Vâlsan nu a fost dintre aceștia. O personalitate complexă ca a sa nu putea practica o știință lipsită de orizont, lipsită de valoare umană. Cercetător riguros cum puțini se află, el era un educator și un artist. Fire vibrantă și însetată de frumuseți noui, George Vâlsan își dubla curiozitatea științifică cu elanul învățătorilor și setea de azur a artiștilor. Acest învățat nu se apleca asupra lucrurilor ca asupra unui cimitir, ci ca asupra unor fapte pline dn înțeles a căror taine omul de știință este chemat să le desvăluie. Cea mai aridă temă de specialitate devenea în mâna sa o floare rară, de un ales colorit și parfum.

George Vâlsan a fost un învățat și un artist. Lucrările sale de specialitate, chiar cele mai stricte în acest sens ne descoperă un scriitor și un poet ales. Scrierile sale științifice pot fi citite cu plăcere nu numai de către specialiști dar și de orice om de cultură dornic de învățătură aerisită, nu rareori sclipitoare.

Prin aceste daruri, George Vâlsan se așează în rândul marilor noștri învățați, cari au fost astfel pentrucă nu le-a lipsit darul poeziei. Nicolae Iorga, Ovid Densușianu, Vasile Pârvan, sunt înaintașii săi din aceeași familie de spirit.

Stăpânind deodată însușirile de om de știință și artist, George Vâlsan nu a confundat domeniile și nici metodele acestor activități, ci dimpotrivă le-a folosit cu grijă desprinzând din colaborarea lor cele mai bogate roade.

Intr'un studiu despre elementul spațial în descrierea geografică, George Vâlsan, distingând între descrierea literară și cea științifică ne arată cu prisosință cât este de întemeiată afirmația noastră de mai sus.

„Desigur, există mare asemănare între felul cum privește peisagiul un literat și un geograf. Amândoi au punctul de vedere sintetic: privesc natura în complexitatea ei și descriu cu dorința de a desprinde fizionomia particulară a unui peisagiu. Dar fiecare o face pentru scopuri deosebite. Literatul caută în natură frumosul și răsunetul sentimental, ceeace înseamnă mai totdeauna un acord sau un desacord cu sufletul său".

„Geograful privește și el peisagiul în complexitatea lui, dar cu intenția de a descoperi problema științifică ascunsă sub această complexitate. Pentru el peisagiul e o rezultantă de complexe. O rezultantă unică pentru fiecare peisagiu. Idealul descrierii geografice e de a înregistra această rezultantă unică, adică de a deosebi acest peisagiu de orice alt peisagiu de pe pământ".

Paginile urmează în același stil și cu aceeași pasiune de adevăr și frumusețe. E atâta suplețe și atâta bogăție de gând în paginile lui George Vâlsan, încât poate fi socotit cu adevărat un mare scriitor. Darul și dorul de a exprima corect nu le-a înlăturat pe acelea de a exprima frumos. Probleme noui, probleme neobișnuite specialiștilor științei pe care el o practica cu atâta curățenie și sete de înțelegere, observații precise și fapte adânc grăitoare, o bogăție și o armonie cum rar se află, trec prin fața cetitorului paginilor scrise de George Vâlsan.

Omul acesta retras și liniștit a fost un exemplar rar de cercetător și artist. Cu un chip blând, ochi scânteetori și un surâs plăcut el câștiga repede sufletele de elită. Studenții și colaboratorii săi îl iubeau fără rezerve.

Dar sub această blândețe și lumină pe care o iradia atât de puternic, George Vâlsan ascundea un suflet vibrant cu puternice accente de tristețe. Lumea și viața pe care le experimenta cu atâtea daruri l-au refuzat lui ceeace dăruia altora abundent și inutil. A plecat dintre noi ducând cu el poate, așa cum mărturisea Pârvan, tot ceeace era mai propriu și mai adânc, tainele vieții sale de om ales și de singuratec.

Ernest Bernea

CRONICA LITERARĂ

PETRE PAULESCU: NOI, DELA INFANTERIE

POEME DE PE FRONT. — *DEVA, 1943*

„*Noi, dela Infanterie*", recenta carte de poeme, datorită d-lui PETRE PAULESCU, vine să'mplinească, prin noutatea ei floral, diversul peisaj incendiat, al liricei noastre de război. Este vorba de o'mplinire, dacă nu în adâncime, cel puțin în cea de-a doua dimensiune a ei. In ce constă această noutate? In primul rând într'o mai multă veridicitate a vieții de front, într'un dinamism particular al ei și propriu temperamentului poetic al d-lui Petre Paulescu, într'o trăire sinceră și necondiționată a vieții de jertfă, într'un efort constant al poetului de a fi și de a rămâne într'o egală măsură și luptător și poet.

Dacă ne referim la poezia de război cunoscută până acum, poezia fecundată de actuala luptă desrobitoare și ilustrată prin contribuția d-lor Radu Gyr, Al. Gregorian, George A. Petre, Al. Raicu, Virgil Carianopol, Theodor Al. Munteanu, Aurel Chirescu și George Putneanu, ca să nu ne referim decât la cei cu o circulație notorie, poemele d-lui Petre Paulescu se singularizează eliberate de filiațiuni tematice ori formale înrudiri destul de frecvente în lumea scriitorilor de aceiași generație sau de generații apropiate. In vreme ce în poezia de război a d-lui Radu Gyr stăruie o reacțiune violentă a sensibilității pusă fără tranziție — în fața spectacolului de viață și de moarte al transeii, la d. Petre Paulescu războiul devine un rar și binecuvântat prilej de transfigurare. Pe când în poezia de front a d-lui Radu Gyr, Teodor Al. Munteanu și Virgil Carianopol, se resimte un permanent contact cu lumea rămasă în urmă, acasă, în poemele d-lui Petre Paulescu, țara este de asemenea prezență, dar nu prin legături materiale, nu prin istovitorul dor nostalgic, ci prin acele prezențe bărbătești, moldo-valahe, intrate în legendă. Peste strofele de război ale d-lui Petre Paulescu din: „*Noi, dela infanterie*" se profilează umbra eroilor și profeților, ca un ideal suprem de viață și artă în același timp. De altfel, cartea se deschide cu un adevărat crez de poet cruciat din care desprindem aceste două strofe elocvente pentru susținerile noastre:

. . . . . .
El duce'n suflet, neamul lui
de mâine
Și'n sânge poartă, cnejii
și martirii;
Și, pentru glie rabdă ca un câine,
Și'ngenunchiază'n taina mănăstirii.

Se'nchină către Tapae și Cașin,
Și plânge peste lespezi și odoare;
Pentru Români e bun ca un
creștin,
Iar pentru venetici, e răzbunare.
. . . . . .
(„*Poetul soldat*")

Didactică uneori, („*Țară*", „*Cititorul*", și „*Pe gânduri*") cu o discretă infuzie naționalistă, poezia d-lui Petre Paulescu realizează un aspect viguros și inedit, în lirica de până acum, al dârzeniei cu care infanteristul român se'ncumetă să ducă până în fundul cu funingine și scrum al stepelor, setea lui de dreptate românească.

Poetul a trăit și ne-a redat în versuri, ca nimeni altul dintre cei tineri, până la el, marșul infanteristului, acest marș profetic, dăltuitor de destin românesc:

. . . . . .
Mărșăluim, mărșăluim,
Spre marele Ierusalim.
Ne-am dăruit vedenie,
Noi, dela infaneria.
. . . . . .
(„*Noi dela infanterie*")

De altfel, această obsesie a marșului revine ca un leit motiv în multe din poemele cărții de față, și se realizează într'o largă măsură, în poemul intitulat „*Marș*", pe care-l transcriem integral:

Mărșăluim, mărșăluim,
Din Bucovina până'n Crim

Ne ard sub tălpi pământurile
Și'n suflet ne bat vânturile.

Ne'ncumetăm tot în coloană
Prin stepa ucraineană.

Dau nopțile în noi cu geruri
Și oboseli ne vin din ceruri.

Dau zilele în noi cu ploi,
Cu drumuri grele de noroi.

Mărșăluim, în marș viteaz
Tot mai departe în Caucaz.

Peste strâmtori și peste mare
Pentru România Mare.

Căruțele sunt obosite
De-atâtea drumuri negrăite

Și caii dorm în ham așa
De două ierni prin Rusia

Soldații — cearcăne și dor —
Târâsc văpăi în mersul lor

Mărșăluim, mărșăluim,
Lângă Urali să poposim

Mărșăluim prin vălvătăi
Noi, Doamne, voluntarii Tăi!

Setea de a ucide, revine și la Petre Paulescu, într'o formulare, apropiată cu a lui Virgil Carianopol și un alt tânăr poet oltean Savu. D. Petre Paulescu, se lasă dus pe apele năvalnice ale inspirației și prin diluare, tema cea mai fericit aleasă, pierde din frumusețea ei înăscută:

. . . . . .
Ziua trece, greu calvar,
Peste noi ca o ofrandă.
Trage, camarade, trage,
Trage bandă, după bandă
. . . . . .
Trage, camarade, trage,
Răzbunare pentru morți
Uite, colo este frontul,
Trage, grijă să nu porți.
. . . . . .
(„*Trage, camarade!*")

Este interesant de știut că viața de front impune uniformitate în gând, în formulare, în faptă, că acest „*trage, camarade, trage*", poate fi întâlnit în poemele de război ale tuturor ce l-au trăit și că fecare, poate obține în vers un mod personal de interpretare.

La Radu Gyr, de pildă, „*trage camarade, trage*", devine:

Sapă, camarade, sapă...
Au venit alți morți pe drum
Frunți de ceață, ochi de fum.
Pentru viermi și pentru groapă
(„*Mormintele*")

Ce s'a întâmplat? Nimic altceva decât o metamorfoză a unei comenzi banale, comunicată într'o altă tonalitate. Tonalitate proprie sensibilității poetului.

Dar, să revenim la cartea d-lui Petre Paulescu. Sub raportul meșteșugului, unele din versurile de care ne ocupăm, pierd din frumusețea lor, prin lipsă de unitate ritmică, dela un vers la altul, prin unele — de altfel prea puține platitudini, și prin licențe, care presupun că manuscrisul nu a fost revizuit înainte de a trece la tipar. Să exemplificăm? Unele din ele sunt prezente chiar în „Marș". Poezia în sensul pretins d-lui Petre Paulescu sunt aceste patru versuri în care ne place să vedem viguroasele sale resurse lirice:

Mărșăluim, mărșăluim,
Spre marele Ierusalim.
Ne-am dăruit vedenie,
Noi, dela infanterie.
. . . . . .

Matei Alexandrescu

MAGDALENA RĂDULESCU — TIGANI

CRONICA PLASTICĂ

„OPERE ALESE" LA CĂMINUL ARTEI

E de buna noastră datorie de a stabili dintru început că titulatura expoziției dela Căminul Artei e — să spunem așa — exagerată. Prin „opere alese", înțelegem — și nu greșim — opere alese adică: lucrări cărora să le convină denumirea de „opere" și apoi selecționarea și trierea acestora, după dimensiunile lor structurale și oarecum rezumative ale putinței sau forței de creație aparținând unei identități artistice.

O expoziție colectivă nu se alcătuiește la întâmplare, mai ales atunci când ea trebuie să corespundă unei intitulări grave și covârșită de responsabilități — asemeni aceleia care ne-a chemat, de astă dată, la Căminul Artei. Intr'o expoziție personală, afișată modest, obișnuit, artistul își poate îngădui să se lase surprins în unele manifestări ale sale mai neinspirat, ori mai plictisit sau mai stângaciu decât în celelalte: alături de ceasurile fericite ale artistului, momentele-i sărace devin detalii ale biografiei operei lui. Dar la o grupare colectivă, nu pot participa decât piese de antologie. Iar când aceste piese de antologie se numesc și mai și — „opere alese" — vizitatorul care, să presupunem, se găsește pentru prima oară în fața unei naturi moarte de G. Vânătoru, conclude că numitul pictor nu știe să distingă valorile vegetale de acelea ale scoarțelor unei cărți și caută să spună, prin ce pictează, cam ceeace ar fi vrut să picteze, pe un fond negru, opac și fără pricină sugrumant al florilor mai consistente decât glastra în care sunt aranjate...

Abundentul de calități peisagiu, semnat I. Țuculescu, *idem, nu pare a fi fost* ales *cel puțin dintre lucrările pe care i le recunoastem. Cât privește „Figurina"* Magdalenei Rădulescu, *bineînțeles: se înrudește cu admirabilele și straniile compoziții — portrete pe care i le-am prețuit mult, întotdeauna însă trăiește mai anemic decât ele. Arta Magdalenei Rădulescu e captivantă ca un ritm de „tam-tam" autentic; un simplu joc de culori în jurul unui desen mut, nu e posibil s'o reprezinte. Interesantă, maniera desfășurată de* Al. Ciucurenco *pe o pânză care îndrumă gândul spre Matisse și Pallady, fără aluzie la plagiat. Un spectacol de formă și culoare, interiorizat și împărtășit cu generozitate.*

Dexteritatea penelului lui R. Lebel *e de remarcat în peisagiu dar îngreuiază și răvășește silueta florilor. Nu pricepem pentruce* Eugen Stec *știind să picteze așa cum demonstrează în peisagiul numerotat 20, atacă presupusele originalități ce ne-au frapat în numerotatul Tg. Frumos „văzut", portretul de fetiță semnat* Adina Paula Moscu. *O caldă înțelegere a subiectelor indică natura moartă a lui R. Iosif.*

Tot în cadrul ideii „opere alese",—între Ștefan Popescu. Theodor Pallady *și* Francisc Șirato, *organizatorii expoziției prezente îl persecută în deosebi pe* N. Grigorescu, *pe marele și neîntrecutul N. Grigorescu... Și pe urmă, ne minunăm că așa se scrie istoria...*

Coca Farago

LOPE DE VEGA

(*Urmare din pagina 1-a*)

dogmatice: Philippe Sidney, Jean de la Taille, Mairet, Fr. Ogier, D'Aubignac, Chapelain...

Intr'adevăr, poetul și esteticianul spaniol are mari calități de teoretician literar: luciditate, echilibru în principii și spirit intuitiv, claritate, vigoare în expunere și, mai ales, o anumită decență care-i ferește de bombastic și afirmații ridicule. Prin sobrietatea și profunzimea ideilor, prin grija de a-și făuri un sistem echilibrat, tratatul lui de Vega poate fi apropiat de estetica lui Cervantes, deși cel dintâi prevestește și vizează drama romantică, pe când cea de-a doua încearcă promovarea celor trei unități în tragedia clasică, în care a triumfat Calderon.

De bună seamă, esteticianul Lope de Vega se plasează mult mai aproape, prin analiză, doctrină, principii, recomandări critice, de „L'art poétique" a lui Boileau, cu toate că teoreticianul spaniol își cultivă formulele pe un plan ideologic mult mai inedit, mai temerar și mai revoluționar în concepții.

In ceea ce privește viziunea unui nou gen dramatic — drama romantică — Lope de Vega este, fără îndoială, un predecesor al teoreticismului acestei drame, contemporan lui Shakespeare și pregătitor, cu două secole înainte, al tratatului „Le drame bourgeois" (Diderot) și al celebrei prefețe doctrinare din „Cromwell" (Victor Hugo).

Dramaturgia modernă poate semnala oricând, adevăruri etern valabile în tratatul estetic al lui Lope de Vega, care, bazat în mare parte pe intuiție, e, totuși, explosiv de inteligență și bun simț critic.

Radu Gyr

TRAIAN T. COMȘA

(*Urmare din pag. 1-a*)

dactico-universitare prin felul cum pune problema acestui însemnat capitol din istoria literaturii române.

Pe lângă entuziastele aplauze ale colegilor, cari iau cuvântul pentru a-i lăuda evidentele calități, lucrarea îi mai aduce, la propunerea d-lui prof. Dan Simonescu, un premiu din partea Catedrei de Istoria literaturii române vechi de sub conducerea d-lui prof. N. Cartojan, care tine să-l cunoască personal și care-l va aprecia tot timpul cât îl va mai avea student și, apoi, doctorand.

Incă din anul 1937 pregătește lucrarea de seminar „*Ideia originii romane dela Stolnicul Cantacuzino si până'n prezent*" (continuare la lucrarea cu acelaș subiect, până la Stolnicul Cantacuzino, susținută de subsemnatul) pentruca în anul următor—în primăvara anului 1938 — s'o expună în Seminarul de sus, din Amfiteatrul Pârvan, bucurându-se de aceeași entuziasmată primire.

Lucrarea îi aduce, pe lângă premierea ei de către Facultate, scutirea de-a mai face lucrarea premergătoare de licență, dovedindu-se a fi unul dintre cei mai valoroși studenți.

Este notat „*din oficiu*" cu calificativul meritat: *F. Bine.*

Examenul de licență îl susține în Octombrie 1938 și ia calificativul de „*Cum laude*", calificativ luat doar de Miron Nedioglu — prietenul său, cu care avea să-și înfrățească jertfa în războiu — și încă de altcineva al cărui nume ne scapă.

Se înscrie apoi la Școala Superioară Normală unde se clasifică, în domeniul lui, primul ori al doilea, în orice caz conteză — așa cum de altfel și era — printre fruntași.

Datorită caracterului său franc, pregătirii temeinice și sentimentelor sale naționaliste, este ales membru în comitetul Societății Studenților în Istoria literaturii române vechi, societate pur academică, iar atunci când semnatarul acestor rânduri este ales președinte, Traian T. Comșa este rugat și acceptă să fie Președintele Comisiei de Cenzori. In comitetul nostru — unde subsemnatul, Ion Buloiu, Simion Cionca și alții, aduceam exuberanța tinereții și, hotărîrii uneori prea repede luate dar niciodată fără să nu fi crezut că folosim ideii naționale și culturale căreia îi slujiam cu toată ființa noastră — Traian T. Comșa reprezenta elementul catalizator, moderând entuziasmul nostru și făcându-ne să ținem seama și de realitate, nu numai de visurile noastre... Era aici — ca și în discuțiile din Seminar — un element de mare ordine

Datorită faptului că din comitet făcea parte și *Timotei Petride* — un tot atât de bun prieten, care va vărsa și el sânge în războiul acesta, dar pe care Dumnezeu îl va scăpa cu viață — Societatea n'a avut decât de folosit.

In cadrul activității acestei societăți se fac o serie de excursii culturale pe la Mânăstiri și Traian T. Comșa este nelipsit, dovedindu-se a fi un element de bază, de încredere, un sprijin hotărît la organizarea lor.

Dar aportul lui însemnat îl va aduce la ședințele culturale — la reuniunile noastre de Marți după amiază — când se discutau probleme de Istoria literaturii române vechi, aducându-se în planul desbaterilor atitudini și argumente uneori mai greu de susținut în cadrul seminarului, dacă nu rigid totuși solemn. Aceste reuniuni se bucurau de altfel de prezența d-lor profesori N. Cartojan și Dan Simonescu, cari au fost întotdeauna alături de tinerețea noastră creatoare.

In cadrul acestor discuții academice Traian T. Comșa a ținut trei prelegeri dintre care una — „*Contribuția elementului istoric în cultura românească veche*" — a avut darul să entuziasmeze prin precizia concluziilor puse și susținute cu o risipă impresionantă de argumente.

A fost prima lui lucrare care spărgea tiparele didacticului, având o respirație largă, o perspectivă care aducea, pe lângă noutate, o siguranță rezultată din hotărîta argumentare. O lucrare care ar fi făcut cinste unui periodic românesc și a cărei pierdere ne întristează.

Din vremea studenției sunt atâtea amintiri comune pe care le trăiesc în noaptea aceasta de nostalgii când scriu despre excursia dela Câmpulung-Muscel, excursiile dimprejurul Capitalei la mânăstirile mai apropiate și câte altele...

Cum iarăși îmi mai amintesc de două întâlniri — amândouă după ce viața ne despărțise, după ce el rămăsese mai departe credincios carierii universitare pe care, desigur, e'ar fi făcut-o cu mult succes pe când subsemnatul abandonasem orice velelități didactice pentru satisfacții mai urgente, ca bunăoară gazetăria.

Prima a avut loc la Constanța și într'o seară de primăvară, atunci când marea te ametește cu tulburătoru-i parfum, ca doi vechi prieteni am stat de vorbă îndelungat pe digul dela debarcaderul portului... Atunci, Traian T. Comșa — acolo, în fața imensității mării, și-a descărcat sufletu-i bun, nobil. Mi s'a confirmat ceeace bănuiam, că în afara satisfactiilor didactice viața nu-i rezervase decât dragostea părinților pe care și el, la rândul lui, îi iubea nespus de mult.

A doua oară ne-am întâlnit la mânăstirea Cheia — pe masivul Cincașului — și iarăși sufletele noastre s'au contopit în bucuria înțelegerii cinstite...

Traian T. Comșa a fost un suflet mare. Un suflet pe care nu-l egala decât dorul lui... Dorul cărții!...

Amintirea lui Traian T. Comșa caldă, doare pe toți camarazii săi.

Mi-a fost dat să întâlnesc camarazi de studii, cari au plâns fără nici o sfială când au auzit de moartea lui Traian T. Comșa.

A fost o mare speranță pentru noi. Desigur, dacă destinul ar fi vrut altfel, dacă Traian T. Comșa s'ar fi întors de pe front, numele lui avea să se brăzdeze adânc în răbojul Universității, după cum lucrările sale ar fi adus un aport însemnat culturii românești.

Avea perspective. Avea putere de muncă și, mai cu seamă, multă judecată. Dar ceeace a avut imens de mult a fost sufletul lui. Sufletul lui bun... Suflet cinstit de prieten, suflet în umbra căruia noi toți cei rămași ne întâlnim într'un mare regret. Regretul de-a nu-i fi fost dat de Dumnezeu decât prea scurtă viață... Avem, însă, o mângâiere — măcar atât — o mângâiere perfect valabilă pentru neam, pentru familia lui, pentru prieteni, pentru camarazii de generație:

Dumnezeu a fost acela care l-a ajutat să aibă moarte de epopee, moarte de erou!...

Și dacă numele lui nu a avut parte să fie încrustat adânc în răbojul literilor românești, el va fi pururea strălucitor în marmora timpului, — pe placa eroilor neamului, pe însemnul cruciaților continentului din veacul al douăzecilea.

Și nu se putea parcă un sfârșit mai firesc, când Traian T. Comșa a fost în viață și a rămas în amintirea tuturor ca un veritabil, *un excepțional cavaler.*

Eugeniu V. Haralambie

PSALM

Ciudat mai sânt Doamne! Dela o vreme
Mâna o'ntind, arc, după himere și bolovani,
Să prind în palmă răsvrătirii mei ani
Și, pentru totdeauna, apusele steme.

Hronicul nu mai arată nicio zodie nouă.
Pajura, din basmul copilăriei, a rămas sub pământ.
Taci inimă, taci. Ca un vânt —
Mă smulge tristețea și largul mă plouă...

Sergiu Grosu

SEARĂ

A doua seară s'a desfăcut cuminte
ca dintr'un cer de stele una singură, devreme.
N'a vrut cunoaște nici o aducere aminte,
nici un om pe care să-l blesteme.

Străină, numai apelor și-a spus aleanul,
ceva ca o putere de pământ o durea
și cu vrâstele zodiei ei prea calde
în fiecare înainte de noapte venea să se sealde.

Poate i se părea că se va curăți de păcat,
de albul luminii adunat pe drumuri târzii,
înainte de noguri de ierburi, de pomi, de ogoare
de împărăția ceasta de ape, cu cer siniliu.

Neculai V. Coban

SUFLETUL

Uitat, disprețuit, neluat în seamă
De lumea rea ce'n patimi se frământă.
El, din dureri, spre ceruri se avântă
Ca pruncul însetat spre sân de mamă.

Mereu întrezărind lumina sfântă
A Celui ce din veșnicie-l cheamă,
De negurile vieții n'are teamă,
De umbra morții nu se înspăimântă

El, sufletul, cu silă își îndreaptă
Privirile, spre cele pieritoare,
Căci lumi neîntinate îl așteaptă.

Acolo unde cântecul nu moare
Ci'n glasul îngerilor, pe vecie,
In cer va preamări Lumina vie.

Dimitrie Albota

RUGĂ DE POET

Doamne mare cât un dor,
Prinde ciotul meu de gând
Și dă-mi aripi ca să sbor,
Printre flori, din rând în rând.

Dă-mi argint să-l torn în vis,
Ca să-mi iasă chipul clar,
Să mă văd în manuscris
Intristat ca un hoinar.

Din seninul care-L ai,
Rupe-o dungă să-mi fac steag,
Stele dă-mi să dau la cai
Când o fi să plec pribeag.

Dintr'un ciob de rază sfântă
Fă-mi caval să-l port la brâu,
Fruntea bine-mi-o-cuvântă
Ca pe lanurile de grâu.

Să mă faci luceafăr blond,
Cât un ochi trist de cocor,
Când romantic vagabond
Am să ostenesc în sbor.

George Păun

TOAMNA

Mireasma primăverei toată
Și soarele întregei veri,
Tot ce-a 'nflorit seninul ieri,
S'a strâns în toamna cea bogată.

Tot ce-a 'nflorit seninul ieri,
S'a strâns în piersice și 'n mere,
Și 'n mândra limpede tăcere
Și 'n busuioc și 'n adieri.

E toamnă, dar pe-a ei suspine
Se simte farmecul trecut
Ce cu avânt nemaivăzut
Pătrunde în adânc de tine.

Tot farmecul purtat spre cer,
Pe-al holdelor de aur valuri,
Ori primăvara peste dealuri,
Sub floarea albului prier,

Tot farmecul ce-a fost odată,
Pătrunde în sufletul deschis
Și-l aromește ca 'nir'un vis
Și-l leagănă și-l prea desfată.

In toamna cu răsunet nou,
Cu bucium trist și zare clară,
Vin iar aromele din vară
Ca un fior, ca un ecou.

Și-acest ecou când se coboară
In sufletul de vraje plin,
Il sângerează ca un spin,
Ca ori și care „odinioară"!

Margareta N. Isbășoiu

FATA ŞEFULUI DE GARĂ

Nuvelă de Leonid Luican

Se apropia un Paşte frumos, cu risipă multă de soare şi gara mică, răsleaţă pe-un povârniş de deal, începu să prindă parcă mai multă viaţă. Când cei dintâi muguri au plesnit, şeful gării şi-a pus în cap chipiul roşu, împlegatul a aruncat fularul dela gât, cucoana râdea mereu cum râde un soare în răsăritul lui, iar fata... fata îmbrăţişa pe rând toţi cireşii, cu cei dintâi muguri.

De mult aşteaptă ea Paştele acesta. Îl aşteaptă pentrucă mai întâiu gara asta mică se va umple de sărbătoare şi-apoi — ceeace e mai important — e vorba să vină cu drezina familia Eduard dela Roşoni, cu părintele Toma, cu o cucoană preoteasă şi cu feciorul lor Victor, student la nu ştiu ce facultate. L-a mai văzut ea odată pe feciorul popii, colo în satul lor, într'o biserică mică şi tixită de lume. Pe atunci îi plăcea să-l privească cum se închină, pentrucă el nu se închina ca ceilalţi oameni ci altfel, mai frumos. De atunci au trecut doi ani şi Toni îşi închipue că trebue să fi crescut mare, sau să se fi făcut „bărbat", cum spunea cucoana preoteasă atunci când era vorba de vreunul căruia începe să-i mijească mustaţa.

...Încă cinci zile, încă trei, încă o ultimă ochiadă pe covoarele proaspăt şterse de praf şi Toni a început să măsoare cu ochii depărtările, — drumurile acelea ce poartă conturul cărărilor în zare, de unde avea să se zărească într'o zi drezina cu mosafiri.

Primăvara asta îi aducea lui Toni turburări noui. Iată o dimineaţă în care sufletul tânăr s'a umplut de bucurie, o bucurie din acelea cu chiote ieşite din străfunduri de inimă, pentrucă depe şesul acesta larg venea miros puternic de iarbă crudă; mai veneau depe dealuri cele dintâi arome ale unui sfârşit de Aprilie, şi apoi ce mai venea în dimineaţa aceea de primăvară, nu mai ştie Toni, dar bucuria creştea, creştea...

Dece într'un apus palid, ochii nostalgiei au clipit şi inima s'a chircit ca după o boală?

Acelaş miros de iarbă crudă o făcea azi să suspine — suspinul omului când tot ce-i în jur îi apasă greu sufletul.

Dece a ridicat braţele moi în aer şi-apoi le-a încolăcit pe coaja rece a salcâmului?

Fata şefului de gară nu ştie. Nu ştie nici dece geamătul surd era o mică voluptate, ca o invitaţie la iubire, nici dece s'a surprins chemându-se singură ca un repetat ecou: Toni... Toni!...

*

— „A sosit drezina!... A sosit drezina!

Cei doi copii s'au repezit de lângă fereastra unde încremeniseră de multă vreme şi de unde străjuiau cu ochii un singur punct: acela de unde avea să se zărească azi drezina cu mosafiri.

— A sosit drezina, mamă mare. A sosit drezina, tanti Toni!

— Mai încet, Marcela! Dumnezeule, uite cum ai răsturnat vaza cu flori! Şi tu, Sănduţ, uite cum ţi-ai murdărit pantalonaşii!

Dar copiii continuau să alerge prin toate camerele, să deranjeze de la locul lor covoarele şi s'o caute pe Toni să-i aducă vestea cea mare. Ştiau ei că Toni aşteaptă de-o lună de zile maşina asta care merge ca şi trenul pe şine de fier şi care nu aduce cu ea niciodată pe altcineva decât tot oameni cu chipiu şi cu nasturi strălucitori la hainele bleu-marine.

Dar Toni a văzut drezina poate cea dintâi, şi-ar fi ieşit cu siguranţă să întâmpine mosafirii, dacă inima n'ar fi bătut atât de tare şi dacă rochia albastră cum e cerul nu i-ar face o cută prea mare aici la umăr şi jos, în dreptul sânului stâng. Nici că a pomenit vreodată mai mare ghinion! Şi doar cu două zile mai înainte o probase în faţa oglinzii şi-i stătea aşa de bine!

Of, Doamne, să mori de necaz, nu alta! Totdeauna se întâmplă aşa când tragi cuta asta, se strâmbă cealaltă, când o tragi pe cealaltă se strâmbă asta! Doamne, Doamne, asta nu e viaţă! Că de nu-i vine să taie rochia toată cu foarfeca, s'o facă bucăţele şi oglinda s'o spargă şi gata. Să se aşeze apoi să plângă până n'o mai putea. Şi părul! Ce, ăsta-i păr? La naiba! N'ai văzut cucoanele cum sunt coafate? Mai mare dragul. Aici în gara asta uitată de lume şi de Dumnezeu, niciun coafor nu găseşti. În afară de hamali şi de impiegatul cu nasul cât o prăjină nu mai vezi pe nimeni. Mai bine se făcea impiegatul coafor, ori hamalul Mihai, ori... să-i i-a naiba pe toţi! Nici unul nu e coafor! Dar lasă, că şi mama asta e bună. Uită-te la ciorap, — ăsta-i ciorap?... Nu e vorbă, e bun el şi se 'ntinde bine pe picior fiindcă-i de mătase, dar vorba e că nu-i „Adesgo"! Ce-or să spună cucoanele, când or vedea că nu-i „Adesgo"? Dar Victor, feciorul popii, — el care atât de bine observă calitatea ciorapilor la femei? E-eh! Asta nu e viaţă!...

— Tanti Toni, a sosit drezina!

Copiii au năvălit în odae şi-au umplut-o de strigăte. Ştia ea bine că a sosit drezina, dar noutatea aceasta adusă şi de Marcela şi de Sănduţ o făcea s'o înăduşe şi mai mult sudorile. Insfârşit, trebuia să treacă să întâmpine mosafirii. Dar acum nimă, inima — dacă n'ar fi fost paliditatea aceea neobişnuită din cei doi obraji...

— Nenea Victor, nenea Victor...

Sănduţ alergă înaintea tânărului ca de douăzeci şi trei de ani şi-l apucă de mâini:

— Tu eşti nene, nu-i aşa?

— Desigur.

— Uite nene Victor, trage-mă cu drezina. Numai noi amândoi să fim. Macela şi cu tanti Toni să nu meargă. Femeile ţipă, când drezina merge tare!

— Se poate micule. Şi unde vrei tu să mergem?

— La Bucureşti!... Nu, nu, la Paris!

— Oho!

— Hai, nene Victor, să mergem.

— Mergem, puiule.

— Luaţi-mă şi pe mine, răsări Toni ca o mimune albastră în rochia cea nouă. Şi unde vor să plece strengarii?

— La Pars, ţipă Sănduţ. La Paris... la Paris, fără tine şi fără Marcela.

Voi sunteţi-femei!...

Abia acum Victor o vedea bine pe Toni. Crescuse, ochii negri erau parcă mai luminoşi şi mai neobişnuiţi, părul de-o culoare închisă cădea în valuri până peste umeri şi rochia albastră ca cerul îi făcea şi mai distinctă culoarea măslinie a obrajilor. E o fată în adevăr frumoasă, gândi Victor. Şi ca să spue ceva, îngăimă:

— A venit şi Paştele!

— Da, a venit.

Toni simţi cum privirile lui Victor îi mângâiau ochii, părul... (de bună seamă, a observat că părul nu e coafat) rochia albastră... (aici s'a oprit mai mult: e sigură sută la sută, că iar s'a strâmbat cuta în dreptul sânului stâng, fir'ar al dracului de cută şi de rochie!)

— Ce primăvară frumoasă! constată aşa dintr'odată Toni.

— Da, frumoasă... şi fără să privească în altă parte, gândi: „ce picior frumos are Toni"!

Asta a pus vârf la toate! A observat şi calitatea ciorapului! Doamne, Doamne! Ei, nu-i „Adesgo" şi gata! Ce să facă, dacă ea e fată săracă, fată de şef de gară şi nu poate să-şi cumpere lucruri superioare?!

Şi'n momentul acela o cuprinse un fel de milă de sine însăşi. Ar fi plâns mult aşa până la o istovire totală, dar îi era ruşine. Râsul preotesei Eduard se auzea până aici la ei şi faptul acesta o enervă. Dacă ar fi singură!... Să nu fie nimeni lângă ea, nici Marcela, nici Sănduţ, nici Victor... Ah, Doamne se simţea aşa de umilită!

— Hai nene Victor, hai să mergem.

Sănduţ se agăţă de picioarele tânărului.

— Unde, micule?

— Cu drezina, la Paris!

— Mergi, Toni?

— Incotro?

— Oriunde! Să ne plimbăm.

Se simţi mai uşurată. Să se plimbe? Ce bine. In felul acesta avea să scape întrucâtva de chingile privirii studentului acestuia îndrăsneţ.

— O clipă numai. Să anunţăm bătrânii. Şi Toni sbură ca o viziune albastră. Victor o urmări cu ochii şi nu ştie cum scăpă cuvântul: „e frumoasă!"...

— Cine, nene Victor? Drezina?

— Drezina.

— Şi fuge repede?

— Repede.

— Şi ce culoare are?

— Albastră ca cerul!

— Nu-i adevărat! E neagră.

Aşa e. Nu era adevărat! Victor zâmbi şi nu ştie dece în momentul acela o asemănă pe Toni cu o sălbătăciune de pădure mică şi frumoasă, care nu poate pricepe că farmecă şi creşte!

„Trebue îmblânzit animalul acesta drag", gândi Victor şi-i apucă pe cei doi copii de mână, pentrucă pata albastră se arătase din nou, ca o bucată de cer pur între nori pe toată întinderea.

— Megem de-acu, aşa-i nene Victor?

— Aşa.

— Iată-mă-s şi eu! sări Toni într'un picior. Am lăsat vorbă să nu ne aştepte la masă, pentrucă nouă nu ni e foame! Mergem.

După amiaza, în sfârşitul acela de Aprilie, era de o blândeţe neobişnuită, care îmbia la voioşie. Toni se gândea şi nu ştia ce anume ar trebui să-i arate lui Victor din toată pustietatea asta de gară. Aleea cu cei patru plopi, nevasta cea grasă a cantonierului, sau hamacul dintre tei... Dar acesta era prea departe. Insfârşit!

— Victor, ţie îţi place să te dai în hamac?

— Ce-i acela hamac?

— Cum, nu ştii? Un leagăn între copaci. Hai să ţi-l arăt. Tata l-a făcut pentru mine.

— Cum, nu mergem la Paris, nene Victor?

— Mergem şi acolo, micule.

— Ce, pe jos?

— Sigur, e mai plăcut!

Hamacul era într'adevăr frumos. Deoparte şi de alta îl străjuiau doi tei uriaşi, despre care hamalul Mihai spunea că sunt puşi de mult, de un polcovnic rus, care mai târziu se spânzurase în unul din ei. Jos erau tufe de lilieci în plină floare, iar mai încolo începea un hectar de vie, pe care şeful de gară îl cumpărase dela un băştinaş.

— Nene Victor, hai la Paris, se tângui Sănduţ.

— Duceţi-vă voi singuri.

— Cu Marcela?

— Da.

— Da, unde-i Barisul?

— Şi tu cu tanti Toni?

— Noi rămânem aici.

— La Bucureşti?

— La Bucureşti.

Copiii plecară veseli. Pentru cea dintâi dată Toni se afla singură cu Victor dela cunoaşterea lor şi până azi. Au mai fost odată singuri, colo la biserică în Roşeni, dar atunci era lume multă şi ei erau mai mici şi altceva era atunci!...

— Să vezi cum ştiu în hamac să sbor! Ca vântul! rupse tăcerea Toni şi se svârli în hamac. Vino şi tu, vino sus. Aşa. Acuma mână.

— Cum să mân?

— Pleacă-te în jos şi iar ridică-te. In felul acesta îi faci vânt. Of, se vede că voi studenţii nu vă daţi cu hamacul!

Leagănul începu să se mişte. Victor făcea sforţări supraomeneşti, dar cum nu cunoştea secretul hamacurilor nu prea reuşea.

— Dă 'ncoace. Uită-te la mine.

Toni desfăcu braţele şi se aşeză în locul lui Victor.

— Priveşte, studentule: unu (hamacul se mişcă puternic) doi... (ajunse sus în aer).

Trei... (lui Victor i se părea că se va întoarce peste cap). Aşa... Ţine-te bine Victore, acuma suntem departe de pământ..

— Toni!... Eşti nebună... mai încet Toni... o să se rupă hamacul...

Lui Victor i se părea că tot pământul îi fuge de sub picioare, copacii îi găsea de sus nişte caricaturi, iar pe Toni cu rochia ei, o sălbăticiune frumoasă şi albastră, care în inconştienţa ei, e în stare de mari prostii!

— Eşti nebună... pe onoarea mea; stai... uite că vine cineva...

— Las' să vie!...

— Toni... o să se rupă...

— Să se rupă! Ai fost vreodată în avion?... Nu?. Foarte bine, ai ocazia! Te ţii de mine? Fricosule!

— Eu îs fricos?!... Bine. Atunci dă-i drumul.

— Ei, bravo! Aşa te vreau.

— Aşa... mai tare... încă mai tare... şi mai tare...

Victor se pomeni c'o mână strângând-o pe Toni, cu cealaltă apucându-se de marginea hamacului. Abia acum îşi dădea seama cu adevărat, că Toni aceasta era o făptură neobişnuită. I se păruse aşa de puţin îndrăsneaţă colo jos, pe pământ şi aşa de vulcanică aici, în aer!

Dar obosea şi leagănul îşi încetinea traectoria lui. Victor se uita la Toni cum lăsa părul să-i fluture vântul şi cum ochii ei luminoşi priveau undeva absent, peste înălţimile dealurilor, acolo de unde apusul trimitea suliţi de foc.

S'ar fi părut că sfârşitul acesta de joc ar fi lăsat o dâră de mâhnire în sufletul ei. Hamacul se opri. Toni sări jos şi oftă.

— Totdeauna oşti aşa, Toni?

— Cum? Nebună?

Se sili să zâmbească.

— Da.

— Uneori. De obiceiu când sunt cu tine!

Iarăşi e îndrăsneaţă, — gândi Victor. De-o îndrăsneală care nu se potriveşte cu vârsta ei.

— Vreau să fiu nebună, mă 'nţelegi? Nebună, nebună de tot.

Lui Toni îi dădură lacrimile. Intoarse capul şi porni încet printre tufele de lilieci înfloriţi. Victor nu ştia cum să interpreteze jocul acesta de cuvinte, nici dacă trebue să stea locului sau să se ducă după ea. „E dulce, draga ei de Toni" gândi fulgerător şi alergă înainte.

— Toni!... Dece plângi? Opreşte-te, Toni. Esti prostuţă!

— Desigur că sunt. Dar... gata! Mi-a trecut. E-eh, haî să ne jucăm!

O seară de sfârşit de Aprilie ve'nea rostogolindu-se de după dealuri. Mâinile lui Victor ştergeau lacrimile lui Toni. Intr'o mutenie de aur. Ah, dacă le-ar fi şters aşa la infinit, nu crede Toni că s'ar fi secat vreodată isvvoarele lor!..Cum ar fi plâns pentru cineva! De pildă cineva să sufere şi ea să plângă pentru el. Sau altfel: cineva să fie bolnav şi ea să-l vegheze nopţi în tregi!...

— Aşa! Acuma aşează-te pe banca asta şi să vorbim ca doi copii cuminţi. Spune ceva, Toni.

— Ce să spun?

— Ce vrei. Orice.

— A venit şi Paştele!...

— Da, a venit!... Toni!

— Ce?

— Ţie îţi plac jucăriile?

— Da.

— Uite: îţi dau inima mea! Şi nu numai atât. Mai vreau să te întreb ceva: Tu mergi deseori pe poteca asta, dela gară şi până la hamac?

— Deseori.

— Toni, mica mea Toni... aşi vrea când cărarea sărută urmele tale, să fiu eu poteca paşilor tăi!...

Toni se chinuia cu înfrigurare să prindă enigma cuvintelor. Victor nu-şi aducea aminte bine, dacă cetise undeva jocul acesta de cuvinte sau erau cuvintele lui proprii. Dar ce importanţă oare mai aveau în seara aceea, toate acestea?...

De departe se auzeau cântând hamalii un cântec vechiu, marinăresc şi refrenul lui ajungea până la ei.

„Hei, marinarilor noştri
Depărtate li-s dorurile!"...

Dela cantonul ce ţinea loc de capitala Franţei, cei doi copii se 'ntorceau obosiţi.

Un freamăt trecu prin prin fire ca o înfiorare.

— Să ne întoarcem, Toni!...

*

In gara asta mică, toamna poposise pe neaşteptate. Era o toamnă din acelea care întristează inimile şi seamănă boală. Ploua de două zile şi tot de două zile Toni nu-şi mai deslipi ochii dela geamul, prin care nu se vedea altceva decât vagoane de toate culorile, ce păreau că stau acolo ca la o margine de lume, — s'apoi nişte şine de fier, care Dumnezeu ştie de unde veneau şi încotro le era drumul. Altceva nimic! Nicio vorbă nicio privire...

Toni nu ştia cu a cărui anume animal să-şi asemene viaţa ei de aici. Iată: e toamnă plină şi de două luni de zile n'a mai venit nicio drezină pe aici. In cămara asta tapetată cu covoare parcă nu intră nimeni afară de Sănduţ şi de Marcela..

Copiii deschiseră uşa şi năvăliră în odaie. Toni îşi deslipi ochii dela geam. I se părea că între ea şi cei doi copii stărue o pânză de ceaţă Stătea aşa palidă şi-i privea ca pe două făpturi neobişnuite.

Din ce besnă de viaţă făcea ea parte oare?...

In cameră se strecura încet întunericul nopţii de toamnă şi 'n semiobscuritatea aceea, un mare semn de întrebare, luminos ca fosforul şi arzător ca jăratecul, plana sfidător. Dădu odată cu mâna în aer, dar semnul luci mai tare şi mai arzător, ca o obsesie ce-ţi chinue nopţile.

— Tanti Toni, spune o poveste.

Cei doi copii se lipiră de Toni, oarecum intimidaţi de chipul ei. O poveste! Toni zâmbi. Ce ne e viaţa dacă nu o poveste care ţine până când besnele ei ne-o întunecă?

Da, da, va spune o poveste! O poveste cu'n hamac şi c'o fată nebună!...

Un tren de marfă trecu pe sub ferestrele casei şi luminile lămpilor, păreau licuricii pădurilor.

Toni sărută părul copiilor adormiţi, ca chipul icoanelor. Apoi îşi afundă obrajii în pernă, s'o împungă şi mai tare sulităile lacrimilor.

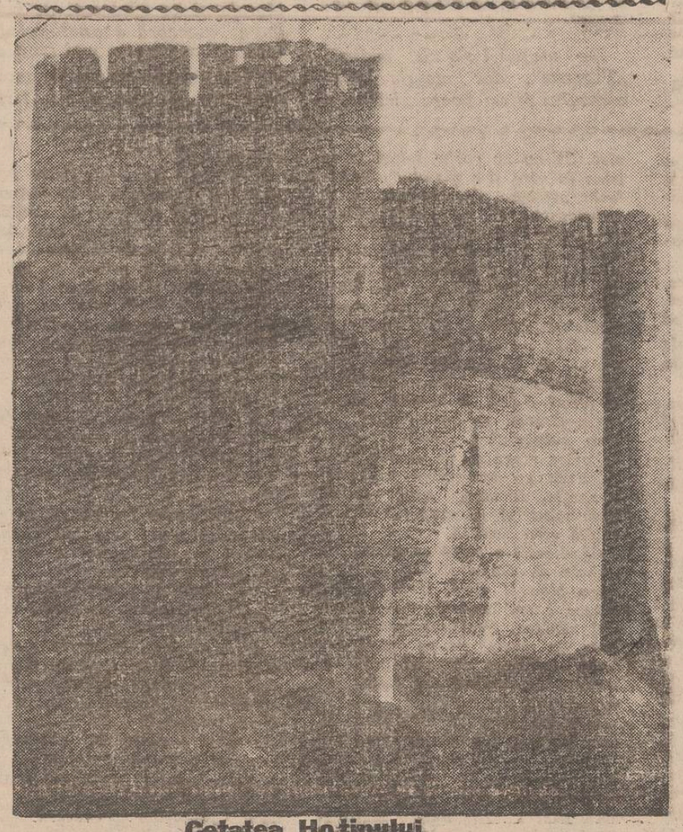

Cetatea Hotinului

GÂNDURI IN ASFINŢIT

Schiţă de Sărmanul Klopstock

In iatacul cu miros de gutui, cu permanenta lui atmosferă de sărăcie şi umilinţă, cu velinţe şi sipeturi enervant asimetrice, cu icoane multe, blajine şi posomorâte, cu mătura după uşă şi cu tavanul plin de rufe întinse plutind peste toate relicvele astea ale unei sărăcii biologice, mirodenia resemnării de-apururi şi a infinitei obide, coana Ifrosina se ciorovăeşte cu Lixăndruş pe rostul praznicilor, al datinelor şi mai ales al sărbătorilor cu tâlc al căror patron bisericesc a însemnat înscăunarea credinţei de-alungul veacurilor alături de pietatea maladivă a îndumnezeitei reculegeri!

— Rădeţi voi măiculiţă da eu una nu le mai dau dă rost şi pace! Or ce mi-aţi spune voi mie eu una nu mă dumiresc şi pace! Iaca aud toaca şi întreabă-mă, tae-mă, spânzură-mă că eu nu ştiu ce e mâine!

Din călindar nu cunosc nimic, deoarece eu nu am învăţat dă mică de cât *„chiriliciie"*; — slovele astea ale voastre nu le dăscurc — lămuriţi-le voi şi explicaţi-mi şi mie. Ce o fi mâine dă toacă în toacă dă fier? Barem dacă aşi şti, aşi aprinde şi eu candela să mă mai rog şi dă sufletul lui Tache — prea îl visez mereu! Ce crezi, m'o fi chemâna la el — i s'o fi urât şi lui d'atâta amar dă vreme fără mine — nu mai are pă cine înjura şi bonbăni acolo în groapă — am să-l dau dă pomană un covrig pă fereastră, la vre-un moş, că doar m'o lăsa în pace să nu mai mi se arate mereu în vis!

— Păi adecă d'aia toacă popa mamă?

— Mai ştiu şi eu ce să mai zic? Ia vezi şi tu maică, ce scrie în calendar?

— E cu roşu şi scrie Sf. Haralambie.

— Dă ciumă să fie? Ia bagă dă seamă, cum îi zice?

— Nu scrie dă ce este; Sf. Halambie — atât.

— Trebue să fie ăl dă ciumă!

— Da pentru ce îi zice dă ciumă?

— Îi zice aşa pentru că i-a mers numele că el ar fi stârpit ciuma, cu minunile lui. — ciuma aia a mare, cu bube ducă-să în pustiu! Să ivise pă vremea când a trăit el, molima aia grozavă care a potopit lumea dă la un capăt la altu al pământului, — ciuma a mare cum îi zicea p'atunci. De pă vremea aia se mai arătau din când în când minuni nu ca acum — erea lumea mai credincioasă nu ca azi înomolită până în brâu în păcate şi'n ticăloşii! Ce crezi că n'are să mai vie odată potopu lu Noe cu atâtea nemernicii din zilele astea? Are şi icoană aci la *„Adormirea Maichii Domnului"* — mare cât peretele, cum intri în biserică, numai dă cât la stânga; — toată e'nmuiată în aur, în argint, în giuvaericale şi în mahmudele turceşti şi învelită, în maramă dă borangic, ţesută cu mâna ei dă blata preoteasă a lui Popa Nae.

— Dumnezeu s'o odihnească după credinţa ei. Acolo e şi hramu bisericii şi tot acolo se sfinţeşte şi s-tae şi artosele în ajunu praznicului. M'aşi mai duce să mai îngenunchi şi eu la stârpitoru molimii ca o păcătoasă ce sînt, da ce să fac dacă nu mă mai ţine picioarele, nu mă mai vrea nici Dumnezeu, pasă-mi-te! Ce, crezi?

— Da cum de s'a brodit ca tocmai Sf. Haralambie ăsta să fie ma pă pământ. Irodiada n'a cerut capul lui Sf. Ion Botezătoru? Da otrăvitoarea din Giurgiu — Genoveza de cum îi zicea în romane? Ce cusur a avut? De, le înşir şi eu aşa cum le-am auzit din gură în gură, mai din cărţi, mai din povestirile lu bunică-tu Alecu. Atâta am apucat să prinz din toate astea că erea *„dă ciumă"*. N'a trecut mult după aia şi ne pomenim că s'a şi prăpădit cu psaltiria sub cap ca un pustnic — credincios nevoe mare — dragostea lui n'a fost alta în viaţa de cât Sf. scriptură şi credinţă, d'aia a şi murit pă nesimţite, ca un pui dă găină, între noi, povestindu ne despre faptele sfinţilor, — aşa că tocmai mult, mult, n'am apucat să prindem despre Sf. Haralambie. Abia

spaima ciumii?

— Păi după câte am auzit şi eu din babă în babă, merge vorba că dintre toţi sfinţii bisericii el a fost cel mai înverşunat duşman al femeii! Nu e ea femeia ciuma omenirii, născută din păcat şi tot ea a rămas de atunci şi până azi fiică a păcatului pă pământ dă când cu chestia aia cu maru lu Adam? Nu l-a amăgit ea pă bietul Adam d'a făcut pă Dumnezeu să-l gonească din rai — el care nu erea vinovat cu nimic daca nu ar fi fost la mijloc ispita femelască? Aşa că păcatu a venit pă lume odată cu femeia. In timpu ăla hop şi ciuacuş îmi dau seama dă ce toacă în toaca de fier — e ziua Sfântului Haralambie dă ciumă, — slujba şi cîtania mare în biserică, — îi roagă preoţii în genunchi pentru izbăvirea noastră a păcătoaselor de femei care au adus ispita pă pământ şi păcatu în lume aşa după cum şi el atunci a ferit omenirea de molima ciumii! D'aia toacă 'n toaca dă fier!

— E hram la *„Adormirea Maichii Domnului"*?

— Da maică, pentru Sf. Haralambie dă ciumă! Da nu mă dumiresc eu pentru ce nu e cu roşu în calendar?!

SEARĂ CIUDATĂ

Schiţă de George Antonescu

Nici odată meşterul Toader, groparul şi sicriar de seamă, nu se îmbătase aşa de tare. Intâmplarea l-a pus pe gânduri. „Ilie Bucur, ce nume avea de fapt?"

Jupânul i se părea cam ciudat. Dintr'o firească dorinţă de iscodire, se puse să-l urmărească.

Cum înseră, meşterul Toader se tupilă sub streşina atelierului şi pândi dugheana cu lucruri bisericeşti.

Făcu aşa mai multe seri dearândul. Niciodată nu văzu, însă, lumină în casa jupânului. Cum se cobora noaptea, la fiecare casă licărea o lumină fie cât un sâmbure din ghiocul nopţii. Numai locuinţa lui Ilie Bucur se pierdea în beznă. Şi e fioros ungherul acesta de sat, noaptea.

Peste drum e capătul pădurii care se termină aici cu tufărişuri de soc, alune şi măceşi.

„Şi-i doar casă părăsită, plină cu sicrie şi cruci fără o fărâmă de lumină".... Satul începe mai încolo, cu câteva fumuri depărtate unul de altul. Până acolo, toloaca pustie, păduri şi ţintirim. Noroc de chipul bisericii. Parcă Dumnezeu *i-a sfătuit pe oameni s'o facă în locul acesta"*....

Toader stătu iar la pândă, multă vreme, dar nu văzu nimic schimbat. Casa jupânului era mereu în întunerec. Se retrase, încet, în lăuntru şi închise uşa. Păşi pe ghicite, spre culcuşul ce şi-l făcuse. Dintr'o călcătură nedibace, anină într'o cruce rezimată de perete şi o trânti jos. Grămada de sicrie se prăbuşi în încăpere, lovindu-se cruce cu sicriu, într'un sgomot înfiorător.

Bătrânul înlemni. Dădu să fugă afară dar uşa era încurcată cu sicrie. Se îndreaptă spre fereastră Deabia făcu un pas, însă, şi alte cruci şi sicrie se răsturnară vuind de parcă s'ar fi năruit tot cerul. Făcu cruce cu limba pe cerul gurii. Călcă încet peste sicrie, păşi peste o cruce şi se prinse cu mâinile de oborocul ferestrei. Vru să sară, dar cum dete cu ochii de geam, se opri. Pe uliţă trecea, târând întunerecul în două, un şirag lung de arături roşietice. Mergeau ca soldaţii şi cântau. Toader duse furiş mâna la frunte, la piept, la umeri... Arăturile păşiau înainte şi cântau.

Cu multă băgare de seamă se aburcă la geam şi privi afară. Şiragul de arături luminate abia-abia, de făcliorele roşii, se depărta în jos spre ţintirim. Inima i se sbătea în piept cu putere.

Apoi se făcu linişte. Arăturile nu se mai vedeau. Totuşi, nu avea curajul să iasă în drum. Se sprijini fără putere de oboroc. „Strigoii", îi trecu prin gând. Căzu moale cu trupul la geam. I se perindară prin minte nopţile de pază la mori...

Deodată geamul scrâşni şi Toader se pomeni în drum. Se ridică greoi şi înspăimântat. Işi simţi genunchii jupuiţi, lipindu-se de pantaloni. Mâinile îl usturau ca de urzică. Privi în jurul său cu teamă. Luminile satului apuseră. Ici, colo, se auzea lătrat de câne. Pământul era negru, negru groază!

Ridică faţa la cer. Sufletul parcă i se înveseli. Găinuşa se ridicase sus de tot. Era târziu... Unde să doarmă? Să bată la fereastra jupânului? Ii era oarecum să facă sgomot. Ar merge în sat; printre case nu era aşa pustiu. Ar intra la orice gospodar în ogradă, să doarmă sub vre-o căpiţă de fân.

Cu cârja târâş după sine şi cu luleaua înţepenită între dinţi, neaprinsă, aşa numai ca să-i simtă izul, coborî pe cărare, prin toloacă. Se silea să privească mai mult cerul. Prea se îngrămădise tot întunerecul pe pământ. Păşi încet, ridicând bine picioarele, ca să evite fâşiitul tălpilor prin iarbă, deşi îi plăcea să simtă furnicile reci ale rouei înţepându-l până pe şira spinării.

Trecu pârâul şi urcă spre biserică, neîndrăznind să privească în dreapta ori în stânga, ca să nu vadă vre-un mormânt. Se opri înaintea casei certând-o. Se apropie şi cercă uşa: Incuiată.

Cânele abia acum ieşi din bârlogul său gudurându-i-se la picioare. Toader îi dete drumul din lanţ şi, cât ai număra până la cinci, îl văzu cutreerând o bucată de ţintirim până dincolo de clopotniţă. Reveni lătrând sburdalnic. Se roti în jurul groparului — care cercă în zădar să-l domolească — şi iar se repezi printre morminte.

Deasupra bisericii, apăru luna ştirbă, în ultim pătrar. Lumina ei sfârşită nu reuşea să dezlănţuie întunerecul pământului. Dar arătarea ei îi bucură pe Toader ca întâlnirea unui cunoscut vechi în singurătate. Inima i se astâmpără şi gândurile parcă i se mai limpeziră Şi. de unde mai înainte vroia să intre în casă, să se culce, acuma simţea dorinţa să rămână afară, în preajma bisericii.

Şi rămase...

Merse la clopotniţă, căreia îi ştia taina încuietorii, şi se aşeză pe prag, la capătul scării. Era mai ridicat decât prispa casei şi putea deci să vadă bine, până departe. Cârja şi-o potrivi la îndemână şi prinzând mai strâns luleaua în dinţi, tot neaprinsă, trase fumuri imaginare păcâind încet.

Cânele mai dădu târcoale clopotniţei, apoi alergă până hăt, spre tufele de alun, în cea parte a ţintirimului. Se opri acolo şi lătra încăpăţânat.

Deocamdată, Toader rămase pe prag. Numai cârja o apucă în mână. Acuma nu-i era frică. Dacă observă că vine cineva, încuie repede clopotniţa pe dinăuntru... O uşă, grea, de ştejar cu zăvor de fier...

Cânele lătra într'una. Intr'un răstimp părea chiar că-l apucă pe cineva de picioare.... Lui Toader îi se urcă părul ca sârma în vârful capului: Umbrele care cântaseră de cu seară pe şosea, lângă atelier, iată-le umblând prin ţintirim.... Imediat zăvorî uşa şi cât ai clipi urcă scara cu cârja cu tot, sus lângă clopote. Era hotărît să sune toaca şi clopotele la apropierea celei dintâi umbre ce s'ar fi ivit... Ascultă. Nu-şi auzea decât bătăile inimii alternând cu lătratul cânelui.

Stătu la pândă o bună jumătate de oră. — după cât îşi da cu părerea — şi nu se petrecu nimic deosebit. Ţintirimul văzut de sus zăcea în odihnă largă. Corturile arborilor păreau sidoma, atât de întinsă era pânza lor prin nemişcarea frunzelor... Printre corturi se întrezăreau ici colo fruntile orî umerii crucilor vechi, de stejar, şi ai celor noui de piatră, nesigur alburii sub risipa cenuşie a lunii ce se sfârşea.

Văzând că-i pace, Toader se coborî jos, închise clopotniţa în linişte, amăgi şi legă cânele la locul lui, cercă uşa şi porni în toloacă. Nu avea gust să se bage în casă, şi nici afară pe prispă n'ar fi dormit nici decum. Nu-i mai era somn,

GEORGE MIHAIL ZAMFIRESCU,
INGINERUL PERIFERIILOR SOCIALE

S'au împlinit de curând patru ani dela moartea lui George Mihail Zamfirescu, autorul atât de prețuit acum un deceniu și atât de uitat astăzi. Cu această ocazie unele ziare și reviste și-au amintit de el cu multă pietate și au publicat câteva notițe și articole ocazionale pline de o duioasă aducere-aminte. George Mihail Zamfirescu, ca și Gib. Mihăiescu, celălat mare și prematur dispărut al literaturii noastre actuale, face, parte din galeria scriitorilor noștri de cea mai autentică vocație. Atât piesele sale de teatru, dintre cari „Domnișoara Nastasia" s'a jucat cu un succes deosebit pe scena Teatrului Regina Maria, în 1927, cât și romanele sale sociale, „Madona cu trandafiri", Maidanul cu dragoste" și „Sfânta mare nerușinare", (ciclu epic de o întindere epopeică pe care autorul nu l-a încheeat, murind prea de vreme), pot fi socotite printre cele mai de seamă opere literare ale epocii noastre. Sărac, venind din atmosfera turbure și frământată a periferiei sociale, cu o rară putere de pătrundere psihologică și de înțelegere umană, George Mihail Zamfirescu este cel dintâiu și, poate, singurul nostru mare scriitor care reabilitează mahalaua și care știe să adune florile cele mai pure din noroiul imediat al mizeriei și al nedreptăților sociale. Cu o mare iubire de oameni și cu o caldă poesie a vieții, acest tânăr firav și bolnav, nu rămâne la aspectul exterior al realităților umane dela periferia civilizației, nu exploatează numai latura ridicolă și descompusă a mahalalei, ci el merge mult mai departe, pătrunzând cu un talent și cu o iubire frățească rară, până în adâncul sufletesc al acestor oameni, descifrându-le pasiunile sănătoase, umane și neperverțite de civilizație.

Caragiale ne-a fixat, cu geniul său realist și dur, aspectele dinafară ale mahalalei, pretențiile ei ridicole și incultura crasă în care se scaldă. Puterea lui de sugestie era așa de mare și arta cuvântului scenic atât de puternică, încât nimeni n'a îndrăznit, dela el încoace, să încerce o altă viziune a mahalalei. Grotescul, imoralitatea (cu multă dreptate observa cineva, că în tot teatrul lui Caragiale nu există nici o fată), pervertirea politică și lipsa de bun simț social, au rămas singurele atribute ale acestei lumi mărginașe. Mai mult, Caragiale generalizează aceste defecte până la un aspect mai larg, al unei întregi epoci istorice. Mahalagismul lui Caragiale tinde să fie o oglindă a societății românești din veacul trecut.

Față de această viziune socială ironic-pesimistă, vecină cu naturalismul cel mai negru, George Mihail Zamfirescu vine cu o înțelegere luminată, a defectelor mahalalei, cu iubire profund creștinească și cu o duioșie de mare poet.

Situațiunile epice în cari se găsesc multele personagii ale cărților sale, întâmplările și vulgaritățile exterioare ale acestei societăți inculte, se amestecă astfel cu un fior liric duios, cu nu știu ce sentiment permanent de compasiune și de îmbrățișare umanitaristă, frățească, pe care nu am întâlnit-o decât în opera lui Panait Istrati. George Mihail Zamfirescu își iubește personagiile, pătimește alături de ele, așteaptă alături de ele și se scufundă în noroiul imoral al vieții de toate zilele împreună cu ele. Pretutindeni, această participare subiectivă, acest amestec sentimental în mecanismul arhitectonic al romanelor sale, duce la o fuziune dintre epic și liric, cu admirabile efecte de artă. El nu ironizează în spiritul cinic și rece al lui Caragiale și nu biciuiește ca un moralist uscat, de școală puritană. George Mihail Zamfirescu înțelege. El participă cu sufletul, cu însăși viața sa, acolo unde humoriștii și moraliștii, participă numai cu inte-

G. M. ZAMFIRESCU

ligență, numai cu observația din afară, mult distantă.

Toată opera dramatică și epică a lui George Mihail Zamfirescu este pătrunsă de acest simțământ de largă participare, de această iubire de oameni misionară. Un val de duioșie și de compasiune cu suferințele morale și fizice ale acestei societăți sărace și inculte, ridică această operă până la o semnificație etică de mare valoare. Astfel, cărțile lui George Mihail Zamfirescu își așteaptă încă pe marele critic, pe viziunarul care să le pătrundă semnificația, făcând dreptate acestui scriitor de excepțional talent. Ceea ce se scrie de obiceiu, cu fiecare amintire a morții sale, se rezumă la câteva rânduri de iubire prietenească și de compătimire postumă. Spiritul celui plecat așteaptă însă altceva. El așteaptă o ierarhizare dreaptă pe scara valorilor literaturii românești.

Ion Șiugariu

NOTE

In poesia

— d-lui *Radu Gyr*, intitulată *„Popa Ion Românul din Simpetru"* și apărută în n-rul trecut al revistei noastre, prima strofă a suferit grave greșeli de tipar.

O prezentăm, deci, acum, așa cum ar fi trebuit să apară prima dată:

Zic unii că ni-i limba într'o rână,
cu noduri, cum ciomagul de gorun e,
dar eu dintr'insa scot ca din fântână
găleți adânci de basm și rugăciune.

Sâmbătă

— 9 Octomvrie a. c. ora 17 a avut loc la Ateneul Român a XIV-a ședătoare literară organizată de *„Gruparea învățătorilor scriitori"*, în cadrul căreia fecundul și viguroșul prozator *B. Jordan* a fost sărbătorit cu prilejul împlinirii a zece ani dela apariția primului său roman: *„Normaliștii"*.

După *„Imnul Regal"* și câteva bucăți populare, executate cu multă artă de corul învățătorilor din Capitală, condus de d. prof. *Oancea*, a vorbit d. *D. V. Toni* despre *„Învățătorii în cultura românească"*, evidențiind aportul considerabil adus de învățătorime culturii noastre. Au fost amintiți toți dascălii români cari, deși având de luptat cu greutățile vieții și lipsiți de informația și documentarea bibliotecilor, au reușit totuși să realizeze, în aproape toate domeniile de activitate, opere temeinice. Cu legitimă mândrie a subliniat conferențiarul că din mijlocul învățătorimii s'au ivit minți cuprinzătoare, apreciate și peste hotare. Din veacul trecut este amintit Ion Creangă, iar din vremea noastră profesorul D. Pompei, ale cărui cursuri la Sorbona au atras asupră-i și asupra țării cuvinte de caldă și dreaptă prețuire.

Vorbind despre reprezentanții învățătorimii de astăzi, d. D. V. Țoni constată că remarcabile talente scriitoricești prind să se afirme dela catedra școalei primare, în frunte cu d. *B. Jordan*, căruia îi aduce călduros omagiu.

Prezentați de d. *Vasile Netea*, citesc din opera lor următorii: *V. Copilu-Cheatră, Octav Sargeției, Petre Dinu, I. D. Pietrari, George Popa, Gh. Rotban, Em. Papazissu, Dorian Grozdan* și *Grigore Bugariu*.

D. *Mircea Ispir*, secretarul asoc. generale a învățătorilor, vorbește despre meritele literare ale d-lui B. Jordan, pe cari comitetul Grupării Învățătorilor Scriitori le încununează cu un *„premiu de consacrare"* în valoare de patruzeci mii lei.

Mulțumind pentru aceste grăitoare dovezi de prețuire camaradărească, d. *B. Jordan* spune că în tot timpul activității sale a fost călăuzit de o nețărmurită dragoste pentru breasla din care face parte, căreia i se cuvin toate cuvintele de prețuire ce i s'au adresat acum d-sale.

Felicităm inițiativa Grupării Învățătorilor Scriitori. Cinstind cei zece ani de bogată activitate literară ai d-lui B. Jordan, învățătorimea și-a cinstit entusiasmul și forța românească de totdeauna.

D. Radu Gyr

care de mulți ani se găsește în fruntea manifestațiilor poetice dela noi autor al acelui neuitat volum de versuri *„Cununi uscate"* apărut în Editura „Cartea Românească" care s'a bucurat de un succes categoric de public și presă, și al recentelor *„Poeme de război"* dezvăluind o altă fațetă a liricei sale — are sub tipar la Editura Gorjan, un volum de *„Balade"*.

Cartea de circa 300 pagini va cuprinde întreaga sa activitate desfășurată sub semnul eposului popular.

Mustind de viață românească, bogate în expresii lingvistice, utilizând elemente de folklor și elemente istorice, baladele poetului Radu Gyr vor înfățișa un talent în plină exuberanță, un îndrăgostit al poporului, un încrezător în forțele lui de viață și de putere.

Așteptăm nerăbdători apariția volumului.

De curând

— a apărut o nouă carte de d. *Const. Răuleț*: „Mânia lui Hercule".

Ghinea, un tânăr care se poartă totdeauna în negru, e ucis în mod misterios, pe când își bătea iubita, sub statuia lui Hercule dela băile Herculane. Profesorul de gimnastică Iancu Teodoru, bolnav, în febră, a văzut scena de pe fereastra hotelului, a coborît chiar o clipă, dar nu-și dă seama cine a putut să ucidă pe Ghinea.

La cercetările ce se fac, se constată că pe măciuca pe care statuia lui Hercule o poartă pe umăr, se află o pată de sânge. Femeia, întrebată, răspunde că nu a văzut pe nimeni și că nu știe cine a ucis pe Ghinea.

Dar mult mai târziu, când ea va fi pe patul de moarte, va scrie lui Teodoru că l-a văzut asasinând pe Ghinea, dar că nu a putut să denunțe pe omul care i-a luat apărarea.

Volumul d-lui Const. Răuleț conține o serie de asemenea reușite aventuri pline de taină, de răzbunări diabolice, întâmplări ciudate, și totuși lăsând o impresie nu numai de verosimilitate, dar de realitate. Volumul se caracterizează în adevăr prin formula de îmbinare a realului și fantasticului, utilizată și în povestirile lui Edgar Poe, Villier de Lisle Adam sau, în literatura noastră, în „Hanul lui Mânjoală" al lui Caragiale.

Scrise într'un stil limpede, atrăgător, cu un desăvârșit simț al epicului, povestirile d-lui Răuleț se citesc cu vădită plăcere, fecundul scriitor știind totdeauna să captiveze interesul până la urmă și să țină pe cetitor în cordat, în dorința de a afla sfârșitul unor pățanii și aventuri ce les cu totul din comun.

O lectură interesantă, aleasă, care, deși p e gustul publicului, totuși nu înseamnă o concesie făcută unui anum t gust public.

Sub direcția

— poetul basarabean *T. Plop*, autorul plachetei de versuri *„Frunză elegiacă"*, apare în Cetatea Hotinului o gazetă de popularizare cu acelaș titlu, scoasă de către Căminul cultural județean de pe lângă Fundația Culturală Regală „Regele Mihai I". Dacă ținem seama de puținătatea ziarelor și a revistelor în provincia noastră dintre Prut și Nistru, rolul acestei foi este, incontestabil, neasemuit de mare și strădania celor câțiva m nuitori de condei, care umplu paginile albe cu gândurile lor, merită orice laudă. Fiindcă acolo, în nordica localitate de margine a țării, ca de altfel în toată Basarabia, slova românească are o menire aparte și nu trebue să-i uităm aportul educativ, atât de necesar vremurilor actuale.

Ultimele două numere (41 și 42) ale *„Cetății Hotinului"* sunt închinate vizitei d-lui *Artur Gorovei*, venerabilul folclorist și cărturar folticenean, care a ținut în ziua de 1 Septemvrie a. c. o interesantă conferință despre *„Viața scriitorului basarabean Teodor Vârnav"* — și alcătuesc, în același timp, un cald omagiu adus acestei personalități moldovenești, care a îmbogățit patrimoniul nostru spiritual cu atâtea opere de valoare.

Spicuim din rândurile calde și semnificative ale d-lui *Teodor Plop*, cele ce urmează:

„Vizita d-sale la Hotin era așteptată — aș putea spune — de pământul și de duhul vechiu al Hotinului; pe acest pământ au trăit înaintașii d-sale și tot aici a trăit o parte din viața sa și Teodor Vârnav, — chiar în Hotin, cu o sută de ani în urmă, scriind la frumoasa sa carte „Istoria vieții mele". Deaceea vizita d-lui Artur Gorovei la Hotin prăvale parcă la pământ duhul sbuciumat al acestor vremi și aruncă asupra noastră lumina care se desprinde de pe figura d-sale, a unor vremi mai bune, ce nu trebue să apue niciodată."

„Revista Fundațiilor Regale"

— pe luna Octombrie 1943 aduce, ca întotdeauna, același material larg, variat, original, sobru și bine închegat, vădind mereu, prin progresul ei, o mână fericită în alegerea materialului și o echilibrată organizare a preocupărilor. Meritul revine în întregime directorului acestei publicațiuni, d. prof. *D. Caracostea* și secretarului ei de redacție, d. *Ovidiu Papadima*.

Întâlnim, ca de obiceiu, aceleași nume bine cunoscute și consacrate. *D. Basil Munteanu* iscălește un substanțial studiu despre *„Adolphe"* al lui Benjamin Constant, D. *Victor Papilian* ne dăruește o nouă nuvelă, plutind tot în domeniul fantasticului, gen în care d-sa se pare că excelează deținându-l aproape unic. D. *Ovidiu Papadima* prezintă un esseu literar și critic, intitulat *„Intre istorie și Folklor"*, cu aceeași bogăție de informație cu care ne-a obișnuit de mult, iar d. *Caracostea* încheie corpul mare al acestui număr cu un fragment din *„Balada Poporană Română"*: *Clasicismul stilistiței poporane"*, în care desprinde prezența în legendele noastre a polarității „hyuris-Nemesis", aducând astfel o nouă verificare a teoriei d-sale asupra condițiilor organizatoare în procesul creativității și creației.

Mai întâlnim articole destul de interesante ca de pildă acela privitor la *„Noțiuni și Judecăți aritmetice"* datorit d-lui Ing. *Cristea Niculescu*, *„Incursii"* de *Marcian Lotru* și o minunată nuvelă iscălită de d. *Niculae Lazăr*.

Comentariile critice sunt datorite d-lor *Vladimir Dogaru, Octav Șuluțiu* și *Ion Șiugariu*. Bogate și interesante informațiuni variate în *„Acte și Mărturii din războiul nostru"* și în *„Note"* (*Gh. Bulgăr, N. Predescu, Petru Ionescu, Petru Comărnescu, Cr. Zapalcu, Costin Murgescu, Dr. Milcu, Dr. Nemoianu* și alții).

O mențiune specială ni-o rezervăm pentru debutul d-lui *Al. Alexianu*, un poet de subtilă esență și de rafinată expresie în cruditatea și voit anacronica tematică pe care ne-o oferă. Așteptăm deci verificarea acestei promisiuni înainte de a încerca o analiză critică dela care, pentru moment, ne abținem.

CODRII ORHEIULUI

(Urmare din pagina 1-a)

Pe fata boerului Harga o chema Anița. Era frumoasă ca o noapte înlunată, și fiindcă avea ochii negri ca păcatul și părul resfirat în valuri de beznă, lumea îi zicea „Tiganca". Avea numai 19 ani, când s'a întâmplat nenorocirea. Îndrăgostindu-se de un flăcău din sat, se întâlnea cu el în pădurea de-alături, — marele codru de astăzi. Într'o seară de toamnă târzie, pe când așteptа cu inima caldă și ochii ascuțiți în întuneric sosirea necredincioșului flăcău, au prins-o lupii flămânzi și au sfâșiat-o.

Nimeni nu era pe aproape, vântul vâjâia prin crengi, verile ce ochi fosforici o înspăimântau mai mult, așa că la prima încleștare a colților sălbăticiunilor, fata cu ochii de pară, după câteva țipete îngrozitoare și-a dat sufletul cu trupul pradă lupilor lihniți de foame. Flăcăul, — dragostea ei cea curată — n'a mai venit la întâlnire, iar a doua zi dimineața slugile tatălui său au descoperit-o după cărarea ce-a lăsat-o în urmă, cu picioarele mâncate și cu sânii însângerați de colții fioroaselor animale.

A fost o jale grea în satele din împrejurimi. Lumea care o iubea pentru tinerețea ei syăpăiată și crudă a plâns lângă ciosvârtiile rămase din trupul ei arcuit și străbătut de un sânge aprins. Tatăl său a înmormântat-o chiar pe locul unde s'a întâmplat nenorocirea și a dat poruncă slugilor să ridice peste mormânt o movilă de țărână, care să-i ascundă rămășițele trupului ei nevinovat în măruntaiele pământului, pentru ca nimeni să n'o mai poată mișca și pentru că cel puțin după moarte amintirea ei să dăinuiască neîntinată de oameni.

De atunci i s'a zis pădurii „Țiganca", dar movila mormântului fiicei boerului Harga atrage, prin cei 12 stejari stăpânitori ai întinderilor verzi, toate păsările cele mai glăsoase și mai harnice, toți fluturii și gâzele primăverii și toate adierile cele mai dulci ale nopților blajine basarabene.

Al doilea loc renumit prin divina frumusețe a peisagiului sunt cele șase isvoare, de lângă satul Holercani, înfundate sub un mamelon răspăluit de rădăcinile bătrâne ale copacilor groși. De aci, de lângă isvoarele mereu vorbărețe și neobosite, se deschide dinaintea ochilor perspectiva Nistrului, cu toată splendoarea luncii lui acoperită de sălcii și pruni. În fața satului Coceri, pe malul stâng al fluviului, isvoarele pornesc din șase fântâni patrate, zidite de oameni în muchia stâncii învelită cu verdeață. În tăcerea amiezilor de vară se aude cum se adună apa pe sub scoarța de piatră a pământului, pentru a răbufni în murmur neîntrerupt prin cele șase țevi instalate de oameni, ca șase clape deapururi deschise ale unui flaut fermecat și nevăzut.

În astfel de amiezi, vizitatorul poate observa cele câteva căprioare, rătăcite pe aici și nedispărute cu toată persecuția umană, cum se apropie cu ochii limpezi de șuvoiul strâns al celor șase izvoare și beau apă înfiorate de frică și sensibile la fiecare trosnitură de vreasc. Soarele are aici milioane de ochi, cu care privește stăpânitor printre clătinările miliardelor de frunze, mărgele de joc pentru aburii de vânt ce plutește dinspre Nistru. Seara pe lună, cântecul isvoarelor răscolește liniștea de moarte a pădurii. În incremenirea arșitei de vară, nu rareori se întâmplă să te ciocnești de fixitatea macabră a unei bufnițe cățărată pe un ram mai frunzos, iar jos prin iarba crudă, necălcată de animale și cu firile transparente, să urmărești înspăimântat oscilațiile lenevoase ale unui șarpe cu spinarea cenușie.

Lângă cele șase isvoare sunt câteva pietroaie mari, pe care poți să stai și să aspiri aerul răcoros și înviorător, ce se scurge invizibil de pe creasta înțesată de umni. De atâta puritate împrejur, atâta atmosferă întinată, atâta sglobie tremurare a firii încrețite, atâta joc de lumini ce se răsfrâng în săgeți mișcă oare deasupra clinchetului pădurăiașului anonim, ajungi să-ți simți greutatea păcatelor împreună cu neputincioasa și pângăritoarea însăilare a cuvintului.

Departe de s at, cele șase isvoare sunt vizitate rar. Rar de tot câte o pereche tânără se urcă pe tipsia mamelonului, se pierde pe sub giganții ulmi și fagi, pentru a se pătrunde de sfințenia unică și peisagiul odihnitor, de lângă romanța eternă a celor șase clape de flaut. Isvoarele, captate și zidite de inginerul Leu, în primii ani după Unirea Basarabiei cu Patria, își mână apa neastâmpărată până'n albia Nistrului, care o primește absentă și grăbită. Cadrul dimprejurul lor, pavăza invulnerabilă a ulmilor roșcați, aromitoarea ciripire a miilor de păsări, prospețimea muschilor aquatici de o parte și de alta a pârâului, zumzetul de strună al musculițelor multicolore, toate te îndeamnă să-ți umpli sufletul cu nectarul amețitor al naturii mereu nouă și mereu darnică. Iți face impresia că te afli undeva în Bucegi sau în Bicaz, lipsindu-ți doar albul imaculat al zăpezilor de pe vârfuri. Pleci de acolo abătut fiindcă te simți covârșit și-ți pare că inima a împrumutat ceva din svâcnetul vivace al apei ascunsă printre ierburi.

Sergiu Matei Nica

TEATRUL ȚĂRĂNESC

Vorbim de un teatru cu subiecte din viața țărănească.

Directoratul d-lui Liviu Rebreanu la Național s'a remarcat prin faptul că prima sa stagiune, de acum doi ani, a fost deschisă cu acea neuitată piesă din viața țărănească, „Copiii Pământului" sau „Țăranii", de d. Andrei Corteanu.

Dela dramatizarea, făcută cu ani în urmă de d. Mihail Sorbul, a marelui roman țărănesc al d-lui Rebreanu „Ion", lucrarea d-lui Andrei Corteanu a fost prima nouă încercare făcută de conducerea Naționalului, de a închega pe scenă — într'un spectacol construit după toate legile scenei — aspecte din viața aspră și atât de pitorească a țăranilor noștri.

Prin calitățile ei dramatice și literare, ca și prin tăiosul pamflet la adresa trecutului politicei de partid, piesa d-lui Corteanu — pusă în scenă cu multă grijă — a dobândit un succes de măsură întâi.

La câteva luni după „Țăranii" d-lui Andrei Corteanu, lucrare teatrală și literară bine înzestrată și cu multă savoare pentru oricare spectator sau lector, d. Rebreanu ne-a dat piesa d-lui C. Manolache, scriitorul și omul nostru de deosebit prestigiu.

Aceste două piese n'au avut și nu pot avea decât funcțiuni oarecum de mâna doua în literatura propriu zisă.

Pentrucă, oricât de scânteetor ar fi un pamflet în genul celui scris de d. Corteanu, el nu va rămâne — și asta știe oricine! — decât prin viața în sine pe care autorul a adăogat-o acestui pamflet. Or, cu tot limbajul tare și cu tot dialogul plin de vigoare cu care și-a înzestrat autorul „Țăranii" săi, se poate vedea dela prima aruncare de ochi că a intenționat să ne redea numai mizeria materială și morală în care află (sau se presupune că se află) țăranii, încununându-și această frescă, bine desvoltată dealtfel prin introducerea în piesă a „marilor vinovați" ai acestei stări de lucruri: demagogii politicei al vechilor partide.

Din punctul acesta de vedere deci, socotind lucrarea în funcție de o anumită — reală sau presupusă — stare de lucruri, piesa d-lui A. Corteanu poate fi socotită drept foarte bună.

Totuși, ca și d. C. Manolache, d-sa s'a legat de cauze exterioare, necoborând la cauzele profund omenești și cu totul naturale ale tuturor actelor făcute de omul din orice categorie socială.

Simțul acesta al actului uman, etern același, lipsește acestor doi autori bine înzestrați și aparținând, desigur, epocii oarecum primare a literaturii teatrale țărănești dela noi.

D. Constantin Manolache, a cărui dramă „S'a stins candela" a fost întrebuințată de d. Liviu Rebreanu cu oportunitatea pe care, totuși, nu ar fi cinstit să i-o imputăm, — atacă în lucrarea sa tot o stare de lucruri de ordin politico-social. Ba, mai mult încă: o stare de lucruri (epoca dinainte de împărțirea moșiilor) trecută de mult și ale cărei urme sunt cu totul șterse astăzi. Deci, n'ar mai fi avut absolut niciun sens să fi fost readuse în literatură sub această formă scenică, teatrală, ea putând constitui doar un bun subiect de proză literară proprîu zisă. Să nu ne oprim totuși la epoca în care și-a plasat d. Manolache acțiunea piesei d-sale, ci să recunoaștem că a avut serioase preocupări de psihologie. Că n'a isbutit să ne redea decât lucruri șterse, cu mult inferioare vigurozității bine întreținute a d-lui Corteanu în „Țăranii" săi, — aceasta e altceva. Liric — chiar foarte liric dacă nu cumva mult prea liric — d. Manolache ne-a dat drept personagiu feminin principal al piesei d-sale, o femeie foarte puțin țărancă, cu un suflet și un trup bolnăvicios, moale, secătuit de orice vlagă și, pe deasupra, aprins de un sensualism mai mult romantic, de care, până astăzi, n'am văzut și nu cred să fie capabilă vreo țărancă.

Când scrii o piesă cu țărani, nu trebue să desprinzi din acest imens bloc al vieții țărănești, tot ceeace e mai simplu, mai robust, mai sănătos. Pentrucă spectatorul vede, în țăranii de pe scenă, intenția autorului de a-i arăta — sintetic, concentrați în câțiva — toți țăranii.

Deaceea, felul cu totul liric în care vede d. Manolache viața țărănească, cu dulceagul și pe alocuri exagerat de moalele limbaj moldovenesc, nu-și găsește apte-care pentru literatura teatrală fiindcă, simplu și pur, acest lirism este ateatral.

Entuziast cu brutalitatea adesea scânteietoare a d-lui Andrei Corteanu și generos cu moliciunea aproape poetică și vădit artificioasă a d-lui C. Manolache, publicul nostru a primit cu suficientă atenție aceste două lucrări de început, lucru care ar trebui să-l facă pe actualul conducător al Naționalului să gândească îndelung la posibilitatea de a monta din nou asemenea lucrări din viața țărănească.

Și aici, am ajuns, în fine, la o chestiune de mare importanță. Nu vrem să spunem că astăzi se cere așa, că astăzi trebue așa, că astăzi, etc.

Lucrul acesta l-a epuizat de mult (acum vreo doi ani), într'un mare articol de pagina întâia, directorul „Curentului".

Noi vrem să spunem, dimpotrivă, că întotdeauna ne trebue ceeace vom cere mai jos.

Și ne trebue, înainte de toate, o stagiune de care să putem fi mândri: o asemenea stagiune este aceea cu un repertoriu numai din piese românești.

Când a venit la conducerea supremă a teatrelor noastre naționale, autorul lui „Ion" a spus că nutrește această ambiție, — așa cum „Comedia Franceză" și-a atins-o de mult.

O stagiune numai cu piese autohtone (dar nu din acelea de calitatea celor ce au constituit umplutura de sfârșit de stagiune în ultimii doi ani, la Național), nu înseamnă a monta numai piese țărănești. Nici chiar cel mai înfierbântat demagog n'ar fi în stare să ceară asta.

Ceeace propunem noi e ceva mai simplu: în loc de „Castiliana", am vrea o piesă cu muzică și joc românesc. Fie chiar și o piesă tot atât de slabă ca și „Castiliana".

Am văzut odată, la Ateneul Român, o reprezentație de jocuri și muzică românească, dată sub ingrijirea Ministerului Propagandei, a unor grupuri de fete și flăcăi de prin satele Moldovei și Basarabiei.

Ei bine, a avut un succes extraordinar!

Și nu erau decât jocuri simple, cu totul prestilizate și chiar nedisciplinate. Ne-am gândit atunci ce minunat ar fi un asemenea spectacol, cu o piesă țărănească scutită de problemele economico-politico-sociale, ori de emfaze demagogice ca acelea din „Pământ" — ci cu un conflict simplu și curat, brut și adânc omenesc, așa cum e țăranul la el acasă, — și în care jocul și muzica de scenă să se integreze organic, nu artificial.

Un asemenea spectacol, în care pentru prima oară am vedea realizată scenic adevărata viață țărănească, nu poate ieși decât din condeiul unui adevărat și mare artist care să nu pornească nici dintr'o exagerată nostalgie după „frumoasa viață dela țară" nici din tendințe oarecum sociale și pamfletare ca d. Corteanu.

Nu o pastorală deci, și nici un pamflet. Ci o piesă ca toate piesele — o comedie dramatică în plinătatea acestei formule, — dar care să fie cu țărani și cu muzica și cu jocurile lor. Atâta.

E mult? Nu credem.

Oricum însă, se ițește până și prestigiul dramaturgilor noștri consacrați, alunci când ni se dau pe prima noastră scenă piese de tristă glorie ca „Demonul Vesel" al d-lui Dragoș Protopopescu ai „Descălțușare" de d. M. Sa Cioroiu. Cine le-a văzut, știe ce vrem să spunem...

Sunt atâtea tradiții unice prin pitorescul lor, în toate regiunile României (fiecare regiune le are pe ale ei), în cât, dacă ar fi captate și stilizate, ar constitui material pentru mari spectacole românești.

Spectacole pe care Naționalul e, desigur, dator să le realizeze — fie acum, fie mai târziu...

I. G. Nicola

Societatea Națională de Editură și Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", București, str. Sărindar 5-7-9, înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerțului București.

Tipărită la 17.X.1943

ANUL II No. 84 — 5 LEI EXEMPLARUL — 24 Octombrie 1943

Basarabia liberă

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
(Particulari . . . . . 260 Lei
...tăți și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

Onor. Revista "Transilvania" Str. A. Iagupa Nr. 6 Sibiu

SENSUL PROPAGANDEI CULTURALE

In ultimii douăzeci de ani, și poate mai stăruitor în deceniul din urmă, propaganda a luat în toate statele o dezvoltare și un avânt excepționale. Propaganda a devenit unul dintre mijloacele principale ale acțiunii prin care popoarele de azi caută să se facă cunoscute lumii, s'o informeze complet și sistematic despre viața lor în variatele-i aspecte. Poate că la originea acestei acțiuni sistematizate de informare stă o convingere, bine întemeiată: o colaborare între două sau, mai multe popoare vecine nu poate fi pe deplin rodnică fără o prealabilă cunoaștere și prețuire reciprocă. Fiecare are, peste toate scăderile, anumite valori pozitive cari pot intra în patrimoniul comun al culturii, armă supremă pentru o apropiere și împăcare pe drumul creației. Aceste valori trebuesc cunoscute, pentru a putea fi prețuite, pentru a deschide inimile și spiritele, în care nu trebue să sălășluiască numai sentimente de suspectare și ură, ci și de încredere reciprocă și umană înțelegere. Undeva peste toate deosebirile, create de împrejurări istorice și sociale, peste diferențierile etnice și aspirațiunile potrivnice, oamenii se întâlnesc, se înțeleg, se ajută, constituind o mare familie, în care varietatea elementelor nu mai produce discordie, ci armonie. E lumea spiritului, care peste întruchipările lui naționale, are trăsăturile constante, vecinice, aceleași ori unde s'ar manifesta. E nevoe numai de puțină atenție pentru a descoperi aceste laturi comune, pe linia cărora e posibilă colaborarea rodnică, binefăcătoare tuturora.

Fiecare popor european are unele realizări ale geniului propriu, prin care poate pătrunde în marea familie a culturii europene. Fie ele cât de puține, dar are. Și acesta e adevărul: sub acest raport, constituim o mare familie europeană, care, în afara tuturor conflictelor reținute de istorie, alcătuește o unitate permanentă, cel puțin ca realitate culturală. Există o astfel de comunitate, al cărei nume potrivit este acela de umanism. Umanismul este trăsătura specifică a sufletului european, creația lui, expresia directă și cea mai completă. In albia acestui mare curent s'au scurs, din viața tuturor neamurilor europene, acele valori cari au devenit, în sinteză, bunul comun pe care-l numim cultura continentului. Ca formă, ele sunt desigur deosebite, cum deosebite sunt culorile vii ale unui tablou, care cu toate acestea, sau tocmai prin acestea, realizează o unitate care stă de sine. Ele sunt expresia proprie a geniului național, pe care-l rezumă în ce are el specific, propriu, viu. In esența lor însă ele sunt totuși valori europene, integrate în realitatea spirituală a vechiului continent.

Asupra acestei laturi trebuesc îndreptate privirile. Asupra a ceeace e durabil și viu trebue să se stăruiască. Pentrucă prin asta ne unim, dobândim conștiința identității de substanță și a misiunii ce ne revine.

Aceste aspecte trebuesc însă descoperite, puse în lumină, valorificate. Trebuesc cunoscute și cu multă gingășie apropiate și prețuite. Dacă vrem ca să ajungem la colaborare, în interesul tuturor, pe planul culturii... Și prin cultură, mai departe, la o colaborare mai cuprinzătoare și durabilă. Și dacă nu vrem ca pentru viitor, să ne închidem cu toții între întunecate ziduri chinezești, înapoia cărora să nu colcăe decât ura distrugătoare, ura care stâlcește, usucă, închircește.

Aci, în această înfăptuire vedem rosturile propagandei. Și credem că acesta este sensul pe care i-l dau statele de azi, organizând-o: să informeze, să facă cunoscut un popor ca factor creator de cultură și civilizație, pentru a fi înțeles și căutat, pentru a justifica dreptul la o existență liberă și demnă. Ne referim, se înțelege, la propaganda culturală. Căci mai există și altfel de propagandă, asupra rosturilor căreia nu e cazul să ne pronunțăm aci.

Pe drumul acestei propagande, statele au început o acțiune vastă și metodică, cu rezultate bune. S'au tradus cărți din clasici, s'au organizat expoziții, conferințe, spectacole de artă. S'au tipărit reviste, în care studii documentate pun în relief realizările proprii ale poporului respectiv. Și încet-încet, în chipul acesta, o întreagă lume ne devine familiară, constituind în același timp un stimulent pentru munca proprie, un îmbold al dorinței de a ne valorifica și noi capacitățile de înfăptuire.

Poate că nimic nu este mai fecund în rezultate decât acest mod de lucru. Pentru acest motiv, toate țările au lucrat efectiv în domeniul propagandei culturale, dându-i atenția cuvenită. Ea este un capitol important al politicei de stat, în care se integrează și politica culturii. Propaganda în acest sens, este o politică a culturii.

Noi, popor vechiu cu merite peste care nu se poate trece, nu puteam sta inactivi în privința aceasta. Ne-am sesizat de însemnătatea procedeului și l-am adoptat. Putem spune, depe acum, că ceva am făcut. Poate nu îndeajuns — dar destul pentru a căpăta îndemn pentru continuarea și adâncirea efortului. Drumul este bun și pe el trebue continuat. La ce se poate ajunge și ce-am atins, cu alt prilej o vom sublinia.

N. Tatu

ARTA ȘI VIAȚA

Citeam odată într'o revistă literară binecunoscută un articol în care autorul încerca, pare-mi-se, să arate că valoarea artei crește în măsura în care ne apropiem de viață. Arta este cu atât mai autentică deci, cu cât este mai în măsură să redea viața însăși. Autorul cu pricina se referea, e drept, la o modalitate specială a artei: jocul actorului, scena. Poate că în parte să aibă dreptate pentrucă jocul actorului cu atât este mai înalt cu cât este mai aproape de viața însăși. Dar asta nu trebue în nici un caz să ne rătăcească. Pentrucă aci jocul actorului este numai o completare la o modalitate aparte la care el numai colaborează: modalitatea dramatică adică, în fond arta creatoare de ființe vii.

De aci pleacă însă și întrebarea noastră. Trebue arta să urmărească nu spun să imite ci să creeze în felul în care natura creează? Marele nostru Luchian a spus cândva că arta crează ca și natura. Și afirmațiunea aceasta mi se pare și ea greșită în parte. Pentrucă nici în tehnica, nici în finalitatea ei, arta nu creiază ca viața, ca natura. Natura creiază evident individul, dar numai în matca speciei acestuia. Individul nu este, pentru natură, un scop ci un mijloc. Creațiunea aceasta a individului se face o singură dată pentru individul dat, fără reveniri, fără retușări, fără finalitatea perfecțiunii individului. Ceeace e greșit rămâne greșit și natura nu are nici o putință să-și îndrepte greșelile și nici nu o interesează. Arta lucrează însă prin reveniri, prin retușări, prin perfecționări, pentrucă finalitatea ei este tocmai această perfecțiune a exemplarului unic pe care îl realizează. Ar'a nu cunoaște abundența serială de care dă dovadă natura. E inutil să mai amintim că nici mecanica însăși a creațiunei nu se aseamănă. Natura creiază prin devenire, dela inform la format, din lăuntru în afară iar specimenele ei sunt puse toate sub semnul picinii ca finalitate, sub zodia devenirii ca manifestare. Arta are o tehnică aparte. Ea pleacă dela un prototip ideal, dela o imagină împrejurul căreia se condensează elemente suprapuse, adiacente, mereu altele. Devenirea individualului creat de artă ține până când se realizează perfecțiunea dorită, până când obiectul exterior corespunde cu prototipul ideal văzut de imaginația artistului. De aci înainte devenirea încetează. Individualul acesta, odată realizat rămâne așa cum este și ce este. Rămân cazuri multiple când acest ideal nu poate fi atins, când setea de perfecțiune a creatorului nu poate fi satisfăcută și când lucrul realizat nu traduce exact dorința aceasta de atingere a unui absolut. Există aproape totdeauna un hiatus între expresie și prototipul ideal zămislit sau ivit în spiritul creatorului. Se spune că Leonardo ar fi lucrat până la moarte la portretul Giocondei și a murit nemulțumit de a nu-i fi putut da forma desăvârșirii visată de disperata lui sete de absolut.

Viața nu procedează așa. Ea nu realizează ideaiuri ci se realizează, multiplu, generos, uluitor, în penumărate forme aproape fără nici un rost chiar decât acela de a se realiza. Nu știu nici dacă specia este, în fond, o finalitate absolută a vieții de vreme ce o doctrină de mare răsunet, în care nu pot crede total, și din binecuvântate motive, arată că finalitatea vieții este însăși devenirea ei ceeace implică sacrificarea formei speciilor și transformarea lor în mereu alte forme.

Dar să ne reîntoarcem și la alte aspecte. Viața, neurmărind nici o finalitate în sensul artei, este o izbucnire necontenită de forme neesențiale, anecdotice, cotidiane, mărunte, repetabile. Ce este viața noastră însăși decât o repetiție trudnică, zilnică, necontenită, neesențială de forme mereu aceleași. Obișnuința, automatismul, memoria asociația nu sunt decât forme care asigură acest neesențial, această manifestare serială, inepuizabilă, această înlănțuire de fapte mici, de gesturi mărunte prin care și cu care suntem și ne mișcăm, prin care trăim. Viața capătă astfel aspect stereotipic, repetabil, cotidian, banal, concret, real, multiform și transformabil. Arta este tocmai opusul acestor caractere. Arta nu e stereotipă ci unicitate, nu este formă repetabilă ci formă dată odată pentru totdeauna, nu este o înșiruire în cotidian ci o proiectare în veșnic, nu este banal și *exemplarilate*, nu este reală ci ideală, uni-formată și fixă.

Din nesfârșitele aspecte ale vieții arta prinde unul singur și îl exemplarizează, îl ridică la rang de simbol. Din toate gesturile acestea mărunte și repetabile ale vieții, arta surprinde unul singur pe cel

Petru P. Ionescu

(Continuare în pag. 4-a)

„TÂNĂRUL" POET...

A fi tânăr și poet în același timp, nu este o nenorocire. Dimpotrivă, un lucru admirabil. Tinerețea, ca vârstă, se asociază de minune poeziei. Dar nu despre tinerețe, ca stare lirică, este vorba în rândurile de față. Ci despre cele două noțiuni care formează chiar titlul articolului de față.

Se conjugă în mod cu totul potrivit aceste două cuvinte, în sensul nostru, atât în simplele notițe de gazetă, cât și în majoritatea revistelor literare.

Despre un poet zici că este tânăr atunci când este într'adevăr, dar mai ales în comparație cu poeții recunoscuți mai în vârstă despre care nu spui niciodată că sunt bătrâni. Nu poți să spui, de pildă, „bătrânul poet Bacovia". Totuși, când anumiți poeți ating vârste patriarhale, e îngăduit să spui „octogenarul poet X", sau de pildă „venerabilul prozator Bătescu-Voinești", ș. a.

Am văzut scriindu-se mențiunea de „tânăr" pentru poeți cari au intrat de-abinelea în maturitate". Lucrul se menține fie din obișnuință, fie din indolența celor cari redactează asemenea note.

Pare cu totul nelalocul lui să spui „tânărul poet Radu Gyr", sau „tânărul poet Virgil Gheorghiu", sau „tânărul poet Virgil Carianopol", sau chiar „tânărul poet Teodor Scarlat". Lucrul este admisibil atunci când cuvintele acestea sunt scrise de un om care vorbește din adâncul bătrâneții sale, maturitatea poetului fiind, față de tenacitatea celui ce scrie, o adevărată adolescență. Totuși, nici în cazul acesta nu este permis ca dintr'un raport de vârstă personală să scoți un calificativ permanent pentru cel vizat.

„Tânărul poet" are de obicetu un sens eufemistic sau concesiv, vizând fie noviciatul în literatură al acestuia, fie imperfecțiunea lui literară.

Poți spune foarte bine „tânărul poet Lucian Valea", dar nu merge tot așa de bine dacă spui „tânărul poet Traian Chelariu", chiar dacă acesta mai păstrează atributele tinereții, ca vârstă. Vârsta biologică și vârsta literară a unui poet se suprapun, desigur, dar numai până la un loc. Pentru un poet care publică de zece ani, și este recunoscut ca atare, e necăngăduit să-l mai numești tânăr, chiar dacă este într'adevăr. După cum este de-adreptul caraghios să numești tânăr pe un debutant de o vârstă matură. Indiferent de modul de realizare artistică, poetul este pur și simplu un poet, dacă este într'adevăr, fără să mai fie nevoie de atributul de vârstă, care nu aduce cu sine niciun fel de determinare.

Intre vârstă și poesie nu există niciun raport necesar. Sunt tineri poeți cari scriu molâu și reumatic, după cum sunt și bătrâni scânteietori de tinerețe. In planul creației, vârsta nu are nici o semnificație, afară dacă nu una pur biografică.

In mod normal, ar trebui să se spună despre un poet că este tânăr atunci când prezintă însușiri precoce sau haruri excepționale, și așa numai admirativ și elogios, tot astfel cum se vorbește despre tânărul savant sau tânărul muzician culare.

Mai logic însă este ca în toate cazurile de acest fel, să se facă abstracție de vârstă, care nu are nicio importanță, sau poate numai una secundară.

Intr'adevăr, a fi tânăr este ceva de mare preț, dar numai pentru un sportman sau un cal pur sânge. Vârsta poetului stă în stihurile nu în mușchii săi.

Horia Nițulescu

BIBLIOTECA PUBLICĂ

In cadrul problemelor de cultură publică românească, cărora organizația de stat le acordă solicitudinea sa, trebue așezată, cu toată chibzuința cuvenită, și această chestiune importantă și de actualitate: biblioteca publică.

Fiindcă biblioteca publică, în perioada anilor de școală dar mai cu seamă după, este singurul instrument cert, necostisitor și la îndemâna publicului dornic de instruire, flămând de litera tipărită.

Instrucția școlară nu e suficientă pentru educarea unui om. Fie cunoștințele de specialitate, de branșă, fie dorința de lectură, fie voința de orientare justă și personală în problemele sociale și cetățenești, îndreaptă pe tânăr și pe matur spre carte. Spre cartea pe care nu o poate cumpăra (Cartea românească este extrem de scumpă). Biblioteca publică, unde cu toții am ros ani de zile cărțile ce ne-au trebuit sau pe care le-am dorit, devine astfel o necesitate socială.

Dar mai e nevoie oare să facem teoria bibliotecii publice? In fiecare stat, unde conștiința educației masselor capătă o formă concretă și unde civilizația autentică stăpânește, biblioteca pubică este o problemă din cele mai importante și a căpătat o organizare din cel mai pilduitoare.

La noi o măsură de stat hotărâ protejarea cărții naționale și totodată oprirea folosirii cărților cu conținut vătămător și străin de sufletul și aspirațiile românești. Iată dar pusă indirect problema importanței bibliotecilor publice în opera de reeducare, în spiritul nou, a neamului nostru, în special a populației dela sate și a păturilor muncitorești orășenești unde cartea joacă un rol de prima mână la plămădirea lor morală și spirituală.

Bibliotecile sătești ca și cele orășenești, de caracter popular, la dispoziția cu osebire a țăranilor, lucrătorilor și a muncitorilor manuali de toate provenințele, au fost totdeauna pline cu tot felul de cărți, mai mult nealese decât alese, o adevărată magazie de hârțoage, decât raftul cu chibzuială aranjat, care să orienteze și să instruiască.

Nu a existat o normă conducătoare, a cărei țintă finală să fie educarea tehnică, morală și spirituală a țăranului, muncitorului și școlarului mai răsărit, nu a existat o selecție în spirit național. A fost o liberlate de alegere și înzestrare a bibliotecilor, o dezordine și o inconștiență, care nu vor mai reveni.

Apoi nu mai puțin importantă este chestiunea cealaltă, a reorganizării și conducerii bibliotecilor publice, pentru ca ele să corespundă perfect misiunii lor înalte de educatoare ale poporului.

In trecut, organizate de mântuială, alimentate ca vai de lume și puse sub conducerea unui mîlult al cluburilor politice, ele au fost total ocolite de cititori, dacă nu cumva au devenit mizere cafenele politice. Cărțile, trimise fără socoteală de instituții parazitare dela centru, erau din acele cari formau balastul magaziilor și continuau, și în aceste improvizate biblioteci, să stea nedespachetate și nelăiate, înmormântate sub praful raturilor.

Bibliotecile când nu deveneau cluburi politice, stăteau inculte, fără vreun folos obștesc.

Vina? E ușor de bănuit!

La un moment dat s'a spus — ce inconștiență! — că ele ar fi inutile. Că țăranul și lucrătorul nu citesc, disprețuiesc cartea. Dar nimeni n'a pus degetul pe rană: nenorocita lor organizare și conducere.

Bibliotecile publice au avut și vor avea totdeauna un rol covârșitor în educarea nației. Și publicul românesc nu a disprețuit niciodată cartea. A avut însă nevoie de stimulent și de cineva care să-l orienteze. Stimulentul și protegiurea, orientarea, nu le-a avut.

Bibliotecilor publice românești nu le-a lipsit cititorul, ci buna organizare. Iată adevărul care să prezideze în viitor la reinlocmirea lor.

Vasile Damaschin

NOTE DESPRE ROMANUL ISTORIC

Evoluția genului epic — dela rapsodiile anihilației greco-latine până la *Război și Pace*,—a dovedit că personagii cu o viață istorică identificată au țesut canavaua celor mai de seamă povestiri ale omenirii.

Istoria aceasta memorie a umanității, cum a fost definită, s'a refuzat în răstimpuri — când fluxul de viață era prea intens — să rămână fixată în herbarul istoricilor de ocazie și al comentatorilor cu orice preț. Poporul — prin inteligențele cuprinzătoare — și-a oferit satisfacția să-și cobcare șefii iubiți în mijlocul său, să le audă cuvintele și glasul, să le vadă statuile dragi și amintitoare de gloria celor mai strălucitoare momente.

Rapsozii și aezii îndeplineau acest rit cu toată solemnitatea. Dispariția lor a făcut să se risipească o mare parte din materialul imens de eposuri și cânturi ce răsăriau în aurora istoriei din vârstele mai întunecate ale omenirii.

Romanul istoric nu e, cum s'ar părea, un produs hibrid și neîmplinit, un minuscul epigon al măreților epopei dispărute. Evoluția sa a fost firească și determinată de schimbările sociale și evenimentele istorice ce s'au succedat.

La Chanson de Roland în Franța, *Beowulf* în Anglia sau *NIEBELUNGENLIED* în Germania, cu toate constelațiile de cânturi și poeme barbare, vor evolua — intelectualizându-se — pierzând din substanța vitală, până ce, în Franța, Voltaire va încerca să salveze acest gen atât de specific francez prin acel op din tinerețe *„Henriade"*, în Anglia *Thomas Hardy* va reda în *DINASTICII* vâlvorile războaielor napoleoniene iar mai târziu Charles Montagu Doughty va creia o epopee de proporțiile Kalevalei și Iliadei — *Aurora Britanică*. In Germania epopeia istorică a crescut într'un climat mai prielnic și dela eposurile dramatizate ale lui Schiller până la *Cartea Regilor* de azi poporul german a răspuns la fel de mișcat la aceste confruntări cu istoria națională.

Ceeace trebue de reținut, e că aceste epopei — creații viguroase și de vaste proporții — nu mai reprezintă punctul de vedere al masselor, ci sunt oarecum exteriorare acestora.

Adeziunea și-au retras-o încet, pe măsură ce epopeia oferind spațiul, pierdea tot mai mult din substanța vitală, se intelectualiza, se osifica. Doar *Kalevala* — creație anonimă — a rezistat prin marele potențial de viață, prin mulțimea eroilor, înfățișând însuși poporul finlandez, cu obiceiurile, munca lui zilnică și peisagiile pământului, aceleași totdeauna.

S'ar putea spune că massele au păstrat ceiace era al lor și au eliminat ceeace era artificios, străin de gândurile, de truda și înfățișarea locurilor dragi.

Romanul istoric, formând încă din secolul al VII-lea unul din genurile de divertisment ale societății alese, a cucerit prin *La Calprenède* (1609-1663) și prin *Dumas père* straturile mai adânci ale poporului, fără să poată înlocui puterea de vrajă a vechilor epopei.

In Germania și Anglia, acest gen a cunoscut epoci de mare strălucire și romanele lui Walter Scott se citesc și azi cu plăcere.

Timpurile moderne au impus scriitorului două formule de a construi un roman istoric. Intâia formulă utilizează personagiile și evenimentele istorice ca un pretext pentru a reliefa o epocă; a doua formulă tinde să găsească pe om sub cutele învăluitoare ale istoriei.

Așa dar, scriitorul va *interpreta* o epocă sau un personagiu istoric și nu va creia; libertatea-i va fi simțitor stânjenită de acele date ale istoriei, pe care va fi silit să le respecte, oricât de ingenioase vor fi artificiile, de care va trebui să se servească.

Aceste servituți pe care le impune romanul istoric, acceptate odinioară bucuros de către scriitori și de public, pare că sunt respinse azi de raționalismul vremilor ce le trăim.

Apoi cascada de evenimente internaționale, posibilitățile de comuniune intercontinentală, fac să ne întoarcem privirile spre trecut ca spre o oază de liniște binecuvântată, oricât de crâncene vor fi fost împrejurările și atunci.

Această perioadă nu va rămâne fără un folos pentru literatura modernă. Emanciparea masselor prin școli, uzine, fabrici, participarea tot mai intensă la fenomenele culturii, vor face să dispară creațiile hibride, destinele individuale vor face tot mai mult loc destinelor colective, ale unui neam sau ale unui grup de neamuri, creindu-și drumuri spre desăvârșirile de mâine.

Mituri noui vor apare în aurora acestor vremuri, tiparele strîmte impuse de înăsprirle de azi se vor sparge și elanul măreț va înfiripa întâile melodii ale epopeelor viitoare.

Romanul istoric a fost o apariție necesară, de documentare, de studiu a unor epoci sau a unor oameni excepționali. Funcțiunea aceasta utilă o va îndeplini și în viitor.

Dar mai mult ca în perioadele de acalmie, mulțimile simt nevoia unui cântec, care să topească rezidurile istorice; ca în Kalevala, poporul să fie prezent cu datinile lui, cu luptele lui seculare pentru existență, cu credințele, munca lui zilnică, cu eroii și cu cimitirele lui; un cântec în care poporul să-și audă răsuflarea, să-și vadă fiece gest proectat ca într'un uriaș panopticum.

Popoarele învinse sau învingătoare își vor toarce din încleștările și suferințele de azi cântecele salvatoare.

In fața acestor cântece ale vieții și ale morții, romanul istoric va suna cu o notă mai falș, dacă unele adevăruri eterne nu-și vor sclânteia și aici valoarea lor neprețuită.

Iulian Vesper

FRED MICOȘ — PLASTICA (Gravură)

VIAȚA ȘI OPERA MITROPOLITULUI VARLAAM AL MOLDOVEI

II

Tipărirea Cazaniei de Varlaam — Cazania din care am dat câteva citate în foiletonul nostru trecut — ar fi putut provoca suspiciuni în lumea creștină.

S'ar fi putut crede că Mitropolitul Varlaam este un adept al calvinismului.

Pentru a nu fi acuzat că traducera Cazaniei este datorită influenței acestui curent — iată cum explică motivul talmăcirii cărții din slavonește.

(Se referă la Sfinții Părinți)... „au caotatu a pogoră și Svânta Scripturi tot mai pre înțelesul oamenilloru pân'au începutu a scoate așea și cinești pe limba sa, pentru ca să înțeleagă hie cine să si înveți și să mărturisească minunate lucrurile lui Dumnezău"... „mai vrătos limba noastră românească ce n'are carte pre limba sa..." l-a hotărît să facă această traducere. O vroiau poporenii ca să învețe cuvântul dumnezeiesc. — o doriau, chiar și preoții...

Urmează o idee foarte interesantă și care trebuie subliniată:

„Și pentru lipsa dascălilor și-a învățătorii, câtu au fost învățându mai de multă vreme, acumu nice alăta nime nu învață".

Este demnă de reținut mărturisirea aceasta, — precisă informație pentru istoria literaturii române vechi — că limba slavonă, în vremea aceasta era departe de-a se mai bucura de trecerea dinainte.

Nu numai că ea nu se mai învăța cu ardoarea și conștiinciozitatea dinainte — dar chiar dascălii care înainte erau în deajuns pentru predarea acestei limbi, în timpul din urmă ajunseseră la un număr foarte redus.

Este, aici, locul să arătăm greșeala de-a considera pe Matei Basarab și Vasile Lupu ca domnitorii sub care se face introducerea limbii românești în biserică. In această primă jumătate a veacului al al 17-lea, tradiția era încă puternică pentru a nu îngădui acest lucru. Exista chiar un conflict între realitatea timpului și tradiție.

Incetării pompării slavonismului din Sud, corespunde slăbirea slavonismului și se ajunsese în acest timp la un conflict între realitate — care cerea scripturile în românește, nu pentru că le voia românește, ci pentrucă nu le înțelegea decât astfel — și tradiție, care cerea continuarea oficierii în limba slavă. O reformă radicală, oricând putea fi învinuită de schismă în epoca aceasta de calvinism militant.

Atunci s'a ajuns la tipărirea cărților de rit — cu „textul în limba slavonă și lămuririle formelor exterioare ale cultului în limba română".

Nu este timp ca să citâm din explicita predoslavie a Mitropolitului Ștefan — dar în concluzie: limba românească s'a introdus treptat în biserică — și este adevărat că Matei Basarab și Vasile Lupu sunt începătorii și dornici de a introduce — dar introducătorul adevărat este Mitropolitul Dosoftei.

Și ca să ne întoarcem la predoslavia lui Varlaam, trebuie observată isbitoarea deosebire dintre ea și orânduirile lui Vasile Vodă Ce diferență între semeția domnului ce da cartea întregii „semenții" românești și cuvioasa cinstita explicare a lui Varlaam pentru care motiv a scris-o..." că unu datornicu ce sunțu lui Dumnezău cu *talantulu* ce mi-au datu să-mi poci plăti datoria măcaru de câtu" — și aceasta *„până nu mă ducu în casa cea de lutu a moșilor mici"*.

Această simplicitate, alăturată de-o figură stilistică într'adevăr de mare frumusețe: „casa de lutu a moșilor mei" — este poate pasagiul cel mai frumos al predosloviei.

Urmează mărturisirea din mai multe cărți slavonești și, apoi, ajutorul dat de „prea ostentitulu părinte Petru Moghila" și de „pravoslavniculu Domn Io Vasile Voevodul".

Asemenea întregii predoslavii este și finalul, modesta mărturie de mulțumire:

„Cu darulu lui Dumnezău după începutu am văzutu și svârșitu".

După predoslovie începe cartea propriu zisă de 500 pagini, începând cu citania din Dumineca Fariseului și a Vamesului. Dacă ar fi să citâm din text am face-o din citania zilei de Sf. Paraschiva, patroana Iașilor. Am arăta poate, dar nu credem necesare, aluziî la moravurile timpului — sau poate am cita versurile dela sfârșitul părții a treia dela fol 416

„.... Valuri multe rădică furtuna pe mare mai vârtos gândulu întru lucrulu ce are Nu atâta grija și frica începutului Cât grijia și primejdia svârșitului..."

Epilogul cărții, arată data de 7151 (și dela Hristos 1643). în urmă cuprinsul: „căpetele ce sântu într'acestu carte"...

Trebue remarcate gravurile din această carte, unele mari cât toată foaia, altele mici, în tot cazul, la tot pasul, ele sunt iscălite în majoritate de Ilia, care fusese ieromonah la Pecerska.

In general, textul este de-o factură poetică. Vieți de sfinți — prinse uneori în legende hagiografice, povestiri de minuni — toate sunt îmbrăcate în limba românească din veacul al 17-lea, limbă sănătoasă de țăran. Deși acuzată de „colorit dialectal pronunțat" cartea este foarte răspândită, găsindu-se după cum am spus — în toate colțurile țării, mai ales în Ardeal. Este în această răspândire un răspuns direct pentru infirmarea acuzațiilor de regionalism aduse.

Dar această largă circulație în Ardeal se explcă și prin aceea că'n această vreme de persecuție calvină mitropoliții noștri și-au îndreptat privirile cu toată dragostea către ardeleni, dăruindu-le cărțile tipărite în Principate, ca să le fie de folos în ortodoxa credință creștină din moși. Mai ales Varlaam primitorul lui Iorest catehitul calvinilor, a fost unul dintre cei mai de seamă sprijinitori ai clerului dar și poporenilor ardeleni.

Cazania lui Varlaam a avut o ediție — nu științifică, ci școlară în 1895 în Ed. Socec — Biblioteca Școlară și acum în urmă a apărut o nouă ediție la Fundația Regală pentru Literatură și Artă. Ciudat, dar această ediție care reproduce întocmai conținutul — feriindu-se de orice comentariu critic, de orice comparație, — apare fără să se indice numele celui ce-a trebăluit pentru realizarea ei.

Bănuim a fi la mijloc altceva decât modestia.

Dar discuția aceasta nu intră în economia lucrării de față.

La sinodul dela Iași n'au luat parte delegații din partea bisericii ortodoxe din Ardeal — unde se petreceau persecuții înfrozitoare și nici din partea bisericii muntenești, pentrucă Domnul Vasile Vodă Lupu era în acel timp în dușmănie cu Matei Basarab.

In Ardeal era Mitropolit Ilie Iorest. El păstra strânse legături cu biserica de dincoace; fusese hirotonisit doar la Târgoviște (9 Noembrie 1610); în 1641, 1642 chiar venia la el din Moldova, Gherasie, proegumenul Mânăstirii Putna. Fiind însă prea în linia ortodoxă — superintendentul dela Curtea Principelui Transilvănean, adună toți pastorii calvini din Ardeal și-l dă în judecată. Era tocmai când la Iași se ținea Sinodul. Și făcură altfel să-l găsească rinovat căși trece vremea cu.... femeiușcele mai tinere și frumușcele ale popilor și ale altora. Băgat în închisoare, după aproape unsprezece luni de chinuri groaznice este eliberat sub garanția materială a martorilor, că va aduce 1.000 florini. Iorest a venit în Moldova. Varlaam nu numai că l-a ajutat cu ce-a putut — banîi erau alât de scumpi pentru tipografie — dar i-a dat și o scrisoare către împăratul Rusiei la care au subscris toți egumenii Moldovei, denunțând învinuirea de „preacurvie", ca „un mare neadevăr". Nu se știe precis dar se crede că Iorest a ajuns episcop de Huși [1]); în orice caz este semnalat în vremea asta ca Episcop aici un Iorest care are toate șansele să fie fostul ierarh ardelean care, după plata florinilor — ca să deslege printr'asta de grele și eventuale persecuții pe martorii garanți — n'ar fi avut nici un interes să se mai stabilească în Ardeal.

In 1644, Vasile Lupu face pace cu Matei Basarab. Se pornește din Moldova o delegație care are de fruntaș pe Varlaam. El cunoaște în Muntenia pe acel renumit boier — cumnat al Domnului — cărturar de elită al trecutului nostru cultural — Logofătul Udriște Năsturel, care i-a fost gazdă cât a stat în capitala domnului muntean — rămânându-i apoi prieten pe toată viața.

Trei ani mai târziu, 1647, Udriște Năsturel, tipărind în slavonește, la Mânăstirea Dealului „Imitația lui Hristos", printr'o frumoasă dedicație o închină lui „Varlaam Mitropolitul Sucevei".

In biblioteca acestuia găsește Varlaam „Catehismus creștinescu" tipărit de Ungurii calvini, în românește, la Bălgrad (Alba Iulia) în 1640.

„Dumnealui Udriște Năsturel... adusu-mi-au și o cărțulie mică în limba românească tipărită și dacă o am celit, am văzut semnul ei scris „catehismus creștinesc", carea o am aflat plină de otravă de moarte sufletească". Intors acasă și fiindcă „mare grijă și multă scârbă" au cuprins sufletul lui, n'a pregetat să dea un răspuns acestui catehism calvinesc. Multă vreme se cunoștea, doar, o copie, apoi la 1903 [2]) s'a descoperit un exemplar ca să fie dus în 1916 cu tezaurul în Rusia de unde a fost adus anii trecuți. La Academia Română are cota 48. Este legat la un loc cu „Cele șapte taine dela Timișoara" (1790) care ocupă primul loc.

Urmează cele 38 pagini câte s'au mai păstrat — din „Răspunsuri". Cartea are o adnotație nouă (13 Sept. 1935) de d-l Prof. Univ. Dan Simionescu, care amintește aducerea din Rusia.

Copertele și chiar înăuntru, sunt exercițiile caligrafice de iscălitură ale unui anume „Nicolau Popovici preot român greco-ortodox".

Nu numai în comparație cu „Cazania" unde literele erau mari și desfătătoare ochiului — dar, chiar așa luate în sine, slovele Răspunsului sunt mici, totuși neînghesuite — aducând în caracter cu cele rusești.

Din el am dat citatele de mai sus. Titlul întreg îi este: „Carte (carea să chiami) răspuns împotriva (catihismului) calvinesc (făcută de părinte) le Varlaam Mitropolitul Sucevei și (arhiepiscopul țării) Moldovei.

E interesant cum a fost scris răspunsul.

„Am chemat și o am strâns săbor dintr'amândouă părțile și din Țéra Romînescă și din Țéra Moldovei". Deci, acest răspuns, care'n partea dogmatică este corespunzător Sinodului dela Iași, poate fi socotit nu numai ca un răspuns personal al Mitropolitului (care spune: *„iubiții mei fii, mărturisesc înaintea lui Dumnezeu cu firea mea, că mare grijă și multă scârbă au cuprins sufletul meu la citirea lui"*) ci al întregii biserici a celor două Principate păstrătoare de credință strămoșească. Aceasta rezultă și din titlul contra răspunsului dat de calvini.

Varlaam se simte dator să răspundă, în calitatea lui de pastor al poporului. Iată: *„am o datorie mare să fac răspuns și să arat strâmbătura și lălcul cel rău"* — pentru că spune el, s'ar putea găsi un *„neștine prostan și neștiutoriu"* — care să fie ispitit *„cu aceste minciuni și amăgituri"*.

Al doilea motiv pentru tipărire este *„nu că doară prepuiu (presupun) ceva în făpturile cele pravoslavnice ale creștinătății noastre; că știu foarte bine și sunt adeverit, cum credința voastă ce ați apucat de întâi și din început, nici unul de voi, cărțile cele ereticești și învățătura lor în număr nu le socotiți, ci numai pentru să arăt înlunerecul și neînțelegerea lor (a calvinilor. N.R.) ce au în scriptura svântă, carea o lălcuesc prevoia și pre volnicia lor..."*.

In comparație cu blândetea predoslovii „Cărții de învățătură" cuvintele care prefațează Răspunsul ortodoxismului sunt bătăioase de o sănătate care reiese din fiecare slovă. Este, aici, dârzenia românească de a rămâne în vechea noastră credință.

Se remarcă stilul viguros: stil de luptălor.

Acest răspuns dela 1645, scos în Tipografia Domnească, s'a bucurat de multă trecere în lumea ortodoxă și a avut și din partea calvinilor un contra răspuns: *„Scutulu catihizmului cu răspunsu den scrăptura sv-tă. Impotriva răspunsului a doao țări, fări scriptura sv-tă.* (Bălgrad 1656, Iunie 25).

Interesant este titlul din care reiese că recunoaște că răspunsul fusese dat de comun acord de reprezentanții Bisericii alât din Moldova cât și Muntenia — „doao țări fări scriptura sv-tă".

Acest contra răspuns întrece însă tonul polemic — alunecă la batjocură și necuviințe — fapt pentru care el n'are decât o valoare documentară si nici decum literară.

Până la acest Răspuns, Mitropolitul Varlaam mai tipărise la Trei Ierarhi o carte „Sieapte taine a Besearecii" [3]) Iași 7153 Noembrie. Credem că este greșită presupunerea că autorul ei ar fi Varlaam. Dealtfel nici nu știm dacă astăzi autorul acestei presupuneri, d. P. P. Panaitescu (care, trebue să adăogăm, este o mare personalitate în descifrarea trecutului românesc) pentru care noi avem pe lângă recunoștința elevului și stima nepreucupeță pentru știința d-sale, mai susține această presupunere [4]) înclinăm mai mult a crede că autorul ei este Eustratie Bivel Logofăt și că Varlaam doar iscălește prefața de șase pagini dela început.

Această carte era sortită să deslușiască contemporanității autohtonă și ortodoxă Sfintele șapte taine — cari mai ales erau atacate de calvini.

Eugeniu V. Haralambie

1) Cf. Iorga N. Ist. bisericii românești și a vieții religioase, I pag. 326.

2) Mangra V. Cartea care se chiamă răspunsul împotriva catehismului calvinesc de Varlaam; Biserica și Școala Arad; XXVII (1903); Nr. 21 22 (după Iorga N.)

3) Bianu, Hodoș. — Bibliografie pag. 147.

4) P. P. Panaitescu p. 52 l'auteur

(Continuare în nr. viitor)

FRED MICOȘ — AERUL (Gravură)

CĂRȚI PENTRU COPII

In prefața unui volum, citit acum câtva timp, profesorul Giovanni Collini — un bun cunoscător al sufletului copilului — spune că „în ceeace privește literatura, mai pretențioși decât toți sunt copiii". Această constatare se referă la stilul scrierilor pe care le citesc copiii.

Intr'adevăr, cititorii cei mai pretențioși sunt copiii. Stilul operei pe care o citesc sau care le este citită trebue să fie cât mai atrăgător, un stil simplu dar și cu înfloriturî, care-l fac mai frumos în simplitatea lui. Copilul, în naivitatea sa, în curățenia lui sufletească, este mai aproape decât noi de Dumnezeu și, deci de creație: din această cauză el caută mai mult decât noi frumosul. Frumosul pentru el este legat mult de ființa sa. Mai mult decât noi, în mod inconștient se simte atras de frumos, de plăcut. Deși copil, el cere o emoție estetică, o încântare sufletească. Pentru copil literatura trebue să fie cât mai bună. Copilul nu „înghite" orice i se dă (cum fac unii cititori „intelectuali", cari nu aleg din vraful cărților decât titluri senzaționale, traduceri — fiindcă sunt din engleză, ș a.); el face o selecție oarecum empirică, în tot ceeace i se citește sau i se citește.

Refuză să continue cititul când cartea nu-i place, — fără să se extazieze fraiuit de faptul că e de cutare mare scriitor, cum fac cititorii maturi. Lui nu-i place și pace.

Ori acest fapt impune dela sine o selecționare, în valoare, a literaturii pentru copii.

Am înaintea un teanc de cărți, dintre cari deosebesc vre-o câteva, care cer mai multă atenție.

Iată: „Fram urs polar" de Cezar Petrescu, „Mutu Cotoșmanu" de Radu Gyr, un volum de poezii de Elena Farago, un volum de povești „Vraja mărgeanului" de Adina Popescu-Piperescu și câteva volume de N. Batzaria, — deoparte. Dealtăparte, „Poveștile" lui Creangă, „Poveștile unchiașului sfătos" ale lui Ispirescu și volumele de schițe ale lui Brătescu-Voinești. Iar în altă parte, volume de adevărată literatură.

Parte dintre aceste cărți au constituit lectura favorită a copilăriei noastre. Parte, apărute mai târziu, au fost citite cu tot atât interes și savoare ca în anii copilăriei.

Azi, citindu-i unui nepoțel vreo câteva cărți de povești și poezii, dintre acele înșirate mai sus, le-a ascultat cu aceeași atenție precum le-a ascultat și celălalt copil, acum câțiva ani.

Mai mult chiar, a învățat în scurt timp poezii de Elena Farago și Radu Gyr; iar „Mutu" este lectura favorită a sa. Poveștile lui Creangă. Pentru el Setilă, Ochilă, Harap-Alb, Mutu, sunt personagii vii.

Literatura multicoloră si slabă, apărută numai pentru a fi speculată, a fost dela început respinsă de copil. Motivul: din tot ce i se citea din aceste cărți, nu era atras de nimic. In schimb Mutu, motanul Monicăi, făcea pozne, care-i plăceau și lui și care mai, mai că le-ar fi făcut și el.

Darul de povestitori și de stihuitori al scriitorilor poate fi verificat prin acele părți ale operei lor, care ar putea constitui o lectură pentru copii. Căci niciodată un copil nu va refuza să asculte o poveste sau un basm bine ticluit, o poezie veselă și bine stihuită.

In ceeace privește maculatura care-a inundat și această ramură a literaturii, se observă o totală indiferență a copiilor la citirea ei. Atrași la început de coperta colorată și desenele din interior — care de cele mai multe ori sunt grosolane — se plictisesc dela primele rânduri citite.

Credem că e o datorie din partea tuturor marilor noștri scriitori — cari se bucură de atâta popularitate printre cititorii „mari" — să dea din darul lor și celor mici Lucru, care ar constitui într'un fel o piatră de încercare pentru talentul lor.

La noi, Radu Gyr și Elena Farago au dat pentru copii, până acum, mult.

Pornit pe același drum, în ceeace privește lectura celor mici, d. Radu Gyr, după minunatele-i „Stele pentru leagăn" și „Mutu Cotoșmanu", a mai scos încă un volumaș pentru ceasurile de lectură ale Monicăi. Doamna Farago ne trimite regulat din Craiova revista d-sale (scoasă cu atâta trudă în vremurile de azi), închinată tot celor mici.

Avem alâți mari scriitori și poeți, al căror stil este cât se poate de potrivit paginilor adresate copilașilor.

Poetul Medelenilor, care cunoaște și „prinde" alât de bine copilăria și are acel stil atât de minunat și unic, dece nu picură și celor mici câțiva stropi din talentul său? Deasemeni d-na Otilia Cazimir, care, ca femeie, deci de-o sensibilitate mai pronunțată, s'ar putea apropia mai ușor de sufletul copilăriei, ar putea să-și împartă din meșteșug — pe care ni l-a arătat cu prisosință în „A murit Luchi..." — și'n cartea copilului. Apoi Mihail Sadoveanu poate rupe și domnia-sa rânduri de basm, pe urmele neuitatului dela Humulești.

Suntem siguri că d. Cezar Petrescu nu va rămâne numai la „Fram urs polar" și la „Pif, Paf și Puf", ci va da cât de curând la iveală și celelalte două cărțulii anunțate. Cât privește pe d. Brătescu Voinești, credem că n'a uitat că „Nicusor" a făcut deliciul micilor ascultători la radio; așteptăm dela d-sa încă alte schițe ale copilăriei.

Dintre poeți, ne mirăm că până astăzi d. Ion Pillat n'a scris versuri și pentru copii; liristmul sau îi dă prilejul să se apropie de versurile candide iubite de copii. Acel „Pe Argeș în sus" stă mărturie. Tot așa și d. Vasile Militaru, cu ale sale minunate fabule, și încă mulți alți scriitori, cari pot da mult în această direcție.

Copiii sunt mult lipsiți de o literatură anume pentru dânșii. Afară de puținele volume amintite mai sus și de încă vreo câteva care ne scapă, restul bibliotecii lor este formată dintr'o mulțime de „fițuici" — tipărite numai din calcul comercial.

De aceea se impune imperios scriitorilor noștri consacrați, o cât de mică grijă pentru cei ce abia intră în frumusețile literaturii și trebuesc adormiți în povești cu feți-frumoși și Ilene Cosânzene și molani năsdrăvani — nu în povestiri cu pistoale, cu bandiți și urmăriri prin catacombe din întunecimile pământului.

Victor Andoniu

NU MI-A MAI RĂMAS

Nu mi-a mai rămas decât visarea
singura avere și iubită,
pentru care, fie și cântarea,
am s'o vând curând dus de ispită.

Inima am dat-o prea de tânăr
unei băsmuiri întruchipate —
răzimată 'n șagă lângă umăr,
încercând s'audă cum se sbate.

Sufletul, și dânsul, drept simbrie
l-am lăsat prietenilor buni,
într'o toamnă tristă, fumurie,
cu plăceri și țipăt de lăstuni.

Anii — moștenire 'mpărătească —
pentru ori ce stea i-am risipit
și n'am strâns comoară pământească,
aurul lor greu — nu m'a ispitit.

Trupul? Zdreanță ori când pot s'o dau
cine-ar vrea acuma s'o mai poarte.
Pentru dânsul nici un ban nu iau,
el, de veșnicie mă desparte...

Nu mi-a mai rămas decât visarea
pentru care-și da ultimii ani,
să ne poarte 'n zarișt depărtarea
ca pe cei mai fericiți golani...

Emanoil Florens

SFÂRȘIT

N'au mai rămas file albe pentru visul cu legendă.
Sub bolți de pale curcubeie priponite doruri stau de pază,
Pentru cântul care sue, vălvătaie peste cer de-amiază.

N'au mai rămas inimi sărace în pieptu-mi cu lăute să cânte
Durerile toate, crescute sub zodii cu chei de tăcere în lacăt.
E cântul din urmă. Poetul spre moarte cu viața e'n treacăt.

N'a mai rămas nici vreme pentru rugile nescrise'n carte.
In stihurile pentru cei ce cred în vis, în viață și în cânt,
Nu ce-a vrut a scris poetul, ci câte i-au trecut prin gând!

Iosif Moruțan

MI-E DRAGĂ TOAMNA

Mi-e dragă toamna grea de povară ca un ceorchine
Cu bruma tristeților așternută peste suflet și glas,
Când amurgurile coboară ca niște imnuri ale durerii
Și când mă caut în cutele vremii să aflu unde-am rămas.

Mi-e dragă toamna plină de belșug ca o cofă
Când gâlgâe mustul în cupe de aur și căni,
Când trec cocorii peste sat cu depărtările în ciocuri
Și lasă în sufletele noastre întunerec și... răni.

Dimitrie Scheianu

CÂNTEC DE LEAGĂN

Nani, nani,
Ingeri vin să-ți cânte
Și-ți sărută pleoapele de vis,
Sufletul să nu ți se frământe,
Inimii, durere, să nu-i fie scris...

Lacrimi, ochii tăi să nu cunoască,
Buzele să-ți spună numai rugăciuni.
Să crești mare, Făt-Frumosul mamii,
Pe tătucul, mort lângă Odessa, să-l răzbuni.

Nani, nani,
Vântul îți așterne,
Flori de măr și ramuri de pelin,
Când luceafărul, de sus, lumina-și cerne,
Somnul tău să fie dulce și senin...

Nici o teamă, brațul să nu ți-l îndoae
Nici o toamnă vrerile să nu ți le usuce.
Să crești mare, Făt-Frumosul mamii,
Să lupți, ca tătucul — pentru cruce.

Nani, nani,
Ingeri vin să-ți cânte
Și-ți sărută pleoapele de vis,
Sufletul să nu ți se frământe,
Inimii, durere, să nu-i fie scris...

Iar de zările-or voi să cazi și tu,
Jalea, nu mi-o frânge inima 'n răscruce.
Pentru neam lupta-ve-il... Nu?...

Și-ăi cădea, ca și tătucul, pentru crucel

Dr. Aurel Bugariu

DESPĂRȚIRE

Toamna m'a prins pelerin în satul tău,
Inaintea despărțirii ce avea să vie;
Mi-am adâncit privirile în cerul ochilor tăi,
In care-ți plângea dorul răpus de melancolie.
Și 'n amurgu 'nsângerat de toamnă nouă
Luna a pus nimb de întristare,
Peste zâmbetu-ți ce printre lacrimi mi l'ai dat
Și pentru dragostea ce chinuie și doare .

Codin Negulescu

SBUCIUMUL PĂRINTELUI VISARION

Nuvelă de Sabin Velican

Năvala sovietică în Basarabia, în toiul acelei veri a anului 1940 l-a pus pe părintele Visarion Stoian în mare cumpănă.

La drept vorbind îi era frică de stăpânirea cea nouă. Cunoștea din citite și din poveștile refugiaților pe care le asculta se prea adesea, ce înseamnă traiul preoților sub bolșevici. Nu se putuse îndura a se despărți de locurile nașterii și copilăriei. Vedea satul cu vatra pe valea Nistrului.. Auzea clipocitul apelor în liniștea înserării și ochii i se luminau de răsfrângerile soarelui în fiecare seară și dimineață în oglinda întinderilor curgătoare ce despărțeau cele două lumi. Pădurile cu foșnetul nedeslușit; cântecul nopților ciudate când lumea dormea; zumzetul primăverii când omul răscolește și învie pământul; freamătul toamnei când sufletele se înșiruie ciorchine deasupra rodului.

Totul îi aducea aminte că e în satul său, pe vatra de care nu se putea despărți.

Acolo sus, pe topșanul de lângă biserică, dormeau toți cei cari îl legau de trecut, părinții, bunicii, moșii, strămoșii.

A pleca, a se rupe de lângă dânșii, însemna să sfarme o verigă din lanțul Neamului stăpânitor pe acest pământ.

Și a învins.

Abia de aici începe marea frământare ruinătoare.

Părintele Visarion Stoian avea soție și doi copii. Erau mici pruncușorii. Unul slăbuț, abia se ținea pe picioare. Doctorii i-au dat povață cum să-l crească, dar, prins cu treburile bisericești, amâna fiecare zi înoirea leacurilor și copilul își târa nevolnicia.

Acum, după venirea rusilor, părintele s'a strâns mai lângă ai săi și a văzut cu durere suferințele copilașului bolnav. A alergat, desteptat ca dintr'un vis, la spitalul din Chișinău.

Pe ulițele târgului a băgat seama că jidovii cei tineri caută ciudat să-i țină urmele. Unii chicoteau nesăbuit, privindu-l obraznic, și scuipau fără rușine în fața sa.

Părintele Visarion avea cam la douăzeci și șapte de ani și toată puterea vârstei a început a-i fierbe în brațe. Și-a adus aminte de vremea când era student și înghețau boturile jidovilor la trecerea sa. Acum era un preot legat în lanțurile credinței și îndatoririle hainei. A oftat, s'a frânt de șale, gândindu-se totuși: „Botoșenia jidovilor e rodul unei stăpâniri".

La spital l-au întâmpinat aceleași chipuri de fii ai lui Iuda, care s'au strâmbat cu silă, întorcându-i copilul pe toate părțile, ca să-i dea câteva rânduri pentru doctorii ce nu se găseau nicăieri.

A plecat alături de preoteasă în harabaua lui moș Ifimie, cu care mergeau de cinci ani, dela căsătorie. Tăcerea și colbul pluteau între cele patru suflete, iar părintele cugeta, umilit: „Bine că nu avem jidovi în sat".

Tocmai atunci le-a trecut pe alături o căruță cu un străin purtându-și îndrăsnet nasul coroiat și jupuit de arșița soarelui.

— E noul învățător, — le-a lămurit bătrânul căruțaș. Jidov fugit din Vechiul Regat, din România. A venit la pâinea albă a bolșevicilor aici.

Preotul s'a strâns în sine, năpădit de o cumplită foame și sete lăuntrică.

— Hai să plecăm, Visarioane! — i-a șoptit preoteasa. Multă lume se înscrie la Chișinău și e lăsată să treacă Prutul. Nu-i târziu.

— Pentru o despărțire, totdeauna e prea devreme.

— Bagă de seamă că am rămas într'o lume străină și dușmănoasă. Nici sângele nici gândul lor nu e al nostru. Să fugim. Pe preoți îi lasă ușor...

— Aici e adâncul socotelilor. Tu vezi numai dușmanii, dar pe țăranii moldoveni îi uiți. Ei sunt sângele și gândul nostru și trebuie să rămână aici, sub ghionturile veneticilor străini, păgâni. Să „fugim". Bine ales cuvânt...

Sovieticii ne înlesnesc scăparea, fiindcă vor să se mântuie de preoți să rămână numai cu țărănimea ușor de hăituit.

Au tăcut până aproape de sat, când preoteasa, cu copilul adormit pe brațe, a lăcrămat fără voie:

— Și totuși trebuie să plecăm, dacă îți la viața acestui prunc, la a celuilalt, la a mea.

— Vom mai vedea. Să nu uiți că sunt și preot.

Au sosit după aceea în sat oamenii lumii celei noui. Pe părintele Visarion Stoian l-au scos din casa parohială unde a făcut club. Au dărâmat zidurile dintre camere, croind săli mari pentru serbări și întruniri în care numele Domnului nu prea era rostit cu mult respect.

Țăranii i-au găsit părintelui o căsuță umedă, fiindcă nu aveau alta goală și copiii dormeau pe saltelele așternute pe vatra mucegăită. Paturile și cealaltă mobilă le-au fost ridicate de comitetul sătesc și trimise undeva într'un camion, ca un bun smuls unuia care l-a făcut prin truda muncitorului plugar.

Așa au lămurit acei coate goale care au furat avutul preotului.

— Cine va spune că le-a făcut toate acestea prin lacrimile noastre? — a întrebat o babă.

— Știm noi, — s'a strâmbat unul cu nasul turtit.

— Atunci e rău maică, dacă a ajuns vremea să știe alții pentru noi.

I-au încropit paturi și o masă din scânduri, dar văzându-se dat cu totul la o parte din viața satului, părintele simțea o mare amărăciune. E drept, țăranii au pus mână de la mână, să dreagă biserica și să-i plătească o leafă lunară, dar totul se făcea pe sub ascuns. Nimeni nu avea curajul să-și strige gândurile pe față, când se știa că biserica este oprită de stăpânirea sovietică. Se strângeau pe înserate și cereau să se roage încet, acoperind cu trupurile asudate de muncă luminile lumânărilor din fața altarului.

Preotului i se părea mereu că cineva o să intre isbind ușile, spărgând icoanele și că o să-l înșface de lanțul crucii de aur dela gât, târându-l afară din biserică, afară din viață.

Acasă, preoteasa îl îndemna mereu la plecare, iar țăranii au băgat de seamă că păstorul lor slăbește la chip, slăbește în credință și i-a cuprins teama. Nu va pleca și el oare, să-i lase în prada îndemnurilor stricătoare ale învățătorului jidov, sau a celorlalți cutreierători ai satelor prin care spun atâtea blestemății nepotrivite obrazului creștin?

Într'o zi, preoteasa și-a luat cei doi copii și niște cufere cu haine și schimburi, pornindu-se cu moș Ifrim la Chișinău. Preotul era dus într'un sat vecin la o înmormântare. Erau destule așezări țărănești cu preoți refugiați.

Când s'a întors, a găsit un bilet prin care îl vestea unde s'o caute. S'a înscris, fără știrea lui și erau trecuți pentru plecarea peste Prut, chiar a doua zi.

Visarion Stoian a stat o vreme cu obrajii striviți în palme, căutând rătăcit cu privirile printre golurile pereților străini. Da, da, asta nu era casa lui. Omul începe a se înstrăina prin pierderea celor patru pereți. Pot fi refăcuți însă. O știa, avea încrederea unei alte vieți, dar nu între sovietici. Va pleca însfârșit, dar trebuie să le mai slujească odată oamenilor.

S'a dus singur la biserică, începând a trage clopotele vestitoare. Peste un ceas și jumătate a început ultima slujbă. Era o adevărată desprindere din sine.

Fiecare cuvânt rostit sau căutat, plutea ca o frântură de suflet, ca o dăruire a inimii sfărâmate. Dela un timp rugăciunile s'au prefăcut în plâns usurel. Toți oamenii au îngenunchiat. Preotul părea bătrân, albit parcă și pironit între ușile altarului de unde șoptea sufletelor deschise ca niște flori în așteptarea ploii:

— Când veți suferi, rugați-vă. Nu este om mai nefericit de cât acel care l-a pierdut pe Dumnezeu. Rostul trăirii noastre pe acest pământ este apropierea de Dumnezeu. Cunoașteți-L prin fapta de bine, prin încrederea în lumina puterii Sale, prin lumina puterii voastre pe acest pământ, de unde numai moartea să vă clinteaască. Și atunci veți fi tari, fiindcă mormintele vor glăsui deapururi despre voi, primii stăpâni.

Așa a încheiat cuvântul din urmă, fără să le mărturisească ceva despre despărțire.

In noaptea aceea a plecat la Chișinău și la marginea târgului, a fost oprit de oamenii stăpânirii celei noui, care l-au arestat.

Soția și copiii l-au așteptat un an încheiat, spre a-i recunoaște apoi hainele în groapa celor șaptezeci și cinci de moldeveni, uciși de sovietici și svârliți într'un uriaș mormânt, pe strada Viilor, în partea de sus a orașului.

Așa au fost regăsite, după desrobirea Basarabiei, rămășițele părintelui Visarion Stoian, pentru care despărțirea a însemnat sfârșitul.

FOCUL

Schiță de S. RAUTU

Bătrânul boer Costea nu avea barbă albă dar știa povești multe. Copiii se prindeau de gâtul lui, îi săreau pe genunchi, râdeau senin și-i rugau frumos:

— Haide moș Coste, spune-ne o poveste, dar una mai frumoasă decât aceea de eri.

— Să vă spun, ha, dragilor? Dar cu ce vreți să vă spun? Una cu...

— Cu Feți-Frumoși, zâne și cu un cal alb care mânca jăratec, sufla foc pe nări și înghițea drumul când purta pe cei doi logodiți.

— Hei apoi o știți pe-aceasta căci v'am spus-o de-atâtea ori încât ați prins-o pe dinafară. Ia mai bine să vă spun un basm care nu a fost minciună ci adevăr curat...

Și boerul, după ce își dregea glasul său ce îmbăta mințile și fura închipuirile micuților cu părul buclat și ochi sclipitori, începea să spună un basm pe care nu-l termina decât atunci când cucoana Natalia, nevastă-sa, îl striga la masă:

— Hai, Coste, la masă că se face seară... Se scula greoi bătrânul boer Costea, își potrivea cu amândouă mâinile pantalonii săi făcuți din muselină turcească, își strâmba mustața în semn că își trage oleacă de aer pe nările umflate, apoi intra în casă, De aici intra într'o altă viață, una plină de răutate și zbucium, Incepea să soarbă pahar după pahar, aburite de răceala vinului roș, scos de curând din pivnița adâncă de patruzeci și șapte de trepte.

Și bea mult, și'n fiecare noapte până în zori. Adormea numai atunci când soarele se ridica în sus peste dealurile Răzenilor. Capul îi cădea greoi ca o buturugă de pădure peste mâna lungită pe marginea mesei de scândură albă, ochii îi rămâneau deschiși iar picioarele și le proptea în cele ale mesei.

Așa dormea până târziu după amiază, apoi se scula, se spăla și se curăța și eșea în cerdac. Copiii de prin împrejurimi și nepotii îi săreau iarăși pe genunchi și-l rugau să le spună povești.

Boerul Costea trăia două vieți de vise: Una era aceea când desgropa tainele unor închipuiri sau adevăruri ale trecutului, astupate de multe ori cu uitarea pusă de lopata vremurilor. Cealaltă era sdruncinarea sufletului și trupului său datorită vinului roșu din pivniță, care îl prefăcea dintr'odată într'un om rău și desgustător, încât nimeni nu se apropia de el.

Îi erau dragi basmele și copiii, fiindcă avusese doi feciori și o fată. Dumnezeu n'a vrut să țină cu el, cu dragostea lui cea mare pentru cele două comori, cum le spunea el. Și așa, din'odată, într'o toamnă în care ploile nu conteneau să cadă, iar frunzele îngălbenite ale copacilor stăteau demult înșirate pe jos, cel mai mic se îmbolnăvi și numai după două săptămâni își dădu duhul.

Celălalt mai mărișor, s'a stins din viață locmai de sărbătorile Crăciunului, la o lună jumătate după fratele său. Mâncase pe cinește unde ceva ce nu-i priise, căci umblase cu ajunul.

Boerul Costea poate își iubea și fiica tot atât de mult, dar fiindcă omului îi este mai scump ceeace pierde decât ceeace îi rămâne, rămase îndurerat strașnic de pe urma pierderii celor două comori.

De atunci începuse să se otrăvească și el.

*

Poate ar fi trăit mai mult bătrânul boer Costea dacă ar fi spus numai povești copiilor și nu ar fi băut în fiecare seară vin. Acesta îl făcea rău, îi fura mințile.

Ultimul an din viață l-a petrecut numai singur, în cămăruța sa cu geamurile în spre cerdac, lângă măsuța de lemn alb și cu ochii ațintiți hojma spre un păretar de la o laiță. Aici își turna vin dintr'un ulcior pe care îl umplea nevastă-sa cucoana Natalia. Când intra cu ulciorul, înfrumusețat cu floricele albe, se oprea lângă ușă, îl privea cu desnădejde și ofta:

— Poate mergi să te culci oleacă Coste dragă?

El tăcea, continua să privească

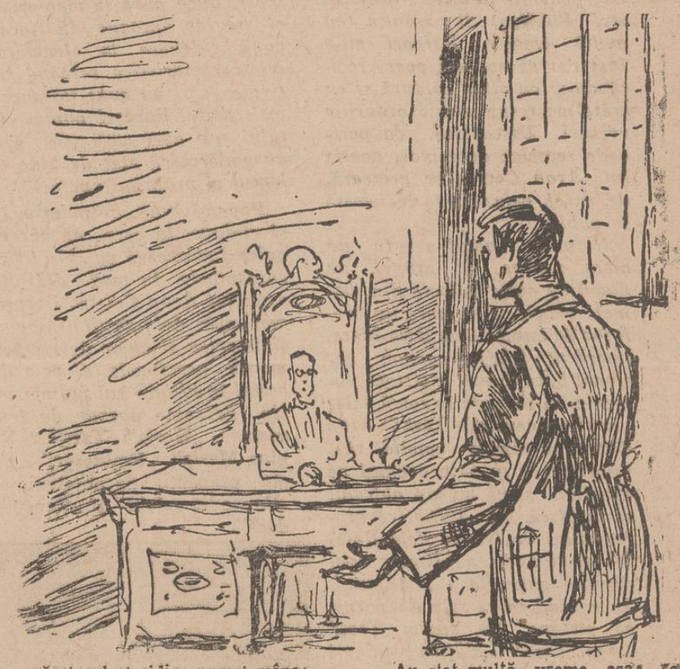

păretarul și ridica numai mâna:

— Adu-mi vinul și lasă-mă să beau!

Așa a dus-o un an, în care vreme nu s'a urnit de-acasă. Il uitaseră prietenii, boerii din împrejurimi, de când nu le mai călcase pragul, îl uitaseră copiii cărora le spunea basme cu zâne și Feți-Frumoși, îl uitaseră toți.

Numai cucoana Natalia nu uita să-i aducă mereu ulciorul cu vin, să-i dea din vreme în vreme, mâncare și să-l îngrijească.

Era vremea când se coceau strugurii, atunci când căldurile verii sunt mai înăbușitoare ca în alte dăți.

Boerul Costea adormise ametit cu totul. Simțea cum în partea de sus a pântecului îl arde ceva strașnic: un foc parcă i se aprinsese în pântece. Tâmplele sale brăzdate de câteva vâne groase, colorate într'un albastru închis svâcneau de parcă ar fi suflat foi în ele. La fel și obrajii i se măreau și i se micșorau odată cu răsuflarea sa greoaie.

Boerul nu simțea nimic din cele ce se petrecea cu el. Mâinile îi tremurau, ochii se deschiseră larg de parcă ar fi vrut să cuprindă în ei tot peretele și zarea ce se vedea pe fereastră. Părul căzuse răvășit peste fruntea fierbinte, iar picioarele și le purta nestiutor dintr'o parte în alta a mesei.

Bătrânul Costea înebunea. Vinul își băluse joc de mintea lui.

Mâna îi alunecă de pe masă, căpul îi căzu în jos, iar scaunul fugise într'o parte. Se tăvălea urlând.

— Ce ai, Coste dragă, ce-i cu tine? se văicărea rugătoare nevasta-sa intrată în grabă la auzul strigătelor. Dar boerul nu răspundea.

Cucoana se oprise în colțul dinspre răsărit și căzu în genunchi în fața icoanei, singura ce mai rămăsese vie în camera boerului Costea.

— Maică Fecioară, ajută-i, nu-l lăsa, că nu e păcătos!

Vorbele se pierdură printre șirurile de lacrimi resfirate pe obrajii palizi, printre razele galbene ale candelei.

Au stat multă vreme așa: ea plângând și rugându-se în neștire, el tăvălindu-se de durere. Târziu, boerul se lumină.

— De ce mă lași să mă prăpădesc, Natalie? Du-mă la un doctor.

Natalia îl privi nedumerită. Știa că boerul băuse cu știre și cu vrere și acum o ruga să-l scape din boala ce-l cuprinsese. Ce ar fi putut să-i facă. Să-l ducă la doctor? Aceștia trăia departe, încât până ar fi venit ar fi fost târziu și... și boerul Costea s'ar fi stins până atunci.

— Coste, ce să-ți fac? Doctorii sunt departe și aceștia nu sunt pentru boala ta.

Două zile și două nopți s'a chinuit boerul, borborosind într'una cuvinte fără înțeles.

Când se lumină de a treia zi, boerul Costea se trezi din somn și spuse doar atât:

— Să vindeți o parte din moșie și să ziditi, cu banii ce o să-i luați de pe ea, pe partea ce o să rămână un spital, în care să fie un doctor ce să îngrijească și să vindece pe cei cari simt focul ce arde în mine. Să îngrijiți de nebuni, căci ei nu sunt păcătoși...

In alte dimineți, boerul Costea, pe vremea când soarele se ridică deasupra dealurilor dinspre Răzeni, adormea pe masă, beat și chinuit. Acum adormise pentru totdeauna.

Iar spitalul pe care l-a cerut să fie zidit, este și acum și-i poartă numele, numai că oamenii l-au cam schimbat oleacă:

— Îi spun Costiugeni!

CURTEA VECHE

La curtea veche, liliecii serii
S'au spânzurat de grinzile tăcerii.
Boerul iese noaptea pe moșie
Și vin argații iar după simbrie.

Mâhnit, sub cruce, doarme logofătul.
S'așterne vremea, fulgeră omătul.
Pământu-și strigă în adâncuri mama
Și timpului i-a putrezit cormana.

Prin colțuri de uitate așteptări,
Cad frunzele nestinselor chemări.
Pe ziduri crește mușchiul răcoros
Și câinii vremii porțile i-au ros.

Zadarnic, lună, auru-ți arunci
Pe baldachinul nopților de-atunci.
Când suflă vânt putiu peste ruină,
Umbra Domniței plânge prin grădină.

Ion Sofia Manolescu

FATA SOARELUI

Inaltă'n șold și scrisă'n trup
după hrisoavele cerești,
pașii îi lunecă, firești,
peste câmpiile cerești,
cum lunecă bezna în stup.

In poală, fluturii îi strâng
nectarul adunat în zori
și-i pun, albinele, prețuri de flori
sub pașii moi — fulor de nori —
când cade roua pe parâng.

Odată, tot privind adânc
albastrul prins în Necuprins
giumind, seninul l-a desprins
și'n ochi, voioasă, și l-a prins,
cu pletele sburând în vânt.

Mai târziu, din boltă, Luna,
a sfărâmat-o'n cioburi mici
și-a pus pe făurari-pitici
să i le 'nșire pe arnici,
ca să-și împodobească mâna.

Din stelele de chilimbar
și-a întocmit cunună
de-au spus sfinții că-i nebună
chiar statornicind să pună
lacăte grele la Altar.

Iar, mai apoi, a fost un ceas
de blestem pe bătrânul Soare,
că'n lumea plină de fecioare
doar una i-a stârnit vâltoare
în ochiul ars dar pururi treaz.

Și, cum îl prinse'n mreje dulci,
îi luă, în glumă, rând pe rând,
amnar și cremene, curând
buimac lăsându-l în orând,
cât și pe astronomi năuci.

Dar, într'un timp, o cucuvea
cu glasul ei poltron,
a răspândit în noapte svon
că Fata va cădea din tron
și va sfârși în boală grea

Și, chiar a doua zi, în zori,
porniră gâzele la sfat,
ca să o scoale din crivat
și s'o 'mpiedice, din leat
să cadă între flori.

Truda a fost în darnl Și-apoi,
toți câtora le-a luat din cer
podoabele, acum le cer
cu glas răzbunător, de fier;
nici unul nu s'a dat 'napoi!

Insă, nici Soarele de-atunci
nu mai străluce printre sori,
nici stelele printre surori,
nici Luna, ca în vremi, prin nori;
iar gâzele tânjesc prin lunci!

Nicolae Garais

ARON COTRUŞ, POETUL ENERGIILOR PRIMARE

Acum vreo zece ani Aron Cotruş, era un poet de mare actualitate. Il întâlneai numele în toate revitele, i se anunţau şi i se comentau sgomotos cărţile, participa la şezători literare, cu un cuvânt era un autor notoriu. L-am ascultat şi eu, prin 1937, la univertatea liberă a lui N. Iorga dela Vălenii de Munte. Poetul a recitat, cu minunate intonaţii de actor, subliniate cu gesturi puternice, câteva din poesiile sale mai vechi, din volumele: Printre oameni în mers, Minerii, *etc. Publicul îl asculta cu multă emoţie. Rareori mi-a fost dat să aud un poet recitându-şi cu atâta căldură şi cu atâta meşteşug scenic propriile versuri. Discursivă, cu perioade retorice puternice, poesia lui Aron Cotruş se pretează, de altfel, pentru a fi declamată în public..*

Natural, poetul a avtu un mare succes. Şi atunci, un domn de etate milocie din primele bănci, mi se pare un profesor de istorie dela Baia-Mare, îmbrăcat într'un costum naţional bucovinean, a strigat puternic, să se audă în toată sala: „Recitaţi ceva din Ţara!" Aron Cotruş a zâmbit candid, răspunzând că nu ştie poemul pe dinafară şi că nu are obiceiul să citească. Dar, iniţiativa profesorului de istorie dela Baia-Mare, se vede, a răspuns unei dorinţe generale a publicului. In curând toată sala s'a pornit să strige: „Să auzim Ţara! Vrem Ţara!" Câţiva studenţi din ultimele bănci începură chiar să aclame sacadat, ca la arenele de foot-ball: „Ţara, Ţara, Ţara!" Aron Cotruş continuă să zâmbească. Pe fata lui era întipărită o senină bucurie sufletească. Fruntea îi era parcă luminată de o flacără dinăuntru.. A luat un volum de pe masă, şi-a fixat privirile în sus, undeva într'un punct, şi a început să declame, rar, cu subliniері tari, ca pe o scenă. Cei din sală îl ascultau încordaţi, cu răsuflarea întretăiată. Erau parcă un singur suflet, o singură privire aţintită pe estradă. Ultimele versuri ale poemului au fost acoperite de o furtună de aplauze. Aron Cotruş s'a înclinat scurt şi a părăsit brusc scena, el însuşi turburat.

De-atunci, de câte ori mă gândesc la Aron Cotruş îmi vine în minte această întâmplare. Ea defineşte de fapt, caracteristica esenţială a poesiei sale. Virilă, pietroasă, cu aspect de munte ce se prăvale şi de stâncă în furtună, amestecând elementele sociale cu cele naţionale, lirica lui Aron Cotruş se adresează prin însăşi structura ei interioară mulţimii. Nu este o poesie care se citeşte la gura sobei, în halat şi în papuci de casă, pentru a-ţi trece serile lungi de iarnă. Aproape lipsită de sensibilitate şi de graţie, fără efecte muzicale şi fără melodie intimă, ea are mai mult un caracter retoric, de frumoasă oratorie poetică. Cuvintele se rostogolesc năvalnic, cu o consistenţă aproape materială, puternic plastice. Imaginile au ceva gigantic în ele, ceva de epopee naturală, de erupţie vulcanică. Această energie în desfăşurare, această acumulare de elemente cosmice în panică, întrebuinţate cu o inteligenţă artistică deosebită, enumărate, desvoltate în perioade de răsuflări strict adecvate, repetate până la obsesie, au un efect extraordinar asupra publicului. Aron Cotruş ştie să-şi exploateze arta. Cu o insistenţă care adeseori duce până la manierism, el revine aproape în fiecare nouă culegere la elementele sale caracteristice, reluând motivele cari au avut un succes mai mare. Rareori putem întâlni un poet care ştie să-şi gospodărească atât de bine talentul şi propria-i operă.

Poemul lung, de mare avânt şi viziune, în care elementele epice fuzionează cu cele lirice, corespunde în mod definitiv artei lui Aron Cotruş. Pornind mai mult dela realităţi sociale şi istorice şi chiar dela evenimente ocazionale, el ne-a dat astfel în ultimii ani nu mai puţin de şapte poeme de felul acesta: „Horia" „Ţara", „Regina Maria". „Eminescu". „Peste prăpăstii de potrivnicie", „Rapsodie valahă" *şi* „Rapsodie dacă".

Aron Cotruş

Aron Cotruş este atât de unic şi atât de personal în poesia noastră, atât de restrâns în procedee şi de încuiat în tipare personale, că auto-pastisa este fatală. Aceasta este, de fapt, victoria şi tragedia tuturor marilor însinguraţi, ai creatorilor de noi formule şi modalităţi de artă. Din bisericuţa sau catedrala lor, ei nu pot ieşi afară. Nu se pot depăşi. Aşa este, de exemplu, cazul lui Bacovia. Aşa e în proză, Ionel Teodoreanu. Fiecare succes îşi are şi reversul său. In cazul lui Aron Cotruş, acest revers este astăzi mai vizibil decât oricând. Criticul este chemat însă, să vadă mai în adânc şi să înţeleagă, tocmai mobilul interior al acelei repetări. In cazul lui Aron Cotruş acest mobil este marea lui originalitate.

Ion Şiugariu

NOTE

Născută

— din gândul de hotărîtă afirmare a conştiinţei valorilor şi drepturilor noastre în lume, *„Enciclopedia României"* vine să prezinte, sub toate aspectele, sinteza vieţii neamului românesc — cu măreţia, lipsurile, frumuseţile şi nevoile ei.

Volumele apărue imprimă lucrării caracterul acelei căutate şi adevărate *„cărţi a nemului"*, în care se oglindesc faptele şi momentele cele mai caracteristice ale istoriei naţionale.

Este pentru prima oară când se încearcă la noi o lucrare de asemenea proporţii, cuprinzând într'o distribuţie originală a materiei, toate problemele cari privesc domeniul administrativ-politic, naţional, economic, cultural şi social.

Necesitând o muncă dintre cele mai migăloase şi cercetări de sinteză a unor probleme asupra cărora cu greu s'a putut obţine materialul informativ necesar, volumele III şi IV ale „Enciclopediei României", destinate *Economiei Naţionale*, au apărut totuşi constituind prima lucrare de acest fel în acest gen prin proporţiile ei.

Volumul IV, recent apărut, cuprinde peste 1.000 pagini, cu multe ilustraţii, cu bogate planşe, hărţi, grafice şi desene, privitoare la evoluţia şi situaţia economiei româneşti.

Această lucrare care apare în plin războiu s'a bucurat de colaborarea celor mai de frunte specialişti, profesori şi scriitori ai noştri.

D. *Dan Botta*, directorul Enciclopediei, a strâns, a coordonat şi a pus la punct materialul tipărit, înzestrând astfel literatura românească cu o sinteză unică în felul ei.

Astăzi, când interesele economice învrăjbesc între ele atâtea naţiuni, o lucrare ca aceasta este cu atât mai necesară ţării noastre.

Rolul volumelor este tocmai acela de a arăta omului politic, omului de ştiinţă, omului de afaceri şi oricui se interesează de problemele economice, pe ce drumuri se găseşte economia românească, în ce fel trebue ea îndrumată şi ce lipsuri se cer împlinite.

La Sibiu

— oraş de numele căruia se leagă, în istoria ultimei sute de ani, multe iniţiative literare, culturale şi politice de marea însemnătate, poetul şi filosoful Lucian Blaga a întemeiat o revistă de filosofie: *„Saeculum"*. Revista a ajuns, cu exemplarul proaspăt apărut (Sept. —Oct.), la al cincilea număr.

Apariţia acestei reviste, substanţială în conţinut şi de-o atrăgătoare eleganţă în toată înfăţişarea ei simplă, socotim că înseamnă un moment pe care-l va reţine istoria publicisticei noastre, tot aşa cum l-a reţinut pe acela marcat de apariţia *„Convorbirilor literare"* şi pe cel legat de apariţia *„Vieţii Româneşti"*. Aceasta, nu numai fiindcă revista aduce, cu fiecare nou caet, preţiosul articol al lui Lucian Blaga, care el singur şi-ar justifica afirmaţia de mai sus, dacă nu neglijăm că iniţiatorul ei este cel mai original şi adânc spirit filozofic pe care-l avem. Ci şi pentru alte motive, pe care trebuie să le subliniem.

In adevăr revista „Saeculum" este prima noastră publicaţie de filosofie. Reviste cu acest titlu mai avem, firească. Este vechea revistă chiar cu acest nume, de sub direcţia d-lui C. R. Motru. Cu toate acestea revistă de filosofie, propriu zisă, numai *Saeculum* este. Şi asta, pentru motivul că e cea dintâi care pune accentul pe *creaţia filozofică*. Celelalte, câte au fost şi sunt, au fost orientate mai degrabă spre istoria filosofiei şi cel mult spre aşa zisa filosofie „ştiinţifică". Faţă de creaţia filosofică, toate s'au arătat refractare. Pentru că ceeace se numeşte filosofia „ştiinţifică", expresie echivocă sub care se ascunde o gravă şi neîngăduită confuzie de planuri, pe care o vom demasca într'un studiu special, nu se împacă cu creaţia filosofică.

N'o îngăduie şi nu o înţelege. O face chiar cu neputinţă.

„Saeculum" este prima revistă care pune creaţia pe primul plan, fără a renunţa prin asta la prerogativele spiritului critic.

Până acuma, pe lângă preţioasele studii semnate de Lucian Blaga, revista ne-a adus câteva interesante şi valoroase contribuţii ale unor publicişti tineri dar apreciaţi.

Am socotit

— întotdeauna, că în locul lucrărilor mediocre de compilaţie, care de obiceiu nu reprezintă nici un aport serios în făgaşurile culturii sunt preferabile traducerile bine făcute din clasici. O campanie organizată de traduceri a celor mai de seamă reprezentanţi din literatura sau filosofia popoarelor de mare cultură, ar da rezultate mult mai bogate decât studiile lipsite de originalitate, eclectice, mediocre. Pentru acest motiv, orice tălmăcire în limba noastră a unei cărţi consacrate, o primim ca o reală contribuţie de ordin cultural. Iar când vom avea pe marii clasici traduşi în întregime, vom fi făcut cea mai mare ispravă în serviciul culturii noastre.

Până acuma, *Boethius*, filosoful roman care se naşte într'un timp de totală dcădere a lumii romane, a fost cunoscut la noi mai mult de elevii de liceu, care la Logică îi întâlneau numele legat de faimosul patrat al înverşunării judecătiţilor. Incolo, nu se ştie aproape nimic despre această interesantă personalitate, care într'un fel rezumă o lume întreagă.

D. David Popescu, un cunoscător al limbii latine şi culturii clasice, mijloceşte pentru publicul românesc cunoaşterea filosofului roman, prin transpunerea în limba noastră a principalei lui opere: *Mângâierile Filosofiei* (De consolatione philosophie). Traducerea, îngrijită şi conştiincioasă, a apărut de curând, însoţită de note şi o introducere amănunţită semnată de traducător. Pentrucă *Boethius* este una din figurile cele mai caracteristice ale lumii romane în declin. Asupra acestei traduceri ne propunem să stăruim mai mult, într'un articol aparte.

Poetul Victor Stoe

— autorul volumelor de poezii: *„Intrebare de stele"*, *„Vedenii"* şi *„Fuga cerbilor"*, e în acelaş timp un militant al ideii de înţelegere între popoarele luptătoare, în special cu viteazul popor finlandez. Pentru cunoaşterea sufletului acestui popor d. Victor Stoe ne-a dăruit de curând cartea *„Basme din Finlanda"*, o excelentă traducere din scriitorul *Z. Topelius* (1818-1898) *„Mesteacănul şi steaua" „Perla Adalminei", „Larss cel mic", „Refanut" „Casa Veche", „Ochi de stea"*, cele şase povestiri ce conţine cartea, se disting printr'o înăluitoare duioşie, printr'o sensibilitate aleasă şi mai ales printr'o ferventă credinţă creştină, ce sădeşte în inimile celor mici bunătatea şi dragostea.

Iată un fragment:

— Vai, suspină fetiţa, Finlanda este atât de mare şi noi atât de mici. Niciodată nu vom mai găsi casa noastră. Fratele o mustră însă: „Crezi tu în Dumnezeu?" întrebă el. — Da, răspunse fetiţa. — Atunci trebue să ştii că a fost odată o mare minune, o minune mai mare decât toate minunile. Intr'o ţară depărtată, păstorii, noaptea au ajuns la Bethleen călăuziţi de-o stea minunată. Dacă noi credem în Dumnezeu, steaua ne va îndrepta paşii.

— Da, cred în Dumnezeu, răspunse fetiţa. Şi cu sufletele pline de lumină, porniră tot mai departe.

Pentru frumuseţea lor, aceste povestiri, cari par şoptite de buzele îngerilor, merită să fie cunoscute de cât mai mulţi copii ai României. In felul acesta Finlanda va creşte în ţara noastră ca o prea frumoasă patrie a celor mai cumiţi copii şi a lui Dumnezeu.

D. Emil Codrescu

— a tipărit de curând în Editura Cercul *„Bucovina Literară"* un roman *„Camaradul"*. Autorul anunţă „sub tipar" alte romane: *„Bărbaţi de Cartelă"*, *„Sora de caritate"*, etc. altele în *„manuscris"*, altele în *„pregătire"*. N'am avea nimic de zic dacă cel puţin „romanul" ce-l avem în faţă, s'ar putea încadra în această categorie. Puţinătatea paginelor (110), lipsa totală a unui conflict moral, o superficială prezentare a eroului Doru Riusor îndrăgostit de Doina Poiană(!), limba torturală, cugetări unele mai profunde ca altele (ex: „Vremea nu ţine cont de nimic, ei curge, acoperind în undele ei fericirea şi nenorocirea. Ea fericeşte şi nenoroceşte...), fac din „Camaradul" o înşiruire de schiţe, uneori agreabile prin utilizarea unui material nu lipsit de pitoresc.

Astfel mediul de cazarmă e descris cu umor, la fel petrecerile studenţeşti din Cernăuţi, etc.

D. Emil Codrescu trebue să înveţe dela marii maeştri arta de a compune un roman; în nici un caz decorul, oricât de original, nu va putea suplini lipsa unei acţiuni, sau o acţiune fără suficiente justificări psihologice.

D. Leonida Secreţeanu

— a tipărit de curând o nouă culegere de versuri: *„Marele salt"*. Autorul este la al doilea volum de versuri de război, ceeace este lăudabil şi pentru poet şi pentru român. In colecţia *„Universul Literar* (1942) a apărut într'adevăr volumul *„Cneaz peste furtuni"* de factură foarte personală, dar în care elementul epic era organizat într'o delicată cristalizare lirică. Volumul de faţă nu aduce, ca factură şi ca viziune, nimic nou dar întregeşte mulţumitor prima faţă a epicului belic din primul volum. Tehnica versurilor denotă în general o maturitate de expresie într'un gen care începe să se înfiripe sub buni auguri în poesia noastră actuală.

După o vreme în care se părea că nu vom izbuti să descoperim filonul poetic prin care să cântăm această uriaşă epopee, unică în istoria lumii şi în istoria noastră, au izbucnit, treptat o seamă de realizări de mare respiraţie printre care notăm pe d-nii *Radu Gyr, Al. Gregorian, George Puţneanu* şi alţii. D. Leonida Secreţeanu se situează la loc de frunte în această lirică a războiului. Fără a aduce tematice noui, d-sa reuşeşte mânuiri abile şi dure ca aceasta:

Cu dârji valahi, transfiguraţi de glorii,
Durăm azi, Doamne, 'n crunta 'ncrâncenare
Noui curcubee pentru noui istorii.
(„Pro patria")

Tema fundamentală, enunţată în titlul volumului, îşi caută prima expresie în versurile acestea din *„Altul mai crunt"*:

Piscul nu-l ai
Stând sub o stea
Peste el sai
Şi-l vei avea..
Sau în *„Spirit v[illegible]h"*:
Gândul înalt
Freamătă'n crâng
Marelui Salt
Până mă frâng.

Tema morţii, care condiţionează învierea, e relatată de autor în două versiuni:

Dar simţim, peste stârvuri, de-parte,
Viaţa cea fără de moarte
(Pentru care izbiţi de-un blestem),
Ne muşcăm şi murim, să 'nviem,

precum şi în:

Şi noi mai ştim:
Mari făclieri,
Astăzi murim
Pentru 'nviері

Cu această observaţie că repetarea atât a temei cât şi mai cu seamă a expresiei aidoma nu e totdeauna recomandabilă.

Ni se îmbie aci o observaţiune care nu este valabilă numai pentru d. Secreţeanu ci şi pentru mulţi alţii: *că poezia eroică este un gen foarte dificil şi care cere pe lângă o desăvârşită sinceritate de emoţie pulinta unei creări năvalnice, înlăturând tot ce este căutare şi meşteşug.* De aceea, cu toate frumoasele realizări de până acum şi în afară de câteva rare excepţii, constatăm totuşi că marele moment al războiului acestuia nu şi-a găsit încă expresia care să-i corespundă. Efortul autorului este din acest punct de vedere, impresionant, dar e numai o poartă deschisă pentru marele cuvânt care să cutremure şi să evoce jarul acesta de vitejie, sacrificiu şi moarte. Ar fi trebuit evitate eufemisme ca acela din *„crunta încrâncenare"*. După cum poetul este ţinut să nu caute decât mărturisirea lui în zodie strict poetică, noi înşine în calitate de critici, suntem siliţi să privim şi poezia de război nu sub unghiu patriotic ci poetic. Iar poeţii războiului au datoria să nu uite că sunt mai întâi poeţi.

„Bacăul"

— este unul dintre cele mai serioase ziare din provincie. Numărul de Duminecă aduce totdeauna un material informativ şi literar bine ales. Numeroase condee din toată ţara concurează la acest număr. Poesii, note şi articole critice, de cea mai plăcută ţinută literară, au creat acestei publicaţii o tradiţie intelectuală care depăşeşte aproape toate publicaţiile provinciale. Tirajul neobişnuit de mare pe care l-a atins „Bacăul" dovedeşte că cititorii ştiu să aprecieze această muncă. Meritul revine, desigur, în primul rând d-lui avocat *Ioan Nicolau*, directorul ziarului şi colaboratorilor săi din redacţie, d-nii *Sandu Russu* şi *Stoican*.

D. Sandu Russu

— *conducătorul paginii literare a ziarului „Bacăul" este el însuşi un distins mânuitor al condeiului. Numele său s'a făcut cunoscut prin poezii şi epigrame, publicate în* „Vremea" *de acum câţiva ani, precum şi în revistele din Moldova. Cronica rimată pe care o semnează săptămânal în ziarul* „Bacău" *este scrisă cu mult humor şi cu un ascuţit spirit critic. In curând, d. Sandu Russu va apare pe piaţa literară cu un volum de poezii.*

D. Coriolan Gheţie

— semnează în ziarul *„Bacăul"* o serie de articole despre problemele noastre ardeleneşti. Ceeace se impune în special în scrisul d-lui Coriolan Gheţie este bogata sa cultură filosofică şi literară, precum şi un spirit critic deosebit. Nu trebue să uităm că d. Coriolan Gheţie a condus până acum câţiva ani, aici în Bucureşti, o revistă săptămânală de atitudine creştină şi naţionalistă, de mare merit. Revenirea sa în arena scrisului (la „Bacăul" şi la „Ardealul") ne bucură.

ARTĂ ŞI VIAŢĂ

(Urmare din pag. 1-a)

intervalul temporal? Il anulează. In decursul a două ore de spectacol pot urmări o desfăşurare de acţiune ce poate îmbrăţişa decenii.

Cu dela sine putere arta transformă, anulează, trece peste detalii, renunţă la neesenţial, ignorează *viaţa însăşi* pentru a-mi da o altă viaţă, sub un nou semn, conform unei finalităţi proprii. Care este această finalitate? Frumosul, au spus cei mai mulţi. Cunoaşterea prin sugerarea elementelor esenţiale, au spus metafizicienii. Depăşirea vieţii însăşi, transfigurarea ei, au spus poeţii. Crearea unei lumi proprii, a unui univers poetic propriu, s'a afirmat. Dar cu ce scop toate acestea? Dece am nevoie de frumos, dece am nevoie de un alt univers poetic în afara universului concret dat? Pentrucă omul este o fiinţă creatoare? Dar dece creiază? Pentru a se depăşi pe sine? Pentru a se realiza într'o zodie pe care natura şi viaţa nu i-o oferă, pentru a se salva. A se salva din rău, din urâţenie, din păcat, din mărginire, din limitare, din moarte, din timp. Din rău prin bine, din urâţenie prin frumos, din păcat prin perfecţiune, din mărginire prin nemărginire, din limitare prin evadare, din moarte printr'o altă formă de viaţă, din timp prin veşnicie.

Oricât de paradoxală ar fi concluzia noastră, ea apare evidentă: arta este negaţia vieţii însăşi pentru a realiza viaţa ca atare, esenţială, exemplară, unică, absolută, perfectă, imuabilă, autentică şi proprie.

Dar ca să nu se pară că această concluzie ar fi prea neverosimilă vom urmări rând pe rând, în articolele viitoare din acest coloane, toate modalităţile caracteristice ale artei pentru a evidenţia şi a demonstra valabilitatea acestei teze paradoxale: *Arta e negaţia vieţii.*

Petru P. Ionescu

„ROMÂNIA IN ACTUALITATE"

Sub semnătura d-lui Walter Tröge, *revista* „Wiener Illustrierte", *din 1 Septembrie a. c., publică un articol sub acest titlu.*

Un comentariu al acestor juste lucruri spuse despre ţara noastră ar strica poate frumuseţii cuvântului d-lui Tröge. Pornind dela o scurtă privire asupra sbuciumatei noastre istorii, autorul se plasează în centrul evenimentelor actuale, subliniind importanţa contribuţiei româneşti la acest nou războiu mondial.

D. Tröge îşi încheie articolul, citând un îndemn adresat românilor de către Conducătorul Statului prin care invită poporul să fie demn de cei cari s'au jertfit pentru ţară. Generalizat, acest cuvânt, pentru toate popoarele Europei, încrederea în biruinţa finală nu ar mai fi umbrită de nici un fel de îndoială.

„Cel mai avansat bastion spre răsărit al Europei — spune d. Tröge — este România. Lui îi revine apărarea faţă de permanent ameninţătorul pericol al haosului bolşevic. Nu numai în prezent, ci şi în trecut, şi anume în ultimul mileniu, populaţia românească a îndeplinit din poziţia pe care o deţine, mari îndatoriri faţă de familia popoarelor europene. Erau fapte eroice făcute în tăcere şi o rezistenţă bravă, pentrucă dela începutul istoriei, spaţiul românesc a fost un ţinut de trecere pentru popoarrele asiatice şi din răsăritul Europei. Acest eroism românesc, de ce n'a fost considerat ca o participare preţioasă la istoria Europei, de către istorici? Pe nedrept şi din motive că statul românesc nu s'a format ca mare stat, decât pe la mijlocul secolului al nouăsprezecelea. Astfel, România cu toată puterea ei de luptă îndârjită, nu s'a putut realiza ca stat naţional şi politic, autonom, decât târziu.

Devenirea politică a României n'a fost în decursul multor secole decât o viaţă sub dominaţie streină. In ţară erau armate inamice, funcţionari administrativi streini, în special Bizanţul exploata bogăţiile româneşti, pentru folosul propriu. Ţăranul român nu avea decât dreptul să lucreze, rămânând astfel pe o treaptă socială foarte joasă, cu toatea astea fără să-şi epuizeze forţele creatoare, care zăceau în el, ori să le piardă datorită amestecului cu streini. Românul a fost totdeauna admirabil în tenacitatea lui naţională.

Profesorul Brătianu, cunoscutul om de ştiinţă român, şi-a denumit într'o carte propriul său popor „o enigmă şi un miracol istoric". O apreciere nu mai puţin preţioasă pentru înţelegerea noastră este aceea a cercetătorului Nicolae Iorga. „Un popor nu este o bucată de pământ, şi nici un stat, nici o economie necesară ori o creaţie trecătoare a tratatelor, care dăinuesc în decursul istoriei, ci este un suflet! Sufletul poporului este ceva elemenlar, aproape ceva mistic".

Aceste cuvinte se potrivesc îndeosebi poporului român. Poporul român a trebuit să aştepte două mii de ani de istorie, şi pentru prima dată după Ştefan cel Mare şi Mihai Viteazul, cele două provincii vitale, Moldova şi Muntenia au văzut în anul 1878 independenţa lor recunoscută de marile puteri. Prin aceasta, se atinsese eliberarea de sub lunga dominaţie streină. Pentru poporul german a fost ceva deosebit, când în 1866 românii au chemat la tronul lor un prinţ german, pe prinţul Carol de Hohenzollern-Sigmaringen, care a dirijat redresarea politică şi economică a statului român.

In istoria sa, poporul român a trebuit să lupte permanent pentru independenţa şi menţinerea caracterului său naţional faţă de turci, ruşi, polonezi şi în cele din urmă faţă de puterile spaţiului dunărean. Aceste lupte aproape că nu există în amintirea conştiinţei europene. Cât de mult s'a mirat lumea când lânărul popor a rezistat cu atâta bravură prohei sângelui faţă de Rusia, adăogând vitejie lângă vitejie. Nume ca Odesa, Sevastopol, Kerci, şi altele vor constitui pentru totdeauna formele de glorie pentru camaraderia de arme româno-germană, şi dacă pentru Stalingrad germanii închină drapele îndoliate, se vor gândi cu recunoştinţă şi la tovarăşii români de luptă.

Credinţa şi încrederea noastră nestrămutată în acest război total, pe care Europa îl duce împotriva evreilor şi anglo-saxonilor de pe două continente, este că clopotele victoriei vor suna la fel atât în România ca şi în Germania. Până atunci, mai trebue dusă însă o luptă grea. Ca şi în evul mediu, popoarele Stepei vor să invadeze Europa, ceeace ar însemna distrugere, înainte de toate pentru popoarele de graniţă, prăbuşirea independenţei şi cea mai groazavă neînduplecare faţă de populaţia băştinaşe. Locuitorii Basarabiei şi Bucovinei au cunoscut acest fapt în modul cel mai crâncen, în 1940, când 90.000 de români au fost deportaţi în Siberia.

Expansiunea ruso-bolşevică va avea ca ţintă totdeauna România, în special gurile Dunării, Marea Neagră, şi de aici inima Europei.

Asemenea celorlalte popoare, şi România s'a încadrat în jurul Axei. Conducătorul Statului, Mareşalul Antonescu, a rostit minunatul cuvânt programatic: „Eu nu sunt altceva decât simbolul voinţei şi simţămintelor care isvorăsc din profunzimele întregului popor". *Forţă din profunzimile poporului, este ceeace speră dela poporul şi pentru poporul său. Programul său e cea mai înaltă elică de stat, cuprinsă în următoarele cuvinte:* „Singura politică pe care s'o facem, este iubirea pentru popor şi pentru apărarea drepturilor sale sfinte prin muncă, cinste şi blândeţe; prin conştiincizitate şi îndeosebi prin exemplul vostru în toate, pentru toţi!" *Şi pentrucă Mareşalul nu e numai Conducătorul Statului ci şi soldat, este totdeodată garantul că armata română va lupta până la sfârşitul glorios cu vitejie şi credinţă, împotriva hoardelor mereu năvălitoare ale bolşevicilor.*

Ceeace au realizat soldaţii români în secolul trecut este redat de generalul Dabija, un cunoscător al istoriei războaielor româneşti, într'o preţioasă lucrare. „In 1836 — spune el — au început luptele grele împotriva Turciei, care a pus piciorul în Europa din 1353. Sângeroasele divergenţe cu Osmanii au durat 325 de ani şi s'au terminat în 1711 odată cu incursiunile ruseşti, care au durat timp de 142, adică până în 1853. Dar nici în acest an n'au încetat asupririle ruseşti, repetându-se şi în ocazii viitoare. In anul 1877-1878, după ce le-am salvat onoarea la Plevna, ruşii ne-au trădat, deşi ne garantaseră integritatea, ne-au răpit sudul Basarabiei. In 1917-18 ruşii, pe atunci aliaţii noştri, după încheierea unei păci separate, ne-au lăsat în pană în luptele dela Argeş, Mărăşti şi Mărăşeşti. In anul 1940, pe nedrept, ne-au răpit o treime a ţării. In felul acesta, România datorită vecinătăţii ei cu Rusia a avut numai de suferit"

Intr'adevăr, poporul român, în decursul secolelor, a trăit mai mult în război decât în pace. Un student român a spus: „credinţa în nemurirea şi în grandoarea sacrificiului a devenit leit motivul vieţii poporului român". *Aceste cuvinte, ce par în contradicţie cu un popor blând, cu predispoziţii lirice şi artistice, sunt totuşi foarte justificate.*

In poporul român se trezeşte elementul activ, soldătesc, dacă îi impun nevoile timpului. Deaceea în 1941 România a luat arma împotriva sovietelor, arma ei făcând cele mai strălucitoare fapte de arme. Mai mulţi generali de seamă, printre care generalul Lascăr, au fost decoraţi cu cea mai mare distincţie germană, cu Crucea de Fier. Nu puţini vileji români au pecellult cu moartea credinţa lor faţă de patrie. Important este că România s'a eliberat de puterile streine care o hazardau cu politica ei internă şi externă, şi că deacum înainte merge pe calea propriei sale împliniri naţionale şi a misiunii sale europene.

România a realizat în prezent o mare muncă politică şi militară. Vechile provincii româneşti sunt eliberate, o avansare spre răsărit, făcută de trupele germane şi române umăr la umăr, i-a asigurat spaţiul vital necesar. Economia ţării e pusă în serviciul unui război total. Produsele agricole au fost intensificate, deasemeni şi producţia de cărbune, industria petrolului şi industria grea.

Mareşalul Antonescu, Conducătorul Statului realizează o înaltă muncă de educaţie politică, faţă de poporul său, considerând ca scop că siguranţa ţării sale e totodată şi o luptă pentru Europa faţă de apăsarea bolşevică.

Vorbind poporului său Mareşalul a spus următoarele cuvinte pline de semnificaţie: „Azi în marile prefaceri ale lumii, se făuresc pentru popoare forme care vor dura secole deândul. Să fim atenţi, să fim demni de cei ce au murit pentru soarta ţării"

Sunt cuvinte de cea mai înaltă înţelepciune şi etică de stat. Ele ar trebui să devină un avertisment pentru toţi europenii cari luptă alături de noi, căt şi pentru cei cari stau încă deoparte. Atunci sunteţm siguri că pe toate câmpurile de luptă ale acestui război din sânge, curaj şi fier, va renaşte o Europă mai fericită".

Pompiliu Preca

Societatea Naţională de Editură şi Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", Bucureşti, str. Sărindar 5-7-9, înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerţului Bucureşti. Tipărită la 23.X.1943

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

ANUL II No. 85 — 5 LEI EXEMPLARUL — 31 Octombrie 1943

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

„EDIȚII CRITICE EMINESCU"

Prețioase contribuții aduse de d. prof. I. E. Torouțiu

Se împlinesc, în curând, trei ani de când revista „Convorbiri Literare" publică, sub semnătura directorului ei, d. prof. I. E. Torouțiu, întinse și documentate studii pe marginea tuturor edițiilor critice Eminescu. Importanța acestor deosebit de prețioase contribuții la cunoașterea operei poetului a fost, după cum se și cuvenea, remarcată la vreme de către specialiști, sublinîndu-se nu numai noutatea metodei de lucru și probitatea științifică, ci și îndrăzneala d-lui I. E. Torouțiu de a răsturna unele puncte de vedere în problema eminesciană, susținute, în decursul anilor, de cărturari cu prestigiu. Cu atât mai anevoios se întrevedea drumul început, pe cât aceste desfigurări din textul poetului căpătaseră oarecum sigiliul autenticității chiar din partea primului nostru for de cultură, prin edițiile îngrijite de unii membri ai săi și, apoi prin sprijinul material acordat pentru tipărirea unei ediții omagiale (1940), întocmită de d. D. R. Mazilu.

Așa dar, greutăți destule. Și mari. Nu însă și de neînvins, mai ales pentru cineva care se dovedise, cu mulți ani în urmă, cunoscător și pasionat în eminescologie. Fiindcă d. prof. I. E. Torouțiu nu pentru prima dată ridică glasul în această mult cercetată problemă și nu pentru întâia oară susține primatul autenticității în creația lui Eminescu. Sunt încă vii în mintea tuturor acele superbe „Pagini de istorie și critică literară" (1936), în cari informația temeinică se împletește minunat cu analiza pătrunzătoare a operei, râvna d-lui prof. I. E. Torouțiu de a restaura versul poetului în drepturile sale inițiale și pasiunea pentru restabilirea adevărului istoric căpătând accente cu adevărat impresionante. Celor cari, nu se știe din ce motive, căutau cu orice preț să-i așeze pe Eminescu sub umbra cutărui scriitor strein, străduindu-se să-i găsească influențe, d. prof. I. E. Torouțiu le-a opus confruntarea textelor, dovedindu-i ridicoli și dornici de reclamă; celor cari au încercat să se amestece în viața intimă a poetului, adunând amănunte legate — în mod firesc — de pământesc și prezentându-le în proporțiile unei imaginații bolnave, d. prof. I. E. Torouțiu le-a reamintit bunăcuviința românească, în marginile căreia nu încap niciodată faptele pe cari nimeni nu are dreptul să le discute și cari nu lămuresc întru nimic fondul spiritual al cuiva.

Au urmat, apoi, acele vaste și pline de migală „Studii și documente literare", muzeu imens de istoriografie literară, ajunse astăzi la al XII-lea volum, fiecare conținând numeroase pagini privind pe Eminescu. Introducerile dense și cuprinzătoare, precum și notele, trădează o muncă dintre cele mai încordate și o râvnă apostolică. Sunt în „Studiile și documentele literare" ale d-lui prof. I. E. Torouțiu atâtea date lămuritoare în legătură cu scriitorii noștri și opera lor, se deschid atâtea ferestre în trecutul literar românesc și pulsează în înmănuncherea miilor de pagini atâta nobilă pasiune, atâta conștiinciozitate, încât nu vedem care istoric literar s'ar putea lipsi de informațiile oferite de d. prof. I. E. Torouțiu.

Din anul 1941, d. prof. I. E Torouțiu s'a consacrat eminescologiei, studiind amănunțit toate edițiile critice Eminescu, dela Maiorescu (1883) până la Perpessicius (1939).

Ne-am propus să prezentăm, sumar, această fructuoasă muncă, determinați de ultima ediție a poesiilor lui Eminescu, apărută de curând, la Iași, sub îngrijirea d-lui Gr. Scorpan, în care au fost primite multe dintre emendările propuse de d. Torouțiu.

Având în vedere multiplele preocupări ale unui creator de structura lui Eminescu, epoca în care a țâșnit flacăra geniului său, cultura întinsă și particularismele provinciale, în special moldovenismele, cari se întâlnesc des în scrisul poetului, directorul „Convorbirilor Literare" este de părere că, pentru întocmirea unei ediții complete a operei lui Eminescu, nu ajung eforturile și priceperea unei singure persoane și nu se poate face aceasta într'un an sau doi. Păstrând, firește, proporțiile, d-sa dă exemplu ediția operei complete a lui Goethe, la care „au fost invitați să colaboreze reputați istorici și istorici literari ai timpului, filologi, arheologi, naturaliști, esteticieni, critici de artă, filosofi și oameni politici, și astfel s'a ajuns la impresionantul număr de 67 personalități, cari și-au oferit tributul, fiecare în specialitatea sa, pentru înfăptuirea celebrei ediții de 143 volume. Lucrările editoriale și de imprimare au început în anul 1887 și s'au sfârșit abia la 1912, așa dar un sfert de secol de efort colectiv, de străduință îndârjită pentru îndeplinirea unui plan și înfăptuirea unui gând". („C. L.", LXXIV, Ian. 1941, pag. 101). Lista colaboratorilor arată că nu s'a trecut cu vederea nici un centru universitar; chiar Universitatea din Cernăuți și-a dat contribuția, prin Max Freiherr von Waldberg.

Edițiile critice Eminescu de până acum poartă, în majoritate, semnul lucrului făcut în grabă. D. prof. I. E. Torouțiu le analizează pe rând, surprinzând în fiecare erori cari, uneori, denaturează complet sensul urmărit de autor. In primul rând se observă la mai toți editorii colaborarea acestora cu Eminescu. Însuși Maiorescu s'a crezut dator să intervină în manuscrisul poetului. Fără tăgadă, faptă inadmisibilă. Exces de „colegialitate"! „Să nu se schimbe nimic din ceeace am scris, căci îndată ce ies tipărite cu iscălitura mea, răspunderea greșalilor mă privește pe mine", spune Eminescu într'o scrisoare din 1876, trimisă către redactorul „Convorbirilor Literare".

Cuvintele de mai sus, isvorîte dintr'o înaltă conștiință artistică, au fost însă, din nefericire, cu totul nesocotite. Unii dintre editori au căutat să-l pună pe Eminescu în acord cu preferințele lor gramaticale, alții să-l scuture de aroma moldovenismelor. Unora li s'a părut că folosirea formei variate a anumitor termeni, în aceeași poesie, este o scăpare din vedere a poetului, altora nu le-a plăcut armonia asonanțelor. Pe unii i-au nedumerit unele contexte, pe alții i-au supărat câteva strofe „inutile", pe cari le-au suprimat. (Ex. „Luceafărul"). Din nobila strădanie a tuturor însă, sensul textului original apare schimonosit. Impotriva acestei nefaste „camaraderii" se ridică, vehement, d. prof. I. E. Torouțiu, amintind în acelaș timp zeloșilor colaboratori ai lui Eminescu, că singura instanță care are dreptul să hotărască în această discuție, este numai poetul. Iar voința acestuia o mărturisesc manuscrisele lui dela Academia Română și publicațiile la cari a colaborat.

Spațiul nu ne îngăduie să exemplificăm afirmațiile d-lui prof. I. E. Torouțiu, pe cari d-sa le însoțește, în „Convorbiri Literare", cu facsimilul

Teodor Al. Munteanu

(Continuare în pag. 2-a)

La Drăgășani, odată...*)

Pleznesc de coarnă linurile'n cramă.
Sus, peste vii, oftează Carul-Mare.
Berbecele pocnește în frigare
și sfârâe duh iute de pastramă.

In butii fierbe noua tămâioasă.
Boerii, în ceardac, ciocnesc ocale
pentru ani lungi, sau pentru mari opale
care tânjesc în ochi de jupânească.

Fac scurtă slugile de când tot toarnă.
Mujdeiul țipă'n strachini smălțuite
și din gârliciuri vin mereu ispite:
amare vedre doldora de coarnă.

In chiot aprig tropăe botforii.
Miroase luna'n vii a piersici coapte
și peste deal, înaltul drum — de lapte
a nuci bătrâni miroase și-a podgorii.

Măi, care vine cheful să ni-l strice?
Boerule, prăpăd și jerăgai e
La Bals, conacul arde, turcii tae,
scurtând argații până la burice...

Boerii sar. Din pivniți ies vinarii,
Se'ncruntă căminaru'n jur: Ptiu, drace!
Să bem ce mai rămase prin bărdace
și-om merge să dăm piept cu șișcarii!

Și 'n vreme ce boierii peste praguri
Dau busna-afar' cu pumnii pe mânere,
Luceferii împlântă 'n piept junghere
Pândarilor urcați în prepeleaguri.

Radu Gyr

*) Din volumul „Balade", sub tipar în ed. Gorjan.

CONSIDERAȚIUNI ASUPRA RASEI IN FILOSOFIA LUI CONTA

Ideile asupra rasei formulate de Vasile Conta în câteva dintre lucrările sale sunt interesante în cadrele construcției metafizice pe care și-a alcătuit-o. Fără îndoială, multe dintre ele au căpătat alte desvoltări și alte rezolvări pe măsură ce știința a făcut progrese. Fondul pe care se sprijină merită totuși, să fie adus din nou în lumină, mai cu seamă pentru a se arăta cât de actuale au rămas în deslegarea problemelor pe care și le pune cu din ce în ce mai stăruitoare silință vremea noastră.

Inainte de a arăta cum a încercat filosoful român să privească fenomenul acesta al rasei, socotim că e nevoie, pentru o mai deplină înțelegere, să schițăm în câteva cuvinte principiile mari ale teoriei ondulației universale, din care el a făcut piatra unghiulară a sistemului său de gândire și în cadrul căruia considerațiunile amintite nu sunt, sau nu apar, decât ca desvoltări lămuritoare.

Pentru Vasile Conta existența este o continuă mișcare, o neîntreruptă devenire. Materia și forța, cu formele lor mereu schimbătoare, constituesc esența tuturor lucrurilor, se tranformă neîncetat. Procesele în virtutea cărora se produc aceste schimbări dau naștere la două mari categorii de fenomene: formele evolutive și formele nevolutive. Cele dintâi, numite și unde, sunt acele alcătuiri care, în sine, rămân tot timpul existenței lor aceleași, crescând din momentul nașterii, pe nesimțite, până la un punct culminant, pentru ca apoi, odată atins, să descrească până la o desăvârșită extincțiune. Ele iau ființă în clipa în care forțele ce stau pretutindeni răspândite în Univers, și care se înfruntă reciproc, au constituit un echilibru. In interiorul lor se înfiripă, cu alte cuvinte, un punct central în jurul căruia gravitează toată masa nou alcătuită a corpului. Echilibrul acestea principal ce are de scop păstrarea unității organice este însă relativ, deoarece în afară rămân să continue o luptă mereu în descumpănire celelalte puteri, care, când pe rând, sau toate împreună, ajută determinant la devenirea lui continuă, distrugându-l, modificându-l, sau desvoltându-l.

Formele evolutive, spre deosebire de cele ritmice, neevolutive, sunt universale și esențiale. Ele parcurg toate o cale — dela naștere până la moarte — pe care Conta o numește undă. Unda se compune dintr'o curbă suitoare, ce corespunde mersului înainte și una scoborîtoare, ce corespunde descreșterii sau decadenței. Materia, în cursul necurmatelor transformări, suferă mișcări ondulatorii care, întocmai ca niște valuri, cresc sau descresc în toate direcțiile. Viața organică, una dintre cele mai subtile și mai complicate forme evolutive, străbate același drum. Unda ei a luat naștere atunci când pământul, acum câteva sute sau zeci de milioane de ani, era în stare să o poată întreține; elementele lui ca apa, atmosfera, temperatura, ofe-

FRED MICOS — MEDITAȚIA (Gravură)

rind condițiile prielnice unei desvoltări progresive. Desfășurarea-i este în plină activitate. Pe curba suitoare pe care înaintează acum diferitele specii de viețuitoare ce-au existat și continuă să existe — printre care și aceea a omului — îi constituesc treptele sau pragurile existențiale. Va trece un timp după care elementele pomenite mai sus se vor împuțina din ce în ce mai mult, până când plantele și animalele vor trebui să piară. La capătul curbei scoborîtoare unda vieții organice va cunoaște punctul ei terminus. Până atunci însă, va trebui să treacă prin nenumărate alte stadii onduliforme din ce în ce mai perfecționate, reprezentând, fiecare pentru ea însăși, câte o categorie sau o specie determinată de ființe. Omenirea este astfel o perioadă sau o undă secundară a marei unde a vieții organice. Evoluția ei se face încetul cu încetul pe firul devenirii, dela formele cele mai puțin desăvârșite la cele mai complicate. La rândul ei se compune din nenumărate alte trepte sau unde secundare, reprezentate de rasele omenești. Rasele sunt alcătuite din națiuni care descriu, în parte, curbele undei lor, acestea din familii, familiile din indivizi, indivizii din celule, și așa mai departe. Undele tuturor acestor forme evolutive se interpătrund. Conta numind un asemenea proces complex de înlănțuire „succesiune de acțiuni și de reacțiuni".

In concepția lui, așa dar, rasa este unul dintre momentele undelor secundare ce alcătuesc marea devenire a umanității întregi. Dela începutul acesteia, situat într'un punct al drumului străbătut de viața organică în genere, neamul omenesc s'a desvoltat mereu; el continuă să urce spre vârful său culminant de desăvârșire psihologică până când, odată atins, va începe să intre în decadență. Am avut rase preistorice care au reprezentat pruncia umanității, dar care, în urma degenerărilor fatale, au pierit cu timpul. In urma lor au venit altele noua care au reprezentat copilăria omenirii, cum au fost: rasa australiană, rasa mongolă sau cea africană. Din cauza faptului că toate sunt în decadență, va veni vremea când vor dispărea și ele. Astăzi se pare că singură rasa mediteraneană este „în plină ascensiune a undei ei".

Este locul să observăm anume dinamismul pe care studiile de biologie întreprinse de Conta îl îndemnau să-l aplice și acestui sector al preocupărilor lui. Fără îndoială, n'am putea vorbi de o originalitate absolută a gânditorului nostru în asemenea privință. Evoluționismul și transformismul veacului trecut trebue că au înrâurit puternic mintea filosofului moldovean; deși, după cum mărturisește el însuși într'o conferință, „Despre fatalism", ținută încă de pe vremea când era student, operele lui Spencer nu fuseseră traduse încă în alte țări și înainte ca să fi învățat, în Belgia, limba engleză. Dar dacă ideile asupra rasei n'ar mai putea astăzi să se impună toate cu certitudine de adevăr din cauza nenumăratelor progrese pe care le-a făcut știința modernă, totuși sunt demne de remarcat unele vederi juste pe care le-a avut și

Ionel Hușanu

(Continuare în pag. 4-a)

CONDIȚIA SOCIALĂ A SCRIITORULUI

Intr'un splendid studiu închinat lui Mihai Eminescu de către unul din cei mai buni poeți ai noștri, găsim și rândurile acestea:

„In rezumat, parcă aș fi voit să spui că nu e o condiție a talentului, ca scriitorul să fie sărac lipit, chiar dacă o aristocrație a pieții, ca să-și pue avariția și avutul la un adăpost moral, și-a făcut un principiu artistic și o înțelepciune de direcție din sentința că unui intelectual îi stă bine, bolnav, pe salteaua infirmeriei, iar, sănătos, în mizerie și slugărnicie".

Prea des ni s'a scos înainte povestea legăturii necesare dintre mizerie și creație, dintre durere și genialitate, ca să nu apăsăm, cu deosebită satisfacție, accentul pe rândurile de mai sus. Ca și când suferința creatorului ar fi de ordin material, de natură fiziologică și socială!... O insultă mai grosolană, pe măsura burții proeminente care o debitează, nu se poate aduce misterului sacru al creației, purității spiritului, divinității geniului. Poetul, creatorul în genere, potrivit acestei legende zămislite de șiretenia osândzii, trebue neapărat să fie bolnav și mizer.

Pe dracu!...

Povestea aceasta a fost de atâtea ori ilustrată chiar cu viața lui Eminescu.

E adevărat, acest sfânt al neamului, al cărui nume trebue rostit cu emoție religioasă, de a cărui operă, trebue să te apropii cu aceiași pași sfioși ca în fața altarului, a suferit ca puțini alții, și din cauza condiției sociale mizere. „Eminescu, spune acelaș poet, n'a avut parte nici de un stăpân inteligent, nici de subvenții, nici de generozități, afară de acelea, modeste, ale lui Maiorescu, prea puțin înstărit și el. Poetul a robit la o masă de redacție, alternând articolul de gazetă, plătit prost, cu poezia gratuită...".

Și multe alte mizerii, pe care i le-au garantat contimporanii obtuzi...

Urmează oare, că el n'ar fi putut realiza ceeace a realizat dacă nu avea de luptat cu atâtea mizerii sâcâitoare?

Asta ar vrea să insinueze perfidia și inconștiența unei categorii sociale pentru care poezia și celelalte roduri ale spiritului, au cam aceeași însemnătate ca și desertul. „Dece vreți și revendicați alte condiții sociale? Nu vedeți că Eminescu a fost mare și în împrejurările în care a trăit, dacă a avut geniu? N'a fost oare el mare, n'a fructificat oare geniul lui, tocmai fiindcă a trăit în permanentă tensiune din cauza acelor împrejurări?". Auzim cuvintele acestea, din gura celor ce fac teoria mizeriei scriitorului.

E atâta șiretenie egoistă în acest punct de vedere, încât ar fi de prisos să mai ridicăm contraargumente. Deși am avea la îndemână atâtea cazuri din istoria literară, cari ar înfiera-o definitiv. Căci începând cu Ovidiu și sfârșind cu Rainer Maria Rilke, nici Dante, nici Voltaire, nici Goethe, Schiller, Leopardi, Lord Byron și Tolstoi, n'au fost săraci și n'au dus lupta cu mizeria, care, departe de a fi fost mediu prielnic al creației, n'ar fi făcut decât să sufoce atâtea străluciri pătrunse în lume prin opera lor.

Nu se poate ofensă mai răgușită pentru memoria lui Mihai Eminescu, decât să se afirme că el n'ar fi creat giuvaerul fără pereche care împodobește literatura română, dacă n'ar fi avut de luptat cu mizeria. Ea nu poate veni decât din partea acelora care cred că opera spiritului se naște din aceleași nădușeli, din care se acumulează arginții. Aceștia presupun, desigur, pentru a-i înmulți lupta cu împrejurările și, uneori, răfuiala cu mizeria. Dar, vă rog, nu apropiați pe negustor de poet, nici opera spiritului, de capital. Este un domeniu unde pașii negustorilor cari comandă societatea modernă, n'au acces. Iar mâinile soioase nu se pot atinge de ceeace n'au făcut niciodată, și nu o vor putea în vecii vecilor.

Condiția mizeră necesară de care burțile rotunde nu ostenesc să vorbească, împinse de instinct, ca de o condiție a creației, poate doar să facă dintr'un François Villon un „scandalagiu și... hoț"; sau să turbure tristețea cerească a unui Eminescu. Nu din ea izvorește poezia și muzica divină, sau splendoarea ideii flosofice. Altele sunt originile lor, pe care mentalitatea vulgului nu le va pricepe niciodată. O suferință, ca izvor al creației, există desigur. Dar nu aceea de care tot trâncănesc autorii teoriei potrivit căreia mizeria e stimulent al scriitorului. E o suferință de dincolo de lumea și mentalitatea lor. E suferința metafizică, pe care o trăește poetul sau filosoful ca ființă spirituală, nu socială. Și poate că opera nu e altceva decât precipitatul ei, și în acelaș timp mijlocul de a o ușura.

Dar ce 'nțelege burta blindată cu straturi de osânză, din chinurile spiritului!...

Ea crede că „unui intelectual îi stă bine, bolnav, pe salteaua infirmeriei, iar sănătos, în mizerie și slugărnicie". Va crede totdeauna așa.

Să nu vă închipuiți că teoria e întâmplătoare. E izvorâtă, dimpotrivă, dintr'un instinct sigur, cu prevederi de precizie matematică. Principiul artistic și înțelepciunea aceasta a „aristocrației pieții", își are un tâlc bine susținut, și infailibil demascat de poetul din care citâm: „ca să-și pue avariția și avutul la un adăpost moral...". Trebue să se justifice într'un fel nesimțirea dovedită în cazul Eminescu și față de toți sacerdoții spiritului, ținuți în condiții de inadmisibilă mizerie materială și socială. Indolența, după ce, târziu, constată cât a fost de mare, încearcă să cloroformizeze.

Scriitorii însă trebue să reteze scurt și energic asemenea teorii, și să-și dea seama că până ce problema existenței nu va înceta să-i mai preocupe, creația nu se va bucura de condițiile proprii în care poate înflori.

N. Fatu

CRONICA LITERARĂ

I. D. PIETRARI: „Spre zăpezi"

VERSURI, 1943

Poetul *I. D. Pietrari* răuşeşte să se menţină în actualitate, printr'o sensibilitate mai cuprinzătoare, mai deschisă. A debutat în poezie la o vârstă când alţi confraţi deţineau poziţii consolidate în constelaţiile noastre lirice şi s'a dăruit versului cu o statornicie şi o pasiune demne de invidiat, făcând să apară într'o vertiginoasă succesiune, nu mai puţin de 6 cărţi de poeme: *„Scrisori de primăvară"*, *„Poeme cu vin şi haiduci"*, *„Poeme cu livezi"*, *„Scrisori pentru poeţi"*, *„Ne fac dojană grea străbunii"* şi *„Carte de eroi"*. Este un poet a cărui fecunditate nu conoaşte anotimpuri.

Pentru cei ce nu-l cunosc, transcriem câteva fragmente dintr'un auto-portret, pe care poetul ar vrea să-l lase, peste trecerea fugoasă a vremilor, în inima copilei sale:

Să scrii mâine: „Tatăl meu era
Prinţ înalt cu degete subţiri,
In privire parcă îi ardea
Unidelemn din zece mânăstiri

Nu vorbia pe ocolite, tata:
Ci pe şleau: un munte ce-a oftat,
Cum dă chiar noaptea. Detunata.
Când vre-un şoim din umăr
: a muşcat.

Tatăl meu, de fel dela Pietrari
Avea fruntea cât un curcubeu.
In ochii lui — cu ulitele mari
Işi făcea mustaţa Dumnezeu.

In căţunul pieptului avea
Suflet cum e strugurele 'n vie,
Prin dumbrava inime-i umbla
Un haiduc cu flori la pălărie

(*„Cuibul cu amintiri"*)

Cred că, în aceste patru strofe detaşate dintr'un poem de dimensiuni, cu toate inegalităţile de realizare dela strofă la strofă, lectorul va putea recunoaşte un bogat material biografic, de a cărei autenticitate nu mai poate fi nici o îndoială. In aceste câteva strofe d. I. D. Pietrari a reuşit să-şi adune— ca 'ntr'o oglindă — şi crezul poetic şi cel de viaţă laolaltă. Un portret bizar în care se 'ntâlnesc şi se acceptă: ceva din nostagia unei boerii, prinţul acela înalt, cu degete subţiri, către care aspiră omul de la ţară, cu setea florii de pădure dornică de a se vedea cândva regina balcoanelor, prea puţin dintr'o trăire duhovnicească, — untdelemnul dăruit mânăstirilor întru iertarea păcatelor — şi apoi, viaţa de libertate, fără frâu, fără reticenţe, a haiducilor ce n'au murit odată cu vremea lor împărţitoare de dreptate şi dijmuitoare de poteri, ci, continuă să trăiască prin afinitate temperamentală în stihurile poetului muntean de care ne ocupăm. Dacă depăşim cadrul strict al istoricismului literar şi vrem să ne orientăm în meşteşugul propriu zis al poetului, apoi, dela început, din aceste mînime citate, vom răsuşi o definiţie cât mai apropiată de realitate. In primul rând ţinem să remarcăm muzicalitatea cu totul spontană a versurilor d-lui I. D. Pietrari. O muzicalitate înăscută. El scrie versuri cu acelaş aer firesc, fără eforturi, fără falsificări şi deci fără reveniri, aşa cum probabil că vor fi cântat din frunză, odinioară, haiducii plaiurilor şi ai copilăriei lui.

Aşa se şi explică pentruce, strofele sunt inegale în intensitatea lor lirică, în ceace ne comunică. Dela desăvârşirea, sculpturală aşi putea spune, a primei strofe:

Să scrii mâine: „Tatăl meu era
Prinţ înalt cu degete subţiri,
In privire parcă îi ardea
Unidelemn din zece mânăstiri,

poetul ajunge la transcrieri directe, prozaice, cărora, totuşi, nu le lipseşte melodiea lor interioară. Imaginea cu Dumnezeu, care-şi face mustaţa în ochii poetului, este o imagine vulgară, cazonă, lipsită de noulate. Şi-apoi în imediată vecinătate o a doua imagine stridentă, şi ilogică a ochilor „cu ulitele mari" ceiace presupune, că poetul nu revine asupra celor aşternute în caetele sale, sub dicteul direct al inimei.

Pentru d. *I. D. Pietrari*, poezia nu e o taină, ci un cântec al deplinei sinceriţăţi.

Desigur că în cărţile sale, locul se orientează cu destulă îndemânare. I se vorbeşte pe înţelesul său în versuri limpezi, ecou prelungit al vieţii muntenesti, al cântecului pădurean, al chiotului aruncat peste viroage, al chemărilor de dragoste pe care şi le rostesc în noapte cerul şi apele. Înţelegerea poeziei d-lui I. D. Pietrari presupune şi o raportare a ei într'un anume spaţiu. Numai atunci vei putea desluşi descendenţa ei directă din marea poezie populară, căreia nu-i lipseşte niciodată melodia, dela început şi până la sfârşit, numai atunci vei înţelege pentru ce şi în poezia lui I. D. Pietrari frumuseţile trebuesc aşteptate, căutate, pentru că făuritorul de vers nu s'a oprît niciodată din drum, dus mai departe de o puternică simţire. Strofe cum sunt acestea :

De când te-ai dus nici nu mai ştiu
să cânt
Mă întâlnesc numai prin somn
cu tine.
Miroşi a praf de puşcă, a pământ
Şi-a ierburi care cresc prin ţări
streine.

(„Ileana scrie")

Mi-e dor de sat ca lui Adam de rai,
De line ca de-o horă potolită
Să-ţi cânt din frunza ulmului
din plai...
Dar calea-i lungă şi înzăpezită...

(„Răspunde Ionică")

nu sunt lipsite de o anume savoare rustică, de un inedit colorit, care dau poetului dreptul la elogii.

Dar această frumuseţe se pierde în belşugul strofelor ce urmează.

Şi în această privinţă se cuvine să-i atragem atenţia d-lui I. D. Pietrari.

Cu o firească înclinare profesională către didacticism şi discursivitate poezia d-lui I. D. Pietrari, reuşeşte să ilustreze cu virtuozitate genul cânteculuj evocator. Aş cita integral : *„Grăiesc Valahii"* pentru a demonstra, că sunt momente în care poetul ştie să-şi strunească Pegasul.

Străbunule pământ, în tine-s oase
Să ne mai facem pe atâţia munţi,
De-aceia poate ni-s aşa miloase
Şi doinele şi scripcile la nunţi,
Păduri de voivozi am chelluit
Tot apărând pe alţii de vrăşmaş,
Şi azi alâţi Ioni a risipii
Duioasa noastră ţară de pălmaşi.
Ne-a dat apusul slove. Noi, lui,
sânge
Nordul poveşti, noi oase de oşteni
Hai, dacă'n flinte, gloanţe-aveam
nătânge
N'aveam Neajlovi şi nici Călugăreni.
Te-am zugrăvit istorie cu sfinţi
Puzderie. Ni-e greu să-i socotim.
Am fost creştinătăţii aprigi prinţi,
Şi milei nepălat Ierusalim.
Muri-vom toţi. De sus pân' la oter
Dar minte-o ţine tâmplele luminii,
Că am luptat să fie cerul — cer
Şi crucile curate cum sunt crinii!

O menţiune deosebită se cuvine să acordăm poemelor închinate lui N. Iorga, şi în care poetul I. D. Pietrari dovedeşte o deosebită îndemânare portretistică. Regretăm că şi de data aceasta nu putem cita decât două sau trei fragmente :

Aici — profesor Iorga s'a rostit
Cu fulgere şi pravili de căldură
Cuvântul lui, când miere, când
granit,
Ne-a fost temei şi lege şi scriptură.
Era 'ndrăzneţ ca Ţepeş ; om şi
Sfânt
Să-l scrii cu mâna dreaptă 'n
calendare...
Când iz streîn îţi desluşia 'n
vr'un cânt
Te îngropa d'un stânjen c'o
mustrare

Ne cobora 'n trecut până la fund.
Ca să ne-arate 'ntâiul chip al
slovei
Ce bucurii epocile ascund
Sau câţi vlădici sunt oasele
Moldovei.
Îi cunoştea pe nume pe toţ sfinţii
Pe voivozi şi când au suspinat.
Pe unde-au rupt săgeţile cu dinţii
Sau câţi viziri în Neajlov
s'o 'necat.
Pe unde-am fost netrebnică
zăbavă,
In care timp săgeata la necaz:
P'un domn turcit îl blestema'n
voroavă
Până-i vedeam tot greşul din obraz.

(„Vălenii de Munte")

Şi cu recenta carte de versuri „SPRE ZAPEZI" de care ne-am ocupat în cronica de faţă, d. I. D. Pietrari, îşi trăieşte o tinereţe lirică din cele mai fecunde şi care nu poate fi primită decât cu braţe deschise, de frate. In aşezarea de mai târziu, a maturităţii, care nu va întârzia nici ea, ne place să vedem în I. D. Pietrari, unul din viguroşii cântăreţi ai satului muntean.

Matei Alexandrescu

EUGEN DRAGUŢESCU — BĂTRÂNUL DIN ATELIER

„EDIŢII CRITICE EMINESCU"

(Urmare din pagina 1-a)

manuscrisului lui Eminescu. Dacă ar fi, totuşi, să o facem, ne-am opri în primul rând la valoroasele emendări, din „Epigonii", cari, singure, cresc considerabil prestigiul de cercetător al d-lui Torouţiu:

v. 21: Adevăr scăldat în mite, sfinx pătrunsă de'nţeles
în loc de formele sub care a circulat:

Adevăr scăldat în minte, sfinx pătrunsă de'nţeles
sau :

Adevăr scăldat în mite, sfinx pătruns de înţeles.

(D. prof. Torouţiu este primul care aduce lumină asupra formei feminine a adjectivului pătrunsă, ce a preocupat pe mulţi editori. D-sa face distincţie între sfinxul de tipul masculin în Egipt, simbolizând puterea regească, şi acel de tip feminin în mitologia şi plastica greacă, la care s'a gândit Eminescu).

v. 22: Munte cu capul de piatră de furtună detunată
în loc de:

Munte cu capul de piatră de furtune detunată
sau :

Munte cu capul de piatră de furtune deturnată.

v. 80, 81: Noi cârpim cerul cu stele, noi mânjim marea cu valuri
Cerul nostru-i sur şi rece, marea noastră-i de îngheţat
în loc de:

Noi cârpim cerul cu stele, noi mânjim marea cu valuri
Căci al nostru-i sur şi rece, marea noastră-i de îngheţ

(„Nu numai că repetarea [cerul... cerul] nu-i molestă, ci ea se cere din context şi este de-un covârşitor efect artistic").

Mai amintim, în treacăt, de încă două preţioase contribuţii aduse de d. prof. I. E. Torouţiu. Cea dintâi se referă la eliminarea a patru strofe din „Luceafărul", datorită lui Titu Maiorescu. D. Torouţiu face un amănunţit istoric al acestei capodopere, dovedind că amputarea ei s'a făcut fără ştirea poetului şi că poesia trebue să se publice în întregime (98 strofe), aşa cum a apărut în „Almanachulu Societăţii Academice socialu-literare România Junâ", Viena 1883, pag. 39—58), cu încuviinţarea autorului.

A doua contribuţie priveşte traducerea piesei „Laïs", al cărei manuscris, cedat d-lui Torouţiu de către redactorul de pe atunci al „Convorbirilor", Mihail Dragomirescu, poartă îndreptările făcute de Maiorescu.

Unul dintre cei mai valoroşi cercetători ai operei lui Eminescu, critic cu autoritate şi poet de rară sensibilitate, d. Perpessicius, ocupându-se de acest studiu al d-lui Torouţiu, scrie că autorul „ridică o apreciabilă listă de modificări, operate de Maiorescu, pe cari cu ajutorul unor adequate facsimile, le pune sub ochii cetitorilor. Dacă unele îndreptări sunt convenabile, să zicem chiar preferabile, altele sunt fără doar şi poate inutile, iar toate laolaltă nelalocul lor, cu atât mai mult că se fac după moartea poetului şi constitue, oricum, o silnicie. Incât nu putem aplauda îndeajuns hotărîrea d-lui I. E. Torouţiu de a restitui textului eminescian prioritatea". („Acţiunea" din 27 Oct. 1942, Bucureşti).

Studiul „Ediţii critice Eminescu" care, deşi fragmentat pe numere de revistă, este totuşi unitar în structura lui lăuntrică, apare ca o vastă lucrare de sinteză eminescologică, în numele căreia munca fără preget a d-lui I. E. Torouţiu are dreptul la recunoştinţa întreagă şi preţuirea tuturor care văd în actele de cultură pârghia rezistenţei noastre naţionale. Mai ales astăzi, când peste destinul neamului se vânzolesc atâţi nouri, întoarcerea la fântânele sufletului românesc este mai necesară decât oricând, iar păstrarea lor în puritatea iniţială capătă formă de poruncă. Eminescu este quintesenţa virtuţilor autohtone. Orice nedreptate i se face, se resfrânge asupra noastră; precum orice râvnă pentru restaurarea operei lui îmbracă haina unei româneşti şi nobile pasiuni. De care, pilduitor, este animat directorul de astăzi al „Convorbirilor".

Chiar dacă studiul este conceput pe un plan vast, publicarea lui într'un prim volum ar fi totuşi binevenită. Stilul limpede şi colorat, desbaterea problemei pe toate feţele, lipsa de erudiţie împovărătoare şi în special dogoritoarea dragoste ce se degajă, din fiecare pagină, pentru autorul „Doinei", ar face din studiul d-lui prof. I. E. Torouţiu o carte accesibilă nu numai specialiştilor, ci şi celor cari păstrează în fiinţa lor cultul armoniei şi al intransigenţei eminesciene şi pe cari niciodată nu-i tulbură vânturile ambiţiei de a colabora cu poetul, la înfocmirea ediţiilor sale...

Teodor Al. Munteanu

VIAŢA ŞI OPERA
MITROPOLITULUI VARLAAM

(Urmare din Nr. trecut)

Ea este ca şi Cazania lui Varlaam, o lucrare de sinteză, tălmăcită după mai multe texte — de data aceasta din greceşte, având fir călăuzitor „Cele şapte taine ale bisericii" de Gavril Severon Peleponezianul [5]).

Citâm — pentru considerente stilistice — din prefaţa lui Varlaam. După ce arată cum lumea este luminată de soare şi „pietrele eclipitoare":.. *„cu mult mai vrâos lumina şi soarele cel dreptu domnulu nostru Is. Xr. au luminat besereca şi înaintea a tot rodulu omenescu cum ca şi poată vedea şi să cunoască fie cine preţul* (=scumpetea, în sensul de iubit mult, preţuit, N.R.) *odoarelor ei"*.

Această comparaţie este în concordanţă cu toată imaginaţia religioasă a lui Varlaam, de peste tot.

Iată, apoi, o figură stilistică, ca'n totdeauna la el, impregnată de adevăr: *„pre şieapte stâlpi ieasle întărită casa înţelepciuni"*.

Cele şapte taine sunt *„şieapte daturi, şieapte făclii ce ardu şi luminează în besereca lui Hristos"*.

Doi ani mai târziu, în 1646, deci numai la un an dela apariţia „Răspunsurilor" — şi înclinăm a crede că ele au fost tipărite la Trei Sfetite (şi nu la Suceava, unde n'avem ştiri precise de tipografie) — tot Varlaam face să iasă la iveală; în tălmăcirea aceluiaşi Eustratie, *„din limba rea mai subţire şi mai ascuţită de toate limbile, ce se dzice elenească... carea nu o pot s'o înţeleagă fiecine, de nu vor fi prea iscusit şi deprins cu dânsa... Carte românească de învăţătură dela pravilele împărăteşti şi dela alte giudeţe cu dzisa şi cu toată cheltuiala a lui Vasile Voevodul şi Domnul Ţării Moldovei den multe scripturi tălmăcită den limba ileneasca pre limba românească"*.

. . . . . .

La sfârşitul manuscrisului se află însemnarea preţioasă a lui Eustratie, asupra datei hirotonirii lui Varlaam, pe care am comunicat-o: 1632, Septembrie 23.

. . . . . .

Nu ne este în subiect să ne oprim asupra Pravilelor împărăteşti — trebue să subliniem faptul că Varlaam este cel ce-a ajutat să se tipărească această carte de drept bizantin şi jurisprudenţă romanică occidentală. 6)

Dar anul 1646 este început de zodie nenorocoasă.

Intâi moare, cum îl numeşte Varlaam: „prea osventitul părinte Petru Moghilă" — care cu un an în urmă, venise la Iaşi [7]) pentru a binecuvânta căsătoria fiicei lui Vasile Vodă cu Janus Radzwill.

Să zicem că aceasta este durere cărturărească, simţită doar de Varlaam, însă, tot acum, se întâmplă năvala Tătarilor [8]) cari au luat o mulţime de oameni din popor şi vroia să-i vândă robi, dar fiind vreme de iarnă, oamenii s'au îmbolnăvit de foamete şi de frig şi au murit pe capete, aproape toţi, până la ţărmul mării.

In 1648, după ce s'au răsculat contra Polonilor, urmează năvala Cazacilor tot în Moldova. Aveau de şef pe Bogdan Hmilniţchi. El a vrut pentru Timuş, fiul său, pe Ruxandra, cea mai mică şi mai frumoasă dintre fetele lui Vasile Vodă.

N'a primit Domnul — dar Tătarii au cerut-o cu armele şi trebui să se facă nunta binecuvântată de Varlaam.

Deasemeni încep uneltirile boerilor...

In 1653, Vasile Vodă e nevoit să fugă peste Nistru şi să se întoarcă cu Cazacii ginerelui său, cu care era împăcat. Câştigător, nu se mulţumeşte cu atât şi porneşte să cucerească şi Muntenia, deşi cu sfânta biserică zidită întărîse alianţa cu Matei Basarab — dar zice cronicarul Neculce: „Vasile Vodă au greşit lui Dumnezeu şi i s'au întunecat mintea spre lăcomie"..

La Finta (17 Mai) e ultima încărire din puterea lui Vasile Vodă, după care zeul îşi întoarce faţa. Lupta e pierdută. Fuga Cazacilor şi Moldovenilor un dezastru. Vasile Vodă pierde şi tronul, apoi, moare la Poartă.

Fiindcă Vasile Vodă a căzut din domnie, Varlaam se retrage din scaunul mitropolitan.

Nu atât pentru că erau vremuri nesigure — dar pentrucă aceste vremuri nu îngăduiau muncă serioasă culturală, aşa cum vroia el.

Şcoala dela Iaşi a sfârşit grecizându-se.

Ce alt loc afară de Secul, unde ucenicise, — plin de amintirea începutului ce totdeauna îţi e mai drag, — putea găsi?

Patru ani a mai trăit Mitropolitul Varlaam aci, în loc de vrajă şi de petrecere pentru dieta cea din urmă, pentru intrarea „în casa de lut a moşilor lui"

1657...

Clopotele închid în ele moarte.

Eugeniu V. Haralambie

6 Studii serioase arătând filiaţia occidentală avem din partea regretatului G. G. Longinescu. — Profesor Universitar.

7) Panaitescu P. P., cf. cit.

8) Xenopol, Vol. VI Ist. Românilor est le même — Métropolite Barlaam".

MESTECENII

Prieteni vechi cu frunţile spre cer
Au încrustat în trunchiul lor veleaturi,
Sunt pergamente pentru satul meu,
Măreţ hrisov de neştiute leaturi.

Pândari pe'ntinsul holdelor natale
Mesteceni umeziţi de amintiri,
Vi's crengile ca nişte mari cupole
Şi voi pioşi ca nişte mânăstiri.

Suiţi spre cer — pilaştri de pronaos —
Tulpinile vi's drepte rugăciuni;
Staţi mărturie vremii viitoare,
Mesteceni visători peste furtuni.

Nu ştie nimeni cum v'aţi odrăslit
Aci'n răscruce de cărări cărunte;
Aţi tras din humă seva înfrăţirii
Şi-aţi sărutat atâtea zări pe frunte.

Poate veniţi din umede adâncuri
Crescuţi din inimi de strămoşi sau cneji;
Poate din vise albe de Domniţe
Sau poate din ochi tineri de viteji.

Mai ştiu şi eu... mesteceni svelţi ca timpul,
Prezenţi în cornul dinspre răsărit
Al satului meu vechiu ca o poveste
Şi de atâta linişte sfinţit.

Staţi drepţi — soldaţi pentru paradă —
Serafici păzitori cum alţii nu-s;
Urcă strămoşi prin voi către azur
Şi din azur coboară'n lut Iisus.

Petre Paulescu

Drum întors

Putrede, amare rădăcini
De pământ ne leagă uneori;
Le simţim pe umerii bolnavi —
Ochii'nnoată'n lacrimi şi palori.

Nu'ntreba de cine mă feresc!
(Urlă lupi în sânge sau în vis?)
Mâna asta, care spală răni,
Pentru răni şi soare a ucis.

Vezi-mă'n deşertăciunea mea!
Ciutele din amintiri mă dor...
Cum să'ncerc prin slava fără nimb
Blestemata treaptă să cobor?

Singură-i şi inima şi noi
Steaua vieţii a rămas pe hat.
Numai gândul urcă, lopătând,
Drum întors spre cerul căutat...

Sergiu Grosu

VÂNĂTOARE

Fluieră noaptea pe strune de vânt,
Vânturi aleargă pe drumuri cu plopi,
Plopii se pleacă în spasmuri de cânt,
Cântecul moare prin şanţuri şi gropi.

Luna s'arată: cap de mireasă —
Luna ne 'nşală: craniu de mort —
Cine ascunde în mână o coasă
Şi fuge prin marele nopţii cort?

Luntrea de smoală trece încet
Cu aur de stele, de lună şi cer —
Râde luntraşul în barbă discret
Şi-i fulgeră 'n mâini un hanger.

Trei tineri luceferi merg după ea
Momeală amară în unde să-i pună —
Din cornul de lună luntraşul mai bea
'Nainte ca luna de sânge s'apună.

Târziu, către zorii prea limpezi, târziu
O undă 'nroşită se 'ntoarce în port
Ducând peste valuri un negru sicriu,
In care luntraşul se leagănă mort.

Radu Pătrăşcanu

MOARTEA IUBITEI

Cum plantele uitării se aprindeau în zări
Le-ai admirat tăcută cu fiecare seară:
Din crengile înalte pe fruntea ta de ceară
Până târziu căzură aceste înnoptări.

Meduzele de aur în inimă au plâns
Că tremurul zadarnic le-a fost şi ne'nţeles,
Iar creştetul luminii prea limpede, ades
In suflet pentru cine, iubita mea, l-ai strâns?

Un fluviu curge leneş acum printre poveşti,
Dragostea peste gene cenuşile şi-aşterne
Şi tu-ţi culci anii serafici între perne
— Pe sânii tăi ca nişte crini albi, împărăteşti.

E străvezie vremea plecării ca un fum:
Incă o stea aprinsă în zări a fulgerat
Uitările pe fruntea de ceară-au înoptat,
Castanii toţi, iubito, se scutură pe drum...

N. Veronescu

REGĂSIRE

Strivind sub talpa arsă întretăieri de veac
Pe lespezi mari de linişti călătorim în vreme.
Desţelenind pământul tristeţilor din noi
Vom huzuri prin lume ne'ncoronaţi cu steme.

Din caerul vremelnic al Marelui Nimic
S'o toarce, singur, firul nădejdilor ştiute,
Precum lumina rece a nopţilor polare
Pătrunde-va'n adâncul poemelor durute.

Măiastra zămislire a frunţilor înalte
Pierdută în azurul seninurilor pale,
Târziu s'o regăsi'n stelarele vedenii
Şi'n clarele amurguri, amurguri vesperale.

Constantin Mihail

CITESC POEȚII LA TIGHINA

reportaj de Constantin Birot

La trenul de Tighina se adunaseră pe peron o droaie întreagă: Nae Dunăreanu, mai bătrân între ei, Vasile Țepordei îmbrăcat în sutană și preotul Sergiu Roșca, *mai încolo* Sergiu Matei Nica, Robert Cahulcanu, Leonid Luican *și, în sfârșit,* Neculai V. Coban — *ultimul cocor cu guturai și cu pieptul căptușit de o tusă seacă, convulsivă, tusă rea.*

Roatele s'au pus în mișcare, vibrând metalic pe șinile curbe la ieșirea din stație și poeții, cuibăriți într'un compartiment de cl. I-a, ascultă astmele locomotivei care mână peste câmpuri toamna cu frunză rară, ruginie.

Robert Cahuleanu, care în după amiaza acelei zile avea să aibă o întâlnire, a căzut pe gânduri. Dacă nu i s'ar aburi ochelarii de iremediabilă tristeță, poate că ar plânge sau ar scrie poezii pentru o fată cu nume de o silabă: Gi.

Vasile Țepordei, care pândește și el amintirile prin gream, a catadixit că Robert Cahuleanu e un Giovanni Papini al Cahulului. A spus așa fiindcă și lui îi este drag copilul acesta cu poezii ca ale lui Dumitru Iov, poezii care au totuși o notă aparte, nota autorului lor, pedagog într'un internat de copii la Chișinău, unde nu-s posibile evadările decât în vis.

Trenul a ajuns aproape de halta Socoleni, un nume fără importanță în geografia liniilor de fier. A fluerat lung și strident, sfâșietor ca în fața unei mari nenorociri.

— Ce s'o fi întâmplat oare? întreabă unul cufundat în lectura unei nuvele cu o rusoaică de sânge albatru a lui Nae Dunăreanu.

Și nu s'a întâmplat nimic deosebit. Trenul și-a făcut obișnuita oprire și a țipat ca'n totdeauna. Numai unul dintre pasagerii aceștia cu visul în călimară a ascultat alt țipăt în el, al amintirii și a dat busna pe culoar. După el, împinși par'că de un resort mecanic, au năvălit și ceilalți.

Halta aceasta o cunoșteau dealtfel toți. Noaptea, când felinarul șefului de haltă licărea alături de al acarului de serviciu, iar trenurile se aud uruind departe în somnul pe fugă al acestor neobosiți în noapte, șobolanii cu cozile stufoase măturâ podurile și fug pe sub patul improvizat în odaia care e birou, casă de bilete și sală de așteptare. Într'o noapte de demult i-am auzit și eu. Era în plină iarnă, crivățul biciuia încheeturile șandramalei și acarul dormea dus lângă ușa dela intrare. Peste el și peste somnul lui aceiași șobolani cu cozile stufoase jucau „de-a v'ați ascunselea", m'am înspăimântat de oboseala și somnul omului de sub ușă.

Directorul singurelor ziare basarabene din Chișinău nu știa nimic de goana șobolanilor din halta Socoleni. Pentru geografia inimii lui, această haltă avea altă însemnătate, cu toate că au trecut nespus de mulți ani dela cel dintâi fior idilic al unei nopți de vacanță.

Zâmbea, zâmbea dulce, cum numai el știe să zâmbească amintirii cu care nu s'a mai întâlnit niciodată. Ați văzut vreodată zâmbetul preotului Vasile Țepordei?

Poeții i-au surprins lumina împăcată de pe frunte și au început să facă presupuneri. N'a putut să tacă. In hazul general nu-l mai încăpeau în inimă băerile cu care își închingase avar comoara din gând și atunci, vrând nevrând, a trebuit să se mărturisească. Măcar odată să se mărturisească și el, el care a mărturisit pe atâția alții...

Pentru cititorii noștri reținem numai atâta cât trebuie. Geamul luminat de lună și cu frunțile lipite de sticla rece și aburită doi școlari: un băiat și o fată. Inadins nu le dau numele. Azi, elevul de atunci e un om cuprins și la propriu și la figurat. Poartă sutană și are copii. Și e gazetar cu condei de elită, aprig.

O PRIMIRE CU INIMA PLINA, DAR FARA OFICIALITAȚI ȘI FARA STEAGURI

Izbutind să se urnească din loc, dihania neagră și lungă ca un vierme de dimensiuni uriașe și-a început din nou galopul metalic pe șine. Poeții s'au retras în compartiment. Numai Sergiu Matei Nica se străduia să găsească un hat năpădit de ierburi pe o coastă de deal, căutând tranșeea, singura reminiscență trufașă de pe urma războiului la care a luat parte până aproape sub zidurile Odesei.

Undeva aproape de cetatea ilustrului Armand-Emanuel du Plessis, duce de Richelieu, poetul „Pridvoarelor cu duzi" a fost rănit la un picior și vremea aceea îl duce înapoi pe hatul frânt al tranșeelor părăginite pe coasta de deal, pe sub poalele căreia tranul galopa metalic, fugărind o ceată de vițel speriosi, cu gâturile bălțate și picioarele pintenoage.

Statiile celelalte au urmat una câte una, până la bariera Tighinei.

Semaforul a urcat în sus o aripă de semne și liniile multe și dese ca niște pănglicuțe curbe, negre, desenau întârâtate o rețea uluitor de încâlcită. Odată cu ele veniseră la rând tot felul de magazii și apoi peronul cenușiu și umed al gării. Ajunseseră poeții la Tighina. O bură de soare stropea fețele celor cari veniseră să-i întâmpine. Ca la toate întâlnirile mari, au strâns poeții dela Chișinău mâinile calde ale confraților lor de la Tighina și au mai strâns mâna unui inimos român de „dincolo", de peste păduri, venit aici a dovedi că negustorimea românească știe să prețuiască și să cinstească nu numai branșa, nu numai arta de a face negoț, ci deopotrivă cu ea, literatura și pe reprezentanții ei.

Strângând mâinile harnicului și neobositului N. N. Munteanu, președintele Camerei de Comerț și Industrie, apoi ale celor de tot tineri Codin Negulescu, Victor Basarab și Radu Sărățeanu, prozatorul Nae Dunăreanu s'a aplecat la urechea unuia dintre membrii grupului dela Chișinău și a rostit glumind:

— Nu-s, dragă, nici autorități, nici automobile și nici steaguri...

A stat ce-a stat Nae Dunăreanu făcând cu ochii un ocol pe piațeta mică din dosul gării, zădarnic căutând cu ochii un automobil, apoi strângându-și paltonul la piept, rosti din nou, de data asta mâhnit și parcă totuși mai fără de dojană:

— Și vântul ăsta ascuțit suflă, domnule, și nu te lasă. Suflă de te pătrunde până la oase.

Ca să-l împace pe duiosul prozator, Vasile Țepordei rosti o glumă la adresa unuia din cei mai tineri:

— Ce naiba, măi Victore, n'ați știut voi că vine Nae Dunăreanu? De ce n'ați pus pe cineva să taie copacii din gară ca să nu mai fie vânt?

Nu știu ce-a răspuns Victor Basarab, dar Nae Dunăreanu, ca să fie în notă, a aprobat vesel:

— Uite, asta e o adevărată idee!

VIZITE...

Nae Dunăreanu și poeții voiau să li se deslege graiurile și mai ales să-și desmorțească picioarele. In trăsurile cu care s'au deplasat până la locul unde avea să se țină ședătoarea, niște halahure cu arcuri și cu cai morocănoși, dar deprinși cu poveri din acestea, degeraseră într'adevăr. Pentrucă vântul pe socoteala căruia glumise Vasile Țepordei era cu adevărat aprig.

— Uite cum sună crengile, parcă-s niște schelete de morți care umblă. Și mi-i frig, domnule, nevoe mare, — rosti unul amorțit de frig.

Ca să reabiliteze pe prozator și pe cel ce comparase salcâmii de pe trotuare cu niște schelete de morți, umblătoare, gazdele au propus o plimbare pe jos prin oraș.

Poeții au trecut pe la biserică, pe la o troiță înfiptă acolo în inima târgului în amintirea eroilor desrobitori și numai în urmă, la invitația d-lui N. N. Munteanu, au vizitat și clădirea lui Bachus.

Le o tejghea acoperită cu un fel de mușama pestriță, unii au băut licoare de struguri diluată cu apă găzoasă, alții licoare de struguri simplă, fără adaosul acesta uneori netrebnic; numai Nae Dunăreanu a băut coniac să se tămăduiască de frig.

In peregrinările acestea de înainte de ședătoare, localnicii mai ales, au început să explice celor dela Chișinău unele mici neajunsuri galante. Codin Negulescu povestea de dragoste, de lipsă de timp liber și se scuza că nu va putea să meargă mai departe de urbea unde îndeplinea o modestă slujbă publică:

— Azi, dragă, îmi vin confrații, a spus Dulcineei sale. Nu te supăra, micuța mea. Sunt cu ei, voiu citi la ședătoare pentru tine, numai pentru tine și te rog mult fă tot posibilul să vii. Sâmbăta aceasta o să dezertăm dela iubire, dar vom închina iubirea artei și asta e un lucru tot atât de mare ca și dragostea.

O jumătate de oră a perorat lângă logodnica albă, înaltă, cu unghiile roșii și cu ochii plecați în pământ de mâhnire. Era când supărată, când roșea de plăcere, gândind că poetul va ieși să-și mărturisească dragostea în public. Și a isbutit de minune s'o convingă. A isbutit chiar s'o determine să vie la ședătoare și să-l asculte.

Copiii se pare că-s mai convinși de necesitatea poeziei sau mai ușor de convins. Deaceea lui Radu Sărățeanu nu i-a fost prea greu să uluiască o fată din Ardeal, și fără a o copleși cu prea multe rugăminți, ea a venit într'adevăr să-i asculte poezia. Mai greu a fost pentru Victor Basarab, poet tânăr, tânăr de tot, subțire și tras ca prin inel, încă sub tutela unei bunicuțe, austeră ca o sfântă. Pe aceasta nu a putut-o convinge să ia parte la bucuriile lui de răsfățat al muzelor. Și a venit la ședătoare singur, numai cu buzunarul plin de manuscrise și cu inima mare cât o pită de grâu, pită moldovenească dela Tighina.

FATA DIN ARDEAL

Incepuse să coboare amurgul. Niște umbre cenușii, însângerate, prinseră să bată la obloanele ferestrelor gata de camuflaj.

Intorși din hălăduirea prin oraș, poeții s'au îndreptat spre sala unde aveau să citească ei.

Din clipă în clipă trebuia să înceapă ședătoarea. Tumultuos și neastâmpărat ca argintul viu, Sergiu Matei Nica umbla de colo până colo cu un program întocmit ad-hoc în parcul răriștit de tufe al orașului. Căuta pe una din ușile sălii, unde nerăbdarea de a asculta pe poeți cresuse ca o apă nestăpânită între maluri. Vasile Țepordei, un fel de maestru de ceremonie, regiza ultimile note de împlinit ale ședătorii. Lui Nae Dunăreanu îi era frig și căuta în sală steaguri tricolore și autorități.

Ceilalți, mai potoliți. Luican căuta prin întuneric într'un caiet unde avea mâzgălit un fragment de nuvelă. Sergiu Roșca se înfrățise cu un Almanah din care avea să citească, Neculai Coban își muta dintr'un buzunar în altul batistele menite să-i oprească guturaiul, iar Robert Cahuleanu simțindu-se singur, îmbolnăvit de absența fetei cu care avea să se întâlnească exact la ora 6, adică atunci când începuse ședătoarea, recitea cu glas stins:

Când noaptea se lasă cuminte
din hău
Și rupe cu dinții din inima
slabă
Din toate silabele trupului tău,
Eu nu mai șoptesc decât o
silabă...

(„Strofe pentru Gi")

Un ropot de aplauze a copleșit sufletul poeților cari intrau în pas cuminte unul câte unul și se îndreptau spre scena de unde cuvântul lui Vasile Țepordei a fost furtună și de unde versul s'a dovedit lumină vie, lumină statornică și dulce pentru viața de o clipă înghesuită în inimi și într'un târg unde granița a fost, numai la câțiva pași, hotar între două lumi. Când s'au stins pentru a doua oară luminile, freamătul se astâmpărase printre bănci. Poeții citeau pe rând, urcând pe tribună ca la amvon.

Aplauzele din răstimpuri mureau ca să iște din nou, mai depline, mai vii pentru fiecare înflăcărare ce cobora clocotitoare de pe scenă.

Când a fost să se isprăvească ultima poezie a lui Sergiu Matei Nica, „Atac la Lăpușna", mulți spectatori din primele bănci plângeau; numai poetul, împăcat, zâmbia mărunt și curat, îmbătat de succes.

Odată cu cele din urmă aplauze au ieșit din sală și poeții. Și fiindcă cineva dintre scriitorii localnici fusese bisat, Sergiu Roșca a întrebat, mi se pare, o spectatoare în uniformă:

— Mă rog matale, ce în seamnă bis?

Nu i se vedea fața, dar sunt sigur că iradia de plăcere și deaceea a răspuns bucuroasă:

— Inseamnă: foarte bine!

Ne pufni râsul.

— Cine a fost oare? întrebă nu știu care din poeți. Și altul, tot pe întuneric, a glumit răutăcios pe seama celui bisat:

— Cine a fost? Fata din Ardeal! Cine putea să fie alta?

DISCUȚII... INAINTE DE PLECARE

Nu știu dacă e obiceiul să se scrie și despre mesele copioase la care mănâncă scriitorii. N. Crevedia, mi se pare, spunea odată:

La Capșa, unde beau nemuritorii,
Local cu două mari despărțituri,
Intr'una se mănâncă prăjituri,
In alta se mănâncă... scriitorii.

La Tighina n'a fost tocmai așa. Cineva îmi spunea pe vremuri, când eram înalt numai cât o ciupercă de pădure, că poeții nu mănâncă și nu beau. Gluma adresată scriitorilor dela Capșa mi se părea din această pricină neverosimilă. Credeam că poeții nu mănâncă într'adevăr și nu se mănâncă. Ei sunt ca îngerii și ca stelele. Coboară numai câteodată de pe drumul căilor de lapte, apar în lume să tulbure viața păpușilor cu obrajii rumeniți ca florile de mac sălbatec, apoi pleacă, furând din când în când cu ei câte o inimă ori însăilând câte o iubire mare pe pământ.

Pentru asta, în nopțile cu lună, fetele oftează și grațioasele lor tulpini terestre plâng melodioase, până într'o zi le prind falnicile vânturi și le frâng.

Ce am văzut însă la Tighina m'a cam pus pe gânduri...

Când au sfârșit de mâncat și de vorbit poeții. — Doamne, mult mai vorbesc nemuritorii. — afară stelele se găteau de asfințit. Un tren fluera în noapte, amenințând cu tunete de roți în liniștea gonită de un vânt sălbatec prin care, înotând ca o spaimă, Nae Dunăreanu striga în noapte ghiduș și bine dispus...

TAINA

Nuvelă de D. IOV

Când am eșit din sala liceului eram hotărâți: ne dăm drept negustori de vite. Nu trebuia să afle țăranii că suntem învățători și că umblăm cu propaganda.

Adunarea dela liceu stabilise *stabul* nostru cultural la Câșlița, pe Prut. Ne dase, în grijă, 30 de sate, pe unde aveam să iernăm și unde poate avea să ne prindă și vara.

Cu tovarășul Andrei Bejenaru, porniî pe strada Mare a Cahulului spre „hotelul" unde eram trași: un han, c'o odae mare, pentru toți pasagerii, c'o masă lungă pe care forfotea necontenit samovarul, luminat de-o lampă ce scotea un fum, ca o cahlă.

Cum am intrat și ne-am așezat pe scaun, domnu Avrum nc și puse dinainte câte un *stacan* de ceai.

— Domnule Avrum, întreb eu, n'ai putea să-mi spui dumneata îi departe de-aici până'la Câșlița?

— Cum să nu pot souni, răspunse domnu Avrum scărpinându-se sub bărbie și 'nchizând ochiul stâng, până'la Câșlița or ci 50 di vrâști. N'or ci mai multe. Vreți să citi pi mâne la iarmaroc?

— Tocmai, vorbi tovarășul meu Bejenaru, am vrea să ne ducem.

In clipa asta ușa se deschise și'un bătrân intră, tropăind din ciubotele mari. Deși era începutul lui Septembrie, purta iernatec veștmânt. Era peste măsură de înalt și de sub cușma rusească eșiau peteă albe la fel cu mustețile groase, retezate la vârf.

— Iaca și Moșu Vasile Aliman, făcu domnu Avrum, el ar putea să vă spue mai bini cât îi pân'la Câșlița, că-i de-acolo.

Dela început moșneagul ne-a plăcut. Părea un moldovan cum se cade și după îmbrăcăminte arăta gospodar frumaș.

— Bună-sara, răspunse Vasile Aliman, apropiindu-se de masa noastră.

— Moș Vasile, dumnealor vor să meargă pân'la iarmaroc la Câșlița, lămuri domnu Avrum. Și-ar vrea să știe cam câți vrâști?

— Pân'la Câșlița? Două poști giumălati.

— Cum am spus și eu, 45 de vrâști.

— Dumneavoastră îți ci *pruteni?* urmă moșneagul cercetându-ne cu privirea.

— Da, de peste Prut... Și suntem negustori de vite. Ne-am duce până la Câșlița, dacă s'ar putea.

— Cum să nu să poată, numai că eu, cum însărează, plec.

Domnu Avrum se uită la noi bănuitor. Am înțeles că ar dori să spuie că nu-i bine să plece noaptea la drum doi negustori.

— Dacă vreți să ne ieî până la Câșlița, ți-om plăti Moșule Vasile.

Moș Vasile Aliman drese glasul cu un tușit.

— Mă duc să 'nham. Cât privește despre plată ne-om înțelege noi.

Inoptase. Pelerini de umbre fâlfâiau pe la ferești. Când ne-am suit în căruța cu roate mari, basarabenească, era întuneric de-abinelea. Ca în fața unor rafoșe clipociau, unde și unde, câte-un felinar. Eșind la drum, Moș Vasile Aliman îndemnă caii. Era o noapte liniștită, de început de toamnă. Răcoarea își lăcrămase roua care poloise colbul. De pe 'ntinderi veneau adieri de mirișie arsă.

După două ceasuri de drum, Moș Vasile opri în creștetul unui deal. Coborî și trase caii la ulucul unei fântâni cu cumpănă. După ce adăpă, s'apropie, răzămându-se de coșul căruței.

— Să nu bănuiți, eu văd că nici unul din dumneavoastră nu be tiutiun.

— Ba, amândoi suntem fumători, răspunsei.

— Așă atunci să vedu ci aveți tiutiun cu vin și ne cinsti.

— Iaca, amu îți lua și vi-ți odihni, vorbi, într'un târziu, moșneagul. Că mâne, disdimineață, trebue să citi în iarmaroc.

A doua zî am făcut cunoștință satului și ne-am dus și pe la postul de jandarmi. Cu șeful, om ager la minte, ne-am înțeles repede. Și pentru el eram niște negustori de vite.

Ne-am dus și prin iarmaroc. Ne-am făcut că târguim, dar mai mult stam de vorbă cu țăranii. Îi întrebam așa, pe departe ce zic de venirea românilor, dacă-s mulțămiți cu legea pământului și'apoi iar treceam la prețul vitelor pe care trebuia să-l găsim prea ridicat.

Vorbîam cu niște țărani dinspre Leova când apăru și Moș Vasile Aliman.

— Merge — merge?

— Nu prea merge. Moș Vasile, nu ne 'mpăcăm cu prețul.

— După vreme, da'or să mai scadă...

Moș Vasile avu bunătatea să ne poftească la masă. Și'n timpul mâncărei, ne-am înțeles să ne primească 'n gazdă.

— Noi o să ne facem treburile cum'cm putea, lămuri Bejenaru, vom umbla și prin satele vecine, vom târgui, vom trimite peste Prut vitele și ne-om odihni toi la dumneata.

— Iți face cum îți socoti și-ți sta cât îți binevoi, răspunse bătrânul.

Iar noi chiar din ziua aceea am și început colinda.

Toate mergeau bine, numai Moș Vasile Aliman se schimbase. Nu mai sta de vorbă cu noi, abia ne răspundea la bună-ziua și cu vădită silă ne mai primia în casă. Ba într'o noapte când întorcându-ne târziu dintr'un sat vecin, am bătut la fereastră, când ne-a deschis, ne-a vorbit, cu ciudă:

— Dumneavoastră mai mult noaptea umblați după cai.

De bună seamă; ne lua drept hoți de cai.

Odată l-am prins jeluindu-se unui săteam:

— Ce fel de negustori 'or ci, eu nu știu da'văd că de trei săptămâni de când șăd la mine, n'au cumpărat o coadă di cai. Tare mă tem să nu cie niște șpioni.

După două zile șeful de post întâlnindu-ne pe drum, ne povesti cum Moș Vasile i s'a plâns. Nu ne socotea oameni de treabă. Il rugase să ne ceară documentele. Știrea această ne-a mâhnit. Va să zică eram socotiți: hoți de cai, agenți de siguranță sau și mai rău, șpioni. Așa nu putea să mai meargă. Ori ne mutăm din casa lui Moș Aliman și părăsiam și satul, ori trebuia descoperit adevărul. La urmă am rugat pe jandarm că dacă vine moșneagul după răspuns, să-i spue, totul.

Am plecat pe Prut în sus, prin sate. Câmpurile se goliseră. Numai bețele de *răsărită* stăteau în picioare, ca niște haragi. De peste Prut, dinspre Carpați, poposiau răsuflări de toamnă rece.

Ne gândiam la Moș Vasile Aliman și eram mâhniți. Pierdusem în el un prieten, un părinte. Poate, ne învinuiam noi, era mai bine să-i fi spus dela început rostul nostru. N'ajungeau lucrurile așî.

Ne-am întors în Câșlița într'o Sâmbătă din începutul lui Octombrie. Cu greutate în suflet am intrat în ogradă. N'am ajuns până la prispă și moșneagul ne eși în ușă.

— Da unde ne-ați fost, domnilor negustori? ne'ntrebă răzând, tot după cai, hai?

Eram stingheriți. Nu știam ce să-i răspundem. Am intrat în casă, am eșit și ne-am jolănit la soare pe-o căpiță de fân. Obosiți de drum am adormit în aroma fânului. Răsărise luna când am intrat în casă.

Ne-a prins mirarea văzând masa întinsă. Moș Vasile Aliman apăru în straie nouă, ras proaspăt și vesel.

— Să nu bănuiți că am pus masa la dumneavoastră.

Baba mè o pregătit o zamă și-o plăcintă c'am s'avem și-un *mosafir* la masă.

Musafirul era șeful de post, care veni după ce-a 'noptat.

A fost o masă îmbelșugată și cu băutură prea îndestulătoare. Și dintre toți moșneagul era cel mai vesel. Iar când eși să umple galonul cu vin, șeful ne povesti cum moșneagul veni'se a dpua oară să ne reclame și cum el ne dăduse de gol.

— Cum stă la icoane candela aprinsă, așa să stee paharele înaintea dumneavoastră. Mâne e sfânta Duminecă și așa se cade să cie...

Luna inunda odaia năvălind pe fereastră. Pletele și mustățile bătrânului păreau de lână tigae.

Ca'ntr'o biserică plutîa mireazma de busuioc. După plăcinta cu brânză, vinul sfârâia pe gât.

— Ia'n luați mă rog, ne'mbia ciocnind. luați și să vă dea Dumnezeu noroc la cai. Și bătrânul închidea un ochi, cu înțeles.

După câteva rânduri de pahare golite, Moș Vasile obloni ferestile. Umplu paharele și se ridicăm munte cu creștetul înzepezit.

— Ați căutat dumneavoastră să mă înșelați, da'tot Vasile Aliman îi mai tare. N'am avut mai mare bucurie decât când mi-o spus domnu șăf cine sânteți. Să fiți sănătoși și vă mulțămesc de bucuria ce mi-ați adus-o la casă.

Glasul bătrânului tremura.

— Am crezut c'am să mor și n'are să știe nimeni taina din casa mea. Nici chiar Maria. Amu o venit ceasu să mă spovedesc unor frați de-ai mei.

S'apropie de fereastră și luă din părete portretul Țarului Nicolae.

— Iacă-tă că i s'o împlinît veleatu. Aista îl cunoașteți, îi Niculai *ftaroi.*

Scoase două cuișoare din ramă și-i desfăcu. Dădu la o parte chîpul lui Nicolae II și sub el apăru un cap cu favorite albe.

— Aista-i Alexandru *pervâi*...

Dintre toți, mâlusa Maria se minuna cum de n'a știut ea ce are în casă.

Moș Vasile scoase și pe Țarul Alexandru I apoi întoarse rama ca să nu putem vedea de mai cuprinde ceva.

— Amu să vă spun ce-mi stă pe inima. Or ci 45, ori ci 50 de ani de când mî-o încredințat tata comoara aiasta. Nime n'o știut pân'amu ce-i într'insa. Dumnezău a vrut ca odată s'odată să se afle...

Moșneagul tăcu, privindu-ne. In liniștea odăei candela strălucia ca un luceafăr.

— Il cunoașteți? vorbi Moș Vasile îndreptând spre noi portretul.

Trei capete s'au aplecat să-l privească. In uniformă de cavalerist. Cuza-Vodă parcă zâmbia...

Am rămas de piatră; numaî ochii nu mi s'au putut stăpâni...

Moș Vasile Aliman se'ndreptă spre icoane și-l așeză între sfinți.

— Locul lui îî aici. N'am de ce să-l mai ascund de-amu.

Am sărit și î-am apucat mâna să i-o sărut. Și pe când mă aplecam, am simțit lacrimi picurându-mi pe creștet...

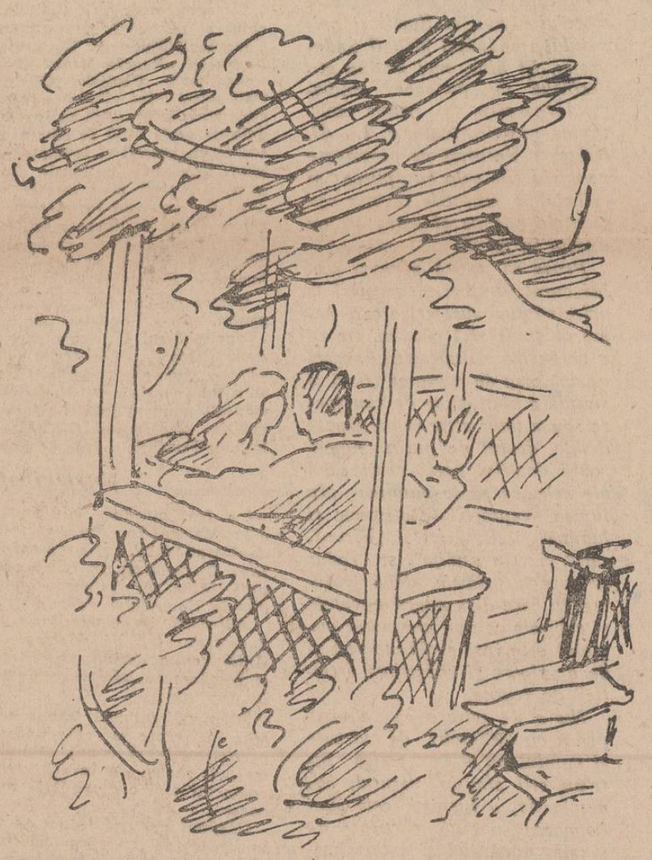

MEDALIOANE

IOAN AL. BRĂTESCU - VOINEŞTI

Proza românească, dela sfârşitul veacului nouăsprezece şi începutul celui următor, deţine, potrivit unor rarissime corespondenţe tehnice şi sufleteşti, acel inedit triunghiu epic: Caragiale, Ioan Al. Brătescu-Voineşti, I. A. Bassarabescu.

Porniţi din aceeaş tulpină, cei trei scriitori, pe diferite trepte de valoare artistică, urcă, printr'un fel de contrabalans al politicei sămănătoriste, spre necunoscutele realităţi urbane, atitudine care mai târziu va face epocă, realităţi în care intră psihologia orăşeanului provincial şi bucureştean, moravurile societăţii citadine, în fine toate aspectele: politice, etice, economice, psihologice şi chiar culturale ale acestui mediu.

Caragiale, ochi iscoditori şi până neiertătoare, este satiristul aspru al defectelor societăţii româneşti, caricaturizând cu pasiune omul şi mediul mahalalei veacului nouăsprezece, prin acea notaţie pregnantă realistă, împinsă până la ultimele ei limite.

I. Al. Brătescu-Voineşti, urmărind metamorfozele sufleteşti ale eroilor săi, prototipii inadaptabililor, prin mediul viciat al oraşelor provinciale, dar cu rară duioşie şi caracteristică senzitivitate brătescu-voineştiană, a întins condeiul său asupra aceloraşi climaturi şi contururi sociale, cărora Caragiale le făcuse cronica usturătoare.

Pentru ca I. A. Bassarabescu, în fine, adâncind observaţia realistă, până la notaţia meticuloasă şi rece, de registru, să pună sub microscop acelaş mediu al mahalalei româneşti, de provincie însă, observându-i ticurile, divulgându-i automatismul, lăsând să se întrevadă caricatura, nu satiric ca I. L. Caragiale şi nici moralist ca Brătescu-Voineşti, ci cu spirit de colecţionar de rarităţi provinciale.

Acest triunghiu epic, în multe privinţe solidar, nu a numărat printre scule sale artistice paleta bogatelor culori poetice, lăsând altora virtutea meşteşugitelor descrieri, a zugrăvirii plastice a naturii şi a aspectelor realităţii.

Ioan Al. Brătescu-Voineşti, părintele acelui mult cunoscut Niculăiţă Minciună, *care a devenit simbolul întregei sale literaturi şi atitudini etice în faţa vieţii, a înzestrat literatura românească cu o galerie ilustră de eroi, melancolici şi infirmi, care-l singularizează. Aceste siluete umane, inadaptabile şi suferind iremediabil de răul veacului, se numesc: Andrei Rizescu, Mişu Gerescu. Niculăiţă Minciună sau Pană Trăsnea, figuri de avocaţi, de grefieri, de funcţionari, cari nuzi sufleteşte în faţa vieţii şi-a moravurilor mediului lor, vor cădea răpuşi până la urmă.*

Cu sau fără intenţie, literatura d-lui Ioan Al. Brătescu-Voineşti, se aşează definitiv pe un teren etic, ceeace a făcut-o imbatabilă în universul tineretului nostru şi indispensabilă oricăror cărţi de şcoală.

Pana sa, cu caracteristice delicateţi sufleteşti şi cu o busolă etică nedespărţită, a reveiat singular în epica românească. viaţa sufletească rudimentară, populând nuvelele şi schiţele sale cu siluete turburătoare de oameni cu conţinuturi sufleteşti naive şi sărace, poate infirme.

Dar e numai un pas dela aceste suflete la viaţa animalelor, pe care ne-o redă în toată simplicitatea şi delicateţea sa. Animalele, cu osebire câinele, ocupă un loc important în literatura d-lui Brătescu-Voineşti. Moartea lui Castor *va rămâne mereu una din cele mai mari piese epice ale literaturii româneşti, în care discreţia şi duioşia sentimentului se îmbină cu rara cunoaştere a sufletului acestui tovarăş al omului: câinele.*

Atingem astfel cea de a doua faţă a operei d-lui I. Al. Brătescu-Voineşti, unde nu mai aflăm acea frecventă mică burghezie de târgoveţi, ci tabieturile şi viaţa domoală a vechii clase de boeri în proces de dispariţie, proprietarii unor latifundii cu greutăţi financiare, dar păstrându-şi cu demnitate blazonul în parfumul unei ţigări bune sau în voluptatea unor lucruri fără finalităţi practice. Iată că am ajuns la literatura sa vânătorească sau de artist al undiţei. Te-ai aşteptа să descoperi măcar aici pe pictorul frumuseţilor naturii, pe meşterul poet descriptiv în căutarea tablourilor de cald relief şi graţioasă poezie, aşa cum ne va învăţa mai târziu penelul marelui vraciu al limbii şi peisajului românesc, Mihail Sadoveanu. Ei bine, nu; într'un stil desfăcut de podoabe, eminamente narativ, cu netezi tendinţe moralizatoare, d. I. Al. Brătescu-Voineşti ne povesteşte peregrinările sale cu puşca şi câinele pe miriştile întinse sau tăcutele odihne şi aşteptări cu undiţa în mână.

Proza sa poartă pecetea acelui curat, discret şi sensibil la orice vânturi suflet, pe care neam obişnuit să-l căutăm, fie că e vorba de o dramatică soartă umană, sau de povestea tristă şi simplă a unui câine de vânătoare sau a unui sitar răpit. Opera d-sale, destul de puţin numeroasă dealtfel (cele cinci cărţi ale sale, ca să le numim: „In lumea dreptăţii", „Intuneric şi lumină", „Rătăciri", „Firimituri" şi „Cu undiţa", se reduc de fapt la primele două volume, în care d-sa adună nuvelele şi schiţele ce i-au consacrat numele) este însă egală, unitară şi de o valoare şi conştiinţă artistică de frunte.

Nu e de mirare că această proză cu străluciri de virtute şi cumineniei etice, scrisă într'un stil simplu, natural, comunicativ, a furnizat cele mai frumoase pagini cărţilor de şcoală, rămânând şi astăzi literatura de predilecţie şi model a tineretului.

Vasile Damaschin

NOTE

„SĂPTĂMÂNA OLTENIEI"

Provincia — prinde să grăiască prin toată bogăţia ei spirituală. Un interes din ce în ce crescut se arată faţă de comorile sufletului românesc din tot cuprinsul ţării. Este un început dintre cele mai pilduitoare, care vine să mărturisească încă odată, cu prisosinţă, grija Guvernului Mareşalului Ion Antonescu pentru tot ce poate contribui la desăvârşirea temeliei unei ţări noui.

Din acest punct de vedere, provincia oferă inepuizabile resurse de sănătate morală, tezaur artistic şi entusiasm nesdruncinat. Deşi neglijată până mai ieri, provincia a continuat totuşi, cu puteri proprii, să ducă prin vreme steaguri de lumină şi să adauge culturii noastre contribuţii deosebit de preţioase.

O mentalitate cu pronunţată pecetie străină a făcut pe unii să considere provincia, întotdeauna, slab ecou şi imitaţie supărătoare a unor vremuri depăşite de progres. Nimic mai fals.

Una — *dintre preocupările de căpetenie ale Guvernului Mareşalului Antonescu este întoarcerea la fântânile neamului. O grijă deosebită faţă de tot ce aparţine trecutului românesc, de unde, mai ales astăzi, avem aflat de învăţat.*

Păstrătoare de datină strămoşească şi mărturie de eroism fără de pereche, provincia capătă, în vremurile prin cari trecem, semnificaţia unui simbol. Spre dânsul se îndreaptă degetul Mareşalului.

Pe linia — acestor nobile şi româneşti străduanii de a se reda provinciei preţuirea adevărată, Duminică 24 Octombrie a. c. a avut loc la Craiova, într'un cadru impresionant, deschiderea *„Săptămâni Olteniei"*.

Cu acest prilej, s'a ţinut în vechiul şi gloriosul oraş oltenesc Congresul Căminelor Culturale ale Fundaţiei *„Regele Mihai"* din întreaga ţară. Capitala Olteniei a trăit astfel clipe vibrante. Incă din zori, străzile oraşului au fost inundate de peste 5000 de căminari, în frunte cu preoţii şi învăţătorii satelor. Costumele naţionale din tot cuprinsul ţării şi scoarţele oltenesti din pervazul ferestrelor, gâlgâirea aceea de tinereţe şcolară şi fosnetul cuvintelor caracteristice marilor sărbători, au dat Craiovei imaginea României de totdeauna.

Oastea căminarilor, străluciţi organizată de Fundaţia Culturală „Regele Mihai I", venia parcă să exemplifice — ca material viu — vitejia, cumintenia, arta şi răvna spre tot ce este nobil, însuşiri româneşti minunat înfăţişate în expoziţia *„Săptămânei Olteniei"* din Palatul Fundaţiei *„Jean C. Mihai"*.

Festivitatea — *a fost cinstită cu prezenta d-lui* Mareşal Ion Antonescu, *Conducătorul Statului şi a reprezentanţilor Guvernului; în frunte cu d. prof.* Mihai A. Antonescu, *preşedintele Consiliului de miniştri*

Adresându-se căminarilor şi conducătorilor lor, d. Mareşal Ion Antonescu a definit astfel marea şi românească misiune a Căminului Cultural:

„Căminul cultural trebue să aşeze în fiecare sat casa-model, în care femeile şi copiii satului să meargă pentru a învăţa tot ce poate înfăptui o gospodărie românească.

Căminul cultural trebue să aibă în fiecare sat un câmp agricol în care agronomii, învăţătorii şi preoţii să poată să îndrumeze pe fiecare sătean în munca pământului lui, în folosirea uneltelor lui, îngrijirea semănţelor, adunarea rodului şi selecţionarea lui.

Căminul cultural trebue să înfăgheze împreună cu administraţia comunei, grajduri în care veterinarul satului şi toţi slujitorii Căminului să îngrijească de animalele sătenilor şi să-i înveţe a le îngriji.

Din acest punct de vedere, provincia oferă inepuizabile resurse de sănătate morală, tezaur artistic şi entusiasm nesdruncinat. Deşi neglijată până mai ieri, provincia a continuat totuşi, cu puteri proprii, să ducă prin vreme steaguri de lumină şi să adauge culturii noastre contribuţii deosebit de preţioase.

O mentalitate cu pronunţată pecetie străină a făcut pe unii să considere provincia, întotdeauna, slab ecou şi imitaţie supărătoare a unor vremuri depăşite de progres. Nimic mai fals.

Una — *dintre preocupările de căpetenie ale Guvernului Mareşalului Antonescu este întoarcerea la fântânile neamului. O grijă deosebită faţă de tot ce aparţine trecutului românesc, de unde, mai ales astăzi, avem aflat de învăţat.*

Păstrătoare de datină strămoşească şi mărturie de eroism fără de pereche, provincia capătă, în vremurile prin cari trecem, semnificaţia unui simbol. Spre dânsul se îndreaptă degetul Mareşalului.

Pe linia — acestor nobile şi româneşti străduanii de a se reda provinciei preţuirea adevărată, Duminică 24 Octombrie a. c. a avut loc la Craiova, într'un cadru impresionant, deschiderea *„Săptămâni Olteniei"*.

Cu acest prilej, s'a ţinut în vechiul şi gloriosul oraş oltenesc Congresul Căminelor Culturale ale Fundaţiei *„Regele Mihai"* din întreaga ţară. Capitala Olteniei a trăit astfel clipe vibrante. Incă din zori, străzile oraşului au fost inundate de peste 5000 de căminari, în frunte cu preoţii şi învăţătorii satelor. Costumele naţionale din tot cuprinsul ţării şi scoarţele oltenesti din pervazul ferestrelor, gâlgâirea aceea de tinereţe şcolară şi fosnetul cuvintelor caracteristice marilor sărbători, au dat Craiovei imaginea României de totdeauna.

Oastea căminarilor, străluciţi organizată de Fundaţia Culturală „Regele Mihai I", venia parcă să exemplifice — ca material viu — vitejia, cumintenia, arta şi răvna spre tot ce este nobil, însuşiri româneşti minunat înfăţişate în expoziţia *„Săptămânei Olteniei"* din Palatul Fundaţiei *„Jean C. Mihai"*.

Festivitatea — *a fost cinstită cu prezenta d-lui* Mareşal Ion Antonescu, *Conducătorul Statului şi a reprezentanţilor Guvernului; în frunte cu d. prof.* Mihai A. Antonescu, *preşedintele Consiliului de miniştri*

Adresându-se căminarilor şi conducătorilor lor, d. Mareşal Ion Antonescu a definit astfel marea şi românească misiune a Căminului Cultural:

„Căminul cultural trebue să aşeze în fiecare sat casa-model, în care femeile şi copiii satului să meargă pentru a învăţa tot ce poate înfăptui o gospodărie românească.

Căminul cultural trebue să aibă în fiecare sat un câmp agricol în care agronomii, învăţătorii şi preoţii să poată să îndrumeze pe fiecare sătean în munca pământului lui, în folosirea uneltelor lui, îngrijirea semănţelor, adunarea rodului şi selecţionarea lui.

Căminul cultural trebue să înfăgheze împreună cu administraţia comunei, grajduri în care veterinarul satului şi toţi slujitorii Căminului să îngrijească de animalele sătenilor şi să-i înveţe a le îngriji.

Căminul cultural trebue să aibă în fiecare comună o casă de sănătate, în care medicul satului, agentul sanitar, învăţătoarea şi romînce cu suflet să poată aduna pe toţi fiii satului, pentru a se îngriji de sănătatea lor, pentru a îndruma higiena casei, grija şi alimentarea copiilor, îngrijirea bătrânilor.

Căminul cultural, împreună cu romînce din Consiliul de Patronaj, trebue să ajute înfiinţarea pe lângă fiecare şcoală a unei cantine, în care — sub lumina învăţătorului şi mâna de mamă a învăţătoarei, — copiii satului să-şi primească prin iubirea comună şi sprijinul bogaţilor satului, hrana de care au nevoe, pentru a-şi întări trupul şi a-şi ascuţi mintea la învăţătură.

Căminul cultural trebue să îndrumeze în fiecare sat Casa de citire, în care, în fiecare săptămână, învăţătorul, preotul şi toţi cărturarii satului, ca şi oamenii de bine, să se poată aduna în şezători de sfat, prin care sufletul ţăranului să fie totdeauna dogorit de flacăra învăţăturii.

Şezătorile să fie simple, de unire romînească, de iubire creştină de credinţă în Patrie şi în Rege.

Şezătorile să adune pe fiii buni ai satului şi să-i ridice prin munca lor, să-i deosebească prin exemplul lor, să-i sprijine prin grija lor.

In aceste şezători toţi cei plecaţi din sat, oricât de departe au ajuns, oricât de sus s'au ridicat pe treptele vieţei sociale, să se întoarcă cu mândrie la vatra de unde au răsărit, pentru ca să aducă îndemnul lor şi să dea pildă de înălţare familiei din care s'au desprins, mândrie părinţilor şi statornicie şi înţelegere între clasele societăţii româneşti.

In Cămine eroii satului să fie cinstiţi, văduvele războiului să fie respectate şi ajutate, orfanii războiului să-şi găsească mângâerea şi ocrotirea părintelui dăruit ţării.

Căminul cultural trebue să fie izvor de lumină şi brat de sprijin; simbol de unire şi sfat de îmbărbătare.

Intr'însul să se adune fără nici o deosebire toţi cărturarii satului toţi slujitorii Statului şi prin el să se risipească apoi în fiecare gospodărie, în fiecare ogor pentru a îndemna şi pentru a îndrepta.

Va veni ceasul când despovăraţi de grijile războiului, vom da acestei acţiuni misionare toată răspunderea dar şi tot sprijinul.

Va veni ceasul când Căminul cultural nu va mai lăsa în afara lui nici un învăţător, pe nici un preot, pe nici un funcţionar şi va cuprinde în activitatea lui pe toţi medicii, pe toţi agronomii, într'un cuvânt pe toţi slujitorii Statului".

Freamătă în cuvintele Mareşalului nu numai îndemn la muncă neîntreruptă, ci şi o dogorâtoare şi pilduitoare dragoste pentru tot ce se leagă de satul românesc, în care Conducătorul Statului vede pârghia rezistenţei naţionale.

Primit — cu furtunoase aplauze, d. prof. *Mihai A. Antonescu*, preşedintele consiliului de miniştri, ia cuvântul arătând mai întâiu importanţa trecutului Oltenesc în istoria neamului românesc. Primul Sfetnic al ţării aminteşte, vibrant, toate figurile reprezentative ale Olteniei, care au avut rol covârşitor în istoria noastră, dându-le ca exemplu.

In continuare, d-sa vorbeşte despre însemnătatea căminului cultural ca instrument al promovării neamului, subliniind:

Căminul cultural trebue să aducă în vatra ţăranului, tradiţia iubirii fanatice a Patriei, alături de sfatul înţelept al grijei de pământ, de familie şi de gospodăria lui.

Căminul cultural este, prin aceasta un adevărat instrument de ridicare naţională în afară şi de împlinire a dreptăţii sociale înăuntru.

El trebue să fie sfetnicul satului şi sprijinitorul vieţii ţăranului nostru, el trebue să înveţe pe săteanul cultura pământului, iar pe romînce cultul gospodăriei; el trebue să dea săteanului îndemn şi mijloace noui de muncă, iar familiei săteanului învăţături practice de gospodărie şi higienă.

Am credinţa că mai ales aci, pe pământul Olteniei, unde munca oţelească a dăruit şi dăruieşte neamului atâtea rezerve de producţie, voi căminarii veţi păstra şi veţi răspândi pe întregul cuprins al ţării iubirea de meşteşug şi de comerţ a olteanului".

In numele — căminarilor din întreaga ţară a vorbit d. *Octavian Neamţu*, directorul general al Fundaţiilor Culturale Regale, care a reuşit să facă din Căminul Cultural adevărat altar de românism.

Intr'o cuvântare densă şi plină de avânt, d. Octavian Neamţu a schiţat rolul misionar al Căminului Cultural.

In vremurile dintre două lumi pe care le trăim — a spus d-sa — când rânduieli vechi de viaţă se răstoarnă şi când, în încordarea întregij omeniri, altele noui se află în pregătire, Fundaţia noastră dragă a rămas să păzească în măsura puterilor şi a rosturilor ei, tradiţia de iubire şi de speranţă ce uneşte indisolubil poporul de Rege.

Voinţa neclintită a ţăranului de a-şi făuri o soartă mai bună, credinţa noastră nesovăluitoare că legea supremă a vieţii oricărui cărturar român trebue să fie munca pentru ţărănime, ca şi temeinicia verificată a drumului pe care mergem în acest domeniu, sunt forţele puternice prin care se va obţine transformarea satelor româneşti".

Din partea — Regionalei Olteniei a vorbit d. general *C. Z. Vasiliu*, ministru subsecretar de stat la interne şi preşedintele căminelor culturale din Oltenia, a cărui muncă neobosită pentru satul românesc a fost călduros subliniată, cu acest prilej, de d. prim ministru Mihai A. Antonescu.

Desprindem din înflăcărata cuvântare a d-lui general C. Z. Vasiliu aceste cuprinzătoare cuvinte:

„Lăcaşuri de lumină, Cămine Culturale se ridică din an în an, mai vii şi mai numeroase pe întreg cuprinsul ţării şi intre zidurile lor se aşează la loc de cinste: biblioteci, hrană sufletească ce înobilează fiinţa săteanului prin lecturi din cărţi alese reviste şi ziare; dispensare şi farmacii, care păstrează şi întăresc sănătatea satelor şi a sătenilor, scoli ţărăneşti care dau ţării cetăteni luminaţi, buni gospodari, pildutori în rosturile lor, în viaţa satelor şi — peste toate — în ele se plămădeşte sufletul colectiv al naţiei de ţărani, în dragoste şi iubire de Tron, Ţară şi Conducător.

Legea morală, nescrisă, dar puternică a acestei acţiuni de ridicare a satelor, aceia care îi asigură trăinicia şi vitalitatea este voluntariatul muncei".

In — Palatul Fundaţiei *„Jean C. Mihail"* a avut apoi loc deschiderea expoziţiei *„Săptămâna Olteniei"*, deasemeni onorată cu prezenţa d-lui Mareşal Antonescu şi a reprezentanţilor guvernului, în frunte cu d. prof. Mihai A. Antonescu, preşedintele Consiliului de miniştri.

„Am ţinut să fiu aici la inaugurarea „Săptămânii Olteniei" — a spus, printre altele, d. Mareşal Ion Antonescu — *pentru ca să arăt astfel grija şi iubirea pe care o purtăm deopotrivă tuturor provinciilor româneşti.*

„Săptămâna Olteniei" nu este numai prilej de mărturisire a unităţii româneşti şi de cinstire a rostului Olteniei în viaţa naţională;

„Săptămâna Olteniei" este o tradiţie, pe care o începem azi aci, aşezând obiceiul ca Statul şi Guvernul să însufleţească tradiţiile fiecărei provincii, să ocrotească şi să unească particularismele naţionale şi să dea fiecărei regiuni istorice din viaţa Neamului cinstirea ce i se cuvine".

Iată cuvinte cari mărturisesc din nou străduania de totdeauna a Conducătorului Statului pentru ridicarea provinciilor şi contopirea lor spirituală într'un tot de neclintit.

O minunată — *caracterizare a sufletului oltenesc a făcut, cu acest prilej, d. prof. Mihai Antonescu, preşedintele Consiliului de ministri.*

„M'am străduit de multă vreme — *a spus d-sa* — să înţeleg pentruce oltenii izbutesc să adune în temperamentul lor, în vitalitatea lor, pe de o parte puteri înnoitoare de viaţă şi de luptă, iar de altă parte o adevărată mistică a practicei, un simţ realist al vieţii, care ia uneori înfăţişeri de materialism.

Oltenia a dăruit neamului tradiţionalismul religios al mânăstirilor, podoabe de neam, în care au răsărit primele gânduri creştine şi româneşti; luptători naţionali cari au ridicat pe culmi unitatea neamului şi răscolitori de adâncuri şi de brazdă setoasă de libertate şi de dreptate; alături de luptători de desrobire şi spulberare a iobăgiei, tradiţionalismul boeresc din poalele munţilor şi dealurile Olteniei, în aşezările Craiovei şi ale Jiiului; expresii de viaţă românească echilibrată şi sănătoasă, trepte de ordine socială şi împliniri de viaţă economică, iar pe deasupra, acel fureş de risipire practică în viaţa economică, ai olteanului negustor care, plecat de aci, vrea să stăpânească bogăţiile şi comerţul pretutindeni.

Profesorul Marcu încerca să explice azi această sinteză a Olteniei prin echilibrul poziţiei geografice a provinciei.

Este adevărat, sunteţi ziditi între munţi şi ape.

Dar sunt şi alţii ziditi între munţi şi ape.

Există o singură explicaţie: geografia destinelor.

Aţi avut aci, în Oltenia, mai multă linişte decât în alte provincii ale ţării, posibilitatea unei aşezări mai sănătoase şi mai demne.

Oltenia a fost un pământ mai ferit de frământările şi încercările Neamului nostru.

In afară de epoca năvălirilor pe vadul dunărean şi a încercărilor dela Karlovitz şi Passarowitz, Oltenia a fost ferită de încercările aspre ale destinului, care a năvălit cu vitregia alte aşezări din ţara noastră".

Aducând — *prinosul de recunoştinţă şi devotamentul Mareşalului Ion Antonescu, pentru sprijinul de totdeauna acordat străduanilor celor cari muncesc la ridicarea ţării, d. general C. Z. Vasiliu, ministru subsecretar de stat la interne şi preşedintele Regionalei oltene a Fundaţiilor Culturale Regale, a definit astfel expoziţia din Palatul Fundaţiilor „Jean C. Mihail":*

„Am încercat să adunăm aici, amănuntele pe care să le punem la dispoziţia oamenilor de ştiinţă, pentru întregirea şi verificarea istoriei noastre naţionale. Ciobul şi moneda romană, migăloasa ţesătură, arta de odinioară şi cea de azi, cartea, hrisovul şi cartograma, care arată stări etnografice şi sociale, necercetate încă, toate se vor găsi aşezate aici cu un rost, dacă nu totdeauna estetic în orice caz documentar şi informativ.

Din tot acest patrimoniu de tradiţii, de datini, de istorie trăită, care fac originalitatea Olteniei, vrem să dovedim drepturile noastre, pe acest pământ, în mărunţaiele căruia zac toţi strămoşii noştri, cu care ne mândrim şi care ne dau dreptul la un trai liber, dincolo de orice constrângere".

„Săptămâna Olteniei" — *capătă semnificaţie deosebită, mai ales că ea are loc într'o vreme pe cât de grea, pe atât de măreaţă pentru neamul românesc.*

Pe bună dreptate subliniia d. prof. Alexandru Marcu, *ministru subsecretar de stat al Propagandei Naţionale, în vibranta d-sale cuvântare rostită cu acest prilej:*

„Ne regăsim în cadrul acestor manifestări de energie şi demnitate naţională, în unul din momentele cele mai eroice pe care ni le-a impus destinul. Faptul că se află răgazul şi limiştea sufletească necesară pentru a reafirma şi în acest fel elanurile de muncă şi de creaţie românească, îşi găseşte explicaţia în vitalitatea şi tăria de totdeauna a Neamului, mai încrezător simţite, totdeauna prin contactul nemijlocit cu Oltenia şi cu sufletul ei."

CONSIDERAŢIUNI ASUPRA RASEI IN FILOSOFIA LUI CONTA

(Urmare din pag. 1-a)

le-a susţinut în lucrările de specialitate. Deosebit de interesante ne apar consideraţiunile asupra celor patru factori principali care determină transformarea vieţii, al cărui început, învăluit în perspectiva ăstor ipoteze, el îl desleagă prin admiterea autogoniei sau a generaţiei spontanee. Nu ne vom opri asupra acestei probleme pentru care Conta a insistat cu toată puterea argumentelor de care s'a simţit în stare. Vom trece mai de grabă la cele patru elemente importante care contribue la schimbarea vieţii — deci şi a rasei, — încercând să vedem ce urmări pot avea ele în ceea ce priveşte fenomenul asupra căruia ne-am oprit atenţiunea.

Primul element este adaptarea la mediu. Rasa, în concepţia lui Conta, apare, după cum am văzut, ca o unitate secundară, constituită, încetul cu încetul, dintr'un echilibru principal al forţelor biologice universale. Acest echilibru nu e stabil. Lupta necurmată a vieţii, după un oarecare timp, prin acţiunea ei directă, îl face să fie mobil şi să evolueze mereu. In echilibrul acesta intră şi ies necontenit forţe noui. Forţele venite din mediul înconjurător care acţionează asupra echilibrului principal au, întâi de toate, rolul de a-i prelungi şi favoriza existenţa. Aşteptarea la mediu, creatoare de potenţe vitale în sânul formei evolutive care este rasa, nu-i altceva decât „modificarea echilibrului principal al unei prin intrarea de forţe noua în acest echilibru sau ieşirea de forţe vechi din el". Fără îndoială, procesul îşi are restricţiunile lui. Trebue ca forţa care se adaugă sau se pierde să nu fie prea mare, căci atunci n'ar contribui cu nimic la o evoluţie treptată, ci la o bruscă extincţiune. Totodată, nu trebue să acţioneze asupra unui echilibru care nu ar mai avea nevoie de un plus energetic cantitativ, căci, într'un asemenea caz, echilibrul principal, în loc să se întărească, păstrând unitatea formei, s'ar distruge. Privitor la aceste lucruri Conta stabileşte următoarele trei legi: 1. „Orice schimbare în jurul forţelor a căror luptă constitue viaţa dă loc la o schimbare echivalentă în funcţiunile organice; şi acestea produc o schimbare echivalentă şi corespunzătoare în organe"; 2. „Organismul poate să se modifice într'o direcţie dată oricât de mult, cât timp înrâurirea care provoacă acea modificare durează şi se mărreşte pe nesimţite"; 3. „O modificare de organism scade pe nesimţite şi se pierde, cât timp înrâurirea care a produs-o scade şi dispare".

Rasa ca funcţiune biologică a unui echilibru mobil, parcurge, aşa dar, drumul unde ei, reîmprospătându-şi puterile iniţiale, cu cele ale mediului înconjurător, atât timp cât se află pe curba suitoare. O dată trecut punctul culminant sau maxim de vitalitate începe să străbată un drum înverş — curba scoborâtoare — dar fără a mai trece prin aceleaşi stadii pe care le-a străbătut la început. Fiind pe culmea plenitudinii ei, sub acţiunea neîncetată a forţelor cosmice, a dat naştere unei alte forme, care, constituită împrejurul unui nou echilibru, începe o viaţă nouă, mai perfecţionată. Rasele se succed neîntrerupt unele altora, cele consecutive luând naştere în momentul maximului de potenţialitate biologică a celor care preced; astfel că curba scoborâtoare a unora corespunde cu curba suitoare a altora. O asemenea evoluţie nu are alt scop decât desăvârşirea mijloacelor temporale de adaptare la condiţiile de multe ori anevoioase ale luptei pe care trebue s'o dea cu vieaţa.

Deosebit de interesante sunt şi ideile pe care Conta le-a formulat asupra celorlalte elemente care determină transformarea grupurilor rasiale. Acestea sunt socotite de el drept moduri speciale ale adaptării: încrucişarea şi emigrarea.

Filosoful român este de părere că mai multe familii aşezate într'un loc anumit pe suprafaţa pământului, dacă refuză orice amestec cu membrii altor familii, ajung la un moment dat să creeze şi să perpetueze un tip anumit, înzestrat cu însuşiri somato-psihologice apropape neschimbătoare. Dar primejdia, în acest caz, vine neîntârziat tocmai de aici. Aceste familii sau triburi, după o vreme oarecare, prin neintroducerea de forţe noui care să susţină lupta vieţii, vor fi silite să regreseze, să intre în decadenţă. E necesar deci ca grupul de oameni, în evoluţia lui progresivă pentru a-şi menţine un timp mai îndelungat vigoarea, să primească amestecul cu alte grupuri; aceasta, deoarece e dovedit că „încrucişarea a doi sau câtiva indivizi, provenind din familii deosebite, dă naştere la unda unei noi familii", mai puternică şi mai bine înzestrată. Conta afirmă că din împreunarea mai multor familii ia naştere tribul, din mai multe triburi naţiunea, şi aşa mai departe.

Dacă însă, din diferite motive, nu se poate ajunge la încrucişare, atunci efectele primejdioase ce ar decurge din absenţa ei pot fi înlăturate cu uşurinţă de emigrare. In cazul nostru, rasa care e ameninţată de dispariţie prin degenerescenţă şi prin lipsa îndelungată a unui amestec de sânge reconfortant, poate să-şi redobândească puterea vitală prin stabilirea într'o altă regiune, mai mult sau mai puţin apropiată. Emigraţia suplineşte încrucişarea. La locul stabilirii noui nu poate, totuşi, rămâne prea multă vreme fără a nu se expune din nou pericolului decadenţei, afară de cazul numai când se încrucişează aici cu grupurile altor rase. Dar nici emigrarea nu se poate înfăptui oricum. Cu privire la ea Conta stabileşte câteva legi pe care nu ne putem opri de a nu le menţiona, interesante fiind, mai ales, prin ascutimea observaţiilor lor: 1. „Orice fiinţă organică care locuieşte, sau a locuit, într'un loc dat, este originară, prin ea însăşi sau prin strămoşii săi din o altă localitate"; 2. „Orice specie de fiinţe organice neatârnate, dacă nu mai schimbă de loc habitatul în care se află, se stinge dela o vreme, după ce a parcurs o undă corespunzătoare acelui habitat. Iar pentru ca ea să dea naştere la alte specii noui şi să continue astfel evoluţia vieţii organice de pe pământ, trebue să emigreze din când în când"; 3. „Rasa mamă va produce prin emigrare rase cu atât mai multe şi mai viguroase cu cât ea însăşi se află mai aproape de punctul culminant al undei sale"; 4. „Curentele de emigrare, deşi fac zigzaguri prin mişcările lor, când în spre Nord, când în spre Sud, au, totuşi, o tendinţă şi o direcţie finală dela Răsărit spre Apus".

De sigur, nu toate dintre aceste legi sunt valabile şi azi. Demn de observat, totuşi, e faptul că în unele privinţe Conta a intuit destul de bine procesele prin care au trebuit să treacă unele rase, dacă ar fi să ne gândim numai la strămoşii indoeuropenilor, la vechii Ari, ce au plecat în drumul lor de expansiune de pe meleagurile Mării Caspice, la începutul erei noastre. In ceea ce priveşte ramificaţia genetică în punctul lor culminant de desvoltare, se pare că a avut deplină dreptate. Formulăm însă rezerve asupra direcţiilor de emigraţiune. Dacă drumul dela Est spre West pare o realitate pentru rasa indogermană, n'am putea afirma cu certitudine acelaşi lucru şi pentru celelalte. Apoi, subîmpărţirile raseologice pe care Conta era îndrituit să le facă nu mai corespund astăzi criteriilor ştiinţifice de clasificare.

In privinţa celui de al patrulea element: ereditatea — deşi s'ar părea că-i unul de fixitate — el îl sprijină cu argumente proprii. E de părere că ideile şi sentimentele au o mare influenţă asupra organismului omenesc. Acesta e împins în mod continuu să reproducă „consti-

tutia", direcţia şi forma organică, asifel precum se aflau în timpul formării materiei embrionare".

Ceea ce este de reţinut, încheind aceste fugare consideraţii, e faptul că rasa, în cadrul teoriei ondulaţiei pe care Vasile Conta a formulat-o şi susţinut-o cu atâta convingere, urmează directivele mari ale dinamismului universal. Expresie sau moment în devenirea ireversibilă a marei unde organice de pe pământ, suie mereu pe treptele evoluţiei biologice, până când forţele cosmice, cu mult mai numeroase şi mai puternice, îi vor determina declinul şi extincţiunea. In succedarea neîntreruptă a veacurilor, rasele se vor sili să creeze tipul cel mai desăvârşit de om, pentru ca apoi, umanitatea epuizându-şi resursele vitale, să facă loc unei alte specii de fiinţe — o nouă treaptă, o nouă undă poate — şi mai bine înzestrată în lupta de adaptare la mediu.

Cine ştie dacă urmaşii noştri nu vor fi insectele, în stare să învingă obstacolele naturii cu ajutorul instrumentelor organice de care vor dispune, cu mult mai perfecţionate decât ale noastre şi prin mijlocul cel mai sigur de a întârzia moartea genurilor: prolificitatea.

Ionel Huşanu

Societatea Naţională de Editură şi Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ". Bucureşti, str. Sărindar 5-7-9 (telefon 3.84.30) înmatr. sub Nr. 156/942 la Reg. Of. Comerţului Bucureşti Tipărită la 30.X.1943

ANUL II No. 86 — 5 LEI EXEMPLARUL — embrie 1943

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

Onor. Revista "Transilvania"
Str. A. Saguna Nr. 6
S i b i u

AGRAMATISMUL ȘI PEDAGOGIA DE AZI

Ocupându-se de chestiunea vorbirii și scrierii corecte a limbii materne, filologul ieșean Iorgu Iordan ajunge la unele constatări, pe cât de puțin optimiste, pe atât de adevărate.

Sunt numeroși Români, dintre cei mai neaoși, cari folosesc corect limba strămoșească atunci când o vorbesc, dar cari, cu toate acestea, „nu sunt stăpâni în mod constient" pe această limbă, în înțelesul că „nu sunt în stare să-și dea totdeauna seama de raporturile gramaticale dintre cuvintele alcătuitoare ale unei fraze".

Observația este justă, și ea pune în lumină o situație destul de gravă. Cu atât mai gravă, cu cât se generalizează tot mai mult de-un timp încoace.

Care sunt cauzele acestui fenomen de agramatism generalizat, întristător și rușinos? Ni se pare că în privința asta, profesorul ieșean pune degetul pe rană.

„Cauzele, spune d-sa, sunt multiple și variate. Cea mai importantă este neglijarea studiului gramaticii în învățământul de toate gradele. Cu riscul de a părea un „laudator temporis acti", afirm că, din acest punct de vedere, școala românească de acum 40-50 ani era superioară celei actuale. Pe atunci se învăța gramatica limbii materne încă din cursul primar. Nici autoritatea superioară, nici dascălii nu se emoționau la gândul că copiii s'ar putea plictisi ori chiar îmbolnăvi de atâta carte. Este drept că pe vremea aceea calitatea elevilor atingea, în linii mari, un grad pe care nu vreau să discut din ce motive, astăzi nu-l întâlnim, obișnuit, decât la o elită, restrânsă ca număr. Nu mai vorbesc de greutățile cu care aveau de luptat liceenii, chiar în școlile din centre mari, unde se găseau profesori mai bine pregătiți pentru delicata lor misiune. Dar și azi s'ar putea obține rezultate mai serioase, dacă, între altele, nu s'ar face oarecare exces de „pedagogie", care, mă bazez pe experiența mea de profesor secundar vreme de 25 ani, se adaptează la forțele școlarilor slabi și mediocri, spre a deveni un mijloc de plictiseală pentru cei înzestrați, dar muncitori, și unul de „chiuleală" pentru cei capabili, dar leneși".

Ne-am îngăduit să redăm acest lung citat, pentru curajul cu care se desvăluie cauzele principale ale agramatismului dezonorant, ilustrat, după cum o vom dovedi în momentul potrivit, chiar și de oameni foarte sus puși în ierarhia învățământului: de profesori universitari! O vom demonstra; cu mostre unice, fără pereche în istoria culturii noastre!

Este, desigur, proaspătă în memoria cititorului, campania deslănțuită acum câțiva ani în presă, pe tema „surmenării" copiilor în școli. Va rămâne ca una dintre cudățeniile vremii, faptul că într'o perioadă de vizibil progres al ignoranței și agramatismului, s'a strigat împotriva „excesului" de carte! Mamele grijulii s'au revoltat că odraslele lor delicate, sensibile, debile, sunt nevoite să cunoască atâtea lucruri „inutile". Auzi!... Să mai învețe și gramatică, și logică, și... latină!... Dar la ce mai folosesc toate „vechiturile" astea?... Școala trebue să fie practică, practică, practică!!!

Fenomenul este cât se poate de firesc, dacă ținem seama că trăim în epoca negustorilor și a șoferilor. N'a identificat oare, cu serios temei, un Keiserling în șofer, tipul reprezentativ al civilizației contimporane?

Trăim o epocă în care mentalitatea pragmatistă domină suveran în mai toate țările. Nu numai la noi întâlnim această orientare generală înspre ceeace este practic și imediat util. O găsim și în țările de veche tradiție culturală. Dar dacă în acele țări, orientarea în acest spirit își mai poate avea o rațiune, dacă ne gândim la tradiția foarte puternică a studiilor clasice, la noi e surprinzătoare pur și simplu. Pentrucă, să nu se uite cultura clasică și cultura teoretică în genere, n'au fost niciodată prea dezvoltate în țara noastră. După ce e atât de redusă, să se mai și protesteze împotriva ei, e cel puțin ciudat.

Trebue să recunoaștem însă, că guițatul acesta al ignoranței, chiar când vine din partea părinților ingenui, n'ar fi avut atâta răsunet, — nu s'ar fi produs poate chiar deloc — dacă, tocmai aceea care prin definiție sunt meniți să apere interesele culturii, n'ar fi încurajat atmosfera proprie școlii de azi. Ne referim la pedagogi. De multă vreme avem convingerea că, în afară de cauzele implicate în structura societății contimporane, pedagogia însăși a servit primele de lene și ignoranță, ale cărei roade se văd. De altfel, tot ca un semn al vremii, trebue privită și înmulțirea excesivă a pedagogilor și catedrelor de pedagogie dela universitățile noastre. Fără a determina precis dacă pedagogii sunt cauza crizei școlii, sau criza acesteia a înmulțit numărul lor, nu putem să nu constatăm strânsa corelație dintre aceste două fenomene. Corelația tot așa de semnificativă ca și aceea dintre crizele economice și pletora economiștilor docți.

O veche zicală românească arată plastic ce se întâmplă când se strâng prea mulți specialiști! Tăcut eu nu-l putem pierde din vedere nici aici. Cu atâția specialiști în pedagogie, și cu atâtea sisteme create de ei, mediocritatea și lenea sunt tot mai vizibil încurajate, în loc ca ele să fie încercuite și cauterizate. In curând atmosfera va deveni sufocantă prin invazie masivă a mediocrităților și ignoranților agresivi.

Distinsul filolog ieșan are deplină dreptate să denunțe, în termeni clari, aceste „excese de pedagogie" care proteguesc prea mult pe cei slabi și mediocri, în paguba celor înzestrați. E o slăbiciune a pedagogiei moderne, pe care și noi am constatat-o și o constatăm zilnic, de câtiva ani încoace. Profesorii de azi, sunt stăpâniți de două prejudecăți: întâi, că se cer prea multe cunoștințe, prea multă teorie (ca și când cultura ar consta din mânuirea ciocanului și a bidinelei); al doilea, că cine intră în școala secundară, oricât ar fi de slab, tot știe ceva ca să promoveze. De fapt, nu atât profesorii se lasă înrâuriți de aceste prejudecăți, cât mai ales autoritățile ce comandă școala, după indicațiile specialiștilor pedagogi. Ele au plecat urechea la sugestiile nechematilor.

Prejudecățile acestea trebuesc învinse, chiar în interesul școlii. Până nu se va înțelege că școala și cultura nu sunt făcute pentru orice biped, și că cineva nu poate fi primit și promovat, așa cum se întâmplă prea des, pentrucă este băiatul lui cutare, de bună condiție socială și rang înalt (având deci posibilitatea să intervină cu succes), răul își va săpa albia tot mai adânc.

N. Tatu

Pitoresc basarabean

VALEA CĂBĂEȘTILOR LĂPUȘNEI

Valea Căbăeștilor Lăpușnei, cu înfățișarea ei carpatină, cu viața pe care a atras-o în prejmă-i și cu tradiția din care-și țese răbojul, este un loc de odihnitoare interiorizări și de liniștit refugiu.

Despicătura acestei văi, îngustă la început ca lamele unei scoici uriașe, deschise sub dogoarea apăsătoare a soarelui marin, pornește din dealul Vânătorilor, care străjuește zarea până departe în târgul Nisporeni ca un uriaș megalitic.

Deasupra, ceva mai sus de locul unde începe a-și înseila pârîul Cunilei Albia, astfel se numește șuvița de apă care alunecă spumos peste zăgazurile de piatră de pe fundul ulucului, două mori de vânt stau înțepenite în coama dealului întocmai ca niște cruci imense, ale căror chipuri se adâncesc în polelala asfințitului de vară ca niște pietre de hotar între lumea văzută și necuprinsul eternității situate dincolo de marginile acesteia.

Deoparte și de alta a văii care aci se adâncește, aci se înalță ca un adevărat talaz, pereții grei de piatră sau tapetați cu argilă, se îndepărtează și se apropie în mai multe locuri de-a-lungul satului Căbăești pe care-l despică drept în două, oferind ochiului privelișteа unui autentic defileu.

Tradiția afirmă că prin sec. 18 un boer de curte al Domnitorului Grigore Ghica, cel sacrificat pentru dârzenia cu care și-a sprijinit hotarele țării, anume Calec, a descălecat venind dela Iași, în această parte a locului, unde un Uric domnesc îi consacra o întinsă moșie, alcătuită mai ales, din păduri seculare. Atât de vechi erau codrii acestui ținut, încât pe trunchiul unui singur arbore, povestesc din tată'n fiu bătrânii, se putea așeza o căruță cu patru roate. Va fi fiind poate și ceva legendă în ceeace povestesc sfătașii moșneni de prin satele înșirate ca o ghirlandă de-a lungul văii Căbăeștilor, dar este și adevăr. Pentru că renumiții codri ai Lăpușnei, cari se întindeau ca o pânză fără lățunoaie din regiunea Iașilor și până în stepa Bugeacului, pe aici au trecut. Iar că arborii acestor păduri erau de înfățișare și dimensiuni impresionante, și că de multe ori omul n'a îndrăsnit să ajungă până în inima lor este fapt dovedit prin „locurile" apărate și astăzi în mintea poporului, de misterioasele fiare ale pădurii, sub ale căror priviri înveninate îndrăsnețul călător rămâne săgetat pe loc.

Astăzi potecile de pădure închiriată, alternând dureros cu ponoarele care stau gata să se desprindă din țâțâni și s'o ia la vale peste așezările omenești mărturisesc regimul mai sălbatec decât înseși jivinele codrului, acordat acestei podoabe și neprețuite bogății, sub stăpânirea nepăsătoare a țarilor...

Dela marginea răsăriteană a satului Căbăești, valea se lărgește simțitor în chip de pălnie, iar pârîul se adună într'o răpă cu malurile neregulate, crestată adânc în *nisipul* unei lunci, la extremitatea căreia salcia, iarba, stufu și și papura par a-și fi găsit paradisul.

Drumul străbate, de aici înainte, o regiune stearpă. Cei câțiva metri de pădure tânără, care-i răcoresc praful, nu pot spulbera impresia de gol pe care ți-o produc în suflet coastele goale, tatuate la fiecare pas de râpi și hârtopuri, întocmai ca obrazul bunicilor din basmele copilăriei, care te însoțesc rugătoare până în bordeiele ursarior, un cătun de țigani așezați în acest loc după multe peripeții, cu 7—8 decenii în urmă. Credincioși tradiției lor de viață, acești slabi urmași ai hoardelor nomade vor pieri cu timpul prin uzură și degenerescență. Până atunci, ei rămân, însă, o pată de întuneric în mijlocul peisajului armonizat de aici înainte, într'o ținută nouă.

Pintenul de deal din partea de Miazăzi, proptit obraznic în marginea șesului, hotărnicește începutul unui decor mult mai plin de tinerețea șăgalnică a colorilor și de unduitul capricios al pământului.

Pe la poalele lui chiar, se furișează un drumeag care te duce în „Căprării", o adevărată căldare umbrită în fund de frunzișul sclipitor al plopilor cu podoaba tremurătoare și de răchitele cu ramurile aplecate până în umezișu' rece al ierbii. De aici clina dealurilor se lasă domol către șes, fiind acoperită de livezi și de ogoare până sub streașina pădurii. In adâncime terenul este împietrit în chip de valuri, care se păstrează aproape la același nivel până în masivul Strășenilor și al Ghidighiciului. Codrii de pe acest versant al văii păstrează ceva din măreția trecutului secular.

Înăuntru, cetele de mistreți, pe care imaginația populației locale le adapă la „Isvorul cel Mare, cu apa limpede ca mărgăritarul și rece de-ți crapă măselele în patru când o bei", căprioarele și cerbul sperios, vulpea cea șireată și cumătrul lup, domină restul viețuitoarelor terestre. Oaspeții văzduhului mișună gălăgioși prin coroana arborilor făcându-te să te crezi într'o sală imensă unde concertează nenumărate glasuri. Deasupra tuturor se ridică trilul sglobiu al privighetorii, ce leagănă somnul dimineții și somnul dimineții și încântă Palele inserării.

Câte odată trece în vizită de suveran, vulturul negru. Pădurea tace. Ochii sângeroși descopăr atunci câte un întârziat, ori câte un pui pe care mama a uitat să-l prevestească la vreme și numai întâmplarea sau cine știe, un ospăț proaspăt al acestuia îi poate scăpa.

Marginea codrului face câteva prispe și ocoluri greoaie, culminând în arcul Țurcăniți. Aici dealul are cea mai mare înălțime. De pe vârful lui perspectiva se deschide limpede până în șesul Băcului, oferind privirii farmecul unei priveliști bisociene.

De jur împrejur viile și livezile, pășunile și ogoarele coboară până în prispa satului Buda, aflat pe coasta din spre Miază Noapte a văii. Este cea mai veche așezare a locului. Odinioară, sălașurile omenești ocupau partea din spre Miază zi, care a fost părăsită din pricina lipsei de soare, a umezelei și a îndrăsnelilor săvârșite de fiarele codrului aflat în imediata apropiere.

Amintirea vetrei satului de altădată se păstrează sub numele de „Buda veche", căreia spiritul caustic și glumeț al poporului i-a adăogat și desmierdarea: „unde mâța streche".

Noua așezare, un pumn de case împrăștiate regulat printre pomi și grădini, a atras întotdeauna prin frumusețea naturii, prin sănătatea aerului și liniștea care stăpânește aici, o mulțime de vizitatori, care jinduiau după o clipă de odihnă și uitare.

La 1 km. numai spre răsărit, călătorul se întâlnește cu Pârjolteniі, după ce mai întâi a admirat închinându-se, o răstignire de piatră înfiptă în marginea drumului lângă o fântână cu ciutură pentru adăpat vitele, ce-ți evocă un fragment din nu știu care pânză a lui Nicolae Grigorescu.

Satul Pârjolteni a fost întemeiat, după cum subliniază tradiția, din locuitorii unei alte așezări care a fost pârjolită, adică arsă de Tătari. Oamenii de acolo s'au refugiat aici fiind puși la siguranță de desimea codrilor și de întăriturile special construite în satul vecin dela Nord, Horodiștea.

Despre repartizarea moșiei Pârjolteniilor aflăm prețioase date într'un Uric domnesc, păstrat în copie de către bătrânii orășului ai comunei.

Vasile I. Chicu

(Continuare în pag. 2-a)

GEORGE SAVU SAVARGIN — LEUL DELA NISTRU

TREI POEME IN PROZĂ

de ERNEST BERNEA

Un om merge

Un om merge calea șerpuitoare a serii; urcă dealul din față atras de tainele pădurii de brazi. Pământul lunecă sub picioarele lui ca uns de lumina roșiatică a apusului.

Un om merge cărarea florilor albe; urcă printre ochi și săbii de plante nevătămate. Râul suspină un cântec în vale și apoi cade într'un geamăt adânc. Pe o creastă în bătaia vântului un mănunchi de flori își mângâe obrazul una de alta. Râul cântă trist unda vieții sale mângâind fruntea albă a pietrelor.

Un om merge calea setei sale de necunoscut și se afundă în pădure. Brazii, din înălțimea vârfului lor, contemplă noaptea care cade.

Zarea s'a brumat ca o piersică.

Grădina înserării

Grădina înserării e înmiresmată de respirația florilor. Merii, cu roadele încă necoapte, iarba pitită în ascunzișuri de răcoare își mărturisesc setea lor de lumină. Soarele a coborît aurind trunchiurile.

E seară; răcoarea curge'n râuri din pădurile de brazi, străbate grădina și cuprinde casa cu ferestrele larg deschise.

Vremea îmi unge sufletul, dă șir gândurilor, mă deschide și mă leagănă. Trupul nu-mi mai e trup; sufletul l-a cucerit. Omul din mine nu mai e om; tainele l-au înflorit.

Bucuria și tristețea mă joacă, jocul sborului de porumbel în urcușul său către cer. Aburul lui Dumnezeu mă crește în țara fără plâns.

Și va veni noaptea cu somnul ei închis.

Copila veșniciei

Du-te, mi-a spus cineva din spate; și am înaintat. Mergi, mi-a spus un glas din altă lume; și eu am ascultat.

Către ierburi, către oameni, către cer? Du-te, du-te! Copacii s'au mișcat o clipă și au vorbit cu glas de frunze. Pădurea sălbatecă mă chema, pâraiele mă fermecau, săgețile de lumină ale apusului mă străpungeau.

Ca o fiică a zărilor ascunse în casa pădurii, ca o făptură de dincolo plină de tinerețe pură, dreaptă și albă ca un crin parfumat de seară, a coborît o copilă a veșniciei în apele ademenitoare ale morții.

M'am apropiat cu teamă și cu sete ca'ntr'un sbor amețitor. Arborii s'au ferit și lumina a căzut. Orga pădurii a pornit într'un cântec neasemuit de frumos să înalțe slavă dorurilor mele.

DRAMELE LUI EUGEN O'NEILL

Formula pieselor tari și-a găsit un strălucit exponent în Eugen O'Neill. După ce am citit „Straniul Interludiu", piesă care la noi nu se poate juca pentrucă i-ar trebui timp prea mult și noi nu ne-am obișnuit încă să acceptăm formula americană cu piese ce încep la orele 16 pentru a sfârși la 24 (teatrul devenind în acest caz drept ...intermezzo" și restaurant)! am asistat la „Dincolo de zare", iar acum în urmă am avut nenorocul să văd și „Patima de sub ulmi". Auzisem (și citisem) în reclame zgomotoase că avem deaface cu „cea mai puternică piesă a dramaturgiei moderne". Cât despre puternică, nimic de zis. Foarte! Să ne înțelegem însă principial asupra unui lucru: că rândurile de față nu sunt o cronică teatrală ci simple considerațiuni asupra manierei „forte" a teatrului modern. Și că aceste considerațiuni sunt limitate deocamdată la „Dincolo de zare" și „Patima de sub ulmi". Ideologia ce le stă la bază este identică. In prima, eroul, un om slab, fără voință, e torturat de chemarea tiranică, duioasă, a necunoscutului. Orientul cu farmecul lui straniu și exotic îl atrage ca pe un fluture lumina. Dar nu pleacă pentrucă îl reține iubirea. Va pleca în schimb fratele lui, omul pământului al legăturii trainice cu glia, cu pământul, cu moșia, cu munca lui de fermier și de pionier. Și deodată, neverosimil, femeia care iubea nu mai iubește. Trece dimpotrivă dela pasiune la ură, o ură feroce, bestială, egoistă. Să fie oare greșală de construcție psihologică sau adâncime de intuiție a sufletului femenin, veșnicul mister, veșnicul necunoscut. Femeia aceasta își torturează bărbatul și descoperă că nu l-a iubit decât pe fratele acestuia, cel plecat în locul lui dar care nu gustase om corect și realist, nimic din farmecul visului exotic al fratelui său. Ceeace ne interesează este însă absurditatea psihologiei acestei femei care nu găsește în sufletul ei nici un accent omenesc în fața morții bărbatului ei și nici o urmă de iubire față de propriul ei copil.

Dar mi-am spus. Poate o fi o scăpare din vedere. Să vedem ce se petrece însă în „Patima de sub ulmi" care putea fi tot așa de bine și sub brazi sau stejari! Aci motivele se amestecă haotic. Pe de oparte o grupă de oameni tatăl și fiul din a doua căsătorie, torturați de iubirea fanatică a pământului, a fermei, a proprietății. Dar tatăl, fără nici o motivare firească, găsește necesar să se mai însoare și a treia oară. Alți doi frați, doi pehlivani foarte puțin simpatici ard și ei de dorul unui „Dincolo de zare", un „Dincolo de zare" materialist, pe măsura idealului lor mărginit și cupid; California cu aurul ei. Nicio legătură organică nu se poate țese între aceste două personagii și restul. Să urmărim deci soarta acestei trinități: tatăl, fiul și femeia. Tatăl se căsătorește cu această femeie tânără fără niciun scop pentrucă deabia târziu descoperă că femeia i-ar putea dărui eventual și un copil, moștenitor de drept al fermei și al... ulmilor. Nefiind motivate inițial, motivarea ulterioară a căsătoriei acesteia este nulă din punct de vedere dramatic. Fiul este torturat, ros, chinuit până la obsesie de dorința de a deveni el proprietarul femeii. Rămâne femeia. Izbucnirea ei în prima apariție scenică e un urlet teribil al egoismului posesiunii pământului și casei acesteia. Pentru asta a venit aci. Să stăpânească. Dar găsește în fața ei un pretendent tot atât de pătimaș ca și ea. Ei bine, îl va supune prin farmecele ei. Iar ca să-și asigure stăpânirea aceasta îl va întrebuința ca un mijloc biologic. Și-l face amant și are cu el un copil. Bătrânul e fericit. Va avea un moștenitor. Tânărul își dă seama că a fost o simplă unealtă și urlă de necaz. Atât. Și deodată totul se schimbă fulgerător. Femeia din pătimașă a pământului și casei devine o pătimașă a iubirii. Se înfocoașe, se frământă, tremură și vrea cu orice preț să-l dovedească amantului că îl iubește, că nu s'a gândit să-l folosească drept instrument. Clasic, amantul are nevoie de o dovadă peremptorie a iubirii acesteia ilogice dramatic și absurdă omenește. Absurdă nu în sine ci în urmările ei. Femeia găsește firesc că cea mai bună dovadă a iubirii ei este să-și omoare copilul. Autentic. (Cine nu vrede să citească opera pentrucă de văzut nu mai poate vedea, stagiunea ei fiind, din fericire, terminată). Și ca și când această oroare nu ar fi fost suficientă, biata inconștientă la sugestia amantului ei se căește nu pentru faptul că și-a omorât copilul ci pentru greșala ei că nu l-a omorât pe bătrân... (Iarăși autentic). Era „mai bine" așa. Totuși, psihologic piesa nu e sfârșită ci pentrucă fiul din pătimaș al iubirii de pământ și fermă (pentru asta a devenit amantul mamei lui vitrege, pentru asta și-a trimis frații vitregi în California, pentru asta a rămas... sub ulmi) devine un pătimaș al iubirii pentru această femeie care i-a omorât copilul. Drept apoteoză, acești criminali sunt prezentați ca niște victime inocente ale prostiilor or porniri și pleacă demn să-și ispășească mărșăvenia. Iar cortina cade, în fine peste toată această terpitudine patologică.

Nu țin neapărat să văd amestecându-se în artă considerațiuni etice. Dominat de Fatum, Oedip devine și paricid și incestuos. Dar acolo omul stă sub semnul unei teribile transcendențe. Aci această transcendență e absentă. Oedip își împlinește păcatele fără să știe. Eroii lui O'Neill sunt conștienți de ceeace fac. Mai mult, se căesc de a nu fi păcătuit așa încât totul să iasă bine, în favoarea intereselor lor. Această disponibilitate în fața crimei este odioasă.

Cu asemenea procedee tehnica scrierii unei piese tari devine foarte simplă. Paricid, infanticid, incest, e nevoie doar de o aranjare convenabilă pentru a avea gata cel puțin șase piese „tari". Fiul își poate omorî tatăl ca să-i ia amanta, tatăl, fiul, mama, fiul sau fiica, fiica pe mamă sau pe frate, etc. Incestul ne-ar putea oferi și el alte câteva piese tari. Iar publicului nu-i va rămâne decât să se entuziasmeze în vreme ce critica literară va mai declara încă odată că se află în fața uneia dintre cele mai puternice creațiuni ale dramaturgiei moderne. Dar când se va ivi mătura care să ne curețe odată scenele de toate aceste piese și antiumane și antiestetice și absurde și antidramatice?!

Petru P. Ionescu

CONST. RÂULEŢ:
MÂNIA LUI HERCULE (NUVELE)
ED. „UNIVERSUL", 1943, BUCUREŞTI

Când pe piaţa literară romanele — de orice calitate şi cu orice preţ — se bucură de o „desfacere" pe drept cuvânt şi din atâtea puncte de vedere ispititoare, trebue să recunoaştem că doar idealiştii mai pot scrie nuvele...

Nuvela reprezintă munca de atelier premergătoare romanului; nuvela reprezintă sforţarea adesea istovitoare a concentrării, a înlăturării amănuntelor, a selecţionării epice; — trudă, nerăsplătită de un interes lectoricesc corespunzător. Dar cu atât mai bine venite, cu atât mai demne de simpatia elitelor cetitoare mi se par eforturile de a menţine cultul nuvelei ale puţinilor scriitori care i-au rămas credincioşi.

Se numără printre aceştia — şi printre cei mai convinşi — d. Const. Râuleţ „unul din garda veche", a cărui activitate ca prozator s'a dedicat în exclusivitate schiţei, poemului în proză, nuvelei.

Ultimul său volum „*Mânia lui Hercule*", apărut recent în editura „Universul", este cu atât mai interesant cu cât suntem îndreptăţiţi să-l privim tocmai din punctul de vedere exprimat mai sus: acela al raporturilor dintre nuvelă şi roman, dintre nuvelist şi romancier, dintre autorii de nuvele şi publicul cetitor.

In adevăr, fiecare din cele cinci nuvele ale volumului d-lui Const. Riuleţ este — în embrion — un roman, oferind autorului posibilităţi de desvoltare epică mult mai largă decât cadrul pe care şi l-a impus.

Prima bucată, care dă şi titlul cărţii, este în realitate o schiţă de roman fantastic, o naraţiune demnă de amplificări dela care un spirit epic mai aventuros nu s'ar i sustras.

Autorul preferă, însă, să nu facă mai multă psihologie decât îi trebue — în ciuda tuturor tentaţiilor —; el nu toarnă în aluatul povestirii mai mult „sos picant" decât crede că este nevoe; nu tinde să lungească acele pasagii care, amplificate, ar fi fost fără îndoială în gustul comun.

Toate acestea, în pofida unui subiect care se preta tuturor speculaţiilor, dela cele mai stranii investigaţii în patologie până la aventură şi epică poliţistă.

Aceleaşi lucruri le-am putea spune şi despre nuvela realistă din mediul rural, „*Iancu Măracine*", care este un soi de „Velerim şi Veler Doamne" în miniatură, în jaloane, în rezumat. După cum din nuvela analitică „*Instincte*" ne apare neîndoelnic faptul că mulţi dintre romancierii tineri n'ar fi ezitat să scoată ramificări şi stufărişuri psihologice exstinse pe sute de pagini.

In afară de unele intervenţii prea directe, ale autorului, în naraţiunea al cărei curs nu este lăsat astfel perfect liber, în afară de unele comentarii sau reflecţiuni ale personagiilor care pe alocurea conversează în loc să se mişte, — socotim valabile observaţiile de mai sus şi pentru celelalte două piese ale volumului: „*Poveste cu Turci*" şi *Diavolul citădin*".

Va mai trebui să vorbim — referindu-ne la impresia generală după lectură — de o anumită economie şi de-o anumită economisire, a mijloacelor artistice, indispensabile rotunjirii oricărei opere.

Lucrul e în mare măsură adevărat pentru volumul „Mânia lui Hercule", care oglindeşte cu fidelitate linia activităţii scriitorului ajuns la maturitatea mijloacelor sale.

C. M. Tudor

Medalioane

Camil Petrescu
sau dela notaţia realistă la simbol

In poesia noastră modernă, Camil Petrescu reprezintă o insulă singuratică până la care presa literară nu se abate decât foarte rar. Izolarea din ultimii ani a autorului, acea muncă tăcută în cadre strict spirituale şi neparticiparea la sbuciumul actualităţii imediate, acea absenţă din revistele curente şi din viaţa literară, au contribuit toate la naşterea unui mit Camil Petrescu, în faţa căruia generaţiile tinere se opresc cu sfială. Scriitorul se complace în izolarea şi singurătatea lui. Doar în ultimul timp, cu ocazia reprezentării piesei Mioara, personalitatea lui Camil Petrescu a ocupat, ca o flacără ce se stinge repede, câteva din revistele noastre. A fost un scandal care ameninţa să ia proporţii humoristice, în faţa căruia, Camil Petrescu s'a oprit desigur nedumerit. Intreaga sa operă, dramatică, filosofică, literară, critică, a fost măsurată cu fel de fel de instrumente intelectuale. Patul lui Procust n'a lipsit nici el.

Despre poesia lui n'a vorbit însă nimeni. Totuşi, Camil Petrescu este un poet care în perioada imediată de după războiul trecut a avut o circulaţie deosebită. Poesiile sale de război, mai ales, s'au bucurat de un succes pe care critica l-a înregistrat cu multă simpatie. In procesul de modernizare a poesiei noastre şi de căutări de noi formule artistice, de împrospătare a inspiraţiei poetice şi a sensibilităţii creatoare, Camil Petrescu aducea o voinţă puternică de disociere, amestecând lucid poesia cu proza. In locul armoniei sonore, muzicale, cu vechi reziduri sentimentale, el preferă notaţia realistă, plastică şi materială, în linii de schiţă fugară. Abandonând muzica, poesia aceasta se apropie de pictură. Expresia sa este puternică, dură, pregnantă. Ritmul rupt, fără armonie formală. Grăbit şi nervos, în plină dezolare modernă, uneori cinic, poetul încearcă oarecum să înlăture diferenţele de gen, să înlocuiască o artă prin cealaltă, un simţ prin altul. Văzul şi pipăitul primează. Realitatea însăşi în aspectele ei imediate şi tari, uneori deadreptul vulgare, devine poesie. Intelectual subtil, cu certitudini dureroase, poetul nu renunţă niciun moment la luciditate. Nici o melodie nu-l fură. Momentele crude trăite, ale războiului, îi favorizează această viziune poetică imediată. Elementele de pastel îi stau în faţă. Poesia devine tablou fugar, schiţă, puternic conturată plastic.

Sensibilitatea lirică, reţinută, cu voinţă ascunsă, apare totuşi printre aceste colţuri pietroase, subînţeleasă şi bănuită. Exemplu:

In tranşee,
Cămăşi spălate s'au întins la soare
Prin colţuri de traverse,
Pe banchete,
Svârlite la 'ntâmplare,
Lucesc metalic tuburi de cartuşe
Baionete,
Şi 'n dezordine,
Pe jos, îţi stau în cale
Saci de merinde, sape şi mantale;
Căci noroiul lacom s'a sbicit,
Cu urmele 'nţărite de bocanci,
O pârtie de galbene tipare.

Acest tablou static, zugrăvit cu unelte strict realiste, descriptive, fără cea mai uşoară participare a poetului, îşi capătă o valoare lirică deosebit de pregnantă printr'un singur vers următor. El introduce o vibraţie sufletească largă, ce se revarsă peste întreaga poesie:

E soare
In gropile adânci,
In care nu intrăm decât pe brânci,

D. CAMIL PETRESCU

In gropile întunecoase, greu mirositoare.
Şi încă pline de noroi,
In care am bolit întreaga iarnă,
N'a mai rămas niciunul dintre noi;
Ca nişte bolnavi pe-o terasă de spital.
Atâta cât permite şanţul,
Soldaţii palizi au ieşit la soare
Şi fiecăruia ei se salută cu surâsuri:
E soare.

Astfel, notaţia realistă nu rămâne la valoarea ei imediată, descriptivă, de pastel exterior. Aspectul ei nud, copiat de pe natură, în care poetul se fereşte să intervină cu propria substanţă sentimentală, fugind de clişeele tradiţionale şi de muzicalitatea uşoară, ritmică, este totuşi intim angrenat într'o bogată atmosferă lirică. Poesia nu se confundă cu proza, deşi Camil Petrescu a căutat anume punctele cele mai critice de înviorare a limbajului poetic prin elemente prozaice, prin locuţiuni comune, strict comunicative. Acest joc ambiguu este vizibil mai ales în volumul intitulat versuri, care cuprinde şi poesiile sale de război (Ciclul morţii). **In poemul simbolic** Transcedentalia, **mai puţin cunoscut** (a apărut într'o ediţie extrem de restrânsă; abia în anul trecut a fost retipărit de Revista Fundaţiilor Regale şi pus pe piaţă în extras), **notaţia realistă serveşte de suport pentru o întreagă problematică metafizică. Ea se ridică până la o valoare simbolică. Imaginile plastice, materiale, nu mai au o simplă valoare descriptivă, directă. Poetul intuieşte sensuri mult mai largi şi mai generale. Fluidul subteran este mai bogat, transfigurarea mai totală. Veşnic frământat de probleme şi tot mai definitiv orientat spre filosofie, spre speculaţia ultimă, poesia sa se acomodează acestor noi preocupări.**

Camil Petrescu nu a desvoltat o activitate poetică neîntreruptă. Apariţia lui în poesie, caşi în critică, este aproape incidentală. Temperament prolix, Camil Petrescu a lăsat o dâră puternică pe oriunde a trecut. In poesie, această sclipire meteorică, mai luminează încă. Suntem siguri că o participare continuă şi convinsă la activitatea poetică ar fi creat lui Camil Petrescu un prestigiu întreg.

Ion Şiugariu

VALEA CĂBĂEŞTILOR
LĂPUŞNEI

(Urmare din pagina 1-a)

Pe hârtia îngălbenită de vreme, cu miros de mucegai istoric, privirile descifrează: *Adică vind înaintea noastră Andronie Magere vel Logofăt şi cu fratele său Gavril Hămăsari şi i-am miluit întru al Nostru pământ al Moldovei pre al lor drept uricu dela părintele lor Todiraşcu vel spătari şi maica lor Elena fata lui Ilie Sturza cel bătrân, dela luminatul Domn răposatul Petru Voevod dela anul 7049. Iată şi Domnia me (Antonie voevod (n. a,) le am dat şi iam întărit pre dânşii cu acest Uricu de moşie şi ocină ci au la Cioaşti (sat peste dealul dela Sud n a.) şi la Pârjo'teni pe apa Cimilei...*"

Reproducând acest pasagiu, n'am făcut alta, decât să dau graiu unui fragment al istoriei moldovenesti care-şi afirmă drepturile ei sfinte până în marginea de cremene a Nistrului şi dincolo de acesta.

Către răsărit de Pârjolteni, valea se lărgeşte din ce în ce mai mult până se înfrăţeşte cu şesul Bâculuí, încheind astfel un crâmpei din armonia covorului basarabean, ce împlineşte atât de fericit minunatul tablou geografic al întregului pământ românesc.

Vasile I. Chicu

ORAŞUL AMINTIRII*)

Arţari cu frunze galbene ca portocala
Bat pasul liniştei pe sub portaluri tari ca scala:
Străzile lungi înfipte în grâne,
— Ochiane vii spre dumnezeeştile sulfine

Oraş, oraş, cu bătrâneţea la balcoane,
Cu scăpătări de valsuri sub obloane,
Zurgălăii albi se scutură 'n salcâmi.
Cristalul lunei fierbe pe cvartaluri în fărâmi
Toamnele lui, toamne răsăritene.

Le prevestesc plozii lăutarilor,
Când îşi culeg arcuşurile din buruiene.
Cafenelele sunt cuiburi cu pensionari.
Tăcerea nopţii te'mbată ca nişte parfumuri tari.
Râd turle de biserică în deseară.
Că stă tot Chişinăul în genunchi afară!
Oraş bătrân, cu mucegai ascuns şi cu sfârlează,
Stă într'un cot să prindă soarele în palme la amiază.
Asfaltul îl rănesc ciubote de codreni,
Prin ziduri vechi pietrificate a lene,
— Ho, măi, că suntem şi noi oameni, suntem dela Truşeni!
Eu te-am iubit cu lacrimi, Chişinău,
Pentru viaţa ta fără istorie,
Pentru nopţile albe îngropate în obrazul tău,
Pentru Sâmbetele albe înfundate în podgorie,
Pentru tinereţea mea topită în parc,
Pentru omenia ta cu vorbă lată, ca nişte curcubee fără arc.

Cine-ţi mai desfundă astăzi pânza liniştei?
Cine-ţi smulge lămâiţa pajiştei?
Miezul dragostei azi cui îl mai dărui?
Icoanele nesterse şi vinul amărui?
Cine-şi ascunde astăzi râsul după gobelin?
Oraş adormit ca'n Andersen!

Sergiu Matei Nica

*) Din volumul „Furtuni pe Nistru", care va apare în curând.

AICI PE PISCURILE...

Aici, pe piscurile repezite'n soare,
Amurgurile le simţim mai calme, parcă —
Şi ne tămăduieşte tâmpla visătoare
A cerului albastră, legănată arcă.

Solstiţiul inimii, de-acum, îţi nestatornic
Cum peste-oglinzi şi ape sborurile vaste;
Pădurea caută-şi, prin ierbi, zilerul ornic
In care dorm culori şi umbre şi contraste.

Meren, în limpedea lumină vegetală,
Sporesc aerienele cărări dorite,
Ce-mi duc avântul spre Cetatea Ideală
Cu grele lacăte la porţile oprite.

Din când în când, ca nişte vestitori, hultanii
Coboară până'n sufletul cuprins de boare
Şi salturile în adânc răscoală anii —
Aici, pe piscurile repezite'n soare...

Sergiu Grosu

POEM DE OCTOMBRIE

Prin vis, a toamnă, au căzut luceferi —
Pe scurt în noapte liniştiea-mi cresc
Ca o brumată rouă, sub alean...
Vezi, inima-i o stea în care nu

S'au săturat luminile să cânte
Lângă solstiţiu frumuseţi. Acum.
Domniţă mică, toamna curge'n sânge
Ca în păduri un freamăt, când adun

In tinereţe-amurgul. Vezi, nu-i nimeni
In negrăita seară să ne-asculte
Şi uite, vorbele-aducând a cântec sau a şoaptă
Parcă se pierd în limpedea minune

Ce ne cuprinde molcom, lângă vis...
Acuma poţi începe poemele râvnite
Să-şi scrie jocul de comori pe frunţi
Şi melcii nopţii fluerul să-şi sune...

O, îngerul cum cerbii mi-i adună
Spre poarta anotimpului drumarl...
Se-aud cum intră în păduri de aur
Mari vistieri de taină. Dorul duce-m'ar...

Prin vis, a toamnă, au căzut luceferi
Impărăteşti, poate-au murit în drum...
Şi singuri mi-au rămas heruvii, singuri,
Şi tot mai naltă liniştea de-acum...

Nicolae Predescu

PANTOFUL

Uite-l ici, ascuns sub pat,
arătând un bot vărgat!

Şoarec nu-l; făptură nici;
un soiu rar de licurici.

Nu e nici cât un bondar;
îl ascunzi în deşetar.

Stă pe loc, dar stă pândind,
izul Ei sorbind cu jind.

Ziua-i prinde ca'n gherghef
picioruşul de sidef.

Ispitit, cată ades
către fustă, cu'nţeles

Dânsa însă-i da un junghi:
trage fusta pe genunchi!

Nicolae Garais

Şcoala din Basarabia sub ocupaţia rusă
(1812 — 1918)

In timp de un veac şi mai bine, după prima deslipire a Basarabiei de Moldova, nu s'a putut stabili vreo legătură sufletească sau economică între Moldovenii de peste Prut şi fraţii lor din alte părţi. Autocratismul moscovit înăbuşia în faşă orice mişcare cu caracter naţional, neadmiţându-se mai ales scrieri româneşti; de-abia în urma răzvrătirilor socialiste, care au sguduit din temelii Rusia ţaristă, s'a îngăduit apariţia unor gazete scrise în graiul moldovenesc.

In toate şcolile din Basarabia, subt ocârmuirea rusă, istoria Statului român nu era pomenită şi nici nu erau cursuri cel puţin după nume despre marii noştri cărturari. Cât priveşte graniţa, ea era un zid de nestrăbătut, pe unde putea pătrunde cartea românească, cu foarte mare greutate. Pe când poliţia oprea orişice manifestare naţională — cărţi sau ziare —, justiţia şi administraţia rusă se izolau complect de massele ţărăneşti.

Nu numai că nu se găseau în Basarabia acele aşezăminte de cultură, aşa cum erau în celelalte provincii româneşti, dar însăşi conducerea învăţământului rusesc oprea cu totul pe locuitorul moldovean de a-şi crea o şcoală, care să se îndrepte cu iubire faţă de trecutul cât şi de izvorul lui de viaţă.

Astfel că şcoala ruscască, prin spiritul ei de înstrăinare, înlătura tăria elanului naţional.

Invăţământul predat numai în limba rusă, în şcolile secundare din oraşe (gimnazii, liceul regional şi seminarul teologic din Chişinău), s'a introdus, pe nesimţite, şi în puţinele şcoli primare urbane şi rurale. Chiar şcolile primare parohiale (bisericeşti), unde copiii sătenilor şi ai clericilor puteau să înveţe şi carte moldovenească, s'au transformat mai târziu (1871), în şcoli bisericeşti slavo-ruse, care, încet-încet, au luat o mare desvoltare.

Toate aceste măsuri de rusificare nu au făcut decât să se reducă şi mai mult totalul şcolilor, ajungând ca, la 1918, când s'a proclamat „Unirea" necondiţionată cu patria mumă, „stăpânirea rusă să lase numai un număr de 1384 de şcoli primare, 29 de şcoli secundare şi 3 şcoli normale pentru pregătirea viitorilor învăţători".

Iată şi depănarea firului „celor scrise", înfăţişând atmosfera învăţământului basarabean:

A) Din raportul unui inspector scolar, făcut după inspecţia şcolii din Târnava (Soroca), prin anul 1875, se constată că mare parte din învăţătorii ruşi, dela ţară, erau nevoiţi să înveţe moldoveneşte: „Cu toate că învăţătorul Dubina funcţionează la această şcoală de 5 ani, copiii Moldovenilor nu înţeleg rusește. Aşa, un elev care a frecventat destul de regulat şcoala, timp de 5 ani, nu înţelege cuvintele cele mai simple: coarne, picioare, etc. De sigur învăţătura s'a predat în limba moldovenească" [1]).

B) Din datele unui recensământ din 1897, reiese aproape lipsă de cunoştinţă de carte, atât între bărbaţi cât şi mai cu seamă între femei, ajungând ştiutori de carte, în proporţie de 10% pentru bărbaţi şi deabia 1,7% pentru femei, „în timp ce alte popoare, care trăiau în Basarabia, aveau o situaţie mult mai bună:

Germanii *aveau 65% bărbaţi ştiutori de carte şi 6% femei.*
Polonezii *aveau 55% bărbaţi ştiutori de carte şi 52% femei;*
Bulgarii *aveau 31% bărbaţi ştiutori de carte şi 6% femei.*

C) Din alte recensăminte, cum au fost acele din 1905 şi 1911, ţinând socoteală de locuitorii din oraşe şi din sate, s'ar putea observa necontenita scădere a numărului cunoscătorilor de carte.

D) Din dosarul publicat în L. T. Boga, *în broşura* „Lupta pentru limba românească", *din 1932, se constată că în judeţul Soroca, pe la 1860, „obştiile săteşti cereau şcoli cu citire şi scriere moldovenească, învăţătura rugăciunilor în moldoveneşte şi gramatică moldovenească"* [2]).

E) In sfârşit, din redactarea unui raport al zemstvei gubernisle basarabene, pe la anul 1905, se vede că învăţământul primar nu a făcut nici un progres: *„pentru ziua de 1 Ianuarie 1905, erau în toate şcolile primare rurale 63.140 de copii, în timp ce copiii în vârstă de şcoală erau 234.839"* [3]).

Cu alte cuvinte, încercările regimului şcolar rus de a dizolva entitatea naţională a Moldovenilor basarabeni", nu au avut nici un efect, întrucât Şcoala *nu i-a putut deprinde să vorbească ruseşte.*

G. Dimitriu

1) Petre V. Hanes: *„Scriitorii basarabeni"* (1850-1940), Buc., ed. Casa Şcoalelor. 1942, p. 17.
2) *Ibidem*, p. 16.
3) Dr. P. Cazacu: *„Moldova dintre Prut şi Nistru sub imperiul rus"*, în rev. „Viaţa Românească", 1923, nr. 10-11, pp. 138 şi 140.

Pe străzile Caracalului

DRUM CU PROZATORI ŞI POEŢI în oraşul lui Haralamb Leca

ION MINULESCU ŞI-A LUAT VALIZA, DAR AL. CAZABAN ŞI-A UITAT PUŞCA ACASĂ... GUSTĂRI MATINALE ŞI PREOCUPĂRI PROZODICE... ERA O CUTIE CU PĂPUŞI DE PIATRĂ, ÎNTR'O DUGHEANĂ DIN GARA PIATRA OLT... UN PRIMAR MARE ŞI UN POET AŞIŞ DEREA... MUZEUL CU INSTRUMENTE MUZICALE

In restaurantul gării de Nord e destulă lume, la orele 8 dimineaţa. Lume grăbită bineînţeles, consumând pateuri, cafele ori ceaiuri la repezeală, cu ochii la geamantane şi la ceasornice, căci garniturile nu aşteaptă decât ora plecărilor.

Iată-i matinali şi proaspăt bărbieriţi pe Al. Cazaban şi pe Teodor Scarlat. Ba nu! Mai este şi d-na Lily Carianopol. Soţul d-sale, Virgil, este plecat la frizeria gării cu Ion Minulescu, ca să se dichisească, — fiindcă e doară Duminică şi apoi, nu se face să ne vadă caracaleni într'o estetică neglijenţă.

Cum mă vede, Teodor Scarlat, mă şi la în primire:

— Bine domnule, dece mi-ai spus să viu la 7 fix, dacă rapidul pleacă la 8 trecute?

— Ca să mă răsbun că ti-am cetit „Vatra magilor"... glumesc eu...

Dar iată că oamenii noştri răsar ca din pământ. Vine, elegant şi jovial, Teodor Al. Munteanu, cu o servietă în mâna înmănuşată, apoi George Cărare, cu chipul lui care întotdeauna ascunde pască, ceva misterios de dedeciv, iar la un minut, George Dorul Dumitrescu şi el ducând o valiză frumuşică, în care, cu siguranţă, are o pereche nouă de pantaloni, o cămaşă scrobită şi o pereche de pantofi de lac. (Altfel, nu apare, la şezători pe scenă, de-ar arde teatrul). Sosesc şi clienţii dela frizerie: Ion Minulescu şi Virgil Carianopol.

— Le-am făcut un scandal, zice autorul „Romanţelor pentru mai târziu", — să mă ţie minte! Auzi dom'le! Un inginer şi un volejor veniseră să se tundă! Ce idee, să le tunzi Duminica dimineaţa la frizeria gării de Nord, unde călătorii trebue să se bărbierească! I-am spus că o să-l dau la jurnal!

— Bine, nene Minule, sare Al. Cazaban, dacă-i frizerie, omul comandă ce poftеşte. Cum ai tu nevoie de bărbierit, ăia aveau nevoie de maşină...

— Care maşină? întrebă nedumerit Minulescu...

— Păi care, ala de tuns...

— Ia lasă! Mă băiete, schimbă vorba Minulescu, hai repede cu un schwartz... Hai, mă, că pleacă trenul.

Până să se execute chelnerul consumăm nişte covrigi cu nuci şi brânzoaice, iar, Lily Carianopol. — mai practică, — savurează şuncă şi o asortează cu nisle sprituri. Chelnerul întârzie şi Minulescu, se impacientează.

— Ia' uite cum se mişcă! Heil mă băiete, da câtă vreme îţi trebue să mi-aduci schwartzul? Tii mă! să ştiţi că vă dau la jurnal!

— N'o luaţi aşa coane, se scuză chelnerul, venind cu tava! Că nu sunteţi numai 'mneavoastră în tot restaurantul.

Cineva dă semnalul: este opt fără cinci minute. Facem plata şi ieşim pe peron. Vagoanele cu dungi galbene ale unui rapid, îşi profilează silueta chiar pe linia din faţa noastră. Cerul e senin sticlă.

LA INCEPUT CARELE MERGEAU CU ROATE PATRATE

O să fie din nou o zi frumoasă de toamnă. Dar controlorul dela intrarea pe peron ne atrage atenţia: nu e trenul de Sibiu, ci o garnitură specială.

— Dar al nostru pe ce linie trage? întrebă Cazaban

— Păi pe-a noua!

Ghinion! Controlorul de acolo ne îndrumează în partea opusă! Insfârşit, un inspector cu şapcă roşie, ne lămureşte.

Rapidul nostru în mod excepţional, azi se scindează. Vagoanele 1 şi 2 se alaturează la o garnitură care merge la Timişoara, iar 3 şi 4 la alta care merge la Sibiu. Consultăm în grabă tichetele: toţi avem bilete pentru vagonul doi. O garnitură trage pe linia „Sibiului". Minulescu, stă de vorbă cu Preotul Iliescu Palanca şi o ia într'acolo, cu paşi mărunţei. Noi, trecem dincolo şi căutăm să ne mai mişcăm, fiindcă-i destul de frig! După zece minute, îi vedem, printorcându-se grăbit către linia noastră:

— Ce nu-mi spuneţi mă, că nu-i ăla? Mă şi instalasem la o masă!

— Păi tot prin Piatra Olt trece şi o garnitură şi alta, îi explică Teodor Al. Munteanu.

Bun e Dumnezeu. A sosit şi garnitura noastră şi ne-am ocupat locurile. George Cărare, a nimerit în faţa unui mosiier la fereastră iar lângă mine Scarlat şi George Dorul Dumitrescu. Carianopol cu Lily. Minulescu, Cazaban şi Teodor Al. Munteanu dincolo, la o masă mare. Pornim, trecem în viteză pe lângă halle! S'au făcut pretutindeni arăturile de toamnă şi cu siguranţă şi însămânţările... Scarlat se pricepe! Zice că el a cântat în versuri clasice, pământul Bărăganului şi a fost pe vremuri şi fermier!

Dorul Dumitrescu însă atacă un alt gen de discuţie: preistoria... El ne spune că a cetit în „Istoria omenirii lui Henric Van Eoon, că la început, roţile dela car erau patrate, şi nici decum rotunde ca azi.

Cărare şi Scarlat fac haz, dar George Dorul Dumitrescu insistă cu ample argumente ştiinţifice. Eu îl asist, fiindcă amândoi, am fost colegi de universitate şi chiar de specialitate...

— Bine domnule, — replică Scarlat. Se prea poate ca teoriile cercetătorilor să fie exacte! Dar, noi, cu o logică limpede, sunlem dalori să luăm drept adevăruri „documentele" lor?

— Măi, intervine şi Cărare. Cum era să meargă carul dacă avea roţi patrate?

— Uite că mergea, explică Dorul. Avea roţi patrate şi încă nişte patrate cu laturile perfect egale!

— Le-ai măsurat tu? întrebă Cărare.

— Dacă o luaţi aşa, atunci o să puneţi la îndoială şi faptul că în America, Columb a dat întâi de pieile roşii şi o să mă întrebaţi dacă am fost şi eu cu Columb în corabie, ca să afirm asta...

Vorbim despre Mihalache Dragomirescu şi celebrele lui ore de seminar, despre Eugen Lovinescu şi şezătorile dela „Sburătorul", despre editori şi cărţi noui — şi mai aflăm cu ocazia asta anumite noutăţi ale confraţilor noştri.

T. Scarlat lucrează la o dramă psihologică, G. Cărare are gata un volum de schiţe, George Dorul Dumitrescu, face ultimele corecturi la volumul „Oraşul din amintire", care o să apară în editura Gh. Mecu, Teodor Al. Munteanu scoate o carte cu vieţile scriitorilor eroi, căzuţi pe front şi un volum antologic din scrisul acestora, Carianopol are gata un... roman

UN TURN DIN VREMEA ROMANILOR...

Cu vorba, iată, am ajuns şi la Piatra Olt. E o gară mare, cu linii numeroase, dar staţiunea propriu zis, nu se poate chema nici-un târg... Un acar ne recomandă un restaurant în spatele gării. Câtiva dintre noi merg la şeful staţiei ca să se intereseze, când avem legătură pentru întoarcere. Aflăm că trebue să mai aşteptăm vre'o două ore, ca să prindem automotorul de Caracal, iar pentru întoarcere, n'avem decât a doua zi Luni, un personal care vine dinspre Sibiu...

— Să nu-i spuneţi lui Minulescu că n'avem tren rapid dimineaţa că se'ntoarce înapoi, ne face atenţi George Dorul Dumitrescu, care girează oarecum şi organizarea şezătorii. In spatele gării, într'adevăr, este un restaurant. Murdar şi soios. Şi pe deasupra foarte friguros. Totuşi câtiva clienţi stau pe la mese şi beau tuică verde. Un băiat de prăvălie strigă către o uşă, unde probabil e bucătăria:

— Coană, e gata mâncarea, că a venit don' perceptor...

— Nu-i gata, se aude un glas răguşit şi supărat de femeie. Peste un ceas...

— Ce ne facem? zice Minulescu. Trebue să aşteptăm aici.

Ia ascultă, băiatule; du-te de schimbă hârtiile de pe masa asta şi aprinde lumina aici, că-i întunerec... Apoi adaogă: Cel puţin, avem iluzia că e o rază de căldură pe lângă noi...

In vremea asta, Teodor Al. Munteanu, a plecat pe o uliţă, în explorarea noutăţilor, iar Dorul Dumitrescu şi Cărare au găsit jimblă caldă şi şuncă, la o precupeaţă, peste drum de restaurant, care vinde struguri, gutui şi mărunţişuri de băcănie. In vitrina de după geam, este şi o cutie plină cu păpuşi de portelan, de pe vremuri... Tudorică Munteanu s'a întors triumfător. A găsit un alt restaurant, care are friptură gala chiar acum! (Asta, mai mult pentru, foamea necruţătoare a lui Minulescu).

— Păi ce mai stăm la îndoială? Hai, Cazabane, face Minulescu! Dacă-i masa gala, ce să-i mai aşteptăm p'aştia? Intr'adevăr, lucrurile aşa stau. E însă un restaurant mai rustic, cu mese lungi de lemn, ca la hanurile de acum o jumătate de veac...

Restaurantul are şi varză cu purcel — şi un vin dulce, dres, cine ştie cu ce... Şmecher şi negustorul ca toţi oltenii, i se adresează mereu lui Cazaban, de care a auzit că e şi vânător:

— Să trăeşti, coane! Fac cinste eu, cu un kil... Băiete adu un kil... Dacă ştiam că sânteţi 'mneavoastră, pregăteam nişte iepuri la tavă...

Minulescu a dat poarta de varză gata şi-i strigă băiatului care ne-a servit:

— Mă, ce mi-ai dat oase? Adu nişte carne ca lumea, aşa vă purtaţi voi cu clienţii dela Bucureşti?

Alături, nişte cerealişti joacă table. Virgil Carianopol, ar vrea să se încerce cu mine, dar se apropie ora trenului! Spre surprinderea mea, constat că vinul negustorului n'a avut căutare! A rămas pe masă o sticlă plină. (Fuseseră două).

In automotor, înghesuială. Ceasurile arată trei fără un sfert. Trecem apa sclipitoare a Oltului. In depărtare, se zăreşte un turn printre arborii unei păduri întinse care pare îmbrăcată în aramă topită. E un înduioşător peisagiu de toamnă.

— E un turn din vremea romanilor, ne explică Virgil Carianopol, caracalean de origină. Apoi, Lily, ne mărturiseşte:

— Eu is din satul acela! Acolo, la casa părintească mi-au rămas două surori...

Minulescu a atipit, în legănatul automotorului, dar Cazaban se ţine bine.

— Ce mai vânat trebue să pice pe-aici! — spune el cu regret.

ERA UN VIESPAR IN JURUL MONUMENTULUI...

In gară ne aşteaptă ajutorul de primar, Găiseanu, cu două birji. Drumul e tot prost pavat cum îl ştiam, iar hotelurile sunt la fel de nemodernizate...

T. Scarlat şi Teodor Al. Munteanu, Dorul Dumitrescu şi Cărare, rămân la hotelul Victoria, iar eu, Minulescu şi Cazaban, mergem fiindcă nu mai sunt camere, la altul, în faţa monumentului, din parcul oraşului.

Madama nu vrea să ne facă foc, zicând că's scumpe lemnele. Cum însă nu plătim noi, n'avem deloc intenţia să-i facem economie organizatorului şezătorii, aşa că o îndemnăm: — fă-ţi datoria, că se plăteşte!

Ce să facem până seara, când are loc şezătoarea? Scarlat, Teodor Al. Munteanu şi Cărare merg cu mine cu o trăsură, prin parcul Caracalului, un mare parc natural, traversat de un pârâu, — o adevărată mândrie a capitalei Romanaţului! Ceilalţi rămân la hoteluri să doarmă. Când mă întorc, îl găsesc, cotrobăind pe sală pe maestrul Minulescu, în halat şi papuci... Dincolo, Dorul Dumitrescu, a chemat-o pe madamă să-i pregătească un fier, fiindcă vrea să-şi calce pantalonii aduşi în geamantan. Nu poate, fără să fie la dungă. Când află că avem camere cu un singur pat, mai elegante, Teodor Al. Munteanu, îşi ia servieta şi-mi spune la ureche:

— Viu şi eu la voi!

— Unde vă duceţi? întrebă Dorul.

— Să cumpărăm nişte ilustrate, răspunde zâmbind autorul „Merilor domneşti".

Cât ne odihnim, s'a şi făcut seară. In jurul monumentului ca in orice oraş de provincie, s'a adunat o mulţime de fete şi băeţi, grupuri, grupuri, cari se învârlesc cu paşi înceţi, vorbind şi mâncând seminţe.

Dela fereastra hotelului, glasurile lor dau impresia că acolo, s'a strâns un imens viespar în clocot. Pornesc cu Teodor Al. Munteanu, către hotel Victoria... Intre timp, Scarlat şi Cărare au colindat oraşul, iar acum, stau liniştiţi în paturi fiecărind şi fumând. E un fum să-l tai cu cuţitul. Cineva ne informează că Minulescu, Cazaban şi Virgil Carianopol au poposit la o cofetărie, unde au găsit nişte cataifuri proaspete. Pornesc să-i caut, dar au plecat să se plimbe cu câteva minute înainte de a sosi eu. La reîntoarcere, grupul dela Hotel Victoria a coborît în stradă, Teodor Al. Munteanu vrea să se înfrupte cu ceva, şi fiindcă ideia este găsită genială, pornim la un restaurant din apropiere. Şuncă, brânză şi ţuică... Ba nu. Tudorică cere vermouth...

— Măi, e bun? întrebă Cărare...

— Trebue să fii cunoscător ca să ştii asta, răspunde Munteanu, şi eu nu's...

DELA UN „BOLŞEVIC" LA „TRAVIATA DELA MIZIL"

Dar, iată că s'a apropiat şi ora şezătorii şi ajutaţi de lanterne (chiar şi la Caracal e camuflaj) pornim către teatru. Trecem pe lângă bustul lui Haralamb Leca, — pe care, se zice că l-au furat într'o noapte doui tărani, cu o căruţă, crezând că-i de aur, — şi pătrundem printr'un culoar strâmt în scenă. Acolo, îl găsim pe un pianist — mosier din partea locului şi pe învăţătorul Valeriu M. Petrescu, — cari au fost rugaţi să figureze în program, cu un divertisment muzical.

In scenă e frig, e adevărat. Dar, alături, într'o cabină care serveşte desigur, actorilor cari vin în turnee, e o sobă încinsă. Peste câteva minute vin toţi peregrinii rătăciţi pe străzile Caracalului — şi şezătoarea se deschide cu cuvântul de bun sosit al primarului avocatul Vintilă Niciu.

Sala nu e cu totul populată, dat fiind ora târzie (s'a făcut 9 seara) la care a fost fixat festivalul. Totuşi, avem consolarea, că ne ascultă tot ce are mai ales intelectualitatea caracaleană.

— Tu ce cetesti? îl întrebă, în culise, Cărare pe Teodor Scarlat. Tot pe aia? (aia, este poema. Meşterului Manole, pe care autorul „Vetrii magilor" obişnueşte să o prezinte la şezători).

— Da, răspunde Scarlat, cu ochii la uşa pe care trebue să intre în scenă, fiindcă Dorul, — i-a şi terminat prezentarea — (Dela o vreme Dorul Dumitrescu s'a specializat în a face prezentările scriitorilor, la şezători).

— Atunci, zice Cărare, am să cetesc şi eu tot pe ăla. (Ăla, e o schiţă — „Bolşevicul", cu care deasemeni, obişnueşte să obţină succese...)

Cetesc astfel pe rând. Teodor Scarlat, — scriitorul acestor rânduri, George Cărare, Virgil Carianopol, Teodor Al. Munteanu, — şi ca ultim prozator, Al Cazaban... Emeritul vânător, după ce se aşează lacticos pe scaun şi îşi pune ochelarii, cetеşte rar un fel de reportaj, intitulat „Traviata la Mizil", — după care neflind mulţumit cu aplauzele acordate de public, se adresează sălii:

— La cererea generală, (cu toate că nici-un spectator, nu scoase o vorbă), am să vă cetesc şi o altă schiţă, din colindările mele vânătoreşti...

Schiţa aceasta e însă tot atât de monotonă ca şi prima şi, în sfârşit, îi vine rândul şi maestrului Minulescu.

— Pe mine mă cunoaşteti, la el contact cu ascultătorii, de acum, un an... Am mai fost pe aici.

— Acum doi ani, rectifică cineva din primul rând de fotolii...

Fiindcă e deslul de târziu, maestrul intră în recitările sale favorite: „Inserare rurală" „Iubire. bibelou de porţelan", „Glasul morilor" şi alte câteva, pe care le interpretează, cu largi şi răvăşite gesturi de actor. La sfârşit, maestrul Minulescu îi mulţumeşte primarului zicând:

— Cum să nu-l laud? El primar mare, eu poet mare... Ce mai vorbă? Corb la corb nu-şi scoate ochii...

Spre surprinderea mea, de data asta publicul nu l'a mai bisat pe maestrul Minulescu, ca la alte şezători.

Să mergem şi la restaurant, căci la Caracal la ora 1 noaptea uzina electrică se opreşte şi rămânem fără lumină...

Dar, nenorocire! Pentru noi, restauratorul n'a pus nici-o masă. Ruşinată, chelneriţa adună din toate colţurile, câteva mese şi le orânduеşte în grabă... Masa nu e prea bogată (aflăm ulterior că a fost oferită de simţul agricol local).

— Cum? se indigneză Minulescu... Nici-un strugure? Nici-un măr? Barem câte-o cafea să ni se aducă...

Ajutorul de primar Găiseanu o mustră din ochi pe chelneriţă, care s'a roşit ca focul şi îi răspunde ceva în şoaptă... Deodată se stinge lumina...

Semnal dela uzină că se apropie ora 1 noaptea.

Au plecat şi orchestrantii — cu un discur care pe-a cântat emoţionat: „Clujule, măi Clujule"...

Cuvânt de ordine: la ora 5 dimineaţa, jos, ne aşteaptă trăsurile ..

O INIMA DE AUR INTR'UN CUIB DE ARTA

Intr'adevăr, birjarii şi ajutorul de primar Găiseanu, care ne-a condus până la gară, au fost punctuali. Cu o oarecare întârziere a sosit şi automotorul... Intrebarea este ce facem până la ora 1 când avem garnitură spre Bucureşti? Minulescu şi Cazaban au un proect: să meargă până la Craiova, ca să ia de acolo trenul: Şi Minulescu se justifică.

— Stăm ca oamenii la un restaurant! Vouă nu vi s'a făcut foame? Mie mi-e al dracului!

Cu o impresionantă bunăvoinţă însă, violonistul din seara precedentă, d. Valeriu M. Petrescu, ne invită călduros pe toţi.

— Mergeţi la mine acasă, vă odihniţi şi luaţi şi masa...

E un gest mişcător, pe vremurile astea de crunt egoism, — mai ales, că altfel ar fi trebuit să aşteptăm în gara Piatra Olt, la restaurantul murdar unde prânzisem Duminică.

Casa lui Valeriu Petrescu, învăţător la şcoala C. F. R. din gară, e un mic muzeu. Găsim un adevărat arsenal muzical: trompete, fligornuri, clarinete, flaute, acordeoane, viole, un violoncel, tobe de jazz... Şi la toate, stăpânul lor tupe câteva ceva în afară de vioară, pe care o cunoaşte cu foarte multă virtuozitate.

Ne aşezăm confortabil într'un salon în care s'a făcut focul şi începem să cântăm cupletul Mitei Păun, din Gioconda iubeşte: „Mişto e viaţa când ai' baftă"... Dar Minulescu stă ca pe jar, mormăind...

— Parcă zicea că ne dă nişte lapte; ce, de cântece-mi arde mie acum?

Dar Valeriu Petrescu nu s'a desmiinţit. A adus păntecoase căni cu lapte cu cafea şi ne-anunţă şi masa de prânz. Virgil Carianopol aţipeşte pe un divan, iar noi plecăm până la Prefură să dăm un telefon la Bucureşti... Telefonista, Lilu Cornelia, ne serveşte cu amabilitate şi-i promitem că o să-i trimitem nişte cărţi, drept amintire... Până la masă, mai scriem epigrame, mai încercăm instrumentele. Scarlat, şi-a ales un acordeon mic şi Virgil Carianopol îi spune somnoros:

— Să te văd înger... Ţi-ai greşit cariera... Ţie, şef de orchestră ţi-ar fi stat bine, că eşti băiat frumos...

Masa a fost împărăleasca. Adică tocmai cum n'a fost la Caracal, — iar vinul, un miracol. Toţi au cerul să li se aducă pentru Bucureşti câte-o sticlă... Drept omagiu, i-au lăsat fiecare lui Valeriu Petrescu, câte-o carte de poeme cu autograf...

Mergem de şase ore cu personalul. Am nimerit într'un compartiment de clasa I-a singuri: eu şi Teodor Al. Munteanu, tocmai la coada trenului.

Până la Chitila, nu ne-a supărat nimeni aşa că am putut dormi în voie...

Dorul Dumitrescu, Scarlat, Cărare şi maeştrii Minulescu şi Cazaban, au rămas într'un alt compartiment, aşa că nu-l mai găsim la sosire, deşi aşteptăm să se scurgă tot valul de călători... Cerul e senin. Desnărtindu-ne, îi spun lui Teodor Al. Munteanu, zâmbind cu înţeles:

— Să pun în reşerloriu şi pe fata blondă depe culoar? îl întreb eu.

— Care fată?

— Cea despre care spunea că vrea să-ţi vorbească şi nu îndrăzneşte.

— Pune-o şi pe ea...

Iată, n'am ţinut de cuvânt.

Al. Raicu

TRENUL ALBASTRU

Nuvelă de ANISOARA ODEANU

Intâmplarea pe care vreau s'o povestesc, s'a petrecut cu foarte mulţi ani în urmă, într'unul din marile oraşe dintr'o ţară oarecare. Adică, mai precis, în gara unui mare oraş. Era una din acele gări cenuşii, cu zeci de peroane, acoperite cu un uriaş tavan de geamuri afumate, prin care, oricât de arzător ar fi fost soarele afară, lumina se strecura cenuşie ca şi când totul se petrecea sub un cer veşnic înorat. La fiecare dintre linii conduceau nişte ganguri subterane, largi, căptuşite cu faianţă, prin care urcau pe nişte trepte călătorii ce plecau cu trenul şi coborau, spre oraş, călătorii care veneau cu trenul. Era o forfotă neîncetată în gara aceea mare, trenurile veneau pufăind, din depărtări, cu locomotivele lor negre, gigantice, sute de hamali le primeau, gălăgioşi, ducându-şi cărucioarele pentru bagaje, altele plecau întesate de călători; megafoane mari anunţau necontenit plecările şi sosirile. Şi, asta, se petrecea de dimineaţa, în timp ce oamenii orăşanul dormeau liniştiţi ca să înceapă munca a doua zi de dimineaţă. Gara aceea mare părea n'avea somn. Noaptea sub lumina felinarelor ea trăia tot atât de intens ca ziua. Toate trenurile care veneau şi plecau erau înscrise în orare şi lucrurile se petreceau fără incidente, după un program dinainte stabilit.

Până într'o zi. Era o zi ca toate celelalte, o zi dela începutul toamnei. Soarele cobora spre zare, aruncându-şi ultimele raze pieziş peste acoperişurile oraşului. Era un asfinţit molcom, abea o boare de vânt care scutura frunzele veştede din grădini vestea că vara e pe ducă. In gara cea mare, lucrul acesta nu se observa, viaţa continua vioaie, cu forfota ei ca în toate zilele. Cele mai multe dintre linii erau ocupate de trenuri gata de plecare, aşteptându-şi ceasul hărăzit, cărucioarele cu bagaje huruiau pe peroane în timp ce locomotivele dădeau pe delături fum lăptos, pufăind neastâmpărate.

Linia a noua era liberă. Se aştepta un rapid care venea din Sud şi pleca spre Nord, un rapid care întârzia. Când, şeful gării, mirat de întârzierea asta de câteva minute — fiindcă toate trenurile soseau foarte exact în gara aceea — primi un telefon dela şeful gării ultime, un telefon care îl făcu să apese cu emoţie pe mai multe soneri pe care le avea pe masă, în timp ce figura lui spănă de copil bătrân luă o expresie de groază: trenul aşteptat deraiase la doi kilometri de gara ultimă, prăvălindu-se pe un pod într'un râu. Era una din cele mai groaznice catastrofe de cale ferată din ultimii zece ani, după cât anunţase vocea gâtuită a şefului gării ultime, care cerea ajutoare. De îndată, biroul şefului de gară se umplu de funcţionari, ordinele zburau în dreapta şi în stânga, toţi se răspândeau ca potârnichile, telefoanele zbârnâiau peste tot, în grabă se luară măsuri să se trimită o garnitură de salvare — însfârşit catastrofa făcu o senzaţie neobişnuită în gară, fiind aflată imediat de către toată lumea de pe peroane şi din sălile gării. Unii care aşteptau rude sau prieteni ce trebuiau să sosească tocmai cu rapidul deraiat, începură să strige şi să plângă, câteva femei leşinară, însfârşit vacarmul era de nedescris. Toată lumea privea cu groază linia aceea a noua, al cărei luciu se pierdea în deschizătura rotundă dela ieşirea peronului, ca pe o linie care ducea spre moarte.

Intre timp se înserase bine şi marile becuri de pe peroane se aprinseră, dintr'odată, lumina lor pătrunsă dădea întregei gări o înfăţişare mai înfricoşătoare, mai apăsată de taină şi prevestitoare de rău.

Unii din cei ce voiau să plece cu alte trenuri renunţară în ultimul moment îngroziţi brusc, iar cei ce aşteptau rapidul deraiat dădeau să se întoarcă spre casele lor. Deodată un fluierat prelung, foarte melodios, ca o muzică lină, se auzi de undeva din lungul liniei. Era fluieratul unui tren ce se apropia de gară. Curând, trenul apăru, cu felinarele aprinse, ca doi ochi mari de foc, tocmai la capătul liniei a noua. Lumea rămase împietrită, nemai ştiind ce să creadă. Fusese oare o tarsă de prost gust se întrebau. N'avură timp să-şi răspundă, fiindcă trenul intră în gară, alunecând uşor, fără să gsomot. Uimirea celor ce asistau la spectacolul acesta ajunsese la culme: nu era rapidul aşteptat. Era un tren albastru luminos, de un albastru cum nimeni nu mai văzuse vreodată, un albastru ca al apelor seara. In tot trenul, construit altfel, decât toate trenurile, ardeau nişte lămpi tot albastre foarte odihnitoare, ce, revărsându-şi raza palidă pe peron avură un efect ciudat: toţi cei ce priveau lumina aceea rece, ca lumina sfârşitului de noapte ce se cerne printre obloane la ora când se scoală muncitorii să meargă spre uzine, rămâneau par'că vrăjiţi, cuprinşi de o linişte şi o mulţumire cum nu mai încercaseră niciodată.

Trenul se opri, dar din el nu coborî nimeni. Funcţionarii dela gară, hamalii şi publicul deterâ năvală pe peron, curioşi, dar vazură îndată că trenul era gol.

Vagoanele fiecare aveau întăritarea unor elegante saloane, cu fotolii largi tapetate cu catifea albastră, în faţa fiecărui fotoliu se afla o masuţă cu câte una din lămpile ce revărsau lumina aceea gingaşă, nici ţipenie de om nu profita însă de acest confort. In timp ce unii vizitau interiorul vagoanelor, alţii, adunaţi în jurul locomotivei, făcură o descoperire mai interesantă. Exista totuşi un om în trenul ciudat, mecanicul locomotivei. Era un om tânăr, îmbrăcat într'un salopet fumuriu ca toţi mecanicii, faţa şi mâinile însă îi erau curate şi de o paloare neobişnuită. Mai era acest mecanic şi de o frumuseţe cum nimeni nu mai văzuse. Părea să fie foarte tânăr, un fel de copilandru, înalt, subţire ca o trestie, cu un cap gingaş, cu trăsături fine şi tăioase totdeodată, ca ale arhanghelilor zugrăviţi prin biserici. Când îl descoperiră oamenii, le venise inima la loc, crezând că el va putea da explicaţii ce e cu trenul acela ce nu seamănă cu toate trenurile, dar la toate întrebările lor copilandrul le răspundea cu o voce atât de melodioasă încât, impresionaţi de vocea lui, nici chiar cei mai tari dintre ei, nu puteră să înţeleagă nimic. Dealtfel, tot ce se petrecea, nu era de înţeles.

De unde nimeni nu se aşteptase să soseacă un asemenea tren, se vedeau acum valuri-valuri de oameni care veneau de pe celelalte peroane şi se urcau în trenul acesta ca stăpâniţi de o forţă nevăzută. Curând trenul se umplu, fără să poată cineva să protesteze; însuş şeful de gară, care venise să vadă minunea, nu putu scoate un cuvânt. Toţi cei ce veneau luminau trenului străin, îşi pierdeau pentru moment judecata, în schimb ca atraşi de un magnetism toţi se grăbeau să se urce în el. Curând toate locurile fură ocupate. Atunci trenul scoase un fluerat prelung, tot atât de melodios ca acela prin care îşi anunţase apariţia şi, lunecând fără zgomot, dispăru din gară.

Abea atunci lumea se desmetici, dar era prea târziu. Iar zornăirea soneriilor şi telefoanele, şeful gării ultime se arătă foarte mirat; nici un asemenea tren nu trecuse prin gara lui. Zadarnic privi dealungul linii câteva minute mai târziu, nici el nu lea că va trece trenul albastru, călătorii şeful gării prin care se socoteau nimic.

Abea acum se formă garnitura care trebuia să meargă la locul catastrofei. Totul fusese adevărat! spectacolul rapidului deraiat apăru mult mai înfricoşător decât se aşteptase, dar, mai înspăimântătoare încă era dispariţia unui atât de mare număr de oameni care se lăsaseră copleşiţi de atractia trenului aceluia căruia nimeni nu-i mai putea da de urmă

*

Şi totuşi, trenul albastru, cu încărcătura lui, îşi continuă călătoria, fără ca să poată fi văzut. Cei ce rătăceau la ora aceea în preajma liniei, auzeau întâi un fluerat dulce de departe, apoi dintr'odată o lumină albastră şi un vânt îngheţat lunecau cu o iuteală atât de mare de par'că era numai o părere, dealungul liniei, pierzându-se în noaptea ce începea. Un copil, doar, văzu mai mult şi fugi s'o spună acasă. Şi anume, că trecuse un tren atât de frumos — cum nu găsea cuvinte să spună — pe locomotiva căruia stătea un înger mare luminos ca un fulger violet din nopţile cu furtună, cu aripile întinse. Se mai petrecu un lucru curios în revărsatul acela de noapte, toţi cei ce rătăciseră dealungul liniei şi auziseră fluieratul melodios văzând apoi şi lumina aceea fugară, se întorseseră acasă întristaţi şi tăcuţi, vorbind despre moarte ca despre o sărbătoare frumoasă pe care ar fi aşteptat-o, spre uimirea celor ce-i auzeau.

Mult mai ciudate lucruri se petreceau printre călătorii din trenul albastru.

Aici, se strânseseră tot soiul de oameni, deosebiţi unul de altul aşa cum sunt oamenii lui Dumnezeu. Unora începu să le pară rău că s'au lăsat ademeniţi şi s'au urcat, îşi aduceau acum aminte că aveau bilete pentru alte trenuri şi, deci, nu erau valabile pentru acesta şi desigur vor fi supuşi la amende mari, alţii, din cei care nu veniseră la gară cu gândul de a pleca, îşi aminteau că îi aştepta familia acasă, sau că erau invitaţi undeva în seara aceea, apoi biroul de a doua zi îi obseda, fiindcă îşi spuneau, pe drept cuvânt, că vor fi daţi afară pentru absenţă. Jumătate din cei din tren se hotărâră să se dea jos la prima staţie şi să se întoarcă în oraşul lor cum vor putea. „Doamne", îşi spuneau miraţi „cum de ne-am pierdut mintile să ne urcăm în trenul acesta". Aşteptau cu nerăbdare să vină cineva pentru bilete, dar nu se arăta nimeni, trenul era mereu pustiu asa cum fusese şi în gară. Afară se lăsase noapte. O noapte cu o ceaţă curioasă prin care câmpiile apăreau ca în fundul unor ape, copacii se profilau ca nişte fumuri, luminile caselor apăreau din loc în loc aburite ca nişte ochi de animale rătăcitoare, iar stelele cerului păreau că s'au coborât mai jos şi luceau ca nişte cioburi de oglindă, mari, unele lângă altele. Era într'un fel ca şi când pământul şi cerul se amestecaseră, pământul părea că s'a destrămat şi s'a înălţat în spaţii, iar cerul s'a coborât mult mai jos. Cei mai mulţi dintre călători fură apucaţi de groază, nu mai era acum numai teama de ce se va întâmpla cu ei că îi aşteaptă familia acasă şi că vor lipsi dela treburile lor, dar toţi îşi dădură seama că s'au vârât, fără să se gândească, într'o afacere necurată. Ceeace era mai înspăimântător era faptul că trenul nu se oprea nicăieri. Cei ce aveau ceasuri de mână vedeau cum arătătoarele se mişcă repede în jurul cadranului, din ce în ce mai repede, ceasurile treceau ca secundele şi cei mai cu sânge rece calculaseră că într'un timp în care lor li se părea că s'au scurs zece minute din cele obişnuite, arătătorul înconjurase de alâtea ori cadranul încât trecuseră de zece ori douăzeci şi patru de ore, adică zece zile. Dar socoteala asta nu era bună pentru mai târziu, fiindcă din ce trecea timpul arătătoarele se mişcau mai repede. Din cauza acestei viteze, ceasurile începură să ardă de nu le mai puteau ţine pe mână, apoi se prefăcură toate într'un fel de fărâmătură de metal topit ce descreştea văzând cu ochii şi dispăru. Acum timpul începu să se graveze pe feţe.

Nu le era, nimănui, nici sete, nici foame, nici somn.

Părea că trecuseră abia câteva ore din cele obişnuite, toluşi oamenii din tren îmbătrâneau văzând cu ochii. o fetiţă pe care mama ei o ţinuse de mână când se urcaseră în tren, acum era domnişoară mare. In timp ce mama ei, o femee tânără şi frumoasă, se preschimbase într'o făptură cu părul alb ca neaua şi cu faţa brăzdată de riduri, cei bătrâni ajunseseră atât de bătrâni încât era de mirare că se mai aflau în lumea asta, nimeni însă nu murea în trenul albastru. O tânără pereche în voiaj de nuntă, care părea că nu se prea sinchiseşte de aventura în care se angajase, după ce se priviră câtva timp în ochi, cu dragoste, — erau amândoi frumoşi şi puternici — se văzură îmbătrânind şi privirile lor, pe măsură ce feţele se uscau şi îl se ridau, deveneau din ce în ce mai indiferente până când nu-şi mai dădură nici o atenţie unul celuilalt.

De afară, nimic bun nu se prevestea. Era aceeaşi apă turbure în care înotau stelele şi umbrele de case şi copaci deavalma, ca într'un naufragiu cosmic.

Călătoria trenului albastru dură astfel nu se ştie cât, după senzaţia pe care o făcuse toată întâmplarea. Oamenii rămaşi în urmă în oraşul cel mare, începură cu timpul să-i uite pe cei ce plecaseră. le dădeau acum parastase şi lumânări ca pentru morţi. In nici o gară nefireasca garnitură nu fusese semnalată. doar unii din aceia ce treceau noaptea prin câmp, întârziaţi în drumul lor, pretindeau că au auzit un fluerat trist şi au văzut dealungul liniei o lumină ca de fulger venind deodată cu un aer de înghet; alţii spuneau că au văzut chiar un tren alunecând ca un şarpe mare cu solzi de lumină albastră şi pe locomotivă stătea un înger de foc cu aripile întinse.

Trecură astfel mulţi, mulţi ani, multe se schimbaseră în oraşul mare când, într'un sfârşit de noapte, când zorile abea mijeau la capătul gurii de tunel a peronului şi lămpile se stingeau una câte una, lumea puţină ce se afla în acel ceas pe peron văzu apărând

(Continuare în pag. 4-a)

UN PREMERGĂTOR LIRIC: ŞTEFAN PETICĂ

Apariţia lui Ştefan Petică în arena unei literaturi şi a unei culturi aflată încă în faza dibuelilor şi a experienţelor minore este aproape de neînţeles. Intr'o vreme când acordurile conachiste, de oi şi inimă albastră, mai dădeau încă tonul şi când poeţii nu numai că nu citeau din literaturile străine, dar nu se frecventau nici măcar între ei (ca să nu se influenţeze, vezi bine...) Ştefan Petică, născut în 1877, avea mentalitatea şi preocupările progresiste ale unui poet şi ale unui om cu adevărat modern.

Şi doar nu se născuse sub tavanul unei case cu ştiucaturi boiereşti şi nici nu avusese prilejul să-şi lustruiască mintea şi fantezia voiajând. Exemplul acelui străbun, care cu câteva sute de ani înainte şi-a smuls din cămaşă un petec spre a-l înălţa în locul steagului pierdut, n'a rămas fără ecou în sufletul poetului, care — într'o epocă de superficialitate a blazoanelor de boierie ereditară cam seacă — şi-a făcut stindard din propriul său suflet şi s'a ridicat, numai prin talent şi inteligenţă, la suprema aristocraţie: cea a spiritului.

Dispărut la 27 de ani, Ştefan Petică a putut, totuş, prin calităţile sale neobosite şi prin însuşirea unei culturi extraordinare pentru acele vremuri, să rotunjească o personalitate literară de prim ordin.

Cunoscător al limbilor: franceză, engleză, germană, italiană şi, se pare, şi rusă (vd. prefaţa la „Operele" lui, publicate de d. N. Davidescu), Ştefan Petică putea vorbi cu familiaritate despre atâţia scriitori de circulaţie universală, asupra cărora majoritatea literaţilor noştri habar n'aveau: Walt Whitman, Oscar Wilde, Verhaeren, Baudelaire, Mallarmé, Swinburne, Shelley, Gabriel Rosetti, lord Douglas, Rimbaud, Remy de Gourmont, Stuart Merrill, Maxim Gorki, lord Tennyson, etc., etc.

Şi dacă liricul acesta, plin de rafinament şi de nuanţe, aerian şi candid, cavaler al pasiunilor pure, ne-a evocat cu atâta forţă sugestivă „feciparele pale" ale lui „Botticelli întristatul„ mult vestitul florentin", — nu e mai puţin adevărat şi demn de ştiut că era din cap până'n picioare un om întreg şi un luptător social căt se poate de interesant. Îndrăgostit al furtunii de fildeş, înamorat-al reveriilor, Ştefan Petică ducea, paralel cu viaţa creatorului neconfundent, o viaţă plină de zbuciumul celui dornic de a făuri mulţimei un viitor mai acceptabil.

„Intre un curent idealist construit numai din elemente ale raţiunii pure sau ale esteticii transcendentale şi marele curent popular întemeiat pe date reale (spunea poetul-luptător), nu poate exista armonie atât timp cât fiecare din aceste două curente nu vor părăsi esenţa lor absolută".

„Este Hegel cel dintâi care a dovedit că evoluţiunea ideiului în afară de realitate e o amăgire. Dar principalul nu este de a recunoaşte necesitatea logică a realităţii, ci de a o determina".

39 de ani s'au împlinit, în ziua de 17 Octombrie, dela prematura dispariţie a celui care a formulat aceste adevăruri, pe care orice creator autentic trebue să le urmeze. Aducându-ne aminte de poet şi celebrându-l, să cinstim în egală măsură şi pe cel care a visat o lume mai bună şi mai dreaptă şi a luptat, cu atâta fervoare, pentru această lume.

GH. ASACHI, ANTEMERGĂTORUL

Mai plină şi mai roditoare viaţă decât a lui Gheorghe Asachi, care s'a născut la 1 Martie 1788, ca să moară albit de bătrâneţe în ziua de 12 Noembrie 1869, adică acum 74 de ani, — mai rar!...

Intr'o vreme când condiţia umană a scriitorului român (mulţi, puţini, câţi erau) nu putea eşi din cercul unei monotonii exasperante, — Gh. Asachi a putut să ducă o viaţă de adevărat european. Călătorind foarte mult, izbutise să stăpânească în maestru o serie întreagă de limbi: franceza, germana, italiana, polona, etc.

Din toate ţările pe unde spiritul său peregrinar îl dusese, pare-se că tot Italia îi rămăsese mai dragă. Desigur, nu întâmplătoare îi era preferinţa căci „maica Romă cea bătrână" îl primise, aşa cum se primea numai atunci, cu braţele deschise.

Agreat al saloanelor, tânărul cărturar valah, care se extaziase, la venire, înaintea Columnei lui Traian, unde putuse contempla chipurile strămoşilor noştri colonizatori, fusese invitat până şi în apartamentele atât de pretenţioase ale uneia dintre cele mai autentice membre ale aristocraţiei romane: prinţesa Ruspoli.

Şi, apoi, nu trebue trecută cu vederea nici dragostea sa pentru Bianca Milesi, datorită căreia a putut cunoaşte — în apartamentele mamei acesteia, — atâtea glorii artistice printre care Canova, sculptorul preferat al lui Napoleon, era o stea de prima mărime.

Călătorind mult, Asachi nu s'a înstrăinat însă, astfel cum au făcut-o atâţia palizi ciocoi trimişi în nu mai ştim care ambasade şi ruşinaţi după câtva timp, de a-şi mai aduce aminte că au pornit de undeva, de pe lângă Dunăre, de unde (dacă l-ar fi citit măcar pe Ronsard), ar fi aflat că se trăgea şi străbunul acestuia.

Gândul lui Gheorghe Asachi se îndreaptă mereu spre ţara sa, străduinţele sale nu ţintesc altceva decât să aducă un pic de lumină printre români.

Profesor de arheologie şi matematică la Trei-Ierarhi (Iaşi), Asachi promovează primii ingineri formaţi în ţară. Reorganizează seminarul lui Veniamin Costachi aduce în Moldova pe dascălii ardeleni Pop, Vasile Fabian Bob, etc. Este apoi, reprezentant al Moldovei pe lângă Austria pentru ca la înapoiere să fie numit directorul şcoalei Vasiliane. Agă, referendar al învăţământului public şi secretar pentru elaborarea Regulamentului Organic, — Asachi întemeiază, în 1835, încă o şcoală superioară în capitala Moldovei (unde se preda dreptul, filosofia şi teologia, ca şi belle-artele).

Mare animator al începuturilor teatrului românesc, cititorul gazetăriei moldovene, — Gheorghe Asachi a fost, în acelaş timp, un creator. Multe din stihurile sale şi atâtea din paginile „romanelor" sale pot fi citite şi astăzi cu folos.

T. Radu

NOTE

Academia Română

a început de câtva ani, să tipărească şi lucrări ce ţin de domeniul filosofiei.

Până acum, toată preocuparea Instituţiei s'a îndreptat către istorie. Spiritul acesta istorist a orientat dela început, şi în chip permanent activitatea Academiei. Nici nu se putea altfel, când majoritatea membrilor influenţi[1] a fost alcătuită de istorici. Nouă ni se pare însă că sunt domenii cel puţin tot atât de interesante, dacă nu mai interesante, în cuprinsul unei culturi, ca şi istoria. Chiar dacă acea cultură este tânără.[1]

In editura Academiei Române au apărut câteva cărţi de filozofie, de istoria filosofiei şi traduceri de clasici, asupra cărora propunem să stăruim mai de aproape. Astfel, printre lucrările tipărite mai recent, reţinem Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său, *cele trei volume de* Istoria filosofiei contemporane *ale d-lui* P. P. Negulescu *şi* Teoria cunoştinţei *de* N. Bagdazar. *Sunt contribuţii de un real folos, asupra cărora cronicarul trebue să se oprească mai mult, prezentându-le într'o lumină informativ-critică, potrivită însemnătăţii lor.*

A apărut „Gazeta Cărţilor"

(an. XIII-lea N-rele 1 şi 2 — Oct. 1943), cu colaborarea d-neî *Florica D. Chirescu*, d-rei *Verona Brateş* şi a d-lor *Al. T. Stamatiad, T. Palade, V. P. Măceşianu* şi *P. Butucea* (versuri), *Al. Lascarov-Moldovanu* (Un Institut N. Iorga), *D. Munteanu-Râmnic* (P. S. Dionisie Erhan — şi aniversarea Haşdeu), *I. Al. Bran Lemeny* (Arta traducerilor), *Paul I. Papadopol* (Ştiri despre cărţi), *I. E. Naglu* (Un vechi catalog de cărţi), *G. Bezviconi* (Scriitorul basarabean I. Sârbu), *Mario Ruffini* (Scrisoare din Italia), *I. Pantazi* (Cronici artistice), *Ilie Ardeleanu* şi *C. R. Vasilescu* (Conferenţiarii şi prelegerile dela Văleni de Munte). Recenzii de *N. Dimancea* (versuri de I. U. Soricu şi Adrian Botez), *Tr. Paloşanu* (lucrări de Mircea Eliade) şi dr. *N. Crăciun* (Revista „Dreptul"). Antologia la zi (din Th. Scarlat, col. M. Mărcoiu, Daniel Constantinescu, G. Voevidca şi Gr. Bugarin), cataloage de cărţi vechi (I. Draganovici şi d-ra El. Alexiu), anticariat, biblioteci, cronica revistelor şi a ziarelor, note informative (Liga Culturală. Asoc. Scriit. Militari, Ateneul Român ş. a.), cărţi primite, carnet bibliografic, carnet cultural şi bogată vitrină (Academia Română Facultatea de ştiinţe Timişoara, Inst. de Ist. Universală. Inst. Bizantinologic şi Edit.urile: Fundaţiile Regale, Universul, Cartea Românească Scrisul Românesc, Publicom. Cugetarea ş. a.).

Alături

— de cărţile d-lor dr. *E. Costea* şi *Ilie Mardiuc*, cari ne-au prezentat mănăstirile Voroneţ şi Sucevita, volumul d-lui prof. universitar dr. *S. Reli* („Mânăstirea Putna", Ed. „Bucovina Literară", 1943, Cernăuţi).

După ce ne dă o scurtă privire istorică şi ne duce lângă mormântul lui Ştefan cel Mare şi al doamnei sale Voichiţa, autorul creionează tradiţii legate de acest loc de închinare şi mai ales de stânca lui Dantil Sihastru, cae e la o depărtare de 2 km. de mânăstire.

Broşura d-lui S. Reli prezintă un deosebit interes, mai ales pentru acei cari încă nu cunosc frumoasa cititorie a Domnului Moldovean.

La sfârşit, găsim un adaos care constă în traducerea textului în limbile franceză şi germană.

Cercul „Bucovina Literară" nu se poate decât felicita pentru plachetele pe care le-a scos până acum şi mai ales pentru dragospe care o arată monumentelor noastre istorice.

Leul dela Nistru

— *se intitulează lucrarea de mare vizіune artistică a d-lui George Savargin.*

Simbolzând lupta eroică a Românіei — leul frânge cu laba o simbolică săgeată duşmană — opera e tratată în linii largi de mare amploare, vădind în toate trăsăturile măreţia de concepţie a autorului. Majestatea care se desprinde din ţinuta animalului— simbol este un summum al majestăţii, asemănătoare, pe drept, cu cealaltă ţinută: a ostaşului nostru.

Lucrarea se află expusă în hall-ul ministerului propagandei.

In publicistica noastră

— revistele de specialitate, ca să spunem aşa, de calibru greu, sunt puţine. Chiar foarte puţine, în raport cu marele număr al revistelor de conţinut uşor. Lesne de înţeles pentruce. O revistă de specialitate, din orice domeniu ar fi, presupune colaboratori pregătiţi temeinic, de serioasă şi controlată informaţie ştiinţifică. Aceştia însă nu se găsesc pe toate cărările. Sunt inteligenţe rare, cari cer pentru a se forma, munca de o viaţă întreagă. Credem că aceasta cauza principală a raritătii acestor reviste — şi nu în lipsa de fonduri, cum s'ar părea. Pe cât sunt mai rare, pe atât trebuesc mai mult apreciate astfel de organe ale muncii ştiinţifice.

Printre acest soiu de publicaţii, semnalăm cu reală satisfacţie *„Revista Română de Criminologie"*, de sub direcţia, strălucitului maestru al barei, *V. V. Stanciu*, cunoscut cercurilor intelectuale şi prin activitatea sa publicistică. D. V. V. Stanciu, pe lângă activitatea sa profesională la palatul de justiţie, a păstrat un viu contact cu problemele ştiinţifice ale specialităţi sale. Rezultatele se văd în cele câteva studii interesante publicate până acuma, între cari remarcăm îndeosebi acel despre „Stilul criminal".

Cu sacrificii băneşti apreciabile, d. V. V. Stanciu a organizat apariţia trimestrială a acestei excelente reviste de specialitate în în jurul căreia a grupat o seamă de publicişti emeriţi, reprezentativi în literatura psihologică, juridică, medicală şi sociologică dela noi. Dr. *Parhon*, dr. *Kernbach*, prof. *N. Mărgineanu*, *Petre Pandrea* şi alţii, formează un mănunchiu de condee căruia-i datorăm excelenta revistă de severă ţinută ştiinţifică şi elegantă linie publicistică. Notăm că „Revista română de Criminologie" este prima de acest gen la noi, şi una dintre puţinele reviste de nivel ştiinţific european, ea poate sta cu cinste alături de oricare revistă similară occidentală.

Pentru noi, asemenea realizări reprezintă cele mai fecunde eforturi de ridicare a mentalităţii noastre profesionale la înălţimea unde trebue să ajungă. Ele trebuesc încurajate şi sprijinite, nu numai pentru însemnătatea şi valoarea întrinsecă, ci şi pentrucă sunt cartea noastră de vizită în faţa opiniei ştiinţifice europene.

Societatea română de filosofie

— *a desfăşurat în ultimii ani o activitate dintre cele mai rodnice şi vrednice de luat în seamă. Pe lângă ciclul de conferinţe publice organizat câţiva ani în şir — şi regretăm că împrejurările prin care trecem au întrerupt această tradiţie, — societatea a organizat şi o editură proprie, în care au fost tipărite lucrări de valoare, apreciate de publicul cetitor. Amintim, printre altele,* „Istoria filosofiei moderne", *cuprinzând cinci volume masive, ieşite din colaborarea celor mai reprezentative condee ale literaturii noastre filosofice. Cu toate criticile care i-se pot aduce, ca oricărei lucrări colective de mari proporţii, fatal expusă anumitor neajunsuri, nu se poate nega că această Istorie a filosofiei moderne înseamnă un efort dintre cele mai serioase încoronat de succes, din câte a desfăşurat generaţia nouă. Fiindcă nu trebue să neglijem, că cea mai mare parte a studiilor care alcătuesc conţinutul celor cinci volume sunt semnate de elemente tinere, bine pregătite, orientate şi apreciabil înzestrate.*

Dar nu despre această lucrare masivă vrem să amintim aci, şi nici despre celelalte publicate în sus amintita editură.

Ceeace vrem să subliniem este faptul că, cu toată vitrega împrejurărilor pe care le trăim de câţiva ani, editura Societăţii române de filosofie nu şi-a întrerupt activitatea de tipărire a nouei lucrări. Astfel, de curând au fost puse în librărie unele traduceri din opera lui Giordano Bruno *şi* Giorgio del Vechio, *doi clasici reprezentativi ai culturii italiene. Despre fiecare în parte, vom vorbi în notiţe aparte. Acum avem să punem în evidenţă amănuntul că editura pare a se orienta cu preferinţă înspre traduceri. Şi asta e un indiciu bun. Pentrucă, aşa după cum am mai spus-o tot aici, cu alt prilej, e mult mai folositoare pentru cultura noastră publicarea de traduceri din clasici, decât a studiilor eclectice şi mediocre cu care ne-au obişnuit unii dintre profesorii noştri universitari. E infinit mai preţios să se ia contact direct cu opera unui mare gânditor, să se meargă deadreptul la izvoare, decât să luăm contact cu ele prin mijlocul studiilor despre, de afară, ori confuze, plicticitoare şi chiar inutile. Inutile fiindcă există studii şi comentarii bine alcătuite la care putem apela. Ceeace-i trebuie şi-i lipseşte cititorului nostru este însăşi opera, pe care nu o cunoaşte decât din studii despre ea. Asta trebuie să-i punem la îndemâna cetitorului, dornic de texte substanţiale.*

Conducătorul editurii de lucrări filosofice au înţeles acest lucru şi-au început să publice traduceri. E un drum care, suntem siguri, va da rezultate, şi deaceea socotim că este bine a se continua munca începută. Traduceri cât mai multe traduceri ne trebuesc. Nu din autorii lui Jul. Giurgea, exploatatorul abil al slăbiciunilor publicului, ci din cei care reprezintă momente esenţiale în cultura europeană.

Poetul Emil Vora

— a tipărit la tipografia „Bucovina" (I. E. Torouţiu) un volum de poeme scrise pe front, intitulat *„Inalte Vânturi"*. Acest al patrulea volum al poetului (d. Emil Vora a mai tipărit: *Floare amară, Fântânile tăcerii, Cartea plecărilor*) arată aceeaşi veche preocupare de artă, înlăturând didacticismul retoric, frecvent asemănătoarelor teme. D. Emil Vora priveşte poesia de război, — trăită cu toate complexele ei alcătuiri, — tot ca pe o poesie a vibraţiilor lăuntrice. Poetul, luptând, nu uită că undeva, ascunsă, concepţia poetică rămâne aceeaş. Oricât de departe ar fi *„lângă nopţile cerului, lângă nopţile pământului;* viaţa e plină de cânturi — după cum mărturiseşte în *„Rânduri la o prefaţă"*.

Sufletul poetului, — în toiul luptei, — rămâne acelaş: numai cu stelele, numai cu vântul, prin nisipul stepelor. Dacă vreodată greul vieţii îl apasă are momente de nelămurire:

Până unde duce această viaţă?
Până unde ţine întunecatu-i hotar?

Infrăţit cu stelele, pământul şi moartea, poetul este mulţumit de ele mai mult decât de oricare prieten.

Din cartea d-lui Emil Vora se desprinde o nostagie orientală specifică poetului, remarcată, — de altfel. — şi în volumele anterioare *„Inalte vânturi"* este o carte de tensiune lirică accentuată.

TRENUL ALBASTRU

(Urmare din pag. 3-a)

în zare un tren ce nu fusese anunţat, un tren care fluiera atât de melodios că toţi tresăriră. Curând vagoanele se înşirară dealungul peronului. Era un tren albastru ca de lumină condesată, un tren frumos cum numai în poveşti poate exista. După ce se opri trenul, nimeni nu coborî însă, nici o uşă nu se deschise. Era o linişte de moarte în trenul acela, o linişte care se întindea asupra întregei gări, toţi oamenii din gară se simţeau cuprinşi de o melancolie fără margini, dar nu de o melancolie grea, mai mult un fel de visătorie.

Senzaţia cea mare o produse mecanicul de pe locomotivă, era un tânăr nespus de frumos, care adormise acolo cu capul răzimat în braţe şi ceeace era mai ciudat, avea nişte aripi mari fumurii, ce-l ascundeau trupul cu totul, încât, la prima vedere credeau că e o pasăre mare din cele ce trăesc pe alte meleaguri.

Uşile trenului albastru turâ forţate, erau pecetluite toate, şi alci îl se înfăţişă cel mai ciudat tablou. Era tot întesat de călători, toţi călătorii stăteau adormiţi în fotoliile lor, bătrâni cum nu mai fuseseră văzuţi oameni niciodată bărbaţii aveau bărbi alât de lungi că li se revărsau în jur, acoperindu-i, ca nişte cascade. Toţi păreau adormiţi într'un somn liniştit dormeau par'că de totdeauna, astfel. Când încercară să-l scuture pe unul, acesta se sfărâmă într'un praf albastru ce umplu tot vagonul şi în fotoliu nu mai rămase nimic.

Ingrozită, lumea ce venise să cerceteze trenul se dădu jos — îşi dăduseră seama că în acel tren nimeni nu mai era viu. Telefoanele zbârnâiră iar anunţând toate autorităţile, fu mare zarvă, lumea alerga înebunită încolo şi încoace, neştiind ce să facă.

Curând sosi judecătorul de instrucţie pentru sigilarea trenului, — când, însă, vrură să se apropie de el, trenul luă dintr'odată foc din toate părţile, mii de limbi albastre izbucniră pe ferestre, în acelaş timp un cântec nemaiauzit se ridica din trenul care ardea, un cântec atât de frumos de par'că era cântat de cete de îngeri. Toată lumea rămăsese înmărmurită şi lacrimi mari le veniră în ochi, alunecându-le pe obraji.

In câteva clipe văzură cum trenul întreg se ridica înspre tavanul peronului, înălţat par'că de flăcări; şi dispăru dincolo de geamuri, o lumină albastră venea acum de sus, învăluind toată gara, ca o dimineaţă imensă în care cerurile s'ar fi deschis.

Mecanicul care, adormit încă, fu arestat şi i se puseseră cătuşe de mâini şi de picioare, începuse şi el să se destrame înălţându-se ca o flacără mare, între cei patru poliţişti care îl păzeau. Nu se mai văzură decât nişte aripi largi întinzându-se dintr'o parte în cealaltă a gării, apoi dispărură şi ele. Rămaseră numai cătuşele grele pe trespezile peronului.

Procesul verbal care descria toată întâmplarea, fu întocmit cu multă trudă, fiindcă nu existau în limbajul obişnuit cuvinte care să povestească asemenea fapte.

Ceeace mai rămăsese ca un semn concret al minunatei întâmplări era o lumină albastră ce acoperea geamurile de sus ale peronului, o lumină ce încetul cu încetul îşi pierdu din intensilate, far, mai târziu, când gara fu renovată lucrătorii care ridicaţi pe scheie spălau geamurile de sus, văzură cu mirare că degetele lor şi cârpele cu care şterseseră geamurile rămăseseră pătate cu un albastru rare nu se mai şterse niciodată.

Anişoara Odeanu

INTOARCEREA LA PĂMÂNT

1. Ridicarea deasupra unei culturi medii, în limitele unei cunoaşteri, în aparenţă cât mai absolută, de individul, frământat de dorinţi interioare, posibilitatea unei descoperiri a lui însuşi. Momentul, în care omul urcă prima treaptă din configuraţia ţelului său, deşghioacă, din labirintul sufletului, simţământul unei asemănări covârşitoare cu semenii, fraţii săi de aceeaşi origină, simţământ până atunci în stare inconştient — latentă. Este poate momentul cel mai prielnic de identificare. In mulţimea care te înconjoară nu vezi, atâta timp cât eşti încadrat în ritmul ei specific de vieaţă, alinierea tipurilor naţionale. Indată ce eşti desprins şi ridicat spre adevăr, colectivitatea apare ca o expresie în aritmetica universală, compusă numai din unităţi etnice. Este desigur o frământare caracteristică spiritului uman dar care pune pe drumul realităţilor încercările de Icar ale spiritului de om universal, de cetăţean al lumii.

Intrezărind astfel tragedia morală a omului scrie Giovanni Papini în cartea sa „Un om sfârşit": „M'am născut într'un anumit loc, aparţin unei anumite rase, am în spatele meu o istorie cu o tradiţie. A mă reculege şi a mă concentra pe mine însumi înseamnă totuş a mă repune în contact cu pământul meu de baştină, cu poporul meu, cu cultura din care vrând nevrând am ieşit. Trebuie să încep dela capăt, să mă renasc — să mă reîntorc anume la matriţa dela început, nu cea de carne a mamei, ci cea mai adevărată şi mai mare a patriei".

Există însă o deosebire, în aparenţă destul de paradoxală, între colectivitatea naţională, sau chiar rasială dacă generalizăm, şi colectivitatea juridică a Statului. După cum Europa, oricât ar fi văzută ca ca unitate politică, nu este — geografic — populată de o singură rasă, întocmai unor specii de cuarţ, ochiul de piscă şi aventurina, care conţin consecutiv asbest şi mică tot aşa statul nu reprezintă decât principial un bloc etnic.

Inchistarea omului în loc şi în timp atrage după sine adaptarea la anumite condiţii geografice, fizice care structurate în sufletul individului, îi determină în parte personalitatea. Anularea unor condiţii de vieaţă, atrofiază unele laturi ale eului individual.

2. Static, omul există ca un reprezentant al pământului strămoşesc. Cum configuraţia întinsului ţării se diferenţiază sub unghiu geologic, chimic, aqualic, etc. — particularităţi esenţiale pentru stabilirea caracterelor naţionale—omul reprezintă variaţiuni în infinit. Atunci cum poate fi vorba de o colectivitate, mai bine zis de o omogenitate, în timp dat?

Datorită solidarităţii dintre cetăţenii de aceeaşi origine etnică, grupaţi pe meseriі. Iar această solidaritate nu poate exista în măsura unui interes comun, privit sub înfăţişările sale patriotice şi economice. Dacă presupunem într'un moment dat că există o elită, reprezentând summa înzestrărilor unui popor, legată de masse prin sincere afinităţi spirituale, poate fi elementul unificator prin excelenţă. Rostul elitelor într'un stat este tocmai acela de a imprima solidarităţii caracterul hotărât şi ideal al spiritualităţii naţionale. Diferenţa aceasta dintre Stat şi omogenitate etnică nu este de atitudine, întrucât minoritarii pot fi buni cetăţeni, ci de rasă, de sânge Dilema a fost rezolvată de profesorul Nae Ionescu, în articolele sale strânse într'un volum, prin truda d-lui Mircea Eliade. „A fi român... însemnează a sta într'un raport de apartenenţă şi participare în acelaş timp, faţă de o realitate colectivă, naţiunea; care te depăşeşte, dar care constitue însăşi raţiunea suficientă a existenţei tale ca român". („Roza Vânturilor", pg. 199).

3. Dinamic vorbind, omul reprezintă o continuitate în linie genetică. Dacă din punct din vedere static, omul exprima prin sine însuşi o afluenţă spirituală, putându-se deci vorbi de o spiritualitate conştientă, dinamic se pot aprecia şi caracterele somatice. Caracteristicile generaţiilor, care s'au succedat, se suprapun, dând o imagine generală. In cursul perioadelor de formare, de trecere dela un caracter la altul, evoluţia este latentă, nebăgată în seamă. Această formare se face în timp. Şi după cum există în ştiinţă timp electromagnetic, timp radioactiv, timp biologic, ar fi nimerit să se numească perioada de formaţie a generaţiilor şi durata evoluării tipului etnic — timp social.

Timpul nu poate fi conceput în afara fenomenelor şi mai ales în afara mişcării. Tot astfel circulaţia elitelor, petrecută în timp, holărniceşte nivelul de cultură, capacitatea de cunoaştere şi coeficientul sufletesc al unei naţiuni. Astfel se reprezintă continuitatea, pe care nu vrem s'o discutăm istoric, ci din punct de vedere spiritual. Un singur adaos la teoria continuităţi nu poate fi decât citarea înţeleptului Lao-Tze: „Cei care au virtute („dharma" în înţelesul moral şi psihologic al cuvântului) veghează asupra obligaţiilor lor, cei care n'au virtute veghează la revendicările lor"..

4. Dacă am încerca să-l arătăm metafizic, proectat în absolut, am spune cu Lucian Blaga că „individul e un simplu mijloc al absolutului". Tendinţa lui spre acest orizont absolutic se încheie prin generalizări şi abstracţiuni, căci în afară de imposibilitatea de a fi definit concret, absolutul ar fi un liman nostagic al purtării fiinţei omeneşti, dincolo de lumea aridă a realităţilor. Tendinţele merg către încrustări mai mult decât fiinţă de concepţie ontologică, în mod normal deci prin preocupări intelectuale. Metafizic ele vor fi problemele infinitului — esletic vor fi creaţiuni simbolice stilizate şi abstracte. Punctul final al acestui postulat va fi dogma „formula absolutului". „Ea întrece puterile intelectuale ale omului izolat, e opera unei colectivităţi supraindividuale, pătrunse de o inspiraţie comună" (L. Blaga: Filosofia stilului). Colectivitatea pare să fie deci un factor analitic creator care tinde la realizarea absolutului în om.

5. Dialectica noastră n'a servit decât să arate odată mai mult că individul face parte integrantă din comunitate şi este indelebil legată de ea. Conştient, nu-şi poate da seama de acest fapt decât omul cult. Rezultă de aci un singur lucru pentru viitorul păcii, al ordinei şi al prieteniei: culturalizarea masselor. Ea trebue să fie prima măsură după războiu. Naţiunea conştientă va dispune de toate forţele ei creatoare; primenirea elitelor va duce la afirmarea unei culturi majore româneşti.

Este în cartea lui Giovanni Papini mărturia căutărilor şi frământărilor unei generaţii. Tot ce se spune acolo cuprinde atâta realitate, atât adevăr, încât poţi crede că nu e scrisă de un om, ci de cineva din afara omului care cunoaşte omul. Intoarcerea la pământ e singurul balsam al prăbuşirilor. Inapoia universalismului neroditor se întinde matriţa cea mare a patriei. „A mă reculege şi a mă concentra pe mine însumi", iată cele două acte sufleteşti care duc pe om la componenta vieţii naţionale.

P. V. Tăutu

Societatea Naţională de Editură şi Arte Grafice „DACIA TRAIANĂ", Bucureşti, str. Sărindar 7-9 (tel. 3.84.30) înmatriculată sub Nr. 156/942 la Reg. Oficiului Comerţului Bucureşti. Tipărită la 6.XI.1943

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

ANUL II No. 87 — 5 LEI EXEMPLARUL — 14 Noembrie 1943

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI
Str. Sărindar 5-7-9 Telefon 3.52.91

APARE IN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 Lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

„BASARABIA LITERARĂ" LA EA ACASĂ...

Începând cu numărul viitor, „Basarabia Literară" se va tipări la Chișinău, acolo unde ar fi trebuit să apară și să crească atât cât a crescut. Împrejurări vitrege însă, cu urmări adânc și dureros săpate de mâna pustiitoare a asupritorului, au împiedicat, până acum, ca singura publicație săptămânală literară a provinciei noastre dintre Prut și Nistru să îmbrace vestmântul grăitor al literei, sub privirile și cu străduința de fiecare clipă a scriitorilor basarabeni, sub cer basarabean. Aceleași împrejurări cari au întârziat, o bună bucată de vreme, întoarcerea întreagă a soarelui în gospodăriile din Basarabia, dușmănos destrunzite de tot ce da, odinioară, deosebit farmec vieții patriarhale de acolo. Nu se puteau reclădi, în pripă, turnurile de altădată ale tihnei creatoare, brutal prăbușite de vântul roșu. Nu se puteau realiza, mai ales, fără uneltele necesare, lucruri pe măsura dogoarei din inimi, într'un ținut semănat cu ruini și tulburat mereu de amintirea vânătă a cumplitei treceri pe sub călcâiul bolșevic.

Cu ajutorul lui Dumnezeu, Basarabia și-a recăpătat pulsul normal. Un imens șantier se întinde astăzi în tot cuprinsul românesc dintre Prut și Nistru, căruia i se adaugă, iată, prin trecerea acestei reviste în inima Basarabiei, stupul gândurilor călăuzitoare și al simțămintelor rare.

Așa dar, „Basarabia Literară" își mută redacția și administrația la Chișinău, urmând să apară sub îngrijirea confraților de acolo. Cu alte cuvinte, se mută la ea acasă, după aproape doi ani de existență în Capitala țării.

Modest ostenitor al ei până acum, cel care semnează rândurile de față este, în aceste clipe, peste măsură de emoționat. Ora târzie din noapte și vuietul nesfârșit al tipografiei ne aduc aminte de începutul drumului și fac despărțirea mai amară, mai chinuitoare. Nu vrem să spunem că străduințile noastre au reușit să împlinească, în întregime, menirea unei reviste literare. Lăsăm acestea, după cum se și cuvine, în seama altora. Dar modestia nu ne poate opri, totuși, să mărturisim că am pus la temelia „Basarabiei Literare" tot sufletul nostru.

Păstrându-i pecetea regională, impusă de altfel și de titlu, am căutat să înregistrăm în „Basarabia Literară", atât cât a fost posibil, fenomenul cultural românesc de astăzi, nelipsind-o — în acelaș timp — nici de informația literară de peste hotare. Ceeace a îndemnat pe mulți scriitori din Capitală să ni se alăture bucuros, oferindu-ne spre publicare tot ce au avut mai de preț.

Începătorii au găsit, întotdeauna, la „Basarabia Literară", o mână de prieten și un cuvânt sincer. Lavalierele noui au pornit din redacția noastră, aproape toate, încrezătoare în destinul scriitoricesc al proprietarilor lor. Am ținut mereu, firește, un echilibru între sprijinul acordat primului sbor spre frumos și șlefuirea diamantului.

Am ferit această revistă de moravurile noastre literare, cu feluri piezișe. Scandalurile din presă, iscate de pretinse „reabilitări" sau de „grija" pentru cultura românească, au trecut pe lângă noi ca și când nu le-am fi observat. Am bănuit la isvorul lor interesele personale ale celor cari le-au deșlănțuit.

Toate aceste preocupări au fost încununate de gândul neclintit că „Basarabia Literară" trebuie să fie, înainte de orice, altar de românism. Am menținut-o, de aceea, în inima actualității, integrând-o în frământările neamului. Proza și versurile inspirate de încleștarea de astăzi au aflat aici largă ospitalitate, ca o mustrătoare invitație adresată scriitorilor rămași îndrăgostiți încă de sterpul lor turn de filde, într'o vreme când se petrec fapte pentru cari îi vor invidia generațiile viitoare.

Cu acest modest trecut încredințăm „Basarabia Literară", pe care o vom urmări întotdeauna cu dragoste nemăsurată. Mulțămind deosebit de călduros colaboratorilor de până acum ai revistei, urăm confraților din Chișinău entuziasm mereu sporit și drumuri noui în rândurile cetitorilor, pentru a ține nestinsă — prin paginile de față — flacăra gândului și cânteculul basarabean.

TEODOR AL. MUNTEANU

ORTEGA Y GASSET VORBIND
DESPRE „INTELECTUAL ȘI CELĂLALT"

Alături de Miguel de Unamuno și Eugenio d'Ors, José Ortega y Gasset este unul dintre marii eseiști spanioli contemporani. Și nu greșesc dacă afirm, cred, că poate fi socotit printre cei mai buni eseiști europeni de astăzi.

Ceeace caracterizează poziția ce o ocupă în istoria culturii europene Ortega y Gasset, ca și ceilalți doi, este maniera sa de documentare. Mai toți eseiștii, nu și-au trădat niciodată autoritățile spirituale pe care le invocă în argumentația lor, pe câtă vreme Unamuno, d'Orst și Gasset fac apel de fiecare dată la lucruri noui, aproape necunoscute celorlalți.

Deasemeni, trebuie remarcată calitatea umorului acestuia: sobru, fără nici un fel de pedanterie și plin de mult bun gust.

Ca o ilustrare a artei lui José Ortega y Gasset, mă opresc la unul din eseurile sale, publicat în *„Europäische Revue"* (Iulie - August 1943), sub titlul *„Intelectualul și celălalt"*.

Pentru frumusețea lui, voiu reproduce acest eseu în întregime:

„Intelectualul despre care este vorba aici, nu este nici „scriitorul", nici „omul de știință", nici „profesorul" nici „filosoful". Toate acestea sunt denumiri de ocupații și profesiuni, ceiace înseamnă figuri sociale, profiluri publice pe care le ia individul și care nu garantează câtuși de puțin o chemare spirituală a celui care le exercită. Aici nu se ocupăm decât de acel intelectual, care este cu adevărat, oricare ar fi profesiunea lui publică. A fi intelectual, nu este ceva care are vreo legătură cu eul social al omului. Nu ești intelectual pentru ceilalți, pentru a câștiga bani, a străluci, pentru a te afirma în marea tumultoasă a comunității. Ești intelectual pentru tine însuți, împotriva ta însuți, în mod nesovăielnic.

Fără îndoială, acele profesiuni n'ar fi existat, dacă n'ar fi existat oameni care să fi fost scriitori, oameni de știință, profesori ori filosofi în această formă originară, autentică, nesovăielnică Toate figurile sociale au luat naștere ca soartă creatoare a unui individ. Dar tocmai aceasta care le-a creiat și a fost ca un fel de soartă, a fost după dispariția ei numai ca un înveliș fără un conținut real: ce continua să existe ca un oficiu public, ca o formă impersonală, în care putea intra în mod fraudulos oricine. Cei mai mulți dintre intelectuali nu sunt intelectuali, servind nu fără un considerabil profit funcții față de care au o datorie socială, postului pe care l-au luat. Această expresie este potrivită. Ea ne arată că postul nu este decât forma a ceva omenesc, o formă goală, fără adevărată umanitate. Această formă trebuie să fie ocupată și îndeplinită de cineva care, câteodată, o servește și de cele mai multe ori nu. Dar nu are importanță. Societatea se mulțumește cu cea mai modestă îndeplinire a funcției. Ea își spune ca acel pictor simplu andaluz, care era conștient de talentul său redus: „Începe cu barba... Sfântul Antoniu... Și dacă nu... Coborîrea Sft. Duh". Așa a fost totdeauna în toate breslele. La început Iulius Cesar a fost cu o anumită originalitate Iulius Cesar. După ce a fost ucis, comunitatea romană a simțit necesitatea ca Iulius Cesar să continue să trăiască. Dar individul Iulius Cesar dispăruse pentru totdeauna. Numai lacuna lui rămăsese, profilul necesității sale, de care avea lipsă comunitatea romană. Și de atunci Cesar n'a fost decât lacuna umplută, o funcție, care a continuat să existe cinci secole dearândul. Funcția, par excellence, care a existat pe lume. Dar în urma unui caz special, s'a întâmplat că nici unul din următorii cesari, nu i-a semănat nici pe departe lui Cesar. Mulți au ocupat locul lui Cesar, dar nici unul n'a fost.

La fel s'a întâmplat în Franța cu o sută de ani înainte, un fel de atmosferă poetică, ori un fel de exaltare a liricei. Se numea Victor Hugo. Ca o forță elementară — și zic ca un Orcan — s'a revărsat asupra întregei vieți franțuzești. Poesia sa nu e șlefuită, e fără calitate, fără fiomistic, dar e ciclopică, extraordinară, herculeiană, michelangelească. In versuri îndrăsnețe a cântat iubirea, femei, copilul, frunzele de toamnă, vechi legende, marea luptă, a divinizat pe Napoleon I, a aruncat cu pietre după Napoleon III, a spus multe cuvinte despre umanitate. Nu există nimic franțuzesc, nimic omenesc, pe care să nu-l cânte, într'un general și fastuos carnaval. Se înțelege că francezii au văzut ceva la el ce n'a mai existat dela Virgil, Homer și Dante; poetul unui popor, liric în formă de aranjament. De atunci Franța s'a încăpățânat tot deauna să aibă un poet, așa cum are un președinte de republică și *velis nolis* și a umplut această mare lacună publică cum a putut. Din acest motiv poziția tragi-comică a sărmanului Paul Valéry, ultimul mandarin al literaturii franceze, adică a ultimului intelectual adevărat, dar manierist și în nici un caz popular, care nu are multe de spus și ca orice spirit sărac, trebuie să se învârtească în cerc pentru a exista. Din acest om, care ar fi fost un excelent colaborator al unei reviste mai mult ori mai puțin regionale, a devenit instantaneu poetul Franței. Și de atunci admirabilul bon home trebuie să galopeze în urma justificărfi sale.

Dar să nu încurcăm lucrurile. Aici este vorba de intelectualul, care este intelectual cu disperată autenticitate, fără posibilitate de salvare, din hotărîrea neînduplecată a lui Dumnezeu. Așa cum

Pompiliu Preca

(Continuare în pag. II-a)

VIRGIL FULICEA — PAVEL DAN

DIN TOATE DRUMURILE

Din toate drumurile ce pornesc să 'nfrunte,
lubesc granitul cărăruilor din munte.
Urcușul lor cu ghiare cățărate
e numai piatră și singurătate.

Ah, liniștea potecii 'nvingătoare
când tâmplele își razimă de soare...
Viața mea, tu cunoști aceste poteci?
De-atâtea ori, cu ele-ai vrut să pleci.

Din toate cântecele ce străbat pământul,
mi-e drag doar geamătul pe care-l cântă vântu'.
E larg și sigur și înalt și geme
precum un strâmbă-lemne peste vreme.

Rupând fâșii din mări, din stânci, din noi,
aleargă geamătul văzduhului vâlvoi...
Tristețea mea, și tu în cântul vântului
de-atâtea ori ai dat ocol pământului.

Din toate stelele ce pâlpâe pe cer,
mi-s dragi acelea care cad și pier.
E-atâta aur în căderea lină
și moartea lor e jerbă de lumină.

Zăpezile din moartea lor mi-s dragi,
când se desfac peste păduri de fagi...
Inimă, le cunoști? Fiecare stea
te'nchide și pe tine în ea.

Radu Gyr

OM ȘI CULTURĂ

Omul a ajuns producător de cultură abia în momentul când a cunoscut o intensă viață interioară, atunci când a depășit realitatea sensibilă și a avut sentimentul profund al uneia suprasensibile, când a avut intuiția existenții sale și s'a simțit străbătut de o realitate metafizică. Numai trăirea directă, imediată a acestei realități l-a sdruncinat și l-a rodit cu adevărat. Cultura fără această dimensiune metafizică a existentei omenești este un lucru fără sens.

Trăirea omului în acest larg orizont spiritual îl poartă către împlinirea darurilor sale specifice superioare și-i angajează ființa lor într'o lume mai bogată, mai plină de înțeles decât aceea materială asupra căreia ne-a îndrumat cu exclusivitate spiritul, veacul trecut. Această lume este mai mare și mai complexă decât aceea asupra căreia se apleacă inteligenta matematică sau tehnică.

Omul este creator de cultură abia în momentul când a depășit aceste activități, nu renunțând la ele pentrucă sunt originare, ci descoperindu-le și supunându-le în cadrele lor firești într'o viziune cuprinzătoare asupra lumii și vieții, dându-le în acest fel transparența necesară înțelegerii și folosirii lor.

Tot ceeace este parte în ființa noastră, oricât de mare însemnătate ar avea, nu poate produce și defini cultura, pentrucă ea este cu adevărat o expresie a naturii omului dar nu omul însuși. Cultura este o floare a omeniei, luând acest termen în cea mai largă accepțiune adică intelectual, estetic, etic și religios

Cultura ultimului veac nu are orizont; lumea ei este mărginită, omul său este redus. Cultura modernă nu are o prielnică așezare din care isvoarele creației să se deschidă, nu are condiția morală. Creatia este strâns legată de această condiție.

Este o credință, la noi și nu mai puțin în străini, că o cultură pentru a se realiza nu are nevoe de o dimensiune metafizică, că activitatea științifică și cea artistică sunt dincolo de sforțarea noastră interioară, dincolo de activitate spirituală și împlinirea noastră ca oameni.

Suntem în fața uneia, dacă nu celei mai grave erori a epocei istorice în criză astăzi si care poate fi deci socotită origina însăsi a acestei crize.

Omul este producător de cultură întrucât orizontul său trece în metafizic, în transcendent, întrucât sunt puse în lucrare toate însușirile sale superioare. Numai în acest fel cultura este cultură, rod ai celor mai de sus aspiratii omenești. Cultura este un fruct a cărui calitate este în directă legătură cu starea pomului care l-a produs.

Pentru a fi cu putință o nouă întemeere a culturii, pentruca știința, literatura și arta să se ridice pe treptele superioare ale creației împlinind destinul nostru aci în ceeace are el mai de seamă, este necesar ca mai întâi să schimbăm omul. Pentru aceasta trebue să mergem în adâncimi la isvoarele tuturor înfăptuirilor sale. Să-i refacem deci felul de a gândi și simți.

Culturii de până azi i-a lipsit în primul rând omul întreg care să se ridice puternic, plin de viață și de forță creatoare, căutător în adâncuri și răsturnător al aparențelor înșelătoare. Dece atâtea culturi naționale tinere au dat semne de oboseală? Pentrucă în spatele celor mai multe opere stă în cel mai bun caz un om redus, stă meșteșugarul filosof, poet, pictor, muzician, nu omul deschis, liber, cutremurător de bogat, față'n față cu lumea și existenta aceasta, față'n față cu Dumnezeu. Numai astfel, după exemplul tuturor care au schimbat ceva din mersul rutinar al vieții noastre, se întemeiază și se înalță creatorul adevărat, omul de cultură.

Concluzia? O lărgire a sferii noastre de existență, o lărgire a orizontului spiritual, o intensificare a omului din noi, sbucium și disciplină proprie și o promovare pe cale experimentală a tuturor forțelor noastre intelectuale și morale.

Ernest Bernea

ALT POET EROU

MIRCEA TIRIUNG (*Sergiu Ludescu*)

Contribuția de sânge a lumii scriitoricești și intelectuale românești, în prezentul război din răsărit pentru apărarea onoarei și granițelor noastre, este deosebit de însemnată.

La scurte răstimpuri, pana noastră îndoliată trebue să se cufunde din nou în călimară, pentru a însemna pe hârtie moartea unui alt condeer, desprins ca o stea de pe firmamentul energiilor tinere românești.

Mai ieri, în coloanele acestei reviste cu duh și slovă națională, au fost pomeniți cei treisprezece eroi căzuți pe câmpul de onoare, treisprezece tineri poeți ale căror stihuri au împodobit mândru paginile multor reviste și au contribuit la mărirea zestrei poetice românești.

Azi încrustăm aici moartea eroică pe câmpurile de luptă a lui *Mircea Tiriung*, unul din cei mai bine pregătiți și talentați tineri sociologi, în același timp un eseist de substanță și poet de delicată inspirație.

Mircea Tiriung s'a distins încă de pe băncile universității ca un condei sprinten și inteligent, și ca un spirit științific de valoare.

După ce și-a luat licența în drept, Mircea Tiriung s'a alăturat vastei și fructuoasei acțiuni a Institutului de Științe Sociale, devenind în scurt timp unul din cei mai buni și prețioși anchetatori tineri ai lui. Element harnic și cu deosebite aptitudini pentru această nouă carieră pe care și-a

ales-o, Mircea Tiriung publică mai multe studii, drept fruct al cercetărilor sale, care atrag atenția cercurilor științifice.

Cu osebire cercetările sale asupra țăranilor veniți la București în căutare de lucru și asupra plutașilor, apărute în revista „Sociologie românească" (volumele IV și V), editată de Institutul Social Român, îl consacră ca pe un element de mari promisiuni.

Specializat în anchete, este chemat de Institutul Central de Statistică tocmai în vederea organizării unei atari echipe de anchete și cercetări, în cadrul căreia acesta a desfășurat o bogată activitate și a adus prețioase servicii înaltei Instituțiuni.

Fire artistică și cu certe intuiții poetice, Mircea Tiriung a scris versuri melodioase și de adâncime de gândire, sub pseudonimul *Sergiu Ludescu*.

Revistele la care a colaborat mai întens, cu cronici literare și cu poeme, au fost: Revista Fundațiilor Regale și Convorbiri Literare.

Versurile sale poartă pecetea unui spirit delicat, sensibil, înclinat spre meditație. Atitudinea sa pesimistă în fața vieții și a marilor probleme metafizice, îi smulg accente de tristețe adâncă și încurabilă. De fapt versul lui Mircea Tiriung nu este un prilej pentru a versifica, pentru a-și încerca virtuțile uneltelor sale poetice; ci pentru a pune într'o formă potrivită gândurile și sentimentele sale veșnic iscodite de marile întrebări și încertitudini. De aceea poezia lui Mircea Tiriung (Sergiu Ludescu) este lipsită de bogăție imagistică și de verbalism plastic; simplă, delicată, cu intime armonii discrete, ea exprimă bogatele sale conținuturi sufletești și finele arabescuri de gândire. Nu e totuși o poezie eminamente intelectuală. Versul său, natural, simplu, neted, este străbătut de un cald și vibrant suflu liric, strunit însă și pitit după haina monahală poetică. Suflet plin de adâncimi și spirit în căutare veșnică a cheilor tuturor problemelor existențiale, poezia sa nu este o ornamentală transcriere a emoțiilor sale lirice, ci o substanță mai bogată și grea, în retorta căreia s'au topit toate esențele de simțire și gândire.

Dintre toate problemele, problema morții este aceea care apare mai des în poeziile sale. Parcă presimțindu-și sfârșitul prematur, nu mult înainte de a se declara războiul și de a pleca pe front, de

Vasile Damaschin

(Continuare în pag. 4-a)

ORTEGA Y GASSET VORBIND DESPRE „Intelectual şi celălalt"

(Urmare din pagina 1-a)

cesarilor le lipsea ideia de Cesar, așa este și lumea plină de Intelectuali, fără sau numai cu o foarte mică doză de intelectualitate. Cu toate acestea, intelectualul nu este în mod necesar inteligent. Dar și aici trebue să evităm orice încurcătură. Intelectual este numele unei chemări. Talentul este numele unei dotări. Cu toate că le găsim împreună există, totuși, împrejurări când aceasta nu se întâmplă. Poți să ai o chemare hotărîtoare și să nu ai talent, precum poți avea talent fără chemare. Și așa cum înțelept este să te aștepți la orice, tot așa putem presupune că intelectualul este și greoi.

Câțiva ani după ce mi-am început munca literară — e mult de atunci — am avut într'o zi intuiția că intelectualul, care timp de două secole a fost figura dominantă a societății apusene, va fi în curând luxat din centrul considerației publice și după dialectica radicală, care este calea istoriei, nu va mai fi nimic, după ce fusese totul. Nimeni nu și-ar fi imaginat pe atunci așa ceva, pentrucă și câțiva ani după aceia, intelectualul părea să savureze ceasul celei mai mari puteri ale sale. De aceea sunt foarte mândru de a-mi fi dat seama de ce va aduce viitorul. In afară de aceasta, m'am potrivit lui de atunci evitând nu toate, dar foarte multe erori, pe care alții le-au făcut. Niciodată n'am crezut serios că voi fi luat în seamă și nu am fost și nu sunt aplicat să accept ficțiunea, că aș fi fost așteptat.

Am avut acea intuiție la vârsta, — așa cum am afirmat într'o conferință despre Vives, — în care intelectualul are întâlnirea decisivă cu marile teme și idei pe care le va desvolta în restul vieții sale. Dar această vârstă nu e o vârstă plăcută. Cronologia vie este foarte severă. Un an nu dă aceleași rezultate ca și celălalt. E vorba de 26 ani. Fără îndoială. există excepții și o foarte clară cazuistică. De exemplu în ideile gândirii formale și matematice, există adesea o anticipare. Dar în temele substanțiale omenești cei 26 ani sunt ziua luminată în care marii vulturi, care sunt idelle viitoare, își înfig ghiarele în creerul gânditorului și îl ridică în sus ca pe o oaie nevinovată. Pentrucă marile idei nu ne aparțin nouă, noi suntem doar prizonierii lor. Ele nu pleacă dela noi nici pentru restul vieții, ci rod neîncetat în ficatul lui Prometeus. Aproape fiecare intelectual a fost bolnav de ficat. După toate acestea, acest an al vieții nu este în nici un caz misterios. Este anul în care, în mod normal, încetăm să mai fim esențial receptivi ci ne îndreptăm cu stocul celor învățate pe umeri, spre lume.

Ceiace m'a făcut să prevăd detronarea intelectualului, a fost observația că massele erau pe cale să preia forța istorică și că intelectualii au comis grava eroare să creieze o cultură pentru intelectuali și nu pentru ceilalți oameni. Să observăm că marii deschizători de drumuri n'au făcut aceasta. Nici Bacon, nici Galilei, nici Descartes, nici Shakespeare, nici Cervantes. Moștenitorii au fost cei care au stricat totul, acei domni care s'au născut într'un pământ pe care l'au cucerit înaintașii lor.

Dar să lăsăm toate acestea. Din aceste motive vedem pe intelectual deposedat de rangul său, mergând pe jos, mână în mână cu ceilalți oameni. Este terenul în care mentalitatea sa deosebită se prezintă în forma cea mai interesantă.

Pentru intelectual, faptul de a fi, i se pare tot atât de natural ca și faptul să toți ceilalți cetățeni ar fi ca el. Pentrucă aceasta este un fel esențial de a fi om. El cuprinde tot ce este omenesc, totuși cine este astfel structurat crede în mod naiv că aceasta însemnează a fi om, crezând că și ceilalți sunt tot ca el. Așa și Carol III, care nu se apropiase de altă femee de cât a sa, o săsoaică cu părul roșu, numai într'o anume direcție. Și credeau că toate femeile au mirosul pe piele de iuft, acesta fiind mirosul femeilor cu părul roșu.

Intelectualul trăește, în consecință, o bună parte a vieții sale într'un permanent quid pro quo. In relațiile sale cu ceilalți pleacă, așa ca dela ceva de sine înțeles, dela premiza că și lumea cealaltă este pentru același scop făcută ca și el, și că este de acelaș gen cu el. Existența sa este atât de extraordinară, că ar fi surprins dacă ar descoperi, că cei mai mulți nu participă la ea deloc. Pentrucă aceasta este pura realitate: existența intelectualului este extraordinară. El trăește permanent pe culmi, de pe care au loc mereu noui schimbări. Fiecare clipă, fiecare lucru i se pare noutate, fantasmagorie. O mare piesă de teatru, o dramă, o fata morgana. Calendarul său este compus numai din sărbători. Viața, propriu zis viața, i se scurge în lucru. Dar se poate numai lucru ceiace face întelectualul? Lucrul său constă în aceia de a crea mereu sărbătoarea. Se înțelege că alte timpuri i-au presupus o constituție divină. Dar Dumnezeu lucrează? Pentrucă Dumnezeu nu încetează de a activa, înainte de toate nu acel Dumnezeu, care este creator. Zilele creației au fost zile de lucru? Nu avem impresia că Dumnezeu a fost trist când s'a decis să se odihnească ca un salahor? Nu există oare o eroare în textul Bibliei? Nu va fi oare așa că, în ziua în care a terminat de creiat lumea și venise Sabatul, Dumnezeu și-a pus ochelarii și constituí într'un Sonet lumea? Atunci s'ar înțelege eroare în expresia: a scrie un sonet, este o muncă sau o plăcere? In felul acesta intelectualul descompune totul în jurul său pentru a reconstrui. Să ne închipuim că am asista la prima zi a creației. Ce Adam Mijinsky și ce Eva Pavlova! Și pasărea adevărată din foc adevărat. Pentru toate aceste zile, într'o anumită măsură sunt zilele întelectualului. El asistă la creația lucrurilor și e mulțumit că sunt ceiace sunt. El trece din surpriză în surpriză. Viața sa de toate zilele constă din surprize. Ochii săi sunt plini de uimire. El trăiește în halucinație. E beat de noutate. Are privirea pătrunzătoare a Arhanghelului, când coboară pe pământ. Bineînțeles, privit într'un anumit unghiu, toată viața sa pare un naiv, ca și când ar fi căzut din lună. Foarte târziu constată că în raport cu ceilalți el e ridicol. Il trebuie mult timp să descopere că deaproapele nu e întelectual și e celălalt, absolut celălalt. In relațiile cu celălalt totdeauna i s'a părut ceva curios. Lucrurile n'au mers niciodată bine. Ca și când roților discuției le-ar fi lipsit uleiul. Oricărui avânt spre înălțimi, celălalt îi opunea balastul său. Dar în cele din urmă, se ivește ziua în care scopul se definește. Vede lămurit că disonanța nu e întâmplătoare, nici datorită unor motive din afară. Este o diferență de temperament, de dispoziție, de dotare. Este o totală discrepanță, cea mai mare ce poate exista. Este vorba de două feluri cu totul deosebite de a privi lumea și de a fi în ea. Când întelectualul își dă seama de acest lucru, simte o rușine profundă. Își dă seama că a fost ridicol, ca și când ar fi trăit gol printre ceilalți, într'o golîciune care e mai rău decât pielea goală, pentrucă el a trăit printre alții, livrându-și secretele; celace gândește și simte despre lume, despre ceilalți oameni, despre ce face, despre trecut și despre viitor. Atunci își dă seama că așa ceva nu se face, că a fi intelectual e o constituție, care trebue să rămână ascunsă ca și faptul de a fi hoț, spion ori prostituată. A gândi despre lucruri, — ca noțiune ori în mod practic — este un pudendum. In acelaș timp e disperat până la ce grad nu este celălalt intelectual. Inainte credea că poate e mai puțin intelectual decât el însuși, că-i lipsesc anumite dotații, că viața l-a silit să treacă peste elanurile întelectualității sale. Acel om a trebuit să hrănească o familie. De aceia, din nici un alt motiv nu putem lua viața altfel decât el. Deși și întelectualul are uneori o mare familie... Dar acum că știe că nu e vorba de nici unul din aceste motive, stă în fața unei noui enigme. Cum putea trăi deaproapele, ca celălalt? Ce fel de existență e aceia?

Și acum, duce mâna la frunte pentru a-și alunga grijile, și-și zice: Trebuie să lămuresc ce fel de diferență există între viața celuilalt și a mea? Este următoarea:

Celălalt trăește într'o lume de lucruri care sunt odată pentru totdeauna ce par a fi. Problema lucrurilor nu și-o pune niciodată? Tocmai această activitate, de a pune problema lucrurilor nu o cunoaște. Pentrucă acestea au pentru el un caracter definitiv și lumea e aceia pe care o găsește, așa cum o găsește. Lucrurile prezintă uneori și pentru celălalt enigme, dar aceste trăsături nu trezesc la el reacțiuni. Pentru el par a fi proprietăți, care sunt tot atât de normale ca forma ori culoarea, și nu-l scot din sărite. Pentru el nu constă nici o deosebire între aceia ce crede a cunoaște așa cum este și aceia ce se desvăluie misterios. Pentru el nu există știință ori neștiință. Relațiile sale cu lucrurile sunt o simplă socoteală cu ele. Tot așa cum știe că, corpurile sunt grele, ceiace înseamnă că el socotește greutatea lor, tot așa socotește că existența lumii e misterioasă și că nu știe de ce iau naștere și se disolvă societățile.

Orice lucru ce-l înconjoară, pentru a-l schimba într'o problemă, a-l analiza și a-l preschimba într'o apariție, o fantomă, pentru el este o imposibilitate. Dimpotrivă, viața sa constă în aceia de a se ține de ceiace există, de a se mișca în lumea aceasta sigură, certă, lipsită de probleme, de a se așeza în ea și de a avea lucrurile și a le da cea mai bună utilizare. El este egoistul născut. Ce-l interesează este progresul său, să-și facă afacerile, să se afirme el și ai săi. Dacă e cinstit, e cu circumspecție, dacă nu, atunci cu înșelătorie. Intrucât lumea ori ceva din ea nu-l interesează, vrea să se ocupe în liniște de interesele sale, ale persoanei ori familiei sale, ori partidului său politic. Intotdeauna și exclusiv al său.

Totuși intelectualul nu vine în conflict cu celălalt, datorită unor motive singulare ori concrete. El vine în conflict imediat, pentrucă energia sa vitală este opusă, și a-

Pompiliu Preca

(Continuare în pag. IV-a)

Corneille și teatrul clasic

Se împlinesc trei sute de ani de când Pierre Corneille termină cunoscuta sa comedie „Le Menteur". Găsind terenul pregătit de către Robert Garnier, un fin predecesor al teatrului de orizont francez, trăind între 1535—1601, și scriind câteva lucrări de teatru remarcabile prin noua perspectivă pe care o deschidea literaturii dramatice, mai ales cu lucrarea sa Porcia *(1568) și care în* Les Juives *(1583) dă o splendidă frescă a concepției de imanență divină, prin pedepsirea lui Sédècie, regele Ierusalimului, de către Dumnezeu, precum și de* Al. Ilardy *care caută, — în* Moartea lui Alexandru *și în* Coriolan, *— să facă punte de trecere spre teatrul Corneille-an. Autorul lui* Le Cid *nu face decât să amplifice acțiunea dinamizând-o printr'o mai justă și mai dozată teatralizare a pregătirii efectelor. Dacă Robert Garnier este anticipatorul acțiunei puternice și vii în structura operei dramatice, Pierre Corneille este realizatorul, — un realizator fin și complet. Dela* tragedia dramatică = manifest oratoric *al lui Garnier care are, totuș, aspecte de dinamism acționat dar reținut, la tragedia lui Corneille, străbatem o etapă evolutivă destul de însemnată. In această privință un rol important îl are Hôtel de Bourgogne unde joacă trupa Valleran-Lecomte.*

Cu toate că Pierre Corneille citește la Hôtel de Rambouillet, cenaclu de elită și gust al secolului XVII, condus cu deosebită pasiune de către Catherine de Vivonne (cunoscută sub anagrama Arthènice dată de Malherbe) și la care iau parte: Rotrou (citind Venceslas), Scarron (1610—1660), cunoscutul autor al Romanului comic (Le Romant comique, 1657), Malherbe (1555—1628) ale cărui poeme sunt gustate cu deosebită savoare de cenaclu, precum și Godeau (1605—1672). Dela Romanul comic al lui Scarron, la poemele religioase ale lui Godeau (Églogues sacrées) există o întreagă gamă de creațiuni pe care frecventatorii cenaclului Doamnei de Vivonne, le admiră, le susțin și le înțeleg, așa că nu este de mirare că Pierre Corneille găsește cea mai largă înțelegere la Hôtel de Rambouillet.

Cu toate acestea Corneille nu este mulțumit de opera sa. Deși teatrul lui Molière, — deschis la Paris în 1658, — îi reprezintă în fața regelui tragedia Nicomède, *Corneille rămâne, — totuș, — un irreconciliabil. Dela comedia* Mélite *(1629) pe care el însuș o socotește fără pretențiuni, până la* Le Cid *(1636), a cărui apariție definitivează forma clasică a inspirației și a versului, ținând seamă de toate regulele și tiparele marcând începutul teatrului clasic francez, este o deosebire atât ca fond, cât și formă.*

Le Menteur *(1643) cuprinde câteva aspecte de umanitate și adevăr. Piesa, minoră ca realizare artistică, — a avut, — la prima sa reprezentație, — o primire destul de frumoasă, iar actorul Jodelet, care interpreta rolul valetului lui Cliton s'a bucurat de un deosebit succes, căpătând după aceia numele de: „Le Valet du Menteur"*

Și în Le Menteur, *ca și în Mélite (prima sa lucrare 1629) sau L'Illusion comique, Pierre Corneille caută să arate că superioritatea morală a personajelor, trebue să fie eterna preocupare a scriitorului. Prezentând tema sub aspect comic, dar având întotdeauna un substrat moral, Corneille caută să îndrepte și să formeze gustul publicului obținând, — prin intuiția și talentul său, — o serioasă ținută lirică și arhitectonică a lucrărilor sale.*

Personajele tragediilor lui Corneille luând, deseori, aspecte romantice păstrează cu prisosință aceeași structuralitate intimă ca și personajele comediilor și deși lucrarea la aspect romantic, autorul nu uită perspectiva morală, educativă, pe care trebue să o întredeschidă.

Desigur că teatrul lui Corneille nu se poate lichida într'un spațiu restrâns.

Ceea ce însă vrem să remarcăm este conturul clasic *cu aspect de antichitate modernizantă la autorul Cid-ului. Imprumutând subiecte clasice, — Horace, Nicomède, Sophonisbe, Sertorius, Pompei, Polyeucte, Cinna, etc., — Pierre Corneille vrea să arate continuitatea de inspirație care trebue să existe între scriitorii sau evenimentele vechi (clasice) și contemporaneitate.*

Cei vechi, Eschile și mai ales Sophocle și Plaut, insistau asupra aspectului moral al lucrărilor lor, tehnica interesându-l pe fiecare numai în măsura realizării eficiente a tragediei sau comediei. Corneille, cum este și natural, reprezintă o evoluție (ca și Molière față de Plaut). Voința, adevărul, intriga, sunt gradate și concluzia se impune. Dinamismul e accentuat și superior staticului din Euripide, de pildă. (Ecuba și Le Cid). Eroii teatrului antic se frământă însă și trăesc pe scenă mai mult (deși retoric), decât cei ai lui Corneille sau Racine. Nu facem vreo comparație și nici nu vrem să înșirăm toate virtuțile eroilor lui Pierre Corneille, vrem numai să arătăm că influența teatrului antic a dat lui Corneille ca și lui Racine, largi motive de creație originală.

Teatrul clasic al lui Corneille se menține pe linia evolutivă a literaturii franceze, fără să se depărteze, decât estetic, de cadrul teatrului vechiu.

C. Pârlea

Bibliografia teatrului lui Corneille (După Ist. lit. franceze de Abry):

1) Tragedie: *Médéa (1635),* Le Cid *(1636),* Horace *(1640),* Cinna *(1640),* Polyeucte *(1642),* La Mort de Pompée *(1643),* Rodogune *(1644),* Théodore vierge et martyre *(1645),* Héraclius *(1646),* Don Sanche d'Aragon *(1650),* Andromède *(1650),* Nicomède, *(1651),* Pertharite *(1652),* Oedipe *(1659),* La Toison d'or *(1660),* Sertorius *(1662),* Agésilas *(1666),* Atilla *(1667),* Tite et Bérénice *(1670),* Psyché *(cu Molière, 1671),* Pulchérie *(1672),* Suréna *(1674).*

2) Comedie: *Mélite (1629),* La Veuve *(1632),* La Galèrie du Palais *(1633),* La Suivante *(1634),* La Place Royale *(1634),* L'Illusion Comique *(1636),* Le Menteur *(1643),* La Suite du Menteur *(1644).*

C. P.

FATUM

Gând peregrin deprins numai cu piscuri
Năvalnic viscol fugărit spre zări;
Urmezi mereu cărarea vrerii tale
Și iei în piept sublime depărtări.

Dormi pe Coștile sacre și pe frunți de munte;
Ți 'ncumeți către sure culmi — năluca —
O iei într'una razna, urci, cobori,
Gând nărăvit cu drumul și cu duca.

Treci peste Clăbucete și creste cum treci praguri
Neliniștit privești — haiduc — spre svelte stânci;
In nopți cu astre calme și freamăt de azururi,
Spre verdele repaos mi te târăști pe brânci.

Bolnav de 'nalturi aspre și de ceruri limpez
Sus spre lumina păcii urci, gândule plesuv;
Să mi te plimbi pe plușul singurătății sfinte.
Și în eternitate să dormi ca un heruv...

Petre Paulescu

Furtuna'n gura peșterii

Și zâna soarelui din pajiști matinale,
In gura peșterii, pe prundul alb,
S'a 'ntins ca 'n leagăn. Dar din fundul bolții,
In mârâiri de fulger arătându-și colții,
S'au năpustit în urlet hoarde 'ntărâtate,
Copoi de negură pe vânt!

Năprasnic au gonit-o 'n dealuri și vâlcele
Spre foișor de nouri, zâna speriată.
De pragul soarelui s'au frânt.
Iar pârghiile tunetelor grele
O lespede de nori ca de zăpadă
In trăsnete-au lăsat-o greu să cadă
Pe culmi ca pe-un mormânt!

Și-atuncea flori, cu ochii mari deschiși
Își îndreptară 'n van privirea spre desiș;
In van desișul ridică cu brazii lui ținutul:
Curând se înfrățiră 'n negură și 'n ploaie
Și florile cu lutul!

Emil Riegler Dinu

GLAS MIORITIC

Mioară, Mioară,
Candidă fecioară,
Stea de după moarte
Veșnic ne desparte.

Când încerc să-ți chem
Dragostea 'n poem,
Pe nestinsu-ți trup
Vorbele se rup.

Mi s'apleacă 'n cale
Macul gurii tale.

Ochii tăi și părul
Nu's tot adevărul.

Vreau să-ți mai rămân
Fecioralnic sân.
Să m'aplec să-ți cânt —
Flaut de pământ.

Mioară, Mioară,
Candidă fecioară.
Stea de după moarte
Veșnic ne desparte.

Ion Sofia Manolescu

ȚĂRM NOU

Ca o columnă, sufletul, spre slăvi
Își sue 'ncet ghirlande de lumină;
In peșterile vieții ard alți sori
Și alte umbre se desprind din tină.

Rodesc din nou în mine, Primăveri...
Cu gânduri înălțate spre tărie,
Pe plute mari de liniști strâng chemări
Și templu îmi clădesc din vecinicie.

Pășesc în vis strivind sub tălpi tăceri,
Ascult, de țărmuri, clipele cum crapă;
Cad ani dogiți în neguri și 'n furtuni.
Pășesc senin, ca un Iisus pe apă.

Dimitrie Scheianu

RUGĂ

Vânt cu-aromă de cais
Fruntea mea de jar, alină.
Cântul tău cu-azur de vis,
Mi-e o floare de lumină...
Vânt ce porți pe aripi crini,
Mâna ta de fum, spre mine
Și spre rana mea, s'o'nclini
Cu seninul din glicine...

Simt în mine cum se sting,
Ca în nopți de August stele
Vise-aprinse, care ning
Scrum, pe dorurile mele...
Dă tu, vântule de plaiu,
Sufletului meu de rouă
Pacea nopților de Mai,
Inimii, o rugă nouă...

Mihai Ciulin

AȘTEPTARE

M'am oprit s'ascult inima ce parcă nu-mi mai bate.
Cu aripi întinse peste basm și singurătate.
Ca mâinile galbene întinse pe piept;
Inima nu mai e svonul porumbeilor pe care-i aștept.

Inima peste care au căzut atâte ploi cu vise,
Atâtea povești încărcate cu soare și albe narcise,
Așteaptă peste rana-i legată'n plumb și cărbune.
Să pogoare de undeva din cer, ori din minune,
O fată mai blândă ca și fata dimineților, Morgana;
Să semene cu Iulia, Maria, ori cu Olia-Ana.

Iosif Moruțan

BACOVIA, SAU DESPRE POESIA TOAMNEI

Există unii poeți a căror substanță interioară este atât de intimă și atât de reținută încât orice discuție pe marginea poesiei lor pare o impietate. Melodia lor este învăluită în umbre și tăceri, sufletul lor se refuză lumii. Inainte de a fi artă, poesia lor este poesie. Accentul ei cade pe consistența de sensibilitate și pe culoarea proprie.

Un astfel de poet este Bacovia.

Recunoscut atât de critică cât și de public ca unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai lirismului nostru modern, în jurul său nu s'au iscat acele discuții aprinse și contradictorii, pe cari de obiceiu le stârnesc poeții singulari. Trăind departe de public, nu numai în sens direct, social, ci prin însăși structura sa sufletească, poesia lui Bacovia a rămas într'un cadru restrâns de amatori. Refuzându-se consistenței plastice și imaginei obiective, ea s'a refugiat într'o atmosferă de fluiditate muzicală. Legăturile acestei poesii cu simbolismul nu sunt dogmatice, dar adânc substanțiale. Muzicalitatea poesiei lui Bacovia nu este exterioară, ostentativă. Ea atinge direct consistența interioară. Deaceea, într'un anumit fel, ea se adresează în primul rând aleșilor. O circulație largă, de rezonanțe comunitare, nu poate avea. Tristețea mulcomă, bolnăvicioasă, acei „nervi de toamnă" care o străbat de la un capăt la altul, ca o obsesie cenușie, nu se pot împăca cu o realitate sănătoasă și obiectivă. Ceva din preferința modernă pentru peisajele morne, patologice, ale vieții, sapă din rădăcini acest lirism descompus.

Astfel, anotimpul preferat al acestei poesii este toamna. Cerurile mohorîte, nourii suri, răspântiile de cale ferată, ploaia, culorile bolnave, revin până aproape de monotonie în fiecare poesie a lui Bacovia. Cadrul ei social este provincia. Poate nici unul dintre ceilalți poeți ai literaturii noastre nu a redat cu atâta insistență și cu atâta melodie specifică aspectele dezolante ale provinciei. Putem deschide orice pagină. Fiecare bucată este caracteristică. Iată acest Plumb *de toamnă :*

De-acum, tușind, a murit o fată,
Un palid visător s'a împușcat;
E toamnă, acum s'a înoptat...
— Tu ce mai faci, iubita mea uitată?

Intr'o grădină publică, tăcută,
Pe un nebun l-am auzit răcnind,
Iar frunzele cu droaia se desprind;
E vânt și-orice speranță e pierdută.

Prin târgu'nvăluit de sărăcie
Am întâlnit un popă, un soldat;
De-acum pe cărți voiu adormi uitat,
Pierdut într'o provincie pustie.

De-acum, au și pornit prin lumea eronată
Ecouri de revoltă și de jale:
Tot mai citești probleme sociale,
Sau ce mai scrii, iubita mea uitată?

O asemenea poesie neagră și dezolantă este intitulată pe drept cuvânt Plumb. *Mocnită și cenușie ea ne prezintă o realitate care se identifică în adânc cu toamna. Deșirată și palidă, brăzdată de un vânt greu de moarte, poesia lui Bacovia nu este altceva decât o cântare monocordă pe această temă a toamnei. E destul să urmărim titlurile bucăților la „tabla de materii", pentru a vedea că aproape tot la a doua pagină revine cuvântul* toamnă. *Alături de el, cu aceiași insistență, poetul are obseria* plumbului, *a nervilor (în sens de nervozitate), a culorilor sumbre, et. Fiind isvorîtă dintr'un peisaj sufletesc profund autentic, această poesie ne apare, pe tot parcursul ei, egală cu sine. Nefiind construită, ea nu prezintă goluri de inspirație. Valoarea ei definitivă se menține în atmosferă.*

Cel dintâi lucru în fața căruia criticul este nevoit să se oprească nedumerit, în poesia lui Bacovia, este lipsa ei de artă poetică. El nu va găsi aici nici acele bogate și surprinzătoare imagini cu care l-a obișnuit întreaga poesie modernă și nici o tehnică poetică de nu știu ce cuceriri artistice. Am putea zice chiar că nici una nici alta în poesia lui Bacovia nu există.

In general versul său se reduce la o expresie plată, onestă, aproape săracă. Câteva substantive de atmosferă, câteva adjective obsedante și o tehnică simplă a repetițiilor și a suspendărilor punctate, iată la ce se reduce întreaga artă a poetului. Dacă substanța interioară nu ar copleși prin bogăția și prin autenticitatea ei incontestabilă această paupertate formală, poesia lui Bacovia s'ar fi pierdut de mult în uitare. Este foarte cunoscută bucata intitulată Decor, *care se reduce în întregime la o repetiție de câteva cuvinte caracteristice:*

Copacii albi, copacii negri
Stau goi în parcul solitar:
Decor de doliu, funerar...
Copacii albi, copacii negri

In parc regretele plâng iar..

Cu pene albe, pene negre
O pasăre cu glas amar
Străbate parcul secular....
Cu pene albe, pene negre.

In parc fantomele apar...

Și frunze albe, frunze negre;
Copacii albi, copacii negri;
Și pene albe, pene negre:
Decor de doliu funerar...

In parc ninsoarea cade rar...

Această săracă repetiție de cuvinte simple, fără absolut nici o imagine sau metaforă, rămâne totuși într'o atmosferă de bogată poesie, prin consistența sufletească și sinceritatea unui adevărat poet. Melodia trăește numai prin ea însăși.

O cercetare critică asupra poesiei lui Bacovia de aici trebue să pornească.

Ion Șiugariu

Logodnica dela Odesa

Nuvelă de Sabin Velican

Cucoana Evlampia Toneanu e supărată. Din cauza aceasta uită uneori că are acest frumos nume românesc, de curând dobândit și în minte îi vine tot vechea chemare de Tonev, numele rusesc, pe care, după obiceiu și l-a schimbat și bărbatul său. Ah, acest afurisit de tovarăș! El e pricina tuturor suferințelor. A plecat la Odesa, ca cei mai mulți din slujbașii Chișinăului. S'a dus să facă serviciul departe de casă, acolo unde ochiul soției nu mai poate iscodi.

Dealtfel, cu greu a convins-o să-l lase între rusoaicele acelea fără bărbați, cum știa că a rămas Odesa în urma războiului. Intr'o zi însă Afanasie Dimitrici i-a dat ultimatum. (Afanasie Dimitrici e tovarășul domnișoarelor de cel puțin cincisprezece ani). Ori plecarea la Odesa, ori la regiment. Dacă n'ar fi fost războiu, firește, cucoana Evlampia ar fi preferat regimentul. Așa, în vreme de lupte, n'a vrut să-l aibă pe „conștiință" și i-a dat slobozenie pentru trecerea Nistrului.

Bată-l-ar sfinții, îl știa, îl bănuia mai mult, necredincios, dar nu într'atâta.

Și de furie, Evlampia Alexandrovna începe a cugeta pe rusește, ca o răzbunare pe lumea de dincolo de marginile Chișinăului, ba chiar de peste zidurile minate ale flagelului, singura locuință rămasă intactă între celelalte clădiri arse de fuga jidovilor în 1940.

Dar povestea cu necredința lui Afanasie Dimitrici e încurcată și chiar cu urmări.

Coana Evlampia își smulge cu înciudare cei trei peri aspri ca de porc, din negelul grosolan de care nu se poate scăpa dintr'un colț al bărbei și se gândește la întâmplările prin care a trecut în ultimile săptămâni. Și toate se datoresc purtării lui Afanasie Toneanu, funcționar corect, soț ideal, tată minunat...

Trecuseră mai bine de șase săptămâni fără ca soția și cei trei copii să primească vreo scrisoare dela bunul lor susținător, rătăcitorul cap de familie, plecat în „interes de serviciu", aproape spre „a se sacrifica".

Sunt expresii întocmai, culese din primele și dulcoasele misive trimise de îndatoritorul șef al Tonenilor. La ultima scadență nu mai trimisese nici mandatul poștal cu salariul cuvenit de drept familiei, în baza contractului verbal dela despărțire.

Asta era chiar mai grav de cât lipsa de atenție a încetării corespondenței.

Poate o fi bolnav? Aș! Nu poate trimite o telegramă? Coana Evlampia ar fi acolo în câteva ore. Nu s'a rătăcit ea prin întortochieturile Bucureștiului, în vremea refugiului și să se teamă a da o fugă la Odesa?

Afanasie Dimitrici, blândul ei motan, a dat de libertate, s'a înfruptat din mărul oprit în cea lume stricată pe unde războiul a stricat balanța vieții. Ei, parcă nu le știe dumisa pe femei ce sunt capabile când ajung de se conduc singure, adică devin de capul lor, sau mai bînezis fără cap! Parcă dânsa, când tot venea pe la ei un prieten de-al lui Afanasie Dimitrici și-o atingea, firește din greșală, cu palma peste coapsă, ori picioarele li se întâlneau așa din greșală pe sub masă, sau privirile li se încrucișau, ca orice drum călător care dă peste altă cărare a pământului, — parcă ea, femeie tare de „haracter" nu se simțea când înfierbântată, când mulțată, când îndârjită, până ce într'o zi a încuiat toate ușile și s'a făcut bolnavă?!

Era chiar prăpădită. Simțea că, ori se lipește de-a-binelea de omul cel nou și cade în întuneric, făcându-se de râs față de soț și copii, ori îl dă pe ușă afară.

Femeia îl dracu. Nu trebuie s'o sgândări că se aprinde ca schinteia din cenușă.

Ea, firește, a fost tare, ca totdeauna. A învins. Era conștientă că schimbarea aceasta nu mulțumește și chiamă alta după ea. A încercat doar odată și... dar o astfel de indiscreție este înadmisibilă, fiindcă ar știrbi toate drepturile „doamnei" Toneanu, soție neprihănită, duioasă, exasperant de grijulie pentru soț și mai cu seamă pentru buna reputație a familiei.

Când a înțeles că lui Afanasie Dimitrici i s'au încurcat pașii a alergat la ușile stăpânirii care, nebănuind intențiile soției, i-a acordat libera plecare spre Odesa.

S'a pudrat și-a dat cu puțin roșu pe umerii obrajilor și a coborât mândră ca o împărăteasă în gara acelui oraș cu tramvaie care zornăe ca niște feroteni ruginite pe străzi și hurducăie ca și „trăsurile" drumurilor basarabene.

Stăpână deplin pe toate facultățile dumisale, coana Evlampia a avut vreme să facă și reflecțiile de mai sus.

Un asemenea tramvaĭ o purta spre locuința „stimabilului înfidel". Nu vorbea cu nimeni fiindcă toți îi erau necunoscuți, dar nici nu s'ar fi putut înțelege cu graiul cuiva în huetul vagonului care urla a fier isbit, dela toate încheieturile.

A bătut la ușa soțului.

O „femeie" tânără a întâmplanat-o. Ar fi putut trece și drept doamnă, după îmbrăcăminte și ținută. Era însărcinată. Și-a lăsat, trebușoarele dela bucătărie și a salutat-o cu toată bunăvoința.

O fi stăpâna casei? Ei, parcă la bolșevici există stăpâni?

Dar cucoana Evlampia și-a făcut planul.

Zâmbește „grațios", pe cât poate firește, având teamă ca nu cumva femeii să i se pară că rânjește, ori că vrea s'o muște, așa cum dealtfel simte îndemnul s'o facă.

— Aici stă domnul Atanasie Toneanu?

— Da, doamnă. Acum e la serviciu.

Auzi, sovietica, știe să vorbească, poate lega un răspuns! Evlampia Alexandrovna, simte că roșește de supărare stăpânită sub fard, când vede cum tânăra nici nu se sinchisește de prezența sa, că stă liniștită și că nici măcar nu-i urâtă.

Ba da, e însărcinată.

Are un zâmbet de satisfacție care îi îngheață imediat sub întrebarea: „Cine o fi tatăl? Sunt aproape doi ani de când au plecat bolșevicii. Tatăl nu mai e sovietic".

Își trece cu vârful limbii din nou mierea pe buze și se apropie de tânără, întinzându-i mâna, spre „a se cunoaște".

— Sunt sora domnului Toneanu. Am primit și eu serviciu aici la Odesa și am venit să-l iau în primire.

— Așa, — se bucură gazda, cu toată fața veselă, — și eu sunt logodnica domnului Toneanu. Gătesc masa și îl aștept să se întoarcă dela slujbă.

Pe cucoana Evlampia o lasă picioarele la un moment dat și se sprijină de garderobă.

Sperase până în ultima clipă că vine ca o zănatecă, mânată de presimțiri tâmpite. Acum se vede mândră ca un profet care și-a prezis moartea.

„Domnul" Atanasie Toneanu nu era bolnav ci logodit, iar aceastâ femeie cu obrazul tânăr, fata cu păr cânepiu, cu nas cârnos și obraji svâcnînd e logodnica lui dela Odesa.

O măsoară lungă, făcându-și gura pungă. Îi vine să-i trântească un scaun în burtă, s'o întindă colea jos pe podele, să-i scarmene toată claia din cap, s'o facă numai vânătăi, să priceapă ce înseamnă a fura bărbatul altei femei, care îl are prin cununie, prin contract în fața legilor omenești și dumnezeiești...

Dar nu este ea „marele" vinovat. Se răsucește iar în surâs și-o întreabă plăcut:

— Spune-mi te rog adresa unde lucrează fratele meu, fiindcă trebuie să-l văd imediat.

După ce fese, fata însărcinată, stă puțin îngândurată, apoi se pornește pe cîrpiți, fericită că va avea la masă și pe cumnata sa.

Ce bucurie o să aibă logodnicul său!

Afanasie Toneanu când vede umbra soției sale lângă biroul de lucru, are aproape o sîncopă. Își revine, se freacă la ochi, nepufând crede că e dânsa, apoi, când se convinge că Evlampia Alexandrovna e în carne și oase, acolo lângă tâmpla sa transpirată, se scoală și vrea s'o îmbrățișeze. Sunt singuri doar în birou.

— Te-ai speriat, hai? Credeai că Odesa e peste lume. Eu am coborât și pe acest tărâm, numai de dragul tău.

Vorbele cad ca niște boabe de grindină pe un geam ce tărâie și se sparge într'o minoră muzică sinistră.

— Bine-ai venit Evlampia, — îngână bunul soț, oferindu-i însfârșit un scaun.

— Mulțumesc, mulțumesc, iubitule. Aș vrea să-ți ceri voie dela șeful tău și să mergem acasă la tine. Sosirea soției e un eveniment mare. Te va învoi.

Bravul cetățean tușește. Îl strânge gulerul. A fost scrobit prea tare. Se uită cu spaimă pe sub gene la fantastica arătare. A îmbătrânit mult Evlampia Alexandrovna. Trebuie să aibă niște dinți și niște chiare...

Bărbatului îi vine să se scarpine după ceafă, să aprindă o țigare și să aștepte prăbușirea unei idei salvatoare de undeva.

Dar soția nu poate aștepta.

— Mergem?

— Iartă-mă, dar acasă la mine nu se poate. Tu nu știi ce înseamnă camerele mobilate într'un oraș ca Odesa, rămas de pe urma sovieticilor într'un hal extraordinar. Sunt murdare, pline de pureci, de păduchi, de ploșnițe. Multe au cadavre pe sub podele, ori tuneluri pe dedesupt care comunică în marile catacombe despre care cred că ai auzit. In orice moment te poți aștepta la neplăceri. Hai mai bine la un hotel.

— Bine, — primește Evlampia Alexandrova, pășind spre ușă. E înțoarsă cu spatele spre dânsul, așa că domnul Toneanu nu-i poate vedea fulgerele ochilor și în minte nu-i poate citi planul pe care l-a urzit.

In stradă, cheamă o trăsură și după câteva încrucișări de ulițĭ, doamna strigă birjarului o nouă adresă.

Afanasie Dimitrici sare de pe pernă și arcuri, aproape să se prăvale:

— Nu vreau să mergem la mine acasă, înțelegi?

— Dacă mai scoți un cuvânt, coborâm și ne batem aici, în mijlocul străzii. Asta cred că e mai ușor de înțeles, — mugește femeia deslănțuită.

Bărbatul se lasă moale în acea prăbușire dintre somn și febră. Trăsura îl poartă ca într'un coșmar, spre infern, focul despre care vorbesc basmele cărților sfinte. Acum își trăește răsplata tuturor îndoielilor.

Coboară. Soția îl susține. E încruntată ca un judecător de instrucție și clocotește ca un ofițer de poliție.

Nici unul nici altul nu observă zâmbetul fetei care îi întâmpină.

— Afanasie, drăgușorule, ce ai pățit? — se apropie logodnica.

— Și-a găsit nevasta, — aruncă doamna cea îndârjită luminile țipătoare peste scena jucată în surdină.

Logodnîca se îngălbenește și cade pe un scaun cu ochii la bărbatul care se clatină la brațul altei femei.

In mijlocul camerei din castronul cu mâncare se rîdică aburi și mîros de viață...

— Ține-te drept! — își sgâlțâie Evlampia Alexandrovna soțul, apoi se întoarse spre colțul cu logodnica:

— De ce mi l-ai luat?

Aceasta se ridică, cercând să se ție pe picioare:

— M'a cerut în căsătorie. Ne-am logodit. Niciodată nu mi-a spus că este căsătorit...

— ...Și cu trei copii.

Apoi spre omul din cârpe de alături:

— Nemernicule!

Bărbatul tresare. Simte că e scăldat într'un șuvoiu cald, apoi alunecă în altul rece. Îi vine să se repeadă cu capul în pieptul femeii străine de alături, s'o prăbușească, să sfarme orice piedecă și să îngenunche în fața sarcinei de pe scaun, a tinerei logodnice.

N'o face. Soția, femeia aceasta cu gura cât țara, cu pumnii sălbateci, cu drepturi... Copiii, trei copii mari acasă.. Prietenii... Cunoscuții.. Slujba..

Totul se învălue în capul său ca într'o prăvălire de cascadă care îl ametește.

— Hai acum la hotel! — șuieră Evlampia Alexandrovna, smucindu-l spre ușă. Il trage de grabă, fără să-l poată împiedeca să arunce o ultimă privire spre fata care a rămas ca o stană.

In camera aceea a hotelului, cu canapele roase și paturi de spital, cu mîros de iuft intrat în podele,— între cei patru pereți cu ușa încuiată, doamna Toneanu s'a repedit la bărbatul care se uita în neștire măsurând involuntar distanța până jos.

— Ai uitat de noi, canalie?

Prima pereche de palme abia l-a **desmetecit pe Afanasie Dimitrici,** A văzut cercuri și curcubeie învârtindu-se. Oglinda a prins a-l arăta sgâindu-se la sine ca un clown care amestecă râsul și plânsul.

Alte palme aspre, ascuțite, iuți, roșii...

Părea că îl mângâie pe obraz cu zăpadă înghețată că îl scrijelă cu vârfuri de sabie, că îl presară apoi cu praf de piper, peste care șuieră apoi flăcări...

Și în tot acest vifor deslănțuit, chipul fetei rămasă acasă singură cu sarcina, îi răsare ca o icoană de lumină. Prinde cu putere mâna soției, o strânge, o apasă, până ce Evlampia Alexandrovna se prăbușește pe pat, pornindu-se pe plâns, ca orice femeie.

Intr'o parte plouă lacrimile femeii, în alta se toarce tăcerea bărbatului, ca doi străini care se privesc dușmănos.

Ce înțelege o femeie despre dorințele și visurile unui bărbat? Și ce știe un bărbat despre drepturile unei femei?

Târziu, cucoana Evlampia s'a pomenit în fața șefului, de unde își luase bărbatul. Lacrimile îl erau de mult uscate. Prima mânie se consumase. Acum trebuia să-și aducă soțul acasă.

Când a început a-i povesti cele întâmplate, șeful a prins a zâmbi, apoi s'a lăsat în jilțul cu perne de piele, prăpădindu-se de râs, străin de suferința ei.

Femeia a făcut ochii mari, la rându-i, neînțelegându-l.

— Vrea să-l ia de aici. — a șoptit bărbatul ca pentru sine. Hm, hotărîte mai sunt femeile uneori.

Apoi s'a întors spre soția subalternului:

— De ce dați atâta importanță unor fleacuri, doamnă?

Mirarea soției a atins marginile. Credea că o să plesnească de ciudă. Domnul acesta era probabil, tot un zănatec, dacă îi lua apărarea lui Afanasie Dimitrici.

S'a mai uitat odată la mustata lui cănită, ca pentru o reîntîlnire de care a fost nevoie parcă și a ieșit blestemându-l.

Nu se termină țara cu șeful din Odesa.

Spre a-și recăpăta bărbatul, se va duce până la Dumnezeu.

Deocamdată a poposit la Chișinău. Nici n'a dat pe acasă. A pornit-o direct, dela gară, la alt șef. Acesta a surâs mai îngăduitor, fiindcă o cunoștea de mult și i-a spus că o asemenea schimbare nu-i stă în putință.

Cucoana Evlampia Toneanu a trecut pe câteva ceasuri pe la gospodărie, a vorbit cu servitoarea și cu fata cea mare, s'a schimbat în altă rochie și seara s'a urcat în trenul de București, de unde s'a întors cu hotărîrea de strămutare a domnului Afanasie Toneanu la vechiul serviciu din Chișinău.

Acasă adică. Isbutise.

Și acum Afanasie Dimitrici închide uneori ochii în noul dumisale birou și se lasă legănat de gânduri spre logodnica dela Odesa, în vreme ce Evlampia Alexandrovna își murmură mândră: „Nimeni nu va putea spune vreodată că n'am știut să-mi apăr casa".

POVESTITORI STREINI

FÂNTÂNA LUNII

de BIDPAI *(India)*

Veni se un an de secetă înfricoșetoare în țara elefanților. Cu gâtlejurile pârjolite de sete, nemaiputând răbda focul care le da fureș prin măruntae și negăsind nicăeri în țara lor un strop de apă să-și ude cât de puțin trompele arse, elefanții dădură fuga la regele lor:

— Mărite doamne! Scapă-ne de urgie! Piere de sete întreg poporul tău!...

Regele chemă pe mai marii poporului:

— Ce facem, boeri dumneavoastră? Seceta pustiește colibele țării... Și laptele din nucile de cocos a secat.. Am adunat aci divanul elefanților mari ca să luăm o hotărîre. Ce hotărîre ziceți să luăm?

Divanul elefanților mari nu știa ce să zică. Lăsaseră toți trompele în jos. Urechile li se bălăbăneau încolo și încoace, foarte nehotărîte. Își scuturau pielea prin crăpăturile cărora se prinsese tot noroiul de aur pe care-l putuseră aduna de până atunci; de uscăciune, noroiul de aur se măcinase și se risipea în nori de praf care poleiau aerul și colibele și poporul; dar praful de noroi uscat și de aur, nu făcea — în acea vreme de secetă — decât să înece și mai mult răsuflarea mulțimii.

Mulțimii îi trebuia apă. Și divanul elefanților nu adunase în piele decât noroi de aur care acum se scorojea, se prăfuia și se risipea, nefolositor.

— Să mergem la bălțile noastre! porunci regele.

Înșirați unul după altul, cum e obiceiul la ei, elefanții cei mari merseră, cu regele în frunte, la bălțile lor. Dar nu aflară nici acolo, decât tot noroaie de aur, mormane întregi, morile care străluceau în soarele dogoritor. Uscate toate. Crăpate, slețe, par de secetă, prefăcute pe zi ce trecea în pulbere nefolositoare.

— Cum de nu ați săpat voi o fântână cu apă vie?

Cum de nu v'ați îngrijit să aveți un singur izvor de apă curgătoare, îl mustră regele.

Elefanții cei mari lăsară iar trompele în jos. Urechile li se bălăbănîră iar, încoace și încolo. Se scărpinară unii de alții și se dădură înapoi, rușinați și temători, în fața mâniei regelui.

Atunci eși la iveală un elefant mai mic care căsca gura ca toți elefanții din popor, dar și din pricină că bîata lui gură i se arsese de tot. aerul din preajmă fiind plin de praful de noroi și de aur scorojit, pe care-l lăsau după ei elefanții cei mari.

— Stăpâne! mormăi el cu sfială.

— Știu eu un loc unde se găsește o fântână...

— Unde? sărîră cu toții, rege și divan.

— In țara vecină, în țara iepurilor...

— E un trădător! E un trădător! strigară atunci unii din divanul elefanților mari.

— Ce rușine! a băut apă din din țara iepurilor! Din țara iepurilor cei mici și caraghioși... strigară alții.

— Să mergem noi la fântâna iepurilor? Să bem noi apă de-acolo. N'o să ne ajungă nici pe-o măsea spuseră cei mai șireți din divanul elefanților mari.

— Stați! hurui ca un tunet, glasul regelui.

Voi nici nu veți bea apă din fântâna iepurilor. Nu voi da să bea decât poporului însetat. Voi aveți dreptate: să nu beți!

Și întorcându-se către elefanții cei mulți și de toate mărimile:

— Să mergem! le strigă. Nu veți mai suferi de sete!

Se înșirară din nou unul după altul, după obiceiul țării lor și cu pași uriași, năvăliră în țara blândă și liniștită a iepurilor. Nu mai este nevoe să vă spun că divanul elefanților mari, care la început făcuse mofturi, era în păr, pregătindu-și cei dintâi trompele, ca să sugă.

Călăuziți de elefantul cel mic care bătuse deseori drumul acesta și-l cunoșteau toate cotiturile, nu se opriră decât la minunata fântână cărela — din vremea când vă povestesc acestea — i-a rămas numele de „fântâna lunii".

Să vedeți acum dece i-a rămas numele așa.

In năvala uriașilor, care își așezară culcușurile în apropierea fântânii, săracii iepuri se îngroziră. Elefanții îi călcau în picioare, îi striveau, le sfărâmau cuiburile, la fiecare pas.

Pe toate potecile pădurii care împrejmuia fântâna, se puteau zări leșurile micilor viețuitoare. Rozătorii nu mai puteau ajunge la fântâna lor, păzită cu strășnicie de elefanți. Bolișoarele lor roze, cenușii, cafenii sau albe, nu mai atingeau deloc frunzele acrișoare și rădăcinile dulci care le slujeau de hrană. De inimă rea, nici pleoapele nu li se mai închideau. Oricât de mare le erau curajul — căci pe timpul acela iepurii erau foarte curajoși — cum puteau ei, mititei la trup cum îi știți, să se împotrivească urgiei elefanților? Loviți, striviți, mereu goniți prin pădure și omoriți cu miile, le-a intrat frica în sân așa de tare că n'a mai fost chip să le fasă vreodată. De atunci au și rămas ei așa de fricoși, cum îi cunoaștem azi.

Intr'o zi, însă, și-au luat inima în dinți și au alergat la regele lor:

— Slăvite stăpâne! Luminăția ta!

Scapă-ne...

Regele își adună și el divanul, divanul iepurilor cei mari, și puse această întrebare:

— Dar bine, voi? Voi, iepurii mei cei mari și curajoși? De ce nu luptați să scăpăm poporul?

— Toți urechiații din divanul iepurilor cei mari vârâră repede coada între picioare.

— Nimeni nu răspunde? tună regele mânios.

Nimeni nu răspundea.

— Eu știu, mai spuse regele iepurilor, că nu mă aflu pe tronul acesta decât pentru binele poporului meu.

Dar ce bine-i pot face, dacă nu mă pot bizui pe voi? Gândiți-vă, măcar, ce mijloc am găsi ca să scăpăm de năpastă.

Iepurii cei mari din divan se lăsară în coadă și ciuliră urechile, în semn că se gândesc.

Dar nu le trecu nimic prin cap.

Veni atunci un iepure sfrijit, mic și așa de amărît că nu dai nici două parale pe el. Se îndeșă și el, cum putu mai la vedere.

— Pleacă de aici, prăpădituleț! strigară iepurii cei mai mari din divan.

— Vreau să vorbesc cu regele! se piți gă nepoftitul.

— Cine ești tu să vorbești cu Stăpânul nostru? Iepure de rând!

— El nu e numai stăpânul vostru! E și al meu...

— Dar cum te chiamă, urechilă?

— Mă chiamă Minte-Iute!

— Aha! Fiindcă minți iute, te chiamă așa. Și ce minciuni vrei să spui așa la iuțeală, Luminăției sale?

Regele auzi șfada aceasta și chemă la el pe iepurile cel nerăbdător.

— Cum ai zis că te chiamă?

— Mă chiamă Minte-Iute, Măria Ta. Așa-mi spun toți câți mă cunosc.

— Aha! Fiindcă ai mintea ageră, îți spun așa,... pricepu numaidecât regele.

— Ce dorești tu, Minte-Iute? Te ascult.

— Măria Ta, cu toții te iubim atât de mult și știm în ce impas te afli, vrând să aduci din nou, libertatea și liniștea în poporul nostru. Deaceea am îndrăznit să viu înaintea Măriei Tale. Eu m'am gândit, că ar fi un mijloc să scăpăm de uriași care ne bântue țara.

— Să auzim, să auzim, dragul meu Minte-Iute!...

— E un plan pe care l-am urzit eu Măria Ta.

— Spune-ți!

— Nu-l pot spune. Trebue să-l aduc numai la îndeplinire. Trebuie ca Măria Ta să aibă încredere în mine.

Regele păru că stă pe gânduri o clipă.

— Dacă Luminăția Ta dorește, să-mi dea pe unul din supușii săi cei mai de credință. Să-mi fie numai tovarăș și ochiu de veghe al Măriei Tale. Să mă lase însă pe mine să vorbesc.

— Cu cine vrei să vorbești?

— Cu regele elefanților, ca trimis al Măriei Tale.

— Oh, curajosul meu Minte-Iute! Oh, băiatule! zise regele, mișcat de îndrăzneala iepurașului ce, de rând.

Nu te voi încurca, dându-ți tovarăș care nu sunt buni de asemenea treabă. Ai toată încrederea mea. Du-te singur. Și fă tot ce socotești că ne-ar putea scăpa de urgia căzută pe noi...

Privit cu pizmă și cam pe sub gene de iepurii cei mari iepurele cel mic spuse tuturora rămas bun și își luă tălpășița, spre elefanți. Dar înainte de ajunge, el se gândi că dacă se va amesteca printr'ei, sau dacă îl vor găsi în drum, va fi fără îndoială strivît în picioare ca atâția alții, din neamul lui, ce fuseseră striviți mai înainte Îi dădu în minte că e mai înțelept să se urce pe o colibă înaltă ce-i fesișe în cale. De acolo el strigă cât putu de tare, chemând pe regele elefanților care tocmai se găsea prin apropiere:

— Înălțate împărate, îi spuse el, eu sunt trimisul împuternicit al Luminăției sale Luna. Și cum o știi prea bine, Înălțimea Ta, luna este o zână cu puteri nemărginite, o zână care urăște mai cu seamă minciuna și nedreptatea.

Regelui elefanților nu-i prea veni la socoteală auzind de puterile nemărginite ale lunii. Îi spuse deci trimisului acesteia:

— Cunosc prea bine pe stăpâna ta. Dar, mă rog despre ce este vorba? Am supărat-o noi cu ceva?

— Uite care-i pricina. Înălțimea Ta. Luna zână noastră și a Înălțimei Tale, m'a trimis aci pentru a-ți spune că aceluia care se fălește cu forța lui și care prigonește pe cei mici, îi se cuvine moartea. Poporul tău nu s'a mulțumit numai să urgisească pe cei mici. Înălțimea Ta și cu puternicii supuși ai Înălțimei Tale, ați avut îndrăzneala de a turbura fântâna închinată Luminăției sale Luna. Această fântână a lunii, nu este nimănui îngăduit să o pângărească. Am fost trimis deaceea, că vă înștiințez că dacă mai pângăriți fântâna, veți fi pedepsiți într'un chip înfricoșător.

Amintindu-și de seceta înfricoșătoare care bântuise prin țara sa, regele elefanților căzu pe gânduri. Apoi porni spre fântână. Era spre seară, apa din fund era foarte limpede și el văzu în adevăr în fântână, chipul lunii.

— Ia apă ca să te speli, Înălțimea Ta, și slăvește-o pe zână!... zise iepurele cel isteț.

Elefantul luă apă să se spele, dar apa se tulburâ deîndată și luna nu se mai văzu, spartă în mii de cioburi scăpărătoare.

— Vezi cioburile acelea scăpărătoare? Ele scapără de mânie!... Zâna s'a supărat cumplit!...

Fugi, Înălțimea Ta, fugi cât mai e vreme! Fugi cu întreg poporul tău că altfel vă paște nenorocirea. Zâna cea luminoasă nu iartă pe mineni, în mânia ei!

Cât era el de rege al elefanților, uriașul simți că i se strânge pielea'n spinare. Amenințarea mânilor firii se dovedi mai puternică de cât toți elefanții și toți regii lor. Tremurând regele dădu poruncă poporului său să se întoarcă acasă, în țara elefanților fie că o fi secetă acolo, fie că n'o fi. Așa se și întâmplă.

Iar iepurii scăpară de jugul dușmanilor uriași, și trăiră din nou în libertate, așa cum le place să trăiască și în zilele noastre.

Trad. de C. M. Tudor

PIANUL

Sus, la o înălțime de aur,
poate dincolo de zid și de lume,
pe scară de mătasă albastră
prin care ai putea ieși din lume,
cântă un cântec suav de iubire
cineva necunoscut, o idee,
un vis transparent fără nume,
ori poate imaginea noastră
ca fumul de toamnă subțire
rămasă pe drumuri celeste
ne cheamă adânc prin aceste
acorduri de somn și iubire.

Cine e acolo cu ochii de sfânt
privind metafizic în ore divine?
Mâinile cui izvorăsc din pământ
fluvii de aur? Cu sufletul cine
se joacă să-l smulgă din leneșa ploaie
a morții încete, a morții de veci?
Muzică! Muzică albă,
muzică pură, sacerdotală,
ezitantă ca Pilat când mâinile își spală,
divină ca păcatul iertat, ca melopeea
ce lunecă albastru și grav prin Galileea,
ca îngerii de'naltă, ca gândul de ușoară,
și nașterea în spirit elin a doua oară,
ne vom plimba tăcuți și ninși până'n călcâie
cu mantia lunară plutind ca o fregată
pe vremile de altă dată,
sau vom porni din golful de uitare
și somnuri putrezite, cu inima prea plină
de doruri ancorate în ceeace-o să vină,
să răscolim pământul cu sacra lui cenușă
plutind pe iarba mării albastre ca o gușă
de pasere măiastră, rotundă ca un ban,
severă ca doctrina imperiului roman,
să desgroăm trecutul, nevăzutul,
spiritul să ardă ca vederea lutul,
să auzim din nou
acel cântec vechiu și nou,
acea muzică în care ca somnînde mierle
se topesc de somn și de pasiune
oameni, case, gânduri, perle,
regii celor dintâi începuturi,
icoanele ce mor pe scuturi,
zilele noastre haine,
cele albe, gingașe, senine,
acea muzică fără egal
ce acopere totul cu pas triumfal,
scutură anii, desghiață simțirea
prin care s'a jucat cu mințile iubirea
deșteaptă din somnul de veci'
amintirile sacre, în care te pleci
ca 'ntr'o oază să bei, ca 'ntr'o firidă
în care doarme o prințesă de cridă,
o muzică, o muzică de avânt
ce dă aripi cerești, te ia ca pe vânt,
te disolvă în fire de aur, de lună,
în ființa ta când răsună

ca frunza de toamnă, roșie, arsă
cu fața de durere 'ntoarsă,
și vrând-nevrând
te trezești înserând,
pe marginea vieții înoptând.

Undeva, de foarte departe,
subțire ca vântul de Marte,
o muzică abia se aude,
ca un melc bătrân prin ierburi ude,
abia se mișcă, o ghicești, presupui
furtuni de armonii în fundul pianului,
dar zidul te desparte.

E. Ar. Zaharia

Un apostol umil: GH. LAZĂR

Celebrarea modestiei, a luptelor trudnice pentru luminarea mulțimii anonime (cea, care, după cum spune Bacovia, „se va avea 'n vedere"), nu-și are mai mult rostul decât în zilele când gongorismul ideilor, când fățărnicia și lașitatea ascunsă sub mantaua de teatru a rodomontadelor mereu repetate, caută să îmbrobodească totul și pe toți.

Umbra modestă, dar cât de dreaptă! a lui Gheorghe Lazăr, dela a cărui moarte s'au împlinit, în ziua de 17 Septembrie, un veac și două decenii, ne-a reapărut, mustrătoare, într'una din aceste nopți. Ea ne poate spune si astăzi multe și ne poate îndemna la multe.

In primul rând, ne poate îndemna să respectăm acea rectitudine morală, care este cea mai de preț podoabă a omului și a luptătorului. Căci, deși dascăl, cel născut în curățenia Avrigului ardelean nu a înțeles niciodată că pedagogia unui popor se face numai dela catedră.

Recapitularea, în câteva rânduri, a principalelor evenimente din viața sa e suficientă pentru a ne sugera urcușul vieții aspre, minunate și atât de dinamice a acestui român transilvănean, căruia cunoscutele versuri naive:

„Precum Christos pe Lazăr din morți a înviat,
„Așa tu România din somn ai deșteptat..."

i se potrivesc atât de bine.

După ce urmează școala primară în comuna natală, Gheorghe Lazăr pleacă la gimnaziul dela Sibiu, studiază matematicile și teologia la Cluj și Viena. Numit arhidiacon la Sibiu și, mai târziu, profesor la seminarul metropolitan, este obligat, în cele din urmă, să părăsească orașul din pricină că — prea cinstit ca să nu spună lucrurilor pe față — se războește cu episcopul Moga, susținător, acesta, al unor principii destul de retrograde și suficient de nocive masselor românești.

După o scurtă ședere la Brașov, se hotărăște să treacă munții. Iată-l la București, decis nu să se oploșească, ci să combată cu toată energia grecismul din învățământ.

In 1818, se inaugurează, astfel, Școala academică dela București, din care inspiratul dascăl face o adevărată agoră a ideii perenității drepturilor spirituale și naționale românești. Printre elevii acestei admirabile școli, se va număra și Ioan Heliade Dădulescu.

Și grecismul din învățământ este, într'adevăr, stârpit.

Când, în 1822, pleacă din București pentru a se înapoia în comuna sa de naștere, unde se va și stinge un an mai târziu, — opera sa de pedagogie națională era terminată, nu însă și roadele acestei opere care de-abia de atunci înainte au început să se arate în întreaga lor splendoare.

T. Radu

NOTE

Incepând cu n-rul viitor, „Basarabia Literară" apare la Chișinău (vezi articolul „Basarabia Literară la ea acasă"... din pag. 1). In consecință, toată corespondența privind redacția și administrația revistei se va adresa, de astăzi, în Chișinău, Str. Mihai Eminescu Nr. 19.

Casa Școalelor

— Instituție legată de Ministerul Culturii Naționale, pe lângă alte atribuții mai mult administrative, o are și pe aceea de a tipări unele lucrări socotite folositoare educației tineretului, prin conținutul lor moral instructiv. Există în acest sens o editură a acestei instituții, în care au fost tipărite o serie de traduceri și lucrări în legătură cu preocuparea de mai sus.

Până acum, s'a tipărit însă destul de puțin, și numai lucrări de un anumit gen: acelea cu caracter mai mult pedagogic-moral. Nu era destul! Planul era prea îngust, activitatea editorială prea redusă. Ba, ultimii ani, nu s'a mai lucrat aproape de loc.

Odată cu prezența d-lui N. Bagdazar în fruntea acestei instituții a început o activitate editorială neobișnuit de vie. S'a început o adevărată campanie sistematică și susținută de tipărituri. Nu credem să exagerăm dacă spunem că decând d. Bagdazar este administrator, Casa Școalelor a tipărit mai mult decât a făcut-o de când există! Și nu numai cantitatea interesează, ceeace trebue subliniat, mai e și faptul că lucrările editate sunt din domenii variate ale culturii. S'a trecut astfel peste criteriul prea strâmt care orienta instituția până acum în activitatea ei editorială, aerisindu-se oarecum atmosfera cam stătută de literatură pe dagogico-morală prin tipărirea unor lucrări de interes mai larg și ceva mai actual.

Serviciile pe care Casa Școalelor le face culturii noastre, și scriitorilor, sunt apreciabile. In primul rând, o serie de interesante scrieri, cari n'ar fi apărut probabil prea repede, se găsesc acum în vitrina librăriilor din țară. In al doilea rând, scriitorii noștri au primit un ajutor cât se poate de efficace prin faptul că editura Casei Școalelor le-a făcut posibilă tipărirea lucrărilor, care altfel ar fi putut aștepta mult și bine. Intr'o vreme în care condițiile publicării unei cărți sunt atât de grele, atât de vitrege, ajutorul pe care Casa Școalelor îl dă scriitorilor noștri, este de o neprețuită valoare. A făcut și face acest lucru, biruind toate piedicile mari care stau astăzi în calea oricărei inițiative îndrăznețe. Desigur, s'au tipărit și unele lucrări cari poate nu-și aveau rostul în cadrul ei și nu reprezintă nici vreo valoare de care să se țină seama. In privința asta, ceva mai multă selecție și scrupulozitate, nu strica. Dimpotrivă. Dar față de aceste neajunsuri, meritele sunt atât de mari, încât orice om obiectiv nu poate să nu le recunoască și prețuiască. Ele revin, în întregime, administratorului N. Bagdazar. Căci tot ce s'a făcut și se face, se datorează străduințelor sale susținute. In aceleași conjuncturi — au fost altele mult mai prielnice în trecut — altul n'ar fi făcut nici pe sfert din ceeace a realizat d-sa. Trebue să se recunoască deschis acest lucru.

In paginile revistei noastre, ne vom ocupa mai de aproape de lucrările editate de Casa Școalelor, subliniind ceeace e bun, criticând ceeace e de criticat. Deocamdată am vrut să arătăm importanța acestei campanii de tipărituri, care se datorește energiei, stăruinței și priceperii unui om care înțelege să lucreze temeinic acolo unde se găsește.

Giorgio Del Vecchio

— a scris, printre alte însemnate și cunoscute lucrări, și o operă didactică intitulată *„Lezioni di Filosofia del Diritto"*, tradusă în mai multe limbi: franceză (1936), spaniolă (1936), germană (1937), turcă (1940), și japoneză (1941). Textul inedit al celei de a patra ediții a fost oferit de autor spre publicare în limba română, ca un semn al dragostei lui pentru țara noastră. In fruntea cărții, găsim această dedicație din partea sa, care ne măgulește și ne mișcă: *„Ai prodi fratelli romeni che tengono alta la sacra fiamma della latinita nell'Oriente europeo, omagio di Giorgio Del Vecchio"*. Un omagiu de acest fel, de această calitate, din partea unui atât de mare jurist și filosof contimporan al dreptului, este un gest pe care nu-l putem prețui îndeajuns! El vine din partea unui mare și distins profesor italian, care de atâtea ori ne-a dat dovezi de iubirea caldă ce-o poartă poporului nostru.

Așadar, ediția a patra din *Lecțiuni de filosofie juridică*, până acum există numai în limba română, tradusă de d. Constantin Drăgan, doctor în drept, și publicată — cu o erudită introducere a d-lui Mircea Djuvara — de Societatea română de filosofie. Este un fapt de seamă, care nu trebue să scape cronicarului cultural. Asta cu atât mai mult, cu cât, așa cum ni se arată în introducere, „opera lui Giorgio Del Vecchio are o semnificație proprie de care noi Românii nu trebue să rămânem străini". „In timpurile unui pozitivism care ducea la afirmarea primatului forței față de drept, Giorgio Del Vecchio a fost, în știință, stegarul entuziast al ideii de justiție. Dar această idee a constituit în trecut tocmai temeiul desvoltării noastre politice și naționale și tot pe ea ne bizuim în vremurile aspre de azi. Conștiința drepturilor noastre este un izvor de acțiune hotărîtă, o flacără sfântă care ne luminează viața; ea s'ar. nărui însă dacă nu ar fi mereu susținută și întărită de noi printr'o activitate spirituală. Dovada teoretică prin care ni se arată că justiția nu e o vorbă vană, ci reprezintă cea mai nobilă și mai înaltă aspirațiune a sufletului omenesc, ne servește ca un puternic și permanent impuls, în lupta noastră de apărare și reîntregire a patrimoniului național, căci singură ideea de justiție îl poate consfinți ca intangibil și imprescriptibil."

De această carte, de traducerea e se leagă deci semnificații mai adânci, ce nu pot fi ignorate. Iată pentru ce socotim tălmăcirea acestor *Lecțiuni*, ca un fapt de cultură din cele mai însemnate.

Giambattista Vico

— *este unul din gânditorii și scriitorii reprezentativi ai secolului XVIII italian, și unul dintre cei mai de seamă filosofi europeni ai epocei moderne. Multe din ideile lui au pătruns în literatura filosofică universală, și s'ar fi bucurat poate de-o răspândire și mai mare dacă scrisul său n'ar fi atât de complex, de greoiu și de obscur în multe privințe.*

La noi, scriitorul italian este prea puțin cunoscut și prețuit. De aceea, traducerea lucrărilor sale mai însemnate este o cale bună, poate cea mai bună pentru a ni-l apropia. Până acuma, avem o singură traducere în limba noastră: aceea a lucrării intitulată „Despre metoda de studii din timpurile noastre" *(De nostri temporis studiorum ratione), tălmăcită de Iosefina Crafciuc și publicată în „Colecția marilor gânditori italieni", îngrijită de d-nii Vincenzo de Ruvo și N. Bagdasar.*

Incercarea traducătoarei este o faptă care se cere prețuită, ca și întemeierea colecției respective în care apare. Am mai spus tot aci că singura treabă cu adevărat fructuoasă este traducerea a cât mai numeroase opere din flasicii filosofiei și organizarea acestor fel de colecții, care ne lipsesc atât de mult. Ele sunt realizări mult mai serioase decât mediocrele studii despre diferiți filosofi, studii de care avem destule, mai mult ori mai puțin interesante.

Cu privire la aceste traduceri, avem însă de făcut unele observații. Pentruca cititorul să înțeleagă rândurile pe care le parcurge, ele trebuesc făcute cu toată atenția și grija trebuincioasă. Nu întotdeauna se respectă această condiție. Multe din traducerile în limba noastră sunt de necitit. O limbă întortochiată, de multeori stâlcită în toată puterea cuvântului, nu e de natură să atragă pe cititor. Exemple, avem destule.

Socotim că și traducerea lucrării amintite a lui G. B. Vico, putea fi făcută cu mai aleasă îngrijire. Dacă cineva care traduce nu stăpânește bine limba românească, există mijloace pentru a îndrepta acest neajuns. Ele trebuesc aplicate. In traducerea semnată de Iosefina Crafciuc se resimte cunoașterea corectă a limbii noastre. Și asta, încă chiar din cuvântul înainte, care nu mai e traducere, și unde din primele fraze ne poticnim de stângăcii ce puteau fi corectate. Nu se poate prefața în acest chip o traducere! Nu se poate spune: „competință excepțională... asupra operilor vichiane și a limbei latine..."; și nici „...un stil impregnat de vastitatea preocupărilor sale speculative..." Acest fel de a scrie nu e românesc, și lasă să se vadă o anumită grabă, nejustificată. La o nouă ediție, sau nouă traducere în această colecție, asemenea lipsuri trebuesc înlăturate. O încercare meritorie, trebue dusă corect până la capăt.

ORTEGA Y GASSET VORBIND DESPRE „INTELECTUAL ȘI CELĂLALT"

(Urmare din pag. 2-a)

cest fapt ar fi trebuit să-l observe din primul moment, dela primul gest.

Pentru intelectual lumea pare a exista numai pentru a fi pusă în discuție. Lucrurile în sine nu-l satisfac, pentrucă el nu le lasă în pace, le analizează imediat, le descompune, privește în ele, le caută reversul, scurt din lucruri presupuse face o problemă. La prima vedere, pare un distrugător, pentrucă disecă permanent lucrurile. Dar adevărul e tocmai altul. Intelectualul nu poate fi egoist cu lucrurile, chiar dacă ar vrea. El își face din ele o problemă. Și aici rezidă cel mai mare simptom al iubirii. Ele nu sunt pur și simplu pentru a fi utilizate, cum e cazul pentru celălalt, ci viața sa e în serviciul lucrurilor și are un cult pentru ele. Acest cult, ca orice cult, e groasnic: el descompune lucrurile pentru a le reconstrui în toată splendoarea lor. El știe că lucrurile nu sunt reale, dacă omul nu descopere miraculoasa lor existență, acoperită de un văl. De aceia, intelectualul se străduește să știe fiecare lucru ce este. Din aceasta rezultă că lucrurile nu sunt decât ceiace sunt cu adevărat, când sunt pentru intelectual. Femeia presimte câteodată aceasta. Celălalt este însă invitat de acest fapt. Dar învitarea este fără rezultat la el. Asta e realitatea, neîndurătoare. Și lucrurile pe care le utilizează și le distinge celălalt, le utilizează și le are în existența lui murdară, sunt toate inventate de intelectual. Toate. Automobilul și aspirina, floarea, cântecul și femeia. Ori credeți că toate aceste lucruri au fost pur și simplu aici? Atunci veți vedea, Intelectualul, ca de atâtea ori în istorie, va dispărea aproape, sau de tot, pentru a se da la fund. Fundul însemnează, par excellence, tăcerea. Veți vedea atunci cum va dispare extraordinarul dela suprafața pământului și viața, și a celuilalt, va pătimi.

Ca lucrurile să existe (vrem sau nu) trebuie să existe intelectualul. Ceiace ța celălalt drept realitate, nu sunt decât ideile învechite ale intelectualului, vechi putrefacții ale fanteziei sale. Dacă numai celălalt ar trăi pe planete, el n'ar fi ce este. Fiecare lucru în existența lui adevărată este legendă, axiomă, vers ori mit. Deaceia intelectualul este iritat de celălalt. Il irită că acesta nu dă pace lucrurilor, că nu se ocupă de ele, că le utilizează într'un mod atât de neîndurător, de ireligios. Pentru intelectual, celălalt este un ateu, ateu în toate, este adesea fără temere de Dumnezeu. A trăi în lume fără a face din ea o problemă i s'ar părea intelectualului a fi o parazitare.

Acum trebuie și să spunem că din punct de vedere social intelectualul nici nu există, că el e un paria și un răufăcător. Dar cert e că intelectualul, îndată ce-și dă seama de asta, că celălalt, pe care-l are în fața sa, e celălalt, nu numai ca să-și corecteze relațiile cu el, dar simte pentru el o adevărată însuflețire. Il incită, ca orice realitate. Și îi face plăcere să-l vadă așa cum e, ca o furnică harnică și încăpățânată care cade și din nou se ridică printre tesuturi și ierburi, fără să facă vreodată literatură asupra lor, care din fericire i-au dat sămânța. La dracu! Trăiască celălalt! Dar ceiace nu poate suporta intelectualul sunt falsificările de care planeta e azi plină. Există pseudointelectualul, care nu este decât celălalt sub masca scriitorului, a omului de știință, profesorului, filosofului. Și, înainte de toate, azi ne gândim la aceasta că celălalt, celălalt sub forma lui pură e foarte greu de găsit. Pentrucă intelectualul modern a comis cum am spus deja, marea greșală de a creia o cultură a gândurilor. Desigur fiecare cultură se face cu gânduri, dar gândurile ar trebui să fie gânduri asupra lucrurilor, simțirilor, normelor, faptelor și zeilor. Ori cultura ultimului secol a fost în măsura crescândă, intelectualistă. Rezultatul a fost că celălalt s'a umplut de gânduri pe care era incapabil să le domine, să le aibă, afirmând bineînțeles că sunt ale sale. Am mai spus că pentru celălalt nu există decât al său. Inainte nu se întâmpla așa ceva. El nu afirma că are gânduri. El trăia din tradiție, păreri, înflăcărare și teamă, care sunt elementele naturii sale. Dar acum afirmă că are păreri, pentru care el nu este însă creiat. E penibil să vezi cum mâna sa spirituală de maimuță se străduește să apere acul ideilor. Rezultatul e inevitabil. Celălalt, care în existența sa spontană putea fi admirat, a început de atunci să gândească, un sdrobitor care calcă ideile în picioare și, întrucât acestea sunt în capetele intelectualilor, în trecere el calcă peste capetele intelectualilor"

Pompiliu Preca

MIRCEA TIRIUNG (Sergiu Ludescu)

(Urmare din pag. 1-a)

unde nu s'a mai întors, scrie:

Am înțeles,
Moartea mi-a trimis azi cel dintâi semn:
Am zărit-o în ochii prietenului care m'a compătimit
Și mi-am adus aminte atunci de o prezicere de demult.

Nu voi spune că nu iubesc încă viața: cerul, munții, copacii...
Dar sunt atât de obosit, atât de trist!
Cineva a cântat în mine pe alte clape melodii ciudate
fără să mă mai tulbure ca altă dată.
S'au năruit pereții acestui suflet care-i al meu.
Și poveștile prietenului nu m'au desprins dintre ceți.
Nu pot plânge pe umărul nimănui, dar voi lăsa floarea unui zâmbet care va mărturisi totul.
(„Semnul marei plecări" — „Convorbiri Literare").

Ce vânt de grea dezolare bate umărul poetului, exprimat atât de înfiorat!

Acelaș sentiment al morții, dar de rândul acesta nu grav, dureros, ci calm și senin, îl aflăm și'n această poezie, cu titlul „Scrisoare", cu vers potolit și discret, în care poetul, împăcat, așteaptă deslegările cele din urmă:

Prietene, iartă-mă
de a nu fi venit
să vorbim despre dorite plecări
sau, privind pe geam, să tăcem

Apropie-ți chipul înlăcrimat de al meu;
privește-mi cartea cu file ie nelăiate...
In noaptea asta ciudată ca niciodată înaltă și adâncă,
vom pleca pe o corabie cu pânze galbene, negre,
pe care de mult a pribegit Tristan.
Dă-mi mâna; mâinele noastre strânse însemnează prietenie.
Și nu te mâhni că apoi
te voi lăsa singur, pentru că e totuși un drum, cel din urmă,
pe care acum numai eu voi merge.

Și a plecat poetu pe cel din urmă drum, care trecea pe undeva prin galbenele stepe rusești, dar care era drumul unui sfânt eroism.

Mircea Tiriung a lăsat în manuscris un volum de poeme, ce urma să se cheme „Stins", o culegere de Cronici literare și un cuprinzător studiu despre Dostoiewski.

Moartea îi frânge pana, înainte de a-și fi putut da măsura talentului său.

A căzut ca un erou, în ziua de 4 Septembrie 1941, la Sabluhovca (Ucraina), unde a luptat vitejește ca sublocotenent într'un batalion de Vânători de Munte.

Amintirea camaradului bun și intelectualului distins, care făceau din el un element de elită, va rămâne nestearsă.

Vasile Damaschin

VITRINA LITERARĂ de Neagu Rădulescu

A apărut: **TOAMNA IN PARADIS** de **Horia Nițulescu.**

Horia Nițulescu: Bine că s'au copt perele în paradis...

Va apare: **BUCUREȘTIUL TINEREȚII MELE** de **Ion Minulescu.**

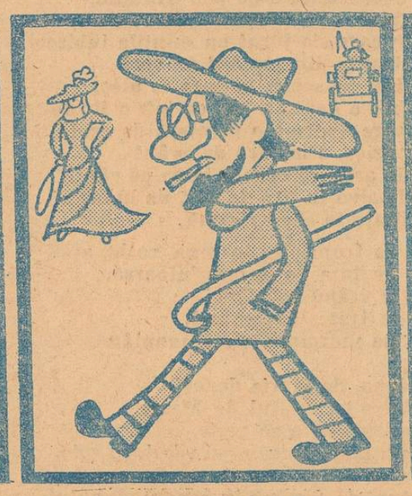

Prin anul una mie nouă sute șapte, junele poet cu barbă, Minulescu, se plimba pe podul Mogoșoaei...

OCHII STRIGOIULUI de **Cezar Petrescu** se va juca la National.

— Mai fioroși decât ochii strigoiului sunt ochii cronicarilor din sală.

A apărut: **CARTEA MINUNILOR** de **N. Papatanasiu.**

Cetitorul: — Aha, nu se mai prinde! Am mai citit eu și alte cărți de acest scriitor!

A apărut: **TINEREȚE CIUDATA** de **Dinu Pillat.**

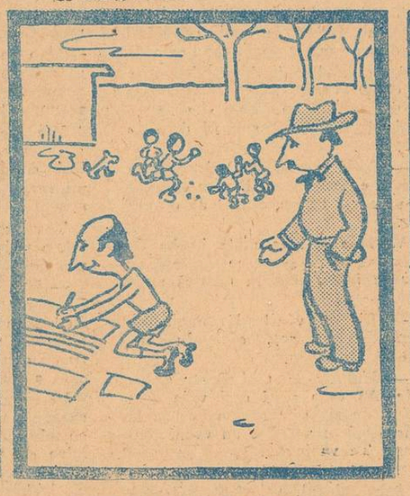

Ion Pillat: Ia uite domnule, fiimiu în loc să joace bile cu ceilalți copii, mi-a furat hârtia și scrie!

A apărut: **ARHIPELAG** de **Ben. Corlaciu.**

Ben. Corlaciu: Și deși apa n'are gustul Drăgășanilor, eu tot o să ies în larg cu corabia mea...

Societatea Națională de Editură și Arte Grafice „ACIA TRAIANĂ", București, str. Sărindar 5-7-9 (tel. 3.84.30) înmatriculată sub Nr. 156/942 la Reg. Oficiului Comerțului București. Tipărită la 13 Noembrie 1943

ANUL II. Nr. 88 — 5 LEI EXEMPLARUL — 21 Noembrie 1943

ASOCIAȚIA SIBIIU

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
Chișinău: Str. [illegible]rinescu, Nr. 19. Tel. 302
Prim-Redactor SERGIU MATEI NICA

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

Onor. Revista „Transilvania" Sec. A. Sagunа Nr. 6 Sibiu

CONTINUĂM IN CHIȘINĂU

După un an și jumătate de rodnică apariție în Capitală, „Basarabia Literară" își continuă viața de astăzi înainte în Chișinău. Cu aceleași mijloace technice, cu aceiași colaboratori la care se vor adăuga noi condeie locale, cu același suflu de cuprindere și gândire românească, săptămânalul literar al Basarabiei va trebui să fie, așa cum s'a stăruit până acum, expresia specificului sufletesc și românesc al Moldovei dintre Prut și Nistru.

Spre deosebire de vremile apuse, când vorba și scrisul național presupuneau o luptă, azi, după Unirea însângerată a Basarabiei din 1941, scrisul de aci se poate cufunda în voie în zăcămintele de viață pură, de frământări epocale, de suferințe nebănuite și de suflet național nealterat și viu.

E un fapt incontestabil, că prezența actuală a Moldovei răsăritene în fișele literaturii românești e palidă deocamdată.

La aceasta a contribuit în mod integral ruptura cu nervul și spiritul desvoltării culturale apusene, pe care a comis-o, cu tendințe de asimilare și desființare, îndelungata ocupație rusească. In cei una sută și șase ani de autocrație țaristă, românii basarabeni n'au avut de-aface cu un popor superior, care să-l pornească și să-l stimuleze prin formele lui de viață și cultură superlativă, ci trecuți printre minoritățile ignorate ale imperiului petersburgic, loviți până'n măduva existenței de exclusivismul spiritual slav, ei au fost condamnați să dispară, la început printr'o politică ispititoare și mai târziu prin persecuție. Intelectualitatea, în special, a fost cea mai mult răvășită. Dela consilierul Burcow, al țarului Alexandru I, și până la alt consilier de stat Tolmacewsky, care cerea în 1893 desființarea dreptului de a se înscrie la școlile înalte al „moldovanilor", toți țarii și toate guvernele moscovite n'au încetat să considere provincia de dincolo de Nistru, ce li s'a atribuit printr'un joc diplomatic în 1812, decât drept o periferie cu tradiții ciudate, căreia trebuia să-i fie zăvorîtă orice legătură cu oamenii și cu țara din trupul căreia fusese furată.

Un șirag întreg de documente stă martor al acestor tendințe.

După douăzeci și doi de ani de revenire la matca națională, în urma actului dela 27 Martie 1918, când sufletul unitar al neamului abia se cunoscuse mai bine, când abia se întronase în mod natural spiritul culturii și civilizației românești, a venit lovitura dela 28 Iunie 1940, cu o nouă invazie a slavilor, de astădată barbarizați și mai întunecați sub flamura bolșevismului, care au tăiat din nou punțile ce se ridicaseră între frații de același sânge și între pământul lăsat în urmă al Moldovei răsăritene și piscurile de desvoltare ale spiritualității apusene.

In asemenea împrejurări de viață turburată, în asemenea sguduiri profunde cu imediate repercusiuni, e lesne de înțeles dece Basarabia a rămas în urmă cu literatura. B. P. Hașdeu, Vasile Conta, C. Stere, Alecu Russo, Costache Negruzzi și toți ceilalți basarabeni din cultura și literatura națională au isbutit să se disloce din mijlocul atmosferei slave și să se adape întâi la isvoarele Apusului, pentru ca să scrie ceeace au scris și să ocupe înălțimile la care se află.

Cel mai mare merit al „Basarabiei literare" de până acum a fost acela c'a popularizat printre cititorii provinciei într'un mod departe de a fi pur didactic, valorile spirituale trecute și prezente ale neamului, aducând aici scânteeri de conștiință și inteligență europeană. Promovând în limita putinței și corespunzător cu noile mișcări literare talentele basarabene, ea a netezit un drum al provinciei spre Capitală, prin preocuparea scriitorilor de acolo de problemele de aici.

Cel mai însemnat țel al „Basarabiei literare" de astăzi, apărută în Capitala Moldovei răsăritene, este, bineînțeles, pe lângă cel de mai sus și acela al scormonirii sufletului acestui pământ românesc în multe privinți încă necunoscut, adâncirea sinceră a tuturor dramelor și asprimelor lui trăite la fața locului și cristalizarea tuturor duioșiilor și frumuseților lui în forma evoluată a literaturii actuale.

Porțile acestei reviste nu sunt închise pentru nimeni.

Apariția „Basarabiei literare" în Chișinău nu e decât o firească întoarcere acasă, deschizându-se prin aceasta o perspectivă mai apropiată de viața provinciei și dând posibilitate celor dăruiți cu neastâmpărul și fiorul taientului să ridice odată cu ei fruntea tulburată încă de primejdia răsăritului a sufletului natal.

D. Teodor Al. Munteanu merită toată prețuirea noastră pentru strădania ce a depus-o cu suflet și competență la „Basarabia literară".

Sergiu Matei Nica

P. JAZET — ROMANII BASARABENI SUB CNUTUL RUSESC

CAPITOL

— Schiță de ENE STANCIU —

Căpitanului CONSTANTIN VLASE

Capitol a deschis ochii lui mari, buni, să ne mai privească odată, învăluindu-ne cu acel zâmbet cald, pe urmă capul i s'a frânt pe umăr. Am simțit o lacrimă între gene și ca să nu observe camarazii acest semn de slăbiciune, m'am tras la o parte și m'am culcat cu fața în sus.., Pe nesimțite, a prins consistență, în amintire, întâmplarea care mi-l scosese înainte pe Capitol.

Două zile și două nopți nu descălecasem. Fără pericolul care ne pândea de pretudindeni, ținându-ne permanent trează vigilența, demult nu ni-am fi mai putut ține în șei. Inamicul se retrăgea mereu, purtându-ne în interiorul misterios al Rusiei, pe drumuri nesfârșite, inundate de ploi. La început avusesem de lucru cu ariergărzile, apoi n'am mai întâlnit decât grupuri răzlețite, gata să se predea la cel dintâi foc de armă... Ajunsesem într'un sat, prizărit în pustiul acela dezolant, ca singur semn de înviorare, când am primit ordin să cantonăm. Am aciuat caii pela dosuri, nerăbdători să ue căutăm și noaă câteun locușor, unde să ne înșetăm oboseala. N'am apucat, măcar să ne desmorțim trupurtle: dintr'o margine a satului au izbucnit împușcături... Mi-am strâns în pripă escadronul. Soldații erau îndârjiți, cași mine, că li-se stricase tihna. Lupta a fost scurtă, mai ales că ne sosise, pe neașteptate, în ajutor, un batalion de vânători de munte, care atacase inamicul din flanc, derutându-l.

Mă pregăteam să trec carabina ordonanței, când în păpurișul dealături auzii un foșnet: am luat arma la ochi, în așteptare, ferindu-mă după colțul casei.

— Mi predaiti... I nima soldat.

Cobor țeava puștii și-i strig să se apropie. Era un tânăr ca de optcprezecedouăzeci de ani. Purta un costum murdar și pieticit. Il priveam cu o curiozitate crescândă... Mi-a explicat că, bolșevicii îl scoseseră din mină, unde lucra de șapte ani, i-au dat cașchetă și arma și l-au târât cu ei. El n'a tras: a aruncat arma și cascheta... Nu vrea să fie bolșevic.

Nu știam ce să cred. Mă uitam la el cu un soiu de îndoială. Războiul acesta ne învățase să bănuim viclenii peste tot: în oameni cași în lucruri. Totuși, m'a impresionat profund căutătura aceea blândă, sinceră, a ochilor lui. L-am luat cu mine în cantonamant să-l descos mai pe îndelete.

— Cum te cheamă?

— Capitol.

— Și mai cum?

A înălțat spre mine ochii aprinși de mirare. L-am măsurat și eu nedumerit: nu părea să fie creștin cum vrea să arate.

— N'ai părinți?

— Nu.

— Dar, ai avut?

Nu știu.

Și mi-a povestit cum s'a pomenit vagabondând pe străzi în tovărășia atâtor altor copii fără părinți, până a crescut mai mărișor și bolșevicit l-au prins să-l arunce în întunerecul minei... Muncă grea, mâncare și odihnă puțină: s'a săturat de bolșevici...

— Dați-mi armă și eu lupt cu voi!

L-am trimis printr'un soldat, cu ordin să fie ținut pe lângă bucătăriile regimentului. Mă mișcase într'atât soarta lui că n'am putut da geană de geană noaptea aceea, cu toate că trupul îmi era mortificat de trudă. Făcusem fel de fel de presupuneri, fără să mă pot opri asupra vreuneia definitiv... Nu, Capitol n'avea în ochi scăpărarea aceea sălbatecă, pe care o întâlnisem mai la toți prizonierii bolșevici. Și trăsăturile feței îi trădau nu știu ce nobleță nativă.

... Cine știe ce tragedie tăinuia viața acestui copil de pripas! Poate că părinți îi fuseseră uciși sau trimiși pe drumul fără întoarcere al Siberiei.

Bucătarii îl primiseră dintru început cu ostilitate: „Ce ne trebue bolșevisul ista?" Și degeaba bietul Capitol, se apărase: „I nima bolșevic". Dar cu hărnicia lui le-a cucerit repede simpatia. Și nu numai la treabă, ci în deprinderea limbei s'a arătat vrednic: în câteva săptămâni rupea bine românește.

Intr'o încăerare cu bandele de partizani, Alexandru, — ordonanța mea, — a fost rănit, trebuind să fie evacuat în interior. Atunci mi-a venit ideia să-l iau pe Capitol lângă mine. Și ce bucurie i-a pricinuit uniforma nouă, în care l-am îmbrăcat!

De câteva zile sectorul nostru era liniștit. Plictisit de pânda aceia, care ne măcina inutil nervii, mă hotărâsem să fac personal o recunoaștere. Am luat ca însoțitor pe Capitol, cu gândul că îi erau bine cunoscute locurile și putea să-mi fie de folos ca nimeni altul... Traversam un pârâu înghețat, când deodată, protejatul meu îmi apucă frâul calului. Un glonț îmi vâjâi pe la ureche. Coborârăm iute în albia pârâului. Capitol se apleacă pe coama calului și trase... Acum observai o patrulă inamică, alergând tupiliș să se adăpostească după alt dâmb, de unde ne avea mai bine în bătaia puștii. Am descălecat și ne-am apărat disperați până sub seară, când am putut se ne fofilăm, ocrotiți de întuneric, în pozițiile noastre. Incercarea aceasta mi-a întărit simpatia pentru Capitol. Incepusem să-l iubesc ca pe un frate mai mic.

(Urmare în pag. 4-a).

SCRISORI DIN CRIMEIA

PUTEREA DE A CREDE

Scriu de aici, unde vânturile stepelor, monotonia peisajului, o toamnă ce se apropie și incertitudinea existenței ar putea avea o influență mai puțin eroică—de cât cea pe care o altă împrejurare o poate creia.

Am plecat din țară nu pentru a deveni un erou și nici pentru a-mi complecta stagiul pe front, pe care-l aveam cu prisosință; am plecat într'o situație când am crezut că securitatea și poate însăși existența ființei neamului este periclitată. Unui curios prieten, care nu putea înțelege ce mă poate determina să lupt până la reușită și să viu pe front, i-am răspuns: Situația este de așa natură încât noi toți, cari credem și înțelegem scopul înalt al acestei lupte, trebue să alergăm pentru a dovedi că într'adevăr merităm a trăi cea mai glorioasă epopee a Neamului. De suntem un Neam de eroi—și merităm a ne afirma ca atare, locul meu este acolo. De suntem un Neam de iobagi—eu nu am ce căuta printre ei. *„Vorbe"* mi-ar fi răspuns prietenul mai în vârstă, altădată, cu scepticismul lui înăscut. Dar atunci sinceritatea și hotărîrea tonului cu care-i mărturiseam un crez, l-au făcut să-mi strângă mâna în tăcere.

Nu sunt un războinic în sensul aventurier al cuvântului, după cum nu sunt un viteaz de vocație. Totul trece prin filiera gândului, condus și îndrumat de el. Trăiam în țară o atmosferă care nu-mi pria. Am găsit oameni de credință, oameni întregi la trup și minte, cari trăiau și credeau în viitorul Neamului și în dreptatea și necesitatea luptei. Eram părtaș involuntar însă la discuții în cari bogăția argumentelor nu justifica nici prin veracitatea lor și nici prin bunul simț, efortul Națiunii. Oameni desechilibrați cari n'au simțit vreodată nevoia unei alte documentări, oameni cu urechea plecată în continuu la propaganda naturală a inamicului, oameni a căror minte n'a creiat niciodată nimic, oameni cu crezul vântului și dispoziția sufletească a atmosferei—oameni, cari într'un cuvânt nu au, nu pot avea vreodată, puterea de a crede. Pentru aceștia aș avea câteva cuvinte de spus.

* * *

Un războiu ca oricare altul, a cunoscut întotdeauna victorii și înfrângeri trecătoare, prevederi și neprevăzut, câștig și pierderi de inițiativă—și totuși sunt profani și strategi de cafenea (azi datorită radioului, toți fac strategie), cari nu pot sau nu vor a înțelege că un războiu de amploarea și importanța celui actual nu poate să se rezume la un simplu marș victorios. Dacă ar fi atacat Rușii inițial și ar fi respins trupele Europei pe Carpați și Vistula, cât de magnifică li s'ar fi părut acestor pseudo-strategi victoria, dacă se reușea astăzi o respingere a Armatelor Roșii pe Nistru și Pripet. Dar dacă acțiunea germană până în *Stalingrad* și *Caucaz*. operațiune ce n'a dat rezultatul scontat — distrugerea forțelor Armatei Ruse, a adus la convingerea că această putere armată nu poate fi înfrântă decât angajată într'o acțiune ofensivă, deci strânsă pe cap, adunată cu grosul undeva unde se cere materializarea unui efort. Ce ar avea de spus strategii de cafenea asupra acestei posibile eventualități? Se sperie de o manevră în retragere germană pe spațiul care nu joacă nici un rol? Dar consumul forțelor ruse poate duce și la mult mai mari sacrificii teritoriale și merg cu absurditatea să susțină, că în bătălia de uzură ce s'a încins pe frontul de Est, n'ar părea deloc curios, dacă luptele decisive se vor termina la granița Germaniei și la poalele munților Carpați, unde ultimele companii bolșevice vor fi sdrobite de ultimele rezerve ale Europei. Cel ce va crede un minut mai devreme că este învins, va pierde — asta este lozinca momentului și a epocalei ciocniri între lumină și întuneric.

Va învinge acela, care va avea puterea de a crede în victorie.

Victor Cristea

RĂNIT BASARABEAN

Trântit în glod, stă singur și se sbate,
Cu toți strigoii morții în încaer,
De două zile tot rupând din aer
Fășii de noapte și de vise luminate.
In piept, un pumn de maci și-o garofiță
I s'au aprins și ard cu vâlvătaie,
Pentru icoana lui de-acasă, din odaie,
Și pentru prunele din ochii de Domniță.
De-aici și până'n satul depe Prut
Sânt mii de pași și mii de cruci răslețe...
— Când a plecat părea că merge la ospețe
Și niciun gând și niciun dor nu l-a durut.
Acuma stă ca un heruv țintit în strană,
Cu visul drept precum un fir de nalbă,
Și-acasă îl așteaptă pita albă
Și vinul spumegos ca sângele din rană...
Hei, codrii lui îngenuuchiați lângă Orhei,
Privighetorile dela Soroca toate,
Și plopii din Cahul, cu frunți întunecate,
Cum ar mai vrea, — să treacă pe sub ei...
Pe zare, vântul adormit se stinge,
Rănitul s'a cutremurat, ca de-o minune,
Și gura, ca de caldă rugăciune,
I s'a umplut cu horbote de sânge...

Robert Cahuleanu

CRONICA LITERARĂ

George Lesnea: Pomul vieţii (versuri) Iaşi 1943

Ieşit dintre zeţarii dela „Viaţa Românească“, George Lesnea a fost un timp poetul răsfăţat al mai tuturor criticilor literari, dar mai cu seamă poetul plin de rezonanţe noui şi cu o sensibilitate aparte, favorită tuturor redacţiilor ieşene. Stăpân pe un vers cu melodii de o cuprinzătoare simplitate, el isbutise să strângă în chinga poeziei sale şi accente de o noutate copleşitoare, noutate ce îndrituia opinia literară de acum aproape zece ani să admită ca autorul cărţii „Cântec deplin“ (1934) dacă nu era un fenomen ciudat în lirica contemporană, era cel puţin o apariţie unică.

Intradevăr „Cântec deplin“ s'a bucurat de toată gloria cuvenită unui talent deosebit. Se aşteptau însă promisiunile făgăduitoare ale acestei apariţii neaşteptate, promisiuni care să legitimeze Iaşului încă o glorie literară, iar poetului încă o cunună de lauri.

Au apărut atunci tălmăcirile din Serghei Esenin, după ce câteva ceasuri mai înainte Zaharia Stancu îşi întunecase toată gloria lui de traducător exclusiv al poemelor poetului rus. O biruinţă nouă pentru George Lesnea, dar o biruinţă din care poetul a cules nu numai lauri dar şi unele amărăciuni. Lectorul a fost pus faţă în faţă nu numai cu calitatea nouă a poetului, da şi cu originea de aur a verbului său poetic, verb care dacă nu s'a coborît sub nivelul celui din „Cântec deplin“ şi „Veac tânăr“, nu a mai strălucit prin nici o cucerire nouă. In 1938, apăruse al patrulea volum în ordinea tipăriturilor sale şi în 1940 al şaptelea, deci nu mai puţin de patru cărţi în doi ani, cărţi de care s'a ţinut cont din punct de vedere critic, dar care au trecut cu obişnuinţa comună a tuturor tipăriturilor literare, fără vehemenţa începutului plin de nădejdi nestăpânite şi fără neastâmpărul entusiasmului încă efervescent.

Faima lui George Lesnea îngennnchia câte puţin şi pornea pe drumul mercantilismului liric în virtutea unui succes dejucat de începuturi revoluţioniste, şi mulţumit cu o mână de cititori credincioşi peste care se mai sbuciuma doar nădejdea unei întârziate aşteptări.

O nouă pauză mai lungă a avut loc şi în vremea aceasta activitatea poetului s'a mărginit doar la rostul periodic al revistelor ieşene, făcând să se aştearnă peste fecunditatea vrâstei sale o zgură de linişte măcinată doar de importanţa evenimentelor de politică internă şi externă şi care în anul acesta s'a desvelit nu pentru a izbucni din cărbunii stinşi ca o pălălaie de flăcări, ci pentru a se semnala din nou poetul cu o nouă carte de versuri „Pomul vieţii“, tipărit la „Cartea Moldovei“ din Iaşi, în condiţiuni tehnice deosebite.

Ireproşabil tiparul, nu ştiu dacă dă voie la aceeaşi calificare şi realizărilor poetice din volumul peste care nepăsătoarea uitare îşi cerne cenuşa ei tot mai stăruitoare.

Poetul se încumetă să nu-l doară tăcerea criticei. Implătoşat în propria lui încredere ca într'o crustă, îşi legitimează talentul printr'un vers la tehnica severă a căruia se pare că a rămas definitiv, deşi ritmul nu-i mai aparţine demult, deşi însăşi încăpăţinarea de a isbuti să se creadă statornic pe culme nu-i altceva decât o reminiscenţă palid esenineană.

Nu-i pasă nici de semenii săi răi, din pricina cărora suferă. Convieţuind cu ei are acelaş rost omenesc şi când nu-şi poate impune deosebirea ce-i desparte, se mulţumeşte cu restrângerea propriilor lui limite în care se întâlneşte mai îndârjit şi mai conştient de propriul lui sbucium. Produsul suferinţei e totdeauna un mărgăritar de preţ şi un prilej de sinceritate cu care sufletul se eliberează din blestem pentru a se putea împăca pe sine cu destinul unei vieţi care creşte asemenea pomului, ce legitimează după o filozofie simplă şi cuprinsul şi titulatura cărţii. Aceasta însă nu este întotdeauna deajuns. Pentru dramele sufletului şi ale vieţii, pentru fatalitatea fără recurs, trebueşte o intuiţie versată nu în reflecţiuni de suprafaţă ci în trăiri totale, deapururi identificate atât cu sbuciumul firii şi al materiei, cât mai ales cu sbuciumul fără astâmpăr al propriului tău eu.

D. George Lesnea, neştiind să sondeze adâncurile nemăsurate ale vrâstei acestea întunecate, a intuit liniştile clasice prin religiozitatea şi pacea lor, identificându-se sincer cu pietatea contemplată a momentelor de liturgie mută din locaşurile noastre de închinăciune. Peisagiul sufletesc, mai mult ghicit decât ornat în poezie, participă la atmosfera descrierii unui interior de schit şi se transfigurează. Aici, d. George Lesnea isbuteşte să fie personal şi să aducă aminte de vremea debutului său strălucitor.

In schitul vechiu e noaptea'n ioi
Inchis e ruginitul ivăr.
Il străjuesc arhangheli doi,
Cu scut, cu suliţi şi cu chivăr.

A'ncremenit seninul sbor
De repezi clipe viitoare.
Lipiţi de zidurile lor,
Dorm sfinţii vesteji, în picioare.

Nu se aude nici un pas,
Nici o foşnire nu cutează.
Trudită pe iconostas,
Doar Maica Domnului veghează.

Pe braţe cu cerescul Domn,
Toropitorul ceas o'nvinge.
Fiindcă-i târziu şi-i este somn,
Ea suflă'n candelă şi-o stinge.
(In Schitul vechi, pag. 23-24.)

Cine nu va recunoaşte în: „Nu pot s'ajung“, faima de odinioară a lui George Lesnea?

Stând lângă viforul răscrucii,
Nu ştiu cu sufletul meu ce-i:
Sunt hoţul cel din dreapta crucii
Sau hoţul cel din stânga ei.
Pag. 110.

Tot aşa de frumoasă este „Nazarineanul.“ Plină de o înţelegere şi o intuire a lui Dumnezeu cum puţini poeţi au îndrăznit să şi-o apropie, poctul izbuteşte să fie permanent în preajma lui Iisus, dar în ceasurile de primejdie mereu una cu El:

Văzutu-l-am de zbiri bătut,
Cu casele de cuie sparte.
Murind pe cruce l-am văzut
Şi totuşi stau mereu deoparte.

Imi place goana după vânt,
Mă dărui proastelor ispite.
Sunt frate cu acel ce sânt
Precum mormintele spoite.
. . . . . .
Dar când furtună mi-i pe gând,
Când bezna vrea să mă doboare,
Prin inimă-l aud umblând,
Aşa cum a umblat pe mare.
pag. 163.

Un fapt neîntâlnit în celelalte volume de versuri ale d-lui Lesnea, este desigur influenţa lui Topârceanu, care îşi face loc tot mai stăruitoare alături de aceea a lui Esenin, ceea ce de altfel denotă că poetul e inspirat şi după unele lecturi preferate. Aşa în „Vara“ la pag. 45:

Funigeii liniştei
Potopesc ogoarele.
Pe divanul iniştei
Trândăveşte soarele.

Pentru truda poetului de a se debarasa de influenţele acestea atât de stăpânitoare din lecturi, am surprins un procedeu interesant din lectura acestei cărţi. Dacă socotim în ritmul lui Topârceanu din „Rapsodii de toamnă“: prima jumătate de vers până la cezură ca un vcrs unitar şi pe partea cealaltă ca al doilea vers, vom vedea cum lecturile la care a participat poetul îl urmăresc ca o obsesie până şi în procesele cele mai intime de inspiraţie, pe care autorul le-a voit apărate de acest neajuns, dar pe care nu a isbutit să le pună la adăpost. Ca să dovedim cele de mai sus, în citatul ce urmează, semnalăm cezurile prin două paranteze deschise) (.

Stând pe prispa cerului,
)(munţii cântă sorţilor,
Pentru moartea viilor,
)(pentru viaţa morţilor.

Zilele se spulberă,
)(nopţile se scutură,
Sdrenţele văzduhului
)(peste stârvuri flutură.—
Noi, pag. 103.

Nu putem desigur trece cu vederea peste aportul pe care l-a adus războiul în inspiraţia d-lui Lesnea. Fire înclinată mai mult spre băsmuire şi spre romantismul de o anume factură, în afară de poetizarea câtorva legende şi a unor momente de pe câmpul de luptă, nu are un număr deosebit de poeme care să îndreptăţească situarea lui din acest punct de vedere alături de reputaţia cantitativă şi calitativă a unui Radu Gyr sau Mircea Mărcoiu, cântăreţi şi ei ai frontului. Pentru edificare amintim: *Noaptea în Ucraina, Cântec de leagăn, Miezul nopţii, Fântâna palatului din Bakcisarai, Plopul de pe drumul din Bakcisarai* şi încă alte câteva. Dacă ne-ar îngădui spaţiul, am reproduce „Psalmul“ dela pag. 145.

Poezia lui George Lesnea cu toate neajunsurile ei nu-l desminte ca poet. Ea a făcut un început teribil, peste efortul căreia însă nu a mai putut trece niciodată. Dar poate acesta este semnul sub zodia căruia urmează a rămâne definitiv poetul George Lesnea.

N. V. Coban

N. B. Domnii autori şi editurile, care doresc a li se recenza cărţile în revista noastră, sunt rugaţi a trimite operele lor în două exemplare pe adresa redacţiei noastre str. Mihail Eminescu Nr. 19, Chişinău.

ORTODOXIA DIN BASARABIA
SUB OCUPAŢIA RUSĂ

Şi Biserica a avut de suferit chiar dela început, înrâurirea nefastă a regimului clerical din Rusia.

In momentul înfiinţării nouei arhiepiscopii a Chişinăului şi Hotinului, în Basarabia se găseau 12 mânăstiri, 13 schituri 749 biserici: o forţă organizată, cu o tradiţie puternică şi cu un program de naţionalism integral, tot clerul mirean şi monahal aparţinând poporului moldovean“.

Unele lăcaşuri sfinte erau clădite din piatră iar altele din lemn. „Dintre aceste din urmă, unele biserici erau de lemn îngrădite cu nuiele, altele de bârne. Pe deasupra, lemnul pereţilor era lipit cu lut sau tencuit. Toate bisericile erau acoperite cu şindrilă, cu stuh,unele cu răzlogi sau cu rogoz, multe cu paie“. (N. Popovschi, *„Viaţa bisericească-religioasă în Basarabia în ajunul anexării ei de către Rusia“*, în revista „Societăţii istorico- arheologice bisericeşti din Chişinău“, anul 1931, p. 13).

Indată, după anexare, cu mare greutate, limba moldovenească a mai continuat să fie întrebuinţată în biserică. Cel dintâiu mitropolit al Basarabiei şi Transnistriei, *Gavril Bănulescu-Bodoni*, fecîorul lui Grigore Bănulescu dela Năsăud, a încercat să redeştepte conştiinţa obârşiei noastre, luptând pentru ridicarea Neamului.

„Eu, — spunea el în prefaţa unui ceaslov moldovenesc, — sânt de spiţă din Ardeal. Şi acolo, neamul ne zace sub călcâiu de străin..., stricător de lege şi limbă... dar precum acolo se ridică neamul şi loveşte pe mişei, trebue şi noi aici să lovim cu ştiinţă şi pricepere“... (E. Boşca-Mălin, *„Frăţie în suferinţă“*... în Curentul, a XVI, nr. 5545 (26 Iulie 1943).

Numai prin spirijinul puternic al mitropolitului Gavriil, s'au înfiinţat o „Şcoală eparhială de fete“ şi „Seminarul

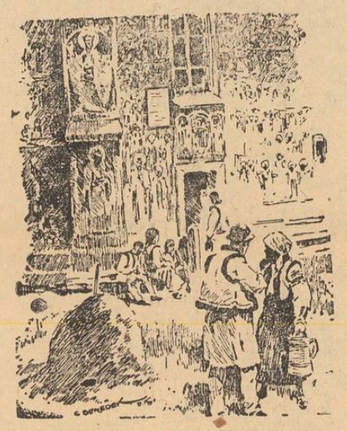

duhovnicesc“ din Chişirău, în anul 1813, iar un an mai târziu, a luat fiinţă tipografia eparhială, care, până la 1841, a tipărit multe cărţi moldoveneşti. De altfel, pe timpul acestui mitropolit, au fost înlocuiţi aproape toţi preoţii vechi prin preoţi ruşi, aduşi din Poltava şi Ecaterinoslav. (N. Popovschi, *„Studii asupra trecutului Basarabiei“*, în „Viaţa Românească“, 1924, Nr. 5, pp. 192—193).

După Gavriil, la 1821, a fost înscăunat ca mitropolit *Dimitrie Sulima.*

Dorinţa de a avea în eparhie preoţi instruiţi, l-a făcut şi pe mitropolitul Dimitrie să se adreseze consistoriilor vecine, din Podolia şi Ecaterinoslav, cu rugămintea de a recomanda absolvenţilor seminariştii să vină să ocupe parohii în Basarabia. Urmaşul lui Dimitrie, mitropolitul *Irinarh* (1844-1859), scria ober-procurorului sinodal din împărăţia rusă, că cea mai mare parte din parohii erau locuite de Moldoveni, pentru care slujba dumnezeiască se făcea în limba moldovenească şi ca atare „elevii seminariilor depărtate nu pot fi întrebuinţaţi cu folos“.

Pe la sfârşitul arhipăstoriei lui Irinarh, numărul bisericilor de lemn a început să scadă, înlocuindu-se cu altele construite din piatră. După o vizită canonică făcută în jud. Chişinău, Orhei, Soroca şi Bender, arhiereul *Antonie*, fostul episcop de Ufa, la Ural, a constatat că „foarte mulţi preoţi nu pricep cum se cade slujba şi îndatoririle lor faţă de păstoriţi. Aceasta provine din faptul că înşişi preoţii au puţine cunoştinţe religioase, nu se ocupă de loc cu Sf. Scriptură, şi nici nu ştiu chiar, care cărţi alcătuesc Sfânta Scriptură, De aceea, între altele, cântăreţii au fost obligaţi să ţină un examen special de limba rusă. Toţi acei cari erau rău notaţi şi dovedeau că erau necunoscători de carte rusească, pe dată erau scoşi din serviciu.

Cu alegerea mitropolitului *Pavel Lebedev* (1871-1882), un convins şi înflăcărat patriot rus, a început să se accentuieze din ce în ce mai puternic tendinţa de rusificare, alungându-se preoţii cari activau pe tărâmul naţional“. Nu s'a admis „ca serviciul divin să se mai facă în românește şi aproape jumătate din biserici au fost închise“.

Tipografia românească din Chişinău a încetat definitiv să mai activeze, prin hotărîrea urmaşului său, om de altfel ponderat, arhiepiscopul *Serghie* (1881-1891), având în vedere că peste tot în bisericile eparhiei, s'au introdus slujbele în limba slavă.

Dar cum slăbise activitatea tipografiei eparhiale, punându-se capăt tipăriturilor moldoveneşti, iar preoţii nu înţelegeau ruseşte, o mare parte din cărţile româneşti trebuitoare pentru bisericile sătești, erau aduse cu multe riscuri dela mănăstirile de dincoace de Prut.

In locul lui Serghie, trecut la Odesa, a fost numit *Isaia*, dela Tomsk. („... In toate părţile auziai dulcea limbă românească, însă populaţia a pierdut portul naţional, şapca şi uricioasă cămaşă rusească, înlocuind frumosul costum românesc, ce lipseşte cu totul).

Arhiereul Basarabiei, anume *Isaia*, o podoabă de om semibarbar, săvârşeşte slujba de sfinţire înconjurat de o mare parte de preoţi din Basarabia. Acest Isaia e rus şi nu ştie limba română, deşi administrează aproape un milion de Români. Toată sfinţirea s'a făcut pe ruseşte, fiind de faţă autorităţile locale... un preot a rostit o cuvântare în limba română... au dat voie ca banda de lăutari ai lui Ionică din Iaşi să întoneze cântece româneşti... „(Din scrierile lui G. Sion *„Basarabia“* de Ştefan Meteş, Sibiu, Tip. „Cartea Românească din Cluj“, 1941, pp. 125-127).

In anul 1900, arhiepiscopul Chişinăului şi Hotinului, *Iacob Piadniţchi*, a înaintat o cerere Sinodului rusesc, în care, după ce se plânge că populaţia moldovenească nu cunoaşte limba slavonă, cere să se aprobe tipărirea unor cărţi religioase în limba română. „....Cărţi de biserică în românește nu s'au tipărit între 1883 şi 1900...“ (Liviu Marian, *„Cultură şi şcoală“*, în „Basarabia“, monografie sub îngrijirea d-lui Ştefan Ciobanu, Chişinău, 1926).

Astfel, „în preajma datei de 22 februarie 1901“, a început să apară publicaţia „Foi volante ale Frăţimei Naşterii lui Hristos“, în ruseşte şi românește, „mai mult pentru propaganda ortodoxă decât ca mijloc de luptă pentru limba moldovenească“. Aceste foi „rezultatul trudei câtorva preoţi din eparhia Chişinăului“, au apărut în ultimii ani, 1917 şi 1918, numai în 12 numere, de data aceasta sub titulatura de „Foi volante ale Sfatului Eparhial“. (Neculai V. Coban, *Publicaţiuni periodice*, în rev. „Basarabia literară“ a II, nr. 80 (26 Sept. 1343).

Cât timp au fost arhiepiscopii *Iacob* şi urmaşul său *Vladimir Sinchievici*, s'au săvârşit fapte care le dădeau dreptul la recunoştinţa poporului moldovean. Mitropolitul Vladimir încuviinţă redeschiderea tipografiei eparhiale, dându-se putinţă clerului să scoată la începutul anului 1908 (25 Ianuarie 1908), primul număr din rev. „Luminătorul“.

Dar cu venirea lui *Serafim Ciciagov*, la scaunul arhiepiscopal, s'au reîntronat sistemele de nedreptate şi prigoană ca pe vremea lui Pavel Lebedev: tipografia este închisă, rev. „Luminătorul“ îşi încetează, pentru un scurt timp, apariţia, iar preoţii nu mai îndrăznesc să-şi păstorească poporul în spiritul datinelor naţionale, creindu-se o atmosferă întunecoasă, din care nu are de câştigat decât propaganda sectelor religioase. Tot atunci, învinuit, pe nedrept, ieromonahul Gurie a fost exilat la mânăstirea Soloveţ.

Cu toată aparenta slavizare a mentalităţii preoţilor şi în ciuda uneltirilor vrăjmaşe cât şi „a măsurilor de represivitate“, „poporul moldovean a continuat să rămână stânca de granit, de care s'au lovit“ toate silniciile asupritorilor ruşi.

Odată cu ultimii păstori străini, arhiepiscopul *Platon Rojdestvenschi* (1914—1915) şi *Atanasie Gribanovschy* (1915—1918), se termină şi „regimul impus pentru desnaţionalizarea norodului moldovean din Basarabia“.

G. Dimitriu

ELEGIE

— Pe sub castanii grei de amintiri
De ce nu crezi că prea adesea vin,
Deşi mereu se strâng desămăgiri
Deşi mereu mai caut reveniri,
In nopţi cu întunericul deplin !

— Tu nu mai vii, tu n'ai de ce să vii
Alăturea prin linişti să păşim,
Doar zidurile fi-vor mărturii
Că niciodată nu vom regăsi
Acele ore, până să murim.

— Poate şi tu aceleaşi gânduri ai
Şi te cuprind ades nedumeriri !
Incearcă dar uitării să mă dai,
Când, poate tristă vreodată stai,
Pe sub castanii grei de amintiri.

Ion Râmbu

SLOVE, GRAVE LITANII...

O, slove, grave litanii de aur,
Păcate aprinse 'n noianul de foc al silabelor,
Solemne cântări în Dumnezeiască slavă,
In muzica de orgă a mărgăritarelor!

Albi hulubi, vestitori de primăveri şi renaşteri,
Inchideţi tăcute acorduri sub ploape şi 'n mâini,
Cu moartea 'n viaţă 'n calda ruină a nopţii,
Icoane pioase odihnite pe sâni.

Scumpe aurore, copii cu diademe regale,
Cu voi pornesc răscoale mari în omenire,
Sunt pline de aromă filele stranii ale lumii,
Cenuşa strânsă şi 'nviată 'n amintire.

La aspra chemare a mâinilor întinse, Doamne,
Sfinţii ascultă durerile născute 'n noi.
O caravane împietrite în Cimitire,
Flaute şi fanfare pornite 'n războiu!

Vladimir Cavarnali

AMIAZĂ

Stă 'ncumpănită în vreme bătaia
ceasornicului sfânt, când va să vie
amiaza, înaltă cât o'mpărăţie
şi-i drumul mai uscat decât o inimă.

Ferbinte cerul dogoare ca o frunte,
în crengi se uscă frunza şi ţărâna
o simţi cum arde'n jigăraia de pe tălpi,
cum urcă'n suflet şi te-afână.

Cu sfiiciuni de fată'n ierburile soarelui
plesneşte trupul în arşiţa vrăjmaşă,
ochii prind chemări învolburate
când apa sângelui aleargă pătimaşă.

Te-ai vrea vibrând în aspre vânturi,
dar gura-i mută pentru orice grai
nu poate porunci izvoarelor să curgă
cu apa arşiţei de — amiază în care te învăpai.

Ai vrea o boare dulce cu reavăn de secară,
tot lanul livezilor de sus să ţi-l aducă
şi'n amintirea cerescului de-amiază strai
furtuni de flori să poarte imediata seară.

Ai vrea, dar înlemnită în vreme stă
bătaia ceasornicului sfânt de-amiază
şi soarele cu 'nverşunată pălălae
te coace ca pe-un lan de grâu plecat în pae.

Neculai V. Coban

DESTIN

Eu nu purced din turnuri cu arcade,
Nici haine de mătase n'am purtat;
Eu m'am născut, cu viforul pe străzi,
Intr'un bordei de margine de sat !

Eu n'am avut noroc să văd lumină,
Acasă doar cu fraţii am rămas;
Mă simt aici senin, ca 'ntr'o grădină,
De sgomote şi laude retras...

Nu sunt clevetitorul omenirii...
In mine plânge Domnul răstignit;
Am cunoscut amorul fericirii,
In bordeiaşul trist şi învechit.

Sunt frate bun cu plopi dela poartă,
Durerea mea în taină — o povestesc;
Mi-s dragi vecinii, obidiţi de soartă,
Cu viaţa lor de mic mă înfrăţesc.

Eu n'am purces din turnuri cu arcade,
Nici haine de mătase n'am purtat;
Eu m'am născut cu viforul pe străzi,
Intr'un bordei la margine de sat.

Alfred Tibereanu

Crizantema din cimitir

Pe-aleea'ngustă-a cimitirului
Grăbit s'a furişat astăzi o fată,
Pe fruntea ei de flori încununată
Vibrat-au toate simfoniile zefirului.

Cine-a deschis nemărginirea
Să intre 'n ea fluidic cântul,
S'adoarmă visul şi avântul,
Floarea blondă şi iubirea?

S'au închis deavalma porţile,
Frângând o primăvară crudă 'n două...
Şi-a alergat cu ochi sclipinzi de rouă
Toamna scuturându-şi toate torţile

A nins deacum rugina pe alee,
Departe 'n fund o crizantemă zace,
Peste ea copacii vor să se desbrace,
Nu vine, Doamne, nimeni să ţi-o ieie.

Pe-aleea 'ngustă a cimitirului
S'a furişat astăzi grăbit o fată
Şi-apoi au năvălit, aşa deodată,
Umbrele amurgului, delirului...

Lopătare, lopătare,
Braţe dure, fără milă,
Prefăcut-ai glia 'n filă
Şi-ai închis cu ea o zare!...

Tr. N. Suruceanu

ŞCOLARUL

— Prelucrare —

Pe malul unei mări, se întindea un oraş sgomotos. Nu departe de el, pe cărarea ce ducea către mare, se afla o grădină, în care trăia şi preda lecţii un filosof. Când veneau vizitatori străini în oraş, un bătrân le ieşea înainte şi arătându-le grădina spunea:

— Aici, în casa împodobită cu viţă sălbatecă, trăeşte învăţătorul nostru, căruia îi datorăm totul; mulţumită lui trăim fericiţi şi avem respectul lumii întregi.

Vedeţi câmpia verde de pe malul mării şi un grup de copaci? Acolo de obiceiu învaţă şi discută cu elevii.

Şi începea bătrânul a povesti despre viaţa filosofului, despre elevii lui, care veneau din ţări depărtate. Străinii se uitau miraţi la locuinţa modestă a filosofului şi se grăbeau să vină să-l vadă şi să-l audă.

Intr'o frumoasă seară de vară, filosoful, înconjurat de elevi, sta pe malul mării învăţând tainele vieţii. Soarele apunea, iar ultimele raze scăldate în undele mării se revărsau şi peste grădină. Vântul legăna uşor frunzele dese ale pomilor, iar valurile unul după altul veneau spălând nisip de pe mal cu spuma lor albă şi cristalină. Din când în când în zarea albastră, apărea câte o barcă, întârziată în larg, grăbindu-se spre mal.

Rândunelele sburau deasupra apei, căutând ca în jocul lor, să lovească cu aripele suprafaţa. Din oraş străbăteau sunetele clopotului, în vreme ce bătrânul filosof îşi isprăvea discursul.

Unul din elevi, apropiindu-se, i-a spus:

— Dascăle, a venit un elev nou şi vrea să te vadă!

— Chiamă-l aici.

— Iată-l, că vine.

Elevul se apropie şi recunoscând pe profesor, îl salută respectuos.

— Tu vrei să înveţi?

— Da. Am învăţat multe, cunosc bine ştiinţele şi vin la tine să studiez filosofia.

— Gândeşte-te! Poate vrei să înveţi altceva?

— Nu, chiar filosofia.

— Dar de ce ai venit la mine? Poate te puteau satisface alţi profesori?

— Nu, vreau să învăţ la tine... Iţi cunosc viaţa şi elevii, am vorbit cu ei şi m'am convins că dela alţi profesori nu am ce învăţa.

— Ai mai studiat filosofia?

— Am studiat singur şi mi se pare că ştiu multe. Mi-a rămas numai să aflu: de ce oamenii fac rău, atunci când ei ar putea face numai bine.

Profesorul zâmbi cu tristeţe...

— Să vedem dacă poţi începe studierea filosofiei.

Ascultă:

„Un tânăr mergea prin pădure şi văzu un om care voia să ridice în spate un sac greu cu făină. Sacul cădea din mâinile obosite ale omului, ori de câte ori încerca să-l ridice. Tânărul se apropie de om să-l ajute şi află că sacul trebue dus până la malul mării spre a fi pus în barcă. Deaceia, îi zise:

— Eşti neputincios şi slab, eu sunt voinic şi tânăr, lasă-mă să duc sacul, totuna merg spre mare.

Cu mare greutate tânărul ridică sacul şi porni spre barcă, unde-l aşează, ajută omului să intre în ea, o deslegă dela mal, dându-i drumul. Barca se pierdu în depărtare, iar tânărul fericit de fapta săvârşită se odihnea pe mal.

Stând aşa, zări pe un bătrân, căutând ceva în locul unde mai înainte fusese sacul; acelaş bătrân veni apoi la malul, unde mai înainte fusese legată barca. Se opri, se uită în largul mării, apoi căzu jos şi lovindu-se cu pumnii în piept, începu să plângă.

Tânărul se apropie, întrebându-l ce nenorocire i s'a întâmplat.

— Cum să nu plâng când fiul meu cel mai mare este pe patul morţii, familia îmi moare de foame. Cu ultimii bani am cumpărat din sat un sac de făină şi am vrut să-l duc în barcă. Dar cum sunt bătrân şi neputincios, am obosit repede şi am scăpat sacul jos. In zădar mă chinuiam să-l ridic, era prea greu şi l-am lăsat acolo, ieşind

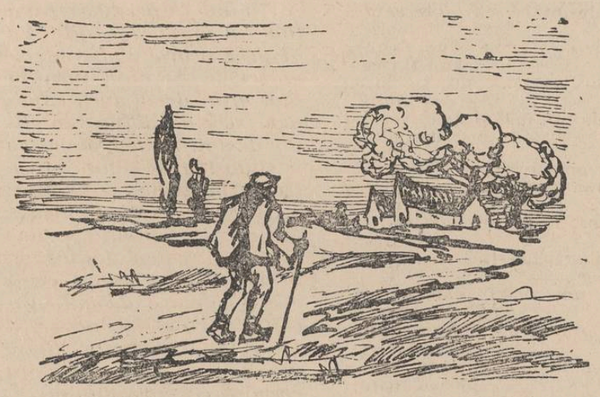

în drum pentru a căuta un om, care ar putea să-mi ajute. In lipsa mea cineva mi-a furat sacul şi barca".

— Cum crezi, a fost bună sau rea fapta tânărului? — întrebă filosoful pe noul elev.

— Pentru unul a fost bună; pentru altul rea, răspunse elevul.

— Cum putem atunci numi această faptă, bună sau rea?

Profesorul aşteptă mult timp răspunsul dar neprimindu-l zise:

— Du-te mai întâi şi gândeşte-te, dacă se pot împărţi faptele omeneşti în bune şi rele. Eşti încă prea tânăr ca să studiezi filosofia.

Elevul zâmbi.

— Printre elevii tăi văd pe unii aproape copii, iar mie, celui cu părul alb, îmi spui că sunt prea tânăr.

— Da, nu ţi-am spus că eşti prea bătrân, din contra eşti prea tânăr, mai ai încă timp să înveţi... Şi ce-ţi pasă de înfăţişarea elevilor mei, dacă au reuşit să deslege problemele date mai devreme. Du-te şi te pregăteşte, peste trei ani vino iar să te examinez.

Elevul plecă.

După trei ani veni din nou în faţa profesorului:

— Intreabă-mă şi ai să vezi că n'am trăit degeaba.

— Dacă e aşa, atunci ascultă:

„Un grădinar vrednic a plantat un parc frumos cu alei, şanţuri pentru apă, poduri şi alte minuni.

Plantele, cărora le place mai multă umezeală au fost sădite în apropierea apei, cele cărora le place seceta pe deal. Pe unele le-a pus la umbră, pe altele la soare.

Când parcul a fost gata, grădinarul a deschis poarta şi a plecat pentru puţin timp.

Grădina s'a umplut de oameni care se plimbau prin toate aleele, admirând fermecătoarea frumuseţe a operei.

Dar unul din cei veniţi a luat cuţitul şi lopata şi a început să facă ordine în grădină,

Pe cele dela umbră le-a mutat la soare şi pe cele dela soare la umbră, pe cele dela umezeală le-a mutat pe deal, iar pe cele de pe deal la umezeală.

A schimbat aleele făcute de grădinar, a astupat şanţurile, începând să sape altele.

Unii din cei veniţi se revoltau, spunând, că nu trebuia să schimbe grădina făcută de înţeleptul grădinar şi că i-a distrus opera.

Alţii îl aprobau, spunând că se cuvenea să schimbe planul mutând plantele, fiindcă cel care a luat cuţitul şi lopata este mai vrednic decât stăpânul grădinii".

— Cum ţi se pare; trebuia să schimbe grădina sau nu?

— Dacă cel nou venit era mai vrednic decât stăpânul, trebuia.

— Dar dacă nu era mai vrednic?

— Atunci, nu!

— Dar dacă nu cunoşti înţelepciunea celui venit, atunci ce ai să zici, trebuia sau nu trebuia schimbată?

Elevul lasă ochii în jos şi tăcu.

— Du-te, gândeşte - te dacă se pot împărţi faptele omeneşti în trebuincioase şi netrebuincioase. Mai pune încă doi ani la cei trei de mai înainte şi atunci vei veni iar aici. Ai lăsat multe să treacă pe sub ochii tăi, fără să observi sau să cugeţi. Intoarce-te iar în lume şi complectează-ţi experienţele.

— Plec. Dar nu-mi spui cum trebue să trăesc în aceşti doi ani şi ce trebue să fac?

— Coboară-te, iar în mijlocul oamenilor, apropie-te de ei, înrudeşte-te cu ei, cu copiii lor, cu gândurile lor. Intreabă-i mai des, decât fac aşa şi nu altfel şi cugetă la răspunsurile lor şi viaţa lor.

Elevul îi mulţumi şi plecă.

Au trecut şi aceşti doi ani şi elevul veni din nou la profesor.

— Am petrecut timpul aşa cum mi-ai spus. Multe lucruri noi am aflat, mult am cugetat; mi-am complectat cunoştinţele şi mi-am deşteptat mintea. Intreabă-mă, să vezi cât am progresat.

— Ascultă cu atenţie!— zise filosoful.

— „Unul din aproapele tău sufere, iar în puterea ta stă să-i uşurezi suferinţa.

Spune-mi ce vei face în această situaţie?

— Am să mă grăbesc să-i ajut.

— Dar dacă ai să ştii, că suferinţa îi poate aduce folos în viitor?

Şi atunci ai să te grăbeşti să-l ajuţi?

— Nu!

— Dacă n'ai să ştii că suferinţele sunt folositoare sau nefolositoare pentru oameni, şi atunci ai să te grăbeşti să-i mai dai ajutor?

Elevul neputând găsi răspuns la întrebarea profesorului, tăcu.

— Vezi tu, puţin te-ai gândit la viaţă şi niciodată nu ţi-a venit în minte ideia, dacă poţi să împarţi faptele tale în urgente şi neurgente, în care acţiune să te grăbeşti şi în care să nu te grăbeşti.

Mergi şi mai petrece încă un an în gândire şi judecată, dar de data aceasta singur, nu mai judeca pe oameni şi faptele lor, ci judecă dacă tu singur faci bine şi gândeşti bine. Caută să-ţi dai socoteală clară de ceeace ştii şi ceeace nu ştii şi atunci vei veni la mine şi îţi voi pune ultima problemă.

A trecut şi acest an. In una din zilele calde de vară, elevul sosi din nou în faţa filosofului.

Pe cărarea aşternută cu nisip auriu, el se îndrepta spre casa filosofului, pe care îl găsi în mijlocul elevilor săi. In momentul când termină discursul, elevul se apropie.

— Imi pare bine că te văd,—zise filosoful. Spune-mi cum ai trăit anul acesta?

Ai fost în stare să-ţi dai socoteală de puterea învăţăturii tale şi eşti gata să rezişti ispitei?

— Am căutat să trăesc aşa cum m'ai învăţat. Mi-am controlat amănunţit gândirea, mi-am examinat faptele, mi-am aranjat cunoştinţele şi acum sunt gata a-ţi răspunde:

— Spune-mi ce este pentru om bine şi ce este rău?

— Nu ştiu.

— Atunci poate ai să-mi spui ce-i trebue omului şi ce nu-i trebue?

— Nu ştiu nici aceasta.

— Dar poate ştii în ce acţiune trebuie să te grăbeşti şi în ce acţiune nu trebuie să te grăbeşti.

— Nu ştiu, — răspunse elevul.

Un zâmbet uşor apăru pe faţa filosofului.

— Şase ani în urmă parcă ştiai toate acestea şi răspundeai repede la întrebările puse de mine; acum spui: „nu ştiu"; ce ţi-au dat atunci anii de experienţă şi de gândire, dacă ai uitat şi ceeace ştiai mai înainte?

— Nu... N'am uitat nimic, vechile cunoştinţe au rămas în mine. Multe cunoştinţe noui am câştigat în aceşti şase ani, dar am înţeles că toate cunoştinţele mele nu pot să mă ajute, ca să desleg problemele puse. Recunosc că multe trebue să mai învăţ.

— Acum văd şi eu că n'ai trăit degeaba aceşti şase ani şi poţi începe studiul filosofiei".

Filosoful îşi începu din nou învăţătura sa.

Tainele mari ale lumii, una câte una i se deschideau în faţă-i, legea înaltă a vieţii se lumina în mintea lui şi începu să înţeleagă decе şoptesc frunzele deasupra capului, decе cu atâta curaj strigă pescăruşii şi fără vorbe se repetă la picioarele lui valurile mării.

N. Godinaş

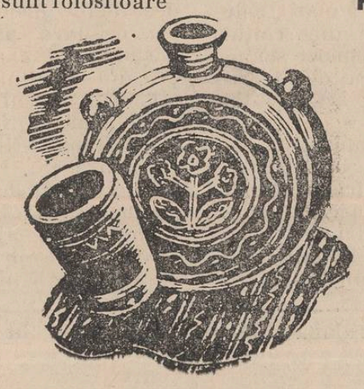

Drumuri de ţară, drumuri natale...

Pe cărările acestea mi-am risipit anii.--Comoara.-- Pe Florica lui Gherghel a ucis-o dragostea.-- Drumurile, drumurile acestea dragi, unde duc?..

de L. LUICAN

Astăzi voiu scrie despre drumurile mele, despre acele drumuri pe marginea cărora mi-am pierdut paşii mici de copil încă depe atunci, de când de mână cu alte ploduri. târam toate tinichelele goale din dugheana tatălui meu de le ziceam căruţă. — şi chiar de mai târziu, de când nemaipomenit dc harnici lucram de zor cu plodurile maidanelor la răscrucea cărărilor şi cântăream praful în pumni ca în nişte balanţe mici.

Drumurile mele de ţară încep chiar din pragul casei noastre, — de acolo de unde-mi plăcea dimineţile să mă uit cum răsărea soarele şi cum razele lui îmi sărutau creştetul. Incep de aici, pentrucă de aici le vreau eu să înceapă. Fac mai multe întortochieturi, prin sat sub formă de uliţi strâmbe şi largi, iar se întâlnesc şi se despart, apoi se pierd prin coline. urcă dealurile de jur împrejur cine ştie până unde, — rămânând totuşi pentru mine sfârşitul lor, locul unde cerul se împreună cu pământul! De aici drumurile mele de ţară nu mai duceau nicăieri mai departe, fiindcă iată, colo în vârful dealului stă buza cerului obstacol de netrecut. Eram sigur, că dacă aş trage o fugă până colo sus, aş pune mâna pe cer! Deaceea poate mi s'aprindeau câteodată dorinţi nebune de a alerga până acolo, de a coborî apoi dealurile în fugă şi de a mă tăvăli prin iarba moale şi plină de flori a şesurilor, care semănau cu lăierele ţesute de mama mea. Şi nimeni nu mi-a spus niciodată, decе după atâta risipă de voie bună care mă înfiora de plăcere din creştet şi până în tălpile picioarelor, simţeam deodată cum în sufletul acela de copil se svârcolea mâhnirea. Şi aceasta se întâmpla deobiceiu când se 'ntorceau dela păscut cirezile, când depe o culme cu dor se desprindea o frântură de doină, aşa ca o mare durere — şi când apusul roşu însângera drumurile, drumurile mele de ţară.

Pe străzile acestea mi-am risipit anii

Nu ştiu cum, dar într'o zi m'am pomenit bătătorind drumul care duce dela casa noastră, până 'n inima unei poeni. Nu ştiam până atunci, că printre frunzele salcâmilor şi a stejarilor bătrâni, petele cerului îţi par mai albastre şi mai curate. Nu ştiam nici gustul ierbii, până într'o zi, când fără să vreau m'am pomenit muşcând dintr'un mănunchiu verde de fire străvezii ce creşteau pe malul pârâului din inima poenei. Să vă spun drept, pe atunci aveam dorinţi foarte ciudate! Imi plăcea să sărut botul moale şi ud al viţelului tânăr şi sburdalnic,—cailor le îmbrăţişam gâtul de-mi îngropam obrajii în coama lor neagră iar înălţimilor albastre de cer, le trimiteam depe pământ sărutури. Ţin minte că într'o zi, în poiana cu salcâmi mulţi şi stejari bătrâni, am întâlnit o colibă mică, în care trăia un moşneag cu pletele şi barba albă şi care mergea încovoiat de vreme. Nu era sfânt. Abia mai târziu am aflat că era păzitor la vie. Dar îndată mi-am amintit, că asemenea chipuri n'am văzut decât pe icoanele din faţa altarului. Poate că mi-ar fi fost teamă, aş fi plecat şi n'aş mai fi venit niciodată în poiana cu salcâmi mulţi şi stejari bătrâni, dacă sfântul acela rupt dintr'o icoană ce străjueşte uşa altarului, n'ar fi zâmbit cu atâta lumină în priviri, de parcă ar fi fost un soare în răsăritul lui.

Un ied cu ochii umezi şi luminoşi i se tot amesteca printre picioare, de parcă vroia să le sărute. M'am uitat cu îndrăzneală multă la scena aceea şi atunci moşneagul ce părea asemenea chipurilor depe icoanele din faţa altarului, m'a chemat la dânsul.

Am intrat în coliba care-i ţinea loc de casă şi am început să mângâi mai întâiu iedul acela cu ochii umezi şi luminoşi şi mai apoi barba albă a bătrânului. Ne-am împrietenit repede. Moşneagul îmi dădea de mâncare ceapă cu mămăligă. iar iedul îmi lingea degetele sărate. Câteodată, bătrânul păzitor ne spunea poveşti cu smei, cu balauri şi-l ascultam amândoi: eu cu bărbia rezemată în podul palmei,— iedul clipind des din ochi, ca o fiinţă care vrea să-şi încordeze atenţia. Dar într'o zi s'a întâmplat nenorocirea. Un vânător isteţ din sat a tras după un iepure şi două gloanţe au sburat mai departe, nimerind chiar în fruntea moale ca o bucată de catifea, a iedului cu ochii umezi şi luminoşi. L-am găsit tocmai înspre seară — atunci când apusul însângerează văile—cu botul lui totdeauna umed înfipt în iazul din inima poenii cu salcâmi mulţi şi stejari bătrâni, aşa cum se pregătise să-şi răcorească cerul gurii. Şi-am plâns amândoi. Eu în gura mare aşa cum plâng copiii, iar moşneagul ce semăna cu chipurile depe iconostase îşi ştergea lacrimile pe furiş, cu teamă parcă dar şi cu smerenie mare. Bătrânul a plecat încet sprijinindu-se în cârja lui ţintuită cu cuie, — eu am mai rămas să-i sărut aşa pe furiş pentru cea din urmă oară fruntea, chiar în locul unde îi înflorise sângele ca un mac roşu. Nu ştiu nici acum decе în momentul în care am ridicat ochii către înălţimile cele mari şi nebănuite ale cerului, stelele care scânteiau într'un miez de seară începură să tremure aşa de tare, decе mi se împăinjeniră ochii şi decе pe obraji şi în suflet, dogoarea unei mari dureri mă moleşea?!.. Nu mai ştiu nimic. Ceeace îmi mai aduc aminte, e că din seara aceea n'am mai călcat niciodată în coliba pustnicului din inima poenii cu salcâmi mulţi şi stejari bătrâni, pentrucă o cucoană din sat mă spuse mamei că-mi plac codrii şi vizuinile şi mama mă bătuse tare.

Dar anii au trecut ca nălucile şi cărările mele pe 'ntinsul cărora mi-am risipit anii, deveniseră altele. Erau multe, erau toate drumurile acelea care luminate de soare, îţi par totdeauna aşa de nostalgice şi blânde; erau drumurile depe marginile cărora culegeam de atâtea ori flori de romaniţă şi de celelalte, de toate culorile. La răscrucea lor am sărutat pentru cea dintâi dată pe fata lui Vasile Cireş, pentrucă avea ochii negri ca păcatul şi obrajii ca piersica.

Ah, drumurile, drumurile acestea de ţară! Ce miragii nebănuite mă mai cheamă şi azi să-mi risipesc anii pe întinderile luminate de soare, ce par totdeauna aşa de nostalgice... şi blânde?..

Comoara

Cu Damian a lui Toader Rîncu, am crescut odată. La amândoi ne plăcea să călărim caii şi la amândoi ne erau dragi harabalele încărcate cu grâu. Dimineţile ne spălam cu roua depe iarbă, apoi ne întorceam faţa către soare, să ni-o svânte răsăritul. Altfel n'aveam de unde să ştiu întocmai cum s'a sfârşit Toader Rîncu într'una din zilele unui sfârşit de toamnă, strângând pământul în braţe ca pe-o comoară.

Când s'a însurat Toader Rîncu, a moştenit dela bătrâni cinci hectare de pământ pe care le-avea hat în hat cu pământul lui Simion Mânu şi chiar din ziua aceea, a simţit aşa ca un fel de mândrie în sinea lui. De-acum avea şi el pământul lui! Dacă avea să lucreze de azi înainte, apoi nu va mai lucra decât numai pentru dânsul. Pământul—spunea el—e-o comoară, măi! Nici aurul cel mai al dracului nu preţueşte atâta cât cele câteva fălci ale lui.

Trecură opt ani dela însurătoare. Intr'una din primăveri, vine la dânsul Simion Mânu şi-i zice:

— Măi Toadere! Da decе te bagi tu în pământ străin, măi?.. Unde îţi era ţie hatu şi unde l-ai lăsat acum?

— Stau în acelaşi loc de opt ani.

— De opt ani? Dar dacă te-oiu opri eu să ari? Ha! Bagă de seamă: mie nu mi-e frică să îngrop un om în pământul pe care-l fură! Hai, hai!..

Şi au trecut aşa câteve săptămâni. Oamenii începură să are de toamnă. Toader Rîncu îşi pregăti plugul cu două fiere şi parcă niciodată nu-l curăţise atâta, ca'n toamna aceea. Şi într'o zi, când depe dealuri coborau perdele de ceaţă specifice toamnelor pline de belşug, Toader Rîncu ridica dealul în căruţă cu plugul şi în suflet cu seva din bucuriile nelămurite ale tuturor începuturilor bune. Abia se zărea de ziuă. Inapoi, în sat, se mai auzeau cântaturi răguşite de cocoşi. Ţăranul se uita cum caii îşi frâng trupurile în ştreanguri şi cum aburii care ieşeau dintr'ânşii semănau cu aburii calzi ai pământului. In ziua aceea îl luă şi pe Damian cu dânsul să-i ţie măcar caii de cap. Tăceau amândoi. Damian se gândea la mine şi la mingea noastră iar Toader Rîncu nu se gândea la nimic precis. Câteva clipe i se păru că va adormi aşa într'o toropeală dulce. Apoi deschise ochii mai tare şi îndemnă caii.

— Cc zici tu măi, Damian? Mântuim noi azi de arat un hectar?

— Ei, numai să mântuim! Când om lua-o din hat în hat...

Lui Toader Rîncu nu-i prea plăcură ultimele cuvinte ale feciorului lui. I se pomenise de hat, de această graniţă între pământuri şi atunci nu ştie decе îi veni în minte scena de acum şase săptămâni când se înfăţişă înaintea lui Simion Mânu: Decе te bagi tu în pământ străin?"... Eh! Fleacuri! Mai întâiu că el nu s'a vârât niciodată în pământul altuia. Hatul acesta este făcut cu mulţi ani în urmă şi asta tot satul o ştie! Ei, la urma urmei cine nu-l cunoaşte pe Simion Mânu, cât îi de hapsân el! Apoi a trăsărit, fiindcă departe, uite colo în zare se văd toate cele cinci hectare ale lui Toader Rîncu, strânse la un loc ca un buchet. Ştie ce a semănat în primăvara asta. Acu va semăna grâu de toamnă. Atâtea feluri de roadă, cum Doamne să nu-ţi crească inima ca pâinea?... Asta-i adevărata comoară a omului, măi,—gândi Toader şi odată cu gândul i se păru că mulţumirea din suflet într'atâta îl copleşea, că stă gata să se reverse ca aluatul dintr'o tavă.

Când a ajuns în capătul celălalt al pământului lui, acolo unde un pâlc de spini străjuieşte răscrucea de drumuri, Toader Rîncu a deshămat caii, a dat jos plugul din căruţă şi a sărutat odată cu ochii toată întinderea asta de pământ din care ieşeau aburii calzi, ca dintr'o pită proaspătă. Apoi a început să are. Cu cât plugul intra mai adânc în carnea pământului, cu atât fiorii unei voluptăţi nelămurite îl scormoneau în inimă.

Dar a venit Simion Mânu. Toader era singur. Pe Damian îl trimisese să aducă un ulcior cu apă. Simion Mânu stătea înfipt în inima pământului lui Toader Rîncu, de parcă ar fi fost un stăpân. A aşteptat plugul, apoi a ridicat sapa şi a tras. Când trupul lui Toader Rîncu se prăbuşea ca o matahală pe brazdele proaspete şi Damian ieşise dintre văgăuni

(Contin. în pag. IV-a)

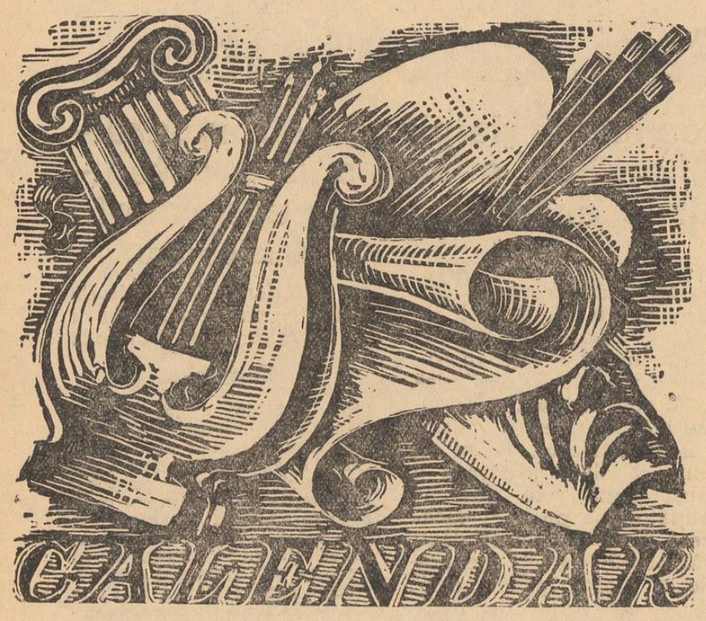

MITROPOLITUL GURIE GROSU

Marţi 16 Noembrie, orele 3 p. m., a încetat din viaţă I. P. S. Mitropolitul Gurie al Basarabiei.

Mitropolitul Gurie Grosu s'a născut la 1877, Ianuarie 1, în comuna Nimoreni, jud. Lăpuşna, din părinţii Ecaterina şi Ştefan Grosu, cântăreţ bisericesc.

Curând a şi intrat în slujba bisericii. La 16 Septembrie 1902 e numit misionar. La 27 Noembrie 1902 a îmbrăţişat viaţa călăgurească, fiind tuns monah în mânăstirea Noul Neamţ, cu care prilej i-s'a schimbat numele din Gheorghe în Gurie, nume ce se serbează la 5 Decembrie. La 6 Decembrie 1902, a fost hirotonisit ierodiacon, a doua zi ieromonah, iar la 31 Mai 1909 e ridicat la rangul de arhimandrit.

In 1904 a vizitat România. In 1906 a stăruit mult, atât la înfiinţarea revistei bisericeşti „Luminătorul" în limba română, al cărui redactor şi corector a fost, cât şi la întemeierea tipografiei eparhiale, în care s'au editat multe cărţi româneşti cu litere slavone.

La 16 Decembrie 1909 a fost exilat într'o mânăstire din Smolensk.

In 1928 e ales mitropolit al Basarabiei, scaun ce l-a deţinut până în 1938.

A fost o personalitate religioasă de mare suprafaţă, un conştiincios slujitor al Bisericii şi al Neamului şi unul dintre cei mai de seamă ierarhi ai Bisericii ortodoxe româneşti.

Mitropolitul Gurie a fost înmormântat la Mânăstirea Cernica.

NOTE

Cărţile, corespondenţa, manuscrisele şi tot ceea ce priveşte „Basarabia literară" se va trimite pe adresa str. Mihai Eminescu, Nr. 19, Chişinău.

Numărul de pe luna Noembrie

1943 al Revistei Fundaţiilor Regale aduce pe lângă partea II-a a studiului d. prof. D. Caracostea „Clasicismul stilistic ei poporane" şi încă mult, foarte mult material revuistic

Pentru menţiunile noastre reţinem: „Toamnă târzie" a d. V. Voiculescu, „Paradisul Nostalgiilor", datorat d. Pericle Martinescu şi „O dramă războinică a lui Eschyl: Cei şapte împotriva Thebei", relatare interesantă datorată d. prof. univ. D. Marmeliuc.

Dintre poezii ne-a plăcut „Mi-i mare păcatul" a d. Mihai Beniuc, din care frângem:

„Moartea satrapului
pe calul furtunii
să-mi rateze capul
cu secerea lunii.

Minunate, din cele „Trei imnuri târzii" din Hölderlin, nu putem frânge nimic. Traducerea d. Ion Pilat ni se pare cea mai bună înterpretare cu putinţă.

Rar de tot, dar o întâlnim în paginile Revistei Fundaţiilor Regale şi pe d-na Aghata Grigorescu-Bacovia, soţia marelui poet tăcut dela Bacău.

In restul numărului mai iscălesc poezii d. Traian Chelaru, Al. Raicu şi Remus Luca.

La cronici: Lucrări de filozofie, datorate d. Pericle Martinescu, iar în „Pe margini de cărţi", d. Octav Şuluţiu scrie despre cărţile: Ioanei Postelnicu, şi Damian Stănoiu.

Cu privire la aceasta din urmă d. Octav Şuluţiu scrie: Ultimul roman al lui Damian Stănoiu, Preot fără voe, este o varianta personală a celebrei nuvele *Popa Tanda* a lui Ion Slavici. Ca şi în nuvela transilvăneanului, şi în romanul lui Damian Stănoiu, problema este didactică iar concluzia morală şi în ambele volume tema e aceeaşi: cum cucereşte un preot un sat întreg care îi este ostil. Deosebirea stă în proporţiile date fiecărei opere. Cred că aceea a lui Damian Stănoiu ar fi câştigat enorm dacă ar fi fost concentrată în limitele unei nuvele mai mari, sau macar la jumătatea actualului roman".

Impărtăşim această părere cetitorilor noştri critică a d. Oct. Suluţiu cu privire la ultimul roman al iui Damian Stănoiu, pentrucă concluziunele noastre sunt aceleaşi.

Viaţa poeziei, o iscăleşte d. Ion Şiugoriu şi se ocupă de cărţile d-lor: Const Nisipeanu, „Femeia de Aer", Donar Munteanu „Simfonia Vieţi:" şi Const. Ştelian „Aur de intuneric".

Ultimile cronici sunt semnate d. d. Tr. Ionescu-Nişcov, Lucia A. Popovici, Const. I. Murgescu, Ştefan Ionescu şi George Baiculescu.

Aşa cum se prezintă „Revista Fundaţiilor Regale" este o revistă bună şi merită din plin grija d.d. prof. D. Carocostea şi Ovidiu Popadima, amândoi întâlniţi şi în gruparea revistei Gândirea.

Cetatea Moldovei,

revistă lunară de probleme actuale, literatură şi critică, de sub direcţia d. prof. univ. Gh. A. Cuza, a apărut ca de obiceiu: tânără, viguroasă, cu nerv şi cu o ţinută care nu desminte. Ceea ce de altfel ne place nespus demult.

Iaşul, vechea capitală a Moldovei, are măcar mângâierea a doua reviste bune, ce vor rămâne ramâne multă vreme o contribuţie de valoare pentru vremea când parcă nu ştiu ce cancer nesătul al uitării îi roade din bucuria de a trăi, de a fi mereu în fruntea altor cetăţi spirituale. Cele două reviste de care pomeneam mai sus, sunt desigur „Cetatea Moldovei", de care ne ocupăm aici şi „Cuget Moldovenesc" despre care vom scrie in altă parte a acestor insemnări despre reviste,

Din conţinutul „Cetăţii Moldovei", interesant şi foarte bine documentat ni s'a părut studiul d, prof. univ. Valeriu Iordăchescu, intitulat „Creştinismul în viaţa economică".

Dintre poeţi, aport interesant aduc d.d. George Tutoveanu cu un sonet minunat „In şesul Hobanii", I. M. Marinescu, Const. Goran, Magda Isanos şi Al Bardieru.

Despre cei din urmă, d-na Isanos şi Al. Bardieru., avem de spus câte un cuvânt bun. Magda Isanos a fost şi a rămas basarabeancă prin naştere. Adică, din fâşia aceea de pământ, pe care noi am numit-o intotdeauna mijlocul Moldovei. Şi Iaşul ne-a luat-o. Nu ne pare rău. Ne mândrim chiar că am putut s'o avem acolo ca să reprezinte Chişinăul şi să scrie mereu. Poema „In pădure", publicată de „Cetatea Moldovei", e parcă o frântură din viaţa ei de aici şi de aceea ţinem cu tot dinadinsul s'o împărtăşim şi cetitorilor noştri:

„Intâlnindu-se cu puterea din soare,
Sevele se făceau când frunze când floare
Glasuri de zăne, sus, se auzea şi mulţi
Zei de lumină şi apă trecând desculţi.

Apoi primăvara cu flamuri.
Goruni şi fagi şi alte dârze neamuri,
Iar mai în fund mesteacănii subţiri.
Visătoare, lunatice firi.

Câte zale, câte platoşe. câte hangere...
Nici o noapte'n pădure nu se făcea tăcere.
Numai toamna când venea se plecau toate
Pletoasele oşti şi steaguri însângerate.

Despre Al. Bardieru, nu ştiam că scrie poezii, sau cel puţin de o bună bucată de vreme mai ales in poezie fusese absent şi nu mică ne-a fost surpriza, când l-am văzut iscălind două poezii deodată în „Cetatea Moldovei". Ne-au plăcut amândouă, chiar dacă „Trudite gene", fără a marca o influenţă după marele Octavian Goga, a aduce totuşi o atmosferă îmbietoare deacolo.

Nu putem frânge nimic din poeziile lui Al. Baroieru, din neputinţa de a vămui intregul dar ne place şi-i urăm să continue şi să ne facă cât mai dese asemenea bucurii.

Credem că ultimul cuvânt se cuvine directorului, d. prof. Gh. A. Cuza. Proza e tot atât de fericită ca şi poezia. Cu aceea a d. Cămilar, cred, vom avea în curând prilejul să ne întâlnim, când va apare de sub teasc strânsă intr'un volum, iar cu „Armaşul lui Ştefan", ne pare rău că nu am putut participa la premieră, deşi aceasta a fost una din intenţiile noastre cele mai urmărite. Inserată însă in revistă, pentru noi, este tot atât de uluitoare ca şi cum am fi văzut-o pe scenă.

Un alt studiu interesant e a părintelui D. Furtună „Nicu Gane şi Dorohoiul."

Cronicile şi insemnările ca de obiceiu. Ne-a plăcut punerea la punct cu Evenimentul zilei şi cu I. Vinea.

La recenzii sunt consemnate cărţile d. d. Radu Cosmin, Gherman Pântea, Omer Popovici, Arhimandritul Antim Nica, Horia Niţulescu şi revistele „Gândirea, Timocul, revistă de şcolari „Mugurel" şi Revista de Istorie bisericească.

CAPITOL

(Continuare din pag. 1-a)

— Capitol, să ştii că părinţii tăi au fost moldoveni.

— Eu Moldovean, s'a bucurat.

Venind în permisie l-am luat cu mine. Se uita cu dispreţ şi ură la prizonierii bolşevici. Şi nu-l insultai mai grav decât dacă-i spuneai să's de ai lui. S'a alipit de toţi ai mei, de parcă îi cunoştea de când lumea. Arăta pe mama şi pe tata: „Asta-i mama şi tata meu!"

Cu centironul bine strâns pe talie, călca ţanţoş în urma mea, salutând de-ţi era mai mare drăgul. Am colindat cu el, în Bucureşti, teatrele, cinematografele, restaurantele — şi nu ştia cum să se mai minuneze. Privea vitrinile cu bunătăţi şi clătina capul încet, cu gândul la ţara lui de întuneric şi mizerie. Poate se întreaba: De ce luptă aceia? De ce mor?

De trei zile ne aflam încercuiţi. Poziţia era cum nu se putea mai bună de apărat: de jur împrejur dâmburi ca nişte parapete naturale şi'n vale apă strânsă din ploile care se ţinuseră lanţ. Inamicul încercase câteva asalturi, dar au căzut unul după altul în faţa focului nostru concentric. Tirul nesigur al artileriei bolşevice nu ne-a cauzat prea mare rău... Insă, dacă nu primeam grabnic ajutoare riscam să murim de inaniţie ori trebuia să ne tăem singuri o eşire. Pentru aceasta avem nevoie să pipăim, în prealabil, pe unde ne-ar fi fost drumul mai lesnicios.

— Domnule Căpitan, voi cerceta eu, s'a prezentat Capitol.,. Cunosc mai bine ca oricine şi locurtle şi obiceiurile bolşevicilor.

A pornit îndemnatec, pe brânci şi cum se întâmplase o noapte de păcură, s'a strecurat în vale, fără să deslănţue clănţănitul mitralierelor... Ceasurile au trecut grele pe încordarea simţurilor noastre, până ce, brusc, liniştea s'a spart într'un răpăit îndrăcit. Am ripostat prompt, cercând să ne explicăm ce s'a petrecut. Zorile se iveau sfioase, speriate, parcă, de larma care le întâmpina... Capitol a căzut în mijlocul nostru ca proectat dintr'un tun, într'un val de ţărână...

— Vin ai noştri! a şoptit şi deabia am avut timp să-l prind în braţe...

Ene Stanciu

Drumuri de ţară, drumuri natale...

(Continuare din pag. 3-a)

cu ulciorul de apă. Ţipătul lui nu l-a auzit nimeni, nici Mânu, pentrucă acesta fugea printre arături ca un urmărit.

Dar n'a murit Toader Râncu. Dintr'o lovitură de sapă dată în moalele capului nu totdeauna moare omul. Toader Râncu însă, a ieşit din spital nebun. Deaceea într'o noapte o întrebă pe Safta şi pe Damian, dacă au strâns comoara!

— N'aveţi grijă! Niciun fel de grijă! O lăsaţi să ruginească aşa. Tot eu trebuie s'o strâng, că are aur, aur mult! Şi rânji amar. Apoi într'un târziu îşi luă sumanul pe umeri şi păşi pragul tindei afară. I se părea foarte natural să se ducă chiar acum noaptea acolo, la comoară să vadă de nu i s'au furat bulgării de aur şi nu pricepea dece Damian se agăţa de pulpana lui, dece îi strângea picioarele cu mâinile şi plângea?!...

— Dacă n'oi fi eu, cu toţii ve-ţi muri! Că n'aveţi grijă de comoară. U-u, să nu vie Simion Mânu din puşcărie să-mi fure aurul!...

Şi s'a grăbit să plece. Dealul nu era greu de urcat, pentrucă dealul era vale şi pentrucă iată, colo unde arde focul acela, e comoara lui Toader Râncu. Şi atunci Toader începu să alerge din toate puterile înspre locul unde lumina comorii era orbitoare. Alerga, alerga mereu, dar distanţa între focul acela orbitor şi el, nu se micşora de fel. Totuşi trebuia să ajungă. Inainte! Nu mai e mult. Deodată ciudat! Focul acela cu lumină orbitoare, ardea acum înapoi, acolo unde spinii străjuesc răscrucea de drumuri. Trebuia deci de alergat înapoi. Şi a ajuns în sfârşit. Se uită câteva clipe la oamenii care se adunaseră între timp şi care-şi făceau cruce cu spaimă, apoi se prăbuşi cu braţele desfăcute deasupra mormanului de bolovani de aur! După trei zile, Toader Râncu a murit cu pumnii strâns încleştaii în care avea ceva din bogăţiile comorii. Da comoara a rămas şi azi într'un loc unde cerul pare că se'mpreună cu pământul şi unde spinii străjuesc o răscruce de drumuri.

Pe Florica lui Gherghel a ucis-o dragostea

Povestea s'a început într'o vreme de coasă, când lanurile par bogăţii de borangic galben şi când mirosul de fân cosit te îndârjeşte la viaţă. Florica lui Gherghel era frumoasă, nespus de frumoasă, cu ochi ce păreau totdeauna adumbriţi de ceva necunoscut asemenea unei taine ce te îmbia s'o cunoşti. Obrajii fetei de şaptesprezece ani erau rumeni şi plini, iar zâmbetul era o frântură de soare în răsituri de pure dimineţi. Deatâta o îndrăgea Gheorghe şi de-atâta se gândea, ca într'o seară s'o sfârşească în strânsoare, colo sub nucii dintre vii.

Dar şi Gheorghe însemna ceva în sat.

Ochii lui păreau că poartă în luminile lor ceva din rigiditatea oţelului, gura plină părea cioplită după o anume formă şi mersese vestea prin sat de hărnicia lui, deaceea îl îndrăgea Florica şi deaceea se gândea că într'o zi tot o să-şi încolăcească braţele moi şi arse de soare în jurul gâtului lui Gheorghe. Şi într'o seară s'a întâmplat minunea. Se întorceau cosaşii depe câmp. Gheorghe şi cu Florica lui Gherghel au rămas să se uite cum tremură stelele noaptea pe drumul spălăcit al căii laptelui. Şi atunci amândoi şi-au auzit bătăile speriate ale inimilor. Gheorghe îi muşca fetei macul gurii şi îi simţea svâcnetul sânilor sub iia subţire, fata suspina cu ochii îngropaţi la pieptul flăcăului iar noaptea, noaptea era întunecoasă şi nu se întâmpla altceva deosebit, afară că tremurau stelele înainte, pe drumul spălăcit al căii laptelui!..

Din noaptea aceea, au schimbat locul dragostei. Au pornit într'o Duminică seara, după ce hora se sparse, să îmbrăţişeze celelalte drumuri, drumurile mele, care porneau din sat şi duceau cine ştie unde şi care, luminate de soare, îţi apar totdeauna aşa de nostalgice şi blânde. S'au cuprins în noaptea aceea tinerii mai mult decât în oricare altă noapte, le plăceau să-şi simtă respiraţia aproape şi să soarbă lumina lunii din proprii lor ochi. Au ajuns tocmai jos, acolo unde trei sălcii bătrâne străjuiau apa Prutului cu scânteeri vii de argint.

— Vezi tu ce frumos e aici, Florico?

— Văd.

— Nu, nu te oglindi în apă noaptea. Se zice că acela care se oglindeşte noaptea în apă, moare în ea! Vezi tu ce prostii vorbesc oamenii?!.

— Da nu-i drept, aşa-i?

— Niciodată. Aşa vorbesc oamenii. Uite, sălciile îşi oglindesc crengile nopţi întregi şi nimeni nu le omoară! Hai mai departe.

S'au oprit apoi între cele trei sălcii bătrâne şi s'au aşezat pe un covor de iarbă moale. Câteva clipe nu şi-au spus nimic. Apoi Florica dădu drumul unui gând care-i rodea inima şi pe care nu îndrăznise de-atâta vreme să-l spue.

— Tu n'ai să mă iei pe mine, aşa-i Gheorghe?

— Dece Florico?

— Sunt în sat fete mai bogate!

— Nu-i drept. Tu eşti cea mai bogată din lume, Florico! Dă să-ţi sărut ochii aceştia mai scumpi ca orice avere! Aşa. Şi obrajii, şi obrajii Florica mea dragă şi bogată!

Şi atunci dragostea începu să devină mai plină de toate farmecele ei. Şi nu se întâmpla nimic deosebit, afară că tremurau stelele înainte pe drumul spălăcit al căii laptelui şi crângile sălciilor se oglindeau în apa Prutului ce licărea în scânteeri vii de argint.

— Şi dece să mă iei tu pe mine?, întrebă într'un târziu Florica şi trupul îi tremura ca scuturat de friguri.

— Pentrucă aşa vreau eu şi pentrucă aşa vrea şi Dumnezeu!

Şi numai atunci Florica lui Gherghel a crezut şi de fericire prea mare, cele două lacrimi din colţul ochilor păreau pietre scumpe, mai scumpe decât oricare alte pietre scumpe din lume!

Dar s'a întâmplat ca Dumnezeu să vrea altfel. Intr'o toamnă tristă, atunci când soarele face din toate drumurile cărări nostalgice şi blânde, toţi flăcăii şi fetele jucau plini de o mare veselie la nunta lui Gheorghe cu o altă fată din sat destul de toantă şi de bogată! Numai Florica lui Gherghel a rămas acasă să-şi mistue sufletul până l-o sfârşi, să plângă mult şi să se uite din când în când în oglinda din perete,—să vadă dacă în adevăr îi mai sunt boabele de lacrimi din colţul ochilor nişte pietre scumpe, mai scumpe decât oricari alte pietre scumpe din lume! A auzit din cămara ei cum nunta se ducea la biserică pentru cununie. Şi atunci a ieşit afară. Soarele de toamnă era trist şi mohorât. A deschis portiţa dela grădină, a cules flori de toate culorile, apoi a început a alerga spre biserica din sat. N'a intrat înăuntru. A rămas acolo lângă scări aşa cum stau cei de cerşesc pâine, pentrucă Florica era cu picioarele goale, era săracă şi pentrucă nu avea altceva decât nişte ochi ce păreau totdeauna adumbriţi de ceva necunoscut asemenea unei tăine mari şi un zâmbet aşa, ca o frântură de soare, în răsărituri de pure dimineţi. Când au ieşit mirii din biserică, Florica le-a înmânat două buchete de flori. Apoi nu ştie dece a rămas aşa de singură şi dece toate drumurile acelea de ţară păreau mai nostalgice şi mai blânde ca oricând. A oftat odată din tot adâncul sufletului. Se simţi uşurată. Nu mai avea ce de făcut. Nici lacrimi nu mai avea. Era aşa de cald, era aşa de blând, se simţea aşa de bine!.. Dar unde se duce ea?.. Incolo?.. Inainte?.. Pe drumurile acestea cărora niciodată nimeni nu le-a cunoscut marginele?.. Ha-ha-ha-ha!..

Aici, aici unde sălciile bătrâne străjuesc apa Prutului cu scânteeri vii de argint,—aici unde...

— Vezi tu ce frumos e aici? Nebuno, vezi tu ce frumos e?,. Nu te oglindi în apă. Se zice că acela care se oglindeşte în apă, moare în ea!.. Dar sălciile nu mor! Toată ziua sălciile se oglindesc în apă şi nu mor!.. Sânt în sat fete mai bogate... Ha-ha-ha, Florica, dă să-ţi sărut ochii aceştia mai scumpi ca orice altă avere!..

— Dece?.. Dece? Dece?

— Pentrucă aşa vreau eu şi pentrucă aşa vrea D-zeu.

S-s-st! Aşa. Linişte mare. Lăsaţi să se audă numai susurul apei Prutului în scânteeri vii de argint. Numai el să se audă şi numai rugăciunea Floricăi:

— Aşa Doamne! Bunul meu Dumnezeu! Iartă-mi păcatul cel mare!..

— Du-te, du-te înapoi! se auzea un glas.

— Nu mai pot. E aşa de departe satul, eu sunt obosită... sfârşită, săracă... Las viaţa altora!

— Nu-i drept. Eşti bogată. Nu vezi că lacrimile tale sunt pietre scumpe, mai scumpe decât oricari alte pietre scumpe din lume?

— Fie. Poate să fie. Dar mie Doamne. iartă-mi păcatul cel mare!

Apoi nu s'a mai auzit nimic. Au trecut câteva clipe. Şi'n momentele acelea nu se întâmpla nimic deosebit, afară că sălciile bătrâne se oglindeau înainte în apa Prutului cu scâteeri vii de argint, iar soarele... Soarele lumina înainte cărările, toate cărările care păreau aşa de nostalgice şi blânde.

Drumurile, drumurile acestea dragi unde duc?!.

Cine ştie?... In viaţă, drumurile acestea neobişnuite pornesc din destin şi tot acolo merg. Pe plaiurile mele, ele pornesc din pragul casei noastre şi sfârşesc tot acolo unde sfârşeau altădată, adică în locul unde cerul pare că se împreună cn pământul.

Am coborât cândva, într'una din zilele trecute, dealungul plaiurilor mele natale. Am văzut cărarea care duce şi azi până la coliba moşneagului ce semăna cu un serafim depe icoanele uşii altarului şi pe întinderea căreia, de atâtea ori mi-am pierdut paşii. Am văzut Valea Comorii a lui Toader Râncu şi am stat multă vreme lângă cele trei sălcii care străjuesc apa Prutului în scânteeri vii de argint, — locul unde pe Florica lui Gherghel a ucis-o dragostea! Şi n'am înţeles nimic. Mă copleşise o tristeţe nemotivată şi atunci ochii mi se opriră pe o bucată de cer albastru de toamnă, petecit cu nori fumurii şi atunci ochii mei căutau de undeva din afară, răspuns întrebării grele a gândului meu: Cine cunoaşte oare Doamne, taina tuturor drumurilor acestora, cărora niciodată nimeni nu le-a cunoscut marginile?...

Apoi am plecat cu capul în pământ pe aceleaşi drumuri de ţară, aceleaşi drumuri natale, care luminate de soare par totdeauna aşa de nostalgice şi blânde.

Leonid Luican

Soc. de Editură Naţională şi Arte Grafice „Dacia Traiană" Sucursala Cbişinău Str. Miron Costin Nr. 8 Tipărlt la 20-XI.1943

ANUL II. Nr. 89 — 5 LEI EXEMPLARUL — 28 Noembrie 1943

Onor. Revista "Transilvania" Str. A. Saguna Nr. 6 Sibiu

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
Chișinău: Str. Mihail Eminescu, Nr. 19. Tel. 302
Prim-Redactor: SERGIU MATEI NICA

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

Academicianul Ștefan Ciobanu la 60 de ani

Mercuri 24 Noembrie, academicianul Ștefan Ciobanu a împlinit 60 de ani de viață. Fiu de răzeș din comuna Talmaz jud. Tighina, Ștefan Ciobanu se ridică la cea mai înaltă treaptă socială prin propriile sale puteri. Fără protecție, fără nume, fără bani, doar prin muncă și voința de a se ridica, Ștefan Ciobanu urcă treptat toate scările până ajunge profesor universitar și ministru.

După ce termină școala secundară în Basarabia, Ștefan Ciobanu urmează literele la universitatea din Kiev. Crescut într'o școală rusească, cu profesori ruși, și deci cu idealuri slave, Ștefan Ciobanu nu uită o clipă că înainte de toate este român. Deaceea, când ajunge student al universității în orașul în care Petru Movilă întemeiase cea mai înaltă școală teologică din Ucraina, Ștefan Ciobanu începe să publice o serie de studii referitoare la literatura română și importanța ei pentru Sud-Estul european. Dela Dimitrie Cantemir, Ștefan Ciobanu este primul român care ne prezintă literatura noastră marelui public rus. Grație colaborării sale la revista ministerului instrucțiunii ruse, precum și la o serie de reviste științifice din Kiev, Petrograd și Moscova, o serie de savanți ruși încep să se intercseze de literatura noastră populară, orientându-se în lucrările lor după indicațiile date de tânărul student basarabean dela Kiev. Intră în corespondență cu o mare parte din filologii de seamă ai Rusiei. Face parte din cercul studenților români dela Kiev, unde are ocazie să afirme drepturile și valorile culturale românești în cadrul literaturii universale. In 1911 tipărește la Moscova „Legendele românești despre Maica Domnului" în limba rusă, lucrare editată de Soc. Istorică și Antropologică din capitala Rusiei. In 1912 tipărește tot în limba rusă „Mitul despre Maica Domnului". Tipărește apoi „Mitropolitul Dosoftei al Moldovei și activitatea lui literară". Colaborează la cele mai de seamă reviste literare din Rusia, scoțând în evidență fenomenul literar românesc. Dar Ștefan Ciobanu nu se mulțumește cu atât. El se hotărește să scoată la lumină tot ceea ce a creiat Basarabia pe teren literar, cultural și social românesc. Deaceea, în lucrarea: „Cultura românească în Basarabia sub Ruși" găsim munca sa de ani încheiați, în care prezintă Basarabia culturală sub toate aspectele: științific, poetic, teatral, ziaristic, etc. Incepând cu Amfilochie Hotineanu, Ștefan Ciobanu se ocupă pe rând de toți ostenitorii basarabeni pe ogorul cultural, literar și științific, până la 1918. Prezintă toate revistele, gazetele periodice, pe toți scriitorii necunoscuți, precum și pe poeții: Ion Sârbu, Theodor Vârnav, Matei Donici, Gheorghe Păun, Tudose Roman (Orbul), Alexe Mateevici, etc. In „Cultura românească în Basarabia sub Ruși", Ștefan Ciobanu demonstrează, că erezia după care românii basarabeni ar fi lâncezit sub stăpânirea rusă este neîntemeiată.

In condițiuni extrem de grele totuși, Basarabia românească s'a afirmat și sub stăpânirea țaristă. Sufletul românesc a izbucnit instantaneu adesea de sub cizma moscovită, arătând că sângele apă nu se face. Este adevărat, că noi nu ne-am bucurat de concursul filantropilor din celelalte provincii, că despre Basarabia se vorbea prea puțin, că în școlile din celelalte principate se agita mai mult problema Ardealului, pe când Basarabia era considerată ca sugrumată de uriașa tirană dela Răsărit. Când a izbucnit războiul din 1914 toate privirile erau îndreptate spre Ardeal. Peste tot se auzea „Vrem Ardealul". Și aceasta era natural. Rusia era prea mare, ca s'o poată crede cineva răsturnată și deci deposedată de Basarabia, pe care toți o știau că-i românească. Din această cauză agitațiile moldovenilor de peste Prut chiar pentru Basarabia erau mai slabe. Totuși însă în Basarabia s'a plămădit ideia Unirii, pe care au realizat-o cei din generația lui Ștefan Ciobanu. Intocmai unui miracol, neașteptat de nimeni, Basarabia se unește prima cu Patria Mamă, în momentele când la Iași se jura că vor muri până la unul cei ce mai rămăseseră pe colțul de pământ liber. Această autodeterminare liberă nu era decât rezultatul sbuciumului sufletului românesc de aici, precum și al muncii generațiilor moldovenești pe teren cultural, publicistic și național. Ștefan Ciobanu face parte din cei ce au votat plângând de fericire unirea Basarabiei cu Patria Mamă. Dar fiul de răzeș din Talmazul-Tighinei nu se oprește aici. Dorința și voința lui de a încetățeni pentru veșnicie slova românească pe aceste meleaguri se traduce în faptă. El este cel ce a românizat școala basarabeană, pe care o conduce din 1918 până la 1921. El aduce primii profesori români, aduce primele cărți, pe unele le tipărește în Chișinău și pune la loc de cinste limba și crezul

Vasile Țepordei

(Continuare în pag. 4-a)

Pitoresc basarabean

TIGHINA: POARTA NISTRULUI

de D. IOV

Nistrul, dela Criuleni în jos, își rărește meandrele, strecurându-se în ocoluri largi, lățindu-și albia și înmulțindu-și vadurile pe sub podgorii și livezi în care primăverile își torc farmecul în cântările drăgăstoase ale priveghitorilor. Vadurile dese au și fost pricina lanțului de năvăliri ale bărbarilor din răsărit. De aceia strămbunii noștri au căutat să ridice cetăți de întărire în părțile unde primejdiile erau mai amenințătoare, cum sunt dela Tighina în vale, până'n oglinda limanului, străjuită până azi de zidurile Cetății Albe.

Pornind dela Chișinău cu faitonul încăpător, sub care arcurile hodorogesc asemenea unor clește jucate de copii, drumul colbos își desface brâul fumuriu prin începutul de șes care duce în Bugeacul ce se oprește la Dunăre, pentru odihnă.

Rare păduri de salcâmi răsuflă răcoare, potolind, în chilia lor, zăduful care, în toiul verii. are răbufniri de cuptor. In mersul cailor, liniștit ca un râu fără învârtejiri, privelиștile basarabene se desfășoară în lumina care, prin aceste locuri, are fulgerări de mărgăritar.

Privirea s'anină de sate, cercând să oblicească numiri și taine urzite în trecut de slova istoriei. Merenii și Bulboaca odihnesc gospodării moldovenești printre cioburi de ape rămase de ploi, ori rămășițe de inundații. De pe drumul de care, Nistrul se ghicește sub dealurile cari hotărnicesc guvernământul de eri al Chersonului. Când ne-apropiem de Tighina, la 6 km., întâlnim satul moldoaenesc Varnița, sat unde-a locuit 2 ani, dela 1709—1711, marele rege, erou al Suediei, Carol al XII-lea. In fața bisericii care, prin măreția ei, stăpânește întinderile transnistriene, s'a ridicat un monument în amintirea ostașului cuceritor de lumi.

Doi ani a stat prizonier în Varnița, în satul sărac pe-atunci și închis apoi în turnul Cetății Tighina, turn care dăinue și azi în partea dinspre răsărit, spre Purcari și Tiraspol. Regele Carol al XII-lea în 2 ani nea deprins limba, s'a îndrăgostit de mâncările noastre și negreșit că niște ochi dulci de moldovancă i-au tulburat inima. Că este așa ne-o dovedește o întâmplare pe care țin s'o povestesc.

Acum câțiva ani, un profesor universitar din Suedia a venit la Varnița să vadă locurile unde-a viețuit marele Rege. L-am purtat prin sat, l-am dus pe la școală, pe la biserică, am colindat cu el Cetatea, i-am arătat turnul care i-a fost locuință și târziu de tot, rupt de foame, l-am dus la masă la restaurantul Butnaru. Comandasem dinainte numai bucate românești, anume ca să facă ocest străin cunoștință cu bucătăria noastră.

Și între altele făcuse Butnaru și niște sărmăluțe, în foi de viță, mici, moi cât alunele grase, din carne de porc puțin amestecată cu de vacă, și muruite cu niște smântână groasă, de s'o tai cu cuțitul. Eram toți curioși să vedem ce are să spue suedezul despre sărmăluțele care se topeau în gură de bune ce erau. Cum i s'a pus în față farfuria aburindă, profesorul a strigat, tare înveselit.

— Asta-i mâncarea noastră națională!

Și pe urmă lucrurile s'au lămurit, risipind mirarea noastră, când am aflat că dela Varnița Carol al XII-lea a dus în Suedia gustoasele sărmăluțe și le-a încetățenit ca mâncare națională.

De aici, dela Varnița, se deschide o minunată privelиște dealungul Nistrului și dincolo peste Purcari, în marele sat ascuns printre livezi dintre care ies, în potopul luminii, acoperișuri roșii, ca niște oglinzi însângerate.

Când intri în Tighina nu știi pe care stradă s'apuci, că toate sunt la fel, dreptesfoară și largi, de năvălește prin ele lumina, spumoasă ca o cascadă. Casele, unele noui altele rămase poate — așa de pe vremurile Voevozilor sau a Nogailor, sunt străjuite de copaci, cei mai mulți răsădiți de gospodăria românească.

Orașul Tighina, dacă răscolim hrisoavele vremurilor, este bătrân ca toate orașele pe cari viața negustorească le-a clădit în răsărit, pe malul Nistrului moșneag, întărindu-le cu cetăți și hotărându-le drept dig în calea puhoaielor vrăjmașe.

Pe timpul dominațiunii genoveze, orașul ființa, ceeace a silit pe acești negustori, în colind, să întemeeze aici cuib de întărire. Chiar numele orașului a fost dat de genovezi. Ei îi spuneau „Tighin". Aici, în Tighina au ridicat cetate cu zece turnuri crenelate, clădind în interior un castel cu 8 turnuri. Rămășițele acestui castel trăesc și astăzi, ca și zidurile Cetății pe malul Nistului, încercuite de alte ziduri și de șanțuri unde. pe timpul acela, se dădea drumul apei, formând un brâu de albie adâncă.

Tighina a fost orașul în care bătăliile sau ținut ca ploile de toamnă. Pe aici, pe la Tighina se scurgeau navălirile dușmane, gonind furtună, jefuind și omorând, sămănând groază și ținând veșnic trează apărarea baștinașilor. Așezarea aceasta era ca o poartă la malul Nistrului, în care izbeau toți bărbarii răsăritului, ahtiați să intre. De aceia când turcii și-au întins stăpânirea până la Nistru, au ținut să schimbe numele orașului din Tighin în Bender, *ceiace pe limba lor înseamnă* poartă. *Această poartă a răsăritului trebuia să stea închisă, ca*

(Continuare în pag. 4-a)

THETIS

O Zeus, părinte al tuturor zeilor din lăudatul Olimp
Ajută-mă să cânt minunata nuntă a lui Peleu,
Puternicul rege din Iolcos, cu Thetis,
Fecioara cu brațele albe și fiica lui Nereu...
. . . . . .

S'au strâns atunci din apele curate ale zării
Un roiu întreg de nimfe și satiri
Și sub năvala dușmănoasă de priviri
Sosise Aphrodita, născută 'n spuma mării.

Venit-a chiar și Cimos, un cântăreț din Chios,
Adus cu voia Hebei, zeița tinereții,
Și spune-se că Parcele uitaseră de ghemul
Pe care 'nfășuraseră întregul fir al vieții.

Nectarul rubiniu din cupele de Cypru
Cu-amurgul de aramă își împletise firul,
Și spune-se deasemeni că Dionisos, bietul,
Cu însuși Ganimede, pierdură de mult șirul...

Charitele și Orele oprind în loc pe Chronos
Rugatu-l-au fierbinte ca genele 'noptării
Să nu-și coboare vălul și negrul lor zăbranic,
Să 'ntunece lumina și bucuria zării.

Pe un mănunchiu de raze și coborînd din lună
A lui Apollo soră, Artemis chiar, sosi,
Iar fiicele lui Helios cu Muzele 'mpreună
Îi prinseră 'n părul negru luceafărul de zi.

Din tronul ei de aur, a lui Nereu fiică,
Cu rodiile sânilor aprinși în pieptu-i cald
Părea întruchiparea Aphroditei,
Zeița frumuseții de smarald.

Petale mari de lotus îi adiau obrajii
Și printre pânza-i albă primită-atunci în dar,
Frumosul trup părea 'n lumina zilei
Un lujer grațios de nenufar.

În părul ei cu miros de sulfină
Hephaistos pusese-un ac de foc,
Și 'ntregul cor al zeilor, atuncea,
Se prinse în vârtejul unui joc.

Dar nu ținu prea mult înlănțuirea
Și-un nour apăru în ceața depărtării,
Pe carul ei de neguri ce 'ntuneca privirea
S'apropia Nemessis, zeița răzbunării...

Constantin Mihail

POEME IN PROZĂ

Scrisori către cele patru vânturi

N'ai ostenit, Cain?

Au trecut veacuri și milenii, și-au pierit pământuri și ape și popoare...

Și munții uriași s'au năruit în pulbere și soarele s'a îndepărtat și s'a răcit.

In jurul tău s'au adunat mereu blesteme, neguri și hohote și vaer...

Cain, bătrâne barbar!

Nu e vremea? N'ai ostenit, nu-ți este brațul slab și ochii orbi și nu te'nneci în sânge? In bezna grea cu șerpi și monștri reci, ce-ți lunecă pe tâmple, nu tc'nfioară teama, Cain? Nu-ți amintești de nopțile din început, albastre. calde, cu șopote de ape?

Sfâșie-l pe Abel, sfâșie încă — urlând de groaza morții tale apropiate...

Urlă, bătrână fiară a nopții!

Miroase a zori și a cer.

* * *

Du-te de lângă țărmul mării.

Du-te, că apele adânci au în ele descântec și strănii povești.

Du-te de lângă țărm. Ție-ți plac poveștile, nebuniile mării!

Nu le-ascultá, nu le-ascultá... Nu le pătrunde înțelesul sibilin, nu te încumeta să treci marea, către țărmul visului tău și al meu...

Pe marea aceasta n'a mers nicio corabie până la capăt... Multe au pornit și s'au întors din drum, multe au mers mai departe și apele tulburi le-au înghițit și sfărîmăturile lor în adâncuri...

Nu te încumeta să treci marea, căci vântul mi-e frate... Și voiu porunci, în calea ta. să nu stârnească vijelii și furtuni, ci năpraznice uragane!...

Poate nu vei ști să le 'nfrunți și atunci vei pieri, iubitul meu...

Și sfărîmăturile corabiei, tale, nu le vreau, nu le vreau!

* * *

Mă bate vântul, mamă.

Imi bate vântul părul constaniu și hainele cernite și sufletul, drum lung și sur cu fosnet grav de frunze...

Mă bate vântul, mamă, și aș vrea să-ți scriu, cum mă visez acasă, în toamnele dintâi, pe scăunelul dela gura sobei, când mă învățai să cânt, ori să mă 'nchin. Și mai apoi să torc fir alb în palide amurguri.

Mă bate vântul, mamă, și aș vrea să-ți scriu că s'a 'nnoptat și nu m'așteaptă nimeni, nicăieri.

Nu-i decât o toamnă deatunci. Dar parcă nu mă mai doare, că au tăcut pe rând chemările și plânsul și-i bine fără dorul nimănui și am uitat cum îți citeam din cărți și ți-am uitat și glasul și mâinile duioase și chipul tău de fum...

Rămas-am numai somn și 'nstrăinare, ca tine, mamă, în noaptea de pe urmă când să te văd, venisem de departe și nu m'ai mai știut, că nu erai decât înstrăinare grea și somn.

Mă bate vântul toamnei și-l înfrunt, zâmbind uitat, iar pe obrazul drept nu-i lacrimă...

E—un fir de ploaie, din ploaia de atunci...

Mi-e dor de iarnă, mamă, și de lupi.

Ecaterina Radu

CRONICA LITERARĂ

Magda Isanos: Poezii, Iaşi, 1943

Dela Otilia Cazimir, cea dintâi ciudată apariţie în lirica Moldovei, şi până la Magda Isanos, poezia feminină nu a cunoscut nici o etalare nouă şi nici o rezonanţă care cât de cât să presupună autoritatea unui talent de reală corespondenţă celui dintâiu. Viaţa poetică femenină s'a scurs aşa cum se scurg albiile secate, peste care totuşi din când în când mai năvăleşte câte un puhoi cu apă tulbure, ori câte un vânt fără vad şi fără eroziuni independente de cele ale anterioarelor efluvii de furtună.

Stăpână pe un conţinut de trăire intuit cu o copleşitoare putere, versul încorsetat încă în tipare argheziene a Magdei Isanos, aduce o atmosferă de uluitoare metamorfoze spirituale. Fără a ţine seama de structura materială a versului, poetesa a închegat în cuvinte simple şi a transformat lumea reală într'una aproape imposibilă de întâlnit aevea, şi aceasta prin faptul că i-a adăugat puteri nefireşti pentru ochiul deprins să vadă prozaic şi pentru urechile deprinse să asculte şi să simtă comun, omeneşte.

Pomii cei tineri în dimineaţa de Marte
unii lângă alţii au stat să se roage —
frunţile lor străluceau inspirate deasupra
pământului încă 'n zăpezi.
Şi'n aerul în care nu erau sboruri,
pomii ale căror umbre nu se născură,
cântau un imn pentru viaţă,
ca nişte oameni goi şi frumoşi ei cântau:
„Soare de aramă, zeu popular printre plante
priveşte oastea noastră'ndrăzneaţă;
ici colo aerul e rumen de tot printre ramuri,
că viitoarele fructe acolo vor sta...
Noi nu ne înclinăm de fel şi nu plângem,
ci pregătim un loc cât mai inalt pentru cuiburi
şi pregătim o orgă de brazi pentru vânturi,
soare de-aramă, zeu totdeauna rotund...
Ni s'a povestit despre tine în pământ,
când nu cunoşteam dimensiunile cerului;
ni s'a povestit despre tine'n legănul cald.
Seminţele în somn visau că există colori,
roşu, albastru şi gri, minunate colori.
Tu, peste frunţile noastre, soare, cobori
şi noi vom da fructe şi noi vom fi hore de flori.
Gloria noastră toată în vârf se presimte“...

Sfârşitul rugii pentru soare a adus un curcubeu deasupra „tulpinelor strimte“, care le-au vestit viaţa.

Concepţia e unică. Participarea poetică la actul acesta vegetal de rugă, implică nu o asistenţă de spectator, ci o identificare de viaţă în pământ, o însufleţire care dă puteri omeneşti neomenescului.

Şi tema aceasta nu e unică în poezia Magdei Isanos, dar nici nu capătă un caracter uniform de intervenţiune. Ea sufere o evoluţie ciudată, care face de fiecare dată personalitatea talentului mai covârşitoare şi mai nouă în puterea ei de exemplificare şi participare în tot conţinutul dramelor ce frământă sufletul poetesei. Aşa la pagina 28, în poezia „Primăvară“, tema revine pentru un alt anotimp presimţit de vegetaţia pământului, încă oarbă, cu mult mai înainte de primăvară.

Tu feciorelnică lume, bună-vestire,
de undeva din pământ suie spre tine;
soarele-i ca un inel subţire.
Sună în salcâmul pustiu verile pline.

Mai puternică decât toate exemplele de până acum, „Dimineaţa de primăvară“, pe care ar trebui s'o reproducem în întregime, e parcă cea mai plină de viaţă optimă şi cea mai valabilă din punct de vedere al participării mediului în viaţa autorei şi a poetei în mijlocul şi în ansamblul acestei lumi de însufleţit şi neînsufleţit.

„In dimineţile clare“, chiar dacă în glumă jocul de-a moartea este totuşi o obsesie, viaţa din plin este aceea care dă atâta robustă perspectivă versului, încât ni se pare că ea sună într-adevăr „înaltă şi fără întristare“.

Legitimarea: „o nu-i adevărat c'am să mor în curând...“, întăreşte şi mai mult preocuparea şi ataşamentul faţă de viaţa aşa cum este. Dar pe cât de mult îi este favorizată viaţa ca aport optim, atât de mult încât ai uneori impresia că se teme să nu o piardă într'adevăr, pe atât inima îi este roasă de nu ştiu ce suferinţă grea, fapt care face ca poezia acestui volum să capete o notă de tristeţe aparte, atât de obsedantă, încât predispune pe lector la participarea neajunsurilor de amărăciune ale autoarei.

Declinul şi moartea, privite desigur oarecum independent, ca temă numai, o urmăresc în special. O solicitudine anume, face ca din predilecţia ei pentru aceste teme, să găsim totuşi cele mai frumoase realizări, cele mai pline de o concepţie originală, actele de trăire cele mai deosebite pe care d-na Isanos le-a împrumutat voluntar acestor universuri ale morţii, ori numai ale declinului ce sfârşeşte până la urmă şi el în aceeaşi împărăţie de taină fără pătrundere, de linişti neexplorate decât de ostenelile unui suflet plin de presupuneri împăcate, gata să se înspăimânte sau să i se pară ciudată toată această preocupare pentru vremea când nu va mai fi.

Fără a avea ceva din moartea mioritică, tarâmul de linişte al morţii e totuşi împăcat şi alb, plin de prezenţa unor drame cu totul subtile. Iată zugrăvită în una din poeziile sale cum vine această moarte despre care vorbeam mai sus:

...„ca nişte aripi de îngeri care cresc
departe în mari grădini neştiutoare“.

Cum însă pentru moarte trebueşte o anumită pregătire, pentru ca intrarea în acest paradis să-ţi fie după plac, chiar atunci când înspăimântă, autoarea face o recomandare indirectă, pusă pe seama divinităţii:

„Haide, învăţaţi-vă câte puţin să muriţi“...

Intruchiparea declinului e mai plin de rezonanţe proprii în „Lampă“. Cu o oboseală deosebită revine în concomitenţa meandrelor vieţii cu meandrele morţii din poema: „Clipă, desfă-ţi aripele“, în „Inger de lumină“, „Copilăria mea“ şi încă în alte câteva poeme.

Legătura morţilor cu lumea rămasă în afara mormintelor, are două forme de manifestare. Una referindu-se numai la trup, deci la frumuseţa oarbă a materiei cândva însufleţită, care se preface în flori, numai astfel putând lua parte la bucuriile şi la viaţa de pe pământ.

In a doua formă, legătura morţilor cu viaţa priveşte sufletul. Aşa pentru cea dintâi formă Magda Isanos spune următoarele:

Şi-oi scoate, în chip de floare, din pământ —
obrazul tinereţei dealtădată,
să-l ardă soare şi să-l bată vânt,
voioasă să şi-l prindă în păr o fată“. pag. 45.

Tot aşa în altă parte, numai din aceeaşi hărţuială a sufletului dornic de a găsi pentru trup o punte cu lumea, spune:

Mâinile micilor flori intră'n pământ,
morţii când le sărută ştiu dacă-i vânt
şi de pe dânsele sorb ploaia cu veştile.
Astfel, în flori îşi deschid morţii ferestile. pag. 21.

Pentru cea de-a doua formă a sufletului despovărat de haina lutului, legat şi el de viaţa de pe pământ prin obiceiu, autoarea spune că el vine păgâneşte ca strigoii, încarnat numai într'o formă dematerializată, care aduce aminte totuşi de trup. Iată o haină poetică foarte limpede pentru această concepţie:

„Ba nu, mai pe'noptate am să mă scol,
să dau livezii, stupilor, ocol,
să mângâi lemnul uşilor de-acasă
şi popuşoii galbeni de mătasă.
Dulăii vor veni să mă miroase,
cu boturile negre, somnoroase,
şi gudurând spinările: „stăpână,
de unde vii că miroşi a ţărână?“ pag. 22.

Foarte interesantă ni se pare tema întâlnirii lui Iisus Hristos cu o „Bătrână“ din spital, căruia El îi ia durerea şi-i iartă păcatele. E o formă originală de a concepe bunătatea şi actele de iubire ale Fiului Omului, dar mai ales îndrăzneaţă şi poate de aceea valabilă.

Din punct de vedere al structurii versului şi al arhitecturii lui exterioare, aşa după cum am menţionat la început, corsetul aghezian are un cuvânt hotărîtor. In unele părţi, nu numai meşteşugul, dar însăşi atmosfera poetică este aceea a poetului „Cuvintelor potrivite“.

Fără a fi o primejdie prea mare pentru cartea de faţă, arghezianismul va trebui totuşi înlăturat deodată cu încă unele siluiri de forme acceptate de autoare, numai pentru a păstra în unele locuri, fie forma clasică a versului cu rimă şi ritm, fie o anumită noutate, pe care dealtfel Magda Isanos o stăpâneşte şi fără acest artificiu. Fără îndoială, odată debarsată de tot ce acum îi este impropriu şi obositor, Magda Isanos va fi una dintre cele mai reprezentative nădejdi poetice din lirica femenină a literaturii noastre contemporane.

N. V. Coban

CTITORIE

Frate bun, pământule, şi tu, soră, glie,
neliniştile—ascunse nu le mai simţim.
Suntem cu viaţa pe drum—dintr'o mie,
vom spune că de acum nu mai murim.
Luăm şi securea durerii şi-o 'ngropăm,
să-i punem prohod—din stele să cadă
albastrul ca banii din ladă,
dar visul din basme-l durăm.
Nu-i apă să plângă pe noi.
Un veac ne aruncă prin nori, peste spaţii.
Voi veţi rămâne aici, fârtaţii
neliniştei şi morţii de soiu.

N. Cristinoiu

FOLKLORAŢIA

de MELANIA LIVADĂ

Arta, literatura şi cultura noastră majoră, în genere, sunt zămisliri din făptura marelui folklor şi a culturii noastre minore. Aşa cum creatura feminină s'a întrupat din coastă bărbătească, fiind astfel deapururi predestinată prin geneza şi existenţa ei (derivate şi omologate) tot astfel şi cultura românească faţă de folklorul ei. Ea este, în fond, un fel de Evă a lui.

Destinului acestuia primordial cât priveşte originea, izvoarele şi substanţa spirituală a artelor şi literelor noastre culte, supremaţia şi valorificările până în străfunduri ale etnicului i-au sporit la maximum eficienţa. Dacă poate fi vorba de-o fatalitate, ea a fost şi continuă să fie cel mai fericit „.deget al soartei“ pentru civilizaţia şi cultura noastră. „Tot ce mişcă'n ţara asta“ vine — cine ar putea s'o nege? — dela pământ, dela rasă şi geniu naţional. Nici în alte părţi nu poate fi cu desăvârşire altfel, dar aci, la noi, etnocraţia şi folkloraţia sunt mai absolute decât oriunde. Nu este cazul şi locul să facem dovezile şi să deschidem o discuţie cu cadre pe cât de vaste, pe atât de pretenţioase. Destul să constatăm printr'o ochire aruncată peste veacuri de civilizaţie şi spirit românesc, că pretutindeni străbate şi se revarsă, ca într'o cosmică viziune eminesciană, „raza“ luminii folklorice şi a „geniului“ ţărănesc străbun.

* * *

Stăruie, fără nici o aspiraţie de cercetare ştiinţifică a problemelor, unele întrebări cărora studiile tot mai preţioase de folklor şi de filosofie a culturii la noi, lea adâncit cuta nedumeririi. Faţă de folkloraţia culturii noastre e bine să le punem, socotind că spiritul larg al filosofiei culturii nu poate fi refractar indiscreţiei lor:

până unde trebue şi poate fi urmărit geniul folkloric în filiera lui genetică, câte straturi şi răstraturi trebuesc sondate ca să dai de sământa lui preistorică?

— după cucerirea romană, civilizaţia şi cultura folklorică primesc sau nu, şi în ce măsură, unda geniului latin?

— care va fi soarta acestui folklor cât priveşte imperiul lui asupra culturii noastre majore pe măsură ce aceasta — prin timp şi valorificări burgheze, prin desprindere şi împlinire de sine — îl va reduce la un fel de vitamină a spiritului ei acţionând secret într'o asimilare fecundă, aşa cum virtuţile sământei se găsesc pretutindeni în fiinţa copaculuj?

* * *

Răspunsul la cea dintâi întrebare urmează a-l afla curând (într'o variantă de mare studiu folkloric pe baze mitologice de filosofie a culturii) în noua *Getică* pentru care se pregăteşte cel mai inspirat arheolog al ei: Lucian Blaga. Din motivul folkloric suprem al „frunzei verzi“ şi dintr'o mitologie şi magie a pădurii ca străvechi lăcaş protector de neam şi creator de folklor — în aer liber şi „verde“ — marele filosof va restaura fundalul geto-dac al profilului nostru spiritual. Sondajul va merge până la adâncimi „fantastice“ şi va culege de acolo câteva noui tălmăciri pentru folklorul nostru preistoric în care „oamenii de pădure“ vor fi ascuns ceva geniu naţional. (A se vedea articolul „*Getica*“ de Lucian Blaga din n-rul 4 al revistei *Saeculum* Sibiu“) Inclinările magice ale acestora pe care noua „*Geticâ*“ le va urmări în structura folklorului nostru, îşi fac loc până în inima lui şi colorează, ideologic şi afectiv, chipul spiritual geto-dac abia conturat în umbrele pale ale preistoriei noastre.

Mai mult încă. Nu este revelant că aceste înclinări, dacă ar fi să ne permitem o sugestie şi o glumă „à-propòs“, au trecut prin vinele şi prin celulele cerebrale de mii de ani încoace ale acelor vrăjitori de care vor fi mişunat pădurile dace, pentru a irumpe, într'o formă superioară şi modernă de creaţie, în doi dintre marii noştri gânditori? In Lucian Blaga şi Mircea Elliade. Aşa fiind, nu aduc cumva aceste „babe vrăjitoare“ şi ingenioase servicii culturii şi filosofiei noastre?

Mai departe, şi în trecere la cealaltă întrebare: unde vom ajunge sau unde trebuia şi nu am ajuns încă cu atâta *natură* sau cu atât iraţionalism adânc înfipt în fiinţa noastră spirituală? Căci, în definitiv: pădure, vrăji, stihii, mituri, „mioriţe“ „frunză verde“ şi alte asemenea produse naţionale sunt natură şi misticism.

Ne amintim de-o vorbă aruncată mai dăunăzi pe lângă zidurile mânăstirilor bucovinene de către cel mai talentat şi de viitor „tânăr filosof“, al nostru, de către Constantin Noica. Vorba aceasta: *„prelungire a naturii în spirit“*, va deveni într'o zi (nu este aşa prietene Noica?)—hotărîtoare pentru o filosofie românească aşa cum va fi torcând-o demult din caerul permanentelor meditaţii şi contemplaţii.

Impăratul Traian l-a învins *politic* pe dacul Decebal. Poporul acesluia a triumfat, se pare, peste veacuri în spirit. Din plămada care a urmat imediat şi mai târziu, altoiul care a rodit mai cu osebire cultura românească a fost cel trac, slav şi oriental. Cultura aceasta stă sub semnul folkloraţiei. Geniul latin există şi a germinat în multe dintre aspectele civilizaţiei şi culturii noastre. Nu putem discuta, aci, nici această problemă, dar geniul latin, cu toate implicatele lui pe plan spiritual, nu şi-a spus încă în noi, cuvântul. E în latenţă, *trebue să fie* şi aşteaptă. Ce? Credem că, pur şi simplu, *o adevărată burghezie românească şi o cultură majoră a ei.* Prin orăşenizare, prin cultură clasică masivă, prin raţionalizare şi universalizare, prin creaţii europenizate, cultura noastră, după secole de spiritualitate populară trecută în sânge cu tot ce avea ea ca ca misticism, magism, iraţionalism şi lirism — se va latiniza şi vor rodi atunci toate latenţele ei romane. Conştiinţa de sine a neamului românesc trebue să crească din forţele spirituale ale fiinţei sale substanţial latină.

Atunci, spiritul se va prelungi în natură. Şi va fi o lume nouă. Nouă chiar pentru latinitatea apuseană. Fiindcă în ea altoiul latin, târziu rodit, se va fi prins pe mlădiţele pitoreşti de o extremă vigoare ale unui popor deosebit de original şi talentat, care a înflorit excepţional într'una dintre cele mai interesante culturi minore din lume.

Printr'o aşa zisă prelungire a spiritului în natură, cucerim cu siguranţă un stil nou de civilizaţie şi cultură românească.

Occidentalizarca noastră nu va însemna însă niciodată imitaţie şi spirit importat, fiindcă „.occidentul“ cu toate formele lui de

(Continuare în pag. 4-a)

POEMA TRISTA

Grămezi de aur visele le-am adunat
pentru o amiază de poem necunoscut.
Toate aripile—oare încotro s'au depărtat?
Ca nişte păsări purcese din suflet m'au durut.

Era zodia tăcutului din noi aproape
şi un obraz de logodnică albă se răstignea,
peste chemări, în umezi pleoape,
îi iubeam plânsul şi negura ce mă dorea.

Cald însă şi limpede blestemul altora,
numai el mi-a ţinut de urît în tot cimitirul.
Se înhăitase cu vântul să culce neştirea
şi-a poposit lângă crucea sub care asfinţea în nuanţe porfirul.

Poate era în pământul acela învecinat cu neliniştea
un om ca şi mine ce-şi săpa ca un cioclu durerea.
Va fi vrut casma dar îi ajungeau unghiile singure,
va fi vrut tovărăşie vreo pasăre de noroc în crengi,

dar i-a ajuns un pisoi cu coada stufoasă
pe care-l gâdila soarele lenii sub zid.
— Prinde, suflete, înţelesul şi lasă-l să moară ca oricare,
pe aici se îngropau morţii cei vii peste zare.

Duceau cu dânşii aromă grea de narcote,
pe drumul lor aciuindu-se cândva somnul
tuturor plăcerilor neaoşe, bigote
au fost numai zilele neîntâlnite de nici o amintire.

Grămezi de aur visele cu începuturile 'n seri
ca pe un meleag de desfrunziri—toamna târzie—
s'au abătut să răriştească tăceri
peste toate odoarele vieţilor cu poarta inimii cenuşie.

Neculai V. Coban

CU MORŢII...

Cu morţii se poate lesne comunica:
Unii spun nu, alţii spun da.
Mai greu e să le întreci
Taina şi privirile reci.

Localitatea, unde ei
Duc lipsă de petreceri şi femei,
Se aseamănă prea puţin cu oraşele noastre.
...Numai florile—albastre.

Şi solitudinea 'naltă,
Amintescu-le de lumea cealaltă,
In care au iubit, cândva,
Ca mine şi ca dumneata...

Sergiu Grosu

NOCTURNĂ

Prin păcura nopţii, gândul de-abia mai răsbate...
Dece l-am trimis oare aşa de departe,
Fără ancoră, fără soare,
Fără lumânare,
Pe cărarea care duce până dincolo de moarte?

Tăria nopţii negre i-a sângerat aripele,
Dar el mână dârz înainte...
De care ţărm, de care oseminte,
Işi va lega durerile şi visele şi clipele?

Ajută-l, Doamne, să se ducă până unde s'o duce,
Dă-i puteri când o fi încolţit de dulăi,
Ca nu cumva să sară oamenii răi,
Să-l prindă, să-l bată pe cruce...

Robert Cahuleanu

E A

Din coasta mea dreaptă, născutu-s'a Ea,
Cu trupu-i de fragedă floare,
Când Tatăl din ceruri îmi spuse aşa:
„Priveşte-o, Omule, ţi-o dau însoţitoare!

„Lumină din lumina mea mare
„Să-ţi străfulgere întunecimile viselor tale,
„Isvor adânc de taine şi de apă vie,
„Să-ţi stâmpere şi să-ţi aprindă setea de veşnicie...“

...Şi am purces la drum prin viaţă şi destin.
Ne-a sărutat pe frunte întâiul cer senin.
Luceferii—cobzarii nemuririi,
Cântatu-ne-au poemele iubirii...

Dar ne-a pândit la răspântii păcatul,
Când ne-a ieşit în cale opritul Pom al Vieţii...
In noaptea aceia, Ea s'a culcat cu necuratul,
Iar sufletu-mi se spânzură în crucea dimineţii.

Aurel D. Bugarin

SUS, IN MUNŢI

Număr stelele ce cad
Depe geana de safir;
Cetini negre, de prin brad,
Plâng pe umeri de zefir...

Plânge noaptea,—linişti plâng—
Sori se sting şi oameni mor...
Numai eu, trudit, îmi strâng
Iar trecutul, iar cobor
Piscul dur, spre văi de-amar...

Oare mi s'a stins—de plâng—
Steaua—viaţă?...
Zori de var,
Râd prin tufele din crâng...

Mihai Ciulin

Evocând luptele naţionaliste

De vorbă cu un mare duşman al rusismului: Ion Pelivan

Despre destinul istoric şi cultural al Basarabiei

de SERGIU MATEI NICA

L-am găsit pe fostul luptător din anii premergători Unirii la locuinţa sa din strada Sfatului Ţării, într'o după amiază umedă de toamnă. In camera spaţioasă dela etaj, fostul ministru lucra la biuroul său, înconjurat de rafturi de cărţi şi documente, adevărate comori de adevăruri cu privire la istoria românească a Basarabiei. M'a primit cu binecunoscutul zâmbet moldovenesc şi cu pitoreasca poftire de a mă aşeza pe o sofa stil franţuzesc. Lumina revărsată de sub un abatjour de fier se răsfrângea asupra a două volume mari de Nicolae Iorga şi asupra unui vraf de manuscrise, pe care Ion Pelivan le pregăteşte pentru tipar. Ca pe masa de lucru a unui profesor universitar, biuroul precursorului şi realizatorului Unirii Basarabiei e acoperit de tot felul de corespondenţe, texte şi urice străvechi, fotografii documentare şi cărţi de diferite mărimi şi însemnătăţi. Ion Pelivan este un om, care cunoaşte, până în cele mai mici detalii, trecutul basarabean, fiind unul dintre cei ce au participat din prisosinţă la făurirea destinului ei românesc.

Deaceea, am socotit să-i cer o clarificare a acestui trecut, o părere asupra contribuţiei pe care a adus-o Basarabia în istoria românească, asupra perspectivelor culturale ale acestei provincii şi poziţiei ei în faţa Patriei şi Europei. Toate acestea pentru a răspunde „revendicărilor" sovietice actuale şi pentru a limpezi unele date şi realităţi, pe nedrept contestate de unii necunoscători ai problemelor locale.

— Am venit, să-mi daţi câteva răspunsuri—am început convorbirea, în timp ce respira în toată casa o tăcere prielnică pentru aşa ceva.

— Ce fel de răspunsuri? Să aflu întâi întrebările?— îşi ridică ochii respectabilul precursor, fixându-mă cu interes şi cu o neclătinată atenţie.

— *Ştiţi atmosfera actuală, când ruşii bolşevizaţi prind din nou să conteste sufletul românesc al Basarabiei, revendicând-o. E nevoie de o clarificare, domnule ministru, cum s'a comportat acest suflet românesc basarabean sub ocupaţia ţaristă?*

Afirmarea românismului basarabean sub ocupaţia ţaristă

— Răspunsul la această întrebare e lung, dar interesant şi actual. Trebuie să se ştie că la doi ani după anexare, în luna Februarie a anului 1814, s'a întâmplat prima manifestare a sufletului românesc basarabean, în urma unui eveniment cu urmări prelungi. Guvernatorul Harting,al Basarabiei de atunci, necunoscând limba moldovenească şi nici legiuirile locale a intervenit pe lângă Ministerul de Justiţie din Petrograd, ca să se introducă şi în Basarabia limba şi legiuirile ruseşti.

Cum boerimea din Basarabia avea oameni de încredere la Petersburg, cât şi în Chişinău printre funcţionarii Guvernatorului Harting, a aflat această intervenţie şi chiar a pus mâna pe o copie a raportului lui Harting către Ministrul de Justiţie. Teama de introducerea limbei şi legiuirilor ruseşti în Basarabia a indignat şi a pus în picioare toată boerimea moldovenească. Toţi boerii s'au adunat în jurul Mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni, care a îmbrăţişat cauza boerimii şi a trimis la Petrograd o serie de proteste, dintre care unul chiar către Ţarul Alexandru I.

In aceste proteste se spunea, că Basarabia a fost provincie daco-romană, că a fost cârmuită de legi romane şi apoi bizantine, că Moldova s'a ocârmuit numai prin aceste legi şi în plus cu pravilele lui Vasile Lupu şi prin hrisoavele o serie întreagă de domnitori.

Aceste legiuiri au fost lăsate în vigoare în Moldova şi Basarabia de stăpânirea musulmană şi toată boerimea se miră cum o ocârmuire ortodoxă, ca cea rusească, îndrăsneşte să le desfiinţeze şi să introducă alte legiuiri, care nu se potrivesc nici cu firea, nici cu istoria moldovenilor. In consecinţă, boerimea cerea, ca limba şi legiuirile să rămână neştirbite.

— *N'aţi putea să-mi daţi câteva nume de boeri, din cei ce au semnat aceste proteste, ce marchează un început de luptă?*

— Cum să nu pot. Alături de Mitropolitul Gavriil, au mai semnat: boerii Dimitrie Râşcanu, Teodor Başotă, câţiva membri ai familiei Katargi, Costache Bodescu, N. Străjescu, Costache Rusu, Căminarul Pruncul, Sandu Teodosiu, Matei Râşcanu, Dumitru Donici, Manolache Vârnav, Ştefan Bantâş, Lupu Roset, Darie Cobâleanu, mazilii Manolache Sălescu, Vasile Herţescu, Ştefan Anghel, Ion Hodorogea, Ion Erhan, Năstase Duca, Pavel Chirică, N. Vărzaru, Teodor Norocea, şi o serie întreagă de mazili şi răzeşi.

— *Care au fost rezultatele acestor prime proteste?*

— O să le vedem imediat. La Ministerul de externe din Petrograd funcţiona un prieten al moldovenilor Ioan A. Capodistria, căruia Ţarul Alexandru I îi dă ordin să trimită pe un om al său de încredere în Basarabia, care să cerceteze dacă într'adevăr această provincie are sau nu are legiuiri moldoveneşti. Capodistria trimite pe un înalt funcţionar al său, pe Pavel Svinin, care a stat un an întreg în Basarabia (1815-1816) şi în urma cercetărilor făcute a raportat şefului său, că a găsit în Basarabia vreo 17 izvoare juridice naţionale moldoveneşti, adăugând că, pe nedrept sunt învinuiţi moldovenii, că n'au legiuiri. „Legiuiri sunt destule, — spunea Svinin — însă oamenii regimului rusesc nu sunt la înălţime ca să le respecte".

In urma acestui raport al lui Svinin, Ţarul Alexandru I semnează un decret pe numele Mitropolitului Gavriil, în care recunoscând că administraţia Basarabiei este mai prejos de orice critică, regretă relele ce s'au introdus şi promite că va acorda Basarabiei legiuirile pe care le doreşte, sperând ca populaţia să fie mulţumită.

PRIMA VICTORIE, DAR DE SCURTĂ DURATĂ

Venind în locul lui Harting generalul Bahmetiev, ca guvernator al Basarabiei, acesta primeşte ordin dela Capodistria să aleagă o comisiune din intelectualii localnici, care comisie să alcătuiască un regulament organic, un fel de constituţie a Basarabiei.

In această comisiune au intrat pe lângă alţii şi basarabenii Ion Cantacuzino, Iancu Pruncul etc. Comisiunea a lucrat sub conducerea şefului cancelarici lui Bahmetiev, Samov, fost funcţionar pe lângă Kuşnicoff şi Krasnomiloşevici, ce-au prezidat divanurile în Valahia şi Moldova în timpul ocupaţiei dela 1806 la 1812.

Ulterior din această comisiune a făcut parte şi Petru Manega, unul din cei dintâi doctori în drept români la Paris.

La începutul anului 1818, Constituţia Basarabiei a fost alcătuită şi la 29 Aprilie 1818 a şi fost semnată de Alexandru I, aflat în drum prin Chişinău spre Cernăuţi. Constituţia a fost intitulată: „Aşezământul organizării oblastei Basarabia".

In baza acestui aşezământ, în fruntea ocârmuirii Basarabiei a fost aşezat un Consiliu Suprem, alcătuit din 11 persoane; cinci din partea Coroanei, între aceşti cinci şi Mareşalul Basarabiei care era moldovan şi şase din partea nobilimii basarabene. Astfel conducerea treburilor Basarabiei o aveau băştinaşii basarabeni, Acest consiliu avea depline puteri economice, administrative şi chiar legislative.

Din nefericire însă constituţia aceasta n'a durat decât 10 ani, fiindcă în 1828 Ţarul Nicolai I a desfiinţat-o, începând în mod sistematic rusificarea Basarabiei. Rusificarea însă a provocat o manifestare extraordinar de puternică, înglobând toată suflarea conştientă românească.

LUPTA CONTINUĂ...

Au urmat proteste din ce în ce mai energice, fără a avea rezultate pozitive. Cu ocazia războiului rusoturc, când Moldova şi Valahia au fost teatru de luptă, a apărut pe front Ţarul Nicolae I. Profitând de prezenţa lui pe meleagurile basarabene, boerimea a trimis o delegaţie să-i supună o serie de nemulţumiri, provocate de administraţia rusească. Ţarul a ordonat să se alcătuiască o altă delegaţie, care să vină la Petrograd şi să-i expună doleanţele Basarabiel. Delegaţia aleasă de boerime n'a plăcut nici guvernatorului, nici guvernului. S'a ales atunci o altă delegaţie, dar nici aceea n'a fost aprobată de guvern. Boerimea între timp continua lupta dârză contra limbii şi administraţiei ruseşti în Basarabia şi intervenea mereu pe lângă contele Voronţov, ca să se restabilească vechile legiuiri promise de Alexandru I pentru „totdeauna".

Guvernul din Petrograd, hârţuit necontenit şi plictisit de pretenţiile boerilor moldoveni, hotărăşte să-i reducă la „complectă nulitate" — după expresia istoriografului Xavier Homaire de Hell — şi în 1834 Ţarul Nicolae I decretează eliberarea ţărănimii basarabene de obligaţiunile ce le avea faţă de boeri şi proprietari.

Prin această legiuire s'a creiat între marii proprietari şi foştii clăcaşi ţărani un adevărat haos. Ţărănimea n'a câştigat nimic, fiindcă eliberarea s'a făcut fără improprietărire. In urma propagandei făcute de agenţii ruşi, o mulţime de foşti clăcaşi au trecut pe moşiile boerilor ruşi. Astfel că timp de câţiva ani, moşiile proprietarilor moldoveni au rămas nelucrate.

Se găsesc câţiva boeri, care într'o formă sau alta, caută să-şi manifeste nemulţumirea faţă de administraţia rusească din Basarabia. Aşa Alexandru Scarlat Sturza, ca semn de nemulţumire faţă de

guvernarea Basarabiei, demisionează din calităţile mari ce le avea atât la Ministerul de externe, cât şi la Ministerul Instrucţiunii Publice.

MAREA BĂTĂLIE SPIRITUALĂ PENTRU LIMBĂ

Cum rămăsese cu limba şi legiuirile?—l-am întrerupt pe sfatulistul basarabean.

— Lupta pentru limbă a fost îndârjită şi exemplară. In 1834, adunarea boerilor din Basarabia a intervenit pe lângă curatoriul învăţământului din Odesa, ca în scolile judeţene şi cele secundare din Basarabia să se introducă din nou limba moldovenească. In raportul Mareşalului Basarabiei către curatoriu se spunea printre altele, că dacă guvernul, pentru introducerea limbei moldoveneşti, întâmpină piedici de ordin financiar, boerimea basarabeană este gata a întreţine aceste şcoli pe cont propriu.

In acelaş timp, Mareşalul nobilimii a cerut ca manualele de limba şi literatura moldovenească să fie comandate la Iaşi şi Bucureşti. Ca rezultat al acestei intervenţii se înfiinţează câteva şcoli moldoveneşti judeţene la Hotin, Bălţi, Orhei şi Tighina.

Şi totodată se introduce limba moldovenească la Liceul Nr. 1 din Chişinău şi în Seminarul Teologic.

Dar lupta pentru personalitatea românească a Basarabiei se accentuiază şi mai mult în 1859. După Unirea Principatelor, ideia unirii se pune pe tapet şi se discută cu toată căldura în sânul nobilimii moldoveneşti din Basarabia.

Se formează chiar şi o grupare de conducere a mişcării naţionaliste unioniste, în frunte cu Alexandru Cotruţă, Neculai şi Aristide Casso, Ion şi Costache Cristea, Constantin Cazimir şi fiul său Petre.

Intre fruntaşii unionişti de atunci putem număra pe Ştefan Gonata, Petre Gh. Leonard, Alex. Const. Bădescu, Gh. Spiridon Gore, Iancu Străjescu, Alexandru Tadeu Hajdeu şi alţii. Vine apoi pleiada fraţilor Stroescu (Mihail, Vasile, Costache şi Gheorghe), Costache Dumitru Chiriac, Pavel V, Dicescu, Mihail Teodosiu. fraţii Mihail şi Teodor Suruceanu, Eugen Purcel, Dumitru Caravasile, Dumitru Crăciunescu şi alţii.

Aceştia au intervenit locurilor în drept, pentru a li se da voie să deschidă în Basrabia o tipografie moldovenească, o gazetă moldovenească, etc. Toate pretenţiile acestea însă au fost respinse de guvern, pentru motivul că solicitatorii „nu înspiră încredere" din punct de vedere politic.

Mişcarea unionistă a fost chiagul în care s'a fermentat Unirea de mai târziu.

CONTRA RUSIFICĂRII

— *Dar rusificarea Basarabiei cum a putut fi stăvilită?* — l-am întrebat în continuare pe fostul animator al mişcării naţionaliste româneşti din Dorpat.

— Rusificarea?—şi întrebarea pluti un minut în aer, provocând încă fulgere vii în ochii îmbătrâniţi a lui Ion Pelivan.

— La sfârşitul secolului al 19-lea, rusificarea făcuse revagii aşa de mari, că o mulţime de boeri şi ţărani s'au trezit cu numele schimbate.

Naţionaliştii basarabeni, care rămăseseră credincioşi tradiţiilor vechi româneşti nu se astâmpărau şi căutau sub orice formă să publice lucruri interesante din trecutul românesc al Basarabiei. Astfel, din inspiraţia lui Neculai D. Codreanu, Directorul Liceului Real din Chişinău, s'a format în 1898 în Chişinău aşa numita comisie ştiinţifică arhivistă a Basarabiei. Această comisie a publicat în 1902 şi 1907 câte un volum de diferite cercetări din domeniul trecutului moldovenesc al provinciei noastre. In această comisie se înscrie Arhimandritul Gavriil Veste, Ioan Casian Suruceanu, care organizează cunoscutul muzeu istorico-geologic la moşia sa dela Vadul-lui-Vodă, Iustin Frăţiman şi alţii.

Comisiunea de mai sus a jucat un rol foarte însemnat la redeşteptarea conştiinţei naţionale. Pentru activitatea lui în această comisie, Ion Halippa a fost transferat într'o gubernie din Rusia, condamnat la deportare, iar comisia desfiinţată de cerberii ţarismului.

In 1900, 1901, 1902, a activat făţiş pe teren naţional-cultural gruparea naţional revoluţionară a studenţilor basarabeni dela Universitatea din Dorpat. Din cauza activităţii ei antiguvernamentală şi antirusească, aproape întreaga grupare a fost închisă în puşcăriile din Dorpat şi Veden din Guvernământul Liflandei.

Trebuie de subliniat, că trei reprezentanţi ai pământeniei din Dorpat Al. Hrişcă, Vasile Oatu şi cu mine au fost exilaţi în mod administrativ în Guvernământul Arhanghelsk. Primul la Onega, al doilea la Pinega şi al treilea la Mezen. E demn de reţinut, că Guvernământul Arhanghelsk are o suprafaţă odată şi jumătate mai mare ca întreaga Franţă.

Activitatea pământeniei din Dorpat a avut adânci repercusiuni în viaţa moldovenească din Basarabia, fiecare student de acolo având rude, prieteni şi cunoscuţi, cărora li se transmiteau metodele de luptă contra rusificării.

SOSIREA SOROCULUI

In 1905 a început în Rusia revoluţia naţionalităţilor. Moldovenii, profitând de această revoluţie, îşi exprimă o serie de doleanţe, printre care şi extinderea limbei moldoveneşti în şcolile şi instituţiile din Basarabia. Când se va scrie odată istoria mişcării moldoveneşti din 1905, nu se va putea trece peste cele două grupări naţionaliste, cea a boerilor în frunte cu Pavel Dicescu şi cea a naţionaliştilor democraţi în frunte cu avocatul Emanoil Gavriliţă.

Chestiunea limbei moldoveneşti se punea făţiş în adunarea zemstvelor judeţene şi provinciale, în congresele eparhiale şi în alte adunări cu caracter obştesc. In Mai 1906, a apărut prima gazetă românească „Basarabia", susţinută de Emanoil Gavriliţă. In jurul acestui ziar s'au adunat toţi cei ce au luptat pentru ideia naţională. Având un caracter adânc revoluţionar, peste un an ziarul a fost închis. Emanoil Gavriliţă a fost trimis în judecată şi condamnat. Tot atunci un număr de naţionalişti din Basarabia au fost deportaţi, ca periculoşi ordinei publice. Dintr'aceştia trebuie menţionaţi, Ion Loginescu, institutor din judeţul Hotin, deportat la Perlow, Iustin Frăţiman din Soroca deportat la Kustanai în judeţul Turgaisk— Siberia, Teodor Al. Ciugureanu, deţinut mai bine de 7 luni în puşcăria din Bălţi, pentrucă a lăudat armata română, Dr. Elena Alistar pe atunci studentă la Iaşi, pentrucă a făcut propagandă în favoarea Unirii cu România printre ţărani a fost deţinută la puşcăria din Chişinău şi a scăpat de deportare sigură numai datorită intervenţiei lui Vasile Stroescu, care avea legături de prietenie cu Guvernatorul din Odesa. Arhimandritul Gurie Grosu a fost exilat la mănăstirea Spaso-Avramiev din Guvernământul Smolensk, de unde a fost transferat în alte regiuni ruseşti. din care a scăpat numai în 1917.

Lupta contra rusificării a fost crâncenă şi a cerut mari sacrificii. In 1917, după congresul ostaşilor moldoveni, odată cu revoluţia bolşevică, inima Basarabiei a vibrat mai prelung şi la 27 Martie 1918, prin actul votat de Sfatul Ţării s'a pus capăt celor o sută şi şase ani de războire spirituală cu cnutul şi metodele de desnaţionalizare ţariste.

In anul ocupaţiei bolşevice, desnaţionalizarea forma un punct de revanşă al programelor sovietice. Dumnezeu şi neamul nostru au vrut însă altfel şi să sperăm, că pentru tot deauna.

Contribuţia Basarabiei la cultura naţională

— *Dar despre contribuţia Basarabiei la cultura naţională, pe care unii n'o înţeleg, ce puteţi afirma ?*

— Basarabia are un loc de cinste în cultura românească. Trebuie să-l pomenim pe B. P. Hajdeu, care s'a distins ca istoric şi filolog, şi în genere ca un om de cultură al României moderne.

Pe urmă vine poetul Alecu Russo, a cărui „Cântare a României" e un psalm inegalabil al sufletului românesc. Fabulistul Alexandru Donici n'a fost întrecut de nici un fabulist al ţării. Zamfir Arbore, monumentala lucrare a căruia „Basarabia în secolul al 19-lea" va rămâne pentru totdeauna un izvor nesecat de informaţii asupra provinciei dintre Prut şi Nistru.

Constantin Stere, care a pus temelia puternicului curent democratic din viaţa socială din România, poetul Al. Mateevici, poezia căruia „Limba noastră" a întrecut orice poezie de felul acesta din întreaga literatură a ţării românesti. Să nu se uite, că Basarabia a dăruit ţării româneşti un [illegible] de generali, faima cărora niciodată nu va fi uitată. Dintre aceşti mari ostaşi trebue pomeniţi: Mareşalul Al. Averescu, generalul Al. Gorsky din Ismail, generalul Ion Râşcanu, actualul primar general al Bucureştilor originar din Cahul, generalul Ion Mărdărescu, originar din Bălţi, fost ministru de război, care a dus în 1919 arma-

(Continuare în pag. 4-a)

Academicianul Ştefan Ciobanu la 60 de ani

(Continuare din pag. 1-a)

românesc. Conduce timp de 5 ani de zile revista „Şcoala Basarabiei". la care colaborează Nicolae Iorga, Simion Mehedinţi, Ion Simionescu şi alţi scriitori ai ţării româneşti.

Colaborează le „Viaţa românească" şi la revista „Lamura" a lui Vlahuţă. In calitate de preşedinte a Soc. Monumentelor istorice din Basarabia, editează patru volume, în care scoate de sub colbul uitării şi al necunoaşterii cele mai vechi biserici româneşti din Basarabia, cele mai vechi case, precum şi o serie de documente adânc grăitoare cu privire la trecutul nostru românesc. In 1929 Ştefan Ciobanu tipăreşte „Unirea Basarabiei", un strălucit volum în 400 de pagini, în care oglindeşte sbuciumul Basarabiei româneşti pentru a reveni la matca străbună, precum şi momentele principale ale unirii. Mai tipăreşte şi prima monografie complectă despre oraşul Chişinău, căutând pentru prima dată să explice originea denumirii oraşului Chişinău.

Mai tipăreşte „Dimitrie Cantemir în Rusia", „Legăturile culturale româno-ucrainene", „Inceputurile scrisului în limba românească", în care aduce o teorie nouă, răsturnând pe cea calvină şi husită, dovedind că tipăriturile româneşti s'au făcut dintr'o necesitate vitală, dictată de conştiinţa naţională de a se afirma.

Mai tipăreşte în 1925 monografia Basarabiei, în colaborare cu o serie de profesori, reuşind să dea cea mai bună lucrare omnilaterală despre provincia dintre Prut şi Nistru. Mai tipăreşte decurând în franţuzeşte „La Bessarabie", precum şi cursul său de istoria literaturei vechi pe care l-a ţinut la Facultatea de Litere din Bucureşti.

Ştefan Ciobanu a avut o activitate omni-laterală. Este cel mai fecund dintre cercetătorii trecutului şi sufletului Basarabiei. Cu toată multipla lui activitate, niciodată nu s'a depărtat de lumea spiritualităţii şi naţionalismului. Ştefan Ciobanu a fost şi rămâne cel mai tipic reprezentant al Basarabiei româneşti. Om de o cinste ireproşabilă a spus totdeauna lucrurilor pe nume. Nu s'a sfiit niciodată şi în faţa nimănui să afirme adevărurile despre Basarabia, indiferent dacă a fost sau nu pe placul celor ce-l ascultau. A avut curajul să se ridice cu vehemenţă împotriva tuturor celor ce necunoscând Basarabia şi realităţile româneşti de aici căutau să ne ponegrească. Când a fost vorba de drepturile ei, n'a cruţat pe nimeni, chiar dacă a fost nevoie să lovească, dacă o ataca.

Pentrucă a fost cinstit, Ştefan Ciobanu chiar când a făcut politică a fost combativ şi a atacat în public pe cei ce căutau să greşească, confundând banul public cu buzunarul personal. Ştefan Ciobanu a atacat fără milă. Din cauza aceasta nu s'a putut ridica până la treapta de ministru decât după desfiinţarea partidelor.

A fost toată viaţa un om drept şi hotărît. N'a acceptat niciodată combinaţii cu substrat comercial. El a rămas în permanenţă acelaş reprezentant fidel al Basarabiei cinstite şi drepte, impunându-se tuturor cercurilor înalte şi fiind consultat oridecâteori era vorba de adevărurile obiective din şi despre Basarabia.

Numele lui s'a impus peste tot, fiindcă a fost, este şi va rămâne o valoare culturală şi naţională incontestabilă.

Ca români basarabeni ne mândrim cu acest nume, fiindcă este al nostru. Este al Basarabiei, este al României, fiindcă Ştefan Ciobanu s'a ridicat totdeauna împotriva celor cari sub noţiunea de basarabean, căutau să ascundă provenienţa lor asiatică sau orientală.

Ştefan Ciobanu a demonstrat totdeauna că noi suntem români şi suntem una cu românii de pretutindeni. Numele lui rămâne ca un steag al biruinţelor româneşti şi al dreptăţii Neamului nostru pe aceste meleaguri.

N O T E

Cugetul Moldovenesc,

de câţiva ani apare la Iaşi, deşi e încă o revistă legată mult de vechea ei existenţă basarabeană. A fost şi a rămas singura revistă ce a înlăturat orice neajuns cu caracter de regionalism.

Incă dintr'un început, în paginile ei s'au întâlnit atât poeţii basarabeni cât şi cei din Moldova şi Bucovina, ba chiar şi din Capitală. Ca aport deosebit la literatura românească din Basarabia, în paginile „Cugetului Moldovenesc" s'au format: Tatiana Găluşcă, Grigore V. Coban, azi prizonier la bolşevici, N. V. Coban, Al. Vicol, Simion Varzaru şi alţii.

Nu-i puţin lucru, pentrucă în nordul provinciei dintre Prut şi Nistru, unde nu există altă revistă, întâlnirile dela „Cuget Moldovenesc" au însemnat o poartă, cea dintâi care se deschidea spre literatură.

Neluată în seamă uneori, alteori boicotată, au fost şi astfel de vremuri pentru această revistă, „Cugetul" s'a strecurat cuminte pe un drum ce era numai al lui şi după care, cu toate dificultăţile, isbutind să să trăiască, azi reuşeşte să apară rar, dar într'o formă foarte plăcută şi foarte accesibilă bibliofililor.

Despre conţinutul ultimului număr am avea de spus mai multe.

Bun şi drept, ne-a plăcut, articolul d-lui Simion Varzaru, intitulat „Despre inactualitateă poeziei". In ce priveşte poezia lui George Lesnea, despre care am scris la cronica noastră literară din numărul trecut, pentru frumuseţea ei nespusă reproducem în întregime: „Adie toamna".

Adie toamna, fluturâ înserarea,
Nu ne mai cântă stâna din caval.
Ce vrea să spună codrului cararea
Că fuge aşa de repede la deal?

Ce vrea să-mi spuie vântul la ureche,
Ce dă târcoale tristului meu gând,
Când se aude mânăstirea veche
Din clopotul amurgului sunând.

Mai sună clopot întristării mele,
Mai bate vânt, ajută-mi să renasc,
Că-i fără spor culesul meu de stele,
Nu curge mustul dorului din teasc.

Cu veche şi recunoscută competinţă, d. prof. Emil Diaconescu scrie despre: „Unirea Transilvaniei cu România", după care mai semnează poezii: Ştefan Ciobotaraşu, George Mărgărit, Corneliu Dabija, şi Petre Stati care publică câteva fragmente din volumul „Antologie latină".

Proză semnează d. Aurel George Stino, Gheorghe N. Cârţu, Eusebiu Camilar, M. Constantinescu şi M. Costăchescu. La studii menţionăm pe pr. Constantin Nonea care analizează opera poetică a d-lor George Lesnea, Gh. A. Cuza şi Petre Stati. Cronicile interesante şi bine susţinute.

Revista Ramuri,

din Craiova, a apărut închinată Săptămânii Olteneşti. Cu acest prilej s'au întâlnit în paginile ei cele mai autentice condee din ţara dintre Olt, Dunăre şi Munte. Dragostea faţă de plaiurile olteneşti străbate inimile lor şi umple pagină cu pagină, începând dela Cântarea Olteniei a d-lui Păunescu-Ulmu, un gen de literatură deosebită de a lui Alecu Russo şi până la ultimii colaboratori.

Dacă în numerele trecute, când revista craioveană apărea cu un număr redus de pagini, aportul ei la cultura regională olteană, aducea şi unele lucruri mai slabe, cu acest număr observăm un descernământ mai activ cu privire la materialul publicat şi lucrul acesta e o mare bucurie pentru noi basarabenii.

Ne pare rău numai că din paginile ei lipseşte colaborarea lui Radu Gyr şi încă a altora câteva condee.

Totuşi dintre poezii remarcăm pastelul d-lui Costin Floriţă, iar dintre versuri pe acelea ale d-lor: M. D. Ioanid, Ronsarda Castro şi Ştefan Braborescu, toate subjugate influenţelor unor lecturi care urmăresc chiar atunci când vrei să te aperi de ele. In ce priveşte poesia d-lui Ion Molea şi Al. Iacobescu, avem impresia că au îmbătrânit scriind într'o manieră cu care s'au deprins şi la care nu mai pot renunţa.

Dintre prozatori întâlnim pe d-nii I. Valjan. Romulus Vulcănescu, Petre Dragoescu, Iancu Bârneanu, Elena General Manafu şi alţii. Un condei deosebit remarcăm la d. Ilariu Dobridor, care publică un fragment dintr'un studiu special privitor pe Niculae Iorga. Despre „Numismatica Olteniei", semnează d. Octavian O. Iliescu un studiu foarte interesant, iar Constantin Neicu-Calotescu găseşte un prilej deosebit să scrie despre „Trecerea lui Eminescu prin Olteniu". Datele sunt inieresante şi preţioase pentru cunoaşterea rutei geografice pe care a întreprins-o poetul pentru a face cunoştinţă cu neamul.

La cronica teatrală, d. Petre Dragoescu se ocupă de câteva piese de teatru, iar la însemnări scrie d, Sergiu Cristian, Despina Teodorescu şi C. D. Papastatî.

„Oraşul amintirilor"

Se intitulează cartea despre Chişinăul de altă dată, datorată d. George Dorul Dumitrescu, anunţată că se află sub tipar la editura Naţională, Gh. Mecu din Capitală.

După cât ne aducem aminte, i s'a făcut chiar şi un fel de reclamă prin unele ziare şi reviste.

Cu toate acestea cartea nu a apărut.

Cine să fie de vină?

Reproducem

un fragment din inimoasa şi justa conferinţă a d. prof. Nichifor Crainic, ţinută luna trecută la Cernăuţi, întitulată „Drumul nostru":

„Sunt oameni care, dela început, s'au împotrivit şi se împotrivesc orientării României către puterile Axei din motive ideologice. Oamenii aceştia vin din tabăra unei democraţii, care fărămiţase viaţa internă a ţării în 16 partide, anulând astfel, în ultimul deceniu, însăşi posibilitatea de a închega un parlament, de a forma un guvern şi a-i garanta durabilitatea. Antreprenori ai haosului, pe care îl pricinuiseră, oamenii aceştia se simţeau desfiinţaţi de perspectiva instituirii unui regim totalitar şi unitar, asemănător cu cel din Germania şi Italia. Mai presus de interesele ţării, care mergeau viguros către această nouă orientare, ei puneau interesele clubului politic, în numele unei democraţii care se prăbuşea pretutindeni în Europa. Să amintim, că toţi aceşti oameni erau tovarăşii şi obligaţii unei evreimi puternice, care nu admitea o înrudire românească cu ideea naţional-socialistă germană, fiindcă ea însemna sentinţa de moarte a dominaţiei iudaice.

Oricine a murmurat împotriva apropierii politice de Germania n'a făcut-o în favoarea românismului, ci în beneficiul iudaismului, împotriva căruia întreaga ţară tânără protesta sângerând din rărunchi.

De vorbă cu d. Ion Pelivan

(Continuare din pag. 3-a)

tele române la ocuparea Budapestei generalul Sinescu, fost inspector general al Cavaleriei, generalul Artur Văitoianu, fost ministru, Al. Văitoianu, etc.

Intre oamenii mari de cultură ai ţării românești a fost şi basarabeanul Vasile Conta, originar din Cahul. Trebuie relevat şi faptul, că din Basarabia se trăgeau şi Costache Negruzzi şi Mihail Kogălniceanu.

Sunt adânc convins, că Basarabia este un izvor nesecat de energii, în special spirituale.

Păcat numai, că Basarabia a fost neglijată de elementele culturale româneşti, iar o bună parte din profesorii basarabeni de proveniență din Vechiul Regat în loc să se ocupe cu deşteptarea conştiinţei naţionale a elevilor, au căutat să le infiltreze idei democratice şi arhidemocratice. După mine cele mai strălucite elemente pentru toate ramurile de viaţă în ţara românească, se pot găsi în deosebi în sânul răzăşimii şi mazilimii din Basarabia. In sânul acestor două categorii sociale moldovene, s'au păstrat mai bine ca în alte categorii limba maternă, tradiţia veche, sentimentul naţional şi chiar mândria naţională moldovenească. Aceste categorii sociale nu s'au amestecat cu ruşii şi cu nici un neam străin. Cine a studiat folklorul răzăşesc nu poate tăgădui că acest folklor prezintă adevărate perle ale spiritului românesc de aici.

Dacă Basarabia va reveni la vremuri normale, fără groaza răsăritului, perspectivele afirmării ei pe tărâm cultural şi naţional sunt încă nebănuit de largi şi spornice, constituind surprize dintre cele mai fericite pentru neamul românesc de pretutindenea.

BASARABIA VĂZUTĂ IN STRĂINĂTATE

— Dvs., domnule ministru, care aţi participat la conferinţa dela Paris din 1919, puteţi spune ceva despre felul cum cunoaşte străinătatea destinul şi problemele provinciei noastre?

— Dela 1859, străinătatea n'a cunoscut aproape nimic despre Basarabia, fiindcă ţara noastră era foarte slab reprezentată. O bună parte sau majoritatea miniştrilor plenipotenţiari erau de origină grecească, rămăşiţe de ale Fanarioţilor, care sute de ani au supt vlaga acestui popor. Am cunoscut în 1919—1920, când mă aflam la conferinţa de pace dela Paris, diplomaţi români care se jenau să vorbească româneşte, o parte bună a tineretului din diplomaţie vorbea foarte bine franţuzeşte şi nemţeşte şi chiar englezeşte, dansa la perfecţie fox-trott-uri şi tangouri, însă aproape nici unul nu cunoştea interesele ţării ce-i trimesese în străinătate şi nici ţara pe care o reprezentau. Am fost surprins, când marile interese naţionale ale României erau reprezentate la Londra printr'un ministru bulgar: Laptev. Ca dovadă, că reprezentanţii noştri în străinătate nu erau la înălţime, e faptul că, Costică Diamandy ministrul român în 1917 la Petrograd, nu cunoştea nici pe departe, că Rusia se afla în anul acela pe marginea prăpastiei revoluţionare.

In asemenea condiţiuni, e lesne de înţeles decă nu se ştie nimic despre sbuciumul românilor basarabeni şi despre lupta plină de sacrificii, ce s'a dus în Basarabia pentru reîntronarea ideei naţionale şi realipirea cu Patria — Mamă.

...D. Ion Pelivan obosise, interview-ul durase prea mult. Vocea lui lapidară şi convinsă încă mai plutea prin liniştea casei, iar pe umerii lui, pe care şi i-a clătinat adesea când şuvoiul argumentării îl înflăcăra, parcă apăsa un blazon şi o icoană a unui trecut cu care trebuie să ne mândrim.

Am plecat, petrecut până la ultima uşă, cu sufletul plin de mireasma trecutului şi dreptatea zilelor şi luptei noastre de azi.

POŞTA REDACŢIEI

D. CPT. VICTOR CRISTEA. Comand. M. M. Of. Poştal Militar 649. Am primit ambele plicuri cu material şi vom publica treptat. Am dori să ne trimiteţi impresii şi reflecţii deacolo, spre a comunica cititorilor noştri. Vă dorim sănătate şi bărbăţie.

GEORGE GRANUR. Poezia cu destinaţie specială ce ne-ai trimis-o e o perorație prozaică. „Versuri" ca acestea nu se pot publica:

Bisericile, altarele-ţi scumpe
Nesocotiţi au făcut din ele magazii,
Camere de dansuri şi câte toate...
Ce încă înainte nu le socoate
Decât ca aspre erezii.
Dar nu-i nimic, deşi i-atât de mult,
Atâtea câte-au fost,
Din norii grei ce poate să mai vie,
Căci furia din răsărit i-atât de mare,
Incât şi acum ar fi în stare,
Ca să suprime tot ce nu-i pe placul lor...

Etc, Etc, Etc... Aşa ceva găseşti în ziare, dar nu în poezie.

ING. C. PÂRLEA—Bucureşti. Revista vi se trimite şi studiul dvs va apare curând.

VICTOR SPĂNU — Bucureşti. „Olimpiada" nu poate apare. Altceva mai de preţ, care cel puţin să se asemene cu ceea ce scriai mai înainte. Aşteptăm schiţele umoristice.

B. FRUNTE. Aşteptăm colaborarea.

FOLKLORAŢIA

(Continuare din pag. 2-a)

viaţă şi spirit, este *un izvor autentic în naşterea noastră,* pe care nimeni şi nimic pe lume nu-l poate opri să curgă şi să-şi arate puterile.

Atunci, poate, splendida noastră poezie lirică va face loc uneia epice şi, în mod cert, marilor romane; misticismul va suferi o criză şi va sublima în raţionalism şi vom avea în sfârşit şi noi în filosofie „o problematică de cunoaştere" şi o „problemă a spiritului ca atare"; alte concepţii şi aspiraţii politice; un altfel de stil etic în moravuri şi mentalitate; o superioritate socială ş. a. m. d.

Coborârea din eternitate în istorie a neamului nostru a problematizat-o, în vara acestui an tot Constantin Noica printr'o conferinţă rostită la Berlin (şi publicată în n-rul pe Sept. al „R. F. R." sub titlul: „Ce e etern şi ce e istoric în cultura românească"). In ea, dacă Germanii vor fi înţeles bine, puteau citi un adevărat manifest al naţiunii şi al culturii române, care se pregăteşte să iasă de sub folklorație. Dar intrarea noastră în materie de cultură, „în aventura istoriei", cum a spus inspiratul conferenţiar, este în primul rând o dramă.

O dramă care se va întâmpla anonim, lent şi evolutiv, dar inevitabil culturii noastre folklorice. Nu ştim bine când şi cum se va produce, dar simţim depe acum, nostalgia şi melancolia unei iremediabile pierderi.

Poate că, totuşi, acestui mare şi de viitor suflet şi spirit românesc îi este dat să împace cerul cu pământul şi mintea latinului cu sufletul slavului.

Tighina: Poarta Nistrului

(Continuare din pag. 1-a)

să poată cei din dreapta fluviului să-şi vadă de rostul treburilor, sau să facă faţă altor zbuciumări ce poposeau din miază-zi, dinspre Chilia şi Ismail.

Când oraşul a intrat sub oblăduire moldovană, mai cu samă sub Ştefan cel Mare, Cetatea, dărâmată de viforniţele păgânilor, fu reparată şi întărită puternic, având sălaş de ostaşi, cu pârcălabi şi hatmani viteji, neînfrânţi şi biruitori, mimă veacurilor [illegible] moldoveneşti.

Ţinutul în şirul des depănat al veacurilor, a trăit, când sub moldoveni, când sub turci, când sub tatari, când sub ruşi, până ce aceştia din urmă, prin înşălăciune, au izbutit, după 1812, să-şi dureze o stăpânire de 106 ani.

Străbunii noştri au avut multe de suferit de la aceşti duşmani cari, mai ales şi cei mulţi, prin poarta aceasta a răsăritului, ameninţau Moldova. De multe ori turcii năvăleau pe la miază-zi şi'n acelaş timp intrau şi tatarii pe la răsărit. Atunci moldovenii se rupeau în două şi dădeau iureş în păgâni. Plăeşii şi arcaşii noştri umpleau codrii Tigheciului şi când le veneau la îndemână, năpusteau, valuri, împrăştiind groază şi moarte.

Şi ne vorbeşte de isprăvile [illegible] sultanul Soliman, în fruntea unei mari oştiri, a pus flămândă stăpânire pe ţinutul din sudul Basarabiei, ocupând şi Tighina, când i-a schimbat numele în Bender. Atunci Soliman a întărit pe scaunul Moldovei, ca Domn, pe Ştefan Lăcustă. Domnia lui Ştefan Lăcustă, înjugată cu desăvârşire turcilor, a fost una care-a'ndurerat mai mult sufletul moldovenesc. De-aceia acestui Voevod i s'a dat porecla de Ştefan Turcitul şi'mpotriva lui, care pierduse o parte din Moldova. s'a pornit o răscoală şi-a fost dat jos din scaun şi omorît.

Furtunile, peste pământul nostru, s'au abătut şi s'au dus. Neamul a rămas aşa, cum îi cel de azi, stăpân pe sufletul românesc, în aceiaşi străbună credinţă şi'n armonia aceluiaşi grai, frumos şi dulce cum altul nu-i.

La Tighina şi'n părţile până la Dunăre, pe vremea năvălitorilor barbari, erau numai moldoveni. Invrăstările de astăzi sunt coloniști aduşi în scop de desnaționalizarea elementului băştinaş. Dovadă că după 1500 erau în părţile Tighinei numai moldoveni, ne-o face Begul de Bender care, spre a se înţelege cu populaţia, a fost nevoit să înveţe limba. Odată acest Beg, aşteptând să-i sosească Hanul şi având nevoe de-o cinstită băutură, scrie unui cunoscut, în moldoveneşte şi'ntrebuinţează o limbă aşa de frumoasă, de parc'ar fi scris-o Neculce sau Mironaşcu Costin.

„Eu, Ali, Bei de Tighina, pohtesc pe dumeanta ca să-mi trimiţi un horilcă, să-mi hie de Hanul, că este să vie spre la Tighinea şi ţi-l voiu plăti cu bani dumitale, dar foarte te poftesc să-mi trimiţi curând, până nu vine Hanul. Şi mă rog să-l trimiţi pre acest om al mieu. Şi să nu mi-l zăbăgeşti".

Şi-acum să poposim cu sufletul şi inima în oraşul unde pe fiecare piatră istoria are'ncrustată o literă.

Tighina are o fermecătoare aşezare pe malul Nistrului. Imprejmuit de podgorii şi livezi, oraşul s'asemuieşte unei staţiuni climaterice.

In preajma Tighinei, de jur împrejur, sunt cele mai renumite livezi din ţară. De aceia Tighinei i se spune California Basarabiei, *după marile bogăţii ce le aduce pometul. Când eşi de pe strada principală, dintre prăvălii cu muşterii mulţi, dai în mahalaua numită Caucaz şi locuită, în mare parte, de caţapi: lipoveni bărboşi, cu primăveri senine în ochi, purtând ciubote uriaşe şi rubăşti de toate culorile. De-aici, din mahalaua Caucaz, încep, pe sute de hectare, livezile cari cuprind în ele 93 sorturi de mere. Porneşti cu trăsura pe digul care le apără de Nistru. Primăvara deschide rai de flori, deoparte şi de alta. Dacă în lumea care n'o cunoaştem există rai, negreşit că din frumuseţea lui a coborât-o parte la Tighina, în împrejurimi.*

Printre livezile înspumate, câte-o casă, unde şi unde, dovedeşte că este şi-un stăpân. De sus, de pe dig, privirea admiră înhorbotarea de flori, de parcă peste livezi s'ar fi abătut, spre odihnă, toţi fluturii colorați, din lume. In stânga, Nistrul îşi saltă chimirul de ape şi peste el, braţara podului de fier, scânteе'n lumină. Se zăresc clădirile din Tiraspol şi'n vale turnul mănăstirii Chiţcani, de unde, în ceasuri de liniște, adie faimă de clopote.

In fiecare an primăvara, Nistrul se mânie, îşi umflă albia şi se revarsă în livezi, înfruntând digul. Iar când îşi retrage apele, lasă în urmă brazde de mâl, care întăresc rădăcinile pomilor şi ajută a pune gust deosebit în fructele toamnei. La Tighina, Nistrul îşi înfrăţeşte rostul cu Nilul Egiptului.

Spre miază noapte şi apus oraşul e'n hotar cu podgoriile de la Belousovca *şi* Protegailovca Dacia. *De aici Octombrie scoate-un vin, gros ca untdelemnul, care, când îl bei, toarnă tinereţe'n trup.*

Pe-aici toamna e'mbelşugată şi liniştită. In nopţi cu răcoare, în pacea de arhondaric, s'aude din câte-o vie glas de ghitară. E un vers duios şi'nlăcrămat. Poate cântecul se'nalţă pentru dragoste, sau poate e o rugă pentru cei ce odihnesc în preajmă, în ţintirimul „General Dragalina", plin de jertfele dăruite de eroii care au deschis la Tighina poartă răsăritului, ca să se vadă Bugul: hotarul firesc al Moldovei.

D. Iov

Tiparul Soc. Naţională de Editură şi Arte Grafice „Dacia Traiană" Sucursala Cbişinău Str. Miron Costin Nr. 8 Tipărit la 27-XI.1943

ANUL II. Nr. 90 — 5 LEI EXEMPLARUL — 5 Decembrie 1943

„ASOCIAȚIA" SIBIU
Onor. Revista „Transilvania" Str. A. Saguna Nr. 6 Sibiu

Basarabia literară

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
Chișinău: Str. Mihail Eminescu, Nr. 19. Tel. 302
Prim-Redactor: SERGIU MATEI NICA

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

Bugeacul în poezia românească și străină

Ținutul întins din sudul Basarabiei, cunoscut sub denumirea geografică de Bugeac, a inspirat pe toți poeții care-au venit în contact cu el, fie prin bogăția și frumusețea liniștită a peisagiilor lui, fie prin întâmplările și faptele de arme petrecute în decursul istoriei pe acest colț de țară cu ogoare bogate și cu vânturi aprinse de stepă.

Unii dintre poeți — mai cu seamă străinii — n'au călcat niciodată prin Bugeac, și totuși, în operele lor, îl regăsim întreg și viu, așa cum oricine îl poate vedea și simți vizitându-l.

Alții, născuți din brazda lui și legănați de doinele lui, au socotit de a lor datorie să-i închine versuri și cântece, legate de țărâna care-a a luminat ochii atâtor poeți.

In iarna anului 1790, prin luna Decembrie, armatele ruse dau un puternic asalt Ismailului și-l cuceresc din mâinile turcilor. Poetul rus G. R. Derjavin, contemporan al acestor evenimente, nu scapă prilejul să închine o odă acestei victorii a armatei rusești. Redăm un fragment, dintr'o traducere datorită d-lui Sergiu Matei Nica, în care ni se reprezintă de minune încleștarea pe viață și pe moarte, care-a avut loc acolo:

Vezuviul flăcări răscolește,
Un stâlp de foc în besnă pică
Și zarea'n sânge strălucește,
Iar fumuri'n suluri se ridică,
Și Marea Neagră e'nroșită,
Și tunetul sălbatec zbiară,
S'aud și lovituri izbite
Cum cad pe rând din mâini de fiară.
Pământul tremură'n furie,
Și-o ploaie de scântei se stinge,
Se umflă ape, cu urgie,
De lavă roșie de sânge...

Versurile lui Derjavin sunt prea limpezi pentru a le mai comenta și ele ne aduc o afirmare în plus a faptului că în trecut Basarabia a constituit calul de bătaie al tuturor învrăjbirilor ruso-turce.

Un alt mare poet englez — lordul Byron — în poemul său „Don Juan", descrie Ismailul acelor vremuri, cu tot sbuciumul care-a avut loc sub zidurile lui. Pentru a da și cititorilor noștri o ideie de felul în care a știut să cânte Byron Bugeacul, apelăm din nou la traducerea d-lui Nica, din cântul VII al susnumitului poem:

„Cetatea se numește Ismail; ea se găsește pe malul stâng al „brațului stâng dunărean și e construită în stil oriental, ceeace nu „o împiedică să fie o cetate de prima calitate sau cel puțin n'a „împiedicat-o să fi fost mai înainte; astăzi, poate că ea-i ruinată „și pentru învingători asemenea relicve nu mai prezintă nici o „valoare. Era la o depărtare de optzeci de vârste de largul mării, „iar împrejuirea ei avea trei mii de stânjeni."

Poetul polonez Adam Mickiewicz, trimis în 1825 la Odessa de către statul rus, împreună cu alți studenți, din cauza ideilor lor naționale și politice, cântă Bugeacul în sonetul „Stepele Ackermanului", din care redăm primele două strofe, în tălmăcirea aceluiași:

In poala unui ocean de verdeață plutesc,
Căruța, — o barcă'n suvoiu de soare
Inoată prin vaiuri de ierburi și floare,
Ocolind al ostroavelor colț pitoresc.

Și-amurgește: în viață nu-i dămb și'nseninare,
Mă'ncred doar în stele și'nainte pornesc.
Dar ce văd? E un nour? Au raze sclipesc?
E Nistrul... cu farul: a Ackermanului candelă mare.

Pușchin, exilat de stăpânirea rusească în Basarabia, călătorește prin Bugeac, în Decembrie 1821, însoțit de prietenul său I. P. Liprandi. Vizitează Ismailul, Bolgradul, Cetatea Albă, etc. și scrie marele său poem „Țiganii" care începe așa:

Cu șatrele din loc în loc
Țiganii prin Bugeac se poartă
Neprihănind al lor noroc.

precum și poezia „In stepele verzi din Bugeac" pe care d-l Nica ne-o redă astfel:

In stepele verzi din Bugeac
Unde Prutul, un râu destinat,
Inconjoară a Rușilor hat,
Intr'un cuib dintre dealuri, sărac,
Un cătun fără urmă viscază...

Aceasta este în linii mari. prezentarea Bugacului în opera scriitorilor străini, care-au găsit de cuviință să se inspire și să ne cânte câmpia din sudul Basarabiei, cuprinsă între Mare, Nistru, Dunăre și Prut.

Cu atât mai mult, scriitorii români n'au scăpat prilejul de a ne aduce în operele lor prezența aromitoare a acestui colț de pământ.

Vasile Alecsandri, în „Calea robilor" ne dă o imagine asupra Bugeacului. Reproducem ultima strofă:

Și râul eel de stele e călăuzul tainic
Ce duce în Moldova pe călăuzul crainic:
Și câmpul e Bugeacul cu orizonturi mari,
Bătut de oameni searbezi ce fug dela Tătari.

Nu pricepem totuși dece bardul dela Mircești a găsit — sau mai zis și-a închipuit că găsește — în Bugeac „oameni searbezi." Ne bucură pe de altă parte afirmația că acești „oameni searbezi fug dela Tătari". Din acest punct de vedere poezia nu contrazice adevărul istoric.

Alex. Macedonski, fost primul prefect român al județului Bolgrad, ne dăruiește poezia „Stepa":

In zădar, asupritoare, omenirea'naintează.
Stepa largă e și astăzi un domen necucerit
N'o despintecă nici pluguri, nici orașe n'o brăzdează!

Așa era pe vremea lui Macedonski! Unde-i astăzi poetu să vadă câte mii și mii de pluguri „despintecă" stepa basarabeană

Poeții basarabeni și-au făcut un punct de onoare din a cânta provincia natală, oferindu-ne în opera lor diversele ei aspecte. Bugeacul — singura mare câmpie a Basarabiei și grânarul de seamă al țării — nu putea să le rămâie străin. Redăm câteva fragmente din poeziile lor, în care se oglindește întinderea stepei:

„In Bugeac, la Căușeni,
Dorm strămoșii moldoveni,
Numai piétre de mormânt
Mai păstrez'al lor cuvânt.
Și cum ieși înspre Zaim
Vezi în deal un țintirim...
(Al. Mateevici—„Pietre vechi")

Din partea fiilor săi mai tineri, Bugeacul s'a bucurat de aceeași prețuire și cinste. L-au cântat: Vladimir Cavarnali, Alfred Tibereanu, D. Portase-Prut, etc.

Rezultă din cele spuse până acum că Bugeacul — nu numai ca expresie geografică, ci ca ființă care trăiește și suferă — și-a găsit un loc cinste, atât în poezia străină, cât și în cea românească și mai cu seamă în cea basarabeană.

Robert Cahuleanu

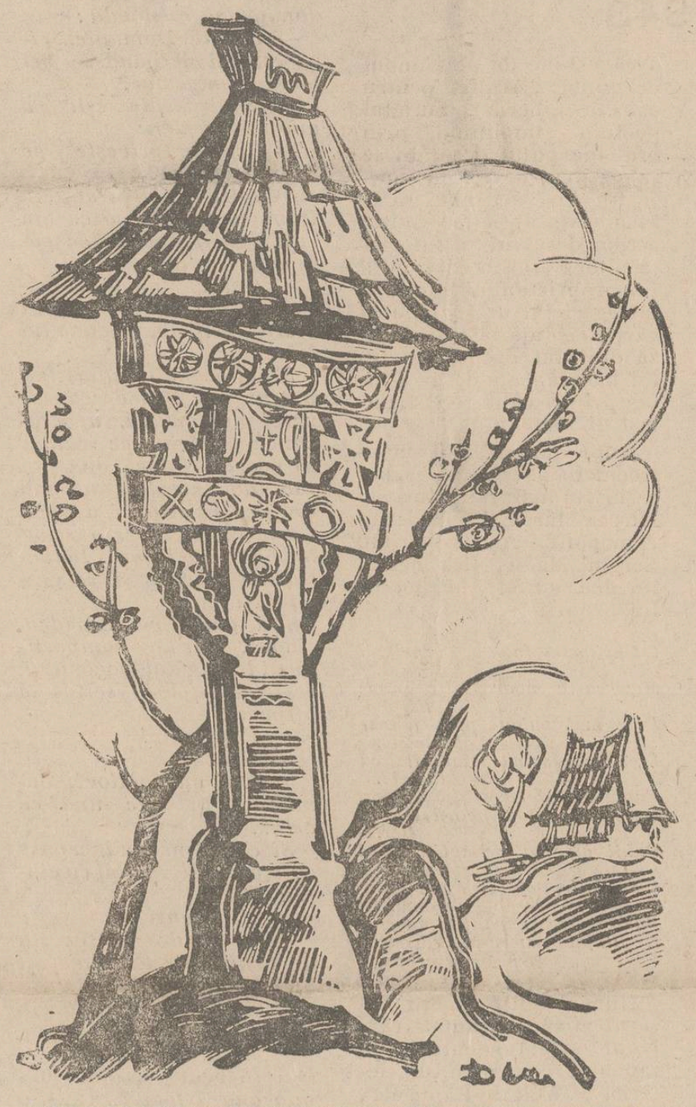

ISPITA

— Schiță de ENE STANCIU —

Bietul Amedeu făcea eforturi disperate să-și mute gândurile, să-și înșele atenția cu altceva... degeaba, însăși damigeana de sub fereastră îl îmbia neînduplecată cu ispita ei. Gândul inofensiv la un păhăruț de vin crescuse pe nesimțite, evoluând într'o dorință chinuitoare... Saramurica de pește înfulicată în grabă și arșița zilei de Cuptor își dădeau mâna să-i aprindă pojar în gâtlej.

„N'ar trebui îngăduite în tren asemenea tentații!" se revoltă sincer Amedeu... Și se trezi cercând să ghicească cine putea fi fericitul și nemilosul proprietar al damigenei: domnul bătrân, care moțăia toropit de căldură cu fruntea îmbrobonată de sudoare ori doamna de alături, atât de nevinovat preocupată să admire priveliștea de afară?

„Bine, Domnule, — s'apucă să-i certe în gând, — un om în vârstă ca Dumneata, care deabia își târâe zilele, ar trebui s'o mai înceteze cu alcoolul!... Iar Dumneata, Doamnă, nu te jenezi deloc să te înhami, femee fină cum te arăți a fi, la cogeamite damigeană?"

Și dându-și seama că nici așa nu putea alunga dela sine ispita, împinse ușa cu necaz și ieși pe culoar, unde căuta să-și amăgească setea cu o țigară.

Trenul opri într'o haltă, apoi se puse în mișcare cu aceiași grabă. Locomotiva alerga printre lanurile ușor învolburate de vânt, gâfâind obosită și depunând fuioare de fum. Câmpul se întindea gol de sălașe omenești cât cuprindea ochiul.

— Noroc, Popescule!

Amedeu se răsuci militărește pe călcâe.

— Tu, Isăcescule?

Se bucură din toată inima că avea, deacum, cu cine schimba o vorbă, să-și abată gândul buclucaș. Teodor Isăcescu îi era coleg de birou și bun prieten... Discutară de una, de alta.., până ce ochii noului venit se opriră, întâmplător, asupra damigenei din compartiment.

— Zici că vii dela Bolgrad?

— Da, am fost în substituție.

— Ceva vin se găsește pe-acolo?

— Berechet!

— Damigeana aceia e a ta?

Amedeu îi surprinse sclipirea de lăcomie din ochi și, trudindu-se să-și ascundă un zâmbet, clătină afirmativ capul.

— Mă, Isăcescule, un vin..!

— Aș vrea să-l gust și eu.

— Dacă am avea un pahar...

— De asta te plângi?!... Facem un cornet de hârtie și vin să fie. Nu mai așteptă altă invitație: scoase din servietă o coală de hârtie, meșteri la iuțeală un coif în miniatură, smunci ușa și se repezi, uliu, la damigeană...

Doamna avu un gest de surprindere, dar Toader nu se sinchisi: își umplu tacticos cupa improvizată, sorbi puțin din licoarea aceea de culoarea chihlimbarului și, degustând cu arată, zâmbi larg împre-

(Urmare în pag. 2-a)

Unitatea scriitorilor olteni

de C. PÂRLEA

Dacă se spune că există o literatură regională, caracterizată mai ales nu atât prin specificul local sau printr'o viziune estetică aparte a concepției de artă românească, ci prin cantitatea și locul unde această literatură apare, putem spune că gândul oltenesc nu a fost, reprezentant, la *tinerii scriitori contemporani*, printr'o unitate de vedere, de acțiune și de realizare. Scriitorul tânăr oltean. ultima generație, — s'a menținut pe drumul bătătorit de antecesorii săi. Ca un alt Tudor Vladimirescu; creatorul oltean de altă dată cutreera țara căutând să-și susțină opera sa de artă. Unii au plecat în străinătate, ca Brâncuș sau ca Alex. Mihalescu, rămânînd însă, cu tot timpul îndelungat petrecut printre străini, cu o ușoară melancolie specific oltenească. Ceea ce însă putem reproșa creatorului oltean de dinioară și de astăzi este lipsa da viziune și de acțiune integrală cu ceilalți scriitori olteni. Ardealul, care a dăruit atâtea bucurii spirituale scrisului românesc de astăzi, se manifestă în interior la fel de unitar, deși mici fricțiuni continuă să existe printre tinerii creatori de peste munți. Scriitorul ardelean. când scrie sau tipărește în Ardeal, caută să aibe strânse legături spirituale cu toată provincia sa, ba chiar și cu exteriorul,

Numărul asociațiilor literare ardelene este mult mai mare decât numărul celor oltene, deși împrejurările politice și economice au fost diferite, favorabile oltenilor. Când este singur, izolat, — destul de rar se întâmplă acest lucru, — scriitorul ardelean caută să-și cunoască vecinii de scris și de ideal, frământă împreună, — doi sau mai mulți, — același ideal liric, scot reviste, tipăresc cărți, se sbat, fac destul de multe șezători literare, într'un cuvânt activează pentru scrisul ardelenesc. (Că această activitate nu este tocmai fericită, bă chiar negativistă, ca la Mihail Beniuc, de pildă, lucrul se poate constata aruncând o simplă privire asupra elementelor fundamentale de creație și motivele de inspirație ale lor). Din acest punct de vedere, tinerii scriitori ardeleni formează o splendidă și unitară coeziune spirituală, rară în istorie,—destul de scurtă,— a culturii noastre naționale.

Cetitorul pasionat de literatură își aduce aminte,— ca o minunată evocare, — de mănunchiul de tineri atunci,—în vârstă astăzi,— strânși la Cluj și care au dăruit, acum douăzeci de ani, gândirii noastre autohtone, revista de literatură și cultură *Gândirea*, care continuă să apară și astăzi la București, condusă de unul din întemeitorii de atunci. Chiar dacă mulți au plecat din Cluj, Gândirea a continuat să apară și mai departe la București.

Asemenea exemple se pot da și din tânăra generație lirică de astăzi. Câte bucurii nu aducea: *Innoirea* dela Arad, revistă condusă cu subtilă atențiune de prof. *Tiberiu Vuia* și redactată de poetul *Petre Pascu*, sau *Eu și Europa* a lui *Ion Th. Ilea*, sau *Symposion* sau *Munții Apuseni* dela Alba Iulia, sau *Flori de Crin*, sau atâtea altele. *Pavel Dan* și *Ionel Moldoveanu*, primul prozator de mari resurse spirituale, celălalt poet delicat, plecați destul de devreme dintre contemporani, au scris în Ardeal, au trăit și au murit în Ardeal. Dar Lanuri (Mediaș) a lui Mircea Axente, sau *Cuvântul Nou* dela Satu-Mare, care aduce splendide și rar întâlnite atitudini sufletești în artă și în gîndirea românească, dar *Revista Mea* a lui Fluor Dan Rădulescu; dar *Cronica literară* a acelui entuziast Gh. Crișan (rătăcitor prin Bacău într'un timp) ajutat de Ion Șiugariu; dar,—în fine,— revistele brașovene: *Țara Bârsei* (Axente Banciu), *Plaiuri Săcelene* (V. Todoran), *Prometheu* (I, Al. Bran-Lemeny), *Front literar* (V, Spiridonică) precum și atâtea altele destul de multe, precum *Glasul Strămoșesc* (Cluj), *Plaiuri Năsăudene*, etc.

Scrisul ardelean s'a manifestat,—spre deosebire de scrisul oltean,—ca un tot unitar, chiar în momentele cele mai grele pentru literatură.

Dar oltenii?

Având o energie latentă de cea mai puternică autenticitate, oltenii nu au dozat-o și au utilizat-o cu foarte multă prudență literară; de aceia foarte puțini au definit scrisul oltean în rigurozitatea pe care el trebuia s'o aibă, cum, — cu deosebită atenție,—nota recent o revistă literară din țara lui Tudor, intrigată că scrisul tânăr oltean este lipsit de dinamism: „Pentru cei ce vor și doresc să știe, imaginea scriitorilor și scrisului oltenesc actual, așa cum se desprinde, e *lăstar al pământului dacic încălzit de soarele românismului integral*.

Oltenii au avut splendide exemple de mânuitori ai condeiului, însă nu au dat decât individualități care vor rămîne în literatura națională, dar nu vor forma un specific oltean. Cu tot efortul d-lui *Radu Gyr* sau al d-lui *N. I. Herescu* de a aduna liricii olteni în jurul unei spiritualități literare, ceilalți au căutat să scrie și să publice fără nicio unitate regională, efortul celor de mai sus fiind zadarnic.

Și totuș Oltenia are, acum, poeți și prozatori de deo-

(Urmare în pag. 4-a)

SCHIȚĂ DE RĂZBOIU

— RUSIA 1943 —

In dimineața asta sângerie
Și rece,
Tăcerea trece
Mută și solemnă pe drum
Inveșmântată cu văluri de fum
Și broderie
Neagră.

Noaptea întreagă
Oștile și lutul n'au dormit;
S'au bătut.
Abia în ziuă, tunurile au tăcut
Și frunțile trudite sub cască
Au ațipit
Pe perina de țărînă rusească.

In zare
Departe, îs rețele
Desenate'n cărbune, cu linii rebele
Pe pânza seninului.
Par'că's hotare,
Dintre viață și drumul destinului.

Alăiuri, suită,
Pe-o coastă de dâmb,
O cruce înfiptă din fugă,
Stă mută și strâmb,
Ca două aripi de barză rănită
Și plânge în taină, o rugă.

Deodată, din fundul de stepă
De unde,
Nu-i nici răsărit nici apus,
Soare străin pătrunde
Și-aprinde
Tot colbul fierbinte,
Al pustiului rus.

Și iar clocotirea de puști și urale
Răbufnește înainte
Și-alunecă'n vale,
Puhoi.
Tăcerea călcată'n picioare se sfarmă,
Doar crucea și morții rămân să tot doarmă,
Departe, pe dâmb, înapoi.

Theodor Șovăială

CRONICA LITERARĂ

Sergiu Matei Nica: „FURTUNI PE NISTRU“,

ed. Cuvânt Moldovenesc, Chişinău, 1943

In configuraţia poetică a tinerei noastre lirice basarabene, Sergiu Matei Nica se situiază nu numai printre fruntaşii versului, dar caută să obţină diferenţa dintre sensibilitatea lirismului poetic al celorlalţi şi dinamismului îndrăzneţ şi galopant al propriului său talent. Stăpân pe un condei vulnerabil sub orice întortochere de stil ca gazetar, ca poet e tributar sufletului, inimii sale, obişnuinţelor, viselor şi îndrăznelelor lui de ins legat de viaţă care-l biruie ca om şi de puterea de a vrea hotărît, până la ambiţie, un loc în spaţiu, un drum personal neîntinat nici unei influenţe din afară. Legat prin aceeaşi putere a vrerii de o punte de comandă de pe care să-şi poată etala punctele de vedere, sbuciumul unei originalităţi cât mai definitive, ca şi viziunile stăpânite de un auto-control aproape satanic în conceputul firii sale de liric singular, de ins cu acte voliţionale personale, de o unitate urmărită cu pasiune aproape îndârjită, Sergiu Matei Nica s'a putut prin aceasta situa şi ajunge la un loc de frunte în literatura românească din Basarabia.

Ca fond de tumult şi pondere poetică valabilă, autorul „Furtunilor pe Nistru“, de care ne ocupăm acum, mânueşte un verb ce se caracterizează nu numai printr'un metru ritmic cu totul personal poetului, dar şi printr'un conţinut sufletesc aparte. Limba lui e adunată, în poezie mai ales, pe dinafara lecturilor, dintr'un vocabular de origine rurală de aici, din pământul unde desţelenirea lirică, în prima ipostază, e cea mai temeinic urmărită şi cea mai specifică Basarabiei. Alături de greutatea fondului poetic, în chintezenţa realizărilor sale lirice, Sergiu Matei Nica a căutat să facă părtaş emoţiei toată atmosfera mediului său de-acasă. Deaceea, nu lipseşte din cartea sa de debut nici specificul basarabean dintr'un anume pitoresc, nici duioşia, nici impulsul dinamic, nici ospitalitatea frăţească, nici cumineţenia, nici bunăvoinţa şi nici estetismul nostru aparte, uneori împovărat de grunjii unui început urnit greu din matcă, urnit cu efort moldovenesc caracteristic.

Refugiul de odinioară i-a cristalizat nostalgia şi dragostea de cei rămaşi peste graniţă, dându-i nu slăbiciunea unei înfrângeri omeneşti, ci puterea care te face să crezi, să lupţi şi să te mântui tu singur, mai înainte de a putea mântui pe alţii. Sfâşierea sufletului însă este atât de puternică în unele momente de refugiu, încât devine copleşitoare pentru orice inimă şi fără de putinţă să nu te sdruncine. Tot pământul de-acasă, toată Basarabia vorbeşte în versul poetului şi tot el leagă cea mai mai teribilă dramă pentru care neputincioase inimile şi sufletele urcă întrebările lor până la Iisus—Dumnezeu.

Unde vă tărîţi, măi neamuri, aşa?
Bun rămas lanuri cu umezeală din inima mea!
Unde—o s'ajungeţi, spre ce păduri?
Măi, ce oameni, când vă strigă din urmă milioane de guri!

Apele, uite, vă caută prin frunzişuri,
Vă poftesc înapoi mierlele prin luminişuri,
Leşuri de vite stau muştelor mană,
Ce mută, funebră şi grea caravană!

V'aţi lăsat mamele să vă petreacă după moarte,
peste colnice,
Prasada curţilor o să se strice.
Cerul vă împinge cu braţe de aburi înapoi,
Cine să măsoare toată durerea din voi?

Lung drumu-i prin inimi şi leşuri, fruntea-i ca ceara.
Iisuse, Iisuse, unde ni-i ţara?

Dar dacă refugiul a înmănunchiat în inima poetului unitatea întregului pământ din care, printr'o ambianţă grozavă cu mediul, şi-a tras toate resursele lui sufleteşti, locurile natale, acele locuri în care numai copilăria stăpâneşte dela botez şi până la adolescenţă, a făcut ca fondul său emaţional să se lege nu numai de oamenii locului, ci de tot sbuciumul şi toată atmosfera nimicurilor dulci de odinioară, de toate neştiinţele caracteristice vrâstei albe, de părinţi, de rudeniile fragede ale copilului cu grădina, cu pomii de acolo, de apa Nistrului şi de unele tentaţii dragi pe care acum, poetul om matur, le trece printr'un filtru de înţelegere superioară. De nastruşnicia vieţii de copil e interesantă şi deosebit de realizată poema: *Copilărie.*

Aveu vecinul nostru o livadă şi o fată,
O chema Daria şi eu am iubit-o, 'n suflet alintând-o,
Mama m'a trântit în ghemul florilor şi mi-am sdrobit obrajii şi fruntea lată
Şi-am plâns de ciudă şi dragoste, ocărând-o.

Dar a murit într'o dimineaţă şi Daria, că era mică,
Tata a 'nvelit-o cu mohor sub un păr din ţintirim şi a turnat deasupra premău.
De două ori am vrut să fug în lunca Nistrului, să mor, dar mi-a fost frică
Şi m'am făcut un elev la primară, fudul şi rău. pag. 79.

„Lopătarii“ sunt un poem în care viaţa pescarilor de pe Nistru nu mai cunoaşte nici un alt echivalent poetic. Unic de nou în concepţie, în compoziţia fondului poetic din această mare poemă iau parte la fel ca în viziunile populare ale locului: tot mediul şi toată vânjoşenia noastră moldovenească. Prea unitară şi prea mare nu putem frânge nimic, fiecare umbră de cuvânt împlinind acolo un rost cu neputinţă de dislocat şi de prezentat aparte, în unitatea tehnică a unei singure sau mai multor strofe.

Iubirea adevărată de mai târziu a poetului se manifestă sub diferite forme. Aşa în „Maria“, — vecinătatea aceasta de conţinut emoţional, realizat însă cu mijloace proprii, face ca timpul să nu presare peste faptul trecut decât îngăduinţa albă, preţioasă numai pentrucă aparţine ca eveniment dedemultului. Poetul iubind-o odinioară şi-aduce aminte de toată bogăţia ei rustică desvoltată din plin, pe care însă viaţa prezentului nu o mai primeşte decât ca pe o monedă de mult.

Mergea pe uliţă, mergea din urmă luna,
Vizdoaga la mărgea — şi făcea loc în biserică,
Sub dud sta în luceafăr totdeauna
Şi număra pe degete răsadurile, chipuri cică.

Într'o mânecare i-am supt din buze zahărul,
Dulce-i mai era roşeaţa!
Cum se îndoise în ciudă până la pământ ca joagărul,
Trei palme codreneşti îmi preacinstiră faţa.

Am văzut-o şi la joc, frecându-şi băsmăluţa,
De podul palmei tari ca pielea de jugastru,
Sucindu-şi la vreun şaer pestelcuţa,
Cum îşi sucşte curcubeul cerul albastru.

Ii fi având vreo cinci copii, Maruscă,
Ţi-vei fi lipit pe casă cruci şi rouăruscă.
Boerul azi atras de pana strălucitoarei Găinuşe.
Culege copeica inelului tău verde din cenuşe. (pag. 36).

Şi în cazul de mai sus şi în al doilea caz, următorul, iubirea poetului a rămas nerealizată. Cu tot impulsul lui de a stăpâni viaţa şi legile ei, n'a putut isbuti să stăpânească iubirea deplin. Sub pojghiţa unei năstruşnice voinţe, s'a ascuns şi se mai ascunde încă sâmburile unei timidităţi care-l face să sufere şi poate numai această din urmă suferinţă i-a dat ghes spre a se realiza în poezie atât de fericit. Chiar succesul necontestat, realizat de pe urma condeiului său când viguros ca o încrâncenare de puteri desţelenite, când mânând mai departe ardoarea unei ţinte apolinice, ca şi vrâsta dinamismului său plin de asperităţi valabile pentru noutatea lor, se datorează fără doar şi poate acelei neputinţe de a-şi desface sufletul din chinga timidităţii sale. E o răzbunare bine pusă în valoare şi camuflează slăbiciunea, neputinţa de a învinge, neîmplinirile cu care l-a înzestrat destinul — de altfel ca pe orice poet. Timiditatea de cele mai multe ori este un atribut propriu talentelor valabile. Din această pricină, iată cum i-a rămas neîmplinită iubirea după care nostalgia îi mai fură sufletul şi-acum:

Ea m'a iubit în primăvara fără lumini,
Frunzele plopului atârnau grele în gol,
A găsit pe clavir un Chopin cu ochii senini
Şi s'a dus, pe frunte cu un încordat bemol. (pag. 82)

Oricât de mult ar marca poetul despărţirea pusă numai pe seama lui şi din pricina simbolicului dar: „Chopin cu ochii senini“, adevărul nu poate să fie acesta. Părerea de rău şi mândria de acum a poetului a găsit un artificiu delicios pentru o amintire care stărue, care camuflează, dar nu iartă.

...„S'a dus, pe frunte cu un încordat bemol“, s'a dus şi nu s'a mai întors, dar pe poet îl întoarce amintirea şi îl frânge. Il determină să scrie ca să-şi apere sufletul şi să se împărtăşească cetitorului, întrucât prea-i grea taina care nu se împărtăşeşte nimănui.

Ultimul ciclu „Brazde însângerate“, se deschide cu o rugăciune de pe câmpul de luptă: „Acatist pentru cei din Siberia“. Sufletul poetului împlinind prin braţ începutul dreptăţii se roagă pentru acei cărora jertfa lui va trebui să le facă viaţa fericită. Cultul acesta de a preţui suferinţa altora şi a o uita pe a lui proprie animă aproape întreg ciclul de războiu al cărţii de faţă şi legitimează din plin dreptul poetului basarabean de a se situa printre cântăreţii fruntaşi ai războiului.

După dinamismul neîntrecut în poezia de război a lui Radu Gyr, alături de Mircea Mărcoiu, Virgil Carianopol şi Al. Grigorian, Sergiu Matei Nica ocupă un loc unitar, un loc al lui propriu,

Cu primele gloanţe în primul sat,
Mirosea a moarte şi a sânge uscat,
Incă mai vuiau prin frunze ghiulelele,
Incă mai sunau glasurile ca inelele.
Fumul sta glugă prinsă de cer,
Degetele purtau încordarea de fier,
Ochii alergau ne'mblânziţi şi avani
C'o sticlire tăioasă după duşmani.
Buzele arse şi fruntile ude
Ne împingeau spre răcoarea ierbilor crude.

Nimeni dintre poeţii basarabeni nu a cântat războiul cu atâta entuziasm. „Inchinare pentru un teterist“, „Atac la Lăpuşna“, „Fata dintre linii“ ca şi toate bucăţile de război ale lui Sergiu Matei Nica, dau dovadă de o mare posibilitate poetică, nu-i mai puţin adevărat, şi de o definitivă maturitate, în care doar evoluţia temelor va mai juca pe viitor un rol decisiv. Pentru puterea contrastului, stăpânit de poet şi care face să se vadă de câtă uitare de suflet dă dovadă un războinic adevărat, redăm următoarea strofă din „Atac la Lăpuşna“.

Un prizonier cu pieptul sfârtecat
Işi trage sufletul şi plânge,
In vreme ce un sergent s'apucă de fumat
Stergându-şi hainele şi mâinile de sânge. (pag. 121.)

Dar dacă ultimul ciclu a dat poetului un loc aparte în panteonul nostru poetic, voinţa de nouătate i-a impus să întrebuinţeze şi unele excese în multe din comparativele sale şi chiar în vocabularul folosit.

Exemplele sunt la îndemâna tuturor.

Cunoscând însă şi unele vederi proprii ale poetului, acelea de a ridica puterea de vitalitate a poeziei din ultima vreme până la a fi accesibilă şi celui mai din urmă cetitor, numai aşa socotind că versul poate să circule într'adevăr, s'ar putea întâmpla ca observările ce nouă ni se par că întunecă textul, să fie o chibzuinţă matură, urmărită anume de către însăşi autorul.

De felul cum va fi primită de lector această inovaţie, va depinde poate nu numai drumul său în literatură, ci şi victoria de a-şi fi adăugat voinţei de a vrea, conţinutul unui început de şcoală literară.

N. V. Coban

ISPITA

(Urmare din pag. 1-a)

jur... Inchise ochii satisfăcut, plescăi din limbă, pe urmă goli cornetul dintr'o înghiţitură, grăbit să înhaţe din nou gâtul damigenei.

— Ce faci, Domnule? se alarmă femeea.

— Mi-e o sete! mărturisi surâzând serafic... Şi e un vin!... Avea dreptate Popescu.

Dintr'un rest de politeţă, domna zâmbi silit, însă când musafirul inoportun se întinse a treia oară, cu aceiaşi sete neostoită după damigeană exploadă:

— Ascultă, Domnule... cine eşti, ai de gând se bei toată damigeana?

Domnul „cine eşti“ o măsură perplex:

— Ce vă priveşte pe Dumnevoastră?!

— Auzi, ce mă priveşte!.. Dumneata crezi că eu am cumpărat vinul să fac pomană aici, în tren?!

— Cum?! îngăimă Isăcescu deschizând ochii mari... Nu-i damigeana lui Popescu?

Se uită desorientat împrejur să mai descopere vreo damigeană, apoi aruncă privirile pe culoar să ceară ajutor colegului său, dar acesta nu mai era acolo... Atunci, deabia, i-a ţâşnit în creer o scântee de înţelegere. Bâlbâi ruşinat o scuză şi se precipită afară.

L-a găsit pe Amedeu, singur, într'un compartiment la capătul vagonului. se trudea foarte serios să aţipească.

— Popescule!

— Mm!

— Eşti un dobitoc!.. Sămi faci tu mie una ca asta?!

Şi cum Amedeu începuse să sforăe, îl zgâlţâi cu ciudă:

— Mă n'auzi?

— Ce e? deschise acesta un ochiu şiret... N'a fost bun vinul?

Celălalt îşi linse buzele şi zâmbi:

— Asta n'o pot spune... Dar să beau aşa din damigeana femeei?.. Ce şi-a închipuit despre mine?

— Aş fi preferat să mi se întâmple mie ruşinea asta... Mi-e o sete.

Lui Isăcescu i se făcu milă: uitându-şi de supărare, desmototoli cornetul şi i-l întinse:

— Du-te şi tu!

Tocmai atunci uşa compartimentului lor se lovi înlături cu zgomot. Intâmplorea le scotea înainte alt coleg de birou. Işi strânseră mâinile cu căldură şi după primele cuvinte, Isăcescu îi arătă cornetul fleşcăit:

— Mă Cristea, are Popescu nişte vin!.. Ce să-ţi spun: o minune! Am băut câteva de astea şi...

— Chiar, că şi eu nu m'aş da în lături... Unde-i?

Cotrobăi cu ochii încăperea.

— E în compartimentul de alături, damigeana de lângă fereastră.

— O aduc aici... Ce zici, Popescule? Vom avea atâta politeţă să n'o bem toată.

— N'avem cu ce bea, se scuză moale Amedeu.

— Facem din hârtie...

— Ce hârtie? se entuziasmă ultimul sosit... Bem cu damigeana.

Şi eşi repede lăsând uşa larg deschisă. O vreme nu se auzi decât trăncănitul trenului... Pe urmă o ceartă aprinsă:

— Ce faci, Domnule?.. A mai venit unul, dar s'a mulţumit cu un pahar două... Dumneata vrei să iei damigeana cu totul... Asta-i!..

— Damigeana lui Popescu?..

— Ce Popescu, Domnule? M'aţi căpiat cu Popescu Dumnevoastră!.. Ce Popescu?

Amedeu şi Isăcescu păreau că dorm demult: o lumină nevinovată li se oglindea pe chip.

Ene Stanciu

NU ODATĂ...

Nu odată am auzit de durerile oamenilor!
Peregrinau bocetele ca nunţile din urmă
şi se întorceau spicele în paie de mătasă
ca înspre cristale de vis viaţă.

Le însoţeau alături heruvimii plânşi,
prin cer cărările se le adune sub stele de robi —
şi vistiernici craii strânşi
lângă uliţi mai bune adunau tăcerile veacului.

De ce oare? Pentru ce metehne lunare?
Vor fi fost răspântiile pline cu sufletele morţilor
şi nu aveau pe unde hilare
să se oprească vrâstele zodiilor şi vrâstele oamenilor...

Nu ştiu, nimeni n'a căutat nici un alean lumesc,
pe nimeni nu l-au interesat viaţa hlediilor,
acestor nemaităinuite dorinţi de câmpenesc,
de frumuseţi lacustre ale dorului de a muri dimineaţa.

Undeva numai, lângă miezul necunoscut al stelelor,
pe unde au umblat poeţii cu sufletul viselor pustii,
demult s'au împleticit de puterea blestemelor
ultimii năieri de mări oarbe, ultimii vii.

Nu odată am auzit de durerile oamenilor
se temeau că viaţa va sfârşi în pământ,
plângeau dar aşteptau nunta din urmă
să se mărturisească pentru alt veac de pământ.

Neculai V. Coban

MOARTA...

— Pentru mama fetei deportate —

Ori cum o strig prin nopţi. ori câte nume
Inchipuirea mea desmerdător, îi toarce,
Ea. niciodată nu s'o mai întoarce
Căci prea s'a rătăcit, de ani, prin lume.

Precum a fost a tot neştiutoare,
Purta în suflet lumea ca pe-un basm;
Şi prea i-a fost urcuşul nalt, un spasm,
Şi prea s'a dăruit, parfum de floare.

Oricâte nume-i dau, ori cum o chem,
Aceiaşi e sub fieşce cuvânt —
Cu mii de risipiri care m'au frânt.

Ori câte răstigniri în mine gem,
Ori câte visuri tremur şi se tem,
Deasupra tuturor pe ea o cânt...

C. A. Munteanu

IN NOAPTEA ASTA

In noaptea asta cu miros de petunii
Iar a şoptit zefiru'n ceaşca florilor
Şi iar au plâns cântările viorilor,
Nemuritoare, simfonia lunii

Tăcută luna cu mir de-argint inundă
Cărarea mea culcată'n ceaţă-albastră;
Bat amintirile, bat în fereastră,
Albi porumbei cu sborul cât secunda.

Ca umbra mă strecor în altă lume,
Mă'mprăştii ca frunzişu'n roua anilor,
Ca să-mi adun din florile castanilor
Imbătrâniţi, albumul fără nume.

Respir adânc cu lujerii'n boschete,
Curg cu izvoarele limpezi din luncă
Şi par'că n'or să mă mai ajungă
Nici dor, nici nostalgie, nici regrete.

Ci'n noaptea asta cu miros de petunii
Iar a soptit zefiru'n ceaşca florilor
Şi iar au plâns cântările viorilor,
Nemuritoare simfonie lunii.—

Tr. N. Suruceanu

PRIMĂVARĂ ŞI TOAMNĂ

Nici când nu ţi se pare mai mândră primăvara,
Decât în ceasu'n care, viorile murind,
Foşnesc condurii toamnei pe-ai frunzelor colind.
Când frunzele coboară, mai pale decât ceara.

Atunci, în ceasu-acela, când frunzele coboară
Iţi pare o comoară podoaba lui prier,
Ce-şi creşte'n amintire grădinile spre cer,
Când ramurile goale, se tângue spre seară.

Nici când nu-i primăvara, mai plină de lumină,
Ca'n ceasul amintirii, când dincolo de vis,
Infiorată toamna, sub zarea ce s'a 'nchis,
Revarsă crizanteme şi plânge şi suspină.

Nici când nu ţi se pare clipita trecătoare
Mai mândră ca'n icoana ce i-o păstrezi în gând,
Târziu, când alte clipe se deapănă pe rând
Şi risipesc mireasmă, pe-a amintirii floare.

Margareta N. Isbăşoiu

DEPĂŞIRE

De câte ori mă sfarmă greu trecutul
Nebun mă caut să mă regăsesc;
Arunc în zdrenţe mască 'n care lutul
Sgâriase viclenia destinului lumesc...

Cu pumnii de lumini strâng bubele,
Tămăduind şi rănile de-s jilave
Şi candelabrele îmi umplu hrubele
Şi sufletul surâde măştii schilave.

Intinerit c ,un veac niarunc şi cresc
In clocot rup hain cu dinţii tainele...
— Din văgăuna timpului rânjesc
Neputincioase şi urâte hainele!

Const. Câmpeanu

SPOVEDANIA

NUVELĂ de SABIN VELICAN

Silvan Istapov își trăește ultimele clipe. Obrazul i s'a alungit de boală și pe tot chipul pământiu, numai ochii i-au rămas vii. Strălucesc. Mai mult, uneori arde în adâncul lor o pâlpâire ciudată cu fulgere ce seamănă a cozi de șarpe răsucite în formă de semne de întrebare.

E aproape singur. Dealtfel și dorește această pace. Știe că va muri. Orice viață își are apusul său. Totuși câte o sfredelire neașteptată îl răscolește în adânc: „Vezi cum te-au părăsit? Toți acei pentru care ți-ai pus zălog sufletul tău au uitat de bătrânul Silvan Istapov"...

Nu plânge. In străfunzimile sale a încetat de mult a mai trăi. A înghețat și se simte bine în acea întunecime a frigului lăuntric. Atunci când se gândește la oameni, la trecut, la fapte, totul îl înfioară ca o pornire spre un nou păcat care-l sguduie. I se pare uneori, că e un om de zăpadă și că amintirile înduioșetoare îl vor topi ca razele primăverii.

Vrea să înlăture tot ce i-ar putea turbura ultimele clipe, dar nu isbutește totdeauna. Chiar acum îl taie un gând: Ar vrea să-l vadă pe noul preot. A auzit că e un tânăr altfel de cât alții. Merge des prin casele oamenilor. Ii sfătuește, îi îndeamnă la bine. Niciodată nu pleacă de lângă om, lăsându-l în îndoială. Pretutindeni a fost privit la început cu fereală, socotindu-l ca pe un om nou, ciudat, ademenitor cu cine știe ce scop. Mai târziu, când n'a vrut să primească nimic pentru nenumăratele servicii făcute gospodarilor și când, după luni de trai în satul lor, n'a fost văzut stând cu nimeni la târguială pentru slujbele religioase, atunci au început a-l privi altfel.

Astăzi, numele preotului e înconjurat de respect și dragoste.

„Părintele Chiril Crânguș"...

Numele acesta de Crânguș parcă l-a mai auzit undeva Silvan Istapov... Da, da. era el... Dar nu poate fi copilul său. Nu știe să fi avut alt urmaș de cât pruncul pierdut pe undeva. N'a auzit să se fi făcut preot...

Trebuie să-l poftească. Il apasă greu aducerile aminte. Simte că n'o să-i iasă niciodată sufletul din coșul pieptului, până n'o să se mărturisească.

Sunt ani, mulți, o grămadă de ani așternuți peste fapta aceea, dar toate sunt proaspete în inima sa, de parcă ieri le-ar fi încrustat cu vârful fierului aprins. Trebuie să se deslege de toate aceste urme înțepătoare, pe care le-a păstrat o viață în negurimile ce simțea uneori că o să le scape, că totul se va da pe față și viața lui se va sfârși.

S'a păzit bine însă. Nimeni nu i-a dat de coturi. A știut numai dascălul Iftodie, dar a tăcut, fiindcă erau oarecum tovarăși.

Se mișca puțin. I-a amorțit un picior. Afară e soare. In sufletul lui e beznă. La ce i-au folosit toate bogățiile? Așa-i că o viață întreagă totul i-a atârnat ca o ghiulea de picioare? Și acum aceiași greutate îl țintuește în lut trupul amorțit. O să se răcească în întregime, dar n'o să poată pleca. N'o să moară. Negurimea din el o să-i vietuiască în ochi, în freamătul buzelor fără sânge, în vârful degetelor cu unghii îngălbenite.

Trebuie să se spovedească, să se ușureze.

Clatină încetinel clopoțelul de lângă mână și pe ușă intră încruntată o slugă cu părul ciufulit și miros de bucătărie:

— Ce-i?

— Cheamă pe părintele Chiril, — o roagă domol, cu undoiri de neîncredere.

Fata pleacă mormăind ceva, parcă scuipând, parcă înjurând: „Nu mai moare odată!".

Peste camera bolnavului se cern prin ochiurile ferestrelor nețerse pale de lumină tremurătoare. Peste focul din ochii sufletului încătușat cad fulgi de tăcere în sbucium de așteptare nouă.

In stârșit, a isbutit să facă primul pas spre soarele apusului.

* * *

Din toropeala în care s'a prăbușit, Silvan Istapov nu s'a trezit de cât greu. Ciudat. Deobiceiu nu dormea. Prin somn îi veneau de afară toate sgomotele. Prindea fiecare adiere de dincolo de pe-

reți, Acum, după chemarea preotului apele sufletului său se liniștiseră ca în lacul din basmul cu înghețarea tăcerilor. Aștepta și se odihnea. Pentru întâia oară nu mai avea teamă că-i va scăpa taina, fiindcă singur se hotărîse a o mărturisi.

Bătăile în ușă sună ușor, parcă ar cânta un clopoțel, undeva departe, într'o țară de pace. Nu-l sperie. Își trage mai bine plapoma sub bărbia țepoasă și așteaptă cu ochii pironiți spre ușă.

Intră un preot tânăr, cu haina închisă până sus, privindu-l drept, liniștit, fără curiozitatea care macină deobiceiu oamenii.

— Suferi mult?—îi pune păstorul mâna pe frunte.

Bătrânul simte cum toată încrâncenarea sa de o viață se moaie. Ar vrea parcă să sărute degetelc tari ce-i apasă fruntea domolindu-i bătăile inimii. Numai e singur cu tăcerile și ascunzișurile sale de o viață. Inainte de mărturisire chiar și se simte ușurat prin prezența unui suflet pe care-l simte îngăduitor, înțelegător. Preotul are chipul liniștit și din trăsăturile sale slabe isvorăște bunătatea și pacea. Se mișcă ușor, ca într'o plutire, ca într'un sbor ciudat peste viața cea de toate zilele. Își apropie un scaun de patul bolnavului și-l îndeamnă cu luminile ochilor, să vorbească.

— Părinte, ai să-mi poți ierta un mare păcat?

— Dumnezeu a primit pe toți cei ce s'au pocăit din vrerea lor, cu tot curajul durerii pentru greșelile omenești.

— Am să-ți înșir o adevărată poveste, aceea a vieții mele din urmă. Spun așa, fiindcă firul traiului meu se poate împărți exact în două: până și după întâmplarea care nu mă lasă să mor astăzi.

Eram un tânăr sărac, dar ambițios. Invățasem carte în târgul Chișinăului, dar nu terminasem nimic. Trăiam vechil pe moșia unui boer din ținutul Orheiului, îmi duceam viața așteptând ceva. Fiecare om în putere, nădăjduește ceva nou, care să-i schimbe destinul, mai cu seamă când este voinic, sănătos și cu gânduri prea sburătoare, cum eram eu pe vremea aceea.

Mă săturam să țin socotelile boerului și să-i fiu un fel de slugă, chiar dacă eram mai mare peste slugile lui. Aș fi vrut să mă văd singur stăpân undeva, într'un ungher cât de mic, dar pentru asta nu întrezăream alt mijloc decât așteptarea, umilința strângerii banului pe ban.

Atunci am inceput să beau și să mă împrietenesc cu fruntașii satului, în marginea căruia era curtea noastră boerească. Omul are nevoie de tovarăși cărora să le împartă din bucuriile sau durerile vieții. Așa l-am cunoscut pe părintele Neculai Crânguș...

Bolnavul ține pleoapele lăsate și prea rar privește la tânărul său duhovnic, ce tresare, aproape sculându-se de pe scaunul unde așteaptă întreaga mărturisire.

— Ascult, ascult, — șoptește preotul șovăitor, dar stăpânit.

— Era o familie ciudată aceea a părintelui Neculai. Avea o soție frumoasă, dar care, în chinurile nașterii unui copil, a înnebunit de dureri. Pruncul a fost luat dela dânsa, de teamă să nu-l omoare cumva. L-a dus preotul la o rudă, în alt sat, iar pe preoteasă n'a trimis-o la spital, cum ar fi făcut un altul. Tinea mult, mult de tot la frumusețea și tinerețea ei. I-a tocmit o femeie răbdătoare să-i țină mereu tovărășie într'o cameră, în marginea casei.

Era mare jale în acea încăpere. Preoteasa plângea sau țipa, se tăvălea pe jos, ori spărgea lucrurile sângerându-și fața cu unghiile. Preotul suferea mult, văzându-i chinul, dar nu se putea deslipi de dânsa. Sta ceasuri întregi când femeia adormea sbuciumată, frământându-se și prin somn. Se apleca deasupra capului cu fața albă, pe care n'o mai vedea soarele și-i așeza părul, i-l pieptena, îi mângâia obrazul obosit, spălându-l, împrospătându-l cu lacrimile sale.

M'a luat adesea și m'a lăsat să-l privesc cum se sbate lângă o femeie moartă pe jumătate.

Am legat prietenie strașnică. Ne apucau uneori zorile în fața paharelor umplute cu chilimbarul viei bătrâne. Intr'o noapte cu fulgere pe cer, când sufletele ni se ghemuiau la gură, în strânsoarea prieteniei, mi-a deschis un dulăpaș abia lămurit în perete, de unde a smuls două ulcioraște. Uite-le, colo pe polița mea...

Duhovnicul s'a încordat a înciudare, privind cele două vase cu smalț verde, parcă ar fi mucegăite de bătrânețe. Nu face niciun semn și ascultă mai departe, deși de undeva, din nelămuriri, îi strigă un glas: „Ce caută aceste ulcioare aici?" E încredințat însă, că tocmai de aici isvorăște rostul târziei mărturisiri a moșierului ciudat, Silvan Istapov.

Iar povestea își urmează firul:

— Erau pline cu galbeni și alte odoare de aur. Le moștenise dela un strămoș. Era comoara neamului Crânguș, din care unul, de mult, pe vremea Turcilor și Tătarilor, se bătuse cu vitejie. Aeum totul era în mâna părintelui Neculai, prietenul meu, care începuse a da toate semnele boalei de inimă. Poate din suferință pentru soția nebună, poate din pricina băuturii, dar îl vedeam că se ofilește.

Și mă miram mereu, pentru ce dascălul dela biserică tot da târcoale prieteniei mele cu părintele Nicolae. Când petreceam mai bine, bătea în ușă cu cine știe ce fleac, o lămurire, dela paroh, ori o hârtie, un act, o mitrică, ceva de iscălit. Mă înciuda deasemenea că ori de câte ori intra în odaie, căuta mai întâiu spre ascunzătoarea comoarei din perete. Credeam că e numai o potrivire, ori o părerea a mea.

Trecuse aproape o jumătate de an dc când preoteasa înnebunise. Copilul creștea printre străini, la o soră de a preotului, pe care starea aceasta îl făcea tot mai nenorocit.

Eram la slujba bisericească într'o Duminică de toamnă târzie, cu soarele răsbătând prin ferestrele înguste și înnalte ale casei de rugăciuni, când s'a întâmplat împlinirea unui sfârșit.

Părintele Neculai s'a prăbușit sub o înțepătură în inima bolnavă. A căzut în timpul slujbei și mort a fost. Am văzut pe dascălul Iftodie alergând dela strană. Vroia să-l ridice. Credea că s'a împiedecat cumva și a căzut. Mâinile acelea întinse ale cântărețului, privirile lui ascuțite, mi-au adus aminte de dulăpașul văruit în perete și fără să mai judec, m'am întors, făcându-mi loc printre mulțime, să ies.

Am simțit că niște priviri tăioase mă urmăresc din spate. Am întors puțin capul: Dascălul îngălbenise și-i vedeam mâinile tremurând. Dece?

In clipa când am deschis acasă la preot dulăpașul cu ulcioarele pline cu aur, s'a ivit și cântărețul pe ușă. Știa de comoară. Își spionase parohul.

L-am măsurat de sus. Era mult mai mic și mai slab decât mine. Am strâns cu un braț cele două ulcioare, iar pumnul liber l-am făcut ciocan, ridicându-l, fără să mă gândesc, deasupra creștetului aplecat de oboseala fugii.

— Am ieșit pe ușa altarului... — a gâfâit într'o umilă și păcătos — omenească mărturisire, ca și cum ar fi zis: „Am venit să-mi iau și eu partea".

Vorbele acestea au trezit judecata din mine și în sbaterea care a început între noi, l-am lăsat să apuce și el un căuș al palmei plin cu galbeni. Știam că astfel va tăcea.

Bolnavul a obosit și-a tăcut ca un plescăit care încetează,

Preotul stă ca de piatră. Niciun mușchiu al feței cu barbă puțină, nicio cută a hainelor nu se mișcă.

Comoara neamului Crânguș...

Aceasta e mai mult decât o spovedanie.

Târziu, bătrânul continuă:

— Am luat comoara preotului, a neamului Crânguș... Am furat-o...

Mi-am părăsit stăpânul, chiar și locurile. Am trecut hotarul județului, mi-am cumpărat moșia și mi-am pornit făgaș nou de viață, prin căsătorie.

Nimeni n'a știut despre trecutul meu. Așa cel puțin am crezut eu. Pe dascăl nu l-am socotit decât un tovarăș, căruia i-am dat voie să se înfrupte atâta cât trebuia spre a-i închide gura.

Așa a început înflorirea gospodăriei din Flămânzeni. Au venit copiii, m'au găsit rudele îndepărtate, care mai înainte se făceau a nu mă cunoaște.

Viața omului bogat are cu totul altă înfățișare decât acea a celui fără avut. Toată deosebirea constă în ban, acea mică vietate, da, vietate, fiindcă merge cu

atâta repezeală printre oameni, sau când se odihnește undeva, trezește atâtea patimi. Atunci am început să văd ce înseamnă banul. Prin el am pierdut prietenii săraci, dar sinceri și am câștigat cunoștințe noui, din altă lume, despre care nu mai vreau să vorbesc. Destul numai că mă vezi astăzi: bogătașul Silvan Istapov moare fără nimeni lângă dânsul. Prietenii, rudele, ba chiar și copiii plecați în lumea lor de lumină pe care eu n'o mai pot înțelege, toți mi-au trimis scrisori, telegrame în care îmi plâng prăbușirea. Abia în asemenea clipe îți dai seama cât de însetat este sufletul omului pentru apropierea de alte suflete mai bune, înțelegătoare, care să-i ușureze plecarea din lumea ciudățeniilor... Ciudățenii... Parcă suntem ceeace vrem.

Iată părinte, asta e viața pe care o desvălui pentru întâia și cred ultima oară. Mă simt mai ușurat, fiindcă n'a fost lesne de scoborît acest drum al hotărîrii pentru mărturisire.

Se așterne iar un val de tăcere.

Bolnavul așteaptă cuvântul de deslegare. Respiră greu, ostenit.

Preotul nu dă niciun semn de viață.

A rămas palid într'un fel de uitare de sine. Numai svâcnetul unui obraz, pe care tresar câteva fire de păr subțire într'o ciudată sburlire, arată că sângele aleargă prin firele cărnii de culoarea lemnului lustruit.

Silvan Istapov se mișcă spre duhovnic. Oare nu-l va ierta, nu-i va da deslegarea?

Preotul tace, tace lung, prelung, înnebunitor, de parcă el s'ar fi spovedit și-și așteaptă osânda.

Bolnavul simte o sfredelire prin inimă. Il înfioară teama, îl înfășoară spaima: Cum? Să-l împiedece să plece, să-și sfârșească viața, să moară?

Deschide ochii mari, apoși, rugători, gata să-și răsucească limba uscată și aspră, dar nu mai poate spune nimic.

Târziu, duhovnicul Chiril Crânguș vorbește cu glas sugrumat, ca de dincolo de lume:

— Și ce s'a făcut cu preoteasa bolnavă și copilul lăsat printre străini?

Pe bolnav îl miră întrebarea și glasul de alături îi pare atât de cunoscut. Și chipul preotului înlemnit pe scaun seamănă cu al cuiva... Inchearbă cuvintele cu gândurile în altă parte, la trecutul îndepărtat:

— Preoteasa a murit la un spital. Copilul a fost crescut de rude...

— Te-ai gândit vreodată la copilul acesta căruia i-ai furat dreptul?

— Da, da. Prea târziu însă. Atunci când au început a mă chinui copiii mei nerecunoscători. Poate această palmă a părăsirii lor, a lipsei de dragoste ce mi-au arătat, a fost prima mea pedeapsă.

Părinte, înțelege și nu mă lăsa singur în ceasul din urmă. Am păcătuit, am furat, dar am rămas tot omul de dinainte, cu același suflet, cu aceiași inimă care mă scuipă pentru tot acel trecut.

Ajută-mă să mă întorc în inima, în sufletul meu și să mor în căsuța iertării, să mă sting ca un om!

Parcă te-aș cunoaște de undeva...

Duhovnicul svâcnește ca biciuit.

Mărturisirea bolnavului s'a terminat de mult.

Pentruce își întârzie încheierea obiceiului?

Se scoală și-și începe rugăciunea din urmă, iar când îi întinde lui Silvan Istapov linguriță împărtășaniei, dăruindu-i iertarea, după începutul sorbiturii, bolnavul recade pe pernă într'un horcăit, cu mâinile întinse, ferindu-se parcă de o vedenie;

— Iartă-mă, părinte Neculai, iartă-mă în ceasul acesta!

Duhovnicul cel tânăr, umbra preotului prădat, preotul Chiril Crânguș, îi așează mâinile cruce pe piept, îi aprinde o lumânare nouă la cap și după ce-i face o cruce pe frunte, iese ușurel, întorcând privirile obosite dela cele două ulcioare de smalț verde, în care a fost comoara neamului Crânguș.

Adevăratul stăpân al banului, al comoarei, pășește învingător peste pragul casei sale, peste grădinile și moșiile—avutul său, calcă peste sine și peste oameni, îndreptându-se spre lumină. Spovedania a isbutit.

Colonizările din Basarabia

Un mijloc de înstrăinare mai sistematică a Basarabiei, s'a încercat prin aducerea *coloniștilor străini*, cu deosebire în șesul Bugeacului.

Prigoniți in Turcia pentru necredința dovedită în timpul luptelor dintre Rusia și Turcia, Bulgarii din răsăritul Balcanilor nu găseau altă scăpare decât fugind peste Dunăre, în Muntenia, Basarabia sau înlăuntrul Rusiei. (Al. P. Arbore, *„Noi informațiuni etnografice, istorice și statistice asupra Dobrogei și a regiunilor basarabene învecinate Dunării"*, Cernăuți, 1930, p. 73.)

Incă de pela sfârșitul veacul al XVIII-lea, s'au așezat bejenarii bulgari în șălașele din partea sudică a Basarabiei, în locul Tătărilor, *nevoiți să se* retragă, încetul cu încetul, din motive religioase, în spre Cuban și Caspică.

Mai târziu, în primăvara anului 1811, vestitul general Kutusov a dat ordin ca Bulgarii cari vor trece din dreapta și stânga Dunării, să fie așezați pela raialele cetăților Bender, Akerman, Chilia, Ismail, Tomarova (Reni) și Hotin. (N. Iorga, în *„Adevărul asupra trecutului și prezentului Basarabiei"*, din „Neamul Românesc" 1940. Nr. 153.)

Inainte de anexarea Basarabiei, coloniștii bulgari, susținuți de autoritățile rusești, pretindeau să li se îngăduie „ca pe unde le va plăcea locul să aibă a-și face căși", să fie împroprietăriți și să fie scutiți de orice dări; ceeace dădu loc *la numeroase plângeri către* Divanul domnesc, cu privire la plata dărilor.

In chipul acesta, întreaga Moldovă de Răsărit a fost împănată de fugarii bulgari.

Printr'un ucaz imperial dat la 29 Decembrie 1819, s'a acordat un număr de drepturi coloniștilor bulgari cât și altor bejenari din Dobrogea. (Al. P. Arbore: *„Informațiuni etnografice și mișcări de populațiune în Basarabia sudică și Dobrogea în veacurile XVIII-lea și XIX-tea, cu specială privire la coloniile bulgărești din aceste regiuni"*, 1929, pp. 14-24.)

Ucazul original a fost păstrat tot timpul guvernării ruse în biserica catedrală din Bolgrad, centrul coloniilor bulgare. Peste câțiva ani, la 1840, numărul coloniștilor ajungând la 10.153 de familii, compuse din 32.916 bărbați și 29.314 femei, iar la 1850, populația celor 83 de colonii bulgare se ridică la cifra de 85.461 de locuitori. După tabelele statistice ale lui Derjavin, se poate urmări desvoltarea progresivă a coloniilor bulgare, datorită migrațiilor.

Dela războiul nostru pentru neatârnare (1877--1878), urmează un timp de liniște, prin încetarea oricărei mișcări de populație, venită de peste Dunăre. (*Ibidem*, p. 47.)

Tot în părțile Bugeaculuî, prin mijlocirea biroului de colonizare „contoru străinilor", s'au stabilit coloniști nemți, veniți de dincolo de Nistru, din regiunea Varșoviei, apoi francezi, elvețieni, (Romanzi) din cantonul Lausanne, ispitiți la Șaba „în umbra zidurilor Cetății-Albe" puține familii de francezi hughenoți, găgăuzi, cazaci, ucraineni, malo-ruși etc.

Coloniile germane, aduse în mase compacte la începutul veacului al XIX-lea, „și-au găsit adăpostul pe un teritoriu întins dela Basarabeasca și până dincolo de gara Sărata, aproape de Cetatea-Albă, mai toate așezate deoparte și de alta a căii ferate", întemeind satele Borodino, Crasna, Tarutino etc., „apoi, după câțiva ani (în decada a II-a și a III-a a veacului al XIX-lea, s'a pus temeiul coloniilor cu numiri franceze, dar care în majoritate s'au germanizat: Fère Champenoise, Brienne, Paris, comuna fruntașă Arcis, și numai în urmă Teplitz, Sărata, Friedensthal, Lichtenthal și Platz. Hoffnungsthal este una din cele mai din urmă dintre colonii, fiind înființată pela 1842". (G. A. Cuza: *„Bugeacul"* în rev. „Cetatea Moldovei", 1941, Nr. 11-12. pp. 164-165.)

Și Găgăuzii au ocupat multe sate în șesul Bugeacului, „cu nesfârșite ogoare de porumb și lanuri de grâu". Curci, Beș-Alma, Ciadâr-Lunga, Abaclia etc. (D. Iov, *„Priveliști basarabene"* ed. Mecu, 1941, p. 95.)

Mii și mii de hectare de pământ s'au dat acestor coloniști, cu singurul scop de a sili pe moldovenii basarabeni, autohtoni în această țară, să părăsească pământul lor de baștină. Și chiar în 1908, sunt pornite în Siberia 885 de familii moldovenești, pentru a coloniza acolo pământul înghețat din această parte a imperiului rusesc.

Diplomatul francez Felix Colson, marele prieten al neamului românesc, în scrisul lui din anul 1831, discută chestiunea desnaționalizării Basarabiei prin mijlocul așezărilor de coloniști:

„Rușii au încercat colonizări în Basarabia. Ei și-au închipuit că... vor putea desnaționaliza pe Români și să-i reducă la o minoritate neputincioasă, dar până în prezent nu au reușit, și intențiunile perfide... au găsit o puternică rezistență la Români, legați de obiceiurile strămoșilor, și păstrând speranța de a fi uniți cu frații lor depărtați, pentru o singură națiune". (Aurel G. Stino: *„Un glas de demult despre Basarabia."*, în „Neamul Românesc" 1933 Nr. 102.)

G. Dimitriu

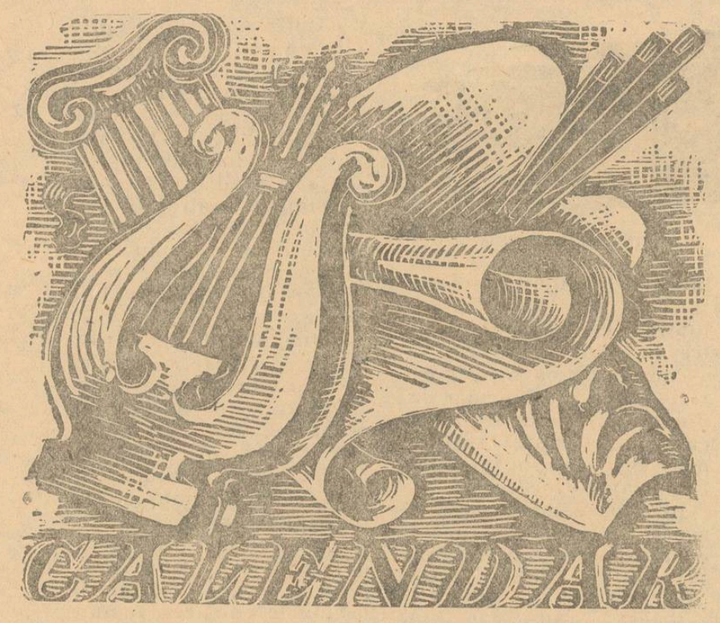

ALEXANDRU CRISTEA

Acum un an, în dimineaţa plumburie a zilei de 27 Noembrie, s'a ridicat spre cer sufletul preotului Alexandru Cristea, cunoscutul compozitor, cântăreţ şi dirijor basarabean. Glasul lui de o energie unduioasă, de o atracţie sinceră şi fremătătoare, oscilând ca o vioară strâns lipită de încordarea grumazului în arabescuri mişcătoare, fie în rostirea ecteniilor, fie în cântecul troparului sau a unei bucăţi de operă, a rămas ca o pecete de mândrie şi alean peste inima trudită basarabeană. In faţa altarului sau pe estrada Sălii Eparhiale, omul acesta mic la statură şi cu ochii iluminaţi deschidea porţile tutor durerilor noastre şi despica albie nouă pentru toate mângâierile noastre. In astfel de momente, când poporul încremenea sub lespedea transcendentală a vibraţiilor lui, când tăcerea de dinafară acoperea furtuna stârnită a surâsurilor sincere dinăuntru, Alexandru Cristea parcă ardea.

In valurile glasului lui se desfundau adâncimile purităţii noastre sufleteşti şi în cele mai de sus note, pe care le lua cu zâmbetul lui pe umărul obrazului, lumea se prosterna cuprinsă de un noian de sentimente mari.

Ca dirijor, Alexandru Cristea aprindea glasurile pe care le conducea. A fost cel mai impetuos şi mai duios conducător de cor, care a zăpăcit invidia multora. Spun cei ce au cântat sub conducerea lui, că producea o adevărată electrizare împrejur şi succesul şi-l împărţea cu toţi ca pe un cadou de bună înţelegere din partea lumii.

Alexandru Cristea a armonizat cântecele noastre populare şi a compus cel mai frumos imn pentru poezia lui Alexe Mateevici „Limba noastră". Acest imn se va cânta de astăzi înainte în toate satele ţării şi inspiraţia românească pe care a avut-o, va fi piatra de ridicare a generaţiilor viitoare.

Pierderea lui a fost trăită intens de întreaga Basarabie.

Simplu profesor de muzică şi preot la altar, Alexandru Cristea a zidit acea nepieritoare Catedrală a simţirii româneşti şi creştineşti, a dus faima Basarabiei în toate unghiurile ţării şi a fost expresia aleanului şi inimii basarabene.

Odată cu moartea lui Alexandru Cristea, întâmplată acum un an,a rupt una din cele mai duioase strune dela vioara sufletului nostru.

C. Calomfir

Poşta redacţiei

ENE STANCIU — Ne-ar interesa o nuvelă din durerile locale.

BASARAB - DELANISTRU — Admirăm dârzenia sentimentelor dvs. dar poezia n'o putem publica.

VASILE DUMBRĂVEANU — Nu, nu eşti încă ceea ce ai vrea să fii. Te afli la vârsta când toată lumea a scris versuri, deaceea nu te grăbi să te autoapreciezi. Ne place bunăcuviinţa cu care eşti înzestrat, când mărturiseşti totuşi singur în propria poezie:

O de-aş fi ce nu sânt!
Ţi-aş depune la picioare unversul,
Aşa, primeşte dela un suflet frânt
Doar inima şi versul
De câte ori voiam, din suflet ca să spun
O durere'nchisă'n suferinţă;
Fericele clipe în faţă mi-apun
Gândul!.. defăimatul de credinţă(!)
Şi când spre tine întindeam
Mâinile-mi tremurânde,
Visătoare tremurai
Cu ochii aţintiţi'nainte.
Felină, cu adierea suavă a întregei făpturi
Răspândeşti în juru-ţi numai extaz,
De mi-ai dărui... doar o singură privire
Simt că aş scăpa de sbucium şi necaz.

Până la un prestigiu poetic mai e mult. Nu te grăbi, controlează-te singur mereu.

VIRGILIU TEPCIN-Tulcea — E multă eftinătate în poezia dvs. şi multe influenţe.
N'o putem publica.

MARGARETA N. ISBĂŞOIU— Rugăm a ne trimite lucruri inedite.

DUMITRU ALBU — Tighina. N'am putut alege nimic din „Scrisoare de-acasă". Vrei să inaugurezi o poezie nouă, pe semne, când îi dai drumul:

Crucile se pleacă,
Păsările pleacă,
Din pădurea mută
Şi cercul se mută.
Nuferii pe hău (?)
—Unde-i locul tău—
Când mă duc în treabă (?!)
De tine întreabă.
Decât un amestec
Mai bine m'amestec (?)...

Reia-ţi ocupaţiile profesionale şi lasă poezia pe seama celor chemaţi. Aiureala se poate exprima foarte bine şi în proză.

PROF. G. DIMITRIU — Focşani. Mai aşteptăm.

NOTE

„Ardealul cântat de poeţi"

Cu privire la ultima carte a d-lui Matei Alexandrescu, „Ardealul cântat de poeţi", avem toate motivele să spunem numai lucruri bune. Cartea prezintă împlinite toate şansele şi veleităţile unei opere cu caracter antologic, dar şi pe acelea ale unei opere cu conţinut tezist. Poata numai din această pricină s'a dovedit necesară şi în anumite condiţiuni: un nesmintit şi mare bun naţional.

Criteriul selectiv, dealtfel după cum mărturiseşte singur autorul, cuprinde în orbita lui toată poezia adresată acelei părţi din Transilvania care deschide o problemă actuală şi care, privită din acest punct de vedere, încă nu este cunoscută la noi atât cât ar trebui.

Poeţii ardeleni reprezentaţi în noua antologie,dela anonimii autori ai cântecului popular, la poeţii profeţi şi de acolo până la cei mai tineri din generaţia noastră, aduc în opera culeasă de Matei Alexaodrescu nu ceea ce au ei mai particular în inspiraţia lor, ci aceea ce au mai dinamic şi mai sincer, mai legat de brazda natală, de geografia şi istoria pământului lor sbuciumat de-alungul veacurilor. Privită în comparaţie cu vechile antologii existente despre poezia ardeleană, vor fi ramas pe dinafară poezii de o reală valoare poetică, dar nu vor fi pastrând în ele imboldul unei descatuşări răvnite, aşa cum o au impregnată în bucăţile cu care sunt reprezentaţi în această nouă antologie.

Un fapt care bucură, deşi nu este împlinit tocmai pe deplin, şi care revine în întregime înţelegerii şi concepţiei d-lui Matei Alexandrescu despre antologie este participarea poeţilor de pretutindeni la cântarea Ardealului. In toate ţinuturile româneşti Ardealul s'a bucurat de un prestigiu deosebit şi frumuseţile lui au avut darul de a inspira poeţi din toate colţurile ţării. Intr'o nouă ediţie cei cărora poeţi care încă n'au intrat în cuprinsul celei de faţă vor fi reprezentaţi fără îndoială, pentru a se întregi în acest fel pe deplin cântecul Ardealului nostru de peste munţi.

Aşa cum se prezintă cartea d-lui Matei Alexandrescu, dovedeşte că a încnegat în ea o antologie de lupta şi aceasta e bine să se ştie şi să se accentueze, mai ales că menirea acestei cărţi este a nu lipsi de pe masa nici unui intelectual, de pe masa nici unui tânăr dintre aceia ce râvnesc a participa la împlinirea bucuriei de mâine pe care o aşteptăm din toată inima alături de toţi romani ardeleni.

„Ogoare şi luceferi"

este un însemn de debut modest, închingat în strălucirea unor condiţii tipografice—format de buzunor — deosebite.

Legată mult de peisagiul natal, poemele lui B. Frunte, nu numai că-şi merită din plin titlul plachetei, dar aduc deacolo din străfunzimele rurale ale satului cea mai aleasă poezie de acest gen. Nostalgia după locurile rămase acasă, undeva alături de părinţii care i-au hărăzit un alt destin, le cântă cu o duioşie vrednică de toată luarea aminte. Istoria neamului capătă în această plachetă acorduri remarcabile pe struna de argint a dascălului-poet. Din acest punct de vedere citâm în întregime sonetul dela pagina 28 :

A g rţâit a porţilor ţâţână ;
Un paznic ce-adormise s'a trezit...
I s'a părut... din nou a aţipit
Şi flinta lungă-i lunecă pe mână...

Oreste, fiul vornicului Tit,
Inaintează încet, cu paşi de lână,
Mioara doar şi lui îi e stăpână,
De când se vrea cu dânsa logodit !...

In camera cu ispahanuri grele,
Un lung sărut pe-o gură parfumată
Şi-o lună ce se uită prin perdele...

Spre zori, un prinţ frumos scaldat în sânge,
Un paznic cu-a lui flintă descărcată
Şi-o tânără domniţă care plânge...

Cuprinzând aproape 64 de pagini, cartea „Ogoare şi luceferi" s'a bucurat de un premiu literar din partea Grupării Învăţătorilor Scriitori. E o nădejde şi un început de bun augur. D. B. Frunte în curând ne va da şi alte lucrări pe care le aşteptăm cu legitimă nerebdare. Păcat numai că uneori este prea robit de unele reminiscenţe din poezie mai veche a sămnătoriştilor.

„O cupă de venin"

se intitulează o plachetă de epigrame apărute anul acesta la Brăila în editura Dunărea şi trimisă nouă pentru recenzie.

Se datoreşte în întregime unor talente atât de îngemănate între ele, încât cititorului îi este cu neputinţa să poată identifica aportul fiecăruia dintre ei. Numele acestor îngemănate talente sunt ale d.d. Gabriel Teodorescu şi Boris Petrovici, care luându-şi tolbele cu săgeţi au pornit, după cum mărturisesc, „să înţepe pe fiecare".

Dintre înţepăturile cu efect sunt vrednice de amintit mai multe. Nouă ne-au plăcut un epitaf pentru mormântul lui Const. Tanase:

Spre mormântul lui Tanase
Călător îndreaptă-ţi pasul.
L-au îngropat la şase metri
Să nu-i iasă afară... nasul

Un alt catren ce dă dovadă de spirit bine plasat priveşte un autor dramatic ce se consiliază ca autorii asupra sfârşitului eroului principal dintr'o piesă la care lucrează:

Iţi dau un sfat care o să muşte
Şi-o să te treacă toţi fiorii:
La urmă fă-l ca să se'mpuşte
Să se deştepte... spectatorii.

Pe lângă spiritele bune, cu destulă causticitate în ele mai sunt şi unele catrene care umplu locul în pagină şi care micşorează din valoarea integrală a acestei plachete de epigrame. Nu au nici calitatea cunoscutelor madrigale ale marelui Cincinat. Pentru documentare citâm unul din ele:

Unei domnişoare

Când te-am văzut mi-ai şi plăcut
Dar asta n'are importanţă,
Şi am rămas necunoscut
Căci te iubeam dela distanţă.

Pentru succesul necontestat al cărţii celor două îngemănate talente reproducem una din cele mai bune epigrame din volum:

Lui Georgescu-Cocoş,

Deşi tu scrii mereu catrene,
Succese tu nu ai niciodată;
E drept ai foarte multe pene
Dar nici o pană... inspirată.

„O CUPĂ CU VENIN" e o plachetă de epigrame ce promite descifrarea unor talente remarcabile.

Tatiana Găluşcă,

este numele uneia din cele mai talentate prozătoare din Basarabia. Ea a purces în literatura acestei provincii prin poarta deschisă de revista „Cuget Moldovenesc", unde a publicat o proză ce a vădit nu numai talent deosebit pentru genul epic, dar şi o admirabilă putere de a zugrăvi caractere din lumea răzăşilor noştri moldoveni.

Actualmente are gata de tipar mai multe lucrări dintre care amintim „Pământ răzăşesc" roman,—„Capitan de mazăli" roman şi „Viaţa păstorală în Basarabia", un studiu asupra zăcămintelor adânci ale neamului românesc din Basarabia ca şi asupra limbii de aici în ceea ce are ea mai unitar şi mai desăvârşit.

Cercetătoare neobosită a folclorului basarabean, Tatiana Găluşcă a tipărit mai demult şi o colecţie de cântece populare din Moldova transpruteană.

Despre revista

„Viaţa Basarabiei", revistă ce reprezintă provincia noastră la Bucureşti nu putem vorbi decât de bine, mai ales că ea este singura publicaţiune cu pretenţiunea de ţinută academică a ţinutului dintre Prut şi Nistru.

La drept vorbind, dacă s'ar introduce un criteriu în selecţionare a materialului de publicat, dacă i s'ar dărui o ţinută ideologică mai nouă şi mai în concordanţă cu vremea prin care trecem, tipărindu-se şi în Basarabia, fără îndoială că revista „Viaţa Basarabiei" ar izbuti să fie ceea ce vrem şi noi, o revistă academică bine pusă la punct. Aşa în afară de materialul istoric, redactat uneori cu destulă taciturnie, fapt care-i primejduieşte dinamismul, în paginile ei, nu găsim decât rareori câte un condei mai ascuţit, câte o poezie mai fericită.

In numărul de faţă, pe Septembrie — Octombrie, în afară de portretizarea cu dosul talent al lui „Stăvrescu", schiţă datorată d-lui Paul Berezescu, în afară de relatarea istorică a d. Ion Pelivan şi amintirile lui N. Popovschi, nu întâlnim decât cu mare greutate o menţiune specială pentru Ala Morcov, Vasilisa Soroceanu şi poate o atmosferă poetică în unele poezii publicate.

La vitrina cărţi: Ştefania Stâncă, Alexandru Lungu, Gheorghe Bezviconi, B. Frunte, Pavel Codiţă, Paul Mihail şi Octav Sargeţiu.

Eminescu şi vremea lui

Intr'un recent număr al săptămânalului C. F. R. romancierul Ionel Teodoreanu publică, „pentru iubitorii de frumuseţe", cuvântul rostit la 8 Noembrie la mormântul lui Mihail Eminescu.

E o minunată povestire, — aşa cum ştie vrăjitorul moldovean să ne dea,—a unei întâmplări menită să reabilliteze conteporani poetului nefericit, despre care s'a acreditat ideia că n'a fost nici înţeles, nici ajutat de contemporani. Mulţi dintre oamenii prezentului au prins a-şi pune penele îngâmfării socotindu-se superiori celor din trecut pentru o deplină apreciere a fenomenului Eminescu.

D. Ionel Teodoreanu deapănă, la mormântul regelui poeziei româneşti, amintirea lăsată dela tatăl d-sale Oswald Teodoreanu, contemporan cu poetul Glossei. Anume, întâlnirea dintr'o seară cu inimile deschise cântecelor senine, când un grup de tineri studenţi l-au înconjurat pe Eminescu, declarându-i că după Ştefan cel Mare îl socot cel mai de seamă om al mândrei Moldove.

Iată deci că trecutul nostru, prezentul de atunci, a ştiut preţui pe Eminescu.

Că oficialitatea n'a făcut prea mult pentru poet, e în ritmul normal. Nici astăzi nu se pune mai multă grijă în înţelegerea celor ce se îndeletnicesc cu scrisul. Foarte de curând s'a stins în mizerie poetul Artur Enăşescu, admirat totuşi de cercul tinereţei intelectuale generoase.

„Slova noastră"...

...e revista de informaţie literară şi pedagogică, răboj al faptelor şi năzuinţelor învăţătorimei, condusă de d. Mircea Ispir.

Numărul ultim, pe Septembrie-Octomarie 1943, cuprinde variate articole, recenzii, informaţii, îndreptări de ordin profesional, semnate de d-nii: Nicolae Albu, C. Enescu-Bughea, Costin Cioiulescu, Ion Dămian, Iosif Dumitrescu, Petre Iosif, Em. Popazissu, I. D. Pietrari, Octav Sargeţiu, D. V. Ţoni şi Mircea Ispir.

Aflăm din procesul verbal al Comisiei de premiere din această revistă, că Gruparea Învăţătăritor Scriitori a dat anul acesta, printre altele şi un premiu d-lui B. Frunte, poet basarabean, pentru manuscrisul „Ogoare şi luceferi".

Interesante sunt însemnările din Condica mea de prezenţă."

„Slova noastră" îndeplineşte un rol activ în coordonarea tinerelor energii ale condeierilor învăţători, conduşi de vitalitatea d-lui Mircea Ispir.

Ultimul număr

al ziarului „Bacăul", pe lângă Jurnalul literar datorat d. Ion Şiugariu despre „Viaţa şi realitatea în gândirea lui Mihail Ralea", o cronică foarte judicioasă, axată puternic pe simţul critic al obiectivismului său, aduce şi o cronică literară „terorizotă de spaţiu" a d. Dinu Stegărescu, despre cartea Dinu Pilat „Tinereţe ciudată", apărută în ed. Modernă pe 1943.

Noi nu-l ştiam pe d. Dinu Stegărescu critic literar, dar dacă concluziunile la care a ajuns sunt numai ale unui cetitor fără veleităţi critice, faptul tot e îmbucurător. Mai ales că părerile sale despre cartea tânărului autor, par să fie şi oarecum drepte.

In restul numărului mai semnează Al. T. Stamatiad, B. Frunte şi Ileana Anton.

Antologie Latină

se intitulează ultimul volum apărut în colecţia revistei „Cuget Moldovenesc" dela Iaşi datorat d. prof. Petre Stati, autorul volumului de versuri „Chemarea Soarelui" apărut nu de mult în editura Casei Şcoalelor.

„Antologia latină" a ajuns în a treia ediţie. Primele două ediţii cuprinzând un număr de 28 bucăţi din poeţii clasici latini, au fost cunoscute sub titlul de „Interpretări din lirica lătină".

Cea de a treia ediţie cuprinde în sumarul ei nu mai puţin de 58 poeme clasice alese cu mult descernământ critic şi traduse cu o competeaţă rară.

Crizantema dela frontieră

se intitulează ultimul volum de nuvele al prozatorului basarabean Al. Tambur, apărut acum câţiva ani, şi care s'a bucurat de o primire critică deosebită.

In afară de acest volum de nuvele Alexandru Tambur a mai scos un roman, care s'a bucurat de aprecierea deosebită a criticului E. Lovinescu. Intr'unul din numerele noastre vom prezenta la cronica noastră literară „Crizantema dela frontieră".

A însăila unele

consideraţii pe marginea poeziei atât de frecventă în cele mai multe din revistele noastre literare, nu-i lucru uşor. Nu-i uşor pentrucă aproape la nici un poet din generaţia mai ales tânără nu există o conduită în inspiraţia de multe ori nu provocată de revelaţiuni transfiguratorii, ci de simple lecturi particulare care dacă nu copleşesc ambiţionează.

In această ipoteză poetul îndârjit în orgoliul lui emoţional, capătă vânt, un fel de leşie dulce şi vanitoasă care îl duce în faţa hârtiei şi scrie. Atunci e mare neasemuit de mare şi cuvintele se înşirue unele lângă altele ca la paradă. Ritmul şi rima e după cum cântă muzica regimentului. Ce ar putea să însemne cadenţa pasului dela paradă decât un efect comun al virtuazităţii muzicanţilor? Ce ar putea să însemne în aceste condiţiuni însăşi poezia? Şi ce considerări s'ar putea de asemene închega pe evoluţia acestei decadenţe poetice din ultima vreme ?

Mai au gata

pentru tipar şi caută editori volumelor lor de versuri şi proză următorii poeţi şi scriitori basarabeni:

Sergiu Matei Nica *despre a cărui „Furtuni pe Nistru" scriem la cronica noastră literară, un volum de nuvele „Deyetele moarte" şi un volum de reportaje despre Basarabia; Robert Cahuleanu „Slove pentru marea depărtare", poeme; Leonid Lucan un volum de nuvele, Neculai V. Coban două volume de versuri „Sfârşitul Nord" şi „Lumină Albă"; Sabin Velican „Cartea cu neguri" şi un roman „Glod", anunţat cândva că va apare în edit. „Bucur Ciobanu" din Bucureşti,*

Intre influenţa

sufletului sincer, a propriului său eu în opera de artă, indiferent dacă aceasta este poezie, proză, muzică, pictură sau gândire filozofică, şi între influenţa curentelor din atară, realizate pe cale de import în urma lecturilor şi studiilor făcute numai din setea de a cunoaşte, în ultima vreme s'a creiat un raport dubitativ şi confuz care nu îngădue nici o claritate de limite.

Aproape pe nici un autor de asemenea opere de artă nu îl poţi urmări precis în ceea ce are el personal şi ce are de împrumut. Personalitatea artei în ultima vreme nu are un individualism sincer şi propriu. Poate tocmai de aceea nu se poate legitima în ceea ce de altfel crede că este, şi poate de aceea, limitele destrămate odată nu se mai pot închega.

Noutatea a frapat întotdeauna, dar niciodată n'a putut fi realizată pe temeiul că impresiunele unei lecturi s au mărginit la o conturare grabnică, nu într'o adâncire temeinică după care să se urmărească difirenţele. Din această lipsă de timp, întreţinută anume procesului de asimilare, refuzată am putea spune, talentul care de cele mai multe ori există, nu poate ajunge la o maturitate într'adevăr creatoare. Şi atunci dacă nu pastişează sau imită, acceptă tutela şi se supune înrâurirei care încă îl stăpâneşte.

Din aceleaşi pricini mai toate talentele dela noi au devenit fluctuante, nu se pot încadra într'o disciplină proprie şi nici nu pot ajuta la crearea unui sistem de critică necesară. Reglementarea aceasta din urmă făcându-se arbitrar şi fără vocaţie a deschis un decodentism al nostru de care ar fi vremea să scăpăm cât mai repede.

D. Ene Stanciu,

colaboratorul nostru şi un harnic pozator, întâlnit prin mai toate revistele vremii, are în repertorul Teatrului Naţional din Iaşi, o piesă intitulată Testament.

Piesa a fost primită cu entuziasm de comitetul de lectură a Naţionalului ieşan şi se va juca imediat după sărbătorile Crăciunului.

Dat fiind calitatea piesei nu ne îndoim că autorul Testamentului *va obţine succesul care i se cuvine.*

Ultimul volum

de nuvele „Frumoasele" datorat prozatorului Sabin Velican, apărut de curând în editura „Cuvânt Moldovenesc" din Chişinău, marchează o evoluţie firească pe linia scrisului său, cunoscută din romanul „Pământ viu", cartea care s'a bucurat mai demult de un frumos succes de critică şi de librărie.

Tot în editura „Cuvânt Moldovenesc" Sabin Velican a tipărit nuvela sa „Drumul Sevastopolului", iar Robert Cahuleanu, un alt talentat poet basarabean sceneta „Poemul Desrobirei".

Unitatea scriitorilor olteni

(Urmare din pagina 1-a)

sebit talent, care au părăsit cetatea dintre munte şi ape a lui Tudor şi s'au stabilit, aproape toţi, la Bucureşti.

E destul să citâm pe: Radu Gyr, Virgil Carianopol. N. I. Herescu, Virgil Trebonîu, Dimitrie Scheianu sau Ion Horia Munteanu.

S'a încercat fără rezultate spirituale deosebite, prin 1938—1939, să se adune împrejurul revistei *Freamătul* (Craiova, redactor: Mircea Grigorescu, autorul unui volum de versuri intitulat *Sat Sărac)*, tinerii lirici olteni. Dar apelul (făcut şi de revista *Prepoem* de către dl. *Traian Mihăilescu)* a rămas fără ecou şi autorul fără vre un concurs organic.

Cu un an mai devreme, poetul C. I. Goga incercase la Târgu Jiu, să strângă împrejurul revistei „Vestitorii Gorjului" tinerii poeţi ai judeţului său, printre care: George Minovici şi Ion Romanescu, dar, — din motive explicabile, — revista n'a apărut decât două numere.

Poeţii George Minovici şi Ion Romanescu s'au pierdut prin Bucureşti (primul luptă pe front), singur Constantin I. Goga rămânând să scrie şi să-şi tipărească volumele în oraşul în care se stabilise până la moartea sa (August 1940).

Răspândiţi prin ţară sau izolaţi în turnul de fildeş al tăcerii artistice, scriitorii olteni, — cei tineri,— nu au o coeziune spirituală puternică, o coeziune care să-i apropie şi să-i uneaseă, deşi „forţa de propulsiune a Olteniei este imensă din motive de vitalitate excesivă şi de antropologie", după cum remarcă cineva într'o conferinţă rostită la Craiova pentru cercul literar „Meridian" şi tipărită în revista „Timocul" sub titlul: *„Reflexii despre Sociologia şi Metafizica Olteniei"*. La mormântul lui N. Milcu nu au fost în pelerinaj, deşi invitaţi cu ocazia sărbătorilor Săptămânii Olteniei, decât trei scriitori: Radu Gyr. C. Fortunescu şi I. Donat; de mormântul lui C. I. Goga şi de opera lui, nimeni nu îşi mai aduce aminte, nici măcar dintre olteni.

Se poate, deci vorbi, de o legătură sufletească a scriitorilor olteni? Din cele notate destul de sumar mai sus, se vede că nu. Desigur că regionalismul literar nu este o condiţie a literaturii româneşti, însă— ceea ce vrem să subliniem, — este diferenţa de *acţiune* dintre ardeleni şi olteni, cu alte cuvinte, fără a face *regionalism în literatură*, este necesar,—pentru bunul mers al scrisului tânăr, — de o solidaritate spirituală a poeţilor şi a prozatorilor strânşi în jurul aceleiaş unităţi sufleteşti.

C. Pârlea

Tiparul Soc. Naţionale de Editură şi Arte Grafice „Dacia Traiană" Sucursala Cbişinău Str. Miron Costin Nr. 8

Tipărit la 4-XII.1943

ANUL II. Nr. 91

5 LEI EXEMPLARUL

12 Decembrie 1943

Schimb
12.DEC.943
SIBIIU
Oficiul Revistei "Transilvania" Str. A. Saguna Nr. 6 Sibiu

Basarabia literară

R... ADMINISTRAȚIA!
CH... ..Mihail Eminescu, Nr. 19. Tel. 302
Prin.-Redactor: SERGIU MATEI NICA

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

RASĂ, CULTURĂ, CIVILIZAȚIE [1])

de VASILE I. CHICU

Viața socială, culturală și în genere evoluția istorică a popoarelor, a constituit întotdeauna o problemă ale cărei date nu s'au putut localiza încă într'un domeniu de cercetări precis conturat. O știință explicativă a finalității umane folosind totalitatea premizelor pe care le conține în intimitatea sa procesul genezic al omului, deasupra căruia se stratifică, apoi, influențele mediului înconjurător, nu s'a constituit încă pe temeiuri de stabilitate.

Explicația acestui fapt vine de acolo că omul nu a fost studiat unitar și în perspectiva cauzală a desfășurării lui în timp și în spațiu.

Asupra fenomenului uman privit ca realitate în marș, nu ca o entitate metafizică, cercetările au avut întotdeauna un caracter fragmentar, folosind de multe ori ca bază de evaluare efectele unor cauze necunoscute.

Istoria filosofiei mărturisește un sbucium imens și o divergență de păreri uimitoare, cu privire la factorii cari hotărăsc ciclul evolutiv al popoarelor. Nu mai departe în sec. XIX și mai ales în veacul nostru, apare o întreagă literatură tratând despre istorie, căutând adică, să fixeze rădăcinile și poziția omului în succesiunea evenimentelor cu caracter social, cultural și economic.

Este interesant de amintit câtă diferență de concepție stărue între părerile lui Fichte de pildă, care susține că istoria este rezultatul principiului credinței și al rațiunii, ambele angajate într'un inepuizabil proces de împăcare, între Hermann Lotze, care susține nici mai mult, nici mai puțin, că omul este un reflex al naturii, între A. Comte, ale cărui premise pozitiviste așteaptă inutil o confirmare și A. D, Xenopol, acest istoric român de pătrunzătoare intuiție și de adâncă analiză, în a cărui *Théorie de l'histoire* aflăm temeiurile contemporane ale științei rasiste. După Xenopol, „fondul inalterabil al rasei", alcătuește factorul constant al istoriei, peste care se suprapun influențele variabile ale mediului extern. Este tocmai ceeace a stabilit biologia în ultima vreme, că *genotipul*, adică totalitatea predispozițiilor hereditare, deține secretul specificității raselor și că aceste înclinații native se transmit urmașilor după legile lui Mendel. (O serioasă documentare în această privință se poate afla în „Bazele științifice" ale evoluției, de Th. H. Morgan 1938).

Paratipul, însușirile câștigate în timpul vieții, netransmisibile hereditar, împlinește echilibrul mecanismului uman, dând rotunjime și actualitate scheletului genotipic ale cărui rădăcini adună în substanța lor nenumărate epoci trecute.

Folosind descoperirile biologiei în interpretarea culturii și a civilizației omenești, savanți de talia lui H. S. Chamberlain, Fustel de Coulanges, Hans Günther, etc. pe cari se bazează într'o largă măsură și volumul d-lui Constantin Stan, au ajuns la convingerea netă că rasa este adevăratul focar al istoriei și al originalității creatoare a popoarelor. Rasa generează și explică istoria. Aceasta pare a fi bolidul științific datorită căruia se vor lumina însfârșit, culisele ontologice ale diverselor neamuri europene și ale celor care, streine de continentul nostru, țin să se considere cu orice preț integrate în sinteza lui bio-spirituală.

Urmărind evoluția rasială a poporului nostru, d. Constantin Stan ajunge la concluzia temeinic susținută de istorie, că în plămada neamului românesc intră în proporții diferite, elemente ce fac parte din grupnl nordic, vestic, dinaric și estic al Europei, aduse de Romani, și elemente de aceiași proveniență aflate ca populație autohtonă în Dacia. Neamurile de alte rase care au trecut ori s'au așezat vremelnic pe pământul nostru, după încheierea procesului natural de individualizare al acestuia, nu a putut atinge în nici un fel țesătura lui primară.

Slavii, cei mai sedentari dintre barbarii năvăliți pe teritoriul nostru etnic, n'au alcătuit „o parte determinantă în formarea poporului român, ci un adaos secundar, care n'a stricat echilibrul rasial, inițial, cu o mare capacitate de absorbție a elementelor eterogene"... (pag. 80).

Influența lor în domeniul limbii s'a oprit doar la lexic și aici fără a știrbi valoarea circulatorie a cuvintelor de origine latină. Caracterul romanic al limbii noastre a rămas, cu excepții neînsemnate față de numeroasele asaltări venite din afară, integru.

Nu mai vorbim de Unguri, a căror proveniență vest și central-asiatică a rămas până în zilele noastre un obstacol de netrecut în calea unei contopiri cu rasele de esență europeană. Ungurii aparțin Europei numai prin localizarea lor în spațiul acestui continent. Substanța biologică, organizația socială și incapacitatea de a concepe religia altfel decât instrument politic îi revindecă însă pentru stepele fără fund ale Asiei.

De aceia: „Lupta poporului român împotriva invaziunii maghiare din Panonia spre Transilvania a fost și o luptă de rasă, pentru apărarea raselor europene, a culturii și civilizației europene, atacate de Asiatici". (pag. 83).

Mai de preț pentru fiecare european adevărat este să-și dea seama de structura intimă a poporului rus și în deosebi de justificarea rasială a pericolului ce stăruie neclintit dela formarea acestui con-

(Urmare în pag. 2-a)

1) Pe marginea volumului cu același titlu de Constantin Stan, apărut în editura Gorjan.

Vechea reședință din Chișinău a Mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni renovată prin grija autorităților și prefăcută în muzeu bisericesc

„PRIETENIE"

— SCHIȚĂ de PAUL BEREZESCU —

Nicolai Akimov era tovarăș și colonel în armata care avea drept flamură steagul însângerat. Avea 49 de ani, o față roșie și umflată, ochi mici, cisme unse cu dohot și steluțe de colonel în aviație la gulerul vestonului,

Mai avea Nicolai Akimov „steaua roșie", pentru curajul arătat în războiul finlandez, când a reușit să mitralieze din avionul său pe locuitorii unui sat întreg din Carelia, vreo patru sute de femei și copii.

Și mai avea Nicolai Akimov „stindardul roșu" la care ținea foarte mult, decorație primită pentru curajul și spiritul de sacrificiu arătat în revoluția din 1917, când fiind plutonier pe un submarin din Kronstadt a reușit să organizeze un comitet revoluționar, care a masacrat pe toți ofițerii de pe bord. Nicolai Akimov, personal, cu revolverul pe care îl păstra și acum, a lichidat trimițând pe lumea cealaltă pe toți comandanții săi.

Acest fapt a fost începutul carierei militare a lui Akimov. In urma lui a fost înălțat la rangul de căpitan, plecând din rândul mărinarilor pentru ca să lupte cu o îndrăzneală și ferocitate turbată împotriva fraților de același sânge din timpul războiului civil, făcând parte din armata gloriosului comandant Bernștein adică Trotcky. De aici Akimov a trecut în aviație. Primea mai mulți bani și putea mai ușor să se distingă în ochii căpeteniilor.

Și mai era un motiv.

Acolo sus, în aer, pe avion putea să răsufle în voe. Putea câteva momente să se simtă liber, liber de teama ce-i încătușa necontenit gândurile și existența lui de colonel merituos pe pământul transformat în roșu paradis.

Sus în înălțimile albastre ale văzduhului devenea nepăsător față de toate, față de moarte. Săvârșea acrobații ce luau respirația celor ce-l priveau.

E drept, că sursa acestei nepăsări se găsea și'n cele două sticluțe cu spirt pe care Nicolai Akimov le avea ascunse în mânecile combinezonului atunci când se urca pe „Martinul" său.

Din aceste tovarășe nedespărțite trăgea mereu Akimov în sborurile sale deasupra raiului roșu.

Pentru a nu se simți singur în chefurile sale aeriene, Akimov sbura totdeauna însoțit de cel mai bun prieten al său, Sereoja Popov. Leitenant în aviație și intim prieten a lui Akimov avea printre altele și nobila misiune de a-l spiona pe prietenul său și a raporta zilnic acolo unde se cuvine despre comportarea față de partid a lui Akimov.

Incolo erau prieteni buni, nedespărțiți.

Petreceau nopțile împreună, într'o continuă beție, pe care se străduiau s'o camufleze cât mai bine de ochii celorlalți tovarăși așa cum făceau și aceia la rândul lor. Beția era doar un lucru grav pedepsit în țara paradisului roșu.

Sereoja era băiat bun, tânăr cu viitor strălucit. Reușise până acum să trimită în pivnițele de execuție mai multe sute de membri ai aviației roșii. Era bine notat de superiorii săi. L-ar fi trimis și pe intimul său prieten, dacă ar fi fost cazul, după o strașnică beție.

Deocamdată însă continuau să bea împreună.

Inainte de a se urca în avioane cei doi prieteni se aprovizionau cu suficiente cantități de rachiu, pe care-l ascundeau în mânicele combinezonului.

Sburau aproape unul de altul. Aveau semne convenționale prin care se înțelegeau în privința chefului.

Când unul făcea să vibreze aripile avionului, era semn că sticlele pot fi începute.

Trăgeau din sticle și-și făceau semn cu aripile avionului.

Se simțeu liberi și nepăsători față de orice.

Reveneau pe pământ îndobitociți de rachiu, luați în primire de servanți.

Îi lega rachiul, altfel erau firi deosebite.

Akimov era totuși o fire sentimentală. Rachiul îi storcea de multe ori lacrimi.

Sereoja sub aparența unor ochi albaștri, senini, ascundea numai calcul și cruzime. Trecuse doar prin atâtea școli speciale de instrucție politică.

Akimov păstra în buzunarul vestonului printre hârtii și două lucruri pe care pentru nimic in lume nu le-ar fi arătat cuiva. Nici chiar genialului și neîntrecutului soare, mai strălucit decât cel adevărat, conducător al popoarelor din paradisul roșu. Era fotografia mamei moartă demult și o bucățică de lemn de chiparos pe care era zugravită Maica Domnului. Avea Akimov credința că această bucățică de lemn l-a scăpat și l-a ferit până acum de toate primejdiile.

Sereoja n'avea nimic la care să țină. Doar poruncile partidului, pentru care ar fi trimis și pe Vera, soră-sa singură din toată familia lui care mai rămăsese și de care știa.

Sereoja avea o garderobă bogată. A văzut-o Akimov întâmplător, căci o ascundea cu grije. Avea costum negru și cravată— lucruri pe care doar artiștii le pot avea în țara fericirii," de culoarea sângelui, avea sdrențe de cerșetor, șorț de muncitor, cămașă de colhoznic și altele multe.

Ii povestea lui Akimov unul din subalternii credincioși cum l-a văzut pe Sereoja îmbrăcat în niște haine sdrențăroase, vânzând scrumbii pe lângă mulțimea care făcea coadă la pâine, înaintea unei cooperative din țara unde

(Urmare în pag. 4-a)

OMENEASCA ȘI DIVINA APĂ

II

Dansatoarea ridică un pahar cu apă și îl puse pe frunte. Peste sâni și peste șolduri, fășii de stofă colorată oriental, în strângerea lor, contractau cu pielea bronzată. Pe după gâtul chinuit, un colier de scoici albe, cădea oval.

Corpul șerpuitor se scurse în unduiri molatece, calde, încete, printr'un cerc de alamă, căruia mâinile îi dăduseră luciul aurului.

Apa tremura, încreștit, în paharul aproape curat. Apa, luată cine știe de unde; din vreo fântână pierdută între multele fântâni: apa de pretutindeni trebuia să probeze abilitatea felină a dansatoarei.

Și nimeni nu privea dansatoarea și nici butoiul pe care era urcată; nimeni nu privea colierul ce se rotunjea odată cu respirațiile înăbușite și nici mijlocul animalic, ce scăpase mai mult din stofa încolăcită oriental. Lumea privea apa din paharul aproape curat. Și apa încălzită, învârtea lame de spadă în fiecare încreștitură.

Dansatoarea avea un șirag de dinți tot așa de albi ca și scoicile din colierul oval. Și râdea cu ei și cu obrajii și cu buzele. Râdea căci terminase exercițiul. Apoi ridică paharul a mulțumire, celor care băteau frenetic și convențional din palme și înghiți apa. Apa care îi adusese aplauze, apa caldă din paharul aproape curat.

Mie îmi venea să exclam; Cât e de omenească apa!

Călugărul-apostol se apleacă din toate încheeturile și ridică în căușul mâinilor un pumn de apă.

Neastâmpărul lichid aducea între degetele lungi și osoase, o frântură de cer; de cer albastru cu parabole adormitoare pe sub crengi de smochini înfloriți, de cer cu porumbei sfinți.

Cu picioarele depărtate și cu fruntea umbrită de șuvițe revărsate păduros, servitorul ținea pe palmele întinse, paloșul și coroana.

Râul șoptea pietrelor povești cu isvoare și codri uitați. Noroiul umed păstra încă urme de copite fără potcoave, rătăcite dealungul văii, din deșerturile Asiei.

In glasul tremurător de cântare, călugărul unea barbarul cu primitivismul creștin. Cântarea fu scurtă, sinistră, păgână aproape.

Printre îngânări de rugăciuni învățate cine știe unde, el descleștă degetele galbene. Apa se scurse peste pletele botezului, peste obraji și căzu în stropi reci peste pieptul desvelit, păros, barbar.

Stropii duceau peste corpul cu miros de fum și sânge, giulgiul alb al unei noui credințe. In clinchetul lor aveau glas de pilde, prevestind îngeri albi și rai etern în locul scrumului de sate prădate și prinți târâți.

Eu, să fi fost acolo, aș fi exlamat: Ce divină este apa!

Maria Monica Moțiu

RUGĂCIUNE

Cu obrazul lipit de obrazul pământului,
Ție mă plec, întru toate Prea Bunule,
Care miști cu poruncile Tale aripile vântului,
Să-l simțim mai adânc și mai aprig pe Cel care Unul e...

Și ruga mea, asculi-o cu urechile Tale-amândouă,—
Umilință nu caut să cer nici măcar dela Tine,
Dar Doamne, pentru durerea cea mare și nouă,
Apleacă-Ți o ciutură albă de cer, cu rubine...

Știu că mâinele Tale, când vor, pot să facă minuni,
Știu că pot să desferece porțile cele mai grele,
Și că toți cerșetorii risipiți în adânci rugăciuni,
S'au întors dela Tine cu brațele pline de stele.

De-aceea Doamne, eu trimit șoimii mei să Te șuiere, —
Umilință nu caut să cer nici măcar dela Tine,
Dar pentru tristețea țâșnită ca viersul din fluiere,
Apleacă-Ți o ciutură albă de cer peste mine...

Robert Cahuleanu

ALINTARE

Când luna-i rumenită ca o pască
Mi-aș răsădi un gând în horbotă de stele,
Ca hulubițele cătările să-mi spele
Iar iezii ochilor un prunc se nască...

Aș slobozi prosoape în iz de borangic,
Să mi le culc ghilite pe haturile vremii,
Să mân cârlani sub patrafirul cald de denii
Și'n tâlcul rugăciunii ființa-mi s'o înspic.

Să-mi fie sufletul cămară cu războaie,
Mirositor a busuioc și răcituri
Și cu o față tămâioasă ce se'nmoaie
In zeama caldă-a unei strângături...

Mi-ar rugini în ochii plini de mușchiu amurgul,
M'ar îmbăta burluiu'n vinuri de crimască...
Ce spart și ciunt mi se rânjește burgul,
Când luna-i caldă, rumenită ca o pască!

Const. Câmpeanu

CRONICA LITERARĂ

Gh. Bezviconi: Profiluri de eri şi de azi, 1943

Cu scrisul d-lui Gh. Bezveconi nu e întâia dată când ne întâlnim, şi cu riscul poate de a stârni unele animozităţi, ne îngăduim a scrie aici o prezentare care nouă ni se pare dreaptă şi datornică.

„Profiluri de ieri şi azi", ultima carte a d-sale e o culegere de articole răspândite prin mai toate publicaţiunile periodice ale vremii, articole scrise cu dragostea cercetătorului de istorie şi cu duioşia omului de acum pentru nişte vieţi ieşite din orbita vremei noastre.

Iar dacă pe alocuri au mai rămas vlăstare ce aduc aminte de strălucirea şi de viaţa celor de odinioară, reminiscenţa este atât de palidă şi viaţa celor de-acum atât de întunecată, încât orice ieşire din impas ar încerca vremea noastră, o reîntoarcere în atmosfera anilor de demult este şi neputincioasă şi neprielnică.

Nu însă acesta este lucrul cel mai de capetenie pe care îl întâlnim în cartea d-lui Bezviconi.

Mulţi, foarte mulţi, din cărturarii noştri mai bătrâni şi mai tineri au obiectat scrisului lui, cum că ar fi străin de realităţile româneşti a provinciei moldoveneşti dintre Prut şi Nistru, fapt pentru care autorul „Profilurilor" de care ne ocupăm acum, a trebuit să trăiască izolat, la fel cu lumea pe care o descrie şi spre care îl mână uneori nu ştim ce amarnică nostalgie.

Mulţi îi impută şi faptul că însăşi originea lui străină nu i-ar da dreptul să facă istoriografie românească şi motivează că oricât de în slujba cauzei noastre s'ar situa scrisul său, *„ce naşte din pisică, şoarici mănâncă"*.

Poate să fie şi una şi alta. D-l Gh. Bezviconi nu-şi ascunde originea etnică şi în ce ne priveşte pe noi personal, nu avem nici o rezervă şi nici nu credem că într'o zi noi moldovenii am putea deveni şoarecii pe care să-i înfulice Gh. Bezviconi. In ce priveşte scrisul său, deosebim două laturi interesante, deopotrivă de folositoare pentru documentarea istoriei noastre naţionale din aceste părţi. Cea dintâi latură priveşte exclusiv pătura moldovenească a boierimii astăzi asfinţită, iar cea de-adoua latură arătând corelaţiunea istorică dintre pătura nobiliară moldovenească şi cea rusească, stabileşte precis că vecinii dela răsărit cu care suntem în război, ne datorează nouă acestui popor incult—cum pretind bolşevicii—cel puţin 73% din cultura cu mult antibelică, cu care şi-au făcut faimă în toată lumea.

Privită din acest punct de vedere, literatura istoriografică a lui Gh. Bezviconi, el însăşi străin de neam, prin originea sa etnică, ne aduce foloase. Noi nu avem decât de câştigat şi de felicitat obiectivismul ce l-a călăuzit în opera întreprinsă cu trudă multă, în mai bine de peste zece ani, decând recunoaştem că numele lui circulă cu asiduitate prin mai toate revistele şi ziarele noastre româneşti.

Spre a dovedi că nu am afirmat zadarnie cele de mai sus, redăm câteva pasagii din cartea de care ne ocupăm şi în care autorul dovedeşte atât aşezări mai temeinice în răsărit, cât şi o serie întreagă de expansiuni, emigrări şi chiar colonizări făcute de unii dintre domnitorii noştri. Aşa la pagina 7, d. Gh. Bezviconi scrie: *„Formarea şi extinderea spre Kiev a noului stat slav are loc în secolul al noulea, în momentul când o forţă barbară unică nu stăpâneşte stepele din Sud-Estul european. Odată cu aceasta, mai slabă ca număr, dar sub diferite forme, porneşte spre răsărit şi infiltrarea de expansiune a populaţiei româneşti din blocul carpatic. E vorba de Vlahi, Berladnici, Brodnici şi Bolohoveni, care prezintă un interes deosebit pentru primile colonizări din stepe. acestea fiind, alături de slavi, premergătorii Tătarilor"*

Deci clar, înainte de Tătari, populaţia românească din blocul carpatic se colonizează şi câştigă prin aceasta posesiuni mai jos de Kiev — până în ţara noastră, deodată cu slavii care şi ei ajung la Kiew şi până la hotarul unde expansiunea populaţiei noastre îşi aşezase marginile. Mai departe d. Gh. Bezviconi, folosind mărturii ruseşti, ale istoricilor, dovedeşte cu citate aceste aşezări.

Vorbind de migraţiunea nobilimii moldoveneşti, autorul „Profilurilor" dovedeşte cu date şi deasemeni cu mărturii, cum la Cetatea-Albă Domnitorul Alixandrel a încercat să creeze un principat deosebit, cum Ştefan cel Mare numeşte pârcălabi în Cetăţile de hotar, cum lupte crâncene având loc împotriva păgânilor, silesc atât pe boieri cât şi pe unii dintre domnitori să caute adăpost la Poloni, la Cazaci, care la origine erau tot moldoveni, precum şi la Ruşi.

„Legăturile şi mai întinse, din punct de vedere al emigrării şi colonizării Românilor peste Nistru, se menţin cu Ucraina". In acest scop autorul citează refugiul lui Ion Potcoavă la 1577. Stăpânirea lui Gheorghe Duca şi asupra Ucrainei, care, porneşte chiar o colonizare românească a pământurilor de dincolo de Nistru.

De aici, dovedeşte mai departe d, Gh. Bezviconi, apar numeroşi nobili ucraineni de origine românească" şi citează: Ivanenco, Dumitraşco, Apostol, Afendic, Armaşevschi, Tanschi, Brazuli şi mulţi alţii.

„Dimitrie Cantemir vine în Rusia—spune autorul — cu sute de boieri şi vechi răzăşi români cunoscuţi din vremurile vechi: Bantâş, Banar, Rugină, Buhuş, Abază. Gafencu, Hâncu, Nacu, Nour, Merescul, Dicescul, Zărul, Racoviţă, Dubău, Vremev, Sturdza, Codreanu şi alţii. Nu sunt decât aceleaşi persoane pe care le întâlnim şi în ţinuturile moldoveneşti de mai târziu. Aceşti boieri populează —stabileşte d. Bezviconi— mai cu seamă regiunea Harcovului".

După ce mai dovedeşte existenţa şi altor colonizări, autorul într'o serie întreagă de articole stabileşte cum corelaţiunea dintre aceşti aşezaţi, aci fie ca emigranţi vremelnici, ori colonişti stabilizaţi definitiv, permite închegarea celor dintâi instituţiuni de cultură superioară nu mai puţin de patru universităţi, amintind că aproape toţi profesorii şi oamenii de ştiinţă sunt sau provin din aceşti emigranţi sau colonizaţi moldoveni.

In articolul *„Românii deschizători de drumuri în cultura slavă"*, d. Gh. Bezviconi arată că *„73% sau trei sferturi din toţi studenţii Rusiei de altădată, învăţau în universităţile create de români, şi deci îşi datorează cultura lor numai acestor cărturari români emigranţi sau colonizaţi acolo"*.

„Insuşi Gogol — susţine d. Gh. Bezviconi — prin femei se trage din neamul lui Tanschi, de origine românească", iar strămoşii lui Puşkin — după tradiţie — spune tot d-sa, ar fi emigrat din Transilvania.

Vorbind mai departe şi de alte familii boiereşti cu nume rusificate, autorul „Profilurilor" stabileşte cu date precise ce este moldovenesc în sângele lor şi ce este străin. — Deasemenea nu uită niciodată să amintească ori de câte ori sângele românesc al acestei boierimi a putut să se ridice până la strălucirea coroanelor princiare sau chiar a coroanelor regale.

Şi dacă noi români fiind, îngăduim confraţilor noştri cu origine etnică nedubitativă ca a lui Gh. Bezviconi, să vorbească şi să scrie în toate revistele de familie despre tot soiul de principese, de dansatoare, cântăreţe şi artiste din Apus, celebre prin frumuseţe, prin cântec sau pur şi simplu prin desfrâu, cred că fapta unui străin ca origină etnică ce descoperă atâta trecut românesc şi el romanţat uneori, câteodată chiar cu filiaţiuni înstrăinate, dar cu rost covârşitor în viaţa popoarelor ce neau furat exemplare atât de unice, trebueşte dacă nu lăudată cel puţin preţuită şi folosită ca atare.

Trebueşte preţuită întrucât Gh. Bezviconi a dovedit că mai înainte de a veni influenţa apuseană în Răsărit, noi Românii am fost cel dintâi accent civilizator pentru cultura slavă de dincolo de Nistru şi mai avem acolo încă drepturi de apărat.

N. V. Coban

FRAGMENT DIN „CARTEA CU NEGURI"

FERICIREA

Ţintirim. Gard fărîmat. Cruci putrede, căzute peste movile de bălării uscate. Cioburi afumate, cu cărbuni ce-au ars tămâie lângă stâlpi în Sâmbăta Morţilor.

Ce-o fi atât de trist ţintirimul?! Cum seamănă cu satul! Pe cărările înfundate dintre morminte, aştepţi parcă să vezi ieşind oamenii negri sau oseminte înşirate pe-o aţă legată de cer.

Şi cum de vor oamenii să doarmă toţi la un loc? De ce nu se culcă prin grădinile lor, când mor? Nu-i lasă nouii stăpâni? Se tem de morţi. Îi duc la cimitir, în satul de cruci şi paragină.

Câteodată morţii se supără că sunt uitaţi, răstoarnă sicriiile şi mormintele şi se întorc în satele oamenilor. Incepe lupta între vii şi morţi.

Se deschid gropile, şi trupurile neputrezite sunt arse, li se scoate inima, o fierb bicisnicii şi ung porţile în formă de cruce cu fiertura, ca să nu mai poată pătrunde morţii nedormiţi. Deobiceiu morţii sunt omorâţi. Cu toate astea, uită şi ies iar când se satură de somn. Uite, chiar acum se mişcă mohila unui mormânt, apoi alta şi încă una. Trei la rând. Pământul e proaspăt şi fuge în toate părţile ca şi cum o cârtiţă cât un om ar scurma muşuroiul. Crucile cad. Pocnesc sicriile în afund şi ghiarele celor ce ies, s'apucă de buruieni, de mărăcini.

— Tu frumoasă „dragoste"?!
— Tu fericită „nebunie"?!
— Tu nemuritoare „moarte"?!

Peste cele trei scormonitori de pământ, luna îşi aşterne mantaua albă şi le învelește în polei de ghiaţă.

Se apropie. Işi povestesc păţaniile.

Au venit în sat. Au dat drumul secerei în lume. Fiecare pe cel care-i plăcea. Indrogostiţi, nebuni şi morţi, pe toate cărările.

Au început să fie iscodite, bănuite, până le-au prins. Le-au bătut la răscruci oamenii şi le-au spânzurat ca pe nişte netrebnice, apoi le-au îngropat pe furiş în tainiţa cimitirului. Un îndrăgostit de dragoste le-a pus trei cruci la cap, fiindcă nu ştia sub care movilă doarme cea mai frumoasă dintre vrăjitarele ucise.

N'au dormit mult însă.

Peste lume s'a aşternut bătrâneţea cu bolile fără sfârşit. Peste tinereţe s'a întins mohorala înstrăinării.

Peste vise s'a pogorît ceaţa.

In lume domnea o pace întunecată, — fără schimbări fără dureri, fără bucurii, fără dragoste, fără frumuseţe fără nădejdi, fără termen, fără rost, — o lume de dobitoace cu chip de om.

Stăpânitorul lumii a strigat din înălţimile tronului. Spânzuratele îngropate au tresărit sub pământ.

— Ieşiţi! Oamenii sufăr mai tare fără voi.

— O! Nu mai vrem! Să ne bată, să ne mănânce inimile? Lasă-ne, Doamne, să fugim dincolo de lumea oamenilor!

— De-acuma n'o să vă mai vadă nimeni. O să fiţi aburi ca şi umbrele oamenilor ce mor. Abia de-acum începe nemurirea voastră.

Oamenii au nevoie de amăgiri.

Sabin Velican

ELEGIE

Cu gându'n cocarde
De zarişte pală,
Mă surpă, mă arde
Hieratica fală.

Intr'una spre pure
Limanuri terestre,
Imi vântur, uşure,
A dragostei zestre.

Mi-e sufletul teafăr
Şi totuşi, te caut.
Sânt orb de luceafăr
Ori cântec de flaut.

Sclipeşte 'n văpaie
Şi cerul şi bolta.
Aştept să mă taie
Lumina, cu dalta...

Sergiu Grosu

POPAS

Să ne oprim aici, prietene,
Malul rîului are sălcii ce plîng,
Peste fiecare val care trece,
Cînd stelele visul şi-l frîng.

Nimeni nu va şti despre noi.
Spre cer iarba va creşte tăcută,
Cum amintirile răsar cu ani înapoi
Sub fruntea, de vremi, abătută.

Numai iubitele vor aştepta,
Cu rochii albastre, în prag,
Şi de 'ntristare în seri fără număr,
Vor plînge'n batistele albe, cu lacrimi şirag.

C. Gorduz

CARMEN

Această toamnă şi această fată
Din inimă mi-au rupt câte-o bucată.

Cu-aceste fulguiri de funigei
Se scutură un cârd din anii mei.

Şi toamnele şi oamenii mă lasă
Stingher la curtea viselor, acasă.

Ci tot mai dîrz — cu pasul apăsat
Suiu clinul vremii ca un cruciat.

Gh. Sim. Munteanu

RASĂ, CULTURĂ, CIVILIZAŢIE

(Urmare din pagina 1-a)

glomerat asiatic, în coasta bătrânului continent.

In ţesătura tipului rasial rus îşi dispută existenţa peste o mie de moşteniri asiatice felurite, care au reuşit să înăbuşe în decursul timpului fondul originar nordic şi est-baltic al poporului întâlnit pe aceste locuri de-a-lungul preistoriei.

Populaţia Rusiei este un imens caleidoscop biologic în care sângele turanic de infinite nuanţe hotărăşte caracterul sălbatec, instabil şi extremist al acestuia. „Totul e absolut în Rusia: sclavia slavă, satrapia central-asiatică, ideia sau negarea oricărei idei". (p.177.)

Rusul nu are şi nici nu poate avea o tradiţie, pentrucă schimbările, la dânsul, nu se produc prin evoluţie, printr'un proces de neîntreruptă elaboraţie, spirituală sau măcar prin nişte mişcări pregătite raţional, ci se înfăptuesc vulcanic, prin îmbrăţişarea necontrolată şi temporară a unor idei „venite din altă parte".

„Uneori Ruşii sunt frământaţi de-o agitaţie surdă, provocată ca în China, de o sugestie misterioasă, care nu ştie de unde vine şi ce urmăreşte, dar găseşte un mediu prielnic într'o nervositate asiatică. Alteori sunt indolenţi, dar deodată sunt apucaţi de-o criză explosivă. Trăesc, în luptă cu ei înşişi, în trecut şi în viitor" (p. 175).

Spiritul rus se macină fără răgaz pe dimensiunile conflictului ireductibil dintre esenţa lui europeană şi tendinţele copleşitoare ale sufetului veşnic neregăsit din Turchestan, Himalaia, Tibet sau gheţurile siberiene.

Lipsa unei constanţe cerebrale explică, la acest popor, incapacitatea de a ierarhiza valorile, de a concepe o civilizaţie originală şi de a se ridica prin intuiţie până la superlativa accepţiune a lui Dumnezeu.

Rusia este patria sectelor, arena celor mai neaşteptate şi mai decăzute alunecări umane.

Dela raskolnici şi până la „rătăcitori", care „erau lipsiţi de morală, negau biserica şi societatea", şi-şi ridicau zilele în massă, fără vreo altă motivare decât aceia a reîntoarcerii la legea junglei, pe pământul Rusiei sunt încă multe categorii de rătăciţi. Ele ilustrează lipsa totală de aderenţă a acestui popor la formele culturii europene şi necesitatea fatală de a schimba religia în instrument de dominaţie şi expansionism politic.

In numele ortodoxiei, pe care au degradat-o cu atâta inconştienţă, Ruşii pravoslavnici au încercat în nenumărate rânduri să ia cu asalt Occidentul, să-i dărâme temeliile şi să-l tăvălugească până la complecta lui nivelare cu pustiul de dincolo de Urali.

In aceiaşi vreme, politica Rusiei în Asia, ca şi astăzi de altfel, încerca folosind budhismul ca steag cuceritor, să-şi rezeme hotarele pe zidul istoric al Chinei.

Expansionismul rus împotriva Apusului european a fost reluat în panslavism şi culminează sub ochii noştri, în asediul disperat al hoardelor bolşevice.

Comunismul nu este altceva decât înfăţişarea necesară pe plan social a unui conţinut rasial contradictoriu angajat pe un drum de evoluţie rebelă. Sâmburele lui îşi dovedeşte prezenţa în „vecea" slavă, în atotputernicia adunării poporului, cât şi în „mir", forma proprietăţii colective, pe care Ruşii n'au părăsit-o niciodată, aceasta satisfăcând instinctul lor de hoarde asiatice.

De unde rezultă că bolşevismul nu reprezintă un accident în viaţa bastarzilor turanici din răsăritul civilizaţiei depe continentul nostru, ci este o necesitate a structurii lor intime, care nu îngăduie pentru multă vreme încă, dreptul de a spera la o liniştire a acestui răsărit. Vor exista perioade de oboseală după uzura războaielor cum s'a mai întâmplat. Instinctele sălbăticiei nu vor ceda însă, decât reduse la neputinţă prin forţa unui nou echilibru rasial,..

Cultura Rusiei dovedeşte acelaş sbucium, aceiaşi sfâşiere dintre Orient şi Occident, care face imposibilă existenţa unei continuităţi în elaborarea şi înţelegerea valorilor culturale.

„Veniţi în lume ca nişte copii ilegitimi, fără moştenire, fără legături cu oamenii care ne-au precedat pe pământ, noi n'avem în inimile noastre învăţămintе anterioare propriei noastre existenţe,

Ceea ce e obişnuinţă, instinct, la alte popoare, trebue să facem să intre în capetele noastre cu lovituri de ciocan. Suntem, pentru a spune astfel, străini nouă înşine. Mergem atât de siguri în timp încât pe măsură ce înaintăm, ajunul zilei ne scapă fără întoarcere". (Petre Chaadaieff în scrisorile sale filosofice. Cit. C. Stan).

Dostoiewski, poate cea mai genială întrupare a dualismului spiritual rus,— se miră că nihilismul face obiectul unor cercetări înafara graniţelor acestuia. „Nihilismul — susţine Dostoiewschi—a apărut la noi, pentrucă noi toţi suntem nihilişti. Ce alarmă comică la înţelepţii noştri, în căutarea originei nihiliştilor! Dar ei nu vin de nicăieri, au fost totdeauna cu noi, printre noi".

Eroii lui Dostoiewski, Raskolnikov din Crimă şi pedeapsă, Ivan Caramazov, Alioşa, din Fraţii Caramazov, Stavroghin din Posedaţii, ilustrează pe game diferite, acelaş nomadism, aceiaşi lipsă de suport etic, aceiaşi dramatică încăierare între tendinţele antagoniste furişate sub carapacea de glumi a scriitorului.

Integrat în aceste realităţi, nihilismul şi exclusivismul tolstoian sunt pedeplin luminate; la fel şi întreaga maculatură literară a bolşevicilor, care s'a desvoltat în plus, sub semnul mediocrităţii şi al decadentului mit propagandistic.

Nimic durabil în acest imperiu al convulsiunilor rasiale, nimic însufleţit de viziunea absorbantă a eternităţii, pe care acest popor a zăvorît-o în negativismul ucigător al propriului său destin.

Şi răspunsul la întrebarea: Cine vrea să cuprindă Europa, să îngenunche lumea, să dărîme civilizaţia Apusului?, cade mai sfredelitor decât fiorii morţii: Rusia, expresie decăzută şi, neastâmpărată a unui lung proces de rostogolire asiatică asupra continentului european; Orientul bastard din stepele cele mai întinse ale lumii; Bolşevismul, forma ultimă şi agresiv evoluată a panslavismului.

Numai că Europa conştientă de proporţiile pericolului, se apără.

Vasile I. Chicu

OAMENI DIN BASARABIA

Divizia II-a Cavalerie făcu popas câteva zile în târgul Fălciu, pe malul Prutului. De-aici, în iarna moale şi însorită am privit pentru întâia oară cu multă înfiorare, frăţescul pământ de peste Prut. Soldaţii stăteau, cât îi ziua, pe malul apei, colindând cu privirea întinsurile pustii, torcând din svonuri firul unor întâmplări extravagante şi fantastice. Locuitorii târgului scorniau vorbe şi le înfloreau să pară mai adevărate, vorbe, nu se ştie de cine aduse şi pentru ce anume.

Comentariile încetară cu dimineaţa de Vineri 19 Ianuarie 1918, dată care s'a încrustat pe răbojul inimei mele. Pe un pod ce se hâţâna pe bărci, la 10 jumătate, am trecut în Basarabia. Zi călduroasă ca de primăvară, cu cer înourat, gata să destrame ploaia, nu omătul lui Ianuarie. Prutul şerpuia domol, sărac în ape. O linişte de toamnă plutia, scurt întreruptă de un strigăt de soldat înveselit c'a trecut în ţinut strein. Nici azi nu-mi lămuresc dece ne stăpânea o tristeţe neobişnuită. Eram după aproape doi ani, obişnuiţi cu războiul, apoi ştiam că unde înaintam nu ne aşteaptă lupte şi totuşi eram emoţionaţi ca'n faţa necunoscutului, învesmântat în taine şi poveşti.

Câteva şire de paie răvăşite de vreme şi de mâna omenească. Un rus, în uniformă fumurie, de lângă şiră, ne priveşte nepăsător. Câţiva soldaţi au rupt-o la fugă spre el. Mi-am îndreptat şi eu calul, la trap. Caporalul Ivanov care stâlcia câteva cuvinte lipoveneşti, îl întrebă. într'un fel de rusească, cum îl chiamă. Rusul surîde şi'nalţă din umeri, semn că nu înţelege.

— Cum te chiamă îl întreb într'o doară.

— Niculai Căldare, răspunde rusul, şi-s din Porumbeşti di pisti deal.

Şi soldaţii şi ofiţerii au tăcut, cuprinşi de mirare.

Apoi sergentul Anton tăcu, strălucindu-i ochii de lacrimi.

Ia'n uitaţivă, dom'le locotenent, vorbeşte româneşte ca noi. Rusul zâmbia cu aceiaşi nepăsare.

— Dumneata eşti român, Neculai Căldare?

— Nu... moldovan,

Acum am râs noi cu poftă şi cu mândrie.

Pe drumurile de ţară şiragul de căruţe înainta, înconjurat de ostaşi. Şi altă mirare ne-a cuprins când am trecut pe lângă satele cu numiri moldoveneşti: Tătărăşani, Plaşeni, Tigheci!..

Înaintăm, va să zică, printr'un ţinut românesc. Pe ce lume, am trăit de n'am ştiut aceasta? Ce-am învăţat în şcoală? Da, mi-amintesc: ştiinţa noastră geografică se rezuma la Chişinău, capitala Basarabiei şi la numele judeţelor din sud, Cahul, Bolgrad şi Ismail. Nu ne era îngăduit să ştim mai mult.

Frământat de gânduri, călăriam la pas cu ochii în colină. Am întâlnit aşezări boereşti distruse de furtuna revoluţiei. Am dat peste-o curte fără acoperiş, numai pereţii zugrăviţi, rugându-se în soare. Pe-acolo pe unde a fost bogăţie,—păragină şi tristeţe.

La un popas am slobozit caii din şleauri şi le-am dat să mănânce. Soldaţii au înconjurat bucătăria portativă. Într'un târziu zăresc ieşind fum dintre ruine şi mă duc să văd. La adăpostul unui perete un rus, în straele lui grele şi un soldat de-al nostru, Gavrilaş Gheorghe. Atârnase, pe-o cracană, gamela şi făcea într'însa mămăligă. Rusul, pe-un petec de şervet, aşezase o mână de brânză şi privia jarul cum aureşte.

Gavrilaş sări, milităreşte „S'trăiţi, dom'le locotenent". Basarabeanul ridică privirea zâmbind. I-am potolit pe amândoi să-şi vadă de treabă.

— Iaca, dumnealui Costache Creţu, pune brânza dom'le locotenent şi făina şi eu munca, mă lămuri soldatul.

— Şi ce faci dumneata aici, Creţule?

— Păzăsc, ci să fac?

— Ce păzeşti că doar îs numai ruine.

Păzăsc ce-o mai rămas, că pentru aceea mă plăteşte boeru.

— Apoi unde ţi-i boerul?

— Dumnezău ştie, da trebue să vină într'o bună zi. Că doar sloboda asta trebuie să aibă capăt odată.

— Da cine şi-a făcut rîs de gospodăria asta, Costache?

— Moscalii, cine alţii? C'o trecut pe-aici, dela poziţie, cât frunza şi iarba şi-o făcut numai rîs şi bagiocură.

Gavrilaş a răsturnat gamela şi amândoi m'au poftit la masă. Am întins în brânză şi simţindu-mi, mueşte, ochii umezi, m'am înfrăţit la masă de ţărani, pe ţărână nouă, într'o paragină, aşa cum a fost neamul şi sufletul nostrn, până'n vremea asta.

Noaptea am mas în Vişinovca, târg de evrei şi colonişti nemţi, fermieri la margine, gospodari buni şi avuţi. La neamţul, unde am dormit. deşi îl jumulise războiul, mai avea încă 20 de cai de rasă, frumoşi, îngrijiţi mai mult ca stăpânii,

Soldaţii noştri erau de o veselie ne mai pomenită. De bucurie c'au intrat într'un ţinut românesc, toată noaptea au jucat după o darabană şi-un clarinet basarabean, cari făceau o gălăgie de iad. Se adunaseră soldaţii înapoiaţi dela front şi cei ce n'au cunoscut războiul, moldoveni iuţi la joc şi nemţii domoli, cu priviri de cer primăvăratec. Când au ajuns la „cazacioc", îndoindu-se de genunchi, duduia pământul sub frământarea basarabenilor. Soldaţii noştri priveau în aşteptare. Când amuţi clarnetul, jucătorii, răsuflând greu, aruncară priviri de fală.

— Să vină Cărâmb Vasile, porunci caporalul Robu Tanase. Hai băieţi să-i zicem „Coasa". Se'nchegă brâu tânăr. Scripca, bondărită de cobză, ţâruia, iute şi subţire. Soldaţii o luară domol şi aşezat. Răsăreau strigăte din toate satele ţării. Caporalul Robu, în capul Brâului da comanda:

Foae verde pădureţi
Ascuţiţi coasa, băieţi,

Jucătorii executau comenzile, multe şi variate, spre marea uimire a basarabenilor.

Foae verde de părâng
Schimbă struna, măi
Cărâmb.

Ţiganul ştia obiceiul. Pe struna subţire începu „Bătuta". Se cutremura pământul sub bocancii ţintuiţi.

— Haraşo, haraşo, ţâşni ră glasuri în noapte, ce'nfrăţia prin cântec şi joc, oamenii aceluiaş neam.

A doua zi, într'o Sâmbătă de Ianuarie, plecăm spre Cimişlia. Străbatem frumoase sate moldoveneşti: Borogani, străjuit de mori de vânt, Topalu, cu ogrăzile pline de păsări şi vite, de parcă n'ar fi timp de războiu, coborâm şi urcăm, prin iarna însorită, goală şi călduţă. Poposim să mâncăm şi oprim spre seară la 2 km. de Cimişlia, unde benchetuiau două regimente ruseşti ce nu vroiau să predea armele.

Cât ai scăpăra, regimentele noastre de cavalerie, 11 şi 6, se desfăşurară şi înconjurară târgul. Ghiulele de tun au şuerat şi au căzut, şase mânii, în locurile slobode. A fost deajuns, ca regimentele să se predea avantgărzii conduse de locotenentul Grozea Gheorghe.

Alunecase soarele spre geana bolţii. când am intrat în târg. Moscalii se mistuiseră. Jidovii ieşeau în cale, bucuroşi de clienţi noui.

* * *

Aici, în Cimişlia, am făcut popas lung de săptămâni, de luni. Aici, în cea dintâiu duminecă în biserica încăpătoare şi bogată am auzit pe părintele Leonte pomenind la sfintele Daruri pe Regele nostru Ferdinand. Şi am lăcrămat atunci în soborul plin de credincioşi, am lăcrămat pentru bucuria întregirii neamului nostru şi pentru cei cari nu sunt ca să se bucure.

Au trecut luni până când ne-am mutat la Hânceştii lui Manuc-Bey, în primăvara uscată şi secetoasă. Acolo, pe malul iazului cu apa împuţinată, ne-au sosit întâile foi din ziarul „România Nouă" a ardeleanului Onisifor Ghibu. Citindu-le am aflat despre lucruri şi oameni.

Am întâlnit în coloanele cu litere ciudate, numele lui Ion Pelivan, conducătorul treburilor externe din Republica Moldovenească. Atunci, pentru întâia oară, îi citeam numele. Apoi cu anii care s'au scurs am întâlnit la un pahar de vin, un moldovan meşteşugit la vorbă, cu şart şi cu tâlc. Avea un cap mare, pătrat şi cu mustăţi groase şi lungi de Taras Bulba. Într'o crâşmă dintr'o uliţă a Iaşilor, o noapte întreagă am ascultat povestirile despre oameni şi întâmplări ale primarului Dumitru Vrabie din Bălţi. O ciudată strălucire i se ivia în ochi oridecâteori îşi amintea de luptele naţionale de sub vechea stăpânire.

— Când în 1912, domnilor şi fraţilor, s'a'mplinit suta de ani dela răpirea Basarabiei, au fost mari sărbări în tot ţinutul. Zile întregi au ţinut sărbările şi la noi la Bălţi. Moldovenii noştri stăteau ascunşi în case şi jăluiau. Numai giudicătoru Ion Pelivan umbla pi străzi, în traurig... Cât au ţinut sărbările, el n'a mai schimbat straele de doliu. Apoi cât o suferit el după asta, eu nu v'oiu spune, dar ceea ce trebue să ştiţi dumneavoastră este că s'a dovedit inimă de moldovan.

Pentru a doua oară aflam despre Ion Pelivan şi mă minunam cu fiecare vorbă desgropată din istoria Basarabiei de către primarul Bălţilor, tatăl poetei Olga Vrabie...

Toamna rădea pe bulevardele largi ale Chişinăului. Zile cu soare rumeniau frunzişurile copacilor. In faţa mitropoliei petuniile parfumate soriau obrăjorii albi de fată. In frumoasa grădină publică, pe bănci, sub teii cu frunziş de ceară, citiau ziare orăşenii. In faţa statuei lui Puşkin o pereche, umăr la umăr, asculta, în liniştea după amiezei, bătăile inimilor.

Lumina zilei bulucia pe uliţa Iaşilor. La Nr. 11 m'am oprit să privesc casa. Aci a fost mare frământare la 1917 şi'n anul ce-a urmat.

Aici moldovenii au isvodit şi-au pus la cale Unirea. In odaia de către uliţă, mare şi tixită cu cărţi, zi şi noapte nu se isprăveau sfaturile şi hotărîrile. Şi printre cei ce puneau totul la calea înţelegerii, umbla, cu luminile stinse, poetul orb Tudose Roman...

Pe sub umbrela copacilor urcam, cu toate amintirile trezite'n suflet şi isvorîte'n ochi.

M'am oprit în deal să văd măreaţa desfăşurare a oraşului. Străzi largi şi drepte coborau până'n cealaltă margine. Oastea copacilor se micşora cu depărtarea. După porţile'nalte şi ferecate, odihneau măreţe case cu linişti de chilii în ele.

Uliţa Viilor, cu aşezări de gospodari, cu livezi şi podgorii, cu flori tomnatece şi pomi, în faţă, rânduiţi pe şpaliere ca de paradă.

— Mă rog unde trăeşte Ion Pelivan?

— Apui sunteţi chiar în faţa casei lui. Iaca poarta asta.

Printre flori şi pomi am înaintat spre locuinţa cu soarele'n pereţi şi toamna în ferești. Uşi de hrube s'au deschis să mă'mbrace în răcoare. Am urcat scări grele printre stampe şi tablouri vechi. M'au privit, supăraţi că-i turbur, boeri în hainele vremii şi jupâniţe moldovence, în strae largi şi bogate. Am văzut bărbi mari şi pieptănături de domniţe, case boereşti în gravuri şi cetăţi dela Nistru şi din interiorul Basarabiei, unde n'au mai rămas nici urme.

Trec prin încăperi, năpădite de cărţi şi rămân înspăimântat în camera mare cu pereţii străjuiţi, până'n tavan, de rafturi încărcate. Pe poliţe, pe scaune, pe mese, pe jos pe duşumele, pe lăzi vechi, pe braşovence încrustate, pe jilţuri cu sute de ani în picioare, numai cărţi rare, vechi şi cărţi noui documente cu istoria Ţinutului în ele, hrisoave cu scriere în cerdacuri, pergamente cu peceţi grele, îngălbenite de sutele de ani. Sute de scrisori închid în ele viaţa boierilor de eri. de zeci şi sute de ani în urmă.

Corespondenţa lui Hajdău Bogdan şi a tătâne-său, Alexandru, din Cristineştii Hotinului. Or fi scrisori de-ale lui Teodor Vârnav, de-ale lui Cristache Chiruş, de-ale Catargiilor dela Cobâlea, de-ale lui Vasile Stroescu dela Brânzeni.

Răvaşe de boeri, între boeri, dela mazâli, între mazâli, dela cinovnici şi dela pisarii trecutului. Icoane şi acte, fotografii şi picturi, înfăţişând istoria Basarabiei cu toţi oamenii ei dinaintea lui 1812 şi în urmă.

De după masa vrăvuită apare ţinuta măruntă, cu priviri de oţel în ochi, cu barbă scurtă, ruginită ca frunza viei, toamna. Parcă s'a desprins dintr'o stampă coborînd sol al şiragului de domni, de boeri, de nacealnici. Grămădirea asta din trecut ascultă o vorbă domoală, moldovenească, rară şi poticnită.

— Mi-i erta până aduc un scaun, că nu-i nici unu slobod.

Rămân în picioare cu privirea prinsă, fluture în bold.

Anin vorba, neştiind de unde să'ncep. Aş vrea să aflu din tinereţea gazdei, de lupta din primăvara anilor. Ion Pelivan ocoleşte răspunsurile. Uneori se face că nu le aude.

— Iaca scrisorile astea vezi dumneata? sunt de peste 100 de ani, le-am găsit la Sângerei. Sunt venite de peste Prut, din ţinutul Iaşilor. Priveşte. te rog, stampa asta. Ăsta-i Scarlat Sturza, cel dintâiu gubernator al Basarabiei după răpire. Şi iată şi ajutorul lui, Matei Crupenschi. După aiştea au început ruşii să pue de-ai lor şi să'ncerce rusificarea. Aici avem pe ispravnicii Catargiu, Ghica. Balş. O să-ţi arăt şi o parte din corespondenţa lor. Uite aici nişte ocolaşi, unu Panţâru, aistalalt Oanea. Şi iaca aici câţiva căpitani de mazâli de pe la Soroca şi Orhei. Astea-s hrisoave depe vremea lui Ştefan cel Mare. Să ţi le citesc dacă vrei. Au limbă foarte frumoasă.

Ion Pelivan trece prin faţa chipurilor şi a cărţilor, descifrând domol vremea. Vorbeşte de parcă citeşte trecutul într'o pravilă. De-afară, prin fereştile mari, toamna despleteşte o lumină tristă, împânzind-o, matasă, pe rafturi şi tablouri.

Când am eşit în cerdac, apusul însângera obrazul cerului. Pe pomi înfloreau trandafiri, de aur. Era o linişte de s'auzea susurul leneş al frunzelor.

Am coborît în vie, oprindu-ne pe creasta podgoriei. Priveliştea Buicanilor, în strachina văilor, a caselor ascunse între vii şi livezi, a cazărmilor, a vitelor trufaşe, revărsa un farmec şi o duioşie de cântec.

Aici nu mai vorbea nime, aici ascultam svonul de biserică al firii, prohodind în noi, între amintiri şi morminte.

D. Iov

DOAMNE, MĂ UIT...

Doamne, mă uit la cărările pe care
şi inima şi pasul Tău le-a prefăcut în vis!
Oare pentru ce minune de neştiută încercare
voi folosi şi eu drumul Tău ostenit şi nescris?

Va fi luminiş ori întunecate cetăţi peste timp?
Lângă vigoarea zărilor ce m'or chema să sui
pentru ce stele va fi sărbătoare 'n Olimp,
pentru ce zile îmi vor rămâne stelarii sătui?

Creste de urcat sunt câte vârfuri de munţi
şi lângă cer toate frunţile se spală de frig
numai coborîşurile sunt aspre şi la vameşii de punţi,
peste larguri, n'am încercat cu nici o putere să strig.

Neculai V. Coban

CĂLĂTORIE

M'am încărcat cu noaptea în vagoane;
Peronul era plin de vinete năluci,
Prin gară străjuiau ca nişte cruci,
Inalţi şi negri, stâlpi de telefoane...

Oraşul bâlbâia ca o nebună—
Pe urmă'n pâclă, stelele s'au stins...
Pleca prin neguri Decebal învins,
Imbrăţişat de moarte şi de lună.

Purtându-şi greu, simbolica povară,
Nocturnul tren s'a îngropat prin timpi...
Avea în piept un bulgăre de ghimpi
Şi nu s'a mai oprit nici într'o gară.

...Deatunci călătoresc fără popas,
Cu trenul vremii înnegrit de fum
Dar altul sunt streinul cel de acum
Şi altul cel ce'n urmă am rămas.

C. A. Munteanu

V I S U L

SCHIŢĂ de L. LUICAN

In odaie era linişte. Se părea că noaptea aceia avea ceva din întunecimea păcatelor mari. Şi nimeni nu era în odaie. Mama se dusese să cumpere cartofi dela băcănia de după colţ. Mama mare a plecat de ieri la ţară şi-aici, pe culoarul acesta îngust, a rămas numai Viorel să caute cu mâinele mici mânerul care deschide uşa şi dă în odaie. Apoi l-a găsit. Nici nu se putea altfel. Il găsise doar de-atâtea ori. Deatâţia ani! Se obişnuise. Culoarul, era unul din drumurile pe care Viorel le bătătorea zilnic. Mai veneau apoi ograda, poarta şi iar înnapoi. Câteodată veneau şi oameni şi atunci îl întrebau câte ceva. Viorel mişca din urechi şi se străduia din toate puterile să simtă de unde venea glasul. Şi niciodată n'a ajuns să întregească cu închipuirea un om. Işi ascuţea gândul aşa de tare, încât îl durea craniul, dar nu reuşea şi atunci — totdeauna — ofta din tot adâncul sufletului să i se uşureze din străfunduri povara pe care nici el n'o înţelegea.

Intr'o zi, Olga, mama lui, îi spune o poveste. Poveştile, i-au plăcut cu adevărat până acum la zece ani şi cine ştie câtă vreme au să-i mai placă, pentrucă în ele se vorbeşte de lună, de soare, de flori, de oameni mai frumoşi şi mai altfel decât oamenii, de păduri în ai căror copaci de argint atârnă mere de aur! Şi de fiecare dată, când mama îi povestea despre o astfel de lume, Viorel îi zâmbea ca uneia din vedeniile cele mai pline de minuni. Şi era fericit.

In altă zi, a vrut să ştie cum sunt făcuţi oamenii. Ar fi dorit mult să le cunoască înfăţişarea dar nu ştie dece, niciodată nu îndrăsnea s'o întrebe pe mama lui. Deaceea pe când o săruta într'o zi — după ce ascultase o poveste întreagă — începu a-i lua între mâini capul, obrajii, a-i căuta ochii, gura!... Apoi a rămas aşa cu braţele mici şi pline, încolăcite în jurul gâtului mamei lui şi cu ochii îndreptaţi undeva înnainte, de unde tot nepătrunse bezne veneau.

Dar nicţodată nu plângea. Ar fi putut să plângă pentru multe. Ar fi avut dece. Dar căpătase un fel de rigiditate, aşa cum totdeauna îs reci şi sobre chipurile săpate în lemn.

După ce făcuse câţiva paşi, se aşează lângă soba în care se mai simţeau licărind câţiva tăciuni. Apoi a auzit un sgomot în stradă. Mai bine zis, nişte paşi urcând scările. Şi a recunoscut-o pe mama lui. A întors capul chiar într'acolo, de unde se deschise uşa.

— Vii de afară, mamă?

— De-afară, Viorel. E-aşa de frig afară!,..

— E iarnă?

— Iarnă.

Apoi a tăcut. Mama răsmase să scormonească în tăcere cei câţiva tăciuni care mai licăreau în sobă, iar Viorel să ţintească beznele, mereu beznele dinaintea lui, care nu-i aduceau niciodată nimic, în afară de linişte. Şi liniştea lui Viorel era asurzitoare. Era asemenea unor ape vijelioase care au rupt malurile şi acum se revarsă, se revarsă mereu. Dar copilul asculta în tăcere. Câteodată îi era teamă şi i se bătea inima de prea mărea şi asurzitoarea linişte care era asemenea unor ape vijelioase şi atunci o chema pe mama să-i spună poveşti:

— Hai mamă! Mai spune o poveste,

— Ţi-am spus aseară una, puiule.

— Mai spune una. Ce faci acolo?

— Focul.

— Să fie cald?

— Da, puiule. Aşa. Acuma hai să-ţi spuie mama o poveste.

Şi Viorel îşi încolăci din nou braţele mici şi pline în jurul gâtului mamei, să-i asculte mai îndeaproape povestea şi răsuflarea! Şi iarăşi zâmbea şi iarăşi suspina copilul ca în faţa unei vedenii din cele mai pline de minuni, pentrucă mama povestea despre lună, despre soare, despre flori şi despre păduri în ai căror copaci de argint atârnă mere de aur.

Apoi a adormit în gând cu povestea. Olga a rămas câteva clipe să vegheze deasupra patului lui îngust, să-l vadă cum doarme şi să-i simtă căldura răsuflării. A oftat adânc şi s'a ridicat. A mai privit câteva clipe în noaptea de afară care avea ceva din întunecimea păcatelor mari, a stins lumina şi a lăsat copilului visul.

Se făcea că trece pe cărările de aramă ale grădinelor de argint, din ai căror copaci atârnau mere de aur. Şi nu mergea încet, aşa cum mergea altădată. Viorel alerga, alerga tare. In urma lui sunau crengile de argint, — înainte alergau copii mulţi în rochiţe colorate, iar păsările furau câte un mănunchiu de raze din soarele mare şi i le dădeau lui. Şi copilul râdea, râdea tare şi însăşi obrazul lui rumen şi plin era un soare mic.

Mai încolo a văzut-o şi pe mama lui. Venea pe una din cărările de aramă ale grădinii de argint. Şi atunci pentrucă vedenia era prea mult plină de minuni, a întrebat-o:

— Mama mea dragă! Ce este aceasta?.

— Viaţa, puişor mic.

— Dă-mi mie viaţa, mămica mea dragă! Ce frumoasă e viaţa. Mi-o dai?...

Dar mama n'a mai răspuns. A început să-i tremure obrazul tare până nu se mai cunoştea că e maica lui; pădurile au început să-şi scuture tare crengile de argint din care cădeau mere de aur şi soarele se

(Urmare în pag. 4-a)

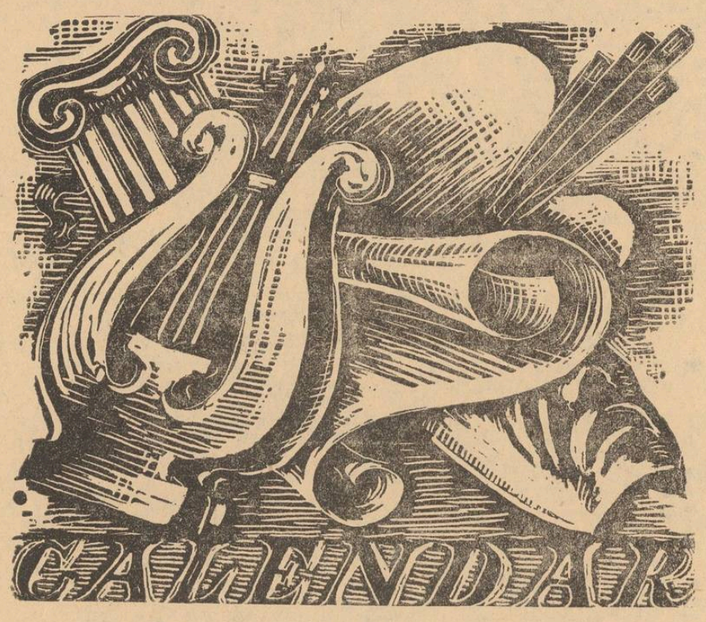

LEON DONICI

Născut dintr'o familie de preoţi, Leon Donici a urmat Seminarul din Chişinău, înscriindu-se după isprăvire la Facultatea de Drept. Vocaţia lui însă a fost literatura şi gazetăria.

Activitatea literară şi-a început-o în 1909, când a publicat frumoasa sa bucată „In căutarea veşnicului adevăr" Au urmat: „Noul seminar" (1913), „Secretul Prea Sfinţiei Sale", „Copilăria", „Floarea amară" (1915) etc.

Opera lui Donici este dedicată în bună parte clerului, din care-şi trăgea obârşia. Descrierile lui sunt pline de umor şi critică.

A colaborat la revistele, „Flacăra", „Gândirea", „Viaţa românească", „Limba română", şi la ziarele: „Universul", „Dreptatea", „Cuvântul". etc.

Cunoscător al revoluţiei ruseşti din 1917 a scris volumul „Revoluţia Rusă", editat de „Cultura Naţională", primit de unii cu laude, de alţii cu neîncredere, chiar cu indiferenţă.

A colindat diverse redacţii ale Capitalei. A cunoscut pe unii dintre scriitorii noştri mari, cari l-au primit cu drag. A suportat cu multă tărie marile lipsuri inerente firilor de boem, inerente talentelor mari, care pretind să fie îngrijite de alţii, nu lăsate să se îngrijească singure.

Copil născut şi crescut pe pământul robit de ţarism, Leon Donici avea întipărite în suflet, în vorbă şi în chip, ca sub porunca inexorabilă a sângelui, cumineţenia, tărăgănarea, blândeţea vechilor răzeşi basarabeni.

Parisul îl atrăgea foarte mult. Ajuns acolo, militează cu articole curagioase publicate în „La Victoire", „Le nouveau Siècle",atacând fără cruţare pe cei ce pretindeau drepturi asupra Basarabiei, demascând uneltirile lor.

In acest scop fondează un cerc al tineretului basarabean, ţine conferinţe, luptă pentru luminarea opiniei publice franceze asupra propagandei antiromâneşti, pe care o duceau cu atâta perfidie cei interesaţi.

In mijlocul acestei activităţi patriotice intense, pneumonia neglijată începe să-l roadă.

Prietenii l-au transportat la Spitalul St. Louis, unde cu toate îngrijirile medicilor a murit în ziua de 24 Maiu 1926, ultimul gând fiindu-i spre Chişinăul natal, cerând ca rămăşiţele lui pământeşti să fie aduse în ţară şi înmormântate în cimitirul de pe strada Viilor, unde dorm somnul etern şi alţi membri ai familiei lui.

Dorinţa i-a fost îndeplinită. Octavian Goga, ministru de interne pe atunci, ajutat de Nichifor Crainic şi Eugen Titeanu, i-au adus chinuitul trup în ţară.

Chişinăul, ce l-a cunoscut încă de copil, i-a făcut o înmormântare aleasă în luna Iulie 1926, aşa precum se cuvenea unui scriitor talentat şi ales.

...Doarme de-acum în acest pământ românesc, pentru care a luptat, a suferit şi a murit, neînţeles de mulţi dintre contemporanii lui.

Se va găsi oare în timpurile grele de azi un editor curagios, care să republice romanele, nuvelele şi însemnările lui Leon Donici, risipite prin atâtea ziare şi reviste?

S'ar descoperi o forţă creatoare rară şi un discernământ estetic dus până la autodispreţuire şi ceea ce nu se ştie decât foarte vag până astăzi, se va şti definitiv şi luminos.

Opera lui Leon Donici cuprinde vaste resurse de inspiraţie universală, fiind cimentată pe un fond de umanitate şi estetism de cea mai autentică valoare.

Poemele lui în proză n'au putut fi egalate decât de Iovan Ducici.

O cunoaştere mai temeinică a operei lui se impune ca un omagiu şi ca un izvor de literatură superioară.

Francezii l-au preţuit atât de mult, trebuie să-l preţuim şi noi.

C. Calomfir

N O T E

Transilvania noastră,

se intitulează săptămânalul de luptă şi afirmare românească al românilor ardeleni aflaţi în Bucureşti.

Revista apare sub direcţia d-lui Ion Th. Ilea şi aduce în cel de-al doilea număr următoarele colaborări: „Cetatea sufletului transilvan" de prof. C. Rădulescu Motru; Urme româneşti la Târgul Mureş", de Gh. Sbârcea; „Limba diplomatică a Transilvaniei" de Isaia Tolan; „Noi şi drepturile noastre" de Al. Tissescu, în restul numărului mai scriind Ion Gh. Bulgaru, Iosif Moruţan, Teodor Scarlat, Corneliu Albu şi alţii.

Ne-a plăcut îndeosebi: „Se toarce caer de poveste", poezia d-lui Ion Th. Ilea, din care frângem:

Mă muncesc gândurile
şi mă duc vânturile.

De pe creste văile,
îmi arată căile.

Curcubeul cel din vis
pe Vlădeasa stă închis.

Printre zale frânte 'n patru
Clujul îşi vede veleatu.

Doamne, unde să te chem
Să-ţi arăt azi tot ce vrem.

Ne place sbuciumul şi îndârjirea ce se degajă din această poezie, ca şi ritmul poeziei populare ardeleneşti, în care este scrisă.

Ardealul

este o publicaţiuue dela Braşov ce apare sub direcţia d-lui Gh. I. Gologan şi care în numărul din 5 Decembrie, a c. aduce colaborarea mai multor condee de acolo, fiind organul de luptă, de informare al românilor ardeleni din părţile acelea.

Ne-a plăcut „Sonet de Toamnă" datorat d. Nic. Munteanu publicată in pagina a V-a a acestei gazete. In pagina a VIII-a găsim pe scurt mersul războiului. Este un fel foarte corect şi pe înţelesul tuturor de a informa populaţia satelor despre evenimentele de pe fronturile de luptă.

„Luminătorii"

revista din Iaşi, condusă de d. N. Priseciuc şi redactată de d. C. Tumurug— Todirel, are şapte ani de existenţă. în răstimpul cărora a împlinit o misiune dintre cele mai serioase pe tărîmul culturii.

Din ultimul număr, pe Septembrie — Octombrie, remarcăm studiul d. G. Iftimie „Lucian Blaga şi creştinismul românesc". Domnia sa documentează, că Lucian Blaga nu-i ateu şi poate nici necredincios în sens obişnuit. In faza sa lirică, poet religios, e acum un filosof laic.

Sunt interesante însemnările, ce cuprind aproape un sfert de revistă.

„Luminătorii" menţin linia unei sănătoase participări la actualitate.

Nu înţelegem

cum de d. E. Ar. Zaharia n'a pregetat să publice în ultimul număr al revistei „Dacia redivivă" o poezie întitulată „Vizita Eurydicei", în care goana după originalitate e din cale afară şi care e un pas greşit al subtilului şi frământatului poet: E. Ar. Zaharia.

O reproducem aici ca o curiozitate şi ca o mostră de inconsecvenţă literară:

Voiu veni, voiu veni la tine,
Chin dulce de a nu fi şi ierburi fine,
Voiu veni în fiecare seară,
De-a ţi uitat să nu mă mustru iară.

Chihlimbar, chihlimbărind,
Tot cu demoni, demonind,
Cu negura, negurind,
Cu faunii, faunind.
Pe la hanuri hanurind,
Cu năframe năfrămind,
Pe Dunăre, dunărind
Cu fetiţele fetind,
Cu Suceava sucevind,
Cu Moldova moldovind,
Cu cireşii cireşind,
Cu vişinii vişinind,
Cu bueştrii bueştrind,
Cu buciume buciumând,
Cu fluturii fluturând.
Cu hulubii hulubind,
Cu străbunii străbunind...
etc., etc.

Socotim, că e o aberaţie de speţă nouă, care contrazice toată poezia bucovineanului atât de apreciat.

Revista de cultură

„Symposion", transferată dela Cluj la Bucureşti, a apărut pe Octombrie cu următorul cuprins; Prof. D. D. Roşca (Etica intelectuală); Constantin Micu (Metafizica singurătăţii); Nicolae Găgescu (Stil şi viaţă); Florian Nicolau (Ştiinţă şi filosofie); Alexandru Dima (Problema clasificării artelor); Alexandru Tohănescu (Apariţia categoriei plastice majore); Atexandru Ciorănescu (Mihail Eminescu şi Teatrul); Alice Botez (Adevărata faţă a unei cărţi: Louis Vielle).

Revista mai conţine cronici şi însemnări actuale, destinate a îndruma mersul culturii româneşti.

„Symposion" e una din marile reviste ale ţării şi e preţioasă pentru fiecare intelectual.

Tot în „Vremea"

întâlnim o poezie (dece oare numai una în toată revista?) semnată de Ion Pogan. Pentru frumuseţea imaginilor reproducem o strofă:

Te-am întâlnit, frate de lacrimă
adunându-te din rouă,
te topeai în lumină,
ardeai pe frunte cu steme;
leagănul, leagănul
îl duceai în priviri albastre.
Şi, gemene,
scânceau în el Duminicile cerului.

Poezia se intitulează „Frate de lacrimă" şi aduce o notă caldă în ansamblul revistei.

Ultimul număr,

al revistei „Gândirea de pe luna Noembrie 1943. a apătut cu următoarele colaborări: Petru P. Ionescu, Despre filosofia creştină; George Dumitrescu, Sonete; Valeriu Anania, Cântec; Sergiu Matei Nica, Poezii; Vintilă Horia, Comentarii la toamnă; Edgar Poë. Corbul; (în românește de N. Porsenna); Ion Potopin, Elegii din ţara nimănui; Marcian Lotru, Solul răzmeriţei; Radu Brateş, Trec într'una trenuri; Ilariu Dobridor, Previziunea destinului.

La „Idei, oameni, fapte" semnează Ştefan Zisulescu şi Mariella Coandă. Cronica literară este susţinută de d. N. Roşu şi se ocupă despre cărţile domnilor Mircea Străinu: Soarele răsare noaptea; Mircea Eliade: Comentarii la legenda Meşterului Manole şi Gh. Tuleş: Cerbul prins. Cronica dramatică este semnată de d. Ion Marin Sadoveanu, iar cronica cinematografică de N. Porsenna.

La *„cronica mărunţă"* d-l N. Porsena aduce unele lămuriri cu privire la „Corbul" lui Edgar Poë, iar d-l Nichifor Crainic se ocupă despre „Asfodela" lui Ion Pillat, Imperiul Asaneştilor, Revista de istorie bisericească, Gh. I. Brătianu şi N. Iorga elev.

In numărul de faţă al „Gândirii", prin colaborarea sa la această revistă, d. Sergiu Matei Nica, redactorul nostru, a mai înscris încă una din biruinţele sale pe teren literar. Cum poeziile sale din Gândirea au apărut şi în cuprinsul cărţii „Furtuni pe Nistru", recomandăm această carte cititorilor noştri pentru a gusta şi a-şi apropia sufleteşte poezia basarabeană a confratelui nostru.

Ne-au plăcut deasemenea studiul d-lui Petru P. Ionescu şi Sonetele d-lui George Dumitrescu din care reproducem:

Sub ale soarelui fierbinţi săruturi,
S 'aprinde macul, svelt, pe piciorange,
Se 'nalţă ciocul berzii ca o cange.
Trec libelule în sbor peste ţinuturi.

Dintr'un tufiş svăcneşte o pitulice
Şi'nproaşcă cu sonorele-i alice
De pe cuibar, o prepeliţă saltă

Şi-aruncă cu silabe de răcoare,
Strălimpezi în amiază de dogoare.
Fâneaţa creşte în valuri verzi, înaltă-

(Livadă)

Revista „Gândirea" nu numai că nu şi-a desmiţnţit ţinuta ei din totdeauna, dar continuă să precizeze o linie de conduită aparte în ogorul literelor româneşti.

„Alb şi negru"

se numeşte rubrica de pe pagina a II-a a ziarului „Porunca Vremii" în care d. N. Olt face anumite considerente pe marginea poeziei şi prozei atât din cărţile contemporane cât şi din mai toate revistele ce apar în ultima vreme. Judicioase şi drepte sunt notele în legătură cu poezia unor confraţi adepţi ai hermetismului total din Capitală.

Cuvânt Moldovenesc,

foia săptămânală pentru popor, ce apare sub direcţia d-lui Prof. L. T. Boga în fiecare săptămână la Chişinău, s'a dovedit una dintre gazetele cele mai utile pentru populaţia satelor, ea împlinind rostul de organ oficial atât al Regionalei Fundaţiilor Culturale, cât şi al Căminelor sătesti, din Basarabia.

Glasul Nistrului.

Este o foaie săptămânală ce apare la Odesa sub responsabilitatea redacţională a d-lui Horaţiu Ionescu, un talentat condeer, aflat azi pe plaiurile transnistriene.

Deşi nu vedem şi aportul condeelor transnistriene de baştină, întâlnim uneori poezii de o interesantă delicateţe semnate de dl. George Moroşanu, cândva cunoscut poet bucovinean.

Mai mult o gazetă de propagandă, Glasul Nistrului îşi îndeplineşte un rost bine precizat încă de mai înainte.

Vorbind

despre „Preocupări editoriale", d-l Barbu Theodorescu reactulizează în ultimul număr al „Vremii" o veche dar imperioasă problemă.

Citâm: „Mulţi cred că e suficient să tipăreşti o carte, ca apoi ea să se împrăştie dela sine. Ideie cu totul falimentară. Cartea trebuie răspândită cu metodă în marele public, pentru care se cere pricepere şi, după cum spun librarii, credit".

Negustorii noştri de cărţi, pentru care a vinde un volum e tot una cu vânzarea unui kilogram de carne sau de măsline, n'au nimic de spus în această privinţă?

A avut

cândva şi dăscălimea din judeţul Lăpuşna o revistă a ei, o pâlnie prin care îşi afirma, graiul realizărilor şi al năzuinţelor profesionale.

In prezent această revistă nu mai apare. Cum adică, *Şcoala basarabeană,* **aşa-i zicea publicaţiei, nu mai poate reînvia? Asociaţia lăpuşneană nu mai găseşte în sine energie suficientă pentru a-şi reedita organul ei spiritual?**

Sau poate, n'are destulă tenacitate pentru a învinge unele întâmpinări?

Oricum, *Şcoala basarabeană* **lipseşte din rândul periodicelor locale, în momentul când e tocmai necesară, decât în vremurile huzurului de dinaintea lui 1940.**

„Curier ieşan",

revista din Capitala Moldovei, redactată de d. Gh. Chiper, apare rar, dar întotdeauna are de spus ceva. Ultimul număr, datat 1 Noembrie 1943, cuprinde un substanţial articol al d. Gh. Chiper, despre „Plugari, nu ţărani", o „Toamnă" specifică lui George Lesnea, un articol al păr. Const. Nonea, intitulat „Numai englezeşte...", alături de alte colaborări ca: Rovine Serdaru, Tudor Răchiteanu, Lucian Mihu, Ion. N. Manolache, Nelu Zeletin, etc.

D. Nicolae Stelian-Beldie, directorul revistei ieşene, depune o deosebită activitate la apariţia acestei preţioase tribune moldoveneşti.

Ca întotdeauna ultima pagină sclipeşte de curaj şi denotă o superioară înţelegere a tuturor moravurilor şi anomaliilor noastre culturale. Sunt puneri la punct foarte judicioase şi care trădează preocupări fierbinţi de soarta scrisului nostru literar.

Poşta redacţiei

MATEI CORNELIU. Poezia dumitale e un capriciu copilăresc. Nu merge.

DILY BASARAB. Foarte frumoasă scrisoarea, dar poezia n'o putem publica. Influenţa din „Miorita" e bătătoare la ochi. Iată:

Frate căzut,
la căpătâiu fără cruce,
jurăm
că te vom aduce
pe plaiurile tale
în mijlocul florilor,
la poale de munte
păsări au să-ţi cânte,
iar la apusul soarelui
când va trece turma satului
tălăngile oilor
le vei auzi din nou,
suflet de erou..,

Dar nu mai continuăm.

ADA VALSAN. Ne scrii, odată cu trimiterea celor patru poezii, că „vei aştepta darul vârstei şi lovitura vieţii care te înalţă sau te distruge", mai ales „că eşti o copilă de 14 ani dintr'un mic orăşel sudic al Basarabiei". In primul rând, faptul neapariţiei unei poezii nu înseamnează neapărat o „lovitură", iar în al doilea rând pentru vârsta dumitale, scrii lucruri deosebit de sensibile, care însă nu pot încă apare.

Viitorul ţi-e înainte şi suntem siguri că vei ajunge într'o zi să-ţi scânteiezi mai trainic talentul, cu care eşti înzestrată.

Cred că facem bine, în speranţa viitorului dumitale, când nu-ţi publicăm strofe ca acestea:

In livada plină cu pomi,
Se scutură zarzării
Mă uit la ei cum plâng...
Mă plec
Şi-i strâng petalele...
Plâng.
Sub streşină
Un vrăbioi
Se uită vioi
Mâncând o petală...
E pală
E roză şi tristă.

MIRCEA I POPA. Remarcăm sbuciumul sufletului dvs., dar cred că sunteţi de acord, că astfel de strofe sunt periculoase:

Sătul de vis şi basm, vreau,
Doamne, azi noroi.
Să mă scald în iad, să joc nebun
pe pietre de altare,
Să profanez credinţe, să desgolesc fecioare şi apoi
Beat de-o fericire moartă
s'adorm în noaptea cu lumini
pale.

Aşa ceva nu apare astăzi în literatura românească.

D. GEORGE DRUMUR.—Cernăuţi. Vă rugăm a cerceta şi dispune, ca să primim şi noi „Bucovina literară".

„PRIETENIE"

(Urmare din pag. 1-a)

foamea este o plăcere mult gustată.

Petea — aşa-l chema pe fidelul subaltern—veni într'o fugă furişându-se prin curte — în fundul căreia trăia colonelul de aviaţie Akimov, să-i povestească cum l-a recunoscut pe Sereoja.

Pătruns în odăiţa scundă colonelul Akimov fiind singur avea dreptul ' doar la atât, văzu pe nucealnicul său stând în pat, acoperit cu o pătură, iar pe alături, nedespărţită sticluţa cu rachiu.

— Dar ce ai toaarăşe nacealnic de.stai în pat, eşti bolnav?

— Nu, Petea, răspunse colonelul în aviaţie Akimov, am dat pantalonii la spălat. Trebue să stau încă vreo patru ceasuri.

Pe şoptite Petea îi povesti cum l-a văzut pe Sereoja, travestit în vânzător de scrumbii şi spionând.

— Bravo, Petea, văd că-mi eşti credincios. Na, trage şi tu o duşcă de rachiu — şi colonelul îi întinse sticla pe jumătate.

Petea puse la gură sticla, închise ochii de plăcere şi dintr'o înghiţitură sorbi aproape tot conţinutul.

— Ei, dar ia spune tu— zise Akimov—nu era pe acolo un bătrân umblând c'un coş în care avea seminţe de vânzare?

— Par'că n'am văzut! — răspunse Petea.

— Nu se poate. Trebue să fi fost. Adu-ţi bine aminte, avea o cămaşă de pânză şi un cordon roşu.

— Da, da, îmi amintesc, —zise Sereoja. Umbla şi el pe lângă coadă şi lumea cumpăra, ca să-i mai treacă de urât tot aşteptând,

— Ei vezi! Sigur că trebuia să fie acolo.

— Cine era acela? întrebă mirat Petea.

— Petea dragă, acela era Fedea, care-l urmărea pe Sereoja. Vezi ce bine era travestit, nici nu l-ai recunoscut!

Petea se uită plin de respect faţa de înţelepciunea tovarăşului Akimov.

Colonelul Nicolai Akimov şi leitenantul Sereoja Popov erau prieteni buni în împărăţia unde camaraderia atinsese culmi necunoscute.

Paul Berezescu

V I S U L

(Urmare din pag. 3-a)

legăna încolo şi încoace ca un mare candelabru.

Apoi iarăşi s'a întunecat şi când Viorel a deschis ochii, dinaintea lui nu mai erau altceva decât beznele, mereu beznele acelea care niciodată nu-i aduceau altceva decât o linişte profundă, dar asurzitoare, ce părea asemenea unor ape pe care le deslănţuie toate vijeliile.

In dimineaţa aceia, după ce s'a sculat, şi-a simţit ochii uzi. A oftat uşor, prea uşor, — atâta cât poate să încapă o durere într'un suflet de copil, — şi-a plimbat de câteva ori paşii prin odaia mică fără sgomote şi fără jucării, apoi din nou a început să dibuie uşa până a deschis-o.

— Mămico! Mama mea dragă. Am văzut viaţa!

— Ce-ai văzut, pui mic?

— Viaţa.

— Nu-i adevărat. Tu nu trebuie să ştii ce-i asta. Tu eşti băiatul meu cuminte.

— Da, mama mea scumpă. Dar am văzut-o. Astănoapte. Tu mi-ai arătat-o. Erau cărări frumoase de aur, şi soare era... Auzi tu mamă? Soare! Niciodată n'am văzut soarele. Ţii minte, odată te-am întrebat cum e soarele? Ţii minte mămico?

— Da, puiule.

— Şi n'ai ştiut să-mi spui. Ori nici tu nu ştii cum e soarele? Eu l-am văzut. Era mare şi ardea şi era bine...

Apoi a tăcut. Vroia aşa cu încetul să-şi amintească bine cum era acolo. Şi nu ştiu dece deodată i se făcu atâta pustiu în suflet şi dece acolo, în dreptul inimii, se svârcolesc dureri ne mai înţelese până atunci. A dat cu mâna la ochi şi iarăşi şi-a simţit ochii uzi. Şi nopţile, dece cu atâta nerăbdare aşteaptă nopţile?!.,

Iată: afară din nou e o noapte care are ceva din întunecimea păcatelor mari. Tăciunii din sobă par asemenea ochilor plânşi ai copilului şi nimeni nu ştie dece a plâns azi Viorel. El spune că s'a lovit la un picior şi deaceia. Mama nu l-a crezut şi a plâns şi ea. Ii era dragă, îl iubea mult, deaceia ori de câte ori îi zicea în gând: „Micul meu orb", o durea inima.

— Haide mamă! Spune, spune!

Şi iarăşi Olga îi povestea despre cărările de aramă din grădinile de argint în ai căror copaci atârnau grele merele de aur, despre lună şi soare şi despre câmpuri cu milioane de flori. Iar când copilul trăia visul, viaţa şi zâmbea şi suspina ca'n faţa vedeniei celei mai pline de minuni, Olga se apleca de-asupra să-i simtă mai aproape, cât mai aproape căldura şi răsuflarea. Apoi ridica ochii în sus, către icoană. ca nu cumva lacrimile ei să-i frigă obrajii copilului şi să-i tulbure visul.

Leonid Luican

Tiparul Soc. Naţionale de Editură şi Arte Grafice „Dacia Traiană" Sucursala Chişinău Str. Miron Costin Nr. 8 Tipărit la 11-XII.1943

OBLIGATORIE. SCRIȚI CURAT SI 18XII43-2 SCRIȚI CURAT SI

ANUL II. Nr. 92 — 5 LEI EXEMPLARUL — 19 Decembrie 1943

SIBIIU

Onor. Revista " Transilvania " str.A.Saguna Nr.6 S I B I U.-

Basarabia literară

RE... ȘI ADMINISTRAȚIA
Chișinău: Str. Mihail Eminescu, Nr. 19. Tel. 302
Prim-Redactor: SERGIU MATEI NICA

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

EVOCĂRI

ANTON HOLBAN

de AUREL GEORGE STINO

Il cunoșteam de mult pe Anton Holban, de prin anii școlăriei la gimnaziul din Fălticeni. Un băiețaș mai mult firav, zâmbitor, fruntea înaltă, cu o exuberanță arătând năvalnica-i trebuință și aviditate de viață, tocmai ce i-a fost răpit atât de timpuriu. Zăream adesea pe liceanul Anton Holban în balconul domnișoarei Tomșa, profesoara de piano a târgului — și totdeauna era pe acolo vesel roiu de școlărițe în așteptarea rândului lor la lecție, umbre rămase și dânsele în proza regretatului scriitor. Dinăuntru răsunau game sau palide arpegii, iar pe balcon alte melodii până ce timpul rări cu totul elevele bătrânei profesoare de piano, căreia Holban i-a dăruit câteva linii de duioasă evocare și în fiecare vacanță, mai târziu, se grăbea s'o vadă, ca în virtutea unui ritual de împlinit.

Intimitatea lui Anton mi s'a deschis treptat, mai ales după „Romanul lui Mirel", iar vacanțele sale petrecute la Fălticeni îmi aduceau mult așteptatele ceasuri de hoinăreală prin peisajul încântător al împrejurimilor, colțuri cu poteci bătucite înaintea noastră de atâția condeieri și visători. O plimbare cu autorul „Ioanei" însemna mai ales încadrarea luxuriantei și subtilei conversații în luminile peisajului, cu fel de fel de digresii care mai surprinzătoare. Clipele din preajma bisericuței de lemn a Buciumenilor, unde opream îndelungat pe banca rezemată de gardul țînterimului înburuienit, ori popasurile însorite din fața feeriei Rădășenilor, adeseori le aflam evocate în nervoasele-i cărți poștale, cărora odioasa suferință le imprima atmosfera de vădită neliniște. Atât de mult a fost închinată morții literatura lui Holban și nimeni n'ar fi crezut-o, amintindu-și de fostul elev al domnișoarei Tomșa, pierdut între ochii perlați ai neasîmpăratelor ei ucenice.

Câte o fugară epistolă îmi anunța tipărirea apropiată a vreunei nuvele, cerând cu nerăbdare impresiile. Astfel mi-a fost vestită dinainte „Bunica se pregătește să moară", „Cu Dana la telefon" și alte nuvele de prin „Vremea". Bunica o cunoșteam din plimbările ei prin curtea parfumată de umbra cetinei, a murit nu mult după nepot, doar câteva luni, și a prilejuit cea mai desăvârșită creație a lui Anton, pagini unice în proza noastră. La Fălticeni, într'o vară, a copiat „Ioana" care trebuia să apară departe, la Brad, și scriitorul părea indispus, nesigur, sceptic, deoarece literatura sa se adresa unui cerc restrâns de cititori.

Ținea mult la vocile din public, însă mai degrabă ca simplă curiozitate. Odată l-a impresionat până la entusiasm o descoperire în tren. Pe când își avea catedra la Galați și călătorea foarte adesea la București, i-se întâmpla într'una să aibă un tovarăș de drum a cărui înfățișare și situație aproape că excludeau profesiunea cititului. Unul din momentele de seamă ale vieții scriitorului a fost discuția ocazională ce-o legase cu necunoscutul călător—care, fericită și ciudată coincidență!.. îi citise cărțile. Nu l-ar fi bucurat atât de mult nici aprofundarea lecturii sale din partea unui număr de rafinați esteți!

Anton Holban disprețuia mulțimea, în adevăr, însă fără a disprețui omul—în sufletul căruia totdeauna întrezărea o lume întreagă, un variat univers. Nu uitase pe nimeni dintre vechile și umilele sale cunoștințe, având deosebită predilecție a sta de vorbă cu cei mici și necăjiți.

Ura mediocrității, farsa, parvenitismul, iar constatările sale dădeau naștere totdeauna la reflexiuni dureroase. Anton Holban a fost sincer prieten al celor mici și obijduiți, închinat organic parcă să sprijine cu sufletul său pe cel năvălit de suferință.

Ne întorceam într'un amurg încântător de Septemvrie pe o stradă tristă și înnecată în pulbere, unde s'a chinuit odată o nenorocită eroină a lui Sadoveanu; Holban aproape că nu mai călcase până acum acea uliță apocaliptică, mărginită cu case abea ținându-se în echilibru, icoane vii ale mizeriei. Era indispus și tăcut, pe buze cu crisparea-i obișnuită, dureroasă, un fel de solie a dramei ce sta la pândă. Salutul sfios al unui trecător care se întorcea ostenit dela lucru îi descreți fruntea. Omul părea un mărginaș al târgului, de altfel cu înfățișare de gospodar. Anton îl privește, cercetându-și scurt memoria, oprindu-l apoi ca pe o veche cunoștință.

— Ce faci, Vasile? Nu te-am văzut de atâția ani!

— Ce să fac, ia cu treaba, cocoane Turel...

— Ascultă dragă, ai citit cartea mea din urmă, acea pe care ți-am trimis-o din București?

— Nu, cucoane Turel, n'am primit nimic...

— Atunci ți-o mai trimit odată, recomandată, să nu se piardă...

Păcat; amicul Vasile trebue să se fi chinuit mult străbătând paginile „Ioanei", dar omul de care Anton se despărți atât de prietenește fusese colegul său de școală primară, acum pare-mi-se măcelar, ba încă îndrăznise atunci să se măsoare la carte și premii cu Anton Holban...

Ultimul drum al chinuitului Anton Holban prin târgul copilăriei sale a fost—pe un minunat soare de Mai—spre cimitirul Tâmpești, alături de bunica. Pe strada Sucevei, casa cu brazi a rămas deșartă: nici Eugen Lovinescu, unchiul lui Anton, nu se va mai întoarce vreodată acolo, unde atâtea veri dearândul venise nu să se odihnească, ci să lucreze cu răbdarea-i de benedictin, în evocătoarea atmosferă a casei părintești.

DIN PORT

Șiraguri de mărgele din purpură 'nchegate,
Se sbuciumă și gem în danț intens de valuri;
Vaporu'n larg pornește purtând comori pe spate
Când sufletul meu plânge rămas stingher pe maluri.

Blesteme ancestrale, povară pori cu mine
Și rătăcesc năier prin aprigă furtună.
Amurgu-mi pune ca turnată din rubine
Și coif pe plete port omătul clar de lună.

Suspine'n port uitate, — suspine 'n larg trimise,
Mi-au ancorat făptura pe țărmuri de smarald;
Ce astăzi veșnic geme cu dorurile 'nvinse,
In portul rămas singur cu aer trist și cald.

Codin Negulescu

ITINERAR BALTIC

DELA KOTKA LA STTETIN

de HORIA OPRIȘAN

Inceput de Iulie, luna lui Cuptor, dar pe aici cerul, căptușit cu nori grei, negri-vineții și pe alocuri suri, picură în suflet tristețea grea a începutului de toamnă nordică. Mă simt apăsat de o povară uriașă, care mă'ncovoaie ajutând în acelaș timp unei forțe pe care nu o pot defini, să-mi sfâșie panglici roșii din suflet și trup. Incerc sentimentul, dar și senzația fizică, a descompunerii materiei, a dizolvării ei latente sub acțiunea acidului fantomatic turnat de sus, de cineva care pare plictisit de viață.

Niciodată până astăzi nu am înțeles mai bine lirica

lui Bacovia și nu m'am transpus mai adânc în lianele ei maladive.

Sunt la Kotka, un port situat pe țărmul sudic al Finlandei, gata de a mă îmbarca pe un cargobot, pentru a străbate întreaga Mare Baltică până la Sttetin. Peste câteva clipe părăsesc această Țară. De pe puntea vaporului privesc în tăcere, învăluit într'o mantie brodată cu fire de melancolie și țesută cu regretul despărțirii, marea tulbure, fadă, incoloră ca expresia, aidoma unei pânze vălurite, leșietică, neprietenoasă și respingătoare prin lipsa ei de personalitate.

Ochii dau roată, alunecând și adăstând într'o contemplare care-mi pare străină, când pe acoperișurile țuguiate, plate, joase sau asvârlite spre cer ale caselor din Kotka, fie că se strecoară parcă obosiți și fără de viață printre pădurea de coșuri roșii a fabricilor, fie că urmăresc cu un interes viu, tot mai crescând, pasional, activitatea atât de bogată din pântecul acestui port, fereastra prin care se scurge mai bine de jumătate din producția lemnoasă a Finlandei.

Sufletul prinde a se însori, topind ceața cenușie a melancoliei, lăsându-se furat de vraja dăruită de mișcarea neobosită a zecilor de remorchere și șalupe albe sau cenușii, mici ca niște jucării de pe vremea când aceste bucurii ale copiilor erau giganți și adevărate opere de artă.

Remorcherele trag după ele, un șir aproape fără sfârșit, de magazii plutitoare, adevărate case pătrate, mări, zdravăn închegate, cu acoperișul încleiat după toate regulele artei și în cuprinsul cărora stă rânduit în stive, aurul verde al Finlandei.

Aceste hambare aquatice, legănate într'un ritm neregulat de valurile domoale ale Balticei, te fac să crezi că vreun zeu păgân al vechilor Finezi, că supărat nu mai e cinstit, a pus umărul și a împins în apă întreg orașul Kotka.

Imaginea lor e vrăjitorească, iar privirea nu se poate smulge atât de ușor farmecului pe care-l degajează acest joc uriaș parcă înadins făurit pentru a înveseli chipurile apatice și plictisite ale muritorilor.

Furat de acest spectacol, nu mai văd nici cerul, nici marea care a îmbrăcat aceiaș haină cu a stăpânului ei și nici nu simt când vaporul, lin ca un leagăn, s'a desprins ușor de țărm și tras de o șalupă, își face drum printre vapoarele pântecoase, împovărate până spre catarguri cu cheresteaua albăgălbuie, sau printre unitățile marinei de război vopsite straniu și hazliu, întocmai unor zebre preistorice. Domol, spintecând cu deosebită milă talazurile cenușii, de parcă și lui i-ar fi silă de această leșie încreștită de aripa vântului, vaporul prinde a se strecura cu grijă prin puzderia de insule mușcate din malul ferestruit.

Navigăm încetișor, de parcă am trece în revistă, numai dealungul coastei și foarte aproape de ea, întocmai vechilor greci.

Decorul mișcător vrăjește trezind sensații ce-ți păreau de mult îngropate. In timp de pace, drumul din Finlanda până la Sttetin, sau un alt port german, se făcea tăind Baltica în două.

Era o călătorie fără perspective, monotonă, care se consuma numai între cer și apă, văduvă de poezie și reverie. Azi, războiul a adus pe lângă teama de a te coborî în adâncurile palatului lui Neptun, muzica pericolului și a încertitudinei, poezia senzațiilor tari și rare. Timp de patru zile, numai destinul, așa cum a fost tors fiecăruia este călăuză și scut. Incercăm într'un ritm mai redus și 'ntr'o proporție micșorată, dar pândiți de aceiași ochi reci și necruțători ai primejdiei, emoțiile și stările celor cari străbat oceane. Navigăm absolut singuri, fără nici o pază nici cel puțin o singură pușcă pe bord. Siguranța pe care un convoi o are dăruită de vasele militare, nouă ne-o oferă țărmul de care ne ținem lipiți ca un copil de fusta mamei. Privim cu ochii grei uscatul și poate niciodată nu ne-a fost mai drag ca acum. Cerul e împovărat de nori negrii—cenușii cari dau atmosferei un aer lugubru, îndoliat și măcinător. Duetul cel mare este psalmodiat într'o armonie perfectă, strecurându-ți în suflet impresia amară și disolvantă că te-ai îmbarcat pentru ultimul drum. N'am văzut apele Stixului, dar nu știu de ce, privind pânza cenușie, domol vălurită, abia frământată, a Balticei, lovindu-se cu sfială de pereții vasului, mi-am închipuit-o venind, de undeva din adâncuri unde mii de ani a spălat păcatele muritorilor. Marea Baltică nu e frumoasă nici chiar când e sărutată și mângâiată de razele blânde și aurii ale soarelui. Apele ei sunt mereu tulburi, parecă saturate de nămol, sure, leșietice, fără sclipiri de opal, văduve de farmec. Ea e îndoliată ca și oamenii pe care îi mângâie.

Tristețea ei se 'nrudește cu apatia și blazarea. Nu ajunge niciodată să fie furioasă în majestatea ei deslănțuită. Ea nu are darul să înspăimânte, storcând ultima picătură de energie și curaj celui care o privește și trebuie să plutească pe valurile ei. Trecerea dela starea calmă la cea nezăgăzuită nu cunoaște gradații, transformări vrăjitorești de nuanțe coloristice, simfonii de forme și tonuri. Ea rămâne. la aceleași culori uniforme, inexpresive sortite să nu cânte niciodată pe o gamă polichromă.

Ceea ce ar trebui să fie groază, înfricoșător, e numai o nespusă milă față de un zbucium inutil, searbăd și lugubru. Apele ei par că te cheamă, simțind că și în tine s'a strecurat pe nesimțite, o silă fără sfârșit, venită de undeva

(Urmare în pag. 2-a)

FRUNTAȘUL SECARĂ

Pe drumuri aprinse de soare,
pe zări,
prin văi,
pe ponoare,
în raniți târâm
mileniile viitoare
în care scoborâm.
Privirele-s flăcări pe graniți
ce ard ca o torță.
Prin văgăuni,
prin lanuri, prin tainiți,
în saci, bidoane,
sub căști și'n raniți
purtăm a sufletului forță.
La porțile veacului batem
cu tunul
pentru dreptate.
In luptă cu arma,
cu dinții, cu pumnul,
scrâșnim, ne sfatem
murim pe câmpuri de sânge pătate.
O fermă bătută cu sgură
rânjește sinistru la lună.
Flăcăii prind lutul în gură
căzând pe sub maluri,
prin șanțuri, prin gropi,
prin a apei scursură.
Un sat s'aprinde pe vale
din fulgerul bombelor grele.
Arde'ntre tabere — sub dese rafale —
pământul trudit,
văsduhu 'nflorit
și Cerul divinelor stele.
Bat tunuri din codru. Explozii
turbate ne stau împotrivă.
Femeile 'n brațe cu plozii
sar peste garduri,
urlă pe drum,
cad înebunite sub lozii
și ochii ieșiți din orbite
picură sânge pe vetre de scrum.
Sub creastă telefoanele plâng
de-atâtea ordine date.
Prin șanțuri Iisușii se frâng
ochind, trăgând,
în frunte isbind
urgiile Iadului
ce vin hăulind.
Proectilele cad chiuind
și slăvile-s negre de fum.
Pământul
și-adună vestmântul
de fulger, de trăsnet și scrum.
Soarele-și trage perdeaua
pe fața-i încinsă de pară,
când isbind într'o groapă, ghiuleaua
a scos măruntaele — afară
din pieptul cu inima spartă
— a Frutașului Secară.
Creerii curg prin orbită
ca puroiul stătut dintr'o bubă.
Ciovârte de carne sdrobită
se sbat în fum otrăvit.
Târziu... în noapte...
departe de țară...
spre răsărit...
departe...
sub lutul cu sânge stropit.
Sfinții care n'au murit
mai îngroapă un frate.

Maxim Tănase

SCRISORI DIN CRIMEIA

ALTĂ LUME

Pentru mulți din cetitori, rândurile de față nu prezintă decât o pagină de lectură și aceea numai „dacă timpul îngădue".

Pentru foarte mulți din cetitori sunt străine momentele de înaltă și supraomenească cinste pe care o dă fapta, de multe ori necunoscută, a acelor chemați să-și stăpânească peste vreri și peste simțăminte—sufletul, închinându-l onorei și jertfei.

Era o zi de sfârșit de vară, mai mult decât de început de toamnă. In cătunul îmbrățișat de vii și plin de cochetăria ce o dă așezărilor abundența de vegetație, e o mare fierbere. Din toate luptele ce au acoperit de glorie M. U. de Cavalerie a Domnului Colonel Popescu Dumitru — lupta ce se pregătea, urma să aleagă victoria sau dezastrul — o luptă grea cum numai o retragere peste apă poate fi.

Totul este pregătit — totul în cele mai mici amănunte prevăzut. Deși ținută în cel mai strict secret, operațiunea nu a putut scăpa total inamicului ce urmărea atent toate pregătirile.

In noaptea premergătoare începutului mișcării regresive, rușii atacă prin surprindere, debarcând în spatele ariergărzii, o unitate de șoc.

Se încinge o luptă surdă, pe viață și pe moarte, cum numai o luptă de noapte poate fi.

Dimineața îi găsește pe ruși cu forțe mult superioare amenințând retragerea ariergărzii urmăriți

Victor Cristea

(Urmare în pag. 4-a)

CRONICA LITERARĂ

Panait Istrati: CIULINII BĂRĂGANULUI

roman, trad. de Alex. Talex (Ed. „Modernă" Buc.)

Fiu regăsit al literaturii românești, Panait Istrati și-a făcut intrarea în galeria scrisului național aducând cu sine girul unei consacrări universale.

Scrutând existența acestui brăilean vrăjit de imensitatea Bărăganului, furat de goana și jocul macabru al ciulinilor biciuiți de dușmănia neîndurătoare a Crivățului, care, în această parte a țării noastre, înnăbușă, când ajunge, bătăile vieții în rezonanțe vijelioase de iad; setos până la pasiune de căldura blândeței și de mărinimia iubirii; veșnic rătăcitor stingher prin lume, înfruntându-i cu resemnare veninul, ajungem la încheierea că impresionantul ocol pe care l-a făcut Panait Istrati spre a sosi la matcă, în pământul a cărui epos l-a urmărit cu putere de obsesie de-alungul peregrinărilor lui printre străini, nu este altceva decât o altă față, poate cea mai grea de înțeles, a geniului etnic chinuit de porunca realizării.

Pentrucă ori unde l-ar fi aruncat mirajul veșnicilor schimbări de domiciliu, în Liban, Franța sau U.R.S.S., care i-a pricinuit cel mai neașteptat reviriment spiritual, mărturisit cu uimitoare sinceritate în „Spovedania unui învins"; oricât l-ar fi impresionat întâlnirile cu peisajul oriental de pe urma cărora s'a ales cu chenarul de expresie al propriei vieți („Răsărit de soare pe Mediterana" și „Apus de soare pe Mediterana"), atât canavaua primară a sensibilității lui Panait Istrati, cât și materialul pe care l-a folosit în constituirea operei, se identifică într'o copleșitoare proporție, cu mediul și atmosfera de acasă (Moș Anghel, Kira Kiralina etc.)

Ciulinii Bărăganului este romanul unui ținut „pe care Creatorul l-a hărăzit Munteniei, pentru ca Românul să poată visa în voie", epopeia liniștei încremenite în pustiul fără fund al acestei câmpii și totodată, tragedia absorbantă până la înebunire a jocului, pe care-l săvârșesc ciulinii biciuiți în pragul iernii, de săgețile crivățului.

„La lumina unui cer, ușor albit de zori, cârdurile risipite de ciulini pufoși săreau în necuprinsul semiopac, când sărutând pământul nesigur, când dispărând sus în bezna nopții, ca niște înebunitoare jerbe de umbre rotunde, deslănțuite de un Dumnezeu ieșit din minți", (p. 83). Astfel înfățișează Matache, unul din eroii principali ai povestirii, aspectul Bărăganului însuflețit de armata acestei plante în marș, care nu este altceva în fond decât, o călătorie de împrăștiere a semințelor, drumul de înfăptuire al legilor .inexorabile ale firii, pe care urcă și coboară, fără alegere, viața din întregul Univers.

Alături de ciulinii aceștia care săgetează pustiul adormit al șesului, pentru ca să-și semene „grăunța lor rea", mișună existența omului, nasc și se consumă bucurii, trăiesc și mor în surdină dureri.

Plecați din țara Oltului în căutarea unei sorți mai bune, tatăl și mama lui Matache, fiecare stăpânit de umbrele unui destin propriu, se opresc în Lăteni, pe brațul Borcei în Ialomița, unde aveau cel puțin peștele la îndemână. „Aproape că ne sărea singur în oală", mărturisește eroul.

Dar, nu stau mult nici în acest loc. Arcul neastâmpărului uman îi svârle din nou pe drumeagul fără margini al chemărilor „spre mai bine", întovărășind de astă dată, el și tatăl său, o căruță gata să se desprindă din încheieturi la cel dintâi hop, încărcată cu pește, la care trăgea așteptându-și poticneala de veci, o umbră de cal, toate cumpărate din economiile casei pe timp de un an.../ „o sută de lei".

Înainte, Bărăganul lipsit de contur și amenințător ca un uriaș din mitologia poporului, în urmă, chipul supt de muncă unei femei pe care n'aveau s'o mai revadă.

Călători între două pustiuri.

In Trei Sate, viața își strecoară firul printr'un maldăr bogat de întâmplări, din mijlocul cărora se desprind o mulțime de chipuri, unele cu relieful destul de conturat, cum ar fi acela al Tudoriței care-și plânge în lacrămi de tăcere și în clocot ascuns de răsbunare, neputința de a se mărita cu Tănase, flăcăul impus să spele rușinea boerului cu Stana, „o târâtură" de femeie căzută din brațele ibovnicului atotputernic la ordinul acestuia, de care depindea soarta familiei numeroase a părinților lui Tănase, pe turta nevinovatului tânăr; moș Toma, socrul lui Costache, țăran serios, cumpătat și dichisit în ale gospodăriei; călăul satuluî, ciocoiul de pretutindeni și de totdeauna, cu moravurile decăzute, crud și neînțelegător la nevoile mulțimii este înfățișat în toată goliciunea pervertirii lui decadente; agitatorul de masse, jandarmul și în fine, satul flămând cu instinctele deslănțuite în revoluție contra ciulinilor ciocoi: „Lepra atotputernică care suge țara noastră prea răbdătoare, devenită un imens Bărăgan"!.. (p. 106), cum tună plin de mânie Costache și ca dânsul toți sătenii robi pe moșia streinului fără inimă; fuga celor doi pripășiți din Vlașca pârjolită de focul zurbalei, spre baltă și vestea că tatăl lui Matache a fost luat drept instigator pentru cântecul „cu mămăliga cât nuca" și omorât, încheie această frescă sumbră a numeroaselor vieți strivite sub greutatea implacabilă a unui destin cu marginile închise.

„Abia târziu, în timp ce tovarășul meu biciuia caii, sburând cu căruța prin mijlocul câmpiei însorite, mă agățai de el și-l întrebai:

— Incotro, Ionele?

— In lume, Matache, cu ciulinii după noi". (p. 162).

* * *

Să fie oare o simplă și trecătoare coincidență între viziunea fatalistă a lui Panait Istrati și soarta vitregă a operii sale, care nu-și poate afla un reeditor? Casele noastre de editură au cuvântul.

Vasile I. Chicu

BOIERIMEA BASARABEANĂ

După alipirea teritoriului așezat între Prut și Nistru la imperiul rusesc, „în decursul celor 18 luni de răgaz", foarte puțini boieri au trecut în Moldova; ceilalți boieri, rămași sub Ruși, au trăit frățește cu țăranul de pe proprietățile lor rurale și, neuitându-și obârșia, cereau mereu dela stăpânire păstrarea limbii.

De-acum înainte, Basarabia își va alege un mareșal al nobilimii, care totdeauna era un moldovean, rămânând ca fiecare district să-și aleagă, pe 5 ani, un mareșal al județului.

Toată seria de înlesniri, venite pentru a mai domoli din durerea moldovenilor: iertarea dărilor pe 3 ani, scutirea populației de serviciul militar, judecarea pricinilor după pravilele moldovenești, se datoresc intervenirii boerilor.

Deasemenea, prin lupta inimoasă purtată de această boierime, pe tărâm social-național, satele au început să se organizeze, ajungând să aibă școală românească. Pe această cale și-au luat ființă școlile moldovenești județene la Hotin, Bălți, Orhei și Tighina.

Boierii unioniști, în frunte cu Ștefan Gonata, frații Stroescu, Mihail Teodosiu, Pavel V. Disescu, Dimitrie Caravasile, Dimitrie Crăciunescu și alții, au cerut să li se dea voie să deschidă o tipografie și să editeze o gazetă moldovenească la Chișinău, ceeace nu li s'a îngăduit. Apoi, când s'a desființat șerbia la 1861 și mai târziu s'a făcut exproprierea din 1864 și acea din preajma revoluției dela 1905, în mare parte prin contribuția fruntașilor nobilimii, pământul Basarabiei a trecut și în mâinile țăranilor muncitori.

Unii dintre boieri n'aveau palate și nici gospodării strălucite, ci întocmai ca și mazâlii sau răzeșii mai înstăriți, stăteau în permanență la conace, construite în stil moldovenesc. Nu numai că nobilimea și-a păstrat cu evlavie, mai presus de toate, dulcea limbă moldovenească, dar ca să poată avea unde să se roage lui Dumnezeu, a înălțat monumentale biserici și mănăstiri. Astfel, după atâția ani mai sunt și astăzi: biserica din Noua-Suliță de Sus, ridicată la anul 1850 de Iancu Sturdza, boierul artist care a cheltuit mulți bani pentru pictura și înfrumusețarea ctitoriei; biserica din Florești-Soroca, ctitoria generalului Simion Nichita Starov (+1856); schitul de călugări Rudi („Rughi ot Soroca"), ascuns într'un desiș de codru și încă alte multe biserici sătești.

Dacă bătrânii boieri clădeau trainice locașuri sfinte urmașii lor erau ctitori de școli, se îngrijiau de tipografii sau fondau spitale, sanatorii și muzee.

Din familiile românești, de multă vreme așezate în Basarabia, dvorenii (nobilii) Nicolae Casso (1839-1904), cel poreclit „filosoful dela Chișcăreni", mecenatul Vasile Stroescu (1845-1926), Alecu Leonard (1792-1830), Manolache și Vasile Kalmuțki, baron Alexandru Stuart (1842-1917) erau cunoscuți ca ocrotitori ai culturii române și mai ales ca darnici filantropi. Pentru îndeplinirea atâtor sarcini, reprezentanții tagmei restrânse a boierimii din această provincie moldovenească, găsiau un ajutor în sufletul nobil al femeei. Distinsa națională Olga Catargi, soția mareșalului provincial al nobilimii Ioan Catargi, Maria Mazarache, Ecaterina baron Al. Stuart, Eugenia Ralli. Maria Schmidt, născută Cristi și altele, au fost în fruntea multor societăți de ajutorare.[1] La seratele „Societății de binefacere" din Chișinău, care se dădeau în largile saloane „Catargi", feciorii boieroaicei Sofia Catargi, Ioan și Nicolae, buni muzicanți, cântau împreună cu verișoara lor Ana Krupenschi; uneori Nicolae C. Stamati, fiul poetului Costachi Stamati reușia să delecteze publicul, declamând din versurile lui V. Alecsandri și C. Stamati.[2]

In genere, boierii își cultivau moșiile, fără să le dea la alții în arendă și țineau să aibă velnițe de horilcă, vii, grădini cu tot felul de pomi roditori, crescătorii de vite cornute, herghelii de cai de rasă și numeroase turme de oi. Mai luau parte la toate expozițiile agricole din Edineț și Chișinău, unde prin varietatea produselor expuse, se arătau neîntrecuți.

Iată și câteva gospodării model, din acel timp:

La Sângerei-Bălți—moșia „arhibogatului" boier G. Kalmuțki (1851-1912), la Măcăreuca-Soroca, unde frații Russo aveau un conac clădit în stil moldovenesc și multe herghelii de cai; la Cubolta-Soroca, proprietatea mândrei boieroaice Olga P. Leonard, pe o întindere de peste 20.000 desetine pământ și în sfârșit la Dănuțenii-Bălți, pe malul Prutului, proprietatea prințului Constantin Moruzi.[3]

G. Dimitriu

1. G. Bezviconi, „Femeia basarabeană", în „Cetatea Moldovei", 1943, nr. 7, pp. 60-64.
2. G. Bezviconi, „Chișinăul romantic", în „Cetatea Moldovei", 1943, nr. 8-9, pp. 255-257.
3. Iov „Conace basarabene", în „Cetatea Moldovei", 1943, nr. 1, pp. 53-59.

DELA KOTKA LA STTETIN

(Continuare din pagina 1-a)

din adâncuri, picurată din cer și lăsată din atmosferă care te-a cuprins și te ține în vraja ei, până când dorești să te cufunzi în valurile mării, șters de pe fața pământului ca o nimfă înghițită de ape.

Baltica nu știe să cânte, să se'ngâne cu cerul și soarele. Ea murmură în șoaptă o frântură de legendă. Fiecare dintre ele pare că și-a luat pentru sine, momentele coloristice și muzicale care-i vorbeau mai mult, oferind în parte și'n ansamblu pagini cari evocă pe Tristan și Isolda.

Nu știu de ce, dar în aceste clipe, am pătruns toată vraja și întreg farmecul pe care-l toarnă în suflet opera lui Wagner. Paginele lui de fărămițare și descompunere a substanței umane, de disolvare lentă a materiei și topirea ei în ireal, într'un fluid vaporos, prieten și de mult așteptat, le trăiam abea acum cu o adâncime pe care n'aș fi bănuit-o. Abea acum auzeam, vedeam și mă cufundam în adâncurile acestei suferințe fizice și a frământărilor psihice neîmplinite. Mă despărțeam, după o ședere de un an de zile, de aceste pământuri cari ascundeau momente geografice, scene picturale și taine ale naturei, alături de o viață sufletească trăită cu o intensitate și varietate oferită rare ori unui muritor. Mă ancorasem de aceste meleaguri care-mi vorbeau atât de duios și simțeam în tăcerea înfiorătoare a pădurei, pe lângă care alunecam ușor, o mustrare reținută, dar plină de ecouri ca a unui început de blestem. Așa cum pluteam domol, de parecă am fi defilat prin fața Finlandei, ea mutându-se pe nesimțite întocmai unui decor uriaș, credeam că sunt numai într'o lungă excursie dealungul coastei care mă privește și mă salută cu exuberanța ei temperată, trimițându-mi în cale, până în buza mării, brazi și pini, iar când nu-i mai avea pe aceștia, stânci, insule și insulițe, colțuri de piatră și dinți roșii — cenușii, semănate pe tot întinsul mării, pentru a potoli mersul vaporului și a sătura de frumos privirea, lacomă de a îmbrățișa cât mai mult. In acest drum, dealungul coastei sudice, am prins lupta surdă și măcinătoare dintre apă și uscat. Apa a învins pământul, mușcând, lacomă și neîndurătoare, din mal. L-a zdruncinat, ciopărțindu-l și sfredelindu-l în feluri și chipuri voind să pătrundă cât mai adânc în inima lui și totodată să-l scalde și să-l îmbrace din toate părțile în mantia-i sură. Cât vezi cu ochii, kilometri întregi dela țărm spre mare, valurile mângâie și rod, fie insule împădurite de parecă ar fi căciuli cufundate în apă, ori insulițe, stânci mici sau mărișoare cari irup în spuma mării, întocmai unor colți vicleni vorbind un grai dușmănos, de culoare roșietică adeseori bătând în cenușiu și verde închis cu reflexe de albastru, lucitoare ca o chelie de atât cât au fost spălate, ele stau fie în lanțuri, fie izolate, fiind adăpost pentru pescărușI și bază semnelor indicatoare ale navigatorilor. Așa cum stau, triste, solitare, în lumina palidă și difuză a amurgului fiind și mai cenușii sub cerul de care atârnă norii grei, vineții tiviți cu chenare albicioase și negre, ele par și mai dezolante, evocatoare și surse de melancolie, descompunere sufletească, îndemn la regretul de a mai trăi. Din ele simți că se'nalță dureri și suferințe uitate, vătuite pe cale să se topească în ceața Nordului. Ele traduc exilul, ruperea de cotidian și lumesc făcându-mă să înțeleg și mai bine psihologia și viața afectivă a oamenilor de pe aici.

Nimic nu le apropie și nu le leagă ca și cum nu ar fi fost rupte din același țărm. In mijlocul valurilor ele sunt niște solitare, separate de apă și totuși unite de ea. **Horia Oprișan**

RĂSPÂNTIE

Rănită de bătaia ceasului
S'a tolănit tăcerea în ungher.
Singur pe marginea popasului
Stau între Azi și Mâine, grănicer.

Eh, cine-o să vă strângă, visurile mele,
Triști peregrini învăluiți în manile de-amurg?..
Urcușurile voastre până 'n stele
Își scutură petalele și perlele își scurg.

Răscolesc cenușa și mă doare:
A mai înmugurit în inimă o rană.
Și nostalgia 'mi cânt pe dinafară,
Precum un dascăl aceiași psalmi la strană.

Cămin, cămin cu joc de soare în gură,
Cum toate trec, cum toate ard!..
Prohod peste cenușa sură
Tu cânți într'una ca un brad.

Cu Eri în umbrele lui Nicăeri,
De-acum, vezi bine, — a evadat și Azi:
Noaptea ca un capac cu grinzi de fier,
I s'a lăsat greoi peste grumaz.

Strămoșii toți... părinții... și-apoi noi...
Destinul lutului flămând spre apus.
Și va urma așa convoi după convoi
In ochii stinși cu-aceeași stea de sus.

Din câte-am strâns în traistele de drum,
N'au mai rămas în ele decât anii
Și, cu cât ne scuturăm de scrum,
Tot mai mult simțim cum ne apasă bolovanii.

Ascult lângă bătaia ceasului,
Cum țiue tăcerea 'n ungher.
Singur pe marginea popasului
Stau între Azi și Mâine, grănicer.

Tr. N. Suruceanu

ANOTIMP

Au trecut prin pădurea de slavă
Pajuri afund, către urme de cerbi
Tăinuiți în adânc, în baladă...

Iată, peste răni rotite lumini,
Vegetalele răni, legănate...
— Soră toamnă, mirul tău dă-mi...

Au suit zodierii Impăratului Taină
Neatinse poteci, spre neunde,
Sub lunare tăceri. Ca o doină,

Ca un freamăt heruv, ca un duh,
Lângă nalt somnul toamnelor, frunzelor,
Cântec măiestru prinde-a urca în văzduh.

Inelar pentru inima mea...
Necuprinși trec luceferii, bunii...
Peste toamnă, serafii — sub stea...

Nicolae Predescu

CORĂBII TRISTE

Când ultimul meu vis, asemeni aburului cald
cu zarea-mi se va șterge de pleoape,
vor curge'n suflet anii să mi-i scald
cu fumuriu de neguri albe și de ape.

Va crește'n rădăcini putere de adâncuri,
noianuri rele buzele mi-or strânge
și din potmolul ierburilor, pe oblâncuri
târzie dealuri verzi grădinele vor frânge.

Necunoscute de nici o arătare, în gureșe năpuste,
lacuste de lumină vor potoli colori ilustre,
vor îmboldi pe drumuri otova de înguste
mărețe steme albe, tărâmurile zânelor lacustre.

Și nu va fi atunci nici o cunună,
sub zări s'or prinde'n hora zilelor fugarii
și ca pe un drum cu pulbere de lună
s'or aciua în limanuri năvodarii.

Prin ascunzișuri oarbe, după zări,
cu columbarii stelelor în poalele mignone,
vor răvăși spre lumea cealaltă îngândurări
și vor isca corăbii triste dincolo de mări.

Neculai V. Coban

Cântec pentru puiul de haiduc

Puiul tatii, pui de nevăstuică,
Trup ușor, legat în scuțecel,
Intre două răbufniri de țuică
S'a culcat și tata lângă el.

Haide nani, luminiță slabă,
Stelele și câinii s'au trezit,
Dorm mistreții — labă peste labă,
Și potera nu s'a mai ivit...

Puiul tatii, cine să te scalde?
Maica-ta s'a dus de două luni,
Și cu vorbe sângerii de calde,
Mi te-a dat în pază la păuni...

Mâna care astăzi te alintă
A prădat rădvane și calești,
Când jucau luceferii pe flintă
Pentru fete rupte din povești...

Ochii ăștia care te sărută,
S'au aprins când pumnul a isbit.
Gura care te privește slută,
A cântat și-ades a chiuit...

Obrăjorii nu mai vreau să-ți ardă,
Cadă somnul peste frunte — fum...
— Mâna asta care te desmiardă
Va ucide mâine, lângă drum...

Robert Cahuleanu

Morți luminoase

nuvelă de Leonid Lucaciu

De două zile stăteau cantonați în acelaș loc și de două zile curgeau într'una trupe noui.

Nimeni nu știa ce aveau să facă cu atâta soldățime. Și nimeni nu știa încotro se vor duce. Cantonamentele le formau niște șandramale de pânză așezate în dosul unor piscuri de deal și în jurul cărora roiau uniformele.

— Să știi, măi frate, că amu-i, amu, mormăi printre dinți Preda Savu și se înghesui și mai bine în culcușul lui dintr'un colț al cortului, de parcă i-ar fi fost frig. De început e vorba, că tot s'a 'ncepe ceva, da nu se știe când, măi Toadere.

— Măcar de-ar începe mai repede, răspunse celălalt oarecum plictisit de atâta așteptare.

Apoi tăcură amândoi, de parcă mult mai bine s'ar fi simțit așa. Și unuia și altuia i se părea că tăcerea aceasta le face bine. Să tacă! Așa mai ușor or sbura gândurile în Rogojenii de pe malul Prutului celui limpede. Ploua de două zile și atmosfera din cantonament era și mai apăsătoare ca de obiceiu, straele și uniformele miroseau a udeală. Și puținul frig din oase și din suflete, nu se știe dacă venea din pricina toamnei sau din pricina senzației aceleia de tremur, pe care ți-o dau așteptările marilor împliniri. Oricum, Preda Savu și cu Toader a lui Pantelei Sânger își simțeau prezentă prin vine, căldura aceia binefăcătoare pe care o au oamenii întrăinați dar veniți de pe aceleași meleaguri.

Amândoi erau din același sat și stăteau unul peste drum de celălalt, fereastră'n fereastă și ușă'n ușă.

Ce bine și luminoasă se vede ulița pe care o străjuește deoparte un gard de scândură, iar de cealaltă parte, un gard făcut din spinii furați de Ion Moruz din pământul popii Zaharia! A dracului om și Ion Moruz aista! Nu era chip să plece popa de-acasă, că el se și repezea în pâlcul de spini. Așa ș'o făcut gardul!

Preda Savu a dat mai laoparte piciorul lui Toader Sânger, care-i stătea în coaste. Vroia să se aciueze și mai bine în colțul unde ațipise. Undeva, în fund, niște soldați cântau un cântec nou de dor. Și cântecul îl umplea de jale pe Preda. Apoi iar îi răsări în minte gardul lui Ion Moruz, făcut cu spinii furați din pâlcul popii. Își aminti că prin gardul ista, Ionică, băiatul lui, făcuse într'o zi un pârleaz prin care sări în grădina lui Ion Moruz, să fure mere. Și unde nu vine Ion Moruz la dânsul în ogradă și-i zice:

— Măi Preda, stăpânește-ți feciorul, că-i un hoț!

— Da ce, ți-o furat boii, măi Ioane?

— Mi-o furat merele și-i tot acolo! Acu nu-i vorba de mere, dă-le încolo de acrituri, da mi-o stricat gardul.

— Ei lasă, că nu-i din punga ta.

— Da-i dintr'a ta?

— Nu-i dintr'a mea. Da-i din pâlcul de spini a popii!

— Asta nu-i treaba ta. Atâta-ți spun, că de le-oi mai prinde îl cotonogesc! Că-i neam de hoț, ca și tats'o.

Auzi, hoț! Preda hoț!.. Și unde nu i se întunecă așa dintr'odată capul de mâhnire. Nu era hoț. N'a fost niciodată. Nu i-a zis nimeni până acum hoț. Și-l durură vorbele astea. Îl văzu pe Ionică, îl chemă și-l bătu tare, așa ca altădată să nu se mai înhăiteze cu ploduri le de să intre în grădinile oamenilor. Nu știe, dar parcă și acum îi plânge sufletul. Uite, în inima asta ce bate sub veston, are o rană mare, care-l ustură ca un loc fript cu fierul roșu. Nu trebuia să-l bată așa tare, mititelul!

Preda își strânse și mai tare brațele în jurul pieptului, de parcă ar fi cuprins ceva scump. Apoi oftă din tot sufletul. Nu, nu trebuia să-l bată chiar deloc. Când a plecat la gară, dimpreună cu Toader a lui Pantelei Sânger și cu chiar Ion Moruz, Preda s'a apropiat de Ionică și-i ștergea lacrimile cu mâneca sumanului:

— Lasă măi Ionică, nu mai plânge! Când tata s'a'ntoarce înapoi, n'are să te mai bată niciodată.

Îi dase și lui lacrimile. Mai încolo, Ileana lui plângea și ea într'un colț de șalincă.

— U-u, că proaste-s muerile, răcni Toader Sânger. Ș'a mea tot așa a urlat, de m'o'nebunit. Ia, hai, măi Preda, că om întârzia. Mai bine decât îi urla, fa Ileană, a-i aduce o oală cu vin!

Femeea mai trase câteva suspine adânci și se întoarse cu o oală știrbă, plină. Tot Toader o luă din mână și turnă.

— Eu te văd, că ție ți-i frică măi Preda, parcă nă-i fi bărbat.

— Mă, eu am fost căprar în armata română! Căprarilor nu li e frică de moarte. Știi ce scrie în epistolia mea? C'am să trăesc o sută de ani. Da nu vreau o sută. Da hai cincizeci, și tot slavă Domnului, mi-ajunge. Da tu, Moruz, ce stai așa deoparte? Or tot vă dușmăniți?

— Nu ne dușmănim. De ce să ne dușmănim?..

— Ha, măi Preda? Tot dela șfertu cel de vie?

— Ne-o trecut de-acu.

— Lasă că s'or împăca muerile în urma noastră. Bea, bea Preda, că nu se știe zilele omului!

— Beu eu măi Toadere, dar mie îmi plânge nu știu dece sufletul.

— Ești prost! Mie mi-e a cânta. Mi-e teamă numai să nu vie de-acasă Prohira mea, că iar îmi strică coraju! Eh, foae verde sălcioară... Toader Sânger cânta de jale. Ion Moruz stătea încruntat, cu capul în pământ fără să scoată o vorbă. Lui Preda îi lăcrămau ochii:

— Tu cânți, măi Toadere, da nu știi unde mergem noi?

— Știu. La război! Și ce, tată-mio n'o fost la război? Ș'o crăpat?

— N'o crăpat, măi Toadere, da măcar de-ași ști cum e acolo!..

— Ia, cum să fie? Bine. Și tu ce stai bosumflat, măi Moruzule? Ori ți-i teamă că Ileana lui Toader ți-a lua șfertu de vie?

Pentru cea dintâi dată, lui Preda i se părea că Ion Moruz îl dușmănește cu adevărat. Nu știu cum s'a uitat așa pe sub sprâncenele-i stufoase, de parcă l-ar fi mâncat. Au plecat de-acasă, au urcat dealul, Toader Sânger cânta toată vremea și lui Ion Moruz trebuia să-i scoți vorbele cu cleștele. Dușmănia o purta de când cu judecata, pentru șfertu cel de vie, și de când procestu s'a încheiat în favoarea lui Preda. Eh, așa-s oamenii! Răi! Preda își aminti că în toamna asta i-o fi venind greu Ilenii să culeagă via singură, numai cu plodul cela de Ionică.

Or fi drese poloboacele?.. Dar popușoii? Ori poate că Ileana se mai ia de păr cu Paraschiva lui Moruz pentru șfertul de vie! Cine știe? In gând i se amestecau o sumedenie de întrebări grele. Stătea cu ochii închiși și totuși era foarte treaz. Niciodată nu s'a simțit mai aproape cu inima de inima satului lui, ca acum.

Lumea, pe care o trăia pe dinăuntru, atunci când

ținea pleoapele închise, era ca o doftorie bună care-ți alină durerile. Afară tot ploua.

Lui Preda îi plăcea să simtă senzația aceasta de frig pe dinafară și de căldură nespus de dulce a amintirilor, în sufletul acela în care se adunase tot dorul plaiurilor.

Umezeala se simțea pretutindeni așa cum ai simți-o într'o hrubă de mormânt. Preda deschise ochii mari. Soldați pretutindeni, uniforme, chipuri slabe...

— Măi, Toadere!

— Ce?

— Dormi?

— Nu.

— Da unde-i Moruz, măi?

— La compania cincea. Da ce să faci cu el?

— Întreb așa. Măi Toadere, dece oare mă dușmănește omul ista, măi?

— Știu eu, măi Preda? O fi pentru pământul cela. Da nu fiți și voi proști. Nu-i vreme acum de dușmănie. In bătălie sufletul se'nfrățește! Așa spunea măi băete, tata, care-o luptat în două războaie. Nici nu-ți dai seama, cât de mare-i dragostea pentru oameni, când știi că aceeași moarte ne pândește pe toți! Ehe-he, aestea-s lucruri grele, pe care nu le pricepe mintea noastră. Știi, acuma vreau să înceapă bătălia! Chiar acuma!

— Taci, măi Preda. Lasă-mă să dorm.

— Tu dormi, dar eu vreau să înceapă bătălia.

Și Preda Savu începu să murmure singur un cântec ostășesc și să asculte în același timp cum îi bătea inima, asemenea unei păsări speriate.

* * *

Când au plecat, era ora două din noapte. Așa a fost ordinul. Preda Savu mergea alături lui Toader al lui Pantelie Sânger și din când în când îl apuca de mâneca vestonului, așa să-l simtă că-i lângă el. In stânga lui îl avea pe Ion Moruz, care trecuse dela compania a cincea, la a patra. Parcă nu-i era frică. Puțina teamă, care o avusese la început, se spulberase la gândul că se afla între doi de-ai lui.

Ion Moruz nu vorbea nimic. Numai din când în când trăgea cu coada ochiului către oamenii dintr'un sat. Se vedea bine că era peste măsură de îndurerat. Oare mă mai dușmănește? Se întrebă așa în gând Preda. Cine știe! Îi așa de demonic și de negru sufletul omului câteodată!...

Tăcură amândoi. De după depărtatele dealuri se lăsa o noapte păgână cum niciodată n'a văzut Preda Savu lăsându-se vreodată o noapte. In inimă, mai purta rana cea mare ca un loc fript cu fierul roșu, și nu știe prin care anume întorsătură de gânduri, îi reveni în minte din nou scena plecării, când lacrimile lui Ionică îi păreau picături de otravă ce-i cădeau pe inimă și când el i le ștergea cu mâneca sumanului. Apoi oftă, așa din tot sufletul, să și-l ușureze! Nu știe dece, lâncezeala asta îl supăra. La urma urmei, i-a adus tocmai din inima țării lor dragi, nu ca să doarmă în cantonamente! E război! Unde-i războiul?...

— Toadere?

— Ce-i, măi Preda?

— Tie ți-i teamă de război?

— Iar mă întrebi! Lasă-mă naibii, măi Preda. Ești un fricos.

— Nu mai sunt. Gata.

— Unde ne duce oare, măi frate? — Întrebă dintr'odată Ion Moruz.

Intrebarea îl înveseli întrucâtva și-l miră pe Preda Savu. Nu mă dușmănește, gândi el, și se uită lung la Moruz. Avea dreptate Toader când spunea că'n bătălie, sufletul se înfrățește.

— Măi Ioane, mai ești supărat pe mine?

Tăcură o clipă. Urcau un deal care părea că nu se mai termină și răsuflau tare.

— Dece să fiu supărat, măi Preda? N'am dece.

— Ia de șfertu cel de vie, mânca-o-ar viermii s'o mânânce.

— N'am dece. Pentrucă eu știu, că dacă o da Dumnezeu și ne-om întoarce, ea tot a mea a rămâne. Haramul s'alege la urmă! Acu să rămâie la cine s'o nimeri, că tot muerile n'au ce face din ea.

Iar tăcură. Preda se gândea că dacă în momentul acesta s'ar afla acasă, fără nicio vorbă i-ar da lui Ion sferful cela de pământ înapoi. Ș'o să i-l dea, de bună seamă, dar cine știe când? Oricum, lui Ion o să-i pară bine și poate numai atunci o să vadă el, cât de bun suflet a avut Preda.

Trecură prin câteva pâlcuri de spini, intrară în niște porumbi, prin care continuară să meargă până când terminară de urcat dealul. Când ajunseră în vârful lui, câteva obuze pornite din mijlocul dușmanului, vâjâiră pe deasupra lor și se sparseră undeva în urmă.

— Auzi Preda? Intrebă râzând Toader. Acu poți spune că intrăm în război!

Preda și cu Ion Moruz se surprinseră făcându-și câte o cruce. Le era parcă rușine unul de altul că se rugau. Ar fi vrut mai mult, dacă s'ar fi închinat, fără ca unul să-l vadă pe celălalt. Atunci s'ar fi putut ruga mai mult și mai fierbinte!

Coloanele de ostași, iarăși s'au pornit. Trebuia de mers cu multă atenție ca nu care cumva să-i zărească dușmanul. De aici, din vârful dealului acestuia păgân se deschidea un luminiș care părea să nu aibă sfârșit. Preda Savu săgetă cu ochii depărtările acestea și nările i se dilatau, ca atunci când o fiară adulmecă prada. Ia'n de acolo, ia—pornesc brandurile inamice, gândi el, dar nu spuse la nimeni, ca și când aceasta ar fi însemnând un mare secret. Și se bucură ca un copil. Putea spune chiar, că bucuria lui semăna cu a lui Ionică mititelul, atunci când îi aducea câteodată vr'un fluier dela târg.

Se uită pe furiș la Ion Moruz și-l văzu tot bosumflat. Dece Dumnezeu nu i-o fi trecând odată supărarea?... Sfertul de vie! La naiba. Nu e vreme acu de șferturi de vie!

— Dece intrăm în gropi? întrebă înfrigurat Ion Moruz.

— Ne adăpostim. Apoi adăugă după o clipă:

— Ție ți-i teamă, măi Moruz?

— Nu. Dar dacă se întâmplă care cumva să mor, măi Preda, să nu mă ocărăști! Că nu ți-am făcut așa chiar mare rău.

Săracu Moruz, gândi Preda Savu. Are suflet bun sărmanu. Oamenii ișteа is. ca și câinii! El acu te mușcă și acu îți linge picioarele! Nu mi-a făcut nimica omul. Ce să-mi fi făcut!...

In momentul când se așezaseră bine în tranșei, Preda Savu se chinuia să-și amintească, dacă în adevăr Ion Moruz i-ar fi făcut vre'un rău. Și nu-și amintea. Doar puțin, la advocatul Simion, când Moruz ieșise în fața porții advocatului și-i spuse așa scrâșnind din dinți: Te omor mă, dacă te prind în sfertul de vie! Dar nu l-a omorît. Ei, parcă așa ușor moare omul!

Apoi gândul acesta se chirci deodată și toată imaginea care se formase în creerul lui Preda se întunecă, — pentrucă toate capetele fraților de alături se făcură una cu pământul și pentrucă țărâna care răbufnise din băuri și-i semănase pe toți, părea asemănătoare cu țărâna pe care o aruncă oamenii peste coșciugurile morților. Abia mai târziu, Preda Savu și-a simțit iar bătându-i inima și parcă din nou bucurându-se atunci când ochii lui prindeau câte un fulger de brand sfărâmat în aer, ce semăna cu fulgerele cerului colo pe răzășia satului, când ploua tare și când Preda se ducea să mai vadă de i-au mai crescut porumbii. Apoi fulgerile și răbufnirile de felul acestuia se auziau din ce în ce mai des și din ce în ce mai aproape. Era noapte, nu se vedea nimic, dar fumul înecăcios îl simțea fiecare. De sub coasta dealului unde se adăpostiseră, nu mai puteau face niciun pas. Abia mai târziu, când zările toate vesteau dimineața, Preda Savu a văzut dușmani mulți, foarte aproape de ei cu lamele baionetelor lucind în vârful puștelor.

— Iacă-tă-i! răcni el din toate puterile. Și se svârli în malul șanțului ca și cum s'ar fi asvârlit în dușman. I s'a luminat deodată înaintea ochilor, ca și cum toate fulgerile din văzduh s'ar fi adunat să-i lumineze cel mai măreț drum care va porni chiar acum, de aici, de pe marginea acestei tranșei.

— Inainte!... După mine băeți!...

Sabia locotenentului Drumeș a lucit cea dintâiu și atunci Preda Savu și-a simțit inima bătând ca niciodată, nu de teamă, ci de dorința aceea care-l apucase deodată, de a se duce după locotenent și a-i săruta picioarele ca unui stăpân!

— Iartă-mă măi Preda. Să rămânem frați! I-a șoptit plin de nădușeli Ion Moruz. Preda n'a răspuns nimic, pentrucă nu mai auzia nimic, pentrucă sărise din șanț, pentrucă nu mai era el și că pământul care-i fugea sub picioare, părea că vuește ca o apă.

— Inainte!.. Inainte!...

Atât a mai spus locotenentul Drumeș și s'a prăbușit. Un subloçotenent reluă comanda. Preda scrâșni din dinți și lovi cu patul armei. Ochii care scânteiau sub caschetele de fier păreau fulgere, iar obrajii chipuri de bronz. Preda Savu ohiar în momentul acela, avu timp să gândească — așa fulgerător — că moartea aici trebuie să fie altfel, mai altfel decât oricare altă moarte! Se uită în stânga și zări cum un dușman îl strâpunse pe la spate pe Toader Sânger. Atunci lovi și el cu putere în capul celui ce făcuse să-i izvorască sângele din inimă, unui frate bun. Și atât. Mai mult nu avea timp să-l plângă pe Toader a lui Pantelei Sânger. Moartea lui rămânea să fie altfel, mai altfel și mai luminoasă decât oricare altă moarte.

După o oră și jumătate se sfârșise totul. Preda Savu se chinuia să-și aducă bine aminte cum a fost și nu reușia decât să audă cum parcă mai vuește pământul ca o apă. Mergea după ceilalți soldați să formeze din nou cordonul și se împiedecă deodată de trupul unui ostaș, cu pieptul înflorit de două răni mari și roșii. Tresări, și se uită înapoi cum în retragere dușmanii mai trăgeau cu mitraliera, apoi se aplecă deasupra rănitului.

— Măi Moruz! Moruz măi, mă auzi?..

Rănitul dădea din cap. Il auzea. Il auzea bine. Dar înălțimile cerului de deasupra lui erau așa de blânde, așa de limpezi încât vroia să nu mai vorbească ci numai să plângă. Nu mult. Numai câteva lacrimi fierbinți pentru sufletul acesta, care vrea să se ușureze și să scape de o povară grea.

Preda Savu își trecu pușca după gât și ridică pe Ion Moruz în brațe să-l ducă cu el.

— Să mă ierți, măi Preda, îi șopti Moruz atunci când fu aproape de urechea lui. Să rămânem frați, măcar acum la urmă!.. Auzi? La urmă!

Și în momentul acela, Preda Savu simți cum mâinele muribunde ale lui Ion Moruz i se încolăciră în jurul gâtului, cum îl strângeau și cum lacrimile lui îi udară și obrajii lui Preda. Câteva clipe îi trecură repede prin mintea lui Preda Savu, casa, sfertul de vie, advocatul Simion... Apoi: „Măi Preda, stăpânește-ți feciorul că-i un hoț!.. Nu-i hoț! Ionică nu era hoț. Când era asta? Când erau dușmani?!.. Eh! Abia acum își dădea seama Preda Savu, cât de omenești devin sufletele și cum se înfrățesc ele aici. Nici într'un fel în altă parte, ca aici.

Și plin de o cuviosie mare, întoarse capul și sărută obrajii lui Ion Moruz, așa cum altă dată săruta chipurile depe icoane.

Apoi se încovoie și răcni odată de durere, pentrucă un glonte păgân îi intră prin spate și se opri undeva în piept. Își simți sângele cald, leșietic în gură, și căzu lângă Ion Moruz. Ochii lui, până a nu se închide, mai priveau ceva din înălțimile cerului care păreau așa de bânde și așa de limpezi, apoi se închiseră să primească în întunecimile gândului sfârșit lumina morții lui.

JURNALUL LUI EUTHANASIUS

PREZENTARE

Euthanasius, prietenul meu, este un mare boem. Nimeni nu-i cunoaşte adresa, nici chiar eu, cel mai bun prieten al lui, căruia îşi mărturiseşte cu voce avântată concepţiile lui despre artă şi mai ales despre gloria oamenilor. Ne întâlnim deobiceiu în stradă, când îmi răspunde la salut cu o clătinare nervoasă din pălăria cu boruri largi ca a lui Sadoveanu şi-mi zâmbeşte ca o descoperire de luceafăr într'o noapte întunecoasă. E original în fiecare gest. Ţigara şi-o ţine închisă în mână ca pe o monedă, barba şi-o rade odată pe săptămână având grijă să-şi lase perciuni mătăsoşi până la turnura maxilarelor, întocmai ca ai contelui Metternich, faţă de care nu poartă nici un fel de simpatie, în special pentru faptul, că a înghiţit celebrul răspuns al lui Flambeau: Je m'en fiche. E foarte impetuos. A oprit într'o zi tramvaiul, ca să traverseze strada şi nu s'a sinchisit de observaţiile reprezentanţilor forţei publice.

A citit în cei treizeci şi cinci de ani, de când a apărut pe lume, peste un milion de pagini. Poate din această pricină creerul îi scânteiază mereu şi-i uluieşte zilnic pe cei cu care se întâlneşte. Pasiv, acolo unde trebuie să se impacienteze, e numai flacără şi săgeată ascuţită acolo unde trebuie să fie flegmatic şi absent. Boem fiind, respiră numai inteligenţă, doarme pe maldăre de cărţi şi-i plac femeile numai când plâng.

Nu-i place Balzac, pentrucă a îmbolnăvit sufletele mamelor. Nu-l admiră pe Dostoiewsky, fiindcă a întors pe dos individualitatea unui popor. Nu-l iubeşte nici pe Byron, fiindcă n'a avut putere, cu toată strălucitoarea lui apariţie, să curme egoismul omenesc. Nu-l poate admite pe Baudelaire, decât cel mult ca pe un mare interpret al viciilor orientale şi ca pe un poet al decadenţei umane.

In clipa când oamenii laudă şi se pierd în vorbe mari, Euthanasius surâde şi atacă entuziasmul general cu o logică de cremene şi cu o dialectică nevinsă. In jurul lui, la sonoritatea argumentelor lui, neputinţa se svârcoleşte şi fulgeră inutil. L-au invitat odată nişte cunoscuţi să ţină o conferinţă publică. Euthanasius a venit în sala de conferinţe cu o jachetă din secolul al XVIII-lea şi cu cea mai modernă ievalieră la gât. A vorbit trei ore, cu ochii incendiaţi, ca un preot budhist şi cu obrazul brăzdat de şiroiul transpiraţiei. Lumea a plâns şi a râs şi când a vrut să-i strângă mâna, Euthanasius dispăruse în mulţime.

Ii place muzica lui Grieg şi a lui George Enescu. Pe Chopin îl ascultă rezervat, iar Beethoven îi provoacă dorul de aventură.

Euthanasius e un incurabil optimist şi se hrăneşte întâiu de toate cu spirit. Critica lui Sainte—Beuve îl îndârzeşte, iar perioadele lui Bielinsky îi stârnesc ideile combative. Oamenii dorm, Euthanasius citeşte, oamenii muncesc, Euthanasius doarme. La cinematograf nu-l poţi vedea, pentrucă—susţine el—viaţa adevărată se poate dispensa de peliculă.

Il întâlneşti mai totdeauna când eşti grăbit şi convorbirea cu el te face să uiţi de masă. Are o raţiune de mercur, o intuiţie de proconsul, o inimă de Cyrano, o frunte cât o lespede albă şi un pas ca al pelerinilor lui Dante.

Euthanasius cugetă mult şi vorbeşte rar dar tot aşa de mult. Interesante sunt părerile lui asupra lumii de astăzi şi le vom afla, fiindcă în numele prieteniei noastre mi-a făgăduit, că mi le va mărturisi treptat, începând cu săptămâna aceasta.

Mihail Danu

ALTĂ LUME

(Urmare din pagina 1-a)

îndeaproape de infanterie sprijinită de tancuri. E o situaţie critică. Unităţile nu reuşiseră încă să se stabilească pe o nouă poziţie.

Comandantul Diviziei îşi dă seama de situaţie şi trimite pe Şeful de Stat Major, Maior Davidescu Ioan, la faţa locului.

Prin negura dimineţii nenecunoscutul pune un mare semn de întrebare şi momente de grea cumpănă. Şeful de Stat Major ia contact cu Lt. Colonel Lungu, Comandantul Regimentului de Cavalerie din acel sector, cu care parcurge prin ploaia de gloanţe toată linia I, pentru a se edifica, în totul, asupra situaţiei, care în lumina adevărurilor nu admite nici-o întârziere. La telefon, Şeful de Stat Major dă lămuririle necesare Comandantului, raportează măsurile de contraatac ce se impun şi cere aprobarea să conducă personal această dificilă şi hotărâtoare acţiune.

Strânge în mănunchi tot ce este disponibil, iar zâmbetul său nepăsător învie toate virtuţile, călăreţe încrederea în forţele proprii. Sunt puţini cei ce vor contraataca şi ar părea că o oprire este mai rezonabilă, dar iniţiativa e de partea ruşilor şi această iniţiativă nu se va putea smulge din mâna lor decât printr'o acţiune în forţă. Cu Şeful de Stat Major în frunte, unităţile prind suflet, prind aripi nevăzute şi într'un avânt de nebănuit, se aruncă asupra duşmanului. In plin atac şi sigur de victorie, inamicul este întâi surprins — încearcă să-şi continue atacul, dar izbit de năvala călăreţilor, se opreşte şi cedează.

Este de ajuns. Unităţile au avut timp să se instaleze, ariergarda e salvată. Divizia s'a regrupat şi e gata să primească aşa cum se cuvine pe inamic.

Fapta depăşeşte aşteptările; lucrurile reintră în normal. Criza a trecut. Comandantul îşi felicită Şeful de Stat Major şi-l propune la cea mai înaltă distincţie militară — pentrucă depăşind din proprie iniţiativă atribuţiunile, a dat acţiunei sufletul ce a stat bază tuturor operaţiunilor Cavaleriei noastre.

Aşa luptă şi învinge călăreţii.

NOTE

O sută de ani

dela naşterea Reginei poete Carmen Sylva au fost comemoraţi în toată publicistica noastră cu o însufleţire vrednică a fi oferită ca pildă de legământ faţă de trecut şi faţă de Monarhie.

Au apărut atâtea amintiri impresionante, opera poetică a marei noastre Regine a fost analizată cu atâta căldură, încât nu e nici o exagerare dacă vom afirma, că fiecare român a simţit prezenţa nevăzută a marei Suverane, pe fruntea Căreia, alături de greutatea Coroanei, Dumnezeu i-a aşezat şi harul nemuritor al poeziei.

„Basarabia literară", exponentă a condeierilor basarabeni, îşi pleacă genunchii inimii lângă amintirea Carmen Sylvei şi-şi împrospătează conştiinţa şi sufletul din pilda şi truda celei dintâi Regine a României.

„Universul literar"

din 10 Decembrie a. c. se ocupă de opera dramatică a lui Henry de Montherlant. Scriitorul Henry de Montherlant este cel mai autentic reprezentant al literaturii franceze actuale.

Desprindem din articolul „Teatrul măreţiei", semnat de Rainer Biemel:

Henry de Montherlant dă literaturii franceze teatrul măreţiei. Acest fapt merită să fie inscris limpede în cartea criticii. Nu este păcat mai mare decât acela care ne face să trecem pe lângă un lucru mare fără să-l vedem. Cu câteva rari excepţii, critica franceză nu şi-a făcut datoria în această împrejurare. Succesul piesei „La Reine Morte", la teatrul lui Molière, lacrimile vărsate de mii de persoane profund mişcate, a provocat o reacţiune duşmănoasă în rândurile unei mari părţi a presei literare. Un critic, simţind inutilitatea denigrării, a mărturisit pur şi simplu că în loc să se scrie atâta asupra lui Montherlant, ar fi de o mie de ori mai bine să se facă linişte în jurul numelui său. Şi nu cerea o tăcere mare, ci una de trei sau patru luni. Ce-i altceva decât o clipă faţă de posteritatea unei opere de artă?".

Mai semnează în numărul de faţă: Cezar Petrescu, Horia Nitulescu, M. Veronescu, Grigore Popa, Dinu Stegărescu, Dem. Gh. Molla, Titus Poenaru, Lucia Dem. Bălăcescu, etc.

Cronica literară şi notele sunt deţinute de d. Traian Chelariu, cu o sănătoasă judiciozitate şi cu o conştiinciozitate exemplară.

„Spovedania" d. Cezar Petrescu desvăluie încodată puterea de interpretare a sufletului omenesc, pe care o găsim în toate nuvelele marelui nostru prozator.

Revista Fundaţiilor Regale

Nr. 12 pe Decembrie 1943 este închinată în întregime memoriei Reginei poete Carmen Sylva, cu ocazia împlinirii a o sută de ani dela naşterea ei.

Pe marginea acestei comemorări d-l D. Caracostea scrie despre „Dinastie şi creativitate".

Marele muzician George Enescu deapănă câteva interesante „Amintiri despre Carmen Sylva". Alice Voinescu reactualizează „Două ceasuri cu Regina Elisabeta". Ion Şingariu tratează despre „Poezia unei Poete", iar D. Mazilu ne dă un interesant material bibliografic asupra operei Reginei-Poete. Aşa cum se prezintă numărul actual din „Revista Fundaţiilor" aduce un preţios material de documentare şi o pioasă închinare memoriei aceluia care a fost prima Regină a României.

Incepând

dela 1 Ianuarie 1944, „Basarabia literară" va apare în fiecare Joi dimineaţă. Primul număr, ce va apare Joia, va fi cel din 6 Ianuarie 1944.

„Har şi libertate",

broşura păr. Ştefan Bădescu —Turcu, apărută ca extras din revista „Misionarul", prezintă o importanţă aparte. O mulţime de probleme de doctrină teologică sunt documentate succint şi limpede, adeverind o cultură vastă şi o deosebită înclinaţie de pătrundere ortodoxă.

Materialul folosit în această lucrare poate da naştere la o altă carte de proporţii vaste, cu ajutorul căreia se clarifică întrebări ca acestea: ce şi cât avem din Dumnezeu în noi, comunitatea şi individualismul, Hristologia şi teologia Duhului Sfânt, etc.

Fiecare teolog se cuvine s'o consulte.

„Bucovina literară"

din 5 Decembrie a. c. este închinată lui Mihail Sadoveanu: Ceahlăul literaturii române. Comentează şi analizează marea personalitate a lui Mihail Sadoveanu Aurel Vasiliu, Ovid Buzneanu, I. Mandiuc, N. Căliman, Viorica Pintilescu, etc.

Semnează proză: Mihai Cosmineanu, V. D. Tan şi Aurel Tudor.

Poezia e deţinută de: Neculai Ţăutu, Jacint Jena, George Todoran, D. Loghin, Dragoş Vicol, Verona Brateş şi Radu Mehedinţi.

Reproducem această strofă deosebit de sensibilă şi duioasă, din paezia „Maria Magdalena" a lui Neculai Ţăutu:

„Dòamne, dece mi-ai dat auz
să-i ascult glasul,
iarba cântă pe unde-şi poartă
pasul,
portocalii ard cu flăcări reci
pe gură,
mai bine mă lovească bicele
tari cu ură,
decât să-i ating părul de aur
sau trena,
când vine din icoană Maria
Magdalena..."

„Filele de calendar", ca întotdeauna, sunt pline de miez şi denotă o atitudine susţinută cu suflet şi convingere.

O poezie de război

Caracteristică şi cu nuanţe profund personale se tălmăceşte în recenrul volum al d. Petre Paulescu „Noi dela infanterie". E o substanţă profund trăită, care mişcă şi circulă dela suflet la suflet în toate aceste poeme de reală înţelegere a războiului.

Redăm:

Mărşăluim, mărşăluim
Din Bucovina până'n Crim.
Ne ard sub tălpi pământurile
Şi'n suflet ne bat vânturile.
Mărşăluim în marş viteaz
Tot mai departe în Caucaz.
Căruţele sunt obosite
De-atâtea drumuri negrăite.
Şi caii dorm în ham aşa
De două ierni prin Rusia.
Soldaţii—cercăne şi dor—
Târâsc văpăi în mersul lor.
Mărşăluim, mărşăluim,
Lângă Urali, să poposim...

O cadenţă impetuoasă izbucneşte dintr'o astfel de poezie, în care realitatea frontului inundă estetica cronometrată şi îndelung cântărită a poeziei de acasă. Ritmul se confundă cu tropăitul pasului ostăşesc, alături de respiraţia strânsă a neamului, în jurul biruinţei acestui război apocaliptic.

Ion Sofia Manolescu

publică în pagina literară a ziarului „Bacăul" o poezie de războiu „Atac în zori", pe care o reproducem pentru adevărul şi frumuseţea ei lăuntrică:

Vânturile au început să bată...
Zorii îşi frâng focurile—roată,
Noaptea cade 'nvinsă în atac.
Pe câmpie leşurile zac.

Seceră mitralierele ca'n spice.
Ne atacă avioane inamice.
Peste foc şi peste baricade
Cineva se clatină şi cade.

Din vâltoarea marelui măcel
Svârle moartea graiuri de oţel.
Proiectilele rup ceru 'n bot;
(De n'aş muri cu poezii cu tot).

Se întinde carnea pe şenile
De mă 'nţeapă groază în pupile.
Oamenii scot urlete de fiare
Peste iad se 'nalţă Sfântul
Soare.

Radu Stanca,

un poet din tânara generaţie, apăruse nu demult cu o poezie în „Universul literar", în care forma înnoitoare se îmbina de minune cu autohtonismul literar. Spre surprinderea noastră, îl vedem şi în revista „Kalende" cu o poezie „Corydon", în care se vădeşte un adept îndârjit al poeziei „hiper—originale". Iată două strofe concludente:

Sunt cel mai frumos din
oraşul acesta,
Pe străzile pline când ies
n'am pereche,
Atât de graţios port inelu 'n
ureche
Şi-atât de 'nflorite cravate şi
vesta.
Sunt cel mai frumos din
oraşul acesta.

C'un tainic creion îmi sporesc
frumuseţea,
Fac bae în cidru de trei ori
pe noapte,
Şi'n loc de scuipat am ceva
ca un lapte—
Pantofi cu baretă mi-ajută
sveltetea
Şi-un drog scos din sânge
de scroafă nobleţea.

Poezia hiper — modernistă şi-a găsit încă un cobzar, ferm convinsă că va întrece toată lirica europeană. Atenţiune, deci, să facem loc „genilor" inovatoare care cântă din rărunchi şi cerebel şi pentru care inima e o banalitate „usturătoare". Să le facem loc, că astfel se înfurie şi scuipă în toate valorile româneşti şi în spasmul neputinţei ne acoperă cu conspiraţia tăcerii.

Teodor Al. Munteanu,

vrednicul redactor al revistei „Convorbiri literare", fostul prim-redactor al „Basarabiei literare" şi autorul volumelor de versuri „Meri domneşti" şi „Viori de lut", lucrează în prezent la două volume de notorie însemnătate actuală.

Primul volum, întitulat „Scriitorii căzuţi pe front" va cuprinde date biografice şi bibliografice asupra acelor condeieri, care au căzut cu faţa la inamic, după ce-şi croiseră drum cu puterea talentului.

Al doi'lea volum: „Cartea Scriitorilor căzuţi" va reda fragmente şi bucăţi expresive din opera scriitoriior căzuţi pentru patrie. Cunoscând inaita şi frăţească grijă a d. Teodor Al. Munteanu pentru scriitorii căzuţi, cărora le-a închinat un splendid număr din „Basarabia literară", aşteptăm cu înfiorare aceste cărţi, perfect încadrate în linia comandamentelor noastre româneşti.

„Basarabia desrobită cântată de poeţi"

Se intitulează o broşură, pe care ne-o trimite d. George D. Rânca dela Dorohoi. Deşi incompletă şi mai având nevoie de cizelare, lucrarea e o contribuţie valoroasă mai ales că e pornită din iniţiativă particulară şi nu sprijinită de stat. Broşura cuprinde 40 de poezii închinate Basarabiei, scrise în mare majoritate în preajma şi după comunicatul Marelui Cartier general român referitor la desrobirea întregei provincii răsăritere. Sunt adunaţi în această broşură următorii: Iustin Ilieşu, D. Iov, Volbură Poiană Năsturaş, Const. Goran, Ştefan Crăciun, Sergiu Cujbă, P. Tipărescu, N. I. Herescu, Adelina I. Cârdei, Colonel Pancu, Florica Barra-Mihai, Al. Bardieru, Ştefan Şoimescu, A. Jolondovschi, Leonte Dumitrescu, Const. Barcaroiu, Anton Luţcan, D. Karnabatt, G. Tutoveanu, Horia Furtună, Dan Bălteanu, Sebastian Popovici, Olga Cruşevan, Radu D. Rosetti, Anton Ştefănescu şi Mircea Bonifaciu Pitiş.

Toţi cântă destinul românesc şi durerea Basarabiei, adusă la lumină prin jertfa oştaşilor români.

Ca document, strădania d. George D. Rânca merită a fi preţuită, mai ales că autorul singur mărturiseşte în prefaţa broşurei sale: „Am adunat în această broşură antologică numai poeziile scrise şi publicate după începerea războiului, acordându-le un sens simbolic, a cărui importanţă va fi sesizată după trecere de vreme".

Remarcăm

causticitatea şi humorul de bună calitate al d. Sandu Russu, manifestat în fiecare număr al ziarului „Bacăul".

Literatura pentru copii

Literatura pentru copii a constituit mai totdeauna o ocupaţie periferică pentru o seamă de scriitori mari ai Neamului, deşi scrisul pentru vârsta cea mică e o indeletnicire care dă mult de lucru adevăratelor talente. Se cere pentru aceasta o anumită înclinare şi o posibilitate psihologică de adaptare la ceea ce e în stare să perceapă copilăria, să emoţioneze copilăria.

Au apărut şi cărţi şi revisie pentru copii, dar în majoritatea cazurilor nu sunt altceva de cât nişte motive colorate de a înşela buna credinţă a micuţilor cititori, ori de a le perverti din fază gustul pentru frumos. Un astfel de comerţ e detestabil.

Pe altă linie de conduită se situiază o publicaţie pentru copii, anume revista „Graiul copiilor", editată prin îngrijirea Ministerului Culturii Naţionale. Apare lunar şi fiecare număr reprezintă o fază, o anumită epocă din preocupările elevului. Are un conţinut moral-naţional, cuprinzând bucăţi în proză sau versuri bine alese care o fac apreciată mai ales la elevii ceva mai răsăriţi. Pentru cei mici e nevoie de altfel de material. Ilustraţiile sunt cu gust executate.

Faptul că însăşi Ministerul Culturii s'a gândit să scoată această revistă, înseamnă că şi oficialitatea a sesizat sterilitatea câmpului literar pentru copii. Colaboratorii acestei reviste cei mai mulţi sunt dintre învăţătorii apropiaţi de copii, cunoscători ai sufletelor acestora. Deasemenea apar şi bucăţi ale marilor scriitori ce sunt în contact cu ceea ce se chiamă literatură pentru copii.

Considerăm această revistă ca un început bun. Cu o singură condiţiune: să nu devie un organ oficios pentru didacticismul Ministerului. Până în prezent n'a dat o asemenea dovadă şi e pe calea potrivită.

Secretul noianului de traduceri

Scriitorul şi gazetarul bucureştean Romulus Dianu, într'unul din numerele „Curentul-ui", ne explică secretul traducerilor fără număr care au inundat piaţa literară.

Majoritatea absolută a acestor traduceri se face din literatura engleză sau americană. La început lumea a văzut în acest fapt o tacită simpatie pentru anglo-americani. In fapt, realitatea e alta. Lipsa de relaţii, în care ne găsim cu aceste ţări, face inaplicabile acele convenţii internaţionale cu privire la dreptul de autor, traducătorul şi editorul fiind moştenitori necontrolaţi ai acestui drept.

Iată explicaţia noianului de traduceri din literatura adversarilor noştri în acest război.

Ar fi de dorit ca Statul să reglementeze această situaţie greşit interpretată până în prezent, Editorii să fie siliţi a pune un oarecare echilibru în prezentarea literaturii străine, deoarece interesul pecuniar nu poate fi singurul care să dicteze origina traducerilor.

Şi aceasta, mai cu seamă când aceşti editori trebuie să trăiască şi ei, să ia parte la războiul pe care îl purtăm. Prin cultivarea masselor de cititori în sens contrariu, se dovedesc inamicii momentului nostru istoric şi e bine să fie notaţi.

Poşta redacţiei

D-l Prof. AUREL GEORGE STINO. Mulţumim pentru toate şi mai aşteptăm.

ALEXANDRU BARDIERU. Nuvela trebuie să sufere unele ajustări. Aşteptăm un reportaj literar despre viaţa studenţească de odinioară a Chişinăului.

AL. LUNGU. Trimite-ne un ciclu de versuri.

B. FRUNTE. Am primit tot. Mulţumiri.

M. IROFTE. In materie de poezie, acolo unde nu se întrevede nici o picătură de dar, nu poate fi bunăvoinţă. Deschizi drum unuia, pe care-l simţi, că-şi va menţine cu cinste drumul mai înainte. Poeziile dvs. nu inspiră nicio nădejde. Dealtfel mărturisiţi singur:

„Mare lucru nu-i povestea
Când e prea obişnuită..."

De bună seamă, din cele trei bucăţi primite n'am putut alege nimic.

A. V.—Bălţi. Poemul în proză „Femeia din vis" e lipsit de consistenţă. Abundă în cuvinte poetice, dar n'are acea profunzime şi originalitate, pe care trebue să le aibă asemenea gen de literatură. Reproducem un fragment, ca să vezi că avem dreptate:

„Incerc să te regăsesc în trecut, să te rup din el, dar zădarnic—nu mă mai pot *amăgi* cu propriile mele *minciuni*, minciuni ce m'au făcut odată atât de fericit. Sufletu-mi, catacombă tristă şi ruinată, stă gata să se prăbuşească. Vreau să fiu singur, doar eu, neimpărţit în două, fără patimi, fără lut... Să mă înalţ până acolo unde te-aş putea întâlni..."

Dacă d-ta vrei să fii singur şi sigur, nu e de mirare, că şi noi vrem să fim siguri că publicăm un lucru bun. Deocamdată asemenea siguranţă n'o avem.

M. ŞTEFANIU. Schiţa va apare, poezia nu.

V. F. Hotin. Ce-ţi putem face, dacă n'ai învăţat încă românește!

SERALĂ

S'a întunecat ca o noapte bolta frunţii mele
Şi miresmele brazilor umblă desculţe prin frunzişuri,
S'aud paşii de căprioare prin iezerele gândului
Şi cerbii singurătăţii sburdă prin desişuri.

Culmile stau proptite în ghioage ca haiducii
Şi isvoarele saltă prin stânci ca nişte mingi.
Pe coştile îşi face — cuib — pacea visătoare,
Numai tu tristeţe umbli şi cu amintiri te 'ncingi.

Mi-e sete, mi-e sete de linişte de astre.
Il vreau pe Dumnezeu. mă vreau lângă el ca o slugă,
Prind de umeri Cerul ca pe uu prieten
Şi sufletul tânjeşte după azur ca o rugă.

Nostalgia paradisuiui se întinde în mine ca o rană
Şi florile păcatului la cale ca pe ruine.
Credinţă, credinţă mai multă credinţă în lume,
Şi mai multă iubire, Doamne, pentru Tine.

Cerul s'a arcuit ca o cobiliţă peste piscuri
Şi stelele s'au întins pe pante ca nişte miresme.
Te simt singuratate pe creste ca o stăpână
Şi miezul nopţii şi-a durat prin cetini verzi catapetesme.

Petre Paulescu

VÂNĂTOARE

Pădurea'şi suie glasul din zăvoaie
Şi alte svonuri dincolo răspund;
Pe ceruri pârga soarelui se 'ndoaie
Şi arde, ca o flacără pe prund.

Tâşnesc, ca vântul, câini de vânătoare.
De prin desişuri blonde de stejar,
Pe urme de plăpânde căprioare,
Ce hoinăresc cu luna la hotar.

Pândarii urcă leneş prin frunzişuri,
Par nişte crai întorşi dela războiu,
In calea lor se 'nchină din tufişuri
Topaze de luceferi şi de foi.

Şi geme'n taină verdea 'mpărăţie,...
Schelălăitul câinilor mai viu
Se risipeşte — sbor de păpădie —
Departe pe covorul argintiu...

Târziu, când codrul dă'n singurătate,
Doar cerbii beau din şipotul lunar
Şi furişaţi prin cetini 'nrourate,
Adulmecă luceafărul hoinar.

Alfred Tibereanu

Tiparul Soc. Naţionale de Editură şi Arte Grafice „Dacia Traiană" Sucursala Chişinău Str. Miron Costin Nr. 8 Tipărit la 17-XII.1943

ANUL II. Nr. 93 — 5 LEI EXEMPLARUL — 25 Decembrie 1943

30.DEC.943 — ASOCIAȚIA — SIBIIU

Dm 48-93

Basarabia literară

Onor. Revista "Transilvania" str.A.Saguna Nr.6 S I B I U.-

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
Chișinău: Str. Mihail Eminescu, Nr. 19. Tel. 302
Prim-Redactor: SERGIU MATEI NICA

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

ABONAMENTE
Particulari . . . . . 260 lei
Autorități și Instituții . . . . . 500 „
Străinătate . . . . . 1000 „

CĂRĂRI VIZIONARE

Efluvii de lumină cerească, transformate într'o torențială învăluire în slavă a pământului, ating imperceptibil nepăsarea Betleemului. Se culcă în ieslea din marginea lui pentru a învestmânta nemurirea în purpură terestră, pentru înrudirea vremelnicului cu veșnicia. Esența pură dumnezeească descalică de pe treptele azurului în imperiul mlaștinelor păcatului uman, pentru a sgudui în brațele neprihănirei Sale temeliile iadului. Evenimentul întrupării Mântuitorului, identic în strălucire cu abundenta revărsare de lumină din steaua miraculoasă, va spinteca deacum negurile pământului și va deschide în transcendență noui căi de sbor pentru sufletele sbuciumate. Cosmosul întreg se va cutremura inundat de sunetele corului serafic, iar fizionomia nouă a lumii, ca într'o fantastică transfigurare, își va desveli scutecul de aur strivindu-și visurile rebele între pleoapele înrourate de mirul împăcării.

Reflexiile divinității în sublima lor efloreșcență vor picura mărgăritarul dragostei în potirul florilor, în ochii tuturor vietăților, în oglinda adâncă a sufletului uman. Geniile lumii își vor desvălui toată splendoarea bogățiilor creative și în întrecere cu fenomenul divino-uman își vor pulveriza rezistența lutului trecând peste granițele cotidianului și vor străbate ca fulgerul vămile văzduhului pentru a-și risipi paloarea frunții în strălucirea azurului.

Frumusețea arhitectonică și sculpturală va crește svelță ca o minune din duritatea stâncilor, până în vecinătatea Creatorului, spre a-L mări. Printre degetele firave și înfrigurate va clocoti viața în mii de pensule, care vor culege roada colorantă de pe paletă spre a mătura orice platitudine de pe scara luminii și a da naștere la o nouă viață pe câmpul imaculat al pânzei, imitând frumosul creațiunii dela firul de iarbă până la imaginea divinității.

Sunetele artiștilor, fascinați de o nouă simfonie a universului, vor sparge zăgazurile banalității și, în nemuritoarele lor vibrații, se vor înălța până la beția exuberanței mistice.

Poeții, în călătoriile lor fantastice, vor trage punți de aur printre stele, vor fraterniza cu luna și cu luceferii și, poposind apoi în grădinile nemărginite ale Creatorului, își vor revărsa inspirația la picioarele Lui cu acorduri de liră nemuritoare. Și veacuri după veacuri vor veni să-și depună ofranda în poalele lui Dumnezeu. Iar Pruncul din ieslea Betleemului, ca un isvor potolitor de arșiță și însătare pentru călătorii pământului, trimite-va peste veacuri noui efluvii de lumină inspiratorie pentru micii creatori. Se va înrudi cerul cu pământul și omul se va îndumnezei precum și Dumnezeu s'a înomenit.

T. N. Suruceanu

NU-S DRUMURI...

Nu-s drumuri înapoi..., nu-s drumuri... nu-s...

Bat tunurile 'n noapte, bat să spargă
Surâsul unui mort întins pe-o targă...

In noaptea asta s'a născut Iisus?!...

Mai alb ca neaua a venit Crăciunul
In visu 'ntemnițat în amintire...
Ni-i dor de liniște, de glas de prunci—subțire;
Aici, în loc de clopot, bate tunul.

Pe cerul—boltă de biserică bizantină,
In loc de candelabru arde luna—
Colindă trei mitraliere 'ntr'una
Și mortierele aruncă 'n vânt lumină...

Dar stelele, sfioase luminiți de ceară—
Pornesc cu Steaua, gândurile spre Apus,
Să-l afle într'un staul pe Iisus
Și-alături, Maica pururea Fecioară.

Pe haine-au înghețat bucăți de glod...
Cu părul despletit aleargă vântul—
Atâția morți căzuți—cuprind pământul—
Ca pruncii, din porunca lui Irod.

Aseară s'a predat plângând, un rus
Vorbind de Dumnezeu... de suflet... de prigoană...

Imi amintesc de-acasă... De-o icoană...

...Nu-s drumuri înapoi... nu-s drumuri... nu-s!..

C. A. Munteanu

SATUL ȘI TRADIȚIA LUI

de MAXIM TĂNASE

Azi, ca și ieri, ca și de două mii de ani în urmă, satul așteaptă cu sufletul strâns, să coboare pe aripile norilor „vrăjitorul cu barba albă"—moș Crăciun—cu grupa sfântă a Vicleemului, cu „Irozii", cu colinda nădejdilor noastre de mai bine, cu steaua prevestitoare a unor zile de complectă ridicare a omului din nimic. Satul așteaptă să-i vină magii, porniți din țara răsăritului, spre staulul din Betleemul mântuirii, purificării, dragostei nemărginite și perfecțiunii desăvârșite. Satul își așteaptă cu înfrigurare datinile sărbătorilor sfinte, prin care ia contact curățitor cu divinitatea, concretizând în ele mistere ce nu le caută originea; datinile care l-au apropiat de Dumnezeu și prin care trăește spiritual și transcendental.

Satul acesta etnic, autentic și tradițional își duce trudit existența sa sufletească pe albia acestor datine, pe albia tradiției lui milenare, din care nimeni nu-l poate scoate.

Dacă cineva ar încerca să smulgă din străfundurile vieții lui această comoară în și prin care trăește, ar însemna a-i smulge dogmatica de viață, însăși viața cu legile ei spirituale permanente.

Fără multă știință, ci numai din instict, satul știe că tradiția este sfera largă a datinelor tuturor aspectelor etnice; că tradiția este „însăși viața neamului sau mai bine zis legătura dintre timpul — viață și organismul în spațiu care este neamul"; că tradiția nu înseamnă o întoarcere la trecutul cu care numai în rare cazuri se identifică, ci numai ținerea în seamă, în orânduirea traiului nostru, a tot ceeace din trecut prin datini este încă viu, cu adevărat viu în sufletul omenesc".

Tradiția unui neam „este frâna necesară în fața oricărei rătăciri pe drumuri străine și periculoase, care, oricât de atrăgătoare și frumoase ar părea nu pot duce la singurul scop al vieții: creația". „Tradiția este garanția creațiunii în spirit etnic și prin aceasta isvorul tuturor contribuțiilor naționale la progresul umanității". „Tradiția formează minimul de poezie necesar societății ca să poată trăi, dramul de vis ce transfigurează hâda realitate și valoarea unui trecut ce permite speranța și credința în viitor".

Tradiția e forță.

Omorând tradiția am omorât viitorul unui neam.

Să revenim. Tradiția nu e sinonimă cu trecutul. Trecutul e „o urnă cu cenușa vieții", viața așa cum s'a petrecut ea, cu erorile sau virtuțile ei. Viața de azi s'a născut din cea de eri, spre cea de mâine, care va fi cu totul altceva decât cea de azi. Viața de azi e fundamentată pe viața de eri, pe trecut, dar nu e, nu cuprinde tot trecutul în sine, ci numai ceeace este mai esențial uman și mai semnificativ. Viața de azi cuprinde din trecut numai „permanențele spirituale veșnice" și pe aceste permanențe veșnice spirituale își grefează contribuția de cunoaștere și de creație, generațiile.

Satul trăește prin această înoire, primenire, dogmatică a vieții, prin acest „fluid vital" al permanențelor; trăește spiritual prin această tradiție. Satul se

(Urmare în pag. 4-a)

CRĂCIUNUL IN LIRICA BASARABEANĂ

— de ROBERT CAHULEANU —

Evenimentele epocale din istoria umanității au avut darul ca, pe lângă prefacerile sociale și politice iminente oricăror inovații sguduitoare, să aducă noui aporturi și traiectorii de orientare în spiritualitatea globului nostru.

Mistică prin cadru și profeții, Nașterea lui Hristos a însemnat o mare răscruce în drumul de până atunci al omenirii păgâne. Ieslea din Betleem era prea luminoasă pentru a nu atrage rugăciunile unora și blestemele altora. Biblia ni le-a redat întocmai și literatura fiecărui secol de după Hristos a căutat să oglindească nu numai Taina cea Mare, ci și totalitatea îndoielilor, a frământărilor și a credinței isvorâte de Ea, pecetluind prin aceasta însăși permanența și strălucirea ideii reștine.

Poezia, ca exponent al celei mai pure simțiri, a concretizat fiecare clipă a vieții Mântuitorului, dela primul scâncet din fașă până la ultimul strigăt de pe Golgotha. Adevăratul Hristos trăiește numai în Evanghelie și 'n Poezie.

Felul în care se reflectă Nașterea Domnului în lirica universală, diferă dela epocă la epocă și dela popor la popor. Nicăieri însă lumina și măreția nu-i sunt tulburate, chiar dacă incertitudini apăsătoare încercau să clatine uneori inimile pornite în căutarea Isvorului cu apă vie și veșnică.

In lumina considerațiilor de mai sus, vom căuta să facem o prezentare succintă a modului în care ne este transpusă Nativitatea în opera lirică a actualei generații basarabene.

Spiritul adânc religios al acestei provincii n'a permis condeierilor ei să devieze sau să cotească depe linia trasată cu atâta statornicie de tradiția strămoșilor. Nașterea Domnului la poeții basarabeni nu apare în poezii ocazionale, fabricate anume pentru numerele de sărbători ale ziarelor și revistelor, ci este rezultatul unei îndelungi frământări sufletești și a unei intense trăiri religioase, dar mai cu seamă ea isvorăște din necesitatea imperioasă a sufletului de a-și mărturisi — sieși sau altora — esența Divină din care purcede și spre care se duce.

In lirica basarabeană actuală, distingem două categorii de poezii în care se reflectă Nașterea Domnului: una independentă de timp și de frământările vremii și alta strâns legată de actualitate.

In prima categorie vom încadra poezia lui Sergiu Matei Nica, Neculai V. Coban, Vl. Cavarnali și Alfred Tibereanu, iar în cea de-a doua vor intra poeții D. Iov, Ion Buzdugan și C. A. Munteanu.

Mai basarabean în creație, prin vocabular și atmosferă, decât toți ceilalți poeți basarabeni, Sergiu Matei Nica a reușit să ne dea în al său „Colind" o viziune admirabilă asupra Nașterii lui Hristos:

Vine Pruncul dintre dealuri
Calcă puf bălan ca pe olghealuri,
Poartă'n mâini o ramură de vie
Și o pită neagră de pe lanuri,
Ciocănește salbe de lumină,
Ciucuri mari de alintare plină
Pentru o mamă mucenică și străină,
Nărămziul peste veac,
Marie!
De ne-ați da colaci cu fața dolofană,
Și-o sângeapă iute dela vrană,
Vă vom cere plâns de bucurie
Vă vom spune vorbe de pus la rană
— Piele moale, simțitoare ca de ciută,
— Cănățuică în aghiasmă ne'ncepută,
— Rugăciune cu-ascultare ne'ntrecută,
Nărămziul peste veac,
Marie!

Sunt atâtea imagini și comparații grăitoare în această poezie, încât cuvintele noastre explicative n'ar avea nici un sens. Nu ne putem reține totuși să nu afirmăm că așa cum ni-l prezintă poetul, însuși Mântuitorul pare să fie basarabean. Acesta e un mare merit al „Colindei" lui Sergiu Matei Nica, pe care-l scoatem în evidență cu toată bucuria și certitudinea.

Cu totul altfel se prezintă „Cuvânt de martor" al lui Neculai V. Coban. Poetul își închipuie că este contemporan cu Iosif și cu Maria, martor umil și necunoscut la Nașterea Domnului. De aici cadrul mistic, însă real — surprinzător de real — în care ne este înfățișată întruchiparea Mântuitorului:

Toate spărturile zidului netencuit,
bolnav de deștrămare,
să le vămue vântul
și noaptea deplină.
Prin acoperișul spart
să nu intre lumină,
ci îndoit întunericul negru să cadă
și vitele cu boturile roze
să se bucure de somnul lor unic de nou.

In fața Ieslei din Betleem, poetul se găsește încolțit de-o seamă de gânduri cărora nu le poate găsi răspuns:

Cu Iosif și Maria Fecioara
unde sunt oare? In ce vreme?.
Ce glas neauzit a urzit
să ascult de porunci
și pentru ce orașul
nu ne primește nicăieri?

Intrebări chinuitoare și grele, pe care niciun martor contemporan al nașterii lui Hristos nu le-ar fi putut deslega.

Realismul poemului culminează în versurile unde poetul vorbește despre asinul prezent la actul Intruchipării:

Ca și nouă și lui
să-i miroase palatul,
să strănute
și să se apere cu coada de umbre.

Finalul poeziei redă încă mai bine puterea poetului de-a se transpune, în timp și spațiu, până la Ieslea Divină:

Haide, lăsați la o parte ușile,
ușile dela grajd, să între mai întâi

(Urmare în pag. 4-a)

SE-AUD MARTIRII...

Incărunțiți și goi, în temnițe, pe piatră,
Ni-e pieptul stors de oftică și dor.
In miez de nopți stihiile ne latră
Și șobolanii mușcă din picior.
Pe mucegai și apă ne târîm,
Noi vă iubim, noi vă iubim.

Din Piatigorsk la Nowaya Zaprawa,
Săgeata siberiană ne-a învins.
Căldura inimii mai fierbe 'n noi ca lava
Când lanțurile—au încetat de plâns.
Muți ne privim, pe rând murim,
Noi vă iubim, noi vă iubim.

Din Bataisk la Sewernaya Balka,
Stăm risipiți în suliți pe taigă,
Ades de ziduri reci ne lipim falca
— Poate ne fură zarea sau ne strigă.
Sub biciu scrâșnim și amuțim,
Noi vă iubim, noi vă iubim.

Mulți putrezim în gropile comune,
— Cu lespezi grele de țărână 'n spate.
Dar cântec românesc prind vânturile să sune,
Ca niște strune de vioară, 'ndoliate.
Atunci sub noaptea siberiană ne sucim:
Noi vă iubim, noi vă iubim.

Sergiu Matei Nica

CRONICA LITERARĂ

D. Iov: COVOR BASARABEAN

cu 58 gravuri originale de Th. Kiriacoff - Suruceanu - 1943

Cel mai greu lucru de împlinit cu adevărat şi fără îndoială în momentele de faţă, este să scrim o cronică literară despre opera poetică a lui D. Iov. Veteranul acesta, indiferent cum scrie, şi-a câştigat nu numai o popularitate de neînvins dar s'a realizat pe sine în aşa fel în cât dacă ar trebui să-i facem — o prezentare lui sau operei sale poetice, — riscăm a ne bate cu pumnii în piept dinaintea unei mari şi neîndurătoare zădărnicii.

Spunem lucrul acesta întrucât aproape nu există colţ de ţară, nu există cătun, unde să nu se afle un om sau o inimă care să nu bată sau să nu-l cunoască pe poet ca pe deţinătorul uneia din cele mai necruţătoare aureole. Iubit de massă, denigrat de o minoritate de cetitori, poezia lui din „Covor basarabean", ca şi „Cărţile poştale" — pentru Liuba, încă nestrânse într'un volum, toate şi-au făcut drum şi apar aproape ca un non sens în chinga oricărui spirit critic ce s'ar încumeta să-i sdruncine faima sau să prezinte o faţă nouă a acestei poezii de o înduioşătoare migraţiune lirică.

Poetul nici nu va câştiga nici nu va pierde, după cum nu a câştigat şi nu a pierdut strângând într'un volum toată opera lui patriotică, toată dragostea lui pentru un pământ ce l-a adoptat definitiv şi fără putinţă de ruptură. Oricare ar fi locul de naştere, orice ar mai scrie D. Iov, despre oricare din provinciile noastre, nu poate fi şi nu se va putea vorbi de el decât ca de un poet basarabean, sortit să continue cu evoluţia firească a poeziei şi cu popularitatea de odinioară a lui Alexe Mateevici, autorul neîntrecut al acelei minunate şi definitive „Limba Noastră".

Cartea de care ne ocupăm acum, ca şi poezia care dă titlul volumului, este o dovadă care sprijină bine afirmaţia noastră. Iată:

Ce mâni trudite de ţărancă
Ţi-au înflorit urzeala trandafirii
Şi te-au ţesut, ca să te calce mirii
Cum o strigau? Marie? Ancă?

Pe câmpul tău bogat, cum e un lan,
Privirea mea citeşte ca'n scrisoare,
Gândindu-mă la biata ţesătoare,
Frumosule covor basarabean!

Eu parcă văd o frunte cum asudă
Şi obrajii aburiţi ca nişte pâni!
Aşi vrea ca să sărut acele mâni,
Ce te-au 'nflorit cu dragoste şi trudă.

Au plâns deasupra ta tristeţi de moină
Şi inima şi-a destrămat-o 'n fire;
Chenarul drag ţi l-a ţesut din doină
Şi florile din cântec de iubire.

In clitul, sub icoane, ce-a-dun anii
Din degetele de mărgean?
Căci zestrea-i fost şi te-au furat duşmanii,
Frumosule covor basarabean!

(pag. 13—14).

Mai sunt destule realizări şi la D. Iov şi la neuitatul Al. Mateevici, dar „Limba Noastră" şi „Covor basarabean", e părerea noastră, vor rămâne deapururi amintitoare şi în momentele veridicului şi sbuciumului din care au fost plămădite, mereu neîntrecute. Dar aceasta e numai un punct de plecare pentru o judecată mai mare, ca şi pentru o trudă de adaos la relevarea acestui moment.

In literatură ca şi în contemporanietate, D. Iov, cel puţin după cerinţele criticei, are nevoie de un loc şi expertizele critice sunt cele dintâi care păcătuesc, mai ales în vremea noastră, pentru aflarea acestui adevăr.

Fără a fi vecin cu nimeni, fără a împrumuta nimic dela nimeni, poate şi fără ambiţia unui spaţiu de dominaţie poetică, D. Iov a mers înainte şi dacă nu şi-a definit singur un loc, el e încă pe drum şi pe un drum numai al lui, un drum care nu îngăduie nici ţinte de atins, nici popasuri, nici definitivări, şi desigur nici întoarceri. Poezia lui D. Iov, este poezia unui pelerin cu desagă, care aleargă prin vreme fără a căuta pe nimeni, este fluerul lui Marsyas, un păstor care s'a luat la întrecere cu Apollo, şi nimic mai mult. Deosebit de acesta, el n'a căutat niciodată să întreacă pe vreun cântăreţ, ci doar să-şi facă de lucru şi să-şi aline singurătatea, mulţumit de meşteşugul pe care îl stăpâneşte şi de care este stăpânit. Natura cântecului, adâncul pe care îl intueşte în cântec, vibraţia adânc populară, rezonanţa în inimile din jur nu-l impresionează, nu-i creează nici ambiţii, şi după cum am arătat mai sus, nici ţinte de atins. Ce-i este drag numai aceea cântă şi Basarabia îndeosebi i-a fost nespus de dragă, fapt care în afară de orice alte considerente îi legitimează această carte de versuri. Drept orice dovadă iată această strofă:

Apusul sapa'n stânci uric de slăvi
Ca să rămâe'n veac dojană veche.
Cosinzeana strânge părul'n dumbrăvi,
Să-l facă scoică de-aur la ureche.

(Inserarea basarabeană, pag. 67).

Şi fiindcă nu noutatea şcoalelor şi curentelor poetice preţueşte în poezia lui D. Iov, ci doar duioşia sentimentelor sale de iubire, istoria uneori crudă cu dreptate pentru popor şi pentru însăşi această iubire a poetului, i-a mai adăugat celui mai covârşitor şi mai plin sentiment, temă şi cauză principală în poezia sa, şi câteva auxiliare preţioase concretizate întâi în nota generală melancolică, apoi în caracterul deseori istoric sau determinat de istorie şi în special de istoria trecutului. Un exemplu edificator, este strofa aceasta din „Răvaş către Rege", pag. 23.

Maria Ta, strămoşii toţi te cheamă,
In ţinterimuri morţii au prins glas,
In ei revolta încă a rămas,
Ca pentr'un fiu o dragoste de mamă.

Mai convingător şi mai direct ar trebui să citâm „Voroavă" dela pag. 27.

Desigur că refugiul nostru în ţara rămasă liberă, — şi această vreme tot o determinare istorică, — a cauzat mult in inspiraţia poetului şi a făcut să scoată de pe struna sa destule accente de revoltă, de îmbieri la luptă. Faptul acesta l-a pus în postura de cântăreţ a marelui Octavian Goga, i-a dăruit o atmosferă asemănătoare, dar nu l-a lăsat niciodată în iniţiativa unei acţiuni proprii de mişcare determinatorie.

Nu era nici cazul şi nici n'ar fi putut-o face.

Ireductibil cântăreţ, poezia lui a animat ca orice cântec, fiindcă prin definiţie cântecul este generator de animaţie, de entuziasm. Elanul a fost şi va rămâne mereu alăturea de cântec, dar nu va fi determinat decât de o iniţiativă, fără îndoială proprie caracterelor anume rânduite cu acest atribut. Lămuritoare din acest punct de vedere este poezia „Scrisoare peste Prut" pag. 17, din care desprindem:

In ritmul trist al inimilor noastre
Eu înţeleg porunca deapoi:
Vor fi privirile şi mai albastre
Biruitori când vom veni la voi!...

Acolo unde însă D. Iov şi-a determinat un drum aparte în poezia românească, pentru tiparul cărţii de faţă ce nu s'a făcut din altă trebuinţă decât din aceea de a se fi adunat pentru câţiva bibliofili şi pentru cetitori, a trebuit să se întâmple şi o îngemănare teribilă. Expresivă până la o adoua revelare, — prima aparţinând poetului, — pictorul Th. Kiriacoff-Suruceanu, în aceleaşi pagini şi-a adus şi el meşteşugul lui dăruind textul cu 58 gravuri originale. Stăpânind proporţiile, icrarhizând demensiunile limitei din cele trei planuri, a dat cărţii cea mai frumoasă ţinută cu putinţă.

Poate cel mai fidel cititor al dragostei de poezie a lui D. Iov, Th. Kiriacoff-Suruceanu şi-a cristalizat intuiţia lui recepţională într'o adoua şi la fel de realizată creaţie: gravurile din carte. Cunoscător al sufletului şi al tuturor realităţilor basarabene, gravorul cărţii nu-i numai colaboratorul pe alt plan al poetului, ci cel de al doilea meşter al monumentalei cărţi de poezie: „Covor basarabean", apărută în editura Cartea Moldovei din Iaşi, pe 1943.

N. V. Coban

Din carnetul unui luptător basarabean

ONOMASTICĂ PE FRONT

— de GR. FILIP-LUPU —

— Allo! Carpaţii!

— Da! Carpaţii! răspunde telefonistul. „Carpaţi" este indicativul centralei telefonice dela comanda regimentului nostru.

— Cheamă-l pe d. sergent T. R. Alexe S... la telefon.

— Imediat, d-le sublocotenent.

Postul de comandă al regimentului se afla în spatele nostru la cinci kilometri, într'un sat grecesc ca multe altele de aici din Caucaz. Eu nu ştiu cum se află instalat postul de comandă „Carpaţi", căci de acum trei luni de când am ocupat poziţia în această regiune, sunt într'una numai sus pe poziţie.

Nu m'am coborît în vale până la postul de comandă, măcar odată. Din auzite însă, ştiu că biroul la care lucrează Alecu, se află instalat într'o casă peste drum de centrala telefonică.

Peste câteva minute aud vocea lui Alecu la telefon.

— Allo!

—Allo, da!

— Alecu?

— Da, eu sunt, măi Ionel.

— Ce faci, Alecule?

— Lucrez la nişte schiţe (erau schiţe cu dispozitive militare) de acele care ştii tu şi pe cari până la amiază trebuie să le dau gata, căci după amiază ştii că sunt ocupat.

— Nu ştiu, dar te-am chemat la telefon, pentru că azi fiind 17 Martie, să-ţi doresc „mulţi ani, sănătate şi mult noroc". Să dea Dumnezeu ca ziua numelui tău să-ţi aducă acum voie bună, iar la anul să ţi-o sărbătoreşti în ţară în mijlocul familiei.

— Iţi mulţumesc. Să ne dea Dumnezeu la amândoi acelaş lucru. Până atunci însă ţin să te anunţ, că am făcut rost de vreo câtiva litri de vin bun, dela un colhoz din apropiere (rezervase 30 litri pentru grupul nostru T. R.), şi am cerut permisiunea d-lui Colonel, să-mi aprobe să fiu liber după masă, ca să-mi serbez ziua onomastică împreună cu camarazii mei cei mai apropiaţi. Pentru tine am cerut aprobare specială ca să te cobori la noi, căci întrucât la escadronul vostru nu mai este nici un ofiţer (fuseseră răniţi sau căzuţi la datorie), nu are cine să te înlocuiască la comandă. Ori, poziţia unui escadron nu poate rămâne fără nici un ofiţer. Totuşi, a aprobat să laşi un subofiţer la comanda plutonului tău şi la ora 12 să fii prezent aici. O să-ţi comunice această aprobare chiar şi d. locotenent dela Adjutantură.

— Va să zică, aceasta e surpriza de care-mi spuneai mai alaltăieri?! 30 litri de vin dela colhozul Molotov! Bravo, Alecule! Inseamnă că ai s'o faci lată.

Mai ales, că majoritatea dintre noi o să fie basarabeni.

Peste o jumătate de oră am fost chemat la telefon de locotenentul adjutant şi mi-a comunicat, că pot părăsi poziţia pentru 20 de ore (dece nu 24) cu condiţia să raportez regimentului pe cine las în locul meu.

Am raportat, că las în locul meu pe sergentul Bârsan, în care am toată încrederea. Este unul din cei mai buni luptători şi poartă pe pieptul lui un buchet întreg de panglici şi decoraţii câştigate în bătăliile dela: Odesa. Azov, Temriuck, Anapa, Novorosiisck etc.

Am luat pe soldatul Grecu şi am pornit la vale spre sat.

Alecu este cartiruit împreună cu Anatolie D. într'o cameră, la o familie de greci, unde din obiectele ce împodobesc casa, se poate vedea că pe vremuri aceşti greci au fost bine înstăriţi.

Baba Chiriachiţa cu fiica ei Afrodita, rămasă văduvă cu un copil, în urma deportării soţului său de către bolşevici, i-au ajutat lui Alecu să pregătească şi o mică gustărică, pentru cei ce au de gând să ciocnească un pahar de vin în cinstea lui.

Alecu se aprovizionase din vreme cu nişte bucăţi de carne de vacă dela „Albu", dela „aprovizionare".

In camera lor, o masă lungă improvizată din mai multe mesuţe mici, ne strânse pe toţi în jurul ei. Ii privesc pe toţi din jur şi nu-mi vine să cred ochilor. Sunt toţi basarabeni. E grupul nostru vechiu de teterişti, pe care l-am format încă în toamna lui 1939 în Gutembrunul Banatului nostru, când hotărâsem toţi ca solda noastră din luna aceia să o donăm pentru înzestrarea armatei. Pe atunci aveam şi marşul nostru, al teteriştilor din Reg-tul 3 „Husari'. Chiar îmi trece prin cap ca la sfârşit să propun întonarea acelui marş.

Din grupul acela, însă, nu mai suntem decât vre-o zece. O parte din camarazii de atunci nu mai pot fi prezenţi; s'au sacrificat pentru desrobirea Basarabiei noastre.

Ii iau la rând pe toţi şi-i privesc cu admiraţie. Pe pieptul lor poartă fiecare panglicile decoraţiilor ce li s'a aiărnat pentru bravură în lupte. Simt în suflet o mulţumire plină de mândrie, când îl văd pe Vladimir L... (noi îi zicem Vasâli) de prin părţile Bâltului, pe pieptul căruia atârnă toate decoraţiile româneşti ce poate să le poarte un serg. T.R. Cea mai frumoasă dintre toate, este „Virtutea Militară" cl. I-a. In ultimul timp comandamentul german al grupării W... i-a atârnat alături de Virtute, şi „Crucea de Fier". Lângă el, Mihail G... comandantul Escadronului de aruncătoare 120 mm. de prin părţile Lozovei, are pieptul înflorit cu diferite „ordine" ce mărturisesc spiritul de îndârjire moldovenească în luptă, a urmaşiior lui Hâncu Lăpuşneanu. Bag de seamă, că toţi cei prezenţi, s'au distins unii mai mult, alţii mai puţin, în luptele pe care le-a dat unitatea noastră de roşiori: Max S... specialist în vinuri, Valentin N.. fiu de popă din jud. Lăpuşna, ca şi Seva B... care obişnueşte să constituie cu plutonul ariergarda escadronului său, atunci când am şi eu aceeaşi misiune, moş N... de prin părţile Teleormanului. Alexandru C... specialist în brandt-uri 120 mm., Anatolie J... plutonier din Chişinău, până mai zilele trecute „biurocrat", iar acum luptător şi cavaler al „Serviciului Credincios" şi Alecu S... „cavaler" (glumim noi) al medaliei „Bărbăţie şi Credinţă" cl. III-a. El n'a cunoscut linia I-a, dar a fost cel mai de preţ la biroul ce coordona acţiunile escadroanelor şi plutoanelor noastre, când mai dădem „încă un iureş".

Lui, trebuie să-i mulţumesc pentru fericita ocazie că ne-a prilejuit întâlnirea noastră a tuturor. E un an de zile de când Regimentul nostru, nu s'a aflat în cantonament şi din această cauză. noi, aceştia de aici, nu ne-am putut revedea la un loc. Tocmai prin aceasta ziua onomastică a lui Alecu va rămâne neuitată, pentru noi cei cari n'am părăsit poziţia nici o oră, timp de câteva luni în şir pentru a ne mai întâlni şi a mai schimba o vorbă camaraderească.

Intâlnirea de azi mă face să retrăesc multe amintiri în legătură cu frumoasă camaraderie din timpul refugiului, când cu ai noştri din Basarabia nu mai puteam comunica nimic.

Par'că-l văd pe Alecu, veşnic optimist, pe aleele câmpului de călărie dela şcoala din Sibiu, căutând să mă convingă, în zilele acelea de durerea naţională, când bolşevicii ne călcau Basarabia, că totul e trecător şi că în curând va fi bine.

— Mulţi ani Alecule. spuse Toli D...

— Ani mulţi şi bucurie Alecule, ne asociarăm toţi din jurul mesei.

Alecu ne mulţumeşte emoţionat la fiecare în parte printr'o închinare a paharului, „sistem nemţesc".

Gânduri multe mă năvălesc în acest moment, iar figura lui Alecu, ce radiază veselie şi mulţumire, îmi provoacă sumedenie de amintiri. Am uitat că acum câteva ore, eram sus pe poziţie, gata de luptă în orice moment. Am uitat că sunt în Caucaz şi lupt împotriva celor ce mi-am luat tatăl şi fraţii şi mi-i-a împuşcat în subteranele N. K. V. D.-ului din Chişinău, pentru vina de a fi simţit românește. Am uitat reala situaţie în care mă aflu, mi se pare că suntem în timpul refugiului nostru, undeva într'un sat din Banat, unde ne-am adunat grupul nostru de teterişti basarabeni ai regimentului, ca să vorbim despre fraţii noştri rămaşi sub ruşi şi despre misiunea noastră ca basarabeni în România liberă.

Spre deosebire de atunci, însă, azi toţi poartă pe piept pecetea datoriei împlinite în lupta pentru Basarabia. Aşa cum vorbeam noi toţi atunci, aşa s'a împlinit.

Lipsesc câtiva dintre cei de atunci, totuşi sunt prezenţi între noi, căci acum toţi vorbim despre ei şi despre eroismul lor.

(Urmare în pag. 3-a)

PLECĂRI

Aşa era... cocorii se depărtau spre Sud,
Mureau în seara 'aceia şi ultimele vise,
In care toamna tristă, pe caldarîmul ud,
Işi prohodea cernită poemele ucise.

Doar umbrele pe ziduri mai lunecau, tăcute
Spre orizonturi, alte, de bucurii uitate...
In zvon tîrziu de harfe şi zbucium de lăute
Când flăcărau pe gânduri comori îndoliate.

Dar ce suna în seară izbindu-se de poartă
De s'au deschis în inimi zăvoare vechi de scrum?
Erau chemări trezite, din care eră moartă
A vremii, ce din păclă mai flutură şi-acum?

Pe frunţi treceau nelinişti; încet, sfâşietor
Mai fremătau a rugă copacii 'ngenunchiaţi.
— Am alergat la poartă: de aripi de cocor,
Se aninase toamna ca nouri destrămaţi...

Incremenise luna pe umede morminte.
— Aşa era, cocorii se depăriau spre sud...
Trecură leaturi multe, cât nu pot ţine minte
Dar plânsul trist al toamnei şi azi îl mai aud.

N. Niţoescu

CUVÂNT DE MARTOR

Haide, lăsaţi la o parte uşile,
uşile dela grajd, să intre mai întâi
fânul din leagănul ieslei.

Toate spărturile zidului netencuit.
bolnav de destrămare
să le vămue vântul
şi noeptea deplină.

Prin acoperişul spart
să nu intre lumină,
ci îndoit întunericul negru
să cadă
şi vitele cu boturile roze
să se bucure de somnul unic de nou.

Cu Iosif şi Maria Fecioara,
unde sunt oare? In ce vreme?
Ce glas neauzit a urzit
să ascult de porunci
şi pentru ce oraşul
nu ne primeşte nicăeri?

Ce rău i-am făcut şi dece,
mâinele mele, juncanilor aceştia,
le tulbură somnul?...

Asinul o să intre şi el lângă boi,
să-i ostenească ploapele pe ochi,
lângă noi,
să se simtă şi el odată în palat,
lângă Regele Regilor,
cel mai bun, mai fericit şi mai mare
asin.

Haide, lăsaţi la o parte uşile,
uşile dela grajd, să intre mai întâi
Maria Fecioară, bătrânul Iosif
şi eu cu asinul.
Lângă juncanii prea buni
să ne umbrim câte-şi trei,
somnul lor să se toarcă şi'n noi
şi ieslea, numai ea să legene
Pruncul.

Neculai V. Coban

Povestea mea basarabeană

Din personalul unei toamne târzii,
Am coborît într'o gară basarabeană...
Pe lângă colinele cu despletite vii
Prutul arcuia — departe — ca o sprânceană.

Ţăranii toţi, dacă m'au cunoscut,
Au spus că sunt de-al lor,
Dela Orhei, Soroca sau Hotin...
Cum mă îmbiau să le cinstesc paharele cu vin!
Şi şase ani de-a-rândul am băut
Din vinul bunătăţii tuturor!

In chimirul inimii, apoi, am cules mereu
Aurul luceferilor dinspre Chişinău
Şi am sorbit seninul nopţilor parfumate
De salcâmii adormiţi pe văi,
Când luna îşi risipea ale luminii clăi,
Peste visurile — Botne revărsate!

Am secerat multe lanuri de duioşie
Rătăcind pe uliţele putrede de ploi,
Braţ la braţ cu vre-un prieten de nevoi
Şi cu gândul lan de poezie!

Azi, de mă reîntorc, tovărăşie
Imi ţine numai cerul nesfârşit basarabean...
In plicul inimii, nici un prieten nu mai scrie
Bucuriile pe care le-a sugrumat urgia unui an!

B. Frunte

Cântec pentru noi

Draga mea, vezi cerul parcă s'a pornit
Să ne plimbe — albastru — printre stele albe...
Sufletele noastre, două ape calme
Susură poemul vechi şi înoit.

Nu e nimeni care să cuprindă zarea
Desfăcută 'n inimi, calde de poveşti
Parcă-s două flăcări noaptea în fereşti
Parcă-i simfonia ce-o frământă marea.

Strecurat în mine trupu-ţi înflorise
Lujere 'nspicate într'un sânge în floare,
Pentru dorul aspru care nu mai moare
Iţi aduc un cântec adunat din vise.

Draga mea, vezi noaptea ne-a cuprins cuminte
Să ne poarte 'n leagăn de miresme noi.
Stelele aprinse-s candeli, amândoi
Licărim iubirea — flăcări şi cuvinte.

V. Toper

MELODIE

Cerul s'a scăldat în apele astrale
Şi astăzi e mai alb ca niciodată, —
Joacă vântul, gândul celor duşi agale
Pe-albastre zări, cu unda depărtată.

Pământul suflă greu şi geme surd
Sub brazda plugului de timp ziler,
Curg ape mari, şiroaie, râuri multe curg...
Şi huma se desprinde 'ncet, încet, de cer.

Trecând prin purgatoriul — negrul labirint —
O lume fără margini, învechită, sumbră—
Apare'n drumul nostru — fir de alb argint —
Focul, care arde propria lui umbră...

Teofil Scutaru

POETUL TÂNĂR

Ţi-ai iscat lunară călăuză
Din visul arcuit peste amar,
Şi ţierea vineţie dope buză
O-ai preschimbat în auriu nectar.

Douăzeci de ani cu fraţii oameni stind,
Săgeţile lor laşe te-au durut.
Surorii tale dragi, femeia, blînd —
De toate i-ai iertat şi i-ai crezut.

Trec anii — tinereţea - ţi înfloreşte
Sfioasă, ca o rază 'ntîrziată...
De-acum acestei lumi zîmbind cereşte,
Păşeşti pe calea ta însingurată...

Gh. Sim. Munteanu

MAGII

Cleştar li-i drumul. Ochi de azur
Pe ceruri împărăteşti. Sânge mult, sânge pur.
Cărarea li-o arată o stea — minune —
In Betlcem, prin puste, văgăune.

Ce daruri veşnice! Ce mâini senine!
Adulmecau în aur, creşteau rubine.
Creşteau nădejdile. Creştea, creştea
In împărăţia binelui, o stea.

Alfred Tibereanu

JUDECATA POPORULUI

Era acel Toader Sutaşu flăcău de cremene, care scăpăra de mânie ori de câte ori era atins. Privea înciudat pe sub sprâncenele stufoase. Părea veşnic nemulţumit. Deobiceiu oamenii îl ocoleau. Se temeau de răsbufnirile lui neaşteptate, ca de jivină.

Dela o vreme, a început a se schimba la fire. Era tot mai închis în sine. Chiar şi fetele, care altădată îl căutau, acum se strecurau pe urma băetanilor scânteind de tinereţe şi voioşie. Primăvara caută lumină. Toader Sutaşu era o zi de toamnă întunecată.

Învăluit în neprietenie, a rămas în casa bătrânească din fundul grădinii, unde locuia numai cu mamă-sa, o bătrână încârjoiată de ani. Insuşi pomii şi copacii căpătau un fel de sălbătăcie în înfăţişarea lor, pe lângă casa cu edera neagră pe pereţi. Bureni aspre răsăreau pe marginea cărărilor printre arbori. Adevărate intrări de umbră întunecoase duceau pe sub ramurile lor grele ca atârnând sub apăsări de păcate.

Ce se petrecea oare în dosul gardului înalt?

Nimeni nu ştia. In afara celor două surori de mult măritate, nu intrau în ograda lui Toader Sutaşu nici rudele, nici vecinii. Il zăreau pe Toader Sutaşu trecând cu sapa ori cu coasa spre locurile lui de muncă şi pe bătrână ducându-i mâncarea într'un coşuleţ de lozie împletită de mâna flăcăului tomnatic.

Seara târziu, se strângeau, mămă şi fecior, pe lângă vatră şi-şi vorbeau întretăiat ca doi străini:

— Ar fi bine să-ţi legi capul, băiete. Eu nu mai pot lucra. Imi trebuie o femee tânără în casă.

— Bine, bine. Toate la la timpul lor.

Şi se aşeza dinaintea străchinii cu borş, înghiţând fără să ia seama la ce mănâncă.

Dela o vreme, s'a pornit un svon de turburare în sat. Oamenii se întâlneau pe la porţi şi se întrebau înciudaţi, cine o fi hoţul care le fură păsările. Piereau pe rând, când la unul, când la altul. Ba, s'a întâmplat să fie furat un viţel, apoi un juncan, după aceea câteva perechi de boi şi cai.

N'aveau pe cine bănui. Toţi se cunoşteau. Nimeni nu pleca la nici un iarmaroc. Străjerii nu vedeau în nici o noapte pe nimeni strecurându-se pe uliţi. Şi totuşi, cineva fura.

— Ai astâmpăr, mamă,— îl ruga bătrâna pe Toader Sutaşu. Nu mai ieşi noaptea, că te-or mai bănui oamenii, supăraţi cum sunt, de cine ştie ce.

— Nu te teme. Nimeni nu m'a văzut vreodată.

Femeia credea că flăcăul ei se duce undeva în căutarea acelei mirese mult aşteptate, dar omul cel întunecat ca noaptea se furişa pe urma străjerilor ca o umbră de negură pe lângă garduri, amuţind câinii cu priviri de scăpărare şi cu momeli adormitoare. Când străjerii erau la un capăt de sat, el deschidea porţile grajdurilor şi fura caii cuiva din celălalt capăt al aşezării. Sărea pe spatele murgului şi într'o clipă era în pădurea dela marginea Nistrului, unde îl aştepta alt tovarăş, din Jora. Se întorcea apoi tot aşa de cu grijă, nevăzut, neauzit, pentruca a doua zi să asculte blestemele neamurilor şi vecinilor din Mârzăştii săi.

Bătrâna băgase de seamă, că toate nopţile când ieşia Toader pierea ceva în sat, dar nu-şi putea îngădui să-l bănuiască de hoţie. Copilul ei?!..

Şi aşa trecea vremea în griji şi necazuri pentru oamenii de pe malul Nistrului. Zadarnic îşi căutau caii furaţi la iarmarocul din Orhei, fiindcă nu găseau nici urmă din tovarăşii de muncă.

Se apropia Crăciunul.

Toader Sutaşu era cuprins de un ciudat neastâmpăr. In fiecare noapte a Naşterii Domnului trebuia să fure ceva. Numai aşa îi putea merge în plin întregul an. E o veche credinţă care, împlinită, i-a adus noroc.

A umblat zilele acelea mai mult ca de obiceiu, să ochiască bine locurile, să le poată găsi pe întuneric. Oamenii îşi păzeau mai cu grijă ca înainte gospodăriile. Ţineau câini răi şi

porţile ferecate. Lângă pragul fiecărei uşi veghea o furcă de fier, gata să fie pusă la lucru. Hoţul, care trezise întreg satul la ură, era aşteptat în fiecare noapte, iar credinţa cu furtul aducător de noroc din noaptea Crăciunului era cunoscută de toţi.

Şi totuşi, înspre zorii zilei, când Vladimir Zugravu a aţipit şi ca dânsul şi nevasta şi copiii şi câinii, ca sub o vrajă ciudată, cei doi căluţi crescuţi cu atâta grijă, au pierit din grajd.

Bărbatul îşi smulgea firele mustăţilor înjurând. Femeia bocea ca la mort, iar copiii plângeau cu sfâşieri de inimă după căişorii scumpi ca nişte fraţi. La uşa grajdului pustiu, cei doi câini urlau înfiorător. Toată mahalaua s'a strâns în tremur de furie, tot satul vuia de acel scrâşnet al pornirii spre răsbunare.

Toader Sutaşu trăia fără nici-o frică pe un vârf de cuţit lucios de ascuţit.

Dar Vladimir Zugravu era alt om de cât ceilalţi care s'au împăcat cu furturile. Caii îi erau scumpi ca şi copiii. I-a cumpărat mici şi slabi şi i-a îngrijit zi de zi, an cu an. Cu braţele sale le-a ridicat grajdul, le-a cosit fânul şi orzul şi ori-de-câte-ori îi punea la căruţă nu îndrăznea să-i atingă cu biciul de teamă să nu-i vadă tremurând ca vitele speriate de bătaie ale altor oameni. Dăruise cailor ceva din viaţa, din inima sa. Numai la gândul că n'o să-i mai vadă, îl apuca un fel de slăbiciune.

Caii trebuie găsiţi.

Şi s'a pornit de îndată în căutarea lor, fără să spună cuiva un cuvânt. Bănuia că hoţul trebuie să fie de prin apropiere.

Toader Şutaşu zâmbea hoţeşte. Ştia că cei doi căluţi sunt departe peste Nistru, ori la vreun iarmaroc necunoscut.

In prima Miercuri după Crăciun, ca în toate miercurile, auzise păgubaşul că este iarmaroc tocmai la Cinişăuţi. Era departe până acolo, dar îi spunea inima că trebuie să pornească pe calea aceea. La târgurile apropiate îşi căutase zadarnic cei furaţi înaintea sa, caii.

A pornit-o Vladimir Zugravu de cu noapte, neştiut de nimeni. Nici nevestei nu i-a mărturisit adevărul călătoriei sale. A mers cale lungă, dar Dumnezeu a fost cu dânsul. A doua zi, în târgul dela Cinişăuţi şi-a găsit murgii. Când l-au zărit, au prins a necheza şi-a bate din picioare, izbindu-se din căpestre, spre adevăratul stăpân, de se strânsese toată lumea în jur.

— Sunt caii mei,—a şoptit sugrumat de bucurie, când ochii tuturor îl întrebau. Şi-a mângâiat căluţii, cuprinzându-le pe rând botul în palmele sale şi vorbindu-le ca la nişte copii.

— De unde i-ai luat omule? — l-a întrebat mai apoi, cu voce aspră pe gospodarul care sta înlemnit.

— Dela Ion Vornicu, din Jora.

— I-ai plătit în regulă?

— Fireşte.

— Păcat de banii pierduţi. Caii sunt ai mei. Miau fost furaţi în noaptea Crăciunului. Mergem la Jora.

Şi-au plecat împreună.

Acolo au tras la poarta celui cu pricina. Vladimir Zugravu a isbit cu putere în scândurile cenuşii de vreme şi-a ieşit un om mărunţel cu ochi şireţi. A tresărit la vederea cailor, dar n'a avut încotro. A mărturisit faptul că murgii i-au fost aduşi de flăcăul tomnatic din Mârzăşti, Toader Sutaşu.

Atât a vrut să ştie Vladimir Zugravu. A sărit pe unul din cai şi i-a lăsat pe cei doi vecini să se descurce cum or vrea.

...Toader Sutaşu...

Mâine o să huiască tot satul păgubit.

O adâncă mulţumire a isbânzii umfla pieptul gospodarului ce intra pe înserate în satul său ca un războinic întors dintr'o bătălie în care a învins.

A doua zi dimineaţa, Toader Sutaşu era înfăţişat înaintea starostelui şi a unei mari mulţimi care crişca abia stăpânită. Flăcăul era galben şi tras la chip. Se temea? Ochii arătau turburi şi toată înfăţişarea i se înnegrise ca sub un văl al morţii.

— De ce ai furat?

— Nu ştiu. Imi venea să ies noaptea şi să le golesc oamenilor curţile.

Mai mult n'au scos de la dânsul. L-au legat şi din urmă cu câţiva străjeri s'au pornit la strajnicul din satul vecin. Omul stăpânirii i-a trimis la uriadnic. Acest mai mare peste poliţia satelor l-a cercetat puţin pe Toader Sutaşu, apoi l-a înapoiat ţăranilor:

— Faceţi ce vreţi cu el. Judecaţi-l voi singuri.

Ochii starostelui şi ai celor păgubiţi din Mârzăşti au prins a sclipi. Toader Sutaşu a plecat clătinându-se în spre osândă. Nu se ruga. Ştia că totul e zădarnic. Işi cunoştea vecinii. Le văzuse sbuciumul, suferinţa, după fiecare furt. Inţelegea cam ce-l aşteaptă. Capul îi atârna greu în drumul spre sat. Era ameţit, înciudat uneori pe nenorocul acestui Crăciun. Se vede că nici vrăjile nu mai aveau preţ. Sunt ani mulţi de când fiecare hoţie isbutită în noaptea de Crăciun îi aducea noroc. De data asta, aceiaşi noapte îl pierduse.

Şi 'n dimineaţa de Bobotează, după câteva zile cât l-au ţinut într'un beciu întunecos, după sfaturi îndelungi, oamenii l-au scos iar în ograda casei de obştie. Era o clădire înaltă şi luminoasă, cu prispă şi cerdac unde stăteau grămadă flăcăii şi fetele. Femeile se rânduise pe alături de gard, iar copiii atârnau ciorchine pe nuielele împletite ale curţii.

Tot satul era în păr la judecată. Bărbaţii, roată în jur, purtau beţe noduroase, ori furci ascuţite în mâini. In timp ce doi vătăjăi l-au împins pe Toader Sutaşu în mijlocul adunării, mama şi cele două surori ale sale ţipau pe dinafara ogrăzii.

Ce doi cumnaţi nici nu se arătau de ruşine.

Hoţul, la porunca starostelui, a fost deslegat. Ţinea fruntea spre pământ. Din toate părţile s'au ridicat răcnete pentru pierderile aduse satului, apoi au prins a-l lovi, aşa cum stătea el în picioare, sub ploaia huiduielilor şi scuipatului.

Un ciomag i-a ţiuit în cap ca într'o tingire. A scos un strigăt fioros:

— Nu mă ucideţi, oameni buni, că n'oi mai fura...

Acestui ţipăt i-au urmat cele din uliţă, scoase de mamă şi surori, apoi ale copiilor speriaţi, în vreme ce oamenii isbeau cu sete în trupul lăţit în ogradă. Unul l-a împuns cu furca şi sângele a ţâşnit roşind zăpada. Intărîtaţi, judecătorii loveau mereu, deşi Toader Sutaşu nu mai mişca de mult. Părea un sac mânjit cu sânge, peste care se revărsa înfricoşetoarea furie omenească deslănţuită.

Când s'au retras apoi unul câte unul toţi judecătorii, mama şi cele două surori s'au apropiat de rămăşiţele lui Toader Sutaşu. L-au rostogolit pe un ţol şi au târît totul prin pustiul uliţei până acasă.

Dar omul e tare. Osânditul nu murise, nu murea. A doua zi l-au dus la spitalul din Orhei, unde a zăcut două luni şi s'a înzdrăvenit. Vorba vine. Când s'a întors în sat era numai o arătare. O umbră din voinicul Toader Sutaşu de altădată.

Trecea sgribulit pe lângă ogrăzi şi se uita sperios, ca de pe altă lume. Avea numai un ochiu. Celălat, scos în bătaia judecăţii, era o afundătură neagră ca o fântână părăsită. Un umăr mai jos, o mână oloagă, şchiop, strâmb, cu chip scofâlciat, Toader Sutaşu nu se uita la oameni. Copiii fugeau de dânsul. Femeile se făceau că nu-l văd, iar bărbaţii scuipau a silă.

După câteva săptămâni de strecurare pe uliţi şi prin văile cu drumuri de a-curmezişul ogoarelor, omul şi-a dat seama că mai grea de cât pedeapsa din curtea casei de obştie, e urmarea acelor lovituri.

Şi într'o zi, oamenii l-au găsit spânzurat de creanga unui măr în ograda obştească unde fusese judecat de popor.

Ultima parte a osândei nerostite de judecata poporului se împlinise.

Sabin Velican

DULGHERUL

Schiţă de **LEONID LUICAN**

Aceasta nu s'a întâmplat în casele mari, scânteetoare de oglinzi şi de jucării, ori în castele cu femei frumoase ce poartă părul auriu lăsat în valuri până la pământ, nici în împărăţii verzi ori albastre, mari şi întinse aşa cum nicio altă împărăţie din lumea noastră n'ar fi aşa de mare şi de întinsă.

Povestea aceasta e simplă şi banală asemenea orişicărei vieţi de copil sărac. Şi pe strada aceasta întortochiată şi strâmbă dela marginea oraşului cu aripile frânte, la prea puţini le era luminată fereastra şi nimeni nu cunoştea povestea.

In începutul acesta de iarnă, n'a nins încă aproape de fel. De atâta erau aşa de negri copacii, strada şi casele. Oamenii treceau repede ca nişte năluci printr'o lume de vis. Unii duceau daruri, alţii nu duceau nimic. In odaia lui Damian dulgherul, nu era nimeni. Numai copilul. Dealtfel cine putea să mai fie în afară de Serafim! Totdeauna era aşa in odaia dulgherului Damian. Azi, nicio mână de femeie n'a mai venit să mai deredice prin casă, măcar că-i ajunul Crăciunului. Depe poliţă a căzut un vas şi s'a sfărâmat în bucăţi, aşa ca o viaţă! Paharul cu apă depe masă l-a vărsat Serafim fără să vrea şi acum buzele i-s fierbinţi de arşiţă şi de sete. Iar dulgherul,.. cine ştie pe unde o fi umblând acum dulgherul?!... Azi n'a lucrat toată ziua. Nici nu prea mai avea ce să mai lucreze. Iarna nu prea dau oamenii să le cioplească lemnul!..

A ieşit de dimineaţă mai bucuros ca în celelelalte dimineţi, fiindcă Serafim a zâmbit puţin, i-au licărit lumini neobişnuite în ochii mici şi stinşi de boală când a auzit că cei doi copii ai băcanului au isprăvit steaua, iar clopoţeii care se auzeau din depărtare, erau pentru Serafim asemenea luminişurilor din pădure pentru un rătăcit. Dimineaţa aceasta de ajun i-a amintit lui Serafim de mama. Mama întotdeauna, în zile de acestea mari, îi împodobea steaua cu hârtie celorată şi îl săruta pe amândoi obrajii, Dar a murit şi de atunci n'a mai venit niciodată să-i sărute obrajii şi să-i împodobească steaua! Nici nu mai vine, ştie el bine. Aşa i-au spus şi copiii băcanului: dacă a murit, cum să mai vină?!..,

Dar n'a plâns. A simţit aşa cum toate drumurile acestea strâmbe şi întortochiate dela margine de oraş, dimpreună cu înălţimile limpezi şi albastre ale cerului i se topesc în suflet de parcă sufletul, drumurile şi înălţimile limpezi de cer, ar fi fost totuna. Simţea în momentul acela cum ar fi dorit să fie al cuiva cu adevărat. Deaceea s'a dus în atelierul tatălui său şi zicând că vrea să vadă de i-s crăpate tare mâinele, i le sărută pe amândouă cu lăcomie. Apoi a râs şi i-au dat lacrimile! A trecut în odaie, şi-a înfundat obrajii în pernă şi plângea aşa să nu-l vadă nimeni, pentrucă Serafim se simţea fericit şi pentrucă simţea că e al cuiva cu adevărat. Era al tatălui său!

Azi dimineaţă, Serafim a cerut dulgherului să-i dea icoana Maicii Domnului din perete ca să se joace cu ea. Abia când a ieşit dulgherul din casă, Serafim a început a mângâia icoana cu mâinile şi a o săruta, pentrucă Maica Domnului semăna cu mama lui! A sărutat-o aşa până a obosit, a udat-o cu lacrimi, apoi i se păru că mai bine ar fi dacă ar rămâne într'un somn fără sfârşit,—aşa cum te-ai afla pe o apă întinsă fără ţărmuri—să simţi lângă piept ceva din căldura icoanei şi a mamei.

Şi'n momentul acela, casele, strada şi copacii de afară erau negri, pentrucă în iarna asta nu ninsese aproape de fel. Dulgherul Damian era prin oraş. Cu tot întunericul, dar se mai vedeau vitrine palide ce semănau cu luminile bolnave dintr'o gară mică împotmolită în ceaţă şi'n tristeţe. Dulgherul deschise o uşă. Lumina dinăuntru îi împăienjeni o clipă ochii. Era cald şi sus pe rafturi, atârnau multe şi sclipitoare jucăriile.

— Să-mi dai şi mie ceva, îngăimă Dulgherul Damian, în timp ce ochii i se plimbau cu lăcomie prin toate rafturile pline şi luminoase.

— Pentru cine?

— Pentru un copil.

— O muzicuţă?.. Cântă singură.

— Poate să fie şi o muzicuţă.

— Dacă e băiat, să-ţi dau nişte instrumente de lemnărie!

— E băiat, dar am eu de astea.

— Da? Ce meserie ai?

— Dulgher.

— Zău? Ca şi Iosif! Nu ţi se naşte cumva vr'un copil în iesle?

— Nu. Copilul meu e bolnav.

— Atunci i-ai muzicuţa. Cântă singură. O să-i facă plăcere.

Şi dulgherul Damian deschise uşa şi-şi strânse sumanul cu înfrigurare, pentrucă noaptea de afară era neagră şi vântul uscat prea rece. In colţul mustăţii îi îngheţă câteva fire şi le simţea cum îi ating reci. buzele fierbinţi. Pe stradă mai treceau oameni, ca nişte năluci printr'o lume de vis. Ajunse în dreptul unei cârciumi şi se gândi că n'ar strica dacă ar bea o ţuică. Işi numără banii pe'ntuneric şi-i ajungea tocmai pentru una. Şi a intrat. Dar pentrucă îi reveni în minte poliţa depe care căzuse şi se sfărâmase vasul, aşa ca o viaţă ruinată, cumpără de douăzeci de lei pâine!

Apoi coti colţul uliţei strâmbe şi întunecoase şi ajunse la casa lui, unde mai licărea o lumină slabă şi palidă. Tuşi odată. Aşa obişnuia întotdeauna să tuşească, oridecâteori venea din oraş. Aceasta era un semn pentru Serafim că vine cu daruri şi că Serafim trebuie să-i joace de bucurie. Deschise uşa şi păşi încet. In mâini ţinea muzicuţa. O să-i facă bucurie. Cântă doar singură!.. Dar să nu-l trezească acum. Să-l lase să doarmă! S'o fi jucat cu icoana? S'o fi jucat mititelul! Şi cum i-a înmărmurit surâsul pe buze şi cum i-a îngheţat în colţul ochiului lacrima!..

Şi pentrucă Serafim era asemenea copilului din iesle, dulgherul s'a apleca să-i simtă bătăile inimii. Dar inima lui Serafim nu mai bătea, pentrucă prea mult sărutase icoana, prea mult a udat-o cu lacrimi şi pentrucă somnul lui era fără sfârşit, aşa cum fără sfârşit pare o apă cărcia nu i se văd ţărmurile.

Şi a stat aşa dulgherul lângă copil până dimineaţa, Şi dimineaţa era Crăciunul.

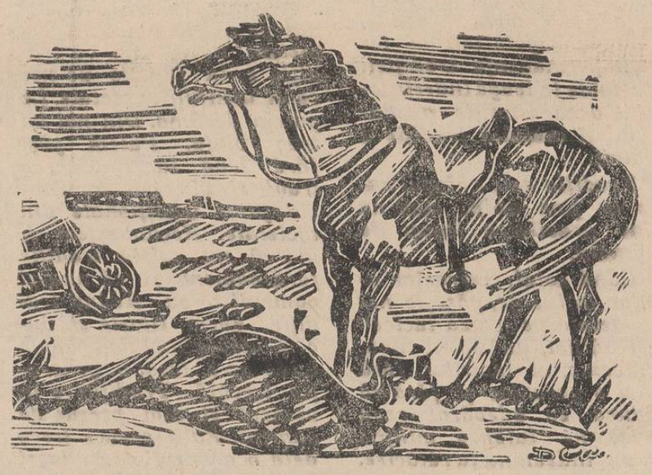

ONOMASTICĂ PE FRONT

(Urmare din pagina 2-a)

— Alecule! Ai un vin minunat. Hai să trăim la mulţi ani.

— Da, da! Bravo! Alecule! Hai noroc!

Şi toţi luarăm câte un pahar şi iar un pahar.

Constat cu toată satisfacţia, că Alecu a reuşit într'adevăr să-mi facă o bună surpriză. Pe aici vinul e o raritate pentru noi cei din primele linii. Deaceea, pentru mine era de neînchipuit ca Alecu să poată face rost de atâţia litri de vin.

Şi încă un vin superior, un aligotè gustos de culoarea chihlimbarului, care după cât văd, camaradul Max îl apreciază mult.

Suntem la sărbătorirea unui camarad ce ne e drag tuturor, dar prin faptul că ne-a adunat pe toţi şi ne mai tratează şi cu vin, ne face să-l iubim nespus de mult. Pe mine, însă, ceea ce mă impresionează în acest moment este că grupul de teterişti basarabeni suntem strânşi laolaltă, undeva departe de ţară, într'o casă de pe valea Cubanului şi ne împărtăşim bucuria de a fi azi luptători ai României şi fii ai Basarabiei. Sub această impresie, mă ridic şi-i adresez lui Alecu un mic toast — că doar era ziua lui—în care după ceidoresc ca această zi onomastică să-i aducă numai noroc, şi bucurie, îi mărturisesc mulţumirea, precum şi mândria mea de basarabean, de a ne vedea luptători împotriva bolşevicilor, ce acum trei ani ne-au adus cea mai mare durere în sufletul nostru, prin cotropirea pământului în care neam născut.

„Prin noi şi prin lupta noastră Basarabia contribue, ea însăşi, la desrobire. Prin noi Basarabia îşi afirmă prezenţa în Războiul Sfânt şi de aceea aş putea zice că prin noi, aceştia de aici şi prin multe alte grupuri mai mici sau mai mari dela alte unităţi, Basarabia şi-a adeverit vitejia fiilor ei pe câmpul de luptă".

Am spus prin aceste cuvinte, sentimentele, pe cari le simţeam dela începutul războiului şi cari m'au înflăcărat în toate luptele ce le-am dat noi călăreţii pe aceste meleaguri caucaziene.

Camarazii mei au ridicat paharele, iar Alecu a simţit dorinţa mea şi a propus să cântăm „Marşul nostru":

E miez de noapte, goarna sună,
Războiu 'ncepe în răsărit,
Basarabenii se adună
Căci au pământ de desrobit,
etc. etc.

* * *

A doua zi, dimineaţa, am plecat spre poziţie însoţit de soldatul Grecu I...

— Frumos a fost, d-le sublocotenent. şi frumos e şi „Marşul" pe care l-aţi cântat toţi împreună.

In timpul petrecerii noastre l-am chemat şi pe Grecu să ia un pahar în cinstea lui Alecu şi a rămas cu noi.

— Ţi-a plăcut, Grecule?

— A fost un vin minunat, d-le sublocotenent.

— Nu te întreb de vin.

— Da! Dar vreau să vă spun că eu am umplut bidonul d-voastră cu vin ca să aveţi şi pe poziţie. Aceasta fără ca să ştie d. Elev S...

Grecu luase din damigeană vin, dar nu raportase nimănui, totuşi a făcut bine. Pe poziţie, mi s'a raportat că a fost toată noaptea linişte. Probabil, că ruşii iar pregăteau ceva.

DOCUMENTE

Bucoavna moldovenească a Arhimandritului Gurie

Epoca redeşteptării naţionale, începută în anul 1895, aduce cerinţa de a se introduce limba moldovenească în şcoliile din Basarabia. Pe lângă alte tipărituri moldoveneşti, la 1909, în Chişinău apare bucoavna arhimandritului Gurie.

Ideia călăuzitoare a autorului este cea scrisă în prefaţă: „dorinţa de a ajuta norodului moldovenesc din Basarabia, fiul căruia am cinste a fi, a deprinde mai repede ştiinţa de carte, a fost singurul motiv spre înainte. Dumnezeu să ajute!".

Bucoavna ca prezentare şi ilustraţie este asemănătoare cu bucoavnele timpului,însă diferă la aşezarea exemplelor de cetire şi a numelor. Aci este şi toată însemnătatea bucoavnei. In loc să se aducă exemple şi nume din viaţa şi geografia împărăţiei stăpânitoare, aduce în faţa şcolarului nume şi localităţi româneşti.

Incepem cu numiri şi localităţi din provincia natală: Basarabia este o ţară frumoasă; Găurenii sunt un sat în Basarabia; Jabca este o mănăstire; Işnovăţul este o vale în Basarabia; Lăpuşna este un râu în Basarabia; Măgura este un munte în ţinutul Bălţilor; Orheiul este târg; Părliţii sânt o staţie, Ruseştii sânt sat frumos; Soroca este oraş; Răutul este un râu mare, Surucenii sunt o mănăstire, şi altele.

Aduce apoi cuvinte şi numiri rar întâlnite, dar cu nuanţe vechi moldoveneşti: Ursan este nume bărbătesc; Ţinteş a plecat la rude; Ureche şi Ursu şăd pe un scaun; Oprea scrie frumos; Păun înhamă caii; Radu ciopleşte un lemn; Georgeta se duce la oraş; Zaimul este o gară, etc.

In fine aduce cuvinte cari propagă ideia românească în întregime: Dacii au fost popor viteaz; Carpaţii sunt un şir de munţi; Ceahlăul este un munte în România; Focşanii sânt oraş; Sinaia este un orăşel mic; România este ţară; Ştefan Vodă a apărat Moldova de Turci; unite cu: Unghenii sânt o trecătoare, îţi dau imaginea întreagă a neamului românesc pentru cei din Basarabia.

In partea a doua a bucoanei, la sfârşitul bucăţilor de cetire sunt aşezate proverbe moldoveneşti, dintre care unul luat chiar din poezia lui Alecsandri: „Unde-i unu, nu-i putere; Unde-s doi, puterea creşte" etc. Exemplarul bucoavnei păstrat la Academia Română, are însemnarea elogioasă a preşedintelui I. Simionescu. Viziunea arhim. Gurie la 1909, că Unghenii sunt o trecătoare în România, s'a înfăptuit mai târziu, când delegaţii Sfatului Ţării au prezentat Regelui Ferdinand I la Iaşi Actul Unirei, iar arhim. Gurie a fost înălţat la treapta de arhiereu.

Bucoavna a fost răspândită la sate, mai ales în şcoliile primare bisericeşti, iar în anul Unirei, a apărut cu caractere latine, prin aceasta Biserica fiind în fruntea naţionalizării şcoalelor.

Preot Paul Mihail

Satul şi tradiţia lui

(Urmare din pag. 1-a)

naşte în ea, trăeşte şi moare în mrejele ei, fiindcă numai ea îi dă porunci de viaţă şi de moarte. Satul cu tradiţia lui întrată în sânge, îl văd răstignit pe atâtea coaste de-alungul şi de-alatul ţării,

Satul meu de-aici, cu satul de dincolo de culme, cu cel de dincolo de ape, cu cel din întinsul Bărăganului şi cu cel ce răsare de sub tăria brazilor, sunt închegate într'un tot prin permanenţa tradiţiei. Pe toate le leagă indestructibil acea tradiţie a sângelui şi cealaltă tradiţie a limbii.

Tradiţia este chiagul care ne ţine uniţi, cum ne ţine gravitatea legaţi de pământ.

Când satul, refractar atâtor influenţe, păşeşte neşovăelnic pe „calea lactee" a tradiţiei, un spirit nou, puternic, al înoirilor, fără nici o garanţie şi fără să aducă cu adevărat ceva nou, ne tulbură minţile şi ne îndeamnă la rătăcire.

Acest spirit nou al înoirilor de multe ori şi-a fâlfâit aripa sub oglindirea cerului nostru, întunecându-ne orizontul, vrând să ne rupă din tradiţie şi să ne arunce în afară de propria noastră vieaţă. Inoitorii vremii nu scriu nimic, ci cred, în avântul lor orb, că orice instituţie socială, orice organism viu, e ca orice lucru. Il arunci în vâltoarea legilor naturale, în prada descompunerii continui.

Argumentul lor e susţinut pe o analogie neîntemeiată. Ei afirmă că tradiţia e în funcţie de noi ca şi instituţiile sociale. Le putem dărâma. Din noi îşi trag viaţa. Putem păşi fără jenă la smulgerea tradiţiei din om şi a instituţiilor tradiţionale din societate. Recunoaştem şi noi că nu există tradiţie fără oameni şi că numai oamenii o au. Având tradiţie, avem istorie şi ducem vieaţa mai departe de unde ne-a lăsat-o generaţia trecută. Tradiţia e în oameni şi mai presus de oameni. Ea e ceeace trece dela o generaţie la alta şi care totuşi rămâne. Tradiţia e o fatalitate. E ascunsă în noi.

NOTE

Arhim. Dr. Antim Nica

este o personalitate recunoscută a bisericii basarabene. Stăpânitor al unei culturi de vaste proporţii, bun mânuitor al versului înaripat bisericesc, cuviosia sa e şi un neobosit truditor pe ogorul scrisului românesc.

De curând a scos o importantă lucrare „Viaţa bisericească în Transnistria" în care cu un adevărat lux de amănunte şi cunsideraţiuni de epocală însemnătate, analizează opera creatoare, pe care au deslănţuit-o misionarii ortodoxi în Transnistria desrobită.

Arhim. Dr. Antim Nica scoate în evidenţă începuturile româneşti ale vieţii duhovniceşti transnistriene şi contribuţia cea mare a moldovenilor la menţinerea fiorului creştin şi naţional.

De această carte ne vom ocupa într'o crontcă viitoare, ea constituind una din cele mai valoroase cărţi bisericeşti apărute în ultima vreme.

In ultimul timp aflăm, că Arhim. Dr. Antim Nica a fost numit şeful Misiunii Ortodoxe din Transnistria.

Este o încununare a strădaniilor ce le-a depus acolo şi a prestigiului său înalt, pe care şi l-a menţinut cu multe renunţări şi cu o adevărată atitudine monahicească.

Aurel Chirescu

este numele autorului acelui original şi fin „Finister", premiat în 1939. Am primit, de curând, un nou volum al lui Aurel Chirescu. „Stinsa oglindire", în care versul cald se îmbină cu o formă impresionantă, apropiată de o puritate atât de intimă pentru sufletul omenesc.

E un vers străbătut de adâncimi aureolate de simţiri puternice, îmbrăcate toate în chenare frumos şi nou realizate.

Aurel Chirescu mai anunţă încă „Ospăţul de taină" (poem) „Atlas liric al poeziei româneşti contemporane", în colaborare cu Matei Alexandrescu.

Despre noul volum al d. Aurel Chirescu ne vom ocupa într'o cronică viitoare.

Vorbind despre

„Inflaţia stilistică" d. Şerban Cioculescu spune printre altele, în Nr. 1 din ziarul „Ecoul", „Cuvintele, de multă vreme: şi-au pierdut preţul, adică semnificaţia. A scrie este, pentru cei mai mulţi, a alege vorbele mari şi late, pentru a exprima lucruri mărunte. Subiectul scribent, fie el de meserie sau numai amator, îşi simte, de cum pune mâna pe condei, un fel de avânt către înălţimile vocabularului. Ca un alt Icarus, fără aripi, e sortit să-şi frângă gâtul. De bună seamă, rezultatul, mai mult ridicol decât tragic, e un efect de justă perspectivă".

Are dreptate d. Şerban Cioculescu. Vorba e, cine găseşte timp să-l asculte?

Renaşterea nuvelei

Nuvela prezintă o noutate. Cere construcţie şi premeditare, gradaţie şi uu meşteşug bazat pe înţelegenţă, nu numai pe instinct.

Comparaţia nuvelei cu romanul, în avantajul acestuia din urmă, este totdeauna o comparaţie fără rost.

Nuvela corespunde nevoii noastre de a fixa un moment esenţial sau câteva momente esenţiale din viaţă, din viaţa prezentă mai ales.

S'a spus că nuvela este un scurt roman. Este o definiţie cu totul falşă, isvorîtă dintr'o judecată superficială a lucrurilor şi care nu spune nimic nou. Dacă ne mărginim numai la literatura noastră, atunci mai adevărat este faptul că multe din romanele româneşti actuale sunt în fond nuvele lăbărţate şi lungite artificial, în care partea de umplutură este considerabilă.

Supraproducţia de romane, din ultimii ani, nu mai corespunde unei necesităţi adânci. Romanul românesc are nevoie de concentrare, nu de o supraproducţie grăbită şi de calitate mediocră.

Iată de ce, la noi, este de prevăzut o descreştere a interesului faţă de roman, atât din partea cetitorilor, cât şi a scriitorilor, dornici şi unii şi alţii de înoire; tot astfel, din această cauză, este de prevăzut o renaştere a nuvelei, chiar numai ca o simplă reacţie în gustul publicului, dacă nu cumva ca o nouă etapă necesară în desvoltarea literaturii române actuale".

Iată ce scrie d. Al. Philippide, în „Săptămâna C.F.R.".

Subliniem toate acestea, pentru adevărul care îl desvăluie, adevăr confirmat prin însăşi desvoltarea din ultima vreme a caracterului puternic al nuvelei şi nuvelistului care reuşeşte să determine editorul a-i tipări opera, lucru imposibil ieri, din lipsa de cetitori ai nuvelei.

Inregistrăm

apariţia noului săptămânal pe luptă şi atitudine dârză, intitulat „Românul". Pentru primul număr, ne mulţumim să menţionăm faptul că în paginile lui întâlnim nici mai mult nici mai puţin de 29 poezii.

Publicaţia apare la Bucureşti sub direcţia păr. Oct. Mureşan. Prim redactor este d. Codin Lăzărescu.

A trecat neobservată

ziua în care Guillaume Apollinaire a împlinit un sfert de veac de somn veşnic. Pe numele lui adevărat Kostrowitzky, acest stihuitor care a scris atât de frumos în limba franceză. este, după cum afirmă d. Virgil Ierunca „un poet dela care plecăm şi către care nu uităm niciodată să ne întoarcem".

Războiul sfânt în literatura noastră

se intitulează cartea d. Maxim Tănase. inspirat proaspăt de istoria nouă, pe care o zideşte epoca celei mai dinamice şi mai mari încleştări de arme. Rupând câte ceva din operele făclierilor slovei noastre, care au luat parte la luptă şi care s'au înrolat în aceeaşi unitate spirituală, cartea d-lui Maxim Tănase rămâne un document pentru viitor al tuturor simţămintelor eroice ale luptătorilor noştri, dela începutul cauzei noastre drepte şi creştine şi până acolo unde şi acum:

...„Iisuşi, din zări pe graniţi sfărâmate
pentru tine, Ţară mi se răstignesc"!

Şi unde jertfele de acoio sunt neobişnuit de mari şi sfinte, pentrucă — aşa cum spune d-l Maxim Tănase — pentru biruinţa vieţii, este necesară jertfa!

„Insemnări"

Revista de literatură dela Dorohoi aduce în numărul depe Decembrie a. c, colaborările d-lor: George D. Rânca, Haralambie Ţugui, Mihail Pânzaru, N. Istrate, pr. Ilie Cojocaru, Econ. D. Furtună, Const. Pavlovici, N. N. Munteanu şi a unei prozatoare plină de toate promisiunile, Jolanda Isvor.

Cum gruparea „Insemnări" se străduieşte să apară din ce în ce mai la înălţime, suntem încredinţaţi că va reuşi să şi pătrundă.

Noi de aici le-o dorim din tot sufletul.

Poezie provincială

Intr'un număr al ziarului „Viaţa" din capitală, la rubrica „Nu", a însemnărilor literare, cronicarul face o observaţie interesantă pe tema unor poezii publicate în revista „Ramuri", poezii pe care le reproduce. Cronicarul găseşte că poezia olteană e cu aproape o jumătate de secol în urmă.

Citind acele versuri, precum şi altele, din unele reviste ale Capitalei, trebuie să mărturisim că preferăm poezia „înapoiată" a Olteniei, în locul versurilor seci, încuiate, aspre exasperante pe care spre a le citi trebuie să fii un maniac snob sau un pedepsit la aceasta.

Nu, nu! Suntem pentru sufletul, pentru romantismul, pentru poezia provincială. Avem impresia că respirăm mai multă sănătate. E versul smuls dintre cei ce-şi trăesc gândurile şi le dăruesc spre înţelegere acelora dintre care au plecat.

Pentru cine scriu poeţii hermetismului şi suprasimbolismului bucureştean? Pentru prietenii de cafenea care bârfesc şi laudă după toane şi interese? Atunci ne închinăm.

S'au împlinit

săptămâna aceasta, 31 de ani deta moartea lui Spiru Haret. Inregistrăm faptul şi nu seăpăm prilejul să ne plecăm genunchii, încă odată, în faţa memoriei aceluia care a pus temelii atât de solide învăţământului românesc.

O antologie a scriitoarelor bulgare

Revista scriitoarelor şi scriitorilor români din Bucureşti, condusă de d-na Aida Vrioni în ultimul său număr prezintă o adevărată antologie din producţia scriitoarelor bulgare. Sunt cuprinse reuşite traduceri din: E. Bagreana, Liuba Kasârova, Iana Iazova, Anna Petrova, Blenica, Ianca Miteva, Mara Belceva, Magda Petcanova, Maria Grubeslieva, Vesela Staşimirova, Fani Popova Mutafova, Anna Camenova, Stella Ianeva, Ghenoveva Popova, Uzunova, Calina Malina şi Severina.

Materialul a fost trimis din Sofia prin sârguinţa ataşatului nostru de presă, d. Crevedia, iar traducerile executate de către d. Pirin Bojdejev, lector la Universitatea din Bucureşti şi d-ra Elena Eftimiu, lectoră de limbile slave la universitatea din Sibiu.

Versurile şi proza prezentată sunt interesante.

La sfârşit revista ne dă o notiţă bio-bibliografică a scriitoarelor bulgare.

Incrustările revistei vii, precise.

Pentru frumuseţea fragmentelor din literatura femeii bulgare reproducem câteva pasagii:

„Sărută-mă, sărută-mă, mereu,
Nu întreba de unde, cum, de ce.
Ia, dragul meu, şi dă, sărută iar,
Şi varsă aurul iubirii",
(Liuba Kasârova).

„Acum pe buzele mele pale
Tac mărturisiri amare.
De pe portretul vechiu
Dojenitori ochii tăi privesc.
Aplec în jos pleoapele încinse
Şi lin şoptesc — mă iartă.
Afară lângă uşe,
Incovoiată plânge tinereţea mea".
(Maria Grubeşlieva-Balina).

„Poate-s păcătoasă şi perfidă,
poate'n drumul meu eu mă voiu frânge,
eu-ţi sunt numai credincioasă fiică,
ţie, o pământule, ţu, mama mea de sânge".
(E. Bagreana).

Din Germania

ne vine o broşură în traducere românească, intitulată: „Comorile de artă ale Rusiei, distruse prin bolşevism". Broşura tipărită în minunate condiţii tehnice, conţine mai multe clişee documentare şi constitue o serioasă, dar binemeritată acuzare adusă regimului destructiv al Rusiei actuale. Ministerul nostru de Propagandă a pus-o gratuit la dispoziţia oricui.

Şezătorile învăţătorilor scriitori

Învăţătorii scriitorii sunt uniţi într'o grupare condusă de d. Mircea Ispir. In cele două din toamnele trecute, 1942 şi 1943, această grupare a oferit însemnate premii de încurajare elementelor tinere dintre învăţătorii condeieri. In viitor, gruparea are în program să facă o editură proprie, să scoată un ziar, o revistă literară şi una pentru copii.

Deocamdată, un grup de aceşti scriitori au mers în majoritatea oraşelor mari din ţară organizând reuşite şezători literare. la care au conferenţiat şi diverse personalităţi din lumea noastră culturală, ca d-nii: D. V. Ţoni, Stanciu Stoian, Apostol Culea, etc.

D. Mircea Ispir ne-a făcut cunoscut intenţia de a organiza şi la Chişinău, capitala Basarabiei, o asemenea şezătoare.

Aşteptăm acest eveniment, dorindu-l cât mai repede şi mai isbutit în bunele sale intenţii.

Luceafărul din Sibiu...

... pe Decembrie 1943, aduce colaborarea unor condeie de frunte: Teodor Murăşanu, Grigore Popa, I. V. Spiridon, Victor Papilian, Virgil Şotropa. Nicolae Untărescu, Iosif Moruţan, Dragomir Nicolae. Olimpiu Boitoş, Onisifor Ghibu, Licu Pop, Ion Apostol Popescu, I. A. Terebeşti. C. A. Munteanu şi Axente Oprişanu.

Revista are un aspect bogat. Cronicile, însemnările şi recenziile îşi au o frumoasă poziţie.

Versurile şi proza interesante.

Insemnarea de 1 Decembrte a d-lui Grigore Popa, dinamică, amintind suflul eroic al Ardealului martirizat.

„Cei ce rămân"—nuvela d-lui Victor Papilian e o minunată bucată, frântură din inima momentelor grele ale tăierii Ardealului în două. Numai citind o asemenea nuvelă se poate lămuri oricine de ce în geuere nuvela nu are succes: fiindcă se scriu multe nuvele, dar prea puţine au adevărată valoare literară. Victor Papilian rămâne pe mai departe maestrul nuvelei româneşti actuale.

Un fişier general al poeziei româneşti

Traian Mihăilescu, lucrând la fişierul poeziei româneşti pe 1943 roagă pe toţi domnii autori de volume de poezii apărute în acest an, ca şi pe domnii directori de periodice să-i trimită câte un exemplar pentru a se putea informa. Adresa: Bucureşti,Squarul Leova, 4.

Crăciunul în lirica basarabeană

(Urmare din pagina 1-a)

Maria Fecioara, bătrânul Iosif,
şi eu cu asinul.
Lângă juncanii prea buni
să ne umbrim câteşi trei,
somnul lor să se toarcă şi'n noi
şi ieslea, numai ea să legene Pruncul.

Acelaş sentiment de misticism deplin şi de religiozitate străbate, dela un capăt la altul, poezia lui Vladimir Cavarnali.

Fără a avea pretenţia că-i analizăm opera, vom înfăţişa cititorilor un mic fragment dintr'o poezie de-a sa, din care se desprinde limpede setea de apropiere a Divinităţii prin rugăciune:

Mi-e inima atât de îndurerată şi cuvintele
Obidite ca litaniile dintr'un Aprilie tuberculos.
Mugurul verde al nădejdii de odinioară
Işi pleacă tinereţea şi se închină calm, lui Hristos...

Poezia se întitulează „In slovele mele" şi face parte din volumul „Răsadul verde al inimii stelele de sus îl plouă" apărut în 1939 la Bolgrad.

Mult mai simplă ca realizare, însă totuşi cu adânci rezonanţe creştine, se prezintă poezia lui Alfred Tibereanu:

In Betleem, cu Iosif şi Maria,
A poposit cu steaua-ne Mesia.
Văzduhul era limpede. Murea
Păcatul mare, limpede murea.
In Betleem a poposit Mesia
Şi ne-a cântat în slavă ciocârlia...
Pădurile şi-au scuturat povara.
Creştea'n lumină o altă primăvară.
(„Betleem").

Fără imagini măreţe şi foşnitoare, fără pretenţia unei creaţiunî originale şi autohtone, poezia religioasă a lui Alfred Tibereanu aduce un suflu cald şi o contribuţie care merită preţuire în concertul actualei lirici basarabene,

*

O poezie de Crăciun opusă celei despre care am vorbit până acum, este poezia legată strâns de actualitate, fără a lăsa totuşi impresia unei creaţii de ocazie sau de moment. După cum am mai spus, vom menţiona aici pe poeţii D. Iov, Ion Buzdugan şi C. A. Munteanu.

Primul dintre aceştia, cu toate că nu este basarabean de origine, a iubit prea mult Basarabia în lunga sa şedere aici şi a scris aşa de frumos pentru ea, încât nu poate şi nu va putea fi niciodată desprins de sufletul acestei provincii.

Volumul său „Covor basarabean" — pentru a nu mai pomeni de toate celelalte volume—este cel mai frumos prinos pe care acest poet l-a adus pământului său adoptiv.

Chiar în poezia de Crăciun a lui D. Iov, Basarabia trebuie să fie prezentă, atât prin durerea de ieri, cât şi prin strălucirea de mâine pe care, mai mult decât toţi ceilalţi, i-o prevede poetul. Ascultaţi această „Colindă":

Pe drum de iară lung, pustiu şi greu,
Colindător, colindă gândul meu
Pe unde-a fulgerat ieri sabia,
Prin toată Basarabia.
Ingenunchez cu gândul la răscruci,
Acolo unde odihnesc sub cruci
Cei ce-au adus prinos lui Dumnezeu
Visu 'ntrupat ce l-au visat mereu...

La fiecare cruce 'ncet colind
Şi candele de promoroac'a-prind
Să le rămâie 'n iarnă clar alint,
Sub glia îmbrăcată în argint.
(„Covor basarabean" pag. 97")

Cât de înălţător şi de nou apare poetul, atunci când închipuie un colind pe la crucile pe unde nici un alt colindător nu mai cântă! Dar în Naşterea lui Hristos, D. Iov vede însăşi renaşterea neamului. Şi atunci „Colinda" se continuă astfel:

Căci s'or scula iar, viforoşi, ca mâni,
Toţi morţii 'n Basarabia stăpâni,
Convoi pornind pe drumuri lungi şi noi
Să 'mpărăştie prin alte părţi eroi.

Atunci tot plânsul îl va stinge moina
Şi nu va mai jeli la vetre doina,
Şi'n teacă va rămâne 'n pace sabia,
Cu fraţi de-aiurea şi din Basarabia.

A lega Crăciunul de permanenţa romanităţii din această provincie—iată ce isbuteşte să ne redea poetul D. Iov în poezia „Colind".

„Crăciun peste Nistru" aduce acelaş suflu cald al sărbătorilor româneşti, de astă dată într'un sat îndepărtat, lângă Bug, pe unde multă vreme n'au fost Crăciunuri cu clopote:

Cad fulgi de-omăt pe-un sat moldovenesc
Şi dinspre Bug s'aude glas de clopot,
Din sat în sat credinţa trece'n ropot
Să 'mbrăţoşe tot Natul românesc.
Bătrân, un preot umblă prin cătun
Cu Naşterea pe care o vesteşte
Şi'n urma lui, din liniştire, creşte
Colindă veche, albă, de Crăciun.

Sintetizând, putem spune că poezia Crăciunului la D. Iov — poezie actuală şi viguroasă — a crescut din seva acestui pământ, apropiindu-l de cea mai mare şi mai curată minune a cerului: Naşterea Domnului.

Foarte pronunţată — mai pronunţată ca la D. Iov— apare legătura dintre Crăciun şi Ţară la poetul Ion Buzdugan. Redăm spre exemplificare aceste rânduri din poezia „Colind alb":

In noaptea albă noi pornim
Minunea sfântă s'o vestim:
Venim din Ţara cea de jos
Să-l preamărim pe Făt-Frumos.
Că la hotar de Răsărit
Minunea sfântă s'a plinit.

Şi mai departe:

Pornim din Ţara cea de sus,
Să-l proslăvim pe Isus,
Mărită, Steaua ni s'avântă
In noapte glas de îngeri cântă,
Să ne 'ntregească Cel de Sus
Hotarul sfânt dela Apus...

Frumoasă viziune a Naşterii lui Hristos, legată de renaşterea neamului.

Tânărul poet C. A. Munteanu, autorul volumetor „Caravana lumineler" şi „Buciumă sângele", reuşeşte cu multă priceperc să ne redea un adevărat Crăciun pe front, în poezia „Nu-s drumuri". Realizată din toate punctele de vedere dar mai cu seamă ca atmosferă, această poezie aduce o contribuţie fericită în lirica basarabeană actuală, legând Crăciunul de cel mai arzător gând al neamului: frontul.

Nu-s drumuri înapoi... nu-s drumuri... nu-s...
Bat tunurile 'n noapte, bat să spargă
Surâsul unui mort întins pe-o targă.
In noaptea asta s'a născut Iisus...
Mai alb ca neaua, a venit Crăciunul
In visu 'ntemniţat în amintire...
Ni-i dor de linişte, de glas de prunci, - subţire,
Aici, în loc de clopot, bate ţunul...

Şi poezia să încheie aşa:

Aseară s'a predat plângând un rus,
Vorbind de Dumnezeu, de suflet, de prigoană...
Imi amintesc de-acasă, de-o icoană...
... Nu-s drumuri înapoi... nu-s drumuri... nu-s...

*

Lirica basarabeană actuală a căutat ca prin pana celor mai autorizaţi reprezentanţi ai ei, să cuprindă, în toată plenitudinea sa, fiorul şi măreţia Naşterii Mântuitorului lumii.

Transpusă corect în formă şi adâncă în fond, poezia Crăciunului la stihuitorii basarabeni aduce cu dânsa ceva din taina psalmilor şi din mistica rugăciunii, reuşind a nu pierde totuşi contactul cu pământul din care s'a ridicat şi — dela caz la caz — cu realităţile înconjurătoare. Noi ne-am făcut datoria s'o semnalăm, cu mulţumirea deplină că prezentele rânduri vor contribui poate la cunoaşterea mai adâncă a spiritualităţii româneşti şi creştine din provincia noastră basarabeană.

Robert Cahuleanu

Tiparul Soc. Naţionale de Editură şi Arte Grafice „Dacia Traiană" Sucursala Chişinău Str. Miron Costin Nr. 8 Tipărit la 23-XII.1943